R- 1044

BAEZA, Diego de (1600-1647)

Commentaria allegórica, moralia de Christo figurato in Veteri Testamento: Bonus secundus/ authore Didaco de Baeza ... — * Vallisoleti: Ex Typographica Antonii Vázquez a Spinosa, 1635

COMMENTARIA

ALLEGORICA, MORALIA DE CHRISTO FIGVRATO IN VETERI TESTAMENTO.

AVTHORE PATRE DIDACO DE BAEZA,
Ponferradiensi, Societatis Iesu è Pruincia Castellana.

Tomus Secundus.

COMPLECTENS VITAM MOSIS.

AD EXCELLENTISSIMVM DOMINVM
Don Franciscum Fernandez de Castro militem Iacobæum, Comitem Lemorum, Andradæ, Villaluæ, & Castri, Marchionem Sarriæ, Ducem Taiisanæ.

PRIMA EDITIO.

VALLISOLETI
Ex Typographia Antonij Vazquez à Sparça
Anno M. DC. XXXV.

EXCELLENTISSIMO L[illegible]SCI
FRANCISCO FERNANDEZ D'CASTR[illegible]
ti Iacobæo, Comiti Lemorum, Andradæ Villalbæ, & [illegible]
Marchioni Sarriæ, Duci Tarisanæ.

MOYSEM.

ITLLVM Ecce velut in caeto fluinis, velut iterũ in fil[illegible] vagientem exponimus (Princeps xcellentisime;) nou[illegible] fouentium adhuc fatorum auris inulsus ad tuos nunc p[illegible] ceu quondam ad fluminis ripas abitur. Facile tamen, venu[illegible] ste vagientis amænissimo mærore xoraberis, vt tuis adiacen-tem pedibus augustà dextèrà promoueas, & per biles tuas palmas reptare indulgeas. Vnà nostro Moysi cũ luce fluctuare fu[illegible] xacti sque fluctibus ad prin cipũ vagire manus: at modo vagienti nulla quie[illegible] ullaq; fluctuãti carina, lit-tus ve erit magis ad manũ, quàm tua Principis nus: sic eã obuiùs magnifice prodigis, sic aliã ille respuit. Gratulabitur iam inipse, quod grauẽ tot annis virũ ad infantiã contraxerim, ætatique denuo deẽim: sub tuis enim aupicijs aurea nunc texet stamina vitæ, nouæque ætatis tẽ lætioribus fatis distinctã.

I, mi Moyses, nẽque ad tanti Principis penetia, Fortique numine horrẽ tem Montem, (Principum eum religio sacrauit, nauit) excalceari labora; quippe tenerum te mittimus, & qui eius vlnis pẽte credas, quam tuis pedi-bus. I, non iam in rubo, sed in Castrorũ stemmatũ coronide visurus Angelũ, qui principem demonstret, primo in ætatis floreẽinis virtutibus coruscan-tem. I, *fortunate puer, tu nunc eris alter ab illo* Mo[illegible] cui plaudimus, quem sus-picimus, & qui dum stabit Orbis, & vltra per poprum celeberrima præcs nia perennabit. Nam & parem tibi Principem dmus, eumquẽ pãra ab om vindicem, qui tuam fortunet ætatem, & per innum sæculorum [illegible] ad tanti patro-ni te ærumna inoffensum ducat. Audẽtior nunc o confi[illegible] virtutum chorus ini ni sinum, quem regia pietas, religio popularis, c[illegible]sque star sacerrimi delubri contubernio pacatissimo [illegible]unt.

Sed quia inter mitissimi sin as delicias, inclyt[illegible]strorum stemmata, proa-vosque requires, totam Principis aulam auidis p[illegible]stra oculis, vix me hercules vltra, illis imperabis. Scilicet ibi vitali penicill[illegible] animati illustrissimæ gentis Heroes cæpta olim facinora in ipsa sui effigie f[illegible] prosecuntur, fere peragũt & post cineres, fataque adhuc viuaces Martem inanimi pictura cient. Qu[illegible] e Martio feruore ex sola sui contemplatione ifuant! Quas inhalabunt pe anæ aissima colorum pigmenta virtutes! Hinon multũ erit, si miratus Ec clet æ fortitudinem dicas; *Terribilis vt Castrorũ acies ordinata.* Verũ in totiu gentis illustrius specimen, generosam sobolẽ bi offero, & illũ, qui gratissim metamorphosi ex Francisco Augustinus nitẽ, priores radios nouis subind subergens, & nostrũ Augustissimũ Principem, qui per innumeras virtutes lu-cidissi[illegible]

…i Auroram affundit. Intende nunc, mi Moyſes, imparem oculis …antis duorum principum ſplendoribus, cõtinuoque omnes inclytæ …virtutes tanquã pellucidiſsimo ſpeculo tibi affulgebunt. Nam *quæ …ſur in omnes, in hos iſta fluunt, & quæ diuiſa beatos efficiunt, collecta tenent.* …ppe inter huius nob ſsimæ proſapiæ maiores ſumoſiſsimæ ſe oſtendunt …agines triũphalibus aereis, magis quã annis defatigatę. Ilios antiquitus …ges coluit Caſtella, Luſitãa, hos duces expauent Mauri, Marchiones ſuſpexit Roma, Comites Neapolis damauit, & vniuerſa Italia. Sic ſemper nobilis Heroum vena dedit nationi s Principes, Eccleſijs Põtifices purpuratos. Quibus non eſt animus admiſcenoſtri principis patrẽ; cẽſeo nãque iuſtius fieri, ſi inter perfectos Chriſti, quã inter Prefectos Philippi annumeretur. Magna ſuerunt auita decora, ſed quàmul iuncta in florido iuuene, vel erumpãt iam, vel emineãt grandiores expatura gloriæ coronas. In pacatiſsima enim ditione adoleſcens noſter Princeomnia implet meditamentis certaminum, ſapientiæ certamine.

Ludus adeſt iuueni raptas ex'e ſagittas
Feſtina tractare manu, captoer arcus
Flexa reluctantes in cornua here neruos.
Nunc tremulũ tenero taculũque re lacerto
Iné frementis equi dorſum cõdere conti
Indutas Chalybum ſaltu tranre catenas,
Inuentas agitare feras, & fre latentes
Quærere, deprẽſas modo claudere caſibus arctis,
Nunc torto penetrare veru, tum ſæpe fragore
Laudari comitum, frendens cum bellua ferrum
Ferret, & intratos exirent arma per armos.
Nec minus hæc inter veteres audire ſophiſtas,
Quæ vel Ariſtoteles partitus membra loquendi
Argumentoſis dat retia ſyllogiſmis.

Sic arcana regaliſsimi pcipis indoles bellicę laudis eximia præſagia vibrat, & de eius nomine di Caſtra ipſum iam vocant, & quę ſapientię arcẽ tenet Pallas in vltima ſcientrũ adita ipſum admiſit. Quam ille felix equũ agit, lanceã dirigit, aut iaculũrat! Quã ille dextere Ariſtotelis verſutias expedit, qua mentis fęlicitate incat, aſſequitur, in lucẽque euocat, quæ altis tenebris cautior natura condidit! ane prout capaciſsima mente Principis, & ſapien- …qunia diſpenſat, inte incipes, ſapienteſque facile princeps erit.

…abituro Moyſi, vt auerſa à te facie, tacitus inſtillabã in aures (Princeps Cla… & clemẽti cũ modeſtia tua, quam vel ſic aſperius mulcta diſſe mæreor, ſupreſs… mutis laudibus agerem. Placidus ergo noſtro tenello Moyſi illum benignita… ſpirabis calorem, quo ipſius laudũ pubeſcentia ſenina in denſiſsimã glori… ſegetem adoleſcant. In promptu tibi hoc eſt, & ad manũ. Nam magnificus tu genius (adhuc vexabo modeſtiã tuã) omniũ vberate gratiarum irriguus, quà ad te ſupplices tẽdimus, amænat eũtes. Quid? Quod generoſæ frontis honorem, omnique ſuauitate perfuſi oris maieſtatem quita Caſtrorum humanitas pidiſsime demulcet & mitis beneficentiæ velli ijs vultũ tibi mitior aſperg Id ſane hęrentium in te oculorũ ingenti voluptate, aſsidua cõtemplatione rata experientia perbibimus, miramur que regium tuum genium, qui mox eneficæ naturæ prænuntio valtu cuncta profiſsimæ dextræ officia præcurs. Cum igitur per omnes benignitatis grades dudum nos tibi deuinxeris, & beneficentiæ impetu in mille vota nos cogis, mplemuſque animos properãbus fatis; & in Caſtrorum proſperitatem perurrentis fortutæ curſum ſedula cogitatione peruertimus.

FACVL-

FACVLTAS REVERE[N]DI Padris Prouincialis Castellani.

EGO Ildefonsus del Cañ, Prouincialis Societatis Iesu in Castellana Prouincia, potestate mihi facta à Reuerendo modum Patre M[uti]o Vitelleſcho Præpoſito nſtro Generali, facultatem facio, vt ſecundus liber Christo figurato, à Patre Didaco de Baeza noſtræ Societati compoſitus, & eiuſdē Societatis grauium, Doctorumque hominum iudicio approbatus typis mandetur. In quorum fidem has literas manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas dedimus, in noſtro Villagarcienſi Collegio 29. menſis Auguſti, anno 1634.

Ildefonſus del Caño.

Licencia del Ordinario.

EL Licenciado don Pedro Carrillo de Acuña del Conſejo de ſu Mageſtad, Collegial de Santa Cruz de Valladolid, Prouiſor y Vicario general de todo ſu Obiſpado, electo Auditor de la ſacra Rota, Canonigo Penitenciario de la Santa Iglesia de Valladolid, y Cathedratico de Prima de Leyes en la Vniuerſidad. Por la preſente doy licencia al P. Diego de Baeza de la Compañia de Ieſus, para que pueda imprimir, è imprima el Segundo tomo de *Chriſto figurato in Veteri Teſtamento*, atento que me conſta por relacion de perſonas doctas à quien ha ſido cometida contiene ſana, y prouechoſa doctrina, y que por lleno de erudicion ſerà de grande vtilidad à los doctos que le leyeren. Fecha en Valladid Iulio 30. de 1633.

Licen. D. Pedro Carrillo de Acuña.

Licas Martinez de Arauxo.

LLVSTRISSIMI, ET REVE-
RENDISSIMI DOMINI D. FARNCISCI
Sancij de Villanueua Archiepiſcopi Epiſcopi Mazarienſis,
nunc Canarienſis electi, Maieſtatis Catholicæ Con-
ſiliarij, & Concionatoris, Sanctiſsimi
PP. Vrbani VIII. Aſsiſtentis
Approbatio.

EXIMII ſerentis pulcherrimum fœtum, primigenijs libris ſpecioſiſsimis (inclyta venuſtate, colore vido, apta membrorum diſpoſitione conſpicu) ſimilimum fratrem, *non habentem maculamue, rugam*; magni Senatus decreto maxima inſpexi volupte. Sexta certe hac prole Optimum Patrem R. Didacum deaeza è Societate Ieſu inſignem Theologum, denuó fœcunden *dotauit Deus dote bona.* Dum vero *elegantem infantem*, non *in littore maris habitantem* ſed *in carectoripa Nilotici fluuiis* naſcentem intueor, ſeu eruditiſsimi decoris venuſtum corpus, ſeu abditæ ſapiẽtiæ celſiſsimum animum attendas: *ſoioſum valde, & incredibili pulchritudine coram omnium oculis gratiſum, & amabilem* proclamandum eſſe non ambigo. Neutiam ergo hæc ſcripta, ipſis gratiarum manibus, e Parnaſidiſsis Aruis, vbi

Chiris melioribus halant
Perpetuopres.

feſtiuo lepore decerpa, luce tantum digna iudicio, ſed

Limenda dro, & leni ſeruanda cupreſſo

ſic enim de Chriſtiana Republica, & ſacris literis benemerentiſsimo Auctore iam dicenſuit vterque orbis: quandoquidẽ *ſapientiam eius enarrat gentes, & laudes enunciat Eccleſia.* Sic autumo, ſic voueo. Mantuæ Carpentanorum pridie Kalendas Maij, ann. ſalut. 1634.

Franc. Archieps Epiſcops Mazar.

APPRO-

Ephes. 5.

Genes. 30.
Exod. 2.
Genes. 49
Exod. 2.

Æſther 2.

Caud. de Rapt. Pro.

Horat. in Art. Poet.

Eccl. 39.

APPROBATIO D. D. FRANCISCI Paez Sotomayor Collegij Sanctæ Crucis Vallisoleti Alumni.

EX Commissione Domini D. Petri Carrillo y Acuña Collegij S. Crucis Togati, Regisque Consiliarij, Sacræ Rotæ Auditoris, Pintianæ Ecclesiæ Pœnitentiarij, & totius Diœcesis Vicarij generalis evolui sedulo, & summa voluptate perlegi, Sextum Tomum (qui est secundus de *Christo figurato in Veteri Testamento*) eruditissimi P. Didaci de Baeça Cõcionatorum merito magistri; in quo nihil offendi Fidei diuinæ, aut probis moribus dissonum; omnia potius, in eo scripta, virtutũ splendorem, vitiorum opprobria, & Fidei continent mirabile firmamentum. Tali enim ingenij acumine, & religionis zelo prædictus, sapientissimus Pater, ea quæ, in veteri Testamẽto, de Christo Domino fuerunt adũbrata cõponit; vt nõ fidelibus tantũ, sed etiam discolis admiraturis maxime profuturum spero; dũ in eo lucem fulgentissimam miror, qua cessasse iam vmbras, & adueniisse demõstrat veritatem. Idque licet è floriferis Sanctorum libris libatum esse constet, ab eo tamen tali ordine, & eruditione illustratur; vt ipsa Sanctorum dicta, quæ hucvsque nec dum flores etiam Concionatoribus videbantur, meliflua iam, & ipsa melle dulciora omnibus apparebũt: quo facile, & suauiter Christiani populi mores in melius disponẽtur. Quare in communem omnium vtilitatem iudico conuenientissimũ fore, si opus præsens (tanto auctore dignum, & inter illius opera studio, & eruditione primum) Typis commendetur. Vallisoleti in maiori Sanctæ Crucis Collegio, anno 1634. die 2. Augusti.

Doct. D. Francisco Paez Sotomayor.

Suma del Priuilegio.

EL Padre Diego de Baeça de la Compañia de Ieſus tiene priuilegio de ſu Mageſtad, para qué por eſpacio de diez años, ſo graues penas, ninguna perſona ſin ſu licẽcia imprima en eſtos Reynos, ni de otros traya a ellos impreſſo el libro que el compuſo, intitulado *Comentaria allegorica, & moralia de Chriſto figurato in veteri Teſtamẽto, tom. 2.* Fecha en Madrid à 30. dias del mes de Mayo de 1634.

Franciſco Gomez de la Sprilla.

TASSA.

ESTA Taſſado por los Señores del Conſejo Real cada pliego deſte libro a cinco maraùedis, como de ſu original cõſta à que me refiero. Dada en Madrid à veynte y ocho dias del mes de Nouiembre de 1634. años.

Martin de Segura.

ERRATAS.

Infeniſsimi, infeſtiſsmi, fol. 17. p. 1. quod, quot, fol. 49 p. 1. vxor, vox. fol. 49. p. 1. Merentur, morentur, fol. 141. p. 1. ſed, ſex, fol. 152. p. linea vlt. iuſtitæ, iuſtitiæ, fol. 152. p. 2. Auſit, hauſit, fol. 191. pag. 2. Eſt, s, fol. 294 p. 2. humano, humanæ, fol. 234. p. 1. viruutem, virtutem, fol. 10. pag. 2. eſſet, eſſe, fd, 23. p. 1. poteſtatis, potaſtis, fol. 109. p. 2. ſtedit, ſtatit, fol. 152. p. 1. nuuis, nauis, fol. 507. p. crum, crucem, fol. 547. p. 2.

Con eſtas erratas concierda con ſu original. Dada en S. Pablo de Valladolid a 29. de Setiembre de 1634.

M. Fr. Raphael Manſo.

LI-

LIBER QVINTVS.

MOYSES, SIVE IESVS IN ÆGYPTO.

AREGIBVS Adoratum Iesum duriſsima alterius Regis perſecutio agitare cæpit: ea fuit excitata ab Herode, cuius rabiem præcauens Deus fecit, vt Maria in Ægypto tenellum puerum protegeret. Quid expreſsius in Moyſe? Accipite CEuchumenium in Acta Apoſt. cap. 3. ſic fantem: *Contrà Moyſem Pharao, Herodes contra puerum Iesum, & rex vterq; pueros alios occidit; à matre ſeruatus eſt, & hic & ille: Moſes in ſiſcella expoſitus eſt ad flumen: Chriſtus iuxta eundem fluuium in Lyco ciuitate Ægypti nutritus eſt, Moſes à filia Pharaonis, Chriſtus puer in ciuitate Ægypti de ditione Pharaonis, &c.* Meritò ergo aſſumendus eſt Moſes, vt in Ægyptum euntis magnalia adumbret diuini pueruli.

CAPVT PRIMVM.

Moſis natiuitas, & adoleſcentia in Ægypto.

Textus Hiſtoria.

DVO Millia, & quadringenta, & ſexaginta quatuor annorum mundus attigerat, & fauſtus Iſraelitico generi inter Ægyptias calamitates affulſerat dies. Calamitoſum illis erat Regis cruentiſsimi edictum, quo eorum infantes à maternis viſceribus fuſi, cùm primo vitæ lumine tenebras mortis miſcere coguntur, & prius implere ſepulchra, quam cunas. Calamitati verò tantæ hora ſucceſſit fauſtiſsima, quæ Hebræum puerulum dedit luci, adeò elegantem, adeò ſplendidum in ipſis puerperij maculis, vt parentes in illius inſolita pulchritudine communem ſalutem præſagirent; & multis niterentur, ſi poſſent illum imminenti cladi eripere. Triũ menſium incolumitatem puero fecit parentum cura, quibus tranſactis, plus de Deo, quàm de ſe fidenti curæ diuinæ rem optatiſsimam committunt. Paratur arcula lignea, cui abſolutiſsimè fabricatæ infans includitur, vt haberet in illâ, vel cunam in vitæ auſpicium, vel in mortis occaſionem, ſepulchrum. Sic Iſraeliticus theſaurus occluſus Nili fluminis apponitur ripis, non omnino paternis deſtitutus curis; ſoror enim puelli nomine Maria à longe ſpeculabatur, quid puero accideret. Neque id caſu fiebat; quando Hebræorum Saluatoris cunabulis non ſemel debebatur Mariæ virginis ſollicitudo.

Coepit infantulus parentes non videre, requirere materna vbera; & parentum deſiderium

rium cæpit vagitibus exprimere. O Dei opportuniſsimam curam! De Regis Hebræorum vaſtatoris viſceribus, prouidit, quæ Hebræorum erectorem repararet in vitam. Ea fuit Ægyptiorum Princeps, Pharaonis regis vnica filia, quæ multis comitata puellis dum animum amænat ad ripas fluminis, in arculam incidit, & pulcherrimi pueruli ſic affi-citur vagitibus, vt Hebræa fieret, ſi ita liceret tanti infantis iam Hebræi deprehenſi matrem fier.. Regias vlnas extendit nobilis regina, vt qui ſeruorum erat filius, & pene emortuus, regijs fauoribus adviueret: dum regali furori eripitur, & regalibus ſuccedit curis. Afectus maternus in regio pectore ſuppetebat infanti, requirebantur tamen materna vbera, quæ dum ab Ægyptijs nutricibus fruſtra petuntur, accedit rei ſpeculatrix Maria pueruli ſoror, ſpondet â ſe adducendam Hebræam fœminam recens orbatam fœtu, & puerulo illi nutriēdo aptiſsimam. Nec mora, expectante Regina, abit puella domum, matrem monet de euētu pueri; accurrens illa, & reginæ pedibus aduoluta ſub nutricis nomine, de regio puerulo lactando paciſcitur. Nutricem ornat regijs muneribus bona princeps, & infantem Moſis nomine inſignit; vt is æternum haberet inſcriptam nomini fortunam ſuam.

Res inter mulieres acta, tanto fuit ſilentio ſepulta, vt, ſi Philoni credimus, Regina ſe apud patrem, & maritum potuerit prægnantem fingere: deinde infantem edere mentitur iuuantibus puellis, quæ conſciæ ſecreti extiterant. Supponi tamen illi Moſes non potuit. Nam maxime conueniſſet tot menſium infans puerpere. Sed commodus alius fœtus cunis inſeritur, quem deinde Reginæ iuſſio alēdum aduexit, nec paſſa eſt infantulum ab alijs videri, quam conſcijs nutricibus, faſcini metum forſan æmulans. Ita biennio peracto facile fuit pulcherrimum Moſem tā quam à ſe natum, in lucem producere. Qui oris dignitate regiam confirmans ſtirpem, aui Regis ſic rapiebat animum, vt crebro capitis ſui diadema puero imponeret, ibique diu relinqueret, niſi puer Ægyptiæ gloriæ caput ſubtraheret, & aui coronam deturbaret in humum. Iam tunc infantis ſimplicitas in deiectione coronæ ominoſum quid minabatur Ægyptijs.

Gratioſa infantis creſcentibus annis ponebatur balbuties, & magiſtri vndique quæruntur, qui regios in illo mores efforment, tām litterarum cultu, quam exercitio virtutum. Inter ſapientiſsimos ad hoc munus vocatos ex Ægyptijs, diuino accidit nutu, vt ex Hebræis vocaretur Amram verus pueri pater, vir omni Chaldaica diſciplina imbutus, & verę religionis ſapientiæ peritus. Vt enim diuinitus prouiſa fuit mater Moyſis, quę eius ageret nutricem, ſic fuit eius pater prouiſus, qui tanti pueri pædagogum ageret, & magiſtrum. Ab hoc ebibit ingenuus puer religionem auitam, totāque ſacræ ſapientię diſciplinam, verarum virtutum integram notitiam, inſuper ex hoc nouit natales ſuos, vt Hebræus, ex Hebræis erat, vt diuino oraculo editus in populi ſalutem, vt â flumine ſuſceptus per Reginam, & eius adoptatus, imò affectus filius; à cæteris autem Phiſyologiā, Aſtrologiam, Geometriam, & Ieroglyphicorum arcana cumulatiſsime didicit. Nec defuere, qui de re militari iuuenem inſtruerent, quando, ſi credimus nonnullis hiſtorijs, ſtrenuum Imperatorē aduerſus Æthiopas egit, & glorioſum de illis reportauit triumphum. His Moyſes adultus omnem ſuorum expectationē fouebat, omnem præſtantiſsimi viri in Regia adimplens iuuentutē. Seù differendum, ſeù notarum arcana explicanda, ſeù equitandum, ſeù tela mittenda. Statim æqualibus maior, & tantus denique erat, cui merito poſſent inuidere magiſtri. Sed ipſam etiā vincebat inuidiam, quia prius neminem vlla arte, quam humanitate, quam comitatē, & obſequio ſuperabat.

Hac vna in ſe exſurgentem minime refrænabat bilem, ſi Hebræorum aliquis duriuſcule tractaretur ab Ægyptijs. Hinc Ægyptiarum gloriarum faſtidia opplebant Moyſem, nihili æſtimantem dici filium regis cruētiſsimi, dum veris natalibus nō comparat ſalutem. Amabat ab aula peregrinari, laborantibuſque Hebræis aduiuere, quorum vnus dum miſere vapulat â Præfecto Ægypto, â longe ſpectantem feriebat animum Saluatoris ſui. Aduolat ille calens iracundia, & non paruo ſpatio tumultuariè ſuperato; Quæ, inquit, hæc inhumana tyrannis? Aut quis miſeris, & innocuis, me præſente, per nimiam crudelitatem illudit? Celerique conſilio, ne impune hoc eſſet, contorſit in Ægyptij ora venabulum, quo merentem transfodit Ægyptium. Quod facinus vt credidit iuſtum, ſic verebatur immaturum, quo poſſet Ægyptiorum tyrannis recrudeſcere in ſe, & in ſuos: adductoque arenæ aggere, & cadauer hominis, & rem adnititur occulere. Interea ſubſequens dies ſpectaculum edidit homini longe iniucundius; non Hebræus ab Ægyptio, ſed Hebræus ab Hebræo immaniter feriebatur, & ſpectantibus multis, nemo pugnam prohibere ſuſtinuit. Malitiæ indignitate commotus Moſes dum flammantibus fratrum iris frigidam parabat effun-

effundere, præclara momenti processit obuiam percussor, & leuiter manu repulsum, ponere zelum iubet, & palam obijcit arcanum Ægyptij homicidium. Pallet ille, ac tremit euulgatione facinoris, quo vt in se armatos credit Ægyptios cum Rege suo, sic festinat arripere fugam, in finitimaque Madianitarum regione tuto asserere sortem suam.

PARS I.

Christi, & Moysis in Ægypto symbola.

APPARVIT Moyses expositus Ægyptijs in primo vitæ, siue limine, vt iam inde radiaret Christus infans à suis expulsus, & traditus Ægyptijs, inter quos maluit humanæ vitæ, & sumere, & præstare auspicia.

§. I.

Et Moysem, & Iesum inuidia non sinit esse tutos inter suos.

NAtus Moyses inter seuientia Pharaonis edicta aduersus Hebræos infantes, & ob nimiam suam pulchritudinem, & gratiam à parentibus suis obtinuit, vt vellet eum à tyranno seruare, quòd præstare valuerunt trium mensium spatio, hoc enim transacto coacti sunt puerum producere, illumque Ægyptijs fluminis ripis commendare: Quippè ait Exod 2. *Videns eum elegantem, abscondit tribus mensibus. Cumq; iam celare nō posset, sumpsit fiscellam scirpeam, & liniuit eam vitumine, ac pice, posuitque intus infantulum, & exposuit eum in caretto ripæ fluminis.* Et cur credidit parens Moysis illum certius seruari posse expositum litoribus Ægyptijs, quam inter suorum cognatorum abdita? Viderunt parentes in forma pueri non paruam materiam inuidiæ, & vbi hæc bellua immanissima alebatur, merito magis fidunt hostilibus litoribus, quam cognatorum tutelis. Sic Rupert. lib. 1. in Exod. cap. 8. hanc tradit fuisse causam expositi Moysis, nimirum, *Ne propter elegantiam eius, quæ iam ardere cœperat, magis inflammaretur inuidia.* Et quis elegantem, & præstantem filium inter cognatos positum eripere posset flammis inuidiæ? Fallar nisi cōsultius tradaris truculentissimis hostibus, quam inter tuos illis inuidiosus viuas. Hoc etiam consilio pulcherrimum infantem ab Angelis decantatum, à Regibus adoratum, à prophetis prædicatum diuinus pater, à suis, à tota cognatione exulare iubet, & manere inter barbarissimos Ægyptios. Ait Matth. 2. *Accipe puerum, & Mariam matrem eius, & fuge in Ægyptum.* Cur in Ægyptū fuga mandatur? Cur non magis apud cognatos abscondi permittitur puerulus diuinus? Sane ne propter elegantiam eius, magis inflāmaretur inuidia, relictis suis maluit exulare apud hostes feralissimos. Nūquam puer Iesus nō securior agit apud extraneos, quam apud cognatos inuidos. Nonne Magi extranei erant, Dei hostes erant? Illi tamē adoratum veniunt Iesum, & de illo regium decorem prędicant medijs Ierosolymis dicentes, Matth. 2. *Vbi est, qui natus est rex Iudæorum?* Ad quorum voces: *Turbatus est Herodes, & omnis Ierosolyma cū illo.* Ecce tibi Magi prędicant Regis ortum, & Iudæi cognati turbātur. Et cur Iudæi turbantur ortu regis sui, regis, inquam, quæsiti, & prædicati à Magis? Quo glorioſius puerulus prædicabatur, eò magis inflammabatur cognatorum inuidia, vt iam inter illos minime posset viuere. Ait Euthymius: *Quare Ierosolyma turbatur? At qui gaudere ipsam magis oportuit, quod ipsis rex natus esset, quem olim prophetæ Saluatorē, ac redemptorem Israel prænuntiauerant, & gloriari tanquam propinquos, quod statim à cunabulis Persas ad sui adorationem attraheret. Verum excæcauit illos inuidia, statimq; audientes turbati sunt, quasi timentes ne forte salutem consequerentur. Persæ vero cum essent extranei, nō solum nato non inuiderunt, imò à finibus suæ regionis vsque Bethleem propter eum venerunt. Iudei autem cum essent cognati, etiā gloriæ eius inuiderunt, ne forte magnus futurus esset.* Sic cognatorum inuidia & Iesum, & præcellentes quosque viros à suis abigit.

Exod. 2.

Rupert.

§. II.

Vt Moyses, sic Iesus in Ægypto seruatur. Locus enim semel salutaris, semper solet prodesse saluti dandæ.

QVi ægre inter cognatos, & domesticos tribus potuit mensibus seruari, hostili terræ expositus ibi salutares inuenit manus, quibus seruatus est, altus, & educatus.

Quid Ieſu ſimilius? Sanè eadem hoſtilis Ægyptus & Moyſi, & Ieſu in eadem occaſione dedit, quo poſsint incolumes, & liberi ſeruari. Rem pulchre expendit D. Bern. ſer. 1. in octaua Paſchæ, aiens: *In Ægypto dum parvuli omnes Iſraelitici generis necarentur, expoſitum in aquis Moyſem tulit filia Pharaonis. Et vide, ſi non manifeſte Chriſti in hoc præceſſit figura. Simili nempe cum Pharaone etiam Herodes ſuſpitione laborans ad eadem conuerſus eſt crudelitatis arcumēta, ſed eodem modo eſt, & ipſe deluſus. Vtrobique pro vnius ſuſpecta perſona trucidatur numeroſitas puerorū, vtrobiq; qui quærebatur, euadit. Et quomodo Moyſem filia Pharaonis ita Chriſtum quoq; Ægyptus ſuſcepit conſeruandum.* In ſummo puerorum diſcrimine liberatur Moyſes per reginam Ægypti, & in eodem diſcrimine Ieſus puerulus ſub Ægypti vmbris liberatur. Fuit equidem ſemper Ægyptus Iſraelitico generi auſpicata, cum a fame tuetur Abrahamū, & Iſaacum, cum puerum Ioſeph è ſeruitute erigit ad regni clauum; cum totam Iacobi familiam alendum ſuſcipit, cum vel maximas Iſraelitas multiplicat, & in ſummo diſcrimine eorum Saluatorem Moyſem tutatur. Merito ergo Angelus monet Ioſephum Matth. 2. *Accipe puerum, & Mariam matrem eius, & fuge in Ægyptum.* Cur non magis iubetur cum puero fugere in Arabiam, ex qua venerant Magi, vt puerum adorarent? Erat notiſsima Ægyptus ex ſalute ſæpe Iſraelitis data, in qua eorum fuerant auſpicatiora cunabula. Vnde non miror, quod ad illam potius confugiat Ietus ſalutis obtinēdæ cauſa. Quo reſpiciēs D. Leo ait ſer. de Epiph. 3. *Qui ſanguinem ſuum fundēdum in aliam differret ætatem, Ægypto ſe parentum miniſterio ſubduxit intulerat, repetens ſcilicet Hebræa gentis antiqua cunabula.* Quæ tellus vitalia ſemper obtulerat Hebræis cunabula, ea merito quæritur ab Ieſu, vt petitus ad mortem, in illa viuat. Nuſquam enim ſecurius aget homo, quam in loco, qui ſemper vitalibus fœtibus fuit inſignis. Hinc D. Hieron. epiſt. ad Lætam, dum monet qualiter poſſet virgunculam filiam inſtituere, & ſeruare in vitam, ait: *Noli ergo ſubire onus, quod ferre non potes: ſed poſtquam ablactaueris eam cum Iſaac, & veſticeris cum Samuele, mitte auia, & amita. Redde pretioſam gemmam cubiculo Mariæ, & cunis Ieſu vagientis impone.* Itaque Bethleem, monet ſanctus, vt virgo educanda, & ſeruanda mittatur, Bethleem, inquam, vbi Chriſti fuerunt auſpicatiſsima cunabula, quæ enim loca in puero Ieſu tanta ſalute manarunt, nunquam non erunt ſalutaria pueris inſtituendis, ſeruandis.

Matth. 2.

D. Leo.

D. Hier.

§. III.

Vt Moyſes, ſic Ieſus in Ægypto extra omnem viſibilem munitionem conſtitutus, & bellum gerit, & triumphat.

ECce tibi Moyſes puerulus ab hoſtili Ægyptiorum rabie in mortem petitus, & ſolus à Pharaone requiſitus, vt ait Orig. hom. 3. in diuerſ. extra paternam domum ejicitur, & in fluminis ripa à ſuis derelinquitur. Quid tunc peribit infans ſolus derelictus in terra adeo hoſtili? Imò inde à Regina Ægypti aſportatus, in aulam ducitur, de omni hoſtium ſæuitia triumphaturus. Sic extra omnem viſibilem munitionem nobilis puer poſitus nobiles de hoſtibus reportat triumphos. Rem pulchris verbis tractat D. Chryſoſt hom. 16. in Act. inquiens: *Hoc mirabile, quod futurus Præfectus in ipſo medio furore naſcitur: expoſitum autem illum ſubſtulit filia Pharaonis, & eum nutriuit ſibi pro filio. Nuſquam templum, nuſquam ſacrificium, cum tanta diſpenſatione facta ſunt.* Expende illud, *Nuſquam templum*, &c. quaſi ad facinoris ſeruati Moyſis præſtantiam, hoc plurimum faciat, quod nimirum templum Dei nondū erat. Et quantum hoc ad commendationem ſeruati Moyſis? Accipe in 4. Reg. 11. Athaliam furentem in omne ſemē regium, vt nec paruulus infans remaneret, qui eſſet de Dauidis ſtirpe. *Tollens autem Ioſaba filia regis Ioram, ſoror Ochoziæ, Ioas filium Ochoziæ, furata eſt eum, de medio filiorum regis, qui interficiebantur, & nutricem eius de triclinio, & abſcondit eum à facie Athaliæ, vt non interficeretur. Eratq; cum ea ſex annis clam in domo domini.* Itaque filia regis procurans Ioas infantuli vitam, illum tollit à facie ſæuientis Athaliæ, & in abſcondito templi illum ſecum cuſtodit. Quid mirum quod Ioas puer eripiatur morti, & de triumphet hoſtes ſuos? Nonne à filia regis ſeruatus eſt, & in templo Dei cuſtoditus? Illud mirabile in Moyſe, quod rabidiſsime expetitus ad mortem, morti eripitur, & à filia regis ſeruatur in triumphos, ſeruatur autem non templi munitionibus cuſtoditus, ſed in aperto campo, in ipſis oculis tyranni rabidiſsimi. *Nuſquam templum, nuſquam ſacrificium, cum tanta diſpenſatione facta ſunt.* Talis triumphus ſoli Ieſu puerulo poſt Moyſem potuit conuenire. Qui dum recens natus ad mortem petitur; vt morti eripiatur immaturæ, adſtat

Chryſoſt.

4. Reg. 11.

Ange-

Matth. 2. Angelus monens Ioſephum Matth. 2. *Accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Ægyptum.* Cur in Ægyptum mandatur fuga? Cur potius in Dei templo non aſſeruatur regius infans? Imò cur Dei templum fugitur, & eligitur Ægyptus? Sanè cauebat Iſaias cap. 13. *Væ, qui deſcendunt in Ægyptum ad auxilium.* Si ergo auxilium Ægypti minime requirendum, cur puer diuine confugis ad Ægyptum? Non equidem fugit ad Ægyptum, vt auxilium requirat, ſed potius vt omnem munitionem viſibilem deſerat, & in apertiori campo cum hoſte confligat, & de illo trium-

Chryſol. phet. Ait D. Chryſol. ſer. 150. *Deus quando fugit hominem Sacramenti eſt, non pauoris, potens quando ſe ſubducit infirmo, in ſequentem non pauet, ſed foris producit, vult in aperto vincere.* Timentis militis eſt, conflictus hoſtis expectare intra munitiones ſuas, qui potentia, viribuſque pollet, non amat munitionibus includi, in apertum procedit, eoque hoſtem agit, vbi quò remotiores ſunt munitiones, eò acrior conflictus, & glorioſior reportatur triumphus. Quid mirum quod puer Ieſus in templo aſſeruatus, tot munitionibus, quot ſaeris vallatus hoſtiles impetus ſubigeret? Clariorem amat nobilis puerulus triumphum, & ab hoſte petitus, non in templo manet, ſed procedit in Ægyptum, in qua non templum, non ſacrificium, non aliqua erat virtutis munitio, ſed potius, vt ait Theophylactus, inibi erant omnis nequitiæ officinæ. Clariſsimus hic diuini[illegible] fuit triumphus, qui extra proprias munitiones poſitus, hoſtes ſuperauit in ſuis. Quem triumphũ Chri-

Tertull. ſti martyribus adſcribit Tertul. dum in carcere inter nocentes detinebantur. Ait enim lib. ad Martyras: *Domus quidem diaboli eſt carcer, in qua familiam ſuam continet. Sed vos ideo in carcerem perueniſtis, vt illum in domo ſua conculcetis.* Non mirum eſt, ſi in templo Dei, inter ſanctos aduerſus diabolũ audeas; ſed quod illum in ſuo, inter nocentiſsimos aggrediaris, hoc perfectæ virtutis teſtimoniũ eſt. Hinc licet mihi mirari virtutem mei patris D. Francisci Xauerij, qui in vaſtiſsimo Iapponiorum campo, quando nullum ibi templum, nullum ſacrificium erat, tot victorias de hoſtibus reportauit. Non ſic miror, quod in D. Thomæ ciuitate, & templo ſemel & vis auderet cum dæmone belligerare, eiuſque ſeſe flagellis exponere, quã quod ſolus in Mauri Inſula, & Iapponiorum auderet aduerſus diabolos ſtare, vt in ipſorum munitionibus illos expugnaret, vt expugnauit.

(*)

§. IIII.

Vt in Moysi, sic in Ieſu glorioſior victoria ſtetit in eludendo tyranno.

PEtebatur à Pharaone Moyſes infantulus, & occiſis alijs infantibus vnus Moyſes in Ægypto apud Pharaonem ſeruatur, ſimiliter ab Herode petebatur in mortẽ, & occiſis plurimis alijs, vnus Ieſus fugiens in Ægyptum euaſit. In vtroque puero non perditur, ſed mirifice deluditur tyrannus. Sic ſupra alio datus dicit D. Bern. *Simili cum Pharaone etiam Herodes ſuſpitione laborans, eodem modo eſt, & ipſe delusus Virobique pro vnius perſonà numeroſitas trucidatur puerorũ, vtrobique, qui quærebatur, euadit.* Itaque & in Moyſe, & in Ieſu manet deluſus tyrannus, & vterque puer ſuam maiorem oſtendit præſtantiam, non quod conficiant, ſed quod deludant aduerſarium. Et quãta hæc illuſi hoſtis in Ieſu gloria? Poſſet equidẽ diuiſsimus puer mortem inferre Herodi, poſſet illũ æternis iam flammis commendare, ſed maluit fugiens, eius oſtendere irritos conatus, vt maiori feriretur hoſtis deluſionis plaga, & præſtantiorem Deus ſuam virtutem oſtentaret. Ait enim in præſenti D. Chryſoſt. *Magos celeriter emittit, inefficacem reddens furorem tyranni, vt diſcat ſe impoſsibilia moliri, & conceptam extinguat inuidiam, ſeq; a ſtudio vani laboris abducat. Eſt autem diuinitatis virtute dignum, non modo conterere inimicos, verum etiam cum omni illos facilitate decipere.* Hæc eſt diuinitatis, ſummæque virtutis præſtantia clariſsima, quod ſciat facile hoſtiles animos deludere, & oſtendere illorum conatus prorſus irritos. Hinc Philiſtijm illi ſapientes diuinã potentiam & virtutem maxime apud populares ſuos extollebant dicentes. 1 Reg. ca. 6. *Quare aggrauatis corda veſtra, ſicut aggrauauit Ægyptus, & Pharao cor ſuum? Nonne poſtquã percuſſus eſt, tunc dimiſit eos?* Apud D. Chryſoſt. hom 8 in Matth. ſic ſonãt hæc vltima verba. *Nonne poſtquam illuſit eis, dimiſerunt populum, &c.* Quod ſi quæras, quando Deus Ægyptios deluſit, vt dimitteret populum, putat Chryſoſt. id factum fuiſſe, cum Hebræi iuſsi ſunt Exod. 11. peterere â vicinis Ægyptijs vaſa aurea, & argentea, vt irent ad ſacrificandum Deo ſuo Cum enim poſſet Deus facere, vt Hebræi vi, & armis ſpoliarẽt Ægyptios, maluit, vt non vi, ſed amicis verbis illos deluderent, & ſpoliarent. Sed illud

Bernard.

Chryſoſt.

1. Reg. 6.

Mirandum eſt, quod Aſcalonitæ ſcientes Ægyptiorum omnium ſubmerſionẽ à Deo factam pro Iſraelitis, non ad hanc recurrũt, vt illum oſtendant terribilem, & metuendum cunctis. Sed ad ſeductionem, & deluſionem recurrunt, quando in vaſis aureis, & argenteis deluſi ſunt. Cur non magis dicũt, quod percuſsi ſunt in vita, quam quod in vaſis argenteis ſunt deluſi? Pulchrè D. Chryſoſt. vbi ſupra: *Ægyptios populi ſui vilitate ſeduxit, cumque palam in Iudæorum marus illorum poſſet tranſferre diuitias, occulte hoc magis fieri, ac decipiendo præcepit, quod certe illum apud inimicos non minus fecit, quam alia ſigna terribilem. Denique Aſcalonitæ, cum cæteris mirabilibus, hoc quoque in medium protulerunt, dicentes: Quare grauauit corda veſtra, ſicut grauauit Ægyptius, & Pharao cor ſuũ? Nonne poſtquã illuſit eis, dimiſerunt populũ ſuum?* Inde terribilem, & metuendum Deum oſtendebat, nõ tam, quod percuteret, quam quod facili negotio deludat hoſtes ſuos. Quo ſpectabat illud Iobi cap. 40. de Leuiathan: *Nunquid faciet tecum pactum, & accipies eum ſeruum ſempiternum? Nunquid illudes ei quaſi aui?* Extollit enim ibi Dominus ſuam maximam potentiam, quæ facere poteſt ea, quę creaturæ facere nequeunt. Et quę ſunt illa? *Nũquid illudes ei, quaſi aui?* Nequit ſane creatura truciſsimo hoſti ſic facile illudere, vt pueruli ſimplicibus illudunt auiculis, vt eas trahant in retia. Id autem ſolius diuinæ potentiæ proprium eſt, cui etiam dicit Pſal. 103. *Draco iſte, quem formaſti ad illudendum ei.* quaſi non adeo oſtendatur Dei virtus in perdendo, vt oſtenditur in illudendo draconi.

Iob. 10.

Pſal. 103.

§. V.

Vt Moyſes naturales parentes licet pauperes omnibus mundialibus bonis prætulit, ita & Chriſtus dominus.

NEſcio, an quid prius emineat in Moyſe, quam naturalium obſequantia parentum, expoſitus enim erat ad Nili ripas, indeque ſublatus à filia Ægyptij regis, quæ illum pro filio capi habere. Quanta hæc cura Dei, quæ expoſito puerulo matrem reginam dedit? Sed accipite aliud, quod amplius miremini, ſimul enim ac in reginæ manibus puer erat, accedit eius ſoror Maria dicens ſe nosſe Hebræam fœminã, quæ optime poſſet nutrire puerũ. Nec amplius motata, de reginæ imperio currit ad domum, vetamque matrem pueri adducit, vt nutricis nomine illum accipiat nutriendum. Exod. 2. *Perrexitque puella, vocauit matrem ſuam, &c.* Et quando puero à naturali matre deſerto regina mater erat, cur inſuper ipſa mater naturalis additur, quæ illum ſuſciperet nutriendum? Erat maxime à Deo prouiſum in iſto puero, vt nulla in proſperitate ſua, naturalibus nõ proſpiceret parentibus. Ad hæc ait Rup. lib. 1. in Exod. cap. 9 *Elegans infantulus eleganti è cælo miſerationis occurſu exceptus eſt, vt matri ſuæ, cui natus fuerat, non periret, & aliam matrem prapotentem adoptandus inueniret.* Sane hoc ex Dei cura ſpectabatur in Moyſe, quod minime deficeret naturalibus parentibus; quod licet regali cognationi inſertus eſſet, tamen non periret illis, qui a natura fuerant parentes. Imo ſic in illo hic affectus excellit, vt vel pauperculã cognationẽ omnibus Ægyptiorum diuitijs præferret. Ait enim Paul. ad Hebræos cap 11. *Fide Moyſes grandis factus negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis. magis eligens affligi cum populo Dei quã temporalis habere peccati iucunditatem, maiores diuitias æſtimans theſauro Ægyptiorum improperium Chriſti.* Itaque meritò Moyſes pauperem vitam, cum paupereulis parentibus, & cognatis prætulit Ægyptiorum regnis, & vt naturalibus aduiueret parentibus, negauit ſe eſſe filium filiæ Ægyptij regis. At contrarium videtur feciſſe Æſter de conſilio Mardochæi, quæ occultauit genus ſuum naturale, vt ad Aſſueri ſolium aſſumeretur. Sic enim habes Æſter 2. *Quæ noluit indicare ei populum, & patriam ſuã. Mardochæus enim præceperat ei, vt de hac re omnino reticeret.* Et quidem, vt Moyſes, ſic Æſter, & Mardochæus deſtinabantur à Deo in ſalutẽ populi ſui, cur ergo vt hi ad permanendum in Regia Aſſueri diſſimularunt genus ſuum, occultarunt autem proſapiam, Moyſes autem vt eſſet cũ pauperculis parentibus contemſit Pharaonis regiam, & negauit ſe filiũ regis? Nonne vt illa, ſic ipſe à regio throno poſſet populo ſuo maxime prodeſſe? Sto â ſententia Sapientiſsimi noſtri Sariani, qui premens Apoſtoli verba, putat, quod Moyſes dũ eſſet in Regia Pharaonis, & princeps Ægyptij haberetur, cogebatur in dies à proceribus, vt Ægyptiarũ rerũ augmẽto proſpiceret, & maiora onera imponeret Hebræis. Vbi autẽ ille vidit, quod principatus ſuus, & opulentia ſua non prodeſſet parẽtibus, apertiſsime negauit ſe filium regis, & principatũ abiecit, vt ſic non amplius cogeretur moleſtus ſuis parẽtibus, & cognatis eſſe, mallens illis paupereulis aduiuere, quàm in regijs delicijs eſſe. Vt merito de illo dicat D. Anſel. in epiſt. ad Heb. cap. 11. *Peccatum*

Exod. 2.

Rupert.

Ad Heb. 11.

Æſter. 2.

Anſel.

Moyſes

Moyses putabat, se latari in aula, dũ fratres sui affligerentur. In quo non mediocriter delineauit affectus Iesu in Ægyptum fugientis. Erant enim Iesu præsto tres Magi, tres Orientis reges, qui datis muneribus illum adorabant, cum Herodes rex machinabatur illum
Matth. 2. morti dedere. Interea venit Angelus monens Ioseph. Matth. 2. *Accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Ægyptum.* Cur Angele fugam mandas parentibus cum puero in Ægyptum, quando præsto aderant tres illi reges, quibus tradi puer posset, vt in eorum regijs seruaretur? Cur permittis sic reges abire? Cur non magis illis commendas puerum, sed manus, vt tenellus puer cum pauperculis parentibus peregrinetur in barbara regione, & Hebræis molesta? Hoc sane quæstionem faciebat D Chrysostomo hom 8 in Matth.
Chrysost. fanti: *Digrum est scrutari, cur non Magi præsentes saluentur, & puer: sed illi quidem in Persidem reuertantur, hic autem cum matre in Ægyptum transfugiat?* Erat hic Christo ad natus affectus, qui nosces imminentem persecutionem aduersus Dauidicum genus, cuius pueri erant celeriter interficiendi: negauit regias delicias, pereuntibus enim fratribus, & afflicta omni cognatione, maluit cum pauperc ula matre & ipse affligi in Ægypti regione Hebræis exosa, quam lætus esse in Arabum Regijs, præterens pauperculorum parẽtum affectum omnibus & delicijs, & diuitijs Oriẽtis. Quasi peccatum enim putabat, se lætari in aula, dum fratres sui, dum cognati sui, dum parentes sui afflige entur. Nunquam enim de Christi habitu non venit purus, & virtuosus affectus erga patentes, & cognatos.
Hieron. Ex quo maxime extollebat Marcellam D. Hieron. epist. ad Principiam fatus: *Matri in tantum obediens, vt interdum faceret, quod nolebat. Nam cum illa sũ diligeret sanguinem, & absque filijs, & nepotibus vellet in fratris liberos vniuersa conferre, ista pauperes eligebat, & tamen matri contraire nor poterat: monilia, & quidquid si pellectilis fuit, diuitibus peritura concedens, magisque volens pecuniam perdere, quam parentis animum contristare.* Sic Christi spiritu plena Marcella studebat materæ obseruantiæ, vt velin re eleemosinæ maluerit pecuniam perdere, aliqua diuitibus donans, quam contristare matrem. Non absimilis
Genes. 22 Isaac Genes. 22. cum ligatur ad mortem, sustinet tene patente robustior. Et vnde Isaac adeò manuetus sustinet? Ait D. Ephrem ibi: *Vsque ad mortem Isaac patri se obedientem præbuit: morte peius esse sciens, tristitiam, atque molestiam patri inferre.* Sic ille.

§. 7 VI.

Vt Moyses, sic Iesus Ægyptios percussit.

NOn otiosus egit Moysis in Ægypto, quim potius egressus quadam die ad fratres suos Exod 2. *Vidit Ægyptium virum percutientem quendam de Hebræis fratribus suis: & percussum Ægyptium abscondit arenæ.* Præficiebantur Ægyptij viris Hebræis, vt illos in opera agerent, ex quibus Præfectis vi us dum Hebræum percutit, & ipse à Moyse percussus occubuit. Sic in conspectu Moysi incipiebat cadere Ægytiorum tyrannis, vt ibi clarius exprimeretur Christus Dominus Ægyptum adiens. Vix enim diuinissimus paruulus ad Ægyptum accessit, & ecce tibi Ægyptiorum idola, Ægyptiorum res
Isai. 19. misere cadunt. Quò spectans Isaias cap. 19. ait: *Ecce Dominus ascendet super nubem leuẽ, & ingredietur Ægyptum, & commouebuntur simulacra Ægypti à facie eius, & cor Ægypti tabescet in medio eius.* In nube leuitabat dominus, vt ait D. Amb. in Exhortatione ad Virg.
Amb. & Procopius in præsenti, cum vlnis Mariæ portatus deferebatur in Ægyptum. Et quid tunc? *Commouebuntur simulacra Ægypti à facie eius, & cor Ægypti tabescet.* Vnus Iesus ingrediens Ægyptum potuit facere, vt Ægyptiorum errores corruerent. Vt merito dicat D. Athanas. de Incarnat. Verbi: *Ægyptiorũ superstitio non quieuisset, nisi dominus omnium*
Athanas. *in corpore, quasi in nube vectus, eo descendisset, & idolorum errores compescuisset, omnes in se, & per se ad patrem transferens.* Itaque vt Ægyptum tetigit puerulus diuinus, Ægyptiorum prauitatem destinaunt ruinæ, nihilque ibi erroris; & falsitatis principare vidit, quod non percuteret. Vnde et in Matth. 2. dicitur Iosepho · *Tolle puerum, & Matrem,*
Matth. 2. *eius, & fuge in Ægyptum.* Pulchre Orig. hom. 3. de diuersis rem amplificans dicit · *Fuge in Ægyptum, propterea vt destruãtur manufacta eorum, vt confringantur, & pereant idola ipsorum, vt damones deturbentur, vt fiat in aduentum domini fugitiuorum seruorum, & malorum interitus. Fuge in Ægyptum, vt adimplcas quæ dicta sunt. Ecce dominus sedet in nube pusilla & venit in Ægyptum, & commouebuntur omnia manufacta. Fuge in Ægyptum, vt fugiant de Ægypto, qui ibi sunt damones.* Et quidem nullus Ægyptiorum error non percutitur, non commouetur, vt pereat ex quo diuinus puerulus Iesus, ingressus est Ægyptum.

PARS II.

Moralia circa textus literam.

IAm nos vocat litera textus, quæ dulcissimos, & vitam halantes latices etiam propinat, vt inde in solidam crescamus salutem.

Exod. 2. Egressus est post hæc vir de domo Leui. Et accepit vxorem stirpis suæ; quæ concepit, & peperit filium: & videns eum elegantem abscondit tribus mensibus. Cumque iam celare non posset, sumpsit fiscellam scirpeam, & liniuit eam bitumine, ac pice; posuitque intus infantulum, & exposuit eum in carecto ripæ fluminis, stante procul sorore eius, & considerante euentum rei.

§. I.

Ad conspectum pulchritudinis quæcunque discrimina vorantur.

DVm Pharaonis edictum viget de pueris suffocandis, in maximum se vitæ discrimen conijciebat pater, qui filium natũ absconderet à rabie tyranni. Nihilominus Moysi parens, dum illum parit, *videns eum elegantem abscondit tribus mensibus.* Et cur cũ tanto discrimine audent parentes puerum abscõdere? Cur nõ magis cauent edicti vrgentis rabiem? Cur sibi magis nõ timent à rabidissimo tyranno? Causam indigitat textus aiens: *Videns eum elegantem, &c.* vbi pulchrã pueri formam viderant, ad conspectum pulchritudinis omnia pericula vorarunt, nihilique edictum, rabiemque tyranni fecerunt. *Philo.* Ait Philo Iudæus in cat. Lyppoman. *Natus infans mox vrbaniorem præseferebat vultum: adeo vt parentes quantum possent, tyranni edicta facile parnipenderent.* Quæ metuebantur edicta tyranni, despici cæperunt, & pro nihilo reputari, vbi puer venustus, & pulcer apparuit, nullũ enim discrimen est, quod in conspectu pulchritudinis non soleat vorari. Quo refero illud Numer. cap. 25. vbi sic: *Fornicatus est populus cum filiabus Moab, quæ vocauerunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt, & adorauerũt Deos earũ. Initiatusq; est Israel Beel Phegor: & iratus dominus ait ad Moysem: Tolle cũctos Principes populi, & suspende eos cõtra Solem in patibulis, vt auertatur furor meus ab Israel. Dixitque Moyses ad iudices Israel: Occidat vnusquisque proximos suos, qui initiati sunt Beel Phegor. Et ecce vnus de filijs Israel intrauit coram fratribus suis ad scortum Madianitidem, videte Moysi, & omni turba Israel, &c* Quid impudẽtius? De imperio Dei erant erectæ cruces ad supplicium sumendum, propterea, quod Israelitę intrauerãt ad Moabitides, illarumque Deos adorauerant, stricti etiam erant, iubente Moyse, gladij, & miseri rei quærebantur, & tamen interea hisita cõpositus, *ecce vnus de filijs Israel intrauit coram fratribus suis ad scortum.* Quo ruis miser homo? Cur non magis Dei imperia, Moysis edicta, gladios strictos, furcas erectas, carnifices paratos vides? Quæ te vis rapit, vt ad tam immania pericula cæcutias? Non equidem alia vis sic miserum raperet Israelitam, nisi vis pulchritudinis visæ. Meritô Orig. hom. 20. *Orig.* in Num. sic inducit vatem loquentem ad Moabitidum Principem: *Aduersus hos non virtute militum, sed mulierum decore pugnandum est. Procul hinc, procul amoue armatorum manum, & electam congrega speciem puellarum: forma vincit armatos, ferrum pulchritudo captinat, vincentur specie, qui non vincuntur prælio.* Et quidem vbi Israelitis non ferrum, non spicula ab hostibus obijciebantur, sed pulchritudo, sed species, non miror, quod atrocia contemnerent edicta, quod gladios vorarent, & furcas, extremæque perditionis nihili facerent pericula. Qui enim bellorum molestias, & discrimina taciti sustinebant, vbi puchram Hebræam viderunt, sic alacriter, & animose clamant apud Holophernem Iudith cap. 10. *Quis contemnat populum Hebraorum, quitam decoras mulieres habent, vt non pro his merito pugnare cõtra eos debeamus?* *Iudith. 10* Ecce vt vorant sanguinis effusionem, & omnia belli pericula, vt possint visam fæminæ pulchritudinem sibi acquirere. Imo, vt de similibus ait D. Cypria. lib. de singular. Clericor. *Malint mori, quàm contenti sint à latcribus mulierum aliqua disiunctione dinelli.* Sic rapit homines pulchritudo mulierum, vt nihili mori æstiment, dum ab illa non discedant. *Cyprian.*

§. II.

§. II.

Pulchritudo ægre, & difficulter potest celari, & abscondi ab hostilibus oculis.

ELegantem & pulchrum puerulum Mosem, tribus mensibus, ægre celant, & nō amplius, post illos enim impletos minime eū posse celari animaduertunt. Ait enim textus: *Cumque iam celare non possent, &c.* Et quidem plures alij celabantur quotidie ne in tyrannorum manus venirent, vt satis probabiliter existimat Lyppomanus in cat. & Rupetr. lib. 1. in Exod. cap. 8. Quando ergo alij celabantur, cur vnus Moyses minime potuit celari, volentibus, & procurantibus parentibus? Huius difficultatis causam in pueri pulchritudinem conijcit Ruper. coactos fuisse parentes, vt filium exponerent, *ne propter elegantiam eius, quæ iam ardere cœperat, inuidia inflammaretur.* Sane vt maior erat pueri pulchritudo, eo se magis publicabat, & inuidis vehementiores stimulos adhibebat, vt illam furiosis tyrannorum iris exponerent. Nunquam enim pulchritudo non se obijcit hostilibus incendijs. Ad hæc Oseas cap. 9. ait: *Ephraim, vt vidi, Tyrus erat fundata in pulchritudine. Et Ephraim educet ad interfectorem filios suos.* Septuag. legunt: *Ephoraim sicut vidi, in captionem præbuit filios suos,* D. Hieronim. in commentario ait: *Ephraim quomodo vidi, in venationem præbuit filios suos.* Itaque dum vulgata Ephraimi pulchritudinem ponderat, in pulchritudine que fundatam dicit, Septuaginta, & Hieron. hoc solum cōsiderant, quod Ephraimi filij dati sint in captionem, & in venationem inimicis. Et merito, quando pulchritudo, & decor nescit abscondere alumnos suos, sed illos frequenter exponit & venationis, & captionis periculis. Sapienter enim de pulchra fœmina ait D. Hieron ex Theophrasto lib. 1. aduersus Iouinian *Minori miseria deformis habetur, quam formosa seruatur. Difficile custoditur, quod plures amant. Nihil tutum est, in quod totius populi vota suspirant.* Credo mihi sub nullis tenebris erit pulchritudo custodita, quando illam totius populi vota suspirant. Ægre, & difficulter seruabitur decorus aspectus, ne in pericula prosiliat. Apud Zachar. cap. 11. ait dominus: *Assumpsi mihi duas virgas, vnam vocaui Decorem, & alteram vocaui Funiculum.* Quid tunc? An ambas virgas apud se custoditas retinuit? *Et sustulivirgam meam, quæ vocatur Decus, & abscidi eam: vt irritum facerem fœdus meum, quod percussi cum omnibus populis.* Ecce tibi duæ tantū virgæ assumptæ fuerunt à Domino, vt seruaret, & custodiret illas, & è duobus altera, quæ decora erat, prima venit in abscisionis periculum, & abscinditur, & proijcitur. Cur non magis seruatur Decus, & abijcitur Funiculus. Ea est Decoris natura, quæ seruatur difficilius, & facilime in pericula ruit. Sic Rege Tyrio dicit Ezech. cap. 28. *Perdidisti sapientiam tuam in decore tuo, in terram proieci te, ante faciem regum dedi te, vt cernerent te.* Equidem decorus, & pulcher iuuenis datus est in faciem regum, non vt illum impugnarent, nec vt illum bellicis tormentis impeterent, sed vt illum cernerent, & ex eo solum non potuit decor, & pulchritudo in perditionem non ire.

Lyppom.

Oseas. 9.

Hieron.

Theop. 1.

Zachar. 11.

Ezech. 28.

§. III.

In Christi similitudine humanæ salutis auspicium est.

EXponendo puerulo paratur fiscella scirpea; dicit enim textus, *Sumpsit fiscellam scirpeam, & liniuit eam vitumine, & pice posuitque intus infantulum, & exposuit eum, &c.* Et cur vili fiscellæ creditur pueri vita, quæ in parentū domo non erat tuta? OEcumenius in Act. Apost. ca. 3. in hac vili fiscella agnoscit imaginem quandam, & similitudinem præsepij illius, in quo Christus Iesus recens natus expositus fuit à matre sua. Merito ergo patres Mosis, quem ipsi seruare non possent infantulum, vili fiscellæ committunt, de tanta enim Christi venturi similitudine certissimum iam dabant puero vitæ auspicium. Nunquam equidem parentes firmiorem salutem filijs adscribunt, quam vbi illos nituntur assimilari Christo. Iusserat Dominus Gen. 22. sibi mactari Isaacum Abrahami dilectum filium, quem vt mactaret pater iuxta Dei imperium super struem lignorum constituit, gladium exerit, paratus ictum. Quid tunc? *Dixitque ei dominus. Non extendas manum super puerum, neque facias illi quicquam.* Quem postulabat Dominus paulò antea ad mortem, nunc postulat eundem ad viram. Et cui modo eum postulat ad vitam? Vbi Isaac à parente positus est super struem lignorum, vt ibi sacrificandus extiterit, simul apparuit similimus Dei filio crucis arbori suffixo, ex qua similitudine non potuit non reseruari ad vitam! Sic Dominus apud D. Augus. ser. 73. de Tempore, ait: *Parce, inquit, Abraham. Qui iusserat, vt ferret modo vociferatur, vt parceret. Parce, inquit, deno-*

OEcum.

Genes. 22.

August.

te pater, parricida ſine crimine parce. In voto probaui, quod in facto renui. Laudo fidem, nec reprobo pietatem, nec tibi potior inferri orbitatem. Ecce ſpirituali præſagio meum præueniſti conſilium. Quod enim paraui pro toto mundo, tu iam deliberaſti in filio tuo. Quod in vnigenito meo diſpoſui, tu in tuo vnico perfeciſti. Sic ibi Dominus vitam annuntiabat filio, in quo exprimebatur ſacrificandus Chriſtus. Quando enim Abrahamus delineabat in Iſaaco ſuo, quod pro vniuerſo mundo erat Chriſtus dominus præſtaturus, iam non mortis, ſed ſalutis, ſed vitæ clariſsimum in illo præbebat auſpicium. Quando enim à Chriſti ſimilitudine non rutilat hominis vita? Apud Luc. cap. 7. cum Ieſus appropinquaret ad portas ciuitatis Naim: *Ecce defunctus efferebatur, filius vnicus matri ſuæ, & hæc vidua erat, & turba ciuitatis multa cũ illa. Quam cũ vidiſſet dominus, miſericordia motus ſuper illam, &c.* A nullo rogatur Dominus, vt vitã tribuat huic adoleſcenti, ſolas viduæ matris lachrymas videt, & totus commotus ad illum ſuſcitandũ feſtinat. Quid erat in adoleſcente iſto, quod ſic traheret Dominum, vt illi vitam refunderet? Erat adoleſcens *filius vnicus matri ſuæ*, vt vnicus erat etiam parentibus ſuis Chriſtus, ex quo non miror, quod adoleſcens ſeruaretur in vitam. Ait D. Baſil. Sel orat. 10. *Vidua lacryma vnigenitum Ieſum traxerunt ad reſtituendam vnigenito vitam.* Vt vnigenitus erat filius viduæ, vnigenti Mariæ referens ſimilitudinem, inde habuit poſſe in vitam reſurgere. Nunquam enim à Ieſu non venit vitam ſibi ſimul[illegible].

Luc. 7.

Baſil.

§. IIII.

In ijs, quæ Dei propria ſunt, cauendum eſt, ne tribui poſſent creaturis.

ET periculis obſitum ortum ſuum, & cãtatiſsimam euaſionem narrans Moyſes, parentum ſuorum nomina diſsimulat. Solum enim ait: *Vir de domo Leui accepit vxorem ſtirpis ſuæ, quæ concepit, & peperit, &c.* Et cur nõ magis nominat Parentes ſuos? An pudet eos parentes habere, quorum nomina fugit? An ingratus parẽtibus nec meminit, qui vocarentur? Abſit hoc à tanto filio, ſed vt ortus, & incolumitas eius ab vna potuit eſſe virtute diuina, ſic parentum nomina reiecit, ne aliquid videretur tribuere creaturis. Similiter philoſophabatur Paulus Oroſius lib. 7. cap. 37. in ſummo Romani Imperij diſcrimine, quando per Rhadagaiſum tyrannum perclitabatur. Venerant tamen barbari reges Romanis in auxilium. Quid tunc? Ait Oroſius: *Adſunt Vldin, & Sarus Hunnorum, & Gothorum duces præſidio Romanorum: ſed non ſinit Deus rem potentiæ ſuæ, virtutem hominum videri. Conterritum diuinitus Rhadagaiſum in Theſſalonicæ montes cogit, &c.* Expende illud, *Nõ ſinit Deus rem potentiæ ſuæ, virtutem hominum videri*: quippe eo ſemper tendit diuinus ſpiritus, vt quod Dei poteſtatis eſt, non poſsit tribui humanis viribus. Meditatus dominus Dauidis promotionem in regnum, 1. Reg. 16 ſic loquitur ad Samuelem: *Imple cornũ tuum oleo, & veni, mittam te in Bethleem ad Iſai, prouidi enim in filijs eius mihi regem.* Multi erant filij Iſai, è quibus vnus ſolus erat à Samuele in regem vngendus, nec tamen dicitur à Deo, quis iſte ſit, nec quod eius nomen, ſed ſinitur ire Samuel in incertum. Cur non deſignatur puer eligendus ex nomine? Cur cauetur, ne Samuel ſciat, quis eſſet à ſe in vngẽdus? Quando Dauidis electio, & promotio à ſolo Deo veniebat, meritò vel cognitio eius cauetur in Samuele, ne quid attribui poſſet hominum prouidentiæ. Ait D. Baſil. Sel. orat. 14 *O ſapientiam immortalem! O arcanam miraculi editionem! Et filium tegit, non clare dixit. Vngatur mihi Rex Dauid, ſed prouidi in filijs Iſai. Ne humanæ videatur eſſe gratiæ vnctio.* Non equidem ſinit Deus rem potentiæ ſuæ, virtutem, aut fauorem hominũ videri. Hinc pugnaturo Dauid aduerſus Philiſthæos, 2. Reg. 5. ait. Dominus: *Non aſcendas obniam eis, ſed gyra poſt tergum eorum, & venies ad eos ex aduerſo pyrorum. Et cum audieris ſonitũ clamoris gradientis in cacumine pyrorũ, tunc inibis prælium, quia tũc egredietur Dominus, &c.* Quæ verba non paruam quæſtionem fecerunt Abbulenſi, cur nimirum Dauid nõ permittatur pugnare, antequam audiat ſonitum in cacumine pyrorũ? An id factum fuit, quia de Aſtrologorũ more obſeruandæ ſunt fuſtæ horæ, in quibus perſuadentur futuri euentus boni? Quod ſi hæc à fidelibus minime credenda, nec ſpectãda ſunt: cur Dauid cohibetur a pugna vſque ad illius ſonitus horam? Sane non permittitur Dauid pugnare niſi in illo determinato ſonitus diuini puncto, ne ſibi poſſet Dauid attribuere victoriã, ſed Deo auxiliatori. Quo reſpiciens Theodor. quæſt. 19. in præſenti, fatur: *Sapientiſsimus pædotriba Dauidem in virtute exercet, & ſuadet ne ſuis viribus fidat, ſed eius expectet auxilium. Nam quando, inquit, videris ſylvas ſua ſponte moueri abſque vento, tum deſcende ad bellum, tunc egredietur dominus.* Decernit maximus dominus,

Oroſius.

1. Reg. 16

Baſil. Sel.

2. Reg. 5.

minus, & belli dux horam pugnæ, eiusque momentum præfigit, ne cui alteri, quam eius auxilio, & potentiæ tribuatur victoria. Pro quo defectum vini in nuptijs repræsentanti Mariæ Ioan. 1. respõdit Dominus: *Quid mihi, & tibi mulier? Nondum venit hora mea.* Mulierem vocas, & quasi alienam excipis Mariam, ò bone? An nescis esse matrẽ tuam? cur sic dissimulas, & matris nomen, & amorem, & ostendis rei petitæ præfixam esse à te horam? An quia in alia hora vel petente matre nihil facere potes? Absit; sed & horam præfixam ostendit, & matrem dissimulat, non sinens rem faciendam à potentia diuina, hominum virtutem videri, aut fauorem. Pulchre D. Aug. tract. 8. in Ioan. *Tanquam non agnoscit viscera humana, operaturus facta diuina.* Vbi erant diuinitatis facinora euulganda, vel ipsa materna non agnoscit viscera; nequit enim Deus rem potentiæ suæ, reputari hominum virtutem. Ideo puerulus Dauid pugnaturus cũ Goliath, cum Saulis armis esset munitus. 1. Reg. 17. *Deposuit ea.* Cur in tanto discrimine armorum ponit? Ait D. Basil. Sel. orat. 15. *Nil tibi huiusmodi opus armis, quæ partem gloriæ bellicæ sibi arrogent. Ne victoriæ gloriam adsetrahat armorum potentia.* Sic ibi.

Ioan. 1.

Augusti.

1. Reg. 17

Basil.

S. V.

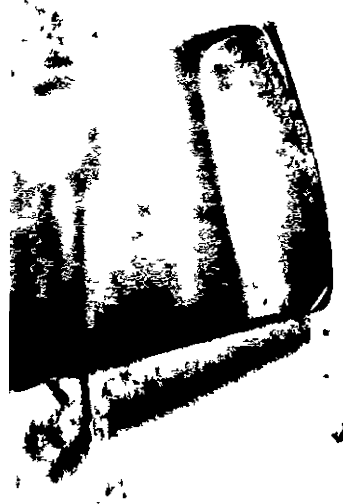
Vsq; ad Christum virginitatis perpetuæ virtus incognita fuit.

MIrabar à Moyse ampliores non redditas gratias sorori solicitæ de sua incolumitate, eius saltẽ nobis proponẽdo virtutes. Solum enim ait, *stante procul sorore eius, & considerante euentum rei.* Et quidem virguncula tunc erat soror Moyses, & in æuum virgo permãsit, vt author est D. Amb. alijque Patres. Cur id non laudauit in sorore sua Moyses? Cur non dixit, quod puella, & virgo soror stabat pro puero solicita, sic eius solicitudinem gratificans, vt simul eius prædicaret virtutem virgineam? Sane non erat integritas virginalis priscis temporibus in numero virtutũ, nec çstimata, imo nec cognita fuit ab vllo vsque ad Christum. Quod multis iam probatum supra lib. 1. singulariter confirmat D. Athanas. de incarnetione verbi Dei, explicans quæ noua, & â nullo excogitata induxerit mundo Christus. Ait enim: *Quis igitur hominum vel post mortem, vel inuita author seruandæ virginitatis fuit? ac non contra arbitratus est, eam virtutem præstari non posse? Attamen noster Saluator, & omnium rex Christus tantum valuit in huiusmodi præceptis, vt pueri nondum maturi legum disciplinæ, virginitatem, quæ supra leges est, profiteantur.* Itaque de mente magni Athanasij, quam nullus antea coluit virtutem virgineam, imo quam omnes antea putarunt impossibilem vnus & coluit, & persuasit hominibus Dominus, & saluator noster Christus. Et quis magno Athanasio, Ioannem Ierosolymitanum, & similes aliter sentientes opponat: in perterrito Christi aduersus mundum strianũ propugnatori hominem non tot doctrinæ sudoribus clarum? Sed, & Athanasio clarissimus in concilio Ephesino Sanctus Proclus subscripsit, qui homil. de Transfiguratione, hinc præfert Christum Moysi, & Eliæ, dicens: *Hic est filius meus dilectus, non Moyses, non Elias, sed hic, nempe Christus: non alius, non aliud, sed hic vnus, & idem, hic in quo acquieui, ipsum audite. Iustus est Moyses, verum in hoc acquieui. Eliam igneo curru subnectum recepi, sed hunc misi virginem tanquam in cælo ex virgine natum, in idem cælum. Nullus enim, inquit, ascendit in cælum, nisi qui descendit è cælo.* Ecce tibi in quo Christus extollatur etiam supra Eliã; quia licet Elias curru vectus in cælum sit, at Iesus Virgo missus, & natus ex virgine in cœlũ fuit assumptus. Quasi curru igneo Eliæ opponat Christi virginitatem, quæ vt sola splenduit in Christo, sic vel ex hoc capite ostendit illum sublimiorem Elia. Nec vocat repetere dicta in rem præsentẽ tom. 1. in vetus testamentum contentus ijs duobus patribus & antiquissimis, & pro Christo vbique propugnatoribus inuictissimis, qui virginitatem ex affectu virtutis cultam solum agnouerunt in Christo.

Athanas.

Exod. 2. Ecce autem descendebat filia Pharaonis, vt lauaretur in flumine, & puellæ eius gradiebantur per crepidinem aluei. Quæ cum vidisset fiscellam in papyrione, misit vnam è famulabus suis: & allatam aperiens, cernensque in ea paruulum vagientem, miserta eius ait; De infantibus Hebræorum est hic. Cui soror pueri: Vis, inquit, vt vadam, & vocem tibi mulierem Hebræam, quæ nutrire possit infantulum?

fantulum ? Reſpondit; Vade. Perrexit puella,& vocauit matrem ſuam. Ad quam loquta filia Pharaonis: Accipe, ait, puerum iſtum, & nutri mihi: Ego dabo tibi mercedem tuã. Suſcepit mulier, & nutriuit puerum, adultumque tradidit filiæ Pharaonis. Quem illa adoptauit in locum filij, vocauitque nomen eius Moyſes, dicens: Quia de aqua tuli eum.

§. VI.

Deus ſcit ſuis conſulere, eà via, quam nulla mens humana attingere valet.

PArentes Moyſis Ægyptiam aulam, totamque Pharaonis familiam verentes, puerulum filium Nili littoribus inter riparum virgulta exponunt, ſi forte vel apud pauperem piſcatorem inueniat gratiam, qua de regio furore liber euadat. Quid tunc? Nõ piſcator, non popularis aliquis Ægyptius, ſed *ecce deſcendebat filia Pharaonis, vt lauaretur, &c.* & ipſiſsimi Pharaonis filia petẽs lauacrum puerulo ſalutem affert & incolumitatem. Vbi merito Lyppomanus in cat. ait: *Lyppom.* *Lotionis caſualis, & carnalis inſtituti opus, quis credidiſſet in operis diuini promotionem futurum?* Sane ſi mundi ſapientes conuenirent in vnum, & toto ſapientiæ conamine agerent, qualiter Deus poſſet puerulum Hebræum ſeruare ab ira regis incolumem, nullus adeò caſuale, imo & contrarium medium pertingeret. Fiderent omnes piſcatoris, aut fullonis accedentis ad flumen miſericordiæ, at Deus nõ periſtos, ſed per caſuale reginæ lauacrum puero parat ſalutem, vt oſtendat, quàm poſſit ſuis prouidere eà via, quàm nulla humana ſapientia pertingit. Eſurienti populo in deſerto promiſerat Deus carnium abundantiam menſe integro. Tunc ſapientiſsimus Moyſes ſpeculatus qualiter tot carnes dari poſſent, *Numer.* ait ad Dominum Numer. 11. *Sexcenta millia* 11. *peditum huius populi ſunt, & tu dicis, Dabo eis eſum carnium menſe integro? Nunquid ouium, & boum multitudo cædetur, vt poſsit ſufficere ad cibum? Vel omnes piſces maris in vnum congregabuntur, vt eos ſatient?* Ecce tibi ſapientia Moyſis quouſque peruenit, vt ingentem populi multitudinem crederet à Deo carnibus ſaturandam, ſi vel Dei potentiſsima virtus oues, boueſque pene innumeras quotidie cæderet, vel omnes piſces maris in cibos traheret. Quid tunc Deus? Ait text: *Ventus autem egrediens à Domino arreptas trans mare coturnices detulit, & demiſit in caſtra, &c.* Non boues, non arietes, non piſces parat Dominus populo ſuo, ſed coturnicum tantam adducit multitudinem, quæ vel numeroſiorem populum ſatiaret. Et cur relictis bobus, ac arietibus coturnices adduxit, niſi vt oſtendat, quã longe ab humana ſapientia procedat diuinitas in ſuis ſaturandis? Ait D. Auguſt. lib. 1. de *Auguſt.* Mirab. ſacræ ſcripturæ cap. 127. *Et idcirco, vt nihil de ys, quæ Moyſi mens fragilis, vtputa humana, arripuit, in paſtum populi cederet, ventus à Domino egrediens arreptas trans mare coturnices ad caſtrorum loca detulit.* Non qua via cogitabat Moyſes, Dominus ſuis prouidit; quin potius cauit nihil adducere de ijs, quæ humana ſapientia potuit pertingere, & cogitatas carnes boũ, arietũque cõtemnens, coturnices adduxit, quæ nullatenus in hominis mentem poſſent venire. Sic Deus ſcit ſuis prouidere, eà via, quam nulla humana ſapientia pertingat. Et quidem prouiſurus Iſraelitico populo regem, mittit Samuelem ad domum Iſai, vt vnum de filijs eius regem deſignet. In re autem deſignandi regis, qui Iſraelẽ defendat, ſtatim apparuit oculis humanis omnium aptiſsimus Eliab & natu primus, & robore, & elegantiâ corporis omnium facile princeps. Quem cum Deus repuliſſet, & alios etiam fratres eius à parente in medium adductos, ſciſcitatus eſt Samuel, an alius aliquis remaneret filius. Ait enim text. 1. Reg. 16. *Dixitque Samuel ad Iſai: Nunquid iam completi ſunt filij? Qui reſpondit: Adhuc reliquus eſt parvulus, & paſcit oues.* Semel monitus Iſai quos domi habebat, in medium adduxit filios, quibus adductis, imo & repulſis, ſubſtitit pater, nec aliũ prompſit filium; ſed neceſſum fuit, vt Samuel iterũ patrem vrgeret, & quæreret, an haberet alium, quem adduceret. Et cur neceſſum fuit, vt denuo pater vrgeretur ad adducendum Dauidem? Cur nõ magis pater illum manifeſtauit, vt ex ſe manifeſtauit cæteros? Nec affectus paternus nec natura, nec prudẽtia humana cogitare poterat paruulum puerulum inter oues agentem populo Iſraelitico dandum eſſe regem, Deus autem per ea, quæ nec in cogitationem cadunt humanam ſuis ſolet prouidere. Vt me- *1. Reg. 16*

ritò

rito diceret D. Basil. Sel. orat. 14. *Rex erat Dauid prophetica manu ad regnum prouectus, & cœlesti approbatione dignuatem consecutus, subitoque primus fratrum comperiebatur, qui postremus, ordoque natura cedebat gratiæ. Arcana erant regni exordia, neque ab ipsa natura elucebat imperium.* Sanè quo Dauid rex daretur Israelitis, nec natura, nec ratio, nec prudentia humana persuaderet, arcanum erat quidquid ad regni Israelitici exordium pertinebat, & tandem venit regnum, per quem nec ab ipsius parentibus sperari posse videretur. Nec absimile est, quod in ipso Dauide accidit, vt populus à Philisthæo exprobrante liberaretur. Stabat Goliath in arena Israelitas exprobans, aduersus quem Saul armatum produxerat exercitũ: ad quem Isaia valẽtiores filios misit, qui cum rege pugnarent, & Philisthæos delerent. Sed etiam misit paruulum Dauidem, qui fratribus portaret alimenta. Ait text. 1. Reg. 17. *Abierunt autem tres filij eius maiores post Saul in prælium: & nomina trium filiorum eius, qui perrexerunt ad bellum, Eliab primogenitus, & secundus Aminadab, tertius quoq; Samma::: Dixit autem Isai ad Dauidem filium suum. Accipe fratribus tuis ephi polentæ, & decem panes istos, & curre in castra ad fratres tuos, & decem formellas caseis, has deferes ad tribunum: & fratres tuos visitabis, &c.* Propone tibi modo ob oculos, hunc tres maiores filios Isai sub armis splendentes, cum in genti Saulis exercitu aduersus Philistæum stantes, illinc vnum paruulum Dauidem caseis, panibusq, onustum, vt cibaria pararet. Si tibi diceretur hostis ab vno horum esse trucidandus, quem tãtæ gloriæ, tantæque saluti designares? Nonne milites armatos, & sub armis splendentes? Quis de alijs, quam de armatis illis tantam illam salutem posse venire cogitaret? Et Deus inter tot armatos vnũ puerulum inermem elegit, & salutem dedit per eum, per quem à nullo posset cordato homine sperari. Bene Chrysost in Psal. 50. *Nutu Dei processit pastor ad pugnam. Et qui bello fuerant assueti, pauore tremebant, & iste, qui arboribus, & vmbra frondium delectabatur, cum vidisset alienigenam irruit, &c.* Quando humana sapientia vocaret armatos milites, veteranos duces, eosque spectaret, vt posset viuere, Dei nutus pastorem agit in castra, & per pastorem, per quem minime sperari poterat, Israelitis salutem causatur. Vt merito dicat Nazianzen. orat. 1. in Iulianum *Deus potentes de sede deponit, & insuspicabilem diademate ornat.* Sic ibi.

1. Reg. 17

Basil. Sel.

Chrysost.

Nazian.

§. VII.

Vnus bonus filius valet perentes suos, vel aduersus naturæ leges lætificare, & ornare.

SVscepit Regina infantulum, & noscens Hebræum esse, decreuit tamen illum seruare. Magnum hoc fuit in Moyse, quod eius infantilis elegantia persecutoris filiam sui seruatricem faceret. Sed accipite quid maius: Videns rem soror pueri, Reginam adit, *Vis, inquit, vt vadam, & vocem tibi mulierem Hebræam, quæ nutrire posset infantulum? Respondit: Vade. Perrexit puella, & vocauit matrem suam. Ad quam locuta filia Pharaonis, Accipe, ait, puerum istum, & nutri mihi, ego dabo tibi mercedem tuam. Suscepit mulier, &c.* Quid mirabilius? Quem parentes cogebantur abijcere filium, & orbitatem tristissimam pati, nunc absque vllo edicti obstaculo illum recipiunt lætantes, & regijs expensis alunt. Quid fœlicius? Quando alij edicto regio suos suffocabant filios, ij parentes regijs impensis suum filium viuificant, alunt. Sed non miror, erat enim filius eorum Moyses, puer elegans, & propter eminentes in infantili corpore virtutes diuinæ prouidentiæ traditus, vbi autem talis filius inuenitur, is valet vniuersos parentes, & maiores suos lætificare, ornare. Lyppom. in cat. fatur: *Quem exposuerant prouidentiæ Dei, ipsum recipiunt cum pace Regis, deque eius alimonia, non propris impendys alendum, sic, vt matris quoque vberibus restitueretur lactandus, quo quid erat mirabilius?* Sanè hæc efficiuntur miracula à filio, qui propter virtutes suas curæ est Deo, vt nimirum etiam contra vniuersas naturæ leges gratiarum, bonorumque priuilegia parentes ad se trahant. Thamaris partum referens Gen. 38 ait: *Apparuerunt gemini in vtero, atque in ipsa effusione infantum vnus protulit manum, in qua obstetrix ligauit coccinum dicens: iste egredietur prior. Illo verò retrahente manum, egressus est alter. Dixitq; mulier: Quare diuisa est propter te macerie? Et ob hanc causam vocauit eum Phares. Postea egressus est frater eius, in cuius manu erat coccinum quem appellauit Zara.* Ecce ibi & natura ipsa, & obstetrix nitebãtur vt Zara primogenituræ acciperet priuilegiũ, & Phares in secũdis maneret. Sed aliter accidit, qui enim secũdis seruabatur à natura, prior ortu de facto est, & primogenij prærogatiuã accepit.

Lyppom.

Gen. 38.

Et vnde Phares sibi primogenium traxit ipsa naturæ lege obsistente, & repugnante? Futurus erat illi filius Dauid, imò futurus erat illi filius Iesus, vbi autem tales filij ad partem Phares pertinebant, nõ mirum est, quod vel aduersus omnes naturæ leges gratiarum priuilegia omnia traherent ad parentem. Ait Diodorus in cat. Græca. *Illud præcipue considerandum, quod Zaran natura primogenitum faciebat manum iam proferentem: Deus autem ad Phares contulit priuilegium: vnde Dauid, regiumque genus, & Christus ipse oriũdus erat.* Cui tanti filij erant dandi, prouidit Deus, vt repugnante ipsa natura, illustria gratiarum, & primogenij priuilegia darentur. Et quæ leges non rumpantur in parentibus honorandis, quibus sunt filij adeò strenui? Quo spectat illud Paul. ad Hebræos cap. 2. loquens de filio Dei, quod factus sit filius hominis: *Vt per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxij erãt seruituti. Nusquam enim Angelos apprehẽdit, sed semẽ Abrahæ apprehendit.* Itaque quando lex durissima & peccati, & seruitutis, sub qua tenebantur homines abrumpenda erat, non sese naturæ Angelicæ copulauit Dei Verbum, sed Abrahæ semini, vt filius hominis fieret. Et cur magis amaret fieri filium hominum, quam Angelum, nisi quia filius bonus aptior videtur, vt parentum naturam ornet, liberetque ab omni seruitutis labe, infamiæque inquinamento? A quò non longe erat Chrysol ser. 143. aiens *Quæ nascendi necessitas Deo, cui suppetit faciẽdi potestas? Quæ? Vt ipsam naturam nascendo reficeret, quam fecerat operando, quia quæ facta fuerat, vt generaret ad vitam, generabat ad mortem. Per peccatum primi hominis natura lethale vulnus accepit, & capit esse origo mortis, quæ erat initium vitæ. Hoc est ergo negotium nativitatis, quod nasci compulit Christum.* Vt primorum parentum error captiuum sub mortis tyrannide, & peccati lege tenebat humanum genus, sic vt illam nostri generis oppressionem abrumperet, veniens Deus, adductus fuit vt ex homine nasceretur. Sic enim congruentissime seruitutis, & peccati leges à primis parentibus introductæ funditus possent euerti, quando tantus filius necessario extolleret genus suũ, etiam quibuscumque legibus renitentibus. Nunquam enim boni filij non proficiunt parentibus. Post vituli adorationẽ iratus Moyses ait ad Aaron Exod. 32. *Quid tibi fecit hic populus, vt induceres super eum peccatum maximum?* Hoc vim verbum asperum audio dictum ad Aaronem pro tanto peccato, de popularibus autem, *ceciderunt illa die quasi triginta millia hominum.* Et quæstio est, cur Aaron maiores pœnas non dederit? Pro quo ait Diodorus in cat. Græc. *Accessit Moyses maximus deprecator, & quos de lumbis Aaron Deus processuros videbat, Samuelem, Eliam, Ioannem Baptistam, quibus facile immemor Deus iniuriarum virum absolvit.* Sic viri processuri de Aaron patrem liberarunt â pœna delicti.

Diodor.

Diodor.

a. ad He.

Chrysol.

Exod. 32.

§. VIII.

Fœminarum consilia raro non sunt exitialia propriæ familiæ.

NVtritum, altumque puerulum Moysem tradidit mater eius, & nutrix filiæ Pharaonis, *quem illa adoptauit in locum filij.* Et quale hoc consilium Reginæ in adoptando, & conseruando puerulo? Sane parenti suo, & toti Ægypto exitialissimum fuit. De quo D. August. in cat *Dum paruulum seruat ignara, patrem decipit incauta. Dignum malitiæ eius erat, vt filiæ prouisione periret* Et quando fœminarum prouidentiæ, & consilia suis non attulerunt pernitiem? Huc adducã Macronem illum Imperij Romani columẽ, qui toto conatu curauit, quod Tyberius Caium regno præficeret, â quo tota Macronis familia extincta fuit. Sed quomodo potuit fieri, quod Macro solertissimus vir tãtam suæ domus extolleret pernitiem? Id faciebant mulieris Macronis preces assiduæ. Ait enim Philon lib de legat ad Caium. *Quidquid progermanis fratribus, ac filijs afferri poterat, hoc totũ, & amplius afferebat Macro pro Caio apud Tyberium: in causa fuerunt, non solum officia mutua, sed & vxor Macronis, quæ quotidie maritum incitabat, ne vllam occasionem fauoris, & iuuandi iuuenis prætermitteret. Verumtamen post non multos dies Macro infelix sublatus est è medio vna cum vxore sua, extremà pœnà repensa sicipro immodico studio, &c* Ecce tibi vxor Macronis virum stimulat, vt Caio faueat, â quo & ipsa, & vir misere trucidantur in mercedem tanti beneficij. Solet enim sæpe fœminea prouidentia hanc eligere suis pernitiem. Non absimile quid accidit. 4. Reg. 11. vbi Athalia pessima occidebat omne semen regium, dicit enim textus: *Tollens autem Iosaba filia regis Ioram soror Ochozia Ioas filium Ochozie, furata est eum de medio filiorum regis, qui interficiebantur,*

Augusst.

Pilon.

4 Reg 11

bantur, & nutricem eius de triclinio: & abscondit eum à facie Athaliæ, vt non interficeretur. Eratq; cum ea sex annis clam in domo Domini. Erat equidem Iosaba soror defuncti regis, & vxor summi sacerdoti, Ioiadę, & ideo facile potuit abscondere in templo regium infantulum. Sed cum plures essent filij regis, qui interficiebantur, erga nullum alium seruandum fuit solicita Iosaba, nisi erga hunc paruulum Ioás; in hoc vno seruando totam suam curam, & prouidentiam constituit. Et quidem hic vnus exitialis fuit mulieris familiæ, quando mariti sui filium Zachariam occidit. Ait enim 2. Paral. 24. *Et non est recordatus Ioas rex misericordiæ, quam fecerat Ioiada pater illius,* nempe Zachariæ, *secum, sed interfecit filium eius.* Sic mulieris consilium, & prouidẽtia in suorum exitium solent ruere. Quo sapienter notans D. Athanas. orat. contra Idola gentes irridet, quę de fœmineis numinibus sperabant auxiliũ. Ait enim: *Vtinam intra mares studium istud vecors idolatria constitisset, neq; fœminis detulissent diuinũ nomen. Nam & fœminas, quas neq; ad commune de republica consilium, tutum est admittere, illas ipsas Deorum religione, vt numina venerantur.* Quid stultius? Putát esse diuinitatem in fœminis, quarum prouidentiæ, & consilia suspecta debent esse in qualibet ordinata Republica, vt quę semper in exitialia inclinent. Qui ergo vel domui, vel Reipublicæ, vel regno amat prouidere, caueat fœminea consilia, caueat fœminarum prouidentiam, nisi forte aliquam virginitatis gloria illustrem inuenerit, quo enim virginitas remotior est à fœminea fragilitate, eo aptiorem ostendit alũnam suam moderando imperio. Quo spectauit D. Cyril. Alex. lib. de recta in Deum fide ad Theodosium, dicens, Imperatori: *Incitor, nescio quomodo, vt rectæ fidei Canonem ab Apostolis traditum, & commentariolo hoc breuiter comprehensam, veluti spirituale quoddam Xenium, cùm vestræ maiestati, tum ipsis quoq; Reginis veræ pietatis studiosissimis offeram, vt quæ amba vna cum vestra serenitate coruscent, insigniterque floreant. Altera enim sobole vobis exoptatissima felix regni vestri sceptris perpetua successionis spem adfert: altera verò inter virgineas gemmas sensim adolescens regni vestri præclarissimi curas vobiscum communes habet.* Expende nouum quid, & raro, aut nunquam exauditum à Theodosio Imperatore peractum. Ad regni curas fœminam euocauit, cũ illaque partitus est totius imperij solicitudines: sed quæ hæc fœmina? An eius vxor? Habebat quidem vxorem pientissimã, sed relicta vxore filiorum educandorum curis, virginitate conspicuam sororem conspi-

2. Par. 24

Athan.

D. Cyril.

eatus, quam virginem nouit, non dubitauit ad regni curas vocare, nihil timens fœmineę infelicitatis, in ea, quæ virgineo splendore radiabat.

§. IX.

Præclari gubernatores in regum aulis debent educari.

QVem primum saluatorem, & gubernatorẽ populi sui Dominus erigebat, vide qualem illi educationem parabat, nimirum qualis habetur in magni principis aula. Ait enim textus: *Adultum tradidit filia Pharaonis, Quæ illum adoptauit in locum filij.* Non passus est Deus, vt, qui futurus erat tanti populi gubernator, in domo priuata, inter priuatos parentes adolesceret, sed quod iam puer raperetur ad aulam, vbi commodius in præclarum gubernatorem figuraretur. Respondet ans Lyppom. in Cat ait: *Tantũ abfuit, vt Moises perire potuerit per Regis crudelitatem, vt ipsum quoq; intra regiã aulam suam educari oportuerit. Intra aulam certe proficere commodius potuit scientia rerũ multarum ob consortia sapientium, experientia rerũ omnium, & potentia rerum agendarum.* Variarum rerum notitia, & experientia, & industria agendorũ, quæ gubernatori opt me necessaria sunt, non in priuatis domibus, nec in priuatis studijs, sed in aulæ negotijs commodius, & citius addiscuntur. Et mirum erit si ad clauum regni vtilis accedat, qui alibi de, & non de aulæ medio, de curiæ negotijs fuerit assumptus. Componite primos Israelitarum reges, alter fuit Saul, alter Dauid, vterq; è priuati do no vocatus ad regnũ fuit, Saul dum asinas patris quęrit. Dauid dum paucas pascit oues. At Saul sic se gessit in regni administratione, vt regnum amitteret, Dauid autem & strenue regnat, & solidam suum in secula stabilirit. Et vide tam bonus Dauidum regno, & tam malus Saul? Hoc vnum inuenio in illis discrimen quod Saul è priuato designatus ad regnum, statim eius administrationem subit, nullius alterius regis curiam, nullius alterius aulam intrans, nec videns. Ait text. 1 Reg. 10. *Tulerunt eum inde:* nempe Saulem de domo priuata, in qua latebat, *steteruntq; in medio populi, & altior fuit vniuerso populo ab humero, & sursum. Et ait Samuel ad omnem populum, certe videtis, quẽ elegit Dominus, quoniam non sit similis illi in omni populo. Et clamauit omnis populus: Viuat Rex ::: Sed & Saul abijt in domum suam in Gabaa, & abijt cum eo pars exercitus, &c.*

1. Reg. 10.

Expende, vt priuatus homo, & è priuata domo in regnum assumitur; & vt statim ipse in priuata domo exercitus administrationem, & regni gubernaculum sumit. Dauid autem cum electus ad regnum ageret puer in domo paterna, dexteritatis in pulsanda cythara occasione ad aulam Saulis euocatus fuit. Sic 1.Reg. 16. *Misit ergo Saul ad Isai nuntios, dicens: Mitte ad me filium tuum Dauid, qui est in pascuis. Et venit Dauid ad Saul, & stetit coram eo: at ille dilexit eum nimis, & factus est eius armiger.* Et quando Saul designatus ad regnum, ad nullius regis aulam vocatur, sed subito è priuata domo, belli, pacisque regni negotijs præponitur cui & Dauid non similiter regno inseritur? Cur magis prouidit Deus in Dauide quod post vnctionem, antequam regnum caperet in aulam regis Saulis vocaretur, ibique moraretur Regi factus familiaris, & principibus? Sanè vt sapienter noster Salianus notabat, in Dauide is formabatur gubernator, qui regnum Israeliticum promoueret, in immensumq; erigeret, ideò prouisum est, vt in aula adolesceret, & inter regni negotia, pacis, bellique rationes, & cuncta, experientia duce perdiscceret. Aliter in Saule formabatur gubernator, qui regnum perderet, ideò non miror, quod de priuatis negotijs assumatur, & subito ingeratur regni negotijs communibus: & antequam aulæ gustum perciperet, nec Regiam vllam videret, iam clauum totius haberet Reipublicæ. Hinc etiam Gen. 39. dicitur. *Ioseph ductus est in Ægyptum, emitque eum Putiphar eunuchus Pharaonis, princeps exercitus sui::: Inuenitq; Ioseph gratiam coram Domino suo, & ministrabat ei, à quo præpositus omnibus gubernabat creditam sibi domum, &c.* Vide, vt Deus non permisit Iosephum diutius morari apud mercatores, sed illum in domum principis duxit, ibique illi totius palatij curam dedit. Et cur hæc, nisi quia ordinabatur ad administrationem regni Ægypti? Nazianzen. orat. 1. in Iulian. *Ioseph dum venderetur, & amaretur, & liberaretur, & potentiam obtineret, maioriſque dispensationis causa, dispensatoris munere fungeretur.* Expende illud, *maioris dispensationis causa, &c.* vt enim ad magni regni administrationem ducebatur; sic debuit in principis minoris aula exerceri.

1.Reg. 16

Gen. 39.

Nazian.

Exod.2. In diebus illis, postquam creuerat Moyses, egressus ad fratres suos, vidit afflictionem eorum, & virum Ægyptium percutientem quendam de Hebræis fratribus suis. Cumque circumspexisset huc, atque illuc, & nullum adesse vidisset, percussum Ægyptium abscondit Sabulo. Et egressus die altero conspexit duos Hebræos rixantes, dixitq; ei, qui faciebat iniuriam. Quare percutis proximũ tuum? Qui respondit; Quis te constituit principem, & iudicem super nos? Num occidere me tu vis, sicut heri occidisti Ægyptium? Timuit Moyses, & ait: Quomodo palam factum est verbum istud?

§. X.

Potentia fœmineo nitens fauore, nunquam non terribilis, crudelisque.

MIraris Moysem ob lenitatem, & mansuetudinem cantatissimum, quod dũ adhuc aulam Ægypti inhabitat, sub regiaque ibi splendet dignitate, filiæ Pharaonis filius adoptatus, tam subita exardescat ira in Ægyptios, & Ægyptium morte percutiat, & sepeliat Sabulo. Ait enim text. *Percussum Ægyptium abscondit Sabulo.* Vnde hanc duritiem sanguinolentam concepit vir alioquin mitissimus? Nonne vt princeps Ægyptiorum erat, in illoque regno potentissimus & percutientem Ægyptium posset mitius corrigere, & Hebræum percussum liberare? Cur maluit reus videri Ægyptij sanguinis, qui ad eorum imperium designabatur? Erat tota illa Moysis in Ægypto potentia in fauore filiæ Pharaonis fundata, & quando quidquid Moyses valet in fœmineo fauore fundatur, non miror, quod eius valentia sanguinolenta sit, & tota terribilis appareat. Me in hanc cogitationem conicit Diu. Athanas. quæpiſt. ad solitariam vi- Athan.

tam

tam agentes de Eusebianis Hæreticis locutus sic fatur. *Eusebiani contra, neque causam dixerunt, neq; de impietate scriptorum suorum conuicti pudore repressi sunt, sed potius grauius in omnes sæuierũt, & quia per fœminas ad Cæsarem commendationem habent, cunctis se terribiles prebuere.* Expende ab illis, *& quia per fœminas, &c.* fœminarum enim fauore adiuti Eusebiani apud Cæsarem valebãt, ex quo nullam non sæuitiam, & crudelitatem in alios imbibant. Compone modo id quod accidit 4. Reg 6. cum eo quod accidit Æsteris cap. 9. Ibi Israelitarum hostes infensissimi, nimirum exercitus Syrorum nescientes adducti sunt per Elisæum in ciuitatem Samariæ, ibique clausi tenebantur, vt facili negotio possint interfici ab Israelitis At Israelitæ de consilio Elisæi hostibus pepercerunt, imò illos cibarunt, vt læti, & saturi redirent in patriam. Ait enim textus. 4 Reg. 6. *Appositaque est eis ciborum magna præparatio, & comederunt, & biberunt & dimisit eos abieruntque ad dominum suum* Longe aliter se gesserunt Iudæi cum hostibus suis Æster. cap. 9. vbi ait: *Per omnes prouincias, quæ ditioni regis subiacebant, pro animabus suis steterunt Iudæi interfectis hostibus, ac persecutoribus suis: in tantum vt septuaginta quinque millia occisorum implerentur, &c* Et vnde natum est tantum discrimen in Israelitis, vt qui tunc adeo lenes fuissent in hostes, nunc adeo seueri, & rigidi? Tunc nullus Iudæus, cum facile posset, ausus est hostem lædere, nunc in tot millia sic sæuierunt, vt nullum permitterent viuere. Vnde hoc? Sanè in primo Iudæorum valentia innitebatur in Elisæo propheta, in secundo autem nitebatur in Æstere Regina. Nec miror, quod viri alioqui mites, vbi per fœminam valebant, rigidi apparerent, & terribiles. Hinc Gen. 4. *Dixit Lamech vxoribus suis Adæ, & Sellæ: Audite vocem meam vxores Lamech, auscultate sermonem meum: Quoniam occidi virum, &c.* Et cur Lamech cum vxoribus suis agit de homicidio a se perpetrato, quod vt memorat, non vnam vxorem, sed plures à se habitas ostendit? Crediderim inde voluisse Dominum monstrare, quã iunctus sit homicida, & crudelis animus cum ingenio ad mulieres currente. Quò respiciebat D. Hier. lib. 1. in Iouinian. fatus: *Primus igitur Lamech sanguinarius, atq; homicida vnam carnem in duas diuisit vxores.* Quando à Deo vna fœmina data est homini in adiutorium, Lamech fœminarum primus multiplicauit adiutoria; Lamech, inquam, sanguinarius, & homicida. Nequiuit enim fieri, vt qui fœminarum multiplicabat sibi adiutoria, non simul labora-

4. Reg. 6.

Æster 9.

Gen. 4.

D. Hier.

ret crudelitate in alios homines. Vt dicat Æsdras lib. 3. cap. 4. *Oportet vos scire, quoniam mulieres dominantur vestri. Nonne doletis? Et accipit homo gladium suum, & vadit in viam facere furta, & homicidia, & mare nauigare, & flumina, & leonem videt, & in tenebris ingreditur, & cum furtum fecerit, & fraudes, & rapinas amabili sua affert.* Ecce tibi, vbi homines sese mulieribus addicunt, in quæ ferantur, nimirum in gladios, in furta, in rapinas, in homicidia, quasi in his solum debeant fœminæ pasci.

3. Æsd 4.

§. XI.

Sapientes principes maxime cauere, & vereri debent potestate vbi absoluta in moderanda Repub.

STo à sententia communi Doctorum asserentium Moysem licite mortem intulisse Ægyptio, tum quia à Deo designatus iam erat defensor Israelitarum, tum quia habitus Pharaonis nepos, & regni hæres, cuius erat punire eum, qui coram se tam impudenter peccabat Quam sententiam cum suis authoribus refert, & sequitur noster Saliano. anno 2503. in 2. tom. Annal Quo supposito notanda sunt illa verba textus nimirum: *Cumq; circũspexisset huc, atq; illuc, & neminem adesse vidisset, &c.* Non enim antea ausus est percutere Ægyptium, quã certus fieret quod à nemine videretur. Quod graue m, & elegantem facit quæstionem, cur nimirũ Moyses quando à Deo erat designatus defensor Israelitarum, & Ægyptij princeps erat, quibus è capitibus licite percutere poterat in scelere deprehensum reum, cur, inquam sic cauit, sic veritus est ab alijs in hac punitione cerni? Cur ò bone, cum princeps sis veteris manifestum reum punire? Puniebat Moyses reum non iuxta leges ordinarias, quæ præscribebant modum puniendi, iuxta quas ordinarie puniebãtur rei à Rege, & à iudicibus; sed Moyses ijs minime expectatis, absoluta vtens potestate reum manifestum puniebat, quod absolute reges facere possent. At bonus, & sapiens princeps vbi ad potẽtiam absolutam exercendam accedit, merito cauet, & veretur videri, nunquam enim non est sapientis principis cauere, & vereri vti absoluta potentia. Hinc commendat Ierem. capit. 23. cantatissimam hominum principem Iesum, fatus. *Ecce dies venient, dicit Dominus; & suscitabo Dauid germen iustum: & regnabit rex, & sapiens erit.*

Saliano.

Ierem. 23.

Chaldæus legit; *Suscitabo Dauidi Messiam*, ita & D. Hieron. Theodor. Raban. & cum omnibus Hebræis Vatablus: datur enim ibi aperta promissio de excitando Saluatore in domo Dauid, de eius lumbis, qui sapientissimi regis impleat munus. Sed expende, quod ponatur fundamentum sapientissimi regni, imo & fœlicissimi, nempe mirum, *germen iustum*: Et cur germen iustum, & non magis dicitur germen potens? Quasi in eo res consistat, quod princeps creaturarum Iesus sapientiã, & fœlicitatem ostendat suam, quod non potenter, sed iure velit etiam cum hostibus confligere & ideo, quia erat Deus, factus est Dauidis filius Rem pulchre edisserit Euseb. Gallicanus hom. 6. de Pascha te, inquiens: *Quid est quod semetipsam diuinitas exinaniuit? Non poterat per potentiam bra hy (ris liberare à potestate diaboli hominem suum, vi necessum non haberet humanum corpus assumere? Sed nõ debebat homo per potentiam quasi innocens liberari. Conditio enim humana, quæ per peccatum primi hominis tenebatur obnoxia, non imperio erat eruenda sed pretio. Totum filius Dei hostẽ humani generis & in cali positus, nullum ipse diuinitatis edere, sed aliquid tale Tibolus conuersus potest, placuit Deo secundum iustitiam quam pro humano genere offerre filiũ, &c.* Potestatis ne Deus cauit sua potentia absoluta, vt spoliaret tenebrarum principem, & eum ideo per potentiam illum absolute spoliare posset, à potentia abstinuit, & ad bellũ decreuit æquitatis, ne querimoniæ manerent locus vllus. Vtinam hanc ex Deo imbibant mentem mundi principes, & sic agant cum subditis, vt caueant potestate vti absoluta, sed malint in legalia fori descendere iura. O quam obstrueretur locus querelis! O quam pacate tenerentur regna, & quam augerentur tranquille! Vbi serpens antiquus homines sibi rapuit in paradiso, ait dominus ad illum præmonstrans Mariam Gen. 3. *Ipsa conteret caput tuum*, in tempus futurum reijciens curationem illius vulneris. Sed cum id ipse statim facere potuit, & dæmonem spoliare, vel antequam vllus hominum intraret tenebrorum carcerem ipsius, cur maluit tot sæcula expectare, vt carcerem confringeret? Nõ ne id tunc potuit præstare? Potuit equidem id Deus facere sed effectum iniquam inferre violentiæ tyranno quare iustissimus, sapientissimus ille princeps maluit expectare moras iustitiæ, quam propotestate inferre violentiam vllam. Ait D. Augustin. quæst. 83. ex nouo testam. *Saluator inter ipsa primordia venire non debuit. Tunc enim diabolus superato homine triumphauit: hic victus gerus suum subiecit peccato. Quamobrem iniustum erat victori violenter auferre spolia, quia Deus quod facit, iuste facit. Quamquam enim omnia possit Deus, illud facit, quod conuenit rationi, vt irreprehensibilis perseueret.* Hæc sit sapientis principis forma, ne solũ spectet, quod potest, sed quod sine violẽtia, & querimonijs potest. Et quãuis omnia absolute possit, illa semper caueat, quæ violentiam sonant, quæ non venient ad effectum sine querimonijs. Fallar enim si quid perniciosius est principi in regni administratione, quam si solum respiciat ad id quod absolutè potest. Vnde Diodor. Siculus lib. 1 Histor. in Rege Ægyptio præclarissimo omnium depingit gubernatorem. Quippe ait: *Primi Ægyptiorum reges non pro cæterorum instituto Monarcharum vitam agebant vt omnia scilicet, ad summum arbitrium nullis obnoxy censuris moderarẽtur Sed vniuersa, non modo publicè gerenda, sed & quotidianæ vitæ regimen, & victus ratio ad legum normam conformata erant.* Et nullus vnquam sapiens imperium duraturum constituit, quim principem non adstringeret legibus, ne pro potestate operaretur.

Euseb.

Gen 3.

Aug.

Diodor.

§. XI.

Præstantissimi gubernatoris est cauere verba contumeliosa in corrigendo fratre, & subdito.

OBserua optimi gubernatoris indolem in Moyse Hebræos rixantes corripiente, ait enim textus: *Conspexit duos Hebræos rixantes, dixitque ei quifaciebat iniuriã? Quare percutis proximum tuum?* Nullo ignominiæ vocabulo reum percutit, solum crimen illi obijcit, omni ablato exaggerationum strepitu, nullumque verbũ pr mit, quod rem exacerbare, & maculare queat. Quantum hoc præstantiæ in gubernatore? Hinc Cassiodor. lib. 10. var. 7. extulit quendam Patritium fatus: *Certaminibus eius modestia semper affuit dicendi calore raptatus studuit laudabilibus inuentis: non, quod plerique faciunt, vacauit iniurijs, qui sic peroranit causas sibi tranquillitate, vt mores proprios semper asseueret.* Odi in Præsulibus, in Patribus familias, quod nesciant ad vitia carpenda accedere, quin fœdissimarum rerum vocabulis feriant subditos, in hoc coaclarum fere nihil dissimiles, quæ dum commouentur, nihil non fœdũ voluunt, nihil non fœtidum spirant. Aliter præstantes homines, etiam corripiendi calore raptati, nulla non inueniunt verba laudabilia;

Cassiod.

bilia, quia nihil intrinsecus retinent non pellucidum, non tranquillum. Quod si reus aliquis ignominiosis debebat percuti vocabulis, is erat crudelissimus ille epulo, qui post despectum Lazarum, cum in tormentis esset,
Luc. 16. clamabat Luc 16. *Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguã meam.* Sic miser, vt dolores Lazari despexerat, nitebatur & eius requiem turbare semper crudelis in illum. Cui tamen respondit Abraham: *Fili recordare, quia recepisti bona.* Quid tranquillius? Nequissimum pauperum verberonem & corripit. & vocat filium, cauens vel in illum iaculari contumeliosum verbum in quem meriti iaculabantur ignes. Hinc D.
Chrysost. Chrysost concion. 2. de Lazaro, inquit: *Vide philosophiam, vide humanitatem iusti. Non dixit, inhumane, crudelis, sceleratissime cum tã multa cõmiseris in hominẽ, rũc mẽtionẽ nobis facis misericordiæ? Nõ pudet? Nõ erubescis? Sed quid dixit? Fili, inquit, recepisti bona.* Hæc est magnorum gubernatorum, & Patrum famis hàs philosophia præstantissima; quod in corrigendis ab omni verbo contumeliæ abstineant, sed semper studeant inventis laudabilibus. Non aliter Iosue cap. 7. locutus cum
Iosue. 7. Acham per sorte diuinitus reo deprehenso, & authore calamitatis Israeliticæ apud Iericho, ait illi: *Fili mi da gloriam Deo, & confitere, atque indica mihi, quid feceris.* Authorẽ calamitatis nosci t, & filium vocat, cur non
Carthus. magis acerbis illum verbis impetit? Ait Carthusianus ibi: *Sanctus Iosue vir discretus, ac mansuetus, non turbulenter, sed pie ac mitè primo alloquitur reũ ne ex dura allocutione perterritus aut exacerbatus non acquiescat veram dare responsionem.* Et quidem bonus præsul etiam inter apertissima subditorum crimina nihil agit turbulenter, nec voce tonat, nec verbis fulminat, sed tranquillè, & placidè cõuenit reum, illumque sceleris admonet, & correctionem expectat.

§. XII.

In potestate humana nihil prius, apparet, quam mortis rigor; in diuina lenitas, mansuetudo.

NOn prætetibo hominis Hebræi argumentum Moysi obiectum, dum inquit: *Quis te constituit principem, & iudicem super nos? Nunquid occidere me tu vis, sicut heri occidisti Ægyptium?* Duo illi obiecit iratum homo & iudiciariæ potestatis præsumptionem, & homicidij voluntatem. Quod ad occisionem inclinet, non improbabiliter colligit; ex præcedenti Ægyptij occisione peracta à Moyse, vt enim Ægyptius occisus fuit à Moyse, ea solũ ratione, quod visus est iniuriã facere Hebræo; sic nõ absurde suspicatur iste similem iniuriam inferens posse vocari in mortem. Vnde voluntatem occisionis non prõrsus improbabiliter ex præcedenti facto obijciebat Moysi. At iudiciariæ potestatis præsumtionem in Moyse fuisse vnde collige re iste potuit? Non quidem ex verbis, quando hæc mitissima, & simplicissima fuere, solum enim dixit, *Quare percutis proximũ tuũ?* Hoc autem quilibet priuatus homo & dicere, & interrogare posset. Vnde ergo potuit iste colligere in Moyse potestatis præsumptionẽ? Sanè id collegit ex notissima mansuetudine Moysis, & Ægyptij ab illo peracta occisione, sola enim præsumptio potestatis posset hominem adeo mitem trahere in sanguinis effusionem. Sicut enim potestas diuina ex lenitate, sic potestas humana ex sanguinolento rigore noscitur. Huc reuoco compositionẽ illã Mosayci tabernaculi, in quo duo altaria erant, aliud interius, in quo adolebantur incensa, aliud exterius, in quo victimæ cremabantur. Illud aureum erat, hoc æreum; de vtroque, Num. cap. 4. ait Dominus: *Nec non & altare aureum inuoluent hyacinthino vestimento: Sed & altarẽ mundabunt cinere, & inuoluent illud purpureo vestimento.* Aureũ & interius altare hyacinthinis velari iubet, exterius & æreum altare purpureis. Et cur hyacinthinus color fulgeret ab interno altari, purpureus ab exteriori? Pulchram rei causam offert Theodoret. in cat. Græca fatus:
Num. 4.
Theodor. *In penetralibus hyacinthinus color renidebat, cælum indicans, vbi nulla supplicia delictorum inaudiuntur: extrinsecus purpura fulgebat insigne terrenæ potestatis, quæ scelera sanguine solet expiare.* Et merito nihil sanguinolentum ostenditur interius, vbi signatur potestas cælestis, & diuina; vbi autem terrenæ potestatis asserebatur insigne, iam ibi purpureus, sanguineusve color affulget, vt quæ per sanguinis effusionem expiet crimina. Vbi ergo sanguinolentum quid affulget, terrena ibi agnoscitur potestas, non cælestis, neque diuina, quæ magis in lenitudinem inclinat. Hinc. 3 Reg. 17. vt percutiantur Israelitæ, ait Elias:
3. Reg. 17. *Viuit Dominus Deus Israel, in cuius conspectu sto, si erit annis his ros, & pluuia, nisi iuxta oris mei verba.* Et ros, & pluuia res erãt potestatis cælestis cur Elias illa proprio arbitrio nititur regere? Cur nõ magis illa in Dei arbitrio ponuntur, quam in hominis placito? Quærebatur

tur potestas, quæ feriret rigorosè reos, & inde Deus suam cauit potestatem. & res cęlestes permisit potestati terrenæ. Ait D. Basil. Sel. orat. 11. *Reuerituslquidem Deus est ardorem charitatis suæ, & Eliæ creaturæ habenas permisit.* Vbi supplicium erat inferendum suę charitatis ardorem cauit Deus, & rerum potestatem permisit Eliæ, nescit enim humana potestas inter reos versare sine gladio, sine sanguine, sine vulnere. Vnde in Thaboris gloria ad mundi iudicis conspectum dulcedine madidus Petrus clamat Matth. 17. *Domine, bonum est nos hic esse. Faciamus tria tabernacula, tibi vnum, & Moysi vnum, & Eliæ vnum.* Quem sic loquentem insciticæ damnat D. Lucas cap. 9. Et cur Petrus damnatur insciticæ in hac postulatione? Merito insciticæ damnatur, dum Moysis potestatem eiusdem rationis putat esse cum potestate Christi, quando Moyses accepta potestatis virga ipsum mare percutit, & acri verbere in partes diuidit. Iesus autem nec inter tumentes fluctus minimam nouit causare scissuram. Pulchrè ad hæc Proclus ser. de Transf. inquit: *O Petre discipulorum caput, & antesignane, quid humili intellectu, & humana cogitatione res diuinas infamas, & tria tabernacula te excitaturum dicis? Seruos pari cum domino constituis dignitate, & honore? Num Moyses, & Elias legiones dæmonum ex hominibus eiecerunt? Moyses aliquando iratus est, & baculo percutiens mare diuisit: tuus vero Magister Deus super mare ambulans tibi Petro profundum peruium fecit* Expende discrimen Moysis, & Christi euidentissimum, ambo potestatem habent in mare; sed Christus tempestate cõmotos fluctus ingreditur, & fluctus cõponit, & nec minimũ illis scissuræ signum imprimit, Moyses autẽ potestatis virgam exserens, & mare percutit, & fluctus verberat, & in partes secat. Nescit equidem humana potestas non se ostendere à diuina diuersam ex percussione, ex verbere. Quam differentiam præclare attigit in Elia, & Deo subtollente Eliam de mundo, 4. Reg. 2. D. Basilius Sel. orat. 11. apud quem sic Deus fatur rationem reddens, cur Eliam tollat: *Tibi peccantes cernere graue spectaculum, mihi vero, qui sum Dominus, lex de humanitate scripta est, me ipsum debitorem clementiæ constituo.* Sic ibi ostenditur, vt homo de rigore, Deus de humanitate sibi leges faciant.

Basil. Matth. 17 Procl. 4. Reg. 2. Basil. Sel.

§. XIII.

Potestas in alios nunquam exercetur sine periculis, sine discriminibus.

ILlud in præsenti maxime ponderandum est, quod ait textus: *Timuit Moyses, & ait: Quomodo palam factum est verbum istud.* Et quidem quadraginta annos Moyses ante hæc vixerat, & si credimus Iosepho, & Philoni multa patrarat facinora, in nullum tamen timorẽ dicitur incidisse, vsque dum ad istud facinus peruenit, quo vindicem, & Saluatorem cæpit agere populi Israelitici. Nec miror, quod metus, & solicitudines veniant simul cum potestatis exercitio; nulla enim potestas in alios est, quæ non scateat periculis. Quis non timeret curas, solicitudines, metus, suspiria, gemitus regnantium? Sapienter in hanc rem aiebat Sidonius Apoll. lib. 2. epist. 13. *Nunquam ego assentior, vt fortunatos putem, qui Reipublicæ præcipitibus, ac lubricis culminibus insistunt. Nam dici nequit, quantum per hoc vasti fert in hac vita miseriarum vita felicium istorum, nimirũ, qui supergressi ius fasque commune, summam beatitudinem existimant, summam potestatem, hoc ipso satis miseriores, quod parum intelligunt inquietissimo se subiacere famulatui. Maximus ille nuncupatus Augustus, ac sub hac specie Palatinis liminibus inclusus, ante crepusculum ingemuit, quod ad vota peruenerat. Namque cum cæteros aulicos honores tranquillissime percurrisset, ipsam aulam turbulentissime rexit inter tumultus militum, populariumfœderatorum.* Et quid citius regnantum animos tenet, quam tumultus, quam pericula? Ex Dei promissione habebat Abrahã, quod dominaturus erat terræ Chananæorum, scire autem cupiens Abraham quando, & perquẽ dominatus ille in sua esset deuoluẽdus, quærit ex Deo Gen. 15. *Domine Deus, vnde scire possum, quod possessurus sim eam?* Scire bonus amabat, si ad suam personam pertineat dominatus ille, de quo certiori fieri contẽdit ex Deo. Cui Deus: *Scito præscens, quod peregrinum futurum sit semẽ tuum in terra nõ sua, & subjcient eos seruituti, & affligent quadringentis annis:: Et post hæc egredientur cum magna substantia. Tu autem ibis ad patres tuos in pace.* Expẽde quæso, & Abrahami põstulatũ, & Dei responsum, Abraham postulabat, vt diceretur ei, si ipse esset dominatus Chananæorum; Deus autem respondit,

Apoll. Gen. 15

hoc

hoc solum de Abraham, quod nimirum vitã ducet in pace, *tu ibis ad patres tuos in pace.* Quid hoc ad postulationem Abrahami? Ille postulat informari de regno, Deus de pace respondit? Cur Deus non magis de regno loqueris? Cur pateris hominem tuum ignorare de regno suo decretum diuinum, & solum eum informas de pace? Equidem vbi dicit Deus, quod Abraham ducet vitam in pace, euidentissime monstrat, dominatum minime ad eius pertinere personam: quãdo dominatus cum pace, sine tumultibus, & periculis esse nõ potest. Ait Theodoret in cat Græca: *Theodor.* *Docetur Abraham, quo pacto, quo etiam tempore imperiũ eius prouinciæ potietur. Cuius expertem fore Abrahamum demonstrat, quando ait: Tu vero in pace vitam absolues.* Tũc aperte quis minime dominaturus explicatur, cũ dicitur vitam acturus in pace: nunquã enim tranquillitas, & securitas viuendi conuenit cum principatu. Hinc natum est illud, quod accidit ipsi Abrahamo volenti emere sepulchrum in terra Chanaam à filijs Heth. Sic *Gen. 23.* Gen 23. *Locutus est Abraham ad filios Heth, dicens: Aduena sum, & peregrinus apud vos, date mihi ius sepulchri vobiscum, vt sepeliam mortuum meum. Responderunt filij Heth dicentes: Audi nos domine. Princeps Dei es apud nos, in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuũ.* Vbi noster posuit, *Princeps Dei es apud nos.* D. Chrysostom. ex Græco transtulit: *Rex à Deo tues in nobis:* quasi tam præsagirent regnum terræ illius ad Abrahamides pertinere. Sed expende, quid primo offerant ei, quem ditionis illius regem prædicant; nimirum aiunt: *In electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum.* Cur non magis principem muneribus colitis? Sane nihil prius cum principatu, & regno coniugendum est, quam sepulchrum; & mortis expectatio Theodor. *Theodor.* ad cap. 15. Gen in cat. Græca ait notanter: *Ij admodum officiosi fuerunt in Patriarcham, quem cum regem sibi à Deo esse acclamarent, cadauer tuum dixerunt, in nostris selectis condito monumentis.* Ecce tibi regalis inauguratio, quæ munera primo præterdit Regi, nimirum sepulchrum, vt quod sit imprimis necessarium principibus, quando nequit esse principatus sine mortis metu. Quo spectans *Synesius.* D Synesius epist. 70 dicit amico gratulanti de Episcopatu accepto: *Nosti ad certum anni diem mortem mihi prædictam fuisse: fuit ille ipse quo sum Episcopus factus. Sersimutationem vitæ, &c.* Itaque prædictionem, quam acceperat de morte obeunda certo die, vidit bonus impleri in eo, quod illo ipso die creatus Episcopus est. Similiter Henrico Bauariæ duci, ostenditur in pariete scriptum illud, *Post sex.* Henricus autem putans post sex dies, deinde post sex hebdomades, deinde post sex menses, demum post sex annos se moriturum, parabat se ad mortem. Verum post sex annos Imperator creatus est, sic enim Deus & imperij, & mortis cogitationem iniecit, vt ostenderet, quam debeant morti exposiri principatus esse.

Exod. 2. Audiuitque Pharao sermonem hunc, & quærebat occidere Moysem: Qui fugiens de conspectu eius moratus est in terra Madian.

§. XIIII.

Nunquam incolumis apud Deum animus sanguinarius.

ECce tibi propter homicidium peractũ cogitur Moyses ab aula & à curia, imo ab amicis, & fratribus exulare, & inter ignotas Madianitarum nationes vitam agere. Dicit enim textus: *Fugiens de conspectu Pharaonis moratus est in terra Madian.* Sed & homicidium licite, imo & sancte peractum fuit, cur ergo permittit Deus, quod propter illud tã duro exilio Moyses incipiat mulctari? Si iniuste occidisset homine, æquum esset vt exilio castigaretur: at quando licit occidit, & diuino zelo inflammatus, cur sinitur affligi, & ejici à fratribus? Iste equidem occidit, sed tamen quia occidit, & hominis effudit sanguinem permittitur in exilia venire, & calamitates, vt ostendatur, quãm erit apud Deum semper obnoxius pœnis animus sanguinarius. Sic lex cauebat Numer. 5. *Præcipe filijs Israel vt ejiciant de castris omnem leprosum, & qui semine fluit, pollutusque est super mortuo.* Expende, quare ejici debeant è castris Israelitis, vt exulent apud extraneos, nimirũ, *pollutus super mortuo*, hoc est, qui mortuum attingens maculam incurrit legalem. Quanta hæc macula, & pollutio est vt propter illã debeat, quis à suis exulare? Cur adeo seuere Deus animaduertit in hominẽ, propter rea solum, quod mortuum contrectauerit? Rationem attigit Theodor. in cat. Græca, fatus: *Theodor.* *Nam si quis pollutus super mortuo, id est, is qui tetigerit cadauer, vel ossibus de mortui hominis, marus admouerit, reijcitur ab aliorum contubernio, quanto magis ille, qui ad mortem causas dedit?* Et quidem reijcitur à consortio

tio suorũ, qui vel mortuum tetigerit, vt hinc appareat, quam erit apud Deum obnoxius supplicio profusor humani sanguinis. Quomodo enim fieri potest, quod immunis à pœna abeat apud dominum, qui hominem occideret, quando & qui vel mortuum tetigerit plectitur exilio? Hinc Dauid sanctissimus, innocentissimus in hostium Dei perditione,

1. Par. 22. ait ad filium 1. Paralip. 22. *Fili mi, voluntatis meæ fuit, vt ædificarem domum nomini Domini Dei mei. Sed factus est sermo domini ad me dicens Multum sanguinem effudisti, & plurima bella bellasti: non poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine coram me.* Sed Dauid iuste, & sancte inimicorum Dei sanguinem fuderat, cur ergo ob hoc non sinitur

Procop. domum ædificare nomini diuino? Ait Procopius in 2. Reg. 7. *Domũ orationis construere Deus Dauidi non permisit, docens humanitatem omnes quotquot hoc in loco Deum erant inuocaturi. Nam qui vident prophetam non concedere Dauidi propter cædes quantumuis iustas, vt Deo ædificet, puras manus à sanguine habere docentur.* Sic sanguinum profusores nunquam nõ pœnam imminentem sibi vident, quando ab illa non iusta cædes manet immunis.

§. XV.

Improbis ministris scatebit domus, seu familia eius principis, qui patulas præbet aures clandestinis delationibus.

VT Moyses occideret Ægyptium, huc, illuc prius respexit, ne ab aliquo posset sentiri, & nihilominus ait textus: *Audiuit Pharao sermonem hunc, & quærebat occidere Moysem*, & res tanta circumspectione peractâ quomodo potuit ad aures regis peruenire? Imo vbi cædes adeo occulte, & circunspecte, & iuste fuit perpetrata, quomodo potuit & deferri ad regem, & ita referri vt ipsum exacerbaret aduersus nepotem suum? Textus causam indicat, dicens: *Audiuit Pharao, &c.* vbi enim Princeps audire amat, & patulas præbet aures delationibus clandestinis, nequit fieri, quod non innumeri insurgant, qui abstrusissima quæque longis mendacijs ampliata eius insusurrẽt auribus Quos ad mortem quæsierat filios Herodes, tandem Ienior factus illos hortabatur, ne vllam deinceps sui suspicionem darent. Quid tunc filij?

Egesip. De illis Egesippus lib. 1. Excid. Ierosolym. cap. 4. sapientissime in rem præsentem fatur: *At illi orare simul incipiunt, & polliceri operilus ipsis, in reliquum propria fidem defensioni daturos, tantummodo factum pater expectaret. ne temere auditis crederet, nonenim defuturos delatores improbos, quamdiu auditor credulus suppeditaret.* Quid sapientius? Detur Princeps credulus clandestinus susurris, implicat, quod eius domus, & familia delatoribus improbis non scateat. Quo refero illud Proueib. cap. 29. nimirum: *Princeps, qui libenter audit verba mendacij, omnes ministros habebit impios.* Neque enim sanctis parcent, vt aliquid suggerant nimis credulo principi. Nec erit adeò peruersus homo, qui non habeat vnde ascendat ad clarissimas dignitates Reipublicæ. Ex quo D Isidor. Pelus. lib. 1. epist. 275. ait: *Isidor.* *Post quam Aspianus in patulas, ac nimium credulas Imperatoris aures calumniam insusurrauit, vrbis huiusce quæsturam ab eo accepit: ac tribules suos tot malis, ac calamitatibus affecit, quot etiam fur domesticus.* Expende, vi de factum est, quod pessimus hic Aspianus quæsturam vrbis obtineret, nimirum ex eo, quod imperator patulas, & nimis credulas aures haberet. Qui enim pessimi sunt hoc de facili perficiunt, vt clandestinis calumnijs, incertisque rumoribus operam dent, quibus si pateant nimis aures principum, apertissima via est, qua in dignitatibus constituantur pessimi.

CAPVT II.

Moysis nuptiæ, & visio rubi.

NONDVM Apud Arabes nobilitas honori gloriæq; duxerat otiũ iners, nec actuosam vitam, vel in medijs agris erubuerat: pascebant namque greges promiscuè viri, mulieres, iuuenes, virgines, non plebei solum, sed & nobiles. Cumque regio aquarum laboraret penuria, septem lectissimæ virgines Madianitę Sacerdotis, & principis filiæ præoccupant puteum, ne qui sub tanta pulchritudine pascebantur greges, notint aquam fitire. Iam bis, & ter exhaustas hydrijs de puteo aquas, in proximos alueos præcipitant, & rustica turba pastorum superueniens intuita principes, sed cõtemnens puellas, præoccupatum fontem nititur primâ potiri. Procubuerat in herbida vicinia Moyses, peregrinationis, fugæque malis insuetus, qui & innata virtute, & indignitate facinoris excitatus sic pastores deterruit, vt meritò virgines possent

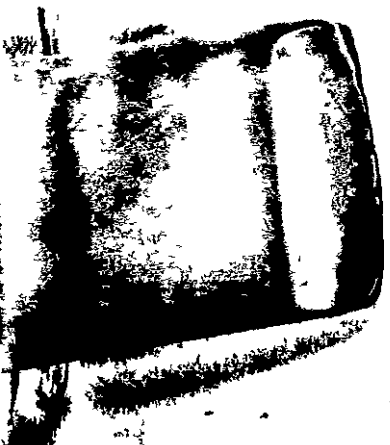
sent suas iniurias habere lucro Quæ tantu liberatorem nactæ, insalutatum reliquunt, magis timentes pudori suo ab vrbanis officijs, quàm à rusticorum iniurijs. Admirationi fuit puellarum parenti festinatus illarum recessus ad sua, cuius dum causam pandunt, simul exponunt, quantum gratiarum debeant Ægyptio viro. Cum Raguel (id puellarum parenti erat nomen) audisset, vt illæ in peregrinum virum incidissent, quàmque illo humanus præbuisset auxilium, haud mora ad eum euocandum tanti beneficij gratias habiturus, remisit filias. Iã puteum liquerat Moyses, & obuius factus virginibus, simul ingredituri domũ prior Raguelı locutus. Si Deus, voluisset, Maxime princeps, inquit, me ante hac tuæ virtutis conscium esse, harũ puellarum lacrymas adorassem, quæ fecerunt, vt militare potuissem sub tanto duce. Rusticas turmas à me fusse depulsas, quamuis peregrino insolens, parui æstimabis, si illã vim, qua in hominem inuictos valeo, erga fortiores hostes tuos amas experiri Raguel & ipse blandissimus refert gratias properati auxilij, multumque pastorum iusticitati aiebat tribuendum, quod illa dederit tantum propugnatorem meruisse.

Interea succedunt in triclinium, mutuisque officijs iuxtè perfunctos dũ cæna demulcet, non dubitauit Raguel discere ab hospite, quo nomine, quave patria esset, an præterea consilio, vel errore Madianitarum limina attigisset. Ille ex Ægypti aula, respondit se venire, nec dissimulat genus natiuum, sciens haud ingratum futurum Madianitis, qui eodem Abrahamidum extollebantur origine. Neque se, ait, curioso actum impetu in ignotas prouincias; sed Madiam cursum fecisse, vt consortio propinquorum tegeretur, quando fratrum amore ascitis Regiæ Ægyptiæ parentibus erat inuidiæ. Auspicatum itidem ducit ingressum suum, quod puellarũ regiarum propugnator, tãti regis oculos primum subeat. Quod si meis viribus, rex, inquit, & manibus, vti placebit; me tuis imperijs staturum iure iurandi religione firmissime obstringo.

Auidissime Raguel in Moyse hærebat & dicente, & iurante. Species oris, liberalitas vultus, tum luminum vigor, neque tristis, autinepta modestia conciliabat narrantẽ. Vtque loqui desijt, gestiebat Raguel arcanum mentem producere, qua recens exceptũ peregrinum destinabat in filium. Malunt tamen expectare, donec magis placeret, & consuetudo viri, acerbitatem noue affinitatis maturauisset. Nec decerent Moysem subitæ, vel regiæ nuptiæ: ad quas diutinis officijs emptas peruenit tandẽ egregius vir, accepta Sephorà Madianitis principis filia. Cum vxore domesticas Soceri subijt curas, & de fortunis suis duo nomina effinxit, Gersam, & Eliezer; quibus ornati duo primi ex Sephora filij, posteris indicabãt, vt Moyses male habuit apud Ægyptios ciuis, & vt prospere apud Madian peregrinus.

Accesserat annus quadragesimus, ex quo Moyses fratres suos Ægyptia pressos seruitute reliquerat, & abominatus terram tot malorum causam, in Madianitide Regia libertatem asseruerat suam. Crescebat interim Hebræorum labor in Ægypto, vt nouis indies quaterent cælestia gemitibus, crescebat & Moysis apud Madianitas quies, hoc vnum curantis, vt Soceri sui greges pinguioribus possent pastibus potiri. Iuga montis Sina tenebat omnium pastorum nobilissimus, & interno tumultu raptum animum spargebat in diuersa sibi crediti muneris. Vt fuerat natus in suorum salutem? Vt benè processissent initia? Quã secure ab Ægyptio throno medelam porrigebat afflictis? Genius ne deinde, an mortalis prodidisset consilia? Ijs distracti oculos perstrinxit subita lux, ab vno arbusto in omnem montis latitudinem fusa. Rubus innociuis ignibus inuolutus non ardens videbatur ardere, cuius materies, nec incendijs alimenta præstabat, nec circumfusi luminis flammis correpta detrimentis exusti roboris subiacebat. Ita diuini fomitis temperabatur attactus, vt blãdiente ramis æstuãtibus flamma, splendor in frondibus cernere tur esse, non pæna. Nec diu in huius contemplatione hæsit, sed properans Moyses cominus rem aspicere, voce impeditur, quæ cæpit audiri ex mirabili incendio per ipsum montis silentium ad vacuas hominis aures horridius allabens. Hæc processurum admonebat, procul subsisteret, veritus vel nudis pedibus tangere terram, quam celsissimum implet numen. Et quod numen? Deus, inquit, sum Abraham, Isaac, & Iacob. In hanc vocem elanguit Moyses, & religioni par stupor erat demissis oculis, alto silentio marcentis, vt nil loqui, aut videre vacauerit. Hærebat animus, paratos impensurus affectus, quacumque duxerint numinis imperia.

PARS.

PARS VNICA.

Moralis circa textus literam.

DE historia textus ad eius apices notandos decurro, vnde hominum mores viuidissimis exemplis componam.

Exod. cap. 2. Fugiens de conspectu eius, moratus est in terra Madiam, & sedit iuxta puteum. Erant autem Sacerdoti Madiam septem filiæ, quæ venerant ad hauriẽdam aquam, & impletis canalibus adaquare cupiebant greges patris sui. Superuenerunt pastores, & eiecerunt eas: surrexitque Moyses, & defensis puellis adaquauit oues earum.

§. I.

Maior claritas prosilit à Sacerdotij infulis, quàm à regalitrabea.

IN confesso est omnibus expositoribus Sacerdotem hunc Madianitarum simul & regem esse, vt ex ipsa originali voce notat Lyppomanus. Cur ergo noster dissimulata prorsus hominis regia dignitate, vnam sacerdotalem amat propalare? Nonne solum ait, *erant Sacerdoti Madiam septem filiæ*? Merito dissimulans, quod regium erat, quod Sacerdotis erat, aperte pandit, quæ enim à Sacerdotij infulis venit claritas, super regium splendorem maxime exaltatur. Ex quo Egesippus lib. 5. de Excid. Hierosolym. cap. 22. aiebat: *Caditur Ananias sacerdos, claro genere ortus, licet nemo clarior sit splendore generis, quã munere religionis. Illo enim affectatur nobilitas, hoc nõ desideratur. Habeat sibi vetus prosapia diuersorũ fasciũ honorẽ, habẽt & sacerdotes suas fasces; qui eleuantur non humeris, sed moribus: & attolluntur non virgarum proceritate, sed laborum perseuerantia, fidei alitudine, pietatis fastigio.* Sic sacerdotales infulæ suos extollunt, vt super omnia regia decora videantur eminere. Vbi enim quid sacerdotale agnoscitur, iam ibi aliquid putatur esse & diuinitati proximum, & eleuatum supra omnes reges. Nota est Regis Ioas historia ex 2. Paral. cap. 22. & 23. & 24. vt à Sacerdotis Ioiadæ vxore paruulus morti ereptus est, vt in sacerdotali aditu occultatus, & seruatus per sexenium, vt à Ioiada sacerdote rex declaratus. Quid tunc? Ait text. cap. 24. *Post quam autem obijt Ioiada, ingressi sunt principes Iuda, & adorauerunt regem: qui delinitus obsequijs eorum, acquieuit eis.* Itaque principes Iuda Regi iuueni quasi Deo adorationem impendunt, & placent, quasi rem debitam exequerentur. Sed vnde potuerant adulatores isti Regem adducere eò, vt crederet se Deum, & adorari vellet? Hoc illi ob oculos proposuerunt, quod à puero in sacerdotalibus aditis fuisset, quod inter sacerdotes in templo vixisset, de tanto autem sacerdotum consortio, ac conuictu, facili negotio persuasus est aliquid se habere supra regem, & proximum Deo. Ait Carthus. ibi: *Exhibuerant ei honorem diuinum, atque blandiebantur ei dicentes, ac persuadentes, quod dignus esset tali honore, eo quod in infantia sua fuisset conseruatus, & enutritus in templo sex annis, quod non contigisset, nisi diuinum quid fuisset in eo, quoniam aliis, quam sacerdotibus non licuisset sine periculo ingredi in ipsum Dei templum.* Quod illi commune fuit cum sacerdotibus, nimirum ali in Dei tẽplo, astute assumitur, vt persuadeatur rex se aliquid habere splendidius regno, & proximũ Deo. Et quando sacerdotium non splendet supra regnum? Post reiectum Saulem ait Dominus Samueli. 1. Reg. 16. *Imple cornu tuum oleo, & veni, vt mittam te ad Isai Bethlehemitem, prouidi enim in filijs eius mihi regẽ.* Nec mora, proficiscitur Samuel ad Isai domum, filios conuocat ad vnctionem, & omnes nominatim repelluntur â Dei gratia; vnus paruulus, qui minime sperabatur talis, in medium producitur, cui Deus statim tradit regni clauum. Vbi notanter D. Basil. Sel. orat. 14. ait: *De repente puer Dauid producitur paruus ætate, animo magnus, & cælesti approbatione dignitatem consecutus, subito primus fratrum comperiebatur.* Et merito bonus pater in Dauidis electione, nihil non subitum, & repentinum respectu prophetæ vngentis contemplabatur. Quam aliter in Aaronis electione accidebat Exod. 29. ibi enim ait post quam Aaron, & filij eius à populo segregati fuerint, postquã vestes eorũ perfectæ, *Sed & hoc*

2 Par. 22

Carth.

1. Reg. 16

Basil. Sel.

Exod. 29.

Egesipp.

hoc facies; vt mihi in sacerdotio consecrentur. Tolle vitulum de armento, & arietes duos immaculatos, panesque azimos, & crustulam absque fermẽto, quæ conspersa sit oleo, lagana quoque azyma, oleo lita. De simila triticea cuncta facies, & posita in canistro offeres. Vitulum autem & duos arietes, & Aaron, & filios eius applicabis ad ostium tabernaculi testimony. Cumque laueris patrem cum filijs aqua, indues Aaron vestimentis suis, ideſt, linea, & tunica, & superhumerali, & rationali, quod constringes baltheo, & pones tiaram in capite eius, & laminam sanctam super tiaram, & oleum vnctionis fundes, &c. Ecce tibi quot, quantaque iubentur parari in Aaronis vnctione: vt Dauid vngatur, solum cornu olei iussus est Samuel parare, nec Dauidis nomen illi explicatur, sed id relinquitur, vt ex inopinato, & subito vngendus appareat. Vt autem Aaron vngatur, nihil subitum, nihil repentinum permittitur; in primis separatur Aaron, cum filijs à cæteris popularibus, tunc vestes elaborantur; deindè vituli; & arietes, & panes adducuntur, rursus Aaron ad ostium tabernaculi lauatur; insuper vestitur; tandem inungitur. Et quando Dauid tam subito, cur Aarõ tam morosè eligitur? Equidem non magnæ molis erat constituere regem, at sacerdotem cõstitui id summæ attentionis opus esse debet. Non mirum est, quod quis subito fulgeat à throno regio, sacerdotale autem culmen, vt supra reges est, & proximum Deo, sic pluribus eget, vt suum fulgorem præstet. Pulchrè ad hæc Nazienzen. orat. 1. ait: *Et quis est, qui contra hæc omnia, celeritatem potius in sacerdote, quam securitatem exposcat? Quis est, qui veritatis propugnatorem vnius diecula spatio, velut è luto statuam singit: illum, inquam, qui cum Angelis stabit, cum Archangelis glorificabit, ad superum altare sacrificia transmittet, cum Christo sacerdotio fungetur; figmentum instaurabit, imaginem exhibebit, superno mundo opificem aget, & vt, quod maius est, dicam, Deus erit, alioſque Deos efficiet?* Itaque quantumcumque reges subitanei fiant, sacerdotes non subito, & ex inopinato, sed multorum dierũ prouidentia possunt fieri, vt qui non corporum, sed animarum sint propugnatores, & qui & ipsi dij sint, & alios Deos facere elaborent.

Nazian.

(*)

§. II.

Maxima, & præstantissima facinora non subito à Deo ostenduntur, sed multo ante solent fundari.

IVxta puteum sedens peregrinus Moyses puellarum Madianitarum pro adaquando grege iniuriam â pastoribus acceptum depellit. Ait enim; *Defensis puellis adaquauit oues earum.* Et quando aquarũ fluenta non fuerunt Moysi in victoriam auspicatissimam? Recẽs natus ad fluminis ripas linquitur, vbi nactus Pharaonis filiam protectricem, tyrannum truculentissimum deludit. Ab Ægypto electus iuxta puteum sedens de aquis hauriendis litigantes filias Madianitæ principis inuenit, quas ipse protegens viam incolumitatis prosperissimæ sibi acquirit. Quantum hoc protentum, quod Moysi recẽs nato, & electo, & peregrino aquæ semper auspicatæ extiterint? Nec miror, quod qui tantam erat operaturus salutem in mari rubro, incolumem per illud populum ducẽs, & Ægyptios ibi confundens, vel in natiuitate, vel in priuata vita, aquas sibi auspicatas, & salutares sortiatur, vix enim Deus maximum aliquod facinus exhibet, quin illius fundamina multo ante præmittat. Id quod notabat D. Nazianzen. orat. 18. in D. Cypr. inquiens: *Diuina enim sapientia magnarum rerum fundamenta multo ante iacere nouit.* Est hæc diuinissimæ sapientiæ notio, quæ non subito ad maxima prosiliat, sed magnum aliquid structura; multo ante illius fundamenta præsignet. Nec aliter Prouerb. 8. multus est Dominus in ponderanda prima creatione aquarum. *Quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum: quando circundabat mari terminum suum, & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos: quando appendebat fundamenta terræ. Cum eo eram, &c.* Ecce tibi quam paucis absoluat cœli, terræque creationem, de cœlo ait, *æthera firmabat sursum*: de terra autem, *appendebat fundamenta terræ.* Verum vt de aquis loquitur, vix finem facit verborum, librabat enim fontes aquarum, mari circũdabat terminum, legem ponebat aquis. Prò Deus, quã multus es apud aquarum conditionem? Sed & Gen. 3. dum terram percutit: *Maledicta terra in operibus tuis, spinas & tribulos germinabit tibi.* Et de aqua prorsus silet. Cum irascitur multus in terra maledicenda, in aquis nullus: cum

Nazian.

Gen. 3.

autem benefacit, cum terra parcissimus, & cum aquis multus. Cur sic ad aquarum prima cunabula afficitur, vt tam multus appareat, in eis ditandis, & in remouendis maledictionibus earum? Sanè iam tunc fundamẽta iaciebat Sacramenti illius, quod per aquas

Augusti. expiaturus erat mundum, D. Augusti. lib. 1. mirab. ca. 4. *Exceptis aquis à maledicto aquæ Deus pepercit, quoniam per aquam diluere maledictionem illam paranerat, quod in diluuio factum est, & nũc per baptismum indulgetur.* Sic ante parantur à Deo fundamenta ingentium gratiarum. Hinc Gen. 18. Abraham cum elenaſſet oculos: *Apparuerunt ei tres viri stantes*

Gen. 18. *prope eum, quos cum vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adorauit in terram. Et dixit: Domine, si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum, sed afferam panxillum aquæ, & lauentur pedes vestri, & requiescite sub arbore. Ponamque buccellam panis, & confortetur cor vestrum:: Qui dixerunt: Fac, vt locutus es.* Nolo huius apparitionis lõgam explicationem dare, sed suppono in tribus istis viris Deum Abrahamo ostensum esse, & Deum venisse, vt paulisper visibili in forma moraretur apud Abrahami tabernaculum Sed cur Deus Abrahamũ sic voluit honorare, vt eius hospes fieret, vt visibilis eius tabernaculum intraret, ibique cibum caperet? Quæ mẽs omnipotentem illum in hæc abiecta, & humilia hospitij humani cõpulit? Sanè illa sola mens, qua adductus est Deus, vt aliquando inter veros filios Abrahæ secundum veram assumptionem carnis velit numerari, & esse; hæc, inquam, sola mens illum tanto ante adduxit, vt hospes Abrahæ tabernaculum intraret. Nihil enim magnum solet Deus præstare, cuius multo ante non ponat fundamentum. Ait Tertull. lib. de Trinitat. *Quod erat*

Tertull. *futurus, meditabatur in Sacramento, Abraha factus hospes apud Abraha filios futurus.* Qui inter filios Abrahæ vere, & realiter numerandus erat, quo Sacramento, vel Angelos obstupefaceret, voluit multo ante tantæ rei fundamenta iacere, dum sub forma visibili in domo Abrahæ hospitium caperet. Quo

Luc. 1. etiam spectabat pœnitentia illa Zachariæ incredulitati imposita ab Angelo Luc. 1. *Eris tacens, & non poteris loqui vsque in diem, quo hæc fient.* Quid seuerius? Esto enim, quod Zacharias offenderit, ideòne tam rigide multari debuit? Cur non leniori modo corripitur? Erat iam in vicinio pœnitentiæ à Ioanne prædicandæ austeritas, ideò antea vel in

Augusti. eius parente tanti rigoris fundamenta præmitti oportebat. Ait D. Augusti. lib. 3. de mirab. cap. 1. *Conuenienter autem dispensatione factum est, vt Ioannes, qui postea hominibus victu, & vestitu, & loco exempla pœnitentiæ praeberet, & pœnitentiam prædicans, etiam conceptionis eius tempore pater pœnitentiæ modum sibi ab Angelo impositum, donec ille nasceretur, sustineret.* Non subito introducenda erat tanta pœnitentiæ austeritas, quæ ideò oportuit, vt præmitteretur conspicua in antecessoribus Ioannis.

§. III.

Supra humanas, imò creatas vires est, quod quis præstantiam suam velit porsus obtegere.

AD iniuriam puellis illatam commotus Moyses exurgit in iniuriatores, illosque abigit, & *defensis puellis adaquauit oues earum.* Et cur nõ magis cauet Moyses suum zelum pro iniurijs proximorum depellẽdis? Sanè propter similem zelũ aduersus Ægyptium ostensum, coactus fuerat aulam relinquere, hæreditatem regiam perdere, apud exteros peregrinari, & sub priuati habitu latere. Quando ergo in eas angustias deuenit propter iustitiæ zelum, cur non magis eum cauet? Cur saltem non magis patitur videre puellas à fonte exclusas per pastores aduenientes? Non equidem est humanarum virium, quod quis præstantiam suam velit in occasione prorsus obtegere. Qui sic se abscondat, vt vel occasione data commotus suã præstantiam nõn exerat, is supra hominem sit, necessum est, & par Deo Memini Iudæorum rabiem, qua accusabãt Iesum apud Herodem, quod se faceret regem, imò quod se filium Dei prædicaret. Aiunt enim Luc. *Luc. 23.*

23. *Hunc inuenimus subuertentem legem nostram, & prohibentem tributum dare Cæsari, & dicentem, se Christum regem esse.* Imo Ioannis cap. 19. dicunt: *Secundum legem nostram debet mori, quia filiũ Dei se fecit.* Sic Iesus apud Pilatum accusabatur affectati regni, imò affectatæ diuinitatis, & facile ipse poterat se tunc regem verum, & filium Dei ostendere. Et Præses id maxime optaret, & scelera, & iniuriæ, quæ tunc impune exundabant, veri regis, & vindicis ostensionem requirebant. Inter hæc tamen Iesus amauit latere. Cui Domine & regium, & diuinum zelum non magis manifestas? Pulchrè ait D. Au-

Augusti. gust. tractat. 116 in Ioannem: *Vtrumque verum est, & vnigenitus Dei filius est, & rex ab eo constitutus super Sion montem sanctum eius, & vtrumq; nunc demonstraret, nisi quanto erat*

poten-

potentior, tanto mallet esse patiētior. Et quidem nisi Iesus vellet ostendere patientiam suam esse parem infinitæ diuinitatis potentiæ, non se cohiberet, quin præstantiam suam, & diuinam, & regiam in præsenti ostēderet. Necessum erat supra potestatem humanam, & angelicam vires ostendere in patiendo, qui sub tanta occasione præstantiam suam prorsus latere vellet. Hoc vnum fuit in causa, quod Iesus tunc non se regem, & Deum aduersus tot blaterones monstraret, nimirum, quod quanto erat potētior, tanto mallet esse patientior. Nisi magna, & diuinis viribus vicinissimam patientiam vellet ostēdere, suā præstantiam minime permitteret tunc latere. Tantæ molis est, quod homo velit latere, vbi occasio manifestationem exigit. Id quod in Christo Domino miratur Tertul. lib. de Patient. fatus: *Nasci se Deus in tero patitur matris, & expectat. natus adolescere festinat, & adultus non gestit agnosci.* Et quis tādiu sui manifestatoria opera cohiberet, nisi Deus, aut Dei spiritu plenus? Ait Isaias ca. 42 *Dedi spiritum meum super eum, iudicium gētibus proferet. Non clamabit, non accipiet personam, non audietur vox eius foris.* D. Matthęus legit cap. 12. *Non contendet, neq; clamabit, neq; audiet aliquis in plateis vocem eius.* Fuerat equidem Iesus & dux, & iudex gentium constitutus, & quid inde? An ad scelerum conspectum clamoribus, rixis, minis implebat forum? An reis obmurgatis suam potestatē promebat? Absit hoc à Iesu meo id faciebat Moyses, qui dux, & protector populi sui ractus, nulla in occasione suam potestatem nō promebat, siue Ægyptium interficiens, siue Israelitas monens, siue abigens â puellis Madianitis pastores. Et quando in Moyse iuris zelus sic vbique sese promebat, cur in Iesu tā to premebatur silentio, vt vel inter nocētissimos homines per plures annos viuens, nullam admonitionis, aut contentionis ederet vocem? Causam ostendit vates dicēs ex Dei ore: *Dedi spiritum meum super eum*, sola enim ea patientia potuisset datâ occasione excellentiam nō prodere, quæ diuino spiritui respondere posset. Elegantèr enim ait Tertul. lib. de Patient. *Non contendit, non reclamauit, nec quisquam in plateis vocem eius audiuit, arūdinem quassatam non fregit, linum fumigans non restinxit. Neq; enim meritus fuerat Propheta, imò ipsius Dei contestatio spiritum suum in filio cum tota patientia collocantis.* Expende illud, *cum tota patientia*, nisi enim patientia tota, quæ diuino spiritui correspōdet, ibi adesset, vix tandiu, tot in occasionibus vindictæ zelus cohiberetur, quin se proderet.

Tertull. Isai. 42. Tertull.

§. IIII.

Præstanti viro, nec gradus faciendus sine fructu.

ET fugitivus, & peregrinus sedens iuxta puteum Moyses, vt vidit pastores puellis minitos, surrexit, illosque abijciens, *& defensis puellis adaquarunt oues earum.* Cur magis & fugitivus, & peregrinus non quiescit? Equidem & fuga, & peregrinatio Moyses non debuit esse iners, nec otiosa, quandó præstāti viro, quilibet gressus debet esse fructuosus. Vbi Christi Domini spiritus abscessit â corpore, & corpus exanime traditum fuit sepulchri quieti, ait D. Matth. cap. 27. *Multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. Et exeuntes de monumētis post resurrectionem venerūt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis.* Multis alijs præstantissimis, & clarissimis signis posset Iesus suā morientis, & resurgentis gloriam illustrare, sed de multis hæc elegit, vt mortui resurgerent, & venirent in sanctam ciuitatem. Et merito, vt ostēderet se nec in regione mortis fuisse sine fructu peregrinatum, quando inde plures liberabat á mortis tyrannide. Euseb Gallicanus homil. 6. de Pasch. totus: *Hodie Domino resurgente visa sunt multa sanctorum corpora resurrexisse, & apparuerunt in sanctā ciuitate. Regrediens ergo dominus post diem tertiam, fructus secum triduanæ peregrinationis viuentibus reportauit.* Adeò præstantis viri gressus debent esse salutares, & fructuosi, vt nec in regione mortis vellet Iesus peregrinari, quin statim peregrinationis suæ fructus monstraret. Quo traxerim viros, qui religionis ergo, longas peregrinationes instituunt, vt sciant, quam debeant, vel horarias peregrinationis factæ euidentissimos manifestare fructus? Quam præstantiam in viris Euangelicis agnoscebat Isaias cap 52. dicens: *Quàm pulchri super montes pedes annuntiantis, & prædicantis pacem.* Quæ sic legit Dion. Cyrill. Alexand. apud Cornelium à Lapide: *Quàm veri pedes euangelizantium pacem.* Nec aliud primum amauit cogitare in præstantissimorum gressibus, quam similitudinem veris, vt enim post in fœcundam, & inertem hyemem vernum tempus fœcundam fructibus viam sternit, vt nullus sit campus, qui veris præsentiam fœcundis partubus non manifestet. Sic Euangelici hominis gressus nesciunt non fructuosi vbique

Euseb. Isai. 52. Cyr. Ale.

Cyrill. comparère. Ait Cyrillus: *Ver apparens in mõtibus quid efficit? Ornat eos flore recenti, & ex sterilitate fœcunditatem gignit, prout cuiusque natura fert. Praterlapsa enim hyeme, ver pulchrum in terra oritur, & eam nutricem florum reddit, matremque pulcherrimorum fœtuum facit. Cuiusmodi etiam de nobis factum est.* Quod vel præstat, id â viris claris, & ingenuis petitur, vt nesciant in loco apparere, nec gradum facere, quin processus sui fructum ostendat. Nulla peregrinatio, nullus cursus præstanti homine dignus videtur, qui aliquo facinore non præstet. Vndè laudatus textus sacer Assahelis cursum perniciss-

2. Reg. 3. mum notanter ait. 2 Reg 3. *Velox erat sicut cervus*: habent enim hoc cerui, vt quibus currunt pedibus, eisdem perdant venenosos serpẽtes Nec vllus vir laudabiliter graditur, cuius gressus non vbique appareat lethalis ser-

Bach. pentibus. Vt dicat Bachiar alibò datus episcopus ad Ianuarium: *Velox erat sicut cervus, qui non solum perspicacia mentis, inimici laqueos deuitabat, verum etiam serpentum, idest, contrariarum virtutum interfector existit.* Indè cursus præstantis hominis laudandus, quod vbique appareat contrariarum potestatum depulsor.

§. V.

Vel vnus homuntio à parte iustitiæ, & veritatis stans potentissimos quosque potest agere in triumphum.

Ait textus: *Superuenerunt pastores, & eiecerunt eas surrexitque Moyses, & defensis puellis, &c.* Multi erant pastores superuenientes, vnus solus Moyses, & peregrinus, & pauper dicitur illos infuri rexisse, imò & illos repulisse. Sic enim valet, vel vnus homuncio, vt potentissimos repellat, vbi fas, iusque suffragium præbet. Præstantissimus vir Eusebius aliquando Cæsareæ Episcopus creatus est populari tumultu, quod maxime accendit Iulianum Apostatam Imperatorem, de cuius iussu vrbis Præfectus epistolis solicitabat Episcopos, vt Eusebij tractarent deiectionem. Imperatori furenti, eiusq, Præfecto cedebant plures Episcopi, nec inueniebatur, qui auderet resistere Quid tunc? Datæ etiam sunt Epistolæ Nazianz. Episcopo patri Gregorij, cuius respõsum, & euentum sic in rem præsentem ponderat ipse D. Nazianz. orat. 19. *Nos, inquit, (Potentissime Præses) rerum omnium, quæ geruntur, censorem vnum, ac regem habemus, qui*

Nazian.

nunc oppugnatur: Is & præsentem electionem expendet, quam nos rite, ac legitime, atque vt ipsi gratum est, fecimus. Vos autem alia quidam aliqua in re nobis, si animus ita tulerit, vim afferre per facile potestis, id autem nemo vnquã nobis adimet, quin ea, quæ facta sunt, aut recte, ac iuste facta defendamus. Has literas ille etiã ipse admiratus est, qui accepit, (etiamsi paruper stomachatus sit.) Atque hoc, & Imperatoris impetum compescuit, & ciuitatem periculo liberauit, non male autem addiderim, quod nos quoque dedecore, & infamia. Hoc exiguæ vrbis Episcopi opus, & cathedræ secundas tenentis. Quid illustrius? Quando magnarum vrbium Episcopi rabidissimum metuebant tyrannum, nec audebant ei repugnare. Vnus homũncio exiguæ vrbis præsul audet obsistere Imperatoriæ tyrannidi, & eius impetum feralissimum comprimit, & omnia pacat. Quod Imperatoris furentis rabies comprimatur, quod adulatorum exercitus non mussitet, quod medio in bello ciues viuant pacati. *Hoc exiguæ vrbis Episcopi opus*, à parte iustitiæ stantis. Vtinam vel vnus homuncio, vel vnus paruulus sacerdos inueniretur, qui imperterritus pro virtute stare auderet, fallar, nisi is solus regnantium nefarios impetus comprimeret, & salutem aequireret regnis. Vidisti Israelitarum principes in Susannam armatos, quæ iam populari impetu rapiebatur ad necem Dan. 13. Comprimitur tamen totus, quantus erat populi impetus, nec principes vniuersi audẽt gradum facere, vt perimant tacentem, & in nullo se excusantem fœminam. Et quis potuit præcipitem populum, optimatesque furentes in media furiarum via continere? Vnius pueruli pro iustitia, & virtute vox totum id fecit. Ait textus: *Suscitauit Dominus Spiritum sanctum pueri iunioris, cuius nomen Daniel: Et exclamauit voce magna, Mũdus ego sum à sanguine huius. Et conuersus omnis populus, &c.* Vt errantium multitudinem, & principes, & optimates, & populares cohiberet, vnius pueri excitauit spiritum, cuius vox imperterrite pro iustitia stetit, & impetum potentium confregit, & innocentem liberauit, periculo, & populũ infamia, & dedecore. *Hoc exiguæ vrbis Episcopi opus.* Hoc vel paruuli cuiusque facinus esset, si pro iustitia imperterritus stare vellet. Vt dicat D. Ambr. lib. 2. de virginibus: *Daniel supplicium Susannæ spe*

Ambr.

ctaturus aduenit, & quam populus damnarat, vnus absoluit. Vnus, & paruulus cohibuit impetum ruentis populi, dum pro iustitia stare voluit: Et quod mirere magis, vbi Bethulienses principes ciuitatem hostibus intra quinque dies tradere decreuerint.

uerint. Vna sola fœmina Iudith cap. 7. prin-
Iudith 7. cipes ad se vocat, illosque multis arguit, reprehendit. Quid tunc? *Et dixerunt illi Ozias, & presbyteri, omnia, quæ locuta es, vera sunt, & non est in sermonibus tuis vlla reprehensio. Nunc ergo ora pro nobis, &c.* Vndè tanti principes ad mulierculæ vocem hærent, & à decreto desistunt, errorem que suum confiten-
Carthus. tur? Carthusian. ibi: *Ozias, & presbyteri exhortationem, & increpationem fœminæ patienter, & humiliter susceperunt, propter virtuositatem illius, quia & ipsa ex zelo iustitiæ, charitatis feruore, & ex inspiratione diuina humiliter, non iactanter fuit locuta.* Vbi vel vna fœmina in medium proferat, quæ iustitiæ zelo, & charitatis feruore errantibus principibus opponat, non dubito quin illos trahat in sa-
Cassiod. lutarem sensum, Cassiod. 1. var 4 de parente suo, ait: *Ad Attilam igitur armorum potentem legationis est officio nõ irrite destinatus. Vidit intrepidus, quem timebat imperium: facies illas terribiles, & minaces fretus veritate despexit, nec dubitauit eius altercationibus obuiare, qui furore nescio quo raptus mundi dominatum videbatur expetere. Inuenit regem superbum, sed reliquit placatum.* Sic valet vnus homo stans pro veritate.

Exod. 2. Quæ cum reuertissent, ad Raguelem patrem suum: dixit ad eas. Cur velocius venistis solito? Responderunt: Vir Ægyptius liberauit nos de manu pastorum, insuper & hausit aquam nobiscum, potumque dedit ouibus. At ille, vbi est? inquit. Quare dimisistis hominem? Vocate eum, vt comedat panem.

§. VI.

Studiosas virtutis personas, vt decet rusticitas, & inurbanitas.

EXpende illud textus nimirũm; *Quæ cum reuertissent ad patrẽ suum, &c.* Qui enim illas â pastoribus defenderat, non illas officiosa confabulatione detinuit, sed illas abire ad patrem permisit, nec se illarum comitem dedit. Quid inurbanius? Imò & puellæ nihil censentur dixisse liberatori suo, nec vllum officiosum sermonem texunt, nec opem offerunt peregrino, sed tacitæ abeunt quam citissime. Quanta hæc rusticitas? Sane 1. Reg. 9. de Saule, & eius seruo dicitur: *1. Reg. 7.* *Cùm ascenderent cliuum ciuitatis, inuenerunt puellas egredientes ad hauriendam aquam, & dixerunt eis: Num hîc est videns? Quæ respondentes dixerunt illis: Hîc est, ecce ante te, festina nunc, hodie enim venit in ciuitatem, quia sacrificium est hodie populi in excelso. Ingredientes vrbem statim inuenietis eum, antequam ascendat excelsum ad vescendum, neque enim comesturus est populus donec ille veniat, quia ipse benedicet hostiæ, & statim comedent, qui vocati sunt. Nunc ergo conscendite, quia hodie reperietis eum.* Ecce tibi vt peregrinus Saul à puellis amat informari de præsentia prophetæ; & puellæ non paucis, sed multis illum informant, longamque confabulationem texunt, & in multa officij, vrbanitatisque verba descendunt. Nil horum in præsenti, sed puellæ Madianitæ â Moyse liberatore suo abeunt silentes, imò abeundi tempus accelerant, nec vllum illi verbum officiosum exhibent. Moyses autem & ipse peregrinus nihil quærit à puellis, nec cuius sint filiæ interrogat, nec comitem se offert earum. Et cur tanta in his rusticitas, & inurbanitas, cum & puellæ ab omni officio debito abstineant, & Moyses totum obsequiũ aulicum neget puellis, illas incomitatas abire cernens. Erat equidem Moysi cura virtutis, quo nitebatur ab omni etiam vrbano puellarum comitatu se prorsus ostendere alienum. Mirum enim erit, si virtutis studium, & officiosus puellarum comitatus in vnum conuenerint. Nota est historia illa Gen. 19. *Gen. 19.* vbi iaculatis fulminibus de cœlo Sodoma exurebatur, cuius incendium, vt euaderet Loth, & familia eius accesserunt Angeli, & *apprehenderunt manum eius, & manum vxoris, ac duarum filiarum eius, eo quod parceret dominus illi. Eduxeruntque eum, &c.* Ecce tibi duo miracula; alterum est, quod cœlesti igne exurantur vrbes, alterum vero quod Angeli furentur totam Lothi familiam ab incendio. Sed vtrum est maius miraculum? Rem definit Nazianzen. orat. 3. quæ *Naziãz.* est secunda in Iulianum, aiens: *Mirabilis impiorum interitus sulphureo igne obrutorum: mirabilius etiam piorum furtum.* Et cur mirabilius est, quod Angeli furentur pios â flammis incendij? Vide, quid egerint Angeli in furto, & abductione illa, nimirum *apprehenderunt manum eius, & manum vxoris, ac duarum filiarum eius, &c.* vbi of-

renduntur Angeli fœminarum manus officioſe tenentes, illaſque per viam ducentes, mirũ eſt, imò omni miraculo ſuperius, quod angelica vita, & fœminarum officioſus comitatus in vnum conueniant. Quam Naziãzeni mentem pulchre exprimit eius ſcholiaſtes Elias Cretenſis, fatus: *Mirabilem autem, & inuſitatam iuſtorum ſubductionem appellauit, tum quia ab Angelis facta eſt, an non enim nouum, ac mirũ eſt fœminas ab ys duci?* Equidem mirum eſt, ſi angelica puritas, & fœminarum officioſus ductus conueniãt in vnum; ne miremur, quod virtutis ſtudioſus in vrbanum ſe fœminis, & ruſticum oſtendat. Quæ inurbanitas, & ruſticitas, & puellas maxime decet, quibus officioſitas, & vrbanitas debet ſemper eſſe ſuſpecta. Vndè Iudith cap. 8. audiens principum decretum circa vrbis traditionem, *Miſit ad presbyteros Chabri, & Charmi. Et venerunt ad illam.* Non ipſa iuit, ſed ad ſe vocauit presbyteros, quod vt bene notat Pater Sanchez, modeſtiæ minus, & vrbanitatis habere videbatur. Sed cui bona fœmina vbi ad ſuam ſententiam trahere repugnantes principes molliebatur, non magis comis, & vrbana, ad illos properauit? Sapienter Lyra, fatur: *Quod autem non iuit ad illos, non fuit ex defectu humilitatis, ſed ex zelo caſtitatis.* Ex zelo caſtitatis vrbanitatem debitam principibus diſsimulauit, ſciens quam mirum ſit, quod inter vrbanitatis officia ſeruetur puritas integræ caſtitatis. Hinc Ioan. cap. 20. Dum Magdalena fleret ad Ieſu monumentum, *vidit duos Angelos in albis ſedentes, vnum ad caput, & vnum ad pedes, vbi poſitum fuerat corpus Ieſu. Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis: quia tulerunt Dominum meum:: Hæc cum dixiſſet, conuerſa eſt retrorſum.* Vide quam paucis abſoluit cum Angelis colloquium, quos nec ſalutat, nec affatur, ſed breui dato reſponſo, ſtatim illis terga vertit. Cur non magis, cum Angelis comis? Apud Origen. in præſenti homil. ait: *Nolo Angelos videre, nolo cum Angelis manere. Si caperint mihi multa narrare, & ſi voluero illis ad omnia reſpondere, timeo, ne amorem meum magis impediant, quam expediant.* Timet prudens mulier amoris ſui puritati, ſi vel cum Angelis dilatet officioſa colloquia.

Nazian. *Iudith* 8. *Ioan.* 20. *Origen.*

§. VII.

Non eſt puella caſta, quod ad labores, & luctas ſui cauſa à iuuenibus ſuſceptas multum attendat.

CVm Moyſis ſtrenuitas dicta ſit in defendendis puellis, aduerſariiſque depellendis, de puellis hoc ſolum dicitur, quod *diuertiſſent ad patrem ſuum.* Et cur ſic propere à iuuene liberatore ſuo diſcedunt? Cur nõ magis attendunt ad Moyſis pugnas, & labores, vt propter illas vnus ſe multis obiecit, vt illos depellat, vt greges ad aquas ducat? Nõne hęc propter ſe peracta facinora deberẽt bonę puellæ attẽdere magis? Abſit, multum enim abhorret à caſtitate fœminarum, quod attendant ad labores propter illas à iuuenibus exanthlatos. Hinc D. Nazianz. orat 3. obiecit Iuliano Apoſtatæ irridendam Dianæ caſtitatem, inquiens: *Non victimas pro Chriſto cæſas veritus es?:: Qui Spartanos adoleſcentes, virgis ſeſe lacerantes laudas, & aram cruore reſperſam, Deam caſtam, & virginem oblectantem.* Sapienter mordet bonus Pater Iulianum qui chriſtianos labores cõtemnens, Spartanorum iuuenum labores quibus Dianam virginem, caſtamque oblectabant, laudat, inſuper & Dianæ virginitatem, & caſtitatem mordet, in talibus iuuenilium laborum ſpectaculis. Spartani enim iuuenes ſeſe virgis cædebant in honorẽ Dianæ, eiuſque aras cruore proprio ſpargebant, qui iuuenum labores in pretio erant Deæ virgini, & caſtæ. Proh bellam caſtitatem, & virginitatem in iuuenum laboribus accipiendis occupatam! Ait Elias Nazianzeni ſcholiaſtes ibi: *Dianam irridens vir ſanctus, Deam caſtam, & virginem nominauit. Nam ſi caſtitatem colere voluiſſet, haud profecto ex talibus ſpectaculis voluptatem cepiſſet.* Non equidem eſt caſtæ virginis, nec honeſtæ fęminæ labores, luctaſque iuuenum ſui cauſa ſuſceptas multum ſpectare, ad illaſque moroſe attendere. Vix enim inuenies fœminam, quæ ſibi inſeruientis iuuenis labores curioſe attẽdit, quæ non cadat in laſciuiæ barathra. Ioſephi labores, & officia in Ægyptiorum dominorum domo narrans Gen. 39. ait: *Benedixitq; dominus domui Ægyptij propter Ioſeph, & multiplicauit tam in ædibus, quam in agris omnem eius ſubſtantiam., nec quicquam aliud nouerat niſi panẽ, quo veſcebatur. Erat autẽ Ioſeph pulchra facie, & decorus aſpectu. Poſt multos itaq; dies*

Nazian. *Nazian.* *Gen 39.*

dies iniecit domina sua oculos suos in Ioseph. Dū Ioseph omnia recte administrat, nulli labori parcit, vt dominorū substantiā augeat, fæliciſsimeque in omnibus procedit ad dominorum vtilitatem, Domina oculos in illum attente coniecit, & quis eius memoret libidinis flammas? Tandiu fuit casta, quandiu ad Ioseph officia non attendit, vbi autem coniecit oculos, vt adolescentis curiosè, & attente ministeria videret, ab alto honestatis, & castitatis decidit. Id quod notabat Lyp
Lyppom. poman. aiens: *Cum ergo sic de pace, & gratia gauderet Ioseph, & in omnibus feliciter ageret, tentatio illi præparatur à Domino, qua exercitatus ad maiora proueheretur. Cui aptum vasculum Sathan huic applicuit operi, mulierem scilicet, quæ curiosè, & attente illum iugiter intuita, capiebatur elegantia formæ* Expende illud *curiosè, & attente*, quippe vbi seruientis sibi adolescentis officia attendere cæpit, illumque in officijs domesticis strenuum, & elegantem curiosè obseruauit, lasciuis flammis incunctanter accendebatur.

§. VIII.

Castæ fæminæ nullos citius fugiunt, quam beneficos sibi iuuenes.

PRoperati recessus in domū causam hanc reddunt nobiles puellæ nimirum: *Vir Ægyptius liberauit nos de manu pastorū, insuper & hausit aquam nobiscum, potumque dedit ouibus* Quod virum in se officiosum nactæ fuerint, ideo solito citius dicunt se ad paternam domum venisse. Imo hæc solet esse tota causa retardandi puellas, ne citius ad parentes accedant, quod officiosos sibi & beneficos inueniunt viros? Quas puellas non detinent magis, & morari faciunt iuuenū officia? Fallar, si quæ sit remora, quæ sic properantem ratem detineat, vt iuuenum officia detinent puellas? Quando ergo officiosus vir & beneficus potius detentionem, quam festinationem reditus solet causare in puellis, cur nobiles hæ puellæ totam causam sui festinati reditus in id coniciūt, quod officiosum virum, & liberatorem strenuum inuenerint? O virtutem puellarum regiarum! Detinentur equidem officijs iuuenum mulierculæ, at quæ ingenua est, & decori, & pudori studet puella, a nullo citius euolat, quam ab eo quem officiosum, & beneficum sibi sentit. Nota est historia virginis Alexandrinæ, quam à tyrannis Christi hostibus in lupanari constitutā miles Christianus adit, oratque vt secum mutet vestes, vt dum ipsa sub habitu militari euadit stupratores, ipse sub virgineo amictu martyrium spectet: Quid virgo ad tam officiosum, & beneficum liberatorem respondit, dum esset sola cum solo? Rem vsque huc protractam paucis absoluit D. Amb. lib. 2. de virgin. fatus: *Inter hæc verba miles chlamydem exuit, suspectus tamē adhuc virgini habitus, & persecutoris, & adulteri. Quid plura? Mutato habitu euolat puella de laqueo* Porrigebat miles virgini euasionis habitum, quæ de tanti liberatoris manu habitū accipiēs, securitatem ab alijs videbat, suspectum tamen habebat habitum tam officiosi militis, metuens ne lateret sub habitu liberatoris persecutor, & adulter Quid tunc? *Mutato habitu euolat puella de laqueo*, non moratur cum adeo benefactore milite, nullum illi verbum facit, sed vbi induta est chlamydem, statim euolat, minus verita occursus violentorum iuuenum, quam consortium officiosi iuuenis. Sic Genes. 24 Vbi Abrahami seruus donaria Rebbeccæ exhibuit: *Cucurrit itaque puella & nuntiauit in domum matris suæ omnia, &c.* Sic etiam Gen. 29. accedebat Rachel ad fontem: *quam cum vidisset Iacob; & sciret consobrinam suam, oueſque Laban auunculi sui: amouit lapidem, quo putens claudebatur. Et adaquato grege osculatus est eam. & elevata voce fleuit. Et indicauit ei, quod frater esset patris sui, & filius Rebeccæ; at illa festinans nuntiauit patri suo.* Possent bonæ puellæ lento gradu cum adeo officiosis, & beneficis viris domum procedere, & illos sibi socios itineris adducere, præcipue quæ in agris, & pastionibus vitam agentes, non detrectabant virorum concursus. Cur maluerunt cum tanta festinatione abscedere, & ad parentes ita properanter concurrere? Crediderim id ab ingenuo puellarum pudore prouenisse, quæ enim communes virorum conuentus, vt moris erat, non verebantur, vbi adeo sibi officiosos, & beneficos viros nanciscuntur, non audent ibi vel morari tantispei, sed festinant abscedere, & celeri cursu se officijs iuuenum eripiunt, ad oculosque paternos confugiunt. Hinc Virgines monebat Nazianzenus Præceptis aiens:

A cunctis abscede viris, sed maxime ab illis
Virgo, synisactos quos nos de more vocamus.
Illius auxilio, quid opus tibi (dic age) qui non
Sufficit ipse sibi?
Charus equo quamvis sit equus, cerno quoque cervus
Et sturni sturnis, & vir pius egreginsque
Egregia pietate viris: tamen ipsa caueto.

Equidem licet omnes viri debeant esse suspecti virginibus, illi maxime suspecti sint; qui

ſyniſacti, hoc eſt, officioſi protectores, & defenſores putantur. Ab ijs quam primum abſcedat Virgo ingenua, nec multo æſtimet auxilium, aut protectionem, aut defenſionem eorum, ſed magis in ijs cauta, quam grata appareat. Sane Raab, Ioſue cap. 2. multum auxilij ſperabat ab exploratoribus Iſraelitis, quos domi abſconderat, & eripuerat periculo. Ab ijs nãque petebat miſericordiam ſibi, & parẽtibus ſuis. *Qui reſponderunt ei: Anima noſtra ſit pro vobis, in mortem, ſi tamen non prodideris nos, cumque tradiderit Dominus nobis terram faciemus in te miſericordiam, & veritatem. Dimiſit ergo eos per feneſtram, &c.* Ecce tibi vbi beneficam promiſsionem audit fæmina, ſtatim nihil fata illos à ſe dimittit. Quod factum ſic Magdalena apud D. Chryſoſt. inter opera Sancti Ephræmi adductum ſic cõponit ſecum. *At qui ibi Raab a ſe dimiſit exploratores, ego vero retinere eum conor, quem deſideraui.* Vtraque ſalutares viros inuenerat, illa exploratores, hæc Ieſum, ſed illa exploratores dimiſit, hæc Ieſum retinebat. Et quare vel illa non retinuit ſuos, vel hæc non dimiſit ſuum? Illi homines, hic Deus, homines beneficij dimittendi à fœmina ſunt ſolus Deus retinendus. *Ecce*, ait Maria ibi, *illuxit mihi Sol iuſtitiæ, & magna à Deo viſitatio:* Deus retinendus, homines ablegandi.

Ioſue 2.

Chryſoſt.

§. IX.

Apud Palatinos admirationi ſunt quicunque ſe oſtendunt vindices puellarum.

VT audit Raguel Madianitarum princeps puellarum iniurias per Moyſem vindicatas, viri deſiderio affectus ait: *At ille, vbi eſt? Quare dimiſiſtis hominem?* Non potuit princeps Palatinus non affici erga hominem vindicem puellarum, quando Palatini omnes illam maxime inuident, & mirantur, & laudant ſtrenuitatem, qua quis puellarum iniurias ſcit repellere, & vindicare. Ex quo merito pungit Apoſtatam Iulianum Nazianzen. aiens, orat. 3. *Nec magnos pugiles extimuiſti, Ioannem illum, Petrum, Paulum, Iacobum, Stephanum, Lucam, Andream, Theclam, eos, qui & poſt illos, & ante illos pro veritate periculis ſe obiecerunt.:: Hæc non colis, ſed contemnis, qui Herculis rogum ex calamitate, iniuriiſque mulieribus illatis excitatum admiraris.* Ignes, cruces, & tormentorum genera, inter quæ triumphabant Chriſti martyres, deſpiciebat Imperator Iulianus, at rogum, quo Hercules cremabatur, in admiratione habebat, & ſtupebat. Et cur cui viles erant Petri cruces, gladij Pauli, lapidẽs Stephani, Theclæ, & Laurentij flãmæ, admirationi, & laudi erãt ignes Herculis, quibus cremabatur? Sanè ij ignes vindicabant in Hercule iniurias ab illo fœminis illatas, quippe ait, Herculis rogum ex calamitate, & iniurijs mulieribus illatis excitatum admiraris. Sic principibus, ſic Palatinis, ſic aulicis admirationi ſunt vindices puellarum. Proclama apud aulicos viros, vt Thecla cũ leonibus pugnauit, vt Petrus inuerſo corpore cruci affixus eſt, vt Stephanus lapidibus obrutus, vt alij multis tormentis gloriam compararunt, videbis ad hæc aulicos, & Palatinos oſcitare, dormitare. Sed oſtende, vt quidam obtutandam puellam, ſeſe gladijs obiecit, milleque cõtempſit vulnera lethalia, ſtupent omnes, mirantur omnes, nõ eſt, qui homini bona non incipiat imprecari? Nota eſt hiſtoria ex 3. Æſdræ 3. vbi tres eloquentiſsimi viri apud regem declamarunt, vnus pro fortitudine vini, alius pro regis poteſtate, tertius pro valentia fœminarum. Et cum multa de vino, & rege à primo, & ſecundo dicta eſſent, abſque eo quod vllus videretur in auditorio plauſus. Tertius cepit dicere de mulieribus cap. 4. inter alia: *Et accipit homo gladium ſuũ, & vadit in viam facere furta, & homicidia, & marenauigare, & fluminа, & leonem videt, & in tenebris ingreditur: & cum furtum fecerit, & fraudes & rapinas amabili ſuæ affert, &c.* Hæc & alia plura pro mulierũ valentia declamabat. Quid tunc? *Et tunc rex, & purpurati intuebantur in alterutrum.* Proh Deus immortalis! Vbi pro veritate, pro rege, pro vino multa declamant oratores, nec rex, nec purpurati vllum exhibent ſignum plauſus. Vbi autem ad pericula ventũ eſt, quæ homo ſubit pro fœminis mulcendis, fouendis, tunc regis plauſus, tunc purpuratorum admiratio. Ij, mihi credite, ſunt omnes aulici, omnes purpurati, qui maxime æſtimant officia, quæ fœminis præſtantur, & præ ijs cætera nihili faciant. Petenti caput Ioannis Herodiadi Rex Herodes Matth. 14. *propter iuramentum, & eos, qui pariter recumbebant, iuſsit dari.* Ibi Andræas Cretenſis ait: *Rex propter eos, qui ſimul diſcumbebant, noluit ei abnuere.* Et quid ad diſcumbentes, quod rex non abnueret petenti Ioannis caput? Multum ſane, quando enim ij omnes principes, & purpurati erant, id laudi, & admirationi erat, quod vel per omne crimen, & diſcrimen ſuum fœminis obſequium præſtabatur. Non ſic Rex conuiuantium principum ſeruiebat palato in exquiſitorum ferculorum pompa; vt ſeruiuit, quando nece Ioannis ſa-

Nazian.

3. Æſd. 3.

Matth. 14

tis fecit puellæ cupiditati. Crede mihi apud Palatinos id solum laudi,& gloriæ datur, quo puellarum gratia captatur. Vnde Michol Dauidi saltanti nihil prius obiecit, quam offen-
2. *Reg.6.* sam puellarũ. Ait enim 2.Reg. 6. *Quam gloriosus fuit hodie rex Israel discooperiẽs se antè ancillas seruorũ suorum.* Et quis aulicus non expaueſceret ad hæc verba, quod puellis minime fuisset gratus? At Dauid inde maxime
Amb. Deo placuit, quod contẽpsit puellis fuisse ingratum. Ait D. Amb. epist. 36. *Non erubuit igitur Dauid femineas opiniones, nec opprobria apud mulieres subire pro religionis obsequio verecũdatus est. Ludebat enim domino puer suus, & ideo amplius placuit.* Hoc magnum de aulico viro dici potuit, quod pro Deo displicere puellis non fuit verecundatus.

*Exod.*2. Vocate eum, vt comedat panem. Iurauit ergo Moyses, vt habitaret cũ eo. Accepitq; Sephorã filiam eius vxorem, quæ peperit ei filium, quem vocauit Gersan, dicens: Aduena fui in terra aliena. Alterum vero peperit, quem vocauit Eliezer, dicens: Deus enim Patris mei adiutor meus, & eripuit me de manu Pharaonis.

§. X.

Qui à diuitiarum cumulo in paupertatem deuenere, tunc solum à benefico homine censentur iuuari, cum donis eò adducuntur, quo non requirant pristinum statum.

AD accipiendum panem vocabatur Moyses, qui accedens Sephoram filiam principis vxorem accipit. Dicit namque textus: *Accepitque Sephoram filiam eius vxorem.* Et cur bone peregrinum hominem, quem ad panem vocabas, tam subito in generum accipis? Nonne sufficiebat illi cibum porrigere, quid necessum fuit illum & regia familia ditare? Beneficus princeps dum popularem peregrinum Moysem putabat, ei qualecumque prandium porrigebat, at vbi ex crebra confabulatione didicit; vt fuerat ex Abrahamidum genere ortus, & in Ægypti regia nutritus, ibique Pharaonis hæres designatus, à cuius postea gratia deiectus, per exteras, & ignotas nationes peregrinari coactus; hæc, inquam, ex illo noscens Madianitarum princeps non in conuiuam solum, sed & in generum hominem euocauit, ratus homini à tanta fælicitate deiecto, dedecori potius esse munus, quod illum in pristinam gloriam nõ reuocabat. Similem mentem inuenies in Na- *Nazianz.*
zianzeni matre, de qua ipse fatur orat. 19. *Solas insuper has tutas, atque ab omni surreptione immunes opes ducebat, nimirum Deo, & pauperibus opes effundere, ac præsertim consanguineis, qui fortunis suis tãquam flore quodam excidissent; quibus, quod necesse esset dum taxat præbere, non calamitatis depulsionem sed monimentum esse iudicabat, liberalius autem & prolixius eos iuuare, id demum firmi honoris, ac perfectissimi solatij esse.* Quid sapientius? Plane dum deiectũ à culmine propinquum, ac proximum ijs tantum iuuas, quibus posit in vita sustentari; non tam illum ornas, quàm eius æternas infamiam. Non tam beneficium illi exhibes, quam longiorem facis eius calamitatem. Tũc solum beneficus erga hunc eris, illique firmum honorem dabis, cum tantis illum imples muneribus, quantis par possit esse gloriæ pristini status. Vbi Angelorum princeps descendens â regalibus sedibus pauper, & humilis in præsepio apparuit Matt. 2. *Matth. 2.*
Ecce Magi ab Oriente venerunt:: Et intrantes domum inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eum: Et apertis thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham. Quam Magorum beneficientiam erga paruulum & pauperem puellum extollens Tertul. lib. de Idolatr. ait *Primi igitur stellarum interpretes natum Christum* *Tertul.*
annuntiauerunt, primi muneraueruũt. Nec mysterio caret, quod Magi dicantur primi munerasse recens natum Deum, cum pietas christiana semper exhibeat ante Magos, pastores munuscula sua puero afferẽtes, nec ego credã pauperculũ puerulũ potuisse videri â pastoribus, quin illi aliquod munusculum exhiberent. Illud etiam prorsus certum, quod Maria Virgo, & pannos puero dedit, quibus eũ inuoluit, & mammam famelico ante Magos sæpe porrexit. Cur ergo nõ prior dicatur Maria muneraſſe Deum natum, secundo pastores, & Magi tertio? Vel cur Mariæ, pastorumque muneribus tacitis primi dicantur Magi muneratores Dei? Meritò Magi primi censentur muneratores pueri, quorum munera

vt

vt ampliſsima; & plena myſterijs ſic puerulum pauperem extollebant, vt illum regiæ diuinitatis gloriæ,à qua in tantam paupertatem venerat, parem oſtenderent. Mariæ autem panni,& vbera, & paſtorum munuſcula vt pauperculi infantis ſolum neceſsitati ſuccurrebant, ſic non tam munerum ornamenta, quam calamitatis videbantur monumenta. Adhæc D.Leo ſer.1. de Epiph.pro Magis ſtat fatus: *Conſummãt ergo Magi deſiderium ſuum, & ad puerum dominum Ieſum Chriſtum eadem ſtella præeunte, perueniunt. Adorant in carne verbum, in infantia ſapientiam, in infirmitate virtutem, & in hominis veritate dominũ maieſtatis vtq; Sacramentũ fidei ſuæ, intelligẽtiaq; manifeſtẽt, quod cordibus credũt, muneribus proteſtãtur. Thus, Deo, myrrhã homini, aurum offerunt regi.* Et quidem vt nullum munus externus ante hæc puerulum pauperem ad primas diuinitatis regiaſque diuitias referebat, ſic nulla alterius muneris, nec dum materni lactis, æſtimatui mentio, in comparatione horum, quæ infantem ſub antiqua Deique, Regiſque oſtendebant claritate. Licet enim Mariæ munera exhibita infanti, egenti, quantum eſt ex parte interioris affectus, longe excederent cætera omnia, quę à Magis, & alijs exhiberentur. attamen iuxta externam ſolam ſpeciem conſiderata, vt ſolum indigẽtiæ, & neceſsitati egentis paruuli commenſurabantur, ſic non tam munera, quam paupertatis monumenta apparebant. In qua conſideratione primas ferebant munera Magorum, quæ infantem egentem ſub diuinitatis primæ diuitijs oſtentabant. Vt diſcat Chriſtianus in munerando pauperę, quã debeat attendere non ſolum ad præſentem indigentiam, ſed ad primum illius ſtatum, ad quem, quoad potuerit, tenetur ex charitate illum reuocare.

D.Leo.

§. XI.

Sacerdotes maxime decet in egentes, & peregrinos largitas.

NOn prætermittam illud ſacerdotis Madiam ad filias mãdatum, circa hominẽ peregrinum, nimirum, *Vocate eum, comedat panem.* Quæ vox magis ſacerdotalis? Pulchre in præſenti Lyppomanus de hoc Sacerdote Madianita fatur: *Dixit, ad filias ſuas, vbi eſt? Quare dimiſiſtis hominem? Vocate eum, vt comedat panem. Sacerdotes maximè, & ſuã familiam decet hoſpitalitas, & beneficentia, & vt nullius operam gratis accipiant, ſed liberales ſint, & benefici etiam ignotis, maxime autem peregrinis.* Hæc eſt virtus ſacerdotalis, ex qua veri Sacerdotes cenſeantur, ſi ſint in pauperes liberales, nec verus ſacerdos eſt, qui neſcit miſereri pauperum. Nota eſt Ioſephi hiſtoria ex Gen.47. qui emit omnem ſubſtantiam Ægyptiorum, vt illos tempore famis ſuſtentaret. Sic enim ibi habes: *Emit igitur Ioſeph omnem terram Ægypti, vendentibus ſingulis poſſeſsiones ſuas præ magnitudine famis. Subiecitque eam Pharaoni, & cunctos populos eius à nouiſsimis terminis Ægypti vſque ad extremos fines eius, præter terram Sacerdotum quæ à rege tradita fuerat eis, quibus, & ſtatuta cibaria ex horreis publicis præbebantur.* Tanta erat illius temporis fames, vt vniuerſi cogerentur ſuas vendere ſubſtantias, ſoli Sacerdotes in abundantia erant, qui à Principe accipiebant gratis omnia neceſſaria. Et quid inde ortum eſt? Cum Sacerdotes Ægyptij diligentiſsime curarent, quod omnia temporum ſuorum inſignia poſteritati commendarentur, eâ hieroglyphicis figuris conſignantes; tantæ famis calamitatem prorſus prætermiſerunt, nec vllum eius veſtigium apud ſacerdotalia ſcrinia vnquam comparuit. Quî fieri poteſt, quod Sacerdotes tantæ famis, & tam apud alias nationes decantatæ non meminerint? Hinc merito grauiſsimus Paulus Oroſius colligit illorum ſacerdotij falſitatem, qui vt â Ioſeph ſuſtentati erant in frumenti abundantia, nec attenderunt ad proximorum neceſsitatem. Ait enim lib.1. cap.8. *De hinc Sacerdotum Ægyptiorum fallax malicia confutanda eſt, qui vel aſtu, quod manifeſtius eſt, euidentem iram, miſericordiamque veri Dei memoriæ ſubtrahere curati ſunt: vel forte, vt indulgentius accipiamus, obliui ſunt. Illius enim noſtri Ioſeph prouiſione ipſi abundabant frugibus quaſi Sacerdotes, ſed quia falſi Sacerdotes erant, cum cæteris eſurientibus non dolebant.* Et fallar, ſi in alio ſe quis falſum Sacerdotem euidentius oſtendat, quam in eo, quod eſurientium voces ipſe futuræ non attendat. Hinc ſeſe verus ſacerdos à falſis clare diſcernit, quod eius fores, & viſcera patent hoſpitibus eſurientibus. Huc traho illud ex.2. Paralip.4. *Fecit mare etiam fuſile decem cubitis à labio vſque ad labium::: porrò in mari Sacerdotes lauabantur.* Factum fuerat Exod.38. labrũ æneum, quo Sacerdotes lauarentur, at hic à Salomone nõ fit labrum, nec qualecumque vas, ſed mare conſtituitur in templo pro ſacerdotibus lauandis. Quid mare ad Sacerdotes? Multum per omne modum; vt enim maria nullum nõ excipiunt flumen, ſiue riuum, qui ad ſe accedat, ſic ſacerdos debet patere omnibus peregrinantibus. Hinc maris pulchritudinem extollit

Gen.47.

2.Par.4.

Exod.38.

Lyppom.

tollit Cæsarius Nazianzeni frater dialog.
Nazianz 1. fatus: *Pulchrum enim spectaculũ mare albicans, cum ipsum constans tenet tranquillitas. Pulchrum quoque, quod cum fluminum sit mater; ipsum eadem rursus suscipit, hinc quidem quasi in lucem proferens, illinc vero recipiens quasi hospites.* Quid pulchrius in mari, quam quod hæc duo appareant in illo, & quod ipsum emittat in lucẽ omnia flumina, & quod rursus post longas peregrinationes, vt hospites vniuersas aquas recipiat? Qui fluuius non venit in lucem ex mari? Et quem vel paruum riuulum hospitem mare non recipiat? Huc spectet sacerdos, & vt nullus ab eo non venit in lucẽ, dum & regeneramur, & nutrimur in Christo, sic nullus debet esse vel pauperculus homuncio, quem sacerdotalis ianua hospitem non recipiat.

§. XII.

Filiorum examen veræ religionis zelum consequitur, in principibus.

ECce vobis fidelis populi propugnator Moyses vt vxorem accipit, & filiorum examina videt crescere, dicit enim textus: *Accepit Sepphoram filiam eius vxorem, quæ peperit ei filium, &c.* Solent hæc filiorum consequi præmia Principes, qui veræ religionis gaudent ardere zelo. Vnde Paulus Orosius componens inter se Neruam, & Theodosiũ,
Teodos. ambos Hispanos, ambos Romæ Imperatores, virtutibus cantatissimos ambos, tandem ait lib 7 cap. 34. *Cum Theodosius in omnibus humanis virtutibus Nerua parfuerit, in fidei Sacramento, religionisque cultu sine vlla comparatione præcesserit, siquidem ille persecutor, hic propagator Ecclesiæ. Ita illine vnus quidem prior filius, quo successore gauderet, indultus est: huius autem Orienti simul, atque Occidenti per succiduas vsque ad nunc generationes gloriosa propago dominatur.* Placuit Orosio Theodosij fæcunditatem regiam cũ Neruæ componere sterilitate, vt iam in viris Hispanis ostenderet, vnde imperium in filijs potest æternari. Qui enim Ecclesiæ fuit persecutor, ei datum fuit imperium, data prosperitas in Republica administranda, datæ sunt mille fortunæ aliæ, sed nec vnus filius fuit datus. Hoc habuit Ecclesiæ propugnator Teodosius,
Euseb. qui & reliquit filios eodẽ imperij diademate claros. Non aliter Euseb. Cæsar lib. 4 de vita Constantini cap 74. fatur: *Neque tamen vt Ægyptia auis, nempe Phœnix, quam aiunt sibi ipsi mortem concisscentem in aromatũ acerbo emori. ex cineribus vero eius reuiuiscere, & excitari aliam eiusmodi, qualis ipsa fuit, sed saluatoris sui exemplo, qui pro vno fere tritici semine, benedicẽte domino, spicam multis seminibus refertam exhibuit, suoque fructu vniuersum orbem implenit. Ita ister beatus per trium liberorum successionem pro vno multiplex redditus est. Hæc exempla cũ omnium mortalium Deus in solo Constantino nostris oculis proponeret, nimirum ostendere voluit, quãtum inter eos interfit, qui ipsum, Christumque suum colere vellent, & qui contrariam sectam consequerentur; id est, qui Ecclesiæ eius bellum inferrent.* Non iam cum vno, aut alio Imperatore cõponit Constantinum, qui primus Christi Ecclesiam ardenter protexit, sed cum omnibus alijs, qui Ecclesiam Dei persecuti fuerunt. Sanè de omnibus ijs Imperatoribus vnus Constantinus filios Imperatores genuit, in quo solo ostendit Deus hoc præmium eorum, qui veræ religionis zelatores erãt. Id quod de Iudæis asserebat etiam Minucius Fælix in Octauio, fatus: *Nam & Iudæi, quamdiu Deũ caste, innoxiè, religiose coluerunt, quamdiu præceptis salubribus obtemperauerunt, de paucis innumerifacti, de egentibus diuites, de seruientibus reges.* Et 2. Reg 6. cum proponatur Michol Dauidis vxor contempsisse Dauidis religionem, qua ante arcam saltauerat, statim subditur: *Igitur Michol filiæ Saul, non est natus filius vsque in diem mortis suæ.* Vbi Procopius in Glossa fatur: *Michol alienum a regia dignitate esse putauit, quod Dauid publice in omnium conspectu saltabat. Nesciebat enim diuini amoris stimulos, quos sermone Dauid ad ipsam declarabat. Addit ad hæc scriptura, quod filium non habuerit, suæ irrisionis pœnas inditans. Deinde etiam ne regium semen ex illa regnum obtineret.* Sterilescit profecto semen eorum principum, qui veram religionem insectantur, vt fæcundatur eorum semen, qui Ecclesiam catholicam tuentur. Id quod maxime claret in Legionis, & Castellæ regibus, qui vt Catholicorum cognomen acceperunt, illis filijs, & nepotibus ditati sunt, ad quos vniuersa hispaniæ regna, successionis iure deuenerunt. Nonne Catholicorum agnomen Ferdinando, & Elizabethæ inditũ fuit? Statim in Ioanna filiæ Aragonij, & Castellæ regna iuncta fiunt; & in nepote Philipp. 2. Lusitaniæ regnum ijs additum est, in vnumque, quod nunquam antea, omnia Hispaniæ regna cõfluere iure hæreditatis visa fuere. Vt merito dicere possimus de Catholico agnomine, quod de Christiano dicit D. Nazianzen. orat. 3. quæ est 2. in Iulian. fatus: *Illud enim probe perspiciebat, altius videlicet, magisque regie, quam pleri-*

2. Reg. 6.

Nazianz.

pleriqve ſoleant, de his cogitans, cum Chriſtianorum rebus Romanorum quoque res incrementum ſimul accepiſſe, atque cum aduentu Chriſti Imperium ſimul ingreſſum fuiſſe, cum nondum prius hoc euiciſſet, vt in vnius principatum plane deueniret. Ob idque merito quidem res noſtras magis amplecti mihi videbatur. Sic Nazianzenus extollit Conſtantij Imperatoris perſpicaciam, & religionẽ, qui intimius prouentum Romani Imperij percallens, ſimul illud videt augeri, & ſimul iaci chriſtianitatis fundamina. Quando enim vniuerſus Orbis & ſcribitur, & quieſcit ſub vno imperatore Romano, niſi quando ſimul Chriſtus inuentus eſt in ſcripturis Romanis? Quod nunquã accidit, vt Romanum Imperium vſque in Orbis fines extenſum conquieſceret, & quod ad vnum hominem perueniret, id accidit, vbi recens natus Chriſtus Ieſus nomen ſuum dedit Romanorũ chartis. Ob quod Imperator Conſtantius multũ deferebat religioni Chriſtianæ. Quid pulchrius? Muta nomen chriſtianum, in nomen Catholicum, & videbis cum Chatolicorum regũ agnomine, Hiſpanorum quoque res incrementum ſimul accepiſſe, atque cum hoc nomine Imperium monarchicum ſimul ingreſſum fuiſſe, cum nondum prius hoc euiciſſet, vt in vnius principatum plane deueniret. Quis ante quam Catholicum nomen Hiſpanis Regibus adderetur, euicit, vt Aragonium, vt Caſtellæ, vt Luſitaniæ regna in vnius deuenerint principatum? Sane quod antea nullus euicit, factũ eſt, vbi Catholicum nomen reges caſtellæ condecorauit, quibus ſimul filij, & nepotes nati ſunt, in quorum vno omnia regna clarent. Ob idque merito Eccleſiæ Catholicæ res magis debent reges Hiſpaniorũ tutari. Huic Catholicorum principum *fœcunditati* comparo Ethicorum Imperatorum ſterilatatem. De vno eorũ ait Iudith cap. 3. *Præceperat enim Nabuchdonoſor rex, vt omnes Deos terræ exterminaret, videlicet vt ipſe ſolus diceretur Deus.* Et quid ex tam inſana præſumptione in Deitatem fuit natum? Carthuſian. ibi fatur: *Ideo diuina ſapientia Dei decentiſsime ipſum deiecit per famem, & regno eum priuauit in ſe ipſo, ac poſteris, itaque filium regni ſucceſſorem non habuit.* Sic ibi.

Iudith. 3.

Exod. 2. Poſt multum vero temporis mortuus eſt rex Ægypti, & ingemiſcentes filij Iſrael propter opera vociferati ſunt; aſcẽdidque clamor eorum ad Deum ab operibus. Et audiuit gemitum eorum, ac recordatus eſt fœderis, quod pepigit cum Abraham, Iſaac; & Iacob. Et reſpexit Dominus filios Iſrael, & liberauit eos.

§. XIII.

Magnitudo malorum & luctus, & querelarum facultatem ſolet opprimere. Vbi dẽ Mariæ luctu iuxta crucem.

MOrtuus eſt, inquit, *rex Ægypti, & ingemiſcentes filij Iſrael propter opera vociferati ſunt.* Cum tyrannus moritur, tunc miſeri captiui ingemiſcunt, cur non potius ingemiſcebant, cum tyrannus viueret? Equidem non ingemiſcebant, dum viueret tyrannus, â quo tantæ, indies & tam crebæ veniebant afflictionum, & calamitatũ inuentiones, vt locum eriperent querelis & gemitibus. Non abſimile inuenies in Iobo, cui cũ cap. 1. armentorum raptus nũciati eſſent, inſuper & ouium, paſtorũq; exuſtio, camelorũ furtum, imo & filiorũ, filiarumque extrema ruina, *ipſe corruens in terram adorauit*, nullam querelæ vocem emiſit. Sed & percuſſus atrociter eſt à planta pedis, vſque ad verticem capitis, vt cogeretur domo egredi, ſedere in ſterquilinio, ibi teſta ſaniem à vulneribus manantem radere, vxoris contumeliam, amicorumque vultus ſuſtinere triſtiſsimos. Quid tunc? In ijs erat tacitus ſeptem integros dies, &c. 3. ait: *Poſt hæc aperuit Iob os ſuum, & maledixit dieiſuo, & locutus eſt. Pereat dies, &c.* Poſt tanta exanthlata mala, in vocem luctuoſam prorupit; cur non antea lamentatus eſt? Cur dum ſpoliatur, dum orbatur filijs, dum attroci plaga percutitur, dum ejcitur, dum affligitur amicorum aſpectu, non luget, non ingemiſcit, nullamque vocem doloris emittit, ſed poſt tantum tempus laborum, tunc incipit? Deferbuerat, credo, aſsiduitate laborum magnitudo, quorum horrendi fluctus, ſic crebro antea percutiebãt miſerum, vt vel gemitibus locum eriperent. De illo D. Naziancen. orat. 21. in Athanaſ. *Non enim pecunias tantum, & prædia, & ſplendidam, ac numeroſam prolem, quæres ab omnibus hominibus vehemen-*

Nazian.

vehementer expetuntur, nō hæc, inquam, dumtaxat Iob amittit, & quidem ita, vt nec luctibus ipsis ob malorum connexionem locus esset. Absumebant calamitates catenatę in pectore ipsos luctus, ne liceret exterius prodire. Sic omnia hominis occupabātur crebris malorum fluctibus, vt nullus maneret exeundi locus gemitus. Quo spectabat Sapiētiæ c. 4. dum de Deo affligente impios ait: *Disrumpet illos inflatos sine voce*; tanta enim erit acerbitas afflictionis, vt dum præcordia disrumpantur, nullus maneat locus vocibus. Sic ipsi suam calamitatem exaggerantes Ierem. cap 8. dicunt: *Conuenite, & ingrediamur ciuitatem munitam, & sileamus ibi, quia dominus Deus noster silere nos fecit, & potum dedit nobis aquam fellis.* Et qualiter Dominus silere eos fecit? Carthus. ait: *Ideſt, ad hanc calamitatē peruenire reliquit, imò & fecit.* Quippè tot calamitates in miseros à Deo venerunt, vt nec gemitibus, nec vocibus illis locus esset. Quas calamitates optabat hostibus suis Moyses Exod. 15. fatus: *Tunc conturbati sunt principes Edon, robustos Moab obtinuit tremor, obriguerunt omnes habitatores Chanaā. Irruat super eos formido, & pauor in magnitudine brachij tui. Fiāt immobiles quasi lapis.* Ex Hebræo legit Lyppom. *In magnitudine brachij tui sileant quasi lapis.* Non equidem petit illud telū à Dei brachio contorqueri in hostes, quod illos gemere, & clamare faciat, sed illud, quod omnem locum gemitibus auferat, quod sic interna viscera conterat, vt externa rigere faciat, quasi omni sensu doloris careant. Id quod sæpe contigit in doloribus, calamitatibusq, maximis. Vndè Ierem. cap. 8. aiebat: *Dolor meus super dolorem, in me cor meum mœrens.* Expende quam exaggeret suū dolorem, nimirum, quod esset super omnem alium dolorem. Sed qui dolor erat iste adeò magnus, à quo cæteri superabantur? Id explicat verbum Hebræum ibi positū pro dolore, quod Græce sonat, *Meidiama*, & significat eum dolorem, qui sic interna exedit, vt exterius hominem quasi subridere faciat. Quippe ait Diu. Hieron. *In Hebræo non tam dolor est, qui Græcè dicitur, Odini, quam Meidiama, quod nos interpretari possumus rictum oris, dolore contracti, & habentem risus similitudinem.* Ecce tibi dolor super omnes dolores, qui sic cōcutiat interna, vt exteriora potius videantur subridere. Sane de mulieribus sequentibus ad crucem Christum, ait Lucas cap 23. *Sequebatur autē illum multa turba populi & mulierum, quæ plangebant, & lamentabantur eum.* At de matre eius Ioannes ait cap. 19. *Stabat autem iuxta crucem mater eius, &c.* Nullum dicitur ploratum, aut lamē tum edere Maria; & quando cæterę plorabant, & lamenta edebant, cur mater nihil horum agit? An quia minor dolor erat in matre, quam in cæteris? Absit, imò quia Mariæ dolor supra omnium dolores erat, sic omnia concutiebat interna; vt externa apparerent, quasi nihil paterentur. Ait Ernaldus apud Allegorias Tilmanni · *Pectus maternum immanitate doloris arctatur. Suspirat intrinsecus, & erumpentes reuocat lacrymas, & eò amplius anxietas intumescit, quo egredi prohibetur. Denique formido imperabat doloris silentium, & vrgentium Iudæorum torui oculi illos turbines suffocabant. Verum illa tantarum procellarum salsuginem ebibebat, & clauso tanti doloris tormento intrinsecus, alium vultum exhibebat.* Quid immanius? Tanta viscerum procella, omnem locum externis signis negabat. Merito illi aptarim illud Psal. 106. *Statuit procellam eius in auram*, ex Hebræo, *statuit procellam eius in silentium.* Non erat Mariæ procella huiusmodi, vt lamentorum fragoribus sentiretur, sed quæ intrinsecus sæuiens, externa omnia immota referebat. Cuiusmodi procellam merito cauebat defuncti Valentiniani sororibus Diu. Ambr. fatus in orat. de eius obitu. *Non igitur velut penicillo quodam sermonis meis vestras abstergam lacrymas. Neque enim id facere vellem, etiam si possem. Est enim pys affectibus quædam etiam flendi voluptas, & plerumq, grauis lacrymis euaporat dolor.* Sic minor sit dolor, qui ploratum facit; ille maximus, & intolerabilis, qui nullum dat locum gemitibus, ploratibus.

Ernald.

Psal. 109.

Ambr.

§. XIIII.

Æquè fugienda, & detestanda sunt, siue pretiosa, siue vilia, quæ nos à Deo auertunt.

NOn otiose tacuit sacer scriptor qualitatem operum, propter quæ lamentabantur Israelitæ, & quæ refugiebāt. Quippè ait: *Ingemiscentes filij Israel propter opera vociferati sunt.* Et quādo opera hæc circa vilissima erant in luteis lateribus efficiendis ad construēdas ciuitates, cur nō explicat, quod Israelitæ vociferati sunt propter opera luti, vel propter opera, quibus cantatissimas ciuitates construebant? Cur hæc, quæ vel extollebant, vel deprimebant opera nō magis explicātur, sed prorsus prętermittuntur? Equidem apud veros Israelitas non æstimantur opera propter speciositatem, nec fugiuntur propter vilitatem, sed quæcumque illa sint, siue splendida, siue vilia æque despiciuntur si in sæculi captiuitate detineant,

Hieron.

Luc. 23.

& à Deo hominem auertant. Hinc Psalm.
Psal. 113 113. Idola gentium condemnans ait: *Simulacra gentium argentũ, & aurum*: sed & Dan. cap 5. de Babylonij proceribus ait: *Laudabant Deos suos, aureos, & argenteos, æreos, ferreos, ligneosque, & lapideos.* Quando ergo gẽtium simulacra non solum aurea, & argentea erant, sed & ferrea, & lignea, & lapidea, cur psalmus non meminit lapideorum, ligneorumque vilitatem, vt sic facilius possent contemni? Cur vilitate omissa, auri pretiositatem produxit in medium? Nihil refert, quod idolum sit aureum, & splendidum, siue vile & abiectum, si enim auertat à Deo æque debet vel in summa pretiositate contemni. Nõ
Gaudent. longe abest Diu. Gaudentius tract. 9. fatus: *Studio tacuit cæteras viliores materias metallorum, vt in pretiosis multo magis damnaret, & vilia.* Nihil refert, quod in idolis prætereat materiarum vilitates, & pretiositatem proponat, quando id solum attendendum est in omnibus rebus, si ad Deum, virtutemque conducant, vel si ab ijs auertant, si enim ad Deum conducunt, vel vilissima amplecti debent, si autem auertunt à Deo, vel pretiosissima fugienda. Sic strenui fideles vnum hoc debẽt attendere in rebus, nimirum si possint, vel officiant virtuti, vt assumant, vel repellant qualiacumque sint, vel pretiosa, vel vi-
1. Reg. 17 lia. Habes 1. Reg. 17. *Dauidem cum Goliath congressurum, & ait sextus: Induit Saul Dauid vestimentis suis, & imposuit galeam æream super caput eius, & vestiuit eum lorica. Accinctus ergo Dauid gladio eius super vestem suam, cæpit tentare, si armatus posset incedere, nõ enim habebat consuetudinem. Dixitque Dauid ad Saul: Non possum sic incedere, quia non vsum habeo. Et deposuit ea, & tulit baculũ, &c.* Ecce tibi vt Dauid repellit aurea Saulis arma, splendentemque eius gladium, & ad vilem pastoris, baculum, fundamq; recurrit, vt certamẽ cum Philisthæo ineat. Sed inito certamine subditur: *Præualuitque Dauid aduersus Philisthæũ in funda, & lapide percussumq; Philisthæum interfecit. Cumque gladium non haberet in manu Dauid, cucurrit, & stetit super Philisthæum, & tulit gladium eius, &c.* Compone modo vtrumque facinus Dauidis, primo splendentem Saulis gladium abijcit, & ad vilem recurrit fundã, & baculum pastoritium, nunc deiecto hoste, & baculum, & fundam despicit, & ad gladium recurrit. Cur bone modo insuetum gladium arripis, & deijcis baculum, & fundam? Cur non magis deiecti guttura fundæ laqueo strangulas, & sic totũ cadauer reptas vsq, ad victores milites? Cur gladium nunc requisitum, antea nõ arripuisti, sed magis ad fundam inclinasti, quam modo depellis? An hostis deiectio grandiores tibi indidit spiritus, vt iam vilia repellas, & ad splendentia magis curras? Absit hoc à Dauide pleno diuini spiritus, quin imò ipse sic cõ positus erat, vt tantum quæreret illud, quo expeditius, & citius ad virtutis triumphum perueniret, siue hoc esset speciosum, siue vile. Dum autem abscisso hostis iacẽtis capite citius triumphum erigeret, vilitatem fundæ, & baculi expuit, & splendorẽ gladij arripuit, vbi autem insueti gladij, armorumque splendẽtium onere detinebatur, ne expeditius in certamen iret, splendorem armorum abiecit, & recurrit ad vilem fundam. Quo aspiciens D Basil. Sel. orat 15. *Arma tanquam victoriæ impedimenta Dauid exuit, bellicam stolam exuit, stola pastoritia, & virga, ac pera obarmatur.* Expende illa nimirum, *arma tanquam victoriæ impedimenta Dauid exuit.* Et quidem in eo quod bonus Dauid, aut repellit, aut arripit, hoc solum spectatur, si ad victoriã impediat, aut prosit, ea sola arma quæruntur, quæ impedimenta non sint, sed auxilia, vndè quæ splendida impediunt abijciuntur, & vilia quæ iuuant, tenentur, & è contra similiter abijciuntur vilia ad triumphũ virtutis inepta, & præ ijs audius assumuntur splendida. Vtinam sic & nos cõpositi simus, & solum inspiciamus virtutis impedimenta, ad illa fugienda, & adiutoria ad illa amplectenda, cætera autem spetiositatis, vel vilitatis æqualẽ in nobis affectum excitent. De Iesu Domino nostro dicebat Paul. ad Philippens. 2. *Humiliauit semetipsum, factus obediens vsq; ad mortem, mortẽ autẽ crucis. Propterè quod, & Deus exaltauit illum, &c.* Qui sic se deiecit, cur tãdem admisit exaltationem? Cur non magis placuit durare in abiectione, & repulit vsque in finem sæculi exaltationẽ? An fastidiuit citius vilitatem passionis? Absit, vnum enim respiciebat Iesus nimirum virtutis progressum, hic dum esset, cætera siue vilitatis, siue exaltationis æqualiter respiciebat. Pulchre
Basil. Sel. *Ad Phi. 2*
enim ait Euseb. Gallicanus hom 2. de symbolo. *Humiliauit itaq; semetipsum factus obediens vsque ad mortem, vt sublimior appareret, & Angelis, & hominibus inclinata sublimitas. Quid agis inter hæc superba mortalitas? Ecce Deum non minus delectat humilitas, quã maiestas.* Æque Deum afficiunt humilia, & alta; splendida, & obscura, si æque ad virtutis progressum spectant. Vnum hoc differentiam facit in rebus erga Deum, nimirũ quod virtus stet, ad hujus progressum, quæ impediũt, aspernenda sunt, vel sint obscura, vel splẽdida; quæ autẽ non impediunt, sed iuuant, ea placent in quauis sint vilitatis, aut pretij differẽtia. Id quod in Abrahamo patet, qui Gen. 22
Euseb.
à iugulo

à iugulo filij abstractus, *leuauit oculos suos, viditq; post tergũ arietẽ inter vepres hærẽtẽ cornibus. Quẽ assumens obtulit holocaustũ pro filio.* Quãta hęc differẽtia holocausti apud patrẽ? Pulchrè ait D Zeno ser. 5. de Abrah. *A filio ad agnum transtulit dexteram, semper lætatus, & gaudens, nec mutatus est vultus eius, cum esset victima cõmutata. Cum tanta lætitia arietem obtulit, cum quanta obtulerat filium.* Vnũ spectabat bonus, nempe Dei obsequiũ; quæ ad hoc pertinebant, æque respiciebat, siue essent dura, siue blanda: Æque gaudebat in durissimis, ac in blandis, si per vtraque æque Deo famulabatur, vt æque fugiebat blanda, ac dura, si Deus per vtraque offendebatur.

D. Zeno.

§. XV.

Oratio cum afflictione, & lacrymis iuncta vt efficax est.

Simul vt filij Israel ingemiscentes clamãt ad Deum, Deus illorum gemitibus maxime attendit. Ait enim: *Ingemiscentes filij Israel propter opera vociferati sunt: ascenditque clamor eorum ad Deum ab operibus Et audiuit gemitum eorum.* Non vacuus recessit Israelitarum gemitus, sed Dei aures tetigit, Deus statim ingemiscentium hominum fuit misertus. Vt sapienter dicat Nazianze. orat. 18. *Neque enim Deus vllare perinde, atq; corporis ærumna, conciliatur: lacrymisque misericordia vicissim rependi solet.* Et ærumnoso homini, & lacrymanti, & ingemiscenti, quam citissime Deus adest. Id quod Ezechiel cap. 18. apud Nazianzenum fatebatur aiens: *Si conuersus ad Dominum ingemueris, tunc saluus eris.* Quæ circa ipse Nazianzen. orat. 17. fatur: *Si, inquit, conuersus ad Dominum ingemueris, tunc saluus eris. Videtis, quemadmodum salus cum gemitu coniuncta sit? Et adhuc te loquente dicet: Ecce adsum: & loquetur animæ tuæ, Salus tua sum. Nihil inter petitionem, & rei petitæ obtentionem intercedit, nõ aurum, non argentum, non splendida, & eximia gemma, non cætera, quibus hominum mentes ad lenitatem, & clementiam inflectuntur.* Vt humanæ mentes ad misericordiam trahantur, id solet efficere aurum, vel argentum, vel dona alia pretiosa, quæ exhibentur. At apud Deum, nil horum intercedat, necessum est; & gemitus, & lacrymæ adsint, & ijs coniunctа salus à Deo venit. Nescit enim Dei benignitas contineri, vbi oratio cum lacrymis accedit. Quare Dauid clamabat Psalm. 38. *Exaudi orationem meam domine, & deprecationem meam: auribus percipe lacrymas meas.* Merito orationi exaudiendæ lacrymas adiũxit, ne eius petitio frustretur. Ex quo Petrus Dam. opuscul. 13. cap. 12. aiebat: *Non possunt lacryma in sua petitione contemni, quæ & magnas voces habent in auribus creatoris, quas voces ille ad Deũ frequenter emiserat, & quid ad obtinendum possent, subtiliter nouerat, qui dicebat: Exaudi orationem meam domine, auribus percipe lacrimas meas. Lacryma nempe cum in conspectu pyi iudicis supplicant, nihil hæsitant, sed sic misericordiam tanquam rem quãlibet propry iuris sibimet vendicant, & impetrasse se quod petierant, confidenter exultant.* Solet equidem gemitus cum obtentione rei petitæ videri coniunctus. De quo sæpe alias in Euangelij Moralibus diximus.

Ezech. 18

Psal. 38.

Petr. Dam.

§. XVI.

Hoc valde miserum est, quod nec calamitates nos ad Deum impellant.

Viuente Rege miseri Israelitæ, nec mutiebant, durisque laterum operibus prægrauati: vbi autem mortuus est rex, *statim ascendit clamor eorum ad Deum ab operibus.* Et cum antea essent eadem afflictionis opera, cur etiam ab eisdem operibus non ascendebat vllus ad Deum clamor? Cur non rege viuente, sed mortuo durissima seruitutis opera miseros ad Deum quærendum excitabant? Sanè hæc est summa crudelissimi in nobis viuentis domini tyrannis, quod nec calamitas nos faciat ad Deum properare. Pulchro exemplo hanc tyrannidem D Nazianzen. orat. 3. quæ est secunda in Iulianum, explicabat. *Non in virtute proficere, neque ex veteribus subinde nouos effici, sed eodem statu hærere, in vitio ponimus. Ita enim nobis idẽ, quod trochis accideret, quos in orbem volui, non autẽ progredi videmus, atque immote, vt sic loquar, scutica vi impulsos rotari.* Quid magis apposite? Sunt trochi, quibus pueri vtuntur in ludo. Hi autem simul atque flagello percussi sunt, motu quodam impelluntur, verum sic impelluntur, vt tanquam in centro quodã se se versantes, prope modum defixi esse videãtur, vt qui in orbẽ moueantur, & locum minime mutent. Hoc ipsum ex magna dæmonis tyrannide accidit miseris hominibus, qui calamitatum flagellis percussi nullum gradum ad Deum faciunt, sed in eodem vitiorum centro voluuntur, eisdem prauis cõsuetudinibus defixi. Vt merito de ijs dicat Eccle siastes cap. 10. *Labor stultorum affliget eos, qui nesciunt in vrbem pergere.* Alia litera habet; *Labor stultorum plagabit eos, &c.* nec aliter

Nazian.

Eccles. 10

ter magis potuiſſet exaggerari hominis miſera ſtultitia, quàm dum oſtenditur, vel inter afflictiones, & plagas eſſe, nec inde oculos adijcere, vt nouerint æternæ ciuitatis adeundæ vias. Hinc inde flagellis percutiuntur hominum miſerrimi, & ſtultiſsimi, & in vitiorum centro ſe verſantes, â malo ad peius voluuntur, neſciunt in cœleſtem ciuitatem pergere, imò nec ad illam faciunt gradum vnũ. Quàm extremam hominis miſeriam impio adſcribebat Iob cap. 20. aiens: *Omnes tenebræ abſconditæ ſunt in occultis eius, deuorabit eum ignis, qui non ſuccenditur, affligetur relictus in tabernaculo ſuo* Non illum extrahent afflictiones â peccatorum tabernaculo, vt in Dei ciuitatem abeat: ſed & afflictiones, & flagella, & exuſtiones illi adeunt, ipſe tamẽ inter has nullam mutationem oſtendet, nullum gradum faciet, quo ad Deum vadat, ſed in eodem vitiorum loco rotabitur. Quid miſerius? Huc trahe dicta 1. tom. in Euang. lib. 4. cap. 1. §. 15.

Iob 20.

Exod. 3. Moyſes autem paſcebat oues Iethro ſoceri, ſui ſacerdotis Madian: cumque minaſſet gregem ad interiora deſerti, venit ad montem Dei Horeb. Apparuitque ei Dominus in flamma ignis de medio rubi, & videbat, quod rubus arderet, & non comburetur.

§. XVII.

Athleta Dei ne ſtatum abiectum, & humilem, in quo poſitus eſt, mutare feſtinet. Vbi ambitioſi taxantur.

QVi Iſraelitarum dux deſignatus erat Moyſes, imò qui & ſacerdotis, & Principis Madian erat gener, paſtorem ouium in agris agebat quadraginta annis. Sic enim textus: *Moyſes paſcebat oues Iethro ſoceri ſui, ſacerdotis Madian*: nec huius paſtoritiæ vitæ tempus nos ſinit ambigere Actorum cap. 8. vbi dicitur de Moyſe: *Factus eſt aduena in terra Madian, vbi genauit filios duos. Et expletis annis quadraginta, &c.* Itaq; apud Principem Madianitam fuit Moyſes quadraginta annis, nec aliud ibi munus dicitur obijſſe, quam illud, quod erat circa paſcendas oues. Et cur homo ad regnum deſtinatus, non magis ambiebat ſeſe intromittere regni negotijs? Cur faſtidiens ruſticã paſtoris vitam, non magis ciuilia alia, & ſplendidiora munera ſibi ſollicitabat ex ſocero? Magnus Dei athleta in quo munere ſemel fuit poſitus, & ſi abiecto, & vili, tamen ibi manebat, nec de ſplendidiore alio obtinẽdo cogitans. Quæ virtus vt rara eſt, & propria Dei athletis, ſic maxime commendatur â D. Nazianz. orat. 9. *Ne quis igitur caput ſit, qui vix aut manus, aut pes, aut vilius quoddã aliud corporis membrum eſt: verum quo vocatus eſt in eo gradu quiſq; maneat, etiam ſi alioqui præſtantiori dignus ſit, plus vtiq; laudis habiturus ex eo, quod præſenti gradu acquieſcit, quam ſi eum quærat, quem non accepit.* Ecce tibi vnde creſcat laus hominis fidelis, nimirum ex eo quod in eo gradu maneat, in quo poſitus eſt, nec præſtantiorẽ ambiat, nec quęrat Quanta hæc laus in electis ſit, in filijs Abrahæ oſtendebat dominus dicens Gen. 13. *Faciã ſemen tuum ſicut puluerem terræ.* Et cap. 15. de eiſdem locutus ait: *Suſpice cœlum, & numera ſtellas, ſi potes: ſic erit ſemen tuum.* Iam filios Abrahæ cõparat terræ pulueri, iam cœli aſtris: vt credamus duo ex Abrahamo proditura filiorum examina; aliud non ſolum numero, ſed ſplendore, & gloria ſimile cœleſtibus aſtris; alterum & numero, & vilitate puluери terræ comparatum. Sed cur deiectos, & reiectos Abrahæ filios pulueri, ſplẽdidos autem, & electos aſtris cõparare maluit? Quid habet puluis terræ, quod ſordeat in filijs Abrahæ, & quid habent aſtra, quod in illis ſplẽdeat magis? Terrenus puluis neſcit in ſuo quieſcere ſtatu, ſed per varias generationes, in perfectiores formas amat tranſmutari, vt quin ſe turpis eſt, in olus, ſiue in floré tranſmutatus, de pulchritudine contendat, cum quolibet pretioſo lapide. At aſtra cœli hoc ſingulariſsimum habent, quod in eo ordine, & ſtatu, in quo condita ſunt, in eodem perſeuerant, quin nec præſtantiorem alium deſiderarint. Quo ſpectãs D. Valerianus hom. 1. fatur: *Tanta eſt diſciplinæ ratio vt intra temporum metas lege conſcriptas, ita indefeſſi itineris alternis vicibus ſyderum curſus agitetur, vt nec Luna defectionis ſuæ damna effugiat, nec ſolem diurni luminis flamma deſituat.* Quid pulchrius? Per tot annos in nullo ab ordine ſuo exorbitarunt aſtra. Nec miror, quod Sol in tot ſuſceptis vijs, vel minimum radium luminis non amiſerit; non, inquam hoc miror, cum naturale ſit creaturis integram ſuam gloriam niti conſeruare. Illud mirandum eſt in ſtellis, & Luna, quod cum de

Nazian.

Gen. 13.

D. Valer.

Actor. 8.

defectionis patiantur damna, & obscuritates, per tot sæcula non effugerint hæc damna, nec vel in minimo sortem suam meliorare fuerint conata. Tanta equidem est in cœlestibus disciplinæ ratio, tanta virtus, vt quæ defectionibus turpantur, in ijs defectionibus maluerint durare, quia id mundi lex præscribit, quam ad perfectiorem sortem exorbitare. Ex quo non immerito splendent lectissimi filij Abrahæ. Crede enim mihi, quod homo, qui in inglorio statu constitutus, non ambit perfectiorem alium, is ad splendidissima cœli lumina pertinere notatur. Qui autem ab vno ad perfectiorem contendit semper transmutari, is terrenæ pulueri exæquatur, nunquam non potentiorum pedes allambens, nunquam non in reiectorum numerum deputandus.

§. XVIII.

A te factum ostendas, necessum est, quod alijs faciendum persuadere amas.

O Clarissimam veri Domini apparitionē! *Apparuit enim ei Dominus in flammaignis de medio rubi, & videbat, quod rubus arderet, & non combureretur.* Sic verus dominus flammantem, & innocuum sese ostendit, vt nequid detrahat flammarum veritati, nec vel vili rubo inferat damnū. Et cur adeò flammans, & innocuus sese in præsenti ostēdit? Veniebat excitaturus Moysem ad populi principatum, & vt principem doceat veri principis mores, quibus inter potētiæ, & seueritatis flammas, debet maxime cauere, ne vel minimo homūcioni inferat damnum, sic ipse vere princeps, & dominus ostenditur, & flammans, & innocuus, vt nec lædat vilissimæ stirpis ramum. Multum enim interest, quod à te ostendas factum, quod faciendum cupis persuadere alijs, Actor 2. vbi Spiritus Sancti visibilem aduentum proponit, ait: *Et apparuerunt illis dispertita lingua tanquam ignis, seditq; supra singulos eorum.* Non immoror in eo, quod spiritus diuinus sese in flamma ostendat innocua, quod veri dominatoris proprium est, sed illud noto, quod sese ostendat sub specie splendētiū linguarum. Et cur domine nunc maxime splendētis linguæ in te refers speciem? Veniebat equidem, vel in rusticis hominibus linguarum splēdorem excitare, ne mirum videatur, quod in se eam formam præmonstrat, quàm amat etiam excitare in alijs. Ait Nicetas in orat. 42. Nazianzeni: *Igneas linguas conspicati sunt, non quod similis lingua diuina figura esset, sed quia circa linguam futura erat spiritus operatio.* Vide, quam sit perfectum, & efficax diuini spiritus magisterium, vbi nititur hominum linguas illustrare, illasque non in proximorum vsitionē, sed in lucem reformare, nil prius ipse facit, quam sese sub splendentibus linguis ostentare. Similiter vbi Iesus baptizabatur in Iordane, dicitur Luc. 3. *Descendit Spiritus sanctus corporali specie, sicut colūba in ipsum, & vox de cœlo facta est: Tu es filius meus, &c.* Luc. 3. Vocem autem hāc de cœlo factam putat D. Augustinus venisse â patre per nubē. Et cur modo Pater è nube sonat, Spiritus sanctus apparet sub specie columbæ? Iam ibi Trinitas persuadebat hominibus baptismū christianum, ideò & ipsa debuit se ad naturas aquarum efformare, vt ostenderetur, vel de nube, quæ ab aqua venit, vel in colūba, quæ de aquis generata est cum cæteris auibus, Auguſt. lib. 3. de mirabil. Script. ca. 5. fatur: *Idcirco in nube, & columbæ imagine pater, & Spiritus Sanctus ad baptismum veniunt, quoniā aquatica naturæ res illa aliquid haberēt. Dum enim in terra filius, ad baptismi mysteriū aquæ creaturam elegisset, necessum fuit, vt & pater per aquaticam nubem intonaret, & Spiritus sanctus illud corpus, quod de aqua in principio factum est, ex illa nube acceptū simularet.* Equidem quando â Deo ad aquæ baptismum vocabamur, merito tota Trinitas sese sub aquaticis naturis manifestabat; quando enim & Pater, & Filius, & Spiritus Sāctus sub aquaticis naturis fulgebant; maxime persuadebant hominibus confugere ad aquas. Sic etiā Matth. 9. *Et cum transiret inde Iesus, vidit hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine. Et ait illi, Sequere me.* Transiens vocat Matthæum, & cur non magis sedens vocat? Volebat, vt ille trāsiret ad bonam frugem, ideò, & transiens vocat ipsum. Ait Paschas. lib. 5. in Matth. *Et notandum, quod trāsiens eum videt, & vocat. Ad hoc quippe vt & ipse de hoc sæculo transiens ad æterna quantotius festinet.* Sic te eo habitu induas, ad quem alios trahere curas.

Actor. 2.

Auguſt.

Paſch.

§. XIX.

Multum extollit Dei potestatē, quod infirmæ resculæ possint stare aduersus validissimos aduersarios.

VBi Deus suam potentiā aduersus Ægyptium ostēsurus aduenit; ecce tibi in quo

sese nititur manifestare; quippe ait: *Apparuit Dominus in flamma ignis de medio rubi, &c.* Vilem rubum prætendit inter medias voraciſsimas flammas viridantem. Et quidem in nullo clarius ostenditur Dei brachium, quã in eo, quod vilis, & infirma plantula illæsa inter validiſsimos aduersarios appareat. Si cedrus esset, quæ medias inter flammas non exureretur, forsan tribueretur eius incorruptibilitati; ideò non cedrus, sed rubus vilis, & facilis esca flammarum obijcitur, vt de rubi infirmitate, & vilitate euidentius Dei potestas clareat. Hinc Saul perterrefaciebat Da-
1.Reg.17 uidem 1.Reg.17. *Non vales resistere Philisthæo illi, nec pugnare aduersus eum, quia puer es, hic autem vir bellator ab adolescentia sua.* Sapiens rex iuxta creatam potentiam æstimans certamen, puerum inexpertum absterret, ne parere audeat coram validiſsimo, & exercitatiſsimo aduersario. Quid ad hæc Dauid? An euidentia discriminis abstinuit à certamine? Absit: imo quo infirmior, eo alacrior init certamẽ, in quo videbat vnam diuinam potentiam esse exaltandam. Ait enim
Basil.Sel. ipse apud D Basil. Sel. orat. 15. *Qua ratione à proposito certamine conat⁹ es auertere, acrius ò Rex ad pugnam exacuisti. Hic quidem bellator, ego verò belli inexpertus, qua res animos mihi facit neque enim viribus me is fretus, sed gratia in aciem prodeo.* Et quidem vbi trophæa erant erigenda diuinæ gratiæ, diuinæ potestatis, non contemnenda infirmitas, & vilitas pugnatoris, sed maxime erant æstimandæ, vt quæ multum commendent Dei potestatem. Quam potestatem Deus ille magis extollit, qui in strenuis victorijs minus ostendit creatæ potestatis. Postquam magnus iste Goliath ab inermi puerulo prostratus est vno ictu lapidis, arripuit Dauid interfecti gladium, & eius scidit caput, & gladiũ appendit in Dei tabernaculo. Sic enim ha-
1.Reg.17 bes 1.Reg.17. *Assumens autem Dauid caput Philisthæi attulit illud in Ierusalem, arma vero eius posuit in tabernaculo suo.* Indeq; transtulit gladium in tabernaculum Domini ad perpetuam rei memoriam, vt habes cap. 21. Sed cur Dauid in tanti triumphi attestationem gladium Deo victori appendit? Cur nõ magis fundam, & lapidem hærentem tyranni capiti Deo apposuit? Sanè gladius non deiecit monstrum, sed dejecti, & defuncti caput abscidit; funda vero & lapis totam illam perfecerunt victoriam, cur ergo non magis hæc tabernaculo Dei appendũtur, sed ijs demissis vnus gladius appenditur? Sanè Dauid, vt curabat extollere Dei potentiam, sic minuere conabatur instrumenta victoriæ, illud satagens ne ex parte sua, vel minimum adiutorium appareret, vt clarior fieret Dei triumphantis victoria. Ad hæc D Basil. Sel. *Basil.Sel.* orat. 15. *Sectum caput cum sectore gladio, victoriæ parenti donatum offert, & cum quæ devicerat, Deo offert, ei victoriam arrogat. O qui palam egisti fidem ad pugnam nullis egere armis! O qui in te ipso palam feciſti fidei vim.* Fundam, & lapidem suum dissimulat, & cõtemnit, & pro nihilo habet, solum hostis gladiũ appendens, vt sic clarius effulgeat Dei potestas, quominus ex sua parte Dauid hanc esse testatur. Hinc Matth. 2. inducitur Bethlehem lætis lacrymis prosequens puerorum innocentum triumphos aduersus tyrannum validiſsimum Herodem. Ait enim, *Rachel plorat filios suos, &c.* qui ploratus, non luctus, sed lætitiæ, sed triumphi sunt, quod inermes, & infirmi pueli sic turbent, & comprimant regem fortem. Sed vt hos Bethlemi triumphos superaret Lugdunus Gallicus vnius virgunculæ Blandinæ certamina in medium promit. Et quid virguncula vna cũ tanto exercitu puerorum? Multum sane, vbi enim potestatis diuinæ res erat, ibi magis æstimatio crescit, vbi infirmior, & vilior est causa victoriæ. Ait Euseb. Gallican. hom. de sancta *Euseb.* Blandina: *Digne tecum, ò Bethlehem, Lugdunus noster certaret & super diuinis circa vitaque beneficijs velut collato tecum sermone contenderet: Beata enim illa morte, qua Herodes dum sacrum puerum quærit solum, tantũ pueros immolauit, triumphum tuum sexus vnus, meum vterque promeruit: mea pugna palmam de mundi principe etiam in fœminis reportauit.* Quid pulchrius? Ibi maior diuinitatis triũphus, vbi imbecillior, & vilior miles appareret in certamen. Quam gloriam Deo inuidens Geisericus tyrãnus Paulilli pueruli martyrium occultabat, ait enim de illo D. Pros- *D.Prosp.*
per. in Chronicon: *Puer autem Paulillus nomine pro elegantia formæ, atque ingenij admodum regi acceptus à professione, atque amore Catholicæ fidei cum nullis minis deturbare posset, diu fustibus cæsus ad infamem seruitutem damnatus est, nec ideò, vt appareret interfectus, ne superacta sæuitia tyranni Regis etiã illa ætas gloriaretur.* Nemo enim non videt, quã gloriosum est Deo, quod puerulj imbecilles inter rabidiſsimos tyrannos in triumphos eãt.

§. XX.

Plus lædunt imperium vitia regnantium, quam rabidiſsimorum hostium incendia.

STrepebat ignis flamma in medio rubi & videbat, *quod rubus arderet, & non tombu-*

Theodor. *combureretur.* Quid hoc protenti? Theodoretus ait: *Significatur Israelem ab Ægyptijs inimicis, atque infestatoribus haudquaquam consumendum fore.* Itaque rubus Theodoreto est populus Israeliticus, ignis autẽ est Ægyptiorum tyrannis, quæ minime Israelem vastabit. Sed & Isaias longe aliud de Israele vaticinatur cap. 9. aiens: *Isaias. 9.* *Succensa est quasi ignis impietas, veprem, & spinam vorabit, & succẽdetur indensitate saltus, & conuoluetur superbia fumi. In ira domini exercituum conturbata est terra, & erit populus quasi esca ignis.* Cõpone modo spinã, & spinã, rubum, & rubũ, hoc est, populum Israeliticum, & ipsum populum Israeliticum: ibi flammis circumdatus non comburitur; hic prorsus voratur â flammis; ibi flamma parcet rubo, non consumit populum, hic flamma deglutit veprem, & spinã, omnisque populus fit esca flammarum. Et cur rubus, qui primo loco viret inter flammas, secundo loco in cineres, & fauillas abit? Equidem primo loco per flãmam ignis exprimebatur Ægyptiorum tyrannis aduersus Israelitas, quæ minime illos consumere valuit. In secundo autem loco per ignitam impietatem ostenditur consilium principum Hierosolymitanorum aduersus Iesum coactum, vt probat, & testatur Leo â Castro in præsenti, â quo concilio manabit extrema ruina populi Iudaici. Non equidem hostilis Ægyptiorum rabies sic cõbussit Israelitas, vt illos combussit, in cineresq; conuertit malicia suorum principum Annæ, & Cayphæ. Et quando non magis perduntur regna à malicia regnantium; quàm à furore potestatum contrariarum? Rem in Barbaris sub Alarico Romam vastantibus, & Nerone põderat Paul. Orosius lib. 7. cap. 39. fatus, *Oro sius.* *Tertia die barbari, quam ingressi vrbem fuerant, sponte discedunt, facto quidem aliquantarum ædium incendio, sed ne tanto quidem, quantum septingẽtesimo conditionis eius anno casus effecerat. Nam si exhibitam Neronis Imperatoris sui spectaculis inflammationem recenseam, procul dubio nulla comparatione æquiparabitur, secundũ id, quod excitauerat lasciuia principis, hoc, quod nunc intulit ira victoris.* Et fallar, nisi hoc contingat singulis regnis, quibus nunquam tantam attulere vastitatem hostium rabies, quantam affert malitia regnantium. *Eccles. 10.* Vt merito dicat Ecclesiastes cap. 10. *Est malum, quod vidi sub sole, quasi per errorem egrediens à facie Principis. Positum stultum in dignitate.* Ecce tibi malum omnium euidentissimum, quód per erroneas Principis cupiditates sit, nimirũ quod homo stultus, nihil prudentiæ Christianæ habens, sed totus traditus desiderijs suis, ad principatum euehatur, & in dignitatẽ constituatur. Et quantum hoc malum? Fallar nisi in eo tota Iudaici regni tragœdia repræsentetur quotidie. Vt enim vidimus in Iudaico regno, quod ab hostibus truculentissimis illæsum, funditus perdidérũt. Principes netarij, qui filium Dei egerunt in crucem. Sic similiter in singulis regnis videbimus, quæ non rabies hostiles, sed regnantium stultitia, & viciositas impellunt in extremam ruinam. Quam cladẽ ad suam Cirenem accessisse ex pessimo Procõsule Andronico sic D. Synesius lamentatur epist. 58. *Syne sius:* *Horrenda ad carnificinam instrumentorum genera primus intulit, digitale pẽdum distortorium. Pralũ, & nasi pressorium, & auribus, ac labris destrahendis forcipes. Dei vero sacerdotibus ea intentat, quæ vel Phalaris agrigentinus, vel Cephrem Ægyptius, vel Senacherib Babylonius timuisset, is qui in Ierusalem Deo, atque Ezechiæ conuiciaturos misit. Illam ego dico diem alterã Deo crucem attulisse. Et hæc Sol vidit, non Tiberio Claudio Rempublicam administrante, à quo Pilatus ad Iudæorum Præfecturam missus, sed pia Theodosij sobole Romanorum sceptra moderante, à qua furtim Andronicus sibi Imperium arripuit, eadem qua Pilatus mente prædius.* Pulcherrime Sanctus vir totam Iudæorũ tragœdiam in patria sua proponit per vnius Andronicũ repræsentatam. Passus enim est populus Iudaicus truculentissimos tyrannos; dum à Cephrem Ægyptio captiuus detinetur, dum à Senacherib ingenti exercitu arctè cingitur. Sed ab ijs rabidissimis hostibus liber, & incolumis euasit. Accesserunt Principes Anna, & Caypha, & Põtius Pilatus, qui crucem Iesu fuerunt meditati, & quis deinde miseri populi memoret calamitates, quibus penitus iacet dissipatus? Similiter in Cirene, ait Sinesius, *Sol vidit alteram Dei crucem*, vidit enim blasphemias in Deum, calamitates in ciues, tormenta inaudita, ruinas, quas nullus hostis inferret, nec Phalaris, nec Cephren, nec Senacherib, nec vllus alius Romanus tyrannus. Et quis potuit tantas inferre populo Christiano calamitates? Vnus nequã præfectus Andronicus, qui furtim, & per errorem à Theodosij filio imperium accepit. Sic errores, & vitia regnantium molestiora solent esse subditis, quã hostilia arma. Id quod euidentissime etiã patet in Dauide, sub cuius imperio mille hostes pertulit populus, mille iniuit cum hostibus certamina, ex quibus & victor, & illæsus apparuit. Sed elatus Dauid, dum subditorũ numero amat gloriari, quis narret eius regni luctuosissimam cladem? Eam notat 2. Reg. 24. *In misit Dominus pestilentiam in Israel, de manè vsque ad tempus constitutum; & mortui sunt ex populo de Dan* *2. Reg. 24* *vsque*

vsq; ad Bersabeth septuaginta millia virorum. Nunquam ab hostibus populus exceperat tantam cladem, quam modo illi intulit vna regis elatio. Merito ergo dicit Ecclesiastes supra. *Est malum, quòd vidi sub Sole, quasi per errorem egrediẽs à facie principis. Positum stultum in dignitate.* Quæ verba sic in rem præsentem explicat Chaldæus Costi: *Est & malum, quod hoc in orbe, in luce omnium est, quanta in commoda in orbem inuehunt calumniosa verba, quæ aperta, & à principe in quemquam dimanant.* Ea sunt mala quæ à principe nequã oriuntur, quæ valeant, vel totum orbem incommodare. Nec mirer, nihil magis curæ dæmoni esse, quàm pessimos homines Reipublicæ præficere, ibique illos prosperrimis euentibus fulcire. Vnde verba illa Ecclesiastæ 10. *Per errorem egrediens à facie principis. Stultum positum in dignitate.* Sic explicat D. Greg. Thaumaturg. vt per principem intelligat Diabolum. Ait enim: *Tyranni autẽ, patrisque omnis malitiæ opera fuerint, stultum quidem in sublime attolli.* Id quod D. Synesius epist. 79. in suo pestilenti Andronico notabat, aiens: *Sed mihi ille videtur, cum huiusmodi sit, malorum dæmonum prouidentia, ac præsidio fulciri, qui laude hominum, ac secundis rebus affluere, diras illas, ac detestabiles animas volunt, quibus ad publicas calamitates administris, atque instrumentis vtuntur. Quare ex ys gloriam illi quasi forti viro, ac strenuo, comparant.* Sic ibi.

Eccles. 10

Greg.

Synesius.

§. XXI.

In Christi domini aduenientis mysterio, leges naturæ minime spectandæ.

Videbat equidem, quod rubus arderet, & non combureretur. Quid ibi naturale? Sed quando ibi Christi domini aduenientis exprimebatur species vt ait Nissen. Ambr. Ber. & multi alij apud Lyppomanum, nil requirendum erat naturale. De Sara Abrahæ vxore dicitur Gen. 21. *Concepit, & peperit filium in senectute sua.* Et quidem Agar in iuuenili flore ex Abrahamo conceperat filium; cur Sara relinquitur senescere, & funditus sterilescere, & tunc illi datur, vt concipiat filiũ? In conceptione, & natiuitate Isaaci adumbrabatur mysterium venturi Christi, & ideo debuit ad illam conceptionem, quidquid naturæ erat finiri. Ait enim Eucherius ibi: *Significatum est magnum Sacramentum in duobus filijs Abrahæ, quod vnus de ancilla secundum carnem natus est Ismael: alter est autem de Sara libera secundum promissionem natus, vterque quidem de semine Abrahæ, sed illũ genuit demonstrans consuetudo naturæ, illum vero dedit promissio significans gratiam. Ibi humanus vsus ostenditur, hic diuinum beneficium commendatur. Sed vbi significandum fuerat Dei donum, quod ingratis hominibus, gratis gratia largiretur, sic oportuit filium dari, quemadmodum natura non debebatur.* Nihil naturale apparere oportebat in eo, in quo Dei dõnum adumbrabatur, quo cũ adhuc inimici essemus nos, venit Deus nostram salutem operari. Hinc Luc. 1. Virgini dicit Angelus: *Concipies, & paries filium.* Quale hoc verbum ad Virginem? Chrysol. ser. 142. *Nostra ergo carnis ordo secedat, hic sibi natura nostra nil vindicet, vbi ad diuinã progeniem cælestis ordo, diuinam instituitur in naturam.* Nunquam equidem requirendæ sunt leges naturales, vbi diuini regis componuntur natalitia. Similiter roganti virgini: *Quomodo fiet istud, quoniam virum nõ cognosco?* Respondet ipse Chrysol. *Prætermitte naturæ ordinem, recognosce ordinem creatoris.* Quidquid enim ad naturæ ordinem pertinet, prætermittendum est, vbi creator naturæ accedit ad hominem.

Gen. 21.

Luc. 1.

Chrysol.

§. XXII.

Vt conuiuia possunt longis ieiunijs æquiparari.

Mirabar voracissimi elementi abstinentiam, quando *apparuit dominus in flamma ignis de medio rubi, & rubus ardebat, & non comburebatur.* Quid sanctius? Non miror, quod ignis sic ieiunus iuxta pabulum, vel circumiacentem terrã sanctificaret. Sed illud etiam mirandum, quod Isaias ait cap. 10. *Erit lumen Israel in igne, & Sanctus eius in flamma, & succendetur, & deuorabitur spina eius, & vepres in die vna.* Sane vtrobique Deus in igne apparet, & vtrobique Dei sanctitas æque splendet. Sed in Exodo Dei sanctitas splendet in igne ieiunante circa spinosi rubi pabulum; in Isaia autem splendet Dei sanctitas in igne vorante spinas, & vepres. Cur non magis sanctitas Dei fugit à voratore elemento, vt solum appareat in ieiunante? Absit hoc à Deo; solent enim in sanctis viris æque laudabilia esse, & conuiuia, & ieiunia larga, cum & illa ad bonum animarum ordinantur. Habes Iesum in deserto ieiunatorẽ; habes eundem Hierosolymis conuiuantem vel apud ipsos publicanos, quid inde? Defecit Iesus in ijs conuiuijs à perfectione vitæ,

Isaias. 10

quam

quam in hęremo tot ieiunijs inchoauerat? Nullo modo, sed longissimis ieiunijs æqualem sanctitatē halant cōniuia, abstemia, quæ adproximorum vtilitatem ordinantur. De quo extollit Episcopum Patientem nomine Sidonius Apollin. lib. 6. epist. 12. Fatus: *Omitto te tali semper agere temperamento, sic semper humanum, sic abstemium indicari, vt cōstet indesinenter regem præsentem prandia tua, reginam laudare ieiunia.* Æquè in bono Prælato laudabilia apparebant prandia, ac ieiunia; quando his, & illis vtebatur, prout se offerebat, occasio animarum ad Dei sagenam acquirendarum. Id quod in sancto Sulpitio laudabat idem Sidonius Apollin. lib. 7. epist. 13. vbi ait: *Tota illi actionum suarum intentio, celeritas, mora, Christus est: quodque mirere, vel laudes, nihil otiosum facit, cum nihil faciat non quietum. Ieiunijs delectatur, edulibus acquiescit: illis adhæret propter consuetudinem crucis, illis flectitur propter gratiam charitatis: summo vtcumque moderamine, quia comprimit, quoties prandere statuit, gulam, quoties abstinere, tactiam.* Itaque vt Christi crux imperat suis ieiunia, sic & charitas solet imperare prandia, ne malè lucantē spernat ieiunus, nec ieiunium infructuosum reputet, qui prandet. Sed vel in prandio, vel in ieiunio maxime finis debet spectari.

Apollin.

Apollin.

Exod. 3. Dixit ergo Moyses: Vadam, & videbo visionem hanc magnam, quare non comburatur rubus.

§. XXIII.

Præstanti, & sublimi viro detrimentosum est, magna non aggredi.

VIde Moysem ad magnitudinem miraculi visi magis audentē quippe ait: *Vadā, & videbo visionē hāc magnā.* Sed & vide Petrum miraculi magnitudinem in piscium captura fugientem: visa enim piscium captorum multitudine, Luc. cap. 5. stupens, & tremens ait Iesu, *Exi à me, quia homo peccator sum.* Tam longe abest, vt ipse currat ad miraculi authorem, quod à illo abesse magis exoptet. Et vnde Petrus ad miraculi magnitudinem pauet, Moyses autem ad illam magis accurrit? Equidem Petrus pauperculus erat piscator in paruis semper innutritus, nondū ex alto virtutē induerant, & ideo tutius sibi putat si à rebus magnis abstineat. Moyses autem & regie, & inter magna nutritus, quo maiorem rem aspectabat, eò ardentius ferebatur ad illam, nunquam enim non est detrimento, magno, & præstanti viro, si res magnas aggredi dissimulet. Sapienter ad hæc dicebat D. Nazianz. orat. 1. *Etenim sublimi viro detrimentum est res magnas non aggredi, nec virtute ad multos propagare, sed in paruis cōsistere, nō secus ac si magno lumine paruā domū illustret aut virilibus armis puerile corpus obtegat: paruo autem salus in eo consistit, vt paruum onus subeat, nec vlis rebus, quæ vires eius excedunt, se ipsum subijciens, &c.* Itaque vt parui animi salus in eo consistit, quod se in paruis contineat; sic nunquam non detrimentosum est præstāti, & sublimi viro, quod ad magna non curat, neque in magnis ambulet, & mirabilibus. Fugiat pusillus homo magni certaminis arenam, sublimis autem & præstans vir, magnorum triumphorum materiam auidius arripiat. Accipite ex Gen. 39. Ioseph um à fœmina petitum, vt illum in luxuriæ barathrum deturbet. Quid ille? *Relicto in manu eius palliofugit, & egressus est foras.* Cur non magis stat pro castitate; & procacem fœminā vel verbis, vel gladio castigat à Sic Num. 24. Madianitides fœminæ trahebant Israelitas ad luxuriam; imo Israelitarum princeps ingressus ad scortum, dux erat cæteris nefarissimi facinoris. Quid tunc Phinees? An fugit præceps discrimen? Ait textus: *Quod cum vidisset Phinees filius Eleazari filij Aaron Sacerdotis, surrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione ingressus est post virum Israelitem in lupanar, & perfodit ambos simul, virum scilicet, & mulierem.* Ecce tibi Ioseph fugit, nec audet stare paulisper in conspectu muliebris procacissimæ; Phinees autem ipsum lupanar intrat, ibiq, audet pugnare aduersus rem turpissimam. Cur Phinees non magis fugit immamitatem periculi, aut cur Ioseph non magis audet stare aduersus illud? Rem pulchre definit Philo lib. 2. legis Allegoriarum, inquiens: *Ioseph vt homo iuuenis, qui non posset cum Ægyptio corpore, scilicet voluptate, contendendo sperare victoriam, mauult fugere. Phinees autem sacerdos zelo Dei correptus, non fuga sibi salutem quæsiuit, sed non desistit prius quam Madianitidem transfigat.* Et quidem infirmi adhuc, & pusilli iuuenis propria est fuga, ne se magnis certaminibus committat, qui autem sacerdotij infulis sublimis erat, & Dei zelo præstabat, non debebat sese magnis certaminibus subtrahere, sed quæuis magna, & ardua debebat audere. Hinc Matth 19. clamāt Apostoli: *Ecce nos reliquimus omnia, &*

Luc. 5.

Nazian.

Philo. 2.

Gen. 39.

secuti

Secuti sumus te. Sed & Zachæus Luc. 19: *Ecce dimidium bonorum meorum Domine do pauperibus.* Illi omnia dimittunt, ab omnibus se abstinent, hic eo contentus est, quod solam medietatem largiretur. Cur & ad omnia largienda iste non audet, aut cur illi non potius amant in renuntiationem medium, sed magis gaudent abnegatione omnium extrema? Paruulus Zachæus erat, & in paruis detinetur; sed apostolica fulgẽtes sublimitate nihil facerẽt, nisi magna, & ardua auderent. D. Hieron. epist. ad Pamach. ait: *Zacheus dives erat, Apostoli pauperes. Diuisit ille medietatem substantiæ suæ, quæ remãserat: suscepit Christũ hospitẽ, salus facta est domui eius, & tamen quia paruulus erat, & Apostolicæ proceritati se non poterat extendere, non fuit in duodecim numero Apostolorum; Apostoli autem quantum ad voluntatem totum mundum pariter reliquerunt.* Extremam quippe renuntiationem vniuersæ substantiæ, vt arduam soli illi fecerunt, qui ad Apostolicam proceritatem creuerant; nõ Zachæus, qui vt paruulus sic in paruulis, nimirum in medietate hæsit. Ex Gen. 13. habes qualem sibi regionem Loth elegerit; dicit enim. *Elegitque sibi Loth regionem circa Iordanem, & recessit ab Oriente:: Abraham habitauit in terra Chanaam. Loth moratus est in oppidis, quæ erant circa Iordanem.* Quæ si legantur iuxta Hæbraicum textum sic sonant: *Elegit omnem planitiem Iordanis*: insuper addit: *Et Loth habitauit in oppidis planitiei, seu campestribus.* Itaque Loth sibi elegit plana, & facilia loca; relinquens ardua, & difficilia Abrahamo. Nec miror; infirmi enim animi homo, quid; nisi facile, & planum sibi vellet? Nec immerito præstanti viro Abrahamo ardua quæuis reseruantur per Deum. Ex quo D. Hier. epist. ad Pamachium, sic præstantem virum monebat: *Euge noster, initia transgrederis, statum summum tenes, de radice peruenis ad cacumen, primus inter monachos, in prima vrbe, primum sequeris Patriarchã. Loth, quod interpretatur declinans, campestria eligat, facilia magis sectetur. Tu in arduis, & saxosis cum Sara tibi monumentum para.* Non equidem deceret strenuum virum cum Lotho in planis manere; nisi cum Patriarchis ad ardua, & summa capessenda auderet. Ait enim Cassiod. 2. var. 2. *Generosi est animi optare, quod summum est.*

Hieron. Gen. 13. Hieron. Cassiod.

§. XXIIII.

Præstantis Imperij forma est à suis priuatis commodis abstinere, vt subditis benefaciat.

HOc quærebat Moyses videre, & scire, nimirum: *Quare non comburatur rubus?* Et quidẽ causam iã præmonstrarat textus dicens. *Apparuit Dominus in flamma ignis de medio rubi, &c.* Nullo enim sese magis Dominus ostendebat in flamma, quàm dũ flamma à subiecti rubi pabulo prorsus abstinebat; quando ille præstantissimus Dominus, & princeps est, qui à commodis abstinet priuatis, vt subiectorum incolumitati seruiat. Nazianzen. orat. 1. sic D. Paulum extollebat: *Nunc Apostolorum minimus est: nunc experimentum pollicetur Christi in se loquentis. Nunc ex hac vita discessum exoptat, ac delibatur, nunc propter suos magis necessarium esse censet in carne permanere. Non enim, quod suum est, quærit, sed quod filiorum, quos per Euangelium genuit. Hic enim spiritualis omnis imperij finis est, vbique priuata vtilitate neglecta, commodis aliorum consulere.* Expẽde ab illis: *Hic spiritualis omnis imperij finis, &c.* quippe in tantum sese purum, & defæcatum imperium ostendit, in quantum nullis priuatis commodis inhæret, sed omnia sua negligit, vt subditi incolumes perseuerent. Cum ad conspectum Goliath vniuersi Israelitæ consternarentur, & penitus deficerẽt; vnus Dauid adolescens, & inexercitatus in bellis, de post fætantes, venit, & clamat ad regem. 1. Reg. 17. *Ego seruus tuus vadam, & pugnabo aduersus Philisthæum.* Et cum miles non sis, sed pastor ouiũ, cur non magis satagis de pascẽdis ouibus paternis, quã de Philisthæo repellendo? Vnde tantus ardor in pastore, quod relicto grege, in tam periculosum certamen descendat? Cur non magis sibi consulit inexercitatus puerulus? Sane hoc facto volebat Deus ostendere in suo electo rege publicam formã optimi regis, qui sua obliuiscens commoda, omnia subditorum pericula ad se deflectit. Ait D. Basil. Sel. orat. 15. *Cum autem nullus è toto exercitu probaretur satis, esset que in periculo Saul; tunc militem suum producit in medium Gratia, vere regem factis declarans, dum pugnæ prouocationem Dauid ad se rapit.* Expende illud, *vere regem factis declarans*: quippe Dauidis tunc facta illum vere regem declarabant, quando pugnæ prouocationem ad se solum rapiebat, proprium negligens sanguinem, ne quid discriminis Israelitas tangeret.

Nazian. 1. Reg. 17. Basil. Sel.

gere. Hinc extollit præclarum regem D.
Syne Synesius lib. 1. de Provid. fatus: *Cum à Dys quæcumque, aut aeris, aut aquæ, terræve munera sunt, affatim omnia regi, cumulateque suppeditarentur, earum ille rerum vsum populo indulgebat, ipse omnia vitæ solatia respuebat, nullumque non laborem antiquiorem habebat, vt somni parcissimus, sic curarum, solicitudinumque plurimarum particeps. Et vt semel dicam, pro quiete, otioque omnium, ipse quietis, otyque expers.* Sic ibi.

§. XXV.

Illud peccatori homini scueriſsimum est, quod ei integra scelerum pœna in futurum sæculum reseruetur.

DVo erant visiones illa, quæ admirationem facere possent Moysi, alterum, quod Dominus apparebat in flamma ignis, alterum, quod rubus arderet, & non comburetur. Moyses autem de secundo solo quærit indagare rationem: ait enim: *Videbo visionem hanc magnam, quare non comburatur rubus.* Non ait, videbo, quare Deus in igne veniat; notissimum enim erat Deum in fortissimo ignis elemento venire, vt ostenderet suam aduersus Pharaonem, & Ægyptios fortitudinem & potentiam, vt notat Ru-
Exod. 12. per. lib. 1. in Exod. cap. 12. Quo euidentissimo supposito merito Moyses adstupet, quod â tanto igne rubus non comburatur, & tam insolitæ rei rationem quærit, aiens: *Videbo, quare non comburatur rubus.* Et quidem quando Deus apparens in igne suam valentiam aduersus Pharaonem ostendebat, cur sic cohibet ignis voracitatem ne vel rubum lædat? Cur nõ magis permittit sæuire ignem, vel in ipsas montium cedros? Iustissime Dominus dum se aduersus scelestum Pharaonẽ ostendit, ignis voracitatem in præsenti frænat, ne ignis aculeus in hac vita hebetetur erga tantum peccatorem, sed totus integer maneat illi in venturo igne post mortem. Seueriſsimum enim est peccatori, quod integra scelerum pœna maneat illi in æterno rogo.
Iosue. 7. Iosue cap. 7. Iratus Dominus contra anathematis violatorem, sic cauebat: *Quicumque ille in hoc facinore fuerit deprehensus comburetur igne.* Deprehensus autem Achan damnatus est â Iosue, ductusque ad vallem Achor; & ibi, *lapidauit eum omnis Israel.* Ecce tibi quẽ igne comburi iubebat Dominus, Iosue non comburit, sed lapidibus obruit. Cur bone nefario homini non magis applicas flammas, quam lapides? Nonne Deus in illũ flammantes ignes contorquet, cur tu ab igne abstines, & lapidas hominem? An mauis te Deo iniuriorem ostendere in pœna peccatoris? Absit, hoc à viro bono & iusto Iosue, sed vt seuerius agat in peccatorem aduersus quem Deus ignem vibrarat, abstinet ipse ab igne, volens potiùs suum in futuro sæculo reseruari ex Deo integrum ignis supplicium peccatori. Ait D. Aug. quæst. 9. in Iosue: *Ideo Iosue* *August.*
voluit hominem lapidari, vt quod à Domino dictum est, igne cremabitur, intelligeretur, quod Dominus faceret, non quod ab ipsis esset faciendum. Non enim dictum est, igne cremabitis eũ. Cum vero ita dictum est, vt magis videatur Deus, quod ei futurum esset, prædixisse, illum lapidibus magis, quam flammis peremit, ne vllis ignibus verba Domini impleta viderentur. Abstinuit bonus Iosue ab igne inferendo, ne supplicium ignis à Deo paratum peccatori, videretur consumatum in hac vita, sed potius cum absque ignis voracitate peccator finiret vitam, ostenderetur illi integer manere in futuro ignis aculeus. Timeat peccator, quando in præsenti debitas scelerum pœnas non patitur; id quidẽ non ex lenitate, sed ex maiori Dei ira procedit, qui illas integras ad futurum seculum reseruat. Quos enim Deus amat, hos in præsenti permittit dare peccatorum pœnas. De Iosia Sanctissimo dicit 2. Para-
2. Par. 35 lip. 35. *Nec acquieuit sermonibus Nechao ex ore Dei, verum perrexit, vt dimicaret in campo Mageddo, ibique vulneratus est, &c.* Circa quæ D. Hieron. epist. ad Castrutium, ir quit. *Quid inter reges Iosia sanctius? Ægyptio mucrone interfectus est. Quid Petro, & Paulo sublimius? Neronianum gladium cruentarunt. Et Dei filius substulit ignominiam crucis. Et tu putas beatos, qui felicitate istius sæculi, & deliciis perfruuntur? Magna ira est, quod peccantibus non irascitur Deus.* Non potest non esse ira magna, quæ nescit minui in aliquo, sed integra, & inflexibilis reseruatur.

§. XXVI.

Dei præsentia inexplebilem voracitatem valet coercere.

VNum requirere properabat Moyses in magna illa visione, nimirum *quare non combaratur rubus*: cum elementum ignis omnium voraciſssimum sit, qui fieri potest, vt non feratur in pabulum, sed suam comprimat voracitatem? Magna hæc res, sed quam temperabat textus aiens: *Apparuit Dominus*

in

in flamma ignis de medio rubi. Vbi enim Deus igni præſens aderat, non miror, quod eius voracitatem frænaret; quando præſentia Dei voraciſsimũ quemquam coercere valet. Accuſabantur Chriſti diſcipuli à Iudæis, quod nõ ieiunarent, quod gulæ voracitatem ſemel damnoſam, imo lethalem inuentam ieiunijs non caſtigarent. Accuſatoribus autem reſpondent Dominus Matth. 9. *Matt. 9.* *Auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt* Et cur non ieiunabunt etiam quandiu cum illis ſponſus eſt? Quando ieiunium eſt remedium inordinatæ voracitatis, cur & hoc remedium non applicatur, quandiu Ieſus nobiſcum eſt, ſed eius abſentia ſperatur? Cur & coram ſponſo ieiunium non datur? Equidẽ vbi ſponſus adeſt, non requiritur aliud, ſed ſola eius præſentia voracitatem coercere valet. Ait D. Baſil. Sel. *Baſil. Sel.* orat. 3. *Chriſti præſentia longe potentior eſt protoplaſti voracitate, & hominum genere per gulã nefariam in fraudem inducto.* Ponatur hinc primus ille homo ad pomum inhians, imo & ponatur totum genus humanum gulæ voracitate raptatum, & illinc Chriſtus præſens ponatur, non dubito quin Chriſti ſola præſentia totam hominum curet voracitatem. Hinc Eccleſiſt. cap. 10. ait. *Beata terra, cuius* *Eccleſ. 10.* *rex nobilis eſt, & cuius principes veſcuntur in tempore ſuo ad reficiendum, & non ad luxuriam.* Sed ſcire cupis, quod tempus ſit veſcendi, in quo principes non ad luxuriam, ſed ad reficiendum veſcantur, habentes prorſus coercitam voracitatem? Ait Chaldæus in Regia: *Bene erit tibi terra, quo tẽpore regnabit ſuper te vir valens in lege, & magnates tui, poſt quam obtulerint inge ſacrificium, comedent panem, &c.* Itaque vbi homo non prius accedat ad prandium, quã ad ſacrificium; & poſt quam ſe per ſacrificium ſiſteret Deo, tunc comederit; non dubito quin tunc omnis gulæ voracitas, & ingluuies tollatur. Quo reſpicit illud 1. Reg. 1. *1. Reg. 1.* *Surrexit autem Annæ poſtquam comederat, & biberat in Silo. Et Heli Sacerdote ſedente ſuper ſellam ante poſtes domus domini, cum eſſet Anna amaro animo orauit ad Dominum flens largiter, & votum vouit.* Hoc mirum, & pene inuſitatum accidit, quod ex conuiuio ad tam attentam & efficacem orationem ſurgeret Anna. Cur non magis à conuiuio impeditur, & inepta reditur ad orandum? Quæ immediate poſt conuiuiũ oratura erat, iam in ipſo conuiuio Deum ob oculos habebat, illumque præſentem intuebatur, quo nihil licuit gulæ voracitati. Vn- *Chryſoſt.* de Chryſoſt. hom. de Fide Annæ fatur: *Igitur à ſanina diſcamus, & poſt conuiuium orare. Quiſquis enim ad hoc præparatus fuerit, nunquam in ebrietatẽ, aut vinolentiam incidet. Conuiuium, quod à precatione cœptum, in deprecationem deſinit, quouis fonte uberius nobis omnia adferet bona Vbi enim precatio, & gratiarum actio, eo Sancti Spiritus aduenit gratia.* Dum oratio conuiuium antecedit, & ſubſequitur, neceſſum eſt, quod ibi & Spiritus Sãctus adſit, de cuius præſentia procul dubio veniet, quod non maneat locus ebrietati, ſed omnia gulæ mala reprimantur. Et quidem brutis feralior erit, qui ad Dei præſentiam cibis non abſtinuerit Danielis cap. 14. ipſe Daniel miſſus eſt in lacum leonum, vt à leonibus famescentibus voraretur: at leones viſo Daniele, cibi obliuiſcuntur. Ex quo Chryſoſt. in *Chryſoſt.* Pſal. 111. ait: *Qui ſunt gulæ dediti, vereantur ferarum abſtinentiam. Leones viderunt Danielẽ, & Philoſophati ſunt, nos ad nos venientem filiũ Dei videntes minime Philoſophamur. Maluerunt illi fame perire, quã ſacrum corpus tangere. Nos nudum Chriſtum, & fame confectum circuire videntes, nec ſuperuacua dimittimus.* Sic ibi.

Exod. 3. Cernens autem Dominus, quod pergeret ad videndum, vocauit eum de medio rubi, & ait; Moyſes, Moyſes: Qui reſpondit, Adſum. At ille, Ne appropies, inquit, huc; ſolue calceamentũ de pedibus tuis, locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt.

§. XXVII.

Vox Dei efficacior omni opere ad creaturarum corda commouenda.

DE reuerentia præſtanda loco admonetur Moyſes diuina voce, quando ipſe tunc audacter, curioſeque, ac parum religioſe ad ſcrutandũ illius apparitionis miraculũ, & myſterium proprius vellet accedere. Ait enim text. *Cernens autem Dominus, quod pergeret ad videndum, vocauit eum de medio rubi.* Inſuper & dicit. *Ne appropies huc, ſolue calceamentum, &c.* Quibus loci reuerentiam per-

persuadebat? Sed quando miraculum rubi inter flammas virentis præoculis erat, cur necessum fuit Deo vti vocibus, vt Moysem ad reuerentiam moueret? Cur tantum illud & miraculum, & mysterium non magis mouit Moysem ad reuerẽtiam, sed insuper fuit vox diuina addenda, quę illam persuaderet? Crede mihi, non sic quæ videntur magnalia Dei, corda humana ad virtutem mouẽt; vt vox diuina potens est animas ad se rapere, & conuertere. Ait Gen. 1. *In principio creauit Deus cœlum & terram. Terra autem erat inanis, & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi: & spiritus Domini ferebatur super aquas. Dixitque Deus: Fiat lux. Et facta est lux.* Ecce tibi quod Dei magnalia appareant in principio, antequam vlla Dei vxor exprimatur. Apparent enim pulcherrima illa cœlorum tecta summo silentio Dei fabricata, apparet moles terrarum, & aquarum, quæ Dei spiritu insedente fœcundabantur. Quid tunc? Ventum est ad lucis tabricam, & ibi primo exprimitur Deus voce tonasse, *Dixitque Deus: Fiat lux.* Et cur, quando cœlos, & terram silens produxit, maluit lucem vocibus in medium trahere? Sanè, apparenti cœlorum, elementorum opere, nullus Angelus dicitur motus fuisse ad Dei gloriam decantandam; ideò Deus in lucis effectione vocẽ addidit, vt magis moueat Angelos in sui laudem. Sicque factum est, quod dicit dominus Iob 38. *Cum me laudarent simul astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei.* Quæ sic apud Diu Epiphanium tom. 2. lib. 2. Hæres. 65. *Quando genita fuerant sydera, laudabant me omnes Angeli.* Itaque tunc solũ Angeli dicuntur moti fuisse ad laudes Dei, cum lux fiebat, non quando cœli, aut elementa creabantur, qua propter lux Dei voce, non silentio fiebat. Ait D. Basil. Sel. orat. 1. *Cœlum profecto productum est, & terra cum aquis, cum vox anteuerteret nulla. Lux vero cum producebatur, Deus voce præiuit: Non ergo potuit quidcũque cohibitum fuerat silentio facere? Merito nunc loqui occupat, vt eius, quod fit, sensu, & admiratione Angelos moueat.* Poterat equidem lucem silentio creare, vt creauit cœlum, & terrã, sed quando mouere Angelos voluit, addidit vocem in lucis effectione, & qui ad conspectum cœlestium magnalium hæserunt, ad Dei vocem vehementer moti sunt in laudem creatoris. Sic quos non mouebant Dei magnalia, mouerunt Dei voces. De mare dicitur Iob cap. 38. *Circumdedi illud terminis meis, & posui vectem, & ostia Et dixi: Vsque huc venies, & non procedes amplius,* &c. Oppositi equidem Deus mari terminos, quos transire non posset, insuper addidit vectes, & ostia, quæ vel vereretur attingere. Ad hæc etiam adiecit vocem: *Et dixi: Vsque huc venies, & non procedes.* Et quando & termini, & vectes, & ostia erant mari impositi, ne vltra progrederetur, quid necessum fuit addere voces? Cur quando tanta facis, etiam dicis, ò Domine? Forsan nihil aliud vereretur creatura tumens, & fremẽs, vt verita est Dei vocem. Ait Diu. Basil. Sel. orat. 1. *Fertur mare quidem fluctibus alte elatum, vbi vero terminos attigerit, reuertit, refugitque, & domini vocem littoribus inscriptã cum intuitum fuerit, curuatis fluctibus termini positorem adorat.* Expende illud, *curuatis fluctibus,* &c. Non solum enim fluctus maris refugiunt terminos à Deo positos attingere, sed cum elati, & vehementer tumentes ad littus accedunt, ibi propria sponte se deflectunt, & refracto tumore submittũt, quasi adorantes, & verentes littora. Et vnde hanc ebibunt reuerentiam, & submissionem? An ex terminis visis, ex vectibus, ex ostijs inibi à Deo positis? Minime, sed ex Dei voce inscripta littoribus. *Domini vocem littoribus inscriptam cum intuitum fuerit, curuatis fluctibus termini positorem adorat.* Sic vox Dei efficacius, quam opera creaturas mouet, vt cultum exhibeant creatori.

Gen. 1.

Basil. Sel.

Iob 38.

Basil. Sel.

Iob 38.

§. XXVIII.

Carnalis affectus, vel minimus nos Deo appropinquare vetat.

PRohibetur Moyses accedere ad rubum, in quo Deus erat, nisi prius deponat calceamenta, ait enim diuina vox: *Ne appropries huc, solue calceamẽta de pedibus tuis.* Ecce tibi ignis diuinus, qui rubum vilem in se admittebat, nõ admittit calceatum Moysem accedere. Et cur diuinus ignis sic cauet Moysis calceos, vt illos à se longe faciat esse, nisi vt ostendat, quam longe sit â deitate, quisquis vel minimis carnalium tenetur affectibus? Nota est Empedoclis Philosophi præsumptio, qui, vt crederetur translatus in Deum sese flammantibus Ethnæ hyatibus commisit. Sed sapiens ignis absumpto penitus homine, calceum eius toras in conspectum omniũ eiecit. Et cur nõ magis calceus hominis inter flammas fuit detentus? Cur protinus à flammis expultus, longe ab illis positus apparuit? Rem attigit Diu. Nazianzen. orat. 3. quæ est secunda in Iulian. inquiens: *Ex quibus Empedocles, cum*

Nazian.

per ſicula foramina diuinitatem, vt ſibi opinione fingebat, comparaſſet, ſeque ad meliorem ſedem tranſmiſiſſet, chariſſimo calceo, ignis æſtu eiecto, proditus eſt, atque ita non Deus poſt hominem oſtenſus eſt. Itaque calceus homini charus illum longe â diuinitate remotum oſtendebat, neque enim poteſt fieri, vt diuinitati proximus ſit, qui carnali calcei affectu oſtenditur teneri. Exuendi equidem ſunt vniuerſi carnalium rerum affectus, & ſpirituales aſſumendi, ſi proxime ad Deum aſcendere cõtendimus. Hinc Ioann. 20. Chriſtus rediuiuus prohibuit ſe tangi à Magdalena dicens: *Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad Patrem meum*; verum vbi inter cæteros diſcipulos Thomam offendit, illum prouocat, vt accedat, & tangat dicens: *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuã, & mitte in latus meum.* Et cur Thomas prouocatur, & inuitatus, vt Chriſtum tangat, Magdalena autem prohibetur, ne ſimile audeat? Supponit Diu. Cyril. Alexand. lib. 12. cap. 56. in Ioannem, quod per inſufflationẽ Ieſu reſurgentis omnes Apoſtoli, tam præſentes in cænaculo, quam Thomas abſens Spiritu Sancto induti, facti erant ſpirituales, non ſic cæteri diſcipuli, nec mulieres, quæ adhuc in carnalibus affectibus detinebantur, donec in die Pentecoſtes plenius ſuper omnes effuſus fuit Spiritus Sanctus. Hinc eſt, quod Thomas potuit ad tangendum Ieſum prouocari, vt qui ex Chriſti inſufflatione in virum euaſerat ſpiritualem, Magdalena autem merito repellitur, vt quæ aliquo adhuc erat infecta affectu temporali. Ex quo ſic D. Cyril. Alexand. cap. 58. *Recordentur ſtudioſi Magdalenam quidem à tactu Chriſti prohibitam. Thomam autem hortatur, vt & latus, & clauorum ſixuras diligentius tangendo, & manum, aut digitum immittendo perquirat. Quare ſic? Magdalenæ enim nondum gratia Spiritus ſanctificatæ tangere non licebat. Thomæ autem hoc licebat, quia vnà cum Apoſtolis ſpiritum fuit conſecutus.* Vt Ieſus inſufflauit in Apoſtolos, eiſque communicauit ſpiritum, quo fierent ſpirituales, non ſic communicauit ſpiritum fœminis, & ideò illas repulit, ne accederent, & tangerẽt, procul enim â Deo eſt, quiſquis adhuc in affectu detinetur temporali. Hoc dixerim, de affectiua, & perfectiſsima cum Deo vicinitate. Hinc ortæ ſunt illæ Dauidis voces Pſal. 54. *Quis dabit mihi pennas ſicut columba, volabo & requieſcam?* Cur non magis expetit pennas aquilæ? Non ne ijs altius, & velocius euolaret? Cur ergo ijs contemptis vnas columbæ pennas appetit? Nazianzen. orat. 17. ait: *Columbæ pennas expetit, quod ſpiritum adumbrent.* In columbæ pennis contemplabatur Dauid, columbam illam ſub cuius ſpecie Spiritus diuinus ad Ieſum acceſsit, & ſuper illum manſit, vt Ioannes cap. 1. teſtificatur. Vt ergo Dauid cupiebat ipſi Ieſu appropinquare, & de eius manu celſiſsimam perfectæ vitæ ſalutem capere, merito non in aliud, quam in diuinum alitem amabat transformari, quando ei euidentiſsimus patet ad Dei filium tranſitus, qui in diuini ſpiritus formam poſsibili aliquomodo tranſit.

Ioan. 20.

Cyr. Ale.

Pſal. 54.

Nazian.

§. XXIX.

Qui Deo ſecure velit appropinquare, conformis illi fiat, & ſimilis.

APpropinquans Moyſes prohibetur à Deo monente illum, quod prius calceos exuat. *Solue*, inquit, *calceamenta de pedibus tuis.* Et cur non magis monet de diſcooperiendo capite, quam de nudandis pedibus? Plures inuenies nationes, quæ ob reuerentiam præſtandam caput detegant, quã pedes nudent, cur ergo Deus tunc magis ſibi reuerentiam procurabat ex detractis calceis, quã ex detracto capitis operculo? Conueniunt huc pene omnes ſacri Expoſitores, & in calceis recognoſcunt animalium mortuorum exuuias, quando calcei ex pellibus fiunt. Nec mirum, quod vbi Deus in flamma apparebat, ita vt nec rubum conſumeret, ſed illum & viuatiorem, & florentiorem relinqueret, non permitteret ſibi Moyſem appropinquare, niſi prius mortis exuuijs depoſitis, quidquid vel in pedibus oſtenderet, halaret vitam. Ille enim ſecure, & tuto Deo appropinquat, qui prorſus illi conformis fieri nititur. Similiter vbi Dei filius non in igne, ſed in aquis apparuit. Iordanem intrans baptizandus à Ioanne, vix in aquis erat Dei verbum, & ecce tibi ait Luc. capit. 3. *Deſcendit Spiritus Sanctus corporali ſpecie, ſicut columba in ipſum, & vox de cælo facta eſt: Tu es filius meus.* Vocem hanc per nubem veniſſe putat D. Auguſt. ſed cur modo & Pater, & Spiritus Sanctus ſeſe, & per nubem, & columbam oſtendunt? Nonne frequentius natura diuina, imò perſonæ diuinæ in igne ſe oſtendebant, aut in ſibilo auræ lenis, cur modo in nube, & columba? Apparebat Dei Verbum Ieſus in aquis Iordanis, cui volentes Pater, & Spiritus Sanctus viſibili forma appropinquare, ad eas

Luc. 10.

creatu-

creaturas recurrunt, quæ etiam sunt aquaticæ naturæ. Ait D. Augustinus lib. 3. de mirab. cap. 5. *Dum in terra filius ad baptismi mysterium aquæ creaturam elegisset, necessum fuit, vt & pater per aquaticam nubem intonaret, & Spiritus Sanctus illud corpus, quod de aqua in principio factum est, ex illa nube acceptum simularet.* Ecce tibi, vbi filius Dei in aquis apparuit, vt secundum Augustinum necessum fuit, quod personæ illi coniunctæ, & propinquæ, & formas aquis propinquiores assumerent, quando Deo illi placet propinquus, qui illi conformis fieri nititur. Et quando Pater vt filio applaudat, illi se assimilat etiam in forma visibili, quomodo placebit homuncio, aut quomodo poterit esse Deo propinquus, nisi illi se in omnibus assimilare curet? Ioannes cap. 19. de Iesu dicitur: *Cũ vidisset ergo Iesus matrem, & discipulum astantem, quem diligebat, dicit matri suæ: Mulier ecce filius tuus.* Quibus verbis, vt acute notat Origen tom. 1. in Ioann. sic designatur Ioannes, quasi ipse prorsus desierit, & fuerit conuersus in Iesum Mariæ filiũ. Quippè ait: *Iesus autem matri dicit: Ecce filius tuus, non, Ecce etiam hic filius tuus: profecto simile dixit, vt si dixisset: Ecce hic est Iesus, quem genera uisti.* Et cur necessum fuit tantam similitudinem, imò identitatem ostendere inter Ioannem, & Iesum? Cur Iesus non contentus est discipulum extollere, dum illi credit Mariæ patrocinium, sed insuper ad maiorem eius exaltationem addit, quod adeò sibi sit similis, vt haberi possit alter Iesus? Vndè necessum fuit tantam in illo exprimere similitudinem? Equidem quando Ioannes vnus ex omnibus discipulis permissus est Iesu crucifixo appropinquari, illique adeò in cruce proximus esse, necessum fuit huius peculiaris gratiæ prætendere radicem; minime enim sic tuto adhæreret Iesu ad patrem eunti, nisi esset illi maximopere similis. Equidem ille tutò, & secure Deo appropinquat, qui illi conformari, & assimilari nititur. Dum Iesus in Thabor transfiguratur, ait Matth. cap. 17. *Ecce vox de nube dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: ipsum audite. Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde.* Non absimilis vox intonuit apud Iordanem dum baptizatur Christus, imò ait Lucas cap. 3. *Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, & Iesu baptizato, & orante apertum est cœlum; & descendit Spiritus Sanctus corporali specie sicut columba in ipsum, & vox de cœlo facta est: Tu es filius meus dilectus, in te complacui mihi.* Ecce tibi vtrobique vox patris auditur, sed in Thabor ad Dei vocem consternati discipuli ceciderunt in facies suas, verum in Iordane nullus ad Dei vocem obstupuit, nullus timuit: Ex quo hanc quæstionem sapienter mouet D. Chrysostom. hom. 57. in Matth. fatus: *Quomodo autem cum iam ante similis vox in Iordane audita fuerit, nemo ex turba, quæ aderat, expauit?* Et quidem in Thabore discipuli erant, & amici valde Iesu, nihilominus audita Dei voce, eius expauent propinquitatem: at in Iordane multi erant populares, à Iesu familiaritate distantes, & nihilominus non timent, non turbantur. Vndè ex Dei voce tantam turbationem accipiunt Apostoli, & turbæ adeò sunt imperturbatæ? Rationem huius discriminis inuenio in ipsis D. Lucæ verbis aientis: *Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, & Iesu baptizato, &c.* Cum transfigurabatur Iesus, discipuli non transfigurabantur, cum autem Iesus baptizabatur, omnes similiter populares baptizabantur, vndè factum est, vt qui in simili baptismo cum Iesu erant, intrepide, & tuto præsentiam, & propinquitatem sustinerent diuinitatis: timerẽt, autem & expauerent discipuli, qui in longe diuersa forma in Thabore adstabant.

Ambr.

Ioann. 19

Origen.

Matt. 17

Luc. 3.

Chrysost.

§. XXX.

Reuerentia exhibita Deo non parua dispositio est ad magnas gratias promerendas.

VT magnam Dei apparitionem Moyses videat, vnum hoc ex illo petitur, nimirum, *Solue calceamenta de pedibus tuis, &c.* Et quid, quod Moyses calceamenta solueret? Vndè hoc tantum erat, quod tantam Dei apparitionem potiri mereretur? Concors est expositorum sententia, quod in illa calceorum abiectione, petebatur ex Moyse Deo digna reuerentia, qua si exhibeas, magna procul dubio ex Deo mereberis. Similiter Iosue cap. 5. dum ipse quid faciendum ad Dei fauorem consequendum inquirit, hoc diuinum responsum accepit: *Solue calceamentum tuum de pedibus tuis, &c.* Magna sperabat bonus dux à Deo, & pro magnis obtinendis vna ex eo petitur reuerentia pedi calceorum nudationem exhibenda. Quid plura? Accipite Petrum Damian. lib. 3. epist. 8. fantem: *Iosue certe cum vidisset Angelum*

Petr. Dam.

ait: Quid Dominus meus loquitur ad ſeruum ſuum? Cui nihil aliud ille præcepit, nihil prorſus, vt exequeretur, iniunxit, niſi tantum hoc, ſolue, inquit, calceamentum de pedibus tuis. Sanè vt magna obtineret Ioſue, magna illi fuerant iniungenda præcipue parato ad omnia; ſed vnum ex illo requiritur, quod ex parte reuerentiæ ſe tenet, quod ſi vel ſolum præſtiterit, non dubito quin magna ex Deo obtineat. De Maria Magdalena quæ-

Ioan. 20. rente Ieſum mortuum dicit Ioann. cap. 20. *Maria ſtabat ad monumentum foris plorans. Dum ergo fleret, inclinauit ſe, & proſpexit in monumentum, & vidit duos Angelos in albis, ſedentes vnum ad caput, & vnum ad pedes, vbi poſitum fuerat corpus Ieſu. Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis, quia tulerunt Dominum meum, & neſcio vbi poſuerunt eum. Hæc cum diciſſet, conuerſa eſt retrorſum, & vidit Ieſum ſtantem: & non ſciebat, quia Ieſus eſt. Dicit ei Ieſus: Mulier, quid ploras? Quem quæris? Illa exiſtimans, quia hortulanus eſſet, dicit ei: Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum, dicito mihi, vbi poſuiſti eum, & ego eum tollam. Dicit ei Ieſus, Maria. Conuerſa illa dicit ei, Rabboni, &c.* Ecce tibi deſcriptam totam diligentiam fœminæ, quæ prima omnium Apoſtolorum meruit videre gloriam Domini reſurgentis. Et ſanè non dubitandum eſt, quod illa in fletu, in colloquio Angelorum, in fide reſurrectionis nimis tarda, & infirma, & imperfecta fuerit. Quid tardius, & imperfectius, quam nec ex Angelis viſis, nec ex ſepulchro vacuo, nec ex linteis relictis, vel ad minimam reſurrectionis Dominicæ ſuſpicionem accedere? Quando ergo in ijs omnibus tam imperfecta, & tarda Maria fuit, quid aliud fecit, quo ſibi tantum bonum mereretur, quod prima gloriam videret reſurgentis? Sanè ſi eius imperfectas lacrymas tollas, ſi tarditatem in colioquio Angelico percipiendo; vnum hoc in illa reſtat, nimirum, quod ſumma ſemper reuerentia Ieſum meminerit, illum ſemper, & vbique Dominum ſuum appellans. Ne miremur, quod licet in alijs deficiens, dum in hac compellandi dominum perſiſtit reuerentia, prima Deum reſurgente videre meruerit. Ait Diu. Cyril. Ale-

D. Cyril. xand. lib. 12 in Ioann. cap. 47. *Tarda hæc eſt ad intelligendum mulier. Nondum enim intellexit, quid viſio illa ſignificaret, fletus autem cauſam explicat. Verum quoniam Chriſtum ſemper dominum appellaret, & feruentem erga ipſum amorem hoc modo oſtenderet, propterea etiam ipſum videre digna iudicata eſt.* Vna equidem reuerentia in compellando Domino Ieſu vicit & tarditatem, & infirmitatem, fœmineam in percipiendo tanto Sacramento; & fecit, quod quæ ſuum affectum erga Deum tanta reuerentia explicabat, prima Apoſtolorum Chriſtum videret. Similiter Samaritana mulier ad primam Chriſti petitionem, parum reverita perſonam petentis aiebat Ioann. 4. *Quomodo tu Iudæus cum ſis, bibere à me poſcis?* *Ioan. 4.* Verum de diuinis donis inſtructa, & de aqua nunquam deficiente, *dicit ei mulier, Domine, neque in quo haurias, habes, & puteus altus eſt, vnde ergo habes aquam viuam.* Ad hæc Chriſtus iam profuſiſsimus in donis ſuis, non cunctatur in promittenda affluentiſsima ſua vena gratiæ, quippè ait: *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo tibi, non ſitiet in æternum.* Quid magnificentius? Aquam promittit ſe fœminæ daturum, quæ omnes extinguat ſites animi. Sed ſcire cupis, quid fecerit, aut quid dixerit hæc mulier, vnde ad tantam promiſſionem deuenerit? Duo verba ab illa inuenio prolata, primum dixit: *Tu Iudæus cum ſis, &c.* Secundo autem reuerentiam addidit fata, *Domine, neque in quo haurias, habes:* quæ, vt magna diſpoſitio ad recipiendam gratiam, ſic à Theophylacto notatur. *Theophyl.* Quippè ait: *Dicit ei mulier, Domine: Vides quomodo ſtatim ab humili cogitatu deſiſtens, magnum ei honorem tribuat, dominum vocando?* Quod vbi in aliquo erga Deum notatur, iam habet, vnde ad præſtantiſsima dona recipiatur.

§. XXXI.

Iuſti homines inuiſibili potius nituntur protectione.

CAlceamenta tollere iubetur in præſenti Moyſes, per id, quod dicit textus: *Solue calceamenta de pedibus tuis,* contrarium autem iubebat Dominus populo Iſraelitico profecturo ex Ægypto Exod. cap. 12. ibi enim ait: *Calceamenta habebitis in pedibus*: vbi, vt bene notat Pererius diſput. 7. de calceamentis loquitur, non vrbanis, ſed de ijs, quæ vſui eſſe poſsint ipſis ad iter longum, & laborioſum tuto peragendum. Vndè Diu. Hieronym. cap. 11. in Ie- *Hieron.*

rem. dicebat: *Paſchæ igitur facturi, calceamenta iubentur habere in pedibus, & Apoſtolus calceatos prædicat pedes eorum, qui Euangelio præparantur, ne dum per ſæculi huius ſolitudinem gradiuntur, venenatis*

pateant

pateant animantibus. Quando ergo ex Ægypto migraturi per desertum iubentur Israelitæ aduersus pericula munire pedes suos calceis; cur Moyses ingressurus per montem spinosum,& senticosum iubetur exuere calceos? Nonne æque necessaria erant calceamenta aduersus spinarum,& aliorum malorum periculum in monte Horeb,ac in deserto? Cur ergo interdicitur Moysi calceorum protectio,quę Israelitis iniungitur? In Israelitico populo plures erant temporales homines, nihil vltra crepidam cogitantes,quibus merito datur visibilis calceorum protectio, vt qui putent nihil esse,quod non vident. At Moyses homo erat perfectus, & omni virtute absolutissimus, vnde omni externo,& visibili munimento nudatur,perfecti enim viri, & iusti magis solent inuisibili protectione muniri. Elisæus hostili exercitu cinctus, & omni visibili auxilio nudatus terrori erat seruo suo,pro quo orauit 4. Reg.6. *Et aperuit Dominus oculos pueri, & vidit, & ecce mons plenus equorum,& carruum igneorum in circuitu montis.* Vnus puer Elisæi videbat tantas has auxiliatrices copias stare pro magistro suo,quas nullus alius videbat. Et cur vt sese manifestabant puerulo, non item se manifestabant visibiliter magistro ipsi? Puer imperfectus erat, & non quietaretur nisi in auxilio visibili; at Elisæus vt vir iustus, & perfectus non egebat ijs visibilibus, sciens iustis hominibus nunquam non esse præsto auxilia inuisibilia. Ex quo D. Ambr.lib.5. epist.in orat. aduersus Auxentium, inquit: *Respexit puer,& vidit Angelorum millia Aduertitis igitur,quod seruos Christi, ij magis custodiant, qui non videntur, quam qui videntur* Hoc communissimum est in Dei seruis, quod magis custodiantur, & protegantur à potestatibus inuisibilibus. Seruus Dei es homo? Ride visibilia hæc munimenta, habes enim munimenta inuisibilia,quę nullis possint expugnari, imò nec lædi viribus. Quando nudior omni visibili auxilio videris, tunc inuisibili Dei manu tutius protegeris,& multa tibi adsunt inuisibilia adiumenta. Quis nudior omni visibili auxilio quam mortuus? Sed mortui hominis protectionem sibi Iob exquirebat, dum cap. 14. clamat: *Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas me?* Optat equidem sibi bonus, iuxta authoris catenæ explicationem, quam mortui habent in sepulchris protectionem. Sed quæ protectio in sepulchro esse potest, quando ibi omnimoda nuditas, & destitutio apparet? Nonne ibi homo vermibus traditur? Nõne quidquid ibi apparet humanã vitam perdit, imò humanam formam? Quæ ergo in tanta destitutione, & desolatione protectio esse potest? Equidem si de visibili protectione loqueretur, nulla ibi prorsus est, at Dei seruus non ad visibilem, sed ad inuisibilem respicit protectionem, quæ vel in sepulchro est, vel in mortis faucibus incolumes seruat humanæ vitæ fontes. Vndè elegãter Minutius Felix in Octauio premit visibilium rerum æstimatores; *Tu perire, & Deo credis; si quid oculis nostris hebetibus subtrahitur? Corpus omne siue aresc it in pulverem, siue in humorem soluitur, vel in cinerem comprimitur, vel in nidorem tenuatur: subducitur nobis, sed Deo elementorum custodia reseruatur* Est equidem in ipsa ruina nostri corporis Deo pro nobis custodia, quæ & si oculis non paret, tamen inuisibiliter eam nobis prætendit protectionem,qua tempore debito exurgamus ab omni damno mortis incolumes. *Minut.*

4.*Reg.*6.

Ambr.

Iob 14.

*Exod.*3. Et ait: Ego sum Deus Patris tui; Deus Abraham, & Deus Isaac; & Deus Iacob. Abscondit Moyses faciem suam: non enim audebat aspicere contra Deum.

§. XXXII.

Virtutum paternarum laus magnum calcar est filys ad virtutem.

NOn otiose Deus cum Moyse locutus, eius proauorum honorificè meminit, dum se illorum Deum cõpellat, quippè ait: *Ego sum Deus patris tui, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob.* Cur non magis se ex alio deitatis nomine glorioſiori extollit? Hoc erat sane nomen Dei gloriosissimum, nimirum: *Ego sum, qui sum*, cur non vtitur hoc nomine ad Moysen, sed relictis solitaniæ gloriæ vocabulis, illis vsus est, quæ cederent in Abrahami, & Isaaci, & Iacobi commendationem? Imbuebat tunc Deus suum tyronem, illumque ad virtutum certamina prouocabat: propterea nil prius curauit, quam illi proponere laudatissimos parentes suos, quando laus parentum magnum calcar solet esse filij ad virtutem.

tutem: Sapienter enim dicit Caſiod. 1. variar. 4. *Pudet eum peccare, qui laudatis viris videtur potuiſſe ſuccedere.* Tenetur maxime filius laude parentum, ne in vitia corruat, ſed ad præſtantiſsima facinora contendat. Nunquam enim virtus in parentibus laudata, nõ parit in filijs actiones præclariſsimas. Cum duæ hominũ generationes deſcriptæ eſſent, altera ex Adam per Cain nequam, altera ex Adam per laudatiſsimum Seth, addit textus Gen. 6. *Videntes filij Dei filias hominum, quod eſſent pulchræ, &c.* Sic equidem duæ illæ generationes diſtinguebantur, vt qui â Cain erant geniti, hominum filij dicerentur; qui autem ex Seth naſcebantur, dicerentur Dei filij. Et vnde filij Seth in tantam creuerunt virtutem, vt Dei filij agnomine poſſent dici? Pulchrè D. Baſil. Sel orat 4. inquit: *Sethus vero cum Deum ſuæ virtutis laudatorem inueniſſet, & ad Abelum moribus accederet, hoc virtutis præmium tulit, vt ſui filij, Dei filij vocarentur.* Expende illud, *cum Deum laudatorẽ ſuæ virtutis inueniſſet*: quippè ex eo quod Seth Deum laudatorem habuit, factum eſt, vt filij eius eam vitæ rationem inſtituerint, qua mererentur benedictionem diuinã. Quis enim filius ad parentum laudatam vitam attendit, qui non abſtineret à vitijs? Huc ſpectabat illud Tobiæ iunioris aſſertum cap. 8. *Filij ſanctorum ſumus, & non poſſumus ita coniungi, ſicut gentes, quæ ignorant Deum.* Sic ſapiens iuuenis vt ſe, ſuamque vxorem diſtinguat à moribus, & vita gentium, in medium adducit laudabiles virtutes parentum.

Caſiod. 1.

Gen. 6.

Baſil. Sel.

Tobiæ 8.

§. XXXIII.

Vt Deus memor officij ſibi præſtiti, ſic creatura obliuioſa eſt beneficij accepti.

MIrabar cur Deus in præſenti relictis alijs nominibus ex eo ſolum vellet Moyſi innoteſcere, quod Abrahami, & Iſaaci, & Iacobi Deus eſſet. Et cur ex ijs tribus iuſtis nomẽ ſuum explicat Dominus? Fallar niſi oſtendere voluerit, quam alia diuina natura eſſet â naturis creatis. Deus enim ſemper coram habet, quæ in ſuis grata ſuſcepit, creatura omnium obliuiſcitur beneficiorum acceptorum, niſi illi frequenter repetantur. Ideò ſe nunc Deum Abrahami, & Iacobi, & Iſaaci nominat dominus coram Moyſe, vt pateat, quàm non egeat Deus excitatore, vt præſentes habeat ob oculos ſibi officioſos famulos; & quàm egeat Moyſes excitatore frequenti, vt meminerit illum Deum, à quo tot beneficia, & promiſſa recepérat in parentibus ſuis Abrahamo, Iſaaco, & Iacobo. Quorum iam Moyſes non memor eſſet, niſi Deus ſeſe modo ſub illis benedictionibus manifeſtaret. Ait enim Diu. Hilar. lib. 5. de Trinit. apud Lyppomanum in cat. *Moyſes in Reginæ filium adoptatus, & omnibus Ægyptiorum doctrinis enutritus, cum vtique ex natura affectu Hebræi iniuriam morte Ægyptij vltus eſſet, Deum tamen paternarum benedictionum neſciebat. Nam cum in terra Madian paſtor ouium eſſet, ignem in rubo ſine concremationẽ rubi contuens, Deum audiuit, & nomen interrogauit, & naturam cognouit.* Ecce tibi vt Deus benedictionis largiſſime impertitæ Abrahamo, Iſaaco, & Iacobo, ab horum filio Moyſe ignorabatur, imò ſemper maneret ignoratus, niſi ipſe ſeſe iterum in rubo ſub illorum agnomine manifeſtaret. Ea enim eſt natura creata, quæ crebro egeat excitatore, ne in obliuionem beneficiorum acceptorum abeat. Contriſtatis diſcipulis de morte magiſtri ſui, apparuit illis Ieſus rediuiuus, plagarumque manifeſtatione reſurrectionem ſuam teſtabatur. Sic enim habes Ioan. 20. *Venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio, & dixit: Pax nobis. Et inde dicit Thomæ, infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum.* Non ſolum Dominus vitam glorioſam reſumpſerat, ſed & plagas mortis, lethalia ipſa vulnera in glorioſa vita retinebat. Ex quo pulchra excitatur quæſtio à Diu. Cyril. Alex. an ſimiliter in corporum reſurrectione, manſura ſint vulnera, & plagæ ſingulorum? Erunt ne glorioſa corpora ſanctorum in cęlo cum ciſſuris, & plagis in præſenti pro Deo, & virtute acceptis? Quod ſi hæc in corporibus glorioſis non erunt, cur reſeruata ſunt in ſolo corpore Chriſti Domini? Equidem quando ſanctorum res cum Deo erit, non egebunt excitatore, vt Deus ob oculos habeat quæcumque ſiue magna, ſiue parua pro illo in mundo paſsi fuerint. Imò quodcumque vulnus pro Deo acceptum fuerit, licet in gentibus gloriarum cumulis abſcondatur, non poterit abſcondi Deo. At quando Chriſti Domini negotium cum creaturis ſuis eſt, vt illæ in incredulitatem, & obliuionẽ non abeant, neceſſum eſt, vt perpetuo illis ob oculos ponat clara, & manifeſta vulnera, illorum amore accepta. Ait D. Cyril. lib. 12. in Ioannem cap. 58. *Dicimus nullas corruptionis reliquias, nullũ ſignum, nulla conſequentia, vel antecedentia*

Hilar.

Ioan. 20.

D. Cyril.

tia

tia post resurrectionem in hominibus futura. Verum quoniam ad certiorem id fidem Thomas flagitauit, necessario Dominus noster Iesus Christus ne vllam infidelitati causam praberet, sic & illi, & cæteris apparet, vt illis conducebat:: ac præter illud, quod rerum cõditio requirit, propter vtilitatem nostrã passionis notas retinuit. Pro confirmandis creaturis in fide, & gratitudine beneficiorum, retinendæ fuerunt Iesu vulnerum notæ, non autem retinendæ illæ erunt cæteris beatis, vt qui rem habeant cum solo Deo, cui nulla potest esse obliuio vel minimi vulneris eius causa accepti.

§. XXXIIII.

Ille solus habendus pater, ex quo filij veram religionem, veramque ebibunt virtutem.

AMramo patre natus fuerat Moyses, & post hunc in Reginæ Ægyptiæ adoptatus est in filium, tandẽ Sephoræ matrimonio iunctus inter filios numerabatur Madianitis Principis. Cur ergo regales hos natales prætermittens Dominus in Moyse, recurrit ad pastorum, & peregrinorum hominum originẽ, dicens, *Ego sum Deus patris tui, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob?* Cur non magis dicit: Ego sum Deus ille, qui tibi in Ægypto, & in Madian parentes reges prouidi? Cur nõ magis ad hos præsentes, & regios spectat, quam ad illos & remotissimos, & peregrinos? Merito Dominus Abrahamum, Isaacum, & Iacobum solos meminit parentes Moysis, vt à quibus præcipue tota manarit Moysis in religione, & virtutibus disciplina. Sic rex Tyri scribit Salomoni 2. Paralip. 2. *Misi ergo tibi virum prudentem, & scientissimum Hiram patrem meum:: qui nouit operari in auro.* Bonus rex quem artificem mittit Salomoni, non dubitat vocare patrem suum. Et quando patrem regem habebat, cur hunc artificẽ patrẽ vocat? Ait Interlinealis: *Patrẽ suum vocat, quia de terra Israel peregre profectus docuit eum timorem Domini, & cognitionem veritatis.* Merito bonus rex regiam despicit sarpem, illũ solum patrem agnoscens, & si priuatum, â quo & religionem, & cultum veri Dei didicit. Hinc Psal. 4. cui titulus ille præfigitur, *In finẽ filijs Core intellectus*, ostẽditur enim psalmus a filijs Core decãtatus fuisse. Et quid filij Core dicunt? *Deus auribus nostris audiuimus, & patres nostri annunciauerunt nobis opus, quod operatus es in diebus eorum.* Nec paruã quæstionẽ facit, quòd filij Core dicãt se aliquid boni nũtij ex suis patribus accepisse. Nonne istorum patres ambitiosi in deserto terræ hyatu absorti sunt? Quos ergo patres vocant Corè filij? An qui perierunt ambitione sua? Absit, imo illos solos patres suos cognoscunt, à quibus recte instructi sunt in via virtutis. Rem præclare ponderat D. Amb. ibi inquiens: *Qui sunt isti patres nostri? Core autẽ & Dathan, & Abiron cum alijs, qui aduersum Moysem & Aaron insurrexerant studio contumaci, terræ hyatu in deserto vorati sunt, & necati. Quibus mortuis, qui alij patres eorum filijs mirabilia opere annuntiare potuerunt? Ipse est bonus pater, qui potest docere, & formare in nobis Dominum Iesum.* Amb. Ille solus pater agnoscitur, qui format Deum in filijs suis, illosque docet vias virtutum, adeo, vt qui hoc non facit, possit à parentum numero rescindi. Vnde 2. Paralipom. 15. locutus textus de Asæ facinoribus ait: *Et Maacham matrem Asa regis exaugusto deposuit imperio, eo quod feciſſet in luco simulachrum Priapi.* 2. Pa. 15. Ecce ibi vt cauit Maacham vocare matrem suam, sed illam vocauit matrẽ regis, vt magis alterius videretur. Et cur non vocauit matrẽ suam? Ait D. Hieron. in Glossa. *Id circo non dixit Maacham matrem suam, sed matrem regis, quia non ambulabat viam rectam sicut filius eius.* Hieron. Nec miror, quod bonus negaret matrem, à qua nihil virtutis, nihil pietatis poterat addiscere.

CAPVT III.

Moyses mittitur in Ægyptum.

IDI Hominis reuerentiam non aspernatus Dominus, imperiũ maturat, & Moysi iubet, reuertatur in Ægyptum, apud Pharaonem salutem Israelitici populi negotiaturus. Sed destituebant obedientis impetum animi vires, crebris difficultatibus pertinaciter concussæ: quas etiam prouinciæ magnitudo compositis rationibus exaggerabat. Vt priuatus, & contemptibilis homuncio coram potentissimo Rege de re illi ingrata perageret? Vt Israelitarum principibus numinis imperium persuaderet, cuius vel nomen ignorabatur? Vt vnus renitenti multitudini satisfaceret? Vt pene elinguis homo differtos palatinos in sententiam traheret? Sub iis elanguens fidissimi hominis vigor, inunus fusci-

pere pigritabat. Quibus facile omnipotens occurrens,se hominis socium coram rege statuit; necnon & diuinissimum nomen euulgat, quod nullũ certum modum essendi determinet,sed omnem plane ambiat, ac comprehendat, velut quoddam pelagus infinitũ substantiæ. Id ostendet,dum dicat. *Qui est,misit me ad vos.* Rursus ne populariũ renitentia grauetur,datur à Deo Moysi, vt miracula patret; siue virgam velit vertere in colubrum,siue manum lepra infectam, velit in sinum reductam sanare; siue attactu virgæ aquas in sanguinem transmutare. Insuper,& oris pompa præsente numine promittitur, qua possit dissertissimos quosque superare, nisi malit id muneris eloquenti fratri Aaroni committere,quem socium habebit, in quouis oratorio certamine.

His persuasus Moyses profectionem adornat in Ægyptum, salutatoque socero, iter, quod Deus beneuertebat,exorsus est. Prosequebantur euntẽ duo filij, & Sephora vxor; quæ post quam primæ noctis diuersorium intrauit, subito quasi monstro perculsa est. Nam Dei Angelus terribili aspectu apparens vt primum Moysem aspexit; quæ procella, quodue fulmen celerius aera rumpit, quam tunc indignatio, & auidus sanguinis furor eius vultus corrupit? Moxtrucibus oculis, nec dum tamen omnia impetui indulgentibus,lethali vulneri locum in pene exangui viro spectabat.

Sephora inexpectato coniugis discrimine vexata celeri mente percurrens, quæ possent numen adeo infensum monstrare, nondum circumcisum filium inuenit, cui dicto citius lapideo cultro viuificum signum aptauit. Proh fœminæ religionem! Flammantem Angeli iram restinxit, & sibi denuo filij sanguine maritum comparauit. Nec multum ab iuati Angeli discessu tempus processerat, & Moysi Horebi montem pertingenti Aaron occurrit, de fratris enim aduentu à Deo fuerat monitus, sed nondum perceperat sibi, & fratri munus demandatum. Moyses conspectum lætissimo vultu excipiens post mutuos amplexus ordine cuncta recensет, quæ Dei nutu voluebat, vt Israelis curaret libertatem. Fratres ergo simul ad populum procedebant; cuius præstantioribus congregatis concionem habuit Aaron, vt à Deo erant in proximo liberandi. Denique tantis dicta confirmat miraculis, quantis nec incredula natio valuit repugnare, sed vno ore omnes Israelitæ sibi de salute gratulantur, immortalesque Deo gratias agunt.

PARS VNICA.

Moralis circa textus literam.

IAM Nucleus moralis è textus cortice eruendus nos vocat, vtinam vt iste ad vitam componendam valet, sic saporet gustus palatum.

Exod. 3. Veni,mittam te ad Pharaonem, vt educas populum meum filios Israel de Ægypto. Dixitq; Moyses ad Deum: Quis sum ego, vt vadam ad Pharaonem; & educam filios Israel de Ægypto?

§. I.

Munus non præsumptum, sed acceptum fructuosum est.

IN Moysi ducatu præstito ad educendos de angustia Israelitas, non ociosè positum illud imprimis est, nimirum *Veni, mittam te*, non enim qui præripit sibi munus,sed qui vocatus, & iussus accedit, ille in munere fructuosus solet esse. Hinc Mar. cap. 10. repelluntur â Iesu filij Zebedæi dicentes, *Da nobis,vt vnus ad dexteram tuã,& alius ad sinistram tuã sedeamus.* Sed Ioan. ca. 21 discipulis tota nocte inaniter laborãtibus, ait Dominus: *Mittite in dexteram nauigij,& inuenietis. Miserunt ergo,& iam non valebant rete trahere præ multitudine piscium* Compone modo negatam dexteram Zebedæi filijs, cum dextera concessa piscantibus discipulis: illi pro dextera acquirenda certantes, inanes, & vacui tunc manserunt, hi ad dexteram nauigij retia mittentes implentur piscibus. Et cur, quæ illis inanis fuit dextera, his adeo diues, & fructifera fuit? Ait D. Cyril. Alexan. lib. 12. in Ioan. c. 62. *Retibus in dexterã partẽ iactis magna multitudo piscium capta est Iussu autem Domini hoc factum est: quia non rapuerunt gratiam, sed imperio Christi paruerunt.* Expende fælicitatis causam, nimirum, *quia nõ rapuerunt gratiam*, quippe quia non tetende-

Mar. 10.

Ioan. 21.

Cyr. Al.

runt

runt retia ipsi, vt dexteræ gratiã præriperet, vt dignitatẽ raperent, sed Dei imperiũ expectarũt humiles, & de Dei notissimo imperio, & ad retia, & ad dexteram festinant, inde tam fructuosam piscationem instituunt. Non equidem qui præripit dignitatem, sed qui oblatam â Deo assumit, ille fructuosus est in illa. Ecce vobis Gen. 24 magna solicitudo tenet Abrahamum pro vxore filio quærenda, & seruus mittitur muneribus plenus, qui illam in Mesopotamia quærat, & inuentam curet trahere ad Isaacum Dominum suum. Nec impiger seruus, sed omnia perficiens tãdem puellam virginem pulchertimam, dignamque magno Isaaco, attulit domino suo. Quid tunc? Ait textus cap. 25. *Isaac cum quadraginta esset annorum duxit vxorem Rebbeccam filiam Bathuelis Syri Mesopotamiæ, sororem Laban. Deprecatusque Isaac pro vxore sua, eo quod sterilis esset, &c.* Vxor Isaac cum tanta diligentia, & solicitudine per seruum quæsita, tandem sterilis inuenitur. Quid hoc? Cur Deus tam diligenti quæsitori puellam sterilem prouidit? Nonne amat Deus Isaaci semen? Nonne ex Isaac nasciturus erat populus infinitus? Quando ergo fœcundissimæ familiæ vxor parabatur, cur hæc sterilis fuit? Equidem in Rebbecca figurabantur Ecclesiæ Christi per orbem sparsæ, quas quia per seruilia officia, anxietate multa ex Principibus ambiunt sibi acquirere, necessum est, vt steriles, & infructiferas easteneant, apud illos enim solos dignitates sunt fructiferæ, qui nullo seruili officio, nulla ambientis animi solicitudine illas præripiunt, sed Dei iussu, & manu ad illas regendas sunt adhibiti. Hinc Diu. Nazianzen. extollit Basilium fatus orat. 20. *Isaac antequam in lucem ederetur promissus est: Hic autem sponte se ipsam promisit, ac Rebbeccam, hoc est, Ecclesiam, non procul quæsitam, sed è propinquo assumptam vxorem duxit, nec per seruilem legationem, sed diuino beneficio concessam, atq; commissam, nec in filiorũ prælatione circumventus est, sed vnicuique, quod promerebatur, cum Spiritus iudicio, ac delectu tribuit.* Expẽde, quam totus alius ab Isaac sit Basilius in vxore habenda, hoc est, in Ecclesiæ dignitate tenenda, & in illius fructu. Ille longe à se positam per seruilem negotiationẽ ambiuit, inde & in sterilem incidit, & in promotione filiorum cæcutijt, hic nihil seruiliter egit, nullam seruilem legationem instituit ad principes, nullos dedit seruiles codicillos, nullam præmisit solicitudinem pro acquirenda dignitate, imo nec gradum fecit propter illam, sed in proximo â Deo sibi oblatam, & immissam accepit. Et quis inde numeret Basilij in dignitatẽ

Gen. 24.

Nazian.

fructus? Sane nullam fraudem passus est in promouendis filijs sibi commissis. Huc accedat, qui cum tot Prælatos in Dei Ecclesia videat, paucissimos quæritur esse spirituales fructus, innumerabiles errores in promouendis ministris ad beneficia. Vnde hæc fructuũ sterilitas, & errorum abundantia? Multi velut Isaac longe à se suisque meritis positas ambiunt Prælaturas, quas per seruilia officia exhibita principibus sibi acquirunt, & inde & cæcitas in eligendis ministris, & spiritualis fructus penuria. Rari, qui non per seruilia officia, sed diuino beneficio concessam sibi, suisque meritis proximam acquirant Prælaturam, inde rari fructus, & rarus delectus in promouẽdis ministris. Aiebat Paul ad Hęb. 5. *Neque quisquam sumit sibi honorem; sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron.* Nouum hoc assertum videtur, & difficile creditur, quod nec quisquam inueniatur, qui sumat sibi honorem, nisi vocatus à Deo sit vt Aaron. An non multi sunt, qui nec vocati, nec merentes, sed repugnantibus Dei legibus assumunt Prælaturas? Cur ergo dicit Paulus, quod nec quisquam sumit honorem nisi vocatus vt Aaron? Sapienti verbo vsus est Paulus dum dixit, *sumit*, qui enim non vocatus vt Aaron accedit ad dignitatem, *hic non sumit*, sed præripit, & ideo sterilescit, vt maledictus. Ait D. Anselmus ibi. *Qui se ingerit, & propriam gloriam quærit, non sumit honorem, si Pontifex, aut prælatus Ecclesiæ factus fuerit, sed gratiæ Dei rapinam faciens, ius alienum vsurpat. Et ideo non accipit benedictionem, sed maledictionem.* Nec miror, quod sub maledictione sterilescat Prælatus, qui non vocatus accessit; & præripuit Prælaturam.

Hebr. 5.

Anselm.

§. II.

Diffidentia sui familiaris iustis viris.

AVdierat Moyses se à Deo mitti ad educendos Israelitas, & nihil dicens, de eo quod mitteretur â Deo, solum obiecit in firmitatem progressionis suæ dicens: *Quis sum ego, vt vadam ad Pharaonem?* Cur non magis Deo mittenti obiecit. Quis sum ego, vt mittar? Cur tacens de eo, quod mittatur, solam proponit difficultatem eundi? In eo quod mittatur, nihil suum inuenit, totum id ex parte Dei se tenet, cui nihil est difficile. In eo, quod ipse vadat, iam aliquid suum videt, de ijs autem, quæ ad se pertinent, non audet vir iustus sperare aliquid vtile. Sic Isaiæ cap. 6. *Et audiui vocem Domini dicentis: Quem mittam?*

Isaiæ 6.

tã? Et quis ibit nobis? Et dixi: Ecce ego mitte me. Duo expresse Dñs requirebat, & quẽ mitteret, & quis iret, at vates vt audẽter petit mitti, siue rit tacet de eo, quod ibit. Ait enim, *mitte me*, sed non ait, *ego ibo*. Cur bone vt te mitti petis, non simul spondes te iturũ? In eo quod iret, erat aliquid suũ, vt autem se videt, nihil audet polliceri de suis viribus, quas nouit infirmas. Ibi D. Basil. Magnus inquit: *Nõ adiecit, Ego ibo. Per id, quod libera, & electiua erat voluntatis respondit, Ecce ego sum, mitte me. Quod autem erat gratiæ reliquit Domino, vt, qui propriæ conscius infirmitatis non est ausus polliceri se iturũ.* Sic viri iusti quod sui ipsorum est, verentur, nec audent de se aliquid bonũ sperare, sed potius in suis maxime diffidunt. Iob cap. 13. aiebat Deum spectans: *Etiam si occiderit me, in ipso sperabo.* Sed & cap. 7. dixerat: *Desperaui, nequaquam iam viuam.* Ecce qui adeo sperabat, vt iam desperaret, putabat se nullis casibus posse ab sperando deturbari, & facili negotio se iam desperasse dicit. Vnde qui sic sperabat, tam facile desperat? Sperabat in Deo, desperat de se, vt enim iustorum est firmiter in Deo sperare, sic est eorum nullam habere sui fiduciam. Vt dicat Richard. Victor. lib. 1. de erud. part. 1. capit. 21. *Desperasse se dicit, sed dubitas forte de quo, de Domino, an de se ipso? Audi ergo, quod alibi dicat, & agnosce, quam fortiter in Domini confidentia fixus manebat. Etiam si occiderit me, in ipso sperabo. Sperat itaque, sed de Domino. Desperabat nihilominus, sed de se ipso.* Hi simul iustum virũ affectus tenebant, & fiducia, & diffidentia, vt Deum spectabat, sic firmiter Deo fidebat, vt nihil non auderet in illo, vt ad se oculos conuertebat, sic diffidebat, vt vitali cuius actioni vale diceret. Nunquam enim sui diffidentia non comitatur viros iustos. Matth. 26. dixerat Dominus se tradendum esse ab vno discipulorum. Quid tunc? *Et contristati valde cœperunt singuli dicere, Nunquid ego sum Domine? At ille respondens ait: Qui intingit mecum manũ in paropside, hic me tradet.* De vno audiunt, & omnes turbantur, & singuli de se metuunt, & quærunt de se. Cur singuli de se dubitant? An non vident affectum suum erga Christum longe à tali proditione positum? Equidem vident, sed quia suum vident, ex ea parte diffidunt se in eodem posse perseuerare. Vnde merito D. Leo sic ad Iudam impudentissimum fatur, ser. 7 de Pass. *Ecce innocentes condiscipuli tui ad significationem facinoris expauescunt, & omnes sibi, nõ edito impietatis authore, formidant. Contristati enim sunt, non de conscientiæ reatu, sed de humanæ mutabilitatis incerto, timentes ne minus verum esset, quod in se quisque nouerat.* Videbant innocentes discipuli animum suum bonum erga Iesum, at quia suum norant, timebant, ne minus verum esset, quod de se putabat. Quo enim innocentiores, & sanctiores erant, eo minus de suis virtutibus sperabant.

Basil.

Matth. 26.

Leo.

Victor.

Exod. 3. Qui dixit ei: Ego ero tecum, & hoc habebis signum, quod miserim te. Cum eduxeris populum meum de Ægypto immolabis Deo super montem istum.

§. III.

Magnis negotijs nunquam Deus non adest particulari sua prouidentia.

MAgnum erat, quod priuatus homuncio ingentem populũ, vel renuẽte tyranno à captiuitate extraheret. Quod quidem sine Dei particulari assistentia fieri minime poterat. Vnde Deus ait: *Ego ero tecum*, insuper & signum particularis assistentiæ suæ addidit, dicens: *Et hoc habebis signum, quod miserim te: Cum eduxeris populum meum de Ægypto, immolabis Deo super montẽ istum.* Ecce tibi pro signo assistentiæ diuinæ particularis solus rei euentus proponitur: quod nimirum populus à Moyse eiutus de facto in illo monte immolaturus sit Deo. Sed rei euentus de se non signa sunt diuinæ particularis assistentiæ; quando sub prouidentia communi, multa eueniunt, quæ minime Deo vt particulari authori, & motori imputari debent. Vnde ergo euentus libertatis Israeliticæ erit signum Dei in illa procuranda assistentis? Equidem id euidentissime designabit ipsa magnitudo rei, quò enim maius erat, quod à potentissimo tyranno captiuus populus per manum priuati hominis Moysis erueretur, eo euidentius ostendebat Dei assistentiam particularem, quæ semper proxima est magnis euentibus. D. Lucas cap. 2. natiuitatem Christi Domini memorans, simul ob oculos proponit rem, quæ vsque ad illa tempora inaudita fuit. Quippe ait: *Exijt edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis.* Et quis Cæsar, aut quis Imperator tale vnquam edictum dedit, quo ad descriptionem

Luc. 2.

nem

nem cogeret totum orbem terrarum? Quæ tamen deſcriptio dum fiebat: *Aſcendit Ioſeph à Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam ciuitatem Dauid, quæ vocatur Bethleem: eo quod eſſet de domo, & familia Dauid, vt profiteretur cum Maria deſponſata ſibi vxore pragnante. Factum eſt autē, cū eſſent ibi, impleti ſunt dies, vt pareret. Et peperit filium ſuū, &c.* Ecce tibi Dei filius in mundo naſcitur, & inter homines apparet, eo ipſo tempore, quo vnus homo ſub dominio ſuo ſcribebat totum orbem terrarum. Et cur Deus inter homines venit, quando vnus homo omnes homines ſub ſua redigit poteſtate, niſi vt oſtendatur tanta res non poſſe fieri niſi interueniente Deo, cuius particularis prouidentiæ eſt, magna omnia adminiſtrare? Sic D. Nazianzen. orat. 9. fatur: *Cum Chriſto deſcribis, cum Chriſto tributum expendis, cum capite cenſuram facis, cum Verbo rationem ſubducis. Nunc Chriſtus tibi naſcitur, & Deus eſt, & homo efficitur, & cum hominibus conuerſatur. Quid autem ſibi vult hæc oratio? Sane, niſi me ſententia fallit, eos, quibus huiuſmodi munera commiſſa ſunt, admonet, Deum ſemper maximis rerum adminiſtrationibus intereſſe.* Nulla, mihi crede, magna rerum adminiſtratio excitatur, cui Deus non adſit, ſi regna euertenda, ſi ſtabilienda altera; ſi promouendæ nationes, aut peſſundandæ; Deus ſeſe ijs rebus adeo immiſcet, vt in quouis magno effectu præſentiſsima eius prouidentia particularis clareat. Quo ſpectabat illud Daniel. c. 4. *Cognoſcant viuentes, quod dominatur excelſus in regno hominū, & cuicumq; voluerit, dabit illud.* Nulla enim regnādi moles agitur, nihil quod ad regnorū magnitudinem pertinet, tractatur, in quo nō potentiſſime aſsiſtat peculiaris quædam Dei prouidētia, ſine quà nulla magna adminiſtratio erit. Vt ſapiēter ad hæc dicat Ioſephus apud Egeſipp. lib. 5. de Excid. cap. 15. *Quis autem ignorat cum illis eſſe Deum, qui ſibi omnia ſubiecerunt? Quia aduerſis populis Deus per vices potentiam dedit. Primo Ægyptys, poſt Iudæis, Aſſyrys quoque, & Perſis auxiliatorem fuiſſe nullus negat: poſtea conuerſum ad Romanos, cum his perſeuerare.* Nullibi inuenies rē magnam agitari circa regnorum, vel deiectionē, vel promotionem, in qua Dei peculiaris prouidentia non pateat. Regnarint Ægyptij, regnarint Aſſyrij, regnarint Perſæ, regnarint Iudæi, regnarint Romani ad nullum peruenit regnandi moles niſi ex Dei prouidentia ſingulari.

Nozian.

Daniel. 4

Ioſeph.

Exod. 3. Ait Moyſes ad Deum, Ecce ego vadam ad filios Iſrael, & dicam eis: Deus patrum veſtrorum miſit me ad vos. Si dixerint mihi. Quod eſt nomen eius? quid dicam eis? Dixit Dominus ad Moyſem: Ego ſum, qui ſum. Ait, ſic dices filijs Iſrael: Qui eſt, miſit me ad vos. Dixitque iterum Deus ad Moyſem: Hæc dices filijs Iſrael: Dominus Deus patrum veſtrorum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob miſit me ad vos: hoc nomen mihi eſt in æternum, & hoc memoriale eſt in generatione, & generationem.

§. IIII.

Quæ recentia, & præſentanea bona monſtrantur, longius à falſitatis ſuſpicione, quam antiqua, & nimis præterita abſunt.

ECce quale ſuum nomen Dominus expri mit, nimirum ait: *Ego ſum, qui ſum*, & illud, *Qui eſt, miſit me ad vos* & cum ipſe antiquiſsimis etiam ſæculis extitiſſet, nimirum ab æternitatis antiquo, non per verbum præteriti, ſed per verbum præſentis maluit ſuam præſtantiam exprimere. Cur etiam non ad præterita, & antiqua ſæcula recurrit, dicens: Ego ſum, qui fui? Cur de præteritis, & antiquis nihil, ſed omnia recentia, & præſentanea exhibuit, aiens, *Ego ſum, qui ſum, & qui eſt, miſit me?* Merito Deus ad præſentia, recentiaque ſola recurrit, vt quæ longius abeſſent ab omni ſuſpicione falſitatis. Ex quo Arnobius lib. 1. Gentes pungit, quod idolorum glorias antiquiores iactabant eſſe Chriſtianis. Quippe ait: *Sed antiquiora, inquitis, noſtra ſunt, ac per hoc fidei, & veritatis pleniſsima: quaſi vero errorum non antiquitas pleniſsima mater ſit, & non ipſa pepererit res eas, quæ turpiſsimas dys notas ignominioſis concinnauerunt*

Arnob.

cimauerunt in fabulis. Equidem & quo antiquiora proferuntur, eò promptiora ſunt falſitatum fundamenta, & errorum diſcrimina; ne mirer à Deo recentia, & præſentanea amari, quæ vt patentiora oculis, ſic magis à fabularum ſuſpicione libera. Hinc Leuit. ca. 2. cauet Deus: *Si autem obtuleris munus primitiarũ frugũ tuarũ Dño, de ſpicis adhuc virentibus torrebis igni.* Expende, quæ exquirantur à Deo ſpicæ primitiarum, nimirum, quæ adhuc virent, receptioriqueſplẽdore ſunt. Et cur magis ad recentes, & virentes ſpicas Deus afficitur, niſi quia vetuſtiſsimarum rugæ, & ſinus plures poſſent fallacias gignere? Adhæc Philo lib. de ſacrificio Abel, inquit: *Virentes, recenteſque ideo poſtulat, quia homines illos antiquum, fabuloſumque tempus amantes, celerem autem & nulli tempori obnoxiam Dei potentiã non intelligentes docet, admonens vt noua, recentia, pubentiaque ſumant bono animo, ne priſcis innutriti fabuloſitatibus, quæ multis ætatibus, ad decipiendos mortales ſunt tradita, imbuantur falſis opinionibus: ſed à Deo nunquam ſeneſcente noua, recentiaque bona copioſe accipiendo diſcant credere non eſſe quicquam vetus apud eum.* Et quidem ab eo, quæ velit falſitatis ſuſpicionem abradere, non multum fidendum eſt rugoſis illis vetuſtatibus, quæ pene abſoletæ nihil præter quaſdam rugas prætendunt, in quibus & fabulæ & fictiones nutriri poſſunt. Illa ſunt prorſus diuina, quæ non neuerunt ſenij rugas, ſed virenti, & recenti ſplẽdore decora ſeſe oſtendunt. Ait enim Paulus de Chriſto Domino ad Epheſ. cap. 5. *Vt exhiberet ipſe ſibi Eccleſiam glorioſam, non habentem maculam, aut rugam.* Sed in Chriſti Eccleſia maxime antiquitas, & vetuſtas commendatur; cur à Chriſto tollitur in Eccleſia ſeniũ? Vide quale ſenium tollitur; non ſenium, non antiquitas tollitur, quę iuuenilem quendam & ſplendorem, & virorẽ refert. Illud ſenium tollitur, quo multa dicta abſolentur, & ſolis quibuſdam rugis conſeruantur, vnde præbeant materiam fingentibus. Ex quo in præſenti Caietan. *Vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam fictionis.* Et præclare Theodor. *Chriſtus Dominus pro ſua ſponſa ne mori quidem dubitauit, vt eam emundaret, & ei ſenium abraderet.* Semper male olet ſenium illud, in quo tempus abſumpſit omnem virorem, & nihil ſplẽdoris reliquit, nihil quod poſsit placere, ſed ſolum rugas prætendit quãm aptas fingentibus. Qui in hanc antiquitate confidunt, & præſumunt, prorſus fugiendi ſunt, vt qui animos impleant fabellis. Leuit. 19. ait Dominus: *Coram cano capite cõſurge, & honora perſonam ſenis.* Quæ ſic legũtur apud Philonem; *A facie cani ſurges, & honorabis faciẽ ſenioris,* quibus illud præcipitur, quod ſenior honoretur, ſed de cano, nõ dicitur, quod honoretur; quin potius monemur, quod ab illo ſurgamus, & abeamus. Et quando ſenior honorandus eſt, cur canus non ſimiliter honoretur? An non cani, & ſenes idem ſunt? Abſit, imo maximam ponit inter temporis vetuſtatem differentiam; & in ſeniori intelligit vetuſtatem illam, quæ præſtantiam, & virorem ſemper oſtendit recentem, & ſplendidum ſine vlla ruga, quæ poſsit fallere oculos aſpicientium. Senectus hæc ad honorem, & reuerentiam pertinet. At in cano intelligit vetuſtatem, quæ nihil aliud habet niſi edacitatem temporis, & rugas fallentes; qui ſolum huius vetuſtatis vi honorem quærunt, maxime ſunt cauendi. Ad hæc Philo lib. de ſacrificio Abelis, inquit: *Canum enim dicit, tempus illud otioſum, à quo ſurgere, migrareque oportet eos, qui declinant opinionem iſtam innumeros fallentem, quod tempus habeat naturam faciendi aliquid. Seniorem autem eum, qui honore, præmio dignitateque præfertur, &c.* Caue ſenium, quod ſolum rugas exhibet, & edacitatem temporis, illa ſenectus ſuſpicienda eſt, quæ nihil præſentanei ſplendoris perdidit.

Leuit. 2.

Philo.

Ephes. 5.

Caietan.

Leuit. 19.

Philo.

§. V.

Solius Dei laus eſt in ſumma antiquitate nunquam non commendationem habere.

MVlta Dei nomina erant, quæ eius explicarent magnalia, ſed placuit inde in præſenti nominari, quod eſt, quippe ait; *Ego ſum, qui ſum,* & inſuper, *Qui eſt, miſit me ad vos.* Et cur relictis alijs ad hoc eſſendi ſolum nomen recurrit? Hoc vt eſt omnibus prius & antiquius, ſic ad Dei commendationem debuit ſumi, cuius ſolius proprium eſt, æque laudabiliter poſſe repręſentare & antiquiſsima, & vetuſtiſsima. Ait D. Dionyſius Areopag. lib. de Diuinis nominibus cap. 5. *Ante alias omnes Dei participationes, ipſum eſſe præpoſitum eſt, & eſt ipſum eſſe antiquius, quam vita, & quam ſapientia, & quam alia quædam ſimilitudinem diuinam participantia, ante hæc enim omnia ipſa eſſe participant. Merito igitur reliquis principalius eſt ipſum eſſe; & ex ipſo tanquam antiquiori alys Dei donis ipſe Deus celebratur.* Ecce tibi Deus ex antiquiori celebratur, quod ſane non reperies

Dio. Are.

peries in alio; non in creatis, quæ cum ex nihilo fiant, recurrere ad antiquitatem cauēt, ne in nihilum abeant. Imò vix reperietur creaturarum antiquitas, & vetustas, quæ non in aliquo sordeat, vel rugam trahat; Deus solus est, qui & in antiquissimis æque possit gloriari. Quo respiciens Anna Samuelis mater 1. Reg. 2. aiebat ad Iudæorum proceres: *Nolite multiplicare loqui sublimia gloriantes: recedant vetera de ore vestro: quia Deus scientiarum dominus est.* Quia Deum scientiarum dominum agnoscit, iubet vetera recedere ab ore illorum. Et licet Deus scientiarum dominus sit, cur vetera longè à se faciant Iudæi proceres? Cur vt vetera ableget, opponit illis Deum solum esse dominum scientiarum? Apud iudices cap. 1. agens textus de expeditione Caleb, ait: *Profectus abyt ad habitatores Dabir, cui nomen vetus erat Cariath Sepher, ideſt, ciuitas literarum* Et ideò veteri nomine ciuitas literarum vocabatur, quod in ea antiquorum patrum, quasi archiuum fuerit, in quo post orbis diluuium plurima reposuerint antiquitatis monumenta. Ita Magallanes in præsenti sect. 1. annotat. 9. Possent ergo Hebræi gloriantes ad vetustissimum nomen ciuitatis Dabir recurrere, in eoque antiquissimos sapientiæ suæ fontes demonstrare. Quos monet prudens fœmina ne multum fidant antiquitati sapientiæ suæ, ne gloriantes recurrant ad vetustum illud suorum archiuorum nomen, solus enim Deus est scientiarum dominus, & illarum scientiarum, quæ & antiquitus eundem splendorem habeant. In alijs enim antiquitas, & vetustas nunquam non ostendit, vel rugas aliquas, quibus & minus extensæ, & magis implicatæ displiceant, & nouis egeant illustrationibus, & extensionibus, vt placeant. Suspecta enim solet esse antiquitas in rebus creatis, vt dicat Paul. ad Ephes. cap 4 *Deponite vos secundum pristinam conuersationem, veterem hominem, qui corrumpitur, secundum desideria erroris.* Vt enim in vetustate corporis, & rugæ, & plicæ apparent, sic errorum occasiones mille notantur. Vel da mihi vetustatem aliquam in creaturis, quæ sordibus non scateat? Vndè cum dominus permisisset innocentibus hominibus, quod dilapidarēt adulteram, statim abierunt eius accusatores: imò notat Ioannes cap. 8. *Vnus post vnum exibant, incipientes à senioribus*, ecce tibi qui antiquiori ætate gloriari poterant, ipsi primi recedunt ab opere, ad quod vitæ innocentiæ requirebatur. Difficile namque datur in creatis antiquitas, quæ erroribus non sordeat. Ait Diu. Ambr. epist.

1. *Reg.* 2.

Ad Eph. 4

Ioan. 8.

Ambr.

58. *Exire cæperunt singuli incipientes à senioribus; vel quod ipsi plura haberent crimina, qui diu vixerant.* Sic in creatis antiquitatibus plurimæ inuoluuntur sordes.

§. VI.

Id magis Deo proprium est, quod est pluribus commune.

QVæritur ex Deo homen proprium, & ait: *Ego sum, qui sum*, & insuper *Qui est, misit me ad vos.* Et cum nomina propria ideò confingantur; vt res per suas indiuiduas proprietates ab alijs cognoscantur distinctæ, cur Deus nomen suum proprium exprimit ex eo, quod communissimum est omnibus creaturis? Cum enim sapientia, iustitia, & aliæ virtutes in aliquibus, ijsque paucissimis inueniantur, esse in nulla non inuenitur. Cur ergo quod proprium debebat esse, sic summitur ex perfectione communissima; nisi vt ostendatur, illud esse magis Dei proprium, quod ab illo ad plures proficiscitur? Ait D. Hieron. in cap. Lyppom. *Et quomodo nomen communis substantiæ, sibi proprium vendicat Deus? Illa, vt diximus causa, quia cæteri vt sint, Dei sumpsere beneficio.* Quo in plures venit à Deo beneficium, eo illius magis proprium est, magisque exprimit proprietatem diuinã. Hinc Ioann. 6. Dixit ergo eis Iesus: *Amen amen dico vobis, non Moyses dedit vobis panem de cælo. Sed pater meus dat vobis panem de cælo verum, &c.* Et quidem per Moysem datus fuerat populo illi panis, nimirum manna, qui & à cœlo veniebat, & miraculose cadebat, & talis erat, qui panis Angelorum diceretur. Cur ergo Iesus negat hunc panem fuisse cœlestem, & proprium mensæ illius, quæ à summo Deo exhibetur peculiari affectu? Non erat hic panis communis multitudini hominum, sed tantum Iudæis, vnde habuit, ne singulariter attribueretur Deo, cuius propria, quò magis propria, eo communiora pluribus esse debent, Diu. Cyril. lib. 3. in Ioann. cap. 34. *Panem cælestem manna ex imperitia nuncupatis, quo, quamuis innumeræ pene gentes in orbe sunt, solum tamen Iudæorum genus fuit innutritum. Neminem vestrum errare volo; non erat panis ille cælestis, sed hic est, qui vniuersum terrarum orbem potest nutrire, & totum mun-*

Hieron.

Ioann. 6.

D. *Cyril.*

de vitam præbere. Illud putat Dei propriſsimum, quod multis commune. Vt dicat Diu. Ambr. lib. 6. in Lucam: *Christi munera parua videntur, & maxima sunt. Denique non vni collata, sed populis.* Quo ſpectabat illa Dei quærella apud Oſeam cap. 11. iuxta lectionem Græcam D. Cyrill. Alex. vbi ait: *Sicut vocani eos, ita abibant a facie mea.* Summa eſſet ruina hominis, & ſumma labes, quod à facie Domini abiret, quod Deum ſperneret, ab illoq; fugeret. Quid ſceleſtius? Quid miſerius in populo illo? Sed Deus aliud quid quæritur in Iſraelitis, nimirum quod non ſolum abirent, ſed quod abirent eodem modo, & ordine quo tracti, & vocati fuerant à Deo ad vitam. Et quale hoc crimen? Equidē graueiſsimū, vt quod ſeſe opponebat clariſsimæ & notiſsimę diuinitatis proprietati cōſiſtenti in eo, quod ad plures extēderat beneficia vocationis ſuæ. Qua illi abutebantur in malitiā eodem modo inficientes omnem multitudinem, ne vnus maneret, qui à Deo non abiret. Pulchrè D. Cyril. Alex. ibi: *Abierunt autem, quonam modo? Numquia ſingillatim, & ſecundum paucos à mente, & indicio deſciuerunt, & quorumdam fallacys capti ſunt? Nullo modo. Reſiluerunt enim ſic, quomodo videlicet vocati ſunt, id eſt, ſecundum vniuerſam multitudinem, & ſecundum tribus, totum genus, tota familia.* Profuſiſsimam Dei beneficentiam in Iſraelitis ſaluandis illi æmulati ſunt in malum: vt enim Deus iuxta notiſsimam diuinitatis ſuæ proprietatem, in eo ſe oſtendebat, in quo pluribus, imo vniuerſis Iſraelitis per tribus & familias ſalutem præſtabat: ſic illi curabant, vt ſecundum eamdem multitudinem omnes prorſus deuiarent. Quid ſceleſtius? Quid exitialius quam abuti in malum tanta diuinitatis proprietate?

§. VII.

Tunc futura promittens placet, quando & de præſenti præſtat aliquid.

INſuper Deus aliud nomen ſibi addidit aſſerens: *Hæc dices filys Iſrael: Dominus Deus patrum veſtrorum, Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob miſit me ad vos; hoc nomen mihi eſt in æternum.* Et cur maluit nomen ſuum oſtēdere ex his tribus patribus conflatum, potius quam ex alijs? Cur non Abelis, & Sethi, & Enochi Deum ſe dixit? Cur ijs omiſsis ſolos Abrahamum propoſuit, & Iſaacum, & Iacobum? Agebat Deus cum Abrahamidum genere, cui futuram ſalutem, & protectionem promittebat, vt autem eorum animos caperet, ſic futura hæc promittebat, vt aliquid iam de præſenti exhibitum eorum patribus demonſtraret. Ille magis futurorū ſponſor ſemper placet, qui in præſenti aliquid, velut pignus eorum, quæ promittit, facit. Dominus Ieſus Ioan. 16. *Ioan. 16.* arebat diſcipulis: *Expedit vobis, vt ego vadam: ſi enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos.* Ecce tibi vt promittit ſe miſſurum Spiritum Sanctum, cum ad patrem abeat. Sed nondum abierat ad patrem Ioan. cap. 20. & apparens diſcipulis *inſufflauit, & dicit eis: Accipite Spiritum Sanctum.* Ibi promittit ſe miſſurum, hic ſtatim præſtat, & antequam veniat ad patrem, ex quo præſtaturus erat diuinum ſpiritum, iam illum in præſenti cōcedit. Cur Domine ante promiſsionis tempus dona acceleras? Cum apud Patrem ſit, cumulatiſsime erat præſtiturus promiſſum, nunc in præſenti aliquid ex parte exhibet, vt futurorum promiſsiones cōfirmētur. Ait D. Cyril. Alexand. lib. 12 in Ioann. cap. 56. *D. Cyril.* *Quamuis tempore ſuo facturus ſit, quaſi tamen arrabonem rei futuræ, non nihil fecit ex parte, vt generalia credantur. Sic cum ſe miſſurum ad omnes ſpiritum dixerit, poſtquam ad patrē aſcenderit, primitias tamen pollicitationis, & quaſi arrabonem nobis in diſcipulis dedit.* Profecto non magni æſtimandus videretur ille, qui cum multus ſit in promiſsionibus futurorum, in præſenti exhibitione nullus apparet eſſe. Qui ergo acceptior vult eſſe in promiſsionibus ſuis, nihil de futuro promittat, quin aliquid faciat de præſenti. Similiter Ioan. 5. dixerat Dominus: *Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem filij Dei, & procedent, qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ: qui vero mala egerunt in reſurrectionem iudicij.* Sic futuram reſurrectionē omnibus hominibus promittebat. Et quid iucundius ſingulis, quàm quod cum vniuerſis de tumulis egreſſuri erant? Nonne hac promiſsione ſatis noſtras confirmaret Ieſus mentes? Sed vide Ioann. 11. vt Lazarum à morte reuocat in vitam, & alibi filium viduæ, & Iairi filiam morti eripit. Ad quid has præproperas reſurrectiones in paucis efficit, qui in omnibus longe præſtātiores effecturus erat? Pulchrè D. Cyril. Alex. lib. 12. in Ioan. c. 56. ait: *Multa tēpore ſuo generaliter facturus pollicitus eſt, quæ tamen ex parte antea fecit, vt credamus vere ipſum vniuerſaliter quoque facturum. Prædixit omnes ſe mortuos ſuſcitaturum. Verum*

quoniam rei magnitudo fidem excedebat, praeuenit vtiliter, & ante resurrectionis tempus Lazarum, & viduae filium, & Layri puellam suscitauit. Expende, vt nobilis promissor molliebat futurorum promissiones, quæ oculis carneis fidem videbantur excedere; nimirum aliquid earum in præsenti exhibebant. Huc traherem ego omnes illos, qui magna in futurum s. promittunt facturos pro virtute, & Deo, qui ne blaterones putentur, aliquid de præsenti debent exhibere. Similiter traherem huc illos, qui cum multa rapuerint, ingentem restitutionem promittunt se facturos, qui si in hac debita promissione securi malunt quiescere; aliquid ex parte de præsenti præstent. Si enim nec teruntium vis reddere de præsenti; quomodo fidem facies, quod in futuro ingentem pecuniarum summam reddes? Ille bonus promissor habetur, qui vt potest, aliquid saltem ex parte de præsenti præstat. De futuro iudicio locutus Dominus Matth. 13. inquit: *Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum.* Hoc omnibus iustis hominibus promittebat Dominus, quod totidem soles facti regnaturi erant: Quid deinde? Matth. 17. *Assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius, & ducit illos in montem excelsum seorsum; & transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius sicut Sol.* Cur omnipotens filius Dei faciem suam ad solis splendorem efformat? Cur non supra solem? Diu. Cyril. Alexand. vbi supra: *Tunc, inquit, fulgebunt iusti sicut Sol in regno patris sui. Quod vt firmiter crederetur, praeuenit, & in monte hanc gloriam discipulis monstrauit.* Adstruebat fidem promissioni de beatorum fulgore, & vt crederent homines se instar solis effulsuros in cælo, præostendit illis in vultu filij hominis solis speciem. Ne quis magni faciat promissionem de futuro, si nihil de præsenti efficit.

Matt. 13

Matt. 17

D. Cyril.

Exod. 3. Vade, & congrega seniores Israel, & dices ad eos; Dominus Deus patrum vestrorum apparuit mihi, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob dicens: Visitans visitabo vos: & vidi omnia, quæ acciderunt vobis in Ægypto. Et dixi, vt educam vos de afflictione Ægypti in terram Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Heuæi, & Iebuzæi ad terram fluentem lacte, & melle. Et audient vocem tuam.

§. VIII.

Non quod multitudinis impetu, sed quod seniorum, magnatumque consilio introducitur, id in Repub. stabile.

LIbertatis Israeliticæ negotium tractari mandat Deus apud seniores Israel, non apud populares, ait enim, *Vade, & congrega seniores Israel, &c.* Et sane libertatis vox efficacior solet esse apud populares, quorum animos vt cōcitarent plurimi, hac vna vsi sunt voce, vt libertatem clamarent. Cur ergo Deus non potius mittit libertatis nuntium ad populares apud quos solet esse efficacius? Sciebat dominus facilius multitudinem moueri ad vocem libertatis; sed etiam sciebat nihil multitudinis impetu introductum posse durare, & ideò sapienter ad seniorum conuentum mittit, de quorum consilio introductæ res solent, & firmiorem, & durabiliorem recipere statum. Id quod clarissime patet in Christo Domino, quem accedentem ad ciuitatem Ierosolymorum populares turbæ, & regem, & Dauidis filium proclamant. Ait Matth. 21. *Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via: alij autem cedebant ramos de arboribus, & sternebant in via: turbæ autem, quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant dicentes: Hosanna filio Dauid, Benedictus, qui venit in nomine Domini: Hosanna in altissimis.* Quanta hæc Christi Domini præconia? Quanta popularis affectus in eum demonstratio? Quis non crederet Christi regnum ex tunc in illo populo æternari? At tota illa gloria subito disparuit, & turbæ, quæ acclamarunt intranti, post biduum illum reiecerunt, eiusque regnum abiurarunt, clamantes in prætorio Pilati Ioann. capit. 20. *Non habemus regem, nisi Cæsarem*: in quo adeo pertinaciter adhæserunt, vt nunquam desisterent ab hoc conatu, donec fuerit Iesus in cruce exaltatus. Et cur

Matt. 21

Ioan. 20.

primus ille gloriæ ſtatus tam facile mutatus fuit, quando ſecundus hic ignominiæ ſtatus tam pertinaciter perſeuerauit? Ille excitatus fuit impetu populari, multo principe conſentiente, & ideo non potuit durare, durauit autem hic ſecundus ſtatus, qui introductus fuit conſilio magnatum. Sic de Iudæis locutus

D. Cyril. ait D. Cyrill. Alex. lib. 12. in Ioan. cap. 26. *Ipſi autem, quamquam aſina pullo inſidentem Ieſum publice in Hieroſolyma cum infantibus diuinis honorarunt laudibus: Benedictus, clamantes, qui venit in nomine Domini, reſiluunt tamen nunc principatum Romanorum amplexi, & iugum regni Dei reijcientes. Hoc enim plane ſignificant dicentes: Non habemus regem niſi Cæſarem. Sed tunc à populo, & à ſimplicioribus vt Deus, Chriſtus laudabatur: nunc vero conſilio, & clamore pontificum regnum Dei excutiunt.* Expende, in quo ponat & primi ſtatus incõſtantiam, & ſecundi ſtabilitatem: primò enim acclamatus fuerat Rex, ſed populari impetu, & multitudinis affectu, ideò tam cito reſiluerunt. Secundò autem conſilio, & clamore Seniorum, Pontificumque exhonoratus eſt, & ideô in hac ignominia, vſque ad mortem durauit. Nihil enim in Republica durat, quod populari impetu introducitur, ſed quod introducitur per procerum Senatum. Ride multitudinis ſuffragia quiſquis velis certum, & ſtabile fundamentum fælicitatis. Dum Matth. cap. 1. genealogiam Chriſti Domini texit, veniens ad Salomonis filiũ ait: *Salomon autem genuit Roboam*: Et quidem Roboam idem ſonat, ac *in multitudine populi*, & quandò mos erat antiquis proceribus in nominibus filiorum, præſagium quærere eorum fœlicitatis, cur ſapientiſsimus Rex ad popularem multitudinem recurrit, vt filij fortunam præſagiat? Sanè, vt eſt anguſta ſapientia creata, inde filium confirmari putabat, ſi ei multitudinem popularem aggregaret. Verum Dei ſapientia in eo euidentius præſagium præferebat in Roboamo finiendæ, aut minuendæ gloriæ regalis, quando nihil in populari multitudine fixum poteſt eſſe ſtabile, niſi potentium, magnatumque cõ-

Chryſoſt. ſilium, & auxilium adſit. Ait D. Chryſoſt. hom. 1. in Matth. *Salomon cum haberet regnum valde multiplicatum, natum ſibi illo tempore filium, appellauit Roboam, ideſt, in multitudine populi, vt ſecundum ſtatum regni ſui multiplicati nominaretur filius eius, prouidẽtia autem Dei diſpenſauit, vt diceretur in multitudine populi; quoniam quod fit in multitudine populi, ſtatim facile ſeditionem multitudinis patitur.* Neſcit popularis multitudo diu conſiſtere, ſed inſtar maris fluctus, prout ventus afflauerit, modo huc, modo illuc rapitur. Inſipiens eſt, qui ſe tantæ committit inconſtantiæ.

§. IX.

Cœleſtium apparitiones crebrius fœminis, quam ſapientibus viris dantur ob horum præſtantiam.

IVbetur Moyſi, quod congregatis ſenioribus Iſraelis narret, vt ſibi apparuerit Dominus, vt eorum doleat vicem, & promittat libertatem. Ait enim: *Congrega ſeniores Iſrael, & dices ad eos: Dominus Deus patrum veſtrorum apparuit mihi dicens: Viſitans viſitabo, &c.* Cur non potius ipſe dominus congregatis ſenioribus apparet, & illos de tempore libertatis imminẽtis informat? Cur, qui ſimplici paſtori in deſerto agenti apparebat, nõ etiã apparet ſenioribus, & proceribus Iſraelis, illoſq; monet de auxilio præſtando? Rationẽ inſinuat Lyp- *Lyppom.*
pomanus in cat. fatus: *Seniores illi prudentes erant, promiſſiones, Patriarchis de liberatione eorum poſteritatis ex Ægypto, introductioneque in terram Chanaam factas nouerant. Tẽpus à Deo præfixum ex numero generationum adimpletum eſſe cernebant.* Et quidem Deus non ſolet mittere apparitiones cœleſtes illis, qui ea ſapientia, & prudentia pollent, qua poſsint ſcripturas, & maiorum traditiones percallere, vt qui habeant in ſcripturis, & ſapientiæ monumentis, & fortius, & certius argumentum ad percipienda cœleſtia. Rudes autem, & ſimplices animæ, quæ literas neſciunt, hæ frequentius apparitionibus diuinis ad cœleſtia incaleſcunt. Accipite ex Ioan. cap. 20. Vt Petrus, & Ioannes, & Magdalena veniunt ad Chriſti Domini ſepulchrum, vt illud vacuum inueniunt, vt linteamina diuini cadaueris ſeppoſita ibi notant. Quid tunc? Ait textus: *Abierunt ergo diſcipuli ad ſemetipſos. Maria autem ſtabat ad monumentum foris, plorans. Dum ergo fleret, inclinauit ſe, & proſpexit in monumentum, & vidit duos Angelos in albis.* Ecce tibi, vbi abierunt diſcipuli, Angeli apparent fœminæ, illamq; ad fidẽ reſurrectionis Chriſti domini excitat. Et cur ſimul Angeli diſcipulis nõ apparuerunt, ſed ſoli apparent fœminæ? Quam quæſtionem grauiſsime proponit D. *D. Cyril.*
Cyril. Alex. & ſoluit lib. 12. in Ioan. ca. 46. fatus: *Ambigere aliquis non iniuria poterit, quamobrem diſcipulis, Petro, dico, atq; Ioanni, Angeli nõ apparuerũt, mulieri autẽ, & apparẽt*

&

& loquũtur? Hæc eſt ſancti viri quæſtio, accipite ſolutionem totidem eiuſdẽ verbis. *Diſcipulos enim rerum exitus ſcripturæ, Chriſtiq; prædicationibus conuenientes ad firmiſſimam fidem induxit. Superuacaneum igitur erat, firmiter credentes voce Angelorum doceri. Mulieri autem penitus neceſſarium, quæ nec litteras ſciret, nec alio modo ſublime reſurrectionis myſterium percipere poſſet.* Quid ſapientius? Facit dominus Angelos frequentius apparere fœminis, vt quæ cum literas neſciant, magis indigeant auxiliaribus ijs fauoribus, vt firmius radicentur in abſtruſis fidei myſterijs. At ſapientes viri, dum rerum euentus habent, correſpondentes ſcripturæ, & apoſtolicę traditioni, inde philoſophantes ſic firmiter imbuuntur fidei myſterijs, vt Angelorum apparitionibus non adeò egeant. Hinc
Sap. 46. Sap. 16. extollens fauorem illum, quo Deus nutriuit populũ ſuum in deſerto aiebat: *Angelorũ eſcam nutriuiſti populum tuum, & paratum panem de cœlo præſtitiſti illis ſine labore, &c.* Quantus hic fauor erat præſtitus Iſraelitis, quo poſſent cognoſcere magnificẽtiam diuinam? Cur ſimile non cõceſſum eſt Chriſtianis? Chriſtiani habuerunt ex Deo panem vitæ, & intellectus, panem fortiſſimum ſapientiæ, & doctrinæ, quo mirabiliter confirmantur in fide. Illi Iſraelitæ vt doctrinæ rudes, qui neſciebant penetrare corticem literæ, acceperunt Angelorum miniſteria, &
D. Zeno. perillos mannæ cibum: Ait illis Diu. Zeno ſer. 33. *Infirmis, ac languidis mannæ teneritudinem irroraut. Non enim idonei erãt, aut digni: qui cœleſtis panis perpetua ſoliditate frueren tur.* Vbi non erant idonei, qui fruerentur cęleſtis doctrinæ, & intellectus pane, quo ſcripturas poſſent penetrare, mannæ teneritudine tanquam infimi irrorantur, confirmantur. Sic cum videris rudes, ſimpliceſque homines, & fœminas cœleſtibus apparitionum dapibus impleri, Angelicisq; colloquiis frui, non inde putes hos ſuperiores eſſe multis viris alijs & ſanctiſſimis, & ſapientiſſimis, qui illos fauores non habent. Imò puta ſimplices, & rudes velut infirmos confirmari teneritudine illarum apparitionum, & fauorum, vt qui ſcripturas neſciant, ſapientiæque momentis careant, in quibus & fortius, & ſecurius argumentum habet vir ſapiens, ne indigeat alijs. Hinc petenti mortuorum apparitiones ad fratrum ſalutem negotiandam, reſ-
Luc. 16. pondit Dominus Luc. 16. *Habent Moyſem, & prophetas, audiant illos.* Et merito mortuorum apparitionibus ſcripturas prætulit, in ijs enim intellectis, & ponderatis ſecuriorem fidei confirmationem viri ſapientes habent.
Theophyl. Ait enim in præſenti Theophylactus: *Nunc nihil tam vtile eſt, vt ſcripturarũ diligens ſcrutatio. Mortuorum ſuſcitationem falſe, & apparenter facere poteſt etiam diabolus, vt ſeducat imprudentes ſeminans doctrinas de inferno dignas ſua malitia: at eis, qui ſcripturas probe ſcrutantur, nihil poteſt illudere. Illæ enim ſunt lucerna, & lumen, quo lucente fur deprehenditur, & manifeſtatur. Illis igitur credendum, & de mortuorum ſuſcitatione non curãdum.* Hæc ibi, & merito ne in ſanctis viris apparitiones cœleſtium requirantur, quando ij ſapientiam ſcripturarum habent.

§. X.

Fœlicitas temporalis vix vlla eſt, quæ circumſtantium calamitatibus non fœdetur.

ECce tibi Iſraelitarum fœlicitas quantarum gentium calamitatibus comparetur, imò & fœdetur. Ait Dominus: *Dixi, vt educam vos de afflictione Ægypti, in terram Chananæi, & Hethæi, & Ammorrhæi, & Pherezæi, & Heuæi, & Iebuſæi.* Vt Iſrael viuat, & fœliciter viuat, perdenda eſt Ægyptus, perdendi Chananæi, & Hethæi, & Ammorrhæi, & Pherezæi, & Heuæi, & Iebuſæi. Et quantula hæc Iſraelis fœlicitas inter tantarum calamitates gentium? Fallar, ſi vlla poſſit videri fœlicitas, circum quam mille calamitoſæ, & perditæ nationes non gemunt. De ſplendidiſsimo, & cantatiſsimo Romanorum imperio locutus dominus Dan. 2. ait: *Dan. 2.* *Et regnum quartum erit velut ferrum, quomodo ferrum comminuit, & domat omnia ſic comminuet, & conteret omnia hæc.* Non aliter Romana lux potuit ſplendeſcere niſi de ruina, & perditione cunctarum gentium; & ideò merito comparatur ferro vili, & turpi metallo, nequit enim fieri temporalis fœlicitas, quæ non vileſcat, & fœdetur â calamitatibus circumiacentibus. Quam rẽ luculenter tractans Paulus Oroſius lib. 5. cap. 4. ait: *Ecce* *Pau. Oro.* *quam fœliciter Roma vincit, tam infœliciter, quidquid extra Romam eſt, vincitur. Quanti igitur pendenda eſt gutta hæc laborioſæ fœlicitatis, cui adſcribitur vnius vrbis beatitudo in tanta mole infœlicitatis, per quam agitur totius orbis euerſio? Aut ſi ideo fœlicia putantur, quia vnius ciuitatis opes auctæ ſunt, cur non potius infœliciſsima iudicentur, quibus miſerabili vaſtatione multarum, ac bene inſtitutarum gẽtium potẽtiſsima regna ceciderunt?* Et quidem

si fœlicitas Romana cõparanda est cum ruinis, & calamitatibus regnorum, & prouinciarum, ex quibus illa conualuit, proculdubio velut parua gutta dulcis in vastissimo amaritudinum mari videbitur. Nec est cur non potius illa fœlicitas se abscondat sub tãtis infelicitatum aggeribus. Id quod accidit omni temporali fœlicitati, vt vnus ditetur, tot depauperantur; vt nequeat cerni dines inter frequentissimas omnium pauperies. Vnius risus tot aliorum luctibus alitur, vt difficile credatur risus aliquis potuisse manere. Gutta est quæuis temporalis fœlicitas scaturiens in vastissimo infelicitatum circũiacentium pelago. Sic ait Salui anus lib. 4. de Prouid. *Vt pauci illustrentur, mundus euertitur. Vnius honor, orbis excidium est.* Vt merito de homine ad dignitates habendas properante dicat Ecclesiast cap. 9 *Super dolentium arma ambulabis.* Nulla enim fœlicitas temporalis tibi obuenier, quæ de luctibus, & gemitibus aliorum non nata fuerit.

Salui an.

Eccles. 9.

Exod. 3. Ingredierisque tu, & seniores Israel ad Regem Ægypti, & dices ad eum, Dominus Deus Hebræorum vocauit nos. Ibimus viam trium dierum in solitudinem, vt immolemus Domino Deo nostro. Sed ego scio, quod non dimittet vos Rex Ægypti, vt eatis, *nisi per manum validam.*

§. XI.

In Dei promissis temporalibus illud in primis spectatur, quod pertinet ad spiritus profectum.

LIberatio ex Ægypti afflictione, & introductio in terram manantẽ lacte, & melle promittebatur Israelitis; & ait dux eorum ad Regem: *Deus vocauit nos. Ibimus viam trium dierum in solitudinem, vt immolemus Domino.* Vocaris, vt exeas ab afflictione, & vadas in terram lacte, & melle manantem; & tu de illa terra silens ais, ibimus in solitudinem, vt immolemus domino? Cur non magis dicis, ibimus in terram Chanaam, in terram dulcissimis fructibus plenã? Cur hãc silentio tegis, & solum meministi, quod ibis in solitudinem sacrificaturus Deo? Si Deus vocabat, vt iteres in terram diutem ad possidendum eam, cur tu solum dicis, quod ibis in montem, vt sacrifices Deo? Equidem illud dicit Moyses, quod in primis Deus suis promissionibus intẽdebat, promittebat quidem Deus corporalem abundantiam, sed in primis, & præcipue illorum intendebat spiritualem profectum quales per opera religionis, & pietatis euenit. Promittebat deus tantas temporalium abundantias, sed ad illas futuri erant per spiritualium virtutum excellentiam. Hic est ordo in omnibus Dei promissionibus maxime tenendus. quòd promittẽte Deo aliquod temporale bonum, tu imprimis, & præcipue ad spirituale virtutis opus contendas. Præclare ad hæc Ioel cap 2. ait: *Filij Sion exultate, & lætamini in Domino Deo vestro, quia dedit vobis Doctorem iustitiæ, & descẽdere faciet ad vos imbrem matutinum, & serotinum sicut in principio. Et implebũtur areæ frumento, & redundabunt torcularia vino, & oleo.* Ecce tibi vbi & vini, & olei redundantia promittitur, quis omnibus ijs præmittitur, nimirum doctor iustitiæ, ait enim, *dedit vobis doctorem iustitiæ*, deinde ponit dona reliqua, quæ sane illos solum expectãt, qui iustitia imbuti in operibus spiritus profecerint. Et quid doctor iustitiæ cum torcularium redundantia? Maxime equidem sunt hæc conexa, imò cum teâ Deo vocari ad temporalia munera sentens, prius crede te ducendum per iustitiæ opera ad spiritualem profectum. Hoc didicit Maria Ioan. cap. 2. cum nuptiarum rubore cernens, & vinum pene deficiens augeri à Deo petẽs audit ex filio: *Quid mihi, & tibi mulier? Nondum venit hora mea.* Nec matrem cognoscit Deus, vt det abundantiam cuiusuis rei temporalis ante horam. Sed scire cupis, quæ illa erat hora expectanda, vt temporale munus daretur? Illa sane hora erat, in qua accipientes ad spiritualem progressum prius erant adducendi. Ait D. Gaudent. tract. 9. *Quid tam properas, o mulier, suggerendo, cum hora passionis meæ nondũ aduenerit? Post passionem, resurrectionemque meam, cum ad patrem rediero, tunc eis donabitur vinum Spiritus Sancti.* Ecce hora petendi, & accipiendi aliquid temporale pro hominibus, nimirum hora, qua ipsi Spiritu Sancto implentur. Hoc imprimis specta, vt spiritu implearis, vt in spiritu proficias per virtutum opera, & post hæc maturus ad quodlibet munus temporale peruenies. En quam acerbus, & nociuus est temporalis

Iole 2.

Gaudent.

poralis fructus ijs, qui nullum gradum in ſpiritu fecerunt, imo ſpiritu ad carnem deuiauerunt. Illa eſt vox hominis furditus perditi. 1 Reg. 15. *Peccaui, ſed nunc honora me coram ſenioribus populi mei, & coram Iſrael.* Opera carnis agnoſcit, peccatum confitetur, & honores petit, taliar, niſi hoc ſit maxime timendum, quod quis ſine ſpiritus ductu, per opera carnis, per peccatum ad honores temporales accedat. Ait D. Syneſius epiſt. 105. *Non iſtud demum, quam magna offerant ſpectare conuenit, ſed quam ſint huiuſmodi, à me vt accipi poſsint. Etenim hominem diuinos prope honores capere, ſiquidem dignus ſit, qui aſſequatur, ad animi fructum accidit ſuauiſsimum, ſin multum rei dignitate ſit inferior, acerbam futuri ſpem proponit. Neque enim recens ille mihi metus eſt, ſed cum primis antiquus nequa in re in Deum peccans, honorem ab hominibus conſequar.* Expende, qui metus angat ſanctum virum, nimirum, nequa in rem Deum peccans, honorem ab hominibus conſequatur, eſt hoc homini maxime metuendum, ne per opera carnis ad honores, & dignitates accedat. Huc veniant vniuerſi illi, qui non per ſacrificia Deo exhibita, nec per ſpiritus profectum in virtutum operibus, ſed per carnalia opera, per lenocinia manifeſta, per peccata ad honores contendunt. En quàm acerbus illis honor venit! En quàm debent ſibi ab illo honore metuere, ne in tam acerbo fructu, & ſui & filiorum dentes obſtupeſcant.

1. Reg. 15

Syneſius.

§. XII.

In fide Trinitatis aduerſus omnia mala initiamur.

PRrofecturo populo ex Ægypto tres dies proponuntur, poſt quos ſacrificet Deo. Quippe ait: *Vbimus viam trium dierum in ſolitudinem, vt immolemus Domino.* In trinis diebus beatiſsimæ Trinitatis ſignum offertur; ne quid timeat populus ſub tali ſigno proficiſcens, ſed in illo habeat aduerſus omnia mala amuletum. Hinc Nazian. orat. 40. matribus præſtat vnde poſsint ſuis filijs maxime prouidere: *Nihil tibi amuletis, nec incantamentis opus eſt, cum quibus prauus ille in leuiorum hominum animos ſimul irrepit. Trinitatem ipſi da, magnum, inquam, illud, & pulchrũ amuletum.* Solent ſtultæ matres amuleta affigere pueris ſuis, vt faſcinum pellant, vt tenella membra ſeſe à peſtilentibus oculis in via defendant. Caueat mater fidelis hanc ſtultitiam periculoſam, & ſi velit puerulos ſuos ab omni mala incurſione protegere; apponat illis Trinitatem, quod eſt pulchrum, & præſtantiſsimum amuletum aduerſus omnia mala incidentia. Sub hoc amuleto initiatus nouellus populus Iſraelis ab Ægypto diſceſsit, terram lacte, & melle manantem diutiſsime poſſedit, regna florentiſsima ſtabiliuit, & ſeculis multis regnauit potens, & lętus. Vbi autem Trinitatis amuletum à ſe depulit. Patrẽ in filio negans, funditus ſub Romanorum exercitu perijt. Quam enim nationem nec Ægyptius, nec Perſa, nec Medus, potentiſsimi, & feraliſsimi reges potuerunt exturpare, quomodo Romanus exturpaſſet, niſi illa in ſe contudiſſet Trinitatis amuletum? Rem ſapienti, & pulchra ponderatione attigit Paulus Oroſius lib. 7. cap. 9. vbi Titum, & Veſpaſianum ſimul triumphantes inuitus ait. *Veſpaſianus, & Titus Imperatores magnificum agentes de Iudæis triumphum, Valerii ingreſſi ſunt Pulchrum, & ignotum antea cunctis mortalibus, inter trecentos viginti trium phos, qui à conditore Vrbis vſque ad id tempus acti erant, hoc ſpectaculum fuit, patrem, & filium vno triumphali curru vectos gloriaſſimam alios, qui patrem & filium offenderunt, victoriam reportaſſe.* Quid pulchrius? Non viderat mundus, non viderat Roma patrem, & filium ſimul in eodem triumphali curru, niſi quando Veſpaſianus & Titus de miſeris Iudæis triũphabant. Et cui tunc ſolum permiſſum eſt à Deo, vt pater, & filius ſimul offenderentur triumphantes? Equidem vt ſimul pateret miſeros Iudæos opprimi offenſa diuini Filij diuinique patris, negatione Beatiſsimæ Trinitatis. Nec miror, quod qui validiſsime hoc amuleto ſe priuant in nouas calamitates incidant, nouoſq́, & inauditos de ſe triumphos præſtent inimicis. Id quod in bello Gothico vbi Valens Imperator Trinitatis templum eius incendio abſumptus eſt, notabat Paulus Oroſius lib. 7. cap 33. inquiens: *Conſoletur ſe, ſed in hoc ſolo peruicatia, miſeriaque gentium quid temporibus, & regibus Chriſtianis tantæ ſimul congeſtæ clades preſſam Reipublicæ onerauere ceruicem: euerſæ prouinciæ, deletus exercitus. Imperator incenſus. Magnum reuera hoc eſt, ad noſtrum dolorem, magiſque miſerum, quo magis nouum. Sed quid hoc ad conſolationem proficit paganorum, qui palam peruident, & in ijs quoque perſecutorem Eccleſiarum fuiſſe punitum? Gothi antea per legatos ſupplices poposcerunt, vt illis epiſcopi, à quibus Chriſtianæ fidei regulam diſcerent, mitterentur. Valens Imperator exitiabili prauitate doctores Arriani dogmatis miſit. Itaq́, iuſto Dei iudicio ipſi eum viuũ incenderunt, qui propter eum etiam mortui vitio erroris arſuriſunt.* Sane vnus, & primus Chriſtianus, rex fuit Valens, qui imperium, & exer-

Nazian.

Oroſius.

Oroſius.

& exercitũ simul amittens ab hostibus viuus crematus occubuit. Hunc solum regem cum perdito regno, & exercitu flammis absumptũ possent obijcere Christianis gentiles. Sed is arianus erat, & hostis beatissimæ Trinitatis, aduersus quam armauit & Gothos; & sic merito à Deo factũ est, vt per Gothos ipsos Trinitatis hostis primus regum Christianorum cremaretur viuus.

Exod. cap. 3. Extendamque manum meam, & percutiam Ægyptum in cunctis mirabilibus meis, quæ facturus sum in medio eorum: post hoc dimittet vos. Daboque gratiam populo huic coram Ægyptijs: & cum egrediemini, non exibitis vacui; sed postulabit mulier à vicina sua, & ab hospita sua, vasa argentea, & aurea, ac vestes, ponetisque eas super filios, & filias vestras, & spoliabitis Ægyptum.

§. XIII.

Difficilius diuinæ potestatis opus est, quod homines volentes sibi subdat.

ECce tibi quantis Deus armatur conflicturus cum Ægyptio, ait enim: *percutiam Ægyptũ in cunctis mirabilibus meis, quæ facturus sum, in medio eorum: post hoc dimittet vos.* Non tantis aduersus totum orbem armatur Dominus, ait enim Ioel cap. 1. *Audite hoc senes, & auribus percipite omnes habitatores terræ:: Residuum eruca, comedit locusta, residuum locustæ, comedit bruchus, residuum bruchi, comedit rubigo.* Et vt validissimum Babyloniorum exercitũ perimeret, vnum emisit ex Angelis suis. Sic 4. Reg. 19. *Venit Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia.* Itaque aduersus validissimum exercitum Babyloniorum vnum Angelum mittit, imo aduersus terrarum orbem vel locustam, vel bruchum, vel rubiginẽ minatur; at aduersus vnum Ægyptium non Angelos solos, sed & locustas, & ranas, & cyniphes, & tenebras, & sanguinẽ, & fulmina, & vniuersas suas armat virtutes, ait enim, *percutiam Ægyptum in cunctis mirabilibus meis.* Cur Domine Assyrios percutis in solo Angelo, Orbẽ in sola locusta, Ægyptium autem in cunctis tuis mirabilibus? Cur plures exeris virtutes aduersus hos, quam aduersus illos? Illos solum volebat Deus perimere, ad quod sufficit vel Angelus, vel vermis à Deo immissus, in Ægypto autem volebat Deus non regẽ perimere, sed regis voluntatem trahere, vt volens, & libens Israelẽ dimitteret. Vt autem voluntas hominis trahatur in placitum diuinum, non quælibet potestas sufficit, sed opus est Dei omnium potentissimum. Nota est historia ex Numer. 23. vbi Phinees valentia exprimitur, quando arrepto pugione scortatores transfodit. Similiter nota est animi magnitudo in Anna Samuelis matre, quæ filium multis gemitibus comparatum non dubitauit à se auellere, & Deo tradere 1. Reg 1. His componenda Machabæorum mater, dum septem lectissimos iuuenes filios suos eo ducit, vt velint mori pro religione patria. Rem habes 2. Machabæor. 7. Et quis se fortius, & potentius gessit, an Phinees, an Anna, an Machabæorum mater? Hæc sane se illis præponit apud Nazianzen. orat. 22. fata: *Iam cum Phinees collocabimur, cum Anna celebrabimur: nisi fortasse eo etiam magis, quod ille vnus erat, vos contra multi zelo præditi estis, ac scortatorum interfectores, non corporum, sed animorum scortationem gladio confodientes. Rursus illa vnum dũtaxat diuino beneficio concessum, eumque infantem, ego contrà septem viros, eosque volentes Deo consecraui.* Expende illud *eosque volentes*, in eo enim sese & Annæ, & Phinee bona mater præponit; quod illi valuerũt circa corpora, nihil circa voluntates agentes, at hæc iuuenum florentissimorũ voluntates sic mouit, vt illos volentes faceret currere ad mortem propter Dei amorem. Et quid hoc fortius? De ingenti virtute sua in puniendis peccatoribus gloriatus est Dominus Psal. 117. *Omnes gentes circuierunt me, & in nomine Domini, quia vltus sum in eos.* Et quanta virtus, & fortitudo Dei est, quod se de hominibus vlciscatur? Quanta potentia, quæ se ostendit aduersus folium, quod vento rapitur? An hoc gloriæ potentissimi Dei aliquid potest addere, quod vermiculum vilem perimat? Non equidem hoc ad gloriã suæ potestatis affert Dominus, quod inimicos homines peremit; sed quod eorum sic traxit voluntates, vt ipsę grauissimũ sibi numen amare vellent. Quod vindictæ genus & potentissimum est, & glorioſissimum Deo. Ait ibi Incognit. *Vlciscitur*

Ioel. 1.

4. Reg. 19

Nazian.

Psal. 117.

Deus

Deus peccatum commissum puniendo eternaliter. Vlciscitur inimicum ad suum amorem conuertendo. Et hoc est summum genus vltionis, & nobilissimum, sicut hic: Et in nomine Domini, quia vltus sum in eis. Et potentissimi, & nobilissimi vindicatoris est, non quod hostes perdat, sed quod eorum voluntates ad sua placita sequenda alliciat.

§. XIIII.

Non cuiusuis, sed maxime potentiæ opus est in hominibus lucri cupiditatem infringere.

MAxime notandum est, quantum virtũ adhibeat Dominus in præsenti, & quid illis adhibitis nitatur efficere. Quod ad vites attinet, ait: *Percutiam Ægyptũ in cunctis mirabilibus meis*: nulli parcit, sed omnia potestatis suæ arma promit cõtra Ægyptum. Et quid tot, tantisque virtutibus adhibitis efficere curat? Ait ibi: *Post hæc dimittet vos*, vnum hoc intendit, vt Pharao populum lucris suis vtilem dimittat, vt lucrum ex populi laboribus ortum contemnat, & populum permittat abire. Nec miror quod Deus omnibus mirabilibus suis agat vt homo contemnat lucrum, id enim opus est non potestatis cuiuscunque. Vbi capienda erat Iericho, & diruenda, præcepit Iosue militibus, nequid bonorum ibi existentium attingerent, quod licet Iosue præcepisset, nilominus ait cap. 7. *Iosuè. 7.* *Achar filius Charmi, filij Zabdi, filij Zare de tribu Iuda tulit aliquid de anathemate, &c.* Sed & cap. 10. *Locutus est Moyses Domino in die, qua tradidit Amorrhæum in conspectu filiorum Israel, dixitque coram eis, Sol ne mouearis contra Gabaon, & Luna contra vallẽ Aialon. Steterunt que Sol, & Luna, &c.* Tantum erat Iosue imperium, vt vel voce frænaret equos solis, ne progrederentur, sed dum illud imperium applicat populo, ne sumat aliquid de anathemate, non cohibetur Acham, quominus aurum rapiat. Et quando ad vocem Iosue stat Sol, nec progreditur, cur ad eandẽ vocẽ nõ stat miles, ne ad aurũ volet? Equidem, qui sistere astra potest, lucri cupiditatẽ sistere nõ potest, alterius enim potestatis est, & præstantioris, quod auri sitis, vel sopiatur in homine. Ait D. Amb. lib. 2. officior. cap. *Amb.* 26. *Itaque Iesus Naue, qui potuit solem sistere, ne procederet, auaritiam hominum non potuit sistere, ne serperet. Ad vocẽ eius Sol stetit, auaritia non stetit. Sole itaque stante confecit Iesus triumphum, auaritia autem procedente, pene amisit victoriam.* Quæ cælestes cursus valuit frænare potentia, lucri cupiditatem in milite non valuit cohibere, maior alia, & ea validissima debet esse potestas, quæ in homine excutiat cupiditatem habendi. Miraris, quod Iosue verba potentia sistere cursus cælestiũ, non cohibuissent in homine auarum affectũ? Sed accipe, quod magis mirere, nimirũ Christi Domini verba, ea nimirum, quæ mortuos suscitabant, quę militum cohortes solo sternebant, & auaritiam Iudæ immobilem referũt. Iudas enim lucri cupiditate possessus vnguenti effusionẽ super Christi caput à Magdalena peractam acriter mordebat. Quem multis temperare curans Dominus Matth. *Matth.* 26. dicebat: *Quid molesti estis huic mulieri? Bonum opus operata est in me. Nam semper pauperes habebitis vobiscum, me autem non semper habebitis. Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meũ ad sepeliẽdum me fecit* Quem hæc verba non emollirent? Quẽ non cohiberent? At ijs auditis: *Tũc abyt vnus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iscariotes, ad Principes sacerdotum, & ait illis Quid vultis mihi dare, &c.* Post mellitissima Christi verba, post euidentissimas rationes propositas â Iesu, vt animus Iudæ quiesceret, adhuc ille inflexus lucra quærit. Proh rabidissima fames habendi, illis verbis resistis, quibus nec monumẽtorũ saxa restiterunt! Pulche D Chrysost. hom. *Chrysost.* 64. in Ioan. *Nihil horum ferum animum flexit, licet ijs multo plura, & diceret, & faceret Iesus, & pedes eius eadem nocte lauisset, & ad mensam secum adhibuisset, quod & latronum animos mulcere assolet, & alia verba locutus est, quibus etiam lapides molliri potuissent: sed aduersus omnia Iudas perstitit immobilis. Grauis namque morbus est auaritia.* Ecce tibi inter verba sepulchra vacuantia, dæmones fugantia, perditissimos quosque conuertentia stat immobilis Iudas cupidus auri.

§. XV.

Muliebre genus ad dona capienda promptius.

SIc consulit Dominus Israelitis ab Ægypto egressuris: *Non exibitis vacui, sed postulabit mulier à vicina sua vasa argentea, & aurea, ac vestes, &c.* Non ait, quod postulet vir, sed quod postulet mulier, quæ nihil mali, nihil verecundum in accipiendis donis solet inuenire. Quæ enim mulier non prompte dona accipit, & illa habet acceptissima? Ecce vobis Gen. 24. Eliezer seruus Abrahæ quæ- *Gen. 24.*

rens

rens sponsam Isaaco Rebeccam formosissimam puellam inuenit, imo eius beneficam hospitalitatem experitur in se, & in camelis suis, cui ipse vt gratiam rependat, præter quá quod se seruũ patrui sui Abrahæ dicit, insuper, & addit munera inaures aureas, & aureas armillas. Quid tunc puella? Ait text. *Cucurrit itaque puella, & nuntiauit in domum matris suæ omnia, quæ audierat.* Nec est parua inter Doctores quæstio, cur puella in domum matris, & nõ potuis patris dicatur cucurrisse, vt nuntiaret aduentum serui cognati sui? Nonne plus ad patrem attinebat, quod seruũ Eliezerum sciret aduenisse, vt illum ad hospitium duceret? Equidem non sic erat matris, vt patris erat seruo cognatorum occurrere? Cur ergo puella patris alloquium vitat, & ad matrem festinat? Acceperat bona puella aurea dona ex viro, cũ quibus cauens apparere in conspectu patris, ad matrem cucurrit, vt cui acceptio munerum, & donorum, qua mulier est, non poterat ingrata accidere. Hinc 2. Paral. 9. vbi de muneribus à Salomone retributis Reginæ Sabæ dicitur, ait textus: *Rex autem Salomon dedit Reginæ Sabæ cuncta, quæ voluit, & quæ postulauit, & multa plura, quam attulerat ad eum.* Itaque Regina, & postulauit, & accepit multo plura, quam attulit: Salomon autem nihil postulauit, sed accepit pauciora, quam dedit. Et cur Salomon nihil postulans accipit pauca, & dat plura, è contra Regina Saba & postulauit, & accepit plura multò, quam dedit? Abbulensis sic soluit hanc quæstionem in præsenti: *Primo, quia Salomon erat ditissimus inter omnes reges, Regina autem Saba non erat tam diues. Secundo quia ipse erat vir, & Regina erat mulier.* Hoc fuit in causa, quod Regina & plura postularet, & plura acciperet, nimirum, quia ipsa erat mulier, quarum genium est, quod plura accipiant, nec vlla detrectent munera. Hæc est fœminarum vox propriissima, Osseas cap. 2. *Fornicata est mater eorum, confusa est, quæ concepit eos quia dixit. Vadam post amatores meos, qui dant panes mihi, & aquas meas, & lanam meam, & linũ meum, &c.* Expende, vnde suos amatores commendet, non equidem ex eo, quod sint formosi, quod sint diserti, quod sint nobiles, quod florenti gaudeant ætate; sed ex eo solum, quod *dant panes, &c.* Vbi enim amator hanc gratiam dandi habet, nihil aliud fœminea cupiditas requirit, quæ solũ quærit, vnde posset accipere. Hoc muliebre genium optime callebat tentator ille diabolus, qui nihil veritus fuit confligere cum Sanctissimo Iob immediate, imo data Dei permissione ait cap. 2. *Egressus igitur Sathan à facie Domini percussit Iob vlcere pessimo à planta pedis, vsque ad verticem eius.* Verũ vbi res erat cum primis parentibus, astute cauit Adami congressum, & tentare prius fœminam procurat. Ait enim Gen. 3. *Serpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat Dominus Deus. Qui dixit ad mulierem, &c.* Et cur qui audet cum Iobo solo confligere, & sperat illum subuertere, cum Adamo non audet, sed illo relicto, prius tendit ad fœminam? In Iobo parabatur tẽtatio per bonorũ ereptionem, per morbos, per vulnera, in primis illis parentibus solũ parabatur tentatio per exhibitionem pomi, quod assumeretur ad esum. Vbi autem tentatio fit per exhibitionem rei, quæ assumi debeat, tunc callidus hostis securior de victoria non ad virum, sed ad fœminam accedit.

Paral. 9.

Osseas. 2.

Gen. 3.

Exod. 4. Respondens Moyses ait: Non credent mihi, neque audient vocem meam, sed dicent: Non apparuit tibi Dominus. Dixit ergo ad eum. Quid est, quod tenes in manu tua? Respondit; Virga. Dixitque Dominus; proijce eam in terram. Proiecit, & versa est in colubrum, ita vt fugeret Moyses.

§. XVI.

Omnia præmeditanda sunt bono principi, & consulenda, ante quam veniat faciendi occasio.

IAm supra de senioribus locutus Dominus, dixerat Moysi, *Audient vocem tuam:* sed cum post principes, & seniores ingens populariũ multitudo restaret, horum incredulitatem etiam obijcit Deo Moyses, nequa ibi difficultas non maneat præmeditata, ait enim: *Non credent mihi, neque audient,* nimirum populares, *sed dicent, Non apparuit tibi Dominus.* Et quando seniorum obedientiam securem & certo prænouerat Moyses, cur adhuc moratur in populariũ obedientia examinanda? Sapienter ait Oleaster: *Aduerte Moysis prudentiam, qui nunc omnia impedimenta* Oleaster.

dimenta legationis ſuæ Deo opponit, ne poſtmodum ad eum redire cogeretur. Nihil prudentiſsimus vir in faciendi tẽpus reſeruat, quod poſſet eam habere difficultatem, qua ad conſultationem redire cogatur, ſed ante tẽpus faciendi, omnes proponit Deo difficultates, nil inconſultum, nil patitur eſſe non præmeditatum. Huc veniant vniuerſi principes, vniuerſi magiſtratus, & diſcant omnia muneris ſui occurrentia habere præmeditata, ne quando tempus inſtet faciendi, ipſi ad conſilium vadant. De Iſaaco nuptias expectante dicitur
Gene. 24. Geneſ. 24. *Egreſſus fuerat ad meditandum in agro, inclinata iam die, eumque eleuaſſet oculos, vidit cameles venientes procul, &c.* Bene ante aſſumptam vxorem oſtẽditur Iſaac præmeditatus, nam poſt aſſumptam vxorem iã ſero, & ſtulte quis coniugij onera meditatur.
Ber. 2. Ex quo D. Ber. lib. 2. de conſiderat. monet Eugenium aſſumptum ad Pontificatum: *In hunc agrum Iſaac exierat; cum primum Rebecca occurrit ei & vt ſcriptura habet, exierat ad meditandum. Ille ad meditandum, tu ad extirpandum egrediaris neceſſum eſt. Tibi iam præceſiſſe meditatio debet, tempus faciendi præmanibus. Si nunc hæſitare incipias, id quidem ſero. Ante iuxta conſilium ſaluatoris ſedi ſe debueras, ante æſtimaſſe opus, metiri vires, ponderaſſe ſapientiam, merita comparaſſe: ſumptus computaſſe virtutum.* Nõ confundendum eſt viro ſapienti tempus meditationis cum tempore operis. Iſaac bene ad meditandum exiuit, quando nondum coniugatorum ſtatum intrauerat; ad qui in coniugio eſt, qui in dignitate, & munere iam eſt, is ad faciendum progrediatur, & ita progrediatur, ne egeat reuertere ad meditandum. Sera enim, imo ſtulta eſt conſultatio, & meditatio, quæ fit tempore faciendi inſtante. Hinc Iſaias cap. 19. ſtultos vocat Principes Ægyptios fatus *ſtulti Principes Taneos*: & cur ſic Principes Taneos ſtultitiæ accuſantur à Dei vate? Ait
Elias Cret. Elias Cretenſ. in orat. 1. Nazian. *Eſt Tanais vrbs Ægypti, cui is, qui præerat, cum ea in hoc diſcrimen adducta eſſet, vt iam, iamque capienda videretur, grauiſsimo metu perculſus, ſapientes quidem ad ſe accerſebat, atq; quàm ſtudioſiſsime de rerum euentu conſulebat.* Quid ſtultius? Tunc conſilium requirebatur, quando ſi manus tollebatur, neceſſario ciuitatem cadere oportebat. Quando hoſtes inſtant, quando res in diſcrimine verſatur, tunc tempus eſt faciendi, non confugiendi ad conſilium,

qui tunc ad conſilium recurrere egat,

clariſsimam notam ſtultitiæ

meretur.

§. XVII.

Principibus ſalutare in primis eſt, quod agnoſcant, quam parua in ſe habeant, vt regnorum poteſtatem teneant.

QVi corda hominum ſcrutatur Deus, optime videbat, quæ in Moyſi manu erant, cur ergo interrogat, *Quid eſt hoc, quod tenes in manu tua?* An paſtoritiam virgam non agnoſcebat? Cur ergo, quæ eſſet, tam anxie quærit? Nõ vt ipſe ſciat, interrogat Deus, ſed vt ipſe Moyſes attẽdat virgæ paruitatem, & infirmitatem, qua tamen ex Deo moderaturus erat populos tèrræ, cohibiturus tyrannos, imperaturus elementis. Et quidem ſalutare hoc eſt principibus vniuerſis, vt norint, & aduertant, quàm parua ex ſe habeant, vt populos, & regna ſibi ſubijciant, & moderentur. Id quod perſuadebat mundi Imperatoribus Nazianzen. orat. *Nazian.* 27. aiens. *Imperatores purpuram vereamini. Cognoſcite quantum id ſit, quod veſtræ fidei cõmiſſum eſt, quantumque circa vos myſterium. Orbis vniuerſus manui veſtræ ſubiectus eſt, diademate paruo, atque exiguo panno retentus. Supera ſolius Dei ſunt, infera autem veſtra etiam ſunt. Hîc imperium veſtrum ſit, non autem in auro, & exercitibus.* Expende illud, *diademate paruo*, quippe Imperatorum diadema, parua quædam faſcia erat, ſi ſecundum ſe conſideretur, nec de illa parua faſcia ſperari poſſit, quod ingentem populorum multitudinem prenderet Quid inde Cognoſcant Imperatores hanc diadematis, & virgæ, ſeu ſceptri paruitatem, quæ ſi ſecundum ſe relinquantur, parua ſunt, & infirma. Verum quod hæc parua adſtupeat mundus, & veneretur rerum vniuerſitas, quod ſubijs paruis ingẽtes proſiliant virtutes, ad barbariſsimos quoque populos continendos, id myſterium eſt, quod Deus operatur circa reges terræ: In cuius cognitione, potius quam in auro, & exercitib⁹ ſtabiliũtur imperia. Hinc pulchre ſuccenſebat Babylonium tyrãnũ Iſaias cap. *Iſaias. 10.* 10. *Dixit enim; In fortitudine manus meæ feci, & in ſapientia mea intellexi, & abſtuli terminos populorum, & principes eorum depradatus ſum, & detraxi quaſi potens in ſublime reſidentes. Et inuenit quaſi nidum manus mea fortitudinem populorum, & ſicut colliguntur ova, quæ derelicta ſunt, ſic vniuerſam terram ego congregaui: & non fuit, qui moueret pennam, & aperiret os, & ganniret. Nunquid gloriabitur ſecuris contra eum, qui ſecat in ea? Quomodo ſi*

eleuetur

eleuetur virga contra eleuantem se, & exaltetur, baculus, qui vtique lignum est. Propter hoc mittet dominetur Dominus exercituum, in pinguibus eius tenuitatem, &c. Ecce tibi vnde ortum habuit potentissimi regis ruina; erat equidem in manu eius virga, & sceptrum regni, sub quo tenebat vastissimas prouincias, sed quia non cogitauit, quam infirma est virga secundum se relicta, quæ paruum est, & inutile lignum, sed potius ingentem sibi virtutem attribuebat, inde perditionẽ incurrit. Cum secundum se paruitatem, & inefficacitatem virgæ non excederet, in mirabilibus factis tantũ agnoscebat manus suas, vnde perijt. Ait ibi Glossa: *Sicut hæc nimirũ virga, & baculus inanimata tantum sunt instrumenta nihil per se facientia, sed per eum, qui mouet ea, sic nec Senacherib per se, sed per Dei virtutem operatus est, vnde & gloriatio eius stulta, & vltione digna* Qui se Imperatores intra virgæ paruæ infirmitatem non continent, & non agnoscunt potestatem suam esse instar virgæ ligneæ, quæ indigeat supremi motoris virtute, & stulti sunt, & vltione digni. Ille imperiũ confirmat, qui ex se nihil maius agnoscit, quam ligneam virgã sceptri, quod autem sub hac parua virga populi possint constringi, hoc mysterium putat diuinum, quod fit circa reges in dies.

§. XVIII.

Magistratus sic suo fungantur munere, quasi qui sciant illud non esse perpetuum.

QVam testatur in manu virgam esse, iubetur Moyses illam à se proijcere. quippè: *Dixit Dñs, proijce eã in terrã:* Cur domine qui eligitur in ducẽ populi virgam proijciat, & non magis illam in se retineat? Nonne magistratibus datur virga potestatis insigne, cur ergo Moyses dum magistratus eligitur, iubetur virgam proijcere? Sapienter instruebat Dominus magistratum suum, ne nimis virgæ fideret, quasi semper eam in manu habiturus; quin potius sciret illam aliquando à se abijciendam, & sic fungatur munere, quasi qui illud aliquando est depositurus. Ex quo monebat Magistratus Nazianzen. orat. 27. inquiens: *Aulici proceres, ac sublimibus thronis, & dignitatibus insignes, ne ob potentiam magnopere animos efferatis, nec de mortalibus rebus, tanquam de immortalibus cogitetis.* Absit hoc à bono magistratu, quod non cogitet munus suum temporale, & breui finiendum, quod sic fegerat, quasi nunquam depositurus sit insulas potestatis. Qui enim bonus est, illud in primis ob oculos habeat, nimirum quod exuendus est dignitate. Hic Iesus Dominus passus est sibi à tentatore mundi dignitates proponi, ait enim Lucas cap. 4. *Et duxit illum Diabolus in montem excelsum, & ostendit illi omnia regna orbis terræ in momento temporis: & ait illi: Tibi dabo potestatem hanc vniuersam, & gloriam illorum, &c.* Quibus illud notandum, quod omnes hæ dignitates, & potestates offerantur à Diabolo in momento temporis, quo non solum innuitur breuitas ostensionis, sed & breuitas durationis earum, quæ talis conditionis erant, vt diu esse non possint in vno posside nte. Sic enim ait D. Amb. lib. 4. in Lucam: *Non tam conspectus celeritas indicatur, quam caduca fragilitas potestatis exprimitur. In momento enim cuncta illa pratereunt, & sæpe honor sæculi abijt antequam venerit. Quid enim sæculi potest esse diuturnum, cum ipsa diuturna non sint sæcula?* Sed cur tentator volens Iesum decipere, hanc fluxam potestatũ sæcularium non celauit conditionem? Cur necessum fuit potestates momentaneas, & breui finiendas ostendere? Vellet equidem tentator id celare, at optimus magistratuum Iesus non potuit in omnibus potestatibus, & dignitatibus fluxam earum conditionem non videre. Non potuit nõ attendere in mundiali scena, quam cito exuantur omnes, qui principatus gerunt. Ex quo lucem capit difficilis locus Iob, ait enim cap. 3. *Somno meo quiescerem cum Regibus, & consulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines, aut cum principibus, qui possident aurum, &c.* Expende quam diuersa sit periphrasis Cõsulum â periphrasi Principum, hi dicuntur, qui possident aurum, illi dicuntur, qui ædificant sibi solitudinem. Et cur magis consulum est ædificare sibi solitudines? Consulum dignitas, & potestas annua erat, & sic breui finiebatur, vt qui hodie multo apparebat milite cinctus, cras solus relinquebatur. Vnde Tertul. lib. de Patientia consulatum vocabat volaticum gaudium. Et D. Cyprian. epist. 16. ait: *Eant nunc Magistratus & Consules annua dignitatis insignibus, & duodecim fascibus glorientur.* Quod scientes Consules, qui sibi recte consulebant, in dignitatis frequentia nunquam nõ solitudinem venturam meditabantur, & ea faciebant, quibus se possent in tempore solitudinis iuuare. Quid dignius consultissimo magistratui? Sane Gen. 1. Fecit Deus duo luminaria, luminare maius & luminare minus. *Luminare maius, vt præesset diei.* Chrysost. legit: *In præfecturas diei.* Et qui Sol in hac

Nazian. Lucas 4. Amb. Iob 3. Cyprian. Gen. 1. Chrysost.

hae præfectura facit? Ait D. Zeno ser. de Re
D. Zeno. surrect. *Sol quotidie nascitur, eademque die, qua nascitur, moritur: fidelis semper, semper intrepidus ad sepulchrum noctis cognata contẽdit.* O Præfecti optimi indolem! qui in ipso dignitatis splendore, semper illius instantem depositionem videt. Huc spectabat Eccle-
Eccles. 4. siastes cap. 4. inquiẽs: *Melior est puer pauper, & sapiens rege sene, & stulto, qui nescit prouidere imposterum. Quod de carcere, catenisque interdum quis egrediatur ad regnum, & alius natus in regno inopia consumatur.* Súma equidem stultitia est illi, qui nunquam cogitat, quod etiã summa dignitas finiri possit. Quo circa cat. Græca, ait: *Ego certe longe præstare contenderim adolescentem pauperem illum quidem, verum prudentem, ac sobrium seni pronectaiam etate, verum stulto, & improuido, qui cum se nec regere, nec moderari nouerit, tum illud secum religiose non cogitet, nimirum fieri posse, vt vnus aliquis è carcere vocetur in regnum, ipse iniusto exturbetur domi-*
D. Max. *natu.* Hæc ibi, quibus consentaneè D. Maxim. ser. 9. de Magistrat. ait: *Principem trium meminisse oportet, primum se hominibus imperare: alterum, ex legibus imperare debere; tertium, se non semper imperaturum.* Sic ibi.

§. XIX.

Principes, & Magistratus sciant regnandi supercilium in Dei causa deponere.

SVi populi Principem, quam optime informat dominus, aiens de virga potestatis insignis: *Proijce eam in terram*; vt non semel sciat princeps regnandi supercilium deponere, vbi & Dei obsequio, & subditis id conducere potest. Ad prædicationem Ionæ mærentibus Niniuitis peruenit verbum ad Regem; quid tunc rex? Ionæ
Iona 3. cap. 3. *Surrexit de solio suo, & abiecit vestimentum suum, &c.* sunt equidem principes, qui nec pedem â sõlio, nec manum à virga retrahere norint; veniant huc, & videant regem, & potentissimum, & floridissimum, vt vidit suorum afflictionem, totum regnandi supercilium deponere. De illo pul-
Ambr. chre D. Ambr. ser 40. *Sapiens rex, qui pro salute ciuium peccatorem se magis confitetur, quam regem. Obliuiscitur enim se regem esse, vbi Deum regem omnium pertimescit, nec potentiæ suæ meminit; vbi potentiam diuinitatis agnoscit. Obliuiscitur ergo se regem esse dum proijcit purpuram dum diadema deponit, cilicio autem vestitur, & sacco.* Lõgè hic rex fuit ab illis regibus, & magistratibus, qui nunquam non meminerunt se in solio esse; qui in nulla occasione, siue ad Deum, siue ad homines spectante norunt deponere supercilium regnandi. Hic autem prudentissimus, & sapiẽtissimus, & pro ciuium amore, & pro Dei reuerentia scit prorsus obliuisci dignitatem regiam. Educebatur arca Dei de domo Obededon, & Dauid rex stolam regiam exutus saltabat ante arcam; sic enim habes 2. Reg. 6. *Danid percutiebat in* 2. Reg. 6. *organis armigatis, & saltabat totis viribus suis ante dominũ, porro Danid erat accinctus Ephol lineo.* Sciebat bonus abigere regium fastum, vbi religioni aliquid erat dandum. Ex quo D. Amb. 1. Apol. 6. ait: *Saltabat ante arcam* Ambr. *potentissimus regum, & cum à propria reprehenderetur vxore, quod denudatus esset ante faciem puellarum: coram domino nudabor adhuc, & ero nugax ante oculos tuos, vt honorificetur, inquit, dominus, qui me pro patre tuo ascinit in regnum*; *Docens contuitum regalis potentiæ non habendum, vbi religioni exhibetur obsequium.* Huc conueniant principes mundiales, qui vel religionem fugiũt, in qua aliquid mundiali fastui detrahere debent: illãque solam religionis, & virtutum partẽ assumũt, quę ad augmẽtum dignitatis, & gloriæ accedit. Fallar nisi hos delineatos in Iosepho, & Nicodemo cerno; de quibus ait
Ioan. 19. Ioan. cap. 19. *Post hæc autem rogauit Pilatum Ioseph ab Arimathea, (eo quod esset discipulus Iesu, occultus autem propter metus Iudeorum) vt tolleret corpus Iesu. Et permisit Pilatus: Venit autem & Nicodemus, qui venerat ad Iesum nocte primum, ferẽs mixturam myrrhæ, &c.* Expende, qui ante Christi domini mortẽ, & occulte, & sub tenebris veniebãt ad eum, nec volebant eius discipuli apparere, nunc post mortem non detrectãt eius publice tractare exequias, sed in cõspectu omnium adeunt Pilatum, petunt diuinissimum cadauer, funus adornant. Cur magis antea Pilatum non adierunt, vt Iesum innocentẽ testarentur? Cur se eius asseclas non prædicarunt? Cur illis omissis nunc ad funeris põpam tam audaciter accedunt? Equidem in funere extremus honor defuncto exhibendus spectabatur, in prima sequela aliquod timebatur dedecus. Timebant ergo isti in primis decori suo, in ijs autem quæ ad honorem spectabant, sunt diligentes. Pulchrè D. Cyr. Alex.
Cyril. Alexand lib. 12. in Ioan. cap. 41. *Duo igitur pollinctores Ioseph, & Nicodemus fuerunt: animo quidem credentes, sed formidine pressi terrestrẽ adhuc gloriam cælestì antefere bant, idcirco antea timidius, & occultius Chris-*

tum honorabant. Vna equidem erat illis præ oculis imprimis gloria terrestris, quam nulla occasione obliuisci patiũtur, ideò in quibus ab illa decidere timent, minimè audent comparare. Vbi autem totum quod fit honoris est, ibi quam prõpte, & alacriter, se ostendunt. Sic multi nobiles, ex ijs qui nulla sciunt occasione nobilitatis supercilium deponere, pœnitentiæ sacramẽtum, in quo necessum est magis se viles, & peccatores, quã nobiles confiteri, ægre & difficulter intuentur, at diuitum funeribus, festiuis conciontibus libenter interfunt, quia quidquid in ijs fit, ad honorem pertinet.

§. XX.

Magistratus, & dignitates dum exuuntur, raro non mortiferæ ostenduntur possessoribus suis.

PRoiecit Moyses virgam à se, & statim in colubrum conuertitur, qui ei lethalem incutit metum. Sic textus: *Proiecit, & versa est in colubrum, ita vt fugeret Moyses.* Et cui potestas dum exuitur, non fit serpẽs, qui mordeat, qui deterreat? Pulchre ad hæc Sidon. Apollin. lib. 2. epist. 13. de Maximo Petronio ad imperium euecto, fatur: *Sid. Apo.* *Nunquam ego assentior, vt fortunatos putent, qui reipublicæ præcipitibus, ac lubricis culminibus insistunt. Hîc si omittamus antecedentiũ principum casus, vel secutorum, solus iste peculiaris Maximus maximo nobis adista documẽto poterit esse: Namq; cum cæteros aulicos honores trãquillissime percurrisset, ipsam aulam turbulentissime rexit, quod & exitus prodidit nouus, celer, acerbus, quem cruentauit fortunæ diu lenocinantis perfidus finis, quæ virũ, vt scorpius vltima sui parte percussit.* Expende illud nimirum, *vt scorpius*, quæ enim regia dignitas videbatur in principio, in fine vbi erat exuenda, versa in scorpium misere hominẽ percussit. Heu quot dignitatibus sublimes, dum illis gaudebant, nihil dulcius, nihil iucundius putabãt, verũ vbi illis exuendi fuerunt, serpentinũ illarum experiebantur venenum! Crede mihi, feralissimæ sunt dignitates mundiales, quorum morsus lethiferus tunc aperte videbis, cum illis exuaris. Apocal. 17 *Vidi mulierem sedentem super bestiam coccineã:: Et mulier erat circundata purpura, & cocco*:: & de bestia statim additur, quod *in interitum ibit*. Mirabar ego, quod mulier *Apoc. 17.* adeo glorioſa, & purpureis vestibus ornata tradita fuerit bestiæ, quæ in interitum ruit. Quid purpura cum muliere in tanto periculo cõstituta? Imò nullo magis exprimi posset miseræ mulieris periculum, quam purpura, quando sæculi dignitates nunquam non sunt naturæ humanæ mortiferæ. Ait enim D. Amb. ibi: *Purpura, & coccus sunt vestimenta regalia, per quæ potestas sæcularis designatur. Purpura igitur & coccus sanguinis speciem habent, quia potentia secularis mortifera est, & periculum sempiternum affert.* Et vidi sæpe potẽtes viros de sæculi theatro exituros, quibus ante actæ dignitates nihil repræsentabant nisi ingentia perditionis pericula. Num. 12. Aaron & Maria murmurauerunt contra Moysem, & *Maria apparuit candens lepra*. Et cur Aaron non incurrit simile supplicium? Erat in sacerdotali dignitate; dignitates autẽ non cum sunt, sed cum exuuntur, solent importare damna malitiæ. Sic ait D. Chrysost. hom. 3. ad Colossens. *Chrysost.* *Qua ratione, cum vtrique Moysi obloquuti essent, Maria sola pœnas dedit? Ne mireris. Si enim in mundanis dignitatibus, etsi mille modis quisque incuseter, non tamen primum ad iudicium ducitur, nisi prius principatum deposuerit; multo magis in prælatura spirituali, quisquis tandẽ ille sit, qui illam gerit, operatur gratia Dei. Quando vero illã deposuerit, siue morte, siue etiam in hac vita, tunc sane grauiore supplicio punietur.* Sic dignitatum fines solent deputari ad pœnam.

§. XXI.

Bonis viris solum cum exuuntur, solent dignitates metum incutere; pessimis autem, etiam quando habentur, afferunt perniciem.

PRimo proiecit Moyses virgam, & tunc illa in colubrum versa fuit, à quo Moyses sibi metuens fugit, sic enim ait: *Proiecit, & versa est in colubrum, ita vt Moyses fugeret.* Et cur non magis virga in colubrum metuendum versa est, quando erat in manu? Erat in manu Moysis & boni, & præstantis viri, talibus autem viris solum, cum exuuntur, metum dignitates sæculi incutiunt, & apparent conuersæ in serpentis figuram, malis, autem & pessimis viris etiam dum sunt in manu eorum, serpentinæ, & lethiferę reduntur.

duntur. Huc traho illud Philonis in Flaccum notatum; quippè ait: *Sub Tiberio Cæsare aliquod præfecti, qui prouincias sortiti potestatem legitimam in tyrannidem verterant, Romam reuersi exacto magistratus tempore postulati sunt repetundarum. At Flaccum in ipso magistratu inuasit infensa malis viris iustitia: Id quod inauditum antea Flacco accidit, vt in sua prouincia vinus caperetur hostiliter.* Quod Præfecti, & Potestates sæculares exacto tempore magistratus, & proiecta potestatis virga, experiantur transactę dignitatis morsus, commune omnibus solet esse, at quod dum adhuc sunt in potestate, dum adhuc virgam in manu tenent, illis lethalis reddatur virga, id insolitum est, & solis malis, pessimisque viris solet contingere. Expende namque illud, *Flaccum in ipso magistratu inuasit infensa malis viris iustitia*, illa ipsa iustitiæ virga, quæ adhuc tenebatur in manu Flacci, antequam poneretur, in colubrum versa est, & hominem inuasit, quod solet accidere pessimis iudicibus. Ad hæc dicebat Ecclesiastes cap. 4. iuxta lectionem Septuag. *Bonus est puer pauper, & sapiens super regem senem, & stultum, qui nescit prouidere imposterum. Quoniam de domo victorum egredietur, vt regnet, quia etiam in regno suo factus est pauper.* Puero pauperi, & sapienti respõdet illa prima propositio, quoniam de domo victorum egredietur, vt regnet. Verũ regi seni, & stulto illa respondet, nimirum, *quia etiam in regno suo factus est pauper*; non in muneris depositione, sed in ipsa functione, cum adhuc solium teneat, & virga potestatis vtatur, ab ipso munere deuorabitur. Id quod in Aruando Præfecto, amico suo luget granditer Sidon. Apoll. lib. 1. epist. 6. inquiens: *Præfecturam primam gubernauit cum magna popularitate, consequentemque cum magna populatione. Dum ter onere pressus æris alieni, metu creditorum successuros sibi optimates æmulabatur. Omnium colloquia videre, consilia rimari, officia contemnere, pati de occurrentium raritate suspitionem, de assiduitate fastidium, donec ody publici mole vallatus, & prius cinctus custo ia quam potestate discinctus, captus, destinatusque peruenit Romam, &c.* Expende illud nequissimi magistratus meritum, *prius cinctus custodia, quã potestate discinctus*, quod licet acerbum, tamen familiare est malis iudicibus, aduersus quos potestatis virga, antequam deponatur, cum adhuc manu tenetur, in serpentinos, & lethiferos conuertitur vultus.

Philon.

Eccl. 4.

Sid. Apo.

§. XXII.

Potestas sine Christi halitu in tyrannidem crudelissimam vertitur.

NOn in manu Moysis mediatoris, sed à manu Moysis proiecta, longeq; ab illo separata virga *versa est in colubrũ*. Nec miror, potestas enim, quæ à mediatore nostro Christo separatur, nec eius manu auxiliatrice tenetur, in belluam vertitur ferali ssimam. Exemplum esto mitissimus ille Imperator Tiberius, qui omnibus ob mansuetudinem, & suauitatem charus, vbi Christi domini magnalia audiuit, petiuit à Senatu, vt orbis Romanus adorationem exhiberet Christo. Non placuit Senatui, quin potius hoc curat, vt Christum à Romana vibe eliminet. Quod edictum tanta secuta est rerum mutatio, vt Tiberius ille mitissimus, & suauissimus post hæc omnium sæuissimus aduersus Senatum, Romanosque existeret Rẽ grauiter põderat Paulus Orosius lib. 7. cap. 4. vbi post narratam Tiberij petitionem de Christo adorando, & vt fuerit à senatu repulsus, ait: *Itaque paulatim immutata est illa Tiberij Cæsaris laudatissima modestia in pœnã contradictoris senatus. Nam regi, quæcunque voluntate faciebat, voluptas erat atq; ex mansuetissimo principe sanissima bestia exarsit Nã plurimos senatorum proscripsit, & ad mortẽ coegit. Viginti sibi patritios viros consilij causa elegerat, horum vix duos incolumes reliquit, cæteros diuersis causis necauit. Referre singillatim facta eius horret animus, pudetque, tanta libidinis, & crudelitatis rabie efferbuit, vt qui spreuerant Christo rege saluari, rege Cæsare punirentur.* Sic Tiberij à Christo separata potestas versa in colubrum est, & libidine, & crudelitate. Ibi, mihi crede, solum non est ferale exterminium, vbi in potestate est spiritus Christianus. Notissima est clades florentissimi Assyriorum regni, quando Balthasare interfecto Medi, & Persæ illud occuparunt, quippè ait Dan. cap. 5. *Eadem nocte interfectus est Balthasar rex Chaldæus. Et Darius Medus successit in regnũ, &c.* Intra vnius noctis spatium Chaldæorũ Monarchia tunditus perijt, spoliata Babylonia, interfecto Balthasare, quin in tanta clade aliquid appareret humanitatis. Et hoc accidit postquam illa Monarchia aucta venerat vsque ad millesimumcentesimum & sexagesimumquartum annum. Et quod miseris magis, post totidem durationis annos, Monarchia Romana, Imperante Honorio ab Alarico Gothorum Rege ingentem cladem fuit passa,

Pau. Oro.

Dan. 5.

at illoquē expugnata, & spoliata. Non tamen funditus perijt Imperium Romanum, nec interfectus Imperator, nec vsque ad intermissionem sæuitum est, sed fuit etiam in Barbaris victoribus non parua humanitas. Et cur in Monarchijs tam similis durationis, & potentiæ, tam dissimilis clades accidit, vt in illam sæuiretur, sine humanitate, in hanc tanta ostenderetur humanitas? Erat in ijs quamuis barbaris victoribus aliqualis spiritus Christianus, qui deerat Medis Assyrios expugnantibus. Accipite Paulum Oro- *Paul. Oro.*
sium lib 2. cap. 3. pulchre de hac re disputantem: *Ecce similis Babyloniæ ortus, & Roma, similis potentia, similis magnitudo, similia tempora, similia bona, similia mala, tametsi non similis exitus, similiue defectus. Illa enim regnum amisit, hæc retinet: illa interfectione regis orbata, hac incolumi Imperatori secura est. Et hoc quare? Quoniam ibi in rege libidinum turpitudo punita, hic Christiana religionis continentissima æquitas seruata est: ibi absque religionis reuerentia auiditatem voluptatis licentia furoris impleuit; hic & Christiani fuerunt, qui parcerent, & Christiani, quibus parcerent, & Christiani propter quorum memoriam, & in quorum memoriam parceretur.* Sic vbi spiritus erat Christianus, etiam inter hostiles impetus, & suauitas, & mansuetudo, & indulgentia inueniebatur; vbi autem Christi spiritus abfuit, ferale excidium, & belluina rabies apparuit.

Exod. 4. Dixitque Dominus: Extende manum tuam, & apprehende caudam eius. Extendit, & tenuit, versaque est in virgam. Vt credant, inquit, quod apparuerit tibi dominus Deus patrum tuorum, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob.

§. XXIII.

Non parum conducit iustæ administrationi Reipublicæ, quod Magistratus nouerint sui muneris finem.

COlubri caudam apprehendit Moyses, & coluber in virgæ formam redditus est. Dixit namque dominus: *Extende manū tuam, & apprehende caudam eius. Extendit, & tenuit, versaq; est in virgam.* O quam rederentur potestates in virgæ rectitudinem, si earum extrema apprehenderentur! Fallar, si iustitiæ rectissimæ forma non appareret, vbi Magistratus muneris sui finem, vel manu tangerent, vel oculis apprehenderent Id quod docebat D. Amb. lib. 5. Exam. cap. 15. vbi de gruibus primatus munera alternātibus sermonem faciens sic pergit: *Sic ab initio acceptam à natura exemplo animum politiam homines exercere cæperunt, vt communis esset labor, communis esset dignitas: pernices singuli parturi curas discerent, ob sequia imperiaque diuidere. Hic erat pulcherrimus rerū status, nec insolescebat quisque perpetua potestate. Nemo audebat alium seruitio premere, cuius sibi successuri in honorem mutua forent subeunda fastidia.* Continentur maxime in officio potestates humanæ, cum ad muneris respiciūt finem, & successoris districtionem possunt metuere. Feralissimos Israelitarum reges, vt curaret dominus, & ad suauitatem, & mansuetudinem traderet, vnum hoc fecit, vt dignitatum successores illis ob oculos poneret. Ad horum autem conspectum quæ fera ad humanitatem non redit? Michæas cap. 1. ait: *Propterea dabit emissarios super hæreditatem Geth, domos mendacij in deceptionem regibus Israel. Adhuc hæredem adducam tibi.* Ecce tibi quod frænum obijciat dominus deceptis Regum potestatibus, nimirum ait: *Hæredem adducam tibi.* Sed in rem præsentē argutius posuere Græci legentes: *Ideò dabis emissarios vsque ad hæreditatem Geth, domos vanas. In vana fuerāt regibus Israel, donec hæredes adducant tibi.* Expende vsque quo procedat regum, principumque vanitas, & mendacia, & iniustitiæ, & vltra quod minime pergere audeant, nimirum: *Donec hæredes adducant.* Sed vnde hæredis conspectus sic afficere potest potestatum animos? Quid principibus magis in optatis, quàm hæredes habere? Nōne huc principum vota tendunt, vt bonorum suorum hæredem habeant? Nonne & propter hæredes locupletandos nequiora, & scelestiora audeāt? Cui ergo dominus putat principum malitiam solū duraturam, donec hæredes adducāt? Non loquitur de hæredibus, qui bona accipiāt post illorū fata, sed loquitur de hæredibus illis, siue successoribus, ad quos, viuis adhuc manētibus principib⁹, dignitates transeūt. Et quis in malitia duret, cū videat dignitatē suam breui in se finiendam, & trāsituram ad alium? Fallar, si quod frenū fortius inijci possit potestatib⁹. Ait D. Cyr. *Mich. 1.* *D. Cyril. Alexand.*

Alexand. in præsenti: *Vanis studere reges non desierunt, donec eò miseriæ deuenerunt, vt aliorum hæreditas fierent, quæ illis à Deo destinata erat.* Expende quando studium vanitatis, & insolentiæ, & iniustitiæ in regibus desijt, nimirum tunc solum, cum eò deuenerunt, vt viderent dignitates sibi à Deo creditas, in se finiendas, & ad aliorum transituras hæreditatem. Et quis non abstineat â malo, cum videat, iam in vicinio esse successorem suæ dignitatis?

§. XXIIII.

Diuinus halitus tunc euidentius sentitur, cum pericula ingrauescunt.

ECce vobis Moyses Dei voce, & clariori halitu impellitur, vt colubri caudam apprehendat. *Divitque Dominus: Extende manum tuam, & apprehende caudam eius.* Et cur potius Deus adest Moysi, in serpentinæ caudæ apprehensione, illumque monet, & roborat, vt confidenter caudam apprehendat? Cur non magis vt apprehendat fauces, aut caput? Crediderim in draconis cauda vehementiores intelligi tentationes, quippè Apocal. 12. de horribili dracone dicitur, *& cauda eius trahebat tertiam partem stellarum cœli, & misit eas in terram.* Vbi autem in draconis cauda, vel cœli stellæ periclitantur, non miror, quod ibi adsit dominus, & despiciens caput, fauceſque draconis, & clara voce, & halitu corroboret Moysem, tunc enim clarius diuinus halitus apparet, cum pericula instant grauiora, Ioannis cap 6. de Christi discipulis dicitur: *Cum ascendissent nauim, venerunt trans mare in Capharnaum: & tenebræ iam factæ erant, & non venerat ad eos Iesus. Mare autem, vento magno flante, exurgebat. Cum remigassent ergo quasi stadia viginti quinque, aut triginta vident Iesum ambulantem super mare.* Tenebræ incipiunt, mare alteratur, ventorum rabies exurgit, & non venerat ad eos Iesus, sed cum ingrauescentibus ventorum furijs, viginti quinque, aut triginta spacia stadiorum remigauissent, post tam longa dimensa spacia tunc demum Iesum vident properantem super fluctus maris. Cur domine non magis ad tempestatis initium occurristi? Cur post tot stadiorum cursus? Pulchrè Diu. Cyril. Alexand. lib. 3. in Ioan. cap. 22. inquit: *Non statim nec in principio periculorũ, sed quando iam longe à terra remigauerant, Christus discipulis apparuit. Non enim incipientibus aduersis gratia Christi confestim nos saluat: sed postea quam terror increuerit, & certum videatur imminere periculum, tunc è medys fluctibus eripit, timorem abycit, & ab omni periculo liberat.* Hoc est ingenium diuinum, vt magis gaudeat apparere in maioribus discriminibus, nec eius amoris est sic festinare ad primos hostium incursus depellendos, vt ad pene deploratæ salutis festinat. Sic Ioann. 11. *Miserunt sorores Lazari ad eum dicentes, Domine, ecce quem amas infirmatur.* Quid tunc Iesus? Accurrit illico vt morbi ab amico depelleret cõflictus primos? Imò aut textus: *Vt ergo audiuit, quia infirmabatur, tunc quidem mansit in eodem loco duobus diebus.* Luctantem cum morbo audis domine amicum, & adhuc moras nectis? Cui non magis accurris? Equidem expectat, vt aggraue tur lucta, vt deploretur salus amici, quando eius amoris est velle apparere, vbi maius fuerit periculum. Ait D. Chrysol. serm 63. *Sorores dicentes affectum pulsant, charitatem conueniunt: sed Christus, cui plus est mortem vincere, quam remouere languorem, cuius amare illud est, non vt dilectum alleuet, sed ab inferis vt reducat, &c.* Expende ab illis, *cuius amare illud est, nõ vt dilectum, &c.* Nõ enim ita gaudet diuinus amor, vbi alleuatum statim dilectus, vt gaudet, quando è summis eruitur periculis. Sic missis tribus pueris in fornacem ignis, vbi accepto pabulo exurgebant flammæ, Dan. 3. ait: *Angelus autem domini descẽdit, cum Azaria, & socijs eius in fornacem, & excussit flammã* Ex quo pulchre D. Chrysost. epist. ad Cyriacum, monet ipsum: *Ne sis autem pusillo animo, quod licet sæpe rogaueris, nõ tamen sis exauditus. Habet enim hanc consuetudinem Deus An non potuit ipse tres pueros liberare, vt non inycerentur in caminum ignis? Sed cum in seruitutẽ redacti, cum in regionem barbarorum abducti, cum paterna hæreditate priuati essent, tunc demum quo Christus verax Deus repẽte mirabili opere dispersit ignem.* Hanc profecto habet Deus consuetudinem, nõ in principio, sed post certaminum progressus, in periculorum augmento suis opem singulatissimam ferre.

Ioann. 6.

D. Cyril.

Ioann. 11.

Dan. 3.

Chrysost.

§. XXV.

Diuinus laborum concursus quouis magno, & horribili conflictu est difficilior.

EO tendit diuina vox vt Moyses ad colubri caudam manũ mittat, clamat enim:

Extende mànum tuam, apprehende caudam eius. Et quantum hoc ad Imperatorem fortiſsimum initiandum, quod nimirum colubri caudam apprehendat? Dauid puerulus, vt aduerſus hoſtem Philiſthæum ſe oſtenderet, aiebat 1. Reg. 17. *Veniebat leo, vel vrſus, & tollebat arietem de medio gregis. & perſequebar eos, & percutiebam, eruebamque de ore eorum: & illi conſurgebant aduerſum me, & apprehendebam mentum eorum, & ſuffocabam interficiebamque.* Sic nobilis tyro ad imperium aptabatur, apprehendens mentum leonum, oraque, & ſuffocans eos. Cur Moyſes non ad mentum, ſed ad caudam colubri apprehendendum incitatur? Cur non magis caput, ſeù fauces colubri conſtringat? An Dauid paruulus maiori animo erat, quando audet leonis prendere caput, quam Moyſes vir, qui iubetur colubri prendere caudam, & non caput? Imò crediderim difficilius quid mandari Moyſi, quam Dauidi, licet enim horribiliora ſint ferarum ora, tamen audentium illa inuadere, breuior eſt conflictus, vt qui inſtantanee poſſint illa cõſtringere, & ſuffocare: ſic enim ait, *apprehẽdebam mentum eorum, & ſuffocabam.* Non id accideret in apprehenſione caudæ colubri, ibi enim ſaluo capite, diuturnior, & longior conflictus manet, & diutina mali pertinacia longe difficilior eſt quouis alio conflictu maximo, Matth. 17. narrãs paſsionem Ioanni ab Herode inflictam ait: *Miſitque & decollauit Ioannem in carcere.* Quid trucius? Sanè non aberrauerit à vero, qui putet trucius eſſe, ſi viuus relinqueretur diutinis ærũnis, & pædoribus carceris. Ait enim Diu. Chryſoſt. in epiſt. ad ſanctos in carcere inclu ſos 4. *Expoſita ſunt etiam veſtra corpora pœnis, ſupplicys, tormentis. Nondum decapitati eſtis, ſed longe acerbiora tuliſtis. Non enim idẽ eſt breui temporis momento caput amittere, & tanto tempore cum talibus luctari doloribus, terroribus, minis, vinculis, abductionibus ad tribunal, carnificum manibus, ſycophantarum impudentiſsimis linguis, conuitijs, ſalibus, & dicacitatibus. Nam & hoc maximum certaminis genus.* Non dubito quin diutina malorum pertinacia maximum ſit certaminis genus, nec vlla eſt mortis ſpecies adeò horribilis, quæ non leuis appareat, ſi cum diutina ærumnarum malitia comparetur. Nemo non ſcit efferatam Iezabelis rabiem in Eliam, vt illi minata eſt internecionem. Quid tunc? Ait 3. Reg. 19. *Timuit ergo Elias, & ſurgens abiit, quocumque eum ferebat voluntas*, fugit itaque per loca auia, & montoſa, & in hoſpitalia, & poſt dies, fame, & ſiti, & labore, & mœrore confectus, nihil non triſte ſuſpicans, proijcit ſeſe ad arboris vmbram, *& petiuit animæ ſuæ vt moreretur.* Antea fugiebat mortem, nunc mortem expetit. Et cur modo expetis, & amplecteris ò bone, mortem, quam antea vt ſummum malum fugiebas? Antea ſolo & ſubito timore mortis afficiebatur, nec dum alia mala expertus fuerat, ideò vt malorum extremum mortem fugiebat. Modo acceſsit diutina peregrinatio, longum exilium, longiſsima inedia, & mœror, qui vt diutinis morſibus viri animum fodicabat, ſic acerbiſsimam mortem leuem faciebat. Ad hæc Chryſoſt. epiſt. ad Olympiam. *Quomodo autem mortem, quam tunc fugerat, nunc requirit? Vt videas hinc etiam maxime, quomodo morte peior eſt mœror. Cum enim eum ſolus ille timor turbaſſet, ſine dubio agebat omnia, vt eum poſſet effugere. Cum vero incidens iſta triſtitia propriam oſtendit naturam, exedens eum, & conſumens dentibus ſuis, tunc demum ille, quod erat plus omnibus graue, leuius æſtimauit.* Et quidem grauiſsimum mortis malum leuius putatur, vbi triſtitiæ mœroſus affectus longo ærumnarum tractu mordet animum.

Chryſoſt.

I. Reg. 17

3. Reg. 19

§. XXVI.

Non timidi, ſed audentes ſint illi, à quibus ſperari poſsint facinora.

FVgitantem Moyſem reuocat vox diuina, & iubet caudam colubri apprehendere: *Extende manũ, & apprehende caudam eius.* Et cur Deus inſtat, vt Moyſes colubri caudam prendat ante Iſraelis eductionem ex Ægypto? Quid hoc cum libertate Iſraelis patranda? Multum ſane; is enim debet eſſe, cui tanta mandantur, qui neſciat fugere, ſed qui quælibet audere ſciat. Pulchrè enim ait D. Chryſoſt. hom. 9 in cap. 2. ad Philippenſ. *Nequit fieri, vt qui nihil audet generoſum, quid faciat vnquam.* Ab illo ſolo magna, & præclara facinora ſperanda ſunt, qui audere ſciat, vel ſi cum ſerpentibus ludendum ſit. Quo reſpiciens Iſaias cap. 11. decantatiſsimis Chriſtianæ militiæ ducibus, ait: *Delectabitur infans ab vbere ſuper foramina aſpidis, & in cauerna reguli, qui ablactatus fuerit, manum ſuam mittet.* Vide quales duces præficiat Ieſus ſuæ militiæ, qui vel ab ipſa infantia ſciant audere, cum ſerpentibus ludere, ad nulla veneni ſpicula timere. De magnis Orbis Imperatoribus ſic

Chryſoſt.

canebat

canebat Sidon. Appoll. in Paneg. ad Authenium Augustum, inquiens:

Præbuit intrepido mammas lupa fœta Quirino.
Magnus Alexander, necnon Augustus, habentur.

Concepti serpente Deo;
Alter Phœbigenam sese gaudebat haberi
Paonij iactans Epidauri signa draconis.

Sic pueri Imperaturi Orbi & nutricibus, & parentibus, feris serpentibusque gaudebant, intrepidique & draconum signa in se referebãt, & interferarum mammas agebant. Nunquam enim non audet aliquid generosum, qui ad magna facinora præstanda contendit. Vbi autem bonorum omnium spoliationem, extremamque miseriam in populo suo confirmare vult Dominus, hoc addit, quod pauidum illis cor, & nihil audens apponit. Sic Deuter. 28. post omnimodam bonorum spoliationem ait: *Dabit enim tibi Dominus ibi cor pauidum, & deficientes oculos.* Circa quæ præclare D. Chrysost. epist. 8. ad Olympiam, fatur: *Quando maximas Iudæi Deus tetẽderat minas pro iniquitate multa, post cõmorationem in aliena regione, post fames, post morbos, & humani generis cibũ: hanc infert vindictã dicens: Dabo illis cor deficiens, & oculos deficientes, & animam tabescentem.* Ne miremur sic ab omni bono decidisse, in omnique calamitate esse, cui adeo pauidum, & deficiens cor tribuitur, vt nihil audere sciat, sed vel â folio ventis agitato fugiat. Chrisost.

Exod. 4. Dixitque Dominus rursum, Mitte manum tuam in sinum tuum. Quam cum misisset in sinum, protulit leprosam instar niuis. Retrahe, ait, manum tuam in sinum tuum. Retraxit, & protulit iterum, & erat similis carni reliquæ. Si non crediderint, inquit, tibi, neque audierint sermonem signi prioris; credent verbo signi sequentis.

§. XXVII.

Nequis ad impiorum consortium accedere, quin inficiaris eorum malitiâ.

VBi manus Moysis â sinu protracta est, leprosa fit; ait enim, *protulit leprosam instar niuis.* Quid hoc protendit, nisi vt populus Israeliticus protractus in Ægyptum, statim infectus est Ægyptiorum malitia? Sic Theodor. quæst. 10. in præsenti, inquit: *Quid significat, quod manus Moysi reddita est leprosa? Familia Iacob in pietate educata profecta est in Ægyptum, sed illic impietatem Ægyptiorum didicit, & quasi leprosa est facta.* Theodor.

Vix fieri potest, quod diu maneas apud impios; quin illorum inficiaris malitia. Caue homo ad impios prodire, nisi velis vel de eorũ halitu totus infici. Matth. 3. dicit de Baptismo Ioannis: *Tunc venit Iesus à Galilæa in Iordanem ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo;* & quidem venit Iesus non vt ipse mundaretur, sed vt mundaret aquas. At aquæ nullam incurrerant maculam, sola terra maledictionem sustinuerat post peccatum, dicente Domino, *Maledicta terra in opere tuo.* Et quando non aquæ, sed terra maledictionis incurrerat labem, vnde necessum erat, quod Iesu præsentia mundarentur aquæ? Fateor, aquas non maledictas esse, nulla maledictionis infectas labe secundum se, at quando terræ maledictæ proximæ erãt, ex maledictæ vicinitate adeo inficiebantur, vt egerent purgari. D. Aug. lib. 3. de Mirab. sacræ scripturæ cap. 5. *Ad baptismum descendit Dominus Iesus, non quod baptismi Sacramento, & lauacro egeret, sed vt aquas, quas, quamuis in delicto Adæ Deus non maledixerit, terræ, qua continebantur, maledictione infectas purgaret.* Non fuerũt aquæ à Domino maledictæ, at quia terræ maledictæ approximant, inde ea infectæ sunt labe qua egeant à Domino purgari. Ne credat quis posse se maculatorum contubernio vti, quin multas contrahat maculas. Hinc 1. Reg. 20. dicit. *Fugit autem Dauid de Naioth:* nec veretur textus tam strenuo duci, & imperatori fugam attribuere. Et cur non magis cælat Dauidis fugam? Fugiebat ab impio, cuius consuetudine vix posset vitiorũ maculas effugere. Ait D. Amb. in Glossa: *Fugit sanctus Dauid odia Saulis regis, nõ relinquens terras, sed declinãs cõtagia regis inimici, & superbi, quia mẽs eius adhærebat Deo.* Et vbi vitiosorum contagia non fugiuntur, mirum erit, si non illorum mala contrahantur. Vbi diluuij malum expenditur, ait Gen. 7. *Consumptaque est omnis caro, quæ mouebatur super terram, volucrum, animantium, bestiarum, omniumque reptilium, quæ reptant super terram.* Ecce tibi, quodcumque animal, quod super terram mouebatur, diluuio periit, verum animal, quod non in terra, sed in aquis mouebatur, tunc securius agebat. Et cur so- Matth. 3. 1. Reg. 20. Amb. Gene. 7.

lum animalia terrena, & non aquatilia experiuntur communem calamitatem? De hac
Auguſt. quæſtione pulchre D. Auguſt. lib. 1. Mirab. ſacræ ſcripturæ cap. 4. ait. *Quamobrem terrena animalia humanæ vindictæ pluſquã aquatica ſuccumbunt? In peccato primi hominis, terra de qua guſtauerat, ſtatim maledicitur. Per diuinum namque oraculum ita infertur: Maledicta terra in opere tuo. Qua in re notandum ipſa animalia, quæ maledictam terram manducauerunt, expertia maledictionis eſſe non poſſe.* Perierunt equidem non aquatilia, quibus nil fuit commune cum fructibus maledictæ terræ, ſed terreſtria omnia, quæ vt in cibo cum terra maledicta communicauerunt, ſic maledictionis infectione nõ caruerunt. Nequit enim fieri, vt impij non maculent, & ſuum faciant quemcunque ad ſua accedere ſenſerint. Hinc Gen. 22. vbi Sodomitæ pereunt, & ab illis Loth indemnis eripitur, ait
Nazian. Nazianzen. orat. 1. in Iulianum. *Mirabilis impiorum interitus ſulphureo igne obrutorum, mirabilius etiam piorum furtum.* Et ſapienter Lothi ereptio vocatur furtum, quaſi illum Angeli furati fuerint ex Sodomis. Sed cur dicantur Angeli furati Lothum ex Sodomis, niſi ex eo quod impij, commilitones adeo ſuos efficiunt, vt furtum reputent, ſi liberi excedant?

§. XXVIII.

Periculoſa homini à Deo ſeparatio.

MAnus â ſinu extracta leproſa fit, & ſanatur, vbi in ſinũ retrotrahitur. *Quã cum miſiſſet in ſinum protulit leproſam inſtar niuis, &c.* Tamdiu enim durat ſalus hominis, & incolumitas, quamdiu in Dei ſinu eſt, quia à Deo ſeparatur, En quanta incurrit mala, & quam lethales infirmitates. Id quod in vno populo Hebræo notabat D.
Iſidor. Iſidor. in Exodum cap. 8. fatus: *Sic plebs Iudæa nunc aliena eſt à ſinu Dei, & foras immunda remanſit: ſed reuocat eam, & reddit ad priſtinum colorem, dum agnouerit Deum.* Tunc eſt hominis ſalus, cum ad Deum reuocatur, ſi ab illo abſit, nullum non expectet malum. Ioann. cap. 6. poſt miraculum panum remanſit Ieſus in oratione ſolus, diſcipuli autem ingreſſi ſunt nauim. Quid tunc? *Et tenebræ iã factæ erant, & non venerat ad eos Ieſus, mare autem magno flatu vento exurgebat.* Aeuebatur tempeſtas, ventis reflantibus, & diſcipuli periclitabantur, nec id mirum eſt, quando *non venerat ad eos Ieſus*, ſed potius longe ab eis aberat. Ex quo D. Cyril. Alex. lib. 3. in
Cyrill. Ioan. cap. 22. ait: *Et conturbat nimia vis ventorum, & impetus; quo funditus euerti mare, & fluctus in montes erigi videbantur, & quod plus timoris inferebat Chriſtus non aderat. Neceſſe eſt enim procellis agitari omnes, qui diuinorum præceptorum contemptu, atque delictis, a Chriſto deciſi ſunt.* Væ illis, qui à Chriſto decidunt, innumeris tempeſtatibus, procelliſque exponuntur. Vt enim corpus ſine cibo in lethalia incidit pericula; ſic qui diu â Chriſto ſeparatur, tantoq; ſuſtinet carere cibo, vix fieri poteſt, quin in mortẽ incidat. Quod vt inſinuaret Dominus aiebat Ioan. 6. *Ego ſum panis vita*: non aliter neceſſarius eſt Ieſus ad vitam animi, quam neceſſarius eſt panis ad corporis vitam. Pro quo D.
Cyrill. Cyrill. Alex. lib. 3. in Ioann. cap. 37. *Sciant baptizati homines, & diuina gratia participes facti, ſi ritus in Eccleſiam profiſcantur, & longo temporis ſpatio propter ſimulatam religionem myſtice communicare Chriſto recuſent, ab æterna ſe vita procul depellere.* Quid grauius? Quia multi ſunt qui religionis ergo ſe à Chriſti Domini cõmunione abſtinere ſimulant; hos monet Cyrillus, vt omnes prætextus etiam pios, etiam religioſos abijciant, quibus à Ieſu diu abſtinent. Nequit enim fieri, quod diu homo ſine Domino agat, & in lethalia damna non incidat. Quò refert Adon
Adon. in Chronico, in fine quintæ ætatis mundi illud, quod accidit Cæſari Auguſto, ſub cuius Imperio natus eſt Chriſtus. Quippe ait: *Cum in Sicilia receptis à Pompeio, & Lepido legionibus triginta millia ſeruorum Dominis Cæſar reſtituiſſet, & ſex millia, quorum Domini non extabant, in crucem egiſſet,: quarſque in vrbem ingreſſus, omnia ſuperiora populi Romani debita donarda literarum etiam monumentis abolitus cenſuiſſet, in diebus ipſis fons olei largiſſimus de taberna meritoria per totũ diem fluxit. Quo ſigno quid euidentius, quam ſub principatu Cæſaris Romanoque Imperio, hoc eſt per omne Romani Imperij tempus, Chriſtum, atque ex eo Chriſtianos, id eſt, vnctum, atque ex eo vnctos de hoſpita Eccleſia affluenter, atque inceſſabiliter proceſſuros? Reſtituendoſque per Cæſarem omnes ſeruos, qui tamen cognoſcerent Dominũ ſuum, cæteroſque, qui ſine Domino inuenirentur, morti, ſupplicioque dedendos?* Expende hæc vltima, *qui ſine Domino inuenirentur, &c.* hoc enim ſufficiens eſt, vt quis perdatur funditus, nimirum; quia cum natura ſeruus ſit, ſine Domino inuenitur. Huc ſpectant Cæſareæ leges, huc vniuerſæ conſuetudines; vt quando tu ſeruus es, emptus ſanguine Chriſti, mortem incurras, ſi tanti Domini in te præſentis nullum referas ſignum.

Exod. 4. Quod ſi nec duobus quidem his ſignis crediderint, neq; audierint vocem tuam, ſume aquam fluminis, & effunde eam ſuper aridam, & quicquid hauſeris de fluuio, vertetur in ſanguinem. Ait Moyſes; Obſecro Domine, non ſum eloquens ab heri, & nudius tertius: & ex quo locutus es ad ſeruum tuum, impeditioris, & tardioris linguæ ſum.

§. XXIX.

Ille gubernator fæliciter eligitur, qui ſermonis facundia plurimum valeat.

ECce tibi Moyſes dum virgam accipit; quam poſuit in draconem cõuertere; & poteſtatem, qua poſsit flumina vertere in ſanguinẽ, nihilominus detrectat Præfecturã populi aiens, *Non ſum eloquens, &c* Quid interſt, ô bone, quod eloquentia careas, cum habes poteſtatem conuertendi virgam in ſerpentes, & flumina in ſanguinem? Cur non magis terribili hac poteſtate animaris ad munus ſubeundum? Cum omnia ſubijcere potes vel immiſsis ſerpentibus, vel infectis aquis, cur ijs deſpectis requiris ſolã oris elegantiam? Equidem non inſipienter hanc requirit bonus gubernator, quando id præſtantis gubernatoris eſt, quod non violenta poteſtate, ſed facundia deſciat ſubditorum animos capere. Hinc extollebat Gennadium Præfectum D. Syneſ. epiſt 73 fatus: *Pentapolis noſtra in multis eſt à Gennadio Syro ſubleuata: cuius illud maximum eſt, quod orationi, & perſuaſioni Imperium permittens nemine noſtrum aduerſante plus pecuniæ in publicas rationes intulit, quam crudeliſsimi quique & atrocitatis nomine celeberrimi · propter quam nemo lacrymatus eſt propter quam nemo agrum vendidit, contributionem illam piam, merito aliquis appellauerit, quam non iniuria, aut verbera extorſerunt* Expende illud, *orationi, & perſuaſioni Imperium permittens*, inde maximus, inde fructuoſus, inde præſtans, & ſalutaris apparuit bonus gubernator, qui imperium non feritati, non abſolutæ poteſtati, non atrocitati; ſed orationis efficaciæ, & perſuaſioni permittebat, quibus vt maxime valebat, ſic vel ad onera rapiebat libẽtes ſubditorum animos. Quam in principibus virtutem mirabatur Pſal. 17. aiens: *Qui ſubdis populos meos ſub me.* Ex Hebræo legitur: *Alloquens populos meos ſub me.* Tale enim erat eius eloquium, vt idem eſſet, & loqui, & nationes ſubiectare. Quod promittebat Iſaias cap. 5. *Et paſcentur agni iuxta ordinem ſuum*: Hebraice legitur: *Paſcentur agni iuxta verbum*: hoc eſt, habebunt Iſraelitæ rectores, & principes, qui eloquio, & verbis potentiſsimi ſint. Et quantum hoc ad principẽ, quod eloquio valeat? Crediderim hoc non inter mediocres principũ virtutes numerari. Quippe Caſsiod. 10. var. 7. vocans eloquentiſsimum virum ad principatum, ait: *Talem itaque virum non decuit iuſtitiam petere, ſed docere. Quia iudiciaria virtus eſt, lingua bonis abundare* Maxime conducit ad Poteſtatis ornatum, & compoſitionem, quod lingua valeat, quod eloquentiæ vi poſsit ſubditos trahere. Ex quo Micheas cap. 2. aiebat: *Congregatione congregabo Iacob totum te: in vnum conducam reliquias Iſrael. pariter ponam illum quaſi gregem in ouili, quaſi pecus in medio caularum* Ex Hebræo; *quaſi pecus in medio verbi tui*, quaſi totum Iſraelis Imperium committat orationi, & perſuaſioni regnantium Ille enim rex, & princeps paratur â beneficio Dei, qui non tam virga, quam verbo poſsit populos domare. Quam laudem Ferreolo duci adſcribit Sidonius Appollin lib. 8 epiſt. 12 *Præterniſi Gallias tibi adminiſtratas, tunc cum maxime inuolumes erant Præterniſi Gothia ferociſsimum, inflexũ aſſatu tuo, melleo, graui, arguto, inuſitato.* Sic bonus princeps ferociſsimas nationes in medio verbi ſui, quaſi intra caulas detinebat. Vnde Salomon Sapient. cap. 8 ait: *Habebo propter hanc claritatem ad turbas & honorem apud ſeniores iuuenis :: loquentem mẽ reſpicient, & ſermocinante me plura manus ori ſuo ponent.* Nec miror, quod erudito regi populi applaudant, quãdo & de regina Amalaſuntha ait Caſsiod. 11. var. 1 *Hanc enim digniſsime omnia regna venerantur: quam videre, reuerentia eſt loquentem audire miraculum. Qua enim lingua non probatur eſſe doctiſsima? Attica facundia claritate diſſerta eſt: Romani eloquij pompa reſplendet · natiui ſermonis vbertate gloriatur: excellit cunctus in propriis, cum ſit æqualiter vbique mirabilis.* Sic eloquentia Reginam & mirabilem, & ſuſpicabilem populis reddebant; quaſi illa propria principum poteſtas ſit, non quæ à virga, ſed quæ à verbis venit: Pro quo facit bat

Pſal. 17.

Caſsiod.

Micheæ 2.

Appoll.

Sapient. 8

Caſsiod.

Syneſ.

illa

illa Herculis Gallicani effigies apud Alciatum, vbi homo & leoninis exuuijs, & claua ornatus, ab ore catenulas emittebat, quibus ingentem populi multitudinem ex aure trahebat. Quid tunc? Ait Alciatus emblem. 180. *Alciat.*

Arcum læua tenet, rigidam fert dextera claũa,
Contegit & Nemees corpora nuda leo.
Herculis hæc igitur facies?
Quid quod lingua illi leuibus traiecta catenis
Queis fissa faciles allicit aure viros?
Anne quod Alciden lingua, non robore Galli
Præstantem populis iura dedisse ferunt?
Cedũt arma togæ, & quamuis duriſſima corda
Eloquio pollens ad ſua vota trahit.

Ne miremur Moyſem non ſic credere potenti virgæ, ſanguineis fluctibus, vt facundiæ linguæ, quando in Hercule & claua, & pelles leoninæ otioſæ putantur, & vna lingua ad domandos populos creditur ſeruijſſe.

§. XXX.

Vox cum operibus iuncta potentiſſima ad mouendos animos, & plauſus expiſcandos.

SIgnorum patrandorum poteſtatem accipiens Moyſes in virga, adhuc munus legationis detrectat, obijciẽs defectũ vocis dũ ait: *Non ſum eloquẽs: impediti oris, & tardioris linguæ ſum* Cui virga militat potens tranſmutare elementa, potens orbem implere miraculis, quid interſt, quod lingæ deſit facundia? Cur Moyſes non contentus es miraculorum efficiendorũ poteſtate? Cur hac quaſi contempta, deſiderio afficeris linguæ volubilis elegantiæ? Non minor, quod Moyſes in tanta poteſtate ſignorum, requirat linguam magis, vox enim cum operibus iuncta, potentiſſima eſt, vt animos omnium, & plauſus trahat. Iob ca. 38 aiebat Dominus: *Cum me laudarent ſimul aſtra matutina, & iubilarent omnes filij Dei.* Quæ verba ſic reddidere Septuag. *Quando facta ſunt ſydera, laudauerunt me filij Dei.* D. Epiphan tom. 2. lib. 2 Hæreſ. 65. *Quando genita fuerunt ſydera, laudauerunt me omnes Angeli.* Et D. Baſil. Seleu. orat. 1. *Cum aſtra faciebam, laudabant me voce magna omnes Angeli mei.* Itaq; quando Deus faciebat mundi lumina, Deum vniuerſi Angeli ſummis laudibus efferebant. Sed ante luminum effectionẽ effecerat Deus cælum, effecerat terram, & omnia elementa, & nullam dicuntur illi laudem attribuiſſe Angeli. Et cur in effectione luminum rapit Deus Angelos in ſuas laudes, quos non rapuerat in effectione cæli, & terræ? In creatione cæli prima, & terræ virtus infinita Dei oſtendebatur, producens ex nihilo ſubſtantias, quæ non adeo infinitam in luminum productione requirebatur. Quid ergo inuentum eſt in lucis productione, quod magis traheret Angelos in creatoris laudes? Habes id in cap. 1. Gen. vbi ait: *In principio creauit Deus cælum, & terram. Terra autem erat inanis, & vacua, & tenebræ erant ſuper faciem abyſſi: & ſpiritus Domini ferebatur ſuper aquas. Dixitq; Deus: Fiat lux. Et facta eſt lux.* Expende illud: *Dixitque Deus*; quippe tunc primum oſtenditur Deus dixiſſe, tunc primum oſtenditur vocem admiſiſſe; cæteri mirabili Antea creabat cælos, terras, elementa prorſus tacens, erant pulcherrima Dei facinora, ſed ſine voce, cum ad lucis creationem ventum eſt tunc vocem addidit, & vox operibus iuncta ſtatim rapuit Angelos in diuinas laudes. Accipite D Baſilium Seleu. orat. 1. *Cælum profecto productum eſt, & terra cum aquis, cum vox aduenerit, erit nulla. Lux vero cũ producebatur, Deus voce præuit. Merito nunc loqui occupat, vt eius, quod fit, ſenſu, & admiratione Angelorum turbas moneat, quo imperium effectionem ei comitatum conſpicati in hymnum creatoris conuertantur.* Quicę Ieſtia creans tacebat, & non laudabatur, vbi vocem operibus addidit, nullum non Angelum mouit, omnes in ſuas prædicandas laudes traxit. Illę enim potens eſt ad trahendos animos, qui ſimul contuentium oculos pulchritudine facinorum implet, & pulchritudine verborũ implet aures Dan 3 tres pueri Hebræi in conſpectu regis conſtituti aiebant: *Deus noſter quem colimus poteſt eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, ὁ ῥύεν, liberare:: Tunc Nabuchodonoſor repletus eſt furore, &c.* Sed eo peruenit res, vt conjecti puerum fornacem ibi liberi prorſus apparerẽt. *Tunc Nabuchodonoſor acceſſit ad oſtium fornacis ignis ardentis, & ait: Sidrach, Miſach, & Abdenago ſerui Dei excelſi egredimini, &c.* Et quis ſic regem immutauit, vt laudaret, quos antea cremabat? Antea prædicarunt Dei poteſtatem, & regem in furorem verterunt, modo illum laudatorem habent. Vnde hæc? Pulchre D Chryſoſt. hom. 6. ad Pop. *Antea quando dixerunt, Dyſtuis non ſeruimus, fornace ſæuius accenſus eſt, poſtquam vero per ipſa opera hoc oſtenderunt, laudant, & admiratus eſt.* Quid pulchrius dici potuit? Equidem pulchritudo operum iuncta voci audientium animos rapit. Hinc Cant. 2. clamat ſponſus ad diuiniſſimam

Iob 38. *Epiphan.* *Baſil. Sel.* *Dan. 3.* *Chryſoſt.*

amaſiam

amiſiam ſuam: *Oſtende mihi faciem tuam, ſonet vox tua in auribus meis.* Et mirabar, quod dum tam pulchra facies expectabatur, ſubiret memoria vocis, & mirum auget Caſſiodorus ibi facie. decorem explanans fatus: *Faciem ſuam quaſi Deo oſtendit Eccleſia, cum proximis ad vtilitatem, & profectum per virtutum opera, quartam intrinſecus habeat pulchritudinē, demonſtrat.* Cui aſſentitur D. Greg. PP. & alij: quando ergo in facie tantarum virtutum decor mōſtrabatur, cur adhuc vox requirebatur, niſi quod opera ſimul; & vox potentiſſima ſunt ad commendationem cuiuſuis viri maximi expiſcandam? Ex quo Caſſiod. Caſſiod. 8. variar. 14. de præſtantiſſimo viro aiebat: *Affuit mandatis regalibus eloquens, & decorus ornator, permulcens etiam inſpectus, quos gratiſſimos reddebat auditus.* In hoc maximus videbatur iſte regalibus decretis adſtitiſſe, quod & eloquentiæ facundiam; & decorem referebat virtutum, vt viſus ſimul, & auditus de omnibus ageret triumphos. Quo ſpectabat illud Ioel cap. 2. *Nolite timere animalia regionis, quoniam germinauerunt ſpeciosa deſerti.* Ioel. 2. Siue vt Græcus ait: *Confidite iumenta campi, quoniam germinauerunt campi ſolitudinis.* Et qui ſunt campi iſti, qui germināt in tantum iumentorum, beſtiarumque bonū? Hi ſunt Doctores, qui pulchritudine operum, & doctrinæ ſic valent, vt beſtias transformentin homines. Ait D. Cyril. Alex ibi: Cyr. Alc. *Campi eius ſunt populorum rectores, & Doctores, qui & diuinis è cælo chariſmantibus animū velut ſcatentem, & pulcherrime vndique florentem gerunt, & dogmatum floribus ſpirantem ſuauiter, & recenti herba vndique pubeſcentem. Hi beſtiarum naturam, & ingenia exhilarant, vt etiam ad prudentiam homine dignā adducant.* Sic valent, qui virtutum operibus floridam doctrinam adiungunt.

Exod. 4. Dixitque Dominus ad eum. Quis fecit os hominis? Aut quis fabricatus eſt mutum, & ſurdum, videntem, & cæcum? Nonne ego? Perge ergo, & ego erō in ore tuo: doceboque te, quid loquaris.

§. XXXI.

Præclara oratio ex ſilentio, & linguæ tarditate naſcitur.

VT timorem, quem prætendebat Moyſes ex linguæ impedimento, Dominus depellat, & ſpes illius alat, quod coram populo, & Pharaone nō ſentiet linguæ damna, ait: *Quis fecit os hominis? Aut quis fabricatus eſt mutū? Nonne ego? Perge ergo, &c.* Qualis hæc ratio, vt Moyſes ſperet nulla ſibi futura linguæ damna, nimirum quia Deus fabricatus eſt mutum? Imo quia ſcit Moyſes ſe ex Deo linguam mutam, & impeditam recepiſſe, ideo detrectat munus in quo neceſſaria erat orationis efficacia. Cur tu Domine iubes, vt nihil dubitet de eloquentia futura, ex eō quod muta, & impedita labia tu fabricaris? An muta labia poſſunt habere aliquid cum viuida, & efficaci oratione? Equidem ex muto ore, ex tarda & impedita lingua, non ſemel arguta, & efficax vox in pecaſione naſcitur. Huc tendit Caſſiod. 5. variar. 22. diſſertiſsimi oratoris Capuani extollens laudes: *Eſt etiam quoddam ſpeculum morum agentis oratio nec maius poteſt eſſe mentis teſtimonium, quàm qualitas inſpecta verborū. Nam vt eius, nimirum Capuani, propria deſcribamus, patitur in ſimplicibus rebus linguæ retinacula: ijs eò tamen correctior cum perorat: & hoc illi ad gratiam datum eſt prouidente natura, vt quem præforibus hæſitantem videas, eloquentem in certaminibus obſtupeſcas.* Caſſiod. Sic tarda, & pene muta lingua in ſimplicibus rebus, & quotidianis hominem parabat, vt admirationem faceret in eloquentiæ certamine. Nec ſemel longa taciturnitas, & linguæ tarditas obſtetricante Deo vocem parturit omni præſtantem eloquentia. Marc. 7. homo mutus adducitur ad Ieſum, qui tetigit linguam eius, *& ſtatim ſolutum eſt vinculum linguæ eius, & loquebatur rectè.* Marc. 7. Nō miror, quod mutus homuncio ablato à Deo linguæ vinculo loquatur; ſed illud mirandū, quod qui ſi natus fuiſſet ſine linguæ damno communiter loqueretur, ex linguæ damno conualens dicatur locutus rectè? Vnde mutus tam recte loqueretur, niſi quia linguæ tarditas de obſtetricantis beneficio Domini hoc habet, quod ſplendentem orationem generet? Huc ſpectabat Victor Antiochen. aiens: Aatiochen. *Quomodo enim non rectè loqueretur, rectèque audiret, cum naturæ opifex id expleret, quod naturæ deerat?* Sunt equidem tarditas linguæ, & impedimenta præclaræ lapidicinæ, ex quibus Deus artifex præclaram hominis orationem ellicit. Ex quo monebat Eccleſiaſticus cap 28. *Verbis tuis facito ſtateram, & frenos ori tuo rectos.* Eccleſiaſ. Et quando homines id maxime curant, vt linguæ tollant impedimenta, bonus conſulit, vt oris injciant frænа, cur non magis frænа rumpant? Ait Philo

lib

lib Quod deterior potiori inſidietur; *Ideo ſtudemus vnumquodque os, de quibus diximus, obligare non rumpendis temperantiæ vinculis. Quotquot enim nullis cohibentur vinculis, vt alibi Moyſes ait, impura ſunt.* Vt impura omnia naſcuntur â diſſoluto ore; ſic vbi frænum præceſſit in ore, multaque taciturnitas, & pura, & lucidiſsima oratio prodit. Nonne mutus erat Zacharias Baptiſtæ pater? A beo autem vbi interrogatur nomen pueri, poſtulans pugillarem ſcripſit. Ioannes eſt nomen eius Luc. 1. *Apertum eſt autem illico os eius, & lingua eius, & loquebatur benedicens Deum.* Expende in quam ſplendidum prorumpat mutus verbum; nimirum *loquebatur benedicens Deum*, lingua enim taciturnitatis fræno cohibita ſtatim vt ſoluta eſt, parturiunt diuinitatis halantia verba. Quo ſpectans Orig. hom 9. in Lucam ait: *Vt ſtylus impreſſus eſt ceræ, lingua, quæ prius fuerat vincta, laxata eſt. Recepit eloquium, non humanum, quoniam ligata fuit lingua eius.* Sic de ligata lingua aurei, & diuini ſermones procedunt. Huc trahe dicta in tom. 2. in Euang. lib. 10. cap. 10. §. 9.

Luc. 1.

Orig.

Exod. 4. At ille: Obſecro Domine, inquit, mitte quem miſſurus es. Iratus Dominus in Moyſem ait: Aaron frater tuus Leuites, ſcio, quod eloquens ſit; ecce ipſe egredietur in occurſum tuum, videnſque te lætabitur corde. Loquere ad eum, & pone verba mea in ore illius, & oſtendam vobis, quid agere debeatis. Et ipſe loquetur pro te ad populum & erit os tuum; tu autem eris ei, in ijs quæ ad Deum pertinent. Virgam quoque hanſume in manu tua, in qua facturus es ſigna.

§. XXXII.

Quæ per homines fieri poſſunt, per homines procuranda ſunt, non vni Dei poteſtati committenda.

QVi ad tot Moyſis excuſationes non iratus fuerat, dum ſuam imbecillitatem, dum populi duritiam, dum linguæ tarditatem obijcit, cur modo iraſcitur, ad eiuſdem verba dicẽtis, *Mitte, quem miſſurus es?* Adde, quod ijs verbis petebat Moyſes Chriſti Domini aduentum, vt fert communior Chatholicorum ſententia. Cur ergo Deus tot excuſationes Moyſis ſuſtinet, & ad petitionem, qua Chriſtus petitur, excandeſcit? Equidem totum munus educendi populi ex Ægypto, confundendi Pharaonis regis per hominem purum cæleſti auxilio adiutum, perfici poterat, nec fert Deus, quod ad ea, quæ per hominem fieri poſſunt huius diligentijs contemptis, expectatur vnus Deus. Inde cum euocaturus Lazarum a monumento Ioan. 11. vidiſſet ſepulchri ſpelun cam lapide occluſam, ait circumſtantibus: *Tollite lapidem.* Quo licet trahere ex Gen. 29. vt Iacob à domo paterna peregrinatus venit in terram orientalem, inuenitque puteum lapide clauſum; qui tunc â ſimul iunctis paſtoribus amouendus erat, cum omniũ greges accederent. Accedebat iam Rachel Iacobi cognata cum ouibus ſuis, *quam cum vidiſſet Iacob, & ſciret conſobrinam ſuam, oueſque Laban auunculi ſui, amouit lapidem, quo puteus claudebatur.* Non exp.ctat Iacob, vt lapis amoueatur, vt amatæ puellæ oues adaquet, nec requirit aliorum auxilium, ſed ipſe per ſe ſolum id præſtat munus, & Ieſus amicum ſuum vt vocet in vitam, ab alijs lapidem tolli iubet? Cur non magis ò bone in gratiam amicorum tuorum velut Iacob tu ipſe lapidem amoues? Cur alijs mandas hoc munus, quod minime Iacob feciſſet? Iacob vt hõmo erat, quæ à ſe fieri poſſe vidit, ſolus efficit, nec aliorum expectat auxilium, ſed ſuum ipſe impendit conatum diligentiſsime. At Ieſus in præſenti perſonam Dei agebat reuocantis hominem â ſepulchro, qui vt Deus oſtendebatur, ſic detrectat ea facere, quæ per alios homines poſſunt fieri. Ad hæc D. Auguſt. ſer 104 de Tempore: *Quid dicimus? Nunquid lapidem Dominus à monumento præcepto remouere non poterat, qui inferni clauſtra propria virtute remouit? Sed quod ab hominibus fieri poterat, homines facere præcepit, quod autem diuinæ virtutis erat, ſua potentia demonſtrauit. Lapidem enim à monumento reuocare humanæ virtutis eſt, animam vero ab inferno reuocare, ſolius diuinæ potentiæ eſt.* Quod ſolius diuinæ poteſtatis eſt, id vult Ieſus per ſe præſtare, quod autem humanæ erat poteſtatis, & per homines poterat executioni mandari, id potius creditur labori humano, non enim amat Deus, quod

Ioan. 11.

Auguſt.

quòd ſibi ea prorſus committantur, quæ per homines poſſunt præſtari. Hinc Ioann. 5. cum Dominus paralytico dixiſſet: *Vis ſanus fieri?* Illico paralyticus ait: *Domine hominem non habeo, vt cum turbata fuerit aqua, mittat me in piſcinam. Dum venio enim ego, alius ante me deſcendit.* Solum interrogabatur iſte, an vellet ſanari, & ipſe ad hoc ſilens multa alia comminiſcitur, de quibus non interrogabatur, vt nimirum homo nullus ſit, per quem ſalutem poſſet negotiari, vt ipſe fruſtra tentauerit illam acquirere. Cur hæc præmittis, antequam dicas, quod vis ſanari? Cur non magis feſtinas Deo directe reſpondere aiens, volo ſanari? Equidem bonus verebatur ſalutem ex Deo expectare, niſi prius quidquid per ſe, vel per homines ad illam poterat pertinere, factum omni diligentia repræſentaret. Ait enim Euthim ibi: *Euthim.* *Suſpicabatur, quod hoc Dominus propterea interrogaret, vt argueret, quod præ ſegnitie fruſtraretur ſanitate, ideò reſpondet, quia hominem non haberet. Dicens autem: Dum venio ego, alius ante me deſcendit; ſuam oſtendit perſeuerantiam, qua tot annis fruſtratus adhuc perſeuerabat, idque non ſeguis; nec ſic negligentior efficiebatur.* In Ieſu offerentis ſanitatem verbis magis reprehenſionem ſuſpicabatur, quam ſolent incurrere, qui quæ per ſe, vel per homines poſſunt facere in re ſalutis, vel commoditatis effugiunt, & ideò merito hanc reprehenſionem cauens nihil de ſuæ ſalutis deſiderio loquitur, quin prius oſtenderet ſe nõ habere hominem, ad quem recurrat, & nihilominus per ſe curaſſe deſcendere in aquam, nullamque ſibi poſſibilem diligentiam non tentaſſe. Huc veniant homines, & credant, tunc ſolum à Dei reprehenſione poſſe fugere, cum illi ſolli minime credunt, quæ per ſe, vel per homines poſſunt facere. Sed potius eo ſunt animo, vt niſi poſt adhibitas vniuerſas diligentias nolint quid à Deo expectare.

§. XXXIII.

Iram Dei merito incurrit, qui ſic fraternum affectum exuit, vt non putet ſibi prodeſſe, quidquid boni in fratre videt.

Accedant huc quique ſub Dei militant diſciplina, & videant Deum in Moyſem iratum, eo quod ipſe impedimentũ ſuæ linguæ obijceret, quo detrectaret impoſitum ſibi munus. Equidem detrectabat Moyſes munus ſubire, eo quod impeditioris eſſet linguæ. Quid tunc? *Iratus Dominus in Moyſem ait: Aaron frater tuus Leuites, ſcio, quod eloquens ſit, &c.* Et cur Deus iraſcitur in hominem humiliter proponentem impedimentum ſuæ linguæ ad munus, quod maxime indigebat lingua? Cauſam ipſe Dominus indicans dicit: *Aaron frater tuus Leuites, ſcio, quod eloquens ſit.* Merito enim increpatus Moyſes, quod defectum linguæ ſentiret in ſe, quando linguam in fratre nouerat diſſertiſsimam, quã deberet putare ſuam. Ait Diu. Auguſtin. *Auguſt.* qu. 10. in Exod. *Oſtenditur Deus increpaſſe potius Moyſem, qui timeret ire, quod ipſe eſſet minus idoneus, cum haberet fratrem, per quem poſſet ad populum loqui, quod vellet.* Proh Deus immortalis! Quot Dei iras, quot Dei increpationes caueremus, ſi quod in fratre boni eſt, illud nobis non deeſſe putaremus, ſed magis noſtrum putaremus illud? Sic viue Chriſtiane, eum fratrum amorem indue, quo poſsis pro tuo habere bonum, quod eſt in illo, & vitas Dei iram, & nihil in te requiris. De ciuitate pacis cœleſti Hieruſalem locutus dominus Ioann. cap. 14. ait: *In domo patris mei manſiones multæ ſunt.* *Ioan. 14.* Expende illud verbum *manſiones*, quo explicantur ingentes diuerſitates gloriarum. Et mirum eſt, quod gloria inferior aliâ poſſet dici manſio, in mundo enim vbi ſunt diuerſæ dignitates, aliæ inferiores alijs, nequit fieri, vt vlla in aliqua fiat vera manſio, quando vix aliquis vnam intrat dignitatem, & ſtatim pergit ad aliam, & requirens ſemper quam non habet, nunquam in aliqua quietus manet. Vndè ergo poteſt fieri, quod in cœleſti domo tot manſiones inueniantur, hoc eſt, tot gloriarum diuerſitates, aliæ alijs inferiores, in quibus ſingulis ſic quiſque quietus maneat, vt nullam moleſtiam inferat, aut patiatur pro acquirenda alia? Id naſcitur ex eo, quod quiſque ſuum putat, quod bonum videt in fratre. Ait Diu. Gregor. PP. libro 4. *Gregor.* Moralium. 31. fatus: *In ipſis manſionibus erit aliquo modo ipſa diuerſitas concors: quia tanta vis amoris in illa pace nos ſociat: vt quod in ſe quiſque non acceperit, hoc ſe accepiſſe in alio exultet.* Non dolet, ſed exultat quiſque pro eo, quo caret, cum videat illud in fratre exiſtere; & quod in fratre exiſtere videt,

videt, ſic reputat ſuum, vt quaſi de re propria gaudeat de illo.

§. XXXIIII.

In rebus maximi ponderis minime verborum ſplendor requirendus.

ADhuc mirari non deſinam, quod dum linguæ tarditatem, & ruſticitatem Moyſes obijcit, mereatur incurrere iram Domini. Ait enim textus: *Iratus Dominus in Moyſem ait, &c.* Et cur iraſceris Domine in eum, qui humiliter notiſsimum linguæ impedimentum refert, quod muneri putabat damnoſum? Mandabatur Moyſi munus de aſſerenda diuina potentia coram populo, coram Pharaone, in re autem tanti ponderis, in qua erat populi ſalus, & libertas, & Pharaonis vita, culpæ vertitur, quod requiratur ſplendor, & pompa ſermonis. Ex quo ſapienter Arnobius contragentes lib. 1. premit eos, qui in Chriſtianæ Fidei præconibus requirebant lumina ſermonum: *Pompa iſta ſermonis, & oratio miſſa per regulas concionibus, litibus, foro, iudicijſque ſeruetur; deturque illis imo, qui voluptatum delinimenta quærentes, omnes vnum ſtudium verborum in lumina contulerunt. Cum de rebus agitur ab oſtentatione ſubmotis, quid dicatur, ſpectandum eſt, non quali cum amœnitate dicatur, nec quid aures commulceat, ſed quas afferat audientibus vtilitates. Enimvero diſſoluti eſt pectoris in rebus ſerijs quærere voluptatem, & cum tibi ſit ratio cum male ſe habentibus, atque ægris, ſonos auribus infundere dulciores, non medicinam vulneribus admouere.* Expende illud, *diſſoluti eſt pectoris, &c.* vt videas, quantæ culpæ vertat Arnobius, quod in rebus maximi ponderis deſideratur, & requiratur ſplendor ſermonis. Quam vitans Paulus 1. ad Corinth. 2. aiebat: *Veni non in ſublimitate ſermonis, aut ſapientiæ, annuntians vobis teſtimonium Chriſti: Et ſermo meus prædicatio mea non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus, & virtutis.* Vir alioquin ſapiens, & eruditus, & qui linguarum dono pulchrum poſſet ſtruere ſermonem, vbi Chriſtianas virtutes perſuadere conatur, ſtatim rhetorum fluminibus Saluatoris fontes præponit. Et quidem Æſter cap. 10. *Fons parvus in lucem, ſolemque conuerſus eſt*: & Iſaiæ capit. 18. *Dirupuerunt flumina terram eius*: vt paruus fons ad lucẽ, & flumina ad direptionem terræ dari ſolent, ſic flumina rhetorum nocent, & linguæ moderamen maxime prodeſt. Quo aſpiciens Nazianzen. orat. 15. ait: *Profecto nec maior pluuiæ vis minore vtilior eſt, cum illa ob vehementiam ſuam terram abſtrahat, atque ipſa etiam ſorte agricolam mulctet: hæc autem ſenſim ac leniter labens, & ad ima vſque penetrans, agrum pinguem reddat, atque agricolam commodo afficiat, ſpicamque ad maturum fructum alat. Nec item in ſermonibus, is, qui vberior, ac copioſior eſt, ſapientiore fructuoſior, & conducibilior eſt. Ille enim poſtquam exigua voluptate auditorem affecit, abſceſſit, ſimulque cum percuſſo aere ſolutus eſt; ac per linguæ leporem auidis auribus perſtigias quaſdam effudit; hic autem in mentem penetrauit, atque ingentem paucis ſyllabis ſegetem edidit.* Itaque non rhetorum fluminibus nimis inſiſtendum tibi eſt, niſi velis terram humanorum animorum obruere, quando flumina terram diripiunt, & linguæ leporibus potius naſcantur perſtigiæ, quam ſeges vlla. Fructus autem vberior venit ab ijs, quæ oculis, quàm ab ijs, quæ auribus ingeruntur. Vt dicat Pſal. 110. *Initium ſapientiæ timor Domini. Intellectus bonus omnibus facientibus eum.* Ex quo Nazianzen. orat. 15. ait: *Præſtantior eſt pulchritudo ea, quæ oculis cernitur, quàm quæ ſermone pingitur, & ſapientia, quæ per opera demonſtratur, quàm quæ ſermone nitet, ac ſplendeſcit. Intellectus enim bonus, inquit ille, omnibus facientibus eum, non autem prædicantibus.* Non ex concionis pulchritudine claritudo oritur, ſed ex operum ſplendore. Vndè eleganter Diu. Athanaſ. hom. de ſemente: *Quid refert, ſi Græce loquamur, & animo barbari ſimus? Quid prodeſt, ſi concinnus eſt ſermo, & mores ſint inconcinni? Multo præſtantius eſt neſcire Græce hiſcere, & legem Dei in corde poſſidere. Si enim Eccleſia eſſet auditorium rhetorum, opportuna res eſſet eloquentia, ſed quia certamen de moribus, & de fructificatione propoſitum eſt, & cœlum eſt, quod expectatur, non lingua requiritur, ſed mores boni.*

Sic ibi.

Arnob.

1. Cor. 2.

Æſter. 10

Naz. in.

Pſal. 110

D. Athn.

§. XXXV.

§. XXXV.

Linguæ splendor, & dissertitudo ad modicum valet in re virtutis.

ECce tibi Aaron eloquẽs est Dei testimonio, Moysis autem impeditioris linguæ esse concluditur, quid inde? Sanè eloquentissimo Aaroni solum mandatur, quod loquatur, ait enim. *Ipse loquetur prò te ad populum*; Moysi autem creduntur diuina omnia, & efficienda signa: *Tu autem eris ei, in ijs, quæ ad Deum pertinent. Virgam quoque hanc sume in manu tua, in qua facturus es signa.* Diuinorum tractatio, signorum effectio vni Moysi impeditioris viro linguæ creduntur; eloquenti Aaroni nihil aliud præter loquelam committitur. Cur non magis eloquentiæ fiditur? Hoc est ingenium diuinum, quod in re virtutum parum, aut nihil eloquentiæ committat. Accipite Diu. Paulum 1. ad Corinth. 13. loquentem:

1. Cor. 13 *Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam: factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Etsi habuero prophetiam, & nouero mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam· charitatem autem non habuero, nihil sum.* Quibus illud maxime venit notandum, quod cum cætera dona proponuntur, simul proponuntur cum multis effectibus suis, fidei donum proponitur cum eo, quod montes transferat: prophetiæ donum proponitur cum cognitione mysteriorum omnium, & omnium scientiarum, solum donum linguæ proponitur, sine effectu aliquo. Et quidem hoc linguæ donum est, quod potest omni effectu nudari. Ait Diu Chrysost. hom. 32. in

Chrysost. præsenti. *Videtur rursus etiam hic linguarum æstimationem depressit. In prophetia magnum quoddam ostendit momentum, mysteria, scientias omnes nosse, in fide rem non mediocrem, montes transferre: solum linguarum donum posuit nudum.* Hoc sane linguarum donum, quo quis splendide, & copiosè loquatur, infirmius quid est, & nudius in re virtutis, nec adeò valet ad edendos animi veros fructus.

1. Cor. 2. Vndè ipse Paul. 1. ad Corinth. 2. ait: *Veni non in sublimitate sermonis, aut sapientiæ annuntians vobis testimonium Christi.* Et quando veniebat in sublimitate virtutum, cur non veniebat in sublimitate sermonis? An qui mortuos suscitabat, & mutos loqui faciebat, non posset eloquentiam præstare linguæ suæ? Posset equidem, sed ab eloquentia abstinuit, vt à re inutili. Ait Diu. Chrysost. hom. 6. in præsenti: *Cuius vestimenta mortuos suscitarunt, & vmbræ morbos expulerunt, longe magis illius anima pollere facundia potuisset. Sed noluit ita Deus, quoniam nullam attulisset vtilitatem.* Cauit Deus in prædicatore suo facundiam, vt quæ vtilitatem afferat nullam. Hinc Nazianzen. orat. 3. Iuliani Imperatoris turpissima facinora detestans, simul eius præceptores irridens ait: *Hæc ipsum Platones, & Chrysippi, & venerandus Peripatus, & Stoa & scitæ illa sonoro gutture fundentes edocuerunt. Hæc geometriæ æquitas, & de iustitia sermones. Hæc egregij magistri, & imperij defensores, & legislatores, quos ex triuijs, & lacathris sibi collegerat. Quorum non vitam, aut mores laudauerat, sed facundiam suspexerat. An non hos suspicere, atque admiratio par est, qui ciuitates etiam, quæ re ipsa construi, ac coagmentari nequeunt, sermone fingunt.* Expende, quo perueniant rhetorum studia, & facundissimi philosophi, nimirum, vt vitia foueant, vt illas ciuitates oratione demonstrent, quæ reipsa minime esse possunt Christi discipuli etsi idiotæ, etsi barbari ea docuerunt, quæ facta sunt, & in quæ traxerunt vniuersum orbem maximo ipsius orbis bono: at facundi illi quas vibe effinxerunt, minime construi, & coagmentari possunt.

Chrysost. Nazian.

Exod. 4. Abijt Moyses & reuersus est ad Iethro socerum suum, dixitque ei: Vadam, & reuertar ad fratres meos in Ægyptum, vt videam, si adhuc viuant. Cui ait Iethro, vade in pace. Dixit ergo Dominus ad Moysem in Madian: Vade, & reuertere in Ægyptum, mortui sunt enim omnes, qui quærebant animam tuam. Tulit ergo Moyses vxorem suam, & filios suos, & imposuit eos super asinum, reuersusque est in Ægyptum, portans virgam Dei in manu sua.

§. XXXVI.

Nullus ad imperium aptior, quam qui sub legibus, & obedientia scit viuere.

IMperatorium animũ indutus ex Deo, vt Israelem educat de Ægypto, hunc primum in executione muneris sui gressum facit, vt soceri sui facultatem exquirat. *Reuersus est ad Iethro socerum suum, dixitque ei, vadam, & reuertar ad fratres, &c.* Apud Lucam cap. 9 dicenti iuueni, *permitte mihi primum ire, & sepelire patrem meum*, respondit Dominus, qui vocauerat: *Sine vt mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade, & annuntia regnum Dei.* Idem Deus erat, qui vocauerat Moysem, & qui vocauerat hunc adolescentem, & adolescenti, non permittitur ire in paternam domum, sed omnia humanitatis iura obliuiscens trahitur in executionem vocationis suæ. At Moyses longe aliter facit ex Deo, à quo vocatus in Ægyptum suspendit executionem vocationis, & ad domũ paternam redit nec viam adornat, donec humanitatis iuribus satisfaciat, & soceri licentiam obtineat. Cui cum adolescens renuntiat iuribus humanitatis, vt sequatur vocationem diuinam, Moyses vocationẽ suspendit, vt satisfaciat, humanitatis, & obsequij debiti iuribus? Mittebatur adolescens ad annuntiandum regnum cœleste, cui cedere debent humana iura, mittebatur Moyses ad Israeliticum imperium ciuile, ad quod nullo melius disponebatur, quam satisfaciens omnibus humanitatis & ciuilitatis iuribus, viuensque sub illis. Et fallar, si quis aptior potest ad imperium inueniri, quam qui nulli legi, nulli iuri se nouit subducere. De mundi dominatore populo Romano hãc virtutem
1. *Ma.* 8. extollebat 1. Machab. 8. vbi sic: *Omnes obediunt vni.* Ecce tibi in natione ad orbis imperiũ destinata, dempto vno, omnes sub legibus viuunt. Quo ductus Araulphus Gothus maluit in Romanis regnum stabilire, quàm in Gothis hominibus gentis suæ. Rem sic ostendit
Pau. Oro. Paulus Orosius lib. 5. in fine: *Beatissimo Hieronymo referente audiui, militem strenuum Narbonensem familiarissimum Araulpho apud Narbonam fuisse: ac de eo sæpe sub testificatione didicisse, quod ille, cum esset animo, viribus, ingenioq; nimius, referre solitus esset, se imprimis ardenter inhiasse, vt obliterato Romano nomine, Romanum omne solum, Gothorum imperium & faceret, & vocaret: essetque, vt vulgarius loquar, Gothia, quod Romana fuisset, fieretq; tunc Araulphus, quod quondam Cæsar Augustus. At vbi multa experientia probauisset, neque Gothos illo modo parere legibus posse propter effrenatam barbariem, neque Reipublicæ interdicere leges oportere, sine quibus Respublica non est Respublica, elegisse se salutem, vt gloriam sibi de restituendo in integrum, augendoque Romano nomine, Gothorum viribus quæreret, haberetur que apud posteros Romanæ restitutionis auctor postquam esse non poterat immutator.* Quid sapientius à cordatissimo principe, aut dici, aut excogitari potuit? Et Gothus ipse erat, & Gothorum genti addictissimus, & Romanis infensissimus quos funditus perdere amaret, vt suos exaltaret. Vbi autem expertus est Gothos suos exleges, homines, qui nulli scirent attendere iuri, è contra Romanos maxime legibus obtemperantes, & Gothos maluit Romanum imperium conseruare, quod minime durare posset ad homines exleges trãslatum. Sic ratio ipsa cuique persuadet illum ad imperium habendum merito ordinari, qui scit omnibus legibus, & statutis reuerentiam præstare. De Deo cœlestium principũ æternante principatum sic dicebat Paul ad
Ad Eph. 1. Ephes. cap. 1. *Et constituens Iesum in cœlestibus super omnem principatũ, & potestates, &c.* Et quando Iesum constituit Deus in cœlestibus, vt eius nutui omnes Principatus pareãt, an fecit hoc, vt principatus cœlestium ciuium euacuaret? Absit, imò nunquam firmius æternantur principatus, quàm vbi sub legibus sciunt ambulare. Pulchrè ad hæc D.
D. Bern. Bern. lib 5. de consideratione ad Eugenium: *Quid hoc ad summum, sempiternum, singularesque dominium? Præsunt Principatus, & regnant sed reguntur, & ipsi ita vt regere iã non norint frangi desierint.* Expende vnde D. Bernard commendet, & summum, & singulare, & sempiternum dominium, nimirum, ex eo, qui principatus regi sciant, & sub legibus viuere. Et quando finietur regnum, cuius princeps nulli vi barbaritatis, humanitatis, aut honestatis legi se subducit?

§. XXXVII.

Ille aptus imperio, qui domesticas res ete administrat curas.

ECce tibi Moyses electus in tanti populi principem, adhuc in soceri domum pergit, eiusque licentiam solicitat, vxorem suam, filiosque suos conuenit, eosque sic accõmodat, vt possint proficisci. Ait enim: *Tulitque Moyses vxorem suam, & filios suos, & im-*

& imposuit eos super asinum. Non abstulit virum regale munus à domesticis curis, quin potius vbi ad imperatoriam functionem eligebatur, nil prius curat quàm res domesticas aptare, vxori, liberisque prospicere, in eo enim maxime ostenditur regale ingenium ad publicas curas, si quis sciat domesticis rebus iustam impendere curam. De Iosepho ad Ægyptiorum regnum destinato à Deo, ait Gen. 49. vt fuerit venditus à fratribus, vt emptus ad Ismaelitis, vt ductus in Ægyptũ, vt ibi iterum emptus à Putiphare, apud quẽ maximã gratiam inuenerit, imò *à quo præpositus omnibus gubernabat creditam sibi domum*, &c. Ecce tibi qui ducebatur in regale munus, vt prius detinetur, sic Deo prouidente, in domus administratione. Ille enim præclarus ostenditur ad regni administrationem, qui in domesticis curis probatus optimus. Pulchre ait Philo lib. de Ioseph: *Ego in specie ab emptore suo domui præfectus est, reuera autem à natura conciliante illi magnæ genti, ac regionis principatum. Oportebat enim futurum administratorẽ Reipublicæ praeexerceri in rebus œconomicis, nam & domus est parua quædam ciuitas, & œconomia compendiaria Respublica. Vnde facile discimus eundem esse aptum, & dispensationi domesticæ, & administrationi publicæ.* Ridẽdus sane est, qui cum nesciat domesticas subire curas, sese publicis ingerit. Imò irridendus est, qui cum quatuor filiorum, & totidem ancillarũ nunquam nouit disponere gressus, festinet, vt cõmentum disponat exercitibus: cum nulla lege sciuerit tenere domesticos, præsumat amplissimæ Monarchiæ dare iura. Cum semper substantiolam domesticam ære alieno pressam tenuerit, iactet se imperio æris alieni leuamen allaturum. Cum debita propria nulli soluat, amet haberi hominem, qui neminem in regno pati velit inuitum. Cum nunquam domui suæ, vel obolum acquisiuerit, sed dilapidatis omnia domestica ostendat, in consilia de augendis, amplianduque regnis velit venire. Oportet equidem præexerceri in rebus œconomicis, & strenuum se ostendere in domestica administratione, qui vult aptus haberi ad regalia munera subeũda. Hinc Ezechiæ lethaliter languenti ait Isaias cap. 38. ex Dei nomine: *Dispone domui tuæ; moreris enim tu*, & quidem regi maximo imprimis consulendum erat, quod disponeret regno, & id præcipue mandandũ erat Ezechiæ, qui cum finem non haberet, nisi clare, & aperte omnia circa regni successionem, & administrationem reliquisset, non parua orirentur regno incõmoda. Id quod notat Abbul. 4. Reg. 20. quæst. 4. Cur ergo Isaias regi moribundo nihil de regni dispositione mandat, sed de domus dispositione? Hoc est primum, & principale in homine, quod sciat prospicere domui, domesticisque rebus cõsulere optime, qui hæc sciat, nõ eget moneri de regno, illud enim quàm aptissime tractabit, disponet. Fallar enim, si qui dolet in perditione domus, & gaudeat in eius reparatione, non magis doleat in regni perditione, & magis gaudeat in eius reparatione. Rex Niniue cum tota curia sua ad vocẽ Ionæ contremuit, & misere lugebat regni perditionem, Ionas autem, qui totam illam calamitatem induxerat, nihil patiebatur humanum in tãti regni perditione. Quid tunc? Et virentibus cuiusdam fructicis foliis tuguriolum sibi inuenerat Ionas, sub quo secum sedebat contra solis ardores. At Deus præparauit vermẽ qui tugurioli hederam roderet, *& percussit hedẽrã, & exaruit.* Et cui Deus, qui feceras prophetæ tuæ tugurriolum ex hedera, tam subito illud perdis? Si destructurus illud eras adeo breui, cur illud ædificaueras? Præparabat dominus Ionam in Saluatorem regni Niniuitarum, & cum videret hominẽ nudum sine domo, imprimis extemporaneã illi domum de hedera fabricauit, quàm statim perdidit; vt in variis propriis tugurioli successibus speculum haberet, vnde disceret & condolere, & prospicere regno, & ciuitati Niniuitarum. Ait D. Ephræm ad Ionam legens pro hedera cucurbitam: *Figuram, & umbrã tibi viuæ ciuitatis præbeo in cucurbita arefacta. Cucurbita tibi hoc loco magistra efficitur, ex qua sapientiam, & prudẽtiam addisce. Tugurium tuum sit speculum ciuitatis. Tugurium abiectum quaris, & vrbẽ funditus euersã? Vbi rectum iudicium tuum?* Noua moueris quod Ionæ detur domus ex cucurbitarum foliis cõpacta, quæcũq, enim domus sit, licet parua, licet vilis summum habet magisterium, vt ex eius administratione discat homo, qualis futurus sit in administratione ciuitatũ. Scite enim dicitur illud, *Tugurium tuum sit speculum ciuitatis*, nequit enim rectum iudicium esse in homine illo, qui cum domui propriæ augendæ incumbat, totus sit in minuẽdis ciuitatibus, cum instet domui propriæ implẽdæ bonis, multus sit in regnis euacuandis. O bone, tugurium tuum sit speculum ciuitatis! Disce in domo tua, qualiter es administraturus ciuitates. Quod si nec in domo tua scis præcauere mala, firmare bona, neq, ad regni administrationem aliquid vales. Illud optime obseruatũ à Paulo, dum 1. ad Thimor. 4 ait: *Si quis autem domui suæ præesse nescit: & quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit?* Quibus & ego addiderim, quod si quis

Philo.

Isai. 38.

D. Ephr.

1. Thim. 4.

domui ſuæ recte præeſt, & longe aliter in adminiſtratione publica agit, is rectum iudicium non habet.

§. XXXVIII.

Eo ſint homines animo, vt ſi aliquâ vi diſiungi cogantur, hac ablata facile, & prompte redeant ad primam vnitatem.

ECce tibi quam paucis dominus Moyſi reditum ad ſuos perſuadeat, *Vade, & reuertere in Ægyptum, mortui ſunt enim omnes, qui quærebant animam tuam* Coactus fuerat Moyſes abire à ſuis metu mortis per Pharaonē ſibi intentatæ; nunc Dominus vt reditum perſuadeat, hoc vnum proponit, quod mortuo rege, omnis abſit periculi occaſio. Et cur aliam etiam vrgētiorem rationem nō addit? Eo erat Moyſes in ſuos animo, vt ablato impedimento, citiſsime ad illos remearet. Et vtinam omnes induerent erga proximos hunc animum, vt impedimento ablato, in eorum currerent vnionem & charitatem. Quo reſpiciens Deus populos hominum per aquas deſignabat, Apoc. 17. *Aquæ, quas vidiſti, populi ſunt.* Et cur populi deſignantur in aquis? Aquæ ſi per aliquam diuidantur, hoc habent, vt vi ablata, facili negotio ad ſuam priſtina redeant vnitatem. Exodi cap. 14. iubebat dominus Moyſi: *Tu autem eleua virgam tuam, & extende manum tuam ſuper mare, & diuide illud.* Quod & factum eſt, eleuante enim Moyſe virga & extendente manum mare diuiſum eſt, vt pertranſiret Iſrael; tunc iterum ait Dominus ad Moyſem: *Extende manum tuam ſuper mare, vt reuertantur aquæ, &c.* Vt diuiderentur aquæ, & virga, & manus Moyſis eleuatur, vt aquæ reuertantur, nihil de virga dicitur, ſed ſola manus extendi mandatur, ea eſt namq; natura aquarum, quæ vt diuidatur vel virgę ictibus eget; vt autem in primam vnionem reuertatur, ſolum indiget, vt cauſa diuiſionis non appareat. Quo ſpectabat Nazianz. orat. 3. fatus: *Mare, tum ad virgæ ictum cedens, tunc ad ſermonem rurſus coiens.* In tantum duraut diuiſio aquarum, in quantū virgæ percuſio apparuit; vbi hęc ceſſauit, rurſus aquæ ad ſermonem coiere. Sed vt coirēt rurſus aquæ, nullum ſermonem fecit Moyſes, ſed tantum extendit manum: ad qualem ergo ſermonem coierūt? Coierunt equidem ad ſermonem, non ad ſermonem à Moyſe prolatum; ſed ad ſermonem dictum â Deo in prima cōditione aquarum vbi dixit Gen. 1. *Congregentur aquæ.* Quippè ait Elias Cretenſ. Nazianzenum explicans: *quod autem aqua rurſus ad ſuum locum curreret, & conſiueret, id vero naturæ aquæ erat, ac ſermonis ab initio ipſi ab artifice Verbo dicti.* Sic verba vnionis â Deo aquis antiquitus data conſeruabantur ſculpta naturę earū, vt non egeant alio aquæ ad hoc, vt ſeſe vniant, & congregent in vnum, niſi vt impedimentum tollatur. In quo præclare oſtenditur fidelium populorum præſtantia, qui quidem vt diuidantur, multa opus eſt violentia, at vt ad concordiam reducantur, dum violentia abſit, ſufficit vel verbulum à Deo datum.

Apoc. 17.

Exod. 14.

Nazian.

Nazian.

Exod. 4. Dixitque ei dominus reuertenti in Ægyptum, Vide, vt omnia oſtenta, quæ poſui in manu tua, facias coram Pharaone: ego indurabo cor eius, & non dimittet populum. Diceſque ad eum: Hæc dicit Dominus; filius meus primogenitus Iſrael. Dixi tibi: Dimitte filium meum, vt ſeruiat mihi: & noluiſti dimittere eum, ecce ego interficiam filium tuum primogenitum.

§. XXXIX.

Poſt perfectas vniuerſas diligentias in quolibet effectu quieſcendum tibi eſt.

MOnetur Moyſes, vt perficiat omnia, quæ ad molliendum Pharaonis animum inuenta ſunt, nec vlli elemēto parcat, ſed omnia tuibet, omnia commoueat, & protentis impleat, *Vide, vt omnia oſtenta, quæ poſui in manu tua; facias coram Pharaone.* Et quid inde? *Ego indurabo cor Pharaonis*, Deo ſubmouente plura auxilia, & habenas contrarijs affectibus permittente in Pharaone, indurabitur cor eius, ne populum dimittat. Et quando indurandus eſt Pharao, ne quid boni fiat, cur ſic præmonetur Moyſes, vt omnia oſtenta perficiat coram illo, vt nihil prætermittat eorum,

quibus

quibus posset emollire Pharaonis animum? Sicne amat Dominus Moysem affligere, vocans illum ad opera, quæ simul ostenduntur frustranea? Absit, non enim hoc mandatum Dei est affligentis Moysem, sed erudientis, vt quis debet esse promptus & exactus in adimpletione omnium, quæ ad se pertinent, pro bono aliquo præstando, in effectu autem, quicunque ille fuerit, æque se conformet Dei voluntati, quin velit aliud. Rem sanctissime ab Isaaco videbis peractã Gen. 27. Is amabat filium suum Esau natu maximum, cui vt primogenij benedictionem donaret, quid non fecit? Vocat hominem, petit de eius manu captam venationem, vt manducet, quam vbi sibi allatam celeriter sensit, fallaciam suspicatus tentat afferentis manus, & colla, ora osculatur, vt vestimentorũ odorem captet, post quæ omnia, animaduertens non Esau, sed Iacobum fuisse benedictum; ait addolentem Esau: *Benedixi ei, & erit benedictus*, cur bone, non magis factum reuocas, quando euentum vides tuis diligentijs, & curis prorsus contrarium? Sancti viri hoc curant, vt nulla diligentiarũ prætermittatur pro bono aliquo siue habẽdo, siue prẽstando, post omnes autem diligentias impletas, in quouis effectu secuto, licet contrarius sit, æque sese conformant Dei voluntati, nihil aliud amantes. Sic in præsenti de Isaaco dicebat Theod in cat Græca: *Theod.* *Deceptus enim, quando minime decipi credebat; siquidem omnium rerum periculum faciens, ita vt manibus etiam iuuenem attrectaret, nihil tamen cognitis insidijs immutare voluit.* Quid sanctius? Quæ ad se pertinebant, diligentiarum nullam prætermiserat, pro benedicendo filio nato maximo; post illas vniuersas completas se noscens effectu frustratum prorsus quieuit ineffectu adeo contrario nec quid facere voluit pro illo immutando. Quo spectat illud Ieremiæ cap. 51. vbi dicitur: *Ier. 51.* *Subito cecidit Babylon, & contrita est: vlulate super eam, tollite resinam ad dolorem eius, si forte sanetur. Curauimus Babylonem, & non est sanata: derelinquamus eam, & eamus vnusquisque in terram nostram.* Vox est hæc Angelorum custodum, quibus credita erat Babylonis reprobæ curatio, & quibus iniuncta fuit impositio malagmatum. Instant illi curationi, nullam prætermittunt diligentiam, nulli officio parcunt, videntes autem frustratos labores suos, clamant. *Curauimus Babylonem, & non est sanata, derelinquamus eam, & eamus, &c.* Cur non magis dolent in perditione ciuitatis tantæ? Cur non magis perditam operam plagunt? Cur sic abeunt, quasi nihil euenisset mali? Ad illos nõ pertinebat effectus sequendus, sed diligentia præstanda, vbi autem omnia artis, & medicinæ remedia præstiterunt, nihilque in suis diligentijs defectuosum, aut criminosum habent, æque in effectu contrario lætantes, in sua abeunt. Id explicatius proponit Orig. hom. 2. in Hierem. fatus: *Non scientiam artis suæ, neque resinam crimen criminantur Angeli, sed videant se operam perdere, cum loquuntur inuicẽ, & dicunt. Relinquamus eam, & abeamus vnusquisque in terram suam, hoc est, credita nobis est a Deo medicina, vt animã curemus humanam, adhibuimus adiutorium, medicinam imposuimus, studium nostrum non sequitur effectus. Relinquamus eam, &c.* Expende illud: *Studium nostrũ non sequitur effectus*; non detrectant sapientissimi Angeli ea fateri, quibus labores suos ostendant effectu frustratos, quando enim nullum defectum in suis diligentijs verentur, quod effectus aliter eueniat, nihil ad eos attinet. *Orig.*

§. XL.

Nemo primus in aliquo facinore apud Deum fuit, qui aliqua excellentia non notetur.

VIde vt pro Israele adstat Dominus, cuius libertatem petit, cuius persecutoribus mortem minatur, & vnde Israel tantum protectorem, & saluatorem meruit? Ipse ait: *Filius meus primogenitus Israel, &c.* Nullus ante Israelem populus diuinas accepit leges, ipse primus fuit, qui diuinis initiatus Sacramentis sese ab alijs in diuinum peculium secreuit. Et merito vt fuit primus in Dei signo accipiendo, sic singularem excellentiam ex Deo meruit, quando nullus est primus in aliqua virtute ex Deo, qui etiam non insigniatur aliqua excellentia. Matth. 1. vbi Iesu progenitores recensentur, ait textus: *Iesse autem genuit Dauid regem. Dauid autem rex genuit Salomonem, ex ea quæ fuit Vriæ Salemon autem, &c.* Sed & Matth. 23. ait Dominus ad Iudæos: *Vt veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram, a sanguine iusti Abel, vsque ad sanguinẽ Zachariæ, &c* In primo vnus Dauid dicitur rex, & cum Salomon longe præstantius regnum obtinuerit, rex minime dicitur. In secundo etiam vnus Abel iustus nominatur, & cum Zacharias propter iustitiam occubuerit, non accipit nomen iusti. Et cur præ Salomone Dauid rex, & præ Zacharia Abel *Matth. 1.* *Matth. 23.*

iustus nominatur, tantoque vocabulo insignitur? Ille primus ad regnum, & Abel primus ad martyrium venit, ex quo in gloriosiores deuenerunt titulos. Ait D. Augustinus lib. 1. de Mirabilibus sacræ scripturæ cap 3. *Iesse autem genuit Dauid regem. Dauid autem rex genuit Salomonem: cui non additur regem, cum Salomon patris regno teneret maius imperiū. Sed ex hoc intelligitur patris sui Dauid regnum Salomō hereditario iure possidere, & ad Dauidē honorē regi plus pertinere, quod & Abel in iustitia hominum primatum tenuit, quod primus in terra iustus fieri cæpit* Qui primi in aliqua virtute Deum vocantem sequuntur, ij proculdubio præ cæteris debent præstantiori aliquo insigniri titulo. Quis enim apud Deum primus venit in virtute, & aliquid non recepit insigne? Ex Ioann. 20. habes Magdalenam docentem discipulos, quod Dominus resurrexerit, ait enim: *Venit Maria Magdalene annuntians discipulis, Quia vidi Dominū.* Quod notans D. Cyril. Alex. lib. 12. in Ioan. cap. 52. fatur: *Curatum mulierum infirmitas misericordia Domini qui Magdalenā resurrectionis nuntiam fecit, ac primitias Euangelij discipulis prædicare misit.* Vt sapiens Doctor vidit in mulieris ore primum resurrectionis nuntium, statim credidit totā mulierum infirmitatem curatam fuisse Hoc fecit Deus, vt mulierum infirmitati prospiceret, dedit mulieri, quod prima Iesum videret suscitatum, quod prima resurrectionis proferret nuntium, quo in muliebri genere nihil non apparuit & præcellens, & illustre. Recens natum Iesum prima Ægyptus suscepit, vt defenderet, sic enim habet Matth. 2. *Accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Ægyptum.* Et quis numeret ex tunc glorias Ægypti, quod susceperit, & defenderit Iesum prima? Ait D Chrys. hom. 8. in Matth. *Ægyptus suscipit, ac tuetur insidias fugientem tyranni. Namque tactu ipso Domini gustum quendam sanctificationis adipiscitur: vt cum illum audierit ab Apostolis prædicari, huius quasi priuilegij honore decoretur, quod Dominum prima suscepit. Denique si quis nunc ad Ægypti veniat solitudines, paradiso prorsus omnem illam eremum videbit dignorem, & innumerabiles Angelorum cœtus in corporibus fulgere mortalibus, & populos martyrum, & choros virginum, & omnem diaboli tyrannidem solutam, & regnum Christi coruscans* Peregit sanctus vir glorias Ægypti recensens, ex quo prima & suscepit Iesum, & defendit; nunquam enim primus ad aliquam virtutem venies sine lucro ingenti. Quo refero dicta supra tom. 1. in vetus testam. lib. 1. cap. 3. §. 6. & lib 4. cap. 1. §. 45.

§. XLI.

Temporalia bona, quo prius florent eo citius euanescunt.

ILlud maxime notandum est in præsenti, quod carnalis & temporalis populus dicatur filius Dei primogenitus. *Hæc enim* dicit Dominus, *filius meus primogenitus Israel.* Et quidem ante Israelem fuerunt Sethi filij, qui pleno ore vocabantur filij Dei. Habes enim Gen. 6. *Videntes filij Dei, &c.* vbi Genes. 6. Augustinus Theodoretus, Chrysost. in filijs Dei filios Seth intelligunt, de quibus ait Gennadius in cat. Lypp. *Filios Dei filios Seth esse ego arbitror, vtpote erga quos ipse affectum paternum & curam singulariter ostenderit. Quales, & Iacob & posteri dici possunt, ait enim apud Isaiam, Filios enutriui, & exaltaui.* Quando ergo Sethi filij ante Israelitas iam vocabantur filij Dei, cur Deus maluit & nomen, & bona primogenituræ Israelitis attribuere in quiens, *Filius meus primogenitus Israel?* Sane maluit primogenituram Israeli & carnali populo, & perituro, vt ostenderet, quam paruę fælicitatis sit carnali homini, quod in suis bonis ferat primas, quando ad temporalia bona, quo prius accedit quis, eo etiam prius discedit ab illis. Quò forte spectabat D. Zeno Zeno. ser. 40. de Iudæis inquiens: *Deus Israeli ducatum præbuit, idem à sua eum facie postmodum abegit.* Fuit primogenitus Dei Israelita, sed quo prius annumeratus est inter Dei filios, inter excipiendos faunes diuinos, eo prius decidit ab omnibus illis. Similiter primam mundi Monarchiam dedit Dominus Assyrijs, ait enim Gen. 10. *Porro Chus genuit Nemrod ipse cœpit esse potens in terra: Fuit autem principium regni eius Babylon, &c.* Sic Babylone cœperūt mortales sibi regna statuere, leges condere, populos subiugare, & eo peruenit regalis tyrannis vt etiam populum Dei Israelem captiuum traheret. Tunc Dominus Isaiæ 43. *Propter vos misi in Babylonē, & detraxi vectes vniuersos, & Chaldæos in nauibus suis gloriantes.* Quibus ruina Babylonis, & totius Monarchiæ Assyriorū per Cyrum facta explicatur, vbi, & muri solo æquati sunt, & portæ detractæ, & ciuitas euersa, & totum Assyrium nomen euanuit. Sed illud venit maxime ponderandum, quod vt Deus eriperet suos ab Ægypto, perdidit quidem exercitum Ægyptiorum, non tamen illorum Regiam euertit, nec regnum transtulit. Vt autem erueret eos ab Assyriorum tyrannide, non solum perdidit exercitum, sed & Regiam, & totum imperium eorumde

terra

terra erasit. Cur non Ægyptus, sed Assyrius funditus interijt in Israelitarum libertate? Debebatur Assyrijs hæc perditio, qui vt primi ad regnum euolauerant, sic primi erant in exitium extremum deturbandi. Ait Paulus Oros. lib. 2. cap 6. Babylonis ruinam de miratus: *Exaggerare hoc loco mutabilium rerũ mutabiles status non opus est, quicquid enim est opere manu factum labi, & consumi vetustate, Babylon capta cõfirmat, cuius vt primum imperium, ac potentissimum extitit, ita & primum cessit.* Quid euidentius in mortalium vita? Æquali cursu in bona, & in interitum, ruitur, quem gradum facis in curriculo fælicitatis, similem necessum est, vt facias in excidij curriculo, ne tibi obblandiaris quod prior in bona veneris; quando qui prior in bonis, & prior solet esse in excidio. Iobo dicebat postremus nuntius cap 1. *Filijs tuis, & filiabus vescentibus, & bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti, repente ventus vehemens irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos, domus, quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt.* Vide quæ domus extremam calamitatem excipiat, nimirum domus primogeniti fratris. Equidem vniuersi filij faciebant cõuiuia, vnusquisque in domo sua, & in die sua; cui ergo non alterius, sed primogeniti domus excepit ruinam, nisi quia debuit, qui prior in bona venit, & prior patere fini?

Paul Oro.

Iob 1.

Exod. 4. Cumque esset in itinere, in diuersorio occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum. Tulit ilico Sephora acutissimam petram, & circũcidit pręputium filij sui, tetigitque pedes eius, & ait: Sponsus sanguinum tu mihi es. Et dimisit eum, postquam dixerat, Sponsus sanguinum tu mihi es, ob circumcisionem.

§. XLII.

Qui Deum, vt par est, veretur, nihil aliud vereri sciet.

QVem in Ægyptum trahebat Dominus, venientem inuadit, vt eum occidat. sic enim textus: *Volebat occidere eum*, nimirum, *Moysem*, vt melior sententia tulit. Cur Domine interfectionem moliris eũti ad complendum munus commissum? Cur te adeo terribilem ostendis viro, qui in Ægyptũ properat, vt tuum imperium adimpleat? Sapientissime Deus se terribilem ostendit Moysi, & eunti, & Pharaoni verenti; vt Dei ira territus, Deumque terribilẽ veritus, nihil inde possit vereri in creaturis. Ait Diodorus in cat. Lyppom. *Id totum factum est, vt Moyses, qui Pharaonis timore correptus erat; adeo vt mittenti se Deo diceret, Obsecro Domine mitte alium, quem missurus es, tanquam ab Angelo interficiendus, mortis suæ discrimen, quam euaserat secum in mente circumferret, & timor vehemens, quem illi Angelus incussérat, Pharaonis timorem, vt clauus clauum truderet.* Et quis timens Deum, vt par est, aliud timere, aut vereri sciat? Hoc cura homo vt tibi ob oculos sit Dei terribilis ira, & fallar, si possis aliorum vereri vel rabidissimam iram. Nota est historia Eunuchi Candacis Reginæ, qui dum imbueretur mysterijs Fidei à Philippo venit ad aquæ lacum, cuius conspectu vehementer appetiuit baptismum. Quid tunc? Actor. 8. *Descenderunt vterque, inquam Eunuchus, & Philippus, & baptizauit eum.* Et cur Eunuchus magnus Reginæ princeps non magis veretur nudare se coram seruis, vt baptismũ susciperet? Pulchre Dionys. Carth ait: *Eunuchus magnam familiam habuit, nec tamen coram illis se nudare, ac lauare erubuit, dum coram Deo de propriis verecundabatur peccatis.* Vbi cæpit coram Deo peccata sua videre, quæ iam merebantur diuinam, eum concepit horrorem, & timorem; quibus nil aliud horrere, aut timere scierit. Vtinam & nos terribilẽ Deum nostris culpis respondentem videamus; in illum horrorem & verecundiam veniemus, quibus nihil aliud timeamus, vereamur.

Diodor.

Actor. 8.

Dionys.

§. XLIII.

Vt Mariæ puritas originalis adstruatur.

PRoficiscens cum vxore, & liberis in Ægyptum Moyses ad eruendos Israelitas de captiuitate, merito in Angelum incurrit, qui *volebat occidere eum.* Quis enim crederet alios eruendos à captiuitate per illum, à quo & vxor propria, & liberi ferebantur in seruitutis locum? Imo ipse Moyses ferẽs vxorem in Ægyptum videbatur nõ credere;

credere, sibi inde proficiscendum, propter quod male audiebat apud Deum. Id quod notans Euseb. Cæsariensis apud Lyppom. ait: *Propterea Angelus Moysem interficere volebat, quod secum vxorē ac liberos ferret, quasi egressionem ex Ægypto minime crederet.* Speciem profecto non credentis egressionem ex Ægypto præseferebat, qui illuc totam familiam, & vxorem ipsam ducebat. Si enim firmiter crederet, quod inde egressurus erat, & extracturus populum suum vniuersum, minime permitteret illo ire in locum seruitutis vxorem suam dilectā. Quid plura? Hac eadem fortissima ratione conuincor putare Mariam & filiam, & matrem, & sponsam Dei minime permissam esse venire in originariæ seruitutis stemma. Quando enim Deus veniebat in mundum vt diaboli imperium confringeret, & homines ab eius seruitute erueret; vix credi potest, ab hoc vindice, & liberatore captiuorum permissum fuisse matrem, & filiam, & sponsam suam captiuitatem incurrere Sponsus Maria erat, qui diaboli vacuabat imperia, qui seruitutis diabolicæ iura rescindebat, qui eo ipso, quod talia, ac tanta peragebat, & extracturus erat à seruitute homines vniuersos, profecto minime sineret, quod eius sponsa, & filia seruitutem videret. Quod spectat illud Psal. 18. *In sole posuit tabernaculum suum, & ipse tāquam sponsus procedit de thalamo suo.* Expende connexionem illam, & coniunctionem Dei orientis ex Maria tanquam sponsi, & facientis tabernaculum suum instar Solis. Quam tabernaculum solari iubari simile perfecit, ex illa tanquam sponsus processit Et quid est in Sole, in quo vbi Maria Soli assimilata est, statim Deus tanquam verus, & perfectus sponsus inde exoritur? Rem attigit D. Nazianzen. orat 42. fatus: *Cū in aliis rebus hanc rationem tenuisset Deus, vt materiam prius cōderet, ac deinde eam forma conuestiret: hîc, vt maioris cuiusdam miraculi specimen ederet formam materia priorem protulit, (forma enim Solis lumen est,) ac postea materiam induxit. Solem hunc, nimirum, diei oculū fabricatus.* Formauit equidem Deus cælum rude, & terram informem, inanen & vocuam, nulla pulchritudine exornatam, & post modum pulcherrimorum accidentium formis omnia conuestiuit. At in Solis formatione longe aliter se gessit, vtpote maioris miraculi specimen editurus, imprimis enim produxit formam solis, nempe lucem, dicens Gen. 1. *Fiat lux*, ne obscuritas corporis solaris anteuerteret pulchritudinem luminis, sed cum crearetur, iam anteriore luce gauderet. Hoc erat specimen maioris miraculi facti in formatione Mariæ, cum enim omnes alij informes nascērentur, priusque in illis vitiata appareret natura, quam gratiæ splendorem induerent: in Maria longe aliter factum est, nam vt loquitur D. Damas. orat. 1. de Mariæ natiuitate; *natura gratiæ fatum anteuertere, minime ausa est, verum tantisper expectauit dum gratia fructum suum produxisset.* In hoc, & Solis, & Mariæ formationes similes factæ sunt, in neutris anteuertit formæ splendorem vitium naturæ, sed in vtrisque non antea corporea moles fuit, quam sub splendenti forma fuxisset, ne pateretur Mariæ natura aliquid tristе, aliquod diabolicæ captiuitatis insigne, in quo instar perfectissimi sponsi se gessit, Christus, qui vt veniebat homines eruturus â mortis vmbra, sic non passus est sponsam in talem vmbram venire. Hinc Mariæ præseruatio â diaboli captiuitate fecit, vt Deus ex illa tanquam verus, & perfectus sponsus appareat. Eo spectabat D Basil. Sel. orat 3. *Vnigenitus Dei contrarys medicamētis curans vulnera, de homine corpus, in quod se insinuauit, delibauit, & secundum Adam ūsili circumiecit. Paradiso solitudinē obiecit, serpentinæ fraudi trophæum, quod per hominem cōtra diabolum statuit, Eua virginem, & innuptam puellam, quæ sponsum generauit immortalem.* Expende illa, *quæ sponsum generauit, &c.* Visitatus diceret, quæ filium generauit immortalem, cur relicto vsitationi filij agnomine sponsum dicere maluit? Cōmune erat, quod mulier filium generaret, ideo in Maria aliquid magis nouum, & singulare spectauit, nimirum quod ipsa ab omni macula libera liberatorem mundi perfectum suum sponsum faceret. In quo maxime ostenditur Euæ contraria; dum enim Eua Adamum traxit in peccatum, illum simul pessimum ostendit sponsum, vt qui videns vxorem præcipitari in mortem, & seruitutem diaboli, præcipitationi eius consensit. Quid magis alienum à bono sponso? Sed fecit hoc Euæ persuasio, at Maria dum non permittitur à filio ire in communem hominum calamitatem, recte dicitur peperisse sponsum immortalem, quando ex eius libertate, & indemnitate præclarus sic sponsus Christus apparuit.

Euseb.

Psal. 18.

Nazian.

Damas.

Basil. Sel.

§. XLIIII.

Præstantes virtute viri ob errores durius à Deo tractari solent.

VT liberaret virum à morte Sephora arrepto gladio filium circumcidit; quippe ait:

ait: *Tulit ilico Sephora acutiſsimam petram & circumcidit præputium filyſui, &c.* Quando ergo propter circumciſionem filij liberatur à morte Moyſes, clare oſtenditur ideo in periculum mortis veniſſe, quia filium haberet incircumciſum Sed qui tantus erat, vt mereretur accipere Dei viſionem in rubo, & eligi in Iſraelis liberatorem, & principem cur ſtatim ad mortem vocatur propter omiſſam circumciſionem filij? Cur non magis diſsimulat Deus errorem in præſtantiſsimo viro? Equidem ſolent præſtantes virtute viri duriorem Dei manum ob errores ſuos experiri. Id fatetur D. Auguſt. in præſenti, quæſt. 16 veteris teſtamenti iam â me explicata. Similiter Act. 4 vbi Anania, & Saphira parum defraudarunt de ingenti agri pretio, quem vendiderant, & pauperibus diſtribuerant, vbi res peruenit ad Petrum, & ipſe hominem duris verbis exciperet: *Audiens Anania hæc verba, cecidit, & expirauit.* Et longe iis nequior Simon Magus, qui Dei dona ſpiritualia vendere amabat, factus author Simoniæ, cui tamen dicit Petrus Actor. 8. *Non eſt tibi pars, neque ſors in ſermone iſto, cor enim tuum non eſt rectum coram Deo. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua: & roga Deum.* Itaque peſsimus homo Simon Magus liber euadit in Petri tribunali, nulla plaga percuſſus, ſed ſolum monetur, vt pœnitentiã agat, Anania autem multis clarus externis virtutibus, qui ingentia bona pauperibus fuerat elargitus propter Chriſtũ, is tantus, ac talis vir propter aliquale pecuniæ furtum ſtatim plectitur, & occiſus decumbit. Cur non magis Simon Magus interficitur? Cur in ſolum hominem fidelem Ananiam Petrus ſic durus exiſtit? Rem attigit OEcumenius ibi fatus: *Conſidera vero & hoc, quomodo ad familiares vehementer afficiantur. Etenim nolunt eos, qui ſpiritualem gratiam ademptiſunt, ac ſuam conuerſationem, fures, ac ſacrilegos eſſe. In extraneis autem non ſunt vſi ſupplicio, &c.* Hoc proprium ſolet eſſe diuini ſpiritus, quod erga extraneos mirifice patiens ſit, etiam ſi videat illos multo fædatos crimine, verum eos, qui ſpiritualibus donis fulgent, duriter punit, ſi quod flagitium committant. Hinc etiam Petrus 2. epiſt. 2. memorans priſtini ſæculi ſupplicia ait: *Nam ſi Deus Angelis peccantibus nõ pepercit, ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in iudicium reſeruari, &c.* Et vbi tot ſuppetebant hominum ſupplicia, cur imprimis maluit Angelos præuaricatores caſtigatos meminiſſe? Ait OEcumenius ibi: *Non autem temere à præſtantioribus aggreditur, ſed oſtendere volens, quod hi dum peccant, magis obnoxij ſunt ſupplicio.* Hoc timeant in erroribus ſuis præſtãtes viri, quod ſoleant per illos certiori patere ſupplicio. Matth. 18. qui decem millia talenta debebat, acceſsit ad regem cœleſtem, & veniam petiuit. Quid tunc rex? *Miſertus autem Dominus ſerui illius, dimiſit eum, & debitum dimiſit ei.* Sed & Luc. 19. qui vnum talentum acceperat, & integrum ſeruarat, nec minimum illius perdiderat, male apud regem audit, eo quod non afferebat vſuras. *Serue ne quam, quare non dediſti pecuniam meam ad menſam?* Hîc tanta ſeueritas percutit eum qui nihil perdiderat, eo quod non negotiatus fuerat, illic tanta miſeratio excipit, qui tot dilapidarat talenta. Vnde hoc? Chryſoſt. hom. 5. de Pœnit. *Debitori decem millium talentorum vniuerſa dimiſit, à iuſtis vero & vſuras repetere promittit. Quibuſdam quidem multa dimittit peccata quaſi inimicis, quibuſdã vero & nimis exacta de minimis etiam quærit, nihil his ad perfectionem deficere volens.* Sic in iuſtos magis ſolet animaduertere, ab leuiſſima.

Actor. 8.

Luc. 19.

Chryſoſt.

Petrus.

Exod. 4. Dixit autem Dominus ad Aaron: Vade in occurſum Moyſi in deſertum. Qui perrexit obuiam ei in montem Dei, & oſculatus eſt eum. Narrauitque Moyſes Aaron omnia verba Domini, pro quibus miſerat eum, & ſigna, quæ mandauerat. Venerunt-que ſimul, & congregauerunt cunctos ſeniores filiorum Iſrael.

§. XLV.

Angelorum auxilium tunc nobis euidentius datur, cum vel mala adſunt, vel pericula imminent.

PRoperanti ad Pharaonis conſpectum Moyſi frater Aaron mittitur in auxiliũ: *Dixit autem Dominus ad Aaron: Vade in occurſum Moyſi indeſertũ, &c.* Antea promiſerat Deus Moyſi fratris auxilium, nunc non ſolum promittit, ſed & de facto exhibet. Et cur adeo feſtinat Deus fratris exhibere

bere auxilium Moyſi, nõne ſufficeret, quod ſtaret promiſsis de illo præſtando in Pharanis congreſſu? Cur ante quam Pharaonem videat, iam fratris vidit auxilium? Erat Moyſes in deſerto â ſuis deſtitutus, ingentibus periculis vicinus, magno timore percuſſus, & ideo placuit Deo, tunc illi ob oculos ponere fratris auxilium vt fortior, & audentior fieret. Sic vbi nos mala circunſtant, vbi magis inſtant pericula, euidentius ſentimus fraternum auxilium per Angelos nobis à Deo exhibitum. Ait in præſenti D. Niſſen. de vita Moyſis. *Niſſen.* *Diuinum patrocinium tunc apertiſſime apparet, cum nos meliori vitæ tradiderimus, ac pro zelo fidei, & virtutis certamina ſuſcipimus grauiora Tunc homini manifeſtius fratris adminicula vndiq; apparent, ſecum aduerſus hoſtes armati, frater enim quodã modo hominis animo Angelus eſt, qui tunc maxime nobis aſsiſtere videtur, cum Pharaoni appropinquamus* Nullus equidem homo eſt, cui fraternũ Angelorum auxilium deſit, at illi, qui pro Deo, & virtute mala ſuſtinent, multaque in pericula decidunt, hi euidentiſsime tale auxilium, & patrocinium experiuntur. Erat Petrus vinctus in carcere Herodis Actor. cap. 12. & quada nocte dum inter vincula dormiret, *Ecce Angelus Domini aſtitit, & lumen refulſit in tabernaculo · percuſſoque latere Petri, excitauit eum dicens · Surge velociter. Et ceciderunt catenæ de manibus eius. Dixit autem Angelus ad eum, Præcingere, & calceate caligas tuas. Et fecit ſic. Et dixit illi · Circumda tibi veſtimentum tuum, & ſequere me. Et exiens ſequebatur eum: · Et exeuntes proceſſerunt vicum vnum: & continuo diſceſsit Angelus ab eo.* Et quando dicitur Angelus diſceſsiſſe, non credendus eſt, quod localiter diſceſſerit, cum enim is cuſtos eſt Petri, ei â primo natiuitatis puncto addictus, vt putat Gerſon relatus à noſtro Lorino in præſenti, non deſeruit Petrum, ſed illi etiam tunc inuiſibiliter affuit, ab illo tantũ externo habitu, & lumine, ſub quo apparuerat primò, ſeparatus. Sed quando Angelus modo inuiſibiliter Petro aderat, illũq; in omnibus comitabatur, cur & antea non etiã inuiſibiliter affuit, & catenas ſuſtulit, & hominẽ impulit, vt exiret de carcere? Cur maluit in carcere cũ tãto lumine viſibilis apparere, vt vinctũ ſolueret, & ſolutũ duceret, & poſtea hæc externa deſpiciens, in ſolis inuiſibilibus auxilijs præſtandis durare? Poſt egreſsionem è carcere cum iam Petrus eſſet ſuis vicinus, inter quos latere poſſet, & ſic defendi, vt tam grauia pericula non inſtarent, merito Angelus ab exhibendis externis, & viſibilibus auxilijs diſceſsit: cum autem erat in carcere duabus catenis conſtrictus inter quatuor milites poſitus, vt poſsit certius ad mortem reſeruari. Tunc ſub multo lumine Angelus apparuit, vt euidentiſsime, & apertiſsime poſſet Petrus experiri fraternum auxilium ſui Angeli. Quo ſpectans D. Chryſoſt. hom. 26. in Acta fatur · *Ea ſane, quæ in carcere geſta erant, magis mirabilia erant, hoc autem tam humanius: recedit enim Angelus cum nihil prohiberet.* Cum carcer, cũ milites, cum catenæ prohibebant exitum Petri, & auxiliatoris aditum, acceſsit viſibilis, & refulgens Angelus ſæpe enim in magnis periculis apertiſsime Angelorum auxilium adeſt, vbi autem non carcer, nec catenæ, nec milites prohibentes erant, ſed res humaniùs agebatur, receſsit Angelus non à cuſtodia Petri, ſed à tam viſibili apparatu. Multus Syrorum exercitus cingebat Dothain, vt Eliſæum caperet, qui ſeruulo timenti ait. 4. Reg. 6. *Noli timere. Plures enim nobiſcum ſunt, quam cum illis. Cumque oraſſet Eliſæus ait, Domine aperi oculos huius, vt videat. Et aperuit Dominus oculos pueri, & vidit, & ecce mons plenus equorum, & currum igneorum in circuitu Eliſæi.* Ante quam Eliſæus oraſſet, iam ſciebat tantum Angelorum exercitum ſibi tunc temporis adeſſe, pro quibus puero ſuo oſtendẽdis orabat. Sed vnde ſanctus ſcire poterat tantum ſibi Angelorum exercitum aſsiſtere? Videbat clariſsime illum; tam patenter enim & claræ adeſt Angelorum auxilium tribulationis tempore, quaſi quod oculis cernitur, & manibus attingitur. Ex quo ait D. Amb ſer. 1. de Eliſæo, *Eliſæo aſsiſtebant Angeli, quod videbat, & ideo agmina hoſtium non timebat, ſed timebat puer eius, qui Angelos non videbat.* Equidem ſanctum virum hoſtibus cinctum tam à perte confirmabant, & protegebant Angeli, quaſi ſub eius oculis exiſterent, non enim certius adeſt res, quæ videtur, vt adeſt Angelorum auxilium, ijs, qui pro Deo, & virtute pericula ſubeũt. Vnde Daniel ca 6. inter leones liber aiebat: *Deus meus miſit Angelum ſuum, & concluſit ora leonum, & non nocuerunt mihi.* Poterat hoc miraculum fieri â Deo non per Angelum; vnde innotuit Danieli non aliter quam per Angelum factum fuiſſe; niſi quia Angelorum auxilium iuſtis tribulatis tam clare adſit, quaſi qui cerni poſsit ab illis? Ioſue cap 5. dicitur · *Cum eſſet Ieſue in agro vrbis Iericho, leuauit oculos, & vidit virum ſtantem contra ſe, euaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum, & ait, Noſter es, an aduerſariorum? Qui reſpondit: Nequaquam, ſed ſum princeps exercitus Domini, & nunc venio.* Cum primum ad hoſtilem vrbem accedit Ioſue, ſeſe illi manifeſtat Angelus Dei, & manifeſte

Actor. 12

Chryſoſt.

4. Reg. 6.

Amb.

Daniel. 6.

Ioſue. 5.

manifeste suum auxilium prætẽdit; sic enim apud Carthusianũ fatur: *Sum princeps exercitus domini, Angelica virtus sum præsidens totis populo Hebraorum. Et nunc venio, ideſt, præsto iam sum ad dandum tibi consilium, & auxilium.* Non amplius moratur, sed cum primum vidit certamen instare Hebræis suis, ad clarissimum, & apertissimum auxilium præstandum festinat. *Carthus.*

§. XLVI.

Properantes in Dei obsequium vix, & ægre se impedimentis expediunt in populorum frequentia.

MIttitur Aaron obuius fratri in desertum: *Dixit autem Dominus ad Aaron. Vade in occursum Moysi in desertum.* Cur non magis expectaret fratrem in populi frequentia? Quid in causa fuit, quod exiret in desertum? Crediderim hunc fratrum occursum in loco deserto fuisse, vt citius se ad viam peragendam expedirent, vt nulla impedimenta orirentur, quo Moysis iter in Dei obsequium retardaretur Quando enim quis in populorum frequentia sese expedit, vt vocantis Dei ductum sequatur? Quando ibi tibi impedimenta desunt, ne curtere possis in Dei præceptis? Meritò mandatur desertũ illis, à quibus cito erant omnia obsequij diuini superanda impedimenta. Post *Matth. 4.* Ioannis baptisma susceptum, Matth 4. *Iesus ductus est in desertum à spiritu, vt tentaretur à diabolo.* Posset equidem medijs ciuitatibus, & media hominum frequentia diaboli tentationes sustinere; cur maluit ire in desertum, vt tentatori locum præberet? Pul- *D. Amb.* chre D. Ambr. lib. 3. de Spiritu Sancto cap. 18. rem tetigit, fatus: *Ieiunaturus à spiritu ducitur in desertum, vt euacuaret diaboli tentamenta. Nam etsi in abundantia copiarum continenter vixisse laudabile est, tamen in diuitijs, & amœnitatibus frequentior tentationis illecebra est.* Sanè in frequentia diuitum, & amœnitatum adeò frequentes sunt tentationum laquei, vt vix euacuari possint. Vndè dominus in desertum abijt, locum præbens tentanti, vt sic tentationes cito euacuaret, & omnia impedimenta ablegaret. Nunquam nisi longe â ciuitatibus absumuntur omnia impedimenta Exod. 14 aquæ maris hunc inde diuisæ iter expeditum, & solitarium Iudæis præbuerunt: *Ingressi sunt filij Israel per medium ficci maris.* Sed non ibi hostibus caruerunt; namque & Ægyptij simul post illos introierunt, at reductæ aquæ vniuersos hostes absorbuerunt, ne vel vnus remaneret. Ex quo monebat Diu. Amb. in exhortat. ad virg. *Calcate mundi huius profundum, vt quicumq; volneri perſequens comprehendere vos, demergatur.* Vbi in medio mundi sumus affluentibus vndique bonis, fallar, si possent effugi omnia hostilia tela, omnia vulnera deuitari. Cum autem à mundo fugimus, omnia illius calcantes ingressi per medium ficci maris, tunc omnia impedimenta possunt suffocari, ne vel vnum remaneat. Nec miror, quod vt impedimenta proficiendi in Dei obsequio euacuentur, in via, & deserta loca quærantur, quando vel ex vnius hominis occursu mille soleant oriri impedimenta. Vndè mittens Elisæus seruum ad suscitandum filium Sunamitidis, ait illi 4. Reg. 4. *Si occurrerit tibi homo non salutes eum; & si salutauerit te quispiam, non respondeas illi.* Et cur properanti in virtutis obsequium, vel salutationem admittere vetet, nisi ex hominum conuictu, & frequentia oriri soleat, quod virtutis viam impediat? Ait Diu Ambr. in cap. 10. D. Lucæ: *Elisæus seruo mandauit, ne per viam, aliquem salutaret. Festinato enim volebat contendere; ne confabulatione alicuius obuij mandato deflecteretur à munere. Ergo non salutationis officium aufertur, sed obstaculum impediendæ deuotionis aboletur.* Sic ibi. *Amb.* *4. Reg. 4* *Amb.*

§. XLVII.

Fidelium vnitas, & concordia fraterna clarissimum auspicium præbet pro hostibus, & tyrannis debellandis.

ECce tibi qũæ armabantur manus ad Pharaonem debellandum, hinc Moyses veniebat Dei imperium secutus, illinc obuius erat Aaron frater, & ambo in oscula, & amplexus ruũt Sic ait textus de Aarone: *Qui perrexit obuiam, ei in montem Dei, & osculatus est eũ.* Quid facitis ò boni, vocamini aduersus truculẽtissimum Ægypti tyrãnum, & vos fraternis osculis & amplexibus vacatis? Qualia hæc arma aduersus Pharaonem? Quæ hæc meditamenta militaria?

Fallar, siquę sint alia fortiora arma fidelibus principibus ad deuastandos tyrannos, quàm si fidelium populorum, vnitatem, & concordiam fraternam cogitauerint. Post multos tyrannos numeratos, quorum contritio nota erat omnibus, Paulus Orosius lib. 7. *Pau.Oro.* cap. 42. sic tandem fatur: *Hunc omnem catha-logum, vt dixi, vel manifestorum tyrannorum, vel inobedientium ducum, optima Honorius Imperator religione, & fœlicitate meruit, magnà Constantius comes industria, & celeritate confecit; meritò sane, quia in ijs diebus præcipiente Honorio, & adiuuante Constantio pax, & vnitas per vniuersam Africam Ecclesiæ Catholicæ redáta est; & corpus Christi, quod nos sumus redintegrata rescissione sanatũ est.* Quid pulchrius? Confirmabatur Honorius Imperator aduersus omnes tyrannos, & rebelles duces, quos penitus confregit, dissipauit, eò quod pacem, & vnitatem Africanorum fidelium procurauit, simulque diuisiones fidelium in Africa excussit, concordiam redintegrauit, & timorem incussit suis hostibus, & tyrannis. Non aliter cogitabat D. *Cyr. Ale.* Cyril. Alexand. hom. habita tom. 6. Concilij Ephesini cap. 6. vbi de aduentu Episcoporum ad tollendam diuisionem à Nestorio factam in populo Christiano locutus ait: *Ecce igitur omnia gaudent; mare conseruos suos agnoscens illorum voluntati sese subdidit, sanctorumque transitus feroces, iasulta ntesque procellas in tranquillitatem conuertit Terram denique, quam latrones quondam infestabant, ista sanctorum profectio pacificatam reddidit. Sunt enim admodum speciosi pedes euangelizantium pacem.* Fuit hoc hominum fideles adumantium, quod terram latronum tyrannide liberare t. Nunquam enim fidelium regna non patigantur tyrannis dum valent vnitatem, & concordiam seruare. Caue homo, ne scisio aliqua, vel diuisio in populo fideli appareat, nil inde non detrimentosum regnis constabit. Accipite rem delineatam 1. Reg. 15. *Et conuersus est Samuel, vt* *1. Reg. 15* *abiret; Saul autem apprehendit summitatem pallij eius, quæ exciſa est. Et ait ad eum Samuel: Scidit dominus regnũ Israel à te hodie.* Videte consequentiam, ex parua scisione pallij Elisæi, & concisionem, & ablationem regni Sauli auguratur. Ex quo sapienter Pe- *Petr. Da.* trus Damianus monet Enricum Imperatorem, ne diuisiones in populo fideli patiatur. Ait enim lib. 7. epist. 3. *Pallium igitur Samuelis Saul abrupit, & regnũ perdidit; Christi scindatur vestimentum, & scindere permittentis stabit imperium? Inconsutilem vestem Iesu miles Gentilis metuit scindere, & Christiani nõ verentur Ecclesiam per errorem schismaticum separare? Cum ergo vestis Christi sancta dicatur Ecclesia, scisio vestis diuisionem minatur regiæ potestatis. Hinc est forte, quod vrbes, oppida, siue Prouinciæ huius regni ab exteris quotidie cernimus nationibus vsurpari.* Sic quotidie imperium permittens diuisiones fidelibus patet hostibus, patet tyrannis; vt quod retinet fidelium vnitatem fortissimum stat aduersus omnes incursus malos.

Exod. 4. Locutusque est Aaron omnia verba, quæ dixerat Dominus ad Moysem, & fecit signa coram populo, & credidit populus. Audieruntque quod visitasset dominus filios Israel, & quod respexit afflictionem illorum. & proni adorauerunt.

§. XLVIII.

Cratus animus difficillima quæque perficit.

VIx Israelitæ audiunt, quod dominus respexerit afflictionem eorum, & miserit liberatorẽ, & iam proni adorant. Quippè: *Audierunt, quod visitasset dominus filios Israel, & quod respexit afflictionem eorum, & proni adorauerunt.* Caietanus ibi: *Incurnauerunt se, & adorauerunt Deum gratiam agentes.* Quid festinatius? De liberatore tantum audiunt, & iam gratias agunt, quasi libertatem consequantur: Cur non magis expectant aliquem successum? Cur sic de incerto properant gratias agere? Non id frustra tactum est, gratus enim animus nequit frustrari, sed difficilima quęque in effectum trahit. Suscitaturus dominus Lazarum è monumento Ioan. 11. ait: *Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me, ego autem sciebam, quia* *Ioan. 11.* *semper me audis, sed propter populum, qui circunstat, dixi, vt credant, quia tu me misisti. Hæc cũ dixisset, voce magna clamauit, Lazare veni foras. Et statim prodit, qui fuerat mortuus, ligatus pedes, & manus institis.* Quot ibi miracula perfecta sunt? Quot impossibilia superata? Mortuus quatriduanus, & fœtidus subito ad Christi vocẽ resurgit, & ligatus pedes institis ambulabat. Sed illud notandum, quod ante hæc omnia ostensa, gratias egit

domi-

dominus patri, nimirum, vt ostenderet nobis viam superandæ cuiuslibet maximæ difficultatis, nimirum per actionem gratiarum. Huc spectans Euthimius in præsenti, fatur: O *maximum, ac duplum miraculum! Non solum, qui iam olebat, resurrexit, sed etiam, qui obuinctus erat, exiuit à monumento. Itaque gratiarum actio, dispensationis erat instio., ac opus authoritatis.* Euthim. Præmissa gratiarum actio perficiebat miracula, ne sepulchrum, nec fætor, nec ligamina impedirent, quominus Lazarus, & fætidus in sepulchro resurgeret, & ligatus institis ambularet. Nihil adeò difficile est, quod gratus animus ex Dei manu non capiat. Hinc dominus in difficilimi morbi curationè, nihil citius amauit ostendi in infirmo sanando, quam gratitudinem, vel inanimatis benefactoribus exhibitam. Ait enim Ioan. 5. *Surge, tolle grabatum tuum, & ambula. Et statim sanus factus est homo ille, & sustulit grabatum suum, & ambulabat.* Ioan. 5. Ecce de domini præcepto hoc vnum præstat, qui de triginta & octo annorum infirmitate liberabatur, nimirum grabatum substollens ambulabat. Et ad quid grabatum substollere iubebatur? Vt par pari referret, & eãdem ipse præstaret grabato gratiam, quam ab illo acceperat tot annis sustentatus. Ait Sedulius lib. 3. Paschali cap. 9. *Tollens lectum, quo iacebat immobilis, grate mutua redhibitione mercedis vectorem suum proprium humeris famulantibus mox reuexit.* Sedul. Sic Deus difficillimæ redditæ sanitatis testem vocat gratitudinem, qua sanatus mutua redhibitione vectorem suum humeris ipse vectabat. Et quas difficultates superatas non testatur animus gratus? Gen. 24. Eliezer seruus Abrahami dum Mesopotamiam peruenit quæsiturus sponsam Isaaco filio domini sui, nõdum primam vrbẽ ingressus fuerat, adhuc iuxta fontẽ illius erat, preces fundens pro bono euentu. *Nec dum intra se verba compleuerat, & ecce Rebecca egrediebatur, &c.* Gen. 24. Quid fœlicius? Quam primam vidit puellam post preces, eam æstimat sponsam destinatam domino suo. Et qua virtute tam cito deuenit in cognitionem dignæ spõsæ, in quam alij vix post longa examina deueniunt? Ait Theodor. ser. 8. de Prouid. *Quod vero ijs, quæ petijt, potitus est, Dei amicum fuisse demonstrat. Nec enim tam facile ijs potiri potuisset, nisi in largitorem fuisset gratissimus. Gratitudinem vero hanc animi virtus elaborauit.* Theod. Sic ibi.

(*)

CAPVT IIII.

Primus cum Pharaone congressus.

LÆTANTIBVS Israelitis de sibi misso saluatore Moyses, & Aaron, quos forsan alij seniores comitabantur, Ægyptiam intrant Regiam. Et viri imperio in elementa potentes, non accendunt in arma captiuos, sed imperterriti adstãt tyranno. cui notam faciunt legationem diuinam. Vt Omnipotẽs orbis dominus vocabat in desertum Hebræos, accepturus post tres dies de eorũ manibus placabiles victimas. Nescio an sancta apud barbarissimos quosque legatorum religio cohiberet ferocientem Pharaonem, ne Moysem, & Aaronem opprimeret, cohibitus tamen fuit cœlesti numine, quod suis iam ferebat apud tyrãnos auxilium. Verum qui flagris parcebat rex, verba iactare cæpit superbissima, Dei ignoto sibi numini irridet eius legatos otiosorum factionarios minatur nisi cito ad operum pensa adimplenda festinent. Quibus electis Præfectos omnes conuocat, & Exactores, penes quos erat arbitriũ laboris populi captiui, mandat rem seuerius administrari, nullum leuamen permitti, & quod miseri, & præscriptorum laterum impleant numerum, & paleas, vel ad furnos, vel ad lateritium opus ipsi perquirant. Itaque afflicti vndique Hebræi, partim luteo labori insudant, partim paleis, & quisquiljs extrahendis per totam regionem inuigilant; omnes cœlum, & Regiã gemitibus implent. Nec lenitur animus tyranni, sed vocalissimis lacrymis miseriam repræsentãtes suam, ad lethales labores non semel remittit Egredientes miseros à facie principis Moyses, & Aaron excipiunt, & ecce tibi ingens querelarum pondus ab afflictis erumpens tantum non opprimit viros, quasi pro oblata salute, duplicata ipsi incõmoda fecerint scaturire.

His & talibus frãgebant primum aduersus Pharaonẽ Moysis, & Aaronis impetum, qui à popularibus suis remoti, Deo se sistunt, eiusque oculis, qua reuerentia possunt, obijciunt euentum minime respondentẽ diuinis promissis. Hæccine, inquiũt, erat salus per nos danda captiuis? Si duriora illis parabantur, cur nos bonorum sponsores misisti? Tantum locutus sum ad tyrannum, & plus plagis super afflictos, quid mali non meterent, si mandassem fugam? Ita loquentẽ do-

minus præoccupat, & ad nouos cũ Pharaone cõgressus parari iubet. Is enim est Deus, cuius fortitudini quisque tyrannus sit impar, & qui solus nouit stare promissis; nec afflictorum gemitum inanem sinit.

PARS VNICA.

Moralis circa literam.

NOn patiar amplius stagnari moralem succum, quo instructi possimus alacriter alia percurrere.

Exod. 5. Post hæc ingressi sunt Moyses, & Aaron, & dixerunt Pharaoni: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi in deserto. At ille respondit: Quis est Dominus, vt audiam vocẽ eius, & dimittam Israel? Nescio Dominum, & Israel non dimittam.

§. I.

Diuinus halitus non excitat, sed sopit factiones, & rebelliones aduersus legitimos principes.

COnueniant huc Nouatores, qui rebellium bellis, & factionibus turbant Respublicas, & videant Moysem, & Aaronem constitutos â Deo in salutem populi sui, vt inermes Regiam Pharaonis intrant, vt reuerenter legationem, & munus suum referunt principi. Equidem: *Ingressi sunt Moyses, & Aaron, & dixerũt Pharaoni: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Dimitte populum meum, &c.* Cur sic blande ad durissimum regem loqueris? Cur non magis popularibus instas, eorũ animos erigis, vt arma corripiant, & te illorum ex Deo promittis ducem? Cur promissa Dei ope non populum seruilem solicitas, vt audeant iugum excutere, & vel occisis rege, & principibus in libertatem prosilire? Non id permittit Dei spiritus in suis, qui nouit non excitare, sed sopire rebelliones, & factiones in legitimos magistratus, & principes. Rem in præsenti ponderat Lyppomanus inquiens: *Hi tametsi habebant mandatum liberandi Israelitas à tyrannide Pharaonis, & Pharao erat rex longe omnium impiissimus, atque à Domino manifestis verbis condemnatus, non tamen armant Israelitas suos aduersus regem, legitimum magistratum in Ægypto, nec trucidant tyrannum gladio, Dominus enim non dixit: Ingredere ad Pharaonem, & trucida eum; sed ait, ingredieris tu, & seniores Israel ad regem Ægypti, & dices, Dominus Deus Hebræorum vocauit nos, &c. Quod si non licuit Moysi, & Aaroni trucidare Pharaonem, vt liberarent Israelitas suos à tyrannide eius, cui obsecro nunc liceret gladium aduersus legitimum magistratum suum accipere, & sese violenter in libertatem vindicare?* Hinc semper tendit Dei spiritus, vt factiones, & rebelliones excitentur nullæ aduersus legitimos principes. Hinc Dauid ille, vt iuxta cor Dei effectus nactus Saulem infensissimum hostem, cuius rabiem euadere posset internecione illius 1. Reg. 24. ait: *Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hanc rem domino meo, Christo Domini, vt mittam manum meam in eum, quia Christus Domini est.* Ecce tibi quem nouerit hostem infensissimum, non percutit, dum illum legitimum nouit Regem, & Dei Christum. Vbi Carthus. ait. *Quia Christus Domini est, ideò reseruandus fuit diuino iudicio, nec interficiendus authoritate priuata, præsertim a subdito. Et quamuis fuit tyrannus, non tamen tantus, quod fuit occidendus ab aliquo de populo suo, qui aliter potuit manus illius euadere.* Hunc hominibus præstat animum Dei spiritus, ne quis subditus manum inferat legitimo principi, sed magis eius sustineat iniurias. Nunquam enim cum Dei spiritu non venit, & factionum, & rebellionum in principes leuamen. Quo spectans Isaias capit. 52. aiebat: *Quam pulchri super montes pedes annuntiantis, & prædicantis pacem.* Procop & Euseb. apud Castrum legunt; *prædicantis Iesum.* Quæ verba communiter referuntur ad Apostolorum peregrinationes, quocumque enim perueniebant annuntiantes Iesum, summam pacem, & tranquillitatem afferebant, nequis mutire auderet contra suum principem. Quod notãs Paulus Orosius lib. 7. cap. 6. in Petri accessu ad vrbem hoc cantatissimum miraculum narrat contigisse: *Accidit etiam eodem tempore præsentis gratiæ Dei grande miraculum: siquidem Turius Camillus Scribonianus Dalmatiæ legatus bellum ciuile mouens, legiones multas, fortissimasque ad Sacramenti mutationem pellexerat. Itaque die dicto, vt in vnum vndique ad nouum Imperatorem conueniretur, neque aquilæ ornari, neq; cornelli quoquo modo signa mouen-*

1. Reg. 24.

Carthus.

Isai. 52.

Pau. Oro.

Lyppom.

mouerive potuerunt. Exercitus tanta, & tam insitata miraculi fide motus, & conuersus in pœnitentiam, Scribonianum interfecit, seseque sacramento prioris militiæ continuit. Miraculum agnoscunt omnes, at quod id ortum fuerit ex D. Petri ingressu in vrbem, vnde constat? Ait ipse: *Itaque propter aduentum Apostoli Petri hanc exorientem tyrannidem, & consurgens istud ciuile bellum neget quisquam diuinitus esse compressum, qui præteritis temporibus de compressione bellorum ciuilium simile probarit exemplum.* Et quando ex innumeris factionibus, & rebellionibus excitatis in vrbe, ea solum inueniatur sopita diuinitus, quæ excitabatur, dum Petrus ingrediebatur vrbem, sine iniuria fatebimur, tale quid contigisse propter aduentum hominis prædicantis Iesum, de cuius halitu venit, quod sopiantur factiones, & rebelliones ciuium in principes suos.

§. II.

Qui Deo mancipatur, caueat alijs præter Deum seruire.

POpulum suum vocat Dominus, & in desertum abire iubet, vt offerat sacrificia, ait namque: *Dimitte populum meũ, vt sacrificet mihi in deserto.* Et cur necessum est, quod sacrificaturus Deo in deserto sit? Cur non sacrificet in vrbibus? Bene in desertum mittitur populus sacrificaturus, ne quid præter Deum in obsequio suo possit aspicere. Nequit enim quis, vt oportet, Deo seruire, vbi alium præter Deum habet, cui præbeat cultum. Ait Orig. hom. 3. in præsenti: *Non vult Moyses, vt populus in Ægypto positus seruiat Domino, sed vt exeat in desertum, ibique seruiat domino. Hoc est sine dubio, quod ostendit, quia donec quis in tenebris sæcularibus manet, & in negotiorum obscuritate versatur, non potest seruire domino. Non enim potest duobus dominis seruire.* Vbi tibi aliquid aliud præter Deum ob oculos versatur, cui velis cultum præbere; non prorsus aptus es, vt Deo sacrificium offeras, qui nihil vult habere commune cum alijs. Dum Israelitæ vrbem Iericho expugnant, ait Iosue capit 6. *Vrbem, & omnia, quæ sunt in ea, succenderunt*, nihil reliquerunt in vrbe, quod possit humanis seruire vsibus, sed vniuersa in cineres, & fauillas redegerunt. Et cur voluerunt sic perdere, & pulchram, & populosam vrbem? Causa insinuabatur ibidem, dicente domino: *Sit ciuitas hæc anathema, & omnia, quæ in ea sunt, Domino.* Vbi ergo ciuitas consecranda erat domino, prudenter euertitur à Iosue, ne possit seruire homini, quando Deus in suis amat esse solus. Ait Theodoretus quæst. 8. in Iosue: *Quoniam hæc ciuitas erat dicata Deo, meritò euersa erat. Absurdum enim esse Iosue putabat, fieri commune, quod Deo donatum est.* Prudentissime cauet, ne alteri seruiat, quod Deo dicatum est; vt inde discamus vniuersi, qui Deo mancipamur, alijs nos tradere, quam Deo, nõ debere. Abrahamus ductum sequens diuinum, nihil terrenum voluit habere, cui curam impenderet, vbi autem vxorem vidit defunctam Gen. 23. iuit ad filios Heth dicens: *Aduena sum, & peregrinus apud vos, date mihi ius sepulchri vobiscum* Nõ domum, non ius ciuitatis, sed ius sepulchri quærit, & cur non ius ciuitatis simul petit? Diu. Hieronym. de vera Circumcision. ait: *Abraham post verbum domini, locum sibi, non vbi viueret, sed vbi moreretur, acquirit.* Vbi sese dederat Deo, nihil mundiale voluit, quod sibi non esset mortuum, nulli enim vitam suam esse cõmunem volebat, sed vni domino. Componite modo Iobum cum populo Iudaico, ille semel omnia bona sua amisit; hic etiam spoliatus omnibus bonis suis, & misere captiuus additur. Sed illum breui restituta sunt omnia duplicia, sic enim habes cap. 42. *Et addidit dominus omnia quæcunque fuerant Iob duplicia.* Iudæis autem semel spoliatis nunquam in integrum omnia restituta fuere, posteriori templi gloria longe inferior fuit gloria prioris, & denique funditus interierunt. Cur hæc tam diuersa, & Iobo, & Iudæis acciderunt? Sanè Iob ex quo omnia propter Deum amisit, nihil illorum repetijt, & in tantam egestatem redactus, vt corporis sanieni raderet testa, nihil tamẽ perditorum requirebat. At Iudæus ab Ægypto eductus, vel cœlestibus cibis impletus, semper ad relicta bona inhiabat, & pro illis ardentissima suspiria emittebat. Ait Diu. Hieron. de vera Circumcis. ad perditos Iudæos: *Denique spoliatus Iob omnibus bonis nihil requirit. Tu Ægyptum in heremo post manna delitiosa suspiras.* Cur non pereat, qui habens Deum, vel iam dimissa velit etiam habere?

Origen.

Iosue 6.

Theod.

Gen. 23.

Hieron.

Hieron.

§. III.

Hoc imprimis Deus à Regibus exposcit, quod conducit subditis in his, quæ ad Deum sunt.

MVltus erat Pharao in opprimendis Israelitis, quorum causam suscipiens dominus, ait illi per Moysem: *Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi in deserto.* Cur clarius non petit populum dimitti, ne pereat sub dumissimo seruitutis iniustæ iugo. Vel ne succúbat oneri operis lateritij? Cur ijs dimissis, solũ petit dimitti populum, vt sacrificet? Equidem illud meminit Deus, quod imprimis à Regibus exquirit, quod nimirũ nullius sint impedimenti subditis circa diuinà omnia obeunda, sed illos ad ea, quæ ad Deum pertinent, habeant expeditissimos. Hinc Isaias cap. 45. ait: *Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram, vt subijciam ante faciem eius gentes & dorsa regum vertam, & aperiam coram eo ianuas, & portæ non claudentur. Ego ante te ibo, & glorioſos terræ humiliabo: portas æreas conteram, & vectes ferreos confringam. Et dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum, vt scias quia ego Dominus, qui voco nomen tuum Deus Israel. Propter seruum meum Iacob, & electum meum Israel.* Non est animus clarissimam Cyri Monarchiam describere, nec eius in gentes opes, & diuitias, ad quas peruenit, vbi Babyloniorum imperium expugnauit, & tenuit, ad id affluente prouidentia diuina. Teste enim Paulo Orosio tanta erat Babylonia, vt non videretur fieri ab homine potuisse, nec ab homine diruì. Hanc tamen in omni suo flore, & fortitudine expugnatam tradidit dominus Cyro. Sed illud maximè notandum, propter quid dedit Deus tam ingentem gloriam Cyro? Quid tanto imperio dato repetijt à rege pro illo? Ait textus: *Propter seruum meum Iacob, &c.* Erat Iacob Babylone captiuus, nec licebat illi Ierosolymitanũ templum vitere, nec vllum ibi offerre sacrificium; hoc ergo vnum spectabat Dominus in promouendo imperio Cyri, hoc expectabat solum à Rege sibi obligatissimo, ne amplius Iacob impediretur, quominus in templo offerret sacrificia. Sic ipse Cyrus 1. Æsdræ 1 *Hæc dicit Cyrus rex Perſarũ, Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli, & ipse præcepit mihi, vt ædificarem ei domũ in Ierusalem, quæ est in Iudæa. Quis est in vobis de vniuerso populo eius? Sit Deus illius cũ ipso. Ascendet in Ierusalem, quæ est in Iudæa, & ædificet domum domini Dei sui.* Expende, & quid dederit Deus, & quid pro donis præceperit Regi, dedit illi vniuersa regna terræ, pro quibus vnum imprimis repetijt, nimirum, quod liceret populo Israelitico ædificare templum, in quo Deo sacrificia offerret. Pulchrè Diu. Cyril. Alexand. lib 4. in Isaiam orat 2. *Vocaui enim te, inquit Deus, ad hoc, ego Deus solus, & hactenus illustri te honoraui gloria, vt fias tu seruo meo Israeli beneficus, &c.* Non aliud pro tanto regno dato petijt Deus, nisi quod rex beneficus esset in permittendis populi Israelitico templi ædytis, & sacrificiorum oblationibus in templis. Qui enim rex in ijs, quæ ad Deum pertinent, multus est in populo, non minor, quod amplissimum regnum ex Deo teneat. Rex Niniuæ Ionę 3. videns imperium suum ruiturum, sacco ipse indutus vniuersos ad sæcum, & ieiunia Deo offerenda vocabat: *Et surrexit de solio suo, & abiecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere. Et clamauit, & dixit in Ninive ex ore regis, & principum eius, dicens Homines & iumenta, boues, & pecora non gustent quicquam.* Quid hoc ad Regem? Ad regni conseruationem Reges ad arma currunt, exercitum conuocant, munitiones instruunt, arces telis muniunt, & omnia milite implent. Nil horum meminit rex iste in imminenti periculo, sed populum coegit ad sacrificia, quò regni securitatem acquisiuit. Ait D. Ambr. ser. 40. *Nõ perdidit imperiũ, quia siue ferro, siue iustitia pro ciuium salute primus inuigilat. Primus, plane inuigilat, quia vt tota ciuitas ieiunaret, famem sibi rex primus indixit, & solus omnium causa prior cæpit esurire, quam miles. Exẽplo igitur suo præparat religionis exercitum, non armis, sed sola deuotione munitum.* Itaque bonus rex dum viam populi religioni aperit, viam regni cõfirmandi facillimam inuenit, cum hoc imprimis à Regibus dominus exquirat. Necnon, & Adrianus Imperator maximè suas glorias ampliauit, eo solum quod Christianis liberam sacrificandi Deo libertatem permisit. Ait enim Paulus Orosius lib. 7. capit. 13. *Adrianus consobrinæ Traiani filius principatum adeptus, vno & viginti annis imperauit. Hic per Quadratum discipulum Apostolorum, & Aristhidem Atheniensem virum fide, sapientiaque plenum, & per Serenum Granium legatum, libris de Christiana religione compositis instructus, atque eruditus, præcepit per epistolam ad Minutium fundanum datam vt nemini liceret*

Isai. 45.

Cyr. Ale.

Ambr.

Pau. Oro.

1. Æsd. 1

vel Christianos sine obiecto criminis, aut probatione damnare. Idem quoque continuo pater patriæ in senatu vltra morem maiorum appellatur, & vxor eius Augusta Quod duodecim Imperatores antecedētes minime adepti fuerant, id obtinuit Adrianus libertate Christianis data, quasi Deus hoc solum expectaret in Imperatoribus, quod nimirum permitterent Christianis sacrificare Deo, vt imperatorias glorias ampliaret.

§. IIII.

Carnales homines non esse putant, quidquid oculis non vident.

OMnipotentis Domini mandatum ideò contemnit Pharao, quia non nouit Dominum, ait enim: *Non noui Dominum, Israel non dimittam.* Quid stultius? Si alle Dominus est potens sibi rebelles punire, quid interest, quo tu minime noscas illū? Ad hoc, vt illum non timeas, non satis est, quod minime noscas, si verum est, quod sit. Dic ergo potius, Non est Dominus, & Israelem non dimittam? At carnali homini idem, est, non esse, & non nosci; quidquid enim nō nouit, non oculis videt, prorsus non esse putat. Magdalena nuntiauit Simoni Petro, & Ioanni vacuatum esse sepulchrum Domini Ioan. 20. *Exiit ergo Petrus, & ille alius discipulus, & venerunt ad monumentum. Currebant autem duo simul: & ille alius discipulus præcucurrit cursus Petro, & venit primus ad monumentum. Et cum se inclinasset, vidit posita linteamina non tamen introiuit. Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introiuit in monumentum, & videt linteamina posita, & sudarium, quod fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separatim involutum in vnum locum. Tunc ergo, & introiuit, ille discipulus, qui venerat primus ad monumentum, & vidit, & credidit, nondum enim sciebant scripturā, quia oportet eum à mortuis resurgere. Abierunt ergo iterum discipuli ad semetipsos. Maria autem stabat ad monumentum foris plorans.* Ecce tibi & discipuli, & Magdalena visis linteaminibus, & vacuato sepulchro viso non vident corpus Christi magistri sui. At illi non videntes corpus, Iesum minime plangunt, quin potius læti redeunt ad semetipsos, Magdalena autem tota in riuos lacrymarum effunditur, quia corpus Iesu non videt. Et cur illi non plorant, cum hæc tot lacrymas fundat Iesu non viso? Illi vt spirituaiiores vbi non vident Iesum in sepulchro, credunt eum viuere: hæc autem vt carnalior, quod non videt, putat funditus perijsse. Ait D Amb. lib. 3. de Virgin. *Queforis est plorat, nam qui intus est, plorare non nouit. Plorat autem, quia corpus non videt Christi. & perijsse putat, quia ipsa non cernit.* Sic qui externis incubant, qui carnalia solum sapiunt, nihil credunt esse, quod non paret oculis suis. Hæc enim erat horum vox Sap. 2. *Dixerunt enim cogitantes apud se non rectè. Exiguum & cum tædio est tempus vitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis, & non est, qui agnitus sit reuersus ab inferis, quia ex nihilo nati sumus, & post hæc erimus, tanquam non fuerimus.* Ecce tibi, qua ratione miseri adducantur, ne credant aliquid esse post vitam, nimirum, *non est, qui agnitus sit reuersus ab inferis*, insciēter putant funditus perijsse, quæ oculis non parent. Quorum stultitiā sic arguit Minutius Fęlix in Octauio: *Tu perire, & Deo credis, si quid oculis nostris subtrahitur? Corpus omne siue arescit in puluerem, siue in humorem soluitur, vel in cinerem comprimitur, vel in nidorē tenuatur, subtrahitur nobis, sed Deo seruatur.* Et verum est, quod etiam dum subducimur oculis creatis, Deo seruamur; sed hoc non satis percipiunt carnales, quæ ab oculis deficiunt, abesse deficere putantes.

Amb.

Sap. 2.

§. V.

Non omnium est in Dei cognitionem venire.

HÆc principis, hæc potentissimi regis vox, *Nescio Dominum*, qui enim in regnorum venerat potestatem, in Dei veri cognitionem non venerat. Nec mirū, non enim est omnium in Dei cognitionem venire, quādo cuncta creata lumina vmbræ sunt, & tenebræ respectu illius. Hinc Isaias 45. de potentissimo rege Cyro, ait: *Assimulauit te & non cognouisti me*: quippe Deus dedit Cyro clarissimam Monarchiam, cantatissimos triumphos, ingentes diuitiarum cumulos. Quid tunc? Per tot bonorum lumina venit Cyrus in Dei cognitionem? Nullo modo, imò, qui sic bonis mundialibus splendescebat, non meruit inter eos numerari, qui Dei cognitione vigent. D. Cyril. Alex. lib. 5. in Gen. inquit: *Et non cognouisti me. Videtisne, vt aperte, non cognouisti me, diceret? Ingeros enim, qui Deum cognouerint, tam præclarum hominem nominare noluit, quem & regibus excellentiorem, & innumerarum gentium principem fecit.* Proh miser homo! Accepit ex Deo mun-

Isaiæ. 45.

Cyrill.

mundiales ōmnes glorias, accepit imperiū, quo ſe extolleret ſuper mortales cunctos, ſed cognitionem Dei nō accepit, ſed illa priuatus euanuit in omnibus bonis ſuis. Merito enim ait Sapiens cap. 13. *Vani autem ſunt omnes homines, in quibus non ſubeſt ſcientia Dei, & de his, quæ videntur bona, non potuerunt intelligere cum qui eſt, nec operibus attendentes agnouerunt quis eſſet artifex.* Ex quo Arnob. lib. 1. aduerſus Gentes inter immenſas diuitias mūdo allatas per Chriſtum, hoc eius infinitæ benignitatis opus notat, quo Dei cognitionem docti fuerimus. Ait enim: *Honoribus quantis afficiendus eſt nobis Chriſtus, qui quod frugiferum primo, ac humano generi ſalutare, Deus, monſtrauit, quid ſit, quis, quantus, & qualis, qui profundas eius, atque enarrabiles altitudines, (quantū noſtra quiuit mediocritas) capere, & intelligere permiſit, & docuit. Qui, quo authore, quo patre mundus iſte ſit conſtitutus, & conditus, fecit benigniſsime ſciri?* Non equidem tantum eſſet Chriſtianæ benignitatis opus, quod mundialibus glorijs impleremur, quā quod efformamur in eos, qui Dei cognitionem percipiunt. Vt dicat Hierem. 9. *Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua, & non glorietur dines in diuitijs ſuis: ſed in hoc glorietur, qui gloriatur ſcire, & noſſe me.* Sic ibi.

Sapien. 13

Hier. 9.

Exod. 5. Dixeruntque: Deus Hebræorum vocauit nos, vt eamus viam trium dierum in ſolitudinem, & ſacrificemus Domino Deo noſtro. ne forte accidat nobis peſtis, aut gladius. Ait ad eos rex Ægypti. Quare Moyſes, & Aaron ſolicitatis populum ab operibus ſuis? Ite ad onera veſtra.

§. VI.

Impij homines ſeditiones, & tumultus metuunt in diuinarum virtutum ſtudio.

QVam nota eſt in impijs hominibus hæc Pharaonis vox aduerſus Dei ſanctos; aduerſus virtutum diuinarum aſſertores, nimirum, *ſolicitatis populum*, inquietatis Rempublicam! Dum veri Dei ſubeſt obliuio, omneſque in vitiorūm barathra ruunt, nullumque nō viget flagitium, ſed innocentes affliguntur, immerentes vapulant; tacent principes huius mundi, rectores tenebrarum harum. Verum vbi Deus vere quæritur, virtus nude requiritur, & ad veritatem, & virtutem itur. Tunc ab impijs prætexitur ſeditio, timetur tumultus, & læſæ maieſtatis criminis prætenditur ſuſpitio. Ait in præſenti Origin. hom 3. *Donec ſecum eſt populus, & lutum operatur, ac laterem, donec in paleis occupatus eſt, non putant eum eſſe peruerſum, ſed recto itinere incedere. Si vero dicat, volo ire viam trium dierum, & ſeruire Domino, peruerti populum dicit per Moyſem, & Aaronem.* En quam ſæpe id apparet in Chriſtianis Reſpublicis, in ijs & veritatis proferēdæ, & virtutis perſuadendæ ſtudium peſsime audit apud magiſtratus impios. Dum enim cōtra tyrannidem contra ſacrilegia, contra facinora ſileas, prudentiæ nomen acquiris, ſi quid dicas, quod pro virtute ſtet, quod veritatem tinniat, iam temerarij & factionarij nomen incurriſti. Iam diceris quietis turbator, & populorum ſubuerſor ſcriberis. Cum Ieſus pullo vectus aſinorum Ieroſolymam veniret, clamabant turbæ, clamabant diſcipuli, *Benedictus, qui venit in nomine Domini.* Tūc Iudæi proceres ijs vocibus commoti dicunt ad Ieſum: *Magiſter increpa diſcipulos tuos.* Et quale crimen erat, ob quod deberent increpari Ieſu diſcipuli? Sane nihil illi aliud faciebant, quam pallijs dimiſsis ornare viam Ieſu, illiuſque maieſtatem, & gloriam celebrare hymnis, at Ieſu laus, & acceptio nunquam non rea maieſtatis læſæ apparet apud magiſtratus impios. Ex quo D. Amb. lib. 5. epiſt. 32. orat. in Auxentium ſic ſui temporis rem definit: *Audiſtis legi, quod cum Chriſtus ſuper pullum aſinæ ſederet, clamabāt pueruli, & moleſte ferebant Iudæi. Semper ergo Chriſti laudes verbera perfidorum ſunt. Et nunc cum laudatur Chriſtus, dicunt hæretici, quia ſeditio cōmouetur, dicunt hæretici, quia ijs mors paratur, & vere mortem habent in laudibus Chriſti.* Sēper impij ſunt idem in figmentis ſuis; ſemper ſeditioni tribuunt, quod laudetur Chriſtus. Vide in Anglia innocentes Chriſti Sacerdotes accuſari, imo damnari crimine læſæ maieſtatis, crebris accerſiri iudicijs de proditione regni, de ſeditione excitata inter turbas. Et in quò hi homines venerabiles, omni fulgentis virtute ſeditioſi, aut proditores fuerunt? Extollunt Eccleſiam vetuſtiſsimam Chriſti, prædicant ſacramenta Chriſti, & ſemper hæretici dicūt, cum laudatur Chriſtus, quia ſeditio eſt. Vide etiam in regnis ſincera religione imbutis, multos ſapientes viros inſcitiæ, & teme-

Origen.

Amb.

& temeritatis accusari damnari; non aliam ob rem, quâm quia nudam veritatem dixerunt, quia percusserunt notissima populis facinora; & inde temerarij, inde seditiosi? Equidē cū res agitur virtutis, semper dicunt impij, quod fit seditio. Id quod, ex alijs multis, & epistola Scismaticorū Orientalium ad populum Constantinopolitanū data patet, quæ habetur tom. 3 Concilij Ephes. cap. 7. *Vbi* sic de sanctissimo Cyrillo, & socio eius Memnone loquuntur: *Opere pretium duximus vos certiores facere, nos Ephesum aduenisse, ibidemque ciuitatem quidem omni tumultuationis genere plenam, vniuersam vero Synodum non vulgaribus turbis agitatam, Ecclesiam autem velut mare saeua quadam tempestate concitatā reperisse, Cyrillo Alexandrīæ quondam Episcopo, & Memnone Ephesino instar ventorum tetram hāc procellam excitantibus.* Quid impiorum ingenio accommodatius? Duæ erant fidei columnæ Cyrillus, & Memnon, duo capita, quæ pro veritate stabant: duo erant lumina, quæ portum salutis ostendebant: & eo ipso tumultuum authores, & sedition um vocabantur. Sic parens meus Sāctus Ignatius, quia Parisijs scholasticos iuuenes in Christi sequelam trahebat, vt seditionis reus verberibus addicitur. Et quam virtutem non æstiment seditionem magistratus impij? Actor. cap. 10. aperiens Petrus os suum aiebat. *Verbum misit Deus filijs Israel, annuntiās pacem per Iesum Christum: (hic est omnium Dens) Vos scitis, quod factum est verbum per omnem Iudæam incipiens enim a Galilæa, &c.* Sic Petrus in Christi laudem promit eius doctrinam à Galilæa incipientem, at Principes Ierosolymitani accusantes Iesum apud Pilatum Luc. cap. 23. *Invalescebant dicentes: Commouet populum docens per vniuersam Iudæam, incipiens à Galilæa huc vsque* Hoc erat vnum quod faciebat Iesus, in quo amici conueniunt, & inimici, nimirum quod docebat per vniuersam Iudæam, incipies à Galilæa. Hoc autem Petrus laudi tribuit, Iudæi autem illud tribuūt seditioni, tumultui. Sed vnde quod laudabile erat Petro, seditiosum erat Ierosolymitanis principibus? Ille amator pius Iesu, ist. hostes erant; & impij quorum virtutis æstimant seditiones, & tumultus. Ait Beda ibi: *Hic accusantium sermo magis, & eum, qui accusatur, innoxium, & eos qui accusant docet esse peruersos. Potuit namque aliquis amator domini, sicut etiā fecit, eandem sententiam laudis loco ponere dicendo auditoribus sic: Vos scitis, quod factū est verbum per vniuersam Iudæam Incipiens enim à Galilæa, &c.* Sic pij laudem æstimant, quod impij, & peruersi seditionem æstimant

Conc. Eph.

Act. 10.

Luc. 23.

Beda.

§. VII.

Mundiales principes seditionis crimen æstimant, quidquid illorum quæstus temporales imminuit.

PEtebat Moyses Israelitas ad hoc, vt irent ad sacrificandum Deo via trium dierūm propter quod apud Pharaonem seditionis crimen incurrit. Quippe ait: *Quare Moyses, & Aarō solicitatis populū ab operibus?* Vbi noster posuit verbum *solicitatis*, est in Hebræo verbum, quod iuxta multorum opinionem apud Oleastrum deficere, & rebellare, significat: quasi arguat Pharao Moysē, quod in eo, solicitaret populum ad rebellionē, & defectionem, quod seditiosorum proprium est. Sed vnde ex suspicabatur vel vmbram rebellionis, aut seditionis, quando solum expetebatur profectio ad sacrificandum Deo? Vnde sacrificiorum studium potuit præbere regi seditionis suspitionem? Id insinuat verbum textus, *solicitatis ab operibus, &c.* Vbi sacrificia impediebant opera, per quæ regalis fiscus adaugebatur, non miror quod vel ipsa Dei adoratio æstimaretur à Rege quasi seditio, & rebellio aduersus regnum. Notissima est historia ex Actor. ca. 16. vbi Paulus puellam liberauit à spiritu Phitonico, quo imbuta multas res prædicebat, & non paruū quæstum Dominis suis acquirebat: Quid tunc? *Videntes autem Domini eius, quia exiuit spes quæstus eorum, apprehendentes Paulum, & Silam perduxerunt in forum ad principes, & offerentes eos magistratibus dixerunt: Hi homines conturbant ciuitatem nostram.* Expende, qui dicātur perturbatores ciuitatis, qui sedit ofi dicantur, nimirum Paulus, & Silas veri Dei prædicatores, dæmonum expulsores. Hoc vnum faciunt, vt Dæmon â puella abscedat, & quia ad eorum voces Dæmon pellebatur, seditionis accusātur. Vnde ò boni putatis seditiosos illos, qui dæmones exturbabant? Ait textus: *Videntes, quia exiuit spes quæstus eorum:* quippe excluso dæmone lucrum minuebatur, & dum lucrū minuitur, ipsam diaboli contritionem æstimabant proditioné ciuitatum: Ad hæc D. Chrysost. hom. 35 ibi: *Vbique malorum causa pecuniæ O paganorum in humanitatem, vt angeant pecuniam, puellam a dæmonys vexari volunt. Arrepto Paulo, & Sila dixerunt, Hi homines turbant ciuitatem nostram. Et maiestatis læsæ crimendi sunt.* Proh genus Politicorum hominū Deo inuisum! Malunt hi dæmonibus vexari, quā lucrum

Act. 16

Chrysost.

lucrum amitteret, quidquid spem temporalis lucri minuit, & seditiosum, & tumultuarium, & regno exitiale putant. Et quid non faciat lucri amor apud Politicos? Ex sepulchri custodibus, videntes Pharisæi resurrectionem Christi Matth. 28. *Copiosam pecuniam dederunt militibus dicentes, Dicite, Quia discipuli eius nocte venerunt, & furati sunt eum nobis dormientibus.* Christi gloriam in proditionis, & furti suspitionem retorquere conabantur, quod vt facerent, copiosam pecuniam ponunt in medium, accipiendam à militibus, qui confingerent diuini cadaueris furtum, & Apostolorum proditionem. Nec mirror, quod metus perdendi pecunias clamaret Apostolos proditores, & latrones. Ex quo D. Hilar. canone. 33. *Emitur vero à custodibus, qui omnia hæc viderant, argento resurrectionis silentium, & mendacium furti, honore scilicet sæculi, & cupiditate, quia in pecunia honor sæculi est, Christi gloria derelinquatur.* Et quidem vbi inter Politicos intercesserit spes acquirendi lucri, vel metus perdendi, haud dubium, quin Christi gloria negetur, & sanctissimi quique, vel furti, vel proditionis accusentur.

Matth. 28.

Hilar.

§. VIII.

Fides resurrectionis maxime homines promouet.

LIs erat inter Pharaonem, & Moysem de itinere trium dierum necessario ad hoc, vt populum sacrificaret Deo, quippe ait Moyses. *Deus vocauit nos, vt eamus viam trium dierum, &c.* Et cur diabolus in Pharaone sic cauebat trium dierum profectionem, quam adeo Deus in Moyse requirebat? Erat ibi Dominicæ resurrectionis sacramentum, in cuius fide maxime consistit ingens hominum promotio, & accretio. Ex quo D. August. ser. 90. de tempore ait: *Videamus, quid sit illud quod dixit Moyses, viam trium dierum ibimus in desertum, vt sacrificemus Domino Deo nostro. Hæc quidem volebat Moyses, sed contradicebat Pharao nolens filios Israel à se longe discedere. Non enim volebat princeps huius mundi trium dierum sacramenta cognoscere. Illa vtique sacramenta, de quibus Oseas dixit: Viuificabit nos post duos dies, & in die tertia suscitabit nos.* Tridui sacramenta exitialia erant dæmoni, vt quæ resurrectionis continebant mysteria, in cuius fide hominum consistebat suscitatio, & erectio. Ex quo enim homo sub resurrectionis initiatur mysterio, maxima sibi bonorum acquirit augmenta. Hinc Matth. c. 1. attexens Saluatoris nostri genealogiã, inter fæliciss imos, & auctissimos eius proauos, ait *Booz autẽ genuit Obed ex Ruth:* nõ fuit cõtentus Boozũ percẽsere inter Christi parẽtes, sed insuper notauit ex qua vxore habuit, quod Christi pater diceretur. Sed illud inquirendum est, cur Boozus in tantam gloriam venire meruit, non ex alia vxore, sed ex Ruth? Boozus ideo Ruth in coniugẽ accepit, vt suscitaret semen fratris sui defuncti, iuxta legem Deuteron. 25. in quo dominica exprimebatur resurrectio Quapropter cum coniugium celebraret sub resurrectionis typo, ad tantam gloriam deuenit, quod numeretur inter Christi Domini parentes. Ait Procopius in Glossa ad d ctum cap. 25. Deuther. *Nondum manifestata resurrectione, ipsa posteritas, ac memoria per ipsam generis cõseruata solatio veteribus fuit. Interim vero resurrectionis figuram obtinuit Ham vero cum obseruasset Booz, & duxisset Ruth, prodigy quiddam simile adeptus est, vt proauus esset Christi, futurã promissionem resurrectione mortalium imitatus. Nam oportebat eum, qui vobis resurrectionem donauerat, genus ducere per eos, qui typum eius secundum carnem conseruauerant.* Quia in materiali seminis suscitatione Boozus resurrectionem dominicam adumbrabat, inde in tantam gloriam Christiferæ prosapiæ fuit exaltatus. Hinc Dominus per Ionã cap. 3. Niniuitis dicebat iuxta Septuag. lectionem: *Adhuc tres dies sunt, & Niniue subuertetur.* Et mirabar, quod triduum præfigeret subuersioni Niniuitarum, quando triduum cõsecratum resurrectioni Dominicæ erat. Quippe ait Ioan. 2. *Soluite templum hoc, & in triduo suscitabo illud.* Et quando tridum sacratur resurrectioni, cur etiam præfigitur Niniuitarum subuersioni, nisi vt in ipsis minarum verbis per resurrectionis typum, nouæ salutis, nouæque vitæ reciperent auspicium? Ait D. Ephræm ser. de Pœnit. *Oppone sermonem sermoni. Ille suscitare promittebat, hic euersionem comminabatur. Christus resuscitat ad pœnitentiã inuitans; & à propria resurrectione ostendit pœnitentiam, cuius homini causam ad resurrectionem exhibere, in pietate.* Ecce tibi vt triduum in vtrisque resurrectionem adumbrabat, sic sub huius typo incrementi salutaris auspicium dabatur.

Matth. 1.

Ioan. 2.

Ephram.

(*)

§. IX.

§. IX.

Vt tridui abstinentia inauspicatum, quid timet in sacrificio Eucharistico.

VOcantur Israelitæ ad sacrificiũ per viam trium dierum, nisi velit peste, aut gladio perire, inauspicatum enim quis vereri debet, si in trium dierum itinere nullo sacrificio munitus. Ecce textus: *Deus Hebræorum vocauit nos, vt eamus viam trium dierum in solitudinem, & sacrificemus Domino Deo nostro, ne forte accidat nobis pestis, aut gladius.* Et cur pestis, aut gladius non immineat ijs, qui in trium dierum via nullum participant diuinissimi altaris sacrificium? Quod vno, aut alio die ad sacrificium Eucharisticum vocatus abstineas parco infirmitati tuæ. At vbi trium dierum fit concursus, & per omnes tres dies continuos & Dei vocibus, & multitudinis exemplo voceris ad sacrificandum Deo in Eucharistia, & nihilominus abstineas, fallar, nisi pestifer aliquis exitus immineat. Matth. 14. quadam die concurrerant ad Iesum in desertum, vt curationem morborum acciperent. *Vespere autem facto, accesserunt ad eum discipuli eius dicentes: Desertus est locus, & hora iam præterit: dimitte turbas, vt eurtes in castella emãt sibi escas.* Curant ibi Apostoli de turbarum cibo, at Iesus nulla eius ostenditur occupari solicitudine. Sed Matth. 15 dum similis concursus fieret ad Iesum, conuocatis discipulis, ait Iesus: *Misereor turbæ, quia triduo iam perseuerant mecum, & non habent, quod manducent: & dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via.* Nõ solum attendit Dominus, sed & prouidet cibos, timens ijs, ne deficiant in via. Et cur id & primis nõ timebat Dominus? Cur magis ad hos afficitur, & magis cauet, & timet, ne ij sine cibo deficiant? Ait ipse: *Quia triduo perseuerant mecum, &c.* Illi per spatiũ vnius diei solum abstinuerant â cibo, nec miror, quod nihil illis Deus timeat: at ij, qui toto triduo iuxta panem viuum extiterant, nec vllã panis buccellam applicuerant ori suo, merito ijs solis Deus timet, ne in via salutis deficiant. Vt enim adhæc ait Euseb. Emissenus: *In hac via deficiunt ieiuni, per hãc viam currere non possunt, qui Christi pane non sunt refecti.* Sic ibi.

Matth. 14.

Matth. 15.

Euseb.

Exod. 5. Dixitque Phãrão; multus est populus terræ. videtis, quod turba succreuerit: quanto magis si dederitis eis requiem ab operibus? Præcepit ergo in die illo præfectis operum, & exactoribus populi dicens: Nequaquam vltra dabitis paleas populo ad conficiendos lateres, sicut prius, sed ipsi vadant, & colligant stipulas. Et mensuram laterum, quam prius faciebant, imponetis super eos, nec minuetis quicquam, vâcant enim, & ideirco vociferantur dicentes. Eamus, & sacrificemus Deo nostro. Opprimantur operibus, & expleant ea: vt non acquiescant verbis mendacibus.

§. X.

Nimia oppressio subditorum intemporalibus extremum exitium parat regno terreno, & maximum augimentum cælesti.

QVid Pharaone crudelius? Vocabantur Israelitæ, vt se Deo subijcerent, eique cultum præberent: metuens autem Pharao & sibi, & regno suo damnum ab Israelitarũ profectione, eam miseris captiuis parat oppressionem, qua funditus in eis pereat Dei memoria. *Præcepit ergo in die illa Præfectis operum, & exactoribus populi dicens: Nequaquam vltra dabitis paleas: & Opprimãtur operibus, & expleãt ea, &c.* Proh Deus immortalis! Hæc est illa Israelitarum liberatio à te promissa? Siccine captiuitatis pœnas exuunt, etiam contrito Ægyptio per manũ tuam fortem, vt promittebas? Est ne idem opprimi populũ feralissimis exactionibus, & liberari prorsus contrita tyrannide? Est ne idẽ seuerioribus edictis in laboriosa opera teneri, & in libertatem filiorum Dei aspirare? Equidem hæc duo solent â nimia oppressione subditorum nasci, & quod cęleste regnum

regnum aſſurgat,& quod terrenum imperiũ prorſus cadat. Nullo fortius prouidentia diuina promiſsionem ſuam ad effectum perduceret in conterendo Pharaonis regno, & in promouendo ſuo, quam dum permiſsit Pharaonem tanta ſæuire tyrannide. Ad hæc ſapiẽter, & pulchre loquebatur Lyppoman. in cat. fatus: *Tyrannorum profecto hîc mores deſcribuntur, & ferocitatis exempla, qui dum Deus populum è ſeruitute, & captiuitate vocat, indurati grauius premunt. Sed ſic regere debent, qui iudicio diuino prope diem regno pellendi ſunt. Talia ſunt opera prouidentia diuina, ita initia ſancta grauia ſunt, ac difficilia Nemo ad ſummam requiem ſine ſummo labore vnquã contendit. Sic libertati viam aperit, atque parat nimia crudelitas exactionum.* Ecce tibi ex ſeueriſsimis edictis Pharaonis duo iam monſtrantur imminentia, alterũ ſcilicet eſt, quod Pharao cito erat â regno depellendus, quando qui tam duriter, & immaniter regunt, citiſsime currunt in perditionem regni: quippe ait: *Sic regere debent, qui propediem regno pellendi ſunt.* Alterum autem eſt, quod populus inde quã primum ſit in requiem Dei, & libertatem filiorum eius promouendus, talia enim ſunt opera prouidentiæ diuinæ, quę ex maioribus afflictionibus magis augeãt cæleſte regnum in cælo, & in terris. Sic quæ nocent terreno regno, maxime proſunt cœleſti. Nota eſt hiſtoria Roboami filij Salomonis, à quo cum populares peterent aliqualẽ diminutionem exactionum 3. Reg. 12. *Reſpondit rex populo dura:: & locutus eſt eis ſecundum conſilium iuuenum dicens: Pater meus aggrauauit iugũ veſtrũ, ego autẽ addã iugo veſtro Pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos ſcorpionibus. Et non acquieuit rex populo, quoniam auerſatus fuerat eum Dominus, vt ſuſcitaret verbũ ſuum, quod locutus fuerat in manu Ahiæ Salonitis ad Ieroboã.* Itaq, vt Deus ſuũ conſiliũ perficeret in tollendo regno Roboami, permiſsit Roboamũ in eã ſeueritatem, & crudelitatem venire, qua duplicaret patris ſui exactiones populo moleſtiſsimas. Sed & Ieſus vnicus Dei filius patris ſui ſeueritates, exactiones multiplicat, ſic enim Matt. 5. *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis, non mœchaberis. Ego autẽ dico vobis, quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiſcẽdum eam, iã mœchatus eſt eã in corde ſuo::: Iterum ſcitis, quia dictum eſt antiquis. Non peierabis; reddes autem Domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis non iurare omnino::: Audiſtis, quia dictum eſt, Diligis proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis: Diligite inimicos veſtros, &c.* Compone modo Ieſum cum Roboamo; vter quere-

Lyppom.

3. *Reg.* 12

Matth. 5.

gis filius; vterque regnum hæreditabat ex patre, vterque paternas ſuperabat ſeueritates, addens plures rigores, ſupra eos, quos pater poſuerat aduerſus ſubditos. Sed Roboam in illam cogitationem permittitur ire, vt regnum amittat, Ieſus autem ſic regit vt regnũ ſtabiliat, vt regni cœleſtis vacuatas ſedes impleat. Quid agis ò bone? Cur ſeueritatis leges, & exactiones multiplicas? Nonne inde Roboam regnum amiſit? Nonne inde regna temporalia perduntur? Cur tu magis ea non caues, vt regnum tuum ſtabilias? Imo inde magis ea intendit Chriſtus, per quæ terrena regna perduntur, quæ enim terrena ſubditis vacuant, cæleſtia implent. Ad hæc Ruper. de Trinit. lib. 1. in Euang. cap. 19. *Itaque quod nunc ait rex iſte, rex nouus. Ego autem dico vobis, & in omnibus anguſtã oſtendit eſſe viã regni ſui, magis quã hactenus fuerit, pene idem eſt, ac ſi dicat: Pater meus poſuit ſuperbos iugum graue, ego autem addam ſuper iugum veſtrum. Quid igitur hoc ſibi vult, niſi quia rex iſte Deus eſt, & quod regno terreno ſolet obeſſe, hoc cœleſti prodeſt regno eius?* Per eadem equidem & perduntur terrena regna, & cœleſtia ſtabiliuntur. Exactorum ſeueritas nimia, & crudelitas in affligendis ſubditis terrenum regnum ad extremum impellit exitium, ſed cœleſte regnum valde confirmat.

Ruper.

Exod. 5. Igitur egreſsi Præfecti operum, & exactores ad populum, dixerunt: Sic dicit Pharao, Non do vobis paleas. Ite, & colligite ſicubi inuenire poteritis, nec minuetur quicquam de opere veſtro. Diſperſuſque eſt populus per omnem terram Ægypti ad colligendas paleas. Præfecti quoque operum inſtabant dicentes, Complete opus veſtrum quotidie, vt prius facere ſolebatis, quando dabantur vobis paleæ.

§. XI.

Non eſt rex, qui ſubditos ſupra modum premit.

Non

NOn possum non minari sacri Scriptoris differentiam in nominando Pharaone, namq; supra vbi introducitur Phareo locutus cum Moyse, & Aaron, ait textus: *Ait ad eos rex Ægypti; Quare Moyses, & Aaron solicitatis populum ab operibus suis? Ite ad onera vestra.* Verum vbi agitur de eodem aggrauante supra modum populum sibi subiectum, statim relicta regis appellatione incipit textus: *Dixitque Pharao, &c.* imò ipsissimi illius præfecti, vt eius crudelissimũ edictum notum faciant Israelitis, aiunt: *Sic dicit Pharao: Non do vobis paleas.* Et cur vocatus primo rex Ægypti, modo solum Pharao vocatur? Nõne efficacius edictum proponerent sub expresso nomine regis, dicentes: *Sic dixit rex: Non do vobis, &c?* Cur modo nomen supprimitur regis, quod primo exprimebatur? Equidem, in primo dicitur rex, vt qui à subditis consueta, & moderata opera exquirebat, sub quibus non nimis opprimebantur. In secundo autem quando nimiam eorum tractat oppressionem, quando vult eos supra modum, & supra vires grauari, tunc ablato nomine regis, solum nominatur Pharao. Et merito, non enim rex est, qui subditos supra modum grauat. Vndè Paul. Oro. Paul. Orosius lib 7. cap. 4 de Tiberio Imperatore aiebat: *Tiberius quibusdam præsidibus augẽda provincijs tributa suadẽtibus scripsit. Boni pastoris esse, tondere pecus, non deglubere* Non pastor, non rex, non princeps, sed carnifex est, qui pecũ subditũ mactat Exod. 3. vbi Moyses dux populi inaugurabatur ad rubi ardentis miraculum, sic audit ex Dei voce: *Solue calceamenta de pedibus tuis.* Nunquam antea auditum fuit, quod in signum reuerentiæ calceamenta soluantur, frequentior ad hoc erat apud nationes capitis nudatio. Cur Deus â suo principe petit calceorum ablationem, non nudationem capitis? Caput laneis operiebatur, quæ de pecudum tonsione sumebantur: calcei autem ex pellibus fiunt, quæ supponunt iugulationem, & mortem animalis. Sic innuebatur principi, ne de pellibus occisorum, sed de tonsione vitam agat. Non enim rex est, qui mactat subditos, sed qui illis vitam affert. Hinc Dauidi puerulo regnum statuens Deus, illum vocat in certamen cum Goliath, per quem totus Israel periclitabatur. Ait enim textus 1. Reg. 17 1. Reg. 17 *Audiens autem Saul, & omnes Israelitæ sermones Philisthæi huiusce modi stupebant, & metuebant nimis.* Cũ hoc Philisthæo pugnaturus mittitur à Deo Dauid; quando fortissimi omnes Israelitarũ pugnatores cadebant animo, & mortem, aut seruitutẽ expectabant. Et cur Deus maluit omnium Israelitarum spem in vnius pũeruli Dauidis constituere manu? Merito, vt indeiam rex designaretur, ex quo nullus subditorum nõ deberet ei vitam, & libertatem. Pulchrè ad hæc D. Basil. Seleu. orat. 15. *Iam Saul à demoniaca seruitute liberatus erat, & lyræ pulsu Dauid impurati spiritus dominationem fregerat: conflictus cum Goliath damonum pugna successit, ne solius regis sospitator esset Dauid, verum etiam palam de vniuerso Israele bene mereretur, & subditis allata salute rex stabiliretur, ac promulgaretur.* Quippè inde quis rex stabilitur, & designatur, si subditis suis, & vitam, & incolumitatem præbeat. Sanè nullus est, qui illum regẽ credat, qui in danda salute subditis non perseuerat. Vndè cum Christus Dominus suffixus cruci subditorum suorum salutem sanguine proprio emebat, stultissime clamabant Pharisæi Matth. 27. *Si rex Israel est, descendat nunc de cruce, & credimus ei.* Contra quos sapienter ait D. Leo serm. 4. de Pasc. *De quo erroris fonte Iudæi, de quo inuidiæ lacu talium blasphemiarum venena potestatis? Quis vobis magister tradidit, quæ doctrina persuasit, quod illum regem Israel, illum Dei filium credere deberetis, qui se crucifigi non sineret?* Nullus magister, nulla ratio, nulla doctrina ostendere potest eum regem esse, qui pro subditorum salute sibi parcit. Basil. Sel. D. Leo

§. XII.

De malitia diaboli venit, quod homo ad leuidensia, & minuta solum respiciat.

VIde & tyrannum, & diabolicum decretum aduersus homines, nimirum: *Ipsi vadant, & colligant stipulas,* non permitteris aliud respicere, aliud cogitare, quam stipulas, quam res nullius ponderis, & momẽti. Sic semper tenentur, qui diabolica tyrannide, & malitia reguntur, vt nesciant attendere nisi ad stipulas, ad res leuissimas. De Iesu locutus Ioan. cap. 7. inquit: *Iam die festo mediante, ascendit Iesus in templum, & docebat. Et mirabantur Iudæi dicentes: Quomodo hic literas scit, cum non didicerit?* Sanè multa dicebat Iesus mirabilia, quæ sapientissimos quosque in admirationem raperent, & maxime illos instruerent. Sed Iudæi, quid mirabantur in hoc doctore cœlesti? An altitudinem doctrinæ? An vtilitatem? An præstantiam? Minime, sed altitudine, & Ioan. 7.

præſtantia, & vtilitate doctrinæ poſthabita, illud mirabantur, quod ad illos erat momenti nullius, nimirum quomodo ſciret literas. Sic enim erant imbuti diabolica malitia, vt ſolum ad id quod leuius erat, & nullius ponderis reſpicerent. Ait D Chryſoſt. hom 48. in præſenti, inquiens: *Vides eorum plenam malitiæ admirationem? Non enim doctrinam admirabantur, neque capiebant. Sed alia eos mouebat admiratio, vnde id ſciret.* Quæ dicebantur â Ieſu ea erant, quæ ex ſe maxime conducebant ad hominum vitam; ad hæc tamen non attendebant Iduæi, ſed ijs magnis relictis, quod leuius, & nullius vtilitatis erat, id mirabantur, id exquirebant, clamantes: Quomodo hic literas ſcit? O plenam admirationem malitiæ! Vt enim pleni erant malitia diabolica, ſic relictis ſolidis, & pretioſis, ſolas reſpiciebant ſtipulas nullius fructus, nec momenti. Neſcit equidem malitia ad pretioſa, & ſolida reſpicere: Hinc Lucas cap. 7. *Ecce mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit, quod accubuiſſet in domo Phariſæi, attulit alabaſtrum vnguenti, & ſtans retro ſecus pedes eius, lacrymis cœpit rigare pedes eius: & vnguento vngebat.* Sed & Matth 26 de hac eadem fœmina dicitur: *Acceſsit ad eum mulier habens alabaſtrum vnguēti pretioſi, & effudit ſuper caput ipſius &c.* Expende, vt primo dicatur mulier attuliſſe vnguentum, non tamen exprimitur, quod vnguentum pretioſum fuerit: in ſecundo autem, non ſolum vnguentum, ſed & pretioſum explicatur. Et cur in primo non dicitur vnguentum etiam pretioſum? Tunc introducebatur mulier peccatrix in ciuitate, adhuc diabolicæ malitiæ ſeruiens reatui, ex quo habebat nondum pretioſa, & ſolida tractare. Ait Origen hom 35. in Matth. *Conſidera, quam caute apud hos, qui peccatricem non retulerunt, vnguentum eius quaſi pretioſum laudatur. Apud Lucam autem, qui expoſuit peccatricem, vnguentum ſimpliciter nominatur, nec pretioſum, nec nardi piſtici. Adhuc enim habere non poterat vnguenta huiuſmodi.* Minime pretioſa, & ſolida tractantur abillis, qui conſtringuntur diabolicæ malitiæ reatibus. Hæc enim non ſinit ſuos ad alia aſpicere, quam ad leuidenſia, & parui, aut nullius momenti. Nouit hoc ſanctiſsimus ille Ioſeph, qui vt dominæ ſuæ furentem libidinem repelleret, hæc illi referebat Gen. 39. *Ecce Dominus meus omnibus mihi traditis, ignorat, quid habeat in domo ſua, nec quicquam eſt, quod non in mea ſit poteſtate, vel non tradiderit mihi præter te, quæ vxor eius es, quomodo ergo poſſum hoc malum facere?* Quan tula hæc ratio pro peccato depellendo, quæ deſumitur ab homine? Nonne fortior longe eſſet, quæ ex Deo deſumeretur, & ex æternis pœnis peccatori imminentibus? Cur nec Deum, nec infernum meminit Ioſeph, ſed tantum heri ſui offenſam prætendit, quæ in peccato minimum malum eſt, adeò vt Dauid ſolum dixerit Pſal. 50. *Tibi ſoli peccaui*, quaſi nihili æſtimaret hominum offenſas, præ Dei offenſa? Cur ergo hoc, quod Dauid in peccato ſuo paruipendit, id ſolum prætendit Ioſeph, vt peccatricem auertat? Cur non ad maiora, & præſtantiora recurrit? Sanè, res erat cum fœmina malitiæ diabolicæ plena, quæ minime perciperet magna, & præſtantia, & ideò ſapiens iuuenis illi leuiora, & viliora prætendit, vt ad quæ mulier peccatrix magis attenderet. Pulchrè D. Chryſoſt. hom. 32. in 1. ad Corinth. inquit: *Cur autem heri erga ſe beneficia commendat? Diuinarum rerum monitu barbaram impellere mulierem non potuiſſet, ab humanis igitur impellere tentat.* Diuina, & ſolidiora dimittit, vt quæ minime attendantur ab ijs, qui ſunt diaboli malitia infecti; humana, & leuia prætendit, vt quæ ſola reſpici ſoleant à vitiorum ſeruis.

Chryſoſt. — Pſal. 50. — Lucas. 7. — Origen. — Gen. 36. — Chryſoſt.

§. XIII.

Lucelli temporalis ambitio in ſeruis Dei grauiores factiones parit.

DAbat antea Ægyptius paleas Iſraelitis ad conficiendos lateres, & cum Ægyptius paleas dabat, minime dicuntur Ægyptij per terram diſperſi, vt illas colligerent. Vbi autem coacti ſunt Iſraelitæ paleas querere, ecce ait textus: *Diſperſuſque eſt populus per omnem terram Ægypti ad colligendas paleas.* Itaque Iſrael totus diſpergitur per terrã Ægypti, vbi intendit colligere paleas; ſed Ægyptius in eadem collectione palearum dum occupabatur, non diſpergebatur. Et cur palearum inquiſitio non in Ægyptijs, ſed in Iſraelitis tantam diſperſionem parit? Adumbrabatur iam tunc quid in religioſorum hominum natione, vel parui lucelli temporalis inquiſitio, & ambitio parit: lucelli enim parui ambitio, quæ non commouet homines mundiales; hæc in religioſorũ adytis pernicioſas diſperſiones, & diuiſiones facit. Caueat religioſa natio affectũ ad quæuis licet parua lucella tẽporalia, vbi enim hic affectus intrauerit religioſa clauſtra, fallar, niſi ibi mille animorũ diſperſiones, & diuiſiones & factiones gignantur. Numer. 11. Iſrael. tæ faſtidientes

fastidientes cœlestem panem plorabant pro cæpis, & peponibus: *Audivit ergo Moyses populum flentem per familias, singulos per ostia tentorij sui*; vbi Lyra in addition. 4. ad 4. audiens, quod flebant per familias, colligit, *quod erant divisi ab invicem, & non congregati*. Sed Oseas cap. 9. de illis ait: *Reversus est Ephraim in Ægyptum, & in Assyrys pollutum comedit::: Ægyptus congregavit eos.* Ecce tibi egressi ab Ægypto, cœlisti pane pasti, & recreati divisi ab invicem, & non congregati fletibus vacabant pro cæpis Ægyptiorum. Verum reversi in Ægyptum prophanis ibi pabulis dediti congregabantur, ait enim; *Ægyptus congregavit eos*. Cur ergo cæpæ Ægyptiæ Hebræos in Ægyptũ reversos minime dividebant, sed prorsus congregabant, at illæ ipsæ, vel concupitæ ab eisdem in deserto existentibus, illos divisos, & dispersos tenebant fletibus vacantes? Equidem in deserto sancti, & religiosi erant Israelitæ, cœlestibus alti pabulis, in religiosa autem natione temporalis lucri affectus divisiones, & dispersiones parit, quas minime pariebat in eisdem, quando à religione discedentes ad Ægyptum revertebantur, ibique mundialiter, & prophane vivitabant. Non enim vilis lucelli affectus adeò factionarius est in mundialibus, vt in religiosis claustris. Hinc Matth. 20. ad Iesum *accessit mater filiorum Zebedæi cum filys suis, adorans, & petens aliquid ab eo. Qui dixit ei: Quid vis? Ait illi: Dic vt sedeant hi duo filij mei vnus ad dexteram tuam, & vnus ad sinistram, in regno tuo.* Et quidem dextera æterni regis non solum duos capiebat fratres, sed & ibi vniversa sanctorum multitudo erat collocanda, sic enim habes Matth. 25. *Statuet oues à dextris.* Vna ergo Iesu dextera vniversos cœli principes capiet Cur mulier hæc non petebat, vt ambo filij collocarentur in dextera? Cur maluit, vt divisi & separati â dextris, & sinistris extarent? Cur non potius illis & sedis, & honoris requirebat vnitatem? Rationem attigit D Chrysost. hom. 66. in Matth. fatus: *Quoniam prope Ierusalem erant, credebantque regnum Dei tam iam eventurum, quod huius vitæ, ac sæculare opinabantur, hæc postulabant.* Et merito, vbi sæculare regnum expetitum opinabantur, item postulabant, qua divisi, & separati â se invicem extarent, non potest enim temporalis affectus in natione sanctorum longas divisiones non causare.

(*)

Exod. 5. Flagellatique sunt, qui præerant operibus filiorum Israel ab exactoribus Pharaonis dicentibus. Quare non impletis mensuram laterum sicut prius, nec heri, nec hodie? Venerunt-que præpositi filiorum Israel, & vociferati sunt ad Pharaonem, dicentes. Cur ita agis contra servos tuos? Paleæ non dantur nobis, & lateres similiter imperantur. En famuli tui flagellis cedimur, & iniuste agitur contra populum tuum.

§. XIIII.

Non omnium est, sed præstantissimorum, quod vel medys erumnis nihil Deo perficiant contrarium.

VIde quo ferat flagellorum acerbitas præpositos populi Israel, nimirum, *vociferati sunt ad Pharaonem dicentes. Cur ita agis contra servos tuos? En famuli tui flagellis cedimur, & iniuste agitur contra populum tuum*. Nulla in illis memoria Dei, sed sese totos fatentur Pharaonis famulos. Quid turpius? Equidem non omnium est tormentis non vinci. Ait hom. 3. in præsenti Orig. *Superati verberibus nonnulli à fide decidunt, & confitentur se esse populum Pharaonis. Non enim omnes, qui ex Israel, hi sunt Israelitæ, nec quia sunt semen, sunt omnes filij*. Non equidem omnium, sed præstantissimorum est illa fortitudo, qua veri Israelitæ, veri Dei filij nullis adducantur æruminis, & præsent Pharaoni famulitium, sed vni Deo se sistant. Martha illa Ioan. 11. fratris vnici morte afflicta, amarissimisque luctibus, & doloribus cincta, *vt audivit, quia Iesus venit, occurrit illi*. Id quod meditatus Div. Basil. Sel. orat. 40. ait: *Occurrit Christo luctu adhuc adolescente. Vides amorem vivacem.* Et quidem non parui amoris res erat, quod cum

Oseas 9.

Chrysost.

Orig.

Basil Sel.

tanti luctus, tanti doloris adoleſcerent cauſæ, non tamen pigritaret Ieſu venienti ſeſe in primis præſentare. Quum præſtantiſsimæ amatricis fuit, quod adoleſcentis luctu, & ærumna, adhuc nec ad modicum ſuſtinuerit â Ieſu ſuperari. Componite modo Marthæ Moyſem: qui Numer. 2. iuſſus educere aquam de petra, aſſumpta virga ait *Num de petra hac vobis aquã poterimus educere?* Multa indubitanter fecerat mirabilia Moyſes cũ virga, cũr modo dubitat, aquam de petra præſtare? Theodoret quæſt. 38. *Ipſis de morte ſororis dolentibus, inſtabant Iſraelitæ murmurantes ob aquæ penuriam. Quæpropter moleſte ferentes eorum perturbationem, ambigue ſi ſunt verbis, dum educerent aquam.* Erant Moyſes, & Aaron dolentes de recenti obitu ſororis, & adoleſcente adhuc luctu vocabantur ad educendam aquam, & inde in errorem ſunt delapſi. Non enim omnium, ſed optimorum eſt, quod medijs luctibus, & calamitatibus neſciant deuiare. Vndè commendans Gorgoniam ſororem ſuam Nazianzen. ait: *Modeſtum, & verecundiam in doloribus quoq; retinet.* Hinc ipſe Ieſus dum in cruce erat immenſis pene doloribus occupatus Ioann. 19. *Cum vidiſſet matrem, & diſcipulum, quem diligebat, dicit matri ſuæ Mulier ecce filius tuus.* Et quantum hoc fuit ad matris ſolatium, quod amiſſo filio Deo, reciperet hominem Ioannem? Quando ergo hoc prætium, aut quid conducebat ad matris ſolatium; cum Ieſus inter tot dolores voluit id matri procurare? Fateor parum erat hoc matris ſolatium, at maximum argumentum fuit Chriſti præſtantiæ, quem tot genera pœnarum non adduxerunt, vt à debito matri officio deuiaret. Ex quo pulchrè ait Diu. Cyrill. Alex. lib. 11. in Ioann. cap. 34. *Cum igitur ita per legem ipſe præceperit, cumque omnis virtutis ipſe fons ſit, quomodo non oportebat ab ipſo, & per ipſum primum nos diſcere, nec quando intolerabiles imminent ærumnæ negligendos eſſe parentes? Optimus enim ille certe eſt, non qui magna in tranquillitate, ac copia rerum, ſed qui in tempeſtate, & egeſtate mandatorum non obliuiſcitur.* Expende ab illis: *Optimus enim ille certe eſt, &c.* Inde enim quis oſtenditur inter præſtantiſſimos annumerari, quod medijs calamitatibus, medijs ærumnis, medijs tormentis neſciat, quid debiti Dei obſequij detrahere. Bonum enim eſt, & præſtans, quod in tranquillitate Deo obſequium præſtes, at quod id neque inter verba, & tormenta obliuiſcaris, optimum eſt, & ſuperat quamcumque aliam præſtantiam. Forſan Apoſtoli Ieſu non clarius prædicarunt veram diuinitatem, quam illam Nabuchodonoſor prædicauit. Ecce tibi Daniel. cap. 3. Babylonium regem poſt viſos pueros in fornace ardenti incolumes dicentem: *Nabuchodonoſor rex, omnibus populis, gentibus, & linguis, qui habitant in vniuerſa terra, pax vobis multiplicetur. Signa & mirabilia fecit apud me Deus excelſus. Placuit ergo mihi prædicare ſigna eius, quia magna ſunt, & mirabilia eius, quia fortia, & regnum eius regnum ſempiternum, & poteſtas eius in generatione, & generationem.* Quæ clarior, & illuſtrior de vero Deo prædicatio? Sanè & Apoſtoli Dei mirabilia, & magnalia, & poteſtatem, & eius regni æternitatem mundo annuntiabant, eadem, & Nabuchodonoſor annuntiauit. Apoſtoli ad remotiſsimas vſque terras prædicationem ſuam extenderunt, in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Sed & Nabuchodonoſor omnibus populis, & linguis, & gentibus, quæ habitant in vniuerſa terra prædicauit. In quo ergo Apoſtolica prædicatio fuit clarior, & illuſtrior prædicatione per Nabuchodonoſor facta? Hic prædicabat Deum, ſed in regno, & bonorum affluentia conſtitutus, illi medijs ærumnis, medijs calamitatibus, medijs perſecutoribus, & tormentis non potuerunt impediri, quominus Deum verum prædicarent. Diu. Chryſoſt. epiſt. 8. ad Olympiam, ſitur: *Vides Nabuchodonoſoris doctrinam, vides excelſam prædicationem, & extenſas literas vbique terrarum? Quid itaque dic mihi, parem num Apoſtolis accipiet iſte mercedem? quoniam locutus eſt Dei non impari prædicatione virtutem, quoniam tanto ſtudio tam bonum ſparſit vbique ſermonem? Non plane, nec quaſi aliqua ex parte, ſed ſupra modum prorſus minorem. At qui id ipſum opus fecit, quod illi. Sed quoniam non huic, vel affluentiones, vel paſsiones videntur adiunctæ, ideo interciſſa ſunt iura mercedis. Hic namque cum poteſtate agebat hoc totum; illi vero probationem, & expulſiones ſuſtinentes, pœnas omnes ferentes, ac verba, in miſeriis conſtituti, &c.* Sic optimum eſt, & ſuper omnia præſtantiſsimum, quod vel inter acerbiſsima tormenta, non te à Deo ſeparari ſinas.

Theodor.

Nazian.

Ioan. 19.

D. Cyrill.

Dan. 3.

Chryſoſt.

Exod. 5. Qui ait: Vacatis otio, id circo dicitis: Eamus & ſacrificemus Domino. Ite ergo, & operamini. Paleæ non dabuntur vobis, & reddetis con-

consuetum numerum laterũ. Videbantque se præpositi filiorum Israel in malum, eo quod diceretur eis: Non minuetur quicquam operis de lateribus persingulos dies.

§. XV.

Fidelium tribulationes vix sciunt exhauriri, aut laxari, dum in hac vita sunt.

HÆc est vox aduersariarum potestatum ad Dei fideles; *Non minuetur quicquam operis de lateribus per singulos dies.* Dum enim fideles in hac sunt captiuitate nesciũt aduersariæ potestates suas finire tribulationes, sua exhaurire iacula, quibus affligant fidelium animas. Iam Iesus suffixus cruci erat, iam iam pene agebat animam Ioan cap. 19. *Ioan. 19.* *Postea sciens Iesus, quia iam omnia cõsummata sunt, vt consummaretur scriptura, dicit: Sitio. Vas ergo erat positum aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto, hyssopo circumponentes obtulerunt ori eius.* Quis tantam crederet feritatem in Christi hostibus, vt & iam pene enecto pro frigida acetum præberent? Cur non magis compatimini, ô miseri? Mille tormentis dominum in crucem egistis, & ibi illum pene exanimem, doloribusque cõfectum habetis. Cur iam non miseremini, & dulcem aquam sitibundo præbetis? Cur non ferus cordis vestri rigor, vel paulisper lenteſcit, sed & animam eius egredientem, & quasi in labijs manentem acerbatis aceto? Nesciunt Christi hostes lenteſcere, nesciunt aliquid Christiani laboris minuere, sed nouis illum acerbitatibus, dum in viuis manet, acerbant. Ex quo ait *D. Cyril.* D. Cyril. Alex. lib 11. in Ioan. cap. 35. *Inter cætera igitur, quæ crudeliter in Christum facta sunt, hoc quoque poculum iudicamus. Ex quo non parũ vtilitatis consequi possumus. Discimus enim hinc non posse sanari aduersariorum animos in persequendis amicis Christi, sed vsque ad vltimum spiritum, magnum vndique tentationum commouent æstum.* En inextinguibilem in fidelium hostibus odiorum flammam! Nesciũt mansuescere fidelium aduersarij, sed in persequendis Dei amicis noua semper meditantur, nec iam iam animam agẽtibus parcunt, imò nec mortuis seruis Dei moritur inimicorum rabies. Quod stupens *Psal. 78.* Psal. 78. ait. *Posuerunt morticinia seruorum tuorum escas volatilibus cæli; carnes sanctorum tuorum bestijs terræ.* Circa quæ pulchre, & eleganter Eusebius Gallicanus hom. de sancta Blandina, fatur: *Id elaborabat ius iniquitatis, vt se ipsum scelerum nouitate superaret. Sacra corpora funeris honore priuantes ignibus dabant, & post hominum mortem contra ipsam pugnabant humanitatem. Et cum iam causa periisset furoris, finem non ponebant crudelitati.* Nesciunt equidem restingui rabies eorum, qui seruos Dei persequuntur, vel ablata furoris materia, adhuc nouis incenditur crudelitas flammis. Abstulerat Cainus fratrem, & fratre occiso non mitior factus, sic Deo respondit interroganti Gen. 4. *Nunquid custos fratris mei sum ego?* Cur sceleste non mitioribus verbis memoras defunctum fratrẽ? Cur in tantæ innocentiæ sanguine non magis emolliuntur pectora adamantina? Ea est rabies impiorum aduersus sanctos, quæ nunquam sciat cicurari, quæ minime vllam diminutionem patiatur. Ait D. Basil. Sel. orat. 4. *O vocem ipsa cæde magis execrabilem! O sententiam impiam, & linguæ impietate tetriorem! Nec vero cæde ipsa consopiuit inuidentiã; odia enim nunc renouat, cumque exosum Abelum non videat, contra fratris animum stomachatur, forte mæret, quod emortui iugulum repetere nequeat.* Sic nescit minui furor aduersus sanctos. *Gen. 4.* *Basil. Sel.*

Exod. 5. Occurrerũntque Moysi, & Aaron, qui stabant ex aduerso egredientes à Pharaone, & dixerunt ad eos: Videat Dominus, & iudicet, quoniam fœtere fecistis odorem nostrum coram Pharaone, & seruis eius, & præbuistis ei gladium, vt occiderent nos. Reuersusque est Moyses ad dominum & ait: Domine, cur afflixisti populum istum? Quare misisti me? Ex eo enim, quo ingressus sum ad Pharaonem, vt loquerer ex nomine tuo, afflixisti populum tuum, & non liberasti eos.

§. XVI.

Grauis, & insueta afflictio, & calamitas fideli populo est, quod malorum remedijs mala crescant.

NOn possum, non mirari, cum videam Israelitas aduersus Pharaonem tam humiles, aduersus Moysem tã acres. Pharaonis non sustinentes tyrannidem aiebant: *En famuli tui flagellis cædimur, & iniuste agitur cõtra populum tuum.* Verum electi a Pharaone, & inuenientes Moysem, sic eo modo aduersus illum insurgunt: *Videat dominus, & iudicet, quoniam fetere fecisti odorem nostrũ coram Pharaone.* Hos in iudicium Dei vocant. Pharaonem minime. Pharaoni solam odiendam afflictionem iam, Moysi, & Aaron obijciunt terribile Dei iudicium. Cur hoc magis illud Pharaoni obijciunt? Cur acres sese ostẽdũt in Moysen? Ipse iam: *Quoniam fetere fecisti odorem nostrum coram Pharaone.* Videbant in Moyse remedia malis quibus sperabant sed tyrannide Pharaonis liberandos, vana esse incitatiuum: & vitam, cui medicatus Moyses odorabantur, contemptam esse, quo citius perirent. Quod malum & insuetum, & peregrinum erat esse in populi iudicio. Et quantum malum est, quod in ipso mali remedio damna hominem timeant? Sanè hoc atrocissimum malum gentes semel in Ethnicis agnitum, à fide nostra procul alienum reputat Paul. Orosius lib. 6. cap. 11. dum hanc in Africa calamitatem describit. Cùm per totam Africam immensæ locustarum multitudines coaluissent, & non modo iam spem cunctam frugum abrasissent, herbasque omnes cum parte radicum, & sola arborum cum teneritudine ramorum consumpsissent, verum etiam amaras cortices, atque arida ligna perrosissent, repentino arreptæ vento, atque in globos coactæ, portatæque diu per aerẽ Africano pelago immersæ sunt. Harum cum immensos aceruos longe vndis vrgentibus fluctus per extenta late littora propulisset, tetrum nimis, atque vltra opinionem pestiferum odorem, tabida, & putrefacta congeries exhalauit. Vndè omnium pariter animantium tanta pestilentia consecuta est, vt auium, pecudum, ac bestiarum corruptione aeris dissolutarum, putrefacta passim cadauera vitium corruptionis augerent. At vero quanta fuerit hominum lues, ipse ego dum retero perhorresco. Quid horribilius? Ablatio mali locustarum, versa est in funestiorem pronunciæ pernicié. Quis videns locustas vẽto rapi, & in mare demergi, non crederet præsentissimi mali remediũ existere? At receptæ in mare vitæ locustæ, & euomitæ mortuæ fœtore suo extremum Africæ ethnicæ attulerunt exitium. Quid tunc? Hoc malum fidelibus ignotum sic dixit. *Verumtamen, pace & gratia omnipotentis Dei diverim, de cuius misericordia hæc loquor, burquam temporibus Christianis tanta vis inextricabilis mali accidit, vt pernicies locustarum, quæ nullo modo ferri viua potuisset, mortua plus noceret: & qua diu viuente peritura erant omnia, ea perdita, pereuntibus magis omnibus optandum fuerit, ne periret.* Et quidem ex malorum remedijs orta pernicies, vt maxima, sic tum populo fidelierat, & insueta, & peregrina. Quid enim durius, quam quod malorum remedium eo perueniat, vt optandum sit, quod magis prius malum existeret? Tantæ calamitatis non inuenta est, nisi vt impios, & scelestos puniat. De reprobo Pharisæo ait Luc. 18. *Pharisæus stans hæc apud se orabat:* Luc. 18. *Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum: non bis in Sabbatho, decimas do,* &c. Adducitur hic Pharisæus in perditorum exemplum, & adducitur ieiunans, orans, decimas dans. Et quanta pernicies esse potest in temerario, in scelerum persecutore? Maxima certe malo à peccatorum remedia infectabatur, & in pestiferum fœtorem iactantiæ conuertebantur: Sic de illo ait Euseb. Gallican. ser. 6. de orat. *Euseb. De domo Dei Pharisæus nimis sibi securus præsumptionis reportauit sententiam: odibile enim fecerat sacrificium orationi suæ fœtore iactantiæ.* Ecce tibi vt Pharisæus peccatorum remedia, & salutis fontes nimirum orationes, ieunia, solutiones decimarum in pestiferum fœtorem cõmutauit, qui hominem reprobum statuat. Sed cui accideret tantum malum nisi Pharisæo? Perfido, & deplorato homini illud Dauid imprecabatur Psal. 108. *Oratio eius fiat in peccatũ.* Psal. 108 quando enim oratio fidelium remedium solet esse peccatorum, magni, & insueti supplicij est argumentum, quod inde eructent peccata, & miseriæ, vnde sperabatur remedium. Vt dicat D. Ambr. lib. 1. de Abel cap. 9. *An nescis, quam graue sit in oratione contrahere peccatum, vbi speras remedium? Certe dominus per prophetam docuit hoc graue esse maledictum, dicens: Et oratio eius fiat in peccatum.* Quæ calamitas proditorem Christi tenuit, & vexauit, vt D. Hieron. ibi, & D. Leo ser. 5. de Pass. testantur. Ambr.

§. XVII

§. XVII.

Ex tunc vera Dei virtus in nobis apparet, ex quo tentationibus paramur.

VIx in Dei nomine cum Pharaone actum est de Israelis salute, & Israelitarum tentationes, & afflictiones incipiunt. Sic enim ait Moyses: *Ex eo enim, quo ingressus sum ad Pharaonem, vt loquerer ex nomine tuo, afflixisti populum tuum.* Simul Moyses cæpit agere cum Pharaone in Dei nomine, & Israelitarũ afflictionibus aditus aperitur. Hoc enim indicium est veræ assistentis virtutis, quod & occurrat tentationibus, & probetur periculis. Ex quo aiebat Euseb. Gallicanus hom. de sancto Honorato: *Teneamus veram humilitatem. Veram dixit, id est, quæ nouerit prouocata vinci, irritata non lædi; quæ parata sit ad omnem colluctationem.* Expende ab illis; *veram dixit, &c.* inde enim censet veritatem virtutis, si prouocata vincat, si parata sit ad omnem colluctationem, quasi dum non est in lucta, vera virtus non sit. Et ex tunc appareat vera esse virtus, ex quo illi præponitur probatio in tentationum periculis. Hinc Dominus ad tentatorem diabolum de Iob cap. 1. *Num considerasti seruum meum Iob, quod non sit ei similis in terra, simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo?* In cat. Græca legitur: *Non est secundum ipsum aliquis eorum, qui sunt super terram, homo irreprehensibilis, iustus, verus, pius, &c.* Expende, quod prius vocat irreprehensibilem, & iustum, deinde verum, cum in re prius sit esse verũ, quã irreprehensibilẽ. Et cur prius dixit irreprehensibilẽ, quã verũ? Dũ irreprehẽsibilem dicebat, diabolus tẽtator excitabatur ad tentationes parandas, quæ semper præmitti debent, vt clare veritas virtutũ appareat Ait ibi D. Chrysost. *Primùm omnis homo verus est, idque ex opificij ratione, deinde sine reprehensione est, & sine querela ex vitæ consuetudine Sed hoc loco propter conflictum cum diabolo irreprehensibilem vero præponit* Illud in homine quouis præponendum est, quod conflictibus, & tentationibus est iunctum diabolicis, vt deinde eius virtutum veritas possit euidentius exponi. Sic ipse diabolus irridebat Iobi virtutes, quas minime veras credebat, dum nulla, probabantur tentatione. Ait enim cap. 1. *Numquid Iob frustra timet Deũ? Nonne tu vallasti eum, ac domum eius, vniuersamque substantiam per circuitum, operibus manuum eius benedixisti, & possessio eius creuit in terra? Sed extende manum tuã, & tange, &c.* Ecce tibi dum Iob tentationi non concedebatur, eius virtutem veram minime diabolus credidit. Vnde cum hæc à diabolo dicta audit Dydimus in cat. Græca ait: *Proprium eorum est, qui virtuti sunt inimiciores cæterorum bona minime vera esse existimare.* Sed illud flagitat dæmon, vt vera credat, nimirum quod Iob tangatur manu Dei, hoc est, quod tentationibus, & periculis detur. Et quidem ex tentationum conflictibus vera virtus censetur. Vnde Num. 1. ait Dominus: *Tollite summam vniuersæ congregationis filiorum Israel per cognationes, & domos suas, & nomina singulorum, quicquid sexus est masculini à vicesimo anno, & supra, omnium virorum fortium ex Israel.* Et qui numerabantur? ait infra: *Omnes, qui poterãt ad bella procedere.* Vbi eleganter Theodoret. in cat. Græca fatur: *Tu velim ex hoc etiam mihi consideres, in censum Dei, & in librum vitæ nullam ætatem referri, nisi quæ virilis, & idonea sit bellis tentationum perferendis.* Itaque ex quo quis Dei esse incipit, hoc habere debet, quod idoneus sit, vt se exponat tentationum periculis.

Euseb. Iob. 1. Iob. 1. Chrysost. Dydimus. Num. 1.

Exod. 6. Dixitque Dominus ad Moysem: Nunc videbis, quæ facturus sum Pharaoni: per manum enim fortem dimittet eos, & in manu robustâ eijciet illos de terrâ suâ. Locutusque est dominus ad Moysem, dicens: Ego Dominus, qui apparui Abraham, Isaac, & Iacob in Deo omnipotente, & nomen meum Adonai, non indicaui eis. Pepigique fœdus cum eis; vt darem eis terrã Chanaam, terram peregrinationis eorum, in qua fuerunt aduenæ.

§. XVIII.

Tunc solet Deus seruis suis accurrere, quando in illos rabies creata non habet, quid amplius agat.

EXpẽde illud, *Nũc videbis, &c.* Nũc nimirũ, quando afflictiones Iſraelis creuerũt, quãdo Pharao aggrauauit eorũ oppreſſionem, vt iam eis vel viuere non liceret. Nunc, inquam, affuturus eſt Deus, qui tunc ſolet ſuis accurrere, quando rabies humanæ
Dan. 3. omne ſuum virus exhauſerunt. Et quidem Dan. 3. tres Hebræi pueri Nabuchodonoſori furenti ſiſtuntur, quibus ipſe dira minatur, imo eos ligari iubet, & in ardentiſsimam fornacem immitti. *Angelus autem Domini deſcendit cum Azaria, & ſocijs eius in fornacem, & excluſit flammam ignis, &c.* Nõ antea, ſed cum iam medijs flammis pueri eſſent, Angelus Domini accurrit. Et cur non ante venit? Cur cum regi adſtitẽt ſiue cum ligarentur, affuit, & illos eripuit? Cur maluit expectare, vt conijcerentur in ignem? Expectabat equidem, quod regis furor omne virus exhauriret, & nihil haberet iam, quod aduerſus illos efficeret, vt ſic clarior pateret pue-
Chryſoſt. rorum triumphus. Ait D. Chryſoſt. hom. 6. ad Popul. *Propterea & Deus permiſit, omnia fieri, quæcumque tyrannus voluit, vt demonſtraret, quod à ſe cuſtoditos offendere poſſet nemo. Voluit rex ipſorum vrbem euertere, & Dominus non prohibuit: voluit captiuos ducere, & non impedijt, voluit ligare, conceſsit, in fornacem injcere permiſit: flammam vltra modum ſuccendere, & hoc demiſit. Et quando nihil rediquum fuerat, ſed omnem vim tyrannus exhauſerat, tunc ſuam Deus virtutem monſtrauit, & puerorum patientiam.* Is eſt Deus, qui in ſeruis ſuis gaudeat confligere cum omnibus aduerſarum poteſtatum viribus; adeo, vt niſi prius ex omne ſuum virus promant, vix amet Deus in arenam proſilire. Quis neſciat diaboli prælia aduerſus Iobi innocentiam? Chaldæorum exercitus armat, qui eius rapiant greges, ignem cœleſtem immittit, qui oues conſumat, ventos trahit, qui domum quatiãt, & filios opprimant. Addit inſuper omnia morborum genera, vxoris inſultus, amicorum morſus, & tãc. 42. *Poſtquam autem locutus eſt Dominus verba hæc ad Iob, dixit ad Eliphaz Themanitem: Iratus eſt furor meus in te, & in duos amicos tuos, &c.* Cur non antea reſpondit Dominus pro Iobo? Cur vel inter morbos non apparuit, vel amicorum non frænauit linguam? Expectabat bonus, vt diabolus omnes ſuas machinas in medium produceret, vt nihil haberet, in
Chryſoſt. quo non maneret victus. Ait D. Chryſoſt. hom. 6. ad Popul. *Permiſit diabolum omnem ſuam potentiam oſtentare: & poſtquam omnes hauſit ſagittas, & nullus inſidiarum modus derelictus eſt tunc è ſtadio pugilem eduxit, vt clara, & indubitata fieret victoria.* Nõ adeo clara eſſet victoria, ſi hoſtis omnium ſuarũm virium non feciſſet periculum, ſi adhuc haberet telum, in quo gloriaretur non fuiſſe victus; ideo expectare ſolet Deus, vt omnia ſua tela aduerſarij exhauriant, & tunc virtutem ſuam ſuis aſſeclis oſtendit.

§. XIX.

Vbi regnandi cupido viget, non leuibus frænatur ſed maximis.

NOn immeritò de dimittendo à Pharaone populo Iſraelitico locutus textus ait, *per marum fortẽ dimittet eos, & in manu robuſta ejciet illos.* hoc eſt non niſi manus fortis, & robuſtæ plagam expertus populum ſibi ſubiectum dimittet. Et quis à populorũ regimine abſtrahetur, alijs, quam robuſtis, fortibuſque plagis percuſſus? Ecce tibi Numer. cap. 12. *Locuta eſt Maria, & Aaron contra Moyſem propter vxorem eius Æthyopiſſam, & dixerunt: Num per ſolum Moyſem locutus eſt Dominus? Nonne & nobis ſimiliter eſt locutus?:: Iratuſque contra eos Dominus abijt: nubes quoque receſsit, quæ erat ſupra tabernaculum: & ecce Maria apparuit candens lepra quaſi nix.* Sic rebellio in Moyſem caſtigata à Deo eſt, ſed & infra cap. 16 *Core filius Iſaar, filij Caath, filij Leui, & Dathan, atque Abiron filij Eliab, Hon quoque filius Pheleth de filijs Ruben, ſurrexerunt contra Moyſem, &c.* Vix Maria ſanata erat à lepra, qua inficiebatur propterea quod aduerſus Moyſem locuta fuerat, & Core inſurgit etiam Moyſem. Cur non magis cauet libi in Mariæ ſupplicio? Cur non magis timet lepra plagam? Sane, non tantum erat lepræ ſupplicium, quod poſſet hominẽ ambitioſum trahere, qui vbi agitur cupidine regnandi, minime cohibetur le
Procop. uibus plagis. Procopius ibi fatur:: *ſpirarunt autem Core & cæteri quaſi tum nuis recens infelicis conſpirationis Mariæ, & Aaronis haberent exemplum. Sed huiuſmodi turbines, & fluctus in rebus humanis immoderata regnandi libido, inuidiaque commouet.* Non equidem Mariæ ſupplicium præ oculis poſitum cohibuit Corebum, in quo regnãdi libido eos fluctus excitabat, qui minime poſſent leuibus componi. Huc refero illud 3. Reg. 1. vbi ſic: *Adonias autẽ filius Haggith eleuabatur dicens, Ego regnabo. Fecitque ſibi currus, & equites, & quinquaginta viros, qui currerent ante eum:: Erat autem & ipſe pulcher valde, ſecundus natu poſt Abſalon.* Circa quæ verba celebrem quæſtionẽ agitat Abbulenſis, 14. cur neceſſum
Num. 12.
3. Reg. 1.

sum in præsenti fuerit, notari, quod Adonias fuerit pulcer, & secũdo natus post Absalõ? Id notatum crediderim, vt effræné eius regnandi cupiditatem exaggerarẽt, quando habens sibi immediatum fratrẽ Absalonem aquercu suspensum ob ambitionem, nilominus ipse etiam regnum præripere affectauerit. Et quis regnandi ambitionem in homine frænaret, quam ob id suspensus ab arbore frater minime frænauit? Creauerat Deus Adoniam pene immediatum Absaloni, vt in huius exitu caueret sibi præripere regnum, at principatus amor nihil nouit timere, nihil nouit verere. Imo ipsa mors placida apparet si accidat inter regnandum. Aiebat enim Iob cap. 3. *Nũc dormiens silerem, & somno meo requiescerem, cum regibus, & consulibus terræ, &c.* De morte, ac de somno, & quiete philosophatur: & vnde mors, somnus, aut quies, vel cum quibus res adeo amara in dulcedinem somni commutatur? Ipse aiebat: *Cum regibus, & consulibus terræ*, vbi rex cum regibus, & princeps inter principes caderet, & moreretur, non tum timet mortem, sed illam lucrum æstimat. Hinc Paul. Oros. lib. 7. cap. 42. nõ nullos regni ambitores memorãs ait: *Iouinus vir Galliarum nobilissimus in tyrannidem motus vt assurrexit, cecidit. Sebastianus frater eiusdem, hoc solum vt tyrannus moreretur, elegit. Nam continuo vt est creatus, occisus est. Quid de infelicissimo Attalo loquar cui occidi inter tyrannos honor, & mori lucrum fuit?* Sic regnandi cupidi, vel mortes, vel crudelissimas interfectiones vorabant, dum in illis nil amitterent regiũ. Et cur affectus regnandi non contẽneret mortem, quam posset manus creata inferre? At quando non creata manus, sed validissima Dei manus accedit, vt malũ inferat, fallar, nisi vel lapideus Pharao flectatur, & â se prorsus abjciat regnum. Vt enim textus *In manu robusta eyciet eos de terra sua.* Nollet equidem habere regnum, cuius cupiditate Dei robustissimam manũ experietur. Serpens ille antiquus expugnatus Adamũ Gen. 3 ait: *Eritis sicut dij scientes bonum, & malum*: scientiæ Dei æmulatione nempe posuit & non dominij: Et cur non magis præposuit dominij æmulationẽ? Cur non dixit potius, Eritis sicut dij dominantes omnium creaturarum? Nonne ipse prius hunc appetierat dominatum? Plane appetierat, sed tam terribiliter fuerat à Deo in mortem præcipitatus, vt à se abjiceret omnem memoriam dominatus, nec vellet illius recordari. Ait D Ber. ser. 4. de Ascens. *Quam pauci ewadunt, quibus non dominandi libido dominetur? Nonne iste est mons in quem ascendit Angelus, & diabolus factus est? Vel illud aduertite, quod post casum suum inuidia cruciante male solicitus de supplantando homine, illius tamen montis ascensum nullatenus ausus est suadere ei, in quo nimirum inani ascensu tam immane præcipitium cognosceretur exertius.* Et quidem tanta Dei manus opprimens Angelum propter regnandi cupidinem, vbi appareret, non esset, qui regnum meminisse vellet.

Iob. 3.

Paul. Oro.

Genes. 3.

D. Ber.

§. XX.

Christi vicinitas maiora semper afferebat gratiarum augmenta. Vbi quod Iesus transformatur, iuxta propinquorum indigentiam.

OMnipotentem sese Deus ostendit Abrahamo, Isaaco, & Iacobo, sed tamen illis Adonai nomen non manifestauit, quod manifestauit Moysi: siue quod Moysi promissorum adimpletionem, siue suam essentiam clarius ostendit. Et cur tanta Moysi dedit, quæ minime patribus antea data fuerint? Vicinabatur Moyses magis Christi aduentui, & inde plura percipiebat, quo enim quis Christo vicinior, eò & plura, & præstantiora percipit. Ait Rabannus apud Lyppom. in cat. *Si secundum veritatem scripturã inspicimus, agnoscemus aliquid Moysi reuelatum esse, quod anterioribus patribus non est intimatum. Quanto enim ipsius veritatis appropinquauit aduentui in carne, tanto manifestius reuelata sunt sacramenta patribus. Inde nunc ad Moysem dicitur, Ego Dominus, qui apparui Abraham, & Isaac, & Iacob in Deo omnipotente, & nomen meum Adonai non indicaui eis. Vnde & Dauid dicit: Super omnes docentes me intellexi. Et Dominus ad Apostolos ait: Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis. Multi prophetæ, & iusti voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt.* Ecce tibi cum Christi vicinitate maiora semper gratiarum veniebant augmenta. Nunquam, qui Christo vicinior fuit, aliquod magnum bonorum incrementum non percepit. Dominicæ nativitatis historiam attexens D Lucas cap. 2. sic notat: *Exyt edictum a Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis. Hæc descriptio primò facta est à præside Syriæ Cyrino: Ascendit autem Ioseph à Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam, ciuitatem Dauid quæ vocatur Bethleem, eo quod esset de domo & familia Dauid,*

Lyppom.

Lucas 2.

nid, vt profiteretur cum Maria desponsata sibi vxore pragnante. Factum est, cum essent ibi, impleti sunt dies, vt pareret. Et peperit filiũ suum primogenitum, &c. Ecce tibi vt Lucas describens ortum Iesu, simul notat omnia, quæ tunc fiebant, vt edictum promulgabatur de toto orbe describendo sub Cæsare; vt hæc descriptio tunc primo facta est, nullus enim anteriorum Cæsarum tale quid cogitabit, quia nullus habuit tam latum imperium. Quid diuinius? Cum Iesus in mundo nascitur, & Romanis libellis inscribitur, tunc primo omnis terrarum orbis inscribit se sub Cæsare, nunquam enim Iesu vicinitas sine ingenti bonorum incremento venit. Ad hæc

Pau. Oro. Paul Oros. lib 6. cap 22. ait: *Hæc est prima illa clarissimaque professio, quæ Cæsarem omnium principem, Romanosque rerum dominos singillatim cũctorum hominũ edita adscriptione signauit, in qua se & ipse, qui cunctos homines fecit, inueniri hominem, adscribique inter homines voluit Quod nunquam penitus ab orbe cõdito, atque ab exordio generis humani in hunc mundum, nec Babylonio quidem, nec Macedonio regno concessum est. Nec dubium, quin omnium cognitioni pateat, quod Dominus noster Iesus Christus hanc vrbẽ nmiu suo auctam, defensamque in hunc rerum apicem prouexerit, cuius potissimum voluit esse, cum venit, dicẽdus ciuis Romanus, census professione Romani.* Expende ab illis verbis, *Nec dubium, &c* quibus manifestum esse putat, quod simul Romanis tabulis Iesus scribendus accessit, & per totum terrarum orbem imperij Romani augmentum. Nulli enim Iesus appropiat, cui ingentia bonorum incrementa non præstet. Hinc

Ioan. 12. illud Ioan. 12. *Amen dico vobis, nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Sane, omnes eramus mortui, omnes terrenæ corruptioni traditi, quod si diuinissimum Christi granum in suis maneret, nos semper maneremus sub mortis potestate. Quid tunc? In terram cecidit diuinum granum, mortuis appropinquauit, & statim mortui receperunt auspicia vitæ

D. Mach. immortalis. D. Machar. Episcop. Hierosol. lib. 2. Concilij Niceni fatur ad quemdam philosophum: *Ipse Iesus erat spiritualiter granum frumenti, quod pro nobis cadens in terram, & carne moriens per suæ diuinitatis potentiam corporale suum templum suscitauit secundum scripturas, fructum afferens totius humani generis resurrectionem.* Ecce quantũ vitæ augmentum mortui receipiunt de Iesu ad mortuos appropinquante. Similiter Num. cap.

Num. 24. 24. Balaam Israelis glorias præcinens ait: *Quam pulchra tabernacula Iacob, & tentoria tua Israel, vt valles nemorosæ, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula, quæ fixit Dominus, quasi cedri prope aquas.* Expende illa, *vt horti iuxta fluuios*, & insuper, *quasi cedri prope aquas*, non enim sic plantæ crescunt ex vicinitate aquarum, vt Israel ex vicinitate Christi, qui velut fluuius pacis implet suos propinquos. Ait ibi Procopius in Glossa: *Eadẽ prophetia, quid postremis temporibus per Christum gerendum esset, prædicit. Item mox fore, vt Israelis populus in hoc itinere amplietur, & in cælesti rege ex ipsis oriundo tarquam irrigatus surgat.* In propinquo rege cœlesti populus Israeliticus tãquam irrigatus surgit. Sed quid commune rigationi, & cœlesti regi? Vnde sit Iesus fluuius, aut fons, qui rigare posset? Ex quo Israelitæ proponũtur vt horti, & velut cedri, necessum iam erat, vt Iesus fluuius fieret, is enim est Iesus, qui iuxta appropinquantium sibi indigentiam se transformat, vt maiora illis beneficia diffundat. Assumptis aliquando tribus discipulis ingressus est Iesus hortum, vt Patrem oraret.

Procop.

Lucas. 22. Quid tunc? Ait Lucas cap. 22. *Et factus in agonia prolixius orabat. Et factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.* Cur ad terram vsque sanguineus sudor decurrit de Saluatoris fontibus? Equidem vbi inter horti plantas proximos sibi discipulos vidit, se iuxta eorum indigentiam in eam rigationem effudit, qua ipsi pene immensum reciperent incrementum virtutum. D. Amb. lib. 3. de Spiritu Sancto cap. 18. *Consummaturus Iesus susceptæ carnis officia, cum perfectionem in discipulis iam videret, quos verborum suorum radice fundauerat, hortum ingreditur, vt olearum nouellas in domo Domini plantaret, & iusti palmam florentem modo, vitemque fecundam riuo sui sanguinis irrigaret.* Et quidem vbi discipuli adeiant inter horti plantas, statim Iesus se in eorum rigationem transmutauit, vt de tanti sanguinis riuo, ingens virtutum incrementum caperent.

Amb.

§. XXI.

Id primum est in diuina potestate, quod benefaciat suis, sine alicuius damno, imo cum aliorum bono.

APparuit Deus Abrahamo, Isaaco, & Iacobo, antiquisque Patribus in Deo omnipotente, & non apparuit illis in nomine Adonai, in quo eorum posteris apparuit. Ait enim: *Ego Dominus, qui apparui Abraham,*

hm, Isaac, & Iacob in Deo omnipotenti, & nomen meum Adonai non indicaui eis. Vt autem author est Oleaster, pro Deo omnipotente est in Hebræo Saddai, quod significat Deũ, quatenus præbet vbertatem, & bona sua in nos diffundit: pro illo Adonai est in Hebræo, Iehouah; quod proprie significat Deum, quatenus est conterens & mactans, & destruens. Antiquis ergo patribus ostensus est Deus vt beneficus, & beneficiorum largissimus distributor, nõ solum ditans suos, sed & propter illos in extraneos bona diffundens. Vt propter Iacob ditatus est Labanus, & propter Abraham Ethni, & propter Isaac Palestini. Verum nullorũ posteris apparuit Deus, vt fortissimos deuastator, conterens Ægyptios, & Chananæos, vt Hebræi ditarẽtur. Et quando antiquis non apparuit Deus in hac potestate destruendi contrarios, quomodo dicitur apparuisse illis in Deo omnipotenti? An ad omnipotentiam pertinet sola pars beneficã? Nonne & omnipotentis est, quod aduersantes sibi cõterat? Quare vbi nullum cõtriuit aduersariũ, sed totus melleus apparuit Deus, ditãs propter suos etiam homines infideles, ibi dicitur apparuisse in Deo omnipotenti? Sane hoc primum, & præstantissimum est in diuina omnipotentia, quod propter benefaciendum suis conterat neminem, sed ditet etiam exteros. Balaam maleficus
Num.23. ibat maledicturus populo Dei Num 23. *Cui cum occurrisset Dominus, posuitque verbum in ore eius, ait, Reuertere ad Balac, & hæc loqueris ei, &c.* Mirabar, quod Dominus pessimo Malefico dignaretur occurrere, & vel illum proprijs manibus conterere, sed non solum non conterit Dominus hominem pessimum, sed potius eius ora implet diuino verbo. Quid beneficentius? Accipe aliud non
Isaiæ.45. dissimile ex Isaiæ capit. 45. *Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dextram, vt subiiciam ante faciem eius gentes, & dorsa regum vertam, & aperiam coram eo ianuas, & portæ non claudentur. Ego ante te ibo, & gloriosos terræ humiliabo: portas æreas conteram, & vectes ferreos confringam. Et dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum, vt scias, quia ego Dominus qui voco nomen tuum Deus Israel. Propter seruum meum Iacob, &c.* Nihil erat in terra Cyro crudelius, & tamen Deus illi applaudit, ingentemque præbet cumulum diuitiarum. Sed cur magis Deus non perdis, non terres homines nefarios? Nõ ne in deterrendis ijs tua omnipotẽtia clareret? Sed placuit Deo, suo populo gratificari, nullum conterens, sed etiam pessimos propter illum ditare, quod est primum, & præstantius in diuina potestate. Quippe ait Procopius in Glossa ad cap. 23. Numer. *At qui Deus propter Israelẽ nihil non facit, etiam cum per Magum loquatur. Propter quem Cyrus etiam quantumuis indignus imperium terræ maximum adipiscitur, quo Israelem liberet ad quem dixit: propter Israelem seruum meum te nomine tuo vocabo.* Mauult Deus & impio Mago, & nefario regi benefacere propter Israelem, ne in beneficijs populo dilecto exhibitis clades aliorum appareat, sed incrementum maximum. Quis enim æstimet incrementum de damno alterius? Merito enim cauebat lex Deut. *Deut.22.* 22. *Cum ædificaueris domum nouam, facies murum tecti per circuitũ, ne effundatur sanguis in domo tua, & sis rens labente alio, & in præceps ruente.* Quæ sic apud Philonem Iegunt: *Si domum nouam ædificaueris, & feceris in tecto coronulam, caue habearis author necis in domo tua, si quis inde prolapsus decident.* Expende, vt in ædificanda domo, & imponenda domui corona cauere quis iubetur, ne author necis alterius existat, eo nimirum, quod sceleratum putet, quod quis dum sibi quietem, & coronam acquirit, aliorum intendat ruinis. Ait Philo lib de Agricultura, circa finem: *Si domum, inquit, nouam ædificaueris, & feceris in tecto coronulam, caue habearis author necis in domo tua, si quis inde prolapsus decident. Grauissimum est enim ab honore Dei prolapsum decidere sibimet coronam insurpando, & ciuilem necem patrando.* Ecce tibi indignum quid, & nephas viro bono, quod ipse coronari velit de ruina alterius. Quò spectans D. Amb. lib. 5 Exam. cap 8. ait: *Sunt ergo homines qui cancri vsu in alienæ vsum circumscriptionis irrepant, & infirmitatem propriæ virtutis æstu quodam superbiant fratri dolum nectant, & alterius pascantur arumna. Tu autem proprijs esto contentus, aliena te damna non pascant.* Ferale est de alienis damnis impleri, ille fælix, qui nouit crescere decrescente nemine, sed cunctis proximis crescẽtibus. Vt de præstantissimo causidico dicat Cassiod. 10. var. 7. *Alienam causam faciebat suã gloriam. Nam sic cognitus est vincere, vt probaretur contrarium non læsisse.* Quid præstantius de homine?

Philo.

Amb.

Cassiod.

Exod.6. Ego audiui gemitus filiorum Israel, quo Ægyptij oppresserunt eos, & recordatus sum pacti mei. Ideo dic filijs Israel, Ego Dominus, qui educam vos de ergastulo Ægyptiorum

tiorum, & eruam de ſeruitute; ac redimam in brachio excelſo, ac in iudicijs magnis. Et aſſumam vos mihi in populum, & ero veſter Deus, & ſcietis, quod ego ſum dñs Deus veſter, qui eduxerim vos de ergaſtulo Ægyptiorum, & induxerim vos in terram, ſuper quam leuaui manum meam, vt darem eam Abraham, &c.

§. XXII.

Afflictio ſubditorum efficaciſsima eſt, vt afficiat & bonum Deum, & bonum dominum.

VT Deus audiuit gemitum Iſraelitarum ab Ægyptijs afflictorum, ſtatim recordatus eſt pacti de eorum liberatione. Sic enim ait: *Ego audiui gemitum filiorum Iſrael, quo Ægyptij oppreſſerunt eos, & recordatus ſum pacti mei, &c.* Et quando gemitus afflictorum non tangit Deum? Pulchre Lyppo manus in cat. aiebat: *Gemitus piorum ſunt efficaciſsimæ orationes apud Deum, maxime autem pauperum, & oppreſſorum.* Vix enim quid efficacius inuenietur ad Deum, quam afflictio oppreſſorum. Id quod recte nouerat rex Niniuitarum, qui ad prædicationem Ionæ perterritus carnis macerationem vniuerſis mandauit. Sic Ionæ cap 3. *Et clamauit, & dixit in Niniue ex ore regis, & principum eius dicens: Homines, & iumenta, & bobes, & pecora non guſtent quicquam, nec paſcantur, & aquã non bibant.* Et ſanctum, & prudens cõſilium erat, quod homines ſeſe affligerent, & fame laborarent, vt efficacius Deum tangerent. At brutorum fames, & afflictio ad quid mandatur? Eſt ne Deo cura ſpecialis de bobus? Negat Paul. ſed tanti æſtimabat rex bonus ſubditorũ afflictionis efficaciã, vt etiã in brutis crederet per illam poſſe Deum tangi. Euſeb. Gallicanus hom. de Pœnit. Niniuitarum ait: *Tam manifeſtum iudicarunt afflictionis remedium, vt ſibi etiam animalium crederent profuturum eſſe ieiunium.* Tanti æſtimabant afflictionum remedium apud Deum, vt vel ex brutis afflictis ſibi ſperarent ſalutem obuenturam. Et quid efficacius, quam afflictio, vt Deum protectorem ſibi acquirat? Dum Iſraelitæ in deſerto vitam agerent, ad eleuationem arcæ aiebat Moyſes Numer. 10. *Surge domine, & diſſipentur inimici tui.* Quid ſimplicius? Vnum verbum *ſurge* proferebat, & indubitanter ſperabat auxilium? Vnde adeo indubitanter auxilium ſpectabat, vel aduẽ, & ſimpliciſsimum verbum? Cur non voces, & orationes, & diligentias alias multiplicat? Erant omnes in deſerto, ſolitudinis afflictionibus macerati, ad horum autem auxiliũ præſtandum non dubito quin Deus ſtatim ſurgeret. Vnde ibi dicebat Procopius: *Ad ferendas nobis ſuppetias ſurrexit Chriſtus, qui iã olim per Dauidem dixit. Exmerdicantium calamitatibus, & è ſingultu pauperum, nunc exſurgam, dicit dominus.* Vbi paupertum calamitas eſt, & ſingultus, fere non poteſt non exſurgere Chriſtus, & illis afferre ſalutem. Eſt hoc optimi domini ſignum, quod tangatur ſuorum gemitibus. Dicebat enim rex Theodoricus apud Caſsiodor. 2. var. 25. quo ſe maxime iactabat: *Deteſtamur miſeros premi; commouemur & non quærentium malis, velociuſque ad nos peruenit, quod diſſimulatio patiẽtis abſcondit. Merito, quando nos reſpiciunt cunctorum auido ore læſiones.* Sic bonum dominum afficiunt ſubditorum læſiones, oppreſſiones.

Lyppom. Ionæ. 3. Euſeb. Procop. Caſsiod.

§. XXIII.

Illud magnum, quod non ſolum verbis, ſed & miris operibus hominum ſalutem tractes.

NOn vtcumque eruendos Iſraelitas à ſeruitute dominus proteſtatur, ſed *in brachio excelſo, & iudicijs magnis.* Quid eſt in iudicijs magnis? Hoc eſt, in iudicijs, in quibus non ſola vox valeat, ſed & opera adeo præſtãtia, adeo mirabilia, quæ euidenter fortunent liberandorum cauſas, illoſque in ſalutẽ trahant. Et quid ijs operibus maius? Ait Matth. 12. *Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cũ generatione iſta, & condemnabunt eam: quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, & ecce pluſquam Ionas hic.* In quo Chriſti prædicatio erat maior Ionæ prædicatione, niſi quia Ionas ſolis vocibus egit, nullum opus monſtrauit, totus in minis proferendis, in euerſione denuntianda, Ieſus autem, & vocem emittebat, & minas intentabat, & mirabilia

Num. 10. Matt. 12.

bilia opera adhibebat, quæ in salutem traherent? Quantum hoc? Equidem magnum, & quod in immensum Ionã superaret. Aiebat Diu. Cyril Alex. in Ionam cap. 1. *Quomodo autem plus in Christo, quã in Iona? Quoniam hic tantum modo comminatus est Niniuitis euersionem, Christus propter miraculorum efficientiam ineffabilem homines obstupefaciens in admiratione erat. Semper autem currentia prodigia, quasi machina quadam ad fidem trahunt.* Ecce magnum iudicium, ecce machina, quæ expugnet aduersariarum potestatum imperia; quæ triumphet de malis, nimirum si voci mirabilia opera coniungantur. Si minitantibus verbis miracula addideris salutaria, magnæ efficaciæ iudicium habes, quo vel rebellissimorum animos in tuum obsequium trahas. Hinc apud Iob cap. 37. dicitur: *Tonabit Deus voce magnitudinis suæ, & non inuestigabitur, cum audita fuerit vox eius. Tonabit in voce sua mirabiliter, qui facit magna, & scrutabilia.* Dixerat, quod Deus tonabit voce magnitudinis suæ, & quæ est vox magnitudinis Dei? Aquila posuit, *in voce superlationis, & celsitudinis*, quam Nicetas interpretatur vocem *præstantiæ, & comminationis*: Et vnde vox comminationis potuit esse vox præstantiæ, & magnitudinis diuinæ? Id explicant illa: *Tonabit Deus mirabiliter, qui facit magna, & inscrutabilia.* Tunc enim intelligitur Deus tonare in voce magnitudinis suæ, minas perfidis intentans, cum tonat mirabiliter, vocibus præclara abiungens opera, & facinora. Qui ergo magna facit, qui multa operatur mirabilia, quibus & homines perterreat, & alliciat, is proculdubio tonat in voce magnitudinis diuinæ.

Cyr. Ale.

Iob 37.

§. XXIIII.

Sub iustorum fide etiam sensus expertia bene apud Deum audient.

QVam credenti Abrahamo promiserat Deus terram, hanc incredulo populo in præsenti asserit: quippè ait: *Qui eduxerim vos de ergastulo Ægyptiorum, & induxerim in terram, super quam leuaui manum meam, vt darem eam Abraham.* Miraris quod incredulis Israelitis dentur promissiones factæ credenti Abrahamo? Sed accipe, quod mirere magis ex Matth. cap. 3. vbi sic: *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Non solum incredulos homines, sed & prorsus lapideos apud Deum Abrahami gratias hæreditabunt. Sed vnde fieri potest, quod homo incredulus, vel lapideus sic Deo placeat, vt Abrahami capiat hæreditatem? Id fiet, si sub Abrahami fide militauerit, quicunque enim militant fidei Abrahami, non mirer, si quamuis lapides sint, magna ex Deo capiant. Ait enim in præsenti Lyppoman *Suscepit vero Israelitas Deus sibi in populum ad Patriarcharum magis fidem ardentem attendens, quam aduersorum merita. Fuerunt enim in plurimis horum opera mala. Assumptum is alioquin ex lapidibus filios Abrahæ, ea parte qua Domino placuit Abraham, quo & iustificatus est, per fidem scilicet viuam.* Non equidem attendebantur Israelitæ merita, sed fides Abrahæ, cui militantes, ne dicam Israelitas, sed ipsissimi lapides bene apud Deum audient. Quid plura? Habes ex Ionæ cap. 3. *Et clamauit, & dixit in Ninive ex ore regis, & principum eius dicens: Homines, & iumenta, & bobes, & pecora non gustent quicquam, nec pascantur.* Ad Deum placandum non solum hominibus, sed & brutis indicitur ieiunium. Sed quid ad Deum brutorum afflictio? Sanè ea per se considerata nihil apud Deum obtinerent, at dum vel brutorum abstinentia regis militabat fidei, dum sub hac fide est, etiam tangit aures diuinas. Ait Euseb. Gallican. hom. de Pœnit. Niniuitarum: *Ecce ad aurem domini gemitus etiam brutorum animalium peruenerunt, qui quidem dum fidei hominum militant, cælum cum supplicatione hominum militarunt* Tanta est in iustis hominibus fidei vis, vt sub ea militantes etiam bruta permulceant aures diuinas.

Matth. 3.

Lyppom.

Ionæ 3.

Euseb.

Exod. 6. Narrauit ergo Moyses omnia filijs Israel, qui non acquieuerunt ei propter angustiam spiritus, & opus durissimum. Locutusque est dominus ad Moysem, dicens: Ingredere, & loquere ad Pharaonem regem Ægypti, vt dimittat Israel de terrã sua. Respondit Moyses coram domino: Ecce filij Israel non audiunt mé, & quomodo audiet Pharao, præsertim cum sim incircumcisis labijs?

labijs? Locutusque est dominus, &c.

§. XXV.

Illa citius puniuntur peccata, quæ magis consulto peraguntur.

VErbis Moysi non acquieſcunt Iſraelitæ, & nihilominus Deus de eorum agit liberatione: *Ingredere, & loquere ad Pharaonem, vt dimittat Iſrael*. Deus bone, cum illi non acquieſcant legationi tuæ, tu magis inſtas eorum procurandæ ſaluti? Cur non magis eos ſeruituti addicis? Cur non magis mulctas? Ait textus: *Non acquieuerunt ei propter angustiam spiritus, & opus durissimum.* Vbi ſapienter ait Lyppom. *Excusatur tamen aliquantisper rebellio, & perfidia, quia angustia spiritus ex oneribus remorabantur* Non equidem conſulto, & prorſus deliberate rebellabant iſti in Moyſem; ſed obtuſi doloribus, & afflictionibus duriſſimi operis poſſeſsi non paruam excuſationem habebant peccati ſui. Non enim quæ inconſultè, & vi affectionum, ſed quæ prompte, & libere, & deliberate peccata aguntur, citius â Deo puniuntur. Hinc Oſeas 7. *Nunc circumdederunt eos adinuentiones suæ coram facie mea factæ sunt*. Ecce tibi à quibus circundantur, & ad pœnam teneantur impij, nimirum ab adinuentionibus ſuis. Adinuentiones enim hominis dicuntur, quæ multo ſtudio, & conſultatione admittuntur. Ex quo Theophylactus ibi: *Fortasse autem, quia Deus peccata illa vehementius punit, quæ à consultatione fiunt, propterea dixit: Circumdederunt eos adinuentiones. Non enim simpliciter, ait, operabantur mala, neque raptim, sed ex consilio, & consideratione*. Et merito ea deputantur peccata ad ineuitabile ſupplicium, quæ clariſsima mentis conſideratione, & electione fiũt. Multa equidem fuerunt Dauidis peccata, vt nudam fœminam intuitus concupiuit, vt illam ſibi vſurpauit, vt virum eius fecit occidi; vt poſt occiſum virum, illam duxit. Ait enim 1. Reg. 11. *Transactoque luctu misit Dauid, & introduxit eam in domum suam & facta est ei vxor, peperitque ei filium, & displicuit verbum hoc, quod fecerat Dauid coram domino. Misit ergo dominus Nathan ad Dauidem, &c.* Itaque cum Dauid aſpicit, cum mœchatur, cum virum occidit, Deus tacet, nihilque de Deo dicitur reſpectu Dauidis: vbi autem adulteram in vxorem duxit, ſtatim additur: *Displicuit verbum hoc coram domino. Misit ergo dominus, &c.* Et cur antea non miſit? Cur antea non manifeſtauit diſplicentiam ſuam? Nonne reus iam erat Dauid, & adulterij, & homicidij? Cur ad hæc tacet dominus, & irritatur ad coniugium? In adulterio, & homicidio conſiderabatur ratio perturbata vi affectionum, at coniugium ex ſe maiorem, & euidentiorem conſiderationem, & conſultationem referebat. Ira ergo Dei tunc citius pergit ad ſupplicium, quando maior deliberatio apparet in delictis. Ait Theodor. quæſt. 25. *Tacite significat oratio, quod Deus magis succensuit ob matrimonium, quam ob prius admissum adulterium. Nam illud quidem erat vehementissimæ cupiditatis, quæ rationis torporem induxerat: hoc habet autem etiam assensum rationis.* Quis neget in regali coniugio conſiderationem, & conſultationem multam? Hinc ergo coniugium nefarium Dauidis magis ſolicitauit Dei iram, quam adulterium, quam homicidium. Hæc enim perturbatam rationem, illud conſiderationem referebat multam.

Lyppom. Oſeas 7. Theophyl. 1. Reg. 11 Theodor.

§. XXVI.

Non Angelicæ, ſed virtutis eſt diuinæ linguarum dirigere virtutem.

SÆpe cum Domino locutus Moyſes linguæ ſuæ ineptitudinem proponebat, quam iterum in præſenti proponit dicens: *præsertim cum sim incircumcisis labijs.* Et cur in tot diuinis colloquijs toties linguæ ſuæ ineptitudinem refert? Mihi vel hinc de euidentiſsima eſt ſententia Patris Pereirij diſput. 6. in cap. 3. Exod ex D Dionyſio deſumpta afferens non Deum, ſed Angelum apparuiſſe Moyſi, & quidem non Deus, ſed Angelus erat, qui cum Moyſe loquabatur, quando in tot colloquijs non eius aperuit linguam, ſed intactam reliquit. Non enim angelicæ, ſed diuinæ virtutis eſt opus, quod fit circa hominum linguas. Hinc Geneſ. 11. ait Dominus: *Venite igitur, descendamus, & confundamus ibi linguam eorum*. Nec parua erat antiquitus quæſtio, cum quibus loquebatur Dominus, quando aiebat, *venite, deſcendamus?* Quam ex munere ad quod deſcendebatur, ſapienter diſſolue-

Gen. 11.

dissoluere poteris; descendebatur namque ad linguas confundendas, diuidendas, moderandas, ad quod munus non Angeli, sed personæ diuinæ conuocandæ erant. Ait ibi
Procop. Procopius: *Hæc verba ad filium, & Spiritum Sanctum, non ad Angelos referuntur. Non enim Angeli creare possunt quicquam, sed creaturæ sunt Creatoris est nouas formare linguas. Spiritus Sancti opus est linguas mutare, vt discimus Apostolorum exemplo, quibus donum linguarum obtulit sub specie ignis.* Vbi aliquod bonum, & splendidum circa linguas hominum efformandum est, non id opus pertinet ad Angelicas virtutes, sed requirit præsentiam personæ diuinæ, à qua venit, quodlibet splendidum donum linguæ. Vt
Prou. 16. merito dicat Prouerb. cap. 16. *Hominis est animam præparare, & Domini gubernare linguam*, quasi nulli creaturarum, sed vni Deo committatur linguæ gubernaculum. Hinc dum Isaias labia immunda haberet, ait cap. 6. *Et volauit ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari, & tetigit os meum, & dixit, Ecce tetigit hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua* Alia litera habet: *Et abstulit iniquitates tuas.* Non ait Angelus, ecce attingo ego labia tua, sed ecce tetigit hoc, nimirum ardens, & ignitus calculus tua tetigit labia. Et cur cauit sibi attribuere labiorum attactum? In re linguæ mundandæ, & efformandæ non Angelus valebat, sed Spiritus Sanctus in calculo signi-
D. Amb. ficatus. Ait D. Amb. lib. 1. de Spiritu Sancto cap. 9. *Abstulit, inquit, & circumpurgauit. Non ego abstuli, sed ignis ille de altari Dei, hoc est, gratia Spiritus Sancti.* Negant Angeli suam operam, in re linguarum purgandarum, quando id munus diuiniorem, & ex-
Exod. 4. cellentiorem requirit potestatem. Sic Exod. 4. dicebat dominus ad Moysem: *Ero in ore tuo, doceboque te, quid loquaris.* Septuag. legunt: *Aperiam os tuum, & instruam te, &c.* Sibi vni committit Deus munus oris aperiendi, non creaturæ alij, non Angelo. Ex quo D. August. quæst. 9. ibi fatur: *Non dicit: Tu aperi os tuum, & ego instruam te, sed vtrumque promisit Aperiam os tuum, & instruam te, vt appareat non tantum instructionem oris, sed ipsam apertionem ad Dei voluntatem, & gratiam pertinere.* Equidem vnius Dei est, linguas hominis regere, vt fœliciter possint eloqui.
August.

CAPVT V.

Prima plagà Ægypti de aqua in sanguinem versa.

MOYSES Ergo diuino instinctus numine iterum Pharaoni adstat secum non aliter, quam cum Deo pugnaturo. Nescies, vtra maior existeret, an Moysis obedientia, an Pharaonis indurata perfidia; quam vt ille confingeret non dubitet Dei expetita magnalia in medium producere. Aaroni imperat, à quo proiecta coram rege virga horrendum draconem exhibuit, qui de Ægyptiorum Maleficorum virgis, superba æmulatione factos dracones facile deglutit; & propriam virgulti speciem rigida iterum mutatione suscipit. Potuit, Aaronis virga mutari in draconem, qui Maleficorum dracones deglutiret, sed non, qui virus abiiceret, quod in Pharaonis pectore posuerat serpens antiquus.

Tanti prodigij cum vacuus Pharao, duriora tractabat matutinis auris iuxta ripas fluminis delinitus. Ibi ex Moyse audit quantum rebelli genti imminerent supplicium. Vt sanguine manatura flumina scaturigines, vt pisces morirentur, vt vndæ putredinem halarent, ex quarum potu, quid non patientur Ægyptij? Nec mora, adictum Aaronicæ virgæ, mirantibus purpuratis cum rege suo, non aqua, sed sanguis influxit. Nili ripis? Ibant in sanguinem vniuersi, & riui, & fontes, & putei, & Pharao ad prodigij conspectum totus obriguit. Dubius hæret, an malum premat, an augeat malitiam? Illud humanius erat, sed supra regias vires. Et ratus facilius augeri morbum posse, quàm expelli medicina; ad Maleficos suos confugit, qui quas adhuc aquas vident, maleficijs in sanguinem mutare festinant. Crederes animatam terram, cuius è venis vnus venit humor sanguineus. Fiunt fossæ profundæ iuxta flumina, in quas non aqua sed sanguis defecatior, & subtilior stillet, ex quo bibentes Ægyptij possint viuere. Nonne, &

Sarmatæ ſanguinem bibebant? Ait Martialis Epigram. 3. Amphitheatri: *Venit, & epoto Sarmata paſtus equo.* Et Virg. in Georg. *Et lac concretum cum ſanguine potat equino.* Quiſanguis erat Sarmatis continuus potus, fuit potus Ægyptijs per ſeptẽ integros dies, non tamen ſine ingenti ſalutis diſcrimine, teſtante enim Philone, hic potus, vel ſitis quam plurimos Ægyptios abſumpſit. *Epigr. 3.*

PARS VNICA.

Moralis circa literam.

QVI Potus ſanguis erat Ægyptijs, pura, & prædulcis erat aqua Iſraelitis, vtinam, & nobis aliquid etiam purum ſtillet, quod moribus componendis proficiat.

Exod. 7. Dixitque dominus ad Moyſem: Ecce conſtitui te Deum Pharaonis, & Aaron frater tuus, erit propheta tuus. Tu loqueris ei omnia, quæ mando tibi, & ille loquetur ad Pharaonem, vt dimittat Iſrael de terra ſua. Sed ego indurabo cor eius, & multiplicabo ſigna, & oſtenta mea in terra Ægypti, & non audiet vos.

§. I.

Illi ſecurius Regum, Principumque tractant ſalutem, qui inſtar Dei, nulla illorum re indiget.

PHaraoni dicitur Moyſes dari in Deum, non cæteris Ægyptijs, ait enim textus: *Ecce conſtituite Deum Pharaonis.* Quando Pharao in Dei obedientiam trahi debebat, Moyſes conſtituitur Deus Pharaonis. Suffeciſſet, quod conſtitueretur Moyſes, ſiue dominus, ſiue rex Pharaonis; Abraham enim Gen. 23. vt Hethæos ſibi deuinciret, quaſi rex eorum efformabatur. Sic ipſi aiunt petenti locum ſepulturæ: *Princeps Dei es apud nos, in electis ſepulchris noſtris ſepeli mortuum.* Gloſſa Græca legit: *Rex tu à Deo es in nobis.* Cum ergo Abraham ſolum proponatur vt rex, vel dominus exteris hominibus, cur Moyſes, nec vt rex, nec vt dominus, ſed vt Deus proponitur Pharaoni? Quid in Moyſe erat, quod magis deberet apparere Pharaoni, vt Deus, quàm, vt dominus? Erat Moyſi mandatum, quod Pharaonem regem, vel miraculis, & prodigijs curaret adducere in Dei obedientiam, quod munus exercere ſecure non poſſet, niſi ſummam independentiam à Pharaone haberet, cuius nullis ſe oſtenderet egere bonis. Hoc autem, neque in regis, neque in domini, ſed in vna oſtenditur Dei forma: ſic enim ait Pſal. 15. *Deus meus es tu, quia bonorum meorum non eges.* Hæc eſt propriſſima Dei notio, quod nullius egeat. Quando ergo proponitur Moyſes adducturus Pharaonem in Dei obedientiam, merito vt Deus illius proponitur, nullo illius egens, à nemine enim trahuntur reges ſecurius, quam ab eis, qui bonis regalibus minime egent. Huc adduco Eliſæum diuino numine plenum, cui popularis homo attulit panes 4. Reg 4. *Vir autem quidam venit de Baal ſaliſa deferens viro Dei panes primitiarum, & viginti panes hordeaceos, & frumentum nouum in pera ſua.* At ille dixit, da populo, vt comedat, acceptauit enim bonus homuncionis panes. Verum ſtatim cap. 5. cum Princeps militiæ regis Syriæ Naaman lepra mundatus curatori ſuo aliqua offerret donaria. *Ille reſpondit: Viuit Dominus, in cuius conſpectu ſto, quia non accipiam. Cumque vim faceret, penitus non acquieuit.* Et cur, qui de manu popularis paucos panes accepit, de tanti principis manu, nec per vim adductus eſt, vt acceptaret donaria? Ait Caietanus ibi: *Iurauit ſe non acceptaturum munus etiam pro gratiarum actione, vt arctius afficeretur Naaman cultui ſummi Dei.* Equidem nullo magis perficeret, quod Princeps arctius ſeſe Deo vero obſtringeret, in eiuſque veniret obſequium, quam dum prorſus abſtineret ab eius muneribus, quaſi nullius egens. Similiter Gen. 14. poſt Abrahami victoriam, cum iam triumphator rediret, dicitur: *At vero Melchiſedech rex Salem, proferens panem, & vinum, (erat enim ſacerdos Dei altiſſimi,) benedixit ei, &c.* Quid tunc? Pergit textus: *Dixit autem rex Sodomorum ad Abram. Da mihi animas, cætera tolle tibi.*

Pſal. 15. *4. Reg 4.* *Caietan.* *Gen. 14.*

Qui

Qui respondit ei; Leuo manum meam ad dominum Deum excelsum, possessorem cœli, & terræ, quod à filo subtegminis vsq; ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus, quæ tua sunt. Quæ verba sic pulchra paraphrasi expendit
Chrysos. Chrysost. ex Abrahami ore: *Diuinæ gratiæ innitor; non opus mihi diuitijs tuis, non indigeo humanis facultatibus, contentus sum Dei in me beneficentia.* Quid indepēdētius? Quid humanis facultatibus sublimius? Sed cur Abraham sic se eximit à Regis Sodomorum muneribus? Cur nullius rei indigum sese ostendit tanto regi, præcipue cum paulo ante ex rege Melchisedecho panem, & vinum accepisset? Cur magis placuit Melchisedech, vt eius reciperentur dona, quam rex Sodomorum? Sanè, curabat Abrahamus regem Sodomorum in fide, & religione, & cultu veri Dei instruere, ad quod sese instar Dei repræsentabat tam in eo, quod de manu sacerdotis acciperet oblata, erat enim Melchisedech sacerdos Dei altissimi, quā in eo, quod regis Sodomorum bonis egeret nulli. Et nemo, mihi crede, aptior, & securior regiæ vitæ instructor, quam qui instar Dei, nullis apud reges temporalibus indiget. Aiebat
Chrysos. Chrysost. hom 35. in Gen. *Duo simul docere vult regem Sodomorum. Nam & vitæ honestæ formam indicauit, & pietatis doctor ei fieri studet, quasi docens eum. Illum tibi testem adhibeo, quod nihil tuarum rerum accipiam; illum, qui omnium est conditor, & ne credas esse Deos, qui ab hominum manibus fabricatur. Ille cœli, & terræ conditor, ille & nobis in hoc belli victoriæ author. Ne igitur expectes me permissurum, vt mihi des quicquam.* Ecce tibi, vt Abrahamus doctor fieri regi pietatis studuit, illumque in veri Dei cultu instruere, nil magis cauit, quam aliquid ab illo percipere, nihil magis egit, quam nulla humana facultate se ostendere indigum. Nec miror, dona enim regalia certus ostendunt prophetas transisse in regum vitia; quam reges venisse in prophetarum virtutes. Sic in Giezi accipiente munera ex Nahamā prin-
4. *Reg.* 5. cipe aiebat Eliseus 4. Reg 5. *Accepisti argentum, accepisti vestes.. Sed & lepra Nahaman adhærebit tibi.* Ecce qui accepit munera ex principibus, vt & illorum contagionem incurrit. Nouerat hoc homo ille Dei,
2. *Reg.* 13 qui 3. Reg. 13. missus fuerat ad regem Ieroboan, cui rex dicebat: *Veni mecum domum, vt prandeas, & dabo tibi munera. Respondit vir Dei ad regem, Si dederis mihi mediam partem domus tuæ, non veniam tecum, nec comedam, &c.* Esto, quod nollet comedere in Bethel, quando præceptum habebat non comedendi, cur non acceptat munera regia? Solum erat præceptūm de non comedendo, neque bibendo, nullum erat præceptū homini Dei de non acceptandis muneribus; ipse tamen, & cauet comedere, & renuit acceptare munera. Cur ea non acceptauit? Rem conficit Abbulensis ibi quæst. 9. inquiens: *Poterat propheta accipere munera, quia tamen accipiendo illa aliquomodo approbaret ipsum dantem; & hoc reportaretur in peccatum, noluit accipere.* Fieri nequit, quod munera regis accipias, & in eius non transeas approbationem vitiosæ vitæ; quod qui fugit, & magis amat regem ad Dei obsequium adducere, fugiat eius munera. & instar Dei, se nullius apud eum ostendat indigum.

§. II.

Vbi diuinitatis, vel vmbra, ibi & creaturarum obsequia.

A Deo diuinitatis proprium est creaturarum omnium imperium, vt non immerito habeatur Deus, vel Dei vicarius, cui creaturæ seruiunt. Posset equidem Moyses, aut dominus, aut rex constitui Pharaoni; sed constitutus fuit illi Deus. *Ecce constitui te Deum Pharaonis?* Cur nō magis Rex? Cur debuit constitui Deus? Imperaturus erat elementis, & imperanti Moysi elementa erant paritura, quod regias vires excedit, & ad diuinitatem pertinet. Vt dicit Ru-
Rupert. pert. *Ita imperando elementis, Deus eris Pharaonis.* Nesciunt equidem creaturæ sua præstare obsequia, nisi illi, qui supra reges est, qui proprius ad diuinitatem accedit. Hinc Dan. 3. vbi pueri Hebræi in ardentem fornacem immissi, obsequium sibi à flammis exhibitum ostendebant, adstupens Babylonius rex clamabat ad illos. *Sidrach, Misach, & Abdenago serui Dei excelsi, egredimini, & venite.* Vndè barbarus admirabatur istos pueros ad summi Dei pertinere familiam? Quos sibi ipse captiuarat, & suos effecerat seruos, cur modo vocat seruos Dei altissimi? Videt elementa illis seruire, & merito inde putat non posse, non pertinere illos ad Dei familiam, nescirent enim creaturæ alij, quam Deo seruire. Ait D. Chry-
Chrysos. sost. hom. 6. ad Pop. *Quid ait? Tu es, quod ipsos Dei altissimi seruos vocas? Nonne tui erāt serui? Verum per opera suum demonstrauere dominum: si hominum fuissent serui, non ipsos ignis expauisset, non cessisset flamma: hominum enim*

enim seruos creatura reuereri, & honorare, nō nouit. Sanè vbi cernuntur creaturarum obsequia, ibi necessum est numen aliquod diuinum conspici. Nunquam enim de diuino habitu non venit, quod obsequia sua exhibeant elementa. Hinc Paul. ad Rom. 9. de filijs Israel filiorum Dei adoptione fungentibus: *Quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa* Expende, quot bona consequuntur diuinam illorum adoptionem, nimirum vt Dei filij dicebantur, à Deoque tanquam filij tenelli in vlnis baiulabantur, eorum erat & gloria, & obsequium, quando & gloriosi vbique ostendebantur, per obsequium elementorum. Ait S. Proclus lib. de fide ad Armen. in fine: *Ijs, quos Deus tanquam nutrix gestabat, immensam gloriam assidua miracula conferebant.* Simul erat filiorum Dei adoptio, & elementorum omnium obedientia, qua sese filij Dei in immensum extollebant. Vel Deus sis, vel in manibus Dei tanquam filius nutriaris, vel aliquo modo pertineas ad Deum, & tibi seruiunt elementa, circa quæ supremum habes imperium.

Ad Ro. 9.

S. Procl.

§. III.

Qui Dei est nullum inferat malum, cui non possit afferre medelam.

DEus Pharaonis cōstituitur Moyses, *Ecce constitui te Deum Pharaoni.* Cur non potius iudex illius sit, quam Deus? Iudex potest inferre malum reo, quod non potest auferre; solus autem Deus est, qui nullum potest malum inferre, quod auferre nō posset. Ideò Moyses non iudex, sed Deus constituitur, vt ea inferat mala rebelli, quæ prorsus auferat pœnitenti. Ait D. Hilar. lib. 7 de Trinit. *Ad Moysem dictum est. Dedi te Deum Pharaoni: cum cynomiam, quam immiserat abigit, cum grandinem potestate, qua euocauerat, auertit, cum locustas ea virtute, qua inuexerat, repulit, cum in operationibus eius Magi confitentur digitū Dei esse. Sic Moyses Pharaoni Deus datus est, dum timetur, dū oratur, dum punit, dum medetur* Expede notionē Dei, *dum punit, dum medetur*, is enim Dei spiritu agitur, imò Deus est, qui nescit inferre malum, cui non possit medelam afferre. Vel dæmonum, vel diuinarum naturarum est in malis inferendis non meminisse remedij, imò remedijs omnibus aditum intercludere vniuersum. At qui Dei spiritu agitur, nil magis cogitat, quam de remedio apponēdo, vbi tenetur malum aliquod inferre. Dicebat enim Deus Deuter. 32. *Videte, quod egō sim solus, & non sit alius Deus prater me: ego occidam, & ego viuere faciam; percutiam, & ego sanabo.* Hinc suam merito diuinitatem discernit dominus, quod non sit penes illum vulnus infligere, cui non possit apponere remedium. Simul & mortem mittit & vitam præparat ad illam recurrere volentibus; & plagarum permittit ire procellas, & sanitatum portum ostendit. Habes Actor. 5. vt Petrus sententiam mortis vibrat cōtra Sapphiram, de qua dicitur: *Confestim cecidit ante pedes eius & expirauit.* Hoc mirādum quod mulier adeò peccatrix, & mortis sentētia percussa permittatur â Petro ante suos pedes cadere? Cur non magis Petre ab illa abscedis? Cur tam te exhibes illi proximum, vt possit cadere iuxta pedes tuos? Erat ad pedes Petri, peccatoris remedium, si velit sua peccata confiteri: ideò Petrus vt Deo plenus non intulit mortis sententiam peccatori quin simul præpararet remedium, si vellet. Pulchrè Oecumenius: *Quomodo ad pedes eius? Quia iuxta eam stabat: Petrus vero stetit iuxta eam, vt si resipiscere vellet, ac confiteri non vereretur alios qui audirent.* O vere Dei Vicarium Petrum, qui vt malum infert merenti, simul & præparat, & apponit confessionis remedium. Hinc tu etiam poteris approximare Deo, si nullum malum cogites, cuius non habeas paratum remedium. Nescit enim à Deo non multum deuiare, cuius in voluntate est malum inferre, nec in potestate habet remedium. Quo adducenda sunt dicta supra tom. 1. in Vetus testam. lib. 3. cap. 3. §. 20.

Deut. 32

Actor. 5.

OEcum.

Exod. 7. Immittamque manum meam super Ægyptum, & educam exercitum, & populum meum filios Israel de terra Ægypti per iudicia maxima. Et scient Ægyptij, quia ego sum dominus, qui extenderim manum meam super Ægyptum, & eduxerim filios Israel de medio eorum. Fecitque Moyses, & Aaron sicut præceperat dominus,

minus, ita egerunt. Erat autem Moyses octoginta annorum, & Aaron octoginta trium, quando locuti sunt ad Pharaonem.

§. IIII.

Bonus gubernator magnos rigores solum exercere debet circa ea delicta, quæ sunt noxia aliys.

IVdicia magna minatur Dominus Ægypto, & Pharaoni, dicens: *Extendam manũ meam super Ægyptum, & educam populum meum filios Israel de Ægypto per iudicia magna.* Cum ait iudicia magna, summos vindictæ rigores etiam in mundo ostendit, qui solos eos peccatores premunt, qui manifeste impij sunt, & noxij aliys, vt erant Ægyptij. Nunquam enim bonus gubernator in hoc mundo laqueos plueret, & rigores magnos in eos, qui occulte, & sibi ipsis tantum peccassent. Hinc Deuter. 27. *Accesserunt filiæ Salphaad: steteruntque coram Moyse, & Eleazaro Sacerdote, & cunctis principibus populi ad ostium tabernaculi fœderis, atque dixerunt: Pater noster mortuus est in deserto, nec fuit in seditione, quæ concitata est contra dominum in deserto sub Core, sed in peccato suo mortuus est. Hic non habuit mares filios: Cur tollitur nomen illius de familia sua, quia non habet filium? Date nobis possessionem inter cognatos patris nostri. Retulitque Moyses causam earum ad iudicium Domini. Qui dixit ad eum: iustã eam postulant filiæ Salphaad.* Fatetur istæ fœminæ patrem suum mortuum esse in peccato, & mortuum esse in eodem loco, vbi & impietatis publicæ rei, & seditiosi fuerant mortui, nempe in deserto. Et nihilominus petunt; ne vlla supplicij publici afficiatur nota exhæredatione familiæ suæ. Et permittunt, quod causa hæc deferatur ad dominũ. Quid agitis fœminæ patrem supplicio eripere tentatis coram domino, & fatemini illum in peccato mortuum? Et quomodo fieri potest quod qui in peccato mortuus est, absoluatur à supplicio coram domino? Sane, fatentur patrem mortuum in peccato, sed in peccato nulli alij, quam sibi soli pernicioso, hoc autem peccatũ in mundiali iudicio, nec per bonum gubernatorem, imo neque per Deum suppliciorum laqueis inuoluitur. Ait ad hæc Procopus ibi: *Instam causam, sortem paternam petendo proponunt, cum impietatis pater commississet nihil. Verum peccati proprij iustæ persoluissent, & ad longiorem vitam peruenire nõ possent.* Itaque iustam causam apud Deum habuerunt fœminæ istæ dum patrem peccatorem mundiali supplicio eripere voluũt: quin & si peccator fuit, & in peccato discessit, discessit in peccato solum sibi noxio. In mundiali autem foro, & boni gubernatoris, & ipsius Dei proprium est supplicio rum rigores exercere solũ circa ea delicta, quæ aliys sunt noxia. Notabilis est in hanc rem cap. 31. Iobi, vbi multa genera delictorum recensens solis illis apponit pœnam, quæ noxiam aliquam inferunt proximis. *Si ambulaui in vanitate, & festinauit in dolo pes meus. Appendat me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatem meam. Si declinauit gressus meus de via, & secutũ est oculos meos cor meũ, & si in manibus meis adhæsit macula. Seram & alius comedat, & progenies mea erradicetur. Si deceptum est cor meum super mulicre, & si ad ostium amici mei insidiatus sum. Scortum alterius sit vxor mea: Si leuaui super pupillum manum meam, etiam cum viderem me in porta superiore. Humerus meus à iunctura sua cadat, & brachium meum cum ossibus suis confringatur.* Ecce tibi quot peccata memorat, tot pœnarum maximarum illis apponit genera. Sed ecce pergit alia memorans nullis appositis pœnis. *Si putaui aurum robur meum, & obrizo dixi: fiducia mea. Si lætatus sum super multis diuitijs, & quia plurima reperit manus mea. Si vidi solem, cum fulgeret, & lunam incedentem clare. Et lætatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo. Quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum: Si abscondi quasi homo peccatũ meum, celauit in sinu meo iniquitatẽ meã. &c.* Compone modo hæc cum illis, & videbis illic ad singula peccata appositam pœnam, hic multa, & maxima peccata percenseri, & nihil de supplicio illorum dici. Et cur non similiter ijs peccatorum generibus pœnam apponit? Nonne & de ijs ponderat, quod maximam iniquitatem habeant? Aut equidem in ijs. *Quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum:* Vnde ergo in quibus iniquitatem maximam inuenit, nullum adiungit supplicium; quod maximum adiungebat in primis? Sane Vatablus vltima capitis verba expendens putat in illis clausulam includi *forensem*; quo ostenditur iuxta mundiale tribunal totum caput processisse, vbi grauissima etiã peccata, si aliys noxia non sunt, nullis deputantur supplicijs, illa maxime plectuntur, quæ aliys pernitiosa reperiuntur. Hæc ita

Procop.

Iob. 31.

Deut. 27.

di erant peccata primi ordinis, quæ consistebãt in dolis, in adulterijs, in oppressione pupillorum, quæ nec recenseri debent in magno iudicio mundialis fori sine supplicij memoria. At reliqua peccata, quæ non alijs, sed solum committenti erant noxia, non miror, quod pœna careant, iuxta mundiale forum.

§. V.

Improborum reproborum est non nisi per afflictiones, & res timoris in Dei agnitionem venire.

IN manu forti, in plagis multis eductu-rus erat dominus Israelem de Ægypto.

Et cur in tot plagis voluit educere populum? Quippe ait: *Extendam manum meam super Ægyptũ, &c.* At vbi ab Assyria eductu rus erat populũ, nullis plagis vsus est, quin potius multis bonis cumulauit regem Babylonium. Ait enim Isaias cap. 45. *Hæc dicit dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram, vt subijciã ante faciem eius gentes, & dorsa regum vertam, & aperiam coram eo ianuas, & portæ nõ claudentur. Ego ante te ibo, & glorioſos terræ humiliabo: portas æreas cõteram, & vectes ferreos confringam. Et dabo tibi thesauros absconditos & arcana secretorum, vt scias, quia ego dominus, qui voco nomen tuum Deus Israel Propter seruum meum Iacob, & Israel electum meum, & vocaui te nomine tuo: assimilaui te, & non cognouisti me.* Itaque vt Israelem liberaret à captiuitate Babylonis, ecce quantis impleuit Cyrum regem, vt autem eundem ab Ægypto educeret, non beneficijs, sed plagis multis, & calamitatibus affecit Pharaonẽ. Cur ergo ab Ægypti captiuitate eduxit dominus populum suum per plagas multas Pharaonis illatas, è Babylonis autem captiuitate eundem eduxit per beneficia ingentia collata Cyro regi? Ait Moyses in præsenti: *Et scient Ægyptij quia ego sum dominus, qui extenderim manum meam super Ægyptum.* Non equidem homines reprobi, & nefarij aliter in Dei cognitionem deuenissent nisi multis plagis, & calamitatibus affecti. Vnde qui plagis eruendos asserebat Ægyptios, asseueranter dicens, *scient Ægyptij*: de Babylonio ait, *Non cognouisti me.* Nesciunt improbi sapere beneficijs, fauoribusque acceptis, sed multo verbere, & plagis multis ad Dei cognitionem accedunt. Ad hæc Lyppoman. in præsenti: *Sic igitur impij, vel tandem coguntur agnoscere iustitiam Dei atque potentiam, & afflicti admittere coguntur, quod sani recusabant.* Non nisi metuenda, & horrenda inferat animis reprobis, qui illos in Dei agnitionem trahere velit. Mar. 1. *Erat in Synagoga eorum homo in spiritu immundo, & exclamauit dicens: Quid nobis, & tibi Iesu Nazarene? Venisti perdere nos. Scio, qui sis sanctus Dei.* Expẽde, vt prius afflictionem suam proponat, & perditionem suam manifestet, deinde fateatur, *scio, qui sis.* Et cur non antea id fatetur? Cur antea quam mentem proprium perditionem, non ait se posse aduentum veri Dei? Equidem hoc est prius in demoniacis mentibus, in animis improbam, quod flagra percutientis sentiant, & per timoris res ad Dei cognitionem deueniant. Ait D. Augustinus apud D. Thom. in cat. *Innotuit Dæmoni Deus, non vt & Angelis sanctis, qui eius secundum id, quod est Dei verbum participata æternitate perfruũtur, sed fieret eis tersendis innotescerdus fuit, ex quorum potestate tyrãnica fuerat liberaturus prædestinatos.* Aliter bonis, aliter malis, & reprobis Angelis apparet Deus, & innotescit: bonis enim innotescit per ea, quibus non parua bonorum fruitione lætantur, malis autem, & reprobis, nõ nisi per ea, quæ terrori possint esse. Hinc Gen. 22. vbi Abrahamus filium iugulandũ deduxit, & sub gladio paterno amantissimi pignoris apparuit cervix ferienda. Appellauit nomen loci illius dominus videt. *Vnde vsque hodie dicitur, in mõte Dominus videbit.* Hebraice autem per verbum passiuum explicatur nimirum: *In monte, dominus videbitur*: ita vt nõ referãtur verba hæc ad id quod Abrahæ accidit in sacrificio filij sui, sed ad id, quod Abrahæ, & mundo in Christi aduentu obuenire debebat. Sed cur non magis loquitur Abrahamus de præsenti fauore sibi filiũ immolanti oblato, vt dicat in monte, dominus videtur? Cur de futura Dei apparitione in carne loqui maluit? Cur potius dixit, videbitur Deus, quam videtur? Non erat conueniens vno iusto, & sancto manifestationem Dei sibi factam ostendere per rem adeo horribilem, & metuendam, qualis erat filij dilectissimi iugulatio. Per hanc enim non tam assolet Deus iustis innotescere quam rebellibus. Ideo confugit vir pius ad illam Dei manifestationem, quam & ipsi, & omnes veri Abrahamidæ in Christo acceptum erant per ingentem profusionem benignitatis eius. Quod vt maximum, sic Christo domino acceptum Arnobius refert, locutus enim de Iesu ait lib. 1. aduersus Gentes: *Qui quo authore, quo patre mundus iste sit constitutus, & conditus fecit benignissime sciri.* Expende hęc. *Fecit benignissime sciri*, vt enim Iesus non provexan-

Isaias. 45

Lyppom.

Augusti.

Arnobius.

vexandis, torquendisve malis, & reprobis, sed pro saluandis veniebat electis, sic nõ plagis, sed beneficijs Deus & author mundi nobis innotescebat. Beneficia enim faciunt Deum apertissime innotescere bonis; malis autem, & pessimis non beneficia, sed flagella. Compone modo id, quod dicitur in præsenti: *Scient Ægyptij, quia ego sum dominus, qui extenderim manus meas super Ægyptum, &c.* & id quod dicitur ad Roman. cap. 10. *Ad Israel autem dicit: Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem mihi.* Extensio manus diuinæ super Ægyptios, illos facit in cognitionẽ Dei venire, & expansio diuinarum manuum super Israel, Israelitas nõ credentes, & contradicentes experiebatur. Cur hæc? Extensio manuum super illos, erat plagarum immissio, quibus reprobi in Dei agnitionem etiam solent venire, expansio autem manuum ad Israelitas, erat beneficiorum exhibitio, quorum occasione magis excæcabantur miseri. Sic D. Ansel. ibi: *Ad Israel carnalem dicit: Tota die, id est, toto tempore, quo cum eis in terra conuersatus sum, illuminans mũdum, expãdi manus meas, id est, ampliaui operum meorum beneficia ad populum Iudaicum, non credentem mihi, & quod peius est, contradicentem.* Ecce tibi vt apud impios sola vexatio dat intellectum, beneficia excæcant.

Ad Ro. 10

Ansel.

§. VI.

Turpe est, quõd quis in cursura virtutis minor sit illo, cui in vocatione, & instituto par est.

NOn otiosè, sed notanter ponit ætatem Moysis, & Aaron, quando eorum obedientiam in exequendis Dei mandatis præscribit. Sic enim ait: *Fecit itaque Moyses, & Aaron sicut præceperat dominus, ita egerũt. Erat autem Moyses octoginta annorum, & Aaron octogenta trium, quando locuti sunt ad Pharaonẽ.* Ecce tibi vbi fratres, & octogenarios corã Pharaone Moysem, & Aaronẽ notabat, illud simul præfixit: *Fecit itaque Moyses, & Aaron sicut præceperat dominus, ita egerunt.* Non contentus dicere, quod fecit Moyses, & Aaron, sed insuper replicat, quod ita egerunt. Et cur necessium fuit, id semel, & bis replicare, & inculcare, quod ita ambo egerint omnia iuxta præceptum domini? Curabat diuinus scriptor, vt qui pares erant in munere, pares e parentibus, & morum grauitate, & Dei electione, & fortitudinẽ ex Deo accepta, ne timerent Pharaonem, sic pares ostenderentur in muneris executione, ne alter altero videretur inferior in virtute, licet esset in ætate inferior. Nec miror, valde enim turpe est, vt qui in cæteris ex Deo acceptis pares sumus, in executione virtutum, patiamur inferiores videri. D. Paul. 1. ad Corinth. 11 late probat vt in rebus naturæ mulier censeri debet viro inferior, vt vir debeat longe abesse ab infirmitate mulieris, primasque in omnibus ferre. Quibus late explicatis sic pergit: *Verumtamen neque vir sine muliere, nec mulier sine viro in domino*, in dignitate, & præcellentia naturæ sit vir sine muliere: at in ijs, quæ domini sunt, minime vir mulierem præcedat, nec mulier patiatur, quod vir appareat superior. Et quando in naturæ dignitate est æquum, vt mulier primas viro cedat, cur non erit etiam æquum, vt similiter maneat mulier inferior, in ijs etiam quæ ad Deum pertinent? Natura in multis virũ prætulit fœminis, nimirũ in fortitudine, in animi magnitudine, in sapiẽtia, in dexteritate, vnde nõ est mirũ, quod in naturæ dignitate cogatur mulier esse inferior. At Deus in gratiæ suæ ordine in nullo viros prætulit fœminis, sed æque prõ omnibus mortuus est, æqualem regenerationẽ omnibus dedit. Et valde turpe esset, quod quæ æqualiter formata, & reformata est à Deo, in re virtutis, & gratiæ minor appareret. Rem conficit D. Basil Sel. orat. 2 aiens: *Natura differentiam virtutis cursus nesciat, Sed in fidei certamine fœmineum genus viriliter agere, scit in pietatis certamine coronam rapere: quorum enim parem molitus est Deus formationẽ, ijse in cursura relinqui turpe ducunt.* Et sane turpissimus est, quod qui pariter in Christo regenerati sumus, paribus Sacramẽtorum alimonijs nutrimur, pari sanguinis lauacro mundamur, ad parem gloriam inuitamur, patiamur inferiores videri in cursura virtutum. Merito Euseb. Gallican. hom. 6. de orat. hũc vnum stimulum proponit, quo se quis ad virtutem vrgeat; ait enim: *Cum in Ecclesia positi sumus, ita se vnusquisque arguat dicens: Quare in cultu Dei & tempore orationis alius plusquam ego dedictus silentio? Cur ille attentior lectioni? Cur maiorem exhibet disciplinam? Ego qui in actu sæculi, in cupiditatis parte, in ordine dignitatis nulli velim deterior inueniri, cur minor in spe salutis appareo?* Equidem turpitudinis non paruæ est, quod qui non patimur ab æqualibus vinci in actibus sæculi; patiamur in re salutis vinci, & longe superari ab ijs, qui pari nobiscum Dei vocatione vigent.

1. Cor. 11

Basil. Sel.

Euseb.

Exod. 7.

Exod.7. Ingressi itaque Moyses, & Aaron ad Pharaonem fecerunt sicut præceperat dominus. Tulitque Aaron virgam coram Pharaone, & seruis eius, quæ versa est in colubrum. Vocauit autem Pharao sapientes, & maleficos, & fecerunt etiam ipsi per incantationes Ægyptias, & arcana quædam similiter. Proiecerunt quoque singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones. Sed deuorauit virga Aaron virgas eorum. Induratumque est cor Pharaonis, &c.

§. VII.

Seueritas, & rigoris executio longe absit à Principe.

NOn Moyses, sed Aaron tulit virgam, quæ verteretur in colubrum. Sic textus: *Tulitque Aaron virgam coram Pharaone, quæ versa est in colubrum.* Supra cap. 3. Moyses tulerat virgã, cur modo nõ Moyses, sed Aaron? Ait D. Aug. quæst. 19. in Exod. *Hic certe non ministerio vocis erat opus, cum videbatur velut ex necessitate datus Aaron Moysi propter gracilitatẽ vocis. sed virga erat proiecienda, vt draco fieret. Cur ergo Moyses ipse non fecit?* Incipiebat modo seueritatis exercitium aduersus Pharaonem, quod minime per se debebat præstare Moyses, vt qui optimi principis gerebat formam, cuius est alienum esse â seueritate, & rigore. Quo spectans Diu. Chrysostom. homil 43. in Acta, fatus. *Nihil ita humanum ostendit caracterem, vt misereri, & humanum esse. Propter hoc, & leges licitoribus totum permittunt, volentes iudicem vsque ad pronuntiationem sententiæ punire, educunt autem illos ad opus. Ita, etiã si iuste fiat, non est animæ virtutum studiosæ punire, sed aliquo alio hoc habet opus. Quia & Deus non per se ipsum punit, sed per Angelos.* Hoc cauet bonus princeps, hoc cauet virtutis studiosus, qui diuino spiritu agitur, vt nõ ipse per se exerceat seueritatis, & punitionis munus. Seruile est, non regium munus etiam merentes punire. Ex Gen. 18. vt tres peregrini apparuerunt Abrahamo, vt ille in tribus vnum adorauit, dominum Deum ibi recognoscens. Quid tunc? Ait textus: *Abyitque dominus postquam cessauit loqui ad Abraham, & ille reuersus est in locum suum. Venerunt que duo Angeli Sodomam.* Ecce tibi è tribus, qui dominus erat, abyit duo autem, qui erat Angeli ad perdendam Sodomam pergunt. Et cur dominus qui cum illis venerat ad Abrahamum, cum illis etiam non pergit ad Sodomam? Non regium est, neque dominicũ per se ipsum punitionibus adesse. Rem multis ponderat D. Chrysost. dicta hom. 43. in Acta: *Quando Sodoma subuersa sunt, per Angelos facta sunt omnia. Quando seruare oportet, per se ipsum hoc facit. Ita filium misit in salutem generis. Et iterum. Tunc, inquit, dicam Angelis: Congregate facientes iniquitatem, & proycite in camianum. Et iterum: Ligate illius pedes, & manus, & mittite in tenebras exteriores. Videllic seruos qui ministrant. Quando autem beneficys opus est, se ipsum benefactorem vocat. Quando loquendum cum Abraham ipse adest quando in Sodoma abeundũ, seruos mittit. Et iterum: Euge serue bone, & fidelis, super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam. Et hunc quidem ipse benedicit, illũ autem malum non ipse, sed serui ligant.* Quidquid ad benefaciendum attinet, id suum putat bonus princeps, quod pertinet ad pœnam infligendam, id seruile putat, & ingenuo domino indignum.

Gen. 18.

Chrysost.

Matt. 25.

Luca. 9.

Matt. 25.

§. VIII.

Dei præco parum proficit apud mundiales principes.

ECce tibi Exod. cap. 4 virga Moysis in terram proiecitur, *& versa est in colubrũ, ita vt fugeret Moyses*, modo etiam dicitur, quod eadem virga coram Pharaone, & seruis eius, *versa est in colubrum*, nec tamẽ additur, quod Pharao, aut alius timuit monstrum. Parum equidem cœlestis doctrina, concionato um minæ apud principes mundiales proficere solent. Sapienter ex hoc monebat D. Petrus Dam. sui sæculi, religiosos opuscul. 12 de contemptu sæculi cap 30. *Nolite, quæso Monachi, nolite sub Ecclesiastica compassionis specie regum aulas irrumpere, nolite aures principum velut salutaria suggerendo, fastidiosa importunitate pulsare. Crediteexperto, credite in huius gratia studio non leuiter fatigato. Imperatoria namque maiestati, sæpe quæ suggerenda videbantur, expressimus, à summis*

Exod. 4.

Pet. Da.

summis Pontificibus innitati, Synodalibus Conciliis interfuimus; sed qui hoc tempore ista prosequitur, tanquam si semina crederet arenosis littoribus videatur. Et vtinam hoc malum nõ serperet vsque ad sæcula nostra, sed prô dolor, nemo non videt etiam hodie, quam infructuosi sint apud mundiales principes diuini verbi fatores. Licet totus abeas in serpentum prudentiam, illiàque plenus fias euangelicus coluber dira sibilans principibus, potentibus, vane fatigaris, vix aliquid illis emolumenti confers. Quo aptarim illud *Hierem.* Hierem. 8. *Ecce ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio, & mordebunt vos ait dominus.* Regulus serpentũ princeps *Grego.* est, iuxta D. Greg. PP. cui soli nulla est incãtatio; nullus adeo sapiens, & prudens incantator, est, qui principem hunc serpentum sopire possit. Hoc sibi dictum putent euangelici ministri, qui Curias, qui Aulas colunt; credant inquam, sibi dictum à Deo, *immittã vobis serpentes regulos*, hoc est, proponam vobis principes mundiales, qui ad bona terrena reptant, *quibus nulla est incantatio*, qui nullis vocibus, nullis carminibus auertentur à vitiosis moribus. Dauidem excepio, qui peccatia accusatus. 2. Reg. 12. statim clamauit: *Peccaui domino.* De quo, vt de re insolita regi- *Amb.* bus, & principibus præclare philosophatur D. Amb. Apol. 2. cap. 3. *Peccauit Dauid, quod solent reges, sed pœnitentiam gessit, & fleuit, quod non solent reges Quem mihi huiusmodi reperias virum, qui in potestate constitutus non magis peccata sua diligat, culpam prædicet, crimina defendat? Qui putet sibi, quod non decet non licere?* Sane ij sunt pene vniuersi principes, qui nullis clamoribus norint obedire prudentum.

§. IX.

Principum familiaritates, & conuictum fugiat, qui velit illos continere in virtute.

MOysis virga cap. 4. proiecta in terram conuersa in colubrum fuit, & metum incussit Moysi ipsi, eadem in præsenti in colubrum versa, nec Pharaoni, nec vlli alij metũ incutit. Et cur in primis coluber ex virga factus efficacior apparuit ad perterrefaciendum Moysem, quam modo ad perterrefaciendos Pharaonem, & eius principes? De illo ait textus: *Dixit dominus: Proyce eam in terram. Proiecit eam, & versa est in colubrum, ita vt fugeret Moyses* De hoc autem ait: *Tulit Aaron virgam coram Pharaone, & seruis eius, quæ versa est in colubrum.* Itaque primo virga proiecta est in nudam terram, in terram, inquam, deserti, indeque sumit faciem, quæ perterrefaciat omnes. At secundo eadem virga, non in nudam terrã proijcitur, sed in Aulæa Pharaonis, inter Regiæ tapeta preciosa, inter aureas principum vestes; & quidẽ qui principibus admiuit, qui regijs stratis adrepit, quantumuis acer, & validus appareat nullo timore frænabit principum mores. Vilis vermiculus sis, vel abiecta lacerta, si nuda in terra versaris, ab omni te aulica alienus, omni mundiali alienus splendore, fallar, nisi potentissimos quosque valeas cõtinere in bonis moribus. At si Aulis adrepas, inter principum delicias agas vel breues morulas, nihil proficis. Rem explico in paruo pisciculo, qui Remora dicitur, de quo ait Plinius lib. 32. cap. 1. *Ruant venti licet & sæ-* *Plin.* *niant procellæ, imperat furori vnus, ac paruus admodum piscículus, Ethneis appellatus, vireſque tantas compescit, & cogit stare nauigia. Infrænat impetus, & domat mundi rabiem, nullo suo labore, non retinendo, aut alio modo quam adhærendo. Hæc tantilla res, contra tot impetus, satis est, vt vetet ire nauigia.* Ecce parui pisciculi vires. Quid tunc? Accipe, quod mirere magis. Proponit illico historiam fatus? *Cũ è tota Caij Principis classe quinqueremis sola non proficeret, exilierunt protinus qui id quærerent circa nauim inuenerunt adhærentem gubernaculis, ostenderuntque Caio, indignanti, hoc fuisse, quod se reuocaret, quadringentorumque remigum obsequio contra se intercederet. Constabat peculiariter miratũ, quomodo adhærens tenuisset, nec idem polleret in nauigium receptus* Ecce tibi magnum pisciculi miraculum, qui enim extrinsecus adhærescens nauigio imperat furori ventorũ, domat rabiem procellarum, & sistit ingentem nauem ne progrediatur, ipse intrinsecus in nauigio receptus nihil tale præstare valet. Quid pulchrius? Quoties euangelicus minister extra res aulicas est, extraneus fit principũ aulis, ò quam frænat impetus illorum, & potentissimos quosque ipse vilis, & infirmus in virtute consistere facit. At si intrinsecus pergat, & sese insinuet Aularum penetralibus, adrepens thronis, aduiuens rebus aulicis, nihil prorsus est ad mores principum frænandos. Ionæ *Ionæ 3.* cap. 3. *Cepit Ionas intrare ciuitatem itinere vnius diei, & clamauit, & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Ninive subuertetur. Et crediderunt viri Niniuitæ in Deum, & prædicauerunt ieiunium, & vestiti sunt saccis à maiori vsque ad minorem. Et peruenit verbum ad Regem*

gem Niniue, & ſurrexit de ſolio ſuo, & abiecit veſtimentum ſuum, &c. Et qui fieri potuit, vt vna viliſsimi hominis vox ſic Niniuitas, & Regem, & principes compeſceret? Vilis erat Ionas, ſed prorſus extraneus, & peregrinus omnibus Niniuitis, ab illorumque alienus cupiditatibus, vnde tantam vim habuit ad eorum commouendos animos. Sic Rex Niniue fatur apud D. Ephræm orat. in Ionam: *Sola noſtra vox reges exterruit, & miſerandi iſtius vox omnes nos perturbat? Nos frequenter quocumque tempore ciuitates depopulati ſumus: & in noſtra ciuitate nos modo peregrinus ſuperat. Viliſsimi hominis voce deterrita eſt ciuitas noſtra Niniue mater gigantum, &c.* Non domeſticus, non familiaris, ſed peregrinus, ſed alienus Ionas apparuit, & quamuis vilis homuncio à mari euomitus tot compeſcuit principes, & in pœnitẽtiam traxit. Sunt equidem potentiſsimi ad trahendos principes illi, qui minime eorum bonis communicant. Similiter 4. Reg. 5. Naaman Syrus lepra mũdatus per Eliſæi conſilium & virtutem, ſtetit ad oſtium Eliſæi, inquiens: *Vere ſcio, quod non ſit Deus alius in vniuerſa terra, niſi tantum in Iſrael Obſecro itaque vt accipias benedictionem à ſeruo tuo. At ille reſpondit: Viuit dominus, ante quem ſto, quia non accipiam. Cumque vim faceret, non acquieuit. Dixitque Naaman: Sed obſecro, concede mihi ſeruo tuo, vt tollam onus duorum burdonum de terra. Non enim faciet ſeruus tuus vltra holocauſtum, aut victimam dys alienis, niſi domino, &c.* Expende ordinem, recepta ſanitate Deũm confitetur verum, & prophetam multis cogit, vt de Aulæ bonis aliquod munus accipiat. Quod poſtquam efficere non poteſt, ſtatim petit ſibi permitti terram ferre, in qua vero Deo ſacrificit, cui ſoli ſe ſacrificaturum pollicetur, & negaturum falſos Deos. Et quare hæc non promiſit in primis? Quare vbi recepit ſanitatem, & Deum verum teſtatus eſt, non ſimul dixit ſe renuntiare dijs falſis, & Deo vero ſeruire, ſed ante has promiſsiones de donis dandis Eliſæo diſputat? Sane prophetæ ſignum non tantã efficaciam habuit ad trahendum principem, ante quam propheta oſtẽderetur alienus ab omni accipiẽdo principis munere. Vnde merito Theodor. queſt. 29. cum prophetæ paupertate Principis integram conuerſionem coniunxit. Quippe ait: *Propheta valde expetendam paupertatem pratulit omnibus diuitijs, & legem euangelicam adimpleuit, priuſquam ferretur. Vir autem ille admirabilis credẽs, vel ipſam terram Iſraelis eſſe ſanctificatam, rogauit, vt duo onera mulorum ex ea acciperet, vt ſuper eam domino Deo ſoli offerret ſacrificia.* Sic pari paſſu currunt, & prophetæ paupertas voluntaria, & conuerſio principis. Intantum enim vales principes trahere ad Deum, in quantum magis te eorum bonis alienum putas. Nota eſt hiſtoria impiiſsimi regis Ieroboam 3. Reg. 13. vt ad eum miſſus eſt vir Dei, cuius voce & altare ſciſſum eſt, & manus regis aruit, & reſtituta ſanitati fuit. Ait tunc rex: *Veni mecum domum, vt prandeas, & dabo tibi munera. Reſponditque vir Dei ad regem, ſi dederis mihi mediam partem domus tuæ, non veniam tecum, &c.* Sane vir nequam vidit altare ſciſſum, vidit manum ſuam aridam, & ſanitati reſtitutam, & tantis ijs prodigijs, nec Deum teſtatur, nec oſtendit pœnitentiæ ſignum; ſed ſolum offert prophetæ munera. Cur non antea Deum confiteris, & idololatriæ renuntias? Non miraculorum viſio ſic trahit ad Deum principes, vt viſio bonorum omnium abnegationis in Dei miniſtris. Ait Ioſephus lib. 8. de Antiq. cap. 3. *Excuſauit propheta, negans ſe in ea vrbe panem, aut vinum ſumpturum. Rex autem miratus viri continentiam, eo magis de ſe capit eſſe ſolicitus, ex ijs quæ viderat, & audierat, parum felicem rerum ſuarum euentum augurans.* Ecce tibi vt prima miracula ad reddendum regem ſolicitum de ſua ſalute efficaciam ſummunt ex prophetæ bonorum renuntiatione. Non antea ſic mouebat regem propheta, quam vbi ſeſe alienum ab eius conuictu, & bonis prorſus exhibuit. Ex tunc enim iam timebat ſibi, & male ſperabat de rebus ſuis.

Ephram.

4. Reg. 5.

3. Reg. 13

Ioſeph.

Theodor.

§. X.

Veritatem euidentiſsime teſtatur, qui ſola dira, & horrenda proponit principibus.

AAronis in manu virga coram Pharaone verſa eſt in colubrum, ait enim: *Tulitque Aaron virgam coram Pharaone, & ſeruis eius, quæ verſa eſt in colubrum.* Sed libet illud memorare, quod pro Aarone accidit Numer. 17. vbi vniuerſi principes Iſrael dederunt virgas ſuas Moyſi: *Quas cum poſuiſſet Moyſes coram domino in tabernaculo teſtimonij, ſequenti die regreſſus inuenit germinaſſe virgam Aaron in domo Leui: & turgentibus gemmis eruperant flores, qui folijs dilatatis in amygdalas deformati ſunt. Protulit ergo Moyſes omnes virgas de conſpectu domini ad cunctos filios Iſrael.* Ecce tibi hic Aaronis virga in flores, & in dulciſsimos fructus

Num. 17.

fructus abit, ibi autem in manu Aaronis virga versa est in colubrum. Cur non magis in vtrisque & flores, & fructus protulit? Cur in vno magis exhibuit flores, & in altero exhibuit draconem? Sanè in Numeris testabatur veritatē populo vniuerso, ait enim: *protulit Moyses omnes virgas ad cunctos filios Israel*, in Exodo autem res erat cum Pharaone rege, vnde merito non flores, sed colubrum exhibuit, nullo enim apertius veritatem quis testatur, quam dum regibus, & principibus non blanditias, sed dira, & horrenda profert. Hinc Ionæ cap. 3. *Ionæ 3.* *Peruenit verbum ad Regem Niniue: & surrexit de solio suo, & abiecit vestimentum suum, & indutus est sacco, &c.* Miraris, quod ignoti, & vilis hominis verbum tantam fidem haberet apud Regem. Et vnde verbum hominis abiecti, sibi Regis, principumque fidem conciliare potuit? Erat verbum asperum, verbum iram & euersionem testificans, quod minime ab homine vllo exiret ad Regem, nisi vis veritatis id cogeret. Ex quo prudentissime rex Niniue philosophatur a- *D. Ephr.* pud D. Eprhæmum orat. in Ionam fatus: *Si aduentans, pacem prædicasset: suspicari potuissemus, ipsum velut aliquem turpis lucri cupidum; præclaris, scilicet, ac faustis, quæ nobis vaticinaretur, munera à nobis captare. Medicus veritatis ad agrotantem ingrediens, veritatem prædicat. Non pertimescit ad regem properare, & ei suos morbos aperire. Non vereretur, vel ipsi austeritatis pharmacum propinare. Quis ergo mendacem eum appellet, qui iram prædicat? Si enim mendax esset, etiam verbis adulatorem agere deberet.* Quod homo non vtatur verbis lenocitantibus apud principes, sed horrenda, & dira illis prætendat, id euidentissimæ veritatis est argumentum. Quis putet mendacem, qui iram potentibus *Mar. 1.* prædicat? Mar. cap. 1. *Iesus ingressus in Synagogam, docebat eos. Et stupebant super doctrinam eius.* Itaque Christi doctrina in stuporem, & admirationem rapiebat vniuersos. Sed scire cupis vnde doctrina Christi tantum sibi conciliabat respectum, & creditum? Indè putarim, quod nullis lenocinijs vteretur, sed nude, & acriter principes, & Pharisæos carpebat, extremum illis exter- *Vict. Ant.* minium repræsentans. Ait Victor. Antiochenus ibi: *Cur stupebant? Quia non loquebatur ad gratiam, neque vlli prorsus adulabatur, neque auditorum laudes captabat, sed erat sermo eius in potestate. Hortabatur enim non ad quæuis promiscue, sed ad cœlestia, & animæ salutaria; perfidisque & obstinatis peccatoribus in perterrite supplicia comminabatur.* Hinc summum sibi creditū in doctrina Dominus conciliabat, quod loquēns cum principibus populi, nulli adularetur, sed imperterrite, & scelera eorum, & supplicia imminentia in medium dabat.

§. XI.

Nil copiosius sub principum aulis, quam serpentina venena ad accedentium perniciem.

PRo vno ex virga Aaronis facto colubro, cæpit tota Pharaonis aula mille dracones parturire. Ait enim: *Vocauit autem Pharao sapientes, & maleficos, & fecerunt etiam ipsi per incantationes Ægyptias, & arcana quædam, similiter: proiecerunt que singuli virgas suas, quæ conuersæ sunt in dracones.* Nec miror, quod in Pharaonis aula tot dracones scaturiant, quando nil copiosius inuenitur in aulis principum, quam venena serpentina, quibus pereant, qui accedunt illò. Accipite Ænæam Siluium, qui postea *Æneas Sil.* creatus Pontifex, vocatus est Pius II. Is lib. 1. de Gestis Alphonsi, relatus à nostro Cornelio in capit. 6. Danielis, inquit: *Est apud Indos iuxta Plinium herba quædam præcipui odoris, referta minutis serpentibus, quorum ictu protinus moriendum sit. Ita habent principum aulæ, quod allectent, sed occultant lethale venerum in cauea.* Sunt equidem aulæ principum odoriferi, & gratiosi herbarum manipuli, qui virore, & odore suo omnes inuitant. Sed latent angues in herbis illis, serpentibus venenosis scatent, quorum ictu omnibus accedentibus moriendum sit. Vndè Roboan Salomonis filius aiebat ad suos: *Ego autem cedam vos scorpionibus.* 3. Reg. 12. licet autem à Glossa, & *3. Reg. 12.* alijs per scorpiones, intelligatur genus flagelli, non est, cur non intelligi possit lethalissimus serpens, quando aulæ nihil aliud copiosius foueant? Et merito pessimus rex suis minatur ictum scorpij, cuius & ingentes, & multiplices sunt segetes venenorum. *Tertull.* Ait enim Tertul. in Scorpiaco contra Gnosticos: *Magnum de medio malum terra scorpium supputat: tot venena, quot ingenia: tot pernicies, quot species; tot dolores, quot colores Nicander scribit, & pingit; tamen vnus omnium violentiæ gestus de cauda nocere.* Ecce tibi in scorpionibus tot venena, quot ingenia, tot dolores, quot colores, tot pernicies, quod species; & licet multi sint scor-

scorpiones specie, venenis, nocumentis, tamen hoc est omni scorpioni cõmune, quod caudâ noceat. Quid in aulis notius? Ibi quot ingenia, tot venena; quot colores, tot dolores, & licet varias mortes Aulæ promant, omnibus hoc cõmune est, quod caudâ, hoc est, in fine noceant. Ex quo illud monebat Ænæas Siluius vbi supra: *Illi aulici plurimum sapiunt, qui accepto aliquo beneficio, vel mediocri, Aulæ vale dicunt. Ostendunt enim animum suum expletum esse, & periculo se subducunt, in quod curiales frequenter incidunt, qui veluti sues, vbi saginati sunt, in cœnam Domini mactantur.* Sic denique pereunt curiales venenis scorpiacis, quibus abundant Aulæ principum. Pro omnibus proferam vnum Caium Caligulam, de quo ait Paulus Orosius lib. 7. cap. 5. *Ipse à suis protectoribus occisus est. Duo libelli in secretis eius reperti sunt, quorum alteri pugio, alteri gladius pro signo nominis adscriptum erat, ambo lectissimorum virorum vtriusque ordinis senatorij, & equestris nomina, & notas continebant mortis destinatorum. Inuenta est & arca ingens variorum venenorum, quibus mox Claudio Cæsare iubente demersis, infecta maria traduntur non sine magno piscium exitio, quos enecatos per proxima littora passim æstus eiecit. Quibus notesceret omnibus, quid tanta veneni moles arte aucta, agere in misera ciuitate potuisset, qua negligenter effusa etiam maria corrupit* Fallar, si vel in Scythię cauernis, vel in arenis Lybiæ tot venenorum genera, tot segetes nutriantur, quot inuentæ sunt in aula huius principis.

Æna. Sil.

Pau. Oro.

§. XII.

Imperium temporale, quo plura alia ad se trahit, & vorat, gracilius ipsum fit.

CONueniant huc vniuersi mundi principes, qui eò tendunt, vt voratis aliorum regnis suum imperium augeant. Videant, vt draco ex virga Aaronis factus cæteros vorat, ait enim textus: *Sed voranit virga Aaron virgas eorum*: Serpens ex virga Aaronis factus vorat serpentes ex virgis Magorum factos; nec inde maior fit, nec pinguior, sed in virgæ marcorem transit. Antea dicit, de virga Aaron, quod *versa est in colubrum*: modo cum eius meminit voracitatem, non meminit colubrum, sed virgam solam nominat dicens, *voranit virga Aaron*, & Cur non magis dixit, vorauit coluber, sicut vorauit draco ex virga factus? Cur maluit obliuisci draconis in explicatione voracitatis, & solum virgæ meminisse? Vt ostenderet ex tanta voracitate nullũ augmẽtum traxisse, sed ad virgæ veniisse marcorem, & siccitatem. Hoc est enim proprium omnibus sceptris humanis. quò plura vorant, & sibi acquirunt, eo infirmiora, & graciliora apparent in propria substantia. Rem firmat imperium Romanum, de quo, tempore Pompei, ait Paul. Oros. lib. 5. cap. 18. *Namque eodem tempore cum penitus exhaustum esset erarium, & ad stipendium frumenti deesset expensa, loca publica, quæ in circuitu Capitolij pontificibus, auguribus, decemviris, & flaminibus in possessionem tradita erant, cogente inopia, vendita sunt, & sufficiens pecuniæ modus, qui ad tempus inopiæ subsidio esset, acceptus est. Et quidem tunc in sinus ipsius ciuitatis euersarum omnium vrbium, nudatarumque terrarum abrasæ vndique opes congerebantur, cum ipsa Roma turpi adigente inopia, præcipuas sui partes auctionabatur. Quamobrem consideret tunc tempora sua, cum quasi inexplebilis venter cuncta consumens, & semper esuriens, cunctis vrbibus, quas ipsa miseras faciebat, ipsa miserior, nihil relinquens, nihil habebat.* Ecce tibi, vt Roma quasi venter tacta consumit cuncta, & semper esurit, & cum nihil in cæteris regnis reliquit, nihil ipsa habet; imò cum ad se trahit omnium regnorum opes, quidquid suum est vendebat; aurum, argentum, gemmæ omnium prouinciarum raptę in vnam Romam confluebant & Roma pauperior præcipuas sui partes auctionabatur. Fallar, nisi in se ploret regnum Castellæ, quod ex quo plura regna acquisiuit, & Americæ sibi adiunxit opes, apparet egentius. Oriens, & Occidens suas diuitias in Castellam mittunt, & ipsa, cogente inopia, præcipuas suas partes auctionatur, adeò vt annuorum tributorum capitalia, & omnia, & loca, & munera publica iam vendita fuerint. Id equidem commune erit omnibus mundi sceptris, quo plura voraint, eo semper egentiora erunt. Huc retulerim illud Pharaonis somnium, ait enim Rex Gen. 41. *Putabam me stare supra ripam fluminis, & septem boues de amne cõscendere, pulchras nimis, & obesis carnibus, quæ in postu paludis vireta carpebant. Et ecce has sequebantur aliæ septem boues, in tantum deformes, & macilentæ, vt nunquam tales in terra Ægypti viderim. Quæ deuoratis, & consumptis prioribus, nullum saturitatis dedere vestigiũ, sed simili macie, & squalore torpebant.* De macilẽtis alias vorãtibus expressius,

Pau. Oro.

Gen. 41.

sius quid ponunt Septuag. fantes: *Et si deformes, & macilenta vaca, quas nemo dignaretur alere, pingues tamen, & pulchras boues deuorauerunt, adeoque vt omnes in viscera earum intrauerint, non tamen in eis signum aliquod apparuit saturitatis, sed eadem macie, & tenuitate laborabant, perinde ac si illas non comedissent, nec enim impinguebantur aliquatenus, sed perditum erat, quicquid ediſſent.* Ambr. Merito ijs dictis adiecit D. Amb. lib. de Ioseph cap. 7. *Vetus somnium, res recentes.* Equidem somnium illud vetustissimum est, at somnij res multum sunt recentes, quo enim regna plures prouincias vorant, plures regiones acquirunt, & plura spolia metunt, eo citius in maciem eunt, nec ex tot voratis aliquam ostendunt pinguedinem.

Exod. 7. Dixitque Dominus ad Moysem: Ingrauatum est cor Phoraonis, non vult dimittere populum. Vade ad eum mane: ecce egredietur ad aquas: & stabis in occursum eius super ripa fluminis: & virgam, quæ conuersa est in draconem, tolles in manu tua. Diceisque ad eum, Dominus Deus Hebræorum misit me ad te, dicens: Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi in deserto, & noluisti. Hæc igitur dicit Dominus; In hoc scietis, quod sim Dominus; ecce percutiam virga, quæ in manu mea est, aquam fluminis, quæ vertetur in sanguinem. Pisces quoque, qui sunt in flumine, morientur, & computrescent aquæ, & affligentur Ægyptij bibentes aquam fluminis. Dixit quoque dominus ad Moysem: Dic ad Aaron: Tolle virgam, &c.

§. XIII.

Tunc maxime dilationem supplicio rum non patitur Deus esse, cum diuinæ prouidentiæ fides periclitatur.

NOn possum, non mirari festinationem Dei, vt supplicium aquæ versæ in sanguinem Pharaoni inferat; ait enim ad Moysem: *Vade ad eum mane, &c.* Vt morte primogenitorum Pharao mulctetur, prouectæ iam noctis tẽpus expectatur, sic enim ait Sap. 18. *Cum quietum silentium continerent omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus domine exiliens de cœlo à regalibus sedibus durus debellator in mediam sterminij terram prosiluit, gladius acutus insimulatum imperium tuum portans, & stans replent omnia morte.* Sap. 18. Ibi prouectæ noctis expectatur spatium, hic autem primo mane vrgetur Moyses, vt denuntiet, & inferat supplicium. Cur hìc maxime mali inferendi dilationem dominus nõ patitur? Ipse ait: *In hoc scietis, quod sim dominus, &c.* Laborabat Pharao, laborabat Ægyptus circa cognitionem diuinæ prouidentiæ, nihil per supremum dominum putabant mandari, quod malum ne serperet, iubet Deus, quam primum aliquale supplicium accelerari, vt qui minime soleat dilationem supplicij pati, vbi notitia, & fides diuinæ prouidentiæ periclitatur. Nemò nescit impijssimi tyranni Iuliani apostatæ festinatã mortẽ, cuius festinationis causam proponens Diu. Nazianzenus, orat. 4 ait: *Ac proinde finem quoque amentia sua dignum tulit: Deo hìc solum consueta sua patientia vti non sustinente, vbi multis pernitiosa futura erat benignitas, atque & ijs, qui honeste viuunt, maxorem multum, & peccantibus contemptum non paruum allatura: tanquam videlicet, nemo esset, qui res nostras inspiceret, præmiaque & pœnas cuique pro merito rependeret, sed temere, ac fortuito mundus ferretur.* Nazian. Expende verba illa nimirum: *Deo hìc solum consueta sua patientia vti non sustinente, &c.* Quippè qui pene incredibili patientia impijssimos homines sustinet, & in largissima tempora differt eorum pœnas; vbi puniendus fuit Iulianus, non diu sustinuit, quim potius quasi pro tunc suæ patientiæ oblitus acceleratuit supplicium, cuius dilatio benigna peccantibus contemptum non paruum esset allatura, tanquam

videlicet nemo eſſet, qui res noſtras inſpiceret. Periclitabatur ibi notitia diuiniſsimi vindicis. & ideo non ſuſtinuit Deus ſua conſueta patientia vti in inferēdo ſupplicio. Poſt peccatum primorum parentum Gen. 3. *Aperti ſunt oculi amborum, cumque cognouiſſent ſe eſſe nudos, conſuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi perizomata. Et cum audiſſent vocem Dei ambulantis in paradiſo ad auram, poſt meridiē, abſcondit ſe Adam, & vxor eius a facie Domini, in medio ligni paradiſi. Vocauitq; Dominus Deus, &c.* Ecce tibi quot ſpatia interceſſerunt poſt peccatum Adæ, oculi aperiuntur, perizomata ex folijs conſuuntur, greſſus Dei poſt meridiem audiuntur, fuga arripitur, & inter ligna delitescere curant. Tunc denique Deus reos perquirit, clamans: *Adā vbi es?* Longe citius Cain comprehenditur Gen. 4. in peccato ſuo, quippè Gen 4 dicit: *Conſurrexit Cain aduerſus fratrem ſuum Abel, & interfecit eum. Et ait Dominus ad Cain, &c.* Cum primum homicidium perigitur, iam vox Dei intonat, & maledictiones vibrat in Cain. Et cur qui poſt tanta ſpatia plectit Adamum, Cainum nulla admiſſa mora, & in iudicium vocat, & ferit maledictis? Periclitabatur in Caino diuinæ prouidentiæ notitia, & ideò nec momento differtur eius ſupplicium. Ait Saluianus lib. 1 de Guber. *Saluian.* *Puto, quod hæc in Caino iam fuerit opinio, quæ nūc in multis eſt. Deum terreſtria non reſpicere, & actus ſceleratorum hominum non videre. At aliter expertus eſt quam putabat. Nam Deū, à quo non exiſtimauit videri ſcelera, cum occideret, ſenſit videre, cum damnaretur.* Sic feſtinato præoccupantur diuino ſupplicio illi, in quibus diuinæ prouidentiæ periclitatur fides.

§. XIIII.

Mundialium ſplendorum ſummitates cauendæ à religioſo viro.

VRgetur Moyſes à Deo, vt matutino tēpore ad Pharaonem accedat, ait enim: *Vade ad eum mane, &c.* Cur mane? Vt qui principes conueniunt religioſi viri, dicant eos ita conuenire, vt minima ſplendorum mundialium fruantur luce, caueant plenas illorum ſummitates experiri, ne periclitentur in ſalute. Rem pulchro exemplo expendit Ænæas Siluius, qui Pōtifex fuit Pius *Æna. Sil.* XI. lib. 1. de geſtis Alphonſi, relatus à noſtro Cornelio ad cap. 6. Danielis: *Indicæ teſtudines meridiano tempore blandiente, gaudēt toto dorſo per tranquilla fluitare, donec oblitus ſui, Solis vapore ſiccetur corte x, vt mergi nequeant, iamque innitæ natent opportunæ venantium prædis. Ita quiſpe rerum magnarum allecti in principum aulas ſeſe conijciunt, & adeò deliniuntur aulæ delicijs, donec imprudentes eo redigantur, vt non poſsint etiam ſi velint, in ſuū otium ſeſe recipere.* Quid pulchrius? Teſtudinum rem habes apud Plinium lib. 9. cap. 10. quę enim intra maris aquas ſub leni cortice viuunt, vbi meridiano tempore ſupra aquarum tranquilla aſcendunt, vt pleniore fruantur Solis lumine, ſub huius ardentioribus radijs ſic earum ſiccatur cortex, vt fluitare cogantur, nec poſsint ſe intra aquas recipere, ſed venatorum prædis manent relictæ. Siccine ſunt religioſi viri, qui à receſsibus ſuis ad mundiales principes accedunt, ſub horumque plenioribus ſplendoribus nō verentur viuere? eu quam ſæpe de ardētibus mundialium bonorum radijs ſic ſiccantur, vt nequeant ad mentis tranquilla ſe recipere, ſed expoſiti maneant mille ruinis. Rex erat, & religioſus ille Pſal 55 dicens: *Conculcauerunt me inimici mei tota die: quoniam multi bellantes aduerſum me. Ab altitudine diei timebo.* Ecce tibi à quo ſibi timeat religioſus animus expertus inimicorū tela, imò & plagas. Timet equidem ſibi *ab altitudine diei* hoc eſt, vt ait Hugo, *à fortitudine proſperitatis*, ne dum pleniſsimis proſperitatis regiæ radijs fruitur, ſic ſiccetur, vt fluitans per mundiale pelagus, minime ſe poſſet recipere in ſecuritatem. *Pſal. 55*

§. XV.

Pœna certo imminens plus torquet expectantem.

TOtum plagæ ordinem prius denuntiare Pharaoni, quam infligere monetur Moyſes, dum ex præcepto domini dicendum ſibi plurat ad Regem! *Ecce percutiā virga, quæ in manu mea eſt, aquam fluminis, & vertetur in ſanguinem, piſces quoque, &c.* Et cui antequam infligatur plaga ob oculos proponitur Pharaoni, niſi vt exacerbetur amplius ſupplicium, quando certiſsima pœna imminens expectātem magis affligit? Ait enim D. Nazianz. orat 4. *Satis enim magna pœna cenſeri debet, cū ij, qui moleſtiam intulerunt, metu concutiuntur, meritaſq; pœnas expectant, propriaq; conſcientiæ cruciatu afficiūtur. Nam quæ quiſq; vt iam, iam perpeſſurus timet, hæc paſſus eſt, etiam ſi non patiatur: grauiuſq; à* *Nazian.*

ſe

se ipso fortasse, quam ab ijs, qui supplicium illaturi sunt, torquentur. Itaq; non parua pœna, sed grauissima est, qua quis se torquet sub expectatione pœnæ imminentis. Ex quo lucem accipit locus Sapiẽtiæ cap. 17. ait enim
Sap. 17. de Ægyptijs tenebrarum plaga affectis: *Solis autem illis superposita erat grauis nox, imago tenebrarum, quæ superventura illis erat. Ipsi ergo sibi erãt graviores tenebris.* Iam homines tenebræ opprimebant, quæ illorum animis repræsentabãt alias superventuras in futuro tenebras. Quid inde? *Ipsi ergo sibi erant graviores tenebris*; ex quo enim non solum præsentibus affligebantur tenebris, sed & expectatione aliarum iam iam venientium, occupabantur grauius â seipsis, quàm â venturis tenebris ferebant tormentum. Nunquam enim homo nõ torquetur grauius sub expectatione venientis mali, quam sub ipso malo. Hinc dominus tentare volens Abrahamum, ingens illi tormentum incutiens, ait
Gen. 22. Gen. 22. *Tolle filium tuum, quẽ diligis Isaac, & vade in terram visionis, atque ibi offeres eũ in holocaustum super vnum montium, quem mõstrauero tibi.* Vnici filij iugulationẽ præscribit, sed longam viam prius terendam definit. Cur Deus quando acerbissimam patri rem mandat, non magis accelerat rei executionem? Vel cur non antea viam præscribit, & post confectam viam, post montis ascensum, tunc explicat Isaaci ruinam. Sanè Isaacum secum pater adducit, in montem pergit, ligna portare mandat, altare ædificat, & nihil illi dicit, sed post omnia peracta rẽ explicat. Cur non similiter Deus cum Abrahamo agit? Equidem volebat Deus Abrahamo maius inferre tormẽtum, quàm quod oritur ex morte filij in parente dulcissimo; & ideò filij imperat occisionem, & ante illã iter longum peragendum definit, vt ingentis doloris expectatio, plus vrgeat virum, quam si ipse dolor veniret. Ait Orig. in præ-
Origen. senti: *Potuerat duci prius Abraham cum puero ad illam terram excelsam, & imponi prius in montem, quemcumq; delegerat dominus, & ibi ad eum dici, vt offerret filium. Sed prius ei dicitur, quod offerre debeat filiũ suum, & tunc iubetur ire in terram excelsam, & ascendere in montem. Quò hoc spectat? Vt dum ambulat, dum iter agit, per totã viam cogitationibus discerpatur, vt hinc pervrgente præcepto, & vnici affectu obluctante crucietur. Propterea ergo etiam via iniungitur, etiam montis ascensio, vt in ijs omnibus spatium certaminis accipiat affectus, & expectatio futurorum.* Nec dubium, quin expectatio futurorum malorum, plusquam ipsa mala animum passuri diuerberet.

Exod. 7. Feceruntque Moyses, & Aaron sicut præceperat dominus; & eleuãs virgam percussit aquam fluminis coram Pharaone, & seruis eius, quæ versa est in sanguinem. Et pisces, qui erant in flumine mortui sunt; computruitque fluuius, & non poterant Ægyptij bibere aquam fluminis, & fuit sanguis in tota terra Ægypti.

§. XVI.

Vbi sacri baptismi aquæ desunt, ibi crebræ à Deo veniunt & pugnæ, & ruinæ.

COnflicturus Deus cum Pharaone eccè quale plagarum imminentiũ dedit initium. Ait textus: *Eleuans virgam percussit aquam fluminis, quæ versa est in sanguinem.* De Dei mandato percutitur virga aqua fluminis, & iam aqua non est, nec inuenitur aqua viris Ægyptijs, sed pro aqua fluit sanguinis liquor. Quid plura? Non iam miror, si Deus Ægyptios multis percutiat; vbi enim aqua sacri tollitur baptismi. quid aliud potest venire, quàm creber conflictus, crebræ ruinæ. Crede mihi, ablatio aquæ sacri baptismatis initium est omnis discriminis. Dum ad patriam rediret Iacob Gen. 32 peruenit ad ripã fluminis, ibique fecit vt filij, & vxores, & serui vadum transirent, ipseq; mansit solus ante ipsum flumen. Quid tunc? Ait textus: *Traductisque omnibus, quæ ad se pertinebant, mansit solus. Et ecce vir luctabatur cum eo vsque mane.* Multi erant vltra flumen, & filij, & serui Iacob, quos omnes dimittit quietos nobilis luctator, & ad solum Iacob opprimendum festinat, qui solus manebat, antequam transiret flumen. Et cur lucta paratur Iacob, potius quam filijs, aut seruis eius? Cur Iacob solus â luctatore petitur, quando alij erant, cum quibus posset etiam confligere? Solus Iacob erat, qui vadum fluminis non tetigerat, qui non expertus fuerat aquam fluminis, vndè merito solus petitur ad

luctas, vt discant illi, quibus sacri baptismatis aqua ignota est, quantis luctis debeant à Deo affligi. Pulchre ad hæc Procopius ibi: *Cum iis, qui traiecerunt fluuium non luctatur Christus, suorum in numero ipsos reputans, & vt mundi victores ipsos coronans Præsagia autem hæc erant, qui ex Iacob repudiarent baptismi gratiam hostem forent habituri Christum.* Monstrabantur in Iacob filijs, qui traiecerãt vadum fluminis, illi qui baptismi aquã erant susceperi, cum quibus non pugnat Christus, sed illos coronat. In ipso autem Iacob illi ostendebantur, qui non traijcientes vadũ fluminis minime erant susceperi baptismũ. Ij autem quid sperent nisi hostiles ex Deo impetus? Nunquam non infensum, & durum sibi inuenient Christum. Cum Israelitæ educerentur ex Ægypto peruenerunt ad ripas maris rubri, quod de medio abstulit dominus, vt transirent non per aquam, sed per siccum. Ait enim Exod. 14. *Cum extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud dominus, flante vento vehementi, & vrenti tota nocte, & vertit in siccum: diuisaque est aqua. Et ingressi sunt filij Israel per mediũ sicci maris, &c.* Sic aufertur de medio mare, & paratur via sicca, vt Israelitæ transirent. Nõ sic cum Christianis factum est, imò illis dicitur Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* Et quando Israelitis aufertur maris aqua, vt per siccum transeant, cur Christianis ita paratur aqua, vt sine illa nõ debeant gradum facere? Sanè huius differentiæ qualitatem euentus ipse monstrauit, quando Israelitas heremus excepit, in qua & prælia, & serpentes igniti, & ignis, & gladius à Deo in illos immittebantur: Christianos autem, & pax, & regnum expectabat. Ex quo eleganter D. Zeno lib. 3. ser. 38. fatur: *Illorum profugus populus per mare rubrum dextra, lauaque vndarum stupentibus rupibus, pede sicco transiuit: at nostrum mare quos volũtarios suscipit, fœliciter naufragos facit, interimensque vniuersa peccata genitali vnda submergit, vt cœlestes effecti terram desiderare non norint. Denique illi post mare ad heremum peruenere; nos per baptismum ad paradisum peruenimus.* Ecce tibi, quos mare fugit, & aqua non aspersit: Heremus suscepit plena Dei iris, plena illorum necibus, quos autem baptismi vnda submergit, hos paradisus pacifice expectat.

Procop. Exod. 14 Ioan. 3. D. Zeno.

§. XVII.

Vbi diuinæ iustitiæ virga apparet, vel illæ creaturæ homini infensæ reduntur, quas magis sibi obligauerat homo.

ECce tibi ad virgæ ictũ primæ aquæ vertuntur in sanguinem, vt Ægyptios affligant. Quippè ait: *Eleuãs virgam percussit aquam fluminis coram Pharaone, & seruis eius, quæ versa est in sanguinem, & pisces, qui erant in flumine mortui sunt; computruitq; fluuius, & non poterant Ægyptij bibere, &c.* Et cur ad ictum virgæ prima aqua lethalis fit Ægyptijs, nisi quia Ægyptij maximis, & diuinis honoribus sibi fluminis sui aquas deuinxerant? Ait Procop. ibi: *Pœnæ, quæ primo irrogantur, petuntur ab elemento aqueo. Siquidem Ægyptij maximis, & diuinis honoribus coluerunt aquam, statuentes ipsam esse principium vniuersi. Proinde aquæ primo affliguntur.* Et quidem, vbi diuinæ iustitiæ virga instat, illæ creaturæ in primis aduersus nos insurgũt, quas obsequijs nostris putamus magis nobis deuinctas. Id quod minabatur dominus Israelitis Numer. cap. 34. *Sin autem nolueritis interficere habitatores terræ, qui remanserint, erunt vobis quasi clani in oculis, & lanceæ in lateribus, & auersabũtur vobis, &c.* Sed qui remanserint, minime remanserint nisi ex Israelitarum beneficio, quibus Israelitæ parcerent, & parcendo maxime sibi deuinxissent. Quomodo ergo fieri poterat, vt homines adeò obligati sic infensi redderentur Israelitis? Hic est effectus diuinæ iustitiæ, vt nullos prius experiamur infensos, quã eos, quos maioribus obsequijs contra Dei placitum nobis obstrinximus. Ibi Procopius ait: *Porro, quibus aliquis applaudit contra Dei voluntatem, ijsdem quoque in manus traditur. Quemadmodum Cæsari Iudæi, cum eum regem præ Christo seruatore elegissent. Sub Romanis enim captiui perierunt.* Non dubito quin, in causa Christi, multum sibi Iudæi Cæsarem obstrinxerint, eius honori, & regno maxime consuluerint; at dum cæpit excitari in illos diuina iustitia, nullus prior, quã Cæsar percussit miseros. Id nouerant Iudæi ipsi, qui traditi à diuina iustitia Babyloniorum gladijs, in summa angustia constituti, ait Oseas cap. 10. *Dicent montibus, cadite super nos, & collibus operite nos.* Et cur expectãtes hostiles gladios, ad montes confugiunt, volentes in primis opprimi ab illis? Erant montes,

Num. 34 Procop. Oseas 10.

montes, quos honoribus diuinis coluerant, quos multa religione sibi obstrinxerãt; quibus merito primas supplicij sui deferunt, vbi
Cyril. instat diuina iustitia. Ait D.Cyril. Alex. ibi apud Delrium in Adagijs. *Dicent montibus illis, & collibus, in quibus idola colebant: Cadite super nos, anticipate crudelitatem Babylonio rum.* Non enim esset fas, quod alij prius percuterent miseros, quam ij montes, quos magis ipsi sibi sacrificijs funestis deuinxerat. Equidem nulli prius, quam quas magis habemus in charis, nos affligent, vbi apparuerit iustitiæ diuinæ virga. In primos peccatores exardescebat diuinissimus iudex, & vocans eos ad pœnam, quid inquit Adamus?
Genes. 3. Ait iste Gen. 3. *Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi.* Vix iudex apparuit, & primus Adam opponit Euam discrimini, cur primus Adam sic in Euam crudelis, nisi qui ille erat maxime Euæ in de-
Ber. licijs? Rem pulchre tractans D.Ber. ser. 1. in festo omnium sanctorum, inquit: *Ecce scimus ô Adam, quia os de ossibus tuis est, & caro de carne tua. Videamus nunc quantum diligas eam. Venit dominus igneum tenens gladium in vltione præuaricationis, oppone te discrimini propter illam, & dic, Domine, mulier infirmior est, mea est iniquitas, in me solum vindicta procedat. Sed non loquitur sic. Mulier, inquit, quã dedisti mihi, dedit de ligno, &c.* Vbi iudex apparuit, nihil promit Adamus, quod Euam excuset, sed quod condemnet, ipse primus obijcit miseram rigori sententiæ. Sic semper, qui nobis in delicijs sunt, qui maiora nobis debent, in carnifices conuertentur, vbi iudex apparuerit.

§. XVIII.

Vel ad primum diuinæ iustitiæ virgæ ictum quæcumque scelera abscondita prosiliunt in medium.

VIrga tangit fluuium, & totus fluuius in sanguinem conuertitur. *Eleuans virgam percussit aquam fluminis, quæ versa est in sanguinẽ.* Et cur necessum fuit, quod fluuius in sanguine tangenti virgæ responderet? Latebat intra fluminis alueum puerorum Hebræorum sanguis, quos recens natos præcepit Pharao suffocari in flumine: quod nefas non potuit moraliter non prodire in publicum, vel ad primum tactum diuinæ virgæ. Ait Procopius ibi: *Cum in flumen mandauerint præcipitandos Hebræorum infantes, & tandem diuina virtute versum sit in cruorem, satis redarguit, & in mentem illis reuocat crudele, & immane edictum.* Eò sane spectat sanguis fluminis vt repræsentet, & redarguat immane delictũ infanticidij; quod proprijssimum facinus est diuinæ virgæ. Cum primum enim diuinæ iustitiæ virga hominẽ tangit, quæuis occulta scelera in medium producit. Sic
Gen. 4. Gen.4. *Dixitque Lamech vxoribus suis Adæ, & Sellæ: Audite vocẽ meam vxores Lamech, auscultate sermonem meum: quoniam occidi virum in vulnus meum, & adolescentulum in liuorem meum. Septuplum vltio dabitur de Cain; de Lamech vero septuagies septies.* Et quidem, vt sapienter notat D. Chrysostomus, hoc homicidium â Lamech perpetratum, occultissimum erat, nullus tale facinus patrari viderat, nec de illo audierat. Vnde ergo Lamech cogitur occultum facinus suum in medium proferre, illudque manifestare mulieribus? Sane pulsauerat hominis animum diuinus iudex, & ad diuinæ virgæ tactum, protinus occultissima quæque scelera prodidit.
Chrysost. Ait D.Chrys. hom. 20 in Gen. *Quis enim, dic obsecro talem ad confessionem adegit? Nullus alius, quam conscientia; & incorruptus ille iudex.* Vnus diuinus iudex virum tetigit, & ad tactũ virgæ eius protulit omne scelus in
Ezech. 7. medium. Huc spectans Ezech cap. 7. ait dominus: *Nunc de propinquo effundam iram meam super te, & replicabo furorem meum in te, & iudicabo te iuxta vias tuas. Et imponam tibi omnes abominationes tuas. Et non parcet oculus meus, neque miserebor, sed vias tuas imponam tibi, & abominationes tuæ in medio tui erunt, & scietis, quia ego sum dominus percutiens.* Expẽde sequelam, *& abominationes tuæ in medio tui erunt, & scietis, quia ego sum dominus percutiens.* Inde equidem, scitur Dominus percussisse, & tetigisse, quod abominationes in medio nostri sint, hoc est iuxta D. Hieron. quod videamus abominationes nostras in conspectu omnium positas. Vt primum enim diuini iudicis virga percutit, statim occultissima quæque scelera sunt in manifesto. Hinc ipse Ezechiel cap. 7 clamat:
Ezech. 7. *Floruit virga, germinauit superbia.* Ex quo enim supremi iudicis virga flores suos edidit, nimirum percussionẽ aliquam fecit, statim erupit superbia, quæ latebat. Ibi D Hie-
Hieron. ron. *Ideo dominus visitat; & percutit, vt oriatur, & pateat omnis superbia, quæ diu latebat inclusa.* Non enim possunt ad diuinissimi iudicis virgæ ictum secretissima quæque scelera non prodire in medium.

Exod. 7. Feceruntque ſimiliter maledici Ægyptiorum incantationibus ſuis: & induratum eſt cor Pharaonis, nec audiuit eos, ſicut præceperat dominus. Auertitque ſe,& ingreſſus eſt domum ſuam, nec appoſuit cor etiam hac vice. Foderunt autem omnes Ægyptij per circuitum fluminis aquam, vt biberent: non enim poterant bibere de aqua fluminis. Impletique ſunt ſeptem dies poſtquam percuſſit dominus fluuium.

§. XIX.

Non locus, ſed propria cuiuſque affectio ſibi, aut bona trahit, aut mala.

VIde Ægyptios facientes foueas per circuitum fluminis, vt ſtillatum ſanguinẽ, velut aquam potarent. *Foderunt autem Ægyptij per circuitum fluminis aquam, vt biberent: non enim poterant bibere de aqua fluminis.* Ægyptij foueas faciunt, Ægyptij affliguntur potu ſanguinis, nil dicitur de Iſraelitis in eadem terra commorantibus. Cur ſimiliter Iſraelitæ, ac Ægyptij non experiebantur eiuſdem loci mala? Non miror, quod ſoli Ægyptij affligantur ſanguine fluminis, quando ſoli Deo rebelles inueniebantur, mala autem, vel bona non propter locum, ſed propter hominum affectiones dantur. Vt dicat D. Nyſſenus ibi. *Eodem tempore, eodem loco Iudæi ab officio non recedentes nihil mali ſentiebant. Ægyptij vero perperam ſentientes, & cogitantes acriter plectebantur. Nam aqua per vniuerſam Ægyptum in ſanguinem iubente Moyſe conuerſa eſt, vt vel ipſi piſces craſſitudine aquarum carnea morerentur. Iudæis ſolis ſanguis aqua erat limpidior.* Non equidem loci malum erat, ſed affectionis humanæ, qui praue afficiebantur, ſanguinis plagam ſibi conciliabant; qui autẽ boni, & fideles erant, etiam in eodem loco exiſtentes limpidiſſima aqua fruebantur. Huc refero illud Daniel. 3. vbi tres pueri Hebræi fideliſſimi Dei ſerui in fornacem flammãtem coniecti ſunt. Pueri erant in medio ardentis fornacis: Babylonij infideles iuxta erant videntes flammas. Quid tunc? *Erupit flamma, & incendit, quos reperit iuxta fornacem de Chaldæis. Angelus autem domini deſcendit cum Aſaria, & ſocijs eius in fornacem, & excluſit flammam ignis de fornace, & fecit medium fornacis, quaſi ventum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis.* Ecce tibi, qui iuxta fornacem erant, cremabãtur, qui vero intra ipſam erant perfuſi rore nil recipiebant damni. Et cur qui intus erant, ſecuriores apparebant mediis flammis? Ne putaretur res loci eſſe, ſed affectionis, vt qui bene affecti ſunt, quocumque loco inuenmantur, poſſunt â malis liberari, & mali vbicumque ſint, debent ſupplicia pati. Ait D. Chryſoſt. hom. 6. ad Popul. *Recorderis igitur illorum trium puerorum, qui erant intra fornacem, & nihil graue patiebantur, & eorum, qui ipſos iniecerant, & extra fornacem manebant, quomodo, qui circumſtabant, omnes conſumpti ſunt. Quid hoc mirabilius? Quos continebat ignis, exoluit, quos nõ continebat, rapuit. Vt ſic diſcas, quod non locus, ſed morum qualitas ſalutem, & pœnam affert.* Qualitas morum trahit ſalutem, aut pœnam hominibus; quando in paradiſo homo acquiſiuit ſua malitia flammeum gladium verſatilem, & in ſterquilinio, in media malorum ſartagine Iob bona recepit duplicata. Sic Ioann. 13. *Sciens Ieſus, quia venit hora eius, vt tranſeat de hoc mundo ad Patrem, cum dilexiſſet ſuos, in finem dilexit eos. Et cœna facta, cum diabolus miſiſſet in cor, vt traderet eum Iudas.* Duodecim erãt diſcipuli congregati iuxta Ieſum, cũ eo comedentes panem in vndecim eorum corda diuini amoris mittebãtur pabula, in Iudæ cor proditionem mittebat diabolus. Et cur in ſimili menſa, in ſimili conuiuio, & conſortio, tam diſſimilem hoſpitem Iudas trahit? Res erat non loci; ſed qualitatis morum; & quiſque pro vt affectus erat, recipiebat in animo. boni benefactorem, & ſaluatorem Deum, malus carnificem diabolũ. Ait D. Leo ſer. 5. de Paſſ. *Illius ſpiritu inflammatus Iudas exarſit, cui miniſterium ſponte prabuit; & qualem habuit mentem, talem inuenit, & præſidem.* Non aliunde, ſed ex ſe ipſo traxit Iudas in eadem menſa, in eodem conuiuio tam trucem hoſpitem animæ, eius morum qualitas carnificem conciliabat, quando cæteri ſaluatore fruebantur. Nequis multum deferat locis, ſed morum qualitatibus, quando malus vel in Dei menſa vorat inferni flammas; & boni vel in carnificinis, vel in fornacibus cœleſti rore perfuſi de ſalute comparata gaudent.

Nyſſen.

Chryſoſt.

Ioan. 13.

Leo.

§. XX.

§. XX.

Maxime attendendæ sunt salutis viæ his, qui nolint in illis implicari.

FEcit Moyses ex aqua sanguinem, similiter fecerunt & Magi, vnde Pharao non acquieuit Dei placito. Sed quando Magi eadem faciebant, cur peccaret Pharao, si eis eamdem fidem præstaret? Rationem peccati Pharaonis assignat textus, aiens: *Fecerunt similiter malefici Ægyptiorum incantationibus suis. Et induratum est cor Pharaonis, nec audiuit eos, sicut præceperat dominus. Auertitque se, & ingressus est domum suam, nec apposuit cor etiã hac vice.* Expéde ab illis: *Auertitque se, &c.* quippe vbi Pharao vidit maleficos similia facientes, non amplius attendit, nec apposuit cor suum ad discernendum inter maleficos, & Moysem, sed statim leuiter perspecta auertit se, & domi se recepit. Cur ergo non pereat Pharao, & culpabiliter implicetur falsitatibus, quando in rei adeo ancipitis examinatione noluit immorari, nec apposuit cor suum, vt veritatem indagaret? Non sufficit equidem in re salutis leuis quædam perspectio, sed maxima attentione sunt viæ salutis dignoscendæ, examinandæ.

Eccles. 9. Monebat Ecclesiasticus cap. 9. *Scito, quod in medio laqueorum ingrederis.* Quæ sic leguntur

Chrysost. à D. Chrysost. *Agnosce, quod in medio laqueorum transis.* Sunt equidem salutis viæ multis permixtæ laqueis; & sunt laquei eumdem colorem referentes exterius, quem viæ salutis habent. Quid faciã, vt me expediam laqueis? Iam dicce ex consilio monentis, *Agnosce*; hoc est, non leui prospectu, sed multa attentione, multo meditationis labore sa-

Chrysost. tage, ne capiaris falsitate. D. Chrysost. hom. 13. ad Popul. *Non enim dixit; Aspice, quod in medio laqueorum pertransis, sed Agnosce. Et quare dixit; Agnosce? Obumbratus est, inquit, laqueus, non manifesta clades, sed vndique obtecta adiacet. Propterea dixit, Agnosce. Multa tibi opus est agnitione, & diligenti scrutatione.* Non qui leui oculorum intuitu, sed qui multo studio, integroque cordis, & mentis conatu res humanas attendit, distinguit veras à

Eccle. 2 falsis. Ex quo Ecclesiastes cap. 2. *Cogitaui in corde meo abstrahere á vino carnem meam, vt animum meum transferrem ad sapientiam, denitaremque stultitiam, donec viderem, quid esset vtile filijs hominum.* Vide quanta faciebat Ecclesiastes, sese ad interna, cordis meditationes recipiebat, ibique in primis se alienabat ab omni re, quæ mentis perspicaciã tallere posset, & prorsus vel suspicionem stultitię fugiebat, neque in ijs cessabat, aut remittebat animum, donec veritatem prorsus callebat. Et credat mihi, non recedat à diligenti scrutatione, cui totum se impendat, qui velit ad veritatem accedere. Pulchre Hugo Victo-

Hu. Vict. rin. hom. 8 in Ecclesiastem, ait: *Bene in hoc feciſti, quod abstrahere proposuisti à vino carnem tuã, vt melius inebriares sapientia animam tuam, & eam ad se ipsam introrsum colligeres; & totam animi intentionem, omnesque cordis conatus sub rationis moderamine cohibendo veritati conformares. Hoc ergo benefeciſti, sed vsque quo? Donec, inquit, viderem quod est vtile filijs hominum. Vide ergo vt perseueres, vt in veritate quæras, quia non inuenitur veritas, nisi ab ijs, qui eam in veritate quærunt. Qui toto corde ad eam accedunt: Qui non dimidij veniunt, & dimidij recedunt, sed toti veniunt, & ex toto veniunt.* Quid pluchrius? Totum hominem, totam cordis attentionem requirit veritatis inuentio, non dimidius, sed totus intende veritati percipiendæ, nisi & falsis implicari velis.

§. XXI.

Commune est principibus, quod in veritate indaganda non mentiuntur.

VBi malefici similia fecerunt, nõ amplius indagauit Pharao, sed statim ad sua recessit. *Auertitque se, & ingressus est domum suam, nec apposuit cor etiam hac vice.* Pro hac vice, dicitur Hebraice, *ad hoc.* Vidit itaque Pharao similia à suis maleficis facta, & statim auertit se, nec apposuit cor ad hoc. Cur non magis rem attẽdis, & veritatem indagas, vt pereat, qui te talibus prodigijs talle re tentat? Cur rem adeo grauem tic in anciti relinquis, & non magis curas, vt veritas proferatur in medium? Hoc sane omnibus principibus commune est, quod in proferanda veritate minime immorentur. Veritatis magistrum nactus Pilatus, de veritate quæsit, sed responsum non expectat. Ait enim

Ioan. 18. Ioan. cap 18. *Dicit ei Pilatus: Quid est veritas? Et cũ hoc dixisset, iterum exiit, &c.* Ecce tibi quæstionem de veritate propositam reliquit, & abijt ad alia. Cur non magis expectas, vt scias, quid sit veritas? Euthymius ibi: *Discere cupiens interrogat: Quid est veritas? Sciens autem quod mora opus est ad quæ-*

stionem

stionẽ, subsistit, ab interrogatione cõfestim egressus. Ex eo solum, quod mora opus esset ad veritatem percipiendam deterritus est, & cõfestim recessit, vt qui nesciat, pro veritate vel minimum terere tempus. Sed & quod mireris magis Dauid religiosissimus rex vbi â Siba interrogauit de domino suo Miphiboseth, & ex illo audit, quod Miphiboseth nõ bono animo esset erga regẽ, statim inauditum reũ omnibus bonis priuat, illaque Sibæ accusatori largitur. Et non multum post accedit ipse Miphiboseth, & habitu, & verbis suam innocentiam testificans, ait enim.

2.Reg, 19 2.Reg. 19. *Insuper, & accusauit me seruum tuũ ad te dominum meum regem, tu autem domine mi rex, sicut Angelus Dei es, fac quod placitum est tibi:: Tu autem posuisti me seruum tuum inter conuinas mensæ tuæ, quid ergo habeo iustæ querelæ? Aut quid possum vltra vociferari ad regem? Ait ergo ei Rex: Quid vltra loqueris? Fixum est, quod locutus sum, tu & Siba diuidite possessiones.* Expende illa: *Quid vltra loqueris:* quibus Dauid non permisit plus temporis consummi à Miphiboseth in ostendenda innocentia sua, & Sibæ proditione. Et quidem res erat grauissima, in qua agebatur de fama, & bonis Miphiboseth, & de proditione Sibæ, & facile poterat ostendi vter esset in regem fidelior, an Siba, an Miphiboseth? Cur ergo rex nõ magis finis rem ostendi? Cur non permittis, vt tantus vir Miphiboseth filius amicissimi principis pro se loquatur; & satagis vt tibi rei veritas euidenter constet? Equidẽ nõ solent principes immorari in dignoscenda veritate, & si id præstare facile possint. Ex quo merito Caietan. Dauidem accusat, aiens: *Prius Dauid fuerat*

Caietan. *praeceps dando totum Sibæ inauditæ parte; modo audita parte, sed indiscussa veritate manifeste iniustus inuenitur, &c.* Dupliciter erravit Dauid, prima vice, dum inauditum hominem damnat, & illum damnat ex simplici Sibæ accusatione, sine vlla veritatis discussione, quam facile præstare posset. At secunda vice correxit alterum errorem, audiens partem accusatam, sed minime sustinuit, vt corrigeretur alter error de veritate discutienda, quasi in hoc immorari sit omnibus alijs molestius regi.

*

CAPVT VI.

Ranæ, cyniphes, & muscæ excitantur in Pharaonem.

INTEREA Dies plagam visura secundam illuxit, & quæ draco fuerat, virga in altum erecta per Aaronem, ranarum perstrepentium multitudinem ingentem conuocans è lacubus, è fontibus, e fluuijs fœculentissimũ tormentum immisit Ægyptijs. Cogebant exulare miseros omnia plena spurcissimis hospitibus, & domorum penetralia, & lecta, & mensæ, & vasa cuncta; nec licebat ad panem manum porrigere, quam nõ præoccupasset, & fœtidus, & importunus ranarum assultus. Videres Pharaonis pectus adamantinum nulli sanguini cedens, ranis persultantibus emollitum: qui ad maleficos iuerat, pro augenda pœna, ad Moysem castigatus venit pro minuenda illa. Crastinus statuitur dies ab ipso rege, quo preces fiant; nunquam enim non procrastinare nouit humana infirmitas in re salutis.

Igitur, orante Moyse fœtidâ ranarum plagâ mundatur Ægyptus, & lapideus Pharao ad tantæ diuinæ benignitatis radios magis obduruit. Rursus ad culpam Pharao, rursus Aaron ad virgam, cuius ictu è puluere cyniphum phalanges exurgunt, qui coadunatim vibrando densati, cum vrente morsu homines impetunt. Minime valuit similes exercitus instruere Magorum maleficium, sed inter horum aculeos, infirmitatem prædicant suam, & digitos agnoscunt diuinos. At rex nec tot stimulis ad remedium ducitur, vt necessum fuerit cyniphum instaurari certamen adiunctis caninis muscis. Harum tanta increuit multitudo, tam pestilens, tam importuna, ne licuerit misero amplius omnipotenti manui resistere. Dat abeundi facultatem Hebræis, dũ ijs liberetur bestiolis: quam tamen facultatem dedit oppressus muscis, confestim recreatus substulit.

PARS MORALIS CIRca textus literam.

AB Aqua, & terra plagas traxit virga Moysis, vtinã noster stylus trahat â cœlo

lo auxilium, quo de tantis plagis poſsit moribus noſtris offerre medicinam.

Exod. cap. 8. Et extendit Aaron manum ſuper aquas Ægypti, & aſcenderunt ranæ, operueruntque terram Ægypti. Fecerunt autem malefici per incantationes ſuas ſimiliter, eduxeruntque ranas ſuper terram Ægypti. Vocauit autem Pharao Moyſem & Aaron, & dixit eis. Orate dominum, vt auferat ranas à me, & à populo meo, & dimittam populum vt ſacrificet domino.

§. I.

Plaga exitialis regnis eſt, quæ venit â poetarum vanorum libris.

QVanta hæc fuit Ægypti plaga? Inquit enim: *Aſcenderunt ranæ, operuerunt-que terram Ægypti.* Nullus locus ſacer, nullus receſſus puellarum, nullum ſecretum cubile, non plenum fuit perſtrepentibus ijs ranis. Sic paulò ante minatus fuerat: *Ebullit & fluuius ranas, quæ aſcendẽt, & ingredientur domum tuam, & cubiculum lecti tui, & ſuper ſtratum tuum, & in domos ſeruorum tuorum, & in populum tuum, & in furnos tuos, & in reliquias ciborum tuorum, & ad te, & ad populum tuum, & ad omnes ſeruos tuos intrabunt ranæ.* En miſera Ægypti conditio, cuius nullus receſſus adeo immunis eſt, quem immundiſsimæ, & vocaliſsimæ ranæ nõ peruadant! Sed longe miſerabiliot eſt populus Chriſtianus, cui non fluuius Ægyptius, ſed fons Parnaſi, & Tẽpe, & Helicon, & Caſtalia ebulliunt tot immundas ranas, quot vanos poetas, quorũ ſcripta ingenti Reipublicæ damno vniuerſas domos replent, & cubilia ſecretioris lectuli, & virginum receſſus, & matronarum ſtrata; & in ipſis culinis, & furnis inueniuntur, ne ſit locus, qui non putreſcat hac plaga. Da mihi vel ſacrũ locum, in quo vel poemata fabularum, vel amorum carmina, vel libri prophaniſsimarũ comædiarũ nõ legãtur. Nullũ dabis. En plaga populi Chriſtiani & in extenſione, & in damno Ægyptijs ranis prorſus comparanda! Accinit merito Ruper. qui lib. 1. in Exod. cap. 32 tractans ranarum plagam, ſic fatur: *Qui iuſtius comparantur feditati ranarum, quam poetæ perſtrepentes in theatris ridicula figmenta fabularum? Hi plane aſſumunt Dei nomen in vanum, verbi gratia, cum adultero Ioui, & meritriculæ veneri nomen diuinitatis adſcribunt. Et illæ quidem ranæ permoleſtæ fuerunt, aſcendentes, & ingredientes domum regis, & cubiculum lectuli eius, & ſuper ſtratum eius, & in domos ſeruorum eius, & in populum eius, & in furnos eius, & in reliquias ciborum eius, iſtæ autem ranæ, id eſt, fabuloſi poetæ animis exitiales extiterunt.* Corporalia loca vniuerſa peruadentes fœdabant ranæ illæ; ſed iſtæ, nimirum poetæ ſimul animis vniuerſis inferunt venena lethalia. Et neſcio, an plaga exitialior inueniatur in populo Chriſtiano, quàm quæ venit de ſcriptis iſtis poetarum, quæ vniuerſas domos peruadunt. Nota eſt hiſtoria ex Ioſue cap. 7. quando Iſraeliticus populus plagam mortis accepit ab hoſtibus ſuis. *Cuius plagæ cauſam aperiens Acham fatur: Vidi enim inter ſpolia pallium coccineum valde bonum, & ducentos ſiclos argenti, regulamque auream quinquaginta ſiclorum & concupiſcens abſtuli, &c.* Vbi noſter *regulam* poſuit, poſuere Græci *linguam auream*: quippe in vnius tabernaculo lingua aurea introducta eſt, & totus periclitatur populus. Et quæ lingua aurea adeo exitialis, niſi lingua vanorum poetarum? Inde aieba Orig. hom. 6. *Si poetam legeris modulatis verſibus, & præfulgido carmine Deos, Deaſque texentem, ne delecteris eloquẽtiæ ſuauitate. Lingua aurea eſt, ſi eam ſuſtuleris, & poſueris in tabernaculo tuo, ſi introduxeris in cor tuũ, ea quæ ab illis aſſerũtur, pollues omnẽ Eccleſiam domini.* Adrotius Eccleſiæ pollutionem putat ſufficere, quod vel in vnius tabernaculo vanus, & laſciuus poeta legatur. Quid ſi in omni loco, in omni receſſu perſtrepant hæ ranæ? Nullus erit, qui ad earum numerum non ſaltet, & in perniciem abeat. Ierem. 51. *Calix aureus Babylon in manu domini inebriãs omnem terram: de vino eius biberunt omnes gentes, & ideo commotæ ſunt. Subito cecidit Babylon, & contrita eſt.* Calicem hunc ad Parnaſsi poculum refert Orig. ex quo poetæ multa propinant toxica ciuitatibus. Quippe ait hom. 2. in Ierem. *Cognoſces, quomodo vnuſquiſque poetarum, qui putantur diſſertiſsimi calicẽ aureum temperauerit, & in calicem aureum venenum iniecerit idololatriæ, & venenum turpiloquij, venenum eorum, quæ animam hominis interimunt dogmatum.* Ecce in aureis poetarum vanorum verſibus quot venena, quot

Rupert.

Ioſue 7.

Orig.

Ierem. 51

Orig.

ſunt

ſunt lethiferæ potiones, ſed illud expendendum eſt in verbis prophetæ, nimirum: *De vino eius biberunt omnes gentes, & ideo commota ſunt: Subito cecidit, &c.* Pro quibus vertit Arabicus *De vino eius biberunt omnes populi. & babylonizati ſunt. Subito cecidit Babylon, &c.* Itaque cum potu, & mores hauſerunt, & perierunt. De babylonio calice à poetis temperato biberunt omnes populi, & quotquot biberũt, babylonizati ſunt. Quotquot de laſciuis poetis biberint, ſimiliter & laſcibient, & ibunt in interitum.

§. II.

Principibus fatalis eſt poeticus ſpiritus.

CVrat diligenter Pharao, vt à Regia ſua tollantur ranæ, ait enim: *Vocauit autem Pharao Moyſem, & Aaron, & dixit eis: Orate Dominum, vt auferat ranas à me.* Cum aquæ verſæ ſunt in ſanguinem, non dicitur Pharao petiſſe, vt tolleretur à fluuijs ſãguis, nunc petit anxius, vt tollantur ranæ. Et cur Pharao magis inſtat pro depellendis ranis, quàm pro depellendo ſanguine? Vbi iuxta
Auguſt. D. Aug. ſer. 87. de tempore, & Rup. ſupra, per ranas poetarum ſpiritus exprimebantur; nõ miror, quod principi Pharaoni acerbiores eſſent voces ranarum, quam riui ſanguinis. Vt enim principes animi ad ſanguinis viſum excitantur, roborantur, ſic poetarũ ſpiritibus infirmantur. Accipe, vt ingenui animi excitentur viſo ſanguine ex
4. Reg. 3. 4. Reg. 3. *Viderunt Moabitæ aquas rubras, quaſi ſanguinem, dixeruntque: Sanguis gladij eſt, pugnauerunt reges contra ſe, & cæſi ſunt mutuo, nunc perge ad prædam Moab.* Vident ſtrenui homines fluminis ſui aquas, quaſi verſas in ſanguinem, & nihil ſibi præſagiunt mali, quo animo cadant, quin potius inde ad prædam excitantur. Nõ equidem in regijs animis, quid ominoſum eſt, vel ſi fluuij ſanguinis videantur. Illud principibus ominoſum, & fatale, ſi poetarum ſpiritibus afflantur. De Saule di-
1. Reg. 19 citur 1. Reg. 19. *Abyt in Naioth in Ramatha, & factus eſt etiam ſuper eum ſpiritus Domini, & ambulabat ingrediens, & prophetabat vſque dum veniret in Naioth in Ramatha. Et exſpoliauit ipſe ſe veſtimentis ſuis, & prophetabat cum cæteris coram Samuele, & cecinit nudus tota die illa, & nocte.* Tota hæc prophetatio eo ſolum tendebat, quod hymni & carmina
Caietan. funderentur in Dei laudes, vnde à Caietano dicitur Samuel ibi ſtetiſſe *dirigendo, proponendoque diuinarum laudum materiam, aut carminis metrum.* Quod enim genus carminis incipiebat Samuel, illud ſtatim afflati cæteri proſequebantur. Igitur ad hos cum pergeret Saul ſtatim & ipſe afflari cæpit ad carmina, hymnoſque fundendos, & illud accidit maxime notandum, quod *expoliauit ipſe ſe veſtimentis ſuis, & prophetabat, & cecinit nudus tota die.* Nullus alius ſe veſtibus ſpoliauit, nullus alius nudus cecinit, vt ſapienter notat Abbulenſis quæſtione. 39. in præſenti; ſolus Saul vbi afflari cæpit hoc ſpiritu fundendi hymnos, & carmina, ſimul ſeſe cæpit nudare veſtibus regalibus, vt oſtenderetur, quam eſſet ominoſum, & contrarium regio ſpiritui, quod inter carminum conditores tãdiu ageret. *Sic cecinit nudus tota die, & nocte:* ne miremur, quod regio nudetur, & exſpolietur ſtemmate princeps, qui integros dies, noctesque conſumit condendis carminibus, vel cum conditoribus carminum. Nunquam enim ad principes non ſpectauit
Eccleſ. 12. illud Eccleſiaſtæ cap. 12. *Obſurdeſcent omnes filiæ carminis.* Septuagint. *Humiliabuntur omnes filiæ carminis.* Et fallar, ſi principes illi fugiant humiliationem, qui toti ſeruiunt carminibus condendis. Quo adduco Egeſippũ
Egeſip. lib. 3. cap. 1. poſt rebellionem Galuæ in imperium, fantem: *Ea Neroni nuntiata ſunt in Achaiæ partibus ſito, qui tragicorum carminũ meditatione contenderat, vt de pluribus ſcenicam coronam referret; neſcias, quo magis turpis, vtrum quod in ſcenam Imperator prodiret, an quod ſcenam ſuis flagitijs impleret, qui turparet Oreſtem canendo, & parricidio repræſentaret. Grauis eum inuaſit metus: non illa ludorum ſimilia, ſed bellorum ſuprema pertimeſcentem, vt aliquando à Theatralium voluptatum obſcenitate reſipiſceret, atque ad curas Reip. conuerſus, intra ſe fremeret, & deſeniret, quod incuria ducis potius, quam aduerſariorum virtute tantam cladem Reſpublica Romana acceperit.* Quid aliud audiat princeps totus deditus carminibus recitandis, conficiendis?

Exod. 8. Dixitque Moyſes Pharaõni: conſtitue mihi, quando deprecer pro te, & pro ſeruis tuis, & pro populo tuo, vt abigantur ranæ à te, & à domo tua, & à ſeruis tuis, & à populo tuo, & tantum in flumine remaneant. Qui reſpondit: Cras. At ille: Iuxta verbum

tuum,

tuum, inquit, faciam, vt scias, quoniam non est sicut dominus Deus noster, & recedent ranæ à te, & à domo tua, & à seruis tuis, à populo tuo, & tantum in flumine remanebunt.

§. III.

Principes mundiales plus gloriæ ex sanctorum virorum precibus, quam ex ducum facinoribus acquirunt.

PHaraonis arbitrio relinquit Moyses tẽpus, quando pro illo precaturus esset. Ait namque: *Constitue mihi tempus, quando deprecer pro te.* Quæ verba sic Hebraice sonant apud Lyppom. *Gloriare de me, quando orem pro te*; non solum mandans, quod tempus constituat orandi Pharao, sed & insuper petit, vt iam glorietur de tanto habito oratore apud Deum. Et crede mihi, non sic apparent gloriosi principes mundiales ex facinoribus ducum suorum, vt ex sanctorum virorum precibus ad Deum. Hinc 4 Reg. 13 *Eliseus ægrotabat infirmitate, qua & mortuus est. Descenditque ad eum Ioas rex Israel, & flebat coram eo, dicebatque: Pater mi, pater mi, currus Israel.* Et quidem multi currus erant potentissimo regi, multi armati duces, qui eius gloriam æternarent apud hostiles gentes. Et tamen in vno Eliseo moriente, sic deflet, quasi nullus iam triumphalis currus ei supereesset, in quo posset, se super hostes efferre. Et merito, quando à sancto viro plus gloriæ habebat rex apud hostes, quam à cæteris ducibus sui exercitus. Ait Iosephus lib. 9. Antiq. cap 8. *Cum Eliseus ægritudinem incurrisset, venit Israelitarum rex visitare eum. Et dum eum in nouissimis inuenisset, flere cæpit eo vidente, & ingemiscente, patremque, & scutum sui regni vocare; præter eum se dicens, nunquam contra hostes armis egisse, sed illius prophetia, sine dimicatione vicisse; qui dum à vita discederet, Hebræos inimicis captiuandos relinqueret.* Sic bonus rex non ducibus fortissimis, sed vnius sancti viri Eliseæi, omnes regni fortunas, & victorias, & glorias acceptas referebat. Qui si maneret in viuis; etiam sine armis, & ducibus speraret rex

4. Reg. 13

Ioseph.

gloriscanda sua imperia. Huc refero historiam à Paulo Orosio conscriptam lib. 7. cap. 36. cum aduersus truculentissimum tyrannum Gildum expeditionem Mascezil pararet. De hoc enim dicitur ibi: *Igitur Mascezil iam inde à Theodosio sciens, quantum in rebus desperatissimis oratio homini per fidem Christi, à clementia Dei impetraret, Caprariam Insulam adyt, vndè secum sanctos seruos Dei aliquot per motos precibus suis sumpsit: cum ijs orationibus, psalmis dies, & noctes continuans sine bello victoriam meruit, ac sine cæde vindictam.* Vide, regalissimum principem, qui in exercitu parando, nihil prius curauit, quam vel à remotis insulis sibi Dei seruos adiungere, quibus victoriam sine bello potitus maxime exaltauit gloriam suam. Sed accipe victoriæ modum glorioosissimum: *Tertio demum die post noctem orationibus, hymnisque pervigilem ab ipsis cœlestium sacramentorum mysterijs, circumfusum in hostem processit: & cum ad eos, qui primi occurrerant, pia pacis verba iactaret, signiferum quendam insolenter obsistentem, & iam, iamque pugnam excitantem gladio percussit in brachio; eumque manu debilem ipso vulnere coegit pronum inclinare vexillum. Quo viso, reliquæ cohortes deditionem iam sieri priorum existimantes certatim sese ad Mescezilem signis tradidere cenuersis. Barbari, quorum magnam multitudinem Gildo ad bellum deduxerat, defectu militum destituti in diuersa fugerunt. Gildo & ipse fuga molitus, arrepta nani, & in altum proiectus, ac deinde renocatus in Africam est. post aliquot dies stragulatus interijt.* Sic ibi, nec vnquam tam glorioosam victoriam principes habuerunt de hostibus suis, vt Mascezil habuit per seruos Dei sibi adiunctos.

Pat. Oro.

§. IIII.

Oratio, quam præparatio præcedit, & gratior, & efficacior.

PEtit Pharao Moysis orationem, sed quę non statim fiat, sed in crastinum differatur facienda. Sic textus: *Qui respondit, Cras.* Et cur non magis petit, vt statim oret ad Deum? Cur magis orationi fidit in crastino faciendæ? Prudens in hoc rex non multum fidit orationi repentinæ, & subitaneæ, quæ nulla fit præparatione antecedenti. Ideò mauul, vt in crastinum differatur,

vt habeant tempus Moyſes, & Aaron ſeſe præparandi ad eam. Nunquam enim non & efficacior, & pinguior accedit ad Deum quæ ex præparatione oratio venit. Bonus ille pater familias ſacrificaturus pro reduuio filio aiebat ad ſeruos Luc. 15. *Adducite vitulum ſaginatum.* Non contentus eſt petere vitulum ad offerendum pro filio, ſed inſuper vitulum ſaginatum petit. Et cur ſaginatum? Per ſaginatum intelligit ſacrificium illud, quod multis ante temporibus, multis ante diebus præparatum fuerit, vt enim vituli per multos dies ante curantur, ſaginantur, vt poſſint in conuiuio placere: ſic ſacrificia, & orationes ex ante acta præparatione eam ſaginam comparant, qua efficaciter placeant Deo. Quo ſpectans Anaſtaſ Sinaita lib. 8. Exam. ait: *Saginatus vitulus nominatur Chriſtus, quoniam multis temporibus ante nuptias, & eius vnionem cum Eccleſia parabatur à ſuo patre in eſum gentium, & quodam modo ſaginabatur Sacramentum.* Quot præparationes fiebant ab initio pro Chriſto venturo, tot erant ſaginæ, quibus eius oblatio pro nobis pinguior fiebat, vt magis nobis proficeret in gratię, & gloriæ augmentũ. Sic ipſum Chriſti ſacrificium, vt magis proficeret, præparari multis ante tẽporibus debuit, ſic & quæuis oratio ex antecedẽti præparatione plus placebit. Exod. cap. 19. monebat ipſe dominus: *Vade ad populum, & ſanctifica illos hodie, & cras, lauentque veſtimenta ſua, & ſint parati in diẽ tertium. In die enim tertio deſcendet dominus, &c.* Vbi deſcendẽti Deo occurſuri erant, per tres dies antecedentes præparari, & præmundari debebant, vt ſic fructuoſius Deo poſſint aſſiſtere. Id quod D. Cyril. Alex. lib. 4 in Ioãnem cap. 51. meditabatur dicens: *Præpara igitur, præmundariq; omnes oportet, qui Deo coniungi ſtudent. Cuius rei habes imaginem, quod à Deo Moyſi dicitur. Vade ad populum, & ſanctifica illos hodie, & cras. In die enim tertio deſcendet dominus.* Itaque inde erit fructuoſior, & ſecurior acceſſus tuus ad Deũ, ſi non ſubito, ſed multa antea præparatione præmiſſa ueluis illum oraturus. Pro quo aiebat Eccleſiaſticus cap. 18. *Ante orationem præpara animam tuam, & noli eſſe quaſi homo qui tentat Deum.* Præparanda eſt anima ante orationem, & diſponenda multis virtutum exercitijs. Ait D. Nyſſen. lib. de Orat. 2. *Docet igitur nos Deiſermo, ne prius aliquid petamus à Deo, quam aliquid ei munus acceptum, & gratum obtulerimus. Vouere enim prius oportet, deinde orare, perinde, ac ſiquis dicat ſementem prius fieri, quam fructus percipi oportere. Ergo voti ſeminia prius deijcere, atque ita ex deiectis ſeminibus adultas iam, atque maturas fruges percipere oportet per orationẽ.* Quid pulchrius? In re orationis ponit totum ruſticationis officium, in quo vt ante meſſem multo labore præparatur terra, cui paratæ ſemina credentur, ſic quando orationis hora tempus eſt metendi fructus, neceſſum eſt vt ante illam aliarum deijciamus ſemina virtutum. Quæ enim meſsis orationis erat, ſi nulla ſementis præparatio fuit præmiſſa? Merito ergo dicit: *Ante orationem præpara animam tuam.* Id quod euidentius etiam apparet neceſſarium, ſi oratio ſit animæ cum Deo conflictus, & lucta, vt volunt multi patres explicantes Iacobi luctam Gen. 32. Ille namque victoriæ ſecurior deſcendit in certamine, qui multis ſeſe ante probauerit. Ex quo Titus Romanos milites aduerſus Iudæos maxime confirmabat, aiens apud Egeſip. lib. 3. de Excid Ieroſol. cap. 24 *Illi neſciunt arma, niſi in bello, nos in pace armis exercemur: vt in bello caſus belli dubios non ſentiamus. Inſuetis enim euentus dubij: veteranis ſolemnis triumphus. Quid enim agimus quotidie, niſi vt nobis vana nunquam prælia ſint? Vnuſquiſque domi quaſi in prælio exercetur, vt in prælio meditatio quædam certaminis ſit.* Hoc eſt ingenium triumphantium, quod nunquam deſcendat in certamen, ad quod non ſe multo ante parauerit.

Anaſt. Si.

Exod. 19

Cyr. Ale.

Eccleſ. 10

Nyſſen.

Egeſip.

§. V.

Semper à malo venit procraſtinatio in re virtutis, à bono autem acceleratio.

VIde mali ſpiritus ingenium, cognoſcit ſe precibus ad Deum egere, vt ab intolerabili plaga liberetur; & requiſitus, quando fundendæ preces ſint, ait, Cras Cur non magis ſtatim amas liberari? Equidem vt bonus in re virtutis amat accelerare, ſic malus neſcit non procraſtinare. Ex quo Philo lib de ſacrificio Abel, & Cain, fatur: *Faciunt igitur ſuum officium Dei filij, qui naturam patris imitando, incunctanter cum omni feſtinatione quod bonum eſt, agunt, qui nihil pulchrius facere poſſunt, quàm quod honorant Dei ſine dilatione. At diſſipator Pharao, dicente Moyſe, conſtitue tempus, quo pro te tuiſq; famulis precer, vt rana tollãtur è medio, cum debuiſſet in tanta neceſſitate conſtitutus dicere: Iã nunc precare, maluit differre dicens, Cras, vt per omnia retineret impietatis teneritudinem.*

Philo.

Sic

Sic semper impietas tenera adeò est, & delicata ad virtutem, vt nesciat in illa non pigritare, & procrastinare: vt tam ex acceleratione, seù procrastinatione euidentissime boni, aut mali discernantur. Hinc de iusto illo
Gen. 18. Abrahamo dicitur Gen. 18. *Apparuit autem ei dominus in conualle Mambre, sedenti ad ostium tabernaculi sui in ipso feruore diei.* Expende illud, *sedenti ad ostium*, quando magis Sol feruebat, Abrahamus ad ostium domus sedebat, totum æstum solis patiens. Et cur non magis ad vmbras confugiebat? Cur
Procop. malebat esse sub solis radijs? Ait Procopius in Glossa: *Diligenter attendenda est Abrahami hospitalitas. Eo tempore, quo plerique deficere solent, iter facientes æstu fatigati, ipse pro tabernaculo consedit, cum Sol foret feruidissimus. Sed quare hunc locum subibat? Quia grauem iacturam se facere putabat, si se ostiante præteriisset viator aliquis.* Sic bonus in re virtutis cauebat ostentationem, & vel minimæ pigritiæ signũ aliquod. Nil enim pulchrius faciunt iusti, quàm quod honorant Deum sine dilatione. Dum ad præsentiam arcæ detinerentur aquæ Iordanis, vt per siccum Is-
Iosue 4. raelitæ pertransirent Iosue 4. ait textus: *Festinauitque populus, & transijt.* Quæ verba exponens
Origen. Origen ibidem ait *Quod vero scriptũ est; & festinauit populus, non puto esse otiosum. Nobis enim venientibus ad baptismum, & suscipientibus verbi Dei Sacramentum, non segniter agendum est, sed festinandum, vt peruenire ad promissam beatitudinem mereamur.* Semper enim bonis adiuncta est festinatio, & accele-
Exod. 16. ratio in re virtutis, vt dicat Exod. 16. de ijs, qui vtiliter colligebant manna: *Colligebant autem manè singuli, quantum sufficere poterat ad vescendum.* Ex quo monebat Procopius
Procop. relatus in Glossa Numer. cap. 24. *Noli negligere, aggredere iter, nec eremi solitudinem perhorresce as. habitanti enim in huiusmodi tabernaculis occurret manna cœleste, & Angelorum panem manducabis. Incipe tantum citò, in consortium veniunt Angeli.* Expende illud: *Incipe tantum citò*, quasi id maximè in iustis viris requiratur, ne pigritent, ne dilationem faciant, sed sese accingant ad opera Dei quam primum operanda.

Exod. 8. Egressique sunt Moyses, & Aaron à Pharaone, & clamauit Moyses ad dominum pro sponsione ranarum, quam condixerat Pharaoni. Fecitque dominus iuxta verbum Moysi, & mortuæ sunt ranæ de domibus, & de villis, & de agris. Congregaueruntq; eas in immẽsos aggeres, & computruit terra. Videns autem Pharao, quod data esset requies, ingrauauit cor suum, & non audiuit eos, &c.

§. VI.

Vox orantis pro inimicis validissima est ad quodvis præstandum facinus.

CLamat Moyses ad dominum pro sponsione ranarum, & cõtestim ranæ pereũt vniuersæ. Ait namque textus: *Clamauit Moyses ad dominum pro sponsione ranarum, quam condixerat Pharaoni. Fecitque dominus iuxta verbum Moysi, & mortuæ sunt ranæ, &c.* Et vnde clamor Moysis tantam habuit efficaciam, quod operante Deo expelleret ranas? Id textus explicat dum ait, quod clamauit Moyses *pro sponsione ranarum, quam condixerat Pharaoni*, quippè Pharaoni infensissimo hostiso, vt notat Oleaster, condixerat Moyses expulsionem ranarum, sub quibus affligebatur. Clamor ergo, & vox, quæ erat pro inimicis iuuandis, nõn miror, quod valentiam nanciscatur, qua possit perficere omne facinus. Nota est historia Dauidis, quando nactus infensissimum hostem Saulem dormientẽ, illi pepercit, abstulit tamen lanceam, quæ ad caput eius stabat, & lanceam ablatam ostendens ducibus Saulis, multis vocibus suam mansuetudinem in hostem prædicabat. Quid tunc? Ait textus
1 Reg 26. 1 Reg 26. *Cognouit autem Saul vocẽ Dauid, & dixit: Nunquid hæc vox tua fili mi Dauid?* Quam Dauidis vocem cognouit Saul, & de qua voce Dauidis interrogat, dicens: *Nunquid hæc vox tua.* Nouerat antiquitus Saul Dauidis vocem præmissam ingentibus facinoribus; vbi enim Dauid in certamen descẽdit cum Philisthæo has præmisit voces 1. Reg. 17. Tu venis ad me cũ gladio, & hasta, ego venio ad te in nomine Dñi exercituum, &c. quas inter paruulus virũ bellatorẽ prostrauit, & ingenti discrimine populum Israeliticum liberauit. Has ergo voces tantorũ facinorũ effectrices cognoscit Saul in Dauide,

vbi illum audit infensissimo sibi hosti parcere, vox enim pro inimicis iuuandis, non miror, quod cognoscatur esse vox ingentia facinora patrans. Ait D. Chrysost hom de Dauide, & Saule 3. *Agnoscens vocem Dauidis Saul, ait: Vox tua ista fili Dauid. Quænam ista? Quæ Goliath deiecit, quæ ciuitatem periculis eripuit. Siquidem hæc barbarum illum prostrauit, eo quod priusquam mitteret lapidē, prius dixerat: Tu venis ad me in rhys tuis, ego autem venio ad te in nomine Domini. Atque hæc locutus misit lapidem, atque hæc vox lapidem direxit, hæc panorem incussit barbaro, hæc hostis confidentiam fregit.* Quid pulchrius? Merito vox parcentis, & benefacientis inimico agnoscitur esse vox quæcumque ingentia facinora patrans. Illa ipsa vox, quæ in Dauide facinoribus præmittebatur, agnoscitur in illo inimicis parcens. Nunquam enim tantæ charitatis vox non valida est ad quæuis patranda. Hinc Act. 7 de Stephano dicitur: *Clamauit voce magna dicens: Domine ne statuas illis hoc peccatum.* Cuius vocis valentiæ tribuit D Fulgentius conuersionem miraculosam Pauli, nam dicit: *Per charitatem pro lapidantibus orabat, ne punirentur. Charitatis virtute subnixus vicit Saulum crudeliter sæuientem, & quem in terra habuit persecutorem, in cœlo meruit habere consortem. Ipsa scinit charitas desiderando orando acquirere, quos nequiuit monendo conuertere.* Quò aliæ virtutes, & operationes peruenire non poterant, vt lapideos homines conuerterent, eò valor orationis pro inimicis factæ peruenit. Accinit D. Aug. ser. 94. de diuersis: *Putas verba ista audiuit Saulus? Audiuit subsannans, sed irrisit, & tamen ad orationem Stephani pertinebat. Adhuc grassabatur, & iam pro illo Stephanus exaudiebatur.* Sanè hæc vox vel lapideam hominum frangeret confidentiam.

Chrysost.

Act. 7.

D. Fulg.

D. Aug.

§. VII.

Confidentius agit, qui inimicis est salutaris.

NOn submisse orat Moyses pro sibi, suisque infensissimo Pharaone, sed cum clamore. Ait enim textus: *Clamauit Moyses ad dominum pro sponsione ranarum, &c.* Et cur non magis summisse orat? Consulebat Tertul. de orat. cap. 13. *Sonos etiam vocis subiectos esse oportet.* Et Cyprianus, & Macharius hom. 6. *Qui accedunt ad dominū debent in silentio, pace, & tranquillitate multa preces fundere, nec vti clamoribus.* Et sanè vox ipsa summissa ostendit animi demissionem necessariam illis, qui Deum precantur. Quæ laudabatur in publicano orante, nec audente leuare ad cœlum oculos, Luc. cap. 18. Cur ergo Moyses maluit cum clamore orare pro Pharaone? In clamore ostenditur quædam animosa confidentia clamātis, quā quidem habeat, necesse est, qui pro inimicis orat. Ea enim est charitas vsque ad inimicos extensa, quæ in tantū faciat cōfidentes suos, vt non vereantur, vel ad cœlum leuare clamores. Dauid 1. Reg. 24. nactus fuerat Saulem inimicum in spelunca, vbi eum facile perimere posset, abstinuit tamen ab inimici cede, & multis persuasit, ne illi milites socij inferrent mortem. Egreditur autem Saul nihil horum sciens, sed & Dauid post illū egreditur; *& egressus de spelunca clamauit post tergum Saulis, &c.* Cui Dauid clamare nūc audes? Antea in spelunca latebas, nec cœlum videre audebas, nec cœli lumen, sed nec audebas mutire, nunc totus ab ista clamorem. Cur sic clamas? Egrediebatur loquens suis pro vita, & salute acerrimi hostis, ex quo tam confidenter agebat, vt nihil vereri iam posset. Pulchrè D. Chrysost. hom. 2. de Dauide, & Saule, fatur: *Egressus est autem post Saulem, & Dauid liberis deinceps oculis cœlum intuens, ac tunc temporis magis exultans, quam cum Goliath deiecisset.* Expende illam maximæ confidentiæ notam tamirum, *liberis deinceps oculis cœlum intuens*, nihil inde summissum meditabatur, non iam vt publicanus summisse agebat, non audens ad cœlum leuare oculos, sed vel liberis oculis rimabatur cœlestia omnia. Miraris, quod Dauid confidentius agat apud Deum, dum pro saluādo inimico loquitur. Sed accipe, quod mireris magis, dum ipse Dauid parcens hosti, confidentius agit medius inter confertissimos exercitus hostium. Dum Saul circtus ingenti exercitu dormiret, ingressus est Dauid vsque ad lectulum acerrimi hostis, vidensque lanceam ad caput eius, non permisit socijs, vt aliquam iniuriam inferrent dormienti hosti. Quin potius ait 1 Reg 26 *Nūc igitur tolle hastā, quæ est ad caput eius, & Scyphum aquæ, & abeamus.* Hebraice legitur, *& ibimus nobis*, quasi diceret, interpretante Caietano, *& ibimus ad nostrū bonū.* Sanè, redeūdū erat ei per medios exercitus hostiles, qui nihil aliud spectabant, quam vt Dauidem cōprehenderent. Et vnde Dauid viuo hoste, circumstante exercitu hostili potuit persuadere socijs, quod per medios illos ituri essent in bonū? Ait Chrysost. supra. *Ipsis factis docuit, nihil esse tutius, quam parcere inimico.*

1. Reg. 24

1. Reg 26

Chrysost.

Tertull. Cyprian.

Contra nihil periculosius, quam velle vlcisci, ac vindictam sumere. Indè omnimodam cõfidentiam persuadebat, qua nihil non auderent, nihil timerent, si scirent parcere hosti, & dare operam, vt viuat hostis.

§. VIII.

Solet Deus omnia illius hominis verba adimplere, qui scit etiam adimplere verba domini.

COnfidenter petit Moyses adimpletionem sponsionis suæ factæ Pharaoni, de tollendis ranis. Quò spectant illa: *Clamauit Moyses ad dominum pro sponsione ranarum quam condixerat Pharaoni.* Dicitur clamasse Moyses pro hac sponsione sua, ne tam videretur vox istà orantis, quam exactoris sibi aliquomodo debitum exigentis, merito enim Iob cap 39 clamorem adaptat exactori Sed cur Moyses vbi pro sponsione sua Pharaoni facta stat, non submisse agit, vt bonus orator, sed mauult clamorose agere, vt exactor? In re Pharaonis nil iusserat dominus, quod ad amussim non perfeciisset Moyses, vt dicitur sæpe cap. præcedenti: *Fecit itaque Moyses, & Aaron sicut præceperat Dominus, ita egerunt.* Nec miror, quod sua verba â Deo impleri exigat, qui adeò perfecta omnia Dei verba apud ipsum regem implebat. Solet enim Deus curare, vt impleantur verba illius, qui implet Dei verba. Hinc
Gen. 22. Genes. 22. dum Abrahamus filij holocaustum à Deo expetitum tractaret, & iã ad holocausti locũ accederet, dixit ad seruos suos: *Expectate hîc cum asino, ego & puer illuc vsque properantes postquam adorauerimus, reuertemur ad vos.* Hæc dixit bonus senex, cũ putabat filium mactare iuxta domini præceptum, & postea solus redire ad seruos. Sed vbi montem conscendit, altare construit, filium aptat holocausto, ignem parat, gladium stringit. Tunc Deus virum cohibens liberat puerum, & satagit, vt pater, & filius redeant simul ad seruos, vt promiserat ante senex. Et merito, quando enim senex curabat omnia Dei verba perfectissime adimplere, æquum erat, quod Deus etiam impleret omnia verba senis. Ait Dominus apud
Chrisost. Diu. Chrysost. Illi, quem teneriter, tamque germaniter amas, non pepercisti propter me, propter mandatum meum, propterea quia ego tibi præcepi, prætulisti iussionem meam filio tuo proinde, & filium tuum accipe. *Propter hoc enim præcepi tibi, vt semen tuum extenderetur, redimitus ergo obedientia tua corona, abi. Opere impleri congruit, quæ à te dicta sunt, & pueris tuis, & Isaac, illis enim promisisti, cum adorauerimus, redibimus. Ecce hoc nunc erit.* Non potuerunt promptissimi Dei serui verba cassa esse; vt Abraham sese Deo promptum exhibuit, ne vllum Dei verbum caderet in terram, sic Deus curauit, ne irrita essent Abrahami verba. Hinc Elias 3. Reg. 17. *Viuit Dominus* *3. Reg. 17.* *Deus Israel, in cuius conspectu sto, si erit annis his ros, & pluuia nisi per os meum.* Vni oui suo cœlestia omnia famulatura credit; & vnde tantam confidentiam concepit, vt ori suo obstringat Dei potentiam? Ad id præmittebat illud: *Viuit Dominus, in cuius conspectu sto*, quibus sese promptum seruum, & Deo in procinctu adstantem ostẽdebat. Vbi autem quis sic prompte Deo seruit, quasi nescit Deus irrita facere eius verba Quo spectans D. Basil. Sel. orat. 11. ait: *Etsi verò sine Prophetæ assensu Deo per facilis erat imbrium datio, noluit tamen serui amantis edictionem solnere.* Sic se adstrinxit Deus firmandis ijs, quæ edicunt eius prompti ad obediendum serui. *Basil. Sel.*

Exod. 8. Extendit Aaron manum virgam tenens, percussitque puluerem terræ, & facti sunt cyniphes in hominibus, & iumentis. Omnis puluis terræ versus est in cyniphes per totam terram Ægypti. Feceruntque similiter malefici in cantationibus suis, vt educerent cyniphes, & non potuerunt. Erant autem cyniphes, tam in hominibus, quã in iumentis. Et dixerunt malefici ad Pharaonem: Digitus Dei est hic. Induratumq; &c.

§. IX.

Vndique oriuntur calamitates diuexandis impijs.

VNde non veniet calamitas impijs? Sanè vel de terræ puluere exurgent, quæ

premant illos. Sic in præsenti: *Omnis pulvis terræ versus est in cyniphes per totam terram Ægypti.* Miseram Ægyptum vndique calamitates opprimunt, è mari, è fluuijs, è cœlo, ex ipso terræ puluere mille exurgunt pestes, quæ Dei rebellem diuexent. Pulchre

Amos 5. aiebat Amos cap. 5. *Quomodo si fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei vrsus; & ingrediatur domum, & innitatur manu sua super parietem, & mordeat eum coluber?* Nusquam liber erit Dei rebellis à calamitate, dum ab vna fugiat, eum comprehendet altera, & vel domesticus paries bestias producet sub quarum veneno cadat. Rebelles & impios homines castigabat Moyses Numer. 16. vbi

Num. 16 sic: *Confestim ergo vt cessauit Moyses loqui, dirupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum deuorauit illos cum tabernaculis suis, &c.* Expēde vnde exurgat plaga impiorum, nimirum, *dirupta est terra sub pedibus eorum*, de terræ puluere, de sub pedibus eorum ruina exurgit, sub qua pereant, qui rebelles

Procop. sunt vero domino. Vndè Procopius in Glossa ait: *Commouet enim sese fabrica contra eos, qui contra Deum fabrum exurgunt, morteque acerbissima, ac prope modum dæmoniaca vsus aduersum descendunt.* Et quidem vbi in authorem mundi impius es, non mirari debes, quod se aduersus te commoueat tota fabrica mundi, & quod vel de sub pedibus tuis calamitates oriantur, quibus feraris in extremam pernitiem. Id quod impio minabatur Sophar Nahamites Iob cap.

Iob 20. 20. *Reuelabunt cœli iniquitatem eius, & terra consurget aduersus eum.* Vbi author cat. Græcæ, ait: *Omnis natura cum eo, qui Deo inuisus est, inimicitias geret, & partem quidem malorum à cœlo accipiet; partem vero à terra: cœlum quidem ipsum eius reteget iniquitates, ipsaque terra instructis, armatisque copijs decertabit.* En impiorum miseriandam fortunam! Vel ipsa terra armatos exercitus producet aduersus illos. Isaias cap. 5.

Isai. 5. *Iratus est furor domini in populum suum, & extendit manum suam super eum, & percussit eum, & conturbati sunt montes, &c.* Alij legunt, *& exacerbati sunt montes.* Vbi enim quis in se Dei iram mouet, nulla est creatura, quæ in illum non exacerbetur. Ait Diu. Basil. ibi: *Quando manum suam populo iniecerit, & montes exacerbabuntur, quia*

D. Basil. *creatura omnis coorietur, sirulque irruet ad vltionem expetendam.* Sic ibi.

§. X.

Quod in Deo non fundatur, citissime finitur.

VT Moyses sic, & malefici in primo, & secundo signo fecerunt, at vbi ad tertiū de producendis cyniphibus ventum est, ibi penitus potestas maleficorum defecit. *Fecerunt, ait, similiter malefici, vt educerent cyniphes, & nō potuerunt.* Quid miraris? Euanescant citissime necessum est, quæ à Deo non veniunt; & permaneant sola, quæ fundantur in Deo De Amorrhæis, & Cananæis locutus Iosue ad Israelitas aiebat Num. 14. *Num. 14.* *Recessit ab illis omne præsidium, Dominus nobiscum est.* Septuag poluere: *Abscessit tempus ab eis, Dominus nobiscū est* Habent equidem etiam impij tempus sibi à Deo permissum, quo floreant, & prævaleant in sua potentia. Pijs autem non tempus conceditur, sed Deus illis adstat, eorum promouens successus. Et quid inde? Sanè quibus tempus datur solum, necessum est, vt omnia illorum euolent rapidissimo motu temporis, & in citissimum finem deueniant. Fœliciores illi, quorum pars Deus est, in quo quæ fundantur non abscedunt, sed crescunt in immē sum. Pulchre D. August. quæst. 23. in Numer. fatur: *Satis diligenter non dixissent, abscessit ab eis dominus, impij enim fuerunt. Sed quoniam etiam impijs occulta dispensatione datur tempus florendi, & regnandi, inquiunt: tempus ab eis discessit. Dominus autem in nobis. Non dixerunt, tempus ab eis abscessit, & nostrum successit, sed dominus autem in nobis, in eis tempus. Illi enim tempus habuerunt, isti dominum temporum.* Et quidem qui solum tempus habent, & non Deum, proculdubio rapidissimè abibūt cum motu temporis. Nescit tempus non citissime abscedere relinquens temporales suos omni spoliatos decore: vt omnes hæ potestates prudentissime debeant à viris sapientibus timeri. Timebat illas Dauid Psal. 55. *Ab altitudine diei timebo, ego vero in te sperabo.* Et quando in Deo speras, à qua times altitudine, ò Dauid? Vel quam expaues altitudinem tu qui speras in Deo? Ait ipse, *ab altitudine diei*, illa altitudo, & potestas, quæ diei est, nimirum, quæ tempus habet, illa merito timenda, vt quæ intra vnum diem possit abscedere. Ait Hugo Card. *Ab altitudine diei timebo, ab altitudine eorum, quæ tantum diei est, & parum durat, timebo.* Nec miror, quod vir prudēs caueat esse in potestatibus diarijs, &

August. *Psal. 55.* *Hu. Car.*

tempo-

temporaneis, quæ cum rapidiſsimo tempore abſcedunt, cum poſsit eſſe in Deo, qui ſolus permanet, cuius poteſtas regni nunquã poteſt finiri. Crede mihi, quidquid in Deo non eſt, vel illi aduerſatur, tempus habet florendi, & tempus valde curtum; & limitatũ, quod citiſsime pertranſeat; ſolum Dei regnum firmum ſemper manet, & ſtabile. Vide Pilatum Iudæorum Præſidem, vt poteſtate ſibi in Ieſum data gaudet, vt illum flagellis percutit, vt morti tradit, & iubet duci in mõtem, vt ibi ſuffigatur ligno, in quo titulus appareat, qui morientis referat cauſam aiens:
Ioan. 19. *Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum.* Ioann 19. Sed Iudæi, qui Pilatum adduxerant in tot nefãria; iterum hominem conueniunt, vt illum in tituli abolitionem trahant. At qui addictus fuit, vt Ieſum verberaret, vt ei vitam eriperet, non potuit adduci, vt vel literam tituli abraderet. Et cur, qui vitam ſubſtulit, titulum non ibi adit? In titulo Chriſti regnum oſtendebatur, quod ſemper firmum manet, in Pilato poteſtas erat, quæ habebat tempus, quod neceſſario erat claudendum finibus, ne quid vlterius ageret. Ait D. Cyril.
D Cyril. Alex. lib. 12. in Ioan. cap. 31. *Non vult autem Pilatus mutare titulum, quia non fuit in omnibus ſibi diuinitus permiſſum aduerſus Saluatoris gloriam furere. Stabile namque, & citra calumniam Chriſti regnum eſt.* Ecce tibi vt Pilato permiſſum fuit à Deo tempus florendi, & furendi aduerſus Ieſum, quod in Chriſti crucifixione abſceſsit, nec inde amplius efficere valuit, regnum autem Chriſti & tunc & ſemper immutabile apparuit.

§. XI.

Quæ à Dei manu plaga venit, ſolet & defenſionem ab alijs, & aliqualem remiſsionem afferre.

VBi non permittuntur malefici productis cyniphibus plagam augere, ſtatim ibi agnoſcunt Dei manũ manifeſtam. At textus: *Feceruntque ſimiliter malefici incantationibus ſuis, vt educerent cyniphes, & non potuerunt. Es dixerunt malefici ad Pharaonem, Digitus Dei eſt hîc.* Sane qui cõuerterant virgam in ſerpentes, aquam in ſanguinem, & ranas effecerant, optime norant & cyniphes poſſe dæmoniaca virtute etiam fieri. Vnde ergo norunt cyniphum plagã minime à Dæmone venire ſed à ſolo Deo? Cur non magis illam fortiſsimo alij attribuunt Dæmoni? Satis hæc plaga oſtendebatur, vel ipſis cæcis à Deo venire, quæ minime permittebatur aggrauari per maleficorum potentiã, quin potius defenſionem ab illorum incantationibus afferebat, ſola enim quæ â Deo plaga venit, ſolet ab alijs defenſionem inferre, & aliquam remiſsionem concedere. Petrus videns armatas cohortes in Ieſum venire, volens magiſtrũ defendere, gladium exerit, & Malchi auriculã præcidit Ioa. 18. Cui *Ioan. 18.* Dominus eius defenſionem cõtemnens, ait: *Mitte gladium tuum in vaginam, calicem, quem dedit mihi Pater, non vis vt bibam illum?* Cur Domine non magis acceptas diſcipuli amatoris defenſionem, qua nitatur amariſsimũ calicem à te depellere? Cur eius non magis laudas affectum pro te tuendo? Satius tunc erat oſtendendum, quam non ſint neceſſariæ defenſiones in plagis, quæ à Deo veniũt, vt quæ per ſeipſas inexpugnabilem defenſionem ſoleant afferre. Id quod oſtendit dominus verbis illis datis: *Calicem, quem dedit mihi Pater, &c.* vbi enim manus Dei propinantis amaritudines oſtendebatur, ſimul & ibi defenſio veniebat, quæ omnes alios aduerſarios rideret. Accipite D Aug tractatu *Auguſt.* 112. in Ioann. fantem: *In ſuo quippe facto ille diſcipulus, magiſtrum defendere voluit, non quod faciendum eſt, cogitauit. Et ille igitur ad patientiam commonendus fuit, & hoc ad intelligentiam conſcribendum. Quod autem à Patre ſibi dicit datum calicem paſsionis profecto illud eſt, quod ait Apoſtolus Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Ecce tibi vbi Deus introducitur porrigens calicem paſsionis, ſimul & illud Apoſtoli adimpletur, quod Deus ſtet pro nobis, & depellat omnes irruentes alios hoſtes. Ad Satanam aiebat Dominus de Iob cap 2. *Iob. 2.* *Ecce in manu tua eſt, verumtamen animam illius ſerua.* At ipſe Iob iam in ærumnis conſtitutus dixit cap. 19. *Manus domini tetigit me.* Dñs tradebat Iobum manibus diaboli affligendũ, Iob autẽ afflictiones ſuas nõ à dæmone, ſed â Dei manu eſſe profectas exiſtimat. Et quando Deus de manu diaboli loquebatur, vnde ſuſpicio venit, quod tot ærumnæ â manu Dei orirentur? Id oſtendebat apertè executio ſenſibilis illius verbi: *, anima illius ſerua*: quando enim Iob ſeſe inter tot mala adhuc ſeruari, & aduerſus hoſtem crudeliſsimum defendi, ne creſcerent hoſtiles fluctus, ſed vel ad ſui corporis arenam confringerentur, manifeſte cognouit iacula illa, non poſſe niſi à Dei manu decuti, quando ſola Dei manus eſt; quæ cum pœnis defenſionem ab alijs ſolet inferre. Ex quo merito aiebat D. Amb. in Pſal. 36. *Miſit ergo dominus manum ſuam in ſeruum ſuum, & manum pec-* *Amb.*

catoris, quam in eum accepta miſerat poteſtate, brachiumque contriuit. Ecce tibi manus Dei afflictiones multas Iobo immittens, ſed & ſimul hoſtiles dæmonum manus coercens, ne nimis iuſtum affligant. Ea quippe eſt manus diuina, quæ pœnis ipſis, imo & ſupplicijs cuſtodiam, & defenſionem admiſceat. Cum
Luc.8. Ieſus eſſet in terra Geraſenorum Luc. 8. *Occurrit illi vir quidam, qui habebat dæmonium iam temporibus multis, & veſtimento non induebatur, nec in domo manebat, ſed in monumentis.* Miraris, quod homo traditus dæmonijn interitum carnis, & adeo ab illo poſſeſſus, vt teneretur nudus in fœtidis monumentis, ſic valeret, vt ipſe per ſe Saluatori occurrerit. Cur dæmon, qui tuum mancipium ab alijs hominibus ſeparabas, non magis illum ſeparas à Chriſto? Cur hominem non magis claudis in tumulis, vt potius pereat ibi, quã vadat ad Ieſum? Erat equidem virtus diuina, quæ hominem illum tortori tradiderat, ideo ſimul illum permittit affligi à dæmone & ſimul illum cuſtodit, & defendit vel in ipſis
Baſil.Sel. ſupplicijs. Ait alio datus D. Baſil Seleu. orat. 23 *Occultiore virtute ſtedit homo, reſtitit que contra excitatas à dæmonibus procellas in ipſis etiam ſupplicijs cuſtoditus.* Id præſtat occultiſsima deitatis virtus, vt & ſupplicium, & defenſionem & cuſtodiam inferat Vt dicat Iob cap. 30. *Scio, quia morti trades me,*
Iob.30. *vbi conſtituta eſt domus omni viuenti. Verũtamen non ad conſumptionem meam emittis manum tuam, & ſi corruerim, ipſe ſaluabis.* Securus Iob de Deo videns ſe ad mortem impelli, cum hoc de manu Dei putet venire, ſimul cum pœna ſperat etiam ſalutem, quam ſolus ille funditus perdit, qui Dei manum fugit. Vnde de Deo aduerſus impium locutus Iob
Iob.27. cap. 27. ait: *Et mittet ſuper eum, & non parcet, de manu eius fugiens fugiet.* Ecce tibi, vt Deus iratus mittet manum ſuam ſuper impium, manum, inquam, quæ nullo modo parcat, nullam ſpem relinquat ſalutis. At quomodo fieri poteſt, quod Dei manus ſit adeo dura impio, vt illi nullum ſalutis effugium relinquat? Ait textus: *De manu eius fugiens fugiet.* Non patietur impius teneri manu Dei ad pœnam, ſed potius ab illa effugiet, inde deuenietin extremam ruinam. Philippus ibi ait: *De manu eius fugiet, non tenebitur manu Dei, vt ſaluetur, ſed veloci lapſu in ruinam decidet.* Felix qui manu Dei comprehendatur, in cuius etiam verberibus poterit ſperare, &
Actor.13 defenſionẽ, & ſalutem. Hinc Paulus Actor. 13 ad Elimam magum, ait. *Ecce nunc manus*
Chryſoſt. *domini ſuper te, & eris cæcus.* Vbi Chryſoſt. apud Lorinum. *Minime vltio erat, ſed ſanatio: etenim tantum non dicebat, non ego facio, ſed Dei manus.* Vbi Dei manus percutiens oſtendebatur, & ſimul oſtendebatur curatio.

Exod.8. Dixit Dominus ad Moyſem: Conſurge diluculo, & ſta coram Pharaone, egredietur enim ad aquas, & dices ad eum. Hæc dicit Dominus; Dimitte populum meum, vt ſacrificet mihi. Quod ſi non dimiſeris eum, Ecce ego immittam in te, & in ſeruos tuos, & in populum tuum, & in domos tuas omne genus muſcarum, & implebuntur omnes domus Ægyptiorum muſcis diuerſi generis, & vniuerſa terra, in qua fuerint.

§. XII.

Plaga regnorum eſt, quod miniſtri iuſtitiæ laute viuant.

ECce immittitur à Deo muſca ad perdendam Ægyptum. Et quid habet muſca cum regni perditione? Ait Olympiodorus in cap 10. Eccleſiaſtæ: *Muſca impurum* Eccl.10.
animal putredinis, & vlcera inſidendo exugit: appetitque laceræ cutis ſciſſuras. Vbi autem muſca de vulneribus animalium exugere debet, quo ſatura, & ſtridula, & ſplendens viuat, non miror, quod ad regnum perdendũ fiat inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ. Die mihi homo, quid magis perdit regna, quam quod miniſtri iuſtitiæ vitæ lautitiem, & ſplendorem, & fælicitatem quærant ex vulneribus hominum, ex concertationibus, ex litibus? O quam citò finirentur lites, quàm propere raptores, ſacrilegi, percuſſores, homicidæ, impij exhaurirentur, niſi miniſtri iuſtitiæ horum appeterent crimina, vt vitæ lautitias & ſplendores ſibi acquirerẽt? Accipite pulchrũ rei exemplum apud Ezechiel. cap 9. decer- Ezech.9.
nebatur enim ibi interfectio, & extirpatio impiorum: *Et ecce ſex viri veniebant de via portæ ſuperioris, quæ reſpicit ad Aquilonem, & vniuſcuiuſque vas interitus in manu eius: vir quoque vnus in medio eorũ veſtitus erat lineis, & atramentarium ſcriptoris ad renes eius.* Sed virorum

virorum manus dabantur ad interficiendos Iudæos, propter exuberantiam, & copiam impiorum interficiendorum, vt ait Theodoretus ibi. Sed illud notandum maxime, quod vbi tot rei interficiuntur, totque oſtendumtur tanti ſupplicij executores, vnus tantum notarius dicatur eſſe, qui tot cauſas ſcriptas promat. *Vir quoque vnus in medio eorum veſtitus lineis, & atramentarium ſcriptoris ad renes eius.* Et cur tot funeſtarum cauſarum executionibus, quibus vix ſufficiunt ſex viri validiſsimi, vnius tantum ſcriba, vnus tantum notarius apponitur? Ait textus: *veſtitus erat lineis*, contentus erat lineis veſtibus; vbi autem & notarij, & alij iuſtitiæ miniſtri contenti eſſent lineis veſtiri, honeſtaque mediocritate in cibo, & veſtibus, & ſuppelectilibus fallar, niſi vnus ſuffeciſſet, vt vniuerſi fraudatores, raptores, criminatores, litigatores penitus extirpentur. At quia miniſtrorum atramentariũ non ſuper lineas tunicas, ſed ſuper precioſas ſericas veſtes ponitur, ind. tot miniſtri potius fouent, quã tollant Reipublicæ peſtes. De aduocatis forenſibus aiebat D. Ber ſer. 78 *Fidelis aduocatus, qui quoniam nõ quærit, quæ ſua ſunt, facile obtinet omne, quod quærit.* Expende illud: *facile obtinet, &c.* quaſi oſtenderet ſanctus, vnde fælices cauſarum fines facile poſſent ab aduocatis forenſibus, ſi nimirum ſe propria cupiditate exuerent, ſi non quærerent quæ ſua ſunt, ſed quæ iuſtitiæ, & veritatis. At quia nec aduocati, nec notarij, nec innumeri alij miniſtri iuſtitiæ deſinunt in primis quærere ſua, & hęc ſplendoris, & precioſitatis plena, ideo nullus finis cauſarum, nullus fraudum, & criminum interitus. Hæc plaga eſt, hæc muſca grauiſsima, quæ de criminibus, & vulneribus ſplendide viuens, illa fouet, & regna perdit. Quo ſpectat illud Iſaiæ cap. 7. vbi Deus populo ſuo plagam minitatus, inquit *Sibilabit dominus muſcæ, quæ eſt in extremo fluminis Ægypti, & api, quæ eſt in terra Aſſur, & venient, & requieſcent omnes in torrentibus vallium, &c.* Dicuntur Ægyptij, & Aſſyrij dominaturi Iſraelitarum, eoſque gubernaturi. Et cur in hoc comparantur muſcæ, & apes? Exprimũtur per hæc animalia duæ nocentiſsimæ cõditiones miniſtrorũ iuſtitiæ, in muſcis enim eſt, quod de aliorũ vulneribus viuãt, & precioſa quæque inuadant, in apibus autem, teſte D. Cyrill. ornatus, & externi cultus affectus exprimitur. Et quanta plaga eſt populi, quibus dantur iuſtitiæ miniſtri, qui ſub pictis veſtibus fulgeant, & de vulneribus aliorum quærant vitæ lautitiam?

D. Ber.

Iſaiæ 7.

D. Cyril.

§. XIII.

Regum maxima plaga eſt, quod eorum conſilia multi peruadant, & prodant.

QVid melleum poteſt à muſca abſcondi? Sapienter ille apud Plautum dicebat hoc muſcarum ingenium attendens: *Muſca eſt meus pater, nihil poteſt clam illum haberi. Nec ſacrum, nec tam prophanum quicquam eſt, quin ibi illico aſsit.* Vnde non miror, quod Regem Pharaonem perterrefaciat dominus, dum aduerſus illum muſcas immittendas minetur. Quippe ait: *Immittam in te omne genus muſcarum* Cur non magis tygridum, aut leonum, aut ſerpentum agmina immittenda minetur? Quid in muſcis poteſt rex timere? Equidem maximo debet eſſe regibus timori muſcarum ingeniũ, quod omnia peruadit & prodit ſecreta. Crede mihi; non ſic regibus damnoſi ſunt tygrides, aut leones, vt muſcæ iſtæ, quæ omnia rimantur, & nihil clam illas poteſt decerni. Hæ ſunt potẽtiſsimi, & fęliciſsimi regis plagæ, quæ omnem illius fælicitatem perdunt. Ait Eccleſiaſtes cap. 9. & 10, *Melior eſt ſapientia, quam arma bellica, & qui in vno peccauerit, multa bona perdet. Muſcæ morientes perdunt ſuauitatem vnguenti.* Hebraice legitur: *Muſca mortis*, nimirum, quæ mortem & cladem afferunt extremam. Et ſto à ſententia Feri, & Rabb. Achados, qui putant iis verbis inſtrui à Salomone fælicisſimum Imperatorem, cuius fælicitatem non tam firmant arma bellica, quam ſapientia, adeo vt ſi vel in vno errauerit conſilio, nihil ei proſint vniuerſa militaria inſtrumenta, ſed cum omnibus perdetur. Duo ergo ſunt, quæ validiſsimum armis Imperatorem perdunt, & error in ſapientia, & muſcæ. Quæ muſcę? Nimirum maligni rimatores, & exploratores conſiliorum, imo & proditores ſecretorum, quibus dum diuina ſeueritas permittit aditũ in penetralibus Imperatorum, regumque, nihil ibi non perditur. Et militaris gloria, & præclari nominis fama, quę ſuauiſsimo odore afflabat regnũ, in perditionem eunt. Ecce tibi muſcæ fatales, & regibus, & regnis Sciebat hoc Dauid, qui omni militari manu deſtitutus, vt potentiſsimum tyrannum Abſalonem debellaret, vnam hanc muſcam illi iniecit dicens ad Chuſai Arachites: *Si veneris mecum eris mihi oneri, ſi autem in ciuitatem reuerſus,*

Ecc 8. 10.

ris, & dixeris Abſalon: Seruus tuus ſum patris tui, & ero ſeruus tuus; diſſipabis conſilium Achitophel. Habes autem tecum Sadoc, & Abiathar ſacerdotes, & omne verbum, quodcũque audieris de domo regis indicabis, &c. Chuſai erat homo nigri coloris, vt putat Abbul. inſuper erat ineptus bello, vt mauult Lyra, ne à colore, & infirmitate eius abeſſet muſcæ ingenium, quo penetraret Abſalonis Regiam, & omnia eius exploraret ſecreta, quæ nota faceret Dauidi fugienti. Sed illud valde mirandum eſt, quod iſte Chuſai notiſsimus, & cãtatiſsimus Dauidis amicus tam facile admittatur in Abſalonis Regiam, & fiat ipſi Abſaloni à ſecretis. Cur non magis tyrannus cauet hoſtis ſui amicum? Cur tam facilem aditum illi præbet in Regiam, imo & illi militaria ſecreta credit? Non equidem vt ait Abbul. quæſt. 18. hoc veniebat ab Abſalone, ſed à Deo, immittente vnum hunc hominem & nigrum, & imbellem in Regiam, vt funditus Abſalonem, eiuſque regnum perderet. Nullo enim citius Deus perdit imperia mundi, quã dum permittit in Regijs Imperatorum facilem aditum haberi ab ijs muſcis, quæ peruadant omnia, & abditiſsima quæque prodant ſecreta. Ex quo cauebat Vegetius lib. 3. cap. 6. *Tutiſsimum in expeditionibus creditur, facienda ab hoſtibus neſciri. Ob hoc veteris Minotauri ſignum in legionibus habuerant, vt quemadmodũ ille in intimo, & ſecretiſsimo labyrintho abditus perhibetur, ita ducis conſilium ſemper occultum eſſet.* Quid plura? Quam aula nigricare has muſcas videas, quæ cum nihil roboris habeant, permittuntur omnia rimari ſecreta, puta ibi plagam muſcarum eſſe, quæ omne perdet imperiũ.

Vegetius.

Exod. 8. Faciamque mirabilem in die illa terram Geſſen, in qua populus meus eſt, vt non ſint ibi muſcæ, vt ſcias, quia ego dominus in medio terræ, ponamque diuiſionem inter populum meum, & populum tuum. Cras erit ſignum iſtud. Fecitque dominus ita, & venit muſca grauiſsima in domos Pharaonis, & ſeruorum eius & in omnem terram Ægypti, corruptaque eſt terra ab eiuſmodi muſcis.

§. XIIII.

Plus torquet plaga propria ad conſpectum fælicitatis aliorum.

VT plus torqueat Dominus Ægyptios, dum illis muſcarum proponit plagam, ſimul & immunitatem Iſraelitarum à muſcis proponit. Dicit enim: *Faciamque mirabilem in die illa terrã Geſſen, in qua populus meus eſt, vt non ſint ibi muſcæ, &c.* Et illis plagam muſcarum, & Iſraelis immunitatem ſimul oſtendit, vt hinc Ægyptij ſub muſcis cadentes acrius mordeantur, vehementioremque dolorem ſentiant videntes Iſraelem in pacifica ſecuritate eſſe. Quis dolor non creſcat de pœna propria in conſpectu fælicitatis, qua alij potiuntur? Vbi Herodis falx ſanctos pueruli Bethleemi natos metebat dicitur Rachel inconſolabile feciſſe lamentum. Sic Matth. 2. *Rachel plorat filios ſuos, & noluit conſolari, &c.* Fuerant Rachelis filij multo ante tempore occiſi in Gabaa Beniamin, & nullus tunc expreſſus fuit Rachelis luctus Iudic. cap. 20. Modo Bethleemi non Rachelis, ſed filij Liæ occidebantur ab Herode, quando Bethleem pertinebat ad Iudam, qui fuit filius Liæ. Cur ergo Rachel filios ſuos plorat, non quando illi occidebantur, ſed quando occidebantur filij ſororis ſuæ? Plane Liæ filij occidebantur glorioſiſsime, ſiquidem illis mors obueniebat ob Chriſtũ. Quã glorioſam mortem videns Rachel in ſororis filijs, tunc acrius cæpit ſentire miſeram ſuorum vicem, qui occubuerant in vindictam ſtupri. Pulchre D. Aug. quæſt. 11. ex vtroque: *Ideo filys Liæ paſsis, & occiſis in Dei cauſa, planctum adimpletum Rachelis Euangeliſta teſtatur, quia tunc plus plangere filios ſuos cæpit, quando filios ſororis ſuæ in tali cauſa vidit occiſos, vt ad vitam perti neant, quia cum aduerſum aliquid euenit, ex fælicitate alterius infauſta ſua miſerius luget* Nunquam non miſeros acrius mordet ob oculos poſita aliorum fælicitas. Non ſic cruciantur miſeri cum ſunt in pœnis, vt cruciantur cum ſimul aliorum fælicitates vident. Vnde Iſaias cap. 65. Ingratos populi recenſens facinora, ait: *Propter hoc, hæc dicit Dominus Deus: Ecce ſerui mei comedent, vos eſurietis, ecce ſerui mei bibent, & vos ſitietis, ecce ſerui mei lætabuntur. & vos confundemini, &c.* Cum rebellibus & ingratis agit, & illis non ſolum debitum ſupplicium, ſed & bonorum glorias proponit; nõ ſolum fa-

Matth. 2.

Auguſt.

Iſaias. 65

mem,

men, ſed & iuſtorum ſaturitatem obijcit. Et a quibus peſsimis, & reprobis hominibus cũ meritis ſupplicijs proponuntur fælicitates iuſtorum? Plane, vt acerbaretur pœna malorum ex comparatione gloriæ iuſtorum. Ait Theodoret apud Leonem à Caſtro: *Appoſitio contrarij pœnam amplificat: & Iudæos crucifixos ſempiternis pœnis Eccleſiæ fælicitas torquet vehementiſsime.* Sic ſemper fælicitas aliena ob oculos poſita tormentum auget eorum qui in pœnis ſunt conſtituti. Vnde de damnatis gloriam iuſtorum in iudicij die videntibus dicit Sapiens cap. 5 *Videntes turbabuntur timore horribili in ſubitatione inſperatæ ſalutis.* Expende illud, *timore horribili*, mirum eſt enim, quod nouus horror poſsit eſſe homini in æternis tormentis conſtituto. Et vnde tam nouum horrorem concipient, niſi ex ſalute iuſtorum viſa? Ait enim Carthuſianus ibi *Turbabuntur tam horribiliter ex magnifica apparitione, & inſpectione iuſtorum.* Quot in bonis fælicitates viſentur, tot in reprobos venient noui horores. Ex quo dicebat D. Chryſoſt. epiſt. 5 ad Theodor. loquutus de extremo iudicio: *Si enim fluuius ignem non voluerit, neq; Angeli aſsiſterent formidabiles: ſoli autem conuocati homines, quorum pars laudata eſt, & in admiratione habita pars ablegata in gloriæne gloriam Dei videat, num iſtud per ſe pœna foret totà gehennà acerbior?* Sanè acerbiſsimum eſt, quo miſer inuenaris in conſpectu fælicis.

Theodor. lor.

Sapient 5

Chryſoſt.

§. XV.

Verus dominus ab omni prorſus tyrannide alienus agnoſci qui velit, beneficentiam ſuam in aliquo teſtatam faciat. Vbi de Mariæ puritate originali.

VT ſeſe dominum verum præbeat agnoſcendum Deus, non id præſtat tam in Ægyptiorum plagis, quam in Iſraelitarum indemnitate. Quippe ait: *Faciam mirabilem in die illa terram Geſen, in qua populus meus eſt, vt non ſint ibi muſcæ, vt ſciatis, quia ego dominus in medio terræ, &c.* Ecce tibi quid ſe facturum pollicetur Deus in Ægypto, vt tibi verus dominus cognoſcatur. Quid ad hoc facies? *Faciam mirabilem in die illa terrã Geſen, vt non ſint ibi muſcæ.* In die quando detæmat muſcarum plaga, ne quis Ægyptius poſsit illarũ fœditate liberari, tunc Deus oſtendet ſeruatam terram Geſſen ab omni muſcarum contagio, vt ſic ſeſe verum dominum ab omni aſſerat alienum tyrannide. Et cur neceſſum fuit oſtendi Geſſen immunem, & liberam à contagio muſcarum, vt Deus agnoſceretur verus dominus alienus ab omni tyrannide? Equidem dum vniuerſi Ægyptij tot plagis vapulabant, non tam dominicam beneficentiam, quam ſeueriſsimam tyrannidem in Deo ſic ferente ſuſpicarentur; ideo in Geſſen liberata, & præſeruata à plagis communibus, oſtendit Deus ſe prorſus alienum à plagarũ crudelitate, qui ſuis magnificentiſsime incolumitatem, & ſalutem præſtabat. Rem explico hiſtoria ex D. Nazianzeno petita. Cum Conſtantini magni imperium ad Conſtantium eſſet deuolutũ, Conſtantinopolitani principes, qui de Cæſarum familia erant, tumultus in Imperatorem cæperunt agere. Tunc prætoriani milites in noui Imperatoris obſequium inſurgunt, vt principes vniuerſos è genere regio mactent. Erant inter hos principes morti deſtinatos Gallus, & Iulianus fratres, quos Cõſtantius mortis eripuit, & dum alij iugulabantur, in Regia domo abſconditos magnificẽtiſsime ſeruauit. Et cur hos voluit Conſtantius ſeruare? Vt in ſeruatis duobus iis principibus teſtatam faceret omnibus imperatoriam beneficentiam in ſuos, & animũ prorſus alienum ab illa ſtrage, qua per milites ſuos vniuerſi principes metebantur. Rem pulchre conficit Nazian orat. 1. in Iulianum, fatus: *Splendidiſsimo quidem victu, cultuque, in Imperatoria quadam domo Gallus, & Iulianus ab humaniſsimo Imperatore digni habebantur, ac veluti generis reliquiæ ad imperium ſeruabantur. Id autem ea mente faciebat, primum, vt ſe de iis rebus, quæ in imperij ſui auſpicijs de ſignatæ fuerant, purgaret, tanquam de ipſius cõſilio, ac voluntate haud quaquam perpetratis. Deinde vt eos ad imperij ſocietatem aſciſceret, &c.* Quid pulchrius? Eo conſilio bonus Imperator Galli, & Iuliani præſeruationem, & liberationem à crudeli illa ſtrage curauit, vt ſeſe prorſus alienum ab illa oſtenderet, qui tam benefice ſuos mallet tutari. Hæc eo gratius pondero, quo magis adducar in fidem Marianæ puritatis, indemnitatis ab omni originalis labis contagio. Vbi enim Deus ſuum in terris imperium firmabat, duo diuini generis homines cæperunt in Regia paradiſo tumultus agere. Et ecce tibi imperatoriæ maieſtatis milites principes tenebrarum vniuerſos illius generis viros, fœminas ve ſub mortiferi peccati iugo trahunt. Nullus ex fœmina, & viro natus nõ gemit ſub hoc vulnere, non ſuſtinet hanc atrociſsimam plagam.

Nazian.

Quid

…tunc Dominus creaturarum, & homi… factor? Mirabilem fecit terram Geſſen …riam Virginem, in qua Ieſus Dei filius erat habitaturus, vt illam nõ attingeret plaga. Imo hanc ſplendidiſsimis donis cumulatam, veluti generis reliquias ad imperium iuſsit ſeruari. Id quod eo conſilio faciebat, vt de ijs, quæ in imperij ſui auſpicijs dira hominibus euenerunt, ſe purgaret, tanquã de ipſius conſilio, ac voluntate, haudquamquã perpetratis, cuius dominatus, non ſeueritatis, ſed beneficentiæ in ſuos, & gratiæ. Eſt equidem benefici, gratioſique dominatoris, ita in ſuis beneficentiam teſtari, ne illos vel muſca tangat. Hinc 1. Reg. 17. cum Philiſthæus Saulem regem, & exercitum eius ad certamen prouocaret, antequam in arenam deſcenderent Iſraelitæ, antequam hoſtis vllum contorqueret iaculum, Dauid adeſt, & *tulit vnum lapidem, & fundæ iecit, & circumducens percuſsit Philiſthæum, &c.* Cur Dauid proſtraturus Philiſthæum, non expectas vt alij prius Iſraelitæ deſcendant in arenam, & ab illo feriãtur, vt ſic tua ſit victoria clarior? Agebatur Dauid à gratioſiſsimo, & beneficentiſsimo dominatore creaturarum, cuius eſt ſic percutere hoſtes, vt in ſuis beneficentiam ſuam oſtendat per omnimodam præſeruationem à communibus malis. Ait D. Baſil. Sel. orat. 16. *Vicerat pridem alienigenã inermis Dauid cum in acie coram Goliath conſtitiſſet, & victoria gratiæ erat. Metu regem liberauit, priuſquam ſeruitij iugum contribules experirentur.* Expende illud, *& victoria gratiæ erat*, vt erat victoria, & interfectio Goliath opus ſupernæ gratiæ, ſupremi dominatoris omnium, hoc debuit habere proprium, quod ſuos liberaret, antequã ſeruitij iugum experirentur. Et credam, quod gratioſiſsimus dominus in communi duello peccati originalis, matrem ſuam, & Angelorum reginam nõ liberauit, ante quam ſub tali iugo eſſet? Abſit hoc à gratiæ dominatore Deo.

1. Reg. 17

Vid. Sel.

Exod. 8. Vocauitque Pharao Moyſem, & Aaron, & ait eis: Ite, & ſacrificate Deo veſtro in terra hac. Et ait Moyſes: Non poteſt ita fieri. Abominationes enim Ægyptiorum immolabimus domino Deo noſtro. Quod ſi mactauerimus ea, quæ colunt Ægyptij coram eis, lapidibus nos obruẽt. Viam trium dierum per gemus in ſolitudinem, & ſacrificabimus domino Deo noſtro, ſicut præcepit nobis.

§. XVI.

Vt ſupplicia deſunt, ſic deſunt, qui conuertantur ad Deum.

QVem ſupplicia non dement? Ecce duriſsimus Pharao vt ſupplicijs emollitus Moyſem vocat, & agit de ſacrificijs peragendis domino. *Vocauit Pharao Moyſem, & Aaron, & ait eis: Ite, & ſacrificate Deo veſtro.* O quot dum flagellis molliuntur, vt credant Deo. Ait Origen. hom. 3. in præſenti: *Nemo ita ineruditus diuinæ ſit diſciplinæ, vt flagella perniciem putet, vt verbera domini pœnalem credat interitum. Ecce Pharao duriſsimus, tamen proficit verberatus.* Fallar, ſi raritatem conuerſorum, & Deum quærentium non faciat impunitas peccatorum. Vbi malitia humana ſæuiebat impune aduerſus dominum, fugerunt vel eius diſcipuli, adeo vt deſtitutus à ſuis actus in crucem clamaret ad patrem, quaſi duriſsime ferret tantam ſolitudinem, & deſolationem. Ait enim apud Matth. cap. 27. *Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me?* Itaque quod ab omnibus hominibus ſe derelictũ videat, quod nullus, aut rarus compatiens cruci approximet, ſed omnes crucifixum fugiant, & abominentur, illumque in pœnis relinquant ſolum, id Deo attribuit Ieſus bonus. Sed cur Deo attribuis Domine, quod ſolus ſis, quod nemo, aut rarus tibi adſit? Quid fecet Deus vt illi aliquo modo hæc filij ſui ſolitudo attribuatur? Fecit Deus pro tunc impunitatem peccatoribus, quod non haberet punitorem, nec correctorem; & pro impunitatis modo creſcebat ſolitudo domini. Ait Orig. hom. 25 in Matth. *Videns peccata hominũ, pro quibus patiebatur dicebat: Quare me dereliquiſti? Vt fierem quaſi qui colligit ſtipulã in meſſe, & ſicut, qui colligit racemos in vindemia, cum non ſit botrus ad manducandum primitiua. Et hæc dico, quia periit timoratus à terra, & qui corrigat inter homines non eſt.* Et quidem vbi in terris non eſt, qui puniat, & corrigat errantes, ſed impune ſcelera fiant, nõ miror, quod occluſa ſit penitus via, ne quis aut rarus accedat ad Deum. Sit qui puniat, & oſtium patebit, quo ſe innumeri iungant Deo. Oſeas cap. 2. obduratæ, & obcæcatæ animæ dicitur: *Dabo ei vallem Achor ad aperiendam ſpem.* Simachus poſuit.

Origen.

Matt. 17.

Oſeas. 2.

poſuit. *Ad oſtium ſpei.* Cyrillus addit, *ad aperiendam intelligentiam eius.* Chaldęus autem, *ad delicias animæ.* Ecce tibi ad quanta datus vallis Achor, nempe vallis illa, in qua Ioſue capit. 7. Acham ſeuerisſimo ſupplicio furti damnatus eſt. Sanè ſeuera hæc punitio, & homines fecit intelligentes, & oſtium euidentiſſimum aperuit, quo innumeri ad Deũ accederent. Sed illud valde notandum, quod vallis huius pœna non ſolum paret hominibus oſtiũ, & ingreſſum ad Deum, ſed & delicias paret animæ ingredienti. Sic enim dicit Chaldæus, *ad delicias animæ.* Mirabilia etiam hæc ſolent venire à flagellis, quod qui pœnis trahitur, ſuper alios prõficiat in Dei Eccleſia. Qua in re multus eſt D. Aug epiſt. 57. aiens: *Cum Petrum, & alios Apoſtolos ſolo verbo vocaſſet Ieſus, Paulum prius Saulum; Eccleſiæ ſuæ poſtea magnum ædificatorem non ſola voce compeſcuit, verũ etiam poteſtate proſtrauit, & ad deſiderandũ lumen cordis, vt ſurgeret, prius corporis cæcitate percuſsit. Vbi eſt, quod iſti clamare cõſueuerũt, liberũ eſt credere, vel credere. Cui vim Chriſtus intulit? Quẽ coegit? Ecce habẽt Paulũ, agroſcant in eo prius cogentem Chriſtum, & poſtea docentem, prius ferientem, & poſtea conſolantem. Mirum eſt autem quomodo ille, qui pœna corporis coactus intrauit, plus illis omnibus, qui ſolo verbo vocati ſunt, in Euangelio laborauit.* Tractus Petrus verbo, tractus Paulus flagello, nec ideò Paulus Petro inferior, ſed ad delicias paradiſi ſubuectus inde ad ampliores pro Eccleſia Dei labores deſcendit.

Cyrill.

Augusti.

§. XVII.

Commendatio eſt non paruæ rei, quod veniat in abominationem impijs.

ABominationes vocat Ægyptiorũ Moyſes, quos greges parat ſacrificãdos Deo ſummo. Ait enim: *Abominationes Ægyptiorũ immolabimus Deo noſtro.* Sic bone abominabilia eligis, vt Deo ſacrifices? Cur abominabilia paras, quæ deberent eſſe præſtantiſsima? An Cain ſimilis, qui potioribus dimiſsis peiora, & abominabilia elegit, vt Deo litaret? Abſit, ſed vocat abominationes Ægyptiorum ſacrificandos greges, vt aſſerat præſtantiſsimos. Non enim deſpectio, ſed commendatio eſt maxima rei, quod dicatur, abominabilis Ægyptijs, neſciunt equidem impij abominari, niſi præſtantiſsimum. Pulchrè ad hæc D. Amb. lib. 1. epiſt. 4. ex Ægyptiorum odio colligit præſtantiam victimæ: *Oderant ergo Ægyptij immolata ſacrificia, id eſt, perfecta ſtudia virtutum, & plena diſciplina, quod ergo vitioſi oderunt, hoc apud bonos ſincerum, ac pium eſt.* Nemò bonus, non reputat pium, & commendabile, quod nouit odioſum, & abominabile eſſe impijs. Hinc D. Syneſ. dum ſe peti iniurijs ne quidem iuſti Iuliani audit, ſic ait epiſt. 94. *Quid enim non ad gloriam nobis, atque exiſtimationem conferet? Quicumque laudare nos nituntur, cum inuenerit, quid dicat, aliud nihil poteſt, hoc primum, & vnum, & maximum proferet; Iulianum de illo detrahere: hoc autem vno verbo, quæ non bonorum copia continetur? Siquidem inequitiæ generi omni aduerſari nihil aliud eſt, quam eſſe generi omni virtutis affinem: Per ſacrum tuum caput: & liberorum ſalutem curo, nihil eſſe in quo melius de me Iulianus, quàm iniurijs, & probis laceſſendo mereatur. Nam & apud Deũ, & apud homines præclarum mihi erit, & ampliſsimum.* Merito vir ſapiens ſuas laudes, ſuas virtutes menſurat ex impij hominis probris, & iniurijs. Tunc ſe præclarum, & ampliſsimum æſtimat, & in ſumma bonorum conſtitutum, cum impio, & odioſus, & abominabilis inuenitur. Ne miremur, quòd paſtoris optimi ſigna oſtendens Nazian. orat. 32. vbi inquit: *Videbit ſibi dominus paſtorem ad præfecturam, quemadmodum olim vidit ad holocauſtum. Hoc vnum requiro, vt ex eorum numero ſit, qui alijs inuidia ſunt, non miſeratioui, qui non in omnibus rebus cunctis obſequuntur, ſed qui in quibuſdam etiam ob recti ſtudium offenſionem hominum incurrat.* Ecce tibi & ouis, & paſtor deſignatur præſtantiſsimus, qui odioſus eſt, & inuiſus Ægyptijs, nimirum hominibus mundialium tenebrarum malò ſepultus.

Ambr.

D. Syneſ.

Nazian.

Exod. 8. Dixitque Pharao: Ego dimittam vos, vt ſacrificetis Domino Deo veſtro in deſerto, verumtamen longius ne abeatis. Rogate pro me: Et ait Moyſes, egreſſus à te orabo dominum, & recedet muſca à Pharaone, & à ſeruis ſuis, & à populo eius cras. Verumtamen noli vltra fallere, vt non dimittas populum ſacrificare domino. Egreſſuſq; Moyſes à Pharaone orauit, &c.

§. XVIII.

Reincidentia in peccatum cauenda.

ORaturus pro Pharaone Moyses, hoc vnum ab illo petit, *Noli vltra fallere*. Et quidem post omnimodam innocẽtiam, hoc secundum locum habet, vt post peccati castigationem nõ iterũ ad illud reuertamur. Nazian. Ex quo monebat Nazianzen. orat. 4. *Illud magnum, ac præclarum, ne omnino quidem peccasse, aut certe non grauissime; quandoquidem eum vitæ statum, qui omni prorsus peccato vacat, Deus supra humanæ naturæ modum constituit. Proximum autem, vt mihi videtur, illud est, vt cum admisso aliquo peccato castigati fuerimus, ac postea soluti, & indulgentius habiti, in disciplina saltem sensu permaneamus, ac secunda, ob secundum peccatum verbera fugiamus.* Itaque innocẽtiæ proximum est, quod Dei supplicia reuereamur, & quod in nobis fuerit castigatum peccatum, iterum non admittamus, sed magis caueamus secundæ verbera obsecundum peccatum. Nunquã enim quæ obsecundũm secunda veniunt, non sunt grauiora primis. Quo spectans Oseas cap. 5. Oseas 5. ait: *Facti sunt principes Iuda quasi assumentes terminum, super eos effundam quasi aquam iræ meã.* Septuag. *Facti sunt principes Iuda transponentes terminos.* Ecce tibi horum crimen, nimirum, quod terminos transponerent, sæpe enim suis iniquitatibus terminos ponebant, decernentes se in Dei permãsuros obsequio; at quacumque occasione data illos terminos auferebant, & alio transponebant ad peccata reuertentes. Et quid ijs minatur dominus? *Super eos effundam, quasi aquam iræ meam.* Theophyl. Rem pulchre tractat Theophylact. aiens: *Quando quisquam princeps Iuda existẽs confessus fuerit, ac promiserit se non eisdem prauis studijs admoturum mẽtem, idque secum decreuerit, & interim transmouerit tales fines, atque decretum suum fecerit irritum, ac reuersus fuerit ad proprium vomitum; ira Dei super talem prorsus effunditur: perinde ac rubri maris aqua super Pharaonem, qui sapiũs mẽtitus erat.* Habent iam designatam in Pharaone suam pœnam, qui castigati ad vomitum redeunt, vt illum aqua maris funditus perdidit, sic ipsi metuãt sub Dei ira perdi. Imò vt Pharao ibi cum suis omnibus perditionem incurrit, metuendum est, ne cum istis, & sui etiam pereãt. 2. Reg. 15 Planè 2 Reg. 15. *Venit nuntius ad Dauid dicens: Toto corde vniuersus Israel sequitur Absalon. Et ait Dauid seruis suis, qui erant cum eo in Ierusalem: Surgite, & fugiamus.* Mirabar, quod cantatissimus dux sic festinaret, vt Absalonem fugeret. Cur non magis fortissimam vrbem claudis, munis, ibique stas aduersus tyronem, & indisciplinatum ducem? Quid expaues in adolescẽti Absalone, quod fugias? Peccauerat antea Absalon in fratrẽ Ammõ, cuius sceleris passus fuerat exilium, & veniam obtinuerat à patre. Vbi autem iterum venit ad parricidium, stupens Dauid hominis audaciam, ab illo fugit, ne pereat cum illo. Ait Iosephus in Glossa; *Ad Absalonem multus populus eo inuitante confluxit, & Rex ab omnibus ordinatus est. Dauid metuẽs impietatem eius, & præsumptionẽ miratus, quia nec peccati veniã recordatus est, sed scelera patiora cõmitteret, deliberauit fugere, &c.* Hominem oblitum veniæ acceptæ, & iterum implicatum eisdem sceleribus fugiat quisquis nolit perire cum illo. Vndè peccatores cõmonefaciens Tertul. lib. de Monogam. inquit: *Redi in Adam, vel priorem, si in nouissimũ non potes. Semel gustauit ille de arbore, semel concupijt, semel pudẽda protexit, semel Deo erubuit, semel ruborem suum abscondit, semel de paradiso sanctitatis exulauit. Si in illo fuisti, habeas tuam formam, si in Christum transisti, melior esse debebis.* Sanè qui peccatum inuexit in mũdum Adamus nũquam bis dicitur eadem facinora attigisse, quidquid ruboris fuit, quidquid malitiæ semel tantum effecit, possemus nos in Christo ab omni abstinere delicto, at saltem in Adamo minime nobis contingat iterum ad eadem redire. Vide infra cap. 25. § 24

CAPVT VII.

Pestis, vesicæ, & fulguris plaga.

MVSCIS Leuatum Regem nõ sinit diu quiescere propria malitia, quæ repetitis offensis in noua prælia traxit iras diuinas. Ægyptiorum pecorũ plurimũ absumitur perniciosa lue, dum Israelis greges incolumes læta Gessen arua pascuntur. Morbi itidem succedunt, qui rebelles homines maxime affligunt, cũ iacto per aera cinereo puluere, supra miserorum carnes tument vesicæ, quæ ingẽti gemitu plena desinunt in vlcera. Insuper horrendum, quid cœlum intonat nigris sub nubilis, de quibus non visæ magnitudinis grandines, & ardentia fulmina iaciuntur, in multorum hominum, & iumentorum damnum,

nũ, & omnium ſegetum extremam ruinam, Quem non frangerent tormenta iſta? Mollitus quidem eſt vel ipſe Pharao pauliſper dum plaga ceſſat, à qua orante Moyſe recreatus iterum ſeſe præſtat incudem nouis excipiendis ictibus.

PARS MORALIS VNICA.

AMarus plagarum cortex noſtri amat pulſationem ſtyli, vt dulces moribus ſuccos ſcaturiant, quibus in virtutum vitam ſaporetur humanus guſtus.

Exod.9. Ecce manus mea erit ſuper agros tuos, ſuper equos, & aſinos, & camelos, & oues; & boues, peſtis valde grauis. Et faciet dominus mirabile inter poſſeſſiones Iſrael, & poſſeſſiones Ægyptiorum, vt nihil omnino pereat, ex ijs, quę pertinent ad filios Iſrael. Conſtituitque dominus tempus dicens, Cras faciet dominus verbum iſtud in terra. Fecit ergo dominus, &c.

§. I.

Idola hominum etiam innocua male habent apud Deum propter arcendos homines.

QVid oues, & boues peccant domine, vt eas peſte abſumas propter Ægyptios peccatores? Ait enim: *Ecce manus mea ſuper agros tuos, ſuper equos, & aſinos, & cameles, & oues, & boues.* Nonne omnia hæc animalia, & manſueta ſunt, & innoxia? Cur in ijs innoxijs ira tua deſęuit? Erant hæc Ægyptijs prodijs, ſub quorum formis fingebantur idola, ne miremur quod male habeãt apud Deum, illa quæ ſunt hominum idola, vt ſic ab eorum cultu arceãtur homines. Ait Origen. Origen. hom. 4. in præſenti: *Animalium nece Ægyptius verberatur, vt in quibus cultũ credebant ineſſe diuinum, in ijs viderent diuina ſupplicia.* Proh quanta hæc eſt Dei miſericordia, quæ diuina ſupplicia faciat videri in ipſis hominũ idolis! Solet hæc Deus facere amator noſtri, iræ ſuæ rigorẽ immittit in ea, quæ nobis pro idolis ſunt, vt magis inde arceantur affectus noſtri. Et patitur ſæpe Deus quod creaturę etiam innoxię aliquam luem, aut fæditatem incurrant, ne ad ſe rapiant, ſed magis abijciant humana corda. Poſt omnium animalium conditionẽ Gen. 1. dicitur Deus reſpexiſſe omnia, *& erant valde bona.* Sed & Gen. 7. ait: *Ex omnibus animantibus mundis tolle ſeptena, & ſeptena maſculum, & fœminã: de animantibus vero immũdis duo, & duo* Ecce tibi in primo dixerat omnia animalia eſſe valde bona, modo iam multa plectit immunditiæ nomine. Et cur domine, quæ valde bona erant, plectuntur nomine immundorum? Cur apud te turpi, & fœda inuruntur notæ, quæ ex ſe nihil habeãt fœdum, vel noxium? Erant hæc colenda ab hominibus pro idolis, quos vt arceat à tam nefario auſu iuſtinet Deus, vel pulcherrima opera ſua immunditiæ notà ferire. Ait D. Baſil. Seleuc. orat. 6 inquiens: *Quædam appellauit immunda, vt ſuperſtitione abſtinerent, euaderetq; legis edictum animæ medicamentum. Fertque Deus creaturarum iniuriam nomine tenus, vt hominũ morbum ſanet vt impediat idololatriam, quæ vſque ad animalia procedit Et immundorum nomenclationem fert in creaturis, vt purum ab impietate cuſtodiat hominum propoſitũ.* Cautus equidem eſt Deus in turpandis creaturis, quæ ab hominibus ſolicitant cultũ, & quæ pro idolis haberi humana fecit ſtultitia, ea ſæpe ſolent multis ignominiæ notis vilitatem prodere ſuam. Sic Gen. 1. *In principio creauit Deus cœlum, & terram. Terra autem erat inanis, & vacua.* Vix terra cum cœlo ſit, & ſtatim terra de inanitate, & deformitate infamatur. Cur de cœlo tacet, & properas terræ oſtendere inanitatẽ? Ea erat terra, quæ poſſit coli ab hominibus ob beneficia impertienda illis, & ideò in primis infamanda fuit. Chryſoſt. hom. 2. in Gen. *Ne homines ob vſus neceſſitatem, pluſquam dignum eſt, terram venerarentur, oſtendit primum rudem, & abſque forma, & inexpolitam.* Ecce tibi vt properauit Deus ignominia afficere eam, quæ poſſet pro idolo haberi ab hominibus. Vt iam inde ſibi à Deo timeant, quæ fœminæ eò ambitionis tendunt, vt gaudeant adorationem hominum ſibi acquirere.

Gen. 1.

Baſil. Sel.

Chryſoſt.

§. II.

Vbi diuinitas, non poteſt cárnis laſciuia non perire.

IAm non virgâ Moyses operatur, sed nũc primum incipit per se apparere in plagis manus diuina, quæ dum ipsa applicatur, nil prius quam pecora in mortem ruit. Sic habes: *Ecce manus mea super agros tuos, super equos, asinos, & camelos, &c.* In ijs pecoribus intelligit D. Augustin. & Glossa, pecuinas libidines, quæ non possunt non cadere, cum primum Dei manus mentibus humanis affulget. Quo respiciens Diu. Ambr. in cap. 1. epist. ad Rom. inquit: *Non ergo hoc vitium, & contaminatio dehonestatæ vitæ ab eo admittitur, qui in animo cogitat Deũ.* Et simul Deus, vel in mentem venit, & occidunt affectus pecuinæ libidinis. Mirabar ego sæpe Iesum Simonis leprosi mensę assidentem, cui ipse Simon erat proximus, & rursus Maria Magdalena *stabat retro secus pedes eius*; Luc. cap. 7. Et Simon & mulier Iesu appropinquabant, Simon à fronte, mulier retro; sed Simon vel in illo conuiuio nõ remittit malitiam suam, quando & Iesum capit, & mulierem contẽnit in corde suo. At mulier nihil pristinæ cõuersationis in se habens tota mutata hærebat Iesu pedibus. Et cur ad eiusdem Iesu præsentiam in Simone nihil perijt malitiæ; in Magdalena vniuersi occidunt affectus pecuini? Causam ipsa insinuat apud D. Ephræm ser. in Peccatricem, inquiens: *Ecce iam cerno oculis veritatis Deum magnum, & sanctum in carne nostra apparuisse, vt saluet nos. Non te video, domine, sicut videt Pharisæus, qui te ad prandium inuitauit, at video Deum magnum, opificem, ac creatorem, qui verbo vniuersa cõstituit. Pessimum fatorem iniquitatum mearum expuli, &c.* In Iesu non illuxerat Deus Pharisæo, sed illuxerat Mariæ; vbi autem huic Deus illucescebat, non potuerunt in illa non occidi mores pecuini. Habent hoc maximè brutæ libidines, quod diuinitati aduersantur, nec vel ad illius vmbram propinquæ possint esse. Hinc prodigus ille in se reuersus clamabat Luc. 16. Luc. 16. *Pater, peccaui in cælum, & coram te, non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut vnum ex mercenarijs.* Cur non magis audes miser? Cur nõ magis approprias, & manum, vel pedes niteris osculari parentis? Viuebant adhuc in illo porcini affectus, insanæ libidines, quæ non sinebant miserũ appropinquari Tit. Bostr. Deo, nisi prius occiderentur. Titus Bostrensis ibi: *Peccaui in cælum, & coram te. Propter quod diuinatis tuæ lucẽ intueri vereor: nam & animi, & corporis oculos immundos habeo. Præ omnibus autem malis, plurimũ me incusant insanæ libidines.* Inter omnia alia mala nullum est, quod sic contrarietur diuinitatis lumini, vt carnalis, & pecuina voluptas. Hæc prorsus occidat, necessum est, vbi affulserit Deus; dum illa viuit, saltat, siquid possit diuinum percipi. Dum enim Ioseph depingitur multa dicens mulieri lasciuæ, quæ Dei timorem inferrent, statim subdit D. Ephræm ibi: *At nihil diuinum admittebat auris, ac cor mulieris.* Vix enim vel minima Dei vmbra admittitur, vbi non occidunt carnales illecebræ. D. Ephr.

§. III.

Turpe est principibus, quod propter solas exactiones sciantur â subditis.

QVinque præterierãt plagę, inter quas, percussis Ægyptijs, Israelitæ incolumes persecutabant & tũ dicitur Pharao misisse, qui viderent Israelitarum incolumitatem. Nunc ex hominũ rumore dicitur; *Et misit Pharao ad videndum, ecce erat quicquã mortuum de ijs, quæ possidebat Israel.* Cur ante non dicitur misisse, & modo id asseritur à textu sacro? Cõducebat maxime ad Pharaõnis turpitudinem monstrandam, vt notaretur, quãdo miserit ad Israelitas in Gessen visitandos, nimirum cum ex eorum iumentis posset sibi sumere aliqua. Cum enim mortuis suis, audiret seruata iumenta Israelitarum; statim misit, qui viderẽt, vnde aliqua posset trahere. Quod turpe est in principibus mundialibus, solũ mittere, qui subditos spolient, & solũ à suis sciri propter vim exactionum crebrarum. Id quod ponderabat D. Synes. epist. 147. dum villæ montanæ fœlicitatem narrans, ait: *Caterum Imperator, & Imperatoris amici, atq; omnis illa sortis, casusq; velut saltatio, de ijs, inquam, omnibus altũ apud nos silentium, & ab eo genere acromatum aures nostræ feriantur. Quandoquidem Imperatorem semper aliquem viuere, probe hoc fortasis norunt: reuocatur enim nobis in memoriam annis singulis à tributorũ exactoribus.* Quid turpius de rege dici potuit? Non aliunde illũ norant subditi, quam ex tributorũ exactoribus, quã ex ijs, qui mittebantur, vt reculas eorũ scrutarentur, & principi caperent. Qui aliud de principe nuntiaret, non inueniebatur in tota illa prouincia, nec princeps alios vnquã mittebat nuntios ad suos, nisi qui bona eorũ caperent. Quam maculam principibus Niniuitis inurebat dominus. Naum cap. 2. fatus: *Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituũ, & succendam vsq; ad fumũ quadrigas tuas, & leunculos tuos comedet gladius, & exterminabo de terra prædã tuã; & non audietur vltra vox nũtiorum tuorũ.* Expẽde, quæ erãt à principibus Niniue tollenda per Deum vltorem iniquitatum, nimirũ, & prædæ, & voces nuntiorũ. D. Ephr. Syn. Naum 2.

Sed

Sed quid habẽt commune nuntij regij cum prædis, vt cum illis ad perditionem iungantur? Nonne prædæ tyrannorum dignæ ſupplicio ſunt? At nuntij iure gentium habent apud omnes immunitatem? Cur ergo in Niniuitis principibus, & ipſi nuntij damnãtur, & cum prædis exterminantur? Erat hoc in ijs principibus ſingulare malum, quod nulli alij illis nuntij fuerint, niſi qui mittebantur ad prædas, vt ſubditos ſpoliarent. Hoc, inquam, erat magis turpe, & maxime Deo odioſum, quod de nullo alio nuntium mittebant, niſi de exactione facienda, de minuenda vnuſcuiuſque ſubſtantia, & ideò merito â Deo ij nuntij cum prædatoribus â Deo caſtigantur.

Exod. 9. Et dixit dominus ad Moyſem, & Aaron: Tollite plenas manus cineris de camino ::: Tuleruntque cinerem de camino, & ſteterunt coram Pharaone, & ſparſit illum Moyſes in cœlum, factaque ſunt vlcera veſicarum turgentiũ in hominibus & iumentis: nec poterant malefici ſtare coram Moyſe propter vlcera, quæ in illis erant, & in omni terra Ægypti. Indurauitque dominus cor Pharaonis, &c.

§. IIII.

Vbi vel vmbra Dei eſt, non terrenâ, ſed cœleſtia petuntur.

QVam aliter Aaron, quam aliter Moyſes ſigna faciebant! Aaron terram, & aquas percutiebat, vt ſigna faceret; vbi autem Moyſes incipit operari, non ad terram, ſed verſus cœlum manum extendit. Ait text. *Sparſit illum Moyſes in cœlum, &c.* Cur cum Aarõ circa terram operabatur, vbi res ad Moyſem deducitur, ſtatim operatio incipit eſſe verſus cœlum? Habemus ex cap. 7. vt Moyſes datus erat in Deum Pharaoni, in quo autem vel vmbra Dei erat, nõ debebat eſſe operatio circa terrena, ſed circa cœ-
D. Aug. leſtia. Ait D. Aug quæſt. 31. in Exod. *Signa ſuperiora virga fiebant, quam non Moyſes, ſed Aaron, vel extendebat ſuper aquã, vel ad terram percutiebat, nunc vero dicitur, vt Moyſes fauillam ſpargat in cœlum de fornace, tanquã Aaron, qui datus erat ad populum, terram percutere deberet, Moyſes vero, de quo dictum eſt, erit tibi in vs, quæ ad Deum, in cœlum iubetur fauillam ſpargere.* Sic Deus de illis amat fulgere, qui nihil habeant cum terra, ſed ad cœleſtia ſpectẽt. Hinc Exod. 3. *Apparuit Dominus in flamma ignis de medio rubi.* Exod. 3. Cur in igne apparuit? Ait D. Aug. quæſt. 7. ex Veteri teſtam. *Idcò dominus in igne apparuit, cuius natura ſemper ad ſuperiora tẽdit, vbi Chriſtus eſt.* Auguſt. Non ſe credit Deus illis, qui terrenis immiſcentur, qui oculos demiſſos habent, vt terrena ſpectent, nec norunt, vel odorari cęleſtia. Indè cenſebitur quiſquam Deum in ſe hare, & ad Dei partes pertinere, ſi inferioribus ijs, terreniſque deſpectis, ad cęleſtia totis viribus tendat. Reuocandum eſt in memoriã miraculum illud, quo Iſraelitæ ſub Moyſe in nube & mari baptizati ſunt, teſte Paulo; nimirũ ait Exod. 14 *Ingreſſi ſunt filij Iſrael per medium ſicci maris.* Exod 14. Vt ſic mari baptizarẽtur Iſraelitæ, prius aquæ maris diuiſa ſunt oſtẽdentes illis in profundo ſiccã terræ ſemitam, per quam graderentur. Itaq, nullum fecerunt gradum, anteaquam ſicca terra in medio maris eis pateret. Longe aliud baptiſma paratur Chriſtianis, de quo Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Ioan. 3. Chriſtiani non per ſiccam terram tranſeunt diuiſis vndique aquis, ſed toti ſeſe aquis immergunt. Illi diuiſionem aquarum expectant, vt appareat terra, per quam gradiãtur, ij minime expectant aquarum diuiſionem, nec quod appareat terra. Et quare in Chriſtiano baptiſmo non diuiduntur aquæ, vt terram oſtendant, niſi quia in eo diuinitatis virtus incubat, quæ ſuos ad ſuperiora impellit? Hinc pulchre D. Zeno lib. 3 ſer. 38 *Noſtrum mare, quos voluntarios ſuſcipit, fœliciter naufragos facit, interimenſq; vniuerſa peccata genitalis vnda ſubmergit, vt cœleſtes effecti terrã deſiderare non norint.* D. Zeno. Non ſane Aaronis virga, ſed Spiritus Sanctus noſtrum mare, noſtrum baptiſma præparat, noſtriſq, aquis inſidet, ne ipſę terrã oſtendant, ſed magis nos à terra ſeducant, & faciant cœleſtes, vt terrenis ijs prorſus deſpectis, ad ſola ſpectemus cęleſtia.

§. V.

Quæ verus, & naturalis dominus, & iudex per ſe facit, nullum timorem incutiunt bonis, & iuſtis.

HOc singulare fuit in hac plaga, quòd nullo instrumento sumitur cinis, sed proprijs Aaronis, & Moysis manibus, & tollitur ex camino, & spargitur. Sic enim dicitur illis: *Tollite plenas manus cineris de camino, &c.* Cum autem cæteræ plagæ fierent mediante virga Aaronis, nõ vacat mysterio, vt vult D. Augustinus quæst. 31. in præsenti, quod hæc nullo instrumento, sed propria ipsius Moysis manu fiat Et cur hæc non instrumento, sed Moysis manu fit. Vt quod in præcedentibus Dominus dixerat de non tangendis Israelitis, nunc ipso opere asseratur, quando quæ ipsi veri iudices, & domini per suas ipsas manus faciunt, non solẽt periculum, aut formidinem incutere viris iustis. Caue instrumenta, caue ministros, caue eos, qui non ex se veram potestatem habent, ij non semel & iustos, & iniustos, & merentes, & immerentes sub eisdem plagis involuunt. At veri domini manus oculatissima est, vix potest aliquem iustum affligere. Isaiæ cap. 6 vt purgarentur prophetæ labia, igniroque affligerẽtur calculo venit Seraphin qui forcipe calculum de altari tulerat *Volauit ad me vnus de Seraphin, & in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari.* Non immediata manu, sed forcipe tulit prunã de altari Seraphin, at Ezechielis cap. 10. *Extendit Cherub manum de medio Cherubin ad ignem. qui erat in medio Cherubin, & sumpsit, & dedit in manus eius, qui indutus fuerat lineis, &c.* Ecce tibi, ibi mediante forcipe sumitur pruna, hîc nullo mediante instrumento, sed immediata Cherubini manu sumittur, & porrigitur. Et quare hic non forcipe, sed manu ignem assumunt potestates cœlestes? Sumebatur in Ezechiele ignis ad comburendos impios Ierosolymitanos, ita vt nullum timorem, aut periculum conciperent iusti viri, & ideò non fuit permittendus ignis instrumento, sed soli manui potestatis, quæ nullum scit bonis periculum incutere. Quò potuit respicere D Hieron. epist. ad Damas. 2. dũ inquit: *Verè manus apparuit, vt dum manus cernitur porrigẽtis, propheta non timeat.* Metum eripit iustis manus dominantis per se supplicium impijs inferentis. Vbi enim immediata cernitur naturalis principis manus, vix aliqua exurgit immerẽtium oppressio; quæ tunc apparet in terris, quando per instrumenta, & ministros res geritur. Huc spectans Ecclesiastes farur cap. 5. *Si videris calumnias egenorum, & violenta iudicia, & subuerti iustitiam in prouincia: nõ mireris super hoc negotio, quia excelso excelsior est alius. & super hos quoq; eminentiores sunt alij. Et insuper vniuersæ terræ rex imperat.* Expende, cur nõ debeamus de iustorum oppressionibus mirari, nimirum, quia multi sunt ministrorum inferiorũ ordines prætereundi, antequam res ad naturalem regem, & dominũ deuoluatur. Vbi rex est solum imperans, & rursus alij sunt celsiores alijs, & infra hos alij, qui res executioni mandent, non mirandum, quod mille iustorum oppressiones appareant. Sola naturalis domini manus cauet illas, de ministris autem raro non prosilit iniustitia, & rapina. Hinc 3 Reg 10 *Fecit rex Salomon thronum de ebore grandem, & vestiuit eum auro fuluo nimis. Qui habebat sex gradus; & summitas throni rotunda erat in parte posteriori, & duæ manus hinc, atq; inde tenentes sedile, & duo leones stabant iuxta manus singulas. Et duodecim leunculi stantes super sex gradus hinc, atque inde. non est factum tale opus in vniuersis regnis* Et quid in hoc opere eximiũ erat, quod nullis alijs regnis inuentum est? Sanè, & aurum, & ebur familiare erat multis alijs regnis, & in magna copia, insuper, & artifices cantatissimi, qui & maiora possent operari. Quid ergo erat in hoc opere adeò singulare, quod in nullis regnis inueniebatur? Stoà sententia sapientissimi Patris Pinedæ rem ad throni significationem moralem deducentis, nimirum, quod & in sedili regis, & in sex inferioribus gradibus eadẽ semper species, & in nitore eboris, & in fulgore auri, & in leoninis vultibus seruabatur. Nullus vel de infimo gradu minister â leonina vigilantia, & incorruptibilitate auri decisceus, in lupum, aut vulpem abijt. Quinimo præter quam quod iuxta solij suprem. manus duo aurei stabant leones; similiter *& duodecim leunculi stabant super sex gradus.* Hoc magnum, hoc nouum, hoc nõ est factum in vniuersis regnis. Vide alia regna splendidissima quorum throni splendeant sub leonibus aureis, & respice ad ministrorum gradus, & fallar, nisi pro leunculis, & vulpes, & lupi appareant prædę inhiantes.

Exod. 3. Reg 10

Exech. 10

Hieron.

Eccl. 5.

§. VI.

Iracundi, & homicidæ, & hic, & in futuro sæculo flammis adurentur.

SVb ardẽtibus vlceribus gemunt Ægyptij, quippe ait: *Facta sunt vlcera vesicarũ turgentium in hominibus*, sic adurebantur miseri, qui postmodùm adurẽdi erant æternis ignibus. Et cur maluit Deus hanc in præsenti ardẽtium vlcerum plagam illis immittere? Respõdebat plaga eorũ animo, & tra-

ctundo,

dam in te fortitudinē meam, & narretur nomen meum in omni terrâ.

§. VII.

Vt prius in corde hominis præsignentur, quæ in corpore fiunt.

IMmissurus dominus plagas grandinis ait ad obduratissimum Pharaonem, *in hac vice mittam omnes plagas meas, super cor tuum, & super seruos tuos, & super populum tuum.* Non ait, vt notat Caietanus, *mittam super te sed super cor tuum* Et quando plaga tota super seruos & populum mittenda est, cur dicitur, quod mittetur nō super Pharaonem, sed super cor Pharaonis? Vt ostendatur cor Pharaonis & designasse in se, & traxisse plagam imminentem; vt enim cor miseri regis obdurabatur aduersus Deum, lapidescebatque, sic lapidescentibus nimbis per totam vēturam plagam percutietur. Est enim in corde hominis præsignatio quædam eorum, quæ immediatè corporibus euenient. Accipite ex Matth. cap. 2. vt futura hominū renouatio exprimebatur in creaturis Iesu morientē: *Et terra mota est, & petræ scissæ sunt; & monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum quæ dormierant surrexerunt: Et exeuntes de monumentis post resurrectionē eius, venerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis.* Ecce tibi quantis præfigurabatur renouatio hominis in futuro sæculo; vt terrena substantia in spiritualem virtutē conuertenda, vt duricies mollienda, vt monumentis apertis surrecturus est homo in ciuitatem sanctam Hierusalem cœlestem introducendus. Sed cur necessum fuit hæc in ijs creaturis præsignari, & ostendi, nisi vt homo in corde suo similia præsignet, quæ postea possit in corpore tenere? Sequūtur enim ea, quæ corpori obuenient, ad ea, quæ quis in corde suo habuerit. Ex quo sapientissime D Leo monebat ser. 13 de Passion. *Contremiscat in redemptoris sui supplicio terrena substantia, rumpantur infidelium mentium petræ; & qui mortalitatis grauantur sepulchris discussa obstaculorū mole prosiliant Appareant nunc quoque in ciuitate sancta, in Ecclesia Dei futuræ resurrectionis indicia, fiat in cordibus quod gerendum est in corporibus.* Expendite illa *fiat in cordibus, &c.* quippe quæ in corde hominis præmonstrantur; ea postea sequentur in corpore:

Matth. 2.

D. Leo.

eūndo, & homicidæ erga Israelitas, iracundi enim, & homicidæ, & simul hic, & in futuro flāmis aduruntur. Quippe ait Glossa. *Sexta plaga pustulæ in corpore: vesicæ tullientes & scatentes, incendia vulnerum, & fauillæ formacis. Ardent enim homicidæ ira, & insania.* Par pœna iracundis, & homicidis animis, vt sub flammis viuant, ne illis flammarum tormenta & hic, & in futuro deficiant. Sæuorum, & homicidarum erat vox querentium de immaturis tormentis apud Iesum. Ait enim Matth. 8. Matth. 8 *Occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, sæui nimis, ita vt nemo posset transire per viam illam. Et ecce clamauerunt dicentes: Quid nobis, & tibi Iesu fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos?* Sic homicidæ, & sæui dæmones immaturis tormentis affligebantur apud Christū; quasi vix darent pœnas suæ sæuitiæ & ante tempus, & in tempore. Quibus prorsus similes sunt vniuersi iracundi, nunquam non anguntur flammarum stimulis, & dum morem gerunt suæ iracundiæ, & cum in inferno plectuntur. Isidor. Ex quo sapienter aiebat D Isidor. Pelus. lib. 1. epist 16. inquiens: *Eum qui pugnis gaudet, atque id studet, vt omnibus odio sit, quonam eo nomine aptius quisquam appellet, quam si ipsum nequam dæmonem vocet? Quoniam igitur Christus, & hic, & ante tempus dæmones torquet, & in altero æuo sempiternum ipsis ignem promisit: aut tumultuariā vitam cōfectari desine, aut illud scito te & hic flagris obnoxiū esse, & illic vindictam minime vitaturum.* Expende, quibus dæmonibus comparentur in pœnis homines iracundi, nimirum illis, qui bis plectuntur, qui in tempore, & ante tempus flammas experiuntur. In hoc ab illis peccatoribus iracundi dissimiles, illos enim flamma expectant cum diabolo, in futuro sæculo, at hos, & in hoc sæculo flammæ ardentes impetūt, vt affligantur cum dæmonibus, qui in tempore, & ante tempus plectuntur.

Exod. 9. Dimitte populū meum, vt sacrificet mihi, quia in hac vice mittam omnes plagas super cor tuum, & super seruos tuos, & super populum tuum, vt scias, quod non sit similis mei in omni terrâ. Nūc enim extendens manum percutiam te, & populum tuum peste, peribisque de terra. Idcirco autem posui te, vt ostēn

corpore. Ad cordis tui normam vel pœnæ, vel fœlicitates externæ de sententia Dei venient. Qui nihil aliud corde voluis quam flammas libidinum, sulphureas Sodomorũ flammas expecta; qui lucida virtutum tramas mente, ad lumen inaccessum Dei merito accedes. Sequẽtur sane tui cordis præsignationem externi euentus Id quod vel in Nabuchodonosore manet perspectum, de quo dicitur Dan. 4. *Alligetur vinculo ferreo, & æreo in herbis, quæ foris sunt, & rore cœli tinga tur, & cum feris pars eius in herba terræ. Cor eius ab humano cõmutetur, & cor feræ detur ei.* Vt cor ferale gerebat inter homines agens, sic iuxta eius cordis normam venit pœna. Quid tunc? Ait ipse Daniel. cap. 7. *Quatuor bestiæ grandes ascendebant de mari diuersæ inter se. Prima quasi leæna, & alas habebat Aquilæ: aspiciebam, donec euulsæ sunt alæ eius, & sublata est de terra, & super pedes quasi homo stetit, & cor hominis datum est ei.* Quibus verbis putat D. Hieron. intelligi ipsum Nabuchodonosorem, vt post ferale m pœnam, iterum ad politiam, & monarchiã humanam restitutus. Sed illud notandũ, quod vt feris, & bestijs annumeraretur, nihil prius attendebatur, quam ferale cor eius, ait enim; *cor feræ detur ei:* & statim ad cordis normam venit extrinsecus feralis & pœna, & species. Vt autẽ ferã exueret, & pristinã monarchiæ humana gloriã obtineret, hoc per actum est, vt cor eius ad humanitatem flecteretur, *cor hominis datum est ei* & statim ad cordis humanitatem omnia humana decora prosilierunt. Sic bona, vel mala aduenientia sequebantur cordis speciem. Sic Psal. 96. *Lux orta est iusto, & rectis corde lætitia.* Iustus, & rectus corde idem prorsus est, cum autem dictus sit iustus percepisse oriẽtem sibi lucem, cur addidit, quod & rectus corde lætitiam perceperit? An aliquid magis explicatur per rectũ corde, quam per iustum? Sane ideo post iustum, explicatius dixit rectũ corde, vt ostenderet perceptionem glorioſi luminis, nõ solum venire homini propter iustitiam vtcunque, sed insuper venire respondentem cordis illius præsignationi. Id quod apud Genebrardum aiebat Rabbi Kimhi, fatus: *Lucem, & lætitiam futuræ beatitudinis, hîc seminatam, in cordibus nostris, & conceptam colligent in cœlo iusti beato Dei conspecto.* Quæ præseminata, & præsignata in corde cuiusque fuerint, ea in effectu venient. Vnde Dei filius vulnerum in cruce susceptorũ causas referens ad Sponsam, fatur Cant. 4. *Vulnerasti cor meum soror mea sponsa.* Vbi Chaldæus explicat: *Infixus est in tabula cordis nostri amor tuus soror mea.* Et quando Iesus meus cor suum, referebat vt tabulam nostri amore transfixam; nõ miror, quod & in corpore suo lignum susceperit crucis in quod ascenderit, vt posset ipse affigi. Sic ad cordis normam formantur effectus extrinsici. Numer. etiam 14. murmurabant Israelitæ, dicentes: *Vtinam mortui essemus in Ægypto, & non in hac vasta solitudine::: Nonne melius est reuerti in Ægyptum?* Quibus Deus iratus respondit: *Omnes homines, qui viderunt maiestatem meam, & signa:: non videbunt terram, pro qua iuraui patribus eorum, nec quisquam eorum, qui detraxit mihi intuebitur eam::: Cras mouete castra, & reuertimini in solitudinẽ per viam maris rubri.* Hæc sane reuersio à Deo mandata versus Ægyptum erat, vt enim illi corde & animo suo reuersi in Ægyptum fuerant sic iubet Deus vt moriturí in deserto reuertantur versus eandem Ægypti terrã. Ait Procopius in Glossa: *Reuersionem pro supplicio illis erogat, ratione habita delicti, quo animos suos in Ægyptum reflexerant Non enim voti sui ita fiunt compotes, sed in supplicium & promotionem promouentur. Vias enim eorum, inquit, in caput ipsorum dedi. At quò nos cogitationes nostræ deducant, vide.* In mente, & corde nostro conflantur, quæ nobis eueniunt.

Dan. 4.

Daniel. 7.

Hieron.

Psal. 96.

Num. 14.

Procop.

§. VIII.

Non parua Dei gloria ostenditur, & pulchritudo, dum impij puniuntur.

VT sibi faciat nomen glorioſum in terra Dominus, accingitur aduersus Pharaonem. Sic enim ait: *Posui te, vt ostendam in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum in omni terra.* Et quanta species, & gloria diuini nominis, quod cognoscatur interficiens vnum homuncionẽ? Estne pulchrũ, & speciosum omnipotenti Deo, quod possit tradere morti hominem? Equidem vbi homo impius est, & peccator, non parua inde & laus, & pulchritudo acquiritur Deo, qui puniat impios, & peccatores. Ioel cap. 2. *A facie eius contremuit terra, moti sunt cœli, Sol, & Luna, obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum. Et dominus dedit vocem suam ante faciẽ exercitus sui, quia multa sunt nimis castra eius, quia fortia & faciẽtia verbum eius. Magnus enim dies domini, & terribilis valde.* Græcè legitur: *Magna dies domini, & illustris valde.* Esto quod tantæ vindictæ dies magna, & horribilis diceretur iuxta vulgatam lectionem, at illustris vnde potuit

Ioel 2.

potuit dici? Vnde inter tot luctus, tot strages, aliquid illustre potuit attribui Domino, qui indignum â se putat facere mortem hominis? Non parum equidem luminis affert diuino nomini, quod sic puniat rebelles peccatores. Quippe ait D. Cyril. Alex. ibi: *Subindicat per hæc, non temere, ac fortuito mala accidere, sed à Deo potissimum infligi, Ipso videlicet, & iuste pœnas reposcente. Magna igitur, & illustris dies, inquit, propter famam vagantem de malis in homines inuehēdis.* Itaque vbi mala â Deo peccatoribus illata annuntiantur, illustre nomen, ingens decor & species attribuitur vbique Deo. Aiebat Isaias cap. 53. de Deo sustinēte peccatorum opprobria: *Vidimus eum, & non erat aspectus desideravimus eum despectum, & nouissimum virorum, virū dolorum, & scientem infirmitatē: & quasi absconditus vultus eius, & despectus.* At si audiamus Dauidem Psal. 44. longe aliter nobis depingit ipsum Dominum. Quippe ait: *Speciosus forma præ filijs hominum, diffusa est gratia in labijs tuis: propterea benedixit te Deus in æternum.* Isaias vocat eum deformem, despectum: Dauid vocat speciosum, & illustrem forma præ filijs hominum. Et quomodo simul potuit esse despectus, & speciosus, inspectabilis, & illustris? Equidem lum suffigebatur in cruce, dum tacens patiebatur, dum impias sustinebat & voces, & manus furentiū, & quasi inaspectabilis, & deformis erat, vbi autem à facie eius terra mouebatur, & Sol obtenebrabatur, & tenebræ peccatores opprimebant, inde non parum decoris, & speciei Deo patienti obueniebat. Sic D. Hieron. in Isaiam, fatur: *Despectus erat, & ignobilis, quando pendebat in cruce factus pro nobis maledictum. Inclytus autem erat, & decorus aspectu, quando ad passionē eius terra tremuit, saxa dirupta sunt, & fugiente sole æternam noctē elementa timuerant.* Dum sub tenebrarū, & terræmotus verbere rebelles erant, magnum sibi decorem, & speciem dominus adscribebat. Similiter & Isaias cap. 53 dicebat: *Ascendet sicut virgultum coram eo, radix de terra sitienti, non est species ei, neque decor.* Et Dauid Psal. 44 clamabat: *Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime: Specie tua, & pulchritudine tua intende prospere, &c.* Et quando ei species, nec decor erat, iuxta Isaiam, vnde ille potuit venire decor, & species, qua iuxta Dauidem procedat prospere? Iam ipse signabat aiens: *Accingere gladio tuo potentissime Specie tua &c.* Gladius, quo perimit rebelles, ipse est & pulchritudo, & decor maximus domini. Ait Tertul. lib. 3 in Marcion *Nō est species eius, neq; gloria, sed species eius inhonorata, deficiens citra omnes homines. Nam & si tempestiuus decore apud Dauidem citra filios hominum, sed in statu gratiæ spiritualis, cum accingitur ense, qui vere species, & decor, & gloria ipsius est.* Negarit licet natura saluatori suo iuxta Tertullianum, decorem & speciem, tamen gladius eius interimens peccatores magnam illi acquirit gloriam, & decorem. Non potest enim non illustris, & gloriosus apparere apud omnes, quando plectit sontes, qui apud plurimos ignoratur, dum illos tolerat. Ait enim Tertul. lib. de Patient. *Diuina dispositio delegat Deum, ipsum ostendens patientiæ exemplum, sustinens ingratissimas nationes, ludibria artiū, opera manuum suarum adorantes, romen familiam ipsius persequentes, luxuriam, auaritiam quotidie insolescentem, vt sibi sua patientia detrahat: plures enim dominum ideo non credunt, qui sæculo iratum tādiu nesciunt.* Sane patiētia Dei, & tolerantiam impijs non perdendis per tot sæcula faciebat, ne à plurimis crederetur Deus esse. Non credebatur Deus: qui non irascebatur inter tot scelera, credendus; & adorandus vbique natus in rebelles cernitur.

Tertul.

Exod. 9. Adhuc retines populum meum, & non vis dimittere? En pluam cras hāc ipsa hora grandinem multam nimis, qualis non fuit in Ægypto, à die quâ fundata est vsque ad præsens tempus. Mitte ergo iam nunc, & congrega iumenta tua, & omnia, quæ habes in agro. Homines enim & iumenta. & vniuersa, quæ inuenta fuerint foris, nec congregata de agris, cecideritque super ea grando; morientur. Qui timuit verbum domini de seruis Pharaonis fecit confugere seruos suos, &c.

§. IX.

Vbi ira Dei desæuit, etiam promptissima, & facillima effugia non cernuntur, nisi Deo monstrante.

Noui;

NOua, & inusitata grandinis tempestas denunciatur, & simul admonentur Ægyptij, vt domi custodiant pecora, ne pereant foris lapideo nimbo. Ait enim: *En pluam cras grandinem multam nimis*:: *Mitte ergo iam nunc, & congrega iumenta, &c.* Proh Dei bonitatem profusissimam & plagã minatur, & ostendit effugium; & iratus misericordiæ non obliuiscitur. Sed illud maxime notandum, quod de effugio admonens, illud proponit, quod cuique erat euidentissimum, & promptissimum, nimirum quod pecora homo congreget sua, & domi retinear. Et cui non promptum, & facile id erat, vt tẽpestati furenti pecora eriperet? Quis audiens tempestatem grandinibus lethalibus plenam imminere, non sciret in domibus esse tempestatis effugia & prõpta, & facilia? Cur necessum fuit illos admonere de adeo prompto, & facili, & noto effugio? Cantatissimus
2. Reg. 18 est Absalonis casus, de quo 2. Reg. 18 dicitur: *Accidit autem vt occurreret Absalon seruis Dauid sedens mulo: cumque ingressus fuisset mulus subter condensam quercum, & magnam, adhæsit caput eius quercui, & illo suspenso inter cœlum & terrã, mulus, cui insidebat, pertransijt. Vidit autem hoc quispiam, qui nuntiauit Ioab, &c.* Ibi habes, vt res nuntiata fuerit Ioab; vt Ioab colloquia iniuerit cum nuntio, cui mortem Absalonis mandabat; à qua ille multis se excusat; & tunc Ioab ipse pergens ad suspensum, tribus illum transfodit lanceis. Vidisti longum temporis spacium fuisse suspẽso Absaloni, & prompta effugia, vt possit liberari? Sane licet penderet comà, solutas habebat manus, quibus & mulũ detinere potuisset; vel assumpto gladio secare ramum, aut comã resecare, gladius ad latus pugnatoris necessario erat, manus prompte, & in percussionem hostiũ paratæ; cur ergo in tam longo spatio temporis, non attendit ad tã prompta, & facilia remedia, quibus se morti posset subtrahere? Prompta, & facilia erant remedia; sed vbi Dei ira incipit, nec promptissima attenduntur effugia, Deo nõ
Abbulen. monstrante. Rem pulchre notat Abbulen. quæst. 12. in præsenti, latus: *Absaloni multa acciderunt, à quibus posset liberari, nisi Deus voluisset eum perdere. Nam poterat ipse tenens mulum, soluere capillos, & fugere.* Etiam dato, quod mansisset pendens poterat capillos amputare; vel si non habebat gladium, poterat manibus tenens arborem, illos soluere; vel rumpere, sed nihil horum fuit, eo quod Deus habebat eum exosum. Vnde tanto eũ timore concussit, quod mulum tenere nequiunt, & cum fuit sub arbore, habenas remisit, & mulus ex impetu fugit; *Ipse autem Absalon iam moriturus, non attendebat quid ad liberationem suam faceret, sed sententiam Dei panefactus expectabat: quia voluntas Dei fuit, &c.* Expende illud, *non attendebat*, quippe dum currit ira Dei, & promptissima, & facillima non attenduntur effugia, Deo illa minime monstrante. Vnde Psal. 59. *Dedisti* Psal. 59.
metuentibus te significationem, vt fugiant à facie arcus. Ecce tibi & facies arcus imminentis iam conspicua proponitur, & tamen dicitur Deus dedisse suis significationem, vt fugiant. Quid promptius, quam fugere ad conspectum percussoris? Dicebat Prouerb. 1. Prouer. 1.
Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum, cum primum enim laqueus apparet, promptissima est fuga vel rudi passerculo, vt dicat Ouidius: *Quæ nimis apparent retia vitat auis.* Quid ergo necessum est præmonere de fuga eos, ante cuius oculos facies arcus est? Equidem vbi arcus Dei extenditur iamiam, & vltio facienda est, nulla effugia & si alioquin promptissima & facillima attenduntur nisi Deus illa monstrauerit. Idque ostendebat Dominus per Amos cap. 2. aiens: *Ecce* Amos. 2.
ego stridebo super vos, sicut stridet plaustrum onustum fæno. Et peribit fuga à veloce, & fortis non obtinebit virtutem suam:: *Et robustus corde inter fortes nudus effugiet.* Græce legitur: *Et nudus persequetur in diebus illis.* Quid mirabilius? Ad percutientis Dei stridorem; & fuga, quæ familiaris est veloci homini, & prompta, prorsus deficiet, minimeque parebit. Et quod magis est, & coram nudis persecutoribus nullũ inuenient effugium. Quid tunc? Dat Deus metuentibus se significationem, vt fugiant; & nisi Deus dederit, promptissima quæque euanescunt effugia. Sane primi parentes immediate post peccatum sentientes corruptionis iam imminentis spicula ad folia ficus confugiunt. Ait enim Gen.
3. *Aperti sunt oculi amborum, cumque cognouissent se esse nudos, consuerunt folia ficus.* Mira Gen. 3.
bar, quod cum eorum oculi aperti fuerint, vt viderent sibi mala obuentura, pœnam mortis imminentem, irati Dei pẽne contorta spicula, ad folia ficus recurrerint. Numquid non æque liberum erat illis currere ad fructus arboris vitæ? Sane ait Chrysost. *Potuisset ipse, si voluisset, cum alijs etiam de vitæ ar-* Chrysost.
bore edere, quod perpetuam illi conciliasset vitam. Et tam prõpta erat illi hæc arbor, quam ficus? Cur ergo mortis reo in mentẽ potius venit ficus, quam vitæ arbor, quæ erat infirmitatis conceptæ facilis medicina? Vbi Dei ira incipit, non cernuntur facilima effugia, nisi Deus dederit videri illa.

§. X.

§. X.

Summa Dei bonitas est periclitantibus prompta proponere effugia.

SEueriſsimæ plagę ſimul proponit diſcrimen, & promptiſsimum effugium offert aiens: *En pluam cras hac ipſa hora grandinem: Mitte ergo iam nunc, & congrega iumēta.* Quæ ſeuerior plaga, quam plaga immaniſsimi grandinis? Et quod prōptius, & facilius effugium, quam quod iumenta trahantur in ſtabula? Eſt in agro plaga mortis, ſed eſt ſalus in ſtabulis, vt bonitas Dei euidentiſsime clareat promptum effugium permittens immiſsis plagis. Primi parētes poſt peccatum patratum, ſimul iram Dei imminentem ſenſerunt, & in paradiſo adhuc manebant. Ait enim Gen. 3 *Vocem tuam audiui in paradiſo, & timui, eo quod nudus eſſem, & abſcondi me.* Itaque & ira Dei erat excitata aduerſus Adamum, & ipſe adhuc & reus, & peccator in paradiſo erat? Cur Deus permittis reum in paradiſo, vel tantiſper eſſe? Cur vel antequam perficeret foliorum amictum, illum non expulis? Cur ſic moras nectis in expellendo? Pulchram huius rei rationem reddit Tertul. lib. 2. in Mar. fatus: *Certaminī enim dedit ſpatium, vt & homo eadem arbitrij libertate illideret inimicum, qua ſuccideratur illi, probans ſuam nō Dei culpam, & ita ſalutem digne per victoriam recuperaret, & diabolus amarius puniretur, ab eo quem deuicerat ante, deuictus, & Deus tantum magis bonus inueniretur ſuſtinens hominem in gloriaſiorem paradiſum, ad licentiam decerpenda arboris vitæ iam de vita egreſſurum.* Expōde illa, per quæ Dei bonitas oſtenditur ſumma, nimirū *ſuſtinens hominem in paradiſum ad licentiam decerpendæ arboris vitæ, &c.* quippe erant in paradiſo tot vitæ conciliatrices, quot arbores vitæ. Deus autem vt ſumme bonus ſimul reum mortis agnoſcit hominem, & ſuſtinet eſſe in loco paradiſi, vbi & vitæ arbor, & nulla eius interdictio, ſed & licentia erat edendi, & eſus facillimus. Quid dici poteſt conuenientius bonitati ſummæ? Medias inter iras locum permittit, quo homo & facile reſipiſcere poſſet, & promptam haberet arborem, ex qua fructus decerperet vitæ. Huc etiam ſpectat illa irati Dei vox Iſaiæ cap. 2. *Ingredere in petram, abſcondere in foſſa humo à facie timoris domini, & à gloria maieſtatis eius.* Et ſimul ſeſe Deus oſtendit iratum, & locum refugij oſtendit. Sed qualem locum refugij oſtendit? Ad quem non opus ſit maria tranare, nō aera penetrare volatu, ſed qui præ manibus appareat. Quę magis opportuna & prompta res, quam petra, quam humus? Eſt equidem Deus iratus peccatoribus, ſed dum ſcandit ira, opportuniſsimum illis parat vel in petra refugium. Quo ſpectans D. Baſil. in præſentiſinquit: *Ait Pſaltes: Petra refugium herinaceis, ei, inquam, qui parus eſt apparuit ſuffugium.* Ecce num peruenit bonitas Dei vt & eum iras prætendit, ſuffugia paret non quaſi hac vel illac, ſed quę opportuna ſint, & prompta, & quaſi præ manibus, vel de ſub pedibus appareant.

D. Baſil.

§. XI.

Palatinorum virtus eō tendit, vt ſibi proſpiciat.

INuenio apud Aulam Pharaonis viros timentes Deum, ſed qui nihil aliud feciſſe dicuntur, quam ſua pecora in ſtabulis retinere tempeſtatis tempore. Sic textus: *Qui timuit verbum domini de ſeruis Pharaonis, fecit confugere ſeruos ſuos, & iumenta in domos, &c.* Et quando iſti timebant Deum, cur pro afflictis Iudæis non loquebantur apud regē, vt ab illo iram Dei auerterent? Cur ſolum de pecoribus ſuis cuſtodiendis curarunt, & nō potius de totius regni repellenda ruina commonefacientes Pharaonem? Timebant Deum, ſed erant de ſeruis Pharaonis, ſed erant Palatini, quorum virtus eo ſolum tendit, vt ſibi prouideant. Pulchre rem attigit Lyppoman. *In ſeruis Pharaonis erant timentes Deum, qui abominabamur regis atrociſsima imperia, aulicorum tamen more muti ad patrocinium pro afflictis.* Ea fortaſsis in aulicis inuenietur virtus, quæ abominetur & tyrannides, & principum imperia iniqua, ſed quæ ſtent pro afflictis, eorumque ſumant patrocinium, ea non eſt virtus Palatinorum, quorum eſt ſibi proſpicere. De Moyſe electo à Deo ad defenſionem Iſraelitarum, & ea ratione, prouidente Deo, in aulam Pharaonis adducto, ibique regaliter nutrito dicit Actor. 7. *Cum autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, aſcendit in cor eius, vt viſitaret fratres ſuos filios Iſrael. Et cum vidiſſet quemdam iniuriam patientem vindicauit illum, & fecit vltionem ei, qui iniuriam ſuſtinebat, percuſſo Ægyptio.* Fuit Moyſes in Regia vſque ad quadrageſimum ætatis annum, & per totos integros quadraginta annos, quibus in Regia erat, non dicitur curaſſe de afflictione fratrum

Gen. 3.

Tertul.

Iſaiæ. 2.

Lyppom.

Actor. 7.

fratrum suorum, nec vllius afflicti patrocinium sumpsisse. Iis autem annis transactis, exiuit à Regia, contendit ad fratres visitandos, quos ab iniuriatoribus maxime vindicabat; imo pro illis Ægyptios morti dabat. Ait text. *Fecit vltionem, percusso Ægyptio.* Vnde tam repentinus zelus in Moyse, qui per tot annos nec verbum pro suis fuerat fatus? Erat ab aula egressus, & animo suo totam vitam aulicam abdicauerat, vt notabat Paulus ad Hebr. 11. & ideò iam assumit patrocinium fratrum, quod minime assumpserat, dū erat in aula. Ait D. Amb. lib. 2. de Cain, cap. 4. *Interfecit Moyses Ægyptium, & fuga vsus est de terra Ægypti, vt declinaret eius terræ tyrannum. Sed non ante illum interfecisset Ægyptium, nisi prius in se abdicasset regalium luxum honorum, mains patrimonium æstimans thesauris Ægypti improperium Christi.* Equidem dū aulicus erat Moyses, licet audiret, imo & videret Pharaonis barbaram tyrannidem in Israelitas, quam abominabatur, tacebat tamen sibi soli prospicies, necessum fuit, vt tantisper recederet ab aula, & animo suo horiores cōtemneret aulicos, vt posset pro suis aduersus tyrannos stare. Nunquam enim pro afflictis loqueretur, nisi prius in se abdicasset regalium luxum honorum. Id quod aperte monstrabatur in sanctissima Æster, quæ dum in aula esset, audiuit iniquissimam sententiam ab Assuero coniuge suo aduersus Iudæos omnes latam, & nihilominus tacebat ipsa, imo & persuasa à Mardochæo, vt staret pro Iudæis, cunctabatur, excusationesque prætendebat non paucas. Sic cap. 4. ad aulicorum mores respondit ei Mardochæus: *Ne putes, quod animam tuam tantum liberes, &c.* Est enim hæc communis aulicorum excogitatio vt sibi attendant tantùm. Huc refer dicta supra 1. tom. in Vet. test. lib. 4. cap. 1. par. 2. §. 11.

Amb.

Exod. 9. Extenditque Moyses virgam in cœlum, & dominus dedit tonitrua, & grandinem, ac discurrentia fulgura super terram. Pluitque dominus grandinem super terram Ægypti, & grando, & ignis mixta pariter ferebantur. Tantæque fuit magnitudinis, quanta ante hūquā apparuit in vniuersa terra Ægypti, ex quo gens illa condita est. Et percussit grando in omni terra Ægypti cuncta, &c.

§. XII.

Propria reproborum plaga, quod neque inter pœnas emolliantur.

ECce vobis reproborum hominum plaga. *Grando & ignis mixta pariter ferebantur.* Inter ignis flammas grando duritiam suam seruabat, sic enim obduratæ malitiæ homines & pœnis exuruntur, & adhuc integri sunt in peccatis. Quo spectabat Sapiens cap. 16. fatus: *Nix, & glacies sustinebat vim ignis, & non tabescebant, vt scirent: quoniam fructus inimicorum exterminabat ignis ardens in grandine.* Plane non amicos, sed inimicos, non iustos, sed reprobos tangit ignis pœnarum, qui integrum seruat malitiæ grādinis lapidem. Vbi sub ipsis flammis pœnarū adhuc obduraris, adhuc rigescis frigore vitiorū, & peccati inimicus es, reprobus apparesc: propria enim reproborū est hæc plaga Pulchre Hierem. cap. 6. *Defecit sufflatorium, in igne consumptū est plūbū, fraustra cōflauit cōflator: malitiæ enim eorum non sunt consumptæ. Argentum reprobum vocate eos.* Multus equidem erat plagarum ignis à Deo conflatore immissus, & tantus, qui plumbea pectora liquefacere potuisset; tamen inter hos ignes, malitia cordis, & frigus vitiorum vigebat. Quid inde? *Argentum reprobum vocate eos.* Sanè vbi vitiorum frigus cum pœnarum ignibus, non minuitur, id iam pertinet ad reproborum supplicium. Ab Angelis reprobis parum, aut nihil abest, qui in se simul retinet & flammas pœnarū, & frigus peccati. De ijs ait Psal. 34. *Dissipati sunt, & non sunt compuncti.* Vbi Sapienter Hugo Card. fatur: *Dissipati sunt, id est, victi sunt dæmones, & mali homines afflicti. Nec tamen compūcti ad pœnitentiam, quia diabolus præ superbia pœnitere non potest; & reprobi homines præ duritia, & frigiditate cordis.* Quibus frigus, & duritia peccati est inter flammas pœnarum, ne dubites, quod diaboli sint, vel diabolorum pœnis deputati. Solus reprobus, & flammas pœnarum sustinet, & vitiorum frigiditatem. Quod signum in reprobo populo agnoscebat Hierem. cap. 5. fatus: *Percussisti eos, & non doluerunt; attriuisti eos, & renuerunt*

Sap. 16.

Hier. 6.

Psal. 34.

Hier. 5.

runt accipere diſciplinam: indurauerunt facies ſuas ſupra petram, & noluerunt reuerti. N.l grauius de miſero, & iam deplorato dici poteſt, quam quod vel in fornace ſupplicij frigidus maneat. Quod ponderans Nazianzen. orat. de plaga grandinis, fatur: *Non graue eſt plagis affligi, ſed plaga meliorem non fieri grauiſſimum, & acerbiſſimum eſt. Atque eo nomine Propheta de duro illo, atq; corde incircumciſo Iſraele verba faciens, ait: Percuſſiſti eos, & non doluerunt, corripuiſti eos, & renuerunt accipere diſciplinam* Et fallar, ſi quod ſignum euidentius eſt animi reprobati, quàm hoc, quod vel ſupplicijs addicti integrum peccãdi affectum conſeruent. De reprobis ſub iudicis ſententia poſitis ait dominus Matth. 7. *Et tunc confitebor illis: Quia nunquam noui vos: Diſcedite à me, qui operamini iniquitatem.* Expende illud *operamini*, quippè & tunc, cum ſententiæ flammis ſubſunt, malum operantur. Sic D Chryſoſt. hom. 19. in Matth. *Non dicit illis: Diſcedite à me, qui operati eſtis iniquitatem, ſed qui operamini Quia iniqui, etiam poſt mortem non deſinunt eſſe iniqui, quia & ſi peccare non poſſunt, tamen peccandi propoſitum tenent.* Nulla flamma, nulla mors, homines reprobos à vitiorum affectu deterret & flamma ſupplicíorum, & frigus vitiorum ſemper eſt illis circa pectus. Vere de illis dicere poteſt Philo, quod dixit de plaga præſenti: *Grando intermixta, nec ipſa liqueſcebat, nec extinguebat fulmina, ſed vtraq; vno, eodemque ferebantur impetu.* Non liqueſcit frigiditas reprobi inter ignes, nec illos extinguit, ſed auget, vt ſimul & vitiorum affectus, & flammæ ſupplicíorum facto impetu miſerum diuexent.

Nazian.

Matth. 7.

Chryſoſt.

Philo.

§. XIII.

Contraria quæque copulantur in defenſionem eius, qui ſcit benefacere ſuis contrarijs.

ECce tibi & grando, & ignis adunantur pro Moyſe aduerſus Pharaonem, dicit enim, *grando, & ignis pariter mixta ferebantur.* Ex Hebræo ſic habes: *Et fuit grando, & ignis aſſumptus in medio grandinis.* Quæ enim contraria erant, ſic inter ſe adunabantur quaſi omnem exuiſſent contrarietatem. Et cur neceſſum fuit tãtum fieri miraculum, vt adunarentur ſimul frigus, & ardor? Sto à ſententia Patris Lorini, qui in cap. 16. Sapientiæ hoc tribuit Moyſi charitati, qua infenſiſsimum ſibi, & populo ſuo hoſtem Pharaonem complectebatur. Vbi Moyſem aduerſarium Pharaonem totis animi viſceribus ſuſtinebat, & quanta poterat bona illi præſtabat, non miror, quod contrariſsimæ naturæ vnirentur, vt pro illo ſtarent. Videbis homo contraria vniri in tui tetulam, ſi contrarijs parcis, vt videbis vnita diuidi in tui pœnam, ſi benefactori malefacis. Accipe, quid factum eſt iuxta crucem Domini, quando cum adhuc inimici eſſemus, noſtra ſalus operabatur. Matth. 27 *Ieſus autem iterum clamans voce magna, emiſit ſpiritum. Et ecce velum templi ſciſſum eſt; & terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & monumenta apertæ ſunt, &c.* Nulla creatura nõ adunatur, vt ſuum præſtet obſequium Ieſu morienti pro hoſtibus ſuis, & Sol, & Luna, & cœlum, & terra, & mors, & vita. Et cum ſic diuerſæ, imò & contrariæ creaturæ adunantur, pro Ieſu, ſimul quæ vnita erant, ſcinduntur, velum enim, & petræ ſciſſæ ſunt. Vndè hoc? Equidem vbi crux pro hoſtibus eleuabatur, totum orbem in ſe adunatum trahebat, at Iudæi vbi Ieſum oſtendebant, vel petras diuidi faciebant, ne deficerent, quæ eorum duriciem premerent. Pulchrè aiebat D. Chryſoſt. hom. 2. de cruce, & latrone: *Hodie crux vicit, & mors victa eſt. Hodie apud Iudæos terra contremuit, & apud nos firmata eſt Hodie apud Iudæos quia mẽte audaci contra Deũ vadunt, petræ ſciſſæ ſunt. Hodie amabilis Deo pietas vniuerſum conſuit orbem. Dicebat enim, quæ pietatis erant coniungi.* Sanè Ieſu pietas, qua vel hoſtes amplectebatur, pro ſe vniuerſum conſuit orbem: vbi enim tantæ pietatis cauſa agenda erat, vniuerſi orbis creaturæ, etſi diſsitæ, etſi contrariæ ſeſe conſuerunt, & adunarunt, vt ſtarent pro Ieſu. Quæ autem Iudæorum duritiem puniebant, ea diuiſa, & ſciſſa ſunt, vt pœnam eorum oſtenderent. Trahit conſutum, & adunatum orbem pro ſe Ieſu pietas in ſuorum hoſtiles animos; traxerunt Iudæi, vel ſciſſas petias, vbi ipſi ſeſe â tanto benefactore abſcindebant. Nunquam, mihi crede, creaturæ non æmulantur affectus eorum, qui proximos ſuos odio, vel amore proſecuntur.

Matt. 27.

Chryſoſt.

*

P §. XIIII.

§. XIIII.

Strenui viri proprias oppositiones, & simultates obliuiscuntur, vbi exequendum est munus à suo principe commissum.

NOn possum non mirari denuo nouum hoc prodigium apparens in grandinis plaga; nimirum quod *grando, & ignis pariter ferebantur*. Siue vt Hebraus habet: *Fuit grando, & ignis assumptus in medio grādinis*. Fuerit grando à Deo veniēs ad deuastādā terram; fuerit insuper ignis, qui omnia incēderet Cur tā contrariæ naturæ ignis, & aqua gelida simul conueniunt, vt Ægyptios feriant? Cur aqua non nocet igni, sed illum sibi socium adiungit, & quæ ex natura sua mutuo se expellunt, simul modo gradiuntur, in Ægyptiorum damnum tam inusitatam, & prodigiosam societatem ostendentes? Sanè omnium creaturarum munus est stare pro Dei seruis, vbi autem tanti muneris adimplendi instabat tempus, prompte creaturæ conuenientes proprias simultates, & contrarietates non meminerunt. Quid pulchrius? Quid moralius, vt strenui viri sciāt proprias contrarietates obliuisci, vbi muneris à principe demandati viderint instare tempus? Ait
Sap. 16. Sapiens cap. 16. *Quod enim mirabile erat, in aqua, quæ omnia extinguit, plus ignis valebat; vindex est enim orbis iustorum*. Expende noui, & inusitati prodigij rationem, nimirum, *vindex est enim orbis iusto um*, hoc est, orbis militat Deo pro iustis, & ideò vbi instabat iustorum defensio, sic conueniunt, & concurrunt vniuersæ creaturæ, & ignitæ, & gelidæ quasi inter se nullam contrarietatē, nullam oppositionem haberent. Ait D Basil.
Basil. Sel. Sel. orat 9. *Ibi grando cum igne conferta ruebat, & quæ ab ingenio discordant, ita præter naturam concordabant, vt naturalem discordiam contra Ægyptios verterent*. Sic sciunt coniungi contraria in sui principis rebelles. Huc
Isai. 11. tendit Isaiæ cap. 11. *Iudicabit in iustitia pauperem, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ, & percutiet terram virga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium. Et erit iustitia cingulum lumborum eius: & fides cinctorium renum eius. Habitabit lupus cum agno: & pardus, cum hædo accubabit*. Expende ordinem, dicit enim, vt Deus stabit pro iustis, & mansuetis, vt arguet impios, vt sibi assumet iudicij vestimentum, quo malos plectat, & bonos defendat. Quid tunc? *Habitabit lupus cum agno, &c.* Vbi enim Deus pro iustis steterit, & lupi, & agni, & pardi, & hædi, & contraria quæque simul accurrent suæ contrarietatis immemores. Accedite huc nobiles principum duces, præstantes Dei serui, & lugete, vel Dei, vel regum, vel patriæ contempta à vobis obsequia dum occupabamini in proprijs simultatibus, & contrarietatibus acuendis. Hæc est pestis boni communis, hæc est pestis diuini obsequij, hæc est pestis regalis seruitij, quod strenui viri, vt se propter proprias simultates mordeant, regalia munera, obsequia Dei, communia bona contemnant. Hanc maculam à viris religiosis sui temporis nititur expellere Nazianzenus. Accusabantur enim Catholici ab Hæreticis Arianis, quod inter se maximè desiderent, & magnas nutrirent contradictiones, & simultates. Fatetur hoc in Catholicis malum Nazianzenus, quod discordes essent, & maxime contrarij inter se, verum illud addit ad maximam discordantium laudem, quod vbi fidei, virtutis, religionisvè causa instabat, ibi vniuersi conuenirēt nullarum memores simultatum. Sic enim ait orat. 2 de Pace: *Nos ob pulchra quæque concordiam colimus, vt vnanimes, vnoque ore Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum glorificemur, idque de nobis prædicetur, quod vere in nobis sit Deus, eos, à quibus vnitur, vniens. Verum alys de rebus contentio inter nos fuit, male etiam id quidem*. Non negat sanctus suorum contrarietates, simultates, & oppositiones, quibus sese mutuo impetebant, at acerrime negat illas simultates in causa fuisse, quod circa virtutis, fideique defensionē minus acres, & magis conniuentes essent. Quin potius, quantūcumque contrarij fuerint, cum res virtutis, aut fidei instabant, sic proprias contrarietates obliuiscebantur, sic vnanimes accurrebant, vt in summa concordia esse viderentur.
Nazian.

Exod. 9. Misitque Pharao, & vocauit Moysem, & Aaron, dicens ad eos: Peccaui etiam nunc. Dominus iustus, & ego, & populus meus impij. Orate Dominum, vt desinant tonitrua Dei, & grando, vt dimittam vos, & nequaquam hìc vltra maneatis. Ait Moyses

cum

cum egressus fuero de vrbe, extendam palmas meas ad dominum, & cessabunt tonitrua, & grando non erit, vt scias quia Domini est terra. Noui autem quod & tu, & serui tui nec dum timeatis Deum, &c.

§. XV.

Humilis confessio propriæ infirmitatis, & malitiæ plurimum apud Deum valet.

SAnè vt bene notat D. August. requirebat Moyses in Pharaone timorem Dei filialem, tolo vir nequam seruiliter timens pœnam suam, & flagelli acerbitatem. Cur ergo ei acquieuit Moyses, imò, & Deus, & tollit ab eo plagam? Hæc erant verba humiliati regis: *Peccaui etiam nunc. Dominus iustus, & ego, & populus meus impy. Orate dominum, &c.* Vbi sic se dejecit rex, sic suam malitiam, & impietatẽ humiliter protestatur, non miror, quod à Moyse, imò à Deo obtineat abolitionem pœnarum. De
3. Reg 21 peruersissimo Achab dicitur 3. Reg 21. *Dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite. Et factus est sermo domini ad Eliam dicens: Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa non inducã malum, &c.* Et quidem sciebat Deus peruersissimum Achabi animum, eius seruilem timorem, tamen vbi se humiliauit, & humiliatus coram Deo incessit protestans suam malignitatem libere euulsit a malo denuntiato. Ex
Basil. Sel. quo merito Diu. Basil. Sel. orat. 28. extollit potentiam humilitatis: *Et si plures salutis congressus modi, tamen omnibus humilitatis ornamentum comes it. Ea comite continentia in admiratione est, & fides sit amabilior, & iustitia purgatior, & verior misericordiæ fructus, & pœnitentia tunc creditur, quando cum humilitate coniuncta est. Ideò primates sanctorum dignitatem aliquam supra naturam consecuti, tunc vel maxime humilitatem respiciunt.* Sic de humilitatis professione venit, quod & omnia pulchra, & omnia aequantur, vel conseruentur sublimia. Vbi humiliantem se hominem vides, quidquid magnũ, quidquid splẽdidum, & diuinum puta ostendendum in illo. Notum est colloquium illud inter Deũ,

& Abrahamum Gen. 18. vbi Abrahamus petebat à Deo, vt furorem suum tẽperaret aduersum Sodomitas, & Deus Abrahamo acquiescebat cum multis. Eò tandem deducta res est, vt Abrahamus diceret: *Quia semel incepi, loquar ad dominum cum sim pulvis, & cinis. Quin si minus quinquaginta quinque iustis fuerint? Delebis propter quadraginta quinq; vniuersam vrbem? Et ait: Non delebo, &c.* Quid maius dici potuit de homine iusto? In Dei familiare colloquium admittitur, cum Deo quasi cum amico, & familiari loquitur, eius temperat iram, vnde hoc? Id faciebant verba illa, *cum sim pulvis, & cinis.* Accipite pulcherrima, & elegantissima Diu. Basilij Sel. verba, quæ ad hæc dicit orat. 28. *Congressa est aliquando cum Deo creatura, colloquebatur, & oratio vicissim ab vtriusque fine honoris discrimine ferebatur, accerrere erat nemi usitatam, loquam ei huc ausam cœlestia loqui, & Deum impigre respondentem homini tremere. Hæc enim parta a humilitate lucra homines in altum euehunt, & Deo persuadent, vt cum hominibus verba faciat. Quando igitur Abraham suo illi sermoni præteruit: Sum pulvis, & cinis, tunc naturæ augustiore naturæ terminos est merito supergressus.* Quid pulchrius? Non parua expectes ab eo, qui se paruum putat, & suam infirmitatem publicat. Contemptis maioribus Iai filijs quærebat Samuel à patre, an reliquus esset alius filius, qui possit designari in regios triumphos. Ait pater quasi per despectum respondit 1 Reg. 12. *Adhuc reliquus est paruulus, & pascit oues.* Videte quæ contingant, *est paruulus, & pascit* de quo sapienter ait D. Greg. PP. lib. 6. in præsenti: *Merito ergo non solum paruulus, sed pastor asseritur, quia quia cere humiles sunt, foris se dejiciunt, sed per æternam societatem in summis, & æteris pascuis immorantur. Nam scriptum est, Deus superbis resistit humilibus autem dat gratiam. Quæ autem gratia, nisi vt summa videant, & cognoscant, cognoscant, & diligant, atque ad ipsa dilecta quasi plagues, & fortes curram?* Numquam humilitas non valet apud Deum, vt ex illo aliquid magnum æquirat.

1. Reg. 12.

D. Greg.

§. XVI.

Potestatis diuinæ agnitio efficacissima est ad impetrandum.

AD parua Pharaonis verba, statim ei tẽpestatis cessatio promittitur, & quæ

fuerunt verba, quæ à deo obtinuerunt immunitatem tam citam? Ait· *Peccaui etiam nunc. Dominus iustus, ego, & populus meus impij. Orate Dominum, &c.* Tunc petit sanctorum patrocinium cum ipse diuinæ iustitiæ cognitionem præmittit: facit enim agnitio potestatis diuinæ orationem esse efficacissimam. Dum mater Iesum in nuptijs orabat, filium pro supplendo defectu vini, Ioan. 1. respondit Iesus: *Quid mihi, & tibi mulier? Nondum venit hora mea.* Sed quæ hora aptior erat Deo ad præstandum, quam ea, in qua mater postulabat? Quæ circunstantia temporis promptiorem Deum redderet, vt matri in hac valle lacrymarum supplicanti pro miseris annueret? Pulchrè illam indigitat Euthym. aiens· *Nõdum adest tempus meũ: tunc autem aderit, cum ij, quibus opus est miraculo, cognouerint, quod talia possim operari, & ipsi me fuerint deprecati.* Ecce tibi tempus aptissimum ad hoc, vt efficacissime Deus moueatur ad præstandum, nimirum quando qui susceperi sunt, cognouerint Dei potestatem, tunc eius cognitionis protestatio, & sanctorum patrocinium, & orationem efficacẽ facit. Et quid nõ possit in Deo hęc diuinæ potestatis cognitionis protestatio? Ait Psal. 86. Psal. 86. *Memorabor Raab, & Babylonis scientium me.* Raab muliercula erat gentilis tota innutrita peccatis, quibus non obstantibus multa à Deo accepit. Et quæ virtutes dicuntur de hac fœmina ob quas tanta à Deo impetrauerit? Vnam hanc scientiam diuinæ potestatis proponit Psaltes, aiens, *scientium me.* Pro quo ait D. Cyril. Ierosol. Catech. 2. *O magnam Dei benignitatem! Etiam inhonestæ mulieris meminit, in peccatis: sed non simpliciter meminit, verum scientium me.* Itaque & mulier, & peccatrix, vt in eam Dei cognitionem deuenit, vt diuinam potestatem sibi cognitam protestaretur, iam habuit, vndè sui memorem Deum faceret, multaque ab illo beneficia reciperet.

Euthym. D. Cyril.

CAPVT VIII.

Locustarum, & tenebrarum plagæ.

SEPTIES Furentem tyrannum octauus traxit verber inmansuetudinem; videres namque vorante teneia quæque locustà rigere totam Ægyptum, sed mollescere regem illius adeò, vt persuasus à suis facultatem faceret abeundi Israelitis. Parari viam mandat viris, nec adducitur, vt fœminas, paruulosque abire simul permittat. Vrgebat interea rebellem durissimus nonę plagæ stimulus, is fuit tenebrarum, sub quibus densatus aer, nihil à tartaro faciebat differre Ægyptum. Tenebantur miseri tenebrarum spissitudine constricti, inter quas horrendum, quid singulorum auribus intonat, & subitis fulguribus oculos spectra perstringunt horribilia. Libenteriã impijssimus Pharao permitteret Israelitis, vt simul cum paruu'i, & vxoribus proficiscerentur ex Ægypto, dum modo ibi greges ouium, armentaque relinquerent. Præclarus autem Moyses, nec agni vngulam tyranno permittit quo ille exandescens irà mortem Moysi denuntiat, nisi regium conspectum deinde fugiat.

PARS MORALIS VNICA.

VEniunt Ægypti tenebræ, quæ nostras mentes candido illustrent lumine, dum quod tunc passa est caro, modo spiritus gustet.

Exod. 10. Dixit dominus ad Moysem. Ingredere ad Pharaonem, ego enim induraui cor eius, & seruorum illius, vt faciam signa mea hæc in eo, & narres in auribus filij tui, & nepotum tuorum, quoties contriuerim Ægyptios, & signa mea fecerim in eis, & sciatis, quia ego dominus.

§. I.

Quidquid filys virtutis instillauerit pater, sibi fructuosum inueniet.

EXpende ordinem nimirum: *Narres in auribus filij tui:: & sciatis, quia ego Dominus*: quasi non sufficeret, quod Moyses signa Dei videret, vt in Dei cognitionem veniret, nisi & illa filijs suis narrasset, & illis filios instituisset. Nunquam enim non parentum commodum est, quod in aliqua virtute instituant filios. Pro quo monebat parentes

Eusebius

Euseb. Eusebius Gallicanus hom. de Machabæis: *Duplex vobis commodum erit, cum salus ad filios vestros de vestra salute transierit: vt cum per vos ad illos pervenerit, ex illis ad vos multipliciter reuertatur. Hoc enim bonum dando non cõsumitur, sed dilatatur; & magis dũ trãsfertur, acquiritur, ac miro modo & transmittitur, & retinetur.* Solent patres dum bona sua temporalia ad filios transmittunt, egere ipsi; multaque penuria affligi dum filij locupletes existunt. Quod minime accidit in bonis virtutum, imò quæ à parentibus in filios transmittuntur, ad ipsos parentes redeunt duplicato, imò multiplicato fructu. Quo respiciens Nazianzen. orat. 10. de parentibus suis locutus, ait: *Ambo filiorũ simul, & Christi amantes, imò Christi amantiores, quam liberorum, quippè, qui vnum hunc ex liberis fructum caperent, vt à Christo agnoscerentur, nomenque ducerent.* Sanè multa erant fortunæ bona, imò & multæ dotes naturæ ijs filijs, at ex nullis bonis veniebat ad parentes fructus, nisi ex eo, quod ex parentum educatione proles staret filij. Vnum hunc ex liberis fructum capiunt boni parentes. Quo spectat illud 1. Paralip. 7. vbi gloriosissimorum parentum dum nominantur filij, dicit textus: *De stirpe Thola viri fortissimi numerati sunt.* Septuaginta autem parenti gloriam, & decus filiorum assignantes legunt: *Ipsi Thola fortes virtute numerati sunt*: quasi filiorum ille fructus parenti solum adscribatur, qui non à virium venit fortitudine, sed à fortitudine virtutum. Qui virtutibus pollent filij, ij parentibus merito adscribuntur, vt qui non paruum commodum inde recipiant. Quo forsan spectans Elisæus 4. Reg. 2. dicebat ad Eliam: *Fiat in me duplex spiritus tuus.* Optabat bonus spiritum Eliæ duplicatis viribus adolescere, & quale medũ proponit, vt sic duplicetur spiritus Elianus? Vnum dicit, *fiat in me*, quasi per hoc solum, quod patris spiritus ad filios transeat, non possit, non ipsis parentibus duplicari. Id quod notans D. Amb. ser. 2. de Elisæo, fatur: *Pretiosa plane hæreditas, quæ dum à patre transfertur ad filium, meritorum quodam fœnore duplicatur.* Veniant huc parentes, & videant, quali modo possint in se augere dona gratiarum, si nimirum illa filijs communicauerint. Tunc nequeunt bona gratiæ in parentibus non apparere duplo maiora, cum ea filijs suis communicata proponunt.

Nazian. *4. Reg. 2.* *D. Ambr.*

*

§. II.

Publici scelerum patratores æterna infamia castigandi sunt.

NOn solum Dominus supplicium infert Ægypto, sed & hoc fatagit, vt memoriæ insculpatur æternę, ait enim, *& narres in auribus filij tui, & nepotum tuorum quoties contriuerim Ægyptios.* Sic pœnam, & supplicium Ægyptiorum æternari dominus procurat, & merito, quando isti apertum, & manifestum bellum Deo indixerant. Debent enim publici patratores scelerum æterna supplicij infamia puniri. Notissima fuit diluuij pœna hominibus primi sæculi inflicta, sub quà vniuersa terra submersa fuit, & aquis suffocata per annum, quo peracto Gen. 8. *Mense secundo, septimo, & vicesimo die mensis arefacta est terra. Locutus est autem Deus ad Noe, dicens: Egredere de arca, &c.* Aquæ exsiccantur, & terra iterum reuiuiscit, iterum hominibus, animalibusque impletur, iterum frondibus, floribusque vestitur, & ditatur fructibus. Non sic Gen. 19. vbi sub cœlesti igne puniuntur Sodomitæ, imò ibi ignis de cœlo *subuertit ciuitates has, & omnem circa regionem, vniuersos habitatores vrbium, & cuncta terræ virentia.* Manetque ibi perpetuus cinis, & fauilla, vt autem communiter, neque vnquam habitabilis facta est terra ista. Sed cui Deus in punitione prima vsus est aquis, quæ penitus effluerent, & nouis terræ fructibus locum permitterent; in secunda autem punitione venit in igne, sic regiones Sodomitarum deuastans, vt nihil inde iam posset sperari vtile? Hi carnales erant, & illi, omnis quippe caro corruperat viam suam; sed de Sodomitarum peccato hoc additur, quod fuerit publicatum, & prædicatum ab illis. Ait enim Isaias cap. 3. *Peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt.* Merito ergo Deus impudentissimus hominibus, qui aperte peccate non erubescebant, æternæ infamiæ pœnam decernit. Ait D. August. lib. 1. de Mirabilibus, ca. 10 *Hoc namque modo conueniebat, vt qui peccatum suũ non solum faciẽdo, sed etiam prædicando palam fecerant, infamẽ vitam famosa pœna cõsummarent. Quæ vindicta, & hactenus eorũdem terrã non deseruit, dum quali pœnæ, qui talia agunt, subiacebãt, ostẽdit. Inter istas vero duas primarias in sæculo pœnas, diluuy scilicet, & Sodomitarũ, talis differẽtia deprehẽditur, quod vna aqua*

Gen. 8. *Gen. 19.* *Isai. 3.* *August.*

terra, altera ægri punita sit. *Anni vna circulo, vnius permanente terra retegitur, per alterã terra adhuc sine cessatione maceratur.* Sequi semper oportet peccandi impudẽtiam æternæ infamiæ pœna, ne obliteretur infame insigne supplicij in eis, qui peccatum suum facere palam non erubuerunt. Quo spectans

Isai. 3. Isaias cap 3. de Iudæorum excidio loquens, ait: *Ruit Ierusalem, & Iudas concidit quia lingua eorum, & adinuentiones eorum contra Dominum, vt prouocarent oculos maiestatis eius. Agnitio vultus eorum respondit eis; & peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt.* Possent Iudæi de extremo suo excidio dolere, & apud Deum interrogare causam eius, dicentes Quare nos repulisti in finem? Quid tunc Deus? *Agnitio vultus eorum respõdebit eis*, nimirum hæc vniuersalis infamia, qua per omnes generationes sunt noti, clarissime magnifestauit eorum scelera, quæ vt similia fuerunt Sodomitis in impudentia, sic nõ potuerunt euadere æternæ infamiæ pœnam. Ait

Nazian. D. Nazianzen. in Athan *Vt Sodomitæ quorũ scelera vulgatissima fuerunt toto orbe, pœna tamen multo nobilitatior, & vulgatior est, igne & sulphure consumpti sunt: ita Iudæi quorum facinus illud immane crucis toto orbe nobilitatum est, & pœna incendy toto orbe vulgatissima est, ferro, & fame, & incendio sunt consumpti, & Sodomitis similes effecti.* Sic supplicij infamia perpetua respondet illis delictis, quæ impudentia summa trahebantur in lucem.

Exod. 10. Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Vsque quo non vis subijci mihi? Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi. Sin autem resistis, & non vis dimittere eũ, ecce ego inducam cras locustam in fines tuos, quæ operiet superficiem terræ, ne quicquam eius appareat, sed comedatur, quod residuum fuerit grãdini, corrodet enim omnia ligna, quæ germinant in agris. Et implebunt domos tuas, & seruorum tuorum: Auertitque se Moyses, & egressus est à Pharaone.

§. III.

Clarissima salutis via est, quod te subdas, & obedias Deo.

OBedientiæ, & subiectionis defectus ineuitabilia trahit Dei flagella, quæ tunc solum cessant, dantq. saluti locum, vbi extorquetur obedientia, & subiectio. Hinc ait Dominus in præsenti homini rebelli: *Vsquequo non vis subuci mihi? Dimitte populum meum: Sin autem resistis, &c.* Ecce tibi tota ratio imminentis periculi, nimirum, quod resistamus Deo, ecce totum quod à nobis requirit Deus, vt terminum ponamus inobedientiæ nostræ, quo flagellum auertet, & dabit locum saluti. Manifestè res patet Numer. ca. 22. vbi dum pergeret Balaam maledicturus populum Dei, asina vidit Angelum auersum in via cum gladio fluicto, & vt vidit minime restitit, sed statim declinauit à via. Declinantem asinam percutiebat semel, & ter Balaam diuinus; Tunc Angelus: *Cur tertio verberas asinam tuam? Ego veni vt aduersarer tibi, quia peruersa est via tua, mihique contraria, & nisi asina declinasset de via dans locum resistenti, te occidissem.* Ecce tibi in quo fuit salus Balaami sita, nimirum, quod asina eius daret locum Angelo, eumque se subderet nutui declinans à via. Pulchrè ibi Procopius, ait: *Obedientia asinæ Balaamo saluti fuit. Ita perit, quidquid Deo est auersum, quemadmodũ tenebræ à luce.* Equidẽ quod Deo resistit, funditus perit, obedientia, & subiectio Deo exhibita potest viam salutis ostendere, imò & ostium prorsus occludere, ne abeamus in interitum. Aiebat dominus Ioann. 6. *Eum, qui venit ad me non eiciam foras, quia de cœlo descendi, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me.* Expende rationem, qua non ejiciendi sumus à Deo, nimirum, quia Iesus non facit voluntatem suam, sed in omnibus se subdit parenti, eique obedit. Et cur, quia Christus obediens est, non sumus nos ejiciendi à Deo? Nimirum, vbi Iesus patri obedit, nos similiter docet obedire Deo, qua ratione consequitur, vt qui obedientes sumus, à via salutis non declinemus. Ait D. Greg. PP. lib. 35. in Iob cap. 10. *Cum igitur non suam, sed voluntatem patris facit, eos qui ad se veniunt, foras non ejicit: quia dum exemplo suo nos obedientiæ subjecit, viam nobis egressionis claudit* Nihil est pene, quod timeas, vbi te Deo subdis, vt nihil est, quod ad virtutem, vitamque conducat,

Num. 22

Procop.

Ioan. 6.

Iob 10.

vbi

vbi Deo non tē præbes subditum. Hinc 1. Reg. 18. *Ædificauit Saul altare domino Tūcq; primo cepit ædificare altare domino.* Sanè & supra cap. 13. obtulerat Saul holocausta, & sacrificia, cur modo primū dicitur ædificasse? Ait Glossa: *Quia obedienter, & recte. Superius vero cum increpatus est à Samuele, non dicitur ædificasse domino, quia inobedienter ædificauit.* Obedientia est, quæ nobis facit bona salutaria, & à ruinæ extremæ periculo nos tutatur. In inobedientia mors est, vnde Ioan. 6. *Murmurabant Iudæi de Iesu*, quorum murmurationem componens D. Cyril. Alex. cū murmuratione eorū, qui in deserto erant Exod. 16 ait lib. 4 in Ioan. cap. 3. *Murmurabant illi aduersus Deum ex ingratitudine in deserto: murmurant, & isti de Christo, & saluatorem suum in obedientia sua vituperant: sed draco venenosus eos mordebit: semper enim in pernitiē inobedientia solet exire.* Sic ibi.

1. Reg. 18

D. Cyril.

§. IIII.

Tunc se Deo excipiendo quis parat, cum impiorum consortium fugit.

DEnuntiat Moyses Pharaoni imminentem plagam locustæ, & protinus ab illo sese auertit, ait enim: *Auertitque se Moyses, & egressus est à Pharaone.* Cur non magis cunctaris? Cur nō magis apud regem quiescis? Erat tunc Moysi cura, Dei colloquia excipere, & ideo quam primùm consortium impij hominis fugit. Tūc enim se quis aptat Deo, cum se auertit ab impijs. Ioann. cap 9. de cæco à Iesu sanato locutus ait: *Eiecerunt eum foras. Audiuit Iesus, quia eiecerunt eum foras: & cum inuenisset eum, dixit ei: Tu credis in filium Dei? Respondit ille, & dixit, Quis est Domine, vt credam in eum? Et dixit ei Iesus, Et vidisti eum, & qui loquitur tecum ipse est.* Ecce tibi, quanta reuelatio diuinitatis homuncioni fiat, & quidem nō vidit hæc quando ad fontem Siloe lutum à Iesu positū absterlit, & oculorum recepit lumina; sed tunc hæc vidit, quando à Pharisæorum communione eiectus fuit. Parat enim hominem Deo excipiendo fuga, quæ de impiorum consortio fit. Ait D. Cyril. Alex. lib. 6. in Ioan. cap. 20. *Pharisæi quidē illum prius cæcum eyciebāt, sed Christus eum suscipiebat. Tunc magis meruit cognoscere Christum, cum eiectus est de consortio inimicorum Christi.* Hic primus gradus est, quo quis se Deo excipiēdo aptat, nimirū cum impiorum fugit consuetudinem. Quod animaduertens Dei sponsa Cant. 3. ait: *In lectulo meo per noctes quæsiui, quem diligit anima mea quæsiui illum, & non inueni. Surgam, &c.* Vt dilectum inueniat, hoc proponit in primis nempe, *surgam.* A quo surges ò bona, vt possis Deum reperire? Ait Philo Carpat. ibi: *Apraterijtis vitæ meæ actionibus surgam, à malorum consuetudine discedam.* Et qui dem hoc in primis faciat, qui Deo inueniendo se se aptare procurat, totis viribus malorum cō sortia fugiat. Hinc Psal. 6. *Discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem, quoniam exaudiuit dominus vocem fletus mei.* Quæ verba expendens Esychius, ait: *Cernis, quemadmodum Deus tunc preces, ac supplicationes nostras illico exaudiat, cum ab operantibus iniquitatem, siue hominibus, siue cogitationibus abscesserimus?* Coniuncta hæc solent esse, vt malorum consortia fugiamus, & Deo proximi fiamus, à quo facile exaudiamur.

Cant 3.

Philo.

Psal. 6.

Ioan. 9.

D. Cyril.

Exod. 10. Dixerunt autem serui Pharaonis ad eum: Vsque quo patiemur hoc scandalum? Dimitte homines, vt sacrificent domino Deo suo: Nonne vides, quod perierit Ægyptus? Reuocaueruntque Moysen, & Aaron ad Pharaonem. Qui dixit eis: Ite, sacrificate domino Deo vestro. Qui nam sunt, qui ituri sunt? Ait Moyses: Cum paruulis nostris, & senioribus peregemus, cum filijs, & filiabus, cum ouibus, & armentis. Est enim solemnitas domini, &c.

§. V.

Nullum est aulicorum patrocinium nisi extortum vi terroris alicuius.

ECce serui Pharaonis Israelitis patrocinantur apud regem, sed tunc patrocinantur, quādo miris vexantur plagis. Quippe aiunt: *Quousque tādem patiemur hoc scandalum? Dimitte homines, vt sacrificent domino Deo suo. Nonne vides, quod perierit Ægyptus?*

Non antea ſuſcipiunt patrocinium miſerorum, quam videant plagas, & ruinam ſuam. Sic omnium Palatinorum fert vſus, â quibus niſi vi extorqueas patrocinium, habebis nullum. Nouerat hoc ſciolus ille Abſalon, qui egens patrocinio Ioab apud Dauidem, cum ſemel & bis Ioab ad ſe non poſſet adducere, iubet ſeruis ſuis, vt ſegetes Ioab incenderent. Quid tunc? An iratus Ioab ſegetum ſuarum ruina factus eſt hoſtis Abſalonis? Minime, quin potius ex tunc eius ſuſcipit patrocinium, ſic enim dicit 2. Reg. 14. *Surrexitque Ioab, & venit ad Abſalon in domum eius, & dixit, Quare ſuccenderunt ſerui tui ſegetem meam igni? Et reſpondit Abſalon ad Ioab: Miſi ad te obſecrãs, vt venires ad me, & mitterem te ad regem, & diceres ei: Quare veni de Geſſur? Melius mihi erat ibi eſſe, obſecro ergo vt videam faciem regis.: Ingreſſusque Ioab ad regem nuntiauit ei omnia, vocatuſque eſt Abſalon, &c.* Cũ obſecrabatur Ioab, deſpiciebat preces Abſalonis, vbi ſenſit ſegetis ruinã venit ad Abſalonẽ, & quod magis mirere, eius ſuſcipit apud regem patrocinium. Quis tale ſperaret de homine affecto iniuria? Sed eſt hoc ingenium aulicorum, quorum patrocinium tum ſolum ſecurius habetur, cum vi extorquetur ab illis. Accipite modo duas cantatiſsimas fœminas, quæ Iſraelis ſuſceperunt patrocinium, Iudith vt audiuit afflictionem populi ſui, ipſa ex ſe vocat presbyteros, & principes populi, quibus perſuadet fiduciam in Deo ponere, deinde cap. 8. *Dixit illis Iudith, ſicut quod potui loqui, Dei eſſe cognoſcitis ita quod facere diſpoſui, probate, ſi ex Deo eſt: & orate, vt firmum fiat, &c* Sic mirantibus principibus ipſa ſeſe offert in populi defenſionem; vnum requirit, vt populi iuuetur orationibus ſupplicibus. At Æſter ſimul audiens populi periculum, & cunctatur, & recuſat illius ſubire patrocinium. Tunc Mardochæus ſic illam vrget cap. 4. *Ne putes, quod animam tuam tantum liberes, quia in domo regis es, præcateris Iudæis. ſi enim nunc ſilueris, per aliam occaſionem liberabuntur Iudæi, & tu & domus patris tui peribitis: Rurſum Æſter hac Mardochæo verba mandauit. Vade congrega omnes Iudæos, & orate pro me.* Vtraque orationes populi petit, vtraque meditatur populi patrocinium, ſed Iudith ipſa vocat, & vrget principes, â nullo ſtimulatur, â nullo vrgetur. At Æſter, non prius loqui pro populo ſatagit, quam Mardochæi verbis feriatur, dum dicit illi, *tu & domus patris tui peribitis.* Vbi Caietan. ait: *Mine ſunt diuini iudicij imminentis, ſi tacuerit:* Et cur neceſſum fuit, quod Mardochæus tantæ cladis timorem Æſteri inferret, quando Iudith ſine hoc ſtimulo libens ſumebat populi patrocinium? Ipſe rationem oſtendit, dum dicit illi: *in domo regis eſt*; erat enim Iudith priuata fœmina, & in priuata domo ſua erat, & inde non dubitat in populi defenſionem ire, at Æſter regina erat in domo regis conſiſtens, ne miremur, quod niſi terrore immiſſo non extorqueatur eius patrocinium, tale enim eſt ingeniũ palatinis. Hinc Ieſus meus aliquale patrocinium parans ſibi in Regia Pilati, & terrores, & tormenta immittit, ait enim Matthæus cap. 27. *Miſit ad Pilatum vxor eius dicens: Nihil tibi, & iuſto illi. Multa enim paſſa ſum hodie per viſum propter illum.* Vbi Euthymius ait: *Nec videt ſolum, ſed & patitur, hoc eſt, tormento afficitur.* Et quidem Dominus Ieſus ſuauitate, & benignitate ſua genus fœmineum excipiebat, exilloque non parua commoda ad vitam temporalem ſuſtentandam capiebat. Cui cum vxore Pilati non ſuauitate, ſed terroribus, ſed tormentis agit, niſi quia nullis alijs palatinorum patrocinium extorqueatur? Qui ergo miſer aliquid certum ab ijs ſperat, oret Deum vt illis aliquem inferat terrorem, tunc enim ſolum ſapiunt miſeris patrocinari.

1. Reg. 14

Æſter. 4.

Caietan.

§. VI.

Vtinam agre feras te ſine tuis ſiſtere Deo.

Ecce præſtantiam virtutis in Moyſe, ait enim, *Cum paruulis noſtris, & ſenioribus pergemus, cum filijs, & filiabus, cũ ouibus, & armentis. Eſt enim ſolemnitas domini.* Et quidem vbi ſolemnitas domini eſt, præclare agit, qui non fert ibi ſine ſuis omnibus eſſe. Cũ Nazianzeni mater infideli viro eſſet copulata, id magnum de illa dicebat Nazian. orat. 19. *Nec propter incredibilem quãdam fidei magnitudinem, cum diuerſæ religionis homine iugum ducere ſuſtinebat, verùm hoc vnũ æquo animo ferre non poterat, ſe dimidia tantum ex parte, ob ſegmenti ſui auerſionem, Deo copulari.* Expende, quod ſibi intolerabile putabat fœmina religioſa, nimirum quod non cum marito ſuo, cum conſorte adſtabat ſacrificatura Deo, ſed quod maritus in vitijs permaneret, dum ipſa curreret ad dominum. Et ſancte, & pie hoc vnum ferre non poterat. Vtinã vniuerſi patres familias, aut matres ſimili afficerentur dolore, nec ferrent eſſe auerſos â Deo aut conſortes, aut filios, aut famulos, dum ipſi ſe ſiſtunt domino. Nec dimidia tantum ex parte, ſed cum omni domo ſua ſeſe Deo copulent. Hinc parentes ſuos indu-

Nazian.

inducit ipse Nazian. lætantes in morte Cæsarij iunioris filij. Et cur mortente filio patres ad lætitiam currunt? Ait Nazian. orat. 10. *Vt præmisso filio, cui propter ætatis lubricũ magis timebant, ita iam ipsi securo animo vitam claudant, & cum vniuersa domo ad superna transferantur.* Hic erat vnus piorum parentum timor, ne ipsi ex parte dimidia ad Deum irent, manente aliquo filio in incerto vitæ curriculo. Timebant, ne dum ipsi Deo apparerent, aliquis filius esset in vitijs, ideo cum iuniorem vident in tuto, lætantur, quod iam cum omni domo sua ad Deum ibunt Et vtinam nullus parens sustineat coram Deo esse sine liberis. De filijs Iob dicitur cap. 1. quod septem essent, & tres filiæ, quod inter se celebrarent conuiuia. Quid tunc? *Cumque in orbem transisset dies conuiuij, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos, consurgensque diluculo offerebat holocausta.* Expende ordinem, non prius surgebat sacrificaturus bonus pater, quin filios conuiuantes admoneret, sanctificaret. Turpe enim esset, quod pater esset multus in offerendo sacrificio, & filios relinqueret immundis vacare cõuiuijs. Ait Orig. lib. 1. in Iob: *Mittebat Iob, & mundabat illos, mittebat ad eos, qui impietatem admonerent, qui iustitiam instaurarent, qui Dei timorem docerent, qui testificarentur Dei iudicium terribile Sic & Iob primum mundabat eos, & ita demum, pro eis hostiam offerebat.* Non sinebat bonus pater familias filios vacantes conuiuijs, vacantes luxui, & ipse solus ibat ad sacrificium, sed sacrificaturus, prius curabat, vt mundi, & sancti essent filij. Et quidem per hoc maxime apparet parens ea mũditie pollere, qua digne accedat ad sacrificium, si curet antea, vt & sint mundi filij. Paulus 1. ad Corinth. 11. monebat sacrificaturos: *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat.* De Iobo autem dicitur: *Mittebat ad eos, & sanctificabat illos, consurgensque diluculo offerebat holocausta, &c.* Apostolus iubet, quod sacrificaturus se ipsum probet ante sacrificium; Iob autem non dicitur se sanctificare, sed filios; cur non magis se mundat, se sanctificat? Sanè per hoc homo se intelligitur mundare ad sacrificium, quod nec filios relinquit in immunditie. Ait Orig. lib. 1. in Iob: *Primo mundabat, purificabat, sanctificabat filios, & ita demum pro eis hostiam offerebat, vt cunctis in perpetuum ostenderet, quia mundi, & casti, & sancti conderent sacrificia, vt sancte, & digne immolata, sancte atque digne à sancto accipiantur Sic namque & Apostolus post hæc dicit: Probet se ipsum homo hoc est, mundet semetipsum. & ita de sanctissimis sacrificijs fruatur.* Et merito tunc intelligitur homo se mundare; & probare dignè ad sacrificia diuina, cum ante illa, nititur mundare, & sanctificare filios, ne sacrificãte patre illi maneant immundi. Nunquam enim filiorum immundities non inuoluet parentes suos. Res patet in Heli filijs; Heli bonus Dei sacerdos, filij pessimi erant, Heli domi erat solicitus pro Dei cultu; filij eius erant in prælio, Dei hostes, & inimici. Venit nuntius ad patrem, qui diceret in quã ruinam impulissent filios scelera sua, vt mortui concidissent. Quid tunc pater? Ait textus, 1. Reg. cap. 5. *Cecidit de sella retrorsum, iuxta ostium, & fractis ceruicibus mortuus est.* Vbi pulchre D. Proclus epist. ad Ioannem Anthiochenũ, fatur: *Senex in iuuenũ tempestate naufragium passus est, pro quibus affectum non gubernauit increpatione.* Sanè dum tempestas excitatur in naui, propter transeuntes, nequit nauclerus etiam sapientissimus, & vigilantissimus non inuolui illa Ita pater familias licet ipse per se bonus sit, & optimus in naufragio filiorum vix potest non perire. Vnde qui se in tuto asserere cupiat, dum ipse virtuti incumbit; non relinquat filios in vitijs.

Nazian.

Iob. 1.

Orig.

Cor. 11.

Orig.

1. Reg. 5.

§. VII.

Pater familias tunc Deo festum agit cum totius familiæ gerit cũram in Eucharistico cibo, in pauperum alimentis.

QVi Deo festum agere cupit, hoc efficiat, vt nec minimus familiæ suæ maneat festi expers. Sic enim cauet Moyses: *Cum paruulis nostris, & senioribus pergemus, cum filijs, & filiabus, cum ouibus, & armentis. Est enim solemnitas domini, &c.* Quasi hoc pertineat ad festum, & solemnitatem gratam domino, quod nullus familiæ, nec puer filius, nec filia, nec languidus senex, nec vilis seruus abstineat à festo. Huc spectabat lex Deuter. cap. 16. dicens: *Septem diebus domino Deo tuo festa celebrabis, in loco quem elegerit dominus.* Quæ verba sic Græcus apud Origenem conflat: *Septem diebus celebrabis diem festum domino Deo tuo, & epulaberis tu, & filius tuus, & filia tua, & seruus tuus, & ancilla tua, & aduena, qui est in te, & egenus gentis tuæ.* Itaque nullus relinquitur, nullus excluditur ex ijs, qui triuerint limina boni patris familia, qui festum non participet, vbi gratus Deo agitur festus dies. Ex quo monet

Deut. 16.

Orig.

Orig.

Orig. lib. 1. in Iob: *Ita debemus etiam nos, ô amici, in diebus festis nostris, atque incunditatibus non solum hoc respicere, quomodo nos soli epulemur, atque iucũdemur: sed hoc præsertim debemus intendere, vt epulentur nobiscum, & celebrent diem festum nostrum serui nostri, & ancillæ, & clientes nostri, & egeni, & pauperes vniuersi, & celebremus diem festũ domino Deo nostro. Si enim celebrauerit tecum diem festum, & epulatus fuerit tecum seruus tuus, & ancilla tua, & pauperes, & egeni, procerto scito, quod Domino Deo tuo diem festum celebras.* Illa est profecto solemnitas Deo grata, ille dies festus gratissimus, quo pater familias non patitur abstinere filios, nec seruos, nec ancillas ab epulis diuinis: Quando enim paterfamilias facit, vt filij, & ancillæ, & serui cœlestibus gaudeant epulis; insuper & aduenas, & pauperes adhibet mensæ suæ, tunc festum, & solemnitatem agit Deo gratissimam. Non enim est Dei solemnitas in familia, in qua vel filius, vel seruus, vel quilibet alius abstinet à festiuis epulis. Vnde Paulus
[1. Cor. 11. ad Corinth. 1. cap. 11. ait: *Conuenientibus vobis in vnum iam non est dominicam cœnam mãducare. Vnusquisque suam cœnam præsumit ad manducandum, & alius quidem esurit, &c.* Ecce tibi Corinthios conuenientes in Ecclesiam vt festos dies agerent, tam in Eucharisticis, quam in temporalibus epulis ad dominicæ cœnæ exemplũ, & eos pungit Apostolus, quod longe absint à festo dominicæ cœnæ. *Non enim*, ait, *est dominicam cœnã mandcare.* In quo isti deficiebant à tanto dominicæ cœnæ festo? Sanè in cœna dominica & dominus, & omnes pariter discipuli accumbebant mensæ, nullus ibi ieiunus relinquebatur, nec filius, nec seruus, nec Iudas ipse. In Corinthiorum autem mensa, longe aliter fiebat, vnusquisq, seorsum relictis pluribus alijs sibi faciebat epulum: quo nihil habebant de dominica mensa, nihil de Dei festo.
Chrysost. Ait D. Chrysost. hom. 27. *Non est dominicam cœnam manducare, ad illam eos noctem relegans, in qua admiranda mysteria Christus tradidit. etenim illa cœna communiter omnes habuit inclusos. Atqui nõ tanta differentia est diuitum, & pauperum, quanta magistri, & discipulorum. Et quid dico magistri, & discipulorum? Cogita differentiam magistri, & proditoris. Verumtamen magister cum discipulis accumbit, neque proditor eiectus, sed ciborum sanctus est particeps. Inde interpretatur, quomodo non est dominicam cœnam manducare.* Ex eo quod aliquis relinquitur, vel nõ relinquitur, coniectare licet, quis celebret cœnam domini: Vide in cœna domini, in paschæ festo, vt dominus cum omni familia sua, cum omnibus familiaribus suis nullo excepto, nullo relicto facit pascha, facit cœleste conuiuium. Et inde conijce, si tu facias pascha domini; si dum tu cœlesti mensæ assides, facis, vt nullus sit in domo tua, in familia tua, qui non assideat simul, dominicam cœnam manducãs, vere facis pascha domino. Verum si dum tu accumbis, tui absunt; & te saturo esurijt famuli, esuriunt egeni, proculdubio id est, iam non manducare dominicam cœnam.

Exod. 10. Et mane facto ventus vrens leuauit locustas. Quæ ascenderunt super omnem terram Ægypti, & sederunt in cunctis finibus Ægyptiorum innumerabiles, quales ante illud tempus non fuerunt, nec postea futuræ sunt. Operueruntque vniuersam superficiem terræ vastantes omnia. Deuorata est igitur herba terræ, & quidquid pomorum in arboribus fuit, quæ grando dimiserat. Nihilque omnino virens relictum est in lignis, & in herbis terræ in cuncta Ægypto.

§. VIII.

Nil pulchrum non destruit adulatio.

Ecce sub vento vrente locustæ exurgunt, quæ vniuersam Ægyptũ fructibus, floribus herbis nudãt. Ait enim: *Operuerũ ọ, vniuersam superficiem terræ, vastantes omnia. Deuorata est igitur herba terræ, & quidquid pomorum in arboribus fuit, &c.* Et quæ locustæ hæc sic ore potentes vastare omnia? Pulchre D. Greg. lib. 31 Moral. c. 12. ait: *Locustarũ nomine adulantiũ lingua signatur.* Et fallar, si quæ lingua pestilentior ad vastandum, ad perdendum, quam lingua adulantium De Holopherne dicitur Iudith. cap. 2. *Profectus est ipse & omnis exercitus, cum quadrigis, & equitibus, & sagittarijs, qui operuerunt faciem terræ, sicut locusta.* Ecce sagittarij isti, vt operiunt terram, sicut locustæ; quos miratus
Greg.
Tilmman-

Tilmannus in Allegorijs, ait: *Sagittarij Holofernis, id est, diaboli, sunt adulatores. Lingua enim adulatoris ad modum locustæ totum virorem gratiæ depascit.* Nulla herba viret, nullus flos candet, nullus fructus relinquitur, vbi apparet adulatoris lingua. Quo expectat Prouerb. 27 aiens: *Qui benedicit proximo suo voce grandi de nocte consurgens, maledicenti similis erit* Quæ sic expressius redduntur apud Tygurinam *Laudans proximum suum magna voce, mane surgenti, reputabitur, ac si exeratus eum fuisset.* Sanè vt quæ sub execratione, & maledictione sunt, solēt arere, marcescere, sic quæ adulatoribus sermonibus tangunt ir, in maciem, & extremam aridita-te mbant. Cui maxime consonat Hierem. cap 11. inquiens: *Oliuam vberē, pulchram, fructiferam speciosam vocauit dominus nomen tuum. ad vocem loquelæ grandis exarsit ignis in ea, & combusta sunt fruteta eius* Et quæ loquela grandis sic vberem oliuam depasta cit, & redegit in cinerem, nisi adulatoris sermo? Ait D Greg. PP. hom. 21. in Ezech. *Vox grandis loquelæ est fauor adulantis. Ad vocē ergo loquelæ grandis exarsit ignis in ea, quia in magnitudine fauoris, flamma in corde accenditur de amore laudis. Sed omnia oliua fruteta comburuntur, quia ante omnipotentis Dei oculos, vel quæ bene gesta, vel quæ scienter sunt dicta depereunt, cum iam non amore domini, sed intentione transitoriæ laudis fiunt.* Sic sermo adulatorius omnem virtutum virorem destruit, nihilque vigere finit. Et fallar, si qua lues pestilentior, & plaga acerbior inueniatur ad pulchra quæque, & optima deuastanda. Apud Ezechielem cap. 34. quærebatur dominus de pastoribus, qui pinguiora occidebant, aiens: *Quod crassum erat, occidebatis, gregem autem meum non pascebatis.* Et quando pastor Ecclesiæ occidet crassiora, nisi quando diuites, & potentes laudando prædicat, quos, & securius, & vtilius caperet? Ait D. Hieron. *Quod dicit, quod crassum est, occidebatis de diuitibus loquitur, quos malipastores in Ecclesijs singulare narrantur, dum eos prædicant, & vitia eorū increpare non audent.* Equidem præsentissimum malum est adulatorum laudatio, quæ possit celsissima quæque in ruinā trahere. Id optime ealebat vafer ille tentator, de quo ait Matth. cap. 4. *Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum supra pinnaculum templi, & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum, scriptum est enim, quia Angelis suis mandauit de te, & in manibus tollent te* Non vtcumque præcipitium suadebat, sed illud præcipitium à quo liberaretur Angelorum manibus. Petebat namque tentator, quod Iesus spectante populo sese daret Angelorum manibus sustentandum, vt sic descenderet à templi pinnaculo. Et quid hoc interesset Sathanæ? Quod diaboli lucrum esset, quod Iesus Angelorū manibus sustentatus videretur à populo? Non enim tunc populus magis Iesu virtutem laudaret? Nonne totus quantus erat populus magnis illum prosequeretur laudibus? Quid hoc lucri afferret diabolo, quod Iesus exoneretur clamoribus laudantum? Equidem multum inde lucrum speta-bat diabolus, sciens laudum humanarum venena, quæ floridissima quæq, aut perire, aut marcescere faciūt. Ait D. Cypr. ser. de ieiunio, & tentat. Saluatoris, fatus: *Experientia diabolus didicerat, & in multis probauerat vitiorum victores sæpe magis laudantium corruptos, & cognatum, propinquumque esse malum virtutibus adulationem, nec facile quemquam posse euadere, quim libenter assentatorum canticis porrigat aures, & laudatorum modulationibus delectetur. Hoc generale malum in humano genere Sathā putabat suggerere saluatori, vt popularibus laudibus vellet attolli, si vectoribus Angelis sustentatus se filium Dei comprobaret. Huiusmodi consilys filios hominum corrumpere consueuerat.* Nec miror, quod Sathā adulationis telum potissimum æstimet ad corrumpendum, quando Iesus nullum tā-ta violentia repellit Ioan. cap. 8. *Dixerunt Iudæi, Nonne benedicimus nos, quia Samaritanus es, & dæmonium habes? Respondit Iesus: Ego dæmonium non habeo.* Quis mitior in respondendo ad contumelias? Sed Matth. 21. accedunt Pharisæi dicentes: *Magister volumus à te signum videre. Qui respondens, ait illis: Generatio mala, & adultera, &c.* Quid seuerius? Cum dæmoniacus vocatur, mitis respondet, cum magister & prædicatur, & habetur, tunc durus, tunc seuerus? Et quæ huius ratio? Chrysost. hom. 44. in Matth. ait: *Cum illi aspere, atque contumeliosè interrogant, iucundius, atque humilius respondet: cum vero assententur, tunc non mediocri vtitur acrimonia. Veluti enim nulla ira concitatur, eodem nunc modo adulationibus non delinitur.* Acris sit, & acerbus in adulatores, quisquis velit non deliniri adulationibus.

Prou. 27.
Tygur.
Hier. 11
D. Greg.
Ezu. 34.
Hieron.
Matth. 4.
Cyprian.
Ioan. 8.
Matt. 21.
Chrysost.

Exod. 10. Quamobrem festinus Pharao, vocauit Moysem, & Aaron, & dixit eis Peccaui in dominum Deum vestrum, & in vos. Sed nunc dimittite peccatum mihi, etiam hac vice,

vice ; & rogate dominum Deum veſtrum, vt auferat à me mortem iſtam. Egreſſuſque eſt Moyſes de conſpectu Pharaonis , & orauit dominum. Qui flare fecit ventum ab occidente vehementiſsimum, & arreptam locuſtam proiecit,&c.

§. IX.

Prius peccatis tollendis incumbat, qui mala temporalia pellere nititur.

SApit in hoc tyrannus barbariſsimus, qui dum optat mortem moleſtiſsimam toilere , nihil prius curat, quam ſe peccatis eximere. Quippe ait: *Peccaui in Dominum veſtrum. Sed nunc dimittite peccatum mihi , & rogate dominum veſtrum, vt auferat à me mortem iſtam.* Non antea agit de auferenda plaga, quam de peccatis auferendis. Quid ſapientius? Vtinam ab hoc barbaro diſcerent vniuerſi ægri, atque afflicti , & prius cogitarent de tollendis peccatis, quam
Ioan.11. de tollenda ægritudine. Ecce tibi Ioan. 11. Lazarum,& ægrum & defunctum , quem vt liberaret à morte, venit Ieſus, inuenitque ſorores eius flentes: *Ieſus ergo vt vidit eam plorantem, & Iudæos, qui venerant cum ea plorantes, infremuit ſpiritu, & turbauit ſe ipſum, & dixit: Vbi poſuiſtis eum? Dicunt ei, Domine veni, & vide. Et lacrymatus eſt Ieſus.* Ad quid tot lacrymæ , tot gemitus , tot turbationes Ieſus ? Venis domine vt Lazarum mortis plaga eripias , cur antea lacymaris ? Cur antea fles? Cur non magis feſtinas, vt amicum ſuſcites? Cur cunctaris in lacrymis effundendis prius , quam morti , & ægritudini imperes?
D.Amb. Sapienter D.Amb. lib. de Ioſeph , cap. 10. inquit: *Turbatus eſt autem, ſicut habes in Euangelio , quia turbauit ſe ſpiritu cum Lazarum reſuſcitaret , & ibi fleuit , vt prius lacrymis ſuis mortui delicta lauaret.* Exſufflaturus dominus mortem , & ægritudinem ab amico, hoc in primis curat , vt eius exſufflet culpas, nos inde docens diligentiam primam, & efficaciſsimam pro malis temporalibus abigendis in eo eſſe ſitam , quod curemus ablui à
Matth.8. culpis,& delictis. Matth. 8. dicit: *Veſpere autem facto obtulerunt ei multos, dæmonia habentes: & eiciebat ſpiritus verbo ; & omnes male habẽtes curauit, vt adimpleretur, quod dictum eſt per Iſaiam prophetam dicentem. Ipſe infirmitates noſtras accepit , & ægrotationes noſtras portauit.* Chryſoſt. Theophil. Euthim. & communiter Patres putant Iſaiam ibi locutum fuiſſe de infirmitatibus, & ægritudinibus animæ, nimirum de peccatis. Quomodo ergo Matthæus dicit verba Iſaiæ impleta in curatione corporalium infirmitatum? Erat equidem hoc in Chriſti curationibus commune, vt primus Chriſti conatus, & principalis eſſet circa tollenda peccata; nec vnquã ad mala corporis abigenda proceſsit, quin antea ſpectaret ablationem peccati. Vnde quod de peccatis auferendis dixerat Iſaias, præclare adimplebatur in depulſione corporalium infirmitatum. Quò ſpectans D.Baſil. *D.Baſil.* in regul breuior. 177. ait: *Scripum eſt: langores noſtros ipſe tulit , & dolores noſtros ipſe portauit, quod eos, in quibus hæc erant , curauerit: etiam hoc in loco pœnitentiæ modus, & ratio cõuenit.* Expende, quo loco putet ſanctus Doctor explicari pœnitentiæ rationem , nimirũ loco , quo explicantur corporales curationes, quæ vt certius fiant, prius per pœnitentiam fiat abolitio peccatorum. Hinc Luc. *Luc.5.* cap. 5. paralytici hominis ſanitatem procurabant nonnulli extorquere à Domino; *Quorum fidem vt vidit, dixit : Homo, remittuntur tibi peccata tua.* Quid ais Domine? Illi non meminerunt hominis ſcelera, ſed paralyſis morbũ. Cur tu nihil locutus de morbo, ante omnia , ſcelerum illius facis remiſsionem? Cur non magis dicis , eripitur tibi morbus, quã remittuntur peccata ? Vt vera, & firma ſit morbi curatio , ſapiẽtiſsimus medicus nil prius facit , quam ab eius anima tollere peccata. Ita D. Amb. lib. 5. in Luc. fatur: *Vt vere* *D.Amb.* *paralytici iſtius corpus credamus eſſe ſanatum, cognoſce tamen interioris hominis ſanitatẽ, cui peccata donantur.* Hęc peccatorum abolitio, animæque ſalus præcedens oſtendit veram, & firmam futuram corporis ſanitatem.

§. X.

Vel imperfectus Dei timor diſponit hominem ad diuina beneficia excipienda.

SVb ſupplicio tremẽs Pharao verbis peccati ſui dolorem publicat, & Moyſes ſtatim illi miſericordiam impertitur. *Egreſſus eſt Moyſes de conſpectu Pharaonis, & orauit dominum. Qui flare fecit, &c.* Sanè non perfecte

perfecte penituerat hominem impium, sed solo pœnæ horrore coactus parua illa verba pœnitudinis dixerat, cur ergo tam promptus Deus illi accurrit, & plagam tollit locustæ? Tantum ne apud Deum valet, vel imperfectus, vel seruilis timor in homine peccatore existens? Equidem peccator licet sis, dum aliqualem Dei timorem etsi imperfectũ exhibeas, tam inde disponeris, vt multa ex Deo consequaris beneficia. Veneficus, & pessimus erat Balaam, qui mercede conductus dũ iret maledicturus Israelitas, aperuit Dominus oculos eius, & vidit ex aduerso Angelũ Dei cum euaginato gladio minitantem durissima. Sub quo periculo attonitus peruenit ad Regem Balac, iubet aras strui, quæ regi placeant, quãtum est ex se, locuturus. Sed dum hæc aguntur Numer. 23. ait textus: *Dominus autem posuit verbum in ore eius, & ait, &c.* Quantum hoc? In ore malefici hominis, in ore impij, & peruersissimi Dominus suum verbum ponit? Cur non magis caues Deus fœtidum, & spurcum os, maledicentia plenũ? Procop. Pulchrè ad hæc ait Procop. in Glossa: *Animus illi apparatus est, metu enim apparitionem adoratus fuerat.* Nec miror, quod vbi timoris etsi imperfectissimi præcesserat ornatus, diuinorum beneficiorum capax fieret. Qui enim Dei timor in homine existens eum capacem non reddit beneficij diuini excipiendi? Hinc Gen. 7. *Factum est diluuium quadraginta diebus super terram.* Cur non breuiori tempore tantum malum claudebatur? Nonne posset Deus, vel vnico diluuij die terram submergere? Cur rem per quadraginta dies amat differre? Ait D. Chrysost. hom. 24 ibi: *Quid? Non erat ei possibile, vt vno die totam pluuiam induceret? Quid, inquam, vno die? Vno momento posset: sed hoc dedita opera facit, volens simul, & timorem incutere, & occasionem præstare, qua possent pœnam, quæ in peccatoribus est, effugere. Expende illud, & timorem incutere, & occasionem præstare, &c.* Namque in quo timor Dei inculsus esset, non poterat, nó esse occasio, qua aliquod Dei beneficium reciperetur. Sic Iudæi multo flagello contriti Isa. 26. dicunt Isaiæ cap. 26. *Sicfacti sumus à facie tua domine. Concepimus, & quasi parturiuimus, & peperimus spiritum.* Vbi Septuag. in rem nostra: *Propter timorem tuum domine in vtero accepimus, & parturiuimus, & peperimus spiritum salutis tuæ.* Ex quo Theodorus in cat. Græca in Pentateuchum, ait: *Ostendit vtilitatem, quæ ex nimis Dei percipitur. Accipientes enim timorem tuum, velut bonum semẽ, & huic in vtero gestantes, opportuno tempore salutem reportabimus.* Est semper timor Dei in animis nostris bonum semen, cui si adolescere liceat, non dubito, quin nos approximet Deo. Hinc Matth. 8 dum contra tempestate nauicula Apostolorũ operiretur flatibus, *Accesserunt ad Iesum, & suscitauerunt eum dicentes: Domine saluanos, perimus.* Vbi ait D. Basil. Seleuc. orat. 22. *O timorem naturæ magistrum! O periculum, quo docetur, vbi salutis sit anchora! O mare exanimatos nauta discipulos præceptori reconcilians!* Sic sanctus vir extollit pericula, quæ Dei incutiunt metum, ex quo habemus ad Deum accessum, & securitatem in Deo. Vndè monet Nazianzen. orat. 40 *Dum secundo vento nauigas, naufragium time, & tutior à naufragio eris, adiuorem, & socium tibi timorem asciscens.* Ibi.

Matth. 8.

Basil. Sel.

Nazianz.

Exod. 10. Dixit autem Dominus ad Moysem: Extende manum tuam in cœlum, & sint tenebræ super terram Ægypti, tã densæ, vt palpari queant. Extenditque Moyses manum in cœlum, & factæ sunt tenebræ horribiles in vniuersa terra Ægypti. Tribus diebus nemo vidit fratrem suum, nec mouit se de loco in quo erat, &c.

§. XI.

Repentina calamitas intolerabilior.

INter vniuersas Ægypti calamitates hæc tenebrarum calamitas non deinteritur Pharaoni, ait enim textus: *Dixit dominus ad Moysem Extende manum tuam ad cœlum, & sint tenebræ.* Non iubet, vt in cæteris, quod antea dicat Pharaoni de tenebris nouis additis, sed iubet, vt sine admonitione eas quam primum adducat. Non iam Dei remissionem parabat in pœnis, sed augmẽtum, quod maximum fit ex eo, quod calamitas veniat improuisa, & repentina. Sic 1. Reg. 31 dicitur de Dauide: *Cũ ergo venisset Dauid, & viri eius in ciuitatem, & inuenissent eam succensam igni, & vxores suas, & filios suos, & filias ductas esse captiuas. Leuauerunt Dauid, & populus, qui erat cum eo, voces suas, & plorauerunt donec deficerent.* Mirabar, quod vnum bellatorem malis assuetum sic opprimeret calamitas ista. Quem nec visi, nec leones, nec Philisthæus, nec crebræ Saulis in-

1. Reg. 31

iuria minime inflexerunt, quomodo potuit modò in lacrymas inflecti, & suspiria? Vnde calamitas ista sic mollefecit lapideum aduersus calamitates virũ? Venit hæc illi prorsus inopinata, & repentina, vnde non miror, quod omnibus esset intolerabilior. Ait D. Chrysost. Chrysost. lib. 3. de Prouid in Glossa, *Dauid percussus verbis satraparum recessit rearens, ac domum rediens tanta mala, tot clades offendit, vt pene merore suffocaretur. Ex insperato enim superuenientia, duplo, quam erant grauiora videbantur, neque tam tolerabilia. Inerat enim ille quasi quicturus domi, mœroris prætendit consolationem inuenturus vxores, scilicet, ac liberos, cum repente audiuit illos in seruitium ab hostibus abductos, hausitque oculos ignem, fumum, sanguinem, cadaucra. Tunc tristitia, & metu iusti huius perturbantibus animum, tempestas maxima, tumultusque harum passionum inerat.* Vides, vt inopinata, & repentina calamitas valuit robustissimum Dauidis pectus infringere? Equidem intolerabilia sunt mala, quæ repente ingruunt. Hinc Iesus noscens Iudæorum rabiem in discipulos suos, & cupiens ire, vt Lazarum suscitaret in vitam, ait Ioan. 11. *Eamus in Iudæam.* Ioan. 11. Nõ alibi monuit dominus discipulos de profectione sua in aliquod oppidum, aut prouinciam. Cur modo non arripit iter, quin præmoneat discipulos? Erat prouincia illis dura, & periculorum plena, ideò voluit illos præmonere de profectione, ne si subito se viderent ire in pericula, animo caderent & affligerentur nimis. Ait D Basil. Sel. orat. 40. Basil. Sel. *Cur cum nusquam profectionem prædicat, nunc prædicit? Ne repẽte totos exterminaret. Dicunt enim, cum ibi paulo antea ageres, quærebant te lapidare.* Cauit Dominus ne repentina, & inopinata afflictio suos opprimeret; cum enim eorum ob oculos esset Iudæorum duricies, & rabies, si non præmoniti inter illos se viderent, non dubito, quin consternationem paterentur nimiam, quod cauens bonus magister, illis prædicit difficultatem suscipiendi itineris. Adeò enim potens est subita, & inopinata calamitas ad consternandos animos, vt hinc maxime extollatur Iobi sanctissimi robur, quod non opprimeretur subitis, & filiorum, & rerum omnium casibus. Dum enim ipse in domo sua floreret, venit, qui renũtiaret ruinam ouium, & qui ruinam armentorum renuntiaret, & qui filios, filiasque subita tempestate sublatas ediceret. Tũc Iob cap. 1. *Corruens interram adorauit, & dixit: Nudus egressus sum, &c.* Iob 1. Quanta hæc fortitudo in subitis casibus? Ait Didymus in cat. Græca: Didym. *Prorsus animaduertendum est, quemadmodum quæ repente contigerunt, vel ex ipsa renuntiatione pondus, atque ad summam animi molestiam vim habeant. Verum etsi propter subitum casum perturbare Iobi mentem hæc poterant, nequaquam tamen iustum peruerterunt.* Hæc ibi, vt videas, quantum ad infringenda corda valeat subita calamitas.

§. XII.

Splendores mundiales obscurissimis immergunt tenebris suos cultores.

QVid aliud meterent Ægyptij splendẽtiũ mundi bonorũ amatores, quam tenebras? Sic ait: *Sint tenebræ super omnem terrã Ægypti tã densæ, vt palpari queant.* Sic mundi amatoribus, sic splendentium mundi bonorum cultoribus tenebræ gignũtur palpabiles. Ex Amos cap. 5. ait Actorum cap. 7. *Nunquid victimas, & hostias obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus Israel? Et suscepistis tabernaculum Moloch, & Sydus Dei vestri Rempham.* Act. 7. 42. Colebant miseri Molochi statuam regia corona illustrem, pellucidis lapillis instar Luciferi pellucentẽ, in quo monstrabantur splendidissimum colere Luciferi astrum. Sed illud notandum, quod Sydus istud ab Israelitis cultum, vocatum Rempham, siue Ræpham, quod nomen idem est, ac obtenebratio. Et quid tenebræ cum fulgenti, & pellucido Sydere? Cur non magis illud vocant illuminationem, quam obtenebrationẽ? Non possunt cultores splendorum mundialium negare qualem fructum ab illis capiant, qui semper est obtenebratio, & obscuratio. Quippe ait D Cyril. Alex. in cap. 5. Amos: Cyr. Alex. *Portarunt igitur tabernaculum Moloch, hoc est, regis nostri. Qualis autem iste rex? Astrum Dei nostri Rapham, id est, obtenebratio, & excæcatio. Porro Luciferũ adorabãt; verumtamen adorantibus factus est Rapham, id est, obtenebratio, & obcæcatio. Nõ quasi astrum in illis operatũ sit tenebras; sed quod illis cultus illius obtenebrationis causa extiterit.* Et quãdo cultus splendorum mũdialium tenebras obscurissimas non parat alumnis suis? Proh miser homo quò magis inhias splẽdoribus terrenis, eo in obscuriores, densioresq; tenebras præcipitas. Id experiebantur, qui dicebant Isaiæ cap. 59. *Expectauimus lucem, & ecce tenebræ splenderem, & in tenebris ambulauimus. Palpauimus sicut cæci, & quasi absq; oculis ambulauimus.* Isai. 59. Ecce tibi lucis expectatores, nihil aliud metunt, niſi tenebras, & caliginem, & cæcitatem. Et quam lucem expectabant? Ait Hugo Cardin. *Expectauimus lucem, id est, nobis promisimus longam prosperitatem* Hu. Car.

in

in terra ne miremur, quòd terrenis splendoribus inhiãtes tenebras metant, & obscurissimam cæcitãtem, quam frequentissime mundiales splendores pariunt.

§. XIII.

Non parum castigatur peccator, si quæ animo habet, in corpore patiatur.

QVi omni veritatis luce carebant Ægyptij ad tenebras adducuntur palpabiles, ait enim: *Factæ sunt tenebræ horribiles in vniuersa terra Ægypti. Tribus diebus nemo vidit fratrem suum.* Et quæ hæc pœna? Sanè nihil nouum effectum est, sed quæ erat in eorum animis obtenebratio, qua nec virtutem videbant, nec agnoscebant Israelitas fratres, ea extrinsecus in corpore posita est, qua vehementer castigabãtur Ait Orig. apud Lyppoman *Noua plaga tenebræ sunt, vt mentis eorum cæcitas arguatur.* Et crede mihi in eo vehementissime peccator castigatur, si quæ mente gerit ipse, extrinsecus patiatur: si & tenebræ, & cæcitates animi, dum incumbit peccatis, in corpore appareant. Quod & sæpe facit Deus in impiorum plagis. Sic Actor. 13 Actor. 13. cum Magus Elymas resisteret prædicationi D. Pauli, in illum Apostolus iratus ait: *Et nunc, ecce manus Domini super te, & eris cæcus, non videns solem vsque ad tempus. Et cecidit in eum caligo, & tenebræ.* Vndè in hunc miserum caligo, & tenebræ cecidêrunt, nisi quod ex eius animo in corpus deuenit extrinsecus, quæ intrinsecus caligo erat? Sic pulchrè cecinit Arator lib. 2. in Acta. *Tunc nubila vultum*

Cæruleis fœdare notis, & pectoris atri
Venit in ora color.

Hæc fuit miseri Magi pœna, quod obscuritas mentis eius, sub qua viuebat, & sese opponebat veritati lucidissimæ, extrinsecus prodijt, & eius apparuit in vultu. Nec dubium, quin durissimè castigarentur peccatores, si interni animæ motus sentirentur extrinsecus in corpora venire. Sic dum crucifixo dominus Matt. 27. adhæret, dicit Matth. 27. *A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super vniuersam terram.* Meritò vniuersa terra quasi ignorantiæ tenebras in mente habebat, extenus perpessa est. Sim. Cas. Ait enim Simon de Cassia apud Palacios: *Datur tenebræ mundo ignoranti, quia mundus eum non cognouit.* Ecce de obscurato mundi corde procedunt tenebræ, quibus suffunditur in morte saluatoris.

Lyppom.

§. XIIII.

Vehementer tenebrescit ille, qui in fratres, & proximos crudelis est.

QVæ maior caligo, & obscuritas, quam quæ tenet hominem crudelem in fratres? De Ægygtijs dicitur in præsenti: *Factæ sunt tenebræ horribiles in Ægypto. Tribus diebus nemo vidit fratrem.* Ecce vnde expendatur terribilitas tenebrarum Ægyptiarum, nimirum, *quod tribus diebus nemo vidit fratrem.* Quid tenebriosius? Equidem illi in summis tenebris ambulant, qui male affecti sunt ad proximos, & fratres Quo spectãs Rupert apud Lyppom ait: *Hæc tenebrarum horribilium densitas recte Ægyptijs illata est. Ægypty namque nomine dicuntur, & re, scilicet odio filiorum Israel, oculi eorum fuerant obtenebrati.* Quibus erat odium tã crudele aduersus proximos Israelitas, non miror, quod & in dẽsissimis tenebris essent. Sic Psal. 135. Psal. 135 clamabat immanissimus tyrannus: *Collocauit me in obscuris sicut mortuos sæculi.* Obscuritatem tenebrosam in se sentiebat, qua immobilis velut mortuus apparebat Et quæ hæc obscuritas tenebriosa erat nisi eius in fratres crudelitas? Ait D. Chrysost. ibi: *Non audis pauperes quotidie clamantes, & eiulantes à nemine tamen audiri? Quare non audiuntur? Quoniam collocauit eos diabolus in obscuris sicut mortuos sæculi. Quid enim sunt alijs tenebræ, & mortis affectio, hoc est eis inhumanitas* Et meritò inhumanitas in proximos tenebrosa hominis affectio vocatur. Quid enim aliud potest esse in homine sine affectione, & charitate, quam tenebræ densissimæ, quàm caligo magna? Hinc Iudæi clamabant Isaiæ *Isaiæ 59* cap. 59 *Expectauimus lucem, & ecce tenebræ, splendorem, & in tenebris ambulauimus.* Et quidem in tenebris ambulant, qui exuunt animo fraternam affectionem, & nihil meditantur, nisi crudelitatem. Ex quo D. Cyril. Alex. in Nahum cap. 1 ait: *Facti sunt etiam in tenebris Iudæi, & diuini luminis omnino expertes fatui, & cæci permanent infelices. Et quoniam sine affectione, & indomiti erant, idcirco ait propheta; Expectantibus illis lucem, factæ sunt illis tenebræ, præstolantes lucem in tenebris ambularunt.* Expende illud, *Quoniam sine affectione, &c.* Quippè dum affectionis, & charitatis fraternæ expertes erant, non poterant, non in tenebris esse. Res enim est tenebrosa, & caligine plena, quod non mansuetudinem, sed du-

Rupert.

Cyr. Alex.

Chrysost.

riciem, ſed rigores oſtentes. Ait Dominus
Exod.19. Exod. 19. *Veniam ad te in caligine nubis, vt audiat me populus, &c.* Sed Matth. 17. vbi Ieſus in Tabor erat cum diſcipulis ſuis, ait: *Ecce nubes lucida obumbrauit eos.* Illic caliginoſa, hìc lucida nubes obumbrat, quia illic rigores, & ſeueritates in Dei hoſtes oſtendebantur, hìc omnia erant ſuauia, & manſueta. Ait D. Chryſoſt. hom. 57. in Matth *Quãdo minatur, tenebroſam oſtendit, quemadmodum in Sina, intrauit enim in nubem, & in caliginem Moyſes. Et propheta de inimicis eius diſſerens ait: Tenebroſa aqua in nubibus aeris. Hìc vero, quia non terrere, ſed docere volebat, lucida nebula videtur.* Vbi manſuetudo, ibi lux: vbi rigoris duricies, ibi caligo, & tenebræ. Quo ſpectant dicta tom. 3. in Euang. lib. 14. cap. 18. §. 8. à medio.

Chryſoſt.

Exod. 10. Vocauitque Pharao Moyſem, & Aaron, & dixit eis: Ite, ſacrificate Domino. Oues autem veſtræ, & armenta remaneant, paruuli veſtri eant vobiſcum. Ait Moyſes: Hoſtias quoque, & holocauſta dabis nobis, quæ offeramus domino Deo noſtro. Cũcti greges pergent nobiſcũ, non remanebit ex eis vngula, quæ neceſſaria ſunt in cultum Domini Dei noſtri, præſertim cum ignoremus, quid debeat immolari, donec ad ipſum locum perueniamus. Indurauit dominus, &c.

§. XV.

Duriſsima hominis afflictio eſt, quod bonis vacuetur, & impleatur filys.

VIde crudeliſsimam Pharaonis in Iſraelitas condeſcendentiam, quippè ait: *Ite, ſacrificate Domino. Oues autem veſtræ, & armenta remaneant, paruuli veſtri eant vobiſcum* Permittit illos filiorum examinibus plenos abire, ſed ſine ouibus, ſine armentis, in quibus tota illorum ſubſtantia cõſiſtebat. Quid crudelius? Fallar, ſi feriſsimus hoſtis aliud durius excogitarit aduerſus Hebræos, quam cum illos cum filijs eſſe iubet, & ſine armentis, ſine vlla ſubſtantia rerum. Hanc duritiem nouit diabolus, qui expugnaturus Iobum cap. 1. primum oues, armenta, & vniuerſam eius ſubſtantiam conſumit, poſtremo filios eius perdit. *Domus corruens oppreſſit liberos tuos, & mortui ſunt.* Hæc poſtrema ſcena tragœdiæ: in qua filij vniuerſi mactantur. Prius oues, & boues, & aſini, & cameli, & ſegetes, poſtremo filij ruinæ dantur. Cur prius armenta, & bonorum omnium ſubſtantia tollitur, niſi ad ſummam afflictionem patris dum ſe bonis omnibus vacuatum, & filijs adhuc plenum conſideraret? Hinc Iobi certamina extollit Diu. Hieronymus ſupra pręſtantiſsimi viri Iuliani certamina. Sic enim ait epiſt. ad Iulan. *Audio te in breui tempore duas virgunculas ſilias tuas pene extuliſſe funeribus, & pudiciſsimam, ac fidiſsimam coniugem tuam Fauſtinam, in qua poſt amiſſos liberos quieſcebas, ſubita tibi dormitione ſubtractam conſecutarei familiaris damna: vaſtationem totius barbaro hoſte prouinciæ, & in cõmuni de populatione priuatas poſſeſsionum tuarum ruinas, abactos armentorum, pecorumque greges, viactos, occiſoſque ſeruos. Hic eſt cathalogus tentationum tuarum, hæc cum Iuliano tyrunculo Chriſti pugna hoſtis antiqui. Quæſo ad te reſpicias grandia ſunt. Si ad bellatorem fortiſsimum, ludus, & vmbra certaminum. Beato Iob, &c.* Expende quæſo, quam pares proponantur Iuliani, & Iobi certamina, & quã ſuperior exprimatur Iob ſupra Iulianũ. Vterque oues, boues, rem familiarem, ſeruos, & filios amiſit: & in tanta ruina, tamq; pari certamine, Iulianus tyrunculus vocatur, & Iob fortiſsimus habetur prælior. An non Iulianus oues, & bobes, & omnem ſubſtantiam, & filios dicitur amiſiſſe, velut Iob? Cur ergo certamen Iuliani dicitur, non certamen, ſed certaminis vmbra, & ludus? Amiſit equidem Iulianus eadem, quæ Iob amiſit, ſed diuerſo ordine, nam Iob prius amiſit bona, quam liberos, vt ſe ſine bonis, & cum liberis decem poſſet proſpicere, quod ad ſummam afflictionem maxime conduceret: at Iulianus prius amiſit filias, & vxorem, & poſtmodum bona amiſit, nec ad momentum ſe vidit cum filijs, & ſine bonis, ex quo adeò eius imminuebatur afflictio, vt comparata ad Iobi afflictionem, dici poſſet, & vmbra, & ludus. Tantum equidem creſcit in homine afflictio, vbi ſe videt vacuatum bonis, & plenum liberis. Merito de diaboli aſtu in Iob dicebat D. Chryſoſt. ho. 1. *Quo enim per liberos totaliter*

Hieron.

Chryſoſt.

liter plecteret, primum capit substantiam perdere: primum capit hæreditaria bona viuis hæredibus arripere, quo filys, filiabusque existentibus, per iumentorum amissionem lethale accipiat iustus mœstitiæ vulnus. Nescio, an sit vulnus magis lethale homini in genuo, quam bonorum defectus; vbi filij abundant. Sic
Gen. 21. Gen. 21. dimisit Abraham ancillam vnà cũ Ismaele filio, & ait textus: *Quæ cum abysset, errabat in Bersabee. Cumque consumpta ẽsset aqua in vtre, abiecit puerum subter vnam arborem, quæ ibi erat. Et abyt, &c.* Dum aqua duraut, non passa est à se filium disiungere, vbi aqua defecit, statim filium abijcit, & ipsa longe ab illo fit. Cur mulier in aquæ penuria sic abijcis filium? Cur nõ magis illum tibi adiungis, vt saltim soletur in matre, qui non habebat, vnde extingueret sitim? Sanè
Chrysost. distrumpebatur doloribus videas, & vtrem vacuum, & maternum sinum occupatũ sustinendo filio Quippè ait Chrysostomus ibi: *Cum aqua consumpta nullam vsquam inueniret cõsolationem, abiecit puerum subter vnam abietem. Disrupebantur eius viscera, & dolebat multum ob immodicam erga puerum affectionem.* Quo magis filium amabat, eo vehementius dolebat, ita vt disrumperetur habens secum illum cum omnimoda alimenti penu-
Ierem. 2. ria. Hinc Ierem. Thren. 2. ponderat ingentem Iudæorum calamitatem, cum qua nulla alia comparari potest. Ait enim: *Matribus suis dixerunt filij, vbi est triticum, & vinũ? Cum deficerent, quasi vulnerati in plateis ciuitatis, cum exalarent animas suas, in sinu matrũ suarum. Cui comparabo te? Vel cui assimilabo te filia Ierusalem?* Non equidem est comparabilis cum alijs calamitatibus, vt quæ omnes alias longe superet vna hæc calamitas, quod patribus bona, & alimenta desint, & abundent filiorum examina clamantia pro
Psal. 127 panibus. Hinc Psal. 127. nõ antea filios optat iusto, quam & copiosam mensam panis: *Filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ.* Et simul filij, & mensa farta pro be-
Iob 29. nedictionibus datur. Nec Iob cap 29. aliter amat filios exoptare, sic enim ait: *Quis mihi tribuat, vt iuxta menses pristinos, quando erat omnipotens mecum, & in circuitu meo pueri mei.* Nicetas explicat; *Cum mihi materies diuitiarum suppetebat*: Tunc enim solum filij sunt grati in circuitu patris; vbi enim bona deficiunt, potius augent calamitatem.

§. XVI.

Nil prætermittat ex ijs, quæ ad Deum spectant, qui sibi diuinas promissiones amat certas habere.

BOnus diuinarum promissionum assertor, nihil vel minimum prætermittendum putat ex ijs, quæ ad Deum pertinent; ait enim. *Cuncti greges pergẽt nobiscum, nõ remanebit ex eis vngula, quæ necessaria sunt in cultum Domini, &c.* O vocem exactissimi Dei serui, omnia officia implentis, & omnes promissiones recipientis! Conueniant huc quicumque magna ex Deo excipere contendunt, & sciant tunc sibi omnia euentura certo, cum nihil omiserint ex ijs, quæ ad Deum pertinent. Non remaneat, vel vngula ex eis, quæ necessaria sunt ad cultum Domini, & nil tibi nõ veniet, ex ijs, quæ promissa a Deo fuerint. Quæ omnia tunc integra obtinebis, cum omnia tua officia impleueris. Abrahamæ promissa fuerat in Isaac longissima nepotum clarissimorum posteritas; sed & requisitum ab illo fuerat, quod Isaac in holocaustum Domino offeret. Quid tunc senex? De nocte consurgit Gen. 22. filium ex- *Gen. 22.*
citat, & cum filio pergit in montem, ligna parat, aram struit, ignem appenit, filium ligat, gladium exerit. & iam iam percussurus voce Angeli cohibetur dicentis: *Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo vnigenito, benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas.* Ecce firmatur Abrahamo promissiones diuinæ: ecce vt illi datur filius ex quo lucidissimi nepotes auo fiant. Sed cur mirer? Omnia ad holocaustum pertinentia fuerat in filio executus, nihil prætermiserat, vnde tibi meruit impleri promissiones diuinas. Pulchrè ait D Aug apud Lyranum. *D. Aug.*
Parce Abrahã, inquit Angelus, parce dum sine crimine parce. Ego, quod iusseram, vt obtulisses accepi. Iuste probaui, quod in sacrificio voluisti. Acceptaui votũ, nec repuli sacrificiũ. Perfecta sunt omnia, & salua sunt vniuersa. Quid pulchrius? Põdera semel, & ter illã auream sententiã mirũ: *Perfecta sunt omnia, & salua sunt vniuersa*: vbi nullo relicto omnia holocausti perfecit, saluas sibi omnes diuinas promissiones asseruit. Sic amat Deus à suis omnia officia virtutis cõpleri, vt nullũ prætermittãt. Hinc Iudic *Iudic 2.*
c. 2. ait: *Abierunt filij Israel vnusquisq; in possessionẽ suã, vt obtinerẽt eã, seruieruntq; domino cũctis diebus eius.* Origenes legit: *Seruierunt q; do-* *Origen.*
mino cũctis diebus Iesu. Expẽde illud *Cũctis diebus Iesu*, nullus enim Iesu dies, nulla Iesu virtus prætermittẽda est illi, qui gratã amat Deo præbere officium. Ait Orig. hom. 1 in Iudic.

Iudic. *In his omnibus diebus Ieſu Domino ſeruies. Non vult ſcriptura ſancta, vt aliquas virtutes habeas, & alias negligas, ſed vt omnibus his virtutibus adornatus, & in earum actibus poſitus Deo ſeruias.* Nihil prorſus remittendum eſt ex his, quæ ad Dei poſſunt ſpectare ſeruitium. Nec minimus actus virtutum cõtemnendus eſt, ſed vel minima omnia perficiat, qui ad Deum feſtinat. Hoc tibi perſuade, quod nihil tuum reſerues, ex quo non nitaris, aliquod ſeruitium Deo præbere. Habes Luc. 7. Magdalenam, quæ afferens alabaſtrum vnguenti, & ſtans retro Ieſum *lacrymis cæpit rigare pedes eius, & capilli capitis ſui tergebat, & oſculabatur pedes eius, & vnguento vngebat* Sed & Matth. 26. dicitur de illa: *Acceſsit ad Ieſum mulier habens alabaſtrum vnguenti pretioſi, & effudit ſuper caput ipſius recumbentis.* Quid tunc? Ait ibi Ieſus: *Amen dico vobis, vbicumque prædicatum fuerit hoc Euangelium in toto mundo dicetur, quod hæc fecerit in memoriam eius.* Apud Lucam vnguento vngebat Magdalena, & non audit, quod facinus ſuum prædicabitur in toto mundo; quod audit apud Matthæum. Et cur potius à Matthæo dicitur, quod Magdalenæ facinus prædicabitur? Nonne, & vtrobique vnguentum pretioſum offerebat? Cur, & vtrobique non ei ad æqualem commendationem cedit? In primo dicitur, quod afferẽs alabaſtrum, de eius vnguẽto vngebat domini pedes, nõ explicatur ibi, quod non remaneret in vaſe aliquid vnguenti: at in ſecundo plena totius vnguenti effuſio notatur, *effudit* enim, quidquid in vaſe erat, nihil ibi relinquens, nihil, nec guttam reſeruans, quæ in Dei obſequium non effunderetur. Quod facinus præ illi maiorem commẽdationem, & prædicationem meruit. Vndè Origen. hom. 35. in Matth. *De muliere ſecundùm Lucam non eſt dictum, Amen dico vobis, vbicumq; prædicatum fuerit Euangelium hoc in toto mundo, dicetur, quod fecit hæc in memoriam eius. De muliere autem ſecundum Matthæum hoc ſcriptum eſt. Iuſtum enim erat, non de illa quæ vnxerat pedes, ſed de hac, quæ vnguentum effuderat ſuper caput eius, dici: Vbicumque prædicatum fuerit Euangelium hoc in toto mundo, dicetur, quod fecit hæc in memoriam eius.* Inſignis enim commẽdatio illud facinus ſpectare debebat, quo ſic totum vnguenti vas effunderet in Dei obſequium, vt nec minima pars illius in vaſe remaneret. Huc trahe dicta ſupra tom. 1. lib 2. cap. 1. §. 29.

Exod. 10. Dixit Pharao ad Moyſem: Recede à me, & caue, ne vltrà videas faciem meam: Quocumque die apparueris mihi, morieris. Reſpondit Moyſes: Ità fiat, vt locutus es: non videbo vltra faciem tuã.

Exod. 11. Et exiuit à Pharaone, iratus nimis.

§. XVII.

Quæ à ſanctis in peccatores venient execrationes timendæ ſunt, vt quæ impleri ſoleant.

NOn ait Moyſes ad Pharaonem, *ita fiat, vt locutus es*, ſed, *ita fiat*, quaſi imprecans tyranno malum, quod ipſe ſibi volebat, ne amplius placabilis in Regiam propheta veniret. Et vt Moyſes imprecatur, ſic prorſus euenit, non amplius Pharao vidit Moyſem ad ſalutem, ſed iam, iam perituro illum vidit. Tremendæ equidem ſunt imprecationes, & execrationes, quæ à ſanctis veniunt, vt peccatores percutiant. Sic 4. Reg. 1. ait Elias ad quinquagenarium: *Deſcendat ignis de cælo, & deuoret te. Deſcendit itaque ignis, &c.* Et ibi capit. 4. vidit Eliſæus pueros irridentes, & *maledixit eis in nomine Domini: egreſſique ſunt duo vrſi, &c.* Sic Petrus Actor. 5. ad Saphiram: *Ecce pedes eorũ, qui ſepelierunt virum tuum ad oſtium, & efferent te.* & ita factum eſt, Paul. Actor. 13. ad Magum, *Eris cæcus, non videns ſolem vſque ad tempus. Et confeſtim cecidit ſuper eum caligo.* Quid plura? Ait ad hæc D. Athanaſius apud Anaſtaſium Nizenũ, quæſt. 75. *Vides quemadmodum Deus ſuos honorans famulos, exaudit famulos, exaudit preces eorum, & execrationem. Facit enim eorum voluntatem, & exaudit eorum orationem.* Execrationes à iuſtis prolatæ in malos, à Deo ſtatim ſolent executioni mandari. Nec raro quidquid iuſtus imprecatur, Deus operatur. Ex quo aiebat Eccleſiaſticus cap. 4. *Maledicentis enim tibi in amaritudine animæ, exaudietur deprecatio illius, exaudiet autẽ eum, qui fecit illum.* Miratur forſan Theologus hoc aſſertum, quod dicatur Deus gratas præbere aures maledicentibus, execrantibus. Et qualiter Deo poteſt eſſe grata maledictio, & execratio? Sanè, ſi maledictio à iuſto virtutis zelo extor

Luc. 7.

Matt. 26

Origen.

Athan.

Eccl. 4.

4. Reg. 1.

Actor. 5.

Actor. 13

ta sit, ea grata est Deo & quam primum exe
Carthus. cutioni mandatur. Huc Carthus. in præsenti: *Oratio pauperis imprecantis tibi ex zelo iustitiæ mala pœnalia, per quæ corrigaris in hac vita, exaudietur à Domino.* Sic efficax est iustorum execratio, exequente Domino, quid quid petũt sancti aduersus eos, qui nolunt re
Athan. cedere â peccatis. Vt merito dicat D. Athan. vbi supra: *Sic ergo sancti, bonis quidem hominibus, & pijs sunt luminaria, & salutares, vt dominus dicit ad eos; vos estis lux mundi, & sal terræ. Sceleratis autem, & iniquis, exitiosi, & conciliantes supplicium. Sicut Sol sanos quidem oculos illuminat, imbecillos autem obscurat, & facit caligare.* Sic ibi.

§. XVIII.

Diuinorum contemptus à mansuetissimis quibusque iram trahit.

QVis Moyse mansuetior? De illo tamen dicitur. *Exiuit à Pharaone iratus nimis.* Solet enim contemtus diuinorum mansuetissimos quosque ad iram pro-
Actor. 5. uocare. Petrus Actor. 5. post percussum Ananiam ait etiam ad eius vxorẽ: *Ecce pedes eorum, qui sepelierunt virum tuum ad ostium, & efferent te.* Quid seuerius? Vt sceleratos videt Petrus alioquin mansuetus statim illos in-
OEcum. ternecioni tradidit. Vnde tanta seueritas in Petro? OEcumenius ait: *Nouit contemptus diuinorum eum quoque in iram incendere, qui ab ira alienus.* Nõ nouum est, quod vel mansuetissimos & ab omni ira alienos in iram trahat diuinorum contemptus. Puer erat Dauid pastoritijs curis innutritus, nullam arenam, nullam pugnam viderat, verũ vbi audit blasphemum Philisthæum totus arma,
1 Reg 17 bella mortesque aspirat, atque 1. Reg. 17. *Nunc vadam, & auferam opprobrium populi, &c.* Nunc vadam, ait pastor, qui nil nouerat nisi pastorales cantilenas, qui nil viderat nisi instrumenta pacis, qui adhuc puer erat, quietus, & mansuetus ex corde. Quid puero cum
Basil. Sel. bellis, cum rixis? Pulchre D. Basil. Seleuc. ait orat. 15. *Deo contumelia dicitur, equis in pugnam non armetur?* Et quidẽ vel pacis studiosissimum diuinorum contemptus traket in rixas. Phinees sacerdos erat, & sacerdotis filius, & vt sacerdos, sic sola meditabatur pacifica, solam spectabat populi salutem. Dum tamen nefandum stuprum committitur à Zambri arrepto pugione scortatores occi-
Num. 25. dit. Numer. 25. *Arrepto pugione ingressus est post virum Israelitem in lupanar, & perfodit ambos.* Quid pugio cum sacerdote? Quid cũ Leuita homicidium? Sacerdotium mansuetudinis, & placabilitatis est index; sed Dei contemptus etiam pacatissimos trahit in rixas. D. Basil. Magnus ser. de Ira, fatur: *Phinees mitis, ac mansuetus existens postquam stuprum Zambri, & scorti Madianitidis vidit, adeoque impudenter admissum vt nec tam turpe spectaculum occultari vellent, minime tam indignum spectaculum passus, ira, vt oportebat, vsus, protinus vtrumque trucidauit.* Sic iusta ira rapiuntur etiam mansuetissimi; vbi in Deum apparet iniuria. D. Basil.

CAPVT IX.

Primogenitorum Ægyptiorum mors.

Textus Historiæ.

EXTREMA M Ægyptiorum plagam, diuinitus inspirata sacra antecedunt, quæ vt Ægyptijs exitium; sic Israelitis monst. ant incolumitatem. Dies decima quarta mensis Nisan, vergente Sole ad occasum, constituta sacris erat: hostia, siue agnus, siue hædus â decima eiusdem mensis die comparatus, omni carens labe, ab omni spurcitia mundus, vnius non excedens ætatis annum. Cum lucebat decimus dies, à singulis familijs singuli agnelli quærebantur, si familia numerosa erat, ipsa absumebat sacrum; sin minus ex commodissima æde euocabantur, qui sufficerent edendis agninis carnibus. Lectas victimas excipit decimæquartæ diei vesper; qui Solem habet sese in occasum præcipitantem: & superueniens pater familias qua decet sacerdotem munditie Deo facit. Confestim iugulato agno pellis detrahitur, intestina dantur aquis, vt post lotionem torreri pósint, nam sanctas carnes vel lixari, vel non perfecte assas esse, nefas habebatur. Tunc minu hysopi ramũ tenent, qui victimæ cruore aspersus lustralibus vndis fores irrorat, acceperãt enim efficacis esse tutelæ, si agni cruor supremis domus liminibus esset impositus. Postquam iterè paratis agnis cum capite, & pedibus, & intestinis prunæ ardentes subiectæ erant, mensa adornatur succis lactucarum aggrestiũ amaris, panibus azymis, qui per septem dies appositi, & festinatum dis-

ceſſum, & captiuitatis ærumnas repræſentarent. Adſunt conuiuæ nitentes baculis, apte præcincti, ſimiles profecturis, qui feſtinato vorant carnes agni, vt oſsibus omnino parcant. Nullus de Iſraelitica plebe excluditur, alienigenas omnes conuiuium arcet, plurefque libertas vicina, quàm Agni eſus accelerabat ad ſacrum.

Interea procedens nox Iſraelitarum ſpes fouet, Ægyptios in ſomnum relaxat, cum ſubito diſcurrentium hominum fremitus tota vrbe percrebuit. Horrendis inſomnijs excitati ſentire incipiunt Ægyptij ſpicula inſolentiſsimæ cladis, & eo terribilior erat, quod inter ipſas tenebras clarius per omnes domos graſſabatur. Ob oculos parentum primogeniti filij necidantur, nulla domus, nec Regis aula vitat percuſſoris telum, niſi cuius limina ſacri pecoris ſanguine purpuraſcunt. Videres rem miram, qui apud Ægyptios ſic ſitit ſanguinem, vt omnes primogenitos macter, apud Iſraelitas vnius agniculi cruore exſaciatus, nulli infert damnũ Sic iam ediſcebat diuinæ Iuſtitiæ rigor exſaciari immaculato ſanguine. Nec mora, aſtiterunt à Pharaone ſerui ad Moyſi fores, qui eum â Rege vocari admonerent. Conſurgit alacer, & vt erat præcinctus, tot ictibus emollito occurrit tyranno. Nec diu ſubſtitit, iubebat rex, iubebant tumultuarie purpurati, quàm primum Iſraelitarum profectionem parari, omnia illorum aſportari, nihil relinqui, quod poſſet tantam ſuſtentare cladem. Accedebant Ægyptij omnes, qui multis rogabant, imò extorquebant profectionis celeritatem, adeò vt poſtulantibus confeſtim commodarent pretioſa quæque vaſa argenti, & auri, pretioſas etiam veſtes, & ornatus, quibus feſtos Domino dies Iſraelitæ celebrarent.

PARS VNICA.

Moralis circa textus literam.

VT Sumus in Dei paſchate, ſiue tranſitu, ſic neceſſum eſt, vt nos tranſeamus, ſi tantæ cladis, & ſalutis exẽplo poſsimus & carnis primogenita iugulare, & animæ ſalutem comparare.

Exod. 12. Decima die menſis huius tollat vnuſquiſque agnum per familias, & domos ſuas. Sin autem minor eſt numerus, vt ſufficere poſsit ad veſcendum agnum, aſſumat vicinum ſuum, qui coniunctus eſt domui eius, iuxta numerum animarum, quæ ſufficere poſſunt ad eſum agni.

§. I.

Quæ à Deo in nos veniunt in hac vita micæ ſunt, & guttæ reſpectu eorum, quæ in cælo manent.

VT totus quantus erat Chriſtus nobis datus exprimeretur, agnum proponi lex iubet: ſic enim inquit: *Tollat vnuſquiſque agnum per domos, & familias ſuas.* Adumbrabatur in agno Chriſtus, vt concors eſt omnium ſanctorum ſententia. Et cur in agno Chriſtus? Quãdo Chriſti bona, & præcellentiæ adeò magnæ ſunt, & diuinæ, & ſuper omnem creaturarum captum, cur in paruo agnello præſignantur? Sanè, qui infinitæ magnitudinis eſt, vt paruus agnellus nobis in præſenti proponitur, vt ſciamus parua eſſe omnia, quæ in hac lacrymarum valle ad nos è Ieſu veniunt, reſpectu eorum, quæ nos in cœlo manent. Huc ſpectat illa ſponſi diuini vox Cant. 5. *Aperi mihi ſoror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea, quia caput meum plenũ eſt rore, & cincinni mei guttis noctium.* Expende, quæ prætendat Dominus, vt ab ſponſa ſuſcipiatur, nimirum ait: *Caput meum plenum eſt rore, & cincinni mei guttis.* Solas guttulas roris prætendis, & vis, vt tibi oſtium aperiatur? Cur ſolas guttulas memoras? Abundantius Pſal. 35. vbi ait: *Torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Hic torrens, ibi gutta datur, cur non magis ſemper torrens manat? Cur, qui torrentes habet, guttas porrigit? Torrentes ſunt in patria, verum in hoc ſæculo gutta eſt, mica eſt parua, quam ex Deo percipere poſſunt ſancti. Sic Niſſen hom. 11. in Cant. *Non poteſt enim fieri, vt qui ingreſſus fuerit cognitionem eorum, quæ circa humanas ſuperant, nec cadunt ſub contemplationem, deueniat ad imbrem aliquem, aut torrentem cognitionis: ſed præclare cum coagetur, ſi quibuſdam exilibus cognitionibus irroret eum veritas. Quarum vnuſquiſque, quantum capere poteſt,*

Cant. 5.

Pſal. 35.

Niſſen

est, hauries ex occultis thesauris, nobis quidem fiunt fluuij pleni aquis. Si rei autem spectetur veritas, sunt gutta roris. Plane gutta est, quæ de cœlesti thesauro huc ad nos venit. In cœlo potabimur voluptatum torrente; in hac valle miseriæ magnum est, si paruis guttulis implemur.

§. II.

Maxima creaturarum vix vni homini sufficiunt. Iesus autem omnibus sufficit.

SIngulæ familiæ singulos agnos tollere iubentur, cum dicit; *Tollat vnusquisque agnum per familias, &c.* Vt enim plures erant liberandi, sic plures agni apponebantur pro illis, quando pro vniuerso mundo vnus erat agnus apponendus, nempe Christus. Et cur similiter non solus vnus agnus apponebatur pro toto populo Israelitico? Posset & vnius agniculi esse hostia, & vnius agniculi sanguine omnia Israelitarum limina possent intingi, quando vel minima quæque tinctura sufficeret Angelis pro indemnitatis signo. Cur ergo tot agni quæruntur, ad quid tanta agnorum multitudo, vt singuli agni respondeant singulis familijs? Summebantur ij agni de creaturarum pascuis, quarum maxima nec vni sufficiunt, verum ille agnus à montibus æternis descendens, & vnus, & simplex infinitis licet, hominibus sufficit. Ait D. Gaudent. tract. 2. in Exod. *In vmbra illius legalis paschæ non vnus agnus occidebatur, sed plures. Singuli enim occidebantur per domos, nam sufficere vnus non poterat vniuersis. In hac veritate, qua sumus; vnus pro omnibus mortuus est. Idem per singulas Ecclesiarum domos in mysterio panis, ac vini reficit immolatus, viuisi at creditus, consecratus sanctificat consecratos. Hæc agni caro, hic sanguis est.* Non equidem quæ à creaturis veniunt, & si plura, & si maxima, & præstantissima sint, sufficiunt vel vni. Ille, qui à Deo venit, & Deus est, agnus vnus cum sit, & omnes impler, & pro omnibus liberandis, ditandisque sufficit. Hæc agni caro est, quæ pro toto exposita mundo, pro toto abundat. Vt Isaac à morte liberaretur Gen. 22. *Leuauit Abraham oculos suos, viditque post tergum arietem inter vepres hærentem cornibus, quem assumens obtulit holocaustum pro filio.* Itaq; non agnus, sed aries ostenditur Abrahamo offerendus pro filio, & aries oblatus vnum Isaacum liberat. Sed Ioan. 1. de Iesu ait: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.* Pro vno Isaac aries proponitur, & vnus agnus pro toto mundo. Et quidem quæ â creaturis sunt, & si magna, vix vni sufficiunt, cum diuinus agnellus & vnus, & paruus totum orbem referat in salutem. Quo spectans D. Ephræm ser. de Abrah. fatur: *Aries in virgulto Sabec suspensus mystice solum liberauit Isaac: at agnus Dei in cruce suspensus mundum à morte, & inferno liberauit.* Caue homo creaturas, quæ & si videantur bonis affluere, vix vni sufficiunt, & si alius venerit, vacuus apud illas remanebit. In hoc diuinissimo agno Iesu non vnus, aut alius, sed vniuersi, qui venerint omnia integra habebunt. Celebris est apud Ioannem cap. 4 probatica piscina, quæ iuxta probaticæ ethymologiã ouis dicebatur: huius aquam mouebat quãdoque Angelus, & sanatiua virtute implebat. Quid hic? *Qui prior descendebat in piscinam post motionem aquæ, sanus fiebat.* Ecce tota illa aquarum sanatiuarum commotio per Angelum facta in vno stagnabatur, si post hunc alius accedebat, & infirmus manebat, & miserabilis. Et quo sapienter D. Thom. in cat. ait: *Nunc autem vnusquisque accedere potest, non enim Angelus est, qui turbat aquam, sed Angelorum dominus, qui omnia operatur: sed & si orbis terrarũ vniuersus veniat, gratia nõ cõsumitur, sed similis manet.* Vbi diuinissimus agnus est, qui operatur, nescit in vno stagnari, sed ita abundat, vt licet orbis vniuersus accedat, non redibit vacuus; potens est enim nostet agnus vniuersos saciare

Gaudet

Gen. 22.

D. Ephræ.

D. Thom.

§. III.

Primæua nuditas, & infirmitas tollitur sub sacris epulis.

NOn de lignis, vt in paradiso, sed de gregibus vitales escas Deus parari præcipit. Quippe ait: *Tollat vnusquisq; agnũ.* Cur non magis pomum de vitali arbore iubet decerpi? Cur vt in paradiso viuidas arbores non proponit, sed magis amat agnum de grege? Sanè in nullo aptius, quam in agno nuditas, & infirmitas sub arbore contracta ostenditur tollenda. Ex quo Nazian. orat. 2. in Pasc. ait: *Quo circa agnus quidem accipitur, propter innocentiam veterisque nuditatis indumentum: talis enim est victima pro nobis cæsa, quæ in corruptionis indumentum, atque vera est, appellatur.* Forte inuenire possemus in alijs, vnde infirmitati nostræ consuleremus per esum; in alijs vnde consuleremus nuditati per

Nazian.

per indumentum; qui simul esum, & indumentum præbeat solus agnus est Merito ergo sub figura agni monstratur nobis in ferculo, qui & esum contra infirmitatem, & contra nuditatem immortale præbeat indumentum. Quò forsan respiciens Psal 64 ait: *Psal. 64.* *Indutisunt arietes ouium, & valles abundabunt frumento.* Prima legit D. Hieron *Vestien tur greges agnis*, & consequenter ex Hebræo ponitur: *Et valles vestientur frumento* Ecce tibi, & frumentum, & agnus, qui vestiant nos, qui aduersus nuditatem offerant vestimenta. Nec amplius desi nt nos dubitare Arnobius, de quo agno, siue de quo fr mento gloriose ho no vestietur, quippe ibi ait: *Et conualles abundabunt frumento cortonis Christi. Quod quando accipient, clamabunt arietes, & oues simul hymnum dicentes Christo filio Dei.* Felix Ecclesia, in qua & agnus est & frumentū est, nēpe Christus filius Dei de cuius mēra & humana infirmitas excludetur, & nudita, vestietur Huc traho verba Baruch c. 5. *Exue te Ierusalē stolu luctus & vexationis tuæ, & induere decore, & honore eius, quæ à Deo tibi est sempiterna gloria. Circumdato te diploide à Deo iustitiæ, & impone mitram capiti tuo honoris aterni Deus enim ostendet splendorem suum in te qui sub cœlo est.* Sanè ostendit propheta Ierusalem renouatam, multoque splendore, multaque gloria vestiam, ne amplius vlla appareat nuditas in ea Quam ornatus pompam à Deo venisse asserit, qui glorioso splendore tuos alumnos vestit Sed qua Deus tam splendentia vestimenta dedit? Accipite argutissimam notionem Dei suos vestientis, nimirum, *qui sub cœlo est*, quippe Deus, qui sub cœlo est, est Deus sub panis & vini speciebus, iuxta quam speciem minime in cœlo est. Proh felix homo, qui adhūc Deum accedis, qui sub frumenti speciebus est, sub quibus non est in cœlo, sed sub cœlo est, sed apud nos est, fallar nisi inde fædam nuditatem abieceris, cādidissimaq, stola vestieris, qua inter gloriosos cœli ciues possis apparere. Ad hęc sunt trahenda dicta tom. 3. in Euang. lib. 14. cap. 10. §. 30.

Hieron.

Baruch.

§. IIII.

Misericordia in pauperes maxima dispositio est ad carnem Christi sumendam.

IN tanti agni epulo, id Deus satagit, vt nos faciat pauperum recordari. Quippe ait: *Assumat vicinum, &c.* Totumque agni epulum plenum est excitatiuis misericordiæ in pauperes. Id quod notans Theodoretus fatur: *Insit tot ad esum agni conuenire, quantum satis esset, vt fraternum amorem, atque erga pauperes misericordiam illos doceret. Ob id hortatur, vt quæ superfuerint, comburantur, neque in crastinum diem conseruentur, vt hac ratione cogeret Iudæos, vt ad festi dies communionem egentes connocarent.* Sic tota agni mensa plena erat eis cæremonijs, quę agni conuiuas impellerent in misericordiam pauperum. Nec miror, quando ad diuinissimi agni epulum, nulla virtute morali magis aptatur homo, quam si pauperum impleatur charitate. Cantatissima est Abrahami historia ex Gen. 18 vbi tribus peregrinis occurrit, & vt notat Paulus, tres videns vnum adorauit Vnum equidem è tribus filium Dei agnouit, quem vt susciperet, & conuiuium, & hospitium peregrinis parat, Saram monet de aptandis panibus, de mensa instruenda: *Ipse vero ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimū, & optimum, &c.* Agnitum filium Dei ad tabernaculi ostium relinquit, & ipse per se vadit, vt vitulum afferat peregrinis cibandis. Cur non magis filio Dei excipiendo adstat? Cur à tanta domino auellitur, vt rem faciat, quam poterant famuli præstare? Equidē sciebat bonus Abrahamus tunc perfectè parari, vt diuinissimum exciperet agnum, si per se escas peregrinis aptaret. Pulchre D Chrysost. hom. de Ioannis decollat. ait: *Abraham in aduentu Angelorum festinauit ad bobes, & tulit vitulum, vt acciperet agnum* Quid pulchrius? Erat, qui excipiebatur, agnus Dei, qui tollit mundi peccatum, erat agnus Dei pro mundo sacrificandus, erat agnus ab origine mundi occisus, penes quem erat solutio signaculorum, scripturarum. Vt autem tantum agnum intra suā domum susciperet Abrahamus, nihil diligentius curauit, quam adducto vitulo mentiam peregrinis parare, *Tulit vitulum, vt acciperet agnum.* Sic de apposito cibo pauperibus, optime præparamur, vt agnum diuinis mysteriis mentis nostræ domum excipiamus. Apud Lucam cap. 19. Zachæus publicanus excepit in domo sua Iesum. Quid tunc? *Et cum viderent omnes murmurabant, dicentes, quod ad hominem peccatorem diuertisset. Stans autem Zachæus dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus, &c.* Murmurant Pharisæi deeo, quod Iesus apud notissimum peccatorem maneret, & tantæ murmurationi quid respondet Euāgelista? Vnum illis obijcit Zachæum ipsum dicentem: *Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus*, dum enim quis offenditur

Theodr.

Gen. 18

Chrys.

Luc 19

ditur, pauperibus benignus, inuerecunde censetur indignus ad suscipiendum Christū. Pro quo D. Laurent. Nouariensis hom. de Pœnit. fatur: *Indignantur quidem, & imputare conantur, quod dominus ad peccatorem diuerterit. Sed quid dominus ad eos? Amen dico vobis, quod hodie salus facta est domui Zachæi, eò quod sit filius Abrahæ. Non audistis, quid dixit? Dimidium substantiæ meæ do pauperibus. Non vidistis, quia publicanus est factus indigentium præsul, & homo forensis meruit esse filius Abrahæ?* Equidem vbi pauperum curator Zachæus ostenditur, immeritò non censetur dignus diuinissimi agni recipiendi, quem ille indigne recipit, qui à pauperum compassione est alienus. Vt illi aptem illud Amos cap. 6. *Væ, qui separati estis in diem malum & appropinquatis solio iniquitatis.: Qui comeditis agnum de grege Qui cantis ad vocem psalterij sicut Dauid putauerunt se habere vasa cantici. Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti, & nihil patiebantur super contritionem Ioseph.* Ecce malum hominum reproborum, cum multi sint in psalmis, in esu diuinissimi agni, in pauperum, & afflictorum compassione, & amore prorsus nulli sunt. Quos spectabat Dominus apud Matth. 23. *Væ vobis scribæ, & Pharisæi hypocritæ, quia decimatis mentam, & anethum, & cyminum, & reliquistis, quæ grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiam, &c.* D. Gaudent. tract 2. in Exod. legit: *Et relinquitis, quæ fortiora sunt &c.* Itaque miseri Pharisæi relictis misericordiæ operibus, quæ sunt inter fortiora legis, multi erant in alijs adimplēdis, quo æterno væ digni erant.

Laurent.

Amos. 6.

Matt. 23

Exod. 12. Erit autem agnus absque macula, masculus anniculus. Iuxta quem ritum tolletis, & hædum, & seruabitis eum vsque ad quartam decimam diem mensis huius, immolabitque eum vniuersa multitudo filio[rum] Israel.

§. V.

Iesus immolatus, nobis sua mansione ripossimus.

IMmaculatus agnus, & *masculus, & anniculus* immolandus proponitur, anniculus, inquam, nimirum qui ad aliquos dies primi anni pertineat. Sed non in omnibus diebus primi anni aptus est agnus, vt immo[lan]letur, ait enim Exod. 22. *Septem diebus si[t cum] matre sua: die octaua reddes illum mihi* mitic. 22. *Septem diebus erunt sub vb[e]tris suæ; die autem octauo, & de[inceps] poterunt Domino.* Itaque tunc agnum Deo litari, cum pri[mum] tem dies vberibus mat[ris] nisi de septiduo mat[ure] quis fiebat victim[a] matris per sept[em] tebatur ad ar[a] uinissimus[que] nobis ma[nsionem] patroci[nium] aiebat, aries, vell[us] bea[tum] fu[turum] re[demptionem] c[ompletam] [in] [ca]

Ecce tibi à cœna agni venien Ioannes vt ma
ternũ fauorẽ ex agno accipit, qui amato diſ-
cipulo vbera, ideſt, matris patrocinium pan-
it. Neſcit diuiniſsimus agnus de *matris* vbe
is lac haurire, quin ſimul *illo* cæteros ho
, ſibi adhærentes alat. Quo ſpectat illud
ad Mariam dictum; *Duo vbera tua,*
hinnuli caprea gemelli, qui paſcuntur
vbera habebat Dei mater, vt eę-
ent: ſed hoc mirum, quod il-
dicantur hinnuli, duo filij
ueus filius erat? Nonne
ab vberibus tantæ
gni dicuntur illius
s erat agnus Ma
eius fugebat
ntes facie-
Ait Guil-
ris viſce-
us por-
vbe-
quod
ra-
lop
bi
a
.

ris contentus eſt minimis? Sanè vbi ſuppe-
tunt præſtantiæ virtutum, & fortitudinum,
parui momenti eſt temporis, & antiquitatis
prærogatiua apud cordatos viros. Hinc no-
tandus eſt aſtus ſanctiſsimi Iacobi, qui cum
amaret Ioſephum ſupra omnes filios, vt cæ-
terorum inuidiam falleret, cauſam ſui amo-
ris in Ioſepho præmonſtrabat, quæ nullius
ponderis oſtenderet prærogatiuam, nimirũ
quod eſſet ſenis filius. Sic Gen. 37 *Iſrael au-* Gen. 37.
tem diligebat Ioſeph ſuper omnes filios, eo quod
in ſenectute genuiſſet eum. Et ſanè quod non
ea eſſet cauſa præcipua paternæ prælationis,
vel inde patet, quod cum magis ſenex eſſet,
genuerit Beniaminum, & nihilominus ſuper
hunc etiam diligebat Ioſephum. Quando
ergo hæc non erat cauſa prælationis, cur, vt
cauſa proponebatur à parente? Quærebat
prudens pater cauſam minus inuidioſam fra
tribus alijs, & quę minoris reputaretur ab il-
lis, & ideò ad id recurrit, quod eſſet ſenectu-
tis filius, antiquitatis alumnus. Ait D. Chry-
ſoſt. epiſt. 3. ad Olympian: *Amabat, inquit,* Chryſoſt.
eum propterea, quoniam filius ſenectutis erat
ei. Hoc autem legiſlator ſcripſit, ſicut ego arbi-
tror, non quod vere erat, ſed ipſam patris cogita
tionem, & occaſionem exponens. Nam cum vi-
deret infantem inuidiam ſuſtinere: curare hunc
affectum in fratribus volens, ſinxit cauſam dile-
ctionis, quæ non magnam ei inuidiam generaret.
Acueretur inuidia fratrum, ſi Ioſeph præfer-
retur illis, ob ſuauiores mores, ob præſtan-
tiores virtutes, at quod præferatur ob præ-
rogatiuã auitæ antiquitatis; quod inuideant
ibi, nihil manet, quando hæc præſtantia nul
lius momenti eſt apud viros cordatoss. Hinc
damnata eſt illorum operariorum præſumpti-
tio, qui ob temporis prærogatiuam maiori
æſtimatione apud prudentem Patrem fami-
lias haberi optabant. Ait enim Matth. cap.
20. *Dicit dominus vineæ procuratori ſuo. Voca* Matth. 20.
operarios, & redde illis mercedem: incipiens à
nouiſsimis vſque ad primos. Cum veniſſent ergo,
qui circa vndecimam horam venerant, acceperunt
ſinguli denarios. Venientes autem, & primi, arbitrati ſunt, quod plus eſſent accepturi,
acceperunt autem, & ipſi ſingulos denarios. Et
accipientes murmurabant, &c. Quaſi mur-
corum ant[illegible]ur, qui querebantur, quod
temporis adventus ſui ratio habebatur. Et
cui non magis hoc in ijs attendit nobilis pa-
ter familias, vt illis antiquioris laboris plus
honoris habeat? Erat tunc diſtributio mer-
que laboris maxime attendit; parum autem
curat, aut vt melius dicam, nihili æſtimat
tempo-

temporis prærogatiuam, quæ minime eſt in
Imperf. noſtra poteſtate. Imperfectus hom. 34. in Matth. fatur: *Si in hominis eſſet potentia quando naſceretur prius, aut poſtea: iuxta rationem primùm habebit mercedem, qui prius naſci voluit, ſecũdum autem qui poſtea venit ad vitam: nunc autem cum in Dei ſit poteſtate quando hominem producat in mundum, nec illi ſibi priorem honorem defendere debent, qui prius nati ſunt, nec ille contemptibilior, qui poſtea.* Non equidẽ eſt voluntatis humanæ facinus, quod prius in vitam venerit, nec quod antiquitatis gaudeat ſtemmate, ideò apud iuſtũ, prudentemque cenſorem nequiter ſibi plus laudis, plus honoris quis ob antiquitatem ſibi defendit, quando honor & laus res eſt veræ virtutis, veriq; laboris, non temporis, quod minime conſiſtit in facultate hominis viuentis.

§. VII.

Quod à primis incunabulis bonum ebibiſti, firmiter vſque in finem ſolet durare.

QVando immolandus agnus figurabat Chriſtum, non miror, quod petatur, quod ſit *abſque macula*, *& maſculus*, prorſus enim immaculatum, & fortiſsimum repræſentabat. Aliud valde mirandum, quod *anniculus* petatur. Cur anniculus? Cur verò non magis antiquus dierum? De diuiniſsimo agno locutus Daniel cap. 7. ait: *Antiquus dierum ſedit*: ſed & eius maturitatem expendens Ioan. Apocal. 1. notat, quod *capilli eius erant candidi*. Et quando verus agnus longiſsimæ ætatis refert maturitatem, cur in agno myſtico requiritur, quod anniculus ſit, & in primis vitæ diebus appareat in aris? Fa- [illegible] & inprorſus eſt in agno ſacro, & ſenectus, & infantia, quæ enim infantia im- [illegible]aculatæ vitæ datur, nihil ipſa in ſe [illegible]cludit ſenilis maturitatis, nec in ſenili maturitate nõ eadẽ appa ret ſancta infantia. Quo refero illud ex Pſal-
Pſal. 2. 2. ſumptum à D. Paul. ad Hebræos cap. 5. arũ [illegible] Domino, cui reſurgenti à ſepul, crechro, vt concors eſt patrum ſententia cum offe- Paulo, ait Pater: *Filius meus es tu, ego hodie* [illegible] exhi- *nui te*. Et ſane cum mortuus erat Ieſus, in m- Matth. tura erat conſtitutus ætate, in qua ætatis ma- [illegible]timam ro ite[illegible] qui tunc primum naſcebatur? Sic tunc era infans, vt poſſet recens natus reputari? Equi-

dem ea erat Chriſti domini non partua commendatio, quam à primo conceptionis inſ- tanti ebiberat ſanctitatem, ea ſic conſeruat- eſt, vt vel in ætate maturiori adhuc recẽ- coderetur tota illa infantilis ſanctitas. [illegible] quid in primo ingreſſu mũdi tenuit nu- in vltimo ingreſſu habuit, nequi- virtutis in ætate maturiori defic- turæ ætatis in infantili. Quo [illegible] aiebat ſerm. 7 in Epiphan, [illegible] *dies ſub perſecutione inch- tione finuit, nec puera- paſſuro defuit man-* nihil puerilis vi- tudine tempo maturitatis ſuetudo il- culis ebi- quæ ab illis er Iacc har ir b l

527

ANtequam paſchalis tranſitus accidiſſet, & exeundum eſſet Hebræis ab Ægypto, per quatuor dierum ſpatium iubebatur agnus domi aſſeruari. Sic qui monuit agnum tollendum decima die menſis, nunc ait, *seruabitis eum vſque ad quartam decimam huius*, &c. Et cur tandiu ante diſ- cur agnus, qui in ipſo exitu ab- domi aſſeruari? Erat agnus viaticum, qui domi aſſer- di tempus ob oculos po ntæ profectionis non n parari. Ad hæc xod. cap. 3. in- *is, tanto tem- lle præſto eſt, tet, ne ſitis ſecundum e parã- emit- rum re- ius el a

præ oculis habendus, & quaſi ſequenti manu attrectandus eſt illis, *qui* velint ad Deum pergere. Ait enim Diu. Chryſoſt. orat. San- & æ crucis in media Quadrag. habita apud Patrem Grethſerium tom. 2 de cruce. *Quid vero ſibi vult dictum illud: Tollat crucem ſuã, & ſequatur me. Num vt quinis poriemus lignum? Nequaquam. Sed vt ad pericula ſimus prompti, ſanguinem noſtrum in animis noſtris circumferentes parati in ſingulos dies ad mortem, ita omnia agentes, quaſi nunquam vitam noſtram vſque ad veſperam duraturam, ſed certiſſime nos morituros arbitremur* Hæc eſt nobis crux tollenda; nimirum, quod noſtram mortem, noſtrum ſanguinem ob oculos circumferamus, & in breui nos morituros arbitremur. Quid inde? Id ipſe Chryſoſtomus docet adhuc præfata verba luculentius prem- *Quid vero eſt, tollat? Adeò ſit promptus ad eadem, vt qui eam portat. Tam paratus vt ille, qui crucem iam fert humeris, tam vicinum mortiſeſe æſtimet. Talem omnes obſtupeſcunt. In hoc vera libertas poſita eſt. Nihil enim mortem tam fugat, quam mortis contemptus.* Itaque vel quaſi in humeris habeat, mortis ſigna, mortis ſyndones funereas, qui ad Deum pergit, & velit perterrefacere poteſtates rebelles. Nec miror, quod à Deo veniat, quod & domi, & humeris mortis excruciatiua portemus, quando nec orationem patitur à ſuis fundi, quin mortis recordentur. Vndè Matth. 6. in oratione Dominica illud petimus: *Adueniat regnum tuum.* Vbi D. Cyril. in cat. D. Thom. in cap 9 Lucæ, ait: *Mandauit autem, & in oratione petere illud tempus re vera terribile, vt ſciant quod viuere decet eos non remiſſe.* Sic in omnibus vult Deus nos eſſe memores terribilis horæ exitus.

Chryſoſt. Chryſoſt. Matth. 6. D. Cyr.

§. IX.

Quod ſemel opere completurus eſt, id ſæpe animo perfice, quo multum apud Deum creſcis.

ADie decima vſque ad decimamquartam agnus immolandus domi manebat iuxta legem, quæ cauit: *Seruabitis vſque in* illum videntes ſæpe animo offerrent, quem ſemel erant opere oblaturi Deo? Eſt hoc magni apud Deũ quæſtus, quod pluries perficias

ficias animo rem, quam opere semel perficis. Hinc Gen. 4. dum Abel Deo agnũ præstantissimum offerebat, non prius Deus agnum vidit, quam Abel videret, quippè ait: *Respexit dominus ad Abel, & ad munera eius.* Et quid erat in Abele, quod respiceretur à Domino, antequam eius munera respicerẽtur? Sanè, erant in Abelis animo frequentia vota de offerẽdis muneribus, offerebat enim & bis, & ter, & septies mente sua agnum, quem postea opere obtulit Deo. Hunc spectans D. Basil. Sel. orat. 14. ait: *Res Abelis dilucide deprædicanit scriptura, quemdam iustitiæ characterem posteritati delineans, quòd mentem Deo dono dedisset ante donum, quod Deũ, qui prospicit in prospectus ante visa dona invisibilibus donarijs oblectasset.* Proh verum iustitiæ caractarem! Non miror, quod Abel raperet ad se Deum, & magni apud Deum æstimaretur, quippè ante dona opere exhibita, multa invisibiliter in animo offerebat. Singulis horis, singulisque momentis per tempus antecedens mente sua mactabat Deo agnum, quem tandẽ manibus super aram peremit. Huc veniat Christianus, & discat non quiescere in opere exterius exhibendo, sed quod exhibiturus est corpore aliter semel, mẽte & animo frequenter præexhibeat Deo. Hoc sanè magni apud Deum quæstus est: imò hoc ingens beneficiũ à Deo in nos descendit, quod repetitis votis vnius operis possimus immẽse augere mercedem. Hoc faciebat Paul 1. ad Corinth. 15. inquiens: *Quotidie morior.* Et sane vno solum die mortem de facto oppetijt, sed quã semel latius erat mortem, sæpe in dies animo perferebat, sæpe creb o mente sua Deo deuouens; & vitam offerens; quo pene in immensum eius merita crescebant. Ex quo D. Chrysost. hom. de Festo crucis, in media Quadrag. apud Greth serum tom. 2. sic monet nostrorum quemquam: *Nonne tibi à natura mors decreta est? Licet tibi, si velis, millies pro domino mori. Hic enim gratiæ mos est, egestatem amicorum ad magnas euchere diuitias, propter liberalitatem domini, qui non modo rerum euentu, sed voluntate, propositoque certantium coronas metitur.* Hic equidẽ gratiæ mos est, hæc est. Exiguis, tri liberalitas in nos superabundare coronarũ & pa... regetes, si quæ semel opere exhibentur, crebris votis, & propositis repetitis antea offeruntur in mente. Sic Iesus ante crucis exhibitionem mysticam crucem agebat Matth. 5 De quo ... fatilem sacrificij modum præoccupa... violentorum, ac se se in oblationem, & victimam

offert sacerdos simul, & agnus. Incruento animo, incruentis signis præoccupabat prius agere, quæ postea cruentissime erant operanda. Sic in Horto mente tractans negotium crucis, sanguinem sudabat, ait enim Luc. 22. *Factus est sudor eius, sicut gutta sanguinis.* De quo Hildebertus Turonen. in de Missa, ait: *Sanguineus sudor. Cruente crucem.* Antequam humeris tentaret, mille modis eam ante tractabat, & offerebat [illegible] & nos sæpius mente [illegible] mabimus.

Exod. 12 [illegible]

ei[illegible]

[illegible]

Basil. Sel.

Chrysost.

Matth. 6

Nyssen.

minicæ recordatione illud reuerenter capit. Huc spectat historia mulieris Sareptanæ, quæ famescenti Eliæ ait 3. Reg. 17. *Non habeo panem, nisi quantum pugillus capere potest farinæ in hydria, & paululum olei in lecythoen duo ligna, vt ingrediar, & faciam illud filio meo.* Sic mulier suam paupertatem ostendebat, & ostendebat farinam adeò esse, quæ sub duobus lignis co- l tunc propheta: *Ad quam sed vade, & fac sicut dixerimum fac de ipsa fa- parvulum, & af- eo faciesque postea. is Israel: Hy- ille hæc ni- te in equi- se, lobus re igas, les- ui- at o*

cis recordatio in conuiuium diuinum merito trahitur, quæ indeficientes tanti epuli gratias faciat. Quò spectans Hildebertus Turonensis carmine de officio Missæ, fatur:

Quippe velut quidã cruor est, meminisse cruoris
Huius nos memores crux iterata facit.
Mentio mortis adest, vbicumq; perennibus escis
Imprimit vncta manus mystica signa crucis.

Expende ab illis, *vbicumque perennibus escis*, &c. Sapienter enim, quæ sub crucis recordatione paratur, perennis esca vocatur. Vix vnde deficiat habet escæ gratia, quæ crucis recordatione accipitur à manducante. Quis neget crucem dominicam multum Eucharistico cibo inseruire? Ezech. 41. *Altaris lignei trium cubitorum altitudo, & longitudo eius duorum cubitorum:: Et locutus est ad me. Hæc est mensa coram domino.* Altare lignei mensuram meminit, & de illo ait: *Hæc est mensa coram domino*, vt ostendat, quantum faciat lignum crucis ad mensam hanc Eucharistiæ, quæ ex cruce habet, quo placeat domino. Rupert in Ezech cap. 27. *Totum altaris Sacramentum de l ono co- uiuifice crucis, quia totius sacrif- summa est passio eius, qui pro omni- undo semetipsum super lignum sacrificauit. Et hæc est mensa coram domino sola, & vnica.* Sic ibi: quippè crux fecit Eucharistiam esse mensam vnicam domino. Et Hesychius in 2. Leuit. ait: *Crux carnem crucifixi, quæ ante passionem esui videbatur inepta, post aptam fecit; si enim non fuisset crucifixus, sacrificium corporis eius non comederetur.* Huc trahe dictatom. 1. in Euang. lib. 3. cap. 8. §. 25.

Ezech. 41

Rupert.

Hesych.

§. XI.

Crux Christi libertatis signum.

COmedebatur agnus à profecturis ex Ægypto, & comedebatur igne assus, & prorsum panibus azymis, quæ abruptam sectio in fercul- ostendebant. Et dum sic prostes exteriores sanguine linie- postes dobantur. Et cur postes sanguine rubebant? Ait: *Sument de sanguine eius, ac ponent super vtramque postem,* spectas Macharius Philadelphiensis Archiep. orat. de Exaltat. Crucis, ait: *Etenim concessam nobis, crucis merito, & munere plenã admi-*

ratione

ratione libertatem tota hac historia præmonstrat. Quidquid de ligno sanguinolento dicitur, eo tẽdit, vt dominicæ crucis virtus dicatur, sub qua maxima orbi libertas plaudit. Nunquam enim crux nõ indicat libertatem.

Isai. 46. Ex quo Isaiæ cap. 46. de Deo dicitur. *Vocans ab Oriente auem, & de terra longinqua virum voluntatis meæ.* Quæ Chaldæus refert ad Iudæos ex seruitute ad libertatem vocatos, ait enim: *Iudæos quasi auem ex captiuitate Babylonica reducam, &c.* Sed cur vocatus in libertatem comparat aui, viroque aiens, *vocans ab Oriente auem, virum voluntatis meæ?* Merito, & auem, & virum in libertatem vocat, quando inter omnia viuentia, & auis extensis pennis, & homo extensis brachijs crucem repræsentant, vt videas quam sit cruci annexa nostra libertas. Ex quo ait D. Methodius

D. Meth. orat. in sanctam crucem, quam habes apud Grethser. tom. 2. *Vniuersa creatura libertatis causa hoc signo crucis insignita est. Nam & volatilia in altum subuolantia crucis figuram expansione alarum adumbrant, itemque homo expansis manibus eandem repræsentat.* Itaque vt homo, & auis expansis brachijs crucem repræsentant, sic in libertatem vocantur, nequit enim vbi est crucis signum, non esse insigne libertatis. Hinc Paulus

1. Cor. 7. ad Corinth. 7. clamat: *Pretio empti estis, nolite fieri serui hominum.* Prius ob oculos ponit pretiũ sanguinis, quo sub hasta crucis empti sumus, & inde infert absurditatem seruitutis humanæ, quasi de cruce nil citius, quam libertas ve-

Chrysost. niat. Vndè D. Chrysost. orat. in sanctam crucem apud Grethserum tom. 2. ait: *Liquido autem exploratum vobis est, quænam sint illa, quæ libertatem nobis præbent, quippè qui beatum Paulum clamantem, & ad competentem nobis libertatem nos inducentem audieritis, At qua ratione id facit? Dominicæ crucis, & sanguinis nos commonefaciendo his verbis. Pretio enim estis, nolite fieri serui hominum.* Et quidem intelligentissimus est, qui sub tantis signis militat, si veram iam occurrentem libertatem non spectat, omnique se seruitute expedit.

§. XII.

Tunc Dominicæ carnis cibus, nobis maxime salutaris, cum sic acci-

vis [illegible] mundo.

Sic eodem iserat agnus, vt nihil eius posset in crastinum reseruari; quippè sic lex cauet: *Nec remanebit ex eo quicquam vsque mane.* Merito enim cauebat lex, ne comedentes tantum agnum cogitarent de crastino; sed magis crederent, quod nullo die amplius deberent in Ægypto remanere, sic comedat agni diuini carnes, non saluberiter manducere; nimirum sibi superesse crastinum, quam sibi esse à mundo euol[illegible]

7. ait: *In nouissimo autem die stabat Iesus, & clamabat, dicens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.* Hæc non sine salutari mysterio notandum est. Sitienti diuinæ dulcedinis [illegible] ted die [illegible] et [illegible]

rem Dei Horeb. Bis excitatur Elias, & bis
comedit, sed in primo cibo, nihil proficit,
iterum somno traditur; & quasi sui oblitus
manet. At in secundo cibo, ad eò roboratur,
rorsus excuso somno posit vsque ad mõ
ei penetrare. Cur ergo in primo cibo,
t, & in secundo sic roboratur? Sa-
o illo cibo nihil de profectione
udit, sed quasi diu acturus es-
nane comedit, & relinquit
endum in crastinum In
r audit de via statim
anem, quasi sciat
Se ad montem
umendũ pa-
ntur. Ait
medit to-
sumpto
e utem
quod
, &
on
in
o

mus in hac vita, sed statim euolaturi simus ad Deum.

§. XIII.

Illa apud Deum virtus valet, quæ vel in aduersis roboratur.

NOn semel cauet Deus, quod agnus non aqua coquatur, sed igne assetur, inquit enim: *Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed assum tantum igne.* Et cur maluit Deus igne assum? Quæ igne assantur carnes, vel ipso igne obdurantur, roborantur, quo exprimunt virtutem, quę valde Deo placet, nimirum, quæ vel in aduersis ipsis roborantur. Ait D. Greg. Pap. apud Lyp pom *Quæ carnes agni assandæ sunt, quia nimirum dissolut ignis carnes, quas aqua coxerit, quas vero ignis sine aqua excoquit, roborat. Carnes itaq; agni nostri ignis excoxit quia eum ipse vis passionis illius ad resurrectionem attentiorem reddidit atque in incorruptionem roborauit.* Hoc habent carnes, quod igni traditæ obdurentur, roborentur, quod habeant virtutes, quæ apud Deum magni volunt æstimari. Similiter cauebat lex Leuit. 2. *Cum autem obtuleris sacrificium coctum in clibano, de similà panes scilicet, &c.* Ecce non vult Deus panes, nisi qui in clibano ardenti coquantur, vt ostendat, quam amet eos, qui ex aduersis virtutem, & robur capiant. Ex quo dicebat Hildebertus Turonens. carmine de officio Missæ.

D. Greg.

Leuit. 2.

In clibano coctos panes altaribus offers
Si robur mentis nulla flagella mouent.

Tunc sane gratum te Deo offers, cum inter flagella stas inconcussus, nec aliquid roboris inde perdis, sed magis ostenderis inuictus. Hinc placent, hinc censentur virtutes apud Deum, si aduersitatibus cedant nullis Hinc Ioan. cap. 7. *Nondum erat spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus* Quod nõ paruam quæstionem facit D. Cyrillo Alexandrino: verum enim erat, quod prophetæ Ioannes Baptista repletus Spiritu Sancto, & quod Ioannes vtero matris suæ, vt Lucas cap. 1. testatur. Quomodo ergo verum est, quod non esset spiritus datus, antequam Iesus esset glorificatus? [illegible] specie ignearũ linguarum super Apostolos, eos reddit tentationibus, & aduersitatibus insuperabiles, quod maxime Deo placet. Ait D. Cyril.

Ioan. 7.

D. Cyril. Cyril. Alexand. lib. 5. in Ioann. capit. 10. *Fuit quidem ante quam glorificatus esset Christus, plerisque datus Spiritus sanctus. Sed non ea apparitione, qua post glorificationem datus est. Nunquam enim antea in specie linguarum ignearum apparuit Spiritus sanctus, neque eos in quos descendit, reddidit omnium linguarum peritos, & contra improborum persecutiones, impauidos, & fortes, vt post Christi Ascẽsionem reddidit Spiritus sanctus Apostolos.* Merito tũc diuini spiritus effectus apud Deũ censeri incipiunt, cum diuino sub igne contra persecutores sæuissimos homines carni impauidi reddũntur, & roborati. Sanè debet esse Dei seruus superior omnibus aduersis Hinc Le-

Leuit. 10. uit cap. 10. *Locutus est Moyses ad Aaron, & Eleazar, & Ithamar filios eius: Capita vestra nolite nudare, & vestimenta nolite scindere, ne forte moriamini.* Et quidem sub eorum oculis Aaronis filij, & fratres Eleazari cœlestibus flammis fuerant absumpti, & in tanta clade monentur, ne dolorem insinuent. Et cur nõ doleat pater in tam acerba filiorum calami-

Procop. tate? Ait Procop. in Glossa: *Non permittit, vt habitus pontificius mutetur in luctu, etiam si mortui fuerint homines tibi cõiunctissimi. Nam amor Dei firmius nos obligat, & arctius tenet, quam amor, qui coniunctis per sanguinem est impertiendus.* Sic Deus non sustinet in suis animis, quod flagellis instrumentur, & appareant imbecilles, sed qui sint superiores omnibus illis. Tunc mihi crede Deum tibi maxime denuncies, cum imperterrito animo multa ad

Ioan. 9. uersantia sustines. Cæcus ille Ioan 9. beneficium oculorum à Iesu acceperat, sed non acceperat diuinitatis notitiam. Vt autem adductus ad Pharisæos cum ignominia ejicitur, nec tangitur eius affectus ad benefactorem suum, ait text: *Audiuit Iesus, quia eiecerunt eum foras, & cum inuenisset eum, dixit ei. Tu credis in filium Dei? &c.* Vbi sapienter D.

D. Cyril. Cyril. Alex. lib 6 in Ioan cap. 20 *Quamdiu inter Pharisæos fuit iste & ignominia ab eis non est passus, non se illi denuo exhibuit, sed cum primum extra illorum est contubernium expulsus, & ignominiæ nota pro Christo affectus, protinus se illi Christus præsentem ostendit.* Sic valet apud Deum, qui impertetrite patitur adversitates pro Deo, & ignominiis-

est, transitus domini. Et transibo per terrã Ægypti nocte illa, percutiamque omnẽ primogenitum in terra Ægypti ab homine vsque pecus, & in cunctis diis faciam iudicia ego dominus. Erit autem sanguis vobis in signum, & videbo sanguinem, & transibo vos, nec erit in vobis plaga disperdens, quando percutiam terram Ægypti.

Exod 12. Renes vestros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus vestris, & festinanter: Est enim Phase, id

...siotta: *Vltimum hoc*
209 ...*nunqũ dominus Moysi Iram enim Dei*
Madianitæ sibi conciliarant. Non aspernandum
vero mandatum est, quod magnum aliquid an-
...*bitum gerere, viaticumque, seu ad vitæ exi-*
...*mparare suadet.* Et quidem sapienter
...n aspernendum esse mandatũ, quo
...n aliquid gerere, vel comparare
...Quis enim vel mediocriter sa-
...ea, quæ pro vitæ exitu pa-
...e de Iesu ait Ioann. cap.
...*nit hora eius, vt tran-*
...*n, cũ dilexisset suos,*
...*dilexit eos.* Ita-
...ybi transitus
...m dilexit,
...tempsit
...ostẽ-
...rum
...ad
...-
...n
...i
...6

AD libertatem properantibus nil prius de habitu præcipitur, quàm quod præcincti sint. Sic enim ait: *Renes vestros accingetis, &c.* Nec miror, quod lasciui affectus constringantur in homine, qui seruitutẽ exuebat, & in libertatem properabat, vt enim libertas est in castitate, sic in lasciuia est seruitus. Quo spectans Hildebertus Cænom. epist. 56. dicebat statũ hominis ante lapsum considerans: *Omnia subiecta homini, quandiu mulieri subiectus non fuit, cui postquam male morigeratus est, caput suum non esse, & tot dominis seruire, quot vnus.* Vide hominem ante quàm mulieris seruiret cupedijs, quam alte dominabatur, quã omnia sibi habebat subiecta! Vere liber tunc erat, vere rex, qui suo omnia sabiugabat imperio, at vbi mulieris voluntati morem gerit, statim fit seruus, & regnum, & libertatem perdidit. Accipe duo, & seruitutis, & imperatoriæ libertatis exempla. Achab rex erat, sed dum Iezabelis amoribus tenetur, dicit de illo text. 3. Reg. 21. *Igitur non fuit alter talis sicut Achab, qui venundatus est, vt faceret malum in conspectu domini, concitauit enim eum Iezabel uxor sua.* Itaq; vbi Iezabel præualebat ...nc tabat miserum regẽ, vt venu...aretur, & fieret seruus; nihil enim ...n seruile poterat esse in homi..., quem fœminea voluntas tenebat Sed Phinees homo priuatus erat, vt autem vidit Israelitem luxuriæ vacantem Num. 25. *Arrepto pugione ingressus est post virum Israelitem in lupanar, & perfodit ambos simul, virũ scilicet, & mulierem.* Vnde viro priuato tanta libertas, & confidentia, vt sic percuteret reos? Sanè vt castus erat, sic liber, sic rex, qui possit tales punire reos. Quo spectabat D. Isidor. Pelus. lib. 3. epist. 159. aiens: *Sacerdoty ergo honore affectus est, qui huiusmodi obscenitatem exciderat, vt qui imperatoria honestatis experimentum præbuisset.* Expende illud, *imperatoriæ honestatis, &c.* quippe dũ punit reos, imperium quoddam in se ab honestate profectum ostendebat. Est enim & libertas, & imperium honestati annexum, vt seruitus misera homines voluptarios, & mulieroſos premit. Eccles. cap. 47. *Inclinasti femora tua mulieribus. Potestatem habuisti in corpore* corpõre ...na lectio ponit: *Subiugatus es in passus es.* Nequit enim homo ab ...mulierum non venire in misera seruitutem. Quod in Salomone indigitans D. Chrysos. *tia a paterno recedere ausus est Deo Hinc aduenerit, quàm leue sit, non vincere voluptatem cupiditatis: sed peruertere ordinem naturæ, & virum*

Hildeb.

3. Reg. 21

Num. 25

Isidor.

Eccles. 47

Chrysos.

rum genitum subiacere seruitio feminarum. Est semper ea indigna homine seruitus, qui ad regnum, & libertatem contendit. Verum à fœmina trahitur in vilissimam seruitutem, & vtinam in solam seruituté traheret, sed quod peius est, non quiescit, donec trahat in æternum supplicium. Aiebat fœmina Iobo cap. 2. *Benedic Deo, & morere.* Circa quæ ait D. Chrysost. hom in Decollat. Ioan. Baptistæ: *Non sufficiebat ei, quæ erat ad tempus, disciplina: sed etiam, & æternum conciliabat supplicium.*

Chrysost.

§. XVI.

Transitorijs bonis non nimium adhærescendum ijs, qui ad exitum contendunt.

NOn miror præceptũ de assando, agnõ, de non frangendo osse, de panibus azimis, vbi omnes ad transeundum præcinctos contemplor. Cuiet enim lex: *Renes vestros accingetis & calceamenta habebitis in pedibus, & tenentes baculos in manibus, & comedetis festinantes.* Ecce tibi, vt præcincti, & parati ad festinatissimum iter monẽtur agnum comedere; quid mirum, quod non permittantur ossa eius confringere, & exsugere, nec panes saporare fermento? Qui enim sic in transitu est, minus curare res transitorias minime debet. Pulchre ad hæc aiebat Procop. in Glossa: *Quia festinatò ejiciebantur Ægypto, & festinantes faciebant iter, non absque vestitu more viatorum ouiculam ederunt tostam igne, ob temporis brevitatem; nec inter manducandum fregerunt ossa, seruantes medullas, quod faciunt otiosi. Nec iam eadem causa impulsi expectarunt, donec tota massa fermentaria fermentaretur.* Et merito vbi in transitu sunt, & festinato coguntur Ægypto exire, nõ vacat nimis adhærescere rebus, vel æruendis medullis de ossibus, vel saporibus condiendis instare. Quis non amens dum multis impellitur, vt transeat, pertinaciter adhæret ossi, vt intringat, & medullam capiat, vel longa condimentorum expectet spatia? Equidem quando ipsa nostra conditione festinato cogimur exire de mundo; & festinatissimum sentimus vitæ nostræ transitum, amentes sumus, si nimis inhæremus rebus temporarijs, si vel saxa summo labore, & studio tumpimus, vt terræ medullas eruamus, si toti in saporando palato incumbamus. Sanè apud Sapientes idem est viator, & qui non adhærescit rebus, per quas transit. Iob cap. 21. dicebat: *Interrogate quemlibet de viatoribus.* Quæ verba præmens D. Greg. lib. 15. Mor. cap. 35. ait: *Viator quippe dicitur, qui in præterentis sæculi cor figere despicit.* Monstrũ esset, si viator, qui in festinatissimo transitu est, ad quem etiam vi potentis impellitur, & nihilominus cor figeret in præterentibus rebus. Id vel in amente nequit expectari. Vnde Paulus 1. ad Cor. 7. vel hoc argumẽto conficit, quam leuiter mundialibus rebus vti debemus. *Hoc itaque dico fratres, tempus breue est: reliquum est, vt qui habent vxores tanquam non habentes; & qui gaudent, tanquam nõ gaudentes, & qui emunt, tanquam non possidentes.* Ecce vt perfunctorie; & leuiter administrari velit humana omnia, ex eo solum, quod tempus breue est, quod velox transitus nobis decernitur. Ait Tertul. lib. de cultu fœmin. *Qui emunt, inquit, sic agant, quasi non possidentes. Cur ita? Quoniam præmiserat dicens: Tempus in collecto est.* Quando vel ipsum tempus vrget, & ostendit nos festinatissimos ad exitum, sic solum quasi in transitu rebus humanis vacare debemus. Hinc de Iesu filio Dei locutus Petrus Act. 10. ait: *Vnxit eum Deus Spiritu sancto, & virtute, qui pertransijt benefaciendo, & sanando [illegible] oppressos à Diabolo.* At de eodem ait Ioan. cap. 4. dum Samaritanæ conuersionem spectat, *Fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem.* Hic sedet, ibi pertransijt; & quando propter vnam Samaritanam sedet, cur dicitur propter tot sanandos non sedere, sed pertransisse? In Samaritana bona spiritualia quærebantur, quibus Deus studiosè attẽdere dignatur, & ideo pro illis sedet, & operam adhibet, & studium maximum. In alijs autem solum spectabantur corporales sanitates, quibus vt ostendatur Deus non multum intendens, in illis ostenditur transiens. Ex quo D. Synes. epist. 57. aiebat: *Cum licebit, me ad inferiora dimittam. Hoc est leni cura, & animadversione ingens aliquod bonum efficiam: ita vt Deus ipse sese gere re solet: affici autem, & adhærescere penitus, hoc demum malum est, quod neque natura Dei sustinet, neque quisquis sese ad Dei exemplar componit.* Vt Dei est, non penitus adhærescere temporalibus rebus, sed illas leuiter tractare, sic in illis tractandis pertransiens ostenditur. Nequit, enim, qui in transitu est, rebus per quas transit adhærescere. Hinc Moyses vt securum rederet Regem Edon, quod Israelitæ sui regni bonis parcerent, hoc ad illum mittit mandatum Num. 20. *Non ibimus per agros, neque per vias, non bibemus aquas de puteis tuis: : Tantum velociter transeamus.* Ex pẽde, vt promittit Moyses in transitu se Edonis bona minime tacturos. Et quî fieri potest

D. Greg.

1. Cor. 7.

Tertul.

Act. 10.

Synes. 57.

Num. 20.

vt tot miletes in regno florentiſsimo ad nihil afficiantur, nulli rei percipiendæ incumbant? Id promittunt verbailla, *velociter tranſeamus*, vbi enim in tranſitu veloci ſe promittunt futuros, prorſus credibile eſt, quod nihil ſtudioſe attingant. Sic aiebat Paul. 1. Cor. 9. *Qui in ſtadio currunt, ab omnibus ſe abſtinent.* Facile parcunt obietis bonis, qui ſunt in ſtadij curſu. Quam promiſsionem miratus Philo in lib. *Quod Deus ſit immutabilis*, tot in illam exagitat cauſas admirationis ſuæ, quot ſe offerunt homini volenti mundialia quæque deſpicere. Sic enim ait: *O promiſsionem generoſam, & magnificam! Itane obſecro ſuperare, tranſire, quidquid in terra bonum cenſetur, poteritis? Nihil ne veſtram properationem remorari poterit? Conſpectum diuitiarum auerſabimini? Maiorum dignitates deſpicietis? Gloriam prætercurretis tamquam rem vilisſimam? Sanitatẽ corporis, integritatem ſenſuum, pulchritudinem optabilem, rebus, & cæteris, quibus animæ domus honeſtatur, tranſcurretis obiter, vt nihil horum referatis in bonorum ordinem? Olympia, celeſtiſque animæ ſunt hæc inſignia.* Cum dicit Olympia, totum Olympij ſtadij nobis cum Paulo proponit ludum, in quo currentes mollis detinebantur bonis conſpectis in curſu, quim potius velleuitei viſis, quæ ſe opponebant, occiſsime præteribant. Sic ſanè qui rapido curſu fertur, qui feſtinato cogitur ire ad mortis metam præfixam, de Olympiæ mentis ductu, fallar, ſi velit temporarijs hærere vllis.

1. Cor. 9.

§. XVII.

Per Euchariſticum Agnum ſumptum in deos tranſimus.

AGnus, qui comeditur, merito dicitur domini tranſitus, quando ait: *Eſt enim Phaſe, id eſt, tranſitus domini*, vt pote, qui adumbrabat illum agnum, cuius cibus in Euchariſtia ſumptus nos in ſortem diuinam tranſire facit. Quippe ait Macharius orat. de Exaltat. Crucis apud Grethſerum: *Tota hæc hiſtoria diuinum agnum pro nobis immolatum, & myſticum illud paſcha, & totius mundi ſalutem euidenter prafigurat. Neque enim corporalis illa perceptio vitam cuſtodiebat & in libertatem traducebat; at huius vera ſumptio, & communio immortalitatem, & filiorum adoptionem donat; & ex terreſtribus cæleſtes, Deoſque ex hominibus, eos qui accipiunt, reddunt.* Sanè diuiniſsimus Agnus Euchariſticus, minime nos in natiua vilitate permanere ſinit, ſed de eius epulis ſic extollimur, vt proximi ad ſortem accedamus diuinam. Deus redditur, qui tanti agni carnes participat; vt quantum ab illis diſtes, tãtum à diuinitate alienus exiſtas. Hinc textus locutus de Heli ſeruis, qui ſactas carnes vi eripiebãt offerẽtibus, inquit. 1. Reg. 2. *Erat ergo peccatum puerorum grande nimis coram domino, quia detrahebant homines ſacrificio.* Expende quos detrahebant, nimirum *detrahebant homines*; ideò homines dicuntur, quia à tanto detrahebãtur ſacrificio; ſi enim non detraherentur, ſed ſacrificio vacarent, carniſquis ſanctæ epulis aſsiſterent, nõ homines dicerentur, ſed dij. Ait D. Greg. Papa lib 2. expoſitionis cap. 2. *Et notandum, quia qui detrahuntur à ſacrificio, homines dicuntur, quia nimirum, ſi in fidei noſtræ vera cõfeſsione perſiſterent, hos diuinus ſermo filiorum Dei appellatione ſignaret.* Si non detraherentur à tanto myſterio fidei, ſed magis diuiniſsimi agni epulis inſiſterent, haud dubium quim in ſortem tranſirent diuinam.

1. Reg. 2.

D. Greg.

Macharius.

§. XVIII.

Bruta laſcibia opponitur Euchariſticis epulis.

REdeo ad id, quod niſi renibus præcinctis ad ſacri agni epulum admittuntur. Sic enim cauet: *Renes veſtros accingetis.* In quo ſingulariter oſtendebatur caſtigatio, & compreſsio brutæ laſciuiæ, quę maxime opponitur epulis agni diuini. Præclare ait Algerus lib. 1. de ſacramento cap. 22. *Ad edẽdum agnum lex dedit, in calceamentis cautelam; in baculo diſciplinam, in lactucis compunctionem, in feſtinatione deſidery ardorem; in accinctis renibus abſtinentiam libidinis expreſsius indixit. Quia Agnum Dei ſine macula, quia virginis eſt filius, luxurioſi, & inceſti ſummnt periculoſius: quia cum in ſacramento Chriſti ei vniri debeamus, nihil ſic aduerſatur paſsioni crucis, vt voluptas, nihil ſic eius vnitioni, vt fornicaria ſocietatis vnitas.* Sane multũ debet ab immaculati agnis aris diſtare pecuina voluptas; quem ille ſolus digne manducat, & Deo pro ſe offert, qui luxuriantes habet compreſsos, imò enectos appetitus. Vnde Pſal. 109 dicitur Chriſto: *Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinẽ Melchiſedech.* Elegit enim dominus ſibi ſacerdotium Melchiſedech, cuius ſacrificia conſtabant ex pane, & vino, abiecit Aaronis ſacrificia, quæ carnibus conſtabant & pecudum, & altilium. Sed cur amauit plus donum ex pane, & vino, quam ex pecude, quam ex altili? Nonne Abel in pecude placuit? Nõne & Aaron in pecude, & altilibus? Nonne

Algerus.

Pſal. 109.

Nonnè & passeris caro, & aquæ potus possent etiam diuina virtute in corpus, & sanguinem Christi transire? Cur ergo horum sacrificia cauit, & sola accepta habet, quæ in panè, & vino Eucharistico sacrificia sunt? Amabat verus Dei filius sacrificia, quæ minime essent communia pascua brutæ vitæ; sed prorsus ab animalibus brutis aliena, rationalem naturam nutrirent. Caro autem quæuis, & aqua cum & brutum simul nutriant; merito repelluntur; & assumuntur panis, & vinum, quæ solius sunt esca rationalis naturæ. Ratio enim mundissimã amat pu-
Cabasila. dicitiã. Ait author Græc. Cabasila in Liturg. cap. 3. qui post numerata carnium diuersarum alimenta sic finit: *Nihil illorum est proprie nutrimentum humanum: commune est enim aliorum animalium, hæc quidem volucrum, & eorum quæ herba vescuntur: illa vero ferarũ, quæ carnem deuorant. Humanum enim illud dicimus, quod ad solum hominem pertinet, confectione autem panis opus habere, vt comedat, & vinum conficere, vt bibat, est solius hominis proprium. Et hæc quidem est forma donorum oblationis.* Et merito ad formam cibi Eucharistici illa quæruntur, quæ minime pascant brutum, sed quæ sint solum cibi rationalis naturæ, quando ratio amica est pudicitiæ, & inimica luxuriæ. Vnde eleganti ratione D.
Theodot. Theodotus orat. de Christi domini natiuitate habita in appendice Concilij Ephesini, c. 2. probat Christum nascentem non potuisse officere puritati matris virgineæ. Quippè ait: *Vide quomodo factum est inopinabile sacramentum transcendens naturæ rationem. Quia enim est Verbum Dei palam est, & idcò virginitatem non soluit Quæ parit carnem puram, virginitate cessat Sed quoniam natus est carnaliter Verbũ Deus, custodit virginitatẽ, seipsum rationem ostendens* Expẽde illud, *seipsum rationem ostendens*, inde enim ratio cuiusque euidentissime claret, cum virgineam puritatem seruat. Hinc Deus in Eucharistico cibo illas quæ ã ut materias, quæ solius ad naturæ rationalis sustentationem deseruiunt, vt â carnis tractentur. Quidquid enim brutæ lasciuiæ est, longe abesse debet ab eo sacrificio, in quo virgineus Iesus est præsens. Vnde
Luc 2. Luc. 2. dum puerulus Iesus Deo sistitur, pro eo redimendo offerunt parentes iuxta legem *par turturum, aut duos pullos columbarum.* Non sicut turtures, sic columbas offerunt, quin potius abiectis columbis earum pullos exhibent. Cur pullos & non columbas? Ait
D. Ber. D. Bern. ser. 59. in Cant. *Licet alias per columbam Spiritus sanctus soleat designari, quia libidinosa auis est, non decuit offerri eam in sacrificium domini, nisi ea ætate, qua nescit libidinem.* Sic puerulus Iesus cauet sibi proximum habere, quidquid oleat brutam cõcupiscentiam carnem.

§. XIX.

Eucharistia expellit comessationes, & gulæ festa.

Asus agnus cum lactucis aggrestibus sumendus proponitur, qui Phase dicitur; hoc est, transitus domini, quippè ait: *Est enim Phase, id est, transitus Domini* Et cur agnus amaricantibus succis datur in transitum, nisi vt ostendatur, quam nos abstrahit diuinissimus agnus à comessationum delicijs, & facit gulam abiurare? Equidem non transit cum diuinissimo agno in regnum patris, qui mauult sedere super ollas carnium Ægyptiarum, deditus comessationibus, & ebrietatibus. Vt dicat Algerus lib. 1. de Sa-
Algerus cram. cap vltimo: *Comedamus agnum cum lactucis aggrestibus, cum desiderij feruore festinantes ad patriam. Est enim Phase, id est, transitus domini, quo ex hoc mundo transiunt ad patrem: cum quo desidia tardus, & super ollas carnium in sæculi Ægypto remoratus, trasire non prævalet, vt illuc perueniat, vbi Christus in dextera Dei sedet.* Expende illud; *& super ollas carnium remoratus*, male quippe credit se cum agno diuinissimo ad cœlestem patriã transire, qui comessationibus, & ebrietatibus simul vocat. Non equidem mensa mundi diuinæ mensæ bene copulatur. Exod 16. Exod. 16.
cum Israelitæ iam essent in deserto, clamare cæperunt ad Aaron, & Moysem dicentes: *Vtinam mortui essemus per manum domini in terra Ægypti, quando sedebamus super ollas carnium, & comedebamus panem in saturitate::: Dixit autem dominus ad Moysem, Ecce ego pluam vobis panes de cælo, &c.* Cupientibus vacare Ægypti carnibus; & ollis, datur à Deo cœlestis panis, habens omnium saporum suauitatem. Sed & Num. 11. similiter Num. 11.
clamant, similiter afficiuntur ad Ægypti carnes, & amant illis saturari; quim & Deus illos carnibus implet, tot illis adduxit coturnices, quot possent vel plures alios exsaturare. At quanto id damno? Ait text: *Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat huiusmodi cibus, & ecce furor domini concitatus in populum, percussit eum plaga magna nimis.* Cur similiter antea non puniuntur? Cur modo subiacent supplicio tanto? Nonne & antea clamauerant pro carnibus? Nonne & antea etiam ollas Ægypti exoptauerãt? Cur tunc impune petunt carnes, & modo cum tanto

tanto vitæ damno? Antea nondum illis datus fuerat cœleſtis panis, nondũ manna guſtauerant, & ideò parcitur illis, quod gulæ vacent. At poſt quam cœleſtem panem receperant, poſt viuificum epulum, poſt menſam Angelorum, imò ante ipſam Angelorum menſam non potuerunt impune Ægyptijs comeſſationibus, & ollis vacare. Ait D. Cyril. Cyril. Alex. lib. 3. in Ioãnem, cap. 34 *Quoniam panem cœleſtem, qui cor hominis corroborat, adhuc non receperant, facilius poterant incupiditates carnis incidere, propterea, & venia digni viſi ſunt. Poſteaverò quam Dominofruebantur, vt ſcribitur, tunc iure, quoniam corporalia ſpiritualibus præpoſuerunt, acerba dederunt ſupplicia, & ad ſupplicia inſignem calamitatis memoriam reliquerunt.* Merito dum epleãtuntur, qui poſt mannę cibum, poſt cœleſte conuiuium, imò inter ipſas dapes Angelorum, ſeſe Ægyptijs carnibus, & ollis ingurgitant. Qui & cum mannæ dulcedine adhuc ſtudent gulæ. Vel contempo cęleſti pabulo, mundialibus comeſſationibus inhiant, ijs fallar, niſi & amaritudo accidat ſupplicij, vt ſint prorſus in gula, & in ſupplicio Iudæis ſimiles, de quibus ait D. Zeno lib. 3. ſer. 44. D. Zeno. *Nihil, vt arbitror, reſtitit Iudæis proprium niſi quod agno ſalutari neglecto ingrati viles agnos cum amaritudine manducant.* Ecce tibi Chriſtiane, ecce tibi propium Iudæorum facinus, quod veri agni ſalutaris pabula negligant, & pabulis mundialibus inhient, quibus mereantur ſuppliciorum amaritudines. Caue tu ne illis ſimilis agni diuiniſsimi menſam fugias, & comeſſationibus mundialibus incumbas; quo tibi acquires immane ſupplicium.

§. XX.

Agni immaculati cibus nos magnifice transfert in patriam. Ipſe enim & commeatus, & currus eſt.

PRo transferendis Iſraelitis in terrã promiſsionis vnus paratur comedendus agniculus, in quo totus vel regalis tranſitus apparatus conſtituitur. Dicit enim: *Eſt enim Phaſe, id eſt, trãſitus domini.* At in dominorum tranſitu multa ſolent requiri, quæ ad commoditatem, & pompam vię pertineant. Ibi & iumenta multa pro commeatu aſportando, & equi pro familia, & currus, & lecticæ pro dominis ipſis. Qui equi, qui currus, quæ lecticæ in hoc dominico tranſitu? Sanè & agnus diuinus nobis in conuiuio oblatus pro omnibus ſufficit, ipſe commeatus, ipſe lectica, & currus, vt magnifice, & commode nos transferat in patriam promiſſam. Cũ Ioſeph ageret de tansferendo patre ad Regiam Ægypti Gen. 45. præmiſit fratres ſuos, *quibus dedit plauſtra ſecundum Pharaonis imperium, & cibaria in itinere. Singulis quoque proferri iuſsit ſtolas binas: : addens eis aſinos decem, &c.* Itaque dum magnificũ patris tranſitum ad Ægyptum parat, & cibaria mittit, & veſtes, & iumẽta, & currus. At Deus pro transferendis ſuis vnum exhibet agni diuini cibum, cur & non currus, & equos, & aurigas ſimul mittis? Equidem omnia hæc ſunt in agni diuini cõuiuio. Ait Guarricus Abb. ſer. 1. de Reſur. *Caro Chriſti eſt viaticum: Spiritus vehiculum. Ipſe eſt cibus ipſe currus Iſrael, & auriga eius.* Nihil magnifici apparatus ad viam requiritur, quod nõ inueniatur in epulo agni diuini. Quando ibi Deus eſt, & commeatus eſt, & viaticum, & currus, & auriga, qui nos magnifice faciat ad patriam tranſire. Apoc. 2. dicit dominus: *Vincenti dabo manna abſconditum, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouum ſcriptum.* Quo circa D. Auguſtin. apud Viegas, ait: *In quo calculo nomen nouum ſcriptum eſt, id eſt, notitia filij Dei.* At vbi manna cœleſte victoris promittitur, vbi ſuauiſsimæ Euchariſtiæ epulæ parantur nobis, in quibus, & cibus datur, & pretioſi calculi pro viatico offeruntur, quid neceſſum eſt ibi præfigi nomen diuinum, id eſt, imprimi notitiam Dei filij? Crediderim, ibi præfigi filij Dei notitiam, vt inſinuentur quanta nobis veniunt in cibo diuino, vt veniunt & annona, & ornatus, & currus, & auriga, qui nos ad patriã deducat per omnes virtutes Accippe ſimile Exod. 28. vbi poſt deſignatum ornatum ſacerdotis ſummi dicit: *Faciens, & laminam de auro puriſsimo, in qua ſculpes opere calatoris, ſanctum domino.* Itaque poſt omnem ſacerdotis ornatum iubet, lamina aurea ponatur in fronte ſacerdotis, quæ habeat inſculptum nomen diuinum. Ad quid hæc lamina cum nomine diuino? Pulchre in rem præſentem D. Hieron. epiſt. 128. inquit: *Lamina aurea rutilat in fronte, nihil enim nobis prodeſt omnium rerum eruditio, niſi Dei ſcientia coronemur. Lineis induimur, ornamur hyacinthinis, ſacro baltheo cingimur, imperfecta ſunt vniuerſa niſi tam decoro currui dignus auriga quaratur, & ſuper creaturas creator inſiſtens, regat ipſe, quos condidit.* Quid pulchrius? Datur in lamina diuino nomine inſcripta diuinitatis notitia, quæ & currum exhibeat virtutum, & auriga ſit, qui ſuos, & portet, & regat alumnos.

Gen. 45.

Guarric.

Apoc. 2.

Exod. 28.

Hieron.

alumnos. Datur etiam nobis cum manna cœlesti, cum epulo diuino & calculus inscriptus nomine Dei, diuinitatis notitia; vt ostendantur, quam ibi abundent omnia, & cibus, & vestitus, & currus, & auriga ad triumphalem profectionem in patriam ex Ægypto.

§. XXI.

Dolores, & tormenta in Christo festinatissimum transitum ad gloriam operantur.

MIrum est, quod agnus occisus, & igne tostus dicatur domini transitus. Sic enim ait: *Est enim Phase, id est, transitus domini.* Qui occiditur, qui torretur, qui editur, is est transitus? Hoc sanè non inuenitur in pecude creata, at inuenitur in diuinissimo Iesu agno, qui dum percutitur, dum transfoditur, dum veru crucis affatur, ad regni gloriam festinissimus transit. Simile habes in 1. Reg. 18. vbi dum Dauid citharam pulsabat, Saul arripiens lanceam, *misit eam putans, quod configere posset Dauid cum pariete; & declinauit Dauid à facie eius; lancea autem casso vulnere perlata est in parietem.* Non sic apud Ioann. cap. 19. quin imò cum penderet cruce Iesus, *vnus militum lancea latus eius aperuit.* Et aduersus Dauidem, & aduersus Iesum lancea iacitur, sed Dauid inuulneratus aufugit, Iesus autem transuerberatur lancea. Quid tunc? Qui ferrum vitat, diu fugiens peregrinatur in mundo; atqui sub ferri vulnere, & doloribus cadit, in euidentissimum regnum transit. Ait ibi Rupert. lib. 2. cap. 7. *Dauid quidem in figura patiens, non confixus euasit fugiendo, ille autem, cuius passiones præsignantur, etiam lancea, clauisque confixus euasit in regnum.* Non quidem in Dauide, quem vitauit, sed in Iesu quem ferrum trãsfodit, regnum parturit: Sic vulnera, dolores, & tormenta in Christo proficiunt, vt regnũ, & gloriam citius inde capiat. Ionas, vt à Niniuitis fugeret, ascendit nauim, tempestatem patitur, mittitur in mare, à cete absorbetur, tandem vorax piscis cap. 2. *Euomuit Ionam in aridam*, nimirum Niniuitis proximiorem, vt notat noster Ribera. Itaque, qui à Niniuitis valde agebat remotus, vbi absortus à cete fuit, illis apparuit proximior. Quantum protenti hoc? Equidem & dolores, qui nos premunt, qui nos deuorant, in Christo proficiunt, vt simus regno propinquiores. Ait Euseb. Gallican. hom. 2. de Pasch. notans Iesum absortum à morte, & in regnum velociorem: *Quis est iste, qui intra auidos rictus assumi potest, consumi non potest? Cibus est, corruptio non est; traditur perditionis profundo, & seruatur ipsius mortis obsequio.* Expende illud; *mortis obsequio*, quando vel ipsa mors vorax in Christo saluti obsequitur, & liberationi, & gloriæ. Eam ebibunt dolores, & tormenta in Christo efficaciam, qua potius videantur ad festinatissimam gloriam spectare. Ex quo D. Chrysost. orat. in adorat. crucis allata à Grethsero nostro tom. 2. ait: *Hodie Christi Ecclesia alius paradisus efficitur; cum sanctissimum venerandæ crucis lignum in medium proponit, eamque passionis Christi velut pompam præambulam, & resurrectionis eius, tamquam præresuscitationem statuit.* Expende illud *præresuscitationẽ*, quasi videretur Christi resuscitatio sera, vbi crux apparet, quæ in Christo didicit prærefurrectionem; hoc est, festinatissimam resurrectionem importare.

1. Reg. 18

Rupert.

Ionas 2.

Euseb.

Chrysost.

§. XXII.

Durissimum est parentibus, quod filios pœna afficiat.

VT postrema, sic omnium durissima hæc plaga fuit Ægyptijs; ait enim Deus: *Percutiam omne primogenitum in terra Ægypti.* Et fallar, si quid acerbius parentibus accidat, quã quod videant filios perire. Nota fuit irrisio, quam iacenti Noẽmo fecit Cham Gen. 9. hanc vt plectoret Noe seuerissime, ait: *Maledictus Chanaam puer, seruus seruorum erit, &c.* At non Chanaam, sed pater eius Cham irriserat, cur non magis in Cham procedit vindicta? Equidem sic vehementiùs Cham percutitur; cùm videt culpa sua maledictionem transferri ad filium. Ait Procop. *Cham penitus est in filio, qui maledictionis expertus est aculeos. Et maior dolor cruciabat patrem; cum videret filium maledictione diuexari. Grauius enim affligimur calamitate liberorum, quam si nobis aliqua miseria obiaceretur.* Hic est summus dolor parentum, quod videant filios torqueri, qui dolor, & crescit, si filius patiens fuerit primogenitus. Quo spectans Zacharias capit. 12. vt vehementiam dolotis crucifigentium Iesum exprimeret, ait: *Et plangent eum planctu quasi super vnigenitum, & dolebunt super eum, vt dolere solet, in morte primogeniti.* Vbi Diu. Cyrillus Alexand. ait: *Profusissimis namque lacrymis parentes*

Gen. 9.

Procop.

Zach. 12.

Cyr. Alex.

primogeniti, & dilecti mortem semper prosequuntur, nec plangendi modum sustinent, estque dolor longinquus plane, & quasi perennis, acriter, & intolerabiliter vellicãdo animos macerans. Sic intolerabilis est dolor parentibus in morte primogeniti. Qui enim filiorũ mortem non doleat, is non homo est, sed dæmõ. Deut. 16. Quippè Deuther. cap. 16. de Chananæis dicitur: *Omnes abominationes, quas auersatur dominus, fecerunt dys suis, offerentes filios, & filias, & comburentes igne.* At Psal. 105. non dixit, quod immolarent filios dijs, sed dæmonijs, aut enim: *immolauerunt filios suos, & filias suas dæmonys.* Non enim nisi à dæmoniaca sæuitia posset venire, quod patres non immense dolerent, dum vexarentur filij. Ait Procop. Procop ad cap. 12 Deuth. *Dæmoniacum est, naturalem affectionem erga affectam sobolem conculcare.* Soli, qui exuerunt hominem, & dæmonium induerunt, possunt non summe dolere in morte filiorum.

§. XXIII.

Sanguis Christi in altari omnia absorbet peccata.

SAnguis agni impressus superliminaribus domus solis Israelitis afferebat incolumitatẽ. Ait enim: *Erit sanguis vobis insignũ in ædibus:: Videbo sanguinẽ, & transibo vos.* Ecce tibi vt vindex iniquitatũ transit Israelitas, ad conspectum sanguinis positi in superliminaribus. Et cur etiam sub hoc sanguine non etiam Ægyptij saluantur? Erat sanguis in postibus, nondum apparuerat immaculati agni sanguis positus in altari, qui omnium hominum absorbet peccata, & vniuersos saluos facit. Exod. 24 Hinc Moyses Exod. 24. de oblatis victimis accepit sanguinem, & dimidiam partem sanguinis, *misit in crateras, partem autem residuam fudit super altare.* Iam non in domus postibus, sed in altari ponitur sacer sanguis, cur in altari? Ait D. Ambr epist. ad D. Amb. Simplicianum: *Quod vero ad altare effundit sanguinem, intelligere licet ablutionem mundi, remissionem omnium peccatorum. Etenim sanguinem illum ad altare, quasi hostiam effundit ad multorum exhaurienda peccata agnus enim hostia est, sed agnus non irrationabilis naturæ, sed diuina potentia, de quo dictum est: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Non solum enim mũdauit peccata vniuersorum, sed etiam diuina potestate donauit.* Ecce tibi vbi diuinissimus sanguis cæpit rubere ex altari mũdum vniuersum emundat; nullam præterit maculam, quam non lauet, quantum est ex se, cuiuscumque gentis, & conditionis fuerit homo, habet vnde munditiem capiat, & indemnitatem, ex quo Christi sanguis in altari purpurascit. Noemus post diluuium Gen. 7. *Ædificauit altare domino, & tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis obtulit holocausta super altare.* Quibus verbis non tam intelligendum est Noemi facinus, quam Christi domini, post cuius passionem apparuerunt in Ecclesia Dei ædificata altaria, in quibus corpus Christi à sacerdotibus quotidie immolatur, & cum simul cum illo omnes homines immolamur. At cum dicit de cunctis pecoribus mundis fuisse holocausta oblata; quis peccator nõ se excluſum putet, à sacrificio tanto? An mundus dicar, qui sum immundo conceptus semine? Ergo qui immundi sumus prorsus debemus exulare ab aris? Verum cum dicit *de cunctis pecoribus mundis*, non id dicit, vt excludat immundos, sed vt ostẽdat nullum esse, qui non sit ab huius altaris sanguine mundatus, & seruatus. Rupert. Ait Rupert. lib 4. in Gen. cap. 27. *Amplius, & in hoc mysterium domini nostri Iesu Christi præfulsit; qui nouum altare, nouumque sacrificium instituit, & quod seruatum est in passione, in holocaustum Deo patri tam per semetipsum, quam per manus sacerdotum offerre non desinit. Ipsum deniq; corpus, ipsum sanguinem, qui illis effusus est, eiofferimus, qui eum à morte saluauit. Præterea de cunctis animantibus mundis, munda autem sunt omnia, quæcumque autem hactenus fuerant immunda, illa suo sanguine mundauit.* Pro efficaciam diuinissimi sanguinis, qui in altari Eucharistico apparuit; nullum excludit, nullam ex se differentiam facit, sed omnes ex æquo mundat, omnes sanat. Etiam quæ immunda repellebantur, sub hoc sacro sanguine in altari propinato noua mundicie candent. Hinc Petrus Actor. 10. *Vidit cœlum apertum, & descendens vas quoddam velut linteum magnum quatuor initys submitti de cœlo in terram, in quo erant omnia quadrupedia, & serpentia terræ, & volatilia cœli.* Quæ omnia mandantur comedi Petro, vt munda, & pura. Sed vnde serpentia terræ potuerunt dici mũda, & munda haberi, nisi ex eo, quod in linteo submittebantur? Equidem linteum mensam diuinam ob oculos mihi proponit, in qua sub vini specie sanguis diuinus propinatur. A quà mensa illud oritur, quod nullum animal sit reiectaneum, sed serpentia etiam sub salutari mundicie candent.

Actor. 10.

Exod. 12.

Exod. 12. Habebitis hunc diem in monimentum, & celebrabitis eum solemnem domino in generationibus vestris cultu sempiterno. Septem dies azyma comedetis. In primo die nõ erit fermentũ in domibus vestris. Quicumque comederit fermentatum, peribit anima illa de Israel. Dies prima erit sancta, atque solemnis, & dies septima eadem solemnitate venerabilis. Nihil operis facietis in eis, &c.

§. XXIIII.

Ingratitudo in vindictam armat etiam mansuetos.

QVi sub agni figura se comedẽdum offerebat, memoriamque sui beneficij Israelitis præstiti in panibus azymis collocabat, sic hanc memoriã repetit, vt si hęc deficiat, quam modo arcet, tũc mortem minetur. Ait enim, *Quicumq; comederit fermentatũ, peribit anima illa, &c.* Et cur pereat homo, eo solum quod fermentatum, & non azymum comederit? Quantum hoc malum, quod adeò seuerè pœna mortis Deus plectit? Sanè, in cibo fermentato nulla erat memoria diuinæ beneficentiæ Israelitis præstitæ, quã perdere ingratissimi animi est, & acerbissima morte, vel à mansuetissimo Deo plectendi. Ad hæc Oleaster, ait: *Audis hîc quale malum sit ingratitudo, quæ mortis pœna multetur.* Et fallar, si qua culpa sic armet in vindictam mansuetos, vt ingratitudo. Nota est historia Dauidis, quando misit nuntios ad Nabal, vt peterent refrigerium cibi ab eo, cuius greges sæpe â malo custodierat. Iuerunt nuntij, domini sui proponunt indigentiam, & quam honestè, & reuerẽter possunt, aliqualem alimoniam petunt. Negat ille, vel frustrum panis se daturum homini sibi ignoto, quod vbi Dauid resciuit, ira exardescens iubet suos in vindictã armari. Ait enim text. 1. Reg. 25. *Tunc ait Dauid pueris suis: Accingatur vnusquisque gladio suo, &c.* Mirabar in viro mansuetissimo tantum vindictæ ardorem, quod statim stringat ferrũ aduersus Nabalem, qui & aliorum iniurias mã suetissime tulit. Et cur qui sæpe in iniurijs patiens fuit, modo sic ad arma festinat pro Nabale percutiendo? Multa bona receperat Nabal á Dauide, quorum immemor se prior sus ingratum ostendit, vndè nõ miror. quod in se armet virum adeò mansuetũ. Ait Theodor. ibi: *Quam obrem is, qui in Saulem tantam ostendit lenitatem, & patientiam, Nabalem tentat occidere? Iste multis beneficijs sæpe fuerat affectus. Nam cum pastoribus Dauid versans in solitudine, non solum prohibuit suos aliquid auferre ex ijs, quæ ad ipsum pertinebant. sed etiam repulit damna, quæ aliunde ei afferebantur: Recordatus ergo Dauid horum beneficiorum, & auditis conuitijs, & contumelijs magro impetu venit armatus.* Et quem non armet in vindictam obliuio beneficiorum, quæ ab illo venerant? Sanè nihil non meretur ingratus homo, nullaque illi magna potest esse pœna. Vndè Oseas cap. 11 Israelitarum perditionem, reiectionem eorum meritis respondere, vnum hoc dicit ex parte Dei. *Ego quasi nutritius Ephraim portabã eos in brachijs meis, & nescierunt, quod curarem eos.* Vide criminis exaggerationem, *& nescierunt, quod curarem eos:* quippè salutem accipiebant, & saluatorem nesciebant. Quantum hoc crimen ad tantam pœnam electionis? Ait D. Cyrill. Alexand. ibi: *Grauissimum autem esse crimen ingratæ voluntatis, & quasi omnis improbitatis conuictum merito puniri, qui hoc morbo tenetur, & hinc facile est videre. Ingratus enim est similis blasphemo.* Quodcumque crimen excogitaueris, de illo conuictum puta hominẽ, qui est ingratus. Qui ingratus est, nihil horrendum non audebit, nullum facinus execrabile recusabit, vt hinc pateat, quantis debeat vel à mansuetissimis castigari. Et merito D. Nazianz. orat. 3. hoc ingratitudinis vitium statuit caput omnium facinorum, & abominationum, quæ perpetratæ sunt à Iuliano. Sic enim ait: *Vnum igitur, & princeps illius facinus, hoc est, quod à magno Constantio, qui patri nuper in imperio successerat, salutem consecutus, & quidem salutem inopinatam, & incredibilem cum fratre consecutus, nec Deo ob salutem, nec Imperatori, per quem salutem acceperat, gratiam habuit, verum vtrique nequam, & improbum se præbuit.* Hoc in flagitiosissimo homine ponitur pro omnium flagitiorũ capite, quod minime habuerit benefactoribus suis debitas gratias. Et merito in hoc crimen reijciuntur, tanquam in fontem vniuersa mala tanti Apostatæ: quando ingratus animus nihil non audet, quo possit in se mala conglomerare.

Theod.

Cyr. Alex.

D. Naz.

Oleaster.

1. Reg. 25

§. XXV.

Sub crucifixi domini memoria nequit admitti cupiditatum solatium.

ET redemptionis per agnum immolatũ peractæ festum, & memoriam agni, & azymis vesci simul lex cauet. Quippè ait: *Habebitis hunc diem in monimentum, & celebrabitis eum solemnẽ domino in generationibus vestris cultu sempiterno. Septem diebus azyma comedetis, &c.* Ecce in commemoratione salutis factæ per agni sanguinem; fermẽtatum excluditur, & insipidus panis azymus infertur. Non enim bene cõueniunt, & gulæ solatium, & commemoratio agni diuini, qui sanguine fuso nobis salutem emit. Similiter cauetur Leuit 2. vbi ait lex: *Omnis oblatio, quæ offertur domino, absque fermento fiet, nec quicquam fermenti, ac mellis adolebitur in sacrificio domini.* Non admittit dominicum altare fermentum, nec suauitatẽ mellis, immolati enim agni memoria, quæ in altari fit, prorsus excludit, quicquid ad suauitatem, & solatium pertinet. Ex quo ait Germanus Patriarcha Constantinopol. orat. in adorat. crucis, tempore medij ieiunij apud Grethserum to. 2. *Obtemperate præeunti per asperam viam, & cedite, & honorate eius altare: nihilque afferte, quod sensum exhilaret, & oblectet, & ad voluptatem resoluat. Cruci enim dolor competit, non voluptas; fellis hîc gustandi tempus, non mellis, altare Christi respuit fermentum Ægyptium, post resurrectionem erit esus mellis, & sincera voluptatis fruitio.* Quid pulchrius? Quid sapientius? Dum in hac vita mortali sumus, memoriamque pro nobis immolati agni celebramus, fallimur, si suauitatibus excipiendis operam damus. Tempus est fellis, non mellis, tempus insipidi, & azymi panis, quidquid suaue est, quidquid dulce absit ab illo, qui accedit crucifixi aris. Diuinissimũ agnum sub pallore mortis mitabatur Ierem Thren. 4. dicens: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus?* Sanè, cuius caput aurum optimum erat Can 4. nimirum, aurum splendens, aurum rutilans, decoloratum est, & versum in pallorem exanimis. Quid tunc? Ait Dauid Psal. 67. *Erunt pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri.* Non solũ aureus Iesus pallet, & decoloratus apparet, sed & columba eius, nimirũ sponsa eius sub eodem pallore ostẽditur. Et cur columba Dei, sponsa Dei non rutilans, sed pallidum refert suum aurum? Vidit pallere Iesum, vidit eum sub mortis pallorem cadere, & statim ipse similiter pallere elegit, & quidquid lucidũ, & rutilum est longe abijcit. Accipite D. Bern. fer. 61. in Cant. fantem: Aurum Verbum, aurum sapientia est. *Hoc aurum semetipsum decolorauit abscondens formam Dei, & formã serui prætendens. Decolorauit & Ecclesiam, quæ ait: Decolorauit me sol. Ergo & posteriora illius in pallore auri, quæ fuscũ non erubuit crucis, & passionem passionis non horruit, liuorem vulnerum non refugit. Et iam complacet sibi in illis, & optat nouissima sua fore horum similia.* Prudens anima, quæ vt crucifixum Deum meminit, quidquid de crucifixi forma non venit, constanter abijcit, & illi in doloribus, in amaritudinibus, in infirmitate assimilari amat. Ne quit in se admitti aliud, quam id quod videt in agno ad aras crucis immolato.

Germ.

Leuit. 2.

Ierem. 4.

Psal. 67.

D. Bern.

Exod. 12. Ite tollentes animal per familias vestras, & immolate Phase. Fasciculumque hysopi tingite sanguine, qui est in limine, & aspergite ex eo superliminare, & vtrumque postem. Nullus vestrum egrediatur ostium domus suæ vsque mane. Transibit enim dominus percutiens Ægyptios, cumque videris sanguinem in superliminari, & in vtroque poste, transcendet ostium domus, & non sinet percussorem ingredi domos vestras, & lædere, &c.

§. XXVI.

Nullus est adeò ferus, & brutus, qui non saporetur, & suauietur in Christi passione.

DVm agni sacrificium Moyses mandat, non otiose abstinuit ab agni, siue hædi vocabulo, & communeomnibus, vel ferissimis nomen posuit; ait enim: *Tollẽtes animal per familias vestras, & immolate Phase.* Cur mõ magis vsus est noto agni nomine? Cur placuit dicere animal, quod ferissimis etiam

ētiam commune est? Sanè vbi diuini transitus memoria fundabatur, quo Iesus transiturus erat de mundo ad Patrem, non offendebat vel ferissimis commune vocabulum; nullus enim adeò ferus, aut brutus affectus in passionis Dominicæ memoria non suauiatur. Petrus Actor. 10. *Vidit cælum apertū, & descendens vas quoddam velut linteū magnum quatuor initys submitti de cælo in terram, in quo erant omnia quadrupedia, & serpentia terræ, & volatilia cæli. Et facta est vox ad eū: Surge Petre, occide, & māduca.* Ecce tibi Petro ostenduntur in linteo omnia quadrupedia animalia, & serpentia, sic præparata, vt possint edi, vt suauissimæ edūtur epulæ. Sed vnde suauiantur serpentia terræ, vt possint vorari à Principe Ecclesiæ? Vide in quo linteo veniebat, erat enim linteum, quo Iesus pro nobis immolatus, inuolutus ad sepulturam fuerat, & in quo necessario stigmata dolorum eius erant impressa. Quid plura? Dominicæ passionis sub linteo nullum animal adeò ferum, adeò brutum est, quod non suauietur, & recipiatur intra membra Ecclesiæ. Ait D. Hilar. in Matth. canon. 33. *Ioseph mūda sindone corpus Iesu inuoluit; & quidem in hoc eodem linteo reperimus de cælo ad Petrum vniuersorum animātium genera summissa.* Vide vt in linteo crucifixi domini posita feralissima quæque, & maxime brutescentia animalia, in eam suauitatem deuenerunt, quæ possent suscipi à Petro. Similiter Gen. 7. tēpore diluuij. *Ingressus est Noe, & filij eius, vxor eius, & vxores filiorum illius cum eo in arcam propter aquas diluuij. De animantibus quoq; mundis, & immundis, & de volucribus, & ex omni quod mouetur super terram, duo, & duo ingressa sunt ad Noe in arcam* Mirabar, vt tot animalia, & feralissima, & carniuora, & rapacia potuerint simul conuenire in arca, nec huius mansuetissimæ conuentionis vllam aliam ratio reperit inuenti, quam ipsam arcam vndique mysteria crucifixi aspirantem, vt communiter prædicant sancti Patres. Vbi autem crucifixi domini mysterium radiat, feralissima quæque, & summe brutescentia suauiantur. Sed accipite nobilissimum huius rei commentatorem D. Basilium Sel. quoiat. 6. & quæstionem proponit, & solutionem pandit. Ait enim: *Verū age, quomodo arcà capi poterant tot animaliū genera? Quomodo quæ ab ingenio inter se discordant, in noua secum fœdera concordabant? Quomodo reptilium natura poterat esse paccata? Quibus fraenis reprimebantur ferarum genera? Quomodo carniuora cum herbilegis stabulabantur?:: O arca virtutum schola! O scapha admirabilis ligni salutaris vmbra, & imago! O quæ crucis gratiam præoccupasti!* Quid pulchrius? Erat equidem in arca crucis imago, visebatur iam ibi crucis dominicæ mysterium, & gratia, sub qua non est adeò ferus, & brutus animus, qui in suauitatem, & facilitatem non abeat. Huc etiam spectat illud Abacuh cap. 3 ad filium Dei dictum: *In medio annorum notum facies*: vbi Septuag. posuere. *In medio duorum animalium cognosceris*: quod D. August. 18. de ciuitate cap 32. refert ad tempus crucis, quando crucifixus dominus inter duos latrones, alteri eorum, & feralissimo, & rapacissimo suæ passionis gratiam impertijt, & eum in salutem traxit. Quis feralior, & magis brutus quam latro? Is ad crucifixi latus molliorcera factus humanissimam induit suauitatem. Ex quo D. Chrysost. orat. de cruce, & latrone apud Grethserum tom. 2. ait: *Non enim mortuum excitans, non mari imperās, non dæmones iacrepans, sed crucifixus, clauis affixus, iniuria affectus, sputis oblitus, conuitijs impetitus potuit ad se malam latronis mentem attrahere. Vide vtrimque potentiam illius effulgescentem. Creaturam concussit, petras disrupit, animam latronis petra duriorem, cera molliorē effecit.* Quid plura? Sic feralissimi, brutissimique animi sub crucifixi aspectu mollescunt, suauiantur.

§. XXVII.

Præstantior fœlicitas est, quæ in domo tua, inter tuos frueris.

POsset equidem Deus Israelitas etiam à domibus exeuntes saluare, & liberare ab exterminatore, sed maluit, vt hac salute fruerentur singuli clausi intra proprias domos. Sic enim cauet: *Nullus vestrum egrediatur ostium domus suæ vsque mane.* Et quidem pertinet ad præstantiorem hominis fœlicitatem, quod propria in domo, inter suos fœlicitate gaudeat. Ex quo sapientissime Nazianzen. extollebat suæ patriæ præsulatum sibi oblatum orat. 8. fatus. *Patrius laboribus succedere dulce est, ac noto, & familiari gregi præesse iucundius, quam externo, & alieno, addam etiam, & Deo Charius.* Sapientissime vir Theologus ad maiorem iucunditatem, & dulcedinem, imò ad rem magis ipsi Deo probatam refert, quod quis patrio in domo, inter suos dignitate clareat. Quod vt maximum fœlicitatis culmen est, sic impijs hominibus sæpe inuenitur negatum. De impio ait Iob cap 18. *Lux obtenebrescet in tabernaculo eius.* Erit enim quandoque impius in luce, in dignitatum, & fœlicitatum splen-

dore, sed hæc lux non illum in domo sua comitabitur: id quod Septuaginta magis expressêrunt dicentes: *Lux eius tenebræ in domo.* Multum lucis habebat apud exteros, sed in proprijs tenebrosus, & obscurus erat. Prò quo eleganter mordet Iudæos D. Zeno ser. 4 de Iudæis, fatus: *Quid tumet Pharisæus inanis, què momenti præterita delectat vmbra? Exaltat, quod in Ægypto creuerit, at in originali decreuit solo.* Tota quidem lux externa obnubilatur, & obtenebrescit; quando quis apud alienos felix est, & in suis infelix. Quò retero dicta 1. tom. de Christo figurato libro 2. cap. 5. §. 23.

D. Zeno.

§. XXVIII.

Efficacius, & præstantius sacrificium exhibes, in quo rationis partem subycis domino.

TOtus agni immolati effectus Israelitas protegebat manentes intra domũ. Sic enim habet: *Nullus vestrum egrediatur ostium domus.* Sic intra domum quisque seruabatur sub sacrificio agni. Lõge aliter monebat Paulus Christianos post Iesum in cruce immolatum aiens 1. ad Thim. 2. *In omni loco leuantes puras manus sine ira, &c.* Ibi in sola propria domo licebat sperare salutem per agni immolationem, hìc in omni locò iubet, vt speremus, & petamus per Iesum saluari. Et cur hic in omni loco? Chrysost. orat. de cruce, & latrone apud Grethser. tom. 2. ait: *Iudæis præcepit Deus vt vno in loco immolarẽt, & preces in vno loco funderẽt. Cum Christus venit & extra ciuitatẽ mortẽ obyit, vniuersam terrã mundauit, omnemq; locum orationi idoneũ effecit. Omnis enim terra de cætero sanctificata est. Et sanctior est Iudæorum illis sanctis. Qua ratione? Quia ibi quidem rationis expers; hic vero ratione prædita ouis oblata est. Quanto igitur præstantius id, quod rationem habet, eo, quod ratione caret, tanto amplior, & hic sanctificatio est.* Pecuina mactabantur in lege, ideò minor eorum efficacia ad sanctificandum, vbi autem in Christo non pecuinum quid, sed ratio Deo litabatur, efficacius sacrificiũ apparuit, quo posset omnis terra, omnisque locus mundari. Ne dubites quisquis Deo rationem summittis, rationem immolas, quod illi offeras præstantissimum omnium sacrificium, sub cuius efficacia vbicumque fuetis, possis viuere. Nõ enim immerito aiebat

1. Thim. 2.

Chrysost.

Samuel. 1. Reg. 15 *Melior est obedientia, quã victima, & auscultare magis, quã offerre adipem.* Licet enim quidquid pecuinum est in te, & animale, Deo mactes, non sic places, vt per obedientiam places, in qua pars rationalis mactatur, & litatur. Ait D. Greg. PP. lib 6. ibi: *Longe altioris meriti est, propriam voluntatem aliena semper voluntati subiacere, quam magnis ieiunijs corpus atterere, aut per compunctionem se in secretiori sacrificio mactare.* Vbi illa pars, quæ ad rationem pertinet Deo litatur, maius, gratiusve sacrificiũ exhiberur, quam si omnia mactarentur animalia. Ex quo D. Ignatius meus parens in aurea illa epist. quam de obedientia dedit suis, ait: *Vos ergo per Christum dominum nostrum obtestor, qui sese nobis non modò præceptorem, sed etiam exemplar præbuit obedientiæ, vt ad eam virtutem toto pectore incumbatis, & gloriosæ victoriæ appetentes, atq; auidi vosmetipsos superare, id est, excellentiorẽ, & difficiliorẽ animi partẽ voluntatẽ dico, atq; iudicijũ expugnare, & subycere studeatis, quo Dei domini nostri solida, veraque cognitio, atque amor vestros ad se animos penitus trahat.* Ea est victima, quę nos sub Dei protectione maxime facit; nempe qua pars rationalis, scilicet voluntas, & iudicij ei perfectè litatur. Quo crediderim spectasse Paulum ad Romanos cap 12. *Obsecro itaque vos fratres per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra Deo hostiam viuentem, sanctam Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.* In margine legitur: *Rationale obsequium*; & Chrysost. *Rationalem cultum.* Et quod est rationale obsequium nisi quod fit in excellentiori hominis parte, nempe in ratione, quando non solum pecuinæ affectiones, sed & rationales discursus & affectus in captiuitatem adducuntur Deo? De ijs dicebat Nazianzen. orat. 25. ostendens quibus vinceret Arrianos: *Hi*, nempe Arriani *domos habent, nos hospitem; hi templa, nos Deum; idque præterea, quam viua viuentis Dei templa sumus, victima viua, holocausta ratione prædita sacrificia perfecta, dij denique Trinitatis adoratæ beneficio.* Et merito Catholicorum perfecta sacrificia, quibus dij fimus, rationalia putantur, vt qui rationem captiuemus in Dei obsequium.

D. Greg.

D. Ignat.

Rom. 12.

Chrysost.

Nazian.

§. XXIX.

Vt diaboli ingenium est percutere, sic Dei ingenium est benefacere. In quo perfecta eius imitatio consistit.

In

IN Israelitarum salute, & Ægyptiorum morte diuisum est munus inter Deum, & diabolum iuxta cuiusque ingenium, vt Deus suos protegeret, & diabolus suos percuteret. Sic enim in textu de Deo: *Non sines percussorem ingredi domos vestras, & ladere.* Percussor, secũdum Hieronymum, erat diabolus, defensor Deus, & quid aliud faceret Diabolus, quam percutere & quid aliud faceret quam defendere, & saluare Deus? De vtriusque ingenio pulchre ait Eusebius Gallicanus de Epiphan. & Machabæis: *Quos per crudelissimum persecutorem humiliauerat diabolus, exaltauit Deus; quos ille damnauit, iste glorificauit, ille opprobrijs adimpleuit hic præconijs, ille affecit flammis, refrigerijs hic refecit, ille induxit in mortem, hic ad vitã de morte perduxit; ille interfecit gladijs, hic dignos fecit coronis.* Ecce tibi quæ sint Dei, & quę sint diaboli, Dei est, quidquid a salutem, ad vitam, ad incolumitatem facit; diaboli est, quidquid ærumnam, mortem perditionẽ halat. Id quod clarissime patet Iob cap 2. vbi dicit: *Egressus igitur Sathan à facie domini percussit Iob vlcere pessimo.* Recedit nequam à Deo, vt percutiat, nunquam enim Diabolus non distat à Deo in affectu, & opere percutiẽdi, quãdo ad Deum pertinet salutẽ dare, ad diabolũ exitiũ inferre. Ex quo & grauiter, & sapienter D. Nazianzen. orat. 17. monebat vrbis Præfectum: *Ad Deum te adiunge, non ad mundi principem: ad benignum dominum, non ad acerbum tyrannum. Ille homicida erat ab initio Tibi vero, homo Dei in mentem veniat, quis te finxerit. Quocirca Dei humanitatem, & misericordiam æmulare. Nihil tam diuinum homo habet, quam benignitatem, ac beneficentiam Licet tibi nullo labore Deum fieri, nolis diuinitatis consequendæ occasionem abijcere. Alij opes suas effundũt; alij exhaustam carnem spiritui mancipant, ac propter Christum emoriuntur, atque omnino, à mundo se remouent. Alij carissima sibi pignora Deo cõsecrãt Horum nihil à te postulamus: pro omnibus hoc vnum offert, nempe benignitatem, (quã Deus magis, quam cunctis alijs rebus, in vnum collatis, delectatur) donum proprium, donum omni labe vacuum, donum Dei liberalitatem, & munificentiam imitans.* Quid sapientius? Quid diuinius? Piaculum fuisset, vel verbulum prætermisisse: quibus ostenditur, vt diabolum exuas, & Deum induas. Diabolum quidem exuis; si te ab omni acerbitate, ab omni duritie, ab omni nocendi affectu alienum exhibeas. Deum induis in beneficentia, & benignitatis studijs, quibus Deum refers plusquam in omnibus alijs virtutibus. Quo spectans etiam D. Synes. epist. 31. in-

Euseb.

Iob 2.

Nazian.

quit: *Bene alijs facere hoc solum habent homines cum Deo commune; Imitatio porro conciliatio quædam est, idque quod imitatur cum eo cõiungit, quod imitandum proponitur. Quam ob rem sic habeto, affinem te Deo esse factum, eiusdem beneficæ communione voluntatis.* Habes homo vt te per beneficẽtiam, plusquam per alias virtutes, Deũ statuas. Et quis non ambiat sibi hac virtute promereri Deum? Et quis non metuat à Deo in hoc multum distare? Sanè vbi Lucas cap. 3. Genealogiam deducit Saluatoris vsque ad primum parentem ait: *Qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.* Sed Adami primogenitus filius non Seth, sed Cain fuit. Cur ergo excluso primogenito Seth eligitur in auum Christi? Cur non magis Cain ponitur? Fateor Cain malum; sed & aliæ personæ, quæ in illa genealogia sunt, pessimæ fuerent. Cur ergo Cain excluditur, nisi ob crudelitatem in fratrem, quem peremisit? Ait D. Amb. lib. 3. in Luc *Sileri plane parricida fratris. Neque enim ratio habile erat, vt is qui percusserat fratrem, inter dominii numeraretur authores; cum seruulos iste seruauerit.* Merito homo crudelis in fratrem, vt alienus excluditur ab eius genealogia, qui seruulos etiam suos summa amplectebatur benignitate. Solet enim Deus vt à se prorsus alienos damnare eos, qui fraternam carnificinam audent spectare. Accipite ex Paulo Orosio lib. 7 rem ad præsens intentum & singularem, & præclaram. Ait enim ibi cap. 4. *Tiberij Imperij anno duodecimo noua, & incredibilis clades apud Fidenatium vrbem accidit. Amphitheatri caua populo gladiatorium munus spectante collapsa est, & plusquam viginti millia hominum occidit. Dignum sane posteris tantæ correptionis exemplum tunc ad spectandas hominum mortes auidos homines contigisse, quando pro salute hominum prodendã Deus homo esse voluisset.* Fallar, si quid pulchrius in rem præsentem dici potuerit: quo ostenduntur periisse, qui spectabant hominum interfectiones, quando Deus homo factus erat, vt salutem hominibus afferret.

Lucas. 3.

D. Amb.

Orosius.

Exod. 12. Et cum dixerint vobis filij vestri, quę est ista religio? Dicetis eis: Victima trãsitus domini est; quandõ transiuit super domos filiorum Israel in Ægypto; percutiens Ægyptios, & domos nostras liberans. Incuruatusque populus adorauit; &c.

§. XXX.

Ad conſpectum ſacrorum multa exhibenda eſt reuerentia.

PRoponit Moyſes populo, vt ſacrificaturus eſt agnum, & vt recoidaturus eſt redemptionis per agnum obtentæ; ad cuius vocem incuruat ſe populus, & adorat. Ait enim: *Incurnatus populus adorauit.* Et quid in illis verbis incuruatus adoiauit? Iam ibi diuiniſsimi agni immolatio figurabatur, inſuper & commemoratio redẽptionis humanæ, quæ in Euchariſtiæ epulis celebratur. Quod vel adumbrate populus percipiens, non miror, quod ſumma reuerentia correptus adorationem exhibeat humi poſtratus. Quis vel adumbram tantæ redemptionis, ad conſpectum tanti agni, non proſtratus adoret tanti beneficij largitorem? Magdalena dum ad oſtium excubat monumenti Ioan. 20. *Vidit duos Angelos in albis, ſedentes vnum ad caput, & vnum ad pedes vbi poſitum fuerat corpus Ieſu.* Aderant Angeli ſepulchro vbi corpus Ieſu poſitum fuerat, aderant, inquam, ſumma reuerentia locum venerantes. Ex quo ſic nos monebat Chryſoſt. hom. in Paraſceuen apud Grethſerum tom. 2. *Cum igitur eũ, qui in cruce affixus eſt, viſuri ſimus tanquam agnum mactatum, & immolatum, moneo, vt cum tremore, veneratione, ac reuerentia multa accedamus. An neſcitis, quomodo Angeli adſtiterint ſepulchro corporis experti, ſepulchro vacuo? Attamen cum ſemel totum corpus domini recepiſſet, multum honoris ipſi quoque loco exhibent. Angeli, qui naturam noſtram excellentia ſua longe ſuperant, tanta reuerentia, & obſeruantia ſepulchro aſsiſtunt; nos non ad ſepulchrum inane, ſed ad ipſam menſam, in qua agnus poſitus eſt, adituri cum tumultu, & turbatione accedimus. Et qua nobis de reliquo venia ſperanda erit?* Res ſanè tremoris plena eſt; ſanctiſsimus, & exercitatiſſimus pater vix credit ſupereſſe ſpem veniæ ijs, qui irreuerenter adſtant menſæ diuini agni immolati in Euchariſtia. Nec miror, quod ſic deploratos putet homines, qui coram Dei menſa audent, & irreuerenter ſtare, & alios ad peccandum prouocare, quando hos Caino peiores putat idẽ pater. De Caino autem parricidium meditante ait Gen. 4. *Dixitque Caim ad Abel fratrem ſuum: Egrediamur foras. Cumque eſſent in agro conſurrexit Caim aduerſus fratrem.* Id quod meditatus Chryſoſt. hom. 15. ad Popul. ait: *Quid facis homo? Super menſam adiuras ſacram, & vbi Chriſtus poſitus eſt immolatus, illic fratrem tuum immolas? Et latrones quidem in vys mactant, tu vero coram matre filium immolas, ſceleratius, quàm Caim patrans homicidium? Ille nempe fratrem ſuum in deſerto, & præſenti morte mactauit, tu vero fratrem tuum immolas in medio Eccleſia, & morte futura immortali.* Sic qui coram diuina menſa Deum offendit, alioſque impellit in peccatum merito Caino peiores habentur, vt qui non in agro, nec in deſerto, ſed in frequentiſsima Eccleſia non veretur operari nefaria. Felix ille, qui vel ad vmbram immaculati agni incuruatus adorat, & max mam ſui oſtendit reuerentiam erga ſacra. Petrus Actor. 10. linteum videt à cœlo miſſum plenum animalibus, quæ mandabantur ab illo manducari. Et ad vocem perterritus ait: *Abſit domine, quia nunquam manducaui omne commune.* Expende illud: *Abſit Domine*, vocabatur ad conuiuium immundorum animalium, & nihominus vocat dominum eum, à quo ad talia vocabatur. Quid tunc? Ait D. Amb lib. 2. de Spiritu ſancto cap. 11. *Quoniam vocatus Petrus reſpondit, Domine, ideo ſecundum euidentius meruit oraculum.* Quid non mereretur, qui vocatus ad prandium immundorum, ſic reuerenter tractat vocantem, vt illum vocet dominũ, & quaſi in Domini conſpetu paueat? Sanè magni meriti res eſt, quod in conſpectu diuini pabuli dominum reuereamur.

Actor. 11.

D. Amb.

Exod. 12. Factum eſt autem in noctis medio, percuſsit Dominus omne primogenitum in terra Ægypti, à primogenito Pharaonis, qui ſedebat in ſolio eius, vſque ad primogenitum captiuæ, quæ erat in carcere, & omne primogenitum iumentorum

§. XXXI.

Perfecta apparet iuſtitia, quando præceſsit clementia.

POſt prænũciatum primogenitorũ exitium, poſt agni mandatum eſum, ſub cuius ſanguine aſsylum eſſet aduerſus interfectorem, iam gladius iuſtitiæ exeritur. Dicit enim: *Factum eſt autem in noctis medio percuſsit Dominus omne primogenitum, &c.*

Et

Et quando in noctis silentio tantam hanc iustitiam exercere dominus decreuit, cur toties illam antea publicauit, & prædixit, & præordinauit ea, quæ protectioni essent? Si executioni quæritur nocturnum silentium, cur tot antea præconia, vt malum caueretur? Debuit sanè præcedere multa exhibitio clementiæ, vt ostenderetur perfectissime rigor iustitiæ procedere. Aurea est illa sententia Euseb. Gallic. hom. de Sancto Ephipodio asserentis: *Non est perfecta iustitia damnantis, nisi clementia præcederet arguentis.* Euseb. Dicitur equidem futurus Iudex quasi fur; qui media nocte quando altior sopor increscit, veniat, vt subito rapiat, & nilominus id multis nobis notificant prophetæ, & euangelia: ad quid hæ voces prophetarum? Ad quid hę voces prædicatorum? Si furis aduentus decernitur, vt imparatos premat, cur tot præmonitiones antecedentes, nisi quia necessum est vt antea misericordia testificetur, vt postea iustitia appareat perfecta? Non eq ndem perfecta iustitia appareret, quam misericordia non antecederet. De natione diluuio absorbenda dicitur Gen. 6. *Cum capissent homines multiplicari super terram, & filias procreassent, &c.* Gen. 6. Itaque homines illi, qui protinus erant de terra eradendi miru n in modum multiplicabantur, & fœcunditate pene incredibili replebant terram. Et cur Deus ips tantam fœcunditatem tribuebat? Cur agebat, vt multiplicarentur illi, quos tam citò erat deleturus? Quod fœcundi essent ex Dei beneficentia prouenicbant, quod misere obruerentur aquis, opus erat diuinæ iustitię. Quando autem tanta iustitia exhibenda erat merito præmittebantur opera clementiæ. Ait pulchre D. Amb ibi: *Non debuit æstimari defuisse gratiam fœcunditatis illi generationi, quam diluuia absorbuerunt, vt quod fuit humani generis abundantia, diuinæ deputaretur gratiæ, quod diluuiũ secuiũ est, nostris adscribatur iniquitatibus. Sic & in posterioribus inuenies, quod secuturam Ægypti sterilitatem, præcessit totidem annorum fœcunditas. Principale est enim virtutis inchoare à beneficys, & præseminare gratiam. Vnde & Dauid ait, Misericordiam, & iudicium cantabo tibi domine. Precedit beneficy gratia, sequitur censura sobriæ disciplinæ.* D. Amb. Ecce tibi ordinem minime suspectæ iustitiæ, quod nimirum antea præseminentur gratiæ, præseminentur beneficentiæ opera, post hæc enim minime suspecta orietur iustitia. Quis sub iustitiæ splendore gloriabitur, cum nullum vnquam gratiæ opus præmiserit? Contieniant huc seueriſsimi iniquorum vltores, & cum multa, quæ misericordiam halent, præseminauerint, tunc glorioſe exerceant iustitiam.

§. XXXII.

Reuerentia erga Reges in solo Deo illis assistente fundatur.

TOlle signum Dei assistentis à Regibus, & nihil in eis, quod reuerearis, inuenies, sed æque ac miseri serui priuatis calamitatibus subiacebunt. Ecce enim tibi vbi agni sacrati sanguis limina Pharaonis non linierat, ait textus: transiens percussor. *Percussit omnem primogenitum in terra Ægypti, à Primogenito Pharaonis, qui sedebat in solio eius vsque ad primogenitum captiuæ, &c.* Et cur non magis reueritus est primogenitum regis sedentem in solio eius, quam primogenitum captiuæ? Cur æque inuoluit regem cum vilibus seruis? Non erat in Regis postibus sanguis immaculati agni; non erat vllũ vestigiũ Dei assistentis, quo non magis fuit reuerenda percussori persona regis quã persona serui. Non enim in regio cultu, sed in Deo assistente fundatur præcipua regibus exhibita reuerentia. Hinc Dauid nactus Regem Saulem in spelũca inermẽ, & qui à militibus petebatur ad necem, hoc vnũ proposuit, quo militari furori eriperet regẽ 1. Reg. 23. *Propitius sit mihi dominus, ne faciam hanc rem domino meo Christo domini, vt mittam manum meam in eũ, quia Christus domini est.* 1. Reg. 23. Expende, quo confugiat Dauid, vt Regi Sauli conciliaret militarem reuerentiam, ne illum confoderent vt vilem seruum, nimirũ, *Quia Christus domini est.* Quæ põderans D. Chrysost. ait hom. de Dauid & Saule, *Neque tamen dixit, rex est sed Christus domini est, non ab humano honore, sed cœlesti iudicio sumpto honorifico testimonio. Contemnis, inquit, conseruum tuum, reuerere Dominum. Aspernaris electũ, metue eũ, qui elegit.* Chrysost. In toto regali fastu nihil firmum, nihil tecurum inuenit quo regem tutaretur, nisi ad diuinitatis munus faceret intentus. Aspernarentur homines hominem, contemnerent conseruum; nisi in Rege diuinitatis, quid præsentirent assistentis. Hinc magnus Theodosius ab arbitro duce rebelli cum sub insidijs in Alpium angustijs expectaretur ad necem; religiosus princeps à suis destitutus ad Deum confugit, & insidias non videns in apertos hostis exercitus sese dedit. Cum autem ad hostes curreret in insidias deuenit: quid tunc? Rebellis dux vbi tenuit circumuentum regem; ad eius præsentiæ reuerentiam mutatus, cui mortem pararat;

pararat; auxilium dependit, quo victoria clarus Theodoſius ad ſuos reuertit. Et quid vidit homo nequam in Theodoſio, quod nunc reuereretur, ne noceret, quod antea minime reueritus eſt, cum rebellaret in eum? Theodoſ. Sanè, viniebat Theodoſius Dei ſignaculo tectus, quod ſolum nobis reddit reges reuerendos. Rem ponderat Paul. Oroſius lib. 7. *Theodoſius in ſummis Alpibus cõſtitutus ſciens, quod deſtitutus à ſuis, neſciens, quod clauſus alienis, dominum Chriſtum ſolus ſolum, qui poſſet omnia, corpore humi fuſus, mente cœlo fixus orabat. De hinc ſciens ſe eſſe nõ ſolum ſigno crucis tuendum, ſed & victoriam adepturum ſigno crucis ſe muniens ſignum prælio dedit, ac ſe in bellum etiam ſi nemo ſequeretur, victor futurus immiſit. Primaſalutis via extitit Arbitrius hoſtilium pærtium comes: qui cum ignarum imperatorem circumpoſitis excepiſſet inſidijs, conuerſus ad reuerentiam præſentis Auguſti, non ſolum periculo liberauit, verum etiam inſtruxit auxilio.* Expende illud, *conuerſus ad reuerentiã, &c.* Expectabat ſolum, vt occideret; excepit ſolum, & reueritus eſt; & quid te ad reuerentiam traxit eius, quem deſpiciebas, quem ad mortem petebas? Non ſanè regius aſpectus, quem ſæpe videras, & oderas, ſed regius aſpectus ſub agni diuini ſignaculo conſpicuus; *ſciebat enim ille ſe eſſe ſigno crucis tuendum.* Id quod vniuerſi reges ſciant, quod non ſub alio, niſi ſub Dei aſsiſtentis ſigno poſsint eſſe reuerendi hominibus.

§. XXXIII.

Quales nos erga Deum exhibuerimus, tales ſe exhibebunt erga nos creaturæ.

IN primogenitos Ægypti Angelus percuſſor deſæuit; nulloque agni ſanguine ab alijs filijs abſtractus, ſolos percutit primogenitos, Sic text. *Percuſſit Dominus omne primogenitum, &c.* Et quando neceſſum fuit Iſraelitarum limina ſanguine rubricari, vt dignoſcerentur, & non percuterẽtur: minores Ægyptiorũ filij ſine ſigno ſaluti dãtur; & occiduntur ſoli primogeniti. Et cur Angelus, qui neceſſariũ habuit ſignũ ſanguinis, vt parceret Iſraelitis; nullum ſignum riquiſiuit, vt parceret minoribus Ægyptiorum filijs, & percuteret primogenitos? Sanè hoc iã multis didicerat Angelus, cũ videbat ab Ægyptijs percuti populum Iſraelitam Dei primogenitum. Prõptum eſt enim creaturis ſe tales hominibus exhibere, quales ſe homines Deo exhibent. Quò reſpiciens Theodor. quæſt. 22. in Exod. ait: *Primogenita Ægyptiorum occidi voluit, propterea quod Iſraelem populum, qui primogenitus Dei erat, nimis dure tractarunt.* Ecce tibi qui Dei populum primogenitum percutiebant, vident ab Angelis ſua percuti primogenita. Quid aliud expectarent à creaturis, qui idem illud exhibebant Deo? Quam cæci Iudæi in Deum? Quãta caligine obtenebrati fuerint, nemo eſt, qui neſciat. Hæc illorum cæcitas, & caligo fecit, vt eum cruci affigerent. Sed vix in cruce apparuit, & ait Luc. cap. 23. *Erat autem fere horæ ſexta, & tenebræ factæ ſunt in vniuerſam terram vſque in horam nonam. Et obſcuratus eſt Sol.* Et Sol, & lumina cœli caliginem tenebroſam induunt, qua reſpõdeant Iudæorum cæcæ caligini incrucifigendo Chriſto. Ait D. Leo ſer. 10. de Paſſ. *His vocibus veſtris ſtultis reddunt vniuerſa elementa reſponſum, & vnam in vos ſententiam ferunt. Cœlum, terra, Sol, ſyderaque indignos eos ſuo miniſterio proteſtantur terribili motu, inſolitoque defectu tenebras mundo veſtræ cæcitatis oſtendunt.* Sic Iudæi & defectum ſuum, & cæcitatem tenebroſam in Deum in ſole, & luminaribus cœli erga ſe inueniunt. Quid plura? De ipſis Iudæis ait Dominus Pſal. 21. *Dinumerauerunt omnia oſſa mea. Ipſi vero conſiderauerunt me, & inſpexerunt me.* Rabidi ipſi humanitatis Chriſti velum ruperũt, vt vel oſſa occultiſsima cum irriſione, & opprobrio inſpicerent. Quæ dum peragunt ait D. Matth. cap. 22. *Velum templi ſciſſum eſt in duas partes à ſummo vſque deorſum.* Vt enim illi rumpebant Chriſti carnem, & internis eius irridebant; ſic velũ templi ſcinditur eis omniaque eorum ſacra exponit conculcanda, & irridenda. Ait D. Chryſoſt. orat. in Paraſceu. apud Grethſerum tom. 2. *Quare ſciſſum eſt velum? Quia templum per ea, quæ velo ſuo acciderunt, tantum non exhortationis modo iſta protulit. De cætero Sancta Sanctorum conculcet, quiſquis volet. Propterea ſciſſum eſt velum ſignificans ſolitudinem, & vaſtationem poſt hac in perpetuum futuram.* Reuelabat ſciſſum velum Iudæorũ ſacra conculcanda, & irridenda; vt ipſi per ſciſſuras in Chriſti corpore factas, intima eius oſſa cum irriſione inſpiciebant. Sic ſemper eadem inueniemus in creaturis erga nos, quæ fecerimus Deo.

Theodor. Luc. 23. Leo. 10. Pſal. 21. Matt. 22 Chryſoſt.

§. XXXIIII.

Irrationabilium pœnæ oſtendunt maiores alias hominibus imminere.

Non

NOn contentus est Angelus percutere primogenitos hominum Ægyptiorũ, sed & primogenita percussit pecorum. Ait enim: *Et omne primogenitum iumentorum.* Et cur non solum filij, sed & percutiuntur iumenta, nisi vt in irrationabilibus istis ostendantur, quam maiores pœnæ maneant, & immineant rebellibus? Post Christi domini mortem à Iudæis illatã; quid non sustinuere
Luc. 23. creaturæ? Luc. 23 *Obscuratus est Sol.* Matth. 27. *Velum templi scissum est:: terra mota est, petræ scissæ sunt.* Et quãdo Iudæi scelera in Iesum patrarunt, cur Sol & terra, & petræ insensibiles pœnas dederunt? Quid hæc insensibilium rupturæ protendebant? Sanè hæc apertissime monstrabant, quanto maiora, &
D. Zen. acerbiora Iudæis imminebant. Ad hæc pulchre Diu. Zen. lib. 3. serm. 39. ait: *Cælum medio die perdidit diem: terrã tremore nimio firmitatem. Hinc æstimare licet, quid eis sit reseruatum, quorum in anima funerei luctus pertulit natura supplicium.* Et quidem quando criminis alicuius supplicium ad inanimes etiam creaturas extenditur, non dubito quin hominibus aliquid terribilius immineat. Nõ enim insensibilia puniuntur, vt rei immunes maneant pœnæ, sed vt eis maioris alicuius supplicij iam iam imminentis terro-
Matt. 21. rem incutiant. Hinc Iesus Matth. 21. *Videns ficiarborem vnam secus viam, venit ad eam: & nihil inuenit in ea nisi folia tantum, & ait illi: Nunquam ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuo ficulnea.* Cur sic sæuerus dominus in ficulneam? Cur qui tot facinora Iudæorum sustinebat mansuetus;
D. Isidor. sic rigidus percutit ficulneam? Ait D. Isidor. Pelus. apud Lyppom. Gen. 3. *Ab inanimata igitur substantia populum ingratum ducet, ac persuadet, quod & vlcisci potest. Exiccata est igitur arbor, vt terreret homines.* Inferuntur inanimatis mala, quæ hominibus terrorem incutiant maiorum malo. Nil enim damnatur in irrationabilibus, quod magis nõ sit damnandũ in homine. Id quod spectans lex multa bruta animalia execrabatur, & immundiciei percutiebat horrore, vt inde eadem vitia grauius damnanda ostenderentur in ho-
Tertul. mine. Sic Tertul. lib. aduersus Psychicbos: *Proficere autem poterant intellecto plus in hominibus vitia fugienda, quæ lex damnasset etiã in pecoribus. Nam quando irrationale animal ob aliquod reijcitur, magis illud ipsum in eo, qui rationalis est, homine damnatur. Ergo vt homines mundarentur, pecora culpata sunt, scilicet, vt & homines qui eadem vitia haberent, æquales pecoribus æstimarentur.* Sic quæcumque animalium pœna eundem immittere indicat homini;

§. XXXV.

Solus diuinissimi agni sanguis potens est armatas in homines diras impedire.

NOn eripitur à sæuiente Angelo mortis filius regis, nec filius captiuæ molentis; nihil illi prodest potentia regalis, vt vulnus effugiat, nec huic prodest vilitas seruitutis, vt despiciatur. Ait enim: *Percussit omne primogenitum in terra Ægypti, à primogenito Pharaonis, qui sedebat in solio eius, vsque ad primogenitum captiuæ.* Non eqquidem personæ vilitas, nec potentia valebat ad impediendum mortis Angelum, sed solus valebat agni sanguis impressus superliminaribus. Vbi hic non erat, & si essent quæuis alia, præualebat percussor, vbi hic erat, quælibet potentia nociua frænabatur. Sic aiebat supra textus: *Transibit dominus percutiens Ægyptios, cumque viderit sanguinem in superliminari, transcendet ostium, & non sinet percussorem ingredi domos vestras, & ladere.* Ecce ibi, vt nõ regius fastus, nec vilitas, sed solus diuini agni sanguis cohibebat persussorem Angelum. Similiter in Christi domini morte videres orbem terrarum armatum contra insensatos. Ait Lucas cap. 23. *Obscuratus est Sol;* *Lucæ 23.* insuper & ait Matth. cap. 27: *Velum templi scissum est in duas partes à summo vsque ad deorsum; & terra mota est, & petræ scissæ sunt; & monumenta aperta sunt, &c.* Nihil pene est in orbe, quod non cõmoueatur in tanti scelestis patratores. Sed in tanta creaturarum commotione, in qua petræ petras percutiebant, & scindebant, & monumentorum marmores rumpebantur, non inuenitur homo fuisse periclitatus. Cur petræ, quæ vos adinuicem percutitis, nõ magis scelestos illos quatius? Cur terra, quæ violẽto motu sepulcra aperis; & mortuos sanctos vomis, non magis glutis Iudæos scelestos? Pendebat inter illos diuinissimus agnus, cuius sanguis lignum crucis tingens diras creaturarum frænabat, ne cui homini vel scelerato inferrent damnum. Ait Author Græcus in orat. Exaltat. crucis apud *Grethserum.* Grethserum tom. 2. *Omnis sub cœlo creatura, ipso horrore instructa, & ad vltionem pro eo, qui in cruce pendebat, sumendam erat præparata; ab ipso tamen, qui in cruce pendebat, prohibita.* Et quis alius posset prohibere petras, ne Iudæos percuterent; terram, ne scelestos voraret; cœlum, ne igne absumeret nefarie clamantes;

clamantes, nisi agni diuinissimi sanguis, qui in crucis postibus monstrabatur? Equidem vnus hic sanguis valebat imminenti extermi nio eripere homines adeò sceleratos. Quid plura? Armata erat lex in peccatores; tot amaritudinum fluctus in illos conglomerabat, quot minas, quot pœnas decernebat. Apparuit lignum sanguine agni rubricatum, & tota legis seueritas mitigatur. Sic Exod.

Exod. 15. 15. *Nec poterant bibere aquas de Mara, eo quod essent amarae:: Et murmurauit populus cõtra Moysem dicens, quid bibemus? At ille clamauit ad dominum, qui ostendit ei lignum, quod cum misisset in aquas, in dulcedinem versa sunt.* Ecce tibi tota legis amaritudo armata in pec catores; vt ad aspectum ligni sanguine Iesu

D. Amb. rubricati in dulcedinem iuit. Ait D. Ambr. ser. 23. *Aquam amaram legem esse arbitror veteris testamenti; qua lex erat immitis. Iubebat enim oculum pro oculo, dentem prodente, & velut austera nullum misericordia refrigerium porrigebat. At vero vbi ligno passionis est temperata statim amaritudinem suam suauitate commutans, dulcem se cunctis praestitit.* Non valuit amplius ferire legis aculeus vbi lignũ sanguine Christi rubricatum vidit. Quid times homo leges armatas pœnis in tuas culpas? Adhibe tibi sanguinem agni diuini, & nullas austeritates, nullas seueritates inimicas timeas. Hinc Act. 2. Iudæi prædicatione

Act. 2. Petri scelus suum in Iesum agnouerunt, insuper & mala propter illud iam iam imminentia, quibus territi clamabant ad Apostolos: *Quid faciemus?* Et merito ipsi per se nihil inueniebant, quod tanta mala posset auertere, & pene desperabant de remedio.

D. Aug. Quid tunc? Ait D. Aug. tract. 31. in Ioan. *Viderunt Christum suo scelere morientem, & quousque biberent sanguinem, quem fuderant, de sua salute desperauerunt.* Vnus Christi sanguis inter tot mala imminentia illis ostium spei aperuit.

Exod. 12. Surrexitque Pharao nocte, & omnes serui eius, cunctaq; Ægyptus, & ortus est clamor magnus in Ægypto, neque enim erat domus, in qua non iaceret mortuus. Vocatisque Pharao Moyse, & Aaron nocte, ait: Surgite egredimini à populo meo, & vos & filij Israel ite, & immolate domino sicut dicitis. Oues vestras, & armenta assumite, vt petieratis, & abeuntes benedicite mihi. Vrgebant ergo Ægyptij populum, &c.

§. XXXVI.

Regium est medijs calamitatibus non perturbari. Vbi de Maria iuxta crucem.

IN summa Ægyptiorum perturbatione suis immistus, & exequatus ostenditur Pharao popularibus, dicit namque: *Surrexit Pharao nocte, cunctaque Ægyptus, & ortus est clamor magnus, &c.* Sic calamitas Pharaonem subijciebat communi perturbationi, & clamoribus, vt in nullo videretur distinctus à popularibus. Componite modo hunc regem cum rege Angliæ, cuius primogenitum filium absorbuere maris fluctus: Vterque rex erat, vterque filiũ primogenitũ amisit, sed Pharao calamitate perturbatus, regẽ oblitus clamoribus popularium admiscetur, in nullo à popularibus distinctus. Rex autẽ Angliæ nec in amissione filij, minimum regis amisit. De illo pulchre fatur Hildebertus Episcop. Cænomanen. epist. 56. O *bene munitum pectus, quo se fortuna minorem erubescit! O animum custodem sui, & ignarum vel sapientem extorqueri sibi, vel Regem! Neuter tibi ablatus est, neuter imminutus: alter libertatem mentis, alter statum regni seruat incolumem. Dubium est, quis integrius suum apud te expleat officium. Quippe nulla verba rumpuntur suspirys, nulla vultum tenebrae operiunt. in ore sua est seueritas; & animi serenitatem risus indicat moderatus. Non pendent regni negotia, nec subsidium frustra praestolantur oppressi. Magnum hoc regis, magnum sapientis indicium.* Sic merito extollit vir sapiens Regem, qui nec in perditione filij primogeniti regem perdidit, sed qualem regia maiestas postulat serenitatem, & imperturbatum animum ostendit. Calamitatibus enim non perturbari, hoc præstantissimum est, & prorsus regium. Vnde superbissimus ille Assyriorum Monarcha hoc sibi nomen dedit, quod Nabuchodonosor diceretur. Dicit enim Richard. Victor. lib. 1. de erud. par. 1. cap. 1. *Nabuchodonosor interpretatur sessio in agnitione angustia.* Quasi inde velit superbissimus totum sibi attribuere splendorem regium, quod nullà angustiâ, nullà

Episcop.

Rich. Vi

multâ calamitate, à quiete ſua diſcedat. Hinc
Ioan. 19. Ioan. cap. 19. Angelorum extollés regnam, ait: *Stabat autem iuxta crucem Ieſu mater*
Pſal. 44. *eius.* Nec longe à Ioanne Dauid Pſalm. 44. forte hunc actum miratus aiebat: *Adſtitit regina à dextris tuis.* Itaque iuxta crucem filij ſtabat Maria, & ſtabat regina nihil regalis dignitatis in ſe non oſtendens. Imò vt ait D.
D. Ame. Amedeus hom. 5 de martyrio virginis, *Ipſa coronata corona tribulationum poſt Ieſum incedebat. Stabat autem iuxta crucem, vt illud dulciſſimum caput nati ſpinis coronatum triſti ſpectaculo videret.* Et D. Ambr lib. de inſtit. Virg. cap 7. *Stabat non degeneri mater ſpectaculo.* Itaque cœli regina corona tribulationum coronata ſtabat non degeneri ſpectaculo videns Ieſum filium vnigenitum in duriſsima cruce ſpirãtem. Et quale erat hoc
Amed. ſpectaculum Reginæ non degeneri? Ait Sanctus Amedeus dict. homil. de martyrio virginis: *Propterea in tanta poſita aduerſitate, nec reſoluit pudorem verecundiæ, nec amiſit vigorem conſtantiæ. Ad cuius rei probationem ait de ea Ambroſius: Lego ſtantem iuxta crucem, non lego plorantem. Stare namque in illa cordis amaritudine magnæ adſcribitur conſtantiæ, abſtinere à lacrymis ſummæ verecundiæ annotabatur. Cohibebat illa lacrymas præpudore, ſtabat ſublimiſsima quadam magnanimitate.* Quid regalius, quam in tanta calamitate, nec obliuiſci pudoris, nec conſtantiæ? Notanter enim dixit: *Non reſoluit pudorem verecundiæ* quando dolor ſoleat in plebeis animis modeſtiæ obliuionem facere. Mulier illa Sunamitis videns defunctum filium cur-
4. Reg. 4. rit ad Eliſæum 4. Reg. 4. *& apprehendit pedes eius*; poſt autem rediuuo filio lætior facta, *corruit ad pedes eius, & adorauit.* Modo cauet pedes viri tangere, quos antea apprehendebat ambabus manibus. Cur hoc? Sa-
Caiet. pienter Caietan. *Mœrore affecta ob mortem filij tenuit pedes Eliſæi: lætа autem ob reſuſcitatum filium non tangit pedes Eliſæi, ſed iuxta pedes ſuper terram ſe proſternit ſolitam ſeruans modeſtiam, quam maternus dolor obliuioni tradiderat.* Hoc in plebeio Sunamitidis animo potuit dolor, non in regio ſpiritu Mariano, vt enim regina cruci adſtabat, ſic nullum affectum degenerem referebat, nec amiſit vigorem conſtantiæ, nec reſoluit pudorem verecundiæ. Id quod in ſorore ſua Gorgo-
Nazian. nia maxime extollebat Nazianzen. fatus:

Modeſtiam, & verecundiam in ipſis doloribus retinuit. Quid regalius?

*

§. XXXVII.

Nullo efficacius trahitur homo, quam ijs, quæ circa ſe ſunt.

MActatur Pharaonis filius, & iam non durus pater, ſed humilimus vocat Moyſem, liberam facultatem facit abeundi. Dicit namque: *Vocatiſque Pharao Moyſe, & Aarone nocte ait: Surgite, egredimini à populo meo & vos, & filij, &c.* Multi Ægyptij alijs plagis fuerant abſumpti, nec tamen eorum perditione potuit Pharao adduci, vt libere cũ omnibus Iſraelitas dimitteret. Cur modo eos ſic anxie dimittit? Cadebant antea Ægyptij, & patres, & filij, ſed nullus cadebat Pharaonis filius. Vbi autem cæpit in ſuis ſpiculum præſentire, non amplius diſtulit, ſed confeſtim, vel cogebat Iſraelitas abire. Proh quam efficaciter trahitur homo illis, quæ ſunt circa ipſum! Ionas, vt nõ credebat debere Niniuitas mollire prædicatione ſua, ſic fugiebat à facie Dei iubentis, vt illis indiceret extremam ruinam. Sed procurante Deo marinis fluctibus traditur, voratur à pisce, cuius in viſceribus orat ad Deum, & exauditur, & voracisſimum ventrem piſcis conuertit in cunam ſalutis, à qua naſcitur denuo viuus. Imò iam fidelis erat Niniuem clamans cap. 3. *Adhuc quadraginta dies, & Ninive ſubuertetur.* Cur modo me dicas Iona? Cur ſperas proficere hominibus adeò perditis? Didicerat in ipſo & per ipſo, & vorato à pisce, vt ſalus ſperari poſſit à perditione ipſa, & nullius contemnenda eſſe ſalutem. Ait D. Ephræm ibi: *Iocã Deus intra continentem conſeruat: & à ſeipſo diſcere propheta Ionas, æquum eſſe vt viuant qui pœnitentiam agunt.* Dum in ſe non experitur ſeruat periculum, deſpiciebat alienorum pericula, nec multum dolebat, quod perirent. Vbi autem in ſeſe periculum experitur, Deus bone, nihil non facit, vt & alij pericula fugiãt, & poſsint viuere. Equidem efficaciter Deus trahit homines, dum mortis horrorẽ immittit in ijs, quæ ſunt circa ipſos. At quando is horror in ipſis miſcetur, quæ ſunt magis in delicijs; tunc vel reges mundi efficacius trahũtur. Zacharias prophetãs de reductione omnium gentium ad Deum ait cap. 14. *In die illa erit, quod ſuper frenum eſt, ſanctum domino.* Quam prophetiam ex multorum ſententia refert D. Cyril. Alex. ad Conſtantinũ Imperatorẽ, qui à matre acceptum clauum dominicæ paſsionis in equi ſpecioſioris freno locauit. Sed quid, quod clauus dominicæ paſsionis in fræno regalis equi poneretur,

D. Ephr.

Zach. 14.

Cyr. Ale.

vt hoc debeat decantari propheticis vocibus? Sunt sanè principibus maximè in delicijs equi, vbi autem mortis dominicę horror immistus est rebus adeò deliciosis Imperatori, iam imperia mundi cæperunt trahi ad dominum. Rem sic ponderat D. Amb. orat. in obitu Theodosij fatus: *Misit itaque Helena filio suo Constantino diadema gemmis insignitum, quas pretiosiori ferro innexas crucis redemptionis diuinæ gemma connecteret. Misit, & frænum, vtroque vsus est Constantinus, & fidem transmisit ad posteros reges. Principium itaque credentium. Imperatorum, sanctum est, quod super frænũ.* Innexus fuit cructus Christi clauus fronti regalũ equorum, & inde cępere ad Deum trahi imperatores. Putabantur olim Imperatores minimè posse ad Christum venire: nec vllis miraculis posse trahi ad Christianam religionem. Quid tunc? Clauus durissimus plenus dominicæ mortis horrore cæpit tangere ea, quæ maximè esse in delicijs solent Imperatoribus, & inde Imperatores cum omni imperio suo conuertuntur ad Dominum.

D. Amb.

§. XXXVIII.

Tunc debes pro hostibus tuis ardentius orare, cum eorum effugis rabiem, si quid Dei in te habes.

ECce quid petat rabidissimus tyrannus Pharao à suis captiuis: *Abeuntes benedicite mihi.* Audet nefarissimus homo sperare de Israelitis, quod tunc magis benedicturi sunt suis tyrannis, quando de illorum rabie liberi euadunt. Et de quo posset talia sperare hostis, & tyrannus? De quo à te vexato, & oppresso, multisque afflicto speres, quod cum liber euadat, tibi bona, & non mala imprecabitur? Cur ergo crudelissimus iste de Israelitis à se vexatis, & tyrannicè afflictis speret, quod abeuntes è tanta angustia pro adeò hostili homine orabunt? Equidem Israelitæ erant veri Dei cultores veri Deum videntes quorum est, quod liberati pro inimicis, & persecutoribus suis velint orare. Quis enim videat Deum, & non oret etiam pro hostibus? Actor. 7. Stephanus ait: *Ecce video cœlos apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei.* Quid tunc? Ductus ad mortem, inter lapidantium furias orat: *Domine ne statuas illis hoc peccatum.* Quantum hoc? Nyssenus in præsenti: *Sic is qui Christum cernit aduersus hostes, sese gerere nouit.* Hæc est notio eorum, qui aspiciunt Deum, quod pro hostibus orent, etiam cum ab eorum iniurijs euolãt. Et vix inuenietur, qui aliquid Dei in se habeat, qui talem erga hostes suos non referat animum. Samuel repulsus à populo & abiectus in ipso abeundi confinio, sic populo sibi infenso ait: *Absit autem à me hoc peccatum in domino, vt cessem orare pro vobis.* Bonus Samuel sibi fore in peccatum, & perditionẽ putabat, si in recessu suo, pro illis non orabat à quibus reijciebatur. Ex quo ait D. Chrysost. orat. in Parasceuen apud Grethserum tom. 2. *Peccatum arbitratus est, non orare pro inimicis. Absit a me, inquit, vt ita peccẽ, vt desinã pro vobis orare. Quam igitur veniã nos cõsequemur in posterum, cum qui de nouo sunt, & qui de veteri Testamento, omnes nos impellant ad hoc, vt preces pro inimicis fundamus, si non omni studio, & diligentia hoc præstare conemur?* Sane hæc est salutis via Dei fidelibus, pro inimicis, & persecutoribus longas fundant ad Deum preces. Filij Iacob videntes Iosephum à seruitute liberum, in solio regio sedentem vehementer sibi timere cęperunt. Quibus ille vt timorem adimat, sic ait cap. 50. *Quibus ille respondit. Nolite timere, Num Dei possumus resistere voluntati?* Alia litera habet: *Ne timeatis, Dei enim sum ego.* Quippe qui Dei est, semper bona pro malis paratus est rependere. Ibi Chrysost. *Beneficia rependere studeõ his, qui irreparabilia contra me fecerunt, Dei enim sum ego.* Hoc est studiũ eius qui Dei est, vt in recessu suo in libertate suà, bona suis persecutoribus largiatur, impetret. Hinc dum Christi crucifixores Iudæi Matth. 27. clamarent illudentes: *Salua te ipsum, si filius Dei es.* Iesus autem Luc. 23. clamans dicebat. *Pater ignosce illis.* Ad ostensionem diuinæ filiationis petebant illi, vt se ipsum saluaret, ad Iesus pro illis orare elegit, in quo magis ostendebat & euidentius se ad Deum pertinere. Chrysost. orat. in Parasceuen apud Grethser. tom. 2. *Illi quidem dicebant, si filius Dei es, salua te ipsum. Ipse vero elaborabat, quomodo illos saluaret, illos, inquam, à quibus opprobria perpetiebatur, illudebatur, & opprobrijs proscindebatur.* Ecce tibi vbi diuina ostẽdenda erat progenies, in eo patentissime ostendebat dominus illum, quod pro inimicis, pro conuitiatoribus oraret.

Chrysost.

Chrysost.

Matt. 27.

Luc. 23.

Chrysost.

Actor. 7.

§. XXXIX.

§. XXXIX.

Miseri hominis à te confoti benedictio maxime tibi salutaris est.

NOn otiose abeuntium à captiuitate Israelitarum benedictionem expetit Pharao dicens: *Abeuntes benedicite mihi.* Nunquam enim non est liberatori salutaris liberati, & confoti benedictio. De qua gloriatus Iob aiebat cap. 29. *Benedictio perituri super me veniebat*: id est, benedictio perituri à me liberati, & confoti me implebat, quando nunquam vacua manet benedictio eius, qui liberatur à miseria. Ex quo sapienter monet D. Amb. lib. de bono mortis cap. 8. *Si quem viderimus pauperem morituru̇m, sumptu inuenus, & dicat unusquisque nostrum Benedictio morituri veniat super me. Si quem viderimus debilem, non deseramus, si quem in extremis positum non relinquamus, occurrat, & nobis dicere: Benedictio morituri in me veniat. Laudet te unusquisque moriturus, unusquisque depositus ano, unusquisque confectus vulnere graui, unusquisque morbo absumptus, & morti proximus. Resonet te postrema verba morituri, & benedictionem tui egrediens corpore anima secum vehat.* Quis te felicior, si animæ miserorum è terra abeuntes tui benedictiones resonent? Fallar, nisi te ab omni malo, ab omni pressura liberent. Pro quo monebat Prouerb. 24. *Erue eos, qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum liberare non cesse.* Nunquam enim liberatorum plausus non sunt salubres liberatori suo. Vnde D. Amb. ser. 8. in Psal 118. inquit: *Opera manus tuæ eroga pauperibus, debiles eleuato, redime captiuos, & solusti vincula tua. Eripe eum, qui ducitur ad mortem; hoc est, eripe eum intercessione, eripe gratia tu sacerdos, aut tu Imperator eripe subscriptione indulgentiæ, & soluisti peccata tua, eruisti te a vinculis.* Hæc in te efficiunt liberatorũ benedictiones, quæ vt te resonant, sic te ab omni vinculo exsoluunt. Quis vidit vnquam liberatorum benedictiones vacuas esse? Actor. cap. 9. Tabitha fœmina cantatissima propter eleemosynas defuncta iacebat; eam circumfusæ vndique viduæ resonabant, quarum vocibus insertus Petrus iubet fœminam rursus in vitam venire. Quid tunc? *Illa aperuit oculos suos: & viso Petro resedit.* De qua pulchre D. Cyprian. lib. de opere, & eleemosyn. ait: *Quæ laborantibus viduis largita fuerat subsidia viuendi, meruit ad vitam viduarum peti-*

Iob 29.

D. Amb.

Prou. 24.

D. Amb.

D. Cypr.

tione reuocari. Sic petitiones, & benedictiones liberatorum efficaces sunt, vt vitam impetrent ijs, per quos liberati fuerunt. Vt merito dicat Hildebertus epist. 61. *In cœlo nulli melius prorei sagunt, quam pauperes aduocati: pauperes ante supremum tribunal in propulsandis dilationibus obtinent principatum.* O te fœlicem, quem pauperes cantant, qui benedictionibus plenus per ora volitas pauperum, afflictorum, quos ab ærumnis liberasti, ne timeas diu torqueri malis, quienim à te liberati sunt, te liberabunt.

Hildeb.

§. XL.

Abeũtes à vita nil amarum voluant, vel aduersus sibi infensissimos hostes.

HOc ab Israelitis petit infensissimus illorum hostis Pharao, nimirum; *Abeuntes benedicite mihi*, quod ex singulis nostrorum crediderim repeti ab hostibus, vt abeuntes è vita nullam illis non velimus benedictionem. Vnam pro suis hostibus benedictionis vocem egrediens anima è corpore secum vehat. Nullus ita desipiat, vt mũdo egrediens aliud, quam benedictionem etiam ad hostes resonet. Stephanus iam iam rapiendus ad mortem Actor. 7. acriter increpat Iudæos, aiens: *Dura ceruice, & incircumcisis cordibus, & auribus, vos semper Spiritui Sancto restitistis, sicut & patres vestri. Quem prophetarum non sunt persecuti patres vestri?* Sic mordebat impios sanctus vir festinans ad mortem; sed iam in mortis articulo constitutus aliter orat dicens, *Domine ne statuas illis hoc peccatum.* Compone modo acrioem illum reprehendentis cum hac lenitate orantis. An cum reprehendebat minus amabat hostes, quam cum pro eis orabat? An erat in prima reprehensione aliquod odium aduersus nefarissimos hostes? Absit, imò & tunc illos amabat, qui enim adeò tandem mortis appropinquabat, nihil in ore voluere debebat, quod charitatem erga hostes nõ helaret. Ex quo D. Fulgent. ser. de eius festo, ait: *Neque enim fratres, existimandus est Stephanus tunc inimicos dilexisse cum pro eis oraret; & non dilexisse cum eorum incredulitatem arguendo corriperet. Absit hoc ab anima martyris ad cœli palatium festinantis.* Quid pulchrius? Sanè ab anima festinantis ad cœlum, quam longe abest, quod vel in hostium memoria tepescat aliquantulum. Non stat cum eo, qui festinat egredi è mundi carcere, & viuentium terræ appropinquare, quod deberit

Actor. 7.

D. Fulg.

ſibi aduerſantes. Hoc tibi cordi ſit quicumque abis è mundo, quicumque feſtinas ad cœlum, & iam iam exitum præ oculis habes, vt nullum velis hoſtibus malum. Nec hoc mirum videri debet, quando ad exitus conſpectum, vel impijſsimi homines inimicitijs, & odijs valere mãdant. De Lazari defuncti ſo-

Ioan. 11. roribus locutus textus Ioann. 11. addidit: *Multi autem ex Iudæis venerant ad Martham, & Mariam, vt conſolarẽtur eas de fratre ſuo.* Mirabar, quod Iudæi venerint conſolaturi Lazari mortui ſorores, cum & Lazarus amicus eſſet Ieſu, & ſorores ſummam ipſum pietate colerent. Decretum erat enim iam per Iudæos, vt vniuerſi Ieſu aſſeclæ extra Synagogam fierent, & ab omnibus cauerentur. Cur ergo tam deuotas Ieſu fœminas conueniunt Iudæi, & eas conſolantur? Cur non magis expuunt, & auerſantur eas, fratriſque Ieſu amici memoriam penitus eradere contendunt? Erat illis præoculis mors, & ſepulchrum, ad quod ieſe feſtinare cernebant, ex quo illum animum ebiberant, quo nemini

Baſil Sel. male precari vellent. Ait D.Baſil. Sel. orat. 40. *Vndè conſolabãtur Iudæi dilectas à Chriſto, cum inter eos conuenirent, ſiquis eum confiteretur eſſe Chriſtum, extra Synagogã fieret? An ob mali communis neceſsitatem?* Equidem vt ſibi communem mortem videbant, vel rabidiſsimum in Ieſu aſſeclas odium ponebant.

Exod. 12. Tulit igitur populus conſperſam farinam antequã fermentaretur: & ligans in pallijs poſuit ſuper humeros ſuos. Feceruntque filij Iſrael ſicut præceperat dominus Moyſi: & petierunt ab Ægyptijs vaſa argentea, & aurea, veſtemque plurimam. Dominus autem dedit gratiam populo coram Ægyptijs, vt commodarent eis, & ſpoliauerunt Ægyptios,

§. XLI.

Aurea ſit anima Deo appropinquans, Deumque excipiens.

NOn ſine aureis argenteiſque vaſis Iſraelitæ incipiunt exire de Ægypto; ait enim: *Petierunt ab Ægyptijs vaſa aurea, &c.* Et cur non ſine aureis vaſis egrediuntur, niſi vt oſtendantur Deo appropinquantes, & à mundo egredientes, quam aurei fiant? Ait D.Machar.hom.47. *Mutuari præcipit Deus ab Ægyptijs vaſa aurea, & argentea; & cum acceperint egredi, quia dum exit à tenebris anima, argentea, & aurea vaſa accipit, nempe ſuas probas cogitationes ſeptuplo ardentiores, quibus inſeruitur Deo, & Deus conquieſcit in illis.* Hæc ſunt aurea vaſa, nimirum cogitationes Deo appropinquãtes, & in quibus Deus conquieſcit. Quo citius mundo exutus cogitas Deo ſeruire, & vel cogitatione Deum excipis, iam luteus non es, iam luteis operibus minime incũbis, ſed totus aureus ſplendes, & effulges. Sic monebat Aaron Moyſes Exod. 16. *Sume vas vnum, & mitte ibi* *Exod.16.* *Man, quantum poteſt capere Gomor, & repone coram domino.* Diu.Cyril. Alex.legit: *Sume aureum vas vnum, &c.* *Cyr. Ale.* Et cur maluit explicare, quod vas aureum eſſet, niſi vt oſtendatur, quid conferat Chriſtus menti illi in qua recipitur? Vt enim Manna in aureo vaſe eſt, ſic Chriſtus in Manna figuratus aureã efficit animam, in qua vel mente recipitur. Ait D. Cyril. Alex. lib. 3 in Ioann. cap. 34. *Cyr. Ale.* *Quoniam verum Manna illo ſenſibili figuratus eſt Chriſtus, neceſſario nunc docet, qua gloria, & virtute plenus eſt, qui Chriſtum in ſeipſo recondit, qui Ieſum in corde firmiter gerit. Audis enim quomodo vas aureum per Aaron impletur Manna, & coram Deo ad perpetuam conſeruationem reponitur: pia enim ſanctaque anima, quæ Chriſti fidem concepit, quæ totum in ſe ipſa cœleſtem theſaurum condidit, pretioſum atque aureum vas eſt.* Ex quo mens noſtra Chriſto accedit, Chriſtum ſuſcipit, ſuper omne aurum, & topatium ſplendet. Non enim poteſt ab aureo Ieſu aurea non effici. Quo adduc dicta tom. 3. in Euang. lib. 4. cap. 19. §. 6.

§. XLII.

Ingenuorum hominum eſt tyrannorum ſpolijs victitare.

ET pedem à ſeruitutis nexu exerunt Iſraelitæ, & de præcepto Dei Ægyptios ſpoliant auro, argẽto, veſtibus. Quippè dicit textus: *Et ſpoliauerũt Ægyptios.* Et quidem hoc iam ſignum erat excuſſæ ſeruitutis, & ingenuæ libertatis orientis, quando proprium eſt ingenuorum ſpolijs victitare, quæ de tyrannorum poteſtate eripuerint. Huc ſpecta-

Philo. ſpectabat Philo ibi adductus à Lyppomano dicens: *Poſt primogenitorum internetionẽ, Hebræis expulſis, generoſi, ac nobilis generis ſui in mentem venit, atque ob id præclarum facinus quale liberos decet, auſi ſunt. Multam prædam aſportarunt*. Ecce tibi liberorum, ingenuorum, nobilium hominum facinus, mirum quod deprædentur, & ſpolient tyrannos. Dũ ſub ſeruitute erant, omnem ſuam operam Hebræi impendebant tyrannis; vbi electi à neruo ſunt, memores nobilitatis, & ingenuitatis ſuæ, quale decet liberos, & ingenuos homines, aggrediũtur facinus, vt ſeſe de ſpoliis tyrannorum augeant. Quid nobilius? Extollunt hinc homines ſuam nobilitatem, ſi tyrannorum ſpoliis, ſi prædis multis ſplendeat eorum proſapia. Quo ſpectat illud Pro-
Prou. 31. uerb. 31. de ea tatiſsima fœmina dictum: *De procul fructus, deditque prædam domeſticis ſuis, cibaria ancillis ſuis*. Expende, vt nobilis fœmina diſtinguit inter domeſticos, & ancillas, illis prædam ſumendam proponit, his cibaria. In ancillis enim illi intelliguntur, qui ſeruiles habent animos, quorum eſt, vtcumque cibum capere, in domeſticis autem notantur ingenui, & liberi, ad quorum nobilitatem pertinet, non niſi ſpoliis, & præda multa tyrannis erepta victitare. Vt
Pſal. 66. dicat Pſal. 67. *Species domus dividere ſpolia*. Nullo enim magis ſplendet nobilitas familiæ quam ſi tota effulgeat tyrannorum ſpoliis. Id quod in diuina progenie extollebat
Iſai. 8. Iſaias cap. 8 fatus: *Dixit dominus ad me: Voca nomen eius: Accelera ſpolia detrahere: Feſtina prædari. Quia antequam ſciat puer vocare patrem, & matrem ſuam, auferetur fortitudo Damaſci, & ſpolia Samariæ*. Sic ingenuæ proles non amant viuere, niſi in prædis, niſi inter ſpolia, quæ de tyrannis acquirant. Vt de Anthemio Auguſto dixerit Sidonius Ap-
Sid. App. pol. in Panegyrico *Ludas erat puero raptas ex hoſte ſagittas. Feſtinate citare manu*. Non aliter nouit nobilem cãtare progeniem, niſi eius in cunabula, & prædis, & ſpoliis rutilẽt. Ille nobilis, ille ingenuus naſcitur, qui vel in primo libertatis gradu nihil amat prendere manu quod non ſit ex tyrannis raptum.

Exod. 12. Profectique ſunt filij Iſrael de Rameſſe in Sochoth, ſexcenta fere millia peditum virorum abſque parvulis, & mulieribus. Sed & vulgus promiſcuum innumerabile aſcendit cum eis, oues, & armenta, & animantia diuerſi generis multa nimis, &c.

§. XLIII.

In mundi renuntiatione ingentia ſunt lucra.

CVm populus erat in Ægypto, & luctus erat, & gemitus, & opera importabilia, *& palea non dabatur eis*. Modo cum Ægyptum relinquit, & abit, Ægyptus dat illi argentum, & aurum, & veſtes plurimas; inſuper dimittit illum cum ouibus, & armentis multis, ait enim in præſenti: *Et oues, & armenta, & animantia diuerſi generis multa nimis*. Quid rarius? Ciuibus non dat Ægyptus paleas, abeuntibus exteris dat diuitias. Et quidem licet in mundo pauperſis, vbi mundum relinquis, & ſæculum abnegas, ingentia recipis lucra. Huc reſpicẽs Pſal. 104 *Pſal. 104* ait: *Eduxit eos in argento, & auro*. Erant apud Ægyptios Iſraelitæ in luto, in vilibus paleis colligendis in opere laterario, acceſſit manus diuina, tetigit eos, vt exirent de Ægypto, & educti ſunt inde in argento, & auro, & diuitijs multis. Pulchrè Euſeb Galli- *Euſeb.*
can. in ſerm. caſtigatorio: *Ecce filius Iſrael inimica Ægyptus, mundi ſpeciem præferens, dã incolitur, adſluxit, dum relinquitur, locupletauit. Sic eſt, chariſsime, magnam ſæculo rapit prædam, qui ſe abſtrahere contendit à ſæculo*. Cæcus eſt, qui non videt diuitias, quas ſibi acquirit, qui contendit abnegare mundum, abiuloque exire. Huc attende homo & mundum peſſundi, mundum relinque, & tam ipſa abnegatione ſui locupletior mundus, & ſallar, ſi Deo poſsis aliquid datus, aut locupletius exhibere quam ſi negatum mundum. Dicitur 3 Reg. 9. *Pharaon rex Ægypti aſcendit, & capit Gazer, ſuccenditque eam igni, & Chananæum, qui habitabat in ciuitate interfecit, & dedit eam in dotem filiæ ſuæ uxori Salomonis*. Vt Salomonis vxoris dotem faceret, Pharao amplisimam ciuitatem ſuccendit, & populatus eſt. Et qualis dos eſt, potuit in ciuitate ſuccenſa? Qui dotem Chriſti diuitias congerit, theſauros auget, non enim poteſt dos parari Regi, niſi ex multis diuitijs cõgeſtis. At nos in conſpectu veri Salomonis ditisſimam dotẽ paramus, cum ſæculũ perdimus, cũ patriã, domumq; paternã ſugimus, eãque obliuionis flammis tradimus. Et quo virgunculæ ſæculo renuntianti ait Hildebertus Cenomẽſis epiſt. 57. *Ignoras ruiſſe ci- Hildeb.*
uitates,

rates, & insanias falsas, à quibus elongasti fugiens, & mansisti in solitudine. Sanum hoc prouidi pectoris consilium: auerti enim, & fugere ab illis omni triumpho celebrius. Huiusmodi fuga sponso tuo nulla dos est acceptior. Ecce tibi Sponsa Christi licet paupercula sis, vnde possis ingentem dotem lucrari sponso tuo. Si à mundo fugis, si obliuisceris populum tuum, eumque tradis igni, nihilque tibi reseruas ex illo, sed omnia calcas. Fallar nisi mundus despectus, calcatus, datus igni non tibi eam dotem accumulet, qua trahas oculos diuinos.

§. XLIIII.

Magna felicitas domus est, in quâ nullus inuenitur, qui Deo seruiendo non attendat.

ERant apud Israelitas multi alij homines diuersarum nationum, diuersisque innutriti religionibus, qui pro Israelitarũ seruitio, intra eorum morabantur domos, vbi autem Dei religio instabat, vt Israel de Ægypto egrederetur sacrificaturus domino, nullus adeò extraneus inuentus est in eorum domibus, qui diuinum nutum non sequeretur. Ait enim textus: *Vulgusque promiscuum innumerabile ascendit cum eis.* Chaldæus legit: *Extraneique plurimi ascenderunt cum eis.* Quos merito Caietanus putat famulos diuersarum nationum, qui seruiebant Israelitis. Hi omnes simul cum dominis secuntur nutum domini. Quid fœlicius? Sanè ad magnã facit domus fœlicitatem, quod, vniuersi illius siue patres familias, siue filij, siue serui, siue famuli operam eamdẽ nauent seruiendo domino. Accipe ex Gen. 18. pro excipiendis Angelis sub peregrinorum figura, quam sedula sit tota Abrahami familia. *Festinauit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei: Accelera, trìa sata similæ commisce, & fac sub cinericios panes. Ipse vero ad armentũ cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum, & optimũ, dedítque puero, qui festinauit, & coxit illum, &c.* Ecce tibi vt Abraham, & Sara, & puer similem alacritatem præbent cibandis peregrinis, nullusque in illa inuenitur familia, qui eidem non studeat virtuti? Rem exprimit Hildebertus Cænomanensis epist. 60. inquiens: *Considera patrem familias, attende puerum, in domino deuotionem inuenies, in familia disciplinam. Quippe in domo patriarchæ nemo reperius est sacris indeuotus obsequijs: ille tres viros videt, nec expectauit quæri officium, ne si precibus impetrarent, egre præstitum videretur. Occurrit venientibus: rogantur, vt intrent. Deinde viro iubente tria sata similacõiux accelerat, ipse ad armentum cucurrit, vrget apparatum puer, tota domus festinat, tota feruet obsequio, nihil negligenter fit in domo iusti, omnes eius cõtubernales, tanquam si ab eo didicissent maledictum esse hominem, qui opus Dei negligenter facit.* Expende illud, *in domo patriarchæ nemo repertus est sacris indeuotus obsequijs*, quippe faciebat hoc ad felicitatem, & cõmendationem domus Abrahæ, vt nemo in illa, nec minimus famulus inueniretur, qui diuinis obsequijs indeuotus esset. Quam cõmendationẽ merebatur Æsther, quæ nupta infideli Regi, ancillulas etiam infideles nacta, vbi pro patria religione standum erat ait cap 4. *Ego cum ancillis meis similiter ieiunabo.* Gentiles erant ancillæ, & nihilominus earum ieunia promittit secura, quod in sua domo nulla inueniri posset ancillula pigra diuinis obsequijs. Quo respiciens Iob cap. 5. de viro iusto, & fœlici, ait. *Et scies, quod pacem habeat tabernaculum tuum, &c.* Vbi Græcus in cat. legit: *Cognosces, quod pace fruetur domus tua. Conuersatio autem tabernaculi tui non peccet.* Quid fœlicius? Cognoscet equidem felix homo iustus, conuersationem suorum famulorum, totiusque familiæ suæ non esse ad peccatum, sed omnes virtuti operã dare. Quod consulere volens Psal. 28. ait: *Afferte domino filij Dei, afferte domino filios arietum.* Circà quæ ait Chrysol. ser. 19. *Seruum catechumenũ, si habeat, dominus adducat, vt habeat iam fidelem, filium pater offerat, non retardet. Quomodo se Christianum credit, qui non Christo annosa, & vetera ducit? Aut quomodo domum suam iudicat ouile Dei, vbi nõ pascuale germen Dei pecus dat balatum? Obsecro, vt in hoc vigiletis omnes, quatenus ijs diebus nullus à Dei gratia relinquatur exterris.* Sic persuadetur homo ne quid suum patiatur à gratia Dei esse immune.

Gen. 18.

Canoman.

Iob. 5.

Psal. 28.

Chrysost.

CAPVT X.

Exitus Israelitarum de Ægypto.

EST Ramasse ciuitas in finibus Ægypti sita, quam Hebræi in sua seruitute vel condiderunt, vel mirum in modum auxerunt. Adhanc vndique confluunt Israelitæ cum vniuersis familijs suis, sub tentorijs, & tabernaculis

naculis expectantes profectionis signũ. Nec diu in statione perseuerãt, sub obscura enim luce decimæ quintæ diei mensis Nisan aduentantis homines vocat aditer. Ac ne timida videretur, aut fortiua discessio; militari ordine sexcentorum millium pugnatorum acies constructa immensam aliam multitudinem imbecillium præmittens, geminatis clamoribus, potentissimum Deum compellat, & lætam, sed morosam capessit viam. Nullus in tanto populo erat infirmus, nullus, qui velit remanere in Ægypto, sed & ossa sanctissimi Ioseph quietem Ægyptiam abiurant, & cum suis laboriosam peregrinationem suscipiunt.

Sic gradientibus Israelitis adest dux Moyses, adest & Deus, ille beneficiorum diuinorum memoriam renouans vt æternari possit, ostendit in paschalibus cæremonijs, in primogenitorum consecratione, hic præmissa ingentis virtutis nube, diei ardores temperãs, & noctis tenebras illuminans populi siue gressum, siue stationem designat. Nullo clarius extolleret Deus beneficientiam suam erga Israelitas quàm hac erecta columna nubis. Hæc ostentabat Dei triumphalem amorem, vt non permittat suos alumnos vel errare in via, vel torrenti calore, vel obscuris noctis tenebris suffundi.

PARS VNICA

Moralis circa textum.

EXEVNTIBVS Hebræis de Ægypto, satius erit, quod nos exeamus de cortice literæ, & spirituales curramus ad fructus, quibus in ætatem perfectam alatur humana virtus.

Exod. 13. Sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vuluam in filijs Israel tam de hominibus, quam de iumentis. Mea enim sunt omnia.

§. I.

Quæ Deo sacrantur, non in perditionem, sed in augmentum cedunt.

PEtit Deus sibi primogenita tam hominum, quam iumentorum in Israele sacrari; cum inquit: *Sanctifica mihi omne primogenitum, &c.* An vt fœtus pereant datis Deo primis? Absit, imò ideò prima petuntur à Deo, vt multipliciora fiant genimina; magno enim aumento crescunt ea, ex quibus fit aliquod Deo seruitiũ: Ex quo Lyppoman. ait: *Quiofferebat primogenita ex fide, is rèddebatur, non pauperior, sed multo ditior.* Hinc Gen. 7. locutus Deus de animalibus mundis seruandis in arca non parũm illorum numerum prouidit, ait enim: *Ex omnibus animalibus mundis tolles septena; & septena.* De alijs duo, & duo sumuntur, & quidem duo sufficiunt, de mundis non duo, sed septena prouidentur. Et cur in tam multiplici numero munda animantia custodiuntur? Pulchrã rationẽ reddit D. Basil. Sel. orat. 6. inquiens: *Cur non æquabilem numerum seruat in vtrisque? Et profectò summa sapientiâ! Quorũ enim frequentior apud homines vsus absumente sacrificio, esu destruente, eorum benignior a natura copia esse debuit.* Expende illud, *quorum frequentior vsus absumente sacrificio*: quippe, quæ sacrificio seruiebant, & diuino mancipabantur cultui, ea multiplicationem à Deo prouidebantur in numerum. Nullis enim augmẽtis nõ crescunt ea, ex quibus sibi Deus aliquid sumit. In Numeror. cap 1. vbi bellatores viri recensebãtur, inuenti sunt de tribu Ruben quadraginta sex millia quingenti: de Simeone quinquaginta nouem millia trecenti: de Gad quadraginta quinque millia sexcenti quinquaginta. Verum *De filijs Iudæ per generationes, & familias, ac domos cognationum suarum per nomina singulorum:: recensiti sunt septuaginta quatuor millia sexcenti.* Nulla tribus in tantum creuit filiorũ numerum, omnes alias longe excessit vna Iudæ tribus numero filiorum bellatorum. Et cur hæc sola sic filiorum numero sese extulit super omnes alias tribus? Ait Theodot. quæst. 3. in Numer. *Quopacto tribus regia numero vincebat alias tribus? Decebat tribum regiam numero antecedere ob benedictionem Christi domini, qui carnem ex ea tribu sumpturus erat.* Vbi tribus Iuda carnem purissimam ministratura erat Dei filio, non miror, quod alias omnes tribus excederet filiorum numero. Nunquam enim quæ Deo dantur, non faciunt ad augmentum summũ. Qua propter Isaac benedicens filium Iacob Gen. 27. inquit: *Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni.* Vnum Iacob videbat; & in vno Iacob ingentem sibi bonorum olfaciebat aduentare plenitudinem. Et cur tantam plenitudinem bonorum sibi olfaceret in vno Iacob, nisi in

Lyppom.

Basil. Sel.

Num.

Theodor.

Gen. 27.

non sentiret iam carnem suam sumendam à Dei filio? Ait D. Ber. ser. 61. in Cant. *Iacob tangens, & Christum sentiens, ecce, inquit, odor filij mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit dominus, cum hoc dicebat, habebat delicias suas sibi.* Vbi sentiebat carnem suam exhibendam Deo in Christo, nihil non acquirebat sibi, & magnum, & plenissimum. Felix qui in suis habet, quod Deo exhibeat, nihil, mihi credat, perdet inde, sed maxima bonorum incrementa recipiet.

§. II.

Nulla magis à nobis tenentur, quam quæ pro Deo damus.

PEtuntur primogenita ex Israelitis, dum ait: *Sanctifica mihi omne primogenitum, &c.* An vt Israelitæ instar Ægyptiorum orbentur primogenitis? Sanè ab Ægyptijs Deus primogenita abstulit, sed nunc petit ab Israelitis primogenita. An quia vult Israelitas pariter sine primogenitis esse, vt Ægyptij fuerunt? Absit, ab Ægyptijs enim sic petiuit primogenita, vt perirent, ab Israelitis autem sic petit eadem, vt magis à parentibus habeantur, nulla enim res magis habetur, quam, quæ pro Deo, vel Deo datur. Ex quo sapienter monebat Euseb. Gallican. ser. de Sancto Faustino, fatus: *Propter beatitudinem tuam offer Deo salutem tuam. O quale præmiũ est O quale pretium! Quod cum dederis tecum remanebit. O precium, quod à te expẽditur, sed magis dum prærogatur, augetur.* Habent hoc singulare omnia, quæ pro Deo expenduntur, nihil tibi adimis ex his, quæ donas, quæ cumque das, tibi integra manent. Hinc Numerorum cap. 27. ait Dominus Moysi: *Tolle Iosue filium Num, virum in quo est spiritus Dei, & pones manum tuam super eum Qui stabit coram Eleazaro sacerdote, & omni multitudine, & dabis ei partẽ gloriæ tuæ.* Iubet Moysi, vt partem gloriæ suæ elargiatur, an vt sic maneat Moyses minus glorioſus, quam antea? Qui partem dat rei, quam habet, necessum est, vt vacuus maneat illa parte. Vult ergo Deus quod Moyses det partem gloriæ suæ, an ne integer in gloria maneat? Absit, ea est enim gloria, quæ pro Deo datur, quæ minime deserat dantem. Ait Procopius ibi: *Nõ enim dantem, id quod datur, deserit. Non enim res huiusmodi quasi partiliter diuisæ minuuntur, sed totæ sunt omnibus, totæ singulis, qui earum habent societatem.* Tibi integrum habes, quidquid pro Deo, & virtute imperaris. Quod vt manifestius constaret Iesus Dominus postquam acceptis quinque discipulorum panibus famen ingentis expulit turbæ, singulisque iussit dari, prout quisque egebat, ait discipulis: *Colligite que superauerunt fracmenta, ne pereant. Collegerunt ergo & impleuerunt duodecim cophinos fracmentorum ex quinque panibus.* Quid pulchrius? Non minuitur panis, qui datur, sed mirum in modum auctus colligitur. Vt dicat D. Amb. lib. 6 in Lucam: *Visibiliter quoque panis iste, incredibili ratione dum frangitur, dum diuiditur, dum editur, sine vlla dispendij comprehensione cumulatur.* Diuiditur, datur panis pro Deo, & tantum abest, vt minuatur, quod datorem implet mirum in modum auctus.

Euseb.

Num. 27.

Procop.

D. Amb.

Exod. 13. Et ait Moyses ad populum: Mementote diei huius, in qua egressi estis de Ægypto, & de domo seruitutis: quoniam in manu forti eduxit vos dominus de loco isto, vt non comedatis fermentatum panem. Hodie egredimini mense nouarum frugum, &c.

§. III.

Quidquid ad nouitatem vitæ spectat, opus agnoscatur esse Dei

NOn otiose iubet Moyses, vt Israelitæ præ oculis habeant circumstantiam temporis, qua de Ægypto egrediebantur. Aiebat: *Mementote diei huius, in qua egressi estis*: & insuper magis in particulari tempus notans ait: *Hodie egredimini mense nouarum frugum*: primum mirabilem, *Vt nouos cibos edatis.* Et cur tam particulariter inminit nouitatis fruges apparentium in terra, sub qua nouitatis circumstantia Israelitæ egrediebantur? Iubet: *Quoniam in manu forti eduxit vos dominus de loco isto, &* ò nouitas tantum famem datum propositis ob oculos, vt euidentius pateat quæ Deo, manu ab Ægypto liberati; nequit enim non esse potentissimi Dei opus, quidquid de nouo ad vitæ nouitatẽ. Apoc. 3. *Angelo Laodiceæ Ecclesiæ scribe. Hæc dicit, Amẽ, testis fidelis, & verus, qui est principium creaturæ Dei.* Expende, quale sibi cognomen assumat filius Dei, nimirum *principium creaturæ Dei*, vt quidquid

Apocal.

quid ad regenerationem nostram, & vitæ nouitatem pertineat, vni diuinissimæ illius potestati attribuamus. Ruper. lib. 2. ibi: *Quid est principium creaturæ Dei? Quid est hoc loco creatura Dei? Vtique nouus homo, siue generatio, & recreatio hominis bene operando in nouitate vitæ ambulantis. Ergo pertinuit, vt diceretur Angelo huic de isto teste fideli, quod ipse sit principium creaturæ Dei; vt sciret totam recreationem sui, & quidquid sanctæ nouitatis haberet, vel habere sibi videbatur, non sibi attribuere, sed illi.* Nemo sit, qui nouitatem sanctæ vitæ sibi attribuat, sed Deo, cuius est nouam inferere vitam hominibus. Quippe ait Paul. 2. ad Corinth. 5. *Si qua ergo in Christo noua creatura: vetera transierunt, ecce facta sunt omnia noua Omnia autem ex Deo.* Vbi D Remigius: *Omnia autem, subaudi, genera innouationis ex Deo patre nobis procedunt.* Ne quis putet se posse in nouitatem aliquã sanctæ vitæ venire, quæ à Deo non sit, quando ab illa omnia eius innouationis genera procedunt. Et quo monebat D. Nazianzen. orat. 43. *At nunc nouus appare, sic nempe, vt totus immutere. Vetera enim transierunt, ecce facta sunt omnia noua. Huic festo muneris loco præclaram mutationem offer, ac nec sic quidem magnifice de te sentias, verùm dic cum Dauide: Hæc mutatio dexteræ excelsæ, a quo promanat, quicquid ab hominibus recte, & cum laude geritur* Quidquid in te nouæ vitæ appareat, hoc in primis efficiat, vt agnoscas à diuina dextera in te fuisse profectum. Dei enim solius est ad vitæ nouitatem homines impellere, expulso veteri malitiæ fermento.

Rupert.

2. Cor. 5.

Nazian.

§. IIII.

Munificentissimo Deo, sese vniuersa creatura conformat.

NOn prætereundum est tempus, quo Deus Ægyptios primogenitis spoliat; suaque primogenita cum libertate Israelitis donat. Hoc est tempus nouarum frugum, quippe ait: *Hodie egredimini mense nouarum frugum.* Hoc est iuxta Lyppomanũ; *Mense primitiuorum,* quando enim tunc prima germina frugum in terra visebantur, & vt ait Lyra, fiebat oblatio de primitijs. Itaque diuina beneficentia diei liberanti Israelitas, illisque sua primogenita permittenti applaudebat, & sese conformabat tempus ipsum frugum suarum prætendens offerensque primitias. Quo spectans D. Nazianzen. ora. 43. inquit: *Princeps anni pars principi diei-*

Lyppm.

rum pompam peragit, quidquid pulcherrimum & suauissimum habet, dono dat. Nunc cælum splendidius, nunc Sol sublimior, magisque aureus, nunc Lunæ orbis clarior, & syderũ chorus purior. Nunc & fluctus cum littoribus, & nubes cum Sole, & venti cum aere, & tetra cum stirpibus, & stirpes cum oculis in gratiam redeunt. Nunc & pratum suauiter olet, & planta viret, & herba detondetur, & in virentibus arnis agni saltitãt, &c. Sic prima anni pars, nẽpe ver pompam peragit primitiuo germine Dominicæ illi diei, qua dominus tanta largitus est Israelitis. Quid mirũ, quod Deo munificentissimo sese tempora in munificentia conforment? Fallar, nisi vniuersa creatura sese Deo conformet vt augeat homines. Vidisti Cherub in paradisi ostio positum vt flammeo gladio sese accedentibus hominibus opponeret. Quippe ait Gen. 3. *Collocauit ante paradisum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium versatilem ad custodiendam viam lignivitæ.* Quis hominum audebit aduersus tam validum custodem ire? Quis de ostio paradisi tantum contrarium auertet, vt liberum habeat ingressum? Sanè ipse, ipse Cherubim tam validus custos paradisi; vbi vidit Deum terga dantem flagellis pro hominibus liberandis, & ipse statim terga dedit, & liberum reliquit ingressum. Huc respiciens Germanus Constantinopol. orat. de Festo crucis in media Quadragesima, sic fatur: *Terga autem vertet flammea romphæa conspectis nobis, pro quibus dominus dorso suo flagella excepit.* Quid pulchrius? Nesciet creatura non sese conformare Deo pro hominibus extollendis, & quando Deus terga dedit flagellis pro hominibus; & flammans Angelus visis nobis terga etiam dabit cœlestem paradisum reliquens apertum.

Gen. 3.

Germ.

Exod. 13. Separabis omne, quod aperit vuluam domino:: Cũque interrogauerit te filius tuus cras dicẽs: Quid est hoc? Respõdebis: In manu forti eduxit nos dominus de terra Ægypti. Nam cum induratus esset Pharao, & nollet nos dimittere, occidit dominus omne primogenitum, &c.

§. V.

§. V.

Facinoris virtuosi præmium temporale minime requirendum.

PRo interfectis Ægyptiorum primogenitis petit Deus sibi dari omne, quod vuluam aperit. Ait enim: *Separabis omne, quod aperit vulnam domino.* Quale hoc, quod pro tanto facinore expectentur primogenita temporalia? An is est Deus, qui pro operibus virtutis peteret primogenitum hominis? Absit, non temporale est, quod petitur, sed æternum, lex enim hæc non tam respiciebat primogenita hominum, quam primogenitum Dei Iesum, qui solus inueniens clausam matris vuluã, per illam sic clausam, quasi per apertam ad nos penetrauit. Sic Orig. Amb. Hieron. Chrysost. Nyssenus, Amphilochius, & alij relati à Card. Toleto in cap. 2. Luc. annot. 36. Non ergo temporalia primogenita, sed maxime æternus primogenitus Iesus expectatur à Deo pro facinore, quo Ægyptios trucidauit. Nunquam enim non dedecet in præclaro facinore temporalia tantum requirere, & expectare. Vnde turbas sequentes duriuscule Iesus tractat Ioan. 6. aiens: *Quæritis me, non quia vidistis signum, sed quia manducastis ex panibus.* Cur bone Iesu sic verecundiam ingeris hominibus te quærentibus? Cur non magis accipis eorum sedulam sequelam? Spectabant illi in Christi sequela nihil æternum, sed tantum temporalia, ideò duriter tractantur. Ait D. Cyrill. Alex. lib. 3. in Ioann. cap. 27. *Saluator noster ardentius illos arguit. Non enim quomodo probi viri fierent, quærebant: sed corporali, ac tenuissima mercede persuasi Christum sequebantur. Religionem ergo Christi amplectamur, non vt aliquid temporalium rerum assequamur, sed vt æternam inueniamus salutem: nec bonis verbis erga dominum vtamur, vt caducarum rerum nobis aliquid concedatur. Nã qui hac re sic abutitur, eius occultiam malitiam acerbe dominus arguet.* Nunquam enim non damnosum homini est, quod in facinoribus præstitis, temporalia tantum spectet. Quod vt à Christianorũ animis Paulus auerteret, nobis remuneratorem Iesum proponit omnis temporalis splẽdoris expertem. Ait enim ad Gal. 4. *Misit Deus filium suum factum ex muliere.* Cur non dixit factum ex Regibus, factũ ex ducibus, vel ex patriarchis, aut prophetis? Cur non dixit factũ ex virgine splendenti? Cur assumpsit vocabulum, & communius, & abiectius, nisi vt pro virtute nihil tẽporale respicere doceremur? Ait D. Aug. epist. 120. cap. 5. *Itaque Christus homo, quoniam non ad temporalem, sed ad æternam vitã pertinet, non vtique terrena felicitate erat commendandus. Inde subiectio, inde passio, & tanquam superata mors ipsa, vt fideles eius discerent quale pietatis præmium ab illo petere, & sperare deberent, ne ad hoc pro magno seruirent Deo, vt terrenam felicitatem adipisci quærerent, abijcientes, & conculcantes fidem suam æstimando eam mercede vilissima.* Expende, vt fides abijcitur, & conculcatur ab illis, qui pro virtuosis laboribus temporalia sperant. Vilissima enim virtutis merces est, quæ temporis mensuram non excedit.

D. Aug.

Exod. 13. Cum introduxerit te Dominus in terram Chananæi, & Hæthei, & Amorræi, & Hebæi, & Iebusæi, quam iurauit patribus tuis, vt daret tibi terram fluentem lacte, & melle, celebrabis hunc morem sacrorum mense isto, &c.

§. VI.

Terreni, & pessimi homines nunquam patiuntur ablactari.

EX lactis fontibus commendat terram Israelitis dandam aiens: *Vt daret tibi terrã fluentem lacte.* Cur à lactis copia cõmendat terram? Erant Israelitæ isti homines & terreni, qui vt infantes terræ mammillis adhærescentes, minime ablactari paterentur. De sanctissimo Isaaco ait Gen. 21. *Creuit igitur puer, & ablactatus est.* Nec otiose notatur Isaac ablactatio, sed vt eius virtus insinuetur, & præstantia, qui potuit viuere sine lacte. Quod minime impij, terrenique homines faciunt. Ait enim ibi Procopius: *Notandum nullibi dici de impijs, ablactati sunt.* Nullus impius à mammillis auellitur, nullus terrenus homo ablactatur: eo ipso, quod quis mammillis renuntiet, iam virtutibus inducendis aptatur. Vt dicat Isaias cap. 11. *In cauernam reguli, qui ablactatus fuerit manum suam mittet.* Eo enim, quod quis mammillis renuntiet, tanta virtute pollere intelligitur, vt vel

Gen. 21.

Isaiæ 11

cum

cum regulis venenatis confligat, & vincat.

Hieron. Ibi D Hieron. *Qui ablactatus est, ne lacte nutriatur infantia, sed iam solido vescitur cibo, iste in reguli cauernam mittet manum, hoc est, in ipso Satanæ habitaculum, vt inde eum extrahat.* Nec mora, vt quis renuntiasse mammillis intelligitur; iam simul intelligitur talis, qui cum Satana confligat, eumque vel à proprio habitaculo eliminet. Consistit enim in hac ablactatione multum roboris, vt dicat

Psal. 130. Psal 130 *Sicut ablactatus super matre sua, ita retribuito in anima mea.* Vbi Chaldæus: *Sicut ablactatus super mammas matris suæ, sic roboratus sum in lege.* Pertinet robur virtutis ad ablactatos, vt infirmitas, & imbecillitas propria est illorum, qui auelli nsqueunt à terrenorum bonorum mammis Quod malum in

D. Paul. Hebræis sui tẽporis carpebat D Paul epist. ad Hebræos cap 5 aiens: *Facti estis opus habentes lacte, non solido cibo. Omnis enim qui particeps est lactis, rudis est sermonis iustitiæ.* Nihil habet iustitia, & virtus cum lactentibus hominibus, nunquam enim non detrimentosum est virtutis studioso, quod velit terrenorum bonorum mammillis immorari. Ait enim ibi D Chrysost. *Lac vocat quia rudioribus conuenit: hoc autem perfectioribus contrarium est, & noxium, vt in istis immorentur.* Quid noxium, & virtuti contrarium non fugat, qui mammillis amat semper inhærescere, ab vberibusq, terrenorũ bonorũ nũquã discedit? Hic quo magis noxia tractat, eo magis mammis hærebit, nullosque ad perfectionem viri faciet progressus. Quo spectans lex Deut. 21. cauet, *Si habuerit homo vxores duas, vnã dilectam, alteram odiosam, genuerit que ex eis liberos ::: non poterit filium dilectæ facere primogenitum* Ecce tibi vt cauetur ne filius dilectæ habeatur primogenitus; & si primus nasceretur. Et cur iste non haberi debet primogenitus? Sanè in filio dilectæ intelligit hominem nequam iis terrenis bonis penitus adhærescentem, qui vt bonis adhærescit, sic nunquam ad eam ætatem peruenit, qua alios excedat, sed crescentibus aliis, ipse pusio est minime abstractus ab vberibus.

Philo Ex quo ait Philo lib de verbis, Resipuit Noe, fatus: *Obseruastiam quod dilectæ filium nusquam seniorem vocat, aut primogenitum, odiosæ vero filium sæpius Atqui prior ille natus, odiosæ vero filius posterior, apparet in edicti principio Si peperierint, inquit, dilecta, odiosaque. Attamen prioris partus quamquam antiquior, à recte iudicante iunior discernitur.* Semper istius mundi filius parvus, & lactens habetur; minime volens discedere ab vberibus:

Exod. 13. Et erit quasi signum in manu tua, & quasi monumentum ante oculos tuos, & vt lex domini semper sit in ore tuo. In manu enim forti eduxit te, &c.

§. VII.

Quod manuum opera non conueniant cum verbis non à bono, sed à diabolico spiritu venit.

ECce vt spiritus diuinus & manus, & os conuingat semper, curans ne discrepent à verbis opera. Quippe ait: *Erit quasi signum in manu tua: & erit lex domini semper sit in ore tuo.* Dum enim manus non ostendunt operibus id ipsum, quod ora sonant, ibi Dei spiritus ibi; sed spiritus diabolicus, spiritus nequam Apud Marcum cap. 1 *Erat in Synagoga eorum homo in spiritu immundo, & exclamauit dicens: Quid nobis & tibi Iesu Nazarene? Venisti perdere nos Scio, qui sis, sanctus Dei.* Quid sanctius ijs verbis? Fallar si honorificẽtius, si sanctius de Iesu aliquis loqui possit. Verum Iesus coegit spiritum illum adeò sancte loquentem ab homine exire. Quid tunc? *Et discerpens eum spiritus immundus exiit ab eo.* Poterat equidem Iesus facere vt spiritus ille nequam exiret nullo damno hominis, cur ergo maluit permittere, vt exiret hominem discerpens? Vt ostenderetur omnibus diabolicus esse spiritus, qui tam sobria verba habens, tam detestanda opera exhiberet. Pulchre ait Victor Antiochenus: *Dominus ob id illum hominem iactari, discerpique passus est, vt omnibus palam fieret Dæmonem esse illũ, qui dicebat, Scio qui sis, sanctus Dei, non hominem tametsi ea sobrietatis verba essent.* Et quidem euidentissime apparet diabolicus spiritus esse, in quo adeò discrepant opera à verbis, vt cum sobrijs & placidis, & sanctis verbis opera plena sint maligritatis, & nocumenti. De Iuda dicebat dominus Ioan. 6. *Ex vobis vnus diabolus est.* Sed scire cupis, in quo iste in se euidentissime ostendit spiritum diaboli? Quo spectans Psal. 54. ait: *Mollita sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula.* Expende genium nefarium, simul blanda, & dulcia verba promebat, & dura manibus torquebat spicula. Ex quo eleganter perso-

Marc. 1.

Ioan. 6.

Psal. 54

nam

D. Hier. nam educens D. Hier. ait: *Ergo intellige diabolum nuncupatum, & Iudam; qui lenores oleo fecit sermones suos, cum ait, Aue Rabbi.* Ponderaillud, *Ergo intellige diabolum, &c.* quippe vbi quis ostendebatur, qui ore mella voluere t, & manu tractaret venabula, non poterat ibi intelligi nisi diabolus. Nunquam equidem nisi â diabolico spiritu venit, quod bona dentur verba, & opera mala. Matth. 22. ait: *Tunc abeuntes Pharisæi consilium inierunt, vt caperent Iesum in sermone. Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis dicentes, Magister, scimus, quia verax es, &c.* Mittunt Pharisæi, discipulos ad Iesum, qui bona illi, & laudis plena verba dicentes aliquam inferendæ mortis causam venarentur. Sed illud notandum, quod ad hoc facinus non mittunt Pharisæi discipulos suos solos, sed simul cũ Herodianis. Et cur cum Herodianis? Erant Herodiani homines Idololatræ, diabolico spiritu pleni; vbi autem consilium de inferendo malo cum dulcibus, & placidis verbis capessunt, nequeunt sine diabolico spiritu socio procedere. Ait Imperfect. hom. 42. in Matth. *Abierunt ergo & consilium inierunt, vt caperent eum in sermone. Quo abierunt? Ad Herodianos. Qui in diaboli iniquitatibus ambulat, diaboli adiutorium necessarium habet. Sic & isti conuenienter, non ad seruos Dei, viros religiosos, sed ad gentiles, id est Herodianos se contulerunt. Quis enim poterat dare consilium contra Christum, nisi diabolus, &c.* Ecce tibi, vt cum blandis verbis damnum amãt inferre saluatori, solius diaboli requirunt, & habent adiutorium. Non potuit non esse diabolicus afflatus, vbi cum bonis verbis cruentissima opera ordiebantur.

Matt. 22

Imperf.

Exod. 13. Igitur cum emisisset Pharao populum, non eos duxit dominus per viam terræ Philisthiim, quæ vicina est, reputans ne forte, pæniteret eum, si vidisset aduersum se bella consurgere, & reuerteretur in Ægyptum, sed circumduxit eum per viam deserti, quæ est iuxta mare rubrum. Et armati ascenderunt filij Israel de terra Ægypti.

§. VIII.

Non imperfectorum est, sed perfectissimorum hominum confligere cum inuidia, & triumphare de illa.

IN educendo populo de Ægypto maxime cauit dominus Philisthinorum congressus, ait enim textus: *Non eduxit eos dominus per viam terræ Philisthiim, quæ vicina est, &c.* Sanè & per aliam viam Amalechitarum prælia instabant, cur ergo Dominus magis timuit populo suo à Philisthinis, quã ab Amalechitis? Cur nõ cauit illos ducere per Amalechitarũ hostilem regionem, & cauit illos ducere per Philisthinos? Vel, vt clarius ad textum loquar, cur metuit, vt prælijs Philisthinorum perterrefacti redirent in Ægyptum, & id minime metuit in prælijs Amalechitarum? Fuit in Philisthinis nõ solum odium, sed & singularissima inuidia de bonis Israelitarum, vnde Deus, qui infirmitatem nouerat populi recenter egressi de Ægypto, ideò prouidentissime cauit, ne infirmus, & imbecillus cum inuidia luctaret, cuius certamen fortissimis solum, & præstantissimis paratur. Ait Rup. li. 2. in Exod c. 26. *Igitur maxime habitatores Philisthiim erãt vitandi, non frustra quia alys tumentibus soli contra Israel iam hostilem coquebãt inuidiam.* Sapientissime nõ permittit Deus populum infirmum, & imbecillem adhuc pugnare cum inuidia, cui non infirmos, sed fortissimos validissimosque solet permittere. Matth. 17. Post transfigurationis gloriam ostensam Petro, Iacobo, & Ioanni, sic Dominus cauet: *Nemini dixeritis visionem, donec filius hominis à mortuis resurgat.* Et cur cauet, ne & cæteris discipulis dicant visionem tantam? Erat ibi Iudas, qui posset accendi inuidiæ rabie & ideò bonus pater imperfectos adhuc discipulos maxime cauit tradere inuidiæ certamini. Ait D. Damascen. orat. de transfig. *Quid est, quam ob rem sic ex monte descendant, nemini quicquam ex his, quæ viderant, dicentes? Cum imperfectos discipulos esse compertum haberet, hoc id circo ab eo factũ est, ne proditorem inuidiæ rabies in furorẽ ageret.* Merito cauet suos imperfectos, ne veniant in inuidiæ certamina, quæ solis validissimis, & perfectissimis solent permitti à diuino patre. Quis nõ sciat Saulis inuidentiam erga Dauidem? Ait 1. Reg. 18. *Iratus est autem Saul nimis, & displicuit in oculis eius sermo iste; dixitque Dederunt*

Rupert.

Matth.

Damasc.

1. Reg. 18

runt Dauid decem millia, & mihi mille dederunt, quid ei superest nisi solum regnum? Non rectis ergo oculis Saul aspiciebat Dauid a die illa. Sic Saul exarsit inuidia in Dauidem, quem in multa coniecit pericula, & sæpe ad mortem quæsiuit. Et tamen Deus, qui Naualem statim percussit, vbi in Dauidem durus fuit, & Absalonem non passus est viuere, Saulum Dauidis hostem diu permisit, nec illum abstulit, cum posset, sed magis voluit, vt sub eius Dauid affligeretur inuidia. Et cur sub inuidia Saulis Dauidem tandiu reliquit, qui eum & Nabalis, & Absalonis tyrannidi tam citò eripuit? Erat Dauid validissimus vir, cuius fortitudinem, & præstantiam inde commendare volebat Deus, quod posset de
Basil. Sel. inuidia ipsa triumphare. Ait Diu Basil. Sel. orat. 15. *Ne tibi paradoxum videatur, si Dauid tanta cum esset gratia, Deoque in deliciis, inuidiæ iaculis fuerit expositus. Nam cum inuidiam perimere Deus potuisset inuidente perempto; sentiendum non est nullam iustitiæ rationẽ, nullam Dauidis curã Deum habuisse. Sic enim & Nabal sustulit Deus Dauidi gratificaturus,*
a 2 *dum eius iniurias mortè vindicauit. Sic ab Absalone commotæ mentis in patrem pœnas exegit Deus. Dauidem tamen Saulis motibus obluctari permittit Deus, vt athleta ope diuina inuidiæ victor euadat.* Vt infirmos Deus non permittit inuidiæ, sic fortes, & strenuos vocat in stadium, quo possint de inuidia ipsa triumphare. Aufert infirmum ab inuidorum rabie, at fortissimos eo deducit, vbi inuidentiæ victores euadant. Hinc Iacob extollit præstantiam Ioseph cap 49. *Filius accrescens Ioseph, filius accrescens, & decorus aspectu. Filiæ discurrerunt super murum, sed exasperauerunt eum, & iurgati sunt, inuiderunteque illi habentes iacula. Sedit in forti arcus eius, &c.* Nota fuit Iosephi gloria, vbi in Ægyptio solio consedit secundus à rege. Sed quid in hac gloria præstantius inuenit Iacob decantandum? Illud nimirum, *inuiderunteque illi, &c.* quod per inuidorum certamina, ipsius inuidiæ victor
Basil. Sel. regnũ occuparet. Adhæc D. Basil. Sel. orat. 8. fatur. *Hoc Iosephi certaminũ caput est. Perferens autem adolescens læto animo prima periculorum rudimenta, munerarium honorat. E nauigatis autem inuidiæ fluctibus Ægyptum occupat.* Quid præstantius? Non aliter, quam post superatos inuidiæ fluctus decebat tantum virum corona.

Ioseph. 49

Exod. 13. Tulitque Moyses ossa Ioseph secum eo, quod adiurasset filios Israel, dicens: Visitabit vos Deus, efferte ossa mea hinc vobiscum. Profectique de Sõcoth castrametati sunt in Etham in extremis finibus solitudinis. Dominus autem præcedebat eos ad ostendendam viam, per diem in columna nubis, & per noctẽ, in columna ignis, vt dux esset itineris vtroquẽ tempore, &c.

§. IX.

Inde præstantia principis, si temporalia lucra postponit religioni, & virtuti.

SVpra de popularibus locutus textus dicit, quod petierunt ab Ægyptijs vasa aurea, & argentea, quæ asportarunt, modo de Moyse dicit: *Tulit Moyses ossa Ioseph secũ.* Id quod ponderans Græcus in caten. ait: *Iudæi vtpote infantibus similes, aurum, atq; argentum secum detulerunt, Moyses vero intemerati animitur, Ioseph ossa deportauit.* Illi ad aurum, hic ad religionem spectant, illi quasi infantes, hic quasi vir, quasi princeps populi, & præstantissimus gubernator, cuius præstantia in eo sita est, quod religioni aurum, cæteraque lucra temporalia postponat. Et quid in principe præstantius, & Deo coniunctius? Accipite duos reges inde cõmendatissimos, alterum in veteri, alterum in nouo testamento; ille est Dauid Hebræorũ rex, hic est Recharedus Hispanorũ rex, qui primus in Hispania religionem ab Arianismo purgatam libauit Christo. Situbundo illi aquam de cisterna Bethleemi suorum periculo partã obtulerũt milites, in qua vt bonus rex suorum sanguinem vidit, maluit illam Deo sacrare, quam bibere. Ait enim 1. Paralip. 11. *Libauit eam domino.* Verum huic egenti ingẽtem auri copiam obtulerunt Iudæi, vt liceret in Hispania illis Iudaice viuere. At bonus maluit aurum perdere, quam Hispanæ religioni maculam inurere. Vtrumque miratus Diu. Greg. PP. lib. 7. epist. 126. quam ad Rechared dedit pulchre dixit: *Excellentia vestra omnipotẽtis Dei placere iudicio æquiens auro innocentiã prætulit. Quæ in re mihi Dauidis factũ ad memoriã venit, cui dum concupita aqua ab obsequentibus militibus fuisset allata: Libauit eam domino. Si igitur ab armato rege in sa-*

1. Par. 11

D. Greg.

crificium Dei versa est aqua contempta, pensemus quale sacrificium omnipotenti Deo rex obtulit, qui pro amore illius non aquam, sed aurum accipere contempsit? Itaque fili excellentissime fidenter dicam; quia libasti aurum domino, quod contra eum habere noluisti. Magna sunt haec. Componite modo duos reges religiosissimos, & Hebræum, & Hispanũ; vterque in religionis causa par fuit, & in regio spiritu; nisi quod Dauid, vel ab aqua abstinuit, vt se religiosum exhiberet; Recharedus, vel de auro triumphauit, quando illud contemplit, ne maculosos in Christiana Republica permitteret: Vterque magna præstitit, & digna rege præstantissimo, quando contemptus auri pro virtute nunquam non ostendit reges regalissimos. Quo spectans Theodoricus rex Transmundo regi mittenti aurea munera pro pace obtenta sic respondit, munera minime acceptans apud Cassiodor. variar. 5. epist. 44. *Auri transmissi munera non tenemus, & vt ipsi intelligatis causam per iustitiam fuisse motam, quam nulla potuit finire ærumnalitas. Fecimus vtique regalia. Sic nos superauimus tyrannicam cupiditatem, sicut & vos vicisse constat errorem. Redeant ad cubiculum vestrum munera, quorum tantum oblatio videtur esse gratissima. Negligatur aurum, vbi electum est conscientiæ præmium; patiatur aliquando repulsam, quod semper auaris Regibus imperabat. Ita quod per bella solebat quari, amoris studio, declaratum est potuisse contemni.* Hoc sit præclaris regibus insitum, vt in eorum animis temporalia lucra, aurumque ipsum postponatur virtuti, vt nunquam non cernatur aurum contemni, vbi ostendenda venit res virtutis.

Cassiod.

§. X.

Nulla gratior sedes, aut patria homini, quam vbi sunt carissimorum cineres.

AEgypto egressus Moyses, vt promissam suis sedem acquirat, nil prius secum defert, quam Iosephi cineres, ait enim: *Tulit quoque Moyses ossa Ioseph secum.* Et merito, nullam enim gratiorem sedem, gratiorẽ patriam sibi homo effingit, quam eam, in qua carissimorum suorum requiescunt cineres. Quo spectans Ruricius Lemouicenus Episcop lib. 2. epist. 3 de morte cõsobrinæ, inquit: *Solam tamen patriam, quæ mihi per ipsam acquisita fuerat, nõ amittam; qui hãc mihi potissimum terram, quam illa corpore suo occupauit, patriam iudicabo.* Ecce tibi, vt bonus antistes illam sibi solam veram patriam, gratamque sedem iudicat, in qua tumulatut dilectæ sibi cõsobrinæ cinis. Hinc Dauidi prima decreta à Deo est sedes regni in Hebrõ; ait enim 2. Reg. 2. *Ascendit ergo Dauid, & duæ uxores eius, Achinoam Iezraelitis, & Abigail uxor Nabal Carmeli, sed & viros, qui erãt cum eo, duxit Dauid singulos cum domo sua, & manserunt in oppidis Hebrom. Venerunt q; viri Iuda, & unxerunt ibi Dauid, vt regnaret, &c.* Sed cum Hebrom præ omnibus alijs ciuitatibus Iudæ in sedem, & patriam regis eligitur? Ait Theod. quæst. 8. *Ego opinor, propterea, quod Patriarchæ in illa ciuitate, & viui habitarint, & mortui fuerint sepulti.* Nõ equidem potuisset gratior Regi parari sedes, & patria, quam ciuitas illa, in qua erant carissimorum maiorum cineres. Ossa illa auorum toties amata à Dauide, toties culta & patriã regio semini, & sedem faciebant gratissimã. Id quod monstrabat Respha Saulis concubina, quæ vt filiorum cadauera crucibus in monte â Gabaonitis suffixa vidit, eò currens 2. Reg. 21. *Tollens cilicium substrauit ibi supra petram.* Carthusian ait: *Substratorium, & quasi lectum sibi fecit ibi supra petram.* Ecce tib, vbi bona mulier sibi & sedem, & lectum paret, nimirum in petra, iuxta quam erant filiorum cineres. Quod meditatus Caietan. ait: *Maternus amor describitur, tantus, vt quæ fuerat vxor regis in rupe habitauerit, ad curam habendam affixorum corporum, &c.* Crede mihi nulla gratior habitatio, & sedes amãti, quam vbi charissimorum ossa cubant. Ioan. 20. vbi sepulchrum domini vacuum apparuit. *Abierunt discipuli ad semetipsos. Maria stabat ad monumẽtum foris plorans.* Illi abeũt, hæc stat ad monumentum, vt enim ista plus amabat, sic illi gratior erat locus, vbi amatus iacuerat tumulatus. Vt dicat Origen. *O Maria, quid spei, quid cordis, aut quid consilij erat tibi, vt sola stares ad monumentum discipulis abeuntibus? Tu ante illos veniſti, & post illos remansisti. Cur hoc feciſti? Sapiebas plus illis, aut diligebas plus illis.* Amabat Maria Magdalena, & vt amabat, nullum gratiorem sibi locum requirebat, quam illum, in quo dilecti sui sepulchrum visebatur; à quo minime patiebatur separari. Ait enim ipsa ibi apud Origen. *Melius est mihi sepulchrum domini mei custodire, quam ab eo longius ire. Stabo igitur, & hic moriar, vt saltem iuxta sepulchrum domini mei sepeliar. O quam beatũ corpus meũ, si fuerit sepultũ prope magistrũ meũ! O quã fœlix anima mea, quæ egrediẽs de vase fragili corporis mei, mox poterit ingredi in gloriosum sepulchrũ Dñi mei! Corpus meũ*

Ruricius.

Gen. 50.

2. Reg. 2.

Theod.

Caietan.

Ioan. 20.

Origen.

Origen.

semper fuit anima mea dolor, & labor. sepulchrum domini mei erit mihi requies, & honor. Viuens iuxta illud manebo, moriens illi adhærebo, nec viua; nec mortua ab illo separabor. Sic bona nullam aliam sedem sibi gratam, in qua quiesceret, cogitabat, nisi illã, in qua quieuerat dilecti sui sanctum cadauer. Sic Abraham, qui peregrinũ esse in mundo elegit, vbi vidit, mortuam Saram dilectam coniugem in ciuitate Arbee, quæ est Hebron, statim empto agro ibi inquilinum amauit
Gen. 23. esse. Gen 23 loquẽs ad filios Heth, ait: *Aduena, & peregrinus sum apud vos, date mihi ius sepulchri vobiscum, vt sepeliam mortuum meum* Hebraice dicit: *Date mihi possessionem sepulchri*, de omni terra illam solam suã propriam amabat esse, in qua dilectæ coniugis cineres essent. Et qui peregrinus, & extraneus alibi erat, ibi & ciuis, & inquilinus esse volebat.

§. XI.

Qui in iustitia præsidet, nulli grauis est.

NOn otiose elegit Dominus nubis columnam, vt inde quasi è solio populum duceret suum. Quippè ait: *Dominus autem præcedebat eos ad ostendẽdam viam per diem in columna nubis, &c* Et cur dominus in hoc ministerium assumpsit nubem, ex qua fieret colũna? Vt in columna principis iusta, & recta administratio notatur, iuxta sententiam patris Ioannis Fernandij in thesauro, sic eam ex nube fieri decuit, vt pateret, quam nulli possit esse vera iustitia grauis.
Isaias 19 Isaias cap. 19. *Ecce Dominus ascendet super nubem leuem, & ingredietur Ægyptum, & commouebuntur simulacra, &c.* Dum percutit Ægyptum, dum pluit super eam plagis, dicitur ille super nubem leuem ascendisse. Et quidem Zachar. cap. 5. ait: *Ecce talentum plumbi portabatur, & ecce mulier vna sedens in medio amphoræ. Et dixit hæc est impietas. Et proiecit eam in medio amphoræ, & misit massam plumbeam in os eius.* Zacharias solium mulieris describens nihil in illo non plumbeum meditatus, & ferculum, & sedile mulieris erat plumbeum, & plumbum erat in ore eius. Compone modo sedile Dei, cum sedili mulieris, Dei sedile ingredientis Ægyptum è nube leui factum dicitur, mulieris se-
Amb. dile è plumbo. Cur hæc? Pulchrè D. Amb. ser. 5. in Psal. 118. *Venit in nube leui quasi iustitia, iniquitas enim in talento plumbeo sedet.* Quidquid de iniquitate procedit, plumbeũ est, graue est, sub quo vel gygantes oppressi gemant, à iustitia autem nihil graue potest procedere. Huc spectat illud Gen. 2. vbi à paradiso egredientia quatuor flumina describuntur, in quibus designari consueuerunt quatuor cardinales virtutes. De quorũ duobus dicitur: *Nomen vero fluminis tertij, tigris; ipse vadit contra Assyrios. Fluuius autem quartus, ipse est Euphrates.* De Tigri flumine dicit, quod vadit contra Assyrios, de Euphrate autem non dicit, quod vadit contra aliquem. Et quando de Tigri fluuio dicit, quod cõtra Assyrios pergat, cur de Euphrate cauet dicere, quod cõtra aliquem cat? In Tigri fluuio ostendebatur temperantia virtus, cuius est voluptuosæ aduersam vitæ; in Euphrate autem iustitia designatur, quæ nulli aduersatur, nulli grauis est, sed cuique ius suum tribuit. Ait Philo lib. 1 Allegor. legis: *Contra Philo. Assyrios vadit Tigris fluuius, idest, contra voluptates temperantia. Porro iustitia quam vobis refert Euphrates flumẽ, nec oppugnat quẽquam, nec circumvallat, nec habet aduersarium. Quare? Quia huius est suum cuique reddere, & est loco, non accusatoris sed iudicis. Quemadmodum igitur iudex, nec vincere vult quemquam, nec habere aduersarium, sed lata sententia pondus addit partis iustiori, ad eum modum iustitia quoque, cum nemini aduersetur, cuique rei quod suum est tribuit.* Quando quam cuique tribuit iustitia, nulli aduersatur, nulli grauis videri debet, sed omnibus leuis, & suauis. Vt dicat Cassiod. 11. variar. 19. *Nulla læsi obseruata iustitia.*

§. XII.

Te multis præparare, & excolere debes, qui nutum Dei velis sequi.

AD sui sequelam inuitabat Dominus populum ex nubis columna. *Dominus autem*, ait, *præcedebat eos ad ostendendam viam per diem in columna nubis, &c* Et cur in eo lucu una nubis præcedebat, vt illi sequerentur? Ostendebat inde, quam te excolere debeas, ad Dei nutum sequendum, vt enim agricola terram arat, & multis excolit, vt nubium rorem excipiat vtiliter, sic qui Dei nutum vtiliter vult sequi, multis se primum excolat. Aiebat Moyses Deuth. 32. *Ex-*
Deut. 32. *pectetur sicut pluuia eloquium meum.* Et cur volebat, quod eloquium expectaretur sicut pluuia? Non expectat agrico-

la otiosus, quod nubes irrorent, & pluuiam mittant super terram; sed summo conatu terram præparat, vepres eradicat, sulcos componit, semina mittit, & iterato aratro operit, & sic nubiũ expectat benedictionem. Sic tu qui nutum Dei expectas caue otium, te multis excole, partim vitia eradicata, partim affectus, cõpone, vt sic vtiliter
Cyr. Ale. possis excipere diuinos affatus. Ait D. Cyril. Alex in Cat. Græca. *Expectetur sicut pluuia eloquium meum, facite receptacula in vobis ipsis in eorum, quæ dicuntur perceptionem: nam hoc faciunt prudentes agricolæ? Etenim pluuia imminente arant terram, & studiose colunt ea, quæ circa arbores sunt, nequid aquæ effugiat, sic etiam volo, nequid eorum, quæ dicuntur vos lateat.* Quid pulchrius? Sanè prorsus desipit, qui nullo labore, nulla cultura præmissa nubibus fidit, vt ingentem metat segetem fructuum. Nunquam enim nubes imbris suis fructiferam reddũt terrã incultam, sed eam, quæ multis aptatur, & excolitur excipientibus cœlestibus imbribus. Quò spectans
Psal. 98. Psal. 98. ait: *Inuocabant dominũ & ipse exaudiebat eos, in columna nubis loquebatur ad eos.* Ecce tibi verbum domini è nube factum nõ prius percipitur, quam antecederet inuocatio ex eius gratia profecta, & ea inuocatio quę autes domini caperet. Debes enim prius multis te præparare, & Deum pulsare, quam verbi eius nutum & copiosos fructus possis spectare. Crede mihi, non fructuose ad verbi diuini nutum attendis, nisi te multis prius
Luc. 3. excolas virtutibus. Luc. 3. dicitur: *Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, & Iesu baptizato, & orante apertum est cœlum, descendit Spiritus Sanctus corporali specie, sicut columba, in ipsum, & vox de cœlo facta est: Tu es filius meus dilectus, in te complacuit mihi.* Ecce intonat vox Patris ostendens mundo filium suum sequendum in vita, & nulla inde turbatio, nullus metus audientibus incutitur Sed Matt. 17. visa Christi domini transMatt. 17. figurati glora, ait Petrus: *Domine bonum est nos hic esse, si vis faciamus tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit eos: Et ecce vox de nube dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam.* Duo in præsenti sunt maxime ponderanda, quæ ad rem faciunt. Primum est, cur in Iordane vox de cœlo exiuit, in Thabor autem de nube intonuit? In Iordane sola filiatio diuina annuntiabatur, nihil de audiendo, aut sequẽdo illo dicebatur; in Thabor autẽ prętercquã quod filius dicitur, insuper & Doctor sequendus ostenditur illis verbis: *Ipsum audite.* Et merito quando sequendus, & audiendus acclamatur, de nube intonat vox, vt innuat, quam debeat ad hoc terra cordis humani excoli, & præparari, & quam inutiliter adest Christo sequendo, & audiendo qui incultus, & plenus vitijs adest. Secundum autem, quod ponderãdum venit illud est, quod audiens populus vocem de cœlo, non cadit; Apostoli autem audientes vocem de nube cadunt in faciem. Et cur populus in Iordane non cecidit ad vocem; & discipuli in Thabor cadunt? Populus in Iordane baptizabatur, ait enim Lucas: *Factum est cum baptizaretur omnis populus*, ne miremur, quod populus qui virtuti operam tunc dabat, in cœlesti voce excipiẽda nullum acciperet damnum. At Apostoli in Thabor, dormiebant, sic enim Lucas cap. 9. *Petrus vero, & qui cũ illo erant, grauati erant somno*: qui autem somno indulget, non miror, quod in voce Christi audiendi, & sequendi male afficiatur, imò, & cadat. Ait Theophylact ad cap. 17. Matt. *Discipuli non ferentes fulgorem lucis, nec vocem, ceciderunt in terram, & oculi eorum erãt quasi somno grauati.* Hinc cadunt, quia somno indulgent inter voces, & nutus Deum sequendum, audiendumve monstrantes. Et cur non cadant, qui sic imparati Deo sequẽdo adsunt? Apud Matth cap. 8. aiebat quidam Iesu: *Magister, sequar te, quocumque ieris.* Quem attendens Iesus, ait illi. *Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet, vbi caput suum reclinet.* Sic domine ad diuinã sequelam currentem detines? Sic te sequendi repellis animũ? Cur homo vias tuas secuturus veniens non magis placet? Veniebat secuturus, sed veniebat prorsus imparatus, nondum spinas curarum temporalium à corde euulserat, nõdum virtutum exercitio excoluerat animũ; quapropter docetur, vt sese excolere debet; & male audit, dum est imparatus. Quippè ait D. Chrysost. hom 28 *Christi verba non erant Chrysost. repellentis, sed eius, qui prauam hominis opinionem carperet, & potestatem daret, si cum spe eiusmodi sequi vellet. Tu vero vide hominis improbos mores, cum hæc audisset, nec referre saltem valuit, paratum se esse Christo auscultare.* Monstratur sequela Christi illorum solum esse, qui terram cordis sui, sine foueis, sine cauernosis petris, sine spinis habent, qui sic se excolit, vt illa tollat, ille sequatur, prorsus reijciendus, qui minime studet se ad sequendum parare.

§. XIII.

§. XIII.

Princeps leniter, & suauiter subditos tractet etiam hostes, etiam rebelles.

NOn sub marmoris, sed sub nubis columna Israelis ductor apparet. Ait enim: *Dominus autem præcedebat eos in columna nubis.* Et cur in nubis columna? Cur non magis in columna siue æris, siue marmoris? Vt ductoris, & principis commendaretur lenitas, & suauitas. Ait Ecclesiasticus cap. 24. *Ego in altissimis habitaui, & thronus meus in columna nubis.* Vbi Hugo Card. *Nubis autem non lapidis columna dicitur, qui non debent esse duri, sed mansueti.* Sic qui in humana Republica sunt columnæ, sunt ductores, & principes populi duritiem, & lapidum rigorem dissimulent, ostendant crebrius humanitatē suauitatem, etiam erga rebelles, & aduersarios. Docebat enim dominus Matth. 6. exēplo nubium, vt erant aduersarij molliter tractandi, dum ait: *Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros: vt sitis filij patris vestri, qui in cœlis est, qui pluit super iustos, & iniustos.* Itaque vt nubes in effundenda pluuia, vel iniustos, & pessimos beneficio afficit, sic princeps, & ductor populi sciat, vel aduersarios, & rebelles cum amore tractare. Ex quo suam asserebat apud Deum potentiam Dauid Psal. 114 *Dilexi, quoniam audiet Dominus dominus vocem orationis meæ.* Expende, quanta meminerit, quibus Dei aures occupet, nimirum vnum hoc proponit, hoc est, *Dilexi*, & cum probet se vel rebelles amore protectū fuisse, id, quo maxime valet apud Deum probat. Quod verbum vt in Theodosio recognouit D. Amb. sic inde eius in diuino tribunali securitatem agnouit. Quippè ait orat. in Theodosij obitu: *Dilexi, inquit Theodosius. Agnosco vocem piam, cuius testimonia vocis agnosco. Et vere dilexit, qui officia diligenti implenit, qui seruauit hostes, qui dilexit inimicos, qui eos, à quibus est appetitus ignouit, qui regni affectatores perire non passus est. Ergo decedens è terris pia anima, quasi interrogantibus vs, qui sibi occurrerit, cum se ad sublimia subrigeret, dicebat, dilexi. Interrogabant Angeli; Quid egisti in terris? Dicebat, dilexi. Hoc est dicere: Legem implenit, Euangelium nō præterijt. Hoc est dicere: mortimè obtuli, & tota die reputatus sum sicut ouis occisionis.* Nihil nō dicit princeps apud Deum, qui humanitatem suam, qui suauitatem suā, qui amorem suum vsque ad hostes, & aduersarios extēdit, qui velut nubes, nec iniustis suæ gratiæ rorem voluit auferre. Hoc vnico suauitatis verbo satisfacit potestatibus cœlestibus. Vtinam hunc ediscerent vniuersi populorum rectores affectū, Matt. 17. vbi Iesus in Thabor glorioſus apparuit, *Ecce apparuerūt illis Moyses, & Elias cum eo loquentes.* Imò vt ait Lucas cap 9. *Erant autē Moyses & Elias visi in maiestate, & dicebāt excessum eius, quē completurus erat in Ierusalem.* Vt nimirū pro iniustis, & peccatoribus moriturus erat, & oraturus, & veniam impetraturus sequentibus. Ij erant excessus diuinæ bonitatis implendi Ierosolymis. Sed cur Moyses, & Elias adducuntur, vt memorent hos excessus? Merito ij adducuntur, vt suauitatem, & rigorem legis obliuiscerētur, & à Iesu discerent suauitatem, & mansuetudinem etiam erga rebelles. Ait Dio. Damascen. orat. de Transfig. *Moyses, & Elias, inquit, adsunt, atque vna cum eo colloquentes ac seruis conspiciuntur. Oportebat siquidem ipsis conseruorum suorum gloria, animique sedatio consecuta, Domini benignitatem, & indulgentiam admirari.* Et maxime oportebat, quod Elias, & alij populorum ductores admirarentur, & imitarentur Iesu suauitatem, & indulgentiam, qua prosequitur etiam rebelles.

Matth. 6.

Psal. 144

D. Amb.

Damasc.

§. XIIII.

In omni munere Deo potius, quàm hominibus cura placere.

IN columna nubis ibat ductor Israelis iuxta textum: *Dominus præcedebat eos: in columna nubis*, vt ex ipsa nubis natura ostenderet, quid cuiusque muneris administratorem deceret, nimirum quod potius curet Deo, quam hominibus placere. Quid enim magis addictum hominibus dixerim? quam nubes, quæ exanimantur, vt arua hominum fœcundentur? Et quid magis ab hominum placitis alienum, quam nubes? Ait Baruch cap. 3. *Et nubes, quibus cum imperatum fuerit a Deo perambulare in vniuersum orbem, perficiunt, quod imperatum est eis.* Et Iob cap. 37. *Et nubes spargunt lumen suum. Quæ lustrant per circuitum, quocumq; eas voluntas gubernantis duxerit; & ad omne quod præceperit illis super faciem orbis terrarum.* Vnum solum spectant nubes Dei nutum, cui in primis se conformare festinant, non homini, non terræ. Ad nubium ergo naturā te cōpone, quisquis aliquo fungeris munere, &

Baruch 3.

Iob 37.

Isaias. 19 potius Deo, quã hominib⁹ placere procurã. Isaias c. 19. *Ecce dominus ascendet super nubẽ leuem, & ingredietur Ægyptum.* Non paucorum est sententia putantium ijs verbis explicari ingressum filij Dei in mundum in vtero Mariæ. Sed quid Mariæ, & nubi? Sanè in hoc maxime Maria cum nubibus leuibus conueniebat, quod ad tã sublime munus assumpta, vt perficeretur hominibus, nõ tam illis, quã

D. Amb. Deo placere procuiat. Ait D. Amb. ser. 5. in Psal. 118 *Significabat Dominum Iesum in nube venturum leui, sicut dixit Isaias, hoc est, in Virgine Maria, quæ nubes erat secundum hæreditatem Euæ. Leuis erat, quia non homini quærebat placere, sed Domino* Regina Angelorum, & hominum Maria, & si totam sese impendit hominibus saluandis, fouendis, tamen vel in hoc, non quærit placere hominibus, sed Domino. Quid diuinius? Quid regalius? Vtinam vniuersi in muneribus tuis, hoc prospicerent, vt potius placeant Deo, quam

Matt. 17. hominibus. Hæc nos docent nubes. Matth. cap. 17 *Ecce nubes lucida obumbrauit eos, & vox de nube dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite.* Et cur necessum fuit, quod nubes veniret, & quod vox de nube veniret? In Iordane eadem

Luc. 3. vox intonuit Lucæ cap. 3. sed nec fuit nubes. nec vox processit de nube. Cur in præsenti, & nubes, & vox de nube? Aderat Petrus Ecclesiæ princeps, sic affectus ad Moysem, & Eliam, vt æque illorum, & Iesu commoditati prospiceret, dicens: *Faciamus hîc tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum.* Ideò nubes obiecta est, & vox de nube, quæ doceret Ecclesiæ principes, vt deberent potius curare vni Deo placere, quam

Orig. hominibus. Ait Orig. hom. 3. in Matth. *Nubes lucida obumbrat sanctos, ex qua venit vox patris dans testimonium filio, quasi dilecto, & exhortãs eos, qui obũbrantur ab eo, ipsi non aly. obedire.* Hoc continue clamant nubes, ne hominibus, sed Deo magis audientes simus.

§. XV.

Mariæ proprium est locum facere humano saluti.

BEne dicitur: *Dominus præcedebat eos in columna nubis*, cuius officium erat, & locum quietis opportunum stando ostendere, & tempus etiam ostendere ambulandi præeundo. Sic enim notabat Amb. ser. 5.

D. Amb. in Psal. 118. *Vbi volebat exercitum quiescere à laboribus, non mouebatur columna, &c.* Itaque columna nubis quete sua ostendebat populo locum opportunum, & commodum & quieti, & saluti. Quid plura? Hæc colũna nubis nobis est Maria, quæ & protegit nos, & ab æstu defendit, & locum opportunum ostendit humanæ salutis. Ecclesiastici cap. 24 aiebat ipsa: *Ego in altissimis habitaui, &* Eccl. 24. *thronus meus in colũna nubis.* Quid est in columna nubis? Ibi ait Hugo Card. *Hæc est columna nubis, quæ præcessit, & protexit filios Israel per desertum, ita stabilis, vt nec ab ipsis peccatoribus recesserit. Sic beata Maria multos in peccato protegit. Ipsa enim est aduocata peccatorum Item columna illa mobilis statione sua loca castrorum monstrabat. Scit Beata Virgo, vbi locus est aptus quieti exercitus Christiani, vbi scilicet nõ sunt leones, neq; serpentes, neq; vermẽs, sed fontes, & prata, & arbores.* Equidẽ de Mariæ munere venit, quod nobis clareat locus saluti obtinendæ aptus; in quo absint vniuersa mala, & non deficiant cœlestis annonæ commeatus Ipsa locũ salutarem prætendit properantibus ad cœlestem patriam; quod munus adeò proprium Mariæ est, vt pro illo parando non detrectet cum hominibus agere. Sanè Iacobo dormienti Gen. 28. Gen. 28. visa est scala plena descendentibus, & ascendentibus Angelis, inter quos sic lætus agit, vt nollet à somno excitari. Eliæ in deserto agenti. 3. Reg. 19. adest Angelus, qui epulum præbet, quo refectus hominum consortium fugere satagit. Sed & Petrus Matth. 17 Matt. 1 vt vidit Iesu gloriam, clamat; *Bonum est nos hic esse*, quasi nullam aliorum curam ageret. At Maria cum fæliciori somno contemplationis frueretur, in quo licebat cœlestia omnia rimari, Deum ipsum videre, Angelorum vti famulatu, & â filij glorioſi latere non separari, quomodo adduci poterat, vt hominesnon obliuisceretur, vt vellet cum hominibus conuersari? Rem ipsa exprimit Cant. Cant. 5. *Ego dormio, & cor meum vigilat. Vox dilecti mei pulsantis. Aperi mihi soror mea, &c.* Dormiebat equidem Maria, & in somno contemplationis suę & cœlestia, & diuina lustrabat. Interea vox intonuit pulsantis Dei, qui sibi fidem, & locum ostendi cupiebat, vt salutem hominibus communicaret. A quo negotio noluit Maria suũ otium excusare. Ait Rup. lib. 5 in Cant. *Tu ò cœlum Dei cunctis* Rupert. *mortalibus longe eminentior extitisti, longe studiosior ad contemplandum eum, in quo desiderant Angeli prospicere. Quid ergo tu cum hominibus, quamvis sanctis? Quid tu loqui cum mortalibus, quamuis Apostolis? Cur non potius solitudinem expetisti secretior, quam Elias, vt soli te scirent, tibique familiarentur Angeli? Hæc nobis percontantibus tu respondens dicis: Vox dilecti mei pulsantis: Aperi mihi soror mea.*

Aperi

Aperi igitur, & facito, vt in quibuscumque locum habeam, vbi reclinem caput meum. Expende illud, *in quibuscumque locum habeam*: quippe Mariæ est, in quibuscumque locum ostendere, imò locum facere, in quo saluator hominum inueniatur. Vt hunc ostendat locum Maria, vt nubis columna præcedit eos, qui festinant ad patriam.

Exod. 13. Nunquam defuit columna nubis per diem, neque columna ignis per noctem coram omni populo.

§. XVI.

Sola dominicæ crucis protectio nunquam nobis deficit.

PLacet sententia Richardi Victorini, Abulensis, & Patris Pereira putantium vnam, eamdemque fuisse columnam nubis, & columnã ignis, quę vt interdiu obumbrabat, sic nocturno tempore splendescens claram, & lucidam noctem efficiebat. Sed hoc singulare in hac columna fuit, quod nũquam defuit. Habes enim: *Nunquam defuit columna nubis per diem, nec columna ignis per noctem coram populo.* Equidem cœlestia astra omnia habent suos defectus, quibus sese eripiunt ab oculis viuentium. Occidit Sol, occidunt stellæ, & Luna, ideò Deus suo populo præuidit ducem, qui non occideret, qui semper cadentibus alijs staret coram oculis sequentium. Quid gloriaris Iudæe? Habemus verius hanc columnam Christiani in cruce domini, quę sola cadentibus alijs nunquam deficit, sed ob oculos asseclarum suorum semper est. Quo spectans Nazianzen. agens de hominis vilitate, postquam omniũ humanorum bonorum dixerat defectus, tãdem ait: *Ego relictis omnibus Crucem vnam habeo, quæ tanquam clarissima columna vitæ meæ præluceat.* Deficiet tibi Sol, deficient tibi astra, clarissimaque mundi lumina tibi deficient, nec aderit necessitatis tempus auxiliator vllus, qui æternitatis demonstret viam. Vna crucis columna tibi præsto erit, & indefectibiliter te proteget, te deducet, te excipiet. De extremo iudicij tempore, quo omnes homines stare debemus ad diuinum tribunal ait Matth. 24 *Statim autem post tribulationem dierum illorum Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum commouebuntur; & tunc parebit signũ filij hominis in cœlo.* Quid præstantius dici potuit de signo crucis? Vbi Sol, Luna, stellæ sese homini subtrahunt; vbi & virtutes cœlorum mobilitatem prætendunt, sola Crux, vt vera, & stabilis colũna apparet, ne vel tunc eius tibi ducatus, aut lux deficiat. Ait D. Chrysost. hom. in Paraseeue apud Grethserum tom. 2. *Vides, quanta sit excellentia huius signi: quanta claritas, quantus fulgor? Sol obtenebratur, & Luna non splendet, astra cadunt, illud vero solũ apparet.* Cadentibus, deficientibus, imò & fugientibus cunctis mundi luminibus, creaturis cunctis, vna crucis columna apparet, vt protegat, & excipiat suos.

Nazian.

Matth. 24.

Chrysost.

CAPVT XI.

Maris transitus.

SOLITVDINEM Etham iam Israelita terebat, qua parte sinus maris Arabici suum caput immittit, facileque, & expeditum pergentibus patebat iter, cum iubente Deo totus, quantus erat exercitus ad Phihahiroth reducitur versus maris littus. Integro ergo diem in statione hac perseuerant. Sub vesperam, cum paruulis solent matres præbere cibum, primũ audiit, deinde videri cæpit à tergo ingens exercitus regis Ægyptij. Sexcenti armatorũ currus, cum penè innumera pugnatorum manus ducentem Pharaonem sequebãtur, geminatisque clamoribus, & tubis, tympanis ex composito pluribus, quam pro vsu auctis, quidquid adhortorẽ valebat, impigre cumulabant. Nihil eo aspectu horribilius potuit obijci fugitiuis Israelitis, qui vel hostiũ clamoribus attoniti hærebãt exanimes. A tergo quot hostes, tot pennatæ mortes in miseros iam volabant; à fronte fugæ aditus turnenti fluctu maris intercludebatur. Tandem Dominus in arctissimo angustiarum positis duplici signo latissimos salutis aperuit campos. Primo enim Angelus, qui præcedebat populum in nubis columna, stationem mutauit, & se à tergo populi cum nube constituit, eripiens hostiũ oculis prædam, quam iam putabãt prendere manibus. Deinde ad virgæ Moysis eleuationem subito scinditur mare, & aquæ dextra, læuaque gelido stupore frenatæ vitreos dirigunturin muros, ea conditione, vt persequentibus mare sint. Via erat, per patentes facilis maris campos, qua parte Arabici sinus id-

uerſæ ripæ vix nouem milliaribus diſtabant. Hanc inijt Moyſes cum parte copiarum ex Iudæ tribu, quæ cunctantibus paulisper alijs impigre ſequebatur. Eandem, & cæteri arripiunt ea feſtinatione, qua fugitiui, & timidi ſolent à dominorũ excedere tyrannide. Proh quam inſperatas ſalutis vias ſolet Deus prouidere ſuis affectis!

Apertum maris iter Ægyptij mirati, vt fugitiuos prendant, non dubitant ſe credere. hinc inde ſtupentibus fluctibus, qui ignotos ſibi hoſpites experti, notos reſumunt mores fluctuandi. Videres eodem temporis articulo fluctus effingere mundo ſpecula pietatis, Iſraelitis expeditos ſalutis calles, Ægyptijs procellas, rabidas tempeſtates, extrema naufragia. Simul Dei fideles ſecurum littus ſcandunt, & rapidi maris fluctus Ægyptiorum cadauera voluentes ad nota littora currunt, & placido murmure ſanctorũ veſtigia lambunt. Lætitia impetu exſurgunt populares in cantum, qua hilaritate Moyſes compulſus in carmen eſt. Non vt inepti ſolent poetę verboſe Heroum victorias cruciantes, ſed vt diuino ſpiritu imbutus triumphatoris Dei nomen exaltat. Nec defuerunt fœminæ cõmuni lætitiæ, quas in choreas omni plenas ſuauitate Maria ſoror Moyſes tympano pulſato ductabat.

PARS VNICA

Moralis ad textus litteram.

TRANANDVM Nobis venit hoc ipſum mare, cuius fluctus vtinam & nobis apertos oſtendant calles, per quos, quæ ad ſalutem ducit, ſemitam ineamus.

Exod. 14. Loquere filijs Iſrael. Reuerſi caſtra metentur è regione Phihahiroth, quæ eſt inter Magdalũ, & mare, &c.

§. I.

Vel vmbra remiſsionis à virtute incepta maxime nobis eſt cauenda.

VT Iſraelitæ reuerterentur verſus Ægyptum non ſolum nubis columna præcedens fecit, ſed & addita eſt vox Dei. Quippe ait textus: *Locutus eſt autem dominus ad Moyſem dicens: Loquere filijs Iſrael. Reuerſi caſtra metentur. &c.* Vt pergerent Iſraelitæ ſufficiebat, quod nubis columna moueretur ante eos, ad cuius motum ſtatim omnis multitudo exurgens ſequebatur ductum eius. Quid ergo opus erat hac voce denuo Moyſem monente, cum nubes aditer oſtẽdẽdum ſufficeret? Cur præter nubem regredientem maluit Deus, & voce ſua Moyſem magis monere de regreſſu? Nouã acutã dubitationem Patris Sahani in præſenti, cui ſatisfacio ex mente Caietani dicentis: *Non erat directa reuerſio, ſed ſpecies quædam reuerſionis ad locum Ægypto propinquiorem.* Erat equidem & ſi non vera, ſpecies tamen reuerſionis in Ægyptum, & remiſsionis ab itinere cæpto, quam ſic debent fideles cauere, vt nequeant illo adduci communibus ſignis, niſi ſigna multiplicentur. Gen. 22. *Tentauit Deus Abraham, & dixit ad eum: Abraham, Abraham. At ille reſpondit, adſum. Ait illi: Tolle filium tuũ, &c.* Nec mora. Abraham dicto parens, filium excitat, in montem proficiſcitur, ligna componit, aram ſtruit, & cum ſupra iam haberet ligatum iuuenem, gladiũ ſtringit, vt mactet Deo. Quid tunc? *Ecce Angelus domini de cœlo clamauit dicens: Abraham, Abraham: Ne extendas manum tuam ſuper puerum.* Cum iubet percutere, non clamat, ſed ſimpliciter loquitur. & ſenex prõptiſsime obedit vel ſimplici loquelæ; cum autem iubet à ſacrificio incepto deſiſtere non contentus eſt ſimplici loquela, ſed clamorem ingeminat. Cur modo clamor fit homini adeò obedienti? Cur cui ſuffecit vox ſimplex, vt filium mactare vellet Deo; modo clamor cõgeminatur, vt cohibeat dexteram? Imperabatur modo ceſſatio à ſacrificio incepto, remiſsio tanti facinoris, quæ viro fideli communibus vocibus non poſſet perſuaderi. Ait D. Aug. ſer. 72 de tempore: *Qui iuſſerat, vt ferret, modo vociferatur, vt parceret. Sciebat enim probatum patrem, & in deuotione feruentem.* Equidem vbi agnitus eſt bonus feruere in deuotione, non perſuadendus erat, vt remitteret communibus vocibus, ſed maiora, & efficatiora incitamenta congeminanda erãt. Nunquam enim non reſiſtunt ſancti ad remiſsionem ferri. Nec minor, quando vel minima remiſsio ab incepto virtutis opere potens eſt totum hominem perdere. Nota eſt ſtatua illa Nabuchodonoſori viſa Daniel cap 2. cuius caput aureum, erat, argenteum pectus, venter æreus, &c. Cuius ſignificationem

Caietan.

Gen. 22.

D. Aug.

nem

nem aggressus Daniel ait: *Tu es ergo caput aureum, & post te consurget regnum aliud minus te, & regnum tertium aliud, &c.* Ecce tibi statua vnius hominis figuram explebat caput aureum habentis Nihilominus vbi Daniel ab aureo capite ad argenteũ pectus descendit, iam non eumdem hominem, sed aliũ longe diuersum recognoscit. Ait enim ibi; *consurget aliud.* Cur non idem perseueret? Quando statua vnius erat figura, & iam in capite aureo Nabuchodonosorem animadueteras, cur non eumdem agnoscis in cæteris alijs membris? Cur in pectore iam cogeris alium agnoscere diuersum? Erat iam in pectore aliqualis remissio à primo illo aurei capitis splendore, quando pectus non aureũ, sed argenteum apparebat; & vbi quæuis remissio agnoscebatur, non poterat totus primus homo non euanescere Ait Richar. Victor de Erudit. interior. hom. par. 1. cap. 31. *Nonne statua vnius hominis personam representat? Si vnus est, qui eiusmodi est, habens caput aureũ, pectus argenteum, ventrem æreum, cur, quaso tipse, cui hoc dicitur, est caput aureum, cur non, & ipse est pectus argenteum, & cætera in hunc modũ? An forte in ea parte, qua aureus est, ipse est, & ipse nõ est in ea parte, qua aureus nõ est? Quisquis ergo es cũ post caput aureum, iã caperis pectus habere argenteum, vide, quaso, ne forte ipse iam non sis ipse.* Et quidem qui à primo virtutis fulgore descendit, vt minor appareat, sic totum hominem primum perdidit, vt ipse prorsus non sit Ex quo monebat suos Dominus Matth. 24 *Tunc, qui in Iudæa sunt, fugiant in montes. Qui in tecto est, non descendat tollere aliquid de domo sua & qui in agro, nõ reuertatur, tollere tunicã suam.* Et quidem, vt sapienter monebat D Hilar. dixerat prius dominus, quod fugerent in montes, qui erant in Iudæa; modo iubet, quod non descendat in domum, qui est in tecto. Si ergo à tecto non erat descendum, quomodo ad montes fugerent? Qualis ergo descensus vetatur, qui bon conducat ad fugam, sed illam tollat? Non equidem corporalem descensum vetat, sed descensum affectionum, in quo non minus est, si pereat fuga à perditione. Vnde ait D. Cæsar. Nazianzeni frater, dialog 3 *Qui vero in tecto est, non descendat ad tollendum aliquid de domo sua; qui præsenti contempta vmbratili vita superior euasit relegatis internis affectibus, ne quid eorũ secum trahat, non vanum timorem, non vanam gloriam, non opum amorem, quæ sunt ab alto descensus.* Ecce tibi descensus, qui obsunt perditionis fugæ, nimirum descensus à perfectione virtutum, quã assumpserat. Qui ab hoc alto descenderit, non mirabor, si non

Richar. *Matt. 24.* *Hilar.* *D. Cæsar.*

posset perditionem fugere. Sit ergo hoc tibi cordi, vt minime adducaris, vt velis aliquid in virtutis curriculo arrepto dimittere. Iesu concionanti ad turbas dictum est, quod mater foris staret, quærens illum, quibus ipse Matth. 12. *Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei?* Cur domine non magis matri, fratribusque ad blandiris? Ait D Cæsar. dial. 3. *Neque enim Christus cum a matre, & fratribus quareretur, vocationem admisit, cum apud auditores salutiferam doctrinam exorsus esset.* Non enim est Christianum, ab incepta virtute desciscere. Quam qui primo in splendore conseruat, nec vllam remissionem admittit, patentissimum ostium in se facit venienti Christo clamabat sponsus Cant. 5. *Aperi mihi soror mea, columba mea, immaculata mea.* Cui ipsa respondit: *Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos?* Ipse adeò illam immaculatam nouerat, vt vellet sibi ad manendũ aperiri, illa vero proponit se minime inquinari rursus velle, nec ad veterem tunicam recurrere. Qualis hæc responsio ad verba sponsi petentis sibi aperiri? Preclara sanè responsio, & prorsus petitioni sponsi correspondens, nunquam enim anima illi patentius ostium aperit, quam vbi exhorret aliquid de reiecta vita resumere. Ait Nissen. hom. 11. in Cant. *Hæc sunt, per quæ a sponsa Verbo ostium aperitur Etenim ipsa illa confessio, quã pollicetur non amplius resumpturam se tunicam illam reiectam, neque incedendo in hac vita terream inquinationem admissuram, aditus est animæ comparatæ ad sanctificationem.* Sic ibi: vt caueat remissionem in virtute, quisquis Deo in se patentem locum procurat.

Matt. 12. *Cant 5.* *Nissen.*

Exod. 14. Et nuntiatum est regi Ægyptiorum, quod fugisset populus; immutatumque est est cor Pharaonis, & seruorum eius super populum, & dixerunt, Quid voluimus facere, vt dimitteremus Israël, ne seruiret nobis? Iunxit ergo currum, & omnem populum suum assumpsit secum: Tulitque sexcentos currus electos, &c.

§. II.

§. II.

Principibus citissime renuntiatur, id quod illos in perditionem trahit.

QVam velox venit ad regem fama de Israelitarum fuga, ait enim textus: *Et nuntiatum est regi Ægyptiorum, quod fugisset populus* Nuntiatũ, inquam, est quarto die post egressionem de Ægypto, vt ait Genebr. lib. 1. Chron. in 4 ætate. Peruerant enim facultatem abeundi itinere trium dierum, & cum primum tertia dies finita, fuit, & cæpit quartæ diei initei, statim eorum fuga fuit regi annuntiata. Quid velocius? Hac equidem velocitate solent ad reges peruenire, non quæ vtiliter, sed quæ damnose ab illis sciuntur. Et defectiones, & regnorum calamitates, & penuriæ ciuium, & mala multa, quæ cognita à regibus curationem inuenirent, a itt arde, aut nunquam sciuntur. Nullus est, qui ea audeat renuntiare principi, at ea, quæ principẽ trahant in perniciem, summa velocitate â plurimis ad eum referuntur. Dicebat Ferrandus Diaconus in Paran. ad Reginum regul. 3. de Regum lateronibus: *Licet sciant omnia dep ryssę, quærunt tamen aliquanta loca satis rara, quæ misericordia domini protegente, meruerunt vel illæsa seruari, vel forsitan parum læsi. Quorum nomina commendata memoriæ frequentius recitãtes magnitudinem calamitatis generalis extenuant. Nihil vident, vnde pietas indigetur, & hoc luminibus sollicitis notant, vnde inuidia generetur.* Ecce tibi notissimum ingenium omniũ aularum, nullum ibi aditum habent expeditũ, nisi quæ regibus cedant ad malum. Quæ eorum possint excitare virtutes, vel tacentur, vel dissimulãtur, vel nimis sero ad illos perueniunt, quę inuidiam conflent, vel alios nociuos affectus acuant, vt in perditionem trahant, ea dicto citius eorum penetrant aures. Ioabo duce processerant in bellum Israelitæ 2. Reg. 11. *& vastauerunt filios Ammon, & obsederunt Rabba*, nec dicitur hæc prosperitas fuisse Regi nuntiata, at cum ciuitatis obsidio arctaretur: *Ioab posuit Vriam in loco vbi sciebat viros esse fortissimos Egressique viri de ciuitate, bellabant aduersus Ioab, & ceciderunt de populo seruorum Dauid, & mortuus est etiam Vrias Hethæus. Misit itaque Ioab, & nuntiauit Dauid omnia verba prælij, &c.* Ecce tibi in vastatione filiorum Ammon, in obsidione tantæ vrbis non mittitur nuntius ad Dauidem, in primo autem belli infortunio, in quo nonnulli Israelitæ cadunt, statim res tristis regi nũtiatur. Mirabar ego hoc sæpe in prudentissimo duce, & palatino, quod sic festinaret primum infortunium exercitus regi renuntiare. Cur non magis expectat finem belli, vt sub ingentis victoriæ gloria & infortunium illud nuntiaretur? Cur adeò paruæ cladis famam non premit, nuntiaturus statim captam ciuitatem? Sanè nuntiabatur, in illa clade mors Uriæ, quæ regẽ in nefarium matrimonium traheret, & ingentem regni totius ruinam sollicitaret; ea autem, quæ sic noxia sunt regibus, festinatissime illis renuntiantur. Fuisset clades, cuius notitia regias virtutes posset sollicitare, & nullus inueniretur, qui illam regi nuntiaret, at quando res illa regem non ad virtutem, sed ad perditionem impulsura erat, vel ipse exercitus dux curat, vt festinatissime regias impleat aures. Sic Gen. 12. *Cum ingressus esset Abraham Ægyptum, viderunt Ægyptij mulierẽ, quod pulchra esset nimis. Et nuntiauerunt principes Pharaoni, & laudauerunt eam apud illum.* Chrysost. Chrysostom. ib.: *Vt viderant eam principes, laudauerunt eam coram Pharaone*: quasi in ictu oculi perlata sit ad regem fama peregrinæ pulchritudinis Cum quo conuingo Æstheris morositatem in denuntianda regi Amanis proditione. Iã enim cap. 5. intrare Æster ad regem decreuerat, vt populi sic referret iniustam damnationem, imò & iam intrauerat, & cum rege locuta solum petit, vt rex cum Amane in conuiuium veniat, id quod semel & ter postulauit ex rege. Et cap. 7. *Dixit ei rex secunda die postquam vino incaluerat. Quæ est petitio tua Æster?: Ad quem illa respondit: Si inueni gratiam in oculis tuis ò rex, & si tibi placet, dona mihi animam meam, pro qua rogo, & populum meum pro quo obsecro. Traditi enim sumus, ego, & populus meus, vt conteramur, &c.* Ecce tibi vt nobilis palatina morose explicat regi iniustam populi sui necem Et compone hanc cum illis, illi vt viderunt pulcherrimam Saram, statim in ictu oculi, de illa agunt cum rege, hęc & vidit iniustam perditionem ingentis populi, & nihominus moratur, & cunctatur, multaque comminiscitur antequam rem deferat regi. Et cur illic tanta festinatio, & hic tanta mora intercedit? Hic materia erat regi vtilissima, & quæ scita in magnam veniret vtilitatem regni, illic erat noxia regi, quę totam Regiam multis malis impletura erat. Quæ autem huiusmodi sunt, festinatissime occupant aures regias.

Genebr.

Ferran.

2. Reg. 11

Æster.

§. III.

Noxia quæque cum primum hominibus nota sunt.

VIx tertius dies concessionis finitus erat, vt diximus, & iam, *Nuntiatum est regi Ægyptiorum, quod fugisset populus.* Et adeò festinanter hæc fuga patuit regi, nisi quia illi noxia futura erat, & perditionis occasio? Solent equidem noxia quæque, quam cito mentes, & aures hominum præoccupare. Prius & audiuntur, & sciuntur vel ab ipsis infantulis, quæcumque futurà sunt labendi causa. Id quod maxime deplorabat Cicero Cicero. 3. Thusc. 3. aiens: *Nunc autem simul, atque editi in lucem sumus, in omni continuo prauitate, & in summa opinionum peruersitate versamur; vt pene cum lacte nutricis errorem suxisse videamur. Cum vero magistris traditi sumus, tum ita variis imbuimur erroribus, vt vanitati veritas, opinioni confirmatæ natura ipsa cedat. Accedunt etiam poetæ, qui cum magnam speciem doctrinæ præsetulerint, audiuntur, leguntur, ediscuntur, & inhæresçunt penitus in mentibus. Cum vero accedit eodem quasi maximus quidam magister populus, & omnis ad vitia consentiens multitudo, tunc plane inficimur.* Vide, quàm propetent ad nos noxia quæque, cum nutricis lacte venit simul ad nos turpium vocabulorum vox; cum primorum rudimentorum magistris errores adsunt, & poetarũ spurcitiæ audiuntur, percipiuntur, cantantur. Quis puer, aut adolescens prius non gustet spurca carmina, quam solidos cibos capiat? Quis nõ prius audit ea, quę noxia sunt, Gen. 43. quàm quæ salutaria? Pulchre Gen. 43. *Audiens autem Iacob, quod alimenta venderentur in Ægypto, dixit filijs suis: Audiui, quod triticum venundetur in Ægypto.* Et fames erat, & Iacob filij adolescentes omnia penetrabant, & tamen ad illos non peruenit tritici fama. Sed hanc prius senex pater accipit. Et cur prius rumor tritici non venit ad iuuenũ filiorum aures? Sanè vtilia, aut necessaria nõ festinant venire ad aures iuuenum, sed noxia quæque illas properant occupare. Ait Amb. lib. de Ioseph. cap. 8. *Cuius, vtique iuniores, quam seniores consueuerunt audire, dum foris positi multa circumeunt. Sed hanc negotiationẽ prius senex audit, sed ille senex, in quo est fidei lorgana canities. Prior senex intelligit, sed ille senex, in quo est venerabilis senectus, & ætas senectutis vita immaculata.* Equidẽ ad iuniorũ aures citissimè solent res peruenire, sed quæ noxiæ sunt; & prorsus ad bonum inutiles; quę autem vtilia sunt, & necessario ad animæ sustentationem, hæc minimè à iuuenibus percipiuntur, sed ab illis, quorum ætas senectus est immaculata vita.

§. IIII.

Relictæ occasiones vitiorum, nec memorandæ.

ECce tibi vnde lese Ægyptus in perditionem præcipitent, nimirum memorantes Israelitarum seruitia, quæ hactenus *Immutatum est cor Pharaonis, & seruientium eius super populum, & dixerunt: Quid fecimus facere, vt dimitteremus Israel, ne seruiret nobis?* Seruitia iam à se reiecta iterum memorant, ex quo miserè labũtur in perditionem. Eu quàm periculosè tibi veniunt in mentem quæ tibi præstiterant seruitia eà, quæ semel abiecisti ob Dei timorem! De eadem re in hanc rem vxore Lothi ait pulchrè Sedulius lib. 1. Pas. cap. 5. *Loth periturus fugiebat ex Sodoma, cuius vxor, dum vspicit, quæ retro fit, mutata salis remansit in statua.* Expende rei tam occasionẽ mali, nimirum. *Respicit, quæ euasit*, non respicit ea, sub quibus & ipsa & ter perierat, si enim hæc respexisset, non mirarer, quod iterum periret. Sed respicit ea, quæ constanter abiecerat, quæ sequens Dei nutum cõtempserat, quæ pro Dei timore incolumis euaserat, & quia etiam ad hæc respicit, miserè cadit. Cauę homo vel ad memoriam trahere quas, iam semel necessitas fuit tibi dimittere occasiones peccati, si has reiectas iterum aspicias, non mirabor, si in perditionem abeas. Hinc Ioseph dum carcere esset detentus, dum pro se orat Gen. 40. ait: *Tantum memento mei, cum tibi benefecerit, & facias meum misericordiam, vt suggeras Pharaoni, vt educat me de isto carcere, quia furtum sublatus sum de terra Hebræorum, & huc innocens in lacum missus sum.* Memorat fratrum sibi illatam iniuriam, quam furtum vocat, sed non memorat obsequia Ægyptiæ fœminæ, quibus inuitabatur ad adulterium, & ob quorum repudium in carcerem venerat. Sanè meretricia obsequia fœminæ reiecta iuuenem in carcerem miserant, cur hæc non magis meminit? Absit hoc à viro, qui nollet perire, imò nil magis curabat, quam reiecta illa meretricis obsequia penitus obliuisci. Ait Dei Chrysost. hom. 33. in 1. ad Corinth. *Ioseph ne tunc quidem, cum in ea necessitate constitutus esset, vt vinculorum, & vitæ superioris rationem reddere cogeretur, fabulam patefecit. Sed quid inquis? Nihil ego commisi, furto è Hebræorum*

Gen. 40.

1. Pas. 5.

Chrysost.

Hebraeorum terra abreptus fuit, adultera ne meminit quidem. Quid sapientius? Et propriorem causa vinculorum fuerat adultera contempta, sed quam tanti periculi rem semel victor ea, sed semel victor dimiserat, prudentissime euaserat, semel victor dimiserat, prudentissime cauit, vel illam meminisse. Vtinam sic fameminisse. Vtinam sic faperent omnes, & penitus obliuiscerentur, quidquid fuerat illis occasio vitiorum. De quidquid fuerat illis occasio vitiorum. De Enoch dicitur Gen. 5. *Ambulauit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum dominus.* Alij Gen. 5. leg-int: *Et nō est inuentus, quia transtulit eū dominus.* Vbi Philo Ludæus lib. de Abrahamo Philo. dicit: *Recte vero, & illud dicitur: Non est inuentus deo translato; eo quod prior vita culpabilis remanuerat, vt non inueniretur amplius, ac si nec fuisset quidem vnquam antea.* Felix cui sic euanent præteritę occasiones peccati. Sic euanuerant illi, quæ ait Canticor. 5. *Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos?* quasi prorCant. 5. sus ignoret pristinæ inquinationis vias. Ait D. Ambr. in Psal. 118. ser. 22. *Veteris hominis vestimentum vitys errorum intextum in lanacro depositum nescit, quomodo possit induere. Studio enim correctionis inoleuerat oblitio peccatorum. Tanta vis consummatæ emendationis est, vt in quandam pueritiæ redeat spiritualis ætatem, quæ vias erroris ignoret, crimen, & si velit, non possit admittere, quia desuenerit vsum nosse peccandi.* Sic ibi. Huc trahe dicta tom. 4. in Euang. lib. 16. cap. 1. §. 9.

§. V.

Quæ nobis occasiones fuere malorum non memorandæ sunt vt res commodæ, sed vt maximæ contrariæ, & aduersæ.

PEriculosè meminerunt Ægyptij seruitia sibi præstita ab Israelitis dicentes: *Quid voluimus facere, vt dimitteremus Israel, ne seruiret nobis?* Ad seruitia, & commoda sibi ab Israelitis impensa respiciunt, ne miremur, quod redeant ad vomitum, & abeant in perditionem. Qui enim saluti suæ prospicit, nullo modo memoret commoda, & seruitia illarum rerum, quæ fuerunt sibi malorum occasiones, quin potius has vt maxime aduersarias sibi cogitet. Matt. 5. monebat Dominus: *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proijce abs te.* At oculus quantumuis scandalum generet, non potest in alijs multis vtilis, & bonus videri? Cur ergo vt attendendum est eius scandalum, vt eruatur, nō attendantur innumerabiles eius vtilitates, vt magis conseruetur? Nonne & vtilis, imo & necessarius est ad multa hominis commoda? Esto, quod vtilis alioquin sit, at vbi scandalum præbet, nihil in illo cōmodum est attendendum, sed quasi contrarius prorsus & aduersarius repellendus. Ait D. Cyril. Alex. lib. 12. in Ioann. cap. 28. *Si oculus tuus dexter, scandalizat te, erue eum.* Cyr. Alex. *Quod enim à felicitate nostra nos semouet, et si amicitiæ lege nobis coniungitur, etiam si natura ipsa, & sanguinis propinquitate copulatur, non nostrum, sed alienum, & hostile putandum est.* Expēde illa pulchra verba, *Non nostrum, sed alienum & hostile putandum est*, equidem quidquid animæ saluti vtcumque nocet, siue vt causa, siue vt occasio non putandum est inter bona, & commoditates, & vtilitates nostras, quin potius sic habendum, quasi acerrimus sit aduersarius, & hostis, & ita repellendus à nobis. Sic Petrus maximus Iesu amator intolerabilem putās eius passionem, ait Matth. 16. *Propitius esto tibi domine, ne fiat tibi hoc.* Matt. 16. Cui statim dominus: *Vade retro Satana, scandalum mihi es.* Et amicum, & salutis suæ procuratorem proijcit, & Satanam vocat, hoc est, aduersarium, & hostem. Cur sic domine in amicum inuehis? Esto, quōd ignorans aliquem fecerit, aut dixerit errorē; tamen hoc faciebat ob tui amorem, ob maximam tuæ dignitatis æstimationem, cui vt suus constaret honor, mallet ipse perire. Cur hunc affectum in amico non prospicis? Cur hoc contempto illum, vt Satanam proijcis? Equidem vt Petrus prohibebat dominum à crucis victoria; sic in illo nō aduertitur, quod amicus sit; & commodus, sed prorsus reijcitur, vt aduersarius, & hostis. Ex quo D. Cyr. Alex. lib. 12. in Ioan. cap. 28. *Discimus inde quando tempus ad certamina vocat, ne si ipsi etiam qui charissimi nobis sunt, prohibeant, turpe forsan putantes, mentem vllo modo illis adhibeamus. Non enim à Satana differt, qui scandala ponit.* Non equidem mentem adhibere debemus ad aliquam necessitudinem, aut commodum temporale in ijs, qui nos à recto prohibent, sed nobis sunt vt aduersarij, & acerrimi hostes reputandi.

§. VI.

Prophanorum amicitiæ prorsus deficiunt, vbi cæperis ad virtutem iter facere.

QVi colebant Israelitas, illosque multis ornabant, vbi vident ab Ægypto proficiscentes,

ficiscentes, irò fugientes, currus armant, vt illos persequãtur. Ait enim: *Iunxit ergo currum, & omnem populum suum assumpsit secum. Tulitque sexcentos currus electos, &c.* Ita constans est amicitia, & gratia impiorum erga bonos, vt cœperunt fugere Israelitæ ab Ægypto non amplius in Ægyptijs gratia erga eos, sed odium, sed persecutio, sed bellum.

Matt. 24 Matth. 24 de tempore iudicij dicit: *Tunc duo erunt in agro, vnus assumetur, &c.* Ex quibus verbis id nouum, & inauditum sibi &

D. Paul. Sulpicio accidisse ponderat Diu. Paulinus epist. 5. quod cum duo fuerint amici, & vnanimes, & alter eorum sese ad perfectionis viam receperit, nilominus in eadem amicitia, & vnanimitate cum altero fuerit. Quippè ait: *Eramus enim & sigillatim duo cum in nobis caro rebellis à spiritu desideret; nunc vero propitio illo, qui fecit vtraque vnum, & duo vnum sanus, quia vnus spiritus in duobus, & nulla discretio, quorum corpus vnum. Sed hoc commune nobis, cum omnibus in Christo fratribus. Vnum inter peculiariter gratum, atque gratandum est, in cuius amicitia beatissimum Dei munus accepimus, vt nec utinere mutato dissolueremur à nobis, quod damnum de multis dulcissimis aliquando nostris pariter experimur.* Expende illud, & peculiare, & nouum in Sulpicio inuentum, quod nimirum, *nec utinere mutato* ab eius amicitia caderet Paulinus. Pari amicitia prosequebatur Sulpicius Paulinum suum, etiam fugientem à mundo, etiam sese recipientem ad Deum, quod vnus Sulpicius faciebat, cæteri namque & amici, & charissimi, statim vt hominem à mundo fugientem viderunt, ab amicitia resilierunt. Et quæ amicitia potest in profanis esse erga

Gen. 4. eos, qui secuntur Dei vias? Gen. 4. *Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum: & respexit dominus ad Abel, & ad munera eius.* Ecce tibi Abel cœpit placere Deo officijs suis. Quid tunc amici, imò & fratres eius? Ait textus: *Iratusque est Cain vehementer*, & fratrẽ interfecit. De quo eleganter

Tertull. Tertull. aduersus Gnosticos, ait. *Vbi Deus coli cœpit, inuidiam religio sortita est. Qui Deo placuerat, occiditur, & quidem à fratre.* Frater erat Cain naturali beneuolentiæ in Abelem constrictus, quam prorsus exuit, & hostilem spiritum resumit, cum primum Abelem Dei habendi studiosum videt. Ne sperent viri religiosi aliud in sæcularibus amicitijs. Quod experiebatur ille

Psal. 68. Psal. 68. *Quoniam propter te sustinui opprobriũ: operuit confusio faciem meam. Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filijs matris meæ.* Ex quo enim eo alcẽdit bonus, vt propter Deũ iniurias, & opprobria contemneret, continuo illum, vt extraneum, & peregrinum cœperunt odisse carissimi quique. Vt commune putem, quod Iob de se dicebat cap. 19. *Abominati sunt me quondam consiliarij mei, & quem maxime diligebam, auersatus est me*: siue vt ex Hebræo habes, *insurrexit in me.* Vbi author cat. Græce. *Ijs quibus cum erat mihi consuetudo, nunc meum vitant aspectum, & hostes habeo.* Et sane vt ij mutarentur in hostes, nulla alia causa ex parte Iob fuit, nisi quod propter Deum summas exciperet iniurias, & calamitates.

Iob 19.

Exod. 14. Cumq; appropinquasset Pharao, leuantes filij Israel oculos, viderunt Ægyptios post se, & timuerunt valde. Clamauerunt que ad dominum, & dixerunt ad Moysem, forsitan nõn erant sepulchra in Ægypto, ideò tulisti nos, vt moreremur in solitudine. Quid hoc facere voluisti, vt educeres nos ex Ægypto? Nonne iste est sermo, quẽ loquebamur ad te in Ægypto dicentes, recede à nobis, vt seruiamus Ægyptijs? Multo enim melius erat seruire eis, quam mori in solitudine.

§. VII.

Mens humana quasi præsago instinctu ex Dei prouidentia, quam cito mala imminentia præsentire solet.

NVllum exceperant Hebræi, qui monèret de mutatione Ægyptiorum; quos amicos, & beneuolos sibi reliquerant; & nilominus, vbi illos venientes vident, statim omnia sibi tremenda præsumunt. Ait textus: *Leuantes filij Israel oculos, viderunt Ægyptios post se, & timuerunt, &c.* Vt vident, statim timore implentur, & sibi iam mortem præsagiunt, & sepulchrum. Vndè hæc? Nonne amicos reliquerant? Nonne rogantibus illis discesserant? Nõne & munera

ab illis acceperant in beneuolentiæ signum? Quare ad solum conspectum timent, & meditantur sepulchra? Quis mutationem narrauit? Quis dixit Ægyptiorum animos conuersos ad iram? Omnia hæc simplici hauriunt intuitu, mens enim humana quasi præsago instinctu imminentia mala, vel in ictu oculi solet præsentire Nota est historia Flacci Ægypti Præsidis, de huius supplicijs mandatum fuerat Romæ Basso cuidam; qui perueniens Alexandriam cum militibus intrat simulate Regiam, vbi Flaccus magnifico erat in conuiuio Conuiuium erat, & inter pocula Flaccus lætabundus forte oculos leuat, & Bassum videt. Quid tunc? Accipite Philonem de homine dicentem: *Philon.* *Pars militum discumbentem Flaccum ex improuiso circumstitit, propinantem cuidam, & cum conuiuis agentem comiter. Sed postquam Bassus in medio prodijt, ad primum eius conspectum attonitus obmutuit: cumque vellet surgere, vbi se circumuentum animaduertit, intellexit, priusquam audiret Caij voluntatem, quid mandatum sit militibus, quid ipsi mox euenturum. Sagax enim est mens ad momento percipienda, etiam quæ non percipiuntur longioris temporis spatio.* Expende ab illis, *Intellexit, priusquam audiret, &c.* Nihil audierat de Caij aduersus se mutatione, de mandato & Basso, & militibus dato, at in simplici angustiarum suarum intuitu, omnia sibi imminentia, & iam iam aduentantia mala percalluit. Sic equidem mens humana quodam quasi præsago spiritu in momento percipit mala, quæ longum peterent tempus vt possint explicari. Non absimile dicitur de Achitophel 2. Reg. 17. vbi exercitum Absalonis in patrem ire vidit, & consilium à se datum haberi pro nihilo. *Porro Achitophel videns, quod non fuisset factum consilium suum, stravit asinum suum, surrexitque & abijt in domum suam, & in ciuitatem suam: & dispositia domo sua suspendio interijt.* Cur sic præcipitatus est homo consultissimus, vt se interficeret? Cur non magis expectauit, vt exercitus Absalonis conflaretur, constitueretur, & saltem primum faceret impetum aduersus Dauidem? Cur nõ siuit saltem poni in ancipiti res Absalonis, & tunc fugeret? Sanè sagax mens in primo mali aspectu, omnia ventura mala præsentissima sibi vidit, vt perdendus Absalon, vt victurus Dauid, & regno potiturus, & rebellibus pœnas illaturus, quas maluit fugere. *2. Reg. 17* *Ioseph. 17* Ait Iosephus lib. 7. Antiquit. cap 9. *Porrò Achitophel, vbi suum alterius consilium post habitum vidit, conscenso iumento Gelmonem patriam petijt. Ibi conuocatis omnibus domesticis, exposuit eis, quæ Absalomo consuluerat, addens quoniam non persuasisset, certo se breui perituxum. Dauidem enim omnino superiorem hoc bello fore, & amissum regnum recepturum esse, &c.* Ecce quanta in solius contempti consilij sui intuitu percalluit iste, atque pertimuit. Sagax enim est mens humana ad subito excipienda mala imminentia sibi.

§. VIII.

Vanissimus est apud Deum clamor, cum quo æstimatio perseuerat bonorum corruptibilium.

PRoh Israelitarum vanissimus clamor! Et clamabant miseri, & simul ipsas Ægyptias mortes æstimabant. Aitnamque textus: *Clamauerunt ad Dominum, & dixerunt ad Moysem, Forsitan non erant sepulchra in Ægypto, ideò tulisti nos, vt moreremur in solitudine: Multo enim melius erat seruire eis.* Quam seruitutem, & mortem nouerant, simul æstimabant meliorem, & interea clamabant ad dominum. Et quantus hic clamor? Equidem non verus clamor, sed vanus oris sonus; non enim potest esse non vanus sonus oris clamor ille, quem comitabatur tanta æstimatio, & seruitutis, & Ægyptiorum sepulchrorum. Merito ait Caietan. *Quantum subiuncta innuunt, fuit clamor vocis potius quam cordis.* *Caietan.* Subiuncta erat vox, qua ipsam seruitutem, & sepulchra Ægyptia æstimabant bona, & meliora: qui ergo clamor inde exiret, qui apud Deum non censeretur euanidus oris sonus? Apocal. 18 post Babylonis ciuitatis magnæ casum, dicit: *Et omnis gubernator, & omnis, qui in loco nauigat, & nautæ, & qui maria operantur, longe steterunt, & clamauerunt videntes locum incendij eius, dicentes: Quæ similis ciuitati huic magnæ?* In Babylonis casu, & ruina compuncti nautæ clamabant, sed dum in clamoris voce adhuc magnitudinem, & speciositatem ciuitatis mirantur, quam sit vanus, & irrationabilis eorum clamor, ostendunt. Ait enim pulchre Rupert. lib. 10. *Sciendum est, quia in ipsis pœnitentibus clamantibus ratio, aut sapientia nulla est. Qualis enim, vel quam rationabilis est modus pœnitentiæ, vbi flentes, & lugentes clamant, & dicunt. Quæ similis ciuitati huic magnæ? Etiam nunc phantasiam gloriæ transitoriæ, quam viderant, arbitrantur* *Apoc. 18* *Rupert.*

mag-

magnam ciuitatem fuisse. Et lugẽt cadentem, & clamant, quia in cinerem eam vident conuersam, & simul eius magnitudinem, & speciositatem estimant, in quo manifeste patet, quam irrationabilis, & vanus sit clamor huius pœnitentiæ. Quid irrationabilius, & quid vanius, quam æstimare magnum, & præstans id, quod in cinerem redigi confiteris? Quam clamare in ruina, & æstimare adhuc præstantiam esse in ruente? Sanè clamor iste non potest non euanidus, & irrationalis putari apud Deum. De Esau post amissam benedictionem dicitur Gen. 27. *Irrugyt clamore magno.* Chrysost. legit: *Clamauit voce magna valde* Sed & de illo ait Paul. ad Hebr. 12. *Non inuenit pœnitentiæ locum, quamuis cum lacrymis inquisisset eam.* Et cur tantus clamor in eo vanus fuit, nisi quia simul, & corruptibilia, & carnalia adhuc æstimabat? Dic. Ephræm hom. de Pœnit. *Lacrymatus est, non quia peccauit, sed quod Deũ non illuserit; plangebat, verum vt carnalibus frueretur, intus erat radix amaritudinis, at folia, idest, verba in ore; occupabat mentem malitia, & per solam linguam voluit benedictionem lucrari.* Ecce tibi vt inter clamandum, carnalia solum æstimabat, quibus frui optabat, clamor eius adeò euanidus fuit, vt in ore esset velut folium, quod vento rapitur.

Gen. 27.

D. Ephr.

§. IX.

Reproborum est facile ad eadem vitia redire.

QVi toties Deum adorauerant, toties eius experti beneficia in exeundo de Ægyptia seruitute, ad primum hostium aspectum in suam conuertuntur malitiam. Sic textus: *Leuantes filij Israel oculos, viderunt Ægyptios post se, & timuerunt valde. Clamauerunt que ad Dominum, & dixerunt ad Moysem: Forsitan non erant sepulchra in Ægypto &c.* Cur non magis sperant in Dominum toties eius beneficia experti in suis tribulationibus? Cur tam cito, ad primum aspectum hostium sese pristinæ seruituti deuouent? Ea est mens reproborum, & pessimorum hominum, quæ nesciat, nec progredi, nec durare in bono, sed facile reuerti ad vomitum. Ait ibi Lyppoman. *Quantumlibet igitur excelsa manu Israelitæ exissent alacres, & animosi, laudarentque Deum videntes beneficium, statim tamen visis Ægyptijs sequentibus, toti concidunt, immemores diuini auxilij toties experti. Fragilis enim est hypocritarum fides, & seruilis timor, si inordinatus fuerit, subito vertitur in odium. Ficta dilectio non durat in aduersis.* Nescunt equidem durare ficti homines in Dei amore, ad primam scandali occasionem; omnia obliuiscuntur diuina, & ad pessimos recurrũt mores. Quæ reproborum nequitia præclare exprimitur Apocal. 18. vbi dicit: *Et sustulit vnus Angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, & misit in mare dicens: Hoc impetu mittetur Babylon magna illa ciuitas, & vltra non inuenietur.* Quibus Babylonis casus comparatur ejecto lapidi molari; & cur necessum fuit, quod lapis molaris adduceretur in exemplum cadentis Babylonis in perditionem? Quid commune habuit Babylonis perditio cum lapide molari? Equidem lapis molaris, & si ab vno loco videatur moueri, & separari per accessum ad alium, tamen nunquam progreditur, sed semper in eundem locum, à quo exierat, reflectit, perpetuos circulos agens. In quo perditio cuiusque animæ aptissimè adumbratur, cuius est sic à vitijs separari, & ad Deum accedere, vt nunquam ibi sistat, aut progrediatur, sed continuo in eadem vitia, à quibus exierat, reflectat perpetuo motu hoc circulari. Ait ibi Rupert. lib. 10. *Et congrue non qualemcumq; lapidem, sed quasi molarem, pro exprimenda similitudine dixit: quia videlicet Babylonis ista sunt peccati pondere grauis, ira & erroris agitatione instabilis est. Hoc vtrumque lapis molaris conuenienter innuit, qui & pondere grauis est, & pro molendi officio semper circuit.* Quid pulchrius? Meritò lapis molaris assumitur in similitudinem deplorati peccatoris, cuius est perpetuo agi circulo, vt nunquam progrediatur, sed in idem frequenter recidat vitium. Quo trahenda sunt dicta tom. 2. in Euangel. lib. 9. cap. 2. §. 31.

Apoc. 18.

Rupert.

§. X.

Seruitutis nomen Iudæis, vt imperfectis apparuit faustum.

NOn parum vtilitatis inueniebant Iudæi in seruitute, qua redimebant alia incõmoda vitæ. Planè modo fatentur faustam sibi seruitutem, dum dicunt: *Multo melius erat seruire eis, quã mori in solitudine.* Erat equidem illis seruitus non adeò omnosa, vt imperfectis; ex quo Iudæos detrectantes Romanis seruire, conueniebat Iosephus apud

Ægesipp. Ægesippum lib. 5. cap. 15. inquiens. *Sed referis, mori præstare, quam libertatem amittere. Quando vobis ista Iudæi successit sententia? Aut quando apud Hebræos vtilis fuit seruitus, libertati inutili non prælata? Iacob ipse in Ægyptum deduxit Hebræos, ne perirent fame. Descenderunt patriarchæ simul, duodecim filij eius, præclara illa generis nostri exordia. Ibi Iudas ille nobilis Iudæorum prosapia; qui nomen populo dedit. Ibi Ioseph curru sublimis, & equis, subiycere se in potestatem maluit, vt aleret suos, quam ad originis propriæ libertatem redire. Sic patribus vestris etiam dura seruitus non displicebat, vt periculis anteferretur.* Sic apud Iudæos, vbi alia incommoda lethalia imminebant, seruitutis nomen apparebat faustũ. Imò nõ semel in seruitute constituit illis dominus cunctam populi fœlicitatem. Hinc profundamento ingentis fœlicitatis posuit Psal. 104. Psal. 104. *In seruum venundatus est Ioseph.* Et dum Assyrij Ierusalem expugnabant, hoc vnum effugium Israelitis Deus protẽdebat, vt sese Babylonijs in seruitutẽ traderent. Sic Ierem. 27 Ierem. c. 27. *Nolite audire verba prophetarũ vestrorũ, qui prophetãt vobis dicẽtes: Ecce vasa dñi reuertentur de Babylone rũc cito, mẽdaciũ enim prophetãt vobis Nolite ergo audire eos, sed seruite regi Babylonis, vt viuatis.* Hoc monitũ diuinum erat à Deo Iudæis datum nimirum *seruite regi Babylonis, vt viuatis.* Salutem ergo amplectendam, & fœlicitatẽm Israelitis seruitutis nomen sonabat, sed tanquam imGen 27. perfectis, quibus semper beatius est seruire, quam imperare. Vndè Isaac cap. 27. coactus benedicere Esau, sic precabatur: *In pinguedine terræ, & in rore cœli desuper, erit benedictio tua: Vines in gladio, & fratri tuo seruies.* Ecce qualem benedictionem filio suo bonus pater parat, nimirum, *fratri tuo seruies.* Nonne seruitus potius ad maledictionem spectat? Gen. 9. Sanè Gen. 9. Noe sic in filium nequam exardet: *Maledictus Chanaam seruus seruorũ erit fratribus suis.* Hic pro maledictione seruitutem Chanaano imprecatur, ille pro benedictione Esau seruire fratri suo facit Cur, quod in cæteris maledictio est, in Esau erat, & benedictio, & ingentis fœlicitatis caput? Erat Esau imperfectus homo, multum à virtutibus alienatus, ijs autem faustissima est semper seruitus, & quod aliorum imperijs subiaD. Amb. ceant. Præclare ait D. Amb. lib. 5. epist. 20. fatus: *Quia bonus pater erat, seruauit seniori filio benedictionem, vt eum seruum faceret fratris sui; non quo familiam suam degeneri vellet seruituti addicere, sed quia is, qui regere se non potest, & gubernare, seruire debet, & subditus esse prudentiori; vt eius regatur consilio, ne sua stultitia precipitetur; & labatur temeritate. Pro benedictione igitur huiusmodi confertur seruitus.* Sic imperfectis hominibus, & qui adhuc terrenis passionibus agitantur, faustissima benedictio est, quod ignorent imperium, quod nesciant libertatem, quod in seruitute sint, & sapientiorum imperijs subiaceant.

§. XI.

Seruitus voluntaria propter Deum præstantissima homini.

PRæclarum illud esset assertum, nimirũ; *Multo melius erat seruire eis*: præclarum, inquam, esset, si de seruitute præstita voluntarie propter Deum loqueretur. De hac seruitute dicebat Psal. 61. *Nonne Deo subiecta erit anima mea?* Vbi Diu. Bern. Psal. 61 serm. 42. in Cant. *Parum est esse subiectum Deo, nisi sis, & omni humanæ creaturæ propter Deum: sine Abbati tanquam præcellenti, siue Prioribus tanquam ab eo constitutis: Ego plus dico, subdere paribus, subdere & minoribus. Sic enim decet nos, inquit, implere omnem iustitiam.* Pertinet ad perfectionem iustitiæ obtinendam, quod propter Deum, vel vilissimo cuique seruias. Et quid præstantius ea re, quæ facit, vt ad culmẽ iustitiæ peruenias? In hac vna ostendebat Isaac filio suo dilecto Esau, vt possit damna ereptæ sibi benedictionis resarcire. Quippè Gen. 27. ait illi: *Vines gladio, fratri tuo seruies.* Et potestatem gladij illi attribuit, & monet, vt fratri seruiat. Si gladio potens futurus erat, ad quid seruiret? Nonne imperium conuenientius est gladio potentibus? Ad quid ibi seruitutis commendatio ponitur, nisi vt intelligas, quam super omnia se extollat seruitus pro Deo voluntarie accepta? Ait Diu. Amb. lib. 5. epist. 20. *Quia dixerat, super gladium tuum viues, ne ei fortitudinis, aut potestatis noceret præsumptio, addidit; seruies fratri tuo; vt carnis fructus vberes, & diuinæ rorem adipiscaris gratiæ, & eum sequaris, qui te suo gubernaculo regat: Sed tunc erit quando deposueris iugum eius à collo tuo, vt voluntariæ seruitutis mercedem habeas, non iniuriam subeas necessitatis. Inhonora huiusmodi seruitus, quæ necessitate cogitur: Honorata autem, quæ pietate defertur.* Itaque vt diuini roris adipiscaris gratiam, ingentesque cœli, & terræ fructus percipias, seruiendum est tibi, sed non ita vt subiugo potestatis necessitate coactus gemas; sed quasi excusso iugo voluntariam tibi propter Deum assumas seruitutẽ.

Hæc

Hæc ſeruitus honora eſt, & ſuper omne imperium clariſsima. Hinc Petrus 1. canon. 2. ait: *Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, &c.* At Paul. ad Epheſios 6. *Vt ſerui Chriſti facientes voluntatem Dei ex animo.* Ille regio nomine Chriſtianos extollit, hic eos deprimit ſeruitutis nota Cur Paule ſeruitutem obijcis eis, qui regij habentur à Petro? Cur non magis illos regales habes, quam ſeruos? Ait D. Amb. lib. 5. ep. ſt. 20. *Eſt ſeruitus libera, quæ eſt voluntaria, de qua Apoſtolus ait: Qui liber vocatus eſt, ſeruus eſt Chriſti. Hæc eſt ſeruitus ex animo, non ex neceſsitate.* Nec miror, quod Paulus regnum non meminerit, vbi offendit ſeruitutem voluntariam, qua homines ſeſe ſupra reges exaltant.

D. Amb.

Exod. 14. Et ait Moyſes ad populum: Nolite timere. State, & videte magnalia domini, quæ facturus eſt hodie. Ægyptios enim, quos nunc videtis, nequaquam vltrà videbitis, vſque in ſempiternum. Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis. Dixitque dominus ad Moyſem: Quid clamas ad me? Loquere filijs Iſrael, vt proficiſcantur, &c.

§. XII.

Firma in Deo fiducia ingentem & efficacem clamorem habet apud Deum.

AD Moyſem dicebat dominus: *Quid clamas ad me?* Sed Moyſes nullum oſtenditur ad Deum verbum feciſſe, ad populum tantum dicebat: *Nolite timere. State, & videte magnalia domini, quæ facturus eſt hodie. Ægyptios enim quos nunc videtis, nequaquam vltrà videbitis vſq; in ſempiternum. Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis.* Moyſes ad populum loquitur verba ingentis fiduciæ, qua ingens Dei auxilium ſpondebat; & dominus dicit: *Quid clamas ad me?* Non ad te domine clamat, ſed ad populum loquitur, vt te expectent, qui pro eis pugnabis, & vinces. An quia populo fidenter tua magnalia, non tam promittebat, quam oſtendebat, ideò ad te dicitur clamaſſe? Equidem in quo tanta fiducia, tàm certa ſpes erat in Deo, non poterat eo ipſo non eſſe, & clamor maximè intentus, & efficax apud Deum. Ait D. Amb. in cat. Lyp. Moyſi dictum eſt *Quid clamas ad me? hoc eſt: Tu ſolus ad me clamas, qui de me ſperàs.* In eo enim eſt clamor intentiſsimus, & efficaciſsimus ad Deum, in quo eſt ſpes, & fiducia magna de Deo. De Suſanna illa caſtiſsima, quæ maluit ſe Deo cõmittere, quam â morte eripi, cum iam iam duceretur in ſupplicium, dicit Dan. 13. *Exclamauit autem voce magna Suſanna, & dixit: Deus æterne, &c.* Vbi D Hieron. *Magna erat exclamatio eius Deo, quæ ab hominibus non exaudiebatur.* Nulla proferebatur vox, quæ ab hominibus exaudiretur, & tamen dicitur voce magna clamaſſe. Cuius erat hæc vox magna? Vel quis hanc vocem minime ab hominibus perceptam, ſic eleuabat, vt apud Deũ magna videretur? Ait D. Aug. ſer. 242 de tempore. *Quam ſententia prauа deiecerat, illuſtris conſcientiæ integritas erigebat, metuſque Dei, & imminentis ſacri iudicij indubitata credulitas.* Itaque quæ vox ad duriſsimæ ſententiæ tonitruum faucibus hærebat, & tota intercludebatur, ne ab hominibus percipere-tur, ea per indubitatam credulitatem aduentantis Dei iudicij ſic erigebatur, & eleuabatur, vt magna apud Deum, & efficaciſsima eſſet. Non ad vocem, ſed ad fiduciam cõtendat, quiſquis amat ingenti clamore ſuo Deũ attentiſsimum fieri. Vnum enim hoc habet ſancta, & prudens fiducia, quod repulſam apud Deum neſciat. Vide Ezech. cap. 40. ubi agitur de templi porta, quæ reſpicit ad auſtrum, ait, *Et calatæ palmæ erant, vna hinc, & altera inde in fronte eius.* Itaque erant palmæ à dextris, & ad ſiniſtris, nec maior, quod in dextris palmæ inuenirentur, illud magis mirandum, quod in ſiniſtris, vbi aduerſitates, vbi pugnæ, vbi malorũ exercitus, ibi & palmæ eſſent. Et quis fecit palmas inter tot aduerſa? Fiducia hominis in Deum, quæ repulſam pati neſcit. Ait enim D. Greg. 1. P. hom. 20. in Ezechielem *Vt ergo hinc inde palma geſtetur in fronte, adeſſe ſemper noſtris mentibus debet, & in aduerſis fiducia, & in proſperis timor: ne aut aduerſam deſperationẽ pertrahant, aut proſpera animum ſui fiduciam extollat.* Expende, quæ duo fulcra ſanctus doctor apponat, vt hinc inde palmæ ſuſtententur, nimirum in dextris, & proſperis timor eſt adhibendus, in ſiniſtris autem, vbi aduerſa omnia, & malorum exercitus, ibi fiducia prudens in Deo, vt quæ efficaciſsima ſit ad palmam ferendam.

Ambr.

Dan. 13.

D. Hier.

D. Aug.

Ezech. 40.

D. Greg.

§. XIII.

Carnalibus oculis fides superior est.

VIdentibus Israelitis hostium exercitus ait Moyses: *Nolite timere state & videte magnalia Dei, quæ facturus est hodie, &c* Iuxta Hebræum: *videte salutem domini, quam allaturus est vobis hodie*: quibus non oculorum, sed fidei visionem requirit. Sed quando hostes de præsenti visebantur, cur videnda proponit, ea quæ nõdũ erant, sed futura erant in proximo? Quomodo visio futurorum talis potest esse, quæ tollat præsentium horrores? Sanè visio illa salutis futuræ, erat visio fidei, in quibus autem hæc fidei visio firma est, prorsus euanet, quidquid cernitur oculis. Ingens etiam exercitus cingebat Elisæum, illumque ad mortem petebat
4. Reg. 6. 4.Reg.6. cuius multitudinem videns seruulus voces edebat plenas timoris. Ad quem ait Elisæus: *Noli timere: Plures enim nobiscũ sunt, quam cum illis.* Vt timorem abijciat apparentium hostium, plures obijciebat prose esse auxiliatores. Sed ij non videbantur, sed solum credebantur adesse, & tanta erat fidei vis, vt ad eius præsentiam qui hostes cernebantur oculis, quasi nihil reputarentur prosus. Ait
D. Amb. D. Ambr ser.86 *O fides sanctis prophetæ non timet aduersarios, quos cõspicit, quoniam scit Angelos secum esse, quos credidit. Videte beatitudinis meritum: propheta nuntiat etiã de multitudine, cum puer adhuc incertus sit de salute Spirituales oculi carnalibus quãto plus cernunt* Expende illa: *Non timet, quos conspicit quoniãscit Angelos secũ esse, quos credidit* vbi fidei oculi auxiliatores prospiciũt, euanent prorsus, qui hostes cernuntur carnalibus oculis. Et quando fidei visio non superat oculos carnales? Nomen Epiphaniæ impositum est mysterio illi, quando puer Iesus Magis adorãdus apparuit Est enim Epiphania idem, quod apparitio. Sed cur dicitur Iesus tunc apparuisse, & non prius cum
D. Amb. natus visus fuit in stabulo? Ait D. Amb. ser. 19. *Tunc primum signis, atque miraculis credentium cordibus Deus Christus illuxit, & in tenebrosas conscientias hominum fidei splendor aduenit. Cum igitur Deus vbique sit, & vniuersa possideat, tanquam nõ visus antea, apparuisse dicitur. Nam etsi prius natus ex virgine oculis carnalibus videbatur, tamen non apparebat, quoniam virtutem eius adhuc fidei acies ignorabat.* Semper fides oculorum visionis efficaciam superat. Aiebat Luc. 16. dicens: *Si-*
Luc. 16. *quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.* Cui responsum diuinum datum est: *Si Moysem, & prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.* Non enim visio oculorum sic potens est confirmare hominem, vt visio fidei. Hæc enim quando nihil efficit, nec id efficient carnales oculi. Nũquam est vera hominis confirmatio in oculis carnalibus, sed in fide. Quo spectans D. D. Zen.
Zeno serm. de Resurr. fatur: *Habent, inquit, Moysem, & prophetas: quibus si non credunt, neque illi, qui hinc missus fuerit, crediturisunt, euidenter ostendens, non in oculis esse carnalibus verum, sed in fide credentium constitutum.* Euanet, quod oculis carnis conspicitur, vbi est fides, cui soli stabiliter verum subest.

§. XIIII.

Timenda omnia superat, qui in Deo firmiter sperat.

VT irruentis exercitus euaneat metus, illud consulit Moyses: *State, & videte magnalia domini.* Expende illud, *state*, quod solum requiritur, vt metus aboat, vt insolita appareat ex Deo salus. Nimirum sic state in ea spe domini, in qua egressi estis de Ægypto, vt ab illa nõ excidatis, & nihil est, quod noceat, nihil, quod timeatis. Soluerat Ionathas cum armigero, & videns ingentem Philisthinorum exercitum, ait. *Transeamus ad stationem Philisthinorum in circumcisorum horum, si forte faciat dominus pro nobis, quia nõ est domino difficile saluare, vel in multis, vel in paucis.* Cur vnus homo non magis pauet ad conspectum hostilis exercitus? Cur vnus videns tot hostes aggressionem meditatur? Ait
Theod. Theodor. quæst. 31. *Hæc verba sunt animæ, quæ in Deo confidit. Cum autem sic confidisset, non fuit spe frustratus. Namfudit castra hostium.* Felix, qui cõfidenter nouit in Deo state. Nullum, mihi credite, malum potest præualere aduersus eos, qui firmiter in Deo stãt.
Psal. 10 Aiebat Dauid Psal. 10 *In domino cõfido, quomodo dicitis animæ meæ, transmigra in montes sicut passer? Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, parauerunt sagittas suas in pharetras, vt sagittent in obscuro rectos corde.* Erant equidem mille exercitus peccatorum aduersus Dauidem parati, & iam iam intendentes arcum. Et in tali conflictu ille maxime despicit consilium fugæ, & transmigrationem ad montes consulentium. Sed quare non potius fugiat, & ad inaccessos montes transmigret, qui à tanto malorum exercitu quærebatur?

batur? Ipse ait: *In domino confido*, quando autem in domino fidebat, non illi fugiendum erat, sed aduersus omnes in ea fide, & spe stãdũ. Ait D. Hieron. lib. 3. in Epist ad Ephes. cap. 6. *Cum confidam in domino, quam mihi datis ratione consilium, vt non stem, aduersus inimicorum impetus, & iacula, quæ contra me in pharetris præparauerunt. Ecce enim sto super petram, & non transmigro super montes caliginosos, & omnia tela hostium repulsa in ipsos, qui dirigunt, conuertuntur.* Hoc vnum fecit bonus, nimirum non transmigrare, non fugere, sed suprà petram stare, nimirum in Deo confidere, & sperare, ad cuius spei obiectum non præualuerũt mala. Quæ maiora mala, quam ea quæ pueros Hebræos tenebant in fornace, & Danielem in leonum lacu? Sanè pueri Hebræi abingenti exercitu ligati Dan. 3. in flammantissimam fornacem sunt iacti: & ipse Daniel cap. 6. leonibus famelicis datus. Sed nec fornax, nec lacus offuit sanctis. Vndè sic, & flammarum, & ferarum rabiem incolumes euadunt? Pulchrè ait D. Chrysost. in Psal. 10. *Elementa propriam ignorantia naturam, ad id quod erat sanctis vtile, mutata sunt, & feræ, non erant amplius feræ, nec fornax. Omnia enim componit spes in Deum. Dentes erant acuti, & artus carcer, naturæ immanitas, & fames naturam irritans, nusquã autem erat quod eas arceret sipũ, & ora prophetæ corpori proxima, sed spes in Deum, quæ est quouis fræno potentior, in ora earum irruens eas retrotrahebat.* Quid pulchrius? Sanè spes in Deo pro fræno est potentissimo ad coercenda feralissima quæque. Nullum enim malum est, quod possit aliquid aduersus eos, qui firmiter in Deo sperant.

D. Hier.

Chrysost.

§. XV.

Duces populi non solum Deo vacent, sed & populum stimulent ad profectum.

QVasi exasperatus Deus Moysem ab oratione repellit, vt populum proficisci faciat. Quippè ait: *Quid clamas ad me? Loquere filys Israel, vt proficiscantur, &c.* Ecce vt depellat ad se clamantem, & iubet populi profectioni instare. Et cur domine non magis ad te clamet, qui tantam multitudinem ducendam habet? Cur non potius eleuatis manibus multoque clamore ad te indesinenter oret? Equidem si solum hoc sit inducibus populi non placet Deo, vt qui debeant populis vrgendis ad profectum etiam instare. Quo spectans Nazianzẽn. orat. 1. de Prælatorum munere aduersus occurrentia mala locutus, ait: *Ergo aduersus ista, tã magna, perfectaq; fide opus est, tum maiori Dei auxilio, nec parua, vt mihi quidem persuadeo, contentione nostra, quæ partim sermone, partim opere spectatur, atque etiam adhibeatur: siquidem id nobis propositum est, vt animæ probe purgentur. Iam quod ad vtrumque medicina, corporalis, & spiritualis fines attinet; illa nil aliud spectat, quam vt sanitatem conseruet, absentem reuocet. Huic contra scopus est, animæ pennas addere, ac mundo eam eripere, Deoque dare.* Ecce tibi quo tendere debet contentio regentium, nimirum, vt stimulet per se alios ad Deum, illosque à mundo fugere doceat, & opere, & verbo. Erant duæ filiæ Sauli, nempe Merob, & Michol, in quibus, & vita activa, & cõtemplativa significabatur, vt in Lia, & Rachele filiabus Labani. Quarum coniugium si spectetur, Iacob accipit Liam, & Rachelem in vxores, quarum in vna ostenditur in totum contemplationi datus. Verum Dauid, qui primam Saulis filiam optauerat, vt in Merob contemplationi, & orationi vacaret, non hanc accipit, sed Micholem, in qua activa vita exprimebatur. Ait 1. Reg. 18. *Dedit itaque Saul Dauidi Michol filiam suã vxorem.* Promissa fuerat Dauidi Merob, & tantum ei fuit Michol tradita, sed & Iacobo promissa fuerat Rachel, quam non tam, sed cum altera sorore accipit. Cur similiter Dauidi, & cũ Michole non datur simul Merob, quæ ei promissa fuerat? Iacob ho no primatus erat, cui licebat indesinenter vitæ contemplatiuæ operam dare; non sic Dauidi, qui vt rex populi erat, magis debebat populo ad meliora ducendo instare. Ait D. Gregor. lib. 5. in 1 Reg. 1 *Quid est, quod Iacob vtramque sororem habere licuit, Dauid autem ad maioris thalamũ non peruenit? nisi quia Dauid rex fuit, Iacob vero rex non fuit? Qui ergo regimen animarum suscipit, hanc censura Ecclesiastica gregem deserere, & remota vita otijs vacare non sinit.* Equidem qui dux est, & animarum rector, non debet per orationem, & contemplationem sic Deo esse continuus, vt non populo instet, illumque ducat, imò impellat in salutis viam. Hinc Heli sacerdos vitæ eripitur, quod filios suos non efficaciter ad Deũ traxerit à peccatis. 1 Reg. 2. Ex quo monebat Petr. Dam. lib. 7. epist. 11. *Eat ergo iudex, causas atq; negotia iurgantium dirimere negligat: maximam diei partem Missarũ solemnys, & orationibus insistendo consumat. Sed ecce illi dicitur, quia neq; ipsius sacerdotis iniquitas expiari poterit victimis, & muneribus; eo quod Heli vnia nõ coercuerit filiorum.* Non equi-

Nazian.

1. Reg 18

D. Greg.

Petr. Dã.

equidem princeps euadet supplicium neglecti muneris, si orationibus instans, non curauerit subditos promouere in vitam. Hinc
Ierem. 1. Ieremiæ cap. 1. dicit dominus: *Ecce constitui te hodie super gentes, & super regna: vt euellas, & destruas, & dispердas, & dissipes, & ædifices, & plantes.* Nil de meditatione, de orationis occulto iniungitur in præsenti, sed omnia iniuncta spectant ad operationes, vt euellat, & exstirpet mala & plãtet, & ędificet bona manibus operantibus. Sed de Isaaco
Gen. 24. dicitur Gen. 24. *Egressus fuerat ad meditandum in agro.* In agro erat Isaac, vbi & euulsionis, & plantationis solet esse occasio; & tamen nihil dicitur ibi egisse operis, sed tantum fuisse meditatus, orationi, meditationique vacasse. Et cur in Isaaco sola meditatio placet, in Ieremia autem magis requiritur dissipatio malorum, ædificatio, & bonorum plantatio? Isaac adhuc priuatus erat, & filius familias, vxorem ducendam adhuc expectabat, hunc autẽ maxime decebat meditatio, & recessus agrorum vbi Deo, & sibi vacaret. At Ieremiæ, qui super alios constituebatur, qui super gentes, & regna ponebatur, illud cordi futurum erat, vt operationi instaret, extirpans quidquid in subditis malitiæ videretur, & impelliens omnes ad nouas virtutum vias peragrandas. Ex quo sapienter monet
D. Bern. D. Bern. Pontificem maximum Eugenium lib. 2. de consid fatus: *In agrum, Isaac exierat, cum primum Rebecca occurrit ei, & vt scriptura ait, exierat ad meditandum. Isaac ad meditandum exierat, tu ad extirpandum egrediaris necessum est. Tibi iam præcessisse meditatio debet, tempus faciendi præ manibus.* Equidem in priuata vita tempus est meditandi, at in solio regnantum, iam tempus faciendi instat, & non orandi solum vocatque duces, vt verbo, & opere promouseant suos populares.

§. XVI.

Non ponenda hominis salus in sola aliorum prece.

NOn amat Deus, quod Moyses totus vacet orationi, sed vt etiam curet, quod Israelitę aliquid perse faciant. Ait enim: *Quid clamas ad me? Loquere filys Israel, vt proficiscantur.* Quasi minime essent tuti Israelitæ solo Moyse clamante, nisi & ipsi diligentiam præstarent. Nequit enim Deus regulariter auxilium suum, quo cum effectu transmittitur pelagus præstare nisi ijs, qui prioribus auxilijs aliquid operãtur. Pro quo ait Elias Cretensis apud Nazianzen. oiat. 1. *Nazian.*
Eius, qui curatur fides, atque animi promptitude antecedat, supernum autem auxilium subsequatur. Deus enim eos demum adiuuare solet, qui ea quæ partium suarum sunt, præstant, non autem, qui consternatis animis sunt, ac desidia torpent. Quid si sancti viri pro te orent, & tu desidia torpeas? Si illi pro te clament, & tu somno stertas? Nõ equidem valde saluti tuæ studes, dum te aliorum orationibus, commendas, & nihil saluti vtile per te peragis. Et simul viri sancti oratio, & tua cooperatio accedat, si Dei auxilium impetrare velis. Iob *Iob 24*
cap. 42. dicit Dominus eius amicis; *Sumite ergo vobis septem tauros, & septem arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis: Iob autem seruus meus orabit pro vobis: faciem eius suscipiam, &c.* Si Iobi preces suscipiendę erant pro illorum salute, cur necessum est, vt simul ipsi cum victimis accedant? Ad quid illorum victimæ, quando Iobi oratio Deum tenebat? Ait Carthusianus *Carthus.*
ibi: *Suscepit Dominus faciem Iob, ideſt, preces ipsius pro suis amicis, ad quod etiam cooperabatur eorum obedientia, & humiliatio.* Itaq; Iobi preces tenebant Deum, vt saluti amicorũ eius prouideret, sed vbi illorum cooperatio cernebatur. Orabat ille, sacrificabant hi, & dominus suum auxilĩ præstabat. Male enim poneretur hominis salus in sola prece alterius, cum interea ipse nihil faceret. Post repulsum Saulem Samuel incessanter pro illo orabat, & cum lacrymis orabat die, ac nocte, vt Dei misericordiam impetraret. At Deus 1. Reg. 16. ait ad Samuelem: *Quousque* *1. Reg. 16*
tu luges Saulem? Orabat Samuel, & eius oratio â Deo repellebatur. Sed cur Samuelis oratio non magis valebat apud Deũ? Orante Samuele, nihil pro se faciebat Saul: vbi autem egens nihil cooperatur, nõ miror, quod oratio pro eo repellatur. Chrysost. hom. 5. de *Chrysost.*
Pœnit. *Multum exhausit tempus Samuel pro Saule deprecans: noctesque multas transegit in somnes pro deliquentis salute. Deus autem tẽpus repudians, dicit ad Prophetam: Vsquequo tu ploras? Non enim cũ prophetæ oratione peccatoris conuenit pœnitẽtia.* Quid quod sanctus vigilet, si tu stertas? Quod sanctus cum lacrymis oret, si tu risui, & delicijs vaces? Hoc cura, vt pro te orantibus sanctis, aliquid tu saluti coopereris consentaneum, & omnia tibi erunt salua. Ioann. 2. oranti Mariæ pro vini defectu supplendo in nuptijs, respondit do- *Ioan. 2.*
minus. *Quid mihi & tibi est mulier? Nondum venit hora mea.* Quod si hora non erat subueniendi quando Maria orat, quando putas, talis hora erit? Pulchrè Eutym. *Nondum adest* *Eutym.*

tempus

tempus meum, ad edendum, quod quæris, miraculum: tunc autem aderit, cum vi, quibus opus est miraculo, cognouerint, quod talia possim operari, & ipsi me fuerint deprecati. Itaque tunc certius tempus est, vt Deus subueniat, quando non totus es in prece aliorum, sed & tu etiam qui eges deprecaris.

Exod. 14. Tu autem eleua virgam tuam, & extende manum tuam super mare, & diuide illud, vt gradiantur filij Israel in medio mari per siccum. Ego autem indurabo cor Ægyptiorum, vt persequantur vos, & glorificabor in Pharaone; & in omni exercitu eius, &c.

§. XVII.

Sub Dei præcepto nihil non potest humana fragilitas.

VNo virgæ ictu iubetur Moyses sic diuidere mare, vt per medios fluctus siccum iter Israelitis pateat. Sic enim ait: *Extende manum tuam super mare, & diuide illud, vt gradiantur filij Israel.* Poterat Moyses manum extendere, & mare percutere, at quod mare percussum diuideretur, non erat humanæ virtutis. Cur ergo domine præcipis Moysi, quod diuidat mare, quando id non est eius potestatis? Sed habet hoc præceptum diuinum quod & potestatem ad ardua quæque communicet. Ait Lyppoman. in cat *Iubetur Moyses scindere baculo mare, quid magis inexpectatum, & admirabilius? Et tamen credenti impenditur. Nihil ergo tam arduum à domino mandari potest, etiam introitus in mare pedestris, quod fidelis detrectet, domini bonitatem cum omnipotentia perpendens.* Vt præcipientis omnipotentia perpenditur, ad nullum præceptum cunctatur humana infirmitas; venit enim & cum Dei præcepto vis perficiendi quæcumque difficilima. Iacebat sponsa amore languens, & sic iacebat, vt vel ad iacendum egeret amatorijs fulcris Cant. 2. interea clamat sponsus: *Surge propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni.* Quomodo surgat, quomodo veniat, quomodo properet, quę vix iacendo potest consistere? Si ad iacendum fulcris indiget; qui fieri potuerit, vt surgat, & properet ad dilectũ suum. Cur ergo domine præcipis amatæ rem impossibilẽ? Sed ea est præcepti dominici vis, quod ipsa peragit, quodcumque iubet. Pulchre D. Nyssen. ho. 5 in Cant. *Surge, inquit, & veni. O vis iussus, & imperij, est reuera vox virtutis. Ipse dixit, & facta sunt, mandauit, & creata sunt. Ecce nunc quoque dixit iacenti: Surge, & veni, & statim ad opus deducitur, quod iubetur. Nam simul atque accepit vim verbi, stat, & assistit, & ad lumen prope accedit.* Clarum est diuinæ iussionis argumentum, quod vim perficiendi inferat, quid quid per illam iubetur. Ne deficias homo ad sonum diuini præcepti, quot diuini verbi literas excipis, tot fulcra, tot auxilia habes, ne difficile sentias, quod præcipit. Iussum est Noemo Gen. 7. *Ingredere tu, & omnis domus tua in arcam: Ex omnibus animantibus mundis tolles septena, & septena masculum, & fœminam, de animantibus vero immundis duo, & duo, &c.* Quid difficilius? Cum immundis, & feralissimis animalibus iubetur homo intra arcę angustias concludi; nigroque in carcere detineri, vt aduiuat feris. Et qualiter homo carneus arctissimum carcerem, bestiarũ propriũ habitaculum patiatur? Ait D. Chrysost. hom. 25. in Gen. *Egregius Noe magna facilitate ferarum ferebat conuictum, & neque loci angustia, neque temporis productio, neque quod sic inclusus erat, & aerem respirare non posset; morosum, & difficilem reddebant; sed ob fidem in Deum omnia ipsi facilia videbantur. Et sic versabatur in grauissimo carcere, sicut nos in pratis, & lucis. Præceptum enim domini difficilia, facilia sibi videri faciebat.* Sic de præcepti dominici virtute veniebat, quod difficultatibus cunctis euanescentibus, omnia facile perficerentur.

Nyssen.

Gen. 7.

Chrysost.

§. XVIII.

Cælitum gloria & splendor à cruce dominica.

VIrgam per Moysem eleuari petit Deus, vt scisso mari, & submerso Ægyptio, gloriosa appareat in Pharaone potestas diuina. Ecce primo inquit Dominus; *Tu autem eleua virgam tuam, & extende manum tuam super mare & diuide illud, &c.* Et quid per virgæ eleuationem, & maris scissionem? Ait iterum: *Ego autem indurabo cor Ægyptiorum, & persequentur vos, & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu eius, &c.* At vt Deus glorificaretur in Pharaone, cur necessum fuit præmitti eleuationem Mosaycæ virgæ?

gæ? Poterant equidem omnia illa fieri, & Deus glorificari in Pharaone, quin prius Moyses eleuaret virgam. Cur ergo ad hanc glorificationem non accedit Deus, quin prius ostendatur eleuata virga? Erat in virga crucis figura, & cœlitum omnis externa gloria venire debebat post crucẽ. Quo spectans Isaias capit. 60. ait: *Illuminare, illuminare Hierusalem, venit enim lumen tuum, & gloria domini super te orta est.* Ecce primos ortus, & quasi cunabula dominicæ gloriæ super Hierusalem constituit. Et cur gloria domini non magis est orta super cœlos quã super Hierusalem, nisi quia in Hierusale fuit crux, ex qua cœlitum gloria constituit? Ait D. German. Constantinopol. orat. in adorat. crucis apud Grethserum tom. 2. *Gloria domini super nouam Hierusalem orta est. Gloria uero domini, omnium conceptu, diuina crux est, quæ ut aurora iam rutilat.* Et quidem vane desipere videtur, qui gloriam cælitum, & ornatum quærit ante crucẽ. Vbi Deus aquas à terra separauit Gen. 1. & sese ad mundi ornatum accinxit, hæc prima illius vox fuit: *Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum, &c.* Circa quæ non contemnenda est quæstio Theodoreti in cat. Græca; vbi quærit, cur Deus maluit ante & herbis, & lignis ornare terram, quam stellis, & astris cœlum? Adhuc cœlum erat inornatum, nulla ibi stella lucebat, nullus planeta videbatur, & iam terræ dabãtur medicæ herbæ, fructifera ligna. Cur lignis terra vestitur, ante quam splendoribus stellæ? Rationem indagat Anastas. Sinaita in Hexamer. 4 aiens: *Quando audis quod iubetur colere lignum fructiferum, nihil aliud intelliges quam passionem crucis. Et ideò dicit Ecclesia, quod germinet lignum crucis faciens fructum, & aspectu pulchrum, & bonum ad vescendum nempe Christum crucifixum.* Erat equidem in lignis adumbratio dominicæ crucis, quæ merito antecedere debebat omnem gloriam, & ornatum cælitum. Ante enim Deus meditabatur crucem, quam faceret, vt in cœlis vel minima stellula fulgeret. Crede mihi nullus cœlesti gloria radiauit, nisi id de crucis virtute veniat. Cũ Iesus in Thabor cœlestis gloriæ imaginẽ præferebat, ait text Luc 9. *Erant autem Moyses, & Elias visi in maiestate, & dicebãt excessum eius, &c.* Origines legit: *Erant autem Moyses & Elias visi in gloria, &c.* Et quis fieri potuit, vt in Thabor Moyses, & Elias in maiestatis gloria viderentur? Rei causam exponens textus addidit, *& dicebant excessum eius*, nimirum excessum, in cruce complendũ, ne nisi præmeditata cruce aliqui glorificati apparerent. Quo spectans Timotheus Anthiochenus orat. de cruce, & Transfigurat. apud Grethserum tom. 2. ait: *Præmisit dominus in Thabor Moysem, & Eliam clariores, quam in vinis fuissent, futura crucis signa commemorantes.* Inde Moyses, & Elias clariores, & glorioſiores apparebant, quod crucis signa, & mysteria & mente, & ore voluebant.

Gen. 1. Anast. Sin. Luc. 9. Tim.

Exod. 14. Tollensque se Angelus Dei, qui præcedebat castra Israel, abijt post eos, & cum eo pariter columna nubis, priora dimittens, post tergum stetit inter castra Ægyptiorum, & castra Israel. Et erat nubes tenebrosa, & illuminans noctem, ita vt ad se invicem toto noctis tempore accedere non valerent.

§. XIX.

Egregius ille Præsul, qui scit primas cedere assertorum saluti.

QVis non cantet præclarissimum Angeli ducatum præstitum Israelitis, qui vbi nouit assertorum periculum, primas cessit, & post tergum stetit, vt possent Israelitæ viuere? De illo dicit textus: *Tollensque se Angelus Dei, qui præcedebat castra Israel, abijt post eos, & cum eo pariter columna nubis, priora dimittens, post tergum stetit, &c.* Expende ab illis nimirum, *priora dimittens*, & nota ingenium optimi præsulis, optimi ducis, in eo esse, quod sciat primas cedere subditorum saluti, propriamque habere in loco vltimo. Ex quo monebat D. Chrysost. hom. 8. in Epist. ad Ephesios inquiens: *Non enim propterea te Deus hominibus præfecit, vt maius acquiras obsequium, aut famulatium, sed vt negectis rebus tuis, quidquid illorum est, rite dispensetur, & ædificetur. Talis erat Beatus Paulus, qui quidem omni fastu liber, non aliter erat affectus, quam vulgaris quispiam, imo & minimus etiam istorum. Propterea & seruum eorum se ipsum vocat.* Huc veniant vniuersi præsules, cuncti hominum duces, & discant, ad quid principatum accipiant. Non equidem ideò creantur duces, vt in omnibus se-

Chrysost.

rant

rant primas, vt potiora, & selectiora sibi assumant, vt post se ingens trahant sequentium famulitium. Sed magis vt sua postponant subditorum commodis; quorum saluti, & incolumitati in omnibus cedant primas. Erat Iesus cum discipulis suis in Synagoga Iudæorum, & docens, & sanans multos infirmos. De illis ait Mar. cap. 1. *Et protinus egredientes de Synagoga venerunt in domum Simonis & Andreæ cum Iacobo, & Ioanne. Decumbebat autem socrus Simonis febricitans; & statim dicunt ei de illa Et accedens elevauit eam, &c.* Expende, quando siue discipuli, siue Petrus dicit Iesu de socrus suæ infirmitate; nimirum cum ipse post finitum sermonẽ in Synagoga, post curatos multos, sponte sua in Petri domum intraret. Sed Romanus ille Centurio ardentior erat in procuranda pueri salute, qui Matth 8. ê domo sua egreditur, Iesum foras agentem conuenit, ibique illum monet de pueri periculo inquiens: *Puer meus iacet in domo paralyticus.* Cur similiter Petrus comitans Iesum in Synagoga docentem, & sanantem plurimos, non illum præmonet de socrus suæ infirmitate? Cur, quod fecit Centurio pro puero, non facit Petrus pro socru sua? Instituebatur Petrus, & orbis, & Ecclesiæ princeps, ideò cedens salutis primas alijs, tunc solum egit de suis, cum post curatos alios, iam sese dominus in domum recepisset. Pulchre D Chrysost. hom. 28. in Matth. *Tu autẽ etiã summam Petri reuerentiam in Christum considera: nam cum socrus sua domi iaceret, caloreque febris arderet, non traxit eum, neque cogere cogitauit: sed expectauit quousque prædicationem absolueret, cæterosque omnes, qui tunc ad eum confugerant, curasset, & tunc demum cum intrasset, per ipsam iacentem rogauit. sic enim statum ab ipsis initys, aliorum commoda suis vt præponeret, institutus erat.* Expende illud, *aliorum commoda suis vt præponeret*, quippe vt magnus orbis princeps instituebatur, nil prius docebatur, quam quod aliorum commodis postponeret sua. Hoc enim est præstantissimorum præsulũ insigne Vnde post expugnatam terram promissionis à duce maximo Iosue, ait textus cap. 19. *Cumque complesset sorte diuidere terram singulis per tribus suas, dederunt filij Israel possessionem Iosue.* Primas in accipiendo cedit omnibus bonus dux, & cum singulis tribubus vniuersa diuisisset, postremus accipit ipse, quæ populus obtulit illi. Et cur postremus? In hoc equidem ostendebat splendidissimum primatum suum, qui aliorum commodis postponebat sua. Ait Orig. hom. 24. ibi: *Ipse est, qui dedit hereditatẽ omnibus filys Iuda, qui dedit Ephrẽ, & dimidiæ tribui Manasse ipse dedit, & magnifico illi Calephfilio Iessone hæreditatem: ipse misit omnibus sortes, & se in nouissimis reseruauit. Quare putas, voluit esse omnium nouissimus? Sine dubio, vt esset omnium primus.* Nullo magis ostendisset se debere præstantissimo primatui, quam dum scit primas bonorum alijs dare, sibique vltimas accipere partes.

Mar. 1.

Matth. 8.

Chrysost.

Iosue. 19.

Orig.

Exod. 14. Cumque extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud dominus flante vento vehementi, & vrente tota nocte, & vertit in siccum. Diuisaque est aqua, & ingressi sunt filij Israel per medium sicci maris. Erat enim aqua quasi murus à dextera eorum, & læua.

§. XX.

Principum ingenium facile sequuntur subditi.

NOn semel aquas nouimus in beneficiũ hominis obduratas, modo in duas partes diuisæ lapidei muri referunt faciem. Quippe ait: *Erat enim aqua quasi murus à dextera eorum, & læua.* Sed murus forma, & duricies terræ conuenit, non aquę Cur ergo quod terræ erat, sibi præsumpsit aqua? Cur vt iter præberet Israelitis mare non potius immutatum est refluxus Iordanis, quam terræ soliditatem? Iam diu mare imperium terræ agnoscebat, cuius imas fimbrias fæpe exosculatur; vt autem regnum terræ agnoscebat, sic vbi occasio tulerit, se ad eius soliditatem maluit cõformare. Quis enim multoties in sui principis indolem non abeat? Matth. 8. dum Iesus in naui cula dormiret, vehemens tempestas excitata est, ita vt tumentes fluctus nauim in ruinam traherent. Scitatus autem dominus: *Imperauit ventis, & mari, & facta est tranquillitas magna.* nimirum adeo erant tranquilli, & quieti fluctus, vt viderentur induisse terræ soliditatẽ. Et vnde fluctus ad Iesu vocem venerunt in tantam tranquillitatem, qua viderentur terram æmulari? Ait D. Basil. Sel orat. 22. *Modica Iesu voce ingens elementum refranabatur. Recognoscebat enim veterem vocem, recordabatur*

Matth. 8.

Basil. Sel.

dabatur, antiqui præcepti, nimirum, congregentur aquæ in vnum locum, & appareat arida. Gen. 1. Tunc concessit terræ imperium, nunc terram imitatur consolidatione naturæ. Quid pulchrius? Vt mare tunc, nimirũ in primordio terræ imperium cessit, sic nunc in soliditate terram æmulatur; raro enim inuenitur, qui ad imperatoris sui genium non componatur. Quem regem suscipis, fallar, nisi ames eumdem imitari. Cum Pilatus optionẽ daret Iudæis vt Iesum in vitam eligerent, vel Barrabbam hominem seditiosum Matth. 27. *Principes sacerdotum, & seniores persuaserunt populis, vt peterent Barrabbam, Iesum vero perderent.* Sed qualiter persuaderi populus potuit, vt homicidam, & seditiosum hominem in vitam eligeret? Id erat principum ingenium, iuxta quod necessum erat pene, quod populus componeretur. Ait Christianus Druthmarus ibi: *Tales sunt populi. Qui habet potentiam facile conuertit inferiores ad voluntatem suam Non recogitant, quis iustior sit, sed quod principem suum intelligunt velle, ad hoc conuertuntur.* Nil magis commune, quam quod subditi sese componant ad formam principum, raro inuenitur, qui principibus morem non gerat, eorumque in se non effingat vultus. Nota est historia Magorum clamantiu n ortum expectatissimi regis Iudeorum, quorum clamoribus excitatus Herodes conuocat Scribas, & sapientes Hierosolymitanos, diligenterque didicit ab eis, vbi Christus nasceretur? Nec mora, locum natiuitatis dominicæ notant illa adducta prophetia dicente: *Et tu Bethleem terra Iuda, &c.* Quid tunc rex? Matth. 2. remittit homines Bethleem, vt inquirant de puero, ipse autem mansit Hierosolymis expectans redditum, nec adductus est, vt eum Magis aliquem ex suis mitteret seruum. Magnum hoc? Accipe maius, nimirum Hierosolymitani Scribæ, & sapientes, natiuitatis locum signantes ex scripturis, & insigne Magorum per stellam adductorum miraculum videntes non adducuntur, vt vel ipsi eant, vel saltem mittant, qui pueri ortum viderent. Vnde sic tepidi Scribæ in quærendo optatissimo, & spectatissimo sibi puero? Nonne huius regis natiuitatem ardentissime præstolabantur? Cur ergo non ad illum videndum mittunt? Non miserat Herodes, & valuit magis apud Hierosolymytanos sapientes ambitio se conformandi cum Herode rege, quã desiderium videndi desideratum cunctis gentibus. Ait D. Leo ser. 4. de Epiphan. *Prolato diuino oraculo per responsa pontificum, & declarata spiritus voce, qua dicit. Et tu Bethleem terra Iuda nequaquã minima es in principibus Iuda, ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israel: quàm facile, & quam consequens fuit, vt Hebræorum proceres crederent, quod docebam? Sed apparet illos carnaliter cum Herode sapuisse, vt & temporalẽ spernerent ducem.* Rapuit sapientes Hierosolymitanos regis præsentis æmulatio, suamque scientiam, suamque doctrinam ad Herodis imperantis genium conformarunt. Vetusta enim est hominum temporalium ambitio, qua vel in sapientia, vel in fide regios vultus malunt spectare.

Pilatus.

Matt. 27

Matth. 2.

D. Leo.

§. XXI.

Quæ terrori hominibus sunt, si à Deo ducantur, in salutem conformantur.

FVgientibus Israelitis Ægyptios non parum terrorem incutiebant oppositi fluctus maris; sed extensa Moysi manu, diuisis fluctibus, fit *aqua quasi murus à dextra eorum & læua.* Ecce tibi, quæ mortem minabatur aqua, facta est quasi murus ad tutamen. Sed vnde horrendum mare versum est in speciem tutaminis? Ait textus: *Abstulit illud dominus*: ex Hebræo autem ponit Caiet. *Et duxit Deus mare*, non equidem intelligitur, quod Deus aquas maris cõsumpserit, sed quod eas duxerit vbi autem aquæ horribiles à Deo ducebantur, non poterant non mutari in hominum salutẽ & tutamen. Ait Orig. in cat. Lyppom. *Inuetur Moyses virga percutere mare, vt voluntati diuinæ clementorum famulentur obsequia: & aquæ quæ timebantur, dexterà, læuaque famulis Dei murus effectæ, non solum perniciem nesciant, sed & munimen exhibeant.* Minauit Moyses baculo aquas, vt diuinissimi pastoris sequerentur ducatum, vt post Deum irent. Quid tunc? Vbi non natura, sed Deus cæpit ducere aquas maris, illæ ipsæ, quæ timebantur, murus effectæ salutem & defensionem repræsentabant. Et quæ lucra hominibus non propinent creaturæ, quæ Dei sequuntur ducatum? Nota est maris tempestas, quæ dormiente Iesu in naucula tantum incussit metum discipulis, vt ad Iesum clamarent Matth. 8. *Domine salua nos, perimus.* Excitatur Iesus, imperat ventis & mari, fit magna tranquillitas fluctuum, cuius occasione in potestatis diuinæ admirationem vniuersi clamant; *Quasilis est hic? Quia venti, & mare obediunt ei.* Compone clamorem, & clamorem, antea clamant, *perimus*, nunc clamant, quia venti, & mare obediunt Iesu, eiusque potestatem mirantur. Vnde tamdiuersus clamor? Sanè aquæ, quæ prius

Caiet.

Orig.

Al. alias

priùs timebantur; vbi Dei nutui obtemperarunt, conuersæ sunt illis in disciplinam, & cognitionem diuinitatis, qua saluabantur.

Basil. Sel. Ait D Basil Sel. orat. 22. *O Domini sapientiam! O magistri edictum! Excinit mare, fidei scholam fecit mare. Et quod discipulis ab ista trepidatione lucrũ? Et mirabantur, inquit, discipuli dicentes: Qualis est hic? Quia venti, & mare obedĩt ei. Quibus ex rebus conterriti fuerunt, docti euaserunt.* Quæ metum antea incutiebant, adeò vt clamarent, *perimus*, nunc ad Dei nutum mansuefactæ sapientiam afferũt, & salutis viam pandunt. Sic semper quæ ex natura sua nobis videntur horribilia, ex Dei nutu habent, quod nos ad veram sapiẽtiam veramque salutem deducant. Nequit enim creatura aliqua sub speciali Dei ductu esse, qui hominibus non appareat salutaris. De

Iob 37. nubibus dictum est Iob cap 37. *Quæ lustrant per circuitum, quocumq; eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis super faciem orbis terrarum. Siue in vna tribu, siue in terra sua, siue in quocumq; loco misericordiæ suæ eas iusserit inuenire.* Græce legitur *Siue ad disciplinam, siue ad terram, siue ad misericordiam.* Vltimo lõco posuit misericordiam, vt ostendat, quo tendunt omnes Dei ducatus, vbi se ducem ostendit nubium; tendunt mirum ad misericordiam præstandam. Quò spectans author catenæ, fatur: *Hæc fiunt siue ad nocentes corrigendos, siue ad terræ fertilitatem, fructuumq; vbertatem, siue alias ob causas. Illud certum est, vt misericordiam mortalibus tribuat, isthæc administrari.* Frementes licet videas creaturas nubium, dum tamen Deus illas ducit, hoc tecum reputa, indè hominibus misericordiam diuinam præparari.

§. XXII.

Nulla adeò ineuitabilis tentatio impedit hominem, per quam non possit patere aditus incolumnitati.

ECce tibi vbi tumentes maris fluctus magis Israelitas arctabant, illosque hostilibus gladijs expositos tenebant inclusos, subito scinditur mare, & per medios fluctus via salutis apparet. Sic textus: *Cum extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud dominus. & vertit in siccum. Diuisaq; est aqua, & ingressi sunt filij Israel.* Quid mirabilius? In tentationis deuenerat arctum, vt hinc fluctibus cingentibus, illinc hostibus clamantibus nil citius quam mortem liceret spectare. Quid tunc? Sciisso mari subita salutis via apparuit, quæ nunquam non patuit iustorum incolumitati. Rem sic exprimit D. Zeno lib. 2. ser. 12. de Exod. *Vt inter duo elementa pernenit populus, ibidem præsentaria exitum mortis expauit, hinc enim persequentium Ægyptiorum infestis mucronibus premebatur, illinc maris magno clausus obice premebatur. Cum subito diuina prouidentia scindatur mare; aquæ gelido stupore frænatæ vitreos dirigantur in muros, præstolantes transitum Dei populi.* Et quidem nunquam sic hominem Dei fluctus tentationum arctant, quin clarissima euasionis via, vel inter fluctus pateat. Quò respiciens ipse dominus ait Iob 38. *Quis conclusit ostijs mare?* Ex Græco legit August. affirmatiue: *Conclusi portis mare.* Quibus illud maxime expẽdẽdũ est, quod dicat Deus mare à se portis conclusum, & non muris Cur non potius Deus rabidissimos fluctus maris eneis vndequaque conclusit? Cur maluit illos portis concludere? Vbi porta cernitur, iam ibi speratur posse aperiri, vndè quis ab arcto periculorum queat exire. Conclusit ergo Deus mare portis, vt ostendat nullam futuram adeò cæcam tẽtationum tempestatem, media qua non possit patere via salutis. Ait D. Aug. ibi: *Conclusi portis mare Quare portis? Vt non solum modum haberet exercendi iustos persecutionibus, sed etiam vt liceret iustis inde egredi.* Crede mihi, rabidissimi quique fluctus tentationum habẽt portas, quæ aperiri possunt, vt inde euadas incolumis. Aiebat Ionas cap. 2. â ceto voratus: *Circũdederunt me aquæ vsq; ad animam, abyssus vallauit me, pelagus operuit caput meum. Ad extrema montium descẽdi, terræ vectes concluserunt me in æternum, & subleuabis de corruptione vitam meam.* Fatetur se abysso, & pelago vallatũ, imò sub vectibus terræ conclusum, & tamen orat inde eripi, & subleuari. Si abyssus te vallat, si pelagus cingit si vectes concludunt, qua eripieris ò bone? Equidem in arctissimo illo tentationum vallo, non otiosè memorati sunt vectes, sed vt ostendatur non omnino interclusus aditus esse, sed ita vt aperiri queat, & viã euasionis ostendere Ex quo dicebat Ruper. *Circũdatus aquis, vallatus abyssо, coopertus pelago, conclusus vectibus terræ, certũ habet penes se, quia Deum nihil latere potest, orat fideliter, vt oratione Deum tãtis, tãq; profundis angustijs ad se venire gestienti viam ipse faciat, venientẽ ipse suscipiat.* Itaq, dum & abyssi vallum cõfitetur, & pelagi impedimenta, & vectes terræ experitur, tamẽ certus est de via saluatori suo aperienda, qua inde ipse possit erui. Et multiplicatis orationibus inter illa omniá afflictionum repagula, & impedimenta strenue nititur viam parare saluti.

D. Zen.

Iob 38.

August.

Iona 2.

Rupert.

Exod. 14. Perſequenteſq; Ægyptij ingreſsi ſunt poſt eos, & omnis equitatus Pharaonis, currus eius, & equites per mediũ maris. Iamque aduenerat vigilia matutina, & ecce reſpiciens dominus ſuper caſtra Ægyptiorum per columnam ignis, & nubis, interfecit exercitum eorum, & ſubuertit rotas curruum, ferebãturque in profundum. Dixerunt ergo Ægyptij: Fugiamus Iſraelem, dominus enim pugnat pro eis contra nos.

§. XXIII.

Deus non diu patitur iniquos eſſe iuxta pios.

IN ſiccum maris albeum intrauerant Ægyptij, antequam inde egreſsi eſſent Iſraelitæ. Vtrumque agmen ſimul tenebat ſiccus maris venter, vnus Angelus in columna nubis, & ignis medius erat, qui hos & illos diuideret. Quid tunc? Ait textus: *Ecce reſpiciens dominus ſuper caſtra Ægyptiorũ per colũnam nubis, & ignis interfecit exercitus eorum, &c.* Septuag. cum Chaldæo reddiderũt: *Conturbauit exercitus eorum*; vbi enim Ægyptij ſic propinqui erant Iſraelitis, vt communi liberatoris nutu cerni poſſent, non paſſus eſt dominus illos amplius conſiſtere, ſed illos conturbare, imò & concutere, & quaſſatis rotis plurimos excutere cœpit. Vt ex multis Hebræis dicat Lyppomanus, *Currus impliciti ſunt, & qui ſuper illos erant, excutiebantur, & membra eorum diſcerpebantur.* Nondũ aquæ reducendæ erant, ne nocerent Iſraelitis adhuc vergentibus intra mare. Sed nõ ſuſtinebat Deus impios pijs appropinquare, talemque illis conturbationem dedit, vt concuſsis rotis curruum, ſeſſores excuterentur, decerperentur. Sic ſolet Deus impios excutere à piorum ſocietate. Quò reſpiciẽs Iob 38. ait: *Et tenuiſti concutiens extrema terræ, & excuſsiſti impios ex ea?* Id ſolius Dei propriũ eſt, quod non diu ferat impios pijs appropinquare, interdum cõcutit terram, vt impij indè excutiantur, perdãtur. Ait pulchre ibi Philippus: *Præ magnitudine virtutis ſuæ Deus vtraque manu tenens margines terræ, quaſi cribrum huc, atq; illuc cõcutit, ſiue excutit, vt impios velut paleas, & lolium excutiat à frumento iuſtorum.* Quid elegantius? Non equidem patitur Deus pios, & iuſtos homines diu propinquitate impiorum fœdari; ſed certis, ſtatiſque temporibus magnitudine virtutis ſuæ terram, quaſi cribrum concutit, qua concuſſione impij excutiuntur à terra, exſufflantur. Id quod promittebat dominus per Amos ca. 9. *Amos 9.* *Ecce mandabo ego, & concutiam in omnibus gentibus domum Iſrael, ſicut concutitur in cribro.* Promittit, inquam, cribrationem ſui populi, ne diu ſint impij intermixti ſanctis, ſed vt in concuſsione cribri frumenta ſeruantur, & excutiuntur paleæ, ſic immiſſa à Deo turbatione, & concuſsione in terram ſeruatis in diuina horrea iuſtis, iniqui excutientur inflãmas. Sic D. Hieron fatur: *Deus, qui menſus eſt aquas manu, & cœlum palmo, & omnẽ terram concludit pugillo, ipſe pro magnitudine ſua, vtraq; manu tenens margines terræ, quaſi cribrum huc, illucq; concutiet, vt paleis, ac ſordibus peccatorum in terram cadentibus, purũ frumentum remaneat quod in horrea cõdatur.* Ea eſt cura Dei, vt cribretur terra, cribriſq; permutationibus concutiatur, quo excuſsis paleis impiorum, neceſſum eſt, vt frumentum purius maneat. Dei enim eſt indigne ferentis impiorum cum iuſtis commixtionem, illa Hieremiæ vox cap. 23. *Quid paleis ad triticum?* Vbi Chaldæus vertit: *Sicut paleam à tritico, ſic ſeparo iuſtos ab impijs, dicit dominus.* Quaſi eſſet id Dei munus, vt concuſsionibus factis intendat ſemper à tritico excutere paleas, hoc eſt, impios à iuſtorum propinquitate. *Lyppom.* *Iob 38.* *D. Hier.* *Ierem. 23*

§. XXIIII.

Quam facile homo ſequitur mortis, exitiique ductum.

SCiſſum marẽ apparuit, & Iſraelitæ gradientes per medium ſicci maris. Nec mora, vbi hos viderunt gradientes per medium ſicci maris Ægyptij *ingreſsi ſunt poſt eos, & omnis equitatus Pharaonis, &c.* Et cur Ægyptij adeò intrepide audent Iſraelitas ſequi per viam adeò nouam, & inuſitatã? Cur non magis ſuſpectã habent viam vſque tunc maris fluctibus clauſam, & ſolis Iſraelitis apertam? Cur non magis ad ingreſſum cunctantur? Ait Euſeb. Emiſſ. in Gloſſa *Sãguis, atq; iniuſta infantium cædes illos agitabat.* Qui *Euſ. Emiſ.*

inter-

interfecti erant ab illis infantes, & aquis sepulti iacebant, mouebãt ad lethalem ingressum eorum animos. Imò vt ait Philo in præsenti: *Philo.* *Huc accessit impetus hostium inuehentium, & in suam pernitiem ruentium.* Ad nihil enim facilior, & impigrior homo paratur, quam ad hoc vt ad mortem, & exitiũ abeat. Audita Iesu præsentia Maria, quæ domi iacebat lugens mortuum fratrem, surrexit, vt obuiam iret Saluatori. Quid tunc Iudæi videntes surrexisse Mariam, & domo exijsse? *Ioan. 11.* Ait Ioann cap. 11. *Iudæi ergo, qui erant cum ea in domo, & consolabantur eam, cum vidissent Mariam, quia cito surrexit, & exijt, secuti sunt eam, dicentes, quia vadit ad monumentum, vt ploret ibi.* Ibat illa ad vitæ authorẽ, vt suscitationem fratris impetraret; at Iudæi nihil de authore vitæ cogitantes putabãt illam ire in sepulchrũ, vt ibi amplius ploraret. Et cur de sola sepulchri via permittuntur cogitare Iudæi? Cur non magis illis in mentem venit vitæ author? Sanè agebat Deus, vt Iudæi sequerẽtur Mariã, & sic testes fierent tanti miraculi, ideò nõ facit illos cogitare de vitæ authore, sed de via sepulchri, & lacrymarum, facilius enim, & efficacius mouerẽtur ad mortem, quam ad vitam sectandam Ait D. Cyr. *Cyr. Ale.* Alex lib. 7. in Ioan. cap. 19. *Si audissent Iudæi Mariam vocatã fuisse à Iesu, non ipsam forte sequerentur, & ita non viderent miraculum. Sed quia putauerunt eam ad sepulchrũ fratris ituram, ponè secuti sunt.* Non equidem miseri viam ad vitæ authorem arriperent, sed magis cunctarentur, & pigritarent illo ire. Ideò permissi sunt cogitare de solius sepulchri via, vt qui ad mortis, & sepulchri, vel nomẽ facilius, & velocius aduolarent. Ea est enim humana conditio, quæ secreto quodam impulsu ad mortis, exitijq, sequelam rapiatur. *Ioan. 13.* De Iuda ait etiam D. Ioan. cap. 13. *Cum ergo accepisset ille buccellã, exiuit cõtinuo. Erat autem nox.* Non moratur, non cunctatur, vbi à Iesu manu buccellam accipit, continuo exijt ad peragendos tractatus de magistri venditione Quæ est miser ista tua festinatio? Nox est, expecta saltem vt lucescat crastinum, requiesce paulisper, vt cum luce negotiũ agas. Cur non magis, vel nocturnis tenebris impediris? Ibat miser ad mortem, ibat ad exitium suũ, ideò nullas moras patiebatur, nulla impedimenta sentiebat, nec noctis tenebras aduertebat, vt properaret. Ait D. Cyril. Alex. *Cyr. Ale.* lib. 9. in Ioan. cap. 19. *Neq, quod noctu quidẽ ruit, considerat. Tenebrosa enim nox quædã impiæ cupiditatis in profundum inferni eum pellebat, ideò quasi cæcus, vt in Prouerbijs dicitur, ad sagittam properabat, vel quasi canis ad vincula.* Agilior, & velocior cæcus est homo, vt viã mortis, exitijq, sui arripiat, nec vllis impedimentis moratur Quò spectans Prouerb. cap. 7. de homine audiente lethalem voluptatem, ait: *Statim eã sequitur, quasi bos ductus ad victimam.* Ex Hebræo: *Vadit post eam subito.* Vbi ad perniciem via apperitur, nulla permittitur mora consultandi, sed subito ad illam omnes aduolant. *Prou. 7.*

§. XXV.

Mundialis potentia, vt apud creaturas valet, sic in Dei conspectu corruit.

DIxerat paulò ante, quod *Tollens se Angelus Dei, qui præcedebat castra Israel, abijt post eos, & cum eo pariter columna nubis.* Modo autẽ de eodem colũnæ motore agens ait: *Ecce respiciens dominus super castra Ægyptiorum per columnam ignis, & nubis interfecit exercitum eorum, &c.* Modo Angelum, modo dominum vocat eum, qui columnæ præsidebat, & quare non semper Angelum, vel non semper dominum vocat? Quare, qui de Angelo dixit, quod abijt post Israelitas in cõlumna nubis, modo de eodem Angelo non dixit, quod respexit super castra Ægyptiorũ, & interfecit eos? Quare hoc maluit domino attribuere, quam Angelo? Rationem indigitant verba illa, *respiciens dominus super castra Ægyptiorũ*, quippè res erat cum potentia, & valentia Ægypti, cuius despectio, & contritio non creaturarũ, sed Dei opus est. Vt enim potentia mundialis apud creaturas valet, ita in cõspectu Dei profusus dissipatur Quò spectans Amos cap 9. ait: *Ecce oculi domini super regnum peccans, & conteram illud a facie terræ.* Expende, quid conteratur, & pereat sub oculis domini, nimirum *regnũ peccans*, potestas, & valentia regalis, quæ creaturarũ oculos rapit, & apud omnes creaturas bene audit, sub diuinis oculis prorsus cõcidit. Ambi potestatem, qui apud creaturas vis valere, fuge potestatem, qui vis promoueri in oculis Dei. Triginta & octo annis iacebat iuxta Probaticam piscinam homo languidus, & nunquã obtinuerat sanitatem Ioan. 5 *Hunc cum vidisset Iesus iacẽtem, & cognouisset quia iam multũ tẽpus haberet, dicit ei. Vis sanus fieri? Respondit ei languidus: Domine hominem nõ habeo, vt cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam, dũ venio enim ego, alius ante me descendit. Dicit ei Iesus: Surge, &c.* Defectus virium, & auxiliatoris impedimẽto erat homini ne salutem consequeretur ex aquis, consecutus tamen est eã ex Iesu. Et cur virtũ defectus, qui impediebat salutis consecutionẽ ex *Amos. 9.* *Ioan. 5.*

aquis, nõ ſimiliter impediuit, ne ex Ieſu obtineretur ſalus? Mouebat Angelus aquas, & apud creaturas potentes viribus valent, erat Ieſus Deus, in cuius oculis non poteſtas mũdialis, ſed infirmitas obtinet principatum.

Cyr. Ale. Ex quo D. Cyril. Alex. lib. 6. in Ioan. ponderabat chriſtiani baptiſmi virtutem ſupra virtutem probaticæ aiens: *Tempore huius piſcinæ infirmitas impedimentum volenti curari fiebat: nam impediebat, ne quis prius alius in aquã deſcenderet, & curaretur. Nunc autem ad lauacrum baptiſmi vnuſquiſque accedere poteſt; non enim Angelus eſt, qui turbat aquam ſed Angelorum dominus, qui omnia operatur.* Quando Angelus, quãdo creatura turbabat aquas, tunc valentes viribus, pollentes auxiliatoribus obtinebant ſanitatem; iacebant, & peribant viribus, & auxilijs deſtituti; infirmitas enim impedimento eſt quibuſque in confeſſu creaturarum. Vbi autem vox domini in aquis turbatur, non langor, non infirmitas impedit ſanitatem, ſed quicumque infirmus accedit, is promouetur; & ſolæ conteruntur poteſtates mundiales. Quo elegantèr reſpi-

Pſal. 28. ciens Pſal. 28. ait: *Vox domini ſuper aquas, Deus maieſtatis intonuit, Dominus ſuper aquas multas Vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia. Vox Domini confringentis cedros, & confringet dominus cedros Libani.* Ecce tibi inter Dei magnificas voces, vbi inter aquas intonat, qui pereant, qui confringantur, nimirum cedri Libani, hoc eſt, mundia-

D. Baſil. les, & euanidæ poteſtates. Vt dicat D. Baſil. in præſenti: *Sicut in magnifica anima fit vox domini, ſic etiam temere inflatos ſuperbia, tumidoſque ob ea, quæ in hac vita ſublimia, altaue exiſtimantur, vt ſunt gloria, imperium, elegans corporis forma, vires, ac robur, cõfringere Deus dicitur.* Nihil in mundo ſublime, potenſque apparet, quod in conſpectu Dei, non pateat ruinæ.

§. XXVI.

Quod ſuorum amantiſsimus Deus illos malis permittat, facinus eſt diuinæ poteſtatis quaſi miraculoſum.

SErò licet, fatentur Ægyptij cõmune diuinitatis opus, quod ſtat pro amicis; dicunt enim: *Fugiamus Iſraelem, Dominus enim pugnat pro eis contra nos.* Quid enim magis commune amanti Deo, quam ſtare pro amicis ſuis, pugnare pro illis, eorum repellere contrarios, ne malum inferãt? Quod ſi quando Deus amicos ſuos malis permittit; id extra cõgenitam diuinitatis operationem eſt, & opus quaſi miraculoſum. Ioan. 11. Lazarus in lethalem incidit lãguorem, de quo certior fit Ieſus à ſororibus. Quid tunc? Ait textus: *Audiens autem Ieſus dixit eis: Infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro gloria Dei, vt glorificetur filius Dei per eam. Diligebat autẽ Ieſus Martham, & ſororem eius Mariam, & Lazarum.* Dicit Lazari infirmitatem eſſe pro gloria Dei, & ſtatim addidit illud: *Diligebat autem Ieſus Lazarum, &c.* Quid quod Ieſus diligeret Lazarum cum eo, quod eius infirmitas erat pro gloria Dei? Imò quia diligebat hominem, eius infirmitas non pro gloria Dei, ſed pro humiliatione, & triſtitia videretur eſſe. Quando enim infirmitas alicuius nõ magis ſpectat ad triſtitiam, quam ad gloriam amantium? Cur ergo ſummiſit Lazarum dilectum â Deo, vt eius infirmitatem oſtenderet eſſe pro magna gloria Dei? Equidem vt Lazarus dilectus erat à Deo, infirmitas eius non poterat non ſpectare ad magnã Dei gloriam, quando quod Deus permittat amicos ſuos in malis eſſe, inter multa diuinitatis opera præſtantiſsimum facinus eſt. Ait D. Cyr. Alex. lib. 7. in Ioan. cap. 14. *Inter omnia miracula, quæ Dei filius vt ſuam panderet diuinitatẽ operatus eſt, ſupereminet hoc, & quaſi quẽdam obtinet principatum, quod circa Lazarum fecit. Equidẽ ſingula opera eius admiratione digniſsima ſunt. Quis enim non magnopere admiretur, quod Chriſti inſſu, & virtute claudi rectis greſsibus inceſſerũt, quod mutis linguarũ clauſtra ſoluta ſunt, quod cæcorum diu clauſa lumina tactu ſacræ manus eius reſerata ſunt. Sed hæc omnia parua ad ingentem Chriſti potẽtiam, & maieſtatem videbantur, niſi amicus eius Lazarus moreretur.* Quid pulchrius? In paruis numerat cæcorum lumina reſtituta, claudorum, mutorum curationes reſpectu diuinæ maieſtatis oſtenſæ in eo, quod Lazarus amicus Dei morti permitteretur. Et quando ad ingens diuinitatis opus non pertinebit, quod dilecti morbis, doloribus permittãtur? Paul. ad Hebræos cap. 2. ait: *Dicebat enim eũ, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, authorem ſalutis eorum per paſsionẽ conſummare.* Quidquid in creaturis mirabile, & glorioſum eſt, & fuit, iam Deus effecerat; vltra quæ decebat illum aliquid aliud facere. Et quid hoc erat, quod ſupra omnia mirabilia creata adhuc amplius decebat Deũ? Ait Paul. *Authorẽ ſalutis eorum per paſsionẽ conſummare.* Quid ais Paule? Cur poſt omnia mirabilia facta adhuc requiris vt filius Dei per paſsionem, & mortem crucis conſummaretur? Eſtne paſſio crucis ad conſummationem perfectionis, & poteſtatis diuinæ efficacior, quam

Ioan. 11.

Cyr. Ale.

Ad Heb.

omnia

omnia mundi miracula? Hinc D. Chrysost. hom. 3. in præsenti fatur: *Ergo passiones perfectio sunt, & causa salutis. Si vero in hoc primum honorauit filium Deus, vt per passiones cũ induceret, re vera multo melius est carnem suscipere, & pati, quæ passus est quam hunc mundum facere, & ex nullis præexistẽtibus proferre.* Consule Philosophos, & dicent tibi, infinitæ virtutis esse, quod aliqua res ex nihilo fiat; Chrysostomus autẽ adhuc melioris virtutis putat fuisse dilectum filium Dei mortalitati, & cruci tradi. Infinitudinem virtutis ostendit Deus in educendis creaturis ex nihilo, in miris alijs operibus patrandis, sed ibi consummationẽ suæ virtutis effecit, ibi melius aliquid addidit, vbi dilectissimum filium in cruce reliquit consummari. Miraris hoc? Accipe aliud, in quo mireris magis. Vt permissus est Iesus mori: Sic mori permissus fuit Lazarus. In quo ergo magis diuinitatis virtus claruit? Sanè non erit absurdum, si vtrumque intra eadem admirandæ virtutis genus claudi? Ait D. Cyr. Alex. lib. 7. in Ioan. cap. 21. *Itaq; vtrumq; horum, & quod Lazarum mori sit passus, & ipse in cruce permanserit admirandæ eius prouidentiæ, & diuinæ dispensationi est attribuendum.* Coniungit vir sanctus sub eadem admiranda Dei prouidentia, & quod Christus in cruce, & Lazarus in morte, permittatur; quasi hæc iunctim Deo meliora sint, quam mundũ facere, & ex nullis præexistentibus procreare. Multum enim est, quod suos in angustijs esse diutius patiatur. Matth. 15. Chananæa fœminæ diuinitatem eius credenti, & prædicanti, vel non respondit Dominus, vel cum responso maiorẽ dolorem causat audienti: *Non est bonum sumere panẽ filiorum, & mittere canibus.* Qualis hæc asperitas in Iesu erga tam humiliter deprecãtis? Orig. putat illam esse miraculum; quippè hom. 7. de diuersis, ait: *Latronem liberasti, incredibilem virginum spoliasti, & filiam miseram hanc mulierem Chananæam despicis deprecantem? Quid est hoc verbum, inaudito miraculum?* Sanè mirum est in Deo verbum, quod fidelem animam permittat angi.

Chrysost.

Cyr. Alex.

Matt. 15.

Origen.

Exod. 14. Ait dominus ad Moysem, Extende manum tuam super mare, vt reuertantur aquæ ad Ægyptios, super currus, & equites eorum. Cumq; extendisset Moyses manum contra mare, reuersum est primo diluculo ad priorem locum. Fugientibusque Ægyptijs occurrerunt aquæ, & involuit eos dominus in medijs fluctibus. Reuersæque sunt aquæ, & operuerũt currus & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant mare, nec vnus quidẽ superfluit ex eis. Filij autem Israel perrexerunt per mẽdium sicci maris, &c.

§. XXVII.

Tentationes impijs (ipsorum culpa) aditum occludunt ad vitam, quem iustis relinquunt apertum.

Quæ à dextris, & sinistris stabant aquæ apertam viam facientes Israelitis, vt in littora pergerent, reuersa & vim occludebant, & Ægyptios operiebãt, ne viuerẽt. Sic enim ait textus: *Reuersæ aquæ operuerũt currus, & equites cuncti exercitus Pharaonis: nec vnus quidem superfluit ex eis. Filij Israel autem perrexerunt per medium sicci maris.* Erant aquæ Ægyptijs impedimento, quo involuebantur, ne prodirent, sed submersi perirent, Israelitis autem erant clarissimæ viæ ad pergendi mandatum: Sic tentationum tempestas impios claudit, iustis autem aperit viam ad salutem. De tempestu, & procelloso mari, ait dominus Iobi cap. 38. *Circumdedi illi terminos meos, & posui ei vectem, & ostia.* Ex Græco legitur: *Et posui illi terminos, & imponens claustra, & portas.* Ita quæ fremunt maris fluctus, præterquam quòd Deus potuit terminos, hoc est, furendi mensuram, insuper addidit clausuram, & portas. Sed ad quid claustra ponuntur, vbi nimis, & portæ sunt? Portæ sic claudunt, vt simul appareant, & dent locum euasioni, claustra autem solũ claudẽdis, obstruendisq; exitibus deseruiunt. Ad quid ergo ponũtur fluctibus claustra, quæ semper claudant, si simul ponuntur portæ, quæ aperiri possunt? Id habẽt propriũ fluctus tentationũ, & claustra habent impijs, & iustis portas, claustris sic implicant nefarios, vt vndis inuoluti maneant interneciõ-

Iob 38.

ni; portis locum præbẽt iuſtis, vt in ſalutem pergãt. Ait D. Aug ibi: *Terminos poſuit, quibus ſeuitia cohibeatur, non vt nihil affligat, ſed quouſque exerceat: clauſtra, vt iniuſti non progrediantur: portas, vt ab eis iuſti egrediantur.* Habent equidem tentationes clauſtra, & portas, vt egrediantur iuſti per portas; vt per clauſtra occludantur in pœnã prorum peccatores. Aiebat per Amos Dominus cap. 9 *Ponam oculos meos ſuper eos, in malum, non in bonum. Et dominus Deus exercituum, qui tangit terram, & tabeſcit: & lugebũt omnes habitantes in ea, & aſcendet ſicut riuus omnis, & defluet, ſicut fluuius Ægypti.* Ecce tibi vt Deus in malum pœnæ reſpicit habitatores terræ, dolores, & cõturbationes multiplicans ſuper terram, quibus vniuerſi affligantur, & in planctus lacrymaſque eant. Sed quo tot malorũ fluctus ſpectabunt? Ipſe ait: *Aſcendit ſicut riuus omnis, & defluet ſicut fluuius Ægypti* Sanè omnis riuus, omnis aqua, quæ Iſraelitas videbat, in altum aſcendebat, vt progrederetur populus, ſic maris fluctus, ſic Iordanis vndæ: at vbi Ægyptios tacta fuit aqua maris tota defluit, & illos ſubmerſit. Sic omnis tentatio, omnis calamitas, & aſperitas veniens ſuper terram, reſpectu iuſtorum aſcẽdet ſicut riuus omnis, dans viam ad ſalutem illis, vt omnis riuus dedit Iſraeliticis populis, reſpectu autem impiorum, defluet ſicut aqua ſuper Ægyptios tradens illos internecioni. Quam differentiam in omni tentatione, & aſperitate agnouit D. Chryſoſt. hom 31. in Matth. fatus: *Sicut ergo omnis tentatio fideles quidem ædificat magis, infideles autem deſtruit amplius: ſic & omnis increpatio diſciplina religioſum hominem meliorem facit, irreligioſum autem, & malũ conturbat, & ad deterius ire compellit.* Sic tribulatio, & tentatio viam ſalutis iuſtis aperiẽs, illã quaſi obſtruit reprobis. Sed præſtat adhuc eumdẽ locum Amos premere iuxta Septuag. lectionem dicentium: *Oh firmabo oculos meos ſuper illos in mala, & non in bona. Et Dominus Deus omnipotens, qui tangit terram, & cõmouet eã, & lugebunt omnes habitatores eius, & aſcendet ſicut fluuius conſummatio eorum, & deſcendet ſicut flumen Ægypti.* Loquitur de Deo immittente pœnas, & afflictiones. de quo ait: *Et aſcendet ſicut fluuius conſummatio eorum, & deſcendet ſicut flumen Ægypti* Dupliciter enim ſe habet dominus vexans homines, vel aſcendens ſicut fluuius per tribulationũ fluctus conſummans, & perficiens, & purificans iuſtos, vel deſcendit ſicut flumen Ægyptios rebelles perimens. Ait D. Hieron. ibi: *Cum Deus omnipotens tetigerit terram, intelligentes ſcelera ſua vertentur in luctum, & ipſe dominus dupliciter aſcendet, atque deſcendet. Aſcendet ſuper ſanctos, quaſi fluuius cõſummationis eius, ideſt, terræ, vt opera eorum terrena conſummet. Deſcendet ſuper peccatores ſicut flumen Ægypti, vt in tormentorũ amaritudinem impetu domini detrudantur.* Hæc tendunt rapidiſſimi calamitatum fluctus currentes per terram; vt iuſtis viam parent mundam in cœlum, impijs autem, & clauſtra impenetrabilia opponant, & præcipitia effingant æterna. Vt merito dicat Tertull lib. de Fug. in perſecut. *Hoc nomen iudicium eſt perſecutio, perquam quis, aut probatus, aut reprobatus iudicatur. Hæc pala illa, quæ & nunc dominicã aream purgat, confuſum fidelium acerbum euentilans, & diſcernens frumentum martyrũ, & paleas negatorum. Hæc etiam ſcalæ, quas ſomniat Iacob, alys aſcenſum in ſuperiora, alys deſcenſum ad inferiora demonſtrantes.* Et quidem pulchris exemplis ventilabri, & ſcalæ Iacob iẽ tentationis, tribulationiſque monſtrauit, vt alios ſaluti, alios & ruinæ, & fornaci tradunt. Quò etiam ſpectat Naum, dũ enim calamitates Niniuitis denuntiaturus accingitur, ſic incipit cap. 1. *Onus Niniue, liber viſionis Naum.* Quid viſio cum onere? Ait Rupert. ibi: *Profectò prophetia hæc alys onus eſt damnationis, alys liber eſt conſolatoriæ viſionis* Nunquam enim calamitas non infert onus damnationis reprobis, & iuſtis libertatis viſionem.

D. Aug.

Amos 9.

Tertull

Chryſoſt.

Amos.

Hieron.

Rupert.

Exod. 14. Liberauitque Dominus in die illa Iſrael dè manũ Ægyptiorum, & viderũt Ægyptios mortuos ſuper littus maris, & manum magnam, quam exercuerat Dominus contra eos. Timuitque populus dominum, & crediderunt domino, & Moyſi ſeruo eius.

Cap. 15. Tunc cecinit Moyſes, & filij Iſrael carmen hoc domino. Cantemus domino, gloriosè enim magnificatus eſt, equum, & aſcenſorem deiecit in mare, &c.

§. * XXVIII.

Beneficia diuina ſuperant hominum petitiones, imò & cognitiones.

Clama-

CLamauerat populus, & Moyses ad Deũ, vt ab Ægyptijs insequentibus liberaren tur, at Deus & liberauit, & mare diuisit, & viã in mari fecit, & Ægyptios submersit, & submersos, & mortuos, fecit in maris littore apparere, vt inde & plurima spolia aurei ornatus, & validissima arma acciperẽt Israelitæ, quibus & se ornarent, & protegerent. Ait textus: *Liberauitque Dominus in die illa Israel de manu Ægyptiorum, & viderunt Ægyptios mortuos superlittus maris.* Et quidem corpora suffocatorum non poterant tam cito apparere in littore, nisi Deus illa miraculose traxerit, vt & ornatus eorum, & arma Israelitas implerẽt. Quod notat Lyra, & Iosephus, & Sap. 10 dicitur *Ideo iustitulerunt spolia impiorum, &c.* Quid magnificentius? Pro vna liberatione clamabãt Israelitę? Et Deus etiã dedit illis multa, quæ nec petebãt, nec cogitabant, nimirũ quod cadauera hostiũ adnatarẽt littoribus ante tẽpus, ferentia aureos ornatus, & arma multa, quibus in alijs discriminibus protegerentur. Is equidẽ est Deus, qui plura tribuat, quam vel excogitamus, vel petimus. Apud Isaiam cap. 38. Ezechias Rex iam moribundus orabat, & flebat pro salute corporis obtinenda, & ait illi prophęta ex Dei nomine: *Ecce ego adjiciã super dies tuos quindecim annos, & de manu regis Assyriorum eruam te, & ciuitatem istam.* Quid ais Domine? Ezechias solum petit ab inferis reuocari in vitam, cur tu, & hæc præstas, & insuper addis illius victorias aduersus Assyrios, & ciuitatis liberationem? Is est Deus, qui nesciat dare, nisi & det supra id, quod nos postulamus. Ait Hieron. ibi: *Adjiciuntur quindecim anni ad vitam, quos non postulauit, & insuper viuente eo, regni securitas repromittitur.* Vincunt beneficia diuina hominum postulationes. Sic dum Zacharias oblitus sterilitatis suæ orabat pro Messiæ aduentu Luc cap. 1. responsum est illi ab Angelo: *Ecce oratio tua audita est: & vxor tua Elizabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Ioannem: & erit gaudium tibi, & exultatio, & multi in natiuitate eius gaudebunt.* Quid diuinius? Vnum petebat ille populorum salutare, & præter hoc datur ei filius, & talis filius, cum quo & parentum, & aliorum multorum gaudia nascantur. Pulchre ibi D. Amb. *Plena semper, & redundantia sunt diuina beneficia, non exiguo constricta numero, sed vberi bonorum coacernata congestu, vt hîc primò precationis fructus, deinde sterilis partus vxoris, tum lætitia plurimorum, & magnitudo virtutis, altissimi quoque prophetæ promittitur.* Multis excedunt beneficia diuina vel petẽtium cogitationes. Quantumvis enim quis largus sit in petendo, profusior est semper Deus in tribuendis donis, qui nunquam non supra petitum multa largiatur. Apud Gen. cap. 2. *Formauit igitur Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ.* Vbi autem dicitur Deus inspirasse in faciem hominis spiraculum vitæ, concors est, & Patrum, & Theologorum sententia ibi debere intelligi creationem animæ rationalis multis supernaturalibus virtutibus & donis adornatæ; iam enim tunc fulgebat aureo peplo iustitiæ originalis. Sed corpus humanum ex se, & iuxta suam naturam non hæc postulabat, solum enim petebat formam, & animam in sua substantia naturali. Cur ergo supra corporis petitum tot supernaturalia dona iustitiæ originalis dantur, præcipue ei, qui omnia illa perfundabit? Et quęstionem, & solutionem proponit Philo lib. 1. de Allegor. sacis: *Quærat aliquis, cur Deus terrigenam & corpori additam mentem spiritu diuino dignatus sit? Respondeatur, quod benignus cum sit Deus, largitur bona omnibus etiam non perfectis, ostentans immensas suas diuitias, quod sufficiant etiam his, qui non magnã vtilitatem inde capiunt. Quoties enim pluit in mare, fontes producit in locis desertissimis, tenuem, & asperam, sterilemque terram rigat inundans fluminibus, quid aliud exhibet, quam munificentiam diuitiarum benignitatisque suæ.* Nescit Deus beneficia sua circinare iuxta petitum, & exigentiam creaturarum, imò etiam plura largitur, & super omne petitum multa spargit siue in naturalibus siue in supernaturalibus.

Gen. 2.

Sap. 10.

Isaias. 38

Hieron.

Luc. 1.

D. Amb.

Philo.

§. XXIX.

In aliorum supplicio peccatorum, sic homo iudicem cælestem in suis timeat peccatis tamquam in re iudicata.

VIdent Israelitæ mortuos Ægyptios infestissimos hostes suos, & tunc dominum timent. Ait textus: *Viderunt Ægyptios mortuos super littus maris, & manum magnã, quam exercuerat dominus contra eos. Timuitque populus dominum.* Vides Deum animaduertentem in hostes tuos, & times? Cur non magis amas tãtum liberatorem? Cur in aliorum hostium ruina non magis timorem expellis? Quę ibi res timoris apparet? Equidem supplicium Ægyptiorum res erat maximi timoris Israelitis toties aduersus Deum rebellantibus; quando in supplicio Ægyptiorum;

rum, & simul apparebat causa eorum iudicata. Crede mihi, cum videas peccatorem punitum, time & tibi tanquam à re iudicata, si fueris in similibus peccatis. De Spiritu sancto locutus Iesus Ioan. 16. ait: *Cum venerit ille arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio. De peccato quidem, quia non credunt in me. De iustitia vero quia ad Patrem vado, & iam non videbuis me. De iudicio autem, quia princeps huius mundi iam iudicatus est.* Expende hanc vltimam damnationem mundi a Deo faciendam, & rationem eius, ni mirum arguet Deus mundum de iudicio, *quia princeps huius mundi iam iudicatus est.* Et quid interest, quod diabolus damnatus, & iudicatus sit, ad hoc vt debeat etiam mundus damnari, & iudicari? Planè quoties sententia lata aduersus vnum peccatorem, non solum illum, sed & vniuersos illi similes comprehendit, in qua omnium posteriorum causæ apparent iudicatæ & damnatæ, vt merito debeat eadem timeri ab eis calamitas. Ait Ruper. lib. 1. in Naum: *Quomodo ergo de iudicio mundum arguebat, nisi quia mundo videnti, & admirante singula draconis capita ita condemnabat, vt in quandam similitudinem iudicandi principis mundi Pharaonẽ obrueret mare, canes comederent Iezabèl: Nabuchodonosor quasi bos fieret, Aman in patibulo, quod alteri parauerat, ipse penderet, Anthiochus Epiphanes sine manu intritus periret? Ita nimirum de iudicio mundus iam tunc arguebatur, quia videns prodigiosas vindictas impiorum ab impietate non recedebat.* Itaque vbi principem mundi, vbi Pharaonem, Iezabel, Nabuchodonosorem, Amanum, Antiochum spectante mundo puniebat, iam tunc in illis omnem mundum in impietate manentem damnabat, qui sub illorum sententia comprehendebatur. Quisquis enim videre iudicium suum cupit, non expectet ventiuum iudicem, non finale tribunal, non sententiam proferendam in vltimo examine. Vertat oculos ad iudicia exercita antiquitus in mundo, videat Sadomam sulphureis ardentem flammis, & suæ luxuriæ easdem decretas audiat, videat voratos Abironis factionarios, & cauet ambitionem, tamquam rem iudicatam, & similiter damnatam. Quidquid pœnæ in illos peccatores venerunt, easdem tuis flagitijs time, nisi caueas. Et quando quæ semel in aliquo damnata crimina sunt, non similem damnationẽ offendũt in sequentibus? De Iuda dixit Petrus Actor. 1. *Suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera eius.* Sub qua pœna postea Arium notat D. Amb. vt eiusdem criminis reum. Dicit enim lib. 1. de Fide cap. 9. *Crepuit Arrius, sicut de Iuda Petrus Apostolus dixit. quia in faciem prostratus crepuit medius, & effusa sunt omnia viscera eius. Non est fortuita mors vbi insacrilegio pari pœna parile processit exemplum, vt idem subirent supplicium, qui eundem dominum negarunt; & qui eundẽ dominum prodiderunt.* Expende illud, *Non est fortuita mors*, &c. quippe quod Arrius creperet medius, non fuit mors fortuita, quando iam in similis criminis reo Iuda illa fuerat ostensa & decreta. Quæ enim vni impio pœna decernitur, eadem manet similes sequentes. Huc refer dicta tom. 4 in Euang. lib. 16. cap. 22. §. 18.

Ioan. 16.

Ruper.

Actor. 1.

D. Amb.

§. XXX.

Nullo magis claret Dei minister, quã in puniendis preteritis.

VIsis Ægyptijs submersis, & timent sibi, & credunt Deo, & Moysi, quippe ait: *Viderunt Ægyptios mortuos: timuitque populus Dominum, & crediderunt Domino, & Moysi seruo eius.* Expende illud, *& Moysi seruo eius*, ex tunc enim indubitanter putarunt Moysem verum Dei seruum, & ministrum. Caiet. *Moysem Dei famulum admirentur, & colunt, & prophetam omnipotentis Dei esse persuasissimum habent.* Et quidem sapienter sibi indubitanter persuadent Moysem Dei famulum, & ministrum esse, cum vident per illum tot rebelles, & proteruos peccatores extremæ ruinæ datos. In nullo enim magis claret minister Dei, quam in proteruis peccatoribus exterminandis. De eo, qui vice Dei dominatum exercet locutus dominus Gen. 1 ait *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram; & præsit piscibus maris, & volatilibus cœli, & bestijs terræ, omnique reptili &c.* Ecce tibi, qui vices Dei agit in creaturis gubernandis, vt iubetur præesse piscibus, animantibus, volucribus, reptilibus. At in piscibus, in animantibus, in volucribus multa sunt præstantissima, & ad humanos vsus apta, & quæ clarissime referant virtutes humanas. In reptilibus autem nihil non venenosum, & in viuentium malum inclinatum. Qualiter ergo Dei vices homo aget in regno? An omnia simul & etiam venenosa reptilia ducendo ad pascuam? Absit, imò nullo magis se Dei vices agere ostendet, quam venenosa, & mala exterminando. Ait Anastas. Sinait lib. 7. Exam. *Qui dominatur animalibus, & piscibus, & volucribus iussu Dei, dicit Leoni, veni, & venit; & aquilæ ingredere, & ingreditur, & Pisci, appropinqua, & comedit, & draconi, pereas, & statim expirat.* Expende,

Caiet.

Gen. 1.

Anast. Sinait.

pẽdé, quid dicat Draconi verus Dei minister, & vicarius, nimirum *Draconi dicit, pereas.* Qui cũ alijs animantib is blande egit, blanda, & suauia illis verba faciens, Draconi nullum suaue verbum, sed lethale, sed prorsus exterminans facit. Sic verus Dei minister inde claret, quod proteruis peccatoribus ruinam pariat. Quod tendebat Psal. 2 de filio Dei peccatores proteruos conterente aiens: *Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos. Et nunc reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram Seruite domino in timore.* Præmittit Deum conterentẽ peccatores, & vocat illuc reges, & iudices terræ, vt inde capiant doctrinam, & intellectum, quibus Deo seruiant. Ait enim: *Seruite domino in timore.* Sed cũr reges, & iudices præcipue monet, vt Deo seruiant? Nonne hoc commune debet esse omnibus hominibus? Sanè omnes homines Deo seruire debent in timore. Cur ergo maluit id nunc petere ex Regibus? Præmiserat Dei filium pœnas sumentem de peccatoribus, in quo non homines alij, sed reges, & iudices debent se Dei seruos ostendere Ideo hos præcipue tũc vocat, vt domino seruiant Ex quo aiebat D. Aug. epist. 50 *Quomodo reges Deo seruiant in timore, nisi ea quæ contra domini iussa fiunt, religiosa seueritate prohibendo, atque plectendo? Aliter enim seruit, qui homo est, aliter, qui etiã rex est. Quia homo est, ei seruiuit viuendo si feliciter quia vero etiam rex est, seruit leges iusta præcipientes, & contraria prohibẽtes conuenienti vigore sanciendo. Sic seruiuit Ezechias Incos, & templa Deorum destruendo. Sic seruiuit Darius, idolum frangendum in potestatem Danielis dando, & inimicos eius leonibus ingerendo.* In hoc se maxime Deiseruos ostendunt reges, & iudices, si impios, & nefarios homines viuere non consentiunt. Hinc Salomonis sanguinolenta regnandi initia eius virtutem commendant Quippe vix solium paternum occuparat 3. Reg. 2. & ait: *Viuit dominus, qui firmauit me, & collocauit me super solium Dauid patris mei, & qui fecit mihi domũ, sicut locutus est; quia hodie occidetur Adonias, &c.* Cur non magis parcit fratri rex, qui tunc in delicijs erat Deo? Ait Theodor. quæst. 7. *Quidam reprehendunt Salomonem, quod fratrem suum occiderit. Diuersa est hominum vita. Nam alij quidẽ summam exercent philosophiam; alij virtutem politicam, ac ciuilẽ, alij regiã, aut imperatoriã. Oportet ergo vnumquemque examinare ex vita, quam sequitur ratione. Non est itaque à Salomone exigenda prophetica, neq; Apostolica perfectio, sed ea quæ regi cõuenit.* Vt enim Apostolicũ est omnib⁹ parere, sic est regiũ impios interneccioni dedere.

Psal. 2.

D. Aug.

3. Reg. 2.

Theodor.

§. XXXI.

A passione, & cruce dominica morum concinnitas in homine apparet.

POst maris rubri transitum Moyses cũ Israelitis in cantica abijt; & carmina. Dicit enim textus: *Tunc cecinit Moyses, & filij Israel carmen hoc domino.* Itaque Moyses post superatum mare carmen Deo condidit, at Noe Gen. 8. post diluuium superatum condidit altare. Sic enim habes ibi: *Ædificauit autem Noe altare domino, &c.* Et cur similiter Moyses non magis de altari ædificando, quam de carmine condendo tractauit? Cur non magis amauit altaria, & holocausta de more patrum Deo facere, quam sine exemplo & carmina, & cantica litare? Forsan rationem indigitans D. Prosper. de Promission. par 1. cap. 38 inquit: *Vindex aqua sacrata verbo, rubrata sanguine, ligno crucis in mysterio virgæ percussa salutem ad saluatorem venienti ministrauit.* Et quidem de tot passionis, crucisque dominicæ figuris nõ miror, quod Moyses magis impellatur in carmina, vt ostendat, quam cõsonos mores, quantamque in modo viuendi trahat homo ex crucis mysterijs concinnitatem Quo spectãs D. Method. hom in sanctam cruce apud Grethserum tom. 2. fatur: *Homo expansis manibus crucem repræsentat. Vnde eã ipsa figurã, qua ab origine eum condiderat, ornauerunque, conformatum Dominus Deitati copulauit, vt organum deinceps esset Deo sacrum; omnis dissonantia, & inconcinnitatis expers. Neque enim homo, postquam ad Dei cultum informatus est, & veritatis incorruptum veluti cantum concinnauit, ac per illũ Deitati factus est capax, ligno vitæ fidium; nerorumque instar applicitus ad dissonantiam, & corruptionem potest redire.* Expende illa: *Ligno vitæ fidium, nerorumque instar applicitus, &c.* quippe homo crucis ligno applicatus fit veluti fides, neruique, quæ citharæ applicantur, ex quibus nisi ordinatum, & concinnũ audias. Vt ex ligno, & fidibus instrumentum fit, quod dissonantiam abiget, & consonam, & concinnam melodiam pariat sic ex cruce, & homine cõ nisi numerosa morum concinnitas halatur. Vnde Cant. 7. aiebat ille: *Quid videbis in Sunamite nisi choros castrorũ?* Sunamitidem vocat Synagogam, quæ post passionem & crucem ad Christum conuersa In hac ergo, in qua antea tot erant dissonantiæ, post Christi

D. Prosp.

D. Meth.

Cant. 7.

crucem,

crucem, nil in illa apparet niſi chorus, niſi perfecta morum concinnitas. Id quod pulchre pōderat Guilhelmus Abbas apud Del-
Guilliel. rium ibi: *Ecce in dies adte conuertitur Sunamitis. Multum antea a te auerſa, cum ſuper te clamaret: Crucifige, crucifige. Ecce qui ſanguinem tuum tam impie fuderunt, ipſum nunc pie lambunt. Quid ergo videbis in Sunamitide conuerſa, atque reuerſa, niſi choros caſtrorum? In Sunamitide auerſa tam grande piaculum, in Sunamitide vero cōuerſa chori, & chori caſtrorum, chori armati in voce exultationis & confeſſionis. Suauis quidem & nilominus terribilis virtutum concentus. In crucifixoribus tuis, qui iam in ſe pietate fidei euacuauerunt ſcandalum crucis, non inuenies in die vltionis reatum illum magnum, ſed concentum quendam virtutum.* Quid pulchrius? Illi ipſi, qui diſſonas & peruerſas dabant voces dicentes, *Crucifige*, modo fide percepta, & crucis paſſionisque ſaluatoris fideliter applicati nil ſciunt reſonare niſi ſuauem virtutum concentum, & concinnitatem. Neque in ijs inuenies aliud, quā perfectam morum melodiam, etiam ſi velis illos vltimi examinis lucernis ſcrutari.

§. XXXII.

Abſurdum & turpe eſt, quod multus ſis in carminibus concinnandis, & nullus in concinnandis moribus.

PRo gratijs Deo exhibendis ſolebant antiqui Patres, & altaria & holocauſta facere, vt patet in Abele Gen. 3. in Noe
Gen. 3. 8. Gen. 8. In Abrahamo, Iacobo, & alijs. At qui non holocauſta, ſed carmina Deo faceret primus ſanctorum omnium inuentus eſt Moyſes in præſenti. Dicit enim textus: *Tunc cecinit Moyſes, &c.* Cur & primi maluerunt holocauſta, quam carmina Deo facere, & hic maluit carmina, quam holocauſta? Sanè nunc in maris myſterio abolitio vitiorum omnium oſtendebatur, virtutumque triumphus, & ouatio. Nunquam autem tempus aptius fuit condendis carminibus, quam vbi vitiorum diſſonatia abolita ad virtutum cōcentum currebatur. Turpiſsimum namque ſempor eſſet, quod ſtudium impenderetur concinnandis carminibus cum in vitium eſſet diſtracta tota vita mortalium. Quo ſpe-
Euſeb. ctans Euſeb. Cæſarienſis in cat. Græca fatur: *Hoc primum cecinerunt canticum filij Iſraelis cum ſicco pede rubrum mare tranſiuiſſent, cumque inſequentes Ægyptios vndis obrutos, & demerſos factos ſimul cum curribus, & equis ſpectaſſent.* Nihil Ægyptium, nihil ſordidum non demerſum, & abolitum videntes, tunc primum cecinere carmen. Abſurdum enim fuiſſet, dum diſſoni Ægyptiorum mores in ſe vigerent, in carminibus condendis, concinnandiſque occupari. Ex quo ſapienter
Auguſt. D. Auguſt. epiſt. 39. monebat Licentium nobilem iuuenem muſis deditum: *Si verſus tuus momentis inordinatis peruerſus eſſet, ſi ſuis legibus nō ſtaret, ſi mēſuris imparibus aures auditoris offenderet, puderet te certe, nec differres, nec deſiſteres, donec ordinares, corrigeres, ſtatueres, aquares verſum tuū, dicendo, & agendo artem metricā acerrimo ſtudio, & labore quolibet. Quod cum inordinatus ipſe peruerteris, cum legibus Dei tui ipſe non ſtas, neque in agenda vita honeſtis tuorum votis, & huic ipſi eruditioni tuæ concinnis, abijciendum poſt tergum putas, & negligendum, quaſi præſono linguæ tuæ ſis tibi & voce vilior, & incompoſitis moribus quod offendis aures Dei, leuius ſit, quam ſi incompoſitis ſyllabis tuis grammatica ſuccenſeret authoritas.* Quid pulchrius? Sanè turpiſsimum eſt, quod multo ſtudio procures ne in carmine tuo, vel ſyllaba diſſonet, & poſt tergum mittas, negligaſque morum apertiſsimam diſſonantiam in vita tua. An minus timendus eſt ſyllabarū trutinator rigidus, quam ſeuerus operū iudex? An maior gloria in bene ordinatis ſyllabis, quam in cōceptu virtutum? Quæ eſt noſtra deſidia, & ſtultitia? Sanè illo veram gloriam attingit; cuius concinnitas in carmine index eſt concinnitatis in vita. Hinc maxime extollit amicum Drepanius epiſt. ad Vulfinū, inquiens:

Annuus excurrit reuolutis menſibus orbis
Quod tua vox noſtris auribus inſonuit.
Tam nitidis chartis, tam claris culta figuris
Vt ſpecimen cordis pagina pulchra daret.
Sic liquidas puteas profundit largiter vndas
Et rapidus rapido feruor ab igne ſalit.
Sic rutilus rutilum vomit & carbunculus ignē
Puraque fert purus vina venuſta calix.
Sed mihi melliſluum rapuit ſors inuida carmen, &c.

Sic pulchris ſimilitudinibus extollit hominem, cuius in carminis concinnitate, & elegantia oſtendebatur, & perſonæ concinnitas, & vitæ claritas. Vt purus calix, qui pura vina oſtentat; vt rutilus carbunculus, qui radios rutilantes iaculat. De pueris Hebræis negantibus adorationem aureæ imagini, & propterea in fornacem erectis, ait Daniel ca. Daniel. 3. *Laudabant, & glorificabant, & benedicebant Deo in fornace dicentes; Benedictus es Domine*

mine Deus, &c. Cum sic se componunt, vt Deo vero soli seruiant etiam medijs tormentis; tunc metricã orationẽ fundunt ipsi Deo. *Theodor.* Vt dicat Theodor ibi: *Optimam symphoniam suam, & admirabilem cantũ ei conceptui, qui statuæ adhibebatur, opponentes, simulque ostendentes, quanto non adorasse præstantius esset.* Frãt Babylonijs symphoniæ, & cantus, quibus adiungebant adorationem imigini aureæ præstitam. Quid dissonantius? Quid turpius? Huic turpitudini sese opponunt tres pueri & metricæ cantioni suæ, quã fundunt Deo, adhibent symphoniam suam optimã, nimirum vitam immaculatam, quæ imagini adorationem neget. Et id præstantissimum est, vt vitæ concinnitas respondeat cantici versibus.

§. XXXIII.

Concors multorum laudatio in Deum efficacior, & præstantior cunctis veteris legis holocaustis.

ADhuc mirandum est, quod Moyses post maris rubri transitum non holocaustis arietum, vt Noe, sed cantu & voce Deũ honorauit. Quippe ait: *Tunc cecinit Moyses, & filij Israel carmen hoc domino.* Et cur non magis obtulit arietes in holocausta; quam cecinit carmen? Ait textus: *Cenit Moyses, & filij Israel*, vbi autem concors est multorum in Deum laudatio, longe præstantior est, & efficacior cunctis arietum holocaustis. Hinc *Cant. 7.* lætabũdus sponsus ait Cant. 7. *Quid videbis in Sunamite nisi choros castrorum?* Et quidem Sunamitis hæc nimirum Synagoga antiquitus habebat holocaustorum, hostiarumque ingentem multitudinem, quæ singulis diebus Deum honorabat. Quorum omnium quasi immemor sponsus dum illam ad se conuersam videt, vnum hoc proponit in ea omnibus mirandum; nimirũ quod chorus castrorum scateat. Et cur in illa non videantur, & agnorum millia, & turturum, & columbarum, & arietum, & vitulorum, & suffituum pretiosissimorũ? Cur ijs prætermissis chori magis proponantur mirandi. In choro est multorum concors laudatio, qua Dei magnalia celebrantur, quę longe superat vniuersa animalium holocausta. Pulchre in præsenti Rup ait: *Ruper.* *Quid videtis aliud in Sunamite? Nũquid sanguinẽ victimarũ? Nũquid circũcisionis cauterium? Nihil omnino nisi laudes, nisi cantiones præliantium, prælia laudantium, quod suauissimum, quod vere est pulcherrimum. Igitur hoc solum in Euangelio videndum, ac prouidendum est secundum fidem Patrum, vt sint chori castrorum, chori in vna fide dicendo idipsum.* Vbi chorus est conuenientium in diuina laude, non ibi requiras amplius victimas animalium. Nunquam non efficacissima est apud Deum multorum concordia in eius laude. Dicebat nãque Dominus Ionæ cap. *Iona. 4.* 4. *Ego non parcam Ninive ciuitati meæ magnæ, in qua habitant plures, quam centum millia hominum?* Et templa, & sacrificia multa erant quotidie in illa ciuitate, quæ minime respexit Deus, sed solum numerum hominum notauit, qui excederet centum myriades. Et quid quot essent tot homines ibi, vt inde Deus illis deberet veniam præstare? Ait D. Chrysost. hom. 3. de incomprehensibili Dei *Chrysost.* natura: *Non sine re amplum populi numerum proponit, sed vt intelligas plurimum eam pollere orationem, quæ cum consensu agitur, & ingi concordia plurium hominum.* Vbi concors est plurimũ oratio, & adoratio, nil fere est, quod non impetretur ex Domino. Sic Danielis *Daniel. 3.* cap. 3. de pueris missis in fornacem ardentem ait: *Tunc hi tres quasi ex vno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant Deo in fornace dicentes: Benedictus, &c.* Circa quæ ait D. Cyprian. de orat. Dom. *Loquebantur* *Cyprian.* *quasi ex vno ore, & idcirco orantibus fuit impetrabilis & efficax sermo.* Sic efficacia comitatur plurimorum concordiam in Deo laudando, & in exhibenda oratione.

CAPVT XII.

Amaræ aquæ, & Manna.

POST Superatum mare Israeli-tæ læti de triũpho reportato ex Ægyptijs, eorum munitis armis & spolijs diuites viam adhuc per desertum Etham arripiunt. Ea erat, non quæ facilis se ostendebat versus Occasum, sed quam præmonstrabat nubes columna. Inhospitalis plane regio propter aquarum penuriam; quæ vt gradientium augebat sitim, acuebat & bilem, vt male precarentur duci, à quo trahebantur in eas angustias. Cũ tertia luce apparuit fons optatissimus, sed qui, vt argentei fluctus splendore ad se pellicebat aspicientes, amarissimo gustu offendebat potantes. Non defuit diuina munificentia angustiatis, cuius beneficio lignum ostensum est, quod naturali virtute posset malitiam

malitiam curare aquarum, ſi credimus, Caietano, & noſtro Cornelio, & addita Dei virtute temporis momento totum illud ſcaturiginis fel in nectara commutauit. Hæc criſis, hoc iudicium fuit Dei, per quæ monſtrauit, vt morbi depellerentur, & veniret hominibus ſalus. Non multum inde progreſſos vberior tenuit ſitus, Elim erat nomẽ loco, qui duodecim rigatus fontibus, & nemorum vmbras, & ſpontaneos fructus miniſtrat. Illic æſtiua hybernis mixta ſimul aſpicias, & gelidos latices currere, & dactylos in ſeptuaginta palmis, niſi locis feruentioribus generari neſcios. Vtinam palmæ ibi plures extitiſſent, quarum fructibus peregrinantium commeatus creſceret, nec citius eſurirent. Iam enim trigeſima egreſſionis dies homines deduxerat in deſertum Sin, vbi annonæ aſportatæ penuria extremam pene deſperationem intulerat. Famis acerbitatẽ auget memoria ſaturitatis Ægyptiæ, & parum abfuit, quin proſus deſperarent, poteſtate diuina poſſe in deſerto impleri menſas vacuatas Ægyptiorum cibis.

Largior Dei bonitas Iſraelitarũ fide, quas negabat dapes ſoli ſterilitas fecit, vt coturnicũ vbertas miniſtret. Videres cadẽte ſole ingẽtẽ cadere intra caſtra coturnicum multitudinẽ, quę famelicos exercitus impleat. Et quod mirere magis, oriente luce ætheræ maieſtatis dilabebatur imber, irroratas populo dapes, & copioſas & melliſluas eſcas effundens. Splẽdebant diuinis ferculis omnia vicina, quæ pigros deludebant, poſt ſolis feruorem inuenientes nihil. Impigris autem, & matutinè colligentibus ante ſolem, voluntati hominum Dei obſecuta natura, in quos amabant vſus, opimi pabuli gratiam deflectebat. Hoc fuit manna illud cantatiſſimum, quod colligebatur in diem, ne aſſeruatum vermes parturiret. In quo tanta erat religio, vt Sabbathis diebus nullam ſui copiam faceret, totus in cœleſtibus occuluſus; adeò vt ſexta die accipienda eſſet duplicata menſura, quæ duobus diebus ſufficeret. In vnum enim Sabbathum aſſeruari ſuſtinebat panis diuinus.

Exod. 15. Egreſsi ſunt in deſertum Sur: ambulaueruntque tribus diebus per ſolitudinẽ, & non inueniebant aquam. Et venerunt in Mara, nec poterant bibere aquas de Mara, eo quod eſſent amaræ, vnde & congruum loco nomen impoſuit, vocans illum Mara, id eſt, amaritudinem.

PARS VNICA Moralis circa textus literam.

§. I.

In mundi abnegatione præſtantiſsima hominis fortitudo.

AD huius textus literã accedentibus non metuẽdus labor, quãdo tot diuinę magnificentiæ exundant ſcaturigines, quæ & ſitibundos impleant, & famelicos cœleſti pane reficiant.

QVod in præſenti vocatur deſertũ Sur, in Numer. cap. 33. vocatur deſertum Etham, quippe ait: *Tranſierunt per medium mare in ſolitudinem; & ambulantes tribus diebus per deſertum Etham caſtrametati ſunt in Mara.* Eſt ergo deſertum Sur idẽ quod Etham, & merito Etham, quod interpretatur fortitudo, eggreſſos ab Ægypto excipit, magna enim hominis eſt fortitudo, quod ſe mũdo eximat. Ait D. Hieron epiſt. ad Fabiolam de manſionibus Iſraelitarum: *Etham nobis ſonat fortitudo, atque perfectio de qua, & Dauid canit Tu dirupiſti fluuios Ethã, id eſt fortes Grandis eſt fortitudo Ægyptum dimittere, & in extrema ſolitudine commorari.* Hieron.

Ecce tibi filiorum Dei fortitudo, in quo maxime appareat, nimirum in eo, quod quis Ægyptum dimittat, mũdiales tenebras fugiat, & in remotiori loco, acuris ſæculi libero manſionem faciat. Sunt equidem multi, qui renuant hanc manſionem ſolitudinis, magis amantes peregrinari in mundo, & longas vias arripere vt ſanctitatum obſculentur limina. Sunt qui multa peragant virtutũ opera dum liceat mundanis bonis & penitus hærere, & incumbere. Ijs non multa eſt fortitudo, ſed infirmitas, & cadendi periculũ. Multi fuerunt Abel, & Cain in religione; vterque obtulit Deo munera. Sed Cain in muneribus concidit. Et ait illi Dominus Gen. 4 iuxta cantatiſsimam apud Patres lectionẽ Septuag *Si recte offeras, & non recte diuidas, peccaſti.* In quo non recte diuiſit? Equidem in muneribus oblatis adhuc de mundo potiora retinebat ſibi. Inde cecidit, inde periculum æterni caſus incurrit. Hoc amabat princeps fœmina, quæ vocata à Deo, & metuens mũdiales Gen. 4

dialesprincipatus exuere, eligebat militare Christo, dum eius passionis loca inuiseret. Sed repente mutato consilio dimittens mundum monasticam disciplinam fuit secuta.

Hildeb. Huc scribens Hildebertus Cenoman. epist. 63. inquit: *Et quidem ego credidi alia via filiã Abrahæ de Ægypto egressurã: sed filia Abrahæ compendiosiorem viam elegit. Credidi enim te desiderio desiderare sepulchrum Saluatoris inuisere, & nostræ redemptionis officinas obsequio venerari christiano. Sciebam, quod in eo recte offerres, sed ne recte dimideres, dubitabam. Tu autem & recte obtuliſti: quia pro Christo omnia reliquisti: recte etiam dimisisti, quia Christum sepultum, quam Christi sepulchrum sequi maluisti. Porro salutis hæc, & plena consilij diuisio; vt enim efficiamur discipuli Christi, baiulare monemur ipsius crucem, non quærere sepulturam.* Nil dici potuit pulchrius, vt ostenderetur, quã omnem peregrinationem superet, mansio in solitudine, in religiosa disciplina, in qua mũdialia omnia perfecte abijciuntur. Sanè magnum est, quod quis sepulchrum Christi inuisat, sed longe maius, ac præstantius, quod relicto sæculo instar Iesu sepulti intra religionis septa se contineat. In multis virtutũ operibus bona est oblatio, sed si adhuc mundialibus bonis inhias, forte nõ est bona diuisio: saltem est ad cadendum infirmitas. Huc tendit perfectio, & fortitudo eius, qui amat fieri Christi discipulus, nimirum vt magis abnegationem mundi instar crucis sustineat, quã currat adorare loca sepulturę. Cum huc peruenio, me rapit memoria primorum patrum Societatis Iesu. Ij vno cum Ignatio animo decernunt Parisijs peregrinationem Ierosolymitanam, vt redemptionis officinas obsequio venerarentur christiano. Iã omnes peruenerant Venetiam, sed integro anno ibi manentibus, & expeditionẽ expectantibus nunquam licuit per tempora, per maria, per Turcas, per innumera alia impedimenta sese cõmittere peregrinationi tantæ. Quid agis ò Deus, cur cupientibus tuę passionis loca venerari tot obices ponis, imò penitus interclusis aditus? Cur non magis viam paras ad te festinantibus? Maius quid ab illis cupiebat Deus, vt nimirum desperati à Ierosolymitana peregrinatione, ad maiora conuersi mundialia omnia reliquerẽt, & sub religionis votis Deo se traderent. Vt magis Christum sepultum, quam eius sepulchrũ sequi mallent. Vt crucem magis baiularent, mundum abnegantes, quam sepulturam eius tractarent. Quod si discipulis Christi, nec vacat quærere officinas redemptionis humanæ, quomodo vacabit adhuc quærere has resculas mundiales? Si veatris ire ad sepulchrum, vt magis insolitudine vaces mundo abnegando; quomodo permittens ire, vt ambias honores mundi, & eius vanitates? Hoc equidem peruersissimum esset, & dæmoniacum in religioso Dei famulo. Matth. 4 diabolus duxit Iesum in montem excelsum, & ostendit ei omnia regna mundi, quibus ostensis, & propositis ob oculos saluatoris, ait: *Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraueris me.* Quid magis peruersum, & diabolicum? Ait pulchre Sedulius lib. 2. Paschali. *Matth. 4.* *Sedul.*

Quantum peruersus, tantum peruersa locutus.
Scilicet, vt fragilis regni affectaret honores
Qui populis æterna parat.

Equidem hoc vnum suppar est diabolicæ peruersitati, quod qui & sibi, & populis æterna parat, in eaque est mensione, vbi vni deseruitur æternitati, adhuc fragilis regni affectet honores, & micas procuret indagare. Conueniant huc religiosi viri, quorum est & sibi, & populis parare æternitatem, & nosscant, quam peruersum, quam diabolicum sit, vt ij fragilis regni affectent honores, & lucris inhient temporalibus.

§. II.

Qui à creaturis venit fauor, quam cito mutatur.

QVæ aquæ in mari rubro sic propitiæ, sic fauorabiles fuerunt Israelitis, vt illis vitam seruarent, & offerrent incolumnitatem, paruo temporis tractu non nisi amaritudines & mortem eisdem propinabant. Dicit textus: *Ambulauerunt tribus diebus per solitudinem, & non inueniebant aquam. Et venerunt in Mara, nec poterant bibere aquas de Mara, eo quod essent amaræ.* Vix à mari rubro discedunt, & in angustias conijciuntur, & propter penuriam, & propter amarorem aquarum. Et cur primum malum, quod experiuntur post transitum maris rubri fuit in natura aquarum? Cur voluit Deus vt primas sentirent sibi malas aquas post mare superatum? Vt ostenderetur, quam cito mutatur fauor, qui in creaturarum naturis fundatur, quæ enim aquæ in mari propitiæ fuerunt, statim in doloris, & occasionem anxietatis apparuerunt mutatæ. Eu miserum, cuius fortuna consistit in affectibus, & fauoribus creaturarum;

quam primum enim in exitium vadet. Cantatissimus ille Macron fuit, qui Caium euexit ad imperium Romanum, tam sua ipsius in Caium indole, quam vxoris solicitudine, quæ secreto vehementer amabatur à Caio. Viderunt ergo & Macron, & vxor suum Caium in regno, eiusque fauoribus maxime efferebantur, sed quantum durauit Imperatoris lenunciissimi fauor? Ait Philo in legat. ad Philo. Caium: *Ce te Macro, qui Sedulo ambitione magna, paviq; conatu dedit operam, primum vt seruiret Caio, deinde vt imperiũ soli adstrueret, talem mercedem retulit. Fertur enim miser coactus seipsum interficere, vxor quoq; habuisse eundem exitum, quamuis putaretur à Cæsare constuprata Sed negant in amore firmum præsidium.* Expende hoc & certissime, & sapientissime pronuntiatum, nimirum: *Negant in amore firmum præsidiũ*; quippè stultus est, qui aliquid firmum sperat in amore, & fauore creaturarum Balaam desperans se posse nocere Israelitis dixit ad regem Balaacũ Num. Num. 24. 24 *Pergens ad populum meum dabo tibi consilium, quid populus tuus populo huic faciat extremo tempore.* Et licet in præsenti non exprimat nefarius homo consilium suum, tamen illud notissimum fuit ex regis facto, nimirũ, quod præmitteret pulchras puellas, quæ animos Israelitarũ expugnarent, eorũque tenerent voluntates, & gratiam. Sed præstat totum hoc referre Iosephi verbis aientis lib 4. Ioseph. 4. antiquit. cap 7. *Quapropter, ait Balaam, si brevem victoriã de illis consequi quæritis, hoc consilio voti, compotes efficiam. Filiarum formosissimas, quæ pulchritudine sua mentes eorum expugnare possint, cultas, ac ornatas mittite.* Itaque præmittendæ erat pulchræ puellæ, quæ voluntates Hebræorum caperẽt, & gratiam raperent, dumque sic captos haberent, de illis victoriam reportarent. At expende, quam hoc astu illis victoriam repromittat, nimirũ ait: *si vultis brevem victoriam consequi*. Non ausus est nequam homo diuturnam, longãq; victoriam promittere, sed brevem, sed horariam. Et cur solam brevem, & horariã proponit? Consistebat hæc in eo, quod fauor, & gratia, & voluntas Israelitarum à puellis caperetur, quod autem in creaturarum gratia, & fauore, & affectu fundatur, nec mendacissimus homo potuit asserere nõ esse brẽue, & horarium. Indè enim aliquid non creatũ, sed diuinũ certius creditur, quod sciatur in beneficentia, & fauore durare. Hinc Iesus post resurrectionem suam ostendens discipulis suã diuinitatem, *Insufflauit, & dixit eis: Accipite Spiritum Sanctum.* Et quid habet hæc insufflatio cum ostensione diuinitatis? Vbi enim in principio Deus hominem creans Gen. 2, *Inspirauit in eum spiraculum vitæ*; nullo clarius ostenderetur Iesus Deus idem, quam si post tot casus, post tot discrimina rerũ adhuc homines ab illo, eodem modo in vitam afflabãtur. Ait D. Cyr. Alex. lib. 12. in Ioan. Cyr. Ale. cap 56. *Deus pater per propriũ verbum de limo terræ hominem formauit, anima decorauit, & sui spiritus participatione muniuit, insufflauit enim in faciem eius spiraculum vitæ. Vt ergo Iesum ipsum esse dicamus, qui ab initio naturã nostram creauit, & Spiritu Sancto signauit, rursus in ipso initio renouationis naturæ sufflatione spiritum discipulis largitur.* Et quomodo non credatur ille Deus hominis creator esse, in quo tandiu eadem fauoris, & gratiæ aspiratio in homines perseuerabat? Proh quã nunquam post primam aspiraret homines aura fauorabilis, si ea in creaturis, nõ in Deo fuisset fundata? Vide Exod. 3. rubum spinosum, Exod. 3. à quo fauor in miseros captiuos promittebatur. Ait enim, *Apparuitq; dominus in flamma ignis de medio rubi, &c.* Sed & post multa sæcula cum generis humani redemptio à diabolica captiuitate agebatur, iterum spinosa planta assumitur à seruatore generis humani. Sic Matth 27 *Plectentes coronam de spinis* Matt. 27 *posuerunt super caput eius.* Ecce tibi captiuorum redemptio semper à spinosa planta tractatur. Et vnde spina non semel, sed & iterũ post tot sæcula adest redemptori hominum? Non equidem id spina ex se habuit, vt tamdiu in hominum bono duraret, sed ex Deo, cuius solius potentiæ erat, quod salus generis humani agebatur. Ait Clemens Alex. lib. Cle. Al. 2. Pædag. cap. 8 *Cum dominus vniuersorũ capit per verbum legem ferre, & Moysi suam omnipotentiam voluit manifestare, diuina illi visio ostenditur formata lucis in rubo ardenti: spinosa autem planta est rubus. Hinc illuc vbi descenderat abiens, veteris descensus principiũ instaurans, ac de integro veluti caput redigens, vt quod primum per rubum visum fuerat verbũ, per spinam rursus assumptam ostenderet omnia esse vnius potẽtiæ, cum sit vnus patris filius.* Vbi antiquitus rubus interfuit Israelitarum liberationi, & iterum spinosa planta in fine super redemptoris nostri caput visebatur, clarius ostendebatur vnius semper diuinæ potentiæ fuisse opus, quod redemptio hominis per spinas constaret. Vndè sapienter Psal. 36. dicit: Psal. 36. *Salus autem iustorum à domino.* Siue ex Græco *Salus autem iustorum apud dominum.* Circa quæ ait Orig. hom. 1. in Psal. *Non dixit, in* Origen. *cælo salus iustorum, & hoc etiam præterit, non apud aliquam creaturam, quia nihil immobile, vel immutabile: sed apud dominũ salus est iustorum, qui semper manet, semper idem est.* Sic ibi,

§. III.

§. III.

Id solet homini promptius esse, quod magis conuenit cum eius affectibus prauis.

POst mare rubrum superatum nil illis sitientibus prius ad manus venit, quã amarissima aqua. Dicit namque textus: *Non inuenichant aquam. Et venerunt in Marath, nec poterant bibere aquas de Marath, eo quod essent amarae.* Ab Angelo per columnam ductus illo trahebantur, vbi amarissimæ, & prorsus reijciendæ erant aquæ. Cum primũ enim ad os applicabant aquas, earum amarorem non ferentes, illas repellebant. Sed cur Angelicus ductor eos per illam viam ducebat, in qua nihil prius inuenirent, quam amaras aquas, vel a sitientibus reijciendas? Sanè hæc est cõditio miserorum hominum, quod nihil illis prius occurrat quam id, quod eorũ magis conuenit prauitati. Veneni ij amaritudine pleni reijciendi erãt, sic illis in primis obueniunt amaræ, & reijciendæ aquæ. Sic supra
Exod. 12. Exod. 12. dum paschalis mẽsa illis paratur, dicit: *Et edent carnes nocte illa assas igni, & azymos panes cum lactucis aggrestibus.* Chaldæus ponit: *Cum amaris herbis.* Ex Hebræo alij: *Cum amaritudinibus* Sed cur profecturis vbi ex incomposito cœna festinata paratur, amarissimæ herbæ dantur? Ait D. Zeno lib. 3. ser. 44. *Viles agnos cum amaritudine homines amari manducant* Obueniunt equidẽ hominibus promptius ea, quæ eorum correspondeãt affectibus iniquis. Cum hominum Saluator Iesus cruci esset suffixus, vehementissimamque sitim ostẽderet, ait Matth. cap.
Matt 27. 27. *Et continuo currens vnus ex eis acceptam spongiam implenit aceto, & imposuit arundini, & dabat ei bibere.* Quid crudelius? Cur homo non magis misereris sitientis morbundi? Cur magis tibi sunt acetum promptum, quam aqua vt dominũ maiestatis reficeres? Respondebat acetum Iudaicæ malitiæ, ideò promptius illis, quàm alius liquor tali in discrimine occurrit. Pulchrè ait Sedulius
Sedulius. lib. 5 Paschal. cap 18 *Vnus de plebe sæuissima spongiã calamo acuit, & acetum eius ori porrexit. O quam Iudæorum menti nequissima liquor fuit ille cõueniens! Sicut vina suauia cum fuerint in acetum triste conuersa cunctis à mensarum poculis repulsa iactãtur. Ita gens ista feralis, & impia, quæ priscis temporibus Deo placuerat, nunc odibilis, ac nimis est execranda.* Congruebat acetum Iudæorum malitiæ, ideò sitienti saluatori nil prius inuenit, quod offerret; quam id, quod sibi Iudæa sciebat conueniens.

Exod. 15. Et murmurauit populus contra Moysem, dicens: Quid bibemus? At ille clamauit ad dominum, qui ostendit ei lignum. Quod cum misisset in aquas, indulcedinem versæ sunt. Ibi constituit ei præcepta, atque iudicia, & ibi tentauit eum dicens. Si audieris vocem domini, &c.

§. IIII.

Vbi Christi passionis medicamentum apponitur, nec vestigium linquitur pristinæ infirmitatis.

LIgnum immissum aquis eas in dulcedinẽ conuertit; ait enim: *Quod cum misisset in aquas, in dulcedinem versæ sunt.* Expende in quod aquæ amaræ cõuertantur, nimirum, *in dulcedinem*, cõmunius dici possent aquæ amaræ conuersę tussle in dulces, cur ergo nõ in dulces, sed in dulcedinem cõuertæ narrantur? Maluit ostendere textus perfectam sic fuisse istam conuersionem aquarum, vt nec subiectum amaroris pristini, nec vestigium remaneret, sed apparerent ipsissima dulcedo factæ Ait Philo in præsenti: *Ostendit lignum, quod sublatũ insit in fontes amaros. Quod vbi factum est, fontes dulcedinem acceperãt, vt essent potabiles, ac suauiores quam antea, imo quamquam habuissent, ideò nullum relictum fuerat vestigium vitij pristini.* Quanta hæc medicamenti efficacia? Merito ibi sancti omnes agnoscunt salutem à Christi cruce mundo inuectam: ex quo enim Christi lignum in terris apparuit, sic natura humana sanata est, vt in multis quasi nunquã esset infirma; & sanciata appareat. Id quod alio etiam exemplo
Psal. 106. celebrauit Ps 106 *Eduxit eos de tenebris, & vmbra mortis: vincula eorum disrupit Confiteantur domino misericordiæ eius: & mirabilia eius filijs hominum. Quia contriuit portas æreas; & vectes ferreos confregit.* Expendenda nimirum: *Disrupit vincula, contriuit portas, confregit vectes* non enim opus erat tanta confractione vinculorum, vt captiui eluderemur. Posset sine cõfractione, & vinculis, & vectes, & portas aperire, & sic nullus esset, qui cõstrictus remaneret, sed omnes libertatem

rem accepissemus. Cur non aperire maluit, sed prorsus conterere, & vincula, & portas, & vectes? Erat aliquando Iosephus Iudæus & vinctus, & catenatus apud Romanos, quē Vespesianus Imperator iussit vinculis omnibus absolui. Afferebātur claues, vt vinculorum vectes aperirentur. Tunc Titus iussit claues remoueri, adhiberi securim, qua vincula confringerentur. Qua ratione curabat bonus princeps non solum hominem vinculis liberare, sed ita liberare, vt nec vestigium pristinę seruitutis manere posset. Ait Egesip

Egesippus. pus lib. 4. de Excid. Ierosol. cap. 28. *Illic Iosephus solui præceptus vinculis iussu Imperatoris, adiunit Titus, vt frangerentur potius, quam solueretur catenæ. Quod si frangerentur, ita esset, quasi nō fuisset ligatus.* Fractione itaque catenarum non solum liberatio ostenditur, sed & seruitutis pristinæ memoria abraditur, & sic manet homo liber, quasi nunquam fuerit aliter habitus. Bene ergo saluator noster abrupit vincula, non soluit, cōtriuit vectes, portasque non aperuit, vt intelligatur sic nostra seruitus abrasa, quasi nulla fuerit antea. Et quidem nullum vestigiū mansit in nobis seruitutis pristinæ vbi accessimus ad Christum.

3. Reg. 10 Sic 3. Reg. 10. dicitur: *Sed & Regina Saba, audita fama Salomonis in nomine domini venit tentare eum, &c.* Intelligitur sub huius reginæ typo Ecclesia gentium. Sed quando gentium Ecclesia erat non regina, sed ancilla Satanæ, quomodo vocatur modo regina? Eo ipso quod accessit ad Christum, & Christus accessit ad illam, sic exuit pristinam seruitutem, vt nihil non regium in illa rutilet. Ait

Rupert. Rup. lib. 4. in lib. Reg. *Actum est, vt veniret ad regem istum regina Saba, ideſt, diues, & insignis de gentibus Ecclesia, non quia prius regina erat, quippè quæ dæmonum potius erat ancilla, sed quia veniendo ad Christum regina facta est, credendo in Christum regio diademate coronata est, ornata bonorum operum vestibus amictis, cunctarumque virtutum lapidibus pretiosis, quemadmodum de illa in Psalmo Spiritus Sanctus dicit: Adstitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, &c.* Sic vbi iuncta est Christo, à latereque eius lancea aperto stetit, omnem seruitutis memoriam abiecit, & sic apparuit, quasi nunquam ancilla fuisset, sed ab ipso ortu regium splendorem seruauisset.

§. V.

Passio Christi festinatissimum remedium salutis.

VT primum immissum est lignū in aquas, ipsæ in dulcedinem versæ sunt; sic enim dicit: *Quod cum immisisset in aquas, in dulcedinem versæ sunt.* Tam propere dulces factæ sunt aquæ immisso ligno, vt merito neget Abbulensis posse hanc conuersionem naturali virtuti attribui. Quippè ait quæst. 8. in fine: *Hoc repente factum est, scilicet, immediate vt lignum fuit missum. sed naturali actioni conueniens non est reperte fieri.* Quando ergo ex vi naturæ non habuit lignum, vt tam propere aquis sanitatem tribueret; vndè id valuit efficere? Vndè lignum habuit, quod tam cito amaritudinem in dulcedinem commutaret? Ait Theodor. in cat. Græca: *Hoc factum nostram salutem prædicit. Nam, & saluberrimo ligno crucis amarum gentium pelagus dulcedinem cum tristitia commutauit.* Ex eo quod sumebatur lignum illud ad ostendendam hominum salutem ligno crucis cau sandam, in eam virtutem diuinitus efferebatur, qua festinatissime amarorem aquæ in dulcedinem commutaret. Hoc enim crucis, passionisque dominicæ propriissimum est, quod festinatissime sanet. Cum primum Iesus passurus limen prophani iudicis ingressus est, statim ante omnia quæstio cæpit agitari, vter liber euaderet Iesus, an latro insignis nomine Barrabbas. Ait namque Matth. cap. 27. *Congregatis autem illis dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis, Barrabbam, an Iesum, qui dicitur Christus?* Hæc erat quæstio apud Iudicem in primo Iesu passuri ingressu; nec diu hæsit anceps, nam solicitata turba à principibus petijt Barrabbæ salutem; & illis petentibus Barrabbas soluebatur. Et cur Deus cum filius innocentissimus tuus morti tradendus adstat, sic factum est, vt pernicioſus latro in vitam petatur? Cur non magis, & cum Iesu manet in vinculis latro? Debebatur iam hoc passuro domino, ne perditorum hominum detineretur salus; sed cum primum Iesus prætorium iudicis terit, statim homo liberatus appareat. Quo spectans D. Athan. orat. in Parasceue apud Grethserum tom. 2. fatur: *O res miras, præterque omnem opinionem! Subit mortis sententiam Christus; & statim Barrabbas absoluitur. In ipso protinus initio condemnationis crux liberationem largitur. Non enim mihi in Iudæorum crudelitatem respice, nec quod benefactorem suum condemnarunt, maiorem homicidæ rationem habentes: sed id potius intuere, quod condemnationis ingressus, liberationis condemnatorum quidam ingressus fuit.* Non moras facit Christus patiens in saluandis hominibus, vbi passionis limina attigit, statim sine mora peccator accipit, & solutionē vinculorū, & salutē. In ipso initio crux libe-

Theod.

Matt. 27

D. Ath.

liberationem largitur. Vix crucem aſcẽderat
Luc. 23. dominus Luc. 23. & ait latroni: *Hodie mecum eris in paradiſo.* Quid feſtinatius? In cruce apparet, & iã donat paradiſum. Ait Chryſoſt. hom. de diuite: *Et crux, & ſtatim paradiſus.* Nõ dilationem nouit Chriſti crux, ſed ſtatim largitur liberationem. Mirabar Magdalenam paulò ante peccatricem tam cito ad eam peruenisſe puritatem, vt auderet Saluatoris caput vnguẽtis pretioſis rigare Matth.
Matt. 26. 26. *Habens alabaſtrum vnguẽti pretioſi, & effudit ſuper caput ipſius.* Quę præ mole peccatorum vix antea ad pedes iacebat, iam audet in Saluatoris caput. Vndè tam cito ad tãtam puritatem cõualuit? Ait ipſe dominus: *Mittens hæc vnguentum in corpus meũ ad ſepeliendum me fecit.* Erat iam præoculis Chriſti paſſio, iam in corde Iudę eius venditio tractabatur, ante hæc omnia non minus, quod vel inſtãtaneam acciperet mulier ſanctitatem. Ait
Chryſoſt. Chryſoſt. hom. de Iudæ Prodit. *Ante proditionis tẽpus, ante traditionis horam, acceſsit meretrix vas alabaſtri manibus portans, & vnguẽtum domini ſupra caput effudit. Mirandã correctionem oſtendit. Paulò ante meretrix ſubito pudica proceſsit.* Accẽſsit ante inſtantem paſſionem, quando iam coram erat totum proditionis negotium, & quo accepit, quod ſubito ſancta, & pudica fieret. Sic feſtinati nouit Chriſti paſsiò ſuos ſalutis theſauros oſtendere. Huc trahe dict. 1. tom. in Euang. lib. 4. c. 4 §. 25.

§. VI.

Vnus Deus nouit ingratis hominibus bona tribuere.

ERat Moyſi virga, qua multa ſigna patrarat, & aquas maris diuiſerat; vbi autẽ aquarum amaritudo tollenda erat, non committitur id negotium virgæ Moyſis, ſed aliunde oſtenſum à Deo lignum præfertur. Accipe rem totam: *Murmurauit populus contra Moyſem, dicens: Quid bibemus? Qui clamauit ad dominum, qui oſtendit ei lignum, &c.* Et cur non magis virgæ Moyſis cõmittitur munus iſtud? Quando Moyſes virgam habebat ligneam, qua tanta patrabat, cur neceſſum fuit, vt aliud ligneũ oſtenderetur à Deo, quod aquas verteret in dulcedinem? Rationem inuenies, dum ponderes illa verba, nimirum: *Murmurauit populus, &c.* quibus iuxta Caietanũ peruerſiſsimæ rationis ingratitudo oſtenditur, toties diuinã beneficentiam expertæ, & toties diuinam beneficentiam obliuiſcentis. Vbi autem tam ingratæ nationi parabatur refrigerium; non Moyſi, nõ virgæ eius committitur res, ſed Deus perſe prouidet, & oſtendit lignum, quo aquæ curentur, ſolius enim Dei eſt ingratis hominibus beneficia impẽdere. De Iſaaci cõceptione agens Gen. 33. ait: *Viſitauit dominus Saram ſicut promiſerat, & implenit, quæ locutus eſt; concepitq;, &c.* Ecce tibi quam attentus, & immediatus oſtenditur Deus fuiſſe in hoc Iſaaci conceptu. Sanè & Abrahamo natus fuerat alius filius nempe Iſrael, cuius conceptus relictus fuerat ordini naturæ, & cauſis ſecundis, nec de aliqua peculiari Dei aſsiſtentia mentio fit. Cur in præſenti Iſaaci conceptũ maluit ſibi Deus totum attribuere? Figurabatur in Iſaaco Dei filius & datus, & natus hominibus ingratiſſimis, vbi autem beneficium dandum ingratis exprimitur, non permittendum erat naturæ, ſed immediate tractandum erat per potẽtiam diuinam. Ait Eucherius lib. 2. in Gen. cap. 21. *Iſmael, & Iſaac vterq; quidem de ſemine Abrahæ, ſed illum genuit cõſuetudo naturæ; hunc vero dedit promiſsio ſignificans gratiã. Ibi humanus vſus oſtenditur, hic diuinum beneficium commendatur. Sed vbi ſignificandũ fuerat Dei donum, quod ingratis hominibus gratis gratia largiretur, ſic oportuit filiũ dari, quem ad modum naturæ non debebatur excurſus.* Nullã ſperent beneficium ingrati per cõſuetos calles naturæ; ſolus eſt Deus qui per ſe ipſum nouit agere, & tractare ingratorum ſalutem. Vbi peculiaris, & extraordinaria Dei prouidentia, & virtus per ſe nõ aſsiſtit, vix fieri poterit, vt ingratus viuat. Et quis non Deus ingratos ſuſtineat, illiſque largiatur beneficia. De filio Dei ait Paul. 1. ad Cor. 11. *Accepit panẽ, & gratias agens, fregit, & dixit, &c.* Itaque inter frangẽdum panem gratias agebat. Et cur inter frangendum gratias agit? Ait Theophyl. in cap. 26. Matth. *Gratias quoq; agit fracturus panem, vt oſtendat ſe cum gratitudine fractionem ſui corporis, hoc eſt, occiſionem ſuſcipere.* Quid diuinius? Gratias refert ijs, qui ingratiſsimi illi mortem parabant. Non equidem hoc natura, ſed Deus faceret.

Eucher.

1. Cor. 11.

Theophyl.

§. VII.

In cultu dominicæ crucis minori diligentia, & diſpendio ſalutem obtinemus.

DE ſolo immiſſo ligno in aquas amaras, tota illarum amaritudo expuncta eſt, & verſæ ſunt in dulcedinẽ. Sic enim dicit: *Quod cũ immiſiſſet in aquas, in dulcedinẽ verſæ ſunt.* Chatius Eliſæus amaritudinem fugauit aquarum; qui vbi peſsimas aquas, & ſteriles nouit apud Iericho, ait 4. Reg. 2. *Afferte mihi*

4. Reg. 2.

mihi vas nouum, & mittite in illud sal. Quod cum attulissent, egressus ad fontem aquarũ misit in illum sal, & ait: Hæc dicit dominus: Sanaui aquas has, & non erit vltra in eis mors, neque sterilitas. Sanatæ sunt ergo aquæ, &c. Compone modo vtrasque has sanationes aquarum interse. Vtrobique sanantur aquæ, & sub Moyse, & sub Elisæo, at sub Moyse sine vllis verbis, sine vlla benedictione, sine vlla diligentia, hoc solum, quod lignum immittatur aquis, ibi integrum manet, & aquæ sanãtur, & populi refrigerium capiunt. At sub Elisæo plura fiunt, nec populus capit aquas sanas; antequam vas nouum apponat, insuper, & sal addat; rursus Elisæus loquitur, & mittit sal in aquas, in quas sal dispergitur, & sic aquæ sanãtur. Et cur cum sub Elisęo post tanta, & post dispendiũ salis curantur aquæ; sub Moyse nihil aliud fit, præterquam quod lignũ mittitur in aquas? Cur ibi nisi tot præmissis, & dispendio salis non indulcantur aquæ, in præsenti autem, absque vllo dispendio, de solo ligni tactu habent populi aquas salutares? Equidem in ligni tactu ostendebatur dominicæ passionis, & crucis virtus, & efficacia, vt concors est sententia Patrum, in passionis autem, & crucis cultu facilius, & pene absque vllo dispendio pretij obtinentur salutes, & gratiæ. Habes clarissimum rei exemplum Luc. cap. 23. vbi crucifixus latro, vbi vidit Iesum etiam crucifixum vnum verbum facit aiens: *Domine memẽto mei dũ veneris in regnum tuum.* Hoc solum dixit latro, & statim dominus: *Hodie meum eris in paradiso.* Ecce tibi vno verbulo latro cõparat æternam felicitatem, quam alij longis orationibus, & ieiunijs, & virtutibus multis ægre, & difficulter possunt comparare. Et cur latro tam vili pretio comparat, quę alij emunt charo? Accipe D. Chrysost. pulcherrime in rem præsentem fantem hom. de cruce, & latrone: *Introiuit latro de cruce mercans salutem. Iste latro de ligno mercatur salutem, furatur cœleste imperium.* Quid pulchrius. Expende illud, *de cruce mercatur.* Sunt equidem in mundiali foro artifices rerũ venalium, à quibus alij mercatores emunt, & ab istis alij: quo fit, vt qui emit à secundis, aut tertijs mercatoribus carioni pretio sibi necessaria comparet, quã si illa à primis artificibus compararet. Vndè, qui velit non caro pretio, sed vili rem mercari, non ad alios mercatores, sed ad primos artifices vadit, à quibus sæpe adeò vili pretio rem obtinet, vt illam surripuisse videatur. Sic in re spirituali crux, & passio dominica sunt primi artifices omnium gratiarũ; quidquid & Angeli, & sancti, & omnia alia virtutum media habent, indè habent. Quare si ad alia media refugis pro obtinenda gratia, iam refugis ad secundos emptores, ne miretis, quod carius rem habeas. Fœlix latro non ad alios, sed ad primos artifices, nimirũ ad crucem confugit, & de cruce adeò paruo pretio salutem mercatus est, vt illam surripuisse videatur. Vt dicat Chrysost. *Iste latro de cruce mercatur salutem, furatur cœleste imperium.* Fœlix qui de passione, de cruce domini, hoc est, in horum cultu, & sequela salutem sibi comparat, fallar, nisi paruis illam habeat. Si de abstinẽtia, si de psalmodia, si de similibus alijs salutẽ cõparare volueris, sanè multis ieiunijs, multis macerationũ exercitijs eges, at de vnius passionis dominicæ cultu plura hauris. Dicitur nãque in Roseto Spiritualiũ exercitiorum tit. 22. cap. 1. ex Alberto Magno, quod simplex passionis meditatio plura bona obtineat, quã ieiunia, psalmodiæ, & corporales aliæ macerationes per integrum annum peractæ. Quò crediderim respexisse Isaiam fantem cap. 12: *Haurietis aquas cum gaudio de fontibus saluatoris.* Proponit enim nobis Christi vulnera, & passiones quasi quosdam patentissimos fontes, vt ab illius vulneribus, sic salutem habeamus, vt aqua haberi solet à patenti fonte. Quid vilius aqua? Qui liquor stat minori? De vulnerum ergo Iesu cultu, & religiosa deuotione, non multis laboribus, sed vel simplici meditatione salutem acquirimus. Vndè dicebat Psal. 37. *Miser factus sum, & curuatus sum vsque in finem.* Alij legunt: *Miserys afflictus, & curuatus sum vsque in finem.* Sanè multas miserias, & afflictiones, & dolores, & sudores pro salute emendâ sustinebat, vsque dum veniret in finem. Et qui finis inuentus est, in quem perueniens non multis eget afflictionibus, & doloribus, vt in salutem eat? Is finis Christus est mortuus, & passus pro nobis, de cuius mortis affectuosa, & iugi meditatione habent homines, quod sicut aquam bibant salutem, etiam sine multo impendio corporalium afflictionum. Ait D. Amb. ibi: *Curuatus sum vsque in finem. Vsque in quem finem? Vsque ad Christum, qui finis legis est, qui se passus est verberari, passus est corpus suum mortuũm vulnerari. Denique non tabes mortis de vulnere eius, sed fons vitæ scaturiuit æternæ, vt scriptura nos docet, dicens: Et saliet aqua cum delectatione de fontibus saluatoris. Exiliuit ergo de vulnere aqua, vt nos biberemus.* O quanto compendio salutem obtinet, qui dominicæ passionis cultui operam impendit! Fallar nisi de Christi vulneribus, salutem, vt aquam metat.

Chrysost.

Isai. 12.

Psal. 37.

D. Amb.

§. VIII.

§. VIII.

Post crucem dominicam vel mortis amaritudo fugatur.

IMmittitur lignum in fluctus amaros, & aquæ *in dulcedinem verſæ ſunt.* Quid miraris? Lignum crucis, vel amaritudinem mortis effugauit. Vide ante crucem Ieſum
Matt. 26 pauentem, & clamantem Matth. 26. *Tranſeat à me calix iſte.* Sed poſt crucem, & eius
1.Cor. 13 myſteria peracta ait Paul. 1. ad Corinth. 13: *Chriſtus mortuus eſt: & ſurrexit tertia die, & viſus eſt Iacobo, deinde pluſquam quinquies mille fratribus ſimul, ex quibus multi manent vſque adhuc, quidam autem dormierunt.* De morte illorum, qui ſtatim poſt paſsionem Chriſti defuncti ſunt, loquitur, quaſi de quodam dulci ſomno loquitur, ait enim, *quidam dormierunt.* Sed vnde mors ſomnus eſt dulcis? Nonne Ieſus timebat mortem? Nonne adeò illi amara erat, vt eam deprecaretur? Quæ terribilis Ieſu, vt dulcis Apoſtolis erat?
Baſil. Sel. Rem attigit D Baſil. Sel. orat 32. *Cur Chriſtus cum animi anguſtia crucem admittit, & pauor paſsionem antecedit? Quia Chriſtus in mortem viuentem adhuc, expeditionem ſuſcipit, cõgreditur que nondum diſecta tyrannide. Adhuc enim iam inde ab Adamo in homines dominata magnifice ſe iactabat mors. Chriſtus morte contrucidata poſt futuris eam velut enectam tradidit ad certamen. Ideo ipſe velut in viuentem paratis impreſsionem pro rei veritate ſe gerit. Apoſtoli autem morte deuicta, & veluti iugulata multum animati eam inuadunt. Vt Paulus prædicat: Quidam autem dormierunt. Noniam: Mortui ſunt.* De pacta namque cruce ſomnus mors eſt ante crucem formidabilis, & poſt crucem deſpicabilis. Ecce tibi vt mortis poculũ, quod amareſcebat, & horrorem, pauoremque Ieſu inferebat, poſt crucis myſterium ſic attemperabatur, vt tanquam dulciſsimus ſomnus poſſet capi. Quid plura? Similiter
1.Theſſ.4. ait Paul. 1. ad Theſal. 4. *Quod Ieſus paſſus, & mortuus eſt, & reſurrexit, ita & Deus eos, qui dormierunt, per Ieſum adducet.* In Ieſu & mortem, & paſsionem agnoſcit; in alijs non mortem, ſed ſomnum putat. Quæ enim fuit
Baſil Sel. mors Ieſu, poſt huius crucem cæteris erat quaſi ſomnus dulcis. D. Baſil. Sel orat. 32. inquit, *Chriſti finem mortem appellauit: bellum ſiquidem illi fuit contra mortẽ viuentem, aliorum, qui poſt Chriſtum, ſomnum agnoſcit, non mortem. Inde factum vt viros pro religione cõcertare videamus, puellos mortem riſui habere, puellas eam adire ludibundas.* Sic Chriſti crux fecit mortem eſſe tractabilem, & ſuauẽ.

Et quid de paſsione Chriſti nõ ſaporetur, & condiatur? Dicit Lucas cap. 13: *Simile eſt eſt regnum cœlorum grano ſinapis.* Vt enim de grani ſinapis contuſione fit, quo inſipidæ alioquin carnes, & reijciendæ ſaporentur, vt poſsint mandi. Sic de Chriſti contuſione, & paſsione venit, quo pœnalia mala & saporem accipiant & ſuauitatem. Sicait D. Chry
Chryſoſt. ſoſt. ſer. 98. *Chriſtus eſt regnum cœlorum, qui velut granum ſinapis in hortum virginei corporis miſſus, orbe toto crucis in arborem creuit, ac tantum dedit fructus ſui ſaporem, cum teritur paſsione, vt quidquid eſt vitale ſuo ſaporaret, & condiret attactu.* Nihil eſt adeò inſipidum, adeo amarum, & reijciendum, quo de Chriſti attactu in paſsione contritum ſuauiſsimũ ſaporem non capiat.

Luc. 13

Exod. 15. Venerunt autem in Elim filij Iſrael, vbi erãt duodecim fontes aquarum, & ſeptuaginta palmæ, & caſtrametati ſunt iuxta aquas.

§. IX.

Id ſit quiſque, quod amat, quod adorat.

GRadientes Iſraelitas duodecim excipiũt fontes ſeptuaginta palmæ: ait enim: *Vbi erant duodecim fontes, & ſeptuaginta palmæ.* Et tam fontibus, quam palmis Euangelij prædicatores exprimebantur, vt Orig. Hieron. Proſp. Rup. malunt. Sed cur Euangelij prædicatores dicuntur palmæ? Cum prædicatio Euãgelij, crucis dominicæ maxime ſit prædicatio, quæ toties in ſcriptura palma nominantur, non miror, quod ex affectu ad crucis palmam eius prædicatores palmæ dicantur. Sic enim id quisque eſt, quod amat, & veneratur. Ex quo dicebat Petrus
Pe Dam. Dam. ſer. de inuent. Crucis fatus: *Nec immerito plane prædicatores crucis palmarum videntur nomine figurari, dum & ipſa crux iure dicenda ſit palma, quia in ea ſcilicet facta eſt de proſtrato mundi hoſte victoria, ſicut de ipſa cruce ſponſus ad ſponſam: Dixi, inquit, aſcendam in palmam, &c.* Voi & mente, & ore palmam crucis voluunt, merito ipſi effecti apparent, palmæ. Nequit enim fieri, vt quis non abeat in id, quod amat Oleas cap. 10. vocabat populum Iſraelitam vitulam, ait enim, *Ephraim vitula edocta diligere triturã.* Et cur Ephraim vitula? Pulchre in rem præſentem Rup. lib.

4. ibi: *Quia vitulos colebat Ephraim, siue Israel scissus à domo Dauid imò & colui ab initio vitulum, quando egressus est de terra Ægypti, pulchre nimis eadē gēs vitula dita est.* Ex vitulis, quos colebat, quos adorabat, in eādem formam transmutabatur, semper enim homo formam subit eorum, quæ habet in delicijs. Aiebat Iob de maligno spiritu cap. 39. *Iob. 39.* *Circumspicit montes pascua sua, & virentia quæque perquirit.* Equidē malignus quærens quem deuoret, virentia hominū corda magis exquirit. Sed quæ sunt corda virentia? *Gregor.* Ait D Gregor. lib. 30. Moral cap. 18 *Arentia deserit, & virentia quæque perquirit. Arentia namque corda sunt hominum, quæ in huius sæculi spe peritura plantata, æternitatis fiduciam non habent. Virent autem, quæ illi hæreditati inhærent, de qua Petrus dicit: In hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcessibilem. Tāto enim veriùs quique virentes sunt, quanto in hæreditatis immarcessibilis sorte cogitationis radicem figunt.* Ecce tibi vt transformantur humana corda iuxta ea, quæ diligunt. Si caduca, & arentia mūdi boba spectant, & arida redduntur ipsa, virentia autem sunt, dum affiguntur hæreditati semper virenti, & immarcessibili. Quo etiam refero illud Ecclesiastæ cap. 3. nimirum: *Tempus spargendi lapides, & tempus colligendi.* *Eccles.* Quod si quæras quale sit tempus spargendi lapides, & quale colligendi illos? Est qui referat ad tempus idolorum, & ad tempus aduentus Christi. Vbi enim multa erant idola lapidea sparsa per totum orbem, tunc erat tempus, quo & homines & lapidei fierent, & spargerentur similiter ita à se diuisi, ac se parati, quasi hostes essent ad inuicem. Vbi autem venit Christus vnus angularis lapis, statim eius cultores cæperunt conuenire in vnum, amare vnitatem, & sese ad inuicem fouere quasi membra corporis vnius. Aiebat Salomon ibi: *Tempus fuit spargendi lapides ante aduentum dòmini, quia gentiles nō permanserunt in vnitate fidei, sed recedentes à Deo dispersi sunt, quia varios Deos adorabant, & diuersa idola colebant. Tempus autem colligendi lapides post aduentum domini, &c.* Vt erant numina, quæ homines colebant, sic efficiebantur homines, quando lapidea, & multiplicia erant idola plurimùm inter se differentia; similiter dis conueniebant homines, & dispersi erant. Tunc solum vnanimes inuenti sunt homines, quando vnus angularis lapis Christus sese illis amandū obiecit. Rem *Sal.* *Paul. Oros.* pulchre describit Paul. Oros lib. 5. cap. 2. *Solutas, & barbaras gentes, quis tandē ad societatem adduceret, quas diuersis sacrorum ritibus institutas, etiā religio separabat? Si quis igitur tunc acerbitate malorum victus, patriam cum hoste deseruit, quem tandem ignotum locū ignotus adyit? Quam gentem generaliter hostem hostis orauit? Cui se congressu primo credidit, nō societate rominis inuitatus, non communione iuris adductus, non religionis vnitate securus? An parum exempli dederunt Busiris in Ægypto peregrinorum infeliciter incurrentium impiissimus immolator, crudelissima crica aduenas Dianæ Taurica litatura, seu magis crudelia sacra, Thracia cum Polymnestore suo usque ad propinquos hospites scelerata? Et ne antiquitatibus videar immorari, testis est Roma de Pompeio interfecto, testis Ægyptus de Interfectore Ptolomæo: Mihi autem fugienti, quia de confugiēdi statione securo, vbique patria, vbique lex, & religio est mea; nunc me Africa tam libenter excipit, &c.* Sic bonus author hostilitatem nationum inter se cōponit cum christianorum vnanimitate. Hanc tribuit vnitati fidei, & religionis vnum Iesum colentis, adorantis; illam putat ortam ex diuersitate idolorum, quæ colebantur, vt enim hæc diuersa erant, & contraria, sic vniuersas gentes faciebant & diuersas, & contrarias.

Exod. 16. Venit omnis multitudo filiorum Israel in desertum Sin, quod est inter Helim, & Sinai, quarto decimo die mensis secundi postquam egressi sunt de terra Ægypti. Et murmurauit omnis cōgregatio filiorum Israel contra Moysem & Aaron in solitudine. Dixeruntque filij Israel ad eos: Vtinam mortui essemus per manum domini in terra Ægypti quando sedebamus super ollas carnium, & comedebamus panem in saturitate. Cur induxistis nos in desertum istud, vt occideretis omnem multitudinem fame?

§. X.

Detrimentosum est eo tempore peccare, quo maxime remedia peccatorum parantur.

Non

NOn vane notatur dies, quo populus aduersus Moysem murmurat; quippe ait: *Venit vniuersa multitudo Israel in desertum Sin:: quintodecimo die mensis secundi post quam egressi sunt de terra Ægypti. Et murmurauit, &c.* Et cur vt dicatur murmuratio populi, & peccatum, notatur & mensis, & dies in quo peractum fuerit? Et temporis notatione agnoscebantur reproborum hominũ mores, erat enim decimus quintus dies mensis secundi designatus ad paschale sacrificiũ pro ijs, qui vel negotijs occupati, vel peccatis constricti non potuerant primi mensis pascha celebrare cum populo. Et quidẽ tunc nouis se scel[illegible]ibus implicant reprobi homines, cum alijs paratur remedium peccatorũ.

Orig. Accipite Originem hom. 7. in Exod fantem: *Quid etiam dies describitur, in qua murmurauerit populus? Secundo, inquit, mense, quintadecima die mensis. Quod vtique non absque ratione scriptum est. Recordare de legibus paschæ, quæ scripta sunt, & inuenies ibi hoc esse tẽpus, quod statuitur ad secundum pascha faciendum his, qui immundi in anima fuerint, vel occupati in negotijs peregrinis. Qui ergo non fuerant immundi in anima, vel non longe peregrinabantur, quartadecima die primi mensis pascha fecerunt. Qui autem immundi erant Secundum pascha in hoc tempore faciunt.* Itaque quãdo murmurationis tempus notatur esse illud, quod mundatos, & puros ab omni animæ labe referebat eos, qui in primo paschate immundi fuerant, absque dubio reprobi populi ingenium monstrabatur Quid enim magis reprobum, quam tunc te nouis scelericibus inficì, cum alijs remedium pro eluendis peccatis datur? Pro mundi scelericibus tollendis Iesus tradebatur ex sententia Pilati.

Matt. 27. Quid nunc? Ait Matth. cap. 27. *Tunc videns Iudas qui eum tradidit, quod damnatus esset pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum, & senioribus dicens: Peccaui, tradens sanguinem iustum:: Et proiectis argenteis in templo recessit, & abiens laqueo se suspendit.* Expende hominis reprobi gressus, vt vidit diuinissimum agnum pro mundi salute iã iam immolandum, laqueum assumit, vt sese strangulet. Sapienter hinc eius extremam reprobationẽ prædicat Græcus author Nicolaus Cabasila lib. 6. de vita in Christo, fatus: *Abyt Iudas vincula portans, quando omnibus libertas conciliabatur.* Quid scelestius? Quid magis hominibus reprobis singulare? Sese nouis vinculis peccatorum implicant eo præcipue tempore, quo libertas, & remissio omnibus conciliatur. Hos sane respiciens dominus per Sophoniam cap. 3. ait *Quapropter expecta me, dicit dominus, in die resurrectionis meæ in futurum, quia iudicium meum vt congregem gentes, & colligam regna. Et effundam super eos indignationẽ meã, omnem iram furoris mei. In igne enim zeli mei deuorabitur omnis terra. Quia tunc reddam populis labium electum, vt inuocent omnes nomen domini.* Expende hac causalem, dicit enim quod collecturus est gentes, & regna, vt desuper omnem suum furorem effundat, & perdat eos omnes, igneque zeli absumat. Tãtique rigoris causam exprimens ait: *Quia tũc reddam populus labium electum, &c.* Quia tunc aderit tempus, quo Deus dabit populis eam gratiam, qua vniuersi inuocent dominum, eiusque nomen extollãt, ideo ait, quod tunc gentes, & regna terrena perdet, flammis absumat. Et quę erunt regna hęc sic perdenda, vbi Deus sic effunditur in linguas omnium populorum? Ait Glossa Interlinealis: *Principes peruersorum dogmatum* Et merito ineuitabili Dei exponitur furori ille, qui peruersa loquitur eo ipso tempore, quo Deus suam infundit gratiam linguis omnium populorũ vt laudẽt Dominum. Huc accedant, qui diebus solemnibus, in quibus populi frequentes sunt in templis, ibique in vocelaudis & confessionis diuinam gloriam extollunt, ipsi etiam templa adeunt, & turmatim per sacrosancti tẽpli angulos prauia loquuntur, peruersisque susurrijs lasciuiam voluunt. Fallar, nisi ijs conueniat Sophoniæ dictum, ni[illegible]um: *Quia iudicium meum vt congregem gen[illegible] & colligam regna. Et effundam super eos indignationem meam. Quia tunc reddam populis labium electum* Quippe à teuerissimo iudicio Dei venit, quod ij congregentur, & sub prætextu nobilitatis audeant linguas vibrare in Deum lasciuis susurris templa inficientes, quando Deus linguas populorum euehit, vt laudent dominum. En quam cleant extremum exterminium reproborum! Huc reuoca dicta. 1. tom. in Euang. lib. 2. cap 10. §. 8.

Glossa.

Sophonia.

§. XI.

Summa est malicia hominis, qui nec fame emollitur, vt Deum quærat.

COnsumpto commeatu, quem de Ægypto asportauerant Israelitæ, penuriã passi panum cæperunt murmurare aduersus Moysem, imò aduersus ipsum Deũ. Ait enim text. *Et murmurauit vniuersa congregatio filiorum Israel, &c.* Quantũ hoc nefas

fas est, quod vel famelici Deum non requirant, sed multiplicato murmure eum offendant? Sanè quasi de magno scelere Iudæorũ, sic de hoc querebatur dominus per Amos
Amos. 4. cap. 4. *Et ego dedi vobis stuporem dentium in cunctis urbibus vestris, & indigentiam panum in omnibus locis vestris, & non estis reuersi ad me, dicit dominus.* Hoc magnum hoc inauditum, & non nisi deploratorum hominum piaculum est quod vel fame stimulante non currant ad Deum notissimum omnium patrem. Vt Israelitas etiam traheret ad se dominus, fami hunc efficacissimum stimulum
4. Reg. 6. applicuit 4. Reg. 6 *Factaque est fames magna in Samaria. Et tamdiu obsessa est, donec venundaretur caput asini octoginta argenteis, & quarta pars cabi stercoris columbarum quinque argenteis.* Quid interea? Clamauit rex ad Deũ in hac penuria? Requisiuit sanctos, qui pro cibo rogarẽt? Imo ait: *Et ait Rex, Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, si steterit caput Elisæi, &c* Quem vnũ habebat rex, qui posset orare Deum hunc decernit iugulare, inter rabidã famem in nullo melior factus. Quo respiciẽs
D. Aug. D. Aug. ser. 211. de Tempore, ait: *Proh nefas! Horrenda cadauera, & columburum stercora populus mandit, nec Dei cultum quærit. Inquinatas carnes, & horrendas escas fames, & necessitas poscit, & adhuc figmentum duritia colit.* Sanè nefariissimi hominis argumentum erat, quod eo adductus ciborum penuria, vt stercora multo conquisita pretio ed[illegible], ad Deum tamen minime tenderet, sed in eisdẽ sceleribus permaneret. Nullum enim adeò brutum est animal, quod vel necessitate alimenti dominum non agnoscat suum. Quod si homo neque hac alimenti necessitate ad Deum ducitur, peior brutis est, & deplorata
Isaias. 1. malitia infectus. Id quod notans Isaias cap. 1. ait: *Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui, Israel autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filijs sceleratis.* Ecce tibi quod turpitudinum agnomina congerit vates in populum suum; vocans eum gentem peccatricem, populum iniquitate grauem, & nequam, & sceleratũ, & cui væ reseruatur. Sed vnde tam atrociter sentit de populo? Præmiserat ante, *cognouit asinus præsepe domini sui, Israel autem me non cognouit* Quando autem vel asinus necessitate alimoniæ dominum nosci suum; homo qui simili necessitate alimoniæ ad Deum nõ vadit, & nequam est, & sceleratus, & iniquitate grauatus, & æterno exitio reseruatus. Id quod euidentius patet consideranti famem efficacissimam esse, vt homines ad Deũ tra-
3. Reg. 18 hat. Sic Elias 3. Reg. 18. inuexit famem, vt populares suos ad Deum impelleret. Dicit enim textus: *Erat autem fames vehemens in Samaria.* Inuexit Elias famem, & ipse abijt. Quo abis Elia? Cur non magis prædicationi instas, vt conuertatur populus ad Deum? Cur totum id negotium commendas fami? Ea equidem est, quæ posset sola homines ad Deum trahere. Ait D. Basil. Sel. orat. 11. *Basil. Sel.* *Vrantur fame religionis magistra.* Efficacissimum est magisterium famis, vt diuinas veritates persuadeat. Sic Luc. 15. prodigus filius postquam fame opprimebatur, *in se reuersus dixit: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo! Surgam, & ibo ad patrem meum.* Vbi eleganter Chrysol. ser 2. fatur: *Fames reuocat, quem saturitas exularat: fames illi patrem dedit sapere.* Quid efficacius hoc magisterio famis? Hæc vel perditissimo dedit sapere pientissimum patrem Deum, & ad eum clamare. Ex quo videns populum conuersum ait Ioel cap. 2. *Reddam vobis annos quos comedit* *Ioel. 2.* *locusta, bruchus, & rubigo, & eruca, fortitudo mea magna, quam misi in vos.* Est equidem locusta, & bruchus fortitudo Dei magna, quando omnes hominũ escas vastat, & famẽ ingentem causat. Dum enim Deus locustam præmittit, vt frumenta hominũ rapiat, fortitudinem suam magnam confert, vt homines ad se trahat. Qui ergo nec in hanc escarum necessitatem redactus ad Deum confugit, merito habetur possessus iniquitate, & sceleratus, & nequã, & prorsus deploratus.

§. XII.

Criminosè non speras vbertatem à Deo, à quo te vides in penuriam agi.

SE nouerant Israelitæ adductos in solitudinem à Deo per columnam nubis, & tamen certo putant ibi se perimendos fame. Aiunt enim: *Cur induxisti nos in desertũ istud, vt occideretis omnem multitudinem fame?* Et quidem non Moyses, nec Aaron, sed Deus per nubis columnam illos in desertum illud sterile ducebat. Vnde eorũ murmuratio non tam ad Moysem, quam ad Deum spectabat. Sicque Psal. 77. expresse fatetur: *Psal. 77.* *Et tentauerunt Deum in cordibus suis, vt peterent escas animabus suis. Et male locuti sunt de Deo: Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto?* Magnum equidem hoc fuit nefarissimorum hominũ piaculũ, & attroci morte expiandum. Videntes enim se à Deo tractos

in

in desertum, in solum sterile, in regionem omni alimento vacuam, nihilominus desperant posse ibi à Deo venire alimentorum abundantiam, quæ illos sufficiat exsatiare. 4 *Reg. 6.* Similiter 4 Reg. 6. iusto Dei iudicio Samariam summam famis angustiam fuit redacta, adeò vt vel stercora columbarum summo pretio ad escas emerétur, & matres proprios filios vorarent. Interea Elisæus ex Dei nomine præproperam alimentorũ promittebat regi abundantiam. At cap. 7. audita abundantia panis promissa à prophera: *Respõdens vnus de ducibus, super cuius manus rex innitebat, homini Dei, ait: Si dominus fecerit etiam cataractas in cœlo, nunquid poterit esse quod loqueris? Qui ait, videbis oculis tuis, & inde non comedes.* Diffidit dux fieri posse promissam à Deo abundantiam; sed statim diffidentiæ pœnas reportauit, morti adiudicatur. Et cur statim reportauit pœnas? Sanè qui sciebat populum in eam penuriam à Deo redactum, non debebat dubitare, quod posset Deus eidem præstare abundantiam. Sapienter *D. Aug.* D. August. ser. 211. de Tempore, ait: *Tũc homo, qui missus fuerat à Rege, ait: Nec si cataractæ cœli aperiantur, possunt fieri, quæ narrantur. O perfidia hominis! Non credit promissam vbertatem, qui horrendam senserat egestatem. Nec considerat Deum promisisse abundantiã, qui populo irrogauerat penuriam.* Non absque perfidia, non absque ingenti piaculo non speratur à Deo vbertas, & abundantia, à quo videmus nos in penuriam tractos. Qui experiris te à Deo angustiari, perfidus es, nisi & speres te ab eodem posse leuari. Is enim est Deus, de quo Samuelis mater canebat 1. *1. Reg. 2.* Reg. 2. *Dominus mortificat, & viuificat, deducit ad inferos, & reducit. Dominus pauperem facit, & ditat, humiliat, & subleuat. Suscitat de puluere egenum, & de stercore eleuat pauperem, vt sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat.* Nec vnquam in eam angustiam adducit, cui subleuandæ non habeat promptissimos thesauros. Vt sit patentissima illa *Tertul.* sententia Tertulliani Marcionis perfidiã dãnantis lib. 4. *Si à creatore aufertur, ab eo, & dabitur.* Nefarie enim quis sentiens se â Deo spoliatum, non credit ab eo posse quam primum ditari. Eiusdem enim Dei est ad Marcionis confusionem dare, cuius fuit, & auferre. Sic Iesus *Matt. 10.* Matth. 10. mittens discipulos ad prædicandum, illos ad summam redigit paupertatem, rerumque penuriam fatus: *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris, non peram in via.* At cum sic discipuli à Iesu spoliabantur, vt nec frustrum panis in pera, nec nummulum in zona permitterentur habere; ideò id putabant fieri, quia Iesus illis commeatum non poterat præstare? Absit hoc à discipulorum mentibus; id enim Marcionis erat nefarissimum cogitatum; boni autem discipuli cum se experiuntur ad eam penuriam à Iesu trahi, tunc magis credunt illius esse posse, omniũ abundantiam suppeditari. Ex quo nefariam mentem Marcionis confundit Tertul. lib. 4. aiens: *Tertul.* *Dimittit discipulos ad prædicandum Dei regnum. Et edidit, cuius prohibet eos victui, aut vestitui, quid in viam ferre. Quis hoc mandasset, nisi qui & cornos alit, & flores agri vestit?* Equidem nefarium esset credere extremam penuriam mandari, & inferri ab illo Deo, cuius non esset tanta rerum copia, quæ vel coruis desolatis, vel deserti herbulis superesset. Ex quo sentio penuriam à Deo mihi impositam, & certò teneo eiusdem esse & vbertatem; & copiam posse offerre.

Exod. 16. Dixit autẽm dominus ad Moysem. Ecce ego pluam panes vobis de cœlo. Egrediatur populus, & colligat, quæ sufficiunt per singulos dies, vt tentem eum, vtrum ambulet in lege mea, an non, &c.

§. XIII.

Ingulare, & escarum manifeste appáret qualis quisque sit.

PRæmittit Deus pluuiam panis populo suo, vt tentet eum: sic enim ait: *Egrediatur populus, & colligat, quæ sufficiunt per singulos dies, vt tentem eum.* Et merito in ciborũ collectione tentatur homo à Deo, manifestissime enim patet in re escarum, qualis homo sit, vel compos diuinitatis, si ventrem coerceat; vel brutorum consors, si rapitur ventris ingluuie. Post quadraginta dierum ieiunia accedit tẽtator ad Iesum fatus Matth. *Matth. 4.* 4. *Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant.* Et vnde malus suspicionem habuit diuinitatis in Iesu existentis, quando hominem vilẽ, & abiectum exulantem videbat in solitudine? Templa, & aræ Deum designant, & sacerdotum turbæ, desertum, ferarum conuictus, solitudinis exilium quid habent cum Deo commune? Vnde ergo nequã suspicatur diuinitatem in Iesu? Videbat hominem famis

famis domitorem, videbat hominem immemorem escarum, & non potuit non putare Deum, quem ventris seruitutis videbat immemorem. Ait D. Chrysol. ser. 13. *Audistis, quid de ciuibus ipse senserit inimicus? Si filius Dei es Videtis, quia iam non hominem, sed Dei filium credidit, quem liberum à ventris conspexerat seruitute.* Chrysol.

Non poterat equidem meus Iesus per coercitam gulam, non apparere diuinus; vt enim gula ostendit, qualisquisque sit, sic gula deuicta diuinũ esse ostẽdit triumphatorẽ suũ. Econtra vero si ipsa triumphet, statim ostendit nihil diuinum, imò nec humanum esse in alumnis suis, sed totum brutum. Ioel cap. 2. *Quid ingemuit animal, mugierunt greges armenti? Quia nõ est pascua eis.* Ioel. 2.

Mirabar, quod Dei propheta curaret de mugitibus boum, & armentorũ. Quid tibi Ioel cum bobus? Cur eorum mugituum causas anxius perquiris? Nũquid de bobus cura specialis prouidentiæ est Deo? Non de brutis curat propheta, sed de hominibus, quos vt videt pro cibis ingemiscere, & nihil dolere nisi defectum cibi, pro hoc murmurare, pro hoc grunnire, merito sibi monstrata asserit non homines, sed bruta. Pulchre adhæc Ruper. ibi: *Brutis animalibus, & gregibus armenti similes eos vult haberi, quamuis homines sunt, qui ingemiscere nesciũt nisi pro penuria cibi, nullum habentes dolorem de peccatis suis, & hoc solum esse miserum, siue dolendum reputantes, si ventri quippiam desit. Huiusmodi animalia siue greges non solum ingemiscunt, quando non est pascua eis sed & desperierunt, id est, in tempore tentationis receduut, murmurantes, si non fuerint saturati, & blasphemantes Deum.* Ruper.

Sic in re cibi & gulæ ostenditur patẽtissime qualis homo sit, vel diuinus, vel brutus. Si liber à ventris seruitute, proculdubio diuinus creditur. Si autem ventris mancipium est, pro cibis vbique murmurãs, multaque gemens, si ventri aliquid desit, hic & brutus est, & tempore tentationis properauit in exitium.

§. XIIII.

Dei magnificentia nullis obicibus impeditur.

MVrmuratoribus Israelitis panis pluuiã dominus promittit, non fulgura mittit, quippe ait: *Ecce ego pluam panes vobis de cœlo.* Non terræ credidit partitionem panum pro sustentandis Israelitis, sed magis illud opus commendauit cœlestibus nimbis. Quod miratus Sedulius lib. 1. Pasch. cap. 9. inquit: *Nectareus æthereæ maiestatis nimbus irrorat populo dapes ex pluuijs, & copiosas ex imbribus escas effudit.* Et quid non Sedul.

terræ, sed imbribus committit? Agebat cum murmuratoribus, & rebellibus, & obijcientibus deserti sterilitatem munificentiæ diuinæ, quorum diffidentiam vt superet, pluuiam escarum promittit, de ratione enim pluuiæ est, nullum obicem, nullum impedimentum sentire, sed & ad perditissimos quosque suas diuitias effundere. Ex quo Tertul. confundebat Marcionem lib 4. satis de Deo: *Vtique optimus est Deus, qui pluit super iustos, & iniustos, sustinens, & alens, & iuuans etiam Marcionitas.* Tertul.

Proh munificentiam æthereæ pluuiæ! Equidem à Deo veniens pluuia, nullum sentit impedimentũ, nullũ obicẽ nõ superat, pessimos quosque ditat inundantibus beneficiorũ fluctibus. Huc spectãs Cant. 4. ait de Spõsa Ecclesia Christi *Fons hortorũ puteus aquarũ viuentiũ, quæ fluũt impetu de Libano.* Cant. 4. Videre enim est in Christi Ecclesia viuentes aquas, quæ fluunt impetu de Libano, siue vt alius diceret, de fontibus saluatoris, de æthereæ maiestatis nimbis. Est equidẽ Iesus Libanus, qui cũ impetu ex imbribus donationes gratiarũ effundit. Et cur cũ impetu? Vt instar impetuosus nimborũ torrens omnia impedimenta superet, nihilq, nõ roret resistẽs. Ait pulchre Gillibertus Abb. se. 37 in Cant. Gil. Abb. *Ipse Christus noster est Libanus delectationes viuas effundens, cum impetu in sinum dilecta. Bonus ergo Libanus, in quem nihil inquinatum incurrit, & magnus impetus, qui nullo compesci obice potest. Tot credentibus populus obiecti sunt obices scandalorum, tot opposita moles tormentorum, & tamen semper fluunt aquæ de Libano. Magni obices, sed maior impetus. Si coneris cõpescere, plus increscit, & perrumpet obstantia. Repulsus exsurgit in cumulum, & impedimenta lucra conquirens, se diffundet uberius. Puto etiam ipsi obices cooperantur in bonum, & incrementa capit uexata uirtus in iniurijs.* Quid pulchrius? Piaculum duxi vel verbulum præ termittere. Ij veniunt à filio Dei in Ecclesiam suam beneficiorum imbres, qui nullum obicem non superent. Et tyrannorũ rabies, & rebellium iniuriæ, & bonorum excarnificationes, si se opponant, omnia volantur fluentis impetu, & obstantia rumpuntur. Imo quo maiora impedimenta obsistunt, eo videntur sese uberius, & cumulatius diuinæ munificentiæ fluenta diffundi. Crederes ab obicibus torrenti beneficiorum cumulari vires, vt abundantius fluat. Quo refero illud Isaiæ cap. 48. *Facta fuisset sicut flumẽ pax tua.* Isai. 48. Cur sicut flumen? D. Cyril. in Isaiam lib. 4. orat 3. *Aiunt torrentes, pluuia rapida in mortes delapsa, ferri uiolenter, & intolerabiliter, ita et impetuoso eorum cursui nihil omnino possit resistere.* D. Cyril. Et merito pax, & beneficia, quæ à

Deo

Deo in suos proficiscuntur ; comparantur fluminum exundationibus, quæ accidunt ex rapidis pluuijs cadentibus super terrã, quando hæc sic omnia obsistentia solent absorbere, vt nihil maneat, quod possit resistere.

§. XV.

Nostra scelera faciunt, quod non continuis beneficijs ex Deo impleamur.

MVrmurantibus Israelitis promittit dominus alimentum instar pluuiæ, dicit namque: *Ego pluam vobis panes*. At Isaiæ cap. 66. longe magnificentius, ait: *Ego declinabo super eam quasi fluuiũ pacis, & quasi torrentem inundantẽ*. Et cur hic non pluuiam, sed fluuium bonorum promittit, illic autem solam pluuiam offert panis? In flumine exprimitur continua, & perennis irrigatio, quæ sola inuenitur, vbi nullum inuenitur peccatum. At in pluuijs, non continua est rigatio, sed magis rara, & quæ sæpe non sine ingenti suspirio, & gemitu extorqueatur. Bene ergo murmurantibus populis non fluuius, sed pluuia datur, quæ sic defecit, vt eius defectus ingentes luctus generaret. Vtinam peccata tollerentur, & beneficiorum diuinorum exundationes instar fluuiorum perenniter currentium nos ditarẽt. Sic dominus Isaiæ cap 48. *Vtinam attendisses mandata mea, facta fuisset sicut flumen pax tua*. Per pacem omnium bonorum exuberantiam intelligit scriptura, vt habet sententia Patrum. Nec miror, quod diuina mandata attendentibus, & adimplentibus bonorũ detur exuberantia, sed illud notandum, quod hæc exuberantia datur illis ad instar fluminis, quippè ait: *Facta fuisset sicut flumen pax tua*. Quid est sicut flumen? Vt flumen nunquã deficit, sed quæ percurrit arua, continuis, perennibusque fluctibus irrigat, sic benefica Dei manus nunquam nõ impleret eos, qui eius præcepta seruarent. Ait D. Cyr. Alex. Cyril. Alex. lib 4. in Isaiam orat. 3. *Si enim fuisses meis præceptis audiens: fuisset tanquam flumen pax tua, & iustitia tua tanquam fluctus maris. Vt pacis vbertatem, & perpetuitatem ostenderet, flumini comparat, & fluctibus: flumini quidem semper, & vbertim fluẽti, & præterlabenti: fluctibus autem semper illidentibus, & velut perpetuo terrã inundantibus*. Est equidem Deus præceptorum obseruatoribus fluuius indeficiens nouis quotidie vndis beneficiorum illos rigans, imò continuis fluctibus gratiarum eorum expugnans voluntates. Crede mihi beneficiorũ diuinorum affluentiæ nunquam cessarent, nisi per nos staret, à nostris culpis iram Dei merentibus prouenit, quod diuinorum beneficiorum largitio interrumpatur; quod non perennis sit, vt fluuius; sed interrupta, vt pluuia aliquando terram inebrians, aliquando sinens illam torreri ariditate. Huc pulchre spectans Ecclesiasticus cap. 39. ait: *Benedictio illius quasi fluuius inundauit. Et quomodo cataclysmus aridã inebriauit, sic ira illius gentes, quæ non exquisierunt eũ, hæreditauit. Quomodo conuertit aquas in siccitatem, & siccata est terra .:: Bona bonis creata sunt ab initio, sic nequissimis bona, & mala*. Quid pulchrius? Equidem diuina benedictio, & bonorum affluentia, est iustis fluuius, hoc est, iuxta Paulum de Palacios, perennis, & perpetua bonorum nouorum communicatio. At merentibus iram propter peccata sua, iam non fluuius, sed cataclysmus; nimirum quadraginta dierum pluuia, quæ & terram inebriet fluens, & cessans eandem arere faciat. Sunt itaque bona iustis non interrupta, sed continuata, & perpetua ab initio, iniustis autem sunt bona, & mala, hoc est, bona, quæ interrumpantur malis. Vides, vt ex nostris culpis oritur, quod perpetuis beneficiorum vndis ex Deo non impleamur?

Isaiæ 66.

Isaiæ 48.

Ecclesiast. 39.

§. XVI.

Panis Eucharisticus per se non ad abluenda peccata, sed ad ditandam animam, & innumeris bonis cumulandam datur.

NOn aliter, quam instar pluuiæ dat dominus cœlestem panem, dum ait: *Ego pluam vobis panem de cœlo*. Sed Ioan. 4. dicit Iesus Samaritanæ fœminæ de homine credenti: *Aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternã*. Expẽde modo, aqua promittitur instar fontis, at panis solũ instar pluuiæ datur. Cur cum panis cœlestis instar pluuiæ venit, non similiter venit cœlestis aqua? Discriminis rationẽ indigitat Rupert lib 4. in Ioan. fatus: *Quæ est enim hæc aqua viua, nisi ea, quæ in baptismo Christi percipiunt Spiritus Sancti gratia?* Vt in exhibitione cœlestis panis Eucharisticus cibus exprimebatur, sic in hac oblatione cœlestis viuæque aquę, baptismus adũbrabatur christianus. Merito ergo baptismus fonti cõparatur, vt qui institutus sit per se ad mũdandos lauãdosque homines à peccatis, fontis enim munus est, & tergere, & lauare maculas. At cœlestis panis nõ

Ioan. 4.

Rupert.

per se intendit lauare peccata; Sacramentum enim viuorum est, & non debet summi nisi à puris & immaculatis, ideò pluuiæ comparatur, quæ non lauat terram, sed rigat, sed fœcundat, sed illam florere, & fructificare facit.

Cant. 4. Huc respiciens sponsus Cant. 4. quia diuinã mensam non pluuiã, sed fontem vocare placuit, vide qualem fontem vocauit, ait enim: *Fons hortorũ, puteus aquarum viuentiũ.* Cur non contentus est vocare fontem, sed maluit addere fontem hortorum? Equidem qui in hortos est deductus fons, non eò deducitur, vt lauet, sed vt riget, vt in flores, & fructus

Gillibert. terram alat. Ex quo pulchre Gillibert. Abbas, ser. 37. in Cant. *Vide quo in loco eius aquæ fluũt, vbi nisi in hortis? Fõs enim est hortorũ, qui non lauat, sed rigat. Cuius in hoc omnis vsus est, non vt auferat fœditatem, sed vt fœcunditatem afferat. Bonus fontis vsus mundare, sed melior fœcundare. Ille abluit inquinamenta, iste gratiarum importat augmenta. Ille germina lota reddit, hic lota. Ille patens est in ablutionẽ peccatoris, & menstruata, hic signatus delicijs sponsæ. Ideò nõ nisi fons hortorũ dicitur fons deliciarũ.* Quidquid ad delicias, & diuitias pertinet, animarũ, in hoc fluẽto inuenitur cœlestis panis: nõ speres ibi mũdari, sed fœcũdari, sed ornari, sed ditari, sed ingẽti impleri cumulo gratiarum. Hinc aiebat Ioel cap. 2. ex Septuag.

Ioel 2. lectione: *Filij Sion gaudete, atque lætamini in domino Deo vestro: quoniam dedit vobis escas iustitiæ, & pluit vobis imbrem temporaneum, & serotinum, sicut à principio, & replebuntur areæ tritico, & redũdabunt torcularia vino, & oleo.* Expende, quibus hæc diuinarum escarũ annuntientur gaudia, nimirum filijs Sion. Et qui sunt isti filij Sion? Nimirum ij, qui non indigent lauari, sed per pœnitẽtiam loti sunt à peccatorũ fœditatibus; ijs ergo dantur diuinissimæ epulæ, & pluuiæ, non lauantes, sed

Hieron. rigantes, sed fœcundantes, sed nouis virtutum bonis facientes abundare. Ait D. Hier. ibi: *Vos quoque quos iuste post pœnitentiam voco filios Sion, & Ecclesia, lætamini, quia dedit vobis Deus alimenta iustitiæ, & descendere fecit ad vos pluuias temporaneas, & serotinas. Et non solum hoc dedit, sed fecit vos nouis virtutũ fructibus abundare, & saturari, atque inebriari frumẽto, vino, & oleo.* Sic vbi Deus escarum diuinarum pluuias statuit, quos lotos inuenit, & fœcundat, & ditat, & omni bono facit abundare. Id quod aliter exprimebat

Isai. 66. Isaias cap. 66. fatus: *Ecce ego declinabo super eam quasi fluuium pacis, & quasi torrentẽ inundantem gloriam gentium: Videbitis, & gaudebit cor vestrum, & ossa vestra, quasi herba germinabunt.* Septuag. *& ossa vestra florebunt.* Quod Deus in Eucharistia maxime se inclinet, & exinaniat, docent Dionysius Alex. Method. Cyril. Augustin. Hieronym. & multi alij relati, & expensi à nostro Turriano tract. 1. de Euchar. cap. 11. ast vbi sic se inclinat, vt fluuius pacis, & torrens inundãs, nulla ibi mentio lotionis, sed ostenditur, vt crescant nostra gaudia, vt vel ossa arida floribus ornentur, multisque appareamus locupletati. Ait D. Cyril. Alexand. lib. 5. tom. 6. *Sic nutriti, sic omni misericordia, & charitate tractati videbitis tempore suprema etiã ciuitatem cœlestem Ierusalem, & complebimini voluptate, & quasi herba vestra ossa reflorescent. Excitabuntur enim mortui, & resurgent, qui in monumentis sunt, locupletati per Christum rore, id est, spiritu viuifico.* Ecce ex Dei nutritione quot bona, quot exoriantur diuitiæ. *Cyr. Alex.*

§. XVII.

Dei epulum nihil mundialium macularum secum admittit.

NEc prætereundum est, quando dominus dicat: *Ecce ego pluam panes de cœlo*; nimirum, quando Israelitæ murmurauerant se omni Ægyptio alimento esse vacuatos. Et cur maluit expectare Ægyptij alimẽti vacuitatem, vt plueret cœlestes dapes? Ait D. Nyssenus in cat. Græcè datus: *Animaduertendum est, quod cum nihil amplius eduli populo superesset ex Ægypto, tunc cœlestis panis influxit, vt moneamur, animum nostrũ refici cœlesti alimẽto, cum quod est huius sæculi vitiosum in itinere huius vitæ per vestigia Christi consumpsimus.* Tunc adest cœlestis nutritio panis, cum vitiosum Ægypti alimentum abest. Non admittit secum Ægyptias maculas panis ille, qui de cœlo cadit. Hinc Matth. 5. *D. Nyss.* *Matth. 5.*

sic docemur orare: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, & dimitte nobis debita nostra.* Expende coniunctionem, vt panem de cœlo petimus nobis dari, simul noxarum ablutionem postulamus, vt nihil in nobis remaneat temporalis peccati. Id quod notans Fortunatus aiebat: *Bene post escam quæsitam postulatur venia peccatorum, vt qui Dei cibo pascitur, Deo viuat.* Crede mihi, nec ad punctum amat Deus stare cum vita vitiosa, cum vita sæculari. Cum primum Deus nobis adest, nostroque in pectore cubat, necessum est, vt terrenæ omnes maculæ cadant. Nota est historia Balaami, quando cõductus à Rege Moabitarum ibat, vt malediceret Israelitis; cupiebat Magus maledicã linguam

vibrare

vibrarẽ, sed pro maledictione benedictiones promebat. Cuius facti nouitatẽ miratus rex hominem increpabat. Ille autem sic se excu-
Num. 22 sat Num. 22. *Nunquid loqui potero aliud, nisi quod Deus posuerit in ore meo*? Equidem vbi Deus in ore eius, nulla ibi malitia poterat durare. Sed accipite rẽ ex Iosephi verbis lib. 4. de Ant. cap. 6. fantis: *Ea causa veni, vt voluntati tuæ morẽ gererẽ Sed potentior est Deus, quam mea voluntas, qui contra Dei volũtatem ad gratiam hominum loqui proposueram. Quã primũ enim nostrum pectus subintrat, nihil amplius nostrum ibi remanet*. Quid sapientius dictum? *Cum primum Deus nostrum pectus subintrat, nihil amplius nostrũ ibi remanet*. Cadunt vniuersa malitiæ nutrimenta, vbi Deus nostrũ pectus ingreditur. Et quod opus magis proprium beneficentissimi Dei quã non
Gen. 38. permittere secum in nobis esse aliquid vitiosum, & terrenum? Sanè Gen. 38 de primogenito Iudæ dicitur: *Fuit quoq; Her primogenitus Iudæ, nequam in cõspectu domini, & ab eo occisus est* Philo legit: *Et à Deo occisus est*. Notãter enim dicitur Deus occidisse pessimum, quando enim Dei nomen beneficentissimum, suauissimãque naturam exprimit,
Philo. recte ostenditur, vt proprium sit beneficentissimi Dei in nobis non permittere aliquid vitiosum, & terrenum. Ait Philo lib. 2. Allegor. *Vides, vt hunc interficit non dominus, sed Deus? Non enim quatenus imperat, & regnat, liberam exercens potentiam interficit corpus; sed quatenus bonitate, humanitateque vtitur*. Tunc cum suauissimus, dulcissimusque à nobis gustatur Deus, quando magis apparet melleus, corporalia omnia vitiorum nutrimenta in nobis non sinit esse.

Exod. 16. Dixerunt Moyses, & Aaron ad vniuersos filios Israel. vespere scietis, quod eduxerit dominus vos de terra Ægypti, & mane videbitis gloriã domini. Audiuit enim murmur vestrum contra dominũ: Nos vero, quid sumus, quia musitastis contra nos? Et ait Moyses: Dabit dominus vobis vespere carnes edere, & mane panes in saturitate, eo quod audierit murmurationes vestres, quibus murmurati estis contra eum, &c.

§. XXVIII.

Nihil non gloriosum in beneficenti largitore.

QVam sint omnia in Deo glorioſa, nihilque nõ in illo decorum, ex vna eius largitate maxime patet. Quippè ait: *Mane videbitis gloriam eius* Et cur Dei gloria, non statim, vespere, sed mane erat reuelanda? Subditur rei explicatio: *Dabit dominus vobis vespere carnes edere, & mane panes in saturitate*. Erat mane beneficа Dei largitas demonstranda, dum plueret ê cœlo panibus in saturitate. Vbi autem tot beneficiorum venæ aperiebantur, omnia ibi Dei glorioſa, & decora apertissime viscbãtur. Quid non glorioſum est, & decorum, vbi beneficentissima apparet beneficiorum largitas? Erat dominus Iesus cruci suffixus, ignominiosus deputatus, adeò despectus, vt dicit Isaias cap. *Isai.* 53.
53. *Non est species ei, neq; decor; & vidimus eũ, & non erat aspectus, & desideauimus eũ, Despectum, & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem, & quasi absconditus vultus eius, & despectus, vnde nec reputauimus eum* Inter hæc autẽ latroni petenti sui memoriam respondet Luc 23 *Hodie mecũ eris in paradiso*. Qui eis dominе sub tot ignominijs crucis sic absconderis, vt nec à videntibus reputeris, & vili hominum ioni totam paradisi offeris amenitatem? Cui cum tot ignominias tuoi ailumis tam imminẽsam malos effundis largitatem? Vt decorem, & gloriam addat, sib quibus nihil in toto illo crucis despectu non decorum, & glorioſum apparet. Ait D. Chryſoſt hom. de cruce, & latrone: *Volo, inquit Iesus, vt in cruce posuerint omnes meã inuenire virtutem, vt in cruce mea largitas demonstretur. Et quoniam crux dedecoris fuerat signum, & apud omnes ignominia putabatur, crucis infamiam suis beneficijs decorauit*. Ecce tibi vt in cruce se dominus conuertit ad largitatem, qua omnes ignominias decoraret, nihilque inde ignominiosum, nihilque indecorum appareret, vbi tanta homini dabantur. Sed omnia ibi in gloriam viderentur transfigurata. Hinc Luc. 9. cum Iesus transfiguratus esset: *Ecce duo viri loquebantur cum eo. Erant autẽ Moyses, & Elias visi in maiestate: & dicebant excessum eius, quẽ cõpleturus erat in Ierusalẽ*. Vbi noster posuit excessum, habet Græcus *Gloriam*, loquebãtur equidem Moyses, & Elias cũ Iesu de gloria, quam Ieroſolymis cõpleturus erat traditus morti. Sed cur & mors, & passio dicitur gloria, & nõ potius ignominia? Erãt in passione quot vulnera, tot signa beneficẽtissimi amoris, quo ditabãtur homines: ideò ibi nil spe-

Chryſ.

stari poterat nõ glorioſum. Vt dicat Eutym. *Eutym.* c. 34. in Matt. *Gloria quæ q̃ appellatur crux ipſa. Aliys ſiquidẽ probrũ erat, vtpote magnorũ pœna criminũ: ſolo vero Chriſto gloria facta eſt, magni videlicet erga nos amoris præmiũ.* Vbi beneficentiſsimi amoris munera in homines proficiſcebantur, quidquid crucis erat, ad gloriam, & decus ſpectabat. Nunquam enim largitas non ſcit ignominias in gloriam transformare. Hinc præſepis vilitatem occupante Dei filio clamabant Angeli Luc. 2. *Gloria in altiſsimis Deo, & in terra pax hominibus, &c.* Eſto quod iacente Deo in ſtabulo pax oriretur mortalibus, at quæ inde gloria Deo poterat eſſe, & nõ magis exinanitio, & humiliatio? Rem attigit German. Patriarch. Conſtantinop. orat in ador. crucis apud Greth. ſerum tom. 2. *Gloria in excelſis, & in terra pax reſultabat. Bonitas enim Dei diffuſa fuerat in nobis.* Non poſſunt ignominiæ præualere; vbi accedit beneficа largitas, quæ potens eſt quamcunque vilitatem in gloriam commutare. Non vilitas videtur, ſed gloria Dei, quando eius bonitas diffunditur, vt nos diuites faciat. Quo reſpiciens Ioel cap. 2. ait: *Comedetis veſcentes, & ſaturabimini, & laudabitis nomen Dei veſtri, qui fecit mirabilia vobiſcum.* Neceſſum enim eſt, vt ſimul ſint, & gloria, & laus Dei, & diuinæ largitatis manifeſtatio. De quo D. Cyril. Alex. ibi: *Tunc comedentes repleti ſumus, & vt dominum glorificamus Chriſtum ſaluatorem noſtrum, eundẽ vt mirabilium effectorem, & maiora quam dici, aut ſperari poſſint, diligentibus ſe donantem prædicantes.* Tunc, inquam Deum glorificamus, & ipſe glorioſus prorſus apparet, cum vere de eo prædicamus, quod plura largitus eſt, & maiora, quam nos poſſemus expectare. Nil, crede mihi, cum largitate donatoris poteſt eſſe, quod non glorioſum, & ſplendidum appareat. Vndè D. Chryſoſt. orat. in Paraſceue, de ſexta feria locutus ſic ait: *Laudetur dies lucis genitrix, per quam cæteræ dies ad lætitiam vocatæ ſunt. Audi quomodo. Hodie Adam formatus eſt, ſexta die, hodie formã geſtauit diuinam, hodie paruus mundus in mundo conditus eſt, hodie primus homo tanquam gubernator præclara totius naturæ humanæ obtinuit gubernacula, animantibus cunctis præpoſitus: hodie mandata accepit liberi arbitrij.* Et merito dies hæc genitrix lucis vocatur, in qua tot tantaq; ſunt homini data; nihil enim nõ ſplẽdidũ, & glorioſum â diuina largitate.

Cyr. Ale.

Chryſoſt.

§. XIX.

Chriſti epulum nos ducit in Dei viſionem.

DIuinæ gloriæ viſionẽ promittit Moyſes nõ in veſperum, ſed in manè aiens: *Mane videbitis gloriam Dei.* Sed & veſperi carnes præbendæ erant, vt mane dandæ erãt panes. Cur ergo non dicit, quod videbunt gloriam Dei in veſpertinis carnibus, ſed in matutinis panibus? Ratio indigitatur à Rupert. dicente: *Per carnes vetera ſacrificia, per manna nouum ſacrificium accipimus. Illa dominus ſacrificia permiſit fieri, hoc autem nouum corporis, & ſanguinis ſui ſacrificium per ſemetipſum tradidit.* Merito igitur non illis veteribus, ſed in hoc nouo diuinæ gloriæ vitio communicatur; cęleſtis enim panis ſumptus in altari maxime facit, ad diuinam gloriam ſpectandam. De fructu arboris ſcientiæ aiebat ſerpens Gen. 3. *In quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri.* Sic vafer in cibo apertionem oculorum ponebat; ſed falſitas hæc in veritatem â Deo fuit mutata, vbi filium ſuum vnigenitum permiſit pendere ab arbore. Cur domine non magis arborem execraris? Cur non magis arborẽ fugis, in qua mẽdacionũ tela cõtexta ſint, imò in qua fuit venenũ generis humani? Placuit Deo ab arbore pendere, veniſque ad crucis arborem, vt mortifero cibo cibum opponeret vitalem, quo ſic in veritate oculi hominum aperirentur, vt poſſint Deum contemplari. Ait Rup. lib. 6. in Ioan. ad cap. eius 6. *Vt cibo, per quem homo perijt, oppoſitum cibum daret, præcepto patris aduerſus lignum ſcientiæ ipſe fructus vitæ æternæ in ligno crucis pendere voluit, & per paſſionem mortis, mortuorum ſimul, & viuorum cibus fieri, vt ſuo quique modo comederent eum tã mortui, quàm viui. Decerptum quippe illum de arbore crucis comederũt animæ ſanctorum, eo videlicet modo, quo & Angeli eumdem comedunt; comederunt, inquam, veram diuinitatem, & vere aperti ſunt oculi eorum, & exinde viderunt Deum, quem ante hac nemo vidit vnquam.* Expende illud, *& vere aperti ſunt oculi eorum, &c.* quippè in diuiniſsimi fructus deceptione, & eſu conſiſtit apertio vera oculorũ, qua homo Dei gaudeat viſione. Etenim vſque dũ ſancti de crucis arbore viuificum Ieſu fructum ſumpſerunt, in tenebris erant, nec Deum videre poterant, quem de beneficio diuini fructus cæperunt videre, & agnoſcere. Vt enim Ionathæ oculi de mellis cibo fuerunt illuminati. 1. Reg. 14. ſic ſumpto diuino cibo, & noſtri oculi illuminantur, vt diuina capiant. Quo ſpectans Pſal. 33. clamat: *Guſtate, & videte.* Guſtum enim in primis petit, vt applicemus diuinis dapibus, deindè, vt videamus. Nequit enim fieri, vt qui diuinum epulum guſtauit, illuminatos oculos ad percipienda

Rupert.

Gen. 3.

Rupert.

Pſal. 33.

diuina

diuina non habeat. Ex quo aiebat D. Dio-
Dion. Ar. nysius Areopag. de Eccleſiaſt. Hierarch. cap. 5. de communione, in fine. *Guſtate, inquit, & videte. Profecto qui ſacroſancta diuinarum rerum diſciplina initiantur, per magnificas ipſarum recognoſcent gratias, & excellentiſſimam illarum celſitudinem, ac magnitudinem participatione ſpeculantes, cœleſtia diuinitatis beneficia grate laudabunt.* Et ſimul cũ eſu, & guſtu cęleſtis pabuli, ibi latentes diuinitatis gratiæ, & celſitudines oculis patent, vt illas facile poſsimus ſpeculari. Hinc clamabat illa
Cant. 5. Cant. 5. *Comedite amici, & bibite, & inebriamini chariſsimi*. Non miror, quod petat, vt diuiniſsimis epulis veſcamur. Sed illud mirandum, quod petat, vt inebriemur. An ebrij Deo placent? Equidem ebrij placẽt Deo, ſed illa ebrietate, quæ mentis exceſſum afferat ad diuina rimanda. Facit hoc diuina menſa, facit hoc diuinus calix, vt homo tanquam ebrietate ſuperatus mundo obdormiat, ſed
Nyſſen. mente excedens linceis oculis diuina omnia valeat penetrare. Ait Nyſſen. hom. 10. in verba data: *Quod hic adhortatur, hoc totum factũ eſt, per diuinum illum cibum, & potum, & ſemper fit, conueniente cum cibo, & potu, mutatione, & exceſſu à deterioribus ad ea, quæ ſunt meliora. Quo inebriatus aliquãdo fuit diuinus David, vt qui cum à ſe exceſſiſſet, vidit pulchritudinem, quæ non cadit ſub aſpectum; inſignemque illam exclamauit vocem; Omnis homo mẽdax.* Et qui guſtant cœleſtem panem, & bibunt calicem, & Dauid in eadem fuerunt ebrietate, qua à deterioribus excedentes ad ſuperiora contendunt, ibiq; vident pulchritudinem illam, quæ ſub aſpectu non cadit. Quapropter forſan Deus ad hoc epulum, & paruulos
Mar. 15. inuitabat aiens Mar. cap. 15. *Sinite paruulos venire ad me*; ex quo in primitiua Eccleſia, & paruulis Euchariſtia dabatur. Sed cur paruulis tam ſolidum epulũ offerebant? Ait D.
Dion. Ar. Dionyſ. Areop. de Eccleſiaſt. Hierar. cap. 7. par. 3. prope finem: *Tradit autem puero ſancta myſteria pontifex, vt nutriatur inipſis, neque vitam aliam habeat, niſi hanc, quæ diuina inſpiciat ſemper*. Itaque vt à pueritia oculos ad diuina percipienda habuerint clariſsimos, ideò & alebantur pueri cœleſti cibo.

§. XX.

Quod maioris virtutis eſt, id primum ſit ei, qui glorioſiorem oſtendit virtutem.

ET carnes, & panes erant à Deo populo ſuo dandi; ſed carnes veſpere, panes autem mane. Sic ait: *Dabit vobis dominus veſpere carnes edere, & mane panes in ſaturitate.* Et præmiſerat: *Mane videbitis gloriam Dei*, quaſi in eo quod mane daret panes, fieret Dei gloria conſpicua. Et cur Dei gloria clarior in panum datione matutina? Maioris virtutis opus erat manne communicatio, quam coturnicum adductio; coturnices enim non denuò creabantur, ſed à Deo excitato vento aliunde trahebantur, in mannæ autem effectione totum opus nouum erat, & inauditum, & multa ibi fiebant, in quibus Dei virtus maxime extollebatur. Vt ergo maioris virtutis opus erat, ſic Deus, vt glorioſior appareret, ad illud prius accingebatur. Sic Paulus 1. ad Theſſalonic. cap. 4. de
1. Thc. 4. corporum reſurrectione loquens, ait: *Nos, qui viuimus, qui reſidui ſumus in aduentu domini nõ præueniemus eos, qui dormierunt. Quoniam ipſe Dominus in iuſſu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cœlo. Et mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi. Deinde nos, qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis, &c.* Itaque ſi credimus Chryſoſtom. Hieronym. Theodoret. Theophylact. Oecumenio, Origen. Tertullian. Caietan. Fabro, quorum ſententiam probabiliſsimam affirmant Suarez, Valentia, Acoſta, & nouiſsime Granad. tom. 5. controuerſ. 13. tract. 2. diſp. 3. num. 12. ſi his inquam fides habenda eſt, in puncto reſurrectionis faciendæ erunt adhuc multi ſancti viui, qui in ſtatum perfectiorem mutandi ſunt, erunt & ceteri omnes defuncti. Sed qui defuncti erunt, ij prius ad incorruptionis gloriam vocabuntur, quam qui tunc viuent. Et cur illi prius? Quia maioris virtutis opus eſt, quod defuncti, & diſperſi per elementa colligantur ad vitam, & vitam incorruptam, quam quod viui incorruptionem acquirant. Ait Imperfectus hom. 34 in Matth. *Magis ſecundum rem erat, vt prius viuentes immutarentur, poſtea mortui reſurgerent incorrupti. Sed quia in conuertendis viuentibus vna eſt virtus, hoc ſolum quod ad immortalitatem mutantur: quod autem mortui incorrupti ſurgant, duo ſunt opera; primò quia reſurgunt; ſecundò quia incorrupti reſurgunt. Ergo vt oſtendat Deus inæſtimabilem potentiam ſuam, quod difficilimum eſt, mortuos ſuſcitat incorruptos, poſtea viuentes immutat.* Ecce vt ad maioris virtutis opus Deus ſeſe prius accingat. Id ſemper præoculis habet, vt in primis maiora, & præſtantiora fiant. Quo clarior oſtenditur inæſtimabilis gloria ſua. Ex quo, vbi Matt. c. 20. operarios vineæ ſuæ remunerat, dicit diſpẽſatori: *Voca operarios, & redde illis*

mercedem incipiens à nouissimis. Qui nouissimi venerũt, prius remunerationem capiunt, quam qui venerunt mane summo. Qualis hic ordo rei? Sanè ordo est potestatis indulgentissimæ, quæ maiora aggreditur prius, indignioribus largiẽdo sua. At Imperfectus hom. 34. in Matth. *Secundum rem quidem erat, vt primi priores acciperent sua mercedẽ, sed vt ostendat Deus ineffabilem misericordiam suam primum nouissimis, & indignioribus reddit mercedem postea primis.* Sane ineffabilis, & dimissimæ virtutis est, quod prius aggrediatur opus difficilius.

Imperf.

§. XXI.

Tunc Deus magis ostenditur, cum pro hominibus magis exinanitus est.

DEitatis educentis illos de Ægypto reuelatio notanter dicitur ostendenda vespere. Quippè ait: *Vespere scietis, quod dominus eduxerit vos de terra Ægypti.* In quo autem vespere agnitus sit dominus redemptor, in dubium verti potest. Nõ equidem inexhibitione coturnicum tantus ostẽdebatur Deus, qui ergo vesper sic Deum exhibebat redemptorem? Sanè in Euangelio lego, cum Iesus hora tertia post meridiem clamans expirasset; tunc Deum agnitum à præsentibus. Et crede mihi, tunc Deus maxime ostenditur, cũ pro hominibus magis exinanitus est.

Rem attigit Orig. hom 7. in Exod aiens: *De hoc mihi, velim, responderent Iudæi, quomodo ad vesperam agnoscitur dominus? Vbi dominus agnitus est ad vesperam? Sed si vis ista intelligere, non potes nisi per Euangelium. Ibi audies terræmotum factum, monumenta disrupta, centurionẽ, & milites qui ad custodiam positi erãt, dicentes: Vere filius Dei erat iste. Agnitus ergo est per hæc in vespera dominus.* Et quidem nũquam Deus magis exinanitus est, quam in illo vespere, in quo suspensus in cruce animã pro nobis efflabat. In illa tamen exinanitione, & Deus agnoscebatur, & prædicabatur. Sed & in ipso prætorio Pilati supra modum exinanitus erat, adeò vt non semel Pilatus irrideret putantibus in illo posse esse, vel regni suspicionem, vel hominis. Primò namq, dicit textus Ioan 19. *Exiuit ergo Iesus portãs coronam spineam, & purpureum vestimentum. Et dicit eis Pilatus, Ecce homo.* Et rursus cum vellet acquiescere furori Iudæorum: *Adduxit foras Iesum, & sedit pro tribunali: & dixit Iudæis: Ecce rex vester.* Non equidem serio vocabat hominem, aut regem, quem videbat quasi vilissimum vermem cõculcatum, sed illis vocibus irridebat accusationem Iudæorum. At Iudæi nõ solum accusabant Iesum, quia regnum affectabat, sed etiam, & maxime, quia sibi asserebat diuinitatem vocans se filium Dei. Quando ergo perfidus irridet vel hominis, vel regis appellationi in eo, qui adeò miserabiliter tractabatur, cur nõ simul, imò & magis irridet appellationi filij Dei? Non ausus est irridere eius diuinitati, quando in eo, sic pro nobis exinanito, & despecto, non videretur irrisio, sed vera, & certa diuinitatis ostensio. Pulchrè notabat Rup. lib. 13. in Ioan. *Dixerat hic derisor: Ecce homo, nunc adhuc irridens: Ecce inquit, rex vester. Nouit dicere, quod tertium accusationis nomen est: Ecce filius Dei vestri.* Plane ad id non potuit peruenire Pilati derisio, potuit prudenter ridere, & irridere, quod vocaretur homo, qui vt vilissimus vermis tractabatur: & potuit etiam irridere, quod timeretur rex, qui sceleratissimorum iudicio suberat. At quod in tantam exinanitionem pro nobis sine culpa propria venies haberetur filius Dei, id deridere non potuit, vtpote quod eminentissimum videretur. Hinc dices differẽtiam conceptionis, & natiuitatis Christi, & eiusdem baptismi. Equidem & conceptio secretissima fuit, & à summo patre obumbrata, ait enim Angelus Mariæ Luc. 2. *Virtus altissimi obumbrabit tibi.* Et in natiuitate nulla sonuit vox Patris, qui illum filium annuntiaret. At dum Iesus baptizatur Matth. 3. *Confestim ascendit de aqua: & ecce aperti sunt ei cæli: & vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se. Et ecce vox de cælo dicens: Hic est filius meus dilectus.* Et cur in baptismo tot lumina tot clarissima præconia diuinitatis? Sunt qui dicant in baptismo summam professum fuisse Iesum abiectionẽ, & humilitatem, maiorem quam in natiuitate, quando baptizatus inter alios reos, & ipse apparebat quasi esset sub reatu, & indigẽs lauacro. Quo nihil abiectius potest excogitari. Rursus alij, cũ Salutatione nostro tom. 4 par. 1. tract 7. affirmãt, quod in baptismo candidatus fuerit Iesus tactus passioni, conculcationi, cruci, & sepulturæ. Ex quibus nõ immerito patentius eius diuinitas in baptismo claruit, quando in infumma abiectione, & humiliatione, repræsentabatur. Vt dicat D. Aug. hom. 7. de Epiphan quæ est 36. de Tempore: *Venique Spiritus Sanctus, qui illi tunc in vtero affuit, modo eum in gurgite circũfulsit. Pater, qui tunc obumbrauit in virtute, nunc clamat in voce, & qui fit maturiori consilio, qui tunc vmbram præstitit natiuitati, modo testimonium perhibet veritati. Aut enim: Hic est filius meus dilectus. Præclarior plane est*

Origen.

Ioan. 19.

Rupert.

Luc. 2.

Aug.

est secunda, quam prima natiuitas: Illa enim sine teste silentio Christum genuit, ista cum dignitatis professione dominum baptizauit. Ab illa se Ioseph, quo pater putabatur, excusat, in hac se pater, qui non credebatur insinuat. Ibi laborat, suspicionibus mater, quia professioni deerat Pater, hic honoratur genitrix, quia diuinitas filium protestatur. Honoratior, inquam secunda, quam prima natiuitas. Sic vbi abiectio maior, diuinitas Iesu enituit clarius.

Exod. 16. Dixitque Moyses ad Aaron, Dic vniuersæ congregationi filiorum Israel: Accedite coram domino, audiuit enim murmur vestrum. Cumque loqueretur Aaron ad omnem cætum filiorum Israel, respexerunt ad solitudinem, & ecce gloria domini apparuit in nube. Locutusque est dominus ad Moysem dicens: Audiui murmurationem filiorum Israel. Vesperè comedetis carnes, & mane saturabimini panibus, scietisque quod ego sim dominus Deus vester.

§. XXII.

Temporalia bona excæcant, ne Deus videatur.

EXpende illam mirificam propositionem animi eorum: *Respexerunt ad solitudinem, & ecce gloria domini apparuit in nube.* Non equidem apparuit Dei gloria, antequam ipsi ad solitudinem respexerint; quandiu enim ob oculos nobis est turba mundialium bonorum, fallar, si innotescat Dei gloria. Barbarissimi, & impijssimi Pharaonis erat illa vox Exod. 5. *Quis est dominus, vt audiam vocem eius, & dimittam Israel? Nescio dominũ.* Quis tantam excitatem crederet in homine? Vnde homo in tot rebus à Deo dependens in eam excitatem potest venire, vt prorsus ableget à se omnem Dei cognitionem? Rationem attigit Philo Iudæus lib. de vita Moysis, fatus. *Rex abincunabulis innutritus maiorũ suorum fastu, nec credens vllum Deum præter ista visibilia respondit. Non noui istum, quem*

Exod. 5.

Philo.

prædicatis, nouum dominum. Expende illud fundamentum atheismi, nimirum. *ab incunabulis innutritus fastui, &c.* quippe cui temporalis splendor præ oculis semper erat. sic præoccupabatur à temporalitate, vt Deum haberet; vnde ad Dei cognitionem accederet. Mirabar aliquando sapientes Hierosolymitanos, qui nisi ab Herode, vt Messiæ loco haberetur Magis ostenderet, locũ quidem ostenderunt dicentes Matth. 2. *In Bethleem Iudæ. Sic enim scriptum est per prophetam: Et tu Bethleem terra Iuda nequaquam minima es in principibus Iuda; ex te enim exiet dux, &c.* Ostenderunt, inquam, locum dominicæ natiuitatis, sed dominum natum etiam illuminante stella minime viderunt, nec requisierunt. Et cur locum videntes, non vident Dei ortum ab stella ostensum? Erant illis præoccupata temporalia decora, sub quibus credebant venturum regem, & inde obcæcati non videbant Deũ, qui vel cæcis patebat. Aît D. Leo Ser. 4. de Epiphan. *Prolato diuino oraculo per responsa pontificum, & declarata spiritus voce, quæ dicit; Et tu Bethlehem terra Iuda nequaquam minima es in principibus Iuda, ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israel, quam facile, & quam consequens fuit, vt Hebræorum proceres crederent, quod docebant. Sed apparet illos carnaliter cũ Herode sapuisse, & à gaudijs Christi commune, cũ huius mundi potestatibus æstimasse.* Ecce tibi vbi nihil in Christo non temporale autumant; eumque censent in turba temporalium principio non etiam radiante stella desiper Deorum omnium videri. Non equidem apparet Deus in bono istorum temporalium turba. Vnde Pater familias ille Matth. 20. *Egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos.* Erant equidem otiosi istum in foro, id. ò nihil cœleste operantes; nec dũ videre possunt. Vide at Paschasius lib. 9 in Matth. *In foro quidem erant, sed extraneam, id est, quæ lucra mundi sectabantur. Idcirco dum in foro sunt, tales; neque ad nuptias sponsi neque in vineam Christi temporalia tantum scientes, venire, & operari in ea possunt.* Non equidem temporalia bona suos sectatores permittent percipere ea, quæ Dei sunt; siue Deus fiat responsus, siue vt vinea minime ab illis percipietur.

Matth. 2.

D. Leo

Matth. 20.

§. XXIII.

Vbi Dei gloria apparet, temporalia omnia disparent.

NVnquam non est mundialium solitudo, vbi gloria visitur dominj; aut enim

Respexerunt ad solitudinem, & ecce gloria domini apparuit. Solitudo semper est vniuersus mundus, vbi cœperit apparere gloria domini. Proponas licet tibi ob oculos mundi decora, mundi splendores, omnia hæc euanent, disparent, & vastam solitudinem repræsentant, dum tantũ gloria domini sese exhibeat oculis. Ait Matth. 24. *Statim autem post tribulationem dierum illorum Sol obscurabitur, & Luna nõ dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum commouebuntur, & tunc parebit signũ filij hominis in cœlo* Hæc ait Matth. de extremo tẽpore, sed Isaias cap. 30. de eodem locutus ait: *Erit lux lunæ sicut lux Solis, & lux Solis erit septempliciter, sicut lux septem dierum in die, quando alligauerit dominus vulnus populi sui.* Ecce tibi iuxta Isaiæ vaticinium Sol in tempore vltimo septemplicíter radiabit, iuxta Matthæum obscuratus erit tam Sol, quam Luna. Et quomodo si septemplicíter crescet horum splendor, simul erunt obscuræ? Isaias loquitur de splendore, quem astra secundum se tunc habebunt, qui proculdubio erit septemplicíter maior, quam est nunc. At Matth. loquitur respectu gloriæ, & splendoris tunc micantis, vel in signo crucis, vel in ipso Iesu hominis filio, respectu cuius lucidissima quęque astra in maiori suo splendore apparebunt obscuræ, & velut illunes noctes, aut dies deserti solis lumine. Ait ad hæc Paschas. lib. 11. in Matth. *In comparatione veræ lucis omnia cœlorum luminaria sic futura prophetantur à domino, ac si tenebrosa. Non in sua natura, sed ad fulgorem æternæ lucis comparata valde obscura erunt.* Equidem vbi radiat dominicæ gloriæ lumen, sub eius aspectu omnia creata decora, & lumina prorsus disparent. Crede mihi creatum potest non euanescere, si cum diuinis componi debet. Vnde Elias 3. Reg. 17. prouidens escas mulieri viduæ inquit: *Hydria farinæ nõ deficiet, nec lecythus olei minuetur, vsque ad diem, in qua dominus daturus est pluuiam in Israel.* Vbi Deus inceperit ipse suam ostendere magnificentiam in pluuia, nõ vult Elias vt sua dona perseuerent, & quidem merito, in conspectu enim diuinæ abũdantiæ nihil aliud non debet euanescere. Chrysost. orat. in decollat. Ioan. Bap. habita apud Metaphrastem, ait: *Quare eo vsque? Oportebat enim cum noua gratia venisset tanquam pluuia, veterem legem siccam accipere.* Nihil enim quod certis legibus metitur, non disparet ad conspectum & bonitatis, & largitatis immensæ Ex quo Psal. 36. *Vidi impium superexaltatum, & eleuatũ sicut cedros Libani, & transiui, & ecce non erat.* Quò transiuit Dauid, vt tam cito tot altitudines in nihilum redigi viderentur? Transiuit mentẽ vt Dei glorias specularentur, quas vt mente vel à longe percepit, nil mundiale magnum non euanuit, & in earum conspectu recessit. Ait Elias Cretẽ in orat. 3. Nazian. *Quid illud est, quod transit iustus, vt ista cesset elatio? Cum videmus extolli impios, & in nimiam superbiam crescere, transeamus, & nos mente, & intellectu abijs, quæ videntur, & temporalia sunt, & transferamus intellectum nostrum ad æterna.* Ecce tibi vt altitudines mundiales vniuersæ cessant, & solo æquantur, quasi nihil sint, vbi mentem leuauerimus ad æterna.

Matt. 24.

Paschas.

3. Reg. 17

Chrysost.

Psal. 36.

Nazian.

§. XXIIII.

Ea sunt Dei dona, quæ murmurantium os occludant.

QVærulis, & murmuratoribus hominibus iubet Moyses, vt accedant ad dominum accepturi alimoniam ex Deo sciente eorum murmurationes. Dicit enim: *Accedite coram domino, audiit enim murmur vestrum.* Et quando notum scis Deo murmur eorum, & querimonias pro habendo cibo, cur non magis satagis, vt caueant dominum? Periclitantur semper, vel apud beneficos illi, qui nimis queruli sunt, nimisque propensi ad ingratissimas murmurationes. Cuius vitij reos Israelitas fateris illos notos Domino, cur ergo non magis illorum murmurationi notæ times, aut Dei nomini non magis prospicis contra linguas murmuratorum? Merito non timet Moyses Israelitis murmuratoribus à Deo, nec Deo timet à lingua murmuratorum, cum sciat ea esse Dei dona, quæ murmurantium ora prorsus obtrudere possint. Matth. 20. proponitur Deus, vt paterfamilias, qui tandem vndecima diei hora in forum exijt, ibique quã plurimos otiosos, vagosque inuenit, quibus ait: *Ite, & vos in vineam meam.* Sic illos mittit in vineam suam nullo cum illis pacto laboris pretio. Et cur non antea pascisci tur de mercede? Nouit equidem genus hominum querulum, qui soleant sæpe magna de laboribus proprijs præsumere & non acquiescere cuiuis illorum pretio. Cur ergo non magis vel suspiciones querelarum tollit, & ante laborem paciscitur de pretio? Non timet bonus sibi à laborantium querelis, sciens semper illa dare dona, quæ nullum aditum murmuribus desinant. Pulchre ait Imperfect hom. 34. in Matth. *Iste autem non facit pactum. Benignus enim paterfamilias sciebat largitatem suam, quia tantum paratus est retribuere, quãtum*

Matt. 20.

Imperf.

sum mercenarij recipere nõ sperabant. De dato enim eius nemo iuste murmurat, quia amplius dat, quam omnis homo desiderat. Murmurationem omnem absumunt dona diuina, vt quæ immense excedant hominum seruitia. De
Iona. 1. Iona fugiente Deum ait textus cap. 1. *Inuenit nauem euntem in Tharsis: & dedit naulum eius, & descendit in eam, &c.* Necdum dicitur ingressus in nauim, & iam notatur, quod naulum solueret. De Iesu autem ait Matth.
Matth. 9. cap. 9. *Ascendens in nauiculam transfretauit, & venit in ciuitatem suam.* Nulla mentio de naulo vel dato, vel dando in præsenti fit. Et quando hæc, & illa idem dictabat spiritus, vt ibi notauit, quod Ionas naulum dederit, cui simili modo in præsenti non animaduertit, qualiter se exhibuerit Iesus circa exhibendũ pretium nauiculæ? Nouerat Iesu parentissimam largitatem, quæ nullis terminis circumscribitur, nec ligni obsequium admittit, quin illud supra expectationem remuneret.
Chrysost. Vt dicat D. Chrys. orat. in Paraskeue apud Grethserum tom. 2. *Nauigauit Iesus mare, Deus nauigio vsus est: brenem ac temporariam vtilitatem præbuit lignum: ego vero accepi lignum æternum, bonum, quo prorèmo vsus spirituales nequitiæ fluctus dispello.* Sic remuneratio in ligno crucis in immensum excesit obsequium præstitum à ligno nauigij. Plane quodcumque obsequium Deo exhibetur adeò fructiferum est, vt possit vel expectationem supergredi. Elias propheta Dei à paupercula vidua petebat frustrum subcineritij
3. Reg. 17 panis 3. Reg. 17 *Quæ abyt, & fecit iuxta verbum Eliæ, & comedit ipse, & illa, & domus eius.* Ecce de pugillo farinæ quot comederunt, & cibus non defecit. Quo spectans D.
Chrysol. Chrysol. hom. de decollat. Bapt. st. apud Metaphrastem ait: *Ipsa quidem festinanter fecit, quæ iussa fuerat. Ille autem cum illum diuitem accepisset panem subcineritium, & gustauit, & eius domum implenit bonis.* Expẽde verba nimirum, *illum diuitem panem*: ex pugillo farinę subcineritius panis factus diues habetur. Vnde diues panis & paruus & vilis? Equidem paruus panis exhibitus Deo in propheta tam ingentem remunerationem prætendebat ex Deo, vt merito & diues, imò & fons diuitiarum posset haberi.

§. XXV.

Regis congressus nulli inuidiosus in sola Dei aula potest inueniri.

NOuam, & inauditam in aulicis ministris libertatem ostendit Moyses; dum summi regis adeundi facultatem liberam facit omnibus; dicens: *Accedite coram domino.* Sic liberum permittis Moyses domini congressum? Quid magis familiare aulicis ministris, quã sui regis congressum inuidere alijs, imò & sibi timere ab illo. Cur tu non inuides? Cur non times, quod alij accedant, forsan placituri? Erat res, cum Deo, non cum mundiali rege, in sola autem Dei aula inuenitur & congressus domini, & fauor sine inuidia. Numer. 24. vaticinatur Balã plurima *Num. 24.* de populo Israelitico fatus tandem: *Accubans dormiuit vt leo, & quasi leæna, quam suscitare nullus audebit. Qui benedixerit ei, erit & ipse benedictus.* Aliter idem: *Qui benedicit te, benedicentur.* Quæ verba minime posse quadrare regno temporali multis contendit Theophylactus. Et quid est in illis, quod à regno temporali abhorreat? Illa sunt, nimirũ: *Qui benedicunt te, benedicentur*: qui enim apud regem temporalem bona, & grata regi promit, nequit fieri, quod ipse bene audiat apud alios, sed magis inuidiæ, & odij exp
Theophyl. positus Hinc sapienter Theophyl. in cap. 2. Matth. dicit: *Qui benedicunt te, benedicentur, ecce deitatem. Sola enim Dei natura hanc benedictionis virtutem habet* Quod benedicens regi, & tu benedicaris ab alijs, & non magis sis inuidiosus, & infensus non id inuidemes in regum temporalium domibus. Id euidentissime ostendit regis diuinitatem, cuius solius est, quod se colentes non inuidiam incurrat, sed & ipsi impleantur benedictionibus. Quo crediderim spectare Psal. 47. dicentem *Ciuitas regis magni, Deus in domibus eius*
Psal. 47. *cognoscetur, cum suscipiet eam.* Legit D. Chry
Chrysost. sost. *Deus in Regijs eius, siue in Palatijs eius cognoscetur ad munimentum.* Alijs Hebræo, *Ad eleuandum, & protegendum.* In magni supremique regis ciuitate, is cognoscitur Deus in Regijs eius, & in Palatijs eius, & cur Deus cognoscatur in Regijs, vel Regia ostendunt regem suum Deum esse? Iam explicat dicens *ad eleuandum & protegendum*; quippe qui ibi eleuantur, & fauoris aura potiuntur simul apparent protecti, nullo vel inuidiæ, vel odij expositi telo. Commune est in Regijs tam Dei, quam mundialium principũ, quod multi ad fauorem regis eleuentur; at quod qui eleuantur, & ad fauorem accedunt nulli sint expositi inuidiæ telo, sed vndique inueniantur protecti, id solius Regiæ in qua Deus se manifestat, proprium est. Vnde monebat
Æn. Sil. Æneas Siluius (qui fuit Pius 2. Pont. Max.) amicum; *Fugienda nobis sunt atria regum, & aulici tumultus, in quibus nec requies, nec bonarum artium exercitatio, nec virtutis aliquis amor regnat, sed auaritia tantum, libido, crudelitas;*

delitas, inuidia, & ambitio dominantur. Quid plura? Et Sidonius Appoll. lib. 2. epist. 3. dicit amico: *Si quid nostratium precatibus acquieſces, ac tutum in patriā receptui canere feſtina, & aſsiduitatem tuam periculoſa regum familiaritati celer exime: quorum conſuetudinē ſpectatiſsimus quiſque flammarum naturæ beſtiarum comparat, quæ ſicut paululum à ſe remota illuminant, ita ſatis admota ſibi comburunt.* Sic periclitatur fauor apud mūdiales principes, quot enim ministri in aula sunt, tot iacula petunt quemcumque principi appropinquare vident. Sola in Dei Regia gratus accidis ſine inuidia.

Sid. App.

§. XXVI.

Diuinum epulum benefacere docet inimicis.

QVos nouit dominus murmuratores cœleſti pane paſcit, dum ait: *Audiui murmurationem filiorum Iſrael. Veſpere comedetis carnes, & mane ſaturabimini panibus.* Si murmurantes agnoſcis domine; cur conuiuium illis paras? Cur non magis famem, peſtem, gladium paras murmuratoribus, quam dapes? Nō miror, quod dum cœleſtem panem dare cogitat, murmuratores etiam bene accipiat; eſt enim proprium diuinarum epularum, quod vel aduerſarijs benefacere faciant. Monet Prouerb. cap. 23. *Quādo ſederis, vt comedas cum principe, diligenter attende, quæ appoſita ſunt ante faciem tuam; & ſtatue cultrū in gutture tuo,* Septuag. legerūt: *Immitte manum tuam, ſciens, quia talia te oportet præparare.* Sto à ſententia D. Aug. tract. 47. & 48. in Ioan. & Iſychij lib. 6. in Leuit. cap. 22. putantium hanc principis menſam eſſe, in qua eucharisticus cibus porrigitur. Sed quando menſa principis eucharistia eſt, cur mandamur ſic manus ad dapes porrigere, vt talia ſciamus à nobis paranda? Quomodo nos talia parabimus ex noſtris? Equidem non talia parare tenemur in exhibitione ſubſtantiæ, ſed in imitatione virtutis. Quando enim ſiue agnus aſſabatur, ſiue panis ad hanc menſam in cruce terebatur, hæc vox ibi audiebatur: *Pater dimitte illis, quia neſciūt quid faciunt.* Nil prius ſapiebat diuiniſsimus panis quā benefacere inimicis, hoc ipſe faciebat, hoc imprimebat ſuum ſaporem guſtantibus. Accipite D. Auguſt. ſer. 1. de ſanctis ponderantem vt Actor. 7. Stephanus pro inimicis orauerit. Ait enim: *Magna pietas, fratres, magna clementia! Prorſus qualia in menſa domini ſui comedit, talia & ipſe in ſuo conuiuio præparauit. Scriptum eſt in lege: Ad magnam menſam ſediſti? Scito, quoniam talia te oportet præparare. Talia ergo in oratione exhibuit, qualia in ſui domini menſa comedit. Dominus Chriſtus dixit: Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt: Stephanus dixit, Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum.* Ecce tibi, quam ſimilia verba ſint in Stephano, & in Ieſu; nec mireris quod Stephanus tam ſimilia pararet, vt enim ex magna Dei menſa comedit, ſtatim adductus eſt, vt in benefaciendo inimicis ſimilia pararet. Huc ſpectans Iſaias cap. 65. ait: *Lupus, & agnus paſcentur ſimul & leo, & boſcomedent paleas.* Quibus illud notat D. Hier. ad cap. 11. Iſaiæ, & in præſenti D. Cyrill. quod bos, & agnus non abeant in eſcas leonum, luporumque, ſed magis in ſuis menſis admittant agnilupos, boslcones, quando proprius cibus agnorū, & bobem eſt herba, aut palea. Sed cur agni & boues adeò feras, & ſibi inimica animalia ſecū admittunt? Cur non magis illa fugiunt, imò execrantur? Id ſanè habent ex diuino pabulo guſtato, cuius eſt vel ad inimicos, & contrarios extendere charitatem. Ait D Cyril. ibi ex tranſlatione Patris Turriani tract 2. de Euchar cap. 30. *Comedunt enim inmanſueta, & feraſimul cum manſuetis: eſt autem eorum cibus Chriſtus panis viuus, qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mundo. Alit autem carne propria.* Et quidem vbi cibus Chriſtus eſt, vbi aluntur homines pane viuifico, nempe carne Chriſti, non miror, quod agnelli Chriſtiani ſic afficiantur ad inimicos, & perſecutores ſuos, vt vel efferos, & inmanſuetos lupos in epularum ſocietatē admittant. Quid enim magis proprium eorum, qui cœleſtibus dapibus ſaturantur? Ait ſponſa Chriſti Can 2. *Introduxit me in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem.* In cella vinaria agnoſcunt Euchariſticum conuiuium Nyſſenus, Plellus, & Paſcat. lib. de Euch. cap. 11. ad illam vt introducta ſponſa fuit, in qua prius in ſe experta eſt, quam orandi charitatis, quæ extenderetur vſque ad hoſtes amandos. Quo refero Guillelmum Abb. apud Delrium ſic fantem: *Hoc vino potatam ſponſus adhuc alio cumulauit beneficio, ne non, vt oportet, amaret, docuit eam, quomodo inprimis Deum diligere debeat, proximum vt ſe ipſam: denique & hoſtem eatenus, vt malum malo non rependatur, ſed cum iniuria beneficium commutetur.* Hic ordo charitatis, quæ ad hoſtes extendatur, de cœleſti cōuiuio naſcitur, adeò vt menſa hæc minime diſſidentes admittat. Dicit enim Matth. 5. *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid aduerſus te; relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari,*

Prouerb.

D. Aug.

D. Aug.

Iſaias. 65

D. Cyrill.

Cant. 2.

Guill.

Matth. 5

conciliari, &c Expende, vt relicto ante altare munere iubetur abire, vt dissidentem fratrẽ, & aduersarium acquirat. Cur non magis expectet, vt peragatur sacrificium, & postea abibit? Est altaris sacrificium in eo, quod sumatur etiam hostis, nec dessidentes secum admittit. Ait D. Chrysost. hom. 16. in Matth. *Chrys. Interrumpatur, inquit, ministerium meum, vt tua charitas integretur. Sacrificium mihi est fratrum reconciliatio::: Vade primum, & tunc veni, & offer munus tuum: per omnia ista significans, quia per aliquas inimicitias, desidentes nequaquam mensa illa suscipiat. Audiũt ij, qui sacris mysterijs initiati cum inimicitijs ad communionem altaris accedunt.* Sic ibi.

§. XXVII.

Cœlestis cibus diuinitatis latentis ingenerat notitiam.

QVid sequatur post escarum exhibitionem dominus explicat dicens: *Mane saturabimini panibus; scietisque quod ego sim Dominus Deus vester.* A cœlestis panis esu hoc asserit euenturum, quod saturi Deũ suum sciant. Et quidem facit hoc per diuinas manus porrectus cibus salutis, quod in diuinitatis latentis veniamus notitiam. Hinc *Luc. 8.* Luc. 8. defunctam puellam in vitam trahens *iussit illi dari manducare.* Nõ id iussit in alijs, non in suscitatione Lazari, non in suscitatione adolescentis Naim; cur solũ modo iubet cibum puellæ dare? Vt per cibũ à Deo puellæ exhibitum magis innotesceret eius diui- *Chrysost.* na virtus. Quippe ait D. Chrysost. hom 33. in Matth. *Puellam cum à morte excitasset, per cibum, quẽ ei afferri iussi, a quo esset suscitata, instruxit.* Sanè exhibitus cibus à Iesu puellam instruebat de diuina suscitatoris virtute. Ne miremur, quod cœleste epulum nos in diui- *1. Cor. 10.* nitatis cognitionẽ deducat Paul 1. ad Cor. 10. dicebat: *Nolo vos participes dæmonum fieri; non potestis calicem domini bibere, & calicem dæmoniorum: non potestis mensæ domini participari, & mensæ dæmoniorum.* Quibus verbis Theophylus Alex. epist. 2. Paschali, confundit errorem Origenis asserentis eumdem Iesu agnum in cruce, æque fuisse tostũ pro dæmonibus, ac pro hominibus. Quod erroneũ esse probat ex datis verbis Apostoli assignantibus & duplicem mensam, & dupplicem calicem, alteram Dei, alteram dæmoniorũ. Et merito asserit impossibile, quod eadem mensa Dei possit esse communis, & hominibus, & dæmonibus. Sed cur eadem Dei mensa, & idem calix, qui communis fuit etiã reptobis hominibus, destinatis in ignem æternum, non potuit esse dæmonibus communis? Rationem pulchram reddit Theophylus: *Theophil. Impossibile est dæmones de calice domini bibere, & de mensa eius participari. Cibus diaboli negatores Dei sunt.* Expẽde totam rationem impossibilitatis, nimirum, *cibus diaboli negatores Dei sunt.* Quando enim diaboli cibus est abnegatio diuinitatis, nequit illi esse communis mensa Dei, quæ tota diuinitatem halat. Ecce repugnantiam mensę diaboli cum mensa Dei, in illius ferculis nullus cibus est, qui ad diuinitatem negandam non faciat, quo nihil magis repugnans diuinæ mensæ inueniri potest, in qua & diuinitas patet adoranda. Adeò, vt ille perfectus sit in sacrificio altaris, qui mentem eleuat ad percipiendam diuinitatem. Habes Gen. 46. *Profectusque Israel cum omnibus, quæ habebat, venit ad puteum iuramenti, & mactatis ibi victimis Deo, &c.* Quæ verba sic ex græco reddunt alij: *Eleuans se Israel, & omnia sua, venit ad puteum iuramenti, immolauitque hostiã Deo.* Expende præmissum illud, ante hostiam immolatam, nimirum, *eleuans se Israel*, non ante hostiam facere aggreditur, quam sese eleuet. Et quo tendebat hęc Israelis eleuatio nisi vt inter immolandum auspicaretur diuinitatem? Ait D. Amb. lib. de Ioseph cap. 14. *Prius se eleuauit; postea immolauit. Ille enim bene immolat, qui cognitionem diuinitatis inuestigauerit.* Sic cum perfecto sacrificio stat semper cognitio diuinitatis; nec est separabile, quod rite, & perfecte accedas ad altare, & quod non experiaris sibi latentem diuinitatem.

Gen. 46.

D. Amb.

§. XXVIII.

Solus est Deus, qui etiam erroneis affectibus suorum soleat satisfacere, vt eos saluet.

AVditis Israelitarum murmurationibus pro cibo, sic illos dominus pascit, vt suã manifestet deitatem. Ea enim sunt verba: *Audiui murmurationem filiorum Israel. Vespere comedetis carnes, & mane saturabimini panibus; scietisque quod ego sim dominus Deus vester.* Et cur in exhibitione ciborum in deserto scietur Dominus Deus esse, qui cibos parat? Id innotescit per illa verba: *Audiui murmurationem filiorum Israel. Vespere comedetis, &c.* quippe murmurationem Israelitarum audiens, illique nihilominus satisfaciens Deus est, solus enim scitur Deus, qui

quietam erroneis suorum affectibus satisfaciet, vt eos saluet. Audita Christi resurrectione aiebat Thomas, Ioan cap. 20. *Nisi videro in manibus eius figuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam.* Quid tunc? Despexitne Deus discipuli sui affectum adeò erroneum? Audierat viuum, & signa potuit attrectare mortui, quid magis erroneum? Sed accipite euentum: *Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Respondit Thomas & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus.* Expēde Thomæ vocem ex vulnerum contrectatione ortam, nimirum *Dominus meus & Deus meus*, Cur ex vulnerum contrectatione diuinitas Iesu innotuit Thomæ, cui antea resurrectio non innotuit sub tot, tantisque testimonijs? Eq uidem tunc nō potuit non ostendi Dominus Deus, cum vt discipulum saluaret, permisit illi male optatam vulnerum visionem Pulchre ait D. Augustinus ser 159. de Tempore: *Modo est dominus, & Deus tuus, quia voluit vt videres, ne incredulitate animam perderes.* Tunc maxime innotescit, & ostenditur Dominus Deus noster, cum vel nostris affectibus erroneis satisfacit, vt præstandę salutis habeat occasionem. Quo refero illud Isaiæ cap 43 *Verumtamen seruire me fecisti peccatis tuis, præbuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis. Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas, &c.* Expēde, per quæ Deus testetur se, & suam patentissime miserationem, & magnificentiam ostendat: nimirum per illa præmissa; *Seruire me fecisti peccatis tuis.* Quando enim sic fit, vt homines male aliqua petant, quæ Deus illis præstat, vt inde eos ad salutem venetur, tunc merito dicitur Deus seruire prauis illorum affectibus, quibus satisfacit præstans ea, quæ male concupierunt. Sed tunc euidentissime etiam ostenditur Deus esse, nullus enim nisi Deus sciret peccatorum erroneis affectibus satisfaciens illos saluti reddere.

Ioan. 20.

August.

Isaiæ. 43.

Exod. 16. Factum est ergo vespere, & ascendens coturnix cooperuit castra: mane quoque ros iacuit per circuitum castrorum. Cumque operuisset superficiem terræ, apparuit in solitudine minutum, & quasi pilo tusum in similitudinem pruinæ super terram. Quod cum vidissent filij Israel, dixerunt adinuicem, Manhu? (quod significat, quid est hoc?) ignorabant enim quid esset. Quibus ait Moyses: Iste est panis, quem dominus dedit vobis ad vescendum.

§. XXIX.

Quo altiora de Deo præsumis, eo minus distraheris, vt illum inuenias.

ECce tibi Deus Israelitis accedit, & in coturnicum munere, & in cœlestis mannæ mensa. Sed coturnix ipsa castra intrabat, & præ manibus desiderantium erat. Mannæ autem ros extra castra iacebat, vt exeuntes per deserti campos illum colligere deberent. Sic ait textus: *Ascendens coturnix cooperuit castra, mane quoque ros iacuit per circuitum castrorum, &c.* Et cur cum intra ipsa castra inueniretur coturnix, cœlestis panis erat foris colligendus, & quærendus? Sanè, qui pennata Dei, & magnalia decora per aues significata attendit, is non longà inquisitione per creaturas eget, sed prompta, & ad manum, & in se ipso bona sentiet cœlestia. Exeat ille, & vagetur, & distrahatur, qui minuta Dei in mannæ minuto expressa & in rore iacente spectat. O quam prompta Dei magnalia quærenti! Altilia sunt, & pennata diuina decora, ad te euolabunt, intra te erunt, si illa fideliter spectes. Iacet extra, quod minutum apparet, & vix multis passibus ad illud pertenies. Quid magis minutum, quam granū frumenti iam ad terram decisum, & in sepulchro detentum? Hoc multis lacrymis quærebat Magdalena, & non inueniebat. Ait enim Matth 28. *Angelus enim domini descendit de cœlo, & accedens reuoluit lapidem, & sedebat super eum: Respondens autem Angelus dixit mulieribus: Scio enim, quod Iesum, qui crucifixus est, quæritis. Non est hic: surrexit, &c.* Hoc vnum asserit Angelus quærenti fœminæ, nimirum, quod Iesus, nō erat ibi, quod illum inde abierat, sed non explicat, vbi sit, nō dicit, quo abierit. Cur Angelus tam desiderium fœminam dubiam de loco, vbi Iesus

Matth. 28.

sit

fit? Ir solum dicis, quod ibi non est, vt magis laboret de illo quærendo? Ipse Angelus rationem explicat dicens: *Scio, quod Iesum, qui crucifixus est, quæritis*: quippè minutum quærebat, & dilectum solum, ne miremur, quod multis passibus, multisque laboribus sit quærendum. Quæsisset & resurgentem, & euolantem ad cœlestia, & fallar, si egeret, longa inquisitione, sed in seipsa illum experiretur. Pulchrè ait Diu. Chrysost. hom. de Ioann Baptist. *Audi quid dicit Angelus ad mulieres: Quid quæritis viuentem cum mortuis? Quid quæritis dominum in sepulchro? Certe si scireris illum esse viuentem audiretis. Medius inter vos est, quem vos ignoratis. Regnum Dei intra vos est. Iesum quæritis in sepulchro. Credite eum resurrexisse, & putate in vobis quem quæritis.* Quid pulchrius? Sanè per hoc quod non minutum, & frigescens in morte tantum quærerent, sed magis ad resurgentem spectarent, & ad euolantem è mortis tenebris, non amplius laborarent, nõ amplius vagarentur, sed in seipsis illum experientur, vt vel manibus ipsum contrectare valerent. Dauid Psal. 18 ad nos currentem Deũ, & in nobis habitantem meditatus, ait: *In sole posuit tabernaculum suum, & ipse tamquam sponsus procedens de thalamo suo Exultauit vt gigas ad currẽdam viam suam a summo cœlo egressio eius, & occursus eius vsque ad summum eius.* Quam facile inuenit tabernaculum Dei, imò sole clarius percepit Dei præsentiam in hominibus, quæ nomine tabernaculi significabatur, vt putat Incognitus iuxta illud Apocal. 21. *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus*. Quam primum ergo Dauid Deum inter homines habitantem sentit. Non sic illa, quæ Cant. 1 clamabat: *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum*. Iam vagabatur ipsa, & quærebat, & non inueniebat, & timebat ad illam vagationem peruenire, qua prorsus à semita iustitiæ exorbitaret. Sed cur ista in tanta vagatione, & anxietate est pro inueniendo cœlesti sponso, cum Dauid sine vllo labore sole clarius eius inuenit tabernaculum, & in se, & in hominibus nouit Deum inhabitantem? Planè sponsa quærebat cubantem, hoc est, quærebat dilectum, & prostratum in passione, & in crucis, vel sepulchri lecto inclinatum, vt mauult Philo Carpatius ibi, ideò non minor, quod multis sudoribus, & cursibus opus habeat. Verum Dauid non cubantem, sed surgentem è thalamo spectabat, ait enim, *& ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo*, nihil terrenum, nihil dilectum, sed sublime, sed

Chrysost.

Psal. 18.

Incogn.

eleuatum cogitabat, hinc facile inter homines, & apud se ipsum Dei tabernaculum experiebatur. Quo enim altiora de Deo præsumimus, eo propinquius eius præsentiam tanginus.

§. XXX.

Cœlestis panis non solum saturitatem offert, sed & æternæ quietis confert discubitum.

HAbes in manna pluuia non solas escas, sed & accubitum, dicit enim textus: *Mane quoque ros iacuit per circuitum, &c.* Et ex Hebræo, Caietan legit: *Et in mane fuit lectisternium roris in circuitu castrorum.* Sumitur lectisternium de ritu sacrorum conuiuiorum, quæ in templis à nationibus celebrabantur. Ibi enim non solum erant mensæ dapibus fortæ, sed & in circuitu lectisternia multa; vt simul haberent conuiuæ cibos aduersus famem, & molles accubitus aduersus lassitudinem. Igitur & sacratissima mensa, quæ à Deo paratur suis, cum cibis lectisternia offert, hoc est, cum saturitate æternæ quietis accubitus. Quo spectans clamat Sponsa Cant. 1. *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie*. Expende quam sapienter, & pastum quærit, & accubitum; primo petit sibi pastum monstrari, deindè accubitum, quasi certa sit, quod hæc duo non possint disiungi. Sed si semel à Deo pastum habeat, indè se putat venturam ad æternæ quietis discubitum. Ait Diu. Nyssenus homil. 2. in Cantic. *Doceme, inquit, vbi pascas, et salutari suscepta pastione, æterno implear nutrimento, quod qui non comedit, non potest ingredi in vitam æternam. Si enim in ijs me pascas, me omnino facies cubare in meridie, quando in pace simul dormiens, requiescam in luce, quæ caret vmbra*. Et quidem ab hoc pastu mensæ diuinæ in splendidissimum accubitum æternæ quietis recipimur. Habes homo cœlesti mensæ vicinum lectisternium, hoc est, accubitum plenum delitijs, quo æternum requiescas medius inter lucidissima cœli lumina. Ex quo Isaias capit. 56. iuxta Septuag. lectionem, ait: *Omnes feræ syluestres, venite, comedite omnes feræ syluæ. Omnes canes muti, non valentes latrare, somniantes in lecto, amantes dormitationem, &c.*

Cant. 1.

Nyssen.

Isai. 56.

No vt propheta homines, qui ſic viuebant, ac ſi feræ ſyluestres eſſent, ſolum de paſtu cogitantes, de accubitu, de requie lectuli. Hos ta nen vocat ad diuinam menſam clamans: *Venite, comedite*, quaſi diceret, ſi cibos more beſtiarum cogitatis, ecce vobis ſuauiſſimas dapes propono. Sed fateris illos beſtiarum more non ſolum de cibis, ſed & de accubitu, de requie lecti cogitare: cui ergo ſolam illis menſam proponis? Cur & menſæ non addis accubitus, quibus requieſcant? Equidem & menſam & accubitū dicit, dum enim cœleſtes corporis Chriſti dapes proponit, ſimul cum illis venit & accubitus & æternæ quietis locus. Ait D. Cyrill. Alex. lib 5 tom 3. in Iſaiam *Venite, comedite, ait, quo omnem ſacrorum chariſmatum affluentiā ſignificat; & menſam e ſe appoſitam quæ viuificat. Ederunt enim & ipſi panem vitæ & panis Chriſti participes facti ſunt, adeo vt gaudentes dicant. Dominus paſcit me nihil mihi deeſt, in loco herbido me collocauit. Ad aquam requietis enutriuit me.* Expende, quid dicant diuino pane ſaturati, nimirū *in loco herbido me collocauit. Ad aquam requietis nutriuit me.* Quid locus herbidus edentibus panem vitæ? Saturaturus dominus ingentem multitudinem panibus, ſimul illis herbidum accubitum præparauit Ioan. 6. *Facite homines diſcumbere. Erat autem multum fœnum in loco.* Nec otioſe meminit fœni ibi exiſtentis, ſed vt gratū, ſuauemque oſtenderit diſcubitum hominum. Vt enim ſapienter notat Caietanus: *Locum conuiuium ad ſedendum deſcribit*: quippe ſemper cum cœleſti pane venit quieti ſummendæ præparatus locus. Crede mihi, qui paſcit nos carne corporis ſui, & accubitum offert omni plenum, quiete, æterna ornatum ſuauitate. Id teſtantur diuinis epulis farti, qui poſt cibum clamant, Dominus paſcit me, & in loco herbido me collocauit. Ad aquam requietis nutriuit me. Quo ſpectās illa Cant. 1. ait: *Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus: lectulus noſter floridus.* Vbi Septuag. legunt: *Ecce es bonus frater meus, & quidem ſpecioſus: ad cubile noſtrum vmbroſus.* Non equidem ſolum in ſe oſtendit Deus dulcedinem ad guſtum, ſed & vmbroſum refert cubile ad requiem. Quippe ait D. Amb. lib de Iſaac & anima cap 5. *Lectus ſanctorum Chriſtus eſt, in quo vniuerſorum feſſa ſæculorum pectora requieſcūt. In hoc lecto requieſcit Iſaac, & benedixit filiū iuniorem. In hoc lectulo recubans Iacob benedixit duodecim Patriarchas. In hoc lecto iacens filius viduæ defunctus mortis vincula Chriſti voce vocatus reſoluit.* Sic ibi.

D. Cyril.

Ioan. 6.

Cant.

D. Amb.

§. XXXI.

Qui Dei eſt vel de minimis agnoſcit ea, quæ Dei ſunt.

MInutum apparuit in ſolitudine, quod videns totus Iſraelitarum exercitus, ignorabat, quid eſſet, & quærebat de illo; ſolus Moyſes agnouit eſſe panē à Deo miſſum. Ita loquitur textus: *Apparuit in ſolitudine minutum, & quaſi pilo tuſum in ſimilitudinem pruinæ ſuper terram. Quod cum vidiſſent filij Iſrael dixerunt ad inuicem, Manhu? (quod ſignificat quid eſt hoc?) ignorabant enim quid eſſet. Quibus ait Moyſes: Iſte eſt panis, quē dominus dedit vobis, &c.* Omnes audierant, quod mane viderant gloriam Dei, à qua præberetur panis in ſatietate, venit mane & minutum quid apparet, nec inuenitur in toto exercitu, qui agnoſcat illum niſi vnus Moyſes. Cęteri ignorantes mutuis interrogationibus quærunt, quid ſit illud minutum, vnus Moyſes in illo agnoſcit manum diuinam clamans: *Iſte eſt panis, quem dominus dedit.* Et vade è tot millibus hominum vnus Moyſes à tam minuta re venit in cognitionem latentis ibi magnificentiæ diuinæ? Plane inter tot illos vnus Moyſes erat è præcipuis familiaribus Dei, qui autem Dei erat, ſtatim diuina præſenſit vel ex minimo. Quo reſpiciens Oleaſter aiebat: *Hoc interſt inter pios, & impios quod impij ignorant dona Dei ſibi conceſſa. pij vero optimè norunt, quæ à Deo donata ſunt.* Quæ præ manibus habent Dei dona impij, non norunt: at pij viri, vt ipſi Dei ſunt, ſic agnoſcunt Dei dona vel in minimis. Matth. 2. Viri Chaldæi Ieroſolymam ingredientes, clamabant: *Vbi eſt, qui natus eſt rex Iudæorum? Vidimus ſtellam eius in Oriente, & venimus adorare eum.* Non ſolum ſtellam, ſed & ſtellas innumeras videbant cæteræ nationes, videbant Iudæi, imò & ipſas cœlorum voces audiebant narrantes Dei gloriam aperte, iuxta id quod docet Pſal. 18. *Cœli enarrant gloriam Dei, &c.* & nihilominus ſtellarum authorem Deum non cognoſcebant. Hi autem viri ſolam vnam ſtellulam videntes, ſtatim natum dominum, & Deum ſtellarum præſenſerunt. Cur ij in vna ſtella excitantur, vt Deum præſentiant, quando reliquus mundus in tot ſtellarum millibus Deum non ſentit? Erant ij fide ſua ad ſtelliferum genus Abrahæ pertinentes, iuxta illud Gen. 22. *Multiplicabo genus tuum ſicut ſtellas cœli.* Vt autem

Oleaſter.

Matth. 2.

Pſal. 18.

Gen. 22.

autem in fide Abrahæ ad ſtelliferum, cœleſteque genus pertinebant, vel in minima ſtellula omnia percallebant cœleſtia. Ait pulcrè D Leo ſer. 3. de Epiphania, ait: *Heredes in ſyderibus deſignati, ortu noui ſyderis excitantur.* Non multis indigebant Magi, vt ad cognitionem diuini regis excitarentur, vt enim ſtelliferæ nationis hæredes erant, ſic vel viſa ſtellula cœleſtia conſilia rimantur. Sic Cant. 5. Canticor. 5. Sponſa, ait: *Ego dormio & cor meum vigilat. Vox dilecti mei pulſantis.* Ipſa dormiebat, & ſponſus pulſabat ad ianuam; non ſtrepebat, quin potius ſtrepentibus aliis, ipſe leniter pulſabat, & tamen eius pulſus agnoſcebatur. Et vnde fiebat, quod lenis pulſus dignoſceretur inter tot ſtrepitus? Sponſa erat, quæ agnoſcebat, & ad familiam Dei maxime pertinens, & non mirum eſt, quod vel è minimo pulſu poſsit dilecti ſui percipere preſentiam. Ad hæc Gillib Abbas in Cant. Gill. Ab. *Vox, inquit, dilecti pulſantis. Hæc mihi vox nota eſt, hæc mihi grata, ad hanc expergefacta ſum, ſtatim cum inſonuit in auribus meis, exultaui prægaudio. Multæ voces obſtrepere ſolent, ſed non ſicut vox dilecti. Magna prudentia ſponſæ.* Prudentia equidem eſt magna; quæ vel in leni pulſu inter magnos aliorum ſtrepitus diſtinguat, & agnoſcat Dei vocem. Sed hæc prudentia inuenitur in ſponſa, hoc eſt, in eâ anima, quæ pertinet ad familiam domini. Proprium eſt enim eius, qui Dei eſt, vt Deum vel in paruis agnoſcat.

§. XXXII.

Cœleſtis panis nihil carnalium, mundialiumque bonorum ſecum admittit animo fixum.

NOn otioſe poſuit textus; quòd manna apparuit in ſolitudine, nempe, ait, *Apparuit in ſolitudine minutum. &c* Dixerat, quod veſpere aſcenderat coturnix, & in mane ros, & ſolitudinis ibi non meminit, cum iam ea ſcirentur accidiſſe in deſerto. Nihilominus ad manna accedens maluit ibi ſpeciatim meminiſſe ſolitudinis, aiens: *Apparuit in ſolitudine minutum.* Et cur in præſenti neceſſum fuit meminiſſe ſolitudinis, niſi vt oſtendatur, quam fugiat panis cœleſtis conſortium omnium bonorum iſtius mundi. Matth. 26. Matth. 26. vbi Ieſus cœnans cum ſuis vniuerſum conuiuium inſtituit, dicitur: *Accipiens calicem gratias egit, & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic eſt enim ſanguis meus, noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Dico autem vobis non bibam amodo de hoc genimine vitis, &c.* Ecce tibi, vt tradens Euchariſticum potum, ſimul aſſerit ſe non vltra bibiturum de mundialis vitis ſucco, ait enim: *Non bibam amodo, &c.* Et cur domine inter tradendum diuinum poculum, aſſeris abſtinentiam à mundiali vino? Ea eſt virtus diuiniſſimi poculi, quæ nil mundiale patitur ſociari ſibi, ſed mundialibus omnibus abrenuntiat. Ait Theophyl. ibi: *Sumpto poculo renuntiat corporali potioni.* Theophyl. Non bene conueniunt æterna, & tranſitoria mundialia, & diuina, neceſſum alia per alia expelli. Vbi enim prævalet cœleſtis conuiuij virtus, ſtatim ibi abrenuntiantur mundialia, dum autem hæc principatum tenent, hominiſque pectus præoccupant, non valet ibi cœleſte conuiuium. Gen. 4. *Foreſſus Cain à facie domini, habitauit profugus in terra ad Orientalem plagam Edem.* Gen. 4. Septuag. autem legunt: *Habitauit in terra Naid contra Edem.* Eſt Naid idem quod commotio, vt exprimantur ibi carnalia, & temporalia bona, quæ in perpetua motione ſunt, & paſsim aguntur ſub rota fortunæ. Sed vide horum regionem, vbi ſit, nimirum *contra Edem*, contra regionem vitalis cibi, quo ſcies, quam neque int ſi nul eſſe carnalia bona cum cœleſti, & vitaliſsimo cibo. Quippè ait Diu. Iſidor. Hiſpal in Gen cap. 8. D. Iſidor. *Habitant profugi in terram commotionis, ideſt, in perturbatione carnali contra iucunditatem Dei, hoc eſt, contra Edem. quod interpretatur epulatio, vbi eſt plantatus paradiſus.* Vbi commotio, & perturbatio bonorum temporalium implet hominem, puta hunc habitare contra Edem, & tenere regionem cœleſtibus epulis, vitalique fructu prorſus aduerſariam. Abſit à temporalium, carnaliumque bonorum commotione, qui velit non contra, ſed iuxta cœleſtem menſam inhabitare. Quo ſpectat illud Iſaiæ cap. 55. dicentis: *Omnes ſitientes venite ad aquas: qui non habetis argentum, properate, emite, & comedite: venite, emite abſque argento, & abſque vlla commutatione vinum, & lac.* Iſaiæ 55. Si gratis vult concedere, cur ad emptionem vocat? Si ad emptionem vocat, cur prohibet afferri argentum, vel commutationem aliquam? Crediderim non omnino gratis concedere velle, ideoque vocare ad emendum, ſed nouum pretium deſignare ad comercium tanti panis, nimirum ſpoliationem, & renuntiationem omnium bonorum temporalium, cum quibus nunquam nouit eſſe cœleſtis

lestis hic, & viuus panis. Rem pulchre attigit Diu. Ambr. lib. 3. de Spiritu Sancto cap. 8. fitus: *Isaias dixit: Quicumque non habetis argentum, venite emite, & bibite manducate sine argento, vt eum acquireret, qui non habebat argentum.* Expende, cur sine argento iubetur homo ad cœleste venire conuiuium, nimirum, *vt eum acquireret, qui non habebat argentum*: quippè tanta est incompositibilitas Dei, & argenti in corde dominātis, vt nequiret Deus acquiri nisi ab eo, qui istiusmodi argenti appareret vacuus, & nudus. Hinc Paul. ad Hebræos cap. 11 ait: *Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, nō acceptis repromissionibus, sed à longe eas aspicientes, & salutantes, & confitentes quia peregrini sunt, & hospites super terram* Loquitur de Abraham, Isaac, & Iacob, quibus ingens Chananæorum terrę promissio facta fuerat, sed minime in eis adimpleta, imò eo dedncti fuerunt, vt nihil terræ viuentes haberent, sed hospites, & peregrinos vbique se putarēt Et cur quibus tantum terræ promissum erat, nihil eis habendum datur? Cur non permittuntur isti accipere, vel minimam partem terræ sibi promissæ, sed magis relinquuntur, vt hospites, & peregrini habeantur? Rationem apponit Paul. fitus: *Idò non confunditur Deus vocari Deus eorum:* quippè sic amat Deus bonis terrenis vacuos, sic erubescit inter bona terrena annumerari, vt prius vocandus omnibus ijs bonis sit ille, cuius dici Deus malit.

D. *Ambr.*

Hebr. 11

Ait Diu. Chrysost. in Psal 113. *Et hi omnes mortui sunt non acceptis promissionibus, sed his procul visis, cum & salutassent, & confessi essent, quod peregrini sunt, & hospites. Propter hanc causam non erubescit Deus vocari Deus eorum. Propterquam nam? Quoniam confessi sunt, esse hospites, & peregrini, & nihil habere commune cum præsentibus Sed seiuncti ab ys, quæ ad hanc vitā pertinent, ita degebant in aliena* Conueniebat illis vacuos esse omni temporali bono, vt Deus illorum Deus sine rubore diceretur. Ægrè enim & difficulter diuinitas accedit ad illos, qui sub mundialibus obsequijs tenētur. Ioan. 11. suscitaturus Lazarum Iesus, iubet prius tolli sepulchri operculum. Ait enim: *Tollite lapidem.* Et cur necessum erat lapidem tollere? Quando ipse clauso sepulchro exijt, nonne & posset Lazarum educere clauso monumento? Cur ergo mauult hic tolli lapidem? Sepulchrorum opercula ponuntur à creaturis in defunctorum obsequium. Humana ergo obsequia nō impediunt, imò conducunt, vt Deus inde exeat, at impedimento sunt, vt Deus eò accedat. Quippè ait Chrysol. ser. 65. *Tollite miseræ humanitatis obsequium, vt diuinitatis beata opera nunc clarescant.* Ecce tibi, vt cum creatis obsequijs diuinitas non conueniat. Tollenda sunt humana obsequia, vt in nobis clarescat diuinitas.

Chrysost.

Chrysol.

§. XXXIII.

Nihili, aut parui æstimat Deus temporalia dona. Magnitudo enim in solo cœlesti pabulo est.

VIde in quid desinat totum cātatissimum opus diuinæ beneficentiæ exhibitæ Iudęis, nimirum: *Apparuit in solitudine minutum, &c.* Et mit utilissimis gratis coelestis veniebat pluuia panis cœlestis & cur in minutis? Cur non maluit Deus, quod tantū donum in magnis potius, quam in minutis appareret. Sanè Luc 14. dicit: *Homo quidā fecit cœnam magnam.* Ibi minutum dicitur, hìc magnum. Et cur non in vtroque magnum? In primo nihil spirituale, nihil ad æternitatē per se spectans dabatur, quod in paruitate rei demonstrabatur, quando temporalia omnia dona, quasi res nihili à Deo manant. In secundo iam epulum corporis Christi erat, in quo & vera magnitudo, & magnificentia Deo digna manifestissime apparet. Ait D. Thom. in cat. ex Cyrillo *Hîc ergo conditor omnium, atque gloria pater parauit cœnā magnam in Christo peractam. In nouissimis enim tēporibus illuxit nobis Dei filius, & mortem pro nobis sustinens dedit nobis proprium corpus comedere* Sed & Theophylactus ibi ait: *Cœnā magnam vocauit dispositionē hanc. Cœnam quidem, eo quod in nouissimis temporibus, etenim ad vesperam sæculi venit dominus. Magna autem cœna hæc quoniam ex confesso magnum est salutis nostræ mysterium* Vbi Christus dominus datur, & æterna salutis mysterium dispensatur, ibi magnitudo est & præstātia suprema digna Deitati: adeò vt vel ab specie temporalitatis, vel æternitatis dona magnitudo, aut paruitas sciatur. Hinc Ioan. 6. gloriantibus Iudæis de manna, quasi de cœlesti pane, ait Dominus: *Non Moyses dedit vobis panem de cœlo, sed pater meus dat vobis panem de cœlo verum. Panis enim Dei est, qui dat vitam mundo, &c* Expende vbi pie bet manna non esse cœlestem panem, illum autē esse cœlestem & magnum, qui à patre datur, nimirū ex eo quod hic conducit ad vitā æternam conseruandam, ait enim: *Panis Dei est, qui dat vitam mundo.* In quo est æterna vita, &

D. *Thom.*

Theophyl.

perennis

pèrennis mundi salus, ille est panis excellens, & præstans, & tantæ magnitudinis, qui vere possit haberi Dei panis. Et multum erraret, qui hanc præstantiam cœlestis panis, in minutissimis mannæ granis speraret. Ex quo premebat Iudæos D. Cyril Alex. lib. 3. in Ioan. cap 36. fatus: *O sola imperitia excellentes homines, cum de cælo daturũ se vobis Deus panem diceret, & tantam hanc rem pollicitus sit, non erubescitis de sensibili manna ita hoc intelligere, vt vlterius progredi nolitis? Non sentitis, quia breue illud, & paruum, tã vobis erat, quam Deo, qui largitus est? Nolue igitur credere illum fuisse panem de cælo.* Sane imperitia erat egregia Iudæorum cum magn, præstantisque muneris pollicitationẽ habebant ex Deo, illam putare impletam in mannæ sola exhibitione. Et cur imperitia erat magni doni pollicitationem in mãna impletam esse? Iam ait: *Nõne sentitis, quia breue illud, &c.* Eqnidem in temporali cibo non poterant, non sentire, & percipere exiguitatem, & paruitatem, quæ longe abest à Dei donis, & à cœlestibus epulis promissis ad æternum duraturam vitam Manna illud & paruum erat, & minutum tam respectu accipientium, quã respectu Dei largitoris, vt qui parui æstimet res temporarias, & solam agnoscat magnitudinem in eis, quæ per se spectant ad animarum salutem. Vndè venit, quod cætera prætermittens illa sola velit cõmendari quæ in nobis salutem æternam per se causant Sic 1. ad Corinth. 11. porrigens discipulis diuinum epulum, ait: *Quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem domini annuntiabitis.* Multa fecerat dominus pro nobis mira opera, oculos cæcis dederat, pedes claudis, vitam defunctis, & similia alia patrarat, quorũ nullam mentionem in mysterijs mãdat; hæc solum autem, quæ ad passionem pertinent, inbet annumerari. Et cur solæ res passionis annuntiabuntur, cæterorum autem miraculorum nulla mentio agitur? Res passionis erant per se causæ nostræ salutis spiritualis, & æternæ; cætera miracula nõ hanc efficiebant, sine passione, sed temporalẽ, cuius mentio apud Deum parui, aut nihili æstimatur. Quo spectans Græcus Nic. Cab. author Nicol. Cabasila in liturgiæ exposit. cap 8. ait: *Cum dixisset, Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus, non adiecit eis miracula, dicens, quod mortuos suscitauit, quod leprosus mundauit. Sed quid? Passionem solũ, & mortem. Quod pro vobis tradetur. Quod pro vobis effundetur Et quænam est causa, quod nõ miraculorum, sed passionum meminit? Quoniam hæ sunt illis tantum magis necessariæ, quod hæ quidem sunt nostræ salutis efficientes, & sine his mi-*

1. Cor. 11

Cyr. Ale.

nime possit homo resurgere. Ecce tibi passiones suas pro nobis exanthlatas iubet dominus annuntiari, recoli, & celebrari, vt quæ nostram salutem spiritualem, gloriamque æternam causabant. Miraculorum autem consistentium in sanatione corporalium infirmitatum nulla mẽtio apud Deum in mysterijs agitur. Sic parui æstimat Deus temporalia dona, & magni æstimat spiritualia, & æterna Quod enim tẽporale est, & res parui momenti, & nullius mẽtionis habetur, quod autem spirituale, & æternum, id omnem æstimationem superat, & laudem. Hinc Ioan. 6. distributurus dominus panes turbis Iudæorum proponitur, & statim additur: *Accepit ergo Iesus panes, & cum gratias egisset, &c.* Perpendite vocem illam nunc primum auditam in scriptura nimirum, *gratias egisset*: quippè nunquam antea expresse dictæ sunt gratiæ actæ: Nec Moyses dicitur gratias egisse, nec Dauid, nec Elias, nec vllus ante pater, & si multa ex Deo beneficia reportassent. Et cur antea diuinus spiritus non mouebat linguas antiquorum, vt expresse gratias agerent pro beneficijs habitis? Erant omnia antiqua dona temporalia quæ parui, aut nihili à Deo æstimabantur, & pro minimo habebat, quod à se proficiscerẽtur. Vbi autem fons gloriæ humanæ Iesus, verum lignum vitæ, verus cœlestis panis datus est nobis iam ibi quasi de re summa, & perfecta permissę sunt audiri voces expressę de actione gratiarum. Accipite Rupert. lib 8 de Trinit. cap. 10. fantem: *Iste seruus dominus Iesus primus est, qui Deo gratias egit, ante quem nusquam facile quempiam inuenies, siue in lege, siue in prophetis, de quo manifeste scriptum sit, quod Deo gratias egerit. Nondum quippe impleta fuerant beneficia Dei, quorum omnium hoc summum est, quod istum seruum suum Christum Iesum fecit secundum formam serui, pro quo facto nimirum gratiarũ actio debebat illi. Denique quemquam Deo gratias agit, causam istam in ipsa gratiarum actione non habens præoculis, quia dominus istum suum seruum fecerit; nondum intelexit, quomodo, aut propter quæ gratia agenda sunt* Quid pulchrius? Tũc solum magnum quid nobis datur, cum Iesus datur, cum per Iesum salus æterna datur. In quibus autem bonis, nec Iesus respicitur, nec est, vix manet materies, de qua Deus æstimet sibi haberi gratias. A prosilisimus largitor ratione materiæ æstimat sibi gratias haberi de rebus nihili; aut momenti parui?

Rupert.

§. XXXIIII.

Quod diuinus cibus multum in nobis proficiat, in causa solet esse humilitas accipientis.

SOlet nunc manna quæri in arborum foliis, è quibus pueruli quandam elãbunt dulcedinem, at manna illud datum Israelitis à Deo non in foliis arborum, sed in nudâ terra apparebat, ait enim: *Apparuit in solitudine minutum, & quasi pilo tusum, in similitudinem pruinæ super terram.* Cur super terram? Cur non magis in herbis, & arboribus? Iam ibi Deus ostendebat, vnde crescceret diuini pabuli profectus, nimirum ex terræ cõspectu, vt terrenam originem suam præoculis haberent accipientes. Crede mihi Christiane, si curas profectum capere de diuinis epulis, iunge cœlestem panem cum memoria originis tuæ terrenæ, huic namque inhærens, ò quam multiplex de cœlesti cibo capies augmentum. Daturus Iesus panes Ioan. 6. ait: *Facite homines discumbere. Erat autem fœnum multum in loco.* Verum Matth. 15 dũ similis discubitus mandatur ad prandium, nulla ibi fit mentio fœni, sed nuda proponitur terra. Dicit enim, *Et præcepit turbæ, vt discumberet super terram.* Cur non in fœno, sed super terram? Ait D. Hilar canone. 15. *Peccatorum, corporumque suorum origini hærentes ad donum spiritus septiformis vocantur.* In primis donum per quinque panes significabatur, nunc per septem; vbi autem septem pliciter crescebat doni gratia, qui vocabantur ad tam auctam gratiam percipiendam, hoc debebant attendere, vt origini vilitatis suæ, & miseriæ maxime adhæresceren t. De cognitione enim terrenæ vilitatis, fallar nisi in diuinis epulis gratiæ tuæ profectus septẽpliciter crescat. Matt. 15. Hinc Matth. 15. Chananæa illa toties repulsa à Deo, quia canis esset, perseueranter clamat: *Etiam domine, nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorũ.* Admittit opprobrium, quo canis vocabatur, & canis vilitati adhærescẽs contendit admitti iuxta diuinam mensam: Nunquamque certius sperat se inter conuiuas fœliciſsimos admittendam esse, quam vbi canis vilitatem sibi competere æstimat, & sub illa accedit. Ait Origen hom. 7. ex diuersis: *O prudentia fœmina! Canis sum domine, sum etenim. Itaque nutri me velut canem, quia nõ possum relinquere mensam domini mei. Sed quia canem me appellas, saltem porrige mihi micas. Dixisti causam meam, manifestasti conditionem meam.* Expende illa verba: *Dixisti causam meam, manifestasti conditionem meam*; quasi totus punctus humanæ causæ ad obtinendam diuinam mensam in eo consistat, quod conditionis natiuę vilitas sit pro manifesto. Vbi vilitas conditionis tuæ tibi sit manifesta, illamque intueris, ibi est tota causa tua, vt large cum Deo epuleris. Quando enim humilitas non præparat hominem ad largissimas Dei epulas? Adhæc addit D. Hieron. in præsenti · *Scio me, inquit Chananæa, filiorum panem non mereri, nec integros posse capere cibos, nec sedere ad mensam cum patre, sed contenta sum reliquys catulorum, vt per humilitatem micarum, ad panis integri veniam magnitudinem.* Hieron. Quid sapientius? In humilitate accedentium ponit Hieronymus, quod ad magnitudinem integri panis cœlestis deueniamus. Nunquam enim non prærequiritur humilitas, vt magna capiantur. Ezech. cap. 41. dicitur: *Fili hominis vide oculis tuis, & auribus tuis audi, & pone cor tuum in omnia, quæ ego ostendam tibi, quia vt ostendantur tibi, adductus es huc.* Ezech. 14 Adducebatur quidem vates, vt magna Deisacramenta videret, ad quæ vt accedat nomine filij hominis vocatur, dicit enim: *Fili hominis vide.* Non sic vocabatur Daniel, sed suo proprio nomine cap. 10. *Dixit ad me, Daniel vir desideriorum intellige verba, &c.* Dan. 10. Cur non similiter vocatur Ezechiel nomine suo proprio? Cur Angelus maluit hunc vocare filium hominis? Vocabatur Ezechiel ad percipienda magnarum rerum sacramenta, ideò filius hominis tunc vocatur, vt præoculis habeat propriæ originis vilitatem; illique inhærens aptetur ad excipienda magna. Rupert. lib. 2. in Ezech. cap. 4. *Fili hominis, inquit. Opportuna commemoratio infirmitatis. Tanquam diceret, O videns, magnitudine reuelationum ne extollaris, vbi visione Dei vides, quia filius hominis vermis es. Hoc non te prætereat, istud tene memoriter. Ita humiliato capite vide oculis tuis, &c.* Rupert. Debet semper firmiter in hærere originis propriæ vilitati, qui amat percipere Dei magnalia. Fallar enim nisi per humilitatem peruenias ad integrum diuinitatis ferculum percipiendum. Apoc. 21. *Ostendit mihi ciuitatem sanctam Ierusalem descendentem de cœlo à Deo, habentem claritatem Dei.* Apoc. 21. Miraberis, quod dicatur ciuitas habere claritatem Dei, tum alioquin de cœlo descendat? Qualis descensus est, qui claritatem Dei tenet. Ait Rup. lib. 12. in Apoc. *Descendentẽ, inquam, non cadentem, vt cecidit iste Angelus, & factus est diabolus, & Satanas. Cadere namque* Rupert.

que superbia, descendere humilitatis est. Talis descensus glorioſus est; & in magnâ claritate sublimis. Cum ergo dixisset descendentẽ de cælo, rectè subiunxit: Habentem claritatem Dei. Ecce humilitas hominis vt valet in se retinere claritatem Dei.

§. XXXV.

Cibus cæleſtis ſecum affert firmamentum permanentis ſpei.

NOn possum non amplius ponderare, quod manna Israelitis datum nõ in foliis arborum, sed super terram apparuerit. Apparuit enim *insimilitudinẽ pruinæ super terram*. Et cur non in foliis, sed super terram, nisi vt ostenderet firmum nostræ spei fundamen? Equidẽ is est cœlestis cibus, qui fundamentum firmum exhibeat, in quo possimus securi spẽtare. Habes ex Ioan 6. vt Iesus cibũ præbiturus dicebat! *Facite homines discumbere. Erat autem fenũ multum in loco*; prouidit enim famelicis, & cibum, & herbosum discubitum. Non sic Matth. 15. sed *Præcepit turbæ, vt discumberet super terram*. Cur in præsenti non prouidit turbis herbosum discubitum? Cur sinuntur sedere in nuda terra? In hoc secundo miraculo ostendebantur cœlestis prandij conuiuæ, vt spei permanentis inde solidum fundamentum haberent & firmum. Sic Beda in Marcum cap 8. *Ibi turba super fenum, hic super terram reficitur. Ibi enim celsitudo Christi propter carnales homines carnali spẽ, & desiderio tegitur: hic autem remota omni cupiditate carnali, conuiuas noui testamenti spei permanentis firmamentũ tanquam ipsius montis soliditas nullo fœno interpõsito continebat*. Ecce tibi vbi conuiuæ admittuntur noui testamenti, illos excipit & permanentis spei firmamentum, & vera Christi soliditas. Non enim nisi in rupe; & in firmo, & solido nouerunt niti, qui ad epulas accedunt Christi. Quo spectans Isaias cap. 32. ait de Christo ventente ad saturandos suos: *Sicut riuus aquarum in siti, & umbra petræ prominentis in terra deserta. Non caligabunt oculi videntium*. Hæc vltima verba reddũt Septuag. *Nequaquam erunt confidentes in hominibus*; &c. Et quidem est Christus dominus sitientibus riuus aquarum dulcissimus, qui nos imbleat; est item petra, rupesque firmissima, in loco, vbi nulla arbor, nullum arboris folium inuenitur. Quid tunc? *Nequaquam erunt confidentes in hominibus*: Ex quo poti sumus Christianis vndis, petramque Christi ad refrigerium tenuimus, non volubili hominum auxilio, & fauore nitimur, sed permanentis spei firmamentum acquirimus. Vt merito consulat Psal. 4. *Sacrificate sacrificium iustitiæ, & sperate in domino*. Vbi sapienter Chrysost. notat consequentiam, qua peracto sacrificio iustitiæ iubemur spetare in domino. Si quod autem sacrificium confirmat spes nostras, id est sacrificiũ corporis, & sanguinis domini. Quo refero dicta 1. tom. in Vetus testam. lib. 2. cap. 5. §. 27. præcipue in fine.

Ioan. 6.

Matt. 15.

Beda.

Isaiæ 32

Psal. 4.

§. XXXVI.

Singularis gloriæ nomen non exparentibus, aut amicis, sed ex totâ hominum communitate acquirendum.

ECce primum vocabulum, quo designabatur cœlestis panis, à totâ Israelitarum communitate prolatum fuit. Nimirum ait: *Quod cum vidissent filij Israel, dixerunt ad inuicem, Manhu?* Quod mansit prò nomine pabuli à Deo missi. Ait Theodor. *Itaque factum est, vt interrogatio vicem nominis habuerit*. Et meritò nomen nouæ, & admirandæ naturæ significatiuum ab omni Israelitarum natione conflari Deus maluit, quam ab vno Moyse. Debent enim glorioſa nomina, & singularis laudis non peti ex familiaribus, sed ex omnibus vniuersaliter. Accipe rei exemplũ omni excogitatione maius. Apud Lucam cap. 1. venit Angelus ad Mariam, illique dixit: *Ecce concipies in vtero & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. Hic erit magnus, & filius Altissimi vocabitur*. Expende, vt quando recens natus puer vocandus Iesus erat, Mariæ permittitur; vt Iesum vocet suum infantem, imò & idem conceditur Ioseph Matth. 2. Vbi autem vocandus erat puer filius Dei, non Mariæ; nec alicui alij familiari dicitur; quod eum taliter vocent, sed sic communiter ostenditur vocandus. De primo dicitur Mariæ: *Vocabis nomen eius Iesum*, de secundo dicitur, *Filius Altissimi vocabitur*. Vt enim filij Altissimi vocabulum singularis erat gloriæ, & præstantiæ, sic cauit Angelus, ne id vocaretur ab aliquo familiari, sed exspectauit; vt communiter diceretur ab vniuersa hominum communitate. Ait Ruper. lib. 1. dẽ Operibus Spiritus sancti cap. 10. fatus: *Paulò ante, Vocabis nomen eius Iesum, hic autem, vocabitur filius Dei. Illic vocabis, hic autem vocabitur, dixit. Et ad Beatũ Ioseph;*

Theodor.

Lucam. 1

Matth. 2.

Ruper.

Ioseph, vocabis, ait nomen eius Iesum. Etenim nomine Iesu, quo plures equinocabantur, libere ab ipsa, vel à Ioseph vocari potuit, filius autem Dei, siue filius altissimi vt vocaretur, reseruatum erat Euangelica predicationi. Vocabitur ergo, id est, innocabitur ab omni sæculo hoc nomine, quod est filius Dei. Sic nomen Iesu, quod commune erat cum pluribus alijs à matre, & à nutritio accipit diuinus puer, nomen autem filij Dei, vt nomen erat gloriæ singularis, sic nec à matre, nec à familiari aliquo priuato accipit, sed ab omnibus generaliter. Vniuersi enim siue audientes, siue videntes eius opera illum filium Dei mirabundi clamãt. Similiter Isaias cap. 7. *Ecce virgo concipiet, & pariet filium, vocabitur nomen eius Emanuel.* Septuag. *Vocabũt nomen eius Emanuel*: non particulariter exprimit aliquam personam, quæ illud vocet nomen Emanuelis, sed communiter de omnibus asserit, quod vocabunt. Verum vbi ad alia nomina eidem puero imponenda descendit, statim designat personam, quæ illa imponat. Ait enim Isaias cap. 8 *Et dixit dominus ad me. Voca nomen eius, Accelera, spolia, &c.* Ecce tibi in præsenti cõceditur Isaiæ, quod vocet puerum recens natum *Accelera, spolia, &c.* Supra autem nulli in particulari datur, quod vocet Emanuelem, sed de omnibus dicit, quod vocabunt. Cur non magis designatur aliquis vates, aliquis Dei amicus, qui Emanuelem vocet, vt designatur Isaias, qui vocet Accelera, spolia, prædari? An quia istud præstantius nomen est illo? Absit, imò Emanuel, quod sonat idem, ac Nobiscum Deus, nomen est præstantissimum, glorioßissimũ, ideò non debuit â familiari aliquo, sed ab omnibus communiter appellari. Ait D. Cyril. Alex. lib. 1. in Isaiam orat. 5. *Cum superius dixisset: Ecce virgo grauida erit, & pariet filiũ, & vocabunt nomen eius Emanuel; nunc iubet vocari nomen eius. Velociter spoliato; Citò Prædator. An vero illud primum nomen inane est, & irritum, nimirum Emanuel? Et hoc maxime decebit: Velociter spoliato, Citò prædator? Nequaquam istud dicimus, sed illud dicimus potius.* Et quidem vt Emanuelis nomen erat potius, & præstantius, sic non debuit â familiari aliquo, sed ab omnibus communiter nominari.

Isaias. 7.

Isaias. 8.

D. Cyril.

Exod. 16. Hic est sermo, quem præcepit dominus: Colligat vnusquisque ex eo, quantum sufficit ad vescendum, gomor per singula capita. Iuxta numerum animarum vestrarum, quę habitant in tabernaculo, sic tolletis. Fecerunt que ita filij Israel, & collegerunt, alius plus, alius minus, & mensi sunt ad mensuram gomor. Nec qui plus collegerat, habuit amplius, nec qui minus parauerat, reperit minus, sed singuli iuxta id, quod edere poterant, congregauerunt.

§. XXXVII.

Copiarum temporalium vsus suauissimus si cum obseruatione præceptorum diuinorum iungatur.

ET coturnices, & manna dederat Dominus Israelitis, de coturnicibus autem nihil præcipit; vbi autem manna apparet, statim Dei præcepta implent populi aures. Ait enim Moyses: *Hic est sermo, quem præcepit dominus: Colligat vnusquisque ex eo quantum sufficit.* Et cur non in coturnicibus, sed in manna præceptum dabitur? Equidem nõ in coturnicibus, sed in manna parabatur earum rerum copia, quæ maxime suauiaret, vitam humanam. Copiarum autem temporalium vsus nullus suauior, & gratior eo, qui coniungitur cum præceptorum diuinorum nota obseruantia. Huc spectans ille Cant. 5. ait: *Comedi fauum cum melle meo.* Septuag. *Manducaui panem meum cũ melle meo.* Scio in pane intelligi abundantiã; & copiam bonorum temporalium, at quale est mel, quo hæc copia, & abundantia sic temperatur, vt dulcis, & suauis appareat? Non fallar, si pro melle accipiam præceptorum obseruantiã, de adũcta enim hac bonorum temporalium vsus dulcis fit, & maxime suauis. Vt merito dicat D. Greg Nyssen. hom. 10. in Cãt. *Panis lætitiæ est beneficẽtia, cõditus melle præcepti.* Equidem quoties ad beneficum vsum temporalium adiungis præceptorum obseruantiam, mel addis, quo mirifice suauiatur, indulcatur. Sic creato Adamo & in exsuperanti bonorum Paradisi constit ito præceptum datur, iubet enim dominus Gen 2. *De ligno scientiæ boni, & mali ne comedas.* Et cur Domine tantam bonorum segetem præcepti onere

Cant. 5.

D. Greg.

Gen. 2.

onerē grauas? Cur non magis omni præcepto liberum permittis hominem Paradisi vberitati? Addidit præceptum, vt bonorum vberitas in Paradisi suauitate, & gloria seruaretur. Ait enim ibi Hugo Victorinus: *Ecce dat præceptum per quod si seruaret homo, paradisum custodiret. Præceptum datum est, vt per meritum obedientiæ gloriosus obtineret bonum.* *lib. Vict.*
Expende, in quo custodiretur tota suauitas paradisi, nimirum in obseruantia præcepti, si in illa vbertate rerum præceptum obseruaretur, tota paradisi dulcedo integra homini maneret: imo & suauior, & gloriosior esset illa possessio. Crede mihi homo, in paradiso es, tibi paradisi suauitatem excitas, si in bonorum temporalium vsu adiungis obseruata præcepta. Et panis, & vniuersa rerum copia tibi mellea erant. Quo respiciebat Moyses Deuth. 6. *Vt custodias mandata, & præcepta eius, quæ ego præcipio tibi, & filio, ac nepotibus tuis cunctis diebus vitæ tuæ, vt prolongentur dies tui. Audi Israel, & obserua vt facias, & bene sit tibi & multiplicaris amplius, sicut pollicitus est dominus Deus patrum tuorum tibi terram lacte, & melle manantem.* *Deuth. 6.* Expende illud *sicut pollicitus est tibi*, eandem promissio expressa de terra lactea, & mellea nulli fuit facta nisi obseruatori diuini mandati: Vocabatur terra illa ferelis, fœcunda, dum ab Ethnicis incolebatur; sic enim ait Rabsaces Isaiæ cap. 36. *Tollam vos ad terram, quæ est vt terra vestra, terram frumenti & vini, terram panū, & vinearum.* *Isaiæ. 36.* Nec vllo inuenietur prophanus, qui vocet terram illam, terram manantē melle, & lacte. Solus Deus suis obseruatoribus promittit illam terram, non solum vberem, & abundantem, sed & melleam fore. Cur ergo solis mandatorum obseruatoribus abundantia bonorum promittitur sub nomine lactis, & mellis, nisi vt ostēdatur abundantia temporalis, quæ alias est plena solicitudinum, & anxietudinum plena, vbi cum obseruantia præceptorum iungitur, redditur suauis & mellea? Obseruantia præceptorum est, quæ spinas, & vrticas diuitiarum facit esse suaues, & melleas. Quo expressius respiciebat Deuth. 27 monens: *Erige ingentes lapides, & calce leuigabis eos, vt possis in eis scribere omnia verba legis huius Iordane transmisso, vt introeas terram, quā dominus Deus tuus dederit tibi terram lacte, & melle manantem.* *Deuth. 27.* Ecce vbi vt mandata iubeantur inscribi lapidi, hoc est, obseruari tenaciter, vt sic terræ diuitiæ inueniantur melleæ, & suaues. Quod in nullo inuenit mandatorum contractor. Dē illo enim ait Iob cap. 20. *Non videat riuulos fluminis, torrentes mellis, ac butyri.* *Iob. 20.* Multus quidem erat in cōgerendis diuitijs, multasque congesserat, sed nec guttam mellis in illis inuenit, quin potius felleæ, & amaroris plenæ illi exciderunt. Vt dicat Author cat. Græcæ. *Ea, quorum causa stulte laborauit, quasi striphus illi erant. Est autem striphus caro boum uernosa; est item herba, quæ mandere conantis linguam reddit asperiorem: quam dinequit.* Vel si mauis audire nostrum Pinedam in præsenti, striphus est qualibet sapor acerbus, & austerus: vt videas vnde nascatur vel acerbitas, vel dulcedo temporarijs rebus, nimirum ex diuinis præceptis. Si enim præceptorum obseruatio addatur copiæ rerum, tota ipsa dulcescit, & suauiatur, si autem nō obseruentur præcepta, ipsa rerum temporalium voluptas acescit, & amaritudinibus impletur. Vt merito responderit tentator Iesus Matt. 4 *Non in solo pane viuit homo:* & si enim habeat temporalia abundantiam sui mali, non est in eo dulcedo vitæ, nisi cum abundantia panis addatur obseruantiæ mandatorum. Ex quo Imperfectus ibi: *Non in rerum solo viuit homo perfecte, & si vivit secundum corpus viuit, non secundum animam. Plenissime autem viuit in obseruantia mandatorum Dei.* Sic ibi. *Matth. 4.*

§. XXXVIII.

Ibi salus, vbi cum mensura bona temporalia percipiuntur.

NOn otiose Deus mānae certam mensuram prondebat filijs Israelitis, quæ ipsorum necessitati correspondebat. Dicit enim: *Colligat vnusquisque ex eo, quantum sufficit ad vescendum gomor, per singula capita.* Est enim salus in bonis temporalibus, si cum mensura sumantur, iuxta indigentiā vnuscuiusque. Vnde notabis, quod manna per quadraginta annos exhibito, nullo vnquam damnum lethale Israelitæ fuisse inuenerint. At in coturnicibus quæ bis tantum cōcessæ sunt, & tunc præsenti, & Numer. 11. statim lethalis plaga inuenta est. Ait enim Psal. 77. *Et pluit super eos sicut puluerem carnes, & sicut arenam maris volatilia pennata: & ceciderunt in medio castrorum eorum circa habitacula eorum. Manducauerunt & saturati sunt nimis, & desiderium eorum attulit eis. Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos.* In perenni exhibitione mannæ nunquā Dei ira illos percussit, in secunda autē exhibitione coturnicū, statim ira, statim percussio. Et cur cum coturnicibus percussio, & cum manna salus? Id ostendit illud *Colligat vnusquisque ex eo quantum sufficit*; in manna erat mensura accommodata necessitati, quæ non erat in carnibus, ideō cum his percussio, cum illo veniebat salus. Id quod *Num. 11.*

volebat

Nazian. volebat Nazian. fatus orat. 3. *Panis in deserto planè instar fusus, obsonium ecælo missum, ille necessitati correspondens, hoc etiam supra necessitatem impertitum.* Ne miremur quod cœlestis panis, vt necessitati correspondebat, sic salutaris esset, & quod cum obsonio, cum coturnicibus, inquam, veniret Israelitarum interitus, quando istæ vltra necessitatem sine vlla mensura veniebant. Quando enim nõ

Actor. 5. nocuus sumptus superfluus? Actor. 5. dicitur de Anania, quod agrum vendiderit, & quod pretium agri adducens ad pedes posuerit Apostolorum, reseruàs tamen partem pretij sibi, & vxori. Quod animaduertens

D. Petrus D. Petrus vehementer ferè dixit, seueriſsimisque verbis accepit hominem. *Audiẽs autem Ananias hæc verba, cecidit, & expirauit.* Ecce tibi propter reseruatam pretij partem Ananias morte mulctatus est. Et quale hoc crimen erat, quod offerens multa, aliquid reseruaret, vt sibi prouideret necessaria? Non equidem reseruabat ad necessaria, Apostoli

Actor. 4. namque Actor. 4. *Dividebant singulis prout cuique opus erat*, sed reseruabat ad ea, quæ vltra necessitatem, imò superflua erant, ideò non mirandum, quod per superflua in morte

Oecumen. caderet. Ait ibi Oecumenius: *Hîc antè sacrilegium apparuit, siquidem quæ Deo ad egentium alimentũ reposita erant, ipsi ad superfluos vsus insumebant.* Crede mihi nunquam superfluitas aliud pariet quam mortem, quam

Apoc. 18. lacrymas. Apocal. 18. post ruinam Babyloniæ meretricis enarratã, pergit scriptor sacer: *Et flebunt, & plangent se super illam reges terræ:: Et negotiatores terræ flebunt, & lugebunt super illam::: Et omnis gubernator, & omnis, qui in locum navigat, & nautæ, & qui in mari operantur, &c.* Sic in Babyloniæ ruina quasi participes eius, & luctus ponuntur principes terræ, & mercatores, & negotiatores, & nautæ; solos inuenies ab hoc luctu, & ruina abesse agricolas, & pastores. Et cur soli agricolæ, & pastores non recensentur in luctu huius ruinæ? Crediderim, quod soli pastores, & agricolæ liberãtur à luctu, quia soli student rebus seruandis, quæ correspondent hominum necessitati, non superfluitati. Ait

Ruper. Ruper. lib. 10. *Notandum interea, quia pastores, aut ruricolæ fletum hunc, & luctum habituri non scribuntur: quia videlicet simplicis vitæ officia sunt, magisque necessario vsui, quam superfluæ cupiditati famulantur.* Illi liberantur à luctu, qui necessitati potius, quam superfluitati student. Intolerabilis semper est, & multis mortibus mulctanda cupiditas superfluitatis. Vnde Naum cap. 2.

Naum. 2. *Diripite argentum, diripite aurum & non est finis divitiarum ex omnibus vasis desiderabilibus. Dissipata est, & scissa, & dilacerata.* Ex Græco legitur: *Diripiebant argentũ, diripiebant aurum, neque finis erat mundi eius, &c.* Expei de illa, *neque finis erat mundi eius*, nullus finis, nullus certus terminus ponebatur in habendo ornatu, sed vltra omnes indigentiæ, & necessitatis terminos, quærebatur: ne miremur excidium, quo tanta ciuitas periit. Ait Theophyl. ibi: *Neque potest quispiam eorũ dicere, quod propter penuriam, vel egestatem ea diripuerint, tolerabilius enim hoc fuisset malum, sed per iniuriam, & quia voluerint habere diuersos, eosque pretiosos ornatus. Non erat enim, inquit, finis ornatus eius Adeò erat ornatus exuberans, & sumptuosus super omnia vasa pretiosa eorũ, quæ & ipsa desiderabilia erant, id est, superfluo luxu ad deliciat parata.* Inde inexcusabilis malicia apparet, quod non seruiebat indigentiæ, sed superfluitati, quod illi attulit tanta mala. Theophil.

§. XXXIX.

Quæ à Deo sunt, ea sola prævalent.

QVam vana sunt omnia vel impedimẽta, vel auxilia, creata, vbi Deus aliquid statuit, id enim quod à Deo est, solum prævalet, & solum manet. Quod patet in præsenti mannæ collectione, quippe statutũ erat à Deo, vt gomor per capita singula colligeretur, & alij vel propter teneritudinem ætatis, vel propter virium defectũ non perueniebant ad mensuram; alij autem fortiores, & alacriores supra mensuram escas congregabant. Vbi autem ad rei exitum veniebatur, ait textus: *Nec, qui plus collegerat, habuit amplius; nec qui minus parauerat, reperit minus.* Ecce tibi, nec imbecillitas, nec potentia creata valuit, sed quod ex Deo erat, id solum prævaluit, idque tandem integrum apparuit. Vanus est, qui aliud spectat quam Deum, ex quo solo venit, quidquid apud homines prævalet, quidquid manet. Matth. 26 Matt. 26
proposuit dominus discipulis suis scandalũ, quod erant illa nocte passuri. Tunc Petrus ait: *Etsi oportuerit me mori tecum, non te negabo:: Tunc venit Iesus cum illis in villam, quæ dicitur Gethsemani, & dicit discipulis suis: Sedete hic, donec vadam illuc, & orem. Et assumpto Petro, &c.* Nominatim de omnibus assumit Petrum orationis suæ testem, cum à Patre petebat, vt faceret transire à se passionis calicem. Et cur nominatim adducit Petrum in testem orationis suæ? Ait ibi Orig. *Ad hoc autem adduxit eos, maxime Petrum magna de* Orig.

se

ſe præſumentem,& confidentem, vt videant;& audiant,vbi eſt poſſe hominis. Itaque tempore paſsionis fecit Petrum teſtem ſuæ orationis, & congreſſus cum voluntate paterna, ait qui viribus ſuis præſumebat, & videret, & diſceret,*vbi eſt poſſe hominis*, non equidem in humanis viribus, nec in humana poteſtate, ſed in Dei voluntate, à qua venit, quidquid tandem manet,& prævalet. Erat regnum Iſraelis oblatum Iſai ſemini 1. Reg. 16. Quod noſcens pater, præmittit vngendos filios maiores natu, qui vel militari ſpiritu, vel corporis proceritate, vel magnitudine animi regnum ſibi prærripere ſperarent. Erat his minimus frater nullis militaribus deditus curis, ſed paſtorali officio occupatus annorum teneritudinem ouium paſcebat lacte. Is cum de regno ageretur, prorſus à parente ignorabatur adeò, vt vel interrogatus paruum deſpiciens dicat: *Adhuc reliquus eſt paruulus,& paſcit oues.* Componite modo duo filiorum agmina; hinc maiores natu & naturæ commẽdatione, & corporis vultu, & patris ſuffragio, & militari exercitio, iam iam ſibi regnum afferentes, illinc paruulum, ætate imbecillum, officio abiectum, & ab ipſo parente ignoratum, & inde vel à regni cogitatione remotum. Quid tunc? Vtrũ agmen prævaluit? Sanè nec potentia maiorũ plus accepit, nec infirmitas paruuli minus recepit, ſed quod à Deo fuit decretum, id ſolum prævaluit. Rem ponderabat D. Baſil. Sel. orat. 14. fatus: *Vocandi ordo naſcendi ſequebatur ordinem, & proprium gratia non reperiebat. Quid opus verbis? Conſumpta erat veteri vbertas, nec gratiæ fructum metebatur. Adhuc, inquit pater, reliquus eſt paruulus & paſcit oues. Quid eum, qui nec ad gregem paſcendum ſufficit, ad regnum flagitas? Sed Deo ſuffragante non prævaluit generatoris ignoratio.* Sic nec potentia, nec infirmitas humana prævaluit, ſed deſpectis hominum conatibus, & impedimentis excuſsis, id quod ex Deo veniebat, illud permanſit.

Baſil. Sel.

Exod. 16. Dixitque Moyſes ad eos: Nullus relinquat ex eo in mane. Qui non audierunt eum, ſed dimiſerunt quidam ex eis vſque mane, & ſcatere cæpit vermibus, atque computruit. Et iratus eſt contra eos Moyſes. Colligebant autem mane ſinguli, quantum ſufficere poterat ad veſcendum. Cumque incaluiſſet Sol, liquefiebat. In die autem ſexta collegerunt cibos duplices, id eſt, duo gomor per ſingulos homines.

§. XL.

Quam reuerenda debet eſſe diuina menſa, ne quis Deum offendat.

ECce tibi vt dapes diuinæ in vermes cõuertuntur, & manſuetiſsimus Moyſes ſcandeſcit ira in Iſraelitas, ait enim: *Qui non audierunt eum, ſed dimiſerunt quidam ex eis vſque mane, & ſcatere cæpit vermibus, atque computruit. Et iratus eſt contra eos Moyſes.* Nunquam antea talis ira Moyſes, nec tale ſupplicium Dei percuſsit Iſraelitas, etiam magnis criminibus obſtrictos. Quippe deficiente viatico murmurauerant in Deum, & Moyſem, multaque querimoniæ voces protulerant, quibus iuditis ait Moyſes: *Mane videbitis gloriam domini Audiuit enim murmur veſtrum contra dominum. Nos vero quid ſumus, quia murmuraſtis contra nos?* Et murmur, & iniuſtas querelas in ſe, & in Deum Moyſes audit iactatas, nec dicitur iratus fuiſſe, nec à Deo vllum venit ſupplicium in murmuratores, & querulos. Cur ergo qui tunc diſsimulabant populi facinora, modo illa nõ diſsimulant, ſed magis puniunt? Cur qui adeò manſuetus erat in ſuos Moyſes modo ſic inſcitur in illos? Cur qui murmurantes continuo excepit Deus, modo ſeruantes manna vermibus mulctat? Equidem merito nunc ira, nunc vermes ebulliunt in miſeros, qui nec inter ipſos cœleſtes cibos colligendos verentur offendere altores ſuos. Quamuis enim alias eſſent ſolutiſsimi aduerſus Deum, tamen nunc reuereri debebant menſam diuinam, qua illos Deus alebat. Iacob Gen. 37. mittens Ioſephum puerum aiebat: *Vade, & vide, ſi cuncta proſpera ſint erga fratres tuos*; ibat ergo puer inuiſurus fratres, ſed nec vacuus ibat, verum teſte Chryſoſtomo, afferebat illis cibos. Quid tunc? *Qui cum vidiſſent eum procul, antequam accederet ad eos, cogitauerunt illum occidere.* Vidẽt cibos afferentem, & de eius cogitant iniuria. Proh crudele nefas! Proh auſus homine prorſus indignus! Proh facinus omni labandum ſupplicio!

Gen. 37.

Chryſoſt.

plicio! Sanè ait D. Chrysost. hom. 5. de Lazaro habita in Biblioth. homiliarum: *Cum recidisset illum procul venientem, ipsique cibum afferentem, inter se dicebant: Interficiamus eū. Vt fratrem non reuerearis, neque naturam agnoscas, certe mensam ipsam cōuenisset reuereri ipsum qui ministerij officium, quando quidem alienus ille veniebat.* Quis alterem suum offendat? Quis vel mensæ conspectu audeat aliquid in eum, qui parauit illā? Hinc Æster Regina cap 14 vt diuinā iram in perniciem Aman negotiabatur, sic Deo dicebat. *Tribue sermonem compositum in ore meo in conspectu leonis, & transfer cor illius in odium hostis nostri: Tu scis, quod non comederim in mensa Aman.* Amanis mortem petit, & dum hanc petit, simul hoc protestatur corā Deo, quod non comederit in mensa Aman. *Tu scis, quod non comederim in mensa Aman.* Græce legitur, *quod non comederim mensam Aman.* Et cur necessarium duxit bona regina se hoc coram Deo prōtestari, quod ieiuna sit ab Aman mensa? Nitebatur Aman perdere, & ideò curat, omnibus innotescat, quod nunquam ad eius mensam sederit, fœdissimum enim, & grauissimum coram Deo putabat, si cuius in mensa comederit, offensionē appeteret. Non equidem est bonæ mentis mensam conuiuatoris sui non vereri. Matth. 26. post cœnam rite peractam, post cœlestem panem hominibus porrectum *Hymno dicto, exierunt in montem Oliueti:: Tunc venit Iesus cum illis in villam, quæ dicitur Gethsemani, &c.* Cur nō magis moratur in domo cœnæ? Cur vbi se dedit comedendum, imò & ipse comedit, nō expectat, vt ministri cōueniant, & manus inferant? Cauit Deus nefarium facinus comprehensionis suæ admittit, in loco vbi cibus dominicus apparuerat, reuertus sacram mensam. Ait Orig. ibi: *Iesus cum discipulis venit ad prædium hoc, quod dicitur Gethsemani, accipiens eos ex loco illo, in quo pascha cum eis manducauit. Nec enim conueniebat, cum proderetur, ab illo capi loco, vbi cum discipulis manducauerat pascha.* Non conueniebat nefario facinore pollui locum, in quo tantum conuiuium fuerat pro hominum salute paratum. Sed magis conueniens erat, vt sua seruaretur immunitas loco, religioque ibi integra esse, nequis auderet offendere Iesum in loco, in quo ab illo sibi sciuerat paratas cœlestes dapes.

(*)

Chrysost.

Æst. 14.

Matt. 26.

Orig.

§. XLI.

Qui cœleste pabulum in abundantia offendit, tempore necessitatis illud inueniet sibi durum.

DVm ad asseruatum mannæ cibum recurrunt Israelitæ, non cibum, sed bullientes vermes inueniunt. Ait enim: *Qui non audierunt eum, sed dimiserunt quidam ex eis vsque mane, & scatere capit vermibus.* Non cibos, sed vermis iam erat cœlestis panis illis qui pridie illum male seruauerant, male collegerant. Nec miror, qui enim in abundantia male se habuerunt circa cibum cœlestē, non mirum, quod tempore necessitatis illum requirentes, non cibum inueniant, sed vermes, qui perdant. D. Amb. ser. 3. de Psal. 21. *Manna illis contra diuina præcepta tractantibus vermes effecti sunt, id est, contumaciæ ultores, & iudices. Quæ similitudo Christum indicat quem qui suauem cibum, & dulcem potum haurire neglexerit, iudicē patietur.* Crede mihi, nullus contempsit Deum cibantem, qui non tremuerit postea sub eo iudice? Nota est historia filiorum Iacob, quando descenderunt in Ægyptum, vt triticum sibi emerent, adstabant coram frumenti venditore Ioseph, qui ait illis Gen. 42 *Hoc est, quod locutus sum, exploratores estis. Iam nunc experimentum vestri capiam: per salutem Pharaonis non egredietur hinc, donec veniat frater vester minimus. Mittite ex vobis vnum, & adducat eum, vos autem eritis in vinculis, donec probentur, quæ dixistis.* Ecce tibi, vt quæruntur panem egentes, & vincula inueniunt: & à quo omnis Ægyptus alimenta vitæ accipiebat, isti fratres responsum mortis accipiunt, & in periculum veniunt. Et cur tam dira sors pijssimi hominis filijs euenit? Cur petentibus panem datur scorpio? Cur cibo egentibus offeruntur vincula, & carceres, & tormenta? Sanè & ipsi supra cum viderent Iosephum sibi cibos afferentem, & cibos cōtempserunt, & alterem suum male tractauerunt, vt illum Madianitis venderent. Merito ergo qui male habuerunt & cibum, & cibatorem suum, cū egentes cibum requirunt, non cibum, sed vincula inueniunt, & tormenta. Pulchre ad hæc D. Chrysost. hom. 5. de Lazaro habita in Biblioth. homil ait: *Volebant emere frumentum, hic autem ait ad eos: Exploratores estis. Illi verò quidnam hoc esset apud se reputabant, inquiunt:*

D. Amb.

Gen. 42

Chrysol.

inquiunt: Frumentum empturi venimus, & de vita periclitamur. Ait vitio, quandoquidem & ille vobis alimoniam adferebat, & de vita periclitatus est. Hoc expectandum in altore diuino necessitatis tempore, quod cum illo fecimus, dum abundamus in sæculo. Si dum tibi Deus mensam instruit, cibos proponit, tu & cibos, & Deum contemnis, imò maxime offendis; ne mireris si necessitatis tempore requirens cibum cœlestem, mortem inuenias. Si afferens tibi alimoniam Iesus periclitatur apud te de vita; non mirum erit, quod quærens ex eo cibos, de vita etiam pe-
Ioh. 28. riclitaris. Quæ traho illud Iob. cap. 28. dicentis: *Terra de qua oriebatur panis in loco suo, igni subuersa est.* Græce legitur. *Terra, ex ipsa egredietur panis, subtus autem eam versa est sicut ignis.* Ecce tibi in vna eademque terra, & panis, & ignis. Et vbi panis, & ignis simul inueniuntur? In naturali ordine nō facile hæc inuenies; in mysticis autem quoties à te contemnitur panis diuinus, iam non panis, sed ignis est, qui flammas in te fulguret. Vt dicat
Paschas. merito Paschas. lib. 4. in Threnos: *Rectè planguntur, quod de terra de qua oriebatur panis, qui de cœlo descendit, aut hauriri debuerat, in loco suo igne subuersa est. In loco autē suo igne subuertitur, quando mensa fidelium sacramenta conculcans, vitiorum facibus concrematur.* Ecce tibi, quid nascatur de viuifici sacramenti conculcatione, fallar si inde aliud tibi nascatur quam multiplex & peccatorum, & supplitiorum flamma. Væ qui male tractas panem, qui de cœlo descendit, qui cum illum accipere debeas, & negligis, imò & despicis, ex tunc vix odor panis, sed flamma, sed perditio, sed ruina apparet! Non omnino secure quærit hic panem temporis necessitatis, qui illum male tractauit, & vitiose illo alebatur.
Ierem. Ait Ierem. Thre. 2. *Matribus suis dixerūt, vbi est triticum, & vinū? Cum deficerent, quasi vulnerati in plateis ciuitatis, cum exhalarent animas suas in sinu matrum suarum.* Famelicētes, & pene mortui viuificū panem requirant, cœleste conuiuium petunt, & non eis datur, sed mors, & perditio illos rapit. Et cur miseri in tempore angustiæ quærentes non inueniunt diuini panis solatium? Oberat illis sinus matrum, hoc est, consuetudo male habendi cœ-
Paschas. lestes dapes. Ait Paschas. lib. 2. in Threnos: *Nor alio pane libertas nostra vtitur, nisi qui de grano frumenti, quod in terram cecidit, & mortuum fuit, conficitur, qui profecto panis de cœlo venisse creditur. Neque alto vino, nisi quod de vinea Sorech, & vite, quæ Christus est vindemiatur. Hoc quippè vinum parvulus, & lactens à matribus requirunt, sed quia in plateis non inuenitur, neque vulnerati eum digne accipiunt, exhalant animas suas in sinu matrum suarum, quæ eos male alucrant.* Quæ miseros fecerunt male ali, male suscipere, & habere alimentum immortalitatis, faciunt vt tempore necessitatis, in extremis constituti, etiā quærentes cœlestem panem nihil in eo percipiant vitale. Mirum enim erit, si assuetis male, & irreuerenter tractare diuinissimum cibum, non eis in fine lethalis appareat.

§. XLII.

Quo diutius quis sui curam vni Deo permittit, efficaciores nanciscitur apud Deum aduocatos.

DVm in collectione mannæ præceptum de non seruando in crastinum transgrediuntur Israelitæ, non miror, quod eis cibus in vermes conuertantur. Sed illud maxime mirandum, quod pro illis Moyses nullum verbum faciat, sed potius valde & ipse in illis irascatur. Dicit namque: *Et iratus est contra eos Moyses.* Ira autem Exod. 32. vbi
Exod. 32. atrociter peccauit populus, vitulumque adorauit, quo Deum iram sibi meruit, statim Moyses pro illis stat, ait enim textus: *Moyses autem orabat dominum Deum suum dicens: Cur domine irascitur furor tuus, &c.* Cum atrociter peccant, non irascitur Moyses, sed pro illis stat, & suis precibus nititur Deum placare, modo verò cum leuius peccant, & irascitur Moyses in illos, & nullum pro illis verbū facit. Cui non magis nunc pro illis orat? Aut quid fuit in hoc peccato, quod familiarissimam orationem Moysis magis fecerunt, & iram excitarunt? Peccatum illud idololatriæ præcesserat longa populi expectatio, *Videns autem populus, quod moram faceret descendens de monte Moyses, congregatus aduersus Aaron dixit, &c.* Itaque ibi longam expectationem sustinuit populus intentus Moysis aduentui, in præsenti autem nec vno die sustinuit expectare Dei prouidentiam, sed nullus non colligere in crastinum, sed magis idem futurum expectare, nec vnius diei expectationem habuit. Quippè ait: *Nullus reliquit ex eo in mane. Qui non audierunt eum, sed dimiserunt quidam ex eis vsque mane.* Ne mireris, quod nec Moysem aduocatum habeant, sed percussorem iratum. Quo enim largior est nostra expectatio, & fiducia, eo efficaciores tacimus aduocatos. Matth. 14. multæ ho-
Matt. 14. minum turbæ accedunt ad Iesum: *Vespere autē facto, accesserunt ad eum discipuli eius dicentes: Desertus est locus, & hora iam præ-*

terit, dimittè turbas, vt euntes in castella emant sibi escas. A mane vsque ad vesperam expectauerant turbæ nullam cibi curam habẽtes, sed omnia Deo committentes, & finita die expectationis, Apostolorum chorus pro illis orat, vt ad escas quærendas dimittantur Fęliciores extiterunt turbæ aliæ. quæ nõ Apostolos, sed ipsum Iesum patronum habent.

Marc. 8. Etenim Marci cap. 8. *Conuocatis discipulis, ait illis Iesus: Misereor super turbã, quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent, quod manducent.* Non Apostoli, sed Iesus modo turbarũ patrocinium suscipit, tacẽtibus namque discipulis, Iesus ait: Misereor super turbam. Et cur qui in vnius diei expectatione, & ieiunio loquebantur pro turbis, modo toto tacent triduo, nec verbum ipsi faciunt, sed tota res deuoluitur ad solum Christum? Nõ hoc defidia Apostolorum fuit, sed mysterii & virtus tridui. Triduana enim longanimis expectatio, & fiducia efficacius petebat patrocinium, quam quod ab Apostolis fieret, ipsum

Chrysost. Iesum patronum requirit Chrysost. hom. 8. in Mat. ait: *Ibi Apostoli dicũt: Ecce die tota expectant te, hîc vero ipse saluator loquitur: Ecce iam triduo sustinent me Vide, quæ sit differentia inter vnum diem, & tres. Ibi ab Apostolis dominus rogatur, vt pascat: hîc Apostolos cõmonet dominus, vt pascant. Digni erant solicitudine domini, qui tribus diebus expectauerant dominum.* Longanimis fiducia turbarum, qua se totas commiserunt per triduum, nullam sui curam habentes, sed vnum spectantes Christum, hæc, inquam, lõganimis fiducia maiori solicitudine, & patrocinio digna erat quam quæ præstaretur à discipulis. Discipuli tauent vnius diei expectationi, quæ triduana erat, exigebat ipsius Dei solitudinem. Hinc

Matt. 15. Matth. 15 dũ mulier Chananæa Iesum adit, ab illoquè non semel filiæ sanitatem quærit: *Accedentes discipuli eius rogabant eum dicentes: Dimitte illã quia clamat post nos.* Qui etsi non obtinuerunt, tacuerunt tamen, nec amplius pro illa locuntur, & si vident illam adhuc clamantem, & adorantem, imò & vidẽt illam nullo despectu deiectam, sed vt magis despiciebatur, magis instabat, & ex ipsis opprobrijs rationem faciebat, qua toties sepul sa impetrare sperabat. In ijs omnibus tacent Apostoli, & qui ob primos clamores patrocinium eius susceperat, in tam inaudita perseuerantia, & fiducia, & instantia orationis, prorsus tacẽt Cur ò Apostoli, qui primo loquebamini pro illa; nunc tacetis cũ adeò instet, & fidit, vt Deus ipse miratus eius fiduciam laudet, dicens: *O mulier, magna est fides tua?* Cur vel tunc eius non suscipitis causam?

Chrysost. Ait Chrysost. ibi: *Nam quamuis maiori Apostoli ad Christum potiebantur libertate; magnam tamen mulier patientiã ostendit.* Nõ erat Apostolorũ defectus, sed fœmineæ virtutis magnitudo, quæ inter tot aduersa confidens, non Apostolorum, sed Dei ipsius merebatur suffragium.

§. XLIII.

In cuius corde creatura dominatur, vix potest Dei gratia durare.

HOc valde mirandum in manna, quod igne torrebatur, & non liquefiebat: ad solis autem radios, statim euanescebat liquefactus. Ait enim textus: *Çumq; incaluisset Sol, liquesiebat.* Et cur sustinẽs fornacis calorem, non sustinebat Solis radios? Rem miratus Caietanus aiebat: *Mirum est autẽ, quod non sustineret calorem Solis excellẽtem, & sustineret tum calorẽ ignis, tunc molã.* Vndè hoc, quod qui euanescebat ad solis radios, inter fornacis flammas perseuerabat? An quia Sol ardentior, quam fornax? Absit, sed rationem inuenio in illis verbis Caietani, nimirum: *Nõ sustineret calorem Solis excellentem*; non vis, sed excellentia solaris caloris faciebat, quod euanescceret manna. Dominatur enim Sol dierum omnium iuxta illud Gen. 1. *Luminare maius, vt præesset diei*: vbi autem creatura aliqua prædominatur, Dei gratia per manna significata nequit diu cõseruari. Fallar enim, si diu sit Dei gratia *in corde*, in quo prædominans creatura sibi sedem facit. Defunctus dominus sepulchro traditur Matth. 28. in quo tres dies egit, tertia autem resurgens indè abijt. Quid tunc? *Angelus domini descendit de cœlo, & accedens reuoluit lapidẽ, & sedebat super eum*: *Respondens autem Angelus dixit mulieribus: Nolite timere vos: scio enim quod Iesum, qui crucifixus est, quæritis. Non est hîc, surrexit enim.* Hęc pauca dicturus verba Angelus in sepulchro sedens ostenditur: nec vnquam alibi sedens Angelus apparet. Cur modo dicturus non esse ibi Deum sedẽs ostenditur? Si multa locuturus esset de morte, de resurrectione, non mirarer, quod in sepulchro sederet, quasi in cathedra. At cum solum dicat: *Non est hîc, surrexit*, cur necessum fuit sedere, vt hæc pauca verba daret? Sanè, quod ore docebat, voluit, & habitu corporis confirmare, vt enim ore dicebat Deum non iam esse in sepulchro, id etiam euidentius in sepulchro sedens confirmabat; in quo namque creatura sedem habebat, & dominabatur, certum erat, quod non poterat Deus diu durare. Ait Diu. Chrysost.

Caietan.

Caietan.

Gen. 1.

Matt. 28.

hom.

hom. de Ioann. Baptist. fatus: *Errorem arguit Angelus ille, qui sedebat super lapidem, dicens: Et quid ostendebat lapis iste, cui ego insideo qui seruus sum istius? Qui certus sum, quod non possit includere dominum meum, cum prematur a seruo suo.* Quid sapientius? Recte putatur dominus non posse diu claudi in loco, qui premitur sub prædominatione creaturæ. Insidet cordi tuo creatura aliqua; insidet temporalis affectus, teque premit dominatione sua, & prorsus subiicit nutui suo? Falleris ergo, si credas tibi posse diu retineri gratiam diuinam. Adolescenti cuidam dicebat dominus Matth 19. quod seruaret mandata omnia Dei, & respondit ipse: *Omnia hæc custodiui à iuuente mea.* Sic ausus est asserere a se ita omnia præcepta diuina custodita, vt nunquã gratiam amitteret. Rem tamen examinans
D. Irin. D Irinæus lib 4 cap. 26. ait: *Cum diuisset omnia fecit, forte non fecerat.* Adhuc apertius D.
D. Basil. Ambr in Psal. 1. ait: *Nec ad illa ascenderat.* Sed omnium clarissimè D. Basil hom 7 asserit: *Mẽtitus est hic adolescẽs.* Mirabar, quod sanctissimi, pijssimique Patres sic indubitanter adolescentem hunc mendacem esse conuincant. Et cur sancti mendacium putent esse in asserente à se fuisse mandata omnia custodita, & nunquam gratiam amissam? Quo fundamento sic damnant hominem iustum? Videbant in eius corde temporalia bona sic prædominari, vt iussus illa relinquere, abierit à Iesu tristis. Ait enim textus: *Cum audisset adolescens verbum, abyit tristis, erat enim habens multas possessiones.* Sapientissimè ergo; & sanctissimè Patres mendacium putabant, quod nunquam mandata fuissent fracta, nec gratia amissa in illo, in quo dominiũ, & principatum tenebant diuitiæ. Quippè fieri nequit, vt prædominante in animo nostro creatura, diu ibi Dei gratia assistat, quin abeat indè. Quis nesciat Saulis à Deo electi tragœdiam? Vt Deus erat cum illo, vt eligeretur, vt illum comitata est Dei gratiam primis annis duobus regni. Vt ab illo fugit Deus, illumque reiecit. Sed cur à sic amato fugit
1. Reg. 15 Deus? Ait 1. Reg. 15. *Apprehendit Agag regem Amalech vinum; omne autem vulgus interfecit in ore gladij. Et pepercit Saul, & populus Agag::: Factum est verbum domini ad Samuel, dicens. Pœnitet me, quod constituerim Saul regem.* Quod Saul abstinuerit à morte vnius Regis Amalecitæ, fuit totius suæ ruinæ causa. Sed quando omnes peremit Amalecitas, cur in vnius conseruatione sic peccauit? Rex erat, qui seruatus est, & non miror, quod Deus offendatur seruato rege eorum, quorũ vel minimos odio habet. Ait Iosephus
Ioseph 6. lib. 6. cap. 6. *Deus ita Amalecitas oderat, vt ne infantibus quidem parceret. Saulus autem regem ipsum hostium, & malorum omnium Heraïs authorem seruauit.* Quare do ergo vel minimi affectus praui Dei odiosi sunt, quem odio permanebit Deus cum eo, qui regem, & prædominantem temporalitatis affectum secum habet, illique parcit?

§. XLIIII.

Duplicat, imò & multiplicat mercedem, qui non solum sibi, sed & alijs procurat salutem.

IN sexta die dupla mẽsura retinetur cœlestis edulij, ait enim: *In die autem sexta collegerunt cibos duplices.* Accidit enim ijs, qui non solum sibi sed & alijs prouident salutem, vt in vltima die duplicatam mercedem recipiant. Quo spectans dicebat ille Matth 25. qui iam deuenerat in perat omis *Matt. 25.* finem: *Domine quinq; talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque super lucratus sum.* Sic duplicata omnia tempore rationis reddendæ in se inuenit. Sed vnde sic mercedem duplicat? Ait Paschas lib. 11 in Matth *Hoc est de quin* *Pasch.* *que talentis alia quinque lucrari, cum in eisdẽ temporaliter operantur, vt per eosdem nos metipsos exercitantes, & alios instruentes ad maiorum virtutum culmina erigamus. Sicque duplicata omnia reportemus, tam in nobis, quam in proximis, vt de temporalibus æterna, & de caducis semper manentia acquiramus.* Duplicantur equidem omnia in illis, qui se, & alios ducunt ad salutem. Vt enim acute, & sapienter notat noster Pineda, tunc vel maxime decernuntur Iobo duplicia, cum pie precibus *Iob 42.* suis mercatur amicorum suorũ salutem. Sic ait cap. 42. *Dominus quoque conuersus est ad pœnitẽtiam Iob, cum oraret ille pro amicis suis. Et addidit dominus omnia, quæ fuerant Iob, duplicia.* Ecce tibi non otiosè iungũtur hæc duo, quod oret Iob pro amicis, & quod addat Deus illi duplicia, sed vt ostendatur, quã duplicentur omnia illis, qui suam, & aliorum negotiantur salutem, nec solum duplicantur, sed & multiplicantur. Vndè Gen 43 dũ *Gen. 43.* Ioseph fratres suos excipit conuiuio iubet multo maiorem alijs apponi portionẽ Bẽiamino. Sic enim ait: *Maiorq; pars venit Beniamin, ita vt quinque partibus excederet.* Et cur Beniamini pars sic super omnes creuit? Erat Beniamino Paulus, per quem multis innotuit Christus, & æterna vita, vbi autem est, qui sibi, & alijs acquirat salutem, nunquam non multiplicatur pars mercedis illius. Ait enim

D. Amb. D. Amb. lib. de Ioseph. cap. 10 *Lauit faciem suam Christus, vbi baptizatus est Saulus, per quem à pluribus videretur. Ideò in conuiuio pars eius quinduplicitèr maior effecta est* Et cur non crescat quinduplicitèr merces, vbi Paulus inuenitur, qui adeò studiosus fuit proximorum salutis.

§. XLV.

Eleemosyna duplum metit pro præsenti sæculo, & pro futuro.

IN sexta die collegerunt duplices cibos pro præsenti, & pro sequenti die. Dicit enim: *In die autem sexta collegerunt cibos duplices*: factum enim fuit à Deo per miraculum, vt quod colligebatur sexta die impleret duas mensuras, vt testatur Hugo Victor. & Caietan & Lyppom. Quale miraculum fit per eleemosynam quotidie, quisquis enim eleemosynam præbet duos sibi parat cibos, alterum pro præsenti, alterum pro futura vita. Vndè Ecclesiastes cap. 5. *Et omni homini, cui dedit Deus diuitias, atq; substantiã, potestatemque ei tribuit vt comedat ex eis, & fruatur parte sua.* Eccl. 5. At scire cupis, quæ sit pars hominis, qua homo ex Deo fruitur? Olympiodorus ait partem hanc sitã esse, non tam in eo, quod homo comedat, quam in eo quod distribuat, & largiatur eleemosynas. Nunquam enim magis fruitur homo parte sua, quam vbi indigentibus sua distribuit, eo enim ipso, & in præsenti, & in futurum sibi cibos congregat. Ad hæc Chaldæus, fatur: *Etiam omnis homo, cui dederit dominus diuitias, & facultates, & præposuerit dominus eum, vt comedat ex eis in sæculo hoc, & vt faciat ex eis eleemosynam, & vt accipiat mercedem partis sua perfectam in sæculũ futurum.* Ecce tibi eleemosynarij hominis pars, vt habeat integrã, & perfectam mercedem suam in duplicibus, nimirum, vt comedat in præsenti, & accipiat in futurum. Nec alio spectat Ecclesiastes cap. 11. monens hominem: *Mitte panem tuum super transeuntes aquas, quia post tempora multa inuenies illum.* Eccl. 11. Vbi etiam Chaldæus in Regia habet: *Porrige alimentum tuũ pauperibus, qui ambulant in nauibus superficies aquarũ; quoniam post tempus dierum multorũ inuenies mercedem eius in sæculo hoc, & in sæculo venturo.* Non vna, sed duplex præsentis, & futuri sæculi mensura capit mercedem debitam illi, qui panem suum pauperibus distribuit. Sed illud maxime notandum, quod in distributione panis meminerit aquarum, siue fluminum, siue marinarũ; quippè Chaldæus Cosi rem ad aquas marinas deducit; inquiens: *Protende panẽ dimensi tui pauperibus, qui mane inuecti oram maris legũt.* Et quid aquarum fluenta, quid mare ad distributionem panis? Fallar si in alio eleemosynæ augmentum clarius eluceat quam in aquis marinis. Accipite quæstionem, & agitatam, & solutam à Cæsario Nazianzeni fratre dialogo 1. Ait enim: *Quomodo cum tam multis annis exhauriantur per eleuationem pluuiarum, & omnium participationem non deficiat aqua, vel fontana, vel marina?* Hæc est quæstio Philosophi dissertissimi, sed & hęc est eius solutio nimirum: *Aqua fontana non deficit ex mari reddita: Marina rursus non attenuatur propter retributionẽ, quæ fit è supernis, quia id quod euaporauit per solem auctum distillat cœlitus, & exundat per rorem exhalationum quotidie sursum tendentium excrescens.* Nazian. Quid pulchrius? Certum est, quod aqua marina sese per terræ meatus effundit, vt satiet omnium viuentium sites, sed cum sic se effundit ad terras, simul crebras exhalationes, & vapores ad cœlestia mittit, quæ indè instillantes cum augmento faciunt excrescere aquas marinas. Non equidem tot flumina mittit mare, quod habet in supernis thesauros exhalationum, vndè se perpetuo reficiat. Maris ergo ductum sequatur panis tuus, qui dum pauperibus distribuitur, simul in cœlestia mittit tot meritorum thesauros, è quibus, & in præsenti crescas, & in æternũ viuas. Et quis nesciat multiplices meritorum thesauros in pane distributo? Abraham sedẽs in ostio tabernaculi sui Gen. 18. *Cum eleuasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum, quos cum vidisset, cucurrit in occursum, &c.* Gen. 18. Tres peregrinos vidit, & statim cucurrit ad illos. Quid necessum fuit sic currere? Ait Chrysost. hom in dictum Pauli, oportet hæreses esse: *Accurrebat enim ministrabat, dominos appellabat, thesaurum innumerorum bonorum se inuenisse putabat, si quando hospitẽ videret prætereuntem.* Chrysost. Expende illud, *thesaurum innumerorum bonorum*; quippè vt mare non tot flumina mittit ad sitientes, quot aquarum thesauros in supernis facit, vt nunc, & in perpetuum alatur. Sic qui pauperes satiat, non tot perdit panes, quot acquirit in supernis gratias. Quare monebat dominus Deuter. 24 *Quando messueris segetem in agro tuo, & oblitus manipulum reliqueris, non reuerteris, vt tollas illum, sed aduenam, & pupillum, & viduam auferre patieris.* Deut. 24. Ecce vt curat Deus pro segetum horreis parari ventres pauperũ, vt qui non solum è terra, sed è cœlo trahunt abundantiam. Ait Iosephus lib 4 cap. 8. *Metentes, & de messa colligentes ne spicilegium faciãt, quin & de manipulis nonnihil egenis relinquant.* Ioseph. 4

quãt. De vindemia quoque racemuli relinquantur pauperibus: similiter de oliuetorũ fructu nonnihil, vt sit egenis, quod colligant, quandoquidem de suo non possunt. Non enim tantum ex negligentiori collectione decedit, quantum accedit è pauperum gratia. Deus etiam ad enutriendos fructus terram alaciorem faciet; si non quisque suis tantum commodis prouideat, sed inopum quoque rationem habeat. Superant semper, quæ de pauperum gratia in supernis acquisitis, quæcumque in terris pauperibus largiaris.

§. XLVI.

Mandatorum obseruatio alimenta parat pro æterna vita.

IN sexta die duplum collectum est, & pro illa, & pro sequenti septima die, quæ Sabbathum erat æternam quietem significans. Quippe ait textus: *In sexta die colligerunt cibos duplices.* Non ipsi duplices cibos colligere intenderunt, sed dũ iuxta Dei præceptum colligunt consuetã mensuram, sexta die inuenitur duplex collecta mẽsura, quæ etiam pro sequẽtis diei annona sufficiat. Sic Hugo Vict. sic Caietan. sic Lyppoman. Nec casu tãtum miraculum factum est, sed vt ostenderetur, quid pariat præceptorum obseruatio, eo enim ipso quod præceptis seruandis incumbas, tibi paras annonam pro æterna
Gen. 2. vita. Habes Gen. 2. vt plantauit dominus paradisum, vt in medio eius posuit lignum vitæ, cuius fructus mortalium posset æternare vitam. Quid tũc? Ait textus: *Tulit ergo dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso, vt operaretur, & custodiret illum.* Et est celebris quæstio apud Patres, qualis esset ista operatio Adami, & custodia paradisi? Qualiter homo operaretur circa fructus illos æternantes vitam, vt custodirentur integri, & secum? An ligone? An falce? An aratro? Absit hæc ẽparatio à statu illo, sanè per hoc solum, quod homo obseruaret præceptum diuinũ, totus ille æternitatis fructus apparabatur, & seruabatur illi. Pulchrè
Theodor. Theodoretus in cat. Græca: *Operaretur, inquam, præceptum Dei, & crederet & tueretur, vt scilicet illum sibi haberet, atque seruaret, ne quid ipse committens amitteret.* Hæc vna operatio in homine requiritur, quod diuina obseruet præcepta, & eo solum totum sibi parat, & custodit æternitatis cibum. Da operã seruandis præceptis diuinis, & tibi nascũtur, & parantur cibi pro æterna vita. Quod do-
Ioan. 6. cens Iesus Ioann. 6. ait: *Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Quẽ filius hominis dabit vobis.* Duo cibi proponuntur nobis, pro quibus acquirendis debemus operari, & cibus corruptibilis corporis, & cibus animæ potens illã in gloria æternare. Petimur autem, ne solum cibum corporis operemur, sed & magis operemur cibum pro anima æternanda. At corporalem cibum, & periturum operamur arantes, metentes, negotiantes sæcularia; cibum autem permanẽtis vitæ quomodo operabimur? Illis ipsis negotijs temporalibus si vna addatur præceptorum obseruatio, & cibus nostris animabus pro vita permanẽti stabit. Ex quo
D. Bern. D. Bernh. ser. contra ingratitudinem, ait: *Operamini nõ cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Nec cessamus ab operando hoc cibo etiam cum terrenis forte occupamur operibus, aut obedientia dictante, aut fraterna charitatis intuitu.* Ecce tibi vt dum sub obedientia, hoc est, sub præceptorum obseruantia operam nauas temporalibus etiam rebus acquirendis, ea operaris, per quæ cibus animã in æternitate aliturus paratur. Cui cogitationi accinit D. Paul. ad Gal. cap. 6. dicẽs: *Qui*
Ad Ga. 6. *seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem, qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam.* Sed scire cupis, quæ sit ista seminatio in spiritu, de qua vita æterna paratur? Ait D. Cyril. Alex. lib. 3. in Ioann.
Cyr. Alex. cap. 28 *In spiritum autem seminant, qui à Spiritus Sancti præceptis toto animo pendent.* Nullus ligo, nullum aratrum tibi opus est, ad cibi æternum duraturi seminationem, hoc facias, vt Dei præcepta adimpleas, vt sub eorũ obseruantia viuas, & pro æternitate animæ habes cibos repositos. Hinc illa Cant. 7. qui
Cant. 7. cœlestium nuptiarum appetebat cõiunium; vnam hanc diligentiam promit: *Noua, & vetera dilecte mi, seruaui tibi*: siue vt Septuag. *Nouas ad veteres fraterne mi seruaui tibi*: quibus noui, & veteris testamenti præcepta obseruata innuuntur. Sic D. Amb. ser. 22. in Ps.
Ambr. 118. Hieron. in proœmio lib. 1. Isai. Theod. & alij ex quibus ait Philo Carpat. in præsenti: *Hæc sunt, qua fidelis sponsa sponso vetera ad noua, & noua cum veteribus sanctissime seruauit, & seruare debet quaq; fidelis anima, vt per vtriusq; testamenti diligentem obseruationẽ, ac sanctam audire mereatur. Veni electa mea, ponam in te thronum meum, quoniam concupiuit rex speciẽ tuã.* Sic per solam obseruationem præceptorũ cœlestis regis acquirit in se animã, & thronũ, & mensam, vt viuat in æternũ.

Exod. 16. Veherunt autem omnes principes multitudinis, & narrauerũt Moysi, qui ait eis:

Hoc est, quod locutus est dominus: Requies Sabbathi sanctificata est domino cras, quodcumque operandum est, facite, & quæ coquenda sunt, coquite. Quidquid autem reliquum fuerit, reponite vsque mane. Feceruntque ita vt locutus est Moyses, & non computruit, neque vermis inuentus est in eo Dixit Moyses, cõmedite illud hodie, quia Sabbathum est domino, non inuenietur hodie in agro, &c.

§. XLVII.

Quæ pro Deo, & vita æterna fiunt, nullam agnoscunt ruinam.

ECce tibi idem manna asseruatum in alterũ diem putrescebat, & in vermes conuertebatur, & nihilominus idem asseruatum in diem Sabbathi nullum sentiebat dãnum. Ait enim textus: *Fecerunt ita, vt locutus est Moyses, & non computruit, neque vermis inuentus est in eo.* Et quid voluit Deus nobis ostendere in eo, quod manna asseruatum in diẽ alterum putresceret; asseruatum autem in Sabbathum sine vllo damno, & incommodo perseueraret? In Sabbatho typus erat æternæ quietis à Deo suis adfectis præparatæ; quod autẽ fit pro æternitate, & Deo, id nullo subest damno, sed integrũ tibi manet. Vt *Matth. 6.* moneat dominus Matth. 6. *Thesaurizate vobis thesauros in cœlo, vbi neque ærugo, neque tinea demolitur, & vbi fures, neque effodiunt, nec furantur* Salua sunt omnia, quæ pro Deo, & virtute facimus. Nec vix est damnum illi, qui pro cœlestibus nouit omnia sua thesaurizare. Ierem. 41. viri Sichimitæ ducebantur *Ierem. 41* dolose ad Godoliam: *Qui cum venissent ad medium ciuitatis interfecit eos Ismael filius Nathaniæ circa medium laci, ipse & viri, qui erãt cum eo. Decem autem viri reperti sunt inter eos, qui dixerunt ad Ismael: Noli occidere nos, quia habemus thesauros in agro frumenti, & hordei, & olei, & mellis. Et cessauit, & non interfecit eos.* Vbi Ismael audit de thesauris horum, nõ interfecit eos, quando & pro eripiendis thesauris magis possent interfici. Nonne quotidie, & bella, & mortes inferuntur pro thesauris habendis? Cur ergo in præsenti ad thesaurorum nomen latronum manus cohibentur? Erant homines ij pij valde, qui in domũ domini venerant, vt munera offerrent Deo, cui omnia sua sacra fecerant, vt illa reponerent in thesauris cœlestibus, quare nec fur, nec latro aliquid potuit aduersus eos. Ait Simon de Cassia lib. 10. in Matth. cap 36. *Decem viri isti occisi fuissent, nisi thesaurum reconditũ (scilicet in cælo) se habere ostendissent.* Fœlix, qui pro Deo, & virtute operatur, non habet cur timeat bonis suis à latronibus. Hinc de primis Christianis dicit Actor. 4. *Quotquot possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum.* Sane nullus thesaurus securior à latronibus inueniri potuit pro asseruandis bonis, quam si omnia impenderẽtur in gratiam Apostolorum. De quo ait Chrysost. hom. in dictũ Pauli: Oportet hæreses esse: vbi sic: *Est extrema stultitia relinquere aliquid rerũ nostrarũ in hoc loco, nobis paulo post etiã hinc emigraturis. Quidquid enim relinquitur in dãnũ cedit Quapropter illo præmittantur omnia, vbi & nos semper post hac sumus conuersaturi. Hæc quoq; quia & illi secum reputarũt, omnẽ simul deposuerũt substãtiã fiebatque illis duplex pietatis opus, subleuabant enim indigorum inopiam, & thesauris suis in cœlo repositis, plures, & securiores suas facultates faciebãt* Expende illud, *& securiores*, quid enim pro Deo, & virtute impendis, securissime seruatur tibi liberum à damno, liberum ab hoste. Quo spectans illa Cant. 1. aiebat: *Cant. 1.* *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie.* Duo simul notat in dilecto suo coniuncta, quæ mirum erit si in bono aliquo pastore simul inueniuntur, nimirũ quod pascat, & simul cubet. Non equidem accubitus, sed stationes, sed vigiliæ sunt familiares bonis pastoribus pro pascẽdis ouibus suis. Asserebat de se bonus pastor Gen. *Gen. 31.* 31. *Die, noctuque æstu vrgebar, & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis.* Sic sunt vigiliæ familiares bonis pastoribus, ne dũ oues pascuntur, ipsæ luporum, aut latronum pascuæ fiant. Cui ergo sponsa nõ magis quærit à dilecto, vbi pascat, & vigilet? Cur præsumit illum solum esse, qui pascat, & cubet, & somno indulgeat? Nouerat illa æternitatis pascua, ad quæ, quæ spectant oues, illo substantiam transmittẽtes suam, dum pro Deo, & virtute operantur, sic habent omnia in tuto, à latronibus libera, vt possit ipse pastor dormire. Pulchrè D. Bern. ser. 33. in Cant. *D. Bern.* inquit: *Nec illud præueat te, quod is potissimum*

mum exploratur locus; in quo qui pascit, cubat simul, quod est magnæ securitatis indicium. Arbitror enim ob hoc additum, cubat; quod eo loci minime necesse sit stare, & vigilare super custodiam gregis, quando grex etiam cubante pastore, & pausante sub vmbris, libere nihilominus discurrat in pascuis. O securitas eorum quæ pro æternis pascuis reponuntur! O felicitas eius, qui illo transmittit bona sua nullam nō pro Deo, & virtute impendens curam! Hæc quæ ad æternitatem spectant, à nullo sibi aduersario timent etiam sub dormitante pastore inuenientur securissima.

§. XXXXVIII.

Verum hominis lucrum fiet, si quæ pro caducis rebus peragit, eadem faceret pro æternis.

BIs asseruari manna in alterum diem audio, primo cum ij; qui Moysem audire noluerunt, asseruauerunt illud; quod computruit, & cæpit vermibus scatere. Sed & secūdo asseruatum fuit, cū moniti à Moyse, asseruauerūt illud pro sequenti Sabbathi die, & tunc integrum mansit, nullus in eo vermis, nulla putredo fuit. Quippe ait: *Fecerunt ita vt locutus est Moyses, & non computruit, neque vermis inuentus in eo est.* Et quando seruatum putrescebat, quid secūdo factū ab est Israelitis, vt nō putresceret? Crede mihi nihil operis additū est, vt seruaretur in Sabbathum; sed ea dē asseruandi cura, quæ exhibita procupiditate cuiusuis detrimentosa fuit in vermibus, & putredine, eadem pro religione Sabbathi exhibita nullum sensit dānum, sed lucrum. Vtinam sic vniuersi mentes nostras conuerteremus ad honestatem virtutum, eadem prorsus quæ cupiditatibus præstita nos crebris implent ruinis, facta pro Deo, & virtute magnam nobis lucrum inue-
Matth. 2. nirent. Matth. 2 Herodes perterritus Magorum prædicatione de ortu domini Christi, conuocat Scribas, & sapientes populi; *& diligenter didicit ab eis, vbi Christus nasceretur?* Quanta hæc regis diligentia in perquirendo loco natiuitatis Christi? Non equidem maius quid præstare debebat, & in summum bonum veniret. Sed ex illa diligentia pro ambitione exhibita natum est, quod se perderet tyrannus, & suos, ex qua, si pro Deo exhiberetur, summum bonum acquireret.
D. Leo. Vnde ait D Leo ser. 1. de Epiph. *Quam felix foret Herodes, si Magorum imitaretur fidem, & conuerteret ad religionem, quod disponebat ad fraudem.* Nullum nouum opus requirebatur vt Herodes numerari posset inter felicissimos, illa eadem sapientum conuocatio, illa eadem inquisitio natiuitatis diuinæ, quæ fiebat pro perdendo puero, & incredibiles Herodi attulit ruinas, si pro religione, pro Deo colendo fieret, faceret hominem felicissimum. Hinc Matth. 4. in sui sequelam *Matth. 4.* trahens discipulos ad duos fratres piscatores accessit, & ait illis: *Venite post me faciam vos fieri piscatores hominum.* Cur non ait, faciam vos doctores, faciam vos principes, faciam vos Ecclesiæ fundamenta? Sic Matth. 16. *Matt. 16.* dicebat ad Petrum, *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Cur simili modo non dicit, linque retia, linque fluctuantes maris vndas, sequere me, faciam te firmissimam in regno petram? Cur piscatori piscium, non aliud quam hominum piscationem proposuit? Vt ostenderet in Dei, & virtutis sequela non nouum requiri opus, sed nouum, & securum lucrum dari eisdem operibus. Habes in Christi sequela, non quo peregrinos labores sumas, sed quod notos labores nō perdas, sed ubi lucro cedant. Ait
Chrysol. D. Chrysol. ser. 28. *Captores piscium sunt hominum piscatores: de labore transeunt ad laborem: & quia fructus prouenit ex labore, volunt illos labores nō perdere, sed mutare.* Heu quot, quantique labores perduntur in captura temporalitatum, in captura voluptatum, honorum, & diuitiarum! Quot indefesse laborant pro his, vnde sibi extremam perditionem trahunt. Quid tunc Deus? Vult, ne labores perdantur, sed illi ipsi mutentur ad eorum rerum capturam, quæ vitam afferant. Quam felix fuisses, si quæ toleras pro temporalibus, eadem pro æternis tolerares, immensis sane lucris abūdares! Sæpe, mihi crede, maiora non sunt, quæ pro virtute fiunt, quā quæ pro vitijs, sed fœliciora, & securiora illa dum pro virtute fiunt. Hinc Numer. 35. decretæ *Num. 35.* à Deo sunt vrbes in populo suo pro homicidarum, & aliorum peccatorum refugio, & hæ vrbes erant de Leuitarum vrbibus. Ait enim: *De ipsis autem oppidis, quæ Leuitis dabitis, sex erunt in fugitiuorum auxilia separata, vt fugiat ad ea, qui fuderit sanguinem* Erant Leuitæ viri sanctissimi, vni Deo vacantes, ab omni temporalium separati tumultu, cur ergo domine inter hos vis, vt homicidę, & scelesti homines viuant? Vt appareat, quā sint idem peccatorum, sanctorumque labores; nisi quod labores sanctorum sunt pro virtute, & inde fœlicissimi, & securissimi, labores autem peccatorum sunt pro vitijs & inde perditissimi. Nec labor additur virtuosis, sed

scopus mutatur laborum, & finis, vt addatur lucrum. Ait D Amb. lib 2 de Abel & Cain cap. 4. *Nec absurdum putes, quod facinorosi cohabitant pijs, maculosi sacratis. Quodem modo diuerso genere eadem causa concurrit. Sicut enim Leuites mundanis voluptatibus abdicatus exul est culpæ, ita sanguinis reus, fugitiuus est patriæ. Sed hoc interest, quod iste necessitate suos deserit propter metum legis, minister autem Dei humanarum consortijs renuntiat passionũ propter studia virtutum.* Expende vnde ille facinorosus sit, hic autem pius, ille omni ex se careat auxilio, hic & sibi, & alijs præstet refugia. Non equidem ex laborum, operum ve diuersitate, sed ex fine. Exulat latrocinus à suis, consortijs hominum renuntiat, & auarus, & ambitiosus, & homicida exulat, fugit hominum cõsortia, patitur multa, nisi quod ille vel sustinet, vel facit hæc propter virtutem, hic propter vitia. Vtinam conuerterent ad religionem, quæ disponunt ad vitia; magnum inde, & securum lucrum reciperent. T. Amb.

§. XLIX.

Stultissimum est nihil in præsenti pro vita æterna parare.

PRæmonebantur Iudæi in die sexta & colligere, & parare quęcumque erant in die Sabbathi manducanda, nihil enim tũc inueniretur nisi quod fuerat de ante acta die seruatum. Ait enim: *Requies Sabbathi sanctificata est domino cras, quodcumque operandum est, facite, & quæ coquenda sunt coquite. Quidquid autem reliquum fuerit, reponite vsque mane. Feceruntque ita vt præceperat Moyses, & non computruit, neque vermis inuentus est in eo. Dixit Moyses: Comedite illud hodie, quia Sabbathum est domino, non inuenietur hodie in agro.* Ecce quam apte præmoneantur vt in die veneris colligant, & præparent cibos pro Sabbatho, quia nimirũ in Sabbatho nihil erat cibi inueniendũ in agro. Sed quando manna singulis diebus dabatur, cur etiam nõ datum est die Sabbathi, sed illo die solum edebatur, quod fuerat collectum die ante acta? Ad quid hoc fiebat, nisi vt omnes instruerentur, qualiter in præsenti pro vita æterna ducenda debeamus operari. Viuere equidem in cœlo, non de ijs, quæ illic agere, aut parare possis, sed de anteactis virtutum operibus, modo dum in hac vita es, debes parare, & colligere, quibus in cœlis vitam æternam agas. Sic ait Nyssenus in vita Moysis exprimens hanc dationem manna: *Præparationis dies hæc vita est, in qua præparamus, quæ ad futuram vitam nobis præsto erunt. Nam in illa nõ agricultura, non mercatura, nec militia, non quicquam horum, quæ hîc facimus nobis concedetur. Sed in quiete omnium, quæ hîc agimus, ac cessatione versabimur, fructus dumtaxat operum, quæ hîc seminauimus colligentes.* Nil inuenies in cœlesti regione vnde viuas, nisi de ijs, quæ in hac vita colligeris, quæ nunc paras pro illa vita, tũc tibi proderũt. Vt hinc pateat, quam stulte totus ad præsentanea affectus, rõ colligas, quę pro æternitate transporas. Idcò monebat Dominus Ioan. 6. *Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam.* Sunt equidem alimenta, quę in præsenti consumuntur, sunt quæ asseruantur pro vita æterna. Iubemur autem operationem adhibere non perituris, sed in æternum mansuris. Sed cum vtraque pro diuersis temporibus necessaria sint, cur prohibemur curare de caducis, dum ait *Operamini nõ cibum, qui perit?* Sanè non absolute vetamur hunc cibum operari, vt notat D Chrysost. Theophyl. & alij, sed damnatur stultitia nostra, quæ cum multa sit in conquirendis temporalibus, fere nulla est in acquirendis æternitatis alimẽtis. Quod prorsus stultũ est. Ait enim D. Cyr. Alex. lib 3. in Ioan. c. 28. *Stultissimum igitur est carnem, & carni iocunda sic amplecti, vt nullam, aut vix æqualem de anima, quæ multò corpori præstat habere videamur. Cui tanto studere quisquam magis iubetur; quanto cæteris præstantior est: sic enim sapienter, & iudicabimus, & operabimur.* Hæc sanè est vera hominis sapientia, qua nunc solicitus est de æterna vita, & toto mentis conatu ea colligit, ea præparat, non quæ in præsenti absumantur, sed quæ sibi suppetant ad vitam æternam. Non absimile dicebat Dominus Matth. 6 aiens: *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra vbi ærugo, & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt, & furantur. Thesaurizare autem vobis thesauros in cœlo, vbi neque ærugo, neque tinea demolitur.* Non vetatur aliqualis in terra thesaurizatio pro filijs, pro familia, pro vita temporali sustentanda, sed exigitur ne in ijs tota cura impendatur, verum vt magis attendamus ijs, quæ & longioris, & felicioris vitę sunt pabula. Ex quo monebat Imperfectus hom. 15. in Matth. *Quid ergo? Melius est super terram reponere, vbi incertus est conseruationis euentus, an in cœlo, vbi est certa custodia? Hic si non custodieris, perdes: si custodieris timore, & solicitudine cruciaris. Illic autem & si dormis, à Deo seruantur; & cum recordatus fueris, spe gratularis. Quæ est autem stultitia illîc relinquere, vnde exiturus es, & illuc non præmittere, quo iturus es?* Proh stultitia omnium stultissima! Cum multus

Ioan. 6.

Chrysost.

D. Cyril.

Matth. 6

Imperf.

Nyssen.

sis

sis in congerendis cibis pro vnius diei hospitio, nullus es in cibis parandis pro regione, in qua æternum durabis. Horres sine commodis vitam agere temporalem, & nõ horres sine illis vitam æternam agere. Equidem si sapis modo bona para, quibus existere dives, & tutus possis in die æternitatis.

Exod. 16. Videte, quod dominus dederit vobis Sabbathum, & propter hoc die sexta tribuit vobis cibos duplices. Maneat vnusquisque apud semetipsum, & nullus egrediatur de loco suo die septimo. Et Sabbathizauit populus die septimo. Appellauitque domus Israel nomen eius Man, quod erat quasi semen coriandri album, gustusque eius quasi similè cum melle, &c.

§. L.

In æterna patria non viuitur nisi de ante actis laboribus.

NOn permittitur Israelita domo exire Sabbathi die; vt colligat cibos, qui minime dantur illo die, sed de asseruatis tantum licet viuere. Dicit enim: *Videte, quod dominus dederit vobis Sabbathum, & propter hoc die sexta tribuit vobis cibos duplices. Maneat vnusquisque apud semetipsum, & nullus egrediatur de loco suo die septimo.* Et cur sic cauet Deus, ne in Sabbatho quæratur cibus, sed quod solum de asseruato viuant? Exprimebatur ibi tota cœlestis vitæ œconomia, in qua solum de ante actis operibus potest quis viuere. Ait D Cyril. Alex. de Adorat. in Spirit lib 7 circa medium: *Non tibi post hac obscurum esse poterit, quin hoc ipsum nihil agere in Sabbatho, sed quodam suppeditatum sit, tanquam in cellam condere, requæ cœlitus manna ipsum dari, sed iam comportato ad voluptatem, & escam vti, quasi præparatio quædam, ac informatio sit illius vitæ, quæ in sæculo venturo futura est.* Equidem habes in Sabbathi, & mannæ religione manifestam rationem cœlestis œconomiæ. Vt enim in Sabbatho nullum manna quærebatur; nullum colligebatur; imò nullum dabatur, sed viuebant solum de asseruato ex præcedenti die. Sic in cœlestibus non viuent homines, de aliquo, quod tunc denuo negotientur, & acquirãt; sed quæ enim in sempiterna requie de anteactis laboribus viuitur. Nec tunc viuere speret, qui tunc parare sibi necessaria confidit. Hinc Num. 15. dicit: *Factum est autem cum essent filij Israel in solitudine, & inuenissent hominem colligentem ligna in die Sabbathi, obtulerunt eum Moysi, & Aaron, & vniuersæ multitudini. Qui reclusérunt eum in carcerem, nescientes, quid super eũ facere deberent. Dixitque dominus ad Moysem: Morte moriatur homo iste, obruat eum lapidibus omnis turba extra castra.* Et cur tam atrociter homini vita eripitur, & solũ, quod in die Sabbathi colligeret ligna? An tantum nefas erat, quod in Sabbatho ligna colligeret? Nonne passim maiora delicta condonabat dominus, cur adeò seuerus fuit in perdenda huius hominis vita? Exprimebatur in Sabbatho cœlestis vitæ œconomia, in qua solum viuitur de comportatis, & anteact laboris fructibus, quare merito priuatur vita, qui velut vmbra cœlestem turbat œconomiam, tunc volens sibi necessaria conquirere. Pulchre D Cyril. Alexan lib. 4. in Ioan. cap. 5. inquit: *Illam igitur vitam Sabbathismus significat, in qua omnibus bonis, cum Christo viuentes fruemur, peccato radicitus extirpato. Omnia enim bona in visione Dei mens sanctorum adipiscitur ideò qui ligna in Sabbatho colligebat, lapidibus obruebatur, quoniam veritatem in figura violauit.* Veritas est, quod in æterna requie non viuitur nisi de anteactis, & collectis virtutibus, vt in Sabbatho non viuebat, nisi de ante asseruatis; & collectis cibis. Qui in Sabbatho non ad asseruata recurrit, sed alia tunc quærit, quibus suæ indigentiæ succurrat, in figura cœlestis œconomiæ veritatem violat. Nec mirum, quod obruatur lapidibus, ne viuat, qui vel in vmbra, vel in somno fingit, quod in æterna requie possit quis sibi necessaria perquirere, & non de anteactis viuere. In qua culpatuere illæ fatuæ virgines, quæ Matth 25 euntes ad cœlestes nuptias, *non sumpserunt oleum secum*, sed tempore resurrectionis illud perquirentes dicebant prudentibus virginibus: *Date nobis de oleo vestro.* Merito illas extremæ stultitiæ damnat propter hoc Euthimius inquiens: *Et hoc stultitiæ fuit, sperasse se tibi oleum ad ornatum accepturas.* Sane in resurrectionis articulo, in ingressu æternæ vitæ, stultum imò exitiale est, quod quæras oleum, quod hinc tecum non sumpsisti. Non enim ibi vitæ nisi de cõportatis ex hac mortali vita.

Num. 15.

D. Cyrill.

Matt. 25.

§. LI.

Eucharistiæ epulum nos reficit, & armat contra aduersarios.

NOn otiosè manna exprimitur esse tanquã *semen coriandri*, etenim pro coriandro Hebraice ponitur Gad, quod vt notat Oleaster, deriuatur â Gadad, & est exercitum ponere, quia grana coriandri nascuntur in magna copia, & sic ordinata, vt homines in exercitu. Ergo & manna vt coriandrum, sic exercitum referebat muniens nos aduersus hostes. Quo spectans Psal. 22. ait: *Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos, qui tribulant nos.* Non tam videas in mensa dominica dapes, quam armorum speciem, quam exercitus, qui contundant aduersarios nostros. Quo spectans Alepusius Archiepiscopus Valentinus in orat. de Euchar. habita in Actis Concil. Trident. sessione 13. quæ est 3 sub Iulio, inquit: *Eia Christi milites isto pane corpus vnum effecti arma spiritualia reparate. Descendit arca Dei in castra, collata sunt signa, nefas est ignauiter agere.* Meritò eucharistico panæ saturos, milites vocat, & petit, vt vnum exercitus corpus effecti fulgeant sub diuinis armis. Vt enim arca Dei in castra descendente alacres vniuersi fiebant milites, vexilla explicabantur, nihilque apparebat, quod non referret pugnam, & certamen. Sic sumpto viuifico pane, quidquid belli, & exercitus est, reparatur aduersus Dei aduer- 1. Cori. 11 sarios. Vnde vt ait D. Paul. 1. ad Corin. 11. *Dominus quidem Iesus, in qua nocte tradebatur: accepit panem, & gratias agens, fregit, & dixit: Accipite, & manducate, &c.* Et cur instãte morte sua ansius præbet discipulis suis cœlestem panem? Erat tunc potestas tenebrarum in arena, multaque aduersus Christi scholam meditabatur, ait enim ipse dominus Luc 22 Luc. 22. *Ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum.* Quando ergo sic accinctus erat Satanæ exercitus, necessum fuit Apostolos armari, roborari in certamẽ, & ideò illis datur cœlestis panis. Ait D Ber. D. Ber. ser. 3. de Ramis Palmarum: *Caterum ante passionem affectuosius dominus refectionem suis curauit exhibere domesticis, & in hoc quoque apparuit benignitas, & humanitas saluatoris. Cum enim dilexisset suos, in finem dilexit eos, & dicebat: Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar. Oportebat enim Expetierat eos Satanas, vt cribraret sicut triticum: opus erat preuenire refectionem.* Vbi tanta Satanæ manus ascenderat, vt Apostolos ventilaret, necessum fuit illis cœlestis panis refectionem parari, quo refecti, imò armati bella Dei conficerent aduersus Satanam. Ne quid enim esse diuinissimus panis, quim statim & arma, & vexilla, & totus militaris tumultus aduersus dæmonem appareat. Vt dicat Isaias cap. 19. *In die illa erit altare domini* Isaias. 19 *in medio terræ Ægypti, & erit in signũ domino exercituum.* Et simul erunt altare Eucharistiæ, & signum domino exercituum, quandò enim minime aliàs, saltim in hoc altari non poterit Deus non dominus exercituum æstimari. Ibi nãque validissimus instruitur exercitus, qui concutiat regnum Satanæ. Quo respiciens idem Isaias cap. 30. aiebat: *In tympanis, & citharis, & bellis præcipuis expugnabit eos.* Isaias. 30. Ex quæ sunt bella præcipua ad aduersarios expugnandos? Aiunt alij ex Hebræo, *in bellis oblationis*; quippe oblatio hæc eucharistiæ bella præcipua excitat, quibus aduersarij cadant.

§. LII.

Dei verbum omnia sit animæ fideli.

DVm ad mannæ gustum explicandũ accedit textus, ait, *Gustus eius quasi similæ cum melle* Hic erat communis omnibus gustus mannæ, fidelibus autem, & pijs omnium suauitatũ sapores referebat, prout ipsi volebant. Id quod dicit Sap 16. Sap. 16. *Angelorum esca nutriuisti populum tuum, & paratum panem de cœlo præstitisti illis sine labore omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suauitatem. Substantiam enim tuam, & dulcedinem tuam, quam in filios habes, ostendebas, & deseruiens vniuscuiusque voluntati, ad quod quisque volebat, conuertebatur.* Sanè ad quod quisque iustorum volebat, conuertebatur mannæ sapor, non ad quod quisque impiorum amabat, vt est receptior, & communior sententia Patrum. Sic D. Aug. D. Greg Mag Carthusian. Abbul. Lyran Barradas, Salmeron, Viegas, Conimbricens. Lippom. quos citat, & sequitur Salian. In quo expressius diuini Verbi ostenditur efficacia, quod sit fidelibus, & pijs hominibus, quidquid fideles amant. Hic est, quod Dei verbũ sub varijs exprimatur figuris, de illo ait D. Petrus 1 epist. 2. *Quasi modo geniti infantes* 1. Petr. 2 *lac concupiscite.* Sed & panis frequentissime appellatur in scriptura, & multis alijs nutrimentorum generibus exprimitur, vt cum aqua dicitur Ioan 4 *Aqua quam ego dabo ei,* Ioan. 4. *fiet, &c.* Et cur vnum cum sit diuinum verbũ transi-

transmutatur in tam diuersas figuras, nisi vt morem gerat credentium fidelium affectibus? Ita ait Clemens Alex. 1. Pædagog cap. 6. *Ita verbum multis modis allegorice dicitur, & cibus,& caro,& nutrimentum, & panis,& sanguis, & lac. Omnia est dominus, vt nos eo fruamur,qui in ipsum credidimus.* Felix, qui viuaci hac fide nititur, quidquid volet,fiet ei Verbum diuinum. Eius voluntati seruiet potentissima Verbi diuini efficacia,vt nihil desideratum non possideat. Cæcis cupientibus lumen ait Iesus Matth.9. *Secundũ fidem vestrã fiat vobis.* Non expressit, quid fieret,sed potentissimam verbi sui potentiam illorum appositit fidei,ostẽdens quod credentibus verbum Dei fiat id quod ipsi cupiunt. Ex quo Origin. hom.7. in Exod ait. *Audi enim & dominum dicentem vs,qui accedunt ad se: Fiat tibi secundum fidem tuam. Et tu ergo,si verbum Dei,quod in Ecclesia prædicatur tota fide, tota deuotione suscipias,fiet tibi ipsum verbũ, quodcumque desideras. Verbi gratia, si tribularis, consolatur te dicens,cor contritum,& humiliatum Deus non sperrit: si lætaris prospe futura, cumulat tibi gaudia dicens. Lætamini in domino,& exultate iusti. Si iracundus es,mitigat te, dicens. Desine ab ira,& derelinque indignationem. Si in doloribus,sanat te. Si paupertate consummaris,consolatur te,dicens: Dominus alleuat de terra inopem, & de stercore erigit pauperem. Sic ergo manna verbi Dei, reddit in ore tuo saporem, quẽcumque volueris.* Transmutatur equidem verbum Dei in omnia, quæ fideles desiderant, nihilque tibi erit in optatis,quod verbum Dei mirifice non suppleat. Vnde suggerenti Satanæ lapides conuertendos in panes præclare Dominus opposuit verbum Dei, cuius proprium erat conuerti viro iusto, vel in cibum concupitũ. Ait enim Matth.4. *Non in solo pane viuit homo, sed de omni verbo, quod procedit de ore Dei.* Circa quæ ait D. Amb lib 5. in Lucam. *Nor quasi Deus vtitur potestate, sed quasi homo communae sibi accersit auxilium, vt diuina lectionis pabulo intentus, alimentum verbi cælestis acquirat.* Expende, quod commune auxilium vocet, quod verbum Dei conuertatur in cibum, vel vices suppleat cibi, at quot lapides panes fierent, id non esset commune, sed rarum opus, & solius omnipotentiæ diuinæ. Cur ergo conuersionem lapidum in panes opus reputat rarum potestatis absolutæ, & quod verbum Dei esurienti, & cupienti pio cibo fiat, id auxilium vocat commune? Non ne maioris est virtutis,quod verbum cibus fiat, quam quod lapides panes fiant? Cur ergo istud potestatis absolutæ opus censetur, illud autem vocatur commune auxiliũ? Equi dẽ ordinarie fit, & si maioris virtutis sit opus, tamen habetur inter communia, & sic quod verbum Dei fiat panis, & fiat quidquid homo fidelis cupit ad salutem, vt ordinarium est, sic intra communia numeratur cœlestis mannæ auxilia. Ex quo aiebat Eutymius: *Omne siquidem verbum ab ore Dei egrediens ad eum,qui fame premitur, loco cibi vitam eius sustinet, & sufficit ei. Nam & Hebræi manna comederunt, quod cum non esset panis omnium tamen eorum supplebat indigentiam mutatum in omnia,quæ optabat quisque edere.* Ecce tibi, vt & mannæ,& verbo Dei est commune voluntati, indigentiæ fidelium seruire, & præbere cuique,quod cupit.

§. LIII.

Cælestis cibus iuxta suscipientis palatum fit.

NOn in solo veteri manna erat, quod fidelium cupiditati seruiret iuxta id Sap. 16 *Deseruiens vnusquisque voluntati, ad quod quisque volebat, conuertebatur.* Id etiã in viuifico Christianorum pane Iesu maxime inuenitur,qui quotidie iuxta suscipientis palati exigentiam disponit gratiam suam. Hinc Christi sponsa ad nuptias Agni vocata, quibus innumeri filij regenerarentur in Christo, sine vberibus eligitur. Cant 8. *Soror nostra parua, & vbera non habet, quid faciemus sorori nostræ in die,quando alloquenda est?* Erant plures infantes in Christo regenerandi, & mater eligitur, quæ non habeat vbera Cui sine vberibus proponitur mater, quando magnum filiorum examen requiritur? Nonne infantes peribunt, si eis desit lac? Aut vnde eis lac dabitur, si mater non habet vbera? Non necesse est vt mater Ecclesia habeat vbera, quando habet Christum, qui omnibus omnia fit, & lac infantibus, & panis adultis. Si præ infantili vitiate adhuc lac concupiscis, ecce Iesus cupiditati tuæ obtemperabit,& lac fiet,& etiam fiet panis, aut caro, cum adultus iam cibos solidiores concupiscas. Ait Clemens Alexan. 1. Pædag. cap. 6. *Ideò autem lac non habuit, quod lac esset hic infantulus pulcher,& appositus, scilicet, corpus Christi. nouum catus verbo nutriens. O partum sanctũ! Verbũ omnia est infanti,& pater,mater,& pædagogus,& altor. Comedite,inquit,meam carnem,& bibite meum sanguinem. Hæc apposita, & conuenientia nobis alimenta suppeditat dominus,& carnem præbet, & effundit sanguinem, & ad incrementum nihil deest infantulis. O admirabile mysterium.* Sanè admirabile

Cle. Alex. Cle. Alex. Matth. 4. Origen. Eutym. Sap. 16. Cant. 8. Cle. Alex.

mirabile mysterium est, quod vnum cum sit diuinum ferculum, sic exigentiæ suscipientis deseruiat, vt vitis sit & panis, & caro, & fiat lac infantibus hic appetentibus. Sic sese attemperat diuinissimus cibus palatis suscipiéntium Isaias cap. 33. describens hominem ab omni scelere purum, & immaculatum, tandē ait: *Panis ei datus est, aquæ eius fideles sunt.* Non solum sub nomine panis, sed & sub nomine aquarum cibum eucharisticum intelligit, vt ex D. Cyrill. Alexan. notat Turrianus noster tract. 2. de Eucharistia cap. 32. Sed cur eucharisticus cibus sub aquarum nomine ostenditur, nisi ex hac propietate, quod sit conuertibilis facile iuxta exigentiam suscipientium? Sic enim aqua facilime conuertitur in eam plantarum naturam à quibus bibitur. Accipite D. Augustin. quæst. 18. de de Mirabil. scripturæ differentem: *Cuncti liquoris materia quotidie per ipsarum rerum ministrationes in diuersa mutatur, dum in vnius cuiusque naturæ pastum, & refectionem indesinenter, & naturaliter conuertitur. Cum enim per venas arborem infunditur in succum saporem, & colorem mutatur, & cum oliuæ ligni ad excelsi summitatem ascendit, eadem aqua olei pinguedinem facit, & cum ab apibus in fauos congeritur, mellis dulcedinem operatur, & cū per palmarū robora digeritur, dactylos gignit, & ad ficeæ suauitatem expressa peruenit.* Quid elegantius? Plane ea natura aquæ est, vt facile conuertatur in fructus earum à quibus bibitur plantis. In ore apis mel fit, in palmæ radice fit palma, vinum in vite, & in oliua ad olei pinguedinem trahitur. Bene ergo vel hinc eucharisticus cibus ab Isaia vocatur aqua, dum ait, *aquæ eius fideles*, vt qui facile iuxta suscipientium affectus conuertatur, & in eorum, quæ à fidelibus appetuntur, similitudinem tranleat.

Isa. 33

Cyr. Ale.

Augusti.

§. LIIII.

Cœlestis cibus longe manna præstantior, vt qui ad meliorem frugem trahat suscipientes.

HInc ad summum extollebatur mannæ beneficium, quod seruiebat voluntati suscipientium. Sic ait de eo Sap. 16. *Deseruiens vnius cuiusque voluntati, ad quod quisque volebat, conuertebatur.* Longe præstantius est, quod fit in cœlesti mensæ tum à Dei verbo, quam ab eucharistico epulo; nimirum quod ad se diuinæ epulæ trahunt suscipientes, & in præstantiorem naturam illos faciant conuerti. Hoc non inuentum est in manna, nec in toto voluptatis paradiso fuit inuentum, solum inuenitur in diuina siue doctrinæ, siue Eucharistiæ mensa. Accipite D. Chrysostomum hom. 13. de Regressu, vel hinc præferentem Christi Ecclesiam paradiso voluptatis, cum totis suis vitæ epulis: *Paradisum recepi illo paradiso meliorem: & ibi quidem serpens erat insidians, hic autē Christus mysteria celebrans: in illo paradiso vnumquodque genus semenis in suo perseuerat statu, in isto vero paradiso, si inuenero labruscam, vitem vberem efficiam; si inuenero oleastrum, veram olivam efficiam, talis enim est terræ istius natura.* Quid pulchrius? Inter mysteria, quæ à Christo domino celebrantur, illud augustissimum est, quod etiam corruptæ naturæ ad excellentius trahantur, & viuendi, & fructificandi genus. Non arctatur diuina esca limitibus imperfectorum suscipientium, sed eos ad præstantiora erigit. Huc spectans Isaias cap. 65. *Lupus, & agnus pascentur simul, & leo, & bos comedent paleas.* Sanè bouis est paleas pascere, & agnus etiam herbas pascit, leo autem & lupus, non herbas, nec paleas, sed carnes solent pascere. Dum autem ad Christi pascuam venitur, & rapacissimæ feræ suæ obliuiscuntur naturæ, & ad præstantissimorum animalium naturā transeunt. Ibi ait D. Cyril. Alex. lib. 5. tom. 6. *Neque enim dixit: comedent carnes, sed lupi, & leones mansuetis vtentur cibis, non in dentibus, qui palearum nomine significantur. Neque sequentur in mundos mundi, neque illorum instituta, ac vitam æmulabuntur, sed probabant potius mitium, & purorum probitatem imitabuntur.* Ecce tibi in Christi pascuis vt ferales naturæ ad meliorem frugem, & probitatem transeant. Post Christi domini resurrectionem primo sermone Petri audito non pauci Iudæi rabidissimi Iesu persecutores conuertantur. Ait enim Actor. 2. *Appositæ sunt illa die animæ circiter tria millia. Erant autem perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus. Fiebat autem omni animæ timor, &c.* Ecce tibi, qui paulò ante fremebant, & clamabant, crucifige, crucifige: nunc timentes, & tremertes sub scipulis se recipiunt crucifixi. Vnde tanta mutatio facta est? Ait textus: *Erant in communicatione fractionis panis*: vbi vnifcum cibum cæperunt gustare, & suæ feritati renuntiant, & in summitatem transeunt virtutis Christianæ. Adhæc D. Aug. ser. 4. de Sancto Stephano, ait: *Attendite fratres: Magna pietas crucifixi: Pendebat, & tamē petebat. Et non descendebat, quia de sangui-*

Sap. 16.

Isa. 65.

Cyr. Al.

Act. 2.

August.

ne

ne suo medicamentum phreneticis faciebat. Denique post resurrectionem sanauit, quos pendens insanissimos toleranit, & sanguinem, quem fuderunt sanientes, biberunt credentes, & facti sunt sequentes, qui erant persequẽtes. Sic vnius domini sanguinis poculo à persequentium feritate transeunt ad assectarum perfectionẽ. Vt tetigit labia eorum diuinum poculũ, non permisit eos amplius è ferari, sed ad sortem
Osseas 11. sanctorum transire fecit. Ad hæc Osseas cap. 11. *Ero eis, quasi exaltans iugum super maxillas eorum, & declinaui ad eum, vt vesceretur.* D. Hieronym. legit: *Et dedi eis esum corporis mei.* Cõpone modo cibum corporis Christi cum maxillarum iugo? Maxillarum iugum frænum est, quod ferreis lupatis constringẽs equorum ora, eos ad imperium trahit regentis. Hoc itaque facit Christi cibus in ore fidelium, sic eos constringit ad sua, vt non liceat citra Dei imperium mouere pedem. Ait
Cyr. Ale. D. Cyril. Alex. lib. 3. in Ioan cap. 34 *Ipse igitur est manna verum, ipse est panis de cœlo, qui omni rationali creaturæ a Deo patre præbetur. Ita gratia, & misericordia Dei, vel à cupiditate caducarum rerum, variis, multisq; modis humanam solet reuocare naturam. Nam cum vt magni põderis lapis ad hæc instabilia carnis premat appetitus, & tyrannice ad imperium suum redigat, quasi frano ad desiderium rerum melio rum Christus nos circumducit, & sanitate mentis donatos in habitu virtutis confirmat.* Non aliter fræno iniecto ad suum nutum trahit eques belluam ferissimam, vt dominus præcipitem in voluptates naturam hominis esu corporis diuini trahit ad cœlestium appetitum. Planè Eucharisticus cibus frænum est, quod belluinos mores constringit, & facit stare diuino nutui. Væ qui magis gaudent cœlestem cibum, ad suum nutũ trahere. Ioan.
Ioann. 6. 6. *Non sicut patres vestri manducauerunt manna, & mortui sunt; qui manducat hunc panẽ viuet in æternum.* Hoc caueas, ne mãduces hũc panem vitalem, vt antiqui manducauerunt manna, & mortui sunt. Et qualiter manducabant illi manna, ex quo in mortem irent?
Sap. 16. Planè ait Sapiens cap. 16. *Manna deseruiens vnusquisque voluntati, ad quodquisque volebat, conuertebatur.* Seruiebat eorum affectibus manna, & ideò moriebantur, ille enim ad vitam transit, qui non trahit ad suum nutum cœlestem panem, sed potius illius nutui se ipse curat attemperare. Ait
Dion. Ar. D. Dion. Areop. cap. de communione: *Oportet enim si communionem, participationemque eius cupimus, in vitam eius, quam in carnem vixit, intueri, & imitatione, atque similitudine sanctitatis ad habitum diuinæ, & incorruptæ virtutis recurrere.* Ecce tibi, vt qui velit vitæ incorruptionẽ obtinere ex isto diuino pabulo, debet non illum ad suum nutum trahere, sed eius virtutes intueri, illisque penitus sese attemperare.

Exod. 16. Dixit autem Moyses: Iste est sermo, quem præcepit dominus: Imple gomor ex eo, & custodiatur in futuras retro generationes, vt nouerint panem, quo alui vos in solitudine, quando educti estis de terra Ægypti. Dixitque Moyses ad Aaron: Summe vas vnum, & mitte ibi Man, quantũ potest capere gomor, & repone coram domino ad seruandum in generationes vestras sicut præceperat dominus. Posuitque illud Aaron in tubernaculo, &c.

§. LV.

Cœlestis cibus festinatam gratitudinem petit.

CVm primum iuxta præcepta domini data per Moysem manna colligi cœpit, statim iussio data est de implendo gomor, & reponendo in cõspectu domini ad memoriam beneficij, & gratitudinem extorquendam. Sic ait dominus: *Imple gomor ex eo, & custodiatur in futuras retro generationes, &c.* Et si multi dubitent in quo loco repositum fuit tunc istud manna, cum nec arca, nec tabernaculum constructum fuerit, in quo postea repositum fuit. Tamen non dubitandum est, quod tunc statim, vt primo colligi cœpit, fuerit collectum, & repositum coram domino siue in paruo aliquo tabernaculo, quo etiam vtebatur Moyses ad excipienda Dei oracula, vt ait Comestor, & patet ex cap. 33. Exodi, siue in alio quouis loco deputato ad idẽ ministerium. Illud verum ex hoc maxime notandum venit, quod numerum tam cito, ad beneficij testationem manna fuerit reponendum. Restabant equidem quadraginta anni, quorum singulis diebus manna dãdum erat. Cur ergo necessum fuit tam cito colligere ad reponendum? Cur non magis id factũ fuit

vltimis diebus pluuiæ cœlestis? Quippè cum per tot annos manna ipsum quotidie ob oculos, & præmanibus erat, non erat necessarium, quod aliquod in beneficij memoriam reponeretur; cum vniuersorum mensæ ipso manna essent plenæ. Cur ergo tam cito iubetur reponi? Reponebatur in memoriam beneficij, ad gratitudinem ab Israelitis extorquendam, res autem gratitudinis minime differenda, sed quã citissime referenda. Sic cauet lex

Leuit. 7. Leuitici ca. 7. *Si pro gratiarum actione oblatio fuerit, offerent panes absque fermento conspersos oleo .:: panes quoque fermentatos cum hostia gratiarum, quæ immolatur pro pacificis: ex quibus vnus pro primitijs offertur domino, & erit sacerdotis, qui fundet hostiæ sanguinem; cuius carnes eidem comedentur die, nec remanebit ex ea, quicquã vsque mane.* Ecce vt ex hostia gratiarum actionis non permittatur, quid in mane reseruari. Et cur nil reseruaretur in mane, nisi quod res gratitudinis nõ debet dilatari, sed cum primum executioni mandari. A t Philo lib de sacrificijs apud Turrianum tract 2. de Euchar. cap. 14 *Hanc laudis victimam ipsa prima die lex iubet absumi; vt qui experti sunt propensum paratumque fauorem cœlestis numinis, incunctanter de hoc sacrificio impertiantur alijs* Sanè, qui fauorem diuinitatis experitur, non debet cunctari in exhibitione gratiarum, sed statim in ipsa prima die perfici debet, quidquid expectat ad gratitudinem ostentandam. Id quod specialiter sibi postulat fauor cœlestis panis, qui vt primum susceptientis ora tangit, incunctanter ea mouet, vt peragat, quidquid est actionis gratiarum. Hinc Psal. 44. *Eructauit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi.* Notat, quod Dauidis corda solum verbum nouerant tũc eructare. Quid plura? Psal. 118. *Eructabunt labia mea hymnum.* Non iam simplicia verba eructat Dauid, sed hymnos, sed cantica. Et vnde qui simpliciter loquebatur, sic impulsus fuit in hymnos decãtandos? Ait D. Ambr. ser. 22 in Psal. 118 *Eructat hymnum, qui eructauerat verbum. Denique & David ante eructauit verbum bonum, hic eructat hymnum. Bonum enim panem gustauit, qui de cœlo descendit Bonum panem, quem si quis manducauerit, non morietur in æternum.* Equidem vt gustauit cœlestem panem, non cunctatus est, sed incunctanter in hymnos, & cantica prorupit, quibus tãtum altorem celebraret. Non permittit cibus diuinus rem laudis, & gratitudinis dilatari. Sic Paul. 1. ad Cor. 11. ait: *Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens, fregit, & dixit: Accipite, &c.* Nondũ perfecta erant mysteria, sed cum primum accipit panem in manus, statim nihil cunctatus prorũpit in actionem gratiarum. Ex quo monet D. Chrysost. ibi hom. 27 *Si igitur, & tu cũ gratiarũ actione acceseris, nihil ijs indignum facias. Accedas gratias agens, pro ijs, quibus frueris.* Moris erat in acceptione beneficiorum, quod prius acceptaturus accedat, & post acceptum gratias ageret. Sed non faciendæ sunt hæ morę, cum Deo, simul accede gratias agens, ne prius tendas manum ad accipiendum, quam os aperias in actionem gratiarum. Non aliter Iesus Ioann. 11. suscitaturus Lazarum cum primum iubet aperiri sepulchrum statim, ait: *Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me.* Nihil adhuc extrinsecus postularat, nihil dixerat ad defunctum, sed tantum iusserat tolli sepulchri lapidem, & iam de exaudito agit gratias. Et merito, in re enim gratitudinis ostendendæ nullas moras vult pati. Theophyl ibi: *Quis autem orauit sic vnquam? Prius enim quam dixisset aliquid, inquit: Audisti me. Hæc faciens omnibus modis ostendebat suam erga patrem gratitudinem.* Et nullo magis gratitudo ostenditur, quam vbi non differtur.

Philo. *Chrysost.* *Ioann. 11.* *Theophyl.* *Pſal. 44.* *Pſal. 118* *D. Amb.* *1. Cor. 11.*

CAPVT XIII.

Aqua de petra Horeb.

Textus Historia.

RAPHIDIM Arua violentis arentia feruoribus sitiens occupabat exercitus, & diu negatis fontibus, vt siti languebat, sic malitia obfirmabatur in Moysem, & Deum. Nesciunt carnalia corda nihil paturire non felleum, quando vel saxa, vel rupes effundent mella, quæ vel murmurantium linguas faciant exundare dulcedine. Videres rem miram. Per medios querulorum cuneos ducitur Moyses vsque ad prominentem rupem Horeb, quam coram proceribus non paucis virga percutiens, subitò fluctuanti caute largissimi redundarunt latices, siccæque iciuni marmoris venę potum cunctis vomuere multiplicem. Currebant aquarum flumina, quæ gradientes in deserto, populos comitarentur, & crystallinis vndis originis sui petram, & Christum referrent, à quo nunquiem non exundant gratiarum fluenta.

(*)

PARS

PARS MORALIS IN textus literam.

IAm venit nobis petra fugenda, quæ deserta cordis dum riget, non parui inde orientur fructus virtutum.

Exod. 17. Igitur profecta omnis multitudo filiorum Israel de deserto Sin per mansiones suas iuxta sermonem domini, castrametati sunt in Raphidim, vbi non erat aqua ad bibendum populo. Qui iurgatus contra Moysem ait: Da nobis aquam ad bibendum. Quibus respondit Moyses: Quid iurgatis contra me, & tentatis dominum?

§. I.

In vitæ huius deserto etiam exactissimis Dei cultoribus non deest ærumna.

MInime declinantes à Dei vijs veniunt Israelitæ in Raphidim, vbi extrema illos aquarum penuria excipit. Ait enim: *Profecta omnis multitudo filiorum Israel de deserto Sin per mansiones suas iuxta sermonem domini castrametati sunt in Raphidim, vbi nō erat aquæ, &c.* Expende illud, *iuxta sermonem domini* quippè nec pedem mouerāt nisi iuxta Dei præcepta, eius obsecuti directionibus: & tamen sic deferuntur ad locum, in quo nullus erat potus, quo viuere possint. Crede mihi, dum in hoc vitæ deserto sumus, non est, qui se ab omni ærumna eximat, nec ille qui exactissime Deo se subdit directionibus. Felicitatem seruorum Dei extollens Paul. 1. ad Corinth 3. ait: *Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis.* Fallar, si quid præstantius dici possit de homine in hoc sæculo cōstituto, quam quod sit agricultura Dei, & ædificatio Dei, quibus ostenditur, quam sit purus ab omni vitiorum radice, & quam sit plenus virtutum. Sic enim putat D. Bruno ibi: *Vos estis agricultura Dei, à quibus iam erradicata sunt spinæ peccatorum. Estis, inquā, agricultura per ablationem malorum: estis ædificatio per positionem virtutum.* Quid fœlicius hac agricultura, vbi & Deus nō permittit vitia, & virtutes ponit? Potest in illa esse aliquid timoris? Equidē vel in ipso nomine, & re agriculturæ dicitur quā adhuc maneant expositi tēporalium euentū rigoribus. Accipite Platonem in Axioco, qui perstringēs omnes vitæ humanæ miserias in omni statu, in omni munere, tandem perueniens ad agriculturā, ait: *Verum dulcis est agricultura, est sane. Nonne tota tamē est (quod aiunt) vlcus, semper paratam doloris habens causam, nunc quidem siccitatem, nunc pluuias, nunc vredinem, nunc rubiginem, nunc vel æstum intempestiuum, vel frigus conquerens?* Equidem tota dulcedo agriculturæ non eo peruenit, vt careat omni cōtrario euentu siue in pluuiarum superefluentia, siue in siccitatis extremo, vel in alio incōmodo tēporali. Similiter, & quando quis eo peruenit dulcedinis, vt extersis vitiorum radicibus, virtutibus acceptis sic appareat, vt Dei ipsius omnipotentis digna agricultura videretur, adhuc credat se temporalibus incommodis obnoxium esse. Quo spectās Iob cap. 10. ait: *Et si impius fuero, væ mihi est: & si iustus, nō leuabo caput, saturatus afflictione, & miseria.* Merito non inuenit vir sanctus viam, qua se in hac vita liberet à laboribus. Duæ enim sunt viæ tantum per quas graditur omnis homo. Altera est impietatis via, altera est iustitiæ: si te impietati dedas, quid laboriosius, & ærumnosius? Sanè post multas tribulationes, væ vltimum te manet damnationis æternæ. Dimissa ergo impietate iustitiæ te dedis, nō ideò damna omnia temporalia effugies, & si enim iustus fuero, ait Iob, non leuabo caput, saturatus afflictione, & miseria. Semper Dei agricultura in suspirio est, ob temporales molestias. Matth. 27. ventum ad locū dominicæ crucifixionis est, ubiq; dominus Iesus crucifigitur. Quid tunc? *Tunc crucifixerunt cū eo duos latrones, vnū à dextris, & vnū à sinistris.* Cruces erant, & labores à dextris, & sinistris Dei, vt ait D. Hil. canon. 33: *Omnē humani generis vniuersitatē vocari ad sacramentū passionis domini ostēdentes.* Et quod ad passionem, & laborem vocentur ij, qui à sinistris sunt, non mirarer, at qui nihil habēt sinistrum, sed omnia dextra habeant, cur crucem etiam, cur passionem, & ærumnā inueniant? Ea est mundi huius miseria, & natura, vt nullus vacet ab ærumnis. Accipite Orig. hom. 35. in Matth. dicentem: *Est videre discipulos Christi testimonium dantes cultura Dei, cū iniquis reputari, & cū eis crucifigi, & passiones reliquas sustinere, sicut & illi. Mundus enim sanctos semper persequitur viros, & puritatis; malitiæ quidē sumus propter vtilitatē multorū, sumus autē virtutis, quia nō est mundo dignos eis.* Ecce tibi

Iob 10.

Matt. 27.

D. Hilar.

Origēs

vt & mundus ærumnis ſuis æque tractet ſemper & iuſtos, & impios. Sed & illa expendenda nimirum: *teſtimonium dantes culturæ Dei, cum iniquis reputari* prorſus in eo oſtendunt, vt ſunt cultura, & agricultura Dei, quod eiſdem, quibus iniqui, temporalibus ærumnis tenentur. Hinc patet ſtultitia Iudæorũ, qui videntes Ieſum crucifixũ Matth. 27. dicebant: *Confidit in Deo, liberet eum ſi vult, dixit enim: Quia filius Dei ſum* Vel dicebant iuxta Chryſoſtomi lectionem: *Si filius Dei eſt, & ſi vult Deus eum, ſaluet nunc eum* Pro ſigno diuinæ filiationis ponebant, quod à cruce liberaretur. Et quidem ſtultiſſimũ eſt non credere filium Dei, qui a cruce non liberatur, quando commune eſt, & iuſtis hominibus, & filijs Dei, ſub eiſdem ærũnis premi. Hinc D. Chryſoſt. hom 88 in Matth fatur: *O inſani, ſceleſique homines, an prophetæ, non erant prophetæ, & iuſti, quos occidiſtis, non erant iuſti, quoniam eos Deus a periculis non eripuit? Imo verò erant.* Planè inſania eſt non putare iuſtum qui à malis non liberatur, quando & iuſti expoſiti ſunt omnibus iniurijs temporalibus.

Chryſoſt.

Chryſoſt.

§. II.

Vix ærumna temporalis ſentitur, vbi apparet iudicium Dei.

MIrabar, quod ductor populi Angelus è columna Iſraelitas manere fecerit in Raphidim, vbi nulla erat aqua ad bibendum. Ait enim: *Caſtramentati ſunt in Raphidim, vbinõ erat aqua.* Et cur in Raphidim maluit ſiſtere eos, vt intolerabili ſiti crucientur? Eſt Raphidim D. Ambroſio laus iudicij, D. autẽ Hieronymo, ſanitas iudicij, nullo ergo ſatius quam in Raphidim ferũtur, vt ſiti excrucientur, quando ad iudicij ſonum, quævis ærumna molleſcit. Multæ clades nũtiabantur Iobo, valentes conſtantiſsimum virum frangere; & inter alias dicitur ei cap. 1. *Ignis Dei cecidit de cælo, & tetigit oues, puerosque conſumpſit.* Et ad tantum ſubſtantiæ ſuæ incendium Iob tacet, nullumque doloris ſenſum monſtrauit. Audis boues, camelos, & aſinos raptos, imò & oues cœleſti igne abſumptas audis, & non doles? Cur tot ignes non tibi eripuerunt aliquas lacrymas? Cur non turbaris in incendio tanto? Ait D. Chryſoſt. hom de Iob, & Abr *Vndè ignis miſſus? E cœlis. Indè ſcilicet venit, vnde & iudicium.* Et quando temporalia incendia à iudicij loco veniebant, nò miror, quod Iob memor iudicij, ad illorum aſpectum non mouebatur. Crede mihi nullum temporale damnum æſtimatur, vbi oculi tremendum Dei iudicium ſpectant. De illo iudicij tempore locutus Eccleſiaſtes cap. 12. ait: *Conſurgent ad vocem volucris.* Volucris vocem appellat illam, quam Archangelus in tuba faciet conuocãs omnes ad tribunal Chriſti, vt ait Paulus, *canet enim tuba.* Sed illa vox erit horrenda, maximequè omnibus timenda, de qua dicit 4. Æſdras 6. *Et tuba cantabit cum ſono, quam cum omnes audierint, ſubito expaueſcẽt.* Quid paſſer cum tuba? Quid volucris cum tremendo ſonb, qui prauorẽ incutiet omnibus? Equidem tota illa Archangeli vox, & totus ille terror profectus ab hac voce, ſi comparetur cũ iudicij articulo, in quo tonabit iudex viuorum, & mortuorum, ſic attenuatur, vt videatur paruæ cuiuſdam eſſe volucris. Ait D. Hiron ibi: *Nec mirandum, ſi Angeli tubã paſſeri comparemus, cum omnis vox ad Chriſtum comparata ſit tenuis.* Adeò equidem diuini iudicij vox tremenda eſt, adeò horrendus ſonus ſententiæ ferendæ in illo iudicio extremo, vt ad illam comparatæ voces terribilium omnium, voces hoſtilium tubarum videantur nõ exceſsiſſe paſſeris alicuius vocem. Nihil enim diuinum eſt, quod non diſpareat in cõparatione diuini iudicij timoris. Hinc Luc. 21. de illo tempore dicitur: *Erunt ſigna in Sole, & Luna, & ſtellis, & inter preſſuram gentium præconfuſione ſonitus maris, & fluctuum arefcentibus hominibus præ timore, & expectatione, quæ ſuperuenient vniuerſo orbi* Expende vt ſtellarum caſus, & terræ preſſura, & ſonitus maris nihil dicantur facere in hominibus, ſed ſolus timor venturi iudicij in hominibus cauſat arefactionem, ait enim *arefcentibus hominibus præ timore, quæ ſuperuenient* Cur non magis arefcunt præ dolore præſentium? Cur non magis arefcũt in caſu ſtellarum, in preſſura gentium, in inſueto ſonitu maris? Nonne hæc ſufficiebant ad maximã affectionem inuehendam? Cur prætermiſsis iſtis arefcunt præ timore imminentium? Ait ibi Beda: *Credo ipſum iudicis aduentum hac ſententia deſignari*, vbi autem iudicis proponebatur aduentus, non miror, quòd præ timore illius cætera non ſentiant. Imò nec preſſura terrarum, nec ſtellarũ caſus, nec maris ſonitus horrendus cenſetur eſſe. Apocalypſis cap. 20. ait: *Et vidi thronũ magnum, candidum, & ſedentẽ ſuper eum, a cuius conſpectu fugit terra, & cælũ, & locus nõ eſt inuentus eis.* Imò & cap. 21. ait: *Prima terra abyt, & mare iã non eſt.* Haud dubium, quod loquatur de comitãtibus iudiciũ Dei, cuius thronus vbi apparebat, nec cælũ, nec terra, nec mare dicũtur ibi eſſe, nec inueniri veſtigia, aut loca eorũ. Sed Lucas dicebat tũc eſſe

Iob. 1.

Luc. 21.

Eccl. 12.

Hieron.

Beda.

Apoc. 20.

esse signa in stellis, & in terris pressura, & horrendissimus maris, fluctuumque sonitus. Quomodò ergo si mare horrendum quid sonat, si terra pressuras ostendit, si cœlum tristia signa exhibet, verum est, quod nec cœlū, nec terra, nec mare, sed nec eorū locus erat? Erant equidem è terra pressuræ, è mari horrendi gemitus, è cœlis tristissimæ tenebræ, sed hæc si cum exhibitione districtissimi tribunalis comparentur, nihil erunt, minime inter calamitates poterunt percensèri. Quo forsam spectabat Aymō in 1. Dom. Aduent. fatus: *Circa finem sæculi mare, flumina, rivuli voces, & mugitus emittent, interitum suū quibusdam luctuosis vocibus deplorantes, & per hoc non parvum timorem hominibus audientibus incutient. Hinc per Ioannem in Apocalypsi dicitur: Et mare non erit* Expēde illationem, indè enim putat dictum quod mare non erit, quia horribili sonitu in fine sæculi timorem incutiet hominibus. Et quomodo non erit, si tunc edet sonitus horribiles timorem incutientes? Timor incussus erit de imminenti iudicio, respectu cuius totius malitia maris erit nulla. *Aymon.*

§. III.

Homini gratitudinem habenti nulla sterilitas, aut penuria officit.

NOta erat loci siccitas, & aquarum defectus omnibus erat æqualis tam Moysi, & Aaroni, quam popularibus; non tamen Moyses, nec Aaron sentiebant siccitatis damna, pro quibus nec verba faciunt, nec Deum precantur. Sed populares primi loci siccitatem non sustinentes maxime in Moysem alterantur Quippè ait: *Murgatus populus contra Moysem ait: Da nobis aquam*, &c. Et cur sterilitas terræ, & aridas non prius mouit Moysem ad Deum solicitandum pro aquæ, quam populares ad murgandum? Cur Moyses non prius sensit inconuenientem siccitatis, vt oraret pro remedio, quàm populus, vt iniuriosè clamaret? Rationem indigitat Lyppom. in præsenti, aiens: *Quanto plura beneficia capiunt inertes, tanto magis murmurant ingrati. Exemplar perpetuum ingratitudinis præbent Iudæorū patres.* Non mireris, quod prius sentiant aridatis spicula ad murmurādum, & murgandum populares Iudæi, erant enim ingrati, nunquam nō ingratitudinis suæ signa dabant. Soli autem sterilitas non officit, sicut nec proficit abundantia, sed gratitudo, vel ingratitudo habitantium. In fœcundissimo solo penuria consumitur ingratus, & in arenti, & sicco, bonorum fluentibus innatat homo gratus. Nota est historia ex Gen. 13. vbi Lotho data est facultas terram sibi eligendi. Erat autem circa Iordanem regio amœnissima, Iordanis aquis irrigata, quæ tanquam Dei paradisus habebatur. Erat etiā altera Chanaam regio ieiuna aquis, nisi enim multo labore fossis puteis, vix aqua inueniebatur. Tunc textus: *Elegit sibi Lothregionem circa Iordanem, & recessit ab oriente Abraham habitauit in terra Chanaam.* Et quid prosunt irriguā terra Lotho, & quid obfuit ficca terra, & arens Abrahamo? Ille quia cum ingratis Deo hominibus habitabat, nullas non miserias passus est; hic quia gratitudinis in Deum exemplar erat, in arenti solo fluenta experiebatur gratiarum: Ex quo sapienter D. Chrysost. hom. 33 in Gen. fatur: *Quæ utilitas, dic oro si terra sit fructuosa, & fera, homines autem adeò mali? Quid damni è solitudine, & infrugifera terra, si homines sint humaniores? Caput enim, & summa bonorum est inhabitantium gratitudo.* Sit hominibus gratitudo erga Deum, & licet ponantur in terra in via, & in aquosa, & prorsus sterili nullam ibi sentient penuriā, sed omnibus abundabunt. Vna hæc gratitudinis virtus sufficiens est, vt nullæ penuriæ sentiantur, vt in summa bonorum spoliatione homo dives appareat. Hinc dominus tam liberaliter permittit amicum suum Iobum omnibus bonis spoliari. Ait enim cap. 1. *Dixit dominus ad Satan: Ecce vniuersa quæ habet in manu tua sunt.* Nil excipit, nil reseruat amico, sed omnia illius tradit hosti. Et cur domine sic nudas amicum? Cur pateris iustum virum manere spoliatum, & depauperatum omnibus bonis suis? Erat Iobo in animo summa gratitudo erga Deum, adeò vt etiam in hac spoliatione illi gratias refundat, qui autem gratitudine abūdat etiam in summa penuria dives est, & nullius indigens: Ex quo D. Chrysost. ait hom. de Iobo, & Abrahamo: *Ecce omnia quæcumque habet, do in manus tuas: tollantur ab eo, quæ existimantur gratiarum actionis causæ, dives gratiarum actione appareat* Omnia ab eo tolluntur, vt nihilominus dives appareat, dives gratitudine, dives gratiarū actione. Cuius enim in ore est frequens gratiarum actio, & dives erit, & in summa etiam rerum penuria abundabit. Vt dicat idem Chrysost. hom. 1. ad Popul Anthioch. *Magnus thesaurus gratiarum actio, magnæ diuitiæ, inconsumptum bonum, armatura fortis.* Nulla penuria potest, vel attigi homo gratus. *Gen. 13.* *Chrysost.* *Chrysost.* *Chrysost.*

*Exod.*17. Sitiuit ergo ibi populus pro aquæ penuria, & murmurauit contra Moysem dicens: Cur feciſti nos exire de Ægypto, vt occideres nos, & liberos noſtros, & iumenta noſtra ſiti? Clamauit autem Moyſes ad dominum dicens: Quid faciam populo huic? Ad huc paululũ, & lapidabit me.

§. IIII.

Brutis ventris affectibus ſeruientes nulla non excitant aduerſus Deum, & proximos diſſidia.

EXpende notiſsimam illam connexionẽ, nimirum: *Sitiuit ergo ibi populus, & murmurauit cõtra Moyſem* Sitis adduxit homines, vt in Moyſem inſurgerent, nulla non diſsidia excitant qui ventris cupedijs nimis
Ad Ro.16 ſunt addicti. Ait Paul. ad Rom. 16. *Rogo autem vos fratres, vt obſeruetis eos, qui diſſenſiones, & offendicula, præter doctrinam, quam vos didiciſtis, faciunt: & declinate ab illis. Huiuſcemodi enim Chriſto domino noſtro non ſeruiunt, ſed ſuo vẽtri.* Conuenientiam ſemper eſt, vt qui ventri ſeruiunt, deſidia faciant, & aduerſus veritatem rebelliones. Vt merito dicat hom.
Chryſoſt. 32. in præſenti Chryſoſt. *Vnde diſſidia? Ab eo, quod ventri alyſq; affectibus ſeruitur.* Quaſi ventrem agnoſcat vnicam eſſe cauſam diſſidiorum, quæ excitantur aduerſum veritatem,
Gen.3. & Deum. Hinc Gen. 3. vbi prima aduerſus Deum agitatur defectio, *Dixit ſerpens ad mulierem: Nequaquam morte moriemini. Scit enim Deus, quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut Dij.* Multa fuerant animalia condita à Deo, & ſolus ſerpens inuentus eſt, cuius lingua hoſtis vteretur aduerſus Deũ, ſane quia ſolus ſerpens ſuper ventrem graditur, ſeptuque ad ea, quæ ſunt ventris, linguam dedit Satanæ, qua exurgeret aduerſus veritatem,
Baſil. Sel. & Deum. Ad hæc ait D. Baſil. Sel. orat. 2. *Serpens hominis erat ſubiectus arbitrio; ſic enim factum eſt, vt linguam diabolo cõmodarit, ad inuehendam confuſionem.* Vbi inter hominis ſubditos fuit ſerpens, qui ſolus ſupra ventrem graditur, qui vescitur terra, qui bruteſcentium, terrenorumque hominum præferebat exemplar, & fuit qui linguam diabolo commendaret, ad rebellionem aduerſus Deum mouendam. Crede mihi non ſic aduersus Deum præſto eſt leonina feritas, vt bruteſcens cura ventris; hæc vbi adeſt, & deſidia, & contentiones aduerſus Deum expectes. Proh miſeri homines, qui ventri ſeruitis, qui bruteſcentibus cupiditatibus indulgetis, qui toti inhiatis terrenis, fallar niſi cito inſurgatis aduerſus Deum. Ex Exod. 32. ait Paul. 1. ad Corinth. 10. *Sedit populus manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere.* Siue vt Caietan. legit in Exod. *Surrexerunt ad i ludendum.* Clemens autem Alex. legit: *Saturati ſurrexerunt ludere*, & notat quod pro verbo, *ſaturati*, eſt verbum Græcum, quod idem ſonat, ac *fœno repleti* Nec miremur, quod aduerſus Deum exurgant, qui ſic beſtialiter ventri indulgebant, vt nihil ſupra beſtias in cibo meditarentur. Ait ille lib. 1. Pædag. cap. 11. *Saturati ergo ſurrexerunt ludere. Saturati autem Græce eſt, quaſi dicas, fœno repleti, nempe qui à ratione alienam alimenti plenitudinem, hoc eſt, fœni repletionem, non autem cibum dixerit. Quoniam autem abſque ratione ſaturati, abſque ratione ludebant.* Nihil rationale, nihil menti humanæ conſonum in appetendis cibis, ſumendiſque cogitabant, ſed quod beſtiarum eſt, id ſolum ſumebant, de irrationali, & bruto appetitu, quid aliud facerent, quam aduerſus Deum, & rationem bella.

§. V.

Inter homines prorſus carnales non poteſt eſſe vnitas, & concordia.

ADuerſus Moyſem benefactorem, ſuum exurgit populus, qui ſitiebat aquam. Sic enim habes: *Sitiuit ergo ibi populus pro aquæ penuria, & murmurauit contra Moyſem, &c.* Auguſt. apud Lyppom. legit: *Sitiuit ibi populus aquam*, & addit: *Populus ſitiit aquam, qui Deum ſitire debuit, qui debuit ſitire iuſtitiam.* Hominis ſane eſſet rationalis, & ſpiritum habentis, quod ſitiret aliquid, ſpiritui conſentaneum, nempe Deum, & iuſtitiam. Sed homo carnalis nihil nouit ſitire niſi aquam, quæ ad carnis ſuſtentationem facit, ne miremur, quando rixas aduerſus Moyſem meditatur. Carnales enim etiam tot beneficijs obligati, quot erant hi
Lyppom.

in

in Moysem nesciunt seruare vnanimitatem. De carnalibus tollat affectibus necessum est, qui velit ad vnitatem cum suis aptari. Post perfectum Adamum, vt fœminam illi in vxorem vnanimem efficeret dominus Gen. 2. de Adamo dormiente costam extraxit *Et ædificauit dominus costam, quam tulerat de Adam in mulierem.* Cur necessum fuit Adamo costam extrahi, vt mulier ædificaretur? Vt mulierem faceres domine non suppetebat materia alia? Non erat idem limus, ex quo ipse Adã formatus est? Quid necessum fuit Adami perfectum corpus minuere, & illi costam eripere? Curabat Deus facere Adamo sponsam, cum qua vnanimiter viuere, & ideò necessum fuit Adami minuere carnẽ, nisi enim de diminutis, & circinatis carnalibus vnanimitas non conseruatur. Pulchre ait D Basil. Sel. orat. 2. *Neque vero ex terra sed ex latere membrum mutuatur: partitur corpus, vt mentem coaptet, & natura vna dissipatur arte formantis, vt vna mens construatur.* Qui corpus Adami perfecerat ante, vbi illud ad vnanimitatem seruandam aptat, quasi dissipat factum, & tollit partẽ, dissipans, & minorans carnem in Adamo, vt vna mens inter illum, & vxorem construatur. Quãdo enim in sua valentia est caro, affectusque carnalis, nescit vnanimitatem etiam cum suis seruare. V. de D Paul. ad Rom. cap 2. locutus de perditis hominibus illos dicit esse: *Parentibus non obedientes sine affectione, absque fœdere, sine misericordia.* Sed vide omni potest, quod homines nec cum parentibus affectionem habeant, nec fœdus seruent? Ait D. Amb ibi: *Quanta autẽ insolentia arrepti sunt, vt nec parẽtes suos quos authores in natiuitate habẽt, agnoscerent; & qui se natos gaudebant, illos tamen per quos esse cœperant, contemnerent: Hoc est esse sine intellectu, sine charitate, nempe Dei. Nam erat inter illos charitas carnis.* Expende vide tot illa mala oriri, quod aduersus parentes rebellarent, quod nullum fœdus seruarent, nullã amicitiam vererentur; *erat*, inquit, *inter illos charitas carnis* Vbi in illis tota erat carnis valentia non miror quod nec nouerint fœdus cum parentibus. Ait 1. Reg. 9. *Erat vir de Beniamin nomine Cis: fortis robore, &c.* Cis idem est, ac durus, nec vacat mysterio, quod qui durus dicitur, fortis etiam robore assimilatur, sed vt intelligamus, quam sit iuncta fortitudo carnis cum duritie cordis, ne vllam affectionem conseruet. In quod notabat D. Greg. PP in præsenti lib 4. cap. 3. aiens: *Cis pater Saul ideò fortis robore dicitur, vt vires corporis magnas habuisse sentiatur. Fortis ergo robore durus est: quia qui magna carnaliter exhibet, cor mol-*

Gen. 2.
Basil. Sel.
Ad Ro. 2.
D. Amb.
1. Reg. 9.
D. Greg.

le per compassionem in fraterna charitate non habet. Valenter agit, qui non imitari homines foris possint: sed intus coniungis fraternis mentibus nescit per affectum dilectionis Ecce tibi vt in valentia carnis vnanimitas esse vix possit. Vnde Cant. 1. *Si ignoras te, ò Pulcherrima mulierum, egredere, & abi post vestigia gregum, &c.* Et D Amb. petit, vt egrediatur, & abeat pedibus nudis. Et cur nudis pedibus ibit? Ait ipse lib de Isaac cap. 4. *Exi quasi exuta vinculis pedem, & nudo exerta vestigio, vt carnalia integimenta non sentias, vestigium mentis tuæ corporalia vincla non implicent. Tales enim sunt, qui ad regnum cœlorum annuntiandum eliguntur à Deo, de quibus dicat: Quã speciosi pedes Euangelizantium pacem.* Quasi nequeat pax nuntiari abijs, qui carnalia non fugiant.

Cant. 1.
D. Amb.
Isaac. 4.

§. VI.

Contumeliæ illatæ viro ingenuo acerbissimæ sunt super mortem.

NOn possum non mirari Moysis clamorem in præsenti, ait enim textus: *clamauit autẽ Moyses ad dominum, &c.* Quærebatur Moyses ad mortem Exod 2. & fugit, nullumque edidit fugiens clamorem, nec querelam vllam protulit apud Deum. Nunc autem querulos clamores mittit ad dominum. Et quando mors decreta, iurataque viro non illum incitauit ad clamorem, quæ res adeò atrox illi modo euenit, quæ faciat clamare tantum hominem? Ait Lyppom. *Conuitijs lassessitus, iurgijs impetitus, blasphemijs detorpatus, quid in tanta afflictione facit Ad dominum suum supplex festinat. Vnde sequitur: Clamauit ad dominum.* Quippe audiuit se vocari fraudalentum, & dolosum, qui fraude tantum populum eduxerat ad mortem, quibus conuitijs impetitus clamauit, præ dolore, qui tacens sustinuit quæri ad interfectionem. Et quid non faciant in ingenuo viro contumeliarum voces? Sustinuerat Iesus verbera, spinas, innumerosque dolores, è quibus omnibus duo solum quasi æque acerba ponderantur, nimirum mors in cruce, & contumeliæ illatæ ab exercitu Herodis. Isaias 53. *Sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet.* Ecce tibi vt hæc duo quasi paria coniungit nimirum & agni tonsionem, & iugulationem. Sed quis æquet tonsionem agni eiusdem iugulationi? In iugulatione cum in-

Exod. 2.
Lyppomi
Isaias. 53

genti dolore perditur vita, in tonſione lamentabile vulnus ſit nullum in corpore, ſed ſolum lanæ externum operimentum tollitur. Quæ ergo tonſio poteſt æquiparari tormento iugulationis? Non loquitur vates de qualicumque diuiniſsimi agni tonſione, ſed de illa, quam paſſus eſt apud Herodem conuitijs, & opprobrijs appetitus ab exercitu regio toto, quod quidē ingenuo viro par fuit

Tertul. duriſsimæ internetioni Ait Tertul lib. de carnis Reſur. *Tanquam ouis ad iugulationem adductus eſt, & tanquam agnus ante tondentem ſi licet Herodem ſine voce, ſic non aperuit os ſuum* Magnum ſane, quod ſic ſe permitteret carnificibus trucidandum, vt ibi ſeruaret manſuetudinē o is. Sed accipite aliud æque mirandum, quod traditus Herodi detractoris, & exercitui opprobrantium hominum, ſic inter tot opprobria, & contumelias ſe habuit, vt ſe habet agnus coram tonſore. Vel morti par, vel ſane ſupra mortem eſt viro ingenuo conuitijs, & opprobrijs peti. Samſon ille inuictiſsimus tandem comprehenſus, & oculis captus adducitur in medium Philiſthinorum, vbi amplexatus columnas, quibus do-

Iud. 16. mus tota nitebatur, ait Iud. 16. *Moriatur anima mea cū Philiſthim, concuſſiſque fortiter columnis cecidit domus ſuper omnes, &c* Sic cum Philiſthinis voluit ipſe perire vir fortis. Et cur elegit ipſe tam atrociter mori? Cur non magis mortis genus exhorruit? Cauſam in-

D. Amb. digitans ait D. Amb epiſt. 70 *Producitur de carcere Samſon, ac ſtatuitur in populi conſpectu. Erant tria millia ferme hominum virilis, ac muliebris ſexus, & gaudijs in eū exultabant cōuitijs, circumagebant ludibrijs, quod durius, & vltra ipſam captiuitatis ſpeciem viro ingenita virtutis conſcio tolerabatur. Nam viuere, & mori natura functio, ludibrio eſſe probro ducitur. Cupiens igitur tantam contumeliam morte in reliquum præuertere popoſcit à puero, vt admoueret eum ad columnas, &c.* Sic imperterriti animi vir ad ſuſtinendam mortem, inualidus fuit ad ſufferenda conuitia, quæ vt fugeret, mortem ambiuit. Huc trahenda ſunt dict. 1. tom. in Euang lib. 4 cap. 2. § 10. & tom 2. lib. 10. cap. 9. § 7. & tom. 3. lib. 16. cap. 15. § 7. & alibi.

Exod. 17. Et ait Dominus ad Moyſem: Antecede populum, & ſume tecum de ſenioribus Iſrael, & virgam qua percuſsiſti fluuium tolle in manu tua, & vade. Ecce ego ſtabo coram te ibi ſuper petram Horeb, percutiesq; petram, & exibit ex ea aqua, vt bibat populus. Fecitque Moyſes ita coram ſenioribus Iſrael. Et vocauit nomen loci illius tentatio, propter iurgium filiorum Iſrael, & quia tentauerunt dominum dicentes: Eſt ne dominus in nobis, an non?

§. VII.

Oratio pro inimicis fouendis & efficax, & maximi lucri eſt.

VIx Moyſes verba orationis finierat, & ſtatim dominus in manu eius ponit virgam potentē vel aquas educere de ſicca petra Sic enim ait: *Antecede populum, & ſume tecum virgam, &c.* Et vnde tam cito datur Moyſi imperium cum virga ad extrahendam aquam de petra? Orabat Moyſes pro hominibus ſibi iniurijs, & rebellibus, & ideō tam cito obtinuit imperium in ipſas creaturas. Efficaciſsima equidē eſt oratio pro inimicis, vt multa acquiras ex Deo. Ierem. c. 8. dicebat Dominus: *Non aſſumas laudem, & orationē pro eis. Si Moyſes, & Samuel ſteterint coram me, non eſt anima mea ad populū iſtum.* Volebat dominus ſe prorſus inexorabilem oſtendere populo nequam, & ideō adducit in medium duos, quorum orationes efficaciſsimæ omnium ſolebant eſſe, nimirum, & Moyſem, & Samuelem. Et cur inter efficaciſsimas omnium orationes, ſolas meminit orationes Moyſis, & Samuelis? Elucebant in ijs præcipue orationes factæ pro hoſtibus, quæ in emolumentis & efficacia ſunt ſuper omnes. Ait D Greg. PP. hom. 27. in Euang. *D. Greg.* *Quid ergo eſt, quod Moyſes, & Samuel cæteris patribus in poſtulatione præferuntur, niſi quod hi duo tantummodo in cuncta teſtamenti veteris ſerie etiam pro inimicis ſuis leguntur exoraſſe? Vnus à populo lapidibus petitur, & tamen pro lapidatoribus ſuis deprecatur. Alter ex principatu ejicitur, & tamen petitus vt exoraret fatetur dicēs: Abſit à me hoc peccatum quo minus ceſſem orare pro vobis.* Vt in orando pro inimicis erant celeberrimi Moyſes & Samuel, ſic adducuntur, vbi fit mentio de oratoribus efficaciſsimis; quando oratio, quæ pro inimicis fit, nunquam ſine magna

efficacia,

efficacia, & emolumento inuenitur. Hinc
Iob. 42. Iob 42. *Dominus quoque conuersus est ad pœnitentiam Iob, cum oraret ille pro amicis suis. Et addidit dominus omnia, quæ fuerant Iob, duplicia.* Orauit equidem Iob pro amicis sibi infensissimis, qui plura in illum congesserãt conuitia. Et quid hac oratione efficacius, & fœcundius? Amicis protinus veniam obtinuit, & sibi omnia bona duplicia. Ex quo sa-
D. Greg. pienter D. Greg. lib. Moral 35. cap. 7. *Plus pro se preces suas valere effecit, qui has, & alys impendit. Liberius quippe sacrificium orationis accipitur quod in conspectu misericordis iudicis proximi dilectione conditur. Quod tunc veraciter quisque cumulat si hoc etiam pro aduersarys impendat.* Expende illud *veraciter cumulat*, nunquam enim ingens bonorum cumulus non correspondit precibus pro aduersarijs orantibus. Et cur oratio pro inimicis non cumulos bonorum faciet? quando & fœcunda est ipsa patiens iniuriarum? Nota est audacia, & temeritas Philisthæi, qui Israelitas exprobrabat; ad cuius
1. Reg. 17 quem exiens Dauid, ait 1 Reg. 17 *Vadam, & percutiam eum, & auferam opprobrium de populo. Quoniam quis est hic circumcisus qui ausus est maledicere exercitui Dei viuentis?* Sic inermis adolescens agebat de hominis armati nece, quasi de re indubitata. Et vade adeò sibi facilem promittebat victorium de tã potenti aduersario? Ipse ait illis verbis: *Ausus est maledicere, &c.* Ille maledicta cõgerebat, & conuitiam populum Dei, quæ patientissime sustinebãtur, nec vnus inuentus est, qui referret pariter. id quod notans Dauid tibi asserit victoriam indubitatam. Ait Diu. Basil.
Basil. Sel. Sel ora. 15. *Maledictam illam inimici linguã victoriæ pignus teneo.* Nunquam non est pignus bonorum in populo qui nescit maledicenti referre parta. Vbi enim videris conuitia actum, nihilque simile retorqueri, puta ibi ingentes bonorum cumulos aggregari.

§. VIII.

Dei spiritus est, quod in acceptis bonis par pari referas.

NOn otiose dictum Moysi, quod ad extrahendam aqua de petra tolleret virgam, qua mare percussit. Ait enim: *Sume tecum virgam qua percussisti fluuium*, dubitat Augustinus si nomine fluminis intelligatur mare à Moysis virga percussum, & requirit exemplum similis locutionis. Do ego
Iona. 2. exemplum in Iona cap. 2. vbi ait: *Proiecisti me in profundum in cor maris; flumen circumdedit me.* Nec ibi licet intelligere per flumen, aliud quam mare, quando totum Ionæ naufragium in mari peractum est. Et vt erat & vicinius, & celebrius Moysis factus, quod virga percusserit mare, & fecerit viam siccam peregrinantibus, sic non dubito ad hoc respexisse dominum, quando dixit; Sume virgam, qua percussisti fluuium, id est, fluentes aquas maris. Sed cur præcipue meminit Dominus percussionis qua mare scissum fuit, & ostendit aridam viantibus, quando volebat, vt simili percussione petra stillaret aquas? Vt ostendat quam à Deo veniat, quod mutuis officijs par pari referant vniuersa creata. Sanè ad virgæ percussionem aquæ maris diuisæ reddiderunt aridam, qua Israelitæ siccis pedibus ambularent. Modo autem ad eandem virgæ percussionem aridi lapides euomunt aquas, quæ possint Israelitas satiare. Sic aridi dedit aquas, quia aquæ dederant aridam. sic Dei est, quod mutuis officijs nobis referamus paria. Sic ipse Iesus Ioan. 13. *Ioan. 13.*
surgens à mensa, & linteo se præcingens *cepit lauare pedes discipulorum.* Et cur voluit suorum discipulorum pedes lauare? Etant discipuli filij Abrahæ, cuius hospitium ingressus dominus Gen 18 simile quid accepit ab Abrahamo, cui modo in filijs parem *Gen. 18.*
exhibet gratiam. Ait enim Tertul lib. de Tinit *Quod enim erat futurus meditabatur in sacramento Abrahæ factus hospes apud Abrahã filios futurus: cuius filiorum pedes, ad probationem, quod ipse esset, abluit: reddens in filijs ius hospitalitatis, quod aliquando illi fœnerauerat pater.* Ablutus aliquando pedibus ab Abrahamo, simile modo præstat filijs Abrahæ. Et ad quid simile refert? Ait, *Ad probationem quod ipse esset*, nullo euidentius monstrauit se Deum esse, quam si parem referret gratiam. De Iuda tribu ait Num. 24 *Qui be-* *Num. 24.*
nedixerit tibi, erit & ipse benedictus. Et ex hoc mutuo officio benedictionẽ colligit Theophylact. mihi adhærentem diuinitatem, de cuius solius assistentia venit, quod beneficijs par referatur. Ait enim in cap. 2. Matth. *Qui benedicunt te, benedicentur: ecce deitatem. Sola enim Dei natura hanc benedictionis virtutem habet.* Quippe in solo Deo inuenies, quod benedictionibus acceptis paria referantur. Nec aliter fieri potest, vbi Dei spiritus habitat. Vnde Gen. 22. dicebat Dominus Abra- *Gen. 22.*
hæ: *Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis Isaac, & vade in terram visionis, ibique offeres eum in holocaustum.* Quam nouum hoc & inusitatum holocaustum Deo? Ex quo tibi Domine victima humana placuit? Vnde potuit venire, vt tibi vnici filij holocaustum placeat?

placeat? Cur ergo requirebas oblationem adeò inusitatam? Sanè volebat firmare Deus decretum suum de dando filio suo, ideò petit sibi filium hominis dari, ne posset tanto obsequio non reddere parem gratiam. Ait D. Macharius orat. de Exalt. Crucis: *Abraham filium vnigenitum ex promissione susceptum ad eadem ducebat, & immolare festinabat, iussus à Deo, volente, opinor, vt & sacrificium illud pro totius mundi salute peragendum firmaretur.* Vt firmum est, quod Deus obsequentibus sibi parem gratiam referat, sic firmatur; quod filium suum in holocaustum daret, eo ipso quod filium Abrahæ in holocaustum acceperat. Deest enim est quasi non posse parem gratiam non referre. *Machar.*

§. IX.

Deus velocior est omni creatura in ijs quæ sunt profutura homini.

DIcitur Moysi, quod vadat ad petram, in qua iam Deus est. Sic enim ait: *Virgam, qua percussisti fluuium, tolle in manu tua, & vade. Ecce ego stabo coram te ibi supra petram:* Ex Hebræo ait: *Ecce ego sto ibi, &c.* Moysi adhuc dicitur, quod vadat, ipse Deus iam ibi stat. Quantumuis enim creatura currat & volet, citius quam illa accedat, stat Deus in loco, vbi est hominũ negotianda salus. Quo spectat illud Luc. 1. *Missus est Angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galileæ, cui nomen Nazareth, ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid, & nomen Virginis Maria. Et ingressus Angelus ad eam dixit: Aue gratia plena, Dominus tecum.* Expende illud: *Dominus tecum,* & si enim Angelus festinauit, vt ad Virginem perueniret, Dominus, qui miserat Angelum, ante eius accessum iam inuenitur in Maria. Sanè vt Dominus hominum curam suscipiat, præteruolat creaturas omnes, præteruolat Angelicos spiritus. Id pulchrè expendens D. Ber ser. 54. in Cant ait: *Denique transilyit Gabrielem, & peruenit ad Virginem, eodem Archãgelo testante, cum ait: Aue gratia plena, Dominus tecum. Quid? Quem modo reliquisti in cœlo, nunc in utero reperis? Quonam modo? Valuit, & præualuit super pennas ventorum. Vistus es ò Archangele, transilyite, qui præmisit te.* Non sic creatura aliqua, non sic Angeli currunt in hominum auxilium, quim dominus præcurrat, adeò vt cum velocissimi sint in via, iam ipse dominus in termino posit sentiri. Eadem recidens ait Chrysol ser 143: *Missus est Angelus à Deo, & quid dicit? Dominus tecum. Ergo erat cum Virgine, qui ad Virginem miserat. Præcessit nunt. suum Deus.* Tarda est omnis creatura in negotio humanæ salutis, vnus Deus transilit omnes, & ante quam alij accedant, iam ipse in negotio inuenitur. Cupiebat aliquando sponsa vrgere dil &tum, vt ad homines saluandos veniret, & ait Cant. 1. *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie.* Et loca prandii, & accubitus requirebat, vt inueniens quiescentem aditer vrgeat. Et quid interea? Ipsa ait: *Ecce iste venit saliens in montibus.* Accubantem, aut prandentẽ quærebat, & non potuit videre nisi iam venientem, & prosilientem in montium cacuminibus. Sic eius festinatio superat, & excedit vel cogitationem, & desideria sponsæ suæ. Ad hæc pulchrè Ber ser. 1 de Aduentu: *Venientem vides, ò pulchra, sed exclamentem videre ante non poterat. Diuisti enim: Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes. Verumtamen ecce egressus est de loco suo, & qui cubans pascit Angelos, ipse cepit, & sanabit nos, & videbitur veniens, & pastus qui cubans, & pascens ante videri non poterat.* Expende illud: *Videbitur veniens, & pastus*, adeò enim festinat, ex quo negotiatur humanam salutem, vt quamtumuis properes, vt illum cubantem inuenias, vel saltem prandentem aditer, nunquam inueniatur à te, nisi iam pransus, & veniens, & superans montium cacumina. Qui properantem viatorem conuenire desiderant, accubitus, & prandij loca operiuntur, vt ibi conueniant illũ. Sic sponsa aduentum Saluatoris sui expectans, cogitabat de accubitus, & prandij locis, vt ibi eum conueniret. At festinatio Saluatoris in iuuandis suis omnes creatos cogitatos superat, nec aliter potest inueniri, quem iam pransus, & vel montium prærupta tenens velocitate sua. Sed expende adhuc illud: *Et videbitur veniens & pastus, qui cubans, & pascens antea videri non poterat.* Et quidem Gen. 18. tres viri, quorum vnus erat Dominus, dum peregrini veniunt, intrant Abrahæ domum, ibi cubant, ibi prandent, & ibi Abraham, & omnis eius familia eos videt cubãtes & prandentes. Cur ergo hic cubans, & prandescernitur dominus, & ibi nec cubans, nec prandens, sed veniens, & pransus ostenditur? Ait text. ibi: *Cum surrexissent inde viri, direxerunt oculos suos contra Sodomam.* Vbi Chrysost. *In tabernaculo Abrahæ & Angeli, & eorum dominus resistunt. Abituri autem illinc erant ad subuertenda Sodoma.* Et hæc est tota rei explicatio, vbi enim dominus pergit ad perdendos *Chrysol.* *Cant. 1.* *Gen. 18.* *Chrysost.*

dendos

dendos homines, adeò cunctanter pergit, vt in accubitu, & prandij loco videri possit: at vbi ad saluandum venit sic properat, vt minime accumbens, aut prandens, sed veniens & pransus videri semper possit. Felix, qui in salute sua procuranda huius Dei sequitur ductum, fallar, nisi velociſsimos superet. Magi illi primi Iesu adoratores à remotiſsimis regionibus Orientis venerunt, & decimo tertio die natiuitatis adorarunt dominū. Aiunt
Matth.2. ipſi Matth. 2. *Vidimus ſtellam eius in Oriente, & venimus adorare eum.* Et qualiter tamcito venire potuerunt? An dromedarij pernicitate? An Angelorum opera? Non creaturis, ſed ipſi paruulo credit tantam velocitatem D. Thomas in catena, vbi ſic ex Remigij ſententia loquitur. *Sed quærendum eſt ſi Chaldæi, vel Perſæ de vltimis finibus terræ fuerunt, quomodo in tam breui ſpartio Hieroſolymam venire potuerunt? Sed ſciendum eſt, quod aliqui ſolent dicere, quod puer, qui tunc natus in tam breui ſpatio temporis de vltimis finibus terræ ad ſe perducere potuit.* Non Dromedariorum, imò nec Angelorum, nec vllius creaturæ fuit opus, quod à finibus terræ tam breui ſpatio venirent in locum vbi parabatur ſalus hominum. Id vnus Deus poteſt efficere, qui vt ipſe ſuperat omnem creatam velocitatem, vt medeatur homini, ſic aſſeclas ſuos fecit venire ante omnes ad medelæ locum.

§. X.

In Chriſti paſsione fidelium leuamen, & vita.

EXpende remedium ex Deo datum, vt bibant, & viuant homines, nimirum ait: *Percuties petram, & exibit ex ea aqua, vt bibat populus.* Et quando petra erat Chriſtus iuxta Pauli aſſertum, quid de Chriſto percuſſo non exeat in leuamen hominum? Crede mihi ex quo Chriſtus vt percuſſus in ſua paſsione, nullum ibi non apparuit refrigerium, quo & quieſcant, & viuant homines. Nullus vnquam homo maiori ſiti, & fame, & laſſitudine confectus fuit, quam erat illa fugitiua, & perdita ouis, quæ à Dei caulis exiliens in vijs errabat difficilibus, & laborioſis. Illam tandem inuenit paſtor, inuentam
Luc. 15. nec paſcit, nec adaquat, ſed in humeris ponit. Ait D. Luc. cap. 15. *Et cum inuenerit eam, imponit in humeros ſuos gaudens, &c.* Cur non magis fameſcentem cibat, & ſitientem adaquat? Cur pro omnibus ſolos humeros exponit, quibus medeatur oui? Erant in humeris ſigna paſsionis, in illis crucis virga percuſsit ſaluatorem, & inde non poterant non prodire hominibus omnia ſalutis commoda. Ex quo ait D. Amb. ſer. 22. in Pſal. 118. *D. Amb.* *Denique inuentam paſtor ouem humeris imponit ſuis. Agnoſcis vtique myſterium, quomodo ouis laſſa reficiatur: quia non poteſt aliter humana conditio laſſa recreari, niſi ſacramento dominicæ paſsionis, & ſanguinis Ieſu Chriſti, cuius principium ſuper humeros eius.* Niſi depercuſſo Chriſto non poterat recreari tam deplorata ouis, at vbi percuſſus eſt, nil inde boni requiritur, vt emēdentur humanæ perditiones: Poſt Domini reſurrectionem ait Angelus mulieribus Matth. 28. *Scio, quod Ieſum,* *Matt. 28.* *qui crucifixus eſt, quæritis. Surrexit, nō eſt hic, Venite, & videte locum.* Reſurgentem, & glorioſum annuntiat, & nihilominus mulieres conuocat, vt videant dominicæ ſepulturæ locū. Et quando dominus à ſepulchro exijt, cur mauis, quod fœminæ adhuc intrent ſepulchri locum? Cur non magis hortans, vt mortem obliuiſcantur, attentæ, & intentæ gloriæ reſurrectionis? Quid vitæ aſſeclas adhuc retines in mortis conſideratione? Sapienter Angelus ſalutis ſpem genituris in fœminis, eas trahit ad ſpectandum theatrum dominicæ paſsionis, de quo ſolo habebant, vt vitam recipere poſſent. Ait D. Chryſol. *Chryſol.* ſer. 77 *Mulieres vocat Angelus ad videndum, vt ſacri corporis locus mundaret oculos quos diabolo claudente, vetitæ arboris macularat aſpectus. Ingrediuntur ſepulchrum, vt conſepulta domino totam fidei reſurgerent in ſalutē.* Quod bonum, aut quæ vita poſſet ſperari à mulieribus niſi de paſsione Chriſti? Sanè, quæ reformari debebant, & in vitam erigi immortalem, nullò aptius trahuntur, quam ad Chriſti paſsionem meditandam. Huc ſpectent omnes, qui diuinis fluentis amant ditari. Hinc Matth. 3. *Baptizatus Ieſus confeſtim aſ-* *Matth. 3.* *cendit de aqua, & ecce aperti ſunt ei cœli: & vidit ſpiritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ſe.* Et cur ſpiritus diuinus venit ſuper Ieſum in ſpecie columbæ? Cum venit ſuper Apoſtolos Act. 1. venit in ſpecie linguarum ignearum. Cur ſimiliter non venit ſuper Ieſum, ſed maluit venire in ſpecie columbæ? Venit equidem ad Ieſum in ſpecie columbæ, vt doceret, quid vniuerſi debemus in Ieſu ſpectare; vt enim columba in petra quærit foramina, vt ſibi faciat habitaculum; ſic etiam nos ad paſsionis dominicæ ſemper ſpectemus foramina, vt inde nobis æterna paremus habitacula. Ait Paſchaſ. *Paſchaſ.* lib. 2. in Matth. *In columba merito apparuit, vt per eam nos doceret, ipſi in eo quales eſſe debeamus. Soleit itaque nidificare in foraminibus petræ,*

petræ, seu in cauerna maceriæ: petra autem est Christus, in cuius lateris foramine omnis Ecclesia nidificat. Ecce tibi venit Spiritus sanctus ad Christum ea specie, qua & nos ad illum similiter veniamus, nimirum vt columbæ foramina plagarum meditantes, ibique nidificantis, vt de earum refugio æternum viuamus.

§. XI.

Quæ à passione Christi veniunt bona firmiora sunt, & durabiliora.

NOn vacat mysterio quod in hac petræ percussione iuxta omnes Patres, passio Christi exprimatur. Ait enim: *Percuties petram, & exibit aqua.* Et cur petra Christi percussiones repræsentabit, nisi vt ostendantur quam firmiora, & securiora sunt, quæ per Christi passionem dantur, vt quæ in petra fundantur? Ait D Ber. ser. 61. in Cant. *Quid non boni in petra hac? In petra exaltatus, in petra securus, in petra firmiter sto. Et re vera, vbi tuta, firmaque securitas infirmis & requies, nisi in vulneribus saluatoris?* Discurre homo per omnium creaturarum habitacula, nullibi inuenies firmum fundamentum bonorum nisi hoc veniat de Christi plagis. Christi passio est, quæ nobis peperit vitam nullis casibus amittendam. Quo spectans aiebat Dominus apud Chrysost hom in Parasceue apud Grethserum tom. 2. *Surrexit mortuus in Galilea, at rursus mortuus est. Ego vero postquam per crucem resurrexi, non possum amplius mortem incurrere.* Expende vnde fundet, quod amplius non morietur, nimirum, *postquam per crucem resurrexi*, quæ enim per crucem, passionemque saluatoris data sunt, ea ex se firmitudinem habent, qua nulli incõmodo cedant. Quid in passione domini fundatur, quod non firmiter perseueret? Ioannes cap. 19. notabat titulum cruci appositum Saluatoris, quod *erat scriptum Hebraice, Græce, & Latine.* Ex quo illud singulare accidit, quod etiam deletis, & exterminatis è terra populis Hebræis, Græcis, & Latinis, hæ linguæ adhuc perseuerant, & resonant Christum in Ecclesia. Quod vt incredibile in alijs videretur, sic in ijs linguis, quæ cruci saluatoris affixæ fuere, minorem admirationem generat. Vt dicat D. Hieron in Nepotiani Epitaph. *Nunc passionem Christi, & resurrectionem eius, cunctarum gentium, & voces, & literæ sonant. Tacco de Hebræis, Græcis, & latinis, quas nationes suæ crucis titulo dominus dedicauit.* Ecce vt quando miratur Hieronymus de omnium gentium vocibus resonantibus Christum, in re tantæ admirationis tacet, & prætermittit Hebræas, Græcas, & Latinas voces. Et cur hæc voces prætermittendæ sunt, & tacendæ? Ipse rationem reddit aiens: *Quas nationes suæ crucis titulo dedicauit.* Quæ enim litteræ affixæ fuere titulo crucis, non adeò mirandum est, quod resonantes Christum æternum perseuerent. Commune namquam est dominicæ passionis suis firmitatem, & securitatem præbere. Vnde ait verus nostrarum animarum amator Cant. 2. *Veni columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ* Septuag. legunt: *Veni columba mea in tegimento petræ, iuxta pro murale*, alij ponunt: *iuxta munitionem.* Et vniuersi firmitatem, & securitatem insinuant, quæ venit de vulneribus saluatoris. Vt dicat D Amb. lib. de Isaac cap. 4. *Surge secura in tegimento petræ, id est, tuta passionis meæ, & fidei munimento. Suxerunt enim mel de petra, & oleum de firmissima petra. Hoc in tegimento animæ piorum indutæ, iam nudæ non sunt, & hac illis est præmunitio.* Sanè ex quo Christus petra percussa, & excabata apparuit, iam habent animæ vnde fortitudinem, & firmitatem induant aduersus hostiles incursus, ne facile corruant, sed perseuerent æternum in bono duraturæ. Hinc dominus Matth. 27. calicem discipulis porrigens aiebat: *Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur* Additur in canone Missæ: *Noui & æterni testamenti* Quando enim vetus testamentum condiderat sanguine animalium rubricatũ, quod & penitus deletum, & immutatũ est, nunc ad aliud testamentum accedens, ne de eius duratione, & firmitate dubitaretur, premisit sanguinis sui pretiosi effusionem. Nec iam dubitandum erat de secura, & æterna hæreditate, cuius testamentum firmatũ erat dominica passione. Quo respiciens Orig. ibi aiebat: *Si sanguis testamenti infusus est in corda nostra in remissionem peccatorum nostrorum, effuso eo potabili sanguine in corda nostra, remittuntur, & delentur omnia quæ gessimus ante peccata. Ipse autem, qui accepto calice dicit: Bibite ex hoc omnes, nobis bibentibus, non discedit à nobis* Expende illa verba: *Nobis bibentibus, non discedit à nobis*, quibus notatur discrimen sanguinis veteris testamenti, & sanguinis noui. In veteri enim testamento sanguis ponebatur in postibus ostiorũ, quem videns dominus præteribat. Sic ait Exod. 12. *Transiuit dominus percutiens Ægyptios, cumque viderit sanguinem in superliminari, & in vtroque poste, transcendet ostium, &c.* Ecce tibi

D. Bern. *Chrysost.* *Ioann. 19* *Hieron.* *Cant. 2.* *D. Amb.* *Matt. 27.* *Orig.* *Exod. 12.*

ribi vt viſo ſanguine tranſibat alio dominus, quod longe aliter fit in nouo teſtamento, in quo ſanguis, & mors ipſius teſtatoris intercedit, & non ponitur ſanguis in poſtibus, ſed intra viſcera conditur, dumque bibitur ſanguis, non alio tranſit dominus, ſed ibi manet. Quando autem dominus cum ſanguine pro nobis effuſo intrat in corda noſtra, abdubiū, quod non penitus abſcedat à nobis, vt abſceſsit à priori populo. Sed in nobis fundabit tabernaculum, quod iuxta Iſaiæ vaticinium auferri non poterit. Quando enim ab Eccleſia ſua funditus abijcietur dominus?

§. XII.

In percutiendis peccatoribus vnus Deus ſpectandus eſt ab eo, qui fructuoſe vult percutere.

MVlta fieri ſigna per virgam dominus iuſſerat, ſiue enim Nilus in ſanguinem conuertendus erat, ſiue mare diuidendū, id virga fiebat, vt ſupra vidimus. Sic enim
Exod. 7. dicebat Exod. 7. *Tolle virgam tuam, & extende manum tuam ſuper aquas Ægypti: vt vertantur in ſanguinem*: Sed & Exod. 14. dicit: *Eleua virgam tuam, & extende manum tuā ſuper mare, & diuide illud.* Ecce vt iubetur virga eleuari ſuper mare, vel ſuper fluuium, vt ſigna ibi fiant, ſed non additur, quod Deus erit, vel ſuper flumem, vel ſuper mare in illa virgæ eleuatione, aut patratione miraculi. In præſenti autem, nil prius dicit dominus, quā: *En ego ſtabo coram te ibi ſuper petram Horeb, percutieſq; petram, &c.* Non ſinitur virga tangi lapis, antequam ſuper illud Deus coram Moyſe adſtaret. Et cur cū & fluuius, & mare virga tangantur abſq; eo, quod dicatur Deus ſuper ea coram Moyſe ſtare, petra tunc ſolum permittitur tangi virga, cum Deus ſuper illam coram Moyſe ſtaret? Erat percuſsione petra emollienda in largiſsimos, & dulciſsimos fontes aquarū, & tunc vel lapideus peccator emollitur, & fructuoſe à corripiente tangitur, quando percutiēs vnum Deum coram ſe habet. Nil aliud præter Deum ſpectet, qui peccatores percutit, & fallar, niſi vel è lapidibus dulciſsimos fructus valeat extrahe
Exod. 32. re. Huc traho Moyſem Exod. 32. ſe in peccatores armantem, dum ait: *Siquis eſt domini iungatur mihi. Congregatique ſunt ad eum omnes filij Leui.* Expende, qui elegantur pro vindicta peccatorum, nimirum filij Leui, quorum portio ſolus Deus erat, nihilque aliud ſibi in terra ſpectabant. O quam fructuoſe! O quam ſine iniuria iſti percuterent fratres! Ait D. Amb. epiſt. 56 *Neque vero aliquid durum factum videtur pro vindicta iniuria cœleſtis. Deniq; ſanctiora cæteris ad hoc munus eliguntur miniſteria Leuitarum, quorum portio Deus.* Quorum erat nihil aliud habere, nihil aliud ſpectare quam Deum, ij merito eligun tur, vt ſine iniuria, & fructuoſe poſſent, & peccatores percutere, & caſtigare. Crede mihi, vbi Deus præualet, non poteſt non fructuoſa eſſe percuſsio, & caſtigatio. Pro quo Michæas cap. 5. aduerſus Iſraelitas, fatur: *Nunc vaſtaberis filia latronis, in virga percutient maxillam iudicis Iſrael. Et tu Bethleem Ephrata, paruulus es in millibus Iuda, ex te mihi egredietur, qui ſit dominator in Iſrael.* Et Iſraelitarum ponit pœnam, & redemptionē; dicit enim, vt propter peccata regio vaſtanda eſt, & principes virga percutiendi. Et addit, vt interea cœleſtis dominator, Chriſtus dominus appariturus eſt. Et qui locus dominicæ apparitionis? Ait: *Bethlehem Ephrata.* Dum Iſrael vaſtatur, dum virga percutitur, Bethlehem Ephrata dominum exhibet, & in ſe natum oſtendit. Bethlehem autem eſt domus panis, Ephrata domus videntis furorem. Et quid furor ad panem? Multum per omnem modum; vbi enim Deus apparet, furor percutientis peccata cœleſtes fructificat dapes. Ait D. Amb. lib. 5. epiſt. 18. *Itaque qui virga maxillam percutit Iſraeliticæ animæ, erudit eam ad diſciplinam patientiæ dominica correctione. Ecce tibi vbi domus furorem videntis erat, ibi domus panis eſt: vbi crudelitas, ibi pietas: vbi pœna innocentium, ibi vniuerſorum redemptio, ſicut ſcriptum eſt: Et tu Bethlehem domus Ephrata non es minima inter principes Iudæ. Ex te enim exiuit princeps in Iſrael. Bethlehem domus panis eſt, Ephrata domus furorem videntis. In domo igitur furoris generatus eſt Chriſtus, & ideò iam non domus furoris, ſed domus panis.* Et quidem vbi inter ictus virgæ, inter furores corripientis vnus Chriſtus apparet, totus ille furor deſinit in panes, tota crudelitas in pietatem, tota pœna in ſalutem. Numquam enim non fructifera eſt caſtigatio, in qua præ oculis eſt vnus Chriſtus ſaluator. Vbi Deus eſt ſolus, qui mouet ad percutiendum, ad ipſum pertinet, quod percuſsionem vertat in ſanitatem. Ait Iob cap. 5. *Increpationem ergo domini ne reprobes Quia ipſe vulnerat, & medetur: percutit, & manus eius ſanabunt.* Ex quo Diu. Auguſt. ſuper Pſal. 50 ait: *Illa eſt vox domini: Ego percutiam, & ego ſanabo. Percutit putredinem facinoris, ſanat dolorem vulneris.*

D. Amb.

Mich. 5.

Amb.

Iob 5.

vulneris. *Faciunt hoc medi i, secant, percutiũt, & seruant armant se, vt feriant, ferrum gestant, & curare veniant* Nec aliud quam salutis fructum parit percussio, in qua solus Deus spectatur.

§. XIII.

His Deus gratissime adest, à quibus doctrinæ exiliunt fluenta.

NEc sum satis miratus, quod Deus super petram adstet, quando ait: *Ecce ego stabo coram te ibi super petram, & exhibit ex ea, aqua, &c.* Qui non stetit supra mare, vbi scissum viam Israelitis parabat, nec super Nilum, vbi vndas mutabat in sanguinem, cur maluit super petram stare, quæ conuertenda erat in fontes aquarum? Semper equidem Deo placet inhabitare in ijs, a quibus scaturiunt fluenta doctrinarum. Ait eius sponsa
Cant. 2. Cant. 2. *Ecce iste venit saliens in mõtibus.* Prima venientis Dei vestigia in montibus apparent. Et cur in montibus? An quia inde præcipites aquarum fluuij in plane contendunt, vt ea valeant fœcundare? Plane nullus mons detinet æque Deum, ac ille, qui salientibus in vitam æternam exundat doctrinæ
Origen. aquis. Ait Orig. hom. 3. ex quatuor: *In ijs scilicet, in quibus verbum Dei, crebris sensibus & copiosis velut perennibus ebullit fluentibus, in ijs vitæ, ac scientiæ, & doctrinæ merito montibus, dignissime salire verbum Dei dicitur, & exilire, factus in eis per affluentiam doctrinæ fons aquæ viuæ salientis in vitam æternam* Ecce tibi verbum Dei in quibus salit, nimirum, in ijs, qui doctrinæ, vitæque montes effecti, vndique scaturiunt plenissimis sapientiæ animis, crebris, & copiosis sensibus, & studijs Ecclesiæ arua rigantes. In ijs verbum Dei moratur, in ijs perpetuo salit. Id quod alio exemplo explicat ipsa Dei amatrix aiens
Cant. 2. Cant. 2. *Similis est dilectus meus capreæ hinnuloque ceruorum*. Et in quo similis ceruorum hinnulo, nisi quia sicut ceruus contendit ad fluenta aquarum, sic ipse contendit semper ad eos, qui plenis doctrinæ amnibus fœcundant orbem terrarum? Ait Dia.
D. Amb. Ambr. lib. de Isaac cap. 4 *Quæsti hinnulus ceruorum, qui desiderat ad fontes aquarum, descendit ad Paulum, & circumfulsit eum, & exiliuit super Ecclesiam suam*. Itaque vt ceruus contendit ad aquarum fontes, sic Deus amat eos homines, à quibus doctrinæ fluenta nascantur.

§. XIIII.

Vtiliora sunt, quæ nobis infirmitatem potius quam virtutem recolant.

MVlta in hoc loco apparuerũt grandia, à quibus posset locus denominari. Et fuit Moysis oratio pro rebellibus, & Dei apparitio, & rupes Dei potestate conuersa in fontem aquarum. Quibus prætermissis maluit Moyses à Iudæorum offensa locum denominare tentationem Sic ait: *Vocauit nomen loci illius tentatio propter iurgium filiorum Israel* Cur non potius à diuinæ virtutis fauore in fonte exhibito locum denominant? Cur maluit in loci nomine memoriale facere Israelitici criminis, quam cœlestis fauoris ei dati? Sanè nouerat, quã vtiliora erant hominibus ea, quæ eorum prætendunt infirmitatem ijs, quæ virtutẽ declarant. Aliquando condiderat dominus hominem pulchrum, perfectum, omnibus numeris absolutum, ad imaginem Dei factum, vt vere posset vocari absolutissima Dei imago, & quasi Deus in corporalibus. Hunc tamen conuenit diabolus, & ait: *Eritis sicut dij* Gen. 3 Nec *Gen. 3.*
rem proposuit multo alienam à perfectione humana in illo statu; in quo homo erat perfecta imago. Accessit tandem Deus, & ait homini: *Puluis es, & in pulueremreuerteris.* Ecce tibi ob oculos hominis proposita est, & eius præstantia, & eius infirmitas, præstantia fuit à serpẽte proposita, infirmitas à Deo. Et vter egit cum homine vtilius? Sanè ille longe vtilius egit, qui illi proposuit ob oculos infirmitatẽ. Pulchrè rem ait Gil. D. Chry- *Chrysost.*
sost. hom. de ferendis reprehens. & contem. Pauli, fatus: *Hic quidem dixit: Eritis sicut Dij: Ille autem: Terra es, & in terram ibis. Vter igitur magis profuit, hic ne, qui dixit: Eritis sicut Dij, An ille, qui dixit: Terra es, & in terram abibis? Ille mortem interminatus est, hic immortalitatem promisit Atqui hic qui immortalitatem pollicitus est, è paradiso eiecit. ille vero, qui mortem comminatus est, in cœlum inuexit.* Ecce tibi vt ostensio infirmitatis vtilior est homini, quã præstantiæ prædicatio. Nec vlli dubium esse potest, quod longe maioris vtilitatis sit, qui nostras infirmitates nobis ob oculos proponit, quam qui nostras aliquas gratias propalat Hinc est, quod Matth. *Matt. 16*
16. Petro mysterij crucis reprobãti dicit dominus: *Vade post me Satana quia non sapis ea, quæ Dei sunt, sed ea quæ hominũ* Fidelissimo discipulo nõ dubitat dominus obijcere diuinorum

nõrũ ignorãtiã, & aduersariũ vocare. Verũ Iudæ proditori cum carnificum phalãge accedenti dicit idem dominus Matth. 26. *Amice, ad quid veniſti?* Matt. 26. Sanè hæc erat maxima Iudæ gratia, quod inter diſcipulos, & conuiuas & familiares Chriſti poſſet numerari. Quam gratiam illi accidenti ad proditionẽ ob oculos ponit ſaluator. Sed cur Petro proponit ea, quæ in illo erant infirmitatis; Iudæ autem ea, quæ erant ſummi ſplendoris, & gratiæ? Cur Iudam amicum vocat, & Petrum Satanam? Eſto, quod Petrus erraut, tamen non ſic erraut vt Iudas, quando ergo Iudam amicum vocat, cur Satanam vocare Petrum maluit? Sanè oſtenſio gratiarum eius reſeſt homini inutilis ad ſalutem animæ, & quæ vel dæmonum mancipio Iudæ ſtatim perituro datur. At oſtenſio infirmitatis, vt vtilior, ſic Petro exhibetur, cui ſalutaria omnia procurantur. Accipite D Baſil Sel. ſantem orat 31. Basil. Sel. *Quæ hæc eſt aſperitas verborum domine? Quæ formidanda in Petrum increpatio? Vidiſti cum militibus, & armis inuadentem Iudam, nec diviſti: Vade poſt me Satana, non verbis inuertiſti, ſed ais: Amice, ad quid veniſti? Et contra Iudam talis, & Petrus amoris premium fert contumeliam? Feritur, qui parcit, & ex ignoratione offendens verbis vapulat? Na, inquit per humanus ſaluator, vbi enim vlcus eſt immedicabile, ibi pharmacum inutile, vbi autem curationis ſpes, ſectionem induco curationi.* Expende illud, *ibi pharmacum inutile*, quippè vt medici in deploratis infirmis, vbi remedia omnia nihil prorſus, non omnino abſtinent à remedijs, ſed inutiles quaſdam, & leuidenſes vnctiones iubent frequentari, vt curatorum anxietates fallant, ſic dominus deploratis hominibus inutilia pharmaca permittit, miranrum laudabilia eorum ob oculos ponit. At vbi ſalus hominis ſperatur, tunc quæ vtiliora ſunt applicat, tunc infirmitatum, & miſeriarum, & peccatorum putredinem, vel aſperrima propalat. Hoc enim ſemper vtilius eſt, vt ſalus habeatur.

§. XV.

Eleemoſynæ virtutis maxime inter alias elucet morales.

NOn quieſco, dum video Deum ſupra hanc Horeb petram ſtantem, quando ait: *En ego ſtabo coram te ibi ſuper petram Horeb, percutiesque petram, & exhibit ex ea aqua, vt bibat populus.* Et qui nec ſuper fluuium, nec ſuper mare dixit ſe ſtare, quando ibi fiebãt ſigna ad virgæ tactum, vt vidimus, modo inter petram amat ſtare. Vndè petra hæc plus placuit, vt Dei fieret ſedes, vt Deus ſuper illam ſtaret? An quia hæc ſcientes pauperes reficiebat aquis? Sanè hæc virtus, quæ famelicos, ſitientesque ſatiat pauperes, inter omnes alias morales ſibi Deum rapit, & ſibi Deum habet. Cant. 1. de vberibus ſponſæ locutus dominus, ait: *Meliora ſunt vbera tua vino fragrantia vnguentis optimis.* Cant. 1. Indè vbera ſponſa meliora, & gratiora apparent Deo, quia fragrantia ſunt vnguentis optimis. Sed ſcire cupis, quæ ſint hæc optima vnguenta, quæ ſic rapiant dominum? Rem explicans D. Bern. ſer. 12. in Cant. ait: *Duo me vnguenta vobis tradidiſſe recordor. Vnum contritionis, alterum deuotionis. Sed eſt vnguentum, quod ambobus longe antecedit, & hoc appellauerim pietatis, eo quod fiat de neceſſitatibus pauperum, de omnium quorumlibet miſerorum aruumnis, etiam ſi fuerint inimici. Deſpicabiles videntur ſpecies iſtæ, ſed eſt ſuper omnia aromata vnguentum, quod ex eis conficitur.* D. Bern. Ab dubium, quim charitas quæ extenditur vſque ad ſubleuationem miſerorum, ea maxime alliciat Deum, illumque ſuper omnia aliarum virtutum aromata recreet. Vndè Matth. 9 ait dominus: *Euntes diſcite, quid eſt: Miſericordiam volo, & non ſacrificium* Matth. 9. Quibus oſtenditur, quam pluris faciat Deus miſericordiam, quam ſacrificia reliqua. Quo ſpectans D Bern ſer. 12. in Cant. ait: *Bonum contritionis vnguentum, quod de recordatione peccatorum conficitur. Alterum longe melius eſſe arbitror, id quod dicitur deuotionis, factum de recordatione beneficiorum Dei. Porro vtrumque vincit vnctio pietatis, quæ de reſpectu miſerorum fit. Optimum revera vnguentum, in cuius comparatione, cæteras nec reſpicere ſe oſtendit, qui ait: Miſericordiam volo, & non ſacrificium.* Ecce tibi cætera omnia virtutum aromata non æſtimari viuentura a Deo in comparatione charitatis illius, quæ egenis, & miſeris neceſſaria prouidere ſcit. Hæc tenet maxime Deum, dum hanc colis, aliquid te puta facere, ſine hac etiam in multis alij virtutibus, ſic appares, quaſi vacuus ſis. Mirabar diabolum ſic inſanire, vt Iobo diuitias eriperet, quæ ſolent eſſe hominibus præcipua perditionis incentiua. Ecce tibi procurante diabolo Iobus ad eam paupertatem redactus eſt, vt dicat capit. 1. *Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc.* Iob. 1. Cur ò diabole non magis hominem in diuitijs conſtituis, vt eum expugnes? Sunt equidem diuitiæ ſpinæ, quæ ſuffocant Dei ſementem, linque ergo eũ magis diuitem, vt citius vincas? Cur non magis tibi

tibi times à pauperculi hominis, & afflicti virtutibus? Nonne & sufferentia dolorum, & patientia in tormentis, & spes in ipsa morte te magis mordebunt, quam omnes virtutes, quæ in diuite erant? Cur non magis metuis pauperis virtutes, quàm diuitis? Equidẽ cum Iob diues erat dispersis inter pauperes bonis ingẽtes in cœlestibus thesauros recondebat, quam erga pauperes largitatem cum spoliatus non posset ostendere, siue hac virtute, etiam cum alijs omnibus vacuus, & imbecillus videbatur dęmoni. Ait D. Chrysost. hom. 2. in Iob: *Diabolus eum diescentem vidit diuitys temporalibus, atque eisdem aeternas sibi diuitias thesaurizare putauit. Quoniam quemadmodum eo diescente diescebat iustitia, sic ad panpertatem ductus, eadem quoque virtus paupercula apparebat. Tentat autem igitur eum pecunys nudare, quo daris eum facinoribus nudet.* Expende illud: *Virtus paupercula apparebat*; quasi tota Iobi virtus tot tormenta patiens pro Deo, paupercula, & imbecilla videretur in comparatione virtutis, & charitatis illius, qua bonis suis sustentabat, defendebatque miseros, & egenos.

Chrysost.

§. XVI.

Quæ egenis dantur, perire, aut exhauiri nequeunt.

ADhuc miror Deum sic affectum ad petram illam Horeb, vt dicat: *En stabo coram te ibi super petram Horeb, percutiesque petram, & exibit ex ea aqua, vt bibat populus.* Et quidẽ dum diuidendũ esset mare virga non dicit Deus, quod illic ipse staret supra mare; nunc autem cum extrahenda esset à petra aqua sitientibus, dicit Deus, quod ibi ipse stabit supra petram. Et cur non in diuisione aquarum maris, sed in eductione aquarum de petra maluit Deus petræ adesse? Petra erat virga percutienda, vt aquas daret, ait enim, *percuties petram, & exibit aqua*; in percussione autem eorum, qui famelicos, & siccientes replent, præsentissimus adest dominus, nequid mali capiant, nequid dependant, sed potius augeantur. Quo spectans D. Ber. ser. 12. in Cant fatur: *O quæcumque es anima sic affecta sic imbuta rore misericordiæ, sic affluens pietatis visceribus, sic te omnibus omnia faciens, sic facta ipsa tibi tamquam vas perditum, vt cæteris præsto, vbicumque semper occurras, atque succurras, tu plane tertium, optimumque vnguentum fœlix possides, & manus tuæ distillauerunt totius suauitatis liquorem. Non exsiccabitur in tempore malo, nec feruor persecutionis ebibet illud, sed semper Deus memor erit omnis sacrificy tui, & holocaustum tuum pingue fiet.* Quid pulchrius? Nunquam perditur, quod pauperibus exhibetur, nec tẽporum malitia, nec persecutio valent aduersus ea, quæ transmitti solent ad egenos, sed semper Deus adest, qui protegat, imò qui multiplicet ea. Hinc cap. 1. dictum est Iob: *Ignis Dei cecidit de cœlo, & tactas oues puerosque consumpsit.* Hæc audit Iob, & tacet, nullumque doloris ostendit sensum. Et cur ò bone, non magis doles in ouium amissione? Cur tantum & carnium, & lanarũ emolumentum adustum subito, non tibi eripit, vel doloris verbum? Erant oues illę quarum lanis vestiebantur egeni, iuxta id, quod ait cap. 29. *Si non benedixerunt mihi latera pauperis, & de velleribus ouium mearum calefactus est*, ideò non sibi persuadebat vir diuinus, quod possint deperdi, sed quod potius duplicandæ essent, vt postea euenit: Ait D. Chrysost hom. 3 in Iob: *Si ego solus indutus essem, iuste dolorem: si autem pauperes induebantur, nunquid poterat Deus pauperes despicere? Noui, quod in sacrificium suscipit, reddet septuplum.* Sic securus erat, quod substantia exhibita pauperibus non poterat despici à Deo, sed quod ab illo esset seruanda, & augenda, quod & fecit. Matth. 26. vbi pretiosum vnguentum effunditur à fœmina super caput Iesu; statim illa discipulorum affuit querela, nimirum: *Vt quid perditio hæc? Potuit enim istud venundari multo, & dari pauperibus.* Expende, vt perditionem metuunt vnguento effuso super Iesu caput, & remedium parant, quo nullam perditionem metuerent illi vnguento. Et quale hoc remediũ liberans à perditionis metu? Iam explicant dicentes: *Dari pauperibus*; cui perditionem metuunt exhibito Iesu capiti, non metuunt perditionem exhibito pauperibus. Est enim hæc singularis gratia charitatis in egenos, quod nullam ruinam metuat. Pulchrè Diu. Bern. ser. 12. in Cant. ait: *Vides ne, quam sit præferendum cæteris istud pietatis vnguentum, de quo solo permissum non est perditionem fieri? In tantum perditio de ipso non fit, vt nec aquæ frigidæ munus irremuneratum sinatur.* Nec minimæ resculæ perditio fiet, ex ijs, quæ solent diuidi cum egenis.

Iob 1.

Chrysost.

Matth. 26.

D. Bern.

D. Bern.

§. XVII.

§. XVII.

Christus dominus vt amat sibi quasi per vim bona eripi.

NOn nisi ex percussa petra aquam mandat dominus expectari; dum ait: *Percutiesque petram, & exibit ex ea aqua.* Non sic aiebat Exod 14. sed: *Extende virgam, & extende manum tuã super mare*: solam virgæ ostensionem ibi mandat, vt totum mare scindatur. In præsenti non solam ostensionem virgæ, sed & petræ percussionem mandat. Posset equidem petra, vel ad solam ostensionem virgæ aquas dare, vt ad solam huiusmodi ostensionem diuisum est mare. Cur ergo percuti petram maluit? Petra autẽ erat Christus iuxta Apostoli assertum, qui amat sibi à fidelibus religiosam vim fieri, vt eius bona capiant. Adeo, vt non impropereans, sed gratificans dicat sponsæ Cant. 4 *Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum.* Indè æstimat sororem, & sponsam, quod non nisi de valuere eius sibi afferuerit fontes gratiarum. Quo spectans Matth 11. fatur: *A diebus Ioannis Baptistæ vsque nunc, regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Itaque cœlestia bona à Christo hominibus acquisita, ad illos magis dicuntur pertinere, qui vim ipsi Christo domino afferant. Tunc ò Christiane magis Iesu places, cum illi adhæres, & abeuntem precibus, quasi cogis tibi auscultare, & repugnanti multis virtutum actibus vim infers, & sic eius gratia rapis. Pulchrè ad hæc ardebat D. Amb. Ambr. lib. 15 *Vim facimus domino, non compellendo, sed flendo, non prouocando iurgijs, sed lacrymis exorando. O beata violentia quæ non indignatione percutitur, sed misericordia condonatur! Beata, inquam, violentia, quæ vim patientis bonitatem elicit, & vtilitatem tribuit inferenti. Mala resadmittitur, & de iniuria nemo causatur, vis admittitur, & religio propagatur. Quisquis enim valentior Christo fuerit, religiosior habebitur à Christo.* Sic amat Christus percuti, & superari, vt eius gratiæ copiosius fluant. Sic amat vim pati, vt nisi de eo deiecto benedictiones sibi fideles acquirant. Quo referendum puto illud Gen. 32. 32. *Ecce vir luctabatur cum Iacob vsque mane. Qui cum videret, quod eum superare non posset tetigit nervum fœmoris eius, & statim emarcuit. Dixitque ad eum: Dimitte me, iam enim ascendit aurora. Respondit: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.* Strenuus Iacob luctator vim inferebat Angelo, & dimissionem quærenti, ait: *Non dimittam te, nisi benedixeris mihi*, sic tenens reluctantem, vt non liceat abire, & sic benedictionem extorquens. Sed quis Angelus est, qui sibi ab homine vim inferri patitur? Quis est, qui benedictionem detinet, donec vi extorqueatur? Sapienter Diu. August. quæst. 104. in Gen. ait: *Quod ab Angelo desiderat Iacob benedici, cui luctando præualuit, magna est de Christo prophetia.* Et quidem non Angelus, non creatura aliqua, sed vnus Christus est, qui amat, per religiosam vim sibi eripi benedictionum magnalia. Vbi quis expectat, imò vult vinci, vt suo victori tribuat gratias, is Christus est, non creatura aliqua. *August.*

CAPVT XIIII.

Amalech expugnatur.

Textus Historia.

POST Famen, sitimque extinctam aduersa Iudæis voluntas Dei tumultus imminentis belli cæpit excitare, quod facile vniuersos Israëlitarum posset ruina inuoluere. Vicina enim profiscentibus erat iam Idumæorum regio, cuius princeps Amalech, de Esau nepotis nomine sic vocatus, metuens sibi à tanto fugitiuorum exercitu militem armat, qui ab insidijs egressi inuadunt posteriora Hebreæ agminis, multosque eorum confuse fugientes obtruncarunt. Expectata (vt reor), murmurationum enormitas, vt excresceret, ruinæ incremento fuit, quæ remorum adæquabat mensuram flagitiorum. Circuitu namque latrones, à tergo posita premos cedunt, incedentem inermis exercitum infestant, in confertos missa telorum vis haud facile frustratur. Et iam inclinauerat dies; vndè tenebrarum caligine vallato Israël tuto ferro extuliocatis Ægyptijs collecto Moyses armat, iubetque Iosue cum electa iuuentute procedat in campum, & Amalecitas mitatur debellare. Sequenti die duo apparent Israelitarum agmina, alterum in monte Horeb, vbi Moyses cum duobus cognatis Aaron, & Hur, leuatis in cœlum manibus, cœlestia pro suis auxilia sollicitabat. Alterum in deserti planis, vbi Iosue duce Israelitica iuuentus spe victoriæ accensa, cedentibus Amalecitis imminebat, insultabat desperantibus, & prope omnes hosti-

les deleſſet copias, niſi vel paṻ Moyſes manus inclinaret. Inauditum enim quid accidit, totius belli fortuna poſita à Deo erat in Moſis manibus, quæ dum extenſæ ad cœlum ſpectarent, iam iam perituri Amalecitæ excidio ſe ſubtrahebant fuga; verum ſi feſſæ Moyſis manus, vel paululum ad terram declinarent; erecti hoſtes reſumebãt fiduciam, atque à fuga ad inſequendum regreſſi victoriæ expectationem ſibi faciunt non paruam. Patuit res Aaroni, & Hur, qui ſedentis in petra Moſis manus hinc inde erectas tenentes, tantum ardoris inſuderunt pugnantibus, vt finem bello imponerent gloriosum interneetione Amalecitarum. Nullo deſiderato Iſraelita, hoſtium ingens milit tudo iacuit, quod & lætiorem fecit victoriam, & vanus Dei virtute oſtendit fuiſſe reportatam.

PARS MORALIS IN textus literam.

POſt belli pulueremnon ingratus veniet ſuccus moralis, qui unde ſumptus faciat humanas mentes de inuiſibilibus hoſtibus triumphare.

Exod 17 Venit autem Amalech, & pugnabat contra Iſrael in Raphidim. Dixitque Moyſes ad Ioſue: Elige tibi viros, & egreſſus pugna contra Amalech cras. Ego ſtabo in vertice collis habens virgam Dei in manu mea.

§. I.

Quæ ſemel Deus fecit homini propitia loca, ſemper propitia ſolent durare.

IN Raphidim petuntur ab hoſtibus Iſraelitæ, *Venit enim Amalech, & pugnabat contra Iſrael in Raphidim*. Quid inſanius? Aduerſus Iſraelitas pugnant, eo in loco, vbi vel rupes ſcatuĩt agente Deo, fontes aquarum, vt Iſraelitas faueant. Non equidem in Raphidim vincentur ab hoſtibus, qui ſic eo in loco propitium Deum habent, vt de ſyrtum ſuccis ſitim ardẽtiſsimam expugnarint. Accipite Ioſephum ſimili argumẽto Romanorum victorias aduerſus Ieroſolymitanos proteſtantem. Sic enim ait apud Eggeſipp. lib. 5 cap. 16. *Deum Indeis aduerſari certum eſt. Siloa quæ ante bellum ſicca fuerunt, & omnes extra vrbem fontium venæ, quæ diu fluere ceſſarunt, vt aqua noſtro deeſſet vſui, niſi pretio quæſita: nunc in vſus redeunt ſuos, & Titoſe aduenienti refundunt. Scaturiunt vberes venæ. atque ita aquarum redundantium omnia replentur, vt non ſolum exercitui large ad potum exuberent, ſed etiam equis bellatoribus iumentis, pecoribuſque vniuerſis, hortorum quoque irriguis, non deſit aquarum abundantia, vt tanquam admittentibus elementis victoriæ Romanæ largiores credas fundi meatus.* Eggeſipp.

Sanè hoc Dei facinus fuit mirabile, quod in arida regione, vbi notiſsimi fontes tamdiu fuerant exſiccati, ad Romanorum accessum experint copioſiſsimis aquis abundare. Merito inde educitur, quod in locis ſic à Deo paratis in Romanorum gratiam, non poſsint vinci Romani, ſed magis debeant ipſi aduerſarios ſuperare. Præclarum enim eſt illud: *Admittentibus elementis victoriæ Romanæ largiores credas fundi meatus*. Situs enim largitas à Deo alicui parata, nunquam non admittitur eius fœlicitatẽ æternitate. Hinc Gen. 7. notanter ponitur tempus diluuij dicit enim: *Anno ſexcenteſimo vitæ Noe, menſe ſecundo, ſeptimo decimo die menſis, rupti ſunt omnes fontes abyſſi*. Qui menſis, & dies examinati ſunt ab interpretibus ſacræ Scripturæ, & de nobiliori eorum ſententia aſſertum eſt diluuium contigiſſe verno tempore, quãdo omnia terrena abeunt in flores & in fructus, quibus homines impleant. Et cur maluit Deus delere hominem eo tempore, quo de ipſius Dei beneficij omnia terrena hominem dirent? Vt oſtenderet quam violenter ad illam calamitatem inferendam veniret; tempora enim adeò homini propitia nõ debuerent admitti, vt proſperitas homini adueniret, niſi eius deſtorum enormitas violentiſsimam calamitatem traxiſſet. Quo ſpectans D. Amb. ait lib. de Noe cap. 14 *Obſeruare debemus, quod poſt diluuium verno tẽpore, colendorum cura reparetur agrorũ & placidi, atque vberis ſoluncipi it fœtura procedere. Quo ſignificatur, nunquã Deum eo tẽpore interi ũ hominis fuiſſe ſtructurum, quo fecit exordium, niſi immanibus delictis eſſet offenſus*. Gen. 7. Ambr.

Sola delicta immania potuerũt facere quod ſemel à Deo parata tempora homini adeò propitia, non ſemper illi propitia fuiſſent. De ordinario autem curſu rerum hoc eſt, vt quæ ſemel promouit

mouit Deus in hominum gratiam, ea semper quasi adnitantur illi proficere, & vel nouas fœlicitates præsagire.

§. II.

Infaustissimum est inferenti bellum, & dissidium in fratres.

INfaustum bellum iam eo nomine notatur, quod ab Amalecho Israelitis inferebatur ait eum: *Venit Amalech, & pugnabat contra Israel* Erat Amalech Esau fratris Iacob nepos, qui aui in fratrem dissidia conseruabat, vt putat noster Cornelius, ne miremur, quod ominosum sit genti quod insurgant in fratres. Nota est rebellio Absalonis in totum suum genus: Ait 2 Reg. 15. *Facta est coniuratio valida, populusque concurrens augebatur cum Absalon. Venit igitur nuntius ad Dauid dicens: Toto corde vniuersus Israel sequitur Absalon. Et ait Dauid seruis suis, qui erant cũ eo Ieruſalem: Surgite, fugiamus.* Absalon infert bellum, Dauid fugit, & est qui in Dauidis fuga plus spei collocet, quam in Absalonis validissima manu. Et cur magis sperandum est de Dauidis fuga, quã de Absalonis aggressu. Nonne maior vis in Absalonis exercitu? Equidem maior erat, & longe maior vis in exercitu Absalonis, sed infirmior causa, quando ipse bellum inferebat fratribus, quod Dauid fugiens declinabat. Egesipp. Quod respiciens Egesipp. lib. 5. cap 16. fatur: *Vicit etiam Dauid prælio ciuili, quod refugiebat illatum, non inferebat. Nihil enim bello ciuili fœdius, nisi solus, qui potuit inferre.* Ecce vnde victoria ad Dauid declinabat, nimirũ, quod non ipse inferebat bellum fratribus, conciuibus, domesticis, sed potius illatum refugiebat. Præuntia ergo erat victoriæ Dauidi fuga, qua bellum, & dessidia, inter domesticos, & fratres fugiebat, & ominosa Absalonis erat armata manus, qua fratribus, & domesticis inferebat malum. Crede mihi, nunquam domesticæ, fraternæque discordiæ non fuerunt inferentibus lethales, vt concordia inter domesticos est caput fœlicitatis. Israelitæ â Nabuchodonosore captiuati, & Babylonem asportati, ibi vixerunt in columes multis annis, & conuersatione sua sancta multos Babylonios traxerunt ad religionis Daniel. 3 suæ veritatem. Habes enim Daniel. 3 vt Nabuchodonosor Israelitarum Deum proponat populis adorandum, aiens: *Signa, & mirabilia fecit apud me Deus excelsus. Placuit ergo mihi prædicare signa eius, &c.* Sic captiui Israelitæ religionem suam propagabant. At reducti in patriam, ad florentissimumque accedentes statum, & sacra omnia, & ipsam religionem funditus euerterunt. Et cur quàm augent religionem captiui, liberi, & potentes illã penitus dissiparunt? Erant in captiuitate vnanimes, & vel ipsis calamitatibus prementibus magis adunabantur; in florenti autem statu suo erant dissidentes inter se, imò se inuicem impugnabant, atrociter mordebant, mactabant. Ideò adunati sua promouebant, dissidentes omnia dissipabant. Rem maximè illis põderat Iosephus apud Egesippum lib. 5. cap. 16. latus *Conferte, si videtur, quid interfit inter captiuitatem nostram, & seditionem nostram. Captiuitas nostra gentibus infudit nostræ religionis consortium. Seditio nostrà etiam Iudæis ademit religionis gratiam* Ecce quid lucrentur adunati fratres etiam mediis calamitatibus, sese multiplicant in nationes, & populos, faciuntque sibi similes vniuersos in fide, & religione At qui seditiosi sunt, qui fratres suos mordent, extremam in omnibus sibi acquirunt perditionem Caue tibi homo ab hoc vitio, nec fratres, nec domesticos in ordeas, illa te arma virtute, qua omnes tibi strictissimo adiungas vinculo dilectionis; & nullum timebis hostem; nec etiam si aduersus te insurgat infernalis hostis. Cum â Mariæ visceribus natus fuit Christus dominus, ventum est ad eius circumcisionem, & nominis impositionem Atque Luc cap. 1. *Vocatum est nomen eius Iesus quod vocatum est ab Angelo, priusquam in vtero concipereiur.* Igitur, vt fert communis Expositorum sententia, Maria & Ioseph nomen Iesu infanti tulo Deo imponunt Sed quando iam nomen Iesu fuerat ab Angelo impositum, quid necessum fuit, quod Euangelista animaduerteret, quod sacri parentes Maria, & Ioseph imposuerint nomen saluatori? Nonne iam Angelo puer dominus Iesus fuerat, quid inde quod etiam Mariæ, & Iosepho fuerit Iesus idem puer? Multum sanè id erat ad gloriam pueruli, vt qui non externis solis, qualis erat Angelus, sed & domesticos, quales erant Maria, & Ioseph, sibi adiungeret, illisque gratus foret. Eò enim tutior maxima felicitas hominis, quod & exteris, & domesticis sua se dulcedine copulet. Ex quo ait D. Bern. ser 1. de Circumcis *Et ab his, qui foris sunt, & ab eo, qui intus est, habere oportet testimonium bonum. Cuius enim omnibus grata, nemini onerosa conuersatio, huius sine dubio, propria de salute vniuersi fratrum congregatio attestatur. Frustra plane superijs, quæ in manifesto sunt, nequissimus ille fratrum accusator trahit in causam,*

quem excusat vniuersitas fratrum. Quid pulchrius? Qui erga domesticos suos, erga fratres suos sic affectus est, vt omnes sibi habeat copulatos beneficijs in domino, is nec sibi aduersarium timeat dæmonium. Quantumcumque namque Satanas accuset, frustra accusat eum, quem vniuersitas fratrum excusat. Sic valet vnanimitas cum fratribus omnibus.

§. III.

Non parui momenti est ad victorias reportandas de hostibus iustitia, & sanctitas pugnantium.

CVm primum parat exercitum Moyses aduersus Amalecitas, illi præficit Iosue. *Dixit namque Moyses, ad Iosue: Elige tibi viros, & egressus pugna contra Amalech.* Et quare Iosue pugna mandatur, nisi quia ipse in pietate, & sanctitate cæteros superabat? *Iosephus.* Ait enim Iosephus lib. 3 cap 2 *Selectis è reliqua multitudine ad pugnam idoneis Iesum præficit Nauee filium è tribu Ephraimitide virum manu, & consilio iuxta promptum, & pietate insignem, & à Moysi præceptore, hac parte non degenerantem.* Et merito ad pugnam præ alijs eligitur vir, & pietate insignis, & omnibus virtutibus innutritus sub præceptore sanctissimo. Facit enim plurimum ad rem belli vita immaculata militum. Quod pugnacissimus homo Dauid in se expertus *Psal. 17.* ait Psal 17. *Deus, qui præcinxit me virtute & posuit immaculatam viam meam. Qui perfecit pedes meos tanquam cernorum, & super excelsa stantes me. Qui docet manus me ad prælium, &c.* Expende quibus ad prælium dispone batur, nimirum, *posuit immaculatam viam meam.* Quem militem, & præstantissimum ducem creabat Deus, vt barbaros debellaret, victoriasque ingentes reportaret. hunc prius fecit esse vitæ immaculatæ, vt quæ ad bella glorioſe conficienda est momenti non *Egesipp.* parui. Vnde apud Egesipp lib. 3. cap. 3 monebat præstantissimus dux, *Vt miles cibum, sibi & arma pariaret, vallo & fossa sese munire, castrisque ponendis præueniret hostem, obtemperaret præceptis, furto, ac rapinis abstinere assueſceret. Plurimum valere in bello bonam conſcientiam, eoque amplius de diuino auxilio præsumeret, qui nullius affinem criminis recognoſceret.* Et si in alijs rebus bona conscientia, & vita immaculata plurimum valet, haud dubium, quin in bello, maximè valeat, in quo de morte contemnenda agitur, & de diuino auxilio soliciando. Vt merito dicat D. Paul. *D. Paul.* ad Hebræos cap. 11. *Deficiet me tempus narrantem de Gedeon, Barac, Samson, Iephte, Dauid, Samuel, & prophetis: qui per fidē vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones Obtinuerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis: effugauerunt aciem gladij; conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum, &c.* Et quidem velocissimo oratori antea tenpus defuisset, quam victoriæ per vnos pietate & fide insignes partæ, quam hostiles exercitus â pugnantium iustitia superati. Et mihi credite nunquam virtutum religionisque sacra non magni momenti fuerunt, vt prælia glorioſe agantur. Accipite rem à D. Synesio nar- *Synesio.* ratam Ep st 122. ait: *Plurima iuuiduarū vota ceciderant, qui cum milites in montium se latebras addidissent, Iouemque ipsi virginem custodire vellent, rusticam plebem conuocantes, statim ab sacris ipsis rectam ad hostes duxerunt, fusisque ad Deum precibus trophæum erexerunt in Mirsinitide Barbari autem quod nulla sibi hostilia arma occurrerent, etiam aspera, ac confragosa audacter eram ingressi Sed offensuri vtique erant animosum, ac strenuum Faustinum, qui in sacris diaconi munere fungitur. Hic ille est, qui princeps armatū militem inermis sustinuit, quem cominus lapide tempori illiso percussit, non iacens, sed pugnis infestis insiliens. Quo cum cecidisset, armis spoliato plurimos super illos prostrauit.* Hæc ne sunt facinora hominum, qui sacris instituuntur, sic pugnant, qui religionis pietatisque præseferunt insignia. Quando armati timent, ipsi inermes non metuunt hostes aggredi, & sperare triumphū. Sic ab aris in victorias itur. Vt sapientes duces non metuant, si muri concidant, sed si Deum deundi aditus intercluditur. Quare ad perdendos Iudæos vnum excogitabat Alexandra regina, si interclude- retur eorum ad Deum recursus. De illa enim ait Iosephus lib. 15 cap 11. *Alexandra habi- Iosephus* *tans tunc Ieroſolymis conata est vrbis arces in suam potestatem redigere, alteram templo contiguam, alterā in ipsa vrbe sitā, nam qui has obtinent, totam gentem habent obnoxiam, quia nec sine ijs sacrificia quotidiana possunt peragi, neque Iudæi sine sacrificijs degere quibus vita citius contemnatur, quam religio.* Vbi enim sacrificia non possent quotidie peragi, eo ipso Iudæi perditum irent, licet armis multis, bellatoribusque essent muniti.

§. IIII.

§. IIII.

Iesu nomen auspicatissimum.

VBi exercitus Israelitici Imperator constituendus erat, statim præ omnibus alijs eligendus Iosue siue Iesus filius Naue visitur. Ait textus: *Dixitque Moyses ad Iosue Elige viros, & egressus pugna contra Amalech.* Est autem Iosue, idem quod Iesus, sic Iosephus ait lib. 3. cap. 2. *Iesum præficit Naueci filium*; sic Orig. in præsenti, & Patres communiter. Nec dissimulabo, quod ait Philo in lib. 1. de Moysis vita: *Imperatorem his Iesum præficiens vnum ex minoribus ducibus, ipse properauit, &c.* Ex minoribus ducibus Iesum selegit Moyses, quem exercitus Imperatorem constituit, nec dubito quin alij essent dignitate sublimiores in populo illo, vel propter ætatis, aut nobilitatis, aut experientiæ prærogatiuam. Quibus omnibus prætermissis, è minoribus ducibus Iesus eligitur in Imperatorem ad periculosissimam pugnã, Et cur Iesus præ alijs sublimioribus in re tanti discriminis eligitur, & Imperator fit? Inuenio in illo augustissimũ Iesu nomen, nec miror, quod & si alia deficerent, propter solam spem nominis imperator fieret ab eo qui venturum sub illo nomine diuinissimũ Imperatorem cęperat præsagire. Habeo rem non multum absimilem apud Paulum Orosium lib. 7. cap. 40. Is post Gratiani cuiusdã tyranni Britanniarum occisionem, statim subdit: *Huius loco Constantinus ex infima militia propter solam spem nominis, sine merito virtutis eligitur.* Respexerunt electores ad faustissimum Constantini Magni nomen; & vbi vel in infirmo milite idem nomen coruscare vident, nil non sibi faustum putant, si Constantinus Imperator fiat. Sic traxit hominem ad imperium vna spes nominis auspicatissimi. Quid plura? Si Iosue omnibus careret imperatorijs virtutibus, dum Iesus dicitur, propter solam spem nominis debebat fieri Imperator in difficili pugna, ab eo, qui iam odorabatur auspicatissimam tanti nominis in venturo Christo nomenclaturam. Et quo in discrimine Iesu nomen non fuit fœlicissimũ salutis auspicium? Ierechuntini ciues erant omnes internitioni destinati; funditus erat euertenda vrbs, sed vilis quædam meretrix dicta Raab sola inuenit salutem. Et vnde meretrix fœmina in certo perditionis periculo aditum inuenit salutis suæ? Ait textus Iosue cap. 2. *Misit igitur Iosue filius Num de Setim duos viros exploratores in abscondito: & dixit eis: Ite & considerate terram, vrbemque Iericho. Qui pergentes ingressi sunt domum mulieris meretricis, nomine Raab.* Ecce tibi exploratores missi à Iesu Naue filio intrant domum meretricis, cuius in limine vbi cæpit radiare nomen Iesu imperatoris maximi, non potuit non eo etiam salus peruenire. Ait D. Chrysost. ser. in Peccatricem, qui habetur inter D. Ephræmi opera, tom. 3. *Nihil mihi desperandũ est. Noui Raab meretricem in porta ciuitatis misericordiam sui peccati obtinuisse. Qui enim seruauit illam Iesus filius Naue figuram veri Iesu referebat, bona meritrici pro opere bono donans, & retribuens. Sic igitur tunc nomen Iesu salutem, & remissionem præbuit.* Et quis iam desperet in periculis videns nomen Iesu, quando & meretrix euasit liber in communi vrbis suæ excidio propter solum diuinissimi nominis auspicium? Sanè vbi hoc nomen effulget, & si alia desint, nemo non sibi speret omnia auspicatissima. Aduersus Imperatorem sub hoc nomine insignem nil possunt inimicorum insidiæ; omnia penetrat, qui diuinissimum nomen Iesu ore fundit. Quo spectans illa Cant. 1. *Oleum effusum nomen tuum.* Cui oleum effusum? Ait D. Amb. lib. 1. Exam. cap. 9. *Si quis inter aquas mersus oleum ore emisit clariora facit ea, quæ profundi tegebantur occultis.* O diuini nominis auspicatiss.ma Imperatoribus virtus! Voluat Imperator hoc nomen in ore, sub illius insignibus viuat, & rideat inimicorum tegnas, rideat insidias occultissima quæque hostium consilia penetrabit, & ponet in luce, vt sui securissime viuant.

Orig. Iosephus. Orosius. Cant. 1. D. Amb.

§. V.

Non multitudo vilis, sed vel pauci præstantes viri faciunt Imperium illustre.

NOn quilibet è vulgo assignantur Imperatori Iosue, sed illi, qui sunt validissimi. Sic ait: *Elige viros.* Septuag. posuere: *Elige viros potentes.* Non enim Imperatorem extollit multitudo, sed præstantia militum. Ex quo sapienter dicebat D. Synes. & Episcopus, & dux præstantissimus epist. 131. *Paucos autem viros desidero, qui viros nõ mentiantur. Ac si aliquos eiusmodi nactus ero, quod cum Deo à me dictum sit, bono animo sum.* Non equidem bonus vir multitudinem spectabat, sed præstantiam, sciens, quod vel pauci

D. Synes.

Iosue. 2.

ci viri præſtantes fortunatiſsimum, & inexpugnabile imperium faciunt. Tres ſolos vidit Nabuchodonoſor Dei ſeruos, qui ne Dei mandata ſoluerent, ſeſe tradiderunt flammis, & quod forſan maius eſt, nihili potentiſsimi tyranni æſtimarunt gratiam. Et ſolis ijs viſis ſic de Dei imperio loquitur ſtupefactus

Dan. 3. Dan. 3. *Regnum eius regnum ſempiternum, & poteſtas eius in generatione, & generationem.* Multorum exercituum imperator ſolos tres Dei ſeruos videt, & Dei regnum admiratur, putatque illud ſempiternum eſſe, à nullo vnquam hoſte turbandum. Et cur rex ſic admiraris Dei regnũ, viſis ſolis tribus eius militibus, quando tu ingentes militum copias habes? Quid tres ſoli pueri, & captiui comparati cum prope infinitis ducibus tui exercitus? Sanè, quando ij tres inuenti ſunt, qui vel flammis imperent, qui non metuant ſibi à tyrannis ſufficiens fundamentum eſt, quod vel illis ſolis putetur Dei imperium fore ſupra omnes mundiales. Ait D Chryſoſt. hom. de tribus pueris. *Mundi dominum ex tribus pueris vocat, nõ ipſius imperium ſine vllo concludens, ſed quoniam mundo opponendi tres pueri eſſent, propterea tot tyrannos, reges, principes, prætermittens, qui ſibi paruerant, tres captiuos, & ſeruos admiratus eſt.* Equidem tres viri tales mundo vniuerſo opponendi, & præponendi erant. vt ſui regis oſtenderent imperium ſempiternum, & immortale. Crede mihi, non ſi rex habeat ingentes militum copias, miniſtrorum turbas innumerabiles, ſed ſi habet vel duos, aut tres viros, qui viros nõ mentiantur, qui ſciant vel regijs erroribus repugnare, & pro veritate intrepidi ſtare, regnum inexpugnabile, & immortale habet. Non equidem regni fœlicitas in multitudine conſiſtit, ſed in præſtantia. Hinc Ioan. cap. 9. homuncio quidem cæcus natus vbi lumina per Ieſum recepit, non veretur principum Ieroſolymitanorum tribunalia, in medijs ijs intrepidus pro veritate ſtat, medicique ſui non dubitat virtutes prædicare, propter quod à communione populi electus eſt. Quid tunc? Ait Ioan. *Audiuit Ieſus quia eiecerunt eum foras, & cum inueniſſet eum, dixit ei: Tu credis in filium Dei?* Ecce tibi quanta Ieſu cura fuit pro colligendo hoc electo homine, cum primum illum nouit electum, ad illum venit, ſuamque illi prodit diuinitatem. Cur Domine tanti æſtimas vnum vilem, & electum hominem? Cur nõ magis ſatagis, vt tot Hieroſolymitanos principes tibi adiungas? Ait D Cyrillus Alex lib. 6 in Ioan cap. 20. *Oſtendit, quoniam plurimi fecit eius fidem, qui ſi dicat: Iudæorum multitudo conuitiata eſt mihi in eo ſigno, quod operatus in Ieſum: ſed nulla eſt mihi cura illorum. Vnius rei cura eſt; vt tu credas: melior enim eſt vnus faciens voluntatem Dei, quam decies mille iniqui.* Nec enim in regno Dei, nec in regno hominum æſtimatur multitudo, ſed præſtantia virtutis, vt vnus ſit pro mille ad extollendum regem, cui militat.

Cbryſoſ.

D. Cyrill.

Exod. 17. Fecit Ioſue vt locutus fuerat Moyſes, & pugnauit cõtra Amalech. Moyſes autẽ & Aaron, & Hur aſcenderunt ſuper verticem collis. Cumque leuaret Moyſes manus, vincebat Iſrael, ſin autem paululum remiſiſſet, ſuperabat Amalech. Manus autem Moyſi erant graues. Sumentes igitur lapidem poſuerunt ſubter eum, in quo ſedit. Aaron autem, & Hur ſuſtentabant manus eius ex vtraque parte. Et factum eſt, vt manus ipſius non laſſarentur vſque ad occaſum Solis.

§. VI.

Etiam ſub patentiſsimo Dei auxilio, non pertermittenda humanæ diligentiæ.

VT iuſſus eſt Ioſue circa electionem virorum, & pugnæ inſtructionem ſic omnia ad amuſsim perfecit, vt dicat textus: *Fecit Ioſue, vt locutus fuerat Moyſes, &c.* Et quidem hoc ſingulare fuit in hoc viro, quod cum potentiſsimi nominis inſigniretur vocabulo, nulli diligentiæ peperci humanæ, ſed vniuerſas executioni mandauit. Quod miratus Theodor. in cat Lyppom ait: *In illo quidem bello, dux ille eiuſdem nominis cum ſalutore noſtro trophæum hoc ſtatuit, huiuſcemodi nuncupationem adeptus, delectorum ad id virorum auxilio vſus, quemadmodum & Chriſtus dominus ſanctis Apoſtolis cooperatoribus vti non recuſauit.* Expende illa: *Huiuſcemodi nuncupationem adeptus delectorum ad id virorum auxilio vſus* quippe non illũ à cura, & diligentia ſeligendi validiſsimos ſo-

Theodo.

cios

cios reuocauit, quod sub diuinissimi Iesu nomine pugnaret. Quin tantæ nuncupationis virtutem adeptus adhuc curat de valore iuuenum sibi associando in hoc ipsum Iesus æmulatus, qui cum ẽsset potentia, & fortitudo patris, vt mundum debellet, non detrecta uit socios colligere, agmen agere, & omnia extrinseca procurare, quæ ad exoptatum finem videbantur spectare. Hæc est propria sapientia maximorum virorum, quæ in Dei scholis traditur, vt sub diuini adiutorij securitate, non ipsi à diligentijs faciendis vacent. Quo spectans Psal. 17. *Qui docet manus meas ad prælium, & posuisti, vt arcum æreũ brachia mea Et dedisti mihi protectionem salutis*: hoc est, *protectionem Christi*, sic Hieron. *Vox Ecclesiæ ad Christum Salutis, quia ipse est salus nostra.* Et D. Athanas. in cat Græca: *Salutari tuo me protexisti. Salutare autem, & salus Christus est.* Ecce tibi & tota Iesu protectio, & defensio exhibetur; & simul manus ad bella docentur, ne propter diuinum auxilium securum, prætermittatur aliquid necessarium militari prudentiæ. Sic Exod. 13. ait: *Cum emisisset Pharao populum, non eos duxit dominus per viam terræ Philisthym, quæ vicina est; reputans, ne forte pœniteret eum, si vidisset aduersum se bella consurgere, & reuerteretur in Ægyptum.* Sed quando is qui ducebat omnipotens erat, auxiliumque suum efficacissimum habebat paratum ad omnes difficultates superandas, cur necessum fuit cauere Philisthinorum incursus? Quid necessum fuit nouã viam meditari vt securi graderentur ij qui ab omnipotenti ducebantur? Voluit Deus nos docere, vt prætextu diuini auxilij sibi asserti non debeat homo prætermittere vllam diligentiam humanam, quæ conducere posset ad finem optatũ. Ait D. Aug. lib. 2 in Exod. quæst 49. *Hic ostenditur, omnia fieri debere, quæ consilio recte fieri possunt, ad euitanda, quæ aduersa sunt, etiam cũ Deus apertissime adiutor est.* Habeas manifestissimum adiutorem Deum; suis simque auxilio prælentissimo viuas, non ideò abstinebis ab ijs præstãdis, quę ad rem tibi necessariam obtinendam conducunt. Huc trahe dicta tom. 2. in Euang. lib. 6. cap. 7. §. 14.

Psal. 17.

Exod 13.

D. Aug.

§. VII.

Quò oratio remotior ab oculis hominum eo efficacior.

IN montis recessu orabat Moyses cum duobus solis cognatis, & in arena hostes Amalecitæ necabantur. Sic ait textus: *Moyses autem & Aaron, & Hur ascenderunt super verticem collis. Cumque leuaret Moyses manus, vincebat Israel.* Manuum leuatio in recessu montis fiebat, Israelitarum autem victoria medio in campo conspiciebatur. Sic semper oratio, quo ab oculis mortalium remotior est, manifestiora trophæa pari Rem pulchre ponderat Chrysost apud Lyppom. aiens: *Pugnat at cum hoste Moyses alsens cum exteris sine bello decertabat, vt quem loci diuersitas ab inimicis seiunxerat, orationis affectus bellatorem præsentem hostibus exhiberet. Et Moyse orante pugna occulta, sed manifesta victoria Latenter dimicat, vt euidenter deuincat.* Expende pulcherrimi hæc verba, nimirum: *Latenter dimicat, vt euidenter deuincat*, quo enim magis latet orationis certamen, eò euidentiores de hostibus triumphos valet reportare. Quis nesciat clarissimum fructum orationis in Anna illa Samuelis matre? Aduersus sterilitatem suam orabat illa, & filium habuit, qui vniuersum populum illuminaret Et qualis erat oratio tam illustri fructu ditata? Ait text. 1. Reg 1. *Illa loquebatur in corde suo, tantumque labia illius mouebantur, & vox penitus non audiebatur.* Ecce signa efficacissimæ orationis, in intimo recessu, & secreto cordis fiebat, ab omni audientium sensu remouebatur, quid mirum, vt sic abscondita oratio tam præclaros fructus crearet? Ex quo Pascat lib. 4 in Matth ait *Quid putas, Anna vt videretur orabat? Non vtique, sed clauso ostio, scilicet tacita conscientia, vt exaudiretur in cubiculo, Deum cui præsto sunt omnia, rogabat Et ideo exaudita est, quia cum eo, qui vbique præsens est, largiter flens in sese interius versabatur* Itaque in cordis secreto fit oratio, quæ nullam repulsam patitur Vnde Actor 9. Petrus ingressus domum defunctæ Thabitæ, vt orare voluit, omnes prius abiecit spectatores, dicit enim: *Ejectis autem omnibus foras, Petrus ponens genua orauit, &c.* Non antea ad orationem accessit, quã prius ejiceret omnes foras? Sed cur noluit orare coram illis? Merito ait Lyranus: *Vt Deum secretius, & efficacius oraret* Expende illud *secretius, & efficacius*, quasi enim hæc duo coniuncta sint, vt quo secretior oratio, eo efficacior appareat. Hinc de Susanna dicitur Dan. 13. *Exclamauit autem voce magna Susanna, & dixit: Deus æterne, &c.* Et mirabar, quod diceretur Susanna exclamasse voce magna, cum nulla sit mentio, quod audiretur vox eius à pene innumera plebe, quæ illam circumstabat. Et quando à nemine audiebatur, quomodo exclamabat voce magna? Equidem in eo maxime ostenditur vox exclamantis fuisse apud Deum magna, quod à nemine

1. Reg. 1

Pascas.

Dan. 13.

D. Hier. minue mortalium fuerit percepta. Ait D. Hier. alibi dictus: *Magna erat exclamatio eius Deo, quæ ab hominibus non audiebatur.* Non equidem potest non esse magnæ apud Deum efficaciæ oratio illa, quæ abscondita est oculis mortalium. Huc trahe dicta tom. 3. in Euag. lib. 15. cap. 3 §. 5. & tom. 1. in Vetus testamentum lib. 4. cap. 3. §. 9.

§. VIII.

Oratio hominis peccatoris iungatur externæ mortificationi.

QVãdo Moysis mens erat intenta Deo, quid intererat, quod brachia lassarentur, & inclinarentur, vt inde esset anceps victoria Israelitarum? Sic enim ait. *Cum leuaret Moyses manus, vincebat Israel, sin autem paululum remisisset, superabat Amalech.* Cur in re victoriæ manuum infirmitas spectatur, & non sola rectitudo animi? Cum animus erectus esset, quid, quod manus demissæ agerent? Cur Deus habens Moysis animum intentum, adhuc requirit eleuationem manuum? Res ibi agebatur hominum peccatorum, hominum murmuratorum, quorum oratio non sic ex se sola, quam ex adiuncta etiam externa mortificatione per manuum eleuationẽ ostensa Deo placet. De Pastoribus venientibus ad Iesum natum dicit Luc. cap. 1. *Venerunt festinantes, & inuenerunt Mariam, & Ioseph, & infantem positum in præsepio. Videntes autem cognouerũt de verbo, &c.* Vident parvulum, agnoscunt ibi latens vitæ Verbum, laudant Deum, sed hac laude exhibita contenti nihil aliud laborioſi obsequij præseferunt. Aliter Magi, de quibus Matth. 2. *Inuenerunt puerum, cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eum, &c.* Sese ad terram vsque deijciunt notissimi reges, & humi strati diuinum adorant puerũ. Compone modo pastores cum regibus: illi laudant Deum, sed nec procidisse legũtur, nec externam corporis humiliationem exhibuisse: ij autem interni animorum obsequijs addunt, & deiecti corporis reuerentiam. Et quando pastores Deo adsunt laudantes solis vocibus, cur reges laudibus suis addijciunt humiliationem corporis externam? Ait D. Augustin. hom. 9. de Epiphan. *Fortasse ergo illi pastores minus rei, de salute alacrius exultabant; isti autem Magi multis onerati peccatis, summissius indulgentiã requirebant.* Et quidẽ vbi de peccatis tollendis res agitur, multum fallitur, qui simplici oratione manet cõtentus, nec curat adijcere pœnalitates externas. Parum, aut nihil proficit peccatori oratio, quæ non habet secum aliquid in corpore laborioſi obsequij. Dicit namque Dominus Cant. 4. *Vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris*; vt ostendat, quam sibi placeat thus orationis de adiuncta myrrha corporalis afflictionis. Ait enim ibi D. Greg. Papa. *Ad montem ergo myrrhæ, & ad collem thuris sponsus vadit, quia eos familiariter visitat, quos per mortificationem vitiorum ad alta proficere, & per mundas, & humiles orationes suauiter redolere perspicit.* In quo & oratio est & simul afflictio coporis, in illo præsentissimus est Deus, ad quem peccatorum oratio raro fructuosa peruenit, nisi de adiuncto sibi mortificationis obsequio. Vt hinc pateat orationis inefficacia in ijs, qui in nullo studeat insigne mortificationis, & humiliationis monstrare. Hinc peccatoribus Israelitis dicebat dominus Exod. 33. *Iam nunc depone ornatum tuum, vt sciam, quid faciam tibi.* Orabãt isti peccatores sub nullo humilitatis, afflictionisque habitu, sub splendenti ornatu fulgentes; habebant quidem thura, quæ Deo litabant, myrrhæ autem insigne non habebant. Quare Deus sic se ostendit illis, quasi nesciat, qua via ad illos accedat, qua via ad illos misericordiæ suæ dirigat fluenta, & monet orantes, vt adiungant mortificationis insigne, tollant ornatum corporis, & in sacco, & cinere orent, vt aditus inde pateat diuinis fluentis. Ait Ruper. lib. 4. in Oseam: *Quandiu peccator ornatus incedit, quandiu pulchram ceruicem erigit complacendo sibi, lætabundus quod malefecerit, & exultans in rebus pessimis, quodammodo nescit Deus, quid faciat illi; nescit misericordia quali aditu ad illum veniat, idcirco consilium offerens, iam nunc, ait, depone ornatum tuum, vt sciam, quid faciam tibi, id est, humiliare pœnitendo, vt misereat tui.* Dum enim peccator humiliationis, & afflictionis indicia non prætendit; quasi nescit Deus vnde ad illum immittat beneficiorum suorum fluenta.

Luc. 1.

Matt. 2.

D. Aug.

Cant. 2.

D. Greg.

Exod 33.

Ruper.

§. IX.

Virtutum opera efficacissimam orationem habent apud Deum.

NIl dicitur Moyses clamasse, imò nihil petijsse à Deo, solum manus eleuatas, & extensas ostendebat, & eo solum victoriam nanciscebatur. Sic enim dicit: *Cum leuaret Moyses manus, vincebat Israel.* Et cur manibus leuatis non addebat orationem, seu petitionẽ aliquam? Cur contentus sola eleuatione

uatione manuum tacuit, nulla oratione vsus est? Solis eleuatis manibus contentus tacet Moyses, vt ostendat, quam sint opera virtutum vocalia, quam efficaciam habeant apud
Actor. 9. Deum. Mortua Dorcade Actor. 9. mittunt discipuli ad Petrum, vt eum accerserent, si velit ad vitam reuocare sanctissimam, & vtilissimam pauperibus fœminam. Venit igitur Petrus, intrat defuncti cubiculum: *Et circũstiterunt illum omnes viduæ flentes, & ostendentes ei tunicas, & vestes, quas faciebat illis Dorcas. Eiectis autem omnibus foras, &c.* Ecce tibi viduæ, & pauperes nacti Petrum potentẽ faceret, vt eorũ benefactrix ad vitam reuocarentur, nihil ab illo petunt, nec verbũ faciũt, sed solum flentes ostendebant vestes sibi à defuncta præstitas. Cur non magis flagitant eius vitam? Cur non contendunt ab Apostolo, vt quam alijs refuderat, simul & huic tantæ fœminæ vitam præbeat? Cur de hoc tacentes, solum eius misericordias ostendũt? Sapienter quidẽ tacent opera sancta defunctæ præ manibus habentes, quæ quidem omnium efficacissime prose loquerentur. Pulchrè ad hæc ait Arator lib. 1. in Acta.

Non murmure tristi
Affectum pietatis agunt, nec ab ore frequentant
Instrumẽta precũ, Quidquid benefacta merẽtur
Officys voluere loqui: vociſque repulſam
Elegere ſuæ
Quæ lacrymis fecit viam facunda gementi
Materia eſt, dixiſſe nihil, nimiumque ſonora
Cauſa petit, quod lingua tacet.

Quid pulchrius? Repulsam ferat orantis lingua, vbi adsunt insignia opera agẽtis. Hęc ob oculos posita nõ egent linguæ labore, sed ipsa sunt vocalissima, ingentemque clamoris energiam habent, qua Dei omnipotentiã prosequantur. Hinc Paul ad Hebræos cap.
Ad He. 5. 5. de Christo domino locutus, ait: *In diebus carnis ſuæ preces, ſupplicationeſq; ad eum, qui poſſet illum ſaluum facere à morte cum clamore valido, & lacrymis offerens exauditus eſt pro ſua reuerentia.* Quæ verba referunt communiter Patres ad orationem factam à Iesu pro resuscitatione sui corporis. Sic Amb. Theodor. Oecum. Photius, Ansel. Primasius, D. Thom. Hugo. Sed vt bene notant D Chrysost. & Theophyl. nusquam inuenies, quod Iesus petierit à patre resurrectionem sui corporis. Lege Euangelia, & nullam Iesu orationem inuenies pro sui suscitatione. Quomodo ergo sustineri possunt verba Pauli asserentis Iesum clamasse, & orasse, si hoc de clamore pro corporis sui suscitatione intelligatur? Sanè non referẽnda sunt verba illa ad aliquem clamorem linguæ; qui forsan in Christo domino pro sui corporis suscitatione nullus fuit. Sed referenda sunt ad clamorem operum; dum enim Iesus virtutes operabatur, mala sustinebat, fundebat sanguinẽ, hæc opera validissimum clamorem, & efficacissimum habebant, vt mouerent patrem ad quæuis bona donãda. Quo respiciens Primasius, fatur: *Omnia, quæ Chriſtus egit in carne, preces ſupplicationeſq; fuerunt pro peccatis generis humani effuſa. ſacra vero ſanguinis eius effuſio clamor validus fuit, in quo exauditus eſt.* Ecce cui tribuat clamorem validum Iesu, nimirum eius effusioni sanguinis. Quippè sanguis Christi, qui effundebatur, nimis sonorum clamorem, & efficacem habebat apud patrem ad exterminandam mortem, & peccatum. *Primas.*

§. X.

Oratio eius efficaciſsima eſt, qui ſe conformat Deo, quem exorat.

ELeuans Moyses manus virtutem à Deo obtinebat, qua inimicos debellaret, quã do dicit textus: *Cum leuaret Moyſes manus vincebat Iſrael.* Et cur tam efficax virtus in eleuatione manuũ mõstrabatur, nisi quia sic saluatoris crucifixi referebat imaginem? Cum enim Deus eleuatis in cruce manibus mundum expugnauit, non miror, quod se crucifixo conformans Moyses manifestam orationi suę indat efficaciam. Sic ait D. Max. apud Lyppom. *Eleuatis manibus orare præcipimur, vt ipſo quoque membrorum geſtu paſſionem domini faciamus. Tunc enim citius noſtra exauditur oratio, cum Chriſtum, quem mens loquitur, etiã corpus imitatur.* Cum te ad Christi formam componis, nõ miror, quod apud eũ efficacissimas tuas orationes facias. Nunquam enim non valet apud Deũ oratio eius, qui se illi nititur conformare. Visis Ægyptijs persequentibus Exodi cap. 14 *Iſraelitæ timuerunt valde, clamauerunt que ad dominũ, & dixerunt:: Et ait Moyſes ad populum: Nolite timere, ſtate, & videte magnalia domini, quæ facturus eſt hodie:: Dixitque dominus ad Moyſem: Quid clamas ad me? &c.* Vniuersi clamarunt, & vnius Moysis clamorem Deus meminit, aiens: Quid clamas ad me? Et cur inter omniũ clamores solus Moysis clamor à Deo audiebatur? Quid faciebat Moyses tunc, vt eius clamor præcęteris valeret apud dominum? Moyses stabilitatem. & firmitudinem populis clamabat aiens: *State, & videte*, eo tempore, quo Deus columnæ insidens populum ducebat, & ideò vox clamantis stabilitatem, non potuit, non audiri præcæteris à Deo, quando & ipse in columna *D. Max. Exod. 14.*

Rupert. ſtabili verſabatur. Ait Rupert ibi: *Moyſes clamat: Nolite timere, ſtate, & videte magnalia Dei. Recte igitur ſolum hunc audit illa columna nubis, illa columna ignis.* Quando Deus ſub columnæ ignis, aut nubis aſpectu viſebatur, nullius vox citius ab eo auditur, quam ea, quæ ſtabilitatem, & firmitudinem clamat. Nunquam enim non eſt efficaciſsima apud Deum oratio eius, qui ſe ad Dei formam procurat comparare. Huc veniat, quiſquis amat nullam in oratione repulſam pati, & curet ſeſe effingere in petitione ad normam Dei exorandi. Quo ſpectat

Iſai. 55. Iſaias cap. 55 fatus. *Omnes ſitientes venite ad aquas: & qui non habetis argentum, properate, emite, & comedite.* Eos præcipue vocat ad cõuiuium, qui argentum non habent. Et quare ij præ cæteris vocantur? Quãdo is Deus, qui in conuiuio acquirendus erat, eiuſque negotianda gratiæ, qui cum dives eſſet, pro nobis pauper factus eſt, argentum minime habens, merito præ cæteris ad eum accipiendum illi vocantur, qui ſe in abnegatione argenti illi conformantur. Neceſſum enim eſt, quod ij

D. Amb. apud illũ maxime valeant. Ex quo D. Amb. lib. 3. de Spiritu Sancto cap. 18. alio datus, ait: *Ma ducare ſine argẽto, vt eum acquireret, qui non habet argentum.* Hæc diligentia maxima eſt, vt apud Deum valeas, ſi in affectu, quo eſt, te illi nitatis conformare. Hinc Diu.

Chryſoſt. Chryſoſt. ſer. 2. in quintam feriam, Paſſ. monet accedentes ad ſacram menſam: *Agnum comeſturus, agni innocentiam præferat, nec immaculatæ ouis mẽbra lupina maligritate tranſfundat in viſcera.* Sic monemur conformes fieri Deo exorando, & ſuſcipiendo.

§. XI.

Grauiſsimum eſt, & laborioſiſsimum homini in otioſa vita virtutem conſeruare.

NVnquam mirari deſiui grauedinẽ Moyſis manuũ, quas minime ipſe ſolus diutius poterat erectas conſeruare, cũ Aaron, & Hur ſuas fi miter ſuſtentarent. Ait enim: *Sin paululum remiſiſſet, ſuperabat Amalech. Manus autem Moyſi erant graues. Aarõ autem & Hur ſuſtentabant manus eius extra quàm par erat.* Aaron, & Hur manibus ſuis ſuſtentabant erectas Moyſi manus, & non laſſabãtur eorum manus, cum & leuatæ eſſent, & præter hoc alias ſuſtentabant. Moyſi autem manus, quæ nullas alias ſuſtentabant, & in tertam grauitabant, & laſſabantur. Vndè ergo prouenit, quod Moyſi manus adeò grauitent, & laſſentur, cum nihil aliud agant, quam erectas eſſe, cum Aaronis, & Hur manus, quæ & erectæ ſunt, & præterea ſuſtentãt ipſas Moyſi manus, nec laſſentur, nec grauitent? Crediderim ideò horum manus non grauari, quia id faciebant, quo ſuſtentarentur erectæ Moyſi manus, has autem ideò grauari, & proprio laſſari pondere, quia nihil agunt. Grauiſsimum enim eſt, & laborioſiſsimum, quod velis ex vna parte ad cælum erectas, & ex alia otioſas ſeruare manus. Inter dominicæ vineæ operarios fuerunt aliqui à primo mane cõducti, qui aduerſus alios murmurabant dicentes Matth. 20. *Hi nouiſsimi vna hora fecerũt, & pares nobis illos feciſti, qui portauimus pondus diei, & æſtus.* Et quomodo, qui vna ſola hora laborarunt, potuerunt fieri pares eis, qui pondus diei portarũt? Vndè illis potuit tantum pondus accidere, quod eſſet par ponderi eorum, qui per integrum diem laborarunt? Sanè ij, dũ alij laborabant, erant otioſi, quibus dictum fuit illud: *Quid ſtatis tota die otioſi?* Quod otium non poterat nõ eſſe operarijs ſuper omnem laborem graue, & intolerabile, quando in illo ſic curabant eſſe, ne diſcederent à loco, in quo prõpti eſſent Deo ad vineam ſuam vocanti. Ex

Matt. 20.

Origen. quo ait Orig hom. 10. in Matth *Nos autem, qui vndecima ſumus vocati, ſicut illi quidẽ non portauimus põdus diei, & æſtus, portauimus autem pondus, eo quod ſteterimus otioſi antequã pater familias veniret ad nos, qui dixit nobis Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis. Onus enim erat otioſitas ipſa.* Duo genera hominum vocabat dominus, alterum laborantium, alterum oneratorum. Onerati, & qui ſub onere gemebãt, erant otioſi illi homines, quibus & otioſo eſſe, & nihil agere, & onus, & pondus erat incõportabile. Huc ſpectans Iob cap. 7. ait: *Sicut mercenarius præſtolatur finem operis ſui. Sic & ego habui mẽſes vacuos.* Cat. Græca legit: *Sic & ego ſuſtinui mẽſes vacuos.* Suſtinui, ait, vt oſtendat rẽ eſſe maximi põderis mẽſes vacuos, qui nulla operatione occupantur. Operariorũ, mercenariorumque labores ſuum pondus habent, ſed qui maxime leuentur præmij præſtolatione; & ſic non dicitur mercenarius ſuſtinere labores, ſed præſtolari mercedem. At inactuoſa vita, quæ omni operatione vacua eſt, pondus habet abſque leuamine, quod ægre, & difficulter poteſt ſuſtentari. Vt qui tot arũnas ſuſtinebat, ad cõmendationem ſuſtinentiæ ſuæ, & ad eius difficultatem oſtendendam, hoc etiam addat, quod ſuſtinuerit menſes vacuos. Trahenda huc ſunt dicta 1. tom. in Euangelia lib. 2. cap. 1. §. 2. & tom. 1. in Vetus teſtam. lib. 1. cap. 1. par. 2. §. 11.

Iob 7.

§. XII.

§. XII.

In Christo passo actionum nostrarum infirmitas roboratur.

LAssatæ Moysis manus, oratioq; eius remissa in eo explicata, vt roboraretur, lapis supponitur, dũ textus ait: *Manus autẽ Moysi erant graues. Sumentes igitur lapidẽ posuerunt subter eum, in quo sedit, &c.* Ad remissam orationem in manibus lassatis, & grauatis ostensam roborandã lapis affertur, & supponitur? Et quis lapis poterit excipere, & sustentare orationẽ remissam, nisi lapis ille angularis ab ædificantibus reprobatus, nimirũ Christus dominus? Eq uidem is est lapis hic reprobatus & percussus, qui suppositus nostris actionibus etiã languidis, illas valeat excitare, roborare. Hinc quem lapidem vocat Moyses in præsenti, lectulum vocat in
Cant. 2. Canticis Dei amatrix Dicit enim Cant. 2. *En lectulum Salomonis septuaginta ambiunt.* Quid ais sponsa, Moyses vocat ad lapidem, tu vocas ad lectulum? Equidem vtrumq, est Iesus pro nobis passus, & lapis, qui suscipiat sacrificia nostra vt altare, & lectulus qui etiã languidas, & remissas preces faciat in spem
German. vitæ roborari. Ait German. Patriarcha Cõstantinop. orat. de Cruce in media Quadragesima, apud Grethserum tom. 2 fatus *Sedo crux, alloquor enim te, & rursus labia à tuo ta te amore abstrahere renuo. Nunc quidem tanquam altare redde mihi placationem, & propitiationem, vt vero lectulus regius, reclina mihi orationem iam fatigatã, & dormiturientẽ* Nihil nõ inuenit bonus doctor in lapide illo reprobato Christo Iesu, eiusque passione, inuenit enim in illo, & altare, & lectulum, altare, quod propitiationem referat, lectulum, qui ægras, dormiturientes, & fatigatas orationes possit in vitam roborare. Quæ enim actionum infirmitas Christi passionibus iuncta non roboratur, & maximã firmitudinem
Psal. 17. capit? Huc spectans Dauid Psal. 17. ait: *Qui perfecit pedes meos tãquam cerui rum, & super excelsa statuens me:: Et dedisti mihi protectionẽ salutis tuæ, & dextera tua suscepit me:: Dilatasti gressus meos subtus me, & nõ sunt infirmatæ vestigia mea* Ecce tibi quando vt ceruus currebat super excelsa, super præruptam montium, super altissimam petram, nullam lassitudinem, nullam infirmitatem sentiebat. Sed quæ petræ erant illæ, quæ nullam lassitudinem, aut infirmitatem currenti permittebãt? Erat petra Christus, quem qui spectat, etsi infirmus sit, non paruum statim robur sentit.

Ex quo ait Euseb. in cat. Græca: *Qui Iesum sequitur, dum viam à Iesu tritam transit, vestigia interioris hominis, hoc est, animæ crura solidantur.* Mihi crede, non attinges Christum, quin ab illo & robur, & firmitatem animi capias. Quid enim virtutis est, in Christi vulneribus nititur. Dicit Iosue cap. 2. *Mortuus est Iosue filius Nun, seruus domini, centum & decẽ annorum, sepelierunt q, eum in finibus possessionis suæ*: & D. Cyrill. Alex. addit, *& in sepulchro eius posuerunt cultros lapideos, quibus circũcidit filios Israel.* Et cur cum Iosue mortuo cultri circumcisionis ponuntur? In Iosue erat typus veri Iesu, cuius morti innititur quævis hominis virtus. Sic D. Cyril. Alex. lib 4. in Ioan. cap. 51. *Non enim absq, causa cultri eodem cum illo loco positi sunt, verum vt nos discamus circumcisionis spiritualis gratiam salvatoris morti esse affixam.* Sic ibi.

Euseb. *Iosue 24* *Cyr. Alex.*

Exod. 17. Fugauitq; Iosue Amalech, & populũ eius in ore gladij. Dixit autem dominus ad Moysem; Scribe hoc obmonimentum in libro, & trade auribus Iosue. Delebo enim memoriam Amalech sub cœlo. Ædificauitque Moyses altare, & vocauit nomen eius, Dominus exaltatio mea, dicẽs: Quia manus solij domini, & bellum Dei erat contra Amalech, a generatione in generationẽ.

§. XIII.

Familiarissime debent proponi regibus, principibusque mandata Dei.

SEiusdem timorem exuat, & familiaritatem eam assumat, qua possit regibus appropinquari, qui illis notificat mandata Dei. Sic enim monet dominus Moysẽ in præsenti: *Scribe hoc in monimentũ in libro, & trade auribus Iosue. Delebo enim memoriã Amalech* Hoc quod decreuit Deus de Amalech delendo, mandatur scribi in libro, & insuper tradi auribus Iosue. Et notanter monet illud: *trade auribus Iosue*, non enim contentus est mandare, quod id Moyses diceret, aut narraret Iosue: sed maluit exprimere, *tradi auribus*, vt ostendat quam familiariter

liariter illi adhærere debeat, vt notificet hoc
Lyppom. Dei mandatum. Sic Lyppoman. in cat. ait: *Trade in auribus Ioſue, hoc eſt, inculca ipſi Ioſue, & familiariter indica, quod procul dubio delebo memoriam Amalech.* Poſſet enim fieri, vt Moyſes Imperatori maximo victis hoſtibus reuertenti cum triumpho, eam exhiberet reuerentiam, qua procul ſtans, & à longe illum ſalutaret, quod præcauens dominus Moyſem præmonet, ne ſic afficiatur erga principem in diuinis mandatis annuntiandis, quin potius prope accedat, familiariterque cum eo agat de Dei mandatis. Id quod ſanctiſsime ab antiquis ſeruabatur. Vnde de
Iudic 3. Aod dicitur Iudic 3. *Reuerſus de Galgalis, vbi erant idola, dixit ad regem: verbum ſecretum habeo ad te ô Rex. Et ille imperauit ſilentium: Egreſſiſq; omnibus, qui circa eum erant, ingreſſus eſt Aod ad eum, ſedebat autem in æſtiuo cœnaculo ſolus, dixitq; Verbum Dei habeo ad te.* Expende, vt primum dixerit, *verbum ſecretum habeo*, ſecundo autem, non dixit verbum ſecretũ, ſed *verbum Dei habeo ad te.* Et cur mutauit loquendi formam? Cur ſecundo non perſtitit in eodem verbo dicens rurſum, verbum ſecretum habeo? Cur nihil de ſecreto verbo dicens ſolum meminit ſe habere verbum Dei ad regem? Sanè, quando ejiciendi erant miniſtri, verbum ſecretum dixit ſe habere, ſic ejectis omnibus obtinuit, quod ſolus ad præſentiam Regis admitteretur. Sed quia id non ſufficiebat, vt facinus excogitatum perficeret, niſi proprius, quaſi familiaris accederet, tunc non ſecretum, ſed verbũ Dei dixit ſe habere ad regem, ne refugeret rex familiariter accedentem. Erat enim tunc ſanctum, quod verbum Dei familiariter princi-
2.Reg.14 pibus diceretur. Plane 2. Reg. 14. Ioab mulierem Thecuitem direxit ad Dauidem, quæ compoſito ſermone traheret animum regis, de qua ibi dicitur: *Itaq; cũ ingreſſa fuiſſet mulier Thecuitis ad regem, cecidit coram eo ſuper terram, & adorauit, & dixit: Serua me Rex, &c.* Ecce tibi quanto cum tremore, & reuerentia, & adoratione, & genuflectione introducitur mulier nobilis, & ſapiens locutura
1.Reg.12 Regem. Non Sic 1 Reg. 12 de Nathano dicitur, quin potius ait text. *Miſit ergo dominus Nathan ad Dauid, qui cum veniſſet ad eum, dixit ei: Duo viri erant in ciuitate, &c.* Non procumbit Nathã, non pronus adorat, ſed quaſi æqualis, & familiaris adeſt Regi, ſuãq; proponit narrationem. Et ſi credimus D. Baſil. Sel. orat. 17. hic Nathan erat in ſpecie homo vilis, & pauper. Sed quando mulier nobilis, & ſapiens nõ audet adire regem, niſi prius ſe ad terram vſque demittat, ſummãque reuerentiam, & veneratione oſtendat, vnde à pauper iſte homuncio ſic familiaris accedit, vt nec vlla præhabita adoratione incipiat alloqui regem? Cauſam rei clare ex teſtu deſignat D. Baſil Sel. orat. 17. aiens: *Nathanũ prophetam mittit Deus Prophetæ medicum futurũ. Mittit hominem vilem in ſpecie, ad eũ, qui throno inſidet, paupertati innutritũ ad eum, quem ſceptra decorant.* Equidem mulier miſſa venerat à Ioab, Nathanus à Deo; illa Regi verba referebat, quæ Ioab poſuerat in ore eius; Nathanus verba promit Dei, quæ ſanent regem. Inde illa cum tãta reuerentia, & timore, hic tã familiariter alloquitur regem. Et expende pulchrũ exemplum illis verbis cõtentum, nimirum: *Nathanũ mittit Deus Prophetam medicum futurũ*: quippè magnum diſcrimen eſt priuatorum hominum accedentium ad Regem, & medici accedẽtis. Priuatus qui regẽ conuenit, licet nobilis ſit, & diues, multa adoratione, multo tremore accedit à longeq, humi procumbens petitiones ſuas proponit regi. At medicus, licet natalibus vilis ſit homuncio, tamen fiducialiter ingreditur, & familiariter accedit, omniaque iubet, quæ Regi ſalutaria videntur. Sic qui verbum Dei principibus proponit miſſus à Deo pro illorum ſpirituali ſalute, vt medicus accedat, ea familiaritate, & fiducia proponat, quæ principibus ſciat conuenire ad ſalutem æternam; qua medici corporales proponunt, quæ vitæ temporali conueniunt.
Baſil. Sel.

§. XIIII.

Gratiarum actionis titulus omni alia victima ſublimior.

NVnc primo audio ædificatum à Moyſe altare, erectum Deo lapidem, ait enim: *Ædificauitq; Moyſes altare, & vocauit nomen eius, Dominus exaltatio mea.* Nec eum audio altare, ideò puto pro victimis faciendis ædificatum, vt putant aliqui, ſed magis puto cũ Cornelio noſtro altare illud pro tropheo, & titulo grati erga Deũ animi fuiſſe erectũ. Adducit me in hãc ſententiam primum, quod nullam in præſenti inuenio mentionem victimarum, ſecundum, ipſum nomen, ſcil. titulus affixus altari, qui proprior eſt lapidi pro trophęis, quã altari pro victimis erecto. Nec deſunt victimæ animalũ, vbi in gratiarũ actionem exaltatori domino marmor erigitur; eſt enim hoc monimentum gratitudinis omnium victimarum præſtantiſsimum. Sic Luc. 17. decemviri leproſi dum de Ieſu præcepto irent in templum, vt offerrent ſtatutas lege victimas, in itinere mundati lepra ſunt. Quid tunc? *Vnus autem ex illis, vt vidit,*
Luc.17.

vixit, quia mundatus est, regressus est cum magna voce magnificans Deum, & cecidit in faciem ante pedes Iesu gratias agens, &c. Et cur non magis hic festinauit ad offerendas victimas? Cur templi, & victimarum obhtus regreditur ad Iesum, illi gratias acturus? Sed & illud notandum quod videns Iesus gratias agentem de salute, nõ mandat, quod offerat præscriptas victimas; est enim gratiarum actio victima præstantissima. Huc respiciens Tert. lib 4. in Mar. ait: *Vnum illum solutum ex decẽ memorem diuinæ gratiæ Samaritam miratus Iesus, non mandat offerre munus ex lege, quin satis iam obtulerat, gloriam Deo reddens.* Qui gratus Deo omnia sua referebat accepta, satis victimarum in hoc solo obtulerat, merito ex hoc nõ petitur alia victima. Sanctissimus ille Iob audita repentina filiorum suorũ morte cap. 1. *Corruens in terram adorauit, & dixit::: Sit nomen domini benedictũ.* Nihil aliud fecit, aut dixit pro filijs subito interemptis in conuiuio. Et qui dum filij viuerent, solicitus ne forte in conuiuijs peccarẽt, pro illis victimas offerebat. Ait enim textus: *Cumq; in orbem trãsissent dies conuiuij mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos consurgens; diluculo offerebat holocausta per singulos. Dicebat enim: Ne forte peccauerint filij mei* Ecce tibi dum conuiuia finiebãt filij Iob, pater solicitus, ne forte in conuiuijs peccauissent, statim ab holocausta surgebat, & pro singulis singulas offerebat victimas. Nunc autem audit eos morte correptos in cõuiuijs, & nullas pro eis dat victimas, nulla offert holocausta, hoc vno cõtentus dicit: *Sit nomẽ domini benedictum.* Cur nõ magis solicitaris, ne forte in peccatis mortui fuerint filij? Cur hac correptus solicitudine, non paras sacrificia pro singulis mortuis, vt parabas pro singulis viuis? An casus acerbitate oblitus es sacrificiorum, & victimarum? Absit hoc à viro pijssimo, nõ equidem obliuiscitur sacrificiorum, sed ad sacrificium currit præstantissimum, quod in actione gratiarũ consistit. Ad hæc ait D. Chrysost. hom. 1. in Iob in fine: *O beatam, profectoq; generosam, felicemq; animam, celebrem Angelorum famam superantem! Quare? Quia in omnibus, quæ superuenient ei, non peccat Iob in conspectu domini, sed pro his omnibus perfectam gratiarũ actionem loco sacrificij obtulit, dicens: Sit nomẽ domi benedictum* Pro victimis, pro sacrificijs vnam gratiarum actionem offert Iob, & hac Angelorum superat virtutes. Et quid non faciat hæc sola gratiarum actionum victima? Leproso illi ab itinere reuertenti, & templũ, victimasq; obliuiscenti, vt ad gratiarũ actionem rediret, dicit dominus Luc. 17. *Surge, vade, quia fides tua te salvum fecit.* Et quæ fides tãtam salutem præstitit homini? An qua credidit posse à Iesu sanari? an qua credidit præ gratiarum actione, & victimas alias debere reliqui? Accipite Tertul. lib. 4. in Mar. sic definientem: *Ideò fides tua te salvum fecit, audiuit, quia intellexerat veram se Deo omnipotenti gratiarum scilicet actionem apud verum templum, & verum pontificem eius facere debere.* Indè fidei meritum salutem obtinuit, quia non sic in templo lapideo, brutorumq; victimis confidit, vt in gratiarum actione vero Deo, & liberatori suo Iesu exhibita.

Tertull.

Tertull.

Iob 1.

Chrysost.

Luc. 17.

§. XV.

Mundialia tribunalia raro potentissimorum tyrannidem confringunt.

ECce tibi diuini solij, tribunalisque cœlestis clarissimum insigne, mirum, ait: *Manus soly domini, & bellũ Dei erat contra Amalech a generatione in generationem.* Et quidem contra potentissimos Amalecitas, contra validissimos hominis nullius solij creati, sed solius solij diuini manus exercet iustitiam. Sententia mortis à Deo lata erat aduersus omnes Amalecitas, electus eius sententiæ executor Saul rex; impugnat ipse Amalech, vt omnia illorũ perdat. Quid tũc? Ait 1. Reg. 15. *Percussitq; Saul Amalech ab Heuila, donec veniat ad Sur. Apprehẽdit Agag regem Amalech vivum: omne autem vulgus interfecit in ore gladij Et pepercit Saul, & populus Agag, & optimis gregibus eorum, &c* Cõpone modo manum solij Saulis, cum manu solij domini. Quippè manus solij domini, & bellum Dei erat contra Amalech; manus autem Saulis potentissimo Amalecitarum pepercit spectans prædam de pretiosis eius Pulchrè de Saule ait Rupert. lib 3. in Exod cap. 21. *Iustitiæ vindictam imperante Deo, ipse ad prædam se conuertit.* Hoc est discrimen notissimum mundialis tribunalis, & diuini solij. Diuina tribunalia iustitiæ vindictã imperant in omnes, etiã potentes, nec aliud attendunt, quam vt iustitiæ satisfiat; verum tribunalia mũdialia præcipue se conuertunt ad prædam parcendo potentibus. Fuerat iam decretum à Iudæis, quod Christi assectæ extra Synagogam fierent. Tamen vbi Lazarus defunctus est Ioan 11. *Multi ex Iudæis venerãt ad Martham, & Mariam, vt consolarentur eas.* Rem miratus D. Basil. Sel. orat. 40. inquit: *Vadè consolabantur Iudæi dilectas à Christo, cũ inter eos conueniisset, si quis eum confiteatur esse Christum, extra Synagogam fieret? An eas vt nobiliores honorati?* Equidem tribunalia huma-

1. Reg. 15

Rupert.

Ioan. 11.

Basil. Sel.

na ad potentes, præcellenteſque perſonas facile conuitiet. Mulctant Iudæi cæcum natum, ſi loquatur Chriſtum, in nobiliorbus, & potentibus magis diſsimulant. Nũquam, mihi crede periclitatur niſi imbecillus, vbi mundiales exercentur leges. Qui potens eſt pecunijs, vel ſuppellectili raro, aut nunquam periclitatur in mundiali tribunali. Quando Saul non pepercit potenti Agag etiam à Deo damnato? Quando diſsimulata iuſtitiæ vindicta, non ſpectantur optima exempla? Dum hæc conſidero, non multum reſiſto ſententiæ D. Valer. D Valeriani dicentis hom. de bono diſciplinæ: *Nemo illum homicidij crimen euaſiſſe æſtimet, quem excuſatũ ſæcularis iudicij corruptio ſententia abſoluerit. Ad confeſſionem magis præſentis vitæ, non ad abſolutionẽ criminis pertinet authoritas ſententiæ ſæcularis* Expende quæſo ad quid dicat vir ſanctus pertinere authoritatem ſententiarum mundialium. An vt ſic magis confirmaretur reorum liberatio? Non ad hoc, ſed ad confutionem vitæ humanæ; quæ talis eſt, vt nullum pene in ea iuſtum iudicium exerceatur.

CAPVT XV.

Deus Moyſi apparet in Sina.

Textus Hiſtoria.

MALECITARVM Percuſsione lætos, ſpolijs ditatos ad iter vocat Iſraelitas ſuos ductor ex columna Angelus. Eademque die illis; & profectio obtigit, & ſtatio; illa à Raphidim, hæc ad radices montis Sina, in quo Iſraelitæ liberationis prima fuerant cunabula. Non ſuſtinet Moyſes lentos multitudinis greſſus, feſtinãs ipſe ad notiſsimũ, & fauſtiſsimum ſibi montem, ad quem diuinis nutibus vocabatur. Vix eius ſuperat iuga, & Deus adeſt â ſe in populum beneficia profecta perſtringens, & expectans, ſi renuntiante Moyſe, velint ſibi adhærere populares. Nullus in tanta multitudine inuentus eſt, qui in beneficentiſsimi Dei ſeruorum cenſu non gaudeat numeri. Qui omnium affectus relatus per Moyſem Deo, iubet omnes in diem tertium parati, vt nitidiori ſolito veſte, animoque ſanctioni effulgentes ſe intra certos terminos recipiant, lethale ſibi putantes ſi vel montis gramina calcent.

Impotens lætitiæ populus, tribus diebus inter maximæ ſpei, omniumq; bonorũm inquietas imagines ductis, nitidiſsima in veſte ſignificat ſe ad Deum ire, cuius totus pendebat promiſsis. Interea denſiſsima nubes mõtem opplet, è nube tonitrua horrendũ quid ſtrident, crebra fulgura micant, mons abit in fumum, vndique concutitur. Inſuper furunt turbines, procellæ ventorum, ingentes funduntur pluuiæ, quæ portenta triſtiora facit productus ſonus tubæ, qua Angelus terroré vniuerſis infundit. Hæc inter Moyſes ſecum verba cum Deo miſcet, quæ potsint à populo audiri; vocatuſque à Deo ad remotius montis tacumen obligatur denuo deſcendere ad ſuos, illiſque grauius obteſtari, vt montis acceſſum caueãt tot plenum periculis. Cũ deſcendente Moyſe augetur montis horror, & tubæ ſonitus vehementius producitur, qui articulata voce præcepta decalogi perſonare cæpit, præconio adeò horribili vt populus timore concuſſus ſele à permiſſa ſtatione, proprius ad tabernacula recipiet. Hìc Moyſem conueniunt omnes, enixeq; petũt, vt tacẽte voce dominica, loquatur ipſe quid quid ſciuerit conducturum diuinis nutibus. Non diſplicuit populi exoratio Deo, qui iterum ad montem recepto Moyſi explicat fore, vt aliquando è familia Abrahæ audiendus vates ſurgat qui humaniori, placidioriq; voce Dei mandata populorũ mentibus infigat. Interim nihil erupit terrori, ſed inter remugentia tonitrua, clangoremque tubarum, perſeuerantibus, igne, fumo, caligine lex populo indicitur.

PARS MORALIS IN textus literam.

QVando de petra aquam dulciſsimam habuimus, non erit abs re, quod de tonitruis, de fulminibus, eos etiam ſpectemus imbres, qui mentis faciant adoleſcere fructus.

Exod. 19. Menſe tertio egreſſionis Iſrael de terra Ægypti, in die hac venerunt in ſolitudinẽ Sinai. Nam profecti de Raphidim, & peruenientes in deſertum Sinai caſtrametati ſunt in eodem loco, ibique Iſrael fixit tentoria è regione mõtis. Moyſes autem aſcendit ad Deum.

§. I.

§. I.

Promptissimi obedientis signum est, quod nullum obicem creaturum experiatur, in accedendo ad Deum.

CAstris Israelitarum fixis è regione montis Sina, Moyses ascendit in montem, in quo de redemptione Israelis mandatum acceperat, vt Deo peractam mandati executionem referat. Sed illud notandum cum Caietano, quod non dicatur Moyses ascendisse in montem, sed ascendisse ad Deũ, ait enim. *Moyses autem ascendit ad Deum.* Et quando mons erat ac clivus, & difficilis, in quo ad Deum peruenit, cur non dicitur superauisse montem? Cur montis difficultates nõ proponuntur, vel superata â Moyse, vt Deo adesset? Faciebat hoc ad Moysis obedientiæ commendationem, quod nullæ aut terrarũ, aut montium difficultates memorarentur in eius accessu ad Deum, sed sic dicatur accessisse, quasi nulli montis obices essent. Est equidem hoc perfectissimi obedientis testimonium euidens, si nulla creaturarum impedimenta sentiat, vt Deum conueniat. Hinc astutissimus ille Antipater parricidij accusatus ad patrem euolans probabat suam in patrem obedientiam apud Egesipp lib 1 cap. 44. Etenim ait. *Ecce me pater ad te veni post Cæsarem, ad te festinanti à Cæsare. Tu me pater nescientem periculis obiecisti iubens pergere Præsto sum pater, nec perfunctorie de leuioribus testibus requirendam pro salute mea veritatem æstimo. Omnis homo mendax, dixit scriptura. Ego defero incorruptibilia elementorum testimonia Venio ad te per maria, & per terras, vsquam aliquid passus. Absoluat me pater apud te, cœlum, quod non fulminauit, mare, quod non demersit, terra quæ non absorbuit, per hæc ad te tutus venio pater, quæ non solent euadere, etiam qui non sunt patrum genialium parricidæ.* Et merito vocat incorruptibilia elementorum testimonia, à quibus nihil passus post peractum apud Cæsarem patris mandatum, ad patrẽ peruenit. Quod enim nec cœlum, nec terra, nec mare aliquid difficile tibi opponant ad patrem Deũ reuertenti, hoc promptissimam mandatorum diuinorum executionem, & omnimodã erga patrem obedientiã testatã exhibet. Absalomus dũ patris obediẽtiam contemnit, in illumque rebellans bello fractus pernicimulo sese periculis eximit 2. Reg. 18. *Cumque ingressus fuisset mulus subter condensam quercum, & magnam, abhæsit caput eius quercui, & ille suspẽsus inter cœlum, & terram nullus, cui insidebat, pertransiit.* Et cur tot mortes fugientem quercus tam misere detinet? Et quando à tot militum iaculis euaserat in bello, cur permissus est venire in quercetus impedimenta? Forsan miser iuuenis patrique inobediens non solum à prælio fugiebat, sed & in corde suo ad patrem confugiebat, & inde & montes, & quercus fuerunt rebelli impedimento ne ad patrem accederet. Ait Egesippus lib. 1. cap. 44. *Absalon fugiens arboris suæ ramis terra suspendit, ne ad patrem perueniret.* Obsunt creaturæ paternorum præceptorum transgressionibus, ne potiantur paternis accessibus. Quando enim transgressor non fuit creaturarum duritiem expertus in accedendo ad Deum? Acceperat mandatum Dei Ionas, quod minime sustinens cap. 1. *Surrexit, vt fugeret in Tharsis à facie domini.* Sed tempestate præpeditus mittitur in mare, à cete absorbetur, cuius in ventre ad dominum cõfugit. Quippe ait cap. 2. *Et orauit Ionas ad Dominum Deum suum de ventre piscis.* Ecce tibi vt contemptor diuinorum præceptorum, tandem reuertit ad dominum, & facilem Dei aditum obtinet. Sed notandum est, qualis redeat; redit enim vt captiuus duris creaturarũ vinculis oppressus, & multis præpeditus compedibus. Pulchrè enim ait D. Basil. Sel orat. 20. *Tribulibus intempestiue parcens Ionas fugit mittentem. Verum ignorabat à cete deprehensum se captiuum iterum domino coram sistendum* Fugiebat rebellis Ionas, ne Dei obediens præceptis præiudicium suæ gentis videret, at ignorabat quanta habeant inobedientes in creaturis impedimenta, nam vel omnino impediunt, ne ad Deum accedant; vel faciunt, vt tamquam captiui, compedibus præpediti, catenis ligati accedant. Solus enim obedientissimi testimonium est, quod nulla creaturarum impedimenta sentiat, vt ad Deum accedat. Vt dicat Ecclesiastes cap. 8. *Qui custodit præceptum, non experietur quicquam mali* Imo vt de fulminibus ait Iob facilem habebit ad Deum accessum. Sic enim dicit cap. 38. *Nũquid mittes fulgura, & ibunt, & reuertentia dicent tibi, Adsumus?* Facit equidem prompta obedientia in Dei imperiis, vt post perfectum mandatum, nihil vereantur, nullam difficultatem habeant Deo se sistendi imperanti Quo insigni extollebat suos dominus per Zachariam cap 9. fatus: *Et circumdabo domum meam ex iis, qui militant mihi, euntes, & reuertentes* Ecce perfectissimorum Dei seruorum insigne, nimirum; *euntes, & reuertentes*, quo eant ad opus exe-

Egesipp. — Egesipp. — Basil. Sel. — Eccles. — Zachar. 9 — 2. Reg. 18

quendum, & nullum sentientes impedimẽtum prompti, & alacres inueniantur in redeundo ad Deum.

Exod. 19. Vocauitque eum dominus de monte, & ait: Hæc dices domui Iacob, & annuntiabis filijs Israel: Vos ipsi vidistis, quæ fecerim Ægyptijs, quomodo portauerim vos super alas aquilarum, & assumpserim mihi. Si ergo audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis. Mea est enim omnis terra, & vos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta, &c.

§. II.

Ille princeps facilius omnium dominatur qui nulla rapitur auaritia.

VIde rationem à Deo propositam, vt sibi Israelitarum subijciat animos, nimirũ: *Quomodo portauerim vos super alas aquilarum, & assumpserim mihi.* Non enim otiose meminit aquilas in portandis suis filijs. Et quando vniuersæ volucres suos filios portant, illisque maxime indulgent, cur Dominus relictis alijs, se aquilis comparauit? Cur in sua gubernatione voluit potius referri aquilarum erga filios portandos charitatem? Ait Lyppom. *Commemorat se portasse populum ex Ægypto more aquilarum gestantium dorso, & alys pullos suos, præter morem aliarum auium, quæ illos pedibus, quo volunt, portant.* Compone aquilam cum cæteris auibus in portando filios, & auis omnis, & aquila filios portat ad tutiora receptacula, sed aliæ aues pedibus suis pullos capiunt, qui dum portantur, necessum est; vt simul matrum portantium vngues experiantur. Sola aquila sic portat dorso filios suos, vt ipsi prorsus nesciant, an habeat vngues mater. Quare bonus rex in regno suo fundando, vt sibi magis obstringat subditorũ animos, aquilã se exhibet, sic suis prospiciẽs, vt nullas subditi in eo vngues experiantur. Proteguntur equidem homines à principibus, & ad tutissima loca transportantur, sed sic transportantur, vt transportatoris, defensorisque vngues sentiant, in exactionibus, & tributis quotidie multiplicatis. Hinc murmura, hinc querelæ subditorum male ferentium vngulas defensoris. Quod in regno suo cauens dominus, ad morem recurrit aquilarum, sic se in suis tutandis exhibens, vt nihil ab illis capiat, quo sibi magis eorum obstringat animos. Crede mihi, ille princeps sibi omnia rapit animos, in quo nihil rapacitatis, nihil auaritiæ, nihil prætextæ apparet necessitatis. Verus noster dominus, & rex Iesus, vbi mundum vniuersum expugnare satagit, sibique adscribere, crucem ascendit. Et ait D. Luc. cap. 23. *Crucifixerunt eum, & latrones, vnum adextris, & alterum a sinistris: Diuidentes autem vestimenta eius, miserunt sortes.* Ascenderat equidem crucem sine vestibus, prorsus apparens nudus. Et cur bonus rex, & dominus eam elegit mortem, in qua sine vestibus nudus occũberet? Monebatur vt mundum expugnaret, vt ad se omnium traheret animos, & ideò nihil eorum voluit sumere. Ait D. Thom. in cat. ex D. Ambrosio: *Refert considerare, qualis crucem ascendat, nudum enim ideo, talis ergo ascendat, qui seculũ vincere parat, vt seculi adiumenta renuerat. Victus est Adam, qui vestimenta quæsiuit, vicit ille, qui tegumenta deposuit.* Compone Christum, & Adamum, vtrumque creaturarum corporalium principem. Christus non habuit manus, quibus vel vestem caperet, qua abiret è mundo, Adamus manus extendit ad fructus, quibus vesceretur, ad folia, quibus indueretur. Quid inde? Verus rex obstet, vbi nil tulit de mundo, expugnauit mundũ, omnia trahit ad se ipsum. Adamus autem, qui & fructus, & folia capiebat prætextu cibi, vestitusque omnium subiectorum obedientiam amisit. Huc spectans Ecclesiastes cap. 4. ait: *Melior est puer pauper, & sapiens, rege sene, & stulto*: quibus vt sapienter notat noster Pineda, non fit respectus ad corporales ætates pueritiæ, seu senectutis, sed ad virtutes animi, vt puer sit instar Saul, de quo dicitur 1 Reg. 13 *Filius vnius anni erat Saul cum regnare cepisset*, hoc est sic malitiæ expers, vt puerulus anniculus. Senex autem rex & stultus dicitur instar illius diuitis auarissimi, cui Luc. cap. 12. inquit: *Stulte hac nocte repetent animam tuam.* Compone modo regem puerum malitia, & pauperem cupiditate, vt nihili æstimet diuitias, cum rege sene, & stulto: qui totus sit in trahendis sibi diuitijs;

Lyppom.

Luc. 23.

D. Thom.

Eccles. 4.

1. Reg. 13

Luc. 12.

tijs; vter melior, vter conducibilior, vt imperium fœlicissimum asserat sibi? Proculdubio pauper ille diuitiarum contemptor, & regno sibi asserendo, & subditis erit vtilior. De Osiride Ægyptio rege ad regum exemplar efformato aiebat D. Synesius lib. 1. de Prouid. *Caterum diuitias ipse quidem neglectui habebat, alijs vero, vt quam amplissimæ essent omni cura, ac diligentia prouidebat; ita vt in accipiendis muneribus restrictissimus, ita in dandis munificentissimus, liberalissimus. Tributa siquidem ciuitatibus remisit, & in egenos largitiore vsus est, cunctaque quæ diruta, ac prostrata erant, refecit, aut iam labentia, atque inclinantia resarciuit; ciuitates quà ampliores, quà vetustiores reddidit, nouas aut extruxit penitus, aut desertas ciuibus frequentauit.* Sic in desertis etiam vrbibus frequentiam faciebat ciuium contemptor diuitiarum, ab omnique rapacitate, & auaritia alienus princeps.

D. Synes.

§. III.

Quo beneficentior princeps, eo potentior ad sibi regna asserenda. Vbi de potentissima Christi gratia.

AIt Dominus in præsenti: *Si audieritis vocem meam, & custodieritis pactũ meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis. Et eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta* Prius petit, vt manda Dei seruent & pacta omnia custodiant, vt deinde fiant populus Dei, regnum sacerdotale, gens sancta. Et quid mirum quod de legis diuinæ obseruatoribus fiat gens sancta, regnum sacerdotale, Dei populus? Longe maius ait Petrus 1. epist. 2. de Christianis temporibus: *Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, & populus acquisitionis; vt virtutes annuntietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum, &c.* Nõ quide n de legis obseruatione, sed de tenebris impietatis nos Iesus transtulit in eam claritatem, qua diceremur regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Et cur Deus, qui in Moyse expectauit, & petiuit prius legum obseruationem, & non nisi de obseruatoribus legis fecit regnum sacerdotale, gentem sanctam: in Christo, non de obseruatoribus, sed de contemptoribus, & tenebrosis hominibus fecit esse & gentem sanctam, & sacerdotium regale? Sanè in Moyse, & beneficia Dei in educendis Israelitis, & simul Ægyptiorum supplicia proponebantur, dicit enim in præsenti: *Vidistis, quæ fecerim Ægyptijs, quomodo portauerim vos, &c.* In Christo autẽ sola beneficentia, eaque largissima absque supplicijs ostendebatur, quæ & potentior est, vt vel de tenebris lucem faciat. Ad hæc D. Basil. Sel. orat. 25. ait: *Moyses Hebræorum doctor Dei cognitionis disciplinam Iudæorum filijs traditurus discipulorum animos Ægyptiorum supplicijs ante percellit. Verum dominus noster Iesus Christus restitutionem Apostolorum choro promulgans, non quibus alios puniuerit, ijs ipsos docet, sed miraculorum, & humanitatis sua fontes patefaciens, & commune valetudinarium aperiens miraculorum vi quasi manu ducit animos ad Dei cognitionem.* Vt dominus Iesus pura, & larga vtitur beneficentia ad trahendos animos, non supplicionum rigores statim, sed beneficiorũ aperiens thesauros, sic de contemptoribus fecit sanctos, de cæcis, tenebrosisque hominibus & videntes, & splendentes fecit stare. Vt merito dicat Psal. 17. *Disciplina tua correxit me.* Alij legunt apud Genebrardum: *Mansuetudo tua multiplicauit me.* Non est medium aliud: sit in principe mansuetudo, qua omnibus benefaciat, & vel de rupibus faciet subditos sibi adstrictissimos. De Osiridis beneficentia locutus D. Synesius lib. 1. de Prouid. ait: *Vt vno verbo dicam, nulla cuiquam res pro merito defuit; nisi sicut malum aliquod deberetur, cum eo vero pro meriti ratione non agebat, id enim magno studio efficere nitebatur, vt morum humanitate, & beneficijs etiam impudentissimos homines euinceret, ac sibi demereretur.* Sic humanissimus princeps dissimulato supplicio, & agens beneficijs etiam de impudentissimis; improbissimisque sibi faciebat amicos. Est enim beneficentia omnium potentissima, vt vel rupes in homines transmutet. Quæ enim iniquitas resistere poterit potestati benefici principis? Dixerat Paul ad Galatas cap. 4. *Vbi venit plenitudo temporis misit Deus filium suum.* In qua temporis plenitudine merito intelligit D. Ber. plenam bonorum temporalium potestatem, quando temporalia omnia magis vigebant, imo magis aduersus Deum vigebant. Et mirabar, quod tunc Christus voluerit venire, quando temporum malitia plenior, & potentior erat. Et cur tanta malitia expectabatur, vt se nobis communicaret filius Dei, nisi vt eius beneficæ virtutis efficacia ostenderetur, potens vel de pessimis hominibus sibi sanctissimum, regalissimumq, imperium asserere? Aiebat D. Prosper. lib. 2. de vocat. Gentium cap. 15. *Non priora, quasi incapacia declinata sunt tempora, sed ista electa, quæ tales populos ediderunt, quorum ferox, & voluntaria iniquitas, nõ consulendi affectu, sed intentione sæuiendi*

Basil. Sel.

Psal. 17

D. Synes.

D. Prosp.

Pe. 1. ep. 2

Galat. 4

di perſiſteret facere, quæ manus Dei, & conſilium decreuerunt fieri, vt mirabilior eſſet gratia, & potentia Dei, quæ de tam duris animis, tam tenebroſis mentibus, tam inimicis cordibus fecit ſibi populum fidelem, ſubditum ſanctum. Expende miraculum gratiæ filij Dei, quæ nacta homines prorſus exleges, feros, crudeles, Dei hoſtes, ex illis ſibi fecit electum populum, regale ſacerdotium, ſanctam gentem. Sic poteſt beneficentia facere de mediis tenebris lucem ſplendeſcere. Accipit Paul. ad Titum cap. 3. *Eramus aliquando & nos inſipientes, increduli, errantes, ſeruientes deſideriis, & voluptatibus variis, in malitia, & inuidia agentes, odibiles, odientes inuicem. Cum autem benignitas, & humanitas apparuit ſaluatoris noſtri Dei, non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit.* Quid malitia, & inuidia, & crudelitas, & perfidia cum ſalute? Vnde tot repugnantiæ vitiorum confringi potuerunt, vt homines ad perfectionis culmen adducerentur? An quia prius in obſeruantia legali floruerunt? Abſit, ſed apparuit benignitas, & humanitas ſaluatoris, potens feras in Angelos conuertere! Ait D. Proſper. vbi ſupra: *Fremebant gentes, iraſcebantur populi, ſæuiebant reges, & poteſtates contradicebant, ſuperſtitiones, & totius mundi reluctabantur errores. Sed de reſiſtentibus, furentibus, perſequentibus, populum ſuum Chriſtus augebat, & per vincula, ac ſupplicia ſanctorum fides roborabatur, vincebat veritas, perque omnem mundum dominici agri ſegetis multiplicabatur vbertas.* Ecce tibi, quod potuit benignitas, & humanitas ſaluatoris manifeſta, de exlegibus hominibus fecit viros, qui per cruces, per mortes euolarent, vt ſuo ſaluatori iungerentur. Ex quo Sidon. Appollin. lib. 7. epiſt. 4. ait de Præſule præſtantiſsimo: *Teſtis eſt Vindicius noſter, qui ſegnius domi pro munificentia veſtra faſce remeauit, quoquo loci eſt conſtanter affirmans, non eſſe vos amplius dignitate, quam dignatione laudandum. Prædicat ſanctas, melleas, & floridas, quæ procedunt de temperata communione, blanditias; nec tamen ex hoc quicquam pontificali deperire perſonæ, quod ſacerdotij faſtigium non frangitis comitate, ſed flectitis. Accipite cõfitentem, ſuſpicio quidem nimis ſeueros, & imbecillitatis meæ conſcius æquanimiter fero aſperos mihi; ſed, quod fatendum eſt, hiſce moribus facilius humilitate ſubmittimur, quam familiaritate ſociemur. In ſumma, viderit, qua cõſcientia dote turgeſcat, qui ſe ambientibus rigidum reddit; ego tamen morum illius æmulator eſſe præelegerim, qui etiam longe poſitorum incitare in ſe affectat affectum.* Merito maximi iudicij viri in Præſule pluris æſtimat benignam comitatem, & beneficentiam, quam rigidum ſeueritatis affectum.

Ad Tit. 3

D. Proſp.

Appollin.

Exod. 19. Venit Moyſes & conuocatis maioribus natis populi, expoſuit omnes ſermones, quos mandauerat dominus. Reſponditque omnis populus ſimul, cuncta, quæ locutus eſt dominus faciemus. Cumque retuliſſet Moyſes verba populi ad dominum, ait ei dominus: Iam nunc veniam ad te in caligine nubis, vt audiat me populus loquentem ad te, & credat tibi in perpetuum.

§. IIII.

Periculoſum eſt, quod à te in futurum faciendis nimis fidas.

NOn dubitat populus in futurum magna promittere: ait enim *cuncta, quæ locutus eſt dominus, faciemus* In nullo dubitant, & ſic fidunt faciendis à ſe in futurum; vt nullum vereantur periculum, nullam infirmitatem timeant, nullum auxilium precibus ſolicitent. Et quid poſſet protendere tanta confidentia in futuris, niſi imminentem iam iſtius populi ruinam? Simile quid inuenio in Petro Matth. cap. 26. vbi ait ad Ieſum: *Etſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego nunquam ſcandalizabor.* Sic non metuebat tentationes, ſic non æſtimabat pericula, vt de faciendis in futurum indubitanter aſſereret. Cur Petrus non magis caues futuras occaſiones? Cur non meminiſti infirmitates hominum, qui hodie validiſsimi cum ſint, in futurorum euentibus quaſi infirmiſsimi labuntur? Cur cum audis pericula imminentia non magis curas ſolicitare auxilia, & præſentanea prece rogare pro firmitate futura? Sanè iam ibi parabatur Petri ruina, cum ſic indubitanter futuris fidit. Ait D. Chryſoſt. hom. 83. in Matth. *Cum dicendum eſſet, opem nobis ſeras, ne ſcandalizemur, è contrario nimium ſibi arrogans inquit: Non ſcandalizabor.*

Matt. 26.

Chryſoſt.

Ita

Ita hæc res sensim eum ad tetrum, & insolens crimen deuehebat. Non debebat sic fidere futuræ dispositioni suę inter adhuc innotas occasiones; vt non tangeretur aliqua præsenti cura, qua precibus auxilium solicitaret. Et dum in præsentiarum nullas fundit preces, non solicitat diuinum auxilium, sed de futuris certissime statuit, hæc res illum sensim trahebat, vt inuolueretur fluento peccati. Proh communissimum hominum, malum! Innumeri sunt, qui cum deberent semper soliciti esse de salute, diuinaque auxilia quótidianis, precibus, quotidianis virtutum operibus ad futurum vitę tempus solicitare, omnia præsentia negligunt, certissime statuentes, & absque omni dubio, quod in futuro facient. Fallar nisi res hæc innumeros homines ad extremam ruinam rapiat. Quis enim non pereat ex ijs, qui sic indubitanter fidunt rei ex futuris adhuc euentibus constanti? Petro dicebat dominus Luc. 22. *Ecce Sathanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum, ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua.* Non rogauit dominus ne Petrus negaret, sed ne penitus euanesceret eius fides, quod sanè fieret, nisi dominus pro illo rogaret. Sed cur cum omnes discipuli eodem modo expetiti essent â Satana, & tentationi traditi, Iesus pro vnius fide Petri rogauit? Cur non pro omnibus, sed pro Petro solo? Solius Petri in re perditionis peior erat causa, vt qui de faciendis à se in futurum confidit magis; nullã rationis humanæ infirmitatis, & periculorum habens. D. Chrysost. vbi supra fatur: *Cur nam, si omnes expetyt pro omnibus non deprecatus est? Patet hinc, quod dicebam, quia vehementius eum tangens, & ostendens multo peiorem esse, quam aliorum lapsus esse, ad eum conuertit orationem.* Equidem maiori semper ruina venit de nimia confidentia in futuris, quam de alijs. Quodlibet malum aliud vt præsens est, potest etiam præsenti medicina curari, at nimia cõfidentia profuturis faciendis, vt semper præsentia remedia tollit, sic relinquit malum ineuitabile. Felix ille, qui non sic in futuris confidit, sed magis curat præsentibus operibus cum Deo negotiari. Sic Psal. 60. fatur: *Sic psallam nomini tuo Deus in sæculum sæculi, vt reddam vota mea de die in diem* Expende, quod sibi præscribat tempus faciendi, nimirum *de die in diem*, non in futurum, sed singulis diebus se Deo vacare testatur, quo nullum timet euentum venturum. Pulchre ait D. Valerianus hom. 4. in hæc verba: *Nunquid dixit de anno in annum, sed dixit de die in diem? Omni ergo die operandum nobis est, dilectissimi, debitum autem Deo, & promissum munus non est tempore prolongandum. Nihil futuro iudicio debet, qui quotidie vota persoluerit, nec est vnde ratiorem in posterum præstet, qui de die in diem domino bonorum operum fructus iusto labore ditatus obtulerit.* Sic firmat suas spes, qui non in futuris, sed in præsentibus nititur; & dum nihil reseruat in posterũ futura omnia potius formidat. Quo trahenda sunt plura ex tomis in Euangelia; præcipue quæ tom. 2. lib. 6. cap 3. §. 37. dicuntur, & tom. 1. lib. 4. cap. 4. §. 13. & alibi.

Luc. 22.

Chrysost.

Psal. 60.

D. Valer.

§. V.

Amat Deus laborum nubila, quæ in serenum decidunt.

QVi lucem habitat inaccessibilẽ Deus non detrectat Moysi apparere in caligine nubis, sic enim modo fatur: *Veniam ad te in caligine nubis, vt audiat me populus, &c.* Et cur Deus lucis amator, & conditor non magis horret caliginem? Qui reprobos spiritus, suosque hostes æternę tradit caligini, cur modo ipse in caligine venit? Sanè, vt populus Israel â caliginosa Ægypti terra caliginosa, & tenebrosa eductus apparuit seruitute, vel ipse Deus non detrectat caliginẽ, quæ non impedit, quo minus eatur in lucem. Nota est Eliæ historia, quando in montem fugit, ibi erat, vt Deum alloqueretur. 3. Reg. 19. *Et ecce dominus transit, & spiritus grandis, & fortis subuertens montes, & conterens petras ante dominum, non in spiritu dominus, & post spiritum commotio; non in commotione dominus, & post commotionem ignis, nõ in igne dominus, & post ignem sibilus aurę tenuis.* Et in sibilo suaui veniebat dominus. Sic ibi contigit: verum Iob cap. 38 dicit: *Respondens autem dominus Iob de turbine, dixit, &c.* Ecce tibi coram Elia refugit dominus esse in commotione, refugit esse in igne fremenți, refugit esse in turbine, solum amat suaue, & dulce sibilum aurę tenuis; verũ coram Iob, non detrectat dominus in turbine venire, quin potius approximans in turbine Iobo cum eo loquitur. Et cur in Elia fugit turbinem; quam amat in Iobo? In Elia persecutionum turbo multa mala fecerat, pene vniuersum Israelem separauerat à diuino cultu, vt destructis aris, templisque solus Elias relictus videretur. Sic turbo persecutionis vastauerat vniuersa, & omnes in pœnam æternam inuoluebat. Non sic in Iobo quem malorum turbo Deo coniunctiorem fecit. Vbi autem Deus turbines, procellasque nocentes videbat, abillis abstinuit; vbi autem vidit in Iobo, procellas, quæ non in malum, sed in bonum

3. Reg. 19

Iob. 38.

num eſſent, iam amabit ipſe vel in procellis videri. Ait D. Methodius in cat. Græca: *Quoniam turbo tempeſtatis eſt author, nec Iobi fides in tempeſtate malorum vllum naufragium fecit, ſed multo magis eluxit; idcirco Deus, ad ſuperioris erumnæ procellam ſignificãdam, procellam item, dum loquitur, ſumit.* Fuit equidem Iobo procella, & miſeriarum caligo ſalutaris, adeo vt nihil in ea virtutis periret, ſed omnia in melius irent: idcirco coram Iobo dominus procellam intrat, nec detrectat turbinis caliginem, quam nouit non obeſſe, ſed prodeſſe. Vt hinc nos diſcamus, quæ debeamus mala fugere; ea nimirum mala, quæ à Deo ſeparant, quæ æternam perditionem inferunt, & prorſus ſuſtinentur inutiliter, ea prorſus fugienda nobis ſunt, quæ autem vtilia ſunt ad ſalutem, ea non fugienda, ſed amplectenda ſunt, vt in quibus poſsit apparere Deus ipſe. Crede mihi nihil æque fugiendum eſt, quam mala inutilia, quod enim malum non trahit in peccatum, ſed ab illo liberat, hoc malum vel à Deo ipſo poteſt aſſumi. Id quod multis probans D. Theodotus hom. de Nat. Chriſti habita in appendice 5. Concil. Epheſ. cap. 2. tandem finit: *Noli detrahere abiectioni, qua tyrannis diabolica eſt deſtructa. Noli exprobrare, quia caſus eſt Deus palmis, per quas à peccatis homines liberauit. Non vincula Deo dicamus indigna, quibus vincula ſerarum nequitiæ ſoluit. Noli vituperare crucem, qua deſtruxit aras. Noli deſpicere clauos, quibus Chriſtus orbem terrarum ad vnum ſenſum pietatis infixit.* Nullum puræ pœnalitatis malum cenſetur Deo indignum, ſi in triumphum, & non in damnum mutandum ſit. Hinc Matt. 20. *Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & filius hominis tradetur principibus ſacerdotum, & ſcribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die reſurget.* Scit Ieſus ſibi Hieroſolymis manere verba, opprobria, mortes, & intrepidus contendit ad illa. Non ſic apud Bethleem, imo cum Herodes fureret, mortemque puero parat, ſtatim Angelus ad Ioſeph Matth. 2. ait: *Accipe puerum, & Mariam matrem eius, & fuge.* Ad mortis odorem fugæ ſe dedit Ieſus, & à cœleſtibus omnibus vocatur ad fugam. Cur modo fugitur mors ſimplex ab eo domino, qui ſupra ad flagella, ad opprobria, ad mortem intrepidus ibat? Sanè ibi finiendæ erant mortis iniuriæ cum clariſsimo reſurrectionis triũpho, ait enim, *reſurget tertia die*, at in præſenti nullus erat decretus triumphus infanti occiſo, nemi remur, quod amplectatur Deus iniurias, quibus triumphat; & fugiat illas, quibus nullus triumphus datur. Ait D. Chryſol. ſer. 150. *Chriſtus fugit, vt cedat tempori, non Herodi nec enim mortem fugit, qui venerat de hoſte reportare victoriam. Chriſtus, ſi mactatus in illo grege lactentium tunc fuiſſet, mors ei caſus fuerat, non voluntas, non virtus fuerat, ſed infirmitas, maieſtatis gloria non fuiſſet.* Vbi reportanda victoria erat, nulla mors, nulla iniuria à Deo fugitur; vbi autem nullus triumphus apparet, ſed infirmitas, fugiendæ ibi ſunt vel malorum vmbræ. Huc traho Tertullianum lib. 2. in Marcionem, vbi ait: *Deus non potuit humanos congreſſus inire, niſi humanos & ſenſus, & affectus ſuſcepiſſet, per quos vim maieſtatis ſuæ intolerabilem vtique humana mediocritate, humilitate temperaret, ſibi quidem indigna, homini autem neceſſaria, & ita iam Deo digna, quia nihil tam Deo dignum, quam ſalus hominis.* Sic dum abiectio ſecundum ſe conſideratur, indigna Deo eſt; vbi autem conſideratur, vt neceſſaria ſaluti humanæ, iam Deo dignisima iudicatur.

D. Met. Chryſol. Tertul. D. Theod. Matt. 20. Matth. 2.

Exod. 19. Vade ad populum, & ſanctifica illos hodie, & cras, lauentque veſtimenta ſua, & ſint parati in diem tertium. In die enim tertio deſcendet dominus coram omni plebe ſuper montem Sinai. Conſtitueſque terminos populo per circuitum, & dices ad eos: Cauete, ne aſcendatis in montem, nec tangatis fines illius. Omnis, qui tetigerit montem morte morietur. Manus non tanget eum, ſed lapidibus opprimetur, aut confodietur iaculis, ſiue iumentum ſit, ſiue homo, &c.

§. VI.

Tunc te diuinis excipiendis maxime aptas, cum dominicæ paſſionis in te aliquid exhibes.

TRiduana præparatio requiritur in his, ad quos Deus accedat, ait enim. *Sanct-*

ca

ea illos hodie, & cras, & sint parati in diem tertium. Cur in diem tertium? Ne Deum expectent sine aliquo passionis dominicæ opere, quæ fuit in triduo perfecta. Tunc enim satius quis disponitur ad diuina recipienda, cū se in operibus conformat passionis dominicæ sacramento. Hinc Mar. 8. dicitur: *Cum turba multa esset cum Iesu, nec haberent, quod mãducarent, conuocatis discipulis ait illis: Misereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me.* Non antea Iesus de misericordia facienda turbis loquitur, quam illas vidit tribus diebus ieiunas. Et cur expectauit ieiuniũm trium dierum, nisi quia in triduana illa patientia, sese conformabant dominicæ passionis triduo, per quod ad nos descendit misericordia diuina? Ex quo D. Hilar. canone 15. in Matth. ait: *Ordo igitur idem in sermone domini est, qui in consequenda gratia manet. Ad verborum sponsionem, quædam rerum ipsarum veritas consequatur, toto in ieiunys passionis dominicæ tẽpore demorantes, quadam domino compassionis societate iunguntur. Et huius spei, atque comitatus dominus misertus ait: triduum secum esse.* Hic est ordo legitimus pro recipienda Dei gratia, ne totus homo hæreat verborum promissionibus, sed opera verbis addat. Et quæ opera? Ea nimirum quibus conformis Iesu passo fit, vt totum passionis illius tempus nimirum triduũ, & nos in pœnalibus exercitijs agamus, cuius comitatus memoria Deum stimulabit, vt in nos effundat fluenta gratiarum. Quo spectabat illud Ionæ cap. 2. de quo dicit: *Et erat Ionas in ventre piscis tribus diebus, & tribus noctibus. Et orauit Ionas ad dominum Deum.* Antequam labia moueat in Dei laudes, dicitur Ionas fuisse in ventre piscis tribus diebus, & tribus noctibus. Triduum sustinet arctissimi carceris, & sic audet animum in oratione ad Deum leuare. Et merito nec ad os trahit Deum, antequam tridui patientia eius in se repræsentet mortem, & sepulturam. Ait enim D. Basil. Sel orat. 13. *Ionas malorum tolerantia Christum est potius imitatus, quam verbis prædicarit: nec verbis domini sepulchrum prædixit, sed in ceto sepultus, & post triduum sine noxa redditus omnes docuit mortales de sepulchro vitam erumpere.* Ecce tibi, vt in triduana malorum tolerantia Iesu mortem imitabatur, & eius resurrectionis triumphum prægustauit. Vbi enim non verbis solum, sed veris operibus tolerantiæ Christum referebat, maxime instruebatur, & vitam in se capere, & alijs annuntiare. Validissima est tridui dominicæ mortis repræsentatio ad hoc, vt vel totus mundus instruatur, vt ingentia Dei beneficia capiat.

Mar. 8. Ionæ 2. Basil. Sel.

Sic Ionas ipse ingressus Niniuẽm dum clamat iuxta Septuag. cap. 3. *Adhuc tres dies sunt, & Niniue subuertetur*, ad hanc vocem commota ciuitas per totos tres dies pœnitentiam egit, & quid non obtinuit triduum pœnitentiæ? Sane vt in triduo exprimebatur dominica sepultura, sic per triduanam pœnam tota ciuitas se aptauit, vt misericordiam reciperet ex Deo. Ait Diu. Ephræm serm. de Pœnit. *Tribus diebus Ionas prædicauit. Tres dies saluator in sepulchro egit & tres noctes, vt ostenderet etiam peccatores, qui tenebris obducti sunt, resurrecturos. O pœnitentiæ gratiam, quoniam mundum tribus diebus instruxit.* Ecce tibi quid potest tridui pœnitentia triduanæ Christi respondens sepulturæ, potest mundum ipsum instituere, vt Dei misericordiam recipiat.

Ion. 3. D. Ephr.

§. VII.

Triduana in virtutibus exercitatio fausta est volenti ex Deo salutem trahere.

VSque in tertium diem iubentur Israelitæ parari per sanctificationem, & vestium ablutionem vt Dei excipiant magnalia. Sic enim dicit: *Sanctifica illos hodie, & cras, lauentque vestimenta sua, & sint parati in diem tertium.* Et quando trium dierum exercitatio in virtutibus non sit fausta, & auspicata hominibus? Arentem nuptialem mensam apud Cana Galilææ rigauit dominus Ioan. 2. educto ex aquis vino, conuiuis gratissimo; simul & famelicos homines supra quinque millia satiauit paucis panibus inter illos destributis Ioann. 6. Neque hoc semel, sed iterum Marc. 8. dicit: *Cum turba multa esset cum Iesu, nec haberent quod manducarent, conuocatis discipulis, ait illis: Misereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me, &c.* Ecce tibi vt iam misericordia diuina accingitur ad repetendum miraculum panum, vt tribuat hominibus. Sed nunquam repetiuit miraculum vini: cur ergo noluit secundo facere miraculum vini, cum miraculum panum faciat secundo? Aut quo merito adductus est, vt secundo panes multiplicet? Ipse ait: *Quia ecce iam triduo sustinent me.* Vbi triduana inuenta fuit exercitatio virtutum, non se amplius continuit misericordia diuina, quin in salutem hominum prosiliret. Ait Victor

Mar. 8.

Antioch. ibi: *Vt iam antea escas multiplicauerat, ita nunc denuo idem signum instaurat, vtrobique commoda ratione. Ea erat præsenti loco, inuicta plebis, quæ eum sequebatur, perseuerantia. Nam triduo, vt hic scribitur, illum iam sustinuerat* Vbi tridui sustinentia in virtute apparuit, simul & ratio apparuit efficax pro diuina misericordia solicitanda. An negabit se Deus clamoribus triduanis? Seueriſsimus
Ionas. 3. ille vates Ionas cap. 3. sic iuxta lectionem Septuag ad Niniuitas clamabat: *Adhuc tres dies sunt, & Ninive subuertetur.* Et cur subuertendę tentę ciuitatis solus terminus trium dierum datur? Sanè triduum subuersioni prę figitur, quia si resipiscerent, in ipso termino triduj spem salutis cõciperent. Quo spectans
D. Ephr. D Ephrem ser. de Pœnitentia, inquit. *Soluite, inquit dominus, templum istud, & in tribus diebus suscitabo illud. Et pœnitentia dicit Niniuitis: Adhuc tres dies, & Ninive subuertetur. Oppone sermonem sermoni, ac verbum verbo; & in Christo cõperies explicata pœnitentia verba Ille suscitare promittebat; & hæc euersionẽ comminabatur. Non minis terruisset pœnitentia, nisi futurum esset, vt sanaretur. Non excitasset Christus ciuitatem peccantium, nisi resipiscentia eorum spes fuisset.* Eo enim ipso, quod peccatrix ciuitas per triduum excitaretur ad pœnitentiam, illamque ageret in cinere, & cilicio, iam non ad euersionem pertinebat, sed ad suscitationem per Christum. Visebatur in triduo designato à propheta ad mortem, & triduum designatũ à Christo ad vitam. Nequibat ergo fieri quod triduo pœnitentes nõ conciperent spem salutis, qua pertinerent ad Christum. Vnde de ijs tribus diebus locutus
Basil. Sel. D Basil. Sel. orat. 12. inquit: *Angustis dierum terminis comminatio concluditur, lata autem via ad pœnitentiam aperitur.* Latissima enim est via trium dierum, & faustissima pro negotianda salute.

§. VIII.

Diuinitatis vbi notitia infundebatur, & Trinitatis dabatur signum.

VEnturus Deus in montem Horeb, ibique se Israelitis manifestaturus triduanam in illis præparationem prærrequirit dicens: *Et sint parati in diem tertium. In die enim tertio descendet dominus coram omni plebe, &c.* Et cur in die tertio, nisi vt aliquod etiam signum Trinitatis exhiberet? Solebat equidem Deus, vbi se manifestabat, aliqua etiam signa præsentissime Trinitatis exhibere. Sic Gen. 18. existens Abraham in ostio tabernaculi sui, *Cum eleuasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum: quos cum vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adorauit in terram.* Procul dubio, quem sic adorat vir sanctus Deum esse præsentit. Sed quando Deus erat, qui apparebat, cur in tribus viris se ostendebat? Ait
Gen. 18. D Amb. lib. 1. de Abraham cap. 5. *Vide primo fidei mysterium. Deus illi apparuit, & tres aspexit. Cui Deus refulget, Trinitatem videt, nec sine filio patrem suscipit, nec sine Spiritu Sancto filium confitetur.* Expende illa: *Cui Deus refulget, Trinitatem videt*; quippè non loquitur de expressa, & clara Trinitatis notitia, sed de aliquibus eius signis, cum quibus semper apparebat Deus, vt simul cum diuinitatis notitia haberentur etiam signa Trinitatis præsentissimæ. Hinc Ioan. cap. 2. ait dominus: *Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Cur in
Ioan. 2. tribus diebus, nisi vt innueret in sui reuelatione Trinitatis notitiam? Ait D. Ephræm
D. Ephr. ser. de Pœn. *Per tres dies mors soluta est, per tres remissio datur: quoniam & per tres dies resurrectio facta est. Poterant in momento, in ictu oculi, omnia fieri, sed ob mysterium Trinitatis intra triduum, hostem gratia liganit, nõ quod impotens esset, citra eos, (nimirum tres dies) agere, quæ oportebat, sed vt mysterium ostenderetur diuinitatis.* Ecce tibi vbicumque diuinitatis mysteria ostendebantur, etiam præsentissimæ Trinitatis signa dabantur, vt sic in vero Deo accepto, disponerentur etiam rationes ad distinctionem recipiendam personarum. Sic & Isaiæ cap. 6. dum Deus super solium excelsum & eleuatum ostenditur, simul & Seraphini clamabant ter, Sanctus, Sanctus, Sanctus, ne diuinitas innotesceret, sine repręsentatione aliquali Trinitatis.

§. IX.

Ea est castitas Deo grata, & propinqua, quæ vel in vestibus apparet.

DVo requiruntur ex Israelitis, vt Deo approximent, nimirum vt sanctificentur, & lauent vestimenta sua, dicit namque: *Sanctifica illos hodie & cras, lauent que vestimenta sua*; & per sanctificationem intelligunt communiter castitatis mundiciem, tantam, vt à licitis etiam vxorum amplexibus

plexibus abstineant. Id quod ipse Moyses insinuans, dum sanctificationis tradit doctrinam, inquit: *Estote parati in diem tertium, & ne appropinquetis uxoribus vestris.* In eo ergo populus sanctificabatur, quod docebatur castitatis omnimodam munditiem, tantam, quæ & abstineret à licitis. Et quando tanta animi corporisque mundicies mandabatur, quid necessum fuit addere illud: *Lauentque vestimenta sua?* Quid vestium lotio intererat, vbi tanta mentis, & corporis præcedebat mundicies? Et quando internæ sic erat nauanda opera mundiciei, cur etiam requiritur de lauādis etiam vestimentis cura? Merito & vestium lotio petitur, vbi castitatis mūdicies tanta in ānima prærequiritur, quia castitas interna ea est apud Deum æstimationis plurimæ, quæ etiam in externis vestibus, ornatibusque exprimitur. Hinc de
Mar. 1. Ioanne Baptista, qui in nuptiarum tempore virginitatis coluit mundiciem dicit Mar. cap. 1. *Et erat Ioannis vestitus de pilis camelorum, & zona pellicea circa lumbos eius.* Cur Ioannes tam simplicem, & austerum vestitum de pilis camelorum, animalibusque è mortuis contectum sibi habuit? Pulchrè ait
Aymon 1. Aymon hom. 1. de communi confessoris: *Non erat de immundis; sed castitatem, quam in mente habebat, in ipso habitu corporis demonstrabat.* Ecce tibi & Christi, & Christianæ virginitatis præcursor, vt internam mundiciem castitatis etiam præferret in habitu, facit, vt quidquid voluptati auersum mente voluit, infingit animo, exprimatur etiam externo vestitu. Sic Paul. 1. ad Corinth. 6.
1. Cor. 6. dum pudicitiam persuadet; tandem finit: *Glorificate, & portate Deum in corpore vestro.* Ex eo enim quod longe à lasciuia abscedamus, Sic Deo propinqui fimus, vt illum gloriole in corpore nostro portemus. Sed quæ illa erit lasciuiæ fuga adeò excellens, qua mediante in corpore nostro, quasi in glorioso curru Deus glorioſus appareat, & sublimis? De hoc respondet Tertul. Christianis
Tertul. virginibus lib. de habitu fœminarum, inquiens: *Quomodo ait, Apostolus magnificetur Deus in corpore vestro? Magnificatur autem, si per pudicitiam, vtique & per habitum pudicitiæ competentem.* Tunc Deo appropinquamus, tunc Deum, quantum in nobis est, extollimus, cum ea splendemus pudicitia, quæ vel ab ipso colluD. Paul. ceat vestitu. Huc etiam respiciens D. Paul. 1. ad Timoth. 2. monebat fœminas. *Similiter, & mulieres in habitu ornato, cum verecundia, & sobrietate ornantes se, non intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatem.* D. Cyprianus legit: *Sed quod decet mulieres promittentes castitatem.* Et cur non deceat mulieres castas pretiosa, & aurea vestis? Nihil in ijs vestib⁹ apparet, vnde castitas, aut mētis, aut corporis internoscatur. Quippe ait D. Chrysost. hom. 8. in præsenti: *Hic habitus adulter est, atque adeò fœdus, vt meretrices, aut virgines fere discernere nequeamus. Simplicem esse, neque accurate compositam virginem decet, negligentiaque potius, quam eius modi cura notari. Quippè eiusmodi exterior ornatus ornamenta intima demolitur.* Mihi crede, non integra est pudicitia interna, quæ non internoscatur in vestitu, eo ipso, quod vestitus nō habet castitatem, non fecerint virgines à meretricibus vix credas in animo esse castitatis virtutem. Et merito dicit Tertul. lib. de cultu fœminarum: *Quanto blasphemabile est, si quæ sacerdotes pudicitiæ dicimini, impudicarum ritu procedatis cultæ? Aut quid minus habent infelicissimæ illæ publicarum libidinum victimæ? Quas si quæ leges à matronis, & matronalibus decoramentis coercebant, iam sæculi improbitas quotidie insurgens honestissimis quibusque fœminis vsque ad errorem dignoscendi coæquauit.* Et credas pudicas, quas vestitus non distinguit à meretricibus?

D. Cypri.

Chrysost.

Tertul.

§. X.

Non statim euolandum ad summa.

ETiam post sanctificationem, & lotionem vestitus non admittuntur Israelitæ ad montis cacumen, vbi Deus erat, sed iubentur contineri iuxta montis radices. Sic inquit: *In die tertio descendet dominus coram omni plebe supra montem Sinai. Constituesque terminos populo per circuitum, & dices ad eos: Cauete, ne ascendatis in montem, &c.* Sicuine debet esse sanctorum via, quod non statim euolent ad culmina; sed in planis, & facilioribus amplius consistant. Ille sanè tutius agit, qui in minoribus sese exercens expectat vocari ad culmina. Cum Abraham Gen. 18. eleuasset oculos: *Apparuerunt ei tres viri stantes prope eum, quos cum vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adorauit in terram.* Adorauit, inquam, vnum, vt ait Apostolus, quem Deum Deique filium nouerat, & domi excipit, & continuo honoriat. Magna Abrahami pietas;

Gen. 18.

sed maior Dei dignatio, qui voluit in hominis tugurriolo hospitari. Et cur Deus hospes
Tertull. venit ad Abrahamum? Ait pulchre Tertull. lib de Trinit. *Quod erat futurus meditabatur in sacramento, Abrahæ factus hospes apud Abrahæ filios futurus.* Equidem, qui decreuerat Deus inter Abrahæ filios numerari; prius hospes accessit ad domum Abrahæ, prius inter eius hospites voluit & numerari, & commorari. Non subito filium sese dominus ostendit Abrahæ, sed prius inter hospites egit, & sicut hospes eius limina pulsauit, hospitio vsus est, & tandem eius filius apparuit de virgine nascens. Sic bonus Deus æmulator, non ad suprema filiorum Dei subito aduolet, sed prius in minoribus maneant, ibique se contineat, vt postea perueniat ad magna. Sic vbi Iesus discipulos suos, & sæculari, & diuino conuiuio excepit, vbi omnes in circuitu mē-
Psal. 127 sæ suæ habuit, adimplens illud Psal. 127. *Filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ*
Matt. 26 *tuæ*, surgit à cœna Matth 26 *Et hymno dicto exierūt in montē Oliueti* Cur domine in montem Oliueti cum tot oliuis pergis? Cur non magis in domum Dei, in templum sanctum abis, vt ibi oliuæ discipulorum tuorum trāsplantatæ, & regna mundi prorsus abdicent, & diuini amoris enutriant flammas? Nonne
Psal. 51. illos spectat Psal. 51. aiens: *Ego quasi oliua fructifera in domo Dei, &c?* Quod si in domo Dei aliquando, cur non modo? Adhuc nouellæ erant oliuarum, & prius in circuitu mensæ erant nutriendæ, & in monte excolendæ, vt inde ad domum Dei cum ingenti fructu possint transplantari. non enim statim in summo sunt collocandi. Ait Origen.
Origen. hom. 35 in Matth. *Nondum sunt facti quasi oliua fructifera in domo Dei, sed sunt adhuc quasi nouellæ oliuarum in circuitu mensæ patris sui, & possunt esse in monte Oliueti* Ecce tibi, vt discipuli Iesu non statim ad sublimia domus domini munera rapiuntur; non statim in domo domini oliuæ fructiferæ apparent; prius tenentur, vt nouellæ in circuitu paternæ mensæ, & quasi in monte plantantur, vt indè in sublimia domus Dei abeant. Quis nesciat, quam magna, quàm diuina, & supra hominis naturam fecit Deus in Abra-
Gen. 12. ham? Tamen Gen. 12. solum, audiit. *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrauero tibi: Faciamque te in gentem magnā, &c.* Sed non eo solum quod de cognatione sua exiret, reportaturus erat Abraham promissa, prius peregrinaturus erat in terra non sua, longamque vitam ducturus sterilis, & sine liberis, & tandem nactus filium amantissimum, illum erat quoad se Deo mactaturus, quod vt erat supra patris naturam, sic fuit Abrahæ facinus perfectissimum, absolutissimum. Cur ergo domine illi statim non omnia hæc facinora denuntias? Cur non dicis, vt exeat à patria, vt longam sterilitatem lugeat, vt nactus filium mactet, & sic speret promissa? Absit hoc à vero virtutum magistro, qui non debet statim summa persuadere discipulis, sed facere, vt in minoribus sistant, vndè paulatim perueniant ad summa: Ex hoc dicit D. Chrysost. Chrysost.
hom. 3. in 2. ad Corinth. *Primum quidem Abraham egressus est à terra, tunc vero ab ipsa cessit natura.* Minoribus contentus in principio, peruenit ad summa. Huc trahe dicta 1 tom. in Euang lib. 1, cap. 10. §. 4. & lib. 5. cap. 1. §. 3. & 19. tom. 2 lib 6 cap. 1. §. 7. & lib 7 cap. 1. §. 11. & tom. 3 lib. 15. cap. 10. §. 9. & tom. 4. lib. 16. cap. 3 §. 4.

§. XI.

Diuina, & cælestia nunquam non reuerentiam ingenerant.

ECce tibi, vbi Deus in montem descendit, quot leges reuerentiæ præscribit: *Cauete, ne ascendatis in montem, neque tangatis fines illius, &c.* Vbi sapienter Caietanus: *Pro reuerentia diuinæ præsentiæ constituuntur termini nequisquam accedat ad locū, in quo præsens est Deus.* Hoc habent semper cœlestia, & diuina, quod reuerentiam flagitent, illamque ingenerent omnibus creaturis. Ideò sustentaturus dominus populum suum in deserto, non fecit panes de lapidibus, vt fecit aquas de lapidibus scaturire, sed maluit de cœlo panibus pluere. Ait enim
Sap. 16. Sapiens cap. 16. *Angelorum esca nutriuisti populum tuum; & paratum panem de cœlo præstitisti illis.* Cur panem de cœlo maluit adducere? Vt cœlum dans panem simul reuerentiam infunderet, quæ non potest non venire à cœlestibus, & diuinis. Ait D. Basil.
Basil. Sel. Sel. orat. 19. *Reuerentia mollire machinatus duritiam tuam, superne cœlum alimentis tibi parandis vacabat.* Itaque factum est, vt cœlum curet de mittendis alimentis, vt sic reuerentia Israelitarum frangat duritiam, quando cœlestia; & diuina non possunt non reuerentiam infundere. Piscantibus discipulis apparuit Iesus redniuiūs Ioann. 21. de cuius præsentia certior factus Petrus,

non

non debitat se maris fluctibus committere. Aut etiam textus: *Simon Petrus cum audisset, quia dominus est: tunica succinxit se (erat enim nudus,) & misit se in mare.* Mirabar, quod sic properans veniret ad Christum, vt non sustineret nauigium, nec caueret fluctuũ pericula, meminisset se tunica induere. Vndè illi venit in mentem tunicæ indumẽtum, quod potius exuendum erat, vt aquis se committeret? Equidem ad Dei præsentiam potuit quodcumque aliud non recordari, at reD. *Amb.* uerentiæ non potuit obliuisci. Aut D. Amb. lib. 10. in epist. ad Rom. cap. 18. *Impatiens desidery, negligens captionis, immemor periculi, non tamen immemor reuerẽtiæ vbi dominum vidit in littore, vestem se texit, seruum æstimans sic cum cæteris nauigio peruenire.* Non potuit cõspectus diuinus, diuina præsentia oblitionem reuerentiæ in adeò amico homine permittere. Sed quod miremur magis, vel in ipso proditore Iuda inuenta est reuerentia, vbi peruenit ad præsentiam Christi. Hinc miser Matth. 26 accedẽs ad Iesum, ait: *Aue Rabbi,* *Matt. 26.* *& osculatus est eum.* Et cur miser oscularis, & magistrum vocas, & salutis hominem, quẽ perdis ob pretium vilissimum? Aut Origen. hom. 35. in Matth. *Si causam quæ at aliquis, cur osculo Iuda tradidit Iesum, hanc dabimus rationem. Quoniam secundum quosdam, voluit reuerentiam quandam ad magistrum seruare, non cadens manus se in eum irruere.* Quasi nõ potuisset diuina præsentia, vel in perditissimo proditore aliqualem reuerentiam suggenerare. Conueniant hunc Christiani, & discant vel à Iuda diuinum conspectum vereri, & in sacris reuerenter stare.

§. XII.

Temporalis rigor eo tolerabilior apud cordatos viros, quo pluribus creaturis communior.

NOn solum homines, sed & iumenta præmit legis seueritas, vt mortem inferat, siue homini, siue iumento mortem attingenti, ait enim: *Manus non tanget eum, sed lapidibus opprimetur, aut confodietur iaculis. Siue iumentum fuerit, siue homo non viuet.* Et cur non solum hominibus transgressoribus, sed & iumentis horrendam mortis sententiã lex præscribit? Crediderim id positum esse ad leniendam legis seueritatem apud cordatos viros, quibus eo tolerabilior rigor reputatur, quo pluribus creaturis est communior. Quis enim cordatus vir non tolerabile putet, quod homo transgressor pereat eo sceIere, quo vel iumentum trahitur in ruinam? Sanè de similitudine rigoris in alijs nunquam non venit aliquale leuamen in hac vita. Matth. 13. aiebat dominus: *Simile est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti. Quam, cum impleta esset, educentes, & secus littus sedentes elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserũt.* Sub cuius parabolæ significatione pro comperto omnes expositores habent explicari extremi iudicij calamitates, vt nimirum sub eadem mundialis ruinę sagena omnes homines ad finem trahentur, vt boni erunt inuoluti malis, imò vt mali tunc periculosiore tumultus agent, & magis bonos oppriment, affligent, vorabunt. Vt magni pisces in sagena conclusi magis fluctus agitant, durioriq; verbere vicinos pisciculos mactant. Sed cur dominus oppressionem parui pisciculi cum magno concluũ in sagena, componit cum oppressione, quam boni patientur ex malis cadente mundiali machina? Crediderim voluisse Deũ de similitudine oppressionis leuamen trahere ijs, qui opprimentur a tyrannis, quæ similia videntes in piscibus mari s tolerabile putant, quod ipsi ab impijs opprimantur. Pulchrè ad hæc ait D. Petrus Chrysol. ser. 47. *Quæ seculi cursus est finis,* *Pet. Chr.* *& adunde ejus sit capturæ nostræ retia impropinquant, pisces, hoc est, homines suas propinquitate inuoati tota se, eorum dispensatione collidunt: videntes impias gentes triumphis succedentibus ampliari, angustiari captiuos toto orbe populos Christianos, pios malorum continuata successione calcari, omnemque naturæ sinum ita sint, vt pisces non turbant, fortes turbare non possint, qui sumunt vires de similitudine, fortitudinem desigura.* Expende illud: *Sumunt vires de similitudine, &c.* Quippe similitudo calamitatis vel in piscibus vita vires ministrat prudentibus ne cadant animo in sua, sed tolerabilem putent, quæ est tot, tamque variis creaturis communis. Hinc magnus Basil. Basil. orat. 24. de morte putat legem mortalitatis debere suauiari hominibus, quod hæc simul premat omnes creaturas. Ait enim: *Circumspice omnem hanc mundi machinam, nonne omnia, quæ in ea sunt, mortalia, & corruptioni subiecta sunt? Respice cœlum, & hoc aliquando, aliquo pacto resoluetur: intuere solem, & stellas vniuersas, sed nec hæc quantumuis vennsta sunt, perpetuo consistent, pertustra denique vniuersa animantia, tam terrestria, quam aquatilia, flores, plantas, ipsum etiam terrarum orbem*

orbem, singula, & vniuersa hæc fluxa, & caduca sunt, & quæ vno temporis momento euanescent. Harum, & similium rerum consideratio, hoc, quidquid aduersi nobis occurrit, merito leuire, ac leuare deberet Et quis prudens de similitudine calamitatis prementis vel minutissima animalia, vel minimas plantulas, non capit consolationem, & leuamen? Sapiens fœmina, vt dolorem ex morte filij receptum leniret in Dauide 2 Reg. 14. ait: *Omnes morimur, & quasi aqua dilabimur*: quasi hoc malum cum elementis nobis commune, inde debeat infensa minorari. Pro quo ipse Diu. Basil. vbi supra, ait: *Ir huiusmodi vero etiam tristioribus fatalis infirmitatis nostri casibus, quãnam consolationem adhibebimus? Perpetua, & ineuitabilis constitutio Dei nostri, vt omnis, qui in hanc lucem prodierit, tandem conuenienti tempore etiam decedat. Quod si ab Adamo ad nostra hæc sæcula vsque, talis rerum humarum status semper fuit, & est, ne, quæso, grauius feramus communes naturæ ærumnas.* Facit equidem non parum leuamen in nostris calamitatibus similitudo earum, quæ inuenitur in omnibus alijs. Et vix ilimulant hominem, quæ communia visuntur. Vndè pungens dominus Samaritanam fœminam cap 4 Ioan. ait: *Voca virum tuum, & veni huc. Et respondit mulier, & dixit: Non habeo virum. Dicit ei Iesus: Bene dixisti, quia non habeo virum, quinque enim viros habuisti, & nunc quem habes, non est tuus vir.* Ecce vt dominus tractat Samaritanam, in quo videtur Chrysostomo durius, & asperius tractata, quam Pharisæi, & Scribæ. At hos vocabat sæpe dominus hypocritas, generationem pessimam, & adulteram, vndè ergo non tractat dicat habere virum non est, quod mulieculæ principibus attribuat hypocrisim, adulteria, & alia crimina? Equidem quæ notabantur in fœmina, erant eius in particulari crimina, quæ carpebantur in principibus, erant mala omnium communia, quæ inde valde dolorem minuunt. Ait D Chrysost. hom. 31. in Ioannem: *Grauius hanc, quàm illos reprehendit, hoc enim vnius peccatum erat; illud commune pluribus, neque ita communibus, at propry s obiectis criminibus offendimur.* Semper enim de aliorum calamitatibus similitudine leuamen sumimus.

§. XIII.

Famæ præconium debetur solis virtutum culminibus.

CVm cœlestis tubæ sonitu vocabãtur populi, vt relictis proprijs tabernaculis cõuenirent, non vt ascenderent montem Sinai, sed vt ascenderent partem aliquam prominentiorem iuxta montis radices, quæ incidebat intra fines præscriptos populo. Sic Rupert. Hugo V. & Abbul Cornel explicãt illa verba: *Cum ceperit clangere buccina, tunc ascendent in montem.* Sed cum lethaliter lex cauisset ascensum in mõtem, cur maluit sub nomine ascensus in montem explicare appropinquationem illam, qua sub buccinæ sonitu appropinquabat populus montis radicibus? Cur non explicatius dixit, quod sonante buccina appropinquent monti, sed maluit dicere, ascendant in mõtem, quod videbatur legi latæ repugnãs? Merito progressus faciendos sub sonitu, & clangore buccinæ ascensus vocat, solis enim virtutum ascẽsibus famæ præconia adiunguntur. Ecce tibi mulier in ciuitate peccatrix Luc cap. 7 *Vt cognouit, quod Iesus accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum vnguenti, & stans retro secus pedes eius, lacrymis cœpit rigare pedes eius & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius, & vnguento vngebat.* Tale erat huius fœminæ obsequium erga Christum; qui illam defendit à Pharisæi murmure, & laudauit fidem illius. Sed & Matth 26. *Accessit ad Iesum mulier, habens alabastrum vnguenti pretiosi, & effudit super caput ipsius recumbentis.* Quid tunc Iesus? Et illam à murmure discipulorum liberat, & insuper addit: *Amen dico vobis, vbicumq; prædicatum fuerit hoc Euangelium in toto mundo dicetur, & quod hæc fecit in memoriam eius.* Sic cantatissimi huius facti famam promittit dominus [illegible] naturam vniuerso mundo. Et cui hic tantus famę sonitus non etiam promittitur primo illi facinori? In illo primo fuerunt incunabula virtutis, cum se mulier ad Iesu pedes lacrymans deijceret: in secundo autem, iam viscbantur virtutũ culmina, quando à pedibus ascendens ad saluatoris caput, ibi pretiosa vnguenta diffudit. Et merito, non primo, sed secundo facinori famæ preconia promittuntur, nequit enim famæ tuba resonare, nisi pro ascensibus virtutum Accipite Orig. fantẽ hom. 35. in Matth. *Considera, quod de muliere secundum Lucam, non est dictum: Amen dico vobis, vbicumq; prædicatum fuerit Euangelium in toto mundo dicetur, & quod fecit hæc in memoriã eius. De muliere autem secundum Matth. hoc scriptum est. Iustum enim erat, non de illa, quæ vnxerat pedes, sed de hac, quæ vnguẽtũ effudit super caput eius, dici: Vbicumq; prædicatum fuerit Euangelium hoc in toto mundo, dicetur, & quod hæc fecit in memoriam eius. Si ergo volumus, vt & de nobis*

Hug. Vi. *Luc. 7.* *Matt. 26* *Origen.*

nobis dicatur, quod ſimus in Ieſu effundentes pretioſum unguentũ ſuper caput ipſius, proficiamus ab unctione pedum eius, ad effundẽdũ pretioſum unguentum ſuper caput eius. Non enim niſi cum virtutum progreſſibus, & aſcenſibus ſtat, quod præconia famæ impleant mundum vniuerſum. Hinc Herode furente in puerulum Ieſum dicitur Ioſepho Matth. 2. *Accipe puerum, & Mariam matrem eius, & fuge in Ægyptũ* Et cur cupienti mori pro hominibus mãdatur fuga? Mãdatur fuga puero, ne gloriæ præconia deficerent, quæ decreta erat aſcẽdẽti in crucẽ. Pulchre enim ait Chryſol. ſer. 150. *Si maſtatus in illo lactentiũ grege tunc fuiſſet; innocentia fuiſſet præmium, maieſtatis gloria non fuiſſet.* Equidem non cum virtutum coniugibus, ſed cum aſcenſibus, & calumnibus magnitudinis gloria intonat. Vbi enim aſcenſus fit in virtutibus non poteſt non notificari mundo. Matth. 5. dicitur; *Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita.* Quæ circa D Chryſoſt. hom. 72 in Matth. inquit: *Non enim grande aliquid, atque præcipuum occultari diuus Deus patitur, ſed ſi tu celabis, ille manifeſtabit.* Quaſi nequeant magnalia virtutum non innoteſcere mundo.

Matth. 2.
Chryſol.
Matth. 5.
Chryſoſt.

Exod. 19. Iamque aduenerat dies tertius, & mane inclaruerat, & ecce cœperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes denſiſsima operire montem. Clangorque buccinæ vehementius perſtrepebat, & timuit populus, qui erat in caſtris. Cumque eduxiſſet eos Moyſes in occurſum Dei de loco caſtrorum, ſteterunt ad radicem montis. Totus autem mons Sinai fumabat, eo quod deſcendiſſet dominus ſuper eum in igne, & aſcenderet fumus ex eo quaſi de fornace.

§. XIIII.

Timor efficaciſsimus eſt, vt nos ducat ad Deum.

VIde ordinem rerum; ſonitu buccinæ, & tonitrui, & alijs perterrefactus populus ed iciter in occurſum Dei. Sic enim textus: *Clangorque buccinæ vehementius perſtrepebat, & timuit populus, qui erat in caſtris. Cumque eduxiſſet eos Moyſes in occurſum Dei, &c* Itaque tot horribilibus perterritos educit eos Moyſes in occurſum Dei, & cur ſic metuẽtes, ſic perterritos facit exire obuiam Deo, niſi quia ſciebat timorem efficaciſsimum eſſe, vt Deo debitum redderent obſequium? Et quis timore ductus non obſequatur Deo? Mar. 1. demoniacus ille vt Ieſum ſenſit, clamabat ad eum: *Veniſti ante tempus perdere nos. Scio quis ſis ſanctus Dei.* Ecce tiot hoſtis Dei Deum latentem in carne agnoſcit, & confitetur; & vnde potuit nequam ſpiritus ad tantam Dei confeſſionem, & cognitionem aſcendere? Aut Victor Antiochi ibi, *Metu perculſus omnium dominum ſeſe agnoſcere non diſſimulat.* Non potuit ſolutus refuga timoris vinculis ad Dei cognitionem, & confeſſionem non ferri. Eſt equidem validiſsimus Dei timor, vt doceat Dei præſentiam Hinc Matth. 8 cum dominus in naucula dormiret, ecce tibi fera exurgit tempeſtas, & nubes conglomerantur, & furunt venti, & fluctus maris horrendum quid ſtrident, quorum flagris miſera naucula iam iam videbatur obruẽda. Quid tunc diſcipuli? Ait textus: *Et acceſſerunt ad Ieſum, & ſuſcitauerunt eum dicentes: Domine ſalua nos, perimus.* Et dominum, & ſaluatorem agnoſcunt, & compellant, & quid in illis non faceret tẽpeſtatis metas? Pulchre D. Baſil. Sel. orat. ſatur. 22. *O timor ẽ naturæ magiſtrum! O periculum, quo docentur, vbi ſalutis ſit a chora! O mare metu diſcipulos exanimatos præceptori reconciliaris.* Præclare ſanctiſsimus vir timoris expendit potentiam, quæ vel cæcos facit videre ſalutis ſemitam, & intellectu tardos docet, vt ad Deus perueniant. Quod ſi hic timor etiam de amore veniat, fallar, ſi quid eſt, quod arctius nos coniungat Deo Vnde Deuth. 10. ait: *Et nunc Iſrael, quid dominus Deus tuus petit à te, niſi vt timeas Dominum Deum tuum, & ambules in vijs eius, &c* Ecce quid præmittat tibi, vt in Dei vijs ambules, nimirum, quod timeas Deum, vnũ hunc timoris ſpiritũ ſi habeas, omnia tenes; quæ te adiungant Deo. Ait D. Zeno lib. 1. ſer. 10 *Videtis ne hunc timorem nobis neceſſarium, qui in Dei amore conſiſtit, qui voluntate ſua ſeparit, diuinæ legis conſtruit decorem; ad omnia genera virtutum intrepidus corrigit: præceptis omnibus fideliter obtemperat: inchoatus innocenter viuit, inſtitiam percolit, ſine fine ſtudet timere, ne quid præter Deum, quem diligit, timeat.* Quid pulchrius de ſancto Dei timore potuit dici? Is nos ad omnia virtutum genera corrigit, & facit obtemperare omnibus

Mar. 1.
Vi. Ant.
Baſil. Sel.
Deuth. 10
D. Zeno.

Iſaias. 26 præceptis diuinis. Vnde Iſaias cap. 26. *Sicut, quæ concipit, cum appropinquauerit ad partum, dolens clamat in doloribus ſuis; ſic facti ſumus à facie tua domine. Cõcepimus, & quaſi parturiuimus, & peperimus ſpiritũ.* Græci legũt: *Perquẽ timorẽ tuũ domine in vtero concepimus: & parturiuimus ſpiritum ſalutis, quem fecimus ſuper terram.* Itaque vt mulier in vtero habens tota verſatur in timore, & horrore dolorum inſtantis partus, & clamat parturiens; ſic nos à facie Dei minantis ſumus quaſi in vtero habentes, nimirum timore pleni, ex quo ſalutis feliciſsimi partus nos expectant. Et quam ſalutem non gignat timor ex Dei

Theodor. minis conceptus? Ait Theodorus Veraclenſis in cat. Græca: *Oſtendit vtilitatem, quæ ex minis Dei percipitur. Accipientes enim timorem tuum, veluti bonum ſemen, & in vtero geſtantes, opportuno tempore ſalutem reportabimus.* Patum dixit, quod ex timore Dei nos ſalutẽ reportabimus, plus enim dicit vates, quippe ait: *Peperimus ſpiritum ſalutis, quem fecimus ſuper terram*: dum enim cœleſti metu impleamur, non ſolum nos, ſed & terrenos

Theodor. alios quoſque in ſalutẽ ducemus. Ait Theodoretus ibi: *Finis conceptionis tui dilecti, tuique timoris ſalus fuit noſtri ſpiritus; quem quidem cum peperiſſemus notum fecimus omnibus mortalibus, qui ſuper terram ſunt, ipſos quoque vtilitatem percepturos, ſi nos imitati fuerint, & conceperint ex timore Dei, & pepererint ſpiritum ſalutis. Qui enim hunc timorem non habuerint, neque peperint ſpiritum, ſed ſteriles permanſerint: excident à tua ſpe.* Sic ibi.

§. XV.

Præceptorum obſeruatio humanas mentes illuſtrat.

INter nebulam, nigramque caliginem, horrendaque tonitrua, quę montem occupant, ſimul & lucidiſsima emicant fulgura. Ait enim: *Cæperunt audiri tonitrua, & micare fulgura, & nubes denſiſsima operire mõtem.* Vbi affectabatur obſcuritas, & caligo, & tenebrarum horror, ad quid permittitur emicatio fulgurũ? Quidquid nubila operiũt, & obſcurat, fulgurum coruſcatio manifeſtat, panditque, cur ergo in tanta caliginum repræſentatione permittitur ibi & eſſe claritas fulguris? Seruiebant omnia hæc diuinis mandatis ibi dandis, notificandiſque; quorum neglectus vt homines obſcurat, & in tenebras ducit, ſic eorum obſeruantia mentes humanas illuſtrat. Quo ſpectans aiebat Abias ad acies Ieroboam 2. Paral. 13. *Eſt apud nos candelabrum aureum, & lucernæ eius, vt accendatur ſemper ad veſperam: nos quippè cuſtodiuimus præcepta domini Dei noſtri.* Ecce quibus confirmat apud ſe eſſe candelabrum, & lucernas, nimirum illis: *Nos quippè cuſtodiuimus præcepta domini*; vbi enim quis præcepta domini ſeruat, nequit inde nõ mille illuſtrari lucernis. Ait Iſaias cap. 26. *Anima mea deſideranit te in nocte, ſed & ſpiritu meo in præcordys meis de mane vigilabo ad te, cum feceris iudicia tua in terra.* Græci autem legunt: *De nocte vigilant ad te ſpiritus meus Deus propterea lumen mandata tua ſunt ſuper terram.* Expende, vt nõ vereatur iuſtus noctis tenebras, quia nimirum ſunt ei lumen mandata Dei. Quod notans Theodoret. in

Theodor. præſenti fatur: *A Dei mandatis piorum mentes illuſtrari patet: ſicut enim in omni Dei verbo alitur anima, ſic in omni mandato illuſtratur, illuminatur.* Quo attentius mandata obſeruantur, eo certius lumina inde coruſcant, quæ illuſtrent, & illuminent animam. Sic Pſal. 118. dicebat: *Lucerna pedibus meis verbum tuum domine, & lux ſemitis meis.* Quod præceptorum verba ad me veniunt, ſi obſeruantur, in opuſque virtutum trahuntur, tot lumina exurgunt, quibus homo illuſtratur. Ex quo D. Amb. ibi ſer. 14. ait: *Lucernarum modo luceat noſtrarum lux clara virtutum. Iſtæ ſunt lucernæ ardentes, quæ die ac nocte in templo Dei lucent. Si templum Dei in corpore tuo ſeruas, ſi membra tua membra ſunt Chriſti, lucent virtutes tuæ, quas nullus extinguit, niſi eas tuum crimen extinxerit.* Solus tu poteris in animo tuo lumina extinguere, ſi aliquid contra præceptum effinxeris; ſi autem omnia integra ſint, ſi opera plena virtutum fuerint, luminibus illuſtraris candidiſsimis.

2. Par. 13

Iſaias. 26

Pſal. 118

D. Amb.

§. XVI.

In obſeruatione præceptorum numquam non indicitur homini aduerſus carnem & ſanguinem bellum.

NOn ſolum tonitrua, & fulgura & nubila comitantur publicationem diuinæ legis, vt rebelles deterreant, ſed inſuper additur buccinæ ſonitus, quaſi tunc bellum indiceretur, ait enim: *Clangorque buccinæ vehementius perſtrepebat.* Sed buccinarum clangor ad bellum ſpectat; cur ergo ſonat in præſenti? Quid præceptorum diuinorum promulgatio cum belli ſtrepitu, cum militari tuba?

tuba ? Imo numquam bellum manifestius sentitur, quam in publicatione præcepti; trahit enim semper præcepti obseruatio aduersus carnem, & sanguinem bellum Sic D.
D. Thom. Thom. in epist. ad Hebræos cap. 12. lectione 4 ait: *Sonitus tubæ significat grauitatem præceptorum, ad quorum adimplectionem indicebat homini quasi bellum contra se ipsum.* Idem est mouere hominem ad obseruationem præcepti, & excitari ad bellum contra se; simul enim vt venit præceptum; quæ militant in membris nostris concupiscentiæ sese accin-
Gen. 22. guntin prælium, aut victuræ, aut vincendæ. Hinc Gen. 22. præcipit dominus Abrahæ: *Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis Isaac, & vade in terram visionis, & offeres eum in holocaustum.* Iubet dominus sibi offerri Isaacum; sed cur in hoc præcepto tot teneritudines meminit, quæ retardent parentem? Cur meminit primogenitum, dilectum filium? Cur non potius hæc præterit, & tantum pueri victimam petit? Maluit equidem vna cum præcepto eas circumstantias proponere, quæ bellum naturæ inferrent, & totam naturæ militiam prouocarent in arenam.
Orig. Ait Orig in præsenti. *Charis, & dulcibus appellationibus iterum, ac sæpe repetitis, paterni suscitantur affectus, vt amoris euigilante memoria, ad immolandum filium paterna dextera retardetur, & vt aduersus fidem animi tota carnis militia repugnaret. Propterea etiam via ingingitur, etiam montis ascensio, vt in eis omnibus spatium certaminis accipiat affectus, & fides, & amor Dei, & amor carnis.* Ecce vt cum præcepto indicebatur homini bellum; & carnis militia prouocabatur, vt quæ necessario erat vincenda, si erat adimplendum præceptum.
Isaiæ. 55. Quo spectans ait Dominus Isaiæ cap. 55. *Ecce testem populis dedi eum, ducem, & præceptorem gentibus,* Septuag. expressius hæc vltima posuere dicentes, *Et præcipientem gentibus.* Et satis in rem præsentem coniungit duo nimirum ducem, & præcipientem, vt in dandis præceptis ducem agat, ostendens præceptorum obseruationem esse rem periculosissimi belli. Id quod ostendens dominus aiebat
Matth. 10 Matth. 10. *Nolite arbitrari, quia veni mittere pacem in terram, non veni mittere pacem, sed*
Chrysost. *gladium.* Vbi D. Chrysost. hom. 36. notat, *Nō dixit bellum, sed quod atrocius est, gladiū:* quādo poterat esse bellum absque eo, quod ventum esset ad gladios euaginandos, vt effunderetur sanguis; præuenit dominus suos milites, quod vbi vocantur ad Dei exequenda mandata, ad ea bella vocentur, quæ consistunt in occisione gladij, in resecatione voluptatum, in mactatione desideriorum carnalium.

S. XVII.

Venturi iudicis conspectus vel lapideà corda trahit in preces

ADueniente Deo media in tempestate totus Sinai mons fumare cæpit, dicit enim textus: *Caperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes densissima operire montē. Clamorque buccina vehementius perstrepebat, & timuit populus, qui erat in castris. Totus autem mons Sinai fumabat, eo quod descendisset dominus super eum in igne.* In Dei seueriss. accessu per tonitrua; per caliginem, per fulgura, per ignem, dicitur mons fumare, cur non magis dicitur ardere? Inter tot fulminū percussiones, inter tot ignes, cur ipse mons non ardet, sed fumat? In ardore, & conflagratione ostenderetur vltimū exterminium, in fumo autem ostenditur precum vis, iuxta illud Cant. 3. *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, quasi virgula fumi.* Et Apocal cap. 8; *Cant. 3.* *Apocal. 8* *Data sunt illi incensa multa, vt daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei. Et ascendit fumus,* &c. Merito ergo in seueriss. Dei aduentu per ignem mons Sinai non ardet, sed fumat, quia ad venturi iudicis odorem vel lapidea corda ad preces, & supplicationes conuertuntur. Rem pulchre tractat Rup. lib. 3. in
Rupert. Exod. 30 vbi inquit: Illic tonitrua, fulgura-
Psal. 103. que micātia, fumus quoque & ignis, & clangor buccinæ, vt fiat, quod scriptum est Psal. 103 *Qui respicit terram, & facit eam tremere, tangit montes, & fumigabunt. Terra quippè cōtremiscit, fundamenta montium conturbantur, & fumigant, exardescente igne à facie domini, cum audito aduentu tremendi iudicis; hi qui prius terram tantummodo nouerant, semetipsos pœnitendo discutiunt, & monticosa superbia descendente, fumus, id est, lacrymosa oratio ascendit a timore iræ domini.* Sic vel rupes, vel saxea corda mortalium franguntur ad seueri iudicis odorem; & ad preces confugiunt, & orationes lacrymosas. Isaias cap. 25. quasi præ-
Isaiæ. 25 sens esset loco futuri iudicij, sic omnia illius diei describit: *Præcipitabit in monte isto faciem vinculi colligati super omnes populos, & telam, quam orditus est super omnes nationes;* & sic pergit singula tremendi illius temporis edisserens vsque ad finem capitis; post quōd in cap. sequenti 26. sese ostendit ad orationem confugere fatus: *Anima mea desideranit ad te in nocte.* Quibus verbis Theodoret. præfixit
Theodor. titulum nimirum: *Oratio Isaiæ* Et mirum est, quod cum tot Isaias tantaque prophetet, nullibi

nullibi dicatur orasse nisi in præsenti. Prophetat Ierosolimytanorũ ruinam, Saluatoris Iesu natiuitatem, mortem, sepulturam, & non ponitur eius oratio nisi in præsenti immediate post repræsentationem iudicij. Et quidem quando in cæteris omnibus posset manere mutus, in repræsentatione iudicij non potuit non ad preces, & orationes ire.

Eusebius. Ait Eusebius in cat. Græca ad vers. 16. huius capitis: *Quoniam propheta præsidet locum, vbi generale iudicium futurum est, perinde, ac iudicio, & tribunali diuino adesset præsens, his rebus, quas videt, merito modo quidem confitetur, modo precatur.* Sic ex iudicij seueri conspectu bonus confugit ad confessionem, & preces. Illud mirabile accidit Ionæ cap. 3. *Clamauit, & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Ninive subuertetur. Et crediderunt viri Niniuitæ in Deum, & prædicauerunt ieiunium, &c.* Ad ignoti hominis vocem viri idolatræ, & pessimi sic mutantur, vt supplices statim ad Deum confugiant. Et quæ vox sic valuit homines pessimos mutare? Erat vox maximæ, & extremæ calamitatis iam iam imminentis, ad quam vel durissimi fient supplices, &

Theodor. in preces ibunt. Ait Theodoret. ibi. *Cum ignotum, & alienum hominem Niniuitæ rerum horribilium declarationem profitentem viderunt, non modo nõ interfecerunt, sed neque illi infensi fuerunt, sed & prædictioni eius obtemperauerunt, & sacco induti Deo supplicauerunt.* Expende illud: *Rerum horribilium declarationẽ*, equidem ad horribilis calamitatis conspectum vel saxea corda ad supplicationes, & preces flectentur.

Exod. 19. Eratque omnis mons terribilis, & sonitus buccinæ paulatim crescebat in maius, & prolixius tendebatur. Moyses loquebatur, & dominus respondebat ei. Descenditque dominus super montem Sinai, in ipso montis vertice, & vocauit Moysem in cacumen eius. Quò cum ascendisset, dixit ad eum: Descende, & contestare populum, ne forte velint transcendere terminos ad videndum dominum, & pereat ex eis plurima multitudo. Sacerdotes quoque, qui accedunt ad dominum, sanctificentur, ne percutiat eos.

§. XVIII.

Faustum, & salutare homini est, quod prius ipse incipiat loqui ad Deum. Vbi pulchra de confessione.

INter tot procellas, tot fulmina, tot terrores illud salutare, & faustum dicitur de Moyse, nimirum: *Moyses loquebatur, & dominus respondebat ei.* Multum esset, quod inter tot terrores loquenti Deo valeret vel verbulum respondere homo, at maius quid apparuit in Moyse, qui prius loquens trahebat Deum ad responsum. Nec fuit necesse explicare, quæ fuerint ibi dicta à Moyse, & quæ à Deo responsa. Certum enim est, nihil ibi fuisse non salutare, & faustum Moysi, eo ipso, quod ipse inciperet prius loqui ad dominum. Huc trahe illud Iob cap. 13. qui sic *Iob. 13.* dicit Deo: *Voca me, & ego respondebo tibi, aut certe loquar, & tu responde mihi. Quantas habeo iniquitates, & peccata?* Duo poterat facere Iob, vel vocatus respondere, vel vocans, & loquens ipse Deum ad responsum trahere. Et ex duobus ijs, elegit secundum præstare, nimirum elegit prius ipse loqui, & Deum habere respondentem, non interrogantem. Et cur sanctus maluit Deum habere respondentem in re iniquitatis enuntiandæ? Equidem vel ex eo quod ipse incipiat loqui ad Deum, & Deum non interrogantem, sed respondentem habeat, omnia sibi præsumit fausta, & auspicata, præsertim in re absolutionis à peccatis. Ait Ruper. lib. 1. de Sapien- *Ruper.*
tia cap. 16. *Hoc ergo quæramus, quo fructu melius sit, vt loquatur homo, & Deus respondeat illi, quam vt vocet hominem Deus, & homo respondeat illi, quanta iniquitates sint. Si rite perpendimus meritum rei, reprehensibile est, eousque differre confessionem peccati, donec dicat iudex Deus, quid feciſti? Etiam si vocatus, respondeat homo & dicat, Peccaui, Patientiam habe in me, quod fecit Dauid, iam tamen reprehensibile est, quod vsquẽ ad talem vocationem Dei differat homo confessionem peccati sui. Caterum præoccupare faciem domini Dei, & antequam vocetur vltroneo, confessione loqui, sapiens consilium est, quo nullum melius homo peccator reperire potest.* Ecce tibi omnibus alijs

alijs melius consilium homini peccatori, nimirum, quod prius ipse suas iniquitates dicat, quod prius ipse in re sua loquatur, & Deum habeat non interrogatorem, sed responsorem. Hinc volo componas peccatricem, & peccatorem, Magdalenam, & Ada-
Lucas. 7. mum. De Magdalena ait Lucas cap. 7. *Ecce mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit, quod Iesus accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum vnguenti, & stans retro secus pedes eius, lacrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius, & vnguento vngebat. Videns autē Pharisæus, qui vocauerat eum, ait intra se dicens. Hic si esset propheta, sciret vtique, quæ & qualis est mulier, quæ tangit eū, quia peccatrix est. Respondens Iesus dixit ad illum, &c.* & post pauca dixit ad mulierem: *Fides tua te saluam fecit, Vade in pace.* Sanè benignissime se habuit Deus cum hac muliere, nihil pœnæ illi, iniungens propter notissima scelera, sed omnimodam illi pacem præbens. Longe aliter factum est cum Adamo, qui vbi pomum in-
Gen. 3. obedienter comedit Gen. 3. cum vxore sua sese abscondit tacens à facie Dei. *Vocauitque Dominus Adam, & dixit ei: Vbi es? Qui ait Vocem tuam audiui in paradiso, & timui, eo quod nudus essem, & abscondi me.* Quid tunc Deus? *Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedens ex ea, &c.* Ecce tibi quot mala, quot pœnas conglomerat Deus in Adamum iam pœnitentem, & dolentem de scelere, Et cur dominus adeò seuerus in Adamum, & adeò benignus in Madalenam? Cur huic pacem, illi maledicta congeminat? Recole Magdalenæ historiam, ibi dicitur de Deo: *Respondens Iesus dixit*, in casu autem Adami dicitur *Vocauit dominus Adam, &c.* Ibi non dicitur Deus vocasse, aut interrogasse prius, sed respondisse, hîc non respondit Deus, sed vocat, sed inquirit. Magdalena preoccupans Deum, illum nacta est respondentem, Adamus fugiens passus est Deum inquisitorem, ideò illi fausta omnia, huic aceiba. Ait Ru-
Ruper. per. lib. 1. de Sapientia cap. 15. *Nempe cum diceret Deus: Vbi es? Vocabat hominem ad cor suum, vt saltem vocanti responderet. Et hoc quidem bonum erat, vt saltem vocanti responderet, melius autem, vt prius ipse loqueretur, Deus autem responderet, quantas haberet iniquitates. Illud non fecit Adamus, non locutus est, sed Deum quasi dormire permisit; nec Deo fecit negotium respondendi, vnde & ingrato silentio, quasi post meridiem somno exsatiatus surrexit Deus & indignans, quod non fuisset vocatus, prior ipse hominem vocauit, &c.* Expende indignationis diuinæ causam in Adamum etiam pœnitentem, dicit enim: *indignans, quod non fuisset vocatus*; quippè indignetur Deus, quod expectaret Adamus prius interrogari à Deo, & quod non præoccuparet in confessione faciem eius Quādo enim præoccupatur Deus in confessione, & non habet necesse inquirire, aut interrogare, sed solum respondere, tunc multa alia pœnitentiæ opera supplet ipse in pœnitentibus. Vbi mortuus fuit Iacob Gen. 50. metuentes filij eius à Ioseph o fratre, mandauerunt ei dicentes: *Pater tuus præcepit nobis antequam moreretur, vt hæc tibi verbis illius diceremus: Obsecro, vt obliuiscaris scelus fratrum tuorum, & peccati, atque malitiæ, quam exercuerunt in te, nos quoque oramus, vt seruo Dei patris tui dimittas iniquitatem hanc. Quibus auditis flevit Ioseph.* Sanè non erat cur fleret Ioseph, satius fuisset, quod petentes veniam ipsi flerent, & cum lacrymis, & gemitibus expostularent. Verum vbi bonus Ioseph se vidit præuentum à fratribus in confessione sceleris, non amplius expectauit, sed suo fletu illorum fletum suppleuit. Proh fœlicitas illorū, qui præoccupant Deum in confessione, fallar nisi Deus in illis, & fletus suppleat, & gemitus! Vt merito dicat Ruper in Genes. cap. 42. *Sanctissimum, & optimum donationis, hue remissionis genus hoc, vbi illis, qui peccauerunt, non flentibus, sed tantummodo confitentibus, solus ille flet, qui peccatis offensus indulget, & adorantibus pro indulgentia pias quoque reddit lacrymas cum venia.* Hoc optimum genus remissionis, quando & cum venia data perfecti doloris lachrymas ipse Deus supplet contentus, quod præueniamus eum in confessione.

Gen. 50

Genes. 42

Exod. 19. Dixitque Moyses ad dominū; Non poterit vulgus ascendere in montem Sinai: Tu enim testificatus es, & iussisti dicens. Pone terminos circa montem, & sanctifica illum. Cui ait Dominus: Vade, descende, ascendesque tu & Aaron tecum. Sacerdotes autem & populus non transeant terminos, nec ascendant ad dominum, ne forte interficiat illos. Descenditque Moyses ad populum, & omnia narrauit eis.

§. XIX.

Dei dona non ad vnum, sed ad plures debent esse.

NOn diu Deus secum retinet Moysem, sed iubet descendere, & instruere populum, & secum Aaronem assumere, vt iterum iam non vnus, sed duo ascendant ad dominum. Ait enim: *Vade, descende, ascendesque tu, & Aaron tecum*, sic Dei dona nesciunt stagnari in vno, sed festinant communicari proximis. Forte non est euidentius signum diuinorum donorum, quam si videantur ab vno prosilire ad alios proximos. Hinc Matt. 20. memoras vltimam Iesu cœnam ait: *Cœnantibus autem eis, accepit Iesus panem, & benedixit, ac fregit: deditque discipulis suis, &c.* Expende illa verba: *Accepit Iesus panem*, vnde, vel à quo accepit? Quis tantus fuit, vt Iesus meus de illo panes acciperet? Sanè Origines attendit, quid Iesus fecerit de panibus acceptis, & quando videt illos non in arca recludi, sed inter discipulos distribui, nõ dubitat illos ex Deo acceptos, cuius dona hoc habent, vt minime in vno stagnentur, sed ad plures alios pergant. Pulchre Orig hom. 35. in Matth. inquit: *Quod dicit: Accipiens Iesus panem, qui paruulus quidem est in Christo, intelligat communiter, qui prudentior est, quærat, à quo accipiens Iesus? Deo enim dante accipit, & dat eis, qui digni sunt accipere panem.* Expende illa, *accipit & dat*, quæ sunt donorum diuinorum signa præclara; in nullo melius Deum datorem ostendimus, quam in eo, quod vt accipimus, damus, quæ enim à Deo veniunt, vnius angustias metuentia, nimis properant, vt communicentur alijs. Aiebat Eccles. Ecclesiastes cap. 5 *Hoc itaque visum est mihi bonum, vt comedat quis, & bibat, & fruatur lætitia ex labore suo quo laborauit ipse sub sole, numero dierũ vitæ suæ, quos dedit ei Deus.* Sept. legunt: *Hoc Dei donum est.* Sanè merito reputatur felix ille, qui acceptis ex Deo donis fruitur in hac vita, vt comedat, & bibat, & lætetur in domino. Sed vnde scire poterit homo bona sua à Deo in se venisse, vt fruatur illis? Nonne & multa temporalia bona ex malo veniunt? Vnde ergo nescit diues sua ex Deo venisse? Euidens est signũ doni diuini, nimirum si illud non stagnetur in vno, sed & ad alios iuuandos festinet. Eleganter ibi ait D. Greg. Thaumaturgus: *Non negauerim etiam opes bonas esse. Dei enim donum est, si homo late perfruatur laboribus suis, modo opes illæ à Deo sint concessæ. Talis enim beneficio in omnes est animo, & in munere diuino exultat, & omnem vitam suam bonis operibus, ac largitionibus adornat.* Expende illa: *Talis enim beneficio in omnes est animo*; nimirum qui vt Dei dono concessas habet opes, talis ille non illas vni sibi sepelit, sed beneficus est ad omnes, sed frequentibus largitionibus curat & proximos egentes adornare. Quid diuinius? Hoc manifestissimum signũ est doni à Deo dati, quod nesciat cõtineri in arca, quod nesciat vnius seruire voluntati, sed amet pluribus communicari, frequentibusq; punctionibus stimulet habentis animum, vt ad doni participationem adhibeat socios alios.

§. XX.

Intra suæ quisquam humilitatis statum consistens Dei percipiet magnalia.

SOlis Moyse, & Aarone ad cacumen mõtis admissis, vetantur & sacerdotes, & populares egredi fines suos, vt montẽ scandant. Sic cauet textus: *Sacerdotes autẽ, & populus non transeant terminos, nec ascendant ad dominum, &c.* Ecce tibi vt cauet Deus ne ad dominum ascendant populares. Dauid autẽ monebat omnes Psal. 33. *Accedite ad Deum, & illuminamini.* Hic omnes vocat, vt ad Deũ accedant etiam inter lumina, ibi remouet, & cauet ne accedant populares, quidni Dauid est Moysi contrarius? Absit; Dauid enim inuitat omnes ad accessum, Moyses remouet ab ascensu populares; qui per hoc, quod non sibi superiora petant, sed in suo humilitatis statu permaneant, & accessum Dei habent, & diuinis illuminantur. Sic Luc. 2. *Et pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregem suum. Et ecce Angelus domini stetit iuxta illos, & claritas Dei circumfulsit illos.* Quid diuinius? Pauperes homunciones erant, pecora pascentes, & tamen dũm eo munere sunt, nec supremũ aliud meditantur, ibi inueniunt cœleste munus, diuinisque illuminantur luminibus. Ait D. Hier. in Epitaphio Paulæ: *Pastores nocte vigilantes, audire meruerunt: Gloria in excelsis Deo. Dumque seruant oues, inuenerunt agnum Dei puro, & mundissimo vellere.* Non inuideat paruus, & humilis sublimioribus cacumina; sed hoc pro certo habeat, quod intra suæ humilitatis terminos poterit reperire omnia magnalia Dei. Agnum enim illum, quem Seraphicus vates Isaias optabat, videre in mõte Sion; pastores humiles inuenere, dum suo muneri sunt intenti. Quid dicam agnũ? Quid sublime in diuinitate est, quodque à magnis & sublimibus attingitur, attingitur etiam ab humili, qui se intra suę paruitatis

ratis fines nouit continere. Vide celcissimos Euangelicæ aquilæ volatus, quo perueniat,
Ioan. 1. quippè ait Ioan. 1. *In principio erat Verbũ, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbũ.* Huc peruenit, qui supra Iesu pectus recubuit, sic se super omnia creata euexit. Miraris hoc in Ioãne? Sed quod mireris magis, accipe nõ absimile, in populanibus pastoribus, qui erãt
Luc. 2. Bethleem. Ait Luc. cap. 2. *Pastores loquebãtur adinuicem. Transeamus vsque Betleem, & videamus hoc Verbum, quod factũ est, quod dominus ostendit nobis.* Ecce tibi Verbum, quod Euangelica aquila è sinu Christi volans percepit in sinu Patris, similiter perceperunt pastores, qui vigilias noctis obseruabant. Ait
Hieron. D. Hier. in Epitaph. Paulæ: *Pastores nostræ venientes, vt viderent Verbum, quod factum erat; iam tunc Euangelistæ Ioannis principium dedicabant. in principio erat Verbum, & Verbũ caro factum est.* Et pastores, & Ioannes Verbi diuini perceperunt cunabula; Ioannes à Deo vocatus ad fastigium Apostolatus, & in ipso Christi sinu recumbens. Pastores non egressi terminos muneris sui, sed dum dant operam pascendis ouibus, dum se continẽt intra abiecti muneris carceres. Quo discat vnusquisq, manere in suæ paruitatis terminos, certus, quod indè poterit habere de Deo, quod alij de sublimioribus euolantes capiunt. Vndè
1. Cor. 7. monebat Paulus 1. ad Cor. 7. *Vnusquisq, in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. Seruus vocatus es? non sit tibi curæ, sed etsi potes fieri liber, magis vtere.* Explicant Theodor. & Chrysost. *Magis vtere seruitute.* Adeò cupit Apostolus, vt quisq; in humilitatis suæ statu permaneat, vt quantumuis quis seruus possit ascendere ad liberorũ statũ; moneat eum, vt magis in seruitutis statu permaneat, inquiẽs, *magis vtere seruitute.* Et cur non potius seruitutem exuere conabitur, vt in libertatẽ transeat? Quia quoad Deum, nõ seruitus nocet, nec prodest libertas, sed quamuis quis sit in vilissimo seruitutis statu, ad omnia poterit
Photius. peruenire Dei magnalia, in nullo inferior superioribus alijs. Ait Photius ibi: *Seruus vocatus es? Non sit tibi curæ, quin etiam, si potes aliquo studio fieri liber, sine hoc, & potius vtere seruitute, & neq, ita in vllo eris minor domino.* Equidem in nullo, quod ad Deum pertineat, erit minor præstantibus alijs, qui sciuerit se continere in humilitate sui status.

Exod. 20. Locutusq, est Deus cunctos sermones hos: Ego sum dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo seruitutis. Non habebis Deos alienos coram me. Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, quæ est in cœlo desuper, & quæ in terra deorsum, neque eorum, quæ sunt in aquis sub terra. Non adorabis ea, nec coles. Ego sum dominus Deus tuus fortis, zelotes, &c.

§. XXI.

In hoc maxima Christianorum est felicitas, quod non semel à diaboli eripimur seruitute.

ECce quid pro summo beneficio dominus Israelitis obijciat, nimirum: *Ego sum dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti.* Expende illud, *eduxi te*, quippè semel eduxerat Deus Israelitas de Ægypto, quod semel & iterum illis inculcat. Feliciores multo Christiani sumus, quos non semel eduxit dominus de diaboli seruitute, sed vt in illam sæpe recidimus, sic bonus Iesus sæpe, & singulis horis nos ab illa educit, & asserit in tuto. Quo extollit nostram fortunam D Zeno lib. 3. ser. 28. inquiens: *Iudæi maiores suos Pharaonis, exercitusq, eius grauis seruitutis iugo depressos de Ægypto prædicant liberatos, à diaboli tyrannide, Idolorumq, turba violenta nõ tantum nostri maiores, sed omnis Christiana progenies de vero Ægypto, idest, de isto mundo semper momentis omnibus liberatur.* Periculosior nostra captiuitas est, fateor, qua nos diaboli, mundique tyrannidi nostris culpis summittimus, sed redemptorem habemus, qui non contentus sit nos semel de tanta captiuitate eduxisse, quin potius, quoties nos ad eũ clamamus, vel singulis horis, vel singulis momẽtis denuo eripimur. Hinc Matth. 18. ficiscitanti Petro, an deberet septies peccatori parcere, respondit Iesus: *Non dico tibi vsq, septies, sed vsq, septuagies septies.* Hoc est, nullum indulgentiæ finem impono, licet singulis horis, singulisque momentis necessum sit aditum ad salutem peccatori præstari. Non sic largus paulò ante dominus videbatur, ait enim: *Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & illum solum. Si autem non audierit, adhibe tecum vnum, aut duos, vt in ore duorum, aut trium testium stet omne verbum. Quod si non audierit eos die Ecclesiæ, si autem Ecclesiam non audie-*
D. Zeno.
Matt. 18.

erit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus. Ecce tibi poſt tria monita caſſa incuratum relinquit peccatorem, quem antea non ſemel, aut ter ſolũ, ſed & ſepties, & ſeptuagies, & millies foueri mandabat. Cur ergo, qui ſeptuagies ſepties recipiẽdus dicebatur, modo poſt duas admonitiones relinquitur? Eſtne dominus in hoc ſibi contrarius? Abſit; ſed modo loquitur de peccatore ſuis hærente peccatis, ſupra dixerat de eo, qui veniã pœnitens flagitabat; vbi autem, quis pœnitet, & ſeptuagies, ſepties, & ſingulis horis, & momentis à peccatorũ ſeruitute liberabitur. Ait D Chry

Chryſoſt. ſoſt. in Pſal. 46. *Hîc poſt duas admonitiones oſtendit magnũ eſſe delictum, nec eum cogit rurſus expectari Quid ergo? Sunt hæc contraria? Abſit. Sed illud ſeptuagies ſepties dicit, ſi eum pœnituerit.* Hoc expectat à nobis ſaluator noſter, vt nos pœniteat, vt ſub iugo miſeræ ſeruitutis ingemiſcamus, ſi enim ingemuerimus, non ſolũ ſemel, aut ter, ſed ſingulis momentis nos à tyrannide peccatorum libera-

Matt. 15. bit. Hinc Matth. 15 *Ecce mulier Chananæa à finibus illis egreſſa clamauit dicens ei. Miſerere mei domine fili Dauid.* Vbi Chryſoſt hom. 79 ad populum, inquit: *Miſerere mei. Breue verbũ, & clementiæ pelagus continet* Inexhauribilis eſt Dei in nos clementia, vt inexhauribile eſt pelagus. Cum petas ex Deo miſericordiam, inuenies nõ vas, quod te ſemel, aut ter poſſet mundare, ſed pelagus, quo ſingulis momentis lauari poſſumus, & de peccatorum ſeruitute ad filiorum Dei libertatem tranſire.

§. XXII.

Memoria beneficiorum ligat hominem, ne exorbitet à placitis benefactoris ſui.

LEgum ſuarum obſeruantiam maxime firmat dominus, præfigens præcipiẽtis beneficentiam in ſuos, dum inquit: *Ego ſum dominus Deus tuus, qui eduxite de terra Ægypti, de domo ſeruitutis Nõ habebis Deos alienos coram me, &c.* Ecce vt leges condens, beneficiorum à ſe præſtitorum memoriam refricat in primis. Solet enim beneficiorũ memoria firmare animos in obedientia benefa-

Oleaſter. ctoris ſui. Ait in præſenti Oleaſter: *Vide legiſlatoris prudentiam. Solent collata beneficia hominẽ retinere, ne benefactorem offendat: ideo dominus hæc præmittit ante legẽ, vt Iudæos inuitaret ad ſuarum legum obſeruantiã* Et neſcio an fortius vinculũ inueniri poſſet ad continendos homines in obſeruantia præcepto-

rum, quam memoria beneficiorum ad illos manantium ex præcipiẽte. Hinc Ioſeph ſanctiſsimus adulteræ fœminæ ſic reſpõdit Gen. *Gen. 39.* 39 *Ecce dominus meus omnibus mihi traditis, ignorat, quid habeat in domo ſua, nec quicquam eſt, quod non in mea ſit poteſtate, vel non tradiderit mihi; præter te, quæ vxor illius es, quomodo ergo poſſum hoc malum facere, & peccare in dominum meum?* Bonus ſeruus vt accepta à domino beneficia adducit in medium, omnem ſibi putat intercluſum aditum peccandi in dominum ſuum. Ex quo reputat ſibi beneficum dominum, ſic afficitur, quaſi liberum ſibi non ſit offendere illũ. Accipite D. Greg. *D. Greg.* lib. 30. Moralium cap. 9. ſantem: *Quia bona, quæ aſſecutus fuerat, repente memoriæ intulit, & malum, quod ſe pulſabat, eiecit, & quia percepta gratia meminit, vim culpæ imminentis fregit Cum ergo voluptas lubrica tentat in proſperis: hæc ipſa ſunt beneficiorum proſpera aculeo tentationis oppoſita, vt eo erubeſcamus praua cõmittere, quo nos à Deo meminimus gratuito bona percepiſſe, & illatam gratiam exteriorũ munerum vertamus in arma virtutum, vt ſint ante oculos, quæ percipimus, & quæ nos alliciunt, ſubigamus.* Quid pulchrius? Certe dũ ante oculos ſunt percepta beneficia, vix fieri poterit, quod à benefactore per aliqua blandimenta auertamur. Quo ſpectans Oſeas cap 11. ait: *Oſeas 11.* *Et ego quaſi nutritius Ephraim portabam eos in brachijs meis.* Ex Græco legunt D Cyr. Alex. & Theophyl. *Et ego colligaui Ephraim, & ſuſcepi eum ſuper brachium.* Et quidẽ qui nutritius erat, non miror quod ſimul eos ſibi colligaret, ſunt enim beneficia, & fauores validiſsima ligamina, quibus tenẽtur homines, ne à benefactore ſuo diſcedere valeant. Ex quo ſapienter Antipater apud Egeſippũ lib. *Egeſipp.* 1. cap. 44. repellit à ſe ſuſpitionem parricidij, qui erat ſuſpectus patri: quippè ait: *Si mihi beſtiarum immanitas, ſi atrocium ferarum ineſſet furor, tamẽ tantis beneficijs tuis manſuescere potui, vt nullã opem niſi in ſalutis tuæ ſubſidio conſtituerem, vt pro omnibus tibi vel ſolum charitatem referrem, te meo corpore protegerẽ, te intimis, ſi fieri poſſet, viſceribus includerem. Prætuleras nobilioribus filijs maternæ ſtirpe minus nobilem, matrem quoque regni exulem in regnum vocaueras, nec iam ſucceſſorem meum imperij, ſed quaſi conſortem habebas.* Et quam bellam hæc beneficia finerent aliquid aduerſus benefactorem cogitare? Crede mihi, fortiſsima ſunt beneficiorum ligamina, ne facile à benefactore diſcedamus. Vndè Paul *Ad Ro 8.* ad Rom. 8. clamat: *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio? An anguſtia?* Miraris tantam confidentiam in Paulo, quod nullam malorum poteſtatem adeò

magnam

magnam agnoscat; qua timeat à Christo posse separari. Et scire cupis quibus catenis sic se obstrictum videat Domino, vt minime ab illo separari valeat? Sanè beneficiorum catenis id reddit acceptum, quibus se adeò cernit implicatum, vt sic affectus æstimet quasi non sibi liberum separari. Ad hæc D Ambr. ibi ait: *Quis nos auertere poterit a dilectione Christi, qui nobis tam magna, & innumera præstitit beneficia? Tribulatio? Sed non facit, quia dilectionem firmi Christiani nulla vincunt tormenta. Amantis enim plus incitatur charitas, si eum, cuius sensit beneficia prohibeatur amare. Dum enim patant se immensa eius seruare, memorat beneficia.* Quid pulchrius? Non apparet vnde homo possit à benefactore suo separari, quando aduersus omnia impedimenta memoria beneficiorum armatur.

D. Amb.

§. XXIII.

Vnus zelotipiæ affectus in nobilissimo quoquam pectore inexorabilis est.

TRansgressoribus præceptorum seuerissimum se dominus vindicem ostendens dominus de humanæ indignationis excessu nomen sibi affingit, dum dicit: *Ego sum dominans Deus tuus fortis, zelotes.* Cur zelotes? Cur non magis se vocat punitorem, quando vt notat Origines in zelotipia semper apparet excessus humani vitij? Cur relictis alijs nominibus, quæ rigorem, & seueritatem punitionis ostenderent, maluit de zelotiporum excessibus nomen sibi affingere? Absit à Deo omnis excessuum vmbra, sed in puniendis transgressoribus ad zelotis nomen recurrit, quia vnus hic affectus inexorabilis est etiã in pectore nobilissimo. Frangitur aliquando animi bonitate seueritissimus rigor iustitiæ, zelotipiæ affectus nullo circuitur, nullo infringitur, etiam in pectore nobili seruat suam duritiem. Nemò nescit pertinax Saulis odium in Dauidem, ait enim 1. Reg. 18. *Non rectis ergo oculis Saul aspiciebat Dauid à die illa, & deinceps*: imò crudelissime illum persequebatur, quin posset vllis obsequijs emollire. Et quid erat in Dauide, quod in tam implacabile odium trahebat Saulem? An virium robur, & fortitudo, qua pene inermis armatos vincebat? An fauor populorum? An comitas veri, qua valebat apud exercitus suos? Nihil horum odiosum erat Sauli. Quid ergo erat, quod tam implacabile odium in regio animo pãrãuiret? Ait textus ibi: *Cum reuerteretur percusso Philistheo Dauid, & ferret caput eius in Ierusalem egressæ sunt mulieres de vniuersis vrbibus Israel cantantes, chorosque ducentes in occursum Saul regis, in tympanis lætitiæ, & sistris. Et præcinebant mulieres ludentes, atq; dicentes: Percussit Saul mille, & Dauid decem millia. Iratus est autem Saul nimis.* Itaque mulierum fauor, & plausus exhibitus Dauidi Saulem mactabat, nullus enim affectus, nisi qui de zelotipia venit, sic implacabiliter sauciaret regiũ animum. Quo respiciens D. Basil. Sel. orat. 15. ait: *Mouit ad faustas acclamationes, vel mulieres victoria ipsa Dauidis. Hæ voces Saulem verberabant, & muliebres cantus regem cõfodiebant.* Qui de mulierum fauoribus Dauidi datis vehebatur motus Saulem implacabiliter alterabat, solus enim zelotipiæ affectus potest sic pertinaciter, & implacabiliter in animo regio perdurare. Quo spectat Prouerb. 6. vbi dicitur: *Zelus, & furor viri non parcet in die vindictæ. Neq; acquiescet cuiusq; precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.* Ex Hebræo: *Non accipiet faciem satisfactionis.* Is est zelotipiæ spiritus, qui nescit mansuefieri, qui nullam satisfactionem admittit. Id quod in Rege Herode patuit, qui adamabat ardentissime, & ambitiosissime Mariamnem; ardentissime vt ferret multa in se a illa congesta passim conuitia, ambitiosissime vt pro illa ducenda, quæ filia regum erat, repudiaret adolescentiæ suæ vxorẽ Dosidem. Vt autem vel leuem adulterij suspitionem admisit, implacabiliter furit. Refert Egesippus lib. 1 cap. 37. *Amẽs illico rei, vbi audiuit secretum suum proditum Mariamna à Iosippo, cogitare cæpit nunquam proditurum fuisse Iosippum, nisi captus amore mulieris mercedem proditionis stupro quæsisset. Itaq; indignatione nimia furens, animique impios euoluit de Herode fugiens corruptela turpis contagia, nec furentem capiebat aula, iubet occidi vtrumque.* Sic vel in regio animo furit zelotipiæ spiritus, vt nec in amantissima coniuge faciem satisfactionis admittat, sed prorsus desæuiat implacabiliter.

Basil. Sel.

Prou. 6.

Egesipp.

Exod. 20. Cunctus autem populus videbat voces, & lampades, & sonitum buccinæ, montemq; fumantem, & perterriti, ac pauore concussi steterunt procul dicentes Moysi: Loquere tu nobis, & audiemus:

mus. Non loquatur nobis dominus, ne forte moriamur. Et ait Moyses ad populum: Nolite timere: Vt enim probaret vos venit Deus, & vt terror illius esset in vobis, & non peccaretis. Stetitque populus de longe. Moyses autem accessit ad caliginem in qua erat Deus.

§. XXIIII.

Vbi spiritus Dei adest nequit non sentiri in multis.

ADerat Deus in monte, & eius præsentiæ ot sentiũtur indices, quot fulgura, quot tonitrua, quot voces. Sic dicit textus: *Cunctus autem populus videbat voces, & lampades, & sonitum buccinæ montemque fumantem, &c.* Et quando spiritus Dei aliquo accedens non se facit sentiri? De Christi Ecclesia Deo plena locutus Constant. Imperator in concione, quam habuit ad Patres Concilij Nicæni lib 2 cap. 1. inquit: *Huius autem domicilij verticem vsque ad syderum splendorem videmus pertingere, fundamẽta vero in ipso adhuc operis initio, tam profundas fideliter egisse radices nouimus, vt vniuersus terrarũ orbis id sensu percipere potuerit.* Ecce tibi fundamina legis Euangelicæ, & legis Mosaycæ, vt à Deo posita sunt, sic tanto splendore coruscant, tantoque sonitu tonant vt totus populus hanc, & totus orbis illam sensu percipiat. Habent hoc proprium Dei domicilia, siue personæ quibus Dei spiritus inest, qui non potest in multis non statim præsentiri. Hanc diuini spiritus notionẽ præbebat Ioan. 3. inquiens: *Spiritus vbi vult spirat, vocẽ eius audis, &c* Expende illud, *vocem eius audis*, quippè is est diuinus spiritus, qui se statim faciat audiri, & sentiri. Ait Rupert. lib. 2. de Gloria Trinitatis cap. 1. *Verus sermo, quem dixit, & vocem eius audis Non enim tacere potest qui gratiam accepit eiusdem. Vere ergo vocem eius audis, quia tacere non potest, silere non audet Hic enim est præceptor, qui tubam vocis largius est, & dicit ei: Clama, ne cesses, & his similia.* Equidem in quo est Dei spiritus nequit non sentiri, omnia enim & nouis clamoribus, & nouis implet luminibus. Quod silentium non rumpitur? Quæ quies non turbatur? Qui status non concutitur, vbi accedit illo Dei spiritus? Non solum si in monte descendat dominus, sed si vel in vilissimo hõmine sit, in ipso accessus init o tot parturit effectus, vt vniuersus terrarum orbis eum possit sensu percipere. Quis humilior? Quis abiectior? Quis ignotior, quam Ionas Niniuitis? Sed factum est verbum domini ad Ionam, & quid inde? Ait cap 3 *Et cepit Ionas introire ciuitatem itinere diei vnius, & clamauit, & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Ninive subuertetur. Et crediderunt viri Niniuitæ in Deum; prædicauerunt ieiunium, & vestiti sunt saccis à maiore, vsque ad minorem Et peruenit verbum ad Regem Niniue, &c.* Proh efficaciam verbi diuini! Verbum Dei ponitur in abiecto, & vili, & ignoto homine, & in ipso prædicationis initio se fecit, vel à desertis regibus audiri, sicque Niniuitis tulonat, vt omnis commoueatur ciuitas Et quos nõ commoueat præsentia Dei spiritus et a vili homine abiecto, & humili? Rem pulchre põderat D. Ephræm orat. in Ionam, inquiens: *Ciuitas gentilium confestim prædicatore Ionæ deterrita est, & velut mare vndique tumultuatur eius voce qui ex profundo reuertebat Et cũ descendisset in mare conturbauit illud, & reuersus in aridam, illam confestim exagitat.* Nullibi adest propheta Dei verbo plenus, vbi se non faciat sentiri: habet enim hoc Dei spiritus, vt in quolibet sit nesciat non manifestari in commotione multa. Cum hæc perpenio non possim, non meminisse ortus Societatis Iesu initia, parci, & despicabiles viri carnis oculis fuere Ignatij socij, sed pauci & abiecti vt apparent toto intonant mundo. Ad ingressum pauperis Iesuitæ commouebantur vibes, commouebãtur prouinciæ; accedebat pauperculus Xauier, & cum descendisset in mare, maria turbat, naues implet sonitu Euangelicæ vitæ, & nautis facit suspirare pro gloriæ portu fœlicissimo. Et reuersus in aridam, illam confestim exagitat, vt totus Oriens de hac cœlesti insonet tuba. Is est equidem Dei spiritus, qui etiam è vili corpore se faciat in multis sentiri Matth. 17. in Iesu transfiguratione, dicit: *Ecce vox de nube dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit, ipsum audite. Et audientes discipuli, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde* Miraris discipulorum commotionem tantam fuisse, quod in terram ceciderint. Et quid mirum? Descenderat in nube diuinitas, & non est mirum, quod inde ad commouendos homines potẽtissima vox intonet. Ait Diu Ephræm orat de Transfigur. *Vna est natura pater filius cum sancto Spiritu, vna potentia, & vna essentia, & vnũ regnum,*

Conc. Nic.

Ioan. 3.

Rupert.

Ian. 3.

D. Ephr.

Matt. 17

D. Ephr.

num, & in vnam clamauit vocem in vili corpore, & in gloria terribili. Expende illa, *in vili corpore, & in gloria terribili*, quantumvis enim Dei spiritus in vili corpore sit, non poterit non sentiri in mundi commotione eius
Matt. 27. gloria terribilis. Hinc Matth. 27. vbi Iesus tradidit in cruce spiritum: *Ecce velum templi scissum est in duas partes:: & terra mota est, & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt.* Et cur hæc? Ait Paulus Emissenus hom. 2. de Natiu. Christi habita in tom 6. Conc. Ephesini cap. 14. *Tanquam Deus compressit Solis radios, diffudit tenebras, discedit templi velum, disrupit petras, excitauit mortuos. Hæc omnia autem operatus est, vt intelligeres, quod aderat corpori patienti.* Sic dum diuinitas sancto illo cadauere manebat, non poterat id non sentiri, vel in commotione vniuersi.

§. XXV.

Virtutis interna ardor omnia dura externa deuincit.

MOntis procellam, fulgura, tonitrua, fumum, & sonitum buccinæ, non sustinentes Iudæi à monte in quo Deus erat, seiunguntur; quippè dicit textus: *Populus videbat voces, & lampades, & sonitum buccinæ, montemq; fumantem, & perterriti, ac pauore concussi steterunt procul.* Sed non erat tanta montis procella, quãta fuit postea fornax Babylonica incẽsa à Nabuchodonosore, aduersus eos, qui aureæ statuæ adorationẽ negligerent. Et nihilominus inuẽti sunt tres viri Hebræi, qui non verentur mitti intra ardentissimam fornacem, cuius in medio ambulantes cernuntur. Dan. 3. Ait enim Dan. 3. *Et confestim viri illi vincti cum braccis suis, & tiaris, & calceamentis, & vestibus missi sunt in mediũ fornacis ignis ardentis.* Ecce tibi pueri isti Hebræi non verentur mitti in medium horrendissimæ fornacis ardentis; & totus ille Hebræorum exercitus, vel ad radices fumantis montis accedere refugiunt. Inermes pueri nõ timent esse in medio ignis ardentis, armatus exercitus vel ad lampadis visionem, & sonitum buccinæ se procul continet. Cur populo sic refugis à fumo, cum tres pueri à flammante fornace non refugiant? Ait textus de populo: *Perterriti, ac pauore concussi steterunt procul*; tenebat eos timor, non amor, nullus erat in eis ardor virtutum, sed pauoris frigus. Quos autem intimus virtutis ardor depascebat, minime impedit, nec perterrefacit totus inferni ignis. Pulchrè accinit Sedulius lib. 1. Paschal. inquiens de pueris illis:

Medios traduntur inignes
Nil ardente rogo, tantoque ardore calentes
Cordis, imaginea vincunt incendia pœna
Igne animi.

Sanè qui animis ardebant intrinsecus, prorsus rident extrinsecos ignes; intimus enim virtutum ardor externos confringit tormentorum aculeos. Hinc clamabat ille Psal. 25. *Vre renes meos, & cor meum*: nec expauit petere, quod eius renes vrantur, dum simul cor internis aduratur ignibus; quando enim cor ardet igne virtutum, externos omnes exsibilat ignes. Ait D. Augustin. ser. 30. de Sanctis: *Vre, inquit, renes meos, & cor meum: duplici se postulat igne comburi. Nam si de solo igne mundi loqueretur, sufficeret renes tantum exurendos obtulisse. Cor autem nisi flamma Christi non vrit, atque ideò ad comprobandam deuotionem suam, geminum sibi ignem postulat, vt luctamine habito ostendat in se plus posse amorem Christi, quam pœnam tyranni.* Et quidem qui intimis Christi ignibus aduritur, vix sentit externorum ignium aculeos. Rem firmat exẽplum à sæcularibus militibus petitũ, ij erant Romani expugnatores Ierosolymorum, de quibus dicit Egesippus lib. 3. cap. 12. Egesipp. *Cum muro Romanus miles succederet, sicut erant cõferti, Iosephus oleo feruenti perfundi Romanos iubet, quod facile à vertice ad ima defluebat vestigia. Nec minor incendio flammæ cunctantis, olei fernor omnes artus depascebatur. Et quamuis huiusmodi olei natura sit, vt cito calescat, & sero conceptum deponat calorem, tamen victoriæ studio abscõdebant iniuriam. Ardebant animis, vt nullum corporis sentirent incendium, nec tanti æstimabant pœnas feruentis doloris, quanti dispendium gloriæ, si bello desisterent.* Quid pulchrius? Ecce milites non refugiunt accessum muri, ex quo ardentia olei flumina scaturiebant, feruentisque olei dolores contemnunt acerbissimos. Sed vnde contemnunt ignibus aduri? Ardebant animis, & gloriæ, & victoriæ studio. Sic animi ignes rident extrinsecus flammantes ignes. Quis nesciat durissimas sartagines pœnarũ, in quas fuit Iob immissus? De illo tamen ait cap. 2. *In omnibus iis non peccauit Iob.* Iob 2. Sed vnde aduersus tot mala habuit munimen? Ait D. Chrysost. hom. 3. in Iob: *Non me mouent exteriores sagittæ interioribus vallatum, confirmant me magis intro Dei sagittæ. De quibus Dauid: Sagittæ tuæ infixæ sunt mihi. Sagittæ pietatis, sagittæ iustitiæ.* Virtutum sagittæ, quæ intima præcordia penetrabant, hæ auferebant externis diaboli sagittis efficaciam. Sit vtinam in nobis virtutum ardor, & fallar, si extrinsecos ignes æstimabimus.

Deuteron. 18. Et ait dominus Moyſi: Bene omnia ſint locuti. Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum ſimilem tui, & ponam verba mea in ore eius, loqueturque ad eos omnia, quæ præcepero illi, &c.

§. XXVI.

Verba Dei ore Chriſti prolata maximè confirmant & ſuauiant homines.

COrrepti timore Iſraelitæ in auditione Decalogi colloquium Dei detrectabãt, quaſi in eo haberent mortem, & hominis cupiebant colloquium, quo viuere poſſent. Sic enim ſupra dicebant ad Moyſem: *Loquere tu nobis, & audiemus Ne loquatur nobis dominus ne forte moriamur.* Quæ verba vt Moyſes retulit domino, non exaſperatus dominus eſt, quinimò acceptauit ſermonem, & diuini hominis Chriſti fecit promiſsionẽ, cuius verba, & præcepta non deterreret, ſed confirmarent homines. Quò ſpectant illa data Deuter. 18. *Bene omnia ſunt locuti Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum ſimilem tui, & ponẽ verba mea in ore eius.* Quid ais domine? Ponam verba mea in ore eius? Iſti verba tua, præcepta tua expauent & minime illa ſuſtinere poſſunt, cur adhuc dicis de tuis verbis ponendis in ore mediatoris? Nõne ſimiliter in eius ore illa expauent? Minime, ſed quæ ab ore Dei præcepta, & voces intolerabiles videtur homini, ea à mediatore noſtro Ieſu prolata & ſuauiãt, & cõfirmant homines. Pulchrè D. Amb. rẽ oſtendit in D. Laurentio completam ſer. 1. de eo, vbi dum Chriſti martyrem in cratículæ tormẽtis deſcribit, ſic inquit: *Ardebat ut. que extrinſecus Beatus martyr tyranni ſæuientis incendys. ſed maior illum intrinſecus Chriſti amoris flamma torquebat Et quãuis rex improbus ligna ſuperaret incendia maiora ſuperoneret: tamen ſanctus Laurentius hãc flãmas fidei calore ſuperabat, & dum Chriſti præcepta cogitat, frigidũ eſt illi omne quod patitur* Vide vnde non ſentiat bonus, nec metuat ignium ardentium horrores, nec dolores, nimirum. *Dum Chriſti præcepta cogitat* Et compone Laurentium cum toto Iſraelitarum exercitu, Dum præcepta Dei Iſraelita audit inter fulgura, & buccinæ voces prorſus animo concidit, & fugit, vel fumartem montem; Laurentius autem dum Chriſti præcepta cogitat frigidos putat ardẽtes craticularum rogos Sic diuina præcepta in Chriſti ore ſuauiantur, & confortant aduerſus flammas infirmos homines. Aiebat Actor. 6. *Verbum Dei creſcebat & multiplicabatur numerus diſcipulorum in Ieruſalẽ valde: multa etiam turba ſacerdotum obediebat fidei.* Sed & cap. 13 dicit: *Audientes autem gentes, lætabãtur & glorificabant verbum Domini, & crediderũt quotquot erant præordinati ad vitam æternam. Diſſeminabatur autem verbum domini per vniuerſam regionem* Verbum Dei, quod in Sinai perterrefaciebat Iſraelitas, & illos à vicinio arcebat, modo & Iudæos, & gentes ad ſe trahit, & aſſeclas multiplicat mirum in modum non alia quidem ratione niſi quia ab ore Chriſti mundo intonuit Id quod ponderans Egeſippus lib. 2. cap. 12. ait: *Plerique Iudæorum, Gentilium plurimi crediderunt in Ieſum, cum præceptis moralibus, operibuſq; vltra humanam poteſtatem inuitarentur.* Expende, quibus inuitabantur homines ad Chriſti ſequelam, nimirum ait: *præceptis moralibus*, quippè vt per Dei præcepta antiquitus arcebantur homines, ſic modo inuitabãtur per Chriſti præcepta. Quid mirum? Vel vox Chriſti valet confirmare, & erigere, & trahere homines cadentes Matth. 17. vbi Chriſti domini tranſfiguratio recenſetur, dũ ad Patris vocem venitur, ait: *Et ecce vox de nube dicens: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: ipſum audite. Et audientes diſcipuli ceciderunt in faciẽ ſuam, & timuerunt valde Et acceſſit Ieſus, & tetigit eos: dixitq; eis: Surgite, & nolite timere, &c.* Ecce tibi Patris voce ſic conturbantur diſcipuli, vt decidant in terram; voce Ieſu ſic conualeſcunt, vt ſurgant intrepidi Rem ponderat D. Ephræm orat. in Transfig. ait: *Pater aperuit & declarat filium. Ad hanc vocem Apoſtoli proni ceciderunt in terram. Erat enim tonitrus terribilis Quamobrem voce eius terra tremuit, & ſurrexerunt Oſtendit eis patrem appropinquaſſe Voce ſua etiam eos Ieſus excitauit Quemodo enim vox Patris eos deiecit, ſic etiam vox filij in virtute ſuæ diuinitatis eos fecit ſurgere.* Sic Chriſti vox facit conualeſcere infirmos homines, & eos ad ſe trahit, quando eos vox Patris opprimeret, & fugaret. Merito hanc Chriſti vocem ſuſpirabat ille Cant 8. iuxta Septuag. lectionẽ, dicens: *Qui ſedes in hortis, amici auſcultant, fac me audire vocem tuam.* Tam longe abeſt, vt dicat: Nõ loquatur nobis dominus, quod nihil magis cupiat, quam domini vocẽ audire, ſed hoc, ex quo dominus

habitat

habitat nobiscum in Christo. Ex tunc enim vox diuina non cõtenit, sed cõfirmat suos.
Cant. 2. Cant. 2. *Ecce ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos. Ecce dilectus meus loquitur mihi: Surge propera amica mea, columba mea.* Ex Græco legitur: *Surge, veni propinqua mea, pulchra columba mea.* Quæ erat procul, nec audebat appropinquare territa perstrepente Dei buccina; iam fit propinqua, & pulchra, & columba. Vnde sic fit propinqua? A voce stantis post parietem nostrum, & dicentis: Surge, quæ enim vox Christi dicebat eadem in nobis effingit,
I. Greg. & confirmat. Ad quod ait D. Greg. Nissen. hom 5 in Cant: *Cùm sic dixisset Verbum; Surge veni propinqua mea. Audita iussum verbo cõfirmatur, roboratur, excitatur, accedit, appropinquat, pulchra redditur, columba nominatur.* Sic nobis suauiantur verba Dei ptolatâ ab ore Christi.

Exod. 20. Dixit præterea Deus ad Moysem: Hæc dices filijs Israel: Vos vidistis; quod de cœlo locutus sim vobis; Non facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis: Altare de terra facietis mihi; & offeretis super eo holocausta, & pacifica vestra, oues vestras, & boues in omni loco, in quo memoria fuerit nominis mei, &c.

§. XXVII.

Non res; sed offerentis animus in sacris spectatur.

MIrabar ab omnipotenti Deo peti ex hominibus ouium, boumque hostias, sic enim cauet: *Offeretis oues vestras, & boues.* An quia gratæ sunt Deo taurorum, arietumve carnes? Absit; non equidem Deus æstimat carnes animalium; sed offerentis animum, qui propter Deum reculis suis nescit parcere. Hinc Gen. 8. *Ædificauit Noe altare domino, & tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis obtulit holocausta super altare. Odoratusque est dominus odorem suauitatis, &c.* Et qualis odor de carnibus adustis potuit esse, qui dicatur Deo gratus? Crede mihi gratus Deo odor non de carnibus ascendebat animalium, sed de offerentis animo, qui sic hostias illas offerebat, vt simul, si occasio postulasset, sese pro Deo impenderet, visceraque sua litaret. Quod notans Tertul. lib. 3. in Mar. aiebat: *Etsi ad oblationes Abel aduertit dominus, & holocausta Noe odoratus est libenter, quæ iocunditas sine viscerum vernecinorum, sine nidoris ardentium victimarum? Sed animus simplex, & Deum metuens offerentium ea, quæ à Deo habebant, & pabuli, & suauis oletia gratia apud Deum deputabatur, nõ quæ fiebant exigentis, sed illud propter quod fiebat, ob honorem scilicet Dei.* Vnus, mihi crede, in omnibus oblationibus attenditur Deo aliquid offerẽtis animus, qui pro suauitate odore est apud Deum. Non equidem Deus est Deus muscarum, quæ nidoribus delectantur; sed verus, & omnipotens est, & nullius egens, attendens tamen offerentium animos. Vt dicat D. Basil. Sel orat 4. *Nullius egens est Deus, sed vt offerentium mentes instruat, ipse se honorari fingit, quibus Deo honorem habere se existimant.* Quod tu putas honori esse Deo, & facis, id quodcumque illud sit Deo est maxime gratum; quando ea tendit tuus animus, vt Deum gratum habeas.

Tertull.

Basil. S

CAPVT XVI.

Vituli adoratio,

Textus Historia.

NON semel interruptæ sunt diuinæ voces, vt Moyses descenderet ad suos populares, illosque Deus instrueret mandatis. Tãdem ad longiorem secessum cum solo ministro Iosue euocatur, in quo non sola voce, sed scriptis tabulis diuina præcepta capiat. Scandendum cacumen montis est, relinquendi subditi per lõgum temporis spatium, quare, vt absentiæ damnis medeatur, præficit genti Aaronem, & Hur, penes quos incidentium causarum determinatio. Post hæc montem conscendunt Moyses, & Iosue pariter, cuius vt peruenerunt ad verticem, tota montis summitas, & igne, & nebulis apparuit occupata. Interea maior Iudæi nominis tractatur ruina; faucilla tetrior, quæ sepeliat & abscondat splendidissimæ nitorem prosapiæ, atque omne decus subruat, quam erubuit, Iosephus, & reticuit, & vix alius Iudæus au-

ſus eſt explicare. Viginti dies præterierant, & nulla erat de aduentu Moyſis fama, nullus nuntius, nullum ſignum venturi hominis viſebatur, cuius moleſta mora ſugeſsit Iſraelitis cogitationem prorſus inſanam. Cõueniunt Aaronem, & in conſpectu montis in quem deſcendentem Deum timuerant, à quo inter fulmina, & tonitrua, buccinæ vocem expauerant, ſculptilia fieri vetantem. Cum adhuc & nebula, & ignis præſentiſsimũ Deũ in vertice montis oſtentarent; ſibi conflari idolum contendunt, cuius ductum totis viſceribus ſequantur. Aaronem abſtulit, criminis immanitas, nec facile perſuadet furentibus aliquot dies adhuc expectare, vt vrgentiori cauſa & notiſsimum, & beneficentiſsimum ductorem Moyſem repulſſe videantur.

Cum igitur trigeſimum iam diem in monte Moyſes ageret, & quaſi extremum hominis exceſſum prætenderet ipſa receſſus ſpecies, auſuſque eorum qui nec finitimis montis miraculis reſipiſcebant, multò recrudeſcerent amplius, extorquentes ab Aarone Idolum cõflatile, ac prope tumultum res eſſent, conſultius exiſtimatum eſt, illis aſſentiri, ne *in maiorem peſtem* erumperent. Vocatiſque præcipuis è multitudine petit Aaron ſibi confeſtim afferri inaures aureas fœminarũ. Et quis infidelis homo non potius Deos, quam fœminas ſuas vellet auro ſpoliare? Vicit tamen perfidia prudentis excogitatum. Præſto ſunt inaures, fornax parata erat, & typus ex argilloſa terra paratus, in quem artifices *liquefactum aurum infundunt*, & poſtridie refrigerato metallo, vitulus apparuit. Heu bobinam gentis ſtupiditatem! Viſo vitulo aureo, quaſi bobes ducti ad victimam, ſic ad nouam religionem tranſeunt. Se pridem ex Ægypto erectos prædicant, per illum ipſum vitulum, quem ipſi tunc ex conflatorio extrahebant adorandum. *Hi ſunt*, inquiunt, *dij tui, qui te eduxerunt de terra Ægypti*. Et merito, ſi mores Iudæorum attendantur, non niſi poſt vitulum eggreſſæ viderentur tot laſciuientes vaccæ. Ite miſeri poſt vitulum, qui vos ducet ſub nationum iugo, vt conteramini.

Ad recentia vituli altaria euolat Sole nouo populi multitudo; præſcriptaque ſolemnia tantò Deo inſtaurant per dies fœminarum choreæ, virorũ tripudia, omnium ſimul compotationes, & conuiuia. Non potuit latere Moyſem atrocitas facinoris, qui edoctus à Deo in montis receſſu omnia populi crimina; multis conabatur Dei continere iram, nec deſtitit, donec in immerentem populum placatius effecit diuinum numen.

PARS MORALIS IN textus literam.

VOCAT Chriſtianos animos Iudaicus vitulus, qui vt adoratus triſtia, & lethalia Iudæis parturiunt; ſic à nobis exagitatus; & ſolemnia, & feſta faciet Chriſtianis lætiſsima.

Exod. 24. Dixit autem dominus ad Moyſem. Aſcende ad me in montem, & eſto ibi: Dabo que tibi tabulas lapideas, & legem, ac mandata, que ſcripſi, vt doceas eos. Surrexerunt Moyſes, & Ioſue miniſter eius, aſcendenſque Moyſes in montem Dei, ſenioribus ait: Expectate hic donec reuertamur ad vos; habetis Aaron, & Hur vobiſcum; ſi quid natum fuerit quæſtionis referetis ad eos.

§. I.

Principum diuinam conuerſationem fugiant, qui Dei familiaritate amant vti.

IAm Moyſes ſe à populari conuerſatione ſeparauerat, & in montem aſcenderat cũ populi principibus Aarõ, Nadab, & Abiu, & ſeptuaginta alijs de ſenioribus, cũ quibus erat in monte, vt paulò ante refertur. Sed vix cum ijs pauliſper viſus eſt, & ſtatim ad eum dicit vox diuina: *Aſcende ad me in montem*. Nonne ad te iam Moyſes aſcenderat in montem, ò domine? Sanè dictum eſt immediate ante: *Aſcenderũtq; Moyſes, & Aarõ, Nadab & Abiu, & ſeptuaginta ex ſenioribus, &c.* Quando iam aſcenderat cum principibus, & in monte erat cum illis, cur domine adhuc vrges hominem, vt aſcendat? Cur adhuc illum ad aſcenſum ſtimulas, & ad te vocas? Equidem dum cum principibus aſcẽdit,

dit non putatur ascendisse, eo vbi posit familiaritate vti diuina, quam qui amat habere necessum est, vt relinquat diutinam conuersationē principum. Ait in præsenti Lyppo nian: *Iubetur itaque sequestrare se totum ab alysomnibus, tam plebeis, quam principibus, & sese familiarius applicare Deo ad contemplationem rerum diuinarum* Crede mihi ægre stabit intima familiaritas cum Deo, & diutina conuersatio cum mundialibus principibus. Et qui ad magnalia Dei percipienda vocantur, ratione periclitantur in diutina mora cum principibus mundi. Cum comprehensus Iesus in domo Principis teneretur dicit Matt. ca. 26 *Petrus vero sedebat foris in atrio, & accessit ad eum una ancilla dicens: Et tu cū Iesu Galilæo eras Et ille negauit coram omnibus, &c.* Matris sic facile concutit fidei columnam Petrū? Vt potuit firmissima Ecclesiæ Christi inexpugnabilis petra sic fœminæ sibilo conteri? Expende illud: *Sedebat foris in atrio*, diutina commoratio in atrio principis virum enervabat, vt de facili Deum abnegaret. Ait Origenes hom. 35. in Matth. *Considera enim quod Petrus foris sedens ab Iesu segregatus, & in atrio principis constitutus coram omnibus Iesum denegauit; & iterum si esset secunda similiter, non extra ianuam fuisset Iesus sed volens exire, nondum autem egressus ianuam deneganit, sed & tertia vice, quando cepisse devotare, & iurare, quia nescio hominem, adhuc non erat foris.* Ecce tibi quam lethifera, erat Petro vocato ad intimam Iesu familiaritatem commoratio in principis atrio. Nec dicas, Ego cum principibus ago reluctans, & statuens me ab illis; quam primum expedire. Si enim tradaberis te expedire, licet id statuas tamen periclitaberis. Pro quo expende illud: *Volens exire, nondum autem egressus ianuam deneganit*. Semper mora cum principibus periculosa erit et am fugere meditanti, dum fugere cunctatur. Ille solus noxia principum euadet, qui Psal. 36. nullas cum illis moras agit Ajebat ille Psal. 36 *Vidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani. Et transiui, & ecce non erat.* Quem instar proceræ arboris eleuatum, & exaltatum videbat, dum transit nihil in eo videt esse substantię, nihil, quod posset amare, & nihil à quo posset damnum pati. Sed apud Danielem similiter Babylonius princeps, vt magna arbor videbatur eleuatus Ait Dan. 4. enim cap. 4 *Magna arbor, & fortis, & proceritas eius contingens cœlum, aspectus, illius erat vsque ad terminos vniuersæ terræ Folia eius pulcherrima, & fructus eius nimius, & esca vniuersorum in ea; subter eam habitabant animalia, & bestiæ, & in ramis eius conuersabantur volucres cœli.* Quid plura? Accedit Dei sententia. & arborem, & bestias, & volucres damnat Succiditur arbor, bestiæ, & volucres misere fugantur. Compone modo arborem cum arbore: vtraque exaltata erat, & eleuata super omnes, in arbore Danielis etiam volucres cœli periclitantur, & coguntur exulare, in Dauidis arbore nihil periculi inuenitur in est, nihil damni capit etiam spectator. Et quando volucres cœli exilij, fugæque patiuntur damna in Danielis arbore, cur in Dauidis arbore nihil damni inuentum est? Equidem de Danielis arbore dicit, *in ramis eius volucres cœli conuersabantur*, de Dauidis autem arbore dicit: *Transiui & ecce non erat* Vbi autem cœli volucres diutinam conuersationē cum principibus agunt, non mireris, si eorū participent mala. Quæ pro suis euadet, qui non mutatus transiit cum illis agit Sapienter Nazianz. 1. Apol. in Iulianum, a.t. *Quidas, et impius nunc supra cedros elatus conspiciatur, nunc dejectus atque in nihilum redactus, siquidem eius impietatem cauto pede, ac celeri prætereire possimus.* Expende in quo ponat Nazianzenus, vt principum prosperitates, aut deiectiones nobis innoxiæ appareant; nimirum, *si eius impietatem cauto, ac celeri pede prætereire possimus*, vocat impietatem temporalem principum gloriam, vt Moyses temporale peccatū vocabat apud Paulum. Si ergo nos qui ad Deum festinamus, non cunctemur inter fautores, & temporales glorias principum, sed cauto, celeriq; pede eas pertransiuerimus, innoxie eorū altitudines, & depressiones speculabimur. Qui enim diutius cum principibus agunt mirum erit, si à Deo non contemnantur. Ajebat Isaias cap. 49. *Hæc dicit dominus redemptor Israel, sanctus eius, ad contemptibilem animam, ad abominatam gentem, ad seruum dominorum* Vbi noster posuit, *seruum dominorum*, legit D Cyril. Alex. lib 4 in Isaiam orat. 4. *Qui seruus est principum*, vt videas inter quas gentes ponantur apud Deum diutini principum affectæ: nimirum inter contemptibiles animas, & gentes abominatas. Isaiæ. 49

Nazian.

§. II.

Virtus parui temporis vix censetur apud Deum.

IN montem ascendere iubetur Moyses, & ibi stare, nec exprimitur quantum temporis ibi stare debeat: sed tum enim dicit: *Ascende ad me in montē & esto ibi* Cur nō exprimit quot dies ibi steterit? An paucos, vel multos dies ibi consumat? Sanè eo ipso; quod

apud

apud Deum iubeatur esse, non id intelligendum est per paruum temporis, sed per plurimum; vix enim apud Deum censetur virtus, quæ & paruo tempore, & semel fit. Quo spectans Ruper. aiebat: *Additum est, & esto ibi, subauditur non vna hora, vel vno die, sed esto ibi, id est, mane ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.* Ecce tibi vt ex eo, quod dicat, esto ibi, putet sub intelligi debere non vna hora, nec vno die, sed multis diebus manendum ibi. Nec aliter apud Deum putaretur fuisse, qui in eo aut vnam tantum horam, aut vnum tantum diem semel consumeret? Hinc Amos cap. 5. *Nunquid hostias, & sacrificium obtulistis mihi, in deserto quadraginta annis domus Israel?* Sic Deus obijcit Israelitis, quod per totos quadraginta annos deserti non obtulerint hostias, nec sacrificia Deo. Verum Exod 24. dicit: *Misitque Moyses iuuenes de filijs Israel, & obtulerunt holocausta, immolauerunt que victimas pacificas domino, vitulos duodecim, &c.* Compone modo Exodum cum Amos: Exodus dicit oblatas victimas, & sacrificia ab Israelitis in deserto, & particulariter numerat vitulos occisos duodecim, Amos negat vllas hostias tunc temporis oblatas fuisse. Quid ergo dicemus? Nonne opposita sunt hæc, fuisse, & non fuisse victimas? An Moyses & Amos contrariantur sibi: & quod ait vnus, alter negat? Absit, sed verum est, quod aliquando & raro victimæ oblatæ fuerunt in deserto, vt ostendit Moyses; at quia hæ frequēter, & per multum temporis non offerebantur, ideò Amos sic loquitur, quasi nullæ oblatæ essent. Parū enim pro nihilo reputatur. Adhæc Caiet. ait in cap. 24. Exod. *Si quæritur, quomodo verificatur hoc cū verbis Amos? Solutio est, quod in deserto fuerunt rara sacrificia, quæ non aduertantur sententiæ Dei apud Amos loquentis de iugi sacrificio, & solitis in terra promissionis hostijs, neutrum enim horum seruatum est in deserto quadraginta annis.* Erat equidem in templo Dei iuge, continuatumque sacrificium, quotidianæ hostiæ, quæ, & mane, & vesperi offerebantur Deo, quod minime intermittebatur in deserto; vbi raro aliquod sacrificium oblatum est, nec vllum continuatum fuit per aliquod tempus. Quod autem rarū, & horarium fuit non contrariatur dicenti, quia nullum fuit, non enim apud Deum censetur rarum virtutis opus, & parui temporis. Conueniant huc, qui semel tantum in anno ad pœnitentiæ, & Eucharistiæ accedunt sacramenta; & post peractum hoc annipensum in vno die, vix ad noctem perueniunt, quam ad consuetas peccatorum tenebras redeant, quibus per integrum annum permanent. Metuo, ne hi apud Deum reputentur, quasi qui nunquam sua peccata fuerint confessi. Non enim parua, & rara virtutum opera veniunt in salutis censum. Matth. 25. fatuæ virgines expergefactæ dicebant prudētibus: *Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguntur.* Sanè non prorsus habebant extinctas lampades, sed adhuc de paruo oleo lucebant; & iam periclitabantur; & iam extremam ruinam præsentiebant. Quid mirum? Parum olei propinquius censebatur æternis tenebris, quam lumini æterno. Ex quo D. Hieron. ibi ait: *Quæ lampades suas quærunt extingui, ostendunt eas ex parte lucere, & tamen non habent lumen indeficiens, nec opera perpetua, si quis igitur habet animam virginalem, & amator est pudicitiæ, non debet mediocribus esse contentus, quæcito exolescunt.* Quæ mediocria, quæ parua sunt, quam primum è memoria euanescunt. Eadem promit Paschas. lib. 11. in Matth. *Quæ lampades quærunt extingui ostendunt eas accensas habuisse, & illuminatas, & ex parte eas luxisse. Sed quia non habuerunt opera perpetua, id est, opera charitatis æterna, nec indeficiens lumen propterea extinguntur.* Is habet lumen indeficiens, qui continuis, crebrisque virtutum operibus nititur lumen gratiæ in se retinere, & non patitur illud esse extinctum, quin confestim reaccendat, & illi conseruando multa adhibet virtutum fomenta. Qui autē non perpetua sic virtutum opera habet, sed rara, & paruas metuat æternis mandari tenebris.

Ruper. — Amos. 5. — Exod. 24. — Caiet. — Matt. 25. — Hieron. — Paschas.

§. III.

Legis medulla, & spiritus sine Iesu nequit percipi.

AD altiorem locum vocatus Moyses, relictis Aarone & alijs secum defert Iesum Naue, ait enim textus: *Surrexerunt Moyses, & Iosue minister eius, ascendensque Moyses in montē Dei, senioribus ait: Expectate hic, &c.* Ecce. vt alijs relictis in illo loco noluit sine Iesu ad altiorem ascendere. Et merito, vocabatur enim ad altiorem legis intelligentiam, ad spiritum, & medullam legis percipiendam, quæ sine Iesu nequeunt percipi. Ait Seuerus apud Lyppomanum in cat. *Postmodum vero assumptis Aarone, & senioribus Israel, eos vsque ad primum montis verticem subduxit, hoc est, ad altitudinem particularis diuinorum oraculorum ascensionis, per quam litera ipsa tantummodo reuelabatur. Cum autem interiorem scripturam, spiritualem dico sensum,*

Lyppom.

ſenſum, & profunda legis acceptarus eſſet, Ieſum Naue ſecum aſumpſit, qui figuram Ieſu domini, & ſeruatoris noſtri gerebat, neque enim ſine Ieſu profunda legis, & Euangelij myſteria intelligi poterant. Quando enim omnia legis Chriſtum adumbrabant, Chriſtum Ieſu præcinebant, in vanum quis ſine Ieſu vellet percipere myſteria, & ſpiritum legis. Hinc
Matt. 17. Matth 17 vbi Ieſus in monte transfiguratus eſt, cum inſtar Solis facies eius ſplandeſceret. *Ecce apparuerunt illis Moyſes, & Elias cũ eo loquentes.* Expende quãdo apparent Moyſes, & Elias loquentes cum Ieſu, nimirum cum ante Ieſus in gloriæ ſuæ ſplendore cernitur. Niſi enim Ieſus prius noſtris mentibus illuceſcat, lex & prophetæ minime intel-
Chryſoſt. ligentur. Rem tractat D. Chryſoſt. hom. 10. in Marcum ſatus: *Niſi Ieſum vidiſſent transformatum, niſi veſtimenta illius candida, Moyſem, & Eliam videre non poterant loquentes cũ Ieſu. Quandiu Iudaice intelligimus, & literam ſequimur occidentem; Moyſes, & Elias cum Ieſu non loquuntur, euangelium neſciunt. Sin autem Ieſum ſecuti fuerint, & videre dominum meruerint transformatum, & candida veſtimenta eius, & omnia ſpiritualiter intelligere, quæ ſcripta ſunt, ſtatim Moyſes, & Elias veniunt, id eſt lex, & prophetæ, & collocuntur euangelio* Sequaris, neceſſum eſt, Ieſum, eiuſque gloriam videas, & ſtatim medullam legis, prophetarumque capies; & lex, & prophetæ Ieſum vndique perſonabunt, euangelicique myſterijs applaudent. Nihil enim à Ieſu venit, quod non promat legis & ſpiri-
Tertul. tum, & ſubſtantiam. Sic enim ait Tertul lib. 4. in Marcionem fatus: *Vtique Ieſu eloquium diuinum vim, & gratiam præſtabat, magis extruens, quam deſtruens ſubſtantiam legis, & prophetarum.* Nunquam non ex Ieſu apparebat legis gratior ſubſtantia.

Exod. 24. Cumque aſcendiſſet Moyſes operuit nubes montem, & habitauit gloria domini ſupra Sinai tegens illum nube ſex diebus. Septimo autem die vocauit eum de medio caliginis. Erat autem ſpecies gloriæ domini, quaſi ignis ardens ſuper verticem montis in conſpectu filiorum Iſrael. Ingreſſuſque Moyſes medio nebulæ aſcendit in montem, & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

§. IIII.

Dei gloria in omnimoda carnis maceratione, & abnegatione.

DVo Moyſis aſcenſus in montem in præſenti capite recenſentur, alter cum ſeptuaginta ſenioribus, alter cum ſolo Ioſue, in vtroque aſcenſu oſtendit ir Dominus, ſed in primo ſimpliciter dicitur Deus viſus eſſe, in ſecundo non ſimplici vocabulo dicitur viſus Deus, ſed gloria Dei apparuiſſe oſtenditur. Habes enim: *Cum aſcendiſſet Moyſes habitauit gloria domini ſupra Sinai* Et rurſus ait: *Erat autem ſpecies gloriæ domini quaſi ignis ardens ſuper verticem domini in conſpectu filiorum Iſrael.* Ecce tibi, vt aſcendente Moyſe ſolo, ſeſe oſtentat gloria Dei. Verum vbi cum alijs aſcendit, dicit textus: *Aſcenderuntque Moyſes, & Aaron, & Nadab, & Abiu, & ſeptuaginta de ſenioribus Iſrael, & viderunt Deum Iſrael: Viderunt que Deum, & comederunt, & biberunt.* Non dicuntur vidiſſe gloriã, ſed Deum, quaſi illorum viſio non multum pertinuiſſet ad gloriam Dei. Et cur in ijs non nominatur Dei gloria, vt nominatur, quando ſolus Moyſes accedit? Equidem de ijs dicitur: *Viderunt q; Deũ, & comederunt, & biberunt*; forſan conuiuijs, & compotationibus licet ſobrijs celebrantes, & honorificantes feſtum Dei apparentis. De Moyſe autem aſcendente ſolo dicitur, quod fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus abſque vllo potu, aut eſu. Quod autem feſtis conuiuijs, & ſæcularibus pompis celebres dominum, imperfectorum eſt hic cultus & religio; illud magis ad gloriam Dei ſpectat, quod in omnimoda carnis abnegatione, & maceratione adoretur diuinitas. Hinc poſt Ieſu traditum patri ſpiritum ait
Ioan. 19. Ioan. 19. *Rogauit Pilatum Ioſeph ab Arimathea, vt tolleret corpus Ieſu: Venit autem, & Nicodemus, qui venerat ad Ieſum nocte primũ ferens mixturam myrrhæ, & aloes, quaſi libras centum. Acceperunt ergo corpus Ieſu, & liguerũt illud linteis cum aromatibus, ſicut & mos eſt Iudæis ſepelire.* Mirabar ſæpe, cur in tota hac Chriſti ſepeliendi pompa, nullus Apoſtolorum dicatur interfuiſſe: nec diſcipulus ille dilectus, qui cruci adhæſit, dicitur adfuiſſe inferendis aromatibus ſepeliendo Chriſto.

Tota

Tota hæc pomposa sepulturæ curatio relicta fuit penes nobiles viros Nicodemum, & Ioſephum, qui è diſcipulis imperfecti erant Chriſti. Et cur hi potius eligunturad præſtandum hoc pompoſum obſequium ſepulturæ? Cur non magis Apoſtoli, cur non magis Ioannes, qui cruce adſtitit, dicitur ad fuiſſe huic pompæ? Sanè imperfectorum eſt obſequium, quod in pompa ſæculari offertur, & non tanti momenti apud Deum, & ideò relinquitur imperfectis adhuc diſcipulis, qui erant è nobilium, principumque numero. Apoſtoli autem, & qui perfectiores ſunt, nõ in pompa, ſed in ignobilitate, in humiliatione, in fame, & frigore, & nuditate, & in omnimoda carnis abnegatione tuũ obſequium præſtant, quod ad ſupremum Dei honorem, & gloriam maxime pertinere ſciunt. Ait D. Chryſoſt. hom. 84. in Ioan. *Hæc*, (nimirum pompoſæ ſepulturæ obſequia) *à non intelligentibus reſurrectionis rationẽ facta ſunt. Nec enim ex duodecim hæc fecerant, ſed qui non multo Ieſum honore proſecuti ſunt. Duodecim autem non ſic, ſed morti, cædibus, & periculis pro eo ſe expoſuerunt, qui honor longe maior.* Sanè ſæculares pompæ non multum extollunt Dei gloriam, non ad magnum pertinent Dei honorem: quod illi in fame, & ſiti, & periculis ſeruias, is, ſi qui alius, magnus Dei honor eſt, maximeque in eo oſtenditur gloria Dei. Ingens erat opus, & præclariſſimum in fornace Babylonis, in qua ignis ſic frænabatur, vt minime pueros Hebræos læderet. Ad quod ſtupens Nabuchodonoſor ait Dan. 3. *Benedictus Deus eorum Sidrach, videlicet, Miſach, & Abdenago, qui miſit Angelũ ſuũ, & eruit ſeruos ſuos, qui crediderunt in eum, & verbum regis immutauerunt, & tradiderunt corpora ſua ne ſeruirent, & ne adorarent omnem Deum, excepto Deo ſuo.* Expende, quam multus eſt in explicanda puerorum virtute, & quàm paucus in diuinæ poteſtatis miraculo ponderando. De miraculo ſolum dicit, *Miſit Angelum ſuum, & eruit ſeruos ſuos*, nec ponderauit ignis valentiam frænatam, ardentes flammas in rorem commutatas, de puerorum virtute nihil non ponderat, & exaggerat. Ait enim: *Qui crediderunt in Deũ & verbum regis immutauerunt, & tradiderunt corpora ſua, &c.* Cur bone in conſpectu diuini facinoris, & miraculi frænãtis flãmas, tantus es in explicãda puerorũ virtute, vt cõtempſerint regiã potẽtiã, regiã gratiã, vt corpora ſua periculis, duræque morti tradiderint propter Deum? Cur non es largior in explicado opere diuinæ poteſtatis? Equidẽ non ſic gloria Dei apparet in potentiſſimis miraculis, vt in illis apparet, qui in omnimoda rerum abnegatione, in carnis, mundique contemptu coram illo verſantur. Ait D. Chryſoſt. hom. 18. in 1. ad Corinth. ſatus: *Itaque non propter ſignum tunc Deus tantum glorificatus eſt, ſed propter eorum, qui in fornacem iniecti ſunt, propoſitum.* Multum ad Dei gloriam faciebat ſignum, quo valentia ignis coercebatur, & Deo parebat, ſed lõge magis Dei gloriam oſtentabat puerorum propoſitum, quo omnibus mundi bonis renuntiantes, in extrema neceſsitate firmi in Dei ſeruitio perſeuerabant.

Chryſoſt.

Dan. 3.

Chryſoſt.

§. V.

Carnis mortificatione diutius, perſeuerantiuſque Deum habes.

DVm Moyſes montem aſcendit, ſtatim ibi Dei gloriam expetitur in habitantem, dicit enim: *Et habitauit gloria domini ſupra Sinai tegens illum nube ſex dies, &c.* Expende illud *habitauit*, non enim in tranſitu fuit ibi gloria domini, ſed quietè, & placide illic quaſi in propriis ſedibus inhabitabat. Paulò ante & Moyſes & magnates viderant Deum, ſed non inhabitatem ibi: dicit enim: *Viderunt que Deum, & comederunt, & biberunt.* Sed non cum his dicitur Deus fuiſſe moratus, nec habitaſſe. Et cur cum his nõ moratur Deus, nec inhabitat, & vbi Moyſes paulo magis aſcendit, ſtatim offendit gloriam Dei ibi inhabitantem? Illi & viderunt Deum, & comederunt, & biberunt, nec miror, quod qui conuiuijs indulgent Deum ſecum non habeant inhabitantem: Moyſes autẽ nõ manducans, nec bibens, ſed in fame, & ſiti Deo aſtans merito experitur gloriam domini ibi habitantem, perſeuerantius, enim & diutius Deus moratur, vbi eſt appetitus, carniſque mortificatio. Ideò ait Paul. 2. ad Corinth. 12. *Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Chriſti.* Præmiſerat c. 11. multa de infirmitatibus ſuis, vt plus omnibus laborauerit, in fame, in ſiti, in frigore & nuditate, vt colaphizabatur ab Angelo Satanæ. Et quid lucri in tot infirmitatibus? Ait ſtatim, *vt inhabitet in me virtus Chriſti*, vbi enim auſteritas vitæ; & carnis maceratio eſt, non vteumque eſt diuina virtus, ſed per inhabitationem, & diuturniorem conſeſſum. Ait D. Chryſoſt. ibi hom. 26. *Vt inhabitet in me virtus Chriſti. Hic aliud quippiam innuit, nimirum, quanto plus ingruat tentationum, tantum magis augeri gratiam, eſſeque diuturniorem.* Tũc enim diuturnior eſt Dei commoratio in nobis, quando

2. Corin. 12.

Chryſoſt.

magis

magis per carnis macerationem coarctamur. Hinc Iobi post spoliationem à bonis, post ægritudinum ærumnas, post amicorum contumelias, dicit cap. 38. *Respondens autem dominus Iob de turbine, dixit.* Ex Græco legitur: *Dixit dominus Iob per procellam, & nubes.* Non simpliciter Deus venit ad Iob tot maceratum ærumnis, sed venit in nubibus. Et cur in nubibus maluit venire? Vt ostenderet ad talem non transitorie venire, sed ita venire, vt eo transferat, & habitationem, & sedem suam. Ait Diu. Chrysost in cat. Græca: *Cum cœli symbolum, ac nota sit nubes, quando cœlum ipsum vult Iobi vertici imminere, ferme solium prope Iobum admouet, quo mentem eius erigat.* Expende illud, *solium prope Iobum admouet*, quippè cum domo, & solio, & sede sua adest dominus Iobo, proculdubio apud illum habitaturus. Non equidem venit dominus viatori, sed habitator, non hospes, sed domesticus illis, qui sæcularibus cupedijs renuntiant. De Israelitis in eremo existentibus, & in siti, & fame per solitudinem peregrinantibus ait Paul. 1. ad Corinth. 10. *Bibebant autem de spirituali consequente eos petra: Petra autem erat Christus.* Non dicitur Christus fuisse riuus, qui dimanans à petra, sitientes satiabat, sed dicitur fuisse petra. Et cur non potius comparantur dominus dulcissimo fluento scaturienti à petra, quam ipsi petræ? Merito non comparatur transeunti fluento, sed manenti petræ, ijs enim qui in ærumnis sunt, in fame, & siti sunt Deo fideles firmiter, & perseueranter adest Deus. Ait D. Ambr. in Psal 39. *Petra autem erat Christus. Petra, eo quod sitientes sequatur, confirmet labentes, ne sitientibus aqua desit, labentibus firmamentum.* Is enim est Deus, qui nesciat separari ab ijs, qui in fame, & siti, & in carnis mortificatione eum quærunt; hos enim pene inseparabiliter comitatur, & sequitur, apud illosque est quasi immobilis petra.

Chrysost. 1. Cor. 10. D. Amb.

§. VI.

Verbum Dei hominem in quauis indigentia sustentat.

SEx diebus fuerat Moyses in vertice mõtis non manducans, neque bibens, & septimo à domino vocatur, nec est, qui inter tot dies meminerit epulas; solum enim dicit: *Septimo autem die vocauit eum de medio caliginis.* Ad quid dominum vocas sex dierum in edia confectum? Nonne vtilior illi fuisset manus tua panem porrigens, vt viueret, quam vox tua vocans ad mysteria? Absit, vox enim Dei, eiusque verbum potens est reficere, & sustentare hominẽ in quacumque necessitate existentem. Ait Rupert lib. 3 in Exod. cap. 45 *Quasi quæreres, quomodo tandiu duraut homo sine cibo, & sine potu, cum vltra septem dies natura humana sine omni alimonia durare non possit? Septimo autem die, inquit, vocauit eum de medio caliginis. Vocauit ergo illum de medio caliginis, cuius vox suauis, & super mel, & fauum est dulcis, & vocatione sua sic inopem naturam hominis ditauit, vt vsque ad quadragesimum diem non solum cibi, & potus, sed totius humanæ conditionis posset oblinisci.* Quid pulchrius? Ea est vox diuina, quæ omnem indigentiam in nomine supplet, & dum humanis auribus intonet, hominem egere minime sinit. Nulla indigentia, nulla pressura sentitur in eo, in quo sonat efficacia verbi diuini. Dicebat de se Paulus 1. ad Corint. 12. *Scio hominem, (siue in corpore, siue extra corpus nescio: Deus scit) quoniam raptus est in paradisum, & audiuit arcana verba.* Manifestum, quod Paulus nesciret, an raptus esset cum corpore; sed illud nunc minor, quod post raptum peractum, id non inquiret Paulus, ex aliquibus ipsius signis corporis Cur Paulle id non inquiris ex ipsis corporis indigentijs? Cur non examinas, an corpus haberet, quæ sunt corporis, habuerit? An esurierit? An sitierit? An aliqua graueditie oppressum fuerit? Poterat ne esse corpus, vbi hæc non erant? Equidem sine illis poterat corpus esse, & diutius esse, dum in illo sonarent Dei verba, ideò Paulus cum afferat à se arcana verba audita, prorsus refugit examinare corporis indigentias. Ait D Ambr. epist. 11. ad Irenæum, fatus: *Audiens verba Dei, quomodo ad corporis infirmitates descenderet, erubescebat. Itaque sciens quid audisset, clamat dicens: Quid adhuc velut viuentes de hoc mundo discernitis? Ne tetigeritis, ne attrectaueritis, ne gustaueritis, quæ sunt omnia ad corruptelã ipso vsu. Volebat nos in figura esse huius mundi, non in possessione.* Sic affectus diuinis verbis, sic satiatus procurat persuadere nihil aliud esse requirendum, quando in verbo Dei tanta est vis, quæ possit nos implere, & facere vt penitus obliuiscamur omnium, quibus corpus eget.

1. Cor. 12. D. Amb.

(*)

§. VII.

Adumbrata fugientes mala in vera incidimus.

ECce quibus perterrefacti Iſraelitæ fugiebant montem in quo erat Deus, nimirum ait: *Erat autem ſpecies domini quaſi ignis ardens ſuper verticem montis, &c.* Non ignis eſſe dicitur, ſed quaſi ignis, vt enim notat Caietanus, dicendo quaſi ignis, *inſinuat, quod non erat verus ignis, ſed erat ſimilitudo ardentis ignis.* Proh miſera hominum conditio! Non vera, ſed adumbrata mala ſunt, quibus à Deo arcemur, & vt adumbrata hæc fugiamus, non dubitamus nos veris tradere malis. Inſtar puerorum, qui horrentes laruas flammis ſe tradunt, ſic nos horrentes apparentia tantum mala, in veriſſima tormenta currere non dubitamus. Aiebat Gen 37 Ioſeph fratribus ſuis. Audite ſomnium meum, quod vidi. *Putabam nos ligare manipulos in agro, & quaſi conſurgere manipulum meum, & ſtare, veſtroſque manipulos circunſtantes adorare manipulum meum.* Ad hoc ſomnium exaſperati fratres vendiderunt Ioſephum Iſmaelitis, vt ſe ſomnio liberarent, qui deductus eſt in Ægyptum, ibique quaſi rex factus, cum in tempore famis frumento abundaret, ad eum currunt, illumque adorant pro panibus, & non paruam tribulationem apud illum capiunt. Vndè ad hæc deuenerũt mala? Ex eo ſolum, quod ſomnia Ioſephi expaueſcunt, quę dum fugiunt, incidunt in vera mala. Pulchrè enim ait D. Baſil. Sel. orat. 8. *Ioſephi fratres vſque ad ſanguinem contra ſomnia pugnantes, nundinatione ſomnia ad effectum perducunt, & inclementes cognati ſanguinis nundinatores conſtituti, poſt paulò victus emptores euadunt, & obiectos per ſomnium manipulos exoſi, non multò poſt verorum manipulorum ſupplices rogatores extiterant.* Expende ab illis. *Obiectos per ſomnium manipulos exoſi*, quippè fugientes ſomnia, fugientes humiliationem inſomnijs repræſentatã, ad veram humiliationem, & tribulationẽ euolarunt. Id quod ſæpiſsimè omnibus nobis accidit, qui fictas, & adumbratas tribulationes fugimus, vt veras amplectamur. Et quæ tribulatio temporaria non ficta eſt, non eſt apparens tantum? Sanè Babylone incenſa erat horribilis fornax, cuius flammæ horrorem incutiebant ſpectatoribus maximum. Has tamen videntes pueri Hebræi non metuunt illis tradi, vt ſeſe ab adoratione liberarent aureæ imaginis. Mittuntur ergo medias in flammas, & quas à foris ardentiſsimas reputabant, intra illas, rorem inueniebant non flammas. Ait enim Dan. 3. *Fecit medium fornacis, quaſi ventum roris flantem.* Flammæ apparebant, & ros inueniebatur à pueris; ſic temporariæ pœnæ, non tam pœnæ, quam apparentiæ pœnarum, & imagines ſunt. Vt dicat Sedul. lib. 1. Paſchali.

Medios traduntur in ignes
Nil ardente rogo, tantoque ardore calentes
Cordis, imagineæ vincunt incendia pœnæ.

Nota illud *imagineæ pœnæ*, ſunt enim, quas horremus pœnæ temporariæ, imagines pœnarum; illaſque imaginarias, & apparentes experiuntur ſtrenui fideles; imbecilles autem ad has apparentias ſtupentes, non dubitant ſe veris tormentis tradere. Huc reuoco dicta ſupra 1. tom. in Vetus Teſtam. lib. 3. cap. 1. par. 2. §. 24. in fine.

Caietan.

Gen. 37.

Baſil. Sel.

Dan. 3.

Sedul.

Exod. 32. Videns autem populus quod moram faceret deſcendendi de monte Moyſes, congregatus aduerſus Aaron, ait: Surge fac nobis Deos, qui nos præcedant. Moyſi enim huic viro, qui nos eduxit de terra Ægypti, ignoramus, quid acciderit ei.

§. VIII.

Ducis optimi fælicitas, quod eius abſentiam ſolus Deus poſsit ſupplere.

IN ſumma Iſraelitarum ſtultitia, & perfidia, non negauerim illud prudentiæ fuiſſe quod poſt Moyſem non requiſierint alterius hominis, ſed ſolius Dei ducatum. Dicunt enim ſtultiſsimi, & ingratiſsimi homines: *Fac nobis Deos, qui nos præcedant. Moyſi enim huic viro, qui nos eduxit de terra Ægypti, ignoramus, quid acciderit ei.* Quando deſperant de reditu Moyſis beneficentiſſimi ducis, ſibi petunt Deos ductores conflari. Cui non potius de alio eligendo homine duce maluerunt cogitare? Cur in defectu Moyſis magis Deos, quam hominem alium flagitant? Sanè in tanto flagitio id videntur ſapere, quod putent boni ducis, bonique principis abſentiam minime ſuppleri poſſe niſi per præſentiſsimam diuinita-

tem.

tem. Ait Abbul. quæſt. 8. *Nullus talis, vt Moyſes videbatur inueniendus Viſum ergo fuit eis, quod nullum ſufficientem directorem habere poterant, niſi Deus eſſet.* Et quis nõ Deus optimi ducis abſentiam ſuppleret? Eò ſpectans Iacob Gen. 49. in benedictione regiæ tribus Iudæ dum Dauidis mente euoluit magnalia, fatur: *Ad prædam fili mi aſcendiſti, requieſcens accubuiſti vt leo, & quaſi leæna. quis ſuſcitauit eum? Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de fœmore eius, donec veniat, qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium.* Loquitur de Dauid, vt regnauit, vt nationes hoſtiles deprædatus eſt, vt omnibus ipſe metuendus in pace requieuit, & ſepultus eſt. Tunc de eius ſucceſſoribus cogitans, vt beneſentit Hugo Card. de filijs agens, qui patri ſuccederent & in quibus pater adhuc viuere, & ſupereſſe videatur, ait: *Quis ſuſcitabit eum?* Quis Dauidis ſucceſſori tantus erit, in quo patris non ſentiatur abſentia? A quo Dauidis defuncti ſceptrum ita tenebitur, quaſi ipſe ſupereſſet? Sanè ad hoc neceſſum eſt, vt veniat ad Dauidis ſedem ipſe Deus, qui mittendus eſt. Non alius inſtar Dauidis ſuſcitarient, niſi Deus. Accinit Ezechiel cap. 34. tatus: *Et ſuſcitabo ſuper eas paſtorem vnum, qui paſcat eas, ſeruum meum Dauid.* Mortuus erat Dauid, cum hæc dicebantur, quis ergo ille eſt, in quo vno videretur Dauid ſuſcitatus? Is vnus eſt filius Dei, nullus enim alius tanti regis potuit ſatisfacere deſiderijs. Ait D. Amb. epiſt. 47. *Dauid vtique re vera iam defunctus erat, & ideò verus Dauid, verus humilis, verus manſuetus, verus manu fortis Dei filius hoc annuntiatur nomine.* Nec miror, in ſolo enim hoc ſucceſſore, & Dauid ſuſcitaretur, & eius defectus ſuppleretur. Id quod oſtendebat Oſeas dum ait cap 3. *Dies multos ſedebunt filij Iſrael ſine rege, & ſine principe, & ſine ſacerdotio :: & poſt hæc reuertentur filij Iſrael, & quærent dominum Deum ſuum, & Dauid regem ſuum.* At qui Dauid multis ſæculis antea mortuus fuerat, & vix eius ſemen remanſerat in captiuitate illa Babylonica, quomodo ergo dicuntur quæſiſſe Dauidem regem ſuũ? Sanè idem erat illis quærere Deum, & quærere Dauidem, is enim erat Dauid, qui per ſolũ Deum poterat ſuppleri. Vndè Theodoretus prætermittens, quod de Dauidis inquiſitione dicitur ſolum ait: *Et quæreas dominum Deum ſuum*, quaſi innuat, quod poſt mortem, in nullo alio poſſit quæri, & inueniri Dauid niſi in Deo. Facit enim hoc ad maximam principis excellentiam, quod ſolus Deus ſuppleat eius abſentiam. Similiter poſt mortem maximi ducis Ioſue non ſtatim ſuſcitauit dominus principem, & ducem populi, ſed dum aliqua bella committuntur, erant Iſraelitæ ſine duce, & ſine iudice vniuerſali totius gentis. Interea ait caput 2. Iudic. *Adſcenditque Angelus domini de Galgalis ad locum flentium, & ait: Eduxi vos de Ægypto, &c.* Non hìc aliquis homo propheta intelligitur, ſed Angelus verus Deum repræſentans, & populum ab erroribus commiſsis auertens, & confortans ad certamina reliqua. Quod antea faciebat Moyſes, & Ioſue; & poſtea fecerunt, & iudices, & prophetæ. Sed cur nunc ſolum id munus nulli homini cõmiſit dominus? Quãdo id fuerat munus Moyſi demandatum, & poſt Moyſem ſtatim idem traditum Ioſue; cur & poſt Ioſue non alteri ſtatim homini mandatum, ſed ſuſpẽdit Deus iudicis electionem per aliquod tempus, mallens ipſe per Angelum ſuum populum regere, & corrigere, & ad meliora monere? Sanè conferebat hoc ad magni ducis Ioſue excellentiam oſtendendam, cuius abſentiam non alius homo immediate, ſed vel Angelus, vel ipſe Deus ſupplebat.

Gen. 49.

Exech. 34

D. Amb.

Oſeas 3.

Theodor.

Iudic 2.

§. IX.

Summa ſtultitia, & miſeria eſt, quod videns creaturarum defectum, alteri fidas quam Deo.

PRo Moyſe expuncto non alium hominem poſtulant ſibi præfici, ſed Deum dicentes: *Fac nobis Deos, qui nos præcedãt. Moyſi enim huic viro, qui nos eduxit, ignoramus, quid acciderit ei* Et cur malunt ſibi præfici Deum, quam hominem? Ipſi rationem reddunt dicentes: *Moyſi enim huic viro ignoramus, quid acciderit.* Ex quo enim Moyſem præcelſum virum ſibi defuiſſe experiuntur, in hoc ſapienter agunt, quod nolint amplius homini fidere, ſed Deo. Ait Abbulenſ. quæſt. 8. *Dato, quod aliquis ita perfectus ſicut Moyſes reperiretur, tamen quilibet homo deficere poterat, aut mori, ſicut videbatur eis de Moyſe, de quo neſciebant, quid factum ſuiſſet Et ſic magis opinabantur eum mortuum, quam inuentum. Deus ergo ad tale regimen neceſſarius fuit, vt deficere non poſſet, neque mori.* Stultum in idololatria introducenda, at ſapientes multum in eo, quod dum credunt mortuum Moyſem, non amplius volunt morituro fidere, ſed vni immortali Deo. Vtinam hanc mentem vniuerſi imbiberemus, qua defectum tempora-

Abbulenſ.

lium omnium videntes, nulli amplius fidere-mus niſi Deo. Et quis fidat manifeſtè de-ficientibus, & non pereat? De manna Iſrae-
Exod.16. litis dato in cibum dicitur Exod. 16. quod à multis contra Dei præceptum aſſeruabatur in diem craſtinum, verum quod ſic aſſer-uabatur, *ſcatere cœpit vermibus, atque compu-truit*. Dño mala inuenichant miſeri in eo, quod ſibi aſſeruabant, & putredinem, & ver-mes An non ſufficeret putredo ad eorũ ma-nes curas caſtigandas, cur malunt Deus ſu-peraddere malitiam vermium? Pulchrè ait
D. Proſp. D Proſper de Promiſſ 1 par. cap. 39 *Hæc eſt putredo hi vermes eorum qui pereunte mun do cupiunt ſuas augeri diuitias* Expẽde ab il-lis, *qui pereunte mundo*, *&c* Quippè inſtum eſt, vt æternis corrodantur vermibus illi qui videntes totum mundũ perire, non vni Deo fidunt, ſed adhuc incertis diuitiarum incer-to. Qui inter ruinas mundi adhuc bona tem poralia ſpectant, non minor, ſi partem ſuam habeant cum vermibus. Extremam Pharao-nis ruinam in mari rubro nemo eſt, qui ig-noret, ibat ille cum magno exercitu, vt fu-gientes Iſraelitas ſibi retineret affectus enim illorum ſeruitijs illos ſecum putabat habe-re. Iungit currus, homines inſequitur, mare intrat, vbi funditus perijt, dicente ſcriptura
Exod.14. Exod. 14 *Nec vnus quidem remanſit ex eis.* Et vnde miſerior iam horrendum interitum
D.Mach. deuenere? Aut D. Machar hom. 4. *animad-uertens Pharao cum Ægyptys fugam populi Iſraelitici, ſeque ſeruitio eorum priuatum eſſe: etiam poſt primogenitorum cædem perſequi au-ſus eſt* Poſt viſos primogenitos ſuos morien tes, adhuc ſeruitia hominum retinere totis viribus cupiebat, vndè in irremediabile exi-tium deuenit. Hoc perdidit Ægyptios, & hoc innumeros perdidit, quod videntes ruĩ-tem mundum, adhuc creaturis ſe credant & non potius creaturis vale dicentes, vni Deo
D.Cypr. adhæreſcant. Pro quo monebat Diu. Cypr. epiſt. 56. *Nemo quicquam de ſæculo iam mo-riente deſideret, ſed ſequatur Chriſtum, qui & viuit in æternum, & viuificat ſuos, &c.*

§. X.

Virtutis aſſecla non nouit Deum niſi vnum.

QVod vnus Moyſes præſtiterat, etiam poſſet, præſtare Deus vnus, Iudæi ta-men, qui vno ductore Moyſe contenti erant, cum de Deo eligendo, loco Moyſis, agunt, non cogitant niſi Deos plures. Dicũt enim: *Fac nobis Deos, qui nos præcedant* Cũ non Deum, ſed Deos volunt? Oſtendebatur ibi malitiæ facinus, non affectus virtutis, qui enim à virtute venit affectus nunquam no-uit cogitare niſi Deum vnum. Id quod vel nouit ſatyricus ille ethnicus Iuuenalis, qui auream ætatem deſcribens omni vitio caren tem, omni ſplendentem virtute, inter alia dicit de illa:

Nec turba Deorum
Talis, vt eſt hodie, contentaque ſydera paucis
Numinibus, miſerũ vrgebant Atlantæ minori
Pondere.

Ecce tibi vel ethnicus vbi floridum ſtatum virtutis in aurea ætate depingit, nil prius in-dè tollit quam Deorum turbam. Sic anne-xum eſt virtutis affectui non Deum agnoſ-cere niſi vnum. Tolle vitioſas affectiones ab hominibus, linque in illis naturam omni vi-tio purificatam, nulla infectam ſorde, & fal-lar ſi alium quam vnum Deum ſonet. Hac ratione torquet gentes Arnobius lib 2. fi-tus: *Da verum iudicium, & hæc omnia circũſ-piciens, quæ videmus, magis an ſint dy cateri du bitabit, quam in Deo cunctabitur, quẽ eſſe om-nes naturaliter ſcimus, ſiue cum exclamamus, ò Deus ſiue cum illum teſtem Deum conſtitui-mus improborum, &c.* Hæ ſunt voces animæ naturales, animæ, inquam, non ſeruientis af-fectibus vitioſis, hæc talis anima nunquam non exclamauit, ò Deus, nunquam non ad-uerſus improbos Deum teſtem citauit, quin in ijs meminerit Deorum pluralitatem. Vt ſapienter dicat Diu. Athanaſ orat aduerſus Idola: *Eſt igitur malitia prauia anteambulo-que idololatriæ* Nunquam mihi credo, mens humana ad Deorum pluralitatem iret, niſi ab affectionibus prauis deĉta. Vndè Arno-bio elegantius Tertull. in Apol. g cap. 17. ait: *Anima licet carcere corporis preſſa, licet libidinibus, & concupiſcentijs turgorata licet falſis dys ancillata, cum tamen reſipiſcit, vt ex cra pula vt ex ſomno, vt ex aliqua valetudine, & ſanitatem ſuam patitur, & Deum nominat ſo-lum, qui proprie verus hic vnus Deus, bonus, & magnus, & quod Deus dederit, omnium vox eſt. Iudicem quoque cõteſtatur illum, Deus vi-det, & Deo commendo. O teſtimonium animæ naturaliter Chriſtianæ* Expende illud: *Sanita-tem patitur, & Deum nominat ſolum*: quippè vox à ſana mẽte prolata ſtatim exprimit Dei vnitatem. Imò pergit Tertull *Et vires iuſti-tia, & innocentia dignos Deum noſſe, & oſten-dere, à primordio Deus in ſæculum emiſit ſpiri-tu diuino mundatos, quo prædicarent Deum vnicum eſſe, &c.* In multis enim à primordio reſplenduit iuſtitia, & ſanctitas, à quibus om nibus Dei vnitas eſt prædicata.

Arnob. *Athanaſ.* *Arnob.* *Tertull.*

§. XI.

§. XI.

Nulla honoris excellentia non sordet in turba.

DEitati maxime derogat, qui Deos plures sibi effingit, vt isti effingunt, dicentes: *Fac nobis Deos.* Nulla enim excellentia non multum sordescit, & vilescit in turba. Nil enim magnum est, quod sis, id quod
D. Hier. multi alij sunt. Id quod notabat D Hieron. epist. ad Pamach. *Antequam Christo tota mente seruiret; notus erat in senatu, sed multi alij habebant insulas procorsulares. Totus orbis huiusce modi honoribus plenus est. Primus erat sed inter primos. Quamuis clarus honor, vilescit in turba. Latent in multitudine lucrea. At nunc omnes Christi Ecclesiæ Pamachium loquuntur.* Sic sapientissimus vir præfert communi honorem singularem. Ex singularitate enim quælibet præstantia est magna, tunc valde minoratur, cum pluribus cõmunis fit. Hinc malus serpẽs primis hominibus dicebat Gen.
Isaiæ 14. 3. *Eritis sicut Dij*, cur sicut Dij, & non sicut Deus? Ipse sibi dicebat Isaiæ cap. 14 *Similis ero Altissimo*, nõ Altissimus; cur etiam modo non dicit, eritis sicut Deus, & non sicut Dij? Ambitiosus sibi magnum, & sublime aptabat, quod erat in singularitate diuinitatis, subdolus autem hominibus Deorum prætẽdit pluralitatem, vt nihil magnum in diuini-
Procop. tate esse persuadeat. Pulchrè ait Procopius in Glossa: *Nec iratus erit vt Deus: sed vt Dij, volens vt insuescerẽt nihil magni sentire de Deo, vt existimarent eum nec solum esse Deum.* Sanè nihil magni sentit de diuinitate, qui illam pluribus communem facit, nihil magni sentit de Deo, qui non solum, & vnicum, sed multos illi pares testatur. Aiebat dominus
Matt. 10. Matth. 10. *Multis passeribus meliores estis vos.* Quæ verba premens Tertull. lib. de Resurr. ait: *Multis passeribus ante stare nos dominus pronuntiauit. Si non & phœnicibus nihil magnum.* Tota enim magnitudo consistit in raritate, & singularitate. Quando autem phœnix sola, & rara inter aues inuenitur, qui illi assimilatur in gloriæ singularitate, ille magnus est, qui vero ab illa singularitate cadit, &
Nazian. vnus inter multos est, huic nihil adest magnum. Quò respiciens Nazianzen. orat. 24. monet nos, aiens: *Si quis cor ad dominum habet, nobiscum iungatur, atque vnam in tribus personis deitatem adoremus, nullum humilitatis nomen inaccessibili gloriæ tribuentes, sed vnius Dei in tribus personis exaltationes semper in gutture ferentes.* Et quidem, quod ad vnitatem, & singularitatem̃ diuinitatis facit, id exaltatio est, vt est humile quidquid Deum cum alijs communem facit. Quare cauenda sunt in Deo illa nomina, quæ cum creaturis communitatem habent, vt dicat Minutius
Min. Fel. Felix in Octauio: *Nec nomen Deo quæras, Deus nomen est: illic vocabulis opus est, cum per singulis propriis appellationum insignibus multitudo dirimenda est: Deo, qui solus est, Dei vocabulum totum est, quem si patrem dixero, terrenum opineris; si regem, carnalem suspiceris, si dominum, intelliges vtique mortalem.* Nullum vocabulum est proprium diuinitatis, nisi illud, per quod vnum cognoscatur nomen solum, & singulare.

§. XII.

Summa ingratitudo, quod inter beneficia ipsa, obliuiscaris largitorem.

DE petra fluens riuus sequebatur Israelitas, è cœlo singulis diebus manna cadebat in cibum, in montis vertice splendebat species gloriæ Dei, & in columna nubis ductor Angelus stebat coram populo, interea tamen Israelitæ clamant ad Aaronem: *Fac nobis Deos, qui nos præcedant.* Cur hoc petunt? An quia cœlestis cibus detecerit? An quia Dei Angelus è nubis columna discesserat? An quia diuinæ gloriæ species euanuerat è monte? Absit; sed habentes omnia hæc pre manibus, & coram oculis, sic petunt Deos sibi fieri, quasi non habeant Deũ ductorem. Quid turpius? Sanè ingratitudo summa hæc est, quod inter ipsa beneficia, sic obliuiscantur largitorem. Rem ponderat
Chrysost. D. Chrysostom. hom. in Iudam, fatus. *Iudæi circa Deum bonorum sibi omnium largitorem fuerunt effrenata diffidentia contumaces, & eius beneficia oblitione præteribant. Nam post Ægypti profectionem viderunt scindi maria, & denuo conuenire, & alia multa mirabilia, & dicunt: Fac nobis Deos qui nos antecedant. Adhuc irrisis, quod miraris, & oblitus es largitoris?* Sic ingratissimi, & infelicissimi homines adhuc ob oculos habebant Dei magnalia, adhuc manibus carpebant ex Deo alimoniam, & penitus obliuiscebantur largitorem. Oseas cap. 4 monebat: *Nolite in-*
Oseas 4. *gredi in Galgala, & ne ascendatis in Bethauen.* Mirabar, quod sic dominus caueret accessum ad Galgala, in qua multa erant signa diuinorum beneficiorum. Ibi lapides ex Iordane educti

educti erant teſtantes miraculum, quo illac tranſiuit populus. Cur ergo non accedant ad tantam ciuitatem, in qua ſtabant tot diuinorum beneficiorũ memoriæ? Cauebat Deus, ne magis creſceret ingratitudo populi, intra tot beneficiorum diuinorum memorias ado

Theodor. rantis Idola. Ait Theodor. ibi: *Galgala vrbs eſt multis dedicata, ac deuota Idolis, vbi Ieſus filius Naue non circumciſos populi cultris lapideis circumcidit: in hac eadem duodecim lapides repoſuit, quos ex medio Iordanis alueo accipiendos iuſſerat dominus, vt beneficij accepti eſſent monumentum; atque per hos lapides poſteri noſcerent, vt ſiccato alueo populus flumen tranſiſſet. Maximè ingrati animi ſignum eſt vrbem illam, in qua tanta diuinæ benignitatis accepiſſent monumenta, impietatis eſſe factam metropolim.* Quanta hæc ingratitudo, quam immanis furor? Inter ipſa beneficiorum monumenta ſedem locarunt perfidiæ. Hos præclare depingit Oſeas cap. 13. *Ego autem dominus Deus tuus ex terra Ægypti: & Deum abſque me neſcies, & ſaluator non eſt præter me. Ego cognoui te in deſerto, in terra ſolitudinis. Iuxta paſcua ſua adimpleti ſunt; eleuauerunt cor ſuum & obliti ſunt me.* In ipſa cibi perceptione obliti ſunt datorem; vt merito dicat D.

Oſeas 13.

Cyr. Ale. Cyrill. Alex. ad cap. 6. Amos prope finem: *Eſt igitur infandum crimẽ ingrati animi. Quem enim magis adhuc benedicendo, & laudando oportebat emollire, & gratiarum actionibus exhilarare, hunc ſtulte ad iram concitare, quomodo non pernitiem nobis pariet?* Sic ibi.

Exod. 32. Dixitque ad eos Aaron: Tollite inaures aureas, de vxorum, filiorumque & filiarum veſtrarum auribus, & afferte ad me. Fecit populus, quæ iuſſerat, deferẽs inaures ad Aaron. Quas cum ille accepiſſet, formauit opere fuſorio, & fecit ex eis vitulum conflatilem. Dixeruntque: Hi ſunt dij tui Iſrael, qui te eduxerunt de terra Ægypti.

§. XIII.

Qui malum facit, vt euitet mala, certius in illa cadet.

DVm ſe Aaron oſtendit aſſentientem nefario populo, petit ſibi afferri fœminarum inaures, vt vxorum ſpoliatione grauati ab Idoli fabricatione vacarent. Sed non id accidit; imò quam primum afferuntur inaures, & Aaron fit artifex idololatriæ. Sic enim habes: *Dixitq; ad eos Aaron: Tollite inaures de vxorum auribus, & afferte ad me. Fecit populus, quæ iuſſerat, deferẽs inaures ad Aaron. Quas cum ille accepiſſet formauit, &c.* Et cur Aaron permiſſus eſt venire in tam miſeram conditionem, vt ipſe fieret idoli artifex? Quãdo ipſe alieniſsimus erat ab idololatria, quam vt fugeret, ſpoliationem vxorum, filiarumq, mandabat, vt indè impediretur virorum facinus, cur ad tantam miſeriam peruenire permiſſus eſt, vt idolum faceret? Sanè meruit ſatis, qui per malum medium volebat declinare idololatriam; debebat enim ſeſe opponere flagitioſis, & vel cum periculo vitæ illos deterrere, ſed maluit conſentiendo illis impedire facinus, & ſic fuit ad illud miſerabiliter tractus. Semper enim, qui malum facit, vt deuitet mala, in illa perdite cadet. Dum Ieſus eſſet iuxta mare in terra Genazenorũ, dæmoniaci illi occurrerunt, quorum dæmonia, vt ait Luc. cap. 8 *Rogabãt illum ne imperaret illis, vt in abyſſum irent. Erat autẽ ibi grex pecorum multorum paſcentium in monte, & rogabant eum, vt permitteret eis in illos ingredi. Et permiſit illis. Exierũt ergo dæmonia ab homine, & intrauerunt in porcos: & impetu abijt grex per præceps in ſtagnum.* Ecce tibi ne mitterentur in abyſſum, rogabãt mitti in porcos, vt ſic porcorum dominos male afficerent. Et quid factum? Et cur cum obtinerẽt, quod in porcos irent, nõ obtinuerunt, quod non mitterentur in mare? Dum porcorum dominis male cupiunt, ne in abyſſum abeant; tracti malo quod elegerunt, citius in abyſſum, quem fugiebant præcipitantur.

Luc. 8.

Ait D. Amb. lib. 1. Exam. cap. 8. *Porci autem ſe in ſtagnum aquarum præcipitarunt, vt quod recuſabant dæmonia, non euaderent. ſed digno præcipitio demergerẽtur.* Sic miſere deueniunt in malum, quod fugiebant, quia vt illud fugerent, elegerunt porcis inferre damnum. Raro enim effugitur malum per aliud malum factum; quin potius id malum, quod facis, te deducet citius in id, quod fugiebas. Dicebat aliquando Ioſeph fratribus ſuis Gen. 37. *Audite ſomniũ meum, quod vidi: Putabã nos ligare manipulos in agro, & quaſi conſurgere manipulum meum, & ſtare, veſtroſque manipulos circumſtantes adorare manipulum meum.* Cognouerunt fratres Ioſephi ſomnium, quo ſignificabantur ipſi illũ adoraturi; & vt tantã ſui abiectionẽ fugerent, multa meditãtur mala.

D. Amb.

Gen. 37.

Inſu-

Insurgunt in puerum, & illum in seruum vendunt Ismaelitis, quo lõgius à regno exularet. Quid plura? Per idipsum, quod puerũ vendunt, accidit, vt quod fugiebant, puerum
Basil. Sel. adorarent. Ait D. Basil. Sel. ora. 8. *Ioſephi fratres vſque ad ſanguinem contra ſomnia pugnantes, nundinatione ſomnia ad effectum perducunt.* Illa ipſa fratris nefariſsima nundinatio illos ad eius pedes adorabundos traxit, per quã illi totis viribus ſe à tali adoratione nitebantur liberare. Conueniãt huc Politici vniuerſi, qui ne perdant temporalia, non verentur ſpiritualibus nequitijs manus dare. Videant lucrum eorum; qui per nefas aliquod mala à ſe nitebantur ablegare; & fallar niſi omnes videant in ea ipſa mala dilapſos, pro quibus tollendis malum perpetrabant. Id clariſsime teſtatur concilium illud à Iudæo-
Ioan. 11. rum principibus coactum Ioan. 11. *Collegerunt ergo Pontifices, & Phariſæi concilium, & dicebant: Quid facimus? Quia hic homo multa ſigna facit. Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum. Et venient Romani, & tollent noſtrum locum, & gentem.* Ecce vobis timebant Romanorum arma, timebant ſuorum excidium per arma Romana; quod vt declinarent, ſatagunt Ieſum morti tradere. Et quid accidit? Illa ipſa nefaria mors Ieſu illata ad depellenda arma Romanorum, illa ipſa traxit Romanos, & Iudæos tradidit exterminio, quod ti-
Euthim. mebatur. Ait pulchre Euthimius: *Prætextum ſumpſerunt occidendi Ieſum, ne a Romanis internetioni traderentur, quia vero occiderunt, internetioni traditi ſunt; & quæ fecerunt, vt effugerent, ea quia fecerunt, non effugerunt.* Sic ſcelerata effugia faciunt miſeros certius deuenire in ea, quæ fugiebant. Et D. Auguſt.
Auguſt. tract. 49. in Ioannem ſic etiam torquet eos: *Temporalia perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitauerunt, ac ſic vtrumque amiſerunt: iam & Romani poſt domini paſsionem tulerunt eis, & locum, & gentem expugnando, & trãsferendo, & illud eos ſequitur, quod alibi dictum eſt: Filij autem regni huius ibunt in tenebras exteriores.* Hoc euenit illis, qui non curant de ijs, quæ ad vitam æternam ſpectant, ſed per fas, aut nefas nituntur à ſe mala propellere, ij ſanè in illa deuenient.

§. XIIII.

Lucri amor validiſsimus ad omnes alios affectus expugnandos.

NOn oſcitanter Aaron petijt vxorum, filiarumque inaures aureas ad idolum conflandũ; ait enim: *Tollite inaures aureas de vxorum filiarumque veſtrarum auribus, & afferte ad me.* Cur petijt inaures aureas? an vt auguſtius idolum fabricaret? Abſit; ſed vt affectu auri conſeruandi ſuperaretur in Iſraelitis affectus idololatriæ; valid ſimus enim eſt auri amor ad reliquos affectus ſuperandos. Adhæc ait pulchre Theodoret. *Theodor.* *Mulierum aureas inaures poſtulauit, vt animum ornatus, pecuniarumque maxime amantem, ſuperſtitionis inſaniæ tanquam militem militi in acie opponeret.* Itaque aciem inſtruxit Aaron, & armatum militẽ produxit in campum; nimirũ lucri amorem aduerſus ſuperſtitionis inſaniam. Et quis magis bellicoſus aduerſus omnes affectus alios, quam lucri amor? In hoc vno audio eſſe ingentis exercitus arma. Gen. 48. dicit Iacob filio ſuo Io-
Gen. 48. ſeph: *Dabo partem extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio, & arcu meo.* Et quidem Iacobum ſcio ſub pera, & baculo Rachelis amoribus militaſſe, cum gladio; aut arcu neſcio quando pugnauit. Et paſtori, qui gladius? Qui arcus? Ait Gloſſa: *Gloſſa.* *Recte quidem arcum, & gladium dicit pecunias, quibus agrum emerat.* Ecce arcum, ecce gladium validiſsimi bellatoris nimirum pecunias, harum enim amor integri exercitus robur habet ad quoſlibet affectus expugnandos. Aiebat Oſeas cap. 12. *Diues effectus* *Oſeas. 12.* *ſum, inueni idolum mihi.* In Hebræo legitur: *Inueni vim mihi*, & quidem qui diuitias inuenit, vim inuenit, qua valeat omnes affectus ſuperare. Accipe D. Chryſoſtomum *Chryſoſt.* hom. 17. in Timoth. epiſt. philoſophantem: *Non aſpicis ferro accinctos prodire Titanas? Sunt illa figmenta veſaniæ. Si nudam auari animam inſpicere liceat; ſic inſtructam inuenies, non vno, aut duobus, ſed mille præ inſtam gladijs.* Is eſt lucri amor; qui inſtructam aciem, haſtis, gladijſque horrentem valeat æmulari, vt ſibi vniuerſos ſubijci faciat. Ex quo non
Amos. 9. miror illud Amos cap. 9. *Vidi dominum ſtantem ſuper altare, & dixit: Percute cardinem, & commoueantur ſuperliminaria; auaritia enim in capite omnium.* Neſcit enim auaritia non eſſe in capite, ſibique oſtendere ſubiecta
D. Amb. omnia. Vt dicat D. Amb. lib. de Nabuth. cap. 5. *Quod natura auerſatur, commendat auaritia.*

§. XV.

Mundiales largiſsimi ſunt, vt ſeruiant ſuis cupiditatibus, non ſic vt ſeruiant virtuti.

NVlli auro parcunt Israelitæ, dum modo idola fiant; dicit enim: *Fecit populus, quæ iusserat, deferens in aures ad Aaron.* Quid liberalius? Sanè circa idola sua, circa vanitates suas largissimi sunt, omnes mundiales, auarissimi autem, & tenacissimi circa ea, quæ ad veras virtutes noscuntur spectare. Ait Lyppom in præsenti: *In constituendis falsis deorũ cultibus liberalissimi sunt, qui alibi in instaurando, & conseruando vero cultu Dei sunt auarissimi, & tenacissimi. Et quotus quisque Christianorum est, qui non in voluptates carnis, in superflua, & vana, ac populi auram captantia, non censum omnem profundat; at in pauperes Christi ne vilem quidem obolum erogare curat?* Hæc est misera mortalium hominum conditio, quod pro voluptatibus emendis, pro idolis faciendis, nulli parcant sumptui, liberalissimi sint; pro Deo acquirendo, pro vita æterna habenda tenacissimi inueniuntur Iacobi filij decreuerunt fratrem suum Iosephum vendere; & inuenti sunt Ismaelitæ, qui pro illo viginti argenteos darent Ait enim Genes. 37. *Vendiderunt eum Ismaelitis viginti argenteis.* At cũ impius Iudas voluit magistrũ suum vendere Matth. 26. inuenti sunt principes sacerdotum, qui emerent illum triginta argenteis, ait enim: *At illi constituerunt ei triginta argenteos.* Et cum Iosephi venditio vmbra esset venditionis, qua Iesus vendebatur, cur illa viginti tantum, hæc autem triginta argenteis constabat? In Christi venditione magnum erat mentium sacrilegium, & peccatum, & ideò largiores emptores inueniebantur. Nunquam enim mundiales homines circa ea, quę ad sua vitia spectant, non sunt largi. Ait D. Amb. lib. 3. de Spiritu sancto cap. 18 *Viginti argenteis emũt Ismaelitæ, triginta Iudæi. Nec hîc figura mediocris. Ad sacrilegium perfidi largiores, quam ad salutem fideles sunt.* Da hominem Christianum, qui velit salutem æternam comparare; is multo cum moderamine eleemosinarũ sumptus facit, attendens semper, ne aliquid deroget familiæ, ne aliquid filijs deroget. At si aliena vxor appetenda sit, & trahenda ad adulterium, nulli parcitur sumptui, omnia dilapidantur, etiam si inde filij cogendi sint emendicare. Lucas cap. 12. de homine diuite fatur: *Cogitabat intra se dicens: Quid faciam, quia non habeo, quo congregem fructus meos? Et dixit: Hoc faciam: Destruam horrea mea, & maiora ædificabo?* Ecce tibi quot sumptus illi veniunt in mentem; nimirum & destructio horreorum, & maiorum reædificatio Et cur hi sumptus nõ magis arctant animum auarum? Sanè, qui stuperet ad oboli sumptum pro pauperibus, ingentes ædificationis sumptus pro suis cupiditatibus vorat. Pulchre illi dicit D Amb. lib. de Nabuthe cap. 7. *Dum liberalitatis gratiam refugis, damna ædificationis resoluis. Infelix homo!* Sic innumeri vel minimum sumptum pro virtute fugientes bonorum lapidationes, & dissipationes pro voluptatibus suis resoluunt Et addit idem Ambr. ibidem cap. 5. *Sed forta sis redeas domum, cum vxore conferas: illa te hortetur, vt redimas venandum? Imò magis hortabitur, vt mundum muliebrẽ conferas, vnde potest vel paruotẽpore pauperem liberare. Illa tibi imponet sumptuum necessitatem, vt gemmabibat, in ostro dormiat, in argentea sponda recumbat, &c. Smaragdos, & hyacinthos summo quærunt furore; vel si dimidium patrimonium petatur, non parcunt dispendio, dum indulgent cupiditati.* Hæc est humana conditio pro cupiditatibus amare despendia, pro virtute nec obolum perdere.

Lyppom. — D. Amb. — Gen. 37. — D. Amb. — Luca. 12.

§. XVI.

Nulli largiores in religionis impensis, quàm veri Dei cultores.

HAbes in præsenti, quod Israelitæ inaures aureas, & annulos afferebant pro idolo efformando. Ait enim: *fecit populus, quod iusserat, deferens inaures ad Aaron.* Quanta hæc largitas in idololatris populis, pro suorum idolorum aris? Accipe, quod mirere magis, Actor. 4. dicit: *Quotquot erant possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes, afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorũ.* Nõ inaures solum, aut annulos, sed omne suorum bonorum pretium afferebant Christiani pro pauperibus Christi sustentandis. Quæ idololatrarum largitas potest cum hac comparari? Merito hinc Tertul. in Apol cap. 42. pungit ethnicos, qui dicebant inutiles esse Reipublicæ Christianos, fatus: *Thura plane non emimus, si Arabia queruntur, sciant Sabæi pulueris, & cariores suas merces Christianis sepeliendis prostigari, quam dys fumigandis Dijs nostra misericordia insumit vicatim, quam vestra religio templatim.* Non equidem tot sumptus fuerunt effecti ab ethnicis pro templis, & aris, & cultibus idolorum, quot fiunt à Christianis pro pauperibus sustentandis. Vincunt equidem spiritus Christiani nõ solum idololatras, sed & Synagogam in sumptibus pro religione factis. Hinc Simplicij Episcopi gloriam extollens Sydon. Apollin. lib. 8. epist. 9. fatur: *Sub Moyse quondam sicut psalmo-*

Actor. 4. — Tertul. — Syd. Apo.

psalmographus ait, vt tabernaculi faderis forma consurgeret, totus Israel in eremo ante Beseleelis pedes, oblatiuy symbolum coacerauit impendy. Salomon deinceps, vt templum aedificaret in Solymis, solidas populi vires in opere concussit: quamvis Palestinorum captiuas opes, & circũiectorum regum tributarias functiones australis reginæ Sabaitis gaza cumulauerit. Hic vobis Ecclesiam iuuenis, miles, tenuis, solus, adhuc filius familias, & tã pater extruxit. Nec illum à proposita deuotione suspendit, vel tenacitas senum, vel intuitus paruulorum. En tibi homo Christianus, qui sumptibus pro religione vincat nõ solũ ethnicos, sed Moysem, sed Salomonẽ, quando ij non suis solis expẽsis, sed totius symbolo populi aras erexerunt domino Ille autem solus in religionis obsequio non dubitauit suæ consumere omnia Et vere pro nulla alia re insumendi sunt thesauri hominum, nisi pro ea, quæ proficit ad veram, & æternam gloriam. Sanè qui reliquerat patriam, & cognationem suam Abrahamus, vbi vidit Saram vxorem suam
Gen. 23. mortuam Gen. 23 vt agrum ad sepulturam emeret, *appendit pecuniam, quam Ephron postulauerat audientibus filys Heth quadringentos siclos argenti probatæ monetæ publicæ.* Et cur, quæso, ut vel minimam pecuniæ consumere in alijs agris habendis, modo tantum pecuniæ prodigit pro sepulturæ agro? In hoc iam erat verissimæ cultus religionis quæ mortuis iustis æternam mandabat gloriam, vbi autem res est veræ religionis, &
D. Paul. æternæ gloriæ, nulli sumptui parcunt qui Dei spiritu pollent. Ex hoc D. Paulinus epist. ad Pamach ait: *Abraham empto ad sepulchrum agro mortuam suam pretiosa sede composuit, docens, quid sibi iusti deberent homines prouidere, cum is, qui ad Dei verbum de terra patria cognationis exierat, nihilque præterea de peruagatis diuersa natione spatijs comparauerat, omnis terra aduena, solum tamen agrum sepulchro, id est, non temporalem, sed æternam possessionem, non terram auaritiæ, sed quietis emisset.* Hoc habent proprium homines, qui spiritu veri Dei aguntur, qui sola pro religione, & pro ijs, quæ spectant ad æternam vitam, nullis parcunt sumptibus.

§. XVII.

Consuetudo mala animo infixa difficilima omnium est, vt frangatur.

VItulum vidẽt Israelitæ, & vt Deũ adorãt, quippè dicit: *Fecit ex eis vitulũ conflatilem. Diceruntque: Hi sunt dij tui Israel, &c.* Viso vitulo, quis non magis adorationem negaret? Cur isti tam præcipitanter clamant Deum, quem vitulum noscant? Ant quitus erat illis infixus mos vitulos adorandi in Ægypto qui vt erat animo infixus, sic & perseuerauit firmus, & infractus, & prosiluit qual bet occasione data. Ait D. Basil. Sel. *Basil. Sel.* orat 6 *Vitulum in deserto loco adorabant, & mare ipsorum gratia præter naturam scindebatur, cum interim populus ab impietate non rescinderetur, sed morum progressu transfugiebant in Ægyptum.* Quid pulchrius? Nulla natura inanimata non patitur aliquam scissionem ad Dei vocem, maris fluctus vel virga visa, prorsus scinduntur, vt præbeant Israelitis transitum Mala autem consuetudo vitulum adorandi in Ægypto imbibita, nec post scissionem maris, nec post septuaginta visas palmas, nec post petræ latices, nec post manna, nec post fulmina, & tubam montis frangitur, sed morum progressu in illam totus populus transfugit. Proh miseram gentem! Nulla Ægyptiacæ impietatis consuetudo ab illis fuit eradicata. Audio Ioan 2. *Erant* *Ioan. 2.* *autẽ ibi lapideæ hydriæ sex positæ secundũ purificationem Iudæorũ* & statim mentẽ subeunt Iudæorum frequentissima lauacra. Toties ex legis præscripto lauabantur, vt viuo flumine egerent singuli pro lauacris. Et cur Deus tot in illa natione tot instituit lauacra, præcipue cum in Christiano populo vnum lauacrum baptismi permisit, in quo semel lauamur? No semel, illi millies in dies tenebantur ex lege lauari Cur tot illis lauacra? Iudæi in Ægypto Exod. 1. occupabãtur *operi-* *Exod. 1.* *bus luti, & lateris*, quibus hostium suorum munitas vrbes ædificabant Adeo autem erat Ægyptius ille lateris labor eorum imbibitus labori, vt nulla eis flumina sufficerent, vt se lauarent, imò inter ipsas lotiones sic sordebant, quasi laterẽ lauasses. Rẽ pluchre attigit D. Gaudent. tract 9. fatus: *Non possum* *D. Gaud.* *parcere transiens purificationi Iudæorum immundæ lauant pollutæ corpora semper lauant, semper immundi sunt, & vt dici solet, laterem lauant. Illum laterem quem parauerunt in Ægypto Pharaoni, diabolo, exhibentes se ipsos arma iniquitatis peccato ad constructionem hostilium ciuitatis.* Frustra Iudæe laboras, si lauacrorum frequentia putas abluendas Ægyptias sordes, quas animo infixas, & inueteratas habes. Quæ inter opera luti, & lateris contraxisti maculas, semper reuiuiscent inter ipsa lauacra. Vt merito dicat Ter- *Tertul.* tul lib. de Baptismo: *Semel ergo nos lauacrum innimus, semel delicta diluuntur, quia ea iterare non oportet. Caterum Israel quotidie lauat;*

quia

quia cotidie inquinatur. Sufficit enim nobis Christianis vnum lauacrum, quo de primi pomi maculis mundamur, Iudæis autem nec mille lauacra sufficiunt, vt lauetur iniquitas luti Ægyptij, & lateris, imò quotidie immundiores apparent, quasi laterem lauasses.

§. XVIII.

Mulieris vel vmbra, vel halitus Deũ verum ex virorum cordibus exsufflat.

QVid facerent inaures fœminarum in manu Aaronis, nisi vel Dei veri memoriam penitus perdere? Ait namque: *Quas cum ille accepisset, formauit opere fusorio, & fecit ex eis vitulum. Dixerunt que, Hi sunt dij tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti* Viso vitulo facto ex inauribus fœminarum penitus obliuiscuntur veri Dei, liberatoris sui, quod ego non miror, quando nõ solum munus fœminarum, sed & vmbra, vel halitus earum soleat memoriam veri Dei perdere. Nota est confidentia Petri, qua audita etiam negationis suæ prophetia, adhuc promittebat se futurum ab omni negatione alienum. Hunc tantum conuenit ancillula Matth. 26. & ait: *Et tu cum Iesu Galilæo eras. At ille negauit coram omnibus, &c.* O humanæ confidentiæ infirmitas! Nonne facile posset Petrus, si humiliter ex Iesu petisset, ab hac negatione abstinere? Audite Origenis responsum doctrina plenum. Ait enim hom. 35. in Matth. *Si Petrus postulasset, forsitan ab eo a motis ancillis non denegasset. Nec enim poterat fieri, vt facta interrogatione, potuisset dicere dominum Iesum in Spiritu sancto.* Expende, qua via posset Petrus per orationem liberari, nimirum, si orante illo, ancillæ occursus amoueretur, dum autem maneret ancilla, & interrogaret, quasi impossibilem rem putat Origenes, quod interrogationis fœmineæ halitu percussus Petrus posset Iesu veri Dei memoriam retinere. Quo tendunt illa: *Nec enim poterat fieri, vt facta interrogatione potuisset dicere dominum Iesum, &c.* Adeò efficax est fœminei halitus venenum; vt in mente viri difficillime possit cum mulieris vel vmbrà Dei memoria permanere. Parum est quod vis damnum ex fœminæ halitu, nisi Deus perdatur. Hinc Mar. 6. dum puella saltatrix regi Herodi placet, nefarissima Ioannis mors fabricatur. Ait enim: *Cum introisset statim cum festinatione ad Regem, petiit dicens: Volo, vt protinus des mihi in disco caput Ioannis Baptistæ.* Miraris, quod tantus vir caput amittat in mulieris saltu? Sed quantum hoc ad fœminæ virus? Sanè hoc fuit in Ioanne mirandum, quod vel amisso capite in fœminæ saltu potuerit sibi Deum conseruare. Vt dicat D Fulgent. ibi: *Quid agimus Ioannes? Quem non terruit vasta Eremi solitudo, terrebit muliebris ista saltatio? Caput tuum mulier petitura est. Sed melius est, inquit, dominus, vt vnum ex membris tuis abscendas: quam totum corpus tuum gehennæ ignibus tradas* Qua si nec sanctissimus posset à mulieris veneno euadere liber, sic Ioanni gratulatur, quod in illo conflictu liberi à gehennæ ignibus euadat, etiam si necessum fuerit amittere caput. Vbi enim intercedit fœmina, præsentissimũ est periculum perdendi Deum, & incidendi in inferni barathrum. Intercessit fœmina in causa Ioannis, & petit eius caput. Quid hoc? Sanè minimum est damnum, quod in fœmineo æstu non Deum, sed solum amittat Ioannes caput. Nihil enim aduersus filios Dei efficacius, quam vel mulieris halitus. Nouit hoc virus ipse Ioannes, audiens fœminam lasciuam esse in Herodis aula, relicto eremo Ierosolymam aduolat Matth. 14 vbique clamat: *Non licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui.* Sanè nefandissima alia vitia tunc temporis vigebant Ierosolymis, vbi & sacerdotia vænalia erant, & nulla religio non peruiolabatur turpis lucri causa. Cur relictis hypocritis, sacrilegis Ioannes aduersus fœminam mouit arma? Instabat iam tempus diuinæ regenerationis, nouella Christi sponsa, nempe Ecclesia iam parabatur, sponsus iam aderat, vt filios Dei fieri virtutem daret. Quid ergo faceret sponsi amicus, nisi aduersus fœminam lasciuam dimicare, vt quæ potius periculum erat diuinam regenerationẽ damnandi. Ait Paschas. lib. 7. in Matth. *Ex eremo vexit Ioannes ad regis præsentiam, vt increparet adulterium. Et quia amicus sponsi erat incestuosos ferre non poterat.* Sanè amico sponsi, quasi intolerabilior erat illecebra fœmineæ voluptatis, vt quæ ad filios Dei retrahendos plurimi valet.

Matt. 26.

Orig.

Mar. 6.

D. Fulg.

Matt. 14

Paschas.

Exod. 32. Quod cum vidisset Aaron, ædificauit altare coram eo, & præconis voce clamauit, dicens: Cras solemnitas domini est. Surgentesque mane, obtulerunt holocausta, & hostias pacificas, & sedit populus

pulus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere.

§. XIX.

Ambitio turpissimorum auctrix facinorum.

ECce tibi vt Aaron frater Moysis, à Deo electus in principem, & sacerdotem præceps rapitur in idololatriam. Ait enim: *Quod cum vidisset Aaron, ædificauit Altare coram eo, & præconis voce clamauit dicens, Cras solemnitas domini est.* Et quis tantum virum adduxit in facinus adeò turpe? Sanè vnus ambitionis affectus, ne primatũ amitteret in diuinis. Vbi enim vidit idolum effectum, timuit, ne alius nouæ religionis introduceretur minister, quo ipse inter priuatos maneret, omni primatu, & dignitate exutus, quod fugiens vt se in primatu conseruaret, non dubitauit sese idolorum obsequio addicere. Sic ait Caietanus: *Aaron primatum nolens perdere, ædificat altare coram vitulo, non expectans rogari, sed statim vt vidit vitulum, primus ædificauit illi altare ad sacrificandum. Insaniuit enim ipse longè magis quam aly.* Heu primatus ambitio, in quæ facinora non trahis alumnos tuos! Caue homo ab hoc pessimo affectu, si enim semel cordi tuo insederit, nihil turpe, nihil fædum, nihil nefarium non gluties. De Herode illo ambitiosissimo homine ait Matth. 2. *Tunc Herodes videns quod illusus esset à Magis, iratus est valde, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethleẽ, & in omnibus finibus eius, &c.* Quid turpius? Quid magis nefariũ, quã quod rex mittat exercitus suos aduersus inermes infantes? Sed fecit hoc ambitio regnandi. De illo ait Orig. hom. 3. ex diuersis: *Ergo iratus Herodes factus est nimis, quo nefando furore excæcatus animus eius Deum contemnit, iustitiam abigit, misericordiam spernit, pietatem relinquit. Misit impius statim, & occidit omnes pueros. Consummauit iniquitatis suæ furiosa commenta, totumque quod male cogitauerat, in sui pœnam adimpleuit. Multi multas iniquitates facere festinauerunt, iste autem nequissimus Herodes in pestifero ambitu cordis sui omnium facinorum crimina supergressus est.* Expende ab illis, *in pestifero ambitu, &c.* quippe quem ambitionis pestis inficiebat, necessum erat, vt nulli parceret facinori, sed omnium facinorum crimina supergrederetur. Quod facinus non vorat ambitio? De Athalia dicitur. 4. Reg. 11. *Athalia vero mater Ochoziæ videns mortuum filium suum, surrexit, & interfecit omne semen regium.* Semen regium erant filij Ochoziæ, nepotes ipsius Athaliæ, quos omnes ferissima auia interneciõi dedit, vt sibi vni reseruaret integram gloriam regni. Id quod meditans Carthusianus ait ibi: *Ecce quanta fuit crudelitas, atque ambitio impyissima Athaliæ, quæ regnandi libidine interfecit filios filij sui, cum tamen auiæ soleant valde diligere filios, ac filias filiorum, ac filiarum suarũ.* Sunt equidem auis amantissimi nepotes, at vbi ambitio insidet cordi mortalium, omnes perdit leges charitatis, humanitatis, pietatis, & ne à regni gloria cadat, nulla non facinora vorabit. Huc trahe dicta supra 1. tom. in Veter. testam. lib. 2. cap. 5. §. 34 & 3. tom. in Euang. lib. 14. cap. 12. §. 8. & cap. 16. §. 6.

Caietan. Matth. 2. Orig. 4. Reg. 11 Carthus.

§. XX.

Quæ in Dei famulatum assuefacta sunt, periculose aduersus Deum commouentur.

VNico verbo explicat textus ingens Israelitarum in vitulo celebrando discrimen, dicit enim: *Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere.* Et quantum hoc, quod populus ludat coram idolo? Putabam ex nefario conuiuio illos in aliquod facinus horrendum surrecturos, & solum dicuntur surrexisse ludere. Quid quod ludant? Equidẽ vbi ludus in canticis, & saltibus erat, inde ostendebatur piaculum ingens, quod membra assueta Dei veri prosequi nutum; modo moueantur in idolorum cultum. Ex quo sapienter Ruper. ibi ait. *Eisdem pedibus, quibus mare transierant, coram tali figura saltauerunt, & veritatem, quam cecinerunt dicentes: Cantemus domino, Gloriose magnificatus est, in mendacium commutauerunt, cantando: Hi sunt dij tui Israel, qui eduxerunt te de terra Ægypti. Igitur inexcusabilis est & Iudæus, &c.* Sanè quæ membra vero Deo celebrãdo, aut sequẽdo assuefacta erãt, inexcusabiliter cõuertũtur in Dei offensam. Multo semper cũ piaculo offendis Deũ illis, quibus ei seruire consueueras. Vnde monebat Ecclesiastes cap 4. *Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei.* Itaque vbi domũ Dei ingrederis, iam tibi maior custodia mandatur circa tuos pedes. Et cui post ingressum in Dei domum sunt diligentius custodiendi pedes, nisi quia piaculũ est maximum, quod ea,

Ruper. Eccleſiaſt.

ea, quæ semel adfuerunt Deo, ad nefaria, & prophana erant. Ait Olympiodorus ibi: *Custodi, inquit, totum corpus tuum, à parte enim totum significauit, ne instrumentis eisdem, quibus templũ Dei frequentas, theatrales adito ludos, & obscœna spectacula, & impia, & prophana loca.* Hoc est maxime nobis cauendũ, ne quæ Deo damus, in vitiorum, scelerumque obsequium defiectamus. Quod vel impiissimus Ieroboamus nos edocuit, etiam in illa impietate nefanda, qua populum à Deo vero separauit, & seruire fecit idolis. Factis enim vitulis aras excitauit, sacerdotes addixit. Sed quos sacerdotes? An ex tribu Leuitica? Minime, ait enim textus. 3 Reg 12. *Fecit phana in excelsis, & sacerdotes de extremis populi, qui non erant de filys Leui.* Cauit impius rex ex Leuitico ordine, qui Deo vero consecratus erat, sacerdotes Idolis constituere, ne quæ Deo seruierant, malo seruirent. Ait Theodor. ibi quæst. 41. *Expulit autem & sacerdotes quos elegit dominus, quod quidem solum fecit conuenienter rationi. Non oportebat enim sacerdotes Dei, Deos, qui non sunt, colere.* Ecce in summa impietate aliquod factum rationale, nimirum, quod qui Deo vero sacerati fuerant, caueret illos idolis mancipare. Vtinã vel ab impijs hanc mentẽ imbiberemus, ne illis instrumentis malimus seruire vitijs, quibus Dei obsequio operam damus. Ne audiamus in nos contortam querelam ab Ezechiele aduersus Israelitas prolatam, dũ ait cap 16. *Tulisti filios tuos, & filias tuas, quas genera sti mihi: & immolasti eis ad deuorandum. Nunquid parua est fornicatio tua?* Nõ equidem paruum scelus est, quod Deogenita idolis tradantur, sed summum, & inexcusabile. Quod vt caueret dominus iubebat Israelitis adhuc peregrinantibus Exod. 20 *Altare de terra facietis mihi, & offeretis super eo holocausta.* Et cur è terra petit fieri altare? Cur non magis ex sectis lapidibus? Cur non magis ex marmore? Cauebat Deus, ne post Israelitarum translitũ maneret altare sibi dicatum, & vicinæ gentes in eo idolis sacrificarent, & ideò ex terra fieri iubebat, vt cito posset dissipari. Ait Theodor. ibi quæst. 44. *Cum Israelitæ quadraginta annos permanserint in deserto continenter abeuntes, & loca mutantes idiò vetat è lapidibus fabrefactis altare construi, ne cum hi terram promissam obtinuissent, in aris illis vicinis dæmonum sacrificia celebrarent.* Nunquam enim non abominatur Deus, quod sibi dicata semel, deseruiant iniquitati.

Olympiod. Exechie. Exod. 20. Theodor.

§. XXI.

Ad creaturarum cultu ibis in belluam, à Dei autem cultu in hominem ibis.

DVm Israelitæ solemnia vituli conuiuijs celebrant, ipsi pene toti abeunt in vitulos, ait enim text. *Obtulerunt holocausta, & hostias pacificas, & sedit populus mãducare, & bibere, & surrexerũt ludere.* Quæ verba memorans Clemens Alex. 1. Pædag. 11. sic legit: *Saturati surrexerunt ludere;* & pergit ipse: *Saturati autem Græce est echortasthèsan, quasi dicas, fœno repleti.* Et merito vitulos colentium conuiuia repræsentantur, quasi boum conuiuia currentium ad fœnum. Non enim aliud educimus à creaturarum cultu, quam quod conuertamur in belluas. Proh miseri homines, qui res creatas colitis, qui mundi idola adoratis, honores scilicet, aurũ, voluptates; redite mihi, quot creata bona sunt, tot sunt Circes pocula, quæ in bellua, homines transforment. Vnus est verus Deus, qui vt fecit, sic valet nos reformare in homines. Ex quo placet componere duo filij Dei facinora erga homines, alterum, quod natus est, & in præsepio sese nobis exposuit. Alterum, quo moriturus eucharisticum epulum parauit omnibus. De primo ait Lucas cap 2 *Peperit filium suum primogenitum, & pannis eum inuolui t, & reclinauit eum in præsepio.* De secundo autem dicitur ab eodem cap. 22. *Ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum, & ibi parate.* Vt primo se exhibeat hominibus præsepium vile quærit, ibique inter fœnum, & palleas se manifestat. Vt autem secundo se nobis dedat, cœnaculum quærit ornatum, in eoque mensam pulchris stratam tapetibus, aureisque vasis plenã. Et cur ibi in præsepio; & hîc in strata, ornataque mensa? In primo res erat cum ijs, qui creaturas colu erant, qui idolis seruierant, qui vt inde erant t bellux, sic illorum belluinam conuersationem designat apparens in præsepio, & inter fœnum. Secundo autem res erat cum discipulis suis, cum affectis suis, cum ijs, qui Dei conuersatione, in solius veri Dei cultum excreuerant, qui vt inde iam homines erant ideo mensa hominibus præparata excipiendi erant. Ait Theodoretus ser. 10. de Prouid. *Natus Christus dominus, in præsepi brutorum animalium mensa ponitur, simul hominum brutam, & ratione carentem naturam accusans, & suum erga homines amorem manifestans, quod cum ipse nutritor*

Clem. Alex. Luc. 2. Theodor.

nutritor sit Deus, secundum humanitatem. hominum cibus sit, qui brutali ignoratione laborabant. Nunc vero cum brutorum ignorationem humana natura abiecerit, & rationis vsum receperit, mystica hunc excipit mensa. Cum homo in honore esset, & non intellexit, comparatus est iumentis irrationabilibus, & similis factus est eis: praesepe dominum illum, & spiritualem sibum suscepit: postquam vero in seipsam transiit natura, & imaginem diuinam circumiacere manifeste cognouit, tunc super rationalem mensam cibus ille transiit. Sic brutos homines Deum ignorantes, post creaturas abeuntes praesepium Christi excipit; vt qui ex creaturarum cultu prorsus effecti fuerant belluini, & ad nihil prius quam ad fœnum currerent. Ex Christo autem regeneratos mensa excipit Eucharistica, vt qui iam ratione, & veri Dei agnitione valeant. Huc spectans Ioel cap. 2. fatur: *Nolite timere animalia regionis, quoniam germinauerunt speciosa deserti, quia lignum attulit fructum suum, vinea, & ficus dederunt virtutem suam. Et filij Sion exultate, & laetamini in domino Deo vestro, quia dedit vobis doctorem iustitiae, & descendere faciet ad vos imbrem matutinum, & serotinum, sicut in principio. Et implebuntur areae frumento, & redundabunt torcularia vino, & oleo.* Quae verba sapienter refert D. Cyril. Alexand. ad tempora Christi existentis in mundo. Tunc enim & iumenta, & homines habent cibum salutis, ad quem currunt: iumentis paratum in herbis, hominibus autem paratum in frumento, & vino, & oleo, in quibus Christi sacramenta conficiuntur. Vt enim vniuersi homines sequentes voluptates suas brutuerant, sic in primis Iesus sese campi herbis, fœno, & palleis miscet, in praesepio ponit: vt dum feiuntur ad pabulum suum iumenta capiantur à Christo. Ast vbi in illo doctorem iustitiae homines nacti sunt, & sese rationabilibus assuefecerunt virtutibus, iam non fœnum, sed triticum exhibetur, & mensa rationalibus hominibus digna. Sic à vero Deo accipiuntur vt homines, qui in bestias defluerant colentes creaturas.

§. XXII.

Conuiuijs, & compotationibus viget luxuria, suasque magis ostentat vires.

CVm audis à conuiuijs cucurrisse Israelitas ad ludos, nihil non obscenum, & lasciuum cogita in ludis illis. Quippè ait: *Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere*, ad quae statim Rupert. addit: *Ludibus obscenis continuo semetipsos conuomuere.* Et quidâ largis conuiuijs citius prohibet quã obscœnitas, quam luxuria? Sane ad flammas excitandas luxurię plurimi valent compotationes, & conuiuia. Hinc Gen. 19. filiae Loth nactae patrem nimis delectum, ac tristem se hortabantur dicentes: *Veni, inebriemus eum vino, dormiamusque cum eo, vt seruare possimus ex patre nostro semen. Dederuntque patri suo bibere vinum nocte illa. Et ingressa est maior, dormiuitque cum patre, &c.* Quid turpius? Incestuosa ibi agebatur lasciuia, sed quomodo tam foeda luxuries tribui potuit in domum viri pijssimi? Ait Theodoretus quaest. 69 in Gen.: *Auxilium vini accinerunt: cumque patri sensum maiore copia vini ademissent, illum seminis authorem declarauerunt.* Expende illa nimirum: *auxilium vini accinerunt*; de auxilio enim vini non miror, quod altissimas ascendentes luxuriae pyras. Quò non perueniat luxuria de vini auxilio? Compone modo duas foeminas lasciuissimas Iezabelem, & Herodiam, vtraque accendebat Regis lasciuiam, qua in Dei prophetas fureret. Iezabel accendebat Achabum, vt persequeretur Eliam, sed nunquam tantum exarsit Achabi luxuries, quod vellet prophetam occidere. Herodias autem sic affecit Herodem, tantam in illo excitauit flammam libidinis, vt propter illam adduceretur miser in occisionem Ioannis Baptistae. Sed vnde illa tortior fuit ad malum, quàm illa? Ait Marc. capit. 6 *Cum dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui coenam fecit principibus, & tribunis, & primis Galilaeae. Cumque introisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, & placuisset, &c.* Non sola accessit foemina, sed auxilium expectauit conuiuij, & de conuiuij, potusque auxilio lasciuissimum regem in mortem traxit propugnatoris castitatis. Ait Diu. Chrysostom. orat. in decollat. Ioannis: *Dracones, & aspides, & Ceroste Ioannem formidarunt, Herodias autem ipsum in coena interfecit.* Expende illud *in coena*; non enim adeò valeret luxuria nisi de auxilio coenae. Vbi coenam, & comportationem auxiliatricem habuit, tantam in rege accendit libidinis rabiem, vt coelestia omnia vellet conspurcare. Cui etiam accinit Diu. Fulgent. fatus: *Placuit, & saltatrix: sed quid mirum fuit inter dapes largas, & poculorum frequentes procellas puella lasciuiens mulceat sensus, inclinet affectus? Vinum, & saltatio duplex incen-*

Marc. 6.

Chrysost.

Fulgent.

incendium voluptatis: Non equidem è poculis, & conuiuijs prophanis aliquid expectes moderatũ, indè enim incendia crescunt obscœnissimarum flãmarum. Hinc Paulus mo-
Ad He. 12 nebat ad Hebr. 12. *Nequis fornicator, aut prophanus, vt Esau.* At de Esau comessationes audimus, fornicationem nullam scimus in eius vita. Vndê ergo Paulus eum habet
Isid. Pel. fornicatorem? Ait D. Isidor. Pel. lib. 1. epist. 320. *Cum illud exploratissimum habeas gulam ad libidinem, & lascinias trahere, nihil necesse fuit, quòd ex me scitareris, quid sit. Ne quis fornicator, aut prophanus, vt Esau, cum scriptura eum primogeniorum iuris proditorem propter ventris ingluuiem, ac voracitatem fuisse cõuincat. Nam cum enim gulæ deditum fuisse ostendit, & quoque fornicatorem fuisse satis monstrauit.* Sic ibi.

§. XXIII.

Veri Dei altare solum continet homines, ne ferantur in vitia, vel inter dapes, & pocula.

NOn possum non mirari notissimũ discrimen inter altare veri Dei, & altare idolorum, ab hoc enim omnia vitiorum genera prosiliunt. Dicit enim textus in præsenti: *Surgentesque mane obtulerunt holocausta, & hostias pacificas, & sedit populus mãducare, & bibere, & surrexerunt ludere.* Su-
Exod. 24. pra etiam Exod. 24. vbi Moyses altare fecit domino, & immolauit pacificas, & earũ sanguine aspersit populum, dicit textus: *Ascenderunique Moyses, & Aaron, & Nadab, & Abiu, & septuaginta de senioribus Israel, & viderunt Deum Israel::: Videruntque Deum, & comederunt, ac biberunt.* Ecce vtrobique Israelitæ ab oblatione holocaustorum accedunt ad conuiuia, vtrobique est sacrificium, & altare; vtrobique conuiuium, & compotatio: verum ab illo surgunt in obscœnos ludos; ab hoc autem ad nullos ludos surgunt. Et cur ex hoc conuiuio, ex hac compotatione minime dicuntur surgere in ludos, cum ex illa compotatione, statim surgant, vt ludant, siue illudant virtuti? Sanè in ijs sacrificia fiebant vero Deo, quæ valent sola continere homines in virtute, etiam inter pocula ipsa. In illis autem fiebant sacrificia idolis, ex quibus nullum nõ prosilit vitium. Ait
Rupert. Ruoert. ibi: *In gloriam similitudinis vituli comedentis fœnum, comederunt, ac biberunt, & idcirco lusibus obscœnis continuo semetipsos conuenerunt, traditi in reprobum sensum, vt facerent ea, quæ non conueniunt.* Quid aliud facerent sacrificia exhibita in honorem, & gloriam vituli? Vnum equidem est, quod Deo vero exhibetur sacrificiũ, â quo possum homines continerin virtute, vel inter conuiuia ipsa. Ait Ecclesiastes cap. 10. *Beata terra, cui-* *Eccl. 10.*
us Rex nobilis est, & cuius principes vescuntur in tempore suo, ad reficiendum, & non ad luxuriam. Vbi in rem nostram Regia translatio legit in paraphrasse Chaldæa: *Bene erit tibi terra, quo tempore regnauerit super te vir valens in lege, & magnates tui postquam obtulerint iuge sacrificium, comedent panem ex labore manuum suarum, in fortitudine legis, & præceptorũ, & non in debilitate, & incacitate oculorum.* Expende vt post oblatum sacrificium iuge comedũt panem in fortitudine præceptorum, facit enim præmissum sacrificiũ veri Dei, nequis à præceptis exorbitet, nec in vllum vitiũ corruat. Nec solum præmissum sacrificium veri Dei sic homines, vel interpotationes componit, sed etiam excogitatũ sacrificium, & adhuc futurum potentissimũ est ad componendos humanos mores. Ait enim 1. Reg. 1. *Surrexit autem Anna post-* *1. Reg. 1.*
quam comederat, & biberat in Silo::: & orauit ad dominum flens largiter. Expende quale tẽpus adsumit ad orationem, nimirum, *postquam comederat, & biberat*: Certe alienissimum est tempus prandij, & vini, vt oremus dominum. Tempus namque prandij potius deseruit relaxationi, aptius est, vt nos separet à domino. Cur non potius à prandio surrexit ad ludos, quam ad orationem? Sanè ipsa oratio facienda vero Deo, & iam in animo decreta sic valuit fœminam, vel in medio cõuiuio, vel in medijs continere compotationibus, vt inde promptissima surgeret ad dominũ. Ex quo eleganter D. Chrysost. hom. *Chrysost.*
1. de Anna, inquiens: *Hoc igitur à fœmina lucri consecuti sumus, vt sciamus, & post conuiuium orare. Quisquis enim ad hoc præparatus fuerit, nunquam in ebrietatem, aut vinolentiam incidet; nunquam edacitate distendetur, sed quoniam expectationem orationis habet pro fræno impositam animo, conueniente mensura attinget apposita. Vbi enim precatio, & gratiarum actio, eò sancti Spiritus aduenit gratia, abigun-* *tur dæmones, & omnis aduersaria potestas diffugit, ac discedit. Qui se conuersurus est ad orãdum, non audet quicquam absurde loqui, nec in medio quidem conuiuy.* Quid pulchrius? Sanè ea est vis orationis, & sacrificij exhibiti, aut exhibendi vero domino, vt indè vel in medijs compotationibus componantur humani mores. Vndè pergens Chry- *Chrysost.*
sost. hoc præbet monitum: *Quod si quando*

surrexeris

surrexeris crapula, potuque grauatus, nec sic quidem abycias consuetudinem orationis, sed quamuis habeamus grauatum caput, nihilo secius tamen orabimus. Etenim si praecedenti die adhuc oraueris modum, postridie corriges dedecus pridie commissum. Sic bonus confidit orationibus vero Deo factis, vt putet illas valere ad expellenda omnia absurda conuiuiorum, & compotationum.

Exod. 32. Locutus est dominus ad Moysem dicens: Vade, descende, peccauit populus tuus, quem eduxisti de terrâ Ægypti, recesserunt cito de via, quam ostendisti eis. Fecerunt que sibi vitulum conflatilem, & adorauerunt, atque immolantes ei hostias dixerunt: Isti sunt dij tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti.

§. XXIIII.

Non parum Deum offendit homo, qui sub eius gratia durare nescit.

NIl prius in reprobo populo Deum offendit, quam eius præpopera impietas: ait enim dominus: *Peccauit populus tuus, recesserunt cito de via, &c.* Hoc in primis ponderat in tanto scelere, non quod vitulum adoraret, non quod conflatile fecisset, sed quòd citissime ad tantam impietatem raperetur. Hoc enim non paruæ est apud Deum offensæ: Sic in pessimo Achabo notabatur præpopera ad iniquitatẽ correptio. Dum enim illi maximas proponit minas Elias, dum denuntiat calamitates extremas, ait textus 3. Reg. 21. *Itaque cum audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit cilitio carnem suam, ieiunauitque & dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite.* Quid amplius in peccatore fuerat requirendum? Non tanta dicuntur de Dauide reprehenso à propheta; & Dauid iustus est, Achab autem reprobus. Et vndè Achab reprobus, qui sic ob peccata doluit, & gemuit? Parum in illo dolore permansit, sed quam primum ad impietatem rèdijt. Ait enim Theodor. quæst. 63. *Quod autem plurimum peccarit Achab propter nimiam mentis leuitatem, & facilitatem, declarant, quæ secuntur. Abijt, enim inquit, rex Israel tristis, & illacrymans. Habens enim experientiam diuinarum praedictionum, intentatas timuit minas, sed statim rursus ad suam rediit impietatem.* Sanè non paruæ offensæ apud Deum sunt leues, & faciles animi, qui nesciunt in bono durare; sed cum vix Deo se sisterint, statim rapiuntur ad peccata. De his ait dominus per Oseam cap. 5. *Facti sunt principes Iuda quasi assumentes terminum, super eos effundam quasi aquam iram meam.* Ex Græco legitur: *Facti sunt principes Iuda, quasi transponentes terminum, &c.* Ecce tibi tota offensa principum, quæ Dei iram trahebat, nimirum, *quasi transponentes terminos*, hoc est, in nullo fixi erant, in nullo vere stabiles: sed esto, quod Deo accesserint, cum primum ei se offerebat occasio ad iniquitatem se transmittebant. Quod vt longe absit à Dei assectis, sic in reprobis, & subuersoribus facile inuenietur. Ait ibi D. Cyril. Alex. *Mortalis quippè vniformis est, qui diligit Deum, mutabilis autem, & fluctuans, & vtroque versum ire gnarus subuersor, & facile vadens, quo fors tulerit. Itaque facti sunt, inquit, principes Iuda quasi transponentes terminos.* Ecce tibi, & Dei assectarum, & subuersorum ingenium; in Dei assectis constantia est, perseuerantia est, in subuersoribus autem præpropera mutabilitas, qui facile vadunt, quo fors tulerit, & licet videantur firmissime Deo adhæsere, cum primum se obtulerit occasio, nil dubitant, sed ad impietatem redeunt. Quibus etiam eleganter succenset Ecclesiasticus cap. 6. inquiens: *Quam aspera est nimis sapientia in doctis hominibus, & non permanebit in illa exors. Quasi lapidis vitus probatio in illis, & non demorabuntur proximo illam.* Res est scita à D. Hieronymo notata in capit. 12. Zachariæ de probationis lapide, qui frequens erat, & Græcis, & Iudæis. Quippè prioribus ciuitatum vsi febantur lapideæ sphæræ magnitudinis non paruæ, ad quas athletæ conueniebant antequam descenderent in certamina, easque pro varietate virium subleuabant, sustinebantve, alij vsque ad genua, alij vsque ad vmbilicum, alij ad humeros, & caput, imò supra verticem rectis iunctisque manibus immensum pondus sustentantes, magnitudinem virium demonstrabant. Qui imbecilli, & non tam plausibus, quam sibilis erant geniti, hi nec tantillum sustinebant lapidem, sed cum parum leuabant, ciuis-

Theod.

Oseam 5.

Eccl. 9.

Hieron.

Cyr. Alex.

citissime se ab onere relaxabant proijcientes lapidem. Sic & reprobi homines, & qui æternis sibilis deputati sunt, in re virtutis, & veræ sapientiæ faciunt. Accedunt quidem ad virtutem, accedunt ad sapientiam aliquãdo, sed vix virtutis pondus attollunt, & non demorantur, sed cito illam proijciunt. Ait enim: *Quasi lapidis virtus probatio est in illis, & non demorabũtur proycere illam* Nesciunt paruam moram sustinere in virtute, sapientiaque seruanda, vt qui non ad victoriam, sed ad supplicia sint nati.

§. XXV.

Reproborum est, quod nimis citi sint in admittendis malis.

ECce tibi reprobi populi, & à Deo reiecti signum singulare, dicit enim: *Peccauit populus tuus:: recesserunt cito de via, &c.* Iam non populus Dei dicitur, sed hoc titulo priuatus, quasi à Deo reiectus, populus Moysis nominatur. Et cur in tantum deuenerunt malum? Ait ipse: *Recessurunt cito*, nec miror, qui enim nimis citus est in recedendo à Deo, in admittendo malo reiectionis & reprobationis signum habet. Mortuo Lazaro aderat iam Christus Iesus, sorores consolabatur, spem resurrectionis suggerebat, de sepulchro interrogabat ad illud iam proficiscebatur. Quid tunc? Iudæi, qui intererãt Iesu potentiam incipiunt calumniari dicentes Ioann 11. *Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere vt hic non moreretur?* Euntem vident Iesum ad sepulchrum, & eius in potentiam criminantur, quod non illum à morte liberarit. Cur non magis expectant, vt Iesus accedat sepulchro? Cur non magis expectant, vt videant, an valeat amicum suscitare? Sanè si suscitet Lazarum, non permisit illum mori ex in potentia. Cur ergo antequam in potentiæ tribuant, quod desinit illum mori, non expectant, vtrum suscitare illum valeat? Sanè tale est ingenium reproborum, quod nesciat expectare, sed festinatissimum sit inadmittendis malis. Ex quo præclare D. Basil. Sel. orat. 41. fatur: *Fatentur aperuisse cæci oculos, & cum ob eam causam Christum susciere debuissent, ex eadem miraculum istud ita traducunt, ac si non euenisset Neque hac re dumtaxat, se perditos planum faciunt, sed quod antequam ad monumentum adeat, aut virtutem exprimat, non expectato rei exitu calumnias in eum iacere præsestinant.* Itaque non tam ipsa peccata, quam præfestinatio in peccatis homines prorsus reiectos, & reprobatos asserit. Expectassent paulisper, quod Iesus monumento accederet, quod mortuum ad vitam vocaret, & minime potestatem eius vellent calumniari. At reproborum ingenium præceps est, nescit expectare, sed vel ad occasionis vmbram festinat admittere mala Hinc reprobos Israelitas designat Psal. 105. aiens: *Cito fecerunt, obliti sunt operum eius, & non sustinuerunt consilium eius* Vbi Euthimius, ait: *Non expectauerunt exitum diuini consily, quo mira prouidentia, ob eorum salutem auxilium à Deo sernis demittebatur.* Sic reprobi nesciunt paulisper expectare, sed citissimi feruntur in profundum iniquitatum. Huc adest Iudas ille reproborum facile princeps, de quo ait Matth. 27. *Tunc videns Iudas, qui eum tradidit, quod damnatus esset; pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum, & senioribus, dicens: Peccaui, tradens sanguinem iustum:: Et proiectis argenteis in templo recessit, & abiens laqueo se suspendit.* Vtinam in illa pœnitentia, & confessione durasset vsque ad Christi orationem pro inimicis peractam, sed vt pœnituit, sic festinantissime cucurrit ad scelus maius seipsum strangulans, quæ festinatio salutis illi prorsus occlusit aditum. Ex quo ait D Leo ser. 11. de Pass. *Ad Christi indulgentiam traditor Iudas peruenire non potuit, quoniam perditionis filius prius in desperationem transijt, quam sacramentum Christus generalis redemptionis implerit. Nam pro omnibus mortuo impys domino, potuisset etiam hic consequi remedium, si non festinasset ad laqueum.* Ecce tibi vt festinatio in scelere eripuit Iudæ remedium, quod etiam hostibus Christum cruce parabatur,

Psal. 105.

Euthim.

Matt. 27

D. Leo.

Ioan. 11.

Basil. Sel.

§. XXVI.

Sub vno solo Iesu possumus in bono stare.

MErito non suum populum Dominus vocat, sed Moysis populum, quem videt cito labentem in peccato. Quippè ait: *Peccauit populus tuus:: recesserunt cito de via, &c.* Et cur populus tuus dicitur à Deo, & non populus meus? Ibi apponit causam, dicens: *Recesserunt cito à via.* Est hoc proprium insigne populi, qui creaturarum sequitur ducatum, quod nimirum non possit diu in bono durare, sed quam primum

primùm in perditionem abeat. Vnus est Deus, & filius eius Iesus, qui possit populum
Abac. 3. in bono obfirmare. Abacuc cap. 3. describens Christi triumphos, ait: *Splendor eius, vt lux erit, cornua in manibus eius. Ibi abscondita est fortitudo eius. Ante faciem eius ibit mors. Stetit & mensus est terram.* Ex Græco dicitur *Stetit, & commota est terra.* Expẽde, quid Christi triumphus agat in terra, nimirum in terrena substantia, facit enim eam stare, & ad meliora moueri. Et quantum est, quod Christus faciat terram stare? Hoc sciet, qui humani cordis instabilitatem sub alijs creaturis perpenderit. In quo humanum terrenumque cor permansit, & non singulis momentis modo ad hæc, modo ad illa raptum, imò raptatum est? Sed accessit Christus & stetit, & firmiter in bono perseuerauit. Ait
Cyr. Ale. enim D. Cyril. Alexand. ibi: *Duo hæc passa est terra, stetit namque, & commota est. Stetit igitur: Nam quasi ebria, & adquidvis inconcessum parvo momento commota, & quasi ab omni vento circumlata stabilem de cetero, & firmam stationem nacta est, Christo ipsam firmante.* Ecce tibi humana mens terrenis immersa affectibus, quam instabilis erat, quasi ebria singulis momentis commouebatur ad quodvis inconcessum, si forte aliquando aliquid salubre admitteret, parvo momento ad scelus, ad voluptatem vetitam rapiebatur. Sed hæc tam varia instabilis firmam stationem nacta est, Christo ipsam firmante, venit Christus, & sic in nobis obfirmata eius gratia permansit; vt non cito illam à nobis expellamus, sed diu in nobis perseuerantem sustineamus. Quo respiciens monebat Na-
Nazian. zianz. orat. de Natiuitate, fatus: *Nunc autem partum Iesu accipe, ac præsulta; si minus vt Ioannes ab vtero, at certe vt Dauid ob requiem arcæ.* Monemur itaque suscipere Iesu nativitatem, & præsultare instar Dauidis ob requiem arcæ. Et quæ erat hæc requies arcæ,
1. Reg. 5. ob quam Dauid præsultabat? Habes 1. Reg. 5. vt Dei arca à Philisthinis capta nequiuerit retineri diu in vno loco, sed recepta in vno, statim ad alium circumducebatur. Sic ibi. *Responderuntque Gethæi: Circumducatur arca Dei Israel. Et circumduxerunt arcam Dei, &c.* Hoc fuit Gentheorum ingenium, ne arca Dei in vno loco diù perseueraret, sed ab vnoquoque quam primum migraret, donec 2. Reg. 15 reducta ad Israelem in loco ponitur, vbi permanenter sit. nec indè migratur amplius. In cuius collocationis immobilis festo Dauid coram arca saltauit. Id
Nazian. quod notat in hac Nazianzeni oratione, eius Scholiastes Niceras, fatus: *Saltabat autem Dauid eo tempore, cum arca ab alienigenis re-*

cuperata huc, illucque desijt circumferri, atque ad populum suum conquieuit. Quid pulchrius ad mentem Theologi? Erat antiquitus Dei gratia inter homines, sicut arca Dei inter Allophilos, pauci erant, qui diutius illam in se paterentur morari; sed quam primum à quolibet excludebatur, venit Christus, & ex tunc Dei gratia visa est in hominibus conquiescere, & in innumeris immobiliter perseuerare. Quid tunc? Iam nobis, saltandum est cum Dauide ob requiem arcæ; nimirum perseuerantiorem gratiam nacti. Ex quo enim Iesus nobis apparuit natus, Dei gratia ad populum suum conquieuit, desijtque aliquomodo instabilitas illa antiqua, qua huc, illucque ferebamur, citissime deflectentes à semitis diuinæ gratiæ.

Exod. 32. Rursusque ait dominus ad Moysem: Cerno, quòd populus iste duræ ceruicis sit. Dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam. Moyses autem orabat dominum Deũ suum dicens. Cur Domine irascitur furor tuus contra populum tuum, quem eduxisti de terra Ægypti in fortitudine magna, & in manu robusta?. Ne quæso dicant Æhyptij, callide eduxit eos, vt interficeret in montibus, &c.

§. XXVII.

Maxime diuinum est, quod sustineantur, & invitæ habendæ facultatem alantur, etiam ob malitiam suam reprobandi.

SCiens dominus nequissimi populi duritiem, ob quam tandem reprobandus erat, adhuc cunctatur irasci, paratus vel vnius iusti precibus illum sustinere, & seruare

re in omnibus vijs salutis comparandæ. Ait enim: *Cerno, quod populus iste dura ceruicis sit. Dimitte me, vt irascatur furor meus, &c.* Quandoquidem noscis reprobandi populi malitiam, duritiemque eius nunquam domandam; cur domine vel à principio illũ nõ proiecisti, vel saltẽ nunc non te citius à Moysis precibus expedis, vt illum damnes? Et noscis pessimum, & reprobandum, & adhuc ais: *Dimitte me*, quasi paratus sustinere, si nõ dimittatis? Equidem hoc in Deo diuinissimum est, & maxime mirabile, quod sciat sustinere, & alere in vitam eum ipsum, à quo noscitur ipsa vita pessundanda. Hinc Iulianum obijcientem Deo, quod malos præscitos non ab initio exturbet, premit Diu Cyrill. Alex. lib 5. inquiens: *Ea in Deo carpit, quæ ob nimiam suauitatem morum admirari decebat.* Non sanè reprehendendum, sed admirandum est in Deo, nimiæque & præstantissimæ suauitati tribuendum, quod & prænoscat malos, & reprobandos, & nihilominus nõ detrectet hos sustinere, illisque & media, & facultates comparandæ salutis ministrare. Id habes in Gen. cap. 2. vbi effecto voluptatis paradiso, positoque ibi ligno vitæ, cuius fructu posset vita æternari, inter hæc & hominem constituit. Dicit namque: *Tulit ergo dominus Deus hominem, & posuit eum in paradisum voluptatis, &c.* Itaq, homo ponitur in paradiso, vt de arboris vitæ fructibus posset æternum viuere. Sed sciebat Deus hominem peccaturum, & ejiciendum indè festinatissime, & morti adjciendum, cur ergo sinebat talem esse in paradiso, inter tot arbores vitæ, quæ omnes illi æternam vitam proponebant, quam minime ille erat adepturus? Cur non magis illum extra hæc omnia reliquit? Pulchrè ait Tertull. lib. 2. in Marcionem: *Et Deus tanto magis bonus inuenitur, sustinens hominem gloriosiorem in paradisum ad licentiam decerpendæ arboris vitæ, iam de vitæ regressurum.* Præuiderat Deus hominem morti succubiturum, imò & post peccatum iam viderat illum succumbentem, & & nihilominus cunctatur, & sustinet adhuc illum in paradiso, vbi præ manibus, & ob oculos erant arbores vitæ, de quarum fructibus edere liceret ei, qui nihil iam habebat cum vita commune, quæ erat mortis mancipium. Quantum hoc? Sanè in eo Deus multo magis bonus inuenitur. Singularis enim bonitas est, & vni Deo cõperens, quod præsciat impium periturum, & nihilominus illum patiatur esse inter ipsos salutis fontes, ad licentiam resumẽdæ sanitatis. Id quod in proditore Iuda maxime patuit, quem in cœna vltima, & in mysteriorum celebratione assidentem videns dominus, ait Ioan. 13. *Amen, amen dico vobis; quia vnus ex vobis tradet me:* & cum hoc dixisset, buccellam accipit, eamque intinctã Iudæ præbet. Quid agis domine, proditorem noscis iam strangulandum, & funditus perituum intra horas paucas, & nihilominus in ore eius non dubitas ponere vitæ pabulum? Pulchrè ait D Chrysost. hom de Prodit. Iudæ: *O Christi misericordia! ò Iudæ dementia! Ille cum triginta denarijs paciscebatur, vt venderet; & Christus ei sanguinẽ, quem venderet, offerebat, vt haberet remissionẽ peccatorum, si tamen impius existere voluisset.* Hæc est Dei misericordia, quæ notum perduellem, iamiam carnificibus tradẽdum, adhuc patitur esse inter salutis mysteria, ad licentiam salutis decerpendam. Quod tantum abest, vt sit à Deo alienum, quod potius maxime diuinam bonitatem commendet.

Ioan 13.

Chrysost.

Cyr. Ale.

Gen. 2.

Tertull.

§. XXVIII.

Validissimæ sunt iustorum precẽs, vt Deum ab ira contineant.

IN re tantæ iræ, tantique digna furoris se Deus implicatum videt, vel vnius iusti cõspectu, sic enim clamat ad Moysem; *Dimitte me, vt irascatur furor meus, &c.* Quasi vnius Moysis prece nõ dimittatur Deus irascii in perduelles populos, in idololatrarũ gentem. Sic valet vnus iustus ab ira continere Deum. Vndè Ierem. cap. 5 ait dominus: *Circuite vias Ierusalem, & aspicite, & considerate, & quærite in plateis eius, an inueniatis virum facientem iudicium, & quærentem fidem; & propitius ero ei* Ex Græco legitur: *Et propitius ero eis*, non solum iusto vni propitius erit, sed & propter vnum iustum innumeris alijs peccatoribus. Vt dicat ibi D. Cyril. Alex ad cap. Oseæ 1. circa finem: *Intelligis ergo quo pacto vel vnum iustum tũ dum suscipiat dominus, & pro tota ciuitate orantem non despiciat.* Quasi nesciat Deus se expedire iustorum orationibus, vt perdat peccatores. Eduxerat Deus Abrahamum ex patria sua, vt acciperet terram promissionis de fructus illius incolis. Sed nõ impleta est hæc promissio nisi in quarta Abrahæ generatione. Ait enim Gen. 15. *Generatione autem quarta reuertetur huc, nondum enim completæ sunt iniquitates Amorrhæorum.* Differebatur diuina promissio de destruẽdis Amorrhæis, quia nondum impletæ erãt iniquitates eorum. Et vndè non essent impletæ

Ierem. 5.

Cyr. Ale.

Gen. 15.

iniquí-

iniquitates pessimorum hominum, nisi quia adhuc apud illos erant aliqui rari iusti, qui Dei iram detinerent? Ait Theodoret. quæst. 64. in Gen. *Didicit quoque rationem dilationis, ne quis suspicaretur ob numerosam incolarum multitudinem Dominum Deum non potuisse illis tradere dominium illius terræ. Dixit autem sic: Nondum adimpleta sunt peccata Amorrhæorum usque nunc. Nondum, inquit, exitio digna perpetrarunt. Quod autem illis temporibus esset vir pius constat ex Melchisedech, &c.* Ecce tibi tota ratio dilatæ vindictæ de Amorrhæis, nimirũ erat inter illos Melchisedech, ad cuius preces quasi non poterat nõ ira Dei detineri. Hinc Israelitis fidelibus, legisque obseruatoribus aiebat Dominus Exod. 19. Exod. 19. *Eritis mihi in peculium de cunctis populis mea est enim omnis terra.* Sed quando tua est, Domine, omnis terra, cur despectis cunctis populis vnum tibi asseris populum Israelitarũ? Sic ne propter hunc reiecisse dicuntur cæteri populi? Absit, non reiecit cæteros, eo quod vnum sibi seligat, imò per hunc & cæteris prospicit; quando enim Israelitæ instituti sunt, vt poterunt Deũ propitium Theodor. facere omni alienationi. Sic dicit Theodor. quæst. 35. in Exod. *Quemadmodum & Leuitas reliquis tribubus prætulit, & ad officium diuinum consecrauit, non quod reliquas tribus negligeret, sed per hos illorum curam gereret. Sic & semen Abrahæ elegit, quia per hosce posteris eorum patefacturus erat suam potentiam, & edocturus omnes homines.* Vide vt in bonum vniuersorum seligebantur Israelitæ legis obseruatores. Quicumque sanè iustus à Deo seligitur ad peculiarem legum obseruationem, in magnum cedit totius mundi, bonum, quando vnius precibus iram suam aduersus peccatores dominus cõtinet. Hinc Gen. 8. Gen. 8. Abrahamus vtiam Dei auertat à nefarissimis Sodomitis decẽtionatos Deo obiicit, & ait dominus: *Non delebo propter decem.* Circa quæ ait Procop. in Glossa: *Quam obrem cupit iniustos quoque seruari? In hunc sensum loquitur. Pauca salis mica conseruant a putredine multam carnem, pauca, & parua vincula continent magna ædificia: sic iusti conseruant iniustos.* Hæc ibi.

vt ad ditiores, splendidioresque promoueantur, & discant, si non in Christo extremam paupertatem, saltem in Moyse moderationem animi. Is audit ex Deo: *Dimitte me, deleam eos, & faciamque te in gentem magnam.* Maior, & splendidior illi offertur à Deo præsulatus, dum patiatur amittere paruum illũ & nefarium, & perduellem populum? Bonus autem Dux affectus ad paruum, quia primò sibi fuerat delatus, vel audire erubescit sui promotionum, multisque illam deprecatur. Quid dignius præstanti viro? Et quid absurdius illis præsulibus, qui primas Ecclesias contemnunt, vt acquirant splendidiores, opulentioresque alias? Pulchre D. Chry- Chrysost. sost. hom. 12 in Ioann. fatur: *Cum Moyses à Iudæorum ingratitudine liberari posset, & alterius gentis longe maiorem accipere principatum, cum sanctus, & Deo seruus esset intimus, ne audire quidem id sustinuit, sed potius ea cẽpit, qui sibi semel credidit erant, perire, quam sine illis saluus esse, & ad maiorem dignitatem assumi, prætulit. Huiusmodi esse oportet, cui animarum cura commissa est. Est nam que absurdum, vt prauorum filiorum pater nolit, nisi eorum quos genuit pater appellari. Nos autem discipulos quotidie, nunc hos, nunc illos mutemus, ergo neminem amice; sæpe inuiti quoque affecti. Sed absit, vt de nobis vnquam hæc suspitio subrepat.* Sapienter ponderat sanctus Pr[illegible]latus absurditatem eorum præsulum, qui nulli in Ecclesia, nulli in cathedra firmi, & stabiles manent, sed semper pro præstantiori alia, ditiorique suspirant. Quam pestem cupiens dominus remouere à suis minutis monebat illos Exod 20. *Non ascen-* Exod. 20. *des per gradus ad altare meũ, ne reuelatur turpitudo tua.* Facilius aliter caueretur turpitudinis reuelatio, etiam si per gradus ascenderent ad altare, cur ergò maluit Deus hoc iubere, ne per gradus ascẽderet? Ait Lyppo. in Lyppom. cat. *Honestàs nãq; decet maximè sacerdotes domini virtutũ, & disciplina morum perfecta. Sed & arrogantia, & ambitio Domino non placet.* Equidem inter alia taxabatur ambitio illorũ, qui perpetuas meditantur in Dei Ecclesia ascensiones, vt ad celsiores, & sublimiores semper dignitates, & præsulatus ascendere possint. In quo maxima reuelatur absurditas, & turpitudo eorum. Huc adducenda sunt dicta tom. 4. in Euang. lib. 16. c. 1. §. 2.

§. XXIX.

Absurde satis Præsules Ecclesiæ ad ditiores semper anhelant præsulatus.

COnueniant huc qui paruis præpositi Ecclesijs nullam non mouent lapidem,

§. XXX.

Facinora iuſtorum ob oculos Dei poſita peccatorum hominum errores maculaſque abſcondunt.

ADuerſus vituli fabricatores, & adoratores irato domino opponit Moyſes Abrahami, Iſaaci, & Iacobi facinora dicens: *Recordare Abraham, Iſaac, & Iſrael ſeruorum tuorum* Et quid tunc? *Placatuſque eſt dominus ne faceret malum, &c* Adhuc Idololatria feruebat, adhuc Iſraelitæ erant in ſolemnis idoli, nec à perpetrato ſcelere deſiſtebant, & iam placatus erat Dominus. Vnde Dominus inter ipſa ſcelera placari potuit? Subiere illius memoriæ facinora Abrahami, Iſaaci, & Iacobi, quę diuinis oculis oppoſita, obtenebrata mãſerũt ingẽtia ſcelera populi.

D. Cyril. Ait D Cyr Alex. lib 4 de Ador in ſpiritu, ſatis: *Nõ inutilis eſt cæteris hominibus ille ſanctorũ virorũ ſplendor, illorum namque rebus bene geſtis noſtra infeliciter geſta obruuntur; & cum nobiliorum virorum animi fortitudinem attendit noſter ille virtutis amator Deus, infirmioribus crimina condonat.* Ecce tibi vt miſerorum crimina & obruuntur, & abſconduntur inter iuſtorum facinora, quæ parent diuinis oculis. Dum enim diuina lumina recreantur iuſtorum facinoribus, nihil non ſuaue, & lene à Deo profertur in peccatores. Hinc illa

Gen. 18. Dei vox Gen. 18. *Si innenero Sodomis quinquaginta iuſtos in medio ciuitatis, dimittã omni loco propter eos.* Et qualiter fieret, quod tanti, tamquem nefarij populi crimina dimitterentur, propter quinquaginta iuſtos ſolos? Ait

D. Cyril. D Cyril Alex. vbi ſupra: *Erit autem vt vna cum ſanctis viris claritatem, quæ illis ineſt, participemus, & eorum præclarè geſtorum ſocij ſimus; Deo ex benignitate, atq; clementia noſtras res infœliciter geſtas cum illorum rectè factis veluti confundente, ac permiſcente, idque quod inchoatũ eſt, & imperfectum, cum eo, quod eſt perfectius, vt gratum, acceptumque fiat, conferente.* Expende illa nimirum: *noſtras res infœliciter geſtas cum illorum rectè factis veluti confundente*: quippè coram Deo ſic ſordes noſtræ cum iuſtorum hominum rectè factis permiſcentur, & confunduntur, vt pene diſpareant, & illorum rectè factorum ita ſimus participes, quaſi ab omnibus perfectum ſit, quidquid apparet perfectum, & illuſtre. Et quando non per cunum præſtantiſsimorum gloriam etiam inertes, & pigri illuſtrantur? Numer. 31. vt Iſraeliticus populus vindicaretur de Madianitis ſelecti ſunt mille prælatores ſtrenui de ſingulis tribubus: ait enim textus: *Dederuntque millenos de ſingulis tribubus, id eſt, duodecim millia expeditorum, &c.* Et quidem penè omnis populi multitudo infecta fuerat Madianitarum labibus; cur tam pauci delegũtur pro expurgatione illarũ, niſi quia paucorum ſtrenuorũ gloria vniuerſos peruadet? Sic ait D. Cyril Alex. lib 4 de Ador. farus: *Lecti iuuenes ad bellum gerendũ conuenichant & à ſingulis tribubus quicunque excelluiſſent, ut gloria populo vniuerſo eſſent, & partis vnius nobilitas ad plenitudinem totã pertineret.* Tota populi multitudo & ſi mers, & ſi ſordida nobilitatur, vbi pars aliqua ſelecta inuenitur, quæ ſtrenuè ſe gerat Ad horum facinora attendens dominus cæterorum ſordes parui æſtimat. *Num. 31.* *D. Cyril.*

CAPVT XVII.

Vindicta de culto Idolo.

Textus Hiſtoria.

REDDIDIT Quadrageſimus dies Moyſem cum ſuo Ioſue popularibus, reddidit, inquã, Moyſem non vacuum, ſed diuitem duabus lapideis tabulis, in quibus Decalogi præcepta Dominus manu propria exarauerat. In alterâ, quæ Deum ſpectabant præcepta, tria legebantur; ſeptem in altera, quibus proximorum conſortium firmabatur. His deſcendentes è monte præoccupat clamor, à circumiacentium turbis exortus, in quo Ioſue hoſtilem aliquem aſſultum verebatur, verius Moyſes non pugnæ fortia, ſed laſciuientium mollia notauit, & dedecora vinolentorum Rem cito declararunt ludentium choreæ, accedentibus pene obuiæ factæ. & vitulus è propinquo iam radians altari. Quæ mens, qui color Moyſem ſubit nefario ſub aſpectu? Confregit tabulas, nulla enim lex adeò marmorea eſt, quæ non facile inter ignauiſsimos homines, & ventri deditos confringatur. Vitulum rapit, in puluerem comminuit, ex quo cõfecta pocula miſeros adoratores ſuos neci deſtinabant. Bibit populus nequam, bibit & Aaron, qui ſolus è potione nullum ſignum lethiferũ contraxit, ſatis caſtigatus coram Deo & verecundia ſceleris, & obiurgatione minoris fratris,

tris, qui coactofuerat ad opus nefariſsimum raptus.

Interea Moyſes circumſpiciens multitudinẽ non paruam, & veſtibus propter choreas nudatam, & inauribus propter vitulum ſpoliatam, & percepta potione ſignatam; conuocat Dei veri zelatores, quibus ſeueriſsimum imperium mandat. Nequis filijs, aut parentibus, aut cognatis, aut amicis parcat, ſed quos inuenerit reos interitioni tradat. Prob dies luctuoſiſsimus Iſraelitis! Accurrunt Leuitæ fere omnes, accurrunt ex alijs tribubus non pauci, ſtrictiſque gladijs mortem inferre incipiunt reis, etiam à quibus ipſi vitam traxerint. Occiſa ſunt è præſtantioribus tria millia, ſi hoc volunt Hebraica exemplaria; de omnibus viginti tria millia à noſtris numerãtur Qua ſtrage peracta Moyſes validiſsimos occiſores laudauit, reliquãque multitudinem metu perculſam docuit, vt pœnitere debeant de opere nefario, dum ipſe per alios quadraginta dies apud Deum eorum cauſam agit.

PARS MORALIS IN textus literam.

REORVM Amariſsima ſupplicia non poſſunt non melleos fontes propinare ijs, qui malunt ex alieno ſibi prouidere damno. Quos vt teneamus fontes, præſentis textus literam euoluamus.

Exod. 32. Reuerſus eſt Moyſes de monte, portans duas tabulas teſtimonij in manu ſua, ſcriptas ex vtraque parte, & factas opere domini. Scriptura quoque Dei erat ſculpta in tabulis.

§. I.

Maxima Dei dignatio, quod per ſe ipſum hominum diſciplinæ attendat.

ECce mittuntur à Deo tabulæ propria eius manu conſcriptæ populo ſuo, ſic enim dicit textus: *Reuerſus eſt Moyſes de monte, portans duas tabulas teſtimonij in manu ſua, ſcriptas ex vtraque parte, & factas opere domini.* Ipſe dominus tabulas effecit, dolauit, propriaque ſcripſit manu vt eas populo daret. Quanta hæc ſummi Dei dignatio! In ſimili dignatione ſic D. Amb. epiſt. 16 alloquitur Auguſtum Gratianum. *Quid de literis recentibus loquar? Scripſiſti tua tetam epiſtolam manu, vt ipſi apices fidem tuam, pietatemque loquerẽtur. Sic Abraham ſua manu quondam vitulum occidit, vt hoſpitibus epulantibus miniſtraret, nec in miniſterio religioſo aliorum adiumenta quæſiuit. Sed ille priuatus, aut domino, & Angelis, aut domino in Angelis deferebat; tu Imperator dignatione regali honoras infimum ſacerdotem.* Sic Ambroſius commendat dignationem regalem Imperatoris, qui manu propria ſcriptam epiſtolam ſibi dederat. Et quis non commendaret diuinam dignationem, quando ipſe Dominus omnium, & ſummus creaturarũ Imperator nõ dedignatur manu propria tabulas dolare, & exarare, vt leges viuendi populo rudi traderet? Sanè vt ipſi apices Dei erga homines pietatem monſtrarẽt, in quibus ſcripto inſtruendis aliorum adiumenta non quæſiuit. Magnum hoc? Sed accipe maius per Hieremiam promiſſum, & nobis communicatum Quippè ait Hierem. 31. *Ecce dies venient, dicit dominus, & feriam domui Iſrael, & domui Iudæ fœdus nouum: non ſecundum pactum, quod pepigi cum patribus veſtris:: Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Iſrael poſt dies illos, dicit dominus: Dabo legẽ meã in viſceribus eorũ, & in corde eorũ ſcribã eã* Iam in tabulis lapideis, ſed immediate in cordibus noſtris lex diuina dicitur inſcribẽda. Et quæ lex ſic immediate in cordibus noſtris inſcribitur? Ait D. Auguſt. lib. de ſpiritu, & liter. cap. 21. *Quæ ſunt aliæ leges à Deo ſcriptæ in cordibus, niſi ipſa præſentia Spiritus ſancti?* Magna erat Dei dignatio, quod populo ſuo mitteret leges ſcriptas propria ſua manu, proprio ſuo digito, nec ſcribæ alicuius adiumenta in hoc miniſterio requireret. Sed hoc longe maius eſt, & maioris dignationis indicium; quod non ſolum vitaret adiumenta ſcribæ ad dandas leges fidelibus ſuis, ſed nec tabularum, nec alterius inſtrumenti expectauit adiutorium, ſed ipſe per ſe diuinus ſpiritus immediata præſentia ſua, quod iuberet, cordibus humanis imprimeret. Quis neget hoc maioris dignationis indicium? Accipite D. Chryſoſtomum hom. 1. in Matth. fantem. *Oportuerat quidem nihil nos indigere auxilio literarum, ſed tam mundam in omnibus exhibere animam, vt librorum vice gratia Spiritus ſancti vteremur, & ſicut atramento illi, ita corda noſtra inſcribe-*

D. Amb.

Hier. 31.

Auguſt.

Chryſoſt.

inscriberentur à spiritu. Siquidem nec Apostolis scriptum aliquid Christus, sed pro literis. Sancti spiritus se illis daturũ gratiam repromisit. Atque vt discas, quod hoc sit illo multò melius, audi dominum loquentem: Et disponam, inquit, vrbis testamentum nouum. Dabo leges meas in monte eorum, & in corda eorum præscribam eas, & erunt omnes docibiles Dei. Boni consultum fuerat à Deo, vbi decreuit leges suas, monita sua digito proprio scribere in tabulis, quæ darentur hominibus. At illud multo melius apparuit factum nobiscum, quod nec tabulas, nec adiumenta alia similia requisiuit, sed ipse per se dominus adstitit, seseque cordibus nostris infudit lex nobis immaculata, & viua.

§. II.

Non in scriptorum pretio, sed in exhibitione virtutum hominis præstantia consistit.

COnueniãt huc, qui pulchris libris, pretiosisque scriptis conquirendis summũ studium, & sumptum impendunt, & videãt omnium pretiosissima scripta ad populum Iudaicum venire. Ait enim: *Reuersus est Moyses de monte portans duas tabulas testimonij in manu sua, scriptas ex vtraque parte, & factas opere domini. Scriptura quoque Dei erat sculpta in tabulis.* Quilibet, quod scriptum, potuit cum hoc comparari siue in pulchritudine, siue in pretio? Qui princeps, qui imperator tales tabulas, tales membranas in suis scrinijs habuit? Sed quod mireris magis, accedens Moyses: *vidit vitulũ, & choros, iratusque valde proiecit de manu tabulas, & confregit eas.* Pro ingens perditio pretiosissimarum tabularum! Cur Moysis priuas populũ tanto thesaurò? Merito Moysis despicit leges in tabulis scriptas, quæ minime in cordibus scriptæ apparent. Habere enim pretiosa scripta, in scrinijs, & vilia opera in manibus non est hominis, qui prorsus auersatur nequitiam Iudaicam. Pulchre hinc pungit multos D. Chrysost. hom. 31. in Ioan. fatus: *Omne suum studium in membranarum tenuitate, in literarum characteribus quam pulcherrimis consummunt, non vt legant, non vt vsum aliquem inde consequantur, sed vt diuitias, vt ambitionem ostentent, in his studeant. Quid quæso hoc lucri? Non propterea nobis scriptura data sunt, vt in libris dumtaxat habeamus, sed cordi insculpamus. Itaque hæc librorum possessio Iudaica ambitionis est, quibus in literis præcepta data sunt, nobis non ita, sed in tabulis cordis carneis.* Relinquatur, itaque Iudæis cura de habendis pretiosis libris, pretiosis scriptis, quibus eorum scrinia superbiant; nostra autem nõ inde summatur præstantia, sed ex scripturæ operibus exhibitis. Nõ aurea pagina, & à præclaro artifice polita, sed aurea vita est, quæ homines exaltat.

Chrysost.

Merito à Iesu reprehendebantur Pharisæi, qui multi erant in pictis Decalogi membranis ostentandis. Ait enim de illis Matth. 23. *Omnia opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus. Dilatant enim phylacteria sua, &c.* Monebat illos Deus, vt leges suas ob oculos haberent. Quid illi? In pictis pulcherrimisque membranis legẽ scribebant, quæ membranæ scriptæ phylacteria vocabantur, & à capite ob oculos pendebant, quibus se se religiosos ostentabant. Quid stultius, quam religionem in scriptis pulcherrimis papyris collocare? Sic multi in præsenti in eo se pios, & deuotos putant, si pretiosa psalmorum scripta, si aurea euangelia pulcherrimis inscripta membranis & similia habeant alia. Cunctis irridet D. Hieron. in Matth. fatus: *Pictatiola illa Decalogi, phylacteria vocant: quod quicumque habuisset ea, quasi ob custodiam, & munimentum suum haberet, non intelligentibus Pharisæis, quod hæc in corde portanda sunt, non in corpore: alioquin & armaria, & arcæ habent libros: & nequitiam Dei nõ habent. Hoc apud nos superstitiosæ mulierculæ in membranis euangelijs, & in crucis ligno, & ejusmodi rebus; quæ habent quidem zelum Dei, sed non iuxta scientiam, vsque hodie faciunt.* Equidem & Pharisæorum est, & mulierculariam præstantiã virtutis constituere in scriptis cartulis, in pictis membranis, in pannis, & politis euangelijs, psalmodijsque & similibus. Absit hoc à vero Christiano, qui non vt scrinium, aut armarium ostentat scripta pretiosa, sed vt perfectus virtutum opera ab scriptis insinuata facit. Hæc est vera præstantia hominis Christiani.

Matt. 23.

Hieron.

§. III.

Ab omnium creaturarum naturis potest homo rationi suæ conuenientia discere.

IN tabulis lapideis legem scriptam Moyses adducit, dicẽte scriptura. *Reuersus est Moyses de mõte, portãs duas tabulas testimonij scriptas, &c.* Sed per Ierem. ca. 31. dicebat Dominus: *Dabo legem meam in visceribus eorum,*

rum, & in corde eorum scribam eam. Ibi in lapideis tabulis legem scribit, hīc promittit illam postmodum in corde hominū scribendam. Et cur prius in lapide, quam in corde scripsit? Equidem prius scripsit legem in lapide, vt de lapidum, cæterarumque creaturarum naturis edocti facile ad intimam hominis perfectionem cœlitus inspiratam deueneremus. In resurrectionis casu notabat hoc
Tertul. Tertul. lib de Resur. inquiens: *Totus igitur hic ordo reuolubilis rerum testatio est resurrectionis mortuorum. Operibus Deus præscripsit eam ante, quam literis: viribus prædicauit ante quam vocibus. Præmisit tibi naturam magistram, submissurus & prophetiam: quo facilius credas prophetæ discipulus naturæ.* Equidem quod plantæ, & herbæ, & lapides, & cæteræ omnes creaturæ loquuntur, facilius persuadetur hominibus, cum à Deo dicitur. Quod videmus vel in lapidum naturis scriptum, quomodo totis non amplectemur viribus; cum vel lapides nos impellant in illud? Merito ergo mittimur prius ad creaturarum naturas, vt inde postmodum ad veras deueniamus animæ disciplinas. Quo spectat illud
Cant. 1. Cant. 1. ad sponsandum: *Si ignoras te, ò pulcherrima mulierum, egredere, & abi post vestigia gregum tuorum, & pasce hœdos tuos circa tabernacula pastorum.* Ecce tibi vt iubetur sponsa fieri assecla gregum, & pastorum vt in sibi cōuenientia deueniat. Sed qui greges, qui pastores inspiciendi sunt à Christi sponsa? Mirabile dictu, greges, & pastores vocat vniuersas turbas creaturarum. Aiunt
Theodor. tres Patres apud Theodor. *Greges dicuntur rerum naturæ, quoniam earum singula facta sunt digne, quas prouidentia sua author omnium Deus, quasi pastor gubernet, moderetur, ac regat. Et pasce hœdos tuos in tabernaculis pastorum, exemplis vtique rerum naturalium, desidiam malorum omnium causam, in diligentiam conuertens, quæ naturali ei formicæ, & api inesse cernitur. Imprudentiam ad prudentiam exemplo serpentis ita redigens, vt sicut ille pro capitis defensione totum corpus offerre non dubitat, sic tu pro fide te ipsam periculis omnibus obycias. Iracundiam item columbæ exemplo reuocans ad simplicitatem, vt eos, qui te iniurys afficiunt, minime persequaris, quando nec columba propter pullorum suorum direptionem à diripientibus non recedit, &c.* Pergunt Patres alias creaturas proponere, quarum naturis inscripta sunt, quæ nobis conueniunt ad obtinendam intimam cordis virtutem, eamque obtinebimus facti creaturarū discipuli. Hinc
Leuit. 11. Leuit. 11. cauabat dominus: *Omne, quod habet diuisam vngulam, & ruminat in pecoribus comedetis. Quidquid autem ruminat quidem & habet vngulam, sed non diuidit eā, sicut camelus, & cætera non comedetis illud, & inter immunda reputabitur.* Itaque à mensa hominum remouentur animalia, quæ non ruminant, & admittuntur, quæ ruminant. Et cur sola ruminantia. & vngulam diuidentia hominibus proponuntur, cætera autem illis eripiuntur? Respōdet Tertul. lib. de ieiunio: *Tertul.* *In animalibus mores depinguntur humani, & actus, & voluptates Mundi ruminent, id est, in ore semper habeant quasi cibum præcepta diuina; vngulam findunt, si firmo gradu innocentiæ, iustitiæ, omnisque virtutis, vias itinera cōficiant.* Sunt equidem in animalibus, in omnibus creaturis adumbrati, & quasi inscripti hominum mores, quorum discipuli internam adipiscentur munditiem. Quis homine illo mundior, qui ad ruminantium naturam aspicies in ore versat præcepta diuina? Quis ite mundior, qui de more diuidentium vngulas, firmiter hæret in virtutis curriculo? Sic rerum naturis informantur homines, vt facilius accedant ad cordis mundi tiem. Sic Iosue iubente cap. 6 *Iosue. 6.* *Stetit Sol in medio cœli & non festinauit occumbere spatio vnius diei. Non fuit antea, & postea tam longa dies:* Nec otiosæ ad vocem hominis creatura Solis stetit, sed vt vel in insensibilibus inscripta obedientia appareret, qua homines intimius docerentur obtemperare Deo. Ait D. Basil. *Basil. Sel.* Sel. orat. 19. *Dies diei spatia concessit quo te domino parere doceret.* Vtiliter eq uidem fiunt homines creaturarum discipuli, vt Deo facilius præbeant obsequium.

Exod. 32. Audiens autem Iosue tumultum populi vociferantis, dixit ad Moysem: Vlulatus pugnæ audiri in castris. Qui respondit Non est clamor ad hortantium ad pugnam, neque vociferatio compellentium ad fugam, sed vocem cantantium ego audio.

§. IIII.

Conuiuia, compotationesque hostiles nostrorum aduersariorum phallanges ad se reducunt.

Tumultus

TVm multus populi in vituli solemnijs visus fuit Iosue bellicus tumultus; ast Moysi visa fuit, quæ erat, vox nimirum cantantium. Dixit enim Iosue ad Moysem: *Vlulatus pugnæ auditur in castris. Qui respondit: Non est clamor adhortantium ad pugnam, sed vocẽ cantantium ego audio.* Quæ verba sic apud Philonem leguntur lib. de Temulentia, nimirum: Clamor pugnantium auditur in castris *Qui respondit; Clamor iste non ad pugnã, aut fugam hortator est, sed ad pocula.* Et merito qui vere erat clamor canentium inter pocula, & mensas dapibus fartas, quibus solemnia vituli celebrabant, visus est Iosue clamor pugnæ, & belli, memor enim ille Amalecitarum nuper à se fugatorum, verebatur eorum reuersionem. Et qui hostes non reuertantur super eos, qui se tradunt fartis mensis, & compotationibus? Non me tempero, quin huc afferant Cyri astum, de quo Paulus Oros. lib. 2 ait: *Cyrus itaq; Scythiam ingressus procul à transmisso flumine castrametatus, insuper æstu, eadem instructa vino epulisque deseruit, quasi territus refugisset. Hoc comperto regina tertiam partem copiarum, & filium adolescentulum ad persequendum Cyrum mittit. Barbari veluti ad epulas inuitati primũ ebrietate vincuntur: mox reuertente Cyro, vniuersi cũ adolescente obtruncantur.* Quid pulchrius in rem præsentem? Ebriorum clamor mixtus fuit cum bellico tumultu, cum hostili regressu, quo miseri epulones perimũtur. Caue tibi Christiane à mensis, caue tibi à poculis, à conuiuijs; hostis antiquus aliquando mentitur fugam, procul se à nobis ostendit, interea relinquens parata conuiuia, paratas compotationes. Quibus si assideas, in te procul dubio reuertentur vniuersi aduersariorum cunei, sub quorum pereas insultu. Ecce vobis 3. Reg. 20. Benadab rex Syriæ innumero pene exercitu Israelitas hostes in Samaria concluserat, sicque ciuitatem vndique cinxerat, vt nullus inde hostis posset exire. Quid tunc? Ait textus: *Benadab autem bibebat temulentus in vmbraculo suo, & reges triginta duo cum eo, qui ad auxilium eius venerant. Egressi sunt autem pueri principum prouinciarum in prima fronte. Misit itaque Benadab, Qui nuntiauerunt ei dicentes: Viri egressi sunt de Samaria, &c.* Sanè omnes hostes erãt concluſi intra vrbem Samariæ, & adeò in arcto positi, vt minime in certamen possent exire. Exierunt tamen multi, & nuntiatum est Benadado, quod hostes exissent, & ad se venirent Sed quando exeunt hostes, quando audent venire aduersus exercitum validissimum? Notanter posuit textus circumstantiam illam, nimirum: *Benadab autem bibebat temulentus, &c.* qui enim sobrius hostes fugauerat, & intra vrbem concluserat, vb. cõpotationibus cæpit indulgere, & vacare conuiuijs, hostiles fecit turmas ad se exire, sub quibus misere periret. Et quos hostes non trahant prolata diu conuiuia? Aiebat Dauid Psal. 22. *Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos, qui tribulant me* Quibus verbis pulchre expenditur discrimen inter mensam mundialem, & diuinam, in hac enim temperantia viget, in illa totũ est armarium gulæ. Hæc hostes abigit, allicit illa Vbi sobria mẽsa ex Deo parata apparet, nullus hostis, nullus malus genius non fugit: vbi autẽ ebriorũ mẽsa proponitur, hostiles omnes acies, & vniuersi mali genij eo aduolare festinant. Vnde D. Chrysost. hom 57. ad popul ait: *Hunc luxus sancit, & immodestia, illam vero philosophia, & modestia. Huc Christus venit, illuc vero diabolus, vbi siquidem ebrietas, ibi diabolus; vbi saturitas, ibi dæmones choreas agunt* Currunt plane diabolici exercitus ad mensas, in quibus & pretiosæ epulæ, & vina apponantur superflua. Nec vllis alijs rebus, quam cõuiuijs, & compotationibus & plures, & nocentiores trahuntur dæmonum exercitus. Iob cap. 1. *Ecce alius intrauit, & dixit: Filij tui, & filiabus vescentibus, & bibentibus vinũ in domo fratris sui primogeniti, repente ventus vehemens irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, &c.* Mirum est, quod ventus veniens ab vna regione concutere potuerit quatuor angulos domus; qua difficultate, vt se expediat Orig. in vento illo agnouit ingentem multitudinem dæmonum, quorum singuli properabant diuersis partibus domum impellere. Ait enim lib. 1. in Iob: *Omnes nequissimi dæmones mox vt relaxati sunt, omnes generaliter ab omnibus partibus super domum ipsam irruerunt festinantes, atque aduersum inuicem rapientes, quis primus hanc iniquitatem inciperet. Ob hoc ergo per quatuor partes irruerunt nequissimi dæmones, tanquam leones de insidys prorumpentes.* Et cur omnes dæmones sic efferantur in vnam illam domum? Cur vnã tot dæmones inuadunt? Erat illa conuiuij locus, vbi epulabantur fratres, nec miror, quod ad illam perdendam omnes certatim accurrant dæmones. Olymp. in cat. Græca ait: *Ventus autem e deserta regione repente obortus est, cæteras ædes non attigit, sola ea, vbi epulabantur filij, euersa est.* Sola illa traxit ad se tot dæmonum cateruas, in illam solam, in qua epulabantur fratres, certatim aduolant omnes dæmones. Quo traho illud Isaiæ cap. 5. *Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia & vinum in conuiuijs vestris:: Propterea dilatauit infernus animam suam, & aperuit os suum*

Pau. Oro. — 3. Reg. 20 — Chrysost. — Iob. 1. — Olymp. — Isaiæ. 5.

ſuum abſq; vllo termino. Vbi cum omni muſico inſtrumento Iſrael tæ conuiuijs vacabãt, infernus ſuum os dilatat ſine termino, nõ ſolum, vt abſorbeat ebrios, ſed vt euomat, & eum ttat omnes dæmones, qui aduolant ad perdendum. Neceſſum eſt enim vt ampliſsimum ſiat os inferni, quando tot ſunt dæmones, qui certatim volunt venire, vt domos conuiuiorum perdant.

Exod. 32. Cumq; appropinquaſſet ad caſtra, vidit vitulum, & choros, iratuſq; valde proiecit de manu tabulas, & confregit eas ad radicem montis. Arripienſque vitulum, quem fecerant, cõbaſsit, & contriuit vſq; ad puluerem, quem ſparſit in aquam, & dedit ex eo potum filijs Iſrael.

§. V.

Vileſcunt apud Deum ſanctiſsima quæque externa, vbi cor humanum deficit.

MIrabar, quod ſanctiſsimas illas tabulas Dei manu conſcriptas confringeret Moyſes: ait enim *Vidit vitulũ & choros, iratuſq; valde proiecit de manu tabulas, & confregit eas.* Cui nõ magis Moyſes Dei ſcripturam vereris? Eſto, quod Iſraelitæ peccauerint, quod à Deo defecerint, an ideò tu contẽnes, quas Deus conſcripſit tabulas? Nõne ſatius eſſet, quod peccantibus Iſraelitis, tibi ſaltẽ ſanctiſsimæ legis tabulæ curæ eſſẽt? Cur non magis earũ ſanctitatem vereris? Equidẽ vbi Iſraelitæ poſt vitulũ euntes apparuerant, & à Deo defecerunt; prorſus legis tabulæ viluerunt. Nulla enim eſt ſimilium ſanctitas & religio, quæ apud Deum nõ vileſcat, vbi humanũ cor deficit, & negatur Deo. Sic 4 Reg. 25. dicitur de magnifico Dei tẽplo. *Venit Nabuzardan princeps exercitus, ſeruus regis Babylonis in Ieruſalẽ Et ſuccendit domũ domini, & domũ regis, & domos Ieruſalẽ* Eſto, quod ob populi peccatum Deus tradident ciuitatem, & regiam ſuccendendam, at ſanctiſsimũ, cur non magis ſeruauit templum? Nihil in terra ſacratius, nihil ſanctius illo templo, cui Deus peculiariter aſsiſtebat, in quo oracula edebat, & victimas acceptabat, & monimenta ſuorum beneficiorũ erant. Cur ergo non magis tantæ ſanctitati proſpexit? Ait Rup. lib. 1. in Ierem. cap. 2. *Conſilij diuini eſt, quod pulchrum, & nobile Dei templũ in toto orbe tunc tẽporis vnum, & ſolũ, auro ditiſsimũ opere mirificum, religione inciytũ Babylonico igne conflagrari, ſpoliari, prophanari, occiſorũ ſanguine cõpleri. Erudiendus namq; erat mundus, ne putaret, quod habitator cœlorum Deus auro templi manufacti delectaretur, & non potius hominum fide, & bonis operibus, quibus intus in animæ tẽplũ illi praparatur quo ſolo delectetur, vbi adoretur, in quo videri, & præſens agnoſci dignetur, ſine quo fruſtra foris lãpadibus, vel auro templi manufacti requiratur.* Equidem omnia hæc externa auguſtiſsima, ſacratiſsima fruſtranea ſunt Deo, vel õge ab illo ſiunt intima humana mẽtis. Quid domus Dei, quid altare, quid vaſorum factorum tota religio? Sanè hęc nihili æſtimantur à Deo, vbi ab animis hominum excluditur. Sic Luc. 21. *Quibuſdã dicentibus de tẽplo, quod pulchris lapidibus, ac donis ornatum eſſet, dixit Ieſus: Ex his, quæ videtis, venient dies, in quibus non relinquetur lapis ſuper lapidẽ.* Plurimi æſtimabant alij tẽpli ſtructuram, altarũ religionem, Ieſus autem qui ſciebat Iudæorum perfidiam; nullum verbũ æſtimationis circa ea profert, ſed deſtructionis præſagium. Ait Theophyl. ibi: *Quibuſdã laudantibus ſtructuram templi, & quæ in illud oblata erant. Opinor autem illud deſcultus, & ornatus loqui, vt erant Cherubin, & ſimilia. Hoc enim forte dona dicit. Domiras vero ſibi horũ miratur, ſed & deſtructionem eorum prædicit.* Vbi adeò peruerſi putabãt Iudæorum animi; tota pretioſitas, & religioſitas templi tordere domino cæpit, & deſtructioni reſeruari. Nihil enim horum auguſtum eſt Deo, quãdo illi hominum corda negantur. Hinc Pſal. 77. *Et repulit tabernaculum Silo; tabernaculũ ſuum, vbi habitauit in hominibus.* Et cur tantum, & tam auguſtum tabernaculum à Deo repulſum fuit, & ruinæ datum? Rationem indicant illa verba, *vbi habitauit in hominibus*; inuẽta enim erant omnia illa ad hoc, vt Deus in hominum cordibus habitaret, quandiu ergo homines tales erant, vt Deum cordi haberent, tunc templa, altaria, ſanctuaria auguſtiſsima Deo erant, multoq; honore afficiebantur. Eo autem ipſo, quod homines à Deo deficerent, ſeſeque præberent indignos tãto habitatore, illa omnia ſtatim repellebantur. Quod acute notans Incognitus ſinit: *Cũ ergo non eſſent digni, in quibus habitaret Deus, merito repulit illud, quod non propter ſe, ſed propter illos inſtituerat.* Ex quo Ierem. cap. 7. iubetur ſtare in porta templi, vbique clamare ad vniuerſos: *Nolite confidere in verbis*

mendacij dicentes: Templum domini, templum domini, templum domini est. Egregium equidē mendacium est, quod dicas vel templa, vel sanctuaria fore honori Deo, & æstimationi, vbi hominum vita desciuerit à Deo. Vnde Theodor. ibi monebat: *Suadet igitur dominus, ne sidat templo, sed vitæ legitimæ, quam obrem subijcit, quod & domus Dei eadem patietur.* Despiciuntur sanctissima quęque à Deo, cum homines ab illo recesserint: id quod manifeste patuit in excidio Ierosolymitano: de quo, vt mauult Hugo, Thren. 4 dicit: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum?* Aureum illu templi decus fumo incendij contabuit, & ipsa sancta sanctorum dispersa, & combusta sunt; quando Iudæi cum currerunt ad sacrilegiū. Vt dicat Egesippus lib. 5 cap 2. *Quoties seditio? Quoties obsidio? Quoties bellum? Et nunquam illa vrbs peryit, nisi quando verum templum Dei domesticis manibus crucifixerunt. Quid vero aliud nisi sacrilegium fuit, cum impias manus extenderent in authorem salutis, cum lapidarent, cum verberarent, cum corriperent, cū occiderent? Tunc vere sancta eorum absumpsit ignis diuinus.* Ecce tibi cum Iudæi sacrilegi extiterunt; sanctissima eorum à Deo fuerunt despecta, & tradita incendijs.

Theodor.

Thren. 4.

Egesipp.

§. VI.

Hoc efficacissimum est ad conuertendos homines, si videant, quæ coluerunt idola prima dare pœnas.

ANtequam idololatræ populo verbum faceret, arripuit Moyses idolum, & comminuit, in puluerem que redegit. Nimirum ait: *Arripiensque vitulum, quem fecerant, combussit, & contriuit vsque ad puluerem.* Bonus præsul prius in Idolum desæuit, vt videntes subditi idola à se dilecta prima ire in pœnas, & confunderentur, & conuerterentur. Quis enim adeò amens est, qui non erubescat, & confundatur fidisse idolis, quæ vindictæ tempore prima in pœnas venire cernit? Hinc Exod. 7. volens Moyses Pharaonem ad mentem sanam conuertere, dum plagas immittit à flumine incipit, nō aquis, sed sanguine illud faciens fluere. Quippè ait textus: *Percussit aquam fluminis coram Pharaone, & seruis eius, quæ versa est in sanguinem.* Et cur prima plaga desæuit in fluminis aquas? Ait Procop. ibi: *Pœna, quæ primo irrogantur pe-*

Exod. 7.

Procop.

tuntur ab elemento aquæ. Siquidem Ægypty magnis, & diuinis honoribus coluerunt aquam, statuentes ipsam esse principium vniuersi. Proinde aqua primo afflignntur, vt discant, quam vanæ rei seruiant, & ad veram religionem hinc correcti proficiscantur. Sanè vt corrigantur homines, hoc efficacissimū est, si à se culta idola primo videant in pœnis. Si splēdētē pulchritudinē, quam sæpe adorauerūt, videant in tabū, saniēque conuersam Si ambitiosam dignitatis sedem, cui inseruierunt in cineres videant, & in faullas redigi. Quis his visis non resipiscat, & vanitatem suorum idolorum confusus contemnat? Sic Isaias ca. 1. *Cōfundētur enim ab idolis, quibus sacrificauerunt; & erubescent super hortis, quos elegerunt.* Vt erant Israelitæ idololatriæ habebant extra ciuitatem in lucis, & in arboribus hortorum idola sua quæ, necessum erat, vt prima sentirent spicula hostium ciuitatem obsidentium. Quid tunc? Animaduertentes miseri, quantum abessent idola à protectione præstanda ciuitati, quæ prima sub hostilium cursu cadebant, & confundebantur, & eorum inanitatem agnoscebant. Vnde ait D. Cyril. Alex. ibi: *Postquam aduenissent hostes, destitutusque à dys suis extitisset Israel, in idolis suis pudefacti sunt. Illos namque ante alios vna cum hortis, lucisque exustos conspexerunt, cum delubris ipsis, & altaribus. Excidere igitur spe, quando Deos suos pati conspicarentur, tunc denique intelligentes dictum illud à Deo: Vbi sunt dy tui, quos ipse tibi fecisti? Num surgent, & seruabunt te afflictissimis temporibus tuis?* Nunquam equidem citius cognoscent homines idolorum suorum inanitatem, quā vbi pressuræ tempore illa videāt primo à calamitate comprehendi Quæ tunc rei species auaris erit, cum videant aurum in cinerem verti? Quanta confusio ambitiosorem, cum aspiciant mundanas glorias ire in fumi nigredinem? Fallar, si quis non accipiat veritatis saporem, cum videat sub Deum a humana omnia decora prima euanescere. Hinc 1. Reg. 5. cum Philisthini captiuassent arcam domini posuerunt eam in ara iuxta idolum suum Dagon. Quid tunc? Ait text. *Altera die ecce Dagon iacebat pronus in terra ante arcam domini.* Insuper dicit: *Inuenerunt Dagon iacentem super faciem suam in terra coram arca domini, caput autem Dagon, & duæ palmæ eius abscissæ erant super limen; porro Dagon solus truncus remanserat.* Sic Dei potentia ab arcà Israelitica effulgēs primū ostēditur aduersus Philisthinos in comminuendo illorū idolo. Nondū aggrauata erat manus domini super Azotios; nōdū percutiente Deo putrescebāt eorū intestina, & iā Dagō Deus eorū trūcus

Isaiæ 1.

1. Reg. 5.

D. Cyril.

iacebat

iacebat in terra. Et cur prius idolum feritur; nisi vt vel ante supplicium videtes Allophili infirmitatem sui idoli, agnoscant discrimen ingens inter idola, & verum Deum, ad quem se conuertant? Ait Theod. ser. 10. de Prouid. *Theodor.* *Propterea Dagon quoque, quem illi sen Deum adorabant, ante arcam corruere facit, & eundem cultoribus illius spectandum exhibet, vt Allophili discrimen discerent* Et quidem efficacissimũ erat, vt docerentur verum Deum, eiusque docti vererẽtur potentiam, videntes idolum suum primas in pœnis, & supplicijs ferentem.

§. VII.

Honor in non merentibus lethalis.

ABaris tollitur vitulus, & in puluerem redactus euanet, sic enim dicit: *Arripiensq; vitulum, combussit, & contriuit vsque ad puluerẽ, quem sparsit, &c.* Et miror, quod saltem aurum ex quo conflatus vitulus erat, nõ magis cõtinuerit perdẽtis manus. Esto quod vituli forma corrumpi debeat, at materia auri cur non magis asseruatur? Aurum hoc præcipuum habet, quod ab omnibus asseruetur, mille claustris custodiatur, quod à nemine perdi sinitur. Cur modo aurum ius suum nõ seruat? Cur non magis se custodiri facit? Cur funditus perdi patitur? Erat aurum positum in diuino honore, cultũ accipiebat longe à se distantem, proprium vnius veræ diuinitatis, nec miror, quod tantus honor perditioni irreparabili esset ipsi auro; est enim semper honor non merẽtibus maxime lethalis. Ex quo *Basil. Sel.* monebat D Basil. Sel. orat. 9. *Si tibi, ò dilecte, in admirationem veniunt creaturæ, adora creatorem, si gaudes creatis, creatori ne dedecus asseras, caue etiam, ne conditoris gloriã res conditæ circumstruant. Namq; dignam creatore reuerentiam non admittit creatura: tantum honorem, vt pestem capitalem perhorrescit.* Pestis equidem est, & pestis capitalis, omni medicamini superior honor exuberans, qui non merentibus exhibetur. Fallar, si tantam perditionis vim imprimat hostilibus muris militare tormentum; quantam hominibus imprimit honor immeritus. Hinc Petro auertenti Iesum à voluptate patiendi dicit dominus Matth 16 *Vade post me Satana,* Iudæ autem summũ proditionis facinus aggredienti & osculum præbet, & ait Matth. 26 *Amice ad quid venisti?* Petrum Satanæ nomine percutit, proditorem amici vocabulo, & osculo extollit. Cur domine discipulum sic verberas, & proditorem amici honore excipis? Sanè asperum verbũ discipulum errantem corrigebat, amici autem honor proditorem immerentẽ ingenti vi ad ruinã propellebat. Sic in orat. 31. D Basil. Sel. fatur Iesus: *Cum agnosco discipulum, esto cõtumeliam dico, instruo, cum alieni sunt mores agritudo est insanabilis, & vnius ignorantia medeor, & alterius superbiæ vim affero.* Expende illud: *alterius superbiæ vim affero*: vbi osculum præbet, & amici honorem exhibet, dicit se illius superbiæ vim afferre, nulla enim res violentior, & pestilentior homini, quam ei exhibitus fauor, & honor indebitus. Quod clarius exprimens D. Amb. in Psal. 39. aiebat: *Grauiori telo tanta dignationis percussus est Iudas, quam si eum fulmine perculisset.* Supra fulmina violentior est immerẽti honor exhibitus. Vndè cauebat David Psa. 130. *Neq; ambulaui in magnis, neq; in mirabilibus super me.* Primũ reddit Symachus: *Neq; ambulaui in maiestatibus, neq; in transcendentibus me.* Cur hoc cauebat rex maximus? Ait D. Zeno ibi: *Magni enim periculi res est, si immodicis ambulemus.* Vbi ad meritorum mensuram, & modum non decernitur nobis honor, sed supra meritum est, in magno periculo versamur.

Basil. Sel. *D. Amb.* *Psal. 130* *D. Zeno.*

§. VIII.

Ad conspectum optimi Principis, subditi sibi sceleris conscij funditus eneruantur.

VNus Moyses adest, qui vitulum ab ingenti Israelitarum multitudine expetitum, & celebratum arripit, & conterit, & de tanto Israelitarum exercitu nullus musitare audet. Sanè totus quantus erat populus adierat Aaronem, & violenter vitulũ extorserat, quem in contemptum Dei & Moysi adorabat. Sed vbi apparet Moyses etiam si vitulum conterat, & conculcet, nullus obsistet, sed omnes timide tacent Et cur, qui in Aaronem furebãt pro vitulo, aduersus Moysem nihil faciunt? Quid timet in vno homine bellatorum exercitus tantus? Sanè timet sibi ab optimo principe conscientia crimine polluta nefario. Quãdo enim nocentes animi, vel ad conspectum optimi principis non enerũtur? Multi secreto aduersus Sidonium Apollinarem rebellauerãt, in Arelatensium ciuitate, cupiebantque hominem aliqua percutere infamia. Quid tũc? Rei prorsus inscius bonus Præsul venit in ciuitatem, & quod sibi acciderit narrat lib. 1. epist. 11. *In forum de more descendo, quod vbi visum est, illico expauit, vt ille ais, nil fortiter ausa seditio.*

Aly tamẽ mihi, pluſquam deceret ad genua pro volni, aly fugere poſt ſtatuas, oculi poſt columnas, aly triſtes, vultuoſique iunctis mihi lateribus incedere. Expende illa: *Illico expauit nihil fortiter auſa ſeditio*: quippè ad conſpectum boni principis animi ſeditionis conſcij illico expauẽt, & omnem cordis amittunt fortitudinem. Tale quid accidit Theodoſio Imperatori, cui rebellarat ingens exercitus multitudo, & vt ſolum caperent multi erant poſiti in inſidijs. Quarum inſidiarum prorſus inſcius Theodoſius poſt diuinum inuocatũ auxilium rebelles perſequitur, & ſolus in inſidiatores incidit. Quid tunc? Rem narrat, & expendit Paulus Oroſius lib. 7 cap. 35. inquiens: *Signo crucis ſe muniens Theodoſius ſignum prælio dedit, ac ſe in bellum, etiam ſi nemo ſequeretur, victor futurus immiſit.* Prima ſalutis via extitit arbitrio hoſtilium partium cõmes· qui cum ignarum Imperatorẽ circumpoſitis excepiſſet inſidijs, conuerſus ad reuerentiam præſentis Auguſti, non ſolum periculo liberauit, verum etiam inſtruxit auxilio At vbi ad contigua immiſcendæ pugnæ ſpatia peruentum eſt, continuo magnus ille, & ineffabilis turbo vẽtorum in ora hoſtium ruit. *Proſpexit ſibi humanæ conſcientiæ pauor: nam continuo ſeſe, parua ſuorum manu fuſa, victori Theodoſio hoſtilis proſtranit exercitus.* Quid pulchrius? Ad optimi Imperatoris vultum, ſic pauor nefariæ conſcientiæ rebelles exercitus occupauit, vt nihil fortiter poſſent agere. Ioſephus præſtantiſsimus dux Iudæorum ſtrictis gladijs, à ſuis militibus in mortem petebatur. Quid interea? Ipſe ait lib 3. cap. 14. de bello Iudaico, fatus: *Ioſeph autem cum alium nominatim vocaret, alium vultu ducis intuerctur, alterius dexteram prenderet, alium precibus exoraret varia mentis affectione diſtractus ferrum omnium à ſua cæde prohibebat. Illorum autem qui ducem in extrema quoque calamitate reuerendum putabant, debilitabantur dextræ, gladyque de manibus elabebantur, multi cum manus ei afferrent, ſponte ſua meas dimittebant.* Sic ducis reuerentia etiam rebelles furentes afficiebat.

Pau. Oro.

§. IX.

Impietatis nec vmbra, nec veſtigium ferendum.

ESto, quod vitulum arripuerit Moyſes, & contriuerit, cur in puluerem redegit, & exhibuit potandũ? Quippè ait: *Contriuitque ad puluerem, quem ſparſit in aquã, & dedit ex eo potum, &c.* Cur, inquam, non contentus eſt contriuiſſe idolum, ſed & in puluerem redegit, & ſparſit in aquam, vt biberetur, & decoqueretur? Laborabat bonus ne vel vmbra, vel veſtigium maneret impietatis. Ait D. Amb. epiſt. 56. ad Romulum: *Moyſes comminuit vituli caput, atque in puluerem redegit, vt omnia impietatis aboleret veſtigia* Hocigitur ſemper pie viuere volentibus curandum, ne vllum veſtigium, aut vmbra impietatis illorũ ob oculos maneat. Id quod ſcientes pueri illi Hebræi Dan. 1. repudiato cibo regio aiebat: *Dentur nobis legumina ad veſcendum, & aqua ad bibendum, &c* Poterat eſſe abſtinentiæ, & ieiunij rigor in cibis regalibus, in delicatis panibus, in preciosis vinis; cur ergo hi iuuenes tam operose regias dapes detrectabant, vel ipſos panes, & ſola petunt ſibi legumina dari? Erant in cæteris idolorum nomina, vt verbi gratia panis diceretur Ceres, vinum Bacchus ideò boni ad ſola legumina confugerunt, vel nomina, vel vmbras fugientes impietatis. Ait Theod. ſer. 8. de Prouid fatus: *Obſecrant, vt leguminum cibum illis largiatur, regias epulas abominati. & omni varias illas conuiuiorum lautitias exoſi. Has enim idolorum appellatione pollutas videbant.* Sic ſancti viri ſibi ab impietate timebant, vt nec vmbram, nec nomina impietatis ſibi ob oculos paterentur eſſe; etiam ſi ob id neceſſum fuerit ab omni eſca abſtinere. De quo plura à nobis dicta ſunt ſingulis in tomis Euangelicæ Hiſtoriæ.

Dan. Amb.

Dan. 1.

Theod.

Exod. 32. Dixitq; ad Aaron. Quid tibi fecit hic populus, vt inducere ſuper eum peccatũ maximum? Cui ille reſpondit: Ne indignetur populus meus. Tu enim noſti populum iſtum, quod pronus ſit ad malum. Dixerunt mihi: Fac nobis Deos, qui præcedant nos, huic enim Moyſi, qui eduxit nos de terra Ægypti, neſcimus, quid acciderit. Quibus ego dixi: Quis veſtrum habet aurum? Tulerunt, & dederunt illud mihi, & proieci illud in ignem, egreſſuſque eſt hic vitulus.

§. X.

§. X.

Sacerdoti, crimini dandum, quod amissæ religioni superviuat.

NOndum audierat Moyses Aaronis facinus, vt licet coactus fabricauerat vitulum, & tamen Aaronem videns illum obiurgat, dicens: *Quid tibi fecit populus hic, vt induceres super eum peccatum maximum?* Solum videns Aaronem, & adhuc eius factum ignorans, tamen quasi inductorẽ nefarissimi sceleris obiurgat. Cur bone sic castigas quẽ adhuc nescis deliquisse? Explora prius, vt se gessit Aaron, & cum videas eius crimẽ tunc obiurga? Sed prudentissimus iudex vt puniat sacerdotem, solum attendit, quod explosa vera religione, verique Dei sui cultu, ipse viuat. Nũquam enim non est crimen puniẽdum in sacerdote, quod religioni explosæ superviuat. Huc spectans Lyppoman. in cat. inquit: *Sacerdoti impingitur populi prauaricatio in Deum, qui animam suam prodere magis debuisset, & elegisse mortem citius quàm tantum admisisse sacrilegium. Adduxisse pernitiem accusatur, quod non summo conatu fuerat amolitus.* Merito vbi Dei cultus extirpatus videbatur, & sacerdos viuus; ei totum crimen attribuitur, vt qui vitæ profusione debuisset resistere facinori, & nullo modo extinctæ religioni superviuere. Hinc Titus Imperator dum Ierosolymam expugnat, benignissimus in omnes Iudæos veniam petentes, & salutẽ, in solos sacerdotes fuit seueriſsimus, quod superviuere vellent templo extincto. Rem memorat Egesippus lib. 5 cap. 45. fatus: *Cũ templum exureretur,: sacerdotes cõfectis fame, & siti vitam rogarũt. Quos Titus insilit occidi, degeneris animi esse respondens, vt templo, & muneri cuperent superviuere.* Sic nobilis Imperator dũ honorat Iudæos fugientes ab excidio, & ad se cõfugientes, sacerdotibus vertit crimini, quod pereũte templo, & aris veri Dei pereuntibus, malint ipsi viuere, & nõ prorsus cum religione perirẽt. Hinc 1. Reg. 4. mirabar, quod Heli permitteret filijs suis, quod ferrent domini arcam in castra. Dicit enim textus: *Misit ergo populus in Silo, & tulerunt inde arcam fœderis domini exercituum sedentis super Cherubim, erantq; duo filij Heli cũ arca fœderis domini, Ophni, & Phinees.* Sed quomodo permisit Heli, quod arca in prælij discriminibus esset, & quod filij arcam comitarentur? Sanè vbi cedendum fuit populo petenti arcam ad certamina; cõsultissime pater, & filios suos eidem discrimini tradidit, ne sacerdotes superniuerent arcæ. Quippè ait Iosephus lib. 5. Ant. cap. 11. *Venit igitur arca in exercitum, & cum ea pontificis filij accepto à patre mandato, si amissa arca viuere sustineant, ne vnquam in conspectum sibi veniant.* Sic crimini dabatur sacerdotibus, quod post amissam religionis arcẽ ipsi viuere amarent, quorum est pro religione vsque ad vitæ profusionem stare. Quod fecerũt isti Heli filij, de quibus dicitur ibi: *Arca domini capta est duo quoque filij Heli mortui sunt Ophni, & Phinees.* Qui & si pessimi fuerant adeò vt vocarentur filij Belial 1. Reg. 2. *Filij Heli, filij Belial nescientes dominum, & eá officium sacerdotum,* & propterea decreta illis fuerit à Deo mors, tamen indè creduntur omnia scelera sua expurgasse, & salutem æternam obtinuisse, quod noluerint superuiuere amissæ arcæ. Id quod docet Abul. ibi quæst. 17. quidquid enim antea fecerint, saltem in hoc se Deo addictos maximè præbuerunt, quod cum possent forsitan vitam fuga captare, vt fecerunt alij, noluerunt vitam sine Dei arca. Ijs non absimiles illi, de quibus ait Egesipp. lib 1 cap. 17. *Itaq; conclusi vndiq; alij se præcipitabãt, alij patriæ incendys exurebantur. Sacerdotes tamẽ vsq; ad vltimum officium religionis perseverabant, hortantes se inuicem, ne in posterioribus ponerent officium religionis, quam salutis præsidium: rectè secũ agi, si pietati impenderent quod deberetur necessitati, pulcherrimumq; si in patriæ sinu sepeliri liceret. Quid autẽ iuuaret videre, & superstitem viuere religionis? Præclarum potius opus muneri commori pio.* Sic ibi.

Lyppom.

Egesipp.

1. Reg. 4.

1. Reg. 2.

Egesipp.

§. XI.

Qui non obnititur sceleribus, quæ ab alijs fiunt, cum illis damnatur.

NOn vidit Moyses Aaronem idolo procumbentem, nec in eius solemnijs iubilantem, & tamen illum, vt reum nefarissimi sceleris arguit, aiens: *Quid tibi fecit hic populus, vt induceres super eum peccatum maximum?* Et merito, quia non cernitur obstitisse, sed magis acquieuisse Deos postulantibus, quasi reus damnatur, eadem enim pœna manet eos, qui non obsistunt, ac eos, qui perpetrant mala. Dum Herodes conuiuio exciperet omnes proceres Ierosolymitanos; iussit Ioannem interfici in carcere Matth. 14. *Misit, & decollauit Ioannem in carcere. Et allatum est caput eius in disco, & datum est puellæ.* Quid scelestius? Quid conuiuantibus omnibus exitialius?

Matt. 14.

lius? Sanè caput illud sanctissimum in disco allatum, omnes simul discumbentes damnabat, quorum nullus ausus est obsistere mor-
Paschas. ti nefariæ. Vndè Paschas. lib 7. in Matth. sic exclamat: *O ferculum crudele! O discus rosis respersus sanguinis, sed cõiuantibus valde exitialis: quia in tanto conuiuio nemo fuit, qui prohiberet audaciam Regis, quin imò, vt scriptura ait: Propter eos, qui pariter sedebant iuste dari. Quo facto omnes sceleris sui facit esse consortes.* Vbi nullus obsistit, nullus repugnat operi nefario, sed omnes tacent, simul cum ingenti supplicio omnes peruadet reatus. Quæ enim crimina non curas vitare, quantum in te est, ea etsi ab alijs fiant, tibi imputantur, & accerrimas pœnas pro illis dabis. Hinc Iudæi quando Iesum repudiarunt, & Barabbam elegerunt, omnia Barabbæ homicidia sibi applicarunt, clamant enim Ioann.
Ioan. 18. 18 *Non hunc, sed Barabbam.* Circa quæ D. Chrysost. ser. 3. de Pass Iudæam affatur: *In vtroque rea teneris, & exitio innocentis, & absolutione latronis. Et quamquam sacrilegium impacta crucis omne nefas excedat: tamen & illi aduersum te iudicium, ideſt diem vltionis expectant, quorum Barabbas latro sanguinem fuderat, quia participasse est scelus homicidy, veniam meruisse latroni.* Vnus equidem Barabbas homicida fuerat, sed quia Iudæi homicidæ hominis libertati non repugnarunt, sed potius acquieuerunt, ideò homicidiorum pœnæ illos misere expectant. Et iuxta nefarissimum illud scelus compactæ in filium Dei crucis, adhuc non dissimulatur hoc in Iudæis, quod non obsistant libertati hominis latronis, & homicidæ, sed indè etiam petuntur ad supplicium. Vt horreamus nos pro viribus, non obsistere malignis, quando in conniuentia maximum est salutis æternæ discrimen; in resistentia autem nunquam
3. Reg. 18 nõ est gloria immarcescibilis. Habes 3. Reg. 18. de Abdia dispensatore regiæ domus Achab: *Abdias autem timebat dominum valde. Nam cum interficeret Iezabel prophetas domini, tulit ille centum prophetas, & abscondit eos, &c.* Ecce tibi tota Regia furebat in Dei prophetas; edicta publicabantur de illis interficiendis, Abdias autem nihil veritus contra edicta, contra reginæ rabiem prophetas abscondebat, sustentabat. An ideò periit? An ideò aliquid mali passus est, quod reginæ obsisteret crudelitati? Imò indè immensa
Theodor. sunt bona lucratus. Ait Theodor ser. 8. de Prouidentia: *In his quidem quibus Deus oppugnabatur, nequaquã debitum officium heris suis detulit, legesque contra vniuersalem omnium creatorem ridendas putans, harum quidem auctores odio habebat, & cum istud obsequium summam putaret pernicium, quos perdere iussus erat, salute dignabatur, mortem videlicet pietati iunctam vitæ impiæ honestiorem iudicans. Proindè nequaquam illi abominabilis horum impietas nocuit.* O famuli regij præstantiam! Ipse obsequentissimus in omnibus, in ijs, quæ Deo aduersabantur, obsequium summam pernitiem putabat, & amabat impijs herorum potẽtium obluctari conatibus. Vndè nihil illi nocuerunt potentium mala. Sed accipe aliud ex Ierem cap. 38. vbi instãtibus proceribus regni, de mandato regis Sedeciæ Ieremias mittitur in lacum profundissimum, vt ibi moriatur. Quid tunc? *Et egressus est Abdemelech de domo regis, & locutus est ad regem, dicens: Domine mi rex male fecerunt viri isti omnia quæcumq; perpetrauit contra Ieremiam prophetam mittentes eum in lacum.* Ecce vnus eunuchus inuentus est in Regia, qui audeat regi obsistere, & aduersus omnes proceres pro propheta stare. Et quid indè ortum fuit? Quando rex, & optimates periere, ipse Abdemelech solus euasit. Sic Ierem. 39 *Vade, & dic Abdemelech Æthiopi,* *Ierem. 39*
dicẽs: Hæc dicit dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego inducam sermones meos super ciuitatem hanc in malum, & non in bonum, & erunt in conspectu tuo in die illa: Et liberabo te, &c. Quid diuinius? Pereunt omnes, qui mala fecerunt principes; & vnus eunuchus, qui illis obstitit, euasit liber. Ex quo Theod. ser. *Theod.*
8 de Prouid. *Sed Abdemelech quidam famulus Æthiops eunuchus, nec aulæ regi exosum, nec regnantem in hac impietatẽ, nec contra prophetam conceptum furorem, nec seruitutis miseram conditionem animo voluens, iniustam regis sententiam reprehendit, iniquissimum in prophetam patratum facinus accusat, aulamq; iusta pœna perterret. Atque regis consiliarius fit famulus, &c.* Sic humilis, & abiectus famulus fit Regi à consilijs, summumque honorem adipiscitur, dum audet regijs criminibus obsistere.

§. XII.

Ingenuis viris pudoris confusio acerbior est, quam mors ipsa:

QVi acerrimus popularium criminum vltor obuios quoq, reos gladio trãsfigit; quem authorem criminum notat, solis verbis castigat, dicit enim ad Aaronem: *Quid tibi fecit hic populus, vt induceres super eum peccatum maximum?* Sic inductorem tanti criminis solis verbis castigat, qui cæteris reis statim mortem infert. Cur non seuerior in Aaronem Moyses? Cur non

non maiori illum percutit vulnere? Equidē integerrimus iudex pepercit hominis verecundiæ; erroris namque pudor, & confusio acerbior est ingenuis hominibus quam vel mortis punitio. Pulchre Sidonius Apollin. *Sid. Apol.* lib. 4. epist. 23. monebat quemdam patrem, de filio pro peccato confuso: *Ille confusus erubuit; nil impudenti excusatione deprecatus errorem: sed ad cuncta conuictum cum redarguerem, verecundia innxit comites lacrymas. Rogo ergo sis clemens in se severo, & dominum sequens non habeas te iudice reum, se profitente damnabilem, quem si inaudita genera pœnarū iubeas inexoratus excipere, non potest amplius per te dolore, quam per se pudore torqueri.* Nō amplius torquent virum ingenuum inaudita genera pœnarum, quam erroris verecundia, & confusio. Non sic affligitur homo ingenuus verbere, aut vulnere lethali, vt affligitur commissi confusione, & verecundia. Hinc dominus Israelitarum peccatis offen- *Isaiæ. 1.* sus clamat Isaiæ cap. 1. *Audite cœli, & auribus percipe terra, quoniam dominus locutus est: Filios enutrini, & exaltaui: ipsi autem sprenerunt me* Contēptores vocat, tantiq; criminis reos accusat corā cēlo, & corā terra, & nullo illos vulnere percutit. Cur Domine non magis eos percutis, quos contēptores tui vocas? A verbere abstinet dominus dum eorū crimen palam coram omni creatura arguit, ratus ingenuis hominibus duriorum esse reatus confusionem ipsa morte. Ait D. Zeno *D. Zeno.* lib. 3 ser. 35 *Quia apud sapientes, & honestos grauius est aliqua nota confundi, quam mori. Deus Iudaicum populum luxuriæ æstu exuberante corruptum publica increpatione confutat, cœlum, terramque testes citat.* Dum corā reos arguit dominus, non minor, quod à verbere abstineat, quando honestos viros plus afficit commissi confusio, & verecundia, quam alia quæuis grauissima corporalis pœna. Et quis nesciat verecundiæ tormentum? Fallar si quo alio magis homines deterrentur. Quo *Cant. 1.* spectat illud Cant. 1. *Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te amica mea. Pulchræ sunt genæ tuæ, &c.* Siue vt ex Græco: *Equæ meæ in curribus Pharaonis assimilaui te propinqua mea. Quid pulchra facta sunt genæ tuæ.* Quibus maxime ponderandus est transitus iste de similitudine equæ ad pulchritudinem genarum. Quid è quæ egenis? Si equæ assimilata est, cur profers genarū pulchritudinē? Merito vbi similē equæ spōsam meminit, ad verecundiæ confugit sedes, nempe ad genas, quasi ad validissimum frænum, nullis enim ferreis lupatis adeò comprimitur ferocitas equi, vt comprimitur mens humana verecundæ confusionis metu. Sic tres Patres apud Theodoretum: *Cum equo te similem dixerim velocissimo, in maxilla tua non indiges fræno; gena enim tuæ sunt ornatissimæ, & fræni loco naturali pudore sunt pradita* Valet equidem frænum ad comprimendam ferocitatē equi, quamuis tamen anima fidelis similis sit velocissimo equo, non est illi necessarium frænum, verecundia illi sufficit pro fræno, cuius aculeis plus comprimitur, quam omni alio afflictionis fræno. *Theodor.*

Exod. 32. Videns ergo populum Moyses, quod esset nudatus, spoliauerat enim eum Aaron propter ignominiam sordis, & inter hostes nudum constituerat, & stans in porta castrorum ait: Siquis est domini iungatur mihi. Congregatique sunt ad eum omnes filij Leui.

§. XIII.

Pauperes & nudi male habent in iudicijs humanis.

NOn prius armatur Moyses in necem reorum, quam illos videt nudos, omnique auro ab Aarone fuisse spoliatos. Sic enim ait textus: *Videns ergo Moyses populum, quod esset nudatus, spoliauerat enim eum Aaron propter ignominiam sordis, & inter hostes nudum constituerat, & stans in porta castrorum ait: Siquis, &c* Prius nudos videt, & spoliatos, & tunc in vindictam armatur. Prō Deus immortalis, quam misere agunt nudi, & pauperes in iudicijs humanis! Sanè ex quo Aaron homines auro spoliauit, nudosque reliquit, sic eos reliquit etiam in iudicium fratrum, quasi inter carnifices & hostes collocaret. Quando enim nudus non male habuit apud iudicium humanum? Etsi in Moyse æquissimum. Notissima est historia Dauidis, quando abiectis aureis armis Saulis cum paupere pera, & baculo perrexit aduersus Philisthæum, quem & occidit. Tunc ait textus 1. Reg. 17 *Eo autem tempore, quo viderat Saul Dauid egredientem contra Philisthæum, ait ad Abner principem militiæ, de qua stirpe descendit hic adolescens?* Et quidem Saul optime nouerat paucis antea mensibus Dauidē, quem apud se retinuerat, & intime dilexerat, & à patre ipsius datis literis petiuerat, & ar- *1. Reg. 17*

migerum suum fecerat. Cur tã cito obliuiscitur puerum sibi dilectum, vt de illius genere interroget? Non erat obliuio, sed cõtemptus, sed despectus pueri; nam qui antea fuerat in delitijs, tunc erat in habitu splendenti, vt cæteri aulici iuuenes, & totus aureus erat; vnde non miror, quod acceptus esset regi; modo apparebat nudatus auro, vilibus pastoris vestibus indutus, inde male habet apud re-

Cyr. Ale. gem, & patitur contemptum. Ait D. Cyril. Alex. 6. cap. 19. *Cum enim Dauid adolescens Goliam viris fortibus formidabilem strauisset, ait Saul ad Abner: Cuius est iste puer Abner? Certe armiger eius fuerat, citharam coram eo crebro percusserat, & nunc quis esset interrogabat. Quasi enim non cognoscebat, in quo habitum pastoralem contemnebat* Non potuit nuditas, & pauper vestis apud iudices humanos non pati despectum, & contumeliam. Caue homo humana iudicia; si pauper sis, si nudus sis, & tui errores eo te ducant, vt sistaris tribunalibus sæculi, pro nihilo contemneris vsque ad necem. Captiui, & spoliati erant Israelitæ apud Persas, quando Aman illos co-

Æster. 3. ram rege accusauit Æster cap. 3. Quid tunc? Ait text. *Tulit ergo rex annulum, quo vtebatur de manu sua, & dedit eum Aman filio Amadathi de progenie Agag, hosti Iudæorum, dixitque ad eum: Argentum quod tu polliceris, tuum sit; de populo age, quod tibi placet.* Hæc dixit rex, & statim omnium Iudæorum mors decreta est; *Statimque in Susan pependit edictum Rege, & Aman celebrante conuiuium, & cunctis Iudæis, qui in vrbe erant, flentibus.* Apud

Caietan. Caietanum legitur: *Et ciuitas Susan fuit turbata.* Esto quod Iudæi fierent sortem suam, ciuitas cur turbabatur? Ait Carthus. *Ciuitas*

Carth. *turbabatur, vt pote Iudæis captiuitatis compatiens.* Quibus illud maxime expendendum est, quod vbi Iudæi morti adiudicabantur, dicatur ciuitas esse, *Iudæis captiuitatis compatiens* Cur non potius dicatur compatiens Iudæis mortis, Iudæis occisionis? Cur in re adeò lethali maluit meminisse captiuitatis Iudæorum, quam mortis iam determinatæ? Sapiẽter captiuitatis meminisse maluerũt, vt cui attribuẽda erat durissima mortis sentẽtia; quippè quod Iudæi captiui, & spoliati essent, ideò tam dure in iudicio habebant, vt regis sententia ad mortem ducerentur. Trahit equidem paupertas, & nuditas super se vniuersas seueritatis, & lethiferi rigoris sen-

Prou. 6. tentias Quo spectat illud Prouerb. 6. *Veniet tibi quasi viator egestas, & paupertas quasi vir armatus.* Chaldæus legit: *Et paupertas quasi vir rectus*, hoc est, quasi iudex rectitudini, & ferieæ obseruantiæ legum seruiens, qui nihil rigori nouit auferre. Nunquam enim cum paupertate, & nuditate non veniunt in hominem omnes seueritates, & rigores legum, nec est iudex, qui rectus, & iustus in pauperes nolit esse Quo traho D Basilum in cap. 3. Isaiæ fantem: *In pauperes insuper à nobis iniuria committitur merito in ius vocanda, vt cum in proprijs eorum peccatis ipsos acriter attingimus, & palam traducimus, à nullo probri genere nobis temperantes, zelum quidem Dei in pauperes acrius ostendentes, & proinde multos inopum confundentes.* Sic iudicij humani seueritas tota est in pauperes. D. Basil.

§. XIIII.

Nudus, & pauper homo vel ipsos fratres habet hostes, carnifices que.

NVdauit quidem Aaron plures Israelitas, quando spolians eos auro pro vitulo fabricando depauperauit, nudosque reliquit. Sed illud notandum, quod non solum dicantur ij nudi relicti, sed nudi relicti inter hostes Ait enim textus: *Et inter hostes nudum cõstituerat.* Et quos inter hostes? Hostis nullus extrinsecus apparebat, intrinsecus omnes erant fratres ab vno Iacobo patre venientes, quoquo se quisque verteret & cognatos, & fratres videbat. Qui ergo erant hostes? Sapienter putat noster Sahianus, quod hostes dicti sunt ipsissimi fratres, vbi enim Aaron nudum auro constituit populum, etiam si eum constituit inter fratres, & cognatos, constituisse illum merito putatur inter hostes, inter carnifices. Quãdo enim homo pauper & nudus non habet hostes, & carnifices ipsos fratres? Ait Prouerb. 19. *Multi colunt personam potentis, & amici sunt donatribuentis. Fratres hominis pauperis oderunt eum.* Non est nobis immorandum in quærendo, qui sint hostes hominis nudati, & depauperati, vbi enim sese occasio offerat, ipsi eius fratres hostiles in eum ostendent animos. Tã longe abest pauper, vt eius errores inter cognatos, & notos abscondantur, quim potius, & fratres hostes, & carnifices experiantur. Accipite Ecclesiasticũ cap. 13. fantem: *Diues cõmotus confirmatur ab amicis suis, humilis (hoc est pauper) autem cũ ceciderit expelletur & à notis. Diuite decepto multi recuperatores: Locutus est superba, & iustificauerunt illum. Humilis deceptus est, insuper & arguitur: Locutus est sensate, & non est datus ei locus. Diues locutus est, & omnes tacuerunt, & verbũ illius vsque ad nubes perducent: pauper*

Prou. 19.

Eccl. 13.

per locutus est, & dicunt: Quis est hic? & si offenderit, subuertent illum. Expẽde hominis pauperis conditiones, vt in lapsibus expellitur etiam â notis, in deceptione arguitur, in offensione autem penitus subuertitur, quippè, *si offenderit, subuertent illum.* Ait Carthus. *subuertent, id est, reprobabunt, & acriter punient* Nulla venia datur pauperi, vel fratres erunt punitores acerrimi, vel carnifices illius. Carthus.

Exod. 32. Si quis est domini, iungatur mihi. Congregatique sunt ad eum omnes filij Leui. Quibus ait; Hæc dicit dominus Deus Israël: Ponat vir gladium super femur suum. Ite & redite de porta ad portam per medium castrorum, & occidat vnusquisque fratrem, & amicam, & proximum suum.

§. XV.

In hoc clarissimè spiritus Dei ostenditur, si affectum cognatorum Deo subijcias.

QVi domini sunt, vocantur, vt fratres, & amicos, & proximos idololatriæ reos trucident. Sic enim dicit: *Si quis est domini, iungatur mihi: & occidat vnusquisque fratrem, & amicum, &c* Durissimum est homini fratres, parentes, cognatos, & amicos perdere; ad quod munus Deo exhibendum merito vocantur, qui domini sunt, hoc est, qui diuino aguntur spiritu. Clarissime enim ostendis in te diuinum spiritum, si affectum erga parentes, & cognatos, & amicos Deo subijcias Hinc Philisthæi cupiẽtes experiri, an quæ agebantur percussiones ad præsentiam arcæ, venirent ex Dei spiritu, & virtute ibi commorante, sic aiunt: *Arripite, & facite plaustrum nouum vnum: & duas vaccas fetas, quibus non est impositum iugum, iungite in plaustrum, & recludite vitulos earum domi. Tolletisque arcam domini, & ponetis in plaustro: & dimittite eam, vt vadat. Et aspicietis, & si quidem per viam finium suorum ascenderit contra Bethsames, ipse fecit nobis hoc malum grande.* Quantum hoc, quod vaccæ irent recta ad Bethsames, vt inde colligerent Dei spiritum, & virtutem esse in arca, à quo tot percussiones idololatrarum proficiscebantur? Equidem quod vaccæ vitulos non meminissent, nec curarent, sed spretis illis recta contenderent referre suis arcam; id indicium erat Dei ibi assistentis, & clarissimum, & singularissimum. Sic enim ait Theodor. quæst. 13. *Intrinsecus autem absque auriga dimissis vaccis, expectabant, vt viderent an ad vitulorum mugitum reuertantur, an ad aliam viam declinent, relicta via, quæ fert ad Hebræos, vt si ex his, quidem duobus fieret alterũ, tamquam imi ecclesiam eo deferrent arcam. Sin autem vaccæ alys vijs relictis, & spretis suis vitulis, abeant ad terram Israeliticam, vere cognoscerent illas plagas fuisse a Deo immissas.* Ecce tibi vt vel æreæ idolatræ ad cognoscendam diuinam virtutem assistentem arcæ, à qua tot mala proficiscebantur, id explorant, an vaccæ ferentes arcam sciant prorsus spernere suos vitulos, vt muneri suo satisfaciant. Quando autem vel filiorum affectus naturalis subijcitur muneri diuino, manifeste ostenditur inibi adesse Dei manus. Quis enim non credat Deum interesse plagis illis inter quas inferendas videntur contemni, & despici proles à matribus? Hoc equidem proprissimũ est Dei, quod despiciantur cognati, vbi diuino muneri impedimento fuerint. Hinc cum Iesus Matth. 12. moneretur de præsentia matris cognatorumque ait: *Quæ est mater mea & qui sunt fratres mei?* & mirabar, quod Iesus non agnoscat matrem, cũ inde suam pietatem commendet, quod & oues suas cognoscat. Ioan. 10 *Ego sum pastor bonus & cognosco oues meas.* Oues cognoscit bonus pastor, & de matre interrogat? An quia ea mater non erat? Absit, imò inde mater ostendebatur esse, quod auocans Iesum â diuino munere velut ignorabatur Clarissimum enim est indicium absistentis diuinitatis, quod vbi officiunt diuino muneri cognati, spernantur. Vnde in filio Dei Ieu acute asserit Tertul. lib 4 contra Marcion: *Cæterum ex hoc magis matrem, & fratres confitebatur Iesus quod illos nolebat agnoscere.* Adeò est proprium diuini spiritus, quod cognati impedientes spernantur, contemnantur; vt si filius Dei vellet manifestare suos cognatos, nullo euidentiori signo illos videretur manifestare, quam repellendo, & quasi spernendo eos, vbi illi saluti obstarent negotiandæ. Hoc enim eorum, qui spiritu Dei gaudent, signum est singulare Hinc Gen 22. *Tentauit Deus Abraham, & dixit ad eum: Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis Isaac, & vade in terram visionis, atque ibi offeres eum, &c.* Theodor. Matt. 12. Ioan. 10. Tertul. Gen. 22.

&c. Esto, quòd Deus vellet tentare Abrahamum, cur illum in re adeò noua, & naturæ ipsi repugnanti, nempe in occisione dilectissimi filij maluit tentare, nisi quia simul volebat ostendere, quantam coniunctionem, & amicitiam Abrahamus haberet cum diuinitate? Ait D Basil. Sel. orat. 7. *Naturæ fluctus Deus in iustũ sustollit, vt amicitiæ diuinæ nundinatorem admireris.* Vt strictissimum amicitiæ vinculum inter Abrahamum & Deum ostenderetur, illi percussio filij mandatur, tunc enim clarissime quantum Dei habeas, videtur, cum facis, vt omnes affectus naturales erga cognatos, Deo subiaceant. Basil. Sel.

Exod. 32. Feceruntque filij Leui iuxta sermonem Moysi. Ceciderunt que in die illo quasi tria millia hominum. Et ait Moyses: Consecrastis manus vestras hodie domino, vnusquisque in filio, & in fratre suo, vt detur vobis benedictio.

§. XVI.

Quæ fortuna dicitur prophanis, iustis hominibus est diuina gratia.

NOn dubitant Leuitæ strictis gladijs aduersus innumeram multitudinem reorum insurgere, erant enim in populo illo quadringenta millia virorũ, qui possent pugnare, fereque omnibus his sese obijciunt pauci Leuitæ armati Et quod mirere magis hostiliter tot reos insequentibus Leuiti paucis, nullus obsistit, sed cęsis passim tribus millibus incolumes, & integri cæsores manent. Ait enim: *Feceruntque filij Leui iuxta sermonem Moysi. Ceciderunt que in die illo quasi tria millia,* &c. Quale fuit hoc Leuitarum decus, quod pauci sine obsistentia de tot millibus triumpharent? An cœtui militari, fortunæve attribuendum, an diuinæ gratiæ? Id prophanus aliquis fortunæ, & euentui militari attribuerit, quando plenæ sunt militares historiæ similibus euentibus; at ego qui Leuitarum sanctitatem in illo facinore veneror, id diuinæ gratiæ deputo. Est enim iustis viris Dei gratia pro fortuna, & euentu. Nobilissimus quidam Macedonum dux nomine Alexander dum pro Romanis aduersus Ierosolymitanos pugnat, sese medius inter confertissimos hostes coniecit, & multis trucidatis, ipse sine vulnere euasit. Similiter & Dauid 2. Reg. 21. dum pugnat aduersus Philisthæos, & in maximum deuenisset discrimen, tamen occiso Philisthęo, euasit liber rex. Ait enim textus: *Deficiente autem Dauid, Iesbibenob, qui fuit de genere Araphæ, cuius ferrum hastæ trecentas uncias appendebat, & accinctus erat ense nouo, risit se percutere Dauid. Præsidioque ei fuit Abisai filius Sarviæ & percussum Philisthæum interfecit* Compendite modo Dauidem cum Alexandro illo, vterque aduersus hostem superiorẽ viribus pugnat, vterque liber euadit hoste interfecto. Sed quo auxilio? Sanè euasionem suam Alexander fortunæ attribuit, & militaribus cuentibus, suam autem Dauid diuinæ gratiæ Accipite Egesippum lib. 5. cap. 19 de vtroque dicentem: Alexander appositis imagerscalis murũ ascẽdit, fugatisque præsentibus, qui de muro repugnabãt solus se in vrbem deiecit Immodicus animus, ac victoriæ auidus in hostes prosiluit, cessere agmina, sed quantos poterat solus prosternere? Per diuersas vrbis plateas circumfunderentur hostes, si in vnam partem Alexander incubuerent, alijs post se circumvallandi copiam daret. Retorquebat itaque victor agmina ruentium; ne à populo circumdarentur. At illi conserti inter se vigere cæperunt, insonuere super eum telorum vis maxima, resultabat galea tinnitu, clypeus fragore iaculorum Fuit igitur alacritatis quod ruentem infregit, hostem deiecit, in vrbem solus tuto saltu sese prorupit, impetu suo fugauit populos: fuit tamen etiam euentus, qui maxime duci necessarius est, quod tantis ingruentibus populis, tot sagittarum iaculis, tot ruentibus spiculis, nullus fuit lethali vulneri locus. Ingressi sunt Macedones prærupta porta, sic temeritas victoriam inuenit, & euentus periculum in gloriã vertit. Noster quoque Dauid cũ pugnaret aduersus gigantes, inuectus in hostem, à tergo percussorem hebebat, sed libriantem ictus suos comes regis Abisai preuenit *Verum Alexandrum euentus seruauit, prophetam gratia* Quid pulchrius? Equidem iustis hominibus Dei gratia pro fortuna est. Quidquid prohanis dat casus, & fortuitus euentus, id suis affectis dat diuina gratia. De Ecdicio quodam Gallorum duce ait Sidon. Apoll lib. 2. epist. 3 *Vix duo de viginti equitũ sodalitate comitatus aliquot millia Gothorum non mirus die, quam campo medio transisti. Ad nominis tui rumorem, personæque conspectum, exercitum exercitatissimum sinpor obruit, ita vt* Egesipp. Sid. Apol.

vt præ admiratione nescirent duces pertis inimica, quam se multi, quam te pauci comitarentur. Subducta est tota protinus acies in supercilium collis abrupti, quæ cum prius applicata esset oppugnationi, te viso non est explicata congressui. Interea tu cæsis, quibuscumque optimis, quos nouissimos agmini non ignauia, sed audacia fecerat, nullis tuorum certamini extanto deficeratis, solus planitie quam patentissima potiebare, cum tibi non daret tot pugna socios, quot solet mensa conuiuas. Sic explicat fortunatissimi ducis victoriam, qua vnus exercitatissimum exercitum perterrefecit, & cæsis hostium multis inuulnerabilis ipse euasit, & liber. Attamen in tam nouo, ac inusitato euentu nihil meminit diuinum. E contra textus sacer dum nõ multum abs nilem victoriam
1. Reg. 14 narrat à Ionatha reportata, ait. 1. Reg. 14. *Ascendit autem Iona has manibus, & pedibus reptans, & armiger eius post eum. Itaque cum vidissent faciem Ionatha, alij cadebant ante Ionatham, alios armiger eius interficiebat sequens eum. Et facta est plaga prima, qua percussit Ionathas, & armiger eius quasi viginti virorum in media parte iugeris, quam par boum arare consuevit. Et factum est miraculum in castris, & per agros, sed & omnis populus stationis eorum qui erat ad prædandum obstupuit, & conturbata sunt castra, & accidit quasi miraculum à Deo.* Compone modo Ecdicium illum, & Ionatham, vterque paucis comitatus erat, vel potius vterque solus aggreditur hostes plurimos, ingentes exercitus. Ad vtriusque præsentiam exercitus exanimantur, obstupescunt, cadunt, & vterque occisis plurimis liber euadit. At in Ecdicio nihil diuinum notatur; in Ionatha bis dicitur illud facinus miraculum à Deo. Et cur sic curauit scriptor Ionathæ facinus attribuere miraculo Dei, cum videatur par fuisse illis, qui ab alijs ducibus fiunt? Gessit se Ionathas in hoc facinore vt fidelissimus Dei seruus, quod sapienter probat Theodor. quæst. 31 in præsenti, ideô eius facinus auxiliatrici Dei gratiæ debuit attribui, quod enim in alijs facile videtur euentus, aut fortuna, in fidelibus suis manifeste operatur Dei gratia.

§. XVII.

Impij in ipso fælicitatis culmine solent perire.

NOtanter posuit textus: *Ceciderunt que in die illo quasi tria millia, &c.* nimirum in die solemnijs, festisque dicata, in die chorearum, & conuiuiorum; quando populus nihil, nisi gaudia cogitabat; tunc, & luctus, & mors aduit. Proh impiorum misera conditio! Solent equidem impij è fælicitatis culmine ad mortem rapi. Merito de impio dicitur Iob cap 18. *Decipula illius super semitam.* Non enim in angulis & absconditis paratur laqueus capiendis impijs, sed media in via, cum plantori, feliciorique cursu fælicitatis gaudent. Sic Nicet. in cat. Græca: *Irruptiones in solitudinibus, locisque desertis fieri solent: verum impius non in deserta regione, sed in media via comprehenditur, hoc est, in summo fortunæ splendore subitam conuersionem cogitur sustinere.* Dum maioribus fortunæ delicijs fruitur, dum splendidius radiat, & hinnitu gaudio exultat, patitur impius subitam conuersionem, & æternis subtenebris absconditur. Quo etiam alludit ipse Iob cap 36. *Morietur in tempestate anima eorum, & vita eorum inter effeminatos.* Quæ in rem præsentem transfert Varablus: *Morientur, dum adhuc cum scortatoribus, & effeminatis viuunt.* Sanè dum minus cogitant de morte, dum nouo ori commine mituntur voluptatibus, delicijsque exsaturari, imò dũ sunt in ipsa voluptatum segete, metuntur ipsi subitaf lce mortis. Nec longe abest Oseas cap 13. vbi ait Dominus: *Iuxta pascua sua adimpleti sunt, & saturati sunt eleuauerunt cor suum, & obliti sunt mei. Et ego ero eis quasi leæna, sicut pardus in via Assyriorum.* Expende quando minetur Deus se apparaturum, quasi leænam, & quasi pardum, nimirum, quando iuxta pascua sua adimpleti sunt, & saturati sunt. Cum enim impius plenior delicijs est, plenior voluptatibus, proximioresque sibi habet, omnes voluptatum, bonorumque fontes; tũc diuina ira super illum, vt in perditionem inuitabilem abijciat.

§. XVIII.

Vnum præstans facinus potens est homines in sanctitatis ordine firmare.

ECce Leuitarum sanctitas hodie apud Deum confirmata, eo quod in Dei causa, nec filio, pepercerunt, nec fratri, si quis reus idololatriæ apparuit. Ait enim Moyses: *Consecrastis manus vestras hodie domino vnusquisque in filio, & fratre suo, vt detur vobis benedictio.* Sic ex vno facinore consecrati, & deputati excipiendis diuinis beneficijs omnibus manent. Nec mirum, quando vnum præstans

præſtans facinus potens eſt hominem vel in ſanctitatis ordinis firmare. Quo ſpectans dominus Pſal. ait: *Memor ero Raab, & Babyloniſ ſcientium me.* Meretrix erat Raab, & idololatra fœmina, quid fecit, vt in memoria Dei æterna permaneret? Ait Paul. ad Hebr. 11. *Fide Raab meretrix non perijt cum incredulis excipiens exploratores cum pace.* Sanè hoc vnum facinus audio à Raab confectum, quod alacri animo pericula imminentia deſpiciens exploratores Iſraelitas ſuſcepit hoſpitio, dimiſit per feneſtram liberos. Quo ſolo facinore ſic Deo manſit addicta, vt inde cenſeatur in ſanctorum numerum. Ex quo Nazian. orat. 40. de Baptiſ hortatur homines vel ad vnum facinus virtutis, inquiens: *Argumento eſt Raab meretrix, cui alioquin parum laudatæ hoſpitalitas ſola iuſtitiæ laudē attulit, & Publicanus, quem vna tantum humilitas extulit, nullo alio nomine commendatum.* Semel Raab exploratores accepit, ſemel Publicanus ille humi iacens Luc. 18. percutiebat pectora ſua, dicens: *Propitius eſto mihi peccatori*, & ex his ſingularibus facinoribus ſic virtuti, iuſtitiæque addicti reputantur, vt illos ſemper videas inter laudatiſſimos iuſtitiæ aſſeclas numerari. Eſt equidem vel vnum præcellens virtutis facinus potens 2. Reg. 24 nos in virtute firmare. Dauid. 2 Reg 24. videns ſui peccati cauſa populum ab Angelo necari dixit: *Ego ſum, qui peccaui, & ego iniquè egi iſti, qui oues ſunt, quid fecerunt? Vertatur, obſecro, manus tua contra me, & contra domum patris mei. Venit autem Gad ad Dauid in die illa, & dixit ei, Aſcende, & conſtitue altare domino, &c.* Ecce tibi vnum fecit Dauid pœnitentiæ facinus, ſeſe exponens diuino gladio, & ſtatim addicitur faciendo altari, vt D. Amb. dicat Victor. qui D. Ambroſij nomine circumfertur, lib de Pœn. cap. 9. *Ecce ſatisfactionis officio pœna percellitur, & in armis confeſſionis indignatio propugnatur, vt nec in eum vlterius vindicta procederet, & erga populum quaſſatio cœlitus effuſa quieſcere: vno actu pœnitentiæ, & ſibi mercatus eſt pietatem, & à populo ſuſpendit vltionem.* Ecce quanta fecerit vnus pœnitentiæ actus, addicens Dauidem erga Deum pietati. Huc libet etiam vocare Zachæum publicanorum principem, auaritiæ, & lucris maxime deditum, hic Ieſum ex- Luc. 19. cipiens domo ſua ſtatim ait Luc. 19 *Ecce dimidium bonorum meorum domine do pauperibus, & ſiquid aliquem defraudaui, reddo quadruplum Ait Ieſus ad eum: Quia hodie ſalus domui huic facta eſt, eo quod & ipſe filius ſit Abrahæ* Ecce vnum a Zachæo proponitur factum, & ſtatim homo ante prophanus adſcribitur generi Sancto, & ſaluti deputatur. Sic valuit inſignis eleemoſynæ affectus hominem in ſanctitate firmare. Rem pulchre tractat D. Laur. Nouar. hom. 1. de Pœnit fatus: *Zacheus dum terrenam diſpergit ſubſtantiam, non ſolum congeſtam molem fontibus eleemoſynæ diluit, ſed iam hæres regni cœleſtis, & filius Abrahæ eſſe promeruit. Eleemoſyna ſubito conuerſum hominem de peccatis, non ſolum purificauit, ſed etiam coronauit, & fecit de publicano paradiſi ciuem.* Semel dixit Zachæus, quod dimidium bonorum ſuorum pauperibus daret, & de cæteris reſtitueret quadruplum pro ablatis, quo facinore ſic ſe ſanctis addixit, vt ſubito haberetur filius Abrahæ: Paradiſi ciuis, & appareret iã quaſi coronatus. Sic vnum præcellens facinus valet hominem in virtute firmare. D. Laur.

Exod. 32. Facto autem altero die locutus eſt Moyſes ad populum: Peccaſtis peccatum maximum. Aſcendam ad dominũ, ſi quomodo quiuero eum deprecari pro ſcelere veſtro. Reuerſuſque ad dominũ ait: Obſecro, peccauit populus iſte peccatum maximum: Fecerunt que ſibi deos aureos. Aut dimitte eis hanc noxam, aut ſi non facis, dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti.

§. XIX.

Multitudo popularis non ferro, ſed lenioribus corrigenda eſt.

QVos ſigillatim oſtendit nuditas reos, eos ferro interemit Moyſes, peremens tria millia reorum; vbi autem ad totam multitudinem errantis populi ventum eſt, ferro abſtinuit, & ſolis increpationis verbis vſus eſt. Sic: *Facto altero die locutus eſt Moyſes ad populum; Peccaſtis peccatum maximum, &c.* Non permiſit ream multitudinem impunitam eſſe, ſed illam puniuit, vt multitudo puniri debet, non ferro, ſed verbis. Idē in peccante exercitu à Tito Imperatore tactum ponderans Egeſippus lib. 5 cap. 7. ait: Egeſip. *Satis in vniuerſos vindicatum eſt inuectionis authoritate, eo quod animaduerſio in ſingulos vſque ad factum procedere debeat, in multitudinem verbo tenus, illam vſque ad pœnam, iſtã*

vsque ad correptionem. Sæpe enim bonis exercitibus præliares lapsus futuræ virtutis causas dederunt. Huc aspiciat optimus dux, & ne omnes errores amet rescindere ferro, forsan enim particularis hominis scelus melius gladio rescinditur, at multitudinis error nullo vtilius tollitur, quam aspero verbo, vt sic cõfusio nostræ virtutis proferat specimen. Hinc aliquando exercitus missi ab Imperatore admissus ciues Antiochenos, eo quod regias statuas dejecerint, meliori consilio detenti sunt, dum Imperator parcit ciuium vitis, tãtum ciuitati eripiens titulum honoris, ne Metropolis diceretur. Id quod extollit in Principe D. Chrysost. Chrysost. hom. 17. ad populum, fatus: *Ciuitatis salutis dignitatem, nec amplius ipsam Metropolim appellare permisit. Sed quid facere oportebat? Nõ cernis patres multa huiusmodi impios sæpe facere? Auertuntur, & mensa prouocant. Hoc quoque vexerit, tales imponens vrbibus mulctas, nullam quidem habentes domũ, multum vero correctionem afferentes.* Sic optimi duces ea castigant in multitudine spectant ea, quæ sunt correctioni, non quæ sunt internecioni. Quod fero licet ignouerit crudelissimus ille Alexander Iudæorum rex, de quo ait Egesipp. Egesipp. lib. 1. cap. 9. *Extincta fere quinquaginta Iudæorum millia fuere quos Alexander inermes emissus quam hostibus pertinosior, & maiori victor detrimento quoniam regni sui vires vincendo attriuerat. Vade recipse iam suis victoriis delectabatur, auersosque a prælio arte tractabat sic subditos, vt iam non armis premeret sed verbis vrgeret, ac solis sermonibus offensionum genera dissolueret.* Cautior subditorũ ruina nequissimus princeps didicit, vt pernitiosum erat regi, quod vellet ferro castigare ciuitates peccantes; sic enim non solum peccantes, sed & seipsum mulctabat, qui solus sine viribus relinquebatur. Indè abstinuit ferro, & solis sermonibus cæpit offensiones mulctare.

§. XX.

Peccatorum confessio efficacissima apud Deum. Vbi pulchra de Eucharistia.

VT veniam Moyses impetret ex Deo peccatoribus, nihil prius proponit, quam manifestam peccati cõfessionem, quippè ait: *Obsecro, peccauit populus iste peccatum maximum: Fecerunt que sibi Deos aureos. Aut dimitte eis, &c.* Nec mirror, vera enim peccati confessio apud Deum, nunquam non palmã obtinet. Ad hæc locutus D. Chrysost. in Chrysost. cat. Lypp. ait: *Cur quæso incipit Moyses à confessione peccati? Quia in mundanis, ac forẽsibus iudicijs, post accusationem, & criminum confessionem, sequitur mors, cæterum apud diuinũ tribunal post accusationem, & confessionem criminum, datur corona.* Fere nihil mediat, & confiteris errores, & accipis coronam, adeò enim efficax est apud Deum confessio nostri erroris. Felix ille, qui suum nouit coram Deo cõfiteri peccatum; hoc vno potent ad te diuinã misericordiam trahere. Matth. 26. dicit: *Vespere autem facto, discũbebat Iesus cum duodecim discipulis suis. Et edentibus illis dixit: Amẽ dico vobis, quia vnus vestrũ me traditurus est.* Hæc dicebat Iesus: quid tunc? *Respondens autem Iudas, qui & tradidit eum dixit: Nunquid ego sum Rabbi?* Vbi D. Chrysost. hom. 1. de Pass. ait: *Iuda, tibi dico, nunquid ego sum? Iam dic ego sum.* Matt. 26. Chrysost. Lece tib. quam promptum erat Iudæ remedium ad salutem, si vt interrogando debuit, nunquid ego sum? diceret confitendo, ego sum. Hæc confessio potuit illum in vtro cõstituere, quando pro placãdo Deo efficacissima est peccatorũ confessio. Quod noscens Saluator nullum non mouet lapidẽ, vt faciat homines confiteri. Pro quo expendenda veniunt verba illa dicta: *Edentibus illis dixit; Amen dico vobis, quia vnus vestrum me traditurus est.* Non antea de proditore suo agit, quam discipulos, quorum numerũ traditor implebat, salutaris sua excipiat mensa. Sæpissime antea locutus fuerat cum discipulis, multaque illis dixerat de morte sua, de verberibus, de crucifixione, de resurrectione, & nunquam verbum de traditore fecit, nisi modo cum dominicam præbet cœnam. Cur nõ in similibus diuina mensa traditores meminit? Memini proditoris inter salutiferas dapes, quando illæ validissimæ erant, vt hominem traherent ad confessionem, publicationemque sceleris, quod est illi efficacissimum salutis remedium, si bene illo vteretur. Quod notans D. Chrysost. hom. 2. de Pass. hæc pulcra facit verba: *Cum discumberet cum duodecim discipulis suis, & magistrum eis diceret: Amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me, ascendit Christus proprie dementis tribunal, & illud conuiuium velut catastam ante se constituens, conscientiæ tormento confiteri compulit reum, vt in auctionem conceptum posset reuocare peccatum.* Chrysost. Expende illa nimirum: *Illud conuiuium velut catastam, &c.* Quippè rei catasta torquebantur, vt perpetrata facinora confiterentur, sic Iesus diuinissimum conuiuium protulit, quod velut catasta torqueret reum vsque ad confessionem, & manifestationem sceleris, quo remediabile videretur. Vt enim confessio peccati efficacissimũ est remediũ pro salute obtinenda, sic diuinæ

dapes efficaciſsimæ ſunt ad cõfeſsionem extorquendam. Vtroque reſpexit Dauid Pſal. 41. *Tranſibo in locum tabernaculi admirabilis vſque ad domum Dei, in voce exultationis, & confeſsionis, ſonus epulantis.* Se in domum Dei iturum confidit in voce confeſsionis, ſed illud notandum, quod confeſsionis vox dicatur ſonus epulantis. Quid epulum ad confeſſionem habet? Ad confeſsionẽ cataſta valet, tortura valet, epulum quid valet? Eſt equidẽ diuinum epulum reis pro cataſta, quæ confiteri facit ad remedium peccati. Nequit enim peccatum non manifeſtari, vbi diuinum epulum adſit. Rem cantatiſsimã teſtatur D. Cyprian. lib. de lapſis; lactenti puellulæ inſcijs parentibus data fuit oblatum de idolorum aris maſdefacta; poſt aliquot dies parentes puellæ cum illa adfuerunt altari Chriſti, & cũ diaconus de more primitiuæ Eccleſiæ acceſsiſſet, vt poculum diuinum etiam infantulæ præberet illa os compuriebat, facie auertebat, ne ſuſciperet. Quid tunc? Ait Cypr. Perſtitit tamen diaconus, & reluctanti licet, de Sacramento calicis infudit. Tunc ſequitur ſingultus & vomitus. In corpore, atque ore violato Euchariſtia permanere non potuit. *Sanctificatus in domini ſanguine potus de pollutis viſceribus erupit: tanta eſt poteſtas domini, tanta maieſtas Secreta tenebrarũ ſub eius luce detecta ſunt, ſacerdotem Dei, nec occulta crimina fefellerunt.* Quid pulchrius? Vbi diuinus potus affuit, etiam in elingui puellulæ nefarij cibi ſecretum fuit manifeſtum, nec vllæ maculæ potuerunt latere.

Pſal. 41.

Cypr.

§. XXI.

Oratio non reſpiciens temporalia commoda, ſed virtutes animi efficaciſsima apud Deum.

QVis neget Moyſi præſtantiſsimam artem oratoriam? Pro populo oraturus apud Deum, omnia abiurat temporalia commoda; & vnam animarum virtutem ſpectat. Sic enim dicit: *Aut dimitte eis hanc noxam, aut ſi non facis, dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti.* hoc eſt de libro vitæ temporalis, & commodi Non ſuum, non populi commodum temporale petit, ſed vnam peccati veniam expoſcit, ſciens illam efficaciſsimã eſſe orationem, quæ vnam virtutem animi ſpectat. Felix, qui ſic orat Deum, efficaciſsimas equidem fundet preces. Gen. 24 ſeruus Abrahæ haſpro ſponſa Iſaaco inuenienda preces fundebat: *Domine Deus domini mei Abraham occurre, obſecro, mihi hodie, & fac miſericordiam cum domino meo Abraham. Ecce ego ſtò prope fontem aquæ, & filiæ habitatorũ huius ciuitatis egredientur ad hauriẽdam aquã. Igitur puella, cui ego dixero: Inclina hydriam tuã, vt bibam, & illa reſponderit; Bibe, quin & camelis tuis dabo potum, ipſa eſt, quam præparaſti ſeruo tuo Iſaac, & per hoc intelligã, quod feceris miſericordiam cum domino meo. Necdum intra ſe verba cõpleuerat, & ecce Rebbecca, &c.* Quod precabatur, ſtatim poſt precationẽ vidit adimpletum, & vndè ita efficaciter orauit, niſi quia in petione ſi ſibi vtilia tantũ ſpectabat virtutem animi? Spectabat in puella gerenda non pulchritudinem, non diuitias; ſed virtutem hoſpitalitatis, & charitatis, indè efficaciter pertenit ad optata Ait Theod. lect. 8 de Promiſ. *Hæc enim fidelis ille famulus petierat: nor formã, nõ corporis ſtaturam, non genarũ florem, nec oculorum venuſtatẽ, non elegantes ſupercilioru lineas, non generis ſplendorem non diuitiarum abundãtiam, ſed mores hoſpitales, mores placidos, mala ſeueritatem, & modeſtam facundiam, æquum & humanum animi habitum, & herili domo digna. Hæc petijt, hæc accepit* Quã pulchre dictum illud eſt: *Hæc petijt, hæc accepit*, vt enim in petitione ſua, in oratione ſua ſolas virtutes ſpectabat, ſic quæ petijt à Deo, ſtatim accepit. Vtinam & nos ad ſolas virtutes ſpectaremus in orationibus noſtris, & quã cito exaudiremur Hinc Malachias ait dominus: *Quis eſt in vobis, qui claudat oſtia, & incẽdat altare meum gratuito? Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit dominus exercituũ, & munus non ſuſcipiam de manu veſtra Ab ortu enim ſolis vſq; ad O caſum, magnum eſt nomen meũ in gẽtibus, & in omni loco ſacrificatur nomini meo oblatio munda.* Tertul lib. 4 in Mar pulchra explicatione hæc vltima verba elucidat, inquiens: *In omni loco ſacrificiũ nomini meo offertur, & ſacrificium mundum ſcilicet oratio ſimplex de conſcientia pura* Reiecit ſacrificia Iudæorum, quæ pro temporalibus bonis obtinendis fiebant iuxta illud: *Quis eſt, qui incẽdat altare meum gratuito?* Nullus enim inuenitebatur, qui ſacrificia offerret niſi pro tẽporali lucro, quibus merito præponit Deus ſacrificium mundum, ſcilicet, orationem ſimplicẽ. Sed quæ eſt oratio ſimplex adeò grata Deo, vt ſit illi acceptior omnibus Iudæorum ſacrificijs? Id explicat D. Ber in Declam. ad illud. Ecce nos reliquimus omnia, & c. inquiẽs: *Indignus cæleſti benedictione cõiungitur, qui duplici intẽtione petit*: quo enim oratio magis inclinat ad tẽporalia, eo citius declinat à ſimplicitate. Duplici enim intẽtione petit, qui in petitione ſuà terrena æque primo cœleſtibus cõiungit, ſimplici autẽ oratione vtitur, qui ſola poſcit æternũ duratura. Ne miremur, quod ſola hæc ſimplex oratio præ omnib⁹ Deo gratior

Gen. 24.

Theod.

Malach. 1

Tertull.

D. Bern.

tior existat. Ex quo ait Saluian. lib. 1. de Prouid. *Domine non prosperitatem vitæ istius petimus, nec pro bonis præsentibus supplicamus, scimus enim aures tuas his obsecrationibus clausas esse, & animum te ad preces istias modi non habere, sed pro his tantum modo petimus, quæ sunt futura post mortem.* Hæc precipue spectanda sunt in precibus, & præ ijs cætera omnia contemnenda. Saluian.

§. XXII.

Proximi liberatio à periculis proprio periculo acceptissima Deo victima est.

MIror Moysem non ad sacrificia, sed ad preces pro populi peccato confugere. Ait enim: *Ascendam ad dominum, si quomodo quiuero deprecari pro scelere vestro. Reuersusq; ad dominum, ait: Obsecro, peccauit populus iste peccatum maximum: Aut dimitte eis hanc noxam aut si non facis, dele me de libro tuo, &c.* Hæc orat, & nullas hostias, nullas victimas immolat. Plane Exod 10 Pharao permittebat Moysi egressum ad sacrificandum, dum oues, & boues remanerent in Ægypto. Cui respondet Moyses: *Hostias quoq; dabis nobis, quas offeramus domino Deo nostro. Cuncti greges pergent nobiscum.* Ecce ferebat secum omnium greges, & armentorum, vt holocausta faceret domino. Cur ergo modo vbi Deus placandus erat vniuerso populo peccatori, nullas victimas, nullas offert hostias? In præsenti abstinet ab hostijs alijs offerendis, quia seipsum deuouet morti pro liberando populo, aiens: *si non facis, dele me de libro, &c.* quæ gratissima omnium victima erat apud dominum. Ait Minutius Felix in Octou. *Igitur, qui conscientiam colit, domino supplicat: qui iustitiã Deo libat: qui fraudibus abstinet propitiat Deũ: qui hominem periculo surripit, optimam victimã cedit.* Hæc est apud Deum nostrum omnũ optimissima victima, si nos deuouemus pro liberandis hominibus à periculo. Vis tu scire cupis pretiositatem huius victimæ? Accipe ex 2. Reg. 24 quando Israelitæ rabida meretantur peste, dicitur Dauid clamasse: *Ego sum, qui peccaui, & ego iniquè egi, isti, qui oues sunt, quid fecerunt? Vertatur, obsecro, manus tua cõtra me, & contra domum patris mei. Venit autẽ Gad ad Dauid in die illa, & dixit ei: Ascende, & constitue altare domino, &c.* Dauid liberationem populi procurabat, pro qua obtinenda seipsum deuouebat, & tunc maxime iubetur illi, quod altare constituat, quod instruat aras. Cur hæc? Fallar si alias dictum fuerit Dauidi, quod altare faceret. Cur modo ad altare vocatur, nisi vt ostendatur in eo, qui se deuouet pro liberandis hominibus sacrificium esse. & victima Deo gratam? Ex quo ait D Amb. in Apol. 1. cap 7. *Quam vero illud etiam admirabile, quod Angelo ferienti plebem se obtulit dicẽs: Grex iste quid fecit? Fiat manus tua in me, & in domũ patris mei. Quo facto statim dignus sacrificio iudicatus est, qui absolutione æstimabatur indignus.* Ecce vt in Dauide amatur sacrificium, per hoc solum, quod se pro liberando populo deuouit. Est enim populi liberatio à periculis victima, & gratissima, & pretiosissima domino. Nec solum victima est grata Deo, sed & pretiosissimis coronis redimita. Dum enim D. Chrysost. depingit, vt Monachi pauperes pro liberando populo Anthiocheno à sententia mortis se deuouere, tandem ait hom. 17 ad Pop. *Cum sententia diceretur, ingressi monachi multa sapientia verba dixere, & per literas regi supplicauere, & sessum depositurum esse capitis diuerũt, ne hoc fieret, quod omni corona splendidius vestrum ciuitatem exornabit. Quod tales Anthiochenorum urbem habitant monachi, vt Apostolicam exhibeant potestatẽ.* Sic sapienter Chrysostomus putat multis coronis præstantiorem alacritatem, qua se quis pro liberandis proximis offert. D. Ambr. Chrysost. Min. Fel. 2. Reg. 24

Exod. 32. Cui respondit dominus, qui peccauerit mihi delebo eũ de libro meo. Tu autem vade, & duc populum istum, quo locutus sum tibi. Angelus meus præcedet te. Ego autem in die vltionis visitabo, & hoc peccatum eorum. Percussit ergo dominus populum pro reatu vituli, quem fecit Aaron.

§. XXIII.

Præuisio supplicij certi longanimem facit Deum in peccatoribus sustinendis.

SCit dominus peccatum hoc Judæorũ minime expiandum esse pœnitentia, sed diuinæ iræ submittendũ, & tamen tolerat reos, illosq; committit curæ Moysis, & Angeli. Sic enim ait: *Tu autẽ vade, & duc populũ istũ, quo locutus sum tibi Angelus meus præcedet te. Ego autẽ in die vltionis visitabo, & hoc peccatũ eorum.* Ecce videt peccatum durare vsque in

die iudicij, tunc que subiacere diuino furori; & mandat Moysi, quod ducat istum populum in terrā promissam, insuper & addit Angelum ductorem. Cur domine non magis iubes relinqui illos peccatores? Cur non magis negas illis & Angelorū ducatus & Moysis? Cur permittis quod sub talibus ductoribus læti viuant, & procedant illi ipsi, quos vides exterminandos in die vltionis? Sanè ideò lōganimis illos permittit procedere, & prosperari, quia simul videt eos æternis subiacere tormentis in die vltionis. Ait Psal. 36. *Dominus autem irridebit eum, quoniam prospicit, quod venit dies eius.* Cum impius lætatur, in facinoribus suis prosperatur, & de malis actis suis metit gaudens voluptates, & glorias, multosque nanciscitur patronos, tacet dominus, & subridet: quia simul prospicit, quod veniat super eum dies vltionis, quā nullo modo euitare potest. Quis ignorat Amani fortunas, & gloriam? Vt exaltatus est ab Assuero vt prævaluit aduersus Iudæos, eos tradens omnes mortis sententiæ Cui tādem dixit vxor eius Æster cap 5 *Iube parari excelsam trabem, habentem altitudinis quinquaginta cubitos: & dic mane regi, vt appendatur super eam Mardochæus, & sic ibis cum rege lætus ad conuiuium. Placuit ei consilium, & iussit excelsam parari crucē.* Mirabar hæc licuisse homini aduersus populum Dei? Sic Deus permittis vermiculum insolescere aduersus iustos? Cur non magis perimis audentem? Cui tantæ cladis Israelitarum authorem pateris lętū ire in conuiuium regis? Videbat simul Deus futurum illius supplicium, vt suspendebatur ipse, & ab alta cruce trudebatur in infernū, & indè tacet, & subridet, in ò irridet eū ad mēsam regis sedentē. Ait Iosephus lib. 11 ca. 6. *Deus spem malignam Aman deridebat, & accidētia præuidens, de futuris delectabatur.* Erāt Amanis futura supplicia præsentissima diuinis oculis, quorum visione delectatus Deus deridebat miserum bonis temporalibus fruē tem. Quem non rideat, & ferat dominus peccatorem felicem, vidē simul illius in supplicio lanienam? Zachar 11. *Hæc dicit dominus Deus meus: Pasce pecora occisionis.* Quæ verba referuntur ad tempus post Christi crucifixionem, vbi Deus de Iudæorū passu, & cōmoditatibus maxime curabat. Sed quādo Iudæi illi pessimi erant, cur pascendi dicuntur, & non magis perdendi? Cur adhuc nequissimos permittebat esse in pascuis, & non magis in carnificina? Nō miror quod iubeat pasci, quæ pecora iam iam videbat occidenda. Ait enim D. Cyril. Alex. ibi: *Inquit ergo: Pascite oues occisionis, hoc est mox Romanorum manu morituras.* Quas iam præuidebat sceleri suorum dare pœnas, non refugit permittere, vt in pascua eant, bonisque terrenis aliquātisper delectentur. Ex quo dicebat Zachar. 14. *Veniet dominus Deus meus, omnesque sancti cum eo. Et erit in die illa, nō erit lux, sed frigus, & gelu. Et erit dies vna, quæ nota est domino, &c.* Vltionis, & iudicij diē memorans, eousque; durities proponit, simul de illa adiungit, *quæ nota est domino.* Et sane communissimum est omnibus rebus, quod sint notæ domino, quę enim res, siue bona, siue mala nō est domino nota? Quid ergo necessum fuit rem communissimam ponderare in die vltionis, quod ipsa nota domino sit? Equidem vt loquebatur de vindictæ die, vt de re longe distante, quod innuebant verba illa de futuro nimirum, veniet dominus, erit frigus, & gelu, voluit simul tantę dilationis causam in medium proferre, videlicet, quod dies illa nota domino esset. Ex quo enim dies vindictæ, & iræ nota est Deo, in qua iā nunc miseri præuidentur æternum gemere, cum flammisque lętari nō extingendis, nascitur, quod longanimiter toleret Deus eos ad tempus ridere, & congaudere.

Psalm. 36

Æster 5.

Zach. 11.

Iosephus

Cyr. Alex.

Zach. 14

§. XXIIII.

In hac vita abstinet Deus à correptionibus, quæ non possint esse profuturæ peccatoribus.

POssent statim Dominus castigare omnes idololatriæ reos; sed nolunt illos cōmēdare Moysi, auxiliisque Angelicis, & illorū vindictā in diem extremā differre Ait enim: *Tu autem vade, & duc populum istū, quo locutus sum tibi. Angelus meus præcedet te. Ego autem die vltionis visitabo & hoc peccatum.* Cur in die vltionis? Cur nō magis modo? Cur satagis, vt adeò rebelles peccatores fruantur ducatu Moysis, & Angelorum, & nō potius quod statim puniantur pro erroribus? Merito abstinet in præsenti à punitione eorum, vt quæ non erat illis profectura in bonum. Similiter Matth. 26. accedenti Iudæ dicit: *Amice ad quid venisti?* Petro autem impedienti progressum ad mortem dicit Matth. 16 *Abi post me Satana* Petrum Satanam, Iudam amicū vocat Petrum percutit, Iudam proditorem horrorat Cur non magis hunc percutit? Ait D Basil. Seleuc. orat 31. *Vidisti domine cum militibus, & armis, & fustibus inuadentem, nec dixisti: Vade post me Sathana, nec verbis, nec re territasti, quin potius ais: Amice ad quid venisti? Et contra Iudā talis, & Petrus amoris præmiū fert cōtumeliā? Ne, inquit, perhumanius saluator, vbi enim vlcus est immedicabile ibi pharmacū inutile, vbi autē curationis spes est ibi nec*

Matth. 26.

Basil. Se.

duco curationi. Sapiẽtissimus medicus Deus: & vstioni, & sectioni instat, quando vstio, & sectio profutura est curationi peccatoris: aſt vbi vlcus insanabile est, nec vstio, aut sectio videtur vtilis futura; maxime abstinet ab illis. Solet equidem Deus minime correptionis stimulos adhibere, nisi vbi valẽt prodesse. Hinc Actor. 9 Furens Paulus in discipulos cũ appropinquaret Damasco: *Subito circumfulsit eum lux de cœlo. Et cadens in terrã audiuit vocem dicentem sibi: Saule, Saule, quid me persequeris?*: *Durum est tibi contra stimulum calcitrare.* Ecce tibi prius cadit in terrã, deinde vocem audit increpationis, stimulos sentit correptionis. Et cur non ante casum audit, sed post casum? Quia post casum iam increpationis stimulus eum in virtutem impellere posset. Et quo ait Franconius Abbas tom. 12. de Gratia: *Nec prius diuinæ correptionis vocem audire meruit, quam supplantato pede superbiæ protinus in terram corruit.* Prius in casu aliquod virtutis dedit specimen, quam illi admouerentur stimuli correptionis; solet enim Deus ab illis abstinere, vbi illi nõ possunt. Hinc etiam Apostoli Actor. 8. videntes Simonem Magum velle Dei donum pecunia possidere, verbis ab inani sue hominem depellunt, at Paulus Actor. 13. Elimam magum, & asperrimis verbis, & cæcitate percutit. Quippè ait: *O plene omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ non desinis subuertere vias domini rectas. Et nunc ecce manus domini super te, & eris cæcus, non videns solem vsq; ad tempus.* Et quando Apostoli Simonem non percutiunt, cur Paulus Elimam tam dure percutit? Crediderim Apostolos abstinuisse à percussione Simonis, quia nihil illi profutura erat, Paulus autem percussit Elimam, quando percussione in bonã frugẽ trahendus erat. Quo aspiciẽs D. Isidor. Pel. lib. 1. epist. 354. ait: *Impium hominem prudenti consilio Paulus coërcet, inuecta ipsi admonendi causa, cæcitate, quæ etiam ipsum eò tanquã correcta manu duxit, vt Apostolo se in disciplinam traderet. Didicit enim eo medicaminis genere incredulitatem suam curare, quo etiã sanitatem adeptus est.* Sic correctionis pharmacum à sapientibus exhibetur, vbi salutis adhuc spes intercedit. Vbi autem vlcus insanabile apparet, sapienter tollitur correptionis remedium. Vndè Ierem. ca. 12. aiebat de deploratis impijs: *Congrega eos quasi gregem ad victimã, & sanctifica eos in die occisionis.* Quid est, *sanctifica eos?* Sic illos à malorum incursibus separa, vt nullum eos malum tangat, sed omnia ad illos sint, quasi sacris parcant. Ita tractari solent, quorum ruina incurabilis videtur.

Actor. 9.

Fran. Ab.

Actor. 13

D. Isidor.

Ierem. 12

CAPVT XVIII.

Secundæ tabulæ.

Textus Historia.

MVLTIS Nititur Moyses Deũ redere populo suo placatum, ita toque numini sese in monte offert, subiecto vultu, sed mente regia. Labor fuit quadraginta dierum, quo sibi obluctans numen eò traxit, ne communibus Angelorum auxilijs permitteret populum, sed magis ipse assisteret, & *inimicorum ora compesceret.* Qua Dei dignatione inditatus, sibi etiam prospiciens clarissimum diuinitatis conspectum multa deplorabat prece, sed nimia Dei sublimitas, inaccessumque *lumen huius temporis oculis non submittitur.* Visus tamen erat petrę excabatæ locus in monte, quo dum se sepelit, transeuntis diuinitatis offertur indicium. Sed prius erant expoliendæ, perficiendæque tabulæ lapideæ, quibus ea possint scribi, quæ deleta, & confracta fuerant in primis.

Descendit itaque Moyses ad populũ tanto munere functurus, & dum tabulæ scinduntur, læuigantur, cõgregatæ multitudini suos cum Deo congressus renuntiat. Vt obluctatus fuerit irato, vt obluctatum demouerit, & haberet pacatissimum si tamen ipsi deposito ornatu, sordido in habitu idololatriæ *sordes* diluerent. Videres rem miram; nullus fuit in tanta multitudine, qui vestium cultum non despiceret, & sordide indutus diuinum contẽderet placare numen. Interea Moyses, quod ipse nutu suo fecerat tabernaculum, siue sacellum substulit, & extra populi castra, constituit, quo singulis diebus, vidente populo veniebat oraturus. Nullus comitabatur, sed omnes oculis prosequebãtur euntem, quem sub ostio tabernaculi excipiebat colũna nubis, illumque placide alloquens, populares cunctos compellebat ad cultum. Ibi residens Moyses lites finiebat adeuntiũ; & discedens indè, relinquebat Iosue, qui tabernaculum custoditet.

Iam præparatis tabulis conscendit iterum montem, petræ foramine sese abdidit, adest Deus lucidissima nube vestitus, cui transeunti Moyses assurgens, duriciem populi; cui dominus maxime indignaretur, bis & ter nititur offensionis abducere. Votis respondit dominus placidissimus multa promittens, multa mandans scribi, quæ popu-

lum in sanctitate contineant. En tibi, splendidissimus legislator nouis acceptis tabulis redit ad suos; tantis fulgurans è facie radijs, vt nisi velo obductus nullum possetpopularibus timentibus ius dicere Dicebat tamen obductus, solo in colloquio diuino faciem ostentans nudam.

PARS MORALIS IN textus literam.

REdintegratis tabulis lapideis, noster etiã redintegratur spiritus, vt quæ gustauit in primis, quo possit modo, exhaurnat in tabulis secundis.

Exod. 33. Vade, ascende de loco isto, tu & populus tuus, quem eduxisti de terra Ægypti, in terram quam iuraui Abraham, Isaac, & Iacob, dicens semini tuo dabo eam, & mittam præcursorem tui Angelum, vt eijciam Chananeam, &c. Non enim ascendam tecum, quia populus duræ ceruicis es, ne forte dispeream te in via.

§. I.

Ab Angelis nil non salutare hominibus solet venire.

CAuet Deus se iratum dare in ducem Israelitarum, & Angeli ducatum illis permittit dicens: *Et mittam præcursorem tuũ Angelum:: Non enim ascendam tecum, quia populus duræ ceruicis es, ne forte disperdam te in via.* Timet ab ira sua malum populo infirmo, & illum mauult Angelo committere. Et cur magis à se, quam ab Angelo timet? Sanè in Deo vt est patris lenitudo, sic est seueritas iudicis, & nunquam illam sine hac induit, Angelus autem vbi hominum ducatum accipit, nihil scit meditari, quod non sit salutare hominibus. Est Dei iustitia, quam peccator in Dei ducatu timeat, in Angeli ducatu, salutare est homini, quidquid vides. Accipe rem ex Tobiæ cap. 9. vbi Angelus Raphael sub Azariæ nomine mittitur in ciuitatem Medorum ad Gabelũ, vt ex eo Tobiæ pecunias recuperet. De quo ait text. *Tũc Raphael assumens quatuor ex seruis Raguelis, & duos camelos in Rages ciuitatem Medorum perrexit.* Qui solus venerat, vt Tobiam in via comitaretur, vt iret ad Gabelũ, quatuor Raguelis seruos accepit secum. Et ad quid accepit hos seruos? An quia sibi necessarij erãt? Nonne valeret ipse solus omnia perficere? Cur ergo maluit secum illos habere in via socios? Equidem illos accepit, nõ quia eorum auxilio egeret, sed magis vt illorum curã haberet, semper enim Angelus hominibus salutaria præstat. Ait Carthusianus ibi. *Tunc Raphael assumens quatuor ex seruis Raguelis, vt eos ædificaret, & informaret in via.* Carthus. Ad quid aliud Angelus homines secum ducere in via vellet, nisi vt eorum saluti prouideret? Eo enim tendit ducatus Angelicus, vt homines in salutẽ perueniant. Et raro ab Angelis aliquid salutare in homines non venit. Accipite ex eodem cap. 6. Tobiæ, vt Raphael proficiscitur in Rages ciuitatem Medorum, vt Gabelum Tobiæ debitorem conueniat, vt pecunias debitas exposcit, vt de aduẽtu, & nuptijs adolescentis eum monet, vt secum ducit hominem ad nuptias. Venit ergo cum Raphaele Gabelus ad Tobiam. Quid tunc? Ait textus: *Cumq; ingressus esset domũm Raguelis, inuenit Tobiam discumbentem, & exiliens osculati sunt se inuicem, & fleuit Gabelus, benedixitq; Deum, & dixit: Benedicat te Deus Israel, quia filius es optimi viri.* Tobia 6. Expende modo rem insuitatam Gabelus ille, qui Tobiæ pecuniã tacitus retinuerat, vt vidit filiũ creditoris sui præ lętitia flet, & in mille benedictiones exurgit. Longè aliter debitores illi fecerunt, quibus locata est vinea Matth. 21 quin potius: *Cum tempus fructuum appropinquasset, misit dominus seruos suos ad agricolas, vt acciperẽt fructus eius. Et agricolæ apprehensis seruis eius, alium cecidérunt alium occiderunt, alium vero lapidauerunt:: Nouissime autem misit ad eos filium suũ dicens: Verebuntur filium meũ. Agricolæ autem videntes filiũ dixerunt intra se Hic est hæres, venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatem eius.* Matt. 21. Et Gabelus, & agricolæ isti vident filium creditoris sui, qui debitum repetebat, sed agricolæ ad conspectum filij creditoris sic furunt, vt in eius mortem conueniant Gabelus autem viso filio creditoris in eius aduolat amplexus, eique benedictiones mille impertit. Fecerũt illi, quod facerẽt debitores, qui possent, fecit hic quod raro, aut nunquam facit debitor. Et vnde Gabelus cõtra debitorum mores, tam gratus filio creditoris sui pecunias repetentis extitit? Ait Carthus. ibi: *Quid mirum, si tam deuote locutus est, cum quo Angelus sanctus fuit, & ambulauit tamdiu, non sine instructione salubri?* Carthus.

Non

Non miror, quod etiam homo pecuniæ tenax lætis oculis filium creditoris sui adspiciat, illique benedicat, quando vnà cum Dei Angelo longam triuerat viam, Angeli enim comes, quid non salubre disceret? Sunt Angeli equidem salutares hominibus. Matt. 22 posita parabola de nuptijs filio regis factis, ait. *Matt. 22.* *Intrauit autem rex, vt videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali Et ait illi, Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex ministris: Ligatis manibus, & pedibus eius mittite eum in tenebras exteriores* Quantus hic rigor? Non expectauit, vt vestes mutaret, vt nuptiales quæreret, sed statim tradidit eum exterioribus tenebris. *Zachar. 3* Quam aliter factum est Zachariæ capit. 3. *Et Iesus*, nempe Iosedech filius, *erat indutus vestibus sordidis, & stabat ante faciem Angeli. Qui respondit, & ait ad eos, qui stabant coram se dicens: Auferte vestimenta sordida ab eo. Et dixit ad eum; Ecce abstuli a te iniquitates tuas, & induite mutatorys* Cõpone modò vtramque historiam, & quæ à Matthæo, & quæ à Zacharia narratur. In vtraque apparet quis sordidis vestitus, illum rex acerrime percutit, hunc Angelus ad meliorem frugem trahit, sordida aufert, & candida resumi facit. Et cur rex non fecit, quod fecit Angelus parcens sordidis, & curans hominem vestiri candidis? Vel cur Angelus non fecit quod rex, cum primum sordidum vidit, interuentioni tradens? *Theodor.* Huius rationem insinuat Theodor. in Zachariam fatus: *Angelus vero populi tutor alijs adstantibus Angelis præcepit, vt ex illis vestibus eum exuerent, &c.* Rex ius dicebat, qua propter in reum iratus, eum tortoribus tradit. Angelus autem vt tutor populi, quibus poterat modis eius salutem negotiabatur, non aspernatus sordidos, sed eos totis viribus ad vitæ candorem trahens, vt æternam mortem euadant. Huc traho illud ex Numer. 22 quando Balaam ibat cum hostibus populi Dei, ibat quidem maleficus amore lucri tractus, sed quid ei accidit? Ait textus: *Surrexit Balaam mane, & strata asina sua profectus est cum eis. Et iratus est Deus, stetitque Angelus domini in via contra Balaam.* Ex Hæbræo legunt alij apud D. Aug lib. 4. quæst. *D. Aug.* 49 *Et iratus est animatione Deus, quia ibat ipse, & insurrexit Angelus Dei differre eum in via* Expende, quod & Deus irascitur, & insurgit Angelus stringens coram gladium. Quid hoc fuit? An Angelus vt Deum iratæ videt, prosiluit illico, vt gladio feriret excitatorem diuinarum irarum? Absit, imò vt ait Augustini lectio: insurrexit Angelus Dei differre eum in via, hoc est, illum â via cæpta diuertere faciens. Equidè iratus Deus permittebat miserum ire, quo in æternam perditionem citius caderet; quam Dei iram agnoscens Angelus, statim gladio stricto se se eunti opposuit, non vt perderet, sed potius vt à perditionis certissima via deflectere faceret. Sic sunt Angeli hominibus salutares.

§. II.

Qui nolit peccatoribus parcere, abstineat ab hominum præfectura.

ADucatu populi Israelitici abstinet dominus quasi timens illi ab ira sua; dum ait: *Non ascendam tecum, quia populus dura cervicis es, ne forte disperdam te in via.* Proh Dei summam sapientiam, vnà cũ hominum amore iunctam! Vbi iram suam fore inexorabilem nescit, sese eripit hominum infirmorum regimini. Adhæc ait Oleaster; *Oleaster.* *Admonentur hoc in loco bilioſi homines non se immiscere quæstionibus. Similiter non debere velle præfecturam accipere, qui non potest, aut vix ferre potest peccata subditorum. Non vult dominus populum ducere, quia tanta maiestas & sanctitas non facile ferret eorum errores, tu qui vix iram continere potes, audes prælaturam subire?* Discant hinc viri ardentioris naturæ quam debeant fugere prælaturas hominum, quando nesciunt zelum erga peccatores lenire: Deus enim optimus, & maximus. Vbi iram non continere decreuit, maxime cauet præsidere hominibus. Et mihi crede, proprium est diuini spiritus, quod à prælatura tollatur ille, qui nequit frænare iram in percutiendis subditis etiam improbis. Hinc *Eccl. 48.* Ecclesiasticus cap. 48. ait. *Elias quidem in turbine tectus est.* Non enim morte dispunctus abijt; sed in turbine tectus adhuc viuus abducitur. Et quando non erat Elias morte dispungendus, cur absconditur è viuis? Cur non diutius permittitur esse in mundo? Ait *Basil. Sel.* D. Basil Sel. orat. 11. *Cum hominum peccata nihil mouerentur, Deus Eliam videns iusto zelo in impios rursus inflammatum, & ferro pseudo prophetarum turbam metentem igneo curru ex impiorum conspectu transtulit.* Hoc satagit spiritus diuinus, vt à cõspectu impiorum tollantur, qui nesciunt cohibere zelum in puniendis impijs. Nonne Moyses mitissimus erat erga suos? Sed quià semel declinauit ad bilem, statim à Deo eripitur gubernatoris muneri. Rem habes Numer. 20 vbi cũ iussum illi esset à Deo, vt aquam ê petra educeret;

ceret, qua extingueret populi sitim, sic dicit: *Tulit igitur Moyses virgam, quæ erat in conspectu domini, sicut præceperat ei, congregata multitudine ante petram, dixitque eius: Audite rebelles, & increduli: Num de petra hac vobis aquam poterimus ejicere? Cumque eleuasset Moyses manũ percutiens virga bis silicem egressæ sunt aquæ largissimæ, ita vt populus biberet, & iumenta. Dixitque dominus Moysi, & Aaron: Non introducetis hos populos in terram, quam dabo eis.* Ecce tibi vt populi ducatus Moysi eripitur, dum dicit Dei sententia: *Non introducetis hos populos, &c.* Nec est facile inuenire ratione offensæ, qua priuetur Moyses ducatu populi sui. Cur enim qui tot, tanta que fecerat pro populo, qui summa lenitudine gubernarat, tam facile modo à gubernaculo deijcitur? Nil clarius inuenies, quam verba illa bilis plena animirum: *Audite rebelles, &c.* Dum animi lenitudinem seruat in subditos, & conseruatur ipse in munere; cum primum autem declinat adbilem statim à
D. Dionys. Deo reijcitur de munere. Ait D. Dionysius Areopag. epist. 8. dicens: *Hebræorum tradit historia etiam sanctũ illũ Moysem eximiæ mansuetudinis merito, diuina amicitia, & familiaritate dignatum. Ac si quando ipsum diuino munere excidisse commemorant, non id ei priusquam à mansuetudine defecerit, contigisse describunt.* Equidem audimus Dei sententiam, qua Moyses asserebatur indignus, quod persueret in populi ducatu, sed hæc sententia non prius lata fuit, quam Moyses mansuetudinis oblitus verba protulit bili plena, & soueritate. Nunquam enim bilis, & nimia seueritas non reddit hominem indignum principatu.

Exod. 33. Audiensque populus sermonem hunc pessimũ luxit, & nullus ex more indutus est cultu suo. Dixitque Dominus ad Moysem; Loquere filijs Israel: Populus duræ ceruicis es, semel ascendam in medio tui, & delebo te. Iam nunc depone ornatum tuum, vt sciam, quid faciam tibi. Deposuerunt ergo filij Israel ornatum suum à monte Horeb.

§. III.

Durissima homini pœna est, quod Deum non habeat.

ET Moysis, & Angeli ducatum promittebat Dominus Israelitis, quo inimicos expugnarent, & terram promissionis acquirerent, vnam sui peculiarem assistentiam negabat affuturam. Quid adhæc populus? Ait textus: *Audiensque populus sermonem hunc pessimum luxit, &c.* Luxit itaque populus ad sermonem hunc pessimum de non affuturo sibi Deo. Et merito sermo dicitur pessimus, & durus, & omni dignus luctu ille, quo Deus negat assistentiam præsentiæ suæ, licet alioquin omnia alia bona tribuat. Hoc enim quod est à Deo despici, & relinqui superat longe omnium malorum pœnarumque duritiem. Ex quo merito D. Nazian. *Nazian.* orat. 3. expendens impiorum pœnas, inquit: *Quidam extremas eorum plagas, pœneque in hoc seculo persolutas deplorant, nimirum qui huius tantum vitæ rationem habent, neque ad futura supplicia mente penetrant. Mihi vero grauius eos lugere subit obsequentis vitæ cruciatus, eaque quæ impios, & sceleratos manent, supplicia. Nondum enim quod maximum est, dico, nempe hoc ipsum à Deo ejici, quã dura & acerba illis pœna sit.* Expende ab illis: *Nõdum quod maximum est dico, &c.* quippè dixerat de huius vitæ plagis, de cruciatibus futuræ, & nihilominus fatetur se minimè dixisse quod maximũ, & durissimum omnium impiorum pœnarum est, nimirum hoc quod est à Deo ejici, & despici. Sanè Dei peculiari assistentia carere, tormentorum omnium est homini acerbissimum. Hinc Ioan. cap. 1. de filio Dei locu- *Ioan. 1.* tus ait: *In propria venit, & sui eum non receperunt: quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Duo hominum genera proponit & recipientium eum, & non recipientium, cum de recipientibus loquitur, simul & eorum præmium designat dicens: *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Cum autem de non recipientibus verba facit, nullum exprimit illorum supplicium, solum dicit: *Sui eum non receperunt.* An qui accipientes munerat, non accipientes minime castigat, nec contristat? Cur nulla eorum pœna exprimitur? Sanè magna illorum pœna est, quod non numerentur inter Dei filios, nec ad eius domesticos pertineant. Accipite D. Chrysostomum fan- *Chrysost.* tem hom. 9. in Ioan. *Quid non dicis vobis Ioannes eorum etiam supplicium, qui eum non receperunt,*

perunt, sed tantum quod sui erant, & in propria veniens, à suis minime receptus est: Quod autem ex hoc eis supplicium maneat, silentio præteristi. Quanam igitur gratia id subticuisti? Et quod nam maius supplicium esse posset, quam si in eorum ponatur arbitrio filios Dei fieri, & nolint, sed sponte sua, tanta se nobilitate, tanto se honore indignos efficiant? Hoc sanè maximũ supplicium est, & pœna grauissima, quod qui poteras esse inter filios Dei, sic relinquaris à Deo, sic despiciaris, quasi nullo modo ad eius curam pertineas Hoc, inquam, supplicium est omni luctu dignum. Hinc Matth. ca. 27. de crucifixione Iesu locutus ait: *Iesus autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum. Et ecce velum templi scissum est in duas partes* Equidem abijt Iesu spiritus à Synagoga Iudæos deserens, & despiciens, quod etiam significarunt voces post hæc in templo auditæ, de quibus Egesippus lib 5. cap. 44 ait *Ingredientes sacerdotes in templi interiora, vt sacrificia assueta celebrarent, audierunt repentina voce clamatum: Transeamus hinc* Itaque post Iesu mortem recessit Deus à templo, reliquit Iudæos, & interea velum templi scissum est Et cur in Dei discessu, hoc est, in derelictione Iudæorum velum templi scinditur? Erat apud Iudæos ingentis calamitatis, & doloris signum, quod vestes scinderentur, ideò templum ostendens malum derelictionis Iudaicæ scidit suum velum, lugens miseros in eo, quod à Deo relinquerentur. Ait D Cyril. Alex. lib. 12. in Ioan. cap. 37. *Cum Christus expirasset, velum quasi vestem suam illico templum scidit. Quod diuinitus ideo dixerint esse factum, vt sanctum Dei templum populi causam lugere intelligeretur.* Et quos luctus non mereatur populus derelictus à Deo? Merito templum luget vacuitatem suam, luget Iudæorum derelictionem, vt quæ sit grauissima eorum pœna, & causa grauissimarum calamitatum iam iam imminentium.

Matt. 27.

Egesipp.

D. Cyril.

§. IIII.

Dei præsentia apud impios ex eorum supplicio ostenditur.

OBduratis, & rebellibus Israelitis ait Dominus: *Populus duræ cervicis es, semel ascendam in medio tui, & delebo te.* Promittit se futurum in medio eorum eos defendo; non enim aliter præsentia Dei apud impios ostenditur melius, quam eos conterendo. Quo spectans Amos cap. 5. ait Dominus: *In omnibus plateis planctus, & in cunctis, quæ foris sunt, dicetur væ, væ. Et vocabunt agricolam ad luctum. & ad planctum eos qui sciunt plangere* Ex Græco autem sic legunt hæc in tempus præsens *In omnibus plateis planctus, in omnibus vijs dicetur væ. Vocabitur agricola in luctũ & in plãctũ, & adscientes lamentũ. Et in omnibus vijs planctus, quia veniã per mediam tui, dicit dominus.* Expende malorum omnium, luctumque grauissimam causam, nimirum: *Quia veniam per mediam tui dicit dominus*: & quidem Dei aduentus salutaris solet esse hominibus, quomodo in præsenti ponitur Dei aduẽtus causa gemituum, lacrymarum, & omnis generis lamenti? Res erat cum sceleratis hominibus apud quos tunc ostenditur Deus maxime præsens, cum eos supplicijs meritis flagellat. Sic ait D. Cyril. Alex. ibi: *Transibo per medium tui, inquit, intuens peccata tua, & non procul absens ab vijs, qui impietates minime ferendas designarunt. Quandiu ergo verbis tantum castigat Deus, videtur quodam modo nõ adesse. Cum autem iratus sceleratos vlciscitur, tantum non præsens adest, & pœnas infligit* Ecce tibi, quando ostenditur Deus sceleratis præsentissimus, nimirum, quando eis pœnas infligit. Dum sustinet, dum dissimulat, dum verborum comminas, quam longissime abest Deus ab impijs, vbi autẽ flagellat, verbere aliquo percutit duro, iam ibi præsens intelligitur. Sub trium Angelorũ figura dominus apparuit, Abraham Gen. 19. cui dixit: *Clamor Sodomorum, & Gomorrheorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis. Descendam, & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere, compleuerint, an non est ita, vt sciam. Conuerterunique se inde, & abierunt Sodomam, &c.* Sic dominus à domo Abrahami conuertebat se, & abibat appropinquans Sodomæ. At Dominus vbicumque est, cur modo voluit se ostendere absentem, & Sodomam euntem? dum impune peccabant Sodomitæ, quasi abiens dominus erat in Angelis suis, cæpit autem suam ostentare præsentiam impijs, cum cæpit illis flammantes radios immittere. Ita pene D Cyril Alex. vbi supra. *Sodomam venerunt Angeli, ignibus incensuri sceleshos, velut absentes, dum non punirent.* Tunc solum se præsentissimum ostendebat diuinum numen impijs, cum illos affligebat supplicijs. Ex quo nata est illa sceleratorum de Deo opinio, qua dicebant Iob cap. 22. *Nubes latibulum eius, nec nostra considerat, & circa cardines cæli perambulat.* Cũ se videbant medijs sceleribus impunitos, putabant Deum longissime abesse. Quos sic D. Greg. lib. 16. Moral. cap. 3. pungit: *Quis*

Amos 5.

D. Cyril.

Gen. 19.

D. Cyril.

Iob. 22.

D. Greg.

de

de Deo ista, vel insipiens suspicetur? Qui nimirum cum sit semper omnipotens, sic intendit omnibus, vt adsit singulis:: sic videri non valet, vt tamen eius præsentiam ipsa sua iudicia testentur. Non negat, quod Deus opt. max. remotus sit ab omni sensu, iudicia tamen seueritatis circa impios exercita ipsum ostendunt illis præsentissimum esse.

§. V.

In superbo ornatu corporis vix patet aditus saluti.

CVraturus Israelitas dominus, nil prius docet, quam ornatus superbi depositionem inquiens: *Iam nunc depone ornatum tuum, vt sciam quid faciam tibi.* Expende illa: *Vt sciam, quid faciam tibi*, quasi nesciat dominus viam salutis inferendæ homini illi, qui superbo ornatu apparuit indutus. Id quod

Ruper. expendens Rup. lib. 4. in Oseam dicit: *Quandiu peccator ornatus incedit, id est, in peccatis suis superbit, quandiu pulchram cernicē erigit complacendo sibi, latabundus cum malefecerit, & exultans in rebus pessimis: quodam modo nescit Deus, quid faciat illi; nescit misericordia quali aditu ad illum veniat remota seueritate iudicij.* Quid grauius? Tota Dei omnipotentia quasi arctatur, & quasi nescit, quid faciat homini, qui aureo ornatu nitet, & exultat inter scelera ipsa. Miser, qui multus in sceleribus perpetrandis cum sit, interea pompatice incedit, superboque corporis ornatu nitet, ad hunc quasi nescit Dei misericordia quali aditu veniat, remota seueritate iudicij.

Actor. 12 Actorum cap. 12. dicit: *Statuto autem die Herodes vestitus veste regia sedit pro tribunali, & concionabatur ad eos. Populus autem acclamabat: Dei voces, & non hominis. Confestim autem percussit eum Angelus domini.* Quæ à nostro dicitur vestis regia, sic gillatim describitur à Iosepho lib. 19. Ant. cap. 7 quod erat tota ex argento mirabili opere contexta, quæ radios orientis solis perculsa, & diuinum quemdam fulgorem emittens venerationem cū horore incutiebat spectantibus. Sic ambitiose vestitus Herodes dum extollitur, ab Angelo percutitur & interijt. Longe

Zachar. 3 aliter Zachar. 3. vbi de filio Iosedech dicitur: *Et Iesus erat indutus vestibus sordidis, & stabat ante faciem Angeli Qui respondit, & ait ad eos, qui stabant coram se, dicens: Auferte vestimenta sordida ab eo. Et dixit ad eum, Ecce abstuli à te iniquitates tuas.* Componite Angelum cum Angelo; Angelum Iesu filij Iosedech cum Angelo Herode. Illius Angelus & peccatori, & sordenti homini misericordiam facit, scelerum suorum offert remissionem, huius autem Angelus non misericordiam offert, sed iudicij rigorem; lethaliter percutiens hominem. Cur Angele non magis parcis Herodi? Quando Iosedech filio peccatorū squallenti sordibus Angelus parcit, & illi scelerum pœnam condonat, cur tu adeò rigidus es cū Herode, vt nec minimam illi offeras misericordiam? Parceret sanè Angelus, sed in homine superbo in ornatu fulgenti nullus inuenitur locus misericordiæ, nesciuit misericordia quali aditu remota à iudicio veniret in hominem, qui subtilibus aureis superbiens splendebat totus. Ex quo

Dro. Car. aut Drogo Cardinalis lib. de Sacramēto Dominicę Pass. *Quid vestem auream gloriaris? Subtus te sternetur tinea, & operimentum vermis est. Hæc tua vestis est; illuserunt tibi, qui chlamyde coccinea induerunt. Sic Antiochus, & Herodes duo alienis vestibus depositis, in suis vestibus expirarunt.* Vestis superba fuit, quæ a Herode aditum intercluſit Angelicæ misericordiæ.

D. Cypr. Et merito dicit D. Cypr. lib. de Habitu Virg. *Sericum, & purpuram indutus Christum induere non possunt*: quippè Christus quali nescit quali aditu ad illas veniet.

Exod. 33. Moyses quoque tollens tabernaculum, tetendit extra procul, vocauitque nomen eius, tabernaculum fœderis. Et omnis populus, qui habebat aliquam quæstionē, egrediebatur ad tabernaculum sœderis extra castra. Cumque egrederetur Moyses ad tabernaculum, surgebat vniuersa plebs, & stabat vnusquisque in ostio papilionis sui, aspiciebantque tergum Moysi, donec ingrederetur tentorium.

§. VI.

In virtute stantibus salutaria obueniunt.

MVlta dicuntur de Moyse, nimirum, quod extra castra posuerit tabernaculum, quod ibi quæstiones populariū

rium dirimeret, quod frequentissimus tabernaculo esset, ibique oraret Deum. De populo autem solum dicitur, quod stans in ostijs papilionum suorum prosequeretur oculis Moysem euntem in tentorium. Sic enim dicit: *Cumque egrederetur Moyses ad tabernaculum, surgebat vniuersa plebs, & stabat vnusquisque in ostio papilionis sui, aspiciebatque tergum Moysis, donec ingrederetur tentoriũ.* Ecce tibi procedebat Moyses, pergebat ad tentorium, populus autem surgebat, & stabat aspicien, quanta hæc virtus populi, quod surgeret, quod staret? Sanè in populo, qui paulò ante tot exceperat clades, tot afflictiones per manum, & ora Moysi, quando sub gladio tria millia ceciderunt, quando maiores minas audierunt, quando se omni ornatu exuerunt, & compuncti sunt vsque ad fletum, non paruum est, quod potè hæc non iaceat, sed surgat populus, & in virtute stet.

Iob 1. Iob. cap. 1. post cladem gregum armentorum, & filiorum dicitur. *Tunc surrexit Iob,*

Chrysost. *&c.* circa quæ verba ait D. Chrysost. hom. 3 in Iob *Bonum surrexit, non enim decidit plaga, sed surrexit pietatis virtute.* Equidem bonum, imò & magnum, quod qui tot lamentorum materiam viderunt, in morte filiorũ, cognatorum, in ornatus spoliatione, in Dei ira, non concidunt, non iaceant, sed surgant, & in virtute stare alacres possit. Fallar, si ijs

Mar. 9. salutis non pateant fores. Mar cap. 9 aiebat dominus Iesus: *Amen dico vobis quia sunt quidam de hîc stantibus, qui non gustabunt mortẽ, &c.* Expende benignissimi Iesu amplissimã promissionem, qua promittit mortẽ ab aliquibus minime esse gustandam, ita vt eius amaritudo percipi possit. Sed qui sunt fælices ad tantam reseruati misericordiam? Ipse ait: *Sunt quidam de hîc stantibus* Non qui cõsternati iacent, sed qui surgunt, & alacres in virtute stant, ij non experientur damna mortis.

Chrysost. Ait D. Chrysost hom. 10 in Mar. *Pulchre de his, qui stant, dicitur: Non gustabunt mortem Qui enim stat, in eo, quod stat, non gustat mortem.* Nihil non salutare & dulce inuenit, vel in mortis faucibus ille, qui in virtute stare nouit. Nulla te trãgentes, homo, nullis casibus concidas, sed eo spectata, vt stare in virtute possis, & mille inuenies salutis ostia. Diuini enim fauores non indelectos, & humi reptantes, sed in viriliter stantes perueniunt. Hinc Moyses Deuther. cap 10. ad Israelitas loquitur: *Ego autem steti in monte, sicut prius quadraginta diebus, ac noctibus: exaudiuitque me dominus etiam hac vice, & te perdere noluit.* Expende, quot quantaque beneficia in se à Deo profecta numeret Moyses; vt iterum fuerit exauditus, vt legem iterum acceperit in monte, vt salutem obtinuerit populi. Et quid præcepit, vt tanta acciperet à Dom no? Ait ipse: *Ego autem steti in monte, &c.* Hoc prius proponit, quod steterit in monte; & quidem non nisi in virtute stanti tot beneficia obtingere possent. Adhæc D. Chrysost. hom. 10. in Mar. ait: *Solus stetit quadraginta diebus, & ideo meruit legem accipere. Stantibus datur, iacentibus non datur.* Quid à Deo speret, quin virtute state nequit? Hoc totis viribus cura, vt in virtute stes, & de Deo largitore multa expecta.

Deut. 10.

Chrysost.

§. VII.

Lectio spiritualis efficacissima est ad virtutis progressum.

MOysem euntem ad tabernaculum Iudæi videbant, nec prosequebantur; sed immobiles in ostijs papilionum suorũ hærebant. Sit ait textus: *Cum egrederetur Moyses ad tabernaculum surgebat vniuersa plebs, & stabat vnusquisque in ostio papilionis sui, aspiciebantque tergum Moysi, donec ingrederetur tentorium.* Omnes stant, omnes hærent, nullus progreditur videns progredientem. Et cur nullus progreditur? Rationem indigitat Strabo in cap. 4 Exod. *Moyses tenet figuram legis. Moysi ergo tergum Iudaicus populus aspiciebat, quia nihil mysticum, nihil spirituale in lege voluit intelligere, sed superficiem tantum litera. Ideo eius facies abscondita erat.* Vt in Moyse, sic in scriptura diuina & facies est; & tergum, facies sacræ scripturæ est sensus spiritualis, & mysticus: tergum est cortex litera, Iudæi ergo solum ad corticem respicientes, tergum videbant, nec inde mouebantur, vt progrederentur, sed immobiles in suis hærebant. Vtinam non ad corticem, non ad tergum, sed ad faciem ad spiritualem sensum respicerent; spiritualis enim scripturæ lectio, & meditatio ad clarissimos illos adduceret virtutum progressus. Psal. 118 dicit: *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege domini. Beati, qui scrutantur testimonia eius in toto corde exquirunt eum:* Ecce tibi vt in vnum conueniunt, & qui scrutantur testimonia diuina; & qui ambulant in lege domini. Eo enim quod quis diuinas scripturas penitus scrutetur, earumque spiritualẽ percipiat sensum, nequit fieri, quod hæreat; quod immobilis stet, sed ad ambulãdum, & progrediendum in lege domini rapietur. Ibi ait D. Ambros ser 1. *Si quis ergo in via ambulat, scrutetur testimonia domini: quoniam me-*

Strabo.

Psal. 118.

D. Ambr.

lius poteſt ambulare in via, qui ſcrutatur domini teſtimonia. Eo ſpectat ſcrutatio ſcripturarum, vt non hæreamus, ſed magis ambulemus, imò & proſiliamus in virtutum pogreſſum. Iob cap. 39. de equo loquens ait: *Vbi audierit buccinam, dicit. Vah* ex Græco legitur: *Signum dante tuba, dicit, Euge. Procul odoratur bellum ſaltu & clamore.* Sic ſonus tubæ non ſinit quietum eſſe equum, ſed illum in ſaltus cogit, vt in certamina properet. Quod ſpectans D. Ephræum in ſer. de Patient. & compunct. ait, *Loco tubæ diuinas ſcripturas adhibe. Quemadmodum enim tuba ſonans congregat milites: ſic & diuinæ ſcripturæ ad nos clamantes cogitationes noſtras congregant ad Dei timorem. Et quemadmodũ tuba belli tempore ſonans ſtrenuorum militum alacritatem in aduerſarios excitat: ita & diuinæ ſcripturæ te promptiorem ad omne opus bonum reddunt, teque aduerſus improbas paſsiones, ac vitia magis animant, corroborãque.* Saluè cum ſcripturarum ſacrarum ſpirituali lectione is ardor gignitur in nobis, qui non ſinat nos ſtare otioſos, ſed ad pulcherrima moueat opera. Non ſic militares copiæ feruntur ad facinora, ad victorias tubarum ſonitu, vt nos ſcripturarum meditatione ferimur, vt glorioſas victorias reportemus de hoſtibus. Et cur nõ curras, cur triumphator non inſilias in hoſtes, quando & ſacræ ſcripturæ ſcrutatio ſimul te reddit hoſtibus inacceſsibilẽ? In tiãſfiguratione Ieſu Matth. 17. *Veſtimenta eius facta ſunt alba ſicut nix.* Cur ſicut nix? Ait D. Anſel. ibi: *Veſtimenta Verbi, dicta ſunt ſcripturarum, & in oculis alta petentium albeſcunt, vt nix, & reſulgent ſermones diuinarum lectionum. Cum autem nix ceciderit aues cœli nõ habent vbi inhabitent, & latior ſolito tritici prouentus exuberat. Cui rei verba ſcripturarum apte comparantur, qua de cœlo miſſa ſunt in terram, & ieiunia noſtrorum pectorum arua fecundauerunt, ac ſpiritibus aereis, tanquam anibus immundis locum non reliquerunt.* Ecce tibi, vt nix tritici prouentus accumulat, locumque & aditum cœli auibus intercludit, ne ſemina abſumant, ſic lectio ſacræ ſcripturæ ad nouos virtutum prouentus nos ducit, & reddit prorſus aereis ſpiritibus inacceſsibiles.

Exod. 33. Ingreſſo autem illo tabernaculum fœderis deſcendebat columna nubis, & ſtabat ad oſtium, loquebaturque cum Moyſe, cernentibus vniuerſis, quod columna nubis ſtaret ad oſtium tabernaculi. Stabantque ipſi, & adorabant perfores tabernaculorũ ſuorum. Loquebatur autem dominus ad Moyſem facie ad faciem, ſicut ſolet homo loqui ad amicum ſuum. Cumque ille reuerteretur in caſtra, miniſter eius Ioſue filius Nun puer, non recedebat de tabernaculo.

§. VIII.

Miniſtrorum ſuorum honori maxime conſulat, qui gubernatoris optimi munus adimplet.

ACcedens dominus in columna nubis ad oſtium tabernaculi quaſi cum amico loquebatur cum Moyſe cernentibus ad cunctis Iſraelitis. Quippè ait: *Deſcendebat columna nubis, & ſtabat ad oſtium, loquebaturque cum Moyſe cernentibus vniuerſis: Loquebatur autem dominus ad Moyſem facie ad faciem; ſicut homo ſolet loqui ad amicum.* Ex quo ſpectabat tanta hæc domini dignatio, vt cum homine loqueretur tanquam cum amico in conſpectu omnium? Ait ſapienter Lyppom. in cat. *Teſtabatur enim dominus coram populo, & aſpiciente tota Eccleſia dignitatem Moyſi, viſibili ſpectro ſe illi inſinuans, quo eſſet auctoritate grauior.* Proh ſummi gubernatoris præſtantiam! Ipſe è millibus vnum elegit miniſtrum Moyſem; huius autem honori maxime conſulit, nihilque non facit, vt illum reddat populo honoribus conſpicuum, ſibique deuinctum. Vtinam ſic facerent vniuerſi gubernatores miniſtris ſuis, & illos ſic tuaherent in facinora. Matth. cap. 8 dicit: *Cum veniſſet Ieſus in domum Petri, vidit ſocrum eius iacentem, &c.* Non ſic miror, quod ſanet infirmam; vt miror, quod domum Petri intret. Quid vnigenito Dei cum piſcatoris tuguriolo? Cur domine ſic deſcendis, vt pauperculi hominis habitaculum inuiſas? Rationem reddit D. Chryſoſt. hom. 28 in Matth. *Cuius rei gratia domum Petri dominus petyt? Mihi quidem videtur, vt cibum aſſumat. Non enim ignoramus diſcipulorum diuerſorium illud eſſe. Nam ad Matthæum diuertit, quando cum vocauit;*

Lyppom.

Matt. 8.

Chryſoſt.

... quod faciebat, vt hoc ab eo affecti honore ... res ad omnia fierẽt. Bonus gubernator lapidem non mouebat, vt honoratos ministros, quo diligẽtiores ad omnia essent. Illos passim conueniebat quasi amicos, & familiares suos, vt hoc excitati honore nulli parerent labori pro implẽdo munere: Quo fit obscuris Ecclesiastæ verbis insinuabat Chaldæus. Dicit enim Ecclesiastes cap 5 *Excelso excelsior est alius, & super hos quoq; eminentiores sunt alij.* Quæ verba sic in rem præsentem elucidat Chaldæus, inquiẽs: *A facie Dei mutuntur viri magnifici, & robusti, vt potestatem exerceant in improbos.* Equidem sub Dei facie viri magnificantur, roborantur, vt indè missi nulli parcant difficultati, vt improbos valeant expugnare. Quomodo enim valeo timprobos comprimere minister qui non honoratur, & magnificatur à principe?

Eccl. 5.

§. IX.

Nostra in omnibus amamus, non æque aliena.

VT homo loquitur ad amicum, sic dominus loquebatur ad Moysem; ait enim: *Loquebatur dominus facie ad faciem sicut solet homo loqui ad amicum suum.* Et cur tanta Dei dignatio ad Moysem? Quid in illo erat quo sic Dei rapiebat affectum? Vt Deus nũquam comedit, nec bibit, sic videbat Moysem per integros illos dies quadraginta, nec comedentem, nec bibentem, in quo amabat peculiariter Deus id, quod in se habebat. Ait D. Amb ser 27 *Quadraginta dierum, noctiũque ieiunio Moyses sanctus meruit cũ Deo colloqui, stare, & consistere, & de manu eius legis præcepta suscipere. Quamuis enim illum ab obtutibus Dei conditio humana subtraheret, ieiuniorum tamen gratia proximum illum diuinitatis consortio faciebat. Hæc enim Dei nobis virtutũ portio Deus est: ieiunemus frequenter, quoniam semper Deus ipse ieiunat. In quocumq; igitur plus operum suorum inesse perspexerit, ipsi magis familiaris, intimus, & amicus est.* Expẽde ab illis, *in quocumq; igitur plus operum suorum inesse perspexerit*; hoc insitum est etiam diuinissimæ naturæ, vt in omnibus promptus, & prius amet sua. In quo plura sua nosci, magis ad eum afficitur. Et quis similiter non amet in omnibus sua? Matth. 20. proponuntur operarij, qui primo mane, & qui hora vndecima, & qui iam die ad vesperascente iuerunt in Dei vineã, quibus dum mercedes soluitur, ait pater familias procuratori, quod reddat mercedem *incipiens à nouissimis.* Cur â nouissimis? Cur non magis à primis? Quid habuerunt nouissimi, qui remuneratoris animũ sibi magis rapuerunt? Sanè è mundi fidelibus, qui primi extiterunt, minorem Christi gratiam habuerunt, vt operarentur virtutes, nouissimi autẽ qui modo sunt, multo maiori gratia Christi fruuntur, quare non miror, quod remunerator ad hos feratur prius, in quibus plura sua videt. Huc spectat Imperfectus hom. 34. in Matth. inquiens: *Omnes, qui ante Iesum fuerunt, quasi ex operibus suis facti sunt sancti. Gentes autem ex gratia Christi, semper libentius aliquid damus ijs, quibus solum propter honorem nostrum damus.* In quibus aliquid amplius nostrum est, in quo nobis consulamus, promptissimi sumus ad hos honorandos, ditandos. Nullus est, qui sic in alienis, vt in proprijs velit suum impendere conatum. Hinc de Deo ædificaturo primam mulierem, ait Gen. 2. *Immisit dominus Deus soporem in Adam: cumque obdormisset, tulit vnam de costis eius, & repleuit carnem pro ea. Et ædificauit dominus Deus costam, quam tulerat de Adam in mulierem.* Posset equidem Deus aliunde Euam creare, cur illam maluit ædificare ex Adami costa? Rationem ostendit Theophylus Antiochenus lib. 2. ad Autolium, dicens: *Ne exurgerent, qui dicerent: Hic Deus virum, alius format mulierem, Euam ex costa compegit* Itaque ne putaretur alius Deus formator mulieris ab eo, qui hominem formaret, ideò ex Adami costa Eua formabatur. Sed etiam, si ex Adami costa formetur mulier, posset aliquis dicere ab alio Deo formatam. Cur enim formatio ex costa primi cogeret homines credere ab eodem Deo fuisse Adamum, & Euã creatos? Planè id ipsa natura persuadet. nullus enim amat in alienis, sed in suis ædificare, ad sua quisq; afficitur magis, nec esset Deus, qui ad costam Adami confugeret, vt indè pulcherrimum mulieris opus faceret, nisi & Adamum, & costam eius suum esse opus cogitaret. Ex quo pulchre Theophylus ait ędificatam Euam ex costa Adami: *Ne exurgerent, qui dicerent: Hic Deus virum, alius format mulierem.*

D. Amb.

Imperf.

Gen. 2.

Theophyl.

Theophyl.

Exod. 33. Præcipis, vt educam populũ istum, & nõ indicas mihi, quem missurus es mecum, præsertim cum dixeris: Noui te ex nomine, & inueneisti gratiam

coram me. Si ergo inueni gratiam in conſpectu tuo oſtende mihi faciem tuam, vt ſciã te, & inueniam gratiam ante oculos tuos: Reſpice populum tuum, gentem hanc.

§. X.

Maxima viro præſtantia eſt, qui non ſub aliorum titulis, ſed per ſeipſum valeat apud Deum.

HOc ſibi ſingulare Moyſes attribuit, quod notus ſit Deo ex nomine, ait enim: *Cum dixeris: Nouite ex nomine, & inueniſti gratiam coram me.* Et quid magis cõmune omni homini, quam quod cognoſcatur *ex nomine* à Deo? Nullus adeò vilis homo eſt, qui à Deo non cognoſcatur ex nomine, ſi ſcientiam Dei communem ſpectes: quod ſi ad ſcientiam approbationis confugias, qua Deus approbando cognoſcit, nullus etiã iuſtus eſt, vel in minima virtutis laude conſtitutus, qui nõ ſit ex nomine Deo notus. Ergo Moyſes dũ ſe Deo ex nomine notum aſſerit, nihil ſibi ſingularius adſcribit, quam id quod commune eſt iuſtis omnibus? Imò adſcribit ſibi rem grandem, quæ in pauciſſimis reperiri ſolet, nimirum in ſe eſſe talia merita, quæ per ſeipſa & nota eſſent Deo, & valerent apud dominum, etiam ſi deficerent maiorum omnium tituli, & cõmẽdationes.

Caietan. Ait Caietan. in cat *Nom te in nomine, hoc eſt, approbaui te nominatim, ſecundum propriã tibi, & hoc ad differentiã populi, quẽ nouerat Deus, non in proprio populi nomine, ſed nominibus Abrahæ, Iſaac, & Iacob, hoc eſt, non proprijs, ſed alienis meritis. Significatur enim per hoc Moyſes tanta præditus virtute, vt propriis meritis approbetur, etiam ſi non eſſet filius Abrahæ, Iſaac, & Iacob.* Quid præſtantius de Moyſe dici poteſt? Ipſe ipſe meritis proprijs fecerat ſibi nomen, quo noſceretur à Domino, abſque eo, quod indigeat maiorum ſuorum, aliorumvè titulis, & cõmendatione. Quod præſtantiſsimum eſt, & non omnium, ſed primorum hominum proprium. Matth. 1. Chriſti domini proponens genealogiam, ait: *Ieſſe autem genuit Dauid regem. Dauid autem Rex genuit Salomonem, &c.* Vnum Dauidem regem vocat, Salomonem autem, nec cæteros indè progenitos minime vocat reges: & fuerat Salomõ rex longè florentior, quam Dauid, & cæteri vſque ad Iechoniam fuerunt rẽges. Et cur cæteros non vocat reges, Dauidem autem ſolũ regẽ nominat? Quia Dauid ſolus notus erat Deo ex nomine regis, vt qui illud nomen ſibi fecerat meritis proprijs. Salomon autem, & cæteri magis regnabant ex meritis Dauid, ab illo hæreditarium regnum habentes, non ex meritis proprijs, & ideò non noſcuntur à Deo ex regio nomine, quo ſolus Dauid in omnibus agnoſcitur. Ait Diu. Aug. lib. 1. de Mirab ſacræ Scripturæ cap. 3. *Dauid autem rex genuit Salomonem, cui non additur, regem, cũ Salomon patris regno teneret maius imperiũ. Sed ex hoc intelligitur patris ſui Dauid regnum hæreditario iure poſſidere, & ad Dauid honorẽ regni plus pertinere.* Nouerat Salomõ ſuis meritis nomen regium, nec alij poſt Salomonem fecerant, ſed regnum à Dauide acceperant, & propter Dauidẽ tenebant, ideò apud Deum minime notierãt ex nomine regio. Id peculiare fuit Dauidis, qui vt ſolus proprijs meritis, ſine maiorum cõmẽdatione regnum acceperat, ſic ſolus notus erat apud Deum ex nomine regis. Similiter Matth. 23. ait dominus Phariſæis. *Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus à ſanguine iuſti Abel vſq; ad ſanguinem Zachariæ &c.* Expende, vt quando Abelum nominat, vocet Abelũ iuſtum, ait enim, *à ſanguine iuſti Abel*, verũ cum nominat Zachariã, non vocat iuſtum, & quidem Zacharias iuſtus erat, & à perfidis propter Deũ occiſus, cur ergo Zacharias non dicitur à Deo iuſtus, quando & Abel iuſtus dicitur? Abel primus fuit, qui in ſe omnẽ perfectionem delineauit iuſtitiæ in virginitate, in ſacerdotio, in martyrio, ex quo cæteri omnes iuſti, ſuam iuſtitiæ partem aſſumunt, illi cedẽtes primas, vt de cuius meritis non parum ipſi profecerint in iuſtitia. Ideò Abel præ omnibus notus eſt Deo ex nomine iuſti. Auguſtinus multis explicat lib. 1. de Mirab. cap. 3. & dicit: *Huic Abel dominus Ieſus Chriſtus primatum iuſtitiæ hominum cõmiſsit, ita inquiens. A ſanguine iuſti Abel, vſq; ad ſanguinem Zachariæ, & võ addit, iuſti; hæreditatem iuſtitiæ Abel tenere Zachariam oſtendens.* Hæc fuit Abelis præſtantia, quod ipſe proprijs ſuis meritis, ſine maiorum titulis, aut commendatione iuſtitiæ accepit primatum, & ideò ex nomine iuſti apud Deum vocatur, cæteri autẽ non hoc habent, ſed ex titulis præmiſſis in alijs, & exempli cõmendatione iuſtitiam hæreditarunt, quo factum eſt, ne illis nomen iuſti ſit ſingulare, ex quo cognoſcantur. Huc ergo ſpectent viri præſtantes, vt aliquod ſibi nomen ſingulare faciant, ne ſub titulis, & cõmendatione aliorum viuentes ipſi, prorſus ex ſe Deũ lateant. De ijs enim ait Eccleſiaſtes, cap. 6. *Si genuerit quiſpiam*

Matth. 1.

Auguſt.

Auguſt.

Eccl. 6.

quisquam centum liberos, & vixerit multos annos, & plures dies ætatis habuerit, & anima illius non vtatur bonis substantiæ suæ, sepulturaque careat, de hoc ego pronuntio, quod melior illo sit abortivus. Frustra enim venit, & pergit ad tenebras, & obliuione delebitur nomen eius. Ecce tibi quot incommodis narret hominis status, nimirũ, quod melior illo sit abortivus, quod frustra venerit in vitam, quod abeat ad tenebras, & sine nominis memoria sit. Et quid culpæ in illo præmittit, quæ sit causa tot incommodorum? Illud culpæ asserit, nimirum, *sepulturaque careat.* Et quãtum hoc, quod careat sepultura homo, vt in tanta dãna incidat? Sæpè & multi præstantissimi viri sepultura caruerunt, quorũ nomina scripta fuãt in libro vitæ. Morticinis enim sanctorum sæpissime iacuerunt obiecta bestijs, & alitibus. Cur ergo rem tam parui momenti in sanctis viris facit in præsenti causam tot incommodorum? Non loquitur de materiali sepultura sed de illa, quam quisque sibi facit in sæculorum memoria egregijs comparatis virtutibus. Ait D. Hieronymus ibi: Quod sepultura careat, hoc est *quod nihil boni facti, & honoris egerit, ex quo sibi queat apud posteros memoriam comparare, & non vtam silentio transire velut pecudes, cum habuerit materiam, per quam potuerit apparere, quod vixerit.* Et merito peior est abortiuo, & frustra venit in vitã, & in tenebras sine nomine iuit, qui cum posset, nullum sui specimen in mundo reliquit, nihil virtutis fecit insigne, quo ostenderet aliquando fuisse. Huc cõueniant principes, & nobiles viri, qui ditissimas, splendidissimasque domos hæreditantes, nihil ipsi faciunt virtutis, quo testentur se ad illas domos venisse. Hoc spectent prælati, qui splendidissimorum cathedras occupant, nullum dantes signum, quod ibi fuerint ipsi. Hi omnes peiores sunt abortiuis, frustra vixerunt, & sicut pecudes in grege pertransierunt, ad tenebras se receperunt, ignoti Deo, & hominibus.

D. Hier.

§. XI.

Charitas perfecta ad clarissimam Dei visionem semper impellit.

Dlcebatur paulò ante, quod dominus loquebatur cum Moyse *facie ad faciem, sicut solet homo loqui ad amicũ suũ.* Nunc autem introducitur ipse Moyses dicens: *Ostende mihi faciem tuam, vt sciam te, & inueniam gratiam ante oculos tuos. Respice populum tuum gentem hanc.* Si loquebaris iam facie ad faciem cum Deo, quid modo petis, vt tibi adhuc facies Dei ostendatur? Cur non magis quiescis in illo amicabili colloquio; sed adhuc impelleris, vt cupias videre clarius Dei faciem? Ardebat in Moysi pectore charitas erga Deum, & proximum, vt verba illa testantur, *inueniam gratiam ante oculos tuos. Respice populum tuum gentem hanc.* Qui autẽ tanta charitate madet in Deum, & proximos, non miror, quod in nulla Dei visione quiescat, semper clariorem appetens. Hæc duo in Moyse contemplatur Augustinus quæst. 151. nimirum, & desiderium clarius Deum videndi, & in Deum, & proximos charitatem. Ait enim: *Ostendit Moyses, quod non ita videbat Deum in illa tanta familiaritate conspectum, vt desideraret videre. Et quia in duobus præceptis, hoc est, dilectionis Dei, & proximi tota lex pendet, ideò Moyses in vtroque desiderium suum demonstrabat. In dilectione Dei, dum ait, vt sciã te, vt si minuenia gratiam in conspectu tuo. In dilectione proximi, vbi ait, & vt sciam, quia populus tuus est gens hæc.* Ecce tibi Moyses in charitate Dei, & proximi ie sublimem ostendebat, & simul visione Dei præsenti non contentus ad clariorem alia tendebat. Sic qui in sublimi charitatis constituuntur ad Dei visionem afficiũtur, Matth. 17. *Assumit Iesus Petrum, & Iacobũ, & Ioannem fratrem eius, & ducit illos in montem excelsum seorsum, & transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius sicut Sol, &c.* Ostensurus Iesus gloriæ suæ faciem discipulis, illos prius fecit in montem excelsum ascendere. Et cur in montem excelsum? Vt ostenderetur charitatis virtus, quæ omnium virtutum celsissima est, necessaria vt quis aptetur videndo Deo, & sic eius videndi afficiatur desiderio, vt in nulla visione obscura cõquiescat. Ait D. Damascenus orat. de transfigur. *Quid autem est, cur discipulos in montem excelsum subducat? Montes figurato sensu virtutes scriptura nominat. Omnium porro virtutum apex, ac velut ara quædam est charitas. Operepretium est igitur, vt terrenam terram relinquentes, ac supra corpus humilitatis assurgentes, atque ad sublimissimam charitatis speculam euecti, ita demum ea, qua aspectum omnem superant, intueamur. Nam qui ad summum charitatis verticem peruenit, quodammodo à se excedens, eum, qui cerni non potest, perspicit, atque in animæ serenitate constitutus in iustitiæ solem liquidiùs oculos defigit, tametsi non prorsus huiusmodi spectaculo expleri queat.* Expende hæc immediata ni-

Matt. 17.

D. Dam.

mirum, *huiusmodi spectaculo non prorsus expleri queat.* Quippè ab alto charitatis Deum vides, sed non expleris, nescit enim charitas in qualibet Dei cognitione quiescere, sed semper ad clariorem impellit, ex his, quæ in
Cant. 3. hac vita possunt haberi. Aiebat illa Cant. 3. *In lectulo meo per noctes quæsiui, quem diligit anima mea.* Quod si quæras, qui lectulus erat
Gill. Ab iste? adest Gillibert. Abb. ser. 2. in Cant. qui ait: *Ille sponsæ lectulus, ille dilectus. Lectulus dum infirmam suscipit; dilectus dum inflammat, & incendit.* Itaque ipsissimus Deus erat animæ lectulus, & dilectus. In illo iam quasi in lectulo recumbebat, eum manibus tenebat, & nihilominus illum quærebat. Quid quæris sponsa, quem tenes? Ipse est lectulus, & locus requietuæ, & quando in illo es, tãquam in lectulo, cur non quiescis? Cur adhuc eum quæris? Est simul lectulus, & dilectus, & vbi amor est, vbi charitas nescit in præsenti quiescere, quantumuis Deum habeat, non reputat, quod habet, ad maiora semper clariora que tendens. Vt pulchrè dicat Gillibert Abbas supra: *Sancta quadam*
Gill. Ab. *semper eget amor auaritia. Semper enim ad secretiora exæstuat, & quæ tenet non reputans volubili se raptat in anteriora rotatu.* Hoc est, charitatis ingenium, quod non quiescat, quamlibet habet Dei notionem, Dei possessionem in præsenti ad clariorem, & præstantiorem semper sese extendit.

§. XII.

A Christo venit, quod homines sese patienter subdant hominibus.

DVctor populi factus Moyses anxie petèbat Christi aduentum popularibus indicari; quo spectant illa verba: *Ostende mihi faciem tuam*, iuxta Ruperti sententiam lib 4.
Exod. 37. & 38. in Exod cap. 37. & 38 Petebat, inquam, indicari popularibus suis Christum in maximum eorum bonum, quod insinuat dicens: *Respice populum tuum, gentem hanc.* Sed cur modo instat, quod Deus suis popularibus consulat, ostendens illis Christi aduentum? Nunc primum Deus permittebat populum illum regimini creaturarum, regimini ipsius Moysis, quod vt patienter ferrẽt populares, sapienter petit Moyses vt illis Christus ostendatur, de cuius doctrina, & habitu venit, quod homines libe ter hominum imperijs subiaLuc. 2. ceant. Hinc Luc. 2. *Exijt edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis:: Ascendit autem, & Ioseph à Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam, ciuitatem Dauid, quæ vocatur Bethleem, eo quod esset de domo, & familia Dauid, vt profiteretur cum Maria desponsata sibi vxore prægnante. Factum est autem cum essent ibi; impleti sunt dies pariendi. Et peperit filium suum primogenitum, &c.* Nascitur Christus dominus, & apparet mundo, cum primum vniuersus mundus describitur sub vnius imperio. Et cui expectat Deus ad nascendum, quod mundus sub vnius potestate scribatur? Cur non antea nascitur? Durum sane erat, quod omns vnius subirent imperium, ideò Deus tũc nascitur vt de Christi nascentis, factique sub lege habitu, homines eum spiritum biberent, quo placide omnes vnius subiacerent imperio. Ait Paul Oro- *Paul. Or.*
sius lib 6. cap. 17. de hac orbis descriptione locutus: *Longe aliud omnes homines viuendi genus subeunt, vt omnes humiliter placere studeant, non insolenter offendere. Sed ad tam salubrem humilitatis doctrinam magistro opus est. Itaque opportune compositis rebus, Augusti Cæsaris temporibus natus est Dominus Iesus Christus: qui cum in forma Dei esset, formam serui humiliter assumpsit, vt tunc demum aptior fieret humilitatis institutio.* Quippè ante hoc tẽpus & pugnæ, & bella erant inter homines pro obtinendo rerum dominio, nullus seruire alteri volebat, sed vniuersi nitebantur imperium assumere. Temporibus Augusti, omnis pugna, omnis contentio pro dominandi iure sopitur omnes præter vnum seruiunt, & malunt esse sub iugo. Interea nascitur Christus tantæ subiectionis magister, nisi enim de eius habitu minime possent omnes homines ad subiectionem reduci, qua placide iugum subeant. Vndè viginti & quatuor reges, qui *Apoc. 4.*
in circuitu occisi agni erant Apocal 4. *Mittebant coronas suas ante thronum, dicentes Dignus es domine Deus noster accipere gloriã, &c.* Sic agno occiso cedunt coronas reges, ei referentes acceptum, quod sibi homines subiugauerint. Quo spectans Andræas Cæsarien- *And. Cæs.*
sis, ait: *Tu, inquiunt, domine victricium coronarum auctor, & largitor extitisti.* Sic sapientes putãt nullam coronam, nullum regnum in homines posse conseruari nisi de Iesu habitu, qui vt obediens factus fuit vsque ad mortem, sic homines cupientes sub principum obedientia facit.

Exod. 33. Facies mea præcedet te, & requiem dabo tibi. Et ait Moyses; Si non tu ipse præcedas; ne educas nos de loco isto. In quo enim scire pote-

poterimus ego, & populus tuus inuenisse nos gratiam in conspectu tuo, nisi ambulaueris nobiscum, vt glorificemur ab omnibus populis, qui habitant super terram? Dixit autem Dominus ad Moysem: Et verbum istud, quod locutus es, faciam. Inuenisti enim gratiam coram me, & te ipsum noui ex nomine.

§. XIII.

Id ex Deo maiori diligentia procurare debemus, quod certò scimus ab illo nobis decretum.

PRomittit Deus Moysi se iturum cum populo, inquiens *Faciem meam praecedet te, & requiem dabo tibi* Cui Moyses adhuc instat, quasi nihil promisisset, dum ait: *Si non tu ipse praecedas*, ex Hebræo *Si non facies tua ierit, ne educas nos de loco isto. In quo ergo scire poterimus ego, & populus tuus inuenisse nos gratiam in conspectu tuo, nisi ambulaueris nobiscum?* Vide & post decretum domini, quot commentatus Moyses, vt trahat Deum ad promissa Quid ais Moyses? Iam non audisti Deum decernentem ire tecum? Cur & post certissimum hoc decretum tibi notum adhuc precibus, & rationibus instas? Nonne fidem habes Dei promissis? Absit, imò quia fidem habet promissis Dei, quia certò nouit decretum diuinum, ideò precibus, & rationibus instat, vt illud trahat ad optatum finem. Idem enim maiori diligentia procurare debemus, quod scimus à Deo nobis promissum. Matth. 16 Christus dominus dixit Petro: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Quid tunc? Dormiet iam Petrus securus de Ecclesiæ prouentu; quando audiuit à Deo esse promissum? Imò quia audit promissum, ideò maiori cura, & diligentia debet solicitare illud. Ex quo Diu. Damascenus orat de Transfigurat. inquit: *Hanc Petre Ecclesiam precibus tuis ita conserua, vt ab omni perturbatione, & fluctibus immunis sit. Nam quod nunquam futurum sit, vt certatur, aut labefatletur, aut expugnetur, plane confidimus, cum Christus id affirmauerit. At vero id ab eo pete, vt tempestas sedetur, tumultus comprimatur, pax q; tranquilla nobis concedatur. Hoc, inquam, à Christo supplex contende.* Sic euo secutior erat de felici statu Ecclesiæ, à Deo promisso, eò magis solicitus est, in precibus faciendis, illasque ab ipso Petro postulat, cui facta fuerat promissio. Turpiter enim falluntur, qui promissionibus Dei securi amant in vtramque aurem dormire, cum potius tunc deberent excitari ad maiores diligentias faciẽdas, cum certius sciunt diuina pro se stare promissa. Audierat Rebbecca diuinum oraculum de filijs suis, quod dixerat Gen. 25. *Maior seruiet minori.* Quid tunc? Accepit illam Gen. 27 de promouendo minori filio solicitam: *Quod cum audisset Rebbecca, & ille abisset in agrum, vt iussionem patris impleret, dixit filio suo Iacob: Audiui patrem tuum loquentem cum Esau fratre tuo, & dicentem ei. Affer mihi de venatione tua, & fac cibos, vt comedam, & benedicam tibi coram domino, antequam moriar. Nunc ergo fili mi acquiesce consilijs meis, & pergens ad gregem, affer mihi duos hædos optimos, vt faciam ex eis escas patri tuo, &c.* Hæc illa cogitauit, & multis persuasit filio, à quo accepit hædos, quos marito parauit, & eorum pellibus, & filij manus, & collum nuda contexit, vt sic patrem falleret, & maioris fratris benedictionem acciperet. Et vndè tam solicita mater pro extollendo minore filio? Si credit oraculo dicente maiorem illum futurum, cur non magis indè quiescit, & sinit ordinario cursu res ire, certa quod Deus suum decretum deducet ad exoptatum finem? Imò quia credit oraculo, & certo nouit decretam à Deo promotionem minoris filij, non quiescit, sed omnem mouet lapidem, vt ita fiat. Pulchrè ait Theodor. quæst. 78. in Gen. *Prænouerat ex Deo, Rebbecca, omnium authore, quod maior seruiturus esset minori. Vndè confidens illi prophetiæ, omnem mouit lapidem, vt Iacob benedictionem paternam consequeretur.* Sapiens mulier vbi filij minoris promotionem audiuit à Deo decretam, indè magis solicita fuit, & maiora pluraque fecit pro illo promouendo. Hoc enim proprium est diuinarum promissionum, non vt dormiamus, sed vt excitemur ad negotianda ea omnibus modis, queis possint obtineri.

Gen. 25.

Theodor.

Mat. 16.

D. Dam.

§. XIIII.

Diuini spiritus est, non in parte, aut dimidiate, sed integre ad bona procedere.

DIcebat Deus; *Facies mea præcedet te, & requiem dabo tibi.* Et Moyses statim respondit: *Si non tu ipse præcedas, ne educas nos, &c.* Quid ais bone, faciem tuæ præsentiam promittit Deus, & tu instas, vt magis procedat ipse? An quando dicitur processura eius facies, non intelligitur & ipse processurus? Cur adhuc dubitas, quod ipse præcedet, quando facies eius promittitur processura? Sapienter dubitat, quod præcedet ipse, quando audit faciem processuram, in parte enim & dimidiate procedere commune est creaturis, diuinum autē spiritus proprium est, quod non in parte, & dimidiate, sed totaliter procedat & integre. Ad hæc Rup. lib 4. in Exod cap 38 inquit. *Ait ergo Moyses Si non tu ipse præcedas, ne educas nos de loco isto Quia per faciē poterat intelligi Angelus, qui ad deyciēdum Chananæum hominem sufficeret.* Equidem dum solam faciem præcessuram audit, nihil audit præcessurum, quod non sit commune creaturis, quarum est per partes, & dimidiate sese communicare amicis. Ideò adhuc pro Deo obtinendo instat, cuius est integre, & totaliter se dedere suis Remouendo in Exod. cap. 34 vbi dicitur: *Cum descenderet Moyses de monte Sinai, tenebat duas tabulas testimonij, & ignorabat, quod cornuta esset facies sua,* Hebraice dicitur: *Ignorabat, quod radians esset facies sua* Chaldæus legit, *Nesciebat, quod multiplicatus esset splendor vultus eius.* Sic Moysis facies tota radiabat splendore. At Matth. 17. vbi Iesus ascendit cum discipulis suis montem Thabor, ibique orationi vacat, sic coram eis transfiguratur, vt dicat textus: *Resplenduit facies eius sicut Sol, vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix* Ecce tibi in Moyse facies, in Iesu & ipsa vestimenta resplendent. Et cur in Iesu splendent vestimenta, nisi vt ostendatur Dei & creaturarum differentia in illuminandis, & fouendis gentibus? Creatura enim solum in parte, & dimidiate, Deus autem integre, & totaliter conuenit, vt lumen suis præstet. Ait D. Ephrem ser. de Transfig *Hoc autem dixit: Facta sunt vestimēta eius alba, sicut nix. Etenim ostendit, quod ex toto eius corpore eius gloria scaturijt, & ex tota eius carne resplenduit eius facies, & ex totis eius membris resplenduerunt radij. Non enim sicut Moysi, eius facies resplenduit, &c.* Proh Deus, quam alius est diuinus spiritus in illuminandis hominibus, fouendisque lumine suo, ac est spiritus humanus. Homo solū in parte, creatura dimidiate procedit; Deus autem integre, ex toto se, ex facie, ex manibus, ex pedibus sese impendit in lucem pro hominibus. Nullinō se integre communicat Deus amico. Sic dicebat illa Cant. 2. *Dilectus meus mihi: & ego illi* Non facies, non manus sola, sed totus dilectus vni sponsæ intendere dicitur, & tota sponsa vni intendit dilecto, sic enim vbi mediat diuinus spiritus, nihil dimidiatum permittit. Vt vere dicat Gillibertus Abbas ser. 11. in Cant. *Quam durum est animam dimidiare cum Christo, & mundo? Quam durum est in dilectionis iura peregrinas admittere curas, & cœleste secretum sæculorum infestaretur bellis?* Eorundem durissimum est animæ possessiæ à diuino spiritu dimidiate procedere in Dei obsequio, & non integre Diuinæ enim charitatis in cordibus nostris diffusæ proprium est nihil dimidiatum noscere in iis, quæ Dei sunt, sed ad eū ferri ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus. Sic semper diuinus spiritus ad integritatem festinat. Quippè ait Hierem cap. 24 *Ecce duo calathi pleni ficis, positi ante templū domini: Calathus vnus, ficus bonas habebat nimis.* Quæ ficus erant circa templum, non vtcumque erant bonæ, sed erant bonæ nimis, dum sui perfectionis integritatem implent, non enim aliter essent in conspectu diuino Quo respiciens ait D Hieron. epist. ad Eustochium de accersis minusculis: *Optemus te de illis pomis fieri, quæ contra templum Dei sunt, de quibus Deus dicit: Quia bona bona valde. Nihil quippè saluator medium amat.* Non equidem Dei spiritus sibi multum complacet in his, quæ dimidiate, & exparte tantū bona fiunt.

Ruper. Exod. 34. Matt. 17. D. Ephr. Cant. 2. Gillib. Hierem. Hieron.

§. XV.

Is est diuinus spiritus, qui sui gustum etiam persequentibus tribuat.

GLoriosum Israelitarum transitum per aduersarias nationes optans Moyses enixe contendebat Dei præsentiam populo suo acquirere. Ait enim. *In quo scire poterimus ego, & populus tuus inuenisse nos gratiam in conspectu tuo, nisi ambulaueris nobiscum, vt glorificemur ab omnibus populis?* Ecce vt putat necessariam diuinam præsentiam Israeli,

Iſrali, vt illum glorificent vniuerſæ nationes etiam aduerſantiæ . etiã hoſtiles. Et quomodo fieri poterat etiam per Dei peculiarem præſentiam Iſraeli aſsiſtenten, quod populi adeò contrarij, & inimici adducerentur, vt glorificarent Iſraelitas? Equidem ſpiritus diuinus aſsiſtens Iſraelitis eſt, vt ſi approximetur in ſuis, nequeat non præbere etiam contrarijs, etiam hoſtibus ſui guſtum, vt conuerſi dicant apud Iudæos eſſe verum Deum, veramque ſalutem. Ex quo aiebat

D. Proſp. D. Proſper lib 2 de vocat gent cap. 15. *Ille ignis dilectionis, quem in cordibus fidelium Spiritus ſanctus accenderat, nullo modo ab opprimentibus poterat extingui, cum & qui cruciabantur, vehementius inardeſcerent, & qui ſæuiebant, eandẽ, quam perſequebantur flammam, ſæpe conciperent.* Quid pulchrius? Ipſi perſecutores, ipſi hoſtes fidelium, qui in eis Dei ſpiritum perſequuntur, ſolent ipſius diuinitatis guſtum percipere, & conuerſi glorificare, & extollere eos, in quibus experti ſunt diuina. Proh diuiniſſima Dei facies, quę fidelibus ſuis aſsiſtens inde perſequentibus ſeim mittat faces, quibus in ſalutem ardeant.

Actor. 6. Actor cap 6. locutus textus de perſecutoribus Stephani dicit. *Rapuerunt eum, & adduxerunt in concilium & ſtatuerunt falſos teſtes: Et intuentes eum omnes, qui ſedebant in concilio, viderunt faciem eius tanquam faciem Angeli &c.* Quid hic? Ipſe Dei martyr in concilio conſtitutus malignantium, Angelicam exhibens faciem, ijs radijs contrariorum conſcientias verberabat, quibus illuminati conuerterẽtur, vt conuerſus fuit Paulus. Pro quo aiebat Euſebius Gallicanus ſer de Sancto Stephano, fatetis: *Aſpectu Angelifacies impiorum cæduntur, & lapidantium conſcientiæ, lapidati lumine percuſſæ agnitionis cereis lapidantur.* Sic de prælucente Angelica Stephani facie cereæ proſiliebant faces, quæ vel hoſtes in agnitionem traherent veritatis. Hinc conuerſurus dominus mundum vniuerſum pauperes piſcatores elegit, quibus ait Matt. 10. *Ecce ego mitto vos ſicut oues in medio luporum.* Oues mittit ad lupos, vt trahat ad ſe & lupos. Sed lapſi ſunt hoſtes ouium, illas perſequentur, dilacerabunt, comedent. Cur ergo domine vt trahas lupos, mittis eis oues? Equidem tanta eſt virtus mittentis, vt dum ipſe adſit ouibus vel ipſos lupos in ſui gloriam conuertet. Ait D. Chryſoſt ſer. de Pentecoſte: *Non habentes humana ſolatia, habentes autem dominum ſuum; Ego enim, inquit, vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi, per orarunt vniuerſum orbem terrarum oues ſimul cum lupis. Quis vidit? Quis audiuit? Dicis, Mitam vos, vt oues in medio luporum. Quis*

Euſeb.

Matt. 10.

Chryſoſt.

inquam paſtor ones mittit in medio luporum? At vero Chriſtus ones ad lupos dimiſit, & vulneratæ a beſtijs non ſunt, ſed magis lupi ad ouium manſuetudinem ſunt conuerſi Vbi Chriſtus erat cum ouibus ſuis, vel lupi ipſi ouium virtutes ſtupebant, ad illaſque ſeſe conuertebant.

Exod. 33. Qui ait: Oſtende mihi gloriam tuam. Reſpondit: Ego oſtendam omne bonum tibi, & vocabo in nomine domini coram te; & miſerebor, cui voluero, & clemens ero, in quem mihi placuerit. Rurſuſque ait: Non poteris videre faciem meam. Non enim videbit me homo, & viuet.

§. XVI.

Regius animus eſt; cuius fiducia ortã de corde puro non hæret in arcto creaturæ ſed euolat ad Dei celſiſſima.

VIde regium ſpiritum Iſraelitici ducis, quippe ſitat ad Deum: *Oſtende mihi faciem tuam.* Solent alij petere victorias de hoſtibus diuitias, longitudinem vitæ. Prohac fleuit Ezechias. 4 Reg 20. Salomon autem nec vitam, nec diuitias, nec victorias requirens ſapientiam ciuilem ad gubernandum poſtulauit 3 Reg 3. Iis regalior Moyſes omnia calcans creata, diuina ſibi credit poſſe dari & diuina contendere audet, aiens: *Oſtende mihi faciem tuam* O regaliſſimam optimi ducis animam, quæ nullius maculæ conſcia ſuper omnes creaturas ſcit volare, nihilque abillis ſibi timere, nec ſperare, fidẽs ſe poſſe habere Deitatem! Pulchre de hac fatur D Bern. ſer. 32. in Cant fatus: *Iam vero magni patris familias ſeu regiæ maieſtatis ſchema apparere eviſtim, his, qui accedentes ad cor altum d maiori ſpiritus libertate, & puritate conſcientiæ magnanimiores fatti conſueuerunt audere maiora, apprehendere ſublimiora non mod ſenſuum, ſed virtutum. Hi enim profidei magnitudine digni inueniuntur, qui inducantur in omnem plenitudinem Talis erat Moyſes, qui audebat dicere: Oſtende mihi te*

4. Reg. 20

3. Reg. 3.

D. Bern.

ipsum. Talis Philippus, qui sibi, & condiscipulis patrem flagitabat ostendi Tales itaque magna audent, quia magni sunt. & quæ audent obtinent. Magna siquidem fides magna meretur. Expende illud primo positum nimirum: *Regia maiestatis schema*, quippè denotat in nobis animum regium, non diadema, sed fides, quæ omnes creaturarum absorbeat metus, & ea fidenter spectet, quæ intra diuinitatis clauduntur metam. Propter hunus defectum castigantur à Iesu mundi principes, Apostoli electi ad subiugandam terram Ij dum in naucula dormit Iesus experti sunt ingentem
Matth. 8. ventorum rebellionem Matth 8. & iam inferiores tempestati facti currunt ad dormientem, Domine *Saluanos, perimus.* Quid tunc Iesus? Illorum fidei paruitatē arguit dicens: *Modicæ fidei, quare dubitastis?* Sed in quo illorum fidei paruitas apparuit? Non ipsi ad Deum currunt? Nonne ab illo salutem exposcunt? Vnde aliorum fides apparuit, nisi quia in necessitatibus suis ad Iesum confugiebant? Et quando Apostoli similiter ad Iesum cōfugiunt, eiusque exorant potentiam, in quo paruam fidem ostendunt? Sanè parua fides erat, & minime orta ab animis regijs, quæ se submiserat creaturarum metui,
Basil. Sel. & nihil supra creaturas audebat. Adhęc pulchre D. Basil. Sel orat. 22. ait: *Vult dominus fidei vim rebus conditis esse valentiorem, & ad fidei præsentiam omnem ab anima desperationem eliminari.* Ea in regijs animis requiritur à Deo fides, quæ se supra omnes creaturas eueheret, nihil sibi ab illis metuens, nihilque non sperans ex Deo, quantumuis magnum sit, & insuetum. Sanè hanc fidem vniuersa mala verentur. Decreta erat sententia mortis aduersus Niniuitas, tunc Rex eorum
Ionæ. 3. Ionæ cap. 3. *Clamauit, & dixit in Niniue ex ore regis & principum eius: Homines & iumenta, & boues, & pecora non gustent quidquam, &c Quis scit, si conuertatur, & ignoscat Deus?* Sanè magnæ fidei clamor erat, qui post latam, denuntiatamque sententiā adhuc posse iudicem placari sperat. Bene dicitur, quod hic clamor exierit *ex ore regis, & principum eius* Solus enim regius animus tantam fidem posset concipere de Deo. Quid tunc? *Misertus est Deus super malitia, quam locutus fuerat* Venerunt dies decretæ mortis, & mors minime venit. Et cur mors non venit? Ait
Basil. Sel. D. Basil. Sel orat. 20. *Mortis sententia reorum fidem reuerita inflexa est.* Vbi tam regia fides in Niniuitis apparuit, quæ vel contra Dei sententiam & sperare, & exposcere auderet, vniuersa mala illam reuerita fuerunt, & non accesserunt.

§. XVII.

Magna puritas à terrenis contagijs necessaria est, vt Deus percipiatur in vitam.

EXuat hominem, ab omni terrena grauedine alleuetur, qui Deum ad vitam percipere amat. Dicit enim Dominus: *Non videbit me homo, & viuet.* Quæ verba ponderans D. Amb. in cat. ait: *De homine dixit, Desiste homini habere peccata, & videbis faciem meam. Esto Angelus, diuini ministerij imperij, obsequere mandatis domini Cum fueris Angelus, videbis faciem domini Aduertis, quid a te exigatur, vt videas Deum? Emanda sequur cor tuum, vt quasi nouum creetur renouato spiritu Omnes pollutas cogitationes de corde tuo aluce, nihil sit, quo tuus inquietetur affectus Simplex mens pura sinceritas sit. Talibus se dominus cum inuolucrum corporis deposuerint, demonstrare dignatur.* Non paret Deus terrenis hominibus, sed ijs, qui corporalia, & terrena desideria attenuauerint ad Angelicamque puritatem propius accesserint. Chrystallo purior sit, & subtilior graui elemento, qui velit in se diuinitatem apparentem in vitam sustinere. Gen. 1. ait. *In principio creauit Deus cœlum, & terram. Terra autem erat inanis, & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi, & spiritus Domini ferebatur super aquas.* Non super terram, sed super aquas spiritus domini visebatur. Et cur non etiam super terram? Veniebat Dei spiritus vt viuentia multa generaret, ideò cauit apparere super terram, sed super aquas apparuit. Tota namque puritas, & subtilitas aquæ necessaria erat, vt sustineret Deum vitalia operantem. Ait Theophylus Anthioch. lib. 2. ad Autolium: *Spiritum, qui ferebatur super aquas, largitus Deus creaturæ, vt eius opera posset producere viuentia, non secus ac homini animam attribuit, tenue terræ commixtus. Spiritus sua natura tenuis est, itidem & aqua.* Tota aquæ subtilitas, & puritas necessaria fuit, vt illi se crederet & subtilis, & purus Dei spiritus, vt sic viuentia possent produci. Quando enim spiritus Dei tenuis est, ab omnique terræ alienus crassitie; sic puramque & crystalinam aquæ amant mundiciem; nulloque proprius dispositur quis ad percipiendum illum, quam si à se terrena omnia abieget longissime. Apud Luc. cap. 9. vbi gloria transfigurationis dominicę describitur, dicit textus: *Et factum est, dum oraret, species*

Gen. 1.

Theophyl.

Luc. 9.

ſpecies vultus eius, altera: & veſtitus eius albus, & refulgens. Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moyſes, & Elias, viſi in maieſtate, & dicebant exceſſum eius, quem completurus erat in Ieruſalem. Petrus vero, & qui cum illo erant grauati erãt ſomno. Ieſus in gloria fulgens diuinitatis ſuæ clariſsima profert teſtimonia; & interea Apoſtoli dormiunt Quid infœlicius? Poſſent videre Ieſu gloriam, ſi non dormirent Cur domine illos permittis dormire, quando eis manifeſtas tuam gloriam? Cur nõ magis facis vigilare, vt videant tuæ diuinitatis ſplendorem? Merito tali occaſione permittuntur dormire, tunc enim maxime præparatur quis, vt percipiat Dei gloriam, quando ad terrena omnia claudit oculos. Ait Andræas Cretenſis de Transfigurat. *O miraculum! Propter veriſsimã naturæ extaſim graui ſomno, & metu correpti, obſtrictis ſenſibus, cum omnem intelligendi motionem, & apprehenſorem omnino amiſiſſent, ita in diuina illa caligine cum Deo verſabantur, eo quod omnino non viderent, videre ipſum acquirẽtes.* Tunc acquirebãt videre Deum, quando clauſis oculis mortuorũ ſimiles nihil terrenum videbant. Alienus debet eſſe à terrenis, qui proximus fit percipiendo Deo. Hinc euigilans Petrus Matth. 17. clamabat: *Domine bonum eſt nos hîc eſſe.* In deſerto erat; ab omni hominum conſortio remotus, & putat bonum eſſe ibi manere. Cur non magis petit, vt ſic Dominus Hieroſolymam eat? Vt ſub tanta gloria ſeſe hominum conſpectibus manifeſtet? Sapienter hoc cauit, & mauult in deſerto manere, vt qui ſciat terrenorum conſortium videndõ Deo, impedimento eſſe. Ait etiam Andræas Cretenſis vbi ſupra: *Domine bonum eſt nos hic eſſe. Quamobrem Petre? Vt à turbulenta, inquit, hominum vexatione liberati, & anima, & ſenſu per ſeparationem à turbis purgati inexplicabilis tuæ diuinitatis apparitione hic fruamur ſine intermiſſione.* Meritò petebat receſſum à terrenorum conſortio; vt frui poſſet apparitione diuinitatis.

And. Cre.

And. Cre.

Exod. 33. Ecce, inquit, eſt locus apud me, & ſtabis ſupra petram, cumque tranſibit gloria mea, ponã te in foramine petræ, & protegam dextera mea, donec tranſeam; tollamque manum meam, & videbis poſteriora mea; faciem autem meam videre non potes.

§. XVIII.

De ſola Chriſti mortis coniunctione habent noſtra opera, quod diuinas acquirant gratias.

STo à ſententia Patris Vazquez diſput. 55. in 1 par. cap 4. nihil de apparitione diuinæ eſſentiæ ſecundum ſe in ijs, & præcedentibus verbis ſuſpicantis. Plane omnia verba hæc nihil immenſum, & ſpirituale ſonant, vbi enim tranſitus eſt, & diſtinctio inter faciem, & poſteriora, & manus obtegens ſpeluncæ oſtium, certus indicant rem corporalem. Quale abſque dubio erat corpus præſtantiſsimum aſſumptum à Deo, vt gloriam ſuam Moyſi demonſtraret. Quod corpus adeò fulgebat in facie, vt fulgoris magnitudine, & vehementia ſenſus humanos labefactaret, à tergo autem emittebat radios magis temperatos hominis captui. Huius corporis gloria nube operta admittebat Moyſem ad Dei colloquium; quam gloriam Moyſes videre appetit nube ablata, negat dominus videri ex facie, ne Moyſes exceſſu ſplendoris perdatur, à tergo tamen videndum ſe oſtendet, dum primum Moyſes in cauerna petræ abſcondatur, cuius os à Deo obſtructum ſit, vſque dum tranſ-per Deus pertranſit, vt inde non ex facie ſed à tergo videatur. Sed cur neceſſum fuit ad hoc, vt Moyſes in foramine petræ ſepeliretur? Sanè vt aut ea totum hoc glorioſum corpus tectum erat nube, & ſic cum Moyſe loquebatur, poſſet etiam à tergo ſolum detegi, & ſic tranſire coram Moyſe exiſtente aperto in campo. Cur ergo quæritur foraminoſa petra, in eruſque includitur foramine Moyſes, ibique tegitur, vt videat Dei poſteriora, non faciem? Sanè hoc ita fit, vt oſtendatur, vnde habeant iuſti, quod cœleſtes acquirant gratias, nimirum ex foraminoſa petra dominicæ ſepulturæ, ſiue ex foraminoſa petra Chriſti corporis paſsi, ex eo enim quod noſtra opera diuinis vulnerum foraminibus iungantur; & Chriſto conſepeliamur, habemus ad nos profectas cœleſtes gratias. Ioſue 24. tanti ducis mors dum exprimitur, dicit text. *Poſt hæc mortuus eſt Ioſue filius Nun, ſeruus domini, centum & decem annorum: ſepelieruntque eum in finibus poſſeſſionis*

Ioſue. 24.

D. Cyril. possessionis suæ Quæ sic ponit D. Cyril. Alex. lib. 4. in Ioan. cap. 51. *Et post hæc mortuus est Iosue filius Nun, seruus domini centum & decem annorum: sepelieruntque eum in finibus possessionis suæ, & in sepulchro eius posuerunt cultros lapideos, quibus circumcidit filios Israel* Ecce in ipso Iesu sepulchro conduntur cultri, quibus peracta fuerat Israelitarum circumcisio. Sed ad quid circumcisionis cultri inferuntur sepulchro? Cur tantæ religionis instrumenta non magis pro tabernaculi foribus appenduntur? Sanè sepulchro Iesu inferebantur cultui, vt ostenderetur, vnde proficeret omnis humana virtus, & religio nimirum ex veri Iesu sepulchro. Ait pulchre *D. Cyril.* D. Cyril supra: *Non enim absque causa cultri eodem cumulo in loco positi sunt, verum vt nos discamus circumcisionis spiritualis gratiam, quæ bonorum cœlestium nobis est pronuba, saluatoris morti esse affixam.* Equidem quæ virtus nobis cœlestium bonorum pronuba est, saluatoris morti est affixa, nihil enim valerent actus nostri, nisi de Iesu sepulchro reuiuiscerent. Nullus putet se de gloria cœlesti, vel gustum posse percipere, nec vllum ostendere profectum vitæ, nisi de Iesu passione *Luc. 22.* potestatem accipiat. Hinc Lucæ cap. 22. dum in horto Iesus orat: *Factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.* Cur Domine tui sanguinis profusionem anticipas? Profundendus est cito in caluariæ loco; ad quid necessum est etiam in horto profundi? Profundit in horto, vt clarius *D. Amb.* ostendat, ex quo habeant viuere plantationes virtutum. Ait D. Amb. lib. 3. de Spiritu sancto cap. 18. *Consummaturus Iesus susceptæ carnis officia, cum perfectionem in discipulis iam videret, quos verborum suorum radice fundauerat, hortum ingreditur, vt olearum nouellas in domo domini plantaret, & iustum palmæ florentem modo, vitemque fœcundam riuo sui sanguinis irrigaret* Nouit sapientissimus hortulanus nullas palmas iustorum, nullos flores virtutum nisi de diuini sanguinis rigatione posse exsurgere.

§. XIX.

Deus in hoc sæculo quam cito se animæ conspectui subtrahit.

QVis neget iustos homines à Deo aliquando visitari? Sed illud vnum scio, quod non diu maneat Deus apud hominem in visitatione sua, dum in hac vita sumus. Venit equidem ad suos, sed adeò festine se suscipit, vt vix liceat illum videre nisi à tergo; & iam abeuntem. Sic amicissimo Moysi dicit in præsenti: *Cum transibit gloria mea::: videbis posteriora mea.* Sic festinanter accedit, sic festinanter se subtrahit, vt licet accurras, non videas nisi tergum, non videas nisi abeuntem. Quod forsan experta in se sponsa non satis mirata ingenium sponsi fugitiui ait Cant. 1. *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes?* Merito quærit, vbi cubet? quando nulla est anima in hoc sæculo, quæ posset dicere in me cubat, hoc est, in me requiescit diu. Sed vix accedit oratis, quando & se subtrahit. Accipite D. Ber pulchre differentem ser. 32 in Cant. *Desiderium cordis eius tribuitur ei ste, etsi adhuc peregrinanti in corpore. Ex parte tamen, idque ad tempus, & tempus modicum. Nam cum vigilys, & obseruationibus, & multo labore quæsitus affuerit, subito dum teneri putatur, elabitur: & rursus lacrymanti, & se sectanti occurrens comprehendi patitur, sed minime retineri, dem subito iterum quasi è manibus euolat. Ita ergo & in hoc corpore potest esse de præsentia sponsi frequens lætitia, sed non copia. quia & si visitatio lætificat, sed molestat vicissitudo* Quis sapientius? Satis norat sanctissimus pater Dei visitationes, sed & satis norat eius fugas citissimas. Nescit diu morari in hoc sæculo, nescit sedi hærere diutius, sed quamprimum elabitur, vt vix aliud prius videas, quam tergum abeuntis. His simile habes Cant. 5. *Cant. 5.* *Vox dilecti mei pulsantis. Aperi mihi soror mea.* Et statim subdit: *Pessulum ostij aperui dilecto meo, at ille declinauerat, atque transierat.* Qui amanter aderat, qui multis pulsauerat, vt aperiretur sibi: vbi aperit sponsa, iam declinauerat, atque transierat, nec posset nisi a tergo videri. Cur hoc? Ait D. Amb. *D. Amb.* ser. 12. in Psal. 118. *Ergo dum aperit, transit sponsus. Vult enim semper quæri, frequentius inueniri.* Nescit diutius quiescere sponsus, sed frequentibus fugis se eripit sociã conspectui. Quo referanda sunt dicta 1. tom. in Euang. lib. 2. cap. 11. §. 1.

Exod. 34. Ac deinceps: Præcide, ait, tibi duas tabulas lapideas instar priorum. Esto paratus mane, vt ascendas statim in montem Sinai, stabisque mecum super verticem montis. Nullus ascendat tecum, nec videatur quispiam per totum montem

montem, bobes quoque & oues non pascantur è contra. Excidit ergo duas tabulas lapideas, quales antea fuerant, & de nocte consurgens ascendit in montem, &c.

§. XX.

Gratia amissa proprio labore, & sudore est ab homine reparanda.

PRimas acceperat Moyses tabulas factas Dei opere, vt notat Exod. 32. modo vbi semel confractæ instaurandæ sunt, earum opus mandatur Moysi. Dicit namque: *Præcide tibi duas tabulas lapideas instar priorum.* Hebraice: *Dola tibi, &c.* quippè quod Deus per se in humanis cordibus facit, si per peccatum perdatur, nequit nisi de multo peccatoris labore, & sudore reparari. Quo respiciens Caietan. ait: Et dicit Deus, Dola tibi duas tabulas. *Prima siquidem vice, ego tabulas dedi, dolaui, & scripsi, tanquam ex me operans, modo autem tuis precibus operaturus, volo, vt dolas tu tabulas.* Caietan. Ne putes reparationis rem in solis precibus cõsistere, sed & precibus manus adiunge, multo enim sudore, & labore indiget, qui Dei dona amissa in se reparare studet. Nisi tu ipse labores, gratiam amissam minime reparabis. Isaias cap. 6 *Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labijs ego sum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito :: Et volauit ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari, & tetigit os meum, & dixit: Ecce tetigi hoc labia tua, & auferetur à te iniquitas tua* Et quidem Isaias, & pro se, & pro populo fleuerat, tam sui, quam pupuli ostenderat maculas in labijs, quas amaris lacrymis rigabat. Cur Seraphim ad Isaiæ solius purificationem venit, & non etiam populum purificauit tantis prophetæ lacrymarum riuis exundatum? Seraphim mundat solum, quem videt laborantem; quæ enim mundicies post peccatum est recuperanda, proprijs gemitibus & laboribus potest recuperari. Populus autem in sua immunditia mansit, quia ille per se nihil fecerat, nihil laborauerat. Ait D. Hier. epist. 1. ad Damasum: *Esaias, qui compunctus est, & se miserum contestatur, purgatione dignus effi-*

Isaias. 6.

D. Hier.

citur; Populus vero non solum non agens pœnitentiam, sed nec sciens quidem, quia labia habebat immunda: purgationis remedium non meretur. In quo fuit opus, & labor, in eo fuit & mundiciei reparatio, qui nihil egit, nec doluit, nec agnouit maculas, etiam si prose haberet prophetæ lacrymas tamen sordidus permansit. Ex Ionæ cap. 3. habes: *Cæpit Ionas, introire ciuitatem itinere vnius diei, & clamauit, & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Ninive subuertetur. Et crediderunt viri Niniuitæ in Deum, & prædicauerunt ieiunium, &c.* Sic viri Niniuitæ audientes iram Dei imminentem, nihil petunt à propheta, sed confugiunt ipsi ad opera peragenda pœnitentiæ. Similem iræ sententiam sibi imminere audit Simon Magus ex Apostolis, & plenus metu ait Actor. 8. *Precamini vos, pro me ad dominum, vt nihil veniat super me horum, quæ dixistis.* Compone modo Simonem hunc cum Niniuita; vterque peccator vterque imminentem audit pœnam, vterque timet, & curat à se malum propellere. Sed Niniuita incolumis euadit: Simon autem perit. Niniuitæ pœnitentia placauit Deum: Simonis irrita mansit pœnitentia. Vnde illi placent, hic displicet? Sanè Niniuitæ audita Dei sententia, nihil à Iona petunt; sed ipsi statim ad ieunia, ad saccos, & cinerem confugiunt: Simon autem totam rem Apostolorum precationi remittit dicens: *Precamini vos prome*, & interea nihil facit ipse, nullum laborem pro se sumit, ideò non cauet sui ruinam. Quo spectans D. Chrysost. hom. 18. in præsenti fatur: *Oportebat illum pœnitentiam agere, oportebat plorare.* Non equidem res erat aliorum laboris, sed proprij, non erat res ponenda omnino in aliorum precej, sed magis proprijs laboribus, proprijsque sudoribus negotianda. Mirabilis in hoc Dauid qui post peccatum videns Nathanum prophetam arguentem, & multa acerba sibi denuntiantem. 2. Reg. 12. in hæc verba sola prorrupit: *Peccaui domino*: nec a propheta petijt, vt Deum pro se oraret. Et quis princeps non magis prophetæ preces solicitaret? Quis princeps peccati conuictus non contentus esset, si à propheta, seu sacerdote, seu religiosa aliqua persona peteret, vt pro se preces funderet? At sapientissimus Dauid in re gratiæ restaurandæ, non aliorum preces, sed magis proprios labores, & dolores spectauit. Ex quo pulchre D. Ephræm ser. de Pœnit. fatur: *Exauditusque est Dauid, non per sacendotem, ac legem, sed per pœnitentiam.* Proprius itaque labor adhibendus est ab illo, qui velit reparare amissam gratiam.

Iona. 3.

Actor. 8.

Chrysost.

2. Reg. 12

D. Ephr.

§. XXI.

§. XXI.

Vacuanda eſt mens temporalium curis, vt Deo impleatur.

QVi ſe præparabat, vt Deum caperet, ei merito dicitur: *Nullus aſcendat tecum, nec videatur quiſpiam per totum montem, boues quoque & oues non paſcantur, &c.* Sunt etenim, qui omnia temporalia habent in corde ſuo; nec ſeſe Deo ſiſtere poſſunt, quin & ſeruos, & amicos, & filios, & oues, & boues, & fata mente volutent. Deus bone, quam difficile in hos poſſunt peruenire diuina. Omnium ergo curas abijciat, nec permittat ſecum eſſe creaturam vllam, qui fructuoſe velit ſe Deo ſiſtere. Quod monens diuinus ſpiritus clamat, Cant 5 *Aperi mihi ſoror mea, amica mea, columba mea*, tunc enim anima Deo aperitur, cum clauditur mundo, & ijs, quæ à Deo aliena ſunt. Quæ verba pulcherrime ab Amb. tractantur lib. de Iſaac cap 6 fante: *Aperi, inquit, mihi ſed extraneis claude, ſæculo claude, neque ipſa foras ad illa materialia prodeas, neque tuum relinquas lumen, & alienum requiras. Aperi ipſam te mihi, noli coarctari ſed dilatare, & adimplebo te.* Ecce tibi, vt ſe prius debeat claudere mundo, & temporalia à ſe abijcere, vt nihil ſibi temporale reſeruet, qui Deo impleri cupit. Hinc ipſa de ſe locuta ait Cant. 5. *Surrexi vt aperirem dilecto meo, manus meæ diſtillauerunt myrrham.* Non aliter aperit, niſi manibus myrrham diſtillans, qua ſe oſtendat ſæculo defunctam. Vt dicat D. Amb. vbi ſupra *Talis debet eſſe anima, quæ Verbum eſt receptura, vt moriatur mundo, & conſepeliatur in Chriſto. Sic enim Chriſtus inuenitur, & tale ſibi quærit hoſpitium.* Prius vacuetur homo mundiali omni affectu, nulla creaturarum memoria in illo viuat, & habet Deum ſibi familiariſsimum. Felix ille, qui ſeſe omni vacuauit creatura is ſanè nõ habet impedimentum vllum, ne Deum excipiat, eique appropinquet. Hinc Moyſes Exod. 3. prohibetur â Deo accedere ad viſionẽ rubi, quin prius calceos exuat, ait enim: *Ne appropries huc; ſolue calceamentum de pedibus tuis, locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt.* Sed & terra montis, ad quem ſacrificaturus Abrahamus perrexerat, terra ſancta erat, vt quæ proprio vocabulo dicebatur, *Dominus videbit*, & quæ erat deſignata futuro templo. Nihilominus non cohibetur Abrahamus illo accedere: quippè de Abrahamo, & filio ait Gen. 22. *Pergebant ergo pariter, & venerunt ad locum, quem oſtenderat ei Deus. In quo ædificauit altare, & deſuper ligna compoſuit, &c.* Ecce tibi vt terram diuinæ apparitionis aſcendit Abrahamus, nec cohibetur, nec mandatum accipit de nudandis pedibus. Cur ergo cohibetur Moyſes ne appropriet, & non cohibetur Abrahamus? Ibat Abrahamus omni nudus affectu carnali, ſic à corde ſuo abijciens creata omnia, vt nec parceret proprio filio; merito inde non cohibetur, ſed admittitur, vt Deo ſe ſiſtat. Aut Orig. ibi: *Moyſes cum veniſſet ad locum quem oſtendit ei Deus, non permittitur aſcendere, ſed ante ei dicitur, ſolue corrigiam calceamenti de pedibus tuis. Abrahæ nihil horum dicitur, & Iſaac, ſed aſcendunt, nec calceamenta deponunt. In quo illa fortaſsis eſt ratio, quod Moyſes quamuis eſſet magnus, tamen de Ægypto veniebat, & erant aliqua mortalitatis vincula pedibus eius annexa Abraham vero, nihil horum habet, ſed venit ad locum ædificat altare, &c.* Prohibetur à Deo ille, qui ſecum mortalia quædam, & temporalia ducebat: ille autem qui nec filio parcit, ſed omne temporale à ſuo corde expellit, is maxime aptatur Deo excipiendo.

Cant. 5.

D. Amb.

Cant. 5.

D. Amb.

Exod. 3.

Gen. 22.

Orig.

Exod. 34. Cumque deſcendiſſet dominus per nubem, ſtetit Moyſes cum eo, inuocans nomen domini. Quo tranſeunte coram eo, ait, Dominator Dominе Deus miſericors, & clemens, patiens & multæ miſerationis, ac verax, qui cuſtodis miſericordiam in millia, qui aufers iniquitatem, & ſcelera, atque peccata, nullaſque apud te per ſe innocens eſt. Qui reddis iniquitatem patrum filijs, ac nepotibus in tertiam, & quartam progeniem.

§. XXII.

Deus per ſe ſolus clementior oſtenditur, quam vbi cum creaturis apparet.

Ecce

ECce tibi Deus apparēs Moysi totus, mel leus est, minimeque in eius apparitione Moyses terretur. Ait enim textus: *Cum descendisset dominus per nubem stetit Moyses cum eo inuocans nomen Domini. Quo transeūte coram eo, ait, dominator domine Deus misericors & clemens, & multæ miserationis, &c.* Videt Moyses Deum, & non terretur, sed imperterritus stat obstupens eius misericordiā, & clementiam. Isaias autem cap. 6 ait: *Vidi dominum sedentem super solium excelsum, & eleuatum, & ea quæ subipso erant, replebant templum Seraphim stabant super illud: sex alæ vni, & sex alæ alteri, duobus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus volabant:: Et dixi, Væ mihi, &c.* Compone Moysem, & Isaiam, vtrique apparet Deus; Moyses in illa apparitione imperterritus multus est in Dei misericordia extollenda, Isaias autem totus tremens in fletus abijt, & lamēta. Cur non timet Moyses? Cur Isaias metuit? Videt Moyses Deum solum nulla stipatū creatura, & totum experitur suauem, & melleum. Videt Isaias Deum hinc inde Seraphinis cinctum, & à Deo viso coniunctam cum creaturis terretur. Quia enim Deus per se solum suauitate manat, vbi creaturis adiungitur, terrores incutit, & metus; Marc. 9. Mar. cap. 9. post trāsfigurationē Dominicā coram discipulis enarratam ait: *Et apparuerunt illis Elias cum Moyse, & erant loquentes cum Iesu Et respōdens Petrus ait Iesu, Rabbi, bonum est nos hic esse: & faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, & Moysi vnum, & Eliæ vnum. Non enim sciebat, quid diceret, erant enim timore exterriti* Loquebatur Petrus videns Iesum in gloria, & loquebatur nescīēs, quid diceret præ timore, quo & ipsi, & cæteri discipuli erant exterriti Sed vnde in tanta Iesu gloria terrebantur? Cur non magis gaudent, quam terrentur filium Dei in gloria sua agnoscentes? Videbant equidem filium Dei in gloria, quo possent gaudere, sed videbant illum cum sibi adiunctis Moyse, & Elia, & inde maxime terrentur Ait Damas- Damasc. cenus. ser de Transfig. *Discipuli maiore terrore obsessi sunt, Iesum saluatorem, ac dominum cum Mose, & Elia intra nūbem conspicientes.* Vbi talibus lateronibus stipatus apparet Iesus, vbi suis circumseptus creaturis se manifestat, multo terrore discipuli videntes obstupescentes. Quia enim solus melleus est, de adiū- Actor. 7. ctis creaturis fit tremendus. Actor. 7. dum beatus Stephanus coram iniquo esset Iudice, *intendens in cœlum vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei. Et ait: Ecce video cœlos apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei.* Sic fortissimus athleta suauiabatur visione Dei. At Iacob Gen. 28. *Vidit in somnis scalam stantem super terrā, & cacumen illius tangens cœlū. Angelos quoq; Dei ascendentes, & descendentes per eam, & dominum innixum scalæ ::: Cumque euigilasset Iacob de somno, ait: Vere dominus est in loco isto, & ego nesciebam. Pauensque. Quam terribilis est locus iste, &c.* Vterque Deum videt Iacob. & Stephanus, hic nil terroris concipit viso Deo; ille vehementissime terretur. Et quando Stephanus non timet, sed magis confortatur; cur Iacob tanto timore tenetur? Stephanus solum dicitur vidisse Iesum, vidisse Deum, Iacob & Deum & angelos simul videbat, & sic quasi totum iudicij apparatum vidisset, vehementer timebat. Quo forsan spectans Caiet. ait: *Timuit Iacob diuinum iudicium, quemadmodum consueuimus timere nouiter præsentes principi sapienti, ne aliquid sibi displicens appareat in nobis. Sic enim Iacob timuit considerando se ipsum relatiue ad præsentiam Dei, & frequentiam angelorum, ne imputarentur sibi defectus sui* Expende illud: *Ad præsentiam Dei, & frequentiam Angelorum*, non equidem solius Dei conspectus sic perterrefacere solet homines, vt quando Deus cum creaturis videtur, stipatus angelis suis, ministris suis septus. De terribili illa iudicij hora locutus Matth. 14. ait: *Videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli, cum virtute multa, & maiestate. Et mittet Angelos suos cum tuba, &c.* Sic cœlorum virtutibus stipatus Iesus in iudicium descendet. At Actor. 1. immediate post Iesu ascensionem, qui assiterunt Apostolis Angeli, dicebant: *Hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cœlum sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum.* Non dicunt, quod veniet cum virtutibus cœli, quod veniet angelicis choris stipatus cum tubis, & clamoribus; sed quod veniet sic, vt ascendit; at in ascensione nihil illorum apparebat. solus Iesus ascendens cernebatur. Cur ergo sic dicitur venturus, & non magis dicitur, quod veniet cum virtutibus, & ministris multis, in nubibus exaltatus? Terrorem inferre cauet, qui à Deo de adiunctis creaturis solet procedere. Ex quo ait D. Augustin. ser. 7 de Ascens. *Sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlo. Non veniet vobis terribilis. Sic veniet in ipso corpore vobis in amore, impijs in terrore. Beati, quibus dicitur, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum. Numquid sic veniet oculis peccatorum? Erit ipsa veritas, sed non erit ipsa seueritas. Dies erit tremendi iudicij, descensus Angelorū, resurrectio mortuorum. Descendēt*

Isai. 6.

Marc. 9.

Damasc.

Actor. 7.

Gen. 28.

Caiet.

Matt. 14.

Act. 1.

Augustin.

Angeli & quodam digito tubæ ſonantis tangens ſepulchra terræ trementis. Sic vt terrorem auferat diſcipulis, coram illis non meminit comitatus venientis, ſolus vt viſus fuit aſcendere, ſolus deſcendet, hoc eſt non terribilis, non formidabilis pijs: deſcendet & cum angelis, vt inde prodeat ad impios terror. Solet equidem de adiunctis creaturis ſeuentas, & rigor à Deo in peccatores procedere. Hinc bonus pater Luc 15. ſuſcipiens filium peccatorem, cauit miniſtrorum conſpectum, & præſentiam: *Dixit autẽ pater ad ſeruos ſuos, cito proferte ſtolam primam, & induite* Ecce vt ablegat ſeruos, vt afferant veſtes, malunt enim ſolus adeſſe excipiendo. Ait Chryſol. ſer. 3. *A ſeruis ante veſtiri voluit, quam videri, vt ſoli patri nota eſſet nuditas.* Vix enim ſolus Deus non ſalutaris eſt homini, de adiunctis enim ſeruis procedere ſolet ſeuentas. Hinc Theodotus hom. 1. de Natiuit. Chriſti, habita tom. 6. Concil. Epheſ. cap. 9. ponderãs Ieſu ad nos venientis nuditatem, & ſolitudinem, ait: *Accedit non maieſtate herili non Angelorum ſatellitia præmittens, non Archangelorum phalangas ſequens: eiuſmodi enim apparatus extorrem in fugam vertiſſet.* Vide, vt abſtinet Deus à comitatu creaturarũ, ne perterrefaciat adeuntes.

Luc. 15.

Chryſol.

Theod.

§. XXIII.

Deus in nullo vnivoce communi creaturis percipi poteſt.

MIratis tot diuina nomina conglomerata, quando Deus ſua poſteriora iuxta factam promiſſionem oſtẽdit Moyſi: nimirum ait: *Dominator Domine Deus, miſericors, & clemens, patiens, & multæ miſerationis, ac verax, qui cuſtodis miſericordiã, &c.* Cur tot nomina ſibi affingit dominus? Cur non magis in vno, eoque breui vocabulo ſuam ſubſtantiam prodit? Sane vbi nomina compingenda erant ex Dei poſterioribus, nimirum ex relatione ad creaturas, multa compingũt ir vt oſtendatur, quam infinite diſtet diuina ſubſtãtia à creaturis omnibus, in quibus nihil poteſt diuinitas habere commune. Ex quo pulchre aiebat Arnobius lib 3. contragentes: *Tantum abeſt, vt nos Deo corporalia lineamenta tribuamus, vt animorum etiam decora, ipſaſque virtutes, quibus eminere vix cõceſſum eſt paucis, tãtæ rei vereamur adſcribere. Quis enim Deum dixerit fortem, conſtantem, frugi, ſapientem? Quis probum? Quis ſobrium? Humana ſunt hæc bona, & ex oppoſitione vitiorum exiſtimationem meruerunt habere laudabilem. Quis eſt autem tam obtuſi pectoris, tam bruti, qui humanis bonis Deum eſſe dicat magnum, aut ideo nominis maieſtate præcellere, quod vitiorum careat fæditate? Quidquid de Deo dixeris, quicquid tacitæ mentis cogitatione conceperis, in humanum tranſilit, & corrũpitur ſenſum; nec habet propriæ ſignificationis notam, quod noſtris dicitur verbis, atque ad negotia humana cõpoſitis. Vnus eſt hominis intellectus de Dei natura certiſſimus, ſi ſcias, & ſentias nihil de illo poſſe mortali oratione depromi.* Hucvſque Arnobius ſapientiſſime definit, quam longe ſuperet diuinitas omnia ea nomina, quæ ex creaturarum conflentur negotijs. Non equidem diuinæ magnitudinis eſſe poteſt, quod dicatur Deus eſſe id, quod dicimur homines. Hinc Gratiani Auguſti fidem maxime extollens D Amb. lib. 5. epiſt. 26 ait: *Ego humilitatem tantum modo prædico in Imperatore, aut non amplius fidero, quam decet te illi, quem non negas? Quis enim aliud decere te potuit, vt ei nõ obijcias, quam in te vides creaturam? Vil moralius, nil expreſſius dici potuit. Deinde, quid tam inſolens, quam id eum exiſtimare, quod nos ſumus?* Equidem inſolẽtiæ res eſt, & blaſphemiæ, ſi exiſtimaremus Deũ eſſe id, quod nos ſumus. Suffecit enim videre aliquid affine eſſe creaturis, vt debeamus ſentire Deũ infinite diſtare ab illo. Dicebat illa Cant. 3. *Surgam, & circuibo ciuitatem per vicos, & plateas, quæram quem diligit anima mea, quæſiui illum, & nõ inueni.* Ecce & puriſsima, & dilectiſsima ſponſa quærit Deum, & minime illud inuenit. Sed cur non inuenit, niſi quia quærebat eum in nominibus, quæ ſunt affinia creaturis? Aiunt tres Patres apud Theodor. *Exiuit ab interio ricognatione ad ſenſum per naturalem comtẽ platiorẽ, vt inueniret ſponſum, atque ita quæſiuit eum & non inuenit. In rebus enim creatis, qui increatus eſt, non inuenitur. Vocaui illum, & non reſpondit. Eum, qui eſt, appellaui illum, cum ea, quæ ſunt, numeris omnibus antecellat. Appellaui ſubſtantiam eum qui eſt ſuperſubſtãtialis. Appellaui illum vitam, qui author eſt vita, & rerum effector vniuerſarum. Non reſpondit mihi, cum ea vocaretur, quæ ipſe per eſſentiam, & naturam ſuam non eſt.* Supra creaturas omnes volitet, nihilque illarum cogitet, quiſquis ad Dei naturam cogitandam accedere putat.

Arnob.

Ambr.

Cant. 3.

Theod.

Exod. 34. Feſtinuſque Moyſes incuruatus eſt pronus in terrã, & adorans ait: Si inueni gratiã in conſpectu tuo domine,

obſ-

obsecro, vt egrediaris nobiscum, populus enim duræ cervicis est, & vt auferas iniquitates nostras, atque peccata, nostq; possideas. Respondit dominus: Ego inibo pactum videntibus cūctis, signa faciam, &c.

§. XXIIII.

Purus ab omni mūdiali macula fiat, qui amat à Deo possideri.

PVlchro ordine Moyses procedit in suis precibus, primo enim petit omnes mundiales maculas à suis abstergi, deinde, vt à Deo possideantur petit. Sic ait: *Vt auferas iniquitates nostras, atque peccata, nostq; possideas.* Ille enim poterit gloriari, quod sit Dei, qui purus est ab omni mundiali affectu, & *Ps. 118.* deffectu. Aiebat Dauid Psal 118 *Tuus sum ego, seruum me fac, quoniā iustificationes tuas exquisiui.* Merito inde se ad Dei possessionē asserit pertinere, quia totū se Dei iustificationibus quærendis dedit, quia à nullo mundiali non sese expedijt. Quo spectans D. Amb. *Ambr.* ser. 12. in Psalm. 118. ait: *Tuus sum ego: Facilis vox, & communis videtur, sed paucorū est. Satis rarus est enim, qui possit dicere Deo: Tuus sum ego. Ille enim dicit, qui adhæret Deo totis sensibus, qui aliud cogitare non nouit. Ille hac vtitur voce, qui potest dicere domino: Ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Numquid hac voce vtitur auidus pecuniæ, honoris, potestatis? Qua ratione dixit, tuus sum, addidit, iustificationes tuas exquisiui, hoc est, nihil aliorū quæsiui, sed id solū, quod tuum est, desideraui.* Ecce vt se ab omni mundiali expurgat, qui amat Dei esse peculiū, eo ipso quod Dei possessio sis, sub nullius debes esse dominatu creaturæ. Nec peccatū, nec mūdus regnet in corpore tuo, & tunc poteris dicere, quod Deus te possideat, eiusque peculium sis. Aiebat sponsa Cant. 6. *Dilectus meus mihi, & ego illi;* ex Græco autē: *Meus est cognatus meus, & ipsius ego sum.* Quantū hoc, quod se dicat diuina sponsa ad Dei possessionē pertinere? *Nyssen.* Plane in hoc solū summā illius perfectionē, & perfectā puritatē agnoscit D Nyss. hom. 15 in Cant. fatus: *Cum ait Meus est cognatus meus, & ipsius ego sum: hæc sunt norma, ac finitio quædam omnis in virtute perfectionis. Nam ex ijs discimus, nihil in nobis esse præter Deum debere, neque animæ purificatæ vllam ad rem aliam respiciendum esse: sed debere hanc ita se ab omnibus crassis tam rebus, quā cogitationibus expurgare, vt tota translata prorsus ad statum, qui omnium crassarum rerum expers est, illustrissimum ex se pulchritudinis principis simulachrum efficiat.* Huc spectet, qui amat possessio Dei fieri; & prius in se absumat, quidquid dominatum creaturarum efficit; vt ab omni mundiali purus, solum in se ostentet Dei dominium, & regnum. Hinc Gen. 12. dicebat dominus ad Abrahā: *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, &c.* Sane non sic Dauidi, nec alijs sanctissimis viris, & prophetis veteris testamenti iussit Deus omnibus mundialibus renunciare, vt iussit Abrahæ. Cui alij dixit: *Egredere de terra tua?* Sed cur præ omnibus alijs sic volebat Abrahamū purum ab omni populari contagio, liberum ab omni periculo erroris, expertē omnis affectus carnalis? Aut quid Abrahamus habebat apud Deum præ cæteris, vt præ cæteris deberet esse purior, & defæcatior? Hoc præcipuum inuenio in Abrahamo, quod futurus esset pater Leuitarum, qui ad Dei possessionē pertinebāt iuxta id Numer. 3. *Ego tuli Leuitas à filijs Is-* *Num. 3.* *rael pro omni primogenito, qui aperuit vuluam in filijs Israel, eruntq; Leuitæ mei.* Inde ergo fuit, quod Abraham, qui in lumbis continebat tot Dei possessiones, quot Leuitas, fieret præ cæteris omni mundiali contagio defæcatior, ac purior. Ait D. Amb. lib. de fuga sæ- *Ambr.* culi cap. 2. *Quia Leuitæ fugitantes sunt mūdi, vt placeant Deo, relinquunt parentes, filios, omnem cognationem, vt adhæreāt vni Deo. Denique & Abrahæ dictum est: Exi de terra tua, & cognatione tua, & de domo patris tui Sed forte dicas, Leuita non erat. Sed habebat in lūbis suis Leui.* Sic se ab omni mundiali expediant, qui cū Leuitis ad Dei peculium amant pertinere, Deique possessiones fieri.

§. XXV.

Humilitas efficaciā orationi præbet.

ECce tibi quam facilem se præbet Deus Moysi. vix Moyses orauit & ait Deus: *Ego inibo pactum, &c.* Cur sic te humanū Domine rebellibus præbes? Vel vnde adeo efficax fuit oratio Moysis coram Deo? textus ait, *Festinus Moyses incuruatus est pronus in terram, & adorans ait, &c.* Vbi tāta humilitate, & abiectione sui orabat Moyses, non miror, quod efficaciter ad se Deum traheret. Dat enim semper humilitas orationi efficaciam non paruā. Cōpone modo

duos oratores cãtatiſsimos apud Deum Cẽ
Matth.8. turionem Matth. 8.& Chananæam Matth.
Matt.15. 15 ille pro filio,ſeu ſeruo paralytico orabat,hæc pro filia à dæmonio vexata. Ille vix orat,& audit:*Ego veniẽs curaboeũ*, hæc multum orat, & nihil fauorabile audit,ſed poſt multa dicitur illi: *Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus.* Cur,quia tam propere Centurioni annuit,hanc tam rigoroſe repellit? Cur magis fœminã diſtulit? Sane expectabat dominus, vt fœmina orationi humilitatis verba coniungeret,ſeſe viliſsimo cani aſsimilans,cum enim ad hæc verba humilitatis peruenit, nõ amplius Deus ſe in
Baſil. auſteritate continuit. Accipite D.Baſiliũ Seleuciæ orat. 19 fantẽ:*Quid ergo,dic mihi domine noſtram animi promptitudinem in tenera eſt Chananæa filia, & ſi per matrem deprecaretur? At illa rogans canũ loco,numeroq; eſt, centurio prope ante ſupplicationem curationem reportat:herus profamulo rogãs exorator fuit, mater pro filia rogitans tulit repulſam. Sed ò ſapiẽtiæ fons! Id circo Chananæa ſupplicãti moras iniecit,quas illa dilationis impatiẽs acclamaret: Domine & catelli edunt de micis,quæ cadunt de mẽſa dominorũ. Centurio verò diverat: Domine non ſum dignus, &c.* Ibi citior Dei fauor fuit,vbi manifeſtior apparuit rogantis humilita ;differebatur mulieri exhibenda gratia, vſque dum illa ad canis vilitatẽ ſe dejceret. Cum primum humilitatis verba protulit, & ſeſe vili cani aſsimilãs domino abblanditur, ſtatim reportat petitionis fructus. Hoc datũ
Ionæ 3. eſt mandatũ Niniuitis pene deploratis Ionæ c.3.*Operiantur ſaccis homines, & iumenta, & clament ad Dominũ in fortitudine.* Vilitates indumenti prius præcipit, vt ſub vilibus ſaccis ſe peccatores dejciãt,& humilient.&ſtatim iubet clamare in fortitudine, ex humiliati enim ore validiſsima ſemper oratio proſiliet. Rẽ in ijs exprimit Victor Cartennenſis
Vict.Cret. lib.de Pen.cap.6 *Vnus audiebatur per mœnia Niniue eiulatus diſparium naturarum, & per omnia tecta vrbis flebilia reſonabant lamenta plangentium. Impletum eſt,quod ſcriptum eſt: Oratio humiliantis ſe nubes penetrauit. Deniq; ſic placauit offenſum Deum,ſic mutem fecit ſic demulſit iratum.* Nulla non tollitur ex Deo ſeuenitas,vbi adeſt humilitas orãtis. Propone tibi Deum plenum iræ aduerſus perfidum Achabum, illi extremã ruinã iubet denunciari. Perterritus miſer iræ denuntiatione in
3.Reg.21 cinere,& ſacco ſeſe ad diuinos dejcit pedes: Et Deus ſtatim 3.Reg 21.*Quia igitur humiliatus eſt mei cauſa,non inducam malum in diebus eius.* Quid hac humilitate efficacius? Pul
Vict.Cret. chre Victor Cartennenſis vbi ſupra cap.5. *Depromptum indignatione indicium ſatisfactione percellitur, & comminantis intentio orationis humilimæ verecundia temperatur.* Nequit manere indignatio, cum accedit humilis oratio.

*Exod.*34. Fuit ergo ibi cum domino Moyſes quadraginta dies, & quadraginta noctes. Panẽ non comedit,& aquam non bibit,&ſcripſit in tabulis verba fœderis decem. Cumq; deſcenderet Moyſes de monte Sinai, tenebat duas tabulas lapideas teſtimonij,& ignorabat, quod cornuta eſſet facies ſua ex conſortio ſermonis domini. Videntes autem Aarõ, & filij Iſrael cornutam Moyſi faciem,timuerũt prope accedere

§. XXVI.

Dei remuneratoris præſentia hominem trahit in facinora viribus maiora.

MAgna, & ſupra vires fuerunt ieiunia Moyſis, quadraginta enim diebus, & noctibus ſic ieiunauit, vt nihil comedit. Sed erat interea ſub oculis, & præſentia Dei remuneratoris,de quo nõ miror, quod in facinora impelleretur viribus maiora. Sic enim ait:*Fuit ergo ibi cũ domino Moyſes quadraginta dies,& quadraginta noctibus. Panem non comedit, & aquam non bibit, &c.* Ecce tibi vt erat ſub Dei præſentia, ſub Dei oculis ea ieiunia amplectitur,quæ erant naturæ viribus maiora,non comedit enim,neque bibit per quadraginta dies,& totidem noctes. Quid non audeat homo ſub præſentia remuneratoris? Egeſippus lib.5.cap.12.ſic loqui
Egeſipp. tur:*Romanos Titus pudore ſui, quam maxime conueniebat:quod morte grauius arbitantur nõ exhibere pericula ſua Cæſari, cum ipſe toties pro exercitu periculis offerre ſe non dubitaniſſet. Armabat eos vincendi conſuetudo, & cedendi ignorantia præcipueque præſens vniuſcuiuſque virtutis arbiter Titus, à quo non remuneratio fortitudinis ſpectabatur, ſed*

supra omnia fructus ampliſsimi erat præmij, illo ſpectante, quicquam ſtrenue geſsiſſe, quod ei non diſpliceret. Eo incentiuo Loginus equeſtris militiæ vir excitus diſiliuit equo, atque immedios ſe iniecit hoſtes. Expende ab illis: *Præſens vnuſcuiuſq; virtutis arbiter Titus, &c.* Quippe ſic de præſentia, & conſpectu principis temporalis ſic confirmabantur milites, vt vel vnus aduerſus exercitus hoſtiles omnes auderet pugnare Et quando oculi, & præſentia temporalis principis hæc in militibus operabantur; quid non faciat præſentia & conſpectus principis immortalis? ſub huius præſentia fallar, niſi viribus ſuperiora facinora audeamus Cantic. 5. rogata ſponſa, vt Cant. 5. aperiret oſtiũ dilecto ſuo, ait: *Expoliaui me tunica mea quomodo induar illam? Lauipedes meos, quomodo inquinabo illos? Dilectus meus miſit manum per foramen, & vẽter meus intremuit ad tactum eius. Surrexi, vt aperirem dilecto meo, &c.* Quę tot obices oppoſuerat, quibus impedita non poterat dilecto aperire; ſubito ruptis obicibus ſurgit, & aperit dilecto ſuo. Quomodo potuiſti ſurgere, quæ nuda ſine tunica iacebas? Quomodo aula es venire, quæ pedes abluera? Sanè præſentia ſponſi omnia vicit, & vt preſentem ſenſit dilectũ audet etiam ſupra virtutem D. Ambr. Ambr. lib. de Iſaac, cap 6. *Surrexit vt proprius id Dei verbũ videret Etin hoc ipſo proceſſus eius ſignificatur, quod ſurrexit per vigorem, atque virtutem. Præſentia enim Verbi hauſit anima virtutem, ſicut præſentia Mariæ, cum vtero grauis eſſet, exſultauit Ioannem in vtero conſtitutũ, adeò vt exiliret in vtero, & exultaret Domini præſentiam recognoſcens.* Sic de Dei præſentia haurit homo virtutem, qua ſupra humanas vires poſsit audere. Qui enim in matris vtero cõſtitutus nõ poterat moueri per ſe, vt creatoris ſenſit preſentiam, in eius oculis ausus eſt vſque ad exultationem progredi. Nõ ſuam, ſed potentiam Dei reducit ad ſenſum creatura, quæ ſub Dei oculis ad opus accen- 1. Reg. 17 ditur. Hinc 3. Reg. 17. Elias, ait: *Viuit Dominus, in cuius conſpectu ſto, ſi erit annis his ros, & pluuia niſi iuxta oris mei verba.* Homo audet pluuijs legem ponere; & quod ſolius potentiæ diuinæ eſt ſubmittere proprio imperio. Vnde talia audet Elias? Ipſe præmiſerat dicens: *Viuit Dominus, in cuius conſpectu ſto*, ex quo ſenſit ſe preſentiſsimum eſſe Deo, ſub eiuſque intuitu procedere, nõ veretur rem diuinæ potentiæ in mediũ proferre. Fulgen. Dicit enim Rabanus in Gloſſa. *In cõſpectu Domini ſtat iuſtus modo, & ſtabit in futuro, modo vt conditoris potentiam ad ſenſum reducat. In futuro, vt veraciter vitæ coronam accipiat.* Expende illud, *vt conditoris potentiã ad ſenſum reducat*, quippe ſub diuinitatis oculis, & præſentia iuſtus ea audet, quibus ſpectabilem faciat potentiam diuinam. Non enim quod ipſe poteſt, ſed quod poteſt Deus, in ſe oſtendit, quiſquis diuina præſentia fruitur. Hinc de meticulosis Iſraelitis locutus Moyſis Exod. 19. tamen inquit: *Cumque eduxiſſet eos Moyſes in occurſum Dei de loco caſtrorum ſteterunt ad radices montis. Totus autem mons Sinai fumabat, eo quod deſcendiſſet Dominus, &c.* Ecce tibi, qui pauefacti etiam à longe vix ſpectabant montem, modo accedunt vſque ad eius radices. Vnde hoc? Ait D. Cyril. Alex. lib. 3. in Ioan. ca. 3. Cyr. Alex. *Aſsiſtentia populi ſub monte, cũ iam Deus deſcendiſſet, & eſſet in eo, paratum mẽtis ſtudium ad ſeruiendum Deo ſuo oſtendit. Difficiliora enim tolerare ſolent, quam natura ferre poſſet, cum Deus adſit.* Nec miror, quod ſub præſentia Dei, ſupra vires audeant homines.

Exod. 19.

§. XXVII.

Præ ſtudio diuini Verbi excipiendi contemnitur corporalis cibus.

DVo inuenies in Moyſe cõiũcta, & quod a cibis abſtinuit, & quod verba Dei in tabulis ſcripſit: quippe ait *Panẽ non comedit, & aquã non bibit, & ſcripſit in tabulis verba fœderis decem.* Nec miror, quod qui intentus erat ſcribẽdis verbis diuinis, obliuiſceretur materialis cibi. Cõtemnitui enim in primis cibi voluptas ab ijs, qui diuini Verbi ſubſtantiã guſtãt. Dũ diabolus offerret lapides Ieſu, vt faceret panes ex illis, reſpondet Dominus Matth. 4. *Non in ſolo pane viuit homo,* Matth. 4. *ſed in omni verbo, quod procedit ex ore Dei.* Ecce verbũ Dei obiecit dominus tentatori pro pane hominũ futurũ, & cur nõ magis diuinã potentiã obiecit, qua fames poterat nõ ſentiri? Cur potentia prætermiſſa ad verbũ Dei recurrit? Plane ad verbum Dei recurrit, vt quod regulariter ciborũ materialiũ obliuionẽ induceret. Ait D. Amb. lib 3. in Luc. Ambr. c. 4 *Non enim quaſi Deus vtitur poteſtate, ſed quaſi homo commune ſibi arceſsit auxilium, vt diuinæ pabulo lectionis intentus famem corporis negligat, alimẽtũ verbi cœleſtis acquirat. Huic intentus Moyſes panẽ nõ deſideraſsit. Huic intẽtus Elias famẽ proviliores nõ ſenſit ieiunij. Non enim poteſt, qui verbũ ſequitur, panẽ deſiderare terrenũ, cum ſubſtantiã panis cœleſtis accipiat.* Tota terreni cibi deficit gula, vbi diuini verbi quis intẽdit ſtudio. Quid mirũ quod deficiat gula, omnes delectationes carnales deſſipũt illis, qui diuinorũ verborũ præguſtãt ſuccum;

Cant. 1. succum Dicebat veraciter illa Cant 1. *Meliora sunt vbera tua vino*: vocat sponsi vbera diuinas scripturas, aquarũ suauitate, & dulcedine sic vincuntur pretiosissima quæque vina, sic superantur mundiales omnes deliciæ, vt contemptui haberi incipiant. Rem

Phil. Car. eleganter elucidat Phil. Carpatius sibi: *Duo vbera duo testamenta intellige, à quibus lactẽtur Ecclesia filij lingua, atque mente, corde, & ore; ex ijs enim verba veritatis exuguntur, quæ ad vitam perfectam, etatemque augentur. Horum potio super vinum, & liquores omnes, non enim ex terra, scaturyt, sed ex cœlo derivatur. Hac potio illis salutaris inest qui diuinis rebus intenti ista mente, ac lingua sacras literas sugunt, vtque in ventrem, sic in cor exacta coryciunt Vt enim duo vbera hinc inde pectori affixa eor ambiunt, ita & duo testamenta ex Spiritu sancto spirituale m nobis potionem diuini lactis instar effundunt, nosque super delectationes omnes humanas latificant, ac tuentur.* Quid pulchrius? Sanè, qui sacrarum Scripturarum dulcedinem exsugit, nihili æstimat cæteras delectationes carnalis vitæ, quam facile valedicit, & vino, & conuiuijs. Ex quo mone-

D. Ephr. bat D. Ephrem serm. de compunct & salut. animæ: *Cauete igitur, tuam à gula animam interimi permiseris: sed nutri, ac fone illam in verbis diuinis in Psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus, in lectionibus sacrarum Scripturarum. Hæc, & ijs similia nutrimentum sunt vitæ spiritualis.* Sic sanctus vir proponit lectionem sacræ Scripturæ pro armis ad coercendam gulam.

§. XXVIII.

In solo Iesu veritas gloriæ, in alijs picturæ.

DEscendit Moyses à Deo, splendenti facie decorus, & glorioſus; quo spectant illa verba: *Quod cornuta esset facies sua* ex cõsortio sermonis *Domini* Septuag *Glorio sus effectus esset aspectus coloris faciei suæ.* Caldæus. *Multus esset splẽdor gloriæ vultus eius.* Sic totus Moysi splẽdor in facie sola erat. Iesus autẽ dñi in Thabor transfiguratur, nõ solũ in facie, sed toto ex corpore fulget. ait nãque Matth. 17. *Resplẽduit facies eius sicut Sol, vestimenta autẽ eius facta sunt alba sicut nix.* Non solũ à facie, sed à vestimẽtis, sed à toto corpore splendet Iesus Et cur in Iesu splendor à toto corpore fit, in Moyse solũ à facie? Vt ostendatur in Iesu gloria esse veritas, in Moyse autẽ sola pictura, suspecta enim est

Matt. 17.

fictionis, quę sola à facie splẽdet pulchritudo. Ait D Ephræm, ser de Trãsfig. *Non enim sicut Moyses decorus fuit extrinsecus. Sed tanquã Deus fulgebat in gloria. Moyses enim faciei eius apparitione vnctus fuit decore. Iesus autẽ toto suo corpore tanquã Sol suis radijs resplenduit gloria suæ diuinitatis* Expende illud de Moyse dictũ, *vnctus, fuit decore*: quando enim sola è facie fulgebat, non tam veritatẽ pulchritudinis, quã cerussæ vnctionẽ sapiebat. Quæ deformes sunt fœminæ cerussis faciẽ inungunt, vt de vnguenti beneficio splendorẽ emendicent; qui splendor in illis nõ verus, sed pictus est, hoc est, nõ à veritate naturæ, sed ab vnguenti pictura proficiscitur. Sic Moyses, sic vniuersæ creaturæ nõ à veritate, sed à pictura splẽdent. Hinc Ezech. c. 23 de Ezech. 23 Odolla locutus ait: *Cumq; vidisset viros depictos in pariete, imagines Chaldæorũ expressas coloribus, & accinctos balthei renes, & tiaras tinctas in capitibus eorũ, formã ducũ omnium, similitudinẽ filiorũ Babylonys, terraq; Chaldeorũ, in qua orti sunt, insaniuit super eos concupiscentia oculorũ suorũ.* Videt solas picturas, & picturas cõcupiscit, nihilque aliud amabile in eis ostẽditur, quod nõ sit in pariete pictũ.

Lõge aliter de suo delicto dicebat Dei amatrix, Cant 5. *Caput eius aurum optimũ. Coma* Cant. 5. *eius sicut elatæ palmarũ:: Oculi eius sicut columbæ:: Genæ illius sicut areolæ aromatũ.: Labia eius lilia:: Manus illius tornatiles aureæ. Crura illius columnæ marmoreæ. Species illius, vt Libani, electus vt cedri. Guttur illius suauissimũ, & totus desiderabilis.* Post singularũ partium perfectiones enumeratas, ponderatas, illud tãdẽ definit, quod totus desiderabilis sit Expẽde quã alia inueniat Odolla in dilectissimo; & quã alia inueniat sponsa Christi in suo dilecto Illa prẽter picturas nihil aliud inuenit; hæc inuenit solidissimas perfectionũ veritates, quibus se Christus super omnes creaturas amabiles exaltat. Ait pulchre Rup l. b. 5. Rupert. in Cant. *Quomodo potuit, sermo describit Iesum amabilẽ, dilectũ, desiderabilẽ. Non talis pictura hæc, qualem respexit illa Odolla, de qua scriptũ est. Cum vidisset viros depictos in pariete, imagines Chaldæorum expressas coloribus, &c. Non, inquã, talis pictura hæc; verum inẽ amulamini melius visum illum, sicut illa exhibuit oculos suos videre viros depictos in pariete, imagines Chaldæorũ expressas coloribus, ita nunc exhibete oculos vestros videre dilectũ, videre caput aureũ eius, oculos nitentes, reuerẽdas genas, gratiosa labia, tornatiles manus Vbi omnibus rectũ iudicium iudicate, videlicet, quo maior sit Moyse Nolite iudicare secundũ faciẽ. Nam illi quidẽ locutus est Deus, & facies eius splenduit, sed non caput aureum, nõ manus tornatiles*

nariles,& aureas habuit, &c. Si iuxta faciem iudices, multa inuenies in creaturis splendida, sed quæ non excedant splendorem picturarum: solus namque Iesus non solum secundum faciem, sed omni ex parte est desiderabilis. Odollâ, hempe terrena Ierusalem, anima carnalis nihil in suis dilectis inuenit præter picturas, præter variàs colorum varietates; at spiritualis mens in dilecto suo Iesu, & aureum caput, & aureas manus, & marmorea crura, & quidquid est vere pretiosum, & pulchrum habet.

Exod. 34. Et postquam locutus est ad eos, venerunt ad eum etiã omnes filij Israel. Quibus præcepit cũcta, quæ audierat a domino in monte Sinai. Impletisque sermonibus posuit velamen super faciem suam, &c.

§. XXIX.

Auaritia obcæcat homines, ne diuina percipiant.

TAntus erat splendor Moysi ortus à Dei colloquio, vt nisi velaret ipse faciem minime ab Israelitis videri posset, ideo dicit textus, quod; *posuit velamen super faciem suam.* Et vndè tam delicati Israelitarum oculi, qui splendentem Moysi faciem sine velamine intueri non possent? Radicem attigit *Rupert.* Rupert. in præsenti, fatus: *Illi propter aureũ blasphemiarum suarum vitulum oculos perdiderunt, & claritatem veritatis sustinere nõ possunt.* Ex quo ad aurũ affecti, auro adorationem exhibent, sic excæcantur, vt nihil cœleste, nihil diuinum, nihil spirituale possint videre. Habet hoc in primis auri cupiditas, vt humanos oculos perdat, ne videant cælestia. Aiebat Dominus ad discipulos suos, *Luc.* 9. Luc. 9. *Dico autem vobis verè, sunt aliqui hîc stantes, qui nõ gustabunt mortem, donec videãt regnum Dei.* Ecce promittit, quod aliqui de circumstantibus visuri sunt regnum Dei, nimirum gloriam trãsfigurationis in Thabor. Sed cur nõ omnes eam videant: gloriã? Etiã omnes parici erant, quando non excedebant numerum duodecim, cur ergo nõ assumuntur omnes, vt videant gloriam Saluatoris? Erat inter illos Iudas, qui auri cupiditate affectus non habebat oculos, nec aliquid cæleste, aut diuinum intueri posset. Ait D Da- *Damas.* mas. ser. de Transfig. *Quid nam causæ est, quam obrem quidam dumtaxat, ac non omnes parem gratiam consecuti sint? An nõ omnes discipuli, & Apostoli? An non omnes simul, atque vocati sunt, atque secuti sunt? Cur igitur non omnes etiam hoc quoque prospectu omnem superante spectaculo donati sunt? An nõ dominus à personarum acceptione alienus est? Omnes quidem discipuli, at non omnes auaritia morbo cæcutientes. Omnes discipuli, at non omnes proditores.* Equidem quando inter illos erat, qui auaritia laborabat, necessariũ erat vtin re visionis non interesset, quia auaritia oculos perdit, ne quid cœleste possint videre. Sapiẽter de se aiebat Balam Magus à rege Balac conductus mercede, vt Dei populum multis maledictis percuteret. Is ergo de se ait Num. *Num.* 24. 24. *Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cuius obturatus est oculus, dixit auditor sermonũ Dei, qui visionem omnipotentis vidit.* Difficilia sane verba, quæ contrarietatem videntur includere, dum idem dicitur Omnipotentis visionem intuitus, & oculos obturatos habuisse. Si Deum videbat, quomodo obturatis oculis erat? An quia in somnijs videbat Dei visionem? Sed hoc commune fuit multis, & fere omnibus prophetis. Quid ergo fuit præcipuum in isto vate, quo se vocet, & obturatum oculis, & perspicacem in Dei intuitu? Sane hoc fuit & rarum, & inauditum in hoc vate & in nullo alio visum, quod eleuaretur ad Dei visiones, cum mentis oculos haberet obduratos, & obcæcatos, amore regia pecuniæ. Equidem ibat missus ad regem Balac, ibat, inquam, mercedis cupiditate sic raptus, sic excæcatus, vt nec vocibus humanis ab asina prolatis animaduerteret periculum itineris. Et nihilominus à Deo eleuatur ad supernaturalium contuitum, cũ obcæcatus esset auaritia, quæ supra somnũ, supra tenebras, supra ipsas mortis caligines obscurat hominem, ne diuina percipiat. Vt merito de auaritia dicat D. Chrysost. ser. cõ- *Chrysost.* tra gulan, & alia: *Habendi cupidissima temulentia hominem plane in res huiusmodi impingit, occluditque aures, excæcat oculos, mentem multa caligine obtenebrat.* Meritò ergo vt rẽ nouam, & minime alias visam proponit Balaam rẽ secum actam; nimirum quod cum fuerit non somno pressus, sed auaritia obcæcatus, quæ omnes caligines superat, nihilominus per Dei potentiam tractus sit, vt diuinas reuelationes videat. Quando auari omnes magis ad tenebras pertineant; vt dicat Sophonias cap. 1. *Perierunt omnes inuoluti ar-* *Sophon.* 1. *gento.* Expende illud, *inuoluti*, est enim ãrgentum

tum inuolucrũm quoddam, ſeu velum, quod prorſus obtenebrat ſuos aſſeclas, ne poſsint cœleſtia videre.

CAPVT XIX.

Áduentus Iethro.

Textus Hiſtoria.

MOYSI Fama pulſatus Iethro princeps Madian adornat iter, vt generũ inuiſat, illique & cõiugem reducat, & filios, gratiſſimos parenti futuros. Occurrit accedenti Moyſes multis ſtipatus Iſraelitarum nobilibus: quem ſocer videns totus adſtupet primo, deinde in Dei tot mirabilium effectoris laudes prorrumpit. Multa licet antea de Deo ex Moyſe acceperat, nunc in tanti populi libertate, in Ægyptiorũ periculis, in victoria de Amalechitis, in cœleſti pane, in fonte de petra, in alijſque mirabilibus auditis, perſpicue diuinitatis cultui ſe penitus addicit. Opimas inſuper addidit Iethro Deo victimas, quarum finis regalibus epulis exhibuit initium. Fecit enim Moyſes conuiuium ſocero, & coniugi, & filijs, indicium reuerſcentis neceſsitudinis, cui Aaron, & omnes proceres Iſraelitæ aſsiddentes aduentum Iethro ſibi præſagiebant auſpicatiſsimum. Nec viros ſpes deluit: nam mane nouo, dũ Moyſes ſedet, vt congregato populo iura diceret, adeſt genero Iethro, & miratus tam ingentem multitudinem ab vnius Moyſi ore pendere vel in rebus leuiſsimis, indignitatem rei, & moleſtiam inutilem genero ſuggerit. Deinde conſulit, vt præſtantes virtute, & prudentia ſelligit viros, qui per gradus maiores, & minores diſtributi populares, & forẽſes quæſtiones dirimant, quarum diuinitora, & ſublimiora vni Moyſi manerent integra. Annuit Moyſes conſulenti ſocero: vniuerſiſque populi cauſis principes, & tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, ac decanos conſtituit. Nec detrectauit ſapientiſsimus princeps, quæ optima nouerat, executioni mandare conſilia hominis alienigenæ. Proſecutus eſt etiam eum cum potentibus ſuis poſt paululum regredientem in regnum ſuum.

***

PARS. VNICA

circa textus literam.

VIDEMVS Cognati conſilia probata Moyſi in conſtituenda Republica, quæ vt nobis etiã appareant probabilia expendenda veniunt morali libra.

*Exod.*18. Cũque audiſſet Iethro ſacerdos Madian cognatus Moyſi, omnia, quę fecerat Dominus Moyſi, & Iſrael populo ſuo, & quod eduxit Dominus Iſrael de Ægypto, tulit Sephoram vxorem Moyſi, quam remiſerat. & duos filios eius, quorum vnus vocabatur Gerſam, dicente patre: Aduena fui in terra aliena, alter vero Eliezer, Deus enim, ait, patris mei adiutor meus, & eruit me de gladio Pharaonis.

§ I.

Ne improperes, quod improbis adiũgar, ſi improbi ex meo conſortio corrigantur.

NON Veretur Spiritus diuinus aduentus hominis ethinici, & eius conſortiũ cum Moyſe narrare, ait enim: *Cum audiſſet Iethro ſacerdos Madian cognatus Moyſi*, &c. Erat Iethro idololatra, imò idolorũ ſacerdos, cuius filiæ ſe matrimonio Moyſes copularat. Cur hoc non magis reticetur in tanta gloria Moyſi? Non ne ad decus Moyſi pertinebat, quod ſe adiunxiſſet impijs, quod conſortio, imò & conuentu gauderet idololatrarũ? Abſit, quãdo enim impij, & idololatræ ex Moyſi conſortio in Dei cognitionem veniebant, moreſque in melius mutabant, quod Moyſes illis ſe adiungeret, non vitio tribuendum erat, ſed laudi. Ex quo pulchrè monebat D. Baſ. Sel. orat. 40. Phariſæũ *Baſil Sel.* obla-

obiurantem Iesu, quod meretricis accessum non refugeret. Aiebat enim ille Luc. 7. *Hic, si esset propheta, sciret vtique, qua, & qualis esset mulier quæ tangit eum.* Cui sapienter respondet Basil. supra: *Cur illam Christus susceperit, dicis, nempe vt ab improbitate eam absoluat, vt suam clementiam palam faciat, vt discas nullam aegrotationem esse, quæ illius bonitatem vincat. Quare nō id solum consideres, quod susceperit, verum etiā illud animaduerte, quomodo mutauerit.* Hoc enim in primis animaduertendum est in præstantibus viris, qui improbis adiunguntur, quanta id improborum mutatione, & melioratione fiat. Non enim vitio, sed laudi tribuendum est, quod quis se adiungat improbis, illorumque gaudeat consortio, dum ex tali societate improbi probi fiunt Euolaturus dominus Iesus ad Patrē dicit latron, & nequam homini Luc. 23. *Hodie mecum eris in paradiso.* Quis non horreret in tanti regni ingressu comortium hominis vilissimi, improbissimi? Cur domine non magis refugis huius latronis societatem? Quid dicent cælestes spiritus dum te videant latroni associatum exire de mundo? Sic ne dedecorandus est triumphus tuæ vitæ? Absit: in ò inde summum decus Iesu apparebit, si consideremus, non solum, quod sibi associabit latronem, sed, quomodo mutauerit illum. Ad hæc D. Chrysost. serm. in Paraseeue apud Grethserum nostrum, lib. 2. de cruce, fol. 445. *In sanctam suam patriā ingressus Iesus, latronem secum introducit, non inhonorans paradisum, absit, pedibus latronis, sed hoc magis honorans. Honor enim paradisi est habere talem dominum tam potentem, & humanū, vt & latronem possit efficere dignū paradisi deliciis. Etenim quando publicanos, & meretrices in regnum vocabat, non vtique id fecit cum regni sui dedecore, sed potius maiori cum honore. Ostendit enim se eiusmodi esse, qui etiam meretrices, & publicanos tam probatos facere queat, vt digni videantur ea, quæ inibi est gloria, & munere.* Qui summam Iesu gloriam amat prospicere, non causetur, quod cum publicanis versetur, cū improbis agat vitam, & se se sceleratis adiungat. Sed illud animaduertat, quantam de illius consortio mutationem sceleratī recipiant. Qui autem sic potest dealbare etiam Æthiopes, laudabiles erit etiam in societate improbissimi. Ioannes Baptista turbas fugit, deserti latebras quę sunt, ne leui saltem maculare vitam famine posset. Iesus autem medius erat in publicanorum conuiuijs. Cur non magis Iesus Ioannis semitam honorauit, cauens peccatorum hominum consuetudines? Pulchre D. Amb. lib. 1. in cap. 1. Lucæ, inquit: *Magnus Ioannes, sed coram domino. Magnus Iesus, sed dominus. Ioannes vinum, & siceram non bibit, hic cum publicanis, & peccatoribus manducat, & bibit. Ille abstinentia meritum colligat, cui potētia nulla natura. Christus autem cui natura aliter suppetebat delicta donare, cur eos declinaret, quos abstinentibus poterat præstare meliores?* Equidem nunquam non laudabile est cuiquam, quod non declinet ab illis, quos in meliorem facit frugem abire

Luc. 7.

Basil.

Luc. 23.

Chrysosto.

Ambr.

§. II.

Parentum, benefactoribus plus fidendum, quam proprijs.

VIDĒ Virtutem, & prudentiā Moysi, in nominando fino, Deum meminit benefactorem patris sui: *Deus enim, ait, Patris mei adiutor meus. &c.* Posset dicere; *Deus meus*, cur maluit dicere, *Deus Patris mei*? Bonus maxime fidebat beneficentiæ diuinæ probatæ iam in parente suo. Quidquid enim parē tibus fuit beneficum, & amicū, hoc debet præcipue spectari à filijs. Vnde maxime damnatur ille senior filius Luc 15. qui de parente querulus aiebat: *Numquam mihi dedisti hædum, vt cum amicis meis epularer.* Expende illud, *cum amicis meis*, cauet enim vel meminisse amicos patris sui, quorum nihil æstimat amicitiam. Quare illum sic percutit D. Chrysol serm. 4 *Amicos paternos suos esse nō computat: hos non amicos, sed extraneos credit: a quibus videri patris gratiam se amari.* Hoc indicium stulti, & deplorati est filij qui suspectos habet parentibus suis beneficos, & amicos, abillisque maxime fugit De Roboamo Salominis filio dicitur 2. Paralip. 12. *Pugnauerumque aduersum se Roboam, & Ieroboam cūctis diebus. Et dormiuit Roboam, &c.* Ecce nulla vnquam Roboamo pax fuit, cū esset filius regis pacatissimi. Et vnde miser ad tantam venit miseriam? Rem explicat Iosephus in Glossa adductus: *Cum splendido principatu, & claritate rerum debuisset imperare, sub multo silentio, & timore regnauit. Mortuus est autem cum vixisset annis quinquaginta & septem, vir superbus, & fatuus, & qui nolens paternis amicis credere, perdiderat principatum.* Meritò factus vocatur, qui amicis paternis non credidit, ob quod incidit in tot calamitates. Et cur non fatuus, & stultus sit, qui illis fidem non habet, quorum beneuolē tiam videt probatam in parente? Sane prudentes homines ad nullos fidentius recurrūt, quam ad eos, quos iam nouerunt maioribus

Luc. 15.

Chrysol.

2 Par. 12

Ioseph.

ribus suis proficuos. Hinc Theodahadus rex
Cassiod. Italiæ apud Cassiodor. 10. Var. 2. scribens Iustiniano Imperatori, inquit *Vestrã gratiã securus expecto, quam præcellentissimam dominam sororem nostram vobis peperisse cognosco. Neque enim noua est ista dilectio: namsi decessorum nostrorum facta recolatis; agnoscitis quãdam esse necessitudinis legem, cum vestro imperio amicitiam Amalos semper habuisse. Quatãto certior, quanto vetustior: quia facile mutari non potest, quod per longa sæcula custoditur.* Sic ille, & cæteri homines prudentes ad illos præcipue afficiuntur, quos beneficos iam parẽtibus suis nouerunt & amicos.

Exod. 18. Venit ergo Iethro cognatus Moysi, & filij eius, & vxor eius ad Moysem in desertum, vbi erat castrametatus iuxta montem Dei. Et mandauit Moysi dicens: Ego Iethro cognatus tuus venio ad te, & vxor tua, & duo filij tui cum ea. Qui egressus in occursum cognati sui adorauit, & osculatus est eum, salutaruntque se mutuo verbis pacificis; cumque intrassent in tabernaculum, narrauit Moyses cognato suo cuncta quæ fecerat Dominus Pharaoni, &c.

§. III.

Infirmi adhuc in virtute non sunt periculis exponendi.

ECce Moysis vxor, & filij eius cũ auo venũt ad Moysem sed tunc veniunt, quando Moyses post demersos Ægyptios, post mare superatũ, post Amalechitas prostratos castrametatus est iuxta montem Dei Horeb. Dicit enim: *Venit enim Iethro cognatus Moysi, & filij eius, & vxor eius ad Moysem in desertum, vbi erat castrametatus iuxta montem Dei.* Et merito vxor, & teneri filij non venerunt in Ægyptum, sed in mansionem iuxta montem Dei; qui enim infirmi sunt, non erant periculis exponendi, quibus soli robusti, & fortes crescunt. Ait Origen. in præsenti hom. 11. *Origen.* *Non poterat sacerdos Madian in Ægyptum descendere, nec vxor Moysi, sed nunc ad eum venit cum filijs. Non enim poterat descendere in Ægyptum, & subire agones Ægyptiorum nisi athleta probabilis. Moyses, quia magnus, & potens athleta descendit in Ægyptum ad agones, & exercitia virtutum. Abraham, & Iacob quoque qui ipso nomine athleta est, cum descendisset in Ægyptum factus est sicut stellæ cæli.* Ægyptia pericula, quę extulerunt validissimos viros Moysem, Abrahamum, Iacobum, infirmos, & imbecilles prorsus perdidissent, quare merito cautum est, ne filij Moysis, nec vxor, nec socer eius Iethro adhuc in fide proselytus illo descenderent. Non enim sunt infirmi periculis exponendi. Hinc de Dauide fugiente ad montes, quietemque domus deferente locutus textus, 2. Reg. *2 Reg. 15* 15. ait: *Dixit autem rex ad Ethai Gæthæum. Cur venis nobiscum? Reuertere, & habita cum rege: Heri veniisti, & hodie compelleris nobiscum egredi. Ego autem vadam, quo iturus sum Reuertere, & reduc tecum fratres tuos, & dominus faciet tecum misericordiam, &c.* Et sane David in eo erat discrimine quo plurium egeret auxilio, nihilominus non patitur, quod Ethai secum veniat in discrimina. Et quando ipse rex vadit ad pericula, cur non magis retinet secum fidũ amicũ? Cur illum mauult domi manere extra periculum? Rationem indicant verba illa, Heri veniisti, quippe recens erat in religione, & fide Israelitica, adhuc in virtute tenellus, merito ergo cauet bonꝰ Dauid ne secum in pericula descendat. Ex quo Theo- *Theod.* dor. quæst. 29 *Secutus est Dauidẽ Ethai Gethæus cum sexcentis viris electis, qui nuper quidem patriam reliquerat, factus autem fuerat cum suis subiectis proselytus. Et Rex quidem conatus est persuadere, vt reuerteretur, ne simul cum eo, rursus mutaret sedes. Non est æquum, inquit, vt tu qui nuper veniisti, nobiscum laborem sustineas. Iure autem est admiranda Dauidis lenitas, quem cum iuuaderet filius, & multo egeret auxilio, curam gessit salutis proselyti.* Sic bonus rex malunt auxilio carere, quam tenellum in fide habere socium discriminum. Quem spiritum vtinam vniuersi seruarent præsules: & tenellos, & infirmos in virtute nullis periculis crederent. Sic de Deo doctore

Israe-

Exod. 13. Israelitarũm dicitur Exodi cap. 13. *Cum emisset Pharao populum, non eos duxit dominus per viam terræ Philisthiim, quæ vicina est, reputans ne forte pœniteret eum, si vidisset aduersum se bella consurgere, & reuerteretur in Ægyptum.* Ecce tibi, vt Deus recẽter erutos de seruitute, & vix in plenam libertatem assertos periculis eripit, & belli discriminibus. Id

Gregor. quod ponderans D. Greg. lib. 14. Moral. cap. 13. vt est in Glossa, inquit: *De Ægypto ergo exeuntibus è vicino bella subtrahuntur, quia derelinquentibus sæculum quædam prius tranquillitas ostenditur, ne in ipsa teneritudine, & inchoatione turbati ad hoc, quod reliquerãt, redeant.* Expende illa, *Ne in ipsa teneritudine turbati, &c.* parcendum enim est teneritudini, & infirmitati, remotis periculis, ne ruina aliqua infirmis generetur.

§. IIII.

In officijs, & obsequijs præferendum est gratiæ ministerium operibus naturæ.

VEnit Iethro ad Moysem cum vxore, & filijs Moysi ipsius, qui dicitur occurrisse socero, & adorasse, & adduxisse in tabernaculum, ibique illi Dei magnalia explanasse, ad filios autem & vxorem nullum ostenditur verbum dixisse. Ait enim text. *Egressus in occursum cognati sui, adorauit, & osculatus est eum, salutauerunt que se mutuo verbis pacificis, cumque intrassent in tabernaculum, narrauit Moyses cognato suo iuncta, quæ fecerat dominus, &c.* Ecce tibi erant coram Moyse, & filij, & vxor post lõgã absentiã reuersi, & Iethro socer eius, Moyses autẽ nõ dicitur osculatus filios, nec amplexatus vxorẽ, nec vllũ illis verbũ feciſſe, sed solũ dicitur osculatus socerũ, illique Dei magnalia explicasse. Cur non magis afficitur ad vxorem, & filios? Natus socerum, cui diuina suggerat, quem trahat in mirabilium Dei agnitionem, non miror, quod non reputet filios præponens gratiæ opera naturæ. Est hoc sanctis mentibus commune, quod non reputent naturam, dum inseruiendum est gratiæ diuinæ. Nota est historia viduæ illius, ad quam confugit

3. Reg. 17 Elias tempore famis. 3. Reg. 17. quæ parum farinæ habebat, & adeo parum, vt vix posset implere manum vnam, & hanc farinam præparabat, vt ipsa & filius semel comederent, & posteà fame succumberent. Rem notans Elias petit à muliere, vt sibi prius, quam filio præparet farinam. Quid tunc illa? Desperit ne prophetam præ filio? Absit, imo ait textus: *Quæ abyt, & fecit iuxta verbum Eliæ*, nihil æstimauit filium, vbi prophetæ potuit inseruire, prorsus oblita naturæ, vt pietati, & religioni prospiceret. Vt dicat D. Chrysostom. hom. in Petrum, & Eliam, habita tom. 6. nuper edito: *Videre licuit naturã contemptam, & hospitalitatem honoratam: licebat videre eius viscera proiecta, & Prophetam susceptum, cum integram filiorum multitudinem sepulchro mandauit. Quantum enim fuit in viduæ proposito, omnes eius filij mortui sunt. Nescio certe quemadmodum huius viduæ laudes comprehendam, quæ se ipsam, & filios contempserit, & hospitalitatis studium secuta fuerit.* Sic præclara fœmina, vbi res erat exercenda virtutis, cõtempsit ipsam naturam, & docuit, vt filij, & totum genus erat postponendum diuinis. Non detrectant egregij viri, & genus proprium, & filios postponere pietati. Hinc cum Iosephus Iudæus esset iam à Romanorum parte, monebat Ierosolymitanos ciues, vt etiam ipsi se se dederent Romanis, salutemque sanctæ ciuitatis procurarent. In-

Chrysosto-

Egesipp. super hæc ad illos fatur apud Egesipp. lib. 5 cap. 16. *Noui, & ipse, quia cum vestris simul periclitatur sanctissima mihi mater, & chara vxor, haud ignobile genus, & quondam domus chara. Ac fortasse propter meos hæc me suadere arbitramini: occidite eos, & accipite meum sanguinem mercedem, libenter hanc soluam mercedem vestræ salutis, si post me sapere potestis.* Expende illam egregij viri vocem nimirum: *Libenter hanc soluam mercedem vestræ salutis*, nimirum qui sanctæ vrbis, Israelitarumque salutem, vel filiorum, matris, & vxoris perditione compararet. Et dum saluanda esset populi sanctitas, totum quumgenus perire mallet.

Exod. 18. Lætatusque est Iethro super omnibus bonis, quæ fecerat dominus Israeli, eo quod eruisset eum de manu Ægyptiorum. Et ait, Benedictus dominus, qui liberauit vos de manu Ægyptiorum, & de manu Pharaonis, qui eruit

eruit populum suum de manu Ægypti. Nunc cognoui, quia magnus dominus super omnes Deos, eo quod superbe egerint contra illos.

§. V.

Ille verus virtutis affectus est, qui semper recens in obsequio est.

SAne Iethro aliqualem de Deo cognitionem ex Abrahami profapia semper retinuerat, quã, vt notat Cornelius hauserat per Moysis cõsortium, quando Hum gentium quadraginta annis dom. habuit. Ex quo plenissime dedicerat vt Deus vnus erat omnium rerum potentissimus creator, qui ab Israelitis colebatur Cur ergo modo dicit: *Nunc cognoui, quia magnus dominus super omnes Deos?* Cur nunc dicit se nosse re, quod illi scimus notum fuisse antea? Non negat antiquam Dei cognitionem in se esse, sed ostendit non esse antiquatam, sed extot Dei mirabilibus habere, quod modo renouetur, & quasi recens appareat. Et quidem nullo clarius ostenderet, qualis erga Deum fuerit antea, quam in eo, quod quasi in obsequio nouum, & recentem se conseruauit. Quo spectans Dominus Iesus Ioann. 13. ajebat: *Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem.* Fece mandatum dilectionis vocatur mandatum nouum, an quia tunquam antea exhibitum fuerat? Absit, dilectio enim dilectionis fraternæ mandatum præscriptum fuerat, sed ideo nouum dicitur, quia tantæ virtutis est nunquam ire in senium; sed sic esse, quasi modo quid recens, & nouum appareret. Ex quo Orig. hom. 9. in Numer. *Dicit, Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, cum vtiq; sciret olim datum esse mandatum in lege. Sed quoniam charitas nunquam cadit, nec mãdatum charitatis alicuãdo veterascit hoc quod nunquam veterascit, semper nouum esse pronuntiat. Semper enim obseruantes, & custodientes in se charitatis mandatum, nouos reddit in spiritu.* Nescit senium charitatis affectus, sed nouis semper stimulis animum exagitat, & vt in veritate Deo obsequitur, nouo, recẽtique splẽdore semper apparet Felix ille, qui se Dei amatorem ostendere satagit, verisq; virtutum obsequijs ad Deum vadit. Mihi crede, longe ad hoc abest senij langor, & si per multa tempora virtuti incumbat, nouo semper lumine radiabit. Habent hoc præcipuum affectus, qui ad Deum ordinantur, qui quasi in primo flore, recentique nitore sese oculis ostendunt humanis. Hinc Angelus Apocal 21. ait Ioanni: *Veni ostendam tibi spõsam vxorem agni.* Expende illa, *Sponsam vxorem*, Sponsa est, quæ primo viro traditur, quæ adhuc est in festo, & conuiuio nuptiali, recens in pacto coniugis, recens in domo viri, recens in thalamo. Vxor dicitur, quæ iam à nuptiarum festis longe abest, quæ in matrimonio diu perseuerauit. Cur ergo Angelus vocat sponsam vxorem agni? si vxor iam est, ad quid necessum fuit illam adhuc sponsam nominare? Sane proprium est hoc animarum illarum, quæ se immaculato adiunxerunt agno, & si diu illi hæreant sic sunt, quasi singulis momẽtis noui ter illi accesissent. Ait Rup. lib. 12. in Apocal. *Quare vtrumque dixit, & sponsam, & vxorem agni? Videlicet, quia etiam illic vbi sam vxor erit sponsa nihominus permanebit, quia nimirum in illa beata copula semper vxor cum filijs semper sponsa erit permanentibus ruptijs, & sponsalibus festis.* Senescunt, & veterascunt, qui in mundo copulantur, qui autem Deo iunguntur, ad Deumque tendunt, sic sunt etiam post multa tempora, quasi tunc primo accesserint.

Apoc. 21.

Rupert.

Exod 18. Obtulit ergo Iethro cognatus Moysi holocausta, & hostias Deo: Veneruntque Aaron, & omnes seniores Israel, vt comederent panem cum eo coram domino.

§ VI.

Deus non solis verbis, sed & operibus colendus.

Multus

MVltus fuit Iethro in laudando Deo, eiusque magnalibus extollendis, dum aiebat: *Benedictus dominus, qui liberauit vos de manu Ægyptiorum, &c.* & rursus: *Nunc cognoui, quia magnus dominus.* At minime contentus fuit ijs laudis vocibus, sed insuper addidit opera virtutis offerens holocausta. Ait enim: *Obtulit ergo Iethro cognatus Moysi holocaustu, & hostias Deo.* Et merito verbis opera addidit, sine quibus nõ adeò placeret in voce laudis, vt adiungeretur populo Israelitarum. Iosue cap. 2 inuenta fuit mulier gentilis Raab meretrix, quæ aiebat ad exploratores Israelitas: *Audiuimus, quod siccauerit dominus aquas maris rubri ad vestrum introitum, &c.* Et post recensita Dei magnalia, hoc effecit, vt exploratores custodiret, & liberos dimitteret. Quidtunc Iosue 6. *Raab vero meretricem, & domum patris eius, & omnia quæ habebat fecit Iosue viuere, & habitauerunt in medio Israel vsque in præsentem diem.* Sed & Gabaonitæ humiles venerunt a Iosue Deo etiam magnalia confitentes, dicunt enim Iosue 9. *Venerunt serui tui in nomine domini Dei tui. Audiuimus enim famam potentiæ eius, cuncta, quæ fecit in Ægypto.* Ijs tamen tantis viris post pauca dicit Iosue: *Sub maledictione eritis, & non deficiet de stirpe vestra lignum cædens, aquasque comportans in domum Dei mei.* Compone modo meretricem Raab cum Gabaonitis, & Raab, & Gabaonitæ prædicant magnalia Dei, eiusque extollunt facinora. Raab autem inter Israelitas admittitur, repelluntur Gabaonitæ, laboriosaque plectuntur seruitute. Cur ergo, quando Raab, & meretrix, & gentilis fœmina ad populum Dei admittitur, Gabaonitæ seruitute obstringuntur? Raab, & verbis Dei laudantibus addidit opera insignia virtutis exploratores eripiens periculo; Gabaonitæ autem verbis hærentes, nullum virtutis opus efficiunt, ideò indigni habentur, qui populo Dei possint adiungi. Ait Origen hom 10. in Iosue: *Raab meretrix, quæ fide integra credidit, & exploratores Israeliticos plenissima deuotione suscepit, ex integro in consortium populi, societatemque suscepta est. Gabaonitæ dicunt, quia audiuimus, quanta fecit vobis dominus per mare rubrum, & in deserto. Et cum hæc dicerent, & audisse se, & scire de diuinis mirabilibus fatcrentur, nihil tamen fide dignum, nihil tantorum virtutum admiratione asserunt. Et ideò Iesus moderationem circa illos iustissimam seruat, ne summam regni, vel libertatis acciperent, pro eo, quod fides eorum nullo operum nobilitaretur accessu.* Illa ad Dei populum accedit, quæ & Deum verbis extollit, & operibus: qui autem multa de Deo profitentur, nullo autem opere nobilitantur, ij minime pertinent ad populum Dei, quin imò reprobi spiritus viam terunt. Quid enim magis commune reprobis spiritibus, quam multa de Deo nosse, & prædicare, & ad nullum opus descendere? Ecce tibi vt Sathanas loquebatur ad Iesum Mar. 1. *Quid nobis, & tibi Iesu Nazarene? Venisti perdere nos. Scio, qui sis sanctus Dei.* Sic diabolus ostentat suam de Deo scientiam, sic confitetur Deum, eiusque sanctitatem prædicat, sed quia verbis opera non adiungit, diabolus est. Ex quo monebat D Isidor. Pelus. lib. 1. epist. 180. aiens: *Non verborum eruntiatio, verum rerum administratio diuinæ doctrinæ consecratorem hominem reddit. Nam neque vetus ille rebellis propterea quod diuina oracula memoriæ tenebat, ob eorum cognitionem laudem merebatur; verum contra abuciendus, ac detestandus erat, quod cum scientia præditus esset, actionem inficiaretur, ac respueret.* Diabolicum est diuina scire, & prædicare verbis, & longe abesse à præstandis virtutis operibus.

Mar. 1.

Isidor. Pel.

Iosue 2.

Iosue 6.

Iosue 9.

Origen.

§. VII.

Memoria Dei efficacissima ad continendos in virtute homines.

COntuiuarum moderationẽ pulchris verbis explicat textus sacer, fatus, *vt comederent panem cum eo coram domino.* Vbi enim Deus coram est, maxime se continent appetitus humani, ne vltra metam saliant. Vndè monebat Ecclesiasticus cap 14. *Beatus vir, qui in sapientia morabitur, & qui in iustitia sua meditabitur, & in sensu cogitauit circumspectionem Dei.* Hoc est præstantissimum medium beatitudinis humanæ, quod præoculis habeamus Deum circumspicientem omnia. Dum enim noster sensus Deum coram habet, ægre credam, quod à recta virtutis via exorbitabit. Quis nescit durissimum Iosephi pro castitate certamen? Ait Gen. 39. *Post multos itaque dies iniecit domina sua oculos suos in Ioseph, &c.* Iniecit itaque fœmina oculos in Ioseph, hoc est, iniecit validissima tela, explosit globos ardentes, applicuit tormenta militaria, quæ tenerum iuuenis animum quaterent, expugnarent. At Ioseph quo se scuto muniuit, vt liber euaderet? Quatiebatur bonus extrinsecus crebris mulieris machinis, intrinsecus flãmas sub-

Eccl. 14.

Gen. 39.

nebat ętatis, omnia tamẽ ſuperauit, Deũ prę oculis habens. Pulchrè rem attigit D. Baſil. Sel. orat. 8. *Luctator adoleſcentulus, atas eiſmodi, quæ temperantiam prodat, ſernity humilitas, quæ generoſos animos deprimat, domine adulationes perpetuæ, quæ ſpe varia conſtantiam ſoluerent. Tacco externas mulieris artes, fucum, verba, veſtes, oculorum pellaciam, naturales corporis infractiones. Verum qui tot vndique iaculis petebatur, vnum contra omnia telum memoriam tenuit creatoris.* Memoriam, inquam, creatoris tenet, & ridet omnia tela aduerſariorum. Vix enim poteſt exorbitare à virtutum regulis, qui Deum in omnibus habet præ oculis. Imò nullum bonum non educit inde. Quapropter Eliezer ille Abrahæ ſeruus poſtquam abijt Meſopotamiam, vt vxorem quæreret filio domini ſui, & poſt hanc inuentam Gen. 24 docebat puellæ parentibus: *Nolite me retinere, quia dominus direxit viam meam*, fatetur viam ſuam in omnibus fuiſſe directam, in nullo declinaſſe, nec vllum impedimentum ſenſiſſe. Et vnde tam longi itineris difficultates tam proſpere deuicit? Ait: *Quia dominus direxit, &c.* Neſcit non agnoſcere in omnibus Deum præſentiſſimum, quẽ præ oculis habens, nullum malum experitur, ſed omnia bona acquirit. Ait Theodoret. ſer. 8 de promiſ. *Dixit, ne detineatis me, quoniam dominus proſperam fecit viam meam. Et ſermones ſuos vbique diuini nominis mentione exornat, & bonorum largitionem inde trahit.* Ecce tibi quo medio ſibi abundantiam parat bonorum, nimirum ex diuini nominis mentione, & memoria, qua ſingulos exornat ſermones. Nec verbum profert, cui non aſſuat Dei mentionem, ſic mala fugat, & ſibi accumulat bona. Et quæ bona non trahat, qui præ oculis habet Deum in actibus ſuis? Sanè Dauid canebat Pſal. 95. *Tunc exultabunt omnia ligna ſyluarum à facie domini, quia venit.* Quæ verba expendens D. Greg. Taumat putat Dauidem diminutum fuiſſe, dum quæ exultarunt coram domino, vocat ligna ſyluæ, nempè ligna infructifera; nequit enim fieri, quod planta aliqua Dei conſpectu gaudeat, & ſterilis permaneat, & non multos fructus faciat. Ait Taumaturgus ſer. 1. in Annunt. ſatus: *Hodie Dauidicum adimpletum eſt oraculum, quod dicit, Gaudebunt campi, & omnia ligna ſylua à conſpectu domini, quoniam venit. Et Dauid quidem ligna dicit: Præcurſor vero domini arbores facientes fructus dignos pœnitentiæ, imò domini aduentu, nuncupat.* Merito præcurſor in hoc ſupra Dauid ſe extulit, vt non putaret coram domino eſſe ligna ſterilia, ſed fructiferos arbores, quæ de Dei præſentia arcerent à ſe ſterilitatem, & virtutum fructus facerent.

Basil. Sel.

Gen. 24.

Theodor.

Psal. 95.

Taumat.

Exod. 18. Altera autem die ſedit Moyſes, vt iudicaret populum, qui aſſiſtebat Moyſi à mane vſque ad veſperam. Quod cum vidiſſet cognatus eius, omnia ſcilicet, quæ agebat in populo, ait: Qui eſt hoc, quod agis in plebe? Cur ſolus ſedes, & omnis populus præſtolatur de mane vſque ad veſperam? Cui reſpondit Moyſes: Venit ad me populus, quærens ſententiam Dei. Cumque acciderit eis aliqua diſceptatio; veniunt ad me, vt iudicem inter eos, & oſtendam præcepta Dei, & leges eius. At ille: Non bonam rem facis, ſtulto labore conſumeris, &c.

§. VIII.

Lingua diuino aſſueta conuiuio efficaciſſima eſt ad homines trahendos in virtutum ſtudia.

POſt cœnam cum ſocero, & principibus peractam illuceſcente die, ſtatim Moyſes ſedet iura dicturus populo; ait enim: *Altera autem die ſedit Moyſes, vt iudicaret populum, &c.* Prius explicatum fuit, vt excepit ſocerum, vt cœnam ſtruxerit, & ſtatim ſubijcit, vt cœpit recrudeſcere gubernationis onus. A cœna itaque verſum eſt adius dicendum, vt lites componeret, & in iuſtitiam traheret populum. Quod notans Lyppomanus in cat. fatur: *Poſt gaudia ſanctæ ſocietatis, & cœnam honeſtiſſimam, ſtatim ſanctus reddit ad officium conſultandi, & conſulendi eruatis, diriment controuerſias, profouenda charitate, & ſeruanda in tanto populo.*

Lyppom

Expende

Expende quæso, vt post cœnam stæ'm reddeat ad orationem pro dirimendis controuersis, pro hominibus continendis in charitate. Est equidem cœna magna, quam fecit Deus populis suis, quam qui manducat, non minor, si multus sit in dirimendis litibus, in trahendis hominibus ad charitatem. Sanè D. Greg. Nazianz. orat. 17. vt rigidum hominem pecuniarum regalium exactorem, ad manuetudinem, & debitam moderationem traheret, sic fatur: *Christum tibi offero, Christique pro tuis inanitionem, & crucem, & clauos, atque adeo mensam hanc, ad quam communiter accedimus, salutisque meæ typos, quos eodem ore perago, quo hanc ad te precationem ab eo.* Ponderabilis; *quos eodem ore perago, quo hanc ad te precationem ab eo.* indè sanctus extollebat efficaciam suæ orationis, quod prodiret oratio ab illo eodem ore, quod assuetum erat conuiuio saluatoris. Quis enim resistat linguæ madidæ diuino cruore? Quis non trahatur ad omnem moderationem sedandam verbis illis, quæ proferuntur ore, quod semel & bis implent dominicum corpus? Psal 127. ait Dauid: *Labores manuũ tuarũ quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit. Filij tui sicut nouella olinarum in circuitu mensæ tuæ.* Ecce qui mãducat laborem manuum suarum illam beatitudinem in hac etiam vita sortitur, qua non patitur filios rebelles, filios, qui velint abire in regionem longinquam, vt inscio parente substantias suas dissipent. Quanimò huius filij adeò sunt morigeri, vt semper in circuitu sint paternæ mensæ, nec aliquid petũt, quod seperatim manducent cum amicis suis. At qui cibus patrem adeò fœlicem in filijs fecit? Puto hoc à solo dominico cibo posse venire, vbi enim pater diuinis epulis assuescit, ab eius ore prolata verba efficacissima sunt, vt filijs persuadeat, quidquid virtutis, quidquid iustitiæ, & pietatis velit. Ait ibi Arnobius: *Labores fructuũ tuorum manducabis, id est, carnem filij hominis. Et te sicut vite proficiente in sanguine Christi; illi sicut nouella olinarum proficiunt in circuitu mensæ tuæ, vbicumq; conuiuium illis verbi Dei exhibebis.* Equidem dum tu assuescas linguã tuam diuinis epulis, dum carnem filij hominis digno excipias ore, pulchris te operibus, & laboribus præparans ad illam excipiendam, vt sic in diuino cibo profeceris; similiter alumni tui, filij tui proficient, quotiescumque illis verba feceris. Præsentissimos habebis homines ad tua mandata exequenda, dum illa iniungas saturdiuinis epulis.

(*)

Greg. Naz.

Psal. 127

Arnob.

§. IX.

Vbi leges mundiales, & prophanæ maxime florent, ægre, & difficulter homines in virtute, & pietate conseruantur.

QVi populi sui virtutem, & religionem procurabat Moyses, nullas etiam in iudicijs ciuilibus leges versat, nisi leges Dei; procul arcens à tribunali suo, & leges, & placita hominum. Quippè ait: *Venit ad me populus quærens sententiam Dei. Cumque acciderit eis aliqua disceptatio, veniunt ad me, vt iudicem inter eos, & ostendãtur præcepta Dei, & leges eius.* Sanè multa erant tunc temporis sapientum placita pro litibus in Republica dirimendis, ex quibus postea Romani Imperatores ciuiles vniuersas leges condiderunt. His omnibus prætermissis, & reiectis Moyses in suo populo, nolunt, quod alia agitaretur lex, aut præceptum, nisi lex, & præceptum Dei. Nouit prudentissimus vir, quam difficulter, & ægre supernaturales virtutes conseruentur inter forẽsium disputationũ strepitus. Vbi enim humana placita de rebus terrenis potiundis agitantur, vix locus relinquitur Deo. Vbi Christus dominus fuit à perfidis comprehensus, de Petro locutus Matth. 26. fatur: *Petrus verò sedebat foris in atrio: & accessit ad eum vna ancilla, dicens: Et tu cum Iesu Galilæo eras. At ille negauit coram omnibus dicens: Nescio, quid dicis.* Quid maiori monstro simile? Petrus ille, qui acuto visu perceperat diuinum in Christo originem, modo ignorat Christum. Vnde tanta, tamque culpabilis ignorantia venit in tantum virum? Ait textus: *Sedebat foris in atrio*, sedebat Petrus in atrio principis, vbi forensis strepitus, vbi causæ agitabantur, vbi iurisprudentum placita ponderabantur, & statuta hominum traditionesque maximè spectabantur, nec minor, quod inter hæc Dei ignorantiam incurreret. Ait Origen. hom. 35 *Forsitan autem quicumque est in atrio Cayphæ principis sacerdotum non potest cõfiteri dominum Iesum. Nam qui illic sunt iudicũ traditiones, & non secundum voluntates scripturarum, sed secundum mandata hominum, & doctrinas tradent.* Heu forẽsibus rerũ publicarũ atrijs, in quibus hominũ placita, & statuta maxime vigent, vbi nihil supra fundos terrenos cogitatur, & hoc iuxta cõmenta hominum, fallar, si ibi quam primũ Deus

Matt. 26.

Origen.

non aduegatur. Efficacissimæ sunt terrenæ istæ sapientię, vt homines ad terram trahant, vt nihil supra terram valeant æstimare. Quo refero illud Danielis 1. vbi de pueris Israelitis selectos aliquos tradidit Nabuchodonosor magistro; *vt doceret eos literas, & linguam Chaldæorum.* Ex quo non nemo in quæstionem vocauit, an tres Israelitæ pueri, nimirū, Ananias, Azarias, Misael ciuiles etiam Chaldæorum literas, prophanasque illorum sapientias, quæ temporalia solum spectabant, percalluerint? Cui pulcherrime, & sapienter *Isid. Pel.* respondet D. Isidor. Pelusiota lib. 3. epist. 139. fatus: *Tres illi pueri, ac Daniel curiosam, & superuacaneam Chaldæorum disciplinā minime didicerunt; caue id existimes:: Quod autem ita sit ex eo perspicuum est, quod regiam imaginem haud quaquam adorarunt.* Expende vim argumenti, vndè sanctus doctor demonstret tres illos pueros non fuisse deditos terrenis Chaldæorum scientijs, studijsque, nimirum ex eo, quod non adorauerunt imaginem regiam. Quis enim ex mundi sapientibus non adoraret, vel vmbram regiam, & verum Deum passim postponerèt regibus? Sanè ea est vis studiorum temporalium, quæ vt regum decretis nituntur, prudentumque hominum placitis, sic facili negotio Deum post habent creatis.

enim vel addas, vel detrahas, prænaricatio quædam videtur esse mandati. Pura enim, & simplex mandati forma seruanda. Tangetis, enim Deus non dixerat, sed comedetis. Sed tamen lapsus incipit esse principium. Vbi mulier addidit præcepto de suo, iam ibi principium erat lapsus, quot additiones, strictionesque præceptis diuinis ponuntur, tot lapsibus occasiones dantur. Hinc Dauid Psal. 118. *Domine dissipauerunt legem tuam*: vbi Chaldeus: *Domine adauxerunt discipuli legem tuam*: quippè in idem ostenduntur recidere additio, & dissipatio. Creditur legem Dei dissipasse, qui illi de suo aliquid addit necessarium. Quo spectans Ioannes Apocal. 22. ait: *Contestator omni audienti verba prophetiæ libri huius, si quis apposuerit adhæc: apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ huius, auferet Deus partem eius de libro vitæ.* Quid seuerius? Et tamen Ioannes totam hanc seueritatem effundit in eos, qui præsumpserint aliquid addere, vel detrahere dictis in Apocalypsi. Quo circa D. Ambr. supra, ait: *Si Ioannes hoc iudicauit de suis scriptis, quanto nihil diuinis mandatis est detrahendum? Hinc ergo cæpit prænaricatio prima esse mandati.* Et hinc incipiunt præuaricationes mandatorum innumeræ, si nimirum, vt necessarium quid addatur præceptis diuinis.

Psal. 118

Apoc. 22.

D. Amb.

§. X.

Diuina præcepta non humanis placitis commentanda.

VIde præclari gubernatoris normam, nimirum: *Ostendam præcepta Dei, & leges eius*; non propria placita, non proprij cerebri additiones, strictiones, aut ampliationes, sed vt sunt in se Dei præcepta, & leges, proponit popularibus, id enim certissimū ruinæ principium est, quod gubernator diuina præcepta proprijs permisceat placitis. Præ-
Gen. 2. ceperat Deus Gen. 2. *De ligno autem scientiæ boni, & mali ne comedas.* Quod præceptum referens Eua cap. 3. ait: *Præcepit nobis Deus, ne comederemus, & ne tangeremus illud.* Ecce de suo addidit, *ne tangeremus*, in quo iam notabatur initium sequentis lapsus. Fieri enim vix potest, vt subditi in obseruantia contineantur, quando gubernator ex proprio cerebro strictiones diuinis præceptis addit. Ex
D. Amb. quo ait D. Amb. lib de Parad cap. 12. *Quantum præsens lectio docet, discimus nihil vel cautionis gratia iungere nos debere mādato. Siquid*

Exod. 18. Audi verba mea, atque consilia, & erit dominus tecum. Esto tu populo in his, quæ ad Deum pertinent, vt referas, quæ dicuntur ad Deum, ostendesque populo cæremonias, & ritum colendi, viamque per quam ingredi debeant, & opus, quod facere debeant. Prouide autem de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam, & constitue ex eis tribunos, &c.

§. XI.

§. XI.

Quæ ad Deum pertinent, hæc prima, & præcipua in Republica sint.

SApienter Iethro vbi consulit Moysi re-ctam munerum distributionẽ, qua Respublica stabiliri debet, illud in primis consulit nimirum; *Esto tu populo in his, quæ ad Deum pertinent, &c.* Ante tribunos, & ciuium causarum iudices, & moderatores nominatos, hoc in primis decernit, vt omnium primus, & præcipuus nempe Moyses constituatur in ijs, quæ sunt ad Deum. Sic sapiens homo etsi ethnicis disciplinis imbutus agnouit, quod primum stabilimentum Reipublicæ in eo consistit, quod prima, & principalis cura habeatur eorũ, quæ sunt ad Deum.
Exod. 28. Similiter Exod. 28. cum Moyses accipit à Deo leges, audit Deum dicentem: *Applica quoque ad te Aaron fratrem tuum cum filijs suis, vt sacerdotio fungatur mihi*, vbi etiam de sacerdotum vestibus multa dicuntur, cum interea nullum verbum faciat Dominus de rege cõstituendo, donec post multos annos,
1. Reg. 8. imò post aliqua sæcula ventum est ad Samuelem. 1. Reg. 8. vbi dicit: *Hoc erit ius regis, qui imperaturus est vobis, &c.* Ecce tibi dominus populum suum sine rege voluit esse plurimis annis, sine sacerdote nec vno die. Et cur Deus prius de sacerdote instituendo, quam de rege curauit in populo suo, nisi vt ostenderet, quam debeant esse prima, & præcipua ea, quæ ad Deum pertinent, in Republica, quæ firmiter stabilitur? Ex quo aiebat D.
D. Isidor. Isidorus Pelusiota lib. 3. epist. 249. *Ex sacerdotio & regno rerum administratio conflata est, illud enim velut anima est, hæc velut corpus. Quapropter cum Iudaica res initium sumebãt, sacerdotium, vt magis necessarium institutum est, acper diu durauit. Postea quam autem cum carni addictiores, atque crassiores essent, regnum poposcerunt: illud ipsis concessum fuit, quippè, quod vilissimum esset, atque eorum, qui sacerdotio minime parebant, peccata coerceret, ac restringeret.* Sic regnum in Republica constituenda, vt quid vilius, & infirmus sacerdotio fuit postponendum. Illud enim vt primum, & præcipuum Reipublicæ stabilimentum est, quod ad Deum pertinet, sine quo nequit populus nec ad vnam
Daniel. diem stabilis esse. Quo spectans Daniel cap. 9. vt ex Græcolegit Theodoretus: *Post hebdomadas sexaginta duas destruetur vnctio, & iudicium non erit in eo.* Quibus verbis denotari euersionem Ierosolymitanæ vrbis post Christi domini necem multis probat nostet Pererius lib. 10. in Danielem. In cuius destructionis capite illud ponitur nimirum:
Theod. *Destruetur vnctio*, hoc est, iuxta Theodoreti explicationem, *quia ab Herode occisus est Hircanus pontifex, post quem non fuere pontifices legitimi.* Et merito in populi ruina primas obtinet interemptio sacerdotum; deficientibus enim ijs, qui ad Deum pertinent, nequit inde
D. Isidor. non perire populus. Ad quæ præclare D. Isidor. Pelus. vbi supra: *Exterminabitur vnctio, & iuditium non erit in ea, per vnctionem videlicet sacerdotium indicans, per iudicium autem regnum, ac ciuilem statum. Ac maxime quidem per sacerdoty extinctionem, regni quoque & aliarum rerum omnium extinctionem demonstrat. Sublato enim, quod caput erat, meriori quæ momenti, ne aliud quidem quicquam consistere poterat. Nam regni basis pietas erga Deũ erat, quæ in Dei cultu posita conseruabatur.* Sic ibi, & sapienter, & pulchre, & omnino vere. Nihil enim est vetus, quam quod in Reipublicæ conseruatione primatum teneat religio. De quo sæpe alias à nobis dictum est, & in præsenti libro, & in alijs antea exhibitis.

§. XII.

Dependentia ab alio efficacissimum telum potest esse ad prosternendum iudicium.

VIde primam iudicum præclarorũ basim, nimirum, quod sint viri potentes: quippè ait: *Prouide de omni plebe viros potentes*: nimirũ, potentes, qui nullius egeant, sed sibi sufficientes sint, nec aliorum potentia nitantur. Est equidem præsentissimum iustitiæ exercendæ offendiculum, quod iudex dependeat ab alio, eiusque indigeat auxilio. Quis enim obsistet illi, cuius indiget brachijs, vt sibi necessaria adipiscatur? Iobo multa tela immisit diabolus; vt fortissimum Dei athletam expugnaret; oues, bonesque eius absumpsit, prædia deuastauit, filios domus ruina oppressit, afflictumque ijs calamitatibus, innumeris morbis pertusit, adeò vt suis grauis cogeretur extra vrbem, extra domum, in sterquilinio iacere multis doloribus, multis ægritudinibus agitatus. Sed ægrotanti obiecit vxo-

rem, quæ blasphemiam in Deum persuadeat. Quippè ait cap. 2. *Egressus Satan a facie domini percussit Iob vlcere pessimo a planta pedis vsque ad verticem eius, qui testa sanies rodebat sedens in sterquilinio. Dixit autem illi vxor sua: Adhuc tu permanes in simplicitate tua? Benedic Deo, & morere* Expende quando introducta est vxor ad Iob, vt persuadeat blasphemiam, nimirũ, cum Iob vlcere pessimo percussus misere ægrotabat. Et cur in primis calamitatibus, in armentorum incendio, in bonorum ruina non introducitur vxor locuta talia? Cur in filiorum charissimorum morte non magis adest vxor marito flens, & plãgens, eiusque exacerbans animum, & in voces blasphemas trahens? Cur inter tot calamitates tacens, in tempus ægritudinis locutura reseruatur? O nequitia diaboli! Nunquam vir magis dependet à fœmina, quam dum infirmus est, tunc maxime indiget vxoris cura, & auxilio homo, quando ægrotat; ideò diabolus in illud tempus reseruat vxoris introductionem, & eius consilium nefarium, quando Iob ægrotabat, sciens quam validus sit, vel halitus illius, cuius auxilio, & fauore eges, vt in quodlibet traharis praeci-

Chrysost. pium. Ad hæc audebat D Chrysost hom 5. de Iobo, fatus: *Respice malitiam diaboli. Neque enim bobus perennibus hac mulieris machinatione opus est, neque asinis, neque camelis neque domo diruta, neque liberis macerie tumulatis. Sed tacet tandem, atque silere permittit. Cum autem vermium fons erupit, pellen q; corrumpi, atque dilabi vidit exesam carnem sanie Tunc ipsam introduxit, & inquit: Quousque sustines? Benedic Deo, &c.* Cum primum Iob vlcere percussus egebat fœmineo iuuamine, tunc introducitur vxor à Diabolo, vt extorqueat praeciũ. Et quid non extorqueat vox illius, à quo dependes, cuius eges auxilio, & iuuamine? Fallar, si sit telum efficacius ad deijciendum iudicis animum, quam vel syllaba pronuntiata ab eo, cuius nititur brachijs, vt commoda sibi adipiscatur. Quid nõ ferat ille, qui infirmus est in illo, cuius nititur brachijs? Iustissimus erat Dauid, vt tamen seruit Abnerum occisum à Ioab non ausus

2. Reg 4. est occisorem plectere: sed ait 2. Reg 4. *An ignoratis, quoniam princeps, & maximus cecidit hodie in Israel? Ego autem delicatus adhuc sum, & unctus super. Porro viri isti filij Saruiae duri sunt mihi, retribuat dominus facienti malum* Ecce cognouit vir iustissimus patrari à Ioab criminis magnitudinem, & nihilominus non audet illud vindicare. Cur nõ audet? Ait: *Ego delicatus adhuc sum, &c.* erat ipse adhuc recens in regno, viribus infirmus, Ioabi opetas & valentia egenus, & ideò non audet illi nõ morem gerere. Ex quo Theodor ait 3. Reg. 2. quæst. 4 *Quare Dauid non puniuit Ioab? Primum quidem eum est reueritus, vt qui fuerit laborum, & periculorum socius. Deinde etiam suspectam habuit eius audaciam.* Quem *Theod.* socium in periculis habuit, cuius potentia in laboribus vtebatur, vt regnum sibi assereret, veritus est contristare. Sic etiam iustissimus rex non audebat in crimina illius, à quo dependebat in regno stabiliendo, comparando. Qui ergo in throno sedet iudicaturus, nullam dependentiam habeat ab alio nisi vel, & crimina dissimulare, & trahi in scelera maxima.

§. XIII.

Virtutum simulatio, & non veritas detrimentosa gubernatori, imò & omnibus.

VIde aliud certissimum gubernatoris optimi insigne, nimirum, *in quibus sit veritas*: nunquam enim veritatis despectio gubernatori potuit esse salutaris. Ex 3 Reg. 13 habes vt homo Dei, vir propheta iret in domum suam; *Qui cum abisset, inuenit eum leo in via, & occidit.* Et mirabar quod leo ausus esset percutere hominem Dei, quando leones famelici Danieli præstabant reuerentiã. Cur sicut in Daniele, sic & in isto propheta suam seruitutem non magis leones profitentur? Ait D Chrysost in Psal 3 *Peccauit propheta meminit, & leo eum in rem innẽtum morte affecit. Erat mendax, fuligine atratus & leo eum non cognouit. Dominus meminit est, & seruus negauit dominium.* Adeò detrimentosum est Dominis, Gubernatoribus, iudicibus, quod à veritate deflectant, quod mendacijs & simulationibus studeant. Nunquam mendacium, nunquam simulatio non lethalis erit Præsulibus. Absalon vt cæpit velle præripere sibi regnum, id agebat, vt simularet in se notas thronorum virtutes. Quippè ait 2 Reg 15 *Mane consurgens Absalon stabat iuxta aditum portae in via, & omnem virum qui habebat negotium, vt veniret ad regis iudicium vocabat Absalon ad se, & dicebat De qua ciuitate es tu? Qui respondens aiebat: Ex una tribu Israel ego sum seruus tuus. Respondebatque ei Absalon. Videntur mihi sermones tui boni & iusti, sed non est, qui te audiat constitutus a Rege. Dicebatq; Absalon: Quis me cõstituat iudicẽ super terrã, vt ad me veniant omnes, qui habent negotium, & iuste iudicem?* His & alijs subdole effictis litat litarum animos ad-

2. Reg 15

licitauit,

licitauit, in regnum deuenit, sed vix regiam coronã prendit, & ex arbore suspensus miserè animam efflauit. Et cur miser tam cito sceleris sui pœnas dabat regni simul, & vitæ perditione? Ait D. Isidor. Pelus. lib 3. epist. 219. *Absalon quidem a diuina iustitia supplicio affectus est, quod ex auferandi patris causa, probi iudicis speciem præ se tulisset, subditosque per huiusmodi lenocinium sibi deuinxisset.* Itaque dum Absalon non veritatem, sed speciem tantum referret probi iudicis, vt sic animos populares traheret, quam primum à diuina iustitia è regno fuit exterminatus. Eodem respiciens D. Amb. lib. 2. officior. cap. 22. ait: *Exemplis assertiones nostras probemus, quoniam, quæ dissimulata sunt diuturna esse non possunt; sed tanquam ad tempus virentia, cito decidunt. Absalon filius Dauid sermonibus delinebat singulos. Conuertit in se corda omnium. Vbi autem parua processit dilatio, non potuerunt tolerare, ac sustinere.* Cito, mihi credite, decidit principatus illius, qui simulatis virtutibus nititur non veris. Et quando Deus non disperdit eos, qui virtutes sibi adscribunt, quas non habet? Matth. 22. in nuptiali conuiuio inter fulgentissimos discumbentes homo apparuit qui non habebat vestem nuptialem, quem videns Deus statim ante finitas nuptias iubet hominem in tenebras exteriores præcipitari. *Ligatis manibus & pedibus mittite eum in tenebras exteriores.* Cur Dominetur homine perdendo non magis cunctaris? Cur saltem non finis finiri nuptias, sed inter ipsa nuptialia festa, inter fercula conuiuij, miserum carnificibus tradis? Ait D. Amb ser. 3. de Natiuit *Propterea ergo sublatis manibus, & pedibus in tenebras exteriores expellitur, non solum quia peccator erat, sed quia enim peccator esset, sanctitatis sibi meritum vendicabat.* Equidem sustinet Deus diu peccatores alios, sed simulatores vix patitur. Salomoni eripitur regnum decem tribuum propter idololatriam, & datur Ieroboamo 3. Reg. 11. dicit: *Scindam regnum tuum, & dabo illud seruo tuo* Sed & Ieroboamus Idololatra erat futurus, & omnes decem tribus idolis seruiebant. Cur ergo Reges Iuda prius audierunt propter idololatriam, quam illæ? Ait Theodor. quæst. 43. *Propheta magis accusat tribum Iuda. Etenim iussus est Osea meretricem accipere ad arguendam apertam impietatem decem tribuum; est enim manifesta meretricis impudicitia; adulteram autem in typum Iudæ, quoniam cum simul cum Deo videretur habitare per templum, clanculum seruiebat idolis.* Vt enim adultera sub vmbra viri dissimulat congressus adulteri, sic tribus Iuda sub prætextu veræ religionis dissimulabat idololatriam, in quo magis offendebat, quam decem tribus, maiorique afficiebatur supplicio.

D. Isidor.

D. Amb.

Matt. 22.

D. Amb.

Theodor.

§. XIIII.

Nequit ẽsse potentia in quo est auaritia.

VT in iudices mandat eligi viros potentes, sic diligenter cauet, ne sit in illis auaritia, ait enim, *qui aderint tuarietur*; nequit enim fieri, quod potens in aliquo sit, qui tenetur amore pecuniæ. Quis Iuda fortior cum sincere sequebatur Christum? Et morbos abigebat, & dæmonia cum cæteris Apostolis expellebat. Vbi autem diabolico cæpit impleri spiritu, quid illo infirmius? Suum ipse reatum non valet sustinere; sed præcordis imbecillitate se suspendit, & interemptus est. Vnde tanta illi potestas fuit; & vnde simul illam affecit tanta imbecillitas? Pulchre ait D. Amb ser. 12. in Psal 118. *Venit, & introiuit in Iudam Sathanas, & capit dicere: Non est tuus Iesu, sed meus est. Denique ea, quæ mea sunt, cogitat: quæ mea sunt in pectore suo voluit, à te panem accipit, à me pecuniam.* Expende illa, *à te panem accipit, a me pecuniam*, quippè inde Hispani solemus seruorum imbecillitatem, & miseriam exprimere, quod à dominis suis non cibos, sed pecunias accipiunt, quæ & facile labuntur, & miseros famelicos relinquunt. Dicimus namque, *les dan la racion en dinero*, ex quo & imbecilles, & famelici exprimuntur. Hinc æstimari debent sectatores Christi, & serui diaboli; Christus namque suis panem porrigit, & adipe frumenti cibat, quo maxime cõfirmantur, & stabiliuntur. Dæmon autem suis non panem offert, sed pecunias, quibus in summam imbecillitatem, & infirmitatem rediguntur. Vt enim qui non cibos, sed pecunias accipit, semper famelicus, imbecillis est; sic qui amore tenentur pecuniarum, nequit fieri, quod habeant ad aliquid potentiam, aut virtutem. Hinc 3. Reg 21. *Locutus est Achab ad Naboth dicens: Da mihi vineam tuam: Dabo tibi pro ea, si commodius tibi putas, argenti pretium, quanti digna est. Cui respondit Naboth: Propitius sit mihi dominus ne dem hæreditatem patrum meorum tibi.* Sic bonus vel ad argenti nomen fugit, mallens in vineis, quã in nummis esse diues, cauensque hummorum possessionem, vt quæ magis solent esse in pernitiem. Ait enim D. Amb. lib. de Nabothe cap. 3. *Quasi quandam contagionem sui, pecuniam esse diuitis arbitratur, quasi dicat;*

D. Amb.

3. Reg. 21

D. Amb.

cat; Pecunia tua tecum ſit in perditionem: Ego autem hereditatem patrum meorum non poſſum vendere Merito cauebat pecuniam auarorum, vt quæ contagio eſſet ſimilis in infirmandis cordibus.

§. XV.

Maxima iuſtitiæ firmitudo in Dei amicitia fundatur.

NOn otioſe in iudicibus illud Iethro requiſiuit, nimirum, *qui timeant Deum*, hoc eſt, qui vereantur Deum ſibi inimicum, & aduerſarium facere, quin potius in eius amicitia confirmari gaudeant. Quis enim ſic à Dei cauet inimicitia, & eius amicitiæ retinendæ ſtudet, & non firmiſsimè iuſtitiam tutatur? Ait Pſal. *Nimis honorati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum.* Expende, vt Dei amicorum principatus nimis ſit confortatus, ne ad ſiniſtrã, dexteramve labatur. Maxima enim firmitudo iuſtitiæ in Dei amicitia fundatur. Quo circa ait D. Iſidor. Pel. lib. 1. epiſt 290. *Imperiorum robur, ac firmitas Dei amicitia eſt. Ex quo ſequitur, eum qui robuſte imperium gerit, Dei amicum eſſe. Mihi enim, dicit, honorati ſunt amici tui Deus: nimis confortatis eſt principatus eorum. Quo circa ſi Dei amicus eſſe cupis, fac robuſte præſis, hoc eſt, nec muneribus, nec amicitia verum dignitati, ac merito ius prabens.* Nullus, (mihi crede) robuſtius præſidet, quam ille, qui amicitiæ diuinæ & acquirendæ, & conſeruandæ intendit. De hac enim diuina amicitia venit, quod ſic cõfirmeris, vt nullius iniquitati cedas.

Pſal.

D. Iſidor.

CAPVT XX.

De electione ſeptuaginta ſeniorum.

MVLTIS Iuxta Horeb geſtis circa tabernaculi cõſtructionem, ſacerdotum ornatum, victimarũ pompam, per tubarum argenteorum ſonitum in Pharan expeditio paratur. Quo cum primũ acceſſerunt, & ira Dei, & murmur populi, & Moyſes ipſius pene immenſus labor retardauerũt inde profectum. Nam nunquam non querulus populus, & laboris impatiens in Deum ductorem vehementer impegit, & iræ diuinæ in ſe ardentiſsimas traxit faces. Exurebatur funditus, ni flammas reſtinguere Moyſis oratio. Et vix à tanto recreati ſupplicio, in ſcelus aliud præcipitantur, dum & vulgus promiſcuum, & multi ex Iſraelitis cœleſtes mannæ eſcas nauſeæ dabant, ruſticis, & vilibus Ægyptiorum cibis inhiantes. Tunc prorſus Moyſes deſperat poſſe ſuis viribus ſufficere iniquiſsimo populo; & oneri ſupra vires aucto iuccumbens crebris gemitibus ſolicitat diuinã pietatem, quę vel pondus tollat, vel cum alijs partiatur. Annuit petenti Deus, de cuius imperio ſeptuaginta viri è præſtantiſsimis Iſraelitarum ſeliguntur, qui prophetici cantibus in ſanctuario diuinum ſibi inditum ſpiritum repræſentabant. Duo ex illis Eldad, & Medad non in ſanctuario, ſed adhuc verſantes in caſtris, nihominus prophetici vocibus cæperunt intonare. Rem indignatus Ioſue puer myſterij neſcius vrget Moyſem, vt ſilentium hominibus mandet. At non is erat Moyſes, qui aliorum virtutibus inuideret; imo iuuenem docet, quam ipſe optet, vt omniuerſi poſsint diuinitatis dotibus coruſcare.

PARS VNICA

circa textus literam.

NVNQVAM Satis laborum in Moyſe nunquam ſatis virtutum nobis propo-
nit, quæ vt ſæpius veniunt pŏnder indæ calamo, vtinam intimo adhæreſcant animo.

Numer. 11. Interea ortum eſt murmur populi quaſi dolentium prolabore contra dominum. Quod cum audiſſet dominus, iratus eſt, & accenſus in eos ignis domini deuorauit extremam caſtrorum partem. Cumque clamaſſet populus ad Moyſem, orauit Moyſes ad dominum, & abſorptus eſt ignis.

§. I.

Vbi peccatum, ibi & pœna quampri-mum apparet.

Ecce

ECce murmurat populus, & ecce ignis à Deo populum absumit: dicit namque:

Ortum est murmur populi quasi dolentium pro labore contra dominum: Et accensus in eos ignis domini, &c. Simul & murmur, & conflagratio populi cernitur. Quid enim aliud citius ostenderet culpa, quam pœnam, quam supplicium? Hinc cauebat lex Gen. 17. *Infans octo dierum circumcidetur in vobis.* Cur vulnus tam cito decernitur infanti? Vt circumcisio dabatur pro peccato originali tollendo, sic quam primo fieri præcipiebatur, vt si nul ostenderet, quam esset pœna in vicinio peccati. Quo spectans D. Zeno lib. 3. ser. 37 de Iudeis, ait: *Circumcisio mentis impuræ testimonium; iam iamque illis imminere supplicium denotati vulneris inflicta minatur.* In octiduani paruuli corpore durum circumcisionis vulnus aperte denotabat, quam vicinum erat supplicium peccantibus. Nequit enim culpa aliud citius parere quam pœnã, quam vulnus formidabile. Nota est historia Naamani Syri ex 4. Reg. 5 vt adiit Elisæum, à quo mundaretur â lepra, vt credidit imperanti lauacrum, vt de imperio prophetæ lauit se in Iordane, & perfecte mundatus est. At dum ipse mundatur, Giezi Elisæi seruus inficitur lepra. Et cur quando ille lepram exuit, hic illa afficitur? Vt ostendatur, quam sit peccato pœna annexa. Exq opulchre D. Chrysost. hom de Naaman tatur. *Curatur Naaman, & lepra Giezi perfunditur seruus Syro fides attulit gloriam, & seruo perfidia intulit pœnam. Ille de Syria veniens, quod desiderauit, accepit: hic de prophetæ exiẽs domo plagã sibi de perfidia acquisiuit. Alius suis redditur sanus, alius cũctis ostenditur maculatus. Alius virtutis exemplum ostendit, alius meritum fallaciæ ostendit. Per Naaman Deus collaudatur, per Giezi cœleste iudicium metuitur. Inde salus nascitur, hinc metus inde gloria petitur, hinc fraudis molestia formidatur, vt exemplis & fidei pretium, & perfidiæ supplicium cunctis gentibus monstraretur.* Sic habet virtus vnde cognoscatur, nimirum ex gloriæ & præmio adiuncto, sic habet etiam peccatum, vnde se ostendat hominibus, videlicet ex adiuncto supplicio. Nullo enim clarius peccatum commissum ostenditur, quam pœnis, & calamitatibus in supplicium venientibus. Vt dicat Iob cap. 10. *Instauras testes tuos contra me.* Vbi D. Augustin legit: *Instauras in me tormenta mea:* & quidem quotquot tormenta instaurabantur, tot testes erant, qui ream ostendebant patientis conscientiam. Quò refero illud Numer. 32 *Sinautẽ, quod dicitis non feceritis, nulli dubium est, quod peccetis in Deum & scitote quoniam peccatum vestrum apprehendet vos.* Clarius in recti præsentem Septuag. referunt hæc vltima verba dicentes: *Et cognoscetis peccatũ vestrum, quando vos apprehenderint mala.* Quippè mala, & tormenta protinus aduenientia clarissime testantur peccatum antecedens. Imo est pœna adeò inseparabilis comes peccati, vt eodem vocabulo soleant & peccatum & pœna intelligi. Sic Leuit. 10. apud Septuag. *Quicumque acceperit sororem suam ex patre suo, aut matre sua, & viderit turpitudinem eius, peccatum accipiet.* Vbi August. lib. 3. locutionum ex Leuit. ait: *Peccatum posuit pro pœna peccati.* Sic iuncta sunt peccatum & pœna, vt sub eodem nomine intelligi queant.

Gen. 17.

D. Zeno.

4. Reg. 5.

Chrysost.

Iob 10.

August.

Num. 32.

Leuit. 10.

August.

§. II.

Linguæ peccata præsentissimam afferunt hominiruinam.

EXpende illa duo pœnè coniuncta nimirum; *Exortum est murmur populi*, & illa: *Et accensus in eos est ignis domini:* quippè excubat diuinus ignis præforibus linguæ; & vbi lingua detegit malitiam suam, statim ignis adest pœnam illaturus. Prouerb. 15. dicit: *Lingua placabilis lignum vitæ;* sed & Gen. 3. audio vitali ligno custodiam ignis â Deo positam fuisse. Ait enim: *Collocauit ante paradisum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium, atque versatilem, ad custodiendam viam ligni vitæ.* Quo forte spectans Dauid Psal. 140. clamat ad Deum: *Pone domine custodiam ori meo.* Siquidem ligno vitæ custodia posita fuit per gladium flammeum, similiter expostulat Dauid ori suo custodiam ignis, quæ ad ostium excubet linguæ. Et quid ignis custodia cum lingua? Pulchre D. Chrysost. in Psal. dictum, ait: *Quæ autem fuerit hæc custodia, nisi ratio, & cogitatio, quæ vrget terribiliter habens præ manibus ignem eos vsturum, qui ore suo temere vsi fuerint?* Equidem ratio ipsa est, quæ ignem præmonstrat excubantem ad oris ostium, qui quidem dicto citius exuret eos, qui effrænem ostẽderint linguam suam. Eo enim ipso, quod lingua labia commouerit, vt euomat indè malitiam, nequit fieri, quod non statim adsint & ignis, & perditio, & ruina. Hinc Prouerb. 13 inquit: *Qui custodit os suum, custodit animam suam; qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentient mala.* Chaldæus hæc vltima transfert dicens: *Qui aperit labia sua, terror, aut pauor imminet ei.* Ecce tibi, vbi in malũ labia aperiũtur, & terror, & pauor imminet. Nusquã, mihi

Prou. 15.

Gen. 3.

Psal. 140.

Chrysost.

Prou. 13.

mihi crede, potest esse securitas, si lingua sine fræno currat. Ex quo monebat D Isidor.
D. Isidor. Pelus. lib. 1. epist. 309. inquiens: *Te eaducã, & corruptioni obnoxiam vitam fugisse, atque ad monasticum studium cursum contendisse audio, atque interim tamen procacem, ac petulantem linguam habere, ac temere loqui. Quod quidem nihil aliud est, quam murum firmum, atque hostibus inaccessum struere, ipsisque portam ad ingressum relinquere. Quod si & murum ab omni periculo liberum seruare cupis, atque hostibus te firmum, ac robustum ostendere, linguã, quam maxime poteris, in potestate tene; a qua & celeres, & ingentes ruinæ contingunt.* Plane licet omnibus alijs virtutibus munitus sis, instarque fortissimi, & prorsus inaccessibilis muri te illis compositeris, si linguæ morbo laboras, patentissimum ostium relinquis, per quod omnium malorum genera ad te intrent.

§. III.

Quo quis præstantior, eo in lingua circumspectior.

EXtremam exercitus partẽ absumsit ignis diuinus, dicit namque: *Ignis domini deuorauit extremam castrorum partem.* Et cur in extremam partem desæuit vindicta diuina, cur non etiam in primam? In exercitus extrema parte sunt viliores hominum, quorum est effræniores habere vel in cœlum linguas; & ideò in illis apparuit magis supplicium, non in primis, qui vt præstantiores, nobiliores que sunt, sic modestioris sunt linguæ. Præstantia enim viri in oris modestia
Eccles. maxime viget. Quo respiciens Ecclesiasticus cap. 9. ait: *In manu artificum opera laudabuntur, & princeps populi in sapientia sermonis sui.* Ecce principes, & præstantes viros sapientia sermonis designat. Semper enim intima cordis præstantia, & excellentia per linguæ cõ-
Prou. 16 positionem visitur. Vt dicat Prouerb 16. *Cor sapientis erudiet os eius, & labys suis addet gratiam.* Mutuo se respiciunt & oris gratia, & cordis præstantia, nec fieri potest, vt cor præstantem aliquam excellentiam contineat, & quod se inferiorẽ ostendat lingua. Hinc dum sancto Romano lingua a Tyranno eripitur,
Chrysost. & nihominus sanctus vir loquitur diuina, ait D. Chrysost. hom. 2. de illo: *Recte itaque tibi alteram linguam vicissim Christus insecuit. Recte linguam non carneam tibi est largitus: angelicum enim animi affectum carnea non decebat lingua.* Sic cauit Deus, ne in præstanti seruo suo lingua inferioris esset ordinis, respectu cordis ipsius. Et quando sanctus vir animum habebat Angelicum, permittitur illi eripi carnea lingua; nequid minus in lingua haberet, quam in cordis intimis.

Numer. 11. Vulgus quippè promiscuum, qui ascenderat cum eis, flagrauit desiderio, sedens, & flens iunctis sibi pariter filijs Israel, & ait: Quis dabit nobis ad vescendum carnes? Recordamur piscium, quos comedebamus in Ægypto gratis, in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique & cepæ, & allia. Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi Man.

§. IIII.

Qui à Deo deficiunt, nihil non luctuosum & vile complectuntur.

ECce qui Deo deficiebant mensam, quales sibi dapes effingunt, nimirum pepones, alia, & cepas, quæ lacrymis à comedentibus eliciant. Quippè ait: *Recordamur piscium, quos comedebamus in Ægypto gratis, in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique & cepæ, & allia.* Sic vniuersi, qui à Deo deficiunt, nil habent, quod ex mũdo metant, nisi id, per quod in lacrymas abeant, & luctus. Id quod præclare ponderans D Greg. lib. 20. Moral. cap. 16 inquit: D. Greg.
Manna igitur deserentes, cũ pepombus, & carnibus porros, cepasque quæsierunt, quia peruersa mentes dulcia gratiæ per quietem donã despiciunt, & pro carnalibus voluptatibus laboriosa huius vitæ itinera etiam lacrymis plena concupiscunt, cõtemnunt habere, vbi spiritualiter gaudeant, & desiderantes appetunt, vbi carnaliter gemant. Quid pulchrius? Sic prorsus se habet omnium peruersorũ cupiditas: fastidit suauia omnia, quæ in Deo sunt, amat illa, quę in mundo nihil citius pariunt quam lacrymas, quam gemitus, quam suspiria. Et quid extra Deum non luctuosum & vile potest amari? Primi illi præuaricatores iam pomi esum Dei præposuerant præcepto, & sese à Deo elongauerant. Quid tunc? Ait Genes. 3. Genes. 3.
Aperti sunt oculi amborum, cumque cognouissent se esse nudos, consuerunt folia fisus, &c. Expende, ex quo à Deo deficiunt, ad quid

manus

manus tendunt, nimirum ad folia ficus, & aspera, & nimis acerba. Cur non magis ad platanifolia contendunt, siue ad vitis folia, quibus suauius, & lenius indueretur? Sed ea est mens peruersorũ quę nõ gaudeat nisi vilibus, & acerbis. Vt merito dicat D. Basil Sel. orat. 3 *Iam seductionis fructus vendimiarunt. Consuerunt enim folia ficus.* In ijs est semper miserorum erronum vindemia, non equidem in suauibus fructibus, sed in vilibus foliis aculeorum, & acerbitatum plenis. Nec aliud metere potuit filius ille, quià patre secessit, vt sua parte frueretur, de quo D. Lucas cap 15. *Congregatis omnibus adolescentior filius peregre profectus est in regionẽ longinquã, & ibi dissipauit substantiã suam viuendo luxuriose: Et facta est fames valida in regione illa, & ipse capit egere, & obyt, & adhaesit vni ciuiũ regionis illius, & misit illum in villam suam, vt pasceret porcos* Ecce tibi, qualis fuit miserè census sine patre Deo quæsitus, & possessus; fuit equidem illi non voluptatum, sed ærumnarum amplissima materies. Ex quo eleganter D. Chrysost. ser. 1 *Ecce quid facit cupiditas praeceps. Ecce quemadmodũ sine patre census nudauit non ditauit Quod vitæ, quod morum, quod libertatis, quod est gloriæ nihil reliquit. Ciuem in peregrinum, liberum mutauit in seruum, iunxit porcis, à patre pyssimo quem seiunxit, vt seruiret cæno so pecori, qui pietati sanctæ parere contẽpsit* Et fallar, siquis à Deo separatus possit aliud habere, quã id, in quo experiatur extremam amaritudinem, extremamq, ruinam. Matth. 22. quidam diuinarum nuptiarum veste dimissa ausus est intrare aulæum principis, ibi eum rex vidit, & statim damnauit, dicens ministris: *Ligatis manibus, & pedibus mittite eum in tenebras exteriores.* Non miror, quod illum iubeat in tenebras mitti, sed miror, quod in medio nuptiali conuiuio illum ligari pedibus, manibusque iubeat. Vbi tunc funes ad ligandum? Vnde potens laqueus pro ligando reo tunc temporis requirit? Erantne prompti in regalibus nuptijs laquei? Inter tot festa erant præregis manibus funesti funes? Absit; non erant in regis gymnecæo fines, sed in reo ipso, ex quo enim Deo nuntium remiserat, & quod Dei erat, in se exierat, non poterant illi omnia sua non scatere funibus, quibus peteret. Ait Victor Vticensis lib. 3. de Persecutione Vandalica: *Eutum stolam rex conspiciet nuptialem, diceique: Non video, quod contuli, non nosco, quod dedi. Perdidisti militiæ chlamydem, quam in telâ virgineorum membrorum decem mensibus texi, & tendiculas crucis, quas extendens aquam mundani, & purpura mei sanguinis decorauit, non conspiciunt oculi mei, characterem non video Trinitatis, talis interesse non poterit epulis meis, ligate eum pedibus, & manibus, funiculis suis, quia se voluntarie separare voluit, &c.* Expende illud, *funiculis suis*, vbi enim à Deo defecit miser, & quæ Dei erant à se expuit, nihil citius in suis habuit, quam laqueos, quibus pereat strangulatus.

Eus. Sel. Luc. 15 Matt. 22 Victor. 3.

§. V.

Superflua ciborum gula obliuionem generat Dei.

REceperant Israelitæ à Deo & cuturnium abundantiam in vesperi, & panem cœlestẽ in mane, nunc beneficiorum obliti clamant: *Quis dabit nobis ad vescendum carnes?* Prorsus quippè desperant se posse carnes in deserto ab aliquâ potentia accipere. Et vnde tenuit tanta desperatio miseros? Cur adeò nefarie obliuiscuntur Deum, à quo iam semel acceperant in deserto coturnices? Quæ illos res tanti beneficij fecit immemores? Ipsi dicunt: *Recordamur piscium, quos comedebamus in Ægypto gratis, in mente nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique, cepe, & allia* Vbi tot ciborũ species in mentes illorum veniunt, gulamque hominum trahunt, non miror, quod in illis extremam Dei obliuionem faciant. Ait enim D Isidor. Pelusiota lib. 1. epist 383. *Superflua cibi sumptio, non esus est, sed luxuries & est, & appellatur. Satu ira porro contumeliæ, appetentiæ mater est Quapropter, ne intemperantia demus operam per quam Dei quoque oblitio in mentem venit.* Equidem per ciborum intemperantiam in hominum animis Dei obliuio generatur. Vnde quando Deus hominem inter paradisi escas constituit; simul cauit, ne vesceretur fructibus arboris, quæ arbor lethi dicebatur Gen. 2. *De ligno scientiæ boni, & mali ne comedas* Et cur vnius arboris escas prohibere maluit? Ne in efficax licentia vescendi omnibus prorsus extingueretur memoria benefactoris tanti. Sic D Basil. Sel. orat 3 fatur: *Accipe potestatem in omnia; vno solo te abstine, in omnia manus extendatur, & ad vnum contrahatur; vt prohibitore cognito præbitorem quoque agnoscas, & vnius priuatio recordationem excitet illius, qui dedit vniuersa, ne voluptas undequaque circumfusa beneficij memoriam spoliet, ne per inexplebilem voracitatem in ignorantiam delabaris.* Ecce tibi vnius arboris abstinentia præscribitur, quæ creatoris Dei memoriam conseruet; si enim edendi licentia sine lege per omnes arbores curreret,

D. Isidor. Gen. 2. Basil. Sel.

curreret, abdubium, quod Dei memoria prorsus eliminaretur ab hominibus.

Numer. 11. Audiuit ergo Moyses populum flentem per familias, singulos per ostia tentorij sui. Iratusque est furor domini valde, sed & Moysi intoleranda res visa est, & ait ad dominum: Cur afflixisti seruum tuum? Quare non inueni gratiam coram te? Et cur imposuisti pondus vniuersi populi huius super me? Nunquid ego concepi omnem hanc multitudinem, vel genui eam, vt dicas mihi: porta eos in sinu tuo, sicut portare solet nutrix infantulum, &c.

§. VI.

Inde onerosi, & difficiles subditi fiunt principi, quod princeps non illos vt pater respiciat.

SAnè intolerabiles erant Israelitæ Moysi, & onerosi nimis, adeò vt merito dicat textus: *Moysi intolerandares visa est*, & onus supra vires. Sed scire cupis, vnde oriebatur, quod adeò intolerabiles fierent suo principi? Rem ostendunt aperte verba illa: *Nunquid ego concepi hanc multitudinẽ, vel genui eam?* Non se illorum patrem agnoscebat, sed nec vt pater respiciebat illos, inde nõ miror, quod ipsi prorsus intolerabiles, & maxime onerosi fierent. Gen. 22. Abrahæ dicebatur: *Multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli:: Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ.* Concors est Patrum sententia per stellas intelligi mundi nationes, quæ sub principe Abrahamo fidei palmas accipient. Sed quando gentes in veritate sanguinis tam remotæ sint ab Abrahamo; vnde venit quod illi tanquam stellæ affulgeant in eiusque familiæ censu sic numerentur, quasi clarissima eius pignora ingentem eius ostendentia claritudinem? Dantur Abrahamo nationes in filiorum numerum, vt ipse eas tanquam earum pater respiciat, vnde factum est, quod non terrenam molem, sed cœlestes virtutes in eis videat. Pulchre aiebat D. Leo ser. 3. de Epiphan. *De gentibus quondam beatissimo Abrahæ innumerabilis fuerat promissa successio, non carnis semine, sed fidei facunditate generanda: & ideò stellarum multitudini comparata, vt ab omnium gentium patre non terrena, sed cœlestis progenies speraretur.* Expende ab illis animirũ: *Ab omnium gentium patre*: quippè ex quo Abraham vt pater respicit omnes gentes, illæ non terreni ponderis, sed cœlestis virtutis, & splendoris sperantur esse. Qui pater nescit esse subditorũ, ille & patitur subditos terrenos, & põderis prope immensi, qui se vt patrẽ gerit, sicque respicit omnes, quasi omnium pater esset, sub hoc semper spectantur subditi cœlestes, multisque virtutibus refulgentes. Hinc duritiam Ioabi non sustinens Dauid aiebat 2 Reg. 3. *Porro iriisti filij Sarviæ duri sunt mihi* Simplicius dixisset, iste Ioab durus est mihi, cur maluit eum nominare Saruiæ filium? Intolerabilem eius duritiem ostendens maluit nominare Saruiæ filium, non illum ipse vt pater aspiciens, non enim de paterno principis amore posset oriri tam incompositus, & durus filius. Quandiu patrem agit princeps erga subditos, euidenter patent subditorum virtutes. Vnde aiebat Cassiod. lib. 2. Var. 24. de Senatoribus Romæ locutus: *Ad hoc Patres in illo principio nominati fuistis, vt quasi filiorum per vos posset vita componi Vos enim deuotionem prouincijs, vos priuatis intra decreuistis, & ad omnes iustitiæ partes subditos parere libenter decreuistis.* Ecce dum Senatores Patres habebantur, nulla non virtus, nulla non obedientia refulgebat in subditis. Semper, mihi crede, paternæ principis curæ correspondent fulgidæ subditorum virtutes. Sic dum Naaman iratus despiciebat prophetæ consilium, in ò & salutem despiciebat suam, ait. 4. Reg. 5. *Accesserunt ad eum serui sui, & locuti sunt ei: Pater, si rem grandem dixisset tibi propheta certe facere debueras*, &c. Serui illius erant, & cum serui essent, nilominus eum vocant patrem. Cur non potius dominum vocant? Cur serui vocare patrẽ audent? Erant serui, sed serui bene morati, & de domini sui salute valde soliciti; merito ergo vocant non dominum, sed patrem, ostendentes non de alio, sed de paterno domini amore venire, quod serui sint domino salutares. Ex eo enim quod dominus patrem agat erga subditos, subditi fiunt erga dominum benemorati.

D. Leo. 3.

2. Reg. 3.

Cassiod.

4. Reg. 5.

Gen. 22.

§. VII.

§. VII.

Tolle laboriosum principi est puerilibus subditorum cupiditatibus seruire.

SEmel Moyses super se susceperat populi gubernationem, illamque libenter administrarat, modo autem vehementer detrectat illum tatus: *Cur imposuisti pondus vniuersi populi huius super me?* Et quod antea susceperas pondus, cur modo illud detrectas? Quid noui inuenisti in illo pondere, vt effugias illud? Sine illud non inter intolerabile experiri, nimium: *Vt dicas mihi: Porta eos in sinu tuo, sicut portare solet nutrix infantulum.* Putarat antea ad viros esse portandos, modo videt non viros, sed infantulos moribus, & intolerabile putat puerilibus eorum cupedijs seruire. Ait Lyra in additione 4 in Glossa: *Licet Moyses accepisset regimen populi sibi à Deo commissum, hoc tamen intelligebatur, in quantum essent rationi consentanei, saltem sicut homines adulti, non autem vt pueri, & ideo conquerens dicebat: Vt dicas mihi, Porta eos sicut nutrix. Licet sustinuissem pondus populi, qui se haberet, vt homo adultus, non tamen possum sustinere eos, qui se habent, vt infantulus in sinu nutricis.* Intolerabilis equidem res est, quod infantulorum cupedijs, & fastidijs seruiat praelatus, & princeps. Validissimus omnium debet esse ille, qui ingentes populi infantiles mores faciat in viam Dei currere. Hinc Exod 15. ait: *Tulit Moyses Israel à mari.* Expende illud verbum; *Tulit*, quo significatur Moyses immensum populi totius onus suis humeris substulisse, vt de mari egrederetur. Et quam ponderosum hoc fuit Moysi? Ait ibi Rupert. *Vere ergo dictum est, Tulit, quia grande onus super se tollit, quisquis infantiles hominum mores recte, & secundum Deum portare intendit.* Et nescio, an sit vllus, qui tanto huic oneri non succumbat, sic enim est animo comparatum, vt nullis puerilibus subditorum querimonijs, aut cupedijs moueatis, hoc alias vires requirit, quam sunt, quæ communiter inueniuntur in principibus.

Lyra.

Exod 15.

Num. 11. Vnde mihi carnes, vt dem tãtæ multitudini? Flent contra me dicentes: Da nobis carnes, vt comedamus. Non possum solus sustinere omnem hunc populum, quia grauis mihi est. Sin aliter tibi videtur, obsecro, vt interficias me, & inueniam gratiam in oculis tuis, ne tantis afficiar malis.

§. VIII.

Bonus vir nullis calamitatibus adigi debet, vt mortem sibi inferat, sed illam à Deo expectet.

MVlto puerilis populi oneri pene succumbebat Moyses, adeò vt inter tot difficultates, tæderet etiam viuere, & mortem ante contendit à Domino fatus: *Obsecro, vt interficias me, & inueniam gratiam in oculis tuis, ne tantis afficiar malis.* Mala circumdantia impellebant Moysen in mortis cupiditatem, vt mortem a Deo postularet, sed minime vt mortem sibi inferret. Potest bonus vir, & fortis eo malorum deduci, vt mortem postulet, non vt sibi eam inferat. Quò spectant pulchra Iosephi verba datis socijs persuadentibus, vt sibi inferret manus, cum esset in extremis calamitatum. Sic enim ait apud Eggesippum lib. 3 cap. 17. *Inter tot mala, quid potest suauitatis in hac vita superesse? Tu modo omnipotens Pater, qui naturæ author, atque arbiter es, honestum largire exitum, tu rumpe naturale hoc vinculum: redde animam meam secretis suis. Extinctus sit populus, ereptum ius, libertas infracta, non prauaricabor tamen legem tuam, vt moriar iniussus. Expecto, vt iubeas, expecto, vt volentem liberes. Multos habes executores; à te expecto imperium, ab executore ministerium. Bonum est mori, sed moriatur Hebræus, non vt latro; non vt carnifex, non vt hostis. Victus sum licet bello, manebo tamen, quod natus sum, vt Abrahæ patris hæreditatem non deseram. Non tua sibo in numerum hostium, vt ipse mens percussor sim.* Quid pulchrius? Sic fortes magnanimique viri mortem quandoque expetunt, illamque ex Deo accipere procurant;

Egesip.

nullis tamen malis eo rediguntur, vt sibi manus inferant. Quis numeret malorum examina Iobum opprimentia? Erepta illi fuerunt omnia bona, filij interempti, caro ipsa à vermibus comesta; tot dolores, tot cruciatus illati, vt ipse dicat cap 3. *Pereat dies, in qua natus sum. Quare nõ in vulua mortuus sum, egressus ex vtero non statim pery? Quare misero data est lux, & vita ys, qui in amaritudine animæ sunt? Qui expectant mortem, & non venit, Gaudentque vehementer, cum inuenerint sepulchrum.* Sic verbis inuehit in vitam malis oppressam & mortem præfert illi; & æque facile posset manibus insurgere in vitam, illãque sibi eripere. Sed absit hoc à bono, & forti viro, cuius est amare mortem, sed minime illam præripere. Ait Egesippus supra: *Ipse Iob, qui dixit, Pereat dies, in qua natus sum: tamen in vulneribus, & doloribus constitutus vitæ huius vincula non disrumpebat, sed vt liberaretur, rogabat dicens. Vt quid datum est in amaritudine lucẽ, vita autem in doloribus animæ? Laudabat itaque mortem, non tamen præripiebat, sed postulabat.* Non est magnanimi iuris quemquam mortem sibi præripere, sed eam à Deo postulare. Ex quo Dauid multis obsitus malis Psalm. 141. clamabat. *Educ Domine de custodia animam meam.* Sic corpus habebat, quasi animæ carcerem, nec tamen carcerem rumpere interdixit, sed liberum inde egressum à principe flagitat. Vt dicat ipse Egesippus: *Damnia petiit ex hoc corpore quasi de quodam carcere liberari. Nullus tamen sanctorum necem sibi ipsi vsurpat, nullas præripit. Si lucrum est mori, furtum est vsurpare ante expectatum. Si bonum est viuere, sacrilegium est repudiare, antequam reposcatur.* Vnus Deus est vere dominus vitæ, mortisque nostræ: illo renuente velle mori, furtum est abiectissimi hominis proprium, alienum prorsus ab homine magnanimo. At magnanimus, & fortis erat Saul, qui tamen sibi intulit manus, ait enim 1. Reg. 31. *Arripuitque Saul gladium suum, & irruit super eum.* Regis facinus Egesippus fatur: *Regis Saul exemplum promitur, eius certè qui aduersus voluntatem diuinam rex postulatus est, & offensam meruit Dei. Vnde etiam cum viueret successorem accepit. Egregium exemplum viri, cui defuit Dei gratia. Saul tantum seso Ius premit non Ionathas, non quisquam alius in nostris scripturis. Quid mirum si potuit se perimere qui potuit etiam filium occidere?* Hæc ibi, & alia quibus manifeste conuincitur, nõ esse boni viri sibi inferre manus, sed mortem à Deo expectare.

Iob 3.

Egesipp.

Ps. 140.

Egesipp.

1. Reg. 31

Numer. 11. Et dixit Dominus ad Moysem: Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti, quod seniores populi sint, ac magistri, & duces eos ad ostium tabernaculi fœderis, faciesque ibi stare tecum, vt descendam, & loquar tibi, & auferam de spiritu tuo, tradanque eis. Vt sustentent tecum onus populi, & non tu solus grauaris. Venit igitur Moyses & narrauit populo verba domini, &c.

§. IX.

Non hominis est, sed Dei admittere in regimine consortes.

VIde quam facile Deus remedium apponat laboribus Moysis, laborabat ipse paulò ante sub regimine populi aiens: *Non possum solus sustinere omnem hunc populũ. Obsecro; vt interficias me:* quos cruciatus facile Deus absumat, quippe ait: *Congrega mihi septuaginta viros. Vt sustentent tecũ onus populi, & non tu solus graueris.* Et quidem facile poterat Moyses hoc remedium per se intelligere, & præcipue cum admonitus à Iethro, & decanos eligit, & centuriones, qui minores populi causas attenderent, Posset, & tunc etiam alios eligere præstatiores, penes quos esset cura etiam maiorum causarum, & qui æque principaliter, ac Moyses prouiderét saluti populi. Cur vel onere pressus, vel querulus sub onere adeò, vt tæderet eum etiam viuere nihilominus non deuenit in consilium, & medium adeo promptum, sed magis expectauit, vt illud præstaret dominus? Equidem quantumuis homo prematur, & gemat sub regiminis onere, non est eius in id consilium venire, vt regiminis accipiat consortes, qui enim hos libenter accipiat, non homo est, sed Deus solus. Merito namque hoc vni Deo canebat Claudius Marius in Præfat. ad lib. Geneſis, inquiens. *Mari*

Te de-

Te dominum natura probat seruata caducis
Partibus, & iussam seriem datus ordo fatetur.
Tu dociles numeros distinguens, ponderalibrans
Mensuras varians, modulos, motumque gubernans
Nec in hoc tua gloria tantum
Quod praestãda facis bonus author, sed quod & ipsa
Efficere vt possint causis prabere secundis
Non dedignaris.

Hæc vnius Dei gloria est, quod ipse & faciat, & gubernet cuncta; & quod similem efficiendi, & gubernandi potestatem causis tribuat secundis. quas in regiminis consortium secum admittit. Hinc Psalm. 18. vbi ad solis fabricam ventum est, dicit noster: *In Sole posuit tabernaculum suum, &c.* vbi D Hieronym. in Apologet lib. 3. legit: *Soli posuit tabernaculum in eis*, hoc est, in cœlis. Nec otiosè dicitur Deus specialiter construxisse tabernaculum soli, sed vt ostendatur à Deo venisse, quod sol non luceat semper, integrumque temporis habeat imperium, sed quod imperij partem Lunę cederet Id quod in illis verbis intelligũt Placidus Parmensis, & Agellius, & merito, quando enim vident temporis potestatem partitam inter solem, & Lunam, vt sol sit in præfecturas diei, & Luna in præfecturas noctis, non id tribuũt naturæ illorum, sed Deo sic desponenti; à quo vno potest venire, quod creatura admittat consortem imperij. Vnde Amalesiuntha Gothorum regina naturalis, dum propinquum suum ad regni consortium eleuat, id totum attribuit Deo. Ait enim apud Cassiod. 10. var. 3. *Author ille castitatis, & misericordiæ singularis, qui robis primaeuum subtracturus erat filium, maturis fratris reseruauit affectum. Elegimus, Deo auspice consortem regni nostri felicissimũ Theodahadum. Vt qui hactenus Reipub. molem solitaria cogitatione pertulimus, nunc vtilitates omnium iunctis cõsilys exequamur. Astra ipsa cœli mutuo regũtur auxilio, & vicario labore participata mundum suis luminibus administrant. Ipsi quoq; homini duplices manus, socias aures, oculos geminos diuina tribuerunt. Reseruauimus itaque, Deo iuuante, palatia viro nostri generis, &c.* Sic nobilis Regina vni Deo tribuit, quod consortem regni admisit, quod Deo auspice Deo adiuuante fecit, & de imitatione Dei, qui homini geminas manus, geminosq; oculos tribuit, nec in Astris voluit imperium non esse partium. Id quod necessarium est admittat, quisquis se ad Dei naturam voluerit constituere. Dequo solo venit consortem imperij admitti. Quæ autem natura creata est, mordicus consortem dignitatis fugiat, adeo vt vel Deus ipse dum creaturis aduiuat, consortium prorsus declinet. Sic Psalm. 18. *In sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsus procedit de tabernaculo suo.* Ipse rex regum est, & dominus dominantium. Cur ergo non dicitur exisse vt rex, vt princeps omnium, sed dicitur exisse vt sponsus? sponsi ingenium illud est, vt minime alterius consortium admittat; vt ostendatur autem Deus quam alius exeat, exquo posuit in sole tabernaculum suum & se accõmodat creaturis, dicitur exisse vt sponsus, nimirum, omne consortium abiurans. Hæc est enim creaturarum natura, quæ minime in bonis consortium admittit.

Psal. 18. Hieron. Cassiod.

§. X.

Id maximè curandum in principe, quod sit affectus erga religionem.

EXpende; quo deducantur eligendi in principes Israelitarum, nimirum dicit: *Duces eos ad ostium tabernaculi foederis, faciesq; vbi stare tecum, &c.* Et cur ad ostium tabernaculi stare iubentur, vt inde in principatum eleuentur; nisi vt circa tabernaculum, eiusque cultum maneant affecti? Cum enim id in primis curandum est in principe, vt religionis imbibat affectum, merito ad ostium tabernaculi eliguntur, nunquam enim non læti, & propitij respicient illa, circa quæ principatum acceperunt. Mordet Iosephus Iudæos, quod rebellarint contra Romanos eo præcipue tempore, quo Vespesianus imperabat, qui non poterat benignus in Iudæos non esse, quod in Iudæa Imperium acceperat. Sic enim ait apud Egesippum lib. 5. cap. 16. fatus: *Sprenistis Neronem, sed Vespesianus successerat, qui benignus natura, benignior tamen studio erga Iudæos esse potuit, quia in Iudæa imperium assumpserat.* Et quis non maneat affectus ad ea, inter quæ ad principatus gloriam fuit euectus? Meritò ergo eligendi in principes Israelitarum iubentur esse circa ostium tabernaculi, vt inde euecti, erga religionem, cultumque diuinum maneant affecti. quod in principibus maxime est requirendum.

Egesipp.

Ex nullo enim magis, quam ex cultu diuino ſplendet honor regius. Hinc caſtigans dominus Salomonem, prædicenſque illi regni ſciſsionẽ ait 3. Reg. 11. *Tribum vnã dabo filio tuo propter Dauid ſeruũ meum, & Ieruſalem, quam elegi.* Itaque vna tribus Iuda reſeruanda erat filio Salomonis propter Dauid ſeruum Dei, vt in ea regnaret Dauidicũ ſemen, ſed & Ieruſalem illi etiam datur, licet non ad tribum Iudæ, ſed ad Beniamin pertineret. Cur ergo Regi Iuda tribuitur etiam Ieruſalem, quæ minime ad Iudam pertinebat? Neceſſum equidem erat, vt regius ſplendor Iudæ permaneret, quod Ieruſalem, in qua templum diuinum florebat, illi adiungeretur; vt ſic Reges magis ad religionis cultũ afficerentur, & firmius regnum relictum tenerent. Sapienter enim ait Lyra in Gloſſa: Datur Regi Iuda Ieruſalem, *vt vbi vigeret cultus diuinus, ibi remaneat honor regius.* Sic ſemper in regibus, vt ſplendeant, requiritur ad diuinum cultum affectus. Quo reſpiciens Iob cap. 8. aiebat: *Numquid viuere poteſt ſcirpus abſq; humore? Aut creſcere carectum ſine aqua? cum adhuc ſit in flore, nec carpatur manet, ante omnes herbas areſcit Sic viæ omnium, qui obliuiſcuntur Deum, & ſpes Hypocritæ periit.* Quæ verba expendens Olympiodorus, in hominis politici, ſiue atheiconfuſionem fatur: *Quemadmodum fieri non poteſt, vt ſcirpus, carectumve, aut adoleſcat aut demetatur, niſi humorem ante combiberit, quin etiam omnis herba niſi irrigata fuerit, exareſcit, ſic & rerum floreas ſtatus ſine pietatis ſtudio permanere non poteſt.* Hoc dixit Olympiodorus, hoc experientia docet, quando nullus rerum ſtatus diu floruit ſine ſtudio veræ religionis. De quo alios ſæpe.

Lyra. Iob 8. Olymp.

Numer. 11. Congregans ſeptuaginta viros de ſenibus Iſrael, quos ſtare fecit circa tabernaculum. Deſcenditque dominus per nubem, & locutus eſt ad eum, auferens de ſpiritu, qui erat in Moyſe, & dans ſeptuaginta viris. Cumque requieuiſſet in eis ſpiritus, prophetauerunt, nec vltra ceſſauerunt.

§. XI.

Magna laus hominis cui alij debent ſplendorem, quo fulgent.

ELecturus dominus ſeptuaginta principes, Moyſi remittit eorum explorationem, dũ dixit: *Quos tu noſti, quod ſenes populi ſint:* Inſuper à Moyſe aufert ſpiritũ quẽ illis præſtat. Sic modo ait: *Auferens de ſpiritu, qui erat in Moyſe, & dans ſeptuaginta viris:* Nihil enim principibus illis permittit, quod non veniat à Moyſe, in hoc maxime extollens hominẽ, cui tot principes debeãt, quod ſplendeant in populo. Sic apud Caſsiodor. 10. var. 4 Rex Gothorum Theodahadus extollebat Reginam Amaleſuntham, à qua ipſi regni cõſortium Dicit namque: *O animi nobilitas ſingularis! En æquitas mirabilis, quam mundus loquatur. Explorauit conſcientiam, cui erat regni tradituram cenſuram: vt & illa domina cognoſceretur eſſe cũ ſuorum, & me probatum perducere dignaretur ad regnum. Quando vis muneribus, quando ſoluamus tantæ gratiæ quæ debemus? Vt quæ cum paruulo filio regnauit ſola, nunc mecum delegerit regnare ſociata In ipſa enim eſt decus regnorũ omnium, in ipſa eſt noſtræ originis flos bonorũ Quidquid fulgemus ab eius claritate ſuſcipimus.* Sic merito extollitur illa, cui alius debet, quod fulgeat in throno regali. Vt hinc extollas Moyſem, de cuius ſpiritu venit, quod ſeptuaginta alij principes in populo Dei effulgeant. Imo ille maxime ſupra omnes extollatur, cuius ſpiritus communicatus pluribus, plures reddat virtutum muneribus conſpicuos. Inde Dominus commendans præſtantiſsimos diſcipulos ſuos ait Matth. 5 *Vos eſtis ſal terræ.* Cur ſales vocat eos, quos poſſet aurum, vel pretioſum aliud, & ſplendidum nominare? Sal, pluſquam aurum facit, vt de eius virtute plura vitæ neceſſariſsima fiant. Ait enim Caſsiodor. 12. var. 24 *Poteſt aurum aliquis minus quærere, nemo eſt, qui ſalem non deſideret inuenire, merito quando iſti debet omnis cibus, quo poteſt eſſe gratiſsimus.* Equidẽ nullus eſt cibus adeo ſuauis, & gratus, qui hoc non habeat de ſalis beneficio Sumendum eſt ſemper aliquid de ſale, quo ſaporentur omnes alij cibi neceſſarij ad vitam, vnde honor ſalis creſcit ſuper aurum ipſum Sic ſancti viri ſic doctores Eccleſiæ eò honoris peruenerunt, vt de eorum ſpiritu vniuerſi alij illuſtrentur, & viuant Sic parens meus Ignatius tantus eſt, vt de eius ſpiritu pueri pri-

Caſsiod. Matth. 5. Caſsiod.

prima Christi elementa edisc ant, adolescentes in virtute proficiant, viri præstantes Reipublicæ oneri non succumbant, peccatores in Christo reuiuiscant, iusti citius perueniãt ad columen iustitiæ. Nullus denique spiritualis cibus est, qui non debeat Ignatio, quo possit esse gratissimus, siue is sit rudimenta primadoctrinæ christianæ, siue acer grammaticæ succus, siue philosophiæ, siue Theologiæ nectar, omnia Ignatij spiritus suauiauit, saporauit, vt auide sumantur à cũctis. Quã gloriam promittebat Dominus Abrahamo Gen. 17. *Ponam fadus meam inte, multiplicabote vehemẽter nimis.* Sed quantũ hoc quod Abrahamus multiplicetur? Sane aiebat Isaias: *Multiplicasti gentem, non multiplicasti lætitiam.* Quando ergo hominum multiplicatio non adeo lætæ est, cur illam Abrahamo promittit? Non promittitur multiplicatio gentis communis Abrahamo, sed illius gentis multiplicatio, quæ de spiritu, & virtute Abrahami viuat, adeò vt videantur Abrahami esse multi. Sic Procopius in Gen.17. Isai. Procop. Glossa inquit: *Quod multiplicans multos homines faciat Deus, minime mirandum est. Nãalias gentes præter Iudæos extitere populosæ. Verum Abrahamus sic multiplicatur, quasi plures futuri sint Abrahami. Nam ex ipso prodituri sunt sancti, libereque imitabuntur fidem, & opera patrum.* Hæc est gloria Abrahami, quod de eius fide, & virtutibus multi sument, quo viuant paternarum æmuli virtutum.

§. XII

Maxima præstantia viri est, quod tanta in se vno habeat magnalia virtutum, quanta multis, imo integro populo sufficiant.

DE Moysi spiritu aufert Dominus, vt septuaginta alios duces impleat. Ait enim: *Auferens de spiritu, qui erat in Moyse, & dans septuaginta viris.* Et cur necessum fuit auferre de spiritu Moysi? An non habebat Deus aliũde spiritũ, vt impleret illos? Habebat equidẽ, sed voluit ostẽdere, quãtus erat Moyses, qui in se vno habebat spiritum, qui septuaginta sufficeret. Ecce tibi Iudic. c. 15. ex vna parte integer Philisthinorum exercitus, ex parte autem aduersa vnus Sanson, isque funibus ligatus. Quid tunc? Cõcurritur, & Samson *mandibulam asini, qua iacebat, arripiens interfecit in ea mille viros.* Mirabar, quod vnus homo aduersus integrum exercitum iret. Vnde tanta audacia homini potuit venire? De illo ait D. Nazianzen. orat. 3 *In crinibus situm robur habebat integro exercitui par.* Quid potuit de homine dici maius? Tantum in illo robur fuit, quantum integro exercitui sufficeret. De vno illo poterant integri exercitus milites roborari. De Iosepho sanctissimo dicitur Matth. 2. *Cõsurgens, accepit puerum, & matrem eius nocte, & secessit in Ægyptum: & erat ibi vsque ad obitum Herodis, vt adimpleretur, quod dictum est à domino per prophetam dicentem: E Ægypto vocaui filium meum.* Illud est mirabile in verbis ijs, quod in ingressu, & egressu Mariæ cum puero de Ægypto dicatur impletum illud Isaiæ vaticinium, nimirum, *ex Ægypto vocaui filiũ meum.* Quod quidẽ vaticiniũ sibi iam antiquitus appropiarat vniuersus populus Israeliticus. Et quidem merito, nam vbi totus Israel Deo ducente Ægyptum reliquit, aperte monstrabat in se, vt Dei primogenitus filius vocabatur à Deo. Quod ergo impletum erat in toto populo, cur notabat Euangelista similiter impleri in Maria cum Iesu filio; nisi vt extolleret gloriam Mariæ, cui vni datũ est, quod toti populo Israelitico suffecisset? Ait D. Chrysost hom. 8. in Matth. fatus: *Ostendit Euangelista, quod nisi Iesus venisset in Ægyptum, non esset impletum illud Quod quidem ipsam beatam Virginem non mediocriter clarã facit, ac nobilem, quæ id habuit, quod toti erat populo glorioſum, qui superbius se, atq; insolentius efferebant, quod deducente Deo, de Ægypto fuissent reuersi, idq; ad gloriam suam sepe iactabant.* Qua gloriæ se totus populus iactabat, eâ Maria extollebatur, propter quod in immensum crescebat Mariæ gloria, vt quæ vna habebat in se, quæ sufficerent implere magnum populum. Matth. 2. Chrysost.

Num. 11. Remanserant autem in castris duo viri, quorum vnus vocabatur Eldad, & alter Medad, super quos requieuit spiritus; nam & ipsi descripti fuerant, & nõ exierãt ad tabernaculũ. Cumq; prophetarent in castris, cucurrit puer, & nuntiauit Moysi dicens; Eldad, & Medad propheta in castris;

Statim Iosue filius Nun, minister Moysi, & electus è pluribus ait: Domine mi Moyses prohibe eos. At ille: Quid, inquit, æmularis pro me? Quis tribuat, vt omnis populus prophetet, &c.

§. XIII.

Spiritus Sancti virtus potens est etiam de indispositis, & repugnantibus laudes diuinas educere.

QVi assumendi erant à diuino spiritu in populi principes, iubebãtur in primis à popularibus eligi, deinde ad ostiũ tabernaculi cõstitui. Sed de ijs duo, vel quia non vocati, vel quia iuste occupati adhuc manebant in castris inter cæteros populares, nec ad ostium tabernaculi ierant. Et nilominus ibi a diuino spiritu arrepti, statim prophetarum voces, & cantus acquirunt. Ait enim: *Remanserant autem in castris duo viri, quorum vnus vocabatur Eldad, & alter Medad super quos requieuit spiritus; nam & ipsi descripti fuerant, & non exierant ad tabernaculum. Cumque prophetarent, &c.* Ecce tibi, & qui à popularibus non erant separati, nec ad tabernaculum ierant, nilominus vbi à diuino spiritu corripiuntur, in voces diuinas, & propheticas exurgunt. Sic clarius ostendebatur diuini Spiritus virtus, qui quãdo vult, etiam de indispositis, & repugnantibus scit diuinas laudes educere. Ierem. cap. 31. vbi noster legit: *Cognoscẽt me à minimo vsque ad maximum, &c.* legit D Chrysost. *Intelligent me a paruo eorum, vsque ad magnum eorum, & omnis lingua confitebitur Deo verò*: & statim subdit rem miram, nimirum, quod Sancto Romano martyre erepta fuerit à tyranno lingua, & quod nilominus ipse promeret cantus diuinos. Quantum hoc? Sane virtutis diuinæ argumentum illud propheticũ erat, quod *omnis lingua confitebitur Deo vero*, Romanus autem Deo confiteretur etiam elinguis. Is enim est diuinus spiritus, qui vel ex indisposito, vel ex repugnanti, omni instrumento, & dispositione exclusa valeat elicere laudes diuinas. Ait D. Chrysost. hom. 2. de Sancto Romano: *Prophetaquidem Ieremia linguam omnem cognitionis Dei rete concludit, nos verò hodierno die etiam elinguem oratorem pietati patrocinantem audimus velut enim cithara quædam plectro destituta creatorem collaudat Dicat igitur B. Romanus: Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis: quanam lingua? Non ea, quam ferrum eripuit, sed quam Spiritus gratia fabricata est: lingua quippe auulsa, Spiritus gratia in eius locum est suffecta.* Et vbi Spiritus sancti gratia adest, non eget instrumento vllo, dispositione vlla non indiget, sed vel repugnantia quælibet in voces aget diuinas. Exod 3. *Apparuit dominus in flãma ignis de medio rubi, & videbat, quod rubus arderet, & nõ combureretur.* Magnum hoc? Sed accipe forsan maius: *Vocauit eũ de medio rubi, & ait, Moyses, Moyses.* Ecce tibi rubus non solum nõ comburitur sub flammis, sed etiam fit vocalis, & clara voce Moysem ad se trahit Vnde hoc, vt rubus loquatur? Insidet illi diuini spiritus flamma, de cuius virtute non miror, quod vel rubus diuina loquatur. Ex quo eleganter Chrysost. supra ait: *Rubus & ignis fuit: Apostolicus ignis prædicationis Euangelicæ voces in rubo præsignabat; ac vocem rei inanimatæ impertit, vt ei, cum tetigerit animata instrumenta, credatur. Si enim rem inanimatam contactus ignis vocalem reddidit, nonne debuit, cum ratione prædictas animas replenisset, ex contactu carmen concinnum admodum personare?* Equidem siue inanimis, siue animata res sit, quamcumque tangit diuini spiritus flamma, non poterit non personare diuinas laudes. Hinc Actor. 2. ait: *Apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquam ignis, sedítque supra singulos eorum, & repleti sunt omnes Spiritu sancto, &c.* Et cur hoc factum fuit, vt Spiritus sanctus Apostolos implens appareret illis insidens sub forma linguæ? Crediderim eo significatũ superfluas esse, & otiosas omnes alias linguas, vbi spiritus diuinus creaturam implet suam, quam & si elinguem, & mutam ipse reddet vocalissimam. Vt merito dicat Chrysost. vbi supra: *Habebant & linguas Apostoli, sed vt operantis virtus indicaretur, lutum otiabatur, & ignis cælestis loquebatur.* Sic tibi, otiosa enim est carnea, luteaque lingua, vbi Spiritus sancti afflat virtus, quæ de elingui voces educit diuinas.

Ierem. 31

Chrysosto.

Idem.

Exod. 3.

Chrysosto.

Actor. 2.

Chrysosto.

***

§. XIIII.

§. XIIII.

Sancti in ciuitatibus vix sunt sine persecutione; maiori admiratioⁿi sunt, & æstimationi in solitudine.

SExaginta & sex viri à popularibus remoti, ad ostium tabernaculi constituti spiritu Dei pleni prophetabant, & nemo illis molestus extitit, nemo de illorum spiritu disputat. Duo alij eiusdem spiritus participes prophetant in castris, media in populi multitudine, & ecce in illos Iosue insurgit. Quippe aut textus: *Cum prophetarent in castris, cucurrit puer, & nunciauit Moysi dicens; Eldad, & Medad prophetant in castris. Statim Iosue filius Nun, minister Moysi electus è pluribus ait: Domine mi Moyses prohibe eos.* Non sic locutus fuit Iosue aduersus alios, cur loquitur aduersus hos duos? Alijs in remotiori loco prophetabant, ij media in multitudine; virtus autem quæ in remotioribus est, magis colitur, magis suspicitur, quæ autem media in frequentia lucet, nunquam non contradicitur. Quo adduco illud 4 Reg. 22. vbi Iosias rex misit ad consulendum dominum in propheta, dicit enim textus: *Ierũt itaque Helcias sacerdos & Abicam, & Achabor & Saphan, & Asaia ad Holdam prophetidem, &c.* prophetabat tunc Ieremias in populo, vt multis probat Lyra, & Abbul. & Ieremia relicto ad Holdam iuere omnes isti principes missi à rege Iosia. Et quod mirere magis, interea dicebat dominus Ieremiæ cap. 2. *Tu ergo accinge lumbos tuos, & surge, & loquere ad eos omnia, quæ præcipio tibi. Ne formides à facie eorum, nec enim timere te faciã vultum eorum. Ego quippe dedi te hodie in ciuitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æneum super omnem terram regibus Iuda, principibus eius, & sacerdotibus, & populo terræ. Et bellabunt aduersum te, &c.* Vide aduersus Ieremiam bellantes & principes, & sacerdotes, & populares; ij autem omnes suspicientes Holdam, ab eiusque ore plendentes sunt. Vnde Holda in tanta veneratione magnatum. Vnde Ieremias in tanta contrarietate. Erat Holda deuota Deo fœmina domi clausa, à popularibus conuentibus remota, ex quo eius spiritus suspiciebatur, ad illã que cõfluebant vniuersi magnates. Erat aut Ieremias vir propheta media in vrbe clamans, virtutaque cœlestium fulgurans radijs; nunquam autem virtus in medio posita cõtradictionem, & persecutionem non patitur. Quis & modo non vide tremota à frequentia personas, sanctasque fœminas quæri, suspici, magnique æstimari, & conspicuos virtute vitos in medio positos despici, morderi, multisque maledictis prouocari? In se ipso expertus querebatur Nazian. orat. 2. *Quidnam hoc rei est, fratres, quod tam lente, & segniter ad sermonem nostrum accedatis: cũ præsertim in vi afferenda, nobisque extrahendis à solitudine ita prompti, celeresque fuistis? Et quid causæ est, cur postquam id, quod expetebatis, adepti estis, fastidiatis iam atque aspernamini?* Ecce tibi dũ in eremo erat sanctus vir, ad illum conueniebant vniuersi, illum magno honore prosequebantur, multisque coegebant venire in ciuitatem. Venit tandẽ coactus, & cum in ciuitate fuit inter omnes viuens, protinus ab omnibus derelictus est; imo omnes illum fastidierunt, & aspernati sunt, & momorderunt. Id quod etiam eidẽ ter patet in Christo domino, & Ioanne Baptista, Christus enim medius erat inter omnes, Ioannes autem in deserto agebat ab omnibus separatus. Quid tunc? Ioan. 1. *Miserũt Iudæi ab Ierosolymis sacerdotes, & Leuitas ad Ioannem, vt interrogarent eum: Tu quis es?* Vbi præclare notat Orig. *Ioannem quidem cum tanto honore interrogant: Christo autem nihil tale à Iudæis factum literis diuinis mandatum est.* Et cur qui sic honorant Ioannem, Christum potius mordent, persecuntur? Ipse Ioãnes ait loquens de Christo domino ibi: *Medius vestrũ stat quem vos nescitis.* Et quidem quia medius inter populares erat Iesus, ideo minus suspiciebant eius virtutes diuinissimas, imo magis mordebant illum. Ait D. Chrysost. hom. 15 in Ioan. *Multa Ioãnis generositatem ostendebant. Vitæ, & asperitate, & omnium hominum contemptu insignis. Siquidem veste, mensa, domo, & ipso victu contempto, eremum ab ineunte ætate incoluit. Contra Christus, eius conuersatio omnibus communis; & vestimenta nihil à vulgo differentia, & cum omnibus eandem habebat consuetudinem. Infamium hominum conuiuys aderat, vt eos ad meliorem frugem alliceret, quod Iudæi exprobrabant, &c.* Sane remotam vitam Ioãnis venerabantur Iudæi, mordebant autem, quia in medio erat posita, Christi vitam.

Nazian.

Ioann. 1.

Origen.

Chrysosto.

***

§. XV

Humana malignitas omnem honorem vni ſibi vellet adſcribi.

ECce vel in ſanctiſsimo viro Ioſue quid faciat humana infirmitas, vt audit duos illos prophetãtes longe à magiſtro ſuo Moyſe, ſtatim vellet eorum ſupprimi prophetias, ait enim: *Domine mi Moyſes, prohibe illos.* Non ſuſtinebat bonus ſplendorem tantæ virtutis eſſe in alijs, quã in magiſtro ſuo. Hæc eſt enim malignitas infirmitatis humanæ, quæ indigne ferat ab alijs fieri virtutes, quarum honorem vni vellet ſibi adſcribere.

Chryſoſto. Quo ſpectans Chryſoſt. hom. 3. in epiſt. 1. ad Timoth. inquit: *Laudatur quiſpiam virtute probatus, qua ad ſanam pertinent doctrinam loquens, & Eccleſiam verbo prædicationis ædificans: nos huic protinus inuidemus, quia quæ Deiſunt, gerit. Dum ædificationem illam non per alios, ſed per nos fieri volumus: nõ propter Chriſtum, ſed noſtri gratia.* Quam ſapiẽter bonus doctor percalluit infirmitatem humanæ naturæ, de qua venit, vt non patiamur honoris facinora per alios fieri. Huc etiam tendit illud Ioãn. 1. vbi Ioannes Baptiſta magna ſui admiratione rapiebat Iudæos vniuerſos, illiſque baptiſma miniſtrabat, quo ad Chriſti lauacrum facilius diſponerentur. Hunc tantum virum conueniunt aliqui miſſi à Phariſæis, qui illi baptiſmatis facinus ſic objiciunt, vt hominem ab illo deterreant, dicũt enim: *Quare ergo baptizas?* Equidem indigne ferebant baptiſma illud à Ioanne celebrari: Et cur id indigne ferebant? Ait D. Cy-

Ioann. 1.

Cyr. Ale. rill. Alex. ibi: *Neminem præterſe honorari patiebantur.* Hoc illis erat duriſsimum, quod alius opus honoris perficeret; quod non ſolis ipſis cederet, quidquid honoris, quidquid ſplendoris eſſet.

§. XVI.

Multis virtutibus conſpicuus debet eſſe, qui aliorum facinora mordens inuidus nolit apparere.

NOn abs re venit notandum, quam honorifice textus proponat Ioſue in præſenti, quippe ait: *Statim Ioſue filius Nũ, & electus è pluribus ait, Domine mi Moyſes prohibe eos.* Expende illud: *Electus è pluribus,* ſæpe enim antea nominatus fuerat Ioſue, ſed nunquam cum hoc elogio, quod electus è pluribus vocaretur? Cur in præſenti, ſic electus vocatur? Qui in Ioſue nullam volũt admittere vel leuem inuidentiam, dicunt illud elogium merito fuiſſe præfixum, quando oſtendebatur Ioſue indigne ferre alios eſſe prophetas, multis enim ſplẽdeat virtutibus, & ſingularis ſit ſupra omnes, neceſſum eſt, qui aliorum facinora carpens inuidus nolit videri. Ex quo ait Theodor. quæſt. 21. *Quod verò hac inuidiæ affectione careret Ioſue, ſatis probat laus illius, ſic enim ait: Et reſpondens Ieſus filius Naue electus, qui aſſiſtebat Moyſi, dixit, Domine Moyſes prohibe illos.* Itaque ad probandum, quod Ioſue non ſuſtinens aliorum virtutes exerceri, ab omni inuidiæ labe appareret immunis, neceſſum fuit prænotari ingentem illam laudem viri, nimirũ, quod familiaris eſſet Moyſi, quod eſſet electus è pluribus. Numquam enim ſine inuidiæ nota aliorum virtutes poteſt mordere niſi forſan, qui ſe ſuper omnes alios extollat inſignibus virtutibus Hinc Ioan. 1. *Miſerunt Iudæi à Ieroſolymis ſacerdotes, & Leuitas ad Ioannẽ, vt interrogarent eum, Tu quis eſt?* Et poſt Ioãnis reſponſum addit textus: *Et qui miſſi fuerant, erant ex Phariſæis. Et interrogauerunt eum, & dixerunt: Quare ergo baptizas?* Quibus duas ſortes legatorum agnoſcit Origenes, alios miſſos à Ieroſolymitanis principibus, alios miſſos à Phariſæis. Ieroſolymitani dicuntur miſsiſſe ſacerdotes, & Leuitas; Phariſæi vulgares alios miſerunt. Sed cur à Ieroſolymitanis mittũtur Sacerdotes, à Phariſæis quidam vulgares homines? Equidem Ieroſolymitani nulla inuidia, nullo malo zelo explorabant Ioannis virtutes, quod vt teſtarentur, eos mittunt, qui ſacerdotij ſanctitate fulgebant. Non ſic Phariſæi, qui vt ãgebantur malo zelo, ſic nullum virtutis inſigne in ſuis legatis prouiderunt. Quò reſpiciẽs Origen. ibi fatur: *Qui ſacerdotes, & Leuitas interrogatum Ioannem miſerant, cum & quis non eſſet, & quis eſſet, Ioannes intellexiſſent, honeſtiſsime tacent, quaſi taciturnitate aſſentientes, & exprimentes, quæ à Ioanne reſponſa erant, approbare. Phariſæi autem oſtẽdunt ſe non idem ſentire, quod ſacerdotes, & Leuitæ diuini cultus miniſtri ſentirent, &c.* Ecce tibi, vt qui ſanctiores legatos mittunt, acquieſcunt Ioanni, nullum præſeferentes zelum amarum. Econtra Phariſæi non poſſunt non iniquitatem ſuam oſtendere, dum virtutes explorant Ioannis. Vt enim à ſanctitate ſacerdotum diſtant, ſic inuidentiæ clarius operam nauant.

Theod.

Ioann. 1.

Orig.

CA-

CAPVT XXI.

De coturnicibus à Deo missis.

Textus Historia.

NOn vacuas vulgi voces dominus præteriit: quæ vt pro carnibus clamabant, sic vsque ad fastidia ex Deo receperunt carnes. Tanta enim coturnicum vis delata fuit, quanta sufficeret, ingentem populum mense integro exsaturare, imo ad nauseam trahere. Saturitatē ira diuina comitabatur, quæ voracium hominum perditione, loco sepulchri nomen attulit.

PARS VNICA Moralis.

IN sepulchra concupiscentiæ imvocamur, nimia enim hominū voracitas nihil prius, quam sepulchrum affert.

Numer. 11. Populoque dices; sanctificamini: cras comedetis carnes. Ego enim audiui vos dicere: Quis dabit nobis escas carnium? Bene nobis erat in Ægypto. Vt det vobis dominus carnes, & comedatis: non vno die, nec duobus, vel quinque, aut decem, nec viginti quidem, sed vsque ad mēsem dierum, donec exeat per nares vestras, & vertatur in nauseam; eo quod repuleritis dominum, qui in medio vestri est, & fleueritis coram eo dicentes: Quare egressi sumus? &c.

§. I.

Diuina manus nescit non præmittere beneficia etiam dum irascitur.

EXpende propositionem illam: *Vt det vobis dominus carnes, & comedatis: eo quod repuleritis dominum, qui in medio vestri est.* Et quidem, vt sapienter notat Barradas noster, si dominus diceret; supplicium sumam de vobis, eo quod repuleritis, &c. nil mirum, egregia enim esset consequentia; at non ait supplicium sumam, sed carnes dabo eo quod repuleritis Dominum. Quid ergo, sic Deus non castigaturus est reos, sed muneraturus solum? Absit hoc à iustitia domini, castigaturus est reos, & atrociter castigaturus, sed ea est manus domini, quæ nesciat ad supplicium moueri, quin prius beneficia præmittat, & misericordiam Hinc Dauid Psalm 100. *Misericordiam, & iudicium cantabo tibi domine.* Quæ verba ponderans D. Amb. lib de Noe cap. 3. ait: *Principale est virtutis inchoare à beneficijs, & præsemināre gratiam Vnde Dauid ait: Misericordiam, & iudicium cantabo tibi domine Præcedit beneficij gratia, sequitur censura sobriæ disciplinæ. Diuinum est igitur, quod bona præmittuntur, nostrum, quod mutantur.* Sic Dei cēsura, Dei ira non moueri solet, qui prius beneficia mille, mille misericordias præmittat. Hinc cap. 6. Gen. vbi narratur Dei offensa in genus humanum, & inductio diluuij, sic incipit: *Videntes filij Dei filias hominum, quod essent pulchræ, acceperunt sibi vxores ex omnibus, quas elegerant. Dixitque Deus: Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est:: Gigantes autem erant super terram in diebus illis, postquam ingressi sunt filij Dei ad filias hominum, illæque genuerunt, isti sunt potentes à sæculo viri famosi. Videns autem Deus quod multa malitia hominum esset super terram, &c.* Ecce tibi, vt filij Dei ingressi sunt ad hominum filias, irascitur in homines Deus, illosque reputat, & suo spiritu indignos, & vltima exterminatione dignus. Et post hæc ira Dei excitata, statim numerantur generationes illarum nuptiarum feracissimæ, & validissimæ, quibus & gygantes, & famosi viri super terram excrescunt Quid est hoc Domine? Siquidem nuptiæ illæ displicuerunt, & ab illis ira tua in genus hominū excandescet, quem iam iam funditus perdet, cur tot illustrium virorum examinibus illas ditas? Cur nuptijs statim

Pſ 100.

Ambr.

Geneſ. 6.

ſtatim ſubrũendis potẽtiſsimorum virorum partus præbes? Cur non magis illas ſteriles reddis? Sane iratus Deus in tales nuptias, præclaros illis filios præbet, non quod muneret malos; ſed quod neſciat ſine præuijs beneficijs ad ſupplicia procedere. Ait D. Amb ſupra: *Secuturo diluuio non debuit æſtimari defuiſſe gratiam fecunditatis illi generationi, quã diluuia abſorbuerunt, vt quod fuit humani generis abundantia diuina deputetur gratia. Sic, & in poſterioribus inuenies quod ſecuturam. Egypti ſterilitatem præceſſit totidem annorum facunditas.* Sic Dei vindictam gratiæ, & beneficia præcedunt. Id quod etiam oſtendunt verba illo Gen. 6. *Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt, eruntq́, dies illius centum viginti annorum.* Ecce indignatus de hominum vita, decernenſque ei imponere per deluuium finem, id in primis ait: *Eruntque dies illius centum viginti annorum.* Centum viginti annos vitæ offert, cum ſe ad perdendum accingit Pulchre D Baſil. Sel. orat. 5. *Diluuium proclamat tempuſque præfinit, ac pœnitudinis modum ſtatuit, necnon anteuertit ſupplicium, excogitans qua ratione videret conuerſionem aliquam. Et quid ait? Non permanebit ſpiritus meus in homine. Hic iudicij terror eſt; inducitque pœnitudinis terminos dicens: Erunt dies illius centum & viginti annorum, &c.* Expende ab illis: *Necnon anteuertit ſupplicium, &c.* quippe hoc eſt Dei, quod anteuertat ſupplicia præmittens beneficia. Sic etiam caſtigaturus Adamum Gen 3. & maledictionis gladium in illum exerens maledictionem adſcripſit terræ, dicens: *Maledicta terra in opere tuo.* Cur terrã pro maledictionis fundamento ſubijcit? Erat mortali facto in terra ſepulchrum, omnium laborum requies, & ideo præpoſuit maledictioni terram, vt vel in ea primum appareret requietis ſuauiſsimę fundamentum. Non longe abeſt D Baſ. Sel. orat. 3. *Terra cultioni, nexusque inde ſudoribus eſto obnoxius, & cum labore vitæ tuæ ſpatium emenſus ſepulchrum inuenies vitæ ſuccidaneum.* Eſt equidem terra laborum, ſudorumque peccatoribus cauſa, ſed ante omnia ſepulchrum oſtendit, vbi vniuerſi labores finiuntur, & requies ſuccedit. Vt ſic gratię beneficium præcedat pœnas. Solet enim Deus vel ante ſupplicia præſemina re beneficia, quæ admoneant iratum, ne funditus à ſe muneratum diſperdat. Gen. cap. 7. notans diluuij tempus ait: *Anno centeſimo vitæ Noe, menſe ſecundo; ſeptimodecimo die menſis, rupti ſunt omnes fontes, &c.* menſis ſecundus, menſis nouorum eſt, quo omnes cãpi vbertate replentur. Et cur expectauit camporum vbertatem, vt diluuium inferret? Ait D. Amb. lib de Noe cap. 14 *Veniam temporis ratio promittit, quod etiam iratus admoneatur tam præcedentibus cauſis beneficiorum ſuorum, vt non penitus deleat, eorum ſubſtantiam, quos ipſe donauit.* Præmittit beneficia dominus ante iram, & præmiſſa illa iratum admonent miſericordiæ, ne funditus perdat ſibi beneficijs deunctum hominem.

Ambr.

Genes. 6.

Basil.Sel.

Genes. 3.

Idem.

Genes. 7.

Ambr.

Numer. 11. Et ait Moyſes: Sexcenta millia peditum huius populi ſunt, & tu dicis: Dabo eis eſum carnium menſe integro? Nunquid ouium, & boum multitudo cædetur, vt poſsit ſufficere ad cibum? Vel omnes piſces maris in vnum congregabuntur, vt eos ſatient? Cui reſpondit dominus; Numquid manus domini inualida eſt? Iam nunc videbis; vtrum meus ſermo opere compleatur?

§. II.

Qui cũm Deo negotiatur ſupra communes viuendi vias ſpem figat.

MInus ſcite Moyſes vbi ſibi à Deo negotiandam populi alimoniam præuidit ad communes viuendi vias recurrit inquiens: *Numquid ouium; bouumque multitudo cadetur, vt poſsit ſufficere ad cibum?* Male ad macellum reſpicit, quia Deo noſcit implendum promiſſum, non enim is eſt Deus, qui curtis arctatur terminis naturæ. Similis Moyſi Philippus Ioann 6. videns Ieſum feſtinantem ad paſcendas in deſerto turbas ait: *Ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, &c.* Minus ſcite ad pecuniam recurrit, vbi Deus paſtor erat futurus, qui valet ſupra omnes modos ſibueniendi tritos. Vt dicat D Cyrill. Alexandr ibi: *Subiecte Philippus valde, atque humiliter reſpondit. Nam nil virtutis, omnipotentiæque Chriſti ſibi venit in mentem, ſed trepidus ad ſolam pecuniarum*

Ioann.

Cyr. A

via

viam refugit, nullo alio modo hanc rem peragi posse existimans nisi communi, tritoque pecuniarum medio. Sed naturæ ipsius terminis deitatis natura superior est, omnia facile peragens, etiã quæ mentem nostram excedunt. Sane abiecte, humiliterque nimis procedit, qui cum Deo negotians ad solos communes, tritosque viuendi modos contendit, nec vltra hos aliud spectat. Eu quam iacebit semper, qui non ad altiora potestatis diuinæ spem erigit.

Apoc. 3. Actor. cap. 3. locutus textus de claudo, qui ad portam templi iacebat, ait: *Is cum vidisset Petrum & Ioannem incipientes introire in templum, rogabat, vt eleemosynam acciperet. Intuens autem in eũ Petrus cũ Ioanne, dixit, Respice in nos.* Expende monitum datum claudo iacente, nimirum, *Respice in nos.* Et quo tendebat illud, *Respice in nos?* Quid quod in eos respiceret? Nimirum, sic euocabatur è tritis, & communibus modis emendicandi remedia, per quæ perpetuo iacebat. Et docetur non ad communes hos modos, sed ad altiora diuinæ potestatis oculos extendere, quo posset subito totam mendicitatem exuere. Ait D. Basil.

Basil. Sel. Sel. orat. 21. *Desidiosum claudum iubet non nihil lucelli curam remittere. Ne, inquit, obolos modo quæsieris, gratia mendicus esto, non pecuniæ* Vtinam supra pecuniam, supra communes hos viuendi modos erigamus mentem, diuinæque gratiæ nitamur potẽtia, tallar, nisi nobis suppetãt vniuersa. Sane fugat manum diuinam, q̃ tritis viuendi callibus adstrictus, nõ nouit supra eos ex Deo sperare quicquam. Triginta & octo annis iacentem languidum iuxta Bethsaidam con-

Ioann. 5. uenit tandem Christus dominus Ioan 5. & dicit ei: *Vis sanus fieri? Respondit ei languidus: Domine hominem non habeo, vt cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam Dum venio enim ego, alius ante me descendit* Non inuenio interrogasse dominũ ab alio, an vellet sanari, nisi ab hoc languido. Imo Luc. cap. 7 videns adolescentem defunctum, qui iam efferebatur multa comitante turba lacrymas matris; accessit Iesus, feretrum detinuit, & adolescentem reuocauit ad vitam, Ecce solo conspectu luctu nihil aliud interrogatus vitam refundit iuueni, & modo languidum triginta & octo annorum, non vult illi salutem impertire, quin prius quærat ex illo, an velit salutem? Cur domine ab hoc solo languido rem adeo claram inquiri? Hic solus adeo pertinax erat in procuranda salute per notos, & ordinarios modos, vt cum toties se frustratum videret, nec cogitauit aliunde posse sibi venire salutem, semper eidem calli persistens. Cuius insciti a me rito illo prius curari debuit, dum interrogatus adducitur eo, vt cogitet, non solum per tritos calles; sed & supra nota omnia solere à Deo venire salutem. Quo respiciens Ericus ait: *Diuturno morbo tabescentem interrogat dominus. vtrum vellet sanus fieri, vt eum ad maius sanitatis desiderium accenderet, qui nec saltẽ pro sua restauratione rogare nouerat. Vnde & ille causam impossibilitatis capit obtendere, & conqueri, quod hominem non haberet. Sed dominus languentis miseratus insciam simplicitatem, ait illi, Surge, tolle lectum tuum, &c.* Expende illam verissimam causam diutini languoris, nimirum ab illis; *nec rogare nouerat*; quippe totus positus in homine adiutore quærendo, à quo in piscinam mittetur, non sciuit aliud salutis medium rogare ex Deo, imo hoc medio sublato, quo videbat curari cæteros, non nisi suæ salutis impossibilitatem prætendit. Proh insciti a hominis ad sola communia respicientis! Hic vt sanetur, necessum est adduci in tantũ salutis desiderium, vt illam de ipsa impossibilitate speret. *Eric.*

Num. 11. Ventus autem egrediens à Domino arreptans trans mare coturnices detulit; & dimisit in castra itinere quantum vno die confici potest, ex omni parte castrorum per circuitum: volabantque in aere duobus cubitis altitudine super terram. Surgens ergo populus toto die illo, & nocte, ac die altero, congregauit coturnicum multitudinem, qui parum, decem coros, & siccauerunt eas per gyrũ castrorum.

§. III.

Deus in creaturis suis, nil prius æstimat, quam æmulationem diuinarum virtutum.

ECce tibi, quid primum appareat in vento, qui à Deo egreditur, ait nimirum: *Ventus autem egrediens à Domino arreptas transmare coturnices detulit, & demisit in castra, &c.* Non equidem à terra, non

nec à mari,nec à Luna ventus ille,sed à Deo peculiariter fuisse dicitur ortus, vt qui coturnices rapiens eas effusissime detulit esurienti populo. Sic quæ a Deo sunt creaturæ, nil prius in se amant ostendere quam profusissimæ bonitatis diuinæ æmulationes.

Genes. 1. Sic Gen.1. *In principio creauit Deus cœlum, & terram.* Quid tunc? *Et ait,Germinet terra herbam virentem,& facientem semen,& lignum pomiferum faciens fructum, &c.* Cum primum ipse elementa produxit,statim requirit, vt similiter fructificent elementa. Car non magis spectat spatium aliquod temporis, quo creaturæ, à productione liberæ sint, sed magis eas vrget ad fructus edendos? Nil citius æstimat in suis creaturis, quam quod diuinarum virtutum, diuinæ be-

Basil.Sel. neficētiæ sintæ nullæ. Ait D Basil. Sel.orat. 12. *Mox vt creatæ fuerunt, mouit ad operationem,fecitque creaturam suæ bonitatis instrumentum. Propterea hominum manibus terram iussit excoli, & mare sua terga nauigantibus submittere, aerem hominum respiratione deuorari,solem ingressitatione moueri,& communem radium emittere, ac in vsum mortalium faces illuminatas lucere. Huius etiam suæ bonitatis imitatores homines inter se videri vult. Delectatur enim non solum hominum esse conditor, sed institutor.* Sic qui creabat omnia, simul dabat illis, quod essent, & quod operarētur, simul æstimans, quod à se prodirēt, & quod diuinarum suarum operationem facerent æmulæ. Nec admittit in suos illos qui beneficentiam suam operibus non ostendant. Hinc post destructam Iericho Iosue seruauit Raab meretricem, imo

Iosue 6. vt ait textus cap.6. *Raab meretricem,& domum patris eius, & omnia quæ habebat, fecit Iosue viuere, & habitauerunt in medio Israel vsque in præsentem diem.* Et qui bonam meretricem numerauit inter filios Israel,illamque Dei populo aggregauit.Gabaonitas fe-

Iosue 9. cit suorum esse seruos,ait enim cap.9. *Decreuitque in illo die eos esse in ministerio cuncti populi, & altaris domini, cædentes ligna, & aquam comportantes &c.* Cur illam populo Dei aggregans hos deputat in seruitium populi? Illa ex quo magnalia Dei percepit, vt de Ægypto liberarat Israelitas, sic cōmota est,vt & ipsa domui exciperet, & à Tyranno liberaret Israelitarum exploratores. Gabaonitæ autem eadem Dei magnalia percipientes eam ebiberunt mentem vt sibi consulerent; nullum autem in alios operati sunt bonum. Vnde merito illa admissa est inter Dei filios,hi excluſi,vt qui operibus non

Origen. fuerint æmulati magnalia domini. Ait Orig.hom.10.in præsenti: *Raab meretrix,qua exploratores Israeliticos pacatissima deuotione suscepit,ex integro in consortium populi,societate semque suscepta est & apposita est ad filios Israel. Gabaonitæ verò dicunt, quia audiuimus,quanta fecit dominus vobis per mare rubrum, & in deserto. Et cum hæc dicerent,nihil tamen fide dignum, nihil tanta mirabilium admiratione gesserunt. Et ideo videns Iesus angustum eorum, exiguumque propositum, moderationem ergo eos iustissimam seruat, &c.* Non intrant in filiorum Dei numerum, qui notas Dei virtutes, & magnificentias proprijs non æmulātur operibus, qui enim à Deo venit, qui inter Dei filios censetur, id apertissime testatur in æmulatione diuinæ beneficentiæ. In quibus enim creaturā has beneficentiæ notas videas, puta illam maxime ad Dei pertinere peculium. Hinc cum mare scinditur Israelitis, cum manna illos implet,cum rupes aquarum riuos effundit, non erubuit, qui dixerit Deum ineſſe ijs creaturis. Sic Sedul. lib.1.Pasch.cap.10.inquit: *Sedul.* *His tribus rebus iam magna sui nuntians sacramenta mysterij, Christus erat in pelago,Christus in pane, Christus in sauo.* Et nil refertur ad Christum,quod non sit beneficentiæ virtute insignitum.

§. IIII.

Ille perfecte homini prouidet, qui tam animæ quam corporis consulit saluti.

FAmescenti populo coturnices Dominus prouidit, sic enim ait: *Arreptas transmare coturnices detulit.* Cur coturnices? Cur non magis ex quadrupedibus, quam ex alitibus cibos obtulit? Sane elegit alites, vt qui corpus saginarent, & animam docerent in altum tendere,ille enim perfectè homines gubernat, qui cum corporis cura, simul animæ salutis viam ostendit. Quo spectans Rabanus in Glossa *Raban.* ait: *Non ferarum non quadrupedum, nec terrestrium animalium esum tribuit, sed volucrum,vt discerent superna magis desiderare, quam terrena, spiritualia,quam corporalia.* Sic bonus hominum prouisor, vel inter corporis escas, indigitabat animæ remedia, quibus non solum corpus, sed etiam spiritus saginarentur. Discant hoc vniuersi, qui hominum curam tenent, & sic res eorum moderentur, vt simul corpori, &

animæ

animæ medela detur. Qui hoc præstat, præstantissimus est in hominibus promouendis. Propone tibi ob oculos Naamanum Syrum leprosum ad Elisæum venientem, is gentilis erat, & incurabili lepra infectus; venit è Syria in Israelem, vt curatorem tanti mali inueniat, adstat Elisæo, cuius iussu septies in Iordane lauatur. Quid tunc? Ait text 4 Reg. 5. *Lauit in Iordane septies iuxta sermonem viri Dei, & restituta est caro eius, sicut caro pueri parunli, & mandatus est. Reuersusq; ad virum Dei cum vniuerso comitatu suo venit, & stetit coram eo, & ait: Vere scio, quod non sit alius Deus in vniuersa terra, nisi tantum in Israel.* Quid sanctius? Et leprosus, & gentilis venerat ad prophetam, qui illi aquas Iordanis promidit, quæ simul corpus à lepra, & animam ab infidelitate mundarunt. Sic agit, quisquis perfecte hominum suscipit curas. Vt docet D. Chrysost. Chrysost. hom. de Naaman Syro: *Reuersus Naaman descendit in Iordanem, descendit inde mundatus: & facta est caro eius, quasi caro infantis lucri. Tunc miratur, tunc stupet, tunc prophetam conspicit, tunc cœlum attendit, miratur operatum dominum, miratur se mutatum corpore, & mente. Iocus homo naturæ redditur, qui perfecta virtus in sanctissimo propheta operatur.* Et quidem non potuit non esse perfecta virtus, quæ sic alumnum suum fuit moderata, vt sub eis. em aquas haberet salutē corporis, & animæ. Nec corpori prius daretur medela, quam ad suæ salutis tantem excitaretur anima. Hinc de præclarissimi gubernatoris Iob famul a loquitur textus sacer cap 1. Iob 1. inquit: *Et ibant filij eius, & faciebant conuiuiū per domos, vnusquisq; in die suo, &c.* Mirabar, quod religiosissimi principis filij sic permitterentur ire in tam crebra conuiuia. Cur bone finis filios tot vocare cōuiuijs? Non equidem id otiositatei faciebat Iob, sed in talia impellebat filios conuiuia, quæ corpora recrearent, & animarum tollerent, vel vt biasdefidij. Chrysost. Chrysost. hom. 1. in Iob: *Continuo ad inuicem faciebat. Existimās quoniam si quid liuoris vicissim contraxissent, mensa, panisq; appositio eos concitaret vnanimes, interidentemq; faceret exulare malitiam.* Præstantissimi gubernatoris attingens punctum, et Iob cōuiuia permittebat filijs, quæ & corporis, & animæ continerent saginam; corpus sustentantia cibis, ab animis expellentia occasiones dissidij.

Num. 11. Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat huiusce modi cibus: & ecce furor domini concitatus in populum, percussit eum plaga magna nimis. Vocatusq; est ille locus, sepulchra concupiscentiæ, ibi enim sepelierunt populum, qui desiderauerat.

§. V.

Ille solus habetur cupiditatum, rerumq; temporalium dominus, qui illas propter Deum contemnit.

SOlent equidem sepulchra eorum dici, qui defuncti intrinsecus claudntur; sic sepulchrum dicitur Petri, vel sepulchrū Pauli, modo non dicuntur sepulchra esse eorum, quos claudunt, sed concupiscentiæ illorum dicuntur, dum ait: *Vocatus est locus, sepulchra cōcupiscentiæ.* Et cur magis attribuūtur sepulcha concupiscentiæ quam illis, qui ibi clauduntur? Merito, vt ostenderentur illi, qui sub cor cupiscentijs carnis feruntur, quàm se, suaque, & mortem, & vitam concupiscentia subdant: cuius solum dominatur ille, qui eam propter Deum perfundat. Hinc Daniel dicit Angelus cap. 9. *Ego autem veni, vt indicarem tibi, q ia vir desideriorum es.* Ecce Daniel vocatur vir desideriorum an quia multa desideria habet? Minime, sed quia cōprimit desideria multa. Ait enim D. Hieron. ep. 8. ad Eustoch. de custodia virginitatis: *Ideò desideriorum vir appellatus est Daniel, quia pacem desiderijs non inducunt, & vinū concupiscentiæ non bibit.* Indè perductus est ad desiderium, concupiscentiarum perfectum dominum, quia illas pro Deo reliquit. Quo enim magis à se ablegauit, quidquid concupiscentiæ erat, eò citius eius dominus constituitur. Numer. 33 Iiraelitarum duæ mansiones ponuntur, altera vocatur, Ressa, idest, tentatio, altera autem immediata huic vocatur Calatha, idest, virga, seù dominium, ait enim: *Profecti de Ressa, castrametati sunt in Calatha*: & merito, solus enim ille, qui tentationes concupiscentiarum deuicit, ad verum illarum peruenit dominium. Sic D. Ambr. ibi inquit: *Merito post Ressa sequitur Calatha: quoniam vbi anima in Ressa tentationes superauit, ita fortis euadit, vt ascendat Calatha, hoc est, vt dominium acquirat, ne dum inferiorū suarum virtutū, sed &*

Dan. 9.

D. Hier.

Num. 33.

D. Ambr.

totius mundi. Hæc vna est via, quâ eximiè domineris omnibus, nimirum si in te concupiscentiarum insultus comprimas, si carnalibus desiderijs iniicias frænum. Quò respiciés aiebat dominus Gen. 4. *Sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius.* Te quidem dominum manifestè ostendes, cum prius appetitus tuos fortiter subijcias, vt pulchrè in præsenti dicat Rupert. *Si male egeris, statim in foribus peccatum aderit, vt quocunq; te verteris, tecum sit comes in itinere, princeps in opere. Et tunc quidem super te erit, & dominabitur tui, quia videlicet omnis, qui facit peccatum, seruus est peccati. Nunc autem ântequam facias illud, dũ adhuc est in appetitu, ipse appetitus eius subter te erit, & tu dominaueris illius. Verbi gratia, quemadmodum is, qui vondum rex creatus est subter populum est, & populus dominatur illius: ita vt eum recipiat si vult. At postquã rex creatus est, populus sub eo est, ipseque eius dominatur, ita vt eum regem habere cogatur, etiam si nolit.* Quid pulchrius? Sanè dum appetitus, dum concupiscentia exardescit in anima, ibi est luctа, ibi certamen cruentissimum est de regno, ibi & appetitus, & concupiscentia homini est subiecta expectans eius affectũ. Qui homo concupiscentiæ dissentitur, illamque fortiter cõtinet, & refrænat hic princeps est, & dominium regalissimum retinet. Qui autem concupiscentiæ assentitur, eius impetum sequens vane gloriatur de regno, cum & ipse, & sua omnia, siue mors, siue vita concupiscentiæ seruiant, & tanquam misera mancipia sub concupiscentijs alligentur. Ex quo aiebat Oseas cap 4 *Spiritus ligauit eũ in alis suis,* quod notans D. Hieron in Israele idololatria, ait: *Immundus spiritus idolorum ita ligauit Israelem in alis suis, vt cum libere volitare non patiatur.* Vt enim tyrannus ligat mancipia, ne e captiuitate auolent, sic idola tenebãt Israelem ligatum, sic concupiscentiæ ligant homines, quibus dominantur, ne à misera seruitute euolent.

Gen. 4.

Oseæ 4.
D. Hier.

CAPVT XXII.

Mariæ murmuratio.

Textus Historia.

EXTINCTIS Dei murmuratoribus alia cæpit audiri domestica murmuratio, Maria sor. ior Moysis fratri oblatrabat, quod Madianitidem duxisset vxorem, quæ mariti gloria nimis insolescere t super fratres. Accinuit fœmineo murmuri sacerdos Aaron in familiaritate diuina superiorẽ Moysem haud libenter passus. Sed Deus indignãs morderi â cognatis virum nimia mansuetudine præditũ, ad tabernaculum fœderis tres fratres conuenire mandat; cuius in ostio sub nube apparens, Mariam, & Aaronem vocãs de Moysis excellentia multis disputat, vt sibi omnium familiarissime adflat. Post hæc dũ Deus iratus recedit, murmurationis inuentrix Maria durissimo lepræ flagello vapulat sub oculis Aaronis, satis castigati, vel conspectu imminentis supplicij, quod effugerat, ne in præsenti fœdaretur recẽs sacerdotij sanctitas. Accurrit tamen ad Moysem crimẽ fatiss, & verecunde nimis contendit, vt pene à lepra depastæ fœminæ sanitatem ex Deo trahat. Nõ moratus benignissimus Moyses dolore plenus Deum pro sorore deprecabatur, qui dilecti famuli vocibus inclinatus post septiduum salutem miseræ parit, nolunt statim, vt sepridui supplicium eam cautiorem faceret, & populum in fraudes ruentem ausus maxime refrænaret.

PARS VNICA MORALIS.

PVlchrè in lepræ pruritu murmuratoris genium adumbratur, qui vt vel cognatos mordit, sic scabiei pruritu ipse depascitur.

Num. 12. Locutaque est Maria, & Aaron contra Moysem propter vxorem eius Æthyopissam, & dixerunt: Num per solũ Moysem locutus est dominus? Nõne, & nobis similiter locutus est? Quod cum audisset dominvs iratus est. Erat enim Moyses vir mitissimus super omnes homines, qui morabantur in terra.

§. I.

Inferiorum ingenium est dominis oblatrare.

IN re linguæ exerendæ aduersus Moysem merito Maria ponitur prima; ait enim textus:

tus: *Locuta est Maria, & Aaron contra Moysem, &c.* Et cur Maria prima, & principalis in murmuratione aduersus Moysem constituitur? Maria sola absolute, & simpliciter inferior erat, & vna è subditis; quando enim populi gubernatio in diuinis ad Aaronẽ spectabat, in politicis ad Moysem, sola Maria pertinebat ad subditos. Et quid magis subditorum proprium, quam quod oblatrẽt dominis suis. Eorum ingenium notans Seneca epist. 47. ait: *Fit, vt isti de domino loquantur, quibus coram domino loqui non licet* Equidem quò quis magis premitur seruili silentio, ne coram dominis, senioribusque loquatur; eò citius rapitur in clandestina murmura, in detractiones pessimas, quibus dominos, seniores que percutiat. Quo spectans Ecclesiastes *Eccl. 7.* cap. 7. monebat: *Cunctis sermonibus, qui dicuntur, ne accomodes cor tuum, ne forte audias seruum tuum maledicentem tibi.* Sapienter faciunt domini, qui non auscultant arcana suorum susurria, nil enim citius faciunt serui, faciũt subditi, quam detrahere dominis suis. *Cant. 1.* Hinc Cant. 1. Sponsæ Christi, veræ matri familias dicitur: *Exultabimus, & lætabimur in te, memores vberum tuorum super vinum; recti diligunt te* Multos sub se habet filios sponsa Christi, multos subditos, cur de omnibus non dicit, vel filij, vel famuli diligunt te? Cur de solis rectis fatetur, quod diligant? Nouit sapienter, quod in subditorum ore, qui perfectissimi, rectissimique non sunt, non tam esse verba dilectionis, quam verba detractionis erga seniores suos. Quis enim non rectus, & perfectus subditus non oblatrat dominis, *D. Bern.* & maioribus suis? Ait D. Bernard ser. 24. in Cant. *Itaque propter murmurantes, dicitur ab ijs, quæ bona sunt; Recti diligunt te. Nec absurde, vt æstimo, cum vbique pene in choro adolescentularum tales inueniam, quæ acta sponsæ curiosè obseruent, derogandi, non imitandi causa. Torquentur in bonis seniorum suorum, malis pascuntur. Videas ambulare seorsum, conuenire sibi, & sedere pariter, moxque laxare procaces linguas in detestandum susurrium. Vna vni coniungitur, nec spiraculum incedit in eis, tanta est libido detrahendi, audiendiue detrahentem. Ineunt familiaritatem ad maledicendum, concordes ad discordiam.* Quid communius? Vide hominum sæcularium conuentus, vix enim duo, vel tres miscent sermonem, qui principes, qui magistratus, qui iudices suos non mordeãt. Huc spectat vehementer ingenium subditorum, vt oblatrent dominis, vt linguas exeriant, quæ noxiæ sint suis maioribus. Hinc nequam spiritus quærẽs linguam, quæ noxia esset primis parentibus ad serpen- *Gen. 3.* tem accessit Gen. 3. *Sed & serpens erat, &c.* Cur serpentis linguam vibrauit malus in Adamum, & non magis linguam Angelorum? Erat serpens inter Adami subditos, non Angelus, & ideò malus ad subditi linguam confugit, vt quæ promptior esset ad feriendum dominum. Ait D. Basil. Sel. orat. 2. *Serpens erat hominis subiectus arbitrio, sic enim factum est, vt linguam diabolo commodarit ad inneken dam cõfusionem.* *Basil. Sel.* In nullo citius quam in subdito hominis inuenta est lingua, quæ virus vomerat aduersus hominem. Sic etiam vt linguam armaret in Iob confugit malus ad *Iob 2.* eius vxorem, ait enim cap. 2. *Dixit autem illi vxor sua; Adhuc tu permanes in simplicitate tua?* Cur modo post omnia mala introducitur vxor? In alijs, vbi perimenda erant armẽta, vtitur gladijs Chaldæorum, siue cœlesti igne, vbi perlendi filij violentia vtitur ventorum, vbi autem res per linguam agenda erat, astutè ad linguam confugit vxoris, quæ vt viro subiecta erat, sic ad illum lingua percutiendum promptior. Ait enim Didymus *Didym.* in catena Græca: *Cum ad pietatis turrim quatiendam inanis eius fuit omnis conatus, verborum contumelia, atque contemptu coniugem armat.* Ad gladios vibrandos manus quæsiuit Chaldæorum, ad verborum virus iaciendum nulla aptior, quam lingua vxoris, vt nulla aptior ad feriendos dominos, quam lingua subiectorum.

§. II.

Singularis præstantia alicuius nunquam non in se trahit linguas inuidorum.

VBI Singularis Moysi præstantia apud Deum proponebatur, non potuit, non ab inuidis etiam fratribus corrodi; aiunt enim: *Num per solum Moysem locutus est dominus?* Hoc illos mordebat, quod videretur Moyses solus, & singularis in familiaritate domini, & ob hoc contra illum loquuntur, illumque obrodunt. Cant. 1. ait sponsa: *Intro* *Cant. 1.* *duxit me rex in cellaria sua: exultabimus, & lætabimur in te, memores vberum tuorum super vinum: recti diligunt te.* Cur soli recti? Cur non omnes? Ex eo enim quod sola in cellaria sponsi ingressa fuit, non potuit ab omnibus amari, non potuit, nõ trahere aduersus se linguas inuidorum. Ait D. Bern. ser. 24. in *D. Bern.* Cant. *Recti diligunt te: puto propter aliquas de numero ipsarũ, quæ non idẽ saperẽt, licet pariter currere viderentur quæ sua sunt quærentes, & nõ ambulantes simpliciter, neq; sincere, sed spe-*

ciali gloria matris inuidentes, & captantes occasionem murmurandi aduersus eam, ex eo nimirum quod sola in cellaria introijsset. Vbi sola ad Dei fauores accipitur, vbi sola diuinis muneribus fulgere visitur; non potuit, non prosilire in eam inuidorum murmur. Et cui præcellenti in aliquo munere parcunt inuidorum linguæ? Sapienter post Ioseph virtutes, post Dei reuelationes et in somnis factas, numeratas, ait textus Gen. 37. *Hac ergo causa somniorum, atque sermonum, inuidiæ, & odij fomitem ministrauit.* Vbi se singularibus Dei, patriq, fauoribus ornatum Ioseph ostentabat, statim in illum fratrum inuidentium linguæ armabantur. Vt dicat Theod. ser. 8. de Prouid. *Postquam somnia illa vidit, & audientibus fratribus, patri narrauit, mox ab inuidia oppugnatur, & conuitiorum telis, quæ illa pepererat petitur.* Sanè derisorum, inuidorũq, conuitijs exponitur percutiendus quisquis singulari aliqua supra illos excellentia floret. Vitabis forsan in gloriarum culmine tela hostium, sed minime vitabis linguas inuidorum, qui quando nihil in te inuenient, quod mordeant, quod accusent, illud ipsi cõfingent. Sic Gen. 37 vbi noster habet: *Accusauit fratres suos apud patrem crimine pessimo*, alia litera legit: *Detulerunt Ioseph de pessimo crimine apud patrem suum Israel*: quasi non Ioseph fratres accusasset, sed fratres accusabant Ioseph um, multas illi calumnias affingentes, vt author est Theodoretus. Præcellẽtia enim iuuenis, sic fratres inuidos vexabat, vt nefaria de illo confingerent, quæ parenti deferrent. Ait D Chrysost. hom. 61. in Gen. *Vide malitiæ eminentiam, etiam patris charitatem perturbare attentabant, & quæ non erant fingunt contra fratrem, solum vt inuidia sua expleri possit.* Sic inuidorum linguæ armantur in viros præcellentes, vt vel confingant crimina in eis, si non inueniant.

Theodor. Gen. 37. Gen. 37. Chrysost.

§. III.

Valde irascitur Dominus in eos, qui præstantissimorum hominum ad infirmiora respiciunt.

AVdit dominus loquentes contra Moysem propter vxorem Æthyopissam, & in eos *iratus est*, nec miror, proprium enim est diuinæ iræ aculeos suos ostẽdere in eos, qui in præstantissimis viris infirmiora respiciunt, quæ mordeant, non quas æmulentur virtutes. Multa equidem erant in Moyse clarissima virtutũ facinora, vnus forsan erat næuus vxor Æthyopissa. Illa autẽ relictis virtutibus, hunc vnum næuũ respiciunt loquentes contra Moysem propter illum, vndè non mirandum, quod supra se trahant diuinam iram 2. Reg. 6. vbi arca Dei in plaustro circumferebatur, dicit: *Extendit Oza manum ad arcam Dei, & tenuit eam, quoniam calcitrabãt boues, & declinauerant eam. Iratusq, est indignatione dominus contra Ozam, & percussit eũ.* Vndè tantam Dei iram super se traxit Oza? In eo, quod acutus fuit in perspicienda vel diuinæ arcæ paruadeclinatione, ostẽdebat eos, qui sunt acutissimi in perspiciendis, vel minimis erroribus virorum præstãtissimorũ. Qui quidem ex hac perspicacia nihil citius supra se trahunt, quàm vehementem Dei indignationem. Quo respiciens Rup. lib. 2 cap. 28. ait: *Per hanc similitudinem vehementius cõmonemur, ne quando nos otiosi, aut vacui cum simus, humiles arcæ Dei portitores, si quãdo exceſſerint, veluti boues calcitrantes, temere iudicemus. Iratus est enim dominus cõtra Ozam, indignatione, & percussit eum super temeritate, quia videlicet, qui sanctorum infirma respiciũt, & non potius, quia conualuerunt de infirmitate, & fortes sunt in bello, ibi contra se ipsos diuinum prouocant iudicium.* Maxime diuinum iudicium in se prouocat, quisquis præstantissimorum hominum relictis virtutibus infirma humanæ fragilitatis magis corrodit, & cum possit vt apis floridos virtutum cãpos exsugere, mauult, vt musca infirmitatis humanæ inhærere putori. Hinc male audierunt apud Deũ amici Iob, qui sedentes cum illo in sterquilinio pene hominis obliti clarissimas virtutes, hoc satagunt, vt eius notent errores, quibus æquanimitas tribuant. Dicit autem cap. 42 *Postquã locutus est dominus verba hæc ad Iob, dixit ad Eliphaz Themmanitem; Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniã non estis locuti coram me rectum::: Iob seruus meus orabit pro vobis, faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia.* Septuag. transferunt hæc vltima: *Nam nisi propter ipsum perdidissem vtique vos.* Quid acrius? Quid acerbius potuit dici? Sed vndè viri isti tantam merebantur acerbitatem diuinæ iustitiæ? Nõne illi pro Deo stabant? Nonne eorum verba maximã in Deum pietatem, & reuerentiam ostẽdebant, quam & nitebantur Iobo persuadere? Vndè ergo adeò pij homines sic Deum offendebant, sic diuinã iram in se sollicitabant? Equidem habebant præoculis Iobum notissimarum virtutum simulacrum; habebant ante se hominem clarissimis virtutibus facinoribusque radiantem, nullaque eius virtute prædicata, in hoc erant maxime intenti, vt vel verbulum eius infirmitatum vi extortum accusarent, quid mirum, quod indè traherent aduersum se ingentem diuinarum irarum segetem.

Rupert. 2. Reg. 6.

Olympio. item: Pulchrè ad hæc ait Olympiodor. in cat. *Quantum demum honoris sanctis dominus impertitur? Nam & illud capitale esse pronunciat, iustis detrahere. Necnon illud attende: Quamuis vt pictatis erga Deum studio ad loquendum adducti esse videantur, esse tamen reprehensos, tanquam nihil veri dixissent, tametsi religione erga Deum incitati, oratione vsi sunt; nam profectò veniam illis Deus non tribuisset. Hinc ergo intelligimus, haud leuiter peccare eum, qui iustorum hominum nomini crimen infert, illos è accusat.* Crede mihi nullo pietatis, nullo religionis prætextu in claris virtute viris impune spectas, quod accuses; imò indè maximam in te excitas Deiram.

Numer. 12. Statim locutus est dominus ad eum, & ad Aaron, & Mariam: Egredimini vos tantum tres ad tabernaculum fœderis. Cumque fuissent egressi, descendit dominus in columna nubis, & stetit in introitu tabernaculi, vocans Aaron, & Mariam. Qui cùm issent, dixit ad eos, &c.

§. IIII.

Solet Deus inter irascendum providere misserendi occasiones.

IRatus dominus in murmuratores, eos vocat, & cum Moyse vocat, & ad tabernaculum fœderis vocat, quippè ait: *Statim locutus est dominus ad eum, & ad Aaron, & ad Mariam: Egredimini vos tantum tres ad tabernaculum fœderis, &c.* Et cur castigaturus reos cum eis etiam Moysem vocat, & ad tabernaculum fœderis vocat? Benignissimus dominus inter irascendum, & castigandum simul prouidebat Moysem deprecatorem, & fœderis locum, vndè eius misericordia excitata parcere reis posset. Sic Deus facere solet, qui inter ipsas iras, occasiones prouidet, vndè parcat peccatoribus. Matth. 26. post cœnam cum discipulis à Iesu factam, dicit: *Hymno dicto, exierunt in montem Oliueti. Tunc dicit illis Iesus: Omnes vos scandalum patiemini in me in istanocte. Scriptum est enim: Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis.* Ecce tibi vbi exitur in montem Oliueti, discipulorum fuga, & scandalum commemoratur. Et cur in Oliueti monte tanto digna supplicio res ostenditur, nisi vt videas, quam inter ipsas supplicij acerbitates præparetur reis euadendi occasio? Ait Orig. hom. 35. in Matth. *Quam apte mens misericordiæ est electus, vbi prænunciaturus fuerat scandalum infirmitatis discipulorum suorum: quia non optabat, vt fieret, sed prænũtiabat, quod erat futurum, iam tunc præparatus, non vt repelleret discipulos discedẽtes, sed vt reciperet conuertentes.* Equidẽ in monte Oliueti, in monte misericordiæ memorabat Apostolorum fugas, & scandala, vt iam vel ex loco inte ipsas iracundiæ res ostenderentur Apostoli minime periturí sub scandalo, sed ad Dei gratiam reuocandi. Et Ilaa asserebat Ioannes cap. 12. *Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt non videãt oculis, & non intelligant corde, & conuertantur, & sanem eos.* Expende ingens Dei suppliciũ Iudæis illatum, nimirum excæcauit oculos eorum, ne Iesum saluatorem mundi in medio existẽtẽ agnoscerent, sed ignoratum repellerent. At illud maxime notandum, quod iuxta D. Augustini mentem, hoc ingens excitatis, & ignorantiæ supplicium Iudæis inferebat, pro quibus sanandis venerat. Quãdo ergo domine venis quærere Iudæos, cur eorũ oculos excæcas, ne te videant, nè te agnoscant? Cur tam seuere miseros castigas, illos tui ignoratione replẽs? Sanè illos ignoratione, & cæcitate castigat, vt ipsa ignoratio, & cæcitas misserendi occasionem præbeant, ait enim: *Excæcauit oculos eorum, & conuertantur, & sanem eos.* Simul durissimum excitatis supplicium infert, & in ipso supplicio occasionem firmat misserendi, quia ignorantes fecerunt. Ait D. Bern. ser. 4. in Hebdom. Pænos *Paucis reuelauit seipsum, vt essent, qui crederent; reliquis autem absconditus est. Quia si cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Ad hoc etiam illi singulari peccato ignorantiam copulauit, vt sub aliqua iustitiæ vmbra ignorantibus posset ignosci.* Ecce tibi vt simul rem sumamus distinctionis agebat Iudæos excæcando, ne saluatorem agnoscerent, sed fontem salutis ignorarent, & in illo ipso ignorantiæ supplicio viam firmabat, qua aliquomodo posset erga illos misericordia solicitari quia nimirũ fecerant ignorantes. Sic solet Deus inter ipsas iracundiæ res prouidere occasiones, ex quibus parcat. A Iona supplicium. Niniuitis prædicabatur, dum ait cap. 3. iuxta lectionem Septuag. *Adhuc tres dies sunt, & Niniue subuertetur.* Subuersio miseris denuntiatur sub trium dierum spatio. Et cur tres dies præmittuntur miseris subuertendis? Dixerat aliquando dominus Ioann. 2. *Solnite templum istud, & in tribus*

Isai. 12.

Origen.

D. Bern.

Matt. 26.

Ioná 3.

Ioan. 2.

suscitabo ipsum. Erat quidem triduum dicatum suscitationi, ideò præmisit dominus triduum subuertendis, vt & in ipsis iræ verbis ipem salutis firmaret. Ex quo pulchre Diu. Ephræm ser. de Pœnit. *Oppone sermonem sermoni, ac verbum verbo, & in Christo comperies explicata pœnitentiæ verba. Ille suscitare promittebat, has subuersionem comminabatur. Nō minis terruisset, nisi futurum esset, vt sanarētur.* Equidem in ipsis minis, in ipsis verbis irarum, ostendebantur quę ad salutem facerent, quasi nesciret Deus protendere mala, quin viam prouideat sanitati.

Ephræm.

§. V.

Consortium mala præsentes solent tangere.

TRes fratres iussit dominus in tabernaculum fœderis venire, qui cū iam adessent, ex tribus duos tantum ad se vocauit; dicit namque: *Cum fuissent ingressi, descendit dominus in columna nubis, & stetit in introitu tabernaculi, vocans Aaron, & Mariā, &c.* Aaronem, & Mariam solus ad se vocat, vt accederent sine Moyse. Cur non & Moyses vocatur, siquidem cum illis iussus erat venire? Pœna infligenda erat duobus, ideò merito Moyses dimittitur, ne duorum supplicium illum præsentem concuteret. Solent enim consortium mala præsentes socios opprimere. Inuerunt Romani aliquando in ciuitatem Iudæorum, quam Gamalam dicunt. Irrupti muri sunt, confractæ portæ, & dum victor exercitus Romanus omnia implet, miserorum domos intrāt milites, vt spolient, quæ introcūtium multitudine grauatæ cōcidunt, suaque ruina multos Romanos opprimunt, cęteros que tanto pauore replent, vt passim interficerentur à pueris, & fœminis. Quid luctuosius? Quid tristius? Tanta clade confractos Romanos, & cōfusos, vt erigeret nobilis Imperator Vespesianus sic ad illos loquitur teste Egesippo, lib. 4. cap. 2. *Neq; quicquam est, quod argui possit, nisi inconsultus impetus, atq; increditus. Etenim dum ad superiora urbis illos secuti fuistis, atque irruistis in domos eorum, ipsi vos periculis implicauistis. Quorum successistis hospitia, suscepistis pericula.* Habebat nobilis Imperator gentem Iudæorum obnoxiam diuinæ iræ, à quorū consortio, & laribus fugiendum erat illi, qui cauere volebat extremā ruinam. Vndè nō mirum quod Romani viri ad victoriam nati, victoriam perdant Gamalæ, & inueniant ruinam, quando Iudæorum domos intrant. Susceperunt necessario pericula eorum, quorum susceperunt consortium, & hospitium. Fuge homo vel consortium illorum, qui expoit. sunt diuinæ iræ, nisi velis, cum illis feriri. Hinc Iudas volens morituū Iesum designare, ait Matth 26 *Quemcumq; osculatus fuero, ipse est, tenete eum.* Expende quale signum dederit miser, nimirum osculi signum Et cur in osculi signo ponitur comprehensio, imò & mors inferenda Christo? Equidem vt in osculo ostendebatur consortium osculati, & osculantis, nullo clarius potuit ostendi opprimēdus Iesus, quam vbi adhæret per osculū Iudæ Vt dicat D. Chrysost. ser. 1. in Fer. 5. Pass. *Hoc signū Iudam dedisti, hoc pactum in tuo manganitio posuisti, vt cum quo faceres pacem, ipse raperetur ad crudelissimam passionem.* Et quidem qui consortium, & pacem saltem externam habebat cum Iuda, iam inde deputabatur morti non absimili, deputabatur arbori crucis.

Egesipp.

Matt. 2

Chrysost.

Num. 12. Iratusq; cōtra eos abijt; nubes quoque recessit, quæ erat super tabernaculum: & ecce Maria apparuit candens lepra sicut nix.

§. VI.

Recedente Deo plurima nos occupant mala.

HÆc est vera ira Dei, quod abeat, quod recedat à peccatoribus: felix peccator, cui Deus adest & si terribilis, & si multa clamans; tunc nāque vera infelicitas oritur, cum Deus abest. Compone modo Adamū peccantem, & hanc Mariam etiam peccantem; iratus dominus cōtra hanc abijt, iratus contra Adamum, conuenit hominem, ambulansque ad auram post meridiem ad illum accedit Gen. 3. & vocat fugitiuum, dicens: *Adam vbi es?* Et cur, qui ad peccantem Adamum accedit, ab hac fœmina peccante recedit? In hac volebat se adeò iratum ostendere, vt aditum videretur occludere misericordiæ, & ideò ab illa abijt, & lepræ infert plagam. In Adamo volebat ita se iratum ostendere, vt misericordiæ locum daret. & ideò ad illū accedit, præsentia enim Dei, licet irati, non potest, non misericordiæ præbere aditum. Vt dicat D. Basil. Sel. orat. 3 *Misertus erroris Deus ad corrigendū currebat. Currebat autem non mutatione loci, sed imagine quadā terribili præsentiā contestatus.* Itaq, & terribilem se, & præsentem ostendebat peccatori; terribilem;

Gen 3

Basil. Sel.

bilem, vt ostenderet iratum, præsentem, vt se propitium daret. Vbi enim præsens est Deus, & si terribilis, & si maxime iratus videatur, non potest nõ misericordiæ recordari. Caue tibi, ne Deus absit, ne à te abeat, hæc enim est ira magna, ex qua maiora exurgunt aduersus peccatores damna Quo spectans Isaias
Isaias. 64 cap. 64. ait: *Abscondisti faciem tuam à nobis, & allisisti nos in manu iniquitatis nostræ.* Ecce tibi, vt Deus sese à nobis abscondit, nulla timetur calamitas, quæ nos non inuadat. Ibi
Procop. Procopius: *Si Deus a nobis propter iniquitates auertitur, maius in nobis malum innascitur.* Nequit non maius malum innasci nobis, si Deus à nobis se abscondat, à nobis abeat; parum dixi maius malum innasci, multa enim &
D. Cyril. maxima nos mala occupabunt Sic D Cyril. Alex. lib. 5. tom. 6. in Isaiam fatus: *Auertisti faciem tuam à nobis, & tradidisti nos propter peccata nostra. Non enim beati esse poterant à Deo reiecti; at in omnia mala incidere omnino necesse est.* Nullum malum adeo atrox est, quod peccatorem non inuadat, quo tempore Deus ab illo offensus abeat. Ecce tibi
Luc. 23. Luc. 23. ait: *Erat autem fere hora sexta & tenebræ factæ sunt in vniuersam terram vsque in horam nonam. Et obscuratus est Sol, & velum templi exciſum est medium Et clamans voce magna Iesus ait: Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc dicens expirauit.* Expende quot mala terram diuexarunt, vbi diuinus Iesu spiritus abijt, quæ mala tunc non
Chrysost. ausa sunt in mundum? Pulchr: D. Chrysost. ser. 3. de Pass. ait: *Importuna tenebræ aliena tempora peruaserunt: moriente vero die, nouum dies sensit occasum.* Mon amplius tenebræ intra carceres suos contineri potuerunt, vbi Christi spiritus abijt è mũdo, sed statim mundum occuparunt, vt discas, quam nulla se contineant mala quin diuexent miseros, aquibus Deus separat præsentiam suam. Quo reuoco dicta 1. tom. in Euang. lib. 1. cap. 2. §. 1. & alibi.

§. VII.

Malitia interna mentis foras eductà miserè peccatores castigat.

MOrdacem fœminam lepra miserè comest, ait enim: *Ecce Maria apparuit candens lepra,* & statim subijcit: *Ecce dimidium carnis eius deuoratum est à lepra.* Quid mirum, quod à lepra voretur fœmina murmuratrix? spiritus equidem detractoris mordacitas venit ad corpus, & tã mordaci morbo miserã castigat. Caue homo, ne vitiorũ internorũ malitia foris erũpat, sub illa ingens sustinebis supplicium Sic Actor. 13. dum Elimas magus sese prædicationi Euangelij opponeret, ait illi Paulus: *O plene omni dolo & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, non desinis subuertere vias domini rectas. Et nunc ecce manus domini super te, & eris cæcus, non videns solem vsque ad tempus. Et cõfestim cecidit in eum caligo, & tenebræ.* Paulus dixit, & dictò citius oppresserunt eum. Vnde tam prompta venit caligo supra miserum? Equidem ex illo ipso, caligo namque, quæ excæcabat mentem illius, ne videret veritatis lucem, foras prodit, & miserum afflixit. Ait Aratos lib. 2. in Acta: *Aratus.*

Tunc nubila vultum
Cæruleis fiuere notis, & pectoris atri
Venit in ora color,

Quid pulchrius? Quæ afficiebant intrinsecus animam caligines, foras prodeuntes, miserum cæcauerunt, & castigauerunt. Væ nobis, si animarũ nostrarum malitiæ foras prodirent, illæ ipsæ per se solas nos atrociter perimerent. Si mentis caligo, sub qua æterna noxa cernimus, proderet extrinsecus, quam exci, & misere maneremus sine sole, & luce! Si mordacitas animæ, qua proximos corrodimus, in corpus veniret, quam mordaci scabie voraremur! Et quidem solet Deus id efficere, vt in externo supplicio pateat interni vitij malitia. Num. 15. inuentus fuit homo, *Num. 15.* qui ligna die Sabbathi colligebat, hunc tanquã legis transgressorẽ in carcerẽ mittũt, cõsulunt Deum, & ait oraculum diuinum: *Obruat eum lapidibus omnis turba extra castra.* Sic miser perijt obrutus lapidibus. Et cur lapidibus obruitur pro supplicio? Ait D. Cy- *D. Cyril.* ril lib. 4 in Ioan. cap. 51. *Ideò qui ligna colligebat in Sabbatho lapidibus obruebatur, quoniam veritatem in figura violauit. Non intelligens ex amentia, quo obumbrata illa tendebant, atque ideò inanimis lapidibus tanquam insensatis obruebatur, vt in supplicio suo morum quasi qualitatem ostenderet* Sic insensatus eius animus cæca diuina extrinsecus ostendebatur in insensatis lapidibus, quibus obruebatur Sic & in cæteris peccatoribus solet Deus facere, vt internæ malitiæ qualitas extrinsecus aliquo in malo appareat, sub quo miseri peccatores vehementissime affligantur.

Numer. 12. Cumque respexisset eam Aaron, & vidisset perfusam lepra; ait ad Moysem: Obsecro domine mi, ne imponas

ponas nobis hoc peccatum, quod ſtulte commiſimus, ne fiat hæc quaſi mortua, & vt abortiuum, quod proijcitur de vtilua matris ſuæ. Ecce iam medium carnis ſuæ deuoratum eſt à lepra, &c.

§. VIII.

Metus calamitatis plus ſolet affligere quam ipſa calamitas.

LEpræ malo confecta Maria, Aaron liber à lepra manſit, ſed non à ſupplicio, quando vehementiſsime in ipſa Mariæ lepra fuit ipſe caſtigatus. Sapienter enim, inquit Saluianus lib 1. de Prou *Aaronem dominicaſtigatio flagellauit, nec ſolum hoc, ſed in pœna, quam Maria patitur, Aaron etiam quaſi culpæ particeps coercetur Maria enim ſupplicio afficitur, vt Aarõ confuſione muctetur.* Ecce tibi lepra afficiens Mariam, ſimul Aaronem & forte vehementiori dolore ferit, adeò, vt tacente Maria ſub lepra, eius conſpectu ſolo Aaron ſic affligatur, vt multus ſit in quærendo remedio. Quippè ait textus: *Cũ conſpexiſſet eam Aaron, & vidiſſet perfuſam lepra, ait ad Moyſem: Obſecro domine mi, &c.* Maria ſub malo lepræ tacet, nec vllam facit diligentiam, qualiberetur, Aaron autem illã videſis clamat ad Moyſen, multas fundit preces, humiliter, verecundeque & obmixe ſanitatem contendit. Sanè acrius mordetur conſpectu lepræ, qui tantus eſt in remedijs quærendis. Nec miror, ſæpe enim ſuper calamitatem ipſam affligit clamitatis metus. Rem explico pulchro exemplo ex Egeſippo lib 4 cap. 9. Erant rebelles homines clauſi Ieroſolymitano in templo, qui vt ciues poſſent perdere, vocarũt ad ſe Idumæos. Adiunt viginti millia Idumæorum, qui ingredi ciuitatem conabantur, ſed ciues animoſe reſiſtebant clauſis firmiſsime portis. Interea dum Idumæi ſubdiu eſſent, ingens tempeſtas exorta eſt, quarum vis tanta fuit, vt ciues Ieroſolymitani intra domos ſuas conſiſtentes animo caderent, adeoque ſui obliti exiſterent, vt exeuntes è templo perduelles portas ciuitatis aperirent, Idumæos excipierent, ciuitatem perderent. Quid mirabilius? Qui ſubdiu erant, totamque vim tempeſtatis excipiebant, nec conſternantur, nec infirmantur; qui autem intra domos erant, à tempeſtate protecti, ad ſolum illius conſpectum prorſus eneruantur, & pereunt. Vnde hoc, niſi quia ſupra calamitatem ipſam eſt in ſe calamitatis metus? Pulchre Egeſippus ait: *Subito nocte oritur procella intolerabilis, tempeſtas atra, fremunt venti, cœlum inhorreſcit, vis imbrium multa infunditur, terribiles coruſcationes, toni trua immania, terrarum mugitus, vt ſolum mundus æſtimaretur. Quis crederet plus nocuaſſe iſtud in tra vrbem poſitis, quam extra vrbem degentibus? Cum enim hi tectis munirentur, illi obiecti ad imbres, ſed amplius terruit iniuriæ metus, quam ipſa iniuria* Equidem tam atrox temporis iniuria non ſic affecit patientes, vt illius ſolus metus affecit eos, qui liberi, ſecuri, & protecti erant Sic ſæpe calamitatis metus atrocior carnifex eſt humani cordis, quam ipſa calamitas veniens. Ne miremur, quod Maria ſub lepræ malo taceat, Aaron amplius illius mordeatur conſpectu. Quod ſuppliciũ, vel ante ſupplicium datum fuit Abſalom & quidem omni ſupplicio acerbius Cum enim totus eius exercitus periret, fugam ipſe meditatus mulum conſcendit, & fugiens per condenſam quercum implicatis ad arboreta capillis ſuſpenſus hæſit. Ait text 2. Reg 18. *Adhæſit caput eius quercui & ille ſuſpenſus inter cœlũ, & terram mulus, cui inſederat pertranſiuit.* Itaque Abſalon ſuſpenſus mãſit ab arbore longas inducias habens, quibus poſſet vel medijs multis, vel ſaltẽ precibus ſalutem comparare Non ſic factum eſt cũ Core, ſed vt ait Num 16. *Diſrupta eſt terra ſub pedibus eorum, & aperiens os ſuum deuorauit illos cum tabernaculis ſuis, &c.* Core cum ſuis factionarijs, vbi loquuntur contra Moyſem ſubito à terra vorantur, Abſalon autem, qui aduerſum patrem rebellat, illique bellum infert, non à terra voratur, ſed viuus tenetur ab arbore Cur nõ magis perimitur? Cur adhuc rebellis tantus viuere permittitur? Nõ eodem lenius agitur cum Abſalon, cum reliquis rebellibus ſubito pereuntibus, ipſe diu viuus demoratur, ſed maiori ſic contentiæ flagello traditur videntis iam iam peccatorum meſſem appropinquare, & ſe ſub illius metu cruciantis Ait Chryſoſt in Pſal 7. *Longo tempore pependit Abſalon, à conſcientia deinceps flagellatus.* Sanè durioris carnificis tradi tur, in mirum conſcientiæ propriæ videri flagitium, & metuere flagitij damnum. Et quod mirere magis Core ſimul cum omnibus factionarijs repente abſortus fuit, cum Abſalon longe aliter factum eſt, prius ſunt occiſi factionarij eius, prius ipſe vidit interfectos milites ſuæ coniurationis ſocios, & hos cæſos videns ſalutem ſuam fuga procurabat. Et cur cum Core ſimul abſorbentur

Salvian.

Egeſipp.

Num. 16.

2. Reg 18

Chryſoſt.

factionarij

factionarij, Absalomo autem incolumi, & vno factionis socij interfecti ostendebantur? Vt Absalomus nocentior fuit, sic atrocius cum illo agebatur, vt in socijs suis videret sibi debitam calamitatem, & sub illius metu & confusione magis affligatur. Ait D. Chrysost. hom. de Absalomo. *Igitur commisso bello prosternuntur aduersary Dauid, deseritur pars icida, iam suam in suis conspicit pœnã, iam supplicium debitum sibi in suorum interitu recognoscit. Iam timet, iam formidat, &c.* Sic nocentiori atrocius supplicium datur, vt suam pœnam in suis videns sub metu affligatur cladis, vt qui soleat plus torquere, quam ipsa clades. Quo adducenda sunt dicta tom. 3 in Euang. lib. 13. cap. 1. §. 3. & tom. 4. lib. 16. cap. 8. §. 4.

Chrysost.

Num. 12. Clamauit Moyses ad dominum dicens. Deus obsecro, sana eam. Cui respondit dominus: Si pater eius spuisset in faciem illius, nonne debuerat saltem septem diebus rubore suffundi? Separetur septem diebus extra castra, & postea reuocabitur. Exclusa est itaque Maria extra castra septem diebus: & populus non est motus de loco illo, donec reuocata est Maria.

§. IX.

Mala in peccatorum pœnam venientia non depelluntur nisi diuturni temporis, diligentijs.

SEptem dierum rubor, & confusio requiritur ab eo, qui vel verbulo nouit infirmitates curare, vt lepram Mariæ tollat, ait enim: *Separetur septem diebus, &c.* Cur non statim tollit illam, vt sæpe alias fecit in infirmis alijs? Venerat pœna illa à summo parente Deo in murmurationis supplicium; quod autem malum est supplicium peccati, non tollitur nisi virtutibus multiplicatis, nisi diuturni temporis diligentijs peractis. Sic veniens ad se Naamano leproso ait Elisæus. 4 Reg. 5. *Vade, & lauare septies in Iordane.* Esto, quod mittatur ad Iordanis lauacrum, cur septies lauari iubet? Sanè Iesus, in cuius virtute Elisæus operabatur, misit cæcum ad lauacrum, sed tantum ait Ioan. 9. *Vade, laua in natatoria Siloe.* Non dixit laua septies, sed tantum laua, vt vel vno lauacro posset mundari. Cur ergo maluit Naamanum septies, cæcum autem semel tantum lauari? Quæstionem soluit dominus dicens de cæco, *Neque hic peccauit, neque parentes eius, vt cæcus nasceretur.* Non equidem venerat cæcitas in pœnam peccati, & ideò non miror, quod facile illam Dominus velit curare. Lepra autẽ Naamani saltem typus erat pœnarum, quæ in peccatis fundantur, & ideò pluribus debuit curari. Ait enim Tertul. lib. 4. in Mar. *Syro facilius emundato, significat per nationes emundationes in Christo, quæ septem maculis delictorum capitalium inhærent. Quapropter septies, quasi per singulos titulos in Iordane lauit.* Itaque vbi significatur sanatio malorũ, quæ fundantur in peccatis, non vnum, sed multiplex mandatur lauacrum, non enim nisi multiplici diligentia virtutum homo ab ijs conualet infirmitatibus. Hinc Ionas cap. 3. ingrediens Niniuem clamabat: *Adhuc quadraginta dies sunt, & Niniue subuertetur.* Extremam ciuitatis subuersionem post quadraginta dies futuram proponit. Nõ sic cum Babylone factum est, de qua dicit Apoc. 18. *In vna die venient plagæ eius, mors, & luctus, & fames, &c.* Huic vna tãtum dies datur induciarum, illi quadraginta dantur, sed vtraque peccatrix erat, vtraque sceleribus abundabat, vtrique calamitas veniebat ob peccata. Cur vna tantum dies induciarum datur Babyloni, & quadraginta Niniui designantur? Dantur Niniue dies, quibus regulariter posset à se depellere peccatorum suorum merita mala, & ideò illi quadraginta dies dantur, non enim vna, aut altera, sed diuturni temporis diligentijs regulariter solent propelli mala, quæ in peccatis fundantur. Ait D. Aug. in Glossa ad 3. Ionæ caput: *De Niniuitis apud Ionam prophetam scriptum perhibent: Quadraginta dies, & Niniue subuertetur, vt per tot dies, accommodatos humiliationi peccantium, intelligatur in ieiunijs sua defleuisse peccata, & impetrasse misericordiam Dei.* Non otiosè plures dies Niniuitis dantur, sed vt ostendantur, non nisi pluribus virtutibus, pluribus diuturni temporis vigilijs potuisse à peccati debita calamitate liberari. Sic ægrotanti Ezechiæ 4. Reg. 20. adest propheta Isaias, promittit post triduum sanitatem, quam vt conferat, ait: *Afferte massam ficorum*, hancque ægroto adhibuit, quæ, teste

4 Reg. 5.

Ioan. 9.

Tertul.

Ionas. 3.

Apoc. 18.

D. Aug.

4. Reg. 20.

ste Lyra, potius aggrauaret infirmitatẽ. Aliter cum Iobo factum est, ipse enim mille iacebat tortus infirmitatibus, cui sic iacenti Deus adest cap. 40. & hæc verba dixit iuxta Septuag. Septuag. *Putas me aliter respondisse tibi, quam vt appareas iustus?* Hæc dixit dominus, & illico Iob apparuit sanus. Compone modo sanitatem Iosi, & Ezechiæ sanitatem, hic vt sanaretur triduũ expectatur, massa ficorum illi apponitur, quæ dolores exacerbaret; ille autem subito ad Dei verbum sanatur. Cur tantis curatur Exechias, cum Iob nullo remedio adhibito, nec vllo die expectato appareat curatus? Ezechiæ morbus venerat propter tumorem superbiæ, vt ait Glicas, & Cyrillus in Glossa, imò & venit propter aliqualem ingratitudinem, vt August. ibi etiam fatur. Morbi autem Iobi non venerat propter peccata, sed propter eius iustitiam manifestandam, quod vt Deus dixit, subito eliminantur. Ait Theophanes epist. 2. de Patientia: *Post tolerantiam tentationum Iob dignus habitus est, qui Deum videret, audiretque illud diuinum præconium dicens illi; Putas ne me aliam ob causam alloquutum te esse, nisi vt iustus appareas? Oratio hæc immarcescibilis fuit corona certaminum athletæ, hoc brauium fuit agonis ipsius, hoc patientiæ præmium. Oratio hæc morbum illum doloribus plenum illico dissolvit.* Equidem quando constitit morbos non venisse ob peccata, sed ob iustitiã monstrandam, illicò sine remedio alio, morbi sunt curati. Qui tunc multis vigilijs, multis remedijs, multis virtutibus exercitis, multis admissis vitiorum contrarijs debent curari, cum venerũt ob peccata. Ex quo latio clamabat Luc. 23. Luc. 23. *Memento mei, dum veneris in regnum tuum.* Cur sic differt remedium suum? Cur non magis postulat, vt statim memoria eius habeatur? Sciebat crimina sua, & pœnã qua dignus erat, ideo nisi post multa exanthlata nõ audet petere sanitatem. D. Aug. ser. 144. *Attendens merita sua, non dixit. Memento mei, vt liberes me hodie; sed cum veneris in regnum tuum, tunc memor mei esto, si mihi tormenta debentur, vel quousque veneris in regnum tuum.* Prudens latro debita sua attendens non putabat nisi longi temporis pœnis debere sanari.

Theoph.

D. Aug.

§. X.

Quælibet calamitas temporalis prõ minimo à Deo habetur.

ILlud mirabile, quod lepram mordacissimam, à qua pene consumpta erat Maria comparet Deus sputo patrũo. Quippè ait: *Si pater eius spuisset in faciem eius, &c.* Quid lepræ, & sputo? Quantumuis enim sputum verecundum sit, tamen leue quid est, & parui, aut nullius nocumenti, lepra autem mordacissima lues est, magnumque infert homini nocumentum. Cur ergo de illa sic agit Deus, quasi de sputo leui? Equidẽ apud Deum nulla calamitas temporalis magna est, sed leuis, sed parui momenti. Similiter vbi mundi Imperatoris ruinam voluit ostendere Dan. 4 obijcit Nabuchodonosor dormienti arborem, de qua vigil clamabat, *succidite arborem, excutite folia eius.* Maximum imperatorem perdit, & arborem vocat, Imperium mundi excutit, & folium dicit. Nec miror, sic enim sunt apud Deum regnorum clades, quasi clades vilissimorum foliorum essent. Quò spectat illa historia narrata à D. Greg Turronensi lib. 5. historiæ Francorũ: *In Turonico vero, eo anno, sonitus tanquam diruentis arboris, per totam terram illam auditus est, quod ideo non est de arbore æstimatum, quod in quinquaginta, aut amplius milliaria est auditum. Ipso anno grauiter vrbs Burdegalensis à terræmotu concussa est, &c.* Ecce tibi in sonitu cadentis arboris excidium Burdegalense præsignatur; nec apud Deum maior est clades vrbis, quam clades arboris. Sic æstimat Deus perditionem quamlibet temporalem, quasi esset perditio vnius arboris, seu vnius folij, quod vento rapitur. Parua enim est in Dei conspectu quælibet calamitas temporalis. Hinc Dominus tradens amicum suum Iob furori diabolico, vt omni ægritudinum genere conficiatur, ait cap. 1. *Ecce vniuersa, quæ habet, in manu tua sunt.* Vbi Chrysost. in cat ait: *In manu tua do omnia quæcumque sunt illi. In manu, inquit, tua pusilla.* Et quæ est in diabolo pusilla manus, nisi quæ perdit, & torquet temporaliter? Reputat semper Deus pusillũ malum, quod vltra temporis limitem non salit.

D. Greg.

Chrysost.

CAPVT XXIII.

Exploratores missi.

Textus Historia.

DER Ventum erat Cadesbarne, qui situs, & Pharam terminat, & regionis promissę limina indigitabat; ad quã ducente Deo, tot superatis difficultatũ monstris vocabantur.

Hæsit

muneribus tractandis, animi virtus, & constantia in peragendis negotijs, læ siue in aduerso, siue non conspicuo viro inuenientur, debeat ipsi dari in promouendis à principe. Sic Ioseph dum [illegible] ut pharaonis carcerem; vinc[illegible]adsit, & ut sit in Ægypto, qui fœdus posset tam funesta fames eripere Ægyptum. De carcere eductus adhuc seruus Pharaoni sistitur, cuius sapientiam Pha-

Gen. 41. raon audit Gen. 41. *Placuit Pharaoni consilium Ioseph, & iunctis ministris suis locutus est ad eos: Num inuenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit? Dixit ergo ad Ioseph: Tu eris super domum meam, & ad tuum oris imperium cuncta populus obediet* Quid magis regium? Eligendus erat saluator Ægypti, erant coram rege robustissimi quique Ægyptiorum, erat & hominculo alienigena, & seruitutis nota, & carceris vinculis obscuratus Rex autem spretis nobilibus seruum elegit Quid facis rex, quem dedecorat seruitus, & vincula eleuas in saluatorem Ægypti? Pulchrè D.

D. Amb. Ambr. lib. de Ioseph cap. 7 *Iniuria illata est prius, quam Ioseph cognosceretur à rege, gratia relata. Regi est congruus diuq; rex acta culpe, quia & id, quod excepit in sancta iniuria, alienum fuit, & id quod recepit gratia, regis proprium.* Expende hoc vltimum, nimirum *id quod recepit gratia, regis fuit proprium*, quippe regis regalissimi proprium est, quod ad gratias & munera sublimia elegantia idoneè, etiamsi extraherendi sint de ergastulo seruitutis, siue de carceris vinculis Sic dominus

1. Reg. 16 1 Reg. 16 dicit ad Samuelem: *Vsquequo tu mœres ad Isai Bethleem? proui si enim in filys eius mihi regem* Et cum humilior, & maiorum medio positus sit: *Dixit dominus ad Samuelem, Ne respicias vultum eius nec staturam altitudinis eius.* Ecce tibi vbi summus Deus eligere suæ potestatis ministrum satagit hoc in primis cauet, ne despiciatur externus splendor, imò maioribus, & nobilioribus spretis, minor, & abiectior de caprarum caulis extrahitur, & adducitur, & eligitur. Cur domine non nobiliores, sed despectum eligis? Aptè: *Non iuxta iudicium hominis ego iudico; homo enim videt ea, quæ parent, dominus autem intuetur cor* Homines errore ducuntur externa exolendentibus, qui verus dominus sedet, cordis virtutes inspicit. Quam ubi inuenit, nil aliud requirit, vt dicat D. Bas. sil.

S. Bas. Sel. Seleuciæ. 15 *Cognita animi mente minime erubescit artem.* Nulla vtilitas officit vbi animi virtus cognoscitur, vt hæc vel de sententina promoueatur ad pupum.

Num. 13. Et dixit ad eos. Ascendite per meridianam plagam. Cumque veneritis ad montes, considerate terram, qualis sit, & populum, qui habitator est eius, vtrum fortis sit, an infirmus, pauci numero, an plures: ipsa terra bona, an mala; vrbes quales: muratæ, an absque muris, humus pinguis an sterilis, nemorosa, an absque arboribus. Confortamini, & afferte nobis de fructibus terræ. Erat autem tempus quando uiam præcoquæ vuæ uelci possunt.

§. V.

Terrenæ substantiæ consideratio nos cumulatissime docet viam salutis.

PEtierant Israelitæ exploratores, vt docerentur, qui via accedere facilius possent ad terram promissam. Sic enim Deuter. 1. *Mittamus viros, qui considerent terram, & renuntient per quod iter debeamus ascendere, & ad quas pergere ciuitates.* Hæc præcipue intendebant populares, vt per exploratores sciretur facilior via adeundi, & quæ prius posset capi ciuitas. Moyses autem cum in præsenti exploratores mittit, nihil de via adeundi, nihil de prima ciuitate capienda sibi renuntiari petit. Solum ait: *Considerate terram, qualis sit, & populum qui habitator est eius, vtrum fortis sit, an infirmus, pauci numero, an plures, ipsa terra bona, an mala, vrbes quales, muratæ, an absque muris humus pinguis, an sterilis, nemorosa an absque arboribus. Afferte nobis de fructibus.* Ecce tibi cum tot petit ad terræ considerationem spectantia, de via iniunda, de ciuitate prima adeunda nihil posse dari renuntiari sibi Et cur Moyses oblitus est ea, quæ maxime populus scire curabat? Cur cum fructus afferri iubet, & alia multa notari, quæ populus non curauit, de ineunda via, de ciuitate prius

adeunda nihil prorsus dixit? Sanè diuinus spiritus, qui Moysem implebat, nõ id frustra prętermisit, sed instruens homines ad consecutionem æternæ salutis, iussit considerare terram, inquiens: *Cõsiderate terrã*, de via incunda, & ciuitate adeundæ prorsus reticuit, quia vna terrenæ substantiæ consideratio sufficienter nos doceret, qua via ad salutem tumus peruentum. Hinc Adamus à paradiso

Gen. 3. exclusus terræ colendæ traditur, dicit enim Gen. 3. *Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ.* Sic occluditur illi paradisi via, & mandatur misero terræ cultura. Cur Domine sic hominem deprimis ad terram? Cur quem ejicis à paradiso iubes, vt terram pro alimento quærendo semper respiciat? Misericordiæ ratio ea fuit, quæ viam occludens paradisum, dedit homini terram aspicere, quo doceri pos-

Theophyl. set ad paradisum redire. Ait Theophyl. Anthiochenus. 2. ad Autolycum: *Hominem ejecit Paradiso solum respectare iubens, vt statuto tempore peccatum excluens, & probe omnia edoctus, & institutus postremo reuocaretur.* Expẽde illa nimirum, *& probe omnia edoctus, & institutus*; quippè vna illi paratur terræ colẽdæ schola, vnum opus, vnum illi exercitium iniungitur, quod solum vertat, quod terram colendam sibi consideret, & indè omnia probe edoctus, & institutus dicitur reuocandus ad paradisum. Sufficit, mihi crede, terrenæ substantiæ consideratio, & inspectio, vt nos edoceat abstrusissimam viam salutis, & ad illam deducat. Et quæ salutis via adeò abstrusa est, quæ non pateat consideranti substantiam suam infirmam, terream? Aiebat

Psal. 118 Dauid Psal. 118. *In quo corrigit adolescentior viam suam?* Difficilis sanè inuentu est via salutis adolescentibus, cui difficultati insolubilem pene addit nodum Prouerb. 30. *Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro. Viam aquilæ in cœlo, viam colubri super petrã, viam nauis in medio maris & viam viri in adolescentia.* Ecce tibi Spiritus Sanctus asserit viam adolescentis ad salutem penitus ignorari, & Dauid, quasi posset sciri, illam quærit. Quid Dauid quæris rectam salutis viam in adolescentia, quam Spiritus Sanctus posse sciri negat? Nonne verum est, quod ait diuinus spiritus, quod penitus ignoratur via viri in adolescẽtia? Cur tu quæris inuentu, quod Spiritus Sanctus nescit? Equidem Spiritus Sanctus asserit ignorari à se viam salutis in adolescente, sed in adolescente, qui totus hæret vicinus tribus illis primis vijs, nimirum Aquilæ in aere, colubri in petra, nauis in mari. Non autem ignoratur à Spiritu Sancto via salutis in adolescente, qui demissis illis vijs, non aereos ambitionis volatus stupet, nec saxorum duriciem versat in pectore, nec marinis cupiditatum fluctibus immergitur, sed attentus infirmæ, terrenæque suæ substantiæ se agnoscit, suam [illegible] litatem considerat, & perpendit, [illegible] via salutis clarissima est, & euidens. Ex quo ait D. Ambr. in Psal. 118 ser. 2. *Ergo sciat se inuenior, vt corrigat viã suã. Illæ viæ viri in iuuẽtute non cognoscuntur, quæ sunt secus viam serpentis in petra & secus semitas nauis fluctuantis, & vestigia volantis aquilæ, quæ supra nubes volat, ira reerrat.* Sanè, qui iuuenis serpentis, aquilæ, aut nauis vias sectatur, in petræ obdurationem in cupiditatum fluctibus, in aeris ambitionis volatibus hic nulla via salutis patet nulla semita est ob quam ad bona obrepat. Sciat ergo se iuuenis, consideret terrenam suam fragilitatem, mortalitatem suam agnoscat, & sic videbit amplissimam viam directam, quæ ad salutem tendat. D. Amb.

Num. 13. Cumque ascendissent, explorauerunt terram à deserto Sin, vsque ad Rohob intrantibus Emath. Ascenderunt ad meridiem, & venerũt in Hebron, vbi erant Achiman, & Sisai, & Tholmai filij Enac, nam Hebron septem annis ante Tanim vrbem Ægypti condita est. Pergentesque vsque ad torrentem botri; abscinderunt palmitem cum vua sua, quem portauerunt inuecte duo viri. De malis quoque granatis, &c.

§. VI.

Clariora homini sunt bona, quæ non solum parta, sed innata videntur?

MIraris, quod tam intrepide exploratores Israelitæ de Chanan eorum bonis eripiant, vt referantur suis. Non clam, & abscondite, sed manifeste eum botrũ absci-

abscindunt, quem invecte pendentem duo viri portare necesse habebant. Et quidē merito, non enim furtiua, sed propria ex auorū, atauorumque iure habita metebant. Sed esto, quod propria illa bona erant, & adnata cum antis hæreditatibus, quid necessum fuit tam cito, & immature illa, vt propria capere, & publice ferre? Sanè hoc pertinebat ad Israelitarum præstantiam, vt cum post bella, & deuictos Chananæos bona illa acquirerent, non viderentur parta denuo, sed adnata illis esse. Similiter Matth. 17 *Assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius, & duxit illos in montem excelsum seorsum, & transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius sicut Sol, & vestimenta eius facta sunt alba sicut nix.* Et quo spectauit antelucana hæc gloriæ visibilis demonstratio? Venerat Iesus vt per passionem, & ignominiam crucis tyrannidē mortis, & inferni prosterneret. Cur, qui se tot ignominijs, tot opprobrijs deuouerat, modo se sub tāta gloria coram discipulis ostentat? Curabat Dominus, ne gloria illa, sub qua post deuictos hostes, post mortem superatam rediturus videndus erat, denuo parta videretur, sed sibi adnata esse. Huc spectans D. Ephræm orat. de Transfigurat. inquit: *Suam eis ostendit gloriam ante suam resurrectionem, vt quando resurrexerit a mortuis in gloria naturæ suæ diuinæ, sciant eum non accepisse tanquam mercedem sui laboris gloriam, vt qui eam indigeret; sed eum illam iam olim habuisse ab æterno cum patre, & cum spiritu eius.* Hoc maxime dominus cauebat, ne gloria post resurrectionem, post deuictam mortem videretur merces sed hæreditas, nō ab alijs rapta, vel accepta, sed antiquitus cum patre, & ex patre habita. Decorat namque maxime hominem, quod non videatur quasi mercenarius ad honores accedere, sed in illis cum auorum iure natum esse. Hac gloria rapti Alexander, & Aristobolus indigne ferebant, quod pater Herodes ad regnum vocaret Antipatrum genitum ante regnum. De quo ait Egesippus lib. 1. cap. 38. *Antipatrum Dosidis filium Herodes præferre fratribus, atque ad fui gratiam uberiores capit affectu lacessere; ardere maioribus odijs aulam regiam, & certamine fratrum concuti dum illi indignantur, quod priuatæ mulieris filius sibi in regno ortis præferebatur.* Et quidem Antipater æque erat legitimus Herodis filius, ac illi, & ætate primus; nihilominus Alexander, & Aristobolus fratres ætate minores illum despiciebant, se maxime extollebant, quod ille è natiuitate priuata ad aulam regiam accesisset, ipsi autem nati sunt in ipso iam habito à Patre regno.

Matt. 17.

D. Ephr.

Egesipp.

§. VII.

Laborantibus nil sic placet, quam vel resurrectionis vmbra.

DE fructibus promissæ terræ aliquos allaturis, merito vuarum botrus eligitur: quippè: *Abscinderunt palmitem cum vua sua, quem portauerunt in veste duo viri.* Qui fructus expectatæ telluris, & dulcior, & lætior afferri potuit, quam botrus, cuius succo redimita nostræ inortalitatis terra vehementer exultat? Arebat enim sponsa Cant. 1. *Botrus Cypri dilectus meus in vineis Engaddi*: circa quæ D. Bern. ser. 44 in Cant. *Ergo dominus meus Iesus myrrha mihi in monte, botrus in resurrectione.* Est equidem botrus promissæ immortalitatis gloriosæ terræ præclarissimus index, nec vllo alio melius laborātium gementiumque recrearentur obtutus, quam gloriosis resurrectionis præuisis triumphis. Iob omnibus spoliatus bonis, orbatus filijs, ingenti plaga percussus sedens in sterquilinio cap. 2. *Testa saniem radebat.* Cur testa saniem tergit? Nonne vel sterquilinium suppeditaret laceros aliquos pānos, qui tali muneri suauius deseruirent? Cur magis testā elegit? Ait D. Hieron. ad Pamachium. *Testa radens putrida carnis saniem, miserias suas resurrectionis spe, & veritate solatur.* Præuidebat in testa aliquod indicium resurgentium statuum, qua propter, dimissis omnibus testam arripuit, qua tergeret saniem, in nullo erat, quā in resurrectionis spe firmius, lætiusve laborum, ærumnarumque solamen. Cur non terat labores? Cur timeat pericula imminētia, qui præsentit resurrectum gloriam? Pulchrè Isaia cap. 26 *Expergiscimini, & laudate, qui habitatis in pulvere, quia ros lucis, ros tuus, & terram gygantum dabis ruinæ.* Qui adhuc in arena sunt, qui belli pulueren nondū excutiunt, ad laudandum vocantur, tunc et ā cum adhuc gygantes imminent noctum Et quando belli pulvis, & gygantum arma miseros premunt, quomodo ad laudandum exurgent? Ait ipse, *quia ros lucis, ros tuus*, est Iesus, qui irroret pulverem nostrum, & de mortis vmbris erigat in vitæ lucem, sub cuius odore, nec pulvis belli sentitur, nec gygantum arma possunt officere. Nil laboris, nil sudoris, nil gemitus relinquitur, vbi nobis resurrectionis radius affulget. De Petro currente cum Ioanne ad dominicum sepulchrum, ait Ioan. cap. 20 *Venit ergo Simon Petrus sequens Ioannem, & introiuit in monumentum, & vidit linteamina posita, & sudarium,*

Cant. 1.

D. Bern.

Iob 2.

D. Hier.

Isai. 26.

Ioan. 20.

quod fuerat super caput eius, &c. Itaque abeũte Iesu è sepulchro per resurrectionem, linteamina, & sudarium reliquit, quæ & videri, & seruari à discipulis suis possent. Sed cur non magis absumpsit quæcũque erant mortis? Cur resurgens ipse, & abiens à mortalium oculis, maluit, vt linteamina, & sudarium manerent nobis? Præclare ser. 6. de Resurrect. D. Chrysost. ait: *Linteamina Christus reliquit, vnde extergat lacrymas luctus tui, & sudorem refrigeres desiderij tui.* Et quid prius relinqueret nobis resurgens Christus, quàm & laborum, & sudorum leuamentum, & lacrymarum? Sanè in resurrectionis fide habemus, vndè omnes sudores, & lacrymæ abtergantur, vnde recreemur in quacumque calamitate.

Chrysost.

§. VIII.

Christus crucifixus index bonorum iustos expectantium.

PAlmitem cum botro abscissum deferunt exploratores, vt terræ bona suis popularibus pandant: ait enim: *Abscinderunt palmitem cum botro suo, &c.* In quo euidentissime Christi mysterium adumbrabatur, suspensus enim in cruce diuinissimus botrus Iesus, & abscissus à terra viuentium, bonorum in æternitate iustos expectantium gustũ prælibabat. Vt sapienter dicat D. Paulinus epist. 3. ad Seuerum: *Fiat nobis idem dominus, dulcis ille botrus, qui nobis in crucis ligno suspensus, de terra repromissionis, & fructum ostendit, & gustum dedit, vt non iam sectemur vilia ruris inculti gramina.* Non otiosus agit in cruce Iesus, ibi feracissimus fructus amaræ arboris, dulcissimus botrus pretiosi sanguinis sui succo madidus gustum nos facit sentire bonorum permanentium in vitam, & abijs ablactat caducis, & vilibus. Sunt, sunt in botro hoc suauissimo pẽdenti â cruce, bonorũ, quæ nos manent, clarissima indicia. Hinc post mortem deuictam, post euacuatum sepulchrum, post Iesum gloria, & honore vestitum ait Angelus mulieribus Mar. cap. 16. *Iesum quæritis Nazarenum crucifixum, surrexit, &c.* Resurgentis gloriam proponit, & adhuc vocat crucifixum. Quid crux cum resurgentis vita? Si gloriosam eius vitam ob oculos ponis, quid necessum est crucifixi meminisse? Ait Victor Antiochen. ibi: *Nõ erubescit crucifixi nomen: hoc vno enim nomine, & re omnium bonorum nostrorum summa continetur.* Quidquid boni nos manet in æterna vita; est tanquam in summa, & indice in Iesu crucifixo. Et tot bona præfert crucifixus Iesus, vt illa ad se mũdum trahere sufficiant. Hinc Luc. 14 cum rex diuinus occisis aliis bonis conuiuium parasset, ait seruis suis: *Exi in vias, & sepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea.* Verum cum crucem erigit, vt trahat mundum, ait Mar. 8 *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucẽ suam, &c.* Ad nuptiarum conuiuia præparata compelli mandat nolentes, & vel de compulsis, & coactis impleri mensam procurat; ad crucem autem solum vult volũtarios venire, clamans *si quis vult.* Cur non magis mãdat compelli homines ad crucem, quam ad cõuiuium? Equidem tot bona sunt in crucifixo, vt ad illa voluntarij homines, sine vlla coactione debeant currere. Ait Ioannes Xiphilinus Patriarcha Constantinop. orat. de ador. Crucis habita apud nostrum Grethser. tom. 2 *Videte quemadmodum neminem cogat. Si quis vult quasi diceret: Non vim affero, non cogo. Ad bona enim voces, non ad molesta, & odiosa, non ad castigationem, & pœnam, et etiam oporteat cogere: Siquidem ipsa rei natura potis est attrahere. Idcò dixit: Si quis vult: Magna enim, inquit, sunt quæ vobis offero bona, ac talia, vt volentes, libentesque ad se conuertant.* Eiusmodi sunt bona crucis, ad quæ inuitamur, talia præfert bona crucifixus dominus cum expansis manibus nos ad suam sequelam vocat, vt ipsa per se possint nos attrahere, nec vllo modo coacti, sed libentes ad dominum crucifixum euolamus.

Luc. 14.

Ioa. Xip.

§. IX

Christus crucifixus maximo in honore habendus à nobilibus præcipue.

DVo viri dicuntur portasse botrum à terra promissionis decerptum, dicit enim: *quem portauerunt in vecte duo viri*, quos putat D. Ambros. 70. fuisse Iosue, & Caleb, quippè ait: *Ipse planè botrus est, quem duo exploratores illi, hoc est, Iesus Naue, & Caleb filius Iephone in phalanga ad filios Israel propriis humeris deportarunt.* Vt enim botrus in figura erat Iesus à cruce suspensus, sic à præstantissimorum ducũ humeris portabitur, est enim semper crucifixo Iesu summus honor habendus. Huc debent præcipue populorũ principes, & viri præcellẽtes intẽdere, vt maximus honor crucifixi seruetur. Nemo est de Patribus, qui in Mose, cũ eleuabat manus Exod. 17. vt Amalechita vinceretur, vim salutiferæ crucis

D. Amb.

crucis ibi nō animadvertat: & ait text. *Aarō autē, & Hur sustentabant manus eius.* Itaque dū manus Moysis in figuram crucis eleuarentur, hinc inde erant Aaron, & Hur, vterque ex nobilissimis, & præstantissimis Israelitarum, qui manus sustineret. Vt ex tunc ostenderetur, quod præstantissimi viri eò debebant esse intenti, vt crucis mysteria in honore essent. Quo spectans Timotheus Antioch orat. de Transfig. & cruce, inquiens: *Constituerunt duos viros, qui manus Mosis sulcirent Aaronem, & Hur: Aaronem de Israelitico magistratu Hur de regio. Sciebant enim Crucem sacerdotio, & regno conseruari.* Nil magis & sacerdotia, & regna debent promouere, quam vt crucifixi honor conseruetur. Post crucifixum dominum dicitur Mar. 15. *Venit Ioseph ab Arimathea nobilis decurio, qui & ipse erat expectans regnum Dei, & audacter introuit ad Pilatum, & petit corpus Iesu,* &c. Ecce vbi hic homo dum Iesus viueret, metuebat videri discipulus illius, nec illi publice honorem magistri reddere audebat, vt autem illum vidit crucifixum, nō tulit quod esset sine honore sepulturæ, quem honorem illi exhibere audacter procurabat. Et cur qui meticulosus adeò fuit ad honorandum viuum, sic audax fuit se gessit in colendo honorandoque crucifixo? Ait textus: *nobilis erat decurio*: vbi D Thomas in cat. ait: *Decurio vocatur, quod sit de ordine curiæ, & officium curiæ ministrans.* Erat bonus hic ex nobilissimis, cultissimisque viris, qui ad curiam pertinent, vnde non miror, quod meticulosus alias in crucifixo domino honorando & festinus, & audax ostendatur. Ad nobilissimos enim præcipue spectat, quod honor crucifixo habeatur. Vnde D. Amb. orat. de obitu Theodosij, narrans vt Helena Imperatrix misit clauum, quo Christus dominus affixus fuit cruci, vt illo construeretur diadema Cōstantini ait: *Sapienter Helena egit, quæ crucem in capite regum locauit, vt crux Christi in regibus adoretur. Bonus itaq; clauus Romani Imperatoris qui totum regit orbem, ac vestit principum frontem, vt sint prædicatores, qui persecutores esse consueuerunt* Sic regia mundi nobilitas eò intendere debet, vt Christo crucifixo honorem possit negotiari.

Thimoth. Antioch.

Mar. 15.

Tomas.

D. Amb.

Num. 13. Reuersique explo-
ratores terræ post quadraginta
dies omni regione circuita
venerunt ad Moysem, & Aa-
ronem, & omnē cœtum filio-
rum Israel in desertum Pha-
ram, quod est in Cades. Lo-
cutique eis, & omni multitu-
dini, ostenderunt fructus ter-
ræ, & narrauerunt dicentes.
Venimus in terram, ad quam
misisti nos, quæ reuera fluit
lacte, & melle, vt ijs fructibus
cognosci potest: sed cultores
fortissimos habet, & vrbes
grandes, atque muratas. Stir-
pem Enac vidimus ibi, &c.

§. X.

Meticulosis hominibus omnia videntur horrenda, & mortis plena.

NIhil mediocre viderunt exploratores ſſtum aduersarijs. sed omnia illis apparebant terribilia in summo, & immania, quippe aiunt; *Cultores fortissimos habet, & vrbes grandes atque muratas*, imò de vrbibus dicebant Deut. 1. *Vrbes magnæ ad cœlum vsque muratæ*, homines ex solo aspectu non fortes, sed *fortissimos* dicebant, & cum ad summum tres gygantes in tota regione essent, sic de illis loquebantur, quasi passim gygantes exultarent, *Stirpem Enac vidimus ibi*, imò expressius: *Ibi vidimus monstra quædam filiorum Enac de genere gygantum, quibus comparati quasi locustæ videbamur.* Et quidē omnia hæc mitiora erant, nec ciuitatum muri ad cœlum vsque leuabantur, nec habitatores erant omni in fortissimi, nec tantæ staturæ, cui comparati essent Israelitæ locustæ. Sed meticulosis, pusillanimisque hominibus quæ mediocria erant, in summo apparebant immania, & horribiliora mentabilibusque plena periculis. Hos pulchre describebat Sapiens cap. 17. dicens: *Timidi sunt iniquitas, dat testimonium condemnationis, semper enim præsumit sæua perturbata conscientia. Nihil enim est timor, nisi præsumptionis adiutorium, prodito cogitationis auxiliorum. Et dum ab intus minor est expectatio maiorem putat potentiam eius cuius causa de quatormentum præstat* Hoc est commune nequissimis meticulosis, quod semper vel in mitioribus præsumant sæua, & immania. Quorum præsumptionem adauget timor mentis pusillanimæ perdens om-

Deuth. 1.

Sapien. 17.

nem auxiliorum cogitationem. Quo fit, vt quo minora auxilia expectantur à timido, eo maiora illi appareãt discrimina, nec quid videat, quod non putet ineuitabilis mortis
Num. 22. plenu n. Quo refero historiam Balaami Numer. 22. qui dum vectus asina iret ad Madianitas, à quibus vocabatur, vt malediceret Israeli, inter vinearum angustum hæsit asina, nullisque stimulis impelli potuit, vt progrederetur Frustra Balaamus fuste vrgebat asinam, qua recalcitrante, & de periculo monente, *Protinus aperuit dominus oculos Balaam, & vidit Angelum stantem in via, euaginato gladio, adorauitque eum pronus in terra.* Vnde Angelus adduxit gladium, quem Balaamo ostenderet? Sanè in cœlestibus gladij non sunt, nec ad Angelorum armaturam gladij pertinent. Vnde ergo hic Angelus gladium cõfecit, quem Balaamus videret? Sanè sufficienter posset Angelus illum gladium facere apparere ex Balaami metu, timida enim nequitia vel in arborum foliis gladios,
Procop. lanceasve cernit. Ait ibi Procopius in Glossa: *Quod spectatur, speciem quandam rerum habet, re vera tamen nihil est, non enim gladius Angelus est, nec ferrum in cœlo, omnia vero plena sunt terroris ei, qui metu indiget.* Hoc vnum detur, quod quis indigeat timori subijci, dũ enim illius dominetur timor, etiam ab hortis nasci spicula, gladios, tormenta militaria vi-
Iob. 15. det. Huc spectat illud Iob. cap. 15. *Sonitus terroris semper in auribus illius, & cum pax sit, ille semper insidias suspicatur Non credit, quod reuerti possit de tenebris ad lucem, circumspectãs vndiq; gladiũ* Ecce quæ sit timida nequitia, etiã in tranquillissimis, pacatissimisq, locis tumultus præsentit hostiles, & quas suspicatur, videt insidias, omniq, auxilio desperato, vndique gladios circumspectat, vndique, inquam, ex vacuo aere, ex hortis, ex floribus ipsis spicula credit lethalia prosilire. Quod, si quid appareat difficile, illud immane, insuperabileque æstimat periculum. Vt dicatur
Iob. 15. eodem 15. cap. Iob. *Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eum, sicut rex, qui præparatur ad prælium.* Sic legunt hęc vltima Pagninus, Regia, Caiet. Vatab. & alij. Equidem quæuis angustia oborta animo nequam, & timido, erit illi rex ingenti exercitu cinctus, sub cuius cadat spiculis.

Num. 13. Inter hæc Caleb compescens murmur populi, qui oriebatur contra Moysem, ait: Ascendamus, & possidea-

mus terram, quoniam poterimus obtinere eam, &c.

§ XI.

Christi passi consortium gignit animos non seductores, sed auxiliatores.

ECce tibi de exploratoribus decem vanis terroribus populum seducunt aduersus Moysem, vnus Caleb pro Moyse stat, & pro veritate aduersus seductores. Dicit namque: *Inter hæc Caleb compescens murmur, &c.* Et quis est Caleb qui sic audet stare pro veritate, & Moyse? Caleb, vt vidimus supra §. 9 ex D. Amb est vnus è duobus, qui humeris suis portauit botrum in vecte ad populum Et quidem de diuinissimi botri à crucis vecte pendentis latere non potuit exire seductor, sed auxiliator Mosis. & populi. De obdormientis in paradiso Adam latere fabricatum et sponsa Gen. 2. *Immisit ergo dominus* Gen. 2.
Deus soporem in Adam: cumque obdormisset, tulit vnam de costis eius, & replenit carnem pro ea. Et ædificauit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam in mulierem. Quid tunc? Ipse Adam clamat Gen. 3. *Mulier quã dedisti mihi, dedit de ligno, & comedi,* qui didiceret eã ex latere accepi adiutricem, inuenisse adiutricem. Inde nouus Adam Iesus dum dormit, dum soporatur in cruce ex percusso latere emittit aquam, & sanguinem, quibus ædificatur sponsa Ecclesia, vt concors est omnium Patrum sententia. Cur cœlestis Adame non magis tibi caues à sponsa ex latere orta? Equidem ex latere dormientis in paradiso orta sponsa potuit esse seductrix, at quæ ex latere Iesu dormientis in cruce oritur non seductrix, sed adiutrix est omnium. Adhęc Pantaleon Presbyter orat in Exaltatione Crucis apud Grethser. tom. 2 ait: *Pantal.*
Rursus exaltatur crux, rursus Adam ut refingitur, rursus ex latere mater viuentiũ adest, auxiliatrix vere, non insidiatrix. Non posset prodire ex crucifixi Iesu latere, nisi quæ auxilium præstaret. Quò spectans Dauid Psal 44. ait: *Psal. 44*
Astitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circumamicta varietate. Non sedere conspicitur bona regina, sed adstare à dextris spõsi sui; adstantis enim habitus est figura adiuuantis; nec miror, quod vbi ad tanti sponsi latus accedit, sese adiutricem ostendat, innumerosque filios in tuto asserat. Vt dicat Pantaleon Presbyter vbi supra: *Suasor peccati* *Pantal.*

non

non amplius incitat matrem omnium. Aspicit autem eam, quam prius deceperat ligno vitæ cum voluptate fruentem. Aspicit assistentem à dextris vt reginam. Videt regali sceptro firmatam. Videt liberos suos magna, & elata voce cõuocantem ad adorationem crucis, horretque obsequendi studium, & alacritatem admiratur, & multitudinem obstupescit. Sic de crucifixi dextra ebibit nobilis regina, quod mundo opitulatur, & plures ad salutem conuertat. Et quis crucifixo vicinus fuit mente, qui nõ amet auxiliari vniuersis. Ioan. 19 dicit: *Stabat autem iuxta crucem Iesu mater eius, &c.* D. Amb. Quod notans D. Amb. lib. 10 in Lucam ait: *Nec Maria minor, quam vt matrem Christi decebat, fugientibus Apostolis ante crucem stabat: Fortasse, quia cognouerat per filij mortẽ mundi redemptionem, aula regalis putabat se, & sua morte publico muneri aliquid additurum* Non potuit sanctus Doctor non putare in Maria iuxta crucem stante esse eam mentem, qua amitteretur salutis hominum opitulari. Cant. 8. Quo spectat illud Cant. 8. *Diui: Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius, & erunt vbera tua sicut botri vineæ.* Ecce tibi vbi diuinus sponsus in palmam crucis ascendit, eiusque fructus, mundi redemptionem percepit: quid statim sequatur in matre, nimirum *erunt vbera tua sicut botri vineæ*, incipient distillare dulcedinem. Quid mirum vbera stillantia cum Christo crucifixo, in palmam crucis ascendente? Sane ad Christũ recens natum data sunt Mariæ vbera de cœlo plena: at ad Christum crucifixum, quid conducunt Mariæ vbera? Non equidem ad crucifixum conducunt, sed ad regeneratos per illum filios spirituales Mariæ, ex quo enim crucifixo filio adstitit, non potuit Maria continere vbera spiritualia, quibus aleret, & curaret omnes redemptos à Christo. Guillel. Ad hæc ait Guillel. Abb. apud Delrium ex ore Christi: *Cum ascendissem palmam, tu ò pia mater stabas iuxta palmam, stabas iuxta crucem Iesu tui, & per affectum materum pariter crucifigebaris. Porro cum iam apprehendissem stipitem palmæ, vbera tua de cætero assimilata sunt botris: Non de illis corporalibus pia matris uberibus dico, quæ Dei filium corporaliter aluerunt, quia lacteum non amplius dederunt. Habet enim pia mater & spiritualia vbera, qualibus dictum est illi adoptiuos fratres filij sui nouit. Deus ergo dictum est piæ matri: erunt vbera tua sicut botri. Plane illa quotidie pariens infirmiora membra filij sui, neminem à sua pietatis ubere repellit, sed potius uitat, & irrabit vniuersos.* Quid pulchrius? Idem est Mariæ stare iuxta crucem, & ad omnes homines extendere misericordiæ vbera. Facit hoc crucifixi vicinitas, quæ eum affectum indit propinquis suis, quo velint cæteris esse auxilio. Hinc Luc. 23. cum duo latrones crucifixi *Luc. 23.* essent iuxta Iesum, alter blasphemabat eum; *Respondens autem alter increpabat eum dicens: Neque tu times Deum, &c* Ecce tibi quod primum ebibat latro de fontibus crucifixi, nimirum, spiritum, quo velit blasphemantem ad rectam viam reducere. Ait D. Aug. ser. 130 de Tempore: *Quis non admiretur, & cõpungatur? Non solum enim, quod in ipso erat, sed & ea quæ circa ipsum erant, relinquens de altero curam gerebat in cruce, doctor effectus, & corripiens, & dicens: Neque times dominum tuum.* Hoc primum de crucifixi vicinio bibitur, quod velimus alijs nostrum præstare auxilium. *D. Aug.*

§. XII.

Tenacius, & ardentius afficimur ad rem, pro qua laborauimus.

POst fructus terræ narratos, imò ostensos, tot difficultates propositæ sunt, vt decem exploratores cum populo contemnerent fructus, nec æstimarent præstantiam florum, præ difficultatibus. *Inter hæc Caleb compescens murmur populi, ait ascendamus, & possideamus, &c.* Vnus Caleb pro veritate stat, & murmurantium ora obturadit, & tantorum fructuum possessionem obtinere procurat. Nec miror, ipse enim solus cum Iosue, vt dixi supra, portauerat botrum proprijs humeris. Semper autem humanum ingenium multis defendit rem, pro qua laborant, tenacisque animum circa illam figit. Hinc Iesus Dominus post pastos homines, qui erant in solitudine, & numerum quinquemillium attigerant; præter paruulos & fœminas, ait discipulis suis Ioann. 6. *Ioan. 6.* *Colligite, quæ superauerunt fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum.* Non solum operi addicuntur, sed in cophinorum numero ostenditur nullum mansisse Apostolum qui suum cophinum non impleuisset. Et cur curauit Dominus, vt nullus esset Apostolus, qui cophinum non implesset, & illum tulisset, vt seruaret? Procurabat Dominus, vt rem tanti miraculi tenacius Apstoli perciperent, proillaque ardentius starent, ideò fecit, vt laborarent in colligendis minutis. Ait D. Basil. Sel. orat. 23. *Pari cum Apostolis numero sunt cophini, vt singuli singulos baiulando labo-* *Basil. Sel.*

em

borem miraculi teste n subeant, humerusque dū teritur, rei gestæ sensum ingerat. Integerrimus sanè, nullaque arte frangendus testis rei præstantiæ est labor, qui pro illa subitur, & nunquam cessat commendare illam, multisque affectum rapere ad illā. Dumque sub labore terimur pro aliquare, sensum, & æstimationem illius sic bibimus, vt nihil æstimemus difficultates præ illa Et quis laborauit in re, qui pro illa non stet? Similiter, vt dominus suscitaret Lazarum Ioan. 11. dicit circunstantibus: *Tollite lapidem.* Equidem posset ipse eadem voce, & lapidem tollere, & mortuum extrahere à sepulchro. Cur ergo iubet, vt circunstantes lapidem tollant, nisi vt illi post illum laborem ardentius testarentur rem, & starent pro illa aduersus murmuratores? Ait enim Theophilactus: *Etenim cum mouerit mortuum corpus voce, & confirmatum animauerit, multo magis lapidem mouere potuisset voce. Tollite, autem dicit, lapidem, vt illi testes fiant miraculi Nam & adesse in loco, & & tollere lapidem suis manibus, sufficientia erant ad obturanda ingratorum ora, qui testes signifacti erant.* Sanè manus tollentes lapidem, & sub eius onere grauatæ & murmurantium ora obturabant, & testimonium certissimum præbebant miraculi, pro illoque defendendo stabant. Sic semper labor addicit homines rei pro qua laborarūt. Quô spectant dicta 1. tom. in Euang. lib. 4. cap. 5. §. 27.

Ioan. 11.

Theophyl.

CAPVT XXIIII.

Supplicium post exploratores.

Textus Historia.

GRAVIS Interea sedit o inter populares Iudæos circa sit populo reputante exploratam iā promissionis terram, meditanteque ad Ægyptios regressum, renitentibus Moyse, & Aarone, Iosue, & Calebo. Iacebant humi Moyses & Aaron vel miserando aspectu populi ferociam mollientes, vel num eum exorantes, vt tot iæ insaniæ medelam afferret. Alacriores Caleb, & Iosue sese multitudini opponunt, multisque conantur ostendere inanem metum Israelitarum, facilem Chanaæorum expulsionem annuente Deo, cuius auxilium accessurum esset diffidentia propulsare. Dixissentque multa, ni populus efferatus acceptis lapidibus in eos irrueret adeò atrociter, vt compulsi fuerint, sese recipere ad tabernaculum. Nec mora, vix tabernaculi limen attingunt fideles viri, & à culmine fulgurat diuinæ gloriæ splendidissimus radius. Hæret ad gloriæ aspectum quantus erat populus timore turbatus, immanesque sui sceleris pœnas animo præsagiebat Et merito, nam funditus abstumuisset vniuersos Dei ira, (sic enim perspicuis verbis ex alto minabatur,) ni Moyses largis precibus veniam solicitaret. Nō tamen impune peccauerunt, erepti enim sunt improuisa morte decem exploratores, qui populum in tantam diffidentiam traxerant; Insuper & populus iussus est regredi versus Ægyptum acturus in solitudine quadragiata annos, donec defunctis omnibus qui à vigesimo et resti murmurauerant, meliores nati sibi terram promissam compararent.

PARS VNICA MORALIS.

QVOS Fecerant progressus Israelitæ duobus annis, vnica die amittunt, & merito in solitudine coguntur perire, qui Deo sociati noluerūt terram promissionis intrare.

Num. 14. Igitur vociferans omnis turba fleuit nocte illa, & murmurati sunt contra Moysem, & Aaron cuncti filij Israel dicentes: Vtinam mortui essemus in Ægypto, & non in hac vasta solitudine! Vtinam pereamus, & non inducat nos dominus in terram istam, ne cadamus gladio, & vxores, ac liberi nostri ducantur captiui. Nonne melius est reuerti in Ægyptum? Dixerunque alter ad alterum. Constituamus nobis ducem, & reuertamur in Ægyptum.

§. I.

Nunquam maiora mala in homines veniunt, quam per ea, per quæ humana libido, & consilium incolumitatem sibi promittebant.

ECce quid attulerint exploratores populo, nimirum lacrymas, fletus, quibus solicitarent iram diuinam, & pene in manibus habitam terram amitterent, & perirent in deserto. Sic textus narrans omnia hæc mala ait: *Igitur vociferans omnis turba fleuit nocte illa, &c.* Nunquam in tot lachrymas, in tot mala inciderunt Israelitæ, quàm nunc post audita exploratorum verba. Quid mirum? Ipsi non attendentes ad ductum Angeli per nubis columnam, nec ad Dei voces toties testificantes bonitatem terræ, nihilominus voluerunt, vt per fratres suos exploraretur terra, & tutius iter ostenderetur; inde quos sine necessitate, sed ob suam solum libidinẽ exploratores elegerant, eos ingentium malorum causas habuerunt. Sic semper maiora mala in homines venirunt per ea, per quæ libido humana sibi incolumitatem curat asserere. Quis numeret clades Israelitarum sub regibus suis? tandem. 4. Reg 25. *Venit Nabuchodonosor rex Babylonis, & omnis exercitus eius in Ierusalem, & circumdederunt eam:· Et interrupta est ciuitas, & omnes viri bellatores nocte fugerunt·:· Et persecutus est exercitus Chaldæorum regem, comprehenditque eum:· Filios autem eius occidit coram eo, & oculos eius effodit, vinxitque eum catenis·: Venit Nabuzardam princeps exercitus, seruus regis Babylonis, in Ierusalem. Et succendit domum domini, & domum regis, & domos Ierusalem, omnemque domũ combussit:· Reliquum vulgus transtulit, &c.* Recole à Iosue tempore omnes Israelis iudices, eorumque tempora, & nullam cladem inuenies, quæ possit comparari huic, quam passi sunt Israelitæ sub Sedeciæ regis, quando & occisi, & combusti sunt; & reliqui captiui ducti in Chaldæorum terram. Et cur ad tot luctus, ad tantam captiuitatem, venerunt tempore Regũ? Id quod notans Lactãtius lib 4. cap. 10 aiebat: *Iudæi subiudicibus, prauis religionibus susceptis, sæpe subacti ab hostibus, sæpeque sunt liberati: sub regibus autem, finitimorum bellis ob delicta vexati, postremum capti, abductique Babylonem pœnas impietatis suæ graui seruitio pependerunt.* Sed qui sub iudicibus suis erto à cladibus liberabantur, vbi sub regibus fuerunt, eas susceperunt clades, à quibus ægre, & difficulter, & vix per longum tempus potuerunt liberari? Causam pulchre attigit D. Basil. in cap. 1. Isaiæ fatus: *Regum institutio, propria illorum temeritate, & consilij prudentis inopia successit.* Dum sub iudicibus agerent Israelitæ, propria illorum libido, & temeritas eos impulit, vt Regem postularent sub cuius protectione viuerent, & ad bella procederent, sic se futuros securiores credebant. Ideò factum est, vt cum sub expetitis regibus essent, in atrociores calamitates venerint. Nec vnquam humana libido, & temeritas alios fructus metet, quàm maiores lacrymas, maiores gemitus. Id quod ostenditur magis in particulari 1. Reg 8. vbi Israelitæ conueniunt Samuelem, dixeruntque ei: *Ecce tu senuisti, & filij tui non ambulant in vijs tuis: constitue nobis regem, vt iudicet nos, sicut & vniuersæ habent nationes. Displicuit quæsermo in oculis Samuelis, eo quod dixissent: Da nobis regem.* Non attendebãt ad Dei præscriptum ordinem, qui fuerat illis saluatores, & iudices, sed aliò tracti à proprio cõsilio petierunt sibi dari regem. Quod statim displicuit prophetæ Samuelis. Sed cur id displicuit tanto prophetæ? Oriebatur hæc petitio à proprio illorum consilio, abiecto consilio Dei, quod non potuit illis valde pernicioſum non esse. Vt dicat D. Cyril. Alex. in cap. 5. Michæ: *Itaque Saulem sibi regem petiuit Israel. Nequaquam vero istud profuisse illis, sed acerbũ, & detrimentosum, & exitiosum potius fuisse, ipsa experientia docuit. Nam ob hoc in tetra, & inenitabilia incommoda inciderunt.* Et in quæ non incidissent mala, qui proprijs consilijs magis, quam Deo fidebãt? Hinc Luc 23 dum haberent optionem; vt eligerent sibi Iudæi Barabbam, vel Iesum, statim dixerunt proprio ducti consilio *Tolle hunc, dimitte nobis Barabbam. Qui erat propter seditionem quandam factam in ciuitate, & homicidium missus in carcerem.* Ex quo nullas non seditiones, & latrocinia miseri perpetere. Rem pulchrè ponderans Egesipp. lib 5. cap. 2. ait: *Petisti necari vitæ arbitrum, concedi tibi Barabbam, qui propter seditionem factam in ciuitate missus fuerat in carcerem. Ideò salus abs te abscessit, pax aluit quies destitit, data est tibi seditio, datum excidium. Ideò in te hodie regnat seditio, pax sepulta est, vt crudelius à tuis pereas, quàm si ab alienis perires.* Crede mihi, quocumque se vertat humanum consilium sine Deo maiores calamitatum segetes metet. Quò spectans Ierem. cap 4. dicebat: *Ecce auditum est in Ierusalem custodes venire de terra longinqua, & dare super ciuitates*

2 Reg. 25

Lactant.

D. Basil.

1. Reg. 8.

D. Cyril.

Luc. 23.

Egesippi

Ierem. 4.

Iudæ

Inda vocem suam. Custodes vocat hostes crudelissimos, quos explicatius Chaldæus vocat *Exercitus populorũ rapientes instar vindemiatorum.* Et quid tanta peperit mala? Ait ipse: *Viæ tuæ, & cogitationes tuæ fecerunt hæc tibi.* Equidem nulla res tot mala trahit, quã propria excogitatio hominis, & proprium consilium, quod non Deo nititur. Huc reuoco dicta 1. tom. in Euang. lib. 3. cap. 4. §. 22. & alibi. *Chaldæus.*

§. II.

Nunquam non aliqualis nota est in fuga difficultatum.

FOrtitudinem bellatorum habitantium in terra promissionis vt audiunt Israelitæ, melius putant illorum congressum fugere, & ad pristinas seruitutis Ægyptiacæ sedes remeare. Dicunt enim: *Nonne melius est reuerti in Ægyptum?* Fugam, & reuersionem in Ægyptum meditabantur pleni timore; & tamen non audent illam fugam meliorem asserere; sed sub dubio aiunt: *Nonne melius est reuerti?* Cur quod decernitis facere, illud nõ assertiue melius pronuntiatis? Etsi viles, & miseri errones, merito non audent asserere meliorem esse fugam meditatam; nunquam enim in fuga difficultatum non est nota aliqualis. Nunquam fugitiuus non male audit ex aliqua fugæ parte. Hinc cum exirẽt de Ægypto Hebræi, & essent circa littorã maris; à tergo insequebatur eos ingens Ægyptiorum exercitus, & iam iam appropinquabat, vt inermes caperet, trucidaret. Quid tunc? Ait Exod. 14. *Cum extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud dominus, flante vento vehementi, & vrente tota nocte, & vertit in siccum, diuisaque est aqua. Et ingressi sunt filij Israel per medium sicci maris.* Magna equidem fuit hæc Israelis liberatio, vt fugerent Ægyptiorum exercitus per medium diuisi maris. Sed quando Israelitæ liberandi erant per miraculum, cur non potius liberantur resistentes Pharaoni, eiusque exercitum vel manibus trucidantes? Posset equidem Deus facere, quod homines inermes conculcarent armatos; vt inermis Samson in mandibula asini percussit armatos octingentos. Sic diuinus spiritus posset Israelitas omnes implere, & confirmare, vt sese opponerent Pharaoni, stantesque in ordine suo, & loco suo armatum exercitum trucidarent. Cur non illis præstitit, sed maluit, vt cederent loco, & fugerent armatos per medium diuisi maris? Voluit Deus vt in hac liberatione Deo glorioſa, mulctaretur etiam Israelitarum pusillanimitas, & diffidentia; & ideò maluit illos fugientes liberare, vt liberatori manente integra gloria; liberatos innureret nota aliqualis infamiæ, quæ nunquam à fugitiuis abest. Hinc Titus Imperator Romanus componens transitum hunc Iudæorum per siccum mare, cum expeditione Romana ad Brittannos fatur apud Egesip. lib. 5. cap. 46. *Vidit vos Iudæos mare, & fugit, vt clausi ab hoste effugeretis, quia perrumpere hostem non poteratis, nec sustinere. Nobis fuga Oceani damno fuisset, si fugisset. Gessimus ante bellum cum fluctibus, insanum mare ante superauimus, quam ad hostem perueniremus, capit nos Brittania iam victores elementorum. Aerium cunctis aperuimus iter, æquoream vobis non inuidemus, dum modo illud triumphantium fuerit, hoc fugientium.* Sic bonus Imperator detrahit Iudæis etiam in maxima ostensionis virtutis diuinæ cum illis; maximum enim virtutis diuinæ argumentum fuit, quod inermes homines liberarẽtur, de armatis per diuisionem maris; at quod liberarentur per fugam non potuit non esse timiditatis fugitiuorum ignominia. Quos enim amat Deus nulla nota confundit, nõ per fugam, sed per victoriã periculorum liberat. Apud Luc. cap. 22. dicebat Iesus Simoni Petro: *Ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: ego autem rogaui pro te, &c.* Petebat Satanas Petrum, vt sibi permitteretur, Iesus autem orabat, ne Petrus in Satanæ manus veniret, sed potius eas fugeret. Similiter petijt Satanas sibi permitti Iobum, & ait dominus Iob cap. 2. *Ecce in manu tua est.* Iob permittitur Satanæ. Petrus non permittitur; Iob triumphat vndique à Satana petitus, medijsque periculis: Petrus triumphos agit, sed fugiens Satanæ spicula. Et cur qui mauult Petrum liberare per fugam à Satana, sic tradit Iobum Satanæ insidijs? Notabatur inde Petri imperfectio, in qua tunc erat; Iobi autem perfectio præstantissima, vt enim imperfectorum, & imbecillium nota est, quod fugiant, sic præstantissimorum est prædicatio, quod aggressi pericula triumphent. Ex quo ait D. Chrysost. hom. de Iob, & Abraham: *Deus permisit diabolo, vt abraderet Iobi facultates, quo comprobaretur perpetuo viges eius gratiarum actio. Vide autem Dei prouidentiam. Imperfectum petit diabolus, sed non obtinet. Vnde Saluator Simoni dicit: Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: Ego autẽ orani pro te. Quamdiu imperfecti sumus, nobis parcitur: vbi autem perfectiores facti sumus, perfectorum certamina etiam suscipimus.* Sic Deus quos perfectionis gloria illustrat, eos per certamina ducit; quibus

Egesip.

Luc. 22.

Iob. 2.

Chrys.

quibus notam imperfectionis inurit, eos saluat per certaminum fugam.

§ III.

Fuga ad eadem pericula maxime Deo odibilis.

MEditantur fugam Israelitæ deterriti filiorũ captiuitate apud Chananæos; sic enim dicunt: *Vtinam pereamus, & non inducat nos dominus in terram istam, ne cadamus gladio, & vxores, ac liberi nostri ducantur captiui. Nonne melius est reuerti in Ægyptum?* Ecce deploratam hominum miseriam, & extremam nequitiam. In Ægypto etiam captiui futuri erant, vt antea fuerant, & durissimo seruituris iugo constringendi, illo ipso die, quo ad Ægyptum peruenirent, & insuper vt fugitiui serui fustibus, & gladijs excipiendi. Quid ergo miseri fugitis Chananæorum seruitutem, & amplexamini Ægyptiam totidem comparandam periculis? Merito de hac tentatione, vt de omnim pessima

Ruper. locutus Ruper. inquit lib. 1. in Numer. cap. 36. *Hæc tentatio decima, caterarum tentationum pessima, causa fuit maxima, cur omnium illorum, qui numerati fuerant à viginti annis, & supra præter duos, iam dictos, nemo in illam terram promissionis ingrederetur, sed eorum corpora in deserto prosternerentur.* Sed vnde hæc tentatio, hæc meditata fuga fuit pessima omnium, & prorsus irremissibilis? Nonne & sæpe aliàs in Ægyptum volebant reuertere? Cur ergo in hac decreta reuersione magis offendunt? Sanè in cæteris tentationibus mouebantur ob aliquod incommodum, quo carebant in Ægypto; mouebantur enim ob defectum aquæ, ob defectum cibi, ob defectum obsoniorum; quibus omnibus abundarent apud Ægyptios, & si ibi seruirent. In hac autem tentatione mouentur propter incommodum, quod longe maius erat in Ægypto; mouentur enim, vt fugiant filiorum, vxorũ ve captiuitatem apud Chananæos, quam duriorem experturi erant apud Ægyptios, vtpote fugitiui serui illorum. Hinc hæc fugæ meditatio omnium pessima est, & inexorabilem Dei iram meretur, vt quæ ad eadem, & sane maiora pericula ferat. Quæ enim fuga non euadit pericula, execrabilis est Deo, illa placet, quę pericula euadens ingentes commodorum metit

Matt. 14. segetes. Matth. 14. locutus dominus de tempore periculis pleno monet: *Tunc qui in Iudea sunt, fugiant in montes:: Væ autem prægnantibus, & nutrientibus illis diebus. Orate autem vt non fiat fuga vestra in hyeme, vel Sabbatho.* Fugere mandat; & lamentatur illos, qui hyeme vel Sabbatho fugiunt, vel cum habeant lactentes pueros in brachijs fugam meditantur. Et cur istorum fugam lamentatur, quando omnibus fugam mandat? Qui infantes nutriunt, qui in hyeme, sunt, aut Sabbatho, non possunt eam fugam arripere, quæ pericula euadat, aliquidve perfectum adipiscatur. Fuga autem quæ pericula non euadit, nec aliquid perfectionis, lucrique habet, execrabilis Deo est; cui solum placet fuga, quæ ingentes commodorum fructus capit. Huc accedit D. Amb. lib. de Fuga sæculi cap. 6. fatus: *Qui fugit, velociter fugiat, ne comprehendatur. Qui parturit, pariat; & fugiat non quasi lactentem ferens, sed quasi expeditus: non parvulum gestans, sed perfectum in Christo exhibens: fugiat non quasi feriatus in Sabbato, sed tanquam operarius in negotio; nec tanquam sterilis in frigore, sed tanquam opimus in messe. Fuga hæc nescit frigus timoris, tremorem mortis, contractionem solicitudinis, dissolutionis etiam: sed vitæ cœlestis requirit impigrum viatorem, regni superioris competitorem strenuum, diuitem agricolam, qui fructus cogat.* Et quidem graphice descripsit, qualis sit fuga quæ deceat perfectissimos quosque, nimirum ea fuga est, quæ non pueriles motus, sed perfectum in Christo exhibeat robur; quæ non ab inertia, & otio, sed à negotio, & studio oriatur; & quæ sit maxime fructuosa. Quæ exsibiles & pericula, & timores, sed eo spectet, vt messem faciat fructuum præstantissimorum. Hæc fuga athletas præstantissimos decet, quæ sine fructu est, & eisdem periculis se inuoluit, fuga est miserorum, reproborum. De quibus Isaias dicebat cap. 30. *Vasilij deseriores, dicit dominus, vt faceretis consilium, & non ex me: & ordiremini telam, & non per spiritum meum vt adderetis peccatum super peccatum. Qui ambulatis, vt descendatis in Ægyptum.* Et quantum malum erat, quod fugientes hostes confugerent ad Ægyptum? Ait D. Amb. epist. 36. *Iudæi propter flagitia sua cæperunt vinci ab aduersarys suis, conferre se volebant ad Ægyptios vt sibi essent præsidio aduersum Assyrios, qui redire magis ad fidem, si bonos consulerent, debuissent. Iratus Dominus significat vanam illos spem gerere, qui offensam Domini putarunt maiori peccato leuandam, cum illi ipsi vincendi forent, in quorum auxilijs populos Iudæorum confiderent.* Cur non incurrant iram Dei, qui captiuitatem à Deo decretam fugiebant, ad Ægyptios

gios confugientes, cum quibus captiuandi erant?

Num. 14. Quo audito Moyses, & Aaron, ceciderũt proni in terram coram omni multitudine filiorum Israel. At verò Iosuè filius Nun, & Caleb filius Iephone, qui & ipsi lustrauerant terram, Sciderunt vestimenta sua, & ad omnem multitudinem filiorum Israel locuti sunt. Terra, quam circuiuimus valde bona est, si propitius fuerit dominus, inducet nos in eam, & tradet humum lacte, & melle manantem. Nolite rebelles esse contra dominũ, neque timeatis populum terræ huius, quia sicut panem, ita eos possumus deuorare, recessit ab eis omne præsidium; Dominus nobiscum est, nolite metuere. Cumque clamaret omnis multitudo, & lapidibus eos vellet opprimere, &c.

§. IIII.

Silentium humile frangit rabidissimas aduersariorum iras.

FVrenti multitudini sese opponunt Caleb, & Iosue, multisque illam ad sanum sensum nituntur reducere, Moyses autem & Aaron nec verbum loquuntur, nec mutiunt, sed tacentes se in terram deijciunt, ponuntque in puluere os suum. Ait enim. *Moyses, & Aaron ceciderunt proni in terram coram omni multitudine filiorum Israel.* Cur non magis cum Calebo, & Iosue steterunt, & obstiterunt populorum furori? Sapientiores viri sapientius inierunt consilium in sui custodiam, vt in puluere ponerent os suum, nihil enim sic valet hostiles furores confringere, vt silentium humile. Hac dexteritate, vel tauri exagitati furor deluditur; vbi enim taurus furiosius currit, vt hominem decerpat, & iam iam pene cornibus viget fugientem, ipse humi deijcitur, ibique halitu intercluso iacet, tanquam mortuus. Tunc hæret taurus, iacentem circumdat, & dum nec anhelantem experitur, furoris oblitus alio diuertit, nullum damnum iacenti infert, qui occurrentem perimeret. Sic sub multitudinis furore perstrepitantur Caleb, & Iosue, dum illi occurrunt, nullum subeunt periculũ Moyses, & Aaron, qui humi iacentes nec mutiunt, nec anhelant quidem. Hue spectat Psal. 21. in quo dominus ferociam suorum inimicorum, & patientiam, & humilitatem suam, quae excepit illam, depingit inquiens: *Circumdederunt me vituli multi: & tauri pingues obsederunt me. Aperuerunt super me os suum sicut leo rapiens, & rugiens. Sicut aqua effusus sum: & dispersa sunt omnia ossa mea. Aruit tanquam testa virtus mea, & lingua mea adhæsit faucibus meis, & in puluerem mortis deduxisti me.* Legit Lorinus, qui pulchre ijs verbis intelligit & furorem ludęorum taurorum furori, similem, & modum, quem tenuit Iesus in excipiendo illum, nimirum sese ad terram vt aquam effundens, sic derectus, sic tacens, quasi abiecta testa, & insensibilis, in nilloque à mortuis dissimilis. Et cur sic deijcitur Iesus, sic solo æquatur, sic obmutescit? Ait ipse: *Tauri pingues obsederunt me:* Chladæus: *Populi similes tauris cornupetis, &c.* Res erat illi cum tauris furentibus, & ideo se ad terram deijcit, & silet, humile namque silentium potens est vel furorem taurorum reprimere. Quem astum exercebat ille in suis persecutionibus, de quo ait Ierem. Threnor. 3. *Ponet in puluere os suum, si forte sit spes. Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobrijs.* Cõstitutus inter furentes aduersarios, qui & vulnera infligant, & probra, contumeliasque iaciant, si spem euadendi nutriturus est, illud faciet in primis, nimirum: *Ponet in puluere os suum,* siue vt alij legunt, *Dabit in sepultura fossuram os suum:* se vsque ad terram deijciet, prosternetque, & sic silebit, ac si in nullo à mortuo, sepultoque dissimilis esset. Ad hæc D. Amb ser. 10. in Psal. 118. *Dat iis percutienti maxillam suam, vt non se subducat iniuriæ, nec declinet cædis dolorem, sed percutienti maxillam offerat. Quod autem ait: Dabit in sepulturam os suum, ostendit quamdam supra modum patientiæ taciturnitatem, vt tanquam sepeliat os proprium ne loquatur, nec vocem doloris emittat; tantum pondus assereus patientiæ, quam spes foueat, vt vocem ipsam velut busto quodam, ac tumulo sepelial, ac includat, quam nulla extorquere, nulla*

Pſal. 21.

Chlad.

Ierem. 3.

D. Amb.

excitare

excitare possit iniuria Quid pulchrius? Quisquis aduersantibus, persequentibus eam patientiam, virtutemque velit exhibere, quæ foueatur spe lucri, spe euasionis, in puluere os suum ponat, sicque illud sepeliat, vt in nullo a mortuo differat, non verbum, non halitum emittat, & fallar, n si triumphet de pe-
Psal. 38. riculis Sic faciebat Dauid Psal. 38. inquiẽs: *Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator aduersum me Obmutui, & humiliatus sum.* Ecce tibi, quid bellicosissimus rex opponat furenti aduersario, nimirum taciturnitatem,
Chrysost. humiliationem Vbi D. Chrysost. *Hanc semper tanquam muro continens, maxime quando mihi resistebat Semei. Tunc enim valde obmutui, & humiliatus sum.* Itaque taciturnitatem, & humiliationem tanquam muro continebat; sic dum continet taciturnitatem muro, & murum exhibet hostibus inaccessibilem. Idem enim est murum facere, vt contineas in ciuitate homines, & murum habere, quo ar-
D. Amb. ceas inimicos. Addit D. Amb. ibi: *Obmutuit, ne ipsa litigiosa cum eburgantibus contentione perstreperet: humiliatus est, vt timorem deiceret superborum* Nil salubrius, quam hu nilem taciturnitatem potuit opponere superbientium furori.

§. V.

Qui in minimis temporalibus malis timidi sunt, temerarij, & audaces solent esse ad voranda salutis pericula maiora.

QVi ad notitiam Chananæorum fortitudinis pauidi flebant, & fugam meditabantur, non audentes cõtra illos; modo vbi deterrentur Dei offensa, cuius manus sæpe fuerant experti, nihil timent, sed lapidibus armantur, vt perimant præcursores cõsultores. Sic enim Caleb, & Iosue manebant inter alia: *Nolite rebelles esse contra dominum* & subditur statim: *Cumq; clamaret omnis multitudo, & lapidibus eos vellet opprimere, &c.* Quando inuasio futura erat aduersus Chananæos homines, timidi sunt, nec manũ audẽt, mouere; sed fletibus, gemitibus nauant operam, multa timentes paruulis suis, multa timentes sibi, & vxoribus. Quando autem rebellio proponitur aduersus dominum, locus ibi nullus timori, sed audaces, & temerarij ad arma currunt, lapides arripiunt vt illis Calebum, & Iosue opprimant. Cur non magis timent rebellare in Deum, quã timent adeò insurgere in infirmos homines? Vndè habent manus, vt lapides arripiant aduersus duces, qui in lacrymas soluebãtur ad hostium vmbram? Sanè hoc est impietatis humanæ ingenũ, quod in minimis tẽporalibus malis vehementer timet sibi, & pauet, vel adumbram folij, in re salutis æternæ nulla non pericula, & damna audacissime vorat, Ioan. 18 de Iu-
Ioan. 18. da dicitur: *Iudas ergo cum accepisset cohortem & à principibus, & pharisæis ministros: venit illuc cũ laternis, & facibus, & armis.* Ecce tibi integra cohors arma capit aduersus Iesum, vt illum tradat crudelibus inimicis. Sed & illud notãdũ quod, & faces, & laternas affert, ad quid laternæ, ad quid faces? Erat nox, & cauentes, ne offenderent ad lapides viarum, & percuterent pedes suos, afferunt faces, & laternas; sic homines impij timẽt sibi à lapillis viarũ, quando audacissime insurgunt aduersus lapidem angularẽ Christum, sub quo
Cyr. Ale. debebant mitẽre confringi. Pulchrè D. Cyr. Alex ibi: *Laternis, & facibus aduersus Christũ proficiscebantur, timebant scilicet, ne, vt in tenebris fieri solet, aut in foueam caderent, aut pedes lapidibus offenderent, nec videbãt se in lapidem illidere, de quo à Deo dicitur: Ecce ponã in Siõ lapidem offensionis, & petrã scandali. Et paruã foueam formidantes in profundũ abyssi delapsi sunt, & illius noctis tenebras depellẽtes facibus, de noctis æternæ tenebris nihil curant.* Timebãt miseri pedibus suis à viarum lapillis, & nõ timebant vitæ suæ à lapide prægrãdi Christo, in quem temerarij ruunt, & sub quo inexorabiliter cõprimuntur. Sic vniuersi impij patiũtur spectant corporis minima pericula, nullumque non lapidẽ mouent, vt illa effugiũt; certiora autẽ, & grauiora mala, quæ ex Deo timeri debent, audacissime glutiunt Similiter de principibus Ierosolymitanis dicitur Ioan. 18. *Adducũt ergo Iesum à Caypha in prætoriũ Erat autem mane, & ipsi non introierunt in prætoriũ, vt non contaminarentur.* Erat equidẽ legalis quædam contaminatio reis gentis Iudæis, si alienigenarum atria intrarent, quam contaminationem isti timebant. Interea tamẽ videntes Pilatum se excusantem â diuini
Ioan. 18. sanguinis protusione, clamabãt ipsi Mat 27. *Sãguis eius super nos, & super filios nostros.* Vbi
Matt. 27 Euthym. *O scelestẽ vocem! O extremam audaciam!* Metuunt attingere prætorium, ne contaminentur; & audent sanguine innocentis aspergi sine cõtaminationis metu. Pulchrè D.
D. Aug. Aug tract. 114 in Ioan. *O impia, & stulta cecitas! Alienigenas iudicis prætorio cõtaminari timebant, & sanguinẽ innocẽtẽ fundere non timebãt.* Audacies ad vorandа magna pericula, timidi in minimis, & parui momenti Leones ad contemnenda diuina, & æterna, ecce ad minima temporalia mala imminentia. Quid magis impium? Quid magis scelestum?

Num. 14. Apparuit gloria domini super tectum fœderis cũctis videntibus filijs Israel. Et dixit dominus ad Moysem; Vsque quò detrahet mihi populus iste? Quousque nõ credent mihi in omnibus signis, quæ feci coram eis? Feriam igitur eos pestilentia, atque consummam: te autem faciam principem super gentem magnam, & fortiorem, quam hæc est.

§. VI.

Afflictis pro Deo hominibus adest Dei illustris protectio.

LApidibus appetuntur strenui duces Caleb, & Iosue vsque in tabernaculum fœderis; & ecce tibi à tabernaculi culmine apparet Dei gloria illos defendẽs. Ait enim: *Apparuit gloria domini super tectum, &c.* Vbi Interlinealis explicatius, ait: *Maiestas domini texit eos in nubibus cœli.* Splenduit ab ipso culmine nubes, quæ Dei præsentiam testaretur, suos afflictos protegens, & à persecutoribus glorioſe defendens. Quam protectionem, & defensionem clarissime nubes protendebat. Sic Matth. 17. vbi coram discipulis transfiguratus dominus est, dicit etiam: *Ecce nubes lucida obũbrauit eos. Et ecce vox de nube, &c.* Vbi Dei gloria discipulis ostenditur, cur ibi nubes apparet? Cur non magis soles, & sydera multiplicantur? Ad quid nubes in gloriæ ostensione? Ait Orig. hom. 3. in Matth. *Lucida nubes obumbrans eos, diuinorẽ, & splendiorem recompensationem exemplo suo demonstrabat eis futuram, quæ protegeret eos, & illuminaret.* Itaque in nube præmonstrabat illustrem protectionem, quam præstiturus erat eis, cũ in arena mundi pro Dei nomine persecutionem passi fuerint. Non enim sub tyrannorũ rabie, sub carnificum furore prorsus cadent, sed in ipsis persecutionum nubilis, Deo protegente tranquillum etiam videbunt, & serenum. Sic cum Iob in se dæmonum, malorũ omnium, & amicorum etiam phalanges cõcitatas cerneret; vt hinc à dæmone, hinc à morborum doloribus, illinc ab vxoris insipientia, à falso amicorum zelo morderetur, eò angustiæ deuenerat, vt vix vllus euadendi locus supereſſet. Quid tũc? Ait cap. 58. *Respondẽs autẽ dominus Iob de turbine dixit.* Græce autem legitur: *Dixit dominus Iob per procellam, & nubes.* Omnia creata erant Iobo procelloſa, & turbulẽta, ex hostibus, & amicis, & vxore procellæ ortæ iustum maxime diuexabant. Cur tu domine afflicto addis afflictionem? Cur adhuc in illum nubila cõglomeras? Cur nõ magis luce tua suffundis ærũnosum? Equidem præmittit dominus nubẽ, vt iam præsentem afferat protectionem, & tranquillum, serenumque aduenientem. Ait D. Method. in cat. Græca: *Vt Iobi res à tẽpestate ad serenam tranquillitatem ostenderet demigrasse. per nubes etiã dominus loquitur.* Afflicto suo Iobo, medijs persecutionum fluctibus iactato nubem præmittit dominum, quæ serenam tranquillitatem offerat, illustremque & claram Dei protectionem.

Interlin.

Matt. 17.

Origen.

D. Meth.

§. VII.

Perpetrata peccata nil prius ostendunt quam Deum vltorem.

ADhuc lapides in manus habebant rebelles Iudæi, quibus petebãt duces suos vtilia monentes, & ecce gloria Dei apparet, pronuntians supplicium illorum. Dicit namque: *Apparuit gloria domini super tectum fœderis, videntibus filijs Israel. Et dixit dominus ad Moysem: Feriam igitur eos pestilentia, &c.* Expẽde illud: *Videntibus illis*, quippè ipsi rebelles videbant, & audiebant Deum decernentem supplicia eorum. Nec miror, peccata enim perpetrata nil prius faciũt, quam ostendere Deum vltorem. Sic Iudæi post perpetratum facinus in Iesum, postquam illum viderunt in cruce mortuum; imò postquam sciuerunt in sepulchro fuisse depositum; anxie curant sepulchro adhibere custodes. Ait enim D. Matth. cap. 27. *Illi autem abeuntes munierunt sepulchrum, signantes lapides cum custodibus.* Quid times Iudæe de mortuo, quamuis resurgat? An times ne à rediuiuo veritatem docearis, quam repulisti toto corde? Cur ergo tan anxie sepulchrum custodis? Pulchrè ait D. Maxim. ser. 3. de Pasch. *Custodiebant ergo eum solicite in sepulchro, quia necesse illis erat eum iam non doctorem timere, sed iudicem.* Equidem perpetratum scelus in Dei filio vnam docebat timendam peccatorum vltionem. Tota illorum cura erat, vt sepulchrum custodiretur; nec id faciebant, quod timerent indè resurrecturum gentium doctorem, magistrum veritatis, mundi saluatorem, sed scelerum iudicem, & vindicatorem. Hoc vnum in illo cogitabant, & metue-

Matt.

D. Max.

metuebant, quod iudex esset, & vltor peccatorum, nec aliud prius in Deo ostendunt scelera hominum. Primum hominum peccatũ
Gen. 3. dum explicatur Gen. 3. ait: *Qui comedit, & aperti sunt oculi amborum.* Habebant antea, & oculos apertos, qualiter post peccatum dicũtur aperti oculi? Nempè dicuntur aperti, quia peccatum fecit, vt viderent, quæ antea non viderant, nimirum iratscẽtem Deum, & supplicium sumentem de peccatoribus.
Rupert. Ait Rup. lib. 3. in Gen. cap. 10. *Aperti sunt oculi amborum, verus vtrolique gemitus, Deus iratus, diabolus risu dilatatus, vterq; sexus ignominia percussus: & inter hæc omnia, reorum, & animi torquebantur, & oculi confundebantur.* Sic scelus admissum statim aperuit oculos, illis Deum iratum proponens, ridentem tortorem, flagellum ignominiæ; nec aliud prius peccatum ponit ob oculos peccatoris.
Gen. 4. Similiter Gen. 4 *Consurrexit Cain aduersus Abel fratrem suum, & interfecit eum. Et ait dominus ad Cain: Vbi est Abel frater tuus?* Mirabar, quod post inhumanum facinus dignaretur dominus miscere sermones cum Caino. Cur domine sic immediate ad eẽdem factam verba facis tanto reo? Cur non magis ab illo te abscondis? Cur tam cito illi ades, & interrogas de fratre? Spectat sane ad iudicis officium illa interrogatio, ideò non differtur, sed statim auditur post peccatum, cuius est nil prius facere sentiri, quam Deum vindicẽ
Eucher. iniquitatis. Ait enim Eucherius: *Non interrogat Cain dominus tanquam ignarus, sed tanquã index, qui rem puniat.* Ecce tibi post peccatum immediate auditur interrogatio, quæ Deum iudicem exhibeat, & punitorem peccati. Vt dicat D. Basil. Sel. orat. 4. *Cade fraBasil. Sel. tris aduersarium conscimisti tibi immortalem.* Hoc primum facit peccatum, vt Deus aduersarius, & vltor iniquitatis sentiatur.

§. VIII.

Præclari gubernatoris est optimis ministris non minorare dignitates.

NOn prius cogitat dominus de Israelitarum perditione, quam de Moysis cogitet exaltatione. Quippè simul ait: *Feriam eos pestilentia, atque consumam, te autem faciam principem super gentem magnam, & fortiorem, &c.* Et quid consequentiæ est, quod perditis Israelitis debeat Moyses in principẽ maioris, & præstantioris populi cooptari? Nonne liberum erat Deo perdere Israelitas, quin teneretur alium populum præstantiorem Moysi parare? Cur ergo sine hoc, mini-

me illud decernit? Pertinebat hoc ad præclari gubernatoris munus, ne immerenti ministro imminueret dignitatem. Quando enim Deus Opt. Max. fecerat Moysem principem Israelitarum, & ipse non factus fuerat indignus tanto principatu, nõ deceret, quod ereptis subditis, esset à munere deturbatus. Quod notans Oleaster, ait: *Considera etiã iuste, quod nunquam tibi dominus munus, quod dedit, auferret: nisi te ad aliquod maius seruaret.* Hoc Oleaster.
est diuinissimi, & perfectissimi gubernatoris, optimorum ministrorum dignitates potius augere, quam minorare. Hinc vbi rebellante Absalone in patrem vniuersus Israel etiam rebellauit, commissum prælium est & Absalon dedit perfidiæ suæ pœnas suspensus ab arbore. Quid tunc? Ait text. 1. Reg. 18. 1. Reg. 18
Cecinit autem Ioab buccina, & reuocauit populũ, ne persequeretur fugientem Israel, volens parcere multitudini. Ecce, vt mortuo tyranno, multitudinis Israeliticæ consulitur incolumitati. Sed cur Deus, qui adeò atrox facinus in Absalone vindicauit, non similiter fecit in Israelitis omnibus, qui cũ illo rebellauerant? Cautin hoc diuinus gubernator, ne percussis Israelitis Dauidis immerẽtis regnum minoraret, illumque relinqueret regia dignitate priuatum. Merito enim dicit D. Hisd. Pelus. Isid. Pel.
lib. 3. epist 219. *Absalon à diuina iustitia supplicio affectus est:: Qui autem eius partibus sese adiunxerant, pœnam non statim persoluerunt. Mœrorem enim cœpisset Dauid, subditis, imò, vt rectius loquar, regia dignitate orbatus.* Multũ minueretur dignitas regia Dauidi à Deo data, si Israelitæ rebelles perirent; ideò optimus gubernator Deus, cauit eo deducere Dauidem imminerẽtem, vt esset subditis orbatus, nec rem, sed nomen tantum haberet dignitatis. Spectat enim ad optimum gubernatorem, non minuere, sed augere ministrorum dignitates, quãdiu ipsi omnia præclara faciũt.

Num. 14. Et ait Moyses ad dominum; Vt audiant Ægyptij; de quorum medio eduxisti populũ istum, & habitatores terræ huius; qui audierunt; quod tu domine in populõ isto sis, & facie videaris ad faciem, & nubes tua protegat illos; & in columnã nubis præcedas eos per diem; & in columna nubis per noctem: quod occide-

ris tãtam multitudinem, quasi vnum hominem, & dicant: potuit introducere populum in terram, pro qua iurauerat; idcirco occidit eos in solitudine. Magnificetur ergo fortitudo domini, sicut iurasti dicens: Dominus patiens, & multæ misericordiæ, &c.

§. IX.

Præstantis Præsulis est minimè ad promotionem inhiare.

OMnibus his dictis nititur Moyses se in Israelitici populi principatu confirmare, nec transire ad aliud imperium præstantius. Quippè cum Deus vellet Israelem perdere, & Moysem promouere, vt populum, & præstantiorem, & maiorem haberet, fatus: *Faciam te in gentem magnam*; multa allegat Moyses, vt Deum in mentem magis Israelitis propitiam trahat. Quippè ait: *Audiant Ægyptij, &c.* quibus proponit ex tali decreto proditura mala, nimirum, quod male apud Ethnicos oleret, apud quos periclitaretur diuina fama, quod multa perderentur beneficia antiquitus Israeli collata. Sed cur Moyses tantus est in pacificando Deo, quando si nõ pacificaretur, posset ipse habere glorioſiorem principatum? Equidem præstantis animi vir semel præpositus Israeli, nihil supra hoc amat, nullam promotionem æstimat, sed intet primas oues mauult commotari. Ex quo D Chrysost. hom. 12 in Ioann. fatur: *Etenim Moyses cum à Iudæorum ingratitudine liberari posset, & alterius gentis potentiorem, longeque maiorem accipere principatum. Cum sanctus, & Dei seruus esset intimus, ne audire quidem id sustinuit, sed potius vnacũ eis, qui sibi semel crediti erant, perire, quàm sine illis saluus esse, & ad maiorem dignitatem assumi prætulit. Huius modi esse oportet, cui animarum cura commissa est. Est namq; absurdũ, vt prauorum filiorum pater nolit nisi eorũ, quos genuit pater appellari. Nos autem discipulos quotidie nunc hos, nunc illos mutemus.* Est hoc insitum parentibus naturalibus, quod nolint primos filios dimittere, vt accipiãt alios. Similiter, & debet esse intimum præstantibus prælatis, qui nolint oues semel acceptas prodi tioribus mutari. Et sanè in hoc maxime distinguntur nobiles prælati à seruilibus, qui aguntur vitiorum tyrannide, ij enim in hoc intenti sunt, vt acceptam dignitatem dimittant, & aspirent ad accipiẽdam aliam. Quos mirifice exprimebant Israelitæ cum sub Ægyptia seruitute operibus luti addicebantur. Ait enim Exod. 1. *Oderantq; filios Israel Ægyptij, & affligebant illudentes eis, & irridentes, atq; ad amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris luti, & lateris.* Expende quæso, quæ opera vocentur à diuino spiritu opera dura, nimirum, opera adeò ardua confictiẽdo lutei lateri, quibus operibus maxime Israelitæ premebantur. Et quidem si Israelitæ addicti essent marmoribus excauandis, cõtundendo calybi, non miraret quod dicerentur oppressi operibus duris; at quando luteis latetibus conficiendis instant cum in ijs duritiem operũ adeò diuinus spiritus exaggerat? Innuebat diuinus spiritus in ijs duritiem vitæ, qua misere premũtur homines sub ambitu dignitatum, quæ apprime exprimitur in forma lutei lateris. Proponitur enim in medio lignea forma; quæ luto impletur, & impleta non finitur sic esse, sed protinus vacuatur, vt rursus alio luto impleatur. Quid similius ambientibus dignitates propter lucra tẽporalia? Nũquam miseri quiescunt, sed cum primum, vt lateritia forma luto vnius dignitatis implentur, statim festinant vacuari, & alia impleri: quod quidem durissimum est vitæ genus. De quo D. Greg Nyssen. in vita Moysis, ait: *Quemadmodũ laterũ fictor aliud, atq; aliud lutum forme, qua latere figurat, imponit, adeò vt forma plena semper, & vacua semper luti dici possit, quoniam cum hoc receperit, atque firmauerit, nullus amplius vsus ipsius ad hoc est, sed ad aliud, ad quod vacua est. Sic appetendi vis, si quis eam his terrenis cupiditatibus replere studeat; & si quod cupit, assequatur, eoq; se repleat, vacua tamẽ semper est, cum ea, quæ habuit, respuat, & in aliud, atque aliud continue feratur. Nec finis miserrimi ardoris esse potest, nisi quis carnalẽ vitã repellat.* Sicine affliguntur sub ambitionis tyrannide, qui operibus lutidant operam; qui terrenis, & caducis inhiant bonis, nunquam quiescunt, sed vt laterum forma in perpetuo sunt motu, vt & vacuari, & impleri semper possint.

Exod. 1.

Chrysost.

Greg. Nyss.

§. X.

Præstantissima, & prorsus insuperabilis fortitudo in benefaciendo consistit.

DVm Moyses petit à Deo, vt abira, & vindicta sceleratorũ abstineat, merito addit

vt

vt suam potentiam, & fortitudinem magnificet, hoc est, magnam, & præstantem ostendat. Sed qualiter Deus suam ostendet magnam fortitudinem, nisi à vindictæ ferocia abstinendo; & mansuetudinem ostendendo? Sic enim ait: *Magnificetur ergo fortitudo domini, sicut iurasti dicens, Dominus patiens, & multa misericordia, &c.* Itaque dum dominus parcit reis, misericordiamque & bonitatem, & mansuetudinem prætendit, tunc magnam & præstantem ostendit potentiam suam. Non enim in perdendo, sed in benefaciendo maxima, & præstantissima fortitudo, & potestas consistit. Quod notans Psal. 79. ait: *Excita domine potentiam tuam; & veni, vt saluos faciasnos*: quasi enim iacet, & dormit diuina potentia dum in alijs occupatur, quã in hominibus saluandis. Hieron. legit: *Suscita fortitudinem tuam.* Chaldæus Maronitarũ habet: *Ostende præstantiam tuam, &c.* Quæ pulchre explicans Theodor ait: *Omnem tuã, inquit, potentiam move, nostram salutem tractans.* In perdendis sceleratis satis est, quod digitus Dei appareat; vel quod manus diuina extendatur, at in benefaciendo necesse est, vt omnis Dei potentia moueatur. Nullo enim sic tota Dei potentia ostenditur, quam vbi perdere nescia, solum intendit benefacere. Quis neget martyrum lauteatam fortitudinem? Sed huic par est fortitudo quæ occupatur in liberandis etiam iniuriantibus. Hinc dum mortem oppetit fortissimus Christi athleta Stephanus Actor. 7. inter lethales imbres lapidum *Positis genibus orabat dicens: Domine ne statuas illis hoc peccatum.* Cur in tam arduo conflictu, in quo res erat martyrij cum morte, vacauit bona hostibus suis precari? Sanè ostendebatur ab eadem fortitudine venire, & mortem conculcare, & hostibus veniã dare. Ait Eusseb. Gallicanus hom. de Stephano: *Dum proimpus Deo planus exorat, etiam de alieno peccato iustitiam suam cumulat, & coronam suam perfectã Christi humilitate multiplicat. Notum peristasit, quia partem, & opera martyris suscipit, qui odium malis debitum in generosi cordis benignitate calcauerit.* Eiusdem roboris facinora sunt, quod mortem calces, & quod abstineas à vindicta. Ille enim validissimus est, & fortissimis æquiparandus, qui nouit; nullum perdere, sed omnibus benefacere. Dauid paucis cum socijs delitescebat in spelunca; vbi infensissimum sibi hostem Saulem nactus, socios suum irruentes detinuit; fecitque vt inimicũ parcerent. Ait enim 1. Reg. 24. *Confregit Dauid viros suos sermonibus, & non permisit eos, vt consurgerent in Saulem* Expende illud, nimirum, *confregit viros suos, &c.* Sufficeret enim diuisse, quod non permisit illis perdere Saulem, cur maluit addere, quod illos prius sermonibus confregit? Ostendebat sanè & fortitudinẽ esse in benefaciendo, & in perdendo fragilitatem; quando, qui necem amabant confracti sunt sermonibus eius, qui beneficentiam, benignitatemque spirabat. Ait enim Chrysost. hom. 2. in Dauidem & Saul. Cum commemorasset verba, quibus Dauid abhorruit à cæde, subiecit: *Non permisit illis, vt surgerent, & occiderent Saul: Simul & illorum animos ad cædem promptos, & huius fortitudinem demorstrare volens.* Equidem in eo fragiles monstrabantur illi, & vel comminuendi habitu, quod ad cædẽ prompti erant, & ad inferenda mala, vt monstrabatur Dauid fortis, & validus dum nullum permittit inferri malum, sed ad benefaciendum paratur. Non est, mihi crede; in perdendo: sed in benefica mansuetudine fortitudo maxima. Quò spectans Prouer. 25. ait: *Lingua mollis confringit duritiam.* Alij ex Græco: *Sermo mollis confringit ossa.* Ex quo D. Chrysost. hom. 3. de Dauide & Saule monet: *Et tu igitur, si quando hostis incideris in manus tuas, ne illud spectа, quomodo illum vlciscaris, innumerisque conuitijs conspersum emittas, sed quomodo sanes, neque prius desistas omnia tum facere, tum pati, donec tua mansuetudine superes illius truculentiam. Nihil enim humanitate potentius, quod illud declarauit dicens. Sermo mollis confringit ossa* In sola mansuetudine, & lenitate, & beneficentia est vera fortitudo & potentia. Hinc 2 Reg. 23 *Hæc nomina fortium Dauid*, & cum fortissimi Dauidis duces nominatim ponantur, nulla Ioabi præstantissimi ducis fit mentio? Et cur Ioab cantatissimus dux inter Dauidis fortes non ponitur? Erat hic homo durus, immisericors, promptus, ad effusionem sanguinis etiam inproxis, quo merito à catalogo fortium expellitur. Ait Rup. lib. 2. in lib. Reg. cap. 37. *Porro Ioab interfecerat duos viros iustos, meliores se, Abner filium Ner principem militiæ Israel, & Amasa principem exercitus Iuda, & effuderat sanguinem belli in pace. Recte ergo in numero fortium Dauid non scriptus est.* Non pertinet ad fortitudinis censum, qui animo duro, & sanguinario est. Vnde Paulus Oros. lib. 5. cap. 23. post enumeratos plurimos tyrannos, qui varias prouincias vexarunt, sic finit: *Tamen fortis fide, ac viribus Hispania cum optimos, inuictissimosque reges Reipublicæ dederit, nullum vnquam tyrannorum ab initio vsque in hodiernum diem, vel de se editum misit, vel in se extrinsecus incurrentem viuum potentem ve dimisit.* Hæc duo notat in Hispania & gloriam fortitudinis; & oppositionem

Actor. 7. Eusseb. Rup. Pau. Oro. Psali 79. Chald. Theodor. Chrysost. 1. Reg. 24 4. Reg. 23

cum tyrannis: vt enim quis fortis est, sic alienus est ab animo sanguinario, & truci. Non aliter Titus apud Egesippum lib. 5. cap. 46. *Missus pater Vespesianus, qui in imperatos vos, Iudæi, posset se effundere; Galilæã circuibat, longinqua exurebat, vt vos deponeretis insolentiã, veniam postularetis. Ostendit virtutem, & cum vniuersos clausos teneret, Ægyptum petyt, vt inducias resipiscendi daret. Tam fortis in prælio fuit, vt per illum & Nero vinceret, per illum Nero hostibus videretur formidabilis.* Hoc mirum, quod Nero crudelissimus homo natus ad perdenda omnia potuerit victorijs gloriari, potuerit hostibus esse formidabilis. Sed non hęc illi acciderunt per fortitudinẽ suam, quæ nulla potest esse in animis sanguinarijs, sed per Vespesianum, qui homo ad parcendum, & benefaciendum erat paratior. Hic tantus in mansuetudine erga hostes, tam fortis fuit, vt per illum potuisset Nero fortis reputari. Egesipp.

Num. 14. Dimitte obsecro peccatum populi tui huius secundum magnitudinem misericordiæ tuæ, sicut propitius fuisti egredientibus de Ægypto vsque ad locum istum. Dixitque dominus: Dimisi iuxta verbum tuum. Viuo ego: & implebitur gloria mea vniuersa terra.

§ XI.

Beneficia præstita benefactorem trahunt in alia nouæ.

SApienter Moyses irato Deo opponit beneficia ab ipso profecta in populum, ex quo eductus fuerat à seruitute Ægyptiorum. Quippè ait: *Dimitte, obsecro, peccatum populi huius, sicut propitius fuisti egredientibus de Ægypto vsque ad locum istum.* Beneficiorum præstitorum machinam opponit, vt Deum emolliat, & quidem validissima machina est, quæ de beneficijs datis fit, vt trahat benefactorẽ in alia noua. Dauid post multa præstita Sauli obsequia, inuenit tandem ingratissimum hominum solum in spelunca valde obscura, quem cum impune percutere posset, maluit parcere, laciniam tamen clamydis abscidit; qua sumpta post regem egreditur, & à tergo clamans testabatur misericordiam, quam fecerat. Ad hæc Saul attonitus, ait 1. Reg. 24. *Nunquid vox tua hæc est fili Dauid?* Vbi tantam sibi misericordiam factam tunc temporis audit; agnoscit vocem Dauidis esse. Et cur agnoscit esse vocem Dauidis, quæ sibi infensissimo hosti vitam denuo datam asserebat? Sapienter equidem in nouo hoc beneficio agnoscitur Dauidis vox; non enim posset esse vox adeò benefica, nisi illa quæ ab innumeris ante datis beneficijs in hoc traheretur. Sola enim beneficia ante præstita potuissent facere, vt hoc tantum denuo exhiberetur. Vnde D. Chrysost. hom. 3. de Dauide & Saule ait: *Agnoscens Saul vocem Dauidis, ait: Vox tua ista fili Dauid. Quænam ista? Quæ Goliath dejecit, quæ ciuitatem periculis eripuit, quæ cunctos in seruitutis, & mortis periculo constitutos in libertatem restituit, & in tuto constituit; quæ Saulis furorem sedauerat, quæ multa, magnaque beneficia in eum contulerat.* Et plane, nisi quæ de tot beneficijs ante collatis veniret vox non posset denuo in immerentem, & inuirum hominem sic benefica existere. Solent enim de primis beneficijs oriri secunda. Hinc Ioan. 9. vt Iesus videt cæcum à natiuitate, *expuit in terram, & fecit lutum ex sputo, liniuit lutum super oculos eius.* Nec cæcus petit visum, vt alij solebant, nec alius aliquis intercessor affuit, sed ipse dominus ex se manus luto faciendo adhibuit. Vnde autem motæ sunt manus diuinæ, vt se immiscerent luto ad præstandum homini visum? Iam antea idem præstiterant beneficium formando homini, ne miremur, quod de primo præstito veniant ad secundum. Ait D. Irinæus lib. 5. cap. 15. *Et qui cæcus fuerat à natiuitate, iam non per sermonem, sed per operationem præstitit visum, vt ostenderet manum Dei, eam quæ ab initio plasmauit hominem, vt manifestarentur opera Dei.* Et nullo clarius ostenderetur diuina manus primi auctrix beneficij in formando homine, quam dum accedit ad secundũ. Semper enim beneficus animus de primis venit ad præstanda secunda. Hinc Dauid Psal. 118. aiebat: *Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me: da mihi intellectum vt discam mandata tua.* Prius proponit, vt vitam, & substantiam acceperit à Deo, & statim subijcit: *Da mihi intellectum*, &c. ex eo enim quod semel; & tertiam iuuerit dominus, pro certo habet, quod & dabit denuo. Ait ibi D. Ambr. 10. *Magne commendationis exordio vsus est, vt opus Dei esse se diceret, quo facilius circa operis sui gratiam fauor inclinaretur authoris. Grandis enim prærogatiua est in rebus humanis, vt aliquis operibus, & beneficijs famem suis,* Num. 14. 1. Reg. 24. Chrysost. Ioan. 9. D. Irin. Psal. 118 D. Amb.

ſuis, ne videatur abrogare, quod ipſe donauit. Nullus amat beneficia ſua perdi; ſed illa fouere, quo ad poteſt, contendit, etiam ſi adhoc noua præſtare neceſſum fuerit. Quo adduco dicta tom 2 in Euangel. lib. 6. cap. 3. §. 20. Adeo enim morale eſt, quod prima dona nouis debeant foueri, vt de contrario, quaſi de re inſolita queratur Iob cap. 10. *Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me totum in circuitu, & ſis repente præcipitas me?* Non equidem viſum, nec auditum, quod manus aſſuetæ benefacere, ſe ſuis primis operibus negent, imo ex quo iam cæperunt præſtare, ſemper præſtabunt. Vt in ſimilem ſententiam dicat D. Amb. vbi ſupra: *In adiumentũ accingere, qui accinctus es, vt crearet.* Petũt prima beneficia ſequentia; & nequit manus aſſueta benefacere ceſſare. Vbi noſter dicit Iſaiæ, c. 63. *Angelus faciei eius ſaluauit eos, in dilectione ſua, & in in dulgẽtia ſua ipſe redemit eos, & portauit eos, & eleuauit eos cunctis diebus ſæculi* Septuaginta in rem præſentem expreſsius poſuerunt: *Non legatus, neque Angelus, ſed ipſe dominus ſaluauit eos: eo quod diligeret eos, & parceret eis, ipſe redemit eos, ſuſcepit, enexit.* Expende ab illis: *Eo quod, &c.* quippè eo quod ſemel illis ſe gratioſum exhibuit, quaſi inde non potuit non illos redimere à malis, non illos portare brachijs, nouisque beneficijs cumulare.

Iob. 10.

D. Amb.

Iſaiæ 63.

§. XII.

Super omnes externas glorias eſt illa, quam acquiris, hoſtibus tuis parcens.

ADhuc indigni, adhuc nullum pœnitentiæ ſignum ediderant rebelles, & iam dominus à pœna illis decreta abſtinet, aiens: *Dimiſi, iuxta verbum tuum.* Cur domine non magis cohibes tuam benignitatem? Cur non expectas, vt ipſi ſe agnoſcant, vt pœnitentiã agant? Cur immerentibus, & impœnitentibus ita parcis? Ipſe ait. *Viuo ego, & implebitur gloriâ meâ vniuerſa terra.* Parcit immerentibus, ſua gloria vniuerſas mundi glorias euacuans, nil enim eſt tam glorioſum, vt ſi hoſtibus tuis, inimicis tuis parcas. Dauid nactus Saulem ſibi infenſiſsimum hoſtem inermem in ſpelunca, eius vitæ pepercit, ſolam chlamydis partem ſcidit, qua ſumpta poſt Saulem de ſpelunca exiuit. Ait enim textus. 1. Reg. 24. *Porro Saul exurgens de ſpelunca, pergebat cæpto itinere. Surrexit autem Dauid poſt eum, & egreſſus de ſpelunca clamauit poſt tergum Saul dicens: Domine mi rex.* Qui antea nec mutire audebat, ſed longe à Saule fugiebat, modo audet clamare. Cur Dauid ſic coram potentiſsimo rege tibi aduerſario clamas? Proſtrato Philiſtheo, & adducto Sauli capite, non dicebaris clamorem vllum emiſsiſſe, imò nec aperuiſſe labia, & modo audes clamare? Quid magnũ peregiſti, quod poſsit tantos tibi ſpiritus miniſtrare? Veniens à deuicto Philiſthæo tacet Dauid, egreſſus autem modo ab ſpelunca clamat, vt, qui hoſtis vitæ parcens glorioſiorẽ triumphum reportarat. Ait D. Chryſoſt. hom. 3 de Dauide, & Saule: *Egreſſus eſt poſt Saulem Dauid, liberis deinceps oculis cælum intuens, actunc temporis magis exultans, quam cum Goliath deiecisſet, at barbari caput amputaſſet. Siquidem hæc illâ magnificentior erat victoria, hæc magnificentiora ſpolia, hæc præda illuſtrior, hoc glorioſius trophæum.* Equidem poſt veniam datam hoſti, non arctatur Dauid in ſpelunca, nec eius lingua hæret palato, ſed in omnẽ terram exiuit eius ſonus, vt qui vna hac gloria vniuerſas mundiales ſuperaret. Hinc Dauidis facinoribus in parcendo numeratis, poſt Saulis mortem, poſt ipſius Dauidis planctum, ait textus 2 Reg. cap. 2. *Igitur poſt hæc conſuluit Dauid dominum dicens, Num aſcendam in vnam de ciuitatibus Iuda? Et ait dominus ad eum, Aſcende. Dixitque Dauid, Quo aſcendam? Et reſpondit ei: In Hebron. Aſcendit ergo Dauid: Veneruntque viri Iuda, & vnxerunt ibi Dauid, vt regnaret ſuper domum Iuda, &c.* Expende illud: *Igitur poſt hæc, &c.* nimirum, poſt quam Saul decubuit, cui toties Dauid pepercerat, poſtquam ipſe Dauid hoſtis ſui funus lacrymis proſecutus fuerat, aſcendit in Hebron, ibique vnctus fuit in regem. Et quando de illius aſcenſione ad regnum locuturus erat, cur neceſſum fuit annotare quæ antecesſerant in Dauide reſpectu Saulis? Nullis potuiſſet clarius eius gloriæ affigere argumentum, quam dum oſtenderet, quod de tanta miſericordia in hoſtes ad regnum aſcendiſſet. Ex quo D. Chryſoſt. vbi ſupra in fine ait: *En hic noſter Dauid, etiam regnum adeptus eſt, nec tamen inquinauit cæde manus, ſed dextram habens puram, ſic corona redimitus eſt, ſic ad thronum aſcendit, honeſti nominis argumentum geſtans purpura, ac diademate magnificentius, videlicet, quod hoſti peperciſſet, quod eumdem extinctum luxiſſet.* Sanè magnificentius regno argumentum honeſti nominis, glorioſæ famæ eſt, quod quis in hoſtes etiam potuit eſſe beneficus.

1. Reg. 24

2. Reg. 2.

Chryſoſt.

(*)

Num. 14. Attamen omnes homines, qui viderunt maiestatem meam, & signa, quæ feci in Ægypto, & in solitudine, & tentauerunt me iam per decem vices, nec obedierunt voci meæ, non videbunt terràm pro qua iuraui patribus eorum, nec quisquam ex illis, qui detraxit mihi, intuebitur eam. Seruum meum Caleb, qui plenus alio spiritu secutus est me, inducam in terram hanc, quam circuiuit, &c.

§. XIII.

In malis filijs adhuc suus honor bonis parentibus manet.

DVm filios pessimos damnat dominus, simul & honorifice meminit eorum patres dicens: *Nõ videbunt terram, pro qua iurauí patribus eorum.* Quid necessum fuit meminisse in præsenti obligationem, qua se iuramento obstrinxerat patribus? Cur negãs promissa filijs malis, non magis dissimulat, quod patribus eorũ iurauerat? Imò tũc magis se patribus obstrictum fatetur, cum filios damnat, mauult enim ostendere, quam semper suus honor maneat bonis parentibus, etiam dum filij pessimi vapulant. De Iesu *Ioan.* 4. Domino ait Ioan. cap. 4. *Reliquit Iudæam, & abyt iterum in Galilæam, Oportebat autem eum transire per Samariam. Venit ergo in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar: iuxta prædium, quod dedit Iacob filio suo Ioseph. Erat autem ibi fons Iacob. Iesus autem fatigatus exitinere, sedebat sic supra fontem.* Ecce tibi vt abijciens Iesus sibi infensissimam Iudæorum nationem, & pergens ad gentes, adhuc sedet supra fontẽ Iacob in Samaria positum. Cur domine, & cum Iudæis non simul abijcis Iacob patrem eorum? Cur non tibi caues à parente eorum, qui adeò erant tibi suspecti, & inuisi? Erant sanè Iudæi pessimi, & inuisi Deo, sed eorum pater Iacob erat optimus, ideo illos despiciens dominus, huius prædium honorat, ostendens, quam maneat honor parentibus bonis, etiam in filijs non bonis. Ait D. Cyril. Alex. lib. 2. in Ioan. cap. *D. Cyril.* 78. *Cum à terminis Iudæorum exisset, alienigenarum regionem ingressus Iesus super fontem Iacob sedebat: vt significaret, quamuis Iudæorum genere relicto, in gentes abiuraßit veritas, non tamen honor, & dignitas patrum decidet, sed crescet potius, quasi rigibus aquis Christi irrigata.* In summo supplicio, & abiectione pessimorum Iudæorum, non decidet, non obscurabitur gloria patrum eorum, sed potius crescit is enim est Deus, qui facit, vt etiam in malis filijs suus honor, & gloria bonis parentibus maneat. Hinc narrans scriptura Gen. 6. initium corruptelæ humanæ, proponensque primos naturæ corruptores ait: *Videntes filij Dei filias hominum, quod essent pulchræ, acceperunt sibi vxores, &c.* Scio filios sanctissimi Sethi filios Dei vocari, sed illud mihi facit quæstionem non paruam, cur nunc præcipue cum libidinosi, cum voluptatum cœno se tradunt adhuc filij Dei vocantur? Ait D. Chrysost. apud Lyppom. *Chrysost.* *Vocati sunt filij Dei in scripturis, eo quod eorum parentes Dei virtutes imitati sunt.* Et quidem vocabantur hi filij Dei, vt ex tali nomine parentum eorum fulgeret gratia, qua diuinas virtutes fuerant æmulati. Ne miremur, quod vel delapsi in ipsam vitiorum sentinam, adhuc retineant vocabulum, quo eorum parentum gloria coruscabat. Semper enim bonorum parentum gloria incorrupta manet, etiam in filijs sceleratis. Pro quo illud etiam est notandum, quod textus addit Gen. 6. fatus; *Gygantes erant super terram in* *Gen. 6.* *diebus illis. Postquam enim ingressi sunt filij Dei ad filias hominum, illaque genuerant, isti sunt potentes à sæculo, viri famosi.* Ecce tibi ex nefario conubitu filiorum Sethi cum filiabus Caini, nascuntur Gygantes, hoc est, viri corporis magnitudine, & præstantia cæteros superantes, qui horrendis facinoribus suis extremam orbi ruinam acceleraunt. Sed cur Deus hominibus ijs adeo feris, adeo malis subdit tantam corporis præstantiam, nisi vt illa medijs criminibus suis auitam virtutem, sanctitatemque omnibus ostentarent? Aiebat enim D. Cæsarius Nazianzeni frater *Nazian.* alio datus dialog. 1. *Reste filij Sethi, & Enoti, filij Dei intelligendi sunt, qui per libidinem capti ad filias Caini ingressi sunt, ex quorum mutua contaminatione nuptiali educti sunt gygantes propter iustitiam quidem Sethi robusti, propter Cainum mali.* Itaque vt malum auum Cainum nepotum mores notabant; sic illorum corporis præstantia bonum auum Sethum prædicabat: in pessimorumque hominum

minum corpore erat excellens aliquid, quo Deus optimos illorum quos honorabat.

§. XIIII.

Timor Dei non sinit esse alios timores.

ET tot millibus vnus Caleb in præsenti dicitur introducēdus in terram promissam; introducendus, inquam dicitur, quia meticulosis alijs exploratoribus, non assentitus est, sed plenus alio spiritu secutus est Deum. Quippè ait: *Seruum meum Caleb, qui plenus alio spiritu secutus est me, inducam, &c.* Non explicat, quo spiritu sit plenus Caleb, sed tantum ait plenum fuisse alio spiritu Quo alio spiritu? Nimirum alio timoris spiritu, sic enim pulchra comparatione illum à timidis exploratoribus discernit. Et hos, & hunc spiritus timoris tenebat. Sed longe alius erat timor Calebi, à timore exploratorum: timor enim Calebi erat timor Dei, qui sic humana corda replet, vt omnes alios timores expellat. Cui explicationi fauet Chaldæus Complutensis fatus: *Seruum autem meum Calebum, eo quod fuit cum eo alius spiritus, & perfecte secutus est timorem meum, introducam, &c.* Equidem illi timore seruili & humano omnia metuebāt, præter Deum; at Caleb perfecte secutus timorem Dei illo plenus, nihil aliorum timorum admittebat, nihil, quod sperari posset, requirebat. Sic enim replet corda humana timor Dei. Hinc Psal. 13 Psal. 13 *Contritio, & infelicitas in vijs eorum, & viam pacis non cognouerunt: non est timor Dei ante oculos eorum.* Quibus non erat timor Dei ob oculos, in nulla via pacem videbant, vbique bella timebant, & contritionem, & infelicissimos euentus. E contra Isaias 11 Isaias cap. 11. *Requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus consilij, & fortitudinis, spiritus scientiæ, & pietatis, & replebit eum spiritus timoris domini.* Alij spiritus requiescunt in homine, sed spiritus timoris sic hominem replet, vt nihil contrarij admittat. Ex quo pulchre Orig. lib 3 in cap. 3. Epist. ad Rom inquit: *Opus ergo grande est, & magnificum semper habere ante oculos cordis timorem Dei: illum timorem, qui repleuit virgam, quæ surrexit de radice Iesse, & florem, qui de radice eius surrexit. In tantum autem perfectum reddit hominem Dei timor, vt cui sit, nihil desit, vt propheta dicat. Quia nihil deest timentibus Deum.* Tantus timoris diuini spiritu repleti nihil requiruntur, quo possint egere; nihil admittunt, quo possint metuere. Qui enim Dei timore munitur facile à se omnes alios timores expellit. Ait enim Ioan. 1. epist. 4. *Perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor pœnam habet.* Ioan. 1. Sed quando timoris spiritus à Deo veniat; vt animam prorsus repleat, quomodo dicitur timor per charitatem expelli? Est timor seruilis, qui temporalia damna meruit; & est timor filialis; qui Deum vt amantissimum parentem solum nouit timere. Hic timor charitatis est perfectio, & hic sic animam replet, vt molestos omnes alios timores expellat. Quò spectans Cassian. collat. 11. cap. 13. ait: *Dixerat, Replebit eum spiritus timoris domini. Tanta enim vbertatis eius est magnitudo, vt quem semel sua virtute possederit, non partem sed totam eius occupet mentem. Nec immerito, illo enim, quæ nunquam excidit, cohærens charitati, non solum replet, sed etiam perpetua, & inseparabili eum, possidet ingitate, nullis lætitijs, nullis oblectationibus imminutus.* Cassian. Sic ibi timor occupat mentem, vt nullum relinquat locum alijs molestis. Hinc Paul. 1. Cor. 2. *Ego in infirmitate, & timore, & tremore multo fui apud vos.* 1. Cor. 2. Nec crediderim Paulum seruili cruciari timore, sed filiali impleri. At cur hunc exhibebat timorem? Ait D. Amb. Psal. 118 ser. 11. *In infirmitate veniebat, vt alios saluos faceret, & fortiores in timore, & tremore: vt timentes nihil metuerent nisi dominum, &c.* D. Amb. Psal. 118 Expende illa: *Vt timentes nihil metuerent*, timor enim filialis Dei omnes alios excludit timores.

Numer. 14. Crās mouete castra, & reuertimini in solitudinem per viam maris rubri. Locutusque est dominus ad Moysem, & Aaron, dicens: Vsquequo multitudo hæc pessima murmurat contra me? Querelas filiorum Israel audiui. Dic ergo eis: Viuo ego: sicut locuti estis audiente me, sic faciam vobis. In solitudine hac iacebunt cadauera vestra. Omnes, qui numerati estis à viginti annis

nis & supra, & murmuraſtis contra me non intrabitis terram præter Caleb filium Iephone, & Ioſue filium Nun::: Paruulos autem veſtros de quibus dixiſtis, quod prædæ hoſtibus forent, introducam, &c.

§. XV.

Caue ne erroribus aſſueſcas, quæ te vel progredientem ad virtutes regredi facient, & perire.

QVi prope terram lacte, & melle manantem erant, mouere caſtra mandantur, & reuertere in ſterilem ſolitudinem, ſic ait: *Cras mouete caſtra, & reuertimini in ſolitudinem.* Hoc timendum eſt omnibus, qui ſeſe aſſueſcunt vitijs, vt licet aliquanto proficiant ad virtutum fructus, tandem per conſuetudinem priſtinam non liceat ad finem venire, ſed cogantur regredi in vitia, ibique omni priuati fructu perire. Egreſſus fuerat Loth è Sodomis cũ vxore, & filiabus; tamque Loth, quàm vxor flammantis ſupplicij immunes progrediebantur in ſalutis via. Propè erat Segor ciuitas aſsignata illorum refugio. Quid tunc? Ait Gen. 19. *Reſpiciens vxor eius poſt ſe verſa eſt in ſtatuam ſalis.* Non Loth reſpexit, nec viragines filiæ, ſed vxor reſpexit, & in ſterilem, infrugiferamque ſalis ſtatuam conuerſa non peruenit ad vrbem, manſit in via. Et cur non Loth, ſed vxor & reſpicit poſt ſe, & ſterileſcit? Ait Elias Cretenſis in orationem 1. Nazian. aduerſus Iulianum: *Mulier imbecillem, & ignauam mentem deſignat, corpuſque voluptatibus fractum, & debilitatum: quod & ſi quandoquidem ab ijs abſcedere potuerit, tamen per reditum ad vitium prorſus inutile redditur.* Sic pectus per varias voluptates, & vitia fractum, & longa illarum conſuetudine debilitatum cum fuerit, non multo æſtimandum, quod aliquando à vitijs abſcedat, progreſſus in virtute faciat, hinc enim facile ſolet ad priſtina reuocari, infrugiferumque ibi, & ſterilem reddere animum. Dicebat Dominus Ioan. 8. *Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Seruus autem non manet in domo in æternum, filius manet in æternum.* Vide notionem ſerui peccati; ſeruorum eſt ad domum peruenire, in domo manere aliquamdiu, ſed in domo æternum permanere, id minimè eſt ſeruis datum, ſed filijs. Similiter, ſeruus peccati ad domum Dei appropinquat, in ea verſatur, at minimè in ea æternum manet, ſed tandem abea exire cogitur, & ad ſua remeare. At quis eſt iſte ſeruus peccati, qui à domo Dei, in qua erat, remeat ad ſua? Seruus eſt peccati, quicumque facit peccatum? Sed ſpeciali titulo ſeruus eſt qui longa conſuetudine ſeſe voluptatibus, vitijſque tradit, is adeo addictus ſeruituti vitiorum, & ſi in domo Dei eſſe videatur, non putes, quod ibi maneat, ſed quam primum ad ſua remeabit. Ait D. Cyril. Alex. lib. 6. in Ioan. cap. 2. *Porrò non æſtimet quiſquam ſeruum peccat-hominem appellari, qui peccet, (non enim eſt homo, qui non peccet, & ſepties in die cadit iuſtus), ſed quia permanet in peccato, & ex inueterata peccandi conſuetudine, funibus peccatorum ſuorum conſtringitur, quibus ad finem vſque vitæ perſeuerat irretitus. Et in nulla Dei domo ſeruus peccati manere comprobatur, &c.* Non quicumque peccat, eſt hoc ſpeciali iure ſeruus peccati, ſed qui peccat conſuetudine vitiorum larga, is ergo peccati ſeruus, quantumvis domum Dei intret, quantumuis in ea progreſſus faciat, non ibi manet, ſed inde funibus peccatorum extrahitur, quibus perpetuo irretitus hæret in ſalebra. D. Cyril.

§. XVI.

Ille in domino glorioſe triumphat, qui multitudinis nouit contemnere verba.

ETot millibus populorum duo tantum reſeruantur ingreſſuri in terram promiſſam; dicit enim: *Omnes qui numerati eſtis, a viginti annis, & ſupra, & murmuraſtis contra me, non intrabitis in terram, ſuper quam leuaui manum meam, vt habitare vos facerem, præter Caleb filium Iephone, & Ioſue filium Nun.* Soli Caleb, & Ioſue terram promiſſam tenent; non alij innumeri principes, non populares, & quod mireris magis, non Moyſes, non Aaron. Sic enim dicebat Moyſes ipſe Deuth. 1. *Non videbit quiſquam de hominibus generationis huius peſsimæ terram bonam:: præter Caleb filium Iephone:: Nec miranda* Deuth. 1.

vendam indignitio in populum, cum mihi quoque vratus dominus propter vos dixerit: Neque tu ingredieris illuc. Et cur dimissis tot hominibus, dimisso Moyse, & Aaron, vnus Caleb, vnus Iosue admittitur in terram promissam? Quid fecerunt ij, plusquam Moyses plusquã Aaron, propter quod mereãtur gloriõse de triumphatis hostibus terram introire? Post multitudinis murmur relatum dicebat textus supra. *Quo audito Moyses, & Aaron ceciderunt proni in terram coram omni multitudine filiorum Israel. At vero Iosue filius Nun, & Caleb filius Iephone, sciderunt vestimenta sua, & ad omnem multitudinem filiorum Israel locuti sunt. Terra, quam circuiuimus, valde bona est, &c.* Non mutiunt Moyses, & Aaron coram murmurante multitudine; sed eadunt coram illa, at Caleb, & Iosue nihili facientes multitudinis murmur, imperterriti prædicant bonitatem terræ promissæ. Ne mireris, quod ij qui nihili faciunt multitudinis murmur, præ omnibus alijs apud Deũ triũphent. Sane & Latroni secum crucifixo dicebat Dominus Luc. 23. *Hodie mecum eris in paradiso.* Nil tale Petrus audiuit sibi dictũ; & Petrus qui tanta ardebat charitate in magistrum. Et cur, quod non datur Petro, vt tunc in paradisum intret, latroni vni conceditur? Ait D. Chrysost. ser. de latrone: *Petrus discipulus puellæ vilissimæ minas tolerare non potuit: & latro suspensus, vndique populum circumstantem despiciens, oculis fidei cœlorum dominum pura mente cognouit, &c.* Expende illud: *populum circũstãtem despicies*: erat quippe tota populi multitudo circumfusa iuxta crucem domini, illi illudens, probraque multa, & maledicta congerens in illum, at latro contra multitudinis voces, eas despiciens, ac pro nihilo ducens veras crucifixi æstimabat diuitias, ad easque totus ibat. Quid mirum, si datur paradisus tunc latroni, & non Petro; quando Petrus vnius voces puellæ non tulit, latro autem se se opposuit vocibus multitudinis pro crucifixo? Talis est præstantissimus ille Onager, de quo ait Iob cap. 39. *Quis dimisit Onagrum liberũ, & vincula eius, quis soluit? Cui dedi in solitudine domum, & tabernacula eius in terra salsuginis. Contemnit multitudinem ciuitatis, clamorem exactoris nõ audit. Circumspicit mõtes pascua sua, & virẽtia quæque perquirit.* Ecce tibi non Onager, sed homo, qui spiritu viuit, vt malunt Olympiod. & Nilus in cat. Græca, cui sane in prõptu sunt cælestia pascua, terra viuentium, florida æternitatis prata. Sed quid pro tãtis bonis egit? Ait textus: *Contemnit multitudinẽ ciuitatis.* Vbi D. Gregor. lib. 30. Moral. cap 12. *Cum paucis namque ingredi angustam portam desiderat: non cum multis lata itinera appetit, quæ ad interitum ducunt. Et recta consideratione accepta imaginis, sequi vulgi multitudinem, dedignatur.* Sic qui vero spiritu viuit, cui æterna pascua adscribuntur, quem vocat terra viuentium, is nihili facit, quod multitudo dicat, imo eius inhærere vestigijs maxime cauit. Et cur non caueat hærere multitudinis vestigijs, quando audit Cant. 1. *Si ignoraste, opulcherrima mulierum, egredere, & abi post vestigia gregum tuorum & pasce hædos tuos, &c?* Se ignoranti animæ datur, quod vestigijs multitudinis hęreat, ex quo illud habet, quod nõ agnos, sed hædos reprobationis pascat. Ait D Greg. supra. *Egressa abit post vestigia gregum: quia sua interna deserens, sequitur exempla populorum. Neciam agnos, sed hædos pascit, qui nutrire pranos motus carnis intendit.* Sic hæret, qui nescit contemnere multitudinem.

Luc. 23.

Iob 39.

Greg.

Cant. 1.

Gregor.

§. XVII

Scelerum castigationem sequitur innocentia & simplicitas infantilis.

DVo asserit in præsenti dominus, quod sceleratos adultos morte puniet, & quod paruulus eorum in terram promissionis introducet. Sic enim dicit: *Paruulos autem vestros introducam, vt videant terram, &c.* Et cur post sceleratorum supplicia paruuli introducantur, qui terræ promissæ possessionem videant? Equidem ostendebatur, quod post castigationem culparum, infantilis innocentia debeat requiri, quæ regnum cælorum possit pertingere. Quo spectans Procopius in Glossa ait: *Sunn interitum prædixerunt dicentes, vtinam in deserto hoc essemus mortui, quorum filij imago sunt eius, quod dictum est: Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut pueruli isti non ingrediemini in regnum cælorum.* Equidem post denuntiatam mortem sceleratorum, restabãt filij eorũ paruuli, qui ad terram promissionis peruenirent, iam tunc prænuntiantes, quod post conuersionem, & culparum castigationem, debeat infantilis innocentia requiri, quæ regnum cælorum obtineat. Nascente Iesu audio angelos cantantes Luc. 1. *Inter ra pax hominibus*; nec dubium est natum esse Iesum cum pace frueretur imperium Romanum; obseratis Iani portis, quam similem

Procopi

Luc. 1.

pacem requirebat Isaias post Iesu mortem, & in cœlos ascensionem, ait enim cap. 57.
Isai. 57. *Veniat pax, requiescat in cubili suo, &c.* Et cur post Ascensionem domini in cœlos veniret iterum pax, quæ fuerat in eius natiuitate? Post ascensionem Christi incepta est Iudæorum sceleratorum vindicta, quæ quadragessimo anno cõsummata destructis Iudæis per Vespesianum, & Titum ostendit iterum pacem, Iani obseratis valuis, vt vindicta sceleratorum correspondens honori dominicæ natiuitatis, moneat omnes, quam post culparum castigationem debeat vita hominis respondere innocentiæ infantili, & simplicitati. Accipite Paulum Orosium lib 7. cap. 9.
Pan. Oro. fantem de Tito, & Vespesiano: *Qui continuo sinito bello, omnibus bellis, ac tumultibus domi, foris ve compressis pacem totius orbis pranuatianerunt, & Ianum geminum obseratis cohæreri claustris, seuto demum ipsi pòst urbem condam cersuerunt. Iure enim idem honos vltiori passionis Domini impensus est, qui etiam natiuitati fuerat attributus.* Ecce tibi vltio sceleratorũ & natiuitas Saluatoris sibi correspondent, & assimilantur in honore pacis, vt discas post culparum castigationem, quam debeas assimilari infantiæ saluatoris, & esso sicut paruulus ille, quo possis obtinere regna cælorum. Quò respiciens Petrus dicebat
Actor. 2. Actor. 2 peccatoribus: *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum, &c.* Monebat prius castigationem scelerum, & deinde renascentiam ex aqua, & spiritu sancto, vt sic infantilem assumerent innocentiam, vt nihil de pristinis habeant vetustatibus. In quo erit hominis fœlicitas, & beatitudo humana, vt dicat D. Zeno
D. Zeno. no serm. 26 post baptismum: *Beatus est semper, qui meminit, quod renatus est: beatior, qui non meminerit fuisse antè, quam renatus sit; beatissimus, qui infantiam suam prouentu temporis non mutauerit* Tota fœlicitas est hominis adulti, quod post castigatas pœnitentia culpas, eam infantis innocentiam induat, quam non exuat temporis diuturnitate.

Numer. 14. Quadraginta annis recipietis iniquitates vestras, & scietis vltionem meam, quoniam sicut locutus sum, ita faciam omni multitudini huic pessimæ, quæ conspirexit aduersum me: in solitudine hac deficiet, & morietur. Igitur omnes viri, quos miserat Moyses, ad contemplandam terram, & qui reuersi murmurare fecerunt contra eum omnem multitudinem, detrahentes terræ, quòd esset mala, mortui sunt, atque percussi in conspectu domini. Iosue autem filius Nun, & Caleb filius Iephone vixerun ex omnibus, &c.

§. XVII.

Calamitosis hominibus grauior pœna accumulatur ex vnius seruata salute.

MAgna erat Israelitarum calamitas, quòd omnes adulti in solitudine perirent, quod exploratores statim morti occumberent, perfidiæ pœnas dantes. Sed accipite aliud in calamitate maius, nimirum, quod pereuntibus cunctis Iosue vnus, & vnus Caleb vixerunt. Quippe habes *Iosue autem filius Nun, & Caleb filius Iephone vixerunt ex omnibus, &c.* De tot milliaribus extinctis vnus, aut duo euadunt, qui calamitosis dolorem augeant. Paulus enim
Oros. Orosius lib. 2. cap. 5. bellum infelix Romanorum cum Veientibus tractans ait: *Cum Fabij vere clarissima lumina Romani status speciale sibi aduersus Veientes decerni bellum expetiuissent, spem temerè sumptæ expeditionis primis successibus firmauerunt: deinde inducti in insidias, circumuentique ab hostibus, omnes ibidem trucidati sunt, vno tantum ad enuntiandam cladem reseruato, vt miserius audiret patria perditos, quam perdidisset.* Reseruabatur vnus è tot trucidatis, qui cladem relatus miseriam augeret, & calamitatem. Nunquam enim vnus reseruatus aliud facit, quam calamitõsis dolorem addere, vt quoties auditur, quoties conspicitur, acerbissime renouetur totius tragediæ repræsentatio. Dicebat ille nuntius Iob cap.
Iob 1. 1. *Filijs tuis, & filiabus vescentibus, & bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti,*

nil, repente ventus vehemens irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt; & effugi ego solus, vt nuntiarem tibi: Sane posset nuntius iste esse de extraneis, qui videns è turo cladem, eam nuntiabat, sed non eligitur nisi domesticus, qui in eodem periculo exstitisset, & sub eodem tecto fuisset, ex cuius tamen ruina solus euaderet. Et cur eligitur nõ extraneus, sed domesticus, sed ejusdem periculi particeps, qui cladem euaserat? Faciebat hoc ad maximum augmẽtum calamitatis, vt vnus seruatus illa nõ renuntiaret.

Chrysost. Ait D Chrysost. in cat. Græca: *Illud enim, seruatus sum ego in aliis quidem quidpiam fortasse valeat ad obtundendam animi ægritudinem hic autem angeat multo magis. Quando quidem decedentibus liberis solus qui nuntium afferret superauit.* Solet equidem cum alius extraneus nuntiat, nõ ita pungere animum; at cum is nuntiat, qui cum calamitosis fuerit, eorumque hæserit lateri, qui nihominus vnus euasit, tunc in eius verbis, & conspectu vehementer angẽtur calamitates. Nec solũ augetur calamitas, sed fit longe magis conspicua, & notabilis cunctis Quo spectans dominus sic minabatur Iudæis Isaiæ cap. 30.

Isai. 30. *Mille homines à facie terroris vnius, & à facie terroris quinque fugietis, donec relinquamini,*

Theod. *quasi malus nauis in vertice montis.* Vbi Theodor apud Castrum ait: *Si in mõtis vertice vna tantum pinus, aut cupressus sit residua, valde conspicua est, & insignis prætereuntibus, Sic vos pauci relinquemini, ex innumerabilibus myriadibus, vt toto orbe vestra mala sint notabilissima.* Hæc ibi.

§. XIX.

Tunc maxime Dei põtestas radiat, cum multis aduersantibus, in vno, aut alio sua nouit promissa implere.

ECce duæ columnæ erectæ in gloriam diuinæ potentiæ; nimirum: *Iosue autem filius Nun, & Caleb filius Iephone vixerunt ex omnibus, &c.* Repugnantibus Israelitarum myriadibus, & toties contradicentibus Deo, ob quod vniuersi perierunt, in Iosue, & Caleb sua promissa Deus impleuit. Quid ad diuinæ potestatis ostentationẽ euidentius? Aiebat Isaias cap 30.

Isai. 30. *Fugietis, donec relinquamini quasi nauis malus in vertice montis.* Sic Dei rebelles cadebãt, sic ab hostibus petiti ruebant, vt de illis vix vnus, aut alter remaneret. Sicut confractis nauibus malus aliquis in vicino colle ponitur, qui cladẽ testetur, sic pereuntibus Iudæis, eo res deueniebat, ut vnus, aut duo remanerent. Et cur vnus remaneat, & non potius vniuersi fundi tus pereant? An nõ posset Deus permittere, vt omnes perirent? Posset, sed tunc maxime ostentantur opera diuinæ potentiæ, cum repugnantibus cunctis, & sibi perniciem afferentibus vel in vno sua promissa Deus deducit ad effectum. Quo spectans D. Hieron. ibi fatur: *Quemodo si fracta nauis sola arbor, quæ malus dicitur, remaneat, & ponatur prosigno in summitate montis. Sic prosigno, atque vestigio, vix vnus, & alter resideat ad Dei potentiam demonstrandam.* Franguntur, & funditus pereunt potestates mundiales in multitudine aduersantium, in multitudine rebellium, non sic potestas diuina, quæ tunc maxime ostenditur, quando aduersantibus cunctis, in vno, aut alio totam suam efficaciam cõseruat. Iob cap. 38. commendans Dei potentiam in mari componendo ait: *Et dixi. Vsque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.* Hoc sane fuit diuinæ curæ, vt mare crearetur, quod diuinis præceptis subiectum esset, cur ergo ne cessum fuit, vt tumẽtes, imo furentes fluctus haberet? Cur non magis fuit creatum tranquillum, & mansuetum? Sapienter D. Chrysost. in cat. Græca ait: *Hac de causa Deus Mare, nec tranquillum nec mite passus est, vt cum diuino imperio pugnante natura, diuinoq; iussu semper vincente, esset Dei potestas prædicabilis. Etenim si foret aqua pacata, ordinis concinnitatem, atque moderationem naturæ aquæ plerique adscriberent: nunc verò conturbata, verberata intrinsecus protusa cum suis finibus excedere nequeat, Dei prædicat potestatem.* Sic cum inter furentes fluctus, se se inuicem cõprimentes, confringentes Dei integra dispositio seruetur; ibi est diuina potestas manifesta. Ita eodem modo, inter multitudines rebellium, contradicentium, pereuntium deducens Deus sua consilia ad effectum se omnipotentem ostendit.

Iob 38. *Chrysost.*

***

CAPVT XXV.

De Seditione Core.

Textus Historia.

MOYSES interea ductabat populum; & Aaron sacerdotio fungebatur; quod indigne ferens vtriusque patruelis Core nomine, filius Isaar, de Rubenitarum tribu præstantes viros Dathan, & Abiron, atque Hon spe melioris ad regnum conditionis cępit solicitare. Exarsit subito sæuissimæ æmulationis flamma, qua ij accendentes alios ducentos & quinquaginta post se, ad Moysem interfantur: Eò vsque super populum eleuamini? Cur ad insulas curritis quando vniuersus populus sacer est? Nonne thronus Dei apud nos, cuius nutui paremus? Nonne exonerauit dominus populum suum iugo humano? Cur super nos homines feramus, qui habemus Deum? Tunc Moyses paulisper humi sternitur precaturus Deum, deinde leuatus Corebo, & reliquis factionarijs mandat, vt thuribula parent in crastinum, offerãtque singuli incensum coram altare, & similiter Aaron, ostensurus enim Deus erat, quem sibi ad sacerdotium designaret.

Dies erat, quo in summa populi spectatione oportebat Corebum ire ad tabernaculum, & vocati Dathan & Abiron à Moyse, venire noluerunt, hominis audaciam ridentes, qui post fallacissima promissa non vereretur tanti populi clavum vsurpare. Processerat ergo Core in tabernaculum cum sociis suis, processerat & Moyses, & Aaron, quibus appropinquantibus Deus adest, iubetque longe fieri populum à Dathan, & Abiron, & Core vicinitate. Separabatur populus, ridebant illi manentes singuli ad ostium proprij tabernaculi, cum tremefacta terra ingentem aperit hyatum, quo absorbens miseros simul extitit illis & sepulchrum, & carnifex. Nec mora exurgens etiam flamma ducentos & quinquaginta alios factionarios lambit. quorum thuribula in laminas efformata iubente Moyse, affiguntur altari, vt omnibus testentur rebellium cladem Proh duritiem humanam! Vix pereuntium voces audiri desierunt; & in nouos ausus exurgit vesania popularis, persequens Moysem, & Aaron vsque ad altare In quo tumultu funditus vniuersi perijssent, nisi Aaron arrepto thuribulo se se opposuisset flammis rebelles vorantibus.

PARS VNICA MORALIS circa textum.

LET Terram, & ignem experimur in populum rebellem cõcitatos, vt nos ad diuinum Spiritum confugiamus, qui rore suo & flammas temperet, & terram paret; vt vitæ fructus inde capiamus.

Num. 16. Ecce autem Core filius Isaar, filij Caath, fili Leui, & Dathan, atque Abiron filij Eliab, Hon quoque filius Phelech de filijs Rubem, surrexerunt contra Moysem, alijque filiorum Israel ducenti quinquaginta viri proceres Synagogæ, & qui tempore consilij per nomina vocabantur. Cumque stetissent aduersum Moysem, & Aaron, dixerunt: Sufficiat vobis, quia omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est dominus, cur eleuamini super populum domini?

§. I.

Qui se à debita vnitate separat populus multas in se scissiones patiatur, necessum est.

VIdimus capitibus præcedentibus populum exploratorum vocibus deterritum, fidem diuinis vocibus abnegantem, promissa eius respuentem, regressum ad Ægyptum meditantem, quo se à Deo, & Moyse diuidebant & separabant Quid tunc? Continuo assurgit Core seditiosus, & factionarius, qui partem populi sibi rapiat. Dicit namque *Ecce autem Core, & Dathan, & Abiron, Hon quoque surrexerunt contra Moysem, alij-*

aliique filiorum Iſr tel Iuceti. Et quidem hoc neceſſum eſt, accidat; vbi enim populus ſe à debita vnitate ſeparat, nequit fieri, quin in ſe multas diuiſiones, multas ſeditiones patiatur. Ahias Salonites Dei ſpiritu plenus prophetabat Ieroboamo, vt acceptaturus erat Iſraelis regnum. Et quomodo prophetabat? 3.Reg.11 Ait text. 3.Reg. cap. 11. *Apprehendens Ahias pallium ſum nouum, quo coopertus erat, ſcidit in duodecim partes. Et ait ad Ieroboam: Tolle tibi decem ſciſſuras, hæc enim dicit dominus Deus Iſrael: Ecce ego ſcindam regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus.* Quod totum vt ſignificaretur, videtur ſuſeciſſe, quod pallium in duas tantum partes diuideretur, paruam alteram, & alteram magnam; & quod magna pars diuiſi pallij traderetur Ieroboamo. Cur neceſſum fuit, quod illi nõ integra magna pars, ſed decem ſciſſuræ traderentur? Etenim innuebatur, quod populus, & regnum diuiſum a debita vnitate non poſſet manere niſi in continuis ſciſſuris, & diuiſionibus, & ſeditionibus. Rem ſic tractat Rupert. Ruper. lib. 5. in libros Reg. cap 4 fatus: *Cur tot ſciſſuras prophetæ fecit, cur pallium ſuum in duodecim partes ſcidit? Nempe ſi nihil aliud, quam regni vnius diuiſionem in duo regna ſignificare volebat, poterat vnum pallium ſcindere in duas partes. Quare ergo ſpiritui Domini ſic magis placuit, & tot ſciſſuras fecit? Plane, & in hoc vera rationis conſtãtia eſt. Sciſſum nempe à domo Dauid illud regnum Iſrael, deinceps aduerſus ſe ipſum diuiſum fuit decies, & ita demum deſolatum eſt, vt domus ſuper a domum caderet.* Nequit vnitatem in ſe habere, qui à debita vnitate deſciuit. Qui quam debebat ſuo principi, ſuo præſuli vnionem non tenuit, nũquam in rebus ſuis vnionem habebit, ſed ſeditiones & ſciſſiones frequentiſsimas tolerabit. Hinc Chriſto domino crucifixo à Iudæis Matt. 28 ait Matth 28. quod inter portenta alia, & illud accidit, nimirum, *Petræ ſciſſæ ſunt.* Et cur in Iudæorum facinore petræ ſciſſæ apparẽt? Chryſoſt. Pulchre D. Chryſoſt. hom. de cruce, & latrone: *Hodie apud Iudæos, qui mente audiei contra Deũ vadunt, petræ ſciſſæ ſunt.* Vbi te à tuo capite ſcideris ſiue Deo, ſiue homine, etiam in tuis firmiſsimis ſciſſiones, & diuiſiones cogeris pati. Semper equidem ſciſſionem ſciſſio ſequitur, vt ſi quis homo debitam cũ alio vnionem ſcindat, cogatur in ſuis crebras ſciſſiones perpeti. Fallar, ſi quis domi plures filiorũ rebelliones, & tu multus paſſus eſt, quã Herodes ille, qui primus alienigena in Iudæorum regnum venit. Is quot filios habuit, tot rebelles, & ſeditioſos metuit; occidit tandem Antigonum, & Alexandrũ fratres Antipatri inſidijs petitos. deinde,

& Antipatrum morti dedit leſæ maieſtatis reo. Et vide tot ſuj & ſeditioſi & proditionis ſuſpect faciũt Regi parenti. Cauſam indigitat Egeſipp. lib. 1. cap. 35 inquiens: *Habuerat Herodes in conſortium Doſidem Ieroſolymitanam fœminã priuato ſibi ante ſociatã, qua gratior eo eſſe debebat, quo ſuerat felix marito, cum qua regale fuerat adeptus faſtigium. Verum immemor gratiæ proycit Doſidem, ſociat Mariamnem Ariſtobuli neptem, Alexandri filiam. Itaque dum ſequitur nobilitatẽ, perturbationem incidit, qua ſibi domus propria rõ conueniret.* Itaque vt ſe malus diſiunxit à Doſide vxore, non potuit domi videre conuenientiam, ſed innumeras ſeditiones, & tumultus filiorum fuit perpeſſus. Sequitur enim ſciſſionem ſciſſio; vt qui debitam vnionem frangere non veretur, nunquam ſit ſine tumultibus, & ſeditionibus, quietus. Egeſipp.

§. II.

Honoris verba in ore non poſſunt non reddere animum pacatum.

HOc primum rebellionis telũ eſt, quod rebelles, & perfidi ab honoris verbis erga Moyſem, & Aaronem abſtinẽt, ſolum enim aiunt: *Sufficiat vobis quia omnis multitudo ſanctorum eſt: Cur eleuamini ſupra populum domini?* Expende illa: *Sufficiat vobis*, & illa, *cur eleuamini?* Sic ſubditi ſine vlla præfatione honorifica, ſine vllo honoris titulo, aut nomine ad ſuos præſules fantur. Nec quicquam magis hoſtiles animi cauent, quã honoris vocabula, hæc enim in ore poſita nequeunt non reddere animum pacatũ, vel erga ipſos aduerſarios. Nota eſt omnibus ſimultas, & hoſtilitas Saulis erga Dauidem. 1. Reg. 20. erat Saul ad menſam ſecunda die calendarũ feſtiuarũ, & videns locũ Dauidis vacuũ ait: *Cur nõ venit filius Iſai, nec heri, nec hodie ad veſcendum?* Longe aliter 1. Reg. 24. poſtquam Dauid in ſpelunca pepercerat Sauli, ait textus: *Surrexit autem Dauid poſt eum, & egreſſus de ſpelunca clamauit poſt tergum Saul, dicẽs: Domine mi rex.* Compone modo verba Saulis, & verba Dauidis. Saul nullũ honoris verbũ promit, nec nomẽ proprium hominis in ore ſumit, quia hoc honoris eſſet Dauidi, ſi eum nomine proprio rex compellaret. Et ideo vel hoc hoſtilis Saulis animus cauit. Verum Dauid nulli honorifico titulo parcit, vt hoſtem ſuum compella- 1. Reg. 20 1. Reg. 24

ret, aiens: *Domine mi rex.* Et cur quãdo Saul ſic cauet ab honorifica compellatione Dauidis, ipſe Dauid ſic ſtudet Saulem honorificis titulis appellare? Saul animi bilem retinere conatus, cauet ab honorificis appellationibus hominis ſibi infenſi: Dauid, vt volebat ab animo omnem hoſtilitatem, & acerbitatem effugare, ſic verba honoris in hoſtem tractat, quæ efficaciſsima ſunt, vt reddant animum peccatũ. Ait pulchre D Chryſoſt. hom. 2. de Dauide & Saule: *Saul dicebat, vbi eſt filius Ieſſe? Partim odio propry nominis, partim ſperans fore vt hoc pacto iuſti fama contaminaretur. At non itidem fecit beatus Dauid. Neque nudo ſimplicique nomine aſſignauit, ſed dignitatis, & principatus titulo, vſque adeo purum ab omni malevolentia gerebat animum Proinde tu illud dicito, ne vnquam inimicum famoſis nominibus, ſed honorificis appelles. Etenim ſi os aſſueuerit cum, qui læſit honoris, obſequijque nominibus appellare, & animus hac audiens à lingua doctus, non refugiet cum illo redire in gratiam Nam ipſa verba remedium erunt optimam vlceris in corde tumeſcentis.* Non miror, quod fugiãt honoris verba erga hoſtes, qui amant retinere animos implacabiles: verba enim honorifica efficaciſsima ſunt ad tollendam omnem animi acerbitatem. Quo refero illud Prouerb. 15. *Lingua placabilis lignum vitæ; quæ autem immoderata eſt, conteret ſpiritum.* Quæ in rem noſtram clarius ex Hebræo reddũtur. *Medicina linguæ lignum vitarum, & peruerſitas in ea contritio ſpiritus.* Eſt equidem in lingua optima medicina ad vlcus tumeſcens in corde curandum, & animi acerbitatem, & rigorem excludendum, quoties in illa honoris verba vel erga ipſos aduerſarios eſſe videntur.

Chryſoſto.

Prou. 15.

Numer. 16. Quod cum audiſſet Moyſes, cecidit pronus in faciem; locutuſque ad Core, & ad omnem multitudinẽ; Mane: inquit, notum faciet dominus, qui ad ſe pertineant, & ſanctos applicabit ſibi, & quos elegerit, appropinquabunt ei.

§. III.

Vbi operarem teſtificantur, nullis verbis in contrarium attendas.

ACcuſabatur Moyſes, quod ſe ſupra populum erigeret, quaſi ipſe ſolus ſanctus eſſet, cum non ſolum ipſe, ſed & vniuerſa multitudo eiſdẽ ſanctitatis notis fulgeret. Quid ad hæc Moyſes? Ait textus *Quod cum audiſſet Moyſes, cecidit pronus in terram: locutuſque ad Core, & ad omnem multitudinem: Mane, inquit, notum faciet Dominus, &c.* Non verbis, ſed operibus teſtatur cauſam ſuam, ſe ſe humi ſternens, non enim ſe ſuper omnes erigere curat, qui ſic ſe dejecit ad terram, nec ſibi arrogat ſanctitatem, cuius probationem Dei brachio remittit. Quis credat attribuentibus eleuationem illi, qui ſe ad terrã vſque proſternit? Quis neget ſanctũ, quem à Dei manu electum videt? Equidem præclare Moyſes eludit contrariorum dicta, nihil ipſe dicẽs, ſed opera exhibens ſui animi clariſsima indicia. Vbi enim opera proponuntur, quis attendat aduerſariorum dictis? Hinc Dauid nactus Saulem inermem in ſpelunca, non ſolum pepercit ipſe, ſed & à percuſſoribus defendit ipſum, minimam chlamydis partẽ ſolam abſcidit, quam exhibeas pro rei figuo 2. Reg 24. *Dixit ad Saul: Quare audis verba hominum loquentium, Dauid quærit malũ aduerſum te? Ecce hodie viderunt oculi tui, quod tradiderit te dominus in manu mea in ſpelunca: & cogitaui, vt occiderem te, ſed pepercit tibi oculus meus.* Non verbis accuſantium calumnias deppellit; ſed præſens exhibet opus, operequeque ſalutis præſtitæ exhibito, ſapienter quæritur, quod rex audiat accuſantium verba Hucſtat D. Chryſoſt homil. 2. de Saule, & Dauide dicens: *Illi quidem, inquit, verbis calumniantur, at ego re ipſa me purgo, ipſiſq; factis depello crimen. Mihi nihil opus eſt verbis, cum ipſe rerum exitus quauis oratione clarius poſſit te docere.* Sapiẽtei Dauid vt repellat verba, nõ verba, ſed opera exhibet, opera, inquã, recẽtia, quæ in præſentiarũ erant, quę ab omnibus poſſent videri. Vbi autẽ talia erãt opera quis verbis attẽderet? Matth. 26 de Ieſu Domino adducto ad Cayphæ tribunal dicitur: *Et ſurgẽs princeps ſacerdotum, ait illi: Nil reſpondes ad ea, quæ iſti cõtra te teſtificantur? Ieſus autem tacebat.* Tacet itaque Ieſus aduerſus calumnias, & teſtimonia falſa contra ſe dicta, nec vllum verbum reſpondit eis. Sed Pſal. 118. aliter ſe geſturũ aiebat: *Et reſpondebo exprobrantibus mihi verbum.* Quando ergo ſe reſponſorum exprobrantibus promittebat, cur tacet in tanta Iudæorũ exprobratione? Cur non reſpondet? An oblitus eſt promiſsionis ſuæ? Abſit, imo tũc adimplet, quæ promiſerat; abſtinet namq; à verbis habens opera. Deſcenſurus enim vſque ad mortem crucis, indeque oſtẽſurus

Chryſoſto.

Matt. 26.

Pſ. 118.

creatu-

creaturarum mœrorem, & triſtitiam in mor te ſua, merito à verbis abſtinuit, qui talia o-
Caſsia. pera exhibuit. Ait Simon de Caſsia lib. 13. cap. 64. *Non reſpondebat tunc Chriſtus exprobrantibus ſibi verbum, quod dixerat, aut exprobrantibus vitam eius, atque ſermones, verbum non reſpondebat. Reſponſum eſt per creaturas, quæ de ipſo moriente teſtatæ ſunt, per inſolitas, & horribiles actiones.* Vbi tot erant opera exhibenda tam noua, tam inuſitata, non aliam reſponſionem in verbis quæras. Quæ enim ſunt verba, quæ audiri poſſunt inter operas tantæ virtutis plena? Nunquam non abſtinendum à verbis, vbi opera ſunt in teſtimo-
Ioann. 11 nium exhibenda. Ioan. cap 11. dicebat dominus: *Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado, vt à ſomno ſuſcitẽ eum*: Sic de ſomno Lazari cum ſuis diſcipulis agebat, à quo illum excitandum promittebat, & loquebatur de excitatione facienda a ſomno, quo amicus dormiebat Poſt quæ ſeuerius ait: *Lazarus mortuus eſt*, nec addit, vado, vt ſuſcitẽ eum. Et cur eũ illũ dormientem proponit agit de eius excitatione, & de ea loquitur, cum autẽ mortuum dicit, nec verbum facit de ſuſcitatione? Vbi dormientem dicit, ſolum ludebat verbis diſcipulorum intelligentiam, at vbi mortuum deſignat, iam ſe ſe ad clariſsimum reſurrectionis opus proprius accingebat, tãtumque opus præſtiturus merito abſtinet à
Baſil. Sel. verbis. Ait Baſil. Sel ſer 40. *Cum dicit, dormit, addit, Vado vt à ſomno ſuſcitem eum: cum vero dicit, Mortuus eſt, non id adiecit: Vado, vt exſuſcitem, quæ enim re comprobaturus erat, verbis ante dicere noluit.* Cauit à verbis, vbi opera adeo illuſtria exhibeat; & merito verborum probatio contemnitur, quãdo opera ſunt, quæ animi virtutes teſtentur.

Numr. 16. Hoc igitur facite: Tollat vnuſquiſque thuribula ſua, tu Core, & omne concilium tuum; & hauſto cras igne pone ite deſuper thymiama coram domino; & quemcumque elegerit, ipſe erit ſanctus: Multũm erigimini filij Leui. Dixitque rurſus ad Core. Audite filij Leui. Numquid parum vobis eſt, quod ſeparauit vos Deus ab omni populo, & iunxit ſibi ::: vt vobis etiam ſacerdotium ven

dicetis, & omnis globus tuus ſtet contra dominum, &c.

§. IIII

Contẽtionibus de primatu vnus Deus poteſt mederi.

COntendentibus pro primatu ſapienter non obſtitit Moyſes, ſed vnum petit, vt cauſa deferatur ad Deũ; ait enim: *Hauſto cras igne ponite deſuper thymiama coram domino, & quemcumq; elegerit, ipſe erit ſanctus.* Et meritò hęc res ad Deum refertur, qui ſolis ijs contentionibus valet apponere efficacem medelam. Similis contentio incęperat inter diſcipulos domini Matth. 20. diſputantes: *Quis eorum videretur eſſe maior?* quæ conſopita ne poſt dominicam reſurrectionẽ recrudeſcere, nihil prius dominus illis offert quam pacem. Dicit Ioan cap 20. *Venit Ieſus, & ſtitit in medio, & dicit eis, Pax vobis. Et cũ hoc diſſet, oſtendit eis manus, & latus. Gauiſi ſunt ergo diſcipuli viſo domino. Dixit ergo eis iterum, Pax vobis.* Ecce tibi, vt ſemel, & iterũ illis pacem mandat. Et cur tantus eſt ipſe in pace commendanda diſcipulis? Cur hoc munus mandandæ pacis nõ Angelis permittit, qui annũtiauerant reſurrectionem eius? Sane Angeli, qui natiuitatem nuntiarunt, ſimul & hominibus pacem nuntiauerunt dicẽtes Luc. 1. *Et in terra pax omnibus, &c.* Cur ſimiliter Angeli nuntiantes reſurrectionem, non pacem renuntiant, imò Angelis de pace tacentibus, ſolus Ieſus per ſe ipſum illam ſemel, & iterum commendat? Poſt natiuitatẽ Saluatoris, & eius prædicationem, incæperat inter diſcipulos de primatu contentio; ijs autem contentionibus (ne ſerpant) pax, & medela, niſi à ſolo Deo, minime venit. Ex quo ait D. Chryſol. ſer 84 *Quid repetita pacis largitas iſta manifeſtat, niſi quia quietem vult inter eos repetita pacis donatione ſeruari? Vt & arrogantis iactantiam, tumoremque reſecaret, & eius, qui infirmus fuerat, ſanaret, & excluderet paſsiones, imperio pacis ſua bella naſcitura compreſsit. Petrus negat, Ioannes fugit, Thomas dubitat, cuncti relinquunt, quibus niſi pacem ſuã Chriſtus dediſſet: & Petrus, qui primus eſt omnium, putaretur inferior, & ſequens indebite fortaſsis extolleretur aduerſus primum.* Expende ab illis, nimirum, *niſi pacẽ ſuã Chriſtus dediſſet, &c* quippe ſolus Chriſtus Dei filius pacem eam poſſet dare, quæ inſurrectiones, & contentiones de primatu

Caſsia. *Ioann. 11* *Baſil. Sel.* *Numr.* 16. *Matt. 20.* *Ioann. 20.* *Luc. 1.* *Chryſol.*

componeret, temperaret. Semelih eçlis ſedi tio obortafuit pro ſede primaria, dicit enim
Apoc. 17. Apocal. 17. *Et factum eſt prælium magnum in cœlo, Michael & angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnabat, & Angeli eius, & non valuerunt, &c.* Erat ſane hoc prælii de primatu, pro prima ſede obtinenda, vt ex Iſaiæ c. 14 colligunt communiter interpretes Pugnabat equidem draco, vt vniuerſos angelos traheret, in primatus affectum, vt nullus inter angelos maneret, qui de ſede primaria non contẽderet, at minime potuit ingerere hanc mentẽ exercitui Michaelis. Dũ fureret draco, contentioneſque excitaret de primatu, totus quãtus erat exercitus Michaelis in ſumma pace, & concordia inter ſe erat. Et vnde tãta pax angelicis ſpiritibus eſſe potuit, eo præcipue tempore, quo tanto erat inter alios, de primatu diſſenſio? Id nulli alij
Nazian. tribuit Theologus Nazianzenus, ni Deo, ait enim orat. 1. de Pace: *Ex Angelis, is, qui ſeditionem concitare, ac ſupra dignitatem ſuam ſe efferre, & ſupra nubes ſedem ſibi excogitare auſus eſt, dignas arrogantia ſua pœnas dedit. Reliqui verò in ſua dignitate perſtant, eiusque primum illud eſt, quod pacati ſint, atque diſſidij expertes, quippe qui à ſancta, & laudanda Trinitate hoc acceperint, vt vnum ſint, quemadmodum & ab eadem illuminationem acceperunt.* Habet hoc lumen, & honor, qui à Deo venit, vt ſimul vnitatem inſeminet, quapropter ſus tollatur omnis de primatu contentio. Sic poſt draconis ſeditionem in cęlis, vt Angeli à Deo trino illuminari, illuſtrarique cæperunt, ſic & eam vnitatẽ ebiberũt, qua ſunt omnis diſſidij, omnis contentionis expertes. Vnus enim eſt Deus, qui hunc primatus contentioſum affectum valet á ſuis prorſus euellere.

§. V.

Sic peccatoribus condeſcendendum eſt, vt ſimul admoneantur de pœna imminenti.

NOn obluctatur Moyſes ſeditioſis, ſed illis permittit diligentiam facere pro primatu ſacerdotij obtinẽdo, ait enim; *Hoc igitur facite: Tollat vnuſquiſque thuribula ſua, &c.* Sacerdotum erat hoſtias immolare, thura adolere, & panes propoſitionis apponere coram Deo, cur Moyſes maluit ijs ſeditioſis permittere thuribula incenſi, quam hoſtiarum oblationẽs, aut panum appoſitionem? Erat in thuribulis memoria Nadab, & Abiu filiorum Aaron, qui propter thuribula igne alieno plena conſumpti ſunt à flamma ab altari veniente. Quando ergo condeſcendebat Moyſes ſeditioſis, illiſque minus ſacerdotale permittebat, thuribulorũ munus malunt permittere, in quo poſſent ſimul de ſupplicio admoneri. Quo ſpectans Abul. quæſt. 6 ait: *Voluit Moyſes facere experimentum, quod factum eſt in Nadab, & Abiu, ipſi enim cum intuliſſent in thuribulis ignem alienum, à domino combuſti ſunt.* Abul. Condeſcendebat bonus princeps peccatoribus, & rebellibus, appetitum munus illis permittẽdo; ſed ſimul voluit vt in tali condeſcendentia experimentum darent ſuæ perfidiæ, permittens illis thuribulorum munus, quod adeo noxiũ eſſe ſenderat in Nadab, & Abiu ipſa experientia. Qui ergo principes condeſcendendum putant flagitioſis, diſcãt quomodo fructuoſe condeſcendant. Condeſcendendum quippe eſt, ita vt in condeſcendentia, vel ſupplicij terrore illorum audaciam frænent. Reluctanti Thomæ, & non credenti dicentibus Chriſti reſurrectionem, niſi prius ſibi paſſionis ſigna mõſtrarentur, miſericordiſsime dominus condeſcendit. Ait enim Ioann. 20. *Et poſt dies octo, iterum erant diſcipuli eius intus, & Thomas cum eis: Venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio, & dixit, Pax vobis. Deinde dicit Thomæ. Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli eſſe incredulus, ſed fidelis.* Ioann. 20. Quis non miretur Dei in hominem condeſcendentiam? Incredulus Thomas petebat ſibi vulnera oſtendi palpanda, & Deus vulnera incredulo palpanda oſtendit. Sed vt ſic condeſcendit hominis incredulitati, ſimul & indignationis addit illa verba, *Noli eſſe incredulus*, vt in condeſcendentia, quid debeat in poſterum cauere, præſentiat. Ait D. Chry
Chryſoſto. ſoſt. hom. 86 in Ioannem: *Ipſe Ieſus primum Thomæ ſatisfecit deſiderio, oſtendens ſuperioribus ad diſcipulos verbis aſſuiſſe, eiſdem enim vſus eſt, & acrius caſtigando, & ad futura erudiendo. Nam dixit: infer digitum tuũ huc, &c. & noli eſſe incredulus.* Sic bonus magiſter incredulidiſcipuli condeſcẽdit deſiderio, permittens illi, vt vulnera diuina ſcrutetur, ſed in condeſcenſu caſtigationis apponit verba, vt caueat in poſterum incredulorum pœnam.

§. VI.

§. VI.

Numquam ſine magnis periculis, & criminibus ſe quis ſuper alios amat erigere.

HOc vnũ obijcit Moyſes Corebi factionarijs, nimirum, quod multum ament ſe ſuper alios leuare; ait enim: *Nullum erigimini filij Leui, &c.* Et cur nõ magis obijcit eis temeritatem, audaciam, cito puniendam, aliaque innumera mala, quæ hac rebellione ſibi cauſabant? Cur omiſ is tot malis vnum illis obijcit, quod non ſe continent in ſua dignitate, ſed & hoc curent, vt ſuper alios eigantur? Equidem vbi notantur, quod in vna non quieſcant dignitate, ſed ſuper alios ſe erigere curent, in eo ſolum qualibet alia mala in illis venire perſuadet, nunquã enim ſe quis ſuper alios erigit, quin multis diris, & criminibus ſibi iaceat. Quo ſoe-
Eccleſ. 5. ctans Eccleſiaſtes monebat cap. 5 *Si videris calumnias egenorũ, & violenta iudicia, & ſubuerti iuſtitiam in prouincia, non mireris ſuper hoc negotio quia excelſo excelſior eſt alius, & ſuper hos quoque eminentiores ſunt alij.* Ecce tibi, quia multi ſunt gradus celſitudinũ, & dignitatũ, alij alijs celſiores, & eminẽtiores, nõ mirandum dicit, quod calumniæ ſint, & iniuſtitiæ, & mala multa quæ perditionem trahant. Et cur tot mala naſcuntur ex eo quod ſint in Republica multi dignitatum gradus, alij celſiores alijs? Equidem vbi ſunt gradus celſiores alijs, neceſſum eſt, quod ſint, qui non quieſcant in primis, ſed toto conatu ad eminentiores aſſuolent, pro quibus obtinendis, (ſi res petat) nulla non crimina vorabunt, ob quæ & in præſenti, & in futuro vaſ-
Greg. Tau. pulent iuxta quem ſenſum monebat ibi D. Greg. Thaumat. aiens: *Cauẽdum porro eſt, ne ijs, qui potẽtia præſtant, maiores eſſe videamur. Nam etiam ſi hoc acciderit tamen ex horrendis cruciatibus, in quos incidemus, requa quam nos improbitas ipſa liberabit.* Hoc cauendum maxime cuique eſt, ne curet videri maior potẽtibus alijs, & ſuper illos ſe erigere, licet enim hoc illi accidat iuxta animi ſui ſententiam, tamen non fiet abſque multis iniquitatibus voratis, quibus ad immenſos cruciatus debeat mancipari. Et quis ſe ſuper alios erexit, qui non admiſit nefaria, & extremam ruinam cauit? Petro dicebat dominus
Luc. 22. Luc. 22. *Ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum, ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua.* Sane machinæ diabolicæ ad omnes Apoſtolos dirigebantur, vt fidem abnegarẽt cum Ieſus preces ſuas non omnibus, ſed Petro tuẽ lo applicat? Vt Petrus ſe ſuper omnes voluerat erigere, cum dixit Matth. 25. *Matt. 25*
Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego nunquam ſcandalizabor, ſic in maiori erat periculo, ne voraret perfidiam, & in æternum periret, & ideo liberando illi magis dominus incubuit. Ait D Chryſoſt. hom. 83. in Matth. *Chryſoſto.*
Ego inquit, deprecatus ſum pro te, ne deficiat fides tua, hoc enim, vt beneficentius eum tangeret, dicebat, ſignificans eius cauſam multo priorem aliorum cauſa diſcipulorum atque ideo maiori etiam patrocinio indigere. Duplex enim crimẽ erat, tum quia repugnauit, tum quia cæteris ſe ipſum præpoſuit. Et quidem qui ſe cæteris præponit, multo peior eſt alijs, vt maiora et-ã perfidiæ vota et crimina, & ſe æterna inuoluat perditione.

Numer. 16. Miſit ergo Moyſes, vt vocaret Dathan & Abiron filios Eliab. Qui reſponderunt: Non venimus. Numquid parum eſt tibi, quod eduxiſti nos de terra quæ lacte, & melle manabat, vt occideres in deſerto, niſi & dominatus fueris noſtri? Re vera induxiſti nos in terrã, quæ fluit riuis lactis, & mellis, & dediſti nobis poſſeſſiones agrorum, & vineaſ-

rũ? An & oculos noſtros vis eruere? Non venimus. Iratuſque Moyſes valde, ait ad Dominum. Ne reſpicias ſacrificia eorum, &c.

§. VII.

Malitia ab alijs deriuata inſectatoribus magis creſcit, & augetur.

DVriores in Moyſem Dathan, & Abiron inueniũtur, quam Core, is enim nullum malum verbum fecit Moyſi, imo illius verbis acquieuit, vt ſe ſiſteret cum thuribulis Deo, at illi vocati à Moyſe, imperium vocantis

cantis contemnunt, insuper & eũ duris verbis petunt. Sic enim habes: *Qui respondẽrũt: Non venimus. Nunquid parum est tibi, quod eduxisti nos de terra, qua lacte, & melle manabat, vt occideres in deserto? &c.* Et vnde hi acriores in Moysem, quam Core? Nonne Core primus fuit, qui rebellauit? Nonne de eius malitia venit, quod Dathan, & Abiron incitarentur? Sane de Core malitia venit, quod isti concitarentur, & ideo peiores ipsi fiunt in Moysem, & Deum; malitia enim ab alijs deriuata in sectatoribus solet grandescere.

Matth. 4. Nefarius ille malitiæ inuentor Matth 4 *assumpsit Iesum, & statuit eũ super pinnaculum templi, & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum, &c* Hoc dicebat diabolus, at Iudæi Luc.

Luc. 4. 4 *Surrexerunt, & eiecerunt Iesum extra ciuitatem, & duxerunt illum vsque ad supercilium montis, super quem ciuitas eorum erat ædificata, vt precipitarent eum.* Non verbis petunt, vt ipse se præcipitet, sed rem aggrediuntur, & facto impetu illum ipsi præcipitare volebant. Plus audaces in Iesum; quam diabolus fuerunt, & cur plus audaces, nisi quia ad illos audacia illa de diaboli malitia venerat, quæ in sectatoribus maiori creuit augmento? Ex quo pulchre D. Amb lib. 4 in Luc.

Ambr. ait: *In hoc apparet diaboli nequitia & improbitas quod ita populo Iudæorum vsana cæcitatem mẽtis effudit, vt populus neget, quem dæmones confitentur. O peior magistro discipulorum hæreditas. Ille verbo dominum tentat, hi facto. Ille dicit, Mitte te, isti adoriũtur vt mittat.* Sic fiebãt peiores magistro discipuli; sic malitia de alio veniens augetur in sectatoribus

Genes. 4. suis. Genes 4 dicebat: *Adam verò cognouit uxorem suam Euam: quæ concepit, & peperit Cain:* peperit, inquam, Cain parricidam illũ, qui primus Dei misericordiam à se depulit.

Ambr. Vt merito dicat D. Amb. lib 1. de Abel, c. 1. *Illa penes authores non stetit culpa, sed quod peius est, deteriorem inuenit hæredem.* Non manet in authoribus suis prima hominum culpa, sed vt inde ad alĩ transcendit, illum primis illis longe deteriorem ostendit. Crescit

Genes. 6. semper malitia, & terribilior fit si ab alio, in alium descendat. Ecce tibi Genes. 6. ait: *Videntes filij Dei filias hominum, quod essent pulchræ acceperunt sibi vxores ex omnibus quas elegerant Dixit autem Deus; non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est::: Videns autem Deus, quod multa malitia hominũ esset in terra:* & post pauca: *Cum á, vidisset Deus terram esse corruptam omnis quippe caro corruperat viam suam, &c.* Dum Caini genus separatim multiplicabatur in terra, homines erant terreni & pessimi, sed non dicitur multa malitia fuisse in terra. Vbi autẽ filij Dei, nimirum iusti homines cæperunt Caini filias ducere, se seque peccatorum generi commiscere, eorumque impietatis ebibere, statim iam multa malitia cæpit videri, quæ sic in sectatoribus crescebat, vt malum prorsus irremediabile appareret. Ait Caiet. *Caietan.* ibi apud Lyppom. *Perpende progressum peccati; primum fuit declinatio filiorum Dei ex cõcupiscentia, deinde multa malitia hominis, & demũ corrupta est terra. Vsque ad corruptionẽ animorũ progressa describitur malitia hominũ, vt omnino irreparabiles mali mores describantur.* Nullus notatur in scriptura peccati progressus, dũ separatũ erat Caini genus; ex quo autem Sethi filij cæperunt Cainitis fœminis commiscere, illico exarsit concupiscentia, illico multa malitia visa est, illico irreparabilis vsque omnium animorum corruptela. Sic quæ addicitur malitia, proceditur semper in peius. Nec adeò tanta est in authoribus suis, quæ nõ multũ in eorũ sectatoribus crescat Quo respiciens Dñs Matth. 23. ait: *Matt. 23.* *Væ vobis scribæ, & Pharisæi hypocritæ, quia circuitis mare, & aridam, vt faciatis vnum proselytum: & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo, quam vos.* Itaque Pharisæi multis conabantur trahere gentes ad Dei agnitionem, quod si quem trahebant, tam longe aberat, vt iustus fieret, quod & ipsis Pharisæis sceleratior esset. Sed vnde fiebat proselytus sceleratior, nisi quia magistrorum malitia imbutus, in illa crescebat? Ait Euthym ibi: *In duplo autem dixit. Quisquis enim præceptorem habet prauum, non illius sistit malitia, sed eius viens exemplo, solet vlterius procedere.* Nunquam enim vnius malitia in sectatoribus non crescit. *Euthym.*

§. VIII.

Conuitiorum verba durissima sunt ingenuo viro.

IN Durioti conflictu Moyses positus, minime iratus dicitur, vt modo dicitur, nimium: *Iratusque Moyses valde, &c.* At supra cap. 14 rebellans pene vniuersa multitudo dicebat: *Constituamus nobis ducem, & reuertamur in Ægyptum. Quo audito Moyses, & Aaron ceciderunt proni in terram, &c.* Ad tantam rebellionem non mutit Moyses, nec vllam ostendit iram, sed tacitus se sternit humi: modo autem ad rebellionem paucorum, sic ira excandescit, vt valde iratus dicatur fuisse. Quæ huius commotionis causa?

sa? In illa rebellione, nullis petebatur iniu-
riosis verbis, sed reipsa deferebatur à cun-
ctis, modo multis petitur verborum conui-
tijs, dicunt enim: *Nunquid parum est tibi, quod eduxisti nos:: vt occideres in deserto, & dominaus fueris nobis? An & oculos nostros vis eruere?* Nec miror, quod horum conuitio rum certamen plus commoueat iusti homi-
nis bilem. Post verbera, post crucem, post clauos erat dominus Iesus sublatus in cruce
Matt. 27. iam morti victimos, tunc ait Matth. cap. 27. *Prætereuntes blasphemabant eum:: Similiter, & principes sacerdotum illudentes, &c. Id ipsum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperebant ei.* Tot dolorum tormen-
ta sustinenti, & iam sub illis agenti animam cur hæc conuitia parantur? Equidem vt omni alio tormento maius hoc conuitio-
rum tormentum in posterum reseruatur.
Theoph. Quippe ait Theophylactus orat de Cruce a-
pud Grethserum tom. 2. *Ad extremum ita traduxit, vt maledictus haberetur, quippe pendens in ligno; quin & improborum more omne genus blasphemiæ maledicentiæ, & iniu-
riæ in ipsum exprompsit. Hanc ego tentatio-
nem positam in verbis duris, & asperis superi-
tu tanto difficiliorem arbitror, quam priorem, quanto difficilius est tristia, omnisque iucundi
tatis expertia tolerare. Quod ipse tentor pla-
cum facit: non enim hanc in postremum locum reseruasset, nisi potentiorem esse probe nouisset.* Et equidem quæ per opprobria, & contu-
melias fit tentatio omnium validissima ad commouendos ingenuorum animos Hinc qui vermes corrodentes vocabat fratres, ad
Iob. 9. amicos contumelioso ait Iob, ca. 19 *Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini?* Plane vermes eius carnes saturabantur, amici isti nullum illi inferebant malum, sed illum iniustum, & peccatorem vocabant, & horum tentationem adeò magnam æstimabat Iob, vt putaret cõtortam ab omnipotenti Dei manu pro con tundendis eius carnibus, quando tentationem à vermibus corrodẽtibus ortam putabat venire à fraternis brachijs. Valent enim probrosa verba, plusquam vermes ad homi
Cat. Græ. nes cruciandos. Ait Author. cat Græcæ in præsent: *De carnibus, inquit, meis saturamini: præsertim cum probrosi sermones ad depascendos artus satis per se valeant. Itaque contumelias ipsi vereri debemus, cum illis fratres nostros verberari intelligamus.* Semper opprobria, & contumelias solent maxime homines ingenuos vexare. De quo vide supra.

§. IX.

Diuisio à fratribus orationes facit Deo exosas.

NOn ruinam, non mortem rebellibus suis petit Moyses ex Deo, vnum hoc postulat nimirum, *Ne respicias sacrifi-
cia eorum*: quibus non tam petit, quam ostẽ dit pœnam decretam ijs, qui faciunt inter fra tres diuisionem. Horum enim oratio sem-
per Deo est inuisa, & exosa. Ait Dominus
Isai. 1. Isaiæ cap. 1. *Neomeniam, & Sabbathũ, & fe-
stiuitates vestras nõ feram: iniqui sunt cœtus ve-
stri: calendas vestras, & solemnitates vestras, odiuit anima mea: facta sunt mihi molesta, labo
raui sustinens.* Vide vt Iudæorum festa, & sa-
crificia Deo adiosa erant, & inuisa. Et vnde tot sacrificia sic Deo displicebant? Causam indigitant illa verba: *Iniqui sunt cœtus vestri:* quippe non nisi factionum cœtus inter illos videbantur, quibus diuisi se se mutuo impe-
tebant Ex quo eleganter D. Gaudent. tract. *Gaud.*
11. ait: *Sabbatha, inquit, vestra, non mea, non enim sunt mea, quæ geritis. Mea Sabbatha, meũ ieiunium, ieiunare iubent à vitijs, cessare ab ope
ribus malis, & bonis actionibus inhærere. At è cõtrario vestra Sabbatha, vestraq; ieiunia li-
tibus inquieta sunt.* Quid mirum si odiosam sint Deo sacrificia à dissentientibus inter se profecta? Ride Christiane sacra, quæ sunt ab animo litibus, & contentionibus pleno. Ca
ue tibi, si fœdis contentionibus animum in-
quietes, orationes sic, & preces fundere Deo, proculdubio repudiaueris cõtemneris. Spõ-
sa vocans Sponsum Cant. 1. ait: *Lectulus no-
ster floridus. Tigna domorum nostrarum cedri-
na, &c.* Nec audet precari ad se aduentum Sponsi, quin diuisionis fœdæ odorem pror-
sus excludat à suo pectore. Quæ verba ex-
pendens D Bern. serm. 46. in Cantic. fatur: *Bernar.*
*Miror valde impudentiam aliquorum qui in-
ter nos sunt, qui cum omnes nos sua singularita-
te turbauerint, sua impatientia irritauerint, sua
cõtumacia, & rebellione contempserint, sua in-
obedientia coinquinauerint, audẽt nihilominus ad
tam fœdũ lectulũ omni orationũ instantia totius
puritatis Dominũ inuitare. At cũ extenderitis,
ait; manus vestras, auertam oculos meos, & cũ
multiplicaueritis orationes, nõ exaudiã. Quid
enim? Lectulus non est floridus, magis ante &
putidus est, & tu illuc regẽ gloriæ trahis?* Sanè rebellũ cõtumaciũ, seditiosorũ pectus non floridũ est, sed putidũ, sed fœtidum, ad quod nullis precibus puritatis amator trahitur. Imò impudentia est, quod dũ dissentionibus operã nauas, sacrificia Deo offerre audeas.

Num. 15.

*Numer.*16. Tu ſcis,quia nec aſellum quidem vnquam acceperim ab eis,nec afflixerim quẽpiam eorum. Dixitque ad Corẽ: Tu & omnis congregatio tua ſtate ſeorſum coram domino,&c.

§. X.

Præſtantis principis ſignum illud eſt,quod alienus ſit ab acceptione munerum.

ADuerſus rebelles hoc vnico ſe munit Moyſes clypeo,quod alienus ſit ab omni acceptione munerum, ait enim ad Deum: *Tu ſcis, quia nec aſellum quidem vnquam acceperim ab eis.* Tam alienus fuit à munerum acceptione, vt nec aſellos ſubditorum commodatos petierit, vt eorum vteretur labore. Quid præſtantius in Principe?

*Prou.*15. Ait Prouerb.15. *Conturbat domum ſuam, qui ſectatur auariſiam, qui autem odit munera, viuet.* Septuag.legunt: *Perdit ſe ipſum acceptor munerum: qui autem odit munerum acceptiones, ſaluatur.* Ecce tibi & ſalus, & perditio principum in quo conſiſtant,nimirum ſi munera petant,ſi accipiant, perdunt domum ſuam,perdunt ſe ipſos, ſi oderint acceptiones munerum, & ſuam præſtantiam oſtendunt,& maximam ſibi faciunt ſalutem. Notiſsimi ſunt duo reges vncti à Samuele, alter perdendus in regno, alter maxime confirmandus, is erat Dauid,ille Saul. De hoc ait

1.*Reg.*8. text.1.Reg.8 *Cum aſpexiſſet Samuel Saulem, dominus dixit ei, Ecce vir,quem dixeram tibi, iſte dominabitur populo meo.* De illo autem ait cap.16. *Directus eſt ſpiritus domini à die illa in Dauid.* Itaque rex perdendus Saul,rex autem confirmandus Dauid vocatur, nec ſine myſterio, ſed vt in nominibus ipſis & perditionis,& ſalutis innueretur cauſa,Saul enim idem eſt ac petitio, Dauid autem manu fortis explicatur. Nec miror,quod qui adeò manibus fortis eſt, vt ad nulla munera accipienda emolliatur, is in regno ſtabiliatur,ille vero corruat, qui totus in petendo eſſe monſtratur. Ait Ruper. lib.1.in lib.

Rupert. Reg.cap.21. *Myſterium hoc iam in promptu eſt,quod damoniacus rex Saul furioſum peccati regnum, Dauid autem pacatum iuſtitiæ regnum ſignificet,primum nominibus, deinde rebus. Saul namque petitio, Dauid autem manu fortis interpretatus.* Itaque nomina horũ regum & deſtruendum regnum peccati,& ſtabiliendum pace iuſtitiæ regnum ſignificabant. Qui enim petitio dicebatur, nihil non ominoſum, & ſibi & regnis præmonſtrabat, quando princeps multus in petendo,& accipiendo. vix fieri poteſt,quod cum principatu ſuo non cadat. Ille fortiter in ſolio cõfirmatur, qui adeo manu fortis eſt,vt fæmineam munerum accipiendorum mollitiem minime captet. Crede mihi,nullus fortis ſtat in principatu adminiſtrando,qui patulas prętendit ad recipiẽdum manus. Hinc de verò, & æterno rege Ieſu ait Matth.7. *Erat enim docens eos ſicut poteſtatem habens, & non ſicut Scribæ eorum,& Phariſæi.* Et in quo oſtendebatur poteſtatem habens,& non ſicut Scribæ,& Phariſæi? Iſti manus habebant patulas ad accipienda munera, ex quo nec fortitudinem,nec potentiam habere poterant in principatu. Ieſus autem ab omni acceptione munerum abſtinebat, ideo in omnibus oſtẽdebat ſuam indefectibilem poteſtatem. *Matth.7.*

Rupert. Ait Ruper. de Operibus Trinit. lib.1.in Euang.cap. 19. *Poteſtate ſe priuant, qui cum quippiam ab aliquo accipiunt, illum ceuſent militem bonum, qui autem non dederint aliquid in ore eorum, ſanctificãt ſuper eos bellum. Hoc rexiſte non faciebat, id circo ſic dictum erat: Erat enim docens eos ſicut poteſtatem habens, & non ſicut Scribæ,& Phariſæi, id eſt, non ſua quærendo contemptibilem faciebat docendi authoritatem, quemadmodum illi.* Quæ authoritas contemptibilior eà, quæ tota eſt in petendo, & accipiendo? Fallar ſic hæc diutius poſsit conſeruari, quin rideatur, & contemnatur.

*Num.*16. Locutuſque dominus ad Moyſem,& Aaron,ait. Separamini de medio congregationis huius,vt eos repentè diſperdam. Qui ceciderunt proni in faciem, atque dixerunt, Fortiſsime Deus ſpirituum vniuerſæ carnis, num vno peccante, contra omnes ira tua deſæuiet? Ait Dominus ad Moyſem: Præcipe vniuerſo populo, vt ſeparetur à tabernaculis Corẽ, & Dathã, & Abiron.

§. XI.

§. XI.

Res Dei à mansuetudine, & misericordia probatur.

IRato Deo, perditionemque rebellium tractanti sese opponunt Moyses, & Aaron, dum procidentes aiunt, *Fortissime Deus spirituum vniuersæ carnis, num vno peccante cõtra omnes ira tua desæuit?* Sic Deum iratum mansuefaciunt, laborantes ne in die vindictæ mansuetudinis, & misericordiæ obliuiscatur. Cur non potius magis eius iram exacuunt in rebelles? Cur non magis crimina eorum turbant exaggerant, potius quam minuant dicentes, *vno peccante*, cum multi peccarant? Equidem in hoc sese ostendebant esse à Dei parte, quod de mansuetudine, & misericordia etiam in rebelles tractabant. Aiebat de se Nazianzen. orat. *Nazian.* 32. *Verum nos pro Christo bellum gerere hoc argumento planum facimus, quod secundum Christum, qui mitis, ac pacatus est, atque infirmitates nostras portauit, dimicamus.* Ecce tibi argumentum clarissimum, quo ostendemus nos rem Dei agere, ab eiusque parte stare; nimirum, quod nihil rigidum, nihil seuerum, sed omnia mitia, & mansueta curemus monstrare. Hoc debet esse primum propositum eius, qui Dei agit partes, vt mansuetudo, & misericordia eius clareat. Semel & bis mulier Chananea experta fuerat Iesum inexorabilem; imò & semel iam ab illo repulsa fuerat vt vilis canis. Quid *Matt. 15.* tunc? Ait Matth. cap. 15. *Et accedentes discipuli eius rogabant eum dicentes: Dimitte eam, &c.* Rogabant, inquam, vt eam dimitteret non vacuam, sed plenam salute optata: Sed mulier nihil ab Apostolis petierat, vndè ergo illi rogatores fiunt apud Iesum pro illa, quod non legitur ab illis factum in alijs? Viderant mortuum hospitem suum Lazarum, & non rogant pro illo, cur modo rogant pro hac fœmina? Veri Christi amatores, tunc rogant, quando vident seuerum, & rigidum verentes, ne cui dominus seuerus videatur, sed magis eius misericordia clareat. Ait Paschasius lib. 7. in *Paschas.* Matth. fatur: *Discipuli pro hac dominum interpellant, pro amore pijssimi magistri, ne quasi cuipiam durus videretur; imò, vt misericors fieret, exorabant.* Quasi Dei causa periclitaretur, vbi duricies sola exhibebatur; sic Dei amatores accurrunt, precibus suis exorantes, vt misericordia, & benignitas pateat. Nullo enim magis Dei spiritus, quam à misericordia commendatur. Non qui seruiunt diuinæ iræ, sed qui misericordiæ diuinæ extorquẽdæ seruiunt, ij sunt ex parte Dei. Accipite huius rei luculentissimum testem D. Synesium, qui epist. 57. sic fatur: *Non enim calamitatum instrumẽta molitur Deus, sed sua sponte, & natura ad hoc accõmodatas in promptu habet. Et quoniam tu ad id idoneus es, hoc est, quod te à Deo penitus abscindit. Ita vas aliud inhonoratum, aliud pretiosum est. Abrahamum humanitas Dei conciliatorem fecit: flagellũ detestandum, iræ enim minister est. Pœnarum vero administræ naturæ à Deo sunt prorsus auersæ. Etenim quod destruendi vim habet, conditori haud dubie repugnat.* Pulchrè sanctus doctor differit deuasorũ differentia in armarijs Dei, vt alia sunt in honorẽ, alia in cõtumeliã; in honorem sunt vasa illa, quæ semper misericordiam propinant, quæ nihil aliud præstant quam benignitatis, & humanitatis ministeria, vt Abrahamus solicitus semper pro humanitate exhibenda, pro iustitia vel de Sodomis repellenda. Is tam pretiosum vas fuit, vt potuerit seruire conuiuanti Deo. Quid pretiosius? Sanè semper se à parte Dei misericordia tenet. Vas autem in contumeliam illud es, quod iræ deseruit, quod à Deo maxime alienum est, nec vllo magis quis se à Deo abscissum ostendit, quam si semper inueniatur promptus non ad aliud, quam ad pœnam inferendam. Merito enim dicit: *Pœnarũ administræ naturæ à Deo sunt prorsus auersæ. Etenim quod destruendi vim habet, conditori haud dubie repugnat.* Hinc Dauid infensissimum sibi, & Deo hostem nactus nimirum Saulem, cui debitam inferre poterat mortẽ, socijs ad id impellẽtibus fortiter restitit aiẽs, *1. Reg. 24.* 1. Reg. 24. *Propitius sit mihi dominus, si faciã hanc rem domino meo.* Quod meditatus D. Basil. Sel. orat. 16. ait: *Animus Dauidis ibi haud superari potuit. O generosum pectus, & soli gratiæ seruire gnarum.* Expende vndè generositatem, & pretiositatẽ Dauidis ponderet, nimirum, quod soli gratiæ, non iræ, non rigori iustitiæ seruire gnarus fuerit. Equidem erat vas ad honorem electum, vbicũque res Dei fuerit, quæ ex misericordia commendetur.

D. Synes.

Basil. Sel.

§. XII.

Spiritus Dei est cunctari ad pœnam.

INflicturus pœnam rebellibus Deus, prius præcepit separari ab illis populum reliquum; ait enim: *Præcipe vniuerso populo, vt separetur à tabernaculis Core, &c.* Cur necessaria fuit hæc populi separatio? Nonne

posset, & rebelles perdere, quin ab illis cæteri separarentur? Posset equidem Deus nullis separatis perdere rebelles, sed cunctabatur in perdendis illis, & dilationes quærebat, antequam pœnam inferret. Sic Gen.6 deleturus homines diluuio ait ad Noe: *Finis uniuersæ carnis venit coram me, repleta est terra iniquitate à facie eorum, & ego disperdam eos cum terra: Fac tibi arcam, &c.* Posset Deus Noemum & sine arca saluum facere, vt de facto sine arca saluum fecit Enoch, ne diluuio absorberetur. Ad quid ergo maluit in arca saluare Noemum? Bonus dilationes pœnæ inferendæ quærebat. Ait D. Basil. Sel. orat. 5. *Erat enim facile, vel absque ligno Noemum saluare. Sed ipsum primum constituit lentum arcæ ædificatorem, vt vel ex visis concepta formidine, intuentes ad pœnitentiam attraherentur. Erat & hoc diuinum in hominum gratiam commentum, inuitamento ad pœnitentiam.* Is est Deus, qui semper solet tardare, & dilationes quærere, antequam inferat pœnam, vt det locum resipiscentiæ, & veniæ obtinendæ. Similiter Exod.7 mittens Moysem, vt Israelem educat à seruitute ait: *Ego indurabo cor Pharaonis, & multiplicabo signa, & ostenta mea, &c.* & quidem sic multiplicauit signa, vt decem plagas immitteret, ante quam Ægyptios cum Pharaone tunditus perderet. Et cur in prima resistentia regis illum non perdidit, sed toties expectauit, vt egressus populo impediretur? Ait D. Basil. Sel. orat 9. *Talis erat hominum cum Deo contentio. Impedire se tantisper ab hominibus patiebatur, & promissioni suæ de Israele liberando animaduertens iniuriam obyci, ferebat, pœnitentiæ spe supplicium differens, procrastinansque punitionem, vt sensum, notitiamque sui daret Ægyptijs.* Sic bonus procrastinabat pœnam inferre, qua penitus Ægyptij delerentur, vt spatium haberent pœnitendi. Nihil enim magis proprium Dei est, quam impedimenta pati, & dilationes, ne miseri peccatores subito ad pœnam trahantur. Sic Luc. 16. *Homo quidam erat diues; & habebat vilicum: & hic diffamatus est apud eum: quod dissipasset substantiam eius, & vocauit eum, & ait illi: Quid hoc audio de te?* Et quidem sciebat dominus delicta illius, non tamen dicit illi, ego scio de te, sed placuit dicere, *quid hoc audio?* Et cur potius audita profert, quam scita, nisi vt dilationē admittat iudicij? Ait Chrysol. ser. 126. *Cognita velut audita imputat, quia in reum non vult accelerare sententiam, & conuictum penes se; velut accusatum conuenit, qui iudicium gestit venia sic præire.* Qui posset conuictum ostendere reum, maluit accusatū ostēdere, ne cituus iudicium finiretur, sed tempus dilationis esset, quō reus sibi caueret.

Gen.6.

Basil Sel.

Exod.7.

Basil.Sel.

Luc. 16.

Chrysol.

Numer.16. Surrexitque Moyses, & abijt ad Dathan, & Abiron, & sequentibus eum senioribus Israel, dixit ad turbam: Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere rē, quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum. Cum recessissent à tentorijs eorum per circuitum: Dathan, & Abiron egressi stabant in introitu papilionum suorum, cum vxoribus, & liberis, omnique frequentia.

§. XIII.

Inter perditorum turbas nemo non perditus inuenitur.

NOn otiosē dum iubet fugere à tabernaculis impiorum, eo verbo vtitur, nimirum: *Ne inuoluamini in peccatis eorum*; vt enim res, quæ multis est linteolis inuoluta non apparet, non inuenitur etiam requisita. sic quisquis est inter perditorum turbas, adeo obscuratur, & inuolutur inter eorum errores, vt ad salutem fere inueniri non possit. Quo respiciens sponsa Cant. 1. iuxta Septuag. lectionem ait: *Annuntia mihi, quem dilexit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne forte efficiar sicut adoperta super greges sodalium tuorum.* Equidem quæ inter greges errantium vt exponit Orig. Augustin. & alij ambulabat, in periculo erat, ne sic pallijs inuolueretur, amicireturque, vt nequaquam posset inueniri. Quo spectans D. Augustin. epist. 48. legebat: *Ne forte fiam velut operta, id est, occulta, & ignorata.* Et Nissen. hom 2. in Cant. *Ne quando fiam tanquam amicta in gregibus sodalium tuorum.* Et quid est amiciri, operiri, ignorari? Ipse explicat, *Ne fōte cōgregetur cū gregibus alienis à tuis ouibus.* Ex quo enim subeat alienorū consortiū, illud accidet, quod sic inuoluatur, amicia-

Cant. 1.

D. Aug.

tur

tur, operiatur, vt inueniri minime valeat.
Gen. 19. Hinc Gen. 19. postquam Loth clauso ostio familiam suam à Sodomitis diuisit, audit ab Angelis: *Surge, Tolle vxorem tuam, & duas filias, quas habes.* Iuxta Hebræum legitur: *Et duas filias, quæ inueniuntur.* Et quæ filiæ non inueniuntur à parentibus? Erant forte Loth aliæ filiæ traditæ viris, & factæ extra eius domum; vel saltem erant cognati, & propinqui aliquo affinitatis genere, qui foris manebant inter perditorum turbas, respectu quorum dicuntur filiæ, domi existentes inuentæ, quãdo quisquis agit inter perditorum turbas perditus censetur funditus. Aut Caiet. *Iuxta Hebræum habetur, duas filias inuentas, siue quæ inueniuntur. Ad differentiam aliorum, pertinentium ad Loth quocumque affinitatis, vel consanguinitatis vinculo, qui non erant domi, tanquam & istæ filiæ relictæ fuissent, nisi inuentæ fuissent cum Loth.* Caiet. Equidem quæ domi erant cum patre iusto inuentæ nominantur ad differentiam aliorum, qui foris essent inter perditorum turbas, qui nullo modo inuenirentur ad salutem, sed in extremam perditionem irent. In quantum hæ domi erant cum patre, merito inuentæ dicuntur, si extra fuissent, inter impios, & ipsæ deperditæ fuissent. Quis enim in consortio perditorum nõ sentiat perditionis periculum? Isaias cap. 6. clamat: *Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labijs sum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito.* Isaias. 6. Sibi væ annuntiat tantus propheta tribus de causis, nimirum, quia tacuerat, & quia polluta habebat labia, tertio qui inter pollutos habitabat. Ex quo sapienter monet D. Hieron. epist. 1. ad Damasum: *Prouidendum igitur sub hoc exemplo, non solum vt ipsi simus insti, sed ne cum peccatoribus moremur, quia & hoc in peccati, ac miseriæ parte ducit propheta.* D. Hier. Plane non modica miseriæ, ac perditionis pars est, quod moreris inter errantes, quando vel sanctissimus propheta inde traxit, quod plangat.

§. XIIII.

Non sic commoda temporalia, vt incommoda disponunt humanas mentes, vt Deo pareant.

MIrabar, quod Dathan, & Abiron post tot supplicia visa in rebelles, & contumaces, videret etiam Moysem separantem populos impauidi. Cur in hac separatione non magis flectuntur, vt Deo pareant? Cur imminentis supplicij timor homines Moysi obedire non facit? Ecce causam: *Dathan, & Abiron egressi stabant in introitu papilionum suorum, cum vxoribus, & liberis, omnique frequentia.* Dum in bonis suis sunt, inter vxorum, filiorumque suauitates, inter frequentiam obsequentium, ministrantium, vel audita denuntiatione supplicij, vel visa aliorum separatione non flectuntur, vt Deo pareant. Non enim commoda hæc temporalia ad obediendum Deo disponunt humanos animos, vt illos disponunt incommoda, & mala. Adamus in paradiso peccauit, & audiens diuini iudicis vocem, non compungitur, ait enim textus Gen. 3. *Vocauit Dominus Deus Adam, & dixit ei, Vbi es? Qui ait: Vocem tuam audiui, in paradiso, & timui, eo quod nudus essem, & abscondi me.* Gen. 3. Fatetur se iudicis vocem audiuisse, & timore correptum fuisse, & latebras quæsiuisse propter nuditatem, at de peccato, de quo quærebatur, nullum facit verbum, nec vllum responsum dat, quo se ostendat velle satisfacere Deo. Longe aliter aiebat Iob cap. 13. vbi sic: *Voca me, & ego respondebo tibi.* Iob. 23. Vel ad minimam Dei vocationem promittit se statim responsurum. Et quando Adam inter iudicis voces nihil salutare respondit, vnde hic respondit animo promptissimo? Innuebatur in Iob Iesus positus in catedra crucis, homo enim Deus in cruce constitutus optime respõdit, & correspõdit mãdatis diuinis, ad quæ minime respõdebat homo existẽs in paradiso licet perciperet voces incorrupti iudicis. Pro quo aiebat Rup. lib. 1. de Sapient. cap. 15. *Ille primus homo, qui vocabatur, abscondit se à facie domini Dei, in medio ligni paradisi, & nihil boni respondit. Hoc secundus homo vocatus adstabat ante faciem Dei in medio ligni crucis, & respondebat perfectam, atque omnimodam obedientiam patri.* Rupert. Qui in paradiso erat homo etiam audiens iudicis aduentum, nil cogitat, nil respondit salutare, nec à paradisi delicijs habet, quod se subdat Deo; at qui in crucis tormentis agebat, ipse sic se composuit, vt perfectissime responderet diuinæ voluntati, omnimodamque exhiberet obedientiam patri. Non equidem à paradisi bonis, sed à crucis malis perfecta hominis ad Deum obedientia claruit. Et quando à commodis temporalibus non oriuntur perditionis causæ? Post immensos bellorum labores quieuit Dauid, & vt ait 2. Reg. 11. *Accidit quadã die, vt surgeret Dauid de stratu suo post meridiẽ, & deãbularet in solario domus regiæ.* 2. Reg. 11.

Viditque mulierem ſe lauantem, &c. Multas ſæpe aliàs fœminas, & valde pulchras viderat, cum proſtrato gygante veniebat. Iſraelitas puellas cantantes ſuas laudes audit, & nihil humanum paſſus eſt totus intentus diuinis mandatis, nunc vt vidit fœminam, inſaniuit, à voluptate raptatur. Cur hoc? Ait text. *Cum deambularet in ſolario domus regiæ, &c.* quippè vbi inter domus regiæ delicias erat, non miror, quod quauis data occaſione contemneret diuina mandata. Ait D. Aug. hom 21. ex 50. citatus in Gloſſa: *Adulterium ſimul, & homicidium non fecit Dauid cum perſecutorem Saulem pateretur, cum per diuerſa loca fugiebat, non cupiuit alienam. Erat in infirmitate tribulationis tanto in domini miſericordia intentior, quanto miſerior videbatur.* Sic de incommodis Dauid diſcebat Deo obtemperare; cuius mandata contempſit inter commoda domus regalis. Ipſe dum ſibi inimicum Saulem inermem, & ſolum inueniret in ſpelunca, etiam à ſuis incitatus vt eum percuteret, clamat 1 Reg 24. *Propitius ſit mihi dominus, ne faciam hanc rem domino meo Chriſto domino, vt mittam manum meam in eum.* Verũ nactus fidelem militem Vriam 2. Reg. 11 ſcripſit ad Ioab per manum Vriæ: *Porite Vriam ex aduerſo belli, vbi fortiſſimum eſt prælium, & derelinquite eum, vt percuſſus intereat.* Compone modo prima cum ſecundis, antea hoſti parcebat, modo nec parcit fideli amico. Vnde? Antea deliteſcebat in ſpelunca, modo ſedet in regalibus delicijs. Ait D. Chryſoſt. hom. 54. ad Popul. *Tunc quidem cum in tribulatione foret, & inimicis parcebat; poſt hæc verò nec amicis, nec his, qui nullam intulerant iniuriam.* Prò commoda temporalia quam imparatos facitis humanos animos, vt admittant ſalutaria!

D. Aug

1. Reg. 24

Chryſoſt.

Numer. 16. Et ait Moyſes: In hoc ſcietis, quod dominus miſerit me, vt facerem vniuerſa, quæ cernitis:: Si conſueta hominum morte interierint, & viſitauerit eos plaga, qua & cæteri viſitari ſolent: non miſit me dominus, &c. Confeſtim igitur, vt ceſſauit loqui, dirupta eſt terra ſub pedibus eorum, & aperiens os ſuum deuorauit illos cum tabernaculis ſuis & vniuerſa ſubſtantia eorum, deſcenderuntque viui in infernum operti humo, & perierunt de medio multitudinis.

§. XV.

Sic caſtigantur rebelles peccatores, vt viui ſæpe in contraria veniant eorum, quæ male appetiuerunt.

NOn miror, quod ij miſeri caſtigentur à Deo, ſed illud ſtupeo quod adeo inuſitato more caſtigentur, nimirum deſcendentes viui in infernum. Ait enim textus: *Deſcenderuntque viui in infernum*, ſiue quod viui vſque ad ipſam gehennam peruenerint, ſiue quod per longum voraginis ſpatium cadentes viui adhuc in profunda fouea ſe viderent, donec tandem morerentur humo operti. Sed cur voluit Deus vt ita vorarentur à terra, vt viui vſque ad profundiſsimum fundum voraginis raperentur? Ambierant ipſi ſupra ſuum ſtatum aſcendere, ſeſeque ſupra omnes alios conſtituere; ſicque factum eſt, vt eo ſupplicio afficerentur, quo ad eum profundum viui dejcerentur, ad quem nullus alius homo viuus poteſt dejci. Hæc eſt propria rebellium peccatorum pœna, qua ſe videant in contrarijs eorum, quæ ambierunt. Similiter Ozias rex ambiuit ipſe ſacerdotium munus, & incenſum domino offerre. Quid tunc? Ait 2. Paral. 26. *Iratuſque Oziæ, & tenens in manu thuribulum, vt adoleret incenſum minabatur ſacerdotibus. Statimque orta eſt lepra in fronte eius:: Cumque reſpexiſſet eum Azarias pontifex, & omnes reliqui ſacerdotes:: feſtinato expulerunt eum:: Fuit igitur Oziæs rex leproſus vſque ad diem mortis ſuæ, & habitauit in domo ſeparata.* Expende auſum, & pondera pœnam: cum rex eſſet, audet ambire aliquid ſupra regnum nimirum ſacerdotale decus, & qui male ambiuit aliquid ſupra regnum, eo deuenit, vt ex cluſus à regia in domo ſeparata degeret deſtitutus ab omni humano conuentu. Rem pulchre ponderat D. Chryſoſt. hom. 5. in præſenti fatus: *Ingreſſus Ozias vt ſacerdotium vſurparet, & regnũ perdidit. Ingreſſus eſt, vt eſſet venerabilior, & factus*

2. Pa. 26.

Chryſoſt.

factus est execrabilior. Nam quouis homine priuato post lepram erit execrabilior Ecce qui se male sustulerat ipsam dignitatem regiam execrat, à Deo castigatus eo deuenit, vt priuato quouis homine inferior esset. Et qui ob sacerdotale munus venerabilior ambiuit esse, id supplicium incurrit, dum lepra exeditur, quo execrabilior omnibus fieret. Iustissima enim est peccatorum pœna, qua se videant in contrarijs eorum, quæ male appetierunt. Similia inuenies in Nabuchodonosor, de quo Daniel cap 4 Respondit que rex,

Daniel. 4 & ait: *Vonne hæc Babylon ciuitas magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei? Cumque sermo adhuc esset in ore regis vox de cœlo ruit. Tibi dicitur: Nabuchdonosor rex; Regnum tuum transibit à te, & ab hominibus eycient te, & cũ bestijs, atque feris erit habitatio tua, fænũ quasi bos comedes, &c.* Gloriabatur miser de ciuitate magna, & hominum frequentissima, quam sibi pro domo constituerat; & rapitur ad ferarum, bestiarumque conuictum, & cubilia. Et qui regem sese effinxerat gloriosissimum, fit bos comedens fœnum cum brutis. Vt merito dicat de illo D Greg. lib. 5.

D. Greg. Mor. cap. 6 citatus in Glossa: *Qui elatione cogitationis se super homines extulit, ipsum, quem cum hominibus communem habuit sensum amisit.* Et Theodoret. etiam in præsenti dicit:

Theod. *Quia non satis ei fuere ædes regiæ in terris deorsum, sed simul etiã superiores dementer appetijt; ijs etiam priuatur, quas deorsum obtinebat, & qui cœlum rapere voluerat, è terra quoque expellitur.* Sic ipse qui sese supra homines extulerat, vidit se iumum numerari inter feras, in nullo differens ab eis. Quid de pessimo Antiocho memorem? De illo ait 2. Machab 9.

2. Mac. 9 *Superbia repletus ignem spirans animo in Iudæos, & præcipiens accelerari, negotium, contigit illum impetu eunten de currru cadere, & graui corporis collisione membra vexari. Isque qui sibi videbatur fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, & montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus ad terram ingestatorio portabatur, manifestam Dei virtutem in semetipso contestans. Ita vt de corpore impij vermes scaturirent, ac viuentis in doloribus carnes eius effluerent, odore etiam illius, & fetore exercitus grauaretur. Et qui paulò ante sydera cœli contingere se arbitrabãtur, eum nemo poterat propter intolerantiam fetoris portare.* Quanta hæc dejectio superbissimo regi? Sed illud expende, nimirum; *viuentis in doloribus carnes eius effluerent*: Viuens, viuens ipse videbat se humi tanto fętore putrescere, quo à nemine sustineretur. Vt dicat Gorionides de illo lib. 3 cap 12. *Addidit dominus plagam super plagam, vt inciperet totum corpus eius fœtere, instar cadaueris proiecti tempore æstatis in superficiem campi. Subleuantes tamen eum paululum in humeros suos, rursum abiecerunt eum in terram, & fugerunt ab eo, quoniam nemo poterat accedere ad eum propter intolerabilem fœtorem huius scelestis viri, ac hostis Dei.* Sic qui imperium elementorum, & astrorum habenas à se teneri putabat, viuus humi iacebat, tanquã cadauer proiectum, cuius fœtorem, & spurcitiam nemo sustineret. Merito de ijs scelestis Dei hostibus ait Ierem. Thren. 4 *Qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.* Facit enim sæpe iustitia Dei, vt isti ante quam è viuis excedant, videant sibi cuinere contraria eorum, quæ prosecuti fuerant. *Gorion.* *Thren. 4.*

§. XVI.

Partialitates, & diuisiones qui amant, eas metuant perpeti in creaturis, sub quibus pereant.

COre, Dathan, & Abiron sese à Moyse diuiserant, imò & populi vnionem disruperant, sibi partem prærripientes, nec miror, quod sub illorum pedibus sese terra abrumpat, vt eos deuoret. Dicit enim textus: *Disrupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum deuorauit illos, &c.* Et cur non disrumpatur terra aduersus eos, qui populi vnitatem disrumpunt, in factionesque varias diuiduat? Mirum erit si partiarij non similia inuenirant in creaturis, vt pereant ipsi. Ionas cum missus esset prædicare gentibus, detrectabat munus suo populo nimis addictus illi soli bona cupiens. Ascendit igitur nauim, vt fugiat à munere, vela pandit, sed vis se fluctibus committit cap 1. *Et facta est tempestas magna in mari, & nauis periclitabatur conteri?* Et quod mirere magis illud supponitur à multis sacris expositoribus, quod tempestas solam Ionæ nauem impetebat, manentibus multis alijs nauibus in tranquillo. Sed cur tempestas vnam solã nauim Ionæ persequebatur relictis alijs tranquillis? Cur non æqualiter in omnes sæuiebat? Equidẽ vt Ionas partialis erat, adeo suis addictus, vt nationũ commoda fugeret, ita decuit, vt etiam partiales experiretur fluctus, qui cæteris nauibus non nocentes, fun- *Ionæ. 1.*

ditus perderent Ionæ nauiculam. Pulchre ait D Bas. Sel ora. 12. *Quid igitur hinc discemus? Quod partiaria fuerit, vti videtur, maris fluctuatio, quodque procella hanc vnam versaret* Basil.Sel. *nauē, fluctusq, naui impingerentur vndique. & quod alijs pacatū mare aduersus hos dimicaxat armaretur, necnon quod alios placide trāsmitteret, cū his vero concurrens tempestas fugacē Ionā inuestigaret.* Expēde illud: *Quod partiarià fuerit, &c.* quippide cum homine partiario, qui pro suis solis stabat popularibus, volens vt in gratijs, & fauoribus manerent ab alijs diuisi, qui alijs inuidebat fortunam, & gratiam Dei, non miror, quod & fluctus, & ventus, & mare partiarij existant, vt faciant illum perire.

Numer. 26. Et factum est grande miraculum, quod Core pereunte, filij eius non perirent.

Numer. 16. At vero omnis Israel, qui stabat per gyrum, fugit à clamore pereuntium, dicens: Ne forte & nos terra deglutiat. Sed & ignis egressus est à domino interfecit ducentos quinquaginta viros, qui offerebant incensum.

§. XVI.

Valde monstruosum esset, & cōtra naturam, quod filij non adsint parentibus in ipsis periculorum articulis.

POterat Deus populares suos saluare, etiam si pereuntibus rebellibus immisti fuissent, sed ne id miraculo fieret, præcepit prius ab illis separationem. Qui enim per solam separationem à rebellibus saluari possent, non erat decens vt per miraculum D. Aug. saluarentur, vt D Aug. sapienter notat quæst. 27. in Num. Sed etiam filij Core sine miraculo saluari poterant, per hoc solum quod tempestiue à parente separarentur, voluit tamen Deus hos per miraculum saluare. Ait enim: *Factum est grande miraculum, quod Core pereunte, filij eius non perirent.* Quippè dum Core vorabatur à terra, filij eius in aere manserunt, donec rursus teriæ partes, quæ ad vorandos reos dehiscerant, coniungerentur. Sed cur Deus tanto miraculo maluit liberare filios Core, quos sine vllo miraculo per solam indictam separationem liberare posset, vt liberauit reliquum populum? Nonne æque facile, & æque benè filij separari potuissent à Core, ac se separauit populus? Absit, imò, & monstrosum valde esset, & prorsus contra naturam, quod filij separarentur à patre, eò præcipue tempore cum pater esset in periculis perditionis, iam denuntiatæ à Moyse. Hinc Deus in seruandis popularibus abstinuit à miraculo, quia æque bene saluari poterant per solam à reis separationem, in filijs autem Core seruandis, maluit miraculo vti, ne contra naturam accideret, quod filij non adhæserint parenti in ipso periculo mortis. Non enim à Deo, sed à malo solet venire, quod tempore periculi à charissimorum latere seiungamur. Quo auspiciens aiebat D. Synesius epist. 126. Asclepiadoto data: *Necesse erat vehementiorem esse huius mali impetum. Atque ob id, Dæmon ille cui, curæ est, meis vt rebus noceat, ante hoc prouidit, vt ne tu quidem amicissimum mihi caput adesses.* Merito dæmonis agnoscit factus, quo potuerit quis ab amico separari tēpore calamitatis instantis. Vnius enim diaboli commento factum est, vt filij præriperentur Iobo venturo in ægritudinum calamitatem. Cui enim filio diuina virtus adsit, monstruosum duceret piaculum parentibus non assistere laborantibus. Hinc de Moyse ait Paul. ad Hebræos cap. 11. *Fide Moyses grandis factus negauit se esse filium filiæ Pharaonis; magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere iucunditatē.* Qui in aula erat, filius habitus tyranni, vbi patres suos, & fratres suos vidit esse in afflictiōne, & calamitate ad eos euolauit: adoptiuorum parentum bona, vt ait Philo; & si splendida, adulterina iudicans, è diuerso naturalium parentum, & si ad tempus vilioia, vera tamen, & propria. Sed illud est ponderandum, quod affligi cum populo, & gente sua maluit, quam *peccati habere iucunditatem*: Et quod peccatum haberet, si ad gentem suam afflictam non aduolaret? Pulchre Oecumenius ait: *Peccatum vocauit non collaborare, aut simul ærumnas pati cum populo Dei.* Bonus filius, vt vidit in periculis, & ærumnis parentes suos, fratres suos, peccatum putabat, si ad illos non aduolabat, eorumque hærebat lateri. Quod attigit D. Basil. hom. 1. in Examer. fatus: *Denique Moyses*

D. Synes.

Hebr. 11.

D. Basil

ses tyrannidis fastum perosus, ad suæ gentis contribules recurrit, præelegit calamitates cum Dei populo experiri, quam se obnoxium reddere peccato. Sic non paruum piaculum fugiens relicta aulæ securitate parentibus, fratribusque laborantibus adstitit. Non absimilis Ioseph erat, de quo ait Gen. 37. *Israel enim diligebat Ioseph, eo quod in senectute genuisset eum.* Sed maiori in senectute genuerat Beniaminum, quem ideo nō dicitur dilexisse. Vnde ergo senectus patris maiorem amorem Iosepho conciliabat? Non tam equidem amabatur Ioseph, quod in senectute genitus esset, quam quod genitus esset in senectutem, hoc est, quia bonus filius adhærebat semi, & laboranti patri, nec ab eius recedebat latere, vt eius labores alleuaret. Ait D. Basil. Sel. orat. 8. *Quod si Beniaminus filiorum Iacobi postremus, & senectuti vicinus erat, & pariendi finis: quomodo Ioseph insuper filius senectutis appellatur? At senectutis filius est, qui senectutem accurat, & ætatis patria laborem cura alleuat.* Hinc se Ioseph super omnes extollebat fratres, quod inseparabiliter laboranti adhærebat patri, senectutisque extremæ infirmitatem alleuabat.

Gen. 37.

Basil. Sel.

§. XVIII.

Magna Dei misericordia est, quod sic peccatores obdurati pereant, vt alijs proficiant.

NOtanter textus pereuntium clamorem posuit pro causa salutaris fugæ; ait enim: *Omnis Israel, qui stabat per gyrū, fugit à clamore pereuntium.* Sic enim in ipso iustitiæ articulo Deus miserationum suarum recordabatur faciens, quod sic scelerati perirent, vt clamoribus suis cæteros fugarent ad tuta, illisque proficerent. Quo etiam Psal. 9. respiciebat dicens: *Inimici defecerunt framea in finem, & ciuitates eorum destruxisti. Peryt memoria eorum cum sonitu.* Non enim in silentio peribant à Deo percussi, sed cum in genti clamorum sonitu. Et cur non magis in silentio peribant? Erat hoc beneficentissimæ Dei prouidentiæ, vt pereuntium peccatorum voces alijs essent causæ salutis. Ait D. Chrysost. ibi: *Quid est cum sonitu? Porro autem hoc est etiam Dei prouidentia, quod non facit hoc latenter. Vt aliorum calamitatibus alij reddantur meliores.* Scit prouidentissimus suorum Deus etiam à pereuntibus sceleratis eas voces, & clamores educere; quæ saltem alijs ad salutem proficiant. De sceleratissimo Anthioco inter sæuissima supplicia constituto, ait 2. Machabæor. 9. *Per momenta singula doloribus suis augmenta capientibus, & cum nec ipse iam ferre posset, ita ait: Iustum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire. Orabat autem hic sceleſtus Dominum, à quo non esset misericordiam consecuturus.* Et quando iam miser in perditione sua deploratus erat, cur tormentis ab illo hæ pietatis voces extorquebantur, nisi vtà clamore pereuntis discerent alij impietatem fugere? Sic iste inter atrocia tormenta cogebatur multa piá dicere, vota offerre, Deum agnoscere, epistolas fidelibus Iudæis mittere; vt vel clamoribus suis patefaceret alijs salutis viam. Quam Dei prouidentiam noscens Claudius Herminianus nihil magis curabat, quam tegere silentio perditionem suam. De illo enim ait Tertul. lib. ad Scapulam cap. 3. *Claudius Hermilianus in Cappadocia, cum indigne ferens vxorem suam ad hanc sectam transisse, Christianos crudeliter tractasset, solusque in prætorio suo vastatus peste, cum viuus vermibus ebullisset: Nemo, sciat, aiebat, ne spe gaudeant Christiani.* Sic miser in perditione sua quærebat silentium, ne alijs clamor pereūtis profectus fuisset. Et sane quid aliud cuperet fidelium homicida, nisi quod à Deo irato solet in homines venire durissimum, nimirum, quod silenter, & sine sonitu sceleratorum supplicia fiant. Quod timens Habacuc ait cap. 1. *Quare respicis contemptores, & taces, conculcante impio iustiorem se? Et facies homines sicut pisces maris?* Quantū hoc erat, quod homines fierent à Deo, gubernarentur à Deo vt pisces maris, ad hoc quod propheta illud deprecaretur? Quid enim timebat mundo ex eo quod homines tractarentur vt pisces? Sane pisces vt muti sunt, sic eorum ruina, qua se mutuo percutiunt, & miserabilior, & ineuitabilior, & translata ad homines omnium est miserabilissima, quando pereuntibus nullus clamor, nulla vox permittitur, quæ saltim alijs possit ad cautelam proficere. Hæc, inquam, ruina maxima est, & vix à Deo permissa, nisi quādo imperiū dæmonibus permittitur. Ait enim Theophylactus apud Delrium in Adagijs tom. 1. *Contemptores dicti sunt dæmones, ad quos conticescit Deus, temporibus nondum dispensati euangelij faciebat homines prorsus piscium instar viuere, ab omni ratione alieniſsimos, maxime brutos, & omni voce destitutos, ac plane mutos. Nec enim in eis pietatis erat sermo, neque honorificentiæ vox ad Deum, sed mutua inter se tale alius erga alium grassantes, &c.* Eccetibi

2. Mac. 9.

Tertul.

Habac. 1.

Theophy.

bi ſpecies imperij ante Euangeliũ dæmonibus permiſsi, faciebat enim Deus homines alios aliorũ carnifices, vt ſeſe mutuo cõficerent, & vorarent vt piſces maris, abſque eo quod à pereuntibus vllus clamor, aut vox vlla prodiret, quæ alijs eſſet proficua. Quod malum extremum minabatur Amos cap 8. aiens: *Multi morientur, & in omni loco proijcietur ſilentium.* Quod ad inferni ſupplicia merito ſolet referri, vbi iuſtitia ſine proximi vtilitate exercetur. Quò alluſit etiam Samuelis mater, 1. Reg. 2. aiens: *Impij in tenebris conticeſcent.* Sanè nullus ibi clamor, nec vox, quæ pietatis vias oſtendat aſsidentibus.

Amos. 8.

1. Reg 2.

Numer. 16. Locutus eſt dominus ad Moyſem dicens, Præcipe Eleazaro filio Aaron ſacerdoti, vt tollat thuribula, quæ iacent in incendio & ignem huc, illucquẽ diſpergat; quoniam ſanctificata ſunt in mortibus peccatorum: producatque ea in laminas & affigat altari, eo quod oblatum ſit in eis incenſum Domino, & ſanctificata ſint, vt cernant ea pro ſigno, & monumento filij Iſrael. Tulit ergo thuribula, &c.

§. XIX.

Nullo ſuauius deterrentur peccatores, quam monumentis punitorum.

VT acer extitit dominus in hos Core aſſeclas, ſic ſuauis apparet erga venturos Iſraelitas, iubens horum thuribula deduci in laminas, & affigi altari in cautelæ ſignum venturis. Ait enim: *Præcipe Eleazaro filio Aaron, vt tollat thuribula, quæ iacent in incendio; producatque ea in laminas, & affigat altari, vt cernant ea pro ſigno, & monumento filij Iſrael.* Quid erga venturis ſuauius? Solis punitorum monumentis altari affixis frenabantur. Equidem nunquam ſuauius cohibetur peccator, quam in memoria ſupplicionum alijs illatorum. Rex Ozias aulus poſt multa tempora fuit, ſacerdotium vſurpare; & incenſum Domino offerre, cui ſic fatur Azarias ſacerdos. 2. Paral. 26. *Non eſt tui officij Ozia, vt adoleas incenſum Domino, ſed ſacerdotum, hoc eſt, filiorum Aaron, &c.* Sufficeret, quod dixiſſet, non eſſe officij regalis offerre incenſum, ſed ſacerdotum, cui malunt illud explicatius addere, nimirum, filiorum Aaron? Volebat, quo ſuauiori modo poſſet regem abillo auſu reuocare, ideò Aaronis meminit, in quo tota Core, & ſociorum tragœdia ſuggerebatur, qua ſacerdotij præſumptores caſtigabantur. Hinc D Chryſoſt. hom. 5. in verba Iſaiæ extollit Azariæ ſuauitatem aiens: *Ipſa breuiloquentia declarat nobis eius humanitatem. Quod ſi cupis videre, vbi ferrum occultarit, audi. Non licet, inquit, tibi adolere incenſum domino, ſed ſolis filijs Aaron. Hic inflixit vulnus, eo quod non ſimpliciter dixit, ſacerdotibus; ſed addidit, Aaron. Is primus fuit ſacerdos, ſimileque facinus eius temporibus quidam auſi ſunt, ſed alios quidem terra dehiſcens abſorbuit, alios vero celitus emiſſus ignis exuſsit. Huius ergo hiſtoriæ volens illum commonefacere, mentionem fecit Aaron; vt ad calamitatẽ eorum, qui fecerant iniuriam, huius mentem tranſmutaret.* Expende illud: *Vbi ferrum occultarit, &c.* quippè Azarias nolens regem offendere, volens tamen ipſum reprimere, ſub humaniſsimis verbis, & comitate plenis ferrum occultat; non ſtricto ferro percutit, ſed occulto vtitur, commemorans Aaroni tempora, rebellumque tunc temporis ſupplicium, vt de præſumptis thuribulis ignis exiliens eos combuſsit, quo commemorato, ſuauiſsime ab auſu ſimili retrahebatur Ozias. Nullus enim ſuauius corrigitur, quã qui de monumentis alienorum periculorum corrigitur. Hinc Matth. cap. 12. Rex magnus mittebat ſeruos, qui peccatores traherent in bonam frugem aiens: *Dicite inuitatis: Ecce prandium meum paraui: tauri mei, & altilia occiſa ſunt, & omnia parata, venite ad nuptias.* Sto â ſententia eorum, qui huius prandij menſam putant eſſe diuinam ſcripturam, quæ plena eſt mortibus, & occiſionibus antiquorum, in tauris, in altilibus occiſis deſignatorum. Sed illud mirandum quod vbi tot mortes, tot occiſiones peractæ in antiquis ob oculos ponuntur, ad id vocemur tanquam ad nuptiale conuiuium. Cur cõuiuium paratum vocat ſcripturam, in qua & mortes, & percuſsiones hominum noſtri ſimilium proponuntur? Equidem nihil deficit à ſuauiſsimo conuiuio monitio illa, quæ in aliorum periculis docet homines cauere ſua. Ait Imperfectus hom. 41. in Matth. *Quid quid quæritur ad ſalutem totum iam adimple-*

Chryſoſt.

Matt. 22.

Imper.

tum est in scripturis. Qui contumax est, & peccator, inueniet illi indicij flagella, quæ timeat. Vt quid ibi scriptum est: Achan propter furtum lapidatus, nisi vt habeant fures, quid timeant? Vt quid, filij Israel, qui fornicati sunt cum filiabus Moab percussi refugerunt, nisi vt habeant fornicatores, quod perhorrescant? Vt quid concupitores carnis castigati sunt in deserto, nisi vt nemo delicias concupiscat? Quorum omnium interfectiones multas spiritalium gaudiorũ epulas præbuerunt, & nuptias Christi adornarunt. Nihil ergo minus est in hoc conuiuio, quã quod necessarium habet salus hominum. Sanè quod conuiuium suauitatibus plenum facit, vt homo lætus viuat, nihil minus præstat scriptura dum antiquorum mortes proponit peccatoribus similibus, quorum memoria suauissime cauet sibi; nulloque suauiori poculo reformantur in salutem, quam reformantur ad æternam vitam peccatores viso aliorum in simili periculo. Mihi crede, monumentum calamitatis alienæ nunquam te non faciet suauissime sapere. Nec res est parui fauoris, quod non in tuis, sed in alienis periculis sapias. Quo traho dicta 4. tom. in Euang. lib. 16. cap. 21. §. 30.

§ XX.

Delinquentibus consentientes durissimum supplicium caueant.

DE ducentis & quinquaginta hominibus, qui Core partes secuti fuerant, & absumpti à flammis inueniebantur, iubentur thuribula tolli, & deducta in laminas, affigi altari in monumẽtum cladis. Sic enim dicit: *Tollat thuribula, quæ iacent in incendio: producatque ea in laminas, & affigat altari, vt cernant ea prosigno, & monumento filij Israel.* Et quidem, qui incendio absumpti sunt, non ipsi rebellionis, neq, præsumptionis authores fuerunt, sed solum rebellanti Core assenserunt. Cur ergo Core, qui princeps, qui author fuerat, sic absorbetur à terra, vt nec thuribulum eius remaneat in testimonium cladis: Illi autem ducenti & quinquaginta sic absumuntur, vt thuribula eorum remaneant, quæ affixa altari nunquam non prædicent eorum calamitatem? Merito non authoris thuribulum, sed thuribula assectarum affiguntur in testimonium cladis; ne sibi blãdiantur de futura impunitate qui authores malorum non sunt; quando flagitium exitiale appareat omnibus participantibus.

Matth. 14. Matth. 14. dum Herodes rex celebrat natalitium cõuiuium cum principibus Ierosolymitanis eò adductus est, vt iuberet vitam eripere Baptistæ Ioanni, ait enim textus: *Propter iuramentum autem, & eos, qui pariter recumbebant. Misit, & decollauit Ioannem in carcere. Et allatum est caput eius in disco* Sed esto, quod occiderit sanctum, quid necessum fuit adduci caput eius abscisum in disco ad ipsum conuiuium, in quo tot principes eius natalitia regalia celebrabant? Inter fercula suauissima discumbentibus allata; hoc etiam ferculum feralis lanienæ illis apponitur, vt non solum Herodi, sed & omnibus illis, qui vel tacite, assenserũt, tanti facinoris crimen pœnam denuntiaret. Pulchre ad hæc Paschasius lib 7. in Matth. fatur. *Miseræ feralis aulæ regis, & infelix rabies, quæ in passũ suum suscepit caput martyris, & in potum ebibit liquorem sacri sanguinis, sitiensque mortem prophetæ aspexit O ferculum crudele! O discus rosis respersus sanguinis, sed cõuiuantibus valde exitiabilis, quia in tanto conuiuio, nemo fuit, qui prohiberet audaciam Regis, quin imò, vt scriptura ait, propter eos, qui pariter discumbebant, insit dari. Quo facto omnes sceleris sui facit esse consortes.* Plane non solum Herodi facinoris authori exitiabilis discus ille erat; sed omnibus etiam simul conuiuantibus; quando nullus eorum restitit, sed taciti feralissimæ sententiæ addiderunt suffragia. Ne tibi blandiaris de immunitate, quod flagitio non dederis initium, si enim præsens es flagitiosis, & non obsistis, nec refragaris, sed potius suffragia addis, proculdubio extremas pœnas dabis. Sanè Absalon rebellaut in Dauidem patrem suum, multisque populũ solicitauit, vt veniret in suas partes, quod & factum est. Commisso prælio rebellis occubuit, & populares reuersi sunt omnes ad Dauid. Quid tunc? Ait 2. Reg. 24. *Et addidit furor domini irasci contra Israel, commouitque Dauid in eis dicentem. Vade, numera Israel, & Iudam:* Ob quod ablata sunt peste septuaginta millia virorum spatio dimidij diei. Dum Absalon in patrem rebellat, & populum seducit, non dicitur Deus iratus in illum; nunc autem cum populus quietus esset sub Dauide furor Dei exurgit, eaque in rege permittit, quæ trahant in populum pestis luem. Cur hoc? Debebant dare pœnas, qui authori rebellionis non restiterant, sed subscripserant, non enim soli authores, sed & qui sequuntur, supplicio afficiuntur: Ait Theodor in præsenti quæst. 37. *Populus luit pœnas suæ iniquitatis. Relicto enim rege pio, militauit sub impio tyranno. Enim; qui innumerabilia bona eis conciliauerat, non solum reliquerunt, sed etiam aduersus eum in acie steterunt,*

2. Reg. 24.

Theodor.

crudeli

crudelique ac ſcelerato filio auxilio tulerunt. Propter hæc ergo iuſtus Deus de ys pœnas ſumpſit. Sciant hoc, qui malorum authores ſequuntur, quod durissima tolerabunt ab eo ſupplicia: etiam ſi aliquando creaturarum manus effugiant.

§. XXI.

Sacrificium, ſeu oratio ad Deum maxime proficit ex conſideratione mortis.

NOn otioſe mortuorum thuribula iubentur affigi altari, dum dicitur: *Producatque ea in laminas, & affigat altari, vt cernant ea pro ſigno, & monumento filij Iſrael.* Sed hoc factum eſt, ne cui liceat accedere ad altare vel ſacrificaturus, vel oraturus, quin præ oculis habeat monumenta mortis, de cuius conſideratione, fallar, niſi multum proficiamus in ſpirituali vita. Sic Rex ille, qui inuitabat homines ad nuptiale conui-
Matt. 12. uium ait Matth. 12. *Prandium meum parani; tauri mei & altilia occiſa ſunt, & omnia parata, venite, &c.* Solet diuina ſcriptura lautiſsimi etiam conuiuij eſcas ſolo panis nomine
Matt. 14. exprimere; vt Matth. 14. *Cum intraret Ieſus in domo cuiuſdam principis Phariſæorum Sabbatho manducare panem*, ibi de ſcripturæ more panis ponitur pro cæteris etiam obſonijs, quæ ornant principum conuiuia. Cur ergo rex ille non ſolius panis meminit, ſed taurorum, altiliumque occiſorum plenam menſam propoſuit? Erat menſa parata à rege illo, non conuiuij temporalis, ſed æterni, quod non ſpectabat ad carnalem, ſed ad ſpiritualem vitam, ideo illa mortuorum commemoratione ſarciuit, de qua humanus ſolet
Aymon. ſaginari ſpiritus. Quo ſpectans Aymon ibi ait: *Tauri mei, & altilia mea occiſa ſunt, ac ſi diceret: Patrum præcedentium mortes aſpicite, & remedia vitæ veſtræ cogitate.* In eo ponit efficaciſsima remedia vitæ, quod nec ad myſticam menſam, oblaturi, aut oraturi accedent, quin mortem antiquitus imminentem hominibus aſpiciant. Solet hoc procurare ſpiritus diuinus, vt vel in ſacris ipſis mortis commemorationem habeamus præſentiſsi-
Exod. 28. mam. Hinc Exod. 28. *Deorſum vero ad pedes eiuſdem tunicæ per circuitum, quaſi mala punica facies ex hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto miſtis in medio tintinnabulis; ita vt tintinnabulum ſit aureum. Et veſtietur ea Aaron in officio miniſteri, vt audiatur ſonitus, quando ingreditur, &c.* Itaque ſic veſtit Deus pontificem ſuum, vt in extrema tunicæ parte iubeat appendi tintinnabula circa pedes, quæ ſonitu ſuo deſignent ingredientem ad ſacrificia. Sed cur ſacrificantis tintinnabula in extrema veſtis parte ponuntur, niſi vt oſtendantur, quam debeant extrema vitæ aſſonare ſacrificaturis, qui velint è ſactis prouenire in vitam? Ait Orig. hom. 9. in Exod. *Habeat per indumenti circuitum tintinnabula, quæ ſemper ſonare debent, vt ingrediens ſancta det ſonitum, & non intret cum ſilentio. Et hæc tintinnabula in extremo veſtimenti ſunt poſita, vt de extremis temporibus, & fine mundi nunquam ſileas, ſed inde ſemper ſones, &c.* Habeat hoc quicumque ſacrificaturus, vel oraturus ad Deum accedit, quod de mortis memoria non ſileat, ſed adſtet Deo in perpetua commemoratione eius. *Orig.*

Numer. 16. Murmurauit autem omnis multitudo filiorum Iſrael ſequenti die contra Moyſen, & Aaron, dicens: Vos interfeciſtis populum domini. Cumque oriretur ſeditio, & tumultus increſceret: Moyſes, & Aaron fugerunt ad tabernaculum fœderis. Quod poſtquam ingreſsi ſunt, operuit nubes, & apparuit gloria Dei. Dixitque dominus ad Moyſem: Recedite de medio, etiam nunc delebo eos.

§. XXII.

Nullum promptius, & certius refugium in tribulatione, quam ſi ad Deum recurramus.

ADuerſus tumultuantem multitudinem, vide quale parent refugium ſibi Moyſes, & Aaron, nimirum dicit textus: *Fugerunt ad tabernaculum fœderis.* Et quantum erat tabernaculum fœderis, vt in illo ſeſe duo inermes homines tutarentur aduerſus multitudinem ingentem? Cur non potius præruptа montium elegerunt, vel aliquam inacceſsibilem refugij petram? Crede mihi vel

in

in tabernaculi diuini vmbra, vel in Dei memoria, qua confugias ad Deum omnium promptissimum, & certissimum refugium inuenies aduersus tribulationes vniuersas. Sanctè Dauid multis cinctus tribulationibus, à validissimo hoste petitus nulla non refugia fuit expertus, siue perabruptorum montium cauernas deuitescens, siue altissima petra munitus, siue militari manu stiparus; Post horum autem experientiam, quale præfert refugium? Ipse ait Psal. 76 *In die tribulationis meæ Deum exquisiui, manibus meis nocte contra eum, & non sum deceptus :: Memor fui Dei & delectatus sum.* Quæ verba dulciter, & eleganter tractans D. Nazianzen. orat. 17. sic ad Dauidis scholam vocat vniuersos, qui tribulationibus suis promptum, & certum refugium parare velint. Quippè ait: *Audi, quid Dauid respondeat, magnus ille medicus, ac malos etiam spiritus per spiritum in se habitantem incantans Ad quem eo fugias ex me scire cupis? Nihil, inquit, structa acie tibi opus est, non armis, non sagittarijs, non equitibus, non consultoribus, non amicis, nihil externo subsidio. Auxilij res copias in teipso habes, quæ & tibi, & mihi, & cuiuis in promptu sunt. Memor fui Dei, inquit, & delectatus sum. Quid memoria paratius? O facilem, & parabilem medicinam! O celerem curandi rationem! O ingentem beneficij magnitudinem!* Equidem non sic exercitu cinctus, non sic armis munitus mala effugies, vt illa fugis eo solum, quo Deum recorderis, Deoque te sistas. Vt ad Deum oculos vertis, habes, quo te expedias ab omni malorum concursu. Vnum hoc aiebat Isaias cap. 26. *Domine in angustia requisierunt te, in tribulatione murmuris doctrinæ tuæ eis.* Expressius in rem nostram legunt Græci primam partem dicentes, *Domine in afflictione recordati sumus tui.* Dicunt se recordatos Dei fuisse in afflictione, & non exprimunt, quo lucro sese ad Deum tribulati verterunt. At in eo solũ quod Dei recordarentur tribulati, ostenduntur nullis malis potuisse deuinci. Ex quo, aiebat Euseb. in catena Græca: *Quando tempus erat, ò domine, nos euntes per viam angustam, & afflictionis plenam, proprietate pugnabamus; atque in afflictione illa non eramus tui immemores, sed ab eadem tua memoria corroborati, viriliter sustinebamus, adeo vt diceremur afflicti, sed non angustiati, persecutionem patientes, sed non perimentes.* Ecce tibi, quid homines consequantur ex Dei memoria in tribulationibus: licet hinc inde mille tribulationes exurgant, & te premant, imò ferè opprimant, dum saltem memoria ad Deum confugias, habes, quo te munias, quo omnibus resistas, & inuulnerabilis perdures. Equidem præclarè aiebat Paul. ad Rom. 5 *Spes non confundit*: loquitur enim de spe, qua homo in Deo ponit auxilium suum, dum tribulatur in mundo, hæc enim minime sinit hominem in malis confundi; imò præsentissimum remedium est aduersus omnes conflictus. Vt dicat Elias Cretensis in orat. 2. Nazian. *In verum acerbitatibus pharmacum ad propulsandos dolores accommodatum sibi constituebant. Neque enim animæ in dolore versanti quicquam æque mederi potest, vt spes in Deum.* Non bellicæ munitiones, non creatæ potestates sic hominem eripient periculis inuulnerabilem, vt si ad Dei confugiat tutamen.

Ad Ro. 5.

Cretens.

§. XXIII.

Non qui sese periculis peccandi offerunt, sed qui effugiunt illa, ij diuinam protectionem habent.

MOysem, & Aaron fugitiuos Dei gloria operit, & tutatur, sic enim dicit: *Fugerunt ad tabernaculũ fœderis Quod postquam ingressi sunt, operuit nubes, & apparuit gloria Dei.* Quid magis nouum, & inauditum, quàm quod qui fugæ se dedunt, sub Imperatoris sui gloria lateant? Bone Deus gloria paratur strenue pugnantibus, & destruentibus hostiles acies: fugitiuis dedecus, & ignominia est. Cur gloriæ tuæ refugium, & protectionem offeris illis, qui trepidi fugiunt, qui non audent contra inimicos stare? Non fugiunt Moyses, & Aaron vt degeneres, sed vt generosi, qui doceant, vt fugiendum est à vitiorum hostilitate. Vt enim in mundiali duello gloria est in eo quod hostem aggrediaris, sic in bello spirituali è contrario, qui pericula fugit, ille diuinæ gloriæ accipit protectionem & tutamen. Ex quo monebat Amb. lib. de Fuga sæculi cap. 4. *Non ergo erubescamus fugere. Gloriosa enim hæc fuga est fugere à facie peccati.* Ille gloriosam inuenit securitatem & protectionem, qui nouit fugere à vitiorum facie. Cùm Iudæi venissent, vt comprehenderent Iesum Matth. 26. *Ecce vnus ex his qui erant cum Iesu, extendens manum exemit gladium suum: & percutiens seruum principis sacerdotum, amputauit auriculam eius. Tunc ait illi Iesus: Conuerte gladium tuum in locum suum, omnes enim qui acceperit gladiũ, gladio peribit:* Ecce tibi qui valebat gladio hostem aggreditur, illumque percutit; sed domini reprehensionem

Exod. 40.

Amb.

Matth. 26.

Psal. 76.

Nazian.

Isaiæ. 26

Euseb.

nem incurrit. Aliter de alio adolescente Marcus notat in eodem conflictu, ait enim cap. 14. *Adolescens autem quidem sequebatur Iesum amictus sindone super nudo; & tenuerunt eum. At ille reiecta sindone nudus profugit abeis.* Compone modo armatum illum cum isto nudo; illum aggredientem cum isto fugiente. Petrus gladio armatus, dum hostem aggreditur, reprehensionem incurrit; hic adolescens nudus dum fugit per medios hostes liber ab omni vulnere, ab omni reprehensione inuenitur. Equidem in spirituali conflictu, non qui aggreditur pericula, sed qui fugit, protectionem diuinam acquirit. Hinc pulchre Nazianzen. orat. 25. monet: *Si zelo inflammatus Malchi aurem gladio præcideris, indigne dominus ferret, eamque loco suo restituet, si nis sindone amictus* (relicta illa) *profugiat, eum conteget.* Non in inconsiderata aggressione periculorum, sed in fuga protectio Dei est secura. Licet mille munitus armis pericula aggrediaris, non exibis irreprehensibilis, licet autè omni nudatus auxilio abo sis, dum tamen pericula fugias, paratam inuenies protectionem diuinam. Nemo nescit historiam Ionæ mirandam, vt proiectus in mare, à bellua marina vorátur, vt voratus in ventre cete orationem ad Deum facit, ibique Dei protectione seruatur, donec euomitus à bellua incolumis apparet. Vnde in tali cõflictu talem protectionem accipit? Dicebat textus cap. 1. *Surrexit Ionas, vt fugeret in Tharsis.* Vbi autem D. Amb. audit, quod fugit Ionas, hinc illi attribuit diuinam in periculis protectionem. Quippè ait lib. de Fuga seculi cap. 4 *Fuga erat trames innocentiæ, virtutis via, pietatis assumptio. Adeò dicere, sic fugit Ionas in Tharsis, non corporis fuga, sed mentis ascensione. Nam si sic non fugisset, nunquam de ventre ceti esset auditus.* Non enim nisi qui fugit vitiorum pericula, habet certam, & promptam protectionem diuinam. Vane euadere speret, qui se inconsiderate conijcit in pericula, quando fugientes magis abeunt in tutum.

Nazian.

D. Amb.

Numer. 16. Cumque iacerent in terra, dixit Moyses ad Aaron: Tolle thuribulum, & hausto igne de altari mitte incensum desuper, pergens cito ad populum, vt roges pro eis, iam enim egressa est ira à domino, & plaga desæuit. Quod cum feciſſet Aaron, & cucurriſſet ad mediam multitudinem, quam iam vastabat incendium; obtulit thymiama & stans inter mortuos & viuentes pro populo deprecatus est, & plaga cessauit. Fuerunt autem qui percusi sunt quatuordecim millia, &c.

§. XXIIII.

Crebra reincidentia in peccata raro non lethalis.

QVi seditiosos fugiebat Moyses; vt se Deo sistit, iram diuinam in illos prodire videt, ait enim: *Iam enim egressa est ira, à domino, & plaga desæuit.* Nec miror, quòd qui toties rebellant, qui toties murmurant contra Moysem, & Deum, sic ira vindice pereant. Decrebra enim peccatorum repetitione, nil citius oritur, quam plaga desæuiens. Pulcrè enim ait D. Nazianzen. orat. 17 *Graue, ac periculosum est, ignoscendi assiduitate clementiam exhaurire.* Et quando clementia adcertam mensuram definita est, nunquam non graue, & periculosum est, quod illam ignoscendi assiduitate exhaurias, necessum enim est, vt post hæc sæuientem iram prosilire facias. Ait Deus Exod. 20. *Ego sum dominus Deus tuus, fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam, & quartam generationem eorum, qui oderunt me.* Quibus non solum Dei seueritas, sed & clementia in peccatores ostenditur, quos nouit expectare, per tertiã, & quartam generationem, at vbi bis & ter, & quater in eisdẽ sceleribus perstant, tunc exhauriatur decreta clementia, ignoscendi assiduitate, necessum est, vt ira absumat peccantes. Vt dicat Diodor. apud Lyppom. in cat. *Post tot beneficia in eisdem peccatis persistentes, iustas pœnas exoluetis.* Equidem vbi tot beneficia extorquentur parcendi assiduitate; illud remanet, quod ira desæuiat; & peccatores absumantur. Hinc Tobias Senior moribundus dicebat filio, nepotibusque suis cap. 14. *Prope erit interitus Niniue:: Nunc ergo filij audite me, & nolite manere hìc, sed quacumque die sepelieritis matrem vestram circa me in vno sepulchro, ex eo dirigite gressus vestros, vt exeatis hinc. Video enim quia iniquitas eius finem dabit ei.*

D. Naz.

Exod. 20.

Diodor.

ei. Sanè sciebat Tobias Niniuitas per pœnitentiam quondam ereptos esse furori domini denuntiato per Ionam, & nihilominus modo certò asserit esse euertendos. Vnde scit modo infallibiliter euertendos illos præcipue homines, qui iam semel effugerant iram domini? Aut ipse: *Video enim, quia iniquitas eius finem dabit ei* Quæ sic explicat Carthusian. *Vitiorũ eius congeries requiret, vt destruatur.* Equidem vbi peccatis adduntur peccata, & iam dimissis noua quotidie apponuntur, nequit vix fieri, quod diuina vindicta nõ extorqueatur Quò spectans ait D. Hieron. in prologo ad Ionam: *Ad Ionæ prædicationem ad pœnitentiã Niniuita veniam consecuti sunt, postea vero in pristinis vitijs perseuerantes, Dei in se pronocant sententiam.* Eo tandem deuenit crebra reincidentia in peccata, raro enim fit, quod iram Dei non trahat. Quo spectans Amos cap. 1. ait: *Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor, non conuertam eum: & mittam ignem in domum Azael, & deuorabit domus Benadab.* Quid est, super tribus, & super quatuor non conuertam? Ait Theodor. *Quando multa delicta Damasci dimisi me passum, non amplius patiar.* Hoc credant peccatores, quod post multa corũ peccata tolerata à Deo, tandem sua eis persistant, durissimam sustinebunt vindictam, nõ enim is est Deus, qui patientiã sua velit, vt scelerati, sic glorientur quasi iusti. Ait enim Naum cap. 1. *Dominus patiens, & magnus non faciet innocentem* Et quomodo non faciet innocentem? Imõ innumeri sunt, qui vitæ innocentia floreant, qui quidem nulli, nisi Deo acceptam referunt innocentiam suam. Quomodo ergo vere dici potest, quod dominus innocentem nõ faciet? Expende verba illa: *Dominus patiens, &c.* quippè sunt innocentes non veri, sed apparenter; nimirum illi, qui &si multa peccata committant, nil inde incommodi capiunt, sed ac si innocentes essent, viuunt. Et quando Deus patiens est, multi possent sic innocentes videri ex defectu supplicij: at, vt cauet propheta, non sic patiens erit Deus, vt tandem non ostendat nocentes acerbitate supplicij. Ait D. Hier. ibi: *Diu quidem Deus patiens fuit, & magnanimitatis suæ fortitudine iniquitates peccatorum sustinuit, pronocans eos ad pœnitentiã, sed quia contempta bonitate Dei thesaurizauerunt sibi iram in die iræ, qui ante patiens fuit, nequaquam eos, tanquam mundos, & innocentes inultos abire patietur.* Nõ ea erit Dei patiẽtia, vt eius occasione, qui peccatis peccata accumulauerint, sic expertes supplicij appareant, ac si innocẽtes essent, qui potius atrociter puniẽtur. Vide supra c. 6. §. 18. & alibi.

Hieron.

Amos. 1.

Theodor.

Naum. 1.

D. Hier.

§. XXV.

Peccata publica citam vindictam solent trahere.

IN ipso seditionis rigore iam Moyses videbat à Deo prodire vindictam, quippè ait: *Iam enim egressa est ira à domino, & plaga cœpit.* Sic Israelitæ errores mulctabantur, in ipso feruore peccati, statim diuini furoris spicula in se contorta sentire. Et cur non magis longanimis Deus ostendebatur in suorum erroribus sustinendis? Erant hæc peccata publicatus commissa, sine vllo rimore aut metu, & ideo properatam vindictam extorquebant. Apud Luc. cap. 16 pulchra huius rei parabola effingitur. Dicit enim: *Homo quidam erat diues, & habebat villicum: & hic diffamatus est apud illum, quod ait is dissipasset substantiam eius, & vocauit eum* Et miror, quod vbi Deus sub nomine huius diuitis habentis villicum intelligitur, dicatur villicum tunc vocasse, cum villicus diffamatus est ante ipsum. Quid fama ad Deum? An eget Deus doceri clamoribus famæ, vt errores suorum videat? Nonne, & ante quam fama exiret, ipse videbit serui delicta? Videbat sanes & ante famam delicta, sed dissimulabat; fama autem scelerum disseminata publicitus, non facit, quod Deus illa sciat, sed facit quod Deus acceleret vindictam. Pulchre D Chrysolog. ser. 125 inquit: *Hic diffamatus est ante illum? Ergo Deus famæ credidit? Fama nuntiante cognouit? Absit: Sed quia illa quæ nouerat, quæ pietate velauerat, quærere tunc cœpit, quando accusabat terra. Vox sanguinis fratris tui clamat de terra: clamabat terra clamabat cœlum, dolebant Angeli, quando iam tota sæculi fama loquebatur.* Equidem tunc Deus solet frequentius peccata dissimulare, quando hæc ignota sunt famæ, quando in tenebris latent, at vbi in lucem prodeunt, nec verentur oculos humanos, sed coram fiunt, vt famæ possint commendari: tunc maxime à Deo illorum vindicta acceleratur. Id quod etiam in præsenti expressius patet; vocato enim villico statim sententiam dicit dominus: *Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuæ, iam non poteris villicare.* Rationem petit villicationis, & ante redditam rationem, sententiam damnationis pronuntiat aiens: *Iam non poteris villicare.* Cur non magis expectas domine, quod ille rationem reddat, quod

Luc. 16.

Chrysol.

ille promat sua peccata? Quando ante rationis reddita spatium consueuisti perdere sceleratos? Non miror, quod non expectetur, quod ratio reddatur, vbi enim peccata publice, & impudenter pratantur, non tempus iudicij, expectatur, sed immature, & subito miser ad pœnam rapitur. Ait D. Chrysol. supra ser. 125. *Non peruenit ad statutum terminum vitæ, qui villicationis amittit tempus, quem sonarit credita dissipasse. Hinc hinc est immaturus exitus, hinc est ante diem mors, hinc est vocatio amara, &c.* Expende illud: *Quem sonarit credita dissipasse*: non enim tam dissipatio, quam eius sonus, quam publica eius fama celerem, & repentinam vindictam trahit. Qui enim publicum non verentur peccatores, non perueniunt ad statutum terminum vitæ, sed immature abripiuntur, & tormentis dantur.

Chrysol.

CAPVT XXVI.

De virga Aaron frondenti.

Textus Historia.

PEREVNTIVM Rebellium emollitus clamoribus suauiora meditamenta cæpit dominus animo versari, quibus prorsus debeant occludi ora murmurantium. Quot tribus Israelitarum erat, tot adducuntur virgæ amygdalinæ, quę principum nomina sibi affixa seruabant. Media inter duodecim virga de Tribu Leui Aaronis nomine inscripta ponitur, & sic ex omnibus fasciculus effornatus Mosis manu Deo offertur, & coram eo finitur tota nocte in tabernaculo. Sequens diei lux ostendit populo, quantũ Dei oculi valeant in eos, quos placide aspicit. Eorum sub aspectu vnius noctis spatio virga Aaronis ficca simul flores, & fructus protulit, qui non proferuntur ab arbore spatio vnius anni. Sufficiunt diuini oculi vel siccis stirpibus pro vligine terræ, pro cortice, pro humore, pro radicibus, pro ramis. Cũ duodecim virgis manent in populo amaritudinum fontes exsiccati; & cũ florenti virga Aaronis floret, & viget in sæcula sacerdotij principatus.

PARS VNICA MORALIS in textus literam.

VNum sterilis stilus meus amat, quod scilicet Deo oculis placeat, de hoc enim solo Aaronicæ virgæ æmulationem capiet, in flores, fructusque virtutum exhibendos nouiter fœcundatus.

Numer. 17. Locutus est dominus ad Moysem dicens; Loquere ad filios Israel, & accipe ab eis virgas singulas per cognationes suas, à cunctis principibus tribuum, virgas duodecim, & vniuscuiusque nomen super scribes virgæ suæ. Nomen autem Aaron erit in tribu Leui, & vna virga cunctas eorum familias continebit.

§. I.

Ille præstans in omnibus artifex, qui mala reijcit, ante quam bona ædificet.

POst voratos à terra, post absumptos flamma, post plaga consumptos rebelles petit Deus virgas nominibus Israelitarum principum inscriptas, quæ floribus, & fructibus designent sacerdotij principatum. Ait enim: *Accipe ab eis virgas singulas per cognationes suas, &c*: Sed cur non antea ad hoc accessit opus, vt virgas germinaturas postularet ad sacerdotium confirmandum? Cur non in primis ante supplicia vsus est florentis virgæ miraculo? Sanè nunquam fœlicius florum, fructuumque diuitiæ fundantur, quam vbi prius malitiæ abscinditur radix. Sic ostenditur artificis cuiusuis præstantia, si prius insistat in malis deturbandis, eradicandis, quam in bonis ostendendis, fundandis. Quò respiciens Dominus Ier. 1. ait:

Ecce

Ecce constitui te hodie super gentes, & super regna, vt euellas, & destruas, & dispердas, & dissipes, & ædifices, & plantes. Conueniant hue boni promotores, & discant, quam multi debeant esse prius in deturbando malo, ante quam veniant vel ad prima boni fundamina De malo inquit, *vt euellas, & destruas, & dispердas, & dissipes*, de bono, vt *ædifices, & plantes*: quater enim debet prius malo deturbando instare, ante quam semel, aut bis accedat ad bona confirmanda, quisquis præstantis artificis gloriam amat adipisci. Adamo creato in paradisi delicijs, cum primum mundiales deliciæ creabantur, datum est dominium omne mũdiale. Sic enim ait Gen. 1. *Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subijcite eam, & dominamini piscibus maris, &c.* Non longe aliter post diluuium immissum, post submersum orbem, datur Noemo dominium mundi, quippè ait. Gen 9. *Crescite, & multiplicamini, & replete terram. Et terror vester, ac tremor sit super cuncta animalia, &c.* Ecce tibi & Adamus & Noemus constituuntur mundi domini; & non est dubium quod fælicius fuerit dominium. Noemo datum. Sed vnde maiorem fælicitatem, & præstantiam in dominatu habuit Noemus? Sanè Adamo solum mandatum est, quod flores, fructusque paradisi coleret, delicias orbis promoueret, seruaret; at Noemo prius mandatum est, vt diluuium denuntiaret, vt fabricata arca in ea suam familiam cũ electis animalibus incarceraret, reliqua omnia perditioni relinqueret, post hæc illi etiam noui orbis stabiliendi cura mandatur. Qui ergo non antea accessit ad bona orbis promouenda, quam mala vniuersa eradicaret, dissiparet, proculdubio præstantior dominus & fælicior est, quam ille qui nihil mali eradicans solis bonis promouẽdis instabat. Huic excogitationi adstipulatur D. Basil. Sel. orat. 5. fatus: *O Noeme hominum progenitor Adamo anteferende! O qui finis, vnaque principium natura fuisti! O fausium humanitatis confine! O qui tutior diuinæ bonitatis fideiussor illuxisti!* Expende radicem fælicitatis Noemi super Adamum in dominatu, nimirum: *O qui finis, vnaque principiũ natura fuisti*, quippè Adamus principium fuit creaturæ, ante quod nulli finem attulit, nullius finis extiterat, cũ accessit, vt floridissimũ suum imperium inchoaret. At Noemus & finis fuerat peruersorum, & principium in vitam electorum, prius finem denuntiauit peccatoribus, illosque vidit à mundo exterminatos, & inde venit, vt nouum mundo principium daret. Et quidem ille præstantior, & fælicior est artifex, qui incipit ab exterminatione mali. Pulchre de Nerone iam iam capiendo ab hostibus ait Egesippus lib. 4. cap. 20. *Maganum quoddam sibi parauit deligno, & manibus composuit suis, quo se necaret Et ad libertos conuersus, qualis, inquit artifex moritur?* Et quidem nunquam præstantior artifex imperij apparuit, quam vbi se omnium malorum nequissimum trucidauit, quando ille & fælicissimus, & præstantissimus Reipublicæ artifex est, qui incipit ab exterminatione mali.

Gen. 1. Basil. Sel. Egesipp.

§. II.

Tota humana potestas non circa res veras præstandas, sed circa nomina, & titules rerum versatur.

VIde, quid mandetur Moysi Israelitarum principi, nimirum: *Accipe ab eis virgas singulas per cognationes suas, à cunctis principibus tribuum virgas duodecim, & vniuscuiusque nomen superscribes virgæ suæ, &c.* Hucse extendit potestas validissimi Israelitarum moderatoris, vt nimirum, virgis principum nomina imprimat. Non quod virgis virtutem fructificandi indat, hoc enim sibi reseruat Deus, sed quod illas nominibus insigniat. Nec aliud potest omnis humana potestas, quæ ad summum vacat titulis pricipum confingendis, vel apponendis nominibus. Hinc quando datum est Adamo dominium mundi illis verbis Gen. 1. *Dominamini piscibus, &c.* simul ait Gen. 2. *Formatis igitur Deus de humo cunctis animantibus terræ, & vniuersis volatilibus cœli, adduxit ea ad Adam, vt videret, quid vocaret ea. Omne enim quod vocauit Adam anima viuentis, ipsum est nomen eius.* Itaque in primis Deus creauit animantia, dedit eis vitam, & fecit, quod crescerent, quod conseruarentur, deinde illa ad Adamum principem suum adduxit, à quo nomen acciperent. Sed qui dederat vitam, non melius & nomina inderet? Cur maluit vt à se recepta vita, ab Adamo nomina reciperent? Volebat iam ostendere Deus, quo se porrigerent humanæ potestates, quarum solum erat, non res, sed nomina indere. Ait D. Basil. Sel. orat. 2. *Adduxit, inquit Deus cuncta terræ animantia ad Adam, vt videret, quid vocaret ea. Esto Adam nominum artifex, quando rerum esse non potes Formentur à me, nominentur à te, quæ procreata: par-*

Gen. 1. Gen. 2. Basil. Sel.

tiamur fictricis huius solertiæ gloriam; ne cognoscant artificem naturæ legę, te dominũ intelligant appellationis nomine: inde nomen, quibus ego essentiam Ecce tibi fines potestatis diuinæ, & potestatis humanæ; potestas diuina est, quæ dat substantiam, quæ dat vitam, quę facit, vt res verè sint; potestas autem humana non id potest, sed circa titulos, & nomina confingẽda versatur. Quod viuas, quod floreas ex Deo solo habes, quod dux voceris, quod nominibus insignaris magnatum, etiã ex principe recipis humano. Huc spectat illud Psal. 36. *Spera in domino, & fac bonitatem, inhabita terrã, & pasceris in diuitys eius.* Alij legunt. *Et pascere veritatem.* Longe aliter monet Psal. 145. *Nolite confidere in principibus, in quibus non est salus.* Itaque qui in domino fidit, inde habet veras res, veras diuitias, quas pascatur. Verum si fidat in principibus mundialibus, in ijs nihil solidum, nihil verum habet, non est in illis salus, non est res, non est substantia; sed sola nomina, & tituli ab illis dantur. Ex quo Psal. 4. *Fily hominum vsquequò gravi corde, vt quid diligitis vanitatem?* Burgensis ex Hebræo: *Fily viri, fily virtutum*; quippè qui magni, & potentes estis, cur vanitatem amatis? Cur sic gloriamini de vanitate? Sed scire cupis, quæ sit ista vanitas, in qua nituntur potestates mundiales. Ait ibi Nicephorus in catena Barbari: *Vanum est, quod subsistere non potest, cuius nomen est, res minimè.* Itaque mundi potestates in hac fundantur vanitate, quod minime res, sed nomina mera spectent. Et quid aliud præstent ij, quàm nomina? Apocal. 11. *In illa hora factus est terræmotus magnus: & decima pars ciuitatis cecidit, & occisa sunt in terræmotu homina nominum septem millia.* Loquitur de Antichristi assectis, & ministris, quorum septem millia peribunt in terræmotu illo, quando Enoch, & Elias redituri recipiantur in cęlũ. Sed illud notandũ, quod de Antichristi assectis locutus, dicat periisse nõ septem millia hominum, sed septem millia nominum. Cur periisse dicit solum nomina? Principum mundialium assectæ nil aliud ab illis habent, quam nomina, nec principes nouerunt suos nisi nominibus exaltare. Ex quo Plinius aiebat in suo Panegyrico: *Sunt in honore hominum, deinde in honore fama magna nomina ex tenebris obliuionis, indulgentia Cæsaris.* Expende, quid dicantur Cæsares suis indulgere, nimirum, magna nomina, & præter hæc nihil.

Psal. 36. *Psal. 145* *Psal. 4.* *Nicephor.* *Apoc. 11.* *Plinius.*

Numer. 17. Ponesque eas in tabernaculo fœderis coram testimonio, vbi loquar ad te. Quem ex his elegero, germinabit virga eius, & cohibebo à me querimonias filiorum Israel, quibus contra vos murmurant. Locutusque est Moyses ad filios Israel: & dederunt ei omnes principes virgas per singulas tribus: fuerũtque virgæ duodecim absque virga Aaron.

§. III.

Non sic iræ monumenta, vt mansuetudinis exhibitio solet homines frænare.

VIde quid promittat in præsenti Dominus, ait enim. *Cohibebo à me querimonias filiorum Israel, quibus contra vos murmurant.* Post absortos à terra Core, Dathan, & Abiron, post combustos illorum ducentos & quinquaginta assecias, & horum thuribula affixa altari in memoriam cladis, sequenti die immediate, vt ait Num. 16 *Murmuranit omnis multitudo filiorum Israel sequenti die contra Moysem.* Et modò cum nullum supplicium exhibetur, sed solum germinante virga sacerdos designatur, asserit dominus cohibendos esse murmuratores. Sic enim ait: *Quem ex his elegero, germinabit virga eius, & cohibebo à me querimonias filiorum Israel, quibus contra vos murmurant.* Quid ais domine, quod florente virga cohibebis murmura? An virgæ flores, & folia efficaciora sunt ad frænandos homines, quam terræ, cœlique clades? Cum flammas iacis in rebelles, & eos percutis, cum monumenta cladum ob oculos proponis, non scirisillos cohibuisse, sed perditis alijs insurgunt plures alij: & modo in sola ostentatione virgę germinãtis dicis illos prorsus cohibẽdos? Cur magis non cohibiti sunt visa clade simulium, quã visis virgę floribus? Credite mihi, non sic supplicioru magnitudo valet ad frænandos homines, vt aliquãdo mãsuetudo valet. Nemo ignorat supplicii factã in pessima Iezabele 4. Reg 9. vt precipitata fuit à fenestra,

Num. 16 *4. Reg 9.*

ſia, vt canibus vorata ita vt volẽtes illã ſepe lire, *non inuenerunt niſi caluariam, & pedes, & ſummas manuum.* Et quantum hoc ſupplicium ad frænandas mulieres impias? Pulchre ait D. Nazianzenz. orat. 48. *Vna Iezabel* D. Naz. *erat aduerſus domini prophetas eadem anhelans, eamque diuinitus inſpirata ſcriptura proſcendit, credo, vt petulãtis, & impudicæ mulierculæ commemoratione, quiſquis poſtea viuat, erudiatur. Tot igitur Iezabeli illiſimiles, velut cicuta quædam è terra ſubito pullularunt, eam de qua modo locutus ſum, ſæuitiæ magnitudine ſuperantes.* Non eradicantur ſcelera ſupplicijs, nec iræ monumenta frænant mentes ſceleratas, quin imo pro vno vindicis falce demeſſo repullulant mille nequiores alij. Quis neſciat hominum diluuio deletorum Gen. 6. vitia? Ait text Gen 6. *Omnis caro corruperat viam ſuam.* Quæ vt delerentur à terra, immiſit Deus diluuium, quod perderet mundum. Et quid poſt tã durum ſupplicium factum? An inde homines frenatiores? Imo qui antea corruperant terram carnalibus vitijs, poſt diluuium mundum vniuerſum corruperunt idololatria, & pro interemptis illis, qui ibant poſt deſideria carnis, inſurrexerunt, qui poſt idola irent, Deum verum abnegantes. Sic ſupplicij terror inefficax ſolet eſſe, vt homi- Chryſol. nes in virtute contineantur. Ait inde D. Chryſol ſer. 147. *Cuncta concuſſerat terror, in terra tonitrua, & fulmina corda mortalium quaſſabant. Sic nimius pauor homines traxit ad idola, mundum erroribus occupauit.* Non ſic ſupplicia frænãt homines, vt illos frænat exhibitio charitatis, & manſuetudinis. Subſtulit à virga dominus ferrum, & poſuit flores, & fructus, & ſic feraliſsimos quoſque à vi- Iſaias. 11 tijs fecit cohiberi. Huc ſtat Iſaias cap. 11. *Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet.* Et poſt pauca: *Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit vitulus, & leo, & ouis ſimul morabũtur, & puer parnulus minabit eos: vitulus & lupus paſcentur ſimul, &c.* Ecce tibi ex quo ferrea cuſpis ablata fuit à virga, & illi flos appoſi- D. Hilar. tus apparuit, & vt ait D. Hilar. in Pſal. 2. *Virga ſeueritatem floris ſuauitas temperauit,* non manſit fera, quæ morderet, ſed feraliſsima quæque innocue cum manſuetis habitabant. Equidem non tam ſeueritas, quam lenitas, quam manſuetudo potens eſt, vel feras domare. Chriſtus Dominus ad reducendum mundum efferatum mittens Apoſtolos ait Matt. 10. Matt. 10. *Ecce ego mitto vos ſicut oues in medio* Chryſoſt. *luporum.* Quod expendens Chryſt. in Pſal. 120. fatur: *Quid eſt one manſuetius? Quid verò lupo agreſtius? Ille tamen ab hac ſuperabitur. Nihil enim manſuetudine potentius, nihil lenitate validius, ac firmius.* Nullo fort us armaret dominus ſuos quam manſuetudine quam ſuauitate, vt feraliſsimum mundum expugnarent. Non ſic ſi fulmina contorquerent, ſi peſtes immitterent, hoſtiles animos concuterent, ſedarent. De hoc plura ſupra tom. 1. in Vet. teſt. lib. 2. c. 2. §. 17. & tom. 4. in Euang. lib. 16. cap. 8. §. 3. & cap. 9. §. 8. & cap. 15. §. 33 & ſæpe alibi.

§. IIII.

Dignitas à Deo accepta pulcherrimis virtutum fructibus innoteſcit.

ECce ſignum clariſsimum acceptæ à Deo dignitatis, nimirum, *Quem ex his elegero, germinabit virga eius.* Non ſterilis eſt, nec turpis iacet dignitatis virga ex Deo habita, quin potius pulcherrimis virtutum fructibus manifeſtatur. Vt vel hinc euidentiſsimè pateat, ſi Deus, vel diabolus dederit dignitatem, quod vel ſterilis, & turpis iaceat, vel multis virtutum operibus conſpicua clareat. Abraham peregrinus erat in Hebiom, vbi amiſit vxorem ſuam, quam vt mandaret ſepulchris, agrum petijt à filijs Heth, cui illi dicunt Gen. 23. *Audi nos domine. Princeps Dei* Gen. 23. *es apud nos, &c.* Alij legunt: *ſcimus, quod à Deo venis nobis rex.* Et miraris, quòd regia dignitas Abrahamidis à Deo mandata ſic in peregrino Abrahamo alienigenis innoteſcat. Vnde ſic innoteſcebat regia dignitas à Deo in Abrahamum profecta? Iam Abrahamus cum paucis ſeruis quinque validiſsimos reges expugnauerat, captiuos Sodomitas redemerat, decimas Melchiſedecho ſoluerat, fœdera cum Abimelecho inierat, multaſque aliàs virtutes omnibus conſpicuas effecerat. Ex tot eius virtutum operibus euidenter eius dignitas innoteſcebat, quod ex Deo eſſet. Ait D. Chryſoſt. in Pſal. 4. *Scimus, quod à Deo venis nobis rex. Vnde ſcitis?* Chryſoſt. *Ex victoria, ex triumphis, ex bellis.* Accedant huc, qui noſcere amãt, à quo habẽt magiſtratus Reipublicæ, principes, magnates dignitates ſuas, à diabolo, an à Deo. Si ab ijs nihil virtutis cernitur, nullus fructus vtilitatis, nullus triumphus; ſed indigna mulierculatum ſeruitus, omnis turpitudo, notiſsimus vitiorum fœtor. Horum dignitates non à Deo venerunt, at ſi in eis appareant bella pro virtute, victoriæ, triumphi, res præclarè geſtæ, euidentiſsimè patet, quod eorum

principatus à Deo veniant. Habent hoc dignitates quæ à Deo in homines peculiari electione sunt profectæ, vt eos ad opera virtutum, vel quasi cogant, vel excitent. Notissima est Dauidis historia, vt puer de post fœtantes ereptus designatus fuerit à Deo rex.

1. Reg. 16 Quid tunc? Ait 1. Reg. 16. *Tulit ergo Samuel cornu olei, & vnxit eum in medio fratrum eius. Et directus est spiritus domini à die illa in Dauid, &c.* Et simul ei dignitatem adscripsit regiam, & directus est in eum spiritus domini.

Hier. Et quo signo in illo erat Deus? Ait Hier. lib. de Tradition. Hebr. *Ideo directus in Dauidem spiritus domini dicitur, eo quod tunc Psalmos canere caperit.* Imò quod mirere magis ait Procopius in Glossa: *Cultus Dei, qui per instrumenta musica exercetur, non quidem à Deo traditus, sed à Dauide religiose excogitatus est. Diuino enim ardore inflammatus, ea quæ homines ad lasciniam, & libidinem accendunt, ad pietatem traduxit.* Quid pulchrius? Quod euidentius signum principis facti à Deo, qui cum primum notam dignitatis accepit, statim operam nauauit, vt quæ seruiebant libidini, seruirent Deo? Sic vel dignitatis nota non sedebat, non iacebat sterilis, vel in paruulo oues pascente. Insuper cap. 17. cũ audisset Saulis, imò totius populi metum à Philisthæo bellatore maximo incussum, post multa obiecta, quæ vel validissimum retraherent ipse aiebat: *Num vadam, & auferam opprobrium populi, &c.* Vnde puer inexercitatus audet in tam periculosum certamen progredi? Sanè illum à Deo data dignitas ad insignia opera cogebat. Ait D. Chrysost. hom. 1. de Dauid: *Nihil isthic humanum inuenies, nihil quod hominis virtus conficiat, aut potentia bellatoris exerceat. Adest dominus, adest, inquam, qui me in prælium cogit procedere.* Equidem cum dignitate à Deo profecta is Dei spiritus venit, qui cogat ministrum suum, nullis non se pro honestate periculis credere. Hinc magni Athanasij electione ad Episcopatum ponderans D. Nazian. orat. 21. ait: *Non enim simul atque ad thronum peruenit, statim obsaturitatem in petulantiam prorrupit. Hoc enim adulterinorum, & ascriptitiorum Præsulum est, qui cum nihil prius ad sacerdotiũ attulerint, nullas arumnas virtutis causa pertulerint, discipuli simul, magistrique pietatis creantur, alios que ante purgant, quam ipsi purgiti fuerint, heri prophani, hodie sacrorum antistites, veteres vitio, pietate rudes, & recentes. Quod gratiæ, ac fauoris humani, non spiritus opus est.* Vide quam alios principes vel fauor humanus, vel spiritus Dei creent. Ille eos creat, in quibus dignitas sordeat, sterilescat, vitijs turpetur, nullis pro virtute laboribus nobilitetur. Hic autem quos creat, insignibus facit statim operibus fulgere.

§. V.

Non nuda nomina, sed fructus, & opera requirit Deus in suis.

SIngulis virgis singulorum principum nomina affixa erant, sed illa eligitur, quæ præterea germinaret, ait enim, *Quem elegero, germinabit virga eius.* Relictis, & reiectis alijs, solus eligitur ille, cuius virga, cuius dignitas fructum daret. Nunquam enim nõ eligit Deus fructus, & opera, reijcitque sola nomina dignitatum. Ait Sophonias 1. *Disperdam de loco hoc reliquias Baal, & nomina ædituorum cum sacerdotibus.* Septuag. *Et nomina sacerdotum cum sacerdotibus.* Expende, quæ perdat in primis Deus, nimirũ nomina ædituorum, & nomina sacerdotum. Vbi enim deperdendis aliquibus cogitat diuina ira, in eos præcipue tendit, in quibus nomina mera sunt, non opera dignitatis. Ait D. Hieron. in præsenti: *Auferet dominus nomina sacerdotum cum sacerdotibus, qui frustra sibi applaudunt in episcopali nomine, & in presbiteri dignitate, & non in opere. Vnde signanter non ait, Et opera sacerdotum cum sacerdotibus, sed nomina, qui tantum modo falsa nomina præferunt dignitatum, & malis operibus sua nomina destruunt.* Non dignitatum nomina, sed dignitatum opera placent Deo; imò si quis nomen habet, & caret operibus, hic certissimam sibi ruinã putet immunere. Quò respiciens Paul. Actor. 23. ad Ananiam principem sacerdotum ait: *Percutiet te Deus paries dealbate.* Diuinam percussionem minatur, & nullum aliud in particulari crimen obijcit, quã quod paries dealbatus sit. Cur non magis scelestũ vocat, siue sacrilegum, quando illi proponit diuinam iram? Ad promerendam diuinam iram, sufficit id, quod sub parietis dealbati nõmine intelligitur, nimirum, quod de pontificia dignitate non habeat aliud, quam externum nominis splendorem. Vbi enim quis sine dignitatis fructu cum solo nomine inuenitur, merito possumus putare illi immunere iam diuinam iram. Ait D. Augustin. lib. 1. in ser. Domini in monte cap. 32. *Paulus cum ait: Percutiet te dominus, paries dealbate; Intelligentibus prophetia est. Paries quippè dealbatus, simulatio est sacerdotalem præferens dignitatem, & sub hoc nomine tanquam candido tegumento interiorem quasi luteam turpitudinem occultans.* Et quis non prophetet immineren-

Sophon. 1.

D. Hier.

Actor. 23

Augustin.

tem

rem ruinam, & certo venturam ijs, qui sub nomine dignitatis, nullum exhibent dignitatis fructum? Creda mihi homo, quisquis es in dignitate constitutus, tunc places Deo, cum fructum dignitatis exhibes; vbi autem dignitatem sine fructu habere incipis, & non de operibus eius, sed de nomine solo gaudes, seuerissimam in te solicitas diuinam iram, quæ à munere te deturbet.

Numer. 17. Quas cum posuisset Moyses coram domino in tabernaculo testimonij; sequenti die regressus inuenit germinasse virgam Aaron in domo Leui; & turgentibus gemmis erumperant flores, qui folijs dilatatis in amygdalas deformati sunt. Protulit ergo Moyses omnes virgas de conspectu domini ad cunctos filios Israel: videruntque, & receperunt singuli virgas suas. Dixitque dominus ad Moysem: Refer virgam Aaron in tabernaculum testimonij, vt seruetur ibi, &c.

§. VI.

Beneficentia, & charitas in hostes, & persecutores floridos reddit fidelium animos.

EX duodecim virgis coram Deo positis sola Aaronis virga in germen, & flores abijt. Dicit namque textus: *Inuenit germinasse virgam Aaron in domo Leui, & turgentibus gemmis erũperant flores.* Ecce tibi in flores erumpit virga Aaronis, nimirum Aaronis illius, qui vna cum Moyse paulò ante cap. 16. prostratus humi orauit pro ijs, à quibus petebatur iniurijs, imo sese flammis obiecit, vt eas depelleret à suis persecutoribus. Et cur non totus floridus vadat; qui sic beneficus, & humanus extitit erga suos hostes? Cant. 2. Ideò clamabat illa Cant. 2. *Introduxit me in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem. Fulcite me floribus, stipate me malis, &c.* Vbi in se charitatem ordinatam videt; prodo accubitu clamat. Sed qualis est hic charitatis ordo, ex quo sponsa impellitur ad flores exoptandos? Ait Guilliel. Abb. apud Delrium: *Ordinauit in me charitatem; docuit eam, quomodo in primis Deum diligere debeat, proximum vt se ipsam; denique & hostem, eatenus vt malum malo non rependatur, sed cum iniuria beneficium commutetur.* Vbi hanc doctrinam ebibit de hostibus diligendis, non miror, quod tota florida velit esse. Vt enim quis charitate in hostes fertur, sic floribus se totum aspergit. Actor. 7. de D. Stephano ait textus: *Positis autem genibus clamauit voce magna dicens: Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Et cum hoc dixisset, obdormiuit in domino.* Ecce tibi præstantissimus Dei athleta medio in mortis conflictu pro hostibus suis Deum exorat; & vix fundit orationem pro hostibus; eum statim dicitur sic occubuisse, quasi in lecto obdormisset florido. Pulchre enim D. Nyssen. hom in præsenti fatur: *Magnus Stephanus velati teneris floribus, vel rore quodã leui circumfusus in dulcem simul, ac beatum somnum delatus est.* Vt inter teneros flores accubantem prandit suauissimus somnus, sic nobiles Christi athletas dum precatur, pro hostibus, florenti rapitur mortis somno. Nec mireris, quod sub floribus occumbat, qui hostibus suis benefacere nouit, quando qui hac viget virtute, in nullo appareat distinctus à floribus. Ait Cant. 2. *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.* Lilium ab spinis punctionem accipit, quibus ipse rèddit suæ pulchritudinis honorem. Et illud præclarum est, quod lilium vndique videatur spinis compunctum; & spinæ pungentes illustrentur sub lilij candore. Sic sane, qui persequentibus se benefacit, nihil differt à lilio, quod pungentes spinas ad huc honorat. Induisti homo hunc affectum, quo lenem & mansuetum, imò beneficum te exhibeas hostibus? Ergo lilium es, totumque florum induisti honorẽ. Ait ad hæc D. Ber. ser. 48. in Cant. *Non mediocris titulus virtutis inter prauos viuere bonum, & inter malignantes innocentiæ retinere candorem, magis autem si his, qui oderunt pacem, pacificum, & amicum ipsis te exhibeas inimicis. Id plane tibi similitudinem de lilio vindicabit, quod ipsas vtique pungentes se spinas candore proprio illustrare non cessat. An non lilium tibi videtur implere perfectionem euangelij, qua orare iubemur pro calumniantibus, & persequentibus nos? Ergo & tu fac similiter, & erit anima tua amica domini, & laudabit te dicens: quia sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.* Habes homo, vnde floridus fias, imò vnde vt flos, & lilium in Dei paradiso existas: lilium es, si pro hostibus

libus punctur iste beneficum exhibeas: & vt flos inter flores occumbes, quando sciueris parcere inimicis.

§. VII.

Dignitatis receptæ locus nunquam nõ exhibeat principem, suauem, & mitem.

ILlud notare libet, quod ait: *Inuenit germinasse virgã Aaron in domo Leui: & turgentibus gemmis eruperant flores, &c.* Iam virga Aaronis in flores, & dulces efformatur fructus, quæ olim in serpentem efformata coram Pharaone ibat. Ait enim Exod. 7. *Tulit Aaron virga coram Pharaone, & seruis eius, quæ versa est in colubrum.* Tunc virga in colubrum vertitur, quem rebelles timeant, & modo ea ipsa virga in tabernaculo posita, ibique relicta non in colubrum, sed in flores, sed in fructus abit suauissimos. Et cur, quæ coluber fuerat rebellibus, in tabernaculo posita & flores, & suauitates emittit, vt eiã rebelles conuincat? Sanè iuxta tabernaculi ostium acceperat primo Aarõ dignitatis insigne. Habes enim Leuit. 8. *Congregataque omni turba ante fores tabernaculi, ait Moyses, iste est sermo, quem iussit dominus fieri. Statimque obtulit Aaron, & filios eius, &c.* Inde non miror, quod dignitatis acceptæ in tabernaculo virga, dum in eodem tabernaculo ponitur non in duritiem, sed in suauitatem, & dulcedinem efformetur. Nequit enim fieri quod vel ad memoriã loci dignitatis acceptę, principis animus non tenerescat. Hinc Iosephus apud Egesippum lib. 5. cap. 16. conueniebat Iudæos, quod deberent expectare benignitatem ex Cæsare: ait enim: *Spreuistis Neronem, sed Vespesianus successerat: qui benignus natura, benignior tamen etiam studio esse potuit, quia in Iudæa imperium assumpserat.* Et sapienter putabat, omnia Iudææ debere esse ad benignitatem principis extorquendam, qui in Iudæa principatum acceperat. Circa Iesu domini natiuitatem Romæ fons olei scaturiuit, qui eius vnctionem regiam præmonstraret, ait enim Paul. Orosius lib. 6. cap. 20. *Fons olei largissimus de taberna meritoria fluxit. Quo signo quid euidentius, quam in diebus Cæsaris toto orbe regnantis futura Christi natiuitas est? Christus eius vnctus interpretatur.* Cuius in fontis loco postea templum Beatæ Mariæ dicatum est, in eoque templo antiquitus Pœnitentiariæ sedes fuit posita. Et merito, quando in loco, in quo vnctionis suæ regiæ dominus primo adumbrarat imaginem, decebat, vt veniæ, & misericordiæ ostenderentur effectus. Quo respiciebant duo versiculi affixi loci parieti, nimirum.

Hinc oleum fluxit, cum Christus Virgine luxit,
Hic & donatur, venia quodcumque rogatur.

Sic locis, à quibus principes suæ dignitatis acceperunt auspicia, æquum est, vt maior eorum suauitatis, & benignitatis appareat exhibitio. Vt in quibus quasi efformati sunt principes, efformentur semper & suaues, & benigni.

Exod. 7.

Leuit. 8.

Egesipp.

Pa. Oros.

§. VIII.

Fructus sacerdotalis muneris in humilitate vera fundatur, qua nil sibi quis attribuit virtutis.

EXcissa à suo arbore, à sua radice virga Aaronis inuenta est & flores, & fructus prorupisse, *& turgentibus gemmis eruperant flores, qui foliis dilatatis in amygdalas deformati sunt.* Et cur Deus in sacerdotis electi testimonium virgam ab arbore scissam & à radice separatam fecit abire in flores, & in fructus? Ne quis sacerdotalis dignitatis fructus, & splendores alij, quam Deo attribuat, sed in perfecta humilitate fundandos puter. Quo respiciens D. Amb. epist. 82. inquit: *Virga autem illa, quid aliud ostendit, nisi quod nunquam sacerdotalis marcescat gratia, & in summa humilitate habeat in suo munere commissa sibi florem potestatis?* Expendem in quo habeatur & flos, & fructus sacerdotalis dignitatis, nimirum *in summa humilitate*: quippè qui nihil sibi arrogat sacerdos, nihil, aut sibi, aut suis attribuit, sed omnia bona Deo accepta refert, is & fructuosum; & floridum conseruabit perpetuo suum munus. Hinc, & sacerdotum, & Apostolorum princeps post sanatum claudum iuxta templi portam speciosam, nil magis curat, quam nequid in eo facto videatur suum. Actor. 3. *Videns autem Petrus, respondit ad populum: Viri Israelita, quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute, aut pietate fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, Deus patrum nostrorum glorificauit filium suum, &c.* Ecce totus Petri conatus in eo erat, vt nihil sibi attribueretur de tanto miraculo. Et cur in eo tantus erat Petrus? Nullo magis sacerdotis gloria, & fructus conseruatur, quam si à se depellat omnem

D. Amb.

Actor. 3.

suspicionem

suſpicionẽm gloriæ vanæ, & Dei gloriam extollere gaudeat. Ait ibi D Chryſoſt hom. 9. in Act. *Nihil enim ita prodeſt, & adducit auditores, vt ſi non ſolum nihil magnum de ſe dicat differens, ſed etiam ſuperbiæ ſuſpicionem eximant. Sic tamen contempta gloria magis ſe ipſos glorificabant. Interim monſtrando, non humanum, ſed diuinum eſſe, quod acciderat.* Tũc magis auditores quis capit, illiſque vtilior eſt, quando nihil magnum ſibi arrogat, quãdo à ſe omnem vel ſuſpicionem vanitatis abradit. Vis homines capere, vis fructuoſum, imò glorioſum munus ſacerdotij tenere? Hoc toto conatu ſatage, vt nihil tibi attribuas, omnia Deo refer, & floridos, & ſecuriſſimos fructus ſacerdotij habes, imo tibi aſsiſtentem habes diuinam integram poteſtatem ad capiendos omnium animos. Hinc Matth. 4. *Ambulans Ieſus iuxta mare Galilææ vidit duos fratres Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius mittentes rete in mare, erant enim piſcatores: & ait illis: Venite poſt me, & faciam vos fieri piſcatores hominum* Sic viles, & deſpectos homines eligis ad hominum animos expiſcandos? Cur, domine, hos potius, quam potentes operibus, & ſermone tibi aſſumis, vt fructum afferant circa ſalutem animarum? Illi eliguntur, qui minus ſibi poſsint arrogare, quo enim quis minus ſibi atribuit, magis integrã ſeruat in ſe diuinam poteſtatem, qua fructus faciet. Ait D Baſil. Sel. orat. 30. *Fas mihi fuit, regibus vti miniſtris*, (ait dominus) *fas mihi fuit Rhetorum linguas doctrinæ adminiſtras trahere, potui Angelorum ordinibus prædicandi munus credere, ſed tunc famulantium ſplendor gloriam meam ad ſe raperet. De eius enim exiſtimatione, qui rem gerit, famulorum potentia quiddam detrahit. Vos ego comperio fidos miraculorum meorum cuſtodes. Quibus enim nullum humanum præſidium præſens eſt, apud hos Dei poteſtas retinetur in integro.* Sanè in nullis integrior Dei poteſtas & efficacior, quam in illis, qui nihil ſibi poſſunt arrogare, qui ita ſe reputant totius boni expertes, vt nihil ſibi attribuant, ſed omnia Deo habeant relata. Ex his omnis poteſtas lucrandi animas naſcitur, quæ minus habent, vnde alij, quam Deo, facimus tribuatur. Hinc de Ieſu reclinato in præſepio locutus Theodotus tom. 6. Concil. Epheſ. Append. 5. cap. 2. hom. de Natiuit. ait: *In certo naſcitur prædio, agrum incertum ad natiuitatem eligens, pauperculam paritur virgine, per omnia paupera graditur, vt per eiuſmodi ad ſalutem hominem venaretur.* Ecce tibi, vt omnia paupera, & humilia præmittit dominus, quibus homines venetur, & trahat captiuos, eſt equidem in humilitate hamus, eſt rete, quo homines maximè trahuntur.

§. IX.

Præcoci virtutum flore, qui iuueneſcit, copioſam cæleſtis panis meſſem ſperet.

ECce tibi ſacerdotij Aaronici ſtemmà virga eſt amygdalina re floreſcens, & amygdalarum nuces germinans: quippè ait: *Gemmis turgentibus eruperant flores, qui folijs dilatatis in amygdalas deformati ſunt.* Et cur ſacerdotij Aaronici virga amygdalina eligitur, quæ floribus, nucumque ſuarum fructibus diteſcat? Iam ibi oſtendebatur diuini panis copioſiſsimæ meſſes, quæ à Deo ſacerdotibus, temporibus Chriſtianis, erat metenda, florens enim & germinans fæliciter amygdalus ſuperuẽturas denotat copioſas frumenti meſſes. Quò refero præcellentiſsimum Poetam Virgilium, agriculturæ ſapientem, hic enim de amygdalinis arboribus locutus ait: Virgil.

Contemplator item, cum ſe nux plurima ſiluis
Induet in florem, & ramos, curuabit olentes,
Si ſuperant fœtus, pariter frumenta ſequentur,
Magnaque cum magno veniet tritura calore.

Equidem copia florum, germinisque, quæ ſe in amygdalis oſtendit, ſimul denotat cum creſcenti calore venturam copioſiſsimam frumenti meſſem. Vt iam diſcat Aaron in floribus ſuæ virgæ, quales diuini panis meſſes populis parentur, vbi diuinus calor humana corda poſſederit. Et ſimul diſcat homo, quibus ſe ad ſupernas dapes præparet, nimirum ſi præcocibus virtutum floribus iuueneſcat. Amat equidem cœleſte epulum refloreſcentes animos, præcocibuſque virtutum germinibus iuueneſcentes ſequi. Similiter Exod. 12 dum agni epulum à Deo paratur populo ſuo, cauet in primis, vt epulum fiat menſe annici primo, qui eſt Niſan; ait enim: *Menſis iſte vobis principium menſium: primus erit in menſibus anni:: Decima die menſis huius tollat vnuſquiſque agnum, &c.* Vbi Rabanus ait: *Menſem primum vocat Niſan,* & ſic vniuerſi expoſitores. Et quando Niſan correſpondet Martio, & Aprili noſtro, cur agni epulum non alio menſe permittitur, niſi vt telluris exemplo diſcat homo, quam debeat refloreſcere, & iuueneſcere, qui ſeſe diuino excipiendo epulo parat? Pulchre ait Rup. lib. 2. cap. 5 in Exod. *Ipſa menſis Niſan, id eſt, Aprilis verna temperies, cum tellus*

Exod. 12.

Rabban.

Rup.

tellus refloreſcit, totaſque poſt hyemem, quaſi poſſeninm, rurſum inueneſcit orbis, nonne hominem docet, quatenus renouatus ſpiritu mentis ſuæ, fide viridis, ſpe letus, charitate floridus epulis agni paſchalis interſit? Plane refloreſcens homo, multiſque virtutum geminibus iuueneſcens ſeſe maxime præparat, vt capere poſsit ditiſsimas diuinæ menſæ epulas. Et quis gratiæ ſegetem metat, qui in ſe primo non inueneſcat, & refloreſcat? Ait Iſaias cap.

Iſaias. 64 64. *Facti ſumus vt immundus omnes nos, & quaſi pannus menſtruata vniuerſa iuſtitia noſtra: & cecidimus quaſi folium vniuerſi, & iniquitates noſtræ quaſi ventus abſtulerunt nos. Non eſt, qui innocet nomen tuum.* Nõ erat, qui os aperiret, vt ſaltem inuocaret nomen domini. Et vnde tanta ariditas, & ſterilitas in ore? Ipſe ait: *Cecidimus quaſi folium*, vt arbores aduenientе hyeme ſeneſcentia dimittunt fõlia, ſic iſti erant in homines vetuſtate decidentes, ne miremur, quod minime aptentur diuinæ gratiæ excipiendæ, quæ refloreſcentes, & inueneſcẽtes animos ſequitur. Vn-

D. Cyril. de ait D Cyril. Alexan. lib. 5. in Iſaiam tom. 6. *Cecidimus tãquam folia de arbore. Nec quiſquam eorum eſt, qui germane, ac genuine ſciat Deum inuocare, aut qui meminerit coniunctionem, qua cum ipſo eſt, apprehendendam, & amplectendam prompte, & quaſi iuueniliter.* Ne mireris, quod decidant, quod Deum non apprehendant, quando non iuueniliter, apprehendunt, non in nouitate vitæ, nec quaſi in refloreſcenti iuuentute ad Deum accedunt Q ii ſic non nouellatur, fallar ſi ore penitus non areſcat. Nouiſti Zachariam Ioannis patrem, vt propter incredulitatẽ ſic ore

Luc. 1. cœpit areſcere, vt mutus maneret. At poſt natum filium Luc. 1. *Repletus Spiritu ſancto prophetauit dicens: Benedictus Dominus Deus Iſrael, &c.* Et qui mutus erat, vnde prophetat?

Iren. Ait D Irenæus lib 3. cap 2. *Zacharias deſinens mutus eſſe, quod propter infidelitatem paſſus fuerat, nouello ſpiritu adimpletus nouebenedicebat, &c.* Expende illud *nouello ſpiritu*, quippè non ante quam interius inueneſceret, os ſuum benedictionibus impleuit. Simul nouitas in animo, & benedictiones diuinæ in ore refulſerunt.

§. X.

Summa nobis vigilantia opus eſt.

NOn otioſe virga Aaron amygdalina oſtenditur ex fructu, vbi ait: *Eruperant flores, qui foliis dilatatis in amygdalas eſformati ſunt.* Cur amygdalina? Ait D. Cyril. Alex. in cat. Græca: *Gerit talis arbor ſymbolum vigilantiæ.* Nec immerito ſacerdos vigilantiæ admonetur, nullus enim virtutis flos eſt, qui vigilantia maximà nõ indigeat. Aiebat ſponſus Cant. 2. *Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias.* Ecce vt erãt lilium, ſic vndique imminebant ſpinæ, niſi attendat ſibi, niſi vigilet. Ex quo D. Ber. ſer. 48. in Cant. O *candens lilii. ò tener, & delicate flos, increduli, & ſubuerſores ſunt tecum, vide quomodo caute ambules inter ſpinas.* Equidẽ qui virtutibus flores, niſi videas, niſi vigilantibus oculis maxime attendas, nequit fieri, quod mille in mortes non recidas. Cum Ieroſolyma obſideretur, Iudæus quidã Caſtor nomine vocabat Romanos, è muro, vt ſe ad illos reciperent fugientem. Quid tunc? Ait Egeſipp. lib. 5. cap. 3. *Æneas tamen proprius murum ſucceſsit, & vt aduenientem ſuſciperet, occurrit. Cui Caſtor vociferans, vt ſuum aperiret, aurum exciperet, ſaxum dimiſit. Ille oculis vigilantibus lapidem præuidit, celerique corporis ſaltu lapſum euaſit: alium tamen prope adſtantem ſaxi inuoluit immanis ruina.* Expẽde illud, *oculis vigilantibus ſaxum præuidit*; ſaxa ſunt, quæcumque ex mundo nos circundant, quę hoſtes noſtri ſic colorant, quaſi aurum ſint, quaſi noſtris vſibus accommoda. Horum damna ille ſolus non ſentit, qui vigilat, qui vigilantibus oculis lapidem in ipſis delicijs præuidet, qui hoc non attendit, immanibus ruinis inuoluetur. Et quando non vigilare non ſunt periculoſum? Ait Matth. cap. 8. *Et aſcendente Ieſu in nauiculam, ſecuti ſunt eum diſcipuli eius, & ecce motus magnus factus eſt in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus, ipſe vero dormiebat.* Vix nauicula ſe fluctibus commendat, & commoti fluctus aduerſus nauiculam feruntur, eiuſque latera acriter verberant, & pene iam tremen tem ſubmergunt. Et vnde tam ſæua tempeſtas? Vnde tam periculoſa ventorum certamina ſurrexerunt? Ait textus: *Ipſe vero dormiebat*, dormiebat Ieſus, & oſtendebat, quot minime vigilantes pericula petant. Dormiebat, inquam, Ieſus non inertia, ſed ſtudio, vt doceret, quam debeat vigilare, qui in mari huius mundi periculis liberum iter agere velit. Ex quo ait D. Baſil. orat. 22. *Aduerſus diſcipulos cum talis tempeſtas depraliaretur, dominus dormiebat. Ecquod hoc tantum nauigantibus prælium? Somnus. O ſomnium quo fidẽ dormitantẽ ex media maris tempeſtate dominus excire parabat!* Vt dormitãtis fidei damna præmonſtret dominus, dormiebat ipſe oculis corporis. Quid tũc? Videres furere vẽtos, ſæuire fluctus, nauiculã ſubmergi, quorũ

Mauh. 8.

D. Baſil.

diſcri-

diſcriminum cauſa vnus ſomnus erat. Crede mihi, ſi dormias in te fides, ſi non vigilas animo, ſummis paſsim perditionis periculis inuolueris.

§. XI.

Sub Chriſti paſsi ſigno omnes de principatu contentiones vt debent, quieſcere.

FLorida Aaronis virga iubetur in ſanctuario aſſeruari, vt ſit in ſignum rebellibus, & de principatu contentio conquieſcat. Dicit enim: *Refer virgam Aaron in tabernaculum teſtimonij, vt ſeruetur ibi in ſignum rebellium filiorum Iſrael, & quieſcant querelæ eorum à me.* Supra cap. 16. ſimiliter iuſſerat dominus, vt combuſtorum thuribula in laminas extenſa affigerentur altari in teſtimonium populo. Sic enim habes: *Tollat thuribula quæ iacent in incendio: & producat que ea in laminas, & affigat altari: vt cernant ea pro ſigno, & monimento filij Iſrael.* Non tamen addit, *& quieſcant querelæ*; & cur cum thuribula combuſtorum appendantur in ſignum rebellibus, non additur, vt quieſcant querelæ, cum autem virga Aaronis in ſignum aſſeruatur, ſtatim additur illud, vt quieſcant querelæ? Vnde ſola virga florens, & germinans cenſetur efficacior ad ſe dandas querelas, & contentiones de primatu, quàm thuribula repreſentantia mortes ducentorum & quinquaginta rebellium? De virga Aaronis aiebat D. Aug. D. Aug. ſer. 99. de Temp. *Vnus ſolus eſt pontifex Aaron, cuius virga germinauit: verum quoniam verus pontifex Chriſtus eſt, ipſe ſolus eſt, cuius virga crucis, non ſolum germinauit, ſed & floruit, & omnes hos credentium populorum attulit fructus.* Itaque virga Aaron repreſentabat non rebellium mortes, ſed Ieſu patibulum, ſub qua repreſentatione non miror, quod quieſcant omnes de primatu contentiones. Non ſic ad conſpectum innumerabilium morte affectorum, vt ad conſpectum dominicæ crucis contentio de primatu conquieſcere poteſt. Dum Ieſus apparuit Luc. 23. in cruce ſuſpenſus ait Luc. cap. 23. *Tenebræ factæ ſunt in vniuerſam terram vſque in horã nonam. Et obſcuratus eſt Sol* Antiquitus diuiſum erat & diei, & noctis imperium, adeo vt Sol diei imperans non pateretur ſecum tenebras noctis, ſed eas quam primum à ſua ditione expellebat. Modo autem Sol in ditione ſua noctis tenebras admittit, nec eis repugnat, neſcit enim in conſpectu crucifixi de iuriſdictione contendere. Pulchre enim ait D Chryſoſt ſer 3. de Paſſ. *Adhæſit quietum corpus Chriſti ſtipiti, & immobile lignum inconcuſſa membra portauit. Minatur ecce propria mundus excidia, & rerum natura inuſitato pauore terretur Sol abſcondit radios ſuos, & orbem globus luminis obſcurauit, atque incubatricem noctem diſſimulato iure contradictionis admiſit* Expende illa, nimirum, *diſſimulato iure contradictionis*, quippè in cõſpectu Chriſti crucifixi nulla creatura eſt quæ non cedat iuri ſuo. Et quis contendat pro loco primario, pro iuriſdictione coram Dei filio cruci ſuffixo? Efficaciſsima eſt eius paſsio vt contentiones ambientium comprimat. Pulchre notauit Lucas paſsionis dominicæ proceſſus ſcribens cap. 23. *Et facti ſunt amici Herodes, & Pilatus ipſa die: nam antea inimici erant adinuicem.* In cauſa autem inimicitiarum erat contentio de iuriſdictione, & primatu, quæ ſolet frequens eſſe inter vicinos principes. Id inſinuat ex Theophylacto, D. Thom in cat. fatus: *Fit amicitia communis exordium, quaſi Pilato non vſurpante ſibi ſubditos ditioni Herodis*, & quando amicitia inde incepit, quod videretur Pilatus non vſurpare Herodis iuriſdictionem, ſane primę contentiones, & rixę pro iuriſdictione, & dominatus priuileg jserant. Hæ tamen prorſus ceſſauerunt, vbi Chriſtus dominus morte damnandus ſiſtitur ijs principibus Ille enim ſolus potẽs eſt ſimiles contentiones ſiſtere. Et decuit, vt hæc Ieſu patientis poteſtas prius oſtenderetur in ſuis iudicibus. Ait D Cyril. Ieroſol. Catech. 13 *Decebat eum, qui mundum erat pacificaturus, vt prius etiam ipſos iudices ſuos pacificaret. Et erat ipſe dominus componens corda principum terræ.* Equidem principum corda ambientium principatus præcellentias, de illiſque contendentium vnus Ieſus patiens valet componere & ſua efficacia, & ſuo exemplo.

Chryſoſt.

Luc. 23

D. Thom.

D. Cyril.

CAPVT XXVII.
De contradictionis aqua.

Textus Hiſtoria.

EXIERANT, Ex quo egreſsi ſunt ex Ægypto Iſraelitæ, anni triginta & nouem; quorum duos primos impleuerunt, quæ vſque huc dicta ſunt: cæteros omnes pax clauſit, & ſcripturæ ſilentium. Vix autem quadrageſimus annus incepit, & primo eius menſe eripitur è viuis ſoror Moyſis Maria. Nec credam

dam tantę fœminæ defuiſſe & fratrum, & totius populi fletus: quos forſan ſcriptura non meminit, dictura Moyſis, Aaroniſque offenſam longe maiori dignam lamento. Ij poſt tot annorum quietem noua populi ſeditione ob aquæ penuriam exagitati, à Deo viuidas aquarum venas aperiri contendunt. Iubet Deus aquas à ſaxo peti. Non omnino per ſuadentur fratres velle Deum ſic mederi ſiti rebellium: & Moyſes ſublata virga bis ſilicem percutit, & virga voce durioris ſeditioſorum animos ferit, quaſi incertus ſi velit illis dominus fauere. Infidum ſenem conuicit copioſiſsimum aquæ fluentum, à percuſſa rupe profectum, & grauius conuicit Deiſententia, quæ familiariſsimo antiquitus ſibi viro abnegat promiſſæ terræ ingreſſum. Quid mirer? Tot infidelium ſubditorũ turmæ tandem in erroris, & pœnæ aliqualem ſocietatem ſuum principem rapuerunt. Vndeaquæ tanto miraculo extortæ infauſtum contradictionis nomen acceperunt.

PARS VNICA MORALIS circa textus literam.

ITERVM Rupes aquas vomit, ne ſtilus noſter arefcat, ſed miraculoſo fluento recreatus ad nouas virtutum euoletfaciendas meſſes.

Numer. 20. Venerunt filij Iſrael, & omnes multitudò in deſertum Sin, menſe primo, & manſit populus in Cades. Mortuaque eſt ibi Maria, & ſepulta eodem loco. Cumque indigeret aqua populus, conuenerunt aduerſum Moyſem, & Aaron; & verſi in ſeditionem dixerunt; Vtinam perijſſemus inter fratres noſtros coram domino. Cur induxiſtis nos in ſolitudinem, vt nos, & iumenta noſtra moriamur? &c.

§. I.

Ambitio funerum, & ſepulchrorum taxatur.

TAnta illa fœmina & matris Dei nomine, & virginitatis profeſsione inſignis moritur in deſerto, & inibi ſepelitur. Sed qua ambitione, & pompa peractum fuit illius funus? Vnum hoc dicit textus: *Mortua eſt ibi Maria, & ſepulta eodem loco*, nihil de impenſis, & pompa funeris, nec de ambitione ſepulchri dicit, nec deceret, quod Moyſes, & Aaron Iſraeliticæ Reipublicæ moderatores, & fundatores permitterent vanſsimos, & ambitioſiſsimos funerum ſumptus in ſororis funere, & ſepulchro. Et vtinam diſcamus à ſanctiſsimis ijs, & ſapientiſsimis principibus abſtinere à vanis ſepulturæ ſumptibus. Sanè Ieſus dominus plenus aromatibus, pretioſiſque linteaminibus poſitus erat in ſepulchro, vbi autem reſurrexit, ingreſſus Ioannes in monumentum cap. 20. *Vidit linteamina, & ſudarium, quod fuerat ſuper caput eius, &c.* Ioann. 20. Et quidem vt fidem reſurrectionis faceret, vulnerum cicatrices reſeruauit, quas & oſtendit diſcipulis, linteamina autem aromatibus plena reliquit in ſepulchro. Cur non magis & cum cicatricibus vulnerum, & linteamina ſeruauit, illaque ſecum tulit, vt illis obiectis teſtaretur etiam diſcipulis ſe reſurrexiſſe? Cui hæc malait in ſepulchro relinqui, niſi vt oſtenderet hominibus parui æſtimari quæ conducunt ad ſolos funerũ ſumptus? Ex quo monebat D Chryſoſt 84. in Ioann. *Conſolatus eſt Ioannes videndo linteamina poſita, & ſudarium ſeparatum reuolutũ. Tu autem cum audieris nudum dominum reſurreciſſe, ceſſa, quæſo ab inſana funeris impenſa. Quid ſibi hoc ſuperfluum vult, & inutile diſpendium, quod ipſis, qui faciunt, plurimum affert detrimenti, mortuis autem vtilitatem nullam?* Et quis amicorum funera, & ſepulchra illis impenſis impleat, quæ deſpicienda ſunt à reſurrectionis? Crede mihi non Deo placent, non defuncto vana diſpendia in pompis funerum, & in ſepulchris. Adeo, vt cum inter miſericordię opera ponatur, quod proximorum eximemus ſepulturas, & hoc in opere ſanctiſsimi floruerunt viri. Cum tamen in iudicio hominibus accepta refert miſericordiæ, minime ſepulturæ meminit. Ait Matth. 25. *Eſurijui, & dediſtis mihi manducare. Sitiui, & dediſtis mihi bibere. Hoſpes eram, & collegiſtis me. Nudus, & operuiſtis me. Infirmus, & viſitaſtis me. In carcere eram, & veniſtis ad me.* Ecce tibi, quam minutatim numerat opera miſericordiæ exhibita circa cibum, & potum, & veſtitum, & hoſpitium, & leuamen ægritudinis, de ſepultura autem nec verbum dicit. Cur non ait: Mortuus fui, & ſepeliſtis me? An non placet illi officium ſepulturæ? Abſit; ſed voluit ſic traducere

Chryſoſt.

Matt. 25

vanas

vanos ſepulchrorum, funerumque ſumptus.

Chryſoſto. Ait D. Chryſoſt. vbi ſupra: *Vt intelligas nihil curæ hæc Chriſto eſſe ait: Eſurientē me vidiſtis, & dediſtis mihi mãducare Sitientē, & dediſtis mihi bibere Nudum, & induiſtis me, nõ autẽ mortuum, & ſepeliſtis me. Quod ego, non vt ſepultu ram tollam, dico, abſit; ſed luxuriã, & ſuperfluam ambitionem.* Hunc ſpiritum ebiberunt omnes ſancti, & prudentes viri, quo abominabantur ſuperfluam ambitionem funerũ. De ſapientiſsimo ſenatore Pamachio in vxoris funere ait D. Paulinus epiſt. 35. *Quam*

Paulin. *non vacuam fletibus, neque vano pomparum inanium honore comitatus eſt, ſed remedys ſalutaribus, ſed vitæ operibus eleemoſynarũ proſecutus, debito ordine, primo charo funeri iuſta perſoluens, pys lacrymis, & largo charitatis rore perfuſus religioſas exequias honoraſti.* Hic eſt verus honor, & profectus defunctis, qui vitæ operibus charitatis exhibetur; non qui inanibus pomparum ſumptibus oſtentatur.

§. II.

Carnales homines nil aliud æſtimant niſi ſaturitatem, & abundantiam.

ECce tibi vt penuria aquarum, incepit ſentiri, & ſeditio exoritur, & rebellatio in Deum, & Moyſem, & vilipendium vitæ, & ſalutis. Ait enim: *Cumque indigeret aqua populus, conuenerunt aduerſus Moyſem & Aaron. & verſi in ſeditionem dixerunt. Vtinam peryſſemus inter fratres noſtros coram Domino, &c.* Sic carnales homines, vbi penuria laborant aquarum, nihili æſtimãt, quod euaſerint tot peſtes, tot mortis pericula, imo nihili æſtimant Deum neque Moyſem, quos ſolum ſuſpiciunt, cum ex Deo habent ſatu-

Ioann. 6. ritatem. Ioann. cap. 6. fecit dominus multitudinem ingentem Iudæorum diſcumbere in terra, ſuper famelicos hos & piſcibus, & panibus ſaturauit. Quid tunc? *Illi ergo homines cum vidiſſent, quod Ieſus fecerat ſignũ, dicebant: Quia hic eſt vere propheta, qui venturus eſt in mũdũ.* Multa alia viderant miracula ſuper ijs, qui infirmabantur, propter quæ & illum in deſertum ſequebantur. At nunquam alias confeſsi dicuntur Ieſum eſſe verè prophetam à patribus expectatum. Cur modo hanc tantam confeſsionem faciunt? An quia fideliores facti ſunt? Minime, ſed quia ſunt exſaturati. Saturitas eſt, quo reguntur carnales, clauus. Dum illos ſaturas, habeberis ab illis propheta, habeberis ſanctus, imò non dubito quin. Deus habearis. Verum vbi primum penuria intrauerit, te exſpuẽt, te abnegabunt. Ait D Chryſoſtom. *Chryſoſto.* hom. 41. in Ioãnem: *O gulæ incredibilem auiditatem! Maiora ijs miracula, & quidem innumera operatus eſt Ieſus, neque hoc vnquam confeſsi ſunt, niſi nunc exſaturati.* Videbant plura miracula à Ieſu facta, & nunquam illum confeſsi ſunt prophetam ſperatum; nunc autem iam illum prophetam clamant, & Deum clamabunt, dum nulla penuria laborant, ſed ſunt ſatutari. Nec in acclamatione prophetæ quieſcunt, dicit enim Ioan 6. *Ie-* *Ioann. 6.* *ſus ergo cum cognouiſſet, quia venturi eſſent, vt raperent eum, & facerent eum regem, fugit iterum in montem, &c.* Quis ignoret antehac Iudæorum calumnias? Vt Ieſu inſidiabantur, vt Sabbathi tranſgreſſorem habebant, vt male de eius obſeruantia ſuſpicabantur. Modo nihil horum ponderant, imo nihil horum recordantur, ſed illi cupiũt regnum tradere. Et qualis res tantam in eorum animis mutationem cauſauit? Vna fuit ſaturatio, dum ſe vident ſaturos nihili æſtimant alia, contenti ſunt, & affecti erga ſaturantem. Id quod notans D. Chryſoſt. ſu- *Chryſoſto.* pra ait: *Proh quanta gulæ vis, quam mutabilis ſententia! Iam non amplius calumniantur, nec Sabbathi trãſgreſsionem curant, neque Dei zelo mouentur, omnes has curas pleno ventre abiecerunt, propheta erat, regem volebant: Chriſtus autem fugit.* Vna eſt gula, quæ homines carnales quietos, aut inquietos habet. Dum gula ſaturata quieſcit, quieſcunt ipſi, contentiones, & ſeditiones vel pro Deo abominantur. Si gula laborat penuria, tunc nulli parcunt neminem verentur, vel aduerſus Deum murmurabunt.

Numer. 20. Ingreſſuſque eſt Moyſes, & Aarõ dimiſſa multitudine in tabernaculum fœderis, corruerunt proni in terram, clamauerumque ad Dominum, atque dixerunt; Domine Deus audi clamorem huius populi, & aperi eis theſaurum tuum, fontem aquæ viuæ, vt ſatiati ceſſet murmuratio eorum. Et apparuit gloria Domini ſuper eos. Locutuſque eſt Dominus ad Moy-

sem dicens: Tolle virgam, & congrega populum tu & Aaron frater tuos, & loquimini ad petram coram eis, & illa dabit aquas, &c.

§. III.

A Dei cultu humanitas in proximos venit.

SEditiosorum fugiunt factionem Moyses, & Aaron, & tabernaculum ingrediuntur, ibique multis nituntur à Deo commoda suis rebellibus extorquere. Sic ait textus: *Ingressusque est Moyses, & Aaron in tabernaculum fœderis, corruerunt pronum in terram, clamaueruntque ad dominum, atque dixerunt: domine Deus audi clamorem huius populi, &c.* Cur non magis petunt vindictam contra rebelles? Cur nõ magis solicitant diuinã iram aduersus eos, qui sibi existunt molesti? Fateor sanctos hos multum irritari à rebellibus, cum coguntur fugere ab eis, sed vbi ad Dei tabernaculum perueniunt, vbi se sistunt Deo, non possum non tenerescere in ipsos rebelles, eorumque malis dolere, & à Deo postulare remedium. Habet enim hoc præcipuum Deus verus, vt non æstimet cultum eorum, qui humanitate in proximos nõ tenetur. Merito Ionas à ceto voratus, & in ventre eius orans dicebat cap. 2. *Ego dixi, Abiectus sum à conspectu oculorum tuorum, verumtamen rursus videbo templum sanctum tuum.* Et cur tantus propheta sic repellebatur à Dei conspectu? Cur à Dei oculis se agnouit reiectum? Nihil aliud in eo inuenies, nisi inhumanitatem in peccatores; mittebatur in Niniuitas, vt illis denuntiaret imminentem pœnam; ille autem cauens, ne ex sua denuntiatione tracti ad pœnitentiam supplicium euaderent, legationem detrectat, vt miseri Suorum criminum luant pœnas. Ob hoc traditur vorandus belluæ, ab oculis Dei reijcitur, nec permittitur videre sanctum Dei templum, donec mansuetior in peccatores effor metur. Ex quo aiebat D. Basil Sel. orat. 12. *Homines, qui nullo alieni mali sensu tanguntur, in diuersum Deus agit, & neque prophetæ parcit veniam flagitiosis dare nolenti, neque eorum reueretur iustitiam, qui inhumanitate laborant.* Multis licet virtutibus coruisces alijs, si in proximos inhumanus es; si nõ mol liris fratrum miserijs, nec ad misericordiam illis habendam inclinaris, nullus apud Deũ es, nec ille vllum tuis virtutibus respectum habet. Hinc primo se se ostendit cultus Deo placitus, si adiunctam humanitatem in proximos habeat. Imò hinc discernitur, qui colit Deum, ab eo qui creaturis famulatur. Ait enim Dominus Ezech cap. 11 *Spiritum nouum tribuam in visceribus eorum: & auferam cor lapidum de carne eorũ, & dabo eis cor carneum.* Magnum hoc, quod Deus suis cultoribus promittit, nimirum quod auferet ab eis lapidea corda. Sed illud valde est mirandum, quod corda lapidea haberent homines carnei. Vnde hominibus tantum obuenit malum, quod circa præcordia lapidascerent? Vnde sic obriguerunt humana corda, vt essent instar lapidum? Ait D. Cyril. Alex. in ca. 14. Zachar. *Cum creaturæ potius seruirent, quam creatori, velut lapideum cor, durũque & inflexibile, & in morem petrarum nullos fructus afferentium habebant.* Ecce tibi discrimen cuidens eorũ qui creaturis, aut Deo famulantur. Ex creaturarum famulatu hoc habes, vt tibi cor lapidascat, nihilque molle, nihil blandum, nihil suaue in proximos tractet. Ex cultu Dei totus fis suauis, & blãdus, vt condolere possis fratrum infirmitatibus. Nec est, qui ad Deũ oculos vertat, quin statim fiat ipsa suauitas, vel in aduersarios. Act. 7. aiebat Stephanus: *Ecce video cœlos apertos, & filiũ hominis stantem à dextris Dei.* Ex quo raptus ad mortem, dum inter aduersariorum lapides iactos animam agit: *Positis genibus clamauit voce magna dicens: Domine ne statuas illis hoc peccatum.* Quid magis cõnexum? Filium Dei vidit, & in hostes manauit suauitate. Ait D. Nyssen. orat. de Sãcto Stephano: *Sic is, qui Christum cernit aduersus hostes se gerere nouit. Quoniam enim lenitatis præceptorem videbat, recordatus est legum abeo latarum, inimicos diligere inbentium, & benefacere odio prosequentibus, & pro hostilia facientibus orare.* Sic de Dei conspectu homo suauiatur vel erga molestissimos sibi contrarios.

Ion. 2.

Basil. Sel.

Cyr. Alex.

Act. 7.

Nyssen.

§. IIII.

Qui Deo nititur, dum solum loquatur, omnia sibi supeditari faciet.

HOc petit dominus à sibi fidis ministris, vt loquantur, quo solo omnia supeditari sibi facient. Sic modo ait: *Loquimini ad petram, & illa dabit aquas.* Nõ alia maiori dili-

diligenter eget Moyſes, vt vel de aridis ſaxis extrahat riuos aquarum, quam quod loquatur ad ſaxa. Sola enim Moyſis vox potens erat ingenti populo omnia miniſtrare neceſſaria. Ait D. Baſil. Sel. orat. 26. *Comprehenſa virga Moyſes elementis imperabat, & conſerni vox lata paſcebat Iſrael.* Sic qui Deo nititur, qui Dei miniſterium peragit, virgam habet, quam vniuerſæ creaturæ verētur, & eius vox ſola facit omnia, vel in arenti ſolo abundare. Siue è rupibus aquæ eruendæ, ſiue ex aere trahendæ carnes, ſiue panes de cœlo, loquebatur Moyſes, & eius vox lata ingentem populum paſcebat. Et quid non poſſet vox hominis in Deo fidentis? Inermis, & inexercitatus puerulus Dauid introducitur, 1 Reg. 17. aduerſus armatum Philiſthæum, & ecce tibi qualia imprimis arma exerat puerulus: *Dixit Dauid ad Philiſthæum: Tu venis ad me cum gladio, & haſta, & clypeo, ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminum Iſrael, quibus exprobaſti hodie, & dabit te Dominus in manu mea, &c.* Expende vocem, & non miraberis trophæum, ait enim confidens: *Dabit te Dominus in manus mea*, hæc dixit, hæc accepit. Id quod ponderans D. Chryſoſtom. hom. 3. de Dauide, & Saule ait: *Hæc vox lapidem veluti manu direxit in Goliath, hæc pauorem incuſſit barbaro, hæc hoſtis confidentiam fregit. Et quid miraris, ſi vox iuſti, & furorem mitigat, & hoſtes deijcit, cum impios quoque ſpiritus expellat? Loquebantur tantum Apoſtoli, & fugiebant aduerſariæ poteſtates. Vox ſanctorum frequenter, & elementa ſtare fecit, & poteſtates illorum immutauit. Locutus eſt tantum Ieſus Naue, & conſtitit Sol, & Luna. Sic Moyſes, &c.* Plane eius, qui Deo fidit, vox validiſsima eſt, vt faciat ſibi ſeruire omnia elementa vt faciat, quod ſibi vel à rupibus bonorum flumina veniant. Ingeritur poteſtas Dei hominis ſui voci, & ſic nullos non deliciarum fluuios facit parturiri, vel in ſolo arenti. Quò Ioannes reſpiciens Ioann. 1. ait: *Ego vox clamãtis in deſerto* Nullas alias vires in illam aliam ſubſtantiam nec potentiam ſibi voluit attribuere, niſi ſubſtantiam vocis clamantis in deſerto. Et quando ſe vocem dicebat miror, quod non potius dicat ſe eſſe vocem clamantis in platearum frequentia, in hortis deliciarum, inter paradiſi fruteta. Ad hanc vocem multi currerent, ad vocem autem clamantis in deſerto, quis nõ vereatur accedere? Quis non timeat ſibi á fame, & ſterilitate deſerti? Cur ergo non magis cauet, ſe vocare vocem clamantis in deſerto? Vbi dicit vocem clamantis, vocẽ Dei intelligit, qui ſuorum voci inſertus, eam illi indit potentiam, qua faciat vel ab arenti deſerto & ſites, & fames humanas expleri. Eò aſpiciebat Origen. ibi fatus: *Ait ſe vocem eſſe non clamantem in deſerto, ſed clamantis in deſerto, ſtantis, & vociferantis. Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.* Non te moueat, quod vox Ioãnis ſonet in deſerto, ea enim vox nititur Deo, vbique clamanti, & potum offerenti ſitienti. Qui neminem ſitire permittit, ſed vel arentia ſaxa deſerti in vaſa conuertet, quæ dulciſsimo latice tuam ſitim expleant.

Origen.

§. V.

Fidei vis ſupra omnes creaturas ſit.

CVm aquas petunt, ad petram aridiſsimam mittuntur, vt inde illas accipiant; ait enim: *Loquimini ad petram, & illa dabit aquas.* Cur non magis ad nubes, vel ad cœlum roſcidum, vel ad ſolum humidum mittuntur? Quid petræ aridis cum aquis? Sed mauult Deus, vt fidei noſtræ vis maior ſit omni obſiſtenti natura. Matth. 8. *Ecce motus magnus factus eſt in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus, ipſe vero dormiebat. Et acceſſerunt ad eum, & excitauerunt eum dicẽtes, Domine ſalua nos, perimus. Et dicit eis: Quid timidi eſtis modicæ fidei?* Modicam, & cõtemptibilem fidem eorum mordet, quod timuerint ſequentem maris tempeſtatem. Et cur in tam iuſto timore eorum modicam fidem damnat, niſi quia in ſuis eam fidei magnitudinem requirat, quæ ſuperior ſit omnibus incurſibus creaturarum? Ait D. Baſil. Sel. orat 22. *O dignas domino voces! Vult fidei vim rebus conditis eſſe valentiorem, & ad fidei præſentiam omnem ab anima deſperationem eliminari.* Nulla natura debet eſſe adeò fortis in repugnando, quæ per fidei vim non vincatur. Hæc valentior omnibus debet eſſe, nullumque aditum relinquere in anima, vel dubitationi, vel timiditati. Ex quo extollit Abrahamum Paulus ad Rom 4 aiens: *Qui cõtra ſpem, in ſpem credidit: vt fieret pater multarum gentium. Et non infirmatus eſt in fide, nec conſiderauit corpus ſuum èmortuum, cum ferè centum eſſet annorum, & èmortuam vuluam Sarę. In repromiſſione etiã Dei nõ hæſitauit diffidentia, ſed confortatus eſt fide.* Chryſoſtomus legit: *Roboratus eſt fide*, quando quidquid naturæ erat obſiſtebat, & repugnabat promiſsioni, tale robur fidei adiecit Abrahamus, quæ ſuperaret vniuerſas naturæ leges, omnẽque hæſitationẽ ab anima expelleret.

Matth. 8.

Baſil. Sel.

Rom. 4.

Chryſoſto.

Crede mihi, nulla debet eſſe naturæ potentia, ſupra quam fides non ſe maxime efferat.
Matt.14. Matth. 14. *Deſcendens Petrus de nauicula ambulabat ſuper aquas, vt veniret ad Ieſum.*
Cyr.Ieroſ. Vnde hoc? Ait D. Cyril. Ieroſol. Catech. 5. *Credens ambulauit ſuper aquas, omni fundamento firmiorem ſuper aquis habens fidem.* Fælix Petrus eam habens fidem, reſpectu cuius vniuerſa creata ſunt infirma.

§. VI.

Fidei opus præſtantiſsimi, magnique animi opus eſt.

AD ſaxum aridum mittitur Moyſes, vt inde copioſas aquas eliciat, cum ait: *Loquimini ad petram, & illa dabit aquas.* Et cur ad petrã pro eruenda aqua mittitur Moyſes, niſi vt fideliſsimi viri magnitudo animi in credendo oſtenderetur? Quandò enim in petra nihil erat ad dandam aquam niſi ſola promiſsio Dei, magni ſanè, & præſtantiſsimi animi opus eſt eſt, vni Deo dicẽti credere. Pro quo elegantiſsime ſtat Philo lib. Quis rerum diuinarum ſit hæres, in hæc verba. *Philo.* *Dicat fortaſſe aliquis Quis Deo loquenti, pollicentique fidem non adhibeat, etiamſi eſſet impius, & omnium mortalium iniuſtiſsimus? Caue, ô præclare vir, ne temere ſapientem fraudes ſuis laudibus. Nam ſi penitus ſcrutari rem volueris, comperies, quã difficile ſit credere ſoli Deo abſque vllo teſtimonio, propter cognationem, quam habemus cum rebus mortalibus, quæ nobis perſuadent, vt credamus, fidamuſque gloriæ, principatui, amicis, ſanitati, roborique corporis, & cæteris plurimis. Has perſuaſiones eluere, & diffidere creaturæ per ſe infidiſsimæ, ac ſoli Deo fidere, qui ſolus vere fidus eſt, res eſt animi magni, cæleſtiſque non ineſcati rebus noſtratibus.* Sane quando noſtra natura tota ſenſibilibus rapitur, doctaque eſt à ſenſibus fidere viſibilibus, nimirum gloriæ, principatui, viribus corporis, magno, & præcellenti, & ab omni re caduca defæcato indiget animo, vt nudæ promiſsioni diuinæ fidem habeat. Vbi nihil ex parte rei viſibilis apparet, ſed nuda Dei promiſsio oſtenditur, grandis, cæleſtiſque animi opus eſt, quod credere ames. De Abrahamo ait Paul. ad Rom. 4. *Ad Rom. 4.* *Qui contra ſpem in ſpem credidit, vt fieret pater multarum gentium:: Et non infirmatus eſt fide, nec conſiderauit corpus ſuum emortuũ, cum ferè centum eſſet annorum, & emortuam vuluam Saræ: Sed confortatus eſt fide, &c* Mortua erant omnia humana, quæ generationis ſpem poſſent alere; & nihilominus vir fidelis contra emortuæ ſpem hominis: nudæ ſpe promiſsionis decertabat. Et quantæ virtutis opus erat? Merito ait: *Confortatus eſt fide*, ſiue roboratus, ingentis enim roboris, animique prorſus virtute confirmati, & roborati, ſi nudæ Dei promiſsioni fidem habeat. Quo ſpectans Oecumenius ait. *Oecum.* *Multa quidem imbecilla erant, & quæ fidem illius imbecillem efficerẽt, verum ad nihil horum infirmatus eſt generoſus animus. Sed roboratus eſt in fide. Dicens Roboratus eſt, oſtẽdit multo labore, ac virtute animi fidem dirigi.* Nõ putet homo, quod facile poſsit Deo credere in ijs, quibus viſibilia omnia refragantur. In ijs enim Deo ſoli credere ſine viſibilium teſtimonio, ingentis roboris opus eſt, animique maximè præſtantis.

§. VII.

Præſtantis virtutis opus eſt, quod ſermone emollias duritiem humani cordis.

VT aqua educatur ex petra, vnũ hoc petit dominus, vt ad illam loquatur Moyſes, dicit enim: *Loquimini ad petram, & ipſa dabit aquas.* Et cur non magis petit, vt virga illã percutiat? Equidem volebat oſtendi præſtantem virtutem hominis, quæ in eo oſtenditur, quod vel ſermone poſsit emolli re lapideſcentia humana corda. Poſtquam Dauid in ſpelunca ſe cohibuerat ab interfectione Saulis, egreſſus poſt eum clamauit, & multa dixit, quæ ſuam oſtenderent beneuolentiam in regem. Quid tunc? Ait textus. *1.Reg.24.* 1. Reg. 24. *Cum autẽ cõpleſſet Dauid loquens ſermones huiuſcemodi ad Saul, dixit Saul: Numquid vox hæc tua eſt, fili mi Dauid? Et leuauit Saul vocem ſuam, & fleuit.* Qui obduratus erat Dauidis odio, modò in lacrymas ſoluitur, vt audit vocem Dauid, ex quo Dauidicæ virtutis præſtantiam ponderans D. Chryſoſtom ait hom. 3 de Dauide & Saule. *Quid eſſe poſsit hoc propheta beatius, qui breui temporis momento ſic hoſtem è furore ad ſobrietatem compoſuit? Non perinde miror Moyſem, quod è ſaxo prærupto fontes elicuit aquarum, vt admiror Dauidem, quod ex oculis lapideis fontes eduxerit lacrymarum. Siquidem ille quidem vicit naturam, at hic vicit animi decretum: ille virga percuſsit lapidẽ, hic ſermone pepulit cor, vt purum, manſuetumque redderet. Equidem non tanta admi-*

rationis est; quod lapides virga percussi emittant aquas; vt est, quod lapidea corda, & in malo obdurata verborum sola efficacia emolliantur. Hinc maxime commendatur diuina potestas, quod vel sermone in sensum pietatis trahat durissimas hominum mẽtes. Matth. 3. dum Baptista extollit diuinam potentiam, ait: *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Quæ verba mirabilia sunt, si referantur ad vires diuinæ omnipotentiæ operatiuæ, sed longe mirabiliora si non ad vires diuinæ operatiuę referãtur potentiæ, sed ad efficaciam diuini sermonis, quando tantum est mellis, lactisque sub lingua eius, vt vel linguæ sono lapides durissimos emolliat, & nutriat in filios Dei. Quo respiciens Clemens Alexãd in Exhortat. ad gentes ait: *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ, qui miseratus multam cordis duritiem eorum, qui lapidauerunt adversus veritatem, excitauit semẽ pietatis in Deũ. Rursus autem quosdam virulentos impostores, appellauit geminina viperarum. Sed horum quoque siquis pœnitentia ductus fuerit, homo Dei efficitur. Has ergo omnes immanissimas feras, & tales lapides ipse cœlestis cantus in mansuetos homines transformauit. Vide quãtum potuerit nouum canticum; homines ex lapidibus, & homines fecit ex feris.* Hoc sane maior virtutis præstantia est, quod verbo homines facias ex feris, & ex petris, quam si virtute totum mundum conuertas.

Matth. 3.

Cle. Alex.

§. VIII.

Efficacissimus sermo est ad euicenda difficillima, cui præcedunt virtutum facinora.

NOn antea mittitur Moyses locuturus ad petram, quam secum perferat virgam. Sic enim dicit: *Tolle virgam, & congrega populum tu, & Aaron frater tuus, & loquimini ad petram, &c.* Itaque sic ad loquẽdum cum petra dirigitur, vt prius & tollere, & secum deferre debeat virgam. Sed ad quid virga deferenda erat? Quãdo iuxta Dei mandatum res agenda erat per vocem, per solam locutionem, ad quid defertur virga? Erat virga illa, qua Moyses tot patrarat facinora; & merito præsentia eius requiritur, quando cum petra locuturus est Moyses, cũ enim præmonstrantur virtutum facinora, tunc adeo efficax sermo procedit, vt conficere valeat quæque difficillima. Act 3. postquam Petrus, & Ioannes hominem claudum reddiderant salutĩ, ait text. *Et vidit omnis populus eum ambulantem, & laudantem Deum. Cognoscebant autem illum, quod ipse erat, qui ad eleemosinam sedebat ad speciosam portam templi, & impleti sunt stupore, & extasi in eo, quod contigerat illi. Cum teneret autem, & Petrum, & Ioannem, cucurrit omnis populus ad eos:: Videns autem Petrus respondit ad populum: Viri Israelitæ, &c.* Expẽde quo tempore Petrus aperiat os suum vt loquatur ad durissimum, & prorsus lapideum populum, nimirum quando coram ie habet hominem, quem sanarat, & animo, & corpore. Præmisso enim tanto virtutis facinore, non miror, si vel lapidea corda trahat sermone in sagenam domini. Ait D Basil. Sel. orat. 30. *Claudus quidam erat ante portam speciosam, cui pedum itionem cum forte natura ademisset, gratia tradidit pro arbitratu recuperandum. Petrus, & vnco fidei post quam hũc deuinxerat, populum vniuersum lingua capit.* Ecce tibi diuinæ piscationis progressum, prius benefacit Petrus claudo; prius opera salutis exercet, & pauperem claudum sanitati reddit; post hoc linguæ permittit rem, & lingua rapit ad se vniuersum. Et quid nõ faciant verba, quæ de facinoribus peractis veniunt? Pulchre ait Elias Cret. in orat. 19. Nazian *Nihil enim verbis quæ operibus confirmantur, ad persuadendum firmius, ac valentius:* adeo vt sermones, qui non prodeant de virtutum facinoribus vix habeantur sermones. Quo respiciens D. Paul 1. ad Corint. 4. aiebat: *Non in sermone regnum Dei est, sed in virtute.* Et mirabar quod tantus doctor sermonem à regno Dei prorsus excluderet; quando fides ex auditu est, & nequeat tradi sine sermone. Cur ergo Paulus à Dei regno excludit sermonem? Merito Paulus non agnoscit sermonẽ, qui ex virtutum non procedit opere, quãdo solus, qui in virtutibus fundatur, potens est implere regnum cœlorum. Ait D. Ambr. in Psalm. 118. ser. 11. *Ait Paulus, quia nõ in sermone regnum est Dei, sed in virtute. Scriptum non nego, sed in quo sermone cognosce. Nempe quem inflatus effuderit, qui sine ostensione sit spiritus, atque virtutis, hunc sermonem Paulus non dignatur cognoscere.* Non censetur sermo esse, qui non procedit de virtutis ostensione; qui enim de virtutibus peractis oritur, ille cępit orbem, & triumphauit de inanibus alijs sermonibus. Vnde Psal. 67. *Dabit Dominus verbum euangelizantibus virtute multa.* Supponit, quod euangelizabant virtute multa, hoc est teste D. Aug. exercentes multas virtutum mirabilium operationes; & ijs sic euangelizantibus det dominus verbum, credit fidei suæ sermones. Et cur nisi in virtutũ operi-

Basil. Sel.

Elias Cret.

1. ad Cor. 4.

Ambr.

Psal. 67.

D. Aug.

Act. 3.

operibus euangelizanti credit Deus suos ser-
Theod. mones? Ait Theodor. *Quoniam piscatores erant, & publicani, & coriarij. Electi sunt autem præceptores Philosophorum, & Sophistarũ, & Rhetorum, & eorum, qui ob dicendi facultatem se ipsos efferebant, merito edocet, vnde haurientes doctrinæ flumina irrigationem afferunt.* Nisi enim de multa virtutum operatione accederent ad verbi Dei prædicationem, potuissent capere tot superbos homines.

Numer. 20. Tulit igitur Moyses virgam, quæ erat in conspectu domini, sicut præceperat ei, congregata multitudine ante petram, dixitque eis; Audite rebelles, & increduli. Nũ de petra hac vobis aquam poterimus eijcere? Cumque eleuasset Moyses manum percutiens virga bis silicem, egressæ sunt aquæ largissimæ, ita vt populus biberet, & iumenta.

§. IX.

Maximus dolor est, quod percutiaris ab ijs, quibus beneficeris.

FEre nusquam aliàs in mansuetissimi Moysis ore verba indignationis, & contumeliæ apparuerunt, vt nunc apparẽt. Dixit namque modò: *Audite rebelles, & increduli, &c.* Cur mansuetudinis speculum sic modo exasperatur? Quæ illum causa in vocem tantæ indignationis coegit? Dixerat supra textus: *Cum indigeret aqua populus conuenerũt aduersus Moysem*, populus, inquam, ille, in quem tot beneficia à Moyse venerãt, aduersus benefactorem suum propter aquæ penuriam insurrexerat, quo nõ miror, quod Moyses exacerbaretur, res enim maximi doloris est, quod apud eos malehabeas, quod multis beneficijs impleuisti Dauid delitescẽs in spelũca nactus est Saulẽ inimicũ suũ, & cum sollicitarerur à seruis suis, vt eum in-
1. *Reg.* 24 terficeret, respondit 1. Reg. 24. *Propitius sit mihi dominus, ne faciam hanc rem domino meo Christo domini, &c.* Circa quæ verba multus
Chrysosto. est D. Chrysost. in ponderanda Dauidis comitate, & humanitate, quà infensissimũ sibi hostem honorificis titulis exornat, illũ dominum suum vocans, & Christum dominum. Sed ipse Dauid locutus cũm Ionatha Saulis filio. 1. Reg. 20. ait: *Quid feci? Quæ* 1. *Reg.* 20 *est iniquitas mea, & quod peccatum meum in patrem tuum, quia quærit animam meam?* Nõ ait in dominum meum, Christum dominũ, sed solum ait in patrem tuum, nullis illum honoris titulis exornans. Quid minus vrbanum? Qui cũ proprijs seruis locutus de Saule, illum dominum suum vocabat, cum ipsius Saulis filio agens de eodem Saule nec dominum vocat, nec vllo illum ornat titulo honoris. Cui non magis coram filio patrem honorat? Cum Ionatha locutus etsi subobsurè reminiscebatur bona à se in Saulẽ profecta, & mala sibi ab illo relata, quod non poterat non afficere eius animum ingenti dolore. Ait enim D. Basil. Sel orat 16. *Qui solicite ab eo, quem non rarò seruauit, ad necem circumuenitur, beneficentiæ suæ recordatione attonitus, quod per eam in arma contra se concitarit aduersarium, intolerabili dolore sauciatur. Ita Dauid aduersis vndequaque obruentibus obruebatur.* Basil. Sel. Non mireris, quod Dauid malis obrutus appareat, regem non multum honorans aliquando, cui cum multis in casibus dedisset salutem, persecutionem, mortemque accipiebat præmium vitæ datæ. Res enim est intolerabilis doloris, quod ab illo affligatis, quem multis obsequijs tibi obligaueras. Quo respicit illud vulgare Psalm 54. *Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique. Tu vero homo vnanimis meus, dux meus, & notus meus. Qui simul mecum dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulauimus cum consensu.* Psal. 54. De inimico maledicente asserit, quod illum sustineret mansuetissimè, at de homine amico, & beneficijs, consuetudineque obligato ad maledicendum accedente nil exprimit, quasi in eo dicat id prorsus intolerabile futurum. Ait enim D. Amb. lib. 3. officior. cap. vlt. *Tu verò homo vnanimis, dux meus, & notus meus, qui semper mecum dulces capiebas cibos: hoc est, non potest sustineri istud, quia vnanimis appetisti eum, qui tibi donauerat gratiam.* Ambr. Superatur vel extrema sustinentia ab eo, qui beneficijs acceptis mala reddat benefactori suo. Quæ non obruatur mansuetudo in re adeò intolerabili, quod videas aduersum te militare beneficia tua, gratias tuas? Sanè mansuetissimus dicebat Psal. 108. *Posuerunt aduersus me mala pro bonis, & odiũ pro dilectione mea. Constitue super eum peccatorem: & diabolus stet à dextris eius*, & innumera alia mala, eaque grauissima imprecatur illi. Ecce tibi, vt vno hoc pro Psal. 108.

posito,

posito, quod mala prò bonis rependebant, & odia pro beneficijs, statim in metuendas maledictiones exurgit mansuetissimus spiritus. Quis enim sustineat rem adeò atrocem; quod mala recipias ab eo, in quem contulisti beneficia? Elias imperterritus vir postquam pluuiam largissimam populo immisit, qua extremam famem excluderent, audit Iezabelis ad versus se minas. Quid tunc? Ait 3. Reg. 19. 3. *Reg.* 19 Reg. 19. *Timuit Elias & surgens abiit, quocũque eum ferebat voluntas.* Et quod malum potuit tantum Phrophetam sic concutere, vt fugeret? Quis eum sic meticulosum reddidit? Ait D. Chrysost. hom. de Ioan. decoll. *Chrysost.* *Iezabel autem ipsum post beneficiũ persequebatur ad mortem.* Non miror quod tantus cõcutiatur videns se peti ad mortem ab illa, cui beneficium pluuiæ recens contulerat.

§. X.

Ad Christi crucifixi signum supra suas vires operatur creatura.

NOn ad primam, sed ad secundam percussionem virgæ petra aquas effudit, Ait enim: *Percutiens virga bis silicem egressa sunt aquæ largissimæ, &c.* Et cur non ad primum, sed ad geminatum ictum petra aquas emisit? Ait D. Machar. Philadelphiensis orat. de Exaltat. Crucis apud Grethserum tom. 2. *Machar.* *Cum virtus crucis efformanda esset, ea de causa semel, & iterum percussit, nõ quidem eadem figura ictu illato; sed in speciem crucis; primo ictu directè librato, secundo obliquè, & transuersim. Quod signum petra conspicata: regiamque imaginem sibi impendere contuita, ea, quæ supra suam naturam erant, præstitit; & quæ non habebat, præbuit* Quid pulchrius? In geminato ictu crux Christi adumbrata fuit, cuius vel signum petra contuita, quæ supra vires, & naturam suam erãt, continuò præstitit. Sic enim afficitur creatura ad conspectum crucifixi, vt se supra se erigat, & præstet ea, quæ prorsus excedunt propriæ naturæ fines. Cant. 1. aiebat Spõsa: *Trahe me post te, curremus in odorem vnguentorum tuorum.* *Cant.* 1. Se vnam trahi petit, & promittit multas curruras in vnguentorũ odorem! At si vna est, si vna trahi postulat, quomodo dicit, *curremus*? An fieri potest, quod vna fiat multæ? Equidem dum in odorem currat illorum vnguentorum, quibus Christus factus est ad sepulturam, sic se erigit anima, vt vna cum sit, multarum excedat vires. Nequit ad crucifixi signum anima, non supra se exurgere, & præstare, quod est supra suam naturam. Quò spectans D Bern. ser. 4 de Ascẽs. monet: *Sequere dominum ascendentem crucem, exaltatum à terra, vt non solum super te, sed super omnem quoque mundum mentis fastigio colloceris.* *Bernar.* Non fieri potest, quod maneat in naturæ suæ infirmitate, & pusillitate, quæ tuis animis; quæ intendit in crucifixum. Imo vel eius cõtuita signum, te supra se eriget, & supra omnem mundi machinam constituta præstauit ea, quæ sunt supra propriam naturam. Hinc volente Iesu ire in Bethaniam, vt Lazarum suscitaret Ioan. 11. ait Thomas: *Eamus & nos, & moriamur cum illo* *Ioann.* 11 Quæ verba putantur protecta ab infirmitate Thomæ, & timore metuentis sibi mortem, & ruinam in eo, quod Bethaniam iret. Sed hic ipse Thomas, qui mortem, & leones sibi affingebat in viâ Bethaniæ; postquam crucem vidit, eas regiones impauidus aggressus est, quæ viderentur homini Europæo prorsus inaccessibiles. Rem meditabatur D. Basil. Sel orat. 40 in- *Basil. Sel.* quiens: *Vox illa pauoris est. Postea tamen omnibus fortior euasit, & inculpatus. Hoc enim mirabile est, quod ante crucem tam infirmum, post Christi passionem, fidemque acceptam de resurrectione calentiorem omnibus videamus. Tanta est Christi vis! Nam qui cum Christo Bethaniam comitari ausus non erat, hic Christo iã oculis subtracto, solis orbem percurrat vniuersum, ac in medijs versatur populis eadem anhelantibus.* Sic ad passionis signum incaluit, sic roboratus est, vt extremas mundi regiones non vereretur peragrare, & ipsius solis nutrire cunabula. Adeò potens est conspectus crucifixi, vt homines se supra suam naturam faciat eleuare. Similiter Mar. 15. vbi Iesus *Marc.* 15 crucifigebatur, dicit: *Erant autem mulieres de longe aspicientes inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi, &c.* id quod etiã testatur Lucas cap. 23. aiens: *Stabant autem omnes noti eius à longe, & mulieres, &c.* Sed Ioã. *Luc.* 23. *Ioann.* 19 cap. 19. videtur rem aliter narrasse, ait enim: *Stabãt autè iuxta crucẽ Iesu mater eius, & sõror matris eius Maria Cleophæ, & Maria Magdalene.* Ecce tibi alij Euangelistæ asserunt mulieres à longe stare cum notis; Ioannes autem absolute affirmat illas iuxta crucem esse. Quare ergo verum erit, quod à longe esset, & iuxta crum? Crediderim mulieres à longe stetisse, dum Iesus cruci suffigebatur ac terram deiectæ; tunc enim fœminæ carnifici cum metu non audebant accedere, sed à lõge stabant. Vbi autem crux in altum fuit erecta, oculisque apparuit crucifixus Iesus, ad tantæ virtutis conspectu mulieres supra naturam audentes properarunt accedere, natæ securitatem, vbi antea tot pericula me-

Euthim. tuebant. Ait Euthimius ibi: *Stabant vero iuxta crucem, tunc nacta ſecuritatem: primum enim omnes diſcipulæ cominus conſpiciebant, veluti cæteri docuerunt Euangeliſtæ.* Expende illud, *tunc*, nimirum, cum Ieſus apparuit in cruce, tunc fœminæ inter carnifices ſecuritatem referebant. Sic ſupra rei naturam ſe erigit homo ad Dei crucifixi conſpectum. Vt merito

Amad. dicat D. Amadæus hom. 5. de Martyrio Virg. *Pro nati morte ineffabili dolore glorioſæ Virginis pectus vrebatur: hauſit poculum amarius ipſa morte, & quod hominum genus ferre non poſſet, adnita diuino munere fœmina valuit ſuſtinere, Vicit ſexum, vicit hominem, & paſſa eſt vltra humanitatem.* Nec miror, quod tanta virgo ad crucifixi conſpectum ſupra ſe, & ſupra naturam, & ſupra hominum genus in patiendo eleuaretur.

§. XI.

Deus per ſe ſolum homini ſufficit ſatiando.

VT populorum ſitim expleat dominus, proponit Moyſi & nudum, & aridum lapidem, qui percuſſus virga emittit largiſſimas aquas. *Percutiens, inquis, bis ſilicem egreſſæ ſunt aquæ largiſſimæ, ita vt populus biberet.* Longe aliter Babilon illa magna poculum hominibus parabat. Apocal. 17. *Et mulier erat circundata purpura & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioſo, & margaritis habens poculum aureum in manu ſua, &c.* Ecce tibi Deus, & mulier parantes pocula mortalibus, Deus nudum lapidem proponit, mulier aureum, pretioſiſſimumque vas. Et cur quando Deus ſolum aridum exerit lapidem, mulier requirit vas aureum? Equidem quæ à creaturarum proficiſcuntur manu, & auri, & multorum ſplendorum requruntſuffragia, vt placeant, vt ſatisfaciant; Deus autem per ſe ſolum ſine aliorum ſuffragio poteſt

Ambr. ſuos homines ſatiare Ait D. Amb. in Pſal. 1. *Calicem aureum Babylon excogitauit, vt quia potus placere non poterat, auri pretium illiceret ad bibendum. Propinauit de vino ſuo, cui metalli ſuffragia requiſiuit. At vero Dominus Ieſus aquam de petra effudit, & omnes biberũt, &c.* Non eſt Deus is, qui aliorum ſuffragia requirat, vel inter ardentes ſilices, vel inter ſaxa duriſſima habet, vnde placeat populo ſuo; creatura quærat aliorum ſuffragia, vt homines alliciat, Deus per ſe ſolum ſufficit illis. Hinc Deus omnia à ſe ablegat creaturarũ ſuffragia, vt ſolus homini ſufficere videa-

Matt. 13. tur. Matth. 13. dicebãt Iudæi de illo: *Nonne hic eſt fabri filius? Nonne mater eius dicitur Maria, & frater eius Iacobus, & Ioſeph, & Simõ, & Iudas.* Et vere vxor fabri erat mater illius, qui cum poſſet Reginæ filius naſci, maluit mulieris pauperis haberi filius. Et cur non magis voluit eſſe filius Reginæ? Ait D.

Theodot. Theodotus tom. 6 in Concil. Epheſ. in Appẽdice 5. cap. 2. hom. de Nat. Chriſti: *Si filius eſſet imperatris, poteſtati vtilitatem adſcriberent: ſi legislatoris factus fuiſſet filius, præceptis vtilitatem adſcriberent. Sed quid fecit? Omnia paupera, & vilia elegit, omnia mediocria, & plurimũ obſcura vt diuinitas ſola cognoſceretur, orbem transformaſſe terrarum.* Non enim alius, quam Deus per ſe ſolum, excluſis omnibus creaturarum adminiculis homini trahendo ſufficeret, hominumque ſatisfaceret ſiti. Crede mihi, tunc clarius oſtenditur diuinitas intereſſe, quando in defectu ipſo rerum, homo exundat beneficijs. Et quidem nunquam Dei filius nudior, quã dum cruce fuffigitur, ibi omnem ſplendore externo ſpoliatus apparuit, clauiſque transfixus, fecit tamen, vt homo nequam, & rudis inter hæc eius acclamaret imperium. Ait enim Latro Luc. 23. *Domine memento mei, dum veneris in regnum tuum.* Et cur media tanta abiectione, & deſolatione huius latronis acclamationem dominus requiſiuit? Equidem ſic manifeſtabatur apertius eius diuinitas, ſufficiens per ſe ſola ſine externis adminiculis homini trahendo, qui ad bonorum fontẽ curreret. Ait D Chryſoſt. ſer. de Latrone:

Luc. 23.

Chryſoſt. *Non enim illo in tempore mortuum aliquẽ reddidit luci, nec mare à ſuo tumore compeſcuit, nec expulit dæmones: ſed crucifuſpenſus, clauis affixus, omnibus ſubiugatas, dedecoris ſuccumbens infamia, inſultantium deriſione delaſus: Latronis auerſam mentem valuit commutare, vt ex omni parte eius diuinitas ſentiretur.* Tunc magis Ieſu ſentiebatur diuinitas, quã do nudus in cruce, omni externo ſplendore deſtitutus, adhuc ſuffecit ipſe per ſe ſolum ſic hominis mentem implere, vt ad ſe curreret.

Numer. 20. Dixitque Dominus ad Moyſem, & Aaron: Quia non credidiſtis mihi, vt ſanctificaretis me corã filijs Iſrael, non introducetis hos populos in terram, quam dabo eis. Hæc eſt aqua contradictionis, vbi iurgati ſunt filij Iſrael contra domi-

dominum, & sanctificatus est in eis.

§. XII.

Ille ad Dei promissa certissime venit, qui Dei honorem vbique sollicitat.

ECce sanctissimus alioquin Moyses, & Aarõ à promissionis terræ ingressu irremediabiliter excluduntur, quia in educenda aqua de petra, diuini honoris rationem nõ habuerint. Ait enim dominus. *Quia non credidistis mihi, vt sanctificaretis me corã filys Israel, non introducetis hos populos in terram, quam ego dabo eis.* Et sane ea fuit culpa Moysi, qua exclusus est à terra promissa; accipiens enim virgam, stans corã vniuersa multitudine, vt ex petra aquam educat, nullam mentionẽ fecit nominis diuini, nec Deũ meminit; sed solũ ait: *Audite rebelles & increduli. Nũ de petra hac vobis aquam poterimus eycere? Cumque eleuasset, &c.* Et loquitur ad populum, & extendit virgã, & semel & bis lapidem percutit, & aquas educit, & inter hæc nec semel Dei meminit, nec eius potestati acceptum refert quicquam. Vnde non miror, vt prorsus excludatur ab obtinẽdis diuinis promissis, quæ ille securissimè obtinet, qui Dei gloriæ extollendæ semper incumbit. Eliezer Abrahæ seruus, dum pergit quærens sponsam filio domini sui, nihil magis præ oculis habuit, quam Deo omnia sua adscribere. Inuenit tandem sponsam, quam optauerat, & dum à puellæ parentibus cogitur differre profectionem, ait Gen. 24. *Nolite me retinere, quia dominus direxit viam meam.* Gr æcè dicitur. *Quia dominus prosperam fecit viam meã.* Bonus vir nec verbum facit, quod non diuini nominis commẽdatione effulgeat, & inde trahit fœlicitatem suam. Ait Theodor. de Prouid serm. 8. *Sermones suos vbique diuini nominis mẽtione exornat, & bonorum largitionem inde trahit.* Non miror, quod non erret, quod non deuiet à fœlicitatis curriculo, qui nusquam non meminit Deum, eiusque nomen, & prouidentiam, & potentiam commendat singulis. Qui sub hac cura viuit, certissimè deueniet ad promissiones diuinas. Promissum erat regnum sanctissimo Ioseph o, qui interea seruus efficitur, ducitur in Ægyptum; imo in carcerem detruditur. Inibi erat, cum vidit seruum Regis Pharaonis eisdem vinculis constrictũ, & solito tristiorem esse quadam die. Et noscẽs tristitiæ causam esse somnium, quod nocte

Gen. 24.

Theod.

præcedenti viderat, statim ait Gen. 40. *Nunquid non Dei est interpretatio? Referte mihi, quid videritis, &c.* Ecce tibi vir grauis ante omnia illis Dei veri ingerit notitiam, cui refert, & prædicat propriam omnium arcanorum cognitionem. Hoc fuit primum verbum Ioseph ad seruos regis, & ex hoc occissime euolabit ad regnum sibi promissum. Pulchrè Theodor ser 10. de Proud. ait: *Ioseph vnum Deum pincerna prædicat, deinde ipsi regi eandem illam doctrinam affert. Inde verũ gubernationem suscipiens, totam nanim sapiẽter regit.* Et coram pincerna, & coram rege reuelaturus somnia primum verbum præfert in commendationem nominis diuini, & inde certissime deuenit ad promissum fastigium. Non aliter Dauid, dum adhuc in regem vnctus lateret, & se se Philisthæo opponit, & in illum insurrecturus, ait 1. Reg. 17. *Ego venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminum Israel, quibus exprobrasti hodie, & dabit te dominus in manu mea, & percutiam te, &c.* Vide, vt nec verbum proferat sine cõmemoratione Dei, cui authori totam rem cõmittit, nihilque sine illo sibi appropriat. Sic se dignum ostendebat regni promissione. Quæ notans D Basil. Sel. orat. 15. exclamat: *O plenas amoris diuini voces, vel arte victoriã potitas victoria! O qui palam fecisti fidẽ ad pugnam armis non indigere! O qui in te ipso palam fecisti fidei vim! Tales animas legere nouit gratia: quare & cura gregis distentum vocauit ad regnum.* Inde Dauid & vocatur ad regnum, & peruenit ad regnum, quod nunquam non Dei honorificè meminit, quod nullum aggressus inueniatur facinus, quin Deo rem acceptam referat.

1. Reg. 17

Basil. Sel.

§. XIII.

Non parua pœna est, quod laborum tuorum priueris fructu.

TOta decreta Moysi pœna in eo erat, quod terram promissam nõ erat intraturus, dicit enim solum: *Non introducetis hos populos in terram, quam dabo eis.* Sed & de Abrahamo, Isaaco, & Iacobo, qui nihil peccauerant, dictum est ab Apostolo ad Hebræos cap. 11. *Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes, & salutantes, & confitentes, quia peregrini, & hospites sunt super terrã, &c.* Sãctissimi, & perfectissimi viri hoc etiam habuerunt, quod non acceperint repromissiones terrenas in se; qualis ergo est hæc pœna peccatori Moysi, quæ etiam sanctis non peccantibus

Heb. 11.

cantibus exhibetur? Sane non parua pœna erat hæc Moyſi, cęteri enim ſancti non laborauerant pro illa terrâ obtinenda,& ideo nõ illis fuit moleſtum illa carere. Moyſes autẽ, & in Ægypto apud Pharaonem,& in exitu, & in quadraginta annorum manſionibus multum laborauit, vt perueniret cum populo ad promiſſam terram. Ideo,& illi grauiſsimum erat, & res maximæ pœnæ, quod terra, pro qua adeo laborauerat, tandem priuaretur. Et quis non grauiſsime ferat, quod labores ſubeat, & ad laborum fructum nõ per-
Ioann. 6. ueniat? Ioan 6. poſt ſatiata quinque millia hominum, dixit Ieſus diſcipulis ſuis: *Colligite, quæ ſuperauerunt fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo,& impleuerunt duodecim cophinos,&c.* Quot erant Apoſtoli, tot cophinos fragmentorũ collegerunt. Sed cur Deus hoc munus commiſit diſcipulis ſuis? Cur non magis illud commiſit illis ipſis hominibus, qui comederant? Si conuiuæ erant indigni miniſterio, etiam inter Apoſtolos erat Iudas omnium indigniſsimus. Cur ergo maluit Apoſtolos cum Iuda laborare in miniſterio panis colligẽdi? Sane in hoc bonos diſcipulos erudiebat, vt quos miraculorum fructus manebat; & Iudam maxime damnabat, qui laboraret in miraculis, ad quorum fructum minime peruenturus erat. Ait D.
Chryſoſto. Chryſoſt. hom. 41. in Ioannem: *Quæ nã gratia non dedit turbæ, vt ferrent, ſed diſcipulis? Quoniam hos magis erudire volebat, qui totius orbis magiſtri erant futuri. Et plurimam conſecuti ſunt vtilitatem. Erat autem & hoc non parum ad Iudæ damnationem, qui cophinum portabat.* Equidem non parua eſt peccatoris damnatio, quod laboris cophinum portet, & priuetur fructu. Hic ſane labor eſt infelicium, quod multi ſint in cophinis portandis, quibus ſatientur alij, & ipſi maneant omnis fructus expertes, Quo refero illud Eccle-
Eccleſ. 6. ſiaſtæ cap. 6. *Vir cui dedit Deus diuitias, & ſubſtantiam,& honorem, & nihil deeſt animæ ſuæ, ex omnibus, quæ deſiderat, nec tribuit ei poteſtatem Deus, vt comedat ex eo, ſed homo extraneus vorabit illud: hoc vanitas, & miſeria magna eſt.* Quis ignoret hanc eſſe magnam miſeriam, quod quis laboret ſub diuitijs augendis, multoſque honorum titulos habeat, & tamen neget illi Deus poteſtatem fruendi. Hæc miſeria eſt debita peccatoribus! Sic
Chald. enim explicabat Caldæus: *Non dedit ei Deus poteſtatem ob peccatum ſuum, vt guſtaret ex*
Nazia. *eis.* Et ſapienter Nazianzenus explicat: *Hac vna calamitate diuinitus inflicta tenatur, quod earum fructu careat.* Nunquam non calamitas eſt, quod occuperis totus bonis acquirẽdis, tenendis, ad quorum fructum guſtandũ nunquam accedas. Quam calamitatem minabatur Sophonias cap. 1. *Ædificabunt domos, & non habitabunt, & plantabunt vineas, & non bibent vinum earum.* Et ſimilia peſsimis Iſraelitis precabatur Deutheron. 28. *Domum ædifices, & non habites in ea. Plantes vineam, & non vindemies eam.* Sic inter graues peccatorum pœnas cenſetur, quod quis ſuorum laborum fructibus priuetur. Quod maxime in ſpiritualibus eſt timendum, ne qui cophinos cœleſtis panis alijs miniſtramus; qui diuitias, ſplendoreſque doctrinæ poſsidemus, vt alios ducamus ad vitam ęternam, cui commonſtrandæ inſudamus, tandẽ ob peccata horum fructu priuemur. Et ædificatis labore noſtro manſionibus cæleſtibus, nos excludamur, & alij introducãtur in eas.
Sophon. 1 *Deut. 28.*
Hug Vic. De talibus ait Hugo Victor. hom. 19. in Eccleſiaſtem: *Multi in ſapientia laborant, & dãt opera, & ſtudent multa ſcire, & dicere plurima: & ſcripto ſenſa ſua commendant, vt ad poſteros tranſmittant; nec capiunt fructum ex ijs omnibus, vt melius ſit ipſis, ſed inanes remanent à veritate, & adulcedine ſapientiæ vacui, &c.* Hæc eſt miſeria ſumma.

CAPVT XXVIII.

De Morte Aaron.

Textus Hiſtoria.

IRATA M In duos fratres ſententiam, nõ diu dominus diſtulit; ſed cum primum à Cades in mõtem Hor ventum eſt, mors indicitur Aaroni. Ea ſic accidit ex præſcripto domini. Pontificijs veſtibus effulgẽs Aaron è tabernaculo exiuit, & cultu eximius, qui ſacerdotem deceret, ſe conſpiciendum dedit multitudini. Adſtabat Eleazarus eius natu maior filius; cui Moyſes ab Aarone exutas per ordinem cœpit ſacras veſtes induere. Lætabatur pater videns ſacerdotiũ reſidere in filio. Nec mora, exutus Aaron filij, fratriſque recumbens vlnis apparuit extinctus. Quis optimi ſacerdotis mortem nõ inuideat? Simul populus vidit Eliazari lumina, & Aaronis cineres, quos ſolemni luctu celebrant lacrymarum triginta dies.

PARS

PARS VNICA MORALIS circa textus literam.

POst petram manantem aquis veniunt magni Sacerdotis cinetes, qui non minus existent fœcundi, vt mortalium vitas faciant exundare virtutibus.

Numer. 20. Venerunt in montem Hor, qui est in finibus terræ Edon: vbi locutus est dominus ad Moysem: Pergat, inquit, Aaron ad populos suos; non enim intrabit terram, quã dedi filijs Israel, eo quod incredulus fuerit ori meo ad aquas contradictionis.

§. I.

Non differt à face plebis quisquis peccat, quantumuis alioquin illustris, & conspicuus sit.

SVmmus ille sacerdos, & pontifex Aaron ad populos suos ire iubetur, quasi in nullo à popularibus distinguendus, ex quo Deo extitit incredulus Sic enim habes: *Pergat Aaron ad populos suos, non enim intrabit terram, quam dedi filijs Israel, eo quod incredulus fuerit, &c.* Non sic populariter optabat mori Iob, qui dicebat cap. 3. *Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem. Cum regibus, & consulibus terræ, &c.* In fine vitæ regium quid, & excellens cogitabat, quod & sibi volebat. Quando ergo etiam in morte regum principumque consortium appetebat, & sibi affingebat Iob, cur Aaroni datur solum consortium popularium? Cur nõ magis dicitur illi, quod pergat ad principes populorum, quam quod pergat ad populos suos? Sic inter populares numerandus summus sacerdos? Sane hæc est conditio peccatorum, qui licet summi sint honoribus sæculi, tamen coram Deo cententur inter plebeiorum vilitates. Solus supra plebem est, qui liber est à vitiorum fœditate. Hinc de Ismaele dicitur Gen. 25. *Deficiens mortuus est; & appositus est ad populum suum.* At de sanctissimo Isaaco iuxta D. Ambros. lectionem non dicitur, quod appositus sit populo, sed generi suo. Quippe ait hæc lectio: *Appositus est ad genus suum.* Et cur ille apponitur populo, Isaac autem non populo, sed generi dicitur appositus? Peccãtium est annumerari popularium vilitati, at præstantissimus, sanctissimusque Isaac non plebeis, sed præstantissimis annumeratur. Ait D. Amb. li. 1. de Abel cap 2 *Pulchre ad genus ait, non ad populum. Nam legimus alijs locis appositos esse ad populum suum. Sed isti non tam præstantes; præstantior autem qui paucorum similis fuerit, & non plurimorum. Itaque in Isaac non vulgaris, popularisque gratia, sed specialis prærogatiua præcelleret, sicut lectio docet.* Est hæc prærogatiua præstantissimorum hominum; qui puri sunt à scelerũ maculis, ne plebeis inuoluantur, sed ornamento fulgeant speciali: qui autem peccatis succumbunt, eo ipso decidunt à singulari præstantia, & plebeiorum inuoluuntur vilitati. Ex quo Leuit. 4 ait: *Si sacerdos, qui vnctus est, peccauerit, delinquere faciẽs populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum domino* Sic ibi de sacerdote cauet; pergit insuperiens: *Quodsi omnis turba Israel ignorauerit, & per imperitiã fecerit, quod contra mandatum domini est, & postea intellexerit peccatum suum, offeret pro peccato suo vitulum.* Ecce tibi a peccante plebe vitulum petit dominus & similiter vitulum petit ex sacerdote peccãte, vt ostẽdat, quam inuoluatur plebeis in omnibus etiã sacerdotio insignis, vbi se tradiderit peccato Quòd si etiam Procopius in Glossa fatur: *Notandum quod eisdem hostijs lutant sacerdos, & populus, si culpa se onerauerint.* Nullus sacerdotij splendor, nulla præstantia, principatus te à vilissima plebe distinctum facit, si peccatorum obscureis maculis.

Gen. 25

Ambr.

Leuit. 4.

Procop.

Iob 3.

§. II.

Nihil nobis assumendum est in sæculo, nisi quod in cælis possumus habere.

MEritò soli attribuuntur Aaroni populi, qui post hac in cœlis nos expectant. Dicit namque: *Pergat Aaron ad populos suos:* hoc est, ab hac vita decedat. Sed expressius dixisset, Relinquat Aaron populum suum; quando à suis recedendum illi erat. Cur

Cur ergo non meminit, vt relinquebat Aaron populum ſuum, ſed vt ibat ad populos ſuos? Equidem vir iuſtus nihil ſuum amat eſſe, niſi id quod poteſt habere in cœleſtibus. Ex quo venturus Dei filius in mundum præmiſit Angelum, qui ſibi locũ pararet in virginis viſceribus, eius ſolicitãs aſſenſum. Ait enim Lucas cap. 1. *Miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo, in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth ad virginem deſponſatam viro, &c.* Virgo eligitur ex qua ſola, abſque vllo virili ſemine naſcatur filius Dei in terra. Sed cur ſic Deus cauit de terra ſibi patrem aſſumere, vt matrem accepit? Poſſet equidẽ ſi vellet filius Dei de ſanctiſsimis nuptijs naſci, vt de virgine natus eſt. Cur ergo virginem ſolam elegit, & viri conſortium fugit? Excluſit in terrena generatione, quod minime in cœleſti poterat nec adumbrate habere. In cœleſti namque generatione id habebat, quod ab vno ſolum progigneretur, ſic maluit in terra ab vna etiam ſola generari, vt ſic non aliud ſibi appropiaret in ſæculo, niſi id, quod haberet in cœleſtibus. Huc acutè aſpexit D. Damaſ. orat. de Transfigur. *Deus enim vere, atque homo eſt: non Petri, non Pauli, non Ioſephi, nec cuiuſquã alius patris, filius extitit, ſed hominis. Nec enim patrem in terra habuit, cui mater in cœlo non fuit.* Equidem non decebat tantum dominum, vt in terrena generatione aſſumeret à duobus naſci, quando id repugnabat habere in cœleſti. Non pater, & mater nõ duo erant in cęlo, á quibus naſceretur; ideo nec in terra duos progenitores debuit habere; præſtantiſsimæ enim mentis eſt, nihil ſibi appropriare velle in ſęculo, prę ter ea, quæ poteſt habere in cœleſtibus. Sic de Abraham Patriarcha ait Paul. ad Hebr. 11. *Fide remoratus eſt in terra repromiſſionis; tanquam in aliena, in caſulis habitando, &c.* Ecce tibi cum repromiſſionis terram haberet, nihil in ea ſibi appropriabat, ſed omnia tanquam aliena æſtimabat. Et cur aliena aſe putabat omnia terrena, niſi quia ea ſola ſibi propria æſtimabat, quibus poſſet florere in æterna patria? De illo enim dicit D. Chryſoſt. hom. 25. in præſent. *Primatum alijs cedebat, in pericula ſeipſum dabat, decem millia mala patiebatur, non domos conſtruebat claras, non deliciabatur, nec circa veſtimenta diligens erat, quæ omnia in hac vita eſſe ſolent: ſed cuncta, quæ ad ſupernam pertinent ciuitatem gerebat, hoſpitalitatem exhibebat, fraternam dilectionem, eleemoſinas, patientiam, contemptum pecuniarum, contemptum præſentis gloriæ, &c.* Ecce tibi ſanctus vir ſola, quæ ad ſupernam pertinent ciuitatem, gerebat; cætera vt ſibi aliena deſpiciebat, nil ſibi approprians, nil æſtimans, niſi quod in cœleſtibus poſſit habere.

Luc. 1.

Damaſ.

Ad Hebr. 11.

Chryſoſto.

Numer. 20. Tolle Aaron, & filium eius cum eo & duces eos in montem Hor. Cumque nudaueris patrem veſte ſua, induces ea Eleazarum filium eius, & Aaron colligetur, & morietur ibi. Fecit Moyſes, vt præceperat Dominus, & aſcenderunt in montem Hor coram omni multitudine.

§. III.

Mors ſacerdotum efficaciſsima omnium ad commouendos animos.

VIde quã aliter diſponitur Aaronis mors, ac poſtmodum Moyſis mors diſponetur. De Aarone dicitur: *Tolle Aaron, & filium eius cum eo, & duces eos in montem Hor, &c.* Non permittitur Aaron ſolus aſcẽdere in montẽ, ibi mòriturus; ſed ſimul adeſt filius, ſucceſſor ſacerdotij, & Moyſes, vt morienti interſint. De Moyſe autẽ dicitur Deuteron. 34. *Aſcẽdit ergo Moyſes de Campeſtribus Moab ſuper montem Nebo, in verticem Phaſga cõtra Iericho: Mortuuſq; eſt ibi Moyſes ſeruus domini, &c.* Solus aſcẽdit Moyſes in montem, ſolus ibi moritur, ſine teſte, ſine ſpectatore. Et quando nec ſucceſſor eius Ioſue, alioquin inſeparabilis comes eius permittitur adeſſe, & videre morientem Moyſem, cur Aaroni morièti prouidetur ſucceſſor, quia adſit, & ipſe, & Moyſes videãt diſcedentem è viuis ſummum ſacerdotem? Erat Moyſes princeps populi in politicis, Aaron vero ſummus ſacerdos erat circa diuina, ideo Deus maxime curat, quod morièntis Aaronis adſint ſpectatores, non Moyſis, quia ſacerdotũ mortes efficaciores ſunt ad commouendos, componendoſque animos ſpectatorum, quam principum ſæcularium mortes. Ab hac ſententia ſtat Petrus Damianus lib. 1. epiſt. 17. vbi reddẽs rationem cur Pontificum mortes ſint frequentiores, quam Regum, Imperatorumve, & ſic diſpoſitum ſit à Domino, ait: *Cum mors cuiuslibet regis, non magnopere ſit terrori; quoniã ſæculares*

Deut. 34.

Pe. Dam.

res

res principes, qui turbis popularibus præsunt, sæpe gladys perimuntur:: Seculares ergo principes, quia diuersæ mortis casibus exponuntur, cor audientium, eorum exitu non atteritur: Papæ vero vita, quia sola naturalis obitus lege cõcluditur, eius ex hac vita transitus, sine grandi formidine non auditur. Equidem sæculares principes vt in bellis continuis sunt, vt inter aduersariorum arma frequenter degunt, sic eorum mortes non tanto terrori sunt, nec adeò mentes audientium immutant. Pontificis autem pacifici viri, & Deo sacrati, diuinoque dedîti muneri mors, vt per se in sola fundatur lege naturæ sic maiori debet esse formidine, efficaciorque est vt audientium, videntiumque animos in virtute contineat. Quo credideri m spectasse illud Iosue cap. 20. vbi post assignatas ciuitates refugij ad quas confugiant in voluntarij homicidæ, & securi viuant: assignans etiam tempus, quo debeant manere ibi ait: *Et habitauit in ciuitate illa donec stet ante iudicium causam reddens, factisui, & moriatur sacerdos magnus, qui fuerit illo tempore.* Et cur tunc solum permittitur exire homicida ille inuoluntarius ab asylo, cum mortuus fuerit summus sacerdos? Plures huius rei rationes adducit noster Serarius ibi quæst. 5. & valde pulchras; liceat tamen mihi addere aliam ex præsenti excogitatione petitam. Ea est, quia lex volens sic liberare peccatores, vt correcti viuant, homicidas illos non ante in libertatem emittit, quam summi sacerdotis mortem videant; sola enim sacerdotis mors efficaciter poterit continere in virtute eos, qui inter gladios cadere homines videre assueti sunt. Hinc supra Num. 16. vbi rebelles mulctantur, & Dathan, & Abiron viui à terra deglutiuntur; & ducenti & quinquaginta alij Core partiales igne diuino absumuntur. Ait dominus: *Præcipe Eleazaro filio Aaron Sacerdoti, vt tollat thuribula, quæ iacent in incendio:: producatque ea in laminas, & affigat altari:: vt cernant ea pro signo, & monumento filij Israel.* De Dathan & Abiron voratis à terra nihil Deus permittit relinqui, quod in cladis monimentum seruetur. De combustis autem thuribula relinquuntur inter fauillas, quæ iubentur assummi, & poni prosigno Israelitis. Et quare horum potius memoriam curat Deus permanere in monumentis, quam illorum? Erant Dathan, & Abiron de tribu Ruben, ad quam ratione primogenituræ pertinebat regnum politicũ. Erant isti combusti de tribu Leui, quibus sacerdotale ministerium erat commissum. Ideò Dominus principum sæcularium cladem non multum curat in monumentum redigere, vt enim illis frequentiores sunt cladeſ, & sub illarum discrimine semper viuunt, sic minus animos audientium immutant. Sacerdotum autem clades ob oculos proponit, & iubet perpetuo earum asseruari signa, vt quæ efficacissima sint, ad concutiendos animos spectantium, illosque continendos in virtute.

Iosue. 20.

Num. 16.

§. IIII.

Qui morti appropinquat; nil temporale curat, sed magis attendat diuinis.

Ascendentibus in monte Aarone, Moyse, & Eleazaro Aaronis filio, iubet dominus Moysi: *Cum nudaueris patrem veste sua indues ea Eleazarum filium eius, & Aaron colligetur, & morietur ibi.* Et quod Aaron nudetur sacerdotali stola, & illa induatur Eleazarus eius filius, vni Moysi committitur. Cur non magis mandatur ipsi Aaron, quod se nudet, & quod induat filium? Cur id munus Moysi mandatur, & minime Aaroni permittitur? Erat sacerdotium Aaronicum temporale, & ideò cum Aaron morti appropinquat, & iam iam stat moriturus minimè permittitur quod circa temporalia occupetur, sed totus vacet æternis, & diuinis. Huc perueniant innumeri, qui etiam inter ipsum extremum spiritum toti sunt occupati circa temporalium bonorum dispositionem, vt illa relinquant, & mandent vel filijs, & propinquis. Toti in eo sunt, vt statuant, qualem vestem, quale prædium donent filio, & vix parum temporis impendunt diuinis. Sanè ij longe absunt à morte, quam Deus disponit amicis suis, quibus nõ permittitur occupari in temporalium bonorum dispositione etiam erga filios, sed quod præcipuè intendant diuinis. Hinc moribundus Iacob Gen. 49. ait ad filios suos; *Congregamini, vt annuntiem, quæ ventura sunt vobis in diebus nouissimis.* Quæ verba ponderans D. Amb. lib. 2. de Iacob cap. 9. ait: *Præsentibus se rebus subduxerat, & nouissimis diebus futura miscebatur ætati.* Nihil de præsentibus dicit, nihil mente voluit, quod non pertineat ad ea, quæ æterna manent filijs in sæculo futuro. Et cur non etiam aliquid de præsentibus, & temporalibus comminiscitur? Equidem vt iam moriturus erat, sic sola curat, bona, quæ ad eternitatem pertineant. Ait D. Chrys. hom. 66. in Gen. *Quia moriturus erat, benedictione sua firmat pueros,*

Gen. 49.

D. Amb.

Chrysost.

maximas has facultates relinquens, & diuitias, quæ nunquam absumi poterant. Bonus pater, dum viuebat, etiam procurauit filijs diuitias temporales; at vbi sese vidit morti vicinum, vbi iam erat moriturus omnes temporalium bonorum abiecit curas, & vel filijs relinquere tractat eas diuitias, quæ non temporaliter, sed æternum durent. Cur enim vir sanctus memoret temporalia iam morti vicinus? De illo etiam habes Gen. *Gen. 49.* 49. *Benedixitque singulis benedictionibus propryis. Et præcepit eis dicens: En congregor ad populum meum: sepelite me cum patribus meis.* Dum moritur, dicitur benedixisse filijs benedictionibus proprijs singulorum, vt alijs benedictiones regni, alijs benedictiones agriculturæ, & sic singulis singulas attribuat. Sed illud valde notandum est, quod cum in Leui tribu maxime fulgeret sacerdotij benedictio, & dignitas, de tali sacerdotio, nec verbum vnum protulerit. Et cur bonus, & Sanctus pater iam moriturus nõ magis meminit sacerdotium inter filios affluisurum? Erat sacerdotium illud temporale, nec peruenturum vsque ad dies nouissimos, ideò bonus moriturus non meminit illud, qui tali tempore sola spectabat æternum duratura. *Ruper.* Ait Ruper. lib. 9. in Gen. cap. 40. *Hoc ergo quæritur, quare illud sacerdotium in benedictionibus suis pater omiserit, nullamque Leuitici prædicauerit laudem ministerij? Ad quod dicendum, quia de nouissimis diebus se annuntiare professus est, illud autem sacerdotium, sine Liuiticus ordo ad istos nouissimos dies, ad istos fines seculorum non pertinet.* Et merito moriturus Iacob cauet vel nominare rem, quæ non erat æternum duratura. Quid enim morituro cum caducis; quando ad æterna festinat?

§. V.

Moriturus nulli prius, quam sibi consulat.

NOn permittitur Aaron, quod ipse filium sacerdotalibus induat, sed Moysi mandatur illud officium, cui dicit: *Cũ nudaueris patrem veste sua, induès eà Eleazarum filium eius, &c.* Et cur Moysi tale mandatur officium, & non potius Aaroni patri induendi? Sanè maximè amaret pater manibus suis ornate, & induere filium. Cur hoc illi nõ permittitur? Insinuant rationem verba illa: *Et Aaron colligetur, & morietur ibi,* Sanè vbi Aaron moriturus stabat, meritò nul'a alia illi permittitur cura, nisi vt vni cõsulat sibi. Vane, & misere homo moribundus dat operam alijs induendis, etiam si filij sint, tunc enim vnum hoc præstat, quod homo consulat sibi. Ægrotabat ad mortem senex Iacob, quem cum inuiseret Ioseph filius vna cum duobus eius nepotibus Gen. 48. *Gen. 48* *Dictum est seni: Ecce filius tuus Ioseph venit ad te. Qui confortatus sedit in lectulo. Et ingresso ad se Ioseph ait: Deus omnipotens apparuit mihi in Luza, &c.* Ingredienti filio nihil pater dicit, sed prius confortatus in lectulo, quæ ad se à Deo venerant, memorat beneficia. Sed cur non magis alloquitur filium, illique verbum salutatorium facit? Cur non magis aliqualem exhibet reuerentiam regiæ dignitati filij? Vt bonus erat moriturus, nulli prius voluit prospicere, quam sibi. Pulchre aiebat D. Amb. lib. de Iacob 2. cap 9. *Assurrexit in se, & longe ab alys, atque intrà semetipsum se colligens, præsentibus se rebus subduxerat, & nouissimis diebus futuræ miscebatur ætati* Expende illa: *Assurrexit in se, & longe ab alys,* & insuper illa, *intra semetipsum se colligens, &c.* quippè bonus iam morti vicinus ab alijs omnibus se alienabat etiã filijs, & vni attendebat sibi. Hinc maximè dignoscitur, qui pertinet ad æternam vitam, si in mortis vicinio, vni sciat attendere sibi. Cum Dei filius erat in cruce, multi è pessimorũ turba clamabant Matt. 27. *Saluà temetipsum; Si filius Dei es: descende de cruce.* Totus horũ clamor eò spectabat, vt Iesus sua effugeret pericula, de propria autem ipsorum salute nec verbũ dicunt. Interea latro pendens in cruce, & iam iam moriturus clamabat Luc. 23. *Dominè memento mei, dum veneris in regnum tuum,* hoc maximè curabat, vt sibi salutem acquireret. In hoc latro & illos deuicit, & Deum sibi deuinxit. Ait enim D. Amb. ser. 45. *Indeis dicentibus: Libera temetipsum: latro certus de diuinitate, & securus de voluntate, se magis postulat liberari.* Illa est reproborum Iudæorum vox, quæ tota est in alijs liberandis, in alijs ornandis, & ditandis, & nullam sui habet curam. Hæc est vox electorum, qui in mortis periculis constituti, magis postulant liberari, magis de se, suaque æterna salute sunt soliciti, quàm de eo, quod alij viuant. *Matt. 27.* *Luc. 23.* *D. Amb.*

Num. 20. Cumque Aaron spoliasset vestibus suis, induit eis Eleazarum filium eius. Illo mortuo in montis supercilio, descẽdit cum Eleazaro. Omnis

nis autem multitudo videns occubuisse Aaron fleuit super eum triginta diebus per cunctas familias suas.

§. VI.

Ad summum parentis gaudium spectat promotio filiorum.

VIde, quali gaudio tollitur patris in morte tristitia, nimirum, quod in eius honore ostenditur esse filius. Ait enim: *Cum Aaron spoliasset vestibus suis, induit eis Eleazarum filium eius.* Nec veretur Moyses spoliare Aaronem sacerdotali stola, vt filium eius induat, imò in eo putat multũ de mortis tristitia Aaroni eripi, quod videat filium suum fulgere in sacerdotali insigni. Quod docebat Ecclesiasticus cap. 30. inquiens: *Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus, similem enim reliquit sibi post se. In vita sua vidit, & lætatus est in illo: in obitu suo non est contristatus.* Tristitiam mortis dimittit pater, qui in vita sua videt filium dignitate, paternisque bonis sublimen. Hinc Dauid morti vicinus, vt vidit Salomonem filium reuertentem ab inauguratione regni 3. Reg. 1. *Adoranit rex in lectulo suo, insuper & hæc locutus est. Benedictus dominus Deus Israel, qui dedit hodie sedentem in solio meo, videntibus oculis meis.* Regni sui decorem in filio miratus, & Deo gratias immensas agit, & summo perfunditur gaudio. Vt dicat Abbul. quæst. 42. in præsenti: *Reputauit Dauid ad magnum beneficium, quod ipso vivente regnaret aliquis de filijs eius, & sic saltem esset certus, quod aliquis de posteris suis succederet ei: & istud erat magnum gaudium.* Et seni, & moribundo, & iam animam agenti beneficium contulit Deus ad magnum eius solatium, & mortis leuamen, vt filium in sua dignitate fulgentem spectaret. Et quantum hoc moribundo patri solatium? Ait Gen. 46. de Iacob vide filium in regni splendore: *Dixitque pater ad Ioseph: Iam lætus moriar, quia vidi faciem tuam, & superstitem te relinquo.* Quæ sic explicat D. Chrysost. hom. 65. in Gen. *Vidi, quem desiderani, & sufficit mihi ad omnem lætitiam, vidisse quod tu adhuc vivis.* Equidem sufficit parenti ad omnem lætitiam, quod filius in dignitate viuat, etiam si pater se ad sepulchrum appropinquare videat, si iam teneatur mortis ægritudine, ad omnẽ ei lætitiã sufficit, quod in dignitate filium præfulgẽtem videat. In dignitate enim, & inuita nunquam patres non amant superari à filijs. Quod scientes Ierosolymitani principes dicunt ad Dauidem 3. Reg. 1. *Amplificet Deus nomen Salomonis supra nomen tuum, & magnificet thronum eius supra thronum tuum.* Et quis hæc auderet regi dicere, nisi certus, quod parentes gaudeant in bonis vinci à filijs? Ex quo Theodoret. ibi quæst. 3. ait: *Sciebant hi principes, quod nemo, qui paternam habet dilectionem æmulatione prosequitur filios: & quod est proprium patrum velle videre filios se clariores. Arius enim & eius filij soli hac laborant amentia. Dauid autem adeò lætatus est his, quæ dicta fuerant à principibus, vt etiam cum senectus vetaret, ne surgeret, inclinatus Deum adorarit.* De errore Arianorum venit, quod patres putentur inuidere filijs, at qui sapiunt, indè parentes sibi deuincire cupiunt, quod honorem, & maximum honorem eorum filijs attribuant. Hinc D. Ambr. epist. 26. extollit Gratianum Augustum: *Quam pium autem illud, quam admirabile, quod in Deo non vereris inuidiam, de patre remunerationem pro filij amore præsumis, & laudando filium, non ei te posse aliquid addere confiteris, sed velle, vt etiam patri te filij prædicatione commendet.* Equidem nulla est in patre inuidia de gloria filij, imò inde summo parentes gaudio afficiuntur, si vniuersam gloriam suam videant translatam in filios.

Ecclí. 30.

6. Reg. 1.

Abbul.

Gen. 46.

Chrysost.

§. VII.

Filius præclarus viuo parente, nec manum habet, quam ad paterna bona extendat.

DE exuendo Aarone, & induendo Eleazaro filio eius vnus Moyses accipit curam. Ait namque de Moyse: *Cumque Aaron spoliasset vestibus suis, induit eis Eleazarum filium eius.* Moyses vnus dicitur induisse Eleazarum vestibus ab Aarone sumptis. Sed cur non magis Eleazarus induebat se ipsum? Cur non ipse Eleazarus, & vestes sumebat, & eas induebat, sed id munus totum permittebat Moysi? Sanè cum illa fierent, adhuc viuo parente Aarone, non miror, quod nihil in ijs faciat Eleazarus per se ipsum; bonus enim filius viuo patre, non habet manus, quas extendat, vt

paterna bona accipiat. Viuo Dauide dici-
3. *Reg.* 1. tur de maiori natu eius filio Adonia 3. Reg. 1. *Adonias autem filius Haggith eleuabatur dicens, Ego regnabo. Fecitque sibi currus, & equites, &c.* Cum autem res delata esset ad senem Dauid, ipse vocauit præcipuos ex principibus suis, & ait illis: *Tollite vobiscum seruos domini vestri, & imponite Salomonem filium meum super mulam meam, & ducite eum in Gion, & vngat eum ibi Sadoch sacerdos & Nathan propheta in regem Israel, &c.* Quid tunc? Pergit textus: *Et imposuerunt Salomonem super mulam regiam, &c* In quibus illud maxime notandum venit in rem præsentem, quod cum & Adonias & Salomon esset æque filij Dauidis, & in vtroque regni signa ponerentur, Adonias tamen non dicatur ibi filius Dauid, sed filius Haggith, Salomon autem filius Dauid nominetur, ait enim, *imponite Salomonem filium meum* Et cur magis vocatur Salomon filius Dauid, quam Adonias, cum hic maior natu esset? Adonias viuo patre manus extendebat ad regnum, dicebatque: *Ego regnabo. Fecitque sibi currus, &c.* Salomon nec vocem, nec manus habebat, quibus aliquid sibi assumeret regium viuo parente; imo de illo dicitur: *Imposuerunt Salomonem supra mulam regiam*, non ipse se imposuit nõ ipse accepit, sed sic legerebat, quasi nec manus haberet, nec mentem, vt regnũ accipiat viuo parente. O clarissimum indicium filij regis, ad quem regnum pertinebat! Non equidem filius est, qui viuo parente manus habet, quas extendat ad bona paterna: ille vere filius est, & filius præclarus, & certissimus paternæ dignitatis hæres, qui nec manus habet, vt viuo parente, bona accipiat paterna. Ex quo merito D. Ambros.
Ambr. in Apol. 1. cap. 6. ait: *Ideo eo vsque præcauit, vt cum Adoniam filium regnum sibi vsurpare cõperisset, non eum, qui præripere gestiebat, sed eum, qui expectaret, eligeret.* Merito non ille agnoscitur hæres, neque filius, qui manus habebat, vt præriperet regnum, vt viuo patre eius regiã acciperet, sed ille agnoscitur & filius, & hæres, qui dum patrem videbat viuum, prorsus erat alienus ab omni conatu, quo paterna perciperet. Non equidem filij optimi est, sed filij nequam, & tunditus perituri, quod viuo patre habeat manus, vt bona eius præripiat. Hinc in pessimi Absalonis clade, non immerito fit mentio tituli, quem sibi erexerat viuus. Etenim post eius interfectionem descriptam, post ostensum eius cadauer obrutum lapidibus, consequen
2. *Reg.* 18 ter dicitur 2 Reg 18. *Porrò Absalon erexerat sibi, cum adhuc viueret, titulum: Vocauitq; titulum nomine suo, & appellatur, Manus Absalon* Et cur necessum fuit ingerere memoriam huius tituli, quando recitabatur clades hominis immanissimi? Erat equidem cladi maxime cõueniens titulus, ex eo enim quod filij ostendeoatur manus, quæ bona paterna posset præripere, in tam miseram ruinam debuit deuenire. Ait enim D Chrysosto. 11. *Chrysost.* hom. de Absal *Perdidit Absalon scelestissimus mentem, perdidit sensum, amisit consilium insectatus patrem, vsurpat imperium, potestatẽ arripit Non vt cum patre societatem regni iniret, sed, vt totum regnum patris sanguine possideret Perdidit, inquam, Absalon consilium dũ parricidio curat mereri imperium. Festinat, properat occidere innocẽtem reus, patre superstite moriturus.* Digna pœna, quod moriatur patre superstite filius, qui bona paterna præripiebat patri viuo. Huc trahe dicta 1. tom. in Veter. Test. lib. 2. cap. 2. §. 5.

§. VIII.

Glorioſus finis illius principis, qui adhuc viuus nouit principatum exuere, illumque cedere filijs.

ECce tibi viuus Aaron principatu spoliatur, vt ille trãsferatur ad filium, sic enim dicit. *Cumque Aaron spoliasset vestibus suis, induit eis Eleazarum filium eius.* Et cur necessum fuit, quod Aaron adhuc viuus sacerdotali stola nudaretur, vt ea filio daretur? Cur non magis expectatur, quod Aaron excedat è viuis? Sane post hæc prius patet moriebatur, & deinde in sacerdotium introibat filius. Cur modo non seruatur ordo ipse, vt antea moriatur, Aaron, quam sacerdos fiat filius? Statuit hoc Deus ad maiorem gloriã sacerdotis sui, principis sui, qui inde gloriosiorem habebat finem, quod adhuc viuus, & dignitatem, & sacerdotium tradebat filijs. Ex quo commendat Theodosium Imperatorem D Ambros. in eius orat funebri in-
Ambr. quiens: *Nil glorioſius exitus tanti principis habuit, qui omnia iam filijs tradidisset, regnum, potestatem, nomen Augusti. Nihil, inquam, speciosius ei in morte seruatum est, &c* Bonus & præstantissimus princeps non expectauit nudari in morte regalibus insignibus, sed omnia ipse sibi viuus exuerat, & tradiderat filijs. Nec solam regiam purpuram, sed & regni potestatem, & ipsum nomen Augusti à se in filios transtulerat. Id quod lego etiã factũ à Samuele, ait enim 1. Reg. 8. *Factum est au-* 1. *Reg.* 8
tem, cum senuisset Samuel posuit filios suos Iudices

dices Israel. Iam senex, & morti vicinus principatum exuit, vt Carthus. & Iosephus notant, illumque in filios transtulit, vt sic quietior vita defungeretur, à principatus strepitu alienus. Quorum principum finis, vt glorioſus, sic amabatur à Iob cap. 3. cum dicebat: *Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem. Cum Regibus, & consulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines.* Mirabar, quod sanctissimus vir, quiete, & tranquillitate plenam mortem, & placido non absimilem somno sibi affingens, eam dicebat communem Regibus, & Consulibus terræ. Quid Reges, Principesve cum placida, & somno simili morte? Imò ipse Iob cap. 21. ait: *Vbi est domus principis? Et vbi tabernacula impiorum? Interrogate quemlibet de viatoribus, & hæc eadem illum intelligere cognoscetis. Quia in diem perditionis seruantur malus, & ad diem furoris ducetur. Quis arguet coram eo viam eius? Et quæ fecit, quis reddet illi? Ipse ad sepulchra ducetur, & in congerie mortuorum vigilabit.* Tantum enim abest, quod principis mors similis sit placido somno, vt potius molestissimis vigilijs assimiletur. Ait enim: *In congerie mortuorum vigilabit* Quando ergo principum mors similis est molestis vigilijs, cur Iob supra componens sibi mortem quietam, placidissimi somni æmulam, illam simul attribuit, & Regibus, & Consulibus terræ? Sunt equidem etiam Reges, & Consules, qui placidum finem, & suauem dulcedineque plenam mortem possint obtinere, nimirum Reges illi, *qui ædificant sibi solitudines*, qui propinqui morti cum principatus insulis dimittunt à se forenses strepitus, qui exuentes dignitatum munera, illaque successoribus cedentes, sibi solis viuere tentant. Ij tandè glorioſissimo fine decedunt, & eam mortem habent, quæ possit à sanctissimis inuideri, vt quæ minime à suauissimo somno videatur differre Compone modo principum, & principum mortem. Mors principum, qui sibi has solitudines ædificant, qui cum dignitatibus ablegãt à se strepitus, & frequẽtias negotiorum, suauissima est, placidissimi, suauissimique somni æmula, vt merito dicat Iob: *Nunc dormiens silerem, & in somno meo requiescerem. Cum Regibus, & consulibus terræ, qui ædificãt sibi solitudines* Mors autem principum, qui nec ad momentum exui dignitatibus queũt, turbulentissima est, molestissimis vigilijs plena, vt merito dicatur. *In congerie mortuorum vigilabit.* Ambitionis enim suæ vigilijs, & solicitudinibus, & anxietatibus in ipsis mortis articulis augentur.

Iob. 3.

Iob. 21.

Iob.

§. IX.

Summi principes plusquam genus, plusquam parentes debent æstimare commoda Reipublicæ.

STatim vt mortuus est Aarõ dicitur Eleazarus eius filius relicto patris cadauere ad populum descendisse. Sic enim dicit: *Illo mortuo in montis supercilio, descendit cum Eleazaro.* Sed cur Eleazarus non magis affectus ostenditur ad patris reliquias? Cur nõ hæsit diu paterno cadaueri? Sanè & Moyses frater, & Eleazarus filius debuissent aliquantisper comitari defuncti cineres: Cur ergo à tam charo corpore tam facile, tamque cito potuerunt disiungi, vt cum primùm mortuũ viderunt, & sepelirent, & ad populum redirent? Erant populi principes, quorum absentia ne damno esset, cito se liberant ab obsequijs defuncti, debent enim summi principes & genus, & parentes obliuisci, vt Reipublicæ prospiciant. Rem ponderat D Amb. orat. de obitu Theodosij in eius filio Honorio Augusto, qui cum patris cadauer ab Italia deferretur Constantinopolim, non comitatus est patris reliquias. Ait enim: *Fles etiam Imperator Auguste quod non vsque Constantipolim reuerendas reliquias ipse prosequeris. Nec hoc tibi laboriosum nisi te teneret Respublica, quam boni Imperatores, & parentibus, & filijs prætulerunt Denique ideò te Imperatorem pater fecit, Dominus confirmauit, vt non solum militares patri, sed omnibus imperares.* Hæc vniuersi Imperatores, vniuersi principes intelligant, quod non tales fiant, vt militent parentibus, filijs, propinquis, sed vt imperent omnibus, & Rempublicam præponant proprio generi. Et cur Rempublicã non præponant proprio generi, qui & illi tenentur postponere propriam vitam? Ait dominus Ioan 10. *Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis.* Quæ verba expendens D Chrysost. in Psal. 113. inquit: *Hoc maximè ostendit principem, quod scilicet suorum curam gerat, eisque prouideat, ac prospiciat. Idcò dicebat Christus. Pastor bonus, non dixit, honoratur, & colitur, sed animam suam ponit pro ouibus suis. Hoc est principatus, hoc est, pascendi scientia, sua negligere, & eorum, quos regit curam gerere.* Nihil suũ nõ negligit bonus princips, vt Reipublicę attẽdat; & genus suum, & cognationẽ suam, & vitã suam despicit, huic vni inuigilat, nimirum Reipu-

D. Amb.

Ioan. 10.

Chrysost.

blicæ cuſtodiendæ. Sic de Moyſe excipiente ſocerum, & vxorem, & filios dicitur Exod. 18. *Altera autem die ſedit Moyſes iudicare populum, &c.* Vnam tantum diem dedit bonus princeps filijs, & ſocero excipiendo, honorandoque; & ſtatim die ſequenti illis dimiſſis ſeſe populo reddidit. Sapienter enim dicitur apud Valer. Max. lib. 3. cap. 2. *Publica inſtituta priuatà pietate potiora indico* Quod iudicium debet omnium inſidere animis.

Exod. 18.

Va. Max.

§. X.

Defunctis præclare rependitur amicicia in eius dilectis.

IN dilectiſsimi fratris occubitu nihil aliud legitur feciſſe Moyſes, quam fratrẽ ſpoliaſſe pontificali ſtola, & illa ornaſſe filium, cum quo ad populos deſcendebat. Ait enim: *Cum Aaron ſpoliaſſet veſtibus ſuis, induit eis Eleazarum filium eius. Illo mortuo in montis ſuper cilio, deſcendit cum Eleazaro, &c.* Vbi planctus Moſis in tanti fratris funere? Quibus lacrymis oſtendit amorem erga ipſum? Et quibus officijs ſeſe gratum oſtendit defuncto? Crediderim Moſis officia erga fratrem in eo maxime fuiſſe oſtenſa, quod cum Eleazaro filio defuncti deſcendiſſet, illumque proprijs manibus ſtola pontificia induiſſet, præclariſsime enim rependitur amicitia defunctis in defuncti chariſsimis. Pro quo ſcribebat Arnulphus Lexiouenſis Antiſtes epiſtol. ad Rader. inquiens: *Duobus modis defuncto amicitiam indico rependendam, vt primo ſcilicet pys apud Deum interceſſionibus adiuuetur, ſecundo hi, quos ipſe dilexerat, dilectione vicaria diligantur. Inde eſt, quod amor noſter ab illo in te, quaſi quodam hereditariæ ſucceſſionis iure transfuſus eſt, vt iam te non ſimplici, ſed duplicato complectatur affectu. Tibi enim præ cæteris hæc eſt deferenda ſucceſſio, quem ille præ cæteris diligebat, tibique eam quaſi quodam teſtamento ſpecialis amicitiæ prærogatiua deſignat.* Ecce tibi vt amicicia rependatur defuncto, nimirum ſi in eius dilectos transfundatur. Nullo melius defuncti ſatisfacies & deſiderio, & debito, quam ſi in eius chariſsimos transfundas tuum affectum. Sic Mariæ matri Ieſu dictum eſt occumbente filio, & oſtenſo Ioanne Ioan. 19. *Ecce filius tuus.* Datur namque loco filij ille, qui erat filio dilectus, vt in eo aliquo modo ſatisfaceret filij deſiderio. Ait enim Guarricus Abb. ſer. 4 de Aſſump. *Decebat, vt matri domini, non alius obſequeretur quam dilectus filij, quatenus & mater ſemper ſuſpirans filium in dilectum filij ſuauius reſpiraret* Bene Mariæ adiungitur Ieſu dilectus Ioannes, vt in dilectiſsimi filij occubitu mater reſpiraret in eius dilectum, & ſic falleret aliquomodo filij deſiderium, & eius debito amori ſatisfaceret in dilecto.

Arnulp.

Gua. Ab.

CAPVT XXIX.

De ſerpente æneo.

Textus Hiſtoria.

POST Iuſta Aaroni ſoluta rapuerunt populum nõ parua longiſſima peregrinationis tædia, & de cœleſti pabulo nauſeam ſibi ipſi faciebant. Percuſsit nauſeantes miseros ignitum ſerpentum venenum, vt qui non ceſſabant ductorem ſuum mordere, ardentium beſtiarum morſibus necarentur. Perirent omnes atrocitate dolorum, niſi Moyſes à benigniſsimo Deo precibus extorqueret remedium. Conflatur enim ex ære ſerpens, qui elatus ſtipite poſsit à popularibus videri, eo Dei fædere, quod in ſalutem irent, quicumque aſpicerent æreum ſerpentem. Voluit etiam Deus antiquitus hominum ſalutem à ſtipite pendere.

PARS VNICA MORALIS circa literam textus.

PENNATI Nos vocant ſerpentes, qui morſibus ſuis facient, vt eum aſpiciamus, à quo in noſtros animos ſalus deſcendat.

Numer. 21. Tædere cœpit populum itineris, ac laboris; locutuſque contra dominum, & Moyſem, ait. Cur eduxiſtis nos de Ægypto, vt moreremur in ſolitudine? Deeſt panis, non ſunt aquæ; anima noſtra iam nauſeat ſuper cibo iſto, leuiſsimo.

§. I.

§. I.

Non tædio dissolui, sed instanter orare debet, qui amat ex Deo impetrare bona.

QVod repulsam patiatur populus circa terræ promissionis ingressum, non miror, quando eum tædio, & fastidio respicit, quidquid ad ingressum illum conducere posset. Ait enim text *Tædere cœpit populum itineris, ac laboris:* & paulò post aiunt ipsi: *Anima nostra nauseat supra cibo isto leuissimo.* Sue itineris labor, siue epulæ fastidio, & tædio erant populo, ne miremur, quod non pertingat terram promissionis. Non enim fastidiosi, sed qui alacriter contendunt, & iugiter orant, deueniunt ad cœlestia bona. Dicebat Dominus Luc. 4. *Multi leprosi erant in Israel sub Elisæo propheta: & nemo eorum mundatus est nisi Naaman Syrus.* Et cur Israelitæ leprosi temporibus Elisæi longè à salute fuerunt, quã obtinuit alienigena Naaman leprosus? Sanè Naaman, vt audiuit se posse ab Elisæo mundari, nullo pepercit labori, nec pertæsum est illi longã arripere viam, & venire ad prophetam, ab illoque discedere, & sub eius nutu in Iordanem progredi. At Israelitæ leprosi nullam pro salute pararunt profectionem, sed laboris tædio, & fastidio pleni manebant domi. Vndè merito ijs repulsis ille eligitur ad curationem Ex quo sapienter monet D. Amb. in Lucam: *Discerogare quod cupias impetrare, fastidiosos viros cœlestium profectus munerum non sequuntur* Non tædia, non fastidia laboris, sed impiger diligentia, & instans oratio salutem ex Deo extorquent. Et quid à tædio, & fastidio veniat, nisi perditio? Ait 4 Æsdr. 9. *Qui fastidierunt legem meam, cum adhuc erant habentes libertatem, & cum adhuc esset eis apertus pœnitentiæ locus, non intellexerunt, sed spreuerunt, hos oportet post mortem in cruciamento cognoscere.* Caue homo tædium, caue fastidium, quæ te in perditionem impellent, quorum damna tũc cognosces, cum ab omni deturbatus bono, te in malorum videas congerie. Rarò enim cum tædio non venit iuncta perditio extrema? Vbi enim dicebat Iob cap. 10. *Tædet animã meam vitæ meæ*: legunt Pagninus, & Vatab. *Excisa est anima mea in vita mea*: hoc est, iuxta Tygurinæ sensum: *Actum est de vita mea.* Nihil iam cum vita se habere commune, sed cum pœna, cum dolore extremo putet, qui cæpit occupari fastidio, & tædio. Vt merito dicat Sapiens cap. 11. *Absentes, & præsentes similiter torquebantur. Duplex enim illos acceperat tedium.* Expende illud: *Absentes, & præsentes similiter torquebantur*, hæc enim est proprissima fastidiosi hominis pœna. Fastidium enim & tædium facit ne homo in vno aliquo quiescat, sed præsentia omnia fastidiat, & alia potiora meditetur, pro quibus adipiscendis abeat, relinquens semper, quæ sunt præsentia. At vel præsens, vel abiens semper eodem modo torquetur, nullum enim bonum percipit, sed tormentũ. Quo alludens Hugo Victor. lib de Medit. ait: *Qui semper, quod non facit, appetit, & quod facit, fastidit: nec præsentibus fruitur, nec futuris satiatur.* Sanè nec præsens, nec absens habet requiem, sed pœnam, qui ducitur fastidio, & tædio. Ex quo monebat D. Ephræm in Ascetico de timore Dei ad mitationem Prouerb. *Si spiritus tædij te inuaserit: domum tuam ne derelinquas, at per patientiã ei resistas. Ne tibi cogitatio persuadeat dicens: Transfer te ex vno loco ad alium; nam si cogitationi isti consenseris, nunquam tolerabis* Intolerabilia incurres mala, si tædio dederis manus. Vnde diabolus Luc. 4. victus in vna tentatione ad aliam festinat, & post hanc ad tertiam. Et cur nõ magis victus obmutescit? D. Amb. lib. 4 in Luc. ait: *Non vnũ telum diabolus habet, frequentat spicula, vt aut præmio vincat, aut tædio.* Non enim parui ducit tentationem tædij.

Luc. 4. *D. Amb.* *4 Æsdr. 9.* *Iob. 10.* *Victor.* *D. Ephr.* *D. Amb.*

§. II.

Temporalis lucri amor cœlestibus donis priuat hominem.

NVnquam Iudæis defuerat cœlestis panis, ex quo fuit illis cœlitus datus, vt sapienter notabat Caietanus, quomodo ergo in præsenti querimũdi dicunt: *Deest panis, non sunt aquæ, &c.* Non loquuntur de pane, qui à cœlo veniebat omnibus æqualiter, sed de pane, qui demissus à terra in horreis clauditur, consequenter ad illa cap. 21. *Adduxistis in locum istum pessimum, qui seri non potest* Huc horum querela spectabat, vt horrea haberent, in quibus conderent panem. Ne miremur, quod diuinis vacuantur, dum hac habendi cupiditate flagrant. Et quando vel à Dei consortio non homines detraxit lucri temporalis amor? Rebellium, perditorumque stemma erexit Absalon, dũ sibi titulum præfixit. Ait enim 2. Reg. 18. *Vocauit titulum nomine suo, & appellatur Ma-*

2. Reg. 18.

nus Absalon. Exprimebatur in Absalone luctuosissimus ille casus, quo futuris temporibus Iudas à Christi consortio erat deturbandus. Exprimebatur, vt ille, qui inter Iesu discipulos, imo filios charissimos adscriptus erat, aduersus patrem & magistrum insurrecturus erat, indeque miserè damnandus. Quę vt futura exprimerẽtur, vnus hic titulus prefigitur, nimirum *Manus Absalonis.* Sed cur nomine manus, potius quam capitis, aut alterius membri tantum facinus designatur? Ostendebatur tunc defectio â Deo, proditio, & miserrimus casus ex manibus venisse extensis ad lucra temporalia. Pulchrè Diu. Athanas hom. de semente, ait: *Quasi negotio manu gesto, per vocabulum manus Absalonis, id quod futurum erat, obliquè significauit.* Futuras proditiones Iudæ, & aliorum, futura scelera, futuras clades hoc vno stemate manus significabat, omnia enim facinora, & clades præcipuè debent timeri â manibus, si ad lucra temporalia extendantur. Cum manu hac stat, & facinus, & perditio, diuinum autem beneficium vix potest stare. Ideò Numer. 21. de Israele pugnaturo, & expugnaturo Chananæos dicitur: *At Israel voto se domino obligans ait: Si tradideris populum istum in manu mea, delebo vrbes eius. Exaudiitque dominus preces Israel, &c.* Prius se voto obstringit, quod nihil sumpturus sit de ciuitatibus, & extunc à Deo auditur, & diuinatur, tunc enim diuina beneficia trahit, cum facit, à se discedat habendi amor. Ait Procopius in Glossa: *Quod voti fiunt compotes, factum est, eò quod impios solum vincere vellent, lucrumque non captarent.* Sic vt diuina habeas, debes imprimis à corde tuo lucri temporalis abijcere cupiditatem. Illoque testatum facies tibi Deum adesse, si minimè lucri cupiditate capiaris. Eliseus 4. Reg. 5. Naamani curationem ex Deo trahens, eius munera prorsus recusauit, dicens: *Viuit dominus ante quem sto, quia non accipiam. Cumque vim faceret, penitus non acquieuit.* Id quod notans Diu. Ambr. ad cap. 4. D. Luc. ait: *Disce congrue præcepta virtutis, probauit fidem, qui præmia recusauit.* Equidem non esset cœlestis virtutis specimen, in quo esset temporalis lucri amor. Vt merito dicat D. Leo. serm. 9. de Pass. *Amore pecuniæ vilis est omnis affectio, & anima lucri cupida, etiam pro exiguo perire non metuit. Nullumque est in illo corde iustitiæ vestigium, in quo sibi auaritia fecit habitaculum.* Sic ibi: Quippè excludenda est habendi cupiditas ab eo, qui diuina amat tenere beneficia. Zachæus Luc. 19. vbi Iesum in domo sua accepit. Statim ait: *Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus, &c* Circa quæ ait Diu. Ambr. lib. 2. de Abel cap. 4. *Excipiendo Christum exclusit auaritiam, renuntiauit fraudibus. Aliter enim non ingreditur Christus, nisi vt vitia excludat, qui non cohabitat terroribus Denique de templo eyciebat nummularios, quia ipse volebat habitare.* Non stat Deus cum amore lucri.

Procop.

Num. 21.

4. Reg. 5.

D. Amb.

D. Leo.

Luc. 19.

D. Amb.

§. III.

Cor nequam nunquam non fallacias meditatur.

EGregie mentiuntur Israelitæ isti, dum negant sibi adesse panem, & aquam. Aiunt enim: *Deest panis, non sunt aquæ, &c.* Sapienter enim illos de mendacio conuincit Caietanus, quando nunquam illis defuit cœlestis panis, & in præsenti mansione abundabant optimis aquis. De quo videndus est noster Cornelius à Lapide. Cur ergo nequissimi homines non magis verecantur clara effutire mendacia? Pertinebat hoc ad insignem eorum nequitiam, quæ nunquam nescit impudentissimas non texere fallacias. De pessimis reprobris locutus dominus Matth 7. ait: *Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos: discedite à me qui operamini iniquitatem.* In nomine domini aliquid facere, est, ob diuini nominis amorem, & reuerentiam aliquid operari: at pessimi isti non ignorabant â se nihil factum ob diuini nominis amorem. Cur ergo audent coram oculatissimo iudice sic mentiri, quod fecissent virtutes ob amorem diuinitatis? Ea est impudentia nequissimorum hominum, quæ nũquam abstineat à fallacijs, & vel in ipso iudicij articulo oculatissimũ iudicẽ nitatur fallere. Ait D. Chrysost. in Matth. hom. 19 *Nũquid nesciebant ipsi apud se, quia nunquam nec dilexerant Christum, nec fecerant voluntatem eius? Sed putant se, sicut in hoc sæculo homines deceperunt, sic & ibi etiam Deum fallere posse. Ideo non dicit illis; Discedite à me, qui operati estis iniquitatem, sed quia operamini. Quia iniqui, nec post mortem desinunt esse iniqui, &c.* Ecce tibi, vt impudentissimi homines, nunquam sciunt desistere à fallacijs, & vel in iudicij articulo nitantur mendacijs obruere veritatem, & ipsum Deum fallere.

Matth. 7.

Chrysost.

§. IIII.

§. IIII.

Temporalium bonorum amatoribus proprium est mendacium.

ABundantes cœlesti pane, & aquis dulcissimis, vt vidimus parag. præcedenti, nihilominus illud promunt mendacium clarissimum, nimirum: *Deest panis, non sunt aquæ.* Est hæc vox temporalium bonorum amatoribus frequentissima, quorum in ore nunquam nõ sunt mendacia similima. Quis enim auarus diues, nimiusque diuitiarum amator, non hæc passim mentiatur, dicens; *Non est panis, non sunt aquæ?* Fallar, si quando à mundialium bonorum amatoribus men- *Mich. 6.* dacia deficiant. Michæas cap. 6. ait: *Diuites eius repleti sunt iniquitate, & habitantes in ea loquebantur mendacium, & lingua eorum fraudulenta in ore eorum.* Vide, quæ comitentur diuites mundiales, nimirum mendacia, fraudes. Non dabis mihi vnum de millibus, ex ijs, qui lucrorum tenentur cupiditatibus qui sciant loqui veritatem, qui non euomant *D. Cyril.* fraudes, & mendacia. Ait ibi D. Cyril Alex. *Semper à turpi quæstu, amoreque lucri subactos studium mentiendi comitatur.* Semper, ait, nullum excipit tempus, sed quandiu sub lucrorum temporalium fueris cupiditate, tamdiu te studium mentiendi comitabitur. De hoc habes multa tom. 4. in Euang. lib. 16. cap. 12. §. 12.

§. V.

Solida virtutum esca non fuit, nisi post Christi in carnem aduentum.

MErito vel inter manræ abundantias putãt isti nihil sibi esse cibi substãtialis, quo possent in verã, solidãq, vitã roborari. Dicũt enim: *Deest panis, nõ sunt aquæ, anima nostra iam nauseat supra cibo isto leuissimo.* Aut non est esca, aut leuissima, & nullius momenti est, quæ inueniebatur ante Christi aduentum in carnem. Dum Christus venisse non apparuit, nil potuit esse substantiæ, quæ humana corda roboraret. *Luc. 11.* Hinc Luc 11. monebat dominus: *Et vos similes hominibus, expectantibus dominum suum, quando reuertatur à nuptijs.* Et serui sunt, qui dominum expectare solent venientem ad nuptias, & serui, qui expectant à nuptijs reuertentem. Dominus autem nos similes esse dicit expectantibus, non ad nuptias venientem, sed à nuptijs reuertentem? Cur ergo nõ magis amat, vt simus similes expectantibus dominum ad nuptias veniẽtẽ? Cur mauult nos assimilari eis, qui dominum à nuptijs reuertentem nouerunt expectare? Per nuptias intelligit Christi aduentũ in carnem, vt enim ante nuptias non est conuiuium nuptiale, cuius reliquijs saturentur famuli, sic ante Christi aduentum, nullum erat conuiuium, nullus cibus, poterat homines cõfirmare. Verum vt post nuptias iam cõuiuium celebratum est, de cuius mensa multæ superauerunt dapes, sic post Christi aduentum non possunt de cœlesti mensa non esse multi præstantissimi cibi, quibus famelici homines impleamur. Quò spectans D. Ber. ser. 17. in *D. Ber.* Cant. fatur: *Tales denique quærit similes hominibus expectantibus dominum suum quando reuertatur à nuptijs: quia vtique ab illis supernæ mensæ delicijs copiosis vacua nunquam reuertitur manus.* Ex quo enim post Christi aduentum, nuptiæ celebratæ sunt inter Deum, & naturam humanam in vtero virginali, & cœlestis conuiuij nuptialis mensa apparuit, non potest dari vltra vacuum, non inde ad nos venit Deus vacua manu, sed plena supersubstantiali cibo, qui nos impleat, & saturet. Luc. 5. ait: *Post hoc exijt, & vidit publicanum* *Luc. 5.* *nomine Leui sedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me. Et relictis omnibus surgens secutus est eum, & fecit ei conuiuium magnum, &c.* Itaque publicanus iste vt vocatur à Iesu, statim omnia relinquit, imò & in domo sua excipit Iesum, magnumque illi parat conuiuiũ. Sed cur Deus permisit magnum parari sibi conuiuium in domo eius, quem ad omnia mundialia abijcienda trahebat? Pulchre rem explicat D. Amb. ibi fatus: *Conuiuij quoque* *D. Amb.* *maximi exhibet apparatum. Qui enim domicilio Christum recepit interno maximis delectationibus exuberantium pascitur voluptatum. Simul ostenditur, quantum interfit inter æmulos legis, & gratiæ, quod illi, qui legem sequuntur, ieiuna mentis famem patiantur æternam; qui vero verbum in interioribus animæ recepe-rũt, alimenti cœlestis, & fontis vbertate recreati esurire, & sitire non possunt.* Accede huc homo, qui legem mundi, leges appetituum sequeris. Crede mihi, vbi Christus abest, necessum est, vt fames inhabitet, & extrema penuria rerum. Ieiunæ sunt fartissimæ etiam mundialium mensæ, quando in eis, nihil est, quod tollat famem æternam, nihil est, quod humana impleat pectora, nihil est, quod vires hominis sic confirmet, vt non cedant aduersis,

aduersis. Felix ille, cui Christus venit, cui Christus manet in domo pectoris, exinde esurire, & sitire non poterit cœlestibus recreatus alimentis. Quò spectans Isaias cap.
Isaias. 49 49. ait: *Non esurient, neque sitient, & non percutiet eos æstus, & Sol: quia miserator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos.* Ex quo miserator noster ad nos venit, nostrique curam suscepit, omni abundamus vero, &
D. Cyril. solido alimento. Aitenim ibi D. Cyril. Alex. lib. 4. orat. 4. *Cum à Deo misericordiam consecuti sumus, spiritualia bona deinceps affatim suppeditabantur, & cibum, qui animos iuuat, habuerunt: panē de cœlo ederunt, aquam viuentem biberunt, de qua ipse Christus dixit ad Samaritanā: Quisquis ex hac aqua bibit, iterum sitiet. At qui bibit de aqua illa, quam ego dabo ei, fiet ei fons aquæ salientis in vitam æternam.* Ex quo benignitas, & humanitas saluatoris apparuit, sponsamque naturā humanam accepit, & simul mensa apparuit, & fontes, ne amplius sitiant, qui illi seruiunt.

§. VI.

Vt Eucharisticus panis fieret nobis cibus substantialis, necessaria fuerunt transubstantiationis miracula.

TEuissimus cibus habebatur mãna ab antiquis Iudæis, cum dicunt: *Nauseat anima nostra supra cibo isto leuissimo*, & quidem respectu Eucharistici nostri panis ille leuissimus erat. Leui enim virtute ab Angelis conficiebatur, & leuem effectum in hominibus causabat. Eucharistia autem opus est non leuis, sed ingentis virtutis, & efficaciæ. Conficitur enim hic diuinissimus panis per miraculosam transubstantiationem, qua substantia panis desinit esse, & incipit ibi esse ipsa Christi domini vera substantia. Et cur necessum fuit tantum virtutis, fortitudinis, & omnipotentiæ opus, vt conficiatur nobis panis salutaris? Nonne sufficeret, vt ibi vel vmbra Iesu esset, quæ nos sanaret? Quando Petri vmbra Actor. 5. attingens vel vnum infirmum, omnes sanabat, cur similiter non factum est, vt sola Iesu vmbra in Eucharistia existens nos sanaret? Cur magis placuit per tam miraculosam, & potentem panis in verum Christi corpus conuersionē hoc cœlesti conuiuium nobis parari? Decuit sanè non leuiter, sed potenter fieri panem, qui fiebat, vt humanas infirmitates roboraret. Quæstio etiam fuerat antiquitus, cur necessum fuerit, quod Iesus nasceretur non de coniugata, sed de virgine, eius incorrupta virginitate seruata? Ad quid sub tantæ potestatis opere dominus voluit nasci? Cui quæstioni pulchre in rem præsentem ex D. Augustino satisfecit Algerus lib 1. de sacramen
D. Aug. to cap. 2. fatus: *Omnia quidem cæterorum miracula superat, quod est natus ex virgine, matrisque integritatem solus potuit, nec concep:us violare nec natus. Vt antē sic nasceretur Deus, illum decuit, nobis profuit: vt mundus natus nos mundaret, potenter natus infirmos roboraret.* Expende illa: *Potenter natus infirmos roboraret*, quas potentias exterius præmittebat dominus, eas addicebat humanis animis saluandis. Ideò in natiuitate virginea, potentissimum miraculorum opus adiunxit, vt potēter natus, nullum infirmum non roboraret. Quid pulchrius? Accipe dictū simile in nostro casu: Validissima miracula in conuertendo pane in corpus suum fuit operatus, vt potenter factus cibus supersubstantialis esset ad humanas vires in virtutibus roborandas. Hinc minabatur Dominus Iudæis Isaiæ *Isaia. 3.* cap. 3. *Auferet à Ierusalem, & à Iuda validum, & fortem, omne robur panis, & omne robur aquæ.* Vbi notat D. Cyril Alex. *Non di-* *D. Cyril* *xit simpliciter tolli à Iudæis panem, & aquam, sed robur panis & aquæ*; vt nimirum maneat panis, & aqua sine vllo robore, sed quasi leuissimæ res, & penitus euanidæ. Ad hoc autem quod sic panis maneat euanidus, & leuis illud sapientissime præmittitur, *Auferet validum, & fortem.* Dum enim nulla valentia, & fortitudo extraordinaria exercetur circa panem Eucharisticum conficiendum; vt non fit potenter, sic non corroborat infirmos comedentes. Necessum est, vt præcedat summa valentia in conficiendo pane cœlesti, & sic in illo infirmi roborentur. Ex quo *Euseb.* Eusebius Emiss. hom. 5. de Pasc. apud Algerum lib. 1. de sacram. cap. 10. ait: *Ad agnoscendum, & percipiendum sacrificium veri corporis, ipsa te roboret potentia consecrantis. Qui tunc latuit præfiguratus in manna, sit tibi manifestus in gratia.* Expende illa, nimirum: *Ipsa te roboret potentia, &c.* ex eo enim quod non leuiter, sed potenter cõficitur hic cœlestis panis, habemus nos illius roborari substantia, & impleri gratiarum abundantia.

§. VII.

Validissima ad omnes sunt necessaria fercula pro omnibus liberandis.

Si

SI verùm Christi attendas panem; non miror, quod vilescant tibi antiquæ Iudæorum dapes, de suo Manna dixerunt illi: *Nauseat anima nostra supra cibo isto leuissimo* Et quando panis ille cœlestis erat, Angelorum curis ministratus; quid potuit habere in se condemnandæ leuitatis? Id reprobandæ leuitatis erat, quod nequiret ad alia loca, nec ad aliud tempus transportari; sed in loco, & in die, quo colligebatur, comedebatur. Quæ leuior substantia, quam quæ breui loco, & tempori est alligata? Proinde non miror, quod mannæ panis leuis habeatur, & alius substantialior, & communior requiratur; quæ enim pro omnibus roborandis esca datur, non vni, aut alteri, sed omnibus debet communicari, & necessum est, quod pro omnibus valeat. Hinc condens Dominus
Matt. 26. viuificum Eucharistiæ poculum Matth 26. dicebat: *Bibite ex eo omnes.* Cur domine sic omnibus commune tuum poculum facis? Memini ex Gen 3. pomum vetiti arboris ab vno Adamo, & Eua fuisse gustatum, & inde cæteros omnes homines veneno eius affici. Cur non similiter viuificum cibum statuis pro vno, aut duobus præcellentibus, & virtutum plenis, à quibus solis dum manducetur, & bibatur, cæteri omnes eius participent sanitatem? Cur non statuis, vt tu ipse solus, aut purissima mater tua comedat Eucharisticum panem, & vinum bibat, & per id solũ omnes viuamus? Absit, esset enim hoc proprium leuissimi cibi, & non valentis omnes saturare, si eius gustus non posset omnibus communicari; qui autem omnibus sufficiat, tantus debet esse, tam fortis, tam validus, vt vbique locorum possit inueniri, &
D. Amb. omnibus possit dari. Ex quo dicebat Diu. Ambr. in Psalm. 1. Dauidis: *Vide quemadmodum dominus artibus diaboli pro suis seruulis obuiauerit. Ille cibo fraudis decepit vnũ, vt in vno omnes circum veniret: Iesus autem cibo salutis omnes redemit vt in omnibus, & illum, qui deceptus fuerat, reformaret.* Longe aliter constituitur salutaris esca, quam nociua, & lethalis. Quę lethalis fuit, vni communicata, omnes quassauit: quæ salutaris est, necesse est, vt valeat omnibus communicari, si omnes debeat saluos facere. Sic Iesus vt omnium mederetur infirmitatibus, tam validum, & substantialem cibum condidit, qui posset, & vbique & omnibus præstari. Nisi
Malac. 1. enim omnibus communicari posset, minime omnes liberaret. Quo spectans Malach. cap 1. ait: *Non est mihi voluntas in vobis, dicit dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda.* Quibus verbis explicati mensam Eucharisticam præter multos Rabbinos docent Clemens Rom. Iustin. Mar. Irinæus, Euseb Cæsar. Chrysost, Theodor. Damas. Martial. Tertul. Cyprian. Aug. Hier Remig Isidor. Beda, & alij suo ordine citati à Glosla Non placent ergo domino munera, quæ in paruo populo Ierosolymitano offerebantur, & comedebantur â sacerdotibus. Hoc autẽ munus, hęc oblatio munda, quæ ab ortu solis vsque ad occasum, in omni loco a bomnibus fidelibus offertur, & comeditur, hæc, inquam, placet domino. Sed quando mensa illa antiqua panum propositionum solum erat in amplissimo Ierosolymorũ templo, & à sacerdotibus tractabatur; cur similiter non placuit Eucharisticam mensam in vnico, & præstantissimo loco mundi collocari, ibique à præstantissimis suscipi, sed maluit vbique locorum omnibus, etiam infimis patere? Sanè ordinabatur hæc mensa ad mundi remedium, & idcð talis debuit esse quod omnibus in promptu *Damas. 4* esset. Vt sapienter dicat Damas. lib. 4 de Fide cap. 14. *Oportebat porrò non primitias tantum nostræ naturæ, sed & quem libet hominem in participationem summi illius boni venire, & denuo nasci, nouoque alimento, ac natiuitati consentaneo vesci, sicque ad plenam, ac perfectam mensuram peruenire.* Et quidem vt non solũ naturæ nostræ primitiæ, & præstantissimi viri, sed & quilibet homo vocabatur ad summum bonum participandum, sic non solum pro primitijs naturæ, hoc est, pro præstantissimis, sed pro omnibus & quibuslibet ordinabatur regeneratio, & Eucharistici cibi alimentum, quo omnes tuam perfectionem, & integram salutem consequerentur.

Numer. 21. Quamobrem misit dominus in populum ignitos serpentes, ad quorum plagas, & mortes plurimorum, venerunt ad Moysem, atque dixerunt; Peccauimus, quia locuti sumus contra Dominum, & te, ora, vt tollat à nobis serpentes.

§. VIII.

Detractio magis odiosa Deo apparet, quam lethale telum.

Loque-

LOquebanturiſti contra Deum & Moyſem, & Deus ſtatim in illos miſit ignitos ſerpentes. *Quamobrem*, ait, *miſit dominus in populum ignitos ſerpentes.* Sed & ipſi Iudæis poſt tempora multa in Deum inſurrexerunt, manuſque illi iniecerunt, & poſt verbera poſt ſpinas crudelibus clauis ipſius Dei manus & pedes cruci affixerunt, & quadraginta poſt annos eis ſupplicium inuexit. Cum cæditur, cum crucifigitur, longanimem ſe dominus exhibet, & quadraginta annorum ſpatio ſuſtinet interfectores ſuos; cum autem obloquentes, detrahenteſque videt, ſtatim immittit ſerpentes, qui eos perdant. An detractio intolerabilior eſt Deo, quam mors humanitatis ſuæ, quam ſui corporis interfectio? Equidem intolerabilior videtur. Vnde Pſal. 108. queribundus dominus deludeis aiebat: *Pro eò vt mediligerẽt, detrahebant mihi, ego autem orabam.* Multa alia fecerant homines peſsimi, verberauerant, percuſſerant, occiderant, & ijs omnibus prętermiſsis vnam detractionem dominus meminit, quaſi hæc morte intolerabilior illi eſſet. Aitibi D. Auguſt. *Nec parum aliquid putari debet, quia non ait, pro eo, vt diligerent me, interficiebant me, ſed detrahebant mihi. Et ideò potius hoc dixit, vt oſtenderet, magis eos nocere, qui Chriſto detrahunt, & per hoc animas interficiunt, quam qui eius mortalem carnem mox præſertim reſurrecturam ſæuiendo peremerũt.* Plane intolerabiliora cenſentur apud Deum ſpicula linguæ detrahentis, quam ſpicula ferrea, quæ latus transfodiunt, & carnem perimant. Paus obliuiſcetur & vulnera corporis ſui, & mortem per acerbam, & exquiſita tormentorum genera, quam obliuiſcatur linguas detrahentes. In alijs facinoribus, vel in morte ſua longaminis eſt Deus; at in detractoribus puniendis quaſi nimis citus videtur. Aiebat enim Pſal. 100. *Detrahentem ſecreto proximo ſuo, hunc perſequebar. Superbo oculo, inſatiabili corde, cum hoc non edebam.* Expende quam aliter ſegerat cum ſuperbis, raptoribus auaris, ac cum detractoribus. A ſuperbis, à raptoribus auaris abſtinebat, illorumque conuictum fugiebat, ad detrahentem perſequebatur. Qui inter ſuperbos, & raptores, & interfectores ipſos agens, hoc ſolum faciebat, vt eorum conuictus caueret; cum detractoribus ſic oſtendebatur, quaſi non ſe poſſet continere, quin illis malum inferret. Proh detrahentis lingua durior Deo quam ferrum! Merito ait D. Ber. ſer. de Triplici cuſtodia: *Nec vero eiuſmodi linguam ipſo etiam mucrone, quo dominicum latus confoſſum eſt, crudeliorem dicere verearis. Fodit enim hac quoque Chriſti corpus, & membrum de membro, nec iam exanimeſcit, ſed facit exanime. Ipſis quoque nocentior eſt ſpinis, quas illi tam ſublimi capiti furor militaris impoſuit, ſeu etiam clauis ferreis, quos ſanctiſsimis illis manibus, & pedibus conſummatio Iudaicæ iniquitatis infixit.* Ne miremur, quod properet Deus in ſupplicium inferendum detrahentibus, quando horum lingua & paſsionis flagellis, & ſpinis, & clauis, & lancea eſt acerbior, & intolerabilior. Hinc cum Iob innumeris affectum doloribus, à vermibus pene exeſum, filijs orbata omnibus ſpoliatum bonis videret amicus eius Eliphaz Themmanites ait illi cap. 4. iuxta Septuag. lectionem: *Num ſæpe tibi ſermo eſt habitus ſa moleſtia?* Cauſam tanti mali, tam improbiſi, & repentini quærens, nullam prius ſuſpicatur quam moleſtos ſermones, ſi moleſtus fuerit alijs, eos verbis corrodens. Id quod acute notans D. Chryſoſt. in cat ait: *Nec vero dicit: Nunquid geſtum tibi eſt, ſed nunquid ſermo eſt habitus tibi? Quamvis enim tuæ actiones præclaræ ſunt, & honeſtæ, id etiam accidit, vt peccetur in verbis.* Ecce tibi pro tantorum malorum, tamque inopinatorum cauſa nõ recurritur ad opera mala, ad latrocinia, ad homicidia, nec de geſtis quæritur, ſed verbis, ſola enim verba moleſta proximis potuiſſent ingentem illum calamitatum cumulum afferre. Et quidem verba detrahentis fæſtinatiſsimi ſunt cauſa lethi. Vnde amicis Iobum corrodentibus ait dominus cap. 42. *Iob autem ſeruus meus orauit pro vobis, faciem eius ſuſcipiam, vt non vobis imputetur ſtultitia.* Ex Græco autem ſic: *Si enim non propter eum perdidiſſent vos.* Circa quæ Olympiodorus in cat. ait: *Illud capitale eſſe pronuntiat, ſanctis detrahere.* Sic ibi.

Pſal. 108.

D. Aug.

Pſal. 100.

D. Ber.

Chryſoſt.

Iob. 42.

Olypiod.

§. IX.

Detractor detractorum etiam experietur rabiem.

VIde quales carnifices dominus in murmuratorem populum immittat, dicit namque: *Quamobrem miſit dominus in populum ignitos ſerpentes, &c.* Merito enim ſerpentinum murmurationis, detractionis ve malum à ſerpentibus vapulat, vt oſtendatur, quam experietur detractor aliorum detractorum rabiem, & vt ipſe mordet, ſimiliter mordetur ab alijs. Illum ſanè ſpectabat Iobi cap. 20. vbi ait: *Caput aſpidum ſuget, occidet eum lingua vipera.* Expende verba, quibus pulchre delineatur detractor, nempe:

Iobi. 20.

Caput

Caput aſpidum ſurget; nunquam enim non aliorum venena, aliorum peccata lambit, & in ore habet. Quid indè? *Occidet eum lingua vipera*: Septuag. *Interficiat eum lingua colubri*: Lectio Græca maluit ponere. *Lingua ſerpentis*. Et ſerpens percutiet miſerum? Ait Nicetas in cat. Græca: *Lingua autem ſerpentis eſt, ſicut improbi contraria loquentis*. Veniet equidem detractor in linguas aliorum æque improborum, à quibus acerrime lacerabitur. Quo ſpectans Eccleſiaſticus cap. 5. monebat. *Non appelleris ſuſurro, & lingua tua ne capiaris, & confundaris. Super furem enim eſt confuſio, & pœnitentia, & denotatio peſſima ſuper bilinguem; ſuſurratori autem odium, & inimicitia, & contumelia.* Vbi noſter poſuit: *Denotatio peſſima ſuper bilinguem, &c.* Alij legunt apud Hugonem Card. *Denoratio peſſima ſuper bilinguẽ*; eo enim ipſo, quod quis ſuæ linguę non parcat, ſed bilinguis inſtar ſerpentis appareat, venenaque diffundat, & proximorum rodat vbique famam. Illi etiam & odium, & inimicitia, & contumelioſa verba moleſtiam inferent; imò & deuoratio peſſima ſuper illum, minime enim effugiet rabidiſſimos aliorum dentes, qui proximorum rodit vitas.

Eccl. 5.

Num. 21. Orauitque Moyſes pro populo, & locutus eſt dominus ad eum: Fac ſerpentem æneum, & pone eum pro ſigno, qui percuſſus aſpexerit eum, viuet. Fecit ergo Moyſes ſerpentem æneum, & poſuit eum pro ſigno, quem cum percuſſi aſpicerent, ſanabantur.

§. X.

Oratio pro alijs exhibita efficaciſſima eſt.

NEc mora, orat Moyſes pro populo afflicto, & ſtatim dominus oſtendit illi medium ſalutis; quippè ait: *Orauitque Moyſes pro populo, & locutus eſt dominus ad eum: Fac ſerpentem, &c.* Sic eſt efficax ad impetrandum, quam pro alijs orationem fundis. Iob cap. 42. dicit: *Dominus quoque conuerſus eſt ad pœnitentiam Iob, cum ille oraret pro amicis ſuis* Qui tot mala in Iob venire permiſit, tandem reuocauit ſententiam ſuam, vt Iob liberaretur omni ægritudine, & priſtinum proſperitatis ſtatum reciperet. Et quando Iob hanc mutationem obtinuit? Ait textus: *Cum ille oraret pro amicis ſuis.* Quam pro alijs orationem fudit, ſic efficacem in eo fecit, vt ſtatim fructum perciperet Ait Carthuſ. ibi: *Conuerſus eſt ad pœnitentiam Iob, quando orando pro amicis ſimul pro ſe ipſo orauit, ideirco & ei magis benignus eſſe cœpit Deus. Nam & tanto citius euaditur eſt pro ſe ipſo, quanto deuotius interceſſit pro alijs.* Sic oratio pro alijs exhibita, ſtatim apparuit dues, & plena fructibus. Potuit forſan quis pro ſe orans ſine effectu orationis manere, at vbi in pectore orantis ſic charitas aucta eſt, vt extenderetur ad hoc, vt pro alijs oraret, non potuit, non ingentes fructus ſibi trahere. Pſal. 34. *Retribuebant mihi mala pro bonis, ſterilitatem animæ meæ. Ego autem cum mihi moleſti eſſent, induebar cilicio, humiliabam in ieiunio animam meam, & oratio mea in ſinum meo conuertetur.* Inter moleſtias aduerſariorum ſterilis Dauid aliquando inueniebatur; tunc ille humi cubans in ſacco, & cinere pro illis orabat, & oratio eius in ſinum eius conuertebatur. Cur oratio in ſinum, & non magis in os, vndè exuerat, conuertitur? Oratio, quæ pro alijs fiebat, ſic plena fructibus reuertebatur, vt ſinus latiſſimos quæreret, quos illis faceret redundare. Ait Euthym. ibi: *Ita conuertitur oratio, vt orantis ſinus petitis rebus impletura ſit.* Neſcit eſſe ſterilis oratio, quæ exhibetur pro alijs, nec permittet orantem eſſe fructibus vacuum. Hinc Abimelechum regem monebat dominus Gen. 20. *Redde vxorem viro; & orabit pro te, quia prophetæ eſt, & viues.* Non ait, *orabis pro te*, ſed maluit dicere, *orabit pro te*; vt orationem efficaciorem oſtenderet, quæ eſt, dum quis pro alijs preces ſuas fundit. Vt enim ait Lyppoman. in cap. 18. Gen. *Delectat dominum, & fidelem decet, oratio pro ſalute proximorum interpoſita.* Et Oleaſter in præſenti, fatur: *Hac de cauſa orationes Chriſti fuerunt efficaciſſimæ, quoniam à nobis iniuriam paſſus, pro nobis orauit.* Sic ibi oſtenditur, vndè oriatur orationis efficacia, nimirum ex eo, quod charitas ſic augeatur, vt pro alijs faciat orare.

Carthuſ.

Pſal. 34.

Euthym.

Gen. 20.

Lyppom.

(*)

§. XI.

Quo prius quis peccat, eò prius solet spicula sentire peccati.

NOn otiosè serpens æneus suspensus à ligno antiquitus ostendebatur, quippè ait: *Fecit ergo Moyses serpentem aneum, & posuit eum pro signo, &c.* Quando enim peccatores omnes in Christo erant crucifigendi, merito crucifixus serpens apparuit, vt qui primus peccauit, primus etiam sentiat pœnam peccati. Aiebat D. Amb. ser. 55 de
D. Amb. cruce: *Serpens igitur primus crucifigitur. Recte plane, vt quia primus apud Deum peccauerat diabolus, primus crucis sententia feriretur. Deinde post serpentē in saluatore homo ipse crucifigitur, scilicet, vt post authorem puniatur, & facinus. Per primam crucem vindicatum est in serpentem, per secundam in venena serpentis.* Sic iustitiæ lex petit, sic vsus ipse consuevit monitare, vt qui primi ad peccata volarunt, primi etiam ad supplicia rapiantur, & primi peccati experiantur acerbitatem. Huc spectabat mors decreta tribus fratribus Mariæ, Moysi, & Aaron, Maria enim Num. 20. moritur, deinde post hanc Aaron eodem anno moritur, tandem Moyses defunctus est in eiusdem anni fine. Quorum mortes sic ex-
Procop. pendit Procop in Glossa ad cap. 20. Num. inquiens: *In indicij vero sortem, tempus quòque cadit, cuius ratione pro dignitate cuiusque è mors est inuecta, primo quidem Mariæ, secundo vero Aaroni, tertio denique Moysi, siquidem dierum quoque longitudo præmium virtutis in lege est cōstituta. Primo igitur fatis defungitur ea, quæ plus reprehensionis habuerat, eo quòd contra Moysem quiddam insanierat, &c.* Hoc lex iustitiæ petebat, vt ratio haberetur temporis in supplicio, ad quòd raperentur primi, qui primi, & principaliores fuerant in delicto. Quo spectabat illa Dei sententia per
Ezech. 9. Ezechiel cap 9 *Transite per ciuitatem sequentes eum, & percutite, non parcat oculus vester, neque misereamini. Senem, adolescentulum, & virginem, parvulos, & mulieres, interficite vsque ad internecionem:: à sanctuario meo incipite. Ceperunt ergo à viris senioribus, &c.* Ecce tibi seniores sanctuarij ministri primi dant pœnas, primi spicula sentiunt lethalia, non aliam ob causam, nisi quia primi erant in
Carthus. peccatis, alijs præbentes ducatum. Ait Carthus. *Primo occidite ministros templi, sacerdotes, & principales, qui alijs causa peccandi fuerunt.* Vt primi erant in peccatis, sic non mirum est, quod primi spicula peccati experiantur.

§. XII.

Christus dominus omnia peccatorum venena perdidit.

MIraris, quod Dei filius sub serpentis nomine, & typo ostendatur à Moyse: dicit enim: *Fecit ergo Moyses serpentem aneum, & posuit eum pro signo, &c.* Et non nobiles Patres in hoc serpente Christum intelligunt. Sed cur serpens Christus? Serpens teterrimus est, hostis seminis humani, plenus veneno lethali, instrumentum diaboli ad perdendos homines. Vndè ergo Iesus humanissimus, dulcissimus, infisima salus hominum serpens habeatur? Vndè Christus serpens? Sanè à serpente deuasto, à vacuato omni veneno peccati mentissime nobilis triumphator Iesus serpens nominatur. Quo spectans D. Ambr. lib. 1. D. Amb
Apol Dauid cap. 3. ait: *Æneus serpens tanquam confixus cruci, quia verus serpens crucifigendus generi annuntiabatur humano, qui serpentis diaboli venena vacuaret, qui totius mundi maledicta deleret.* Et cur non serpens dicatur, qui sic de serpente triumphauit, qui nullum venenum peccati non deuastauit? Sic de zizania superseminata locutus dominus Matth. 13. ait. *Inimicus homo hoc fecit* & per hunc inimicum hominem intelligit diabolum. Et vndè diabolus homo dicatur nisi ab homine deuastato? Ait Hugo Hu. Car
Card. *Diabolus dicitur homo ab homine deuicto, sicut Scipio Africanus ab Africa deuicta.* Ne miremur, quòd nobilissimus Iesus serpens dicatur, vt omnium serpentum venenosissimorum deuastator. Quod peccati venenum à Iesu non perditum? Qui serpens antiquus à mundo non exsibilatus? Exod. 7. vt Aaronis virga versa fuit in colubrum, similiter, & virgæ Maleficorum Ægyptiorum in colubros versæ fuerunt, adeò, vt omnia serpentibus essent plena. Quid tunc? *Proiecerunt singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones, sed deuorauit virga Aaron virgas eorum.* Magna profecto res, præclarum facinus, quo vna virga facta coluber tot dracones, tot serpentes voraret, terramque venenosis bestijs mundaret. Vndè tanta fuit virtus huic colubro ex Aaronica virga facta, qui tot dracones, tot venena voraret? Erat in hac virga figura Christi domini, de cuius virtute venit, quod dispereant venena, quod serpentes vniuersi vorentur. Ait

D. Amb.

Ambr. D. Amb. lib de Salom. cap. 2. *Ipse Moyses virgam proiecit in terram, quæ in similitudinem est corporata serpentis, quæ quia, & ipsa in ligno erat corporis Christi, & tanta virtutis in serpum gerebat, omnium Ægyptiorum potestatem absorbuit.* Nulla serpentis potestas manserit in terris, quæ à Christi Domini virtute nõ absorta fuerit. Hinc Christi Domini triumphatricem virtutem miratus sapiens Prouerb. 30 ait: *Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro. Viam aquilæ in cælo.* Ecce triumphatrix virtus Christi Domini in aquila volante depingitur. Et cur in aquila, nisi vt triumphator dicatur omnium serpẽtum? *Ambr.* Ait D. Amb. supra *Sicut anguis ista inimica serpentum est. Et vt aquila serpentes devorat, & eorum venena calore coquit interno via & Christus Dominus noster percusso dracone, id est, diabolo lacerato, dum humanũ illi corpus assumit, peccatum illud, quod hominem tenebat obnoxium, tanquam pernitiosum virus extinxit.* Cur non serpẽtem dicam nobilem illum triumphatorem, qui tot antiqui serpentis venena deuicit.

Pro. 30.

§. XIII.

Christi domini vel vmbra vitam halat hominibus.

ÆNeum serpentem in stipite eleuat Moyses, ex quo percussi à serpentibus hauriat salutem. *Fecit, inquit, Moyses serpentem aneũ, & posuit eum pro signo, quem cum percussi aspicerent, sanabantur.* Dabat equidem serpẽs suspensus à ligno salutem infirmis, quia ea figura adumbrabat Christum Dominum, cuius vel vmbra vitam halat hominibus. *Deut. 28.* Deuth. 28. aiebat Moyses serpentis huius commonscens: *Videbitis vitam vestram pendentem ante oculos vestros.* At qui pendet, nõ vita est, sed mortuus iacet siue Christus sit, siue serpens pẽdes à ligno. Quomodo ergo in mortuo, in insensibili videant vitam? Notanter dixit *vitam vestram*, licet enim qui pẽdet non sit in se viuus, sed vmbra sit & figura viuentis Christi, inde habet halare hominibus vitam. *Germ Patriarch.* Ait German. Patriarcha Constãtinop. orat. in adorat. Crucis: *Moysis dictum: Videbitis vitam vestram pendentem ante oculos vestros: hunc serpentem innuere videtur, nõ quod virtute aliqua serpentis imago prædita fuerit, sed quia typum Christi gerebat. Hinc discere potes, imaginum hostis, & oppugnator, magnarum rerum figuras honore afficiendas esse. Si enim serpentina hæc imago tam inuisa, & odiosa ob euectionẽ in ligno, quã Dei, & hominis in cruce suspensionem præsignificabat, adeo vitam largiebatur iis, quos mors amara perdiderat, quantum proderit, & quam non ministrabit vinificationem opposita Dei, & hominis figura?* Sapientissime quidẽ bonus pater philosophatur, vt communicat vitam halari à figura Christi Dei, & hominis, quando serpens æneus eo solo, quod crucifixum adumbrabat, sic erat omnibus aspicientibus vitalis. Et quidem nullus non experitur, quã vitalis sit quælibet Iesu vel vmbra, vel imago. Hinc sponsa Cant. 2 *Sub vmbra illius, quem desideraueram sedi:* & Hierem Tren 4. *Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus, in vmbra tua viuemus in gentibus.* Mortuus est Iesus noster, è mundo eliminatus, at dum eius saltem vmbra maneat ob oculos nostros, ex illa vitam hauriemus. Vt dicat D. Amb. lib. 15 in Lucam: *Nos autem quibus Spiritus ante faciem Christus est Dominus, in vmbra viuimus Christi. Et ideo dicit Ecclesia: In vmbra eius concupiui, & sedi.* Ex quo possumus habere vel Christi vmbram, ibi habemus vndè viuamus, vndè ab omni discrimine liberemur, & nihil nobis ab aduersarijs timeamus. Quid magis aduersarium ligno, quam flamma? Sed Exod. 3. *videbat, quod rubus arderet, & non combureretur.* Rubus erat inter ardentissimas flammas, & nullum damnũ patiebatur. Et vnde ligno tanta virtus aduersus flammas? Adumbrabatur ibi Christi conceptio in vtero virginali, de cuius vmbra non poterat non exire virtus ad frænanda quælibet contraria Ait supra German. Patriarch Cõstantinop. *Neque rubus in cõsumptus, & illæsus suavi in igne perduranit, sed propter Mariam, quæ in mortali, & ad corruptionem prona natura igne Deitatis portauit.* Sic de Christi mysterijs vmbra frænat potestates aduersarias.

Cant. 2. *Tren. 4.* *Ambr.* *Exod. 3.* *Germ. Patriarch.*

§. XIIII.

Diabolus inter calamitosos homines quasi mortuus iacet.

BIs serpentem audio apud homines, & in præsenti, & in Gen. ca. 3. In præsenti: *Fecit Moyses serpentem aneum, & posuit eũ pro signo, &c.* Insensibilis serpens, & examinis ex ære factus constituitur supra lignũ à populo conspiciendus. In Gen. autem non examinis serpens, sed viuus, sed astutia plenus, sed veneno abundans, paradisi arboribus inseritus mulieri verba facit, quæ illam

in mortem trahunt. Ait enim: *Dixit autem serpens ad mulierem, &c.* Ecce tibi in paradiso voluptatis, inter deliciarum abundantias, vt serpens antiquus viuidus, vt loquax appareat, at in sicco stipite inter percussorum gemitus, non viuidus serpens est, sed insensibilis, sed æneus, sed mutus. Ait enim: *Fecit Moyses serpentem aneum, &c.* Et cur, qui in paradiso viuidus, hic æneus apparet? Sane, qui de deliciarum, voluptatumque consortio viuidus diabolus est, & efficax ad perdendum, inter ærumnas, & calamitates gelidus iacet, & exanimis, & quasi mortuus vix nocere valet Apud Luc cap. 8. *Occurrit Iesu vir quidam qui habebat dæmonium iam temporibus multis, & vestimento non induebatur, nec in domo manebat, sed in monumentis Is vt vidit Iesum procidit ante illum, &c.* Sic malus dæmõ in homine existens ad Iesu procidit pedes multoque conamine precabatur, vt quando ab illo homine exire cogeretur, liceret sibi ingredi, in porcorum gregẽ, qui iuxta pascebat. Permittit ergo Dominus malo, vt intret in gregem. Quid tunc? *Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intrauerũt in porcos, & impetu abijt grex per præceps in stagnũ, & suffocatus est.* Mirabar, quod in vno homine tot essent dæmonia multis temporibus, nec illum præcipitabãt in mare, aut alio modo perdebant, quæ semel ingressa in porcos, statim vniuersos præcipitauerunt, perdiderunt Et cur qui sic porcos præcipitarunt, hon magis hominem offendebant? Erat homo ille miser nudus, omni spoliatus temporali commodo, parum distans à mortius, habitans in monumentis. Inter tot ærumnas, & calamitates torpebant dæmonia, & sic erant, quasi non possent nocere, nec funditus perdere, quin potius facili negotio ad salutis fontẽ Iesum traherẽtur. Porci autẽ viram voluptuosam referebant; de voluptatũ autẽ, deliciarũque consortio dæmon reuiuiscit, omnesque suas vires nocendi exerit. Ait Euthym. cap. 12. in Matth. *Ingrediuntur dæmones porcos, eos videlicet, qui irrationabiliter conuersantur, & in cœno voluptatum volutantur, ac illos in perditionem præcipitant.* Faxit Deus, ne dæmon accedat ad voluptuosos homines, dum voluptatibus saginantur, dum deliciarum pascuis abundant. In ijs enim viuida est dæmonis potestas ad perdendum, totumque suum virus euomet; at vbi, non voluptas, nõ deliciæ, sed gemitus, sed lamenta, sed ærumnæ incũbũt prorsus torpet dæmon, & æneus est, faciliusque inde salus, quam perditio parebit. In nudo homine, & agente in monumẽtis tot legio dæmonum erat, sed sic erat legio, quasi mortui dæmones essent, nec in effectu cernerentur. In voluptuosis gregibus statim reuixerunt, & ut legium vires ostenderunt. De Iesu Domino ait Matth 4 *Tunc Iesus ductus est in desertum à spiritu, vt tentaretur à diabolo* Et est valde mirãdum, quod necessum sit, vt Christus eat, excitans præsentia sua diabolum ad inferendas tentationes. Quando enim iuxta D. Petri notissimum assertum, diabolus *tanquam leo rugiẽs circuit quærens, quem deuorat.* Cur in deserto adeo erat deses, adeo languebat, vt necesse fuerit, quod Iesus ad illum iret, illumque prouocaret ad duellum? Deerant in deserto tam dulcia deliciarum blandimenta aderat horror vastæ solitudinis, duritiesque famis, & alia plura, quæ gemitum mouerent, inter quæ non miror, quod diabolus langueret, vt velem, atque inefficacem congressionem moliretur. Id quod ponderans D. Ambros ser 35. ait: *Omisera a Satana & extrema congressione diabolus in deserto tentationis solida arma non inuenit, deest illi de paradiso amœnitas arborum, deest illi consiliatrix Eua, deest illi pomorum speciosa deceptio.* Misere languet diabolus, vbi non suppetunt voluptatum irritamenta, sed magis abundant ærumnæ, & gemitus. Semper enim labor diaboli tentamenta minuit.

Luc. 8.

Euthym.

Amb.

§. XV.

Ex quo temporalia mala Iesum impleuere, non possunt in suis cũ damno durare.

NOn diabolum, sed Iesum agnouit sub serpentis æneiforma plures patres. Præ se tulit enim bonus Iesus serpentis formã vt significaret salutem percussis à serpẽtibus dandam. Quippe: *Fecit Moyses serpentem aneũ, & posuit eum pro signo, &c.* Et quid forma serpentis cum signo sanitatis? Quando à serpentibus percussi moriebantur, cur illis proponitur serpens visendus pro signo sanitatis? Inuebatur Dei filius sub illa serpentis forma, & sic serpẽtinum virus fundi tus credebatur euacuandum, ex quo enim Deus in malis temporalibus apparuit, nequeunt illa penitus non extirpari Dum Iob multis opprimeretur malis, multosque inde lis gemitus daret, Dominus se sensim in turbine, sub procellæ specie monstrauit. Ait enim cap 38. *Respondens autem Dominus Iob de turbine dixit, &c.* Sed cũ Deus afflicto, multisque dolorum fluctibus, & turbinibus agitato veller adesse, cur etiam in turbine appa-

Iob 38.

ret?

ret? Cur procellosam refert faciē illi, qui ingētibus dolorū procellis premebatur? Præmonstrabat Deus alumno suo finem malorum iam instare, non possunt enim diu durare tempestates, sub quibus ipse dominus apparet. Quo spectans D. Methodius inquit sa-
D. Met. tum: *Quoniam turbo tempestatis est auctor, nec Iobi fides in tempestate malorum vllum naufragium fecit, sed multo magis eluxit: idcirco, quia oracula edit, ad superioris ærumnæ procellam significandam, procellam item, dum loquitur, fuscat. Atque vt Iobi res à tempestate ad serenam tranquillitatem ostenderet demigrasse, non solum per procellam, sed per nubes etiam loquitur.* Sub nubium, procellarumque specie dominus Iobo apparet, vt ostendat malum iam in Iobo nubilum, sibi procellosum iam posse durare, sed magis tranquillitatem, serenitatemque exinde præstare. Et cur non
Matth. 8. demigret tempestas in serenum; quando sub eadem tempestate Deus apparet? Matth. 8. sub eadem tempestate erant & discipuli vigilantes, & Iesus dormiens, quem illi clamoribus excitarunt, vt serenum faceret. At Iesus illos arguens ait: *Modicæ fidei, quid timidi estis?* Circa quæ verba merito sibi objicit
Chrysost. D. Chrysostomus quod modicæ fidei damnentur illi discipuli, eo præcipue tempore, quo clamabant: *Domine salua nos perimus.* Si ad eum confugiunt, si salutem ex eo petunt, in quo ostenduntur esse modicæ fidei? Sanè modicæ fidei erant, quia eo ipso, quod videbant Deum sub eadem esse tempestate, non certo credebant illam statim desituram in tranquillitatem, sed adhuc clamabant, quasi posset durare sibi, & authori communi-
Chrysol. nem tempestatem. Ait Chrysol. ser. 21 *Modicæ eos credulitatis apperit esse, qui non modo in se tantum, sed in ipsum authorem credunt posse elementa consurgere.* Sanè modica est fides illorum qui timent sibi à malis, sub quorum specie apparet ipse author eorum. Nunquam enim certus quis debet credere mala esse exturpanda, quàm vbi sub illis videt esse dominum. Vnde sapienter aiebat D. Amb.
D. Amb. ser 56 *Auferens per crucem dominus humani generis iniurias, omnes eas in sua passione consumpsit, vt vlterius non esset homini quod noceret* Ex quo enim Deus sub nostris apparuit pœnis, iam illæ vix possunt homini nocumentum afferre, sed magis occasionem meriti.

§. XVI.

Non oculis, sed manibus committat salutem, qui velit in tuto esse ante aduenientia mala.

PErcussos iam, & doloribus gementes sanabat visu serpentis ænei, minime autem faciebat, quod non pereuterentur. Sic enim habet: *Quem cum percussi aspicerent, sanabantur.* Et cur non magis faciebat, vt etiam sani aspicientes percussionem vitarent? Magnum hoc esset, & quod obtineretur, si non oculis tantum, sed manibus salutem tractarent. Multum erit si post mala, post dolores, post ærumnas habitas nutu oculorum salutem nanciscaris, at si manibus rem agas, vel ante aduentum malorum in tuto collocaberis. Monet Isaias cap. 58. *Isaias. 58*
Frange esurienti panem tuum, & egenos, vagosque induc in domum tuam, cum videris nudum operi eum, & carnem tuam ne despexeris Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, & sanitas tua citius orietur, &c. Græce legitur: *Tunc erumpet matutina lux tua,* & pro *matutina* est græce: *Proimon*, quod latine est *precox*, ex quo enim quis manus pauperi aperuerit, operaque pietatis exercuerit, nō solum sanitatem, sed præcocem sanitatem obtinebit. Hoc est sic celer, sic festina ad illum sanitas veniet, quod vniuersos incursus malos præueniat. Pulchre ait D Chrysost. orat. Ne erubescamus confiteri venerandam crucem apud *Chrysost.*
Grethserum tom. 2. *Quid vero Proimon significat? Dominum non tunc tantum tibi effusurum, postquam in malis fueris, nec post malorum accessum, sed antequam existant, & ingruant. Quemadmodum enim ex fructibus illum appellamus Proimon, (præcocem), qui ante præfinitum tempus ad maturitatem peruenit, ita & hîc cum celeritatem denotare vellet, proimus, seu præcocis vocem vsurpauit.* Ea est felicitas porrigentis manus pauperibus, opera pietatis exercentis, qua non solum post malorum ærumnas existentes, sed ante quam mala ingruant, liberetur. Ea, mihi crede, sunt opera misericordiæ, quæ te iam tutum ostendant ante, quam mala veniant. Quō spectans Matth. 7. ait: *Nolite iudicare, Matth. 7.*
vt non iudicemini; in quo enim iudicio iudicaueritis iudicabimini, & in qua mensura mensi fueritis remetietur vobis. Itaque in manu nostra ponitur, quidquid posteà nobis eueniet; possumus operibus nostris nobis præparare remedia, antequam discrimina veniant. Ex quo monebat D. Chrys. ser. 139. *Chrysol.*

Chryſol. fatus: *Remitte peccanti, remitte panitenti, vt cum tu peccaueris, repræſentetur in venia, non donetur. Bona ſemper venia, ſed tunc dulciſſima, cum debetur. Vicit panam, iudicem præuenit, euaſit iudicium, qui remittendo ante ſibi veniam, quam delinqueret, iam pronidit.* Quid pulchrius? ante quam delinquas, iam tibi habes promiſſam veniam, qui illam alteri modo præſtas; & ante ægritudinem, iam habes in promptu remedium.

CAPVT XXX

De Madianitarum ſcandalo in Iſraelem

Textus Hiſtoria.

CÆPERAT Iam Moabitas, Madianitaſque timor appropin quantium Iſraelitarum: aduerſus quos venefici Balaami conſilio non Mauortem, nec Palladem, ſed Venerem vocant in certamen. Fuit enim omnium turpiſsimis parentibus gratum de populo Iſraelitico mercari triumphum pudicitia filiarum, pro qua tutanda non æſtimant ingenui homines ſe mort dare. Nec mora, parentibus gratificaturæ puellæ, & nobiles, & plebeiæ, prodeunt in aciem; quæ formæ lenocinio, appoſitis menſis epularum, congreſſus facilitate, validiſsimum Iſraelis exercitum ſic exarmarunt, vt maior eius pars abiecto ferro amori, & libidini maluerit militare. Auide vacuant epulis Idolorum aras, quas thure implent, vt ſacra faciant Priapo, nunquam enim cœca iuuentus non rapitur, vt ſuis libidinibus ſacra faciat. Sic totus, quantus erat populus in luxuriem effuſus, Idolis applaudés, veri numinis iras exacuit; qui, voce ad Moyſem data, iudicum concilium cogi mandat quorum ſententia deprehenſi ei in conſpectu omnium ſuſpendãtur. Nec non & fori moras perteſſa diuina ira peſtiferis auris cæpit ferire non paruam populi partem, cuius ſeniores cum Moyſe diuino hærebãt tabernaculo, profluis lacrymis, multoque gemitu diuinam iram deprecantes.

Interea Zambri dux de cognatione Simeonis ſingulari impudentia nobilem Madianitem puellam Cosbi nomine deducebat in proprium tabernaculum; quod dum vertit in lupanar, diuino exagitatus zelo Phinees filius Eleazari aduolat, ſtrictoq́, pugione miſeros transfodit inter ipſas ardentis laſciuiæ flammas: Vere ſacerdotis filius brutorum effudit ſanguinem, Dei indignationem placãs, ſæuiſsimam auertit plagam, quæ viginti quatuor hominum millia tuerat depaſta, & ſibi ex Deo pacatiſsimum ſacerdotiũ æternabat.

PARS VNICA Moralis circa textus literam.

QVod potuit Phinees gladio Iſraelis laſciuiam exturpere, vtinam & nos calamo tantam luẽ eliminemus à populo Chriſtiano.

Numer. 25. Morabatur autem eò tempore Iſrael in Setim, & fornicatus eſt populus cum filiabus Moab, quæ vocauerunt eos ad ſacrificia ſua. At illi comederunt, & adorauerunt Deos earum. Initiatuſque eſt Iſrael Beelphegor.

§. I.

Vbi fæmineæ vox intonat, ibi certiſsima hominis perditio.

VIde extremæ perditionis initium, *Quæ vocauerunt*, ait, *eos ad ſacrificia, &c.* Vbi puellæ mittuntur, quæ vocent Iſraelitas quæ alliciant, iam ibi eorum apparebat certa perditio. Crede mihi, imo ei de Deo, crede experientiæ, ille locus aptus eſt humanæ negotiandæ ſaluti, qui fæminas habet nullas; in quo vel vna eſt, cane homo perditionem tuam. Matth. 4. *Tunc Ieſus ductus eſt à ſpiritu, vt tentaretur à diabolo.* Cur neceſſum fuit duci in deſertum, vt diabolum tentatorem inueniret; In paradiſo fuerat Adamus, & ibi diaboli tentationem incurrit. Cur modo Ieſus non in paradiſum, ſed in deſertum, vt tentaretur, ducitur? Moſtrabat dominus locum, non in quo tentationes inueniret, ſed in quo tentationes inueniret, quas vinceret. Vicendis autem tentationibus non erat aptus locus paradiſus, in quo erat mulier, ſed neceſſarius nobis videbatur deſertus, in quo fæmi-

Matth.

Ambr. na esset nulla. Ait D. Ambros. ser. 37. *In deserto Saluator implet mandatum Dei, vt ibi Adam saluaret errantem, vbi fuerat de paradiso proiectus. In deserto ergo hominis salus refunditur, vbi nō sunt epulæ, vbi desunt delicie, vbi (quæ est malorum omnium causa) deest mulier. Voluerat enim Adam inter illas paradisi incunctus stare delicias, si Eua ibidem cum diabolicis illecebris non fuisset. Conueniens ergo est deserta salutis, vbi non est Eua, quæ persuadet, non est mulier, quæ blanditur. Videre rem miram, in paradiso cum Adam diabolus dimicat, vbique irritatur homini, vbique congreditur, sed vbi mulierem inuenit, vincit: vbi mulierem non videt, victus abscedit.* Nil pulchrius dici potuit in rem præsentem. Sane vbi diabolus, vbi hostis mulierem inuenit, ibi iam se putat de hominibus victorem, vbi autē mulierem non inuenit, ibi necessum est se victū doleat. Vincuntur homines, vbi mulier sonat. Hinc diabolus congressus cum Iob illi bona omnia eripiens, & filios, & ipsam sanitatem corporis, vnam vxoris eius reliquit

Iob 2. vocem, ait enim cap. 2. *Dixit autem illi vxor sua, &c.* Circaquæ sapienter ait D. Chry-

Chrysost. sost. hom. 3. in Iob *Omnia, vt breuibus vtar verbis, auferuntur sola mulier relinquitur, antiquum diaboli organum scilicet sibi ipsi vetulam seruans.* Expende illa nimirum, *sibi ipsi vetulam seruans* quippe tam præsens perditio hominis est fœmina, vt maggressionibus suis caueat diabolus, ne sibi desit fœmina, licet vetula sit, habens enim vel vetulam, habet, quo integros populos perdat. Nunquā non perditio est, & ruina, vbi est fœmina. Exemplum esto fortissimus ille Samson, cui tot de hostibus victor accesserunt, hic tantus

Iud. 16. accessit ad fœminam Iud. 16 Quid tunc? *At illa dormire eum fecit super genua sua, & in sinu suo reclinauit caput. Vocauitque tonsorem, & rasit septem crines eius::: Quem cum apprehēdissent Philisthiim, statim eruerūt oculos eius, &c.* Ecce tibi vt victor ille hostibus exercitus, modo victus iacet, & cæcus. Proculdubio vincebat, vbi mulier non erat, vbi autem mulier interfuit, victus cecidit. Rem pulchre

D. Ephr. tractat D Ephræm in Paræneſi de Iud. & Retrib. aiens. *Qui peruerterat mille viros in maxilla asini, postea meretricum cum vipera habitare, illico capilli Nazaræo defluxere, oculisque suis priuatus, miserabilis, atque ridiculus omnibus subito est demonstratus.* Sic illi victoria erat, vbi aberat à muliere, vbi autem cum muliere fuit, statim perditio venit. Et vtinā perditio sola temporalis esset, quæ venit à muliere, at nō quieset mulier, nisi & in æternum perdat Bona omnia temporalia, filios, salutem corporis Iobus perdiderat, interea tamen ait illi vxor cap. 2. *Benedic Deo, & mo-* *Iob 2.*
rere. Vbi eleganter D. Ephræm aduersus im- *D. Ephr.*
probas mulieres ait *O gratiam muliebrem! O fomentum dolorum efficax! O amicitiam coniugalem. Neque satis erat ei temporaneus hic dolor, quin & æternum ipsi supplicium per blasphemiam conciliare cupit.* Non quiescebat pessima nisi damnum æternum viro inferret.

§ II.

In conuictu fœminarum miraculum erit, si non recedas à Deo.

VIde, vt ex conuictu fœminarum perdunt Deum, ait enim: *At illi comederunt, & adorauerunt Deos earum, &c.* Illarum mensis accubuerunt, ne miremur, quod ad Idololatriam dilapsi fuerunt. Nequit enim moraliter fieri, quod à conuictu fœminarum, in veri Dei gratia perseueres. Cum Petrus audisset à Iesu Domino Matth. 26. se negaturum illum, protinus ait: *Etiamsi oportuerit me mori tecum non te negabo.* Sane pessime se gessit Petrus in hac promissione, eo præcipue tempore cum à Iesu negaturus asserebatur. Deberet magis rogare dominum pro se, vt liberaretur à tanto malo. Quod si rogaret, quid ex Deo obtineret? An obtineret, quod manentibus omnibus circumstantijs, nimirum quod interrogatus ab ancilla, non negaret? Difficile id creditu est, non enim Dei ordinaria gratia futurum videtur, vt interrogatus Petrus ab ancilla non Iesum negaret. Ait Orig hom. 35. in Matth. *Debuerat, postquam audiuit, quia omnes vos scandalum patiemini in hac nocte, postulasse dominum, & dixisse: Et si omnes scandalizati fuerint in te, esto in me, vt non ego scandalizer, & dona mihi præcipue gratiam hanc, vt in tempore, quo omnes discipuli tui fuerint scandalum passi ego in denegationem non cadam. Si enim postulasset, forsitan amotis ab eo ancillis, cæterisque ministris non denegasset.* Expende pulcherrima illa, *Forsitan amotis ab eo ancillis non denegasset*, quippe inde solum Petrum non denegaturū statuit, si prius Deus faceret quod ancillæ amouerentur, nec illi verba facerent; amoris enim ijs, forsitā Petrus precibus obtineret, ne dominum suum negaret. At non amotis ancillis, sed perseuerantibus, & cum Petro colloquia miscentibus, non quælibet obtenta gratia, sed noua, & extraordinaria necessaria erat, vt Petrus in domini cōfessione staret. Et quis staret fœminæ percussus ha- *Matt. 26.* *Origen.*

situ, quando Apostolus Dei ante gratiæ confirmationem minime stare valuit. Vt dicat D. Amb. ser. 45. *Tantam trepidationem discipulis intulit passio saluatoris, vt quod Apostolo Christus ante prædixerat, ancilla adstrueret, & magis præualeret ostiaria ad perfidiam, quã Apostolus ad cautelam.* Compone ex vna parte Apostolum cum gratia Apostolatus ante confirmationem, & ex altera parte ancillulam ostiariam. Apostolus ne, an ostiaria fortior? Equidem fortior apparuit ostiaria ad perdendum Apostolum in illo casu, quam Apostolus vt caueret virus ostiariæ. Felix, qui toto conatu fugit conuictum illarum, ille discrimina negandi Deum euadet. De quo multa dixi in tom. Euangelicæ historiæ.

Ambr.

§. III.

Fœmina ante admissum stuprum validior est, vt quidlibet persuadeat viro.

VLtimum Israelitarum facinus ponit textus in principio, aiens: *Fornicatus est populus cum filiabus Moab.* Et statim decens ordinem, quo deuentum est ad nefariã libidinem, inquit: *Vocauerunt eos ad sacrificia. At illi manducauerunt, & adorauerunt Deos earum, &c.* Itaque puellæ allieiebant ad conuiuia, & sacrificia Idoli proposita mercede extremæ luxuriæ, nec antea stuprũ admittebant, quam viderent iuuenes Idolis thura posuisse. Sic cautum fuisse per Balaami consilium docet Lyra, & insinuat Apocalyp 2. dicens: *Tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filijs Israel, edere, & fornicari.* Prius cogebantur comedere de Idololatris, & postea ad stuprum admittebantur. Quod vno dempto Abbulensi multi docent alij, & ratio id persuadet, fœmina enim ante stuprum admissum lõge validior est, vt quodlibet viro persuadeat, quæ post admissum facinus, multũ valescit, multumque amittit efficaciæ. Nouerat id serpens antiquus, qui statim vt condita fuit Eua, illam adit Gen. 3. *Qui dixit ad mulierem, &c.* Et cur astutissima bellua sic festinat fœminam occupare? Cur non magis expectat nuptiales amplexus, vt sic illa plus apud maritum delitiarum expertum valeat? Absit, imo astutissimus serpens festinat rem agere ante congressum nuptialem, vt qui nouerat, quam post stuprum admissum infirmetur erga viros efficacia puellarum, quæ tunc integrum tuũ robur habet, cum integra in se fœmina manet. Ex quo notanter docebat D. Chrysol. ser. 148. *Diabolus virginẽ Euam, vt ueritum deuastaret pomum induxit, inducta virgo inducit virginem mox maritum.* Consumasset vel semel nuptias Adamus, tallar, si adeò vereretur vxorem suam contristare denegatione esus noxialis. Quod præcauens serpens virginem induxit, vt comedat, & vt virgo adhuc, viro porrigat, certus quod inexpertum deliciarum virum trahet. Quo spectabat illud Gen. 2. *Propterhanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ.* Expende ordinem, antequam adhæreat homo vxori suæ, relinquet patrem & matrem propter illam, post quam enim adhæsit vxori, forsan nihil iam mouet propter illam. Non enim viri sic se spoliari sinunt à fœminis, quas iam habent sub potestate sua. Hinc Iudicum ca. 16. Dalida illa Philisthæa habens in sinu suo recubentem, & dormientem Samsonem; *Vocauit tonsorem, & rasit septem crines eius, &c.* Quod non paruam quæstionem facit Abbulensi, cur ipsa per se non rasit crines mariti, sed vocauit tonsorẽ, qui raderet? Et certe, vbi antea ligandus erat Samson, illa sola ligabat hominem, saltem nemo ad tale munus vocatus legitur. Cur modo tonsorem vocat, vt præstet, quod ipsa posset præstare? Spoliabatur modo Samson, & religione Nazaræatus, & crinibus, sacratis Deo, & vinibus corporis, ad quam spoliationem faciendam non miror, quod vxor multi temporis se inualidam reputet, & auxiliũ artificis emendicet. Ante nuptiales amplexus, ante stuprum admissum, ipsa sola valeret virum & religione, & Nazaræatu, & crinibus exuere, post inueteratas nuptias, post nuptiales voluptates perceptas, nec se validam putat, vt vel capillum tollat de capite eius. Eripitur fœminis ars de triumphandi viros, cum eis eripitur virgineus pudor; necessum inde habent emendicare aliunde artem, si virum spoliare velint.

Chrysol.

Gen. 2.

Iud. 16.

§. IIII.

Muliebre ingenium diuina omnia postponit regiæ cupiditati.

MIraris Madianitas puellas sic pudorem suum prostituere alienigenis, & ignotis viris, dicit enim *Fornicatus est populus cum filiabus Moab quæ vocauerunt eos ad sacrificia sua.* Vnde puellæ virgines adeo impudentes, adeo procaces extiterunt vt ipsæ

vo-

vocarẽt viros, illosq; ad turpitudinẽ allicerent? Morẽ in eo gerebãt Regi suo Balaaco, de cuius imperio facinus illud, & verecundũ sibi, & infame parentibus aggrediuntur, nescit enim muliebre ingenium vlli piaculo parcere, quo morem gerat regi. Adhæc
Origen. ait Orig hom 20. in Num. *Hæc fuerunt consilia Balaam quibus acceptis rex Balac parat contra nos exercitum, non armis virilibus, sed fæmineo ornatore compositum, non furore bellico sed libidinis flamma succensum. Nullam refrænat pudor, nullam prohibet verecũdia. Proh nefas, quid sceleris non perpetret, vbi facinore suo placituram se mulier regi credidit?* Nullum facinus erit adeo immane nullum sceleris genus quod non perpetretur à fæmineo ingenio, si in eo se credat regi posse placere. In natali Herodis cornmio saltatrix puella Baptistæ
Marc. 6. caput petit à Rege dicit enim Mar. 6. *Volo, ut protinus des mihi in disco caput Ioannis Baptistæ.* Ecce quod impiissimus rex verebatur facere, id petit fœmina, & non veretur, quod tantum facinus executioni mandetur. Sed cur magis sibi cauet à sanguinis effusione delicata puella? Cur non metuit perdere hominem in tanta veneratione habitum à
Fulgent. populo? Ait D. Fulgẽt ser. in præsenti: *Mollipuella tecta procedit, in medium, homicidiũ petitura, & adultero placitura.* Vbi mulier regi nequam, & adultero placitura erat, non miror, quo Sanctissimi viri homicidium petat, quod vocat omne nefas. Et quando fœminea impietas non postponat virtutem, Deum que cupiditati regis? Impia Iezabel, vt vidit Achab regem pro vinea Naboth so-
3. Reg. 21 licitum 3 Reg. 21 sumpto calamo scripsit iudicibus ciuitatis: *Prædicite ieiunium, & sedere facite Naboth inter primos populi, & submittite duos viros filios Belial, contra eum, & falsum testẽ mortem dicant, Benedixit Deum, & regem, & educite eum, & lapidate, sicque moriatur.* Vbi homicidium; & falsa testimonia mandabantur, cur ne cessum fuit, præmitti ieunium? Ad quid opus hoc virtutis tot facinoribus immiscetur? Morem gerebat impia fœmina regi, cuius cupiditati non solum temporalia, sed & diuina subijciebat. Ait e-
Carth. nim Carthusiensis: *Voluit impia fœmina illa, vt magis timerent regem mortalem, quam Deum omnipotentem.* Et equidem muliebrium cordi placere regibus mortalibus etiam per omne nefas quorum potestas regia maiori illis timori est, quam Dei potestas æterna.

Numer 25. Et iratus Dominus ait ad Moysem: Tolle cunctos principes populi; & suspende eos contra solem in patibulis: vt auertatur furor meus ab Israele. Dixitque Moyses ad iudices Israel: Occidat vnusquisque proximos suos, qui initiati sunt Beelphegor.

§. V.

Peccantium capita eò debent supplicio affici, cuius terror maneat.

TOlli cunctos principes, & suspendi iubet Dominus fatus: *Tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra solem*, nec solum suspendi principes iubet, sed contra solem suspendi, hoc est, media in luce, vt omnibus eorum suspendium pateat. Sed Moyses supplicij executionem iudicibus mandat, dicit enim: *Dixitque dominus ad iudices Israel, Occidat vnusquisque proximos suos, &c.* Quæ verba non paruam quæstionem animaduertentibus facient; quando enim cũ cti principes erant suspendendi, qui iudices remanebant, qui rem executioni mandarẽt? Nonne & iudices populi principes erant? Quomodo ergo iudices remanebant si cuncti principes suspendebantur? Crediderim, quod, cum principes cunctos suspẽdi iubet, non ageret de principibus, qui erant Reipublicæ capita, sed de principibus, qui principes, & capita fuerunt populi ruentis in peccatum. Horum enim supplicium imprimis debet proponi, vt terrorem inferat. Sic supra Numer. 16. dum Dathan, & Abiron narra- *Num. 16.*
tur supplicium, dicit: *Disrupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum deuorauit illos cum tabernaculis suis::: At vero Israel, qui stabat per gyrum fugit à clamore pereuntiũ, &c.* Et continuo ait: *Sed & ignis egressus à domino interfecit ducentos quinquaginta viros, &c.* Expende, vt qui absorbuntur à terra, cum tanto clamore pereunt, quantus sufficeret ad fugandos populos, dicit enim: *Israel fugit à clamore pereuntium*; qui autem ducenti, & quinquaginta flammis absumũtur, nullo clamore pereunt, qui circumiacentes fuget. Et cur in primis ea perditio fuit adeò clamorosa, vt fugaret præsentes, in secundis sic tacita ruina fuit, vt fugaret nullum? Primi, illi, qui à terra vorantur, erant defectionis capita, qui cæteros impulerant, & ideo de-

debuit sic clamorosum esse eorũ suppliciũ, vt terrorem incuteret. Cum autem de capitibus supplicium sumptum terrori sit, de cæteris nihil interest. Hinc Psalm. 78. de strage Ægyptiorum facta à Deo in mari ait: *Contribulasti capita draconum in aquis Tu confregisti capita draconis; dedisti eum escam populis Æthyopum.* Sola meminit confracta capita; & cum vniuersus exercitus fuerit suffocatus, hoc vnum scriptis mandat, quod duces, & præfecti malorum mactantur. Ait enim Theodor. ibi: *Dracones Ægyptios vocat, capita vero draconum eorum duces, & centuriones, & præfectos. Draconem Pharaonem nominat. Hos verò omnes, inquit, demersisti, & vndis illos obruisti.* Non multitudinis, sed eorũ, qui in flagitio duces fuerũt, supplicium meminit, vt quod efficacius sit ad deterrendũ. Quo spectans etiam Habacuc cap. 3. ait: *Percussisti caput de domo impij, denudasti fundamentum vsque ad collum. Maledixisti sceptris eius capiti bellatorum eius* Et quidem impiorum domus, & familiæ funditus solẽt à Deo perdi, vt dicat Psal. *Transiui, & ecce non erat, nec est inuentus locus eius*: Nilominus amat Deus vt in ruinis impiorum, prætermissis cæteris, rectisque silentio, publicetur, & sciatur, vt capita, nimirum, qui in flagitijs duces fuerunt, atroces dederunt pœnas. Et quas pœnas non dabunt impiorum duces? Actor. 5. Ananias defraudans pretiũ agri, posuit partem ad pedes Apostolorum, cui statim Petrus ait: *Anania cur tẽtauit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto?.: Non es mentitus hominibus sed Deo. Audiens autẽ Ananias hæc verba cecidit, & expirauit.* Post trium horarum spatiũ venit Ananiæ vxor nil sciens de morte mariti. Cui Petrus: *Dic mihi mulier, si tanti agrum vendidisti?* Maritũ non interrogat de pretio, sed statim verba increpationis, & lethi in illum mittit. Fœminam autem prius interrogat de pretio, antequam illi durum quid loquatur. Et cur magis festinat seueritatem ostendere Ananiæ, quam vxori? Ait Chrysost. homil. 12. in Acta. *Hanc volebat seruare. Ille enim dux erat peccati, & propter hoc huic dat fortasse potestatem defensionis.* Sic bonus seueriorem se ostendit in ducem, & caput peccati.

Pſal. 78.

Theod.

Habac. 3

Actor. 5.

Chryſoſto.

§. VI.

Debent iudices curare, vt dum plectuntur rei, occumbant Deum agnoscentes suorum scelerum vindicatorem.

VBi decreto iudicum mandat Deus suspẽdi reos, simul aduertit quod suspendantur contra Solem, sic enim ait: *Tolle cunctos principes populi*, nimirum, cõuoca vniuersas populi potestates, *& suspende eos*, nimirum reos suspende illorum decreto, *contra Solem*. Et quo spectat hæc cura suspendendi reos contra Solem. Contra Solem iubentur suspendi, non tam vt eorum pateat supplicium, quam vt ipsi inter ipsa tormenta mortis videntes pulcherrimam creaturam Solis, odorentur omnium creaturarum author ẽ, sub eiusque occũbant cognitione. Ait Apolinaris in cat. Græca Suspende eos in patibulis contra Solem. *Id verò non tantum vt occulta facinora proderentur, quem vt per solẽ qui symbolum gerit ipsius patris totius naturæ. Deũ agnoscerent omnia inuentem, quem nec cogitationes quidem nostræ mentis fallere possunt, quẽ quidem non pigeat occultum esse testem vestrorum operum* Ecce tibi qualem curam iudicibus suis mandat Dominus circa reos, qui damnantur morte, nimirum, vt sic eos internitioni tradãt, vt ob oculos habeant symbola Dei amantissimi patris naturæ humanæ, & omnium scelerum vindicatoris, sub haçque agnitione melius disposita vitas abeant. Sic Act. 5 nefarium facinus Ananiæ prænoscens Petrus morte mulctandum ait illi: *Anania, cur tentauit Satanas cor tuum mẽtiri te Spiritui Sancto, & fraudare de pretio agri? Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed Deo. Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit, & expirauit.* Ecce tibi in paucis verbis, bis Dei facit mentionẽ; imo in toto facinore vnũ meminit, quod cõtra Deũ esset. Ait enim: *Non es mẽtitus hominibus, sed Deo*, inter quę verba ille expirauit, nimirũ, inter verba Deũ vindicẽ referentia. Quippe ait: *Audiens Ananias hæc verba expirauit*, quę verba? Nimirum, quod esset mẽtitus Deo, quod esset mentitus Spiritui sancto Sed cur Petrus verbis interfecturus reum, sola verba protulit, quæ Deũ offensum referrent? Paulus Act. 13. Magũ feriẽs ait: *Eris cæcus, nõ videns solem.* Cui similiter Petrus, non ait, Morieris, & non vives, sed solum dicit, non es mentitus hominibus, sed Deo? Sane Petrus in mortis supplicio hoc intendebat, vt reus meminisset Deum vltorem, sub eiusque cognitione pœnitens discederet Hoc procurabat in reo Petrus, & hoc obtinuit, ait enim Carthus *Sperari potest, quod Petrus sua prece transgressori huic gratiam pœnitendi obtinuit, quem foris tam districte correxit.* Equidem quem tam seuere foris feriebat, in corpore,

Actor. 5.

Actor. 13

Carthus

non

non derelinquebat, sed & precibus, & multis alijs illius procurabat salutem mentis, vt agnoscens Deum vindicem suorum scelerum, & pœniteret, & saluaretur.

§. VII.

Proximus non damnandus sine accurata examinatione criminis.

CVnctos principes vocari Deus mandat, vt inquirãt de reis, qui suspẽdendi sunt. Sic dicit: *Tolle cunctos principes populi, & suspende eos.* Illud *eos*, nõ refert principes, sed eos, qui à vocatis principibus inuenti fuerint rei. Vt dicat: Voca cunctos principes populi, vt inquirant de reis, & qui sic inquisiti, inuenti fuerint, suspende eos. Sic Salianus noster, sic Cornelius cum multis alijs, imò cum Chaldæo dicente: *Connoca omnes principes populi, & iudica atque occide eum, qui reus est*: & cum Ieroſolymitana paraphrasi etiam dicente: *Tolle omnia capita populi, & statue iudices eos coram domino, & suspendatur, quicumque reus est mortis.* Sic Deus vbi reorum supplicium committit Moysi; nequit, vt res sine iudicio fiat, in quo iudices constituantur, qui diligenti examine inquirant de reo. Nunquam non diuini spiritus est, quod diligenter examines rem, antequam proximum condemnes. Hinc Iesus videns Pharisæos, qui mulierẽ deprehensam in adulterio proponebant Ioan. 8. *Inclinans se deorsum digito scribebat in terra.* Cur euidentissimo proposito mulieris crimine, & à grauissimis principibus testificato Iesus se ad terram inclinat, & digito incipit scribere in terra? Ait D Cyril. Alex. lib. 5. in Ioan. cap. 16. *Inclinauit se & digito scribebat in terra, quo nobis ostendat, quod antequam iudicium feramus de proximo, ad veritatis inuestigationẽ condescendere, & animũ inclinare debemus, & discretionis digito singula ad rẽ propositã attinẽtia prius discutere: alioquin rectè iudicare non possumus; si prætermissa indagatione veritatis, & examine diligenti proximum in publico iudicio, aut absoluimus, aut damnamus.* Hoc habemus à Dei spiritu acceptum, quod non moueamur facie accusatorum ad damnandum proximum, sine eo quod descendamus ad diligentem rei indagationem, & inquisitionem. Aiebat dominus Gen. 18. *Clamor Sodomorũ, & Gomorrhæorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis, descendam, & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint.* Ecce descensurũ se Deus dicit, vt clamoris veritatem cernat, nõ quod ipse non cernat illam è cœlis, sed vt ostendat, quam necessum sit homini descendere, & examinare veritatẽ facti, antequam proximum condemnet. Ait D. Cyr. vbi suprà: *Cognouit vtique Deus Sodomitas; & Gomorrhæos tanti criminis esse reos, cuius oculis absconditum est nihil. Descensurum tamen se, & visurum rei veritatem dixit: quo nobis ostendat exacta trutina prius discutiendam esse causam, quam feratur sententia in aliquem.* Nunquam Deus docuit posse aliquem de proximo iudicare; quin prius diligenti trutina, & examinẽ procuret videre, & ponderare impositi criminis fundamina. Dicebat Festus Actor. 25. *Non est Romanis consuetudo dãnare aliquem hominem, priusquam is, qui accusatur, præsentes habeat accusatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina.* Quæ verba premens noster Lorinus sapienter addit; Nec vero soli Romani talem consuetudinem habent, verum etiam cunctæ gentes, & quotquot rationis dictum; ac dictamen sequuntur. Sic sapiens pater ex omnium gẽtium consensu, irrationale & brutum putat, quod iudex timeat iustitiæ à defensione accusati, & ideò defensionis rationes nullas audiat. Ex quo Herodis in filios mordet tyrannidem Egesipp. lib. 1. cap 41. fatus: Dignum est neque eum silere; qui Eurielis tempore, in Iudæam transmissus erat fidissimus amicorum Alexandri, quem rex quasi conscium testamentorum illius, ius interrogandum putauit: Virumne congruerent, quæ Spartiates de adolescentibus nuntiasset. Verum ille nihil se de illis quicquam eiusmodi cognouisse sacramento interposito fidem fecit: sed adolescẽtibus nihil profuit. *A se quæstionem depulit rex, ne minueret delationis inuidiam, si seuerius interrogatus negaret. Quasi indignus igitur, cui crederetur ab Herode, excluditur. Bonus pater accusari filios libenter audiebat, non sinebat defendi. Delectabatur, cũ appeterentur, offendebatur, si purgarentur.* Sic bonus mordet patris ingenium, qui audiens delationes, quibus filij accusabantur, cauebat audire, & videre testimonia, quibus aut minueretur, aut prorsus euanesceret accusatio. Sed verebatur; ne verum crimen defensionibus adeò obnubilaretur; vt nocentes euaderent? Quid inde? Maius damnum esset; & vt maius scitote conamine à Republica excludendum est, quod falsum crimen indefensum probetur, & innocentes supplicio afficiantur. Vt enim dicitur l. Absentem, D. de pœn l. Absentem, C. de accusat. l. 1. de requir. reis, D. si quondam, C. de adult. *Satius*

Chaldæo. Ieroſol. Ioan. 8. D. Cyril. Gen. 18. D. Cyril. Actor. 25 Egesipp.

sins est nocentem absolvere, quam innocentem condemnare A quo nullus dissentiet, qui rationis ductum sequatur.

§. VIII.

Tunc proximos amas, cum severitatem à Deo decretam in illos exerces.

LAta à Deo lex de suspendendis lasciuis idololatris intimatur per Moysem iudicibus populi, dum ait: *Occidat unusquisque proximos suos.* Res mira, quisque iudicũ iubetur suos charissimos propinquos, & cognatos percutere. Et cur iudicibus tanta severitas erga cognatos mandatur? Cur non magis illis dicitur, quod quisque sic desæuiat erga sibi extraneos? Merito non erga extraneos, sed cuique erga dilectos cognatos severitas mandatur, ab amore enim & beneuolentia erga proximos debet venire, quod in illos severitates à Deo decretas exequaris. Accipe ex Gen. 21. *Cum vidisset Sara filium Agar Ægyptiæ ludentem cum Isaac filio suo, dixit ad Abraham: Eyce ancillam hanc, & filium eius:: Dure accepit hoc Abraham pro filio suo. Cui dixit Deus: Non tibi videatur asperum super puero, & super ancilla tua, omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem eius:: Surrexit itaque Abraham mane, & tollens panem, & vtrem aquæ, imposuit scapulæ eius, traditque puerum, & dimisit eam.* Ecce vt Sara expulsionẽ Ismaelis mandabat Abrahamo; ille filij sui amator, rem durissimam detestabatur. Vt autem hæc eadem expulsio mandata fuit à Deo, statim Abraham filium cum matre dimisit. Cur hoc facis Abrahame? Cur erga filiũ tantam severitatem exerces, vt illum cogas exulare à domo paterna? An amorem, beneuolentiamque, qua illum prosequebaris, oblitus es? Absit, tunc se pueri amatorem ostendit, cum in illum exercet severitatem à Deo decretam. Ait Theodor. quæst. 71. in Gen. *Cum Sara dixisset: Eyce ancillam, & filium eius, morem illi non gessit. Vbi vero insit Deus, statim verbis opus suppeditauit, & hæc, beneuolentia quadam ductus erga Ismaelem.* Quod Abraham abijciat filium, non fuit res odij, sed res amoris, & beneuolentiæ; quando id Deus iusserat. Et nunquam nõ amoris est, illas severitates in amatos exercere, quas imperat Deus. Si quis alius, sanè Ioseph seuerissime tractabat fratres Gen. 22. Dicit enim illis: *Vos autem eritis in vinculis, donec probentur, quæ dixistis, vtrum vera, an falsa sint, alioquin per salutem Pharaonis, exploratores estis. Tradiditque illos custodiæ tribus diebus, &c.* Et post hæc: *Tollensque Simeon, & ligans illis præsentibus.* Quanta hæc severitas in fratres? An odiosos illos habebat propter iniurias acceptas? An memor iniuriarum illos percutiebat? Absit, imò, qui amabat eos, ipse amor has extorquebat severitates, quibus Deo fiebat satis. Ait D. Greg. PP. hom. 21. in Ezech. *Severus ad fratres reuertitur, vt cruciatas eorum animas à culpa liberaret. O tormenta misericordiæ! Cruciat, & amat.* Amor est, qui cruciat, qui ferit amatos, vt Deo satisfaciant. D. G.

Gen. 21.

Theodor.

Gen. 22.

Numer. 25. Et ecce vnus de filijs Israël intrauit coram fratribus suis ad scortum Madianitidem, vidente Moyse, & omni turba filiorum Israel, qui flebant ante fores tabernaculi.

§. IX.

Pijs viris maximè condolendum de aliorum damnatione, & spirituali ruina.

DVm alij impudentissime ferebantur in turpissima scelera, pij viri iuxta ostium tabernaculi eorum vicem lamentabantur, de quibus ait: *Qui flebant ante fores tabernaculi.* Et merito Oleaster ibi dicit: *Hoc enim debet esse munus piorum, cum peccata viderint, flere scilicet pro peccatoribus.* Debent hoc pij viri deploratis peccatoribus, vt magis afficiantur erga illos miseratione, quam ira. Vt non prosequantur ira, sed defleant eorum miseram conditionem. Actor. 20. Paulus aiebat: *Vos scitis:: qualiter vobiscum per omne tempus fuerim, seruiens domino cum omni humilitate, & lacrymis, & tentationibus, quæ mihi acciderunt ex insidijs Iudæorum.* At Paulus tantus vir, tam validus, & fortis illacrymabatur, cum peteretur insidijs Iudæorum? Illacrymabatur, sanè, non propter suum malum, sed propter ipsam Iudæorum damnationem. Ait in præsenti OEcumen. *Hoc loco signum doctrinæ demõstrat, nempe inuidia, fastuque carere, ac condolescere. Patiebatur namque, & pro pereuntibus, & pro ijs, qui perdebant.* Hoc signum veræ doctri-

Actor. 20.

OEcum.

næ,

næ, veræque religionis, quod patiaris dolorem, & in lacrymas eas, pro omnibus illis, qui sese lethalibus peccatorum vulneribus transfodiunt, æternasque incurrunt damnationem. Hinc de B. Virgine Maria ait D.
D. Ans. Amædeus hom. 5 *Quis explicet, quibus præmebatur angustijs Beata Virgo cum propheticis oculis cerneret sirpis suæ magna quadam ex parte condemnationem, gentis attritionem, casum populi? Nec vero quisquam opponat Iudæos exosos Dei genitrici, eo quod filium suum morte turpissima condemnarunt. Quos enim morti æternæ appropinquare videbat, neque quam odio suo dignos existimauit, sed affectu plurimo, sed lacrymis multis, & magna miseratione.* Vt æternam damnationem suorum videbat pia Virgo non poterat non effundere fluuios lacrymarum, suaque obliuisci mala temporalia. Est enim & ornatus, & præstantia iustorum singularis, quod mirifice compatiantur in proximorum malis De
Cant. 1. pulcherrima Christi sponsa ait Cant. 1. *Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis; collum tuum sicut monilia* Mirabar, quod in commendatione pulchritudinis tantæ sponsæ, non meminerit oculorum, nec oris, sed post genas ad collum statim transeat. Cur non prius dicis de oculis sponsæ? Cur in collo monilis miraris proprietatem? In monili spectabat flexibilitatem colli, qua se dimittebat sponsa vt proximorũ compateretur infirmitatibus, quæ virtus multum extollit pulchritudinem piarum animarum. Id quod ponderabant
Theodor. tres Patres apud Theodoretum fantes: *Collum item pulchrum effectum est sicut monile. Nec enim tibi ferreum est collum, vt flecti nequeat: sed facile verti possit, vt monilia ex auro elaborata Quemadmodum enim monile recta figura prius ab artifice conflatur, deinde in circulum accommodate ad vsum circumflectitur: sic homo virtute perfectus, cum absoluta vitæ moderatione rectus sit, cæteris compatiendo flectitur, atque dimittitur.* Sunt duri homines, ferreum habentes collum, quod minime flectitur, etiam si videãt proximos in perditionem ire. A qua duritie longe sit anima, quæ
4 appetit Dei nuptias, quin potius hæc vt se omni exornat virtute, sic & aureum collum habet, quod facile flectatur, & se dimittat, vt compatiatur, & lugeat, proximorum suorum spectans ruinas. Hinc Iob se ab ami-
Iob. 16. corum moribus alienans ait cap. 16. *Vtinam esset anima vestra pro anima mea. Consolarer, ego vos sermonibus, & moverem caput meum super vos.* Illi videntes extremam ruinam Iobi adeò erant ferrei, vt minime flecterentur, sed illum magis verbis ferrebant Non sic esset ferreus Iob, si illos in simili calamitate videret, imò totus aureus facile flecteretur, & caput inclinaret, vt sensum in se tãtæ calamitatis ostenderet. Sic Chrysost. in cat. in *Chrysost.* tertia expositione loci: *Si meis ipsi malis vrgeremini profecto alio verborum genere vobiscum essem congressus, capitisque motu vestrum ad me dolorem pertinuisse declararem.* Quid mirum? Vt Iob erat iustus, sic iustus in compassione pereuntium ostenderetur. Comitatur enim iustitiam, & sanctitatem compassio, qua in malis proximorum tenerescimus. Imò in quo talis compassio est, fallar nisi longe sit ab occasionibus labendi. Mar. *Mar. 6.* 6. ait Herodias: *Volo, vt des mihi in disco caput Ioannis Baptistæ. Et contristatus est rex. Et propter ius iurandum, & simul discumbentes noluit eam cõtristare: sed missos speculatore, &c.* Quomodo potuit stare, quod rex & ret caput Ioannis cũ eo, quod contristatus fuit ad petitionem nefariam? Contristatus fuit parum, aut simulate, si enim sic doleret nefarium tacinus, vt fieret illud, nunquam illi annueret. Ait Andræas Ieros. ibi: *Oportebat* *Ieros.* *enim vocem statim emittendo vehementer deplorare, & flebiliter eiulare. Facilime enim pœnam iusiurandi abiuraisses, & illata negatione depulisses periculum.* Lacrymæ de tanto facinore conceptæ non finerent perdi regem.

Numer. 25. Quod cum vidisset Phinees filius Eleazari filij Aaron sacerdotis surrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione ingressus est post virum Israelitam in lupanar, & perfodit ambos simul, virum scilicet, & mulierem in locis genitalibus. Cessauitque plaga à filijs Israel; & occisi sunt viginti quatuor millia hominum.

§. X.

Lasciuiæ turpitudo quantum est ex se necem sine misericordia trahit.

VIx miſera luxuriæ mancipia ſeſe ſuis voluptatibus effuderant, & ecce tibi & gladius, & mors ſuper illa. Quippè ait: *Quod cum videret Phinees filius Eleazari filij Aaron ſacerdotis, ſurrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione perfodit ambos ſimul, &c.* Proh ſacerdotis iram! Cur ſic confodis miſeros? Cur non magis miſereris eorum animas, & locum illis præbes acquirendæ ſalutis? Sanè nõ fuit ſacerdotis ſic irremiſsibiliter perimere, ſed turpiſsimum luxuriæ facinus hoc habet proprium ſibi, vt quantum eſt ex ſe memoriam miſericordiæ fugat, & ſibi gladios afferat velociſsimos. De laſciuo amore locutus D. Zeno ſer. de Fide, Spe, & Charitate, inquit: *Eſt & alius amor ſaluti noſtræ contrarius, cui recte figura hominis tribuitur, quia temporalis, & fragilis eſſe cognoſcitur. Ideò pennatus depingitur, quia in quemcũque conceperit, velociter ruit, ideò telis, facibuſque conſtructus, quia illicitis amoribus ſemper iunctus eſt gladius.* Expende aſſertum illud ſanctiſsimi viri, nimirum: *Illicitis amoribus ſemper iunctus eſt gladius.* Quid certius viſitur in theatro mundi? Quod vitium frequentius ſub gladio apparet? Pereunt rato latrones, homicidæ, laſcui nunquam non inter ipſos gladios degunt, illoſque ſibi trahunt vndique, vt pereant irremiſsibiliter Oſeas 1. ait Dominus: *Vade, ſume tibi vxorem fornicationum, & fac filios fornicationum.* Et vt in filiorum nominibus appareat laſciuorum diſcrimen, pergit dicens: *Et accepit Gomer filiam Debelaim, & concepit, & peperit ei filiũ. Et dixit dominus ad eum: Voca nomen eius Iezrael:. Et concepit adhuc, & peperit filiam. Et dixit ei: Voca nomen eius, Abſque miſericordia, quia non addam vltra miſereri Iſrael, &c.* Expende, quæſo, qualis ſit ſecundus partus vxoris fornicationum, nimirum vocatus *Abſque miſericordia*, vt inde nomen habeat laſciuia, quo cognoſci debeat, nimirum, quod ad ſe gladios affert, & miſericordiam fugat. Ait enim D. Damaſ. orat. 1. de Nat. Mariæ: *Quia vniuerſa terra infediſsimam libidinem ſeſe prõluerat: ac domini populus fornicationis ſpiritu abſtractus à domino Deo ſuo aberrauerat, factuſque fuerat populus domini non populus ipſius, & qui miſericordiam conſecutus non miſericordiam conſecutus, &c.* Hoc traxit mundus ex laſciuia, ex luxuriæ turpitudine, vt miſericordiam non conſequatur, quantum enim eſt ex parte laſciuiæ hoc habet præcipuum, vt miſericordiam fugat, & irremiſsibiliter in le[illegible]at. Aiebat Prouerb. 9. *Mulier [illegible] clamoſa, plenaque illecebris, & nihil omnino ſciens ſedit in foribus domus ſuæ, &c.* Quæ verba ſic

D. Zeno.

Oſeas 1.

Damaſc.

Prou. 9.

reddit Andræas Ieroſolym. *Mulier inſipiens neſcit pudorem, ſed occurrit ad petram inferni.* Nulla alia in ſede quieſcit laſciua anima, niſi vbi nulla eſt redemptio. Ex quo ait Andræas Ieroſol. in Decoll Bapt. *Libidinoſa ſaltatrix vna cum matre ſua nullam hinc aliã adepta eſt vtilitatem, niſi flammam gehennæ. Hunc fructum dat libido ſuis amatoribus: hæc præmia largitur impudicis vehemens voluptatũ intemperantia:* nimirum, quòd irremiſsibiliter pereant. Habes Iudicum cap. 16. Samſonem dormientem in ſinu amatiſsimæ ſibi fœminæ; Samſonem, inquam, illum, cuius caput nulla vnquam attigerat ferrum, ſed vbi in ſinum incidit fœminæ, ſtatim ferrum ad caput eius, & *rapſit ſeptem crines eius*, quin imò, *ſtatim eruerunt oculos eius, & duxerunt Gazam vinctum catenis, & clauſum in carcere molere fecerunt.* Nec inter tot vnus inuentus eſt, qui tanti ducis miſereretur? Sanè magni duces capti miſericordiam in hoſtibus inuenerunt, Samſon autem amicæ inſidijs capitur, & nullam miſericordiam inuenit, ſed extremam calamitatem, & miſeriam. Cur hæc? Ait Germanus Conſtantinopol. in adorat. crucis apud Grethſer. tom. 2. *Tentatus eſt Samſon illuſionibus, & à Manade illa furioſa Dalida, oculis excæcatus, & alienigenis in iocum, & ludibrium expoſitus. Sic enim voluptatis affectio ſuos amatores honorat.* Nullum alium honorem à luxuria recipies, quàm extremam contumeliam, & ruinam.

And Ier.

Ger. Conſ

§. XI.

Qui inter aliorum virtutes peccat, vt deploratus cenſetur.

NOn præmonet Phinees miſeros, ſed *Arrepto pugione perfodit ambos ſimul, &c.* Cur non antea verbis correxit? Cur monitis non tentauit prius reuocare à flagitio homines? Sanè qui Moyſem, & principes ſtantes ad oſtium tabernaculi, ibique Deum lacrymis ſolicitantes, non eſt reueritus, ſed tantas virtutes contempſit, merito deploratus habetur, & vt deploratus tollitur de medio. Aiebat Procopius in Gloſſa: *Hic ſcortator impudicitiæ ſuæ atrocitate ad inſtam iram prouocauit Phinees. Quod videlicet in conſpectu Moyſis, & principum libidinem exercuit, nihil etiam reueritus ipſorum lacrymas, quas ante tentorium effuderunt.* Quando tabernaculum frequentabatur

Procop.

batur

batur à principibus populi, quandò ij ad ostium tabernaculi procumbebant, lacrymasque coram Deo fundebant, & preces, nihil indè veritus iste magis ad libidinem currebat, merito antea trucidari, quam admoneri debebat. Quid enim prodesset admonitio inter tantas virtutes furenti? Actor. 5. Ananias vendiderat agrum, vt pretium iuxta perfectionis normam Apostolis afferret, attulit tandem sed defraudatum, quod vt cognouit Petrus, ait: *Quare posuisti in corde tuo rem hanc? Non es mentitus hominibus, sed Deo. Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit, & expirauit.* Quid seuerius? Vbi primum fraudem fecit Ananias, interneţioni traditur à Petro Potuisset Petrus magis morosè, & lente ad supplicium ire, & placidis verbis reum monere, vt resipiscceret, & culpam confiteretur. Sic Iosue cap. 7. reum furti monebat: *Fili mi da gloriam Domino Deo Israel, & confitere, atque indica mihi, quid feceris, ne abscondas. Respondítque Acham Iosue, & dixit ei: Vere ego peccaui domino, &c. & post hæc fuit interfectus.* Vide, lentitudo Iosue, quàm profuit reo, vt facinus suum agnosceret, & confiteretur. Cur similiter Petrus non fecit cum Anania? Cur placide illum, non monuit, vt fraudem detegeret, vt se peccasse fateretur, & meliorem resumeret mentē? Peccarat Ananias eò tempore, quo fideles ardentissime Deo seruiebant, diù noctuque orationi vacabant; Apostoli signis, & prodigijs fidem confirmabant, sudore, & lacrymis peccatores ad pœnitentiam trahebant. Qui autem inter tantas virtutes nihil veritus fraudibus se dedit, merito deploratus cēsetur, & superuacaneum putauit Petrus talem admonere. Ait D. Chrysost. hom. 12. in Acta: *At, Oportebat, inquis, istum corrigi. Sed non correctus esset. Nam qui talia viderat, nullumque lucrum indefecerat, multo magis, nec alia ratione lucrifieri poterat. Non oportebat igitur, quod fiebat omnino contemni, sed vt putrefactionem quandam scindi.* Vbi tot virtutum conspectus hominem non frænauerat, inutilis esset quæuis alia admonitio, ac correctio, vndè satius duxit Petrus talem tradere neci. Expectat sanè improuisa Dei ira maximè illos, qui inter virtutes aliorum se vitijs tradere non detrectant.

Actor. 5.

Iosue 7.

Chrysost.

§. XII.

Sacerdotes spectat lasciuientium vindicta.

QVi aduersus lasciuos insurrexit, eosque confodit, merito notatur fuisse sacerdotum filius, de genere, & familia sacerdotali Ait enim: *Quod cum vidisset Phinees, filius Eleazari, filij Aaron sacerdotis insurrexit, &c.* Nunquam non lasciuientium vindicta rapit animum sacerdotalem. Nota est historia Sichē principis ex cap. 34. Gen. vt rapuit formosissimā Dinam Iacobi filiam vt construpauit virginem, tristemque blanditijs deliniuit, & habens eam, petiuit a Iacob sibi dari in vxorem, quod vt facilius obtineret, vnà cum populo suo circumcisionem passus est. Quid tunc? Ait text. *Ecce die tertio quando grauissimus vulnerum dolor est, arreptis, duo filij Iacob Simeon, & Leui fratres Dinæ, gladijs, ingressi sunt vrbem confidenter, interfectisque omnibus masculis, Hemor, & Sichem pariter necauerunt, tollentes Dinā, &c.* Plures alij erant Iacobi filij, qui potuissent sororis stuprum vindicare; qui prorsus tacuerunt, soli Simeon, & Leui armantur in vindictam, soli gladios stringunt, & ingrediuntur ciuitatem, & confodiunt struparorem principem. Et cur ij soli magis in vindictam tanti facinoris exardent? Ab ijs solis deriuabatur linea sacerdotalis, & merito magis in vindictam libidinis armantur, qui erant sacerdotum patres. Ait D. Amb. lib. de Bened. Patriarch. cap. 3. *Ideò & fortasse isti duo vltores præcateris, quia Scribarum, & sacerdotum authores sunt. Nulli enim magis, quam sapientes, & sacerdotes debent castimoniam vindicare.* Equidem sacerdotum est prosilere in vindictam lasciuientium. Quis ignoret Ioannis aduersus luxuriantes Reges constantiam? Eremum reliquit, vt regem adulterum sermone in dies percuteret, clamans iuxta Mar. 7. *Non licet tibi habere vxorem fratris tui.* De hoc ergo diuinissima castitatis propugnatore, luxuriæ nefandæ insectatore agens Lucas cap. 1. eius parentes proponit dicens: *Fuit in diebus Herodis regis Iudæa, sacerdos quidā nomine Zacharias, de vice Abia: & vxor illius de filiabus Aaron, & nomen eius Elizabeth.* Et cum esset insuetum sacris scriptoribus in generationibus fœminas meminisse, in generatione Ioannis non solum meminit eius matrē, sed insuper notat illam esse de filiabus Aaron. Et cur necessum fuit illam vocare Aaronis filiam? Ait Chrysol. ser. 89. *Prætermissis omnibus Aaronis filia dicitur, cuius in se prætulit sanctitatem, quā tanti generis custos glorioßissime transfudit in filium.* Meritò notabatur sacerdotalis generis integra sanctitas transfundi in eum filium, qui pro castitate tutanda occumberet, & qui luxurię mācipia erat acriter insectaturus. Quid

Gen. 34.

D. Amb.

Mar. 7.

Luc. 1.

Chrysol.

magis sacerdotio correspondens, quam lasciuorum persecutio? Dauidi lasciuiæ flammis adusto mittit dominus prophetam, qui
2. Reg. 12 eum corripiat Nathan nomine 2. Reg. 12. *Misit ergo dominus Nathan ad Dauid, &c.* At sese efferenti Dauidi de populi numero alius propheta mittitur nomine Gad, ait enim cap. 24. *Sermo domini factus est ad Gad prophetam Dauid, &c.* Cur pro numerati populi peccato Gad mittitur, qui Dauidem puniat, pro adulterio autem cõmisso non Gad, sed Nathan adducitur, qui regem acri reprehensione percutiat? Inueni D. Ambrosium asserentem lib. de Bened. Patriar. cap. 3. Nathan esse de sacerdotali prosapia, ex quo non miror, quod res castigandi adulterum, non committatur nisi sacerdotum filio. Sacerdotalis enim virtutis est, contra luxuriæ affectas prosilire.

§. XIII.

Dei benignitas nunquam non supplicium minuit.

QVæ in omnem populum peccantem excitata erat Dei ira, vbi zelum Phinees vidit, statim quieuit, nec vltra voluit progredi in supplicio. Dicit namque: *Cessauitq; plaga à filys Israel, & occisi sunt viginti quatuor millia hominum.* Quo circa Procopius, ait: *Vide benignitatem maximam, quæ supplicio paucorum, quod omnes meruerant, est contẽta.* Omnes sese effuderant in lasciuiam, & idololatriam, & omnes meruerant supplicium; at diuina benignitas paucorũ morte contenta est, vt quæ semper nouerit minuere supplicia. Pestilentiam trium dierum
2. Reg. 24 acceptauerat Dauid à domino 2 Reg. 24. in effectu autem: *Immisit dominus pestilentiam in Israel de mane vsque ad tempus constitutum, & mortui sunt ex populo à Dan vsque ad Bersabee septuaginta millia virorum. Cumque extendisset manum suam Angelus domini super Ierusalem, vt disperderet eam, misertus est dominus, &c.* Diu Cyril. Alex. lib 3 de iustificat. in Christo, ait: *Immisit dominus pestilentiam in Israel à mane vsque ad horam prandij, &c.* Vbi Deus vidit pestem sæuire in populum, non sustinuit illam durare tribus diebus, vt minatus fuerat, sed cum primum accessit hora prandij primi diei percutientis Angeli manum cohibuit. Quanta hæc Dei
Cyr. Ale. Theod. benignitas? Ait Theodor. quæst. 37. *Triam dierum mortem Deus minabatur, sex autem horis solum mortem intulit. Si dies autem numerentur cum noctibus, inuenitur pars solum duodecima minarum illata esse populo. Ita Deus benignus, & clemens maioribus quidem vsus est minis, minis autem longe minora infert supplicia.* Semper Dei benignitas eo spectat, vt minuatur supplicium. Quo etiam accedit D. Amb. in Psal. 37. inquiens: *Qui proposuerat mortem triduo exercere in terra, ne vnum quidem diem passus est præterire, sed ad horam prandij libenter indulsit. Quia plus minatur, & minus exigit, qui in remuneratione præmiorum sua promissa custodit, in exactiore pœnarum præscriptam remordet. Cum irascitur in reum, differt, cum miseretur, properat, vt absoluat.* Quid pulchrius potuit dici de Dei benignitate? Non ea est, quæ patiatur iræ calicem effundi totum Psal 74. *Calix in manu domini vini meri plenus misto, & inclinauit ex hoc in hoc, verumtamen fex eius non est exinanita.* Sanè plenus est calix furoris diuini aduersus peccatores, aduersus quos ępisime inclinari incipit, vt se super illos effundat. Verum fex eius non exinanitur, non totum cadit, quod est in calice furoris diuini. Ait D. Amb. supra: *Ad terrendum plenus est calix, ad feriendum non est exinanitus.* Nunquam effundi totus solet, aut euacuari calix iræ, vt miseros in hac vita percutiat.
D. Ambr. Psal. 74 D. Amb

§. XIIII.

Decet præstantes gubernatores, & seueriſsimas leges indicere, & de seueritate legum in supplicijs remittere.

CVnctos principes iusserat Deus suspendi propter idololatriam, & fornicationem cum Madianitis, & cum primum Phinees vnum principem de tribu Simeon lethaliter percussit, statim remittitur diuina ira. *Cessauit*, inquit, *plaga à filys Israel.* Et vbi est seueritas illa edicti diuini promulgati contra cunctos principes? Ad quid necessum fuit tantam seueritatem ostendere in edicto, si tanta erat pietate temperanda executio? Equidem decet hoc præstantes gubernatores, qui condant leges seueriſsimas, quibus frænentur rei, in executione autem suppliciorum agant benignius. Ad hæc monet D. Amb. in Psal. 37. *Imitamini ergo Imperatores exemplum diuinum, vt fitis in statuendis legibus seueriores, in exigendis supplicijs misericordes. Seueritas legum insolentem re-*
D. Amb. *stringat*

tiorat audaciam, misericordia principum reos subirabatur pœna. Hic sanè est præstantissimus gubernationis modus, quando in legibus severitas est, in corde principis benignitas, quæ severitatem temperet in executione iudicij. Hinc quando lex tota iustos homines, & principes prorsus requirat, nihominus Ec-
Eccl. 7. clesiastes cap. 7. monet: *Noli esse iustus multum.* Quod non paruam quæstionem faciebat D. Augustino, qualiter posset stare, iustitia à legibus requisita, cum hoc asserto diuini spiritus? An spiritus diuinus contrarius est legibus flagitantibus iustitiam? Absit; sed temperatillas in executione supplicij. Quippè ait quæst. 15. ex Vet. testam. *Cum iustum lex prædicet, quomodo contra Salomon: Noli, inquit, esse iustus multum? Nimia iustitia incurrit peccatum, temperata facit perfectos. Nō enim sine malitia est, qui multum est iustus, quia peccantibus ad singula si respondeas, non deerit, vbi pecces: denique Dei temperata iustitia est: Peccantibus enim aliquando ignoscit, aliquando irascitur, aliquando reddit, non quantum digni sunt. Lex enim, quia seipsam mollire non potest, à nobis mitiganda est, vt possit prodesse.* Itaque vt ex parte legis stat severitas, ex parte principis benignitas stare debet, quæ emolliat executionem. Quo respiciens Theo-
Cassiodor. doricus rex apud Cassiod. 4. var. 40. aiebat: *Districtius aliqua iubere compellimur amore iustitiæ, dum circa minores fortunas mitiora sunt nostri pectoris instituta.* Sic bonus princeps, & districtionem in edictis ponebat, & mitiora seruabat in pectore, quibus prospiceret infelicioribus. Hic dum Iudæi proponerent coram Iesu mulierem de adulterio cō uictam, vt doceret, an iuxta legis præscriptum lapidarent eam? Respondit dominus
Ioan. 8. Ioan. 8. *Qui sine peccato est vestrum primus in illam lapidem mittat.* Qualis hæc responsio ad principes populi? Quando lex clarissimum disponebat supplicium adulteræ; quid necessum erat, quod legum executores respicerent peccata sua, nisi vt indè misericordiam discerent, qua legum severitatem in executione erga proximos mollirent? Ait
August. D. August. epist 54. *Respondit eis: Qui sine peccato est vestrum primus in illam lapidem mittat. Ita nec legem improbauit, qua huiusmodi ream iussit occidi, & illos terrendo ad misericordiam reuocauit.* Non deflectit à iustitia princeps, qui severitate legum perspecta,
Matth. 2. adhuc in misericordiam inclinat, Matth. 2. *Ioseph cum esset iustus, & nollet eam traducere, &c.* Iustitiæ lex petebat, vt traduceretur adultera; Ioseph autem quam suspicabatur ream, nolebat traducere, & in hoc iustus
August. erat. Ait August. supra: *Cum eam comperisset pregnantem, & ob hoc nil aliud, quam adulteram credidisset, puniri tamen eam noluit, nec approbator flagitij fuit. Nam hæc voluntas etiā iustitiæ deputatur. Ita quippè de illo scriptum est Et cum esset iustus, & nollet eam traducere, &c.* Sic opus iustitiæ est severitatem legis in effectu mollire.

Numer. 25. Phinees filius Eleazari filij Aaron sacerdotis auertit iram meam à filijs Israel: quia zelo meo commotus est contra eos, vt non ipse delerem filios Israel in zelo meo: Idcirco loquere ad eum: Ecce do ei pacem fœderis mei, & erit tam ipsi, quàm semini eius pactum sacerdotij sempiternum, quia zelatus est, pro Deo suo, & expiauit scelus filiorum Israel.

§. XV.

Præstantissimum Dei donum est pax, nulloque pretio non emendum.

PRæclaro sceleratorum vindici donum à Deo datur, quod in pace viuat, ait enim: *Ecce do ei pacem fœderis mei, &c.* Do ei, inquit, solius enim Dei donum pax est, qua ipse nouit honorare, & extollere suos athletas. Ait Philo in cat. Græca: *Cū lustrato exercitu quæreret Moyses, quo honore Phineem prosequeretur, ante venit Deus suo oraculo. In primisque iuuenem magno affecit honore pacis, quod nullus vnquam mortalium affatim præbuit.* Expende illud: *Magno affecit honore pacis*; quippè magnum Dei donum pax est, quod à solo Deo habetur, nulloque pretio non emendum. Solent equidem pacifica Regna grauari tributis, & exactionibus adeò, vt non prius pax rutilet, quam tributorum impensæ. Quo spectabat illud
Philo. *Luc. 1.* D. Luc. cap. 1. de tempore pacifico dominicæ natiuitatis, vbi ait: *Exijt edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis, &c.* Cum primum Romanus orbis in pace fuit, statim auditæ sunt voces exactō-

rum tributa pro capitibus exigentium, ad quæ præſtanda deſcribebantur ſingulæ cognationes. Sed tantus eſt pacis honor, vt vel ingentibus tributorum comparatus penſionibus homines reddat fœliciores. De quo
Pa. Oroſ. eleganter differens Paul. Oroſ. lib. 5. cap 1. ait: *Maiores noſtri bella geſſerunt, bellis fatigati, pacem petentes, tributa obtulerunt. Tributũ pretium pacis eſt Nos tributa dependimus, ne bella patiamur: ac per hoc in portu, ad quem illi tandem proeuadendis malorum tempeſtatibus confugerunt, nos conſiſtimus, & manemus. Igitur noſtra tempora viderimus, vtrum felicia. Certè felicior aillis ducimus, quia quod illi vltimo delegerunt, nos continuè poſsidemus. Inquietudo enim bellorum, qua illi attriti ſunt, nobis ignota eſt. Inotio autem quod illi poſt imperium Cæſaris, natiuitatemque Chriſti tenuiter guſtauerunt, nos naſcimur, & ſeneſcimus: quod illis erat debita penſio ſeruitutis, nobis eſt libera collatio defenſionis.* Quid pulchrius? Quid ſapientius? Quibuſcumque penſionibus, quibuſcumque tributis comparetur pax, ab hominibus debet coli vt Dei donum, quod ſapientiſsimi quique & experti bellorum mala omnibus alijs temporalibus bonis prætulerunt. Et quod bonum eſt, vbi pax non eſt vbi inquieta, & turbida ſunt tempora? Sanè ille ſolus aliquid habet, ille ſolus aliquid fecit, qui ſibi tranquillitatẽ operatus eſt. Aie-
Pſal. 106. bat Pſal. 106. *Qui deſcendunt mare in nauibus facientes operationem in aquis multis. Ipſi viderunt opera Dei, & mirabilia eius in profundo.* Ecce tibi quibus opera Dei, & mirabilia eius pateant, nimirum ijs qui faciunt operationem in aquis multis. Sed qui ſunt ij, qui talem operationem faciunt, cui annexa
D. Iſidor. ſint Dei mirabilia? Ait D Iſidor. Peluſ. lib. 1. epiſt. 183. *Qui hoc mundi mare tranquillum reddiderunt, in aquis multis operationem feciſſe dicti ſunt* Et merito putãtur operationem feciſſe Dei mirabilibus dignam, qui tranquillitatem, & pacem fecerunt in mundo. Vbi enim tranquillum non habes, pacem non habes, nihil te feciſſe puta.

§ XVI.

Falſæ religionis hominum internecione pax regnorum firmatur.

QVi impudentem idololatram Iſraëlitam cum Madianitide concumbentem transfodit, merito donatus eſt pace Ait enim: domitus: *Ecce do ei pacem fœderis mei.* Illis enim principibus, illis regnis pax à Deo mandatur, quæ falſæ religionis homines acriter infectantur, lethaliter feriunt. Maximè fuit controuerſum temporibus D. Auguſtini, an falſarum ſectarum lues ferro erant radendæ? Negauit aliquando Sanctus doctor, ſed poſt animaduertens pacem exſibilari à Republica per eos, qui à fide deficiebant, duabus epiſtolis eruditiſsimis late probauit, vt debebant Imperatores leges ferre deperdendis Hæreticis, ſi vellent in regnis pacẽ videre. Et tandem epiſt. 50. rem conficit ijs aureis verbis: *Sed ſi aliter non meruit pacem domus Dauid, niſi Abſalon filius eius in bello, quòd contra patrem gerebat, fuiſſet extinctus, quamuis magna curà mandauerat ſuis, vt eum vinum, ſaluumque ſeruarent, quid ei reſtitit, niſi perditum flere, & ſui regni pace acquiſita ſuam mœſtitiam conſolari? Sic ergo catholica mater bellantibus aduerſus eam filijs ſuis, ſi aliquorum perditione, cæteros tamultos colligit, dolorem materni pectoris leuat, & ſanat tantorum liberatione populorum. Quorum videas in Chriſti pace lætitias, &c.* Sic ſapientiſsimus pater rem Dauidis cum Abſalon ex 2. Reg. 18. componit cum re catholicorum regnorum. Quippè Dauid deficiente filio, non potuit obtinere pacem, niſi cum Abſalon Ioabi ferro de medio fuit ſublatus. Amabat rex filium, & eius interitum deteſtabatur, imò ducibus imperabat, nequis in illum mitteret manum, ſed potius viuum ſeruarent. Quod minime illi fecerunt, ſed rebellem perimerunt, quo perempto ſtatim pax in domo Dauidis apparuit, & de pace acquiſita leniuit Dauid animum, quem filij acerba mors exaſperauerat. Sic prorſus catholica regna, vbi deficientes à vera religione ſubditos ſunt paſſa, tamdiu durant in bello, in ſeditionibus, quandiu illis parcit, vbi autem horum perditione cæteros cohibent, tunc in pace, & tranquillitate viuent. Nunquam pax, & tranquillitas erunt Reipublicæ, quæ veræ religionis hoſtes minimè puniat. Aiebat Egeſipp. lib 2. cap 11. *Erat immane latrocinium inter Iudæos, ac Syros, tam ſpes nulla ſalutis eſſet, niſi vt inuicem ſe præuenirent. Quæ enim ciuitas, quæ non Iudæos ſimul & Syros permixtos haberet? Dies in ſanguine, noctes in formidine tranſigebantur, nec odys, nec auaritiæ modus vllus. Nam præter ſectarum, & cultus diuerſitatem, quæin malum publicum eruperat, vt è diuerſo ſe perditos vellent, &c.* *Egeſipp.* Ciuitates admittebant ſimul permixtos Iudæos & Syros, inter quos vt erat diuerſitas religionis, & cultus, ſic tumultus frequentes, immania latrocinia, bella interſtina quotidie excitabantur, quæ miseras ciuitates ſanguine opplerent, & ruinis. Merito extol-

litur

litur illud Philippi secundi Hispaniarum regis dictum, nimirum Hispaniarũ regna trigenta sacerdotum beneficio in pace, & tranquillitate consistere, totidem enim tũc erant Quæsitores Fidei, qui Hæreticos homines traderent igni. Nisi enim ij extinguantur, nequit esse in Republica tranquillitas Ex quo sanctissime Magnus Constantinus Imperator epistola data Alexandro & Ario, quæ habetur lib. 1 Concilij Nicæni; post Arij defectionem notatam ait: *Date igitur mihi dies tranquillos, & noctes curæ, ac molestiarum expertes, vt voluptas, quæ tunc ex syncera concordia luce, tunc ex vita quieta capi solet, mihi integra in posterum conseruetur. Quod quidem si minus contingat, necesse est ingemiscere, nec fieri potest, vt vitæ cursum de reliquo tranquille, & sedate transigant. Nam quando Dei populus, eum dico, qui communi mecum erga Deum obsequio fungitur, tam iniqua, perniciosaque contentione abs se mutuo dissidet, quomodo fieri potest, vt ipse animo tranquillo consistam?* Sanctissime maximus Imperator sibi tranquillitatem, & pacem posse esse negat; vbi viuant in populo dissentiones circa fidem. *Aloxad.*

§. XVII.

Nulla ars sic hominem ad dignitates extollit, in illisque firmat, vt obsequium Deo exhibitum.

VIde, vt sacerdotij dignitas in Phinee familia, & stabilitur, & confirmatur, dicit enim dominus: *Erit tam ipsi, quam semini eius pactum sacerdotij sempiternum, quia zelatus est pro Deo suo.* Quis sic firmam dignitatem in homine faceret, nisi diuini obsequij studium? Conueniant hunc, qui multis artibus curant sibi dignitates acquirere, illasque in suis æternare, & fallar, si aliunde id consequantur certius, quam ex obsequio diuino exhibito. D. Augustinus componit duos homines Ethnicum, & fidelem, Apuleium & Dauidem, illum natalibus clarum, magicis potentem artibus, hunc de post fatantes vocatũ, & Deo semper deuotum. Ait enim Psal. 77. *De post fatantes accepit eum.* At vter horum euasit clarior? Rem definit Aug. epist. 5. *Apuleius, qui nobis Afris Afer est notior, non dico ad regnum, sed neque ad aliquam quidem iudiciariam Reipublicæ potestatem, cum omnibus suis magicis artibus potuit peruenire, honesto patriæ suæ loco natus, & liberaliter educatus, magnaque præditus eloquentia. Et videant Da-* D. *Aug.*

nid nostrum sine vllis talibus artibus ex pastore ouium peruenisse ad regiam dignitatem, cuius & peccata, & merita fidelis scriptura non tacuit, vt sciremus, & quibus modis non offenderetur Deus, & quibus modis placaretur offensus Sanè tota magicarum artium efficacia non comparauit homini, vel iudicaturam vnius ciuitatis, & homini natalibus, & eloquentia claro, at obsequia Deo exhibita Dauidi, & paruulo, & pascenti oues imperium compararunt, imò in eius domo illud æternarunt. Nulla equidem ars sic in nobis valet dignitates æternare, vt obsequia, quæ Deo præstamus. Quod in ipsa etiam domo Dauidis clare patuit; opus enim iustitiæ regnum firmabat in Dauide, in Roboamo autem nato in regno iniustitia regnum labefactauit. Post narratam eius stultissimã responsionem, ait textus 3. Reg. 12. *Misit ergo rex Roboam Aduram, qui erat super tributa, & lapidauit eum omnis populus, & mortuus est. Porrò rex Roboam festinus ascendit currum, & fugit in Ierusalem, recessitque Israel à domo Dauid vsque in præsentem diem.* Ecce tibi, quod pascendi oues regnum acquisiuit virtus, in regnis nato eripuit iniquitas. Vt merito dicat D. Amb. lib. 2. officior. cap. 18. *Egregie itaque viros alicui præsidentes muneri commendat iustitia, è contra iniquitas destituit, atque impugnat. Itaque desertus Roboam à populo, ac destitutus, vix duarum tribuum propter Dauid meritum habere potuit societatem. Claret ergo quoniam & æquitas imperia confirmet, & iniustitia dissoluat. Nam quomodo potest malitia regnum possidere, quæ ne vnam quidem priuatam potest regere familiam?* Equidem si desint opera iustitiæ, quãtumuis vniuersæ aliæ artes assistant, nec priuatæ domus regimen tenebis diu. Sola enim iustitiæ opera dignitates, & regna stabiliunt in familijs fidelium. Ieroboamus ille Salomonis seruus prophetæ voce vocatus in regnum est, quod cum teneret 2. Reg 12. conseruandi in suis regni *excogitato consilio fecit duos vitulos aureos, & dixit eis: Nolite vltra ascendere in Ierusalem: Ecce dij tui Israel.* Vide quale consilium, quam astutum assumpsit iste, vt in se regnum conseruaret, tollens occasionem Israelitis abeũdi Ierosolymam; videndique ibi Dauidis domum. Sed quandiù ista nefaria arte cõseruauit regnum? Sanè & ipse, & familia tota perijt. Vt dicat Theodor. quæst. 41. in præsenti: *Sed miser, & ter infelix iste, accepta potestate aggressus est eam habere humanis, & impijs artibus.* Indè infelicitas, & extrema hominis venit miseria, quod humanis, & impijs artibus curauit regnum tenere, quando bonorum diu- 3. *Reg* 12 2. *Reg.* 12 *Theodor.*

turnitas ab operibus iustitiæ venit. Et quæ alia consilia, vel quæ artes non potius perditiones creent? Sidon. Apoll. lib. 8. epist. 11. *Sid. Apol.* post laudatissimam præstantis cuiusdam vitam commendatam sic ait: *Illud sanè non solum culpabile in viro fuit, sed peremptorium: quod mathematicos quondam de vitæ suæ fine cõsuluit: qui constellatione percũctãtis inspecta, pariter annum, mensem, diemque dixerunt, quos climactericos esset habiturus. Et hũc nostri temerariũ futurorum scitatorẽ, & diu frustra exergiversantem tempus, & qualitas prædictæ mortis inneruit. Nam domi pressus, strangulatusque seruorum manibus periit. Atque vtinam hunc finem, dum inconsulte fides vana consultat, non meruisset excipere. Nam quisque præsumpserit interdicta secreta veritatis rimari, vereor huiusmodi à Catholicæ fidei regulis exorbitaturum, & effici dignum, cuius respondeantur aduersa, dum requiruntur illicita.* Hæc dixi, vt videas, quo deducant malæ artes, malaque consilia alumnos suos?

§. XVIII.

Tanta potest esse præcellentis alicuius hominis virtus, quæ ingentis populi scelera obtegat.

MAgnus virtute extitit Phinees, de quo dicit: *Et expiauit scelus filiorum Israel.* Vnus erat ipse, & vnus cum esset, potuit magnitudine virtutis suæ ingentis obnubilare crimina populi. *Philo.* Quo spectans Philo in cat. Græca ait: *Admonet locus, quanta sit apud Deum vnius viri iustitia, pietasque, qui plagas populi auertere potest, & oblitionem inducere eius delicti, cuius expiatio tantum præconium promeruit.* Magnum fuerat populi delictum, quo pene vniuersi expositi erant iræ diuinæ. Sed Phinees virtus sic creuit, sic apud Deum conualuit, vt potuerit totum populi delictum in oblitionem adducere. Sic vnius præstantis hominis virtus valet *Matt. 15.* obtegere totius populi crimina. Matth. 15. *Ecce mulier Chananæa à finibus illis egressa clamauit dicẽs ei: Miserere mei domine, &c.* Sanè Chananæorum generatio pessima erat, ingentibus criminibus obuoluta, propter quæ nationem reprobauerat dominus. Et tamen hæc mulier audet prouolui ad Christi pedes, ab illoque misericordiam contendere, imò audit ex Deo: *O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut vis.* Quid ais domine, mulierem vocas illam, quæ Chananæorum vitijs canis apparebat? Cur non magis illâ Chananæorum reprobationẽ spectas? Tanta fuit mulieris virtus, quæ nationis suæ crimina, & offensiones apud Deum obtegeret. Ait D. Basil Sel orat. 20. *Mulier Chananæa, sed animi probitate genus refutauit, naturam vicit fides Nemo Chananæos accuset, soluit mulier maiores suos ab impietatis crimine.* Vnius præstantis mulieris virtus obnubilare potuit totius nationis crimina. *Basil. Sel.*

Numer. 25. Erat autem nomen viri Israelitæ, qui occisus est cũ Madianitide, Zambri filius Salu, dux dé cognatione, & tribu Simeonis. Porrò mulier Madianitis, quæ pariter interfecta est, vocabatur Cozbi filia Sur, principis nobilissimi Madianitarum. Locutusque est dominus ad Moysem dicens, Hostes vos sentiant Madianitæ, & percutite eos, &c.

§. XIX.

Parentum, antecessorumque virtutes maxime suos posteros protegere solent.

NOn Madianitæ soli, sed præcipue Moabitæ fuerunt, qui Israelitis pararunt scandalum, & nihilominus Deus bellum aduersus Madianitas mandat, non aduersus Moab. Ait enim: *Hostes vos sentiant Madianitæ, & percutite eos, &c.* Cur nõ magis percutiant Moabitas? Sanè Moab præcipue fecerat scandalum illud; ipse vocauerat Balaam veneficum, & ab illo de prostituendis puellis consilium acceperat, & executioni mandauerat, dicitur enim supra: *Et fornicatus est populus cum filiabus Moab.* Quare ergo non magis debellentur, & pereant Moabitæ, vt scandali authores, quam Madianitæ? Erant Moabitæ posteri Loth, cuius intuitu Deus illos deleri non fuit passus, plurimum enim valent maiorum virtutes, vt eorum posteri malis eripiantur. Id quod põderat, & expendit Abbulen. quæst. 14. in præ- *Abbul. q.*
sentu. Statuens Deus omnes primæuos homines

mines diluuio ſubmergere, quia, *Omnis caro corruperat viam ſuam* Gen. 6 nihilominus integram familiam Noemi voluit reſeruare. *Gen 6.* *Gen.7.* *Huic* autem dicebat Gen.7. *Ingredere tu & omnis domus tua in arcam*: Et quamuis Noe iuſtus erat, & perfectus, difficile fuiſſet, quod aliquis de familia eius non æque mereretur ſubmergi, ac alij, qui ſubmergebantur. Cur ergo integra domus Noemi ſic à Deo protegitur, ne inuoluatur cum cæteris, & in culpis, & in pœnis? Duæ tunc erant generationes in mundo ab Adamo deſcendentes, nimirum generatio, quæ ab Adamo per Cain genus ducebat, & generatio, quæ per Sethum ſanctiſsimum deſcendebat. Et licet Sethi filij commixti cum Cainitis æqualia cõmitterent ſcelera, tamen tanti maioris, parentiſque virtute muniti eam protectionẽ habuerunt, qua non funditus perderentur, ſed eorum reſeruaretur ſemen, vt ſeruatum eſt in filijs Noemi. Tantum enim valent virtutes maiorum ad poſteros protegendos Pulchre rem attigit D. Baſil. Sel. orat. 3 fatus: *Baſil. Sel.* *Sethi filij generis ſanguine purgabantur: Caini vero poſteris, nequiuæ purgandi diluuium apparabatur.* Fateor Sethi filios peccaſſe, dum ad Caini filias cucurrerunt, & diluuium ex Deo ſolicitaſſe, verum ne funditus perirent ij, ſed reſeruarentur in familia Noe, quando nullus Caini generis non peribat, habuerunt ex virtute ſanctiſsimi parentis Sethi, cuius generis ſanguine purgabantur, protegebantur, ne diluuio abſorberentur. Vt videas, quam felix ille ſit, qui pro ſe habet virtutes parentum. Hinc Salomoni Idololatræ prædicitur regnum eripiendum, ſed addit dominus, 3.Reg. 11. *De manu filij tui ſcindam illud.* *3.Reg.11* Et ſic factum accidit, vt Roboamo Salomonis filio decem tribus regni eriperentur. Sed Salomon longe nequior fuit, & longe nequiora fecit coram Deo, quam filius eius. Ille enim per mulierũ delicias apoſtatauit à Deo, coluit illarum Deos, adoleuit in montibus Idolis incenſum. Cur magis huic regnum non eripitur, quam filio eius, qui talia ſcelera non fecit? Ait Theodor. quæſt. 35. in *Theodor.* præſenti: *In diebus tuis, inquit, non faciam hæc propter Dauid ſeruum meum è manibus filij tui accipiam illud. Nam in quidem habes patrem in auxilium; ille autem fuit priuatus paterno auxilio.* Non miror, quod in erroribus ſuis pereant, quibus paternarum virtutum auxilium defecit, illi autem quibus maiores fauent, propter illorum virtutes protectionem recipiunt ex Deo. Audio 4.Reg 23. Ioſiam *4.Reg.23* ſanctiſsimum regem occiſum à Rechao; *Abijt Ioſias rex in occurſum eius, & occiſus eſt in Mageddo*, ſed & Aſa, qui clariſsimum regnandi initium habuit, obſcurum finem accepit. Vnde ij reges alioquin præſtantiſſimi in calamitates deuenerunt, niſi quia illis non fauebant virtutes paternæ? Ex quo D. Amb. orat. de Obitu Theodoſij, huius imperatoris filios extollens ait: *Quis ergo dubitabit filijs Theodoſij maximum præſidium fore apud Deum? Sed Ioſia, & Aſa parentes Abias, & Amos ambo infideles. Theodoſius vero plenus timoris Dei, plenus miſericordiæ, ſperamus, quod liberis ſuis apud Chriſtum præſul aſſiſtat, & dominus propitius ſit rebus humanis.* *D. Amb.* Sic de paternis virtutibus non parua Dei protectio filijs adnaſcitur. Huc trahe dicta tom.4 in Euang. lib. 16. cap. 11. §. 1.

§. XX.

Puritas Mariæ, & exemptio à peccato originali adſtruitur.

SVb eodem reatu erant Moabitæ, & Madianitæ, vt §. præcedenti vidimus, nihilominus de ſolis Madianitis dicit dominus: *Hoſtes vos ſentiant Madianitæ, percutite eos.* Et cur ſub hac lege non comprehenduntur Moabitæ? De illorum ſemine venturus erat Chriſtis, iuxta illud Iſaiæ cap. 16. *Emitte agnum domine dominatorem terræ de petra deſerti, &c.* *Iſaiæ. 16.* Vbi communiter doctores in petra deſerti intelligunt Ruth Moabitem, quæ fuit auia Dauidis, à quo Chriſtus. De quorum ergo ſemine Chriſtus dominus erat naſciturus non miror, quod ij non comprehendantur in communi ruina. Id quod tradebat Abbul. q. 14. in reſolutione quæſtionis. Ne videatur incredibile, quod Maria Virgo, vt quæ immediatius ſeruiuit ſanguine ſuo conceptioni Chriſti, non cõprehendatur communi peccati originalis ruina. Qui non permiſit Moabitas ſubeſſe diuinæ iræ, quia de illorum ſemine erat naſciturus, permitteret matrem ſuam, cuius intrauit viſcera, eſſe vel ad momentum filiam iræ? Abſit hoc à tanto domino, non id permitteret & filius, & frater, & ſponſus Mariæ, ne videretur vel à longe nocere carni ſuæ. Aiebat ille Cant. 4 *Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa*: matrem ſuam dilectam ſororem vocat, & ſponſam, ne parcat vlli dilectionis titulo, in amanda illà. Sed cur ſponſa dicitur? Vt ſic omnigena ſanctitas, & perfectio oſtẽdatur fuiſſe in Maria ab ipſo cõceptionis puncto, mater enim extitit à decimo quinto ætatis anno, ſponſa autem ſemper fuit, vel in inſtanti primo, ne poſſet eſſe ſub infectione originis. Aiebat D. *Cant.4.*

Greg.

Greg.Na. Greg. Nazian. orat. 11. de Sancta Gorgonia ſorore ſua: *Cum vnũ hoc ad omnia accedere cuperet, vt maritus quoq; perficeretur, & ſic toto corpore conſecraretur ipſa, ac non dimidia tantum ex parte initiata diſcederet, ipſiuſque aliquid imperfectum relinqueret, hoc quoque precibus impetrauit.* Itaque ſancta fœmina marito in infidelitate iacente, ſic afficiebatur, quaſi ipſa non tota, ſed dimidiata initiata eſſet fidei, & ad Deũ properaret, qua propter vehementer orabat, vt Deus maritum traheret ad fidem, vt ſic integro corpore, ipſa ſe Deo ſiſteret, quod & impetrauit. Et credam Mariam relictam in peccato à ſponſo ſuo diuino? An non magis horreret Ieſus relicta in peccato ſponſa, non integro corpore, ſed dimidia ex parte videri ſanctiſsimus? Abſit, quod Ieſus aliquid ſui imperfectum relinqueret, permittens ſponſam, & coniugem amantiſsimam iacere in originali culpa.

CAPVT XXXI.

Ioſue deſignatur Moyſis ſucceſſor.

Textus Litera

INSTABANT Expectati dies, quibus feraciſsimam Chananęorum regionem Iſraelitę tranſmiſſo Iordane calcarent. Et Moyſes mirę deſiderio affectus videndi lacteos illos fluctus, quos toties populis propinarat; enixe contendit ex Deo, vt ſibi liceat pauliſper animum in Chananæorum campis amænare. Reſpuit Deus orantem, quin illi oſtendit iam iam mortem eſſe in ianuis, quam ſibi ante poſſeſsionem promiſſæ terræ, apud cõtradictionis aquas fecerat feſtinare. Denuntiatione mortuis non elanguit validiſsimus Moyſis animus, ſed ſtatim filios, & cognatos, & amicos habens pro throni ſucceſſore Dei conſulit placitum. Erat illi fidiſsimus latero Ioſue, tunc temporis nonaginta tribus annis natus, vnus de Ioſeph poſteris, Ioſeph, inquam, qui de vniuerſis Iſraelitis benemeritus in Ægypto conceſſerat fatis. Hic igitur tantus vir & propria virtute, & officijs patris deſignatus à Deo, præſente Sacerdote ſummo Eleazaro, & vniuerſa multitudine per Moyſem rite in principem populi cooptatur. Sic ſanctum eſt, maiorum officia in promouendis mentis filijs ſpectare.

PARS VNICA MORALIS circa textus literam.

IOſue in præſenti Letti tranſcurritur calamo, vt qui integra expectet commentaria, præſentia enim Moyſis virtutibus dantur.

Deuth.3. Precatus ſum tempore illo dicens, Domine Deus, tu cæpiſti oſtendere ſeruo tũo magnitudinem tuam, manũque fortiſsimam:: Tranſibo igitur, & videbo terram hanc optimam trans Iordanem, & montem egregium, & Libanum. Iratuſque eſt dominus mihi propter vos, nec exaudiuit me, ſed dixit mihi, ſufficit, &c.

§. I.

Humilis, & verecundus exterior habitus orandi præbet orationi efficaciam.

OStendens Moyſes qualiter pro ingreſſu terræ promiſsionis orauerit in præſenti ait: *Precatus ſum tempore illo dicẽs: Domine Deus, tu capiſti oſtendere ſeruo tuo magnidinem tuam, &c.* Nihil exprimit de externo corporis habitu, quo orauit; at Exod. 16. vbi depingitur orans Moyſes, nil prius dicitur, quàm: *Cecidit pronus in faciem, &c.* & ſic ſępe alias cadens in faciem orabat. Cur ergo, cum toties oraturus in faciem prius cadebat, quaſi præverecundia non audens oculos leuare, modo non dicitur cecidiſſe in faciem precatus? Modo oſtendebatur ineffica x eius oratio; in alijs autem efficaciſsima erat, & ideò commendabatur à verecundo externi habitus geſtu, qui non minimam tribuit orationi efficaciam. Id quod teſtabatur Macedonius iudex Cæſarius in epiſt. quam dedit D. Auguſtino; & eſt inter Auguſt. epiſtolas 51. Quippè ait: *Miro modo afficior ſapientia tua, & in illis, quæ edidiſti, & in ijs, quæ interueniens pro ſolicitis mittere non grauaris.* D. Aug.

Nam

Nam & illa tantum habent acuminis, scientiæ, sanctitatis, vt nihil supra sit. Et hæc tantum verecundiæ, vt nisi faciam, quæ mandas, culpam penes me remanere, non in negotio esse d iudicem. Non enim instas, vt quacumque solicitus voueris, extorqueas, sed quod tibi à iudice petibile visum fuerit, admones subseruiente verecundia. quæ maxima difficilium inter bonos efficacia est. Orabat iudicem Augustinus, & ea verecundiæ specie orabat, cui nisi annueret iudex ingenue fateatur se esse in culpa; & sapienter addit illud de oratione verecunda: *Quæ maxima difficilium inter bonos efficacia est.* Cui enim bono non vim inferat demissus & verecundus orantis habitus? Cum huc peruenio non possum negare orantis publicani exemplum; quo dominus persuadebat orationis habitum efficacis. Ait Luc. cap.
Luc. 18. 18. *Publicanus à longe stans nolebat nec oculos ad cœlum leuare, sed percutiebat pectus suum dicens, Domine propitius esto mihi peccatori.* Ecce tibi habitus efficacissime orantis, non audebat oculos leuare, sed percutiebat pe-
D. Zeno. ctus suum, vbi D. Zeno ser. 5. ait: *Pectus crebro percutiens, quodammodo cor suum manu verecunde castigat.* Percussio pectoris ostensio erat verecundiæ postulantis, ex qua non miror, quod optata efficaciter consequatur.
D. Amb. Ait enim D. Amb. lib. 1. de Abel cap. 9. *Publicanus autem prædicatus est, quia à longe stans nolebat oculos leuare in cœlum, sed percutiebat pectus, & ideò diuina eum prætulit sententia.* Imò expressius lib. 1. Officior. ca. 18. ait: *In ipsa quoque oratione nostra multum verecundia placet, multum conciliat gratiæ apud Deum nostrum. Nonne hæc prætulit publicanum, qui nec oculos audebat ad cœlum leuare? Ideò iustificatur magis domini iudicio.* Nec miror, quod in Dei iudicio orator verecundus gratiam extorqueat, efficacissima enim
Daniel. 13 est verecundia, vt trahat Deum Daniel. 13. nefarij iudices adduci sibi Susannam fecerunt, vt perderent eam. *Et venit*, inquit, *cum parentibus, & filys, & vniuersis cognatis suis. Porrò Susanna erat delicata nimis, & pulchra specie. At iniqui illi insserunt, vt discooperiretur, (erat enim cooperta) vt vel sic satiarentur decore eius. Flebant autem sui & omnes, qui nouerant eam. Consurgentes autem duo presbyteri in medio populi posuerunt manus suas super caput eius. Quæ flens suspexit ad cœlum, &c.* Ecce tibi vocatur Susanna à pessimis iudicibus, venit illa inter cognatos, & filios, cooperit se velamento, sistitur iudicio, velamento nudatur, patitur impias manus iudicum super caput, & interea nec verbum facit, nec vocem emittit, quæ nefarios perterrefaciat, nec fulmen petit à Deo, sed tantum flens suspicit ad cœlum. Cur non magis clamas? Cur rem detestabilem non publicas? Cur non fundis preces ad Deum veritatis testes? Sanè non inefficaces fundit preces, quæ verecundiæ consulens eligit tacere. Pulchre
D. Amb. enim ait D. Amb. lib. 1. officior. 18. *Tacebat in periculis Susanna; & grauius verecundiæ damnum esse putabat, nec arbitrabatur periculo pudoris tuendam salutem. Deo soli loquebatur; cui poterat casta verecundia eloqui.* Equidem dum rem ad Deum refert, efficacissimū elegit medium, nimirum verecundiæ vitam posthabere. Verecundam se ostendit Deo, qui nouit verecundiæ linguis persuaderi.

Numer. 27. Dixit quoque dominus ad Moysem: Ascende in montem istum Abarim, & contemplare inde terram, quam daturus sum filijs Israel. Cumque videris eam, ibis ad populum tuum sicut iuit frater tuus Aaron, quia offendistis me in deserto Sin, in contradictione multitudinis, &c.

§. II.

Non paruum Deus beneficium confert homini, cui causas ostendit suorum iudiciorum.

COmponē denuntiationem mortis Moysis cum denuntiatione mortis Aaron; vterque iubetur ire in montem. Moysi enim dicitur: *Ascende in montem Abarim*; de Aaron dicebat supra cap. 20. *Duces eum in montem Hor.* Sed & de eodem dicit: *Morietur ibi.* De Moyse autem: *ibis ad populum tuum, sicut iuit frater tuus Aaron.* Insuper & causam mortis addit aiens: *Quia offendistis me in deserto Sin.* At dum de Aaronis morte loquitur, solum dicit: *Morietur ibi*, nullam causam ostendit ei tantæ sententiæ; Moysi autem & mortem, & causam eius annuntiat. Cur ergo potius Moysi, quam Aaroni mortis causam explicat? Inde sanè Procopius, *Procop.* Moysem magis commendat, vt qui in eo potior existat, quod Deus illi & iudicium mortis ostenderit; & causam simul iudicij reddiderit. *Potior Aarone Moyses; ac proinde*

terram

terrã videt, & cauſam, propter quam indignus habitus, vt ingrederetur, comperit. Sicut Paulus quoque cauſam dicit cur gratiam non in remedium ſtimuli ſit adeptus. Et quidem quod abſolutiſsimus dominus ſic familiariter agat cum ſeruo ſuo, vt illi ſuorum iudiciorum ſiue in bonum, ſiue in malum, cauſas oſtendat, magnum eſt beneficium, & quod ſolum conferatur potioribus viris. Sic Moyſi mortem denuntiat, & cauſam reuelat, nimirum purgationem alicuius delicti, ſic Paulo ſtimulum carnis permittit, quo colaphiceturs & cauſam ſimul aperit, vt perficiatur eius virtus. Quis enim pro magno beneficio non habeat, quod diuini iudicij in ſe exercendi cauſæ ſibi à Deo explicẽtur? Hinc poſt dolorum, tormentorumque tempeſtates, poſt amicorum aculeata verba dominus Iob 40. Iobo apparens cap. 40 illi ſuarum ærumnarum cauſas dicit. Aiunt enim Septuag. *Putas autem me aliter tibi reſpondiſſe, quam vt appareas iuſtus?* Ecce tota cauſa laborum Iob explicatur fuiſſe, vt appareret iuſtus. Quid tunc? In hoc ſolo quod cauſa luctæ ei reueletur, non paruum putant plurimi eſſe præmium ipſius luctæ. Nazian. Ait Nazianzen. orat 21. in laudem Athanaſij: *In fine certaminis illuſtri praconio athletam ſuum victorem pronuntiat, atque afflictionis arcanum apperuit: Num hæc cenſes, inquit, me aliam ob cauſam in te decreuiſſe, quam vt iuſtitia tua illuceſcat? Hæc vulnerum medicina, hæc certaminis corona, hoc patientiæ præmium.* Et quidem quod tantæ tempeſtatis arcana cauſa oſtendatur Iobo non paruum præmium fuit patientiæ illius. Hæc enim vna cauſa reuelata vniuerſos malorum dolores ſopiuit. Chryſoſt. Vt dicat D. Chryſoſt. hom. 5. in Iob: *Cum dignatus eſt amator hominum Deus dicere ei certaminis huiuſmodi cauſas quod vti iuſtus appareas, contrate hæc permiſſa ſunt ſic reſpiranit, quaſi ex illis malis nihil triſte ſenſiſſet.* Lenit enim mirum in modum mala omnia Dei benignitas, qua ſic ſe deijcit erga ſuos, vt illis iudiciorum ſuorum cauſas communicet.

§. III.

Maximè implet hominem, quod videat oculis laborum ſuorum fructus.

PEtenti Moyſi ingreſſum in terram promiſsionis iam vicinam concedit dominus, non vt ingrediatur, ſed vt claro intuitu cernat illam. Ait enim: *Aſcende in montem iſtum Abarim & contemplare inde terrã, quam daturus ſum filijs Iſrael.* Fecit enim Deus ſupernaturali ſua virtute, teſte Abbulenſi ſis in præſenti, vt poſitus Moyſes in cacumine montis illius, clare, & diſtincte cerneret terram promiſſam, fertilitatemque & amœnitatem illius. Et quantum fuit hoc ad Moyſem, quod ſolum videat terram illam? Equidem maximum illi ex temporalibus bonum fuit, vt eſt maximum bonũ, & quod maximè homines implet, quod videant oculis laborum ſuorum fructus. Multum diuque laborauerat Moyſes pro acquirenda terra illa ſuis Iſraelitis, quam vt vidit iam in vicinio, ſimul vidit completionem laborum ſuorum, ex quo ſic gauiſus, quaſi illam iam percepiſſet Exod. 24. *Aſcenderunt Moyſes,* Exod. 24. *& Aaron, Nadab, & Abiu, & ſeptuaginta de ſenioribus Iſrael, & viderunt Deum Iſrael. Sub pedibus eius quaſi opus lapidis Sapphirini, & quaſi cœlum, cum ſerenum eſt Viderunt que Deum, & comederunt, & biberunt, &c.* Itaque vocati ad montis cacumen ſeniores iſti, aſcenderunt alacriter, ibique hoſtijs cæſis ſacra peregerunt, & ſtatim ſeſe illis oſtendit thronus diuinus, ſuper quem Deus apparuit. Viderunt illi, & thronum & Deum, *& comederunt, & biberunt.* Quis non putet abſurdum, quod inter videndum Deum in throno ſuo meminerint potus, & cibi? An qui tanto ſpectaculo fruebantur, potuerunt vacare conuiuijs? Non dicũtur comedere, eo quod realiter comederint, ſed videntes ſuorum ſacrificiorum fructum in oſtẽtatione illa throni diuini, ſic impleti ſunt, quaſi comediſſent, & bibiſſent. Ait Chaldæus ibi: *Et gauiſi ſunt* Chald. *in ſacrificijs, quæ acceptæ fuerunt, quaſi comediſſent, & bibiſſent.* Sic implentur homines ex eo quod videant ſuorum laborum fructus. Quo ſpectans Ierem cap. 23. ait: *Factus ſum* Ierem. 23 *quaſi vir ebrius, & quaſi homo madidus à vino à facie domini, & à facie verborum ſanctorum eius.* Videbat equidem propheta verba Dei à ſe in malos, & impios prolata executioni mandari, qua impij puniebantur, & bonorum impedimenta tollebantur, qui vt erat prophetiæ ſuæ, laboris ſui fructus; ſic implebat hominem eius viſio, quaſi multum vini bibiſſet Vel ſi mauis Septuag. Septuag. legunt: *Factus ſum quaſi homo captus a vino à facie domini, & à facie gloriæ decoris eius.* Vt ipſe multis laboribus gloriam Dei quærebat, videns hanc Dei gloriam in mundo coaleſcere, & ſuis laboribus excitari, ſic inde afficiebatur, quaſi in cellaria cœleſtia introductus eſſet. Sic implentur homines de viſo fructu laborum ſuorum. Quod etiam intemporarijs hominibus apparet. De quibus lo-

Eccliſ. 5. cutus Eccleſiaſtes cap. 5. ait: *Vbi multa ſunt opes, multi, & comedunt eas. Et quid prodeſt poſſeſſori, niſi quod cernit diuitias oculis ſuis?* Olymp. Quæ ita legi ntur ab Olympiodoro: *Multitudine bonorum multiplicati ſunt, qui comedũt ea. Et quæ virtus ac fortitudo poſſidenti bona? Principatus eſt illi, vt videat oculis ſuis* Hinc ſe principem reputat, regalibuſq, menſis aſſidentem ſi tantum videat fructus bonorum Olymp. ſibi augeri. Ait enim Olympiod. ibi: *Qui ſic impudenter auari ſunt, hoc ſibi tanquam bonum ſummum proponunt, vt inter pocula patrimonia verſentur, vt ſpectaculo fruantur quas congeſſere, pecuniarum. In multitudine ergo bonorũ, hoc eſt, in affluentia pecuniarum quæ illis aſſiduè multiplicantur, geſtiunt non ſecus, ac ſi bonis illis, pecuniiſq; veſcantur.* Non egent alio, quam quod ſpectaculo bonorum authorum fruantur; ſi ab induſtria, & labore ſuo videãt parturiri pecunias, ſic hac viſione geſtiunt, quaſi regalibus eſcis impleti ſint Ne mireris, quod & bonos impleant laborum ſuorum viſi fructus.

Numer.27. Cui reſpondit Moyſes. Prouideat dominus Deus ſpirituum omnis carnis, hominem, qui ſit ſuper multitudinem hanc, & poſsit exire, & intrare ante eos, & deducere eos, vel introducere: ne ſit populus domini ſicut oues abſque paſtore.

§. IIII.

Suſpectus eſt de carnali affectu, qui multus eſt in promouendis cognatis, & amicis.

QVærens throni ſucceſſorem Moyſes ex Deo, illum peculiari compellat & nouo vocabulo, nimirum Deum ſpirituum omnis carnis. Ait enim: *Prouideat dominus Deus ſpirituum omnis carnis, hominẽ, qui ſit ſuper multitudinẽ hãc, &c.* Nũquã aliàs Moyſes Deũ ſic appellauit, appellabat enim Deũ patris mei Abrahã, vel fortiſsimũ Deũ, vel aliter, nunc autem dimittens illa omnia nomina, nouum quoddam affingit vocans dominum Deum ſpirituum omnis carnis. Cur modo Deum inuocat ſub hoc inuſitato nomine, vt dicatur Dominus Deus ſpirituum? Agens de throni ſucceſſore, nec memorans amicum vllum, aut cognatum, merito compellat Deum ſpirituum, vt teſtetur quam liber procedat ab omni affectu carnali Ille enim ſolus gloriari poteſt ſe ſub domino Deo ſpirituum agere, liber ab omni affectu carnali qui amicis, cognatiſque promouendis operam non nabit. Pulchre huc aſpiciebat Philo in præſenti fatus: *Erat Moyſi amicus, & familiaris pene à puero Ieſus nomine, non vulgaribus conciliatus artibus, ſed amore integro cæleſtique, ex quo omnes virtutes proueniunt. Is etiam conuictor, contubernalis prophetæ fuit. Idem adminiſtrationis Reſpublicæ particeps, & tantum non principis vicarius Attamen quamuis ſciret hunc eſſe diu ſpectatæ probitatis hominem, dictis fatiſque honeſtatem eius expertus, nec ſic quidem auſus eſt ei principatum committere Itaque nec ſibiipſi credens ſupplex innocauit Deum, qui ſolus inuiſibilem animam introſpicit: Sublatiſque ad cælum puris, & virgineæ, vt ita loquar, caſtitatis manibus ſic precatus eſt &c.* Philo. Quid ſapiẽtius? Expende illa: *Sublatis ad cælum puris, & virgineæ caſtitatis manibus*, tunc cum in munere dando, non memorat amicum, & amicum fideliſsimum, ſum næ, & expertæ præſtantiæ hominem, dicitur puras, & virgineæ caſtitatis manus in cœlum ſuſtuliſſe. Solus enim ille debet cenſeri purus, & virgineæ caſtitatis homo, qui in muneribus diſtribuẽdis ſcit obliuiſci amicos. In quo enim non carnali, ſed ſpirituali, & puro dominatur amor, non præualet cæteris affectus amicorum. Ioan. cap. 13 audet, & dicit *Erat ergo recumbens vnus ex diſcipulis eius in ſinu Ieſu quem diligebat Ieſus.* Ioan. 13. Amabatur enim Ioannes à Ieſu, multaque dilectionis teneritudine in ſinum recumbens excipiebatur. Et hic tam amatus, tam tenere dilectus præ cæteris, quid apud Ieſum præ cæteris habebat? Ait D. Chryſoſt. hom. 32 in Ioann. *Quin eximie Ioannes à Chriſto diligeretur, ambigit nemo, non tamen neque loquendo, neque rogando præcipuam quandam apud Ieſum authoritatem habuiſſe apparet, vt ſæpe numero Petrus, vt Philippus, vt Iudas, vt Thomas, niſi ſemel tantum cum obſequi condiſcipulo voluit, nam cum ipſorum princeps ei innuit, tunc Ieſum, quis illum eſſet traditurus, rogauit* Chryſoſto. Sic valent amici apud eum, in quo carnalis amor eſſe non poteſt; vt vel eximie dilecti nullam præcipuam authoritatem aut loquendo, aut rogando præ cæteris habeant, nec dominationem. Vt tu colligas, qualis

ſit illorum affectus, qui ſic ſubijciuntur amicis, vt nil ſciant velle, nec cogitare, quod non faciat ad prælationem eorum.

§. V.

Cauendus eſt omnis carnalis reſpectus in deſignandis ijs, qui regant homines præſtantes virtutibus.

MErito ad ſucceſſoris electionem vocat Moyſes Deum, vt author eſt ſpirituum, ait enim: *Prouideat dominus Deus ſpirituum omnis carnis hominem, &c.* In eo enim qui eligit rectorem hominũ virtute inſignitũ, nullus debet apparere carnalis reſpectus, quaſi ſolus in eo, & ab eo poſſit apparere ſpiritus. Hinc interrogatus Moyſes cur ipſe non eligat ſucceſſorem, ſed rem ad Deũ ſpirituum authorem remittat. Reſpondet apud Philonem: *Abſurdum fuerit arbitratu meo ſucceſſorem eligere, ne hominum quidẽ expectatis ſuffragijs: præſertim cum agatur de regimine gentis non vulgaris, profeſſæ rem maximam, cultum eius, qui eſt pater conditorq; rerũ omnium.* Merito, & ſe, & quemcumque aliũ hominem excludit in eligendo eo, qui regat gentem non vulgarem, ſed deditam cultui, & religioni omnipotẽtis Dei. Qui enim hũc eligat, omni debet purus eſſe affectu carnali, quaſi totus ſpiritus factus. Similiter Apoſtoli poſt Chriſti Aſcenſionem, ante aduentum Spiritus Sancti Actor. 1. vbi agunt de eligendo Iudæ ſucceſſore in Apoſtolatu: *Statuerũt duos. Ioſeph, qui vocatur Barſabas, qui cognominatus eſt Iuſtus: & Mathiam. Et orantes dixerunt, tu domine, qui corda noſti omnium, oſtẽde quem elegeris ex iis duobus vnum, accipere locũ miniſterij huius, & apoſtolatus, de quo præuaricatus eſt Iudas, vt abiret in locum ſuum. Et dederunt ſortes eis, &c.* Poſſent equidem Apoſtoli eligere illum, at maluerunt rem vni Deo committere? At cũ poſtea ipſi per impoſitionẽ manuum multos alios epiſcopos, & presbyteros deſignarent, cur modo cauẽt deſignare ſucceſſorem in Iudæ Apoſtolatu? Modo nondum venerat Spiritus Sanctus ſuper illos, nõdum erant omnino transformati in ſpiritum, ideò merito cauent eligere hominem, qui recturus ſit gentes ſanctiſſimas, quales inueniebantur in Eccleſia primitiua. Ait D Chryſoſt hom. 3 ibi: *Quoniã non erat ſpiritus, ſortibus rem peragunt.: Nondum iudicarunt ſeſe eſſe idoneos, vt ipſi ex ſe facerent electionem.* Res mira! Apoſtoli illi Chriſti commenſales, qui per Chriſti inſufflationẽ, ſpiritum ante aſcenſionem eius acceperant, quia nondum venerat ſanctus Spiritus, quo penitus quaſi ſpiritus fierent, non ſe putant idoneos, vt eligant hominẽ, qui dicatas Deo gentes regat. Et eſt homo, qui plenus carnalium affectuum, qui nihil reſpiciens miſi carnem, & ſanguinem Prælatos, & ſacerdotes eligat ad regimen Eccleſiæ? Sanè talium electio nõ vllo carnali reſpectu, ſed magno ſpiritu hauſto ex Deo facienda eſt. Hinc deipto Ieſu Dei filio ait Luc. cap 6. *Factum eſt autem illis diebus, exijt in montem orare, & erat pernoctãs in oratione Dei. Et cum dies factus eſſet, vocauit diſcipulos ſuos, & elegit duodecim ex illis, quos & apoſtolos nominauit.* Sanè ipſe Dei filius non prius ad electionem venit Apoſtolorum, quam ad montem aſcendat, ibique pernoctet in oratione Dei, quaſi ſpiritũ trahens è cœlis. Non equidem ipſe hoc egebat, ſed docebat ex tunc, à quibus, & quali tempore eligi electiones ſpiritualium munerũ faciendæ. Ait enim Theophyl. ibi: *Poſt orationẽ autem elegit diſcipulos, vt doceat etiã nos, quando quempiam in ſpirituale miniſterium ſumus ordinaturi, cum precibus hoc faciamus, vt doctis à Deo, & ab illo petẽtibus reuelet, quis idoneus ſit.* Quidquid hominis eſt, quidquid carnis eſt ſe poni debet, & de ſolo Dei ſpiritu per orationem hauſto procedere debent, qui perſonas eligunt, quæ dicatas Deo mentes viuliter regant.

Philon. *Actor. 1.* *Chryſoſt.* *Luc. 6.* *Theop.*

Num. 27. Dixitq; dominus ad eũ: Tolle Ioſue filium Nun, virũ in quo eſt ſpiritus Dei, & pone manum tuam ſuper eum. Qui ſtabit coram Eleazaro ſacerdote, & omni multitudine, & dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, vt audiat eum omnis Synagoga filiorum Iſrael:: Fecit Moyſes vt præceperat dominus, &c.

§. VI.

Manus diuina largiſſima ſuper omnes creaturas ad beneficia præſtanda.

EXpende, quod dicitur Moyſi nimirum: *Dabis ei præcepta, & partem gloriæ tuæ*: & ſimiliter expende, quid petierit Eliſæus ex ſuo anteceſſore Elia abeunte 4 Reg. 1. vide-

1. videlicet: *Fiat in me duplex ſpiritus iſte tuus.* Eliſæus non eſt contentus, ſi acciperet totum ſpiritum Eliæ, ſed inſuper duplicatum petit, & Ioſue pars ſolum gloriæ Moyſis præcipitur dari. Et cur Ioſue pars ſola mandatur, & Eliſæo duplicatus ſpiritus ſperatur? Differẽtia veniebat ex manu dantis, dicitur enim Moyſi: *Dabis partẽ gloriæ tuæ*, hoc eſt, tu ipſe, manu tua propria dabis, ne miremur, quod de manu hominis, de manu creaturæ nil plenum haberetur. Quod cauens Eliſæus in petitione ſua nil prius cauit quam Eliæ manũ, non enim dicit: Da mihi, vel tac mihi, ſed fiat in me, vt fugiens creaturæ manum de Deo poſsit nõ ſolum integra, ſed & duplicata bona ſperare. Et quando Dei manus nõ eſt largiſsima in donis præſtandis? Ioan. 2. dũ nuptiali conuiuio accumbit Ieſus, detecit vinũ. *Ioan. 2.* *Erant autem ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ ſecundum purificationem Iudæorum, capientes ſingulæ metretas binas, aut ternas. Dicit eis Ieſus: Implete hydrias aqua, &c.* Sanè & vaſa vini vacuata erant, quæ minora erant, cur dominus vinum daturus non magis iubet impleri aquis minora illa vaſa, quæ pro vino excipiẽdo aderant? Cur minoribus ijs dimiſsis hydrias illas ſex ingentes impleri mandat? Vt Deus ipſe erat, qui dabat ſic id oſtẽdi voluit in ſuperabundantia. Aiebat Sedul. lib. 3. Paſchali cap. 1.

Menſaſq́ per omnes
Dulcia non nato rubuerunt pocula vino
Impleuit ſex ergo lacus hoc nectare Chriſtus
Quippè ferax qui vitis erat, virtute colona
Omnia fructificans.

Expende illam feracisſimæ abundantiæ causam, videlicet: *Quippè ferax, qui vitis erat:* vbi enim vitis erat Chriſtus non poterat, nõ largiſsimos præbere fructus? Quid eſt ad Dei manus, quod vas porrigat, niſi & lacus, & cellaria impleat, quibus ditetur mũdus? Quo ſpectans ſponſa ait Cant. 1. *Introduxit me rex in cellam vinariam.* *Cant. 1.* Non enim eſt Deus, qui de hominum more poculum vini propinet, ſed integram cellam, apothecam integrã communicat. Nouit parua dare manus diuina, Dauid Pſal. 1. aiebat de iuſto homine: *Pſal. 1.* *Et erit tanquam lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuũ dabit in tempore ſuo.* Hoc præſtantiſsimum habet homo iuſtus, quod tempore ſuo det fructus. At Ezech. cap. 47. aiebat. *Et ſuper torrentem orietur in ripis eius ex vtraq́ parte lignum pomiferum, non defluet folium ex eo, & nõ deficiet fructus eius, per ſingulos menſes afferet primitiua, quia aqua eius de ſanctuario egredientur.* *Ezech. 47* Vide quam differant lignum, & lignum, lignum Dauidis, & lignum Ezechielis. Vtrumque dat fructum, ſed Dauidis lignum dat fructum tempore ſuo, non per totum annum, ſed eſt pars anni, quæ ferat eius fructũ, & eſt pars ſine vllo fructu, & maior eſt pars ſine fructu, quam cum fructu. At lignũ Ezechielis per ſingulos menſes affert primitiua, per integrum annũ eſt cum fructu, neſcitque in aliquo tẽpore non præſtare fructus abundantiſsimos. Et vndè tam ferax fructuum iſtud lignum eſt? Ait ipſe vates, *quia aqua eius de ſanctuario egrediẽtur*, vbi de ſanctuario, in quo principaliter adeſt diuinitas vnita, non multum eſt, quod per integrum annum ſuos communicet fructus. Neſcit enim diuinitas dona partita, vt alibi diximus.

§. VII.

In ſolis bonis ſpiritualibus æſtimanda copia.

MIrabar, quod ſola pars gloriæ Moyſis detur Ioſue, dum ait: *Et dabis ei partẽ gloriæ tuæ*: quando Eliſæus nec tota gloria Eliæ fuit contentus. Sed poſtulabat duplo maiorem 4. Reg. 5. *Fiat in me duplex ſpiritus iſte tuus.* *4. Reg. 5.* Et cur Eliſeus duplicẽ petat, quando Ioſue nõ datur tota, ſed pars magiſtri gloriæ? Cur Ioſue in parua parte contentus, & Eliſæus non niſi in duplo maioribus? Quæſtionẽ conficit Galfridus apud Tilmãnum: *Prudens diſcipulus Eliſæus, qui non niſi ſpiritum poſtulabat.* *Tilmann.* Res erat cũ Moyſe de temporali principatus honore, vt docet Abbul. ibi, ideò non miror, quod de temporalibus, ſufficiat Ioſue parua portio. Cum Elia autẽ agebat Eliſæus de ſpiritualibus bonis, & vt ſola ſpiritualia reſpicit, ſic in illis æſtimat copiam. Prudentibus enim viris tantula temporalium debet ſufficere portio, qui in ſolis ſpiritualibus abundare volunt. Hinc Luc. cap. 1. dicit: *Miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth.* *Luc. 1.* Erat ciuitas parua hæc, & eſt valde notandum, quod veniens Deus in mundum eligat ſibi patriam, & paruam, & ignobilem, cum potuerit aſſumere Ieroſolymam. Cur Deus, qui tibi cœlum ampliſsimum fabricaſti pro habitaculo, modo eligis adeò paruam habitationem? Sanè diuinæ mentis, vt pro æternis nõ placuit niſi ampliſsimam quodq, ſic pro tẽporalibus paruã æſtimauit portionẽ. Quo reſpiciens D. Ber. ſer. 3. in Annunt. ait: *Miraris, quod Nazareth parua ciuitas, & tanti regis nuntio illuſtretur, & tanto? Sed magnus latet, in hac parua ciuitate theſaurus. Nouit cœlum vnigenitus Dei Patris. Sed nouit cœlum, nouit & Nazareth. Cœlum ex Patre, Nazareth* *D. Bern.*

ex matre sibi vendicauit. Ex patre, inquam, ex quo æterna habebat, non paruum, sed amplissimum, & fere immensum cœli sibi vendicauit spatium, ex matre autem, ex qua temporalia spectabat, non magnum, sed paruum elegit habitaculum. Implent diuinas mentes de temporalibus parua, de spiritualibus autem minime illis nisi copia placet. Sic Dei amatrix clamabat Cant. 1. *Osculetur me osculo oris sui.* Septuag. posuere: *Osculetur me ab osculis oris sui.* Vt enim Dei spiritum quærebat, qui per osculum sanctũ communicatur, sic minime in vno quiescit, sed plura flagitat. Ait enim D. Amb. lib. 1. de Isaac cap. 3. *Quæ enim diligit Deum, non est vnius osculi parcitate contenta, sed plura exigit plura vendicat. Denique illa in Euangelio sic probata est, quia non cessauit, inquit, osculari pedes meos.* Et quidem nulli sapienti spiritus diuini recipiendi debet placere parcitas, quæ si placeat, vix potest esse nisi à malo. Nequam ille dives Luc. 16. clamat ad Abrahamum: *Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam.* Vide quam paucis, de cœlestibus bonis, contentus sit malus, & ideò malus, quia sibi putabat sufficere vel guttulam vitæ spiritualis. Ex quo feliciores monebat D. Nazianzen. orat. 9. aiens: *Nec cum Lazaro agamus, vt stillantem nostram linguam extremo digito refrigeret; at ne id quidem impetremus.* Non equidem est hominis fælicis, quod tam paucis bonorum spiritualium gutulis contentus appareat, de quibus quo maior copia eo salutarior. Sed misera temporalitatis mancipia eo contenta sunt, si prò spiritualibus, aquæ benedictæ gutula aspergantur. Et morti appropinquant, & cætera fastidiunt, & in hoc sibi blandiuntur de salute, si lectum irroret benedicta aqua.

Cant. 1.

D. Amb.

Luc. 16.

D. Naz.

§. VIII.

Quidquid honoris, vel substantiæ egentibus datur ex Dei charitate, non deperditur.

ADhuc viuenti Moysi mandatur, quod de sua gloria præstet Iosuæ, ait enim: *Et dabis ei partem gloriæ tuæ.* Cur Deus vis, quod viuente adhuc Moyse, eius gloria minuatur? Vel cur tu domine, nõ magis istã partem gloriæ Moysi aufers, & illam Iosuæ tradis? Electurus dominus alios iudices Numer. 11. aiebat Moysi: *Auferam de spiritu tuo, tradamque eis, vt sustineant tecũ populi onus.* Ecce tunc dicit quod ipse auferet de Moysis spiritu, & ipse tradet alijs; at in præsenti, nec ipse aufert, nec tradit, sed dicit Moysi, vt det. Et cur Moyses det, & nõ magis Deus? Nõ sufficit, quod pars gloriæ Moysi eripiatur; sed insuper additur, quod ipse illam sibi auferat, & det alijs propria sua manu? Absit, vt Moysi nec pars gloriæ eripiatur, quin potius vt tota illi integra maneat, petitur ex illo, vt partẽ eius tribuat Iosuæ; quid quid enim aut gloriæ, aut honoris, aut substãtiæ datur egẽti, minime perditur, sed totũ integrũ manet tribuenti. Quod tibi gloria integra maneat, quam alijs communicas, ostendit illud Ieremiæ cap. 7. vbi carpens Idololatriã Iudæorũ ait: *Mulieres conspergunt adipem, vt faciant placentas Reginæ cœli.* Ieremi. 7. Nimirũ, vt faciant placentas Lunæ, iuxta D. Hier. & D. Thomam; iuxta quorum sententiam tam in præsenti, quam alias sæpe Luna vocatur hoc regio nomine, Regina cœli. Et mirandum est, quod Sol, qui lucidior lõge est, nõ dicatur in scriptura Rex cœli; & sola Luna hanc adepta sit appellationem. Cur Reginæ appellatio sic Lunam extollit, quando Soli non datur regis nomen? Sol nullum admittit ad sui splendoris communionẽ; nulli concedit secum lucere possit, & sic dum solus lucet, non potest esse rex sine populo. Luna autem vt dat multis alijs syderibus, quod secum luceant, secumque appareant in proportionali gloria, tantum abest, vt inde sibi aliquid detrahat, quod potius inde sibi integrũ seruet regni honorem. Nunquam enim non cedit in gloriã principis, quod ipse alijs concedat esse in honore. Vnde Iudæis per Anthiochum priuatis regno, & honore sacerdotij, Romani vtrumq; restituerũt, petita sola tributi alicuius pensione. Quod memorans Titus Imperator apud Egesip. lib. 5. cap. 46. ait: *Quid Anthiochi regnum memorem, qui vos grauibus supplicijs affecit? Ius quoque ipsum cultus religionis, nos ipsi vobis refudimus, gloriosius arbitrantes imperare regibus, quam regnũ tollere.* Egesip. Potuerant Romani Iudæorum regnũ ab Antiocho vastatum sibi assumere, tradentes memoriam Dauidicæ, Zorobabelisque domus. At id minime voluerũt, sed Iudæis regnare secum permiserunt, quod putabant pertinere ad integrum Imperij sui decorẽ. Tunc enim cũ alijs communicatur, manet integra cuique sua gloria. Quid de substantia dicã? Ea sanè talis est, quæ si egentibus detur, perdi non possit. Habes ex Matth. 26. vt mulier accipiens alabastrum vnguẽti pretiosi illud effudit supra caput Christi domini, quare commoti discipuli vno cœperunt dicere ore, *Vt quid perditio hæc? Potuit enim istud venundari multo, & dari pauperibus.* Matt. 26. Felix vnguentum, cuius perditioni resistunt omnes Apostoli; nullus est in choro Apostolico,

lico, qui non stet pro isto vnguento, ne perdatur. Sed cur adeò cauetur ab Apostolis perditio huius vnguenti? Videbant in illo, vt egentibus communicari posset, vnguentum autem quod ex charitate in Deum, illis pietatis seruit operibus, quæ egenis ministrant bona, longissime abest à perditione. Ait D. Ber. ser. 12. in Cant. *Vides ne, quam sit præferendum cæteris istud pietatis vnguentum, de quo solo permissum non est perditionem fieri? In tantum de ipso perditio non sit, vt nec aquæ frigidæ munus irremuneratum non manet.* Sic quod datur egeno perdi nequit, sed integrum manet illud tribuenti.

D. Ber.

§. IX.

Illud regalissimum in principe est, quod sic vni tribuat, vt nulli alij officiat.

VIde regale documentum datum Moysi, nimirum: *Dabis ei partem gloriæ tuæ.* Quando promouere debebat Iosue, & honoribus illustrare coram populo; hoc illi iniungitur, vt de suo honoret; ne alijs eripiat aut gloriam, aut honorem, quem tribuat Iosue, sed ipse de sua gloria partem illi præbeat non modicam. Quod vt regalissimum est, sic suo Imperatori attribuit Plinius in Panegyr. Trajani, aiens: *Quo circa, nihil magis in tot à tua liberalitate laudauerim, quam quod longiarium das de tuo, alimenta de tuo: neque à te liberi cinium, vt ferarũ catuli sanguine, & cædibus nutriuntur: quodque gratissimum est accipientibus, sciunt dari sibi, quod nemini est ereptum.* Hoc præstantissimum in principibus est, quod de suo tribuant, quod nemini eripiant, quæ alij tradant, quod non necessum sit alium detrudere, vt vnum exaltẽt: Vt transirent Israelitæ diuisum est mare, ait enim Exod 14. *Cum extendisset Moyses manus super mare, abstulit illud dominus, & vertit in siccum, & diuisa est aqua. Et ingressi sunt filij Israel per medium sicci maris.* Longe aliter in Euangelio Ioannis cap. 6. *Vident Iesum ambulantem super mare, &c.* Illis scinditur mare, & loco cedit, vt transeant; Iesu non scinditur mare, non loco cedit elementi, sed manentibus in suo loco, & natura aquis, ipse super illas ambulat. Sed cur Iesu, vt Israelitis non scinditur mare? Vel cur Israelitæ, vt Iesus non ambulant super aquas? Illi erant serui, hic vere dominus, illi subditi, hic princeps, cuius est, nullum à loco deturbare, vt alij benefaciat. Ait D. Chrysost. hom. 42. in Ioann. *Transierunt duce Moyse mare rubrũ Iudæi, sed magna differentia: ille tanquã seruus supplicando, Iesus propria, & absoluta potestate mare transiuit. Illi Austro tunc spirante paruit aqua, & aridam præbuit transeuntibus, Iesum nil à sua natura motum mare, vt dominum admirabilius pertulit.* Expende hæc vltima nimirum: *Iesum nihil à natura sua motum mare vt dominum admirabilius pertulit*: quippè hoc maius erat, & mirabilius, & vero dom no dignius; quod vt suis faueret Iesus sic pergeret, vt nulli damnum permitteret, nec cogeret loco cedere elementum. Vt seruilis erat status Iudæorum, sic seruiliter, non regaliter agitur cum illis, vt salutem accipiant de rapto mari, de damno fluctuum. Vt autem dominum, & regem agebat Iesus meus, sic cauit commodum afferre suis de damno alicuius naturæ. Non enim est principis, sed tyranni, de alterius damno procurare honorem alicui. Hinc post Iesum, & duos latrones crucifixos ait Ioan. cap. 19. *Iudæi ergo (quoniam Parasceue erat), vt non remanerent in cruce corpora Sabbatho, (erat enim magnus dies ille Sabbathi) rogauerunt Pilatum, vt frangerentur eorũ crura, & tollerentur.* Quale hoc facinus Iudæorum, vt honorarent Sabbathum, dolorum acerbitatem augere contendunt crucifixis? Sanè hæc gratia cum tanto damno miserorum, à solis Iudæis pessimis, & deploratis tyrannis posset deuenire. Ait D. Cyril Alex. lib. 12. in Ioan. cap. 38. *Honorant magnum illius Sabbathi diem, qui magnæ diei dominum crucifixerunt. Itaque gratiam à Pilato impetrarunt sibi solis conuenientem. Crura enim eorum fregerunt: vt magnitudine doloris, citius morerentur.* Expende illa: *Gratiam à Pilato impetrarunt sibi solis conuenientem*; quippè vt Pilatus princeps erat, non illi conueniebat gratiam dare pro honore Sabbathi, cum tanto miserorum discrimine: solis equidem Iudæis perfidis, & peccati mancipijs poterat hæc gratia conuenire, vt honor diei præstaretur de Iesu innocentissimi supplicio. Hæc enim gratia sacrilegorum est, non principum. Quo spectans Theodoricus apud Cassiod. 2. var. 17. inquit: *Magnificentiam nostram nulli volumus extare damnosam, ne quod alteri tribuimus, alterius dispendijs applicetur.* Sic etiam decernunt Principes, l. 40. ff. de admit. & peric. vbi aiunt: *Nec in cuiusquam iniuriam beneficia tribuere moris nostri est.* Vt merito querantur Auernorũ populi apud Sidon. Apollinar lib. 7. epist. 7. *Facta est seruitus nostra pretium securitatis alienæ*: quasi hanc iustam haberent de suis principibus querelam, quod eorum damno commoda alijs deferrent.

Plin.

Exod. 14.

Chrysosto.

Ioan. 19.

D. Cyril.

Theodor.

Sid. Apl.

CAPVT XXXII.

Madianitarum caſtigatio.

Textus Hiſtoria.

INVAGVRATI Principis Ioſue virtutes ardentius colerentur à popularibus, ſi in eius recenti purpura properãtem Moyſis diſceſſum non cogitarent. Interea venit Dei imperium ad Moyſem, vt lectis iuuenibus extremam Madianitarum ruinam adoriatur, qua miſeri luant pœnas de præmiſſo Iſraelitis ſcandalo. Nec mora, quot tribus, tot lectiſsimorum virorum millia virtute, & armis præſtantia proſiliunt in certamẽ. Aderat illis Phinees pro inſtituendis in exercitu ſacris, ſed dux erat Ioſue, cuius nota virtus, dum ageret inter priuatos, properabat ſpecimen præbere principatus. Viciſſe fuit prima congreſſio pugnantium, trucidatiſque Madianitis viris, ſpoliatis vrbibus, captiuatisfœminis, & glorioſam, & diuitem victoriam reportarunt. Quinque reges perhibentur occiſi, & veneficus Balaam, quem ſua cõſilia traxerunt in Iſraelitarum gladios, vt in eorum ſcandala traxerant. Vnum fuit in tanto triumpho, quod paululũper moueret Moyſis animum; videbat enim fœminas ereptas morti, quæ tot ſuorum animas iugulauerãt. Inhas iubet denuò armari milites, qui ſolis virginibus parcant, ne aſſuetæ viris fœminæ nouam inurant Iſraelitis maculam. Ventum eſt ad diuitias prædæ, quæ populoſiſsimam nationem diſtributæ ditarunt. Sed illud inter duces cantatiſsimum ſplenduit facinus, qui mirati victoriam ſine vllo ſuorum partam ſanguine, quidquid auri prædari potuerunt, id totum deſtinarunt ſanctuario.

PARS VNICA MORALIS circa textus literam.

VT ingentes diuitias Iſrael rapuit de ruina Madianitarum, ſic nos indè etiam ſpiritualibus bonis virtutum curemus ditari.

Numer. 31. Locutuſque eſt dominus ad Moyſem dicens: Vlciſcere prius filios Iſrael de Madianitis, & ſic colligeris ad populum tuum. Statimque Moyſes: Armate, inquit, ex vobis viros ad pugnam, qui poſsint vltionem domini exequi de Madianitis. Mille viri de ſingulis tribubus eligantur ex Iſrael, qui mittantur ad bellum.

§. I.

E mundialibus, nil tam cordi debet eſſe principi morituro, quam publica officia.

DVo mandantur morituro Moyſi, primum vidimus capite præcedenti, nimirum vt Ioſue eligeret in principem, Ioſue inquam, qui à Ioſephi genus ducit, vt quam gratiam per illum patriarcham receperat Iſrael in Ægypto, referret eius nepoti, dum illi principatum adſcribit, vt notat ibi noſter Salianus. Secundum mandatum præſenti, vt Madianitarum auſus in populum caſtiget. Ait enim: *Vlciſcere prius filios Iſrael de Madianitis, & ſic colligeris ad populum tuum.* Hæc ſola cura mandatur morituro principi, quæ ſit in gratia habenda beneficis, & in caſtigandis malcontis Reipublicæ. Cur non magis morituro mandatur filiorum, cognatorumque cura? Vt filijs, nepotibus, cognatiſque diligenter proſpiciat? Sanè principibus morituris non abiudicabet interſeri cura, quam ea, quæ ſpectat publica officia. Hinc D. Amb extollebat Theodoſium ſuum, cuius in teſtamento nulla filiorum memoria, ſed tantum diſponebantur, quæ prodeſſent Reipublicæ. Ait enim orat. de eius obitu: *Glorioſius quoque in eo Theodoſius, qui non cõmuni iure teſtatus eſt. De ſuis enim nihil habebat nouum, quod conderet, quibus totum dederat. De ſubditis ſibi, & cõmiſſis teſtari debuit, vt legata dimitteret, fideicommiſſa aſſignaret, &c.* Communem teſtamentorum ius ſic diſponitur, vt parentes præcipue attendant filijs, & cognatis, & omnia diſponãt in primis, quæ circa hos ſunt. Non ſic teſtamentũ ſuum condidit magnus Theodoſius, quin glorioſius quid, & principe morituro dignius effecit, nihil pro ſuis habuit, quod cõderet, nulla illorũ in teſtamẽto habuit curam; D. Amb

ram; totũ teſtamentũ, vt erat morituri principis ſignum, ſic ordinauit ad publica officia, teſtatus quæ debebat Reipublicæ. Hue affero etiam Dauidem regem, de quo ait 3. Reg. 2. *Appropinquauerunt dies Dauid, vt moreretur, præcepitque Salomini filio ſuo dicẽs, &c.* Audis. Dauidem morti propinquum præcipientem Salomoni Regi futuro. Et quę illi Dauid moriens præciprat? Multos reliquebat Dauid filios, & filias, & cognatos multos, & vxores multas fortan pro illis ſolicitus, quæ tot filijs, & vxoribus eſſent commoda diſponebat. Nonne hoc curant moribundi Patres familias? Dauid autem moriturus hæc mandat: *Tu quoque noſti, quæ fecerit mihi Ioab filius Sarniæ, quæ fecerit duobus principibus exercitus Iſrael. Abner filio Ner, & Amaſæ filio Iether, quos occidit:: Facies ergo in vita ſapientiam tuam, & non deduces canitiem eius pacifice ad inferos. Sed & filijs Bercellai Galaaditis reddes gratiam, eruntque comedentes in menſa tua: occurrerunt enim mihi quando fugiebam à facie Abſalon fratris tui. Habes quoque apud te Semei:: deduces canos eius cum ſanguine ad inferos. Dormiuit igitur Dauid cum patribus ſuis, &c.* Ecce tibi, regi habenti filios plurimos, habenti vxores, habenti cognatos, quæ fuerit extrema cura, non equidem filios meminit, nõ vxores, hoc ſatagit vt gratiæ referantur probis ſubditis, vt ſupplicia reddantur malignis. Sic bono principi morituro, nil tam erat cordi, quam publicum officium. Vt dicat Ioſephus lib. 7. cap. 12. *His mandatis filio de Republica, & amicis, & eis, quos punitos volebat, expirauit exactis Septuaginta annis.* Nulla cura moribundo fuit de filijs, aut vxoribus, hæc ſola tunc mandabat, quæ circa Rempublicam erant, in remunerandis bonis, & malis caſtigandis. In hac ſola cura bonus rex animam exhalauit.

3. Reg. 2

Ioſep. 7.

§. II.

Exuat primo ſibi ſcelera, qui in alijs ea caſtigare velit.

TAndem aliquando dominus vocat Iſraelitas, vt caſtigent Madianitas pro filiarum proſtitutione, qua Iſraelem in idololatriam traxerunt. Ait enim dominus: *Vlciſcere prius filios Iſrael de Madianitis.* Sed cur vltio hæc non ſumpta fuit, cum primum Madianitæ facinus peregerunt? Sanè tunc qui ex Iſraelitis peccarunt, ſtatim pœnas dederunt, dicente Moyſe Num. 25. *Occidat vnuſquiſque proximos ſuos.* Cur & ſtatim non etiam indicitur Madianitis bellum, & mors illis infertur? Cur neceſſum fuit magis expectare occaſionem in ijs perimendis? Sapienter dilata eſt Madianitarum vltio, donec prius vltores à peccatis expiarentur. Cum enim Iſraelitæ in peccato, & ſcelere eſſent, prius ipſi caſtigati, & mundati debuerunt, vt ſic mundati ad vindictam procederent, quo certius Madianitas proſternerent. Habes Iud cap. 20. vt Iſraelitæ procedunt in campũ vindicaturi nefariſsimum ſcelus Gabaanitarum, quo vxorem Leuitæ cuiuſdam ſtrupauerant. Semel & bis manus conſerunt, & in nullo peſsimos ſcortatores lædunt, quim ipſi vehementiſsime læduntur. Tandem iterum procedunt in aciem: *Ingrauatumque eſt bellum contra filios Beniamin: & non intellexerunt, quod ex omni parte illis inſtaret interitus. Percuſſitque eos dominus in conſpectu filiorum Iſrael, &c.* Ecce tibi vſque ad tertium congreſſum differt dominus auxilium ſuum, quo Iſraelitæ nefariſsimos ſcortatores perdant. Et cur non magis in primo congreſſu fauet dominus vltoribus tanti ſceleris? Erant ipſi vltores in eodem, aut ſimili ſcelere, quare expectatum eſt, vt ipſi purgarentur, & mundarentur prius, & vt ipſi purgati ſunt, ſtatim cum omni proſperitate alios caſtigauerunt. Ait D. Iſidor Peluſ. lib. 1. epiſt. 82. *Qui priores actiones habebant; ac multo grauiores eà, quæ tunc contigerat, tanquam inſontes ad Beniaminitarum fratrum cædem communi animorum conſenſu aſcenderant. Qui merito adulteri, quoniam adulterium minime committendum eſſe prædicabant, rebus ipſi commiſti, ipſi quidem meritam pœnam in bello pependerunt: qui autem ſcortationis criminibus minime affines erant, quod nullam eiuſmodi in ſe idolum haberent, præclaram victoriam adepti ſunt.* Prius equidem eliminandi erant à populo Iſraelitico, qui ſimilibus inficiebatur ſceleribus, & ſic mundatus populus cum tandem advindictam procederet, victoriam de ſceleratis eſt adeptus. Immature enim alios caſtigare prætendit, qui prius in ſe non tollit eadem ſcelera. Phariſæis adducentibus mulierem in adulterio deprehẽſam aiebat dominus Ioan. 8. *Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat:* in tantum differens adulteræ ſupplicium, in quantum appareret vltor, qui ſine peccato eſſet. Quo circa D. Auguſt. tract. 33. in Ioan. ait: *Hæc vox iuſtitiæ eſt, punientur peccatrix, ſed non à peccatoribus, impleatur lex, ſed non à prævaricatoribus legis.* Mauult equidem Deus, vt vindicta ſceleratorum ſuſpendatur, donec vindices ſeſe mundent à ſceleribus. Proinde ad primam huius fœminæ accuſationem Ioan. 8. dominus, inclinans

Num. 25.

Iud. 20.

Ioan. 8.

D. Aug.

clinans se deorsum digito scribebat in terra. Et quid scribebat in terra? Scribebat Pharisæorum peccata, quæ ipsi legentes deterrerentur à vindicta sumenda, & confusi prius illa in
D. Cyril. se castigare intenderent. Ait D. Cyril. Alex. lib. 5. in Ioan. cap. 16. *Non desunt qui affirment hac secunda inclinatione notas quasdam terræ inscripsisse, quibus quisque accusantium sua oculis coram conspiciebat peccata, & menti obiecta cernebat. Vnde rubore suffusi, & pudore affecti, facile cognoscebant, se non peccati immunem vitam agere, & ad discendum potius, quam ad acrius inquirendum ex hoc incitatos esse.* Sic vltores iniquitatum compellebantur à Deo prius sua delicta videre, & corrigere, quam ad aliorum castigationem procedere.

§. III.

Non multitudo in militibus, sed animi virtus spectanda est.

PEtit Moyses deligi mille, qui possint totam Madianitarum regionem expugnare, & simul designat eorum numerum, qui sint mille ex singulis tribubus. Ait enim: *Armate, inquit, ex vobis viros ad pugnam, qui possint vltionem domini expetere de Madianitis. Mille viri de singulis tribubus, &c.* Et quando eos petit, qui possint expugnare Madian, cur tantum mille designat de singulis tribubus? Erat Madian regio quinque potentissimis regibus distributa plena bellatoribus viris, ad quam expugnandam multum erat, si totus quantus erat populus Israel sufficeret. Cur ergo Moyses totum populum non armat? Cur contentus est adeò paucis? Et iam in hoc Imperatorem sapientissimum
Philo. Moyses agit, de quo ait Philo lib. de Fortitudine: *Cum habetur delectus militū non oportet vniuersam iuuentutē euocari, sed sit exemptio ob causa immunitatis idoneas.* Non equidem indiscriminatim vniuersa multitudo vocanda est ad bellum, præclari enim Imperatores hoc sibi pro certo habent non esse rem victoriæ in multitudine, sed in virtute animi. Quàm sæpe vel vnius militis virtus de innumeris copijs triumphauit? Rem testatam facit
1. Mac. 6. vnus Eleazarus 1. Machab. 6. qui exercitum Antiochi regis prope infinitum, & potentissimum elephantis armatis, & armatis, animose veritus eminentiorem elephantum aggressus. *Et iuit sub pedes elephantis, & suppositus se est, & occidit eum: & cecidit in terram super ipsum, & mortuus est illic.* Quid tunc? Totus ille infinitus exercitus sic obstupuit vnius hominis animum, vt nolle iam pugnare, sed peteret pacem. Pulchrè ait D. Amb. lib. 1. officior. cap. 4. *Quanta ista virtus animi?* *D. Amb.* *Primo, vt mortem non timeret, deinde vt circumfusus legionibus inimicorum in confertos raperetur hostes medium penetraret agmen & cōtempta morte ferocior, abiecto clypeo vtraque manu vulnerata molem bestiæ saltem sustineret, ac sustineret, post ipsam succederet, quo plenore feriret ictu: cuius ruina inclusus magis, quam oppressus suo est sepultus triumpho. Nec fefellit opinio virtutum, quam de regis fefellerit habitus. Tanto enim virtutis spectaculo defixi hostes inermem, occupatum incursare non ausi, post casum ruentis belli sic trepidauerunt impares se omnes vnius virtuti arbitrarentur.* Ecce tribus ingentem exercitum multis elephantum turribus armatum, nihilominus pauentia vnius militis animi fortitudine spectata. Et qui forte videntes pares numero exercitus aggrederentur, vnum solum tanta virtute munitum spectantes, & iam defunctum aspicientes pacem rogabant. Semper autem tes belli circa paucos strenuos versatum. Vt dicet Titus maximus Imperator apud Egesippum *Egesipp.* lib. 3. cap. 24. *Non tam numerus plurium conficit pugnam, quam virtus paucorum. Multitudo enim disciplinæ insolens ipsa sibi est impedimento in prosperis ad victoriam, in aduersis ad fugam. Virtus vero patiens, & in secundis valescit, nec vsque ad finem labitur in aduersis. Maiores nostri magnas hostium copias parua manu frequentes fuderunt.* Hæc Titus de Romano exercitu dicit, id quod & in Israelitica Republica fuit euidentissimum, quorum sæpe pauci ingentes fuderunt hostium turmas. Necnon & in Hispana politia, imò in omni regno, in quo aliqui magna animi fortitudine prædicti conuenerunt, licet pauci gloriosos obtinuerunt triumphos.

§. IIII.

Præstantes gubernatores vel ipsam vitam debent ponere commodis Reipublicæ.

AVdit Moyses post bellum illatum Madianitis se moriturum, & nihominus festinat bellum inferre: Quippè ait textus: *Statimq; Moyses: Armate, inquit, ex vobis viros ad pugnā, &c.* Expende illud *Statim.* Mirum, post auditam mortem tuam finito bello euenturam, non moratur, non cunctatur, sed statim festinat exercitum producere.

Id

Allul

Il quod extollens Abbul ait: *Immediate post præceptum domini Moyses disposuit viros ad bellum. In quo apparet perfectio maxima pastoris, magis enim populi salutem, quàm propriam diligeat. Quia mors sua dilatabatur usque ad consummationem belli: si autem salutem suam nimis dilexisset, dilatasset illam pugnam vt diutius viueret.* Erat in eius potestate dilatare vitam suam, dum dilataretur belli dispositio, & Israelitarum triumphus reportandus ex Madianitis. Quid tunc faceret strenuus populi dux? Legi sæpe apud ineptos illos homines, qui totam status rationem, siue, (vt melius loquar) astutiam in eo constituunt, quod quis sua temporalia commoda cæteris omnibus virtutibus præficiat; laudatos duces, qui vt diutius dignitatibus pollerent, gratoque principum vterentur vultu, certamina lentabant, victorias ipsas differebant, imò sic temperabant illas, ne vnquam bellorum esset finis. Hæc astutia est mercenariorum, vilumque hominum, non est ratio optimi pastoris, optimi ducis, qui commoda temporalia sua, imò & vitam suam debet postponere, & Reipublicæ, & virtuti. Is erat Moyses regalissimus princeps, non instar mercenarij medici propter maius lucellum acquirendum dilatantis curationem infirmi, sed etiam cũ dispendio vitæ festinabat commoda populi sibi commissi. Iugens Philisthinorum exercitus venit contra Israelem 1. Reg. 28 quem videns Saul in maximam incidit sollicitudinem, consulit Samuelem defunctum, à quo audiit, se postera die manibus hostium interficiendum, ait enim: *Dabit dominus etiam Israel tecum in manus Philisthim: cras autẽ tu, & filij tui mecum eritis.* Hæc audit Saul cum suis satellitibus, *qui cum comedissent, surrexerunt, & ambulauerunt per totam noctem illam*, videlicet vt in loeum certaminis deuenirent. Audit se moriturum in certamine, & sic festinat illò ire, vt non expectet, quod illucescat dies, sed media intempesta nocte iter arripiat. Cur non magis moratur in loco securo, & minimè perniio hostibus? Quantum ibi morarum necteret, tantum vitæ differret suę, sed bonus in eo princeps maluit adesse populi periculis, quam suæ vitæ prospicere; & se suaque commoda postposuit vtilitati Reipublicæ. Id quod in eo extollit Iosephus lib. 6. ca. 15. aiens: *Saul licet de obitu suo prænonitus à propheta, voluit tamen eum vitare, & obvitæ cupiditatem exercitum hosti prodere, atque hoc modo regiam maiestatem dehonestare: sed cum liberis, totaque familia periculose obyciens, pulchrum existimauit in prælio pro subditis pugnando cadere, &c.* Maxime de honestaretur, & turparetur regalis animus, si vitæ suæ amore paulisper tardaret adesse suis pugnantibus, quorum vtilitatem præponeret etiam vitæ pulcherrimum tacinus est, & dignum regalibus animis. Sic etiam de Valentiniano Imperatore ait D. Amb. orat. in eius funere: *Cum audiret Alpes Italiæ hoste Barbaro infestari, maluit periclitari se, & Galliis derelinqueret, quam nostro deesse periculo. Magnum discrimen agnoscimus Imperatoris, quod Romano subuenire voluit imperio. Hæc causa mortis, quæ plena laudis.* Et securus, & quietus erat Valentinianus in Gallia cum à fratre Italiæ audiret ab hostibus infestari, festinat illo ire, vbi mors expectabat, sed malunt ipse periclitari, quam suorum deesse periculis, in quo etiã moriẽdo inuenit, acquisiuit æternam laudem, quæ principes cõsequitur postponentes vitam suorum vtilitati.

D. Amb.

§. V.

Præstantissimum est prò Dei amore in periculis, pugnisque huius vitæ morari velle.

VIdeo Moysem festinantem imponere finem bello laboris sui vltimo, post quod relicta peregrinatione euolet ad populum suum dilectissimum. Sic ait: *Vlciscere prius filios Israel de Madianitis, & sic colligeris ad populũ tuum. Statimque Moyses: Armate, inquit, ex vobis viros, &c.* Vt audit finiendam peregrinationem post bellum; sibique eundum ad populum suum dilectum, statim nulla interposita mora festinat bellum finire. Sed quid huic tã præstanti affectui Moysis opponere alium affectum D. Martini Turonensis Episcopi, imò alium D. Ignatij parentis mei dulcissimi. Aiebat enim Martinus cum iam iam in exoptatam patriam esset euolaturus: *Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem.* Aiebat Ignatius se æternam beatitudinem posthabiturũ periculis huius vitæ, si in ijs aliquod magnũ obsequium Deo præstare potuisset. Compone modo horum facinus cum Moysis facinore; hic festinabat certamen absoluere, vt in requiem iret, illi autem requiem differebant, vt immorarentur periculis. Vter præstantius agit? Rem pro Martino sic absoluit D. Ber. ser. de illo: *O vere sanctissimam animam, ò inæstimabilem charitatem, ò obedientiam singularem! Bonum certamen certasti, cursum consummasti, de reliquo superest tibi corona*

D. Mart. D. Ignat.

Ioseph. 6.

1. Reg. 28

1. Reg. 28

na instituta & adhuc dicis. Nō recuso laborem. Obtul sti plane Isaac; vnicum illum, quem diligis quod in te est, iugulasti: immolasti singulare gaudium tuum paratus redire iterum in pericula, renouare certamina, prolongare tentationē, atq; in huius mortalitatis iniurias ab ipso gloriæ introitu reuocari, postremo, (quod maximum est) à Christo tuo peregrinari diutius, si modo ipse voluisset. Hoc autem præstantissimum sacinus in Moyse non legitur, inuenitur autem in populo Christiano, in Martino Ignatio, & alijs. Et quid mirum quod in Moyse non inueniatur, quod vix, & ægre inueniretur in Angelis? Raphael Angelus

Tob. 12. dum cum Tobia viatorem agit, ait cap. 12. *Cum essem vobiscum, per voluntatem Dei erā: videbar quidem vobiscum manducare & bibere, sed ego cibo inuisibili, & potu, qui ab hominibus videri non potest, vtor.* Cibum inuisibilem vocat ipsum Deum clare visum, quo fruebatur, à cuius superfubstātali mensa nō separabatur, etiam cum in terris cum Tobia peregrinationem faceret. Ecce tibi inuentus Angelus est, qui hominis siat latero, illique cōmunet peregrinanti, at qui interea abstineat a mensa illa cœlesti, nondum inuentus

D. Ber. fuit aliquis. Ex quo D Ber. supra. ait: *Magna quidem obedientia vestra Angeli sancti, sed quid dicere audeam pace vestra, nescio an inueniatur in vobis quisque paratus in tale obsequium aliquando mitti, in quo necesse habeat non videre faciem patris.* Eece tibi Bernardus nescit tantam esse Angelorum virtutem, quę parata sit Deo aliquandiu carere, vt hominibus benefaciat, & hæc virtus sine dubio inuenitur in Martino, & Ignatio. Hinc spectans Paul. 1. ad Philipp. ait: *Coarctor autem è duobus, desiderium habens dissolui, & esse cum Christo multo magis melius; permanere autē in carne, necessarium propter vos.* In ancipite erat Paulus, an vellet abire ad Christum, an vellet manere cum hominibus, illud sibi dulcius, hoc hominibus magis necessarium, & ex ijs quod eligat ignorat. Non hæsitat Ignatius, non hæsitat Martinus in electione, vt incumbat necessitati proximorum. Pro quo

D. Ber. D. Ber. supra inquit: *Paratum cor tuum Martine, paratum cor tuum siue manere in corpore, siue dissolui, & esse cum Christo. Et magna quidem in horrenda morte securitas, magna in resolutione Christi singulariter desiderandæ perfectio reperitur: sed id quidem longe amplius, quod qui mori non metuis, imò qui tanto desiderio præsentiam domini concupiscis, viuere quoque non renuis, & expectatione molestissima fatigari.* Hoc magnum, hoc præstantissimum sacinus descendens etiam ab amore Christi, quod ament aliquandiu carere illo, vt illi in huius vitæ periculis aliquod obsequium exhibeant.

Numer. 31. Dederuntque millenos de singulis tribubus, ideſt, duodecim millia expeditorū ad pugnam, quos misit Moyses cum Phinees filio Eleazari sacerdotis, vasaque sancta, & tubas ad clangendum tradidit ei.

§. VI.

Ille Dei pugnas feliciter peragit, qui non partito corde graditur cum Deo, & mundo.

VBi noster posuit: *Dederuntque millenos, &c.* legit Oleaster; *Traditi sunt ex millibus*, & Hebraice est verū, *Masar*, quod vt ipse Oleaster notat ex Rabbi Dauid, est tradere se toto corde, & ponere seipsum in potestate alterius, vt innuant quam ex toto animo & corde ij milites se dederint militiæ contra Madianitas. Et quidem illi sub Dei signis feliciter dimicant, qui non partito corde, sed animo, & corpore integro descendunt in pugnam. Hinc iubet dominus Deu-

Deut. 20. ther. 20. *Appropinquante iam prælio, stabit sacerdos ante aciem, & sic loquetur ad populum:: Duces quoque per singulas turmas audiente exercitu proclamabunt: Quis est homo, qui ædificauit domum nouam, & non dedicauit eam? Vadat, & reuertatur:: Quis est homo, qui plantauit vineam, & nec dum fecit eam esse communem, de qua vesci omnibus liceat? Vadat, & reuertatur:: Quis est homo, qui desponsit vxorē, & non accepit eam? Vadat, & reuertatur.* Sic omnes isti excluduntur, vt minime apti, qui possint feliciter agere in bellis domini. Et cur, qui domum ędificauit, nec habitauit, & qui vineam plantauit, nec comedit ex ea, & qui sponsam duxit, nec eam accepit excludi debent, ne in bellis Dei sint? Nam fieri nequit, vt hic non maneant mente in rebus illis, quas tanto labore quæsierunt, necdum illis potiti fuerunt, & ita solum dimidiate in bellum procedant. Ait Philo lib. de Fortitud. post numeratos hos exclusos: *Philo.* *Alterius exclusionis causa, ne præsentes corpore in exercitu, absint animo. Necesse enim est mētē illo tēdere, quo desiderio trahitur. Nam quidem admodum curiosos*

tos

tes ad conspectum cibum accurrunt, vt auiditatem explent, ad eum modum, qui legitimam vxorem aut domum, aut prædium parauerunt sibi, aegre ferunt speratum fructum sibi intercipi; vt quamuis versentur inter socios, meliore tamen sui parte absint animo, quo solo res fortiter geritur. Hos igitur in delectu militum praetereundos legislator existimat; & asciscendos alios integros, &c. Et merito integros vocat illos, qui & simul corpore, & animo in Dei certamina veniunt. Qui enim, absunt animo, licet præsentes corpore sint, non integri, sed semihomines cẽsentur, qui nequeant rem aliquam fortiter gerere. Quo spectans
1. *Mac.* 2 1. Machab. 2. explicans milites congregatos â Machabæis ait: *Tunc congregata est ad eos Synagoga Assidæorum fortis viribus ex Israel, omnis voluntarius in lege.* Quid est *omnis voluntarius in lege?* Nimirũ omnis, qui ex animo, & corde sub signis militabat legis, vt integer corpore & spiritu pugnaret pro tuenda lege. Vnde D. Chrysost. in Psal. 43. loquens de electione militum facta per Machabæos ait: *Collegerunt quotquot inuenerunt adhuc sanos, & integros, & multos etiam, qui laborabant, & corrupti erant, in statum pristinum redegerunt, eis persuadentes redire ad leges patrias.* Expende illud *integros*, loquitur enim de ijs, qui minime mente corrupti erãt, sed & mentis, & corporis integritatem Deo seruabant, vt enim corpore, sic mente & animo aderant pro Deo, & lege. Alioquin in exercitu Dei non admitterentur, si animo sæcularibus dato, corpore solo adessent. Hinc
1. *Thes.* 5. monebat Paul. 1. Thessal. 5. inquiens: *Ipse enim Deus pacis sanctificet vos per omnia: vt integer spiritus vester, & anima, & corpus sine querela in aduentu domini nostri Iesu Christi seruetur.* Seruetur, inquam, integer spiritus, nec se partiatur cum mundo, & Deo, qui amat inueniri proximus Deo. Id quod cupiens sponsa Cant 3. aiebat: *Tenui eum, nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ.* Cur in cubiculum? Nonne & sufficeret, si vel in agris habuerit illum? Fugit sponsa agros, fugit foris esse, nẽ cõgatur animum cum sæcularibus partiri, sed se sponso integram sistat: Gilliber. Abb. ser. 11. in Cant. inquit: *Nouit illa dilectum suum non posse foris secure possideri, nec integre quidem. Et quam durum est amanti animum dimidiare cũ Christo & mundo? Quam durum est, inquam, in dilectionis iura peregrinas admittere curas, & cœleste secretum secularibus infestare turbellis?* Equidem qui Christum diligit, hoc sibi æstimat durissimum, si cogatur partiri animum cum mundo, & Christo.

Chrysosto.

Cant. 3.

Gil. Abb.

§. VII.

Non sic in militari potentia, vt in Dei auxilio fidat, qui vincere cupit.

TRibus Israelitæ dederunt millenos milites ad pugnam, quibus Moyses & sacerdotem, & sacra vasa tribuit. Dicit enim: *Quos misit Moyses cum Phinees filio Eleazari sacerdotis, vasaque sancta, &c.* Ecce quibus armis muniat bonus princeps suos milites, nimirum vasis sacris, sacrisque tubis. Et quidem milites pauci erant ad expugnandam regionem quinque regum, non enim excedebant duodecim millium numerum, & inde pluribus armis egebant. Quando ergo princeps tam paucos eligit milites, cur non magis curat de armorũ munimine? Cur non facientis mentionem de armis, totus est in eo, quod & sacerdotes, & vasa sacra secum accipiant? Docebat clare fortunas principum non tam consistere in multitudine militum, quam in solicitando diuino auxilio. Nunquam enim non vitio vertitur principi, quod nimis fidat exercitus multitudini, & virtuti. Dauid 2. Reg. 24. iussit numerari
2. *Reg.* 24 suos milites. & vix accepit ingentem eorum summam, & ecce tibi diuinum supplicium; *Aut septem annis veniet tibi fames in terra tua; aut tribus mensibus fugies aduersarios tuos, & illi te persequentur: aut certe tribus diebus erit pestilentia in terra tua.* Nullum horum non erat ingens supplicium pro numeratione populi, & militum. Sed qualis fuit Dauidis error in numerandis militibus? Ait Victor Cartanensis, quinterD Amb. operacircum
D. Amb. fertur lib. de Pœnit. c. 9. *Dauid populũ numerare mãdauerat, & volucrat nosse cũcti exercitus quantitatẽ. Obsecundatiũ est voluntati regali, & renũtiata est totius agminis dinumerata collectio, atq; inclyte cepit scire, quod nouit: felicitatem suam popularibus extulit incrementis, & lucra multiplicati exercitus inter principalia gaudia numerauit.* Ecce tibi regis culpam, cui aut fames, aut infausta bella, aut pestilentia mandatur, nimirum: *Lucra multiplicati exercitus inter præcipua gaudia numerauit*, & insuper illud: *Fœlicitatem suam popularibus extulit incrementis.* Discant principes fœlicitatem suam non in multiplici exercitu, nec in multitudine populi constituere, sed in Dei auxilio, de cuius solo fauore venit, quod principes triumphent. Felix ille princeps erit, qui potius Deum, quam exercitus

potentiam

potentiam prospiciat. Cantatissimus ille
4 Reg. 19 Ezechias 4. Reg. 19. potentissimo Babyloniorum exercitu cinctus erat, aduersus quem quot armauit milites? Ait textus ibi: *Quæ cũ audisset Ezechias rex, scidit vestimenta sua, & operuit se sacco. Ingressusq; est domum domini & misit Eliacim præpositũ domus:: ad Isaiã, &c.* Mirabar, quod rex tanto exercitu cinctus, & pene expugnandus, non militum phalangas conuocet, non instruat duces, non de armis agat, sed in templũ se recipiat, ibi cum sacerdotibus agat, & vocet prophetã Isaiam. Cur non magis vocat armatos duces? An non illi erant exercitus? Ait Nazianzen. orat. 4.
Nazian. *Hæc Ezechias ille, magna alioquin potentia cinctus, ille, inquam, rex magnæ Ierusalem, qui suismet quoque fortasse viribus hostem propulsasset, ac propulisset.* Erat equidem Ezechiæ exercitus, validissimus, plenus militibus, plenus ducibus, qui hostem propulsassent. Sed erat illi maior in Deum pietas, qua non tam fidebat multitudini exercitus, quam Dei auxilio, ideò promptior ad sacerdotes, & ad sacra aduolat quam ad duces armatos, & sibi clarissimam victoriam acquisiuit. Hinc maximo Imperatori Constantino mater Helena clauum crucis dominicæ misit, quo armatus in prælũ iret. Ex quo D. Amb orat.
D. Amb. in obitu Theodosij, ait. *Beatus Constantinus talis parente, quæ imperantis filio diuini muneris quæsiuit auxilium, quo inter prælia quoque tutus assisteret, & periculum non timeret. Magna fœmina, quæ multo amplius inuenit, quod imperatori conferret, quam quod ab imperatore acciperet.* Imperatori quidem nil maius conferri potuit, quas vas sacrum, cui annexum erat diuinum auxilium.

Numer. 31. Cumque pugnassent contra Madianitas, atque vicissent, omnes mares occiderunt, & Reges eorum Eui, & Recem, & Sur, & Hur, & Rebe, quinque principes gẽtis; Balaam quoque filium Beor interfecerunt gladio: Cæperuntque mulieres eorum, & paruulos, omniaque pecora, & cunctã supellectilem: quid quid habere potuerant depopulati sunt, &c.

§. VIII.

Hoc est signum felicis principis, quod pessimi consiliarij apud eos non euadant supplicium.

ACcitus fuerat Balaam à rege Moab, vt Israeli malediceret Numer. 22. à quo *Num.* 22.
tandem discessit, & in præsenti inuenitur cum regibus Madianitarum venisse, cum quibus simul occubuit. Sic enim ait: *Balaam quoque filium Beor interfecerunt gladio.* Sed qui vocatus à Balac Moabita, imò muneratus ab eo, noluit permanere cum illo, sed abiuit in domum suam, quomodo cum Madianitis regibus inuenitur? Sanè author pessimi consilij, non miror, quod inueniatur cum regibus perituris; is enim non potest viuere sine supplicio apud regem, qui reseruatur ad vitam. Quo spectabat ipsius Balaami dictum ad regem Moabitam, cum enim iuxta eius Imperium Israeli maledicere non posset, ait illi Numer. 25. *Pergens ad populum meum* *Num.* 25.
dabo tibi consilium, quid populus tuus faciat populo huic. Ecce tibi quando promittat à se dandum regi consilium, nimirum quando ab aula discedat, & pergat ad populũ suum. *Pergens* (ait) *ad populum meum dabo tibi cõsilium.* Cur non magis statim dat illud, cum regi præsens est? Cur expectat profectionis tempus, vt suum consilium præbeat? Astutissimus homo vaferrimusque, vt mouit cõsilij sui malitiam, non audet consilium tale dare regi, dũ in aula commoratur ipse, sciens apud regem, qui reseruatur ad vitam, non posse esse malum consiliarium sine ingenti supplicio, ideò expectat profectionis tẽpus, per solam discessionem à rege pessimi consilij impunitatem nanciscens. Et apud quem felicem regem non dent pœnas authores mali consilij? Assuero Persarum regi consilium dedit Aman de perdendo Iudæorum populo, vt augeret inde regias diuitias. Quid tunc? Non diu post pœnas dedit dati consilij suspensus per regis imperium in patibulo. Æsther cap. 7. *Suspensus est itaque* *Æsther. 7*
Aman in patibulo Quæ circa D. Amb. lib. 3. *D. Amb.*
Officior. cap. 15. inquit: *Ipse quoque rex Persarum ferox, atque tumido corde, tamen decorum iudicauit iudici insidiarum gratiam representare, populumque liberum à seruitute eripere, nec parcere neci eius, qui tam indecora suasisset. Denique quem secundum à se, ac præcipuum inter omnes amicos haberet, cruci tradidit,*

didit, quod dehonestatum se eius fraudulentis consilijs animaduertisset. Animaduertit rex bonus gloriæ suæ inustam maculam fraudulentis consilijs, & in consiliarium commotus & si amicum, etsi inter familiares præcipuum non dubitauit illum cruci suffigere. Hoc expectent munus mali consiliarij apud fœlices principes: apud infelices, cum illis simul peribunt, apud felices autem, perspicientur tandem mala consilia, & misere damnabuntur.

§. IX.

Ille de luxuria triumphat, qui conatos carnis sensus mortificat.

ECce vobis qua ad triumphum procedant, qui luxuriam Madianitidum vindicant; dicit enim; *Omnes mares occiderunt, & Reges eorum Eui, & Recem, & Sur, & Hur, & Rebe quinque principes gentis.* Crede mihi, quinque sunt principes lasciuientium, nimirum, quinque corporis sensus, quos nisi iugules, nisi mortifices nunquam triumphum ages de luxuria. Iosue cap. 10. post deuastatos funditus Chananæos, adeò, vt nec canis eorum mutiret, soli quinque eorum reges permanebant, latentes in spelunca. Tunc Iosue ait: *Aperite os spelunceæ, & adducite ad me quinque reges, qui in ea latitant:* *Percussitque Iosue, & interfecit eos, atque suspendit supra quinque stipites.* Et quando omnes hostes erant iam interfecti, cur necessum fuit istos interficere? Cur non magis affectus est ad regios vultus? Galfridus apud Tilmannum ait. *Quinque reges in spelunca sunt, quinque sensus in carne humana. Qui merito reges dicuntur, quia non nisi per illos ipsa caro regitur.* Merito ergo nobilis triumphator, etiam post deuictos hostiles exercitus, ijs regibus minime parcendum duxit, quia de mortificatione sensuum castitatis stabilitur triumphus. Dicit enim Richar. Victor. *Vnde sensualitas exterius per carnem atteritur, inde ad puritatem cordis affectio præparatur.* In vanum enim sibi de puritate, & castitate blanditur, qui carnalium sensuum in se appetitus, & viuere, & regnare permittit. Tũc habes vnde ad triumphos castitatis accedas, cum de mortuis carnis sensibus, quasi totus spiritus appareas. Quo spectans Psal. 41. inquit: *Effudi in me animam meam, quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis.* Quid est, *effudi in me animam meam?* Hoc est, feci, quod anima quasi exterius prodiret, & sic se super omnia repræsentaret, quasi si mortuis sensibus carnis, nihil in me remaneret præter animam. Ex quo acute, & eleganter D Amb. lib. de Fuga sæculi cap. 9. ait: *Fons est Deus: Qui hunc fontem desiderat, effundat supra se animam suam, vt nihil passioni carnis relinquat, sed vbique anima superefluat Pulchre eam effudit Susanna, vt euaporare in eam posset incendia corporis. Effusa super ipsam anima omne restrinxit carnale desiderium, seculare studium.* Sic se componat homo, vt nihil carnalis sensus in se permittat, sed totus anima, & spiritus appareat; cum autem sic anima superaueris sensus corporis, vt quasi ipsa se solam exhibeat, haud dubium quin omnia incendia intrinseca extinguantur, & triumphus clarissimus rutilet. Quod minime fiet, si vel minimus carnalis sensus permittatur viuere. Dicebat enim Paul. ad Philipp. 4 *Pax Dei, quæ exsuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, &c.* Expende illud: *Quæ exuperat omnem sensum;* nisi enim de superato, & deuicto omni sensu non potest nobis dari victoria secura. Vt dicat D. Basil in cap 1. Isaiæ alibi datus: *Nisi pax nobis ab alio affulsisset, quæ exuperat omnem sensum, singuli quique à propria rebellione, & hoste inhabitante consumpti fuissemus.* Non equidē de intrinseco carnis hoste aget triumphum perfectũ, nisi ille, cui data prius fuerit gratia, qua omnem sensum exuperet. Dum enim quiuis viget sensus, non est securitas, sed timor. Dicebat namque Paulus 2. ad Corinth. 11. *Dispondi enim vos vni viro, virginem castam exhibere Christo. Timeo autem ne sicut serpens Euam seduxit astutia sua: ita corrumpantur sensus vestri, &c.* Ecce tibi, vbi Paulus agit de virginitate Ecclesiæ stabilienda, confirmanda, in timore est, & solicitudine. Sed quid timet? *Ne corrumpantur sensus,* vt fuerunt in Eua per serpentis suggestionem corrupti. Et quidem in re castitatis non abest timor, dum sensus vigent, qui possint corrumpi.

Tosue. 10.

Galfrid.

Richar.

Psal. 41.

D. Amb.

Ad Phi. 4

D. Basil.

2. Cor. 11

§. X.

Expiata per pœnitentiam peccata, præcipuum decorem afferunt.

NOn otiose Scriptura sacra tanta est in enumerãdis, & percẽsendis regibus interfectis ab Israelitis, ait enim: *Omnes mares occiderũt, & reges eorũ Eui, & Recẽ, &c.*

Vt enim antēa propter peccata ſic Iſraelitas dominus dehonestabat, vt vel principes eorum, quaſi vilia mancipia ſuſpendio tolleret; ſic modo poſt expiatum peccatum, & pœnitentiam factam eos honorat, & extollit, vt quinorum regum nomina, & capita eorum affigat ſtemmatibus. Ecce tibi, qui viluerant Deo in furca peccantes, modo pœnitentes regum à ſe deiectorum ſanguine purpuraſcunt. Sic turpiſsima quęque peccata, per pœnitentiam ſolent nobilitari. Infirmantibus Philiſthinis propter arcam captam hoc à ſa-
1. Reg. 6. pientibus conſilium datur, 1. Reg. 6. *Si dimittitis arcam Dei Iſrael, nolite dimittere eam vacuam, ſed quod debetis, reddite ei pro peccato, & tunc curabimini:: Qui dixerunt, Quid eſt, quod pro delicto reddere debemus ei? Reſponderuntque illis. Iuxta numerum prouinciarum Philiſthinorum, quinque anos aureos, facietis & quinque mures aureos, &c.* Sic illi protinus effecerunt, pœnitentes enim de peccato perpetrato, pro eius expiatione anos, & mures aureos dolauerūt, quos in plauſtro poſuerunt iuxta aream, & ſic eam ad Iſraelitas reduci curarunt. Sed memorans ſtatim textus factum ait: *Tolletis arcam domini, & ponetis in plauſtro, & vaſa aurea, quæ exſoluiſtis ei pro delicto, &c.* Expende vt, quos antea mandabant fieri mures aureos, quibus peccatum expiaretur; poſtquam oblatis illis arcæ diuinę peccatum manſit expiatum, iam honeſtiori vocabulo vaſa aurea dicuntur. Et cur vaſa aurea vocat, quos mures vocabat? Sanè quæ vilia, & turpia ſunt in peccatis, & in pœnis eorum, poſt peccatorum ſatisfactionem, & pœnitentia ſic decorantur, vt nihil, quod ad decorem non pertineat, habent.
D. Greg. Ait D. Greg. PP. lib 5. in lib. Reg. cap. 6. *Quid eſt, quod ſuperius anorum, murumque ſimilitudines eſſe perhibuit, nunc vaſa aurea appellauit? Quid ergo eſt, quod res iſta eadem honeſtiori vocabulo exprimuntur, niſi quia peccata, quæ pœnitentia fletibus terſa non ſunt, in deformitate ſua attentius videnda, atque lugenda ſunt, ea vero, quæ iā ſunt diluta magnis fletibus nō attentius nec in deformitate ſua reſpicienda, ſed æſtimatione cogitanda? Quaſi enim in mente pœnitentis ſimilitudo muriam eſt, quando peccati maſſam videt. Sed quando magnis fletibus quodammodo de peccatorum ſuorum remiſſione ſecurus, ad ſupernam patriam tendit, quaſi aurea iam vaſa conſpicit, &c.* Sic homo, qui in peccatis turpis, & vilis eſt, per pœnitentiam aureus, & pretioſus exſurgit. Nihil enim eſt vel in ipſa peccatorum turpitudine, quod ſi pœnitentiæ decoquatur lacrymis, & ſuſpiriis, non in aurum conuertendum feſtinet. Vtinam hanc artem Chimici diſcerent, fallax, niſi citius ex pœnitentiæ lacrymis, quam ex cupro, & ſulphure aurum eliciant. Sanè prodigus ille diſſipater ſubſtantiæ, qui apud porcos agebat vacuus vel ſiliquis, vbi pœnitere cœpit, & clamare apud patrem ſuum Luc. 15. ſtatim audit: *Afferte illi* Luc. 15. *ſtolam primam, & date annulum in manu eius.* Et annulo, & veſte aureus micat. Quo ſpectans Iſaiæ cap. 60. ait: *Pro ære afferam aurum, & pro ferro afferam argentum.* Vbi D. Hieron. *Bruti quondam & inſenſibiles homines pro augmenta virtutum in aurum, argentumve mutabuntur, vt nequaquam vilitatis dumtaxat ſpeciem, ſed pretium quoque habeant, ac decorem.* Sic brutorum turpitudines pœnitentia decoquuntur, vt aurum fiant. De hoc plura in tom. in Euang.

Numer. 31. Iratuſque Moyſes principibus exercitus tribunis, & centurionibus, qui venerant de bello, ait: Cur fœminas reſeruaſtis? Nonne iſtæ ſunt, quæ deceperunt filios Iſrael, & prævaricari vos fecerunt in dominū ſupra peccatū Phogor, vnde, & percuſſus eſt populus? Ergo cunctos interficite, quidquid eſt generis maſculini etiam in paruulis, & mulieres, quæ nouerunt viros in coitu, iugulate; puellas autem, & omnes fœminas virgines, reſeruate vobis, &c.

§. XI.

In re voluptuoſa vel minimum cauendum, vt quod ſoleat parere exitium.

VIctoriosi milites Iſraelitæ interficientes omnes Madianitas viros, mulieres reſeruarunt, ea ſolum comitate, qua viri ingenui erga fœminas afficiuntur. Quod noſcens Moyſes in eos iraſcitur: dicit enim: *Iſratuſque Moyſes principibus exercitus, qui venerant de bello, ait: Cur fœminas reſeruaſtis?*

Sapien-

Sapienter increpat eos, qui vel ingenua comitate afficiũtur ad fœminas, præcipue iam semel sibi noxias, in voluptate enim noxia, vel minimus affectus sufficit, vt extremam ruinam afferat. De virginibus expectantibus
Matt. 25 sponsum ait D. Matth. cap. 25. *Dormitauerunt, omnes, & dormierunt*, & post somnum quinque illarum manserunt exclusæ ab æternis tanuis. Expende principium, nimirum; *Dormitauerunt*, nõ enim multum erat, quod in longis vigilijs puellæ paululum dormitassent, sed vbi vel leui dormitatiunculæ acquieuerunt, in altum soporem sunt delapsæ, & quinque illarum æternam luerunt infamiam.
Isido. Pel. Ex quo prudentissime monebat D. Isidor. Pelus. lib. 1. epist. 87. *Neq; committite, vt vos vllus voluptatis somnus deprimat, qui socordes, ac somnolentas extra thalami fores retinet*. In re voluptatis, non debemus permittere, vt vllo somno deprimamur, quantumcumque enim paruus sit, vel minimus, dũ tamen somnus sit, in lethale somnum impellet, quo pereamus. Quid enim in hac re adeò minimum fuit, quod extremam ruinam non pa-
Mar. 6. riat? Mar. 6. dicit: *Cum introisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, & placuisset Herodi:: Petiuit dicens: Volo, vt protinus des mihi in disco caput Ioannis Baptistæ:: & præcepit afferri caput eius, &c.* Puellæ tantum saltatio Regi placuit, quæ sane complacentia minima censeretur in re voluptuaria, sed regem in summũ præcipitium traxit. Vt merito indè moneat
D. Fulg. D. Fulg. ser. de Decoll. Ioan. Bapt. *Quocumque pacto persequitur mulier, si placeat, ingulat*. Quasi nihil agnoscat bonus in muliere non lethale; si vel tantillum placeat vel in re minima, iugulum para, vix enim fieri potest, vt indè non veniat aliquid lethale. Nota est Moysis historia supra expensa, vt fugitiuus ab Ægypto venit ad Madianitas, inuenitque pastores, à quibus expellebantur puellæ filiæ sacerdotis, ne adaquarent greges. Quid
Exod. 2. tunc? Ait text. Exod. 2. *Surrexit Moyses, & defensis puellis adaquauit greges earum. Quæ cum reuertissent ad Raguelem patrem suũ, &c.* Ecce & Moyses defendit puellas à rustica pastorum feritate, & puellæ beneficium accipiunt; nullum tamen verbum officiosum, nullum vrbanitatis, comitatisque obsequiũ inter Moysem, & puellas intercedunt. Cur bonæ puellæ defensorem vestrum non salutatis comiter, sed accepto beneficio, insalutato defensore abitis ad patrem vestrum? Timentur inter castos, vel vrbanæ salutationis obsequia, vt quæ possent lethales flammas accendere. Huc respiciebat Athenagoras apud Iustinum Martyrem relatus à Patre
Prou. 4. Salazar in cap. 5. Prouerb. ver. 4. aiens: *Iam accurate ergo temperare osculum, seu potius adorationem salutationis debemus, nam siquomodo pauxillum mens polluta fuerit, ab æterna nos vita proscribit Verbum* Quid prudentius? Vel ab ipso salutationis vrbanæ obsequio nos facit timere, vt quæ possit occasio esse, qua præcipitati excidamus à vita æterna.

§ XII.

Magisterium luxuriæ, & magisterium Apostasiæ germanissima.

DVo mala orta à Madianitis fœminis memorat Moyses; quæ vix possunt ab inuicẽ separari, aliud est, quod forma deceptos traxerint ad libidinem, alterum quod fecerint illos vsque ad idololatriam descendere. Ait enim: *Iste sunt, qua deceperunt filios Israel, & prævaricari vos fecerũt in dominum supra peccatum Phogor* Coniunctissimæ sunt fœmineæ illecebræ defectioni à vero Deo. Quid enim magis Germanum idololatriæ, quam libidinosus affectus? Fuit Herodes rex luxuriæ deditus. Mar. 6. qui vel in puellarum choreis insumeret dimidium regni, qui à luxuria adductus eò peruenit, vt Ioãnem Baptistam interficeret, nihil veritus tantum prophetam, vt satisfaceret mulieri petenti. Sed & fuerat Achab rex coniux Iezabelis Reginæ, cuius rapiebatur affectibus 3. Reg. 16. qui
3. Reg. 16 tamen inter luxurias suas verebatur Eliã prophetam. Vtrumque regem cõponit Andræas Ierosolym. & miratur, quod Herodes non æmularetur Achabi reuerentiam in prophetam, quando in alijs omnibus pares essent. Quippè ait orat. in Decoll Ioan Bapt. *Ne illum quidem Achab alterum mulieris mancipiũ est imitatus Herodes, qui tunc habebat Iezabel magistrum multorum Deorum cultus sicut rũc hîc Herodiadem libidinis, & intemperãtiæ*. Vt erant in mulieribus pares, sic deberẽt esse pares in prophetæ reuerẽtia, quod minime fuerunt. Sed quomodo erant in mulieribus pares? Vterque mancipium erat fœminæ, vterque fœminæ patiebatur magisteriũ, vt enim Achab Iezabelem magistram habebat idololatriæ, sic Herodes libidinis, & intemperãtiæ magistram Herodiadem habebat Sic bonus parer magisteriũ idololatriæ germanissimum putat esse mag. sterio libidinis, & prorsus æquales putat, & similes eos, qui in quolibet eorũ exercẽtur, nec enim luxuria ab idolatria longe distat, nec idololatria abest ab eo, qui se luxuriæ dedit. Ex quo Paul. 1. ad

1. Cor. 10. Cor. 10. dicebat: *Neq; idololatræ efficiamini, sicut quidam ex ipsis, quemadmodum scriptum est: Sedit populus mãducare, & bibere, & surrexerunt ludere. Neque fornicemur, &c.* Sic iunxit duo amica quasi inseparabilia nimirũ fornicationem, & idololatriam, vt enim ibi

D. Amb. ait D. Amb. *Hæc luxuria est, qua semper oblectati in Dei rebus infideles inuenti sunt. Ideoq; instruit, ne in hanc diffidentiam per affectum libidinis incidamus.* Quando enim luxuria non trahat hominem in perfidiam? Ait pulchrè

D. Amb. D. Amb. lib. 6. epist. 36. *Nemo se luxui committit, nisi qui recedit à præceptis Dei veri. Vbi autem cæperit quis luxuriari, incipit deuiare à fide vera. Ita duo committit maxima crimina opprobria carnis, & mentis sacrilegia Ergo qui non sequitur Dominum Deum suum, ingurgitat se luxuria, ac libidini, pestiferis corporis passionibus. Qui autem se ingurgitauerit, aiq; immerserit huiusmodi volutabris, perfidiæ laqueos incurrit.* Sic coniuncta sunt hæc duo vitia, idololatria, & luxuria; vt qui se luxuriæ dedat, facili negotio in apostasiam deueniat, ac

Leuit. 19. perfidiam. Leuit. 19 monebat dominus: *Ne prostituas filiam tuam ne contaminetur terra.* Vb. Onkelus ait: *Vt non idolis seruiat terra.* Sic putat luxuriæ idololatriam coniunctam, & conterminam.

§. XIII.

Virorum vita vxorum qualitatem designat.

A Viris cognitæ fœminæ, omnes morti adiudicantur, dum dicit: *Et mulieres, quæ nouerunt viros in coitu iugulate, puellas, & virgines reseruate vobis.* Cur potius illas, quam has morti destinat? Vt enim viros omnes reos mortis putauit, sic eam eadem damnatione credit esse omnes fœminas iunctas viris, nequit enim vix fieri, quod vxor viri sui non ebibat virusque ei, non inueniatur prorsus similis. Quò spectans Theod quæst 49.

Theodor. ait citatus in Glossa: *Iussit legislater mulieres interfici, quæ virũ cognouerant, eo quod impietatis dogmata didicissent, &c.* Merito vt ad viros, sic ad vxores seuerus ostenditur Moyses, nihil enim impium, & morte dignum in viris putat esse, quod non credatur ad vxorẽ transmissum Ex vita enim viri satis clare cõspicitur vxoris vita. Virgo erat purissima Maria mater Iesu, sed quia simul erat vxor, & sub potestate degebat viri, eius innocentiam testatam volens marito, ait Angelus Matth.

lib. 1. 1. *Ioseph fily Dauid noli timere accipere Mariam coniugem tuam, quod enim in ea natũ est, de Spiritu Sancto est.* Expende, quæ præmisit verba, vt animum de Mariæ pudicitia suspectum, ad tranquillitatem reduceret: nimirũ: *Noli timere accipere Mariam coniugem tuam.* Cur coniugem meminit, antequam prægnãtis miraculũ euulget? Præueniens dixit coniugem tuam, ex eo enim, quod Iosephi ostẽdebatur coniux, satis clare ostẽdebatur eius sanctitas, & pudicitia Ait Euthym. ibi: *Vxorem quoq; tuam dixit, vt inde certiorem eũ faceret, quod à nullo cognita esset viro* Hinc demonstratur qualis sit vxoris vita, si inspiciatur vita mariti. Scio nefariissimis viris sæpe vxores sanctissimas, & pudicissimas obtingere, attamen hoc regulariter credant mariti, quod ipsi suis moribus mores suarum vxorum effingant, & quales ipsi, tales illæ existent. Aiebat Ecclesiasticus cap. 25. *Commorari draconi, & leoni placebit, quam habitare cum muliere nequam.* Putat homo sociam sibi acquirere, & acquirit leone, & draconem ferociorem, & pestilentiorem mulierem. Sed vndè tantum malum homini obuenit? In eodem cap. ex lect. D. Chrysost. homil. de Decollat Ioan. Bapt dicit: *Mulieris mala, & iniqua portio dabitur pro operibus malis.* Mali virorum mores faciunt, quod sibi obtingant mulieres pessimæ. Ex quo dicebat D. Chrysost. in Psal. 2 *Res quidem valde molesta, quod auxiliatrix aduersaria facta est, te ipsum tamẽ examina, nunquid in iuuentute in mulierẽ nouisti quid attentaueris, & quod mulieri a te vulnus inflictum est, curetur per mulierem, & alienum vlcus propria vxor Chirurgi officio fungens medicetur, & quamuis quæ secat, ignorat nouit tamen Deus medicus. Ipse enim ea tanquam ferro aduersus te vsus est.* Sic prauis tuis moribus respõdet praua fœmina, cuius malitiam permittit Deus, & illa tanquam ferro vtitur, vt tuis medeatur sceleribus.

Euthym. Chrysost. Chrysost.

Num. 31. Eleazar quoq; sacerdos ad viros exercitus, qui pugnauerant, sic locutus est. Hoc est præceptum legis, quod mandauit dominus Moysi: Aurum, & argentum, & æs, & ferrũ, & plumbũ, & stannum, & omne, quod potest transire per flammas, igne purgabitur, quidquid autem ignem non potest sustinere, aqua expiationis sanctificabitur, &c.

§. XIIII.

§. XIIII.

Magna probationes non nisi fortissimis adhibendæ.

VIde prudentiam censuræ diuinæ, fortissimis metallis purgãdis ignem adhibet, leuioribus natuis solum cõcedit, quod per aquam purgentur. Dicit enim: *Aurum, & argentum, & æs, & ferrum, & plumbum, & stannum, & omne quod potest transire per flammas, igne purgabitur: quidquid autem ignem nõ potest sustinere, aqua expiationis sanctificetur.* Non equidem vel ad sanctificationem permittit igni naturam infirmam, sed aurum, sed ferrum, sed quodcumque fortitudinem in se tantam habet, quæ minime flammis cedat, id solum permittendum est â cordato gubernatore magnis tentationum, probationumque incendijs. Aiebat dominus Petro
Luc. 22. Luc. 22. *Ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum, ego autem rogaui pro te, &c.* Sed Iob cap. 1. non semel Satanas expetiuit Iobum, vt illum contunderet perditione omnium bonorum, morte filiorum, imò & exquisitis ægritudinum tormentis, & amicorũ contumelijs Et dominus non cunctatur, sed vt Satanas Iobum expetit, illi Iobum concedit. Ait enim dominus cap. 2 *Ecce in manu tua est, verumtamẽ animam eius serua* Petenti Apostolos minime eos illi tunc permittit dominus; petenti autem Iobum, statim Deus illum sine cunctatione concedit. Et cur qui cauit Apostolos diabolo vexandos concedere, tam largiter eidem Iobum cõcedit? An quia minus Iobi consuleret saluti? Absit, sed quia cũ expetebantur Apostoli, adhuc erant infirmi, & imperfecti, ideò illos dominus cauit tradere probationibus magnis, Iobum autem vt nouerat validissimum, sic incunctanter illi in durissimis dæmonum manibus
Chrysost. tradidit. Ait D Chrysost. ser. de Iobo, & Abrahamo: *Verum Deus sciens cui consulebat, permisit diabolo, vt abraderet beati facultates. Vide autem Dei prouidentiam. Imperfectum petit diabolus, sed nõ obtinet. Vndè Saluator Simoni dicit: Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: Ego autem orani pro te, ne deficiat fides tua. Quandiu imperfecti sumus nobis parcitur; quandiu lactamur patere nefonemur, vbi autem perfectiores facti sumus, perfectorum certamina etiam suscipimus.* Non omnibus paranda sunt eadem certamina, sed metiendæ sunt cuiuscumque vires, vt qui debilis est, & infirmus in minoribus exerceatur, minimeque duris, nec asperis affligatur, qui autem robustus est, is ad maiora discrimina impellatur. Sic ipse Paulus Actor. 26. cum *Actor. 26* vinctus adesset coram rege Agrippa, ait illi: *Opto apud Deum, & in modico, & in magno, non tantum te, sed etiam omnes, qui audiunt me, hodie fieri tales, qualis & ego sum, exceptis vinculis his.* Optabat omnes in eadem disciplina, in eadem fide secum esse, non in eisdem vinculis. Sed quando vincula pro Deo pretiosissima sunt, & vel ab Angelis manu danda, cur & omnes illos præsentes nõ optat etiam in vinculis pro Deo esse? Pretiosa sunt vincula pro Deo ijs, qui fortes sunt ad illa sustinenda; at non omnium est vinculorum certamen, & ideò cauit Paulus illud optare imperfectis. Vndè aiebat D. Chrysost. ibi hom. *Chrysost* 52. *Vide, qui gloriatur vinculis, qui profert illa sicut catenam auream, is ea nunc deprecatur. Et ne mireris: infirmiores adhuc erant, & attẽperabat illis sermonem.* Nouit prudẽtissimus magister discipulorum differentiam, nactus enim validos, & perfectos viros, catenas, & vincula, fames, & sites & mortes ipsas extollit, vt per quæ fortes glorioso triumphis decorentur, at nactus infirmos, & imbecilles, quidquid durum est amouet, sese infirmis audientium viribus attemperans Prudentis est magistri nihil durum permittere, nisi prius inspectis suscipientis viribus, si possint perpeti illud. Quo spectans Dauid Psal. 25 clamabat: *Proba me domine, & tenta me, ure renes meos, & cor meum.* Expende quod fundamentum tẽtationum mittendarum præmittat, nimirum, *Proba me*, hoc est, vires meas examina Sic ibi D Gregor. PP. lib. 2. in Iob *Iob 7.* cap 7 *Prius vires inspice, & tunc vt ferre valeam, tentari permitte.* Imprudentia opus est materiam purgandam flammis dare, antequam scias, an aurea sit, an lanea; lanea enim in flammis comburitur, aurea præstantior fit.

Psal. 25

§. XV.

Lasciuientium, vel tactus pestiferi.

MAdianitarum aurum, argentum vel sine purgatione per ignem facta non admittitur in populum Israeliticum, nec in Dei sacrarium Ait enim: *Aurum, argentum, & æs, & plumbum, & stannum igne purgabitur, &c.* Sed Iosue cap. 6. video ex vrbe Iericho aurum assumi, & nullam ibi purgationis mentionem video. Quippè ait solũ *Quidquid autem auri & argenti fuerit, & vasorum æneorum, ac ferri domino consecretur, repositum in thesauris eius.* Nulla hic mentio depurga-

tione antefacienda, & cur magis in Madianitarum spolijs præcepta, intimataque expresse inuenitur purgatio rerum, quam in Iericho spolijs? In Madianitis luxuria gentis castigabatur, qua nisi fuerant Israelitas penitus extirpare, & ideò luxuriantis gentis spolia, non miror, quod magis cauèantur, fugiantur que, & purgationi destinentur per flammas, pestiferum enim est, quidquid vel tactum sustinuit lasciuæ manus. Hinc Ioseph ille Gen. 39. videns pallium suum teneri à fœmina lasciua, relicto pallio fugit, ait enim: *Qui relicto pallio in manu eius fugit, & egressus est foras* Cur pallium reliquit? Cur non magis pallium extorsit, & sic cum suo pallio fugit? Tanta erat pestis in veste posita à manu fœminæ lasciuæ, vt periclitaretur Ioseph nisi & ipsam vestem fugeret. Ait D. Amb. lib. 7. epist. 44. *Iuuenem mulier aggreditur, veste apprehensa ad cubile trahens, complexum offerens, & pene ceperat, nisi exuisset Ioseph vestem, qua tenebatur.* Expende illud singulare dictum *Et pene ceperat*, ingens enim periculum subiret lapsus, si tardaret vestes depellere, quæ lasciuæ manu tangebantur. Miraris? Sed accipe aliud, quod mirere magis. De Greg. VII. Pontifice Maximo dicit Paulus Bernsendensis in eius vita: *Cum maxima detineretur corporis infirmitate, quadam neptis sua ad eum visitandi gratia venerat, & vt nepti super ægritudine sua animum leuigaret, monilia eiusdem manu tenens, annumbere vellet, requisiuit. Post recepta sanitate, compunctionis gratiam perdidit, dum igitur mæsto animo reuoluens, quo delicto Deum offendisset, completisque duarum hebdomadarum vigilys, ieiunio, & corporali disciplina: Beata Dei genitrix cuidam innocenti, ac simplici viro apparuit dicens: Hæc dices Gregorio, quod cum ego eum in choro virginum elegerim, ipse contra granitatem institutionis nostræ monilia tractauit neptis suæ, idcirco gratiam, quam habuit, amisit.* Expende, vnde virus contraxit sanctissimus Pontifex, nimirum, *Monilia tractauit neptis suæ*, non manum, non caput fœminæ tetigit, sed aurea monilia à collo fœminæ pendentia, vt tetigit, inde id virus profiluit, quod à sancto fugaret fauores diuinos. Vt hinc discas, qualis pestis imprimatur à tactu fœminæ lasciuæ vel ipsis rebus insensibilibus, & quam debeas fugere ea, quæ fuerũt sub eius dominio.

Gen. 39.

D. Amb.

Pan. Ber.

§. XVI.

Lucra temporalia adorantur ab hominibus temporalibus.

EX Madianitis spolia capta omnia velut immunda, & polluta per legem Moysis habentur, & indigent igne, vel aqua purgari, & mundari. Sic enim ait *Hoc est præceptum legis, quod mandauit Dominus Moysi: Aurum, & argentum, & æs, & ferrum, & plumbum, & stannum igne purgabitur, &c.* Sed cur lex diuina purgationis necessitatem indixit spolijs de hostibus captis? Ne temporalissimi Iudæi adorarent spolia, & lucra, quæ immunda, & polluta videbantur adeò, vt purgatione indigerent. Simili modo Gen. 7 dũ ostendit dominus animalia, quæ in arca Noe debebant asseruari, ait: *Ex omnibus animantibus mundis tolles septena, & septena, masculum, & fœminam, de animantibus vero immundis duo, & duo, &c.* Iam inde præueniebat legem, quæ animalia quædam immunditiæ feriebat vocabulo. Et cur animalia per legẽ immunda habebantur, nisi vt vel fœditatis titulo homines auocarent, ne illis struerent aras? Ait D. Basi. Sel ora. 6 *Quædã appellauit Munda, quædam vocauit Immunda, vt hæc tãquam impurata abominati, illa velut munda exedentes, per vtraque superstitione abstinerent, eúaderetque legis edictum animæ medicamentum. Fertque Deus creaturarum iniuriam nomine tenus, vt hominum mortum saret, vt impediat idololatriam, quæ vsque ad animalia progreditur. Et immundorum nomenclationem fert in creaturis, vt purum ab impietate custodiat hominum propositum.* Immunditiæ vocabulo animalia affecit dominus vt ab illorum adoratione homines arceret. Et similiter spolia de hostibus parta fecit purgatione egere, ne temporalissimi homines lucra tua prodijs colerent. Quando enim temporales homines luctis suis adorationem non exhibent? De temporali homine dicebat Abacuch cap. 1. *Propterea immolauit sagenæ suæ, & sacrificauit reti suo.* Sagenam, & rete, quibus lucrafaciebat, in dijs habebat. Ex quo ait Theophylus Anthioch. lib 2 ad Authol *Mihi per quam ridiculum videtur, lapicidas, fictores fingere, sculpere, fundere Deosque parare, quos vbi elaborauerint, ipsi vilipendunt primi, & ne floci quidem faciunt Vbi autem dyilliare fuerint redempti, & in templo collocati, non dubitant in eorum honorem victimas cædere emptores, & artifices, & accedunt pariter exquisito studio, vt eos adorent.* Ecce tibi ex quo incipiat studium adorationis ardere circa idola, nimirum ait: *Vbi autem dyilliare fuerint redempti, &c.* Ex quo emptio & venditio datis, & acceptis pecunijs fuerint cæptæ, vt & emptores, & venditores sua lucra in idolis videant, ardent studio adorandi illa. Ante emptionis, & venditionis lucra nihil pende-

Gen. 7.

Abac 1.

Theophyl

pendebant idola eorum artifices, in domorum angulis arcanearum telis squalentia habebant illa, post vendita, post acceptas pecunias statim illis sacrificant. Et quidem sola temporalia lucra, sunt, quæ per se, & ex corde temporales homines spectant, cætera omnia quantumuis vera, quantumuis, religiosa, quantunuis diuina, quasi res accidentarię respiciuntur Exod 32. Israelitę dantes aureas inaures vxorum suarum Aaroni dicebant illi: *Fac nobis Deos, qui nos præcedant.* Multa idola colebantur tunc temporis à nationibus sub variis formis, & figuris, ij autē nullum determinatum, nec particulare petunt, sed tantum in communi flagitant sibi numen aliquod constituit. Cur non magis petunt determinate sibi fieri aut Venerem, aut Iouem, aut Martem, aut Osirim? Vere homines temporales nullū æstimant in particulari numen siue verum, siue falsum, vnū respiciunt aurum per se, & dū hoc præ oculis, & præmanibus habeant, libenter spectant recepturi quodcumque aliud sese obtulerit numen, nec multum laborant, quod sit hoc, vel illud. Sapienter horum ingenium depingit D. Damascen orat. 3. de Imaginib. inquiens: *Ebry facti sunt vino, atque errore & præ stultitia dixerunt: Hi sunt dy tui Israel. Vides eos pro dys simulacra coluisse? Neque enim Iouis, aut huius, illius ve certæ cuiuspiam rei simulacrum, vt fieret, aurum dederunt, sed quia quid forte contigisset: atque ita exyt effigies bouis.* Temporalissimi homines hoc curarunt, quod aurum illis obijceretur ad cultum; hoc supposito de particulari aliquo idolo nil curarunt, adoraturi quidquid forte contigisset. Sic huius temporis politiei homines, toti temporalitati submersi, vnum spectant, vt temporalia bona sibi acquirant, circa Deum autem & religionem non multum laborant; adoraturi quidquid forte contingat iuxta placitum principum.

Exod. 32

D. Dam.

Numer. 31. Dixit quoque dominus ad Moysem: Tollite summam eorum, quæ capta sunt ab homine vsque ad pecus, tu & Eleazar sacerdos, & principes vulgi: diuidesque ex æquo prædam inter eos, qui pugnauerunt, egressique sunt ad bellum; & inter omnem reliquam multitudinem, & separabis partem domino ab ijs, qui pugnauerunt, & fuerunt in bello, vnam animam de quingentis, &c.

§. XVII.

Dominus adest præsentissimus his, qui & ipsi pugnant pro salute obtinenda.

NOtanter dictum est illud, *Et separabis partem, domino ab his, qui pugnauerunt, & fuerunt in bello, vnam animam de quingentis.* Quando spolia fuerant diuisa inter pugnatores, & reliquam multitudinem; de bellatorum parte dicitur, quod domino aliquid reseruetur, nimirum, vnum de quingentis. De multitudinis autem parte dicitur, quod aliquid detur Leuitis, sed non dicitur, quod detur domino. Et cur magis de eorum parte, qui in bello fuerunt, & pugnarunt cōtra hostes, reseruatur pars domino? Iure exigitur pars domino de parte pugnatorum, vt qui cum illis pugnauerit, præsentissimusque fuerit pugnantibus contra hostes. Nūquam enim, qui contra hostes pugnant pro salute obtinenda non habent Deum pugnæ socium, & commilitonem. Hinc Deuth. 20. *Si exieris ad bellum contra hostes tuos, & videris equitatus, & currus, & maiorem, quam tu habeas; aduersarij exercitus multitudinem non timebis eos, quia dominus Deus tuus tecum est.* Septuag. legunt: *Quia Dominus Deus vester, qui præcedet vobiscum, simul debellabit vobiscum inimicos vestros, & saluos faciet vos.* Expende illud: *simul debellabit vobiscum, &c.* non dormientibus, & quiescentibus vobis ipse solus debellabit hostes, sed pugnantibus vobis ipse simul pugnabit, & erit socius laboris, vt impertiatur coronam. Ex quo D. Augustī, ibi quæst. 30. *Ecce quemadmodum, & in spiritualibus conflictibus sperandum, & petendum est adiutorium Dei, non vt nihil faciamus, sed vt adiuti cooperemur. Ait enim. Debellabit vobiscum, vt ipsos actuos ostenderet.* Ne totum negotium coronæ sic Deo credas, vt tu te committas otio; sed magis incertamen prodi, & viriliter pugna pro illa obtinenda, certus quod tunc non pugnabis solus, sed habebis Deum commilitonem, qui tecum deuincat hostes, & mereatur stipendium bellatorum. Nec aliter Iosuę cap. 5. dicitur: *Cum esse Iosue in agro vrbis Iericho, leuauit oculos, & vidit virum stantem contra se euaginatum, tenentem gladium, &c.*

Deuth. 20

Septuag.

D. Aug.

Iosue. 5.

Hunc virũm stricto fulgentem gladio putant aliqui fuisse Iesum filiũ Dei, teste Theoreto ibi. Quem vidit Iosue armatum, quasi socium pugnæ, sed non antea vidit illum, quam in agro Iericho esset, nimirum, quam dum esset iam pro capienda Iericho pugnaturus. Ait enim Clemens Rom. lib. 5. Con- *Rom. 5.*
stitut. citatus in Glossa ibi: *Christum Dei filiũ iudicem viuorum, & mortuorum vidit Iesus Naue dux exercitus domini armatum simul pugnantium ad Iericho, quem procedens adorauit, vti seruus dominum.* Expende illud: *simul pugnantem*: est enim mos diuinus non totum, sed partem nostri certaminis assumere, vt nõ dormientibus, sed pugnãtibus nobis, nobiscum ipse pugnet, & vincat. Hic sale dignus æterno præconio est, qui gaudet in pugnis Deo commilitone, qui autẽ sic amatociari, vt Deo credat totum pugnæ, negotium, is nescio, an magis dignus sit irrisione. Ierusalem cingebatur valid ssimo exercitu Assyrio- 4. Reg. 19
rum 4 Reg. 19: Quid tunc? *Factum est igitur in nocte illa venit Angelus domini, & percussit in castris Assyriorũ centum octoginta quinque millia* Sic dum Israelitæ quiescunt dum in lectis suis indulgent somno Dei Angelus solus perimit ingentem exercitum Assyriorũ Magn hæc victoria, & gloriosa fuit, sed Deo, non Israelitis, imò ex illa sic Israelitas confudit Titus Imperator Romanus *Egesipp.*
apud Egesipp. lib. 5. cap. 46. fatus. *Neque vero necessarium fuit, vt hostes nostri, sicut Assyry vestri, dormientes extinguerentur, sed præliantes. Non enim in somnys victoria quæritur, sed in prælio, non virtutis adorea est, vbi fortuita est gratia* Etenim quod totum Deus peragat, dormientibusq, nobis ipse detrimphet hostes, diuinæ potestatis est & misericordiæ, non autem virtutis nostræ. Rideremur merito ab aduersarijs, si gloriaremur de eo, quod confecit dominus dormientibus nobis, illud magis gloriosum homini, quod pugnantibus nobis Deus nobiscum pugnet, & det hostes destrui à nobis.

§. XVIII.

In eo quis se clarius omnibus superiorem ostendit, quod minus detrectat suæ prærogatiuæ consortes habere.

PRædæ diuisionem non solus Moyses facit, sed & Eleazarum; & principes vulgi secum admittit, vt simul omnes illam distribuãt. Dicitur enim illi: *Tollite summam eorum, quæ capta sunt ab homine vsque ad pecus: Tu & Eleazar sacerdos, & principes vulgi, &c.* Et quando Moyses summus erat ómnium princeps, cur illi soli non committitur munus diuisionis? Nonne multum derogabat Moyses authoritati suæ, habens secum ex æquo alios diuisores? Absit, imò inde se omnibus superiorem ostendebat, qui nolebat in prærogatiuis esse solus, nec detrectabat admittere muneris sui socios. Dicebat Paul. 1. Corinth 7 *Volo autem omnes homines esse sicut me ipsum.* Sic bonus cum maximus esset in Dei donis, & prærogatiuis, tantum aberat, vt velit esse in illis solus, quod vehementer optaret sibi pares existere vniuersos homines Et inde derogaret aliquid præstantiæ suæ? Imò se in eo euidentius ostendebat omnibus superiorem. Ait D Augustin. tract. *D. Aguſt.*
3. in Epist. Ioan. *Audi Apostolum dicentem de visceribus Charitatis: Vellem omnes homines esse sicut me ipsum. Quem odo volebat omnes esse? Æquales Ideò erat omnibus superior, quia charitate optabat omnes æquales.* Accedant huc, qui in donis solitudinem amant, offenduntur communitate; sanè ij vt amant præire omnibus, magis sub sunt omnibus. Nulla via securior est, qua quis offendat omnibus superiorẽ, quam si eo sit animo, quod sibi æquari amet omnes. Qui enim eò tendunt, vt sint soli, maximè timere possunt, ne eò deueniant, vt sint nulli, & fiant contẽptibiles omnibus. Sponsæ suæ dicebat dominus Cant. 4. *Duo vbera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli qui pascuntur in liliis.* Per duos hos hinnulos repræsentabat duos populos, duos filios Ecclesiæ, nimirum, populum gentium, & populum Iudæorum, qui de vberibus Ecclesiæ sugunt, quo viuere possint. Sed illud mirandum est, quod hos duos filios vocet gemellos: quando Iudæorum populus longe antiquior est, & diu fuit in matris gremio solus. Cur ergo sic eius antiquitati derogatur, vt dicatur gemellus cum populo nationum? Imò, gemellus dicitur, vt ostendatur, in quo se ostendere posset maiorem, nimirum si alterum secum æqualiter admitteret, at quia hoc renuit, & amabat esse in prærogatiuis solum, eò deuenit, vt nullus fieret, & exclusus sit à gratiæ donis. Ex quo *Gil. Abb.*
Gilib. Abb. ser 27. in Cant. ait: *Affectabant Iudei esse in gratia soli, an si summi, nolentes habere compares, quos non poterant non habere participes. Gentes autem fecit Deus cum Israele concorporales, & comparticipes testamentarum, & in nullo discrepant fide mundans corda earum. Ideò dicuntur gemelli, qui fidei nullis gradibus separat, quos æque regenerat. Alioquim qui nesciunt esse gemelli, effecti sunt nulli, &*

li, & in conuiuio locum occupantes primum, iam nec habent nouissimum. Quæ ratio non inter illos tantum seruatur, sed se dilatat ad omnes, vt nemo alij in gratia, quocunque in gradu fuerit, aut participium, aut parilitatem inuideat. Nũquam non minoraberis, si aliorum parilitatem respuas, si consortium in honore fugias. Quanto enim maior sis, & sublimior, procura plures habere consortes, & pares gloriæ tuæ, & sic te euidentius superiorem omnibus efficies.

Numer. 31. Feceruntque Moyses, & Eleazar sicut præceperat dominus. Fuit autem præda, quam exercitus ceperat, ouium sexcenta, septuaginta quinque millia, boum septuaginta duo millia, asinorum sexaginta millia, & mille, animæ hominum sexus fœminei, quæ non cognouerant viros, triginta duo millia. Datæque est media pars his, qui in prælio fuerant, &c.

§. XIX.

Præstantissimus gubernator ille, qui non solum iussis, sed & operum executione ipse per se instat.

VIde præstantissimi gubernatoris insigne, nimirum. *Feceruntque Moyses & Eleazar, &c.* Non iusserunt ministris, vt fieret, sed ipsi per se efficiunt, & executioni mandant. quæ oportet fieri. Discant hoc, qui gubernandi gloriam ambiunt acquirere, non solis vtantur iussis, sed & ipsi labores executionis aliquomodo participent, si velint subditis proficere. Gen. 2 *Tulit ergo dominus Deus hominem, & posuit eum in paradisum voluptatis, vt operaretur, & custodiret illum. Præcepitque ei dicens: Ex omni ligno paradisi comede, &c.* Quid tunc? Perdidit homo & paradisum, & fælicitatem suam. Sed dum perdere Deus vult mundum diluuio, arcam fieri mandat; in qua semina noui orbis reseruentur. Et Gen. 7. dicit: *Masculus, & fœmina ex omni carne introierunt; sicut præceperat eis Deus, & inclusit eum Dominus deforis.* Et sic medio in diluuio conseruata sunt vitæ semina. Sed cur medijs tempestatibus conseruantur innoxia semina vitæ, quæ in paradiso perierunt? In paradiso vbi positus fuit homo, ibi Dei præceptis fuit institutus, illi dominus præcepta posuit, & operari iussit, ipse autem manum operi non adhibuit. At in arca vbi conditus homo fuit; & Deus manum operi adhibuit claudens à foris aream, in quo vt se præstantissimum gubernatorem exhibuit, sic & se veliorem præbuit subditis. Ait D. Chrysol. ser. 147 *Noe noui sæculi vocat parentem, blando sermone compellat dominus, & iam non iussis, sed participato labore, vna in arca claudit.* Expende illud, *Et iam non iussis, sed participato labore*, quippè in paradiso, solis iussis agebat dominus, præcepta imponens, iubens operari, sed ipse non operabatur, ideò non adeò felix ex parte effectus extitit illa gubernatio. In arca autem non solis iussis, sed participato labore rem aggreditur gubernandi, claudens à foris aream, dum intrinsecus Noe pascebat clausos, & sic felicissimus euentus accidit. Nunquam non præstantissimus erit in fœlicitate ille gubernator, qui non solis iussis, sed partito labore Rempublicam moderetur. Ecclesiastes cap. 2. dicebat: *Quis est homo, vt sequi possit Regem factorem suum?* Quibus suam ipsius Salomon excellentiam super alios explicabat, se vocans Regem factorem, vt malunt omnes hæbraizantes, ex quo adeò sibi blanditur, vt putet neminem posse ad suam gloriam accedere, quando ipse non solum erat rex, sed erat rex factor, qui non solis iussis, sed partito labore regebat alios. Ad quã gloriam inuitabat omnes Imperatores D. Synesius lib. de Regno dicens: *Vnde paulatim nostra procedens oratio regem è palatio eductũ post amicos militibus conciliat, atque in campum descendere iubet. Ibi & cũ equite equitabit, & cũ pedite decurret, & cũ armato armatus incedet, & cum Cetrato Cetra exercebitur, & cum leuis armaturæ militibus iaculabitur, vnamquemque operum communione in viuam societatem, amicitiamque pelliciens.* Vtinam omnes principes hanc ebiberent mentem, ne tes virtutis solis iussis agant; sed & simul illas aggrediantur, & partito labore operumque communione ad se subditorum animos pelliceant, fallar, nisi ij & præstantia, & fœlicitate superarent cunctos. Hoc insinuabat Samuel cum vncturus Saulem in regem, illi prius armum arietis comedendum apposuit, 1. Reg. 9. *Leuauitque coquus armum, & apposuit Sauli.* Vbi sapienter D. Greg PP. ait. *Quid in armo pectoris, nisi fortitudo signa-*

iur

Gen. 2.

Gen. 7.

Chrysol.

Ecclesiast.

D. Synes.

1. Reg. 9.

tur actionis? Hæc autem in quouis rege, & maxime in Saule requirebatur. Nil prius in rege requiritur, quam actio, nimirum vt ipse faciat.

§. XX.

Virginitas tollit noxæ suspicionem.

QVanta est virginitatis excellētia! Qui vel a bona muliere corrupta erroris damnum timet exercitui, à multis millibus virginum nihil timet. Post occisionem enim vxorum Madianitarum recensentur virgines, quæ seruantur Israelitis, & ait textus, quod fuerunt *anima hominum sexus fœminei, quæ non cognouerant viros, triginta duo millia* Et inter triginta duo millia virginum, nil habet Moyses, quod timeat. Tanta est virginitatis virtus, nullum in illa Moyses inuenit aditū periculis. Libet in præsenti componere Iobum, & Christum dominū; vt vterque fuit tentatus à Sathana, vterque tentationes excepit inimici, in vtrumque perfidus hostis armat exercitus suos, & procurat immittere cadendi pericula. Iobo immittit rerum perditionem, Iesu proponit regna mundi, Iobo fœminam coniunctam adiungit, sed Iesu nullum tale instrumentum mali applicuit. Et cur Iesu, non curauit adesse fœminam, saltem matrem suam, quæ famelico porrigeret cibos, & adduceret, vt frangeret ieiunium? Erat Iesu mater purissima Virgo, quæ noxæ suspicionem omnem
D. *Amb.* eriperet. Rem pulchre ponderat D. Amb. lib. 4. in Luc. inquiens: *Diabolus Iobum iniurijs tentat, Iesum præmijs. Ad illum ingruit nuntius super nuntium, congeminant vulnera, nec fortis athleta turbatur. Adhibetur mulier prima frandis illecebra: Iesus per virginem natus errori ob noxiam non habebat.* Quid pulchrius? Expende illa: *Per virginē natus errori obnoxiam non habebat*: quippè qui non nisi virginitatem elegerat, & sola cum virgine matre conuersabatur, non habebat vnde vel suspicio erroris illaberetur. Apud quem erat vxor, inuenit hostis aditum vnde posset nocere; apud quem erat purissima Virgo, & virginitatis specimen, non inuenit serpens vnde obreperet. A virginitatis cultura omnia putantur bona, adeò vt bonum cesset inueniri, & dici, vbi illa cessat. Dum Deus formabat dies, in singulis bonum inueniebat.
Gen. 1. Gen. 1. *Vidit Deus lucem, quod esset bona, & diuisit lucem à tenebris. Appellauitque lucem diem, & tenebras noctem, factumque est vespere & mane dies vnus.* Similiter de tertio die locutus ait: *Et vidit Deus, quod esset bonum. Et factum est vespere, & mane dies tertius*; & sic dereliquis. Solum de die secundo, quo duo dies constituebantur, non dicitur, quod in eo viderit Deus, quod esset bonum. Quippè solum dicit: *Vocauitque Deus firmamentum cœlum, & factum est vespere, & mane dies secundus.* Et quando in alijs diebus præmittebat illud, nimirum, vidit Deus, quod esset bonum, cur in hoc secundo die, non id præmisit? Constituebantur ibi duo dies, in quo adumbrabatur coniugium, ideó cauit Deus ibi asserere absolute, & simpliciter esse bonum, quando in sola virginitate absumitur omnis temporalis mali suspicio. Ait
D. *Hier.* D. Hier. lib. 1. aduersus Iouinian. *Cum scriptura in primo, & tertio, & quarto, & quinto, & sexto die expletis operibus singulorum dixerit: Et vidit Deus, quia bonum est, in secundo die hoc omnino subtraxit: nobis intelligentiam derelinquens non esse bonum duplicem numerum, quia ab vnione diuidat, & præfiguret fœdera nuptiarum.* Et quidem vbi est vel vmbra cōiugij non potest abesse suspicio mali; nimirum, pœnalitatis temporalis, laboris multi, ærumnoræ solicitudinis, periculi infidioſi, quorum malorum suspiciones tollit virginitas. Proh quam nihil timendum in virginitate appareat! Ezech. cap. 24 ait: *Mortua est vxor mea vespere, feciqne mane, sicut præceperat mihi dominus.* Quæ verba expendens D. Hier. ait supra: *Moritur vxor, & coniugale vinculum solutur, & absque vlla trepidatione semper in officio prophetali est.* Et trepidationis, & metus occasio deficit; vbi tollitur vxor, & splendet status virgineus. Hinc Luc. 1. *Missus est Angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad virginem.* Non enim nisi per virginē voluit Deus ad nos venire. Et cur non nisi per virginem? Ait D Amb lib. 10. epist. 89. *Dominus noster Iesus Christus iudicauit homines magis beneficijs alligari posse, quam metu, plusque charitate proficere, quam formidine ad correctionem. Itaque promisit gratiam veniens per virginis partum, &c.* Ecce tibi, vbi metus, formidoque erant abolenda, gratiæ, & beneficia ostentanda, venit dominus per virginis partum; non enim in virginitate est, quod formides, sed multum, quod speres quod ames.

Ezec. 24. *D. Hier.* *Luc.* 1. D. *Amb.*

Numer. 31. Cumque accessissent principes exercitus ad Moysem, & tribuni, centurionesque dixerunt. Nos serui tui recen-

recensuimus numerum pugnatorum, quos habuimus sub manu nostra; & nè vnus quidem defuit. Ob hanc causam offerimus in donarijs domini singuli, quod in præda auri potuimus inuenire, periscelides, & armillas, annulos, & dextralia, ac murænulas, vt depreceris pro nobis dominum.

§. XXI.

Gratitudo nunquam non lucrosa.

SApienter exercitus principes muneribus aureis testantur gratitudinem suam ob victoriam partam, dicunt enim: *Recensuimus numerum pugnatorum, quos habuimus sub manu nostra, & ne vnus quidem defuit. Ob hanc causam offerimus in donarijs domini singuli, quod in præda auri potuimus inuenire, &c.* Ob tantum beneficium acceptum offerunt aurum prædæ domino in gratiarum actionem, quo non auri perditionem, sed maius sibi lucrum reponunt. Nunquàm enim gratitudo in Deum non est lucrosa. Exod. 13. cauebat dominus: *Cum introduxerit te Deus in terram Chananæi, sicut iurauit tibi, & patribus tuis, & dederit eam tibi, separabis omne, quod aperit vulvam, domino.* Pro dato beneficio exigit dominus primogenita sibi, an vt depauperetur populus spoliatus primogenitis gregum suorum? Absit, sed vt magis ditetur, quando gratitudinis testatio in aliquo dono, nunquam non recipit maiora. Ait Lyppom. in cat. *Deus exigit primogenita, non quod Deus indigeat hoc cultu, sed vt homines hac oblatione testentur gratitudinem suam. Testari autem gratitudinem opus est acceptissimũ Deo, & inuitat Deum ad maiorem liberalitatem. Quare, qui ex fide obtulerunt primogenita consecuti sunt paruo sumptu magna Dei beneficia.* Nescit sterilescere gratitudo, sed quo magis exhibet gratiarum munus, eò pararior est, vt maiora accipiat. Hinc Psal. 115. *Quid retribuam domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen domini inuocabo.* Simul & retribuere cogitat; & manus tendit, vt noua accipiat, nequit enim gratiarum retributio nõ parare maiora beneficia. Ait D. August. ser. 151. de Tempore: *Circumspiciens vndique, quid retribuat, quasi inuenit. Quid inuenit? Calicem salutaris accipiam. Retribuere cogitabas, adhuc accipere quærebas.* Eo ipso quod retribuere cogitas, accipere quæris, nemo enim retribuit gratiam Deo pro beneficijs, qui maiora non acceperit. Matth 6. monebat dominus: *Cum ieiunaueris, vnge caput tuum.* Quæ verba tropologice accipiuntur à D. Ber quasi per illa iubeamur, vt caput nostrum Christũ vngamus. Sed quid præstabit nostra vnctio Christo domino? Sanè Christo nihil præstabit, at nobis multum, quidquid enim illi pro beneficijs in nos collatis retribuimus, non potest nobis non esse valde vtile. Ait D. Ber. ser. 1. de Quadragesi. *Vnctum à patre est caput nostrum, & nihilominus vngi petit à nobis. Cum ieiunaueris, inquit, vnge caput tuum. Itane aquam petit à riuulo fons indeficiens? Petit sine dubio, aut certe repetit magis. Ad fontem enim vnde exeunt flumina, reuertuntur, vt iterum fluant. Non vero vt minus habens, quod dederat Christus, repetit, sed ne tibi pereat, quidquid ad eum referre volueris. Siquidem etiam fluminis aqua si stare cœperit, & ipsa putrescet. Sic plane, sic gratiarum cessat decursus, vbi recursus nõ fuerit, nec modo nihil augetur ingrato, sed & quod acceperat, vertitur ei in perniciem* Nunquam non pernicies accidit ingrato, sed qui gratus est, vix nouit ruinam, quin magna lucra experitur; quando illi beneficiorum fontes non exhauriuntur. Seruus ille Abrahæ profectus Mesopotamiam, vt quæreret sponsam filio domini sui, dum Rebeccam offendit respondentem votis suis, nil prius agit, quam gratiarũ actiones Deo, dicit enim Gen. 24. *Inclinauit se homo, & adorauit dominum, dicens: Benedictus dominus Deus domini mei Abraham, &c.* Quod ponderans Theodor. serm. 8. de Prouidentia multis extollit eius gratitudinem, vt fontem tantorum beneficiorum inquiens. *Postquam vero signa, quæ petierat, vidit omnia, nec tunc quidem ante gratiarum actionem desponsationis symbola dedit, nec voluptate victus largitoris oblitus est. Sed donum coram videns, se doni quoque largitorẽ videre credidit, & prius pro virili ipsum collaudauit, deinde hoc modo munus oblatum suscepit. Postquam enim plura, quam postularat, accepit, quantis potuit laudibus beneficij huius authori gratias retulit, & diuinis promissionibus veritatis testimonium tulit. Benedictus enim, inquit, dominus Deus domini mei, &c.* Ecce tibi vt homini prompto referre gratias Deo omnia illi eueniunt fortunatissima, & maiora, pluraque recipit, quam optauerat ipse.

Exod. 13.
Psal. 115.
Gen. 24.
D. Aug.
Matth. 6.
D. Ber.
Theodor.
Lyppom.

§. XXII.

§. XXII.

Præstantissima victoria est, & quæ à solo Deo venire potest, quà nullus victricis partis occumbit.

VIde nouam, & inusitatam victoriam nullius sanguine emptam, dicunt enim: *Recensuimus numerum pugnatorum, quos habuimus sub manu nostra, & ne vnus quidem defuit.* Mira res, præstantissima victoria, & quam merito Deo acceptam referunt exhibitis donis, à solo enim potest venire victoria, quæ nullo comparetur sanguine victoris. Vidi 4. Reg. 6. ingentem Syrorum exercitum aduersus Elisæum venire, *Porrò Elisæus orauit ad dominum, dicens: Percute, obsecro, gentem hanc cæcitate. Percussitque eos dominus, ne viderent iuxta verbum Elisæi. Dixit autem ad eos Elisæus: Non est hæc via, neque ista est ciuitas: sequimini me, & ostendam vobis virum, quem quæritis. Duxit ergo eos in Samariam, dixit Elisæus: Domine, aperi oculos istorũ, vt videant. Aperuitque dominus oculos eorum, & viderunt se esse in medio Samariæ.* Ecce tibi vnus Elisæus cum Deo agens ingentem hostium exercitum cõcludit, & securus ipse omnes periculo mortis exponit. Quis vnquam regum talem victoriam obtinuit? Sanè hæc est præstantissima, & quæ non venit virtute militum, sed beneficio domini annuentis suorum votis. Ex quo sapienter D. Amb. ser. 1. de Elisæo, ait *Vbi sunt, qui dicũt, plus quam preces sanctorum hominum arma posse? Ecce vna oratio Elisæi totum exercitum vulnerauit, & vnius prophetæ meritis omnis est hostium numerus captiuatus. Quæ cateruæ regum, quæ turba militum talem victoriam perpetrarunt, vt ita hostes prosternerent, vt de illis nullus occumberet. Hæc est vera, hæc incruenta victoria, vbi sic aduersarius vincitur, vt de vincentibus nemo lædatur.* Hoc victoriæ genus præstantissimum nullus negabit, sed neque inueniet vllus, nisi in ijs, qui perspicue Dei vtuntur auxilio. Dauid 1. Reg. 30. cum paucis socijs non dubitauit persequi ingentem Amalechitarum exercitum, qui & prædatus fuerat, & populatus oppidum Siceleg, & tandem vniuersos percutiens præter quadringentos, qui fugerunt, incolumis cum suis rediens, inimicorum spolia præmittebat in signum triumphi. Quæ extollebant voces militum dicentium, *Hæc est præda Dauid.* Vbi Carthusian. ait: *Hæc est præda Dauid, quasi dicant, tam præclaram copiosamque prædam decuit Dauid diuina virtute acquirere.* Et merito sanctus vir tam incruentam victoriam non ab alio, quam à diuina virtute putat venisse. Similiter 1. Reg. 14. vbi Ionathas Saulis filius cum solo socio armigero ausus est in numerosissimum exercitum insurgere; ipse incolumis cum socio suo interfectos omnes Philisthinos vidit. Quod notans textus ait: *Et accidit quasi miraculum à Deo.* Solus enim Deus potens est tales seruis suis præstare triumphos. Non aliter Iudic. 7. Gedeon cum solis trecentis immensas Madianitarum copias fudit, sed quia vt ait textus: *Immisit dominus gladium in omnibus castris, &c.* De Dei manu pugnante venit, quod pauci incolumes innumeros hostes ante se interfectos videant. Quod & factum est 2. Paralip. 20. nec vsquam simile fuit visum, nisi pugnante Deo cum populo suo. Hinc post numerata vniuersa bella ab orbe condito commissa, tandem deuenit Paulus Orosius ad tempora Theodosij Imperatoris Christianissimi. Cuius incruentas victorias dum numerat, vt Maximum tyrannum trucidauit nullo suorum sanguine fuso, vt alia etiam prælia finiuit, vt pene solus cantatissimum triumphum ageret de rebellibus apud Alpes, quin vel paruum militem amitteret. Tandem finit Paul. Oros. lib. 7. cap. 35. *Non insulto obtrectatoribus nostris. Vnum aliquod ab initio Vrbis conditæ bellum proferant, tam pia necessitate susceptum, tam diuina felicitate confectum, tam clementi benignitate sopitum, vbi neque pugna grauem cædem, neque victoria cruentam exegerit vltionem: & fortasse concedã, vt non hæc fidei Christiani ducis concessa videantur.* Confidenter loquitur eruditissimus Christi miles, qui vt omnia mundi bella vsque ad sua tempora nouerat, sic audet putare, non nisi apud fideles duces inuentas esse victorias nullo vincentium sanguine fuso.

4. Reg. 6.

2. Reg. 30

Carthusian.

2. Par. 20

Paul. Or.

§. XXIII.

Præstantissimi Christi bellatores à concordia & vnanimitate elucent.

MAgna fuit Israelitarum victoria, quòd nullus in prælio occubuit. Quippè ait: *Recensuimus numerum pugnatorũ, & nec vnus quidem defuit.* Sed illud maius, quod ostendit in præsenti Græca lectio Originis dicens: *Collegimus summam virorum bella-*

bellatorum nostrorum; & non dissensit ex nobis quisquam. Magnum erat, quod nemo in bello caderet, sed illud maius, quod nec in bello, nec in victoria, nec in partitione spoliorum vnus ab alio discordaret, dissentiret. Hoc non inuenitur in vulgaribus bellatoribus, sed in præstantissimis. Accipite Originem hom. 26 in præsenti pulchre hæc dere differentem: *Denique non est dictum de communi numero bellatorum, quia nemo in eis dissensit: sed de vis dictum est, qui summa bellatorum nominati sunt. In istis enim qui tales sunt, nulla dissensio, nulla discordia. Ipsi enim sunt isti, de quibus dictum est. Erat autem credentium cor, & anima vna, nec quisquam eorum aliquid proprium dicebat, sed erant illis omnia communia. Isti sunt ergo summa bellatorum, in quibus nemo dissensit.* Fallar, si quod signum clarius præstantissimorum bellatorum Dei possit inueniri, quam hoc, quod nemo dissensit in eis, quod non dissensiones foueant, nec admittant. Vane enim sibi blãditur quis de strenuè natata opera Dei militiæ, si dissensiones nutriuit, si proximorum vnanimitatem disrupit. Dicebat Ioan. 1. epist. 4 *Deus dilectio est, & qui manet in dilectione, in Deo manet, & Deus in illo manet.* Quæ verba premens D. Cyprian. de vnitate Ecclesiæ inquit: *Cum Deo manere non possunt, qui esse in Ecclesia Dei vnanimes noluerunt, ardeant licet flammis, & ignibus traditi, vel obiecti bestijs animas suas ponant, non erit illa fidei corona, sed pœna perfidiæ, nec religiosæ virtutis exitus gloriosus, sed desperationis interitus. Occidi talis potest, coronari nõ potest.* Sanè inter Christi milites, illos strenuos, & præstantissimos putamus, qui cum flammis, cum bestijs, cum morte pro fide, & religione pugnãt. Sed vide vnde & per hæc dirissima prælia adhuc quis præstantis Christi militis nõ attingat insigne, nimirum si in Ecclesia cum alijs vnanimis esse nolit, sed magis in dissensionibus, & discordijs sit. Is licet in arenam descendat imperterritus, licet flammas vincat tolerantia, licet per medias mortes currat, Christiani bellatoris decora non attinget. Illi summum Christiani belli culmen pertingunt, qui nesciunt dissensiones vllas. Hinc est, quod 2 Reg. 23. vbi ponitur cathalogus fortium Dauid, Ioab, & Amasa totius Israeliticæ militiæ principes non ibi recensentur, dicit enim: *Hæc nomina fortium Dauid:: Post hunc Eleazar:: Post hunc Semma, &c.* Sic fortissimorum Dauidis ducunt nomina ponens, eos præterit, quos omnium principes ex scriptura nouimus, nimirum Ioab, & Amasam. Et cur hos à nomine fortiorum excludit? Ait Carthusianus ibi: *Potrò Ioab nõ exprimitur hîc inter fortes, quia inter fortes demeruit nominari, propter turpia facta sua, quibus proditorie, & inique occidit strenuissimos viros Abner, & Amasam. Quo circa mirum apparet, quod strenuissimus ille Amasa inter fortes non ponitur, quod forsan contigit, quia adhæsit Absaloni aduersus regem Dauidem* Et meritò licet ij adeò erant fortes, vt principes essent totius Israeliticæ militiæ, tamẽ quia ouerunt discordias, & diuisiones, & non seruarunt vnanimitatem, exclusi sunt à numero, & re virorum fortium. Minimè enim fortis honorem accipit in regno Christi, qui peremit fratrem, & charitatem scindit propter lucra propria, nec qui adhæret pacis, & vnitatis turbatoribus. Ille fortis, ille se strenue in præliis domini gerit, qui nouit vnanimitatem, & concordiam retinere. Apocal. 12. *Factum est prælium magnum in cœlo, Michael, & Angeli eius præliabantur cũ Dracone, & draco pugnabat, & Angeli eius, & non valuerunt, &c.* Ecce tibi invalida, & infirma pars draconis inuenta est in prælio; pars autem Michaelis & Angelorum eius fortis, & strenua. Et vnde tãta illi infirmitas, & huic tam singularis fortitudo? Ait D. Nazian. orat. 12: *Ex Angelis autem, is qui seditionem concitare ausus est, dignas arrogantiæ suæ pœnas dedit, reliqui vero in sua dignitate perstant, cuius primum illud est, quod pacati sunt, ac dissidij expertes, quippè, qui a sancta, & laudanda Trinitate hoc acceperunt, vt vnũ sint* Expende, in quo sit tota cœlestis exercitus valentia, nimirum: *Quod pacati sunt, ac dissidij expertes,* quando ipsi in se nullam dissensionem nouerunt, nullusque eorum ab altero dissensit, inde fortissimorum pugnatorum glorias tenuerunt. Ad triumphatorum partes accesserunt, qui dissidia exsibilarunt; petiere discordiarum seminatores. Et quæ domus non pereat, in qua discordia cernitur? Gen 37. *Israel autem diligebat Ioseph super omnes filios:: fecitque ei tunicam polymitam. Videntes autem fratres eius, quod a patre plus cunctis filijs amaretur, oderunt eum, &c.* Vtinam nõ tunicam discordiæ causam filio dedisset, sed magis fratum gratiam illi acquireret, & non tot mala passus esset Ex quo monet D. Amb. lib. de Ioseph cap 2. *Plus acquiritur filio, cui fratrum amor acquiritur. Hæc præclarior munificentia patrum, hæc ditior hæreditas filiorum. Iungat liberos æqualis gratia, quos iunxit æqualis natura* Equidem nunquam filius præstantiorem acquirit hæreditatem, quàm eam, cum qua à fratribus non dissentit.

Origen. — Ioan. 1. — Cyprian. — 2. Reg. 23 — Carthus. — Apoc. 12. — D. Naz. — Gen. 37. — D. Amb.

§. XXIIII.

Ille præclarum Deo munus offert, qui ab omni discordia, & dissensione liber est.

VIde vnde in hanc mentem veniant, vt Deo offerant aureum munus. Dicunt enim: *Recensuimus numerum pugnatorum, & nevnus quidem defuit. Ob hanc causam offerimus in donarys domini, &c.* Quæ sic ex Græco apud Originem sonant: *Collegimus summam virorum bellatorum nostrorum, & non desensit ex nobis quisquam, & obtulimus munus domino, &c.* Vbi nullus dissensit, nullus fuit, qui dissensiones nutriret, in eam venit mentē, vt munus offerat Deo pro acceptis. Nec enim Deo gratū munus posset offerri nisi â nō dissentientibus. Ait ibi Orig. hom. 26. *Quidquid in intellectibus, quidquid in operibus habēt, Deo offerūt. Sciunt enim quia munera eius, data eius sunt, & ideò nō dissentit in eis nec vnus. Neque enim possent munera offerre Deo positi in dissensione.* Hoc primum efficiant, qui Deo & præclarum, & gratum munus offerre volunt, tollant à se omnem dissensionis suspicionem, absint prorsus ab omni discordia, non enim à discordibus, â dissentientibus, sed ab ijs, qui maxime concordes, & vnanimes sunt, possunt venire munera, quæ placeant domino. Hinc Psal. 150. *Laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius. Laudate eum in sono tubæ: laudate eum in psalterio, & cithara. Laudate eum in tympano, & choro; laudate eum in chordis, & organo* Petit ex vno capite, quod illæ dentur Deo laudes, quæ optime eius magnitudini correspondeant, & ex alio capite nullam aliam vocem requirit, nisi quæ veniat ab instrumentis musicorum. Cur bone non magis petis voces humani cordis? Cur non magis requiris pretiosos animæ affectus? Quid si cithara, si psalterium, si organum, si tuba sonent, & taceant corda? Cur ergo præteris vocem cordis, & sola meministi instrumenta musicorum? Non otiose meminit instrumenta musica, sed vt innuat, vnde placere Deo possunt etiam munera cordis nimirum ex concordia, vt enim tota musicæ præstantia in concordia sita est, vt vel si quodlibet instrumentum dissentiat, dissonet, vehementer offendat musica auditores. Sic qui Deo laudando, munerando ve accedit, ita debet esse compositus, vt nec minimam præseferat dissensionem. Ait Orig. hom. 26. in Num. *Discenda igitur magnopere nobis est consonantia disciplinæ, quæ tāquam in musicis, si harmonia chordarum fuerit consonanter aptata sonum suauis modulati carminis reddit: si vero sit aliqua, infidibus dissonantia, ingratissimus sonus additur, & carminis dulcedo corrumpitur, ita & ij, qui Deo militant, si dissensiones, & discordias inter se habeant, ingrata erunt omnia, & nihil acceptum Deo videbitur, etiam si multa bella conficiant, etiam si spolia multa deferant, & multa munera offerant Deo.* Multus sis, licet, in virtutibus, in facinoribus, in muneribus offerendis domino, si discordia laboras, si minime concordem fratribus tuis animum referas domino, nihil illi refers gratiosum: cui in primis grata est concordantium animorum harmonia. Illud enim & præclarum & Deo gratum munus est, quod venit à concordibus. Hinc Dauid nactus Saulem in spelunca solum, 1. Reg. 24. cum audiret commilitonum voces multum discrepantes ab eius animo; ipse enim parcere volebat hosti, illi è contra petebant, vt interficeret Saulem: *Confregit viros suos sermonibus, & non permisit eos, vt insurgerent in Saul.* Duo præstantissima fecit in sociis suis, alterum, quod non permisit illis, quod nocerent hosti, alterum, quod illos confregit sermonibus, hoc est, illos traxit bonis verbis in suam sententiam de seruando hoste. Sed quando pro Saule seruando sufficeret; vt Dauid non permitteret suis illi manus inferre, quamtūuis ipsi dissentirent ab illa clementia, cur insuper maluit eos verbis adducere in eā mentem, vt secum vellent parcere hosti? Equidem hinc sacrificium suum omni ex parte gratum faciebat domino, quando ex concordi voluntate suorum parcebat hosti. Ad hæc ait D. Chrysost. hom. 2. de Dauide, & Saule: *Non absque Dei præsidio valuisset Dauid illos furentes deuincere, sed hæc erat Dei gratia, quæ veluti fundelam quandam addebat prophetæ verbis. Tametsi non leue momentum Dauid hinc attulit, qui quoniam illos superiore tempore sic instituebat, idcirco in articulo certaminis eos paratos, & morigeros inuenit. Nec enim aliter atq; aliquis Episcopi munus fortitus ad illos cōcionē habebat, ac peracta hac concione sacrificium obtulit.* Non equidem putauit sacrificium gratum offerendū, prius quam concionem faceret, qua suos ttaheret in eandem animi sententiam, vt de harmonia concordium quid gratum resultaret, quod posset offerri Deo.

Orig. Orig. Orig. Psal. 150. 1 Reg 24 D. Chrys.

§. XXV.

Ibi solum vnanimitas, & concordia potest esse, vbi lucrum contemnitur.

MIranda mihi venit lectio Originis, quæ in præsenti dicit: *Collegimus summam virorum bellatorum nostrorum, & non dissensit ex nobis quisquam, & obtulimus munus domino vnusquisque vir, quodcumque inuenit vas aureum, &c.* Mirum sanè est, quod in exercitu bellatorum, in pugna, & in victoria, & in præda nullus inuentus fuerit, qui ab alio dissentiret. Ait enim. *Nullus dissensit è nobis*, & vnde orta fuit tam inaudita conformitas, & vnanimitas militum? Ait text *Obtulimus munus domino, vnusquisq; vir, quodcũq; inuenit, vas aureũ, &c.* Sic circa spolia fuerunt dispositi, vt quęcũq, pretiosa fuissent, ea Deo obtulerint; in ijs autem, qui pretiosa lucra despiciebant pro Deo, non miror, quod potuerit tãta inueniri vnanimitas, quæ solum vbi aurum contemnitur inuenitur. De primis fidelibus dicitur Actor. 4. *Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna, neque quisquam eorum, quæ possidebat aliquid suum esse dicebat:: Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, quæ venãebant, & ponebant ante pedes Apostolorũ.* Quis non miretur in tanta multitudine credentium tantam vnanimitatẽ, qua videretur illis esse & cor vnum, & anima vna? Et quomodo in illis conseruabatur tanta vnanimitas? Et aurum, & opes contemnebant, nihil sibi reseruantes, sed omnia pedibus Apostolorum sistunt. Ait D. Chrysost. in illud Pauli dictum: Oportet hæreses esse ex 1. ad Corint. 11. *Quam primum Apostoli verbum veritatis seminare cæperunt, annumerati sunt eis statim tria millia, & iterum quinque millia, eratque ipsorum omnium cor & anima vna. Et quis tantæ concordiæ author? Quod illud charitatis vinculum? Quod nam animarum illud philtrum? Opum contemptus. Nullus enim ipsorum dicebat suum aliquid esse, &c.* Ecce tibi vnus opum contemptus, qui eos adducebat, vt pretiosa quæque venderent, & Deo offerrent, homines adeò vnanimes, & concordes tenebat, vt viderentur habere, & cor vnum, & animam vnam. Quæ vnanimitas necessario soluitur, vbi diuitiæ non spernuntur, sed quæruntur. Hinc crescentibus diuitijs Lothi, ait ille Abraham Gen. 13. *Ne quaso sit iurgiũ inter me, & te, & inter pastores meos, & pastores tuos, fratres enim sumus. Ecce vniuersa terra coram te est: Recede à me, obsecro.* Vbi D Chrysost. *Aucta sunt armẽta, affluxerũt diuitiæ multæ, & statim scinditur cõcordia. Antea erat pax, & charitatis vinculum, nunc riva & contentio. Et operibus monstrabat Abraham, quod non facit diuisionem sua sponte, neque separare vult, sed ob contentionis necessitatem, vt ne in domo sit perpetuum bellum.* Putabat merito sanctus vir cum diuitijs, & lucri amore, non posse in domo deficere & contentiones, & bella. Persuadeant hoc sibi vniuersi homines, quod eisdẽ pedibus, quibus ad diuitias cucurrerint, in bella, & dissensiones cruentissimas venient. Loth enim lucra eligens, diuitis Sodomitarum campi raptus vbertate illo contendit. Et quid inuenit nisi bella? Gen. 14. *Egressi sunt Rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ, rexque Adamæ, & rex Seboim; necnon & rex Bale:: quatuor reges aduersus quinque:. Tulerunt autem omnem substantiam Sodomorum:: Necnon & Loth, & substantiam eius.* Id quod põderans D. Amb. lib. 1 de Abraham cap. 3. ait: *Loth amœnam elegit, quæ cito prædonum oculos incurrit. Hinc bellum inter Reges, aduersariorum victoria, incolarum captiuitas.* Hæc inseparabilia sunt ab humanis, & temporalibus lucris, adeò vt nec vel vna veste diteris, qui inde dissensiones insurgant. Gen. 38. *Israel autem diligebat Ioseph:: fecitque ei tunicam polymitam. Videntes autem fratres, quod à patre plus cunctis filijs amaretur, oderant eum.* Vbi data Iosepho fuit tunica polymita, statim fratres eius præcellentiam in patris amore viderunt, & eum oderunt. Ex quo D. Amb. lib. de Ioseph cap. 2. *Lucrum pietas nescit pecuniæ, in quo pictatis dispendium est. Quid miraris, si propter fundum, aut domum oriuntur inter fratres iurgia, quando propter tunicam inter filios Iacob sancti assistunt inuidia?* Nec vnius tunicæ acquisitio potuit vitare fratrum dissensiones, & iurgia.

Actor. 4.

D. Chrysost.

Gen. 13.

Gen. 14.

D. Amb.

Gen. 38.

D. Amb.

Numer. 31. Susceperunrque Moyses, & Eleazar sacerdos omne aurum in diuersis speciebus, pondo sedecim millia, & septingentos quinquaginta siclos à tribunis, & centurionibus. Vnusquisque enim quod in præda rapuerat, suum erat. Et susceptum intulerunt

in tabernaculum teſtimonij, in monumentum filiorum Iſrael coram domino.

§. XXVI.

Vltronei,& voluntarij in Dei obſequio præſtantiſsimum obtinent locum in domo domini.

ECce tibi aurum à principibus oblatum accipiunt Moyſes, & Eleazar, & in tabernaculo illud reponunt. Dicit namque: *Suſceptum intulerunt in tabernaculum teſtimonij, in monumentum,&c.* Sed dona ex vniuerſis multitudinis hominibus data, non ſic accepta fuerunt, nec ſic in tabernaculo repoſita. Solum enim dicitur de illis: *Tradiditque Moyſes numerum primitiarum domini Eleazaro ſacerdoti ex media parte filiorum Iſrael: De media vero parte, quæ contigerat multitudini:: tulit dominus quinquageſimum caput,& dedit Leuitis.* De ijs dicitur, quod data ſunt, ſed explicatur, vt accepta fuere, vt repoſita, de illis autem totum id explicatur, & quod accepta, & quod repoſita fuerunt in tabernaculo teſtimonij. Sed cur hæc magis reponuntur in tabernaculo, quam illa? Illa extorta fuerant præcepto domini, hæc autem offerebant principes omnino voluntarie, ex propria, & vltronea deuotione, nullius coacti præcepto ſuperioris, hinc & acceptiora Deo, & digna præſtantiſsimo tabernaculi reponi loco. Felix qui ſic voluntarius, & vltroneus eſt in oblatione, qui præſtantiſsimum in domo Dei tenebit locum.

Pſal. 44. Pſal. 44. celebrans voluntariæ virginitatis vota ſic ait: *Adducentur regi virgines poſteà: proximæ eius afferentur tibi Afferentur in lætitia,& exultatione, adducentur in templum regis.* Expende, quo perueniant tandem qui virginitate florent, nimirum peruenient vſque ad templum diuiniſsimi regis, vt præſtanti in domo Dei locum tenere poſsint. Sed quæ virgines tantam adipiſcentur gloriam? Sanè non omnes, ſed quæ voluntariæ fuerint in virginitatis cultu & vltroneæ. Ac-

D. Baſil. cipite D. Baſilium fantem ibi: *Hæ porrò virgines in lætitia,& exultatione adducentur, ducentur in templum regis. Non quæ virginitatis voto ſe ſubſtrauerũt vi adacta, non item quæ ex triſtitia, aut neceſsitate vitæ virginalis ſanctimoniam ſuſceperunt, ſed quæ in lætitia,& exultatione gaudent, & ſe exilarant tali officio perficiundæ virtutis addictæ: hæ demum adducentur regi,& adducentur, non in vnum plebeium, & vulgarẽ locum, ſed in templum regis.* Itaq; è virginibus, quæ inueniuntur dicatæ Deo, illæ ſolæ afferentur Deo, illæ ſolæ præſtantem diuinæ domus occupant ſedem, quæ nõ coacte, ſed voluntarie, & ſpontanee virginitatis ſuæ donum offerunt Deo. Nihil enim non ſpontaneum admittitur in Dei templo. Dicebat. 3. Reg. 6. *Domus autem cum ædificaretur de lapidibus dolatis, atque perfectis ædificata eſt: & malleus, & ſecuris, & omne ferramentum non ſunt audita in domo cum ædificaretur.* Hoc mirandum valde, quod cum Dei templum ædificaretur lapidibus perfectè dolatis, nullo malleo, nec ferro, nec ictu dolarentur. Et cur tanto miraculo vſus eſt Deus in lapidibus dolandis ad fabricam tẽpli? Non placet Deo illa perfectio, quæ coacte ferro, & vi ſtatuitur, ſed quod ſponte venit, ideò omnia violentiæ inſtrumenta ablegauit à ſuo templo, & prouidit, quod lapides ſponte ſua dolati naſcerentur. Ait Theodor. 3. Reg. quæſt. 21. *Ipſum quidem templum ædificauit ex lapidibus minime cæſis ſecuribus, cum diuina voluiſſet prouidentia, vt inuenirentur eiuſmodi ſua ſponte nati lapides, adeò, vt ad eos compingendos nullo ferro opus fuerit, ſed abſque vlla arte ædificandi inter ſe apte coniungerentur.* Expende, qui lapides admittebantur in Dei templum, non quidem qui ferro, & vi perfectas figuras, & formas induebant, ſed qui tales ſponte ſua naſcebantur. Solus enim qui ſpontaneus eſt in diuino obſequio præcipuum locum obtinet in Dei templo. Hinc poſtquam filij Leui ſponte ſua ad Moyſem acceſſiſſent, vt adoratores vituli perderent, & poſt trucidatos ab illis idololatras, ait Moyſes Exod. 32. *Conſecraſtis manus veſtras hodie domino, vnuſquiſq; in filio, & fratre ſuo, vt detur vobis benedictio.* Quibus verbis illos deputabat inid munus, vt miniſtrarent domino. Ex quo Philo lib. 2. de vita Moyſis, ait: *Dum Moſes laudata publice horum fortitudine, honorem eis decreuit perpetuum, conuenientem facinori præclariſsimo. Decebat enim vt qui in honorem Dei vltro arma ſumſerunt, & impios momento debellauerant, præmium acciperent ipſius cultum ac cæremonias.* Sic qui vltro decertant pro virtute, inter præſtantiſsimos cooptantur Dei miniſtros.

3. Reg. 6.

3. Reg. 21

Exod. 32.

Philo.

*

§. XXVII.

§. XXVII.

Regalis animi est Deum muneribus honorare.

QVi pro beneficijs acceptis vltra debitum aliqua Deo offerant principes exercitus sunt, non populares, cum dicat textus: *Susceperuntque Moyses, & Eleazar omne aurum à tribunis, & centurionibus.* Semper enim est regalis animi, quod velit Deum suis muneribus honorare. Id quod
Oleaster. monebat Oleaster in præsenti, fatus: *Debent duces, & maiores peculiarem ostendere domino gratitudinem, & gratias agere, si dominus suos incolumes seruet. Et vide ingratitudinem populi. Qui seruantur, nihil domino offerunt, sed duces, quibus seruati sunt, gratias domino referunt.* Non equidem à gregalibus militibus, sed à ducibus, seda principibus veniũt munera Deo pro actione gratiarum. In nullo enim clarius ostenditur regalis cuiusque animus, quam si in omnibus acceptis meminerit Deum munerari. Numer. cap. 21. *Et ex eo loco apparuit puteus, super quo locutus est dominus ad Moysem: Congrega populum, & dabo ei aquam. Tunc cecinit Israel carmen istud: Ascendat puteus. Concinabant, puteus, quem foderunt principes, & paranerunt duces multitudinis in datore legis, & in baculis suis. Profectique sunt de solitudine in Mathana, &c.* Ecce tibi proficiscentibus Israelitis per solitudinem apparuit puteus, apud quem cecinerunt prægaudio, & biberunt de eius aquis, & profecti inde venerũt in Mathana; Mathana vero significat munera ipsorum. Et quid est, quod vbi biberunt de puteo à pricipibus ducibusque effosso, statim accedũt ad locũ, qui de eorum muneribus nomẽ habeat? Planè id eueniet, vt gustatis aquis regalissimi putei eos imbibat homo animos, quod munera
Origen. Deo velit præsentare. Quo spectabat Orig. hom. 22. in Numer. aiens: *Profecti, inquit, à puteo veniũt in Mathanain. Interpretatur enim Mathanain munera ipsorum. Vide ergo, quia si quis de puteo hoc biberit, quem foderunt reges, & principes, statim proficit ad hoc, vt habeat munera, quæ offerat Deo.* Adeò regale est, Deum muneribus colere, vt si vel de regali puteo bibas aquas, statim eo perfectionis deuenias, vt ad munerandum Deum præ manibus munera habeas.

§. XXVIII.

Sacerdotum auaritia alijs perniciosa.

ACcipiunt Moyses & Eleazar aurum, & illud in sanctuario reponunt, vt alliciat inde Israelitas ad simile offerendum domino. Quippè dicit textus: *Et susceptum aurum intulerunt in tabernaculum testimonij, in monumentum filiorum Israel coram domino.* Suscepit quõdam etiam Aaron aurum à populo, quod misit in conflatorio, ex quo exiit vitulus aureus, qui raptit populum in sui adorationem Habes Exod. 32 *Fecitque populus, quæ iusserat, deferens inaures ad Aarõ.* *Exod. 32.*
Quas cum ille accepisset, formauit opere fusorio, & fecit ex eis vitulum conflatilem. Dixerunt que: Hi sunt dij tui, &c. Et Eleazar aurum accepit à populo, & Aaron similiter aureas inaures accipit; sed ille reponit aurum in sanctuario, vndè commonefaciebat populum similis cultus exhibendi domino, hic autem mittit aurum in conflatorio, vndè trahit populum in vituli aurei adorationem. Et cur quod aurum in Eleazari manibus sanctum, & salutare fuit populo, in Aaronis manibus adeò pernitiosum fuit, vt missum in conflatoria in sui adorationem traxerit populum? Eleazar habuit aurum in manibus, quod ipse minime petiuerat, nec expetiuerat; contra Aaron aurum habuit, quod expetierat à populo, ait enim ibi: *Tollite inaures aureas, & afferte ad me*, in quo ostendebatur animus auari sacerdotis. Vbi autem sacerdos auarus est, & auri amator, non miror, quod populus aurum adoret. Rem pulchre expendit, & deflet Galfridus Abb in Allegorijs Tilmanni fatus: Mira res, si tamen vera, quod
Galfrid. huius author idololatriæ sacerdos extiterit. Audi ergo sacerdos auare. Aurum tibi datum est. Non enim ex tuo illud habes, vel patrimonio, vel labore, sed ex oblatione fidelium. *Sed acceptum, in ignem aurum mittere, est in ipsius concupiscentia corda hominum inflammare. Ignis enim auaritiæ signat ardorem. Et in hunc ignem ab eis aurum mittitur, quorum maxime exemplis agitur, vt ardenter ametur. Quæ enim est subuersio maxima populorum? Nonne auaritia sacerdotum? Indè studium hoc vehementius terrena colendi, non in solis conscientijs oritur, sed foris etiam manifesta operatione profertur.* Planè ex quo aurum exquirunt sacerdotes, cui incubent, maximum auaritiæ ardorem inferunt multitudi-

nis cordibus; nullus est, qui aurum non adoret, si illud videat à sacerdotibus coli. Tunc enim solum sacerdotum vox non nociua, sed salutaris populis, cum ipsi ab omni lucri amore, ab omni terrena cupiditate sunt liberi. Dicebat namque Psal. 70. *Vox tonitrui tui in rota*, tonitrum vocabat vocem euangelicæ prædicationis sacerdotibus cõmissam, quæ tunc in suo splendore est, quando è rota auditur. Sed quid est, vocem doctrinæ euangelicæ è rota audiri, nisi de sacerdotibus vix terrena attingentibus venire? Quo spectans Diu. Basil. serm. in Psal. 28. inquit. *Quod autem tonitruus sit euangelium, ostendunt discipuli a domino per metaphoram filij tonitrui appellati. Quamobrem non cuilibet vox tonitrui talis competit, sed si quis dignus fuerit, rota nominari, et conueniet, ait enim: Vox tonitrui tui in rota, si quis fuerit ad arteriora contendens veluti rota, modica sui parte terram attingens.* Equidem tonitruus est euangelica doctrina, quæ non cuilibet ministro committenda est, vt salutaris sit, sed illi, qui instar rotæ perfectæ vix terrena contingat. Vbi autem minister euangelij totum se immerserit luctus temporalibus, fallar, nisi penitus inficiat populares. Huc trahe dicta tom. 4. in Euang. lib. 16. cap. 23. §. 30.

Psal. 70.

D. Basil.

CAPVT VLTIMVM.

De Moysis morte.

Textus Historia.

POST Datos Madianitas interfectioni, facta in castris mihtum, & reliqui populi congregatione, de obitu Moysis indicium est factum: processit ipse, qui populatibus suis, fidissimus amator vsque ad extremum adhæserat, collaudat Deum omnium moderatorem, & populum admonet tranquillitatis, aperitque citum discessum suum, simul precatus post illum Omnipotenti Deo fidos se exhaberent, & gratos. Et ad principes tribuum conuersus singulis tribubus fortunas recitat, quæ expectabant. Dein assumptis secum Iosue, & Eleazaro montem Nebo conscendit, cuius è cacumine terram vniuersam ab Israelitis incolendam conspicatus, quasi placidissimo sopore correptus ad regionem viuorum euolauit. Post hæc Angelicis officijs funus curatur, nil requirores, quod pertineret ad pompæ funebris celebritatem, corpus Angelicis in humeris miro splendore adornatum; purpureus illi color erat in labijs, roseus splendor sic genas implebat, vt viuentem putares. Præibat agmen Michael Archangelus, qui repugnantem Satanam deturbans mortalibus *oculis inaccessum* sepulchrum in valle Moab contra Phogor tanto viro parauit. Ibi situs fuit Moyses centesimo vicesimo ætatis suæ anno, vnde fuit Satanas eliminatus, nunquam enim virtuti non cedit potestas contraria.

PARS VNICA MORALIS circa textum.

VI Cum viuente Moyse lustati sumus, vt proficiscentibus ad perfectionem, posse-mus viam ostendere regalem; nunc de eiusdem mortui ore necessum est, vt eos fauos extrahamus, quibus illuminemur, & reficiamur in vitam spiritualem.

Deuth. 34. Ascendit ergo Moyses de campestribus Moab super montem Nebo in verticem Phasga contra Iericho: Ostenditque ei dominus omnem terram Galaad vsque Dan, & vniuersum Nephthali, terramque Ephraim, & Manasse, & omnem terram vsque ad mare nouissimum, & australem partem, & latitudinem campi Iericho ciuitatis palmarum vsque Segor.

§. I.

Electis viris intus adest diuinus halitus, quo nihil arduum non superant.

Ecce

ECce tibi Moyses vt in montem intrepidus ascendit, in quo scit mortem imminere sibi, dixerat enim dominus Num. 27. *Ascende in montem istum Abarim, & contemplare terram, quam daturus filijs Israel: cumque videris eam, ibis & tu ad populum tuum, sicut iuit frater tuus Aaron.* Hoc Dei præceptum accepit Moyses, & nullis populi clamoribus, nullis filiorum, amicorumque fletibus retardatus statim omnino imperterritus vadit in montem. Dicit enim Deuth. 34. Deuth. 34. *Ascendit ergo Moyses de campestribus Moab super montem Nebo*, qui erat pars montis Abarim. Sed vnde diuina vox tantum valuit in homine, quod spretis filijs, amicis, cognatis imperterrite, & incunctanter vadat ad mortem? Multi alij Dei voces audiunt, sed si difficilia iubeant, surdescunt prorsus: Moyses autem iussus difficillimũm omnium subire in monte, nil dubitat, nil cunctatur, sed imperterritus ascendit in montem. Vnde hoc prouenit? Non tribuam tantum facinus efficaciæ vocis externæ, qua corporaliter extrinsecus Deus sua mandata proponit; sed tribuam illud efficaciæ spiritualis, & internæ vocis, qua intrinsecus electi viri moti trahuntur à domino. Quorum enim internis auribus hæc spiritualis Dei vox sonat, nulla illos difficultas retardat, quin omnia ardua, & lethalia vorent. Aiebat Paul. Actor. 20. Actor. 20. *Ecce alligatus ego spiritu vado in Ierusalem, quæ in ea ventura sint mihi ignorans, nisi quod Spiritus Sanctus per omnes ciuitates mihi protestatur, dicens, quia vincula, & tribulationes Ierosolymis me manent. Sed nihil horum vereor.* Ecce tibi in Paulo omnes tormentorum & mortis timores superati; non sic superatus fuit in Caino affectus iræ, imò de illo ait Gen. 4. Gen. 4. *Iratus est Cain vehementer, & concidit vultus eius. Dixitque dominus ad eum. Quare iratus es? & cur concidit facies tua? Nonne si bene egeris, recipies, sin autem male statim in foribus peccatum tuum aderit? Sed sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius, &c.* Apparet Deus Caino, multisque illum hortatur, vt fratris honorem ferat, nec potuit Cainus ferre honorem fratris. Paulus in se ipso fert catenas, vincula, & mortes, ad quæ intrepidus aduolat, Cainus post Dei visitationem, post Dei voces, & exhortationes non vult ferre honorem in fratre. Vnde hæc differentia? Paulo vt electo vox spiritualis intrinsecus intonabat, & faciebat contemptorem omnium difficilium, ait enim: *Alligatus ego spiritu vado, &c.* Caino autem omnia erant extrinseca, & externa, & ideò nec gradum in virtute facit. Ait D. August. lib. 15. de Ciuitat. cap. 1. citatus à Lyppomano in Cat. Geneſis: D. Aug. *In electis Spiritus Sanctus operatur intrinsecus, vt valeat aliquid medicina, quæ adhibetur extrinsecus. Alioquin etiam si Deus ipse vtens creatura sibi subdita, in aliqua specie humana sensus alloquatur humanos, siue istos corporis, siue illos, quos istis simillimos habemus in somnis, nec interiore gratia mentem regat, nihil prodest homini omnis prædicatio veritatis. Facit autem hoc Deus à vasis misericordiæ ira vasa discernens, dispensatione, qua ipse nouit, multum occulta, sed tamen iusta. Nam hoc ipso, quod Deus locutus est ad Cain, eo modo, quo primis hominibus, per creaturam subiectam velut eorum socius forma congrua loquebatur, quid ei profuit? Noane conceptum scelus in necando fratre etiam post verbum diuinæ admonitionis impleuit?* Totus ille Dei extrinsecus loquentis, & se ostendentis apparatus nihil profecit in Caino, vt ille mentem auerteret à carnalibus desiderijs, nec à malicia mente concepta. At vox spiritus intrinsece resonans in electis viris, eos sic afficit, sic mouet, vt in terrenorum trahat despectum, & in ardua quæque faciat audere. Crede mihi, omnia euanent temporalia allectamenta, & prævalent æterna; vbi vox diuini spiritus intus in electorum animis sonuerit. Actor. 2. Actor. 2. *Apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquam ignis, seditque supra singulos eorum.* Mirabar arma à Deo suis militibus immissa pro expugnando orbe, ea erant dispertitæ linguæ tanquam ignis. Erat in primis tota illa templi Ierosolymitani maiestas: Aaronicum sacerdotium, legalia sacrificia, quæ eliminanda erant per Apostolorum prædicationem. Et ad hoc tantum facinus patrandum diuinus spiritus se in linguarum specie communicat Apostolis, nullo enim citius euanent temporalia omnia, quam si diuini spiritus lingua intrinsecus in electorum animis sonet. Ex quo pulchre dicebat Egesipp. lib. 5. cap. 2. Egesipp. *Quoties excisa domus Dei, quoties seditio, quoties obsidio, quotus bellum? Et nunquam illa vrbs periit, nisi quando verum Dei templum crucifixerunt. Tunc verè sancta eorum absumpsi ignis diuinus: nam & exusta à Babylonijs reparata, postea destructa à Pompeio reseruata iterum; sed penitus exusta, vbi Iesus venit, & spiritus diuini calore euanuerunt.* Nullæ potestates extrinsecus venientes valuerunt decora Ierosolymitana funditus à mortalium cordibus eliminare; sed vt destruebantur, citissime reparabantur, at ex quo, nato, &

è mortuo Ieſu, in electorum cordibus cœpit lingua diuini ſpiritus intus ſonare, protinus euanuere omnia illa temporalia, intrepide ad æterna hominibus feſtinantibus. Et quæ difficultas non ſuperetur, vbi ſonat Dei vox intrinſecus electorum animis? Sapienter di-
D. Aug. cebat D. Aug. quæſt. 167. in Exod. *Factum eſt homini facile in nouo teſtamento, quod in veteri difficile fuit, habenti fidem, quæ per dilectionem operatur; atque illo digito Dei, hoc eſt, ſpiritu Dei intus eam in corde ſcribente, non foris in lapide.* Fallar niſi Magdalenæ hæc vox intrinſecus ſonabat, quæ oblita temporalium omnium audebat ad Deum etiam in domo aliena properare Luc. 7. de qua ait
Baſil. Sel. D. Baſil. Sel. orat. 36. *Meretrix vitam mutauit: vt facta verba Ieſu, facta vita commutatio, comæ, animæque rictia ſoluuntur.* Sic efficacia ſunt Dei verba vbi intus in electorum animis reſonant.

§. II.

E nobilioribus, ac præſtantioribus hominibus rarus eſt, qui non trepidet ad temporale periculum.

REm ſummæ præſtantiæ verbis exprimit textus ſimpliciſsimis, dum ait: *Aſcendit ergo Moyſes de campeſtribus Moab ſuper montem Nebo*, ſuper montem, inquam, in quo iuſſum fuerat à Deo, vt Moyſes occumberet. Quid ſimplicius dictum? Quid præſtantius factum? Quod homo intrepidus eat eò quo, ſibi mortē imminere ſcit, res eſt præſtantiſsimæ virtutis. Cur ergo tantum facinus non magis extollitur, & ponderatur à ſcriptore diuino? Cur contentus eſt dicere Moyſem aſcendiſſe in montem Nebo, nec amplius addit ponderatiuum tanti facinoris? Loquebatur ſcriptor cum ijs, qui noſcebant Moyſem principem nobiliſſimum populi, ideò ſufficienter facinus exaggerabat, per hoc ſolum, quod diceret Moyſem, aſcendiſſe in montem, vbi erat moriturus, quando rariſsimum eſt, & ſingulariſsimum in potentioribus, & nobilioribus viris, quod non magis timeant temporalia pericula. Memini Ioannem Euangeliſtam vocari dilectum Chriſti, & adeò à Chriſto domino diligi, vt commendaret
Ioan. 19. illi è cruce matrem ſuam Ioan. 19. *Mulier ecce filius tuus.* Et ſi quæras ob quam præſtantiam Ioannes deuenit eò, vt ſic amaretur à Ieſu? Ait D. Hieron. epiſt. ad Prin-
D. Hier. cipiam de Marcellæ Epitaphio, inquiens: *Vade & Ieſus Ioannem Euangeliſtam amabat plurimum; qui propter generis nobilitatem erat notus pontifici, & Iudæorum inſidias non timebat, in tantum vt Petrum introduceret in atrium, & ſtaret ſolus Apoſtolorum ante crucem.* Hoc ſanè maxime ſubſtulit Ioannem, fecitque illum plurimum amari à Chriſto domino, quod cum generis nobilitate fuiſſet inſignis adeò, vt propter illam eſſet notus Pontifici, nihilominus in re tanti periculi aduerſus Chriſti diſcipulos, nihil timuit, ſed imperterritus intrauit in atrium plenum carnificibus, & ſtetit ante ipſam crucem. Rara, & ſingularis prærogatiua Ioannis, quod nobilis eſſet, & non timeret adeò atrocia temporalis vitæ pericula. Nunquam enim nobiliores non meticuloſiores ſunt in temporalibus periculis. Hinc Matth. 2. dum Magi Ieroſolymis
Matth. 2. prædicant natiuitatem Chriſti, *Turbatus eſt Herodes, & omnis Ieroſolyma cum illo.* Cur potentiſsimus rex turbatur in recenti ortu pueruli regis futuri? Ait Paſcaſius
Paſcaſ. ibi: *Turbatur Herodes, quia Cæſar Auguſtus, & ſenatus decreuerant, ne quis Rex, aut Deus diceretur ſine ipſorum conſilio. Ideirco forſan audito regis nomine, furore mouetur, ne inſeſi vulgatum eſſet ſenatus decreta violaſſe, diſcriminis ſententia verteretur* Ecce tibi in re temporalis diſcriminis vt primi reges, & principes timore; & turbatione ſoluuntur. Vix eſt temporalis diſcriminis odor, & primi qui terrentur, ſunt & nobiliores, & potentiores ſæculi, qui vt temporalibus magis immerſi ſunt, ſic ad quod libet eorum damnum maiori timore mouentur.

§. III.

De ſolis perfectis virtutum operibus imperterrite ad mortem itur.

NOn otioſe deſignatur locus ex quo Moyſes in montem moriturus aſcendit, dicit enim: *Aſcendit ergo Moyſes de campeſtribus Moab, &c.* In campeſtribus Moab Moyſes Iſraelitas luxurioſos morti dederat, inde miſit exercitum, qui Madianitarum ſcandala vindicauit, nec antea deſtitit, quam perfecta fuerit vin-

dicta

dicta de sceleribus admissis contra Deum. Ne miremur, quod de campo, in quo pecca ta vindicans, omnia Dei mandata perfec t imperterritus ad montem ascendat, vbi est illi moriendum. Tunc enim solum quis imperterritus potest ad mortem accedere, cum perfectam vindictam de peccatis fecit, cum virtutum opera ad amussim perfecit. Væ autem illi, qui nulla sumpta vindicta peccatorum, nullum virtutis propositum deducens ad perfectum ad mortem accedit. Matthæi
Matt. 24. 24. dum de extremo hominis fine fit sermo, dicitur: *Væ autem prægnantibus, & nutrientibus illis diebus.* Sic ostendit dominus, quantum periculum immineat prægnantibus, cũ finis aduenerit. Sed cur prægnantes, & nutrientes tempore finis in maiori periculo damnationis erunt, vt illis væ dicatur? Non loquitur de prægnantibus corporalibus respectu damnationis æternæ, sed de spiritualibus prægnatibus, nimirum de ijs, qui bona desideria, & propositum bonum de tollendis peccatis, & virtutibus acquirendis conceperunt, sed nunquam fuit illis virtus pariendi, nec opere compleuerunt, quod sibi ad salutem necessarium intellexerunt, vel si quid effecerunt, nunquam id adoleuit, ij sanè si in eo statu sunt morte adueniente, non
D. Amb. mirum est, si pereant. Ait enim D. Amb. lib. 10. in Lucam: *Vec illæ prægnantes condemnationis exortes sunt, quæ in bonorum actuum molimine constitutæ, nec dum aliquos bonorum operum dederunt processus. Sunt, quæ de Dei timore concipiunt, sed non omnes pariunt, non omnes perfecti, non omnes possunt dicere: Peperimus spiritum salutis in terra. Non omnes Mariæ, quæ de Spiritu Sancto Christum concipiant, verbum pariant. Sunt, quæ abortiuum verbum excludant, ante quam pariant. Sunt, quæ in vtero Christum habeant, sed eum nondum formauerunt.* Ecce tibi iuxta Ambrosium prægnantes vocantur, quæ sunt in molimine virtutum, in molimine pœnitentiæ, sed nunquam ad effectum perueniunt. Hæ prægnantes non sunt damnationis exortes in vitæ fine. Quæ ex Dei timore concipiunt bonum propositum, bonum desiderium, sed non pariunt illud, & si pariunt, non adolescere sinunt, cum sic perueniant ad mortem, ad extremum iudicium, magnum damnationis periculum subeunt. Duæ erant fœmi-
3. Reg. 3. næ, 3. Reg. 3. quæ pepererant filios, sed dum adhuc lactentes habent, altera suum dormiens oppressit, & tacitæ alteri viuum surripuit, & apposuit defunctum. Hinc ortæ inter illas rixæ sunt, dum vnaquæque vocaret suum puerulum viuum, & defunctum alteri adscriberet. Quid tunc? Noua & extraordinaria sapientia Salomonis fuit necessaria, ne vera mater viui pueruli caderet in iudicio. Proh duram conditionem illorum, qui mentis filios adhuc lactentes habent, nec adolescere sinunt, omni Dei sapientia opus habent, vt discrimina fugiant extremi iudicij! Ait pulchre D. Amb. supra: *D. Amb.* *De nutrientibus docuit me illud Salomonis sublime iudicium, & illa duarum contentio fœminarum, quod etiam si iam partus dolore sint absolutæ, adhuc autem confirmandorum pignorum metu nutent, ne cui per temulentiam nutrienti somnus obrepat, parunlum mater opprimat. Sed & illa, quæ filium non peremit, periclitatur suo, quia iudicij hæret incerto. Ergo & nos, ne quasi imperfectorum parentes operum aut iudicij dies, aut mortis inueniat, parnulos nostros ablactare properemus.* Sanè hoc debet maxime cauere, qui velit diem mortis, iudicijque extremi subire intrepidus, ne tunc inueniatur, vel habens adhuc in vtero, vel lactentes solum habens animi fœtus. Ille enim solus in morte non habet, quod timeat, qui perfectam de sceleribus egit pœnitentiam, qua in virtutibus adoleuit.

§. IIII.

Æterna spectans facile temporalia contemnit.

MIgraturo à vita Moysi dominus terras Israelitis promissas ostendit, ait enim, *Ostenditque ei dominus omnem terram Galaad vsque Dan, &c.* Morituro terras, earumque diuitias, & delicias ostendit dominus; quod mihi magnam facit admirationem, quando sapientes homines hoc curent maxime, ne morituros aliqua subeat memoria terræ. Quid terra, eiusque deliciæ admorituros afferat nisi dolorem, & pœnam? Quot terrena decora, tot hami prendentes abeuntis animum, ne sine dolore discedat. Prenduntur equidem terrenorum affectu infirmi animi, at qui viuida fide contemplantur æterna, facili negotio à terrenis se expediunt. Secure ergo Moysi morituro terrena ostenduntur, vt qui ad æterna festinans, terrena & si præstantissima contemneret. De illo aiebat Paul. ad *Ad He. 11* Hebræos cap. 11. *Fide Moyses grandis factus, negauit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cũ populo Dei, quã temporalis peccati habere iucunditatem:: Aspiciebat enim*

in

in remunerationem, nimirum cœlestem, & æternam. Erat Moyses adoptatus filius Reginæ Ægypti, amplissimique illius imperij hæres, quod quasi in manibus iam tenebat, in aula educatus inter delicias, & diuitias regias. Tamen vbi viuida fide oculos ad cœlestem remunerationem coniecit, sponte sua omnia à suo affectu terrena imperia abiecit.

D. Chrys. Ex quo D Chrysost. ibi hom. 26. ait: *Nullus dimisit aulam regiam, amplam, & claram, neque tales thesauros, neque cum posset filius regis esse, contempsit, sicut Moyses. Qui non simpliciter dimisit, sed abnegauit, hoc est, horruit. Cœlo quippè proposito, superfluum erat aulam admirari Ægyptiaci regni.* Quid terrena imperia omnia ad Moysem, cuius ob oculos erat cœlum, & æternitas? Facile despicit hæc temporalia animus, qui properat ad æterna.

Cant. 8. Cant. 8. *Quæ habitas in hortis, amici auscultans, fac me audire vocem tuam. Fuge dilecte mi, assimilare capreæ, hinnuloque cervorum, &c.* Quæ verba aptant multi expositores sponsæ locutæ cum sponso inuento in hortis huius mundi, & legunt ex Græco: *Qui habitas in hortis, &c.* Et est mirandum, quod sponsa nacta sponsum suum in hortis floriferis, & amœnis, vbi eius conspectum, & vocem amœnissime percipere posset, vix illum inuenit, & statim clamat, vt fugiat, ait enim: *Fuge dilecte mi, &c.* Cur non magis petit, vt maneat in delicijs hortorum? Cur nõ magis amat ibi commorari? Ex quo de æternis bonis vocem audit, nihil æstimat manere inter hæc temporalia, sed æterna festinat capere.

D. Amb. Ait D. Amb. lib. de bono mortis cap. 5. *Ingreditur in hortos, & inueniens ibi sponsum sedentem, & disputantem cum amicis, ait. Qui sedes in hortis vocem tuam insinua mihi. Mihi, inquit, non amicis. Fuge frater meus. Hortatur, vt fugiat sponsus, quia iam sequi potest etiam ipsa terrena fugientem. Dicit autem, vt similis sit damulæ, quæ euadit de retibus. Vult enim & ipsa fugere, & euolare supra mũdum.* Sic ad primam sponsi vocem de æternis afficitur, vt amet sequi temporalia omnia fugientem, nec æstimat temporalia despicere, dum festinet euolare ad æterna.

Deuth. 34. Dixitque dominus ad eum: Hæc est terra, pro qua iuraui Abraham, Isaac, & Iacob, dicens: Semini tuo dabo eam. Vidisti eam oculis tuis, & nõ transibis ad illam. Mortuusque est ibi Moyses seruus domini in terra Moab iubente domino, & sepeliuit eum in valle terræ Moab contra Phogor, & non cognouit homo sepulchrum eius vsque in præsentem diem.

§. V.

Spiritualis homo, caueat ad temporalia descendere.

SApienter cauet Deus, ne Moyses terram promissam pertingat, ait enim: *Vidisti eam oculis tuis, non transibis ad illam.* Et quid cum terrà vir totus factus spiritus? De illo aiebat Philo in fine lib. 3. *Postremo migraturus Moyses ad superos, & exuta mortalitate ad immortalitatem transferendus, vocante patre, vt eum è duplici corporis animæque natura transformaret in simplicem, iam dum prope totus versus in animum erat, & quidem illustrissimum.* Nec miror, quod vbi Moyses in spiritum versus erat, non permittatur ad terrenas promissiones ire, nunquam enim sine periculo ad terrena descendit, qui in vita spirituali constituitur. Quo spectabat Matth. 24. inquiens: *Cum videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele propheta, stantem in loco sancto qui legit, intelligat. Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes, & qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua.* Tempore abominationis stantis in loco sancto monentur fugere ad montes, quicumque in Iudæa fuerint, sed & illi, qui in tecto extiterint, vetantur ad inferiora descendere, vt aliquid inde summant. Et merito, qui enim in alto spiritualis vitę constitutus fuerit, nunquam sine periculo ad terrena sumenda descendet. Ait Imperfectus hom. 49. in Matth. *Quicumque in tempore illo fuerit super tectum, id est, in rebus spiritualibus viuens, quæ sunt aut in capite, aut in corde, quæ tecta dicuntur corporis nostri, & fastigia prima, non descendat ad inferiores sui corporis partes, vnde aliquid tollat, id est, non descendat ad aliquas res carnales, vt desideret aliquid, quod est corporale. Alioquin comprehendet eum abominatio desolationis.* Ecce tibi quantum periculum imminet ijs, qui vitam spiritualem profitentur, si inde descendant tollere aliquid de bonis carnalibus, aut terrenis. Non mirarer,

Philo. Matt. 24 Imperf.

ret, ſi ij in extremam deſolationem veniant. Quod in primitiuis illis Chriſtiani lugebat D. Cyprian. lib. de Lapſis aiens: *Diſſimulanda, fratres, veritas non eſt, nec vulneris noſtri materiâ, & cauſa reticenda. Decepit multos patrimonij ſui amor cæcus, nec ad recedendum parati, aut expediti eſſe potuerunt, quos facultates ſuæ velut compedes ligauerunt. Illæ fuerunt remanentibus vincula, illæ catenæ, quibus & virtus retardata eſt, & fides preſſa, & mens vincta, & anima præcluſa, vt ſerpenti terram ſecundum Dei ſententiam deuorantii, præda & cibus fierent, qui terreſtibus cupiditatibus inhærerent.* Dum illi qui ad ſpiritualia vocabantur, ſeſe ad terrena conuertebant, illiſque adhæreſcebant, factum eſt, vt inter draconis pabula inuenti à dracone vorarentur. Hinc monebat dominus Aaronem Numer. 18. *In terra eorum nihil poſſidebitis, neque habebitis partẽ inter eos, ego pars, & hæreditas tua.* Sic multis cauet, ne Aaronis filij partem habeant terræ. Et cur non habeant hi terram, niſi quia ad perfectionem ſpiritualis vitæ vocati erant? Ait D. Amb. in exhortat. ad Virg. *Moyſes Leuitis non diuiſit terram, quorum non erat terrenus, ſed ſuperior incolatus.* Cauit Moyſes terram dare illis, qui ſupra terram erant, qui addicti prorſus erant ſpiritualibus; quibus non poterat non officere, ſi quid terrenum ſpectarent.

Num. 18.

D. Amb.

§ VI.

Magna præſtantia hominis, qui mala vel naturæ, vel culpæ ſcit conuertere in virtutum facinora.

NOn paruam Moyſis commendationem affert Epitaphium hoc in præſenti ſubſcriptum nimirum; *Mortuus eſt ibi Moyſes ſeruus domine in terra Moab, iubente domino.* Expende, quod dicitur mortuus Moyſes *iubente domino*, cum magis deberet dicere puniente domino, quando mors hæc decreta illi fuit, in erroris ſupplicium. Ait enim Numer. 27. *Dixit dominus ad Moyſem, Aſcende in montem iſtum Abarim, & contemplare inde terram, quam daturus ſum filijs Iſrael, cumque videris eam, ibis & tu ad populum tuum, ſicut iuit frater tuus Aaron; quia offendiſtis me in deſerto Sin, &c.* Itaque propter offenſam Deo illatam ad aquas cõtradictionis Deus ante promiſſæ terræ poſſeſſionem facit, vt Moyſes migret à vita. Cur ergo non magis dicitur mortuus Moyſes puniente domino, quam iubente domino? Magna ibi oſtenditur præſtantia Moyſis, qui ſciuit, quod erat offenſæ pœnale ſupplicium conuertere in cantatiſſimi obedientis inſigne. Huc traho Iephte hiſtoriam & decretum de occidenda filia pro habita victoria de inimicis: Iudic. cap. 11. Audit filia decretum patris, petit duorum menſium inducias, vt in montibus fleret virginitatem ſuam, quibus tranſactis, cum in montibus verſaretur, venit in domum, parenti ſe ſiſtit, expectans illius manu feriri. Ait enim text. *Expletiſque duobus menſibus reuerſa eſt ad patrem ſuum, & fecit ei ſicut vouerat.* Ipſa reuerſa ex ſe dicitur, non tracta vi à patris miniſtris; ex quo eius extollens gloriam ait D. Amb. lib. 3. officior. cap. 12. *Rediit ad patrem, quaſi ad votum rediret, & voluntate propria cunctantem impulit, fecitque arbitratu ſpontaneo, vt quod erat impietatis fortuitum, fieret pietatis ſacrificium.* Mors, quæ naturale, & neceſſarium malum homini eſt, accidit huic puellæ per patris culpam, ipſa tamen ſic ſe in tanto malo geſſit, vt illud verteret in cantatiſſimum pietatis, & obedientiæ patri debitæ ſacrificium. Quanta hæc præſtantia puellæ! Accipite aliud præſtantiæ ſimilis exemplum. Latro quidem ſuorum ſcelerum dabat pœnas crucifixus cum Ieſu, & cum eſſet in tormentis audiuit alterum blaſphemantem Ieſu; tunc ille Luc. 23. *Increpabat eum dicens: Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es? Et nos quidem iuſte, nam digna factis recipimus: hic verò nihil maligeſſit. Et dicebat ad Ieſum, Domine memento mei, &c.* Quid præſtantius? Latro is erat, & pœnas ſcelerum dabat, ſed quod erat ſupplicij, in eas virtutes conuertit, quæ regna cœleſtia traherent. Vt moneat D. Auguſt. ſer. 130. de Temp. *Vidiſti fiduciam latronis, vidiſti liberam voluntatem in cruce. Audiſti philoſophiam in tribulatione, & reuerentiam diuini timoris in ſupplicio. Subito in ictu oculi de cruce in cœlum tranſiliuit.* De tormentis, de cruce, de ſcelerum ſuorum ſupplicijs fecit ſcholam virtutum, quibus in regnum tranſiret. Apertius D. Cyprianus ſer. de Paſſ. Chriſti. *In cruce latro confitens non tantum indulgentiam meruit, ſed Chriſti familiaris effectus, præmiſſus eſt in paradiſum, & factus eſt particeps regni, per confeſſionem factus collega martyrij.* Quid præſtantius? Valuit ſupplicium conuertere in martyrium. Nunquam negabo hoc ad ſummam præſtantiam, & fælicitatem hominis conducere, quod ſciat

Num. 27.

D. Aug.

D. Cypr.

Luc. 23.

mala

mala & pœnæ, & culpæ vertere in scelera virtutū, vt est summa miseria, & infelicitas, quod in malis, & supplicijs peiora semper acquiras. De infelicissimo omnium mortalium Iuda ait Matth. cap. 27. *Matt. 27.* *Proiectis argenteis in templo recessit, & abiens laqueo se suspendit.* Id quod notans D. Leo ait ser. 11. de Pass. *Impius traditor insurrexit in semetipsum, non iudicio pœnitentiæ, sed furore perennitis, vt qui vitæ auctorem interfectoribus vendidisset: in augmentum damnationis suæ, etiam moriendo peccaret.* Quid infelicius? Per ipsum mortis tormentum venit ad culpam, quæ morte duriora acquisiuit supplicia. Heu misera nequissimorum hominum conditio, in ipsis malis, in mortibus ipsis sic peccant, vt ad maiora mala currant!

§. VII.

Vnus Deus homini salutaris, mundiales omnes affectus lethifer.

IN mortem deuenit tandem Moyses, sed in morte inuenit sibi magnificentissimas manus diuinas. Ait enim textus: *Mortuus est ibi Moyses seruus domini in terra Moab, iubente domino, & sepelinit eum, & nō cognouit homo sepulchrum eius, &c.* Quibus apprime ostenditur, quid Moyses ex proprio affectu habuit, & quid ex obsequio Deo exhibito fuerit nactus. Ex propris enim habuit, quod *mortuus est*, sic error ad contradictionis aquas illum in mortem traxit. Ex obsequio Deo præstito, seruus Dei moriens Deum sepulchri curatorem habuit, & vitæ largitorem immortalis. Vt pulchre dicat D. Nyssen ibi: *Hinc discere licet, quot quantisque virtutibus hoc sacro nomine dignus homo efficiatur, vt Dei seruus, appelletur? Hoc autem ipsi virtuosæ vitæ huius sæculi finem affert, verbo Dei consummatum, finem dico viuum, cui non succedat sepultura, cui non addatur tumulus, qui nullam oculis caliginem, nullam faciei corruptionem inducat.* Ecce tibi, quid habeat affectionum suarum mancipium, vel domini seruitus. Si affectionibus mundialibus seruis, illæ procul dubio te in mortem conjcient; si Deo exhibes seruitutem, nil non lætum, non gloriosum, & valde honoratum dabit ipse. Luc. 23. è duobus latronibus crucifixis cum Iesu alter dicebat: *Nos quidem iuste, nam digna factis recipimus: hic vero nil mali gessit. Et dicebat ad Iesum: Domine, memento mei, cum veneris in regnum tuum. Et dixit illi Iesus: Amen dico tibi: Hodie mecum eris in paradiso.* Dum suis affectibus seruit, hoc habuit, quod morte damnaretur crucis, dum autem in se reuersus se Iesu offert, statim accipit paradisum. Quod pulchre expendens D. Leo ser. 4 de Pass. ait: *Inter lu- D. Leo.*
ctantis animæ dura tormenta, herens patibulo transit ad Christum; & cui propria impietas intulit pœnam, Christi gratia dat coronam. Expende, quæ munera præbeat error humanus, & quæ præbeat Christus, quippe mundiales errores pœnas inferunt, in mortem & tormenta conjciunt sectatores suos; sed Christus dat coronas, quasi nesciat nihil non salutare suis impertiri. Habes, 4. Reg. 13. *Latrunculi de Moab venerunt in terram eo anno. Quidam autem sepelientes hominem, viderunt latrunculos, & proiecerunt cadauer in sepulchrum Elisæi. Quod cum tetigisset ossa Elisæi, reuixit homo, &c.* Putat autem Iosephus apud Glossam mortuum illum fuisse occisum à latrunculis illis, qui vbi illatus sepulchro Elisæi eius attigit ossa, statim rediit in vitam. Sed cur à latronibus occisus à contactu Elisæi reuiuiscit? Adumbratur in latronibus illis mundus iste, in Elisæo autem Christus. Vt videas, quid a mundialibus affectibus habeas, & quid à Christo. Quæ mundi sunt, tibi mortem inferunt, vnus est Deus, qui tibi inuat salutem. Ait Euseb. Gallicanus hom. de Pasch 2. *Quod legimus beatum Elisæum sepul- Pasch. 2.*
chro condium, ingesto à latrunculis cadauere intra tumulum suum corpus extincti tactu sacri corporis suscitasse. Quis hic alius præfigurabatur, nisi dominus noster Iesus Christus, qui vitam sepultus operatur. In latrone reum mundum, in propheta virtutibus Christum dominum recognosce. Plane in latronibus interfectoribus recognoscendus est mundus, qui nihil aliud nouit præstare quam mortem; in defuncto autem Elisæo agnoscendus est Dei filius, à quo in homines venit vita. Nil aliud de mundi, affectionumque humanarum manibus excipies quàm mortem, à Deo autem, & salutem, & vitam.

§. VIII.

§. VIII.

Seruorum Dei afflictiones, & mortes pene non sunt respectu afflictionum peccatorum.

MOrtuus est Moyses seruus domini, sed nō apparet eius sepulchrū, nec in ore eius visitur aliquod corruptionis signum. Dicit enim: *Mortuus est ibi Moyses seruus domini: & sepeliuit eum & non cognouit homo sepulchrum eius, &c.* Sic facit dominus, vt Moyses moriatur, & sepulchrum abscondit, nec vllum signum reliquit eius corruptionis. Et cur sic eius sepulchrum absconditur, sic cauetur, vt nullum signum appareat de mortui? Ait textus: *Mortuus est Moyses seruus domini*, qui seruus Dei moriebatur, etiam in morte nihil exhibebat mortis, sic enim sunt afflictiones, & mortes seruorum Dei, quasi non sint, si peccatorum mortibus comparentur. Quo spectans D. Nyssen. in præsenti aiebat: *Hinc discere licet, quot quantisq; virtutibus hoc sacro nomine dignus homo efficitur, vt Dei seruus appelletur. Hoc autem ipsi virtuosæ vitæ seculi finem affert verbo Dei consummatū, finem dico viuum, cui non succedat sepultura, &c.* Hoc tibi dat diuina seruitus, qua Dei seruus appellaris, nimirum quod finem habeas, quod mortem incurras, quæ vita sit, quæ nihil mortis habeat, quæ in specie mors appareat, in re autem & veritate vita censeatur. Hinc contra serpentes, quorum veneno peribant Israelitæ erectus fuit serpens æreus in crūce Numer. 21. *Fac serpentē æneum, & pone eum pro signo. Qui percussus aspexerit eū, viuet.* Posset eadem facilitate serpentē verū siue mortuū, siue viuū in ligno constituere, quē aspicientes sanarentur. Cur ergo maluit non verum serpentem, sed fictum crucifigere pro signo? Exprimebatur ibi mors Christi vt à peccato introductam mortem delebat, ideó sola serpentis assumitur figura, nam mors Christi crucifixi, & si durissima, & horribilissima videretur in specie, tamen in re solum erat vmbratilis quædam figura mortis, respectu illius, quæ fuerat per peccatum inducta. Ex quo aiebat D. Amb. lib. de Salom cap. 3. *Christus percusso dracone, id est, diabolo lacerato, pernicios̄um peccati virus extinxit; & sicut Apostolus ait, in similitudine carnis peccati, de peccato damnauit peccatum in carne sua. Ad hoc Moyses serpentem non verum, sed æreum in eremo suspendit in ligno, qui proprius erat typus corporis Christi.* Ecce tibi vt quidquid serpentini veneni in crucifixo Iesu apparuit, non verum fuit, sed fictum, sed adumbratum, & quidem mors, & dolor, & pœna partes erant serpentini veneni, sed hęc in Iesu, & si maxima apparebant, vel non erant, vel tantum erant vmbræ quædam ad mortem, & dolores, & pœnas peccatorum comparatæ. Semper enim iustorum afflictiones, & mortes fictæ sunt, si comparentur cum ijs, quæ in se habent totum venenum peccati. Iudic. cap. 11. temerarie vouit votum domino, & magis temerarie illud implet filiam vnigenitam inter maximos animi dolores sacrificans, ait enim textus: *Reuersa est ad patrem suum, & fecit ei sicut vouerat.* Longe aliter Abraham iussus à Deo immolabat filium, puerum ligat, in altari locat, gladium stringit, vnigeniti collum feriturus. Tunc Gen. 22 clamat Deus: *Ne extendas manum tuam super puerum, &c.* & inter tot illos mortis apparatus Isaac euadit viuus. Cur non sic accidit Iepthæ filiæ? Cur in illo sacrificio mors defæuit, in hoc autem soli apparatus mortis visi sunt, in re autem euasit vita? In illo peccatorum pœnæ erant; in hoc iustorum afflictiones monstrabantur, quæ comparatæ ad illas, non veræ sunt, sed fictæ. Ait D. Amb. lib. 1. de Abraham cap. 8 *Hoc quidem exemplo docemur, quia iustus tentatur compositis, & fictis.* Ficta sunt, composita sunt tentamenta, & tormenta iustorum, si comparentur cum ijs, quæ in se habent peccati virus.

D. Nyss.

Num. 21.

D. Amb.

Indic. 11.

Gen. 22.

D. Amb.

§ IX.

Diuinus halitus expellit noxia cuncta. Deus enim dilectissimos osculis, alios igne purificat.

MAgnum erat illud de Moyse dictum nimirum: *Mortuus est ibi Moyses seruus domini*; sed illud maius, quod ex lectione hebræa elicitur, legunt enim alij: *Mortuus est ibi Moyses ad osculum domini, siue in osculo domini.* Quid illustrius? Merito ex tam felici morte multi putant sic obijsse Moysem in tanta puritate, vt non pateretur purgatoriū ignē. Et sanè, qui in osculo domini vitā finit, de diuinissimi oris halitu hoc habet, vt se ab omni sordis vel vmbra purificet. Hinc Dei spōsa clamabat Cant. 1. *Osculetur me osculo oris sui.* Hoc vnū petit, & expetit, nimirū si Dei ori appropinquet, certa quod de eius halitu nihil nō purū retineat. Ex quo

Cant. 1.

D. Nyſ. dicebat D. Nyſ. hom. 1. in Cant. *Anima vult Dei ori vitam haurienti os admouere dicens: Oſculetur me oſculo oris ſui. Et qui omnibus ſcatere facit vitam, & vult omnes eſſe ſaluos, neminem vult eorum, qui ſalui fiunt, eſſe expertem huius oſculi, eſt enim eius oſculum purgamentum omnis ſordis.* Nulla equidem eſt iuſtorum anima, quæ tandem ad Dei oſculum non admittatur egrediens è vita, ſed aliquæ prius purgatorio igne purificantur; aliquæ autem omnium fœliciſsimæ in ipſo receſſu à corpore ad tantum oſculum admittuntur, quod nullas in illis ſordes permittit, ſed oſtendit candidiſsimas, puriſsimas. Luc. 7. dũ Ieſus diſcumbebat ad menſam Simonis leproſi, acceſsit nobilis peccatrix tetro, quæ exoſculans pedes Chriſti peccatorum omnium ablutionem obtinet ab illo. Mirabar, quod Simo ille, tanti conuiuij ſumptu non negotietur peccatorum purificationẽ, quam negotiabatur mulier in domo illius. Et cur ille adeò infelix manſit in ſumptu ſuo, cum hæc inde egreditur fœliciſsima? Ait Dominus ibi ad Simonem: *Oſculum mihi non dediſti, hæc autem ex quo intrauit, non ceſſauit oſculari pedes meos. Propter quod dico tibi, remittuntur ei peccata multa quoniam dilexit multum.* Ecce tibi, quæ ad oſcula admiſſa eſt, purificationem peccatorum obtinuit; ille vt non dignus extitit oſculis diuinis, ſic manſit in peccatorum ægritudinibus indigens purgatione ignis. Ait D. Nyſſe. ſupra. *Quamobrem mihi videtur dominus hoc exprobrare Simoni leproſo: Oſculum mihi non dediſti. Reuera enim fuiſſet mundatus ab ægritudine, ſi ore attraxiſſet puritatem. Sed ille quidem merito id non eſt expertus.* Merito non expertus fuit puritatem, qui ad diuinum oſculum non fuit admiſſus, ſed manſit in ſuis peccatorum ægritudinibus. Quæ autem in dilectiſsimorum partem admittebatur, oſculis diuinę plantæ impreſsis, ſic omnia purificauit peccata, vt poſſet apparere inter ſpiritus candidiſsimos.

D. Nyſ.

Luc. 7.

D. Nyſ.

Deuth. vlt. Moyſes centum & viginti annorum erat, quando mortuus eſt, non caligauit oculus eius, nec dentes illius moti ſunt. Fleuerunt que illũ filij Iſrael in campeſtribus Moab triginta diebus, & finiti ſunt dies planctus lugentiũ Moyſem. Ioſue vero filius Nun repletus eſt ſpiritu ſapientiæ, quia Moyſes poſuit ſuper eum manus ſuas, &c.

§. X.

Laudandis hominibus mors non poteſt obeſſe.

STo à ſententia noſtri Saliani, qui non ſolum de ſene Moyſe, ſed & de mortuo putat dicta illa; *Non caliganit oculus eius, nec dentes illius moti ſunt* Septuag. poſuere: *Neque corrupta ſunt labia illius.* Alij legunt: *Nec aufugit viror eius* Chaldæus autem dicit: *Neque mutatus eſt ſplendor gloriæ vultus eius.* Et mortuus erat, & quaſi nihil in illo potuiſſet mors, ſic idem in illo manſit vultus viror, & gratia, & ſplendor. Id quod de ſanctiſsimo Archiepiſcopo Malachia ponderabat D. Ber. in eius vita inquiens: *Feliciter obdormiuit in domino. Et vere obdormiunt. Vultus placidus placidi exitus indicium fuit. Mortuus viuere, & viuens mortuus putabatur, adeò nihil intercidit, quod alterutram deſterminaret. Eadem vinacitas vultus, ſerenitas eadem qualis apparere ſolet in dormiente. Diceres mortem nihil horum tuliſſe, magis auxiſſe plurimum. Non eſt mutatus, ſed ipſe mutauit omnes.* Sic mors ſanctiſsimi viri nihil in illo tulit, nihil fœdauit, quod ſimile in laudatis hominibus facit. Vix enim aliquid poteſt facere mors in corpore eorum, quorum laudabilibus virtutibus implẽtur animi. De mortis anteâmbulone peccato dicebat Paulus ad Rom 7. *Habitat in me peccatum*; in alijs regnabat peccatum, in Paulo non regnabat, ſed habitabat, erat enim in eo non tanquam in regno agens, ſed tanquam domi incarceratum. Similiter de morte philoſopandũ puto, quæ in peccatoribus regnat, in laudandis habitat, hoc eſt, ita in eis inuenitur, quaſi nihil efficere, aut officere valeat. Ait D. Ber. ſer. in tranſitu Sancti Malachiæ: *Peccatum licet ſimul cum Chriſto, cruci ipſius non dubitetur affixum, adhuc tamen interim non regnare quidem, ſed habitare etiam in ipſo, dum viueret Apoſtolo permittebatur. Mentior, ſi non ipſe ait: Iam non ego operer, ſed quod habitat in me peccatum. Sic & mors ipſa minime quidem adhuc abeſſe cogitur, ſed cogitur non obeſſe.* Ecce & peccati fomes, & mors comparentur, vt ſunt in viris Apoſtolicis; erat equidem in Paulo fomes peccati, non quidem regnans, vt hominem raptaret, ſed quaſi domi claſſus, ibique incarceratus ne ſua inſeriat dam-

Septuag.

D. Ber.

Rom. 7.

D. Ber.

na. Sic mors in laudandis hominibus est quidem, sed quasi alligata, & coacta, ne suum effudat horrorem, tuamque turpitudinem
Cant. 5. corruptionis statuat Cant. 5. dicitur: *Gena illius sicut areola aromatum consitæ a pigmentarijs. Labia eius lilia distillãtia myrrham primam* Quæ verba ab aliquibus de Ecclesia Christi putantur dicta. Sed cur in labijs Ecclesiæ myrrha constituitur? Nonne satius dicuntur alibi Ecclesiæ labia vitta coccinea? Quid myrrha cum labijs formosissimis? Modo depingitur Ecclesia in luctu pro sanctissimis viris, qui à morte abripiuntur quorum frequẽtat ore suo virtutes. Vnde factum est, vt sancti, qui ab Ecclesia celebrãtur defuncti toties vnguentis, pigmentisque mortis effugiant turpitudinem, quoties ostendant laudatissimam vitam tuam. Ex quod D. Amb.
D. Amb. orat de obitu Valentiniani inquit: *Gena eius sicut phialæ aromatis gignentes unguentaria, labia eius sicut lilia distillantia myrrham plenam, mystice Ecclesiæ gratia deflentis accipitur, quæ in obitu Valentiniani unum doloris sui effudit unguentum, & vitam eius prædicando concelebravit. Cui mors obesse non potuit, eo quod odor prædicationis omnium ore celebrabilis factorem omnem mortis obsleuit.* Expende verbis: *Cui mors obesse non potuit, &c.* Cuius enim talis erat vita, quæ celebraretur omnium ore, in eo mors cogitur non obesse, tutusque ibi mortis factor, & turpitudo vel tollitur, vel absconditur. Quod faciunt pigmenta, & myrrha, vt aboleant turpitudinẽ, & fœditatem mortis, id efficacius præstat, quæ ab Ecclesia prædicatur vita Sanctorum.

§. XI.

Mansuetudo in principe prope æternum facit eius principatum.

MAior in diuturnissimi principis obitu omnium esse popularium lacrymas. Dicit enim: *Moysen centum & viginti annorum erat, quando no tuus est: Fleueruntque illi filij Israel, &c.* Vbi Philo lib. 3. addit: *Luxit vniuersa gens lachrymis defluens per mensem integrum.* Et Iosephus ait: *Triginta diebus illum luxit populus, cui nunquam quicquam tristius accidit.* Longe aliter accidere solet in populis alijs, rari enim sunt, quos non tædeat diuturni alicuius principatus.
1. Reg. 8. Samuelis imperio duraui, vsque ad populi satietatem, 1. Reg. 8. *Congregati vniuersi maiores natu Israel venerunt ad Samuelem in Ramatha Dixeruntque ei: Ecce tu senuisti, & filij tui non ambulant in vijs tuis, constitue nobis regem, &c.* Sic fastidierunt in Samuele imperij longæuitatem: at in Moyse, cum ab octogesimo anno vsque ad centesimum cum vigesimo imperium protulisset, tantum abfuit, quod satiarentur eius imperio, quin potius eius mortem largissimis prosequerentur lacrymis. Nec minor, ea erat Moysis mansuetudine erga suos ornatus, quæ illum in imperio æternaret. Aiebat D. Hieron. epist. ad Theophylũ aduersus Ioannem Ierosol. *Dux ille Israelitici exercitus, qui decem plagis afflixerat Ægyptum, & ad cuius imperium cœlum, & terra, & maria serena erant, inter cunctos homines, quos tunc terra generauit, mansuetissimus prædicatur. Et ideò per quadraginta annos obtinuit principatum, quia potestatis superbiam lenitate, & mansuetudine temperabat. Lapidabatur à populo, & pro lapidantibus rogabat, quia potius deleri ipse voluit de libro Dei: ne commissus sibi grex periret.* D. Hier.
Expende in quo fundet diuturnit tem Mosaici principatus, nimirum in eo, quod mitissimus erat, quod superbiam thronilenitate, & mansuetudine temperabat. Simile quid inuenio in Dauide, qui cum in regno senuisset, adeò vt pene deficeret in bello, nisi Dominus Israelitæ non locuti sunt de alio, quin potius dixerunt regi, 2. Reg. 21. *Iam non egredieris nobiscum in bello, ne extinguas lucernam Israel,* & cum domi resideret pene senio confectus, nil magis cogitant, quam quomodo eius vitam æternent. Cur nõ magis fastidiunt senem regem? Mansuetissimus ad suos erat. Ait D. Amb. lib. 2. officior. cap. 7. *Dauid rex cum omnibus æquabat suam militiam, partiebatur laborem, fortis in prælio, mansuetus in imperio, ferre magis promptus quam referre iniurias. Ideò tam charus erat omnibus, vt iuuenis ad regnum etiam inuitus peteretur, & resistens cogeretur, senex ne prælio interesset a suis rogaretur, quod mallem omnes pro ipso periclitari, quam illum pro omnibus.* Sic mansuetudo principis facit, quod nunquam eius imperio quantumuis diutur nori subditi satientur. Quin imò illis imperturbabilem terræ dominatum attribuit dominus Matth. 5. aiens: *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Quæ merito D. Chrysostom. & Theophyl. referunt ad temporales principatus, in quibus mansueti fortissime radicantur. Sine mansuetudine enim vix potest principatus durare. Roboan dicebat ad subditos, 3. Reg. 12. *Pater meus cecidit vos flagellis, ego cædam vos scorpionibus:* sed diu in imperio non valuit consistere, vt
2. Reg. 21
D. Amb.
Matth. 5.
3. Reg. 12

dicat D. Hier. vbi ſupra: *Qui ſcorpionibus cedit, cito regnum manſueti Danidis diſſipat* Mirum erit, quod cito non euaneat imperium eius, qui care humanitate, & manſuetudine.

§. XII.

Magna præſtantia viri, quod primas iuuentutis gratias, vel in extrema ſenectute, vel in morte retineat.

AD magnam Moyſis commendationem dicitur, quod viginti ſupracentum annis mortuus cum ſit: *Non caliganit oculus eius, nec dentes illius moti ſunt.* Siue vt Alij: *Nec aufugit viror eius.* Vel vt Chaldæus: *Non eſt mutatus ſplendor gloriæ vultus eius.* Quem virorem & ſplendorem à primo ſiue in corpore, ſiue in animo accepit, eumdem in extrema ſenectute, in morte ipſa retinuit. Quid præſtantius dici poteſt de viro tam longam agente vitam? Hanc præſtantiſsimam benedictionem promittebat ipſe Moyſes Aſſeritis Deuth. 33. inquiens: *Sicut dies iuuentutis tua, ita & ſenectus tua.* Eſt hęc ſumma hominis præſtantia, quod nihil virtutis, nihil decoris à primis captum vnguiculis perueniens ad vltimam ſenectutem amittat, ſed cum iuuenilibus gratijs ſpiritum emittat. Dum magnus gentium doctor Paulus à carnifice percutitur, loco ſanguinis lac profiluit è vulnere. Cur lac profiluit? Aiebat Petrus, 1. epiſt. 2. ad initiandos Chriſti baptiſmate: *Quaſi modo geniti infantes lac concupiſcite.* Ex quo mirifice extollit Paulum D. Aug. quod in ſenectute, extrema, & in morte ipſa adhuc ſuppetebat lac Chriſtiani baptiſmatis ſemel ſumpti. Ait enim ſer. 26. de Sanctis: *De Pauli vero cernice, cum eam perſecutor gladio percuſſiſſet, dicitur fluxiſſe lactis magis vnda, quã ſanguinis, & mirum in modum ſanctum Apoſtolum baptiſmi gratia in ipſa nece fecit ſplendidum potius, quam cruentum.* Splendere fecit Paulum in morte baptiſmi gratia eò vſque ſeruata, nunquam enim gratiæ primæuæ vſque ad extremum proiectæ halitum, non ſplendidum hominem faciunt. Et quæ mors ſplendidior, quam quæ de ipſis infantilibus, virtutibus, & gratijs adhuc candet? Id quod de externis etiam effectibus in Chriſti domini morte cõmendabat D. Leo ſer. 7. de Epiphan. fatus: *Tota victoria ſaluatoris, quæ & diabolum ſuperauit, & mundum, humilitate eſt concepta, humilitate eſt confecta. Diſpoſitos dies ſub perſecutione inchoauit, & ſub perſecutione finiuit, nec puero tolerantia paſſionis, nec paſſuro defuit manſuetudo puerilis.* Ecce tibi, vt magiſter omnium quas ſemel induit pueritiæ etiam externas virtutes, eaſdem vel moriens repræſentauit, vt doceret, quam diuine ille moritur, cui nulla deficit gratia ex ijs, quas à primis pueritiæ annis habuit. Quo ſpectans Pſal. 91. ait. *Exaltabitur ſicut vnicornis cornu meum, & ſenectus mea in miſericordia vberi.* Chaldæus: *In oleo recenti frondentis oliuæ*: quaſi in eo ponat totam exaltationem ſenectutis præſtantiſsimæ, quod de oleo, ſiue de gratia, & virtute primæua fulgeat, nihilque in ea appareat fædum, aut cõſumptum. Ex quo monebat D. Auguſt. *Qui bene ſeneſcit ordine ſuo, quæris illi aliquando in capite ſuo capillum nigrum, & non inuenis: ſic cum fuerit vita noſtra talis, vt quæratur nigritudo peccatorum, & non inueniatur, ſenectus tua iuuenilis eſt, ſenectus iſta viridis eſt, ſemper virebit.* Fælix ille, cuius vita talis eſt, in qua nihil lethalis peccati nigricet; huius ſenectus, & mors & exaltabitur, & ſplendeſcit iuuenilibus, & virentibus floribus virtutum.

Deuth. 33

Petrus. 1.

D. Leo.

Pſal. 91.

D. Aug.

§. XIII.

In morte ſe quis facit agnoſci.

ILlud notandum maximè eſt, in Moyſis morte, quod dicit: *Moyſes centum & viginti annorum erat, quando mortuus eſt nec caliganit oculus eius, &c.* Siue vt Chaldæus ait: *Nec mutatus eſt ſplendor gloriæ vultus eius.* Spectat ad gloriam vultus Moyſis, de qua Paulus 2. ad Corint. 3. dicit: *Non poſſent intendere filij Iſrael in faciem Moyſi propter gloriam.* Tanta erat gloria, & ſplendor vultus Moyſi, vt non poſſet videri à filijs Iſrael eius facies, ſed maneret illis abſcondita. Ad hanc ergo gloriam reſpiciens Chaldæus putat illam nec in morte mutatam, ſed & demortui faciem ſic fulgere, vt minime poſsit attendi, nec agnoſci à filijs Iſraelis. Et cur in morte adhuc ignorabatur vultus eius propter gloriam, ſicut cum à monte cum tabulis deſcenderet? Sic erat mortuus Moyſes, vt nihil mortis in ſe exhiberet, ideò non miror, quod nec tunc agnoſceretur; ſolet enim tunc maxime agnoſci homo inſignis, cum ſub mortis vmbris ſe oſtendit. Dicebatur ſupra de Moyſe: *Et non cognouit homo ſepulchrum eius vſque in præſentem diem.* Similiter dicit Paulus 2. ad Corinth. 3. *Vſque in hodiernum diem, dum legitur Moyſes velamen poſitũ eſt ſuper cor eorũ.* Expende, quam ſimul perſeuerent hæc duo

2. Cor. 3.

Corinth. 3.

vſque

vſque in hodiernũ diem; nimirum, quod ſepulchrum Moyſis non videatur, & quod ſub velamine ſit ipſe, dũ legitur, ne agnoſcatur. Imò propterea ipſe non agnoſcitur, quia ſepulchrum eius non patet, quando in ſepulchro, & morte nullus ſit, qui ſe agnoſci non faciat. Ait Drogo Hoſtienſis ſer. de Sacramento Paſsion. *Propterea vſque hodie, dum legitur Moyſes, velatã habet faciem, quia ab homine mortali ſepulchrũ eius non inuenitur.* Ecce tota cauſa, quod Moyſes adhuc ignoretur, adhuc nõ plene ſciatur, vt fuerit Ieſu domini imago, quia nimirum ſepulchrum eius à nemine videtur mortalium. Si enim ſeſe in ſepulchro, & morte oſtenderet, forſan nõ ſic poſſet ignorari. Dominus Ieſus poſt reſurrectionem ſuam diſcipulis euntibus in Emaus apparuit, ſed non agnoſcebatur, in tantumq; fuit illis incognitus, in quantum non vẽtum eſt ad fractionem panis. Vbi autem diſcumbens cum illis panem accepit, fregit Luc. 24. *Statim cognouerũt eum in fractione panis.* Cur, qui ignorabatur in viæ comitatu, in confabulatione, in explicatione ſcripturarum, ſtatim fecit ſe agnoſci in fractione panis? Ait Drogo ſupra: *Vbi tandem agnouerunt eum? In fractione panis, & vere non cognoſceris domine niſi in fractione panis. Panis caro tua eſt, fregiſti manibus tuis corpus tuum, quia poteſtatem habebas ponendi animam tuam: fregiſti corpus quod foris apparebat, & oſtendiſti medullam, quæ intus latebat, niſi enim patiaris, non cognoſceris.* Tunc Ieſus ſe facit cognoſci, cum in morte quaſi confractum oſtendit. Nullibi enim clarius apparet, qualis quis ſit, quam dum ſub vmbris mortis fuerit. Hinc latro ille ſimul crucifixus cum Ieſu, dum inter ipſas mortis anxietates loquitur, ſtatim agnoſcitur à Deo, qui ait illi Luc. 23. *Hodie mecũ eris in paradiſo.* Quo circa D. Aug. ſer. 144. ait: *Qualem fructũ hriſtus de arido ligno percepit? Quid enim dominus dixerat: Amen dico tibi hodie mecum eris in paradiſo? Tu differs te: Ego agnoſco te.* Non potuit iam bonus tempore mortis non agnoſci.

Drog.

Luc. 24.

Drogo.

Luc. 23. Auguſt.

Deuth. 34. Non ſurrexit propheta vltra in Iſrael ſicut Moyſes, quem noſſet dominus facie ad faciem, in omnibus ſignis, atque portentis, quæ miſit per eũ, vt faceret in terra Ægypti Pharaoni, & omnibus ſeruis eius, vniuerſæque terræ illius, & cũctam manũm robuſtam, magnaq; mirabilia, quæ fecit Moyſes corã vniuerſo Iſrael.

§. XIIII.

Summam hominis perfectionem attigit, qui & Deo eſt familiaris, & hominibus ſalutaris.

EX duobus maxime extollitur in præſenti Moyſes, nimirum, ex eo quod Deo familiaris fuerit, & hominibus ſalutaris. Sic enim: *Nõ ſurrexit propheta vltra in Iſrael ſicut Moyſes, quem noſſet Dominus facie ad faciem.* Ecce ſummã hominis cum Deo familiaritatẽ. Inſuper addit: *In omnibus ſignis, atq; portentis, quæ miſit per eum, vt faceret in terra Ægypti: & cunctam manum robuſtam, magnaque mirabilia, quæ fecit Moyſes coram vniuerſo Iſrael.* Nonne ijs maxime oſtẽditur Iſraeli ſalutaris in mirabilibus factis, in hoſtibus deuaſtatis? Nõ ergo neceſſum fuit, aliud de Moyſe dici, quam quod ſic fuit Deo familiaris, vt loqueretur cum illo facie ad faciem, & hominibus ſic etiam fuit ſalutaris, vt pro Iſraele liberando multa patraret; vt ſic oſtenderetur peruenſſe ad ſummam perfectionem humanam. Ad hæc D Nyſſenus in præſenti, fatur: *Quod autem perfectionẽ homini poſsibilem Moyſes aſſecutus eſt, diuinæ vocis teſtimonio perhibetur: Cognoui te, inquit, præter omnes. Accedit, quod amicus Dei ab ipſo Deo nũcupatus eſt. Præterea cũ peccatis populi Deus iratus delere voluerit omnes, cumq; Moyſes vna cum populo perire maluerit, quam abſq; populo viuere, tunc Deus vt amico morem gereret, placatus eſt; quæ omnia oſtendunt ad humanæ perfectionis apicem illum peruenisſe.* Expende illud, *quæ omnia*; duo enim tantum dixerat, nimirũ quod haberetur Moyſes à Deo vt amicus, & quod ſaluti populi ſui poſtponeret propriam vitã. Et hæc ſunt omnia, quæ in Moyſe oſtendunt ſummam hominis perfectionẽ? Planè iſta ſunt, perfectiſsimus enim homo eſt, qui in Dei præcellenti familiaritate conſtitutus, pro hominum ſalute deſudat. Hinc legis naturæ duo lumina, nimirum Enos, & Enoch, de ſumma cum Deo familiaritate extolluntur, de altero enim dicit Gen. 4. *Sed & Seth natus eſt filius quem vocauit Enos, iſte cœpit inuocare nomen domini.* De altero autem nempè Enoch aſſerit Gen. 5. *Ambulauit, cũ Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus.* Ad eam familiaritatem peruenit, cum Deo, vt

Nyſſen.

Gen. 4.

Gen. 5.

raperetur à Deo, & in isto raptu vsque nunc viuus perseueret. Quid perfectius? Nihilominus ijs Dei familiarissimis vnus sanctus Basilius præferitur à D. Nazianzeno, quod præter ea, quæ ad diuinam familiaritatem pertinent, pro hominum salute desudabat in arena. Sic enim ait sapientissimus, & Theologissimus Doctor, orat. 20. *Enos primus ipse adductus est, vt dominum inuocaret, Basilium autem non solum inuocauit, sed quod inuocatione multo præstantius est, alios quoque prædicauit. Enoch translatus est, exigua pietatis præmium (fides enim adhuc in umbris erat,) hac translatione consecutus, vitaque sequentis periculum effugit, huius autem vita omnis nihil est aliud, quam translatio, quippe qui perfectè in vita perfecta probatus, & euocatus fuerit.* Expende illud: *Quod inuocatione multo præstantius est:* quippe qui inuocatione, & Dei familiaritate gaudens, præterea erat in arena pro salute animarum, multo sudore, & prædicatione, & exhortatione curans homines ad salutem trahere, is profecto in perfectione hominis præstantius quid agebat, quam qui ab arena remoti perpetuo erant sub diuino raptu. Quod præuidens sponsa Cant. 5 ait: *Surrexi, vt aperirem dilecto meo.* Et quando Martha secus pedes domini sedens meliorem partem tenebat; mirabar, quod sponsa inde surgeret, vt vel à lecto aperiret. Cur non magis sedes sponsa, ibique meliorem partem potius? Non est equidem in sola familiari sessione melior pars absolute, & simpliciter, sed respectiue, respectu mere actiuæ vitæ. Absoluta enim perfectio in eo est, quod vtrumque; contungas, vt ijs Deo familiaris perfectionem, & per negotiatiua salutaris hominibus. Ex quo dicebat D. Greg. Papa: *Sponsa obediens ad dolorem se præparat, vt sicut in quiete familiaris sponso, sic & in labore deuote seruiēs appareat. Ideò subdit: Surrexi, et aperirem dilecto, quia dum spiritum dilectionis amplius solito accipit, mox de ædificatione proximi cogitat, vt apertis cordibus sponsus ad inhabitandos proximos veniens aditum intrādi inueniat.* Sic sponsa vt inquiete erat Deo familiaris, sic in officio erat salutaris hominibus, quo supremum perfectionis attigit punctum.

Nazian.

Cant. 5.

D. Greg.

§. Vltimo.

Quo quis maior, & præstantior, eo beneficentior in plures.

ECce vndè extollat textus Moyses super omnes alios prophetas, nimirum, quod fecerit virtutes coram vniuerso Israel: dixit enim: *Quæ fecit Moyses coram vniuerso Israel.* Bonus princeps non in vnum, sed in omnes contulit sua beneficia: ex quo se super omnes suo tulit, quo enim quis præstantior est, & altior, eo sua beneficia extendit ad plures. De Iesu ait Paul. ad Ephes. 4. promittens quod dicit: *Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus.* Ex quibus præclare colligit Chrysost. et ex multis alijs Iesu præstantiam infinite distantem à præstantia Eliæ. Ait enim ser. 2. de Ascens. *Elias quidem ascendens, pallium reliquit Eliseo: Iesus autem ascendens gratiarum dona in discipulos dimisit, quæ non vnum prophetā sed infinitos Eliseos efficiunt, atque multo, quam ille erat, illustriores & clariores* Elias ad vnū contulit pallij sui beneficia quia tenuia maior illo erat Iesus, non ad vnum, sed ad plures, eosque præcellentes, & præstantissimos extendit sua. Vix enim aliunde clarius perspicitur manus dominica, quam ex eo, quod beneficentior sit in plures. Hinc Paul. 1. ad Corinth. 11. ait: *Iam non est dominicam cœnam manducare. Vnusquisque præsumit suam cœnam ad manducandum* Quando vnusquisque cœnam habebat ad manducandum; negat Paulus dominicam cœnam nimirum manducari. Et cur non essent dominicæ cœnæ, quæ manducabantur à singulis? Pulchre rationem inuenit D. Anselmus ibi loquens: *Non est manducare dominicam cœnā. Quia cum vnusquisque nostrum præsumit in Ecclesia manducare seorsum cœnam suam, cum dominica cœna communis debeat esse omnibus Christianis, sicut Christus cum suis discipulis communiter cœnauit.* Itaque sapienter non habetur cœna dominica, quæ non extenditur ad plures, sed cum vno aliquo continetur. Supremi enim dominij hoc est clarissimum signum, quod se iusque pluribus communicat. Ideo Iesus Ioan. cap. 9 asserebat: *Amen dico vobis, non Moyses dedit vobis manna.* Multa alia fecerat diuinus Moyses, quæ possent similiter dici minime à Moyse facta; de omnibus tacet dominus; vnum manna prædicat a Moyse minime deseendisse. Et cur solum manna negauit esse à Moyse? Erat in manna repræsentatiue panis ille vnus, qui offerendus erat pro vniuerso mundo. Qui autem ante faciem tot populorum parabatur, sapienter ostenditur non esse a Moyse, sed à supremo omnino domino, & creatore, cuius est ad plures sua beneficia porrigere. Ait D. Cyril. Alex. lib. 3 in Ioan. cap. 34 in fine. *Oportebat enim omnino illos ministrum solummodo fuisse Moysem non onerare: res enim ipsa non potuit hominis opus esse; Dei ergo fuerat munus, quo cœlestis panis non vnius gentis, sed totius mundi vita significabatur.*

1. Cor. 11.

Ioan. 9.

Cyr. Ale.

tur. Expende ab illis; *Non vnius gentis, &c.* vbi panis non vnius erat, sed plurium, sed omnium communiter non nisi ab omnium domino poterat proficisci. Sanè dominici, diuinique spiritus est, vt nos reddamus, & salutare, & proficuos plurimos. Rem sic defiuit Nazianz. orat. 8. inquiens: *Spiritus, vt in medium prodeam, hortatur, publicaque vtilia consulam, atque alios iuuando me ipsum iuuem, diuinumq; splendorem in publicum proferam, eximiumque populum ad Deum adducam gentem sanctam, regiam sacerdotium, atque imaginem in pluribus perpurgatã. Vt enim hortus præstantior est, quam stirps vna, & cœlum vniuersum cum suis ornamentis, quam vnica stella, & corpus quam vnicum membrum: ita præstabiliorem esse totam Ecclesiam recte compositam vno homine, officio suo probe fungente, Atque etiam oportere, non sua quemque duntaxat commoda spectare, sed aliorum rationem habere. Nam ipse quoque Christus, &c.* Praeulum duxi, aliquid demere, vt de sapientissimi Theologi mente discas te communi plurium saluti acquirendæ dedere. In quo imitaberis creatorem cœli, qui minime in vna stella hæsit, nec elaborato sole fuit contentus, sed ad multitudinem stellarum suam extendit dexteram. Nec qui placere cupit hortulanus, vnius floris, aut stirpis cura tenetur, sed pluribus implet hortum, vt ampliorem accipiat mercedem. Ex quo supra Moysem extollens Iesum D. Zeno ser. 10. de Exod. ait: *Iudæi maiores suos Pharaonis, exercitusque eius, graui seruitutis iugo depressos de Ægypto prædicant liberatos. Adiabolicæ, idolorumque turba violenta non tantum, non maiores, sed omnis Christiana progenies de vero Ægypto, id est, de isto mundo momentis omnibus liberatur.* Quantus Iesus supra Moysem, à quo non solum maiores, sed & minimi omni tempore ad salutem ducuntur? Ad horum ergo normam etiam ego mea studia componam, & ne videar in vno, etiam præcellentissimo viro Moyse prorsus hærere; me iam accingo ad alios delineandos veteris testamenti heroes. Interea lector, quod in Moyse miraris, crede diuinissimi domini mei Iesu vestigia esse; quæ ego auidissime lambo etiam de fumosis, puluerulentisque imaginibus veterum. Ipsi laus, ipsi gloria in sæculum sæculi.

Nazian.

D. Zeno.

LAVS DEO, VIRGINIQVE MATRI, ET PARENTI IGNATIO.

INDEX

INDEX

INDEX LOCORVM SACRAE SCRIPTVRAE.

Ex Geneſi.

CAP. I. *In principio creauit Deus cælum, & terram. Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant ſuper facie abyſſi, & ſpiritus domini ferebatur ſuper aquas. Dixitque Deus: Fiat lux, fol.49. & 82. fol.159. & 428.*

Vidit Deus lucem, quod eſſet bona, & diuiſit lucem à tenebris, &c. fol.610.

Luminare maius, & luminare minus, luminare maius, vt præeſſet diei, fol.72.

Et erant valde bona, fol.159.

Germinet terra herbã virentẽ, & facientẽ ſemẽ, & lignũ pomiferũ, fo.250. & 468.

Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, & præſit piſcibus, &c. fol.260.

Creſcite, & multiplicamini, & replete terram, & ſubycite eam, &c. fol.531.

Dominamini piſcibus, fol.531.

Cap.2. *Formauit igitur Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, fol.259.*

Ædificauit Deus coſtam, quam tulerat de Adam in mulierem, fol.319.

Tulit ergo Deus hominem, & poſuit eum in paradiſo, fol.390. & 609.

Immiſit dominus Deus ſoporem in Adam, &c. fol.488. & 421.

Nomen vero fluuij tertij Tigris: ipſe vadit contra Aſſyrios. Fluuius autem quartus, ipſe eſt Eufrates, fol.231.

De ligno ſcientiæ, boni, & mali, ne comedas, fol.296. & 455. & 448.

In quacumque die comederis ex eo, morte morieris, fol.482.

Formatis igitur Deus de humo cunctis animantibus terræ, &c. fol.531.

Cap.3. *Ipſa conteret caput tuum, fol.18.*

Maledicta terra in operibus tuis, ſpinas & tribulos germinabit tibi, f.25. & 466.

In laboribus comedes ex ea cunctis diebus, &c. fol.484.

Serpens erat callidior cunctis animantibus terræ, qui dixit ad mulierem, fol.70.

Inquacumque die comederitis ex eo aperientur oculi veſtri, fol.280.

Eritis ſicut Dij ſcientes, &c. fol.116.

Aperti ſunt oculi amborum, cumque cognouiſſent ſe eſſe nudos, conſuerunt folia ficus & fecerunt ſibi perizomata, & cum audiſſent vocem Dei, ambulantis: & Abſcondit ſe Adam, &c. fol.136. & 166. & 454.

Adam vbi es? fol.474. & 359.

Mulier, quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi de ligno, & comedi, fol. 139. & 480. & 488.

Vocem tuam audiui in paradiſo, & timui, eo quod nudus eſſem, & abſcondi me, fol.167. & fol.519.

Qui comedit, & aperti ſunt oculi amborum, fol.497.

Collocauit ante paradiſum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium verſatilẽ ad cuſtodiẽdã viã ligni, f.225. & 453.

Dixit ſerpens ad mulierem: Nequaquam morte moriemini: Scit enim Deus, quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut dy, fol.318. & 326.

Cap.4. *Dixit Lamech vxoribus ſuis Adæ, & Sellæ: Audite vocem meam vxores Lamech, auſcultate ſermonem meum. Quoniam occidi virũ, &c. fol.17. & 139.*

Cognouit Adam vxorem ſuam Euam, quæ concepit, & peperit Cain, fol.514.

Nunquid cuſtos fratris mei ſum? fo.113.

Conſurrexit Cain aduerſus fratrem ſuum Abel & interfecit eum, & ait Dominus ad Cain, fol.136. & 497.

Reſpexit dominus ad Abel, & ad munera eius, fol.195.

Dixitq; Cain ad Abel fratrem ſuũ: Egrediamur foras: cũq; eſſent in agro, conſurrexit Cain aduerſus fratrem, fol.212.

Egreſſus Cain â facie domini, habitauit profugus in terra ad Orientalem plagam Edem, fol.291.

Si recte offeras, & non recte diuidas, peccasti, fol.264.
Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum, & respexit dominus, &c. fol.441.
Sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius, fol.470.
Sed & Seth natus est filius, quem vocauit Enos, iste cæpit inuocare nomen Domini, fol.629.
Cap.5. *Ambulauit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum dominus, fol.240. & 629.*
Cap.6. *Finis vniuersæ carnis venit coram me:: Fac tibi arcam, fol.518.*
Omnis caro corruperat viam suam, fol. 533. & 585.
Cap.6. *Videntes filij Dei filias hominum, quod essent pulchræ, fol.54. & 92. & 465. & 502. & 514.*
Cumque cæpissent homines multiplicari super terrã, & filios procreassent, f.213.
Gygantes erant super terram, &c. f.502.
Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est, eruntque dies illius centũ viginti annorũ, fo.466.
Cap.7. *Anno centesimo vitæ Noe, mense secundo, septimo decimo die mensis, rupti sunt omnes fontes, fol.466.*
Consumptaque est omnis caro, quæ mõebatur super terram, volucrum, animantium, bestiarum, &c. fol.79.
Ex omnibus animantibus mundis tolle septena, & septena masculum, & fœminam, de animantibus vero immũdis duo, & duo, fol.159. & 606.
Factum est diluuium quadraginta diebus super terram, fol.181.
Ædificauit altare domino, & tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis obtulit holocausta super altare, fol.206.
Ingressus est Noe, & filij eius, vxor eius, & vxores filiorum suorum cum eo in arcam propter aquas diluuij. De animantibus quoque mundis, & de volucribus, & ex omni, quod mouetur super terram, duo, &c. fol.209.
Ingredere tu, & omnis domus tua in arcam, ex omnibus animantibus mundis tolles septena, &c. fol.249. & 585.
Masculus & fœmina ex omni carne introierunt, sicut præceperat dominus, &c. fol.609.
Cap.8. *Mense secundo septimo & vicesimo die mensis arefacta est terra; locutus est autem Deus ad Noe, dicens: Egredere de arca, &c. fol.173.*
Ædificauit autem Noe altare Domino, &c. fol.261.
Non delebo propter decem, fol.391.
Cap.9. *Maledictus Chanaam puer, seruus seruorum erit, fol.205. & 244.*
Veni inebriemus eum vino, dormiamusque cum eo, &c. fol.386.
Crescite, & multiplicamini, & repletæ terram. Et terror vester sit, &c. fol.531.
Cap.10. *Porro Chus genuit Nenrod, ipse cæpit esse potens in terra, fuit autem principium regni eius Babylon, fol.92.*
Cap.11. *Venite igitur descendamus, & confundamus ibi linguã eorũ, &c. fol.122.*
Cap.12. *Cum ingressus esset Abrahã Ægyptum, viderunt Ægyptij mulierem, quod pulchra esset nimis; & nuntiauerunt principes Pharaoni, & laudauerunt eam apud illum, fol.236.*
Cap.13. *Faciam semẽ tuum sicut puluerem terræ, fol.40.*
Elegitque sibi Loth regionem circa Iordanem, & recessit ab oriente, Abraham habitauit in terra Chanaam; Loth moratus est in oppidis, quæ erant circa Iordanem, fol.46. & 317.
Cap.14. *Melchisedech rex Salem proferẽs panem, & vinum, erat autẽ sacerdos Dei altissimi, &c. Dixit autem rex Sodomorum ad Abraham: Da mihi animas, cætera tolle tibi. Qui respondit ei: Leuo manũ meam ad dominum Deum excelsum, possessorem cæli, & terræ, quod â filo subtegminis, &c. fol.125.*
Cap.15. *Domine Deus vnde scire possum, quod possessurus sim eam? fol.20.*
Scito prænoscẽs, quod peregrinum sit semen tuum in terra non sua, &c. fol.20.
Suscipe cælum, & numera stellas, si potes, sic erit semen tuum, fol.40.
Generatione autẽ quarta reuertetur huc nondum enim, &c. fol.390.
Cap.16. *Apparuit autem ei dominus in Cõualle Mambre, sedenti ad ostium tabernaculi sui in ipso feruore diei, fol.147.*
Cap.17. *Sarai vxorem tuam, non vocabis Sarai, sed Saram, & benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium, cui benedicturus sum; vocabis nomen eius Isaac, fol.193.*
Infans octo dierum circumcidetur in vobis, &c. fol.453.
Anno sexcentesimo vitæ Noe, mense secundo, & fol.330.
Ponam fœdus meum in te, multiplicabo te vehementer, fol.491. & 461.
Cap. 18. *Apparuerunt ei tres viri stantes prope eum, quos cum vidisset, tucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adorauit in terram, & dixit:*

dixit: Domine, si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum, sed afferam pauxillum aquæ, &c. fol. 26. & 350. & 351.

Abyitque dominus postquam cessauit loqui ad Abraham, & ille reuersus est in locum suum, veneruntque duo Angeli Sodomam, fol. 130.

Quia semel incepi, loquar ad dominum, cum sim pulus, & cinis, quid si minus quinquagintaquinque iusti fuerint, folio 171.

Ipse vero ad armentum cucurrit, & tulit indè vitulum tenerrimum, & optimum, fol. 190.

Festinauit Abraham in tabernaculum suum ad Saram, dixitque ei: Accelera tria sata similæ, commisce, & fac subcinericios panes, &c. fol. 222.

Si inuenero Sodomis quinquaginta iustos in medio ciuitatis, &c. fol. 392.

Clamor Sodomorum, &c. fol. 575.

Cap. 19. *Apprehenderunt manum eius, & manum vxoris, & duarum filiarum eius, &c. fol. 29.*

Respiciens vxor eius post se versa est in statuam, fol. 504.

Subuertit ciuitates has, & omnem circa regionem, vniuersos habitatores vrbium, &c. fol. 173.

Tolle vxorem tuam, & duas filias, quas habes, fol. 519.

Cap. 20. *Redde vxorem viro, & orabit pro te, &c. fol. 565.*

Cap. 21. *Concepit, & peperit filium in senectute sua, fol. 44.*

Quæ cum abysset, errabat in Bersabeth: cumq; consumpta esset aqua in vtre, abiecit puerum subter vnam arborem, quæ ibi erat, & abyit, fol. 185.

Creuit igitur puer, & ablactatus est, folio 226.

Cum vidisset Sara filium Agar Ægyptiæ ludentem cum Isaac filio suo, dixit ad Abraham: Eyce, fol. 576.

Cap. 22. *Dixitque Dominus; non extendas manum super puerum, fol. 9.*

Tolle filium tuum, quẽ diligis Isaac, & vade in terram visionis, atque ibi offeres eum in holocaustum super vnũ montium, &c. fol. 137. & 405. & 321. & 357.

Expectate hic cũ asino, ego & puer illuc vsque properantes, postquam adorauerimus, reuertemur ad vos, fol. 149.

Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo vnigenito, benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas, fol. 185. & 290. & 456.

Leuauit Abraham oculos suos, viditque post tergum arietem inter vepres hærentem cornibus, quem assumens obtulit holocaustum pro filio, fol. 189.

Multiplicabo semen tuum sicut stellas, fol. 290. & 456.

Cumq; alligasset Isaac filium suũ, posuit eum in altari super struem lignorum. Extenditque manum, & arripuit gladium, vt immolaret filium suum, fol. 479.

Ne extendas manum tuam super puerũ, fol. 625.

Cap. 23. *Locutus est Abrahã ad filios Heth, dicens: Aduena sum, & peregrinus apud vos, date mihi ius sepulchri vobiscum, vt sepeliam mortuum meum: Responderunt filij Heth, dicẽtes: Audi nos domine, Princeps Dei es apud nos, &c. fol. 21. & 101. & 231.*

Cucurrit ituq; puella, & nuntiauit in domum matris suæ omnia, fol. 31. & 70.

Appendit pecuniam, quam Ephron postulauerat, audientibus filijs, &c. fol. 381.

Audi nos Domine, Princeps Dei es apud nos, fol. 533.

Cap. 24. *Egressus fuerat ad meditandum in agro inclinata iam die, cumque eleuasset oculos, vidit camelos venientes procul, &c. fol. 71. & 248.*

Necdum intra se verba compleuerat, & ecce Rebbecca, &c. fol. 99.

Nolite me retinere, quia dominus direxit viam meam, fol. 446. & 519.

Inclinauit se homo, & adorauit dominũ, dicens: Benedictus, &c. fol. 611.

Cap. 25. *Isaac cum quadraginta esset annorum, duxit vxorem Rebbeccam filiã Bathuelis Syri Mesopotamiæ sororẽ Labã.*

Deprecatusq; Isaac pro vxore sua, &c. 57

Maior seruiet minori, fol. 425.

Deficiens mortuus est, & appositus est ad populum suum, fol. 551.

Cap. 27. *Irrugijt clamore magno, fol. 243.*

In pinguedine terræ, & in rore cœli, erit benedictio tua, viues gladio, & fratri tuo seruies, fol. 244.

Quod cũ audisset Rebbecca, & ille abijsset in agrum, vt insionem patris impleret. dixit filio suo Iacob, &c. fol. 425.

Cap. 28. *Visa est scala, &c. fol. 234.*

Cap. 29. *Quam cum vidisset Iacob, & sciret consobrinam suam, oues que Laban auunculi sui, amouit lapidẽ, quo puteus claudebatur, & adaquato grege osculatus est eam, & eleuata voce fleuit, & indicauit ei, &c. fol. 31. & 84.*

Cap. 32. *Ecce vir luctabatur cum Iacob vsque mane, qui cum videret, &c. fol. 329.*

Cap.33. *Visitauit dominus Sarã sicut promiserat,& impleuit.quæ locutus est, concepitque, &c.fol.269.*

Cap.34.*Ecce die tertio quando grauissimus vulnerum dolor est,arreptis, duo filij Iacob,Simeon,& Leui,&c.fol.579.*

Cap.37. *Israel autem diligebat Ioseph super omnes filios, eo quod in senectute genuisset eum,fol.192.& 523.*

Vade, & vide, si cuncta prospera sunt ergo fratres tuos, fol.299.

Putabam nos ligare manipulos in agro, & quasi consurgere manipulum meum, & stare, vestrosq; manipulos, &c. fol. 374.

Audite somnium meum, quod vidi,putabam nos ligare manipulos , &c. fol. 378.

Vendiderunt eum Ismaelitis viginti argenteis, fol.180.

Hæc ergo causa somniorum, atque sermonum,inuidiæ, & odij fomitem ministrauit,fol.472.

Accusauit fratres suos apud patrem crimine pessimo,fol.472.

Cap.38. *Apparuerunt gemini in vtero, atq; in ipsa effusione infantium vnus protulit manum, in qua obstetrix liganit coccinum, &c.fol.13.*

Fuit quoq; Her primogenitus Iudæ nequam in conspectu domini, & ab eo occisus est, fol.279.

Cap.39.*Ioseph ductus est in Ægyptũ,emitque eum Puthifar Eunuchus Pharaonis Princeps exercitus sui, inuenitq; Ioseph gratiam coram domino suo,&c.fol.16.*

Benedixitque dominus domui Ægyptij propter Ioseph, & multiplicauit tam in ædibus , quam in agris omnem eius substantiam. Nec quicquam aliud nouerat nisi panem, quo vescebatur. Erat autem Ioseph pulchra facie,&c.fol.30.

Relicto in manu eius pallio fugit, & egressus est foras,fol.45.& 600.

Ecce dominus meus omnibus mihi traditis ignorat,quid habeat in domo sua, nec quicquã est, quod non in mea sit potestate, vel nõ tradiderit mihi præter te, quæ vxor eius es, quomodo ergo possum,&c. fol.110.& 362.

Post multos autem dies iniecit oculos in Ioseph, &c.fol.445.

Cap.40.*Tantum memento meĩ cum tibi bene fuerit, vt facias mecum misericordiã, vt suggeras Pharaoni , vt educat me de isto carcere,quia furtim sublatus sum de terra Hebræorum, fol.239.*

Nũquid nõ Dei est interpretatio? f.549.

Cap.41. *Putabam me stare supra ripam fluminis,& septem boues de amne conscendere,&c.fol.134.*

Dixit rursus Pharao ad Ioseph: Ecce cõstituite super vniuersam terrã,&c.f.479

Placuit Pharaoni consiliũ Ioseph,& iunctis ministris suis locutus est ad eos. Nũ inuenire poterimus talẽ virum? fol.483.

Cap.42. *Hoc est,quod locutus sum, exploratores estis,iam nunc experimẽtum vestri capitum;per salutem Pharaonis non egrediemini hinc, donec veniat frater vester minimus; mittite ex vobis vnum, & adducat eum, vos autem eritis in vinculis, &c.fol.300.& 576.*

Cap.43. *Audiens autem Iacob,quod alimẽta venderentur in Ægypto, dixit filijs suis: Audini,quod triticum,&c.fol.239.*

Cap.45. *Quibus dedit plaustra secundum Pharaonis imperium,& ciboria in itinere, singulis quoque proferri iussit stolas binas,&c.fol.204.*

Cap.46. *Dixitq; pater ad Ioseph: Iam lætus moriar, quia vidi faciem tuam, fol.555.*

Cap.47. *Emit igitur Ioseph omnem terram Ægypti vendentibus singulis possessiones suas præ magnitudine famis. Subiecitque eam Pharaoni, &c.fol.34.*

Cap.48. *Dabo patrẽ extra fratres tuos, quã tuli de manu Amorrhæi, fol.378.*

Dictum est seni : Ecce filius tuus Ioseph venit ad te,qui confortatus sedit in lectulo,&c. fol.554.

Cap.49. *Ad prædam fili mi ascendisti : requiescens accubuisti vt leo,& quasi leæna quis suscitauit eum. Non auferetur sceptrum de Iuda,&c.fol.375.*

Congregamini, vt annuntiẽ, quæ ventura sunt vobis in diebus nouissimis , fol.553.

Benedixitque singulis , benedictionibus propriis,&c.fol.554.

Cap.50.*Pater tuus præcepit nobis, antequã moreretur, vt hæc tibi verbis illius diceremus,&c.fol.359.*

Ex Exodo.

Cap.1.*Operibus luti,& lateris,fol.381.*

Oderant filios Israel Ægyptij , & affligebant illudentes eis, &c.fol.498.

Cap.2. *Perrexitq; puella , vocauit matrem suam,&c.fol.6.& 13. Surrexit Moyses, & defensis puellis adaquauit greges earum, fol.603.*

Vidit Ægyptiũ virũ percutiẽtẽ, &c.f.7

Quis te cõstituit iudicem super nos? Nũ quid occidere me tu vis? fol.19.

Clamauit autẽ Moyses ad dominũ.f.319.

Cap.3. *Solue calceamenta de pedibus tuis, fol.109.& 432.*

Appa-

Apparuit dominus in flamma ignis de medio rubi, fol.161. & 266. & 462.
Videbat, quod rubus arderet, & nõ combureretur, fol.567.

Cap.4. *Ero in ore tuo, doceboque te, fol.123.*
Et versa est in colubrum, ita vt fugeret Moyses, fol.130.

Cap.5. *Quis est dominus, vt audiam vocem eius, & dimittam Israel? Nescio dominum, fol.283.*

Cap.7. *Ego indurabo cor Pharaonis, & multiplicabo signa, & ostenta, fol.518.*
Quæ versa est in colubrum, fol.536.
Tolle virgam tuam, extende manum tuã super aquas Ægypty, & vertantur in sanguinem, fol.325.

Cap.12. *Et edent carnes nocte illa assas igne, & azymos panes cum lactucis agrestibus, fol.267.*
Mensis iste vobis principium mensium: primus erit in mensibus anni, &c. fol.537
Transibit dominus; percutiẽs Ægyptios, cumq; viderit sanguinem, & c. fol.324.

Cap.13. *Cum emisisset Pharao populum, nũ eos duxit dominus per viam terræ, fol. 335.*
Cum introduxerit te dominus in terram Chananæi, &c. fol.611.

Cap.14. *Cum extenuisset Moyses manũ super mare, abstulit illud dominus, fol.492. & 138. & 593.*
Nec vnus quidem remansit ex eis, fol. 376.
Ingressi sunt filij Israel per medium sicci maris, fol.161.
Tu autem eleua virgam tuam, & extende manum tuam super mare, & diuide illud, fol.90.
Israelitæ timuerunt valde, fol.337.

Cap.15. *Tunc conturbati sunt Principes Edon robustos Moab obtinuit tremor, &c. fol.37.*
Nec poterant bibere aquas de Mara, eo quod essent amaræ, & murmurauit populus, &c. Tulit Moyses Israel de mari, fol.457.

Cap.16. *Colligebant autem mane singuli, quantum sufficere poterat ad vescẽdum, fol.147.*
Mane quoque ros iacuit per circuitũ castrorum, cumque operuisset superficiem terræ, apparuit in solitudine minutum, fol.200.
Scatere cæpit vermibus, atque computruit, fol.376.
Vtinam mortui essemus per manum domini, quando sedebamus super ollas, &c. fol.302.

Summe vas vnum, & mitte tibi Manꝰ quantum potest capere Gomor, & repone coram domino, fol.220.

Cap.18. *Altera autem die sedit Moyses iudicare populum, &c. fol.558.*

Cap.19. *Veniam ad te in caligine nubis, vt audiat me populus, fol.184.*
Eritis mihi in peculium de cunctis populis, fol.391.
Vade ad populum, & sanctifica illos hodie, & cras, lauentq; vestimenta sua, &c. fol. 146.

Cap.20. *Altare de terra facietis mihi, & offeretis super eo holocausta, fol.384.*
Non ascendetis per gradus ad altare meum, fol.391.
Ego sum dominus Deus tuus, fortis, zelotes, visitans, iniquitatẽ patrũ, &c. f.528.

Cap.22. *Septem diebus sit cum matre sua, die octauo reddes illum mihi, fol.191.*

Cap.24. *Misit in crateras, partem autem residuam fudit super altare, fol.206.*
Ascenderuntque Moyses, & Aaron, & Nadab, fol.386. & 588.
Misitq; Moyses iuuenes de filijs Israel, & obtulerunt, &c. fol.370.

Cap.28. *Facies & laminam de auro purissimo in qua sculpes opere cælatoris sanctũ domino, fol.204.*
Applica quoque ad te Aaron fratrem tuum, fol.449.
Deorsum vero ad pedes eius tunicæ per circuitum, quasi mala punica facies, &c. fol.526.

Cap.29. *Sed & hoc facies, vt mihi in sacerdotio consecrentur: Tolle vitulum de armento, & arietes duos immaculatos, panesque azymos & crustulam, &c. fol.25.*

Cap.32. *Quid tibi fecit hic populus, vt inducere super eum peccatũ maximũ? fo.14.*
Fac nobis Deos, qui nos præcedãt f.607.
Si quis est domini iungatur mihi fo.325.
Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere fol.318.

Cap.33. *Nũc depone ornatum tuum, vt sciã quid faciam tibi, fol.335.*

Cap.34. *Tenebat duas tabulas testimonij, & ignorabat, quod cornuta esset facies sua, fol.426.*

Ex Leuitico.

Cap.2. *Si autem obtuleris munus primitiarum frugum tuarũ domino, de spicis adhuc virentibus torrebis igne, fol.60.*
Cum autem obtuleris sacrificium coctũ inclinabo, &c. fol.198.

Cap.4. *Si sacerdos, qui vnctus est, peccauerit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato vitulum, fol.551.*

Cap.7. Si pro gratiarum actione oblatio fuerit, offerent panes absque fermento, &c. fol. 314.
Cap.8. Congregataque omni turba ante fores tabernaculi, ait Moyses; Iste est sermo, quem iussit Deus fieri, fol.536.
Cap. 10. Locutus est Moyses ad Aaron, & Eleazar, & Ithamar filios eius: capita vestra nolite nudare, &c. fol.199.
Quicumque acceperit sororem suam ex patre suo, fol.455.
Cap.11. Omne quod habet diuisam vngulam, & ruminat, in pecoribus comedetis, fol.395.
Cap.19. Coram cano capite consurge, & honora personam senis, &c. fol.60.
Ne prostituas filiam tuam, ne contaminetur terra, fol.604.
Cap.22. Septem diebus erunt sub vberibus matris suæ, die autem octauo, & deinceps offerri poterunt domino, fol.191.

Ex Numeris.

Cap. 1. Tollite summam vniuersæ congregationis filiorum Israel per cognationes, & domus suas, & nomina singulorum, &c. fol.115.
De filijs Iuda per generationes, & familias, ac domos cognationum suarum per nomina singulorum recensiti sunt septuaginta quatuor millia sexcenti, fol.223.
Cap.4. Necnon & altare aureum inuoluent Hyacinthino vestimento, sed & altare mundabunt cinere, & inuoluent illud purpureo, &c. fol.19.
Cap.5. Præcipe filijs Israel, vt eyciant de castris omnem leprosum, & qui semine fluit, &c. fol.21.
Cap.10. Surge domine, & dissipentur inimici tui, fol.120.
Cap.11. Sexcenta millia peditum huius populi sunt, & tu dicis, dabo eis esum carnium mense integro? Nunquid ouium, & boum multitudo cædetur? fol.12.
Ventus autem egrediens â domino arreptas transmare coturnices detulit, folio 12.
Adhuc carnes erant in manibus eorum, nec defecerat huiusmodi cibus, & ecce furor domini, fol.203. & 469.
Et pluit super eos sicut puluerem carnes, & sicut arenam maris volatilia pennata, &c. fol.297.
Auferam de spiritu tuo, tradamque eis, vt sustentent tecum, &c. fol.592.
Cap.12. Maria apparuit candens lepra, fol. 74. & 474.
Locuta est Maria, & Aaron contra Moysem propter vxorem eius Æthyopissam, & dixerunt, &c. fol.116. & 470.
Statim locutus est dominus ad eum, & ad Aaron & Mariam, &c. fol.473.
Cumque respexisset eam Aaron, & vidisset perfusam lepra, fol.475.
Clamauit Moyses ad dominum dicens: Deus obsecro, sana eam. Cui respondit dominus: Si pater, &c. fol.477.
Et dixit dominus ad Moysem: Congrega mihi septuaginta viros, &c. fol 482.
Cap. 13. Locutus est dominus ad Moysem, dicens: Mitte viros, qui considerent terram, &c. fol.481.
Cap.14. Vtinam mortui essemus in Ægypto, & non in hac vasta solitudine, &c. fol.164.
Recessit ab illis omne præsidium, dominus nobiscum est, fol.150.
Cap.15. Obruat eum lapidibus omnis turba extra castra, fol.475.
Cap.16. Disrupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum deuorauit illos cum tabernaculis, fol.476. & 573.
Confestim ergo, vt cessauit Moyses loqui, disrupta est terra, &c. fol.150.
Murmurauit omnis multitudo filiorum Israel sequenti die, &c. fol. 532.
Præcipe Eleazaro filio Aaron sacerdoti, vt tollat thuribula, quæ iacent in incendio, &c. fol.553.
Cap.17. Quas cum posuisset Moyses coram domino in tabernaculo testimonij sequenti die regressus inuenit germinasse virgam, &c. fol.132.
Cap.20. Non ibimus per agros, neque per vias, non bibemus aquas de puteis tuis, tantum velociter transeamus, fol.201.
Cap.21. At Israel voto se domino obligans ait: Si tradideris populum istum in manu mea, delebo vrbes eius, &c. fol.560.
Fac serpentem æneum, &c. fol.625.
Cap.22. Nunquid loqui potero aliud, nisi quod Deus posuerit in ore meo? fol.279.
Cur tertio verberas asinam tuam? Ego veni, vt aduersarer tibi, quia peruersa est via tua, mihique contraria, &c. fol. 174.
Dixitque Deus ad Balaam, noli ire cum eis, nec maledicas populo, fol.481.
Protinus aperuit dominus oculos Balaam, & vidit Angelum stantem in via, euaginato gladio, adorauitque, fol.488.
Cap.23. Dominus autem posuit verbum in ore eius, & ait, fol.181.
Cui cum occurrisset dominus, potuissetque verbum in ore eius, ait: Reuertere

ad

ad Balac, &c. fol. 118.

Cap. 24. Pergens ad populum meum dabo tibi consilium, quid populus tuus populo huic faciat, fol. 266.

Quam pulchra tabernacula Iacob, & tentoria tua Israel, vt valles nemorosæ, vt horti iuxta fluuios, &c. fol. 118.

Qui benedixit tibi, erit & ipse benedictus, fol. 321.

Accubans dormiuit vt leo; & quasi leæna, quis suscitauit, &c. fol. 285.

Cap. 25. Arrepto pugione ingressus est post virum Israelitam in lupanar, & perfodit ambos, fol. 187. & 200.

Fornicatus est populus cum filiabus Moab, quæ vocauerunt eos ad sacrificia sua, at illi comederunt, & adorauerunt, Deos earum, fol. 8.

Pergens ad populum meum dabo tibi consilium, &c. fol. 600.

Cap. 27. Tolle Iosue filium Num, virum in quo est spiritus Dei, & pones manum tuã super eum, qui stabit coram Eleazaro, &c. fol. 224.

Cap. 31. Dederuntque missenos de singulis tribubus, &c. fol. 392.

Locutusque est dominus ad Moysem, dicens. vlciscere prius filios Israel de Madianitis, & sic colligeris ad populum tuum, statimque Moyses, Armate, inquit, &c. fol. 199.

Cap. 32. Sin autem quod dicitis non feceritis, & non dubium est, quod peccatis in Deum, fol. 453.

Cap. 33. Profecti de Kessa castrametati sunt in Calatha fol. 469.

Cap. 34. Sin autem nolueritis interficere habitatores terræ, qui remanserint, erunt vobis quasi clani in oculis, &c. fol. 138.

Ex Deutheronomio.

Cap. 6. Et custodias mandata, & præcepta eius, quæ ego præcipio tibi, & filys, ac nepotibus tuis, cunctis diebus vitæ tuæ, vt prolongentur dies tui; Audi Israel, &c. fol. 297.

Cap. 10. Et nunc Israel, quid dominus, &c. fol. 355.

Cap. 16. Omnes abominationes, quas auersatur dominus, fecerunt dys suis offerentes filios, & filias comburentes, &c. fol. 206.

Item diebus domino Deo tuo festa celebra... & in loco, quem elegerit dominus, &c. fol. 177.

Vrbes magnæ ad cælum vsque muratæ, fol. 487.

Cap. 18. Bene omnia sunt locuti; prophetam suscitabo eis de medio, fol. 366.

Cap. 20. Appropinquante iam prælio, stabit sacerdos, &c. fol. 598.

Si exieris ad bellum contra hostes tuos, & videris equitatus, & currus, &c. fol. 607.

Cap. 22. Cum ædificaueris domum nouam, facies murum tecti per circuitum, ne effundatur sanguis in domo tua, & sis reus labente alio, &c. fol. 119.

Cap. 27. Accesserunt filiæ Salphad, steteruntque coram Moyse, & Eleazaro sacerdote, & cunctis principibus populi ad ostium tabernaculi fœderis, &c. fol. 127.

Eriges ingentes lapides, & calce leuigabis eos, vt possis in eis scribere omnia verba legis huius Iordane transmisso, &c. fol. 297.

Cap. 28. Dabit enim tibi dominus ibi cor pauidum, & deficientes oculos, fol. 79.

Domum ædifices, & non habites in ea. Plantes vineam, & non vindemies eam, fol. 550.

Videbitis vitam vestram pendentem ante oculos vestros, fol. 567.

Cap. 32. Expectetur sicut pluuia eloquium meum, fol. 231.

Cap. 33. Videte, quod ego sim solus, & non sit alius Deus præter me, ego occidam, & ego viuere faciam, &c. fol. 126.

Sicut dies iuuentutis tuæ, ita & senectus tua, fol. 628.

Cap. 34. Ascendit ergo Moyses de Campestribus Moab super montem Nebo in verticem Phasga contra Iericho: Mortuusque est ibi, fol. 552.

Ex Iosue.

Cap. 2. Misit igitur Iosue filius Num de Sethim duos viros, fol. 333.

Quirespõderunt ei: Anima nostra sit pro vobis in mortem, si tamen non proderis nos, &c. fol. 32.

Cap. 4. Festinauitque populus, & transijt, fol. 147.

Cum esset Iosue in agro vrbis Iericho, leuauit oculos, & vidit virum stantem contra se euaginatũ tenentem gladium, perrexitque ad eum, & ait: Noster es. &c. fol. 99. & 607.

Cap. 6. Vrbem & omnia, quæ sunt in ea, succenderunt, fol. 110.

Stetit Sol in medio cæli, & non festinauit occumbere, &c. fol. 395.

Audiuimus, quod siccauerit Dominus aquas maris rubri, fol. 445.

Cap.7. *Fili mi da gloriam Deo, & confitere, atque indica mihi, quid feceris, &c. fol.19. & 579.*
Quicumque in hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur igne, fol.47.
Achan filius Charmi, filij Zabdi, filij Zare de tribu Iuda, tulit aliquid de anathemate, fol. 69.
Cuius plagæ causam aperiēs Achā fatur: vidi enim inter spolia palliū, &c. fo.143.
Cap.9. *Venerunt serui tui in nomine domini Dei tui, fol.445.*
Cap.10. *Locutusque Domino in die, qua tradidit Amorrhæum in conspectu filiorum Israel, dixitque coram eis: Sol ne mouearis, &c. fol.69.*
Aperite os speluncæ, & adducite ad me quinque reges, qui in ea latitant, &c. fol.601.
Cap.19. *Cumque complesset sorte diuidere terram singulis per tribus suas, dederunt filij Israel possessionem Iosue, fol.*
Cap. 20. *Habitauit in ciuitate illa donec staret ante iudicium causam reddens facti sui, &c. fol.553.*

Ex Iudicibus.

Cap.1. *Profectus, abyt ad habitatores Dabir, cui nomen vetus erat Cariath Sepher, idest, ciuitas literarum, fol.61.*
Cap.2. *Abierunt filij Israel vnusquisque in possessionem suam, vt obtinerent eam, seruierunt que domino, &c. fol.185.*
Ascenditque Angelus domini de Galgalis ad locum flentium, &c. fol.375.
Cap.3. *Reuersus de Galgalis vbi erant idola, dixit ad Regem: Verbum secretum habeo, &c. fol.340.*
Cap.7. *Immisit dominus gladium in omnibus castris, &c. fol.612.*
Cap.11. *Reuersa est ad patrem suum, & fecit ei sicut nouerat, fol.625.*
Cap.16. *Moriatur anima mea cum Philisthim, cōcussisque fortiter columnis, &c. fol. 320.*
At illa dormire eū fecit supra genua sua, & in sinu suo reclinauit caput. Vocauitque tonsorem, &c. fol.571.
Vocauitque tonsorem, fol.572.
Cap.20. *Ingrauatum est bellum contra filios Beniamin, & non intellexerunt, quod ex omni parte, &c. fol.595.*

Ex 1. Reg.

Cap.1. *Illa loquebatur corde suo, tantumque labia illius monebantur, &c. fo.335.*
Surrexit autem Anna postquam comederat, &c. fol.386. & 48.
Cap.2. *Filij Eli, filij Belial nescientes dominum, &c. fol.401.*
Nolite multiplicare loqui sublimia gloriantes; recedant vetera, &c. fol.61.
Dominus mortificat, & viuificat, &c. fol.275.
Cap.4. *Misit ergo populus in Silo, & tulerunt arcam, fol.401.*
Cap.5. *Cecidit de Sella retrorsum iuxta ostium, & fractis cernicibus mortuus est, fol. 177.*
Responderuntque Gethæi; circumducatur arca. fol.389.
Cap.6. *Si dimittitis arcam Dei Israel, nolite dimittere eam vacuam, &c. fol.602.*
Cap.7. *Cum ascenderent cliuum ciuitatis inuenerunt puellas egredientes ad hauriendam aquam, & dixerunt, &c. fol. 29.*
Cap.8. *Ecce tu senuisti & filij tui non ambulant, &c. fol.491. & 627.*
Hoc erit ius regis, &c. fol.449.
Cap.9. *Erat vir de Beniamin nomine Cis, &c.*
Leuauitque coccus armum, & apposuit Sauli, fol.609.
Cap.10. *Imple cornu tuum oleo, & veni, mittam te in Bethleem ad Isai, prouidi enim in filijs mihi regem, fol. 10. & 171.*
Tulerunt eum inde, stetitque in medio populi, & altior fuit vniuerso populo, &c. fol.15.
Cap. 12. *Misit ergo dominus Nathan ad Dauid, fol.340.*
Cap. 14. *Accidit quasi miraculum â Deo, fol.612.*
Cap.13. *Filius vnius anni erat Saul, cum regnare cæpit, fol.334.*
Cap.15. *Melior est obedientia, quam victima, &c. fol.210.*
Cap.15. *Percussitque Saul Amalech, &c. fol.341.*
Peccaui, sed nunc honora me coram senioribus, fol.67.
Et conuersus est Samuel, vt abiret, Saul autem apprehendit summitatem pallij, &c. fol.98.
Cap.16. *Dixitq; Samuel ad Isai: Nūquid iam completi sunt filij? Qui respondit: Adhuc reliquus est paruulus, & pascit oues, fol.12.*
Misit ergo ad Isai nuntios, dicens: [illegible] ad me filium tuum Dauid, q[illegible]st in pascuis, & venit Dauid ad [illegible], &c. fo.16.
Quousque tu luges S[illegible]em? fol.248.
Veni mittam te [illegible] Isai Bethleemitem, &c.

&c. fol. 491.
Tulit ergo Samuel cornu olei, & vnxit eum in medio fratrum eius. Et directus est spiritus, &c. fol. 534.
Cap. 17. *Eo autem tẽpore, quo viderat Saul Dauid egrediẽtem contra Philisthæum, &c. fol. 403.*
Iudam, & percutiam, & auferam opprobrium de populo, fol. 321. & 181.
Abierunt antẽ tres filij eius maiores post Saulin prælium, & nomina trium filiorum eius, qui perrexerunt, &c. fol. 15.
Induit Saul Dauidem vestimentis suis, & imposuit galeam æream super caput eius, &c. fol. 38.
Non vales resistere Philisthæo huic, nec pugnare aduersus eum, quia puer es, &c. fol. 42.
Assumens antẽ Dauid caput Philisthæi, attulit illud in Ierusalem, &c. fol. 42.
Ego seruus tuus vadam, & pugnabo aduersus Philisthæum, fol. 46.
Veniebat leo, vel vrsus, & tollebat arietem de medio gregis: & persequebar, &c. fol. 78.
Audiens autem Saul, & omnes Israelitæ sermones Philisthæi huiusce modi stupebant, fol. 109.
Tulit vnum lapidem, & fundã iecit, & circumducens percussit Philisthæum, fol. 156.
Dixit Dauid ad Philisthæum: Tu venis ad me cum gladio, &c. fol. 543.
Ego venio ad te in nomine Domini, &c. fol. 549.
Cap. 18. *Iratus est autẽ Saul nimis, & displicuit in oculis eius sermo iste, dixitq; dederunt Dauid decem millia, & mihi mille dederunt, fol. 228.*
Non rectis ergo oculis Saul aspiciebat Dauid â die illa, fol. 363.
Misit eam, putans quod configere posset Dauid cum pariete, & declinauit Dauid, &c. fol. 205.
Ædificauit Saul altare domino, tunc que primo cæpit ædificare altare domino, folio 175.
Dedit itaque Saul Dauidi Michol filiã suam vxorem, fol. 247.
Cap. 19. *Abyt in Naioth in Ramatha, & factus est etiam super eum spiritus domini, & ambulabat ingrediens, & prophetabat, &c. fol. 144.*
Cap. 20. *Fugit autem Dauid de Naioth, &c, fol. 79.*
Cur non venit filius Isai? fol. 509.
Quid feci? Quæ est iniquitas mea, & quod peccatũ meum in patrẽ tuũ? f. 546.
Cap. 24. *Propitius sit mihi dominus, ne faciam hanc rem domino meo Christo Domino, &c. fol. 213. & 517. & 546.*
Cap. 24. *Confregit Dauid viros suos sermonibus, &c. fol. 499.*
Nunquid vox tua hæc fili Dauid? fol. 500. & 544.
Porro Saul exurgens de spelunca, &c. fol. 501, & 509.
Cap. 25. *Tunc ait Dauid pueris suis, accingatur vnusquisque gladio suo, fol. 207.*
Cap. 26. *Cognouit autem Saul vocem Dauid, & dixit: Nunquid vox tua hæc fili? Et egressus de spelunca clamauit post tergum Saulis, fol. 148.*
Nunc igitur tolle hastam, quæ est ad caput eius, & Scyphum aquæ, &c. fol. 148.
Cap. 28. *Dabit dominus etiam Israel tecum in manus Philisthiim, fol. 597.*
Cap. 30. *Hæc est præda Dauid, fol. 612.*
Cap. 31. *Cum ergo venisset Dauid, & viri eius in ciuitatem, & vidissent eam succensam igni, & vxores suos, & filios suos, & filias ductas captiuas. Leuauerunt, &c. fol. 200.*

Ex 2. Reg.

Cap. 2. *Ascendit ergo Dauid, & duo vxores eius Achinoan Iezraelitis, & Abigail vxor Nabal, &c. fol. 230.*
Post hoc consuluit Dauid Dominum, dicens: Num ascendam in vnam de ciuitatibus Iuda? fol. 501.
Cap. 3. *Porro viri isti filij Saruiæ duri sunt mihi, &c. 456.*
Velox erat sicut ceruus, fol. 28.
Cap. 4. *An ignoratis, quoniam princeps, & maximus cecidit hodie? fol. 450.*
Cap. 5. *Non ascendas obuiam eis, sed gyra post tergum eorum, & venies ad eos ex aduerso pyrorum, &c. fol. 10.*
Quã gloriosus fuit hodie rex Israel discooperiẽs se ante ancillas seruorum suorum, fol. 33.
Igitur Michol filiæ Saul, non est natus filius, fol. 35.
Dauid percutiebat in organis, & saltabat totis viribus, &c. fol. 73.
Extendit Oza manum ad arcam Dei, & tenuit eam, quoniam calcitrabant boues, & declinauit eam. Iratus, &c. fol. 472.
Cap. 11. *Transactoque luctu misit Dauid, & introduxit eam in domum suam, & facta est ei vxor, peperitque ei filium, & displicuit verbum hoc, quod fecerat Dauid coram domino. Misit ergo dominus Nathan, fol. 122.*

Et vastauerunt filios Amon, & obsederunt Rabba, fol.238.
Accidit quadam die, vt surgeret Dauid, & deambularet in solario domus regiæ, vidit mulierem, &c. fol.519.
Cap.12. *Peccaui domino, fol.131.*
Cap.14. *Surrexitque Ioab & venit ad Absalon in domum eius, & dixit, quare succenderunt serui tui, &c. fol.176.*
Omnes morimur, & sicut aqua dilabimur, fol.354.
Itaque cum ingressa fuisset mulier Theuchites, &c. fol.549.
Cap.15. *Venit nũtius ad Dauid dicens: Toto corde vniuersus Israel sequitur Absalon, & ait Dauid seruis suis, qui erant cum eo in Ierusalem, surgite, fugiamus, fol.158.*
Mane consurgens Absalon stabat iuxta introitum portæ in via, &c. fol.450.
Facta est coniuratio valida populusq; cõcurrens augebatur cum Absalon, fo.331.
Cap.17. *Porro Achitophel videns, quod nõ fuisset factum consilium suum, strauit asinum suum, surrexitque, & abyt, &c. fol.242.*
Cap.18. *Adhæsit caput eius quercui, & illo suspenso inter cælum, & terram, mulus, cui insederat, pertransiit, fol.476.*
Accidit autẽ vt occurreret Absalon seruis Dauid sedens mulo: cumque ingressus fuisset mulus subter densam quercum & magnam adhæsit, &c. fol. 166. & 345.
Cecinit autem Ioab buccina, & retinuit populum, ne persequeretur fugientem Israel, fol.497.
Vocauit titulum nomine suo, & appellatur manus Absalonis, fol.559.
Cap.19. *Insuper, & accusauit me seruum tuum ad te dominum meum Regem, tu autem domine mi, &c. fol.142.*
Cap.20. *Benadab autem bibebat temulentus, &c. fol.396.*
Cap.21. *Tollens cilicium substrauit ibi supra petram, fol.230.*
Deficiẽte autem Dauid Iesbibenob, qui fuit de genere Arapha, cuius ferrum hastæ, &c. fol.406.
Non ingredieris nobiscum in bello, &c. fol. 627.
Cap.23. *Hæc nomina fortium Dauid, fol. 499.*
Cap.24. *Immisit dominus pestilentiam in in Israel de mane vsque ad tempus constitutum, & mortui sunt ex populo, &c. fol.43. & 580.*
Et addidit furor domini iratsci contra Israel commonitque Dauid in eis dicentem. Vade, numera Israel, &c. folio 525.
Aut septem annis veniet tibi fames in terra tua, aut tribus mẽsibus fugies, &c. fol.599.

Ex 3. Reg.

Cap.1. *Adorauit rex in lectulo suo, insuper & hæc locutus est: Benedictus, &c. folio 555.*
Amplificet Deus nomen Salomonis supra nomen tuum, fol.555.
Adonias autem filius Haggith eleuabatur, &c. fol.556.
Cap.2. *Viuit Dominus, qui firmauit me, & collocauit me super solium Dauid Patris mei, & qui fecit mihi domum, &c. fol. 261.*
Appropinquauerunt dies Dauid, vt moreretur, præcepitque Salomoni, &c. folio 595.
Cap.9. *Pharao rex Ægypti ascendit, & cæpit Gazer, succenditque eam igne, & Chananæum, qui habitat in ciuitate interfecit, & dedit eam in dotem, &c. folio 221.*
Cap.10. *Fecit Rex Salomon thronum de ebore grandem, & vestiuit eum auro, &c. fol.162.*
Sed & regina Saba audita fama Salomonis in nomine Domini venit tentare, folio 268.
Cap.11. *Scindam regnum tuum, & dabo illud seruo tuo, &c. fol.451.*
Apprehendens Ahias pallium suum nouum, quo coopertus erat, scidit &c. folio 509.
De manu filij tui scindam illud, fol.585.
Cap.12. *Fecit phana in excelsis, & sacerdotes de extremis populi, &c. fol.384.*
Respondit rex populo dura, & locutus est eis secundum consilium iuuenum dicens: Pater meus aggrauauit, &c. fol. 108.
Ego cædam vos scorpionibus, fol.133. & 627.
Cap.13. *Qui cum abyssset, inuenit eum leo in via, & occidit, &c. fol.450.*
Veni mecum domum, vt prandeas, & dabo tibi munera: respondit vir Dei ad Regem; Si dederis mihi mediam partem regni tui, non veniam, &c. folio 123.
Misit ergo rex Roboan Aduram, qui erat super tributa, & lapidauit eum omnis populus, &c. fol.563.
Cap.17. *Viuit Dominus Deus Israel in cu-*

ius conſpectu Iſrael, in cuius conſpectu ſto, ſi erit annis ſcis ros, &c. fol. 19. & 149.
Non habeo panem niſi quantum pugillus capere poteſt farinæ in hydria, &c. fol. 196.
Hydria farinæ non deficiet, nec lecythus olei minuetur, vſque ad diem, in qua dominus, &c. fol. 284.
Quæ abiit, & fecit, iuxta verbum Eliæ, & comedit, &c. fol. 285.

Cap. 18. Abdias autem timebat dominum valde, fol. 402.

Cap. 19. Timuit ergo Elias, & ſurgens abiit, quocunque eum ferebat voluntas, fol. 78. & 547.
Longa tibi reſtat via, fol. 234.
Ecce ad caput ſuum ſub cinericius panis, & vas aquæ, comedit, &c. fol. 197.
Ecce dominus tranſijt, & ſpiritus grandis, & fortis ſubuertens, &c. fol. 347.

Cap. 21. Non fuit alter talis ſicut Achab, qui venundatus eſt, vt faceret malum in conſpectu domini: concitauit enim eum Iezabel, fol. 200.
Dormiuit in ſacco, & ambulauit dimiſſo capite, & factus eſt ſermo domini ad Eliam, dicens: Nonne vidiſti humiliatum? &c. fol. 171.
Locutus eſt Achab ad Naboth, dicens, &c. fol. 451.
Itaque cum audiret Achab ſermones iſtos, ſcidit veſtimenta ſua, &c. fol. 387.
Prædicate ieiunium, & ſedere facite Naboth inter primos, &c. fol. 573.

Ex 4 Reg.

Cap. 1. Deſcendat ignis de cælo, & deuoret te, fol. 186.

Cap. 2. Fiat in me duplex ſpiritus tuus, fol. 173.
Afferte mihi vas nouum, & mittite in illud ſal, quod cum attuliſſent, &c. fol. 269. & 591.

Cap. 3. Viderunt Moabitæ aquas rubras quaſi ſanguinem, dixeruntque: Sanguis gladij eſt, pugnauerunt reges, &c. fol. 142.

Cap. 4. Vir autem quidam venit :: deferens viro Dei panes primitiarum, &c. folio 124.
Et apprehendit pedes eius, fol. 217.
Si occurrerit tibi homo non ſalutes, &c. fol. 97.

Cap. 5. Accepiſti argentum, accepiſti veſtes, ſed & lepra Naaman, &c. fol. 123. & 453.
Vereſcio, quod non ſit Deus alius in vniuerſa terra, niſi tantum in Iſrael, obſecro, vt accipias benedictionem â ſeruo tuo, &c. fol. 132.
Acceſſerunt ad eum ſerui tui, & locuti ſunt ei, &c. fol. 456.
Vade, & lauare ſepties in Iordane, folio 477.
Lauit in Iordane ſepties iuxta ſermonem viri Dei, & reſtituta eſt caro, &c. fol. 469.
Venit Dominus, ante quem ſto, quia non accipiam, cumque vim faceret non acquieuit, fol. 560.

Cap. 6. Noli timere, plures ſunt nobiſcum, quam cum illis, fol. 246. & 96.
Factaque eſt fames magna in Samaria, & tamdiu obſeſſa eſt, donec venundaretur caput aſini, &c. fol. 274.
Et aperuit dominus oculos pueri, & vidit, & ecce mons plenus equorum, &c. fol. 54.
Appoſitaque eſt eis ciborum magna præparatio, & comederunt, & biberunt, &c. fol. 17.
Porro Eliſæus orauit ad dominum, dicens: Percute, obſecro, gentem hanc cecitate, &c. fol. 612.

Cap. 7. Reſpondens vnus de ducibus ſuper cuius manus rex incũbebat homini Dei, ait: Si dominus fecerit etiam cataractas, &c. fol. 275.

Cap. 11. Athalia verò mater Ochoziæ videns mortuum filium ſuum, ſurrexit, &c. folio 383.
Tollens autem Ioſaba filia regis Ioram ſoror Ochoziæ, Ioas filium Ochoziæ furata eſt eum, &c. fol. 4.

Cap. 13. Eliſæus ægrotabat infirmitate, quâ & mortuus eſt. Deſcenditque ad eum Ioas rex Iſrael, & flebat coram eo, dicebatque: Pater mi, Pater mi, currus Iſrael, &c. fol. 145.

Cap. 19. Venit Angelus Domini, & percuſſit in caſtris Aſſyriorum centum octoginta quinque millia, &c. fol. 68.
Quæ cum audiſſet Ezechias rex, ſcidit veſtimenta ſua, & opertus eſt ſacco. Ingreſſuſque eſt domum domini, &c. fol. 600.
Factum eſt igitur in nocte illa, venit Angelus Domini, & percuſſit in caſtris Aſſyriorum, &c. fol. 608.

Cap. 20. Afferte maſſam ficorum, folio 477.

Cap. 23. Abijt Ioſias rex in occurſum eius, & occiſus eſt, fol. 585.

Cap. 25. Venit Nabuchdonoſor rex Babylonis,

ionis, & omnis exercitus eius in Ierusalem, &c. fol.491.

Ex 1. Paralyp.

Cap.7. De stirpe Thola viri fortissimi numerati sunt. fol.173.
Cap.11. Libauit eam domino, fol.229.
Cap.22. Fili mi voluntatis meæ fuit, vt ædificarem domum nomini domini mei, &c. fol.22.

Ex 2. Paralyp.

Cap.1. Est apud nos candelabrum aureum, & lucerna eius, vt accendatur semper ad vesperam, fol.356.
Cap.2. Misi ergo tibi virum prudentem, & scientissimum Hiram patrem meum, &c. fol.55.
Cap.4. Fecit mare etiam fusile decem cubitis, &c. fol.34.
Cap.9. Rex autem Salomon dedit Reginæ Saba cuncta quæ voluit, &c. fol.70.
Cap.15. Et Maacham matrem Assa Regis ex Augusto deposuit, &c. fol.55.
Cap.24. Et non est recordatus Ioas misericordiæ, quam fecerat Ioiada, &c. fol.15. Postquam autẽ obyt Ioiada ingressi sunt principes Iuda, & adorauerunt, &c. folio 24.
Cap.26. Iratusque Ozias, & tenens in manu thuribulum, &c. fol.520. Non est tui officij Ozias, vt adoleas, fol.524.
Cap.35. Nec acquieuit sermonibus Nechao ex ore Dei, verum perrexit, &c. fol.47.

Ex 1. Æsdræ.

Cap.1. Hæc dicit Syrus rex Persarum, omnia regna terræ dedit mihi dominus Deus cœli, & ipse præcepit mihi, vt ædificarem ei domum in Ierusalem, &c. folio 102.

Ex 3. Æsdræ.

Cap.4. Oportet vos scire, quoniam mulieres dominantur vestri. Nonne doletis? Et accipit homo gladium suum, & vadit in via facere furta, &c. fol.17.

Ex 4. Æsdræ.

Cap.9. Qui fastidierunt legem meam, cum adhuc erant habentes libertatem, &c. fol.559.

Ex Tobia.

Cap.8. Filij sanctorum sumus, & non possumus sicut coniungi, sicut gentes, &c. f.54.
Cap.12. Cum essem vobiscum per voluntatem Dei eram, &c. fol.598.

Ex Iudith.

Cap.3. Præceperat Nabuchodonosor Rex, vt omnes Deos terræ exterminaret, &c. fol.36.
Cap.7. Dixerunt illi Ozias, & presbyteri, omnia quæ locuta es, vera sunt, & non est in sermonibus tuis vlla reprehensio, &c. fol.29. Misit ad presbyteros Chabri, & Charmi, & venerunt ad illam, fol.30.
Cap.10. Quis contemnat populum Hebræorum, qui tam decoras mulieres habet, fol.8.

Ex Æsther.

Cap.2. Quæ noluit indicare ei populum, & patriam suam. Mardochæus enim præceperat, vt de hac omnino reticeret, folio 6.
Cap.3. Tulit ergo rex annulum, quo vtebatur de manu sua, &c. fol.44.
Cap.4. Ne putes, quod animam tuam tantum liberes, quia in domo regis es præcæteris Iudæis, si enim nunc siluueris, per aliam occasionem liberabuntur Iudæi, &c. fol.176.
Cap.7. Dixit ei Rex secunda die postquam vino incãduerat, quæ est petitio tua Æsther? Ad quem illa respondit: Si inueni gratiam in oculis tuis, &c. fol.238. Suspensus est itaque Aman in patibulo, fol.600.
Cap.9. Per omnes prouincias, quæ ditioni regis subiacebant, pro animabus suis steterunt Iudæi interfectis hostibus, &c. fol.17.
Cap.10. Fons parvus in lucem, solemq; conuersus est, fol.96.
Cap.14. Tribue sermonem compositum in ore meo in conspectu leonis, & transfer cor illius in odium hostis, &c. fol.300.

Ex Iob.

Cap.1. Num considerasti seruum meum Iob, quod non sit ei similis in terra, simplex, & rectus, &c. fol.115. Nunquid Iob frustra timet Deum, nonne tu valasti eum, ac domum eius, vniuersamque substantiam, &c. folio 115. Filij tuis, & filiabus vescentibus, & bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti,

mogeniti, repente ventus vehemens irruit â regione deserti, & concussit quatuor angulos, &c. fol.93.& 506.
Cumque in orbem transissent dies conuiuij, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos, consurgensque diluculo offerebat holocausta, fol.177.
Corruens in terram adorauit, & dixit, nudus egressus sum, fol.182.& 341.
Ecce alius intrauit, & dixit: Filyi tui, & filiabus vescentibus, &c. fol.396
Et ibant filij eius, & faciebant conuiuium per domos, vnusquisque in die suo, fol.459.
Ignis Dei descendit de cælo, & tactas oues, &c. fol.316.& 328.
Cap. 2. *Ecce in manu tua est, fol.492.*
Testa saniem radebat, fol.485.
Dixit autem illi vxor sua: Adhuc tu permanes in simplicitate tua, fol.471.& 571.
Ecce in manu tua est, verumtamen animam illius serua, fol.151.& 492.
Egressus igitur Sathan â facie Domini percussit Iob vlcere pessimo, folio 211. & 70.
In omnibus ijs non peccauit Iob, folio 365.
Benedic Deo, & morere, fol.571.
Cap.3. *Post hæc apparuit Iob os suum, & maledixit diei suo, & locutus est: Pereat dies, &c. fol.36.*
Somno meo quiescerem cum regibus, & consulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines, &c. fol.72.
Aut dormiens silerem, & somno merequiescerem, &c. fol.117.& 551.
Et scies, quod pacem habeat tabernaculum suum, fol.222.
Cap.5. *Increpationem ergo Domini ne reprobes, quia ipse vulnerat, & medetur, &c. fol.325.*
Cap. 7. *Sicut mercenarius præstolatur finem operis sui, sic & ego, &c. folio 338.*
Cap. 10. *Instauras testes tuos contra me, fol. 453.*
Etsi impius fuero, væ mihi est, &c. fol. 315.
Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me totum in circuitu, fol.501.
Cap.13. *Voca me, & ego respondebo tibi, fol.358.*
Cap.14. *Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas me, fol.53.*
Cap. 15. *Sonitus terroris semper in auribus illius, fol.488.*
Terrebit eum tribulatio, &c. fol.488.
Vtinã esset anima vestra pro anima mea. Consolarer ego vos sermonibus, &c. folio 577.
Cap.18. *Lux obtenebrescet in tabernaculo eius, fol.209.*
Cap.19. *Abominati sunt me quondam consiliarij mei, & quem maxime diligebam, fol.241.*
Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini? fol.515.
Cap.20. *Reuelabunt cæli iniquitatem eius, & terra consurget aduersus eam, fol.150.*
Omnes tenebræ absconditæ sunt in oculis eius, deuorabit eum ignis, qui non succenditur, &c. fol.40.
Non videat riuulos fluminis torrentis mellis, ac butiri, fol.297.
Caput aspidis suget, occidet eum lingua viperæ, fol.564.
Cap. 21. *Vbi est domus principis? Et vbi tabernacula impiorum? interrogate, &c. fol.557.*
Cap.23. *Vocame, & ego respondebo tibi, folio 519.*
Cap.27. *Et mittet super eum, & non parcet, de manu eius fugiens fugiet, fol.152.*
Cap. 29. *Benedictio perituri super me veniebat, fol.219.*
Quis mihi tribuat, vt sim iuxta menses pristinos, quando erat omnipotens mecum, &c. fol.185.
Cap.30. *Scio, quia morti trades me, vbi cõstituta est domus omni viuenti, verumtamen non ad consumptionem meam emittis manum, &c. fol.152.*
Cap.31. *Si ambulaui in vanitate, & festinauit in dolo pes meus, &c. fol.127.*
Cap. 37. *Et nubes spargunt lumen suum, quæ lustrant per circuitum, quocumque eas voluntas gubernantis duxerit, &c. fol.233.& 253.*
Cap.38. *Cum me laudarent simul astra matutina, & cubilarent omnes filij Dei, fol. 48.& 82.*
Circumdedi illud terminis meis, & posui vectem, & ostia, & dixi. Vsque huc venies, & non procedes, fol.49.& 257.
Respondens autem dominus Iob de turbine, fol.568.
Quis conclusit ostijs mare? fol.253.
Et tenuisti concutiens extrema terræ, & excussisti impios ex ea, fol.254.
Vsq; huc venies, & non procedes, fo.507.
Cap.39. *Circumspicit montes pascuæ suæ, & virentia quæque perquirit, fol.272.*
Quis dimisit Onagrum liberum, & vincula eius quis soluit? Cui dedit in solitudine domum, &c. fol.505.

Cap.40. *Nunquid faciet tecum pactum, & accipies eum seruum sempiternum? Nunquid illudes ei quasi aui?* fol.6.
Iuxta Sept. Putas autem me aliter tibi respondisse, &c fol.583.
Cap.42. *Sumite ergo vobis septem tauros, & septem arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustum, &c.* folio 248.
Dominus quoque conuersus est ad pœnitentiam Iob, cum oraret ille pro amicis suis, & addidit, &c. fol.321. & 565.
Iob autem seruus meus orauit pro vobis, faciem eius suscipiam, &c. fol.564.

Ex Psalmis.

Psal.1. Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo, folio 591.
Psal.2. Filius meus es tu, ego hodie genui te fol.193.
Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes, &c. fol.261.
Psal.4. Sacrificate sacrificium iustitiæ, sperate in Domino, fol.295.
In finem: Filys Core intellectus, fol.55.
Filij hominum vsque quò graui corde, vt quid diligitis vanitatem? folio, 532.
Psal.6. Discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem, fol.175.
Psal.10. In Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ transmigra in montem sicut passer? Quoniam ecce peccatores, &c. fol.246.
Psal.13. Contritio, & infelicitas in vys eorum, &c. fol.503.
Psal.17. Qui subdis populos meos sub me, fol. 81.
Deus qui præcinxit me virtute, &c. fol. 339. & 345.
Psal.18. Cœli enarrant gloriam Dei, &c. fol.290.
In Sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsus, &c. folio 94. & 289.
Psal.21. Dinumerauerunt omnia ossa mea, &c. fol.214.
Circumdederunt me vituli multi: & tauri, &c. fol.494.
Psal.22. Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos, &c. fol.396.
Psal.25. Proba me Domine, & tenta me, vre renes meos. fol.605.
Psal.28. Asserte Domino filij Dei, asserte Domino filios arietum, fol. 222.
Vox Domini super aquas, Deus maiestatis intonuit, dominus super aquas multas, fol.256.
Psal.33. Accedite ad Deum, & illuminamini, fol. 360.
Gustate, & videte, &c. fol.280.
Psal.34. Dissipati sunt, & non sunt consumpti, fol. 168.
Retribuebant mihi mala pro bonis, sterilitatem animæ meæ, &c. fol.565.
Psal.35. Torrente voluptatis tuæ potabis eos, fol.188.
Psal.36. Salus autem iustorum â Domino, fol.266.
Vidi impium superexaltatum, & elevatum sicut cedros, &c. fol.369.
Spera in Domino, & fac bonitatem, & pasceris in diuitys eius, fol.532.
Psal.37. Miser factus sum, & curuatus sum vsque in finem, fol.270.
Psal.38. Exaudi orationem meam Domine, & deprecationem meam, auribus percipe lacrymas meas, fol.39.
Posui ori meo custodiam cum consisteret peccator aduersus me, fol.495.
Psal.41. Effudit in me animam meam, quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis. fol.601.
Psal.44. Adstitit regina â dextris tuis in vestitu deaurato, &c. folio 488. & 217.
Accingere gladio tuo super fœmur tuum potentissime, specie tua, &c. fol.165.
Speciosus forma præ filys hominum, diffusa est gratia in labijs tuis, fol.165.
Eructauit cor meum verbum bonum, dico opera mea regi, &c. fol.314.
Psal.47. Ciuitas regis magni, Deus in domibus eius cognoscetur.
Psal.50. Tibi soli peccaui. fol.110.
Psal.51. Ego quasi oliua fructifera in domo Dei fol.352.
Psal.54. Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, volabo, & requiescam, fol.50.
Mollitti sunt sermones eius super oleum, &c. fol. 227.
Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique. Tu vero homo vnanimis meus, dux meus, &c. fol.546.
Psal.55. Conculcauerunt me inimici mei tota die, quoniam multi bellantes aduersum me, &c. fol.136.
Ab altitudine Dei timebo, fol.150.
Tunc exultabunt omnia ligna syluarum, fol.446.
Psal.59. Dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant, &c. fol.166.
Psal.60. Sic psallam nomini tuo Deus in sæculum

ſæculum ſæculi, &c. fol.347.

Pſal.61. Nonne Deo ſubiecta erit anima mea, fol.244.

Pſal.64. Induti ſunt arietes ouium, & valles abundabunt frumento, fol.190.

Pſal.66. Speciei domus diuidere ſpolia, fol.221. Erunt penæ columbæ deargentatæ, &c. fol.208.

Pſal.67. Dabit dominus verbum Euangelizantibus virtute multa, fol.545.

Pſal.68. Quoniam propter te ſuſtinui opprobrium, operuit confuſio faciem meã, extraneus factus ſum fratribus meis, &c. fol.241.

Pſal.74. Calix in manu domini, vini meri plenus miſto, &c. fol.580.

Pſal.76. In die tribulationis meæ: Deum exquiſiui manibus meis, &c. fol.527.

Pſal.77. Et tentauerent Deum in cordibus ſuis, vt peterent eſcas, &c. fol.274.

Pſal.78. Poſuerunt morticina ſeruorum tuorum eſcas volatilibus, &c. fol.113. Contribulaſti capita draconum in aquis, &c. fol.574.

Pſal.79. Excita potentiam tuam, & veni, vt ſaluos facias nos, fol.499.

Pſal.80. Manus eius in cophino ſeruierunt, fol.196.

Pſal.86. Memor ero Raab, & Babylonis ſcientium me, fol.172.

Pſal.96. Lux orta eſt iusto, & rectis corde lætitia, fol.164.

Pſal.98. Inuocabant dominum, & ipſe exaudiebat eos in columna nubis, folio 232.

Pſal.100. Detrahentem ſecretò proximò ſuo, hunc perſequebar. Superbo oculo, &c. fol.564.

Pſal.103. Qui reſpicit terram, & facit eam tremere, fol.357.

Pſal.104. Draco iſte, quem formaſti, ad illudendum ei, fol.6.
Eduxit eos in argento, & auro, fol.221.
In ſeruum venundatus eſt Ioſeph, folio 244.

Pſal.105. Immolauerunt filios ſuos, & filias ſuas dæmonys, fol.206.

Pſal.106. Cito fecerunt, obliti ſunt operum eius, & non ſuſtinuerunt, fol.388.
Statuit procellam eius in auram, folio 37.
Eduxit eos de tenebris, & vmbra mortis, vincula eorum diſrupit, &c. folio 267.
Qui deſcendunt mare in nauibus, &c. fol.582.

Pſal.108. Oratio eius fiat in peccato, folio 114.

Poſuerunt aduerſus me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea, fol.546.
Pro eo vt me diligerent, detrahebant mihi, &c. fol.564.

Pſal.109. Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, folio 22.

Pſal.113. Simulacra gentium argentum & aurum, fol.38.

Pſal.115. Quid retribuam domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam, &c. fol.611.

Pſal.117. Omnes gentes circumierunt mè, &c. fol.68.

Pſal.118. In quo corrigit adoleſcentior viam ſuam, fol.484.
Eructabunt labia hymnum, fol.314.
Lucerna pedibus meis verbum tuum, fol.356.
Domine diſsipauerunt legem tuam, fol. 448.
Et reſpondebo exprobrantibus mihi verbum, fol.510.

Pſal.127. Filij tui ſicut nouellæ aliuarum in circuitu menſæ, fol.185. & 352.
Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, fol.447.

Pſal.130. Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus ſuper me, fol.399.
Sicut ablactatus eſt ſuper matre ſua, ità retributio in anima mea, fol.227.

Pſal.135. Collocauit me in obſcuris ſicut mortuos ſæculi, fol.183.

Pſal.140. Pone domine cuſtodiam ori meo, fol.453.

Pſal.44. Dilexi, quoniam adiecit dominus vocem orationis meæ, fol.233.

Pſal.145. Nolite confidere in principibus, in quibus non eſt ſalus, folio 532.

Ex Prouerbijs Salomonis.

Cap.1. Fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorum, fol.166.

Cap.6. Veniet tibi quaſi viator egeſtas, & paupertas quaſi vir armatus, folio 404.

Cap.7. Statim eam ſequitur quaſi bos ductus ad victimam, fol.255.

Cap.8. Quando æthera firmabat ſurſum, & librabat fontes aquarum, &c. folio 25.

Cap.9. Mulier ſtulta & clamoſa, plenaque illecebris, & nihil omnino ſciens, ſedit in foribus, fol.57.

Cap.13. Qui cuſtodit os ſuum, cuſtodit animam ſuam, fol.453.

Cap. 15. Lingua placabilis lignum vitæ, fol.453.
Conturbat domum suam, qui sectatur auaritiam, fol.516.
Cap.16. Cor sapientis erudiet cor eius, &c. fol.454.
Hominis est animam præparare, & domini gubernare linguam, fol.123.
Cap. 19. Multi colunt personam potentis, &c. fol.404.
Cap.23. Quando sederis, vt comedas cum principe, diligenter attende, quæ apposita, &c. fol.286.
Cap. 24. Erue eos, qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum liberare non cessa, fol.219.
Cap. 25. Lingua mollis confringit duritiem, fol.499.
Cap. 27. Qui benedicit proximo suo voce grandi, denocte consurgens, &c. folio 179.
Cap. 30. Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro. Viam aquilæ in cœlo, fol.567.
Cap. 31. De nocte surrexit, deditque prædam domesticis suis, &c. fol.221.

Ex Ecclesiaste.

Cap. 2. Quis est homo, vt sequi possit Regem factorem suum? fol.609.
Cap. 3. Tempus spargendi lapides, & tempus colligendi, fol.272.
Cap. 4 Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei, fol.383.
Melior est puer pauper & sapiens rege sene & stulto, qui nescit prouidere in posterum, &c. fol.73.
Cap. 5. Hoc itaque visum est mihi, vt comedat quis, &c. fol.360.
Cap. 5. Si videris calumnias egenorum, & violenta iudicia, & subuerti iustitiam in prouincia, non mireris super hoc, &c. fol.162. & 513.
Vbi multæ sunt opes, multi & comedunt eas. Et quid prodest possessori, &c. fol. 589.
Cap. 6. Vir, cui dedit Deus diuitias, & substantiam, & honorem, & nihil deest animæ, &c. fol.550.
Cap. 7. Cunctis sermonibus, qui dicuntur, ne accomodes cor tuum, ne forte audias seruum tuum maledicentem, folio 471.
Noli esse iustus multum, fol.581.
Cap. 8. Qui custodit præceptum, non experietur quicquam mali, fol.343.
Cap. 9. Scito, quod in medio laqueorum ingredieris, fol.141.
Cap. 10. Labor stultorum affliget eos, qui nesciunt in vrbem pergere, folio 39.
Est malum, quod vidi sub sole, quasi per errorem egrediens à facie principis, fol. 43. & 482.
Beata terra cuius rex nobilis est, & cuius principes vescuntur in tempore suo, fol. 48. & 386.
Melior est sapientia quam arma bellica, & qui in vno peccauit, &c. folio 153.
Cap. 12. Consurgent ad vocem volucris, fol.316.

Ex Canticis. 7. Canticorum.

Cap. 1. Osculetur me osculo oris sui, folio 592. & 625.
Cap. 1. Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie, fol.289. & 518. & 322.
Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus, lectulus noster floridus, folio 290.
Si ignoras te, ô pulcherrima mulierum, egredere, & abi, &c. fol.395. & 505. & 319.
Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilauite, &c. fol.403.
Introduxit me rex in cellaria sua, exultabimus, & lætabimur in te, memores vberum tuorum, &c. fol.471.
Botrus Cypri dilectus meus in vineis Enggadi, fol.485.
Lectulus noster floridus. Tigna domorum nostrarum cedrina, fol.515.
Meliora sunt vbera tua vino, folio 317.
Oleum effusum nomen tuum, folio 333.
Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis, collum tuum sicut monilia, fol.577.
Cap. 2. Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis, fol.82.
En ipse stat post parietem, fol.367.
Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem, fol. 286. & 535. & 591.
Surge, propera amica mea, columba mea formosa mea, & veni, fol.249.
Sicut lilium inter spinas sic amica mea inter filias, fol.533. & 538.
Sub vmbra illius, quem desideraueram, sedi, fol.567.

3. *In lectulo meo per noctes quæsiui Quem diligit anima mea, &c. fol. 175.*
Veni columba mea in foraminibus petræ, fol. 314.
Tenui eum, nec dimittam, &c. fol. 599.
Vadam ad montem myrrhæ, fol. 336.
Venit saliens in montibus, fol. 326.
Similis est dilectus meus capreæ hinnuloque, &c. fol. 326.
En lectulum Salomonis, &c. fol. 339.

Cap. 4. *Duo vbera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui pascuntur in liliis, fol. 192. & 608.*
Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, fol. 164. & 585. & 329.
Fons hortorum puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu, folio, 276. 278.

Cap. 5. *Ego dormio, & cor meum vigilat, Vox dilecti mei pulsantis, fol. 234. & 291.*
Aperi mihi soror mea, columba mea, fol. 237. & 188.
Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos, fol. 340.
Comedi fauum meum cum melle meo, fol. 296.
Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi, fol. 281.
Genæ illius sicut areolæ aromatum consitæ â pigmentarijs, fol. 627.
Surrexi, vt apperirem dilecto meo, folio 630.

Cap. 7. *Quid videbis in sunamite nisi Choros castrorum? fol. 261.*

Cap. 8. *Dixi ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius, &c. folio 489.*
Qui sedes in hortis, amici auscultant, fol. 367.

Ex Sapientia.

Cap. 2. *Dixerunt enim cogitantes apud se non rectè: Exiguum, & cum tædio est tempus vitæ nostræ, &c. fol. 103.*

Cap. 3. *Vani autem sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei, & ex his quæ videntur bona, folio 104.*

Cap. 5. *Videntes turbabuntur timore horribili in subitatione insperatæ salutis, fol. 155.*

Cap. 8. *Habebo propter hanc charitatem ad turbas, &c. fol. 65.*

Cap. 10. *Ideô iusti tulerunt spolia impiorum, fol. 259.*

Cap. 16. *Quod enim mirabile erat, in aquâ, quæ omnia extinguit, plus ignis valebat: vindex est enim orbis iustorum fol. 170.*
Nix, & glacies sustinebat vim ignis, & non tabescebant, &c. fol. 168.
Angelorum esca nutriuisti populum tuũ, fol. 352.
Manâ deseruiens vniuscuiusque volũntati, ad quod quisque volebat, conuertebatur, fol. 313.

Cap. 17. *Cum sit timida nequitia dat testimonium condemnationis, &c. folio 487.*
Solis autem illis superposita erat grauis nox, imago tenebrarum, &c. folio 137.

Cap. 18. *Cum quietum silentium continerent omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens, &c. folio 135.*

Ex Ecclesiastico.

Cap. 5. *Ne appellaris susurro, & lingua tua ne capiaris, & confundaris, &c. folio 565.*

Cap. 9. *In manu artificis opera laudabuntur, fol. 454.*
Quam aspera est nimis sapientia indoctis hominibus, fol. 387.
Super dolentium arma ambulabis, folio 66.

Cap. 13. *Dives commotus confirmatur ab amicis suis, fol. 404.*

Cap. 14. *Beatus vir, qui in sapientia morabitur, fol. 445.*

Cap. 18. *Ante orationem præpara animam tuam, fol. 146.*

Cap. 24. *Ego in altissimis habitaui, & thronus meus in columna nubis, fol. 233. & 234.*

Cap. 25. *Commorari draconi, & leoni placebit, quam habitare cum muliere nequam, fol. 604.*

Cap. 28. *Verbis tuis facito stateram, & frænos ori tuo rectus, fol. 83.*

Cap. 30. *Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus, &c. fol. 555.*

Cap. 39. *Benedictio illius quasi fluuius inundauit, & quomodo cataclysmus, &c. fol. 277.*

Ex Isaia.

Cap. 1. *Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui, &c. folio 274.*

Audite cœli, auribus percipite terra, quoniam dominus locutus est, folio. 403.
Neomeniam, & Sabbathum, & festiuitates vestras non feram: iniqui sunt cœtus vestri, &c. fol. 515.
Cap. 2. *Ingredere in petram, abscondere in fossa humo, â facie timoris Domini, folio 167.*
Cap. 3. *Peccatum suum quasi Sodomâ prædicauerunt, fol. 173.*
Ruit Ierusalem, & Iudas concidit, quia lingua eorum, & adinuentiones eorum contra dominum, &c. fol. 174.
Auferet â Ierusalem, & Iuda validum, & fortem, fol. 562.
Cap. 5. *Iratus est furor Domini in populum suum, & extendit manum suam super eum, & percussit eum, &c. fol. 150.*
Et pascentur agni iuxta ordinem suum, fol. 81.
Cythara, & lyra, & tympanum, & tibia in conuiuijs vestris, fol. 396.
Cap. 6. *Et audiui vocem Domini dicentis: Quem mittam? Et quis ibit nobis? Et dixi Ecce ego, mitte me, fol. 57.*
Væ mihi quia tacui, quia vir pollutus labijs sum fol. 519.
Cap. 7. *Sibilabit Dominus muscæ, quæ est in extremo fluminis Ægypti, & api, quæ est in terra Assur, &c. fol. 153.*
Ecce virgo concipiet, & pariet filium, vocabitur nomen eius Emanuel, folio 296.
Cap. 8. *Et dixit Dominus ad me, voca nomen eius: Accelera, spolia, &c. folio 296.*
Cap. 9. *Succensa est quasi ignis impietas, veprem, & spinam vorabit, &c. folio 43.*
Cap. 10. *Erit lumen Israel in igne, & sanctus eius in flamma, & succendetur, &c. folio 44.*
Dixit enim: In fortitudine manus meæ feci, & in sapientia mea intellexi, & abstuli terminos populorum, & principes eorum depredatus sum, fol. 71.
Cap. 11. *Delectabitur infans ab vbere super foramina aspidis, & in cauernam reguli, qui ablactatus fuerit, &c. fol. 78. & 226.*
Iudicauit in iustitia pauperem, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ, & percutiet terram virga oris sui, & spiritu labiorum, &c. fol. 170.
Egredietur virga de radice Iesse, & flos, &c. fol. 533.
Requiescet super eum spiritus dom. spiritus sapientiæ, &c. fol. 503.
Cap. 12. *Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt non videant oculis, & non intelligant corde, fol. 473.*
Haurietis aquas cum gaudio de fontibus saluatoris, fol. 270.
Cap. 14. *Similis ero Altissimo, fol. 377.*
Cap. 16. *Emitte agnum domine dominatorem terræ, &c. fol. 585.*
Cap. 19. *Stulti principes Thaneos, folio 71.*
Ecce Dominus ascendet super nubem leuem, & ingredietur Ægyptum, &c. fol. 7. & 231. & 134.
Cap. 25. *Præcipitauit in monte isto faciem vinculi, fol. 357.*
Cap. 26. *Sicut quæ concepit, cum appropinquauerit ad partum, dolens clamat in doloribus, fol. 356.*
Anima mea desiderauit te in nocte, fol. 356.
Sic facti sumus â facie tua domine; concepimus, & quasi parturiuimus, & pepeperimus spiritum, &c. fol. 181.
Tollam vos ad terram, quæ est vt terra vestra, terram frumenti, & vini, &c. fol. 297.
Domine in angustia requisierunt te, &c. fol. 527.
Expergiscimini, & laudate, qui habitatis in puluere, fol. 485.
Cap. 30. *Fugietis donec relinquamini, quasi nauis malus, fol. 507.*
Mille homines â facie terroris vnius, &c. fol. 507.
Væ filij desertores, &c. fol. 493.
Cap. 32. *Sicut riui aquarum in siti, & vmbra petræ prominentis in terra deserta non caligabunt oculi videntium, folio 295.*
Cap. 38. *Ecce ego adijciam super dies tuos, quindecim annos, & de manu Regis Assyriorum eruam te, fol. 259.*
Dispone domui tuæ, morieris enim tu, &c. fol. 89.
Cap. 42. *Dedi spiritum meum super eum, iudicium gentibus proferet. Non clamauit, non accipiet personam, folio 27.*
Cap. 43. *Propter vos misi in Babylonem, & detraxi vectes vniuersos, &c. folio 92.*
Verumtamen seruire me fecisti peccatis tuis, præbuisti mihi laborem, &c. fol. 218.
Cap. 45. *Assimilauit te, & non cognouisti me.*

me, folio 103.
Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi, &c. fol. 102. & 109. & 128.
Cap. 48. Facta fuisset sicut flumen pax tua, fol. 276.
Vtinam attendisset mandata mea, facta fuisset sicut flumen pax tua, folio 277.
Cap. 49. Hæc dicit Dominus redemptor Israel, sanctus eius ad cõtemptibilem animam, fol. 369.
Non esurient, neque sitient, & non percutiet eos æstus, &c. fol. 562.
Cap. 52. Quam pulchri super montes pedes annuntiantis, & prædicantis pacem, fol. 27. & 100.
Cap. 53. Vidimus eum, & non erat aspectus, desideravimus eum despectum, &c. fol. 165. & 279.
Ascendet sicut virgultum coram eo, radix de terra sitienti: non est species ei. &c. fol. 165.
Sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet. fol. 319.
Cap. 55. Omnes sitientes venite ad aquas, & qui non habetis argentum, properate, emite, &c. fol. 291. & 338.
Ecce testem populi dedi eum, folio. 357.
Cap. 56. Omnes feræ sylvestres venite, comedite, &c. fol. 289.
Cap. 57. Veniat pax, requiescat in cubiculo suo, fol. 506.
Cap. 58. Frange esurienti panem tuum, &c. fol. 569.
Cap. 59. Expectauimus lucem, & ecce tenebræ, &c. fol. 183.
Cap. 60. Illuminare, illuminare Ierusalem; venit enim lumen tuum, folio. 250.
Cap. 63. Angelus faciei eius saluauit eos in dilectione sua, & in indulgentia sua ipse, &c. fol. 501.
Cap. 64. Abscõdisti faciem tuam â nobis, & allisisti nos, &c. fol. 475.
Facti sumus vt immundus omnes nos, & quasi pannus menstruatæ, &c. folio 538.
Cap. 65. Propter hoc, hæc dicit Dominus Deus. Ecce serui mei comedent, vos esurietis, &c. fol. 154.
Lupus, & agni pascentur simul, & leo, & bos comedent paleas, fol. 286.
Cap. 66. Ego declinabo super eam quasi fluuium pacis, & quasi torrentem, &c. fol. 277. & 278.

Tom. 2.

Ex Ieremia.

Cap. 1. Ecce ego constitui hodie super gentes, & super regna, vt euellas, & destruas, &c. fol. 248.
Cep. 4. Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, fol. 20.
Ecce auditum est in Ierusalem custodes venire de terra longinqua, fol. 490.
Cap. 5. Circuite vias Ierusalem, & aspicite, & considerate, &c. fol. 390.
Percussisti eos, & non doluerunt, attriuisti eos, & renuerunt accipere disciplinam, &c. fol. 168.
Cap. 6. Defecit sufflatorium in igne, consumptio est plumbum, &c. fol. 168.
Cap. 7. Mulieres conspergunt adipem, vt faciant placentas reginæ cæli, fol. 592.
Cap. 8. Conuenite, & ingrediamur ciuitatem munitam, & sileamus ibi, quia dominus Deus noster silere nos fecit, folio 37.
Dolor meus super dolorem, in me cor meus mœrens, fol. 37.
Ecce ego mittam vobis serpentes regulos, quibus nõ est incantatio, &c. fol. 131.
Non assumas laudem, & orationem pro eis, si Moyses, & Samuel steterint, &c. fol. 320.
Cap. 9. Non glorietur sapiens in sapientia, & non glorietur dives, &c. fol. 104.
Cap. 11. Oliuam vberem, pulchram, fructiferam, speciosam vocauit, &c. fo. 179.
Cap. 23. Ecce dies venient, dicit Dominus, & suscitabo Dauid germen iustum, & regnabit rex, & sapiens erit, fol. 17.
Quid paleis ad triticum? fol. 254.
Factus sum quasi vir ebrius, & quasi homo madidus â vino, &c. fol. 588.
Cap. 27. Nolite audire verba prophetarum vestrorum, qui prophetant vobis dicentes, &c. fol. 244.
Cap. 31. Ecce dies venient, dicit Dominus: Et feriam domui Israel, & domui Iuda fœdus, &c. fol 393.
Cap. 39. Vade, & dic Abdemelech Æthyopi, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel, &c. fol. 402.
Cap. 51. Calix aureus Babylon in manu Domini inebrians omnem terram, de vino eius biberunt omnes gentes, &c. fol. 143.
Subito cecidit Babylon, & contrita est, vlulate super eam, tollite resinam ad dolorem eius, &c. fol. 91.

Ex Barûcli.

Cap. 3. Et nubes, quibus eum impera-

tum fuerit â Deo perambulare in vniuersum orbem, perficiant, &c. folio 233.

Cap. 5. Exuere Ierusalem stola luctus, & vexationis tuæ, & indue te decore, & honore eius, quæ â Deo tibi est sempiterna gloria, circumdato te diploide, &c. fol. 190.

Ex Threnis.

Cap. 2. Ponet in puluere os suum, &c. folio 494.

Cap. 4. Spiritus oris nostri Christus dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus, in vmbra tua viuemus, folio 567.

Qui natriebantur in croceis, amplexati sunt stercora, fol. 521.

Ex Ezechiele.

Cap. 7. Floruit virga, germinauit superbia, fol. 139.

Nunc de propinquo effundam iram meã, super te, & explicabo furorem meum in te, & iudicabo te iuxta vias tuas, &c. fol. 139.

Cap. 9. Et ecce sex viri veniebant de via portæ superioris, quæ respicit ad aquilonem, & vniuscuiusque vas iateritus in manu eius, vir quoque vnus in medio eorum vestitus erat lineis, fol. 152.

Transite per ciuitatem sequentes eum, & percutite, &c. fol. 566.

Cap. 10. Extendit Cherub manum de medio Cherubin ad ignem, qui erat in medio Cherubin & sumpsit, & dedit, &c. fol. 162.

Cap. 11. Spiritum nouum tribuam in visceribus eorum: & auferam cor lapideũ, fol. 542.

Cap. 16. Tulisti filios tuos, & filias tuas, quas genuisti mihi, &c. fol. 384.

Cap. 18. Si conuersus ad dominum ingemueris, tunc saluus eris, fol. 39.

Cap. 24. Mortua est vxor mea vespere, fecique mane sicut præceperat mihi dominus, fol. 610.

Cap. 28. Perdidisti sapientiam tuam in decore tuo, in terram proieci te, ante faciem regum dedi te, fol. 9.

Cap. 34. Et suscitabo super eam pastorem vnum, qui pascat eas, seruum meum Dauid, fol. 375.

Quod crassum erat, occidebatis, gregem autem meum non pascebatis, folio. 179.

Cap. 40. Et cælatæ palmæ erant, vna hinc, & altera inde in fronte eius, folio 245.

Cap. 41. Altaris ligneitrium cubitorum altitudo, & longitudo eius duorum cubitorum, &c. fol. 196.

Fili hominis vide oculis tuis, & auribus tuis audi, & pone cor tuum in omnia, quæ ego ostendam tibi, &c. folio 294.

Cap. 47. Et super torrentem orietur in ripis eius ex vtraque parte lignum pomiferum, &c. fol. 591.

Ex Daniele.

Cap. 1. Dentur nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bibendum, fol. 400.

Cap. 2. Et regnum quartum erit velut ferrum, quomodo ferrum comminuit, & domat omnia, sic comminuet, &c. fol. 65.

Cap. 3. Angelus autem domini descendit cum Azaria, & socys eius in fornacem, fol. 77.

Deus noster, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, ô Rex liberare, folio 82.

Tunc Nabuchdonosor accessit ad ostium fornacis ignis ardentis, & ait: Sidrach, Misach, &c. fol. 82.

Angelus autem domini descendit cum Azaria & socys eius in fornacem, f. 116.

Nabuchdonosor rex omnibus populis & linguis, qui habitant, &c. fol. 112.

Laudabant, & glorificabant & benedicebant Deo in fornace, &c. fol. 262. & 263.

Fecit medium fornacis quasi ventum roris, fol. 374.

Signa, & mirabilia fecit apud me Deus excelsus, fol. 331.

Regnum eius regnum sempiternum, & potestas eius in generatione, & generationem, fol. 334.

Benedictus Deus eorum, Sidrach videlicet, &c. fol. 372.

Et confestim viri illi vincti cum bracis, & tiaris, &c. fol. 365.

Cap. 4. Magna arbor, & fortis, & proceritas eius contingens cælum, &c. f. 369.

Succidite arborem, fol. 478.

Alligetur vinculo ferreo, & æreo, in herbis, quæ foris sunt, & rore cæli tingatur, &c. fol. 164.

Cognoscant viuentes, quod dominator excelsus in regno hominum, &c. fol. 57.

Nonne hæc Babylon ciuitas magna, quam

quam ego ædificaui in domum regni, &c. fol. 521.

Cap. 5. Laudabant deos suos aureos, & argenteos, æreos, ferreos, ligneos, &c. folio 38.

Eadem nocte interfectus est Balthasar rex Chaldæus; & Darius Medus succes-sit in regnum, pag. 75.

Cap. 6. Deus meus misit Angelum suum, & conclusit ora leonum, & non nocuerunt mihi, &c. fol. 96.

Cap. 7. Quatuor bestiæ grandes ascende-bant de mari diuersæ inter se, prima quasi leæna, &c. fol. 164.

Cap. 9. Post Hebdomadas sexaginta duas, destruetur vnctio, &c. folio 449.

Ego autem veni, vt indicarem tibi, quia vir desideriorum es, fol. 469.

Cap. 10. Dixit ad me, Daniel vir desi-derium, intellige verba, &c. folio 294.

Cap. 13. Exclamauit autem voce magna Susana, & dixit: Deus æterne, &c. fol. 245. & 335.

Et venit cum parentibus, & filys, & vni-uersis cognatis. Porrò Susanna, &c. fol. 587.

Ex Osea.

Cap. 1. Summe tibi vxorem fornicationum, & fac filios, &c. fol. 578.

Cap. 2. Fornicata est mater eorum, con-fusa est, quæ concepit eos, quia di-xit: Vadam post amatores meos, folio 70.

Dabo ei vallem Achor ad aperiendam spem, fol. 156.

Cap. 3. Dies multos sedebunt filij Israel sine grege, & sine principe, & sine sacer-dotio, &c. fol. 325.

Cap. 4. Nolite ingredi in Galgala, & ne ascendatis in Bethauen, fol. 377.

Spiritus ligauit eum in alis suis, fol. 470.

Cap. 5. Facti sunt principes Iuda quasi assumentes terminum, fol. 387. & 158.

Cap. 7. Nunc circumdederunt eos adin-uentiones suæ coram facie mea factæ sunt, fol. 122.

Cap. 9. Reuersus est Ephraim in Ægyptum, & in Assyrijs polutum comedit, &c. fol. 111.

Ephraim, vt vidi Tyrus erat fundata in pulchritudine, &c. fol. 9.

Cap. 10. Dicent montibus, cadite super nos & collibus operite nos, fol. 138.

Cap. 11. Ero eis, quasi exaltans iugum super maxillas eorum, &c. fol. 313.

Et ego quasi nutritius Ephraim porta-bam eos in brachijs meis, fol. 362.

Cap. 12. Diues effectus sum, inueni idolum mihi, fol. 379.

Cap. 13. Ego autem Dominus Deus tuus ex terra Ægypti, &c. fol. 387.

Ex Amos.

Cap. 1. Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor, non conuertam eum, &c. fol. 329.

Cap. 2. Ecce ego stridebo super vos, sicut stridet plaustrum onustum fœno, & pe-ribit fuga â veloce, &c. fol. 166.

Cap. 4. Ego dedi vobis stuporem dentium in cunctis vrbibus vestris, & indigen-tiam panum, &c. fol. 274.

Cap. 5. Quomodo si fugiat vir â facie leo-nis, & occurrat ei vrsus, &c. folio 150.

Nunquid hostias & sacrificia obtuliſtis mihi in deserto quadraginta annis, &c. fol. 370.

Cap. 6. Væ qui separati estis in diem ma-lum & appropinquatis solio iniquita-tis, qui comeditis agnum de grege, &c. fol. 191.

Cap. 9. Ecce mandabo ego, & concutiam in omnibus gentibus domum Israel, &c. fol. 274.

Ecce oculi domini super regnum pec-cans, & conteram illum, &c. fol. 255.

Ponam oculos meos super eos in malum, non in bonum, &c.

Vidi dominum stantem super altare, & dixit, fol. 379.

Ex Ioel.

Cap. 1. Audite hoc senes, & auribus perci-pite omnes habitatores terræ; residuum erucæ comedit locusta, residuum locu-stæ comedit bruchus, residuum bruchi comedit rubigo, pag. 68.

Cap. 2. Nolite timere animalia regionis, quoniam germinauerunt speciosa deser-ti, pag. 83.

A facie eius contremuit terra, moti sunt cœli, Sol, & Luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum, & Dominus dedit vocem suam ante faciem exercitus sui, quia multa sunt nimis ca-stra eius, quia fortia & facientia ver-bum

bum eius; magnus enim dies Domini, & terribilis valde, pag. 164.
Reddã vobis annos quos comedit locusta bruchus & rubigo & eruca, fortitudo mea magna quam misit in vos, pag. 274.
Quid ingemuit animal, mugierunt greges armenti? quia non est pascua eis, pag. 276.
Filij Siõ gaudete, atque lætamini in Domino Deo vestro, quouiam dedi vobis, escas iustitiæ, & pluit vobis imbrẽ temporaneum & serotinum, sicut â principio, & replebuntur areæ tritico, & redundabunt torcularia vino, & oleo, pag. 278.
Comedetis vescentes, & saturabimini, & laudabitis nomen Dei vestri, qui fecit mirabilia vobiscum, pag. 280.
Nolite timere animalia regionis, quoniam germinauerunt speciosa deserti, &c. fol. 385.
Filij Sion exultate, & lætamini in domino Deo vestro, quia dedit vobis doctorem, &c. fol. 66.

Ex Iona.

Cap. 1. *Inuenit Nauem euntem in Tharsis & dedit naulum eius, &c.* 473.
Et facta est tempestas magna in mari, & nauis periclitabatur conteri, folio 521.
Cap. 2. *Euomit Ionam in aridam, fol.* 205.
Circumdederunt me aquæ vsque ad animam, abyssus vallauit me, pelagus operuit caput meum, &c. fol. 253.
Proiecisti in profundum in cor maris, flumen circumdedit me, folio 321.
Et erat Ionas in ventre piscis, folio 349.
Ego dixi: Abiectus sum à conspectu oculorum tuorum, &c. fol. 542.
Cap. 3. *Clamauit, & dixt: Adhuc quadraginta dies sunt, & Niniue, &c.* 358. & 349. & 350. & 131. & 106. & 473. & 477.
Cæpit Ionas introire ciuitatem, fol. 354.
Surrexit de solio suo, & abiecit vestimentum suum, fol. 73.
Peruenit verbum ad regem Niniue, & surrexit, &c. fol. 133.
Et clamauit, & dixit in Niniue ex ore Regis, & principum eius dicens. Homines, & iumenta & boues, &c. fol. 120. & 121.
Cap. 4. *Ego non parcam Niniue ciuitati meæ magnæ, in qua habitant, &c. fol.* 263.

Ex Michæa.

Cap. 1. *Propterea dabit emissarios super hæreditatem Geth, domos mendacij in deceptionem regibus, &c. folio* 76.
Cap. 2. *Congregatione congregabo Iacob totum in vnum conducam reliquias Israel, &c. fol.* 81.
Cap. 5. *Nunc vastaberis filia latronum in virga percutient maxillam iudicis Israel, &c. fol.* 325.
Cap. 6. *Diuites eius repleti sunt iniquitate, & habitantes in ea loquebantur mendacium, fol.* 561.

Ex Naum.

Cap. 1. *Dominus patiens, & magnus non faciet innocentem, &c. fol.* 529.
Cap. 2. *Ecce ego ad te dicit dominus exercituum & succendam vsque ad fumum quadrigas tuas, &c. fol.* 160.
Diripite argentum: diripite aurum, & non est finis diuitiarum ex omnibus vasis, &c. fol. 298.

Ex Habacuc.

Cap. 1. *Propterea immolauit sagenæ suæ, &c. fol.* 606.
Quare respicis contemptores, & taces, &c. fol. 523.
Cap. 3. *In medio annorum notum facies, fol.* 269.
Splendor eius vt lux erit, cornua in manibus eius, fol. 389.
Percussisti caput de domo impij, denudasti fundamentum vsque ad collum, fol. 574.

Ex Sophonia.

Cap. 1. *Ædificabunt domos, & non habitabunt, & plantabunt vineas, & non bibent, &c. fol.* 550.
Disperdam de loco hoc reliquias Baal, & nomina, &c. fol. 534.
Cap. 3. *Qua propter expecta me, dicit dominus in die resurrectionis meæ in futurum, quia iudicium meum vt congregem, &c. fol.* 273.

Ex Zacharia.

Cap. 9. Et circumdabo domum meam, ex his, qui militant mihi, &c. fol. 343.
Cap. 11. Assumpsi mihi duas virgas, vnam vocaui decorem, alteram vocaui funiculum, & tuli virgam, &c. fol. 9.
Cap. 12. Et plangent eum planctu quasi super vnigenitum, & dolebunt, &c. fol. 205.

Ex Malachia.

Cap. 1. Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum, &c. fol. 563.

Ex 1. Machabæorum.

Cap. 8. Omnes obediunt vni, fol. 88.

Ex 2. Machab.

Cap. 9. Superbia repletus ignem spirans animo in Iudæos, & præcipiens accelerari negotium, contigit illum impetu ruentem de curru cadere, &c. fol. 521.
Per momenta singula doloribus suis augmenta capientibus, & cum ipse fœtorem suum iam ferre non posset, ait: Iustum est, &c. fol. 523.

EX NOVO TESTAMENTO.

Matthæus.

CAP. I. Salomon autem genuit Roboan, fol. 64.
Iesse autem genuit Dauid regem; Dauid autem rex genuit Salomonem ex ea, quæ fuit Vriæ, fol. 91.
Booz autem genuit Obed ex Ruth, fol. 106.
Ioseph fili Dauid noli timere accipere Mariam coniugem tuam, fol. 604.
Cap. 2. Accipe puerum, & Mariam matrem eius, & fuge in Ægyptum, fol. 3. & 92. & 348. & 355.
Vbi est, qui natus est rex Iudæorum? fol. 3. & 290.
Herodes rex turbatus est, & omnis Ierosolyma cum illo fol. 3.
Ecce Magi ab Oriente venerunt, & intrantes domum, inuenerũt puerum cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eum; & apertis thesauris, &c. fol. 33.
Rachel plorat filios suos, & noluit consolari, fol. 154.
In Bethleem Iudæ, sic enim scriptũ est, per prophetam. Et tu Bethleem, &c. fol. 283. & 252.
Tunc Herodes videns, quod illusus esset â Magis, iratus est, &c. fol. 383.
Vidimus stellam eius in oriente, & venimus, &c. fol. 323.
Inuenerunt puerum cum Maria matre eius, fol. 336.
Ioseph cum esset Iustus, & nollet eam traducere, fol. 581.
Cap. 3. Tunc venit Iesus â Galilæa in Iordanem ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo, fol. 79.
Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ, fol. 121. & 545.
Confestim ascendit de aqua, & ecce aperti sunt ei cœli, & vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam, &c. fol. 282.
Baptizatus Iesus confestim ascendit, &c. fol. 323.
Cap. 4. Iesus ductus est in desertum â Spiritu, vt tentaretur â diabolo, fol. 97. & fol. 570. & 568.
Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraueris me, fol. 265.
Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant, fol. 275.
Non in solo pane vivit homo, folio. 297.
Ambulans Iesus iuxta mare Galileæ vidit duos fratres, &c. fol. 537.
Assumpsit Iesum, & statuit eum super pinnaculum, &c. fol. 514.
Cap. 5. Audistis, quia dictum est antiquis, non mœchaberis, ego autem dico vobis, &c. fol. 108.
Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid aduersus te, &c. folio. 286.
Non potest ciuitas abscondi supra montem posita, fol. 355.
Si oculus tuus dexter scãdalizat te, erue, &c. fol. 239.
Panem nostrum quotidianum da nobis,

&c.

&c. fol. 278.
Bati mites, quoniam ipſi poſsidebunt terram, fol. 627.
Cap. 6. *Ego autem dico vobis; diligite inimicos veſtros; vt ſitis filij patris veſtri, qui in cœlis eſt, &c. fol. 233.*
Si quis vult venire poſt me, tollat crucem ſuam, & ſequatur me, folio. 194.
Adueniat regnum tuum, fol. 194.
Cum ieiunaueris, vnge caput tuum, fol. 611.
Cap. 7. *Et tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos. Diſcedite â me, qui operamini, &c. fol. 169.*
Nolite iudicare, vt non iudicemini, fol. 569.
Multi dicent mihi in illa die: Domine, domine in nomine tuo prophetauimus, &c. fol. 560.
Erat autem docens eos ſicut poteſtatem habens, & non ſicut ſcribæ, folio. 516.
Cap. 8. *Sequar te, quocumque ieris, folio 233.*
Veſpere autem facto obtulerunt ei multos dæmonia habentes, &c. folio. 180.
Acceſſerunt ad Ieſum, & ſuſcitauerunt eum dicẽtes: Domine ſaluanos, perimus, fol. 181.
Occurrerunt ei duo habentes dæmonia de monumentis exeuntes ſæui nimis, &c. fol. 162.
Imperauit ventis, & mari, & facta eſt tranquillitas magna, fol. 251.
Puer meus iacet in domo paralyticus, folio 251.
Modicæ fidei, quid timidi eſtis? folio 569.
Ecce motus magnus factus eſt in mari, ita vt nauicula operiretur, &c. folio. 543.
Aſcendente in nauiculam ſecuti ſunt eũ diſcipuli, &c. fol. 538.
Cap. 9. *Et cum tranſiret inde Ieſus, vidit hominem ſedẽtem in telonio, Matthæum nomine, fol. 41.*
Auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt, fol. 48.
Aſcendens in nauiculam transfretauit, & venit in ciuitatem ſuam, folio. 285.
Euntes diſcite, quid eſt, miſericordiam volo, & non ſacrificium, folio. 237.
Cap. 10. *Nolite poſsidere aurum, neque argentum, neque pecuniam, &c. folio 275.*
Multis paſseribus meliores eſtis vos, fol. 377.
Nolite arbitrari, quia veni pacem mittere, fol. 377.
Cap. 11. *A diebus Ioannis Baptiſtæ vſque nunc regnum cœlorum vim patitur, fol. 329.*
Cap. 12. *Quæ eſt mater mea? Et qui ſunt fratres mei? fol. 405. & 237.*
Viri Niniuitæ ſurgunt in iudicio cum generatione iſta, &c. fol. 120.
Prandium meum paraui, tauri mei, & altilia occiſa ſunt, fol. 526. & 524.
Cap. 13. *Simile eſt regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni, &c. folio 353.*
Tunc iuſti ſulgebunt ſicut Sol in regno Patris eorum, fol. 63.
Nonne hic eſt fabri filius? Nonne mater eius dicitur Maria, &c. folio. 548.
Cap. 14. *Propter iuramentum, & eos, qui pariter recumbebat iuſsit dari, folio 32.*
Veſpere autem facto, acceſſerunt ad eum diſcipuli eius dicentes: Deſertus eſt locus, & hora iam præterit, &c. folio 107.
Non licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui, fol. 382.
Miſit, & decollauit Ioannem in carcere. fol. 401. & 78.
Deſcendens autem Petrus de nauicula ambulabat, &c. fol. 544.
Cum intraret Ieſus in domo cuiuſdam Phariſæorum Sabbatho manducare, &c. fol. 526.
Propter iuramentum autem, & eos qui ſimul diſcumbebant, miſit, & decollauit, &c. fol 525.
Cap. 15. *Miſereor turbæ, quia triduo iam perſeuerant mecum, & non habent, quod manducent, &c. 107.*
Etiam domine nam & catelli edunt de micis, &c. fol. 294.
Præcepit turbæ, vt diſcumberet ſuper terram, fol. 295.
Ecce mulier Chananæa â finibus illis, &c. fol. 362. & 584.
Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus, fol. 254.
Et accedentes diſcipuli eius rogabant eum dicentes: Dimitte eam, folio 517.
Cap. 16. *Vade poſt me Sathana, quia non ſapis ea, quæ Dei ſunt, &c. fol. 326. & 399.*

Propitius esto tibi Dómine, ne fiat tibi hoc, fol. 240.

Cap.17. Domine bonum est nos hic esse, faciamus tria tabernacula, tibi vnum, & Moysi vnum, &c. fol.20.

Ecce vox de nube dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite, &c. fol.51.

Assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius, & duxit illos in montem excelsum seorsum, & transfiguratus est, &c. fol.63. & 485.

Ecce nubes lucida obumbrauit eos, & vox de nube, dicens: Hic est filius meus, &c. fol.254. & 364. & 366. & 496.

Et apparuerunt illis Moyses, & Elias cum eo loquentes, fol.233. & 371.

Nemini dixeritis visionem, donec filius hominis â mortuis resurgat, fol.228.

Cap. 18. Non dico tibi vsque septies, sed &c. fol.361.

Cap.19. Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, fol.45.

Cap.20. Accessit mater filiorum Zebedæi, cum filys suis adorans, & petens, &c. folio 111.

Dicit Dominus vineæ procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem incipiens â nouissimis, &c. folio 192.

Egressus circa horam tertiam vidit alios stantes in foro, &c. fol.283.

Ite & vos in vineam meam, fol.284.

Hi nouissimi vna hora fecerunt, & c. folio 338.

Ecce ascendimus Ierosolymam, & filius hominis tradetur, fol.348.

Cap. 21. Plurima autem turba strauerunt vestimenta sua in via: alij autem cædebant ramos de arboribus, & c. fol.63.

Videns fici arborem vnam secus viam, venit ad eam, & nihil inuenit in ea nisi folia tantum, fol.215.

Volumus â te signum videre, qui respondens ait illis: Generatio mala, & adultera, fol.179.

Cap.22. Tunc abeuntes Pharisæi consilium inierunt, vt caperent Iesum in sermone, & mittunt ei discipulos, &c. fol.228.

Ligatis manibus, & pedibus mittite eũ, &c. fol.451. & 455.

Cap.23. Omnia opera sua faciunt, vt videãtur ab hominibus, fo.349.

Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, quia decimatis metam, &c. folio 191.

Vt veniat super vos omnis sanguis iustus qui effusus est super terram, â sanguine iusti Abel, &c. fol.91.

Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, quia circuitis mare, & aridam, & fol.514.

Cap.24. Statim post tribulationem dierum illarum Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen, &c. fol.235. & 284.

Tunc qui in Iudæa sunt fugiant in montes, qui in tecto non descendant, &c. folio 250.

Tunc duo erunt in agro, vnus assumetur, &c. fol.241.

Cap.25. Euge serue bone, & fidelis super pauca fuisti fidelis, &c. fol.130.

Date nobis de oleo vestro, fol.370.

Tunc, inquit, dicam Angelis, congregate facientes iniquitatem, &c. folio 130.

Dormitauerunt omnes, & dormierunt, fol.603.

Esurui, & dedistis mihi manducare, &c. fol.540.

Cap.26. Petrus vero sedebat foris in atrio, fol.447. & 369.

Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, &c. fol.474.

Hymno dicto exierunt in montem Oliueti; tunc dixit illis Iesus, &c. fol.473. & 300. & 352.

Amice ad quid venisti? fol.399.

Et tu cum Iesu Galilæo eras. At ille negauit, &c. fol.382.

Surgẽs princeps sacerdotum ait illi. Nil respondes ad ea, & c. fol.510.

Et si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Tunc venit Iesus cum illis in villam, &c. fol.298.

Et si omnes scandalizati fuerint, &c. folio 513.

Accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes, & c. fol. 291. & 324.

Transeat â me calix iste, fol.271.

Habens alabastrum vnguenti pretiosi, & effudit super caput eius, fol.269. & 186. & 354.

Accepit panem, & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & ait: Accipite, &c fol.196.

Hic est calix sanguinis mei, fol.195.

Quid molesti estis huic mulieri? Bonum opus operata est in me, & c. fol.69.

Et contristati valde, cæperunt singuli dicere: Nunquid ego sum Domine? At ille respondens ait, &c. fol.58.

Et si omnes scandalizati sint in te, ego nunquam scandalizabor, fol.346.

Vt quid perditio hæc? fol.228.

Aue Rabbi, fol. 353.
Vt quid perditio hæc? potuit enim istud venundari, &c. fol. 592.
Etiam si oportuerit me moritecum, non te negabo, fol. 571.
Bibite ex eo omnes, fol. 563.
Ecce vnus ex his, qui erat cum Iesu, extendens manum exemit gladium, &c. fol. 527.
Cap. 27. *Multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt, & exeuntes de monumentis, &c. fol. 27.*
Salua teipsum, si filius Dei es, folio 219.
Velum templi scissum est, &c. fol. 214. & 365.
Iesus autem iterum clamans voce magna emisit spiritum, &c fol. 169.
Misit ad Pilatũ vxor eius dicens: Nihil tibi, & iusto illi, multa enim passa sum hodie per uisum, fol. 176.
A sexta autem hora tenebræ factæ sunt, &c. fol. 183.
Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me, fol. 156.
Tunc crucifixerunt cum eo duos latrones. &c. fol. 365.
Et terra mota est, & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt, &c. folio 163.
Plectentes coronam de spinis posuerunt super caput eius, fol. 266.
Et continuo currens vnus ex eis acceptam spongiam, &c. fol. 267.
Congregatis autem illis, dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis, &c. folio 268.
Tunc videns Iudas, qui eum tradidit, quod damnatus esset, pœnitentia ductus, &c. fol. 273. & 388.
Principes sacerdotum, & seniores persuaserunt populis, vt peterent Barrabbam, fol. 252.
Salua temetipsum, si filius Dei es, folio 554.
Prætereuntes blasphemabant eum; similiter, & principes sacerdotum illudentes, &c. fol. 515.
Illi autem abeuntes munierunt sepulchrum, &c. fol. 496.
Sanguis eius super nos, & super filios nostros, fol. 495.
Cap. 28. *Scio, quod Iesum, qui crucifixus est, quæritis. Surrexit, &c. fol. 323.*
Angelus enim Domini descendit de cœlo, & accedens, reuoluit lapidem, &c. fol. 288.
Copiosam pecuniam dederunt militibus dicentes, &c. fol.
Petræ scissæ sunt, fol. 592.

Marcus.

Cap. 1. *Erat in Synagoga eorum homo in spiritu immundo, & exclamauit dicens: Quid nobis, & tibi, &c. folio. 128. & 227.*
Iesus ingressus in Synagogam docebat eos, & stupebant, &c. fol. 128.
Et protinus egredientes de Synagoga venerunt in domum Simonis, &c. folio 251.
Quid nobis, & tibi Iesu Nazarene? folio 445.
Cap. 6. *Cum dies opportunus accessisset, Herodes natalis suæ cœnam fecit, folio 385.*
Cum introiisset statim cum festinatione ad regem, petiuit dicens, &c. folio 382.
Cum introyisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, &c. fol. 603.
Non licet tibi habere vxorem fratris, folio 579.
Volo, vt des mihi in disco, &c. fol. 577. & 573.
Cap. 7. *Et statim solutum est vinculum linguæ eius, & loquebatur recte, fol. 83.*
Cap. 10. *Da nobis, vt vnus ad dexteram tuam, & alius ad sinistram tuam sedeamus, fol. 56.*
Cap. 14. *Adolescens autem quidam sequebatur Iesum amictus sindone super nudo, &c. fol. 528.*
Cap. 15. *Venit Ioseph ab Arimathæa nobilis decurio, qui & ipse erat, &c. folio 487.*
Sinite paruulos venire ad me, fol. 281.
Erant autem mulieres de longe aspicientes, &c. fol. 547.
Cap. 16. *Iesum quæritis Nazarænum crucifixum, surrexit, &c. fol. 486.*

Lucas.

Cap. 1. *Apertum est autem illico os eius, & lingua eius, & loquebatur benedicens Deum, fol. 84.*
Concipies, & paries filium, folio. 44. & 295.
Eritis tacens, & non poteris loqui vsque in diem, &c. fol. 26.
Ecce oratio tua audita est, & vxor tua Elisabeth pariet, &c. fol. 259.
Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua, & vxor tua, &c. folio 480.

*Dixit Zacharias ad Angelum: Vnde sciam, &c.*480.
Missus est Angelus Gabriel â Deo in ciuitatem Galileæ, fol. 324. *&* 610. *&* 591. *&* 552.
Vocatum est nomen eius Iesus, fol. 331.
*Venerunt festinantes, & inuenerunt Mariam, &c. fol.*336.
*Fuit in diebus Herodis regis Iudææ sacerdos quidam nomine Zacharias, &c. fol.*579.
*Repletus Spiritu Sancto prophetauit dicens: Benedictus, &c. fol.*538.

Cap.2. *Exit edictum â Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis, fol.* 58. *&* 117. *&* 581.
*Par turturum, aut duos pullos columbarum, fol.*203.
*Gloria in altissimis Deo, &c. fol.*280.
*Pastores loquebantur ad inuicem: f.*361.
*Pastores erant in eadem regione vigilantes, fol.*360.
*Peperit filium suum primogenitum, & pannis eum involuit, fol.*384.

C.p.3. *Descendit Spiritus Sanctus corporali specie sicut columba, &c. fol.*41.
Factum est autem cum Baptizaretur, omnis populus, & Iesu Baptizato, & orante apertum est cælũ, fol. 51. *&* 232.
Faciamus hic tria tabernacula, &c. fol. 234.
*Qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei, fol.*211.

Cap.4. *Et duxit illum diabolus in montem excelsum, & ostendit illi omnia regna, &c. fol.*72.
*Multi leprosi erant in Israel sub Elisæo propheta, &c. fol.*559.
*Surrexerunt, & eiecerunt eum extra ciuitatem & duxerunt eum vsque ad superciliũ &c. fol.*514.

Cap.5. *Exi à me, quia homo peccator sum, fol.*45.
*Quorum fidem vt vidit, dixit: Homo remittuntur tibi peccata tua, fol.*180.
*Vidit publicanum nomine Leui sedentem ad telonium, fol.*561.

Cap.6. *Factum est autem diebus illis, exijt in montem orare, & erat pernoctans, &c. fol.*590.

Cap.7. *Ecce mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit, quod accubuisset, &c. fol.*110. *&* 359. *&* 354.
*Lacrymis cæpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, &c. fol.*186.
*Ecce defunctus efferebatur, filius vnicus &c. fol.*10.
*Osculum mihi non dedisti, hæc autem ex quo intraui, non cessauit, fol.*626.

Cap.8. *Occurrit illi vir quidam, qui habebat dæmonium iam temporibus multis, fol.*152 *&* 568.
*Rogabant illum, ne imperaret illis, vt in abyssum irent, fol.*378.
*Iussit illi dari manducare, fol.*387.

Cap.9. *Ligate illius manus, & pedes, & mittite eum in tenebras, &c fol.*130.
*Petrus vero, & qui cum eo erant, grauati erant somno fol.*272.
*Erant autem Moyses & Elias visi in maiestate, &c. fol.*246.

Cap.11. *Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur à nuptijs fol.*561.

Cap.12. *Stulte hac nocte repetent animam tuam, &c. fol.*344.
*Cogitabat intra se, dicens: Quid faciam? quia non habeo. &c.*380.

Cap.13. *Simile est regnum cœlorum grano sinapis fol.*271.

Cap.14. *Exi in vias, & sepes, & compelle intrare, & impleatur, &c. fol.*486.
Homo quidam fecit cœnam magnam, fol. 200.

Cap.15. *Congregatis omnibus adolescentior filius peregre profectus est, &c. fol.*455.
*In se reuersus dixit. Quanti mercenarij in domo patris mei, &c. fol.*224.
*Adducite vitulum saginatum, fol.*146.
*Et cum inuenerit eam imponit in humeros suos, fol.*323.
*Pater peccaui in cælum, & coram te, &c. fol.*146.
*Afferte illi stolam primam, fol.*602.

Cap.16. *Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti, &c fol.*19. *&* 592.
*Habent Moyses, & prophetas audiant illos, fol.*65.
*Siquis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent, fol.*246.
*Homo quidam erat diues, & habebat villicum: & diffamatus est, &c. fol.*529. *& fol.*518.

Cap.17. *Vnus autem ex illis, vt vidit, quia mundatus est, fol.*340.

Cap.18. *Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri, &c. fol.*114.
*Publicanus â longe stans nolebat, nec oculos ad cælum leuare, fol.*587.

Cap.19. *Ecce dimidium bonorum Domine do pauperibus, fol.*46. *&* 560.
*Serue nequam, quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, fol.*95.
Et cum viderent omnes murmurabant, di-

dicentes, quod ad hominem peccatorem diuertisset, &c. fol. 190.
Cap. 21. Erunt signa in Sole, & Luna, & stellis, & in terris præssura, &c. folio 316.
Cap. 22. Ecce Satanas expetiuit vos, vt tribraret, &c. fol. 346. & 492. & 605. & 513. & 492.
Factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis, fol. 195. & 118.
Cap. 23. Hunc inuenimus subuertentem legem nostram, & prohibentem tributum dare Cæsari, &c. fol. 26.
Facti sunt amici Herodes, & Pilatus, &c. fol. 539.
Sequebatur autem illum multa turba populi, & mulierum, quæ plangebant, & lamentabantur eum, fol. 37.
Erat autem fere hora sexta, & tenebræ factæ sunt in vniuersam terram, &c. fol. 214.
Obscuratus est Sol, &c. fol. 215.
Pater ignosce illis, &c. fol. 218.
Hodie mecum eris in paradiso, fol. 269. & 629. & 505.
Domine memento mei dum veneris in regnum tuum, fol. 270. & 478. & 554. & 548.
Respondens autem alter increpabat eum dicens; Neque tu times Deum, &c. fol. 489.
Tolle hunc, dimitte nobis Barabbam, &c. fol 491. & 492.
Crucifixerunt eum, & latrones, vnum à dextris, &c. fol. 244.
Stabant autem omnes noti eius à longe, &c. fol. 547.
Tenebræ factæ sunt in vniuersam terram vsque in horam nonam. Et obscuratus est Sol, fol. 539.
Cap. 24. Statim cognouerunt eum in fractione panis, fol. 629.

Ioannes.

Cap. 1. In principio erat verbum, &c. fol. 361.
Quid mihi & tibi mulier? Nondum venit hora mea, folio. 11. & 172. & 248.
Erant autem ibi lapideæ hydriæ, &c. fol 381. & 591.
Ego vox clamantis in deserto, folio. 543.
Cap. 2. Soluite templum istud, & in triduo suscitabo ipsum, folio. 473. & 106. & 350.
Cap. 3. Nisi quis baptizatus fuerit in aqua, & Spiritu Sancto. &c. fol. 138. & 161.
Voca virum tuum, & veni huc: Respondit mulier, &c. fol. 354.
Spiritus vbi vult, spirat, vocem eius audis, fol. 364.
Cap. 4. Quomodo Iudæus cum sis, bibere à me poscis, &c. fol. 52.
Aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis, &c. fol. 277.
Reliquit Iudæam, & abyt iterum in Galilæam. Oportebat autem eum transire per Samariam. Venit ergo in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar, &c. folio. 502.
Cap. 5. Domine hominem non habeo, vt cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam, &c. fol. 85.
Surge, tolle grabatum tuum, & ambula, & statim sanus factus est, &c. fol. 99.
Venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, &c fol. 62.
Hunc cum vidisset Iesus iacentem, & cognouisset, quia iam multum, &c. folio 255.
Cap. 6. Non sicut patres vestri manducauerunt mana, & mortui sunt, qui manducat &c. fol. 313.
Facite homines discumbere, &c. folio 299.
Eum, qui venit ad me, non eiciam foras, quia de cœlo descendi, &c. fol. 174.
Ex vobis vnus diabolus est. fol. 227.
Quæritis me, non quia vidistis signum, sed quia manducastis ex panibus, folio 226.
Et impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum, fol. 196.
Cum ascendissent nauim, venerunt trans mare in Capharnaum.
Amen dico vobis, non Moyses dedit vobis panem de cœlo, sed pater meus dat, &c. fol. 61. & 630.
Ego sum panis vitæ, fol. 80.
Colligite, quæ superauerunt fragmenta, &c. fol. 489. & 550.
Illi ergo homines cum vidissent, quod Iesus fecerat signum, dicebant: Quia hic est vere propheta, &c. fol. 541.
Iesus ergo cum cognouisset, quia venturi essent, vt raperent eum, &c. fol. 541.
Cap. 7. Iam die festo mediante ascendit Iesus in templum, & docebat, &c. folio 109.
In nouissimo autem die magno festiuitatis stabat Iesus, & clamabat, dicens: Si quis sitit, &c. fol. 197.
Nondum erat spiritus datus, quia Iesus non-

nondum erat glorificatus, fol.198.
Cap.8 *Vnus post vnum exibant, incipientes à senioribus, fol.61.*
Dixerunt Iudæi, nonne benedicimus nos, quia Samaritanus es, & dæmonium habes, &c.
Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat, fol.595. & 581.
Inclinans se deorsum digito scribebat in terra, fol 575.
Qui facit peccatum, seruus est peccati. Seruus autem non manet in domo, fol. 584.
Cap.9. *Vade, laua in Natatoria Siloe, fol. 477.*
Audiuit Iesus, quia eiecerunt eum foras, & cum inuenisset, &c. fol.199.
Cap.9. *Expuit in terram, & fecit lutum ex sputo, fol.500.*
Cap.10. *Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, fol.405.*
Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis, fol.557.
Cap.11. *Pater gratias ago tibi, quoniam audisti me, fol.314.*
Tollite lapidem, fol.490. & 84.
Non poterat hic, qui aperuit oculos cæcinati, &c. fol.388.
Collegerunt ergo Pontifices, & Pharisæi concilium aduersus Iesum, folio 379.
Audiens autem Iesus dixit eis: Infirmitas hæc non est ad mortem, &c. folio 256.
Eamus in Iudæam, fol.182.
Iudæi ergo qui erant cum ea, in domo & consolabantur eam, &c. fol.255.
Multi autem ex Iudæis venerant ad Martham, & Mariam, vt consolarentur eas, &c. fol.220. & 341.
Iesus ergo vt vidit eam plorantem, & Iudæos, qui venerant cum ea plorantes, infremuit, &c. fol.180.
Ligatus manibus & pedibus institis, fol. 194.
Miserunt sorores Lazari ad eum dicentes: Domine, ecce quem amas, &c. fol.77.
Vt ergo audiuit, quia infirmabatur, tunc quidem mansit, &c. fol.77.
Eamus & nos, & moriamur cum illo, fol. 547.
Lazarus amicus noster domit, &c. fol.511.
Cap.12. *Amen dico vobis nisi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit, ipsum solum manet, &c. fol.118.*
Cap.13. *Sciens Iesus, quia venit hora eius, vt transeat ex hoc mundo ad Patrem, &c. fol.140. & 200.*
Cum ergo accepisset ille buccellam, exiuit, &c. fol.255.
Amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me, &c. fol.390.
Cæpit lauare pedes discipulorum, fol. 321.
Erat ergo recumbens vnus ex discipulis eius in sinu Iesu, fol.589.
Cap.16. *Expedit vobis, vt ego vadam; si enim nō abiero, paracletus non aduenier ad vos, &c. fol.62.*
Cum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio, &c. fol.260.
Cap.18. *Non hunc, sed Barabbam, fol.402.*
Mitte gladium tuum in vaginam, calicem, quem dedit mihi Pater non vis vt bibam, fol.151.
Quid est veritas? Et cum hoc dixisset, iterum exiuit foras, fol.141.
Adducunt ergo Iesum â Caypha in prætorium. Erat autem mane, &c. fol.495.
Iudas ergo cum accepisset cohortem, &c. fol.495.
Cap.19. *Cum vidisset matrem, & discipulum, quē diligebat, dicit matri suæ: Mulier ecce filius tuus, &c. fol.112. & 51.*
Postea sciens Iesus, quia iam omnia consummata sunt, vt cōsummaretur scriptura, dicit. Sitio: Vas ergo positum, &c. fol.113.
Secundum legem nostram debet mori, fol.26.
Stabat autem iuxta crucem mater eius, &c. fol.37. & 217. & 191.
Post hæc autem rogauit Pilatum Ioseph ab Arimathia, &c. fol.73. & 371.
Iesus Nazarænus rex Iudæorum, folio 151.
Exiuit ergo Iesus portans spineam coronam, & purpureum vestimentum, &c. fol.282.
Erat scriptum Græcè, Hebraice, & Latine, fol.324.
Iudæi ergo, quoniam Parasceue erat, vt non remanerent in cruce, &c. fol.593.
Stabat autem iuxta crucem Iesu mater eius, &c. fol.547.
Cap.20. *Vidit duos Angelos in albis sedentes, vnum ad caput, & vnum ad pedes, vbi positum fuerat corpus Iesu, &c. folio 30.*
Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum, fol.50.
Maria stabat ad monumentum foris plorans. Dum ergo fleret, inclinauit se, &c

&c. fol. 52.
Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio & dixit: Pax vobis, &c. fol. 54.
Insufflauit, & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum, fol. 62.
Abierunt ergo discipuli ad semetipsos. Maria autem stabat ad monumentum foris, &c. fol. 64. & 230.
Exyt ergo Petrus, & ille alius discipulus, & venerunt ad monumentum. Curebant autem duo, &c. fol. 103.
Vidit duos Angelos in albis sedentes vnũ ad caput, &c. 212.
Nisi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum, &c. fol. 288.
Venit ergo Simon Petrus sequens Ioannem, & intrauit in monumentum, folio 481.
Vidit linteamina, & sudarium, &c. fol. 540.
Post dies octo iterum erant discipuli eius intus, & Thomas cum eis, &c. fol. 512.
Venit Iesus, & stetit in medio, & dixit eis. Pax, &c. fol. 511.
Cap. 21. *Simon Ioannis diligis me plus his? Etiam domine, &c.* fol. 480.
Mittite in dexteram nauigij, & inuenietis, &c. fol. 56.

Ex Actis Apost.

Cap. 1. *Suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera, &c.* fol. 260.
Statuerunt duos, Ioseph, qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est iustus, fol. 590.
Cap. 2. *Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquam ignis, &c.* fol. 41.
Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque, fol. 506.
Cap. 3. *Videns autem Petrus respondit ad populum: Viri Israelitæ, quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini, &c.* fol. 536.
Et vidit omnis populus eum deambulãtem, & laudantem Deum, &c. 545.
Cap. 4. *Diuidebant singulis, pro vt cuique erat opus*, fol. 298.
Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes, &c. folio 380.
Cap. 5. *Confestim cecidit ante pedes eius, & expirauit*, fol. 126.
Ecce pedes eorum, qui sepelierunt virum tuum ad ostium, &c. fol. 187. & 186.
Audiens autem Ananias hæc verba cecidit, & expirauit, fol. 298.
Quare posuisti in corde tuo rem hanc? Non es mentitus hominibus, sed Deo, fol. 579.
Anania cur tentauit Sathana cor tuum, &c. fol. 574.
Cap. 7. *Factus est aduena in terra Madiam, vbi genauit filios duos. Et expletis annis quadraginta*, fol. 40.
Ascendit in cor eius, vt visitaret fratres suos filios Israel, & cum vidisset quendam iniuriam patientem. &c. fol. 167.
Ecce video cœlos apertos, & filium hominis stantem â dextris Dei, &c. fol. 218. & 542.
Dura ceruice, & incircũcisis cordibus, & auribus, vos semper Spiritui Sancto restitistis, &c. 219.
Positis autem genibus clamauit voce magna dicens: Domine ne statuas illis, &c. fol. 535. & 499.
Cap. 8. *Descenderunt vterque in aquã, Eunuchus, & Philippus, & baptizauit eũ*, fol. 93.
Non est tibi pars, neque sors in sermone isto, cor enim tuum, &c. fol. 95.
Cap. 9. *Et circumsteterunt illum omnes viduæ flentes, & ostendentes ei tunicas, & vestes, quas faciebat illis dorcas, &c.* fol. 337.
Verbum Dei crescebat, & multiplicabatur, fol. 366.
Cap. 10. *Verbum misit Deus filijs Israel, annuntians pacem per Iesum, &c.* fol. 105.
Vnxit eum Deus Spiritu Sancto, & virtute qui per transijt benefaciendo, &c. fol. 201.
Vidit cœlum apertum, & descendens vas quoddam velut linteum magnum quatuor initijs submitti de cœlo, &c. folio 209.
Absit Domine, quia nunquam manducaui omne commune, fol. 212.
Cap. 12. *Ecce Angelus Domini abstitit, & lumen refulsit in tabernaculo, percussoque latere Petri, &c.* fol. 96.
Cap. 13. *O plene omni dolo, & fallacia, filij Diaboli, &c.* fol. 475.
Ecce nunc manus Domini super te, eris cæcus, fol. 152. & 183. & 186. & 574.
Cap. 14. *Nunquid victimas, & hostias obtulistis mihi annis quadraginta, &c.* fol. 182.
Cap. 16. *Videntes autem domini eius, quia exiuit spes quæstus eorum, apprehenderunt Paulum, &c.* fol. 105.
Cap. 20. *Vos scitis: qualiter vobiscum per omne*

Omne tempus fuerim, seruiens domino, &c. fol. 576.

Cap. 23. Percutiat te Deus paries dealbate, fol. 534.

Cap. 25. Non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem priusquam, &c. fol. 575.

Cap. 26. Opto apud Deum, & in modico. & in magno non tantum te, sed etiam omnes, &c. fol. 605.

Paulus ad Romanos.

Cap. 4. Contra spem, in spem credidit, vt fieret pater, &c. fol. 544. & 543.

Cap. 7. Habitat in me peccatum, fol. 626.

Cap. 9. Quorum adoptio est filiorum, & gloria promissa, fol. 125.

Cap. 10. Tota die expandi manum meam ad populum non credentem, & contradicentem mihi, &c. fol. 129.

Cap. 12. Obsecro itaque vos fratres per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra Deo, &c. fol. 210.

A 1 Corinthios 1.

Cap. 2. veni non in sublimitate sermonis, aut sapientia, &c. fol. 86. & 87.
Ego in infirmitate, & timore, fol. 503.

Cap. 4. Non in sermone regnum Dei est, fol. 545.

Cap. 5. Si qua ergo in Christo noua creatura; vetera transierunt, &c. fol. 225.

Cap. 7. Hoc itaque dico fratres: Tempus breue est, reliquum est, vt qui habent vxores, &c. fol. 201.
Volo autem omnes homines esse sicut me ipsum, fol. 608.

Cap. 9. Qui in stadio currunt, ab omnibus se abstinent.

Cap. 10. Nolo vos participes dæmonum fieri, non potestis calicem Domini bibere, & dæmoniorum, &c. fol. 287.
Bibebant autem de spirituali, &c. fol. 373.
Scio huiuscemodi hominem, siue in corpore, siue extra corpus, nescio, &c. folio 373.
Neque idololatræ efficiamini, sicut quidam, &c. fol. 604.

Cap. 11. Veruntamen neque vir sine muliere, neque mulier sine viro, fol. 129.
Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, &c. fol. 177.
Conuenientibus vobis in vnum non est Dominicā cœnam mãducare, vnusquisque præsumit suam, &c. fol. 178. & 630.
Accepit panem, & gratias agens fregit, &c. fol. 269.
Quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, &c. fol 193.

Cap. 13. Christus mortuus est, & surrexit tertia die, & visus est Iacobo, &c. folio 271.
Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam, &c. fol. 87.

Ad Corinth. 2.

Cap. 3. Non possent intendere filij Israel in faciem Moysi, &c. fol. 628.
Vsque hodiernum diē dum legitur Moyses, velamen positum est, fol. 628.

Cap. 11. Despondi enim vos vni viro virginem castam, &c. fol. 601.

Ad Galatas.

Cap. 4. Vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum fol. 345.

Ad Ephesios.

Cap. 1. Et constituens Iesum in cœlestibus super omnem principatum, fol. 88.

Cap. 4. Deponite vos secundum pristinam conuersationem, veterem hominem, qui corrumpitur, secundum desideria, &c. fol. 61.
Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, fol. 630.

Cap. 5. Vt exhiberet ipse sibi Ecclesiam gloriosam, non habentem maculam, &c. f. 60.

Ad Philippenses.

Cap. 1. coarctor autem ê duobus, desiderium habens dissolui, &c. fol. 598.

Cap. 2. Humiliauit semetipsum factus obediens, &c. fol. 38.

Cap. 4. Pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat, &c. fol. 601.

Ad Thessalonicenses. 1.

Cap. 4. Quod Iesus passus, & mortuus est, & resurrexit, itaque Deus, &c. folio 271.
Nos qui viuimus, qui residui sumus in aduentu domini, non præueniemus, &c. fol. 281.

Cap. 5. Ipse enim Deus pacis sanctificet vos, &c. fol. 599.

Ad Titum.

Cap. 3. Eramus aliquando, & nos insipientes, increduli, errantes, &c. fol. 346.

Ad Hebræos.

Cap.5. *In diebus carnis suæ preces, supplicationesque, &c. fol.337.*

Cap.11. *Deficiet me tempus narrantem Gedeon, &c. fol.332.*
Fide remoratus est in terra repromissionis, &c. fol.552.
Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, &c. fol.549.
Fide Moyses grandis factus negauit se esse filium, &c. fol.522.

Petrus epist 1.

Cap.2. *Vos autem genus electum, regale sacerdotium, &c. fol.345.*
Quasi modo geniti infantes, &c. fol.628.

Petrus epist. 2.

Cap.2. *Nam si Deus Angelis peccatoribus non pepercit, sed rudentibus, &c. fol.95.*

Ioannis epist. 1.

Cap.4. *Perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor pœnam habeat, fol. 503.*

Apocalypsis.

Cap.2. *Vincenti dabo manâ absconditum, & dabo illi calculum, &c. fol.204.*

Cap.8. *Data sunt illi incensa multa, vt daret de orationibus sanctorum, fol.357.*

Cap.11. *In illa hora factus est terræ motus magnus: & decima pars ciuitatis decidit, fol.532.*

Cap.12. *Et cauda eius trahebat tertiam partem stellarum, fol.77.*

Cap.17. *Vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam, & mulier erat circumdata, &c. fol.74.*
Aquæ quas vidisti, populi sunt, fol.90.
Et mulier erat circumdata purpura, & cocco, &c. fol.548.
Et factum est prælium magnum in cœlo, &c. fol.512.

Cap.18. *Et flebunt, & plangent se super illam Reges terræ, & negotiatores terræ flebunt, & lugebunt super illam, & omnis gubernator, & omnis qui in lacum nauigat, & Nautæ, & qui in naui operantur, &c. pag.298.*
Et omnis gubernator, & omnis qui in loco nauigat, & Nautæ, & qui maria operantur, longe steterunt, & clamauerunt videntes locum incendy eius dicentes; quæ similis ciuitati huic magnæ, folio 242.
Et sustulit vnus Angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, & misit in mare dicens: hoc impetu mittetur Babylon magna illa ciuitas, & vltra non inuenietur, fol.243.
In vna die venient plagæ eius, mors & luctus, & fames, &c. fol.477.

Cap.20. *Et vidit thronum magnum candidum, & sedentẽ super eum, â cuius conspectu fugit terra, &c. fol.316.*

Cap.21. *Ostendit mihi ciuitatem sanctam Ierusalem descendentem, &c. folio 294.*

Cap.22. *Contestator omni audienti verba prophetiæ libri huius, fol.448.*

INDEX

INDEX RERVM SELECTIORVM.

A.

Aditus.

ADITVS Salutis non intercluditur tentatione, fol. 253.

Aduersa.

Aduersa virtutem Deo reddunt commendabilem, fol. 198.

Abnegatio.

Abnegatio mundi præstantior hominis fortitudo, fol 264. In abnegatione carnis est Dei gloria, fol. 371.

Absentia.

Absentia Dei trahit mala multa, cap. 22. par. 6. Pœna durissima, cap. 18. par. 3.

Absentia optimi principis à solo Deo potest supplen, fol. 374 col. 2.

Actio.

Actionum nostrarum infirmitas in Christo passo roboratur, fol. 339.

Administratio.

Administrationi Reipub. conducit, quod Magistratus cognoscat sui muneris finem, fol. 76.

Adspectus.

Adspectus venturi iudicis vel lapidea corda trahit in preces, fol. 357.

Aduersarius, vide Hostis, Inimicus.

Aduersarij nostri vincuntur Eucharistia, fol. 310.

Aduocatus.

Aduocatos apud Deum nanciscimur, dum nostri curam vni Deo committimus, fol. 301.

Adulatio.

Adulatio destruit omne pulchrum, fol. 188.

Æmulatio.

Æmulatio diuinarum virtutum grata Deo, cap. 21. par. 3. Æ umna, vide afflictio.

Æstimatio.

Æstimatio rerum corruptibilium vanum reddit clamorem orationis, fol. 242.

Affectus. Affectio.

Affectus carnalis nos Deo appropinquare vetat, fol. 49. Cauendus in electionibus, cap. 31. par. 7 Sua cuiusquam affectio sibi aut bona trahit aut mala, fol. 140. Affectio subditorum efficacissima vt efficiat bonum dominum, fol. 120. Affectibus prauis prõptiores adsumus, fol. 267. Affectus zelotypiæ in nobilissimo quoquã pectore inexorabilis est, fol. 363.

Afflictio, vide Calamitas, Labor.

Afflictio est homini vacuari bonis, impleri filijs, fol. 184.

Afflictiones seruorum Dei pene non sunt comparatæ ad afflictiones peccatorum, cap. vlt par. 8. Trahunt Dei protectionem. ca 24. par 6. Afflictio tẽporalis vix sentitur, vbi apparet iudicium Dei, fol. 316 Afflictio non deest in hac vita etiam ijs, qui exactè Deum colunt, fol. 315.

Agnus.

Agnus Eucharisticus nos Deos facit, fo. 227 Nos tranfert in cœlum, fol, 304. Agni diuini sanguis solus potest impedire diras in homines armatas, fol. 215.

Aliena.

Aliena non æque amamus, ac propria, cap. 18 par. 9.

Alimenta.

Alimenta parat pro æterna vita, qui seruat mandata, fol. 305.

Altare.

Altare veri Dei continet homines in conuiuijs, fol. 386. col. 1.

Amaritudo.

Amaritudo mortis cruce dominica dulcescit, fol. 271.

Ambitio, Ambitiosi.

Ambitio humana consortium fugit, cap 20. parag. 9. & 15. Turpissimorum fascinorum

rum auctris, fol. 383. col. 1. Ambitio primatus à solo Deo medelam affert, cap. 25. par. 4. Quiescit sub signo crucis, cap. 26. par. 1. Ambitio funerum taxatur, cap. 27. par. 1. Ambitio altioris dignitatis absurda. fol 391. col. 2. In seruis Dei graviores factiones parit, fol. 110. Non leuibus frænatur, fol 117.
Ambitiosi homines reprehenduntur, fol. 40.

Amicitia, Amicus.

Amicitia rependitur defunctis in eorum dilectis, cap. 28 par. 10. Amicitia Dei firmat iustitiam, cap. 19. par. 15. Amicitiæ profanorum deficiunt, vbi virtutis via arripitur, fol. 240.

Amor.

Amorem proximi ostendis in eius correctione, cap. 30. par. 8. Amor inimicorum præcipue mortis tempore, fol. 214. Amor dicit, quid quisque sit, fol. 271.

Angelus.

Angeli salutares hominibus, cap. 18. par. 1. Tunc Angeli clarius auxiliantur, cum mala adsunt, fol. 95.

Animus, Anima.

Animus offerentis, non res in sacris spectatur, fol. 367.
Animus sanguinarius apud Deum nunquam incolumis, fol. 21. Anima Deum excipiens quàm sit aurea, fol. 220. Innumeris impletur beneficijs ad Eucharistia, fol. 278.

Apparitio.

Appariciones cœlestes cur crebrius fœminis, quam viris, fol. 64.

Ardor.

Ardor virtutis internæ omnia dura externa deuincit, fol. 365.

Artifex.

Artifex præstantissimus prius mala exterminat, cap. 26 par. 1.

Assistentia.

Assistentia Dei cum regibus fundat reuerentiam erga illos, fol. 213.

Audacia.

Audaciam habeant, à quibus sperentur facta egregia, fol. 78.

Aulici, Aula.

Aulicorum patrocinium nullum nisi vi extortum, fol. 175. Sub principum aulis venena multa, fol. 133. Aulici mirantur vindices puellarum, fol. 32.

Auaritia.

Auaritia validissima ad expugnandos alios affectus, fol. 379 col. 1. Auaritia sacerdotum perniciosa alijs, cap. 32. par. 28. Cõscindiam scindit, cap. 32. par. 25 Nos priuat cœlestibus cap. 29. par. 2. Obcæcat ad diuina, cap. 18. par. 29. Perdit potentiam, cap. 19. par. 14. Auaritia Princeps non raptus, facillimè omnium dominatur, fol. 344.

Augmentum.

Augentur, quæ Deo sacrantur, fol. 223.

Auxilium.

Auxilium diuinum tunc præstatur Dei seruis, quãdo rabies creata dæseuit, fol. 115. Auxilium Angelorum tunc datur, quando mala imminent, fol. 95.

B.

Baptismus.

Vbi sacri Baptismi aquæ desunt, ibi crebra mala, fol. 137.

Bellum.

Illi maximè infaustum est bellum, qui illud infert in fratres, fol. 331 Bellum inducitur homini aduersus carnem & sanguinem in obseruatione præceptorum, fol. 356.

Benedictio.

Benedictio eius, quem adiuuasti, salutaris, fol. 219.

Benefactor.

Benefactorem qui obliuiscitur inter beneficia ingratissimus, fol. 377. col. 2.

Benefacere.

Benefacienti omnia gloriosa, fol. 279. Benefacere inimicis à Deo pulo docemur, fol. 286 Benefacere Dei proprium, fol. 210.

Beneficentia Beneficus.

Beneficentia Dei super omnes, cap 31. par. 6. Beneficentia in plures præstantis hominis signum, cap. vlt. par. vlt. Beneficentia in hostes, habet defensores ipsos contrarios, fol. 169. Floridos reddit annos, cap. 26. par. 6. Qui beneficentiam testatur, ab omni tyrannide alienus, fol 155.
Beneficus in magna est fortitudine, cap. 24. par. 10. Quò beneficentior est Princeps, eò potentior ad sibi regna asserenda, fol. 345.

Beneficium.

Beneficia præstita trahunt benefactorem in alia, cap. 24. par. 11. Beneficijs mala correspondentia dolorem affert benefactori, cap. 27. par. 9. Beneficium est Dei, quod tibi ostendat suorum beneficiorum causas, cap 31. par. 2. Beneficia sine damno alterius facienda, cap. 31. par. 9. Be-

9. Beneficia diuina accidunt timentibus Deum, fol. 180. Beneficia huius vitæ micæ sunt respectu eorum, quæ manent in cœlo, fol 188.

Beneficijs Dei continuis nostra obsunt peccata, fol. 277. Beneficia diuina superant hominum petitiones, fol. 258. Beneficiorum memoria ligat hominem, ne discedat à placitis benefactoris sui, fol. 362.

Bonus.

Bonis viris metum incutiunt dignitates, cum exuuntur, fol. 74. Semper à bono venit ire in virtutis accelerare, fol. 146. Bonis relinquunt tentationes aditum ad vitam apertum, fol. 259. Bonum à puericia imbibitum firmiter durat, fol. 193.

Bona.

Bonorum spiritualium sola copia æstimanda, cap. 31. par. 7. Bona æterna vbi spectantur, temporalia contemnuntur, cap. vlt. par. 4. Bona temporalia non rapiant spirituales viros, cap. vlt. par. 5 Bona Deo addicta periculosè vertuntur in vitia, fol. 383. par. 2. Bona illa sunt procuranda, quæ & in cœlis possunt haberi, cap. 28. par. 2. Temporalia non curanda in morte, sed æterna, cap. 28. par. 4 Obsunt excipiendo Deo, cap. 25. par. 14. cap. 18. par. 21. & 17. & 24. Bona innata præstantiora, quàm parta, cap. 23. par. 6. Bonorum temporalium dominatur, qui illa pro Deo spernit, cap. 21. par. 5. Bona nostra amamus, non æque aliena, cap. 18. par. 9. Bona temporalia quo prius florent, citius euanescunt, fol. 92. Bona corruptibilia desiderata vanam faciunt orationem, fol. 242. Bonis transitorijs, ne nimis adhærescas, fol. 201. Bona temporalia obcæcant, fol. 283. In bonis acceptis par pari referre Dei spiritus est, fol. 321. Bona, quę veniunt à Passione Christi, firmiora sunt, fol 324. Bona ab ipso quasi per vim auferri vult Christus, fol. 329.

C.

Calamitas. Vide Afflictio, labor.

Calamitas nos ad Deum impellit, fol. 39. Exhibet quasi mortuum diabolum, cap. 29. par. 14. Non adducat hominem, vt sibi mortem inferat, cap. 20. par. 8. Eius timor plus angit, quam ipsa, cap. 22. par. 8. Calamitas temporalis nihili ducitur à Deo, cap. 22. par. 10. Crescit ex vno solo seruato, cap. 24 par. 17. Repentina pene intolerabilis, fol. 181. Calamitas vndique oritur diuexandis impijs, fol. 149. Plus torquet in conspectu alienæ felicitatis, fol. 154. Quæ à Deo venit, & defensionem affert, fo. 151. Calamitatibus non turbari regium est, fol. 216.

Caput.

Capita peccantium sic plectantur, vt terror sit, cap. 30. par. 5.

Caro. Carnalis.

In carnis abnegatione est Dei gloria, f. 371. Carnis affectus Deo nos appropinquare vetat, fol 49. Carnis mortificatione persecutionatius Deum habemus, fol 372. Carnales homines esse nõ putant, quod oculis non vident fol. 105. Carnalibus oculis fides superior est, fol. 246. Caro igne aptatur in cibum, sic anima tentationes, fol. 198 Carnales *homines nequeunt* habere concordiam, fol 318.

Carmen.

Carminum curam habere, & non morum turpe est, fol. 262.

Castitas.

Castitas, quæ grata est Deo, etiam in vestibus apparere debet, fol. 350.

Charitas, Vide Amor.

Charitas perfecta ad claram Dei visionem impellit, cap. 18. par. 11.

Christus, Vide Iesus, Deus.

Christus attulit virtutum solidam escam, cap 29. par 5. Absorbuit omnia peccati venena, cap. 29. par. 12. Eius vel vmbra halat vitam, cap. 29. par. 13. vt accepit mala nostra, illa fecit leuia, cap. 29. par. 15. Naturales parétes licet pauperes omnibus mundialibus prætulit, fol 6. De eius similitudine auspicium salutis humanæ, fol. 9. dedit virginitatis notionem, fol. 11. Christus passus iudex bonorum, cap. 23. par. 8. In honore sita apud nobiles, cap. 23 par. 9. Sopit contentiones ambitiosas, cap. 26. par. 11. Facit nos supra vires audere, cap. 27. par. 10. Christus nos in bono facit stare, fol. 388. col. 2. Christi passi consortium facit auxiliatores, non seductores, cap. 23. par. 11. Christi vicinitas maiores affert gratias, fol. 117. Transformatur iuxta appropinquantium indigentiam, fol. 117. Christi passionis medicina omnino tollit infirmitatem nostram, fol. 267. Festinatissimum reme-

remedium affert, fol. 268. Christi sanguis in altari peccata omnia absorbet, fol. 206 Christi ore prolata verba Dei maximè confirmant, & suauiant homines, fol. 356 Christi gratia potentissima, fol. 345. In Christo passo actionum nostrarum firmita, roboratur, fol. 339. In Christi Passione est vita, & leuamen fidelium, fol. 323. Christus vult, vt bona ab ipso quasi per vim auferamus, fol. 329.

Christiani.

Christianorum maxima fælicitas est, quòd non semel eripiuntur à seruitute diaboli, fol. 361.

Cibus.

Cibus cœlestis affert securitatem spei, fol. 295 Cibus cœlestis iuxtà suscipientis palatum fit, fol. 311. Cibus cœlestis longè mãna præstantior, ibidem. Cibus cœlestis festinatam gratitudinem petit, fol. 313.

Cibus contemnitur præ studio verbi diuini, fol. 417. *Cibus* diuinus quod prosit, ab humilitate venit, fol. 294.

Cinis.

Cineres vbi sunt charorum, ibi patria, f. 230.

Clandestinus.

Clandestinæ delationes in plent domũ principis malis ministris, fol. 22.

Cœlum, cœlestia.

Cœlestes apparitiones crebrius fœminis, quam viris cur fiunt, fol. 64. Cœlestia, nõ terrena sinit Deus peti, fol. 161. Cœleste pabulum qui lædit in abundantia, inueniet durum in penuria, fol. 300. Cœlestis panis solus habet magnitudinẽ, fol. 292. Cœlestis panis nihil admittit carnali animo fixum, fol 191. Cœlum ascendimus Eucharistico cibo, fol. 204. Cœlestia tem per reuerentiam ingeniant, fol. 352.

Cognati, Cognatio.

Cognatorum affectus, quod Deo subijciuntur de Deo venit, cap. 17. par. 15. Cognatorum promotio suspecta, cap. 31. par. 4.

Cognitio.

Cognitio Dei non omnium est, fol. 103. Cognitionem humanam superant beneficia diuina, fol. 258.

Commoda.

Commodis proprijs non attendat, sed subditorum bonus gubernator, fol. 46.

Comporatio, Vide Conuiuia.

Comporationes & conuiuia hostem reducunt, fol. 365. par. 2. Compotationibus viget luxuria, fol. 385. par. 2. Conuiuia laudabilia, fol. 44.

Commune.

Commune multis Deo acceptius, fol. 161.

Concordia, Concors.

Concordia & vnanimitas ostendit bellatores Christi, cap. 32. par. 23. Facit munus acceptum Deo, cap. 32. par. 24. Ibi solum est, vbi lucrum contemnitur, cap. 32. par. 25. Concordia fidelium clarissimum auspicium hostis debellandi, fol. 97. Cõcordia nequit esse inter carnales homines, fol. 318. Concors multorum laudatio in Deum efficacior holocaustis antiquis, fol. 263.

Condescendentia.

Condescendentia erga peccatores fit cum monitione pœnæ, cap. 25. par. 4.

Confessio.

Confessio peccatorum efficacissima, cap. 17. par. 20. Confessio propriæ infirmitatis valida apud Deum, fol. 171. Confessionis plurimæ vtilitates, fol. 358.

Consideratio.

Consideratio terrenæ substantiæ salutaris, cap. 23. par. 5.

Consilium.

Consilia fœminarum exitialia, fol. 14. Consilium humanum mala experitur, perquæ sibi bona promittebat, cap. 24. par. 1. Cõsilia principum quod publicentur, magna regni plaga est, fol. 153.

Consiliarius.

Consiliarij mali castigantur à bonis principibus, cap. 32. par. 8.

Consortium, Consortes.

Consortium impiorum non fugiendum ijs, qui eos trahunt ad Deum, cap. 19. par. 2. Consortium admittere in dignitate vnius est diuini spiritus, cap. 20. par. 9. Consortium Christi passi auxiliatores facit non seductores, cap. 23 par. 11. Consortium impiorum multas affert maculas, fol. 79. Fugiendum, fol. 175.

Consortes qui admittit in honore superiorem se ostendit, cap. 32. par 8. Consortiũ malum inficit præsentes, cap. 22. par. 5.

Consuetudo.

Consuetudo mala difficile tollitur, fol. 381.

Contemptus.

Contemptus diuinorum iram trahit ex maa suetissimis, fol. 187.

Contentio.

Contentiones ambitiosæ finiuntur sub Iesu passo, cap. 26. par. 11.

Conuitia.

Conuitia durissima viro ingenuo, cap. 25. par. 8.

Conuiuia. Vide compotatio, gula.

Conuiuium diuinum reddit linguam efficacem ad trahendos homines, cap. 19. par. 8. Conuiuia luxuriam nutriunt, fol. 385. col. 2. Conuiuia lethalia non fiunt in cõspectu diuini altaris, fol. 386. Conuiuia hostem reducunt, fol. 395.

Cor.

Corda hominum voce Dei plusquam miraculis mouentur, fol. 40. Cor non est partiendum cum Deo, & mundo, cap. 32. par. 6. Corda dura quod verbis emolliantur, res est virtutis magnæ, cap. 27. par. 7. In corde prius solent præsignari, quæ in corpore fiunt, fol. 165. Cor nostrum nõ capit creaturam, & Dei gratiam simul, fo. 302.

Corpus.

Corpus Christi maxime nobis salutare, quod quasi ex mundo profecturi sumimus, fol. 197.

Correctio.

Correctio non pro futura non infertur à Deo in præsenti, cap. 17. par. 24. Correctionem à te incipe, cap. 32. par. 2. Correctioni nostræ quod instet Deus per se magna eius dignatio est, fol. 393. col. 1.

Creatura.

Creaturis non est fidendum, cap. 18. par. 16. Creaturæ Deum minus clementem exhibent, cap. 18. par. 22. Nihil habent commune vniuoce cum Deo, cap. 18. par. 23. Vocantur in æmulationem virtutum diuinarum à Deo, cap. 21. par. 3. Non sine piaculo spectantur inter Dei promissiones, cap. 23. par. 2. Operantur supra vires ad crucifixi signum, cap. 27. par. 10. Post earum defectum visum stultus est, qui illis fidit, fol. 375 Illarum cultus nos in bellum agit, fol. 384. col. 2. Creaturæ vniuersæ hominem docent, fol. 394. col. 2. Creaturarũ maxima vix vni homini sufficiunt, fol. 189. Illis non tribuas, quod est Dei proprium, fol 10. Creatura immemor beneficij, fol. 54. Creaturarum obsequia, vbi diuinitatis vel vmbra, fol. 125. Creaturarum fauor cito mutatur, fol. 265. Creaturæ tales erga nos erunt, quales nos erga Deum, fol. 213. Creatura vniuersa, se munificentiæ diuinæ conformat, fol. 225. Creatura non potest in corde durare vna cum gratia Dei, fol. 302.

Crucifixus.

Crucifixi Iesu conspectus facit nos supra vires audere, cap. 27. par. 10 Crucifixus dominus in honore sit apud nobiles, cap. 23. par. 9. Crucifixi memoria non admittit cupiditatum solatium, fol. 206.

Crux.

Crux Christi index bonorum, cap. 23. par. 8. Crux Christi libertatis signum, fol. 196. Crucis & passionis recordatio, fol. 195. Cruce mortis amaritudo fugatur, fol. 271. Eius cultu salutem facilius habemus, fol. 269. Crux facit hominem apparere moribus ornatum, fol. 201. Crux gloria cœlitum, fol. 244.

Cultus.

Cultus creaturarum facit homines belluas, fol. 384. Cultus veri Dei è belluis facit homines, fol. 384. Cultus Dei parit humanitatem in proximos, cap. 27. par. 3.

Cupiditas.

Cupiditatibus vt seruiant mundiales largissimi sunt, fol. 379. col. 2. Cupiditas regnandi vbi viget, non leuibus frenatur, fol. 117. Cupiditas fœminarum non patitur hominem liberum, fol. 200.

Cura.

Cura domestica aptum hominem imperio monstrat, fol.

Currus.

Currus noster est agnus Eucharisticus in cœlum, fol. 204.

D.

Damnatio.

Damnatio proximi non fiat sine præmisso examine, cap. 30. par. 7. Damnatio est, eo tempore peccare, quo parantur remedia peccatis, fol. 272.

Decretum.

Decreta Dei diligentius negotianda, vt eueniant, cap. 18. par. 13.

Defectus.

Defectus iusti viri acrius solent puniri, fol. 92.

Defuncti.

Defunctis rependitur amicitia in eorum dilectis, cap. 28. par. 10.

Deliberatio.

Deliberatione facta crimina puniũtur acrius fol. 122.

Dependentia.

Dependentia præuertit recta iudicia, cap. 19.par.12.

Detractio, detractor.

Detractio odiosa Deo, cap. 29. par.8. Detractor alios detractores patietur, cap. 29.par 9.

Deus.

Deus lõganimis fit ex supplicij inferẽdi prę-visione,cap.17.par.23. Nõ corripit modo,vbi correctio inutilis, cap.17.par 24. Eius absentia pœna durissima, cap. 18. par. 3. Ostenditur præsens in supplicio impiorum, cap.18.par.4. Et integre, & non ex parte seruiendum,cap.18.par.14. Deus in puritate excipitur sine terrenis contagijs,cap 18.par.17. & 21.24 Se in præsenti subtrahit,cap.18.par. 19. Per se solus clementior, quam cum creaturis, cap.18.par. 22. Non percipitur *vniuoce cum creaturis*,cap.18. par. 23. Verbis & operibus colendus, cap. 19. par. 6. Eius memoria efficax, cap. 19. par.7. Ad eum quæ pertinent, sint prima, & præcipua, cap.19. par. 11. Eius amicitia firmat iustitiam,cap.19.par. 5.Eum qui relinquũt, vilia & luctuosa amplexantur, cap. 20. par.4.Eius obliuio à Gula,cap.20.par 5.

Deus solus admittit in imperio consortes, cap.20. par. 9. Etiam de repugnantibus laudes educit, cap. 20. par. 13. Eum vbi spectas, supra vires agere potes, cap.24. par. 2. Deus punit eos, qui iustorum infirma respiciunt, cap. 22. par. 3. Et inter irascendum admittit occasiones miserendi,cap.22.par.4. Illo absente multa mala veniunt,cap.22.par 6.Pro minimo infert mala tẽporalia, cap. 22. par. 10. Qui eius promissis nititur,nõ respiciat creaturas,cap.23.par. 2.Protegit suos afflictos, cap.24 par.26.

Deus à mansuetudine, cap. 25. par. 11. Ad pœnam cunctatur, cap. 25. par. 12. Sufficit faciando homini,cap.27.par. 11.Supplicia minuit,cap. 30. par. 13. Illi exhibita obsequia firmant hominem in dignitate,cap. 30.par. 17. Deus largissimus super omnes,cap.31. par. 6. Non seruiendum illi dimidiate, cap.32. par.6. Adest salutis propugnatoribus, cap.32 par. 17. Deum muneribus honorare regium est, cap. 32. par. 27. Eius halitus intus rapit electos ad ardua,cap.vlt.par. 1. Deus solus hominibus salutaris, cap. vlt par. 7. A[illegible] oculis, alios igne purificat, cap. vlt.par.9. Dei veri cultores largi in religionis impensis,fol. 380. col. 2 Dei veri cultus nos homines facit, fol. 384 Deo addicta bonã periculose ad vitia vertuntur,fol. 383. col. 2. Dei dignatio maxima, quod per se ipsum nos corrigat, fol. 293. Scit suis consulere ea via, quæ homines lateat,fol. 12 In sua potestate inanis factudinem ostẽtat,fol. 19. Odit animum sanguinarium,fol. 21. Præclara facinora non subito ostendit,fol 25. Eius potentiæ est, quod infirmæ testiculæ stent aduersus validissimos,fol. 41. Eius præsentia voracitas coercetur,fol 47.

Deus memor officij sibi præstiti, fol. 54. In summa antiquitate solus commendationem habet, fol. 60. Illi proprium, quod est commune pluribus, fol. 61. Dei auxilium in periculis. fol. 77. Ab illo damnosum separari, fol. 80. Non relinquamus Deo, quæ possunt fieri per homines,fol. 84. Eius propria non tribuenda creaturis, fol. 10. Deus cum facit loca semel propitia homini, solet simul facere, vt propitia durent,fol. 330.

Deus etiam dum irascitur, benefacit, cap. 21. par. 1. Dei bonitas prompta pericitantibus. fol. 167. Eius cognitio non omnium est, fol. 117. Suorum affectionibus citissime tangitur, fol. 120 Non sinit terrena peti, sed cœlestia, fol. 161. Dei ministrũ castigatio commendat reorum, fol. 260. Deus est, qui solus scit ingratis benefacere, fol. 269. Deus magis ostenditur exinanitus pro hominibus, fol. 272. Dei gloria apparente temporalia disparent, fol. 284. Deo digna præsumens facile illum inuenies, fol. 284. Qui Dei est cognoscit ex minimis ea, quæ Dei sunt, fol. 290.

Dei ingenium benefacere, fol. 209. Deus in salutem vertit, quæ terrori sunt, fol. 251. Non patitur impios iuxta pios, fol 254. Eius beneficia hominum petitiones superant, fol. 258. Deo soli committenda est cura nostri, fol. 301. Quæ pro Deo fiunt, ruinam ignorant, fol. 306. Deus velocior est, quam vlla creatura in ijs, quæ sunt ero futura homini, fol. 322. Deus solus spectandus est ab eo, qui vult benè percutere peccatores, fol. 325. Deus gratissime adest Doctoribus sacræ doctrinę. fol 325. Deus amat laborum nubila, quæ in serenũ deducunt, fol. 347. Deũ habes dignius carnis mortificatione, fol. 372. Si Dei familiaritatem amas, fuge longam Principum conuersationem, fol. 368. Apud Deum vix censetur virtus parui temporis, fol 389.

Dei magnalia percipiet, qui intra suæ humilitatis statum consistit, fol. 360. Dei dona non ad vnum, sed ad plures debent esse, fol. 360.

Diuina, Diuinitas.

Diuina semper reuerentiam ingenerant, fol. 352. Diuinis suscipiendis dispositio optima est, exhibere in nobis aliquid Passionis Christi, fol. 348.

Diuinitatis notitia vbi infundebatur, & Trinitatis signum dabatur, fol. 350.

Diabolus.

Diabolus quasi mortuus inter calamitosos iacet, cap. 29. par. 14. Ex diabolo venit, quod homo leuibus incumbat, fol. 109. diaboli est opera verbis dissentire, fol. 228. A seruitute diaboli non semel Christianos eripi, magna fælicitas est, fol. 361.

Diffidentia.

Diffidentia sui familiaris iustis, fol. 57.

Dignitas.

Dignitates dum exuuntur lethales apparent possessoribus suis, fol. 74 malis etiam cũ habenturibidem. Dignitas ex Deo operibus monstranda, cap 26. par. 4. Dignitatis receptæ locus principem exhibet mitem, cap. 26. par. 7. dignitas firmatur ex Deo, cap. 30. par. 17. Quod dignitatis æqualis sis, & non æqualis virtutis, turpe, fol. 129.

Diligentia, diligens.

Diligentia exhibenda est, vt obtineas, quod Deus dare decreuit, cap. 18. par. 15. Diligentijs multis opus habes, vt peccati pœnam depellas, cap. 22. par. 9. Diligentiæ humanæ non sunt prætermittendæ etiam sub potentissimo Dei auxilio, fol. 334. Diligentijs omnibus perfectis in quolibet effectu quiescendum, fol. 90.

Discipulus.

Discipulus in malitia magistrum superat, cap. 25 par. 6.

Dissidium.

Dissidium maxime nocet ei, qui illud infert in fratres, fol. 331.

Diuina, Diuinitas.

Diuina non percipiuntur ab auaris, cap. 18. par. 29. Diuinæ potentiæ difficilius opus, quod volentes sibi subdat, fol. 68.

Vbi diuinitatis vmbra, ibi creaturarum obsequia, fol. 125. Diuinitatis generat notitiam Eucharistia, fol. 287. Trinitatis signum dabatur, vbi infundebatur diuinitatis notitia, fol. 350.

Diuisio.

Diuisio â fratribus facit orationes Deo exosas, cap. 25. per. 9.

Doctor.

Doctoribus sacræ doctrinæ Deus gratissimè adest, fol. 326.

Dolor.

Dolores in Christo festinare nos faciunt ad gloriam, fol. 205. Dolori est parentibus filiorum pœna, fol 205.

Dominus.

Dominũs afficitur in afflictione subditorum, fol. 120. Ne tyrannus videatur, beneficentiam in aliquo testetur, fol 155. Quæ verus dominus per se facit, nullum timorem bonis incutiunt, fol. 160.

Domus.

Domus illa est fœlix, in qua nullus non attendit Dei seruitio, fol. 222. Domitiæ qua felicitate polles, ea est præstantior, fol. 209.

Donum.

Dona non sunt accipienda à bono iudice, cap. 25. par. 10. Dona Dei murmurantium ora occludunt, fol. 284. Dona Dei non ad vnum, sed ad plures debent esse, fol. 360.

E.

Effugium.

Effugia promptissima non cernuntur, vbi Dei ira exurgit, fol. 165.

Egenus.

Quæ egenis dantur, nequeunt perire, aut exhauriri, fol. 328.

Elatio.

Elatio super alios nunquam non periculosa, cap. 25. par. 6.

Eleemosyna.

Eleemosyna non deperditur, cap. 31. par. 9. disponit ad Eucharistiam, fol. 190. Eleemosyna deiectis à culmine ita facienda, vt illos in pristinum statum reuocet, fol. 33. Eleemosynæ merces duplex redditur in hac, & in futura vita, fol. 304. Eleemosyna maximè elucet inter cæteras virtutes morales, fol. 327.

Epulum.

Epulæ diuinæ sub memoria passionis vt valent, fol. 195.

Eucharistia, vide cibus.

Eucharistia ab eleemosyna, fol. 190. Tollit nuditatem primæuam, fol. 189. Vt fieret salutaris cibus, miracula transubstantiationis requisiuit, cap. 28. par. 6. Vt omnes sanaret, omnibus debuit concedi, cap. 28. par. 7. Facit efficaceem linguam in re virtutis, cap. 19. par. 8. Valet ad peccata extorquenda in publicum, cap. 17. par. 20 in fine. Eucharistiæ gratia crescit inter recentes, & floridas virtutes, cap. 26. par. 9. Eucharistiæ abstinentia quid inauspicatum timeat, fol. 107. Eucharistia in Deos transimus, fol. 202. Opponitur lasciuiæ, fol. 202. Et comessationibus, fol. 203. Nos transfert in patriam, fol. 204. Est ad animam ditandam, fol. 277. Non admittit mundi maculas, fol. 278. Nos ducit in Dei visionem, fol. 276 Docet inimicis fauere, fol. 286. Diuinitatis generat *notitiam*, fol. 287. Eucharistiæ epulum nos reficit, & armat contra aduersarios, fol. 310.

Error.

Error assuetus ruinam creat, cap. 24. par. 14. Errorem amat, qui ijs acquiescit, quæ suis respondent cupedijs, cap. 23. par. 3. Et qui solam externam nobilitatem spectat in muneribus distribuendis, cap 23. par. 4. Ob errores durius tractantur præstantes viri, fol. 94.

Examen.

Examen præmittendum in proximi damnatione, cap. 30. par. 7.

Execratio.

Execrationes à sanctis prolatæ timendæ, fol. 186.

Exemplum.

Exemplum efficax ad persuadendum, f. 41.

Expectatio.

Expectatio pœnæ plus torquet, quam ipsa pœna, fol. 136.

Exercitatio.

Exercitatio virtutum triduana fausta est volenti ex Deo salutem ttahere, fol. 342.

F.

Facinus.

Facinora magna audaciam, non timorem exigunt, fol. 78. Facinora egregia non subito ostenduntur à Deo, fol. 25. Faci-

nus vnum ptx stans potens est homines in sanctitate firmare, cap. 17. par. 18.

Fallacia.

Fallaciæ semper excogitantur à corde malo, cap. 28 par. 3.

Fama.

Famæ præconium solùm debetur culminibus virtutum, fol. 354.

Fames.

Fame qui non emollitur, vt quærat Deũ, summe malus est, fol. 273.

Familiaritas.

Familiaritatem principum fugiat, qui velit illos continere in virtute, fol. 154. Qui familiaritatem Dei amant, fugiant diuturnam Principum conuersationem, fol. 368.

Fauor.

Fauor à creaturis veniens facile mutatur, fol. 265.

Fides.

Fidei vis supra omnes creaturas, cap. 27. par. 5 Fidei opus maximi animi opus est, cap. 27. par. 6. Sub ruinorum fide etiam insensibilia bene audiunt, fol. 121. Fides superior est carnalibus oculis, fol. 246.

Fidúcia.

Fiducia in Deum vel verbo ttahit omnia, cap. 27. par. 4 Fiducia in Deo non in militari manu habenda, cap. 32. par. 7. Fiducia non in creaturis, sed in Deo regia virtus, cap. 18. par. 16. Fiducia firma efficaceem clamorem habet, fol. 245. Fiducia nimia in futuris à nobis faciendis, periculosa est, fol. 346.

Filius.

Filius parentes suos ornat, fol. 13. Illum patrem noscat, à quo virtutes ebibit, fol. 55. Calcar habet ad virtutem in laude paternarum virtutum, fol. 53. Filij multi affligunt patrem vacuatum bonis, fol. 184. Filius bonus non eripit bona viuo parenti, cap. 28. par. 7. Filiorum promotio læta parentibus, cap. 28. par. 6. Filij non præsentes parentibus in periculo monstruosi, cap. 25. par. 16. Filij mali adhuc he norant parentes, cap. 24. par. 3. Filiorum pœna durissima parentibus, fol. 205. ferus nemo adeò, qui Christi passione non suauietur, fol. 209.

Felicitas.

Felicitas temporalis calamitatibus fœdatur, fol. 65. Felicitatis culmen impios ostendit perditos, cap. 17. par. 17. Felicitatis alienæ in conspectu plus tur-

quet.

quęt plagą prõpria, fol. 154. Felicitate præstantiori inter tuos veteris, fol. 211. Felix domus in qua omnes Deo seruiendo intendant, fol. 222. Felicitas maxima Christianorum est, quòd non semel eripiantur à seruitute diaboli, fol. 361.

Festa.

Festa prophana opposita Eucharistiæ, fol. 203.

Fœmina.

Fœminæ, vel vmbra noxia, fol. 382. par. 1.
Fœminarum consilia propriam familiam perdunt, fol. 14. Caueant sibi beneficos iuuenes, fol. 30. & 31. Fœmina vbi sonat, ibi perditio, cap. 30. par. 1. In eius conuictu mirum erit, si non pereas. Ibi par. 2. Ante admissum stuprum validior ad trahendum, cap. 30. par. 3. Diuina omnia postponit regiæ cupiditati, cap. 30. par. 4. Fœminarum cupiditas hominem liberum non patitur, fol. 200.

Fortitudo.

Fortitudo magna in benefaciendo, cap. 24. par. 10. Fortitudo eximia ex mundi abnegatione, fol. 264.

Fortuna.

Fortuna quę dicitur prophanis, est iustis gratia diuina, cap. 17. par. 16.

Forum.

Forum cum virtute & pietate rarum, cap. 19. par. 9.

Frater.

Fratrem qui mordet, multis eget vt excusetur, cap. 20. par. 16. Fratris affectum qui exuit, iram meretur, fol. 185.

Fragilitas.

Fragilitas humana sub Dei præceptis potest, fol. 249.

Fuga.

Fuga difficultatum nunquam non suspecta, cap. 24. par. 2.

Fundamentum.

Fundementum in Deo nõ positum corruet, fol. 150.

Funus.

Funerum ambitio mala, cap. 27. par. 1.

Futurum.

Futuri promissio tunc placet, cum & de præsenti aliquid exhibet, fol. 65. In futuris à nobis faciendis nimis fidere, periculosum est, fol. 346.

G.

Gloria, Gloriosus.

Gloria mundialis tenebris dat cultores suos, fol. 182. Gloria vera in Iesu, in alijs picta, cap. 18. par. 28. Nõ parua Dei gloria impiorũ, f. 164. Gloria magna in parcẽdo hostibus, cap. 24. par. 12. Gloriæ appropinquare nos faciunt dolores in Christo, fol. 205. Gloria cœlitum crux Domini, fol. 249. Gloria Dei apparente, temporalia disparent, fol. 284. Gloriæ nomen de tota communitate acquirendum, fol. 295. Gloria Dei in omnimoda carnis macceratione, fol. 371.
Glorioſa omnia in largitore beneficio, fol. 279.

Gratiarum actio.

Gratiarum actionis titulus omni alia victima sublimior, fol. 340.

Gratia.

Gratiæ ministerium præferendum est naturæ, cap. 19. par. 4 Gratia amissa proprio labore reparanda est, cap. 18. par. 20. In quo gratia non durat, odiosus Deo est, fol. 387. Gratia Dei vix durat in corde, cui dominatur creatura, fol 302. Gratia Christi potentissima, fol. 345.

Gratitudo.

Gratitudo erga Deum difficilia perficiet, fol. 98. Gratitudo nunquam non lucrosa, cap. 32. par. 21. Gratitudinem habenti non officit penuria, fol. 307.

Gratior.

Gratior patria, quæ carorum conseruat cineres, fol. 230.

Gubernator.

Gubernator delicta alijs noxia acrius puniat, fol. 127. Sermonis facundia polleat, fol. 81. Noscat sui muneris finem, fol. 76. Commodis proprijs non attendat, fol. 46. Caueat verba contumeliosa in fratre corrigendo, fol. 18. Educetur in aulis regalibus, fol. 15. Nõ solum iussis, sed operum exhibitione procedat, cap. 32. par. 19. De legum seueritate remittat in exhibitione supplicij, cap. 30. par. 14. Rempublicam propriæ vitæ præponat, cap. 32. par. 4.

Gula.

Gula propria carnalium, cap. 27. par. 2 Gula in superfluis cibis oblimonem generat Dei, cap 20. par. 5. Gula dicit quid quisque sit, fol. 295.

H.

Holocauſtum.

Holocauſtis veteribus præſtantior eſt concors multorum laus in Deum, f. 263.

Homo.

Homo in ſua potentia mortem oſtendit, fol. 19. Nil faciat ſine fructu, fol. 27. & ſi debilis à iuſtitia ſtans fortiſsimos debellat, fol. 28. Miſer, qui nec calamitatibus fertur ad Deum, fol. 39. Quæ per homines fieri poſſunt, non relinquantur Deo, fol. 84. *Homo per ſe valens* apud Deum præſtantior eſt, cap. 18. par. 10. Laudabilis, cui alij debent ſplendorem, cap. 20. par. 11. Laudabilis, qui integro exercitui pares habet virtutes, cap. 20. par. 12. Vni ſibi honorem amat, cap. 20. par. 15. Perfectæ conſulitur illi in animæ *corporiſque ſaluti*, cap. 21. par. 4. Vni acquieſcit homo, qui ſuis reſpondet deſideriis, cap. 23. par. 3. Meticuloſo homini omnia horrenda apparent, cap. 23. par. 10. Hominis perfectionem attingis Deo familiaris, & homini ſalutaris, cap. vlt. par 14. Carnales nil æſtimant præter ſaturitatem, cap. 27. par. 2. Vno ſatiatur Deo, cap. 27. par. 11. Homo ab omni creatura docetur, fol. 394. par. 2. Hominum pœnas irrationabilium pœnæ oſtendunt, fol. 215 Homo efficacius trahitur iis, quæ circa ſe ſunt, fol. 217. *Hominibus* non ita vt Deo cura placere, fol. 233. Homo poteſt omnia ſub Dei præceptis, fol. 249. Homo facile ſequitur ductum mortis, fol. 255. Homini ſalutare eſt incipere loqui ad Deum, fol. 358. Homini profutura Deus velocius, quam vlla creatura feſtinat, fol. 322. Homine habente gratitudinem nulla penuria afficit, fol. 317. Hominis verum lucrum eſt, ſi quæ pro caducis agit, agat pro æternis, fol. 307.

Honor.

Honoris conſortes qui admittit, ſuperiorem ſe oſtendit, cap. 32. par. 18. Honor ſordet in turba, fol. 377. par. 1. Honorem Dei qui ſolicitat, eius obtinet promiſſa, cap. 27. par. 12. Turpe eſt, quod ſis in æquali honore, & non in æquali virtute, fol 29. Honor in non merentibus lethalis, fol. 399. Honor mundialis obſcurat cultores ſuos, fol. 182.

Hoſtis, Vide Inimicus.

Hoſtibus parcens glorioſus, cap. 24 par. 12. Hoſtibus benefaciendum oratione, fol. 28.

Humana, Humanitas.

Humanitas in proximos à Dei cultu venit, cap. 27. par. 3.

Humana mens imminentia damna ſolet præſagire ex Dei prouidentia, fol. 241.

Humilitas, Humilis.

Sacerdotibus propria, cap. 26. par. 8. Efficaciam orationi præbet, cap. 18. par. 25. cap. 31. par. 1.

Humilem ſtatum mutare non feſtines, fol. 40.

Humilitas facit nobis cibum diuinum proficuum, fol. 294. Intra ſuæ humilitatis ſtatum conſiſtens Dei magnalia percipiet, fol. 360.

Hypocriſis.

Hypocriſis detrimentoſa, cap. 19. par. 13.

I.

Idola.

Idola hominum etiam innocua male habent apud Deum propter arcendos homines, fol. 159.

Ieſus, Chriſtus, Deus.

Ieſus veram habet gloriam, alij pictam, cap. 28. par. 28. Inuidioſus multis, fol. 5 in Ægypto triumphat, fol. 4. Hoſtes deluſit, fol. 5. Eius vicinitas maiores gratias afferebat, fol. 117. Se transformat iuxta appropinquantium indigentiam, fol. 117. Ieſus omnibus ſufficit, fol. 189. Immolatus Mariæ nobis acquiſiuit patrocinium, fol. 191. Ieſu nomen auſpicatiſsimum, fol. 333. ſine Ieſu nequit percipi legis ſpiritus, fol. 370.

Inclinatio

Inclinationem principis facile ſubditus ſequitur, fol. 251.

Ineuitabilis.

Ineuitabilis nulla eſt tentatio, fol 253.

Infirmi, infirmitas.

Infirmi non ſunt periculis exponendi, cap. 19. par. 3.

Infirmitatis confeſsio valida apud Deum, fol. 171. Infirmitas noſtra à Chriſti paſſione curatur, fol. 267. Vtiliora ſunt quæ nobis infirmitatem recolunt, quam quæ virtutem, fol. 326.

Imitatio.

Imitatio Dei perfecta eſt benefacere, f. 210.

Impietas, Impius.

Impietatis nec vmbra ferenda, f. 400. pag. 1.
Impiorum consortium fugiendum, fol. 175.
Impij pereunt in ipso fælicitatis culmine, cap. 17. par. 17. Impij seditiones metuunt in virtutibus, fol. 104. Ad illos diuexandos plagæ vndique exurgunt, fol. 149. Illorum supplicium non parua Dei gloria, fol 164. Quod non placet impijs laudabile, fol. 157. Impiorum consortium maculas infert, fol. 79. Impijs tentationes aditum claudunt ad vitam, fol. 267.

Imperium.

Imperio nullus aptior, quam qui sub legibus viuit, fol 88. Imperio aptus, qui domesticas curas administrat, fol. 88. Imperiũ temporale, quo plura vorat, gracilius fit, 134. Imperia plus lædiuntur vitijs regnantium, quam hostibus, fol. 42. Viri præstantes, licet pauci, faciunt imperium magis illustre, quam vilis multitudo, fol. 333.

Imperfectus.

Imperfectis fausta est seruitus, fol. 243.

Immineo.

Imminentes hómini diras solus Christi sanguis valet impedire, fol. 215.

Improbitas.

Improbitas re proborum nescit nisi per afflictiones ire ad Deum, fol. 128.

Infaustus.

Illi maximè infaustum est bellum; qui illud infert in fratres, fol. 331.

Ingenuus.

Ingenuorum est victitare spolijs, fol. 220.

Ingratitudo, Ingratus.

Ingratitudo summa quod inter beneficia obliuiscaris benefactorem, f. 377. col 2.
Ingratis benefacere vnus scit Deus, fol. 269.
Ingratitudo etiam mansuetum trahit in vindictam, fol. 207.

Inimicus, vide Hostis.

Inimicis qui est salutaris confidentius agit, fol 149. Vox pro inimicis orans validissima est, fol. 147. Inimicis fauendum, cap. 18. par. 15. Inimicorum amor floridus, cap. 26. par. 6. Inimicis benefacere Dei epulum docet, fol. 286. Inimicis bene precari debemus, siquid in nobis Dei est, fol. 218. Pro inimicis orare magni meriti est, fol. 320.

Iniquus.

Iniquos iuxta pios esse nõ diu patitur Deus, fol. 254.

Inuidia, Inuidus.

Inuidia Iesum persequitur, fol. 3. Inuidia persequitur assiduõs Principi nisi in Dei aula, fol. 287.
Inuidi in singulares præstantias aliorum rapiuntur. cap. 22. par. 2. Inuidiam vincere perfectorum est; non imperfectorum, fol. 228.

Inopinatum.

Inopinatum esse non debet mortis tempus, fol. 193.

Inurbanitas.

Inurbanitas vt aliquando decet, fol. 29.

Ira.

Vbi Dei ira desæuit, etiam promptissima effugia non cernuntur, fol. 165. In ira misericordiam meminit Deus, fol. 126. Iras aduersariorum silentio frangis, cap. 24. par 2. Ira inefficacior quam mansuetudo ad frenandos homines, cap. 26 par. 3.

Iracundus.

Iracundi in præsenti, & futuro sæculo flammis aduruntur, fol 162.

Irrationabilis.

Irrationabilium pœnæ ostendunt maiores hominibus imminere, fol. 214.

Index.

Iudex legitimus quæ per se facit nullum timorem bonis incutiunt, fol. 161. Iudex qui ab alio dependet vel in honore, vel in substantia facile peruertitur, cap. 19. par. 12. Iudex alienus à muneribus accipiendis, cap. 25. par. 10. Iudices curent, vt rei in domino occumbant, cap. 30. par. 6. Iudicis venturi aspectus vel lapideum corda trahit in preces, fol. 357.

Iudicium.

Iudicium per dependentias pervertitur, cap. 19. par. 12. Iudicium in nos timere debemus, quod patiuntur alij, fol. 259 Iudicium Dei vbi apparet, vix ærumna temporalis sentitur, fol. 316.

Iustitia.

Iustitiæ diuinæ virga vbi apparet, quidquid temporale amat homo, infensum sibi inuenit, fol. 138. Iustitiæ diuinæ ad primum ictum scelera abscondita in medium prosiliunt, fol. 139. Iustitiæ ministri quod laute viuant, plaga regnorum est, fol. 152. Iustitia perfectior, vbi clementia præcedit, fol 202. Reddit præsulem suauem, fol. 231.

Iustus

Iusti homines inuisibili nituntur protectione, fol. 52. habent sui diffidentiam familiarem, fol. 57. In solitudine æstimationem, in ciuitate odia frequentius acqui-

sunt, cap. 26. par. 14. Iustorum infirma qui respiciunt, male apud Deum audiunt, cap. 22. par. 3. Iustorum facinora abscõdunt scelus peccatorum, fol. 392. pag. 1.

L.

Labor. Vide Afflictio, Calamitas, &c.

Labore in medio, & ærumna qui nil Deo contrarium facit, præstantissimus est, fol. 110. Fidelium labores in hac vita non exhauriuntur, fol. 113. Labor gratus est, quod malorum remedijs mala crescant, fol. 114. Labores vorantur ad conspectum pulchritudinis, fol. 8. Laborum leuamen resurrectio, cap. 23. par. 7. Labor circa aliquam rem, illam facit tenacius amari, cap. 25. par. 12. Laboris fructu priuari grauissimum, cap. 27. par. 13. Laborum nubila, quę in serenum deducunt, amat Deus, fol. 347. Labores præsentis vitæ parant victum æternæ, fol. 309.

Lacryma.

Lacrymę orationi adiunctæ efficacem reddunt, fol. 39.

Lasciuia, Vide Luxuria.

Lasciuia non potest non perire, vbi diuinitas apparet, fol. 159. Lasciuiæ opposita Eucharistia, fol. 202.

Laus, laudatio.

Laus sequitur hominẽ, cui alij debent splendorem, cap. 20. par. 11. Et illum qui tot virtutibus fulget, quæ exercitui sufficerent, cap. 20. par. 12. Laudes de repugnantibus educere potest Deus, cap. 20. par. 12.

Laudatio in Deum à concordi cętu efficacior est holocaustis antiquis, fol. 263.

Lectio.

Lectio scripturæ sacræ efficacissima, cap. 18. par. 7.

Leuamen.

Leuamen fidelium in Christi Passione, f. 323.

Lex.

Lęges mundiales vbi florent, ægre pietas cõseruatur, cap. 19. par. 9. Legis medulla nequit sine Iesu percipi, fol. 370.

Liberalitas.

Libęralitas in pauperes decet maxime sacerdotes, fol. 35. Libertatis signum est crux Christi, fol. 196.

Libri.

Libri poetarum vanorum plagam regnis inferunt, fol. 145.

Lingua.

Linguæ moderatio à Deo solo est, fol. 122. ex eius tarditate pulchra oritur oratio, fol. 83. lingua diuino assueta conuiuio efficax, cap. 19. par. 8. Linguæ peccata præsentissimam ruinam afferunt, cap. 20. par. 2. Linguæ circunspectio in viro præstanti, cap. 20. par. 3. Lingua efficax de operibus, cap. 27. par. 8. Linguæ inuidorum in bonos viros impingunt, cap. 22. par. 2.

Locus.

Locus semel salutaris semper solet esse salutaris.

Locus acceptæ dignitatis principem beneficum faciat, cap. 26. par. 7. Locum humanæ saluti facere Eucharistiæ proprium, fol. 235. Loca, quæ Deus fecit semel propitia homini, fęlicia solent durare, f. 330.

Lucrum.

Lucri cupiditatem frangere res est maximæ potentiæ, fol. 69. Lucra temporalia adorantium, cap. 32. par. 16. Concordiam scindunt, cap. 32. par. 25. Lucri amor validissimus ad expugnandos affectus alios, fol. 379. par. 1. Nos priuat cœlestibus, cap. 29. par. 2. Lucrum est mundo renuntiare, fol. 221. Lucra præ religione spernere optimi principis est, fol. 229. Verum hominis lucrum fieret, si quæ pro caducis rebus facit, eadẽ faceret pro æternis, f. 307.

Luctus.

Luctum Marię eripuit magnitudo malorum, fol. 36.

Luxuria, Vide Lasciuia.

Luxuria ex se necem trahit sine misericordia. cap. 30. par. 10. Luxuriæ vindicta à sacerdotibus petenda, cap. 30. par. 12. Luxurię res cauenda vel minima, cap. 32. par. 11. Luxuria iunctam habet apostasiam, cap. 32. par. 12.

Luxuria vincitur victis quinque sensibus, cap. 32. par. 9. Luxuriantium, vel tactus pestifer, cap. 32. par. 15.

M.

Maceratio.

In ömnimoda carnis macerat'one gloria Dei fol. 371.

Macula.

Maculas mundi non admittit Dei cibus, fol. 278.

Magnalia.

Magnalia Dei non sic mouent corda sicut vox Dei, fol. 48.

Magnitudo.

Magnitudo malorum facultatem luctus opprimit, fol. 36.

Magnificentia.

Magnificentia diuina nullo obice impeditur, fol. 276. Magnificentiæ Dei se creatura conformat, fol. 225.

Magistratus.

Magistratus suo fungatur munere, vt finiendum putet, fol. 72. Sciat supercilium in Dei causa deponere, fol. 73.

Maior.

Maioris virtutis quod fuerit, id tibi in primis sit, fol. 281.

Malus.

A malo venit procrastinatio in re virtutis, fol. 146.

Mala.

Cum mala premunt, tunc Angelorum auxilium, fol. 95. Mala remedijs crescere calamitosum valde est, fol. 114. Mala reddita pro beneficijs dolenda, cap. 27. par. 9. Mala in primis sunt exterminanda, cap. 26. par. 1. Mala non durant in nobis ex quo impleuerunt Iesum, cap. 29. par. 15. Mala cõuertuntur in virtutes à viris præstantibus, cap. vlt. par. 6. Mala adumbrata fugimus, & in vera incidimus, fol. 374. par. 1. In mala cadet, qui vt illa euitet, malum facit, fol. 378. Mala vt depellas, peccatum depelle, fol. 180. Mala facilius innotescunt, fol. 239.

Malitia.

Malitia ab alijs deriuata in sectatoribus crescit, cap. 25 par. 7. Malitia cordis fossas prodiens supplicium sufficiens, cap. 22. par. 7. Malitia hominis est, qui nec fame ad Deum ducitur, fol. 273.

Mandata.

Mandata vltima vitæ tibi maxime seruanda, fol. 199.

Mandatorum obseruatio alimenta parat pro æterna vita, fol. 305.

Mandata Dei debent proponi familiarissimè Regibus, fol. 339.

Manus.

Manus Dei benefica etiam inter irascendum, cap. 21. par. 1.

Mansuetudo, Mansueti.

Mansuetudo Dei propriá, cap. 25. par. 11. fol. 19. Potior quam ira ad cohibendos peccatores, cap. 25. par. 3. Æternat principes, cap. vlt. par. 11.

Mansueti irascuntur in contemptores diuinorum, fol. 187. Mansuetos prouocat ingratitudo ad vindictam, fol. 207.

Maria Virgo.

Mariæ patrocinium nobis ex Deo venit, fol. 191. Maria Virgo sine peccato originali, cap. 30. par. 20. & fol. 93. & fol. 156. Maria iuxta crucem, fol. 210. Mariæ proprium est locum facere humanæ saluti, fol. 235.

Medicina.

Medicina est Christi passio, quæ nullum morbi relinquit vestigium, fol. 267.

Meditatio.

Meditatio terrenæ substantiæ salutaris, cap. 23. par. 5.

Medulla.

Medulla legis nequit sine Iesu percipi, fol. 370.

Mendacium.

Mendacium temporalibus proprium; cap. 29. par. 4.

Mens.

Mens vacuanda est temporalibus, vt Deo impleatur, cap. 18. par. 21. & 17. & 24. Mens humana nescit vias, per quas Deus suis consulit, fol. 12 Mens humana quasi præsagit mala imminentia, fol 241.

Mensa.

Mensa diuina reuerentiam indit, nequis Deũ offendat, fol. 299.

Memoria.

Memoria Dei efficax, cap. 19. par. 7. Memoria crucifixi contra cupiditates, fol. 208. Memoria crucis, & passionis dominicæ ad Eucharistiam maxime conducit, fol. 195. Memoria beneficiorum ligat hominem, ne exorbitet à placitis benefactoris sui, fol. 362.

Merces.

Merces duples redditur in hac, & in futura vita eleemosynæ, fol. 304.

Metus. Vide timor.

Metus calamitatis durior ipsa calamitate, cap. 22. par. 7.

Militia.

Militia Christiana potens à concordia, cap. 32. par. 23.

Minima.

Minima ostendunt, quæ Dei sunt ei, qui Dei est, fol. 290.

Ministri.

Ministri iustitiæ laute viuentes plagam regnis inferunt, fol. 152. Ministrorum honori consulant principes, cap. 18. par. 8. Ministri optimi dignitas non minuenda, cap. 24. par. 8. Ministros Dei commendat punitio delictorum, fol. 260.

Miraculum.

Miraculum in Deo est, quod bonos permittat malis, fol. 256.

Miseri.

Miseri benedictio salutaris liberatori suo, fol. 219.

Moyses.

Moysem inuidia sequitur, fol. 3. seruatur in Ægypto, fol. 3. Eius natiuitas, & facinora per totum.

Molestus.

Molestus nulli est, qui præsidet iustitiam exhibendo, fol. 231.

Mors.

Mors in potestate humana apparet, fol. 19.

Mors sacerdotum ad commouendos animos efficax, cap. 28. par. 3. Morti qui approprinquat, nil temporale cogitet, cap. 28. par. 4. Morti vicinus vni sibi consulat, cap. 28. par. 5. Mortis consideratio facit orationem, seu sacrificium salutare, cap. 25. par. 21. *Mortem sibi inferat nemo*, cap. 20. par. 8. Mortem imperterrite adiri de perfectis venit virtutibus, cap. vlt. par. 3. Mors non potest obesse laudandis *hominibus*, cap. vlt. par. 10. Mortis in tempore se quis facit agnosci, cap. vlt. par. 3. Mortis ducatum facile sequitur homo, fol. 255. Mortis amaritudo cruce Domini fugatur, fol. 271. Mortis tempus inopinatū non sit, fol. 194. Mortis tempore omnem inimicitiam obliuiscere, fol. 219. Pro mortis tempore data mandata accurate obseruanda, fol. 199.

Mortificatio.

Mortificatione carnis diutius Deum habemus, fol. 372.

Mos.

Morum concinnitas à cruce, fol. 261. Mores negligere & carmina componere, absurdum, fol. 262.

Mulier, Vide Fœmina.

Mulier ad dona capienda promptior, fol. 69. Mulieribus cœlestes apparitiones cur frequentiores, quam viris, fol. 64. Mulieris castæ non est, quod attendat ad lucras iuuenum, fol. 30.

Multitudo.

Multitudo popularis leuioribus corrigenda, cap. 17. par. 9. Per multitudinem qui introducitur, parum fixus, fol. 63. Multitudinem contemnens triumphat in domino, cap. 24. par. 15. Multitudo nō tam spectanda in exercitu, quam virtus, cap. 32. par. 3.

Mundialis, Mundus.

Mundiales vt seruiant cupiditatibus largissimi, fol. 379.

Mundi potentia in Dei conspectu corruit, fol. 255. Mundi abnegatio maxima fortitudo, fol. 264 Mundi renuntiatio ingēs lucrum, fol. 221. Mundo excedere se cogitet, qui Eucaristiam summit, fol. 196.

Munus.

Munus ab obedientia acceptum fructuosum est, fol. 56. Munus ex Deo operibus exhibendum, cap. 26. par. 4. Munerum acceptio fugienda bono principi, cap. 25. par. 10. Munus tibi mandatum vt adimpleas, proprias simultates obliuiscere, fol. 170. Muneribus Deum honorare regū, cap. 32. par. 27. Munera non distribuenda iuxta externam apparentiam, cap. 23. par. 4.

Murmuratio.

Murmuratio raro potest excusari, cap. 20. par. 16. Contra iustos male audit apud Deum, cap. 22. par. 3. Murmuratio in dominos propria in feriorum, cap. 22. par. 1. Murmurantium ora occludit beneficentia diuina, fol. 284.

N.

Natura.

Naturæ ordinem supera, vbi agis cum Deo, cap. 21. par. 2.

Negotium.

Negotijs magnis Deus specialiter adest, fol. 58.

Nobilitas, Nobilis.

Nobilitas externa sola vbi spectatur in dandis muneribus error est, cap. 23. par. 4.

Nobiliores magis trepidant in temporalibus periculis, cap. vlt. par. 2.

Nobiles in honore habeant Crucifixum dominum, cap. 23. par. 9.

Nomen.

Nomen, & titulus à potestate humana venit, non res, cap. 26. par. 2. Nomina non requiruntur à Deo, sed res, cap. 26. par 5. Nomen Iesu auspicatissimum, fol. 333.

Notitia.

Notitia diuinitatis à pane cœlesti, fol. 287.

Nouitas.

Nouitatem vitæ quidquid ſpectat, opus eſt Dei, fol. 224.

Noxia.

Noxia faciliusinnoteſcunt, fol. 239.

Nubila.

Nubila laborum, qnæ in ſerenum deducunt, amat Deus, fol. 347.

O.

Obedientia.

Obedientia Deo præſtita clara ſalutis via, fol. 174. Exhibita homini ex Deo venit, cap. 18. par. 12. Obedientia fructuoſa, fol. 56. Sub obedientia qui viuit, aptior imperio, fol. 88. Omnia verba adimplet Deus illius, qui ei obedit, fol. 149. Obedientiæ promptæ ſignum eſt, quòd nullum obicem experiatur, in accedendo ad Deum, fol.

Obex.

Obex nullus impedire valet magnificétiam diuinam, fol. 276. Obicem nullum experiri in accedendo ad Deum, obedientis prompti ſignum eſt, fol. 343.

Offerens.

Offerentis animus in ſacris, non res ſpectatur, fol. 367.

Obſequium.

Obſequium Deo exhibitum firmat hominem in dignitate, cap. 30. par. 17.

Obſeruatio.

Obſeruatio præcepti diuini ſuauiſsimum facit vſum rerum temporalium, fol. 256. Obſeruatio mandatorum illuſtrat humanas mentes, fol. 356. Parat alimenta pro æterna vita, fol. 305. In obſeruatione mandatorum inducitur homini bellum aduerſus carnem & ſanguinem, fol. 356.

Occaſio.

Occaſiones vitiorum relictorum non ſunt memorandæ, fol. 239. & 240.

Odium.

Odio impiorum haberi nõ parua commendatio, fol. 157.

Officium.

Officia publica maxime ſint cordi principi morituro, cap. 32. par. 11.

Omnipotentia.

Omnipotentiæ Dei proprium benefacere ſine læſione alterius, fol. 118.

Opera.

Opera noſtra de paſsionis dominicæ consortio gratiam acquirunt, cap. 18. par 18. Opera & vox efficacia ad mouendos animos, fol. 82. Monſtrare debes, quod à Deo munus acceperis, cap. 26. par. 4. Operum exhibitio non ſola iuſsio facit gubernatorem, cap. 32. par. 19. Operum teſtimonium efficacius, cap. 25. par 3. Opera præcedentia faciunt verba efficacia, cap. 27. par. 8. Opera requiruntur à Deo non nomina, cap. 26. par. 5. Opera verbis non contexere à diabolo eſt, fol. 227. Opera virtutum efficaciſsimã orationem habent apud Deum, fol. 336.

Oratio.

Oratio efficaciſsima quæ non attendit temporalia, cap. 17. par. 21. Efficax ab humilitate, cap. 18. par. 25. Præclara ex ſilentio, fol. 83. adiuſione orta Deo exoſa eſt, cap. 25. par. 9. Ex mortis conſideratione ſalutaris, cap. 25. par. 21 Cum afflictione, & lacrymis efficax, fol. 39. Oratio iuſtorum valentior, quam duces fortiſsimi, fol. 145. Oratio efficax de præparatione, fol. 145. Pro inimicis validiſsima, fol. 147. Oratio feruida ſine tædio, cap. 29 par. 1. Oratio iuſtorum validiſsima, fol. 390. Oratio pro alijs efficax, cap 29. par. 1. Oratio pro inimicis, fol 218. Oratio pro inimicis efficax, & maximi lucri eſt, fol 320. Oratio quò remotior ab oculis hominum, eò efficatior, fol. 335. Oratio hominis peccatoris coniungatur externæ mortificationi, fol. 336. Orationẽ, efficaciſsimam habent apud Deum opera virtutum, fol. 336. Oratio reſignati efficaciſsima eſt, fol. 337.

Ornatus.

Ornatus corporis ſuperbum occludit ſaluti aditum, cap. 18. par. 15.

Otioſus.

In otioſa vita virtutem conſeruare laboriosum eſt homini, fol. 338.

P.

Palatini, Vide Aulici.

Palatini mirantur puellarũ vindices, fol. 327. Eorũ virtus eò tendit, vt ſibi proſpiciant, fol. 167.

Panis.

Panis cœleſtis ſecuritatem affert, fol. 286. Vide Euchariſtiam.

Paren's. Pater.

Parens qui viuens nouit bona filijs cedere felix, c. 28. p. 8. Parẽs vel in malis filijs honorem habet, cap. 24. par. 13. Parentum virtutes posteros obtegunt, cap. 30. par. 19. Pater filius virtute instituens sibi fructuosus, fol. 172. Pater familias suos Deo sistere curet, fol. 176. Tunc Deo festum facit, cum suos cibo Eucharistico implet, fol. 177. Parentes affliguntur in filiorum abundantia, & bonorũ penuria, fol. 184. Parentes naturales licet pauperes omnibus rebus mundialibus sunt anteponendi, fol. 6. Parentes exornat vnus filius, fol. 13. Pater ille solus est, qui filijs veram tradit religionẽ, fol. 55. Parentum benefactoribus plus fidendum, quam proprijs, cap. 19. par. 2. Parens lætatur in filiorum promotione, cap. 28. par. 6. Parentibus dura est filiorum pœna, fol. 205.

Partiales.

Partiales sibi lethales partialitates inueniũt, cap. 25. par. 16.

Passio.

Passio Christi domini sopit contentiones ambitiosas, cap. 26. par. 1. Passio Christi index bonorum, cap. 23. par. 8. Passionis dominicæ consortio opera nostra gratiam obtinent, cap. 18. par. 18. Passio Christi D. ob oculos posita facit nos supra vires operari, c. 27. p. 10. Consortes suos auxiliatores facit, non seductores, cap. 23. par. 11. Passio Christi facit morum concinnitatem, fol. 261. Eius medicina sanat morbos sine vestigio, fol. 267 festinatum remedium est, fol. 288. Passio Christi etiam feros emollit, fol. 209. A Passione Christi venientia bona firmiora sunt, fol. 324 In Passione Christi vita, & leuamen fidelium, fol. 323. In Christo passo actionum nostrarum firmitas roboratur, fol. 339. Aliquid Passionis Christi in nobis exhibere, est optima dispositio diuinis suscipiendis, fol. 348.

Patientia.

Patientiæ præstantis est medijs ærumnis nihil Deo contrarium efficere, fol. 100.

Patria.

Patria gratissima, in qua carorum cineres seruantur, fol. 230. In Patria æterna non viuitur nisi de anteactis laboribus, folio 309.

Pauper.

Pauperes male habent apud mundialia tribunalia, fol. 403. Vel ipsos fratres habent hostes, fol. 404. col. 2. Pauperis subleuati benedictio maxime salutaris, fol. 219. Quæ pauperi dantur, nequeunt perire, aut exhauriri, fol. 328.

Pax.

Pax Dei donum præstantissimum, cap. 30. par. 15. Firmatur in regnis hæreticorum internecione, cap. 30. par. 16.

Peccatum.

Peccata noxia alijs, seuere puniuntur, fol. 127. Quæ magis consulto fiunt peccata, citius puniantur, fol. 122. In peccatum reincidentia cauenda, fol. 158. Peccatum pœnam affert, cap. 20. par. 1. Peccati pœna non pellitur nisi multis diligentijs, ca. 22. par. 9. Peccata perpetrata nil prius ostendunt, quam vltorem Deum, cap. 24. par. 7. Publica citã vindictã trahunt, cap. 25. par. 25. Peccati spicula sentiuntur ab eo, qui prior peccat, cap. 29. par. 12. Eius venena lesus absorbuit, c. 29. par. 12. Peccati nec vmbra ferenda, fol. 400. col. 1. Peccata post pœnitentiam vt decora, cap. 32 par. 10. Peccata nostra beneficia Dei retardant, fol. 277. Peccata omnia absorbet Christi sanguis, fol. 206.

Peccator.

Peccator bene castigatur, si extrinsecus patiatur quæ in animo habet, fol. 183. Peccator publicus æterna castigandus infamia, fol. 173. Peccatorum capita plectantur, vt terror sit, cap. 30. par. 5. Peccatores tolerandi, cap. 18. par. 2. Nullo suauius deterrentur, quam aliorum supplicio, cap. 25. par. 19. Vt sic pereant, quod alijs proficiant, à Deo venit, cap. 25. par. 18. Illis qui assentitur, caueat supplicium, ca. 25. par. 20. Peccator nõ differt à plebeis, cap. 28. par. 1. Decidit in contraria ijs, quę male appetiuit, cap. 25 par. 15. Peccatori malum, quod integra pœna reseruetur in futurum, fol. 47. Monendus de pœna etiã cum illi condescenditur, cap. 25. par. 4. In peccatoribus percutiendis solus Deus spectandus est ab eo, qui vult benè percutere, fol. 325. Peccatoris hominis oratio coniungatur externæ mortificationi, fol. 336.

Penuria.

Penuriam si à Deo petens, & vbertatem spera, fol. 294. Penuria non officit habuti gratitudinem, fol. 317.

Petitio.

Petitionibus hominum dat Deus ea, quæ non cogitarunt, fol 258.

Perditus.

Perditorum turba omnes perdit; cap. 25. par. 13.

Perfectus.

Perfectorum est inuidiam prosternere, fol. 228.

Periculum.

Periculum qui fugit, protectionem Dei habet, cap. 25. par. 23. Pericula non per alia fugienda, cap 24. par. 3. Pericula qui fugit, in maiora vadens odibilis Deo, cap. 24. par. 3. Pericula huius vitæ subire qui velit pro Deo, præstans vir est, cap 32. par. 5. Pericula temporalia magis affligũt nobiles, cap. vlt. par. 2. Periculis ingrauescentibus auxilium Dei magis elucet, fol. 77.

Persecutor. Hostis. Inimicus.

Persecutoribus fauendum, cap. 18. par. 15.

Poesis.

Exitialis plaga regnorum venit à poesi prophana, fol. 145. Principibus fatalis est spiritus poeticus, fol. 144.

Populi.

Populi duces & Deo vacent, & stimulent populum in virtutem, fol. 247.

Potentia.

Potentia fœmineo nitens fauore semper terribilis, fol. 15. Potentiæ diuinæ illud difficilius, quod volentes trahat, fol. 68. Potentia nequit esse cum auaritia, cap. 19. par. 4. Potentia diuina extollitur cum multis aduersantibus, vel in vno sua promissa implet, cap. 24. par. 18. Potestas mundi corruit in conspectu Dei, fol. 255.

Pœna.

Pœna cum peccato est, cap. 20. par. 1. Pœnâ durissima, quod non habeas Deum, cap. 18. par. 3. Pœna peccatorum vt expellatur, multæ diligentiæ adhibendæ, cap. 22. par. 9. Pœna cunctanter inferenda, cap. 25. par. 12. Quod pœna aliorum emenderis, nil suauius, cap. 25. par. 19. Pœna ita sumenda, vt illi medelam afferre possis, fol. 126. Pœna certo imminens expectantem plus torquet, fo. 136. Pœnę irrationabilium maiores imminere hominibus ostendunt, fol. 215.

Pœnitentia.

Pœnitentia vt decorat peccata, cap. 32. par. 10.

Potestas.

Potestas sine Deo in tyrannidem vertitur, fol. 75. in alios nunquam exercetur sine periculo, fol. 20. Potestate absoluta non vtaris in Reipub. administratione, fol. 17. Potestatis insigne quod tuis benefacias sine aliorum læsione, fol. 118. Potestatis diuinæ agnitio efficax ad impetrandum, fol. 171. Potestas humana circa nomen & titulos, non circa res, cap. 26. par. 2.

Primus.

Primus in aliquo facinore apud Deum aliqua excellentia notatur, folio. 92. Primas gratias vsque in mortẽ retinere præstantissimum, cap. vlt. par. 12.

Primatus.

Primatus contentiones vnus Deus sopit, cap. 25. par. 4.

Princeps.

Principis optimi absentia à Deo solo supplетur, fol. 374 *Princeps moriturus* officia publica maxime curet, cap. 32. par. 1. Sine damno benefaciat, cap. 31. par. 9. Qui patrem non agit in subditos, illos onerosos sentiet, cap. 20. par. 6. laboriosum habet opus si subditorum seruiat cupedijs puerilibus, cap. 20. par. 7. Sit affectus maxime ad religionem, cap. 20. par. 10. Ministri optimi non minuat dignitatem, cap. 24. par. 8. Rempub. æstimet pluſquam suos, cap. 28. par. 9. pluſquam vitam, cap. 32. par. 4. Ne præbeat aures clandestinis delationibus, fol. 22. Ne vtatur, potestate absoluta, fol. 17. Ex religionis cultu fœcundatur, vt habeat filios, fol. 35. Omnia præmeditetur, antequam faciat, fol. 70. Agnoscat quam paruis suis regnum teneat, fol. 72. Sciat regnandi supercilium in Dei causa deponere, fol. 73. Executionem rigorosam non ipse perficiat per se, fol. 130.

Mundiales principes seditiosum putant, quidquid eorum imminuit lucra, fol. 105. Eorum fugiat familiaritatem, qui velit eos continere in virtute, fol. 131. Sub eorum aulis plura venena, fol. 135. Principes in veritate indaganda non immorantur, fol. 141. Turpe illis, quod non cognoscantur nisi propter exactiones, fol. 160. Princips caueat munera, cap. 25. par. 10. Principibus fatalis poeticus spiritus, fol. 144 Principibus cito renuntiantur noxia, fol. 236. Principum ingenium facile secuntur subditi, fol. 251. Principum familiares inuidia sequitur, folio 285. Principis optimi est lucra spernere

nere præ religionis amore, fol. 229. Principis præstantia in præponenda religione lucris, fol. 229. Princeps subditos etiam rebelles leniter tractet, fol. 253. Principibus familiarissimè debent proponi mandata Dei, fol. 339. Ille Princeps facilius omnium dominatur, qui nulla rapitur auaritia, fol. 344. Princeps quò beneficētior, eò potentior ad sibi regna asserenda, fol. 345 Principum diuturnam conuersationem fugiant, qui Dei familiaritate amant vti, fol. 368.

Principatus.

Principatum qui viuens exuit, vt tradat filijs, felix est, cap. 28 par. 8.

Præcepta.

In Præceptorum obseruatione inducitur homini bellum aduersus carnem, & sanguinem, fol. 56.

Præceptorum obseruatio illustrat mentes humanas, fol. 356.

Præcepta *diuina* non commentanda humanis placitis, cap. 19. par. 10. Præceptis Dei subdita, omnia potest humana fragilitas, fol. 249.

Præceptorum obseruatio suauem reddit rerum temporalium vsum, fol. 296.

Præco Dei.

Præco Dei parum proficit apud mundiales principes, fol. 130.

Præfectura.

Præfecturam fugiat, qui nolit peccatoribus parcere, cap. 18 par. 2.

Præmium.

Præmium præsens facit supra vires audere, cap. 18. par. 26. Præmium temporale virtutis contemnendum, fol. 226.

Præparatio.

Præparatio præcedens efficaciorē facit orationem, fol. 145.

Præsentia.

Præsentia Dei remuneratoris supra vires facit homines audere, cap. 18. fol. 26. Præsentia Dei apud impios ex eorum supplicio, cap. 18. par. 4. Præsentia Dei inexplebilem voracitatem coercet, fol. 47.

Præstantia.

Præstantia singularis nunquā non inuidiosa, cap. 22. par. 3. Præstantiam suam obtegere, vires excedit creatas, fol. 26. Præstantior fœlicitas, qua inter tuos frueris, 209.

Præses.

Præsidens in iustitia nulli est grauis, fol. 231.

Præsul. Vide Princeps.

Præsul quietus sit in præsulatu, non inhiet ad alium, cap. 24 par. 9 Præsul optimus est, qui omnia postponit animarum saluti, fol. 247.

Promissio.

Promissio Dei certa venit ad eum, qui nihil prætermittit eorum, quæ Dei sunt, fol. 185. Promissiones Dei spectentur, vt ad spiritum pertinent, fol. 66. Promissio de futuro placet, si de præsenti aliquid præstet, fol. 62. Promissiones Dei vel in vno impletæ contra repugnantes potentiam Dei exaltant, cap. 24. par. 18. Promissiones Dei qui tenet, non spectet creaturas, cap. 23. par. 2. Promissio Dei illi, obuenit, qui eius honorem solicitat, cap. 27. par. 12.

Propinqnitas.

Propinquitas ad Deum conformitatem cum illo exigit, fol. 50. Propinquiora nobis maxime nos mouent, fol. 217.

Prouidentia.

Prouidentia Dei specialis magnis negotijs adest, fol. 58. Cum prouidentiæ fides periclitatur, accelerat Deus supplicium, fol. 133.

Protectio.

Protectio Dei adest suis afflictis, cap. 24 par. 6. Protectio dominicæ crucis sola est, quæ nunquam deficit, fol. 235.

Proximus.

Proximus cum castigatur, tunc amatur, cap. 30. par. 3. Proximi ruina spiritualis, damnatio ve, dolorem incutiat, cap. 30 par. 9. Proximorum liberatio victima est Deo accepta, cap. 17. par. 22. Proximi salus, & nō solum nostra procuranda est, si volumus mercedem multiplicari nobis, fol. 303

Pudor.

Pudoris confusio acerbissima ingenuis viris, fol. 402.

Puella.

Puella casta ne attendat ad iuuenes sua causa pugnantes, fol. 30. Beneficos sibi caueat, fol. 31. Puellarum vindices palatini miantur, fol. 32.

Pulchritudo.

Pulchritudo visa facit vorare pericula, fol. 8. Ægre potest celari, fol. 9.

Q.

Querela.

Querelarum facultatem opprimere solet magnitudo mali, fol. 36.

Quies.

Quietem habe in quolibet effectu, post perfectas omes diligentias, fol. 90. Quietem affert æternam panis cœlestis, fol. 289.

R.

Ratio.

Rationem Deo submittere gratius, & efficacius est sacrificium, fol. 210.

Rebellio. Rebelles.

Rebellio nunquam à Dei spiritu, fol. 100. Rebelles etiam subditos leniter tractet princeps, fol. 233.

Recentia.

Recentia & præsentanea longe sunt à suspitione falsitatis, fol. 59.

Regnum.

Regnorum excidium nimia subditorum oppressio, fol. 107. Regni plaga, quod iustitiæ ministri laute viuant, fol. 152. Regnum nequit conseruari nisi à Deo, cap. 18. par. 12.

Reincidentia.

Reincidentia crebra in peccatum lethalis, cap. 25 par. 24.

Religio.

Religio sit in primis Principum curis, cap. 20. par. 10. Religio, & pietas in primis, cap. 19. par. 11. Religio vera nos facit humanos in proximos, cap. 27. par. 3. Religionis perditionem non sustinet sacerdos viuus, fol. 401. Religionem lucris præponere optimi principis est, fol. 229.

Religiosus.

Religiosus vir caueat summitates mundialium splendorum, fol. 136. In religiosis ambitio grauiores factiones parit, folio 110.

Remedium.

Remedijs crescentia mala pessima, folio 114.

Remissio.

Remissionis vel vmbra in virtutis inceptæ curriculo timenda, fol. 236.

Remunerator.

Remuneratoris præsentia facit audere supra vires, cap. 18. par. 26.

Renuntiatio.

Renuntiare mundo ingentia lucra habet, fol. 221. Renuntiantur principi citissime noxia, fol. 238.

Repentinus

Repentinum non sit mortis tempus, folio 194.

Reprobus.

Reprobi nisi per afflictionem ad Deum non veniunt, fol. 128. Illorum proprium nec inter pœnas emolliri, fol. 168. Nimis sunt citi in admittendis malis, fol. 388. Quod in vita sustineantur, a Deò solo venit, fol. 189. col. 2. Reproborum est facile ad eadem vitia redire, fol. 243.

Res.

Resculæ etiam infimæ stare possunt aduersus validissimos contrarios, fauente Deo, fol. 41.

Resignatus.

Resignati oratio efficacissima est, fol. 337.

Respublica.

Respublica non gubernetur potestate absoluta, fol. 17. Reipublicæ commoda æstimanda à principe ptæ filijs, cap. 28. par. 9. præ vita, cap. 32. par. 4.

Resurrectio.

Resurrectionis fides maxime homines promouet, fol. 106. Resurrectionis vel vmbra grata laborantibus, cap. 27. par. 7.

Reuerentia.

Reuerentia exhibita Deo dispositio est ad magnas gratias promerendas, fol. 51. Reuerentia magna adhibenda est sacris, fol. 212. Reuerentia erga Reges in solo Deo illis assistente fundatur, fol. 213. Reuerentiâ dignissima est diuina mensa, nequis Deum offendat, fol. 299. Reuerentiam ingenerant semper diuina, & cœlestia, fol. 352.

Rens.

Rei sic plectantur, vt in domino occumbant, cap. 30. par. 6.

Rex. Vide Princeps.

Rex ne sit impedimento subditis ad diuinum cultum Illis plaga est magna, quod eorum publicentur consilia, fol. 153. Apud Reges adolescant gubernatores; fol. 15. Regium est, quod non fidas creaturis, cap. 18. par. 16. Regibus appropinquare sine inuidia non cernitur in mundo, fol. 285. Regibus familiarissimè debent proponi mandata Dei, fol. 339.

Rigor.

Temporalis rigor eò tolerabilior, quò pluribus creaturis communior, fol. 353.

Ruina.

Ruina à lingua, cap. 20. par. 2. Ruinam ignorant quæ pro Deo, & æterna vita fiunt, fol. 306.

Rusticitas.

Rusticitas aliquando decet bonum virum, fol. 29.

S.

Sacerdos.

Sacerdotes decet largitas in egenum, fol. 35. Sacerdotis munus ab humilitate, cap. 26. par. 8. Sacerdotum mors efficax ad mouendos animos, cap. 28. par. 3. Sacerdotum auaritia perniciosa, cap. 32. par. 28. Illis crimini dandum, quod superuiuant religioni, fol. 401. Sacerdotes luxuriæ vindices, cap. 30. par. 12.

Sacerdotium.

Sacerdotium clarius, quam regnum, fol. 35.

Sacra.

Sacrorum conspectui reuerentia adhibenda, fol. 212. Sacra Deo in augmentum vadunt, fol. 223. In Sacris animus offerentis, non res spectatur, fol. 367.

Sacrificium.

Sacrificium ex mortis consideratione, cap. 25 par. 21. Sacrificium Deo gratius rationis summisio & intellectus, fol. 210.

Salus.

Salutis via clara in obedientia Deo exhibita, fol. 374. Salus manibus est negotianda, cap. 29. par. 16. Salus animæ, & corporis procuranda, cap. 21. par. 4. Salus stantibus in virtute, cap. 18 par. 6. Salus proximi operibus tractanda, fol. 120. Salutis humanæ auspicium in Christi similitudine, fol 9. Salutis remedium festinatissimum à Christi passione, fol 268. facilius obtinetur in crucis cultu, fol. 268. Salus ibi est, vbi cum mensura excipiuntur bona temporalia, fol 197. Salus suorum cæteris præponenda optimo præsuli, fol. 250. Non in sola aliorum prece ponenda salus, fol. 248. Salutem proximò, & non solum sibi procurans mercedem sibi multiplicat, fol. 303.

Sanctus. Sanctitas. Vide Iustus.

Sancti viri in ciuitatibus vix sine persecutione sunt, cap. 20. par. 14. Sanctorum preces salubriores principibus, quam duces, fol. 145. Sancti viri caueant seruire alijs, quã Deo, fol. 101. Inter illos ambitio inquietior, fol. 110.

Sanctitas pugnantium multum conducit ad victoriam, fol. 332.

Sanguis.

Sãguis Christi in altari omnia absorbet peccata, fol. 206. Sanguis Christi solus est potens armatas in homines impedire diras, fol. 215.

Scelera. Vide Peccatum.

Scelera abscondita prosiliunt in medium ad primum diuinæ iustitiæ ictum, fol. 139. Sceleratis obniti debes, fol. 401. Scelera à se tollat, qui ea in alijs castigat, cap. 32. par. 2.

Scriptura.

Scripturæ sacræ lectio efficacissima, cap. 18. par. 7.

Scripta.

Scripta nõ sic comendant hominem vt virtutes, fol. 394.

Securitas.

Securitatem affert panis cœlestis, fol. 289.

Sermo.

Sermonis facundia apta ad gubernandum, fol. 81.

Senior.

Seniorum placitis Respublica stabit, fol. 63.

Separatio.

Separatio à Deo homini periculosa, fol. 80.

Seruitium.

Seruitio diuino omnes in domo intenti felicissimi, fol. 222.

Seruus. Seruitus.

Seruus Dei nec statum humilem mutare festinet, fol. 40. Seruitutis nomen imperfectis Iudæis faustum, fol. 243. Seruitus voluntaria propter Deum præstantissima, fol. 244. Serui ventris excitant disidia contra Deum, & homines, fol. 318.

Similitudo.

Similitudo cum Deo necessaria volenti illi appropinquare, fol. 50.

Silentium.

Silentium humile frangit iras, cap. 24. par. 4.

Simulatio.

Simulatio virtutum detrimentosa,

Simultas.

Simultates propriæ obliuiscendæ in adimplendo munere, fol. 170.

Socy.

Sociorũ malis inficeris, cap. 22. par. 5.

Solatium

Solatium cupiditatum non admittit crucifixi memoria, fol. 208.

Spes.

Spes figenda supra communes vias vbi cum Deo negotiaris, cap. 28. par. 2.

Spiritus.

Spiritus diuini est, quod integre Deo seruias, cap 28. par. 14. Spiritus diuinus etiam persecutoribus sui gustum præbet, cap. 18. par. 15. Spiritus Sancti virtus de indispositis, & repugnantibus laudes educit, cap. 20. par 13. Spiritus Dei factiones fugit, fol. 110. Nõ infert malum sine medela, quantum est ex se, fol. 126 Spiritus Dei vbi adest, in multis sentitur, fol. 364.

Spiritualis.

Spiritualis homo non descendat ad temporalia, cap. vlt. par. 5.

Spolium.

Spolijs tyrannorum viuere decorum, fol. 210.

Subditus.

Subditorum oppressio regni exitium, fol. 107. Subditorum afflictiones sibi Deum propitiant, fol. 120. Bonum dominum afficiunt. Ibidem subditi scelerati elanguẽt in conspectu principis, fol. 399. Subditi onerosi principi, qui patrem non agit ad illos, c 20. par. 5. Subditorum puerilibus cupedijs seruire valde laboriosum, cap. 20. par. 7. Subditorum ingenium est dominis oblatrare, cap. 22. par. 1. Subditus facile sequitur ingenium principis, fol. 251. Subditos etiam rebelles leniter tractet princeps, fol. 234.

Summum.

Ad summa non statim euolandum est, fol. 350.

Superior.

Superior ostenditur, qui consortes non detrectat in honore, cap. 32 par. 18.

Supplicium.

Supplicij prœuisio longanimem facit Deum, cap. 17. par. 23. Supplicium impiorum Deum ostendit præsentem, cap. 18. par. 4 Cunctanter inferendum, cap. 25. par. 12, Supplicium scelerum facit innocentiam, cap. 24. par. 16. Supplicium durissimum est illis, qui assentiuntur peccantibus, cap, 25 par. 21. Supplicium peccatorum, quod alijs sit salutare à Deo venit, cap. 25. par. 18. Supplicia minuantur in executione, cap. 30. par. 14. Supplicia alijs data, nobis timeamus, fol. 259.

T.

Tædium.

Tædium fugiendum in oratione, cap. 21. par. 1.

Temporalis.

Temporalis rigor eò tolerabilior, quò pluribus creaturis communior, fol. 353. Tẽporales mendaces, cap. 29. par. 4. Adorant lucra, cap. 32. par. 16. Temporalia bona, obsunt Deo excipiendo, cap. 25. par. 14. Vacuanda ex animo; vt Deus adsit, cap. 18. par. 21. & 24. & 17. Temporale propriũ virtutis nõ requirendum, fol. 226. Temporalia excęcant, fol. 283. Tẽporalia disparent apparente Dei gloria, fol. 284. Temporalia dona nihili æstimantur à Deo, fol. 292. Cum mensurã susceptã salutaria, fol. 297.

Tempus.

Temporis prærogatiua parui momenti est apud Deum, fol. 192. Tempus mortis non sit inopinatum, fol. 194.

Tentatio.

Vbi tentationibus paramur, Deus adest, fol. 115. Tentatio nulla est, per quam non possimus euadere, fol. 253.

Terrenus.

Terrena contagia fugienda, vt Deum recipias, cap. 18. par. 16. Terrenæ infirmitatis notio salutaris, cap. 23. par. 5. Terreni homines non patiuntur ablactari, f. 226.

Terror.

Terrori quæ sunt, salutaria fiunt si à Deo ducantur, fol. 226.

Testimonium.

Testimonia operum faciunt contemni verborum testimonia, cap. 25. par. 3.

Timor. Vide Metus.

Timor Dei expellit alios timores, fol. 93. cap. 24 par. 14.

Timorem exuant, qui egregia facta aggredi volunt, fol. 78. Humanus excutiendus in re virtutis, cap. 23. par. 1. Timor omnia horrenda apparere facit, cap. 23. par. 10. Timor Dei disponit ad diuina excipienda, fol. 180. Timor efficacissimus est, vt nos ducat ad Deum, fol. 355.

Timidi.

Timidi in minimis malis temporalibus audacissimi solent esse in æternis vorandis, cap. 24. par. 5.

Tormenta.

Tormenta in Christo nos faciunt festinare ad gloriam, fol. 205.

Transitoria.

Transitorijs ne nimium hæreas, fol. 201.

Tribulatio. Vide labor.

Tribulationis refugium promptius in Deo, cap. 25. par. 22.

Tribunal.

Tribunalia mundialia rarò confringunt Tyrannidem potentum, fol. 341.

Tributum.

Turpe principi, quod solum cognoscatur propter tributa, fol. 160.

Triduum.

Triduana virtutum exercitatio fausta est volenti ex Deo salutem trahere, fol. 349.

Trinitas.

In B. Trinitatis fide contra omnia mala initiamur, fol. 78 Trinitatis signum dabatur, vbi infundebatur diuinitatis notitia, fol. 350.

Turba.

Turbæ perditorum nullum non exhibent perditum, cap. 25 par. 13.

Tyrannis.

Tyrannidis suspicionem exuit, qui beneficentiam testatur, fol. 155. Tyrannidem potentum rarò confringunt tribunalia mundialia, fol. 341.

V.

Vanus.

Vanus est apud Deum clamor cum quo perseuerat æstimatio rerum corruptibilium, fol. 242.

Venter.

Ventri seruientes omnia disidia excitant aduersus Deum, & homines, fol. 318.

Veritas.

Veritas gloriæ in solo Iesu, cap. 18. par. 28. in veritate indaganda non immorantur principes, fol. 141. Seuerus admonitor veritatem testatur, fol. 131. Veritas etiam hominem debilem facit fortem, fol. 28.

Verbum.

Verbi diuini studium obliuionem facit temporalium, cap. 18. par. 27. Verba cum operibus iungenda, cap. 19. par. 6. Verba honorata animum tenent pacatum, cap. 25. par. 1. Verba non attendenda, vbi sunt opera in contrarium, cap. 25. par. 3. Verba de præcedentibus operibus efficacia, cap. 27. par. 8. Verbis emollire corda dura, res est magnæ virtutis, cap. 27. par. 7. Verbum Dei hominem in quauis indigentia sustentat, fol. 373. Verba contumelioſa caueant Prælati, fol. 18. Verborum splendor non requirendus in re graui, fol. 86. Ad modicum valet in re virtutis, fol. 87. Verbis opera disconuenire à diabolo, fol. 228. Verbum Dei omnia fit, animæ fideli, fol. 310. Verba Dei Christi ore prolata maximè confirmant, & suauiant homines, fol. 366.

Vestes.

Etiam in vestibus debet apparere castitas, quæ grata est Deo, fol. 350.

Vetus.

Veteris legis holocaustis efficacior est multorum concors laudatio, fol. 263.

Via.

Via virtutis, salutis ve attendenda, fol. 141.

Victima.

Victima Deo accepta, quod proximum liberes, ca. 17. par. 22. Omni victima sublimior gratiarum actio, fol. 340.

Victoria.

Victoria tunc glorioſior, quando hostem illudendo vincis, fol. 5: Præstantissima, in qua nullus vincentium desideratur, cap. 32. par. 22. Ad victoriam multum conducit sanctitas pugnantium, fol. 532.

Vigilantia.

Vigilantia necessaria, cap. 26. pa. 10.

Vindicta.

Vindicta cita in publice peccantes, cap. 25. par. 26. Vindictam ciet ingratitudo, vel à mansuetis, fol. 203.

Vindex.

Vindices puellarum in palatinis admirationi sunt, fol. 32.

Vir.

Viro præstanti detrimentoſum est magna non aggredi, fol. 45. Vir bonus nil faciat sine fructu, fol. 27. Viri præstantes, licet pauci, faciunt imperium magis illustre, quam vilis multitudo, fol. 333.

Vnitas.

Vnitatem qui scindit multas diuisiones patietur, cap. 25. par. 10.

Vires.

Vires creatæ non valent, vt quis omnino suam occultet præstantiam, fol. 26.

Virginitas.

Virginitas vsque ad Christũ incognita fuit, fol. 11. Tollit suspic onem mali, cap. 32. par. 20.

Virtus.

In virtute metuuntur seditiones ab impijs, fol. 104 Virtutis procrastinatio à malo, fol. 106. Virtutis paternæ laus calcar est ad filios, fol. 32. Virtuti deditos vt decet rusticitas, fol. 29. Virtus florida, & semper recẽs, copiosam facit messen cœlestis panis, cap. 26 par. 9. Virtutibus qui tot fulget, quot sufficerent populo laudabilis, cap. 20. par. 12. Virtus ægre conseruatur, vbi leges mundiales florent, cap. 19. par. 9. Virtutis affectus semper sit recens, cap. 19. par. 5. Virtuti non ex parte seruias, cap. 18 par. 14. Virtutum esca solida post Christum, cap. 29. par. 5. Virtutes inter qui peccat, pene deploratus, cap. 30. par. 11. Virtus vnius potest & populum peccatorem obtegere, cap. 30. par. 18. Virtutum in facinora qui mala conuertit, præstans est, cap. vlt. par. 6. Virtutis aflecla Deum vnum nouit, fol. 376. Virtutes potius, quam scripta commendant hominem, fol. 394. Virtus aduersis roborata valet apud Deum, fol. 198. Virtus maior præcipue curanda, fol. 281. Virtutis præmium temporale non requirendum, fol. 226. Virtus parui temporis vix censetur apud Deum, fol. 369. Virtutis internæ ardor omnia dura externa deuincit, fol. 365. Virtutum culminibus debetur præconium famæ solummodo, fol. 354. Virtutum opera efficacissimam orationem habent apud Deum, fol. 336. Virtutum exercitatio triduana fausta est volenti ex Deo salutem trahere, fol. 349. Virtutem conseruare in otiosa vita laboriosum, & fere impossibile est, fol. 338. Vtiliora sunt quæ nobis infirmitatem recolunt, quam quæ virtutem, fol. 326.

Visio.

Visio Dei à Charitate, cap. 18. par. 11. Visio Dei à pane Eucharistico, fol. 280.

Vita.

Vita vel à Christi vmbra; cap. 29. par. 13. Vitæ huius pericula qui pro Deo amet, præstans vir est, cap. 32. par. 5. Vita excedens ne quid habeas etiam in hostes, fol. 219. Vitæ nouitati quidquid conducit opus est Dei, fol. 224. Vita fidelium in Christi passione, fol. 323. Quæ pro vita æterna fiunt, ruinam non agnoscunt, fol. 306. Pro vita æterna nihil in præsenti parare stultissimum est, fol. 308. In hac vita nulli deest ærumna, etiam si exacte Deum colat, fol. 215.

Vitium.

Vitia regnantium plus officium populo quã hostes, fol. 42. Vitia repetere reproborum est, fol. 243. Vitiorum occasiones nec memorandæ, fol. 239.

Voluptas. Vide Luxuria.

Voluptatis rei vel minimum cauendum, cap. 32. par. 11.

Voluntas.

Voluntatem Dei qui sequi volet, multis se excolat, fol. 231.

Voluntarij.

Voluntarij in diuino obsequio optimum tenent locum in domo domini, cap. 32. par. 26. Voluntaria propter Deum seruitus præstantissima homini, fol. 244.

Voracitas.

Voracitas Dei præsentia coercetur, folio 47.

Vox.

Vox Dei efficaciter mouet corda, fol. 48. Simul cum operibus efficax est vox, fol. 82.

Vbertas.

Vbertatem debes sperare à Deo, à quo in penuriam ageris, fol. 274.

Vxor.

Vxor censetur ex marito qualis sit, cap. 32. par. 13.

Zelotipia.

Zelotipiæ affectus vnus in nobilissimo quoquam pectore inexorabilis est, 363.

Finis Indicis Rerum.

AD CONCIONA-
TORVM VSVM.

Dom. 1. Aduentus.

LVC. 21. *Erunt signa in Sole, & Luna, & stellis* Vēturo domino in iudicīū abscōdantur vniuersæ creaturæ, *quia nequit Deus* vt alij *tribuatur*, id quod solum est potestatis suæ, lib. 5. cap 1. par 4.

Item. *Erūt signa in Sole, &c.* Daturus Deus signa supremi excidij, illa ponit in Sole, & astris, à quibus regitur mundus, quia creatæ potestates nil prius exhibent quam mortis rigorem vt supra, par. 11.

Sed & illud notandum, quod Sol, & Luna fulgentissimi principes mundi, non dubitent suum deponere splendorem vt Deo venturo in iudicium ministrent Quo docentur principes, & nobiles omnē suū splendorē obliuiscin causa obsequij diuini. Vbi supra cap. 3 par. 19.

Arescentibus hominibus præ timore, &c. Diutinus laborum concursus in signis Solis, & Lunæ, & stellarum, in maris fremitu, in bellis continuis maxime homines affliget, vt qui soleat sustineri difficilius, cap. 3. par. 25.

Virtutes cælorum mouebuntur. Inter prodigia, & miracula vltima hoc quasi summum proponitur, quod virtutes cœlorū, hoc est, cœlestes & sanctissimi viri mouebuntur, in afflictione erunt. Miraculum enim magnum est, quod Deus cœlestes viros afflictionibus permittat, cap. 11. par. 26.

Tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate, &c. Nullo magis claret Dei minister, quam in pœnitione peccatorum, cap. 11 par. 30.

Item: *Videbunt filium hominis, &c.* Cur nō filium Dei? Veniebat in potestate magna, filius autem Dei magis in exanimatione pro nobis clarer, cap. 2. par. 21.

His autem fieri incipientibus, respicite, & leuate capita vestra. Sanè inter tam tristia signa mirum est, quod iubeamur leuare caput. Sed is est Deus, qui scit suis consulere ea via, quam nullus attingere valet, cap. 1. parag. 6..

Dom. 2. Aduentus.

Matth. 11. *Cum audisset Ioannes in vinculis opera Christi.* Hoc mirum quod Ioannes in vinculis; sed in hoc sæculo etiam exactissimis Dei cultoribus non deest ærumna, cap. 13. par 1. Item Ioannes pauper, & nudus in vinculis carceris iacet. Tribunalia enim sæcularia in solos pauperes ostendunt valentiam suam, cap. 14. par. 15.

Cum audisset in vinculis opera Christi. In vinculis positus Christi opera percipit. Tūc enim te aptas ad percipienda diuina, cum aliquid diuinæ passionis in te exhibes, cap. 15. par. 6.

Cum audisset opera Christi misit, &c. Multi male de Iesu loquebantur, sed Ioannes audiens opera, ad verba non attendit. Vbi enim opera testantur, verbis non est attendendum cap. 25. par. 3.

Mittens duos ex discipulis suis, &c. Dum est in vinculis mittit ad Christum. Nullum enim promptius refugium in tribulatione, quam si ad Deum recurras; cap. 25. par. 22.

Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur. Hæc signa videbantur à pluribus sapientibus, qui tamen per illa nō deuenerant in cognitionem Christi. Cur ergo, quæ in efficacia erant ad tam multos alios dabantur Ioanni? Qui Dei est vel de minimis agnoscit ea, quæ Dei sunt, cap. 12. par. 31.

Domin. 3.

Ioann. 1. *Vt interrogarent: Tu quis es?* Non

ad

ad aulicum, ſed ad eremitam mittunt, & idò interrogant, quis ſit; ſi enim ad aulicum mitterent, interrogarent, qui vocetur, quando tota aulicorum negotiatio circa nomina eſt, non circa res veras; cap. 26. par. 2. Et merito in Ioanne quærunt, quis ſit, non qui vocetur, Deus enim in ſuis non ſuſtinet nuda nomina ibi par. 5.

Non negauit, quia non ſum ego Chriſtus. Sic ſacerdotis filius, & genere ipſe ſacerdos in humilitate debebat fundari, cap. 26. par. 8.

Non ſum. Totus erat Ioannes in eis oſtendendis, quibus carebat, vtiliora enim nobis ſunt ea, quæ infirmitatem recolunt, cap. 13. par. 14.

Ego vox clamantis in deſerto, &c. Diſſimulat ſe eſſe pluſquam prophetam, imò negat ſe eſſe, & fatetur ſe vocem ſolam eſſe Dei clamantis. Et merito ſe Dei vocem dicit, quando ſupra humanas vires eſt, quod quis ſuam obtegat præſtantiam, cap. 2. par. 5 Ditur Ioannes vox, quia ſeruiebat Verbo incarnato, id enim fit quis, quod adorat, cap. 12 par. 11.

Cur ergo baptizas? Paulò ante illum vt prophetam venerabantur, modo vt reum tractant, inquirentes cur baptizet? Sic creaturarum fauor, quam cito mutatur, cap. 12. par. 2.

Dom. 4. Aduentus.

Luc. 3. *Sub principibus Sacerdotum Anæ, & Caypha.* Sub talibus principibus, non miror, quod Reſpublica perdatur, quando plus eam lædunt principum peccata, quam hoſtes, cap. 2. par. 20.

Factum eſt verbum domini ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto. Inter tot tyrannos, vnum Ioannem excitat Deus, cuius enim poteſtatis eſt, quod infirmus quiſque poſsit ſtare aduerſus validiſsimos aduerſarios, cap. 2. par. 19. Vnus pro virtute ſtans ſufficit, cap. 2. par. 5.

Zachariæ filium. Vnus bonus filius valet parentes ſuos ornare, ditare, cap. 1. par. 7. & alibi. Vide in indice.

Item *Filium Zachariæ.* Non otioſe ponitur pater eius Zacharias, ſed quia virtutum paternarum laus magnum eſt calcar filijs ad ſalutem, cap. 2. par. 32.

In omnem regionem Iordanis. Semper Iordanis ſalutaris; loca enim à Deo homini ſalutaria facta, ſemper ſunt ſalutaria, c. 14 p. 1.

Vox clamantis in deſerto, &c. Vox Dei efficacior omni opere ad creaturarum corda mouenda, cap. 2. par. 27. Et vide de voce & operibus in indice rerum.

Dom. Septuageſima.

Matth. 20. *Conducere operarios, &c.* Ecce tibi quos miniſtros eligat dominus, vt vineam ſuam excolat, nimirum operarios, hoc eſt, qui non excedant operariorum cultum, non ament lautitias principũ. Miniſtri enim iuſtitiæ laute viuentes perdunt Reſpublicas, cap. 6. par. 12.

Exijt primo mane conducere, &c. Quod à primis in cunabulis bonum bibitur, firmiter durat, cap. 9. par. 7.

Conuentione facta ex denario diurno. Notanter vocauit denarium diurnum, ne putaretur eſſe de rebus ad noctem huius ſæculi pertinentibus, ſed de ijs, quæ ad regnum lucis æternæ ſpectant. Non enim ſpectari debet merces temporalis ab ijs, qui virtuti operam nauant, cap. 10. par. 5.

Nemo nos conduxit. Non adeò mala erat cauſa otioſorum, quando non fuerant conducti ad opus, vt eſſet, ſi poſt conuentionẽ, & inceptum opus redirent ad otium. Hoc enim maxime cauendum erat, cap. 11. par. 1.

Ite & vos in vineam meam. Sub diuinis præceptis nihil non poteſt humana fragilitas, cap. 11. par. 17.

Incipiens à nouiſsimis. Temporis prærrogatiua parui momenti eſt apud Deum, cap. 9. par. 6.

Acceperunt ſingulos denarios. Nihil illis ſubſtrahitur mercedis, quæ enim pro æternis fiunt, nullam ſciunt ruinam, cap. 12. par. 47. In æterna patria non viuitur niſi de ante actis laboribus, cap. 17. par. 50.

Domin. Sexageſima.

Luc 8. *Exijt, qui ſeminat, &c.* Bonus æternorum bonorum ſeminator, nihil credit futuris, quod eſſet periculoſiſsimum, cap. 15. parag. 4. Tunc futura promittens placet, quando de præſenti præſtat aliquid, cap. 3. par. 7.

Aliud cecidit ſecus viam, &c. Quod in via trita, ſiue in petroſis, ſiue in ſpinis cecidit, perditur, ille enim Dei nutui reſpondet, qui ſe præparat prius, & excolit, cap. 10. par. 12.

Cecidit ſecus viam. Quod à volucribus comeditur, ſecus viam erat; in quaſcumque enim tentationes, periculaque deuenias, via euadendi manet, cap. 11. par. 22. & par. 27.

Cecidit ſupra petram, &c. Miror, quod & ad petras, & ſpinas ſuum ſemen permittat Deus ire, ſed ſola Dei beneficentia eſt, quæ nullis obicibus impeditur, cap. 12 par. 14.

Dom.

Dom Quirquagesimæ.

Luc. 18. *Et tertia die resurget, &c.* Omnis labor deficit sub resurrectionis vel vmbra, cap 23. par. 7. cap. 4. par. 8.

Dixerunt autem eum, quod Iesus Nazarenus, &c. Iesu nomen cuique auspicatissimum, cap. 14. par. 4.

Miserere mei. Oculis indigebat, sed non pro solis oculis, sed pro se toto maluit misericordiam petere. Diuini enim spiritus est non dimidiate, sed integre ad dona venire, cap 18. par. 14.

Stans Iesus iussit illum adduci ad se, &c. Non iuit ad illum Iesus, sed magis expectauit, vt ille ad se veniret; quia sola temporalia quærebat; quærentibus enim diuiniora, & altiora, ea illi sistuntur, cap. 12. par. 29.

Adduci ad se. &c. Magna Dei dignatio, quod per se ipsum attendat hominis saluti, cap. 17. par. 1.

Sequebatur illum magnificans Deum, &c. De gratitudine habes plurima in indice rerum.

Fer. 4. Ciner.

Matth 6. *Nolite fieri sicut hypocritæ, &c.* Virtutis simulatio lethalis. cap. 19. par. 13.

Matth. 6. *Exterminant facies suas, &c.* Et se, & sua perdunt pro vanitate, qui pro Deo, & virtute vel obolū perdere timent, cap. 16. par. 15. In peccatorum ieiunio vera exterminatio est, in iustorum ieiunio vnctio, sunt enim iustorum labores adumbrati respectu illorum, cap. vlt. par 8.

Item: *Exterminant facies suas, vt appareant hominibus, &c.* Nec miror, quod dum humanos plausus quærunt, exterminent, & perdant facies humanas, transmutantur enim homines in belluas, dum colunt creaturas; cap. 16. par. 21.

Tu autem cum ieiunas, &c. Non immerito commendatur ieiunium ex omni parte perfectum, quando omnia hostiles phallanges in nos reducunt, cap. 17. par. 4. Et pariunt luxuriam, cap 16. par. 22 cap. 20. par. 5.

Nolite thesaurizare vobis in terra, &c. Vacuanda est anima terrenis, vt Deum capiat, cap. 18. par. 21. & par. 24. cap. 12. parag. 43.

Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi, &c. Dei remuneratoris præsentia ob oculos posita trahit hominem in facinora, cap 18. par. 26.

Thesaurizate vobis in cœlo. Nihil à nobis assumendum in sæculo, nisi quod in cœlo retinere possimus, cap. 28. par. 2. Lucri temporalis amor nos cœlestibus priuat, cap. 19. par. 2.

Memento homo, quia pulvis es. Qui morti appropinquat, nil temporale curet, sed magis attendat diuinis, cap. 28. par 4 & 5. De morte, & terrena infirmitate consideranda, vide in indice rerum, & cap. 23. par. 5. cap. 25. par. 21.

Fer. 5. Cinerum.

Matth. 8. *Accessit ad eum Centurio, &c.* Vtinam tales essent milites, & duces, vt ad Deum accederent, fallar nisi vnus sufficiisset aduersus exercitus, cap. 32. par. 3.

Regans eum, &c. Oratio pro alijs efficacissima, cap. 29. par. 10.

Puer meus iacet in domo paralyticus, & male torquetur. Torquentur male mundiales serui, serui autem Dei afflictiones, & mortes pene non sunt respectu afflictionum peccatorum, cap. vlt. par. 8. Vt accedit ad Iesum pro seruo rogat, quia a Dei cultu humanitas in proximos venit, cap. 27. par. 3.

Ego veniam, & curabo eum. Vnus Deus salutaris homini, mundiales omnes affectus lethiferi, cap. vlt. par. 7. Item non alias, sed manus suas promittit, dicens *Veniam, & curabo*, quia Dei manus largissima est super omnes creaturas, cap. 31. par. 6.

Dico huic, vade, & vadit, &c. Ideò homo est imperfectus dominus, qui omnia per agebat iussis, præstans enim princeps non solum iussis, sed & operibus agit, cap. 32. par. 19.

Fer. 6. Cinerum.

Matth. 5. *Diligite inimicos vestros, &c.* Beneficentia in hostes, cap. 26. par. 6. cap. 6. par. 7. & cap. 9. par. 40. cap. 24. par. 12.

Benefacite iis, qui oderunt vos. Spiritus Dei est, qui fauet etiam persecutoribus, cap. 18. par. 15 & cap. 7. par. 13. & cap. 12. par. 26.

Orate pro persequentibus, &c. Pro hostibus orandum, cap. 9. par. 38. Oratio pro hostibus lucrosa, cap. 13. par. 7. cap. 6. par. 6. & 7.

Cum ergo facis eleemosynam, &c. Vide in indice rerum de eleemosyna.

Sabbatum post Cineres.

Marci 5. *Erat navis in medio mari, & Iesus solus in terra.* Dum navis est in mari Iesus in terra est, vt cuius est prompta suis parare refugia, cap 7. parag. 10 Iesus in terra, quia in solo eo firmitudo, cap. 6. par. 10.

Labo-

Laborantes in remigando, &c. Non oculis, sed manibus committenda salus est, cap. 29. par 16.

Viderunt eum ambulantem. Deus velocius accurrit hominibus, quam vlla creatura, cap. 13. par. 9.

Putauerunt Phantasma esse. Meticulosis hominibus omnia videntur horrendà, & mortis plena, cap. 23. par. 10.

Dominica. 1. Quadrag.

Matth. 4. *Ductus est Iesus in desertum à spiritu, vt tentaretur, &c.* Cum Iesus Dominus & Deus esset, tamen in locum tentationis non iuit ipse, sed maluit ferri, vt doceret protectionem diuinam securam esse illis, qui non in pericula eunt, cap. 25 par. 23.

Vt tentaretur à diabolo. Tentationes pati voluit, ne diutius in nobis tentationes durarent, cap. 29. par. 15.

Dic vt lapides isti panes fiant. Permisit dominus in tentatione lapides sibi offerri, minime panes, aut dapes alias sibi afferri permisit Præstantissimus enim iudex, & princeps detestabatur vel videre munera offerri sibi, cap. 25. par. 10.

Mitte te deorsum, &c. Tentatio erat quod se inutiliter à pinnaculo dejceret, quando præstantis virtutis vir, nec gradum facit sine fructu, cap. 2. par. 4.

Ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, &c. Quod regium, & glorioſum est in mundo, id ostendebatur, non quod vile, & oneroſum. Et cur Deus non fecit vt simul etiam vilia apparerent? Vt ostenderet æque esse omnia fugienda, quæ à Deo auertunt, siue pretiosa sint, siue vilia, cap. 2. par 14.

Angeli ministrabant ei. Danieli famelico adductus fuit Abacuc, qui ei ministraret, cur etiam dominus nõ potius amauit hominum ministerium, quam Angelorum? Bonus dominus, & saluator hominum nihil ab illis accipere voluit, vt facilius eorum dominaretur. Nullus enim princeps facilius dominatur hominum, quam qui nil sumit ab eis, c. 5. par. 2.

Reliquit eum diabolus. Iesus omnia diabolivacuauit venena, cap. 29. par. 12.

Fer. 2. à Dom. 1.

Matth. 25. *Cum venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes Angeli cum eo, &c.* Deus cum creaturis apparens terribilior est, cap 18. par. 22.

Et statuet oues à dextris, hædos à sinistris. Præsentia Dei apud impios, ex eorum claret supplicio, cap. 18. par. 4.

Hædos à sinistris. Ad primum diuinæ iustitiæ ictum, hædini mores apparent, cap. 5. par. 18.

Esurini, & dedistis mihi manducare. Multæ aliæ virtutes fiunt à sanctis, & sola misericordia memoratur in iudicio, quia vel vna insignis virtus potens est nos asserere in tuto, cap. 17. par. 18.

Discedite à me maledicti in ignem æternum, &c. Maledictos eos vocat, & non dicit, à quo sint maledicti, vt innuat non ab vno, aut ab alio, sed ob omnibus tunc impijs maledici, etiam ab ijs, quos magis sibi obligauerant in vita, cap. 5. par. 17.

Discedite à me. Cur tam metuendam sententiam ipse Iesus profert, & non potius mãdat, vt proferatur â ministro aliquo? Ne illa metum iustis incutiat, quæ enim fiunt à vero iudice, non sunt terrori iustis, cap. 7. par. 5.

Ibunt in supplicium æternum, iusti autem in vitam. Plus torquet plaga, propria ad conspectum fœlicitatis aliorum, cap. 6. parag. 14.

Fer. 3. à Dom. 1.

Matth. 21. *Intrauit Iesus in templum Dei, & eyciebat omnes vendentes, &c.* Lucri amor nos priuat Deo, eiusque bonis, cap. 29. par. 2.

Mensas nummulariorum, & Cathedras vendentium columbas, euertit, &c. In mensarum, & Cathedrarum eversione nec nummum dicitur perdidisse, nec columbam occidisse; ea enim est manus domini, quæ vel in ipsis plagis illatis protectionem ostendit, cap. 6. par. 11.

Cathedras vendentium columbas euertit. Et turtures vendebantur, & agni ad sacrificia peragenda; cur non turturum? nec agnorum, sed columbarum Cathedræ dicuntur euersæ? In columba lasciuum animal ostendebatur, vbi autem Deus adest non potest lasciuia non perire, cap. 7. par. 2.

Ecce acceſſerunt ad eum cæci & claudi. Cum verberantem vident ad eum accedunt cæci, multum enim claret diuinitas, dum puniuntur impij, cap. 7. parag. 8.

Indignati sunt. Sacerdotes & Scribæ indignantur in Iesum, cum vident castigari vendentes. Propria enim est reproborum plaga, quod nec inter pœnas emolliantur, cap. 7. par. 12.

Fer. 4.

Fer. 4. à Dom. 1.

Matth. 12. *Magister volumus à te signum videre.* Adulationis malum habes, c. 8. p. 8.

Generatio prava, & adultera, &c. Mansuetissimus Iesus irascitur in hos, illosque verbis contumeliosis ferit. Et merito, contemnentes ij signa diuinitatis, ad signa aeria, & inutilia festinabant. Diuinorum, aut contemptus à mansuetissimis etiam iram trahit, cap 9. par. 18.

Mala, & adultera. Alias misercors, nunc totus ira factus apparet. Et cur adeò modo iratus? Ostendunt illa verba, quibus generatio adultera notabatur, in quo simul eorum feriebatur lasciuia, quæ iram sine misericordia solet trahere, cap. 30. par. 10.

Nisi signum Ionæ. Signum Ionæ signũ passionis Iesu est, quod solum promittitur Iudæis degeneribus, vt quod valeat feralissimas quasque mẽtes suauiare, cap. 9. par. 26. Festinum est remedium salutis; cap. 12. par. 5.

Item: *Nisi signum Ionæ, &c.* Deficientibus alijs: sola dominicæ passionis protectio non deficit, cap. 11. par. 16.

Pœnitentiam egerunt in prædicatione, &c. Deus non solum verbis, sed operibus colendus, cap. 19. par. 6.

Fer. 5. à Dom. 1.

Matth. 15. *Ecce mulier Chananæa.* Vnius virtus ingentis populi scelera obtegit, cap. 30. par. 18.

Clamauit dicens, Miserere mei. Oratio verecunda, & humilis efficax, cap. 31. par. 1. Vide de oratione plura in Indice rerum.

Filia mea male à dæmonio vexatur. Felix filia, quæ talem matrem habebat, qua posset protegi à vexatione dæmonis, cap. 30. par. 19.

Non est bonum sumere panem filiorum, & dare canibus. Hoc regalissimum in homine, quod sic vni tribuat, vt nulli alij officiat, cap. 31 par. 9.

Dare canibus. Assimilatam canis nomine ferit, vt qui eius ingentem virtutem nouerat. Magnæ enim probationes non nisi fortissimis adhibendæ, cap. 32 par. 14.

Comedunt de micis. Quia temporalem salutem quærit, micis cõtenta est, in solis enim spiritualibus æstimanda est copia, cap. 31. par. 7.

Fer. 6 à Dom. 1.

Ioan. 5. *Angelus autem domini secundum tempus descendebat, &c.* Audio Angelorum descensus in piscinam, & miror, quod non notetur eo etiam venisse diabolum.

Iob. 1. *Cum venissent filij Dei, vt assisterent coram Deo, affuit inter eos etiam Satan.* Ibi cũ Angelis & Satan affuit, cur similiter in præsenti non dicitur affuisse Satan? Erant tunc Iobi res prosperissimę, non miror, quod tũc diabolus sese ingereret inter Angelos, vt eis noceret. In præsenti autem sola cernebatur multitudo languentium, aridorum cæcorũ, claudorum expectantium motum Angeli; iterum tot calamitosos diabolus non apparet, sed vt mortuus iacet, cap 29. par. 14.

Item. *Angelus autem.* Angeli salutares homini. cap. 18 par. 1.

Qui prior descendebat, sanus fiebat. Angeli præsentia vnum sanabat: Solus Iesus sufficiens est pluribus, cap. 9. par. 2.

Hunc cum vidisset Iesus iacentem, &c. Triginta octo annis expectauit aduentum Angeli, & per tot tempus Angelus non illi aduenit; Iesus autem illi modo adest præsto, vt qui velocior fit omni creatura in fauendo, cap. 13. par. 9.

Vis sanus fieri? Volũtarij in re salutis æternæ præstantissimi, cap. 32 par. 26.

Hominem non habeo. Hominem non habere computat in causas pœnarum; quanto maior pœna est Deum non habere, cap. 18. par. 3.

Substulit grauatum, & ambulabat. Vt Iesus iusserat grauatum tollere, & ambulare, sic substulit, & ambulauit. Nihil enim prætermittendum ex ijs, quæ ad Deum spectant, cap. 8. par. 16.

Iam noli peccare, ne deterius, &c. Reproborum est facile in eadem vitia recidere, cap. 11. par. 9.

Dom. 2. Quadrà.

Matth. 17. *Duxit illos in montem excelsum seorsum.* In montem duxit, vt tenacius afficerentur ad visionem, pro qua laborauerant, cap. 23. par. 12. Apparitiones cœlestes crebrius rudibus, quam sapientibus, cur? cap. 3. par. 9.

Transfiguratus est ante eos, &c. Cur, qui se tot ignominijs deuouerat, modo voluit in gloria ostendi? Vt testaretur gloriam suã non partam laboribus, sed innatam sibi, quod præstantius, cap. 23. par. 6.

Resplenduit facies eius sicut Sol. In solo Iesu gloriæ veritas, in alijs pictura, & adumbratio, cap. 18. par. 28.

Loquentes cum Iesu. Dicit Lucas quod loquebãtur de excessu. Magna sapientia, quod

in

in dignitatum gloria, eius depositionem attendas, cap. 3. par. 18. & par. 23.

Bonum est nos hic esse. Non possum in præsenti non laudare eos, qui in vna dignitate quiescunt, nec ad alia contendunt. Pro quo cap. 2 par. 17. cap 24. par. 9.

Item *Bonum est nos hic esse.* Alij Euangelistæ notant Petrum, quod nesciret, quid diceret, dum tam paruis, temporalibusque luminibus contentus esset, non enim à bono, sed à malo venit, quod ad parua attendas, c. 4. par. 12.

Faciamus hic tria tabernacula. Præstanti viro detrimentosum est magna non aggredi, cap. 2. par. 23. Item vnde piscator audet in ædificationem tabernaculorum? Ad præsentiam Dei remuneratoris maiora viribus præsumit, cap. 18 par. 26.

Tibi vnum, Moysi vnum, &c. Moysem, & Prophetas trahit in concordiam, & vnanimitatem, ille enim præclarum Deo munus offert, qui ab omni discordia alienus est, ca. 32. par. 24.

Item, *Tibi vnum, Moysi vnum, &c.* Qui tantam vnitatem fundat, nihil sibi præsumit, & merito ibi enim solum potest esse concordia, vbi proprium lucrum contemnitur, cap. 32. par. 25.

Fer. 2. à Dom. 2.

Ioann 8. *Quæretis me, & in peccato vestro moriemini.* In ratione quærendi Deum adhuc ad temporalia respiciebant, & temporalia æstimabant, vnde non miror, quod peccatum non exuant, cap 11. par 8.

Quo ego vado, vos non potestis venire. Illi Iesu possunt appropinquare, qui ei in forma viuendi conformantur, cap. 2. par. 29.

Vos de deorsum estis. Impij terrenis semper sunt affixi, cap 10. par. 6.

Ego non sum de hoc mundo. In quo vel vmbra Dei est, nihil mundiale, nec terrenum est, cap 7. par 4.

Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccato. Ecce tibi vnde Iesus adeo longanimis est in tolerandis impijs, ex eo nimirum quia eorũ supplicium certo imminens cernit, cap. 18. par. 23.

Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoscetis In morte se quis facit agnosci, cap. vlt. par. 13.

Fer. 3. à Dom. 2.

Matth. 23. *Super cathedram Moysi sederunt scribæ, &c.* Et Moyses, & Scribæ sederunt in eadem Cathedra, Moyses multa bona traxit, Scribæ multa mala. Non enim locus, in quo es, sed affectus animi trahunt bona vel mala, cap. 5. par. 19.

Dicunt, & non faciunt. Linguæ splendor in re virtutis ad modicum valet, cap. 3. par. 35. Linguæ autem operibus iuncta ad plurimum, cap. 3. par. 30.

Quæ dixerint vobis seruate. Non ad facta, sed ad verba impiorum etiam magistrorum iubet attendere. Potens enim est Deus de indispositis & repugnantibus laudes elicere diuinas, cap 20. par. 13.

Omnia opera sua faciunt, vt videantur. Ea esset felicitas summa, si quæ pro vanitate faciunt, faceres pro salute æterna, cap. 12. par. 48.

Fer. 4. à Dom. 2.

Matth. 20. *Ecce ascendimus Ierosolymã, & filius hominis tradetur.* Quod semel oblaturus erat suum *holocaustum*, sæpe animo tractat, & merito, magnum enim inde lucrũ venit, si sæpe animo tractemus, quæ oblaturi sumus Deo, cap 9. par. 9.

Item. De morte subeunda, eiusque circũstãtijs merito anteagit dominus, vt osledat, quam salutare sit homin, quod nihil in morte repentinum illi obueniat, cap. 6. par. 8.

Adorans, & petens. Humilitas efficaciam orationi præbet, cap. 18 par. 25. Reuerentia exhibenda Deo. cap. 6 par 30. cap. 2. parag. 30.

Vnus ad dexteram, alius ad sinistram Cur non ad dexteram sedeant ambo? Solius est diuini spiritus admittere consortes in dignitate, cap. 20 par 9.

Sedeant hi duo filij mei Humana malignitas vni sibi honores præsumit, cap. 20. par. 15. Item erroneus animus in munerum distributione non virtutes animi, sed externã nobilitatem aspicit, cap 23. par. 4.

Nescitis, quid petatis Contentionibus de primatu vnus Deus valet mederi, cap. 25. par. 4.

Potestis bibere calicem, &c. Horrendæ passionis calicem propinat illis, qua qui se super alios extollunt, nequit fieri, vt in plura delicta non incidãt, cap 23 par. 6. Regnandi libido non leuibus frænatur, cap. 4. par. 19.

Fer. 5. à Dom. 2.

Luc. 16. *Induebatur purpura.* Superbus vestium ornatus in peccatore, pene occludit aditum saluti, cap. 18 par 5.

Epulabatur quotidie splendide. Vt noscas, qualis fuerit hic diues, eius proponitur epulũ, in re enim gulæ, maxime patet, quis quisque sit, c. 12. par. 13 in adeo superfluis cõuiuijs iam designatur huius ruina, salus nãque ibi est, vbi temporalia cum mensura sumuntur, cap. 12. par. 38. superflui cibi obliuionẽ Dei generant, cap. 20. par. 5.

Et erat quidam mendicus plenus vlceribus, &c. Hoc præstantis est viri, quod vel medijs ærumnis nihil Deo perficiant contrarium, cap 4 par. 14.

Moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis. Felix qui mala temporalia sciuit conuertere in virtutum facinora, quibus portaretur in cælum, cap. vltim par. 6.

Mortuus est & diues, &c. Temporalia bona, quo prius florent, eo citius euanescunt, cap. 3. par. 41.

Fer. 6. à Dom 2.

Matth. 21. *Plantauit vineam, sepem circumdedit, fodit torcular, ædificauit turrim.* Vide quot tibi parauit, & fecit manus diuina. Optatum equidem superant diuina beneficia, ca. 11. par 28.

Fodit torcular, ædificauit turrim. Non stetit in torculari ædificato, sed inde progressus est ad ædificationem turris pro maiori vineæ firmitudine. Post passionis dominicæ torcular firmiora sunt, & durabiliora Dei beneficia, cap. 13 par. 11.

Peregre profectus est. Ecce occasionem ruinæ in istis agricolis, quod ab eorum oculis discessit Deus; cuius vel solæ memoria potens est homines continere in virtute, ca. 19. par. 7.

Iterum misit alios seruos. Qui dederat vineam, vidit seruos occisos ab agricolis, & nihil ominus mittit alios. Sic beneficia præstita benefactorem trahũt in alia, cap. 24 parag. 11.

Misit filium suum dicens: Verebuntur. Spiritus Dei est cunctari ad pœnam, cap. 25 par. 12.

Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti, &c. Magna Dei misericordia est, quod sic peccatores obdurati pereant, vt alijs proficiant, cap 25 par. 18. Et quod impiorum supplicio deterreantur boni ab sceleribus, cap. 25. par. 19.

Sabbatum à Dom. 2.

Da mihi portionem, &c. Hoc petebat nequam filius, qui bonus est, nec manum habet, qua bona eripiat parenti viuo, cap. 28 par. 7.

Luc. 15. *Dissipauit substantiam suam viuẽ de luxuriosè.* Vide de luxuria in indice rerũ. Et cap. 30. par. 1. & 2.

Cupiebat implere ventrem de siliquis. Qui à Deo deficiunt, nihil non luctuosum, & vile complectuntur. cap. 20 par. 4.

Surgam, & ibo ad patrem. Illud promptissimum refugium in malis, si ad Deum recurramus, cap. 25 par. 22.

Osculatus est eum. Dominus quos amat, osculis purificat, alios igne, cap. vlt. par 9.

Stolam primam. Peccata per pœnitentiam ablata, decorem induunt, cap. 32 par. 10.

Dom. 3. Quadrag.

Luc. 11. *Erat Iesus eyciẽs dæmonium* Christus Dominus omnia diaboli venena absorbuit, cap. 29. par. 12. Diabolus perdit. Iesus sanat, cap. 9. par. 19. Christi vicinitas trahit gratias, cap. 4 par. 20.

Cum eiecisset dæmonium, locutus est mutus. Electo prius dæmonio mutus sanatur, vt discamus prius ejcere peccata ad corporis etiã acquirendam sanitatem, cap. 8. par. 9.

Locutus est mutus Bona oratio de silẽtio, & de ore clauso nascitur, cap. 3 par. 31.

Admirata sunt turbæ Vtid mirandũ, quod non solis verbis, sed & operibus salutem proximi tractes, cap. 4 par. 23.

In Beelzebub eycit dæmonia. Duo fecerat Iesus, & dæmoniũ expulerat, & mutilinguam soluerat, Impij autem expulsionem dæmonij dæmonai tribuunt, linguæ autem solutionem dæmoni tribuere non audent, quando linguæ directio euidentissime venit à Deo, cap. 5 par. 26.

Fer. 2. à Dom. 3.

Luc. 4. *Fac, & hic in patria tua.* Contemnunt externa, dum in suis non videt aliquid, Nullo enim efficacius trahitur homo, quam ijs, quæ circa se sunt, cap 9. par. 37.

Nemo propheta acceptus in patria. Nemo apud suos euadit inuidiam, cap. 1. parag. 1.

Item: *Nemo propheta acceptus est in patria.* Cauenda patria, & cognitio, quę impediũt, ne muneri spirituali operam demus, cap. 17. parag. 15 Patria & natura post habenda gratiæ, cap. 19. 4.

Nisi in Sarephta Sidonia ad mulierem viduam. Vna Sareptanea vidua præfertur cæteris; ad quam vadat Elias, quia & illa in maiori afflictione erat; vt quæ non habens

habeas bona habebat filios. Quæ maxima tentatio est, cap. 8. par. 15.

Nemo eorum mundatus est nisi Naaman Syrus. Naaman à lepra mundatus est, Israelitæ in lepra, & ægritudine, imò & in morte relicti sunt, quia ingratissimi, adeò vt cum à Iesu domino decem leprosi mũdati essent, solus vnus alienigena gratiam retulerit. Cur ergo non pereant ingratissimi? cap. 9. par. 24.

Fer. 3. à Dom. 3.

Matth. 18 *Corripe eum, &c.* Tunc proximum amas, & fratrem, quãdo in illum à Deo decretam seueritatẽ exerces, cap. 30. par. 8.

Lucratus es fratrem tuum. Magnum homini lucrum est, quod de eius habeat alius, quo fulgeat, aut viuat, cap 20 par. 11.

Sit tibi tanquam ethnicus, & publicanus. Ethnici erat sine Deo vero, ideò non parua pœna est, quod quis sine Deo sit, cap. 18. par. 3.

Si duo è vobis consenserint, &c. Christi domini milites præstantissimi à concordia fulgent, cap. 32. par. 23. Qui vnanimes, & concordes, ij præclarum munus Deo offerunt, cap. 32. par. 24.

Fer. 4.

Matth. 15. *Quare discipuli tui transgrediuntur, &c.* Apostoli accusantur à Phariseis coram Iesu, nam singularis alicuius virtus nunquam non trahit in se inuidorum linguas, cap. 22. par. 2.

Ipse respondens ait illis, &c. Sanè & discipuli erant cum Iesu, & accusari se audierant, cur pro se non respondent? Cur tacentibus illis vnus respondit Iesus? Qui respondebat Iesus, simul docebat discipulos tacere. Nam silentium humile iniuriati frangit aduersariorum iras, cap 24 par. 4.

Transgredimini mandatum Dei propter traditiones vestras. Nimis meticulosi, & scrupulosi in paruis temporalibus vorant ingentia animæ pericula, cap. 24. par. 5.

Hypocritæ, bene prophetauit, &c. Verba sunt hæc irascentis in accusatores, vehementer enim irascitur dominus in eos, qui ad infirmiora respiciunt, virorum præstantissimorum, cap. 22. par. 3.

Item ait: *Hypochritæ bene prophtauit, &c.* Scribas, & Pharisæos principes populi non dubitat hypocritas vocare, vt enim est Deus, sic apud illum mundialis potentia corruit, cap. 11. par. 25.

Populus hic labijs, &c. De scribis, Principibusque locutus ait: *Populus hic*, peccatores enim nõ distingũtur à fece plebis, c. 28. p. 1.

Fer. 5. â Dom. 3.

Luc. 4 *Introiuit in domum Simonis.* Intrans in Simonis domum, sic illum honorabat, vt doceat, quam optimi patris familias sit honorare seruos suos, quo eius mandata exequantur, cap. 18. par. 8.

Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus. Non illa ex nomine suo, sed ex generi nomine vocatur, *socrus Simonis:* In quo sufficienter ostenditur, & mulieris infirmitas, quę nomine non agnoscitur suo, & Simonis præstantia, qui sub proprio nomine scitur, cap. 18. par. 10. Vbi quam miserum sit nihil virtutis præstare, quo ex nomine cognoscaris.

Et rogauerunt illum pro ea Cur illa nõ magis pro se rogat? Vt magnis ardebat febribus, sic morti se putabat vicinam, & ideò bona Simonis socrus de nullo temporali curat. Vtinam sic omnes morti appropinquantes temporalium amittant curas, cap. 18. par. 4 Item rogauerunt pro illa, quia oratio pro alijs efficacissima est, cap. 29. parag 10.

Surgens ministrabat, &c. Nec ipsa, quæ paulò ante languebat, excusatur à Christi ministerio in domo Petri, vt hinc eius domus videat fœlicitatem, in qua nemo non seruit Deo, cap. 9. par. 44.

Fer. 6. â Dom. 3.

Ioan. 4 *Fatigatus ex itinere sedebat sic.* Etiã dum sedet, non tollit fatigationem itineris, sed magis illam seruat, vt qui sciat, quàm cõducat coniungere opera vocì ad expiscandos homines, cap 3. par 30. Vt est efficax sermo, cui præcedunt opera virtutis, cap. 27. par. 8.

Fatigatus ex itinere sedebat sic. Et fatigationem & sessionem simul in Christo Iesu video Nec miror, quando passiones in Christo festinatissimum transitum ad gloriæ sessionem habent, cap. 9. par. 21.

Da mihi bebere. Quod Deo datur, in augmentum ibit, cap. 10. par. 1. & id magis à nobis habetur, par. 2.

Si scires donum Dei: forsitan petisses, &c. Muliebre ingenium ad dona capienda promptius, cap. 3. par. 15.

Vnde ergo habes aquam viuam? Carnales putant non esse, quæ oculis non vident, cap. 4 par. 4.

Patre nostro Iacob. Merito vocat patrem Iacob, à quo religionem liberat, ille enim solus pater habendus, qui docet, quæ Dei sunt, cap. 2. par. 34.

Domine da mihi hanc aquam Nunc primũ

dominũ vocat, qua reuerentia exhibita se præparat ad gratias diuinas, cap. 2. par. 30.

Quinque viros habuisti Fœminarum cupiditatibus tenentur homines, ne liberi sint, cap 9. par. 15.

Item: *Quinque viros habuisti, & nunc quem habes, non est tuus.* Virorum vita vxorum qualitatem designat, cap. 32. par. 13.

Sabbatum à Dom. 3.

Ioann. 8. *Adducunt scribæ & Pharisæi mulierem deprehensam, &c.* Hæc fuit tota fælicitas adulteræ, quod punienda coram Iesu ponatur, vbi enim in punitionibus Deus aspicitur, numquam non ingens inde fructus. cap. 13. par. 12.

Hæc mulier modo deprehensa, &c. Seueri iudices in vilem fœminam sunt; raro enim mundialia tribunalia in personas potentes exurgunt, cap. 14. §. 15.

Moyses mandauit nobis huiuscemodi lapidare. Vide spiritum Moysis, & spiritum Dei. Dei spiritus à mansuetudine commẽdatur, cap. 25. par. 11.

Digito scribebat in terra. Pessimis accusatoribus vt respõdeat, digito scribit in terra, illos ad lectionem inuitans scripturæ, sacriq; sermonis, quo sine dubio in meliorem frugem ibunt, cap. 18. par. 7.

Qui sine peccato est, primus in illam lapidem mittat. Exuat se primo sceleribus, qui alios velit corripere, cap. 32. par. 2.

Incipientes à senioribus. In longa antiquitate nunquam non rugæ, cap. 3. §. 5.

Dom. 4.

Ioan. 6. *Dicit ad Philippum: Vnde ememus panes, &c.* Prius examinat Dominus, an per homines panes afferri possent? Quæ enim diligentijs humanis possunt fieri, non sunt totaliter Deo committendæ, cap. 3. parag. 32.

Item: *Vnde ememus panes?* Quærit ex Philippo remedium, quo tot homines sustententur, vt illum erigat in æmulationem diuinæ beneficentiæ, quam æmulationem maxime Deus amat in suis creaturis, cap. 21. par. 3.

Cum gratias egisset, distribuit. Paucos panes accipiens vt satiaret ingentem multitudinem, gratias agit in primis. Gratus enim animus difficilima quæque perficit, cap. 4. par 48. Gratitudo nunquam non lucrosa, cap. 32. par. 21.

Quantum volebant. De paucis *panibus, & pescibus* accipiunt multi, quantum volebãt, quia panes se se multiplicabant in fauorem comedentium, sic enim creaturæ æmulantur diuinam beneficentiam erga Deum, cap. 10. par. 4.

Impleuerunt duodecim cophinos, &c. Quinque panes famelicis distribut. duodecim implent cophinos semper enim eleemosina da plum metit, &c. cap. 12: par 45. Data egenis non exhauriuntur, cap. 13 par. 16.

Fugit iterum. Dum illum regem volunt facere propter miraculum merito fugit, nõ enim admittendum temporale præmiũ pro facinore virtutum, cap. 10. par. 5.

Fer. 2. à Dom. 4.

Ioann. 2 *Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, &c.* Nullo magis claret Dei minister quam in puniendis protervis, cap. 11. par. 30. Imo in eo ostenditur Dei gloria, & pulchritudo, cap. 7. par 8. Et vbi supplicia desunt, etiam desunt, qui conuertantur ad Deum, cap. 6. par. 16.

Quasi flagellum. Dum irascitur in eminentes hos non flagellum, sed quasi flagellum facit, solet enim interim ascendum, & misericordiæ locum præbere, cap. 22. par. 4. Vel vocat quasi flagellum, quia quælibet calamitas temporalis minima apud Deum, cap. 22. par. 10.

Omnes eiecit. Mirabar, quod omnes nummularios, & vendẽtes solo quasi flagello eijcerentur, sed non est in auaritia valẽtia, cap. 19. par. 14.

Domũ patris mei domum negotiationis. Reuerentia pro sacris adhibenda, cap. 9. §. 30.

Fer. 3. à Dom. 4.

Ioann. 7. *Iam die festo mediante ascendit Iesus in templum, & docebat.* Festi dies pijs operibus transigendi, non otio, grauissimũ enim est, in otiosa vita virtutem cõseruare, cap. 14. par. 11.

Docebat. Et mirabantur Iudæi. Quantus erat Iesus, qui sermone Iudæorum delicias mollichat? cap. 27. par. 7. cap. 2. parag. 29.

Sed eius, qui misit me. Vndique Dei patris solicitat gloriam, illamque omnibus præferri quod magni lucri res est. cap. 27. par. 12.

Si quis voluerit voluntatem eius facere, cognoscet de doctrina, &c. Prius iubentur facere Dei voluntatem, vt deinde cognoscant; qui enim non solis oculis, sed & animis salutem negotiatur, properam salutem habet. cap. 29. par. 16.

Fer.

Fer. 4 à Dom. 4.

Ioann 9. *Vidit hominem cæcum à natiuitate.* Quem videt à natiuitate cæcum, hominẽ vocat, & merito, ille enim verus homo eſt, qui probatur æruminis, tentationibus. Cap. 4 parag. 17. Item. Afflictio ſubditi efficax vt efficiat Dominũ. cap. 4 parag. 22.

Me oportet operari opera eius, &c. Sanitatis opera vocat opera Dei, cui illud primũ eſt, vt beneficiat ſuis. cap. 4. §. 21.

Vt manifeſtentur opera Dei in illo. In cæco illuminato apertiſsime Dei opus manifeſtatur, cuius proprium eſt, non inferre malum, cui non offerat & medelam, cap. 5. parag. 3.

Item: *Vt manifeſtentur opera Dei* Qui boni ſunt per benignitatis opera in Dei agnitionem adducuntur, cap. 5. par. 5.

Fecit lutum: linuit ſuper oculos eius, & dixit ei, vade, &c. Qui ob oculos habet lutum infirmitatis ſuæ, ſecuriſsime iubetur ire, non enim deflectet à via ſalutis, cap. 23. par. 5.

Laua in Natatoria Siloe, &c Vbi eſt lauacrũ ſacri baptiſmi, ibi finiuntur ærumnæ, quæ tunc grauiſsimæ ſunt, cum hoc lauacrum deficit, cap. 5. par. 16.

Fer. 5. à Dom. 4.

Lucas 7. *Filius vnicus matris ſuæ, &c.* Parentes maxime in filiorum pœnis affliguntur cap. 9. §. 22.

Et hæc vidua erat, &c. Vt omni terreno ſolatio vacuata, & viduata in coniuge, & in filio defuncto, ſic aptor gratijs excipiendis diuinis, cap. 18. perag. 17. & par. 21.

Miſericordia motus ſuper illam, &c. Cur ſic afficitur ad hanc viduam? Videbat in matre dolente vnigeniti mortem, rem ſuam, vt ipſe vnicus filius eripiendus erat matri ſuæ, morti que tradendus. Nec miror, quod afficiatur ad ſua, cap. 18. par. 9.

Acceſsit, & tetigit, &c. Chriſti vicinitas augmẽta gratiarum adducit, cap. 4 par. 20.

Dedit illũ matri ſuæ. In hoc viuimus nos, quod à Ieſu dati ſumus matris noſtræ Mariæ patrocinio, cap. 9. par 5.

Fer. 6. à Dom. 4.

Ioann 11. *Miſerunt ſorores eius ad Ieſum.* Lazari ſorores mittunt ad Ieſum maxime ſolerter de fratris ſalutẽ, at ipſe Lazarus, & languens, & moti propinquus in nulla ſollicitudine oſtenditur eſſe pro ſororibus ſuis relinquendis. De Imperatore Valentiano expendit D. Amb. in eius oratione, quod morieba tur in hæc verba; *Væ miſeris ſororibus meis.*

Sic bonum fratrem angebat ſororum derelictio. Cur & de Lazaro ſimilis ſolicitudo nõ dicitur? Sane hoc ſalutarius, quod moribundus, nulli potius quam ſibi conſulat. cap. 28. par. 5.

Infirmitas hæc non eſt ad mortẽ, ſed pro gloria Dei. Gloria Dei in omnimoda carnis mortificatione, & abnegatione oſtenditur. Capit. 16. par. 4.

Lazarus mortuus eſt, & gaudeo propter vos, vt credatis. Ex viſa morte Lazari aſſerit Ieſus Apoſtolos ſuos vni Deo credituros eſſe, ſumma enim eſſet ſtultitia, & miſeria, quod videntes creaturarum defectum alteri fiderent, quam Deo, cap. 16. par, 6.

Nunc ſcio, quia quæcumque poposceris à Deo, dabit tibi. Nunc cum mortuum videt, adhuc ſperat agens cum Ieſu, qui enim cum Deo negotiatur, ſupra communes vitæ vias ſpem figat, cap 21. parag. 2.

Ego ſum reſurrectio, & vita. Cur reſurrectionem prius propoſuit? Reſurrectio mortem ſupponebat, vt erat ſuffigendus cruci, in cuius crucis ſigno nihil non ſperari poſſet ſupra humanas vires, cap. 27. par. 10.

Qui credit in me. De fidei valentia vide cap. 27. par. 5 & 6.

Vbi poſuiſtis eum? Amulieribus interrogat. quo in ſepulchro lacauerint fratem defunctum, vt innuat, quam lethales ſint hominibus fœminæ, cap. 16. par. 18.

Sabbat. à Dom. 4.

Ioann. 8. *Ego ſum lux mundi.* Dei dona ad plures extendenda ſunt, cap. 15. par. 19.

Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris. Diuinorum præceptorum obſeruatio, quæ eſt Chriſti ſequela, illuminat, cap. 15. parag. 15.

Qui ſequitur, &c. In ſequela hac Dei oſtenditur diutina virtutis obſeruatio, quæ enim breuis eſt, & horaria vix cẽſetur apud Deũ cap. 16. par. 11.

Habebit lumen vitæ. In Chriſto Ieſu pro nobis paſſo noſtrum eſt leuamen, & vita, cap. 14 par. 10.

Iterum, *Habebit.* Firmiora, & durabiliora ſunt, quæ à Chriſto paſſo veniunt, cap. 13. par. 11.

Dom. 5. Quadrag.

Ioann. 8. *Dicebat Ieſus turbis, & principibus ſacerdotum, &c.* Vbi principes reprehenſibiles erant, etiam turba populi eandẽ cauſam habebant, ſequuntur enim populi ingenium principum, cap 11. parag. 20.

Samaritanus es, dæmonium habes. Ecce dominicæ paſsionis acerbiſsimum, nimirum quod appetatur verbis iniurioſis, cap. 13. parag. 6. cap. 25. par. 8.

Et vos inhonoraſtis me. Maximum Iudæorum piaculum, quod Ieſum Dei filium inhonorarent, quando diuina, & cęleſtia nunquã non ſolent reuerentiam ſui ingenerare, cap. 15. par. 11.

Eſt qui quærat, & iudicet. Vbi tot petitur iniurijs, ad Dei iudicium reccurrit, vt doceat nihil eſſe iniurias, & pœnas humanas, ſi cũ iudicio Dei comparantur, cap. 13. par. 2. Vel iudicium meminit, vt quod potentiſsimum ſit ad duriſsimos quoque tractandos, cap. 15. par. 17.

Si quis ſermonem meum ſeruauerit, &c. Verba Chriſti domini maxime confirmant, & ſuauiant homines, cap. 16. par. 26.

Fer. 2. à Dom. 5.

Ioann. 7. *Miſerunt principes, & Phariſæi miniſtros, vt apprehenderent Ieſum. Dixit ergo eis Ieſus: adhuc modicum tempus, vobiſcum ſum,* Vide quam blandis verbis excipiat cõprehenſores ſuos. Cur non magis illos percutit? Abſtinet à correptionibus, quæ non ſunt pro futuræ, cap. 17. par. 24.

Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum. Diuinum eſt quod in vita ſuſtineat reprobãdos, cap. 16. par. 37. Et mauult adhuc modicum cum illis eſſe, quia vel in modico poterant negotiari ſalutem, ſi vel triduo conuerterentur ad illum, cap. 15. par. 7 & 6.

Vbi ego ſum, vos non poteſtis venire. Nec miror, quod ſic excludantur à conſortio Dei, qui mortem illi machinabãtur, quando animus ſanguinarius nunquam non à ſacris excluditur, cap. 1. par. 14.

Quæretis me, & non inuenietis. Duriſsima pœna homini eſt, quod Deum non habeat, cap. 18, par. 3. Iudæi auro inhiantes veritatem non poterant inuenire, quia obcæcat auaritia, cap. 18. par. 29.

Si quis ſitit, veniat ad me. Deus vnus ſufficit homini ſatiando, cap. 27. par. 11.

Fer. 3. à Dom. 5.

Ioann. 7. *Non volebat in Iudæam ambulare, quia quærebant eũ Iudæi interficere.* Quod interfectores ſuos cauebat Dominus, non erat res timoris, ſed voluntatis diuinæ. Non enim dicit, Timebat In Iudæam ambulare; ſed ait: Non volebat, vt omnem ſuſpicionẽ timoris excludat. Ille enim in diuinorum executione triumphat, qui omnem à ſe timorem humanum depellit, cap. 23 par. 1.

Tempus meum nondum aduenit, &c. Fratrum conſilia, & opportunitatem his verbis dominus deludit, oſtens ſalutare eſſe cuique multitudinis contemnere inſtantiam, cap 24. par. 15.

Manifeſta te ipſum mundo. Nec enim fratres eius credebant, &c. Merito dicuntur non credidiſſe in Ieſu, qui putabant gloriam miraculis procurandam, & non potius ſanguinis effuſione. Famæ enim Chriſtianæ præconia non cuilibet operi, ſed virtutum culminibus debetur, cap. 15. par. 13.

Vos aſcendite ad diem feſtum hunc. Ego autem non aſcendam. Merito negat ſe aſcenſurum ad feſtum ob aucupandam temporalẽ gloriam. Spiritualis enim homo periculoſe ſe ad temporalia conuertit, cap. vlt. par. 5. Et facile temporalia contemnit, qui reſpicit æterna. ibi par. 4.

Fer. 4. à Dom. 5.

Ioann. 10. *Facta ſunt Encænia, &c.* Encæniorum feſta erat feſta renouationis templi, quibus Ieſus aderat in porticu Salomonis, vt oſtendat, quam illi placeat, affectus, qui ſemper nouus & recens eſt, cap. 19. parag. 5. Et cap. 26. par. 9. Et quidquid ad nouitatem vitæ ſpectat, opus eſt Dei, cap. 10. par. 3.

Quouſque animam noſtram tollis, &c. Perfidi iſti in hoc vno ſapiunt, quod in rediuinæ cognitionis malam putent dilationem, & procraſtinationem, cap. 6. par. 5.

Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei teſtimonium perhibent de me. Sed vos non creditis, &c. Et opera, & verba Chriſti euidentiſsima erant teſtimonia eius, ſed Iudæis vertebãtur in perniciem ex eorum abuſu, quod ſummum erat illis malum. Inſuetum enim malum eſt quod malorum remedijs mala creſcant, cap. 4. par. 16.

Vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & nõ rapiet quiſquam de manu mea. Magna eſt illa manuum fortitudo, quibus nihil eripi poteſt. Sed vnde tota illa fortitudo manuum incipit? Ait, *vitam æternam do eis*: ex quo incipit dare, ſuamque beneficentiam effundere, eius fortitudo creſcit, quæ ex benefaciendo eſt, cap. 24 par 10.

Multa bona opera oſtendi vobis: propter quod eorum opus me lapidatis? Merito accuſantur hi miſeri, quando eorum ſumma oſtenditur ingratitudo, qui inter ipſa beneficia obliuiſcuntur benefactorem Deũ, cap. 16. par. 12. Et iuſtiſsima Ieſu querela, quod lapidetur ab eis, quibus toties benefecit. Maximus

ximus enim dolor eſt, quod percutiaris ab iis, quibus beneficia feceras, cap. 27. par. 9.

Fer. 5. à Dom. 5.

Luc. 9. *Vt cognouit, quod Ieſus accubuit in domo Phariſæi, attulit, &c.* Ecce tibi de hac eadem fœmina dicitur Ioann. 11 quod miſerit ad Ieſum, ſic enim ait, *Miſerunt ergo ſorores eius ad eum, &c.* Modo non mittit; ſed ipſa vadit per ſe. Cur tunc miſit, & modo ipſa vadit? Tunc tractabat de recuperanda ſalute fratris, modo tractat de recuperanda in ſe gratia. Quæ ſolo proprio labore recuperatur, cap. 18. par. 20.

Lacrymis caput rigare, &c. Carnis mortificatione diutius, perſeuerantiuſque Deus habetur, cap. 16. par. 5.

Stans retro ſecus pedes eius lacrymis capit, &c Cur non magis veretur publicum? Cur non magis cauet miniſtrorum deſpectus, cõ uiuarum faſtidia? Ardor interne virtutis nulla nouit externa mala pauere, cap. 15 par. 25.

Item. *Stans retro, &c.* Non ſtatim euolandum ad ſumma, cap. 15. par. 10.

Et capillis capitis ſui tergebat Non capillos intortos habebat, ſed derectos ad Dei pedes, vt iam caſta animo erat, ſic & in externo habitu appareat vt plus placeat, cap. 15. parag 9.

Aquam pedibus meis non dediſti, &c. Mundiales largiſſimi ſunt, vt ſeruiant ſuis cupiditatibus, non vt ſeruiant virtuti, cap. 16. par. 15.

Fer. 6. à Dom. 5.

Ioann. 11 *Collegerunt pontifices, & Phariſæi concilium aduerſus Ieſum* Eran equidem in hoc concilio aliqui timentes Deum, vt Nicodæmus, vt Nathanael, & alij, qui tamen minime nefariæ ſententiæ obſiſtunt. Curiales enim, & Palatini etiam boni, hoc vnum attendunt, vt ſibi proſpiciãt, ca. 7. par. 11. Item vide, cap 8. par. 5.

Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit: Quia ſigna faciebat Ieſus, ad mortem petebatur, ab duobus, quim ab inuidis, hoc enim eſt proprium præſtantiſsimorum hominum, quod cum inuidia confligant, de illaque triumphent, cap. 10. par 8.

Venient Romani, &c. Impij homines ſeditiones, & tumultus metuunt in diuinarum virtutum ſtudio, cap. 4 par. 6.

Tollent locum noſtrum. Etiam ſeditionis crimen æſtimant temporales virtutem, qua lucra temporalia minuuntur, cap. 4. par. 7.

Vnus moriatur homo, ne totá gens pereat. Hoc prophetans dixit de morte Ieſu; cuius paſsio feſtinatiſsimum remedium ſalutis, cap. 12. par. 5. & non relinquit in firmitatis veſtigium, ibidem par. 4. & minori diligentia ab illa obtinemus ſalutem par. 7.

Ab illo ergo die cogitauerunt, vt interficerent. Audito Cayphæ omnes ſubſcripſerunt de interficiendo Ieſu, facilime enim homines exitij ductum ſecuntur, cap. 11. par. 24.

Sabbat. à Dom. 5.

Ioann. 11. *Vt Lazarum interficerent, quia multi propter illum abibant, & credebant in Ieſum.* Illi ipſi principes qui Lazarum planſerant mortuum, nunc illum decernũt interficere. Omnes enim prophanorum amicitiæ deficient, vbi cæperis ad virtutem ire, cap. 11. par. 6.

In craſtinum autem turba multa, &c. Vbi cogitãt Lazarum interficere, ne multi abeãt ad Ieſum, ecce turba multa venit ad illũ plaudẽs, & cãtans. Sic Deus plectit rebelles ſuos, vt videant oculis ſuis contraria ijs, quę prætendebant, cap. 25 par. 15.

Clamabant, Hoſanna. Concors multorũ laudatio in Deum præſtantior eſt, & efficacior omnibus veteribus holocauſtis, cap. 12. par. 33.

Et inuenit Ieſus aſellum, & ſedit, &c. Cũ rapit turbas, cum rex Iſrael dicitur, aſellum capit, eique inſidet, non enim in alio, quam in mundi abnegatione eſt præſtantiſsima hominis fortitudo, cap. 12. par. 1.

Noli timere filia Sion, &c. Illum executione diuinorum triumphat, qui expellit omnẽ timorem humanum, cap. 23 par. 1.

Dominica in Ramis.

Matth. 21. *Ecce rex tuus venit tibi mansuetus.* Manſuetudo æternat regna, cap. vlt. par. 11.

Matth. 21. *Turba autem plurima, &c.* Ieſum equitatem, & triumphantem temporaliter turba celebrat, at crucifixum & mortuũ nobilis decurio curat, & Centurio clamat: Vere filius Dei erat iſte. Equidem crucifixus in honore habendus à principibus, & nobilibus, cap. 23 par. 9. Turba commouetur, quia vbi adeſt diuinitas, ibi & creaturarum obſequio, cap. 5. par. 2. cap. 15 par. 24.

Straverunt veſtimenta ſua Nunquam magis ſua ſunt veſtimenta, quam vbi ea ad Ieſu pedes ponunt, & deponunt, cap. 21 par. 5.

Benedictus, qui venit in nomine Domini. Quia venit, dicitur benedictus, veniebat enim oppeturus mortem. Et benedictio, & gloria

gloria ei merita datur, qui appetit pericula, non qui fugit, cap. 23. par. 2.

Fer. 5. in Cœnam Dom.

Ioann. 13. *Sciēs Iesus, quia venit hora eius, vt transeat de hoc mundo, &c.* Transitum videns omnia circa suos perficit in lotione pedū, in institutione Eucharistiæ, in exhortatione, nihil est enim contemnendum de ijs, quę tibi transituro de mundo mandantur, cap. 9. par 14.

Et ad Deum vadit. De solis perfectis virtutibus imperterrite ad mortem itur, cap. vlt. par. 3.

Surgit à cœna, posuit vestimenta sua. Qui morti appropinquat, non temporalia, sed diuina curet, cap. 28. par. 4.

Sciens, quia ad Deum vadit, surgit â cœna. In cęna erat sciens transitum, sic enim debemus diuinæ mensæ adesse, cap. 9. par. 12.

Posuit vestimenta sua. Transitorijs bonis non inhærendum ijs, qui ad exitum contendunt, cap. 9. par. 16. Æterna spectans facile temporalia contemnit, capit. vlt par 4.

Si non lauero te, nō habebis partem mecum. Præstantes virtute viri ob errores durius à Deo tractari solent, cap. 13. par. 44

Fer. 6. in Parasceue.

Habes plura de passione Christi, & cruce eius in Indice.

De Mariæ luctu iuxta crucem, cap. 2. pa. 13.

Dom. Resurrectionis.

Fides Resurrectionis maxime homines promouet, cap. 4. par. 8. cap. 23. par. 7.

FINIS.